ſt: Abraham credidit Deo,
um eſt illi ad iuſtitiam. Co-
go, quia qui ex fide ſunt, ij
Abrahæ. Prouidens autem
quia ex fide iuſtificat Gentes
nunciauit Abrahæ: Quia be-
in te omnes Gentes.

Lectio iij.

ui ex fide ſunt, benedicentur
eli Abraham. Quicumque
eribus legis ſunt, ſub male-
Scriptum eſt enim: Male-
nis qui non permanſerit in
uę ſcripta ſunt in Libro legis,
. Quoniam autem in lege
ficatur apud Deum, manife-
uia iuſtus ex fide viuit. Lex
eſt ex fide, ſed, Qui fecerit
illis.

IA QVARTA.
ola ad Galatas. Lectio j.

æ dictæ ſunt promiſsiones,&
ni eius. Non dicit: Et ſemini-
in [illegible] ſed quaſi in vno:
tuo qui eſt Chriſtus. Hoc
o, teſtamentum confirmatum
æ poſt quadringentos & tri-
os facta eſt Lex, non irritum
cuandam promiſsionem. Nã
ereditas, iam non ex promiſ.
rahæ autem per repromiſ-
nauit Deus.

Lectio ij.

cato, vt promiſsio ex fide Ieſu Chriſti
daretur credentibus.

Lectio iij.

PRius autem quàm veniret fides, ſub lege cuſtodiebamur concluſi in eã fidem, quæ reuelanda erat. Itaque lex pædagogus noſter fuit in Chriſto, vt ex fide iuſtificemur. At vbi venit fides, iam non ſumus ſub pædagogo. Omnes enim filij Dei eſtis per fidem, quæ eſt in Chriſto Ieſu. Quicumque enim in Chriſto baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis.

FERIA QVINTA.
De Epiſtola ad Galatas. Lectio j.

DIco autem: Quanto tempore heres paruulus eſt, nihil differt à ſeruo, cum ſit dominus omnium: ſed ſub tutoribus, & actoribus eſt vſque ad præfinitum tempus à patre: ita & nos cum eſſemus paruuli, ſub elementis mundi eramus ſeruientes. At vbi venit plenitudo temporis, miſit Deus Filium ſuum factum ex muliere, factum ſub lege, vt eos, qui ſub lege erant, redimeret, vt adoptionem filiorum reciperemus. Ga. 4.

Lectio ij.

QVoniam autem eſtis filij, miſit Deus Spiritum Filij ſui in corda veſtra clamantem: Abba, Pater. Itaque iam non eſt ſeruus, ſed filius: quòd ſi filius: & heres per Deum. Sed tunc quidem ignorantes Deum, ijs, qui natura non ſunt dij, ſeruiebatis. Nunc

um
li
erder

Septipertitū opus de contractibus

pro foro cōscientie atqȝ theologico per Conradū sūmenhart de Calw artiū ac sacre theologie professorem in alma vniuersitate Tubingensi ordinarie legentem cōpilatū: ⁊ per centum questiones digestum. ac per eundem quo ad pregnantium questionum atqȝ difficultatem habentium vberiores articulos ibidem disputatum.

Hexastichon heinrici Bebelii Iustingēsis

Ad lectores

Vos quibus īcumbit Christi pastoria cura
Et vos custodes catholiciqȝ gregis
Discite contractus varios dispendere iusta
Lance. queant plebis nescia corda regi
Ni si pastor oues duces per deuia tesqua
Cum pecore infernos experiere lupos
Telos

Contenta in hoc septipertito opere

De

Varijs diffinitionibꝰ diuisionibꝰ atq̃ speciebus dominiorū ac iurium q̃ habent in rebus atq̃ in genere de cōtractu diffinitiue ꝛ diuisiue per.xxx.species que exemplis declarantur: ꝛ hec in primo tractatu p.xvij.questiones.

Mutuatione ꝛ eius obligatione de vsura quoq̃ ꝛ eius iniquitate ac varijs huiusce speciei ꝯtractibꝰ. In scdo tractatu p.xxxij.questiones

Negociatoribus ꝛ mercatoribꝰ emptione ꝛ venditione tā in genere q̃ in varijs eorundē cōtractuū casibꝰ specialibꝰ. In tertio tractatu p.xxij. qōnes.

Varijs qui fundantur emunt atq̃ vendunt redditibꝰ ꝑpetuis irredimibilibus atq̃ redimibilibus: determinata quoq̃ ac indeterminata tēporalitate (cuiusmodi sunt vitalitia) tpalibꝰ. In quarto tractatu per.xv.questiones

Locatione ꝛ cōductione tam in genere q̃ in ea specie qua locant atq̃ conducunt animalia. In tractatu quinto per.v.questiones.

Societate tam in genere q̃ in ea specie q̃ in aīalibꝰ atq̃ in pecunia ꝑ multos casus contrahit. In sexto tractatu p.vj.questiones.

Cambio pecuniario ꝛ eius vtilitate equitate atq̃ iniquitate. In septimo tractatu per tres questiones.

Incipit sũmarium a compilatore subsequẽtis opis sup eodem: loco alphabetice tabule (quã ceteri libris solent annectere) collectum. In quo centum questionũ tituli eiusdẽ voluminis: ac cõclusiones sũmarie ad singulas questiones responsiue: cõpẽdiose cõtinent: atq3 alia notabiliora pũcta vt querant indicant: nõnullis ꝯfirmatorijs ac amplius resolutorijs additionibꝫ per eundem adiectis.

Otius subsecuturi operis summarium ad hoc ꝓfuturum premittere placuit vt lector in promptu ꝛ quasi fasciculorum more: eas singularũ questionũ cõclusiones inueniat: ad quas tanq3 ad sedes residentie: sciat me veram mihi visam resoluisse sentẽtiaz. quatenus cũ quisq3 primo cõtuitu sũmarie singularũ questionũ cõclusiões sub cõpendio didicerit: ꝛ veluti prima digestiõe eas sibi incorporauerit: atq3 in se traiecerit: postea quasi ruminãdo ꝛ librũ ipm pnauando ac per cõclusionũ singulas clausulas atq3 circũstãtias particularius discurrendo: etiã rationes plimas cur ita sentiẽdum sit: ac ideo ꝓpter quid ꝛ ꝑticulariorem simul ꝛ cautiorẽ noticiam earũdẽ: consummatiori examine cõprehendat. Id eni quasi naturale est. vt in vastã siluã intricatoris materie (sicuti extant contractuũ negocia) primo aspectu quisq3 oculos deflectẽs a vastitate reruz suspirans quasi desperet: atq3 retrocedat. At si cõpendioso more sibi primo singularum rerũ conclusiua resolutio ꝓponat: magis aspirabit atq3 vsq3 ad fundum eius: etiam si vt mare magnũ appareat anhelabit.

In primo tractatu itaq3 huiꝰ septipartiti voluminis ꝑ centũ q̃stiões digesti agit diffinitiue ꝛ diuisiue de ꝯtractibꝫ in generali: ꝛ de his que tanq3 ꝑuia atq3 ꝑparatoria requirunt ad tradendũ noticiã cõtractuuz in speciali: ꝛ ad cognoscendũ qui ex eis liciti vel illiciti sint iudicandi. Ex quo autem ꝑ cõplures contractus transferunt dominia atq3 iura que hoĩes habent in rebꝫ cõmutabilibꝫ: ꝛ quiditatiua rerũ cognitio est principiũ omnis artis ꝛ scientie: ideo ante omnia declarant quiditatiue dominia iuraq3 rerũ: quid vel que entitates sint: assignando diffinitiões eorũdẽ atq3 diuidendo dominiũ ꝛ ius in varias species: donec ꝑueniat ad eam speciẽ que dicitur dominium ciuile: de qua est ad ꝓpositũ. De appropriatione quoq3 atq3 distinctiõe dominiorum in rebus facta agitur: ꝛ cõtinet ille tractatus. xvij. questiones.

Questio. I.

Utrum due descriptiões iuris ꝛ vna descriptio dominij sint a magistris bene ac magistraliter posite. quibus dicitur. Ius est potestas vel facultas ꝓpinqua cõueniens alicui ẜm dictamẽ prime iusticie. Et iterũ. Ius est potestas vel facultas ꝓpinqua cõueniens alicui ẜm dictamen recte rationis. Dominiũ autẽ ẽ potestas vel facultas ꝓpinqua assumendi res al's in sui facultatẽ vel vsum licitũ ẜm iura vel leges rõnabiliter institutas.

Solutio q̃onis stat in quattuor suppositionibus ꝛ sex conclusionibus.

In suppositionibꝫ distinguit de duplici acceptione iuris ꝛ declaratur quõ ius (vt in proposito capitur) quiditatiue sit relatio ꝛ similiter dominiũ: ꝛ an dominium ꝛ ius sint cõuertibilia vel habeant se sicut inferiꝰ ꝛ superius. ꝛ vtrum ꝑdicte descriptiões q̃ sunt posite a Iohanne de gersona redeãt in idem.

Quinq3 cõclusiones responsiue ad questionẽ in sũma dicũt ꝙ predicte descriptiones sint bene ꝛ magistraliter posite: ꝛ quõ in eis (sicut in diffinitionibꝫ relationũ fieri debet) ponant extrema seu fundamentum ꝛ terminus eiusdẽ relationis que dicit ius ꝛ dominiuz. ꝙq3 descriptiões ꝑdicte redeant in idem que ꝛ ꝑ singulas clausulas declarant. Quedã quoq3 dicta atq3 exempla Iohãnis de gersona ꝑtim impugnant et ꝑtim limitant: ꝛ q̃d intelligendũ sit quiditatiue ꝑ titulũ qñ fit sermo de titulo alicuiꝰ iuris vel dominij.

Questio.II.

Quot modis diui/

dit dominiū. In hac qōne declarat pm⁹ modus inter quattuor modos diuidendi dominiū: ꝛ cōtinet ille prim⁹ mod⁹ sex species: quarum vnaqꝫ hic diffinit: ꝛ diffinitiones earūdē diffuse p singulas clausulas: p varia quoqꝫ exempla declarantur.

Sex autē species dominij ſm primū modū diuidendi sunt ille: scꝫ Beatificū. Originale: Gratificū: Euāgelicū: Canonicuꝫ: ꝛ Ciuile. Circa originale ptim impugnant ꝛ ptim limitant duo exempla posita a Johanne gersona. Circa euangelicū impugnatur diffinitio quedam eiusdem. dehinc ponunt septem diuisiones ac subdiuisiones dominij euāgelici sub noīe potestatis ecclīastice eo ꝙ in ꝓposito dominiū euangelicū idem est qđ potestas ecclīastica a xpo instituta vbi multa vtilia inserta sunt. ꝛ soluunt tria dubia: ꝛ totidē argumenta.

Questio.III.

Utrū primus mo

dus diuidendi dominiū cū descriptionibꝫ suarum specierū sit bene positus.

Due cōclusiones vel duo dicta responsiua huius q̄stionis dicunt in summa ꝙ primus modus diuidendi deficit sextupliciter ꝛ ꝙ tamen descriptiones specierum eiusdem diuisionis sunt bene posite.

Questio.IIII.

Utrum secundus

modus diuidendi dominiū sit bn̄ positus qui talis ē. Dominiorum quoddā fūdat in titulo gr̄e gratificātis: qđdā in titulo alicui⁹ gr̄e supnaturalis solū gratis date nō tamē gratificātis. Tertiū i titulo alicui⁹ doni pure natural' sic ē electio vl' natural' successio in aliquē principatū. Solutio .q. stat in q̄ttuor suppositionibꝫ ꝛ duabꝫ ꝯclusionibꝫ

In suppositiōibꝫ reducit p̄dicta trimēbris diuisio ad bimēbrē ꝛ declarant singula mēbra varijs exēplis: vbi int' cetera agitur de dominio patris i filiū ꝛ de iure p̄rie ptāt꜀.

Prima ꝯclusio. Mēbra pmi modi diuidendi pn̄t cōprehendi sub tribꝫ mēbris secundi modi diuidendi.

Scđa ꝯclusio. Scđs mod⁹ diuidēdi licet deficiat in aliq̄: nō tn̄ in tot in quot primus modus defecit

Questio.V.

Utrū tertius mo

dus diuidēdi dn̄iuꝫ etiā trimēbris exn̄s sit bene positus: quo sic diuidit. Dominium qđdā ē dīnū: qđdā natale ꝛ qđdā hūanū.

Solutio questionis stat in tribus suppositionibꝫ ꝛ duabus ꝯclusionibus

In suppositiōibꝫ distinguit duplex acceptio cuiuslibet illorum triū dominiorum

Prima ꝯclusio Ille terti⁹ mod⁹ licꝫ i aliq̄ deficiat nō tn̄ in tot in quot primus.

Scđa ꝯclusio. Dominiū diuinū dꝫ subdiuidi ꝯseq̄nter noue diuisionibꝫ q̄rū posterior ē sp subdiuisio scđi mēbri p̄cedentis diuisionis. Et ibi varia exempla ꝛ species diuinorū dominiorum recensentur.

Questio.VI.

Quis est quartus

ꝛ vltim⁹ modus diuidendi dominiū ꝛ an sit bon⁹. Rn̄detur per duas ꝯclusiones

Pria ꝯclusio. Quart⁹ mod⁹ diuidēdi cōtinet. xxvij. diuisiones q̄r sp posterior ē diuisio vni⁹ mēbri p̄cedent꜀ diuisiōis dēpt꜀ duab⁹ vltimis diuisiōibꝫ. Et ibi inter cetera agit đ dn̄io demonū per tria dicta

Primū dictū ē. i dānat꜀ angelis oportet cōcedere aliqđ dominiū. pbat q̄ntupliciter.

Scđm dictū. Quicq̄d sit de legitio dn̄io supioritat꜀ ꝛ iurisdictiōis coercitiue an illđ sit in demonibꝫ inter se: tn̄ tali pretermisso optet ponere i demonibꝫ aliqđ aliud legitimū dn̄iuꝫ tā supioritatis q̄ nō supioritat꜀ fundatū in gr̄a gratis data vl' dono naturali. probatur q̄ntupliciter

Tertiū dictū: beati angeli etiā hn̄t dn̄iuꝫ fundatū in gr̄a gratis data alia a gr̄a g̃tuꝫ faciēte quo vnus dn̄at in aliū sibi ipando. pbat dupl'r ꝛ ꝯn̄ter ponūt varie spēs dn̄ij ciuilis. Questio.VII

Utrū dominiū ci

uile fundet in charitate. ꝛ idē q̄rit de dn̄io euangelico capto p ptāte ecclesiastica: sil'r de canonico. Hic tangit heresis corum ꝯ q̄s presens q̄stio mouet ꝛ descinditur.

Solutio .q. stat in .xij. ꝯclusionibꝫ ꝛ q̄ttuor pme respiciunt dn̄ium ciuile: ꝛ alie sex

euangelicū ꝛ tres vltime canonicum

Prima conclusio. Ciuile dominium nō fundatur in charitate sic ꝙ ꝑdendo charitatē ꝑ lapsū i mortale cadat q̄s a dn̄io ciuili rez suaꝝ. ꝓbaẜ septēplicit: ꝛ ibi d̄ Saul an perdiderit suum dominiū regale a tēpore vnctionis Dauid in regem.

Scd̄a ꝯclusio. Licet ꝑ aliq̄ pctā hō, ipso facto ꝑdat ciuile dn̄iuꝫ rez: nō tamē ꝑ illa pctā ꝑdit illud dn̄iuꝫ q̄ ad effectualē spoliationē illaꝝ rez nisi sn̄ia subsecuta. Prima ps ꝓbaẜ septē exēplis. scd̄a āt ps ꝓbaẜ tri(pliciter

Tertia ꝯclusio. Quāuis res ille qrū dn̄iuꝫ ciuile q̄s ꝑdit, ꝓpter crīa ꝑdicta: nō debeāt an̄ sn̄iam ꝓmulgatā tali criminoso effectualiẜ auferri: tn̄ ꝑditio dn̄ij rerum duos effect⁹ opaẜ etiā ante latā sententiā

Quarta cōclusio. Dominiū ciuile etiam non fundatur in fide. ꝓbatur tripliciter.

Quinta ꝯclusio. Dominiū euāgelicū etiam nō fundaẜ in charitate q̄n retineri possit perdita charitate. ꝓbatur tripliciter.

Sexta ꝯclusio. Dominiū euāgelicū etiam nō fundaẜ in gr̄a ꝑdestinationis

Septima ꝯclusio. Dn̄ium euāgelicuꝫ q̄ ad illam spēm que diciẜ potestas ordinis: etiam nō fundatur in fide.

Octaua ꝯclusio. Sicut id verū ē ꝛ ꝑ certo tenendū de potestate ordinis: ita est etiam ꝓbabile de ptāte iurisditionis in foro exteriori, ita ꝙ ꝑlatus vt papa vel eps̄ incidens heresim nō ip̄o facto sit depositus a tali ptāte.

Nona ꝯclusio. Dn̄ium euāgelicū etiam nō fundaẜ in aliȷs donis gratuitis latētib⁹ in anima.

Decima ꝯclusio. Dn̄ium canonicū etiaꝫ nō fundatur in charitate.

Undecima ꝯclusio. Dn̄ium canonicum etiā non fundaẜ in gr̄a ꝑdestinationis

Duodecima ꝯclusio. Dn̄ium canonicū etiā nō fundaẜ de per se in fide.

Questio. VIII.

Utrum rerum dominia fuerint aliquando indistincta

Solutio. q. stat i trib⁹ suppositiōib⁹ ꝛ q̄nqꝫ ꝯclusiōib⁹. In suppositiōib⁹ ponuntur varij sensus tituli q̄ōnis.

Prima ꝯcl'o. Capiēdo titulū q̄ōnis i primo sensu ꝑme suppositiōis: dn̄ia rez nūqꝫ fuerūt indistincta. Scd̄a ꝯclusio. Capiendo titulū q̄ōnis in secūdo sensu p̄rie suppositiōis aliq̄ dn̄ia oli fuerīt idistīcta ꝛ etiā talia hodie sūt idistīcta. ꝓbaẜ q̄nqꝫ exēplis

Tertia ꝯclusio. Capiēdo titulū q̄ōnis in scd̄o sensu ꝑme suppositiōis aliq̄ dn̄ia nūqꝫ fuerūt indistincta nec hodie sunt indistīcta

Quarta ꝯclusio. Tp̄e nature hūane integre: dn̄ia fuerūt indistīcta. Quinta ꝯcl'o Tp̄e nature hūane corrupte etiā aliq̄ dominia fuerunt ꝛ hodie sunt indistincta.

Questio. IX.

Utrū cū rerum dominia ꝑmū fuerīt indistīcta ꝛ cōia: ipsa potuerīt postea licite ꝛ rōabilr̄ distigui seu ap̄priari

Solutio stat i vna suppōne q̄ttuoꝛ ꝯclusionib⁹ ꝛ sex argumētoꝝ solutiōib⁹

Pria ꝯcl'o. Pars affirmatiua q̄ōnis ē v̄a

Scd̄o ꝯcl'o. Nō expediuisset oīb⁹ oīa eē cōia ꝓ statu nature lapse. ꝓbaẜ dupliciter.

Tertia ꝯcl'o. Sic iā ostēsū ē ꝙ nō fuisset expediēs: sic etiā ē dicēdū ꝙ nō fuisset rōabile ꝙ oēs res mansissent cōmunes

Quarta. Predicta dāna ꝛ icōmoda nō īminuissent reb⁹ manētib⁹ cōib⁹ in statu innocentie. Postea formaẜ ꝛ soluunẜ quattuoꝛ argumēta ꝛ inserūẜ q̄ttuoꝛ correlaria.

Questio. X.

Utrum distinctio dominioꝝ fuerit facta ꝑ legē naturalē vel hūanā.

Solutio. q. stat i trib⁹ suppositionib⁹ ꝛ q̄nqꝫ ꝯclusionib⁹. Pria ꝯcl'o sane intelligēdo titulū q̄ōnis: q̄stio nullā habꝫ difficultatē q̄n certū sit ꝙ dn̄ioꝝ distinctio tm̄ est ẜm legē ciuilē ꝛ humanā.

Scd̄a ꝯcl'o. Dn̄ioꝝ distictio nō ē fcā ẜm (legē naturalē

Tertia ꝯcl'o. Dn̄ioꝝ distictio etiā ꝓ statu nature lapse nō ē ẜm legeꝫ naturalē. ꝛ ibi euacuaẜ ꝓbatio Scoti ꝛ Johānis de ripa ꝛ poniẜ alia: atqꝫ soluunẜ q̄ttuoꝛ argumēta ꝯ eādē ꝯcl'oeꝫ ꝓcedentia.

Quarta ꝯcl'o. Dn̄ioꝝ distinctio nō ē ẜm legē diuinā. Et ibi auctoritas ē rō Augustini cui ꝓbatio ꝯclusiōis inniẜ ꝛ examinaẜ

Quinta ꝯcl'o. (quō sit efficax ad ꝓpositū. Distinctio dn̄ioꝝ ē tm̄ ẜm legē humanam

Questio. XI.

Ex quo dominioꝝ

Distinctio licite fuit facta et nõ nisi p legẽ positiuã: querit quis et quottuplex potuit fuisse modus quo p legẽ positiuã talis distinctio fuit iuste facta. Solutio qõnis stat in quinqꝫ suppositionibꝫ et duabꝰ conclusionibꝫ. In suppositionibꝫ declarat quid requirat ad legẽ positiuã iustã, et de potestate pr̃na et politica et de duplici politica. Prima cõclusio. Licet videri possit alicui qꝫ cũ res esset primũ omnibꝫ cões nõ potuerit postmodũ humano genere lapso fieri p legẽ positiuã iusto modo earuꝫ distinctio et appropriatio, tñ oppositũ ẽ verũ.

Secunda ꝯclusio. Modus quo p legem positiuã est facta distinctio dominiorum potuit esse triplex.

Questio. XII.

Utrum descriptiones vsus et vsufructus sint bone quibꝫ dr

Usus ẽ ius vtendi alienis rebꝫ salua reruꝫ substantia. Usufructꝰ vero est ius vtendi et fruendi rebꝫ alienis salua reꝝ substantia. Solutio questionis stat in octo suppositionibꝫ et duabus ꝯclusionibus.

In suppositionibus ponũt due acceptiones vsus: et scda acceptio subdiuidit, et vnũ membrũ illius subdiuisiõis iterũ subdiuiditur: et simili modo fit de vsufructu.

Prima ꝯclusio. Descriptio vsus est bona saluis tribꝫ circũstantijs. Et ille ibi enumerant: clausule quoqꝫ diffinitiõis declarantur atqꝫ quattuor argumẽta soluunt.

Secũda ꝯclusio. Descriptio vsufructus etiã est bona si seruent tres circũstantie. Et ibi enumerant ac clausule diffinitiõis vna cũ eo scꝫ vbi vsufructus (cũ sit accidẽs respectiuũ) sit subiectiue declarant atqꝫ duo argumenta soluunt: vbi inter cetera examinat illa difficultas: an vtile dominium sit aliqd: et si sic: an sit aliqd quidditatiue et intrinsece distinctũ ab vsufructu: vl' solum distinguat ab eo penes quedã extrinseca aut accñtalia: et an diffinitio vsufructus conueniat dominio vtili.

Additio Potest etiam ad idem argui sic. Quia si quis locat alteri pdia ad. x. annos. transfert in cõductorẽ vtile dominiũ: qꝛ ẽ locatio lõgi tpis: et si minus qꝫ ad decẽ annos locet ea: transfert vsufructũ in eundẽ: et tñ cõstat qꝫ quidditatiue et intrinsece nõ differũt ius vnius ꝯductoris et ius alterius sed solũ extrinsece scꝫ penes duratiõnẽ et forte q̃daꝫ alia. igit. Nec obstat qꝫ vsufructꝰ alicui ꝯcessus finit morte vsufructuarij. et dñium vtile pt transmitti ad heredes qꝛ hoc etiã nõ arguit intrinsecã distinctiõnẽ quidditatiuã. imo aliqñ etiã vsufructus nõ finit morte naturali vl' ciuili: vt ondit Jaso. instituta de vsufructu in additione post porchum

Questio. XIII

Qualiter differunt et cõueniũt vsus et vsufructus inter se.

Hic primo ponũt tres ꝯuenientie et tres differentie inter ea. Scdo ponit ꝯuenientia et differentia illoꝝ duoꝝ ad alia quattuor scꝫ ad ius: dominiũ: et possessionẽ: et hoc per quattuor dicta.

Questio. XIIII.

Utrum descriptiones ꝓprietatis et possessionis sint bñ posite

quibꝫ dr. Proprietas ẽ dominiuꝫ rei iustis modis q̃situ. Possessio ẽ corporalis rei detentio corpis et animi: iuris adminiculo interueniẽte. Prima cõclusio. Diffinitio ꝓprietatis nõ esset bona si capetur dominium generaliter vt scꝫ ꝯuertit cum iure.

Scda ꝯclusio. Descriptio ꝓprietatis esset bona si capit dñium stricte, p eo dñio atqꝫ iure qd ẽ simpl'r ius in re. Dehinc tria argumenta cõtra diffinitiõnẽ ꝓprietatis etiaꝫ intellectã illo scdo mõ ꝓcedentia soluunt.

Tertia ꝯclusio. Descriptio possessionis posita videt aliqual'r bona et declarantur clausule eiusdẽ. Postea soluunt qnqꝫ argumenta ꝯ eã ꝓcedẽtia et recensent quiqꝫ diffinitiões possessionis a varijs doctoribus posite. post quas tandẽ ponit alia et plenaria diffinitio eiusdẽ q̃ simul ẽ formal' et causalis dicẽs: quid sit quidditatiue possessio simul et vñ causet vel acquirat atqꝫ qd ipsa efficiat vel pariat.

Questio. XV.

Utrũ dominia reꝝ

ab initio iuste distincta possint in alios a primis dñis transferri: et quot modis.

Solutio qõnis stat in quattuor ꝯclusio nibus ⁊ vno correlario.
Prima ꝯclusio. Dominia reruꝫ distincta possũt iuste a pmis dñis transferri ĩ alios
Scda ꝯclusio. Duobus modis põt fieri iusta translatio dñioꝝ distinctoꝝ a primis dñis in alios: scꝫ auctoritate puata ⁊ publica, ⁊ prim⁹ mod⁹ ostẽdit dupl'r. Secũd⁹ modus etiã pbat atqꝫ subdiuidit in pscriptionẽ ⁊ vsucapionem.
Tertia conclusio. Translatio dñij rei de eo ꝯtra quẽ pscribit vel vsucapit in pscribentẽ vel vsucapientẽ legitime scꝫ seruatis ꝯditionib⁹ seruãdis: ẽ iusta. pbatur dupliciter ⁊ transitorie tãgit aliquid de hoc si legitime pscribens acquirit dominiũ directum vel solum vtile.
Quarta ꝯclusio. Legislator potuit licite talẽ legẽ statuere scꝫ pscribens rẽ imobilem vel vsucapiẽs aliquẽ rẽ mobilẽ fuatꝭ debitis ꝯditõib⁹ incipiat eẽ dñs eiusdẽ rei ꝯpleta pscriptione vl' vsucapione atqꝫ is cuius res prius fuit desinat esse dñs.
Correlariũ. Is qui fuatis ꝯditionibus requisitis ad legitimã pscriptionẽ vel vsucapionẽ pscripsit vel vsucepit rẽ aliqꝫ non tenet illã rẽ restituere etiã in foro ꝯsciẽtie.

Questio. XVI.

Utrũ descriptio cõ

tractus sit bõa qua dr. est vltro citroqꝫ obligatio. Solutio. q. stat in vna distinctione ⁊ qttuor cõclusionibus. In distinctione pambula ponit triplex acceptio cõtract⁹ scꝫ ꝓpria: iꝓpria ⁊ magꝭ iꝓpria.
Pria ꝯclo. Predicta descriptio stantib⁹ duab⁹ ꝯditionib⁹ est bona.
Scda ꝯclo. Quecunqꝫ pdictaꝝ ꝯditionũ desit descriptio nõ esset bona.
Tertia ꝯclo. Alia dat descriptio ꝯctus a Johe de gersona cañ. Parisieñ. in tractatu suo de ꝯctib⁹ in pncipio ⁊ ẽ tal. Est cõmutatio ciuilis ⁊ legitima sꝫ hec ĩpugnat
Quarta ꝯclo. Cõtract⁹ etiã possꝫ (tripl'r sic diffiniri. Est actus qui ẽ re: lrĩs: pbis: vl' ꝯsensu celebrat⁹ q̃ transfert res de vno in aliũ q̃ ad aliquale dñiũ vel vsũ vel aliam speciẽ iuris supra diffiniti: vel si debẽs trãsferre nõ trãsferat obligatio succedit ad interesse.

Questio. XVII.

Que et quot sunt

spẽs ꝯctus. Solutio. q. stat in recitatione quattuor modoꝝ ponendi enumerãtiũ spẽs ꝯctus: tres pmi erũt theologorum ⁊ sũmistaꝝ tractantiũ de cõtractibus.
Prim⁹ modus ẽ Johis de gersona ponentꝭ octo spẽs sed ĩpugnat q̃druplicter.
Scds ẽ Dñi Anthonini ponẽtis duodecim spẽs: ⁊ impugnatur quintuplicter.
Tertius est Scoti: ponentꝭ octo spẽs sꝫ
Quart⁹ ⁊ cõpletior (impugnat tripl'r. ponit enumerãdo. xxx. spẽs cũ exẽplis suis vbi inter alias ponunt q̃nqꝫ spẽs ꝯtract⁹ ĩnominati ⁊ q̃re sic vocent: de pmĩssiõe qꝫ ĩnoĩatoꝝ ꝯtractuũ cũ noĩatꝭ. Itẽ de differẽtijs ꝯtractus censualis. supfitiarij: feudal: emphiteotici ⁊ libellarij. Itẽ de differẽtijs ꝯtract⁹ pcarie ⁊ pcariaꝝ atqꝫ pcarij iter se ⁊ q̃ ad alios ꝯtract⁹ ⁊ de modis ꝯtract⁹ pcarie ⁊ pcariaꝝ. Circa pignorationẽ qꝫ ꝓpter quosdã oñdit q̃drupl'r ꝙ is cui fit pignoratio acq̃rit aliqđ ius in pignore ita ꝙ ille ꝯtract⁹ nõ est prorsus sine omni transfusione cuiuscũqꝫ iuris.
Et q̃sqꝫ. xxx. hic recensuerim spẽs contractuũ nõ tñ nisi de sex ex eis in spãli diffusi⁹ in sequẽtib⁹ tractatib⁹ hui⁹ volumĩs ãgere statui. Lector eni q̃ fundamẽtũ ex h̃ ope ð illis sex spẽbus iecerit, facile ex illis atqꝫ ex dictis in hac qõne sese circa oẽs alias spẽs quãtũ ad foꝝ aĩe attinet iuuare atqꝫ resoluere valebit.

In secũdo tra

ctatu agit spãliter de vna ex pdictis triginta speciebꝰ contractuũ scꝫ de mutuatiõe: et h̃ p. xxxiij. seqntes q̃stiones.

Questio. XVIII.

Utrũ mutuum be

ne notificet sic. Est act⁹ vel contract⁹ q̃ q̃s pecuniã vel spẽm. i. rẽ vtilẽ cui⁹ vsus ẽ ei⁹ ꝯsũptio fm ꝙ ordinat ad talẽ vsũ concedit alteri: nõ tñ trãsferendo vsũ ei⁹ in illũ alterũ sed etiam dñium: illo tñ altero obligato ad reddendũ post lapsũ tpis idẽ in genere ⁊ equiualens vel tantundẽ in numero põdere ⁊ mensura.

Solutio questionis stat in vna supposi-
tione z vna cõclusione.
Cõclusio responsiua ẽ. Mutuũ bñ noti
ficaŕ p̃dicto modo. vbi declaraŕ octo clau-
sule eiusdẽ diffinitiõis. z inter cetera impu-
gnaŕ descriptio data a Barthololo: soluunť
quoq; q̃dã argumenta ꝯtra p̃ntẽ diffiniti-
onẽ p̄cedentia. tangiŕ etiã diuersitas modo
rũ loquendi theologoꝝ z philosophoꝝ
ex vna p̄te z iurisperitoꝝ ex alia de eodem
genere z specie.

Questio. XIX.

Utrũ in aliquibus casibus homo teneaŕ sub pena pc̃i morta
lis ad mutuandũ proximo.

Solutio. q. stat in trib; suppositionib⁹
decẽ ꝯclusionib; z sex dictis.
In suppositionib; distinguiŕ de duplici
sup̃fluo z de duplici necessario: de triplici-
bus quoq; hominib; indigentib⁹ ac tripli
ci necessitate eorundem.
Prima ꝯclusio. Hõ nõ in omni cãu nec
p̄ semp̄ teneŕ mutuare p̄ximo. p̄baŕ qua-
druplicit.
Secũda ꝯclusio. In aliqui-
bus casib; teneŕ homo ad mutuandũ pro-
ximo sub pena pc̃i mortal'. p̄baŕ tripliciť.
Tertia ꝯclusio. Duo sunt casus de q̃b⁹
nõ dz dubitari q̃n in illis teneaŕ hõ ad do
nandũ p̄ximo suo elemosynam.
Quarta cõclusio. In eisdẽ duob; casib⁹
teneŕ hõ ad mutuandũ p̄ximo suo sub pe-
na peccati mortalis: z postea soluiŕ argu-
mẽtũ ꝯtra tertiã z quartã ꝯclusiones p̄ce-
dens.
Quinta cõclusio. Preter p̃dictos duos
casus est tertius casus dabilis in quo non
videŕ simpl'r diffiniendum hoĩez sub pena
peccati mortalis obligatũ ad donandũ ele
mosynã p̄ximo. sc; si hõ h; sup̃fluum tã na
ture sue q̃z p̄sone z suoꝝ. z p̄ximus ꝯstitut⁹
est in necessitate licet citeriori extrema ne-
cessitate sed tñ arta seu magna z notabili.
p̄baŕ allegando ad hoc tres doctores sc;
Durandũ. Thomã. z Alexandrũ de ales.
Sexta cõclusio. Licet non videaŕ sim-
pliciter diffiniendũ in tali cãu tñ aliqualiť
p̄babile videŕ z nõ ip̄robabile dicere q̧ in
tali casu sit obligatio sub pena pc̃i morta-
lis. Scd̃a ps probatur octoplicitet.

Septima ꝯclusio. Satis p̄babile videŕ
q̧ in casu q̃nte z sexte cõclusionis hõ tenea
tur sub pc̃õ mortali ad mutuandũ p̄ximo
Octaua ꝯclusio. Licet pre-
ter p̃dictos tres casus in q̃bus hõ (vt pro-
babile est) teneŕ ad mutuandũ p̄ximo sub
pena pc̃i mortalis: ponanŕ adhuc tres ca
sus in quib; etiã ea dẽ obligatiõe poniŕ hõ
obligari: nõ tñ videŕ q̧ om̃s illi tres casus
sint p̄babiles. z tangiŕ s̃nia scti Bernardi-
ni z impugnaŕ.
Nona ꝯclo. In illis casib; in quib; hõ
teneŕ ad mutuandũ: z in q̃b; teneŕ ad do-
nandũ p̄ximo bona tẽporalia fortune: te-
neŕ etiã hõ alia bona in q̃bus abundat p̄-
ximo similiť indigenti donare z mutuare:
ꝯcurrentib; circũstantijs p̄portionabiliter
se habẽtib; ad circũstantias predictorũ ca-
suum: z poniŕ quadruplex exemplũ.
Decima ꝯclusio. Dabiles sunt multi ca-
sus in quib; hõ nõ teneŕ ad mutuandũ p̄-
ximo. patet enumerando octo.
Post has ꝯclusiones ponunŕ sex dicta p̄
maiori elucidatione ꝯclusionum.
Primũ ẽ p̄ decima ꝯclusione z ẽ. licet f̃m
quid loquendo seu supposita infirmitate i-
perfectione z malicia hoĩm: meli⁹ sit q̧ in-
digentes nõ habeãt copiã mutuũ assequẽ-
di a diuitib; q̃z q̧ habeant: tñ simpliciť lo-
quẽdo meli⁹ eẽt q̧ haberẽt q̃z q̧ nõ habent
Secũdũ dictũ p̄ eadẽ decima ꝯclusione
licet hõ in octauo casu decime ꝯclusionis
cõstitut⁹ nõ sit obligat⁹ ad mutuũ bonorũ
fortune respectu hoĩs p̄ximi: de quo idem
casus sonat: tñ ob hoc nõ ẽ oĩno ab oĩ mu
tuo respectu eiusdẽ p̄sone deobligatus
Tertiũ dictũ. In illis casib; in quib; hõ
teneŕ mutuare p̄ximo sub pena pc̃i morta
lis: aliq̃n nõ oportet considerare an recipi-
ens mutuũ sit iustus vel iniustus: bon⁹ vl'
malus: plus vel imp̄i⁹: fidelis vel infidelis
hereticus vel catholic⁹: excõicatus vel nõ.
z sic de alijs: in aliq̃bus vero oportet ꝯside
rare. De p̄ria p̄te hui⁹ dicti ponũŕ duo ex-
empla
Quartũ dictũ. Hoĩes ꝯstituti
in casib; supradictis in quib; hõ obligatur
mutuare p̄ximo nõ debẽt faciliť credere p̄
p̄rio iudicio q̃ se iudicãt excusabiles ab ob
ligatiõe mutui q̃ ̃tũcũq; videanŕ hr̃e colo-
ratas excusationes. p̄baŕ tripl'r: z ponunŕ
desup̄ exempla formidanda.

Quintū dictū. Cū hō vult iudicare an ne bōa q̄ habet sint necessaria nature sue ꝛ suorum: vł ꝑsone vt sic dijudicet an sit obligatꝰ ad mutuandū vel nō: licet possit respicere nō tm̄ ad ea q̄ nunc sibi icūbunt: sꝫ etiam ad ea q̄ sibi icūbent in futuro tpe: non tñ ē licitū velle metiri bona sua ſm̄ q̄scūqꝫ casus futuros possibiles sibi ꝛ suis accide (re.

Sextū dictū. Licet in tertio cāu tacto in q̄nta ꝛ sexta cōclusionibꝫ hō teneatur ad mutuandū: posset tñ excusari a peccato in duobꝫ casibus. Postea soluuntur tria argumenta.

Questio. XX.

Vtrum in casibus

in quibꝫ hō tenet̄ sub pena pctī mortalis mutuare proximo requirant̄ aliq̄ circūstātie ad h̄ ꝙ mutuatio sit actus virtuosus

Prima ꝯclusio vel dictū est ꝙ ad hoc requiruntur septem circūstantie que ibidem etiā declarantur.

Secunda ꝯclusio. Debitꝰ modus mutuandi ꝯsistit in. xj. punctis q̄ ibi enumerātur ꝛ probant̄.

Tertia cōclusio. Debitus ordo seruandꝰ in mutuo cōsistit in nouem punctis. q̄ ibi enumerant̄.

Questio. XXI.

Vtrū mutuare nō

gratis nec ꝓpter deū sed ꝓpter lucrū tpale ꝯsequendū ex mutuo seu mutuatiōe reʋltra sortē: sit descriptio bona ipius vsure. put vsura ē pctm̄ ꝛ melior alijs tribꝫ descriptionibꝫ vsure solitis assignari.

Solutio q̄onis stat in duabꝰ suppositionibꝫ ꝛ octo ꝯclusionibꝫ. In suppositiōibꝫ recēsent̄ tres alie descriptōes date ab Ambro. Hostieñ. atqꝫ ab alijs magistris. ponit̄ quoqꝫ duplex acceptio vsure.

Pria ꝯclusio. Predicte tres descriptiōes nō eēnt bone si darent̄ de vsura put vsura (ē pctm̄.

Scđa ꝯclo. Capiēdo vsurā materialr descriptio eiꝰ ab Hostiensi posita ē bona. pbat̄ ꝛ declarat̄ p sex clausulas eius. Et soluunt̄ aliqua argumēta. ꝛ ipugnatur descriptio a Panor. posita.

Tertia cōclusio. Capiendo vsurā etiam materialit̄: descriptio eiꝰ posita a btō Ambrosio si legat̄ p modū descriptionis non eēt bona si nō aliq̄ supplerent̄ q̄ etiā Amb. subintellexit: pbat̄ instando ꝯtra eā sextupliciter ꝛ tandē cōpletur eius diffinitio.

Quarta conclusio. Descriptio vsure ab Ambro. posita hoc mō cōpleta ē sufficiēs descriptio ꝛ bene posita.

Quinta ꝯclusio. Descriptio mgr̄alis vsure etiā capiendo vsurā materialit̄ non esset bona si nihil suppleret̄: ꝛ similit̄ si p̄ncipalr indistincte capetur. pbat̄ instando ꝯtra eā ꝛ postea soluit̄ q̄dam argumentum.

Sexta ꝯclusio. Hec descriptio suppleta ꝛ intellecta modo iā dicto ē sufficiēs ꝛ bene posita scꝫ vsura ē lucrū tpale ex mutuo p̄ncipalit̄ intentū intētione nō mutata

Septima ꝯclusio. Descriptio posita in titulo licet nō sit bona capiēdo vsurā materialiter: tñ ē bona eā capiēdo formaliter.

Octaua ꝯclusio. Descriptio posita in titulo nō ē dicēda melior alijs tribꝫ. Et soluit̄ q̄dā argumētū ꝯtra septimā ꝯclusiōꝫ

Questio. XXII.

Vtrum mutuatio

vsuraria sit pctm̄ ꝛ hoc omni lege dānatū atqꝫ mortale. Solutio. q. stat in. xiij. conclusionibꝫ ꝛ. x. argumētoꝝ solutionibus.

Prima ꝯclusio. Mutuatio vsuraria est pctm̄. probatur quintupliciter.

Scđa ꝯclusio. Mutuatio vsuraria ē cōtra legē naturalē. pbat̄. xxv. rationibꝫ. de q̄rum validitate patebit in seq̄nti questiōe.

Tertio ꝯclo. Mutuatio vsuraria est ꝯ legē diuinā. pbat̄ decē pbatiōibꝫ fundatis in auctoritatibꝫ ꝛ octo p̄me fundāt̄ i auctoritatibꝫ veteri testamēti. nona i auctoritate noui testamēti. decia i auctoritatibꝫ eccl'e ꝛ

Quarta ꝯclo. Mutuatio (doctorum vsuraria ē ꝯ legē hūanā canonicā. pbat̄ allegādo p nunc octo ꝯstitutiōes canonicas in q̄bꝫ phibet̄. in q̄nqꝫ p̄mis ipis cleric' singulariter. in alijs aūt indistincte omnibus

Quinta cōclusio. Mutuatio vsuraria rōnabiliter fuit ꝛ est probibita siue *hoc sit* lege humana siue diuina. Et ibi habet̄ de incōmodis que sequerent̄ si vsuraria mutuatio admitteretur.

Sexta conclusio. Aliqua mutuatio vsuraria est contra legem humanã ciuilem. pbat. Et ibi de vsura vsurarum.

Septima cõclusio. Dempta mutuatiõe ad vsurã vsurarum: omnis alia mutuatio vsuraria fuit cõcessa de iure ciuili cõtento i libro. ff. Et hoc capiendo ɔcessionẽ oibus trib modis quib capi solet. Prima pars pbat discurrendo p leges eiusdẽ libri in titulo de vsuris positas ꝛ distinguendo triplicẽ acceptionẽ ɔcessionis.

Octaua ɔclusio. Quantũ est de iure ciuili contento in Codice aliqua mutuatio vsuraria etiã alia ab ea que fieret ad vsurã vsurarũ est prohibita. Preter autẽ has duas mutuatiões vsurarias alie mutuationes vsurarie sunt cõcesse in eodem libro etiam ɔcessione omnib trib modis capta

Nona cõclusio. Mutuatio vsuraria concessa de iure ciuili Codicis fuit sextuplex fm ꝙ vsura q̃ fiebat erat sextuplex: diuersis tamen personis ɔcessa.

Decima ɔclusio. Quãuis alicui videri posset ꝙ pdicte leges Codicis cõcedentes vsuras pdictas essent reuocate per aliã legem eiusdem libri tñ nõ sunt reuocate per aliquã legẽ eiusdẽ libri. q̃uis sint virtualiter reuocate p aliã cõstitutionẽ alterius libri iuris ciuilis scz libri autenticoꝝ. Hic late examinat. l. cunctos populos. an p eam reuocauerit impator leges quib concesserat vsuras. Postea inferunt quattuor correlaria vnũ ɔtra Bartholum: ꝛ vnum contra Baldum.

Undecima ɔclusio. Justinian nõ videt excusabilis de hoc ꝙ leges ɔcedentes vsuras capiendo cõcessionẽ modis tactis i septima ꝛ octaua ɔclusionibus edidit. probatur tripliciter.

Duodecima ɔclusio. Dato ꝙ oẽs leges per se ꝛ alios editas ɔcedentes vsuras nõ tñ virtualit sed ꝛ expresse ꝛ formaliter reuocasset p predictã ɔstitutionẽ i libro aut. de eccliasticis ti. nec vnq̃ postea aliq̃ legez vsuras ɔcedentẽ innouasset: adhuc nõ potest pprie loquendo dici ꝙ omnis mutuatio vsuraria sit ɔtra legẽ ciuilem.

Postea inferũt duo correlaria ꝛ magna gl'ia ius canonicũ iuri ciuili preferendum predicatur.

Tredecima conclusio. Mutuatio vsuraria est peccatum mortale. probat quadrupliciter. Postea decem argumenta conantia pbare mutuationẽ vsurariã nõ eẽ peccatum ꝛ signanter non esse ɔtra legem naturalem soluunt.

Questio. XXIII

Utrum omnes rationes intendentes pbare mutuationem vsurariam esse cõtra legem naturalem sint efficaces.

Solutio. q. stat in duab suppositionib ꝛ vna ɔclusione.

In suppositionib ostẽdit expediẽs esse si que rationes euasibiles adducant ad cõclusionẽ verã aliquã probandã ꝙ eaꝝ euasiones recitent: q̃tenus si hmõi euasiones sint cauillatorie excludant si non ꝙ lector rõnib illis omissis: solidiorib ad eandem ɔclusionẽ inherere studeat fundamentis

Conclusio responsiua ad questionez est. Quãq̃ indubitanter tenendũ sit ꝙ mutuatio vsuraria sit ɔtra legem nõ solũ diuinaz sed etiaz cõtra legẽ naturalẽ: tñ nõ omnes rõnes ad hoc in pcedẽti q̃stione adducte sunt ineuasibiles vere vel apparenter q̃uis aliq̃ ex eis sint efficaces sufficienter.

Prime due ptes ɔclusionis patent ex pcedenti qõne tertia probat discurrẽdo per oẽs. xxv. rationes ponendo euasiones dabiles ad easdem ꝛ aliquas vt cauillatorias excludendo: reliquas lectoris arbitrio relinquendo. Tandẽ vero in quarta pte conclusionis eligent alique ex predictis vt efficaces ad damnandũ vsurã tanq̃ ɔtra naturalem legem existentem.

Questio. XXIIII

Utrum ante legẽ euangelicam iudeis fuerit peccatũ mutuare ad vsurã hominib siue sue natiõis siue alterius: ꝛ an idem iudiciũ sit de iudeis a tpe legis euangelice vsq̃ hodie.

Solutio questiõis stat in quattuor cõclusionibus.

Prima ɔclusio. Judeis ante legẽ euangelicam fuit peccatum mutuare ad vsuraz hominibus sue nationis scz iudeis vl' melius ipis israhelitis.

Secūda cōclusio. Judeis ante legem euangelicā pctm̄ fuit mutuare hoībus ad vsurā etiā alteri⁹ natiōis: puta gētilib⁹ etiā q̄buscunqȝ. pbat᷑ quinqȝ rōnib⁹. et ibi inter cetera soluit᷑ argumētū qđ iudei p se faciūt ad pbandū q̄ liceat eis mutuare ad vsurā ⁊ ponunt᷑ due solutiōes quaꝝ scđa ē quorundā iurispitoꝝ dicentiū deū iudeis vsuras ꝯcessisse cōcessiōe simplicis tolerantie nō aūt cōcessione dispēsatiōis: ⁊ hec solutio improbat᷑ sextupl'r: postea etiā quedam additio ad eandē solutionē qua q̄dā dicūt Moysen illā cōcessionē postea reuocasse improbat᷑ tripl'r. Tādē quoqȝ snia Panor. i.c. post miserabilē. īpugnat᷑. ⁊ soluūt᷑ q̄ttuor argumēta vel replice q̄ d ꝯcessiōib⁹ ⁊ dispensatiōib⁹ veteri legis fieri possūt

Tertia ꝯclusio. Judeis a tpe legis euāgelice nunq̄ fuit licitū mutuare ad vsuraȝ etiā hoībus alteri⁹ nationis vel pfessiōis vt puta xp̄ianis. pbat᷑ quinqȝ rationibus.

Quarta ꝯclusio. Pertinacit᷑ credēs hāc positionē. iudeis nō ē pctm̄ mutuare xp̄ianis vel alijs ad vsurā ē heretic⁹. pbat᷑ tripliciter. postea soluunt᷑ duo argumenta.

Questio. XXV

Utrū potestas secularis ac plat⁹ eccl'iastic⁹ possit atqȝ debeat phibere iudeis mutuationē vsurariam atqȝ iudeos ꝯueniētes phibitiōi: possit ac debeat punire.

Solutio. q. stat in duabus suppositionib⁹: duab⁹ cōclusionibus ⁊ quattuor argumentoꝝ solutionibus

Prima ꝯclusio. Ptās secularis ⁊ plat⁹ eccl'iastic⁹ pōt ⁊ debet iudeis sub se degentib⁹. phibere mutuationē vsurariā xp̄ianis fiendā: ⁊ si ꝯuenerint phibitioni: eosdē punire. pbatur quattuor rationibus.

Scđa ꝯclusio. Nō ē veꝝ q̄ eccl'ia faciendo iudeos cōpelli ad remittendū xp̄ianis vsuras id faciat tātūmodo vt caueat xp̄ianoꝝ indemnitati. ⁊ nō etiā iō: q2 sibi sit vel debeat esse cura d pctis iudeoꝝ q̄bus peccant exigendo vsuras. probat᷑ octopliciter. Postea soluuntur quattuor argumenta.

Questio. XXVI

Utrū potestas secularis ac platus eccl'iastic⁹ licite possit in aliq̄ ex seq̄ntib⁹ casib⁹ tolerare mutuatiōꝫ vsurariā iudeoꝝ. atqȝ cōsentire in eandem scȝ ad vitandū mai⁹ malū ⁊ ad cōsequēdū mai⁹ bonū

Solutio. q. stat ī trib⁹ supꝯpositionibus ⁊ octo ꝯclusionib⁹ ac sex correlarijs ⁊ triū argumentoꝝ solutionibus

Prima ꝯclusio. Ptās secularis ⁊ prelat⁹ eccl'iastic⁹ nunq̄ pōt licite ꝯsentire in mutuationē vsurariā iudeoꝝ. pbat᷑ octo rōib⁹

Scđa ꝯclusio. Nec ꝓpter maius immo maximū sp̄ūale vel tpale malū vitādū nec etiā ꝓpter mai⁹ īmo maximū bonū ꝯsequēdū tpale vl' sp̄ūale est licitū ꝯsentire ī mutuationē vsurariā. pbat᷑ decem rōnibus.

Tertia ꝯclo. Ptāti seculari ⁊ plato ecclesiastico nō ē licitū tolerare mutuatōꝫ vsurariā iudeoꝝ. pbat᷑ q̄druplr. Et intelligit᷑ cōclusio regulariter loq̄ndo ꝓpter ea q̄ dicent᷑ in sexta ⁊ septima ꝯclusionibus

Quarta ꝯclo. Predicta toleratio non est eis licita etiā ꝓpter qđcūqȝ bonū tpale a se vel ab alio ꝯsequēdū mai⁹ q̄ sit dānū tpale qđ p vsuras inferūt xp̄ianis. pbat᷑ tripl'r.

Quīta ꝯclo. Predicta toleratio ē illicita etiā si fiat ꝓpt tpale malū vitādū. pbat᷑ tripliciter.

Sexta ꝯclo. Ptāti seculari ⁊ plato eccl'iastico licitū ē tolerare iudeoꝝ mutuationē vsurariā ꝓpter vitare aliqđ malū sp̄ūale mai⁹ q̄ sit illud malū sp̄ūale qđ est mutuatio vsuraria qđ mai⁹ alias verisimilr vitari nō posset. pbat᷑ quintupliciter.

Septīa ꝯclo. Ptāti seculari ⁊ plato ecclesiastico licitū ē tolerare iudeoꝝ mutuationē vsurariā ꝓpter asseq̄ bonū sp̄ūale mai⁹ q̄ sit illud bonum sp̄ūale qđ p eoꝝ vsuras tollit᷑ dūmodo illud bonū sp̄ūale sit debitū seu p̄ceptū vt asseq̄t᷑ ⁊ dūmō alias ꝯseq̄ nō possꝫ. pbat᷑ dupl'r

Octaua ꝯclusio. Dato q̄ Moyses ī lege pmisisset pmissiōe tolerātie iudeis vsuras respectu gentiliuȝ ꝓpter mai⁹ malū vitādū scȝ ne mutuarēt ad vsurā suis fratrib⁹ (licet oppositū sit verū) nō tn̄ nūc eēt id eis pmittēdū ꝓpter sile malū vitādū etiā si eos suis fratrib⁹ mutuare ad vsuras eēt mai⁹ malum q̄ mutuare ad vsuras alijs puta xp̄ianis vl' etiā paganis

Circa p̄dictas ꝯclusiones ponunt᷑ varia correlaria ⁊ postea soluunt᷑ tria argumēta.

Questio. XXVII

Utrum potestas

secularis et prelatus ecclesiasticus possit iudeis dare licentiam mutuandi ad usuram christianis vel aliis cum pacto tali eos conducendo vel recipiendo ad ciuitatem. Solutio questionis stat in duabus suppositionibus et septem conclusionibus

In suppositione secunda ostenditur quod contractus de quo in titulo questionis fit sermo non est proprie conductio licet sic nominetur.

Prima conclusio. Capiendo dare licentiam pro concedere primo modo: tunc in eodem casu in quo potestati seculari et prelato ecclesiastico licitum est tolerare mutuationem usurariam iudeorum etiam est licitum eis dare licentiam mutuandi ad usuras.

Secunda conclusio est trimembris et est hec. Capiendo dare licentiam pro concedere secundo modo non est licitum potestati seculari et prelato ecclesiastico dare licentiam iudeis mutuandi ad usuram etiam pro quocumque malo vitando siue temporali siue spirituali vel etiam pro quocumque bono consequendo temporali vel spirituali.

Tertia conclusio sicut secunda conclusio que sonat de dare licentiam capta pro concedere secundo modo est vera quo ad omnia tria membra: ita eadem conclusio quo ad omnia tria membra est vera si capiatur dare licentiam pro concedere tertio modo, probatur sex rationibus. Et ibi euacuantur alique excusationes quas contingeret fingi pro dante licentiam iudeis tertio modo

Quarta conclusio. Non est licitum potestati seculari vel prelato ecclesiastico conducere iudeos cum pacto de dando secundo vel tertio modo eis licentiam mutuandi ad usuram, probatur dupliciter.

Quinta conclusio. Non est licitum potestati seculari vel prelato ecclesiastico conducere iudeos taliter quod potestas eis prohibendo maiores usuras concedat minores concessione secundo vel tertio modo accepta, probatur tripliciter.

Sexta conclusio. Potestas secularis vel prelatus ecclesiasticus dans secundo vel tertio modo eis licentiam mutuandi ad usuram talique pacto eos conducens vltra mortale peccatum: videtur esse excommunicatus: quamuis hoc non sit omnino clare ostensibile.

Septima conclusio. Non est licitum potestati seculari cuicumque condere statutum vel decretum vel legem que disponat quod compelli debeant ad solutionem usurarum illi quibus sub usuris mutuauerunt usurarii siue christiani siue iudei. et quod non debeant usurarii compelli ad restitutionem usurarum perceptarum. Et intelligitur conclusio etiam si illud statutum vel decretum fiat cum expresso consensu populi cum preiudicatur in hac parte: et quod cogitur soluere usuras et solutas non repetere. hec conclusio probatur tripliciter. Dehinc soluuntur duo argumenta.

Questio. XXVIII

Utrum papa possit dispensare

cum potestate seculari vel prelato ecclesiastico vt talis potestas, vel prelatus ad vitandum maius malum vel consequendum maius bonum licite et etiam impune valeat conducendo vel recipiendo iudeos eisdem dare licentiam mutuandi ad vsuras. Et loquar in hac conclusione tantum de dare licentiam secundo vel tertio modo non primo modo. Solutio questionis stat in duabus suppositionibus et duabus conclusionibus

Prima conclusio est quinmembris et est. Papa non potest dispensare cum iudeis vt simpliciter licite valeant mutuare ad vsuras: neque etiam vt simpliciter impune illud valeant sed aliquo modo loquendo de posse pape potest dispensare cum eis vt secundum quid licite id valeant: et secundum quid impune id valeant: aliquo pro modo loquendo de posse non potest illud papa: prima pars probatur quinque rationibus.

Secunda conclusio. Sicut prima conclusio quo ad omnia sua membra est vera de dispensatione quam papa faceret cum iudeis super illo actu qui est mutuare ad vsuram: sic etiam eadem conclusio quo ad omnia quinque membra est vera si formetur de dispensatione quam faceret papa cum potestate seculari vel prelato ecclesiastico super illo actu quod est dare secundo vel tertio modo licentiam mutuandi ad vsuras. Postea soluuntur duo argumenta vbi pro primo assignantur due solutiones: sed prima que est cuiusdam iurisperiti improbatur quadrupliciter. et diffuse examinatur hoc an papa possit modificare ius diuinum et ipsum in parte tollere: aut contra ipsum dispensare. et soluuntur multa argumenta possibilia fieri in contrarium. et ibi de dispensatione pape circa obseruationem dicti domini et diffuse de numero testium vbi papa videtur contra ius diuinum statuisse.

Questio. XXIX

Utrum mutuanti

ex beniuolentia vel propter beniuolentiam licitum sit postea recipere aliquid oblatum non exactum vltra sortem a mutuatario citra hoc quod mutuatio facta fiat vsuraria.

Solutio questionis stat in duabus suppositionibus et sex conclusionibus.

In suppositionibus ponit differentia inter mutuare ex beniuolentia et propter beniuolentiã: et quid sit beniuolentia declaratur

Prima conclusio. Licitũ est mutuare ex beniuolentia et etiã propter beniuolentiã si propter dicit cãm effectiuam

Secunda conclusio. Si propter dicit circũstãtiã cause finalis licitũ est mutuare propter beniuolentiã si ibi sistat: nõ autẽ si ibi non sistat et beniuolẽtia ulterius ad temporalia ordinet

Tertia conclusio. Si quis mutuauit ex beniuolẽtia vel propter beniuolẽtiã eo mõ quo decẽ est licere tali licitũ est in duobus casibus postea recipe aliquid vltra sortẽ a mutuatario citra hoc quod mutuatio preterita reddat vsuraria in quattuor vero nõ est sibi licitũ tale quid recipere et enumerant casus per ordinem

Quarta conclusio. Duo casus liciti tertie conclusionis decl'ãt probat. et quodã argumentũ contra restitutionẽ fiendam soluitur.

Quinta conclusio. Quattuor illiciti casus tertie conclusionis differunt. probatur. dando tres differentias.

Sexta conclusio. Si quis alicui ex beniuolentia vel propter beniuolẽtiã mõ licito mutuauit et tñ postea in aliquo quattuor casuum illicitorum recipit illicite ab eo aliquid vltra sortem sibi oblatũ: talis licet peccauerit recipiendo tale: tamẽ propter hoc preterita mutuatio amplius nõ redditur vsuraria. probatur: et soluitur argumentum in contrariũ.

Questio. XXX

Utrũ mutuatori

liceat tempore mutuationis vel post exigere a mutuatario vltra sortẽ aliquid pro suo interesse damni emergentis et etiã lucri cessantis atque exactum recipe citra hoc quod mutuatio reddat vsuraria. Solutio questionis stat in quattuor suppositionibus et octo cõclusionibus

In suppositionibus describit quid sit interesse et quottuplex: quot denique modis contingat mutuantẽ tale quid pati.

Prima conclusio. Quãuis de rigore scolastico et iusticie seruatis septẽ conditionibus licitum sit mutuanti tempore mutuationis exigere a mutuatario vltra sortem aliquid pro suo interesse damni emergentis ante morã mutuatarij: tñ quecunque harum cõditionũ defecerit mutuatio reddit illicita: et ibi singule cõditiões cũ suis rõnibus enumerantur.

Secunda cõclusio. Sicut prima cõclusio est vera de interesse ante morã mutuatarij: sic est vera de interesse damni emergentis accidente ex mora mutuatarij. probatur quadrupliciter.

Tertia conclusio. Sicut prima et secũda cõclusiones de vtroque interesse dãni emergẽtis scilicet ante morã et post morã sũt vere quo ad exactionẽ que fieret in mutuatiõe: sic eedẽ sunt vere de exactiõe que fieret post mutuationem. probat dupliciter.

Quarta cõclusio. Quãuis de rigore scolastico et iustitie loquendo et seruatis octo conditionibus licitũ est mutuanti tempore mutuationis exigere a mutuatario vltra sortẽ aliquid pro suo interesse lucri cessantis si illud cesset ei ante morã mutuatarij tñ quecũque harum conditionũ defecerit reddet illicitum: et si denique aliquis contendat oẽs cõditiões velle obseruare: habeat ille cui talis casus ponit oculũ ad documentũ quod in fine huius questionis annectit. Probat quo ad primã partẽ quattuor rõnibus et octo auctoritatibus. postea soluunt tria argumẽta contra eã procedẽtia. Et ẽ hec conclusio cũ suis circũstantijs caute in singulis ponderanda. imo tota questio quia in sequentibus questionibus huius libri fit sepe remissio ad hic determinata quatenus nihil hic dictorum negligat

Quinta conclusio. Sicut quarta conclusio fuit vera de interesse lucri cessantis ante moram mutuatarij: sic etiã ẽ vera si formaret de interesse lucri cessantis post morã. probat tripliciter.

Sexta conclusio. Sicut tertia et quinta conclusiones sũt vere de exactiõe facta in mutuatiõe sic eẽnt vere de exactiõe factã post mutuationẽ

Septima conclusio. Sicut licet exigere aliquid pro interesse sic licet illud recipere.

Octaua conclusio. In casu in quo nõ licet exigere aliquid pro interesse: exactio reddit ipsam mutuationẽ vsurariã si exactio fiat tempore mutuationis: nõ aũt si post mutuationem fiat illa exactio. Postea ãnectit salutare documẽtũ pro confessores et consultores in foro aĩe obseruãdũ quod ad inumeros casus qui ex hac questione pẽdẽt deseruire põt. Quodã quoque veluti expediẽs pro republica quatenus desuper aliquid disponat monitur.

Questio. XXXI.

Utrum mutuanti ad certum terminum licitū sit obligare mutuatariū ad dandū sibi vltra sortē aliq̄d nomine pene si nō in p̄missō termino restitue rit sibi sortem ꝛ an idē incrementū nomine pene dandum liceat sibi in casu defect⁹ exigere ac recipere.

Solutio questionis stat in trib⁹ supposi tionibus ꝛ.xij.conclusionibus.

In suppositionibus distinguit de triplici pena.scȝ conuentionali iudiciali et legali quā ɔtingit mutuatariū incurrere.

Prima cōclusio. Titulus q̄stionis ē licitus quo ad primā eius ptem que est de obligando mutuatariū.ꝛ hoc seruatis tribus cōditionib⁹.probat̄ cōclusio quadrupl̄r et enumerantur conditiones.

Secunda conclusio. Titulus q̄stionis est etiā licit⁹ q̄ ad scd'aȝ ptē scȝ de exigere.et quo ad terciā ptē scȝ de recipe tale incremē tu noīe pene:ꝛ hoc s̄uatis p̄dict̄ ɔditiōib⁹

Tertia cōclusio. Predicte ɔditiōes etiaȝ sufficiunt ad hoc q̄ titulus q̄ōnis sit licit⁹ quo ad omnes illas ptes. Et hic excludūt̄ tres alie cōditiones que forte viderent̄ aliquib⁹ tāq̄ necessarie.ꝛ postea ponit̄ moderamen salutare diligent̄ obseruandū circa predicta.

Quarta conclusio. Mutuatarius licite pōt obligari ad penā iudicialē si deficiat in termino sibi prefixo:ꝛ hoc stantib⁹ quattuor conditionibus.

Quinta ɔclusio. Si assint predicte tres cōditiones tūc etiā licite poterit iudex penā exigere ac recipe a mutuatario deficiente in termino prefixo.

Sexta conclusio. Si assint p̄dicte conditiones tunc nō oportet ad veritatē illius ɔclusionis requiri tres alias.

Septima ɔclusio. Mutuatarius licite pōt obligari ad illā penā legalē de qua sonat primū exemplū tertie suppositionis:ꝛ h̄ stantib⁹ quattuor ɔclusionib⁹:nō obstante q̄ illa pena cedit mutuatori

Octaua ɔclusio. Legislator ꝛ etiam mutuatarius licite potest exigere ꝛ recipe illaȝ penā legalē a mutuatario de qua p̄cedēs ɔclusio sonuit s̄uatis ɔditiōib⁹ ibidē tactis.

Nona ɔclusio. Ad hoc vt liceat legislatori vel pupillo exigere illā legalē penaȝ non requiruntur tres alie.

Decima cōclusio. Mutuatarius licite pōt obligari ad illam penā legalē de q̄ sonat secundū exemplū tertie suppositionis si assint quattuor conditiones.

Undecima ɔclusio. Legislator ꝛ etiam mutuator licite potest exigere ꝛ etiam recipere illā penā legalē de qua secundū exemplum sonuit:seruatis illis quattuor conditionibus tactis in decima ɔclusione.

Duodecima ɔclusio Ad hoc q̄ liceat id qd' dictū est in.x.ꝛ.xj.ɔclusionib⁹ nō requirunt̄ tres alie ɔditiones scȝ similes illis de quibus in tercia sexta ac nona ɔclusionib⁹ dictum est.

Questio. XXXII.

Utrum mutuanti liceat recipere a mutuatario pignus detinēdū donec soluatur sors.

Solutio q̄stionis stat in duabus suppositionibus ꝛ sex ɔclusionibus.

Prima ɔclusio. Si mutuās tm̄ recipit pignus ad securitatē licita est receptio.

Secūda ɔclusio. Si mutuans recipit pign⁹ nō tm̄ ad sui securitatem sed etiaȝ vt interim quo caret sorte pcipiat fructus pignoris:ꝛ tm̄ pign⁹ est de iure ip̄i⁹ mutuantis:ꝛ dūtaxat ipsius mutuatarij iniuste detinentis licite recipit illud pign⁹ ac fruct⁹ eiusdem etiā nō cōputando illos fruct⁹ in sortem etiam sine restitutione fructuū seruatis duabus ɔditionibus.pbat̄ triplicit̄

Tertia ɔclusio. Si mutuans recipit pignus nō tm̄ ad sui securitatē sed etiā vt interim percipiat fructus pignoris ꝛ pignus est de dominio mutuātis tanq̄ directū dominiū habentis:ꝛ est de dominio vtili mutuatarij: tunc in casu quo illa res ip̄ignorata est feudalis licite percipit mutuator fructus pignoris nō cōputando eos in sorteȝ nō curando an mutuator sit cleric⁹ vel ecclesia vel laicus:ꝛ hoc stante vna ɔditiōe. Probat̄ auctoritate ꝛ rōne: ꝛ soluit̄ argumentū in contrarium atq̄ impugnat̄ glosa in.c.cōquestus.de vsuris.ꝛ inferunt̄ quedam correlaria de vasallo ꝛ domino suo.

Quarta cōclusio. Si mutuans recipit

pignus nõ tm̃ ad securitatẽ sui sed etiã vt interim pcipiat fructus pignoris quos tñ intendit cõputare in sortẽ ⁊ pign⁹ sit de dominio dũtaxat mutuatarij adhuc licite recipit illud pign⁹ dũmodo pceptio fructuũ fiat de ꝯsensu mutuatarij.

Quinta ꝯclusio. Si mutuãs recipit pignus nõ tm̃ ad sui securitatẽ sed etiam vt interim pcipiat fructus pignoris quos nõ intendit cõputare in sortẽ ⁊ pignus ẽ tãtũmodo mutuatarij tunc mutuans illicite recipit illud pignus ac fructus eius dempt̃ quattuor casibus.

Sexta ꝯclusio. In casu quinte ꝯclusionis tenet mutuator restituere fruct⁹ perceptos ⁊ etiã illos quos percipere potuisset ⁊ hoc in quattuor casibus.

Questio XXXIII

Utrum mutuanti irreuocabiliter duo milia flor. licitũ sit cũ pacto recipe a mutuatario aliquã possessionẽ valentẽ annuatim importare. c. flor. in redditib⁹ vel fructib⁹ pacto vel intentione percipiẽdi fructus illius possessionis sine illorũ cõputatione in sortẽ donec ei a mutuatario soluat sors mutuata scʒ duo milia flor.

Solutio questiõis stat in quattuor suppositionibus ⁊ nouem conclusionibus

In prima suppositione recensent septẽ circumstantie cum quib⁹ solet vestiri ꝯtractus questionis. De hinc in secũda suppositione multis exemplis ex diuina ⁊ humana lege prolatis ostendit ꝙ non sequit cõtrahentes nominant ꝯtractũ aliquo nomine igit eorum cõtractus est talis.

Additio post finem secũde suppositionis legenda

Confirmatur secũda suppositio sic. Qꝛ si eoipso quo hoies ꝯtrahendo nomiarent suũ ꝯtractũ aliq̃ noie: ille eorũ ꝯtus eẽt vere ⁊ substãtialr talis: tũc seqret ꝙ fidelib⁹ etiã q̃ ad interitũ salut. eterne: captiosissimũ eẽt: ꝯhendo sil verborẽ⁹ noiare cõtractũ aliquo noie: ꝯsequẽs est incõueniẽs seqla probat dupl'r. Prĩo: qꝛ de necessitate salutis eterne ẽ ꝙ fideles mutuãdo nõ cõtrahant cõtractu nõ gratuito. si igit cõtrahendo vero ꝯtractu emptiõis etiã iusto et iusticie cõmutatiue p oĩa cõformi: sil' vterẽtur vocabulo mutui: ⁊ ita oporte... cõtractũ eoꝝ esse mutuũ: cũ tñ nõ e... gratuitus ꝯtractus: seqret ꝙ eoipso quo iusta emptione emendo aliq̃d dicerent mutuo: peccarẽt mortalr: ꝯsequens est incõueniẽs Prĩo: qꝛ constat ꝙ non peccassent mortal'r si solũ ab eo vocabulo abstinuissent: q̃tũcunqꝫ in re omnino ⁊ p omnia idẽ egissent ac eodẽ modo cõtraxissent: quõ igitur solius illius vocabuli expressio posset facere eos peccasse mortaliter quo ad ꝯtractum cũ al's omnino eũdẽ actũ fecissẽt? Secundo: qꝛ ceteri fideles litterati in oĩo sili contractu nõ peccarent mortal'r qui scientes naturas ꝯtractuũ ⁊ eosdẽ appropriate appellare: nõ sic eũ noiarent. igit nec illi peccarẽt. Scdo ꝓbat principalis seqla sic. qꝛ de necessitate salutis eterne ẽ ꝙ fideles nõ cõmittãt simoniã: nec nitant dona spiritualia acquirere ꝯtractu nõ gratuito scʒ emptione ⁊ hmõi: ⁊ tamen si eoipo quo cõtrahentes noiarent aliquẽ ꝯtractũ aliq̃ noie oporteret illum ꝯtractũ esse talem qualis per nomẽ importat: tunc oĩs simpliciani fideles improprie loquẽtes d actu suo meritorio q̃ acquirunt spũalia dona peccarẽt totiens mortaliter quotiẽs sic acquirẽdo nominarent suũ actũ tali noie: q̃tũcũqꝫ intentio eoꝝ eẽt sincera ⁊ mens nequaq̃ verboꝝ rigori cõsona: quia loquentes de illo vtunt vocabulo ꝯtract⁹ nõ gratuiti. vnde cũ acq̃rũt litteras cõfessionales p op⁹ piũ: puta porrigẽdo manũ adiutricẽ ad aliquã piam cãm dicunt se emisse tales lr̃as seu facultates ⁊ gratias ibi contentas scʒ eligendi confessorem ⁊ absolutionem consequẽdi a reseruatis vel non reseruatis. Itẽ dicunt se redemisse ⁊ per consequens emisse indulgentias quando per aliqua opa pietatis impensa sponse christi scilicet ecclesie merentur a vicario sponsi eiusdem de thesauro eidem sponse relicte remunerari. Similiter dicunt se emere anniuersaria quando per temporalia stipendia pietatis impẽsa personis ecclesie merentur ab eisdem

recipere spūalia bñficia: imo etiā ꝓpē vtū tur vocabulo emptōis ꝛ venditōis qñ loquunt de ꝯsecutione meritoria spūalium quasi opus bonū sit pcium ꝛ spūalia sint vt merx. Vñ Esaias de spūalibus donis ꝛ gratijs ꝛ spēaliter ꝺ eucharistia sub noīe panis ꝛ potus dicit. Oēs sitientes venite ad aquas ꝛ qui nō habetis argentū emite ꝛ comedite ꝛc. q̄si actus de ꝯgruo vel condigno meritorius alicuꝰ spūalis doni sit vt pcium: ꝛ donū vt merx: ꝛ elicitio actus ꝛ relatio eiusdē ad illud donū sit vt emptio ꝛ pcij solutio. Relinquit igit secunda suppositio sufficienter ostēsa. Finit additio.

Postea post tertiā suppositionē soluūt duo argumenta que ex humanis possunt contra secundā suppositionē pferri legibꝰ.

Additio post

eorundem argumentorum solutiones legenda.

Pro confirmatione autē solutionis date ad primū ex pdictis duobus argumētis notādū ē ꝙ i. l. sꝫ ꝛ si q̄s ipediat. §. Si cui. ff. de religio. ꝛ sumptibꝰ funer. dicit iuriscōsultus ita. Si cui funeris sui curam testator mādauerit: ꝛ ille accepta pecunia funus non duxerit de dolo actionē in eū dandā Mela scribit hec ibi. Ex qua lege patet aperte ꝙ mandatū mandatario iniunctū ꝛ ab eo susceptū nō parit actionē mandati cōtra mandatariū q̄ mādatū nō fuit executꝰ: sed actionem de dolo que secum actionē mandati non cōpatit. l. ideoqꝫ. ff. de dolo. Et licet cōiter doctores in. l. mandatū. C. mandati. dicant ꝙ h mādatū expiret. ideo non detur mādati actio. sed de dolo. Salicetꝰ tñ videtur pdictum textum melius ponderasse alijs ꝛ huic nō placet aliorū dictū dicentiū mādatū predictum de sepeliendo funus morte testatoris expirasse: quia si hoc esset verum: vtiqꝫ nō deberet intantū obligare mandatariū: scꝫ ꝙ ipē nō sepeliendo: ꝛ sic ꝓpter nō implemētum mandati iniuncti ꝛ p eū suscepti: ꝺ dolo teneatur: cuius contrariū dicit textꝰ ille ꝓpter qꝺ Salicetus dicit ꝙ mandatū illꝺ durat ꝛ obligat mādatariū mortuo testatore ad funerandū: nō tñ pducat actionē mandati sed actionē de dolo: ꝛ hoc iō: q2 ipm factū sepeliendi simplr cōsideratū nō recipit estimationē ꝛ sic nec interesse intrinsecū: ergo ꝑtextu eius nō cōpetit actio mādati. l. si remunerandi. §. si tibi. ꝛ. l. si procuratorē. §. mandati. ff. man. Interesse aūt extrinsecū ipius facti nō extimatiuū bñ recipit: p q̄ dat actio de dolo. ꝛ subiūgit Salicetus dicens: ꝛ p illa potes intelligere illum textū habentē sensū eius occultū. hec ille. Patet ergo ex predictis ꝙ stat ꝙ aliqui cōtrahant aliquo cōtractu qui vere ꝛ substantialr est cōtractꝰ talis speciei ꝛ tñ cōtrahenti nō cōpetat actio illa que als de iure cōsueuit tribui regularit p tali specie contractus: imo aliqua alia actio sibi ex dispositione iuris cōpetit: adeo nō sequit ius ciuile tribuit actionē talis cōtractꝰ pro aliquo cōtractu: igit ille cōtractus est talis. Possꝫ etiā cōtra pdicta obijci p aliā legē, put tangam questione. lxxiij. argumento tertio. Finit additio.

Conclusiones autem respōsiue ad questionem sunt ille.

Prima conclusio. Exquo A dicēdo ad B. mutuo tibi duo milia adiecit circūstantiā illā scꝫ ꝙ mutuaret ei irreuocabiliter talis ꝯtractus nō ē mutuatio. pbat dupliciter

Secunda cōclusio. Si A in mutuatione pdicta vltra circūstantiā irreuocabilitatis nullā adijceret circūstantiam vel pactū scꝫ ꝙ A habeat castrum ī pignꝰ ꝛ percipiat fructꝰ eiꝰ esset vera donatio.

Tertia ꝯclusio. Exquo A in mutuatōe pdicta vltra circūstantiā irreuocabilitatis adiecit etiā tertiam ꝛ quartā circūstantias scꝫ ꝙ A habeat castrū ipius B ꝛ percipiat fructus eius etiā nō cōputando eos ī sortem talis cōtractus est censendus emptionis: vel saltem cōtractus innoīatus do vt des. Probat ꝛ declaratur qꝺ horuꝫ ponꝰ dici debeat.

Quarta cōclusio. Exquo A ī predicta mutuatione vltra pdictas quattuor circūstantias addit septimā scꝫ ꝙ A sit obligatꝰ restituere ipi B castrū qñ B restituat ipsi A sortem mutuatam scꝫ duo milia flor. tūc debet censeri ex pte A cōtractus emptiōis cū pacto retrouendendi ꝛ ex pte B ꝯtractꝰ venditionis cū pacto redimendi. pbatur.

Quinta conclusio. Receptio qua A recipit castrum ipius B ꝛ assignatio qua B

assignat ipi A castrū non est necessario di-
cenda ipignoratio qn̄ sit cum q̄nta ⁊ sexta
circūstantijs seu cōditionibꝫ tactis in pria
suppositione probaẗ.

Sexta ꝯclusio. Predicta assignatio ⁊ re
ceptio castri pōt sustineri ⁊ dici eē vera im-

Septima ꝯclusio ⁊ rn̄siua (pignoratio
ad ꝯclusionem est ꝙ casus qōnis vestitus
illis circūstantijs q̄ in titulo sunt posite et
latius declarate in pma suppositione vide
tur esse licitus sic ꝙ nō est vsurarius. pbaẗ
q̄druplicitur: sed quarta pbatio inualidaẗ
⁊ ꝯsequēter sn̄ia doctorꝝ Johis de franck
fordia impugnaẗ.

Octaua ꝯclusio. Dato ꝙ in p̄dicto cōtra
ctu esset vera mutuatio in datiōe. ij. miliuꝫ
floꝛ. ⁊ vera pignoratio in castri assignatio
ne ⁊ pceptione fructuum pignoris: adhuc
posset saluari miles in pceptiōe aliquoruꝫ
fructuū castri etiā nō cōputandoꝝ in sortē
q̄uis nō omniū. pbatur dupliciter.

Nona ꝯclusio. Si in cōtractu q̄stionis
esset vera mutuatio ⁊ pignoratio nō possꝫ
miles quo ad id qd̄ reciperet vltra expen-
sas ⁊ interesse mō tacto in pcedēti ꝯclusio-
ne sufficienter excusari: sicut tn̄ quidā nitiẗ
eū excusare p hoc pcise ꝙ ille cōtract9 cōi-
ter obseruaẗ inter principes tā ecclīasticos
q̄ȝ seculares aliosq; potentes ⁊ palam fre-
quētaẗ qui hmōi cōtractū credūt licitum ⁊
eū bona fide quottidie tāq; licitū celebrāt
passimq; absoluūẗ a ꝯfessoribꝫ ⁊ qd̄ pl9 ē ra
ro eiusdē desup cōsciētia formaẗ. pbaẗ et
declaraẗ quid cōis obseruantia ⁊ cōsuetu-
do in excusandis delictis ⁊ signāter illis q̄
sunt ꝯtra diuinā legem valeat. ⁊ examinaẗ
casus. c. finalis de sponsa duoꝝ.

Questio. XXXIIII

Utrum ipsi A vt

puta alicui militi mutuanti irreuocabiliter
ipi B vtputa alicui principi. ij. milia floꝛ.
liceat ipm B obligari ad dandū sibi ex ca-
mera sua annuatim. c. floꝛ. donec restituaẗ
sibi integraliter sors mutuata nō cōputatꝭ
in sortē illis. c. floꝛ. quos annuatim pcepit
data facultate principi ⁊ suis successorib9
sese liberandi ⁊ censū predictū extinguen-
di per restitutionē sortis mutuate.

Solutio qōnis stat in quattuor supposi
tionibus tribꝫ cōclusionibꝫ ⁊ sex argumen-
torum solutionib9.

In suppositionibꝫ declaranẗ cōuenientie
⁊ differentie huius casus ad casum prece-
dentis questionis.

Prima ꝯclusio. Casus ꝯclusionis vesti-
tus illis circūstantijs que i titulo ⁊ prima
suppositione sunt posite videẗ licitus. pro-

Scd̄a ꝯclusio. Dato (batur tripl'r.
ꝙ eēt ibi vera mutuatio: adhuc A posset
saluari quo ad aliquos floꝛ. ānuos perce-
ptos quos nollet restituta sorte sibi cōpu-
tare in sortem. probatur.

Tertia ꝯclusio. Dato ꝙ eēt ibi vera mu-
tuatio ipi A pcipiendo aliquid vltra sortē
⁊ vltra interesse: nō posset saluari p hoc ꝙ
est cōis obseruātia in terra nostra ⁊ bona
fides in contrahentibus.

Contra primā cōclusionē arguiẗ sex argu
gumentis ⁊ ibi de p̄stationibꝫ ad montem
florentinoꝝ. ⁊ improbaẗ solutio cuiusdam
multipliciẗ ⁊ datur alia cū remissione ta-
mē ad latiorē determinationē fiendam in-
fra questione. lxv. vbi multa tangentur q̄
ad p̄sentis q̄stionis determinationē pote-
runt cōducere. Ad eandē etiā vide q̄ dicā
argumēto pmo. ⁊ tertio in qōne. lxxxiij.

Questio. XXXV

Utrū in sequenti

cāu sit mutuatio. ⁊ si sic an sit mutuatio vsu
raria scꝫ socer pmisit nomine dotis genero
suo mille floꝛ. traducta filia in domū petit
a socero suo morꝫ sibi dari dotē pmissam:
socer non vult dare eo ꝙ vel non habet vl'
si habet vult illis mille vti ad alia ⁊ gener
petit sibi dari pignus in valore mille floꝛ.
valēs iportare annuatī. l. floꝛ. vtputa aliq̄
possessionē valētē tātūdē iportare. Hanc
itaq; possessiōꝫ socer ipignorat genero: ge-
ner etiā donec dos pmissa sibi soluaẗ: fru-
ctus pignoꝝ pcipit nō volēdo eos cōpu-
tare nec cōputādo eos in sorte: ita ꝙ vult
dotē sibi pmissā nihilomin9 sibi integraliẗ

Solutio q. stat in sex cō- (solui a socero
clusiōibꝫ ⁊ q̄nq; dubioꝝ emergētiū p octo
conclusiones decisionibus.

Prima ꝯclusio rn̄det pme pti qōnis scꝫ
an sit ibi mutuatio vel non ⁊ ē. In p̄dicto
casu ꝯtingit nō eē mutuationē in duobꝫ ca
sibꝫ ⁊ etiā ꝯtingit esse mutuationē ſm va-
rietatem circūstantiarū casus.

Secūda ɔclusio. In primo casu in quo predict⁹ ɔtractus nō ē mutuatio q̄uis gener nō cōmittat pctm̄ vsure:tn̄ ɔtingit eū alio pctō peccare ⁊ etiā ɔtingit eū nullo peccato peccare.

Tertia ɔclusio. In secūdo casu in quo p̄dictus ɔtractus non est mutuatio:gener nec peccato vsure nec alio pctō peccat si agit ɔtract⁹ eodē mō q̄ format⁹ est in titulo.

Quarta ɔclusio. In casu ī quo p̄dictus ɔtractus ē mutuatio:casus questiōis esset illicitus:ita q̄ ibi eēt mutuatio vsuraria:⁊ hoc si gener pcipit p̄dictos fructus ratiōe

Quinta ɔclusio. In casu (mutuatiōis. quarte ɔclusionis nō esset mutuatio vsuraria nec illicitus ɔtractus qn̄ gener nō ratione mutuationis sed rōe interesse reciperet predictos fructus:⁊ idem si rōne pene cōuētionalis acciperet.

Sexta ɔclusio. In casu in quo p̄dictus ɔtractus est mutuatio casus qōnis etiā est licitus si fructus possessionis nō cōputandos in sortē reciperet ratione onerū matrimonialiū:attamē illa ratio reducit debz ad rōnem alicui⁹ interesse iā in q̄nta ɔclusiōe tactam. Prima pars pbat in.c.salubriter. Scda ps pbat duab⁹ rōnibus. Postea soluunt quinqz dubia p sequētes ɔclōnes

Septima ɔclusio. Si socer fuisset mox a principio traductionis filie ɔstitut⁹ debitor dotis mille flor.quos tn̄ mille gener dimitteret apud socerū nō quidē irreuocabiliter imo reuocabiliter:⁊ p ɔn̄s censeretur mutuasse eos socero.gener tn̄ p sui securitate reciperet nō pignus:puta possessionē aliquā vt p̄dictū est sed cautionē tm̄:obligādo tn̄ socerū q̄ interim q̄ differet sibi soluere dotē:debeat sibi annuatim certā soluere pēsionē pecuniarū.puta de centū q̄nqz seu de mille.l.saluo nihilomin⁹ capitali dotis in sua integritate:tūc in duobus casibus est illa receptio annue pensiōis illicita ⁊ in aliquo casu est licita ⁊ recensent casus p ordinem ⁊ soluunt quattuor argumenta quorundā iurisperitorū tenentiū ɔtrarium

Octaua ɔclusio. Quāuis iurispiti dicant nō licere heredibus mariti seu generi iā mortui hoc qd̄ dictū ē licere genero:tn̄ illa opinio nō videt rōnabilis neqz vera.imo videtur q̄ illud idē qd̄ dictū ē tā in cāu q̄nte ⁊ sexte ɔclusionis q̄z in cāu septime ɔclusionis licere genero:etiā liceat heredibus eius

Nona ɔclusio. Quāuis q̄dā iurisperitorū dicāt mulieri relicte nō licere illud respectu heredū sui mariti q̄ obligati sunt sibi restituere dotē qd̄ licuit suo marito scz genero respectu soceri.:tn̄ illa opio non videt rationabilis neqz videt vera.imo illud qd̄ genero in obligatione dotis licuit respectu soceri in cāu q̄nte sexte ⁊ septime ɔclusionum etiā ipi mulieri in obligatiōe dotis licet respectu heredū mariti sibi obligatorū dotem

Decima cōclusio. Si relicta (soluere. accipit illos denarios p suo interesse qd̄ in rei veritate patit̄ pter carētiā dotis sibi debite licita ē sibi illa receptio saluis tn̄ ɔditionib⁹ req̄sitis ad receptionē interesse tactis in.q.xxx.⁊ si aliq̄ harū defecerit nō ē sibi illa receptio licita ratione interesse.

Undecima cōclusio. Si relicta accipit illos denarios nō p interesse eo q̄ nullum patit̄ interesse vel nō tm̄:attn̄ accipit noīe pene legalis quā sibi lex illa municipalis applicat:licita ē illa receptio: saluis tamen cōditionibus requisitis ad recipiendū quid noīe pene tactis in qōne.xxxi.

Duodecima ɔclusio. Si statuētes id statuerūt tanq̄ penā licite id egerūt ⁊ citra incursum excōicationis:dūmodo assint ɔditiones requisite ad statuētes penā legalem tacte in q̄stione.xxxi.

Tredecima ɔclusio. Si aliq̄s terti⁹ puta Johes mutuaret ex charitate genero p̄dicta mille ⁊ nō mot⁹ pter lucrū fructuum obtinēdorū vltra sortem ⁊ gener etiā Johi liberaliter ex amicicia donaret fruct⁹ licite posset Johes fructus pcipere.

Decima quarta ɔclusio. Si etiam gener nō p modum doni liberalis donaret illos fructus Johāni:nec Johes vt sic reciperet eos.adhuc licitū est Johi illos fruct⁹ percipere eo modo q̄ genero licuit nō obstāte opione ⁊ rōne q̄rundā iurispitorū in ɔtrariū.

Questio. XXXVI.

Utrum ad mutuationē vsurariā req̄rat q̄ incremētū vsurariū vl' tpale cōmodū qd̄ re vel spe ɔsequit mutuator vsurarius:cōsequatur a mutuatario vel ab aliquo alio loco ipsi⁹ hoc modo scz q̄ mutuatari⁹ vel ali⁹ incipiat carere tali tpali:ita q̄ pri⁹ habuerit illud vl' sub

aliis terminis an oporteat ꝙ mutuatariꝰ vel aliquis aliꝰ dānificet in hoc ꝙ mutuator assequitur incrementū vsurariū

Conclusio rūsiua ad qōnē est vnica ꝛ negatiua: ꝛ ꝓbat̃ octo exemplis. ꝛ ibi de mutuantibꝰ frumentū vetꝰ ꝓ nouo. de mutuāte q̄ȝ rustico vt sit suus colonꝰ tangit̃ sn̄ia Gregorij de Arimino ꝛ ĩpugnat̃ atq₃ soluit̃ eiꝰ motiuū. ꝛ ibidē etiā de mutuante vineatoribꝰ.

Questio. XXXVII

Vtrum mutuatio facta principaliter ꝓpter vitationē dāni iniusti aut vexatiōis iniuste sit vsuraria

Solutio stat in duabꝰ conclusionibus

Prima ꝯclusio. Si damnū est iniustū ꝫ silr̃ vexatio est iniusta: mutuatio nō ē vsuraria

Scd̄a ꝯcl'o Si dānū ē iustū silr̃ si vexatio est iusta: mutuatio facta principaliter ꝓpter talis damni vel vexatiōis vitationem est vsuraria. Postea ĩpugnāt̃ sn̄ie quorūdā iurisperitoꝝ scʒ Laur. d' Ridolfis. Speculatoris ꝛ Joh. andree ꝛ aliorū

Questio. XXXVIII

Vtrum A mutuans ipi B ipm B restituendū in tpe D in quo tñ tpe ipm B plus valebit q̄ȝ valuerit tpe mutuationis cōmittat mutuatiōeȝ vsurariā.

Solutio. q. stat in vno exemplo ꝛ quinq₃ cōclusionibus.

Prima cōclusio. Si ꝯsecutio illiꝰ pluris qd̄ valebit B restituendū in tpe D vltra id qd̄ valuit tpe mutuatiōis: fuit principale motiuū ꝓpter qd̄ A mutuauit ipi B mutuatio fuit vsuraria.

Scd̄a ꝯclusio. Si ꝯsecutio illiꝰ pluris non mouit A ad mutuandū sed sola charitas: attñ verisilr̃ erat B plus valituꝝ in tēpore D q̄ȝ tēpore mutuatiōis valuerit: illa mutuatio nō erit vsuraria vere: attñ poterit esse p̄sumptiue vsuraria p̄sūptiōe tenui vel forti s̄m circūstantias psone ipius A.

Tertia ꝯclusio. Si ꝯsecutio illiꝰ pluris nō mouit A ad mutuandū sed sola charitas et etiā nō fuit verisile ꝙ B erat valituꝝ plus in D q̄ȝ tpe mutuatiōis valuerit illa mutuatio nec vere erit vsuraria nec etiā p̄sūptiue etiā si in effectu plus valebit

Quarta ꝯcl'o. Si ꝯsecutio ipiꝰ pluris nō mouit A ad mutuandū sed sola charitas ꝛ tñ verisile fuit ꝙ B erat plus valituꝝ in D q̄ȝ tpe mutuatiōis qd̄ plꝰ etiā ipe A intendebat ꝯseq̄: nō erit mutuatio vere vsuraria q̄uis posset esse aliqualit̃ p̄sumptiue vsuraria ꝛ ibidē de hoc quō illa duo stent silr̃ scʒ ꝙ ꝯsecutio illiꝰ pluris nō mouerit A ꝛ tñ A intenderit ipsum.

Quinta ꝯcl'o. Si q̄s frumentū B tpe q̄ ē carissimū vel sub estimatiōe p̄cij nūc currentis mutuat: obligās mutuatariū ad restituendū sibi aliud frumentū futuro tpe q̄ erit vilissimi p̄cij sed tamē in tanta quātitate ꝙ tātū valeat q̄tū mō valet frumentum qd̄ ei tradit: ꝛ ita obligat eū ad dandū sibi plus frumēti ĩ quātitate q̄ȝ mutuauerit nō cōmittit vsuram. Postea impugnat̃ sententia Johannis de franckfordia

Questio. XXXIX

Vtrū paulo liceat petro nauiganti vl' eunti ad nūdinas mutuare centū tali pacto ꝙ paulus recipiat ĩ se piculū illoꝝ centū: ꝛ ꝓ hoc det Petrus Paulo aliq̄d vltra sortē scʒ q̄nq₃.

Solutio. q. stat in duabꝰ suppositiōibꝰ et q̄ttuor ꝯclusiōibꝰ.

Pria ꝯclusio. Si hoc refert dūtaxat ipm mutuare mutuatio pauli ē vsuraria

Scd̄a ꝯcl'o Si B refert dūtaxat ipm recipe piculū: mutuatio pauli nō est vere vsuraria de lege diuina vl' naturali. ꝓbat̃ dupl'r. Dehinc soluit̃ argumentū qd̄dā ꝛ postea ĩpugnat̃ glosa ĩ predicto capitulo. ꝛ soluit̃ qd̄dā aliō argumētū.

Tertia ꝯcl'o. Si ꝓnomē hoc refert vtrūq₃: mutuatio pauli est vsuraria.

Quarta cōclusio. In cāu huiꝰ tertie conclusionis nō oportet paulū totū qd̄ recipit vltra sortē restituere petro. Postea mouet̃ dubiū qd̄ remittit̃ ad sextū tractatum

Questio. XL.

Vtrum quando paulus mutuauit petro cētū ꝛ petrꝰ cogit̃ hr̄e aliquē fideiussorē ꝛ Joh ꝓ petro fideiubet: liceat Johi a petro ꝓ hoc recipe aliquid de illis centū vtputa quinq₃

Solutio. q. stat in duabꝰ distinctionibꝰ quattuor cōclusionibꝰ ꝛ vno correlario.

Ex distinctionibꝰ colligunt̃ ĩ toto q̄ttuor

casus fm quos distingere pōt id de quo in titulo queritur: & fm hoc erūt quattuor cōclusiones questionis.

Primus casus ē qñ Johes ē fictus fideiussor: & in veritate mutuator Petri. Alij tres sunt qñ ē verus fideiussor.

Scōs igit ē qñ Johes ē ver⁹ fideiussor & exigit aliquid ꝑ futura mutuatiōe īpen

Terti⁹ ē qñ quid exigit ꝑ (dēda petro. dāno vitando qḋ timet se incursurū ex futura mutuatione eidē impendenda.

Quart⁹ qñ q̄d exigit ꝑ susceptione peri

Pria ꝯclusio. In pmo (culi capitalis. casu Johi nō licet exigere predicta qnqꝫ a petro: nec paulo licuit in tali cāu mutuare

Scōa ꝯclusio. In secundo cāu (petro Johi nō ē licitū exigere p̄dicta quinqꝫ

Tertia ꝯclusio ē trimēbris & ē. In tertio casu licitū est Johi exigere p̄dicta quinqꝫ a petro saluis circumstātijs reqsitis ad h̄ ꝙ licitū sit mutuatori aliq̄d recipe ꝑ interesse dāni emergentis vl' lucri cessantis que tacte sunt supra. q. xxx. Si autē aliq̄ earuꝫ defecerit nō erit licita ipi Johanni exactio predicta nisi in vno casu.

Quarta cōclusio. In quarto cāu non est vsura Johi exigere p̄dicta quinqꝫ a petro. dūmodo p̄cise & dūtaxat ꝑ illa receptione pīculi ea recipiat. An tn̄ sit ibi alia species peccati: remittit̄ ad q̄nem. lxxi.

Postea soluunt̄ tria argumenta Laur. d̄ Ridolfis dubitantis de ꝯtractu q̄stionis & vnū scꝫ Bernardini dicentis contractuꝫ q̄stionis esse omnino illicitum.

Questio. XLII.

Utrum petrus cui

paulus sub vsuris. v. flor. mutuauit centū possit licite illos centū mutuare Conrado cū tali pacto ꝙ Conrad⁹ soluat paulo predictam sortem & vsuram. v. flor.

Solutio. q. stat in tribꝫ conclusionibus.

Prima ꝯclusio. Stantibꝫ duabꝫ ꝯditionibus licitū est Petro mutuare Conrado cū illo pacto de quo questio sonat.

Scōa ꝯclusio. Quecūqꝫ harū ꝯditionuꝫ defecerit mutuatio p̄dicta erit illicita.

Tertia ꝯclusio. Quāuis Laurentius de Ridolfis omissis vel nō tactis p̄dict̄ duabus ꝯditionibꝫ ponat quasdā alias duas tanq̄ꝫ requisitas sufficiētes ad hoc vt p̄dicta mutuatio petri sit licita: tamē ei⁹ determinatio impugnari pōt.

Questio. XLIII.

Utrum paulo liceat

mutuare ad vsurā suis hostibus

Solutio. q. stat in q̄ttuor cōclusionibus

Prima ꝯclusio. Paulo nō licet mutuare ad vsurā suis hostibꝫ siue iniuste eū ꝑsequētibus siue iuste. probat̄ tripliciter.

Scōa ꝯclusio. Si paulus suis hostibꝫ qui iniuste eū ꝑsecuti sunt & dānificauerūt mutuet ad vsurā: q̄uis grauiter peccet: tn̄ vsurā talem receptā nō tenet̄ eis restituere si eam detinet de cetero nō vt vsurā sed vt refusionē damnoꝝ sibi iniuste illatoruꝫ ab eis: dūmodo scandalū non emergat ex illa detentione: & dūmodo alias de cetero non posset illoꝝ damnoꝝ refusionem via iuris obtinere. probatur quadrupliciter.

Et ponunt̄ cause adiectionis clausulaꝝ

Tertia cōclusio. Licitū est (ꝯclusionis. Paulo suis hostibꝫ qui euꝫ iniuste ꝑsecuti sunt damnificando mutuare intendendo aliquid recipere ab eis vltra sortē: nō rōne mutui eis impensi sed ratiōe debiti quo ei debent. & hoc stantibus duab⁹ ꝯditionib⁹ Et ibi exponit̄ auctoritas Ambrosij mul

Quarta ꝯclusio. Paulo nō ē (tipliciter. licitū suis hostib⁹ qui iuste eū dānificauerunt vel hodie dānificant mutuare: quatenus cessent ab illa ꝑsecutione intuitu mutuationis.

Questio. XLIIII.

Utrum cōtractus

factus in sequenti casu sit vsurarius scꝫ A dedit. c. flor. ipi B sibi restituendos certo termino: hoc pacto ꝙ sicut R mercator habens. c. flor. cū illis lucrabit̄ vel perdet: sic etiam A sentiat ꝯsimile lucrū scꝫ tantūdeꝫ recipiendo ab ipo B vel cōsimile dānum in dando tantundem ipi B

Solutio. q. stat in tribus suppositionibꝫ & qnqꝫ conclusionibus.

In suppositionibꝫ declarat̄ quō ꝯtractus questionis pōt esse mutui depositi & societatis fm diuersam eius intelligentiā & con

Prima cōclusio ē trimēbris (tingētiam. & ē. Si contractus dationis. c. celebratus

inter A τ B est ꝯtractus mutui: tūc i vna intentione ipius A eius datio est vsuraria in alia vero intentione nō est vsuraria: q̄uis tunc posset esse ibi alia spēs pcti in A.

Secūda cōclusio que ē q̄drimēbris ē talis. Si cōtractus dationis centū celebratus inter A τ B sit cōtractus depositi veri vel nō veri: in vna intentione ē illicit⁹ nō vsurarius: in alia ē illicit⁹ τ vsurarius. In tertia vero nō est ille cōtract⁹ datiōis vllo modo illicit⁹ q̄uis ꝯtractus adiect⁹ possit esse illicitus.

Tertia ꝯclusio. Si ꝯtract⁹ datiōis. c. celebratus inter A τ B sit ꝯctus societatis nō est illa datio vsurari⁹ ꝯctus: pōt tñ al's esse

Quarta ꝯclusio. Quocūq̃ (pctm̄ in A boꝫ triū modoꝫ. scꝫ mutui depositi vl' societatis fiat p̄dict⁹ ꝯtract⁹ dationis: videt̄ q̄ τ si in se possibile eēt eū fieri licite: tamen posset p papā vel aliū rectorē reipublice indistincte prohiberi. et etiā si nō p̄hibeatur tamē debet dissuaderi.

Quinta cōclusio. Modus respondēdi dñi Laur. de Ridolfis ad eandē q̄stionem vel siliem videt̄ insufficiēs τ ibi tria ei⁹ motiua impugnantur quadrupliciter.

Questio. XLIIII.

Vtrum ciuitas vel

dominus ciuitatis indigens pecunijs possit licite cōpellere ciues vel subditos ad p̄standū vel mutuandū ei certā quātitatem pecunie offerendo se ad dandū cuilibꝫ ciuiū mutuantiū annuum p̄uentū vel annuā pēsionē donec ei sors soluat̄: dūtaxat tñ dando. xviij. floꝝ. tpe restitutionis loco sortis centū floꝝ. mutuatoꝝ: cū quibꝫ circūstantijs solet fieri in quibusdā ciuitatibus italie: noīatim in florentia Janua: τ venetijs: q̄ circūstantie statim enumerabuntur

Solutio. q. stat in q̄ttuor suppositōibus sex cōclusionibꝫ: duob⁹ correlarijs τ sex argumentoꝫ solutionibꝫ.

In suppositiōibꝫ enumerant̄. x. circūstantie cū quibus fit p̄dicta cōpulsio. Et octo accidentia q̄ ꝯtingunt circa ꝯtrahentes cū ciuitate p̄dicto mō. Appellatiōes q̄z diuerse quibꝫ vtunt̄ loq̄ntes de p̄dicto ꝯtractu que tñ redeunt in idem.

P̄ia ꝯclusio. Ciuitas licite pōt ciuibus suis imponere tātā p̄stantiā quāta eget p amotione illius mali qđ reipublice ciuitatis iminet: dūmodo illud malum sit peius vl' perniciosius reipublice q̄ sit hoc qđ est ciues cogi ad talē p̄stātiā. p̄bat̄ dupliciter

Scđa ꝯclusio. Aliq̄n posset talē p̄stātiaꝫ de qua p̄ma cōclusio loquit̄ ciuitas īponere ciuibꝫ absq̃ assignatione cuiuscū q̃ pensionis τ absq̃ oī spē restitutiōis sortis.

Tertia cōclusio. Illā p̄stannā quā iuxta p̄mā ꝯclusionē pōt ciuitas īponere: deberet ciuitas aliq̄n nō īponere nisi cum assignatione magne vel pue pensionis annue sine vlla obligatione restitutionis sortꝫ in toto vel in pte. Aliq̄n vero cū assignatiōe pensionis τ etiā cum obligatione restitutionis sortis in toto vel in parte.

Quarta ꝯclusio. Ciuitas libera habens p̄prios annuos p̄uentus obuentiōes siue fruct⁹ sibi iuste p̄uenictes de p̄dijs possessionibꝫ: castris: villis: iuste ad eā ptinentib⁹: vl' de pedagijs: guidagijs: theoloneis: vl' vectigalibꝫ iustis: vt puta ex cā iusta τ auctoritate habentis instituere institutꝫ. pōt volentibꝫ emere vendere ius p̄cipiendi annuas pensiones de p̄dictis ei⁹ obuētiōibꝫ si ciuitas hꝫ cām rōnabilē q̄ eā vrget. vtputa vrget̄ p bono reipublice ad habendum x. milia i prompta pecunia q̄ ipa h̄re non pōt de suis obuentōibꝫ q̄ annuatim sunt tñ mille τ hoc pōt facere cū pacto redimēdi quando placuerit.

Quinta ꝯclusio. Si ciuitas illa de q̄ loq̄tur p̄cedens ꝯclusio nō posset inter sibi nō subditos inuenire emptores iurium p̄dictarū pensionum: ipa posset suos ciues cōpellere ad emendū iura earundē ab ea saltem p̄cio iusto imo etiā aliq̄n p̄cio excededente valorem mercis.

Sexta ꝯclusio. Q̄n emens dat ciuitati. c. floꝝ. p iure p̄cipiēdi annuatim q̄nq̃. remanente apud ciuitatē facultate redimendi illud ius pro. c. quādo placuerit: tunc censetur dari iustum p̄cium. Si autem apud ciuitatem manet facultas redimēdi p. xviij non est proportio equalitatis.

Primum correlarium responsiuū. Stātibus septem conditionibus ciuitas vl' dominus ciuitatis potest licite facere illā cōpulsionem de qua sonat titulus questiōis vestitam cum circumstantijs prime suppositionis.

Secundū correlarium. Si aliqua p̄re-dictarū sex vel septē conditionū deficit nō est licita compulsio p̄dicta. patet inductiue

Cōtra primū correlariū arguit̄ sex argu-mentis que soluunt̄ vbi ꝛ impugnant̄ ali-qua dicta Laur. de Ridolfis ꝛ sancti ber-nardini.

Questio. XLV

Utrum ciues pre

stantes ciuitati p̄dictas p̄stātias possit lici-te a ciuitate recipere p̄dictas pensiones an-nuas sine obligatiōe restitutiōis earundē atqȝ etiā tandē recipere sortes suas modo p̄dicto cū ciuitati placuerit redimere iura (pensionum.

Solutio. q. stat in recita-tione triū modoꝝ dicendi cū improbatiōe duorum primoꝝ.

Primus modus dicendi est Gregorij d̄ Arimino cuiꝰ sententia reducit̄ ad sex dicta ex quibꝰ sequit̄ finaliter ꝛ colligit̄ ꝙ ſm eū vt cōiter ꝛ vt in pluribꝰ peccarent ciues et tenerent̄ restituere ꝛ vt in paucioribꝰ vl' ra-ro eēnt īmunes a peccato ꝛ ab obligatiōe restitutionis. Ille modꝰ īpꝛobat̄ in septem punctis in quibus deficit, ꝛ euacuant̄ mo-tiua eiusdem.

Secūdus modus dicendi est scī bernar-dini ꝛ Laur. de Ridolfis ꝛ alioꝝ vt ibidē ꝛ ille reducit̄ ad duas ꝯclusiōes. In p̄ma ponunt̄ q̄nqȝ casus in quibꝰ ille modꝰ iusti-ficat p̄dictos ciues. In secūda ponunt̄ q̄t-tuor in quibꝰ dicit eos peccare ꝛ fundamē-ta eiusdē modi ponunt̄ que ꝛ postea i fine euacuant̄. Ille modꝰ ꝓbatur in. xxiij. pun-ctis in quibus deficit.

Tertius modꝰ dicendi cōtinet septem cō-(clusiones.

Prima conclusio. Ciues sponte p̄stantes etiā si principalit̄ spe lucri scȝ pensionū ꝑcipiendarū p̄stent non pec-cant peccato vsure in p̄stando nec in reci-piendo pensiones. Et ita primꝰ casus quē p̄cedēs opio in sua scd̄a ꝯclusione reputa-uit illicitū: nō ē licitus saltē illa specie pctī. ꝓbat̄ duabꝰ rōnibꝰ ꝛ duplici ꝯfirmatione.

Scd̄a cōclusio. Inter q̄ttuor casus scd̄e ꝯclusionis secundi modi dicendi tres vlti-mi casus quos idē modus dicēdi reputa-uit illicitos sunt liciti. ꝓbatur dupliciter.

Tertia conclusio. Oēs q̄nqȝ casus quos secūdus modus dicendi in sua prima con-clusiōe reputauit licitos sūt liciti: attñ alia ꝛ ia iustificant̄ illi quinqȝ per illū tertiū mo-dū dicēdi q̄ȝ fuerint iustificati ꝑ secundum

Quarta ꝯclusio. Si ciui p̄stanti centum ciuitas daret pensionem maiorē q̄ȝ quinqȝ staret ꝙ ciuis dando centū spe recipiendi quinqȝ nō peccaret p̄stando: nec etiā reci-piendo talem pensionem staret etiā oppo-situm scȝ ꝙ peccaret.

Quinta cōclusio. Quāuis si tenerēmꝰ q̄ p̄statio ciuium esset vera mutuatio adhuc aliqui ciues possent aliqualr̄ excusari: non tñ ita vniuersalr̄ sicut tenendo ꝙ nō sit mu-tuatio sed emptio. Et multo plura requi-rerent̄ ad eoꝝ iustificationē q̄ȝ tenendo ꝙ nō sit mutuatio: ita ꝙ difficilius est ciues iustificare per secundū q̄ȝ per tertiū moduȝ

Sexta ꝯclusio. Tenendo ꝙ (dicendi. p̄statio sit emptio: minor difficultas est iu-stificandi ciues q̄ȝ ciuitatē, sed tenendo op-positū scȝ ꝙ nō sit emptio sed mutuatio mi-nor difficultas est iustificandi ciuitatem q̄ȝ (ciues.

Septima conclusio. Tenendo ꝙ sit emptio stat ꝙ ciuitas nō peccet recipi-endo nomine precij centuȝ a ciue pro iure ꝑcipiendi annuatim quinqȝ tanq̄ȝ ꝑ merce nō obstante ꝙ centū sunt nimis magnum p̄cium ꝑ tali merce, suppositis circūstātijs illius cōtractus q̄ tacte sunt in q̄one prece-denti, stat etiā ꝙ peccet. Si autē teneat̄ ꝙ sit mutuatio pōt ciuitas etiā q̄nqȝ excusari

Postea soluuntur septem argumēta ad-uersarioꝝ prime conclusionis ꝛ in solutiōe septimi argumenti euacuant̄ responsiones eorundē quas dant ad octo ꝓbationes q̄s aliqui adducunt ad primā cōclusionē pro-bandā: ꝛ q̄uis tales ꝓbationes alioꝝ sint inualide: ob qd̄ non eorum rationibus sed illis que sunt supra posite est innitendum tñ nec ille alie probationes bene inualidāt̄ ab aduersarijs. ideo solutiones ab eisdem date euacuant̄ per ordinem.

Questio. XLVI.

Utrū mutuantez

recipere vltra sortē seu mutuare ad vsuraȝ sit in aliquibus casibꝰ licitum ꝛ in eisdē ca-sibus in quibus est licitum etiam liceat ei paciscī cū mutuatario sup illo incremento recipiendo.

Solutio.q.stat in quattuor ꝯclusionibꝫ

Prima ꝯclusio. Multū differūt mutuare ad vsurā ꝛ mutuantē recipe vltra sortē.

Secūda cōclusio. In nullo cāu est licitum mutuare ad vsurā citra diuinā dispē;

Tertia ꝯclusio. In multis ca (sationē sibus licitū est mutuanti recipe vltra sortē pbaṫ enumerando.xiiij.casus quoꝝ.xij. primi cōprehenduntṫ in his q̄ttuor versibꝫ Feuda fideiussor pro dote stipendia cleri. Venditio fructus cui velles iure nocere. Vendens sub dubio p̄cium post tpa soluens. Pena nec in fraudem legis cōmissoria grans Dans sortis pomp plus sorte modis daṫ istis. Attn̄ nō i oībus illis modis est vera mutuatio.

Quarta cōclusio. Nō in omni casu in q̄ licet mutuanti recipere vltra sortē:licet etiā ei pacisci cum mutuatario sup tali incremēto recipiendo.

Questio.XLVII.

Vtrū petere atq͡ꝫ

recipere mutuū sub vsuris sit semp licitum vel semper illicitū.

Solutio.q.stat in tribꝫ cōclusionibus.

Prima cōclusio. Cōcurrentibꝫ tribꝫ cōditionibꝫ licitū est petere mutuū sub vsurꝭ.

Secūda cōclusio. Quecūq͡ꝫ baꝝ ꝯditionū defecerit nō erit licitū petere mutuū sub

Tertia cōclusio. Petere mu (vsuris. tuum absolute:puta nō petendo recipi a se vsuras ꝛ etiā nō offerendo se inter petendū ad soluendum vsuras:non est illicitum si petens audita r̄nsione petiti dicentis nō velle nisi sub vsuris mutuare offerat se ad soluēdū vsuras:ꝛ hoc stātibꝫ solis primis duabꝫ ꝯditionibꝫ Et impugnanṫ modi dicendi alioꝝ ꝛ soluunṫ tria argumenta

Questio.XLVIII.

Vtrū ciuitas atq͡ꝫ

respublica subsistere possit sine mutuatioe

Prima ꝯclusio. Ciuitas atq͡ꝫ (vsuraria respublica pōt etiam salua tpali salute sua subsistere sine mutuatiōe vsuraria. pbatur decē rationibꝫ:ꝛ in.ix.rōne enumeranṫ.xiij cōditiones vsurarie mutuationis ex q̄bus ppendiṫ perniciositas eiusdem.

Secūda ꝯclusio. Plurima cōmoda vel vtilitates tam tēporales q̄ꝫ spūales pueniunt ex hoc q̄ nō exerceṫ nec toleraṫ mutuatio vsuraria in ciuitate. Et enumeranṫ sex

Tertia ꝯclusio. Plurima in (vtilitates cōmoda ꝛ dāna tpalia ꝛ spiritualia prouenīunt reipublice ex mutuatione vsuraria. pbatur enumerando.xij. Et in octauo dāno enumeranṫ.xxvj.genera hominū:q̄ occasione vsurarie mutuationis maculantur mortali peccato. Itē de multꝭ qui occasione eiusdem obligationē restit utionis ꝛ censuras ecclesiasticas incurrunt.

Postea soluūṫ tria argumēta in cōtrariū

Questio.XLIX.

Vtrum mutuatio

vsuraria magis spectet ad cōsiderationeꝫ theologi q̄ꝫ ad cōsiderationē iurisperiti.

Solutio q̄ōnis stat in tribꝫ suppositionibus ꝛ quattuor conclusionibus.

De causa aūt quare questio moueṫ et de quibus theologis intelligaṫ remittitur lector ad finale correlariū questionis

In suppositionibꝫ distinguiṫ quō eadem res diuersimode a diuersis cōsideraṫ scꝫ in ratione p̄dicati vel in rōne subiecti:ꝛ hoc i ordine ad diuersa p̄dicata. Distinguiṫ etiā de duplici cōtractu vsurario.

Prima cōclusio. Cōtractus vsurariꝰ quī scit in se esse vsurariꝰ:talis quo ad hoc p̄dicatū qd̄ est ipm̄ esse pctm̄ mortale magꝭ ē de cōsideratione theologi q̄ꝫ iurisperiti:pbaṫ septē rōnibꝫ. Et ibi inuestigaṫ:vij actꝰ lege canonica phibiꝰ ꝯtrahat rōnē mortalis pcti ꝛ de cōpatione theologi ꝛ iurispiti in cognoscendo de heresi ꝛ de his que ad legē naturalem spectant.

Scd̄a ꝯclusio Si aliquis ꝯctus sit nō sīn se vsurarius sed tm̄ ex iure positiuo ipm̄ vt talē phibente adhuc talis in ordine ad hoc p̄dicatū scꝫ esse mortale pctm̄ ē magis de ꝯsideratiōe theologi q̄ꝫ iurisperiti

Tertia ꝯclusio. Si de ꝯctu in se vsurario sit tractandū tāq͡ꝫ de p̄dicato qd̄ deberet p̄dicari de aliquo ꝯctu:vtputa si d̄ aliquo ꝯctu q̄ratur vel dubiteṫ an sit i se vsurariꝰ nō minus ptinebit ꝯsideratio ꝯctus vsurarij ad theologū q̄ꝫ iurisperitum:imo ad minꝰ eque poterit hoc resoluere theo

logus sicut iurisperit⁹: ꝛ si alter eoꝝ altero melius posset plus esset dicendū ꝙ theologus esset ille ꝙ̃ iurisperitus.

Quarta ꝯclusio. Si de cōtractu nō ī se vsurario sed aliunde ꝯtrahente nomē vsurarij ꝯtract⁹ sit tractādū: an vere ꝑdicetur de aliq̄ actu vel nō: tūc cōsideratio ꝯtract⁹ vsurarij magis ad iurisperitū spectabit ꝙ̃ ad theologū: ꝛ si capeꝫ iurisperit⁹ ꝓ perito in iure cōi siue ciuili siue canonico aliquādo magis spectaret ad peritū in statutis municipalib⁹ aut statutis ꝓuincialib⁹ ꝛ sinodalib⁹ siue ille esset al's iurispert⁹ siue theologus siue neutrū illoꝝ. Postea agiꝫ de penis vsurarioꝝ ad videnduꝫ q̄s q̄ ad illas magis valeat ꝯsiderare de ꝯtractu vsurario. Tandem inferꝫ correlariū ꝯtra Petrū de Anchona ꝑferentē iurisptos theologis in decisionib⁹ dubioꝝ de ꝯtractib⁹ vsurarijs: ꝛ impugnaꝫ eius sententia.

In tertio tractatu agiꝫ de ꝯtractu emptionis ꝛ venditionis: de mercatorib⁹ ꝛ negociatorib⁹: et hoc ꝑ .xxij. qōnes. cui⁹ prima q̄stio ē q̄nquagesima in ordine questionum huius operis.

Questio. L.

Utrū actus negociandi sit licit⁹.

Solutio. q. stat in tribus suppositiōib⁹ ꝛ quattuor ꝯclusionibus.

In suppositionib⁹ declaraꝫ quō dupl'r cōtingit intelligi aliquē actū eē licitū vl' illicitū scꝫ positiue vel ꝑmissiue ꝛ capiunꝫ h̄ illa vocabula positiue ꝛ ꝑmissiue eodeꝫ mō q̄ accipiunꝫ in methaphisica. quō dicim⁹ ꝙ ens in suo ꝯceptu nō sit positiue finitū vel infinitū suba vel accñs: creatū vl' increatū ꝙ̃uis sit vtrūq̄ ꝑmissiue. ꝛ sil'r d̄ q̄libꝫ alio supiori respectu diuidentiū ipm. Itē subdiuidiꝫ h̄ qd ē actū eē ꝑmissiue licitū.

Pria ꝯclo. Nō est dicēdū ꝙ indistincte actus negociandi sit illicit⁹. ꝓbaꝫ septē auctoritatib⁹: trib⁹ rōib⁹ ꝛ duab⁹ ꝯfirmatōib⁹

Scda ꝯclo. Nō ē dicendū ꝙ indistincte actus negociādi sit licit⁹. ꝓbaꝫ q̄ttuor auctoritatib⁹ ꝛ vna ratione.

Tertia ꝯclusio. Actus negociādi si nihil vltra addaꝫ nec est positiue licit⁹ nec positiue illicitus.

Quarta ꝯclusio. Actus negociandi si nihil addaꝫ est ꝑmissiue licitus ꝛ etiā ꝑmissiue illicitus.

Questio. LI.

Quot modis negociatio reddiꝫ illicita.

Solutio qōnis stat in duab⁹ suppositiōib⁹ ꝛ duab⁹ ꝯclusionib⁹

In suppositionib⁹ declaraꝫ q̄ res quiditatiue sit circūstantia. ꝛ ponunꝫ ac declaranꝫ tres descriptiōes eiusdeꝫ: eo ꝙ oportet hic declarare quō negociatio ex circūstantijs deprauetꝫ: postea poniꝫ numer⁹ circūstātiarū ſm tres modos enumerādi easdem scꝫ Aristotelis: Tulij: ꝛ alioꝝ ꝛ ꝯcordanꝫ ad inuicē.

Prima ꝯclusio. Prima diuisiōe ne duobus modis redditur negociatio illicita scꝫ ex obiecto ꝛ ex circūstantia: ꝛ quia res quas cōtingit emi ꝛ vēdi sunt obiecta negociationis: ideo declaraꝫ ibi multipl'r. ꝛ hoc ꝑ octo exempla q̄ res sint prohibite emi vel vendi: ꝛ hoc vel simpl'r vl' quo ad aliquos emptores.

Secunda ꝯclusio. Secūdaria diuisiōe octopliciter reddiꝫ negociatio illicita scꝫ ex obiecto ꝛ ex defectu septem circumstantiarum debitaꝝ: vbi de singulis circūstantijs ponunꝫ varia dicta ꝛ exempla vt pateat q̄ modo ex cuiuslibet circūstātie defectu reddaꝫ illicita. De vbi scꝫ si negociatio fiat ī loco sacro ponunꝫ q̄nq̄ dicta qn̄ ꝛ quale peccatū sit. De quādo declaraꝫ ꝑ duo dicta qn̄ pecceꝫ si die festo negociatio agaꝫ et ponunꝫ duo correlaria ad limitandū s̄nias Petri de pal. ꝛ Henrici gandensis

De cur declaraꝫ ꝑ quattuor dicta quō et ex cuius cāe finalis ꝯstitutione negociatio deprauetꝫ vel non. De cui ponunꝫ sex exempla deprauatōis. De quibus auxilijs ponunꝫ tria exempla: ꝛ qꝛ vnū illoꝝ est: si quis negocieꝫ ꝑ mēdacia ꝛ iuramēta: ideo ꝑ octo dicta declaraꝫ qn̄ in tali cāu negociatio reddaꝫ mortalis vel venialis

De quō ponunꝫ quattuor exempla: ꝛ qꝛ vnum illorum est si negociando cōmittat monopoliū: ideo declaratur quid sit monopolium ꝛ quomodo sex modis cōmittatur capiendo ipm generaliter: malitia q̄ꝫ eius ostenditur per legeꝫ naturalem simul

ꝛ positiuam.

Questio. LIII

Utrū negociatio

seu mercatio sit indistincte clericis illicita

Solutio qōnis stat in quinqꝫ suppositio nibꝰ vel distinctionibꝰ ꝛ sex cōclusionibus

In suppositionibꝰ ponunt tres modi accipiendi negociationē scꝫ generalissime generalr ꝛ specialr: ꝛ subdiuidit spēalis acceptio in lucratiuā ꝛ nō lucratiuā. que autē dr nō lucratiua: subdiuidit i yconomicam ꝛ politicā. Lucratiua quoqꝫ etiā subdiuiditur in pecuniariā ꝛ nō pecuniariā seu in stricte ꝛ non stricte captā.

Prima ꝯclusio. Nō est indistincte ꝛ vniuersaliter dicendū ꝙ negociatio sit illicita clericis: pbat ꝛ adducūt qnqꝫ auctoritates

Secūda ꝯclusio. Nō ē indistincte ꝛ vniuersaliter dicēdū ꝙ negociatio sit licita clericis: pbat ꝛ adducunt sex auctoritates.

Tertia ꝯclusio. Si negociatio capiatur spēaliter: negociatio quo ad duas eiꝰ spēs ē clericis licita: ꝛ ibi ō artificiolis clericoꝝ.

Quarta ꝯclusio. Negociatio spēalit capta est clericis quo ad duas alias spēs eiꝰ illicita. Et ibi de rōne duplici quare eis est interdicta negociatio lucratiua ꝓprie dicta ꝛ improbatur ratio quorundam.

Quinta ꝯclusio. Si negociatio capitur generalit put ad alios cōtractꝰ acqsitiōes vel lucratiōes extendit se ꝙꝫ ad emptionē ꝛ venditionē ipa ē ꝗ ad aliquas spēs eius licita clericis ꝛ quo ad aliquas illicita.

Sexta ꝯclusio. Si negociatio capitur generalissime aliq est eis illicita aliq licita.

Postea declarat quale pctm̄ an mortale vel veniale sit clericis illa negociatio que dicta est eis esse illicita.

Questio. LIIII.

Utrū negociatio

illa sit licita qua seqūtes res emuntur vel efficiunt vel aliter acqrunt vt vendantur aut alias distrahant scꝫ venena: arma: ornamenta secularia atqꝫ oīa instrumenta lusoria: vtpote taxilli: carte lusorie ꝛ alee.

Solutio qōnis stat in sex suppositiōibus ꝛ nouem cōclusionibus.

In suppositionibꝰ distinguit de duplicibus venenis ꝛ de alijs rebꝰ ex quibꝰ damna oriunt in republica. De duplici qꝫ genere ornamentoꝝ seculariū ꝛ varia exēpla. vtriusqꝫ ponūt: qꝫtenꝰ pticularꝰ valeat qsqꝫ se resoluere in huiꝰ questiōis materia. Ponunt insup varia exempla qn̄ vsus ornamentoꝝ seculariū ē mortalis vel venialis vel nullum peccatū.

Prima ꝯclusio. Negociatio q̄ quis vendit venenū primi generis est illicita. probatur tripliciter.

Secunda cōclusio. Negociatio qua qs vendit venenū secūdi generis ē in duobus sequentibus casibus quantum hic sufficit mortale peccatū.

Tertia ꝯclusio. Negociatio qua quis vēdit arma offensiua: vt balistas: sagittas vl gladios quātū ad ꝓpositū sufficit: est etiam mortale pctm̄ in duobꝰ casibꝰ similibꝰ illis qui in secunda ꝯclusione sunt positi.

Quarta ꝯclusio. Negociatio qua qs ornamenta secularia facit vel emit vt vēdat vel tradat alijs ē mortale pctm̄ i duobus casibꝰ similibꝰ illis qui in secūda ꝯclusione sunt positi.

Quinta ꝯclusio. Ad hoc ꝙ negociās vēdendo illa ornamenta sit imunis a peccato mortali requirunt duo.

Sexta ꝯclusio. Ad hoc ꝙ vēdēs illa ornamēta sit imunis a mortali nō videt vltra pdictas ꝯditiones reqri p tertia ꝯditione ꝙ pbabilit credat oppositū pdicti mortalis abusus scꝫ ꝙ pbabiliter credat emētē nō abusuꝝ mortaliter sed bn̄ vsurum. imo sufficit ꝙ pura cōsideratione qlitatis psone ꝛ aliaꝝ circūstantiaꝝ habita nō ꝯiecerit nec debuerit conijcere ementē mortalr eis

Septima ꝯclo. Sic qrta ꝯclu (abusuꝝ) sio quinta ꝛ sexta sonantes de mortali sūt vere sic si ꝓportionabiliter formarentur de veniali: essent etiam vere.

Octaua ꝯclusio. Si negociator illorum ornamētoꝝ sit extra duos casus qrte ꝯclusionis ꝛ extra duos septime ꝯclusionis: et habeat ꝯditiones qnte ꝯclusionis erit eiꝰ negociatio nō culpanda singulariter

Correlariū. Nō est negociator absoluendus q nō vult desistere a negociatione ornamentorum vel armorum vel veneni in duobus primis casibus.

Nona ꝯclusio. Negociatio qua ꝗs ven
dit instrumenta lusoria est in duob⁹ casib⁹
mortalis ⁊ in duobus venialis ꝓportiona
biliter sicut in quarta ⁊ septima ꝯclusiōib⁹
de negociatione ornamētoꝝ dictū est. ⁊ vt
negociās sit imunis a pctō mortali requi-
runt eedem ꝯditiones que tacte sunt in ꝗn
ta ꝯclusione. Et soluit obiectio possibilis
fieri de armis ⁊ ibi de vendēte ramos pal-
maꝝ iudeis: ⁊ soluit obiectio possibil' fieri

Questio. LIIII

Utrū negociatio

illa sit illicita qua quis mercē defectuosā
vendit nō ꝓpalando eius defectum.

Solutio qōnis stat in vna suppositiōe q̄t-
tuor ꝯclusionib⁹ ⁊ sex correlarijs q̄ q̄si exē-
plariter declarabunt conclusiones.

In suppositionib⁹ distinguit quomō cō-
tingit mercē aliquā esse defectuosā tripl'r
scꝫ in substantia: quātitate ⁊ qualitate. ⁊ i-
pugnant exempla aliquorū de defectu in

Prima ꝯclusio. Si merx est (substāna.
defectuosa quocūꝫ predictorum triū mo-
dorum ⁊ vendens ignorat defectum non
affectata nec crassa ignorantia: non peccat
tunc vendendo eā ⁊ nō ꝓpalando ei⁹ defe-
ctū etiā si p tāto p̄cio ac si esset nō defectuo
sa venderet. Et dant rōnes adiectōis clau
sulaꝝ ꝯclusionis: ⁊ ibidē aliquid tangitur
de hoc an is qui etiā tm̄ infra dimidiū iu-
sti p̄cij decepit cōtrahentem compelli pos-
sit nō solū in foro aie sed etiam exteriori ad
rescindendū ꝯtractum aut ad reducendū
eū ad equitatē. Sꝫ de illo etiā inferi⁹ tan-
git in sequētib⁹ q̄stionib⁹ scꝫ. lxj. ⁊. lxij.

Secunda ꝯclusio. Si merx est defectuo
sa aliquo p̄dictoꝝ triū modorum et tā ven
dens q̄ꝫ emens scit defectum vel saltē ven-
ditor ꝓbabiliter credit emptorem scire: vt
puta quia est defectus manifestus quē qli
bet presumitur cognoscere non peccat pro
tunc vendendo ⁊ nō propalando defectū
dūmodo venditor descendat i precio mer-
cis ꝓportionabiliter ad defectuositatē mer-
cis. ⁊ dantur rationes adiectionis clausu-
larum conclusionis.

Correlarium primū. Quedā dicta san-
cti Tho. ⁊ etiam Joh. gerson cancell. Pa-
risien. de vendente rem defectuosam iudi
gent moderamine. ⁊ recitatur sniā vtriusꝫ
⁊ impugnat quaten⁹ limitet.

Secundū correlariū. Quāuis in aliquo
casu scꝫ iam dicto liceat venditori defectū
reticere nō tñ ꝓpter hoc in eodem vel alio li
ceret sibi verbo vl' facto significare defectū

Tertia ꝯcl'o. In pluribus casib⁹ (nō inesse
peccat vendēs rem defectuosā aliq̄ illorū
trium defectuum: ⁊ in paucioribus casib⁹ est
immunis a peccato.

Quarta ꝯclusio. In casib⁹ supradictis in
quib⁹ peccat vendens mercē defectuosam
ei⁹ pctm̄ ē aliq̄n mortale aliq̄n veniale

Tertiū correlariū. Quāuis aliq̄n a pctō
possit excusari vendens mercē mixtā alia
re: tñ aliq̄n nō p̄t: ⁊ declarat p duo exēpla.

Quartū correlariū. Quāuis aliq̄n excu-
sari possit a pctō vendēs mercē deficientē
in quātitate etiā si sciens illō faciat: tñ aliq̄n
nō potest: et ponunt quatuor exempla de
prima pte correlarij: ⁊ soluitur ibidē q̄dā

Quītū correlariū. Quāuis (q̄stiuncula
vendens pannū in q̄litate deficientē. puta
pannū male textum vel male tractū vl' ru-
ptum ad tractoriū ⁊ reemendatū possit ali
quando excusari tñ aliq̄n non potest.

Sextū correlariū. Quāuis vestē veterē
quā renouauit in apparentia purgādo car
zando aliq̄n excusari possit: tñ aliq̄n nō po
test ⁊ ponunt exempla de vtroꝫ. ⁊ ibi de
arte reemēdādi rupturā pānoꝝ an sit dā-
nanda. ⁊ ibidem d̄ quodā documento pro
p̄dicatorib⁹ circa materiā huius q̄stionis
⁊ cōsimilium seruando.

Questio. LV.

Utrū mercatio vel

emptio illa sit illicita q̄ emptor p̄cio defe-
ctuoso emit mercem.

Solutio. q. stat in vna suppositione. q̄t-
tuor ꝯclusiōib⁹ ⁊ q̄nꝫ correlarijs.

In suppositiōe distinguit quō ꝯtingit p̄-

Pria ꝯclusio (ciū ee tripl'r defectuosū.
Si p̄ciū ē defectuosū aliq̄ triū p̄dictorum
defectuū: ⁊ emptor ignorat eius defectum
ignorantia nō affectata aut crassa nō pec-
cat tunc emēdo vel soluēdo ⁊ non ꝓpalādo
ei⁹ defectū si nō eo plus in numero addat
in p̄cio neꝫ recipiat eo min⁹ in merce, imo
si tm̄ recipiat ac si p̄ciū i nullo deficeret: et
dant rōnes adiectōis clausulaꝝ ꝯclusiōis

Secunda conclusio. Si precium e defectuosum aliquo predictorū trium defectuum ⁊ tam emptor q̄ȝ venditor scit illum defectum vel saltem emptor coniicit probabilr q venditor eam sciat: puta qr e manifestꝰ que quilibet psumitur scire: nō peccat p tunc emendo vel soluendo nō ꝑpalādo defectum eius: dummodo emptor tanto minus de merce recipiat vel tāto plus precij addat in numero quantus est talis defectus precij: ⁊ dantur rōnes adiectiōis clausularum conclusionis.

Primū correlariū. Sicut sanctus Tho. ⁊ Johes gerson. dixerūt manifestos defectus mercis posse reticeri si descēdat venditor in pcio ꝑportionabiliter: sic ijdeȝ doctores dixissent manifestos defectꝰ pcij posse reticeri si ascendat ꝑportionabilir in precio vel descendat in quantitate mercis recipiēde. Jō sicut eoꝝ snia de merce defectuosa indiguit moderamine ⁊ sine illo nō eēt vera: sic etiā similis snia de defectuoso pcio vel numismate indigeret simili moderamine ⁊ sine illo nō esset vera.

Secundū correlarium. Quāuis in aliquo casu liceat reticere defectum precij: nō tamen licet verbo vel facto illū defectum abscondere saltem per suppositioneȝ tegētem defectuȝ vel ablationē signi eū significantis volendo significare eum non inesse secus si dumtaxat intenderet euȝ tegere vl facere eum latere venditoreȝ ⁊ faceret hoc in illo casu in quo licitū est reticere defectū

Tertia conclusio. Jn pluribus casibꝫ peccat emptor soluendo precium defectuosuȝ ⁊ in paucioribꝰ ē imunis a peccato.

Quarta cōclusio. Jn casibꝫ supradictis in quibꝫ peccat emptor soluēdo defectuosum pcīū vl numisma: aliqn̄ peccat mortaliter: aliqn̄ venialiter.

Tertiū correlariū. Emptor soluēs pciuȝ deficiēs in casu ꝑportionabiliter se habente ad secūdū exemplum primi correlarij pcedentis qōnis nō pōt ita excusari a peccato sicut ibidem fuit excusatꝰ venditor mercis deficientis in qualitate rōne mixture: ⁊ ibi de radentibꝫ ⁊ balneantibꝫ florenos ad diminuendū eoꝝ bonitatē.

Quartū correlariū. Emptor soluens precium vel numisma deficiens in quantitate ponderis vel numeri potest aliqn̄ excusari aliquando non. ⁊ ponunt quattuor exempla de prima parte: ⁊ ibi de soluentibꝰ per numisma rasū fissum ⁊ peregrinos nummos mixtos vsualibꝰ. ⁊ de eode m etiaȝ in sequenti correlario.

Quītū correlariū. Emptor soluēs pciuȝ vel numisma defectuosū in qualitate de q̄ defectu multiplr exemplificatū est in suppositione pambula potest aliquando excusari aliquando non.

Questio. LVI.

Que et quot potest ⁊ debet cōsiderare venditor ex quibus cognoscat quantꝰ sit valor mercis sue q̄tenus ipe agnoscat quātū pcium licite exigere valeat.

Solutio qōnis stat in duabꝰ suppositionibus ⁊ sex conclusionibus.

Jn suppositionibꝫ distinguit de duplici valore scꝫ naturali ⁊ vsuali: ⁊ ostenditur q sit possibile cognoscere valorē vsualē rei.

Prima cōclusio. Cognoscere valorē naturalem rei fm q est talis nō iuuat venditorem ad hoc vt exigat pciū qd licitum sit exigere nec requiritur sed bene cognoscere valorem vsualem.

Secunda conclusio. Quāuis estimatio currens in cōitate hominū sit vnū ex illis manuductiuis penes que potest cognosci valor vsualis: ⁊ sic etiā consequenter pciū licitū exigi: tamē non est sufficiens manuductiuū ad cognoscendū illa. ⁊ pbat vtraq ps triplr: ⁊ ibi declaratur quid sit intelligendū per cōem estimationē.

Tertia conclusio. Quindecim sunt manuductiua ex quibus potest vēditor vsualem valorem mercis cognoscere: ⁊ enumerantur per ordinem ⁊ circa tredecimū qd est taxatio alicuius constitutionis ciuilis vel municipalis vel consuetudinis ponūtur quattuor inspicienda per rectores in taxando valorem rerum ad precia earundem.

Quarta conclusio. Ob vtilitatem prouenturam emptori ex merce ⁊ eius industria non licet venditori mercem eo carius vendere. ⁊ idem de pseruatione a malo: et cōsequēter fiunt quinq ȝ argumenta cōtra cōclusionē q̄ dimittunt insoluta.

Primū correlarium. Minus periculosa est negociatio illiꝰ cuiꝰ merces sūt taxate per cōstitutionē aliquā municipalē seu rectores ciuitatis vel ꝑ cōsuetudinē modo dicto in .xiij. manuductiuo ꝙ̄ illiꝰ cuiꝰ mercium taxa est relicta suo arbitrio. Et dico mercium: ita em̄ scꝫ per ium ponit. ff. ad. l. rodiam. de iactu. l. j. ⁊ l. ij. ⁊ in. l. nauis. q̄ dico ne forte quisꝙ̄ alicui regule innitēs credat non sic debere dici vel posse.

Secundū correlarium. Minus periculosa est negociatio illius qui habet merces quas etiam pleriꝙ̄ alij habent in eadeꝫ ciuitate ꝙ̄ illius qui solus habet merces taliusmodi.

Quinta cōclusio. Ualor mercis nō cōsistit in indiuisibili si valorē eius cōsistere in indiuisibili sic intelligeret. scꝫ ꝙ merx adeo ꝑcise valeat tantū preciū ꝙ si aliquantulū vltra exigeretur diceret venditor cōtra eq̄litatē iusticie cōmutatiue exegisse precium excedens valorē mercis: ⁊ ibideꝫ tractatur de hoc an leges dederint imo an potuerit dare licentiā excedendi latitudinē iusti precij dūmodo eēt excessus citra dimidiū iusti ꝑcij. ⁊ quō sit intelligendum ꝙ canones desuꝑ loquentes habeant locum iure fori nō iure poli: ⁊ impugnat sententia Baldi atꝙ̄ auctoris tractatuli qui intitulatur. xij. doctoꝝ. ⁊ r̄ndetur argumentꝭ eiusdem.

Sexta conclusio. Penes eadē cognoscitur ꝙ̄tum liceat ⁊ debeat esse precium penes q̄ cognoscitur quantꝰ sit valor mercis

Questio. LVII.

Utrum illicitum

sit vendere mercem ꝑ ꝑcio qḋ excedit valorem mercis siue excessus sit citra dimidiuꝫ iusti ꝑcij siue vltra: ⁊ si citra siue sit magnꝰ (siue paruus.

Solutio q̄ōnis stat in duabꝫ suppositiōibꝫ ⁊ q̄nꝙ̄ cōclusionibus.

In suppositionibꝫ distinguit quō duplr pōt intelligi ꝑciū excedere valoreꝫ mercis Et primus modus subdiuidit in tres modos: ⁊ ibi de tribꝫ gradibꝫ latitudinis iusti precij. Dehinc distinguitur quō dupliciter pōt intelligi mercē vendi vltra dimidium iusti precij: ⁊ improbatur secundus modꝰ intelligendi.

Prima conclusio est sexmembris et talis. Uenditor est illicitū mercem vendēdo exigere ꝑ ea precium qḋ vendens ꝓbabilr credit vl' credere deberet simpliciter vl' ꝟm quid excedere valorem mercis in illo loco ⁊ tempore in quo paratꝰ est vendere. Probatur quadrupliciter: ⁊ ibi dat documētū aduersus eos quibꝫ forte videretur ꝙ aliq̄ conclusiones nimis emungerēt. Ponitur etiam ibidem quedam descriptio equalitatis simpliciter dicte sed impugnat ⁊ dant rōnes clausulaꝝ cōclusionis per ordinem cum casibus suis.

Secunda ꝯclusio. Pria ꝯc'o ē vera etiā si venditor equilibri dubio dubitet illud ꝑcium excedere valorem.

Tertia ꝯclusio. Pria ꝯc'o est vera siue ꝑcium sic excedat valorem ꝙ sit vltra dimidium iusti ꝑcij siue citra: ⁊ si citra siue ī modico siue in multo. Et contra illā arguitur postea quattuor argumentꝭ vbi declarat quomodo intelligenda sint illa vulgaria dicta. scꝫ res tātū valet ꝙ̄tuꝫ vendi pōt. et vnusquisꝙ̄ in re sua est moderator ⁊ arbiter: ⁊ an allegatio iuris ciuilis admittentis aliquem actum stringat ad tenendū eūdeꝫ esse illicitū ⁊ ibidem iterū de hoc ꝙ vtrūꝙ̄ ius humanū videtur admisisse excessū iusti precij: dūmodo ille excessus sit citerior dimidio eiusdem: ⁊ an quis compelli possit ad vendendū rem suam. ⁊ an possit per aliquē imponi ꝑciuꝫ rei aliene inuito dn̄o eiusdem ⁊ quid ad presides locoꝝ spectet

Quarta conclusio. Uenditor (in talibꝰ. qui scienter ꝟm tenorem prime conclusionis recepit excessiuum precium siue sit ibi excessus vltra dimidium siue citra: ⁊ hoc siue in multo siue in modico tenetur illū excessum restituere sed differenter. ⁊ ibi quādo venditor sub mortali peccato ⁊ quando sub veniali sit ad restituenduꝫ excessuꝫ obligatus.

Quinta ꝯc'o. Quāuis q̄ttuor cōcurrētibus possit venditor etiam scienter recipere precium excedens valorem mercis ī magno vel paruo: tn̄ quodcunꝙ̄ horum defecerit non solum exactio eiusdem vt ꝑcij cēsenda est sibi fuisse illicita, sed etiam receptio.

Habitis predictis

conclusionibus ꝯñter restat etiã ponere tres sequentes distinctiões ⁊.xiiij.dicta.quatenus clareat: qñ cõtractus aliquis venditiõis vel emptiõis in quo cõmissa ẽ deceptio teneat ⁊ quando nõ: ⁊ si tenet: ad quid teneatur decipiens decepto. ⁊ hoc principaliter p foro cõscientie. Pro foro autẽ contentioso nõ nisi accessorie: qꝫtenus scꝫ aliqs certus de hac re valeat disserere: cũ de vtroqꝫ fuerit institutus.

Prima igitur distinctio est. Cõtractus in quibus cõtingit fieri deceptionẽ sunt duplices. Quidam sunt stricti iuris: de quorum numero ẽ cõtractus mutui. Alij dicuntur ꝯtractus bone fidei: vt ẽ venditio ⁊ emptio: ⁊ de hoc scꝫ q̃ sint bone fidei ⁊ qui stricti iuris ⁊ cur sic appellentur videatur glo. in. c. cũ venerabilis. de except. Dimissis pnunc ꝯtractibus stricti iuris: loquimur solũ de illis qui sunt bone fidei. nec tamẽ de omnibus illis sed solũ de venditiõe ⁊ emptione: quia de illis est ad propositum in presenti tractatu. Et quia sicut contingit quod venditor decipit emptorem: ita ecõtra: iõ habito quomodo ⁊ qꝫ diuersimode cõtingat quod venditor decipit emptorem ⁊ quando talis contractus tenet ⁊ quando nõ et ad quid teneatur decipiens decepto: habẽtur talia pportionabiliter etiã de contractu in quo emptor decipit venditorẽ: quãobrẽ cã breuitatis ⁊ ne distinctio ⁊ decisiões post ea ponende ponãtur intricate: loquamur gratia exempli solum de venditore decipiente emptorẽ.

Secũda distinctio.

Qñ vẽditor decipit emptorẽ hꝫ ꝯtigit dupliciter Primo in hoc quod ei vẽdit mercẽ vitiosã vel morbidã: ⁊ de illa deceptiõe pnũc ptereamus. Alio mõ in aliquo alio: puta in hoc quod inducit eũ ad emendũ id qd alias nõ erat empturus. vel supuendit sibi mercẽ scꝫ carius qꝫ res valeat: ⁊ sic decipit eũ in pcio: ⁊ de illa deceptione ꝯñter extat loquẽdũ i seqñti distinctiõe q̃ cõplurimas habet subdistinctiones ⁊ subdiuisiones: mẽbra atqꝫ casus

Tertia distinctio

Si A vendendo mercẽ suam ipsi B decipit pdicto mõ B. hoc cõtingit fieri dupliciter: quia aut A hoc agit scienter aut ignoranter: ⁊ si secũdũ tũc deceptio dicitur fieri re ipsa: igitur nõ a pposito. Si primũ hoc ẽ dupliciter: quia aut A agit hoc aliquo dolo interueniente aut sine dolo. Non est enim intelligendũ quod eo ipso quod A scienter seu a pposito supuendit rem dicatur in psenti materia loquendo eam dolo supuẽdere. qꝫuis dici possit quod res ipsa cõtineat in se dolũ etiam si nõ a pposito fieret sm Hostien. Unde si A tenẽdo forum rerũ suarum: nõ aliqd dicit vel agit quõ puocet B ad emendũ eas quin B nihilominus eas fuisset empturus: ita quod si etiam A aliquid tale dicat vel agat quo nitatur puocare B: tñ B nihilominus nõ illis sed alijs ex causis pmotus fuisset illas res empturus: nec etiã A aliquid dicit vel agit q̃ puocet vel alliciat ad emendum eas pluris qꝫ valeãt. nec alijs aliqs tertius puta psoneta tale qd dicat vel agit: nõ dicetur A decipe B dolo interueniente qꝫtũcũ qꝫ A sciat se sibi supuẽdere vt puta simpliciter dicit. tanti tibi vdẽo eas si placet eme. etiã si reticeat vel nõ aperiat tale qd: qd si apiret vel detegeret alius nõ tanti emeret dũmodo etiã nõ positiua actione illud occultauerit sed tñ puatiua. Si detur primũ scꝫ quod dolus aliquis interueniat. hoc ẽ dupliciter: quia aut ille dolus dat cãm ꝯtractui aut non sed incidit in ꝯtractu. tunc aũt dicitur dolus dare cãm cõtractui quando B nõ fuisset empturus eam rem si non fuisset dolo inductus ad emendum: vt puta A dixit B quod hec res esset vtilis ad curandum talem egritudinẽ cum tamen falsum sit: nec B emisset si sciuisset eam rem nõ valere ad talem effectum Tunc autem dicitur dolus incidere in cõtractu quando B quidem fuit alias empturus eam rem sed non tanto precio: dolo autem inductus fuit quod tanti emit. puta cõmendabatur sibi plus qꝫ valebat: vel falso allegabatur quod prius etiam tanti vendita fuisset. vel alij sibi tantundem dare voluissẽt. Si itaqꝫ dolus dat causam cõtractui hoc est dupliciter: quia vel dolus cõmissus est ab A vel ab aliquo tertio tãqꝫ a mediatore habente se per modum prosonete. Si primũ hoc est dupliciter. quia vel loqmur p foro cõscientie vel pro foro contentioso.

Si autē dolus nō dedit cām ɔtractui sed incidit in ɔtractu hoc ē dupl'r: scʒ qr vel loq̄mur ꝑ foro ɔsciē vel pro foro ɔtentioso. Si vero nullo dolo interueniente licet ꝓposito ꝛ scient' q̄tū est ex pte A fit ɔmissa deceptio: hoc ē dupl'r: qr vel B sciuit rem nō tantūdē valere ꝛ tñ passus ē eaʒ sic sibi suguendi. Aut B ignorauit rē nō tantūdē valere: ꝛ q̄uis ꝑmuʒ illoꝝ mēbroꝝ posset ɔnter subdiuidi multipl'r fm q̄ illā suguēditionē q̄ fit B scienti sibi rē suguendi contingit fieri vl' vltra dimidiū iusti p̄cij vl' nō vltra. ꝛ si nō vltra: hoc est dupl'r: qr vel ad dimidiā vel citra: ꝛ si citra vel ī notabili vl' nō notabili. ꝛ si ī nō notabili: hoc ē dupl'r. qr aut egredit' latitudinē iusti p̄cij aut non sed tm̄ indiuisibilitatē ei⁹: sed nō est op⁹ in illo mēbro facere talē subdiuisionē eo q̄ in descendēdo illud mēbrū oīa illa pari passu ambulabūt q̄ ad h̄ qd̄ ē ɔtractū talē tenere ꝛ A nō eē obligatū ipi B ad aliquā restitutionē ꝛc̄. Si aūt B ignorauit rem sibi suguendi credēs rem tantūdē valere: hoc ē dupliciter: qr vel A vēdidit eā vltra dimidiū iusti p̄cij aut nō vltra: ꝛ si nō vltra: hoc est dupl'r: qr vel ad dimidiā vel citra: ꝛ si citra hoc est dupl'r: qr vel in notabili ꝛ multo. vl' in nō notabili sed modico: ꝛ si in modico: hoc est dupl'r: qr aut illud egredit' latitudinem iusti p̄cij vel nō sed tm̄ indiuisibilitatē iusti ꝛ p̄cisi p̄cij. Et si A suguendēdo mercē ipi B nec dolo vllo interueniēte nec etiā a ꝓposito seu scient' imo ignoranter decepit B: ꝛ ita ex pte A ɔtigit actiua deceptio tm̄ re ipa. hoc ē dupl'r: qr vel B etiā ignorauit sicut ꝛ A mercē nō tantūdē valere: aut B sciuit (licet A ignorauerit) ꝛ tñ B nihilominus emit. Si ꝑmū hoc ē dupl'r: qr vel A suguendidit vltra dimidiū iusti p̄cij vl' nō vltra: ꝛ si non vltra: hoc iteꝝ ē dupl'r. ꝛ diuide ɔnter ꝛ subdiuide codeʒ mō sic supra fuit subdiuisio facta qñ A scient' suguendidit. Sil'r aliud mēbrū scʒ q̄ A ignorāte se suguendere: B sciuit rem sibi suguendi: posset etiā eodē mō subdiuidi: sicut qñ taʒ A q̄ B sciuit fieri suguenditionē: sed nō ē opus: qr qualiscunq̧ seu in q̄tocunq̧ fiat talis suguenditio: oīa pari passu ambulabunt quo ad hoc q̄ ē ɔctū tenere vel nō tenere. ꝛ A eē obligatuʒ vl' ñ obligatū ipi B sic scienti sibi superuēdi rem. Et posset hec oīa reduci ad quādā dimēbratā figurā vt amplius res elucesceret. Que autem dicētur in sequentib⁹ dictis de venditore decipiente emptorē possunt nō solum econtra ꝓportionabiliter intelligi in emptore decipiente venditorem ꝛc̄. sed etiā in alijs contractibus bone fidei. vt in locante ɔducente ꝑmutante ꝛ sic de alijs. idō hec etiam deseruire poterunt ad q̄rtū ꝛ septimum tractatus.

Primum dictum

Si A scienter ꝛ etiam dolo per seipm̄ interueniente ꝛ dante cām contractui decepit B vendendo sibi aliquid: tunc in foro cōscientie cōtractus est nullus. ꝛ non tenet etiam in fauorē decepti aliquādo: ꝛ si deceptus passus est aliqd̄ interesse ex initione talis ɔtractus: tenet' A sibi ꝑ illo interesse satisfacere. Prima ps huius dicti probat' sic: qr quādo aliquis contractus ē in foro ɔscientie valid⁹ ꝛ tenet: tunc vltro citroq̧ oritur obligatio vt ptʒ ex diffinitione contractus habita supra q̄ōne. xvj. Modo in p̄dicto casu non oritur obligatio ex parte B in illo foro: ꝛ vt ostendam in secūda pte hui⁹ dicti etiā aliqñ nō ex pte A orit' in eodē foro: igit' p̄dict⁹ ɔtractus ē dicendus nullus. minor ꝑ prima pte ꝓbat': qr nemo incurrit obligationē priuatam nisi intēdat ꝛ velit se obligare ꝛ ita consentiat in obligationem vt vult Scotus in. iij. dis. xxxix. tractando de iuramento doloso. Modo in predicto casu B non intendit se obligare: quia qui aliquem actum natum inducere obligationem agit ex tali ꝛ tanto errore q̄ si ille error non esset nullatenus eū actū ageret: talis non intendit etiam cōtrahere obligationem illam quā al's ille actus natus eēt inducere. eo q̄ errās tali errore nō consentit in actum illum voluntarie: ꝛ per consequens nec in obligationem nataʒ induci per eundem: quia talis error causat inuoluntarium. iij. Ethicoꝝ. sine autem volitione et consensu non contrahitur priuata obligatio. igitur in predicto casu nō obligatur B ipsi A ratione predicti ɔtract⁹. igitur contractus est nullus ex parte B: ita q̄ sana conscientia potest B nolle stare cōtractui ꝛ nolle ipi A ea facere que alias teneretur agere si cōtractus teneret. Cō

firmantur predicta a simili: qr Richardus in qrto lib dist.xxxviij.tractādo d votis.articulo p'io qōne pma dicit.q si quis facit se ordinari ab illo quē credit ordinē posse cōferre z nō potest: vtputa credit eum episcopum esse z nō est: si vouet castitatem: quia credit se recipere sacrū ordinem qd nisi crederet castitatem nō voueret: talis nō cōsentit absolute in votū castitatis. Vñ postq̄ sibi notum est q ille ipsum ordinare nō potuit nō obligat voto castitatis sed posset licite matrimoniū cōtrahere.hec ille. Et idē tangitur in glo.in.c.vnico: de voto z voti redempt.lib.vj.in verbo approbatis. Ergo eadez ratione sic erit hic vbi emptor dolo venditoris induct' credidit mercez eius valere ad talem vel talem effectum atq3 id emit al's nullaten' empturus q nō tenebit in foro conscientie stare contractui ex quo veritas illi cause defuit. Unde illa cā videtur tacite z virtualiter transijsse in conditionem. Ideo nō extante illa cōditione non extat qd sub ea gestum est. Secunda ps dicti probat: quia dato q B post dolum passum vellet stare contractui: tamen aliquādo nō teneret A stare eidem i illo foro z hoc in tali cāu dabili. Nam stat q A ex animo suo intendebat se non obligare ipsi B nisi B reciproce equa lance obligaret sibi: alioquin intendebat eque liber esse ad resiliendum sicut B. Modo B ex illo cōtractu z virtute eiusdem nō obligabat ipsi A. igitur tunc nec A intendebat se virtute illius cōtractus obligare ipi B. igitur nec obligabitur A ipi B. tenet hec vltima cōsequentia: qr nemo obligatiōez priuatā incurrit nisi qui intendit z quomō intēdit eā incurrere. z p ōns si B q nō obligat ipi A ex illo contractu vellet sua sponte stare cōtractui: non oporteret propter hoc in illo foro etiam A eidez stare in cāu quo A nō voluisset plus obligari ipi B q̄ ecōtra: id sicut nō ex vi cōtract' sed sponte B vellet stare ɔtractui z sic obligaret se ipi A: ita etiam non nisi sponte z non ex vi contractus A in predicto casu obligaretur ipsi B. id i voluntate A esset an etiā sponte vellet stare cōtractui sicut in voluntate B esset.

Dixi autez notanter aliqñ zc. qr staret q A intendisset se obligare ipi B si B vellet eidem etiam nō ex vi contract' sed postea sponte sua stare. Et tunc ɔtractus i illo foro teneret in fauorem decepti. Dixi etiaz notanter in illo foro zc. quia etiam stante predicto cāu teneretur A stare contractui in fauorem decepti etiam in cōscientia qñ res iam esset deuoluta ad forum contētiosum z sententia contra eum lata esset d stādo in fauorem decepti, quia in conscientia sua tenetur parere iudicis decreto: tūc enī A obligaretur non priuata obligatōe sed publici iuris. secus autem ante sententiaz iudicis. Tertia pars dicti pbatur qr dās occasionē damni: dānū quoq3 dedisse videtur. c. si culpa. extra de iniurijs z dāno dato: ergo si damnū dedit tenet damnificato ad refusionem damni.

Secundum dictū

In foro cōtentioso casus pcedent dicti ē f̄m cōem opinionē etiā nullus. sed regulariter tenet in fauorem decepti: z si B ē passus aliqd interesse rōne initionis illi' contractus: tenet A sibi ad illi' refusionē. Prima ps pbat p glo.in.c.cū dilecti. de emp. z vendi. z p glo.in.l.ij.C.de rescin.vendi. z in.l.elegāter.ff.de dolo. z p Bartholū in eadē lege elegant. vbi inter cetera motiua adducit hoc. sc3 qr dolus dans cām ɔctui manumissionis reddit illū cōtractum ipo iure nullum. vt in.d.l.eleganter. si ergo cōtractū ita fauorabilē annullat: multo fortius contractum minus fauorabilem. Et dixi f̄m cōmunem opinionē: qr Petr' de bella partica tenet contrarium dicens q dolus dans cām cōtractui nullū contractū ānullat ipo facto etiam bone fidei sicut nec stricti iuris (put etiā aduersarij d ɔtractu stricti iuris concedunt) z cuz illa opinione dicit Panormitanus transijsse Johannem andree in.c.cum dilecti. de emptione z vēditione. Hostiens de hoc loquens dicit q contractus est nullus si deceptus hoc allegare velit alias agere pōt ex hoc cōtractu contra decipientem.ff.de dolo. eleganter. Sed si deceptus ignorans tradiderit repetet actione de dolo. Unde B ait. pcessit venditio vt firma secuta traditio vt infirmanda. Secunda pars probatur. Quia nullitas que in illo foro inest tali ɔtractui causatur in fauorem B decepti et non A decipientis: quia non decipientibus sed

deceptis iura subuenire voluerunt. igitur si B decept⁹ renunciet illi fauori: et sic velit stare contractui: obligabit A stare eidē. alio quin dolosus reportaret cōmodū de suo dolo scʒ qr ptextu doli vellet se defendere quo min⁹ teneret decepto ex pte ptract⁹ sic secū iniri. Et si dicas ex quo A noluit obligari ipsi B nisi B reciproce obligaret pariter sibi sicut cōtingere pōt q̄ pdicto nō extat: quō igitur vel vnde venit qr A obligabit B i fauorē eiusdē cū nemo ptrahat putatā obligationē (cuiusmōi est obligatio q̄ ex pctu orit) nisi qui psentit in eandē vt in pcedenti dicto fuit deductū: cui⁹ rō videt etiā hic i h foro militare si alibi valuit. Dicēdum qr A virtute iuris cōis ptrahit illā obligationē standi ptractui in illo foro in fauorē decepti eo qr ius cōe disponit qr nullus de suo dolo reportare debeat cōmodū. igitur ius vult A esse obligatum ipsi B: si B velit stare pctui. Nō bn pōt aliquis etiā inuit⁹ vel nō cōsentiēs phere obligationē iuris cōis sec⁹ de priuata obligatiōe. Et ob hoc etiā notanter dicebat in maiori pbationis secūde ptis hui⁹ dicti. nullitas q̄ in illo foro inest pctui etc. qr pter nullitatē q̄ in illo foro inest ei: hʒ nullitatē etiā in foro cōscie que eidē ex alia lege scʒ naturali et ex natura rei cōuenit fm quā naturā rei sic nullitas inest ei ex pte B ita staret qr inesset ei ex pte A vt dictū est. sec⁹ autē est de nullitate ei cōueniente ex dispositione iuris positiui: qr talē non habet ex pte A in casu q̄ B vult stare ptractui. Et i hoc ptʒ rō diuersitatis hui⁹ casus ad pcedentē seu vni⁹ casus in diuersis foris. Scdo etiā pōt eadē scda pars hui⁹ dicti sic pbari: qr nisi dolus dedisset cām ptractui teneret B deceptus stare ptractui in illo foro. ergo qr nō tenet in illo foro stare ē: qr vera pter dolū quē passus est voluerūt ei succurrere. et per psequens cū talis rō scʒ doli passio nō habeat locū in A decipiente: qr ille nō est dolum passus: qnimo dolū egit: sequit qr ei iura nō volunt subuenire sed potius compellere eū ad standū ptractui inqūtum B vellet stare eidem. Nec eū releuabit dolus interueniens qr non eū passus est sed egit. Dolus autem suo actori patrocinari non debet: licet passo eū iura subuenire disponant.

Tertia pars dicti pbatur eodem modo sicut tertia pars precedentis dicti. Dictū est etiam notanter in secūda parte regulariter loquendo qr fallit in casu quo ptract⁹ esset a lege phibitus: vt in glo. in .l. a diuo. ff. de ritu nup. qr etiam Panor. dicit fallere in dolo dante cām contractui i spiritualibus et matrimonio indigeret latiori examine q̄ʒ presens materia patiatur.

Tertiū dictū

Si A scienter et etiā dolo interueniente: non quidem per seipsum sed eo inscio p aliquē tertiū cōmisso: cuius dol⁹ etiam dedit causam ptractui: decepit B vendendo sibi aliquid: tunc loquendo p foro psciētie dicendū videt per omnia sicut dictū est de cāu primi dicti vbi etiam dolus tal' fuit per A cōmissus. Probatur qr in illo foro rōes q̄ ad casū pmi dicti sūt posite eque militāt in psenti cāu. igit si alibi cōcludunt etiam hic. Antecedens patet applicando eas vtrobiqʒ. Nec apparet aliqua esse dispositio iuris humani positiui que in hoc casu p foro psciētie stringat B ad aliqua ad que nō sit al's astrictus iure diuino vel naturali modo ex diuio vl' naturali iure cōtractus talis nō tenet vt ostēdunt rationes vtrobiqʒ applicabiles. ergo re nōdum deuoluta ad iudicē nec lata sententia desuper videt B esse liber.

Quartū dictū

Loquendo p foro cōtentioso de casu dicti imediate pcedentis: contractus tenet: ita tamen qr licet B deceptus teneat stare contractui: tamē A tenetur ipsi B dolum passo in tātū q̄tum factus est locupletior per huiusmōi ptractum et nō plus. poterit qʒ B agere cōtra dolosum mediatorem. Ratio prime partis dicti est: quia culpa solum suum debet tenere actorem: et ita alienus dolus scilicet mediatoris non debebit in pudicium ipsi⁹ A infirmare et annullare contractum quē A sine suo dolo iniit. maxime cum ipsi B si in aliquo grauetur sit de sufficienti remedio prouisum quo sui grauaminis refusionem a mediatore valeat obtinere. Nec A cum fuerit bone fidei venditor tenetur de dolo mediatoris. vt. ff. de dolo eleganter. Ratio autem secunde partis est: quia nemo debet de aliena iactura locupletari.

Tertia ps patet p.l.ij. et.l.iij.de ꝓsonetis ff.de ꝓsonetis.⁊ p d.l.elegãter. Et nota q si nõ sit soluẽdo:decept⁹ hꝫ recursũ ꝯ secũ cõ trahentẽ ſm glo.ver.fi.in hoc ꝓo.⁊ ibi do cto.in d.l.elegãter circa pn. Posset tñ esse difficultas hic an A.sana ꝯscia posset i fo ro ꝯtẽtioso astringere ipm B.ad standũ cõ tractui qñ sufficiẽter ꝯstaret ipi A.q B fu isset dolo etiã dãte causam ꝯtui induct⁹ p mediatorẽ ad ꝯhẽdũ ita q B.al's nullate nus ꝯtraxisset q̃ntũcũqꝫ certũ sit q A.i fo ro eodẽ scꝫ ꝯtẽtioso obtineret itentũ. Rõ aũt difficultãdi ẽ qꝛ videt ꝯ bonã cõsciam eẽ q aliq̃s suũ ꝓximũ inuitũ velit ad quid ꝑiã cõpellere ad qđ ꝯstat illũ nõ teneri sed liberũ eẽ ab eodẽ. Nã talis vsurpat sibi po testatẽ in ꝓximũ vt videt supq̃ ꝯcessuz sit sibi a dño. Nisi forte dicat q ñ ꝑcise ꝟtute ꝯtus:sꝫ ꝟtute iurꝭ cõis dãtꝭ ipi A.faculta tẽ talẽ cõpellẽdi B.ad stãdũ ꝯtui astrĩget B ad stãdũ eidẽ.⁊ h fieri potit qꝛ ius cõe pt aliquẽ liberũ ab aliq̃ re facere obligatũ ad eãdẽ etiã si iuit⁹ sit. Et certe si iura sic volue rũt disponere etiã i casu q̃ ꝯstaret ipi A.q B.dolo mediatorꝭ etiã dãte causaꝫ ꝯtui induct⁹ fuisset ad ꝯhẽdũ:tũc cessat difficul tas ꝑdicta:sed de hoc transeo.

Quintũ dictũ. Si A vendẽ do sciẽter ⁊ a ꝓposito ⁊ etiã dolo p se interue niẽte:nõ q̃dẽ dãte causaꝫ ꝯtui:sꝫ icidẽte in ꝯtu:decepit B.tũc ꝯt⁹ ꝑdict⁹ etiã nõ cu rãdo an decepit B.vltra dimidiũ iusti ꝑcij vel citra:tenet tã p foro ꝯsciẽ q̃ p foro ꝯtẽ tioso:ita q nõ ẽ null⁹. Rõ aũt cur p foro cõ sciẽ(de q̃ min⁹ videret)teneat est.qꝛ B.i ta li casu vere ꝯsenserat ad ꝯhẽdũ q̃ ad subaꝫ ꝯtus:ita q dol⁹ quẽ passus ẽ nõ iduxit eũ ad ꝯhẽdũ:sꝫ solũ iduxit eũ ad talẽ q̃ntitatẽ ꝑcij dãdã.añ eñ oẽm dolũ passum itende bat B.emere hãc rẽ:licꝫ nõ tãto ꝑcio.ergo firmũ eẽ debet in qđ libere ⁊ sincera volũ tate:nullo dolo nato causare inuolũtariuꝫ occasionat⁹ ꝯsensit. Qđ eñ semel illo mo do placuit:ampli⁹ displicere nõ debet. nec vtile debet viciari p inutile:vt in reg.iu.li. vj.⁊ p ꝯñs qđ nullo dolo gestũ ẽ nõ debꝫ ifringi ꝓpt illud qđ dolo actũ ẽ:si vnuꝫ ab altero separi queat:sicut hic fieri pt. qꝛ fir mo remanẽte ꝯtu:remediũ dari pt ipi B. p eo q dolo ad tãtã q̃ntitatẽ ꝑcij expẽden dũ iduct⁹ ẽ. Habito g q ꝯct⁹ tenꝫ tenꝫ i foro ꝯsciẽ:⁊ mlto magꝭ in foro ꝯtẽtioso videdũ ẽ.q̃d tñ vel q̃le remediũ ipi B.talẽ dolum passo ꝯpetat in illo vl alio foro ꝯ A.⁊ h tã gent p duo seq̃ntia dicta:q̃ sũt accipiẽda eti am sine distinctiõe illa.s.nõ curato an dece ptio fuerit vltra dimidiũ iusti ꝑcij vl citra.

Sextũ dictũ. Loquẽdo p foro cõsciẽ: tũc in casu ꝑcedẽtꝭ dicti A.tenet ipi B. ab solute ad reducẽdũ ꝯtũ ad eq̃tatẽ volente id B.sibi fieri:ita in q̃ absolute q ab illa tẽ tione nõ pt A.se liberare volẽdo iusto B. rescindere ꝯtũ:ita q iusto B.nõ ẽ i optõe A.vtrum hoꝝ faciat. Ptꝫ:qꝛ A ꝯ iusticiã cõmutatiuã grauauit B.nõ solũ sciẽter et a ꝓposito:sꝫ etiã adhibito dolo atq ita do lose.ob qđ ⁊ dupli peccauit:igit nisi redu cat eũ ad eq̃tatẽ ꝑseuerabit i illa iniusticia cõmutatiua ⁊ ꝯtinuabit eãdẽ. Nõ ita pec cat iniust⁹ detẽtor volẽdo detinere aliq̃d ꝯ iusticiã cõmutatiuã.sic ꝓmo acq̃rẽdo illud ꝯ eãdẽ. Itẽ abstulit iniuste illđ i q̃ supacce pit:igit tenet illud restituere nisi B.sibi re mittat. Rõ aũt scđe ptꝭ ẽ.qꝛ ꝯct⁹ tenet ex p te vtriusq.igit iusto B.nõ pt A.velle resci dere ꝯtũ nisi id faciat auctẽ ⁊ fauore supio ris vel iurꝭ publici dãtꝭ sibi optionẽ q ho rũ faciat. Qđ addo.qꝛ dabilis ẽ casus vbi i foro exteriori ꝑdicta ꝯseq̃ntia nõ tenet scꝫ ꝯt⁹ ex pte vtriusq.tenet igit vn⁹:puta de cipiẽs nõ pt iusto altero.s.decepto rescide re ꝯtũ:imo decipiẽs denicqꝫ pt ⁊ ẽ i optõe sua rescidere ꝯtũ:⁊ sic se liberare a restitu tiõe supacceptꝭ:puta si null⁹ dol⁹ etiã inci dẽs ꝯtui interuenisset ⁊ deceptio esset facta etiã vltra dimidiũ iusti ꝑcij ex pte vẽdẽtꝭ vl ifra ex pte emptorꝭ:vt ptꝫ i ca.cũ dilecti.de empt.⁊ vẽ. Sꝫ hec optio cõpetit sine do lo decipiẽti:quã tñ optõeꝫ ñ optꝫ i foro cõ tẽtioso vl etiã ꝯsciẽ ꝯpetere ei q̃ vltra sciaꝫ etiã dolo adhibito icidẽte ꝯtui decepit ꝓ ximũ. Nõ eñ ita fauore a iure publico ꝑse quẽd⁹ ẽ dolosus sic nõ dolos⁹:imo ꝑseq̃ndus ẽ. Sꝫ diceres h ꝓmo.qꝛ videt q i ca su illi⁹ sexti dicti stare possꝫ q A.nihil sup acceptũ restituere teneret nec rescidere con tractũ. Nã ſm Sco(vt sup q.l.vj.habituꝫ ẽ)nõ paratus rẽ suã h tpe q̃ paꝝ valet vẽdere sꝫ statuẽs eã i aliud tẽp⁹ q̃ multũ sperat va litura seruare põt eã nũc pluris vendere q̃

nunc valeat. Hoc lnq̃z adeo pôt q̄ postea
nec tenebit rescindere ɔtractū: nec supacce
ptū restituere. Ad hoc dicēdū q̄ Scot⁹ lo
quit̄ in casu quo A. nō inducit vllo dolo:
imo nec vllo mō aliuz ad emendū illo vel
alio p̄cio: imo loquit̄ in casu q̄ A inducat̄ p
nimiā instantiā emptoris vt sibi vendat. ⁊
A. mallet esse supportat⁹ a vēditiōe nūc tē-
poris. secus aūt est in proposito vbi A. indu-
xit B. etiā dolo adhibito ad emēdū excessi
uo p̄cio: ⁊ ita ɔstat q̄ nō disposuerat suam
rē seruare in aliud tēpus: alioq̄n non indu
xisset B. ad emēdū: ⁊ maxime adhibendo
dolū. Si secūdo dicas. Videt̄ q̄ A. pos
sit se liberare a restitutione supaccepti p re-
scissionē ɔtract⁹: q̄r stat q̄ A. statuerit apd̄
se q̄ nulli vellet vēdere nisi p sic excessiuo
p̄cio: q̄uis nō disposuerit se rē velle serua-
re vsq̄z in aliud tēpus. igit̄ pōt velle rescin-
dere ɔtractū. tenet cōsequētia ex dicēdis in
xj. dicto: vbi decipiens pōt sic se liberare a
restitutiōe superaccepti: q̄ facultas ei ex il-
la causa cōpetit: q̄r stat q̄ A. al's nō mino-
ris voluisset vēdere rē suā. Dicēdū dupli-
citer. Primo q̄ illud qd̄ adducit̄ vt simile
nō est simile: q̄r est in casu vbi null⁹ dolus
erat adhibit⁹: sec⁹ igit̄ hic vbi dolū adhibu
it A. Secūdo dicēdū q̄ velle ipsius A. de
quo argumētū loquit̄ erat iniquū. ideo illud
(saltē dolo adhibito) nō suffragabit̄ ei qui
volentē B. debeat absolute sibi restituere
supacceptū ⁊ nō diuertere ad rescissionem
contractus.

Septimū dictū.

Loq̄n do pro foro ɔtētioso: tūc in casu quiri dicti dat̄ ipsi
B. actio ex eo ɔtractu ɔtra A. ita q̄ etiaz si
A. nō vltra: sed citra dimidiū iusti p̄cij etiā
in non notabili: puta in vno numo vt dicit
Hostieñ. supaccepisset tenet̄ ⁊ cōpellet̄ i il
lo foro restituere supacceptū. Hoc pbat̄ p
l. Julian⁹. §. si vēditor. ff. de ac. emp. ⁊ ven.
et. §. idez Julian⁹. ⁊ p. l. si q̄s affirmauerit.
ff. de dolo. Nec in hoc casu habet A. opti-
onē rescindēdi ɔtractū vt sic se liberet a re-
stituēdo supacceptū: sicut haberet si nō ad-
hibit⁹ fuisset dolus saltē quando deceptio
esset facta vltra dimidiū iusti p̄cij. Cōseq̄n
ter vidēdū est de eo qñ venditor sine dolo
decepit emptorē in p̄cio: puta sibi supuen-
dēdo mercē. Et dico notāter in p̄cio. q̄r ali
quādo decipit eū etiā in q̄ntitate rei. ⁊ hoc
ɔtinget dupliciter. q̄r vel res est mobilis. ⁊
tūc deceptio fit in pōdere vel mēsura: vel ē
imobilis: vt cū vēdit fundū q̄ttuor modio
rū q̄ est duo⁊ tm̄. Sz de illa deceptiōe p̄te
reām⁹ de qua p foro ɔsciētie patuit. q. iiij.
Pro foro aūt exteriori vide Hostieñ. in ti.
de emp. ⁊ ven. §. quibꝫ mēsuris ⁊c. ⁊. §. qua
liter rescindat̄. ver. hoc vbi. Cōsequēter er-
go tm̄ loquamur de deceptiōe in p̄cio.

Octauū dictū

Si nullo dolo per se vl' aliū interuenientē: ⁊ tm̄ sciens ⁊ a proposito
A. decepit B. supuēdendo sibi mercē: tunc
A. peccauit. ⁊ hoc vel mortaliter vel venia
liter s'm diuersitatē q̄ntitatis excessus p̄cij
⁊ intētiōis A. in decipiēdo put patuit i ter
tia ɔclusiōe p̄ncipali hui⁹ questiōis. ⁊ ml'
to magis patet q̄ tūc peccauit eodē genere
peccati qñ vltra sciām etiā dolū adhibuit:
imo staret q̄ vbi supuenditio sine dolo fa-
cta fuisset tm̄ venialis ipa rōne doli adhi-
biti fieret mortalis: puta si ad hoc vt indu
cat emptorē ad emēdū rē pluris q̄z valeat:
falso iuret rem tātundē valere vel se prius
tāti vēdidisse; licet supuēditio sit in excessu
ita modico q̄ al's supuēditio nō fuisset nisi
venialis. iā eñ rōne doli periurio cōmissi:
reddit̄ mortalis. Nūc vidēdū est de cōtra-
ctu huius octaui dicti an teneat. ⁊ de hoc i
sequēti dicto. ⁊ ad q̄d teneat̄ A. ipsi B. ⁊ de
hoc in alijs tribꝫ sequētibꝫ dictis.

Nonū dictū.

Si A. null' dolo interue niēte: ⁊ tm̄ sciēter ⁊ a proposito superuendidit
mercē ipsi B. ɔtract⁹ p vtroq̄z foro nō ē nul
lus: imo tenet etiā indistincte q̄ ad supuen
ditionē: id est nō curādo an supuēdiderit si
bi vltra dimidiū iusti p̄cij vel nō. De foro
exteriori patet p ca. cū dilecti. de emp. ⁊ vē.
vbi hoc in sili seu de correlatiuo scʒ de em-
ptiōe facta infra dimidiuz iusti p̄cij habet̄
q̄ talis ɔtract⁹ nō est null⁹: imo tenet. Ob
qd̄ et papa iprobat sniaz iudicis q̄ talē ɔtra
ctū cēsuit vt nullū nō tenere. Idē etiā ptz p
ca. cū causa. eo. ti. Itē p glo. in. l. In cause.
ij. §. Itē pōpo. ait in p̄cio. ff. de mior. q̄ si
venditio etiā vltra dimidiū iusti p̄cij facta
tenet: multo mag' nō vltra: sʒ ad dimidiuz
vel citra facta tenebit. De foro ɔsciē patʒ
p rōnē positā ad q̄ntū dictū. Vñ si ibi vbi

vltra sciam etiā dol⁹ incidit ⁊ interuenit cō uicit illa ratio p̄ foro ꝯsciē tenere ꝯctū: multo magis vbi null⁹ dol⁹ accessit: ⁊ ex hac potest sumi rō cōis p̄ vtroq; foro. q̄z vbi etiā dol⁹ incidit in ꝯctu: tenet ꝯct⁹ p̄dict⁹: etiā in foro exteriori ⁊ ꝯsciē: vt p̄z ex q̄nto dicto. igit̄ magis vbi dol⁹ nō incidit in contractu.

Sciēdū est aūt hic q̄ q̄n fit sermo d̄ nullitate ꝯtract⁹: ⁊ de hoc q̄d ē ꝯtractū non tenere. theologi saltē aliq̄ habēt aliū moduz loquēdi q̄z dn̄i iurisp̄iti. Nā Johēs d̄ Gersona cācellari⁹ parisieñ. loquēs de ꝯtractu in q̄ res vltra dimidiū iusti p̄cij vendit̄ vel sub dimidio eiusdē emit̄ dic̄ q̄ talis ꝯct⁹ vl' ꝯsensus ē lege irritat⁹: vt p̄z i tractatu suo de ꝯctib⁹. ⁊ sic p̄tēdit q̄si sit ipo iure null⁹ et cassus: ⁊ tn̄ talē modū loquēdi nec iurisp̄iti nec iura admittūt q̄ dicūt ꝯctū talē tenere ⁊ nō eē nullū p̄ut etiā rō ꝯuincit vt ostēsū est. Sz in excusationē p̄dicti Johis ⁊ sequētiū eū dicēdū ē. q̄ p̄ nullitatē ipi nō itelligūt eā q̄ ipo iure ⁊ ipo facto inest ꝯctui: sz ad quā vt inferat̄ ꝯctui poterit agi: sic aliq̄ dī excōicatio late sentētie: aliq̄ ferēde. Illa igit̄ nullitas de q̄ p̄dict⁹ Johēs loquit̄ seu irritatio ē rescissibilitas ad quā agi p̄t. non inq̄z q̄ ad eā possit absolute: sz sub disiūctione ⁊ tn̄ alternatiue agi: scz vt ꝯtrac⁹ vel rescindat̄ vel ad eq̄tatē reducat̄: optiōe existente apud deceptorē vtrū hoꝝ faciat. Et q̄uis ei⁹ dictū posset saluari etiā de rigore scz loquēdo de nullitate simpliciter dicta q̄ est ipo iure: p̄ hoc q̄ diceret̄ q̄ ei⁹ dictū habet veritatē q̄n dol⁹ dedit causaz tali ꝯtractui in q̄ res sic supuēdit̄ vltra dimidiū iusti p̄cij: tn̄ hec saluatio nō esset ad mētē ei⁹. q̄z tūc suū dictū eq̄ haberet veritatē q̄n q̄s nō vltra dimidiū: sz citra decepisset p̄mū supuēdēdo. q̄z etiā tūc nō tenet ꝯct⁹ ⁊ ē nullus si dol⁹ dedit causaz ꝯctui: vt p̄z ex primo dicto. Nō ḡ illo sz alio ⁊ sup̄dicto mō itelligēda ⁊ saluāda ē p̄dicti mḡri sentētia. Vn̄ et in alio loco scz in regulis moralib⁹ dicit q̄ leges interimūt talē ꝯctū ⁊c. q̄si p̄tēderet q̄ nō eēt ipo iure null⁹: alioq̄n diceret interemerūt. sz q̄z cōpellūt ad rescindendū eū nō absolute: sz aut ad rescindēdū aut ad reducēdū eū ad eq̄tatē. Vn̄ dicēdo interemūt supponit q̄ teneat. Nō em̄ p̄t interimi nisi q̄d p̄subsistit ⁊ tenet: nec rescindi p̄t q̄d n̄ p̄us fuit ꝯsutū ⁊ colligatū aut q̄d nō tenuit. Preterea p̄dicti mḡri mod⁹ loquendi nō p̄sus ē expers a rōne ita dicēdi. Naz ꝯctū eē nullū: ⁊ eū eē irritū: coincidūt. igit̄ sic duplex ē irritū eē: ita duplex est nullitas Qd aūt irritū eē sit duplex p̄z. q̄z ratū eē vl' ratitudo ꝯct⁹ ē duplex: seu duplicit̄ ꝯtīgit ꝯctū eē ratū: etiā adeo q̄ ius ciuile videt̄ tāgere duplicē ratitudinē. Quedā ei ē ratitudo impfecta. q̄ mō ois ille ꝯct⁹ dicit̄ rat⁹ q̄ tenet: nō curato q̄ p̄t agi ad ei⁹ rescissionez vel resolutionē: siue absolute siue sub disiūctiōe vel alternatiōe possit agi: scz q̄ aut rescindat̄ aut reducat̄ ad eq̄tatē. ⁊ h̄ mō vēditio etiā vltra dimidiū iusti p̄cij sciēter facta ē rat⁹ ꝯct⁹. ⁊ p̄ ꝯn̄s non est illo mō irrit⁹ vel null⁹. Et hec ratitudo opponit̄ illi nullitati ⁊ irritatiōi q̄ ē irritatio ipso facto: seu q̄ ē ipo iure nullitas. Alia ē ratitudo pfecta q̄ ꝯct⁹ aliq̄s ē ita rat⁹ q̄ n̄ solū tz: sz etiā q̄ nō p̄t agi ad ei⁹ rescissiōez vl' resolutōz: siue absolute agat̄ ad illā siue sb̄ alternatōe ad reductionē ꝯct⁹ ad eq̄tatē: imo ⁊ iurisp̄iti vtūt̄ illo mō loquēdi q̄ dicūt aliquē ꝯctuz tenere tā ipo iure q̄z in effectu. aliū p̄o tenere solū ipo iure: sz nō in effectu. ⁊ sic illū q̄ tenet tm̄ ipo iure ⁊ nō i effectu habēt p̄ aliq̄ mō nō rato sz irrito vel aliq̄ mō nullo. Nā aliquo mō nō tenere ē quedā nullitas vl' irritatio. Loquēdo igit̄ de illa scd̄a ⁊ pfecta ratitudine vēditio vltra dimidiuz iusti p̄cij facta nō ē rata. ḡ ē illo mō n̄ rata sz irrita seu nulla: nullitate vel irritatiōe opposita p̄dicte p̄fecte ratitudini. q̄z de q̄ vnū oppositoꝝ vere negat̄: de eo alteꝝ vere p̄dicat̄: loquēdo d̄ oppositis imediatis. Qd aūt talis duplex ratitudo aliq̄ mō possit fūdari i iure p̄bat̄. q̄z de illa scd̄a loq̄t̄ impator in. l. si voluntate. C. de rescindēda vēdi. Nā ibi loquēs d̄ ratitudine ꝯctuū dicit q̄ ꝯct⁹ fact⁹ non vltra dimidiū iusti p̄cij nulla rōne p̄t eē rescindēdus seu nō rat⁹. Et ꝯstat q̄ nō vult loq̄ solū de ratitudine p̄mo mō. q̄z sic etiā ꝯct⁹ factus vltra dimidiū iusti p̄cij ē sic rat⁹: ⁊ tamē fact⁹ nō vltra dimidiū ē magis rat⁹. ⁊ h̄ adeo q̄ ibi cū q̄dā exaggeratiōe v̄boꝝ: que denotāt maiorē ratitudinē q̄z sit in q̄busdā alijs ꝯctib⁹: dicit q̄ nulla ratio patit̄ q̄ sit rescindēdus vel nō sit rat⁹. ⁊ h̄ nō ē nisi q̄a nō p̄t agi ad ei⁹ rescissionē siue absolute siue sub alternatiōe reductiōis ad eq̄litatem Hec p̄ aliq̄li defensiōe modi loquēdi Jo-

bannis de Gersona et aliorum cautela qui se suo modo loquendi forsan conformarent Sed frustra contendit de nominibus quando constat de rebus. si igitur constat Johem non sic intellexisse quod sit ipso facto nullus. quia tunc frustra ageret ad eius rescissionem qui non esset plus tantum tenens firmus et consutus. ergo eundem execusemus: et tamen in modo loquendi iuribus nos conformemus. Tene enim sententiam et corrige linguam inquit Aug. v. de trini. ca. j. Nunc autem consequenter videndum est: licet contractus predictus teneat ad quid tamen teneatur A. ipsi B. decepto. et hoc pro vtroque foro. et de hoc in sequentibus tribus dictis.

Decimum dictum.

Si A nullo dolo interueniente: et tamen scienter et a proposito mercem suam ipsi B. supuendidit et B. sciuit eam sibi supuendi et libere consensit atque donare potuit tunc siue illa supuenditio fuerit facta vltra dimidium iusti precij: siue citra: non tenebitur A. ipsi B. ad restituendum superacceptum aut ad rescindendum contractum. et hoc habet veritatem pro vtroque foro dummodo pro foro conscientie loquendo ipsi A. constet quod B. sic sciuerit excessum et libero consensu dederit. et B. talis fuerit qui potuit non solum cum effectu donare tantundem venditori: sed etiam cum virtute: et licite. et etiam dummodo pro foro contentioso loquendo iudici sufficienter constet de predicta scientia voluntate ac conditione emptoris quo ad facultatem donandi cum effectu. Ratio huius dicti est. quia donatarius in nullo foro tenetur restituere donum sibi datum ab eo qui predicto modo voluit et potuit cum effectu et virtute sibi donare. Modo in predicto casu vt supponitur B. donauit ipsi A. illud quod A. accepit vltra iustum precium: nec potest B. conqueri de dolo vel iniuria. quia scienti vel volenti non fit iniuria neque dolus. Dicitur primo notanter dummodo etc. quia si ipsi A. non constaret de illa scientia B. non posset sana conscientia transire quin durante illa sua ignorantia teneretur: aut rescindere contractum aut restituere superacceptum in foro conscientie: etiam si citra dimidium superaccepisset. secus si sibi superueniat scientia de scientia emptoris. Dicitur secundo notanter: qui potuit non solum etc. quia A. teneretur in foro conscientie restituere superacceptum aut rescindere contractum: si B. etiam quem sciuit scire excessum: non potuit donare simpliciter seu cum effectu: imo etiam si cum effectu potuit donare ita quod teneret donatio: non tamen cum virtute et licite potuit sed solum illicite: vt puta quia prodiga fuit talis excessiua solutio tunc dubium esse posset (licet hic nihil diffinia) si in foro conscientie possit venditor retinere a tali prodigo emptore superacceptum. quia regulare videtur quod vbi receptio est illicita: etiam retentio est illicita: ita quod recipiens debet restituere sic receptum. Constat autem quod recipiendo ab eo peccauit: vt in quinta conclusione patuit. igitur. Angelus etiam in summa huic partem fauere videtur in verbo emptio. §. vij. Et dico notanter: vbi receptio est illicita etc. quia secus est vbi receptio est licita: licet illud pro quo recipitur sit illicitum: vt receptio precij meretricij est licita. non enim peccat recipiendo precium: nec alius dando: cum ibi sit contractus locationis et conductionis: sed peccant in actu pro quo illa recipit et iste dat. Dicitur tertio notanter. et etiam dummodo etc. quia si non constaret iudici de illa scientia emptoris aut si emptor non potuit cum effectu (non curando in illo foro de virtute) donare: non esset A. in illo foro liber tam a rescissione quam a restitutione superacceptum: saltem si vltra dimidium iusti precij fuit acceptum.

Undecimum dictum.

Si A nullo dolo interueniente: et tamen scienter et a proposito superuendidit mercem ipsi B ignoranti excessum precij. et sit excessus vltra dimidium iusti precij: tunc A. pro vtroque foro tenetur aut contractum rescindere aut superacceptum restituere seu contractum reducere ad equalitatem. De foro conscientie patuit in quarta conclusione principali. De foro contentioso patet per iura allegata in nono dicto. Item per ca. cum causa de emp. et per. l. ij. C. de rescindenda vendi. et per. l. Item. §. Quemadmodum. ff. Locati. et in. l. Scio. ff. de in integrum restitu. Et intelligitur deceptus illud remedium habere nisi renunciauerit eidem. Optio autem quod horum fiat scilicet rescissio contractus vel reductio eius ad equitatem: est apud decipientem: puta in predicto casu est apud superuendentem: vt patet in predictis iuribus et est hoc verum indubitanter in foro exteriori. Sed in foro conscientie videtur hoc fallere quando A. fuit paratus rem suam pro precio currenti vendere: ita quod non omisisset vendi-

tionẽ:etiã si B.nõ nisi currẽs preciũ obtu-
lisset:tunc em̃ videtur q non sit liberũ ipsi
A.vtrũ pdictorũ duorũ faciat. Vñ nõ videt
posse sana ɔscia diuertere ad rescissionem
ɔct⁹ inuito B.qr etiã ɔct⁹ ex pte vtriusq te
net:z B.voluit hanc rẽ emere z forte sua in
terest contractũ non rescindi:z A.fuiss ꝯ cõ
tentus etiaz pro currenti precio vendere si
B.non fuisset deceptus ad vltra danduz:
sequitur q A.debet stare contractui abso
lute z superacceptũ restituere. Secus aũt
quando A.ex aliqua iusta causa statuerat
rem suã nõ vendere pro precio tunc currẽ-
ti:q̃uis al's esset paratus eaz tuncvendere.
tunc em̃ equũ est q liberum sit sibi contra
ctũ rescindere aut restituere superacceptuz
Et si quis dicat q etiã in priori casu debet
A.decipiens liber esse in foro ɔscientie ad
rescindendũ vel restituendũ zc. eo q illam
libertatẽ habet ex publici iuris dispositio
ne.igitur B.conqueri nõ habet si inde gra
uetur:cũ hoc vt naturale insit contractui:i
mo generaliter loquendo vendens non est
obligatus precise ad tradendũ:sed ad ipm
tradendũ vel ad soluendũ interesse. maxi-
me ergo possz A.in predicto casu velle ha
bere optionẽ etiaz in foro conscientie si ipi
B.patienti interesse ex rescissione vellet sa
tisfacere pro codẽ.Dicendũ q ius cõmune
dat sibi predictã optionẽ pro foro exterio-
ri:non conscientie:saltẽ in casu quo graua
retur B.nisi A.vellet ipsi B.satisfacere p
grauamine tali etiã loquendo de grauami
ne affectionis sue. Nec est verũ q generali
ter loquendo venditor sit liber simpliciter
ad tradendũ mercem vel soluendũ interes-
se:immo si potest tradere tenetur z potest si
bi auferri manu militari:vt tãgetur. q.lxx.
q̃uis si non possit:satis sit q soluat inter-
esse. Et nota q illa que dicta sũt in hoc di-
cto de hoc scilicet q B.possit agere cõtra
A ad reducendũ contractũ ad equitatẽ:vel
ad rescindendũ euz intelligendũ est nisi cõ
tractus fuisset vallatus iuramento p ma-
iorẽ z nomine suo de non contrauenìendo
Quia si sic:tunc non potest contrauenire.
quia illud iuramẽtũ potest seruari sine de-
trimẽto salutis eterne per ca. Si vero. de
iureiurando.Dixi nomine suo. quia secus
si nomine ecclesie:vt in ca. Peruenit pmo.

de iureiurando. Et idem est si contractus
fuit vallatus fide. Si autẽ per minorẽ fu-
isset vallatus adhuc ille poterit agere pre-
dicto modo ad rescindendum zc. sed non
ad restitutionẽ sui in integruz.quia per iu-
ramentuz intelligitur renũciasse beneficio
restitutionis in integrum:non predicto re
medio:tamen in foro conscientie res pen-
det ex intentione iurantis vsquequo inten-
derit se obligare z an vtriq voluerit renũ-
ciare.

Duodecimũ dictũ.

Si A.nullo dolo interueniente: z tamen
scienter z a proposito decepit B.superuẽ-
dendo sibi mercem:non quidẽ vltra dimi
dium iusti:sed ad dimidiũ vel citra. et hoc
in notabili quantitate: z B.ignorauit ex-
cessum:tunc licet pro foro contentioso lo-
quendo non teneatur A.ad aliquod horũ
scilicet nec ad rescindendũ contractuz nec
ad restituendũ superacceptũ:tamen pro fo
ro conscientie tenetur ad alterũ predictorũ
duorũ. Secunda pars huius dicti pa-
tuit in quarta conclusione principali. Et p
ter ibi dicta z etiam inferius post solutio-
nem duodecimi argumenti dicenda cõfir-
matur hic amplius. quia sicut A.tenet ad
non violandũ iusticiam cõmutatiuã cum
notabili grauamine B.ita tenetur ad non
detinendũ aliquid contra iusticiam cõmu
tatiuaz cum notabili grauamine eiusdem.
Cum ergo notabiliter grauauerit A. ipm
B.in superaccipiendo notabilem excessuz
sequitur q nisi restituat superacceptuz vel
rescindat cõtractũ:perseuerabit in tali gra-
uamine. Unde sicut fur non solum peccat
actu surripiendo: sed etiam postea nolẽdo
surreptũ restituere:ita in proposito. Apud
autẽ quez sit optio patuit in precedenti di-
cto. Quid autem sit dicendũ quando sci-
enter:sed non nisi in modico superaccepit:
an teneatur restituere vel non: Et si sic:qua
tentione teneatur: z an possit excusari dan-
do illud pauperibus.patuit in conclusio-
ne quarta principali. Prima vero pars
huius dicti patet per glosam primã in.l.ij.
C.de rescindenda vendi.et per.l. In cau-
se.q.§. Idẽ Pompo.ait in precio.ff.de mi-
nori.et per glosam in ca. Cum dilecti. Et

pro illo foro dicitur q licitū est contrahentibus seinuicez decipere naturaliter: id est sine dolo vsqz ad dimidiū: vt dicit glosa prima.in.l.ij.C.de rescindenda vend. Et hoc dicūt doctores (vt Hein. Boick. in ca. Cū dilecti) pcedere iure non poli: sed fori. Unde in foro poli et conscientie etiā si fiat sine dolo: sed tamen scienter: non est licitū decipere: etiā si ñ vltra dimidiū fiat: imo nec si citra etiam in modico fiat. Nec tunc ly naturaliter exponendū est in illo foro sic: id ē sine dolo: sed sic: id est bona fide et ex ignorantia. vel id est nata est talis deceptio contingere ex humana ignorantia qua ignoratur valor mercis. fallit tamen prima pars huius dicti in minoribus et ecclesijs deceptis et grauiter lesis. quia possūt petere restitutionē in integrū. Idem in fisco seu camera principis.

Tredecimū dictū.

Licet quo ad peccare vel non peccare differant illi casus in quorū vno A. scienter superuendidit mercē: et alius in quo ignorāter supuendidit: tamen quo ad obligationem restituendi superacceptū aut rescindēdi contractū in illo vel alio foro postq̄ ipsi A. superuenit scientia illius excessus: nulla est differentia: sed per omnia de A. ignoranter superuēdente postq̄ sibi superuenit scientia est eodē modo in singulis casibus dicendū sicut dictum est de A. quādo a principio sciuit excessum, et sic scienter et a pposito superuendidit: dempto vno casu. Prima pars huius dicti patet. quia quādo A ex ignorantia superuēdidit nō peccauit. secus autē quando scienter. Secūda pars probat. quia rationes et probatiōes atqz allegatiōes posite ad illos casus vbi A. sciēter vendidit: habent eque locū in alijs casibus in quibus cū primū superuēditio essz ex ignorantia facta: postea superuenit scientia: ita q illa superueniēs scientia facit equiparationez cum scientia precedente. et hoc quo ad predicta scilicet obligationez restituendi superacceptū vel rescindendi ptractū: imo etiam ante aduentuz scientie post ignorantiā superuenientis ipe A. fuit habitu obligatus ad eadem que post aduentum scientie est obligatus: licet ante aduētum scientie non peccet si omittat facere executionē eiusdē obligationis. quia ignorātia facti eum excusat nisi esset affectata vel alias culpabilis. Tertia pars scilicet dempto vno casu probat. quia si A. ignorāter et bona fide superuendat. et hoc solū in modico et vili atqz non notabili: et postea superueniat sibi scientia illius modici atqz vilis superaccepti: non est dicendū (saltem indistincte) q oporteat ipm A. illud restituere: etiam loquendo de tentiōe sub veniali culpa aut rescindere contractū aut etiam dare pauperibus: et tamen quādo scienter sic superaccepisset: oporteret eū agere modo expresso in quarta conclusione principali. ergo etc. Assumptū pro prima parte probat: quia videt q humana ignorantia et defectibilitas que multiplex est: bene possit in re modica et non notabili tantundē efficereqz quis non contrahat obligationē restituendi illud qd est bona fide et in eo contractu superacceptū qui vtriqz est accōmodus et sine quo presens vita et humana conuersatio transigi vix potest. Unde pretextu omnium triū predictorū concurrentiū scz modicitatis ipsius superaccepti et ignorantie seu bone fidei in accipiēte atqz necessitatis cōtractuū: videt q possit A. illud sic supacceptū retinere tanq̄ id qd B. sibi donauit vel donasse debuit. sicut ipse in simili econtra posset velle sibi donatū esse id in quo minoris emeret q̄ deberet: si illud esset modicuz et vile et ignoranter: bonaqz fide sic emisset: et tamen hec suffragia retinendi et libertatis a restituendo nō haberent locū in eo q sciēter supuenderet etiā in modico quin deberet modo tacto in quarta principali cōclusione restituere. nō em̄ hoc meret sciētia qd ignorantia. Dixi autē notanter in probatione huius tertie partis non indistincte etc. quia quicqd sit de eo modico: qd est vltra latitudinē iusti precij acceptū (de quo statim infra dicam) saltem post Scotū teneri potest q non tenet restituere quādo illd modicū solum vltra indiuisibilē valorem fuit bona fide superacceptū: eo q potest illud pro donato sibi retinere vt vult Scotus: etiam si postea cōperiret illuz excessū. Dixi etiaz postq̄ est superacceptū etc. quia si superuendidisset rem predicto modo sed

priusq̄ imbursaret preciū superueniret sibi scientia: nō liceret sibi illud accipere q̄n teneret illud eodez modo restituere: sicut si a principio scienter superuēdidisset in tāto Potest etiā predicta pia et humana sententia: etiam forte vsq̄ eo extendi q̄ intelligat non solū quādo illud modicū supacceptū egressuz fuit indiuisibilē valorem mercis et precisum iustū precium: sed etiam quando egressum fuit latitudinē iusti precij dūmodo in modico et vili existimatiōe et bona fide cooperante: q̄uis tutius sit restituere: et maxime quando egressum fuit (licet modice) latitudinem predictam. et etiam ideo tutius. quia facile propter affectionē quā homo habz in causa propria iudicat aliquid esse modicum quod non est modicuz. imo si conscientiā probabilem vel equilibrē habet de hoc q̄ sit obligatus: et eam deponere non possit: debet restituere: ita q̄ stante illa conscientia si nō restituat peccat. et hoc sic vel sic s̄m q̄ conscientia ei dictat de obligatione sub veniali vel grauiori peccato quia conscientia edificat ad gehennā: si est de mortali. aut retardat a gloria si est de veniali: vbi nihilominus ei contrauenit. Et illa que superius dicta sunt de venditione proportionabiliter debent intelligi s̄m doctores de alijs contractibus bone fidei in quibus cōtingit deceptio aliquo predictorum modorū: cuiusmodi sunt permutatio locatio: conductio: societas: depositū et alij Et quia dictū est sufficienter pro foro conscientie: immo etiam aliquid pro foro contentioso accessorie tantum quantū theologo sufficit ad certius loquendū pro suo foro de venditione in qua venditor decepit emptorez in hoc q̄ ei dolo vel sine dolo superuendidit mercez. et sic in precio decepit eum: vel induxit eū dolo ad emendū quod al's om̄ino non erat empturus: restat et expedit etiam dicere de eo contractu vbi A. decepit B. in aliquo alio q̄ in precio et superuenditione predicto modo: puta quando decepit eum in hoc q̄ ei vendidit mercem vitiosaz vel morbidā. Unde vltra ea que sunt dicta pro foro conscientie desuper in. q. liiij. conclusione prima ponēdū ē hic

Decimūquartum

dictū. Si A. vendit rem morbidam vel vitiosam vitio latenti ipi B. ignoranti illud vitiū: talis contractus in foro contentioso tenet: sed decepto datur actio redhibitoria si emptor nullatenus empturus fuisset rez ꝓpter illud vitiū si sciuisset et per illam actionē compellet venditorē ad restituendū sibi preciū redhibita sibi re vitiosa. Si autē denicq̄ emisset rem si sciuisset vitiū eius: sz non tanto precio: tunc dat sibi actio dicta quanti minoris et per illam compellet venditorē ad restituendū hoc qd̄ in p̄cio accepit vltra id pro quo de cōmuni foro potuisset talis res fuisse vēdita. Unde si equus morbosus venditus sit potest emptor actionē redhibitoriā sibi cōpetentē intētare infra sex menses vtiles cōputādos a die traditiōis facte. actionē aūt quāti minoris infra annū vtilem. de illis habet in. l. Sciendū. §. tēpus. ff. de edi. edic. Et in re inaniata: vt in libro etiā locū habet vtilis redhibitoria s̄m Hostieñ. in sūma. si liber talis sit q̄ potius expediret nō habere q̄ habere. Albericus tñ dicit q̄ doctori et etiā ꝓsonete nō ꝯuenit talis actio in libro defectuoso si defectus est patens. q2 tales sunt experti. secus in scholare. Itē licet Hostiē. ꝓtendat in fundo pestilenti vendito non cōpetere redhibitoriā sed quāti minoris: tamen ꝯtrariū videt verū: vt patet p. l. etiā in fundo. de edi. edic. vbi dicit. Etiā in fundo vēdito redhibitionē ꝓcedere neq̄q̄ icertū ē et glo. in. l. j. e. ti. Et cū dicit hic q̄ ꝯtractus tenet debz intelligi siue ignorāter siue sciēter vēdiderit A. talē rē etiā si dolus incidisset cōtractui dūmodo nō dedisset causam ꝯtractui. q2 si dedissz ei causam: ꝯtractus nō teneret: sed esset nullus sicut ē semp in ꝯtractu bone fidei. Itē q̄ dicit q̄ dat actio itelligit nisi emptor sciēs et volens emisset sic vitiosā aut morbidā rem. Nam tunc non soluz tenet contractus ipo iure: sed etiaz in effectu ita q̄ ipi emptori non dat actio contra vēditorē ad rescindendū ꝯtractū. l. j. §. si itelligat. de edil. edic. Nota tñ q̄ fiscus nō patit redhibitionē sz ciuitates et populi sic sz sola camera imꝑatoris vel pape dr̄ ꝓprie fiscus inferiores aūt nō habēt nisi forte ꝓuilegio cōsuetudine vel ꝑscriptione: vt in tractatu Petri de vbal. de successione fisci in fi. dis

citur.et glo. in rub. C. de iure fisci. li. x. In foro vero conscientie ad quid teneatur vēditor emptori ignoranti vitiū habitum est sup ra. q. liiij. que etiam possunt latius patere ex fundamentis naturalis rationis illorū dictorū que posita sunt hic paulo ante pro foro conscientie de ea vendītione in qua B. in aliquo alio decipitur quam in vitio rei &c. Et quia quātū huc attinet satis dictum est de contractibus bone fidei in quibus quis decipitur: restat per duo sequentia dicta modicū dicere de contractibus stricti iuris in quibus quis decipitur: ad quid alter alteri contrahentiū scilicet decipiens decepto teneatur.

Primū dictum.

Si deceptio contigit in contractu stricti iuris: et dolus dedit causam contractui: contractus tenet in foro contentioso: sed eliditur ope exceptionis: et tamen in foro conscientie videtur talis contractus dicēdus nullus nec tenere: etiam adeo quod aliquando in fauorem decepti nō tenet: et si deceptus est passus aliquod interesse: tenetur decipiens decepto ad refusionē eiusdem. Prima pars et secunda patet per. l. Si quis cū aliter. ff. de verborū obligationibus. et. C. de pactis. l. cū postea. Ratio autem diuersitatis quare in foro exteriori contractus bone fidei non tenet si dolus dedit causam eidem; et tamen contractus stricti iuris dolo causatus tenet in eodē foro est. quia sic voluerunt iura disponere de vno et non de alio. ideo nimirum quod nisi B. excipiat contra A. compelletur B. stare contractui stricti iuris: etiam cui dolus dedit causam: non sic in contractu bone fidei: licet vtrobique consensus sit nullus ita quod ille consensus non sufficeret se solo pro uatam obligationē inducere in B. respectu A. Et per hoc patet solutio ad argumētum Petri de bella partica dicentis. si dolus dās causam contractui bone fidei faceret quod cōtractus ille ob id eēt nullus ipso facto: eo quod ille dolus impediret consensum: tunc etiam dolus dans causam contractui stricti iuris faceret illum contractum esse nullum. quia etiam ibi dolus impediret consensum. consequens est falsum. igitur &c. Sed dicēdū quod bene probaret si nullitas conueniēs cōtractui bone fidei in foro contentioso: conueniret sibi precise ex illa causa ex qua sibi cōuenit in foro conscientie scilicet ex natura rei. Sed quia preter hoc inest sibi etiam ex dispositione iuris positiui volentis predictum contractū bone fidei esse nullum. et hoc non voluit de cōtractu stricti iuris vt supponitur: ideo in illo foro non est ille cōtractus nullus: sed bene alius: licet in foro conscientie vterque sit nullus propter defectum consensus vt conuincit argumentū predicti Petri. Tertia vero et quarta ac quinta partes huius dicti possunt probari eodem modo quo similes partes sunt probate de contractu bone fidei in primo dicto superius habito. quia rationes pro foro conscientie vtrobique eque habent locum: vt patet intuenti.

Secundū dictum.

Si dolus solum incidit in contractu stricti iuris tunc in foro contentioso licet contractus teneat: tamen obstat exceptio de dolo: et si per exceptionē vel alio modo consuli non potest: datur decepto actio de dolo ne moretur in damnum. et in foro conscientie decipiens tenetur absolute ad reducendū contractum ad equitatem: ita inquam absolute quod non est in optione decipientis quod rescindat contractū vel reducat eum ad equitatē. Et ita eodem modo dicendū est in illo foro de deceptione illa in illo contractu sicut pro eodem foro dictum fuit de deceptiōe consimili in cōtractu bone fidei vbi dolus etiam inciderat contractui scilicet in sexto dicto supra posito. quia ratiōes ibi posite eque habēt hic locum in eodem foro. et sic secūda pars huius dicti scilicet de foro cōscientie patet Sed prima pars scilicet de foro contentioso probatur. C. de inutili stipul. dolo vel metu. et. ff. de dolo eleganter. §. Seruus. et. l. Seruus. Et idem secundum Hostien. in contractu. facio vt des. ff. de prescript. verbis naturalis. §. Et si facio. Ex quo autem cōsideraui nōnullos ex iurisperitis vsque eo descendisse quod dixerūt quod ille qui rem sciēter superuēdit et immoderate accipit non teneatur etiam pro foro conscientie restituere superacceptū etiā si contractus posset expugnari per restitutionē in integrū aut contractus rescissionē

imo aliqui videntur voluisse dicere quod etiam talis si sit negociator nõ peccet: sicut sensit Petrus de Ancha in regula. peccatũ. de re. iu. vt refert eũ et alios Fran. de Aretio i c. cũ cã. de testi. statui adhuc latius et p alia argumẽta quorum aliqua satis possent videri apparẽtia examinare materie ꝑitatẽ: cũ etiã nõnulli theologi fuerũt qui quo ad restitutionẽ etiam eidẽ sententie fauerũt ꝑ foro ꝯscie: vt de eis meminit Johes de Gersona vt patuit in correlario tertie ꝯclusiõis huius questionis. Contra igitur ꝑcedẽtia dicta et specialiter ꝯtra duodecimũ et tredecimũ

Primo arguitur sic. In equẽti casu non tenetur A. restitutionẽ facere supaccepti. et hoc ex duabus rõnibus. igitur nec in casibus ꝑdictorum duorum dictorum. Tenet ꝯsequẽtia dupliciter. Primo a simili eo quod non videtur ratio diuersitatis. Secundo quia ratio cur in casu antecedẽtis iam formando non tenetur: eque habet locũ in casu ꝯsequẽtis. igitur. Antecedẽs patet in tali casu. Si A. esset officialis tpalis vel amouibilis: nec tñ haberet salariũ. et ꝯsuetudine ꝑmittente ꝑ ministerio suo exigeret siue extorqueret imoderate ab his quibus in officio fuit: tũc enim nõ teneretur illud sic imoderate extortũ restituere. Probatur dupliciter. Primo quia August. in cap. non sane. xiiij. q. v. dicit. quod magis reprehendẽdus esset qui a tali repeteret quam ipse qui accipit. igitur ꝑtẽdit quod non ꝯuenit repetitio ei a quo supaccepit: imo quod culpabiliter (quia reprehẽsibiliter) ageret repetẽdo. Hoc autẽ non esset si teneretur restituere. quia si teneretur supacceptũ restituere in aliquo foro. igitur supacceptũ deberetur alteri in aliquo foro. igitur alteri saltẽ in aliquo foro cõpeteret ius repetendi. Cõsequẽtia autẽ ꝓbatur dupliciter. Primo: quia videtur vtrobique simile. Nã A agẽdo officiũ locat opas suas et imoderate extorquẽdo recipit mercedẽ immoderatã earũdem. Nõ ois locans rem suã ad vsum vel psonã suam ad operas ꝟtualiter vendit id ad quod locat locatũ. scilicet vẽdit vsum rei si rem locat vel vẽdit opas suas si locat psonã suam ad opas. igitur A. etiã est in hoc casu venditor: et tñ est supaccipiẽs. igitur. Secũdo ꝓbatur ꝯsequẽtia ꝑdicta. quia ratio cur Augu. in casu antecedentis vult quod a ꝑdicto officiali nõ sit repetẽdũ supacceptũ: imo quod id sit sibi relinquẽdũ est. quia p tales psonas subuenitur malis necessitatibus humanorum actuũ quod fieri nõ posset si talia ab eis repeterentur. quamuis dicat. quamuis illud supacceptum sit turpe lucrũ in se ꝯsideratũ: et quod male fecerint vel faciãt sic supaccipiẽdo et extorquẽdo ab hominibus: tamen ꝓpter cõmune bonũ fit vt turpiter agẽtes nõ debeãt cõpelli ad restitutionẽ: alioquin tandẽ nemo subiret talia officia tã necessaria reipublice. Ad ꝓpositũ modo etiã mercatores et negociatores sunt necessarij et vtiles reipublice. ergo ipsi pro bono cõmuni nõ sũt obligãdi ad restitutionẽ sed ꝑmittendi retinere supacceptũ. Nã cõmercia nõ solũ deseruiũt bono publico simpliciter: sed etiã ꝯseruationi societatis totius humani generis. Vñ lex ad vtilitatẽ publicã ius tuũ potest trãsferre in alterum sine tuo ꝯsensu: vt in l. Lucius. de euict. et plene in ca. que in ecclesiarum. de ꝯstitutionibus. et in j. ꝯstitutiõe. ff. per Bar. Ad hoc dicendũ quod indubitanter tenendũ est quod si officialis aliquis siue maior siue minor siue sit de publico p sufficiẽs stipẽdiũ salariatus: siue nõ sit salariatus de publico: sed ab his quibus seruit colligere habeat stipendiũ vltra condignũ sibi vel ꝯstitutũ vel debitũ exigit et accipit sine libero et liberali ꝯsensu eorum a quibus accipit: si est quod notabile peccat mortaliter: et tenetur ad restitutionem. De salariato patet. quia Luce. iij. dicitur. Estote ꝯtenti stipendijs vestris: et neminẽ ꝯcutiatis. Quod etsi ad milites dictũ sit: tñ ad omnes stipẽdiatos ꝯductos extendendũ intelligitur. quia ratio est eadẽ. De non salariato autẽ dicendum quod ex quo a subditis quibus seruit recipere habet salariũ: ipse eadẽ ratione debet nõ vltra condignũ accipere ab eisdem. quia vterque officialis non minus a parte rei et virtualiter vendit operas suas (si saltem sunt ꝓbane) quam locator domus vendit vsum domus sue. Ideo sicut locator domus superacciphẽs notabiliter in locagio tenetur ad restitutionẽ sic etiã in proposito. Nequaquam ergo est intelligẽdus Augustinus illo modo vt introducitur in argumento: sed loquitur Augustinus ibi de eo officiali qui non insolenter: id est non preter consuetudinẽ vel solitum recipi exigit ab illis quibus seruit. Exigit inquam non aliquid vltra condignum vel aliquid vltra sibi debitum: immo solũ recipit

sibi debitū. sed tamē quia in exigēdo non
seruat discretionē seu debitū modū: vt pu-
ta cum nimia importunitate exigit. ideo ex
actio cū illa indiscretiōe ꝛ indiscreta instā-
tia vocaꝛ ab Augustino extorsio ꝑ imode-
ratā iprobitatē facta. et de sic extortis vult
ꝙ soleāt repeti. repeti inq̄ꝫ supple nō iure: ſꝫ
de facto: vt glo. dicit in ꝟbo repeti. ꝛ archi
diaconꝰ ibi dicit. Nota ꝙ lr̄a nō dic̄ ꝙ exi-
gāt ꝛ extorqueāt vltra debitū: ſꝫ qd̄ sibi de
beꝛ extorquēt ꝛ petūt cū nimia instātia et i
portunitate ſm̄ Hugo. q̄ꝛ si extorqueāt vl
tra debitū posset repeti: nec rep̄henderetꝛ q̄
repeteret. Hec Archid. ibidē. Ex q̄bꝫ patꝫ
ꝙ incōgrue ꝛ ꝑ̄sus nō ad mentē Augusti
ni adduciꝛ p̄dictū capitulū. ꝛ d̄ sic extortis
p̄t fieri elemosyna: vt ibidē patet. nō ḡ sub-
iecta fuerunt restitutiōi. Quāuis itaq̄ꝫ p̄di
ctus textꝰ Augustini videaꝛ in sup̄ficie no
tabiliter facere ꝓ opiniōe opposita: tn̄ mira
ri q̄s p̄t ꝙ opinio opposita nō cogitauit ꝙ
neq̄q̄ꝫ illa potuit fuisse mēs Augustini. aut
ꝙ latuit p̄dictā opinionē p̄dicta sana expo
sitio Archidiaconi desup. nec saniorē itel-
lectū ꝟboꝝ inuestigare curauit: cū tn̄ p̄ma
facie ꝟba illa Augustini videantꝛ insustini
bilia in sup̄ficie. Alia aūt q̄ in eodem argu
mēto tāgunꝛ nō stringūt scꝫ ꝙ mercatores
sunt etiā necessarij reipublice sicut officia-
les p̄dicti. q̄ꝛ nō ē ꝯcessū ꝙ officialibꝫ p̄di-
ctis liceat sup̄accip̄e vltra debitū: aut ꝙ nō
sint obligati restituere acceptū vltra debi-
tū. Qđ etiā tāgit ꝙ lex p̄t auferre vni ꝛ dare
alteri. veꝝ est: ſꝫ in ꝓposito casu nō fecit: vt
patebit latiꝰ in solutiōe septimi: noni ꝛ de-
cimi argumentoꝝ.

Secūdo arguitur

ꝯtra eadē duo dicta sic. Quia in p̄dicto ca-
su etiā vbi vēditor rem scienter sup̄uēdit: do
miniū totiꝰ p̄cij vel pecunie est trāslatuꝫ in
vēditorē de ꝯsensu ptis. igiꝛ nō teneꝛ resti-
tuere. Et multo magis habet hec rō locuꝫ
qn̄ vēditor a p̄ncipio ignorauit se sup̄uēde
re reꝫ. tūc eni acq̄sitio dominij semel facta
est etiā sine pctō. igiꝛ illa acq̄sitio debet te-
nere sicut in simili diciꝛ de p̄scriptōe bona
fide facta. Dicēdū. dato ꝙ antecedēs sit ve
rū (de q̄ tn̄ p̄t esse dubiū vt postea dicā) ta-
men ꝯsequētia non valet. Nā quilibet mu
tuatariꝰ efficiꝛ dn̄s sortꝫ: ꝛ tn̄ teneꝛ restitue

re sortē: licꝫ nō eandē in indiuiduo. Scd̄o
q̄ꝛ vsurariꝰ ſm̄ opinionē multoꝝ efficitur
dn̄s lucri vsurarij: ꝛ tn̄ teneꝛ restituere illd̄
Tertio q̄ꝛ vltra dimidiū iusti p̄cij sup̄acce-
ptū efficiꝛ de dominio vēditoris saltem ſm̄
illos aduersarios: ꝛ tn̄ etiā in foro exteriori
cogiꝛ restituere si nō velit rescindere ꝯtū.
Itē in casu q̄ minor vl' eccl'ia ita lediꝛ ꝙ cō
petit sibi restitutio in integrū: cogiꝛ ledens
restituere acceptū: etiā si factꝰ fuisset dn̄s rei
restituēde. Scd̄o dicēdū ꝙ dubiū hꝫ an-
tecedēs q̄ ad ptē sup̄acceptā. Naꝫ dās ex q̄
ignorās dat: ꝛ si sciret nullatenꝰ daret: vide
tur nō nisi mixta voluntate dare. ꝛ sic error
ex q̄ dat: causat inuolūtariuꝫ. igiꝛ nō aderit
ibi sufficiēs ꝯsensus ad trāsferendū domi-
niū. put nōnulli tenēt ex illa radice de incre
mēto vsurario ꝙ nō trāseat i dominiū vsu
rarij: eo ꝙ dās nō dat ꝯsensu nisi mixto. et
etiā q̄ꝛ lex diuīa resistit illi acceptiōi: ita vt
irritet illā acceptionē. id̄ nulla sit trāslatio.
Ita etiā diceretꝛ in ꝓposito ꝙ ambe ille cau
se habēt locū in casu sup̄uēditiōis q̄ in solu
tiōe icremēti vsurarij alleganꝛ. Ad illd̄ qd̄
addiꝛ in scd̄o argumēto d̄ p̄scriptiōe bone
fidei patebit solutio in solutiōe septimi ar
gumenti.

Tertio arguitur ꝑ au-ctorita

tē Innocētij in c. q̄ꝛ plerisq̄ꝫ. de imu. ec. q̄ d̄
officialibꝫ tenet illd̄ qd̄ i p̄mo argumēto ē
tactū. ꝛ ꝯformi textui August. ibidē intro
ducto tenet ꝙ vēditor etiā scienter sup̄uēdēs
rē n̄ teneꝛ i foro ꝯsciē restituere sup̄acceptū
ſꝫ relinq̄re p̄t heredibꝫ. Itē eiusdē sentētie ē
Baldꝰ in autētica ad hec. C. de vsu. pe. car
ta. vbi etiā dicit idē eē i aduocatis ꝛ medicis
nimis magna salaria extorquētibꝫ. Itē ea-
dē sentētia placet Frācisco de Aretio in c.
cū causa. de testibꝫ. Dicendū ꝙ Innocen-
tius sensit met oppositū illius. ꝛ hoc in ca.
in ciuitate. vt euꝫ refert idem Frāciscus de
Aretio in ca. cū causa. de testibus. vbi etiā
refert dn̄m Anthon. in ca. in ciuitate. ꝛ Jo
hanneꝫ Cal. in ca. nauiganti. de vsuris. et
abbatē modernū in ca. quia plerisq̄ꝫ. opposi
tū sentire. Et dato etiā ꝙ Innocētius non
sensisset vllibi oppositū sui dicti: tamē non
sequiꝛ ipe ita sensit. igiꝛ ita ē. Nec i ꝓblē-
maticis materijs sūt allegande glose ꝛ do
ctores: vt alibi dixi: sed ratiōibꝫ ꝛ textibus

solidis certādū ē. Ita eñ ꝯ coꝝ opiniones
ꝑter ꝓdictos doctores allegari pñt glose ⁊
doctores nō solum theologie: sed iuris di
centes illicitum esse superuendere scienter
etiā nō vltra dimidiū iusti ꝓcij. ⁊ ꝙ restitue
re tenet: vt Salicet⁹ in autētica ad hec. de
vsur. Itē in. l. semp in ꝯuētiōibꝫ. ff. de re. iu
ris dicit glo. Nō ꝯgruit honesto viro cir
cūuenire aliū infra dimidiū iusti precij. Et
Bald⁹ in ca. cū causaꝫ. de emp. ⁊ ven. dicit.
Nō licet in foro ꝯsciētie ptibꝫ se fallere in mi
nori q̄ntitate q̄ꝫ dimidia: q2 ꝯsciā ē bonus
vir: sꝫ h̄ nō ꝯuenit bono viro ꝑ q̄ allegat ꝓ
dictā glo. Et subdit: q̄ ꝗ ibit aīa mercatoꝝ.
hec ille. vt eū refert Barbati⁹ in c. cū causa
de emp. ⁊ vē. Itē Johes de anania nō so
lū cēset talē supuēditionē illicitā ⁊ supacce
ptū i foro ꝯsciē eē restituēdū: sꝫ etiā empto
ri posse in foro exteriori canonico subueni
ri saltē officio iudicꝫ. ⁊ ad hoc practicā de
dit vt eū Barbati⁹ refert i c. ꝗ. d emp. ⁊ vē.

Quarto arguitur.

Quia si nō: maxime q2 sic supuēdēdo turpi
ter faceret vt dicūt iura. xiiij. q. iiij. q̄cūqꝫ. et
lxxxviij. di. eijciēs. et c. j. de emp. ⁊ vē. Sed
illa ꝯsequētia nō valꝫ: turpiter facit vl' tur
piter acquirit: igit tenet restituere. q2 mlta
sūt turpia lucra q̄ q̄s nō tenet restituere: vt
ꝓciū meretricij: ⁊ lucrū qd cleric⁹ negociā
do acq̄rit: ⁊ sic d alijs. aut lucrū qd q̄s die
festo acq̄rit laborādo in casu q̄ hoc nō licꝫ.
Dicēdū ꝙ nō ꝓcise iō dixim⁹ venditorē te
neri ad restitutionē: q2 turpiter fecerit. Sꝫ
q2 sic turpiter fecit hoc determiato mō tur
pis actiōis scꝫ ꝙ ꝯtra iusticiā cōmutatiuā
quā violauit egit. ideo in foro cōsciē tenet
reducere suū actū ad eq̄litatē vel rescinde
re eundē: al's ꝑseuerat in iniusticia cōmuta
tiua ⁊ eā ꝯtinuat. ⁊ sic turpis est nō tm̄ i ac
q̄rendo: sed etiā in retinēdo. secus est i mul
tis alijs turpibꝫ acq̄sitiōibꝫ vbi nō agit cō
tra iusticiā cōmutatiuā: vt sūt exēpla de q̄
bus in argumēto fit sermo. Nā ꝯtra iusti
ciā cōmutatiuā nec meretrix agit accipien
do ꝯsuetū vel sine fraude corꝑis sui loca
giū: nec scortator dādo illud: licet in eo pro
quo illa accipit ⁊ ille dat ꝓciū: peccꝫ vterqꝫ
Eodē modo dicēdū de clerico negociāte ⁊
alio laborāte die festo ꝑ mercede. stat eñ il
los seruare eq̄litatē iusticie cōmutatiue.

Quinto arguitur.

Quia iuriscōsulti in. l. Itē si ꝓcio. §. fi. ff. lo
cati. et in. l. in cause. §. fi. ff. de minori. dicūt
naturaliter ꝯcessū est ⁊ ꝑmittit ꝯtrahētibꝫ
seinuicē circūuenire atqꝫ circūscribere. Et
hoc nō videt dixisse nisi ꝑ tāto ꝙ voluerūt
dicere ꝙ hoc fuit tolerādū. de iure gētiū ne
īpedirent cōmercia hoim. igit. Dicēdū si h̄
voluerūt iuriscōsulti dicere sicut i argumē
to ꝓtendit eos voluisse dicere: tūc intelligē
di sūt illud ꝑ suo foro scꝫ ꝯtentioso dixisse.
ita ꝙ voluerūt dicere ꝙ i eo foro nō punie
tur nec cōpellet vēditor supacceptū restitu
ere si nō vltra dimidiū iusti ꝓcij supaccepit
Sꝫ ꝑ hoc nondū habet ꝙ ꝗ venditor sit li
ber a restitutiōe etiā i foro ꝯsciētie. De illo
eñ ipsi nō curauerūt vel nō disposuerunt
quidpiā. nec etiā ꝑ hoc habet sufficiēter ꝙ
voluerūt vēditorē ita esse factū dñm illius
supaccepti: ꝙ nō teneret restituere i foro cō
sciētie: sed solū ꝙ in suo foro nō possꝫ com
pelli ad restitutionē. Preterea ꝯstat ꝙ iuris
cōsulti vel leges multas vsuras nō solū ꝑ
miserūt: sed etiā ꝯcesserūt: vt patuit q. xxij.
ita ꝙ nō solū censuerūt vsurariū nō esse cō
pellendū ad restitutionē: imo disposuerūt
eū q̄ recepit sub vsuris cōpellendū esse ad
solutionē earundeꝫ. nec tamē ex hoc potest
sufficiēter inferri. ꝗ vsurarij poterāt in foro
ꝯsciētie illas retinere: q̄ntūcūqꝫ impator es
set dñs qui posset trāsferre dominia reruꝫ
de vno in aliū. Et huius ratio est: q2 hic re
sistebat lex diuina q̄ voluit irritā esse trāsla
tionē factā ꝑ illā viā scꝫ mutuatōis: ita eti
am in ꝓposito diceret in supuēditiōe facta
ꝯtra iusticiā cōmutatiuā: ⁊ ꝯtra legem di
uinā ⁊ naturalē. Nā naturalis dictat iusti
ciā cōmutatiuā. ⁊ diuina dicit ne q̄s super
grediat vel circūueniat fratrē suū in nego
cio. Vindex est eñ dñs de his oībꝫ. j. ad
Thessal. iiij. Secūdo dicēdū ꝙ nō opor
tet admittere ꝙ hoc voluerint dicere qd in
argumento assumit eos voluisse dicere: vt
ptꝫ ex dictꝭ alibi: sꝫ pot⁹ sic ꝙ illd ē natu
rale. i. natū ꝯtingere: ⁊ etiā ē naturale natu
re corrupte: q2 emptor iclinat ad remissius
emēdū ⁊ ali⁹ ad supuēdēdū. Natū eñ ē ꝯti
gere ꝙ decipiant ꝯtrahētes supposita hūa
na ignorātia: ⁊ iō voluerūt nō dari passim
actionē pro quacūqꝫ supacceptōe nisi esset

ultra dimidiũ iusti precij.

Sexto arguitur.

quia quandocũq3 aliqua lex positiua concordat cũ equitate naturali: tũc illa etiã in foro conscientie est seruanda: ut dicũt doctores in ca. j. de constitutionibus. et in cap. quia plerique. de immunitate ecclesiarũ. Predicta autem lex scz q licitũ est cõtrahẽtibus se decipere est positiua: et concordat cũ equitate naturali. q2 naturalis eqtas ad hoc iclinat q maius bonũ (cuiusmodi ẽ bonũ publicũ cui deseruiũt tã officia q̃3 negocia mercatorũ) pferat minori bono cuiusmodi ẽ puatũ. et p 9ñs quilibet puatus deb3 nolle sibi fieri restitutionẽ supaccepti nõ ultra dimidiũ a vẽditore: ne volendo illũ rehabere turbent negocia et mercatorũ officia plurimũ reipublice necessaria et oportuna Dicẽdũ. dato q maior sit vera: minor negat pter duo. Primo q2 negãdũ est q ius illud positiuũ dederit licẽtiã sese decipiẽdi etiã citra: nec potuit talẽ licẽtiã dare loquẽdo saltẽ de deceptiõe a pposito et sciẽter facta et de licẽtia simpliciter dicta. Et dico sciẽter facta. Nã de deceptiõe ignorãter facta hoies nõ indiguerũt licẽtia eã faciẽdi: q2 illa nõ ẽ pctm̃: ideo nõ idigẽt hoies aliq̃ excusatiõe vel licẽtia faciẽdi eã. Sed de deceptiõe sciẽter et a pposito facta p3 q leges nõ dederũt: imo nõ potuerũt dare licẽtiã decipiẽdi seinuicẽ: q2 nullus hõ etiã imperator vel papa põt dare licẽtiã agẽdi 9 legẽ diuinã3 phibẽtẽ fraudẽ et iniusticiã 9mutatiuã. Et dico loquẽdo de licẽtia simpliciter dicta: q2 bñ verũ ẽ q potuisset dedisse licẽtiã fm quid: hoc ẽ potuissetq3 suo foro ipunitatẽ 9cessisse ei q sciẽter (dũmõ sine dolo adhibito) decepisset primũ sic et dedit. Scdo ẽ pdicta minor neganda ideo: q2 nõ ẽ verũ q eqtas naturalis habeat q nõ teneat i foro 9sciẽtie restituere: quia eqtas naturalis nõ h3 q qs pseueret i iniusticia cõmutatiua q eã 9tinuet: cũ lex naturalis cui eqtas naturalis nõ 9riat dãnet i iusticiã cõmutatiuã. Et cũ pbat q2 eqtas naturalis h3 q maius bonũ pferat minus bono. Dicẽdũ dupliciter. Primo q illa platio maioris boni p minori põt fieri. et p 9ñs saluari põt bonũ publicũ si p solo foro exteriori pmittat vẽditor retinere illud supacceptũ: nihilominus eo remanẽte obligato p foro conscientie ad restitutionẽ. tũc eñ adhuc satis multi repliẽt q libẽter negociabũt et mercãtias exercebũt: sed forte qui p quantulũcũq3 modico supaccepto viderẽt se cõpellẽdos ad restitutionẽ in illo foro. S3 pter hoc q dicitur eis q nihilominus sint p foro 9sciẽtie obligati ad restitutionẽ notabilium etiã citra dimidiũ iusti pcij sciẽter vel ignorãter supacceptorũ nõ turbat respublica: maxime quando etiã p illo foro dicimus vt Scotus loqt magnã esse latitudinẽ iusti pcij et nõ punctualem vel strictã: imo magis saluat q2 p bono reipublice et ad cõmunẽ utilitatẽ hoim sũt cõtractus adinuẽti. q quãto plus homines illo mõ 9trahũt quo eorũ 9tractus sũt eque in utilitatẽ unius 9trahẽtiũ sicut alterius: tãto melius stabit respublica. Secũdo dicendũ q iusticiã cõmutatiuã sciẽter violare aut etiã ignorãter saltẽ in notabili quãtitate violatã: postea sciẽter 9tinuare et in ea pseuerare: nõ ẽ tale quid q p bono reipublice oporteat eã sic violãti 9cedere p foro cõsciẽtie libertatẽ a reductiõe cõmutatiue inequitatis ad equitatẽ. Cũ eñ aduersarij saltẽ aliqui fateant illicitã esse talem supacceptionẽ sciẽter factã quicquid sit apud eos de restitutiõe) et nihil illicitũ pmoueat rempublicã. nũq3 eñ malũ vel peccatũ pfuit sicut nec bonũ unq3 obfuit: sequit q pdicta supacceptio nũq3 fuit pdicto mõ puilegianda aut ita fauore psequẽda q saltẽ viciose et illicite supaccipiens liberet a iure publico: vt nõ teneat sic supacceptũ in quocũq3 foro restituere: imo eo ipso q sic libertaret viciose supaccipiẽs: puocarent et inuitarẽtur homines ad peccata cõmittẽda: sicut in sili dicit q nõ valet lex qua disponit q prescriptio male fidei sit translatiua rerum de eo contra quẽ pscribit in pscribentẽ.

Septimo arguitur

quia q pscripsit rem alienã nõ tenet restituere eandẽ: nõ obstante q in hac pte dãnificat is 9tra quẽ pscribit: et tamẽ q illa libertas vel nõ obligatio restituẽdi seu facultas retinẽdi 9uenit pscribenti: solũ est et oritur ex dispositiõe et autoritate cuiusdã iuris positiui taliter se habẽtis q cũ eo 9cordat eqtas naturalis: et q id fuerat institutũ p bono publico: ne sc3 fierent lites interminabiles: et turbaretur bonum reipublice scilicet pax ciuium. ergo etiã sic erit in proposito.

Et ꝯfirmatur q2 qd plus est ꝓpter bonū religionis admittitur pscriptio rei aliene ꝯtra ꝯsciētiam ad modū. vt patet p. c. j. de pscrip. ⁊ p ibidē notata. Dicendū q quo ad primā partē potest retorqueri ꝯtra opinionē ꝯtrariā. Nā opinio ꝯtraria dicit q etiā si scienter supaccipiat pōt retinere licet peccauerit vel turpiter egerit supaccipiēdo saltem vt aliqui dicūt. Et tamē qui pscribit mala fide scȝ sciēter rem alienā ad se trahēs ⁊ detinens nō solū male agit. Primo eam rem accipiēdo ⁊ ad se trahendo sed etiaȝ postea diu detentā nō restituendo etiā dato q legitimo tpe eam detinuisset. adeo inquātū male agit q nō est tutus in foro ꝯsciētie. etiā dato q leges voluissent in eū etiā mala fide pscribentē trāstulisse talē rem eo q canones nō assistunt nec ꝯcedūt robur tali trāslationi vel legi sic disponēti quin in foro ꝯscientie teneatur restituere. Inefficax itaq3 redditur ciuilis lex disponēs talē translationem fore efficacē ⁊ eneruatur a resistentia canonū quos sacre leges nō dedignantur imitari. ergo etiaȝ sic erit in ꝓposito q saltē ille qui scienter supuendit nō erit tutus in ꝯsciētia quin teneatur restituere etiā dato q leges voluissent eū esse factū dn̄m supaccepti q2 supponendū esset q canones nō voluissent illas leges habere robur sic transferendi res eo q ille leges nutrirēt peccata. sicut i simili dicetur de pscriptione male fidei. Unde etiam ex hoc q canones sic disposuerūt in pscriptione male fidei: sumitur sufficiēs indicium q canones idipm etiā voluerint seruari in omni lege nutritiua peccati ⁊ sic fauorabili ⁊ peccatis ⁊ iniquis hominibꝫ sciēter violantibꝫ iusticiā in hijs ꝯtractibꝫ qui sunt p cōmuni vtilitate adinuēti. Et quia hec solutio satis euacuat argumentū inquātum argumentū nititur ꝓcedere de scienter ⁊ mala fide supuendēte q2 dicitur q talis nō potest ptextu legū (etiā si ille id voluissent) se tueri a restitutione in foro ꝯscientie sicut nec pscribēs mala fide id pōt: ꝯsequēter est etiā euacuandū quo ad aliū venditorē. scilicet qui saltē bona fide supuendidit ⁊ postea cōperit se in notabili supuendidisse. Ideo scdo dicendū q nō est simile de pscriptiōe bone fidei ⁊ de supuenditiōe bone fidei. q2 a sup pmo habent nō solum leges expsse q volunt rem pscriptā esse sic prescribētis sed etiam ad hoc habentur iura canonica idipm ratificantia vel saltem legibꝫ nō resistētia. ⁊ ideo nimirū q talis est liber a restitutione i vtroq3 foro etiā sciētia q res fuerit aliēa supueniente post legitimū tēpus cōpletuȝ q2 auctoritate eius qui pōt dominia vel iura rerū transferre retinet: nec eius dispositioni obstat ius canonicū vel diuinū eneruās virtutē legis eiusdē. Sed nō sic habemus legem impialem vel canonicā que disponat et velit superuendentē saltē in notabili esse liberū p foro ꝯsciētie a restitutiōe supaccepti postq3 supuenerit sibi scientia supaccepti. sed illa iura habēt se ad hoc tm̄ negatiue. id est nō dant actionē p foro ꝯtentioso ꝯtra eundē ad restituendū. cū hoc autē stat q nihilominus teneatur in foro ꝯscientie p q re linquit eū ius canonicū ꝯsciētie sue: put i plerisq3 alijs negotijs ⁊ causis fieri solet vt in matrimonialibꝫ patet. satis igitur admittitur eis si dicatur q si supuenditiōi ignoranter et bona fide facte accedat pscriptio vel vsucapio nō teneatur in foro ꝯscientie restituere post tēpus legitimū bona fide cōpletum. sed h esset ratione vel virtute pscriptiōis vel vsucapionis nō ꝑse ratiōe ꝯtractus emptionis vel venditiōis aut ꝯsumpte donatiōis

Ad ꝯfirmationē dicendū q ille eps q laborat ad cōuertendū plebē alterius negligentis ⁊ ammoniti epi non mala sed bona fide ⁊ ꝯsciētia intromittit se de hijs q pertinēt ad illū aliū episcopū etiā ante tempus completū requisitū p pscriptione: q2 hoc facit de ꝯsensu ecclesie vniuersalis ⁊ ꝯcilū vt patet ibidē. ideo nō bene assumitur in argumento cū dicitur ꝯtra conscientiā.

Octauo arguitur sic q2 cōditor iuris canonici nullā dedit actioneȝ vel remediū emptori ad recupandū supacceptum. nec ordinauit aliqd remediū compulsoriū quo cōpelleretur vēditor ad restituendū illud si est nō vltra dimidiū iusti pcij supacceptū. cōditor aūt canonis nō omisisset remediū dare tali emptori si sibi deberetur ⁊ restituendū esset supacceptū nec omisisset ordinare aliqd cōpulsoriū quo cōpulsus fuisset vēditor ad restituēdū supacceptum. alioquin culpabiliter neglexisset nō obuiando iniquitatibꝫ ⁊ delictis. igitur signū est q cōditor canonuȝ censuit q auctoritate

legum ⁊ imperialium iuriū (q̄ possunt transferre dn̄ia rerū) fuisset dn̄ium illi⁹ supacceptę pecunie trāslatū i vēditorē etiā irrepetibiliter. Dicendū ꝯcessa maiore negeł minor: q: in filii daꝛ instātia. Nā ꝯditor canonū dȝ ꝑ suo foro etiā exteriori penas statuere ꝯtra delinquētes sibi subiectos. ⁊ tamen ꝯstat ꝙ p̄teriuit multa peccata de quoꝝ penis nihil statuit pro foro exteriori. eo ꝙ nō omnia peccata ptinēt ad illū forū etiā si de eis ꝯstare posset in illo foro sufficiēter. ⁊ tn̄ nihilomin⁹ ꝑ foro ꝯsciētie sufficiēter puidit de singulꝛ quō in illo foro debēt puniri. q: statuit ꝙ ꝑ quolibet mortali debet septennis penitētia imponi. ⁊ in. c. j. de emp. ⁊ vēditio. vult ꝙ nō vltra iustū p̄ciū vendaꝛ in hoc ꝙ disponit ꝙ monēdi sint fideles ꝙ nō cari⁹ vendāt trāseūtib⁹ q̄̄ i mercato vēdere possint. ⁊ xx. dieꝝ penitentiā imponendā decernit in pane ⁊ aqua ei qui causa lucri mutare p̄sumpserit iustas mēsuras. ⁊ tn̄ eq̄ est iniq̄tas ꝯ cōmutatiuā iusticiā supaccipiēdo in p̄cio. Ita etiā sup aliquib⁹ restitutionib⁹ male pceptoꝝ potuit licite omittere dispositionē nihil disponēdo quō tales essent in exteriori foro cōpellēdi ad restitutionē ⁊ tn̄ nihilomin⁹ sufficiēter ꝑ foro ꝯsciētie disposuit ꝙ tales sint cōpellēdi ad restitutionē. ⁊ h̄ facit ius canonicū in hoc ꝙ pro foro ꝯsciētie illud dictat fuādū quod ius naturale ⁊ diuinū dictat seruādū. Ius aūt naturale ⁊ diuinū dictat ꝙ nemo debeat alteri facere ꝯtra iusticiā cōmutatiuā sciēter: dicēs. Qd̄ tibi fieri nō vis alteri nō facias. Itē apostol⁹. ne q̄s suggrediaꝛ vel circūueniat fratrē suū in negocio. Nec distinguit an vltra dimidiū iusti p̄cij vel citra cū circūueniat vel suggrediaꝛ. ꝙ si ignorāter fecerit eque dictat ꝙ postea superueniente sciētia nō debeat in illa iniusticia cōmutatiua perseuerare. Itē iniusticiā cōmutatiuā ꝑximo inferre est ei malū facere. talis aūt nō ingredietur domum dn̄i. ps. xvij. si est notabile. igitur. Et ꝑ idē patet solutio si arguatur Lex ciuilis etiaȝ in foro anime ⁊ canonico valet qn̄ non est improbata a iure canonico. talis autē est p̄dicta lex ciuilis admittēs deceptionē citra dimidiū ⁊c̄. Patet eniȝ ꝙ lex canonica acceptādo legē diuinā et naturalē improbat p̄dictā legē si ꝯcessisset talem deceptionē aut retentionē.

Nono arguitur Qui superuendit etiā sciēter ⁊ tn̄ nō vltra dimidiū iusti p̄cij: facit hoc legis auctoritate. igiꝛ nō peccat. ⁊ si nō peccat: multo magis nō tenebiꝛ ad restitutionē. Antecedēs ꝓbatur. quia lex nō punit sic superuendētē nec cōpellit eū ad restitutionē. ꝯsequentia aūt tenet quia nemo legis auctoritate peccat. Lex eīm est iusta ⁊ in dubio p̄sumit iusta. nemo aūt peccat cōformādo se iuste legi. Dicendū antecedēs est falsum si loquaꝛ de lege diuina. q: illa nullibi dedit auctoritatē suggrediēdi fratrem suū in negocio sciēter. Si autē loquaꝛ de lege ciuili. dicendū dupliciter. Primo dato ꝙ antecedēs esset verū tamē debȝ negari ꝯsequētia. Nā nō sequiꝛ. lex ciuilis cōcedit licentiā vel dat auctoritatē homini hoc faciēdi. igiꝛ licite hoc facit. Nā concessit licentiā vel dedit auctoritatē vsuras exercendi. vt patuit q̄one. xij. ⁊ multo min⁹ sequiꝛ. lex ciuilis pmittit hoc. igiꝛ est licitū quia min⁹ est legē pmittere aliq̄d q̄̄ auctoritatē vel licentiā illud faciendi p̄stare vel illud vt fiat ꝯcedere. Nec est verū ꝙ ille qui facit aliquid lege ciuili imo etiaȝ canonica ꝑ foro ꝯtentioso loquente ⁊ illud pmittente nō peccet. sed opteret addere lege tali cōcedente ⁊ cū hoc dūmodo lex sit iusta ⁊ diuine nō dissona. Scd̄o dicendū ꝙ antecedens nō est veꝝ. quia lex ciuilis nō dat auctoritatē vł licentiā sciēter supaccipiēdi. imo naturalis ph̄s abhorreret hoc admittere. sed statim noīatum diceret id ꝯuolutā in noīe habere maliciā. ij. ethicoꝝ. sed bene verū est ꝙ lex ciuilis non disponit de pena sic supaccipienti infligenda. nec d̄ remedio eundē ad restitutionē compellēdi. ⁊ sic tn̄ permissiue ⁊ dissimulatiue se habet ad illaȝ superacceptionē nō ergo diceꝛ prestare licētiam vel auctoritatē eidem. Qꝫ si fortificeꝛ argumentū dicēdo ꝙ saltem lex canonica cōcedit illā supacceptionē. Dicendū ꝙ est falsum sȝ solū pmittit ⁊ demꝗ nō simpliciꝛ sed ꝑ foro exteriori tn̄. id est nō punit nec compellit eū ad restitutionē in foro exteriori sic. sed nō sequitur. lex canōica nō punit aliquid in exteriori foro. igiꝛ homo id faciens nō peccat. q: sic multa pctā non essent pctā sup quoꝝ penis nihil disponit lex canonica ꝑ foro contentioso.

Decimo arguitur lex ciuilis imo canonica nõ improbat istũ contractum nec resistit ei. igitur est licitus.

Dicendũ q lex canonica pro foro contentioso nõ improbat eum nec resistit ei tamen improbat pro foro conscientie in hoc q p illo foro improbat omẽ illud ⁊ resistit omni illi quod improbatꝛ ⁊ cui resistit lex diuina ⁊ naturalis: cuiusmodi est iusticia commutatiua. Item alius defectus argumẽti est quia nõ sequitꝛ. lex nõ resistit ei. igitur assistit ei vt patet de se. nam qui mihi nec est inimicus nec amicus nõ resistit mihi. nec tamen sequitur. igitur assistit mihi. Simili modo falsum est si dicatur q lex ciuilis ⁊ canonica approbant illũ contractũ vt patuit. sed bene verum est q non improbãt euz in foro exteriori: tamẽ hoc nõ est eundẽ positiue approbare vel assistere eidem positiue sed solũ priuatiue ⁊ negatiue. i. nõ resistunt eidẽ. nõ sunt autẽ idem affirmatio ⁊ negatio. cuiusmodi sunt assistere ⁊ non resistere. Nam etiã de chymera verũ est dicere q nõ resistit mihi nec tamen verum est q assistat mihi.

Undecimo arguitur. Si scienter ⁊ tamẽ nõ vltra dimidiũ iusti precij supuendẽs tenetur restituere in foro cõscientie supacceptum vel saltem rescindere contractũ: hoc esset maxime ex aliquo dictamine legis naturalis ⁊ recte rationis: q̄uis nõ legis humane. sed illud est falsum. igitur. Maior pbatur quia nulla lex positiua ciuilis vel canonica est assignabilis que euz ad hoc astringat vt patet ex pdictis. Minor probatꝛ quia nl'la recta ratio dictat immo nec patitꝛ q predictus contractus veniat vllatenus rescindẽdus. ⁊ tamẽ si tenereꝛ restituere supacceptum ⁊ nollet: tenereꝛ rescindere cõtractum. igitur. Assumptũ p pma parte probatur p. l. si voluntate. C. de rescindenda venditione. vbi impator dicit q nec bona fides nec aliqua ratio patitꝛ q contractus isto casu sit rescindendus. Modo ibi loquitur de cõtractu in quo res non vltra dimidiũ iusti precij venditur vel in quo nõ sub dimidio eiusdẽ emitur. Loquitꝛ etiã ibi de ratitudine illa que opponitꝛ cuicũq3 rescissibilitati quo mõ ille cõtractus dicitꝛ ratus qui nõ solum tenet seu nõ est null⁹ sed qui etiã non est absolute vel sub disiunctiõe rescindendus ita q alter cõtrahentiũ nõ tenetur ad rescindendũ eum siue absolute siue sub disiunctione ad reductionẽ eius ad equalitatem. Nam loquendo de illa imperfecta ratitudine tm̃ qua aliquis contractus dicitur pro tanto ratus. quia nõ est nullus sed tenet ⁊ tamẽ potest agi ad eius rescissionem saltẽ sub disiunctione ⁊ alternatiõe ad reductionem eiusdem ad equalitatem: hoc est q vel rescindatur vel reducatꝛ ad equalitatem: tunc nõ fuisset opus imperatorem cum tanta exaggeratione rationum ⁊ verborum dicere q nulla fides vel ratio pateretur predictũ contractum irritari seu quin predictus contractus esset ratus. quia etiaz si esset vltra dimidiũ iusti precij factus nihilominus essz adhuc ratus illo modo. id est teneret seu nõ esset nullus ⁊ tamen ille q̃ fit nõ vltra dimidiũ iusti precij ẽ aliqua vlteriori ⁊ maiori ratitudine ratus. ⁊ illa ratitudo maior vltra eam que est contractũ nõ esse nullum seu eum tenere: nõ est nisi eius irrescibilitas etiã absoluta. igitur imperator vult q contrahẽs nulla ratione tenetur ad rescindendũ eum siue absolute siue sub disiunctione ad reducẽdũ eum ad equalitatem. ⁊ tamẽ si in foro cõscientie tenereꝛ ad alterum illorum iam subesset aliqua ratio eundem irritandi ⁊ nõ ratum habendi saltem sub disiunctione vt dictum est. Dicẽdum primo q nõ est dubiuz quin nulla ratio subsit quo minus ille contractus sit ratus ratitudine prima ⁊ imperfecta. id est q teneat sic q deceptus teneatur cõtractui stare etiam in vtroq3 foro quia nõ est decept⁹ in contractu absolute eo q supponitꝛ q nullus dolus dederit sibi causam contrahendi. imo nec dolus inciderat sibi in contractu licet deceptio a pposito interuenerit: ideo quod placuit semel displicere sibi vltra nõ debet. sed quia nõ loquitur tm̃ de illa ratitudine vt probatum est: sed etiam de pfecta ratitudine: ideo Scdõ dicenduz q loquẽdo de secunda ⁊ perfecta ratitudine etiam nulla subest ratio eum absolute nõ habendi ratum seu eum absolute irritandi aut absolute rescindendi ⁊ hoc patet ex eadem ratione. Tercio dicendũ q loquendo de predicta perfecta ratitudine opposita rescissibi

litati non absolute sed capte cum disiunctione ad reductionem eius equalitatem. tunc in foro conscientie subest sufficiens ratio etiam vrgens ad rescindendum eum vel reducendum eum ad equitatem. vt patz ex predictis. z si imperator de illa ratitudine z pro illo foro loquatur neganda est eius assertio. nec oporteret stare eius dictis in hac parte. quia est contra legem naturalē q talis contractus sit illo modo ratus habendus. id est q scienter superuendens notabiliter (licet citra dimidium iusti precij) nō debeat aut satisfacere decepto de superacceptio ab eo aut rescindere illum contractum qui sibi tam inequalis extitit z contra commutatiuā iusticiam secū initus. Nec oportet semper stare dictis legum ciuilium cum etiam ille censuerint vsuras aliquas posse recipi quas etiam dixerunt optimo iure deberi. z q ratio suaserit eas admitti z posse retineri, put deductum est questione. xxij. i nono argumento. Quarto dicēdū (quod plus est) q si etiam imperator loquendo d ratitudine predicta de qua vltimo diximus vellet etiam pro solo foro contentioso intelligi suum dictum: adhuc si ita crude intelligatur non videtur simpliciter verū q nulla ratio patiatur eum irritare vel non ratū habere seu rescindere saltem sub disiunctione predicta: quia constat q imperator potuisset eque etiaz rationabiliter statuisse q superuendens nō vltra dimidiuz iusti precij sed ad dimidiam vel paulo minus q̄ ad dimidium teneretur eque rescindere cōtractum vel restituere superacceptum. sicut q superuendens in vno denario solum vltra dimidiuz iusti precij teneretur aut rescindere contractum aut restituere superacceptuz que enim ratio esse potest q ille qui rē valentem tm̄ decem flor. vendit pro quindecim flor. z vno denario tenetur rescindere contractum aut restituere superacceptum que non eque etiam posset induci q si ille eādem rem venderet pro. xv. flor. z nō etiaz pro. j. denario vltra: etiam teneretur aut rescindere aut restituere superacceptum. Unde dicendum q imperator loquitur supposita dispositione iuris ciuilis vt sit sensus q nulla lege ciuili cauetur q sit rescindendus.

Duodecimo argui

tur. Quandocunq rationabiliter potest psumi q emptor donauerit venditori eā partem precij in qua venditor sibi superuendidit rem: tunc venditor non tenet in foro cōscientie restituere superacceptum. Modo rationabiliter potest presumi q post cōclusionem contractus emptor voluerit donare venditori eam partem in qua sibi superuendidit. igitur venditor non tenetur restituere. Maior nota. Minor probatur. quia licet cum adhuc ambo versantur inter contrahendum z ante conclusionem contractus non presumat q intentio ementis sit: super id quo dignum est soluere pro merce: si potest eam obtinere pro digno. quia nemo psumitur iactare suum. l. cum indebito. ff. de proba. tamen postq̄ predictus contractus est conclusus z consummatus vel cuz iam concludunt cuz: potest hoc presumi. z hoc ex eo fundamento: quia ideo inter contrahendum adinuicem tamdiu disputant: puta vendens primam superet: hibet rem: et postea descendit. emens autem primo diminute offert precium z postea auget. quatenus per mutuam disputationem z mentium suarum atq voluntatum explorationem: tandem (instar agentis z patientis naturalis vbi non tm̄ passum patitur sed etiam agens repatitur) quilibet in eam quantitatem descendat que vtriq finaliter placebit. z sic ex illa declinatiōe z cōcursu vtriusq in vnam sententiam post talem disputationem presumitur: q vterq velit: si alter ab altero in aliquo etiam notabili et scienter z multomagis in aliquo nō notabili etiam scienter superaccipiat: q velit sibi illam partem donasse. Et super illa presumptione videtur etiaz predicta lex se fundasse. dicit enim q partes ad contractum ipsum in eundum accedunt diuerso animo. vnus vt vilius emat: alter vt carius vendat. Puta venditor diminuit de precio quod prius petijt z emptor auget preciuz quod obtulit quousq cōueniant in certam summaz et propter illam causam subiungit ibi imperator iniquum esse recedi a ptractu. que verba non possunt aliter exponi si debeant aliquid apte inferre: nisi quia presupponūt

q per illam preuiã mutuam agitationem: partes tandẽ conuenientes videant̃ cõsentire. vt si quis eoꝝ ab altero scienter siue in notabili siue i nõ notabili decipiat̃: q equo animo ferat. ⁊ sic emptor presumit̃ venditori donasse a se supacceptum. Dicendũ cõcessa maiori negat̃ minor. si saltẽ intelligatur vniuersaliter vel necessario quasi semp posset hoc de emptore rationabilr̃ p̃sumi: etiam nõ accedente alia circũstantia expressiore q̃ sit illa quã argumentum pretendit: Ad ꝓbationem dicendũ q sicut ante contractum ⁊ inter contrahendũ non presumitur ipse illius esse mentis si venditor scienter sibi in aliquo ⁊ p̃sertim notabili supuenderet q vellet illud sibi sic sciẽti illã inequalitatem donare. Exemplũ. sicut ratiõabilit̃ possum p̃sumere q si quis rem solum decẽ flor. valentẽ vult a venditore aliquo emere q inter contrahendũ vel ante cõclusionem contractus sit illius voluntatis. q si venditor sibi rem in quinq; vel quattuor flor. scienter supuenderet: nõ vellet eidẽ illos quinq; vel quattuor flor. censeri donasse. puta si sibi venderet .p. xv. vel .xiiij. flor. licẽ neuter excessus sit vltra dimidiũ iusti precij: sic eque presumitur q in ꝯclusione contractus vel post conclusionẽ emptor nõ sit illi⁹ mentis q si venditor sibi scienter supuendiderit in tanto: velit sibi donasse. Et cum ꝓbatur q ideo fit ante cõclusionẽ inter eos mutua illa disputatio ⁊c. Dicendũ primo q si venditor scit latitudinẽ iusti precij nõ est sibi licitum rem primo sup illã exhibere emptori. ꝓbatur. quia aut venditor est illius ꝓpositi q si emptor ex ignorantia illico sic acciperet: vellet sic sibi dare. ⁊ tunc est in ꝓposito violãdi iusticiã cõmutatiuã aut nõ est in illo ꝓposito ⁊ tũc mentit̃ dicens. sic dabo vl' simulat aliter habens in corde q̃ in ore. sed quãdo exhibet eam intra latitudinẽ iusti p̃cij in qua sunt tres gradus: potest eã exhibere in rigido gradu ⁊ velle in corde cõformiter ori sic vendere si alius sic vellet accipere. ⁊ postea si ali⁹ nolit in illo gradu emere: potest descendere ad mediocrẽ vel pium ⁊ infimũ gradũ. secus autẽ de gradu scienter egrediente latitudinẽ iusti precij. Disputatio ergo illa p̃uia cõclusioni contractus apud venditorẽ scientẽ latitudinẽ iusti precij nõ potest licite ad hoc esse vt intẽdat scienter emptorẽ deducere ad preciũ excedẽs aliquo mõ ⁊ maxime notabiliter latitudinem iusti precij. nec illa disputatiõ est adeo efficax q poterit ex emptore prius nõ volente donare nec habente animũ donandi facere q velit donare aut habeat animum donandi. Et si dicis. cur ergo in preambulis cõtractus ⁊ inter contrahendũ tamdiu disputant: si eque in fine cõtractus ⁊ cõclusione eiusdẽ nõ habet emptor animũ donandi sibi aliquid etiã notabile venditori sicut nec habuit a principio. nam si sic tunc eque in fine nõ concluderet contractũ secũ sicut a principio nõ voluit cõcludere et descendere in sententiã venditoris. Dicendũ q ideo in preambulis sic disputat emptor cum venditore sciente vel presumpto scire valorem rei: quia emptor ignorãs valorẽ rei timet ledi ⁊ presertim notabiliter. ⁊ inter duas lesiones minus fugitur minor q̃ maior. ideo laborat emptor vt saltem nõ notabiliter ledat̃. nõ ergo consentit vt notabiliter etiam citra dimidiũ iusti precij ledat̃. q̃a etiam illa que est dimidia vel modicũ infra eam: adhuc potest notabil' esse et enormis vt patet in exemplo premisso. Nec notabilitas est solum attendenda ex parte quantitatis p̃cij. sed etiã ex parte paruitatis mercis que emit̃. que si sit parua: tũc etiam parua quãtitas superaccepta in precio erit dicenda notabilis. patet ergo ex p̃dicta circũstantia sola p̃sumendũ non esse de consensu emptoris de recipiẽdo notabile quid scienter superacceptũ. Sed si venditor etiam non bene sciat valorẽ rei atq; ita etiã eque reciproce timeat ledi ab emptore ⁊ ideo disputet ne emptor (quem forte timet scire vel melius se scire valorẽ rei) eũ ledat: fatendũ videtur tũc q si in aliquo nõ notabili supuendat: possit p̃sumere de consensu emptoris q consentiat in retentionẽ superaccepti vel etiam si nõ consentiret tamẽ consentire deberet. sicut in simili casu ecõtra vellet emptor sibi fieri etiam discreta voluntate si in aliquo non notabili diminute emisset ex ignorantia ⁊ bona fide. secus autẽ vbi venditor scit ⁊ sic contra iusticiã cõmutatiuã a ꝓposito ⁊ sciẽter supaccipit. ibi enĩ nõ est ratio cur emptor debeat tali venditori cõsentire vt retineat. quia in simili (etiã de voluntate discreta ⁊ rationabili loquẽdo) posset

nolle sibi id fieri.

Euacuatis itaq̄ p̄dictis. xij. fundamētis predi
dictorum aduersariorū possunt adhuc re-
grediendo ꝑ sententia superi⁹ posita in. xij.
et. xiij. dictis. alie ratōes induci ⁊ postea ite-
rum quorundā aliorum aduersariorū ar-
gumenta cassari. Pro predicta igit̄ senten-
tia arguitur. Primo sic. quero eni ab ad-
uersarijs qui tam facile p̄sumunt in fine cō-
tract⁹ de mēte donādi ex pte illius emptor̄
qui suggressus est a venditore scienter sup-
grediente eum etiā in notabili quantitate:
quero inq̄ quid essent in sequēti casu dictu-
ri: puta vendis mihi rem ꝑ. x. flor̄. puto ⁊ il-
lud suppono iustū p̄cium esse ⁊ cōtract⁹ est
al's talis ꝙ est vtriq̄ nostrum accōmodus
⁊ oportunus. sed inter soluendū cū nume-
ro tibi illos. x. flor̄. in pecunia pua: latenter
me inscio surripis mihi dimidiū florenum
imo solū duos solidos vel vnū: quero inq̄
ab eis an ipi etiam p̄sumerent animū do-
nandi in me esse attento maxime ꝙ vendi-
tor tanq̄ vtilis mihi: mecū vtilē contractu
cōtraxit ⁊ pfecto dicturos credo eos ꝙ si-
cut si id alio tempore ⁊ extra omnē contra-
ctum faceres mihi nō presumeret̄ ꝙ consen-
tirem: ita etiam p̄sumeret̄ ꝙ ego licet sim iā
emptor tuus ⁊ cōcluserim tecū contractū
mihi accōmodū ꝑ precio iusto nō ꝯsentiā
ꝙ vltra iustum scienter aliquid maxime si
est notabile a me ignorāte accipias. nec te-
neor sic cōsentire. ⁊ tn̄ esset secus si inter nu-
merandū ex ignorantia cōtingeret ꝑ te mo-
dicum quid supaccipi: dūmodo cū hoc nu-
meratio esset talis res ⁊ talis actus in quo
ex natura rei indies ⁊ continuo natus esset
cōtingere etiam ex vtraq̄ parte talis error
nunc in deficiendo ex parte numerātis pre-
cium nūc in supaccipiendo ex parte recipi-
entis precium numeratū etiam adeo ꝙ em-
ptor etiā discreta voluntate deberet velle
tale quid sic ignoranter supacceptum ⁊ mo-
dicum remanere apud recipientē. sicut ecō-
tra vellet sibi tale fieri si ex simili ignorātia
ipe inter numerandū minus ⁊ hoc in mo-
dico solueret. vt sic alter alterius onera por-
taret quo adimplet̄ lex christi. Et dico no-
tanter: ⁊ cū hoc numeratio esset talis actus
in quo ⁊c. quia de facto numeratio non est
talis: ideo etiā de facto nō est simile de nu-
meratione ⁊ de emptiōe. quia longe minus
natus est cōtingere error in numeratiōe q̄
in emptione vel existimatione visualis va-
loris rei que tamē existimatio ad emptio-
nem requirit̄. Scdo aperte potest ꝯfun-
di opinio aduersariorū ꝑ hoc. Nam quero
si quis venderet mihi scienter ꝑ. cl. flor̄. rē
que solum valeret. c. flor̄. que ratō aut equi-
tas posset hoc sustinere ꝙ ille nō teneretur
mihi in foro cōscientie imo in nullo foro re-
stituere. l. flor̄. ⁊ tamē si solum in vno dena-
rio vltra. cl. flor̄. eam vendidisset. puta pro
flor̄. cl. ⁊ vno denario: ipe mihi teneretur in
vtroq̄ foro restituere. l. flor̄. ⁊ vnū denariū:
quid enim ille vnus denari⁹ in foro consci-
entie facere posset ꝙ. l. flor̄. essent in illo fo-
ro restituendi ⁊ sine eodē denario supacce-
pto nō fuissent mihi restituēdi: nūquid ille
vnus denarius adeo p̄ponderat. l. flor̄. vt
nisi ille supacceptus restituat̄: plus notabi-
liter grauarer: q̄ grauarer si nō esset supac-
ceptus etiam carendo. l. florenis. Propt̄
quod quero a glo. ⁊ a Paulo de castro ⁊ si-
bi similibus qui in verbo humanū. in. l. ij.
C. de rescin. vend. dicunt. ꝙ si etiā vltra di-
midiū iusti precij fiat deceptio: contractus
de rigore iuris nō esset rescindendus sed ꝙ
venit rescindendus vel saltē reducēdus ad
equitatē est: quia ius ex humanitate ⁊ equi-
tate sic ordinauit. quero inq̄ duo. Primo
an ne eadē etiā equitas ⁊ humanitas sua-
dere posset ⁊ potuisset ꝙ cōtractus esset re-
scindendus vel reducendus ⁊c. etiam si ad
dimidiū esset facta deceptio ⁊ nō in vno de-
nario vltra. ⁊ constat aperte ꝙ sic. Scdo
quero an ꝑ predictā legē adeo sit pulsio fa-
cta ex humanitate ⁊ eq̄tate ꝙ prorsus om-
nis rigor sit sublatus ⁊ constat ꝙ nō ita: q̄n
adhuc satis imo eque rigide (dempto vno
denario qui pro nihilo computat̄) agatur
cum decepto ad dimidiū sicut actū fuisset
cum eo qui solū in vno denario fuisset vl-
tra dimidiū deceptus si sibi nō fuisset (sicut
nec alteri) datum predictū remedium. Nec
obstat verbum humanū. quia fateor ꝙ est
humanū ꝙ sic aliqua rigiditas imo cōtra
iusticiam cōmutatiuā aperta iniquitas est
sublata. sed per hoc nō omnis rigiditas. i-
mo iniquitas extat sublata. nec omnis hu-
manitas que eque etiā impendi potuisset
fuit ordinata. nec hoc dico ideo ꝙ p̄dictam

omissionẽ inculpẽ aut incusare velim: q2 si etiã idem remediũ esset decepto ad dimidium cõcessum: adhuc nõ esset satis ꝓpulsum quia tunc adhuc illud non cõueniret ei q̃ minus vno denario q̃3 in dimidio esset deceptus: sed hoc ideo dico ꝙ ex quo eq̃ subfuisset ratio statuendi illud idem etiam pro foro exteriori in casu deceptionis ad dimidiam vel paulo infra. ꝙ ergo saltem illa rõ militabit pro foro cõscientie: ꝙ saltem in illo sic fieri debeat per decipientẽ: quia predicta ratio non innititur iusticie punitiue: que est species iusticie distributiue in qua fateor illam cõsequentiã non valere: eadẽ ratio propter quã in vno casu aliquis est tali pena puniendus habet eque locum in alio casu: ergo etiam in alio casu est sic puniendus. Sed in iusticia cõmutatiua bene valet. Modo ad illam reducitur restitutio contra eandem superaccepti.

Tertio sic. Nam si non in foro conscientie imo in nullo foro tenetur predict⁹ venditor mihi restituere. l. si tm̃ pro. cl. flo. vẽdidit: tunc videt idem venditor nimis grauari quando vendendo pro. cl. flo. z vno denario: cogetur non tm̃ vnum illum denariũ restituere sed etiam. l. flo. videretur enim venditori satis esse ꝙ se reduceret ad eum statum in quo al's in nullo foro esset debitor. z hoc esset quando solum vnum denariũ restitueret: esset enim tunc equalis conditionis cum alio consimili venditore consimilis rei quã ille p. cl. flo. vendidiss3 z non vltra. quia ille ali⁹ non teneretur in vllo foro sm̃ aduersarios restituere. l. igit nec primus post solutionem vnius solius denarij: teneretur in vllo foro aliquid restituere: consequens est falsum: etiam ꝓ foro exteriori: quia in illo foro tenetur nõ solu3 id qd̓ transcendit dimidium sed etiã ipsum dimidium restituere: vt volunt doctores i verbo. quod deest. l. ij. C. de rescindenda.

Quarto sic. Pono ꝙ A. ꝑ mille q̃ngentis flo. scienter (sed sine vllo dolo) vendat rem valentem tm̃ mille. Alius vero puta D. similem z equiualente3 rem vendat pro mille z vno flo. scienter: z cum dolo simplici incidente contractui: puta solum dicẽdo simplici verbo (licet falso) prius tanti vendidi vel valet tm̃: cõstat ꝙ. D. etiam in foro exteriori compellitur restituere illum vnum flo. superacceptũ. z hoc propt dolum simplicem. z quomodo verisimile est ꝙ illam obligationem restituendi quã ille simplex dolus sine periurio vllo adhibit⁹ potest efficere: non posset in foro conscientie tam grauis lesio sc3 in quingentis flo. efficere. Unde dabilis est casus in quo dolus est tm̃ venialis: puta quando simplici verbo sine ꝑiurio in re nõ notabili mentit: z sic inducit emptorem ad superemendum in modico: z sic in eo tm̃ ledit in quo lesio est venialis tm̃. Ali⁹ vero sine dolo in valde graui ledit proximũ scienter: z mirabile esset ꝙ primus esset obligatus etiam in foro exteriori et cõpelli posset ad restitutionem z non secundus saltem in foro conscientie. Profecto hec ita exorbitant vt mirari quis possit quo modo non sentiant tã sensati viri queadmodum contraria tam aperte se quadrant rationi naturali etia3 in solo suo lumine naturali philosophanti: qui si se legibus ad hoc ꝑmotos dicant ciuilibus: constat plene illis satisfactum esse superius multipliciter in argumentorum solutionibus: quibus tamen etiam legib⁹ non ita innitendũ esset: etiam si expresse id licere dicerent: cum nonnulla alia manifeste contra legem diuinam z naturalem cõcesserint: vt est non solum illud qd̓ de vsuris supra deductum est: sed etiam ꝙ patribus olim filios occidere tribuerunt (q̃uis id hodie sublatum sit) Unde in. l. in suis. ff. de libe. z postbu. inq̄t textus ꝙ licet eos exheredare quos occidere licebat i. l. fi. C. de patria potestate. ait textus. ꝙ patribus quibus ius vite i liberos necisq3 potestas olim erat permissa: eripere libertatem hodie non licet. Idem olim i seruis quos hodie non licet occidere: institutis de his qui sunt sui vel alieni iuris. §. j. vt ibi per glo. z doctores hodie habetur. C. de emenda ser. Ita abdicatio que greco more ad alienandos liberos vsurpabatur z apotheos dicebatur romanis legibus hodie nõ comprobatur vt dicit textus in. l. abdicatio. C. de pa. potest. z habet hodie pulcre. C. de emenda ꝓpinq. z. l. j. z. ij. C. de patrib⁹ qui filios distraxerunt. Denique z pro hodie loquẽdo admittũt z admiserunt tãq̃ existẽtẽ

concubinatum licitum inter solutum et solutam inter quos matrimonium contrahi posset: vt in toto titulo. ff. et. C. de concubinis. et habetur instit. de nup. §. fi. vnde in. l. j. ff. de concubinis. §. fi. dicitur. Cuiuscunque etatis concubinam habere posse palam est nisi minor xij. annis sit: et in. l. vltima dicitur. concubinam ex ea prouincia in qua quis aliquid administrat habere potest: et tamen concubinatus est lege diuina damnatus eo quod mechie nomine damnatur omnis extramatrimonialis coitus.

Preterea sicut vagus coitus vt fit in fornicatione simplici est de lege naturali: saltem large capta damnatus et illicitus eo quod est contra bonum prolis familie et ciuitatis ita etiam coitus concubinarius qui fit cum ea a qua quis est solubilis: licet non sit vagus. est etiam secundum rectam rationem illicitus et damnandus: eo quod est etiam contra bonum prolis. etc. atque ita est contra legem nature: saltem large captam. de quo videatur Scotus in quarto dist. xxvj. q. j. et de acceptionibus legis naturalis in tertio libro. dist. xxxvij. et Richar. in quarto dist. xxxiij. q. j. ar. j. Unde vterque coitus licet non sit contra naturam genericam ex quo est maris cum femina: est tamen contra naturam specificam. id est dissonus dictamini recte rationis.

Item secundum leges liberi ex coitu nephario vt incestuoso procreati non sunt alendi a patribus. vt in aut. ex complexu. in fi. C. de incestis nuptijs. Unde aut. ex complexu nephario aut incesto seu damnato: liberi omnis paterne substantie beneficio indigni habeantur: ita vt nec a patre alantur. et tamen hoc est contra rectam rationem. Item leges concedunt ea torneamenta que etiam vite humane sunt perniciosa. vt in toto titulo. C. de spectaculis. et in toto titulo de expensis ludorum. libro. xj. et in. l. sepritia. et. l. imperatores in fine. ff. de policitatio. et tamen illa diuina et naturali lege sunt illicita.

Et si dicatur. ea que adducta sunt ex illis in quibus ius canonicum resistit legibus: vt de concubinatu patet in. c. tanta. qui fi. sint legit. et. xxxij. q. iiij. §. is ita. et de liberis in. c. cum haberet. de eo qui duxit in matrimonium quam. etc. Et de torneamentis in. c. j. de torneamentis. Secus autem est in proposito nostro in superuenditione quia ibi ius canonicum non r sistit. Dicendum quod immo illud resistit eidem pro foro conscientie licet non pro foro exteriori vt patuit in solutione octaui et noni argumentorum. Preterea ne aliqui forte nimis innitantur legibus ciuilibus in his rebus que anime atque conscientie salutem quid scilicet licitum sit vel illicitum respiciunt Notandum est quod sanctus Augustinus (et habetur distinctione ix. i canone. Si ad scripturas) vult quod si in canone biblie inueniretur vna falsa propositio que ibidem vt vera esset asserta: non posset postea sumi validum argumentum ex scriptura sacra ad probandum quamcunque veritatem: eo quod quecunque alia propositio ex ea assumeretur ad probandum aliquid: diceret aduersarius erratum est ibi sicut alibi. Ita contingeret dici illis qui ciuilibus legibus nimis innuti vellent: ex eis probando aliquid esse licitum. Nam etiam illis diceret aduersarius. non sequitur leges hoc vt licitum determinauerunt: igitur est licitum. quia etiam in alijs errauerunt.

Oportet ergo in materia peccati et liciti vel illiciti non ad illas tantum sed principaliter ad diuinam et naturalem legem atque canonicam attollere oculos. vt si leges ciuiles illis omnibus sint consone vel saltem non dissone: tunc tute eis innitamur si quid concedant vel mandent agendum vel vitandum.

Nullatenus ergo propter leges (si que predictum contractum tanquam licitum concederent) a supradictis conclusionibus recedendum aut cum aduersarijs sentiendum videtur: cum pro nostris militent diuina lex et naturalis ratio: nec pro aduersarijs habeantur vel textus vel rationes efficaces quin eisdem satisfactum sit. Preter superius memorata fundamenta alius quidem aduersarius etiam quedam tangit non concludunt: scilicet Barbatius in. c. j. de emptio. et venditio. arguit enim sic. Licitum est contrahentibus vtilitatem propriam procurare etc. sed non sequitur: ergo qualitercunque

illud agant licet. sed est fallacia a superiore ad inferius. et a propositiõe habẽte plures causas veritatis ad alteram determinate.

Et idem allegat Baldum in rubrica. C. de vsu. dicentem: vilius vendere nõ est donare sed est damnose contrahere. et idem dicit in diuisione q damnosa diuisio non est donatio sed sibi faciat iniustum: profecto est contra allegantem: quia si vendens ignoranter rem minoris q̃ valeat nõ censetur donare: ergo emptor scienter sic emẽs nõ põt illud retinere vt donũ nec apparet quo alio titulo id habeat in quẽ venditor consenserit pfecte: igitur.

Preterea si oportet auctoritati doctorum scolasticorum satisfacere: profecto idẽ non satisfacit respondendo auctoritati sancti Thome tenentis etiam id quod supra defensatum est. Respondendo enim dicit q standum erit decisioni canonistarũ per id quod habetur. xx. distin. ca. de libellis. quasi diceret. plus stãdum est decisioni facte per canonistas aut canones q̃ sententie alicui sctĩ theologi et doctoris vt Thomas fuit. Sed profecto dupliciter deficit hec rñsio. Prio qr quod psupponit nõ est verũ scz q cõditor canonum vel canones vllibi deciderit q in foro cõscientie liceat scienter se inuicẽ etiã citra dimidium decipere. aut q liceat superaccepta sciẽter retinere in foro conscientie sed de canonib9 et eorum cõditore solum illa negatiua ppositio est vera q nullus canon ẽ editus qui pro foro exteriori damnet talem cõtractũ aut cõpellat in illo foro ad restituendũ supaccepnum: sed ex illa negatiua nõ sequit illa affirmatiua: ergo in foro conscientie licite sic cõtrahitur aut licite tale quid retinetur. huius enim consequentie defectus patuerũt in solutõne octaui noni et decimi argumentorum.

Preterea secundo deficit quia differunt canonista et canonum conditor vel canones: supradictum autem capitulum nõ loquitur de canonistis sed de conditoribus canonum et de ipsis canonibus: q̃uis ergo canonibus et conditorib9 eorũdem nõ sint sanctorum doctorum dicta vel cõmentarij preferenda: nõ tñ sequit. ergo canonistarum decisio est preferenda cõmẽtarijs aut determinationib9 sanctorum doctorum: quia canoniste nõ habent cõdere canones p suas glosas et lecturas: sed tm̃ scolastice et magistraliter explanare. Dato ergo q aliq etiã canoniste dicerent vel sic licere contrahere: vl' saltem licere retinere sic superaccepta: nõ seqtur. igitur eorum decisio est preferenda dictis Thome vel similiũ. quia eorum decisio et sententia in hac parte nõ fundatur in aliquo canone vt patuit. Item si glosis iuris certandum esset et scolasticis doctoribus vt illi solent: tunc contra predictum Barbatium retorqueri posset illud quod glosa dicit in predicto. c. j. distinctiõe. xx. dicens. Ubi dictum alicuius sancti iuuatur auctoritate iuris diuini potius eidem standum existit.

Modo sententia sancti Thome iuuatur auctoritate legis diuine et naturalis: igitur cum nullus canonum desciderit pro foro conscientie talia licere et licite retineri posse sequitur q etiam si canoniste oẽs cõtrariũ dicerent: non eis sed predicte sententie thome et similium innitentium legi diuine stãdum existeret. De veritate autem predicte glose et vtrum bene probet predictum suum intentum per cap. placuit. xxxvj. q. ij. transeo.

Item si i problematica materia glosis iurium est certandum profecto glo. in. c. hoc ius. decima questione. ij. dicat q ecclesia non plus iusto vendere debet: non satisfit eidem glose: dicendo q hoc verum sit in ecclesiasticis personis: propter honestatem et conscientiam maxime clericis debitam. Nam si est ecclesiasticis illicitũ: hoc est ex lege non humana vel positiua precise sed ex diuina et naturali dictante seruandam esse iusticiam cõmutatiuam et honestatem que bonum virum decet. modo laici eque subsunt legi diuine et naturali sicut clerici q̃uis si esset precise ex lege pure positiua bene staret q ecclesiastici peccarẽt superuendendo vbi laici nõ peccarẽt. Johannes etiam de fantutijs ibidem sensit idem esse i laicis quod clericis. Concludo igit nec cũ Petro d anchona: nec cũ Fran-

cisco Aretino: nec cum Barbatio aut alijs (si qui sint) incõtum suprapositis dictis cõtradicunt fore sentiendum. cõmendandus autem profecto est inter iurisperitos dominus Johannes de Anania quem p̄fatus Barbatius vocat dominũ suum qui non solum pro foro conscientie dixit illa nõ licere et superaccepta esse restituenda sed etiam attẽptauit si quo modo decepto etiam nõ vltra dimidium etc. posset in foro ↄtentioso succurri saltem officio iudicis vt eum refert idem Barbatius dicens q̄ practicã illam adhibuerit q̄ interrogari deberet talis venditor si erat bonus vir et honestus: quia eo ipso q̄ circũuenit alium infra dimidium iusti precij: nõ erat honestus homo: hec ille. Et licet Barbatius dicat se ↄtrarium ↄsuluisse cõtra suum dominum et multa introducat tñ maior pars introductõis est plus pro predicto domino Johãne q̄ cõtra eum: saltem quo ad hoc an liceat sic superuendere aut superacceptum retinere. Et hec de presenti materia sufficiunt.

Finit additio.

Questio. LVIII.

Vtrum illicitum

sit emptori emere mercem pro precio deficiente a valore mercis siue ille defectus sit sub dimidio iusti precij siue citra et hoc siue sit magnus siue paruus.

Solutio questionis stat in duabus suppositionibus et quinq̄ conclusionibus.

In suppositionibus distinguit quõ dupliciter cõtingat intelligi precium esse deficiens a valore mercis: et secundus mod' subdiuiditur.

Prima conclusio. Emptori illicitum est emendo mercem velle dare pro merce precium qđ ipse credit probabiliter vel deberet credere simpliciter vel s̃m quid deficere a valore mercis in illo loco et tempore q̃ paratus est eam emere. Et dantur ratiões clausularum cõclusionis: et resoluunt duo casus tanq̄ de rigore iusticie cõmutatiue nõ illiciti: et ostenditur grauitas peccati ei' qui agit s̃m tenorem prime ↄclusionis.

Secunda cõclusio. Prima cõclusio lã de emptore formata esset etiam vera si emptor equilibri dubio dubitet preciũ deficere a valore mercis.

Tertia conclusio. Prima conclusio ẽ vera siue illud precium sic deficiat a valore q̄ sit sub dimidio iusti precij siue citra: et si citra siue in multo siue in pauco.

Quarta conclusio. Emptor qui scienter s̃m tenorem prime conclusionis dedit pro merce precium deficiens a valore mercis siue ille defectus sit sub dimidio iusti p̄cij siue citra: et hoc siue in multo siue in pauco tenetur supplere defectum vel restituere partem mercis sed differenter. Et ibi de supplẽdo defectũ precij in illo vel alio foro et de restitutione minutiarum.

Quinta cõclusio. Quãuis quattuor cõcurrentibus possit sana cõscientia emptor etiam scienter dare precium deficiẽs a valore mercis in magno vel in paruo tamen quodcunq̄ horum defecerit nõ solũ pretensa oblatio eiusdem vt precij sufficiẽns censenda est sibi fuisse illicita: sed etiam ipsa datio precij et receptio totius mercis. Et postea quedam fallentia subiungit et correlarium quoddam annectitur.

Questio. LIX.

Vtrum licitum sit

vẽditori vẽdere mercẽ vni p maiori p̄cio q̄ alteri: puta carius vendendo emẽti ad terminum vel expectationem q̄ ad promptã solutionem.

Solutio questionis stat in duabus distinctionibus et quattuor conclusionibus duobus correlarijs: et trium argumentorũ solutionibus atq̄ quodam documento in fine et cauda q̃stionis annectendo.

In distinctionibus distinguitur quomodo dupliciter contingat aliquẽ vendere mercem vni pro maiori precio q̄ alteri, et ibi de tribus gradibus latitudinis iusti p̄cij

Prima conclusio. Venditor nõ peccat propter hoc q̄ vendit mercem vni p maiori precio q̄ alteri si illa maioritas manet intra latitudinem iusti precij: dummodo' credat tam maius q̄ minus precium esse iustũ probatur dupliciter.

Scda pclusio. Venditor peccat mortaliter vendens vni p maiori precio q̃ alteri vbi maioritas est extra latitudinē iusti precij: si eam exigit ratione expectatiōis seu dilationis precij. Et ibi improbat modus loquendi aliquor qui dicunt q venditor expectando solutionē z ob id exigendo eo maius preciū vendit tempus

Tercia pclusio. Si maioritas ē extra latitudinē iusti precij z venditor nullaten⁹ ratione expectatiōis exigit illam maioritatez sed ratione interesse sibi prouenietis ex ipa carētia precij expectādi: siue illud interesse sit damni emergentis siue sit lucri cessantis venditor nō peccat obhoc q carius vendit predicto modo: dūmodo seruent conditiones que requirunt ad hoc q mutuanti licitum sit vltra sortē mutuatam aliquid exigere ratione interesse damni emergētis vel lucri cessantis: que conditiōes fuerūt posite supra. qōne. xxx. Probatur quinq rationibus. dehinc impugnat consiliū Panor. z post scōm correlariū annectitur quidā casus qui potest iustificari etiam si non assint omnes conditiōes predicte z hoc propter imposturam aliquorum malignorum hominum.

Primū correlarium. Ex quo omnes septem cōditiones requiruntur: sequit q q̃uis aliquādo nō tamē semper vel indistincte possunt excusari illi mercatores qui carius vendendo ad terminū q̃ ad promptā solutionē: hoc faciunt ex sola illa causa: q͞a scilicet timent se oportere facere expensas z labores in repetēdo ab emptore preciuz expectatum: non allegantes aliquod aliud interesse.

Secūdum correlariū. Non possūt etiā excusari illi mercatores q̄ dicūt illud plus in quo carius vendūt apponere p susceptione periculi sortis.

Quarta conclusio. Si maioritas egreditur latitudinē iusti precij z venditor non exigit eam ratione expectationis nec ratōe interesse damni emergentis vel lucri cessantis sibi occasione expectationis sed alia ratione: potest esse talis ratio q non peccabit et etiam talis q peccabit. Et ponuntur exempla. Dehinc contra terciam conclusionem arguitur tribus argumentis que z soluuntur.

Vtrum illicituz sit ab vno emere mercem minori precio q̃ cōsimilē ab alio: vbi merx hincinde est equalis. puta emit quis p. lij. ab eo qui mox tradit mercem z ab eo qui post annuz vel duos tradet mercē emit pro. l. tm̄ vel etiam p xlix. vel aliter (z redit in idem) ab illo cui anticipat solutionem emit pro. l. vel. xlix. z ab alio cui non anticipat emit pro. lj. vel. lij.

Solutio stat in duabus distinctionib⁹ et quattuor conclusionib⁹.

In distinctiōibus distinguitur quomō dupliciter cōtingat mercem emi minori p̄cio ab vno q̃ ab alio z primus mod⁹ subdiuiditur.

Prima conclusio. Emptor non peccat propter hoc q emit minori precio ab vno q̃ ab alio si illa minoritas manet intra latitudinem iusti precij: dūmodo credat tā minus q̃ ma⁹ esse iustū.

Secunda pclusio. Emptor peccat mortaliter dando minus precium ei cui anticipat solutionem seu ei qui non mox tradit mercem: vbi illa minoritas est extra latitudinem iusti precij si ipse illud min⁹ dat ratione anticipationis precij. z idem si illud minus dat ratione expectatiōis mercis: dū modo merx sit talis res q eam expectando dicatur eam mutuare.

Tercia conclusio. Si minoritas precij est extra latitudinem iusti precij et emptor dat illud minus non ratione anticipatiōis precij nec ratione expectationis mercis sed ratione sui interesse damni emergentis vel lucri cessantis sibi ex huiusmodi anticipatione precij: vel ex ipsa expectatōne mercis siue merx sit res nata mutuari siue non: emptor non peccat dūmodo seruentur conditiones seruande in eo qui mutuando vult recipere aliquid vltra sortem ratione interesse sibi puenientis ex mutuatōe.

Quarta conclusio. Si minoritas egreditur latitudinem iusti precij z emptor dat illud minus aliqua ratione alia a rationibus tactis in tribus precedentibus conclusionibus: tunc illa ratio alia potest esse talis q non peccabit: potest etiam esse talis q peccabit: z ponuntur exempla.

Questio.LXI.

Utruz liceat nunc

vendere mercē p illa quātitate pcij ad quā puenit posteriori tpe: si talis merx vsqz ad illud tēpus retineret.

Solutio qōnis stat in duab9 suppositio nib9 r septē cōclusionib9.

In suppositionib9 distinguit casus questionis in septē casus r tēpus in quo vēdit merx vocat.A.r tēpus in quo mex puenire ad aliā qntitatē pcij vocat.B.

Prim9 casus. Uēditor vendit mercē in A.r nō posuerat al's eam seruare vsqz ad B.r vēdit pro pcio currēti in A.r non pro maiori.

Scōus.vēditor vēdit in.A.r nō posuerat al's eam seruare ad.B.r vēdit p precio maiori q3 currat in.A.

Tercius.venditor posuerat ea3 seruare ad.B.quia sperabat se tunc habiturū maius preciū q curratnūc in.A. r tamē vendendo in A.determinat certū preciū quod vult habere p merce r hoc nō mai9 q3 nūc currat in.A.

Quartus.vēditor posuerat rc̄.vt prius r tamē vendēdo in.A.determinat certū pcium r hoc maius q3 valeat nūc in.A.non tamē in tāto maius quin p.B. ad qd erat mercē reseruaturus verisilr̄ter sit merx pl9 valitura.licet quādoqz etiā solū tantunde3 r quādoqz minus valeat.

Quintus.vēditor posuerat rc̄.vt prius et tamē vendēdo in.A.nō determinat certum preciū in.A.sed relinquit pēdere ipm ex valore futura:ita tamē q determinat illud tēpus futurum sine vlla disiunctōe volendo habere tantū quantū in illa determinatiōe sc3 in die.B.valebit.

Sextus.venditor posuerat rc̄.vt prius et tamē vendendo in.A.nō determinat certum pcium in.A.sed relinquit pēdere ipm ex valore futuro.ita tamē q nō determinat illud tēpus futurū sed sub disiunctiōe relinquit ipm volens habere.tantū quantū valebit in.B.vel alio die precedēte vel seqnte vno vel plurib9 r h optiōe illi9 disiūctionis dier existente apud emptorē.

Septim9.vēditor rc̄.vt in sexto vsqz ibi r hoc optiōe rc̄.vbi ponit alit scilicet optione illi9 disiūctōis existēte apd vēditorē.

Prima cōclusio.Primus casus est licit9 r quādoqz etiā gratiosus.

Secūda cōclusio.Secundus casus licet dicatur a Scoto vsurarius tamē illud eius dictū non est indistincte intelligendū.

Tercia cōclusio.Terci9 casus est licit9 immo duplr gratiosus.

Quarta conclusio.Quartus casus est licitus.

Quinta conclusio. Quintus casus est licitus.

Sexta cōclusio. Sext9 casus est licitus.

Septia cōclusio.Septim9 casus est illicitus nō est tn̄ de p se vsurarius.

Postea fiunt quinqz argumenta quorū quattuor prima pcedunt cōtra probationem quarte cōclusiōis q sit inualida et non ad positū.r cōtra etiā casum eiusdē cōclusionis pbando q sit illicitus.r ibidē.5.ratiōe in.c.nauigāti.de vsuris.cui pbatio innitit.r etiā capl'm in ciuitate diffuse examinant.Quintū aūt vadit ɔtra scd̄am ɔclusionē r consequenter ponit correlariū in q quintuplr impugnat sniā glo.r Panor.super hoc dubitat.in pdicto capl'o

Questio.LXII.

Utrum parato vendere

mercē in.A. liceat eam vēdere p pcio currēte in.A.nō obstāte q sciat vl'pbabilr credat statim superuenturas multas cōsiles merces ad idē forū pter quar aduentū pbabiliter credit q decrescet preciū sue mercis.r emptor si sciret ear aduentū nō ita care emeret.Sub hac questiōe pōt cōprehēdi etiā similis casus. puta aliquis ex ordīatione concepta in concilio eorū q presunt reipublice scit q frumentum cras min9 valebit q3 hodie ideo vendidit ignorantib9.r eodem modo respondendum est ad eum sicut ad precedentē. Ad questionē igitur ppositam respondendo tangentur tres modi dicendi.prim9 r tercius sunt extremales secūdus est medius.

Primus est sancti Thome q liceat.

Secundus est q dumtaxat tunc liceat quando solus venditor certat de damno vitando.vel quando vterqz certat de lucro consequendo:non aute3 quando venditor certat de lucro cōseqndo r emptor de damno vitando.

Tercius est q sine sic siue sic certent: non liceat. qui modus probatur et precedentes duo modi improbantur atque fundamenta eorundem euacuantur.

Questio. LXIII.

Utrum parato emere mercem in A. liceat eam emere pro precio currenti in A. non obstante q sciat vel probabiliter credat perijsse vel statim perituras multas consimiles merces. propter quarum perditionem probabiliter credit q decrescet precium illius mercis vltra precium currens in A. Hec questio eodem modo resoluitur et proportionabiliter per tres modos dicendi de emente sicut precedens de vendente fuit resoluta.

Questio. LXIIII.

Utrum merces immutatas carius vendere quam sint empte sit illicitum.

Solutio questionis stat in vna distinctione et duabus conclusionibus.

In distinctione ponuntur. xj. modi. quibus contingit mercem mutari.

Prima conclusio. Mercem intrinsece imutatam carius vendere quam est empta: non est illicitum si est mutata extrinsece dummodo illa mutatio sit ad melius et maioritas precij proportionetur illi mutationi ad melius.

Secunda conclusio. Mercem omnino et simpliciter inmutatam tam intrinsece quam extrinsece carius vendere quam sit empta si est pure et iuste empta est illicitum. De hinc soluuntur duo argumenta.

Questio. LXV.

Utrum tempore messis emens blada vel tempore vindemiarum vina et ea carius vendens peccet.

Solutio questionis stat in vna distinctione et quattuor conclusionibus.

Prima conclusio. yconomice emens predicta predicto tempore non peccat: si postea cum illa carius solent vendi carius vendit.

Secunda conclusio. Si emens emerat tamen ea ad reuendendum: tunc adhuc in sex casibus potest excusari.

Tercia conclusio. Casus secunde conclusionis non sunt liciti sicut ponuntur. nisi apponatur eis triplex conditio et quecumque earum defecerit eis erunt illiciti. Si autem assint erunt liciti. Et ibidem de vituperabilitate emptorum imo prereptorum. Et soluuntur duo argumenta contra terciam conclusionem possibilia fieri.

Quarta conclusio. Inducens quouis modo caristiam in bladis et similibus: puta impediendo vel impediri faciendo vel detinendo naues vel nautas annonam conducentes non solum incurrunt penam in foro dei sed etiam in foro ciuili.

Questio. LXVI.

Utrum in sequenti contractu Paulus contrahendo peccet et Petrus inducendo eum ad talem contractum etiam peccet. puta paulus tenetur petro in termino vnius anni dare. c. flor. (forte ex hoc q Petrus vendiderat ipsi Paulo aliquam mercem pro. c. et expectauit sibi de precio ad annum) Petrus postea indigens prompta pecunia petit Paulum sibi nunc dare. xcv. et alia quinque vult sibi remittere. De hac questione quo ad primam eius partem recitantur tres modi dicendi quorum duo primi sunt extremales: tercius est medius.

Primus dicit indistincte q Paulus peccet. et hec opinio videtur fuisse de mente sancti Thome.

Secundus dicit indistincte q paulus non peccet. et hec opinio est Iohannis de ripa ordinis minorum sed vterque modus dicendi improbatur et specialiter etiam reprobatur distinctio distinguentium tempus particulare et vniuersale. quam distinctionem faciunt ad hoc q consequenter dicunt licitum esse vendere tempus particulare non autem vendere tempus vniuersale.

Tercius modus in vno casu condemnat paulum: in alio saluat eum: obseruatis tamen quibusdam conditionibus et ibidem improbantur illi qui dictum sancti Tho. ad illum tercium modum dicendi limitare nituntur. Tangitur quoque quedam

insufficientia illius tercij modi dicēdi quo ad casum quem iustificat. Et eodem modo possent de scda pte questionis recitari tres modi dicendi.

Questio. LXVII.

Utruz in sequenti

casu Johānes emēdo peccet 7 Petrus eū inducēdo ad illam emptionē etiam peccet. puta. paulus tenet in termino vnius anni dare petro. c. flor. Petrus indigens prompta pecunia petit Johānē vt emat illō debitum ab eo p. xcv. promptis.

Ad primā ptem questiōis ponunt quattuor modi dicēdi quoꝝ duo primi sunt extremales terci⁹ 7 quart⁹ sunt medij. Primus indistincte dānat cōtractū Johānis.

Scōs indistincte saluat eundē sed ambo impugnant multipliciter. Tercius ꝙ supponit ibi esse mutuationē ex parte Johānis. in vno casu saluat contractū Johānis et in alio damnat eundē. Quart⁹ etiam in vno casu saluat 7 in alio dānat eūdē s3 aliter ꝙ̄ terci⁹ modus. 7 examinat an ꝯtractus Johānis possit cēseri esse pura emptio ita ꝙ nulla esset admixta mutuatio ex pte eius et fit etiā remissio hui⁹ negotij ad dicenda i questione. lxxx. Et si etiā teneat terti⁹ modus dicēdi adhuc ponunt duo puncta. in quoꝝ primo ꝯtractus Johānis est saluabilis p̄ter eū casum in quo tercius modus eum saluauit 7 ibidē tractat sūmarie aliq̄d de cessionib⁹.

Questio. LXVIII.

vtrum in sequenti

casu quilibet cōtrahentiū peccet. puta Petrus pannifex vēdidit paulo pannicissori vulgariter gwādschnider. x. pānos p quingētis flor. ad terminū vnius anni sibi dandis venit quidā terci⁹ ex trāsuerso sc3 Johānes indigēs pmpta pecunia 7 rogat paulum vt nunc sibi tradat. cccc. 7. l. flor. ob qō ipse se offert ad soluendū petro loco Pauli quingētos in fine anni pdicti.

Solutio questiōis stat in trib⁹ cōclusionibus.

Prima ꝯclusio. Petr⁹ in suo ꝯctu accepto vt in titulo ponit nō peccat.

Secunda conclusio. Paulus aliquando peccat in suo ꝯtractu cū Johāne facto: aliquādo nō peccat.

Tercia ꝯclusio. Johānes i suo ꝯctu cū Paulo aliqn̄ peccat: aliqn̄ nō. Et īpugnatur mod⁹ dicēdi Laur. de Ridolfis.

Questio. LXIX.

vtrum venditori li

ceat vendere aliq̄d vsurarijs. Et silr. an emptori liceat aliq̄d emere ab eisdē 7 specialr pignora que ex lapsu tpis puenerūt ad eos rōne vsure eis nō solute ab ipignorāte ea.

Ad p̄mā ptē qōnis rn̄det p q̄ttuor suppositiōes 7 duos modos dicēdi.

In suppositionib⁹ distinguit de duplicibus vsurarijs vbi 7 scdm mēbrū subdiuiditur. Dehinc recitat etiā3 pbleuma de hoc an vsurari⁹ acquirat dominiū rei quā per vsuram acquirit vl nō. 7 q̄ doctores illā vl altā ptem pbleumatis teneāt. Post hac ponit prim⁹ mod⁹ dicēdi qui supponit ꝙ vsurarius nō habeat dn̄ium rei vsurarie. 7 illo pro vero supposito possunt poni quattuor ꝯclusiones.

Prima ꝯclusio. Vēditori nō licet aliq̄d vendere vsurario nihil habenti nisi quod per peccatū vsure acquisiuit excepto vno casu.

Secunda conclusio. Venditori non licet aliquid vendere vsurario etia3 habenti aliqua bona legitime quesita p̄ter vsuraria bona si illud idem precium in numero quod vsurarius dat vēditori est vsurariu3 excepto vno casu. Et ibi de fure dante elemosynā de pecunia furtiua.

Tercia conclusio. Venditori licet aliq̄d vendere vsurario habenti bona aliqua legitime quesita si illud precium vel numisma quod soluitur sibi sit legitime quesitu3 dūmodo illud numisma als nō requirat p restitutione vsurarū eius.

Quarta conclusiō. Si vsurarius habeat aliqua bona legitime quesita 7 illud precium vel numisma sit legitime quesitū qō soluitur pro merce: attamē sit requisitū als p restitutione vsurarum tūc in aliquo casu non licet venditori aliquid ei vendere. In aliquo vero licet. Postea ponunt tria correlaria contra recipientes dona ab vsurariis. imo etiam contra recipientes mercede3 quarundam etiam licitarum operarum ab eisdem.

Scd̄s mod⁹ dicēdi supponit q̄ vsurari⁹ habeat dñium rei p vsurā q̄site. Et p h̄o sup posito poni possūt tres ɔclusiões.

Prima cōclusio. Siue vsurarius nihil habeat p̄ter acquisita p vsuraȝ siue habeat aliqua legitime quesita ⁊ hoc siue illa eadē det p precio siue alia ⁊ etiā siue illa sint req̄sita p restitutiōe vsuraꝝ siue nō: licitū est vēditori aliquid eidē vendere si p illā venditionē nō reddit̄ vsurari⁹ impotēs ad restitutionē vsurarū.

Scd̄a cōclusio. Si p hmōi venditiōem p̄dictus vsurari⁹ qualiacūq̧ bona habeat reddat̄ impotēs restituere suo creditori in toto vel in pte: peccat vēditor eidē quid vēdendo: si illam impossibilitationē cōijcit vl' cōijcere deberet.

Tercia ɔclusio. Sicut dictū est de contractu vēditionis: sic simili mō sentiendum est de quocūq̧ alio ɔtractu vel cōmutatione siue gratuita siue nō si p eam reddat̄ impotens restituere.

Ad scd̄am partē questiōis etiā ponūtur ꝓportionabilit̄ duo modi dicēdi sicut ad p̄mā. Postea formant̄ sex argumēta ɔtra primā cōclusionē primi modi dicēdi ⁊ soluuntur. ⁊ ibi multa de cōmertijs cū iudeis vsurarijs ⁊ de decimis ab eis requirendis.

Questio. LXX.

Vtruȝ aliquis possit vendere rem alienam.

Solutio q̄ōnis stat in vna distinctione sex ɔclusionib⁹. quinq̧ notabilib⁹. ⁊ aliquibus corelarijs. ⁊ de causa cur illa questio mouetur hic.

In distinctionib⁹ aūt distinguit̄ de posse facti ⁊ iuris ⁊ de duplici posse iuris.

Prima ɔclusio. Aliq̄s pōt de facto vendere rem alienā.

Scd̄a ɔclusio. Aliquis rem alienam et quā vendēs scit alienā vendere potest d̄ iure. Et dant̄ ratiōes adiectionis quarūdaȝ clausularū ɔclusionis.

Tercia ɔclusio. Ex q̄uis vēditio rei aliene teneat de iure sic q̄ talis vēditor quantū est de natura cōtractus vēditiōis cogatur ad illa duo sub disiūctione. scȝ ad tradēdū mercē vel ad soluendū interesse emptori et principaliter ⁊ p̄mo teneat̄ ad primū si habet mercē ⁊ sic tradere pōt saltē de facto: a quo tamē si nō potest de facto tradere liberat̄ faciendo scd̄m. tñ si cōstaret iudici rē illam esse alienā nō liceret ei cogere vēditorem ad tradendū illā rem emptori: etiam si vēditor d̄ facto posset eā tradere. puta si cā domi haberet sed tm̄ liceret sibi eū cogere ad soluendū interesse emptori.

Quarta ɔclusio. Scd̄a ɔclusio est vera nō solū in re aliena nō furtiua (puta q: vendens eam nō est furat⁹ eam. nec ali⁹ quispiam. sed est apud vendentē ex cōmodato vl' cōsimili mō. vel nullo mō est apud eū imo est apud dñm) sed etiā est vera in re furtiua dūmodo solus vēditor eam sciat furtiuam sic q̄ emptor ignoret. secus vbi res est furtiua ⁊ vterq̧ scit.

Quīta ɔclusio. Scd̄a ɔclusio ē etiā h̄a si nō sol⁹ vēdēs. sȝ etiā emēs sciat mercē esse alienā dūmō nō sit furtiua.

Sexta ɔclusio. Scd̄a cōclusio est vera tam in re mobili q̄ȝ in imobili q̄uis differenter.

Septima ɔclusio. Aliq̄s de iure in scd̄a acceptiōe intelligēdo id est licite ⁊ sine peccato pōt vēdere rem alienā quā ignorat esse alienā. puta credit eā suā esse vbi ignorantia nō est culpabilis ⁊ etiam quam scit alienā. sed tñ de mādato dñi rei.

Octaua ɔclusio. q̄uis prima facie natū sit videri q̄ illa sit falsa scilicet. aliquis rem alienam quā scit alienā ⁊ cuius nō habȝ cōsensum a domino vt vēdat potest vendere de iure sic q̄ licite ⁊ sine peccato: tamen ad certū sensum queȝ etiā ꝓpositio habet de rigore intendo ꝓprie significatiōi illi⁹ vocabuli venditio ipsa est vera. Et ibi tangunt̄ motiua aduersariorū ⁊ soluunt̄ ⁊ enumerant̄ tres casus in quibus ɔtingit vēditionem rei aliene deprauari

Nona ɔclusio. Proportionabilr etiam de emptiōe rei aliene est dicendū.

Postea ponunt̄ quinq̧ notabilia in quibus declaratur quid sit quiditatiue vendere scilicȝ. qualis actus sit an interior vel exterior ⁊ quomodo differāt vendere ⁊ tradere. emere ⁊ dare. ⁊ an per venditionem emptionem ⁊ traditionē efficiatur emptor dominus mercis. ⁊ de duplici traditiōne. ⁊ an aliena res possit obligari sicut vēdi. Postea opinio Henrici. de borta de p̄senti questione impugnat̄ multipliciter.

Questio.LXXI.

Utruȝ liceat alicui

puta petro, p pcio vel mercede suscipe in se periculũ mercis empte p aliũ: puta p paulũ. ⁊ an paulo liceat petrũ inducere ad suscipiendũ talr pіculũ illud. Ad pmã partẽ qõis rñdet p duos modos dicẽdi.

Prim⁹ est Laur. de Ridolfis q ptract⁹ pdictus ex pte petri nõ est vsurarius sed licitus. Sed ille modus impugnat tripliciẽ ⁊ soluit eius fundamentũ.

Scõs mod⁹ est distinctio ⁊ hoc p duas conclusiões.

Pria pclusio. Si petr⁹ suscipiẽs pіculũ est etiã simul appones opas p vitãdis periculis licitũ est ei p precio seu p aliqua temporali mercede suscipe pіculũ mercis empte p paulũ etiã pncipalr spe lucri.

Scõa pclusio. Si petrus suscipit pіculũ scõo modo nõ est pdictus ptractus licitus petro si eũ facit principaliter spe lucri inde querens emolumentũ suum ⁊ sic se nutrire volẽs. Et ibi de fundamẽtis ex scriptura ⁊ rõne ptra pcertantes sub pena ⁊ cõtra ludentes ludo fortune taxillo⁊ ⁊ olle ⁊ huiusmodi. Dehic soluunt duo argumẽta q̃rundã legista⁊ ptra pclusionẽ scõam.

In tractatu quarto agitur de venditõe ⁊ emptiõe redditũ ac censuũ p. xv. questiões. in qua⁊ primis. vi. agit de hoc qd tam ex genere q̃ ex circũstantijs liceat constituenti ⁊ vendẽti alteri redditũ. In nouẽ aũt alijs quid liceat recipiẽti atq emẽti ab alio redditũ ⁊ viuere volenti de eodẽ. hui⁹ aũt quarti tractatus prima q̃stio est. lxxij. in ordine questionũ totius opis.

Questio. LXXII.

Utruȝ alicui liceat

in re sua pstituere alteri redditũ fructuariũ vtputa bladi vini vel alterius rei vtilis. de redditu autẽ pecuniario queretur in questione. lxxv.

Solutio. q̃stat in. ix. suppositiõib⁹ ⁊ tribus conclusionib⁹.

Exquo aũt scire quiditatẽ rei est princiрiũ omnis artis ⁊ sciẽtie de eadem: ideo declarat in suppositionib⁹ quid sit quiditatiue reddit⁹. ⁊ declarat quõ est res corpalis ⁊ signãter quõ est ius ⁊ relatio quedã nõ realis sed ratiõis vel volũtatis. vbi quoq sit subiectiue. qõ sit illi⁹ relatiõis fundamentum ⁊ termin⁹. q̃ entitates sint seruitutes et vbi subiectent. ⁊ argumẽta quedã ptra declarationẽ quiditatis redditus soluunt. ⁊ ð correlatõe redditus. ⁊ an census differat a redditu. De multis quoq speciebus redditu⁊ p sex diuisiões ⁊ quid sit res vtilis ⁊c. De duplici etiã licito ex genere ⁊ ex circũstãtia: positiue atq pmissiue.

Prima pclusio. Aliquẽ pstituere in re sua alteri reddidũ bladi vini ⁊c. vt in titulo est actus ex genere licitus etiã positiue. Et deducunt aduersarij pclusionis ad multa incõuenientia.

Scõa pclusio. Predictum pstituere de quo in titulo est act⁹ etiã ex circũstantia licitus ⁊ hoc pmissiue.

Tercia pclusio. Predictũ pstituere de q̃ in titulo est actus etiã positiue licitus ex circũstantia quãdo vestit omnib⁹ pdictis circũstantijs. Postea impugnat mod⁹ respõdendi alio⁊ ad questionẽ.

Questio. LXXIII.

Exquo constitutio

reddit⁹ put est expssa in pcedẽti qõe est tm ex genere licita positiue sed tamẽ nata vestiri debitis circũstãtijs ex quib⁹ ipa vltra bonitatẽ genericã nata est reddi bona bonitate circũstãtionali etiã positiue: int aũt circũstantias prima ⁊ potissima est circũstantia finis. ideo hic querunt duo. Primo an sustentatio sequentiũ quinq gene⁊ psonarũ possit esse causa finalis cõgrua pdicte constitutioni: sic q si pstitutio fiat pter eã: ipsa nõ solũ nõ deprauet imo ptrahat bonitatem circũstãtionalẽ circũstãtie finis. ⁊ enumerant ibi quinq genera psona⁊. Scõa pars qõnis an ne sit dabilis aliq̃ alia causa cõgruẽs pstitutioni redditũ.

Prima pclusio. Sustentatio oĩm q̃nq gene⁊ pdicta⁊ psona⁊ est causa finalis nata cõgruere pdicte pstitutiõi. Hec pclusio ostendit inductiue de singulis generib⁹ illa⁊ psona⁊ ex lege naturali: diuĩa: veteri et noua atq aliq̃n positiua canonica.

Scđa ꝯclusio. Fundatio eccl'iarū altarium. monasterioꝝ. hospitaliū ⁊ hmōi: proprie loquēdo nō est dicēda causa final' nata ꝯgruere p̄dicte constitutioni aut non est a p̄cedenti oīno extranea.

Tercia ꝯclusio. Preter p̄dictā quintuplicē causam finalē pōt adhuc esse duplex causa finalis cōgrua ei.

Quarta ꝯclusio. Incōgrua causa final' ꝯstitutōis p̄dicte est si fiat vt ille cui ꝯstituitur ad pompā seculi in īmensuꝫ ꝯgreget diuitias. Aut vt inexplebilibꝫ faucibꝫ hyantꝫ auaricie (qđ īpossibile est) satisfacere possit. Aut vt ille voluptatibus lasciuiat aut vt ocio vacet. Ibi quoqꝫ fit sermo de hominibus qui nullo mō possūt reduci ad p̄dicta genera ꝑsonaꝝ an liceat ꝑ ill' ꝯstituere redditus ⁊ an eis liceat de ill' viuere. ⁊ si nō: an sint eis vt vsurarij īputādi ⁊ an sint ipi cōpellēdi ad cōputatiōeꝫ fructuū in sortē.

Questio. LXXIIII.

Utruꝫ liceat alicui homī singl'ari ⁊ etiā cōmunitati hoīm in se vl' sua ꝑsona ꝯstituere alteri redditū alicuꝰ rei vtilis.

Solutio qōnis stat in tribꝫ suppositionibꝫ ⁊ quattuor ꝯclusionibus.

In hac qōne recitanť duo modi dicēdi quoꝝ primꝰ improbabiť ꝑ scđm. scđs autē habet quattuor ꝯclusiones.

Pria ꝯclusio. Persona etiā libera potest obligari. Probať septēpl'r. Et i sepria eꝰ ꝓbatiōe ondiť duabꝫ rōnibꝫ ⁊ decē exēplis ꝙ liber hō possit fieri seruꝰ inuitꝰ ⁊ etiā volēs. q̄ttuor q̄ꝫ argumēta fuīt in ꝯriū q̄ ⁊ soluūť ⁊ ibi diffuse đ h̄ ꝙ nēo est dn̄s mēbroꝝ suoꝝ ⁊ ꝙ liber hō nō est i cōmercio nr̄o.

Scđa ꝯclusio. Aliqs licite pōt in ꝑsona sua intrāsitiue capta ꝯstituere alteri redditū alicuꝰ rei vtilis.

Tercia ꝯclusio. Aliqs licite pōt i ꝑsona sua trāsitiue capta ꝯstituere alteri redditū alicuiꝰ rei vtil'. Et ibi soluiť fūdamētū primi modi dicēdi ⁊ agiť etiā đ libero hoīe obligāte se suo creditori ad carcerē ⁊ de dādo se vel alium in obsidē.

Quarta ꝯclusio. Cōitati vl' vniuersitati hoīm etiā licitū est i se seu sua ꝑsona intrāsitiue ⁊ trāsitiue capta ꝯstituere alt'i redditū rei vtil' ⁊ etiā al'r h̄ ꝑt q̄ꝫ possit ꝑsōa singl'ariꝫ

Questio. LXXV.

Utrū cōstitutio redditꝰ ꝑcipiēdi de re vl' ꝑsona ꝯstituētꝫ deprauet ꝑ h̄ ꝙ ille redditꝰ est pecuniariꝰ ⁊ nō redditꝰ fructuariꝰ seu rei vtilis vt res vtilis seu fructꝰ distinguiť a pecunia.

Cōclusio rn̄siua est ꝙ nō deprauať ꝑ h̄: ⁊ ꝓbať septēpliciter. ⁊ ibi de fructificatione domꝰ, agri, pecunie ⁊ huiusmodi.

Questio. LXXVI.

Utrū ad hoc ꝙ ꝯstitutio redditꝰ siue fructuarij siue pecuniarij nō deprauetur ꝑ circūstātiā quomō sic ꝙ ꝯstituēs scꝫ. A. nō peccet i mō ꝯstituēdi eu alteri scꝫ. B. requirāť seq̄ntes q̄ttuor modi. Primꝰ ꝙ nō fiat illa ꝯstitutio ꝑ p̄cio seu pecunia. Scđs ꝙ etiā si fiat licite ꝑ p̄cio: nō fiat tn̄ cū pacto redimēdi. Tercꝰ etiā si fiat sine pacto redimēdi ꝙ. A. ob h̄ ꝙ nō reſuat sibi illā facultatē redimēdi nō vēdat eū carius ipi. q̄ si sibi reſuasset illam facultatē redimēdi. Quartꝰ ꝙ nō fiat cū pacto adiectionis pene.

Cōclusiōes q̄ttuor q̄ ponunť ad questiōnē sonāt ꝑ ordinē ꝙ nll's p̄dictoꝝ q̄ttuor modoꝝ requiriť ⁊ circa primā soluunť duo argumēta in ꝯriū. ⁊ declarať an in vēditione oporteat ꝙ res q̄ fuit vēdentis: etiā eadē in indiuiduo efficiať ementis.

Questio. LXXVII.

Utrum ad hoc ꝙ saltē nō ꝯtulta ꝯstitutio redditꝰ siue fructuarij siue pecuniarij nō d̄p̄ueť ex ꝑte circūstātie qū requirať seq̄ntes due ꝯditōes. Pria ꝙ ille redditꝰ nō sit tpal' sed ꝑpetuꝰ. Scđa ꝙ etiā dato ꝙ liceret sibi tpalē ꝯstituere etiā ꝑ pecunia: tn̄ opteret ꝙ ille esset tpalis ad certū tēpus scꝫ ad decenniū vl' hmōi ⁊ nō ad indeterminatū vtputa ad vitā hoīs. Due ꝯclusiōes in quibꝫ ꝯsistit solutio q̄stiōis sonāt ꝙ neutra p̄dictaꝝ ꝯditionū requiriť. Et i h̄ finiunť qōnes tāgentes eū q̄ ꝯstituit alteri redditū. Cōseq̄nter videndū est đ recipiēte vel emēte ab alio redditū: q̄d illi liceat.

Questio. LXXVIII.

Utrum alicui liceat velle sibi ꝯstitui ab alio in rebꝫ alterꝰ redditū alicꝰ rei vtilis seu fructuariū.

Solutio q̄onis stat in duab9 suppositio nib9 ⁊ trib9 ꝯclusionib9.
Prima ꝯclusio. Velle sibi ꝯstitui redditum ⁊c̄. vt in titulo. est act9 ex genere licitus
Scd̄a ꝯclusio. Velle sibi ꝯstitui redditum (de quo in titulo) est etiā licitū ex circūstantia. ⁊ hoc ꝑmissiue.
Tercia ꝯclusio. Qn̄ p̄dictū velle (de q̄ in titulo) vestit oīb9 circūstātijs debitꝫ q̄b9 natū est vestiri: tūc erit licitū ex circūstātia etiā positiue ⁊ sic erit act9 simpl'r bon9 bonitate morali: adeo q̄ si volēs sit in caritate ⁊ ex ea velit illud velle est etiā bonū bonitate meritoria. Et ponit gr̄a exēpli casus in q̄ assūt oēs debite circūstātie ⁊ circa circūstātiā q̄s sunt supponēda illa q̄ dicta sūt supra q̄one lxxiij. ꝯclusione quarta.

Questio. LXXIX.

Utruꝫ emptio redditus sit licita ⁊ h̄ nō tm̄ fructuarij sꝫ etiā pecuniarij ⁊ h̄ siue ille sit ꝯstitut9 in reb9 siue i psona ei9. ⁊ siue i psona vēditoris siue i alia psona. ⁊ siue sit de nouo ꝯstitut9 siue nō de nouo ꝯstitut9. ⁊ siue sit cert9 siue incert9.

Solutio q̄onis stat in duab9 suppositio nib9 ⁊ x. conclusionib9.
In suppositiōib9 resoluit titulus q̄onis ad xj. pūcta. ⁊ postea diffuse agit de substātialib9 ⁊ naturalib9 atq̧ accidētalib9 ꝯtus emptōis ⁊ vēditōis cū remissiōe ad dicēda etiā q̄one xcvij. de equocatiōe illi9 vocabuli natura ꝯct9 apō aliq̄s cū loquūt ō pactꝫ ꝯ naturā ꝯct9. Et addendo h̄ aliq̄d Nota q̄ lꝫ in l. mercꝫ appellatōe. ff. de v̄bo. sig. dicat. Mercꝫ appellatiōe homies nō ꝯtineri Mela ait. ⁊ ob eā rē mägones nō mercatores sꝫ venalitiarios appellari ait ⁊ rctē. Tn̄ ecōtra i l. ꝑterea. §. licꝫ mercꝫ. ita dr̄. Lꝫ mercis appellatio angustior sit vt neq̧ ad seruos fullōes vl' sarcinatores vl' textores vl' venalitiarios ꝑtineat tn̄ pedi9 libro. xx. scripsit ad om̄es negociatōes porrigēdū edictū. hec ibi. iō etiā i ꝓposito nr̄o possum9 extenso vocabulo mercis ad reddit9 vti.
Pr̄ia ꝯcl'o. Emptio reddit9 ē act9 ō se id est ex genere licit9. ita q̄ ille act9 vt sic exp̄ssus nō includit aliquā deordiationē. Probat decem ꝓbationib9.
Scd̄a ꝯcl'o. Emptio reddit9 talis ⁊ determiati puta fructuarij etiā est licita ex genere ⁊ de se. Probat tripliciter.
Tercia ꝯcl'o. Emptio reddit9 pecuniarij etiā est ex genere ⁊ de se licita. Probatur decē ꝓbatiōib9. ⁊ ibi diffuse examinat ⁊ euacuat multipl'r motiuū doctoris solēnis de inemibilitate pecunie. Post decē ꝓbatōes ponit correlariū ꝯ doctorē solennē ⁊ euacuatur eius sentētia. xij. vijs.
Quarta ꝯcl'o. Emptō reddit9 siue pecuniarij siue fructuarij p̄dialis seu ꝯstituti in rebus vel predijs ꝯstituentis est licita ō se seu ex genere.
Quita ꝯcl'o. Emptio reddit9 fructuarij psonalis seu ꝯstituti i psona etiā ē de se seu ex genere licita.
Sexta ꝯcl'o. Emptio reddit9 pecuniarij ꝯstituti in psona etiā est de se seu ex genere licita.
Septīa ꝯcl'o. Due ꝯclusiōes imediate p̄cedētes etiā vere sūt si reddit9 psonalis sit ꝯstitut9 in ipomet vēditore.
Octaua ꝯcl'o. In qualibꝫ illarꝫ emptionū de quib9 p̄cedētes ꝯclusiōes sonuerunt nō refert an reddit9 fuerit ꝯstitut9 an̄ ipsam emptionē vel an iam primū de nouo fuerit ꝯstitutus: occasiōe illi9 emptiōis. Probat quadrupl'r. ⁊ ibi de opinione Innocētij. ⁊ Iohā. andree.
Nona ꝯcl'o. Cōclusiōes iustificantes emptōes redditūū sūt vere: nō distiguēdo an ipse reddit9 sit cert9 an nō. Et exponitur ibi q̄d intelligat p certitudinē ⁊ incertitudinem reddit9.
Decia ꝯcl'o. Qδ dictū est de redditu in q̄ttuor vltīs ꝯcl'ōib9 scꝫ siue fructuario siue pecuniario i psona ꝯstituto ⁊ h̄ siue ante ꝯctū siue in ꝯctu ⁊ h̄ siue in psona vēditoris siue in alia psona ꝯstituto: Idē intelligendū est de actiōe ita q̄ est etiā licitū alicui emere actiōeꝫ quā tu habes ꝯ. B. siue actio sit ad pecuniā siue ad fruct9 siue illa cōpetierit tibi ante illā emptionē siue iā ꝑmū occasiōe illi9 oblate emptiōis sit ꝯstituta et h̄ siue i psona ꝓpria vēdentis siue in alia psona. Postea soluunt q̄ttuor argumēta ⁊ in vltimo ipugnat sn̄ia q̄rundā iurisperitorū de hoc scꝫ q̄ tutior via est eligēda.

Questio. LXXX.

Utrꝫ emptio redditus existens de se seu ex genere licita (cuius

mōi est q̄libet illaꝝ de q̄bꝫ sonuerīt ɔcl'oes p̄cedētis qōis) depuaꝛ p h̄ q ille reddit⁹ est tpalis determiata tpalitate. id est soluēdus tm̄ ad certū numeꝝ annoꝝ vel tēpoꝝ ⁊ nō vltra vt ad quinq3 vl' decē annos. Et quia actio cōpetēs alicui ɔ aliquē ad exigenduz aliquā sūmā pecunie vl' alteri⁹ rei vtilis eq̄ualet reddituī tpali determinata tpalitate. ideo idē queriꝛ de emptione actionis an sit licita.

Solutio qōnis stat in quinq3 ɔclusionibꝫ ⁊ duoꝝ dubioꝝ solutionibꝫ et in vno correlario.

Prima conclusio. Emptio de qua titulus sonat: nō depuaꝛ p̄cise p hmōi determinatā tpalitatē reddit⁹.

Scōa ɔcl'io. Emptio de q̄ titul⁹ sonat depuaꝛ p h̄ q illō tp̄s determiatū p qō soluēdus est reddit⁹ est tātū vl' reddit⁹ tā pinguis vl' p̄ciū emptoris tā exiguū q verisil'e est f̄m cōem cursum q emptor in illo tpe p̄cipiet nō solū pecuniā vel aliā rē vtilē equiualentē pecunie solute noīe p̄cij s3 etiam vltra illā sūmā tantū p̄cipiet q etiā deducto interesse siue dāni emergētis siue lucri cessantis (si qō tale ip̄e fuisset passus ex carentia pecunie sue noīe p̄cij solute) ipse adhuc notabiliter vltra q̄ntitatē p̄cij verisil'r p̄cipiet in illo tpe. Tūc eñ emptio de qua ī titulo est depuaꝛ ex circūstātia quomō emit. sc3 ex defectu debite ꝓportionis p̄cij ad redditū emptū. Et ibi diffuse de h̄ agiꝛ q forte aliq̄ iō dānarēt p̄dictū ɔctū q2 sc3 esset palliū mutuatōis vsurarie vn̄ p mltos sensus examinaꝛ quomō possit hoc dictū habere ꝟitatē ⁊ an ille ɔtract⁹ possit saluari q nullo modo sit mutuatio sed sit pura (licet iniqua) emptio.

Tercia ɔcl'io. Predicte due ɔclusiōes sūt vere nō distinguendo an ille tēpalis determinat⁹ reddit⁹ sit ɔstitut⁹ ab antiq̄ vl' an de nouo ɔstituaꝛ ⁊ etiā nō distinguēdo si sit cōstitut⁹ in aliq̄ p̄sona an sit ɔstitut⁹ in ip̄o vēditore an in aliq̄ alia p̄sona ⁊ h̄ siue illa sit p̄sona vēditoris puta seru⁹ eius vl' hmōi. vl' sit in aliq̄ p̄sona alia q̄ nō sit vēditoris: licet illa alia p̄sona ɔstituat sup se redditū illuz quaten⁹ vēditor possit q̄d vēdere ⁊ ibi ipugnaꝛ snia Panoꝛ.

Quarta ɔcl'io. Emptio de qua in titulo queriꝛ est licita tā ex genere q̄ ex circūstantia si nō fiat mō tacto in scōa ɔcl'iōe s3 fiat p p̄cio adeq̄to reddituī. Postea moueꝛ dubiū an esset adequatio p̄cij ⁊ mercis censenda qñ darenꝛ. c. floꝛ. p reddituī tēpali. x. floꝛ. duraturo p. xj. annos ⁊ ponunꝛ ibi sex dicta tanq̄ de rigore iusticie ⁊ f̄m scolasticam limā vera. ⁊ tantūdē daꝛ salutare documentū ɔfessoribꝫ q̄d in p̄dicto ⁊ quibusdā alijs silibꝫ casibꝫ eis extat ad ɔsulendum ⁊ agendū p foro aīe oportunū. eiusdē q3 dubij decisio pōt etiā valere ad dicta in qōne. lxvj. ⁊ lxvij.

Quita ɔcl'io. Sicut dictū est de reddituī p p̄dictas q̄ttuor ɔclusiōes: sic dicendū de actiōe etiā ꝓportionabil'r p q̄ttuor ɔcl'oes ꝓportionabil'r se habētes ad q̄ttuor ɔclusiones p̄cedētes de reddituī tpali.

Correlariū postea inferꝛ in quo quedaz snia Panoꝛ impugnaꝛ septēplicit' quo ad duo dicta eiusdē.

Questio. LXXXI.

Utruz emptio reddit⁹ existēs de genere suo seu de se licita depuaꝛ p hoc q ille redditus est tpalis indetermiata tpalitate soluendus ad tēp⁹ indeterminatū puta ad vitā emētis.

Solutio qōnis stat in tribꝫ suppositionibꝫ ⁊ q̄nq3 ɔclusiōibꝫ. Et q̄ aūt reddit⁹ ille de q̄ in titulo: diciꝛ alio noīe vitalitiū ideo ī suppositiōibꝫ diuidiꝛ vitalitiū multipliciter ⁊ acceptaꝛ illud qō est ad ꝓpositū.

Pria ɔcl'io. Emptio illa de q̄ in titulo q̄riꝛ: nō depuaꝛ p illā tpalitatē q̄ in titulo exprimiꝛ. imo nihilomin⁹ illa emptio manet ⁊ est de se licita vl' sub alijs verbis ⁊ redit in idē. Emptio vitalitij est ex genere suo ⁊ de se licita ⁊ ibi ex ɔtractu precariaꝝ arguitur ɔtra Raymundū ⁊ Hoff. ⁊ euacuaꝛ eoruz motiuū quintuplicitet.

Scōa ɔclusio. Emptio vitalitij multipliciter reddiꝛ p accidēs illicita sc3 p aliquā circūstantiā supuenientē sed p hoc nō deb3 emptio vitalitij reprobari tanq̄ in se illicita emptio. Et ponunꝛ exempla de defectu cuiuslibet ex septē circūstantijs moralibꝫ et specialiter circa solā circūstantiā cur ponūtur sex cause ꝓpter quaꝝ quālibet si emptio ex ea fiat depraua ꝛ. cuiusmodi sūt diffidentia de deo: timor inordinat⁹: solicitudo inordinata: prudentia carnis ⁊ cupiditas et

alia quedã. De circũstãtiis autẽ quõ ponũf quinqʒ exẽpla, postea mouef q̃ddã dubiũ an ille teneaf ad aliquã restitutionẽ aut ad cessationẽ pceptõis fructuũ vitaliciȷ̃ q̃ ipm emit cuʒ defectu cuiuscũqʒ circũstãtie debi te, ⁊ ĩpugnaf sententia cuiusdã doctoris, ⁊ ponif alia sentẽtia.

Additio. Et nota q̄ q̃ ibidẽ dr q̄ si emptor vitaliciȷ̃ ñ infra dimidiũ iusti p̃ciȷ̃ decepit vẽditorem tunc licet ɔtract⁹ nõ sit annullãdus vel irritãdus de iure hũano: tñ in foro aĩe teneť supplere illud in q̃ min⁹ dedit: siue a pposito siue re ipa interuenerit illa deceptio: q̃cq̃d sit de foro exteriori, hoc scʒ q̃cq̃d sit ⁊c̃. dicitur pṗť opinionẽ d. ii Johis de anania qui etiaʒ p foro exteriori attẽptauit dare remediũ decepto: put tactũ est sup̃. q. lvij.

Finit additio.

Itẽ mouef ⁊ soluif dubiũ an emptio vitaliciȷ̃ dicenda sit sepius fieri illicite q̃ꝫ licite.

Tertia ɔclusio. Emptio vitaliciȷ̃ põt taliter vestiri circũstãtiȷ̃s q̄ erit act⁹ simpliciť licitus ⁊ bonus, ⁊ ibi p exẽplo ppoiť q̃dã emptio vitaliciȷ̃ p oĩa bñ vestita ⁊ circũstãtionata. Correlariũ postea inferf i q̃ quedã sentẽtia Panor. ĩpugnaf dupliciť Aliud correlariũ dehinc ponif q̄ aliud vitaliciũ scʒ qđ est duratuꝝ ad vitã tñ vẽditoris licite emi possit.

Quarta ɔclusio. Emptio vitaliciȷ̃ p̃dicto mõ vestita nõ solũ est simpliciter licita sʒ vltra hoc etiã est expediẽs reipublice. Et enumeranf tres vtilitates illi⁹ emptõis.

Quĩta ɔclusio. Emptio vitaliciȷ̃ nõ deprauaf p hoc q̄ illud vitaliciũ est ɔstitutũ ĩ bonis alicu⁹ eccl'ie a q̃ q̃s emit illud, pbatur q̃druplr. Postea diffuse formanf atqʒ soluũf nouẽ argumẽta scʒ qnqʒ ɔ p̃mã cõclusionẽ tria ɔ tertiã: ⁊ vnũ ɔtra q̃ntam, ⁊ ĩ illis ĩter cetera discutif q̃s timor deficiendi ⁊ sollicitudo habẽdi tanq̃ꝫ radices iordinate deprauẽt emptionẽ, ⁊ q̃d ille radices sint q̃ditatiue, ⁊ de velle habere certitudinem sufficiẽtie necessarioꝝ hui⁹ vite. Item ibi ponũf m̃lta de differẽtia p̃sentis ɔtractus a contractu ludi fortune: ⁊ vnde contract⁹ ludi fortune contrahat suam maliciã, q̄qʒ inuenibile sit precium adequatuʒ vitalicio ⁊ q̄ nõ solo casu ipsum attingi contingat, quomõ deniqʒ segari possint act⁹ volũtariȷ̃ abinuicẽ, ita vt q̃s vellet q̄ nõ vltra deberet soluere pensionẽ emptori citra tamen h̃ q̄ vellet morẽ eiusdem.

Additio Et nota ex q̃ in hac ⁊ sequẽtib⁹ qõnib⁹ notãter sepe sub disiũctiõe dicif q̄ reddit⁹ tpal' immo aliq̃n idem etiã dr de ppetuo ⁊c̃. sit quidam vsufruct⁹ vl' aliq̃d ei q̃ditatiue simillimũ q̄ h̃ iõ dicif q̄ q̃ntũcũqʒ iurisperiti ponerẽt differẽtiã p extrinseca inť ea matie q̃n reddit⁹ est ppetu⁹ eo q̄ vsufruct⁹ finif morte vsufructuariȷ̃. vt institu. ta. ð vsufructu. § finif. tñ nihilomin⁹ stat q̄ intrinsece ⁊ q̃ditatiue sint simillima adinuicẽ. ⁊ h̃ sufficit nobis ad ppositũ. vt si vnũ illoꝝ sit p̃cio estiabile ⁊ cõpabile etiã reliquũ: q̃ntũ est ex lege diuina ⁊ naturali. nec apparet lex positiua phibẽs poti⁹ redditũ sic p̃cio cõparari. igitur. Ad idẽ vide dicta supius. qõne. xij.

Finit additio.

Questio. LXXXII.

Vtrũ emptio redditus deprauef p hoc q̄ ille reddit⁹ est ppetuus ⁊ irredimibilis.

Solutio qõnis stat in duab⁹ suppositionibus ⁊ quinqʒ ɔclusionib⁹.

P̃ria ɔclusio. Emptio reddit⁹ nõ deprauaf p h̃ q̄ reddit⁹ est ppetu⁹ ⁊ irredimibilis qui adhuc illa emptio maneat de se ⁊ ex genere licita. Probaf. xij. ratiõib⁹.

Scđa ɔcl'io. Emptio reddit⁹ ppetui et irredimibil' põt m̃ltiplr dep̃uari p indebitas circũstãtias. Probaf enũerãdo septem circũstãtias exẽplificãdo de eis.

Tercia ɔcl'io. Emptio reddit⁹ ppetui et irredimibil' põt talr oĩb⁹ req̃sitis circũstantiȷ̃s vestiri q̄ erit nõ tñ de se vl' ex genere licita: sʒ etiã simplr licita ⁊ bona pfecta bonitate morali. Probaf discurrendo p omnes circũstantias.

Quarta ɔcl'io. Emptio reddit⁹ ppetui ⁊ irredimibil' p̃dicto mõ vestita est nõ solum licita sed etiã expediẽs reipublice.

Quĩta ɔcl'o. Emptio reddit⁹ ppetui ⁊ irredimibil' p̃dicto mõ vestita non dep̃uaf p hoc q̄ est ɔstitut⁹ in bonis eccl'iasticis.

Postea formãf octo vl' nouẽ argumẽta ɔ p̃mã ɔcl'ionẽ q̃ꝝ aliq̃ pcedũt ex imaginatiõe Heinri. de hassia ac soluunf. ⁊ ĩpugnatur sñia cuiusdã iurisperiti. ɔ vero terciã cõ

clusionē ꝑponuntur duo argumēta ⁊ vnuz
ꝯtra quartā que ⁊ soluuntur.

Questio. LXXXIII.

Utruz emptio red
ditus ꝑpetui deꝑuet ꝑ h̄ ꝙ reddit⁹ est redi
mibilis. seu (qđ idē est) An illa emptio deꝑ
uet ꝑ pactū adiectū q̄ vēditor obligat em-
ptorē ad reuēdendū redditū illū sibi. scȝ vē
ditori vł suis successoribꝰ. qñ vēditor vł sui
successores restituerit eq̄le p̄ciū emptori vł
eius successoribꝰ.

Solutio q̄ōnis stat in tribꝰ suppositioni
bus. ⁊. xiiij. cōclusionibus.

Pria ꝯclo. Emptio reddit⁹ ꝑpetui sic ē
ex gener̄ suo licita vt patuit q̄ōe. lxxix. q̄ ad
redditū ⁊ q̄ōne p̄cedenti q̄ ad ꝑpetuitatem
sic nō deꝑuat ꝑ h̄ ꝙ reddit⁹ est redimibilis
mō exp̄sso in titulo q̄ōnis. Probat̄ primo
autoritatibꝰ duoꝝ sūmoꝝ pōtificū ⁊ q̄run-
dā ep̄oꝝ atq̄ cardinaliū atq̄. xviij. doctorū
⁊ ibi ponunt̄ quedā subscriptiōes. xij. docto
rum ex p̄dictis ⁊ in fine q̄ōnis ponunt̄ etiaȝ
copie duaꝝ bullaꝝ sūmoꝝ pontificū. Et q̄
p̄dicte auctoritates nob̄ debeant sufficere:
(q̄ntū ꝯclusio ex auctoritate poterit ostēdi)
ꝯducit̄. Dehīc ponūt̄. xx. rōes ad eādē ꝯclu
sionē: ꝑcedētes ex lege naturali: diuina: ca-
nonica: atq̄ ciuili. ⁊ ibi diffuse examinat̄ ra-
tio quedā scȝ octaua que adducit̄ ex dispo
sitiōe ve. legis. Leuitici. xxv. an sit valida vł
nō: ponendo varios defect⁹ eiusdē rōnis. ⁊
rursum illos euacuādo ⁊ an ille veteris legis
ꝯtract⁹ fuerit vera vēditio ⁊ emptio vł tm̄
pignoratio. Itē diffuse examinat̄ nona ra-
tio q̄ est quorūdā iurisꝑitoꝝ varijs modis
eā ⁊ ei⁹ munimēta euacuādo. Nōnulle q̄ȝ
alie rōnes q̄rūdā apponunt̄ ⁊ inualide osten
dunt̄: q̄ten⁹ lector sciat quibꝰ vt validis de
beat adherere.

Scđa ꝯclo. Emptio reddit⁹ ꝑpetui fa-
cta cū pacto reuēditiōis nō deꝑuat̄ ꝑ h̄ p̄-
cise ꝙ emēs nō dat p̄cise tātū p̄cium q̄ntuȝ
olim fuit datū vł q̄ntū dabit̄. Probat̄ tri-
pliciter. Et postea infert̄ correlariū q̄d age
re d̄beat heres q̄ cōperit suos p̄decessores
añ multa tp̄a emisse reddit⁹ ꝑ minori q̄ sole-
ant nūc vēdi. scȝ an resignare teneat̄ reddit⁹
aut cessare a ꝑceptiōe fructuū vł supplere p̄
cij defectū.

Tercia ꝯclo. q̄ ponit̄ ꝯ q̄ndā iurisperi-
tum est. Emptio reddit⁹ ꝑpetui facta cū pa
cto redēptiōis ⁊ ꝑ p̄cio currēti nō deꝑuat̄
ꝑ h̄ p̄cise ꝙ ille reddit⁹ est ꝯstitut⁹ ī adeo co
piosis aut magnis bonis ꝙ bona lōge p̄re
stātiora sūt in importando q̄d annuū q̄ sit
ipsa annua pēsio redditualis: ita ꝙ vix vnq̄
aut nunq̄ poterit casus vel diffortunium
euenire q̄n semꝑ emptor sit tut⁹ de habēdo
suā pēsionē. puta p̄ciū nūc currēs ⁊ ꝯsuetū
est. xx. floř. ꝑ redditu vni⁹ floř. Probat̄ ⁊ ꝓ-
batio aduersarij excludit̄ atq̄ ita tacite tan
gitur cā q̄re notāter dicat̄ in ꝯclusiōe ꝑ hoc
p̄cise ⁊c. eo ꝙ bñ ꝯtingit eā deꝑuari ꝑ precij
(licet currētis) nimiā ꝑuitatē. puta q̄n p̄ciū
cōꝑat̄ ad q̄ntitatē certitudinis obuētionis
annue ⁊ ad copiositatē bonoꝝ in quibꝰ cō
stituit̄ reddit⁹. Nā ꝯtingere posset vtrūq̄
esse tantū ꝙ vtrūq̄ coꝝ notabilr̄ excederet
illā certitudinē sub q̄ et illā copiositatē in q̄
ꝯsueuit ał's cōiter reddit⁹ ꝑ currēti p̄cio cō
stitui. ⁊ idō in p̄dicto casu nimis ꝑuū p̄cium
daret̄. q̄z licet currēs daret̄ nō tñ ꝑ ꝯsiliter
qualificata merce. Et ꝓportionabilr̄ debȝ il
la clausula scȝ p̄cise vł ꝑ h̄ intelligi q̄n ipsa
ponit̄ in alijs ꝯclusiōibꝰ dicētibꝰ ꝙ emptiō
nō ꝑ h̄ deꝑuat̄ vł nō p̄cise ꝑ h̄ reddit̄ illici-
ta ⁊c. Unū generaliter h̄ tenēdū est. ꝙ q̄ndo
emēs redditū vult in eodē vł circa eundem
habere aliquā ꝯditionē: q̄ est in cōmodita
tem ⁊ vtilitatē emptoris: q̄ tñ ꝯditio nō cō
sueuit ał's in redditibꝰ esse vł suꝑaddi: ⁊ est
tāte estimatōis ꝙ nisi augeat̄ preciū ꝓpter eā:
ip̄m p̄ciū currēs ⁊ ał's ꝯsuetū ꝑ alijs reddi
bus dari deficeret a latitudie iusti p̄cij: ꝯtract⁹
erit illicit⁹ ⁊ iniqu⁹ ꝯ iusticiā cōmutatiuā.

Quarta ꝯclo. Emptio reddit⁹ ꝑpetui fa
cta cū pacto redēptiōis ⁊ ꝑ p̄cio currēti nō
deꝑuat̄ ꝑ h̄: ꝙ emptor cū tot cautelis ⁊ muni
mētis puta cū cautiōibꝰ iuratorijs fideiusso
ris ⁊ pignaticijs vallat munit ⁊ vestit suuȝ
ꝯtractū ꝙ vix vnq̄ vllo diffortunio aut nūq̄
poterit carere pēsiōe annua sui reddit⁹: dū-
mō det iustū p̄ciū attētis ꝯditiōibꝰ reddit⁹.

Correlariū. Si ille ꝯ quē ille due ꝯclu-
siōes ponūt̄ fuisȝ mot⁹ p̄cise ex p̄dicto mo
tiuo tacto ī euasione: habuisset sua opinio
apparētiā. sȝ q̄z ex alijs videt̄ mot⁹ fuisse ⁊ in-
terseruisse q̄ nō ꝓcedūt: ideo nō valet. Et ꝓ
bat̄ scđa pars septē rationibꝰ.

Quita ꝯclo. Emptio reddit⁹ ꝑpetui fa-
cta cū pacto redēptōis nō deꝑuat ꝑ hoc ꝙ

emens est i spe q̄ reditor stati redimat. Probat dupl'r. Et postea ponit fallentia illi' conclusiois i clerico vl' etiā i laico i certo casu.

Dehic inferunt qncꝫ correlaria ꝯ sniaꝫ illoꝝ triū doctoꝝ scꝫ Petri ð Aliaco ꝛ Guilhelmi cuiusdā atqꝫ etiā Johā. de gersona saltē quā ille i vno loco videt posuisse.

Sexta ɔcl'io. Emptio reddit' ppetui facta cū pacto redēptiōis non depuat p hoc q̄ emens est psona eccl'iastica vel religiosa. Hec ponit ꝯ duos doctores. Prio ꝯ iurisperitū illū ꝯ quē fuerūt posite tercia ꝛ qrta ɔcl'iōes ꝛ etiā ꝯ mgr̄m Jacobū Erdfordēsem ordis cartusiēsis sacre theologie pfessorē. q̄ꝫ p m' m'ltos doctores iuris ꝛ scōs m'tas psuasiōes p se pducit. Sꝫ ill' nō obstātibꝫ pbat p̄dicta ɔcl'io qntupl'r ꝯ eos in q̄ntū eoꝝ snia vellet p̄iudicare nr̄e ɔcl'ioni posite. aut inq̄ntū eoꝝ snia generet ɔsciās infirmoꝝ fratꝝ ɔcludēdo illos qui de facto habent tales reddit'. Dehinc diffuse respō detur ad auctoritates doctoꝝ quas prim' ꝛ ad suasiōes q̄s scōs p se adducit.

Septia ɔcl'io. Emptō reddit' ppetui redimibil' nō depuat p h̄ q̄ facltas redēptiōis ducit i pactū int' ɔhēdū ꝛ nō ɔcedit p' ɔctū inītū vt q̄dā ex mō loq̄ndi vident voluisse dicere. Probat tripl'r. Postea soluūt duo argumēta i q̄bꝫ examiat quō redimibilitas reddit' possit dici gr̄a: cū tn̄ nō g̅ris acq̄rat sꝫ iplicite i p̄dicto ɔctu cōparet' precio: inq̄ntū tāto remissiori p̄cio vēdit reddit': q̄ten' redimibilitas sit venditori r̄suata.

Octaua ɔcl'io. Emptio reddit' ppetui facta cū pacto redēptiōis nō depuat p h̄ p̄clse q̄ emptor i illo pacto detmiat tps redēptiōis: dūmō al's det iustū p̄cium. Probat ɔcl'io enūerādo tres modos q̄bꝫ ɔtigit fieri detmiationē tpis ꝛ de oibꝫ pbādo inductiue q̄ licite fieri possint. Et soluūt tria argumēta sup̄dicti mgr̄i Jacobi ɔtrīū sentientis. Et tangit etiā ibi an in ill' detmiatōibꝫ tpis sufficiat dare p̄cium al's ɔsuetū ob qd̄ notāter i ɔcl'iōe est dictū p h̄ p̄clse ꝛc̄.

Nona ɔcl'io. Emptio reddit' ppetui ꝛ redimibil' nō depuat p h̄ q̄ emptor nō acq̄rit pprietatē vl' diuꝫ directū i ill' bōis vl' rebꝫ in q̄bꝫ fūdat' vl' ɔstitut' est ille reddit' Hec ɔcl'io ponit ppt' aliq̄s q̄ vident voluisse q̄ opteat emptorē acq̄rere pprietatē illoꝝ bonoꝝ ꝛ directū dn̄ium. Probat igit conclusio dupliciter.

Decia ɔcl'io. Nō req̄rit etiā ad emptionē p̄dictā vt licita sit: q̄ emptor p corpalem apphensionē apphendat illā rē in q̄ est tal' reddit' ɔstitutus. Probat q̄drupl'r.

Undecia ɔcl'io. Nō requirit etiā ad emptionē p̄dictā vt licita sit: q̄ emptor sub ppriis curis ꝛ piculis vtat illa possessione. Probat q̄drupl'r. Hec tres ɔcl'iōes ponūt ppter sniam sup̄dicti mgr̄i Jacobi.

Duodecia ɔcl'io. Emptio reddit' ppetui redimibil' non depuat p h̄ p̄clse: q̄ emptor vult etiā eo anno hie p̄siōnē censualē q̄ p̄dta vl' alia bona i q̄bꝫ est ille reddit' cōstitut': nihil ipotāt: etiā si tal' nō ipotātia sine culpa venditoris pueniat. dūmodo tal' nō importātia nō sit nisi tpalis vel pticularis ꝛ nō vniuersal' ꝛ ppetua. ꝛ dūmō al's detur iustū p̄ciū Probat q̄ntupl'r. ꝛ ibi tangitur an in casu ɔcl'iōis sufficeret emptori dare p̄ctū ɔsuetū vl' an ne deberet dari p̄cium mai' ɔsueto: ppt' qd̄ notāter dictū est in cōcl'iōe dūmō al's det iustū p̄ciū. Itē disserit ibi de casu i q̄ ipa nō ipotātia pluries accideret q̄s euenibil' estimabat tpe ɔct'. ꝛ ð casu in q̄ bona in q̄bꝫ ē reddit' ɔstitut' destruerent simpl'r ꝛ ppetuo. Itē si fuerit estimata simpl'r ɔstructa. sꝫ tn̄ p̄ter spem p' m'lta tpa redeūt ad fertilitatē: an rursus sint obligata emptori p reddītu vt olim.

Tredecima ɔcl'io. Non depuat etiā p h̄ q̄ p̄dict' reddit' ɔstituit i bonis ꝛ iuribꝫ incertis ꝛ solū in genere expssis. licet ipe redditus exprimat in specie ꝛ determinata q̄ntitate. Probat.

Deciaq̄rta ɔcl'io. Nō depuat etiam emptio reddit' redimibil' p h̄ p̄clse q̄ emptor vult q̄ si fund' ille in q̄ ɔstituit reddit' q̄si total'r vl' plimū deteriorēt p incēdiū ruinam vl' alio mō: q̄ tūc venditor cēsus debeat esse liber a p̄siōe annua dūmō illū fundū prius resignet emptori ꝛ aliq̄d. lꝫ valde minutū restituat de sorte p̄cij recepti. dūmō al's det iustū p̄ciū. Probat.

Postea arguit ꝯ p̄mā ɔclōnē. xxij. argumētis ꝛ i vltio r̄ndet ad auctoritates Baldi. Hostien ꝛ Friderici de senis ꝛ spēcial'r carpit mod' dicēdi eiusdē friderici.

Questio. LXXXIIII.

Utrꝫ emptio reddi

tus redimibil' depuet p h q emēs dat min⁹
p tali reddituͦ ꝙ daret si eēt irredimibil'. ⁊ si
nō: an ne p aliq alia depuet. Nā i pcedenti
qōne sꝫ mīta posita p q (vt pbatū est) nō de
prauat. iō h videdū est d ill' p q depuat. et
q: qntitas pcij pōt eē illō p qd depuat: iō
pmo de illo videdū ē qn ⁊ qn nō depuet p
Solutio qōis stat i octo ꝯclōibꝫ. (ciā.
Pria ꝯclo p h pcise q emēs dat min⁹ p
tali reddituͦ ꝙ daret si eēt irredimibil': nō de
prauat pdicta emptio. Hec ꝯclo ponit ꝯ
pl'es q oppositū senserūt: cui⁹ mōi fuit Hein
ric⁹ d boyta i suo tractatu i dubio qnto ⁊ se
pto. Ad idē tēdūt aliq subscptōes doctorū
qs vide in pcedēti qōne in ꝯclusiōe prima
quasi circa pncipiū. Hec ꝯclusio pbat qnq
rōnibꝫ. ⁊ assignat causa qre i ꝯclone dr
notāter min⁹ ⁊ nō dr multo min⁹.
Postea ꝯ ꝯclusionē arguit sex argumen
tis formatꝫ ex motiuis eoꝝ doctoꝝ ꝯ qs p
sens ꝯclo est posita. qꝝ pma qttuor fuerūt
Heinrici d boyta q soluēdo diffuse destru
unt ⁊ mltiplr deficere ondūt. vbi etiā de
struit rnsio eiusdē q nitit euacuare funda
mētū ꝯclionis posite. Quintū motiuū fuit
doctorꝫ Johis de franckfordia. Sextum
doctoꝝ aliqꝝ ex ill' qꝝ subscptōes fuerūt su
pra posite in pcedēti questione.
Scda ꝯclo. Emptio pdicta depuat p
h q dat min⁹ iusto pcio p reddituͦ redimibi
li ita tn q si illō pciū sit lōge min⁹ iusto: tūc
in duplo pl⁹ depuat illa emptio ꝙ alia em
ptio. puta ꝙ emptio rei irredimibil'. etiā si
alia fiat p eque longe min⁹ iusto.
Postea soluit argumentū ⁊ differit de h
quō ille de iure psumi possit mutuator vsu
rarius quē ꝯstat nō ī mutuasse cū vsure se
des sit mutuatio. declarat etiā qre notāter
dicit in ꝯclone longe min⁹.
Dehīc infert correlariū ꝯ indiscretū ze
lū qrundā mgroꝝ ⁊ pcuratoꝝ fabrice eccle
siarū etiā in casu quo de talibꝫ redditibꝫ ali
qua diuina fundassent officia.
Tercia ꝯclo. Ad h q emptio reddit⁹ re
dimibil' aut alteri⁹ rei redimibil' vltra ratio
nē pcii q dr iniq emptio: etiā depuet specie
vsure psūptiue: nō sufficit vnū sꝫ tria reqrū
tur: ⁊ pter hec: quedā alia possunt cōcurre
re augētia psumptionē illi⁹ iniquitatꝫ. Hec
omnia diffuse declarantur.
Quarta ꝯclusio. Emptio reddit⁹ redi
mibil' etiā facta p iusto precio depuat vna
specie puitatꝫ p h q i pacto redēptiōis ap
ponit: q qn vēditor velit redimere: debeat
dare mai⁹ pciū emptori ꝙ emptor dederit
vēditori. Et si cū h adiecerit emptor q qn
p tali maiori redimet: ipe velit cōputare fru
ct⁹ i sortē: tūc alia specie puitatꝫ depuabit.
Utraq pte ꝯclōis pbata ꝯseqnter ex
aminat an illō pactū d q i scda pte ꝯclōis
est dictū sit ꝯ naturā emptōis vt qrūdā ver
ba: qbꝫ volūt assigre cām dānādi ꝯctū pdi
ctū: videt ptēdere. ⁊ arguit q ꝯ nlli⁹ emptio
nis naturā sit illō pactū: capiēdo naturā p
substātia. q si capiat natura p naturali seu
naturalr ꝯcomitāte emptōez: arguit q etiā
nō sit illo mō ꝯ cuiuslibꝫ emptōis naturā.
imo q aliq sit emptio ꝯ cui⁹ naturā illo mō
captā seu naturalia nō sit. Et ꝯseqnt assigt
ꝗa rō dānādi tā ꝯctū i casu scde ptꝫ ꝯclōis
ꝙ etiā ꝯctū capl'i. illo vos. extra d pigñribꝫ.
Postea mouet qddā dubiū circa pmaꝫ
ptē ꝯclōis i casu i q emptor obligassꝫ vē
ditorē: q tpe redēptōis daret sibi pciuꝫ tūc
tpis currēs: an liceat: ⁊ iprobāt duo dicta.
Dehinc soluūt duo argumēta pcedētia ꝯ
scdaꝫ ptē ꝯclōis ⁊ ꝯ venditorem capl'i. il
Quīta ꝯclo. Emptio (lo vos. d pig.
reddit⁹ redimibil' depuat p h q facltas re
petēdi pciū seu reuēdēdi redditū vl' mercē
est apd emptorē ⁊ facltas redimēdi nō est
apd vēditorē. Hec ꝯclo pbat qnq rōnibꝫ
sꝫ pma ex ill' ipugt ⁊ assigt scda vt fūdamē
talior ⁊ simplr valida. imo etiā qrta ⁊ qnta
ipugnant tanꝙ nō omnimō fixe.
Dehīc citra oēm diffinitōez ⁊ solū dispu
tatiue loqndo (vt det occasio lati⁹ desup co
gitādi) diffuse differt d h an emi possꝫ red
dit⁹ tā vēditore refutāte facultatē redimēdi
ꝙ emptore refutāte sibi facltatē repetēdi p
ciū etiā n cōputatꝫ p emptorē fructibꝫ i sor
tē. sic nec vēditor ꝯputat i sortē ea lucra q d
pcio q negociat⁹ fuit vl' emerat possessiōes
acqsiuit. Et arguit q saltē qn emptor iuxta
ꝯdignū augeret pciū p hūda pdctā facltate
scꝫ repetēdi pciū citra cōputatōez fructuū i
sortē n eēt ꝯc⁹ ille ꝯ iusticiā cōmutatiuā et
pducūt ad h satꝫ apparētia argumta. sꝫ fina
lit' ⁊ simplr ꝯcludit tal' ꝯc⁹ nō admittēdus
vllaten⁹ etiā si argumta q ad h q ille ꝯctus
nō cētvllaten⁹ ꝯ iusticiā cōmutatiuā reꝝ p
barēt: ⁊ assigt causa illi⁹ nō admissiōis.

Additio Et ꝯfirmo illatẽ⁹ esse eūdẽ admittẽdū sic. qꝛ tũ nõ apperet distinctio int̃ mutuãtẽ. xx. ꝛ noĩe pcij soluẽtẽ totidẽ: si vtrĭqꝫ assigñret ꝑdiũ: scꝫ ꝑmo ꝑ modũ pigñ ꝗ vellꝫ recipe fructus nõ cõputãdos ĩ sortẽ: ꝛ scd̃o ꝑ modũ ei⁹ ĩ q̃ fũdaret̃ reddit⁹ fructuarĭ⁹: etiã aĩo nõ cõputãdi fruct⁹ ĩ sortẽ. nãvtrĭqꝫ soluẽs. xx. hĩet facultatẽ repetẽdi suos. xx. ꝛ ñ cõputaret fruct⁹ ĩ sortẽ ꝛ silr ꝯhẽtes cũ eis: puta ꝗ recipẽt. xx. hĩent etiã facultatẽ sese libandi ꝛ ꝑdia ad se retrahẽdi. ꝛ q̃uis ꝗ ad ꝑclm ꝑdioꝝ hinc ĩnd̃ possꝫ poni differẽtia. tñ pti⁹ possꝫ renũciare ꝑ pactũ eidẽ ꝛ sic assĭlaret̃ oĩno. vl' saltẽ oĩno eẽt apta ianua vsurarijs si illud admitteret̃. Finit additio.

Sexta ꝯclio. Generalr loq̃ndo sex modis depuat̃ emptio reddit⁹ r̃dimibil' ẽm sex circũstãtias ad ei⁹ bonitatẽ requisitas.

Correlariũ. Ex si qs diues vl' pecuniosꝰ velit emere redditũ ꝑpetuũ: siue redimibilẽ siue irredimibilẽ: ꝛ cũ debitꝫ circũstãtijs vt nõ ꝑ accñs depuet̃ emptio vl' saltẽ vt inter emẽdũ ñ peccet: valde ac sũme necessariũ ẽ q̃ videat ad necessitatẽ vẽdẽtꝫ: q̃ ĩ q̃ttuoꝛ vl' q̃nqꝫ casibꝫ positꝫ qõe. xix. põt eẽ tal' ꝛ tãta: q̃ emptoꝛ eidẽ mutuare d̃berꝫ tãtã pecũiã q̃nta ĩdiget ꝛ ob cui⁹ pecunie ncc̃itatẽ vẽditoꝛ ꝯstituit ꝛ vẽdit ei redditũ sup bonis suis. Et ibi ĩtroducẽdo sacraꝝ lraꝝ sñias deducit̃ diffuse quõ timẽdũ sit q̃ mlti emẽtes reddit⁹ seducãt semetipos ĩ tali emptõe credẽtes ad h̃ q̃ nõ peccẽt ĩ tali emptõe satꝫ eẽ q̃ dẽt ꝯsuetũ ꝛ iustũ ꝑciũ ꝑ redditu: ñ curata ncc̃itate vẽdẽtꝫ cui mutuare nõ ab eo eme(re d̃berẽt)

Septĩa ꝯclio. Emptio reddit⁹ redimibil' põt esse nõ solũ ex genere licita, sed etiã ex oĩbꝫ circũstãtijs.

Octaua ꝯclio. Emptio r̃ddit⁹ redimibil' põt fieri ꝑ fũdatõe eccl'aꝝ ꝛ altariũ. Probat̃ triplr ꝛ ponit̃ hec ꝯclio ꝯ mgr̃m Johannẽ de franckfordia.

Questio. LXXXV.

Vtrũ emptio redditus

depuet̃ ꝑ h̃ q̃ emptoꝛ obligat vẽditorẽ ad aliquã penã sibi soluẽdã si nõ soluerit sibi pẽsionem in termino ꝑfixo.

Solutio qõis stat ĩ vna ꝯcliõe ꝛ ĩ vno Cõclio rñsiua ẽ q̃ nõ d̃pra(uat̃) (correlario) ꝑ ꝑdictã obligatõeꝫ dũmõ assint q̃ttuoꝛ cõditiões. Pĩa ꝑs ꝑbat̃ quadruplicit̃.

Postea enumerant̃ quattuoꝛ ꝯditiões.

Correlariũ sequit̃ q̃ rñsio Henri. d̃ hoyta ĩ tractatu suo d̃ ꝯctibꝫ dubio septio, si indistincte ĩtelligat̃ nõ eẽt sufficiẽs: vñ sane ẽ intelligẽda q̃ñ q̃si ĩdistincte ꝯdẽnat illã emptionem reddit⁹ in qua emptoꝛ ꝯ vẽditorẽ (qui angustiat⁹ ꝛ ncc̃itat⁹ vẽdidit sup se vl' bõis suis redditũ) apposuit talẽ penã q̃ q̃ñcũqꝫ vẽditoꝛ nõ soluit emptori ĩ t̃mio assigto: q̃ ex tũc emptoꝛ agit sup bõa q̃ttuoꝛ vicibꝫ: ꝛ ĩ q̃rto t̃mio iuridice sentẽtiet̃ sibi: q̃ ꝑ dictus cẽsus tã ampli⁹ sẽꝑ vltra. xliij. dies debeat duplicari tã diu donec illa bona nõ pl⁹ valeãt q̃ꝫ cẽsus nõ solut⁹ sic mltiplicat⁹. ꝛ tũc ipa bõa adiudicet̃ emptori obtinẽda libere ꝛ q̃ete ꝑ cẽsu suo nõ soluto. Et recitat̃ ei⁹ sñia cũ tribꝫ rõnibꝫ, dehĩc q̃druplr ĩpugñt ei⁹ sñia si indistincte ĩtelligeret̃: q̃ten⁹ tandem ad debitã ꝑueniat̃ ei⁹ limitationẽ.

Questio. LXXXVI.

Vtrũ emptio redditus

depuet̃ ꝑ h̃ q̃ emptoꝛ exigit a vẽditore q̃ vẽditoꝛ sibi obliget illa bõa in q̃bꝫ ẽ reddit⁹ ꝯstitut⁹ vl' aliq̃ alia bõa ĩ pign⁹ vl' ypothecã distrahẽdũ vl' distrahẽdã ẽm loci cõsuetudinẽ: si vẽditoꝛ ĩ t̃mio ꝑfixo nõ soluerit pẽsiõeꝫ d̃bitã. Et differt illa q̃stio a ꝑcedẽti ĩ tãto. qꝛ ĩ ꝑcedẽti obligatur d̃bitoꝛ ad h̃: vt si ĩ t̃mio nõ soluat pẽsionẽ quã soluere debet: soluat penã etiã si nõ sit creditoꝛ passus interesse. Hic aũt ꝛ si obliget̃ debitoꝛ ad h̃ vt si nõ soluat pẽsionẽ ĩ t̃mino patiat̃ distrahi pign⁹ suũ: nõ tñ coget̃ ꝑ h̃ ĩ illa distractiõe aliq̃d soluere vltra pẽsionẽ neglectam (nisi forte creditoꝛ sit aliq̃d interesse pass⁹ ex mora debitoris) vñ casus hui⁹ qõnis videtur mitioꝛ casu ꝑcedẽtis questionis.

Solutio qõnis stat in tribꝫ suppositõnibus ꝛ tribꝫ conclusionibꝫ.

In suppositionibꝫ dicitur quid sit pign⁹ et q̃ sit quadruplex.

Prima ꝯclusio. Emptio reddit⁹ non depraua t̃ de ꝑ se ꝛ precise ꝑ hoc q̃ ꝛc. vt ponitur in titulo. ꝑbatur quintupliciter.

Scd̃a ꝯclio. Licꝫ emptio nõ depuet̃ ꝑ h̃ q̃ ꝛc. vt ĩ titl'o. tñ ad h̃ req̃rũt̃ nouẽ ꝯditiões ne deprauet̃ in ꝑdicto casu.

Tercia ꝯclio. Emptio reddit⁹ depuat̃ ꝑ q̃libꝫ seq̃ntiũ q̃nqꝫ pactoꝝ. Et ibi de pacto legꝭ cõmissorie vbi ꝛ quõ atqꝫ cur in pignoribꝫ sit regulariter reprobatũ.

In tractatu quinto agit de ɔtractu locationis ⁊ cõductiõis in generali atq; speciali quo ad locationẽ animaliũ ⁊ hoc per quinq; questiões: cuius pͥma questio est lxxxvij. in ordine questionũ huius opis.

Questio. LXXXVII.

Vtrũ contractus locationis ⁊ cõductionis siue rei siue psone sit licitus.

Solutio qõnis stat in nouẽ suppositionib: q̃ttuor ɔclusionib ⁊ trib correlarijs.

In suppositionib ponunt diffinitiões locatiõis ⁊ ɔductiõis ⁊ diuisiões atq; subdiuisiões earundẽ in species scʒ in locationem psone ⁊ rei ⁊ hoc mobilis ⁊ imobilis: incorpalis ac corporalis: vrbane ⁊ rustice. Item et diuerse acceptiões quib illa vocabula ɔtingit accipi stricte ⁊ generalr varijq; modi quib quid locat aliquãdo cum estimatione: aliquãdo sine: ⁊ aliquãdo pure ⁊ aliquãdo impure. ⁊ hoc vel p admixtionem substãtie alterius ɔtractus vel saltẽ naturaliũ alterius cõtractus. Ostẽdit etiã improprius modus loquẽdi esse cum dicimus quẽpiam locare operas suas aut fructus pdiorũ aut iuriũ suorũ vt decimaꝝ ⁊ huiusmodi ⁊ quõ nõ sit simonia locare ius decime. Itẽ ibidẽ describit quid dolus: culpa lata: leuis: leuissima ⁊ casus fortuitus eo q; in presentib contractib sepe alter alteꝝ ɔtrahentium grauat pactis que sunt ɔtra naturalia cõtractus inter que est vnũ q; alter alteri tenet de vna culpa ⁊ nõ de alia ex natura cõtractus.

Pͥa ɔclio. Cõtractus locatiõis potest eẽ licitus ex genere ⁊ etiã ex circũstãtijs

Scda ɔclusio. Cõtractus ɔductiõis põt esse licitus ex genere ⁊ etiã ex circũstãtijs.

Tercia ɔclio. ɔctus locatiõis septẽpliciter depͣuat. Et declarant omnes circũstantie exemplis ⁊ ibi de rectore ecclesie ɔducente ⁊ substituẽte aliũ sacerdotẽ vt officiet ecclesiam suam.

Quarta ɔclusio. Multa sunt naturalia locatiõi. id est q̃ ei ex natura illius cõtractus de iure gẽtiũ vel dispositiõe iuris humani sunt nata inesse ⁊ de facto sibi insunt si non excludant aliunde. Et enumerant. sc. naturalia eius diffuse cũ multis dubijs que circũstant illam materiam.

Questio. LXXXVIII.

Vtrum cõtractus fm quẽ tradunt animalia rusticis p certo emolimẽto inde percipiendo sit cõtractus locatiõis vl alterius speciei.

Solutio qõnis stat i octo ɔcliõnib.

Prima ɔclio. Cõtractus de quo in titulo: est aliquãdo locatio rei ex pte tradentis animalia ⁊ ɔductio rei ex parte rustici recipiẽtis ea ⁊ h vl stricte vel large capiẽdo locationẽ ⁊ ɔductionẽ.

Scda ɔclusio. Cõtractus de quo in titulo: est aliquãdo ecõtra locatio psone ex pte rustici recipiẽtis aĩalia ⁊ ɔductio psone ex parte tradẽtis ea: ⁊ tũc etiã fit duplr.

Tercia ɔclio. Cõtractus factus in casu scde ɔclusiõis differt a ɔctu facto in casu pme ɔclusiõis ⁊ etiã ɔuenit cũ eo.

Quarta ɔclio. Cõtractus d q̃ i titlo: aliqñ nec ẽ locatio nec ɔductio sʒ ẽ pͣ mutuatio

Quĩta ɔclio. Cõtractus d q̃ in titlo: aliqñ nec ẽ locatio nec ɔductio nec mutuatio sʒ ẽ pͣ pmutatio lʒ qdã dicãt q; sit q̃si vẽditio

Sexta ɔclio. Cõtractus (modificata. de q̃ i titlo aliqñ nec ẽ locatio nec ɔductio nec mutuatio nec pmutatio sʒ ẽ societas et

Septĩa ɔclio. Quacũq; (tũc fit mltiplr. q; pdictaꝝ specieꝝ fiat pdictus ɔctus: ɔtigit eũ fieri duplr. scʒ i sua naturali puritate. id est sine pactis exñtib ɔ naturalia illius ɔctus. Aliqñ pͣo fit impure. id est cũ talib pactis.

Octaua ɔclio. Predictus ɔctus factus impure i aliq̃ pdictaꝝ specieꝝ nõ mutat, ppter h in specie eẽntiali ɔctus licʒ aliqñ i specie moralita q; depuat q̃ alis licitus maneret.

Questio. LXXXIX.

Vtrum cõtractus fm quẽ i specie locatiõis ⁊ ɔductiõis tradunt ⁊ recipiunt aĩalia sit licitus.

Solutio qõnis stat in vna suppositiõe q̃ttuor ɔclusionib ac duob correlarijs in quoꝝ scdo ponent. xij. casus.

In suppositiõe declarat quõ sicut i pdijs ita etiã i diuersis aĩalib vari⁹ vsus vl vsus fructus põt ɔstitui ⁊ ad hoc locari.

Prima ɔclusio. Cõtractus de quo in titulo: est licitus ex genere.

Scda cõclusio. Cõtractus de quo in titulo potest talib9 circũstantijs vestiri q erit etiã simpliciter licit9 z pfecte bonus.

Tercia cõclusio. Cõtractũ de quo in titulo: ptingit septẽpliciter depuari. Et ibi d fictis aĩalib9 q ḡs locat alteri.

Quarta pclio. Ad cog̃scendũ i foro conscĩe an in pdicto ptractu de quo in titulo: seruet circũstantia quõ tam expte mercedis quã exigit locãs z quã dare vult pductor: q ex parte pactoz appositoz: poterũt multũ pdesse quinq regule sequentes que ibidem recensent.

Primũ correlariũ. Q in foro cõsciente pposito aliquo cõtractu locatiõis z conductionis aĩaliũm: nõ est ille mox cõdemnandus vt illicit9 pter hoc solum q locator eorum apposuit aliqua pacta exitẽtia preter vel etiã cõtra naturalia locatiõis z conductionis. Et ibi impugnant modi respondẽdi quozundã iurisperitoz

Scdm correlariũ. Multi cõtractus locationis z pductiõis animaliũ iustificant et multi etiã cõdemnant qui tamẽ nõ iustificant z condemnant nisi ex tacita suppositione cuiusdã cõditionis: que si extet vl nõ extet melius nouit vir rusticus rustice rei gnarus z expertus q doctor scolastic9 rusticarum rerum inexpertus.

Postea formant z ponunt. xij. casus et descindunt quatenus arte descenderdi tales cõtractus p pdictas regulas z cõclusiones tradita: simul z practica vel mõ examinandi habito circa aliquot tales ptractus lector postea ex illis possit seipsum iuuare ad resoluẽdũ se quo ad inumeros alios cõtractus qui hic nõ ponunt. Et in in illis casibus crebro impugnant modi respõdendi ac descindendi quib9 alij respondent ad pdictos casus z hoc ob id q tales aũt non sufficiẽter examinãt de cui9 cõtractus specie sint tales casus qd tamẽ ante omnia faciendũ est. Aut q nõ ex legitio fundamẽto eos pdemnant vel iustificãt.

Questio. XC.

Utrum cõtractus fm quẽ animalia tradunt in specie alteri9 cõtractus q i specie locatiõis rei sit licitus z nominatim qñ tradunt in specie conductionis psone ad operas z in specie pmutationis put illi modi sunt exemplariter tacti in questione. lxxxviij.

Solutio qõnis stat in vna suppositiõe z quinq conclusionib9.

Prima cõclusio. talis cõtractus est licit9 ex genere.

Secunda cõclusio. Talis potest vestiri omnib9 debitis circũstantijs z sic fieri licit9 etiam simpliciter.

Tercia cõclusio. Talis potest septẽpliciter deprauari ex defectu cuiuslibet septẽ circũstantiarum.

Quarta pclusio. Ad cognoscendũ si seruet circũstantia quõ poterũt multũ pdesse quinq regule sequentes.

Correlariũ in quo impugnat responsio alioz ad tres casus qui sunt tales zc.

Quinta conclusio per quã respondetur ad scdam partẽ questionis est ista. Traditio animaliũ facta in specie pmutatiõis eo modo quo casus est posit9 i qõne. lxxxviij. cõclusione quinta est licita dũmodo eq sit cõditio tradentis z recipiẽtis.

Questio. XCI.

Utruz traditio animaliũ facta i specie mutuatiõis put exẽplificatũ est in qõne. lxxxviij. sit licita.

Solutio qõnis stat in duabus conclusionibus: duob9 correlarijs z sex argumentorum solutionib9.

Prima pclusio. Ad hoc q traditio animaliũ fiat licite qñ fit in specie mutui put exẽplificatũ est in qõne. lxxxviij. pclusione quarta: requirit q tradẽs nõ tradat ea propter spem vlli9 lucri vel mercedis.

Scda pclusio. Si tradẽs aĩalia pdicto mõ: estimat ea qñ tradit tũc q̃uis. A. possit dici aĩalia vẽdere z. B. ea emere: tñ nõ põt dici q ibi sit pura vẽditio z emptio: qn etiã interueniat mutuatio.

Postea inferunt duo correlaria d duobus casib9 traditiõis aĩaliũ q̃z pm9 iustificat. scds vt vsurarius pdemnat.

Cõtra scdm correlariũ arguit sex argumẽt̃ satis fortit conãtib9 pbare scdm casum nõ esse vsurariũ vl illicitũ z soluunt.

I N sexto tracta
tu agit de ɔtractu societatis tam in aialibꝫ ꝙ̄ pecuniis cuiꝰ prima questio est .xcij. in ordinatione q̄stionum totius operis.

Questio .XCII.

Utruz traditio animaliū facta ī specie societatꝫ sit licita.

Solutio q̄nis stat in vna suppositōe ꝛ sex ɔclusionibꝫ ꝛ vno correlario.

In suppositione ponunt̄ duo modi contrahēdi societatem in aīalibꝫ p̄ter illos tres modos q̄ positi sūt q̄ne .lxxxviij.

Pr̄ia ɔclusio. Traditio aīalium facta ī specie societatis est ex genere suo licita.

Scd̄a ɔcl̄io. Traditio animaliū facta in specie societatis potest vestiri omnibꝫ debitis circūstantiis: adeo ꝙ erit etiā simpl'r ꝛ ꝑfecte licita.

Tercia ɔcl̄io. Traditio aīalium facta in specie societatꝫ deꝑuat̄ septēpliciter.

Quarta ɔclusio. Ad cognoscendū si seruetur debitꝰ modꝰ: multū ꝓderūt sequētes quinq; regule.

Quīta ɔclusio. Qñ societas aīalium est cōtracta sine pactis exp̄ssis: puta nō fecerīt ɔuentionē quantū vtilitatis vterq; ꝑcipere quātumq; ꝑiculi sustinere: aut q̄nto t̄pe durare debeat: tūc standū est ɔsuetudini illiꝰ loci dūmō illa ɔsuetudo sit equa nō nutriens inequalitatē. Postea formant̄ ꝛ p̄ponunt̄ sex casus tanq̄ societatis aīalium ꝛ resoluunt̄ q̄tenꝰ ante descindēdi casus societatis animaliū ꝑ p̄dictas ɔclusiōes ꝛ reg'as tradita ꝛ practica vl' mō examinādi eosdē ī p̄positis casibꝫ habito: ɔseq̄nter lector valeat se iuuare ad resoluēdos q̄scūq; alios innumeros casus societatꝫ aīaliū. Impugnāt̄ etiā aliq̄n mōi r̄ndendi alioꝝ ad eosdē.

Questio .XCIII.

Utrum traditionez pecunie in specie societatis ɔtingat fieri illis modis q̄bꝫ ɔtingit fieri traditionē aīalium in specie societatis.

Solutio q̄nis stat in tribꝫ suppositiōibus ꝛ duabꝫ ɔclusiōibꝫ ꝛ sex correlariis scꝫ duobꝫ circa primā ɔclusionē. ꝛ q̄ttuor circa scd̄am ꝛ septē argumētoꝝ seu dubiorū circa scd̄am ɔclusionē emergentiū solutionibus.

In suppositionibꝫ describit̄ quid sit alteri tradere pecuniā in specie societatꝫ. Et diuidit̄ societas in pecunia in purā ꝛ īpuram ꝛ ipura subdiuidit̄. ponunt̄ etiā tres modi quibꝫ ɔtingit ɔhi societatē in pecunia.

Pr̄ia ɔclusio. q̄uis videat̄ posse dici ꝙ societas in pecunia etiam possit cōtrahi illis duobꝫ modis quibꝫ in suppositione vnica precedētis q̄nis dictum est: societatem in animalibꝫ cōtrahi: tñ tutiꝰ est vt dicat̄ eā in pecunia nō posse cōtrahi vtroq; illorum modorū. Et hic declarat̄ quid sit interusorium. ꝛ an possibile sit ꝙ quis cōmunicet alteri pecuniā q̄ ad interusoriū retēta sibi p̄prietate pecunie ꝛ ibi ꝑducunt̄ ɔstitutiōes Johānis .xxij. in cōtrariū. Postea inferunt̄ duo correlaria ɔtra Alexādrū de alexandria ꝛ ɔtra baptistā in summa sua eo ꝙ modus eoꝝ imaginādi nō valet q̄ volunt declarare quō fieri possit ꝙ liceat tradēti alteri pecuniā velle inde h̄re fructū. ꝛ improbat̄ eoꝝ distinctio octupliciter.

Scd̄a ɔclusio. q̄uis nō ɔtingat. A. pecuniā suam quo ad cōmoditatē inde ꝓuenibilē cōlcare socialiter ipi. B. citra hoc ꝙ cōlcet eidē etiā p̄prietatē eiusdē. imo si ei eaz cōmunicat quo ad cōmoditatē: oportet ꝙ etiam eā cōmunicet q̄ ad p̄prietatē: tñ nihil ominꝰ illa cōmunicatio facta simul tā quo ad dominiū q̄ quo ad cōmoditatem pecunie pōt cōtingere dupl'r. Et circa p̄mū modū cōtrahendi societatē pecuniariā examinat̄ per tria argumēta ꝛ dubia quō sit possibile ꝙ ex quo pecuniaria societas nō pōt cōtrahi quo ad interusoriū nisi sil' etiā contrahat̄ quo ad dñium pecunie: possit is q̄ posuit pecuniā velle in fine eandē totā solꝰ rehabere si supmāsit ꝛ nullā p̄tē eiusdez dimittere ei q̄ posuit opas q̄ tñ etiā fuit cōdominꝰ eiusdē. ꝛ maxīe cū stet ꝙ nullū lucrum obuenerit ꝛ sic p̄mus nihil habebit q̄ opas posuit ꝛ sic suū capitale ꝑderet: ꝛ tñ ille qui posuit pecuniā nō ꝑderet suū capitale. Itē quomō si pecunia fuisset perdita a fortuna nō debeat etiā is qui posuit opas: sufferre partē damni ꝛ periculi eiusdē pecunie cuiꝰ tanq̄ cōdominꝰ habuit cū alio dominiuz. Et simil'r circa scd̄m modū ɔhēdi societatē pecuniariā scꝫ vbi capital' pecunia ē in fine

diuidēda ⁊ cessura ptim etiam ei qui posu- it tm̄ opas examinanť quattuor dubia vel argumēta quō illud sit possibile saltē licite cū tm̄ etiā capitale ponētis opas nō sit in fi- ne diuidendū scʒ sua psona. Item de picu- lis psone ponētis opas: quomō supportari debeāt ab vtroqʒ. Et quō illa duo sint cō- possibilia qꝫ pmꝰ modꝰ societatis sit licitꝰ et etiam secundus.

Postea cōcordanť opiniōes scti Bern- hardini ⁊ glose. xiiij. q. iij. plerisqʒ. Et descin diť quidā casus ⁊ impugnāť tres decisiōes alioꝝ desup scʒ glo. in. l. j. C. p socio. ⁊ Ja- cobi de Aretio atqʒ Angeli de perusio.

Postea diffuse examinať ille casus i quo in fine societatis pecunia capitalis fuit per dita sine culpa ponētis opas vel p culpam eiusdē: an qui posuit opas teneať illiꝰ dam ni partē sufferre. Et ponunť ad illā partem duo dicta ⁊ postea impugnanť tres respō- siones alioꝝ scʒ glo. in. l. si nō fuerit. ff. p so cio ⁊ Jacobi de Aretio ⁊ alioꝝ. Ad scdāʒ vero ptem respōdeť p sex dicta ⁊ impugna tur snīa Angeli quintuplr.

Questio. XCIIII.

Vtrū traditio pecu- nie facta in specie societatis sit licita et q̄liter cognosceť an sit licita.

Solutio qōnis stat in q̄ttuor pclusioni bus ⁊ vno correlario.

Pria pclusio. Traditio pecunie facta in specie societatis est ex genere suo licita.

Scda pclio. Tal' etiā pōt vestiri circū- stātijs qꝫ erit simplr licita.

Tercia cōclusio. Talis potest septēplici ter depravari.

Quarta pclusio. Ad cognoscendū speci aliter an seruet circūstantia quō, id est debi tus modus cōtrahēdi societatē valēt seq̄n tes septē regule. Et ibi inter cetera de expē- sis an cōmuniter debeāt ab vtroqʒ suppor- tari. Postea formanť et ponunť septē ca- sus tanqʒ sint societatis ⁊ descindunť qua- tenus tradita p p̄dictas pclusiones ⁊ regu las arte descindendi cōtractus societatis si mul ⁊ practica vel mō p responsionē ad il- los septē casus habito: possit lector cōseq̄n ter seipm iuuare ad descindēdum alios in- numeros casus formabiles ⁊ circa vnum quēqʒ illoꝝ casuū excepto vno impugnan- tur modi respondēdi alioꝝum.

Questio. XCV.

Vtrū seq̄ues cōtra- ctus societatis sit licitus ipi. A. scʒ. A. com municat. B. socialiter. xxx. flor. ⁊. B. recom municat. A. opas suas negociādo cū illis xxx. flor. Ita tm̄ qꝫ. A. vult habere terciam partē lucri pueniētis ex negociatiōe ⁊ eti am sustinere solū terciā partē damni pue- niētis in eadē. ⁊ p pseq̄ns vult. xx. ex p̄dictis florenis sibi esse saluos: ita qꝫ qualitercūqʒ illi pereant: vult. B. esse obligatū ad resti- tuendū eos sibi.

Solutio qōnis stat in q̄ttuor pclusio- nibus ⁊ q̄ttuor argumētoꝝ solutionibꝫ.

Prima pclusio In p̄dicto casu. A. a pte rei mutuauit. B. xx. flor.

Secūda pclusio. A. reliquos. x. nō mu- tuauit. B. sed ipsum B. duxit ad negotiā- dum sibi cum illis.

Tercia pclusio. A. censendꝰ est. B. con- duxisse ad opas suas impēdendas circa il- los. x. flor. negociādo cū eis.

Quarta pclusio p̄dictus cōtractus est il licitus ipi. A. Probať duplr.

Postea fiūt q̄ttuor argumenta in cōtra- riū q̄ ⁊ diffuse soluunť.

Dehinc declarať illō qō sepe supius ex- titit suppositū scʒ quō ptingere possit opas vnius socioꝝ equivalere pecunie capitali alterius etiaʒ tanqʒ in fine diuidende inter vtrūqʒ.

Questio. XCVI.

Vtrum sequens cō- tractꝰ societatis sit licitus. scʒ. A. tradidit. c. flor. B. q̄tenꝰ eos exerceat i negociatōibꝫ et B. tm̄ ponit opas ⁊ totū piculū. c. flor. re- manet i piclo. A. ita qꝫ q̄lrcūqʒ pdanť sine culpa ipiꝰ. B. nihil teneť. B. restituere. A. p ill. A. aūt vult qꝫ. B. respōdeat sibi de lu cro fixo p illis. c. flor.

Solutio qōnis psistit in quinqʒ pclusi- onibꝫ ⁊ triū argumētoꝝ solutionibꝫ.

Prima pclusio. Predictꝰ ptractꝰ est vir- tualiter duo cōtractus sese psequētes: hoc est includit duos ptractus qui quodā or- dine censeť celebrari inter eos scʒ societatis ⁊ venditiōis iuris qō habet. A. ad partem lucri socialis.

Scd̄a ꝯclusio. Predict⁹ ꝯtractus q̄ntū est ex genere suo ⁊ de se: est licitus.

Tercia ꝯclusio. Si ꝑ ꝯtractū licitū itelligeremus solū ꝯtractū qui nō ꝯtinet iniq̄tatē ꝯ iusticiā cōmutatiuā: tūc predictus casus etiā pōt esse ex circūstantia licitus.

Quarta ꝯclusio. Q̄uis quidam volentes casum vt ꝓponitur probare esse licitum dicāt hoc multiplici rōne posse ꝓbare: tamē nō omnes rōnes eoꝝ hoc efficaciter ꝓbant Et enumerant̄ quattuor fundamēta eorū atq̄ euacuant̄.

Quinta ꝯclusio. Predictus casus etiā si seruet̄ in eo oīmoda equalitas iusticie commutatiue inter. A. ⁊. B. in vtroq̄ cōtractu incluso ⁊ ita sit oīno equ⁹: tñ adhuc est illicitus ex alijs rationib⁹.

Questio. XCVII.

Utrum ille contractus tanq̄ societatis sit licit⁹ scz. A. tradidit ipi. B. c. flor. vt eos exerceat in negociationib⁹ ita q̄. B. teneat̄ ipi. A. reddere. c. flor. qualitercūq̄ pereāt. ⁊ si qd̄ lucrū inde obuenerit debeat. B. ipi. A. aliquottā partē quā. A. ꝑ tunc specificat scz medietatē vel hmōi. aut dimittit quantitatē eius pendere in placito ipsius. B. si aūt nullū lucrum obueniat: nihil teneat̄. B. ipsi. A. dare nisi capitalem pecuniā.

Solutio qōnis stat in recitatiōe duorū modoꝝ dicēdi ⁊ eorum improbatiōibus ⁊ postea ponet̄ vt videt̄ fundamentalior mo

Prim⁹ mod⁹ est Hostiēsis (dus dicēdi. ⁊ ꝯtinet tria dicta. sed improbat̄ tripl'r.

Scd̄s mod⁹ est Azonis ⁊ q̄rūdā aliorū et ꝯtinet etiā tria dicta. sed impugnat̄ septē

Terci⁹ modus ꝯtinet tria se (pliciter. quētia dicta vel ꝯclusiones.

Prima conclusio stat q̄ i casu qōnis sit substātialiter ⁊ eēntialiter vera societas inter. A. ⁊. B.

Scd̄a conclusio stat q̄ in casu qōnis etiam sit societas q̄ de se ⁊ intrinsece nō sit iniqua ꝯtra iusticiā cōmutatiuā scz cōtinēdo aliquā ineq̄litatē inter. A. ⁊. B.

Tercia ꝯclusio. Casus qōnis est illicit⁹ ipsi. A. etiā si minimā partē lucri velit habere. Dehinc soluunt̄ motiua primi modi dicendi ⁊ destruuntur solatio aliorū ad vnū ex eisdem.

In septio et vltimo tractatu agit̄ de ꝯctu ꝑmutatiōis ⁊ cambij ⁊ ꝯtinet tres q̄stiōes. cui⁹ prima q̄stio est. xcviij in ordine questionū hui⁹ operis.

Questio. XCVIII.

Utruz permutatio sit ꝯtractus licitus.

Solutio qōnis stat i q̄ttuor suppositionibus ⁊ quattuor ꝯclusionib⁹.

In suppositionib⁹ distinguit̄ de triplici acceptiōe ꝑmutatiōis scz generali speciali ⁊ specialiori. Et capta scd̄o mō diuidit̄ i ꝑmutationē numismatū ⁊ reꝝ. Et ea q̄ rerū est diuidit̄ in purā ⁊ impurā. Itē in yconomicā ⁊ lucratiuam.

Prima ꝯcl'io. Permutatio vt in ꝓposito capit̄ est ꝯtractus specialis ab alijs distinctus. Probat̄ inductiue.

Scd̄a ꝯcl'io. Permutatio reꝝ est cōtractus ex genere suo licitus.

Tercia ꝯcl'io. Permutatio rerū pōt tal'r vestiri circūstātijs q̄ erit ꝯct⁹ etiā simpl'r li (cit⁹.

Quarta ꝯcl'io. Permutatio rerū pōt septēpl'r depuari ſm q̄ deficere ꝯtingit qualib3 septē circūstātiaꝝ ad ei⁹ ꝑfectā bonitatē moralē req̄sitaꝝ. Declarat̄ inductiue varijs exēplis i singl'is circūstātijs.

Questio. XCIX.

Utꝝ cambiū sit species ꝑmutatiōis ⁊ licite fieri possit.

Solutio qōnis stat in sex suppositiōib⁹. et. xij. ꝯclusionib⁹.

In suppositōib⁹ declarat̄ q̄s ꝑmutātiuz numisma dicat̄ i p̄nti tractatu cambire. Et diuidit̄ cambiū duab⁹ diuisiōib⁹. Prīo ſm diuersitatē ⁊ idētitatē numismatū. ⁊ ondit̄ q̄ saltē indiuidualis distinctio numismatuz est necessaria ad cambiū. Et ꝓponit̄ casus i quo nequit sciri an sit puꝝ mutuū vl' cambiū mixtū mutuo. Scd̄o diuidit̄ penes puritatē ⁊ impuritatē.

Prīa ꝯcl'io. Cambiū est spēs ꝑmutatiōnis p̄mo ⁊ scd̄o modo capte nō autem tercio modo.

Scđa pclio. Cambiū est pct⁹ distinct⁹ ab aliis. pbat enūerādo aliqs quib⁹ mag' videt idētificari cuiusmodi: sūt mutuatio vēditio emptio. Et iprobant pbatiões alexādri de Alexādria. Et examinat etiā an pecunia sit emibil' ꝛ vēdibil' d facto vl' d iure.

Tercia pclio. Cambiū quātū est ex genere suo est pct⁹ vtilis rei publice ꝛ h siue sit purū siue mixtū ex mutuo.

Quarta pclio. Duas pncipales ptingit subesse causas pter qs ipe. A. scʒ q est qsi ordinari⁹ campsor puta dedit⁹ talib⁹ dans vnū numisma ipi. B. ꝛ recipiēs aliō numisma pōt rōnabilr velle hre lucrū ꝛ pl⁹ velle ab ipo. B. recipe q ei i numismate ddit seu i numismate ei min⁹ dare q ipe a. B. recepit. pbat enūerādo eas. Et in pma enūerant sex modi qb⁹ ptingit campsorē obseq vl' kuire campsuario: ꝛ declarat ratiōe quorū obsequioꝝ liceat sibi aliqd ab eo exigere ꝛ rōne quoꝝ nō.

Quīta pclio. Quis ille q nō est qsi ordinari⁹ campsor seu dedit⁹ campsiōib⁹ nec colligit nec dat extraneū numisma. sʒ solū currēs in patria (sic cōiter vn⁹ h cambit alteri flor. p moneta vl' ecōtra) nō habeat tot causas ꝛ rōnes accipiēdi lucrū a cāpsuario nec etiā hʒ cām accipiēdi tantūdē lucri sicut ille q est talib⁹ ptinue qsi ex officio dedit⁹. Tū talis pōt nō nūq hre etiā aliqntulā cām ꝛ rationē accipiēdi puū qd a campsuario.

Sexta pclio. Duob⁹ mōis ptingit ipm A. lucrari i cambio. s. ex solo diuerso cursu valoꝝ monete ꝛ ex nō solo tali.

Septia pclio. Cambiū est pct⁹ ex genere suo licit⁹ ꝛ h siue sit puꝝ siue sit impuꝝ p admixtiōnē mutui.

Octaua pclio. Cambiū tā puꝝ q mixtū pōt talr vestiri oib⁹ debitis circūstantiis q erit pctus simplr licitus.

Nona pclio. Cābiū tā purū q mixtum mutuo pōt septēplr depuari.

Decia pclio. Cābiū depuat mltiplr ex pte circūstātie quomō. patet enumerando ibi exempla.

Undecia pclio. Ad sciendū si i cambio seruet circūstātia quomō seu debit⁹ modus valēt sex sequētes regule.

Duodecia pclio. Cambiū nō depuat p h pcise q. A. accipit pl⁹ a. B. q ei dederit seu p h q lucrat seu dat vili⁹ numisma ꝛ recipit meli⁹. imo licite pōt h fieri. Probatur dupl'r. Et soluit argumentū in contrariū.

Postea inferunt. xi. correlaria quib⁹ impugnant modi dicēdi alioꝝ de cambio.

Primū est q nō valet diuisio qrūdā distinguētiū cambiū i tres spēs. imo i qttuor vl' qnq dicētes q qddā est qd dicit minutū. Scđo qddā qd dr p lras. Tercio qddā dr siccū. Quarto qddā quod sapit naturaʒ scđi ꝛ tercij. qddam vero ꝛ qnto qd a campsorib⁹ romanis exercet. Et declarant mēbra illi⁹ diuisiōis p exēpla ꝛ improbat illa diuisio septemplicter.

Scđm correlariū. Q nō valet dictum Johan. de lignano in. c. finali. de vsur. dicētis q qñ cāpsor cābiendo recipit vnū denariū p cābiendo flor. q nō videt campsor bñ excusabil' nec bñ tut⁹ i pscia nisi attento interesse vel cursu monete.

Terciū ꝛ alia correlaria vsq ad. xi. inclusiue declarāt d scđo tercio qrto ꝛ qnto cambijs an qdlibet eoꝝ possit cēseri licitū vl' illicitū ꝛ in qb⁹ circūstantijs ac ex q rōne sint talia cābia pdēnanda vel iustificāda. Jdo iprobant mōi dicēdi alioꝝ q vl' indistincte iustificāt aliq talia vl' indistincte dānant vl' ex fundamētis nō validis pcedūt in iustificādo vl' pdēnādo ꝛ ibi de snia scti Bernhardini ꝛ Laur. d Ridol. atq alioꝝ. Ponitur etiā ibidē salutare documētū p pfessorib⁹ ꝛ in foro aie psultorib⁹ cū tales casus eis occurrerīt obseruandū.

Questio. C. ꝛ vltia.

Utrꝝ quādo de aliquo pctu doctores tenēt prias opiniones aliqb⁹ dānantib⁹ eū vt pctm mortale alijs autem cum iustificantibus tanq licitum. Et aliquis contrahit tali cōtractu. Utrum talis contrahens peccet mortaliter. Et generalius potest hec questio moueri de quolibet actu sic scʒ Utrum qñ de aliquo actu doctores tenent ꝛc.

Solutio questiōis stat in quattuor suppositionib⁹ ꝛ trib⁹ pclusiōib⁹ ꝛ. xi. argumētoꝝ solutionib⁹.

In suppositiōib⁹ pmittunt tres distictiones d agēte ꝛ d agere eū actū sup q sunt diuerse snie doctoꝝ ꝛ dant mlta exēpla i būs reb⁹ q tangunt salutez aie sup quib⁹ tñ snie doctoꝝ extant prie.

Pria 9clio. In septem casibꝫ 9tingit ꝙ agēs talē actū de quo (mō tacto i titulo) doctores tenent 9rias snias: peccat mortalr. Probaī enūerando eos. ꝛ in septīo casu recensent septē causē ꝑpter q̄s aliq̄s potiꝰ debet adherere vni opinioni doctoꝝ q̄ȝ alteri alioꝝ ꝛ ita vnā opinionē ꝑferri alteri.

Scđa 9clio. In duobꝫ casibꝫ nō peccat ille q̄ agit actū de q̄ doctores tenēt ꝛc. vt in titulo. Probaī enūerādo eos ꝛ scđs casus ꝓbaī tripliciter. Ubi int cetera etiā examinaī an ad h̄ ꝙ hō dicaī fecisse qđ in se est ad sciendū in casu de quo est doctoꝝ varietas: q̄ opinionū sit vera: sufficiat studiuȝ ꝑ intellectū adhibuisse ꝛ nō requiraī etiā deum ꝑ affectū ꝓ sapiā ꝛ sua illumiatione inuocasse. vbi q̄druplicitér ondītur ꝙ etiam illud scđm requirit.

Tertia 9clusio. Alicui ꝯfessori licitū est absoluere illū q̄ ſm tenorē scđe 9clusionis egit actū de q̄ (ꝑdicto mō) doctores tenent 9rias snias ꝛ tn̄ alteri nō est licitū illū absoluere. Probaī distinguēdo d̄ ꝯfessore ordinario ꝛ nō ordinario: spontaneo vel necessario. Postea arguit. xj. argumentī vbi inter cetera scȝ in q̄rto examinaī an diuini iuris ignorantia inuincabilis possit cadere in facientē qđ in se est. Et in sexto septimo octauo ꝛ nono examinanī ille auctoritates scȝ Tene certū ꝛ dimitte incertum ꝛc. Qui amat ꝑiculū ꝑibit in illo. In dubijs tutior via est eligēda. Bonaꝝ mētiū est ibi culpā agnoscere vbi culpa nō est: ꝛ quedā alie auctoritates. Atq̄ȝ ita finis opi imponiī i eo de quo dicit. 9summatio sermonū ipse est cui sit laus ꝛ gloria per infinita secula seculorum fiat fiat.

Explicit summariuȝ a compilatore subsequentis operis: loco tabule alphabetice super eodem collectum.

Inter additiones

9firmatorias ac ampliꝰ resolutorias: quas compilator opis summario inseruit: potiores sunt tres. quaꝝ duas lector inueniet in questiōe. xxxiij. vnā quoq̄ȝ satis diffusam i questione. lxij. de multiplici deceptione in 9tractibꝫ venditiōis ꝛ emptiōis: ꝛ nullitate ac rescissibilitate eorundē: cū multoꝝ argumentoꝝ solutionibꝫ de supuendente nō vltra dimidiū iusti p̄ecij si restituere teneatur supacceptum. Cetere additiones pauicule sunt atq̄ȝ breues.

Correctura quarū-

dam dictionū sequentis operis.

In questiōe. lxij. in scđa solutiōe scđi argumēti supfluunt ille dictiones scȝ. ſm aliquos. ſm illos. Itē vbi stat dixi notanter ꝛc. hoc supfluit vsq̄ȝ ibi. prima. inclusiue.

In eadē questiōe in quarta 9clusiōe ibi: si placet emptori. debet stare. si placet sibi. Et ibidē. aut si emptor vult. debet stare. si ipse vult. Et ibidem supfluunt ille dictōes scȝ. ſm aliquos. ꝛ ly quare. vsq̄ȝ ibi. etiam. inclusiue.

In questione. lxxix. in fine scđe suppositionis ibi. confundūt. debet stare: equiuocant.

In hoc ꝓlogo septem agi lector videbis.

Primo eteñ cur in opis huius exordio eoꝝ q̇ de ꝯtractibus scripserunt cõmemorent nomina q̄druplex causa introducit.

Scdo ꝙ nõ impertinẽs nec alienũ sit a theologis ꝯctuũ tractari materiã ostendit.

Tertio prudẽtia atq3 moderatio q̄ respõdendo in foro ꝯsciẽtie ad casus ꝯtractuum seruãda est q̇busdam documẽtis exponit.

Quarto studiũ eiꝰ theologie quã practicam (q̄uis vniuersa talis sit) appellamꝰ: puta q̄ ad resoluendũ xpifideles ꝛ ad ꝯsulenduꝫ eisdẽ sup materia rerũ agibiliũ atq3 moraliũ casuum ꝛ peccatoꝝ in foro ꝯsciẽtie dirigit lectori consulitur.

Quinto ꝙ a theologo in p̄fata theologia canones. imo et leges oportunas (parce tñ) introduci congruũ sit atq3 expediens tangit.

Sexto sup eo ꝙ opis huius stilus minus cultꝰ ẽ atq3 comptus vtputa qui scholasticus esse debuit excusatio p̄mittit.

Septimo ꝛ vltimo opꝰ p̄sens i septẽ tractatꝰ ꝛ centũ q̄stiones discindit.

Prologus huius operis

b

Enignū et plenū ingenui pudoris est fateri per quos ꝓfeceris: obnoxij autē ꝓfecto animi ⁊ infelicis ingenij ē: malle furto depꝛehendi q̄ȝ mutuū reddere. inquit Plinius ad Vespasianū imperatorē in pꝛohemio naturalis historie. Hac igitur alijsq̄ȝ tribꝫ ex causis. eoꝝ noīa in huius opis exordio memorabo: q̄ in materia cōtractuū scripserunt: in quoꝝ labores ꝓ mea aliorūq̄ȝ vtilitate atq̄ȝ ꝓfectu introiui: q̄bus gratias habeo. q2 ex eoꝝ sentētijs vsq̄ȝ eo ꝓfeci quo ad p̄sentis opis cōpilationē ꝑueni. Dehinc ad studium quo quisq̄ȝ agibiliū reꝝ moraliū quoq̄ȝ casuū decisiōes addiscat: veluti maxime necessariū ⁊ vtile quinimo ⁊ subtile exhortabor. Eam q̄ȝ modestiam atq̄ȝ prudentiam exponere curabo q̄ seruāda est in cōsulendo ⁊ respondēdo ex hoc opere vel alioꝝ tractatibꝫ ad casus qui ꝓ foro ꝯsciētie in materia cōtractuū fuerint oblati. Demū incultum operis stilum excusabo. librū q̄ȝ ipm in tractatus atq̄ȝ q̄stiones discindere. ⁊ sic rem ipaȝ aggredi studebo. Predicte itaq̄ȝ p̄mittende cōmemorationis prima causa hec est. ne me quispiaȝ tot tātorū q̄ȝ ac tam varioꝝ contractuū siluā: quorū ē abissalis vorago: nullo p̄uio duce semitam monstrāte existimet ingressum fuisse: ꝑut in simili beat⁹ Hieronym⁹ in epistola ad Paulinū de oībꝫ sacre scripture libris: ex aliaꝝ artium ꝓfessoribus docuit: min⁹ etenī fidei in sic confecto remaneret opere.

Scđa ne supfluū laborē adijsse videar q̄ post tot tātosq̄ȝ etiam ipe hac in re quidpiam scribere volui. siquidē q̄ ex nostris magistris fuere vel non nisi de vna vel de paucis speciebus cōtractuū ⁊ de his q̄deȝ admodū breuiter ⁊ nōnūq̄ȝ iure improbāda determinauerūt: nec ita ad saturitatem emergentes difficultates demessuerūt q̄n multas spicas post terga metentiū iuxta legis edictum paupꝛibus ⁊ egenis cū moabitide reliquerint: nōnulla quoq̄ȝ demessuerunt q̄ forsan ordinatius post hac componi debuerant. Stamina enī ⁊ fila (vt inquit Hieronym⁹) nōnunq̄ȝ ponūt priores vt posteri vestem inde ꝯficiāt. et (vt cū eodem Hieronymo in p̄fatione cōmentarij ep̄le ad ephesios loquar) neminem manu ꝯserta: vt nostra trāsscribat vel legat: ī ius trahere volo: me imperitior quisq̄ȝ lectur⁹ est: tua forsitan dicta si scripseris Tull⁹ admirabitur. Nunquid aut tertulian⁹ beatum martyrē Cypꝛianū: aut Cypꝛian⁹ Lactātiū: aut Lactanti⁹ Hylariū a scribēdo deterruit. Magna eminere nō possūt: nisi parua fuerint. Primū non dicitur nisi scđm seq̄tur ⁊ tertiū. ad sūma non scandimus: nisi ꝑ ima gradiamur. hec ille. Si alijs qđ scripsero nō placet: mihi ipi tn̄ cecinisse iuuabit: hoc dicturus qđ beatus Augustin⁹ in prologo tertij libri đ trinitate ait. Multa nesciebam q̄ scribēdo didici. et p̄mo libro caplo q̄rto. donabit deus vt eis ministrādo que legāt: ipe quoq̄ȝ ꝓficiam. et cupiēs respondere q̄rentibꝫ: ipe quoq̄ȝ inueniaȝ q̄ querebam. hec ille. Nec si alij quidpiā scripserit: ipe silere debeo. vnde idē p̄mo đ trinitate ca. iij. ait. Utile est plures libros a pluribꝫ diuerso stilo etiam de eisdē q̄stionibus fieri: vt ad plurimos res ipa ꝑueniet: ad alios sic: ad alios autē sic. Et idē in ꝓlogo tertij libri ait. Tāto facili⁹ inuenitur: q̄nto plura talia esse potuerunt. Tertia causa vt his in quoꝝ labores prius pro meo aliorumq̄ȝ ꝓfectu īntroiui: atq̄ȝ dehinc ad p̄sentis opis qualēcūq̄ȝ cōpilationem ꝑueni: nō ingratus videar: neq̄ȝ furti suoꝝ dictoꝝ argui queam: ⁊ cōpēdij maiorisq̄ȝ vtilitatis causa: semel ꝓ multis vicibꝫ eos ibi vbi possibile atq̄ȝ vtile fuit cōmemorasse sufficiat. ita enī nemo mihi ob id indignari valebit: q2 ibi non eoꝝ attexuerim nomina: vbi nec possibile (saluis veritate atq̄ȝ cōpendio dicendo: ū) fuisset. nec si fieri potuisset: id expediuisset. sed lōge plus laboris q̄ȝ vtilitatis: q̄nimo dispendium non paruū lectori atq̄ȝ operi attulisset. neq̄ȝ enī verū est hanc illius fuisse conclusionē: ꝓbationem: argumentatiōē: solutionē aliamve q̄lemcūq̄ȝ sententiā: qui nec vniuersa illa posuit q̄ in eadem ꝯclusione: ꝓbatione. ⁊ sic de alijs tanq̄ȝ ad veritatē eiusdē aut ad efficaciā eius munimentū illius req̄sita ab alio quopiā in vnū colligata atq̄ȝ cōtexta fuerūt: neq̄ȝ eius dicēda est esse illa

Prologus huius septipartiti

sincera veritas quā ipse nequaq̄ purgatā
sed falsis fermentatā atq̄ ꝑmixtam aut for-
san indigesto crudoq̄ ordine ac diminut⁹
q̄ necesse esset cōportauerat. Hāc autē
eorū ex quibꝫ quisq̄ ꝓfecit memoriam: ⁊ si
non sit vsquaq̄ necessariū: etiam si id a
principio opis fiat ꝑmittere: sicut neq̄ in
ꝓcessu ei q̄ cōpendiosiorē vtiliorē ac magi-
straliorē modū ꝓcedēdi suare voluerit: ex-
pediens vel possibile est illam passim at-
texere: cum plurimi ex priorib⁹ atq̄ de-
hinc ex recētiorib⁹ potissimūq̄ nostre pro-
fessionis doctorib⁹ nequaq̄ vel hoc vel il-
lud egerint: q̄nimo nonnulli ex illis: multas
ꝑ columnas crebrasq̄ ꝑ paginas etiam
forma dicendorum et qualitate ac quāti-
tate eorundem inuariata: aliorum ponen-
tes sententias: nullatenus eorundē appo-
suerint nomina: nec saltē a principio ope-
ris eorū: vtputa ex quibus ꝓfecerint ꝑmi-
serint memoriā. Id tamē ⁊ si non neces-
sariū: benignū tamē simul ⁊ cautū fieri ar-
bitror. Benignū q̄dem ꝓpter supra dictā
Plinij sententiā. Cautū vero aduersus ob-
trectatorū maledicta: qui cū ipsi torpescāt
ocio: alijs laborantib⁹ inuidere solent: ⁊ in
eo se scire aliquid arbitrant̄: si alienis ope-
ribus detrahant: qui si stilum figerēt ⁊ tria
verba (vt Hieronym⁹ inquit) cōponerēt:
seq̄ metipsos experirent̄: forsan ex labore ꝓ-
prio discerent laborantib⁹ ignoscere. Hi
sunt qui vel aliorū dicta non ꝑuident aut
his ꝑuisis nec vetera cū nouis de thesau-
ro suo proferunt nec ex antecessorum sta-
mine ⁊ licio vestem conficiūt: nec ꝑinuētis
quidpiā adijciūt: nec ex aliorū manipulis
(⁊ si demessis non tamē colligatis) vnacū
spicis post terga metentiū relictis fascicu-
lum cōponūt. sed potius ceteros huiusce-
modi vtilem laborem exhibentes furti ar-
guunt: sicq̄ alij ante eos scripserant inserta
suis opibus inueniant: q̄si vel ipsi vel vlli
alij sint q̄b⁹ dici nequeat. Quid habes qđ
non accepisti. nec eorū maliuolētie obstat
quātūcūq̄ talia que ab alijs accepta suis
inseruerunt libris a falsitatis ac impugna-
bilitatis scoria magis purgata ⁊ additiōib⁹
necessarijs amplius stipata: ꝓpugnaculis q̄
plurib⁹ q̄ ante fuerint munita ac ad melio-
rem formā redacta compererint. Hinc
forsan ⁊ Hieronym⁹ crebro eorum qui an-
te se hos quos ipse exponēdos sumpserat
libros cōmentati fuerant ⁊ ex quibus ipse
ꝓfecerat recensere in ꝑfationibus cōmen-
tariorum suorū nomina assolet atq̄ volu-
mina: que ⁊ se vidisse memorat: vt in ꝑfa-
tione cōmentarij Esaie: Osee: Matthei et
epistole ad Galathas est cernere. furti eni
eum calūniabant̄ emuli tanq̄ qui aliorū
sentētias suis cōmentarijs insereret. vnde
in ꝑncipio operis sui de hebraicis q̄stioni-
bus (qđ nouū tam grecis q̄ latinis vsq̄ ad
id locorū inauditū: in ꝑfatione alterius li-
belli scꝫ de interpretationib⁹ nominū he-
braicorū appellat) ait. Id qđ Therētio ac-
cidit sustineo: qui comediarū ꝓlogos i de-
fensionem sui scenis dabat: vrgebat eni eū
Lucius lauini⁹ nostro Lutio similis ⁊ q̄si
publici erarij poetā furem criminabatur.
Hoc idē passus ē ab emulis ⁊ Mātuan⁹
vates vt cū q̄sdā versus Homeri trāstulis-
set ad verbū: cōpilator veterū diceret̄: q̄b⁹
ille respondit: magnarū esse virīū: Hercu-
li clauam extorquere de manu: sꝫ et Tulli⁹
qui in arce eloquētie romane stetit rex ora-
torum ⁊ latine lingue illustrator: repetūda-
rum accusatur a grecis. non mirum ergo si
contra me paruū homunculū imūdi sues
gruniant ⁊ pedib⁹ margaritas conculcēt:
cum aduersus doctissimos viros ⁊ q̄ glo-
ria inuidiam supare debuerant liuor exar-
serit. hec ille. Quā ꝓpter expediens atq̄ vti-
le lectori pariter ⁊ auditori sit i ꝓcessu ope-
ris ita (vt ꝑmissū est qđ ⁊ hic seruabit̄) age-
re: q̄q̄ is sit modus ꝓcedēdi cōpendiosi-
or quē ⁊ nostri magistri priores atq̄ poste-
riores seruauerint: i cuiusdā alterius ope-
ris ꝓlogo deductum si quesiueris forsan i-
uenies. Quarta causa vt me non insoli-
tam a theologis tractari materiam aggres-
sū fuisse appareat: quā tot tātiq̄ ex magi-
stris nostris disputauere. ex quibus qui se
quūt̄ fuere. scꝫ doctor irrefragabilis Alex
ander de ales in tertia ꝑte sūme. q. xxxvj. ⁊
lxvj. Doctor solennis Hainric⁹ gandē-
sis in diuersis q̄stionibus quodlibetorū
suorū: nominatim in quodlibeto ꝑmo. q̄-
stione. xxxix. ⁊ sequentib⁹ ⁊ q̄dlibeto octa-
uo. q̄stiōe. xxiiij. ⁊ quodlibeto sexto. q̄stio-
ne. xxij. Sanctus etiam Thomas scda
scde q̄stiōe. lxxvij. per quattuor articulos.
⁊ q̄stione. lxxviij. per quattuor articulos.

Item in epistola quadam ad lectorē Florentinum missa ⁊ in quodlibetꝭ quodlibeto scdo articulo decimo. et q̄dlibeto tertio articulo. xix. Richardus etiā de media villa in q̄rto. dis. xv. articulo q̄nto. q̄stione quinta ⁊ sexta. Preterea doctor subtilis Scotus paululū diffusiꝰ q̄z supra memorati multū subtiliter de cōtractibus disseruit in q̄rto. dis. xv. q. ij. Petrꝰ d̄ palude in tertio. dis. xxxvij. Johānes neapolitanus in quodlibetis suis. Ceteri denicꝫ in scriptis suis circa magistrū in tertio libro nōnulla scripserunt de contractibꝫ. Sed hi omnes pauca q̄dem ruptura vel de vna tm̄ specie ɔtractus: vlʼ si d̄ pluribus: tamē transitorie atcꝫ raptim: nec tanta quāta dici poterāt. īmo quāta necessitas exigit scripserunt. nec abre: quoniam circa sententiaꝝ libros eis desudantibꝫ: aliarū tantarū reꝝ maiestas eis occurrens emersit: vt vix pro illis eorum suffecerit etas atcꝫ studium.

Ob qd̄ ⁊ post illos Gregoriꝰ de Arimino: Heinricꝰ de hoyta: Heinricꝰ d̄ hassia: Johānes de ripa ordinis minorū: Johānes de gersona cancellariꝰ parisiensis: sanctus etiam Bernhardinꝰ: ac Johānes nider speciales sup̄ hac materia tractatulos ediderunt: cōsiderantes forsan q̄ q̄z cōtractuū materia. īmo vorago foret q̄si mare magnū ⁊ spaciosum manibꝫ in q̄ reptilia quorū non est numerus: nō indignū esset super ea specialem facere indaginē. Insuper vtriuscꝫ iuris textus in his titulis q̄ ad materiam contractuū reprobandorū vel approbādorū aut defensandorū q̄tenꝰ ad forum anime ⁊ theologicum attinet aliquid vtilitatis conferre videbanť diligenter consideraui: vnacū lecturis quorundā dominoꝝ iuristaꝝ desuper: nominatim in canonico iure domini Panor. in varijs titulis tertij libri decretaliū ⁊ in q̄nto libro in titulo de vsuris: simul ⁊ in quadā eius disputatione que incipit Augerio. Similiter ⁊ repetitionem domini Laurentij de Ridol. sup̄. c. consuluit. de vsuris. Et in ciuili iure aliquādo lecturā domini Pauli de castro: aliquādo Bartholi ⁊ Baldi: accedente sepe super eisdem textibꝫ atcꝫ scriptis viue vocis cū dominis iurisperitis collatione. Sūmistas etiam ⁊ dominorum iurisperitorū de contractibꝫ tractatulos aliquos ⁊ nōnullorū super talibus p̄posita consilia: quorum aliqui satis vtiliter atcꝫ particulariter scripserunt videre curaui atcꝫ vidi: in hoc nostros imitatꝰ magistros: quoniā ⁊ ipsi tam iura q̄z sūmas iurium sepe conspexerūt. Testanť illd̄ Alexandri de ales ⁊ Richardi de media villa iuribꝰ plurimū referta opera: ac sācti Thome ⁊ Scoti sup̄ quarto libro scripta: q̄z q̄z nostri magistri suo more eorū ex quibus hauserunt vel ꝓfecerunt soliti fuerunt reticere nomia. Raymūdi summā atcꝫ Hostiensis viderunt ⁊ tamē vix vltra illud semel inuenies Raymundū ab Alexandro cōmemoratum qd̄ ponit in q̄rta p̄te sūme. q. xxiij. in fine. Forsan aūt eo p̄moti fuerūt q̄m (vt iura inquiunt) om̄ia ea nostra facimus quibus auctoritatē impartimur vt in ca. si apostolice. de p̄bendis. libro. vj. Non eni ido: quia p̄cedentes magistri ita senserunt: ideo sic per posteros sentiendū est. sed quia ratione ꝓbabili aut auctoritate solida ita esse ɔuincitur. put in simili docet beatus Augustinꝰ in ep̄la. ix. ad beatū Hieronymū. de quo in. c. ego. dis. ix.

Nō igitur rem a theologꝭ tractari insolitam aggrediar: necꝫ etiā falcem mittā in messem alienā de contractibꝫ scribendo. sicut nec supra memorati theologi: terminos quos posuerunt patres eorū transijsse censendi sunt: de contractibꝫ disserendo. quoniā ⁊ si iurisperitorū sit de cōtractibꝫ scribere. q̄tū ad forum attinet contentiosū: quibꝫ scꝫ modis sup̄ contractibꝫ agatur: que actio actori competat: qualiter denicꝫ lites sup̄ illis dirimanť: q̄tum tamē anime forum cōtingit ⁊ cōsciētie: ad theologū recurrendū cēseo simul ⁊ morales ph̄m naturali legi intentem. Primū equidē ex eo patet: quoniam ille contractus vt iniquꝰ in foro conscientie dānandus est q̄ charitati q̄ ad primū est aduersatur. ⁊ quis vel q̄d charitati ad primū aduersetur meliꝰ nouit q̄z theologus: cuius vniuersa lex quā ꝓfitet ⁊ ꝓphete pendent in ea: vt diligat homo deū ex toto corde ⁊ primū sicut seipm̄. Mat. xxij. Nunq̄d non theologus noster Paulus p̄cipit dicens. Ne quis supgrediat necꝫ circūueniat in negocio fratrem suum. j. Thessal. iiij. Aut vnde scis q̄ fraude itꝰ

ant circũuentus ɔtractus in foro cõsciẽtie
penã meret̃:nunq̃d nõ ex eo q̈ Paul⁹ p⁹ p̃
dicta vbi supra subiecit dicẽs.qm̃ vindex
ẽ dñs de his oibus.Est p̃terea diuina lex
sufficiẽs illuminatrix in his q̃ ad forũ cõ⸗
scientie ptinent.alioquin xp̃s suã policiaȝ
insufficiẽter instituisset:imo in necessarijs
ad salutem defecisset.qđ longe sit a mẽtibꝫ
fidelium.Ad pfessorẽ igit̃ diuine leg̃ etiã
attinet de ɔtractibus q̃tum ad cõscientie
forum spectat ex principijs theologic̃ at⸗
q̃ naturalis leg̃ differere.Diuina deniq̃
atqȝ naturalis lex talis tantaq̃ ẽ.vt q̃ eius
p̃ncipijs puis q̃deȝ ĩ q̃ntitate:magnis aũt
in virtute(qm̃ inumeras in se claudũt cõ⸗
clusiões)inĩit̃ atq̃ sic đ casibꝫ loq̃t̃ haud
q̃q̃ sine lege loquit̃.etiaȝ si iura humana
omittat.ita vt nõ op⁹ sit illđ ei dicere.Eru
bescimus cũ sine lege loquimur. Scđȝ
p̃o liquet:qm̃ fere oẽs ɔtractus sunt đ iu⸗
regentium.q̈ p̃o quidaȝ de iure ciuili esse
phibẽtur:id quo ad formã quandã positi⸗
uam seruandã ⁊ solẽnitates quasdam ⁊ q̃⸗
dam alia q̃ circũstant contractũ extrinsec⁹
veritatẽ quidẽ habet.ipa tamẽ eorũ equi⸗
tas ⁊ radicalis natura a iuregentium ẽ de
riuata. Quis aũt q̃ iurisgentiũ sunt meli⁹
nouit q̃ moralis phs naturali initens lu⸗
mini rõnis:Nam que iurisgentiũ sunt:le⸗
gis naturalis sunt.cum iusgentiuȝ species
sit iuris naturalis.Diuidit̃ eni apđ magi⸗
stros nr̃os nominatim Alexãdrũ de ales
ĩ tertia pte sũme.q.xxvij.mẽbro q̃rto.arti.
j.ius naturale in ius naturale natiuũ.⁊ na
turale hũanũ.⁊ naturale diuinũ.⁊ p scđm
intelligit iusgẽtium:vt ibidẽ ptȝ.Que aũt
leg̃ naturalis sũt sanctiões:moralis phs
ɔtemplat̃.sicut theolog⁹ diuine legis p̃ce⸗
pta:⁊ iurisperit⁹ hũani iur̃ decreta rimat̃.
Si insup iuris canonici atq̃ ciuilis sciẽ
tie ɔtract⁹ si iusti vel iniusti sint diiudicãt:
nunq̃d nõ sciẽtie q̃bꝫ ille subalternãt̃ certi
us iudicabũt:Utiq̃ teste Aresto.p̃mo po
sterioꝝ.iuris aũt canonici scia theologie
subordinat̃ ⁊ quodãmodo subalternat̃.p
ut tãgit papa i.c.q̃liter.de accusatiõibꝫ.di⸗
cẽs.Ex auctoritatibꝫ ve.⁊ no.testamẽti p⸗
cesserũt canonice sanctiões.q̃si p̃tẽdat eas
quodãmodo correlaria fore diuinaꝝ con⸗
clusionũ.Iuris p̃o ciuilis scientia morali
phie subordinatur:adeo vt phia moralis
etiã ciuilis sciẽtia nomiet̃ ab Aresto.p̃mo
ethicoꝝ.Uñ rite Arestoteles finẽ imposi
tur⁹ sue ethice ad legislatiuaȝ descendit:vt
insinuet:q: legũ sciẽtia a moralis phie fe⸗
de deriuat̃. Propterea adhortãdi sũt dñi
iuriste vt ĩ ɔdẽnãdo vel iustificãdo aliquẽ
ɔtractũ:nõ adeo fixi:adeo p̃sii suis inhere
aut textib q delectis oculis in mebranis
in aĩaliũ scȝ pelles:nõ assurgãt.ɔtẽti tm̃ q̈
sic sciant eẽ scriptuȝ:vel q̈ talis doctor ita
sentit ĩ lectura sua.q̃si h̃ eis sufficiat si non
exerceãt intellectũ rationẽq̃ ɔsulãt inuesti
gãdo ꝓpter q̃d ẽ ɔdẽnat⁹ vl' iustificat⁹:⁊ re⸗
soluẽdo effectũ ĩ causã ⁊ ɔclusionẽ(vtputa
ɔstitutionẽ canonicã vel ciuilẽ:solũ dicen
tẽ q: ẽ)reducẽdo ĩ p̃ncipia theologica vl'
philosophica moralia vnde deriuat̃. Nõ
eni rõ ex lege:sȝ lex ex rõne ꝓcessit. Uñ
sepe id accidit q̈ si hõ dimitteret capl'a hu
manoruȝ iuriũ ⁊ oculos rõnis in p̃ncipia
charitatiue atq̃ naturalis legis attolleret
lõge citi⁹ facili⁹ atqȝ sereni⁹ sup cõtractibꝫ
⁊ alijs moralibꝫ atq̃ agibilibꝫ iudicaret.si
cut etiã sepe dũ in allegationibꝫ iuriũ veri
tas impugnari videt̃:si hõ dimitteret glo⸗
sas sup glosas:⁊ recursus fieret ad nudam
text⁹ lr̃aȝ:aptior sibi pateret intellectus:vt
Pe.đ aleaco sepe sibi accidisse testat̃.Ois
q̃ppe lex ciuil' rõni initit̃ suo modo. Nec
leges sũma eq̃tate ⁊ rõne ordinate forent:
nisi naturalis rõnis luĩe legislatores ac
iuriscõsulti philosophando eas decreuis⸗
sent. Ob qđ cãcellari⁹ parisiẽsis ĩ tracta
tu de solicitudie eccl'iasticoꝝ nõ imerito il
los sugillat q̃ ad sola singularia se totos
dant:nullã ad p̃ma p̃ncipia resolutiõeȝ fa
ciẽtes:q: vel illa nesciũt vel negligũt:aut
toti lr̃ales ⁊ sine spũ carnales sũt:vel exce
cat eos malicia hec vel illa.alios p̃o econ
tra cõmẽdat q̃ singularia caute colligũt et
sapiẽter ad regl'as resoluũt generales:col
ligẽtes pariter q̃ fuerit ratio date legis:qñ
q̃ p eleuatiõeȝ mẽtis ad regulas diuinas:
qñq̃ ad humanas. hec ille. Unde sepe
dñis iurist̃ nõ resoluẽtibꝫ.q: ẽ in propter
q̃d:accidit ĩ talibꝫ q̈ q̃ ĩ hũano iure admis⸗
sa iueniũt:credãt dispẽsatiue eẽ admissa et
in illis specialitatis rõneȝ hr̃e locũ:q̃ si ad
theologica p̃ncipia leuarẽt oculos:longe
aliter sicut deberẽt sentirẽt.put in.q.xxx.
⁊.xciij.patebit.⁊ in alijs. Despiciebãt

sapiētes mūdi nr̄i anachorete magni Anthonij sapiaꝫ. eo ꝙ lr̄as non didicerat. At ille. Rn̄dete inq̄t mihi. q̄d prius ē: sensus an lr̄e: ⁊ q̄d cuius exordiū: sensus ex lr̄is: an lr̄e oriūť ex sensu: Illis asserētibus. qꝛ sensus auctor atq̃ inuētor esset lr̄aꝝ: ait. Igitur si cui sensus incolumus est: h̄ lr̄as nō requirit.

Sic etiā h̄ q̄ri pōt. an h̄ ꝙ hūana iura ꝯctus in se iniq̄s ꝯdēnarūt. ⁊ i se licitos approbarūt: ex lege diuina ⁊ naturali ꝓcesserit. vl' ecōtra. ideo lex diuia ⁊ naturalis eos ꝯdēnauit vl' approbauit. qꝛ sic hūana iura de eis decreuerunt: Sane: neq̄q̃ rn̄debis scōꝫ. ſ̄ theologicis ꝑncipijs atq̃ naturalis legis fundamētis institutus: eorūdē dep̄hēdere poterit approbationē aut ꝯdēnationeꝫ. Diuia eni lex eius qd̄ i se iustū vel iniustū est q̄ɫtū ad theologicū forū attinet doctrix est atq̃ iuentrix suffiēs Ad talis eni iusta vl' iniq̄: iura hūana declaratorio se habēt mō ita vt nō ꝓcise ideo mala sūt. qꝛ sic de eis decretū ē: sꝫ ideo d̄ eis sic decretū ē. qꝛ ex diuine ⁊ naturalis legis ꝑncipijs reperti fuerūt tales. Quid aūt nob̄ obstare poterit si pauculi q̄dā ꝯctus i mediū adducāť q̄ nec ex diuina lege: nec naturali lege a ph̄o vt iniq̄ ꝯdēnari possunt: q̄s tn̄ iurisperitus ꝯdēnare poterit. eo ꝙ iure positiuo forte tn̄ videāť ꝓhibiti. Naꝫ qd̄ modicū ē: ꝓ nihilo reputať. Deniq̃ ꝙ tales (si q̄ sint) ꝓhibiti sunt plerūq̃ venit ex eo. qꝛ vl' speciem mali p̄ferūt: vl' mali p̄stāt occasionē: vel maliuolis atq̃ malitiosis negociatoribus sūt spelūce latronuꝫ. Vn̄ aūt scies. qꝛ merito tales ꝓhibēdi. imo etiaꝫ lege diuina actu ꝓhibiti sūt: nisi qꝛ lex diuia ait. Ab omi specie mali abstinete vos. j. ad Thessal'. v. ⁊ Ve mūdo ab scādalis. Mat. xviij. ⁊ h̄ q̄ ad scōꝫ. et Si manus tua ⁊ pes tuus scādalizat te: abscide eū ⁊ ꝓijce abs te. ibidem. ⁊ h̄ q̄ ad terciū. At hec ꝓ nūc sufficiāt. qm̄ qd̄ ad theologū de ꝯctibus determinare i suo foro spectet: latius tractabiť infra. q. xlix.

Est aūt mihi animus deo duce ⁊ docēte duo facere. scꝫ iniq̄s ꝯctus: legi diuine ⁊ charitati ac naturali eq̄tati aduersātes ⁊ eoꝝ defensores ꝯdemnare: ⁊ eos tales ostendere (est eni via q̄ videť hoi recta: ⁊ nouissima eius ducunt ad mortē. Prouer. xiiij.) atq̃ ecōtra ꝯctus: illis legibus atq̃ hūanis sanctiōibus nō aduersantes: ⁊ ꝯdēnātes eos iustificare. Nā nō tn̄ sūt impij ꝯctus ꝯdēnādi: sꝫ etiā ne sup iustis ꝯctibus ꝯsciā iusti viri inq̄eteť: ⁊ illō. i pace factus ē locus eius: iusti ꝯctus sunt defensandi Vn̄ ad iudicē i foro ꝯsciē p̄sidētem vtrūq̃ attinet. Ad qd̄ audi Esaiā dicētem. Ve q̄ dicitis malū bonū: ⁊ bonū malū. ponentes tenebras lucē: et lucem tenebras. ponētes amarū i dulce: ⁊ dulce i amaꝝ. Esa. v. Audi ⁊ sapiētē dicētē. Et q̄ iustificat impiū et q̄ ꝯdēnat iustum abominabilis est vterq̃ apō deū. Prouer. xvij. Ezechiel. etiā. xiij. ca. vtrūqꝫ ꝯdēnat dicēs. Ve q̄ ꝯsuūt puluillos sub omi cubito manus: ⁊ faciūt ceruicalia sub capite vniuerse etatis ad capiendas aīas. ⁊ h̄ q̄ ad ꝑmum. et infra. Pro eo ꝙ merere fecistis cor iusti mēdaciter: quem ego nō ꝯtristaui ⁊c. ꝓpterea eruā populuꝫ meū de manu vr̄a. ⁊ h̄ q̄ ad scōm. ⁊ vtrūq̃ simul cōplectēs sugillat eos q̄ aīas q̄ non viuebāt viuificabāt ⁊ aīas q̄ nō moriūť iterficiebāt. Regia itaqꝫ via i ꝑmis eundū ē: vt nō declineť ad dexteram: ne nimis emūgēdo: sāguinē eliciamus. ⁊ ꝯscias infirmorū fratrū ꝑcutiamus. neqꝫ ad sinistrā: ita vt iniq̄ iustificemus. Refert Joh. gerson cācell'. ꝑisieṅ. p̄ceptorē suū cardinalē cameracēsem dixisse: ꝙ sup ꝯctibus hūanis q̄ presupposito pctō sūt naturales atq̃ necessarij: nō debet leuiter reprobatio fieri seu restrictio vl' ad vsurariam p̄uitatē reductio. hec ille. Dehinc sup h̄ sollicite quēuis lectorē obsecro vt cū me senserit ꝯctū aliquē iustificare: nō statim i h̄ ꝓsiliat vt me absolute eū iustificare dicat. imo neqꝫ credat. sꝫ ꝯditiōes plurimas ⁊ circumstātias ad eū req̄sitas: q̄s subiūctā diligēter ꝯsideret: nec qd̄ plurimis ⁊ circūspectis sentētijs tradiť: ipe vnius credat snie ꝯtextu diffinitū fore. Bonū eni ex itegra causa ē. fm Dionysiū. malū ꝟo ex defectu cuiuslibet causarū. ⁊ Aresto. ij. ethicoꝝ. Bn̄ agere ꝯtingit vno mō: peccare aūt multiphariā. Tercio etiā quēlibet i h̄ circūspectū esse volo. vt cū me itellexerit nōnullos ꝯctus ⁊ casus iustificare: nō ob h̄ credat id etiā cū circūstātiaꝝ ⁊ ꝯditionū req̄sitaꝝ expssa adiectione passim sine discretiōe loci tp̄is ac psonarū audiētiū p̄dicādū: nō qꝛ veꝝ nō sit illos esse iustos: sꝫ qꝛ nō oibus ꝓ omi tpe ⁊ loco p̄dicāda ē q̄libet veritas. Nā etiā bona

opa itermitti debēt: si inde scandalū emergat infirmoꝝ. iuxta illud. Si dextera tua scādalisat te ⁊c. id ē op⁹ bonū: etiā bona itētiōe factū ē itermittēdū dūmodo non sit necessitas. Nō sūt etiā margarite pciēde añ porcos. Profecto nōnūq̄ accidit q̄ ruditas auditoꝝ tāta sit: vt cū p̄dicatoꝛ aliq̄d eē licitū dicat expsse adiiciēdo circūstātias ⁊ cōditiōes reqsitas: mox vl' nullas auscultāt circūstātias ⁊ cōditiōes vl' nō itelligūt. vel si aliq̄s capiūt: reliq̄s cōsiderare p̄termittūt: q̄si ad sui excusationem sufficiat eis audisse factū ip̄m ex genere eē licitum: ad nullas circūstātias arrectis aurib' vel aliq̄s audiuisse ⁊ reliquas oēs omisisse.

Sepe etiā maliuoli palliū excusatiōis ⁊ scutū defensiōis suarū fraudū callide ex eo sumerēt: dicētes etiā se q̄ agūt nō nisi illis circūstātijs fuasse egisse. Sūt eni plereq̄ circūstātie que nō patēt hoi: s3 deo. Homo eni videt ea q̄ patēt: de⁹ aūt intuet coꝛ. j. Reg. xvj. Vñ potiꝰ talia ⁊ cōsulta secreti⁹ in cōfessiōib' tractanda sunt ⁊ cōsiliis: vbi etiā cōfessoꝛ ⁊ cōscie cōsulēꝰ diligētꝰ cūcta rimari: et sic iustificare iustificanda poterit. Si q̄s eni existimat se aliq̄d scire: nōdum cognouit quēadmodu3 opteat eū scire: ait apls. j. Coꝛ. viij. supple si nō prudēter atq̄ circūspecte illa scia vsus fuerit: vel eam alios docuerit. Et bñ dixi cūcta rimari ⁊c. nā i morali negocio nō monoculu3 nec binoculū. imo argum eē optet q̄ i talib' respōdere debet. Putāt eni sepe (vt ait cācellariꝰ pisieñ i d solicitudie ecclīasticoꝝ) aliq̄ aliq̄s casus similes eē alijs: q̄s tñ ex vnica q̄nq̄ circūstātia addita vl' remota vl' non attēta cōstat esse p̄sus dissimiles vl' aduersos. quēadmodū apd medicinam ptz h̄ vitiū: dū vnꝰ sibi visus arrogāter gnus i hac vel i hac medicina dāda applicabit vnā receptā ad moꝛbos ex causis oppositis oꝛtos nō attēdēs q̄ illd q̄d sanat calcaneū: nō sanat sed excecat oculū. hec ille. Vñ recte ait Areit. Ad pauca respiciētes: facile enūciāt: atq̄ sic errāt. Una eni circūstantia variata: etiā iudiciū sapientis variari sepe necesse ē. Quesiuit vnꝰ anachoꝛetarū a patre q̄dā. Pater debeo temptatiōes admittere aut ptinꝰ eas abiicere? Admitte inq̄t. Accessit alter cū eadē petitiōe. Abiice inquit. nec admitte. Sic apud sapientē Prouer. xxvj. Ne respondeas stulto iuxta stulticiā suā. Et ibidē. Rñde stulto f'm stulticiā suā. Sic i euāgelio de ostēdēdis opib' bonis atq̄ occultādis. Quarto insup cōsideret nō satis eē cōtrahēti ad h̄ q̄ cōtrahēdo immunis sit a pctō q̄ cōctꝰ nō sit cō iusticiā cōmutatiuā iniquꝰ. optet eni illū etiā nō specie3 mali h̄re ne suū infamet actoꝛē aut latibulū queat eē latronū aut ianuā p̄beat maliuolis. Aduertat denīq̄ sūmope ad secum cōtrahēt̄ inopiā. stat eni q̄ ille cu3 q̄ cōtrahit sit i ea egestate cōstitutꝰ q̄ cōtrahēs secū nō gratuito cōctu: deberet secū g̃tuito cōctu cōtrahere. Nāq̄ si tibi quidpiā donare vl' mutuare teneoꝛ: q̄uis iusto p̄cio tibi vēdā ⁊ nō donē vl' mutuē: pecco nō q̄dem: quia iniquū cōctū vēditiōis agā. s3 q̄ gratuitu3 cōctū debitū nō impēdo. ⁊ h̄ sepe natū ē cōtingere i emptiōe redditīuū. imo ⁊ aliaꝝ rerū tpe famis ⁊ caristie vt dica3 in tractatu iiij. q. lxxxiiij. ⁊ idē natum ē cōtingere i casu q̄stiōis. xxx. ⁊ multaꝝ aliaꝝ q̄stionū q̄ depē

Est aūt mihi animꝰ (dēt ex eadē paululū diffusius ceteris materiā cōtractuū p argumēta q̄s plurima vbi opus fuerit examinare et emergentes difficultates rimari. nec me pigebit tēpoꝛis. Audientem eni illud sapiētis. Ea que tibi p̄cepit deus: illa cogita semp. ⁊ i multis operibus eius nō fueris curiosus. Ecclesiasti. iij. Et moꝛdacē illā senece sentētiā Necessaria nesciunt: quia supuacua didicerunt: quomodo pigebit paululū plꝰ tempoꝛis ⁊ laboꝛis impendere his rebus in q̄bus non coꝛrigie tm̄: vt vulgo dici solet. sed totius pellis. imo vniuersi coꝛpoꝛis ⁊ anime vertit salus ⁊ interitus: vbi non de lana caprina sicut satiricus: sed de anima. nō de paupe regno: vt Statius loquitur. sed de his que vitam beatā cōsequenda3 et non amittendā respiciunt disputat. Si socrates omnē ph'ie rationem ad moꝛes et moꝛale studiu3 transtulit: ⁊ hinc laudatus est a Tulio: Seneca: ⁊ Augustino. si preterea philosophi fere oēs: p̄sertim Stoyci. imo et ipi (quod vix crediderīs) epicuri solam bene viuendi cognitionē ceteris ptulerunt: tanq̄ ea sola (teste Apuleio) vitā pera biliter ignoret: q̄d aget chꝛistianꝰ cui rep̄omittit eternitatis spes p p̄mio bone vite. quo pacto supuacuis ⁊ inutilibus in

uestigandis se totuz impendit:omissis que ad vitam sunt necessarijs. Sapiēs etiaz ait Eccs.vij. Quid necesse est homini maiora se querere:cum ignoret quid cōducat sibi in vita sua numero dierum peregrinationis sue. Et maxime non pigeat quēq̄ huius rei:si non piget plerosq̄ nostrates in q̄stionibꝫ atq̄ materijs illis que solo nomie theologice:re autez ipa potius a theologia longe in regione dissimilitudinis sūt posite:sūmo labore z etate multa dies z ingenia sua cōterere.cum nec se nec pximū edificare queant.questionē eni prestant magis q̄ edificationem.vt Paulꝰ ait. quos idez apl's dicit languentes circa q̄stiones verborum: et pugnas legis:ex quibus oriuntur inuidie: contentiones:blasphemie:suspitiōes male: cōflictatiōes hominū mente corruptorum.

Horuz theologiā cancella.parisieñ.i sermone dominice.xix.post penthecosten dicit verbosam sophisticā z loquacitatē esse z ad chimerinā inq̄t mathematicā esse redactaz Cur insuper(inquit)ob aliud appellāt theologi nostri temporis sophiste et vbosi: imo z fantastici: nisi quia relictis vtilibus itelligibilibus p auditoꝝ qualitate:transferunt se ad nudam loycam z methaphisicam aut etiam mathematicā vbi z quādo nō oportet.Hec ille. Sane cum tales sup casibꝫ discrimen cōscientie respicientibꝫ consulti habentur in cōfessione vel extra:irresoluti inueniuntur. Nō itaq̄ subtilibus sed vtilibus z plus prodesse q̄ admirari studendū est.minerue eni(quā deā sapiētie fingunt)inuise z odiose sūt aranee. Nec quis q̄ stomachāti voce rñdeat.subtilitatibꝫ ꝯtētiosis z scholasticis q̄ laborē requirūt z ingeniū lōgiori tēpore incūbam: hec autē moralia z q̄ cōscientiarū discrimina z resolutiōes ꝯcernūt quia facilia z plana sunt nec ꝑplexa: cuz voluero sine labore apprehendā. Quicūq̄ eni ille sit:audiat cancellariū parisiēsem Johez de gersona q̄ aduersus tales vl' ꝯsimiles loquēs in tractatu de oratiōe z eiꝰ valore:ait. Hanc sapiētis admonitionē.Que tibi p̄cepit deꝰ:illa cogita semp: non obseruāt multi theologoꝝ nostri temporis.q̄ de moralibus quasi de rudibꝫ materijs studere vl' inquirere non dignant.sciemus (inquiunt)talia cum volumꝰ.cum tamē nulla sit ad cognoscēdum bene z resolute sciētia difficilior: ꝓpter circūstantiaꝝ innumeras varietates. Nec est aliquis tam excellētis ingenij: nec a puero in hac scientia tam exercitatꝰ: qui non z quidem nouiter quotidie inueniat: q̄d prius non ita plane cognoscebat. Hec ille. Idem etiaz in de cōsolatione theologie.libro q̄rto.ꝓsa quarta.dicit. Infinitam difficultatem habet morale negotiuz dum ꝓsequi queritur.quia non satis est intelligere quid verum sit: z quid rectū sicut cadit sub arte tradere.sed ꝑticulares circūstantias que variabiles sunt neq̄ sub arte neq̄ sub doctrina veniūt.Hec ille. Et i libro de vita spirituali.lectiōe q̄rta. loquēs d̄ moralis materie studio ait. O quisquis adest qui de ingenij acumine gloriatur q̄ preter difficilia z subtilia nihil inuestigare dignatur:vertat huc aciem ratiōis velim: suum hic ingenium exerceat.affirmo multam hic esse ꝓfundam z vberem studiosissimis:quātalibet ingenij laude p̄ditis perscrutationis materiā: etiaz super eas steriles quas nōnulli solas mirari solent imaginationū varietates.Hec ille. Cū insuper omnia suum habeāt tempus .z eo tūc quo hereticorum pestis circa fidem seuiret:catholicorū doctrina et labor hiis que credenda erant desudabat:cōsequēs est vt eorundē ꝑfidia sublata z pace reddita ecclesie:cum circa operanda z moralia negocia dubia emergunt:his animū nostrū applicemus. Ubi eni periculum maius intenditur:ibi proculdubio:est plenius consulendum.vt ait papa in.c. vbi periculuz. de elect.li.vj. Sicut quippe mūdo oriente z ascēdente creuit luxuria:q̄ iunioribꝫ magis amica dinoscit: sic mūdo senescēte z ad occasū vergēte(q̄m in nos fines seculorū deuenerūt)naturale ē:(nature q̄dē corrupte,vt crescat auaricia: q̄ senescentibꝫ familiarior ee ꝓhibet. Aresto.teste.ij. ethicoꝝ.q̄ ait. Videt eni senectꝰ z oīs ipotētia illiberales facere. Itaq̄z ꝯctus iniq̄s eo q̄ ex auaricia ꝓcedūt.vl' si nō iniq̄ sūt i se:eiꝰ tū pietatꝫ quā egenis etiā ex p̄cepto debemus ꝓrsus expertes sunt :magꝫ nūc multiplicari q̄ vnq̄ acciderit formidādum est.

Huic igit etatꝫ morbo p̄cipue occurrendū ē vt lepra a nō lep̄ discernat.

Theologiam autē illaz que in al morbo ap̄ iabꝰ residet :et

ea q̃ ab hũanis agibilib⁹ pl⁹ distare videt̃ ptractat: scholasticã atq; speculatiuã appellam⁹. q̃uis in v̄itate theologia tota ipa practica sit. queadmodũ ꝛ medicinã q̃ndã theoricã: quandã v̄o practicã dicim⁹. eo q̄ vna q̄dez ea q̃ a praxi distãtiora: alia v̄o q̃ eidẽ viciniora sũt ptractat. cũ i v̄itate tota ipa p̄ctica sit. put i sniã vult doc. subtil i fine plogi scp̄ti p̄mi libri sniaꝝ. Cũ itaq; eã theologiã q̃s scholasticã ꝛ speculatiuã appellam⁹ ptractã⁹: mltas gẽtiliũ phoꝝ. puta Aresto. cicerõisq; imo ꝛ Auerrois fidei nr̄e hostꝭ acrioris. ac Auicẽne. machometiste sniãs atq; auctoritates i mediuz p nr̄aꝝ sniaꝝ ↄfirmatõe ac declaratõe adducere nõ veremur. aut si q̃ eoꝝ phice snie nostris videãt̃ repugnare doctrinis: nõ dedignamur eas nõ solũ ptractare: veꝝ etiã (qd amplꝰ ẽ) nõ eas repudiare: sꝫ cũ labore cũ nr̄is ↄcordare. Et nõ q̄dẽ prius iunxit hec fiũt put doc. sbtil i. iij. circa di. xxiiij. tradit iquiẽs. Exponere scp̄turã sacrã ꝛ cõclusiones ei⁹ explicare p alias scias (ad quẽ modũ vltimo deuenerũt doctores imiscendo phiaꝫ scp̄ture sacre) sine dubio mltũ valet hec ille. Qd sine dubio v̄itatẽ hꝫ dũmodo i p̄mis obſuet̃ ne q̄d nimis. scꝫ ne tãtũ aq̃ vino misceri ↄtingat q̄ q̃si vini pdat saporẽ. fm illd Esa. j. Uinũ tuũ mixtũ ẽ aq̃. atq; scdo illd curem⁹ recolere sapietꝭ. ea q̃ tibi p̄cepit de⁹: illa cogita semp. ꝛ in multis opib⁹ ei⁹ nõ fuerꝭ curiosus. Cur nõ ḡ licebit theologꝭ i materia agibiliũ. imo putile erit nõnũq̃s (pce tñ nec vltra q̃s necessitas aut vtilitas exposcit) moralẽ atq; practicã q̃ casus ↄscie attigit theologiã tractãtib⁹: q̃rũdã legũ hũanaꝝ auctoritatẽ i mediũ adducere: p alicui⁹ moral' casus iustificatiõe vl' reprobatione. aut si q̃s ↄtrariari nob videri ↄtigerit citra dedignatõez earũdẽ r̄ndere auctoritati. Fecerũt q̄dẽ id nõ nũq̃s Alexã. d ales. sãct⁹ Tho. Richar. atq̃s Sco. vt eoꝝ sũme testãtur ꝛ scp̄ta. Nec mirũ. Nã ꝛ plereq; leges p̄muz q̄dẽ r̄nsa prudẽtũ atq̃s ita moraliũ phoꝝ pticulares snie fuerũt q̃b⁹ q̃n auctãs p̄ncipis aut ppli accessit: legꝭ nomẽ accepert: q̃ꝫ aliq̃ etiã si nõ pri⁹ prudẽtũ respõsa fuerũt: a prudẽtia tñ ipi⁹ moralit phant' p̄ncipis pcesserũt. a p̄ncipe q̄dez auctoritatẽ. sꝫ ex naturalis ac phice rõnis dictamĩe testimoniũ cẽtaris acceperũt. Esto i q̃busdã legib⁹ a via veritatꝭ ꝛ moꝝ erratũ ẽẽ. vt in. q. xxiij. patebit. ita sane etiã i speculatiuis ac moralib⁹ phorũ sentẽtijs (q̃s tñ reueremur) errores iuenimus: imo ꝛ magno cũ sudore talib⁹ incũbimus vt v̄itates ibi cõptas reiectis erroꝝib⁹ acceptem⁹. Nisi id i legib⁹ ipis licitũ ꝛ vtile fore oñsũ ẽ: mlto ampli⁹ id d q̃busdã sacrꝭ canonib⁹ (parce tñ adductꝭ) licebit ac putile erit. Nã illi nõ ab alienigenis: vt plereq; leges. nec d egyptoꝝ sꝫ a nostratib⁹ ac d nr̄e scripture sacre fõtib⁹ pcesserũt. vt i. c. q̄lit. de accusa. Et pce q̄dẽ dixi. Ut q̄d enĩ etiaꝫ apõ iuriũ pfessores tãta tãq; inundãs sup vna re etiã aliq̃n vulgatissima fit iuriũ allegatio q̃ꝝ etiã pleraq; cum a casu ipo distãtissima sint: eũdẽ minime attingũt atq; adeo eũ a lõginquo respiciũt: vt pl⁹ vtilitatis de papiro atq; ingenio absumũt q̃s vtilitatꝭ ad eũdem casũ descindẽdũ afferãt. vtili⁹ q̄dem lõge foret q̃ tã longinquũ ꝛ fere inanẽ habẽt respectũ rescindere: ꝛ vnũ vl' duo solida atq; strigẽtia adducere iura: ꝛ supfluis ↄcordantijs omissis: diutius radici decisiõis immorari.

Propter qd recte ait doc. subtilis in. iiij. dis. vj. q. i multꝭ locꝭ i iure canonico apparet inutilis occupatio glosarũ. q: multiplicant ↄcordãtias ꝛ auctoritates ad vnũ vocabulũ. ꝛ postea i fine nihil ad ppositũ. ꝛ alibi vbi ẽ v̄bũ magni põderis ex q̃ depẽdet snia toti⁹ capli: trãseunt sicco pede. hec ille.

Nemo aũt (oro) aduersus voluminis hui⁹ stilũ stomachet̃: si aliq̃n min⁹ cultꝰ: aut carpi posse videbit̃ ab his q̃ v̄boꝝ obſuatores existẽtes: eoꝝ̃dẽ sũt assueti lenocinio. Sꝫ materie q̃litatẽ ↄsiderãs. ꝛ q̄ stil⁹ scholastic⁹ eẽ debuit aduertẽs: veniã mihi p̄stet cui pl⁹ cure fuit vt solide ꝛ caute q̃s verbis terse ac redimite essent opis hui⁹ ↄclusiões ꝛ snie: ampli⁹ acriorib⁹ stringẽtiorib⁹ q̃s politiorib⁹ ac pulchriorib⁹ gaudẽs earũdẽ pbatiõib⁹. studiosius q̃ꝫ q̃rẽs fasciculoso more i re intricata atq; pplexa (vt ẽ vorago ↄctuũ) planis atq; clarꝭ s̄monib⁹ lectorꝭ git ꝛ auditoris itellectũ erudire atq; resoluere q̃s v̄borum a scholastico stilo peregrinorũ prurigine aut partiorib⁹ vel trũcatiorib⁹ q̃s incipientibus in hac materia expediat incedendo sentẽtijs: eorum aures demulcere q̃ poti⁹ concinne audire ac oblectari q̃s se resolutos ꝛ reꝝ intelligentia satiatos abire eligũt. Uir q̃s cautã p̄iter ꝛ solidã rerum obscuraꝝ ac p̄iculosaꝝ resolutiõ

onē tradere τ simul ꝙ boꝝ limā ac elegātiā obseruare poterit: potissimū imaginabiliū et casualiū negocioꝝ tradēda noticia (q̄lis p̄sens ē) q̄ docentē pariter τ audiētem (eo ꝙ hec multis semꝑ vestienda sunt circūstantijs) argū esse requirūt. Thesaurꝰ inuisus τ sapiētia abscōdita (q̄lis ē q̄ verboꝝ fastu est obumbrata) q̄ vtilitas in vtrisq; inquit sapiēs. Dñs q̄z p Moysen p̄cepit vt altare de impolito ac informi sibi strueref lapide. Lapideū ḡ altare struendū dño atq; ita firmū esse debuit qḋ tñ ille politū neq; ꝙ esse voluit.

Librū aūt p̄sentē quem scriptitum opꝰ ꝯtractuū appellādū censui in septē tractatꝰ ac centū questiones distinguo. In p̄mo tractatu dicef de reꝝ dominio diffinitiue τ diuisiue vtputa de varijs diuisionibus atq; speciebꝫ dominioꝝ, tandēq; specialiter de dominio ciuili eo ꝙ illḋ specialiter respicit materiā ꝯtractuū p q̄s trāsferunf dominia rerū. τ ibi dicef de eiꝰ distinctione facta si licita fuerit: τ si p legē naturalē vel hūanā fuerit facta. Insup ḋ diffinitōibꝫ vsus: vsufructꝰ; ꝓꝑetat ʒ ac possessionis τ ḋ ꝯuenientijs τ drītijs eorūdē. ḋ difinitōe etiā ꝯctꝰ in generali τ varijs diuisionibꝰ eiusdē. τ ꝯtinet. xvij. questiones. In scḋo specialiter de illa specie ꝯctꝰ q̄ dr mutuatio p. xxij. q̄stiōes. In tertio de negociatoribꝫ seu mercatoribꝫ ac emptiōe τ vēditiōe i generali. τ ꝯtinet. xvij. q̄stiōes. In q̄rto specialif de emptiōe τ vēditione redditiuū tā tpaliū vtputa vitaliciorꝫ τ alioꝝ ꝙ ꝑpetuoꝝ redimibiliū τ irremedibiliū p xx. q̄stiones. In q̄nto de ꝯctu locationis aīaliū atq; aliaꝝ reꝝ p q̄nq; q̄stiones. In sexto de ꝯctu societatis aīaliū atq; pecuniarū p sex q̄stiones. In septimo et vltimo de ꝯctu ꝑmutatiōis τ cambij p tres q̄stiones. Quibꝫ p. c. q̄stiones cōsūmatis: finis optatꝰ aderit i eo q̄ ē oīm ꝯsūmatio fmonū. cui sit honor τ imꝑiū p secla cūcta. Cuius sācte ecclīe τ eiꝰ p̄suli sūmo vniuersisq; q̄ꝝ iterest p̄sens opꝰ offero pie corrigēdum paratꝰ stare snie cuiuslibet meliꝰ sentiētis.

Finit ꝓlogus.

Questio. I.

Utrum due descriptiōes iuris τ vna descriptio dominij: sint a magistris bñ ac magistraliter posite: q̄bꝫ dr. Ius ē ꝑtās vl' facultas ꝓpinq̄ ꝯueniēs alicui fm dictamē p̄me iusticie. Et iteꝝ. Ius ē ꝑtās vl' facultas ꝓpinq̄ ꝯueniēs alicui fm dictamen recte rōnis. Dominiū aūt ē ꝑtās vel facultas ꝓpinq̄ assumēdi res alias in suā facultatem vel vsum licitū fm iura vl' leges rationabiliter institutas. Solutio q̄stionis stat in quattuor suppositionibꝫ τ sex ꝯclusionibꝫ cum vno correlario.

Prima suppositio. ius capif dupliciter. Uno mō ꝓut idē est qḋ lex. quo mō accipif cū dicimꝰ p̄cepta dei eē ius diuinū. τ cōstitutiōes ecclīe esse ius canonicū. τ cōstitutiōes imꝑatoꝝ esse ius ciuile vl' imperiale. Et h̄ mō accipitur ius i descriptiōe dominij cum dr fm iura τc. Alio mō accipif ius vt idē ē qḋ ꝑtās q̄ modo accipif cū dicimꝰ patrē h̄re ius in filiū. regē i subditos. τ hoīes h̄re ius i rebꝫ τ possessionibꝫ suis. τ etiā in ꝑsonis aliq̄n. puta i fuis. q̄ mō capif i iure ciuili: vt insti. de iure ꝑsōaꝝ. ꝙ ius personarū diuidif in ius patrie ꝑtātis: τ in ius dominij respectu seruoꝝ. Et h̄ mō capif q̄n describitur ius predictis duabꝫ descriptionibꝫ. Et differūt ille acceptiōes. qꝛ ius scḋo mō est relatio scʒ habitudo fundata i illo q̄ dr habere ius. τ termiāta in rem in quā vel in q̄ hꝫ ius tāq; ad terminū remotū: τ ad actionē quā hꝫ exercere i talē rem vel circa eā tāq; ad terminū ꝓpinquū. Sʒ p̄mo mō capiendo ē oratio mētalis. scripta vel vocalis. qꝛ oīs lex ē oratio mētalis scripta vl' vocalis. Et sic cū oratio creata sit q̄litas p denominato (qꝛ si ē mētalis. ē species ītelligibiles adinuicē ꝯiūcte. p rebꝫ q̄ꝝ sūt species. Si ē scꝑta. ē figure aliq̄ adinuicē ꝯiūcte. Si ē vocalis ē voces: q̄ omnia sunt q̄litates) sequif ꝙ ius p̄mo modo ē res absoluta.

Secunda suppositio. capiēdo ius secūdo modo ē idem qḋ dominiū. τ vere τ vniuersaliter p̄dicatur de dominio. sic ꝙ omne dominiū est ius secūdo modo. probatur dupliciter.

Primo q: aliquem esse dominū alicu⁹ rei est formaliter eu3 habere ius in illa re. vel in illam rem. igit dominiū est ius: tenet cōsequentia a cōiugatis. Scdo pbat. q: diffinitio iuris scdo modo capti conuenit formaliter dominio: vt patet discurrēdo p omēs tres clausulas diffinitiōis iuris: q: omnes iste tres ponunt etiā in diffinitiōe dominij formaliter vel equaliter. vnde vt infra patebit in ɔclusione qrta: descriptiones iuris et dominij in snia sunt eedem. g̃ ꝛ diffinita sūt eadē. Attamē cū dixi. ius ꝛ dominiū esse idē intelligendū ē si dominiū nō capiat valde stricte ꝛ appropriate. Nā appropriate capiēdo dominiū: cōnotat vltra rōne3 iuris etiā suplioritatē: eo ꝙ dñs est relatiuū suppositionis. Dominiū etiā loquēdo ð ciuili dominio. eēt min⁹ cōmune ꝙ ius. etiā de ciuili iure loquēdo. q: ciuiliter loquendo aliq̄s h3 ius in re aliq̄ vt vsū in vtēdo re tali vel vsufructū. i. ius vtēdi ꝛ fruēdi re aliq̄: q̄ tñ nō habet dominiū illi⁹ rei. nec directum nec vtile: vt patebit i. q. xij. Si igit ita stricte accipet dominiū: tūc eēnt idē: s3 ñ ɔuertibilit. q: ius eēt in pl⁹. ꝛ p ɔsequēs nō oē ius eēt dominiū. Nā inferior habet ius i suplorē q: suplor tenet inferiori i multꝭ. Et fili⁹ habet ius i patrē. q: pater i multꝭ tenet saltē naturalit filio. Et vxor habet ius in virū. Et tñ proprie nō ɔcederem⁹ inferiorē habere dñiu3 in suplorē. aut filiu3 in patrē. aut vxorē in virū. S3 ita stricte h̃ nō accipiem⁹. Qꝛ aūt possit ita large accipi vt ɔuertit cū iure: pbo: q: q̄cunq3 habet ius in aliq̄ re: pōt dici dñs illi⁹ rei. igit illud ius poterit dici dominiū. Cōsequētia nota. añcedens pbatur. q: q̄cunq3 h3 ius in re: si ei surripet vl subtraheret res illa eo īuito surripiēs diceret furtū cōmisisse. ꝛ si sic. g̃ surripiēs ɔtrectauit rem alienā inuito dño. tenet ɔña p diffinitionē furti. Et p ɔsequēs ille qui habuit ius in ea re: poterat aliq̄ mō dici dñs illi⁹ rei.

Tertia suppositio. prima descriptio iuris ponit p Johem de gersona. in tractatu de ptāte eccl'iastica. ɔsideratiōe. xiij. que ɔsideratio al's intitulat ð origine iuris ꝛ legū. Et dictamē accipit i illa descptiōe iuris p lege. h̃ dico. q: dictamē: equioce accipit aliqñ p lege dictata. aliqñ p actu ratiōis dictantis.

Scda vo descriptio: ponit ab eodē in tractatu de vita spuali aīe lectiōe tertia.

Quarta suppositio. scda descriptio redit in idē cū pma Nā in scda descriptiōe. tres pme clausule sūt oīno eedem in vtraꝗ. Sed ꝛ qrta clausula l3 fm vocē aliter ponat in pma ꝛ scda tñ in re est eadē vtrobiꝗ. qd̄ sic pbat. Recta ratio accipit vl' p ea recta rōne q̄ pmo originaliter ꝛ essentialiter ē recta. ꝛ tūc idē ē qd̄ pma iusticia. et sic ille clausule oīno equalēt in pma ꝛ scda descriptionib⁹. aut recta ratio accipit generaliter ad rōnem rectam siue illa sit recta ratio essentialit q̄lis est in solo deo. siue pticipatiue q̄lis repit in creaturis rationalib⁹. Et tūc illa clausula scde descriptiōis itez redit i idē cū clausula pme. q: omne dictamen illi⁹ rōnis recte q̄ est pticipatiue recta ratio: reducit ad rōne3 rectā q̄ ē essentialiter recta ratio. ꝛ p ɔsequēs reducit ad primā iusticiā.

Prima ɔclusio. prima descriptio iuris est bona. pbat p cōditiones bone descriptiōis. Restat igit eā tñ declarare p singulas clausulas que sūt q̄ttuor. Nā pma clausula ē ptās vel facultas. ꝛ illa ponit p genere: qm̄ ius formalit est ptās vel facultas. qd̄ pt3. Nā aliquē eē habētē ius in aliq̄ re. est eū posse aliqd in illā rem vel in illa re. ergo ius ē potestas. tenet ɔsequentia p locū a ɔiugatis. Nota tñ ꝙ sicut circa librū de aīa. dici solet. Potētia seu ptās anime capit dupliciter. Uno modo materialiter seu fundamentaliter p realitate anime elicitiua actuū quomodo potentia aīe est res absoluta. ꝛ non relatio qm̄ relatio non est entitas elicitiua. Alio mō formalit ꝛ p p se significato. ꝛ sic ē habitudo aīe fundata in tali realitate quā habitudinē habet aīa ad obiectu3 ꝛ act⁹ pducibiles a se circa obiectū. ꝛ sic potētia ē relatio. Ita hic nō debet capi ptās vl facultas in descriptiōe iuris ꝛ dominij p aliq̄ absoluta entitate: si saltē debeat eē pdicatio formalis. q: ius ꝛ dñiu3 formalit sūt relationes. s3 debet capi p habitudie vt dictū ē: l3 illa habitudo fundet nōnū ꝙ i re absoluta vt patebit. ꝛ semp subiectat in re absoluta differūt aūt fūdari relatiōe3 ꝛ eā subiectari. Et si q̄s dicat. Erḡ sub disiūctiōe ponit p genere ptās vel facultas. qd̄ illorum

conuenientius ponit pro genere. Dicendū
vt placuit Johāni de Gersona: q̄ cōueniē
tius ponit facultas (put a fas deriuat) pro
genere q̄ potestas, ratōnem non assignat.
sed posset esse hec. Nam hominē habere fa
cultatem in aliqua re: est eum habere pote
statem agendi aliq̄d in illam rem: vel in il
la re: agendi inq̄ non qualitercūq̄ scz lici
te vel illicite: sed tm̄ licite. facultas enī vt a
fas deriuat cōnotat licere. Potestatē autē
habere in aliquā rem denotat posse agere
aliquid in illa re vel in illam rem nō p̄cise
licite: sz siue licite siue illicite. saltē irrestri
cte capiendo potestatē: quomodo dicim⁹
q̄ latro possit occidere: lz restricte capiēdo
solū h̄ dicamur posse q̄d de iure seu q̄d li
cite possum⁹. Hec tn̄ causa p̄ferēdi illū ter
minū facultas nō cogit omnimode: q̄z eti
am si ptās ponat loco generis: satis restrige
ret p vltimā clausulā descriptōis ad stan
dū p ptāte q̄ q̄s aliq̄d licite pōt: q̄z vltima
clausula dicit ꝯueniēs alicui fm dictamē
recte rōnis vl' p̄me iusticie. Ptās āt fm di
ctamē p̄me iusticie alicui ꝯueniens ē ptās
licite agēdi aliq̄d. Scd̄a clausula scz p
pinqua ponit ꝓpter tria excludenda. Pri
mo ad excludendū potestatē remotam cō
uenientē alicui fm dictamen p̄me iusticie
que ob hoc q̄ ꝓpinqua nō est: ius dici non
potest. Exemplū. Peccator mortalis ha
bet potestatē merēdi beatitudinē. ꝛ h̄ sibi
conuenit fm dictamen recte ratiōis. quia
fm dictamen diuinū ꝛ voluntatē diuinam
habet illam potestatē. sed illa nō est ꝓpinq̄
potestas. quia nō pōt statim exire in actū
merendi: manendo in illo statu. sed p̄requi
rit transitio aliqua in eo de nō habere cha
ritatem ad habere: q̄re illa eius ptās non
merebit dici ius ad merēdū. Ponit etiā
scd̄o ꝓpinqua ad excludendū potestatē q̄
est tm̄ obediētialis, que lz cōueniat alicui
fm dictamē prime iusticie vel recte rōnis
tn̄ talis ptās non meretur dici ius. Exem
plum. Minima stella ē in ptāte: vel potē
tia obediētiali ad diffūdēdū d̄ se tātū lumē
quātū diffundit a sole. Et hec potētia ꝯue
nit sibi fm dictamē p̄me iusticie. Nā p̄ma
iusticia dictat: ꝛ vult q̄ stella debeat obedi
re i tali actu diffusionis si de⁹ eū sibi ꝯfer
ret. Sz hec ei⁹ ptās seu potentia: non ē ꝓ
pinqua. ideo nō dicit stella ius habere ad
diffundēdū de se tātū lumē: quātum a sole
diffundit. Ponit etiā tertio ad excludē
dū potētiā seu ptātē loycalē: q̄ non est re
pugnātia: q̄ coincidit cū obediētiali vt dā
nati habent potētiā loycalē ad beatitudi
nē. q̄z non repugnat eis q̄ eripiant de dā
natione: ꝛ donent beatitudine. Et hec non
repugnantia conuenit eis fm dictamen re
cte rationis. Sed q̄z nō est ꝓpinqua potē
tia ad beatitudinem. ideo non dicunt ha
bere ius ad eam. Posset tamen ꝛ forte
meli⁹ dici q̄ potētia obedientialis ꝛ potē
tia loycalis satis excludunt p gen⁹ diffini
ti scz p facultatē seu potestatē si potestas p
p̄rie capiat. Nā facultas significat potētiā
actiue se habentē. id est potētiā aliq̄d agen
di circa aliq̄d. Similiter ꝛ ptās si ꝓprie ca
piat significat tm̄ potentiā actiue se habē
tem. Vn̄ potestas q̄si species est potentie
q̄z potētia se extendit ad actiuā ꝛ passiuā.
Modo potētia obedientialis atq̄ loyca
lis nō sūt ꝓprie potētie agēdi: q̄z aliquē eē
in potentia obediētiali ad aliq̄d nō ē ipm
habere potentiā agendi circa aliq̄d. Sz ē
potius se habere passiue ad hoc vt illud si
bi conferat vl' insit: vt stellam esse in poten
tia obedientiali ad diffundendū de se tātū
lumen: quātū a sole diffundit. est stellā nō
habere iam aliquā potentiam actiuā elici
tiuam huius actus diffusionis sed est eā
posse suscipere illum actum si sibi cōferre
tur a deo. Et tunc per idem genus diffini
ti excluderet potētia quā dānati habēt ad
penas suas. Nā hec ē potētia passiua: nō
potestas vel facultas dicēda. ideo non di
cunt habere ius in eas penas. Et q̄uis
Johes Gerson postq̄ dixerat: nō dicim⁹
aliquē ius habere ad eius nocumentū ad
dat dicens. non est tn̄ penitus alienū a scri
ptura sacra q̄ ea dicātur iusta que diuina
ꝓuidentia specialiter ordinat. sic. j. Regū
dicit. Hoc erit ius regis ꝛc. Et demones
dicim⁹ habere ius ad punitiōēs dānatoꝝ.
de veritate tamen illi⁹ additi ꝛ exemploꝝ
ꝯgruētia dicet i correlario hui⁹ ꝯclusiōis.
Tertia clausula scz ꝯueniēs alicui ponit
ad denotādū subiectū ipi⁹ diffiniti q̄d est
accidēs. Accidens enim debet diffiniri p
subiectū suū si i abstracto diffiniat. Et sic
fit hic. Quarta vero clausula scilicet fm
dictamen prime iusticie: ponitur ad exclu-

dendum potestatem ꝓpinquam conuenientē alicui qua de ꝓpinquo potest aliq̃d agere in aliquam rem: vel in aliqua re: non tm̄ conuenit ei ſm dictamen recte ratiōis agere: vt latro habet potestatem qua de ꝓpinquo potest occidere hominē, sed illa vt talis non conuenit ei ſm dictamen recte rationis. Et dici vt talis, q2 potestas illa q̄ id potest q̄uis ei conueniat ſm dictamen recte rationis non tamen in ordine ad illō obiectū z cum talibus circūstantijs.

Correlariū Quicq̃d sit de veritate p̄dicte additionis vel dicti Johīs de gersona: tamen exempla nō omnino videnẗ ambo ꝯgruere ad pbādum q in scriptura sacra accipiatur aliquādo ius non ꝓ iure supra descripto: sed aliter. probaẗ. nam primū non omnino congruit. quia ibi quo ad multa ibidem enumerata non oportet ius accipi ꝓ punitione vel pena futura ipi populo isrl' a suo rege. sed potest quo ad multa ibi posita accipi etiā ꝓ iure supra diffinito. q2 voluit dicere q rex esset habiturus facultatē ꝓpinquam assumendi res subditoꝝ ad sui vsum licitū ſm leges rationabiliter instituendas reducibiles ad primā iusticiā3 q̄ deus est: qui voluit regi futuro conuenire hanc potestatē quo ad multa. Non enim credendū est q reges israel non potuerunt licite res subditoꝝ assumere ad sui vsum. vide Nico. de lyra ibidem. Secūdo. quia dato q ibi posset accipi ius aliter q̄ ꝓ iure supra descripto: tm̄ non optet accipi quo ad multa ibi posita pro pena futura filijs isrl' a suo rege. s3 posset accipi ibi materialiter ꝓ materia circa quā ipius iuris supra descripti. que materiā ē termin⁹ illius relationis sc3 iuris descripti: vnde acciperet ꝓ rebus in quas q̄s habet ius. vel ꝓ actionibus quas exercere pōt circa res aliq̄s ille q̄ dicit habere ius supra descriptum circa tales res. Illas autē actiones non oportet penam dicere vel punitionē. Exemplū tēporalia stipēdia que plebanus p̄textu beneficij sui (qđ ē species iuris sup̄ descripti) similiter z acceptiōes ille q̄bus accipit talia temporalia stipendia vt mortuaria: oblationes z fructus decimales p̄textu iuris. illa inquā z ille vocanẗ aliq̄n iura sua parrochialia. id est sunt actiones quas p̄textu iuris supra descripti: exercere pōt circa res subditorū: nec tamē oportet dicere illas acceptiones esse penas vl' punitiones subditorum. Tertio q2 dato q tales acceptiones q̄bus licite accipiunẗ a subditis res aliq̄ dici possent aliquo modo pene: eo q sūt eis g̃ues vel aliq̄ modo nolite: imo qđ pl⁹ ē: dato q ibi ius accipetur non tm̄ pro actionibus quas p̄textu iuris z dominij regalis licite potuit rex exercere circa res subditoꝝ. sed etiā pro actionibus quibus exorbitanter et tyrannice et vltra q̄ regali dominio cōpetat exercitur⁹ erat circa res subditoꝝ. z ita accipiaẗ ibi ꝓ pena vel punitione populi: tm̄ ex hoc non habeẗ q in scptura sacra habeaẗ q ille termin⁹ ius accipiaẗ ꝓ potentia passiua quā aliq̄s habet ad penā vel nocumētū sibi futuꝝ: q2 actiones p̄dicte penales nō essent potētia passiua ad penam: sed mere essent pena. z sic ex illa scriptura non habereẗ q aliq̄n ius acciperet ita large q potentia ad nocumentū vel penam vocareẗ ius. Sed tm̄ habereẗ q tales pene vocarenẗ iura. Et hoc est cōcedendū. sed tūc ius accipeẗ materialiter ꝓ rebus vel actiōibꝰ circa quas versatur ius descriptū. Nam si de⁹ sua ꝓuidentia vult q pene vel punitiones p regem infliganẗ populo: iam rex habet formaliter ius sup̄ descriptum. z ille pene z punitiones sunt materia circa quā versaẗ illud ei⁹ ius. Et sic potuit intelligi illud dictū. h̄ erit ius regis. Scdm exemplū etiā non congruit q2 illud exemplū p̄tendit quasi ius qđ demones dicunẗ habere in damnatos sc3 ad puniendū eos non sit ius sup̄ descriptum sed abusiua acceptione dicaẗ ius. hoc autē non videẗ verū. Na3 illud ius est ius sup̄ descriptum: vt p3 p totam descriptionem vnde de seruo neq̄ dicit Mat. xviij. Iratus domin⁹ eius: tradidit illū tortoribꝰ. exponiẗ de demonibus q̄ in hoc sūt executores diuine iusticie: vt ait postillator. Et cōfirmaẗ: q2 executor iusti iudicis h3 ius sup̄ descriptu3 in malefactorē sibi traditū a iudice. demones aūt sunt executores dei iusti iudicis respectu damnatorū. igiẗ zc̄. fateor tm̄ q illo iure non vtunẗ licite: sed illicite. q2 non amore iusticie eo vtunẗ sed inuidia z odio humani generis sicut lictor vl' spiculator habet ius occidendi reum sibi

traditum. lȝ occidēdo abutatur iure suo si ex auaricia exercet illud officiū vl' ex odio Sed verum esset ꝙ potentia qua demones passiue se habent ad suam ꝓpriam penam sustinendam non est ius supra descriptum. nec etiam ipe proprie pene quas sustinent sunt ius supra descriptum. Sed ille pene bene sunt materia circa quā iurꝫ supra descripti. qd̄ deus in eos habet. similiter ⁊ pene quas demones inferūt damnatis ex diuina ordinatione. Et sic patȝ ꝙ additio predicta Johānis d̄ gersona si debeat esse vera: non debet intelligi ꝙ voluerit dicere ꝙ alicubi ī scriptura reperiaꝶ ius accipi ꝑ potentia qua quis passiue se habet ad penam suam sibi inferendam. Hoc enī nō apparet verū nec exempla predicta cōgruerent. Sed debet itelligi ꝙ ī scriptura aliquando accipiaꝶ ius materialiter ꝑ illa actiōe: quā q̄s exercere habet in res aliq̄s ratione iuris descripti. ⁊ tūc primū exēplū posset aliq̄liter cōgruere. non aūt scd̄ȝ.

Secūda conclusio. secunda descriptio iuris etiā ē bona. ꝓbatur. quia prima est bona. igiꝶ etiaȝ secūda. quia sūt eedem vt ꝓbatum est ī q̄rta suppositione.

Tertia conclusio. vtraq; descriptiones sūt magistraliter posite. ꝓbatur: quia quādo diffinitum ē relatio. tūc magistraliter describiꝶ si ꝑ fundamentū ⁊ terminū describiꝶ. Hic autē diffinitum est relatio vt patet supra ex prima suppositiōe. Et vtraq; descriptio daꝶ per fundamētū ⁊ terminū illius relatiōis. igiꝶ ⁊c̄. Minor ꝓbatur. quia ille descriptiōes habent explicite vel implicite om̄es clausulas descriptiōis dominij. Modo descriptio dominij datur ꝑ fundamentū ⁊ terminum dominij: vt ꝓbatur in cōclusiōe sexta ⁊ dominiū est idem cum iure. igiꝶ etiam p̄dicte descriptiones iuris dantur per fūdamentum ⁊ terminū iuris.

Quarta conclusio. om̄es clausule posite in descriptione dominij. sūt etiā posite in descriptione iuris: ⁊ hoc vel expresse vel implicite. ꝓbaꝶ discurrēdo per quinq; clausulas descriptionis dominij. Nam p̄ma ⁊ scd̄a sūt facultas vel potestas ꝓpinqua. ⁊ he due etiaȝ sunt posite in descriptione iuris vt patuit.

Tertia ē assumēdi res ⁊c̄. Et hec implicite etiam est posita in descriptione iuris. Nam potestas vel facultas que poniꝶ loco generis ī descriptionibꝫ p̄dictꝭ denotat potentiā non passiuā. sed potius habētē se in rōne agendi ⁊ per cōsequēs ius erit potestas ꝓpinqua ad agendū aliq̄d in illaȝ rē vel in illa re. Nam omne ius atq; dominium: est habitudo illiꝰ in quo ē ad rem illaȝ in quā vel ī qua habeꝶ. ⁊ hec habitudo nō terminaꝶ ad illā rem: nisi ſm aliquē actuȝ vel actionem quā habēs ius vel dominiū habet exercere in illam vel in illa re. Exemplum. ius vl' dominiū qd̄ habet pater in filium: est ius in filiuȝ ſm ꝙ pater potest exercere actum correctionis in filiū ⁊ actum directionis circa eundē. Et ius qd̄ habet q̄s in domo sua: est ius ſm ꝙ talis pōt exercere illos actus ī domo. scȝ ingredi egredi. ⁊ res suas inferre. Vn̄ tātuȝ q̄sq; habet iurꝭ vel dominij ī aliquā rem: quātū actionis licet sibi exercere circa rem Et actio circa rem exercēda īnuiꝶ in tertia clausula cū d̄r assumēdi res ⁊c̄. id ē exercēdi circa illas res aliq̄s actiōes. Et sic tāgiꝶ terminꝰ illiꝰ relatōis tā remotꝰ q̄ ē res ipa ī q̄ q̄s habet ius: q̄ꝫ ꝓpinquus q̄ est actio agibilis circa rem. Quarta clausula tāgiꝶ cum diciꝶ licitum. Et quinta. cum diciꝶ ſm leges ⁊c̄. Et he due etiā satis innuunꝶ in tertia clausula diffinitionis iuris cū diciꝶ. cōueniēs alicui ſm dictamen p̄me iusticie vel recte rationis. Nā si aliq̄ potesta s exercēdi aliq̄s actiōes licitas circa rem. ꝯuenit alicui ſm leges rationabiliter institutas: tūc consequens est vt etiam sibi conueniat ſm dictamen recte ratiōis ⁊ prime iusticie: ⁊ ecōtra. quia om̄is lex rationabiliter instituta est dictamen recte rationis. capiēdo dictamen passiue: pro oratione vel complexione dictata per rationem. Et si sibi cōuenit ſm tale dictamen. ergo ſm dictamen prime iusticie sibi conuenit. tenet consequentia ex deductis in q̄rta suppositione. Et hec clausula ponitur ad tangendum fundamentū illius relationis que diciꝶ dominium vel ius. Nam talis relatio fundatur super aliquo: ratiōe cuius lex voluit ꝙ deberet ei conuenire talis relatio. Q̄ autē ratione illius conueniat sibi per legem talis relatio. est propter primam iusticiam: que

voluit q illos in quo reperit tale inueniatur etiã huiuscemodi relatio. scz dominiũ vel ius. Exemplum: hec oratio: homo q̃ aliuz genuit: dando sibi esse: habeat ius ꝛ dominium exercendi in genitum actionem correctiõis ꝛ directiõis: est lex naturalis fm quã patri conuenit ius ꝛ dominiũ in filiũ Hec autem lex p fundamẽto dominij collati patri: ponit hoc qd est eum genuisse filium. et sic genuisse vel paternitas est fundamentũ illius dominij. Sic ius ꝛ dominiũ qd habet p̃latus in subditos cõuenit sibi ratione electiõis. scz q electus est. electum eni esse est fundamentũ ratõe cuius cõuenit sibi ius illo: lege dicẽte. Omnis q̃ electus fuerit legitime in p̃latuz illius populi: habeat ius et dominiũ in populũ illuz. ꝛ sic de alijs. Et tale fundamentũ vocat titulus iuris vel dominij: vt cũ dicim⁹. ille titulo paternitatis habet dominiũ in illum Iste titulo electionis habet dominium in illos ꝛc. Vñ nõ bñ videt dictũ qd Iohes gerson dicit q p̃tãs vel facultas q̃ ponitur loco generis in descriptione iuris: vocet titulus iuris. Nam illa facultas ẽ met ipm ius. sed poti⁹ debet dici q titulus iuris sit illud: ratione cui⁹ conuenit tali fm legem ipm ius vt dicim⁹. Iste possidet hãc rem: vel habet dominiũ hui⁹ rei titulo p̃scriptionis vel emptionis. id est illa ratione habet quia eam p̃scripsit vel emit. Et sic ipa emptio vel p̃scriptio est titul⁹ illius iuris vel dominij Unde idem met in lectionibꝫ aliquãdo dicit titulos dominiorum fundare dominia. Non tamẽ accipio hic fundamentũ relatiõis stricte. quo modo accipit in metaphisica cum dicim⁹ vnũ in qualitate esse fundamentũ similitudinis. ibi enim fundamentũ dicit esse res p̃sentialis in rerũ natura: cũ relatione ipa. Sz accipio vt etiã se extendat ad aliq̃d qd p̃exigitur relationi vel ei p̃supponit: lz illud iam trãsiuerit in preteritum: quo modo genuisse dicit fundamẽtũ paternitatis. lz genuisse trãsierit in p̃teritũ. Sic genuisse fundat dominium patris in filium: ꝛ electũ fuisse dominium p̃lati in subditos: ac emisse dominiũ qd per emptionem est acquisitũ. ꝛ sic de alijs suo modo.

Quinta conclusio. descriptio dominij est bona. p̃bat dupliciter. Primo p conditiões bone descriptionis. Secũdo: q2 descriptio dominij ẽ eadem cũ descriptione iuris vt p3 p q̃rtã conclusionẽ. et diffinita etiã sunt eadẽ scz ius ꝛ dominiũ: vt patuit in scda suppositione. Igit si descriptio iuris fuit bona: vt patuit in p̃ma cõclusione. sequit ppositũ. Et hec descriptio etiam potest declarari eodẽ modo: quo declarata est descriptio iuris p singulas clausulas. Illa tamẽ clausula scz res alias vel vt alias: speciali indiget declaratiõe q̃ ponit ideo. quia aliqñ aliquis habet dominiũ vel ius in aliquã rem que tamẽ non est alia ab ipo domino. Exẽplũ Anima habet dominiũ super suas potentias inferiores que sũt ipa anima. ꝛ sic anima super seipam habet dominiũ. Attamẽ anima habet illud in se quasi ꝛ quodã modo vt in aliam rem. quia anima fm q voluntas est: habet dominiuz in se fm alias potentias. He autẽ potentie ab inuicẽ distinguũtur aliquo modo. Et anima etiam fm q voluntas habet dominiũ in seipam fm q voluntas seipam transmutando de non agere ad agere. sed hoc est in seipsam vt passiuam a seipa vt ab actiua. Similiter libertas est quedaz species iuris et illo ius habet liber i seipm scz agendi quod libet Unde diffinit ius in institutis de iure p̃sonaruz. §. j. Est naturalis facultas eius qd cuiq3 facere libet nisi qd vi aut iure p̃hibet. Et sic liber habet ius sup suam p̃sonam q̃uis non sit domin⁹ membrorũ suorum ad ea abscindendũ: aut ad aliũ abusũ de quo dicet i. q. lxxiiij. Similiter dicim⁹ q peccator penitẽdo exercet actũ iusticie i seipm. ꝛ p ↄsequens habet ius in se tanq3 i ipsum. hoc tamen est sub alia rõne. q2 sub ratione ministri iudicis eterni habet ius i se tanq3 in reum eiusdem.

Sexta conclusio. descriptio dominij est bene ꝛ magistraliter posita. p̃bat: q2 descriptio relationis bñ ꝛ magistraliter ponit qñ dat p subiectum fundamẽtũ ꝛ terminũ. Sz dominiũ ẽ relatio. ꝛ eius descriptio dat p illa. igit. Minor p̃bat p scda p̃te. Nã subiectuz subintelligitur quando dicitur conueniens alicui. fundamentũ autẽ dat itelligi quãdo dicit fm leges rationabiliter institutas. He eni leges ordinauerũt dominiũ alicui cõuenire

attento aliquo qđ in eo nunc est vl' precessit qđ habet rationem fundamenti vel tituli dominij. Terminus autem remotus relationis tangitur cum dicitur res alias vel vt alias. quia in illas terminatur dominium. Terminus autem propinquus illius relationis est actio exercitabilis circa illam rem. Et illa actio tangitur cum dicitur assumendi ad vsum etc.

Questio. II.

Queritur quot modis diuiditur dominium. In hac questione ponetur vnus modus diuidendi dominium in sex species et singularum specierum descriptiones ac clausularum in descriptionibus positarum declaratio. quattuor quoque dubia et duo argumenta soluentur. Ad questionem igitur respondetur: quod quattuor modis diuiditur dominium quorum duo primi ponuntur a Johanne de gersona in de potestate ecclesiastica. loco supra dicto. Tertius autem ab eodem in tractatu de vita spirituali lectione tertia. Primus igitur modus diuidendi est quod sextuplex est dominium scilicet beatificum: originale: gratificum: euangelicum: canonicum et politicum. Beatificum describitur sic. Est dominium conueniens beato secundum leges glorie. Exemplum. Beatus habet tale ius quod suum corpus gloriosum potest penetrare quodcunque aliud corpus non gloriosum sine resistentia illius alterius: quamuis naturale sit cuilibet corpori resistere alteri volenti se penetrare. Similiter habet ius quod suo corpore glorioso potest esse in eodem loco cum quocunque non glorioso: non obstante quod naturale est cuilibet corpori non admittere aliud corpus ad locum suum. Unde illud ius vel dominium beatorum super corpora non gloriosa vocari potest dos subtilitatis eorum. Nam dos subtilitatis non est aliqua qualitas in corpore glorioso ratione cuius sibi conueniat esse in eodem loco cum alio. et alia corpora penetrare. Sed est ius essendi cum alio corpore non glorioso et ipsum penetrandi. Similiter ius exercendi visionem corporalem circa ea que sunt adintra in corporibus etiam in intimis eorum. Et illud dominium fundatur in beatitudine: ita quod beatitudo est titulus illius dominij. Predicta autem duo exempla de dominio beatifico et multa similia dominia: que nos latent: sunt dominia beatifica generaliter omnibus beatis conuenientia et fundata super beatitudine generaliter omnibus conuenientem. Sic verisimile est aliqua esse specialia dominia beatifica aliquibus beatis singulariter conuenientia: que fundantur super speciali beatitudine specialiter talibus collata ratione cuius tales habent speciale ius et dominium super res corporales: vel etiam spirituales. quemadmodum aliquis beatus habet dominium super quibusdam morbis auferendis a corporibus. Alius super impetu et actione elementorum ignis et aque: vel super infestationibus demonum reprimendis. que iura et dominia eis in hac vita antequam haberent beatitudinem collata non fuerunt sed primum adepta beatitudine generali ac speciali. Et si arguatur. in statu beatorum nulle sunt leges. igitur male dicitur in descriptione secundum leges glorie. Antecedens probatur. quia .j. ad Timot. .j. dicitur. Justo non est lex posita. ergo multo magis non est ponenda lex aliqua illis qui confirmati sunt. Et confirmatur quia beati sunt impeccabiles. Modo lex non ponitur nisi peccabili nature: igitur. Dicendum quod in eorum statu non est lex prohibitoria nec etiam preceptoria vt probat argumentum. sed bene leges concessorie quibus conceduntur beatis varia iura: ac dominia pretextu sue beatitudinis Et quid mirum si varia dominia et iura consequantur eorum beatitudinem: cum ipsi inquantum sunt beati iam sint in effectu cum christo coheredes regni dei. Si coheredes regni dei: igitur (vt ita dicamus) cum christo omnium creaturarum et totius mundi rege participantes iura et dominia regni dei. Potest autem secunda descriptio poni dominij beatifici talis. Est dominium immediate a deo conueniens beato ratione sue beatitudinis secundum leges glorie vel beatitudinis pluribus competens ex equo ac inabdicabile durante beatitudine. Primo dicitur immediate a deo. et per hoc distinguitur a dominio canonico et politico. quia talia conueniunt his quibus conueniunt mediate a deo scilicet mediante homine: a quo conceditur alicui tale dominium. sicut et ab homine conceditur sibi fundamentum talis dominij. Unde sicut fundamentum dominij beatifici scilicet beatitudo immediate a deo conuenit ipsi beato. Sic etiam dominium fundatum in beatitudine immediate a deo conuenit beato. Et in hac clausula conuenit cum originali gratifico et euangelico quia talia etiam conueniunt immediate a deo suis subiectis vt patebit. Secundo dicitur

conueniẽs beato ratione sue beatitudinis Et in hoc idem dicit' qd in pdicta descriptione cum dicit' conueniẽs ſm leges glorie. quia leges glorie concedunt dominia beatifica beatis ratiõe beatitudinis. Et in hac clausula distiguit' dñiũ beatificũ ab omnib' aliis: quia nullũ aliud habet pro fundamento beatitudinẽ. Unde tangit' h pprium fundamentum: vel titul' dominij beatifici: rõne cuius ipm distinguit' a dominio naturali beatorũ. Nam et beati habent aliqua dominia naturalia: quẽadmodum est dominiũ anime ſm q est volũtas in potentias inferiores vt in potentiã motiuam. Nã tale dominiũ lz conueniat beatis. non tamen ratione beatitudinis. quia etiam sublata beatitudine adhuc maneret illd dominiũ sicut etiã aderat añq adesset beatitudo. Tale eñi dominiũ cõuenit beato ratione naturalis doni sc3 libertatis ipi' voluntatis et ratione diuine dignationis: qua deus dignatur generali cõcursu concurrere ad actiones causarũ secundarũ. Et sic per idem patet quare equiualẽs clausula ponit' in pma descriptione dominij beatifici sc3 ſm leges glorie. Unde p accidẽs cõtingit dominia diuersoꝝ generum reperiri simul in vno subiecto sed habebunt diuersa fundamẽta seu titulos ratione quoꝝ cõueniunt illi subiecto. Dicit' tertio. pluribus competẽs ex equo vt de mille beatis verum est dicere q quilibet eorum habet ius transeundi suo corpe glorioso p aliqd idem corpus non gloriosum. imo omnes beati respectu vnius corporis habent tale dominiũ ex equo. Sic est etiã i dominijs beatificis cõuenientib' beatis aliquibus ratione specialis beatitudinis. Nam et talia possunt plurib' beatis conuenire ex eq respectu eiusdem rei vt respectu vni' morbi auferẽdi stat plures beatos habere dominiũ ipm auferẽdi. Et in hac clausula distinguit' a dominio ciuili. quia ciuile non competit ex equo plurib' respectu eiusde3 rei: salte3 in pprio et speciali. Non eñi põt vna res habere plures dominos: loquendo de ciuili dominio eiusdẽ speciei: qd dico. quia vni' rei possũt esse plures domini ciuiliter diuersis dñijs ciuilib'. sc3 cu3 vn' habet dominiũ directu3: vt habet domin' feudi: et domin' ipi' emphiteote. alter vtile vt vasallus: seu feudatarius et similiter emphiteota. Quarto dicit' inabdicabile. in hoc distinguit' a dominio ciuili. quia hoc potest domin' a se abdicare: puta trãsferendo illud in alium p donationem: venditionem vel pmutationẽ vel huiusmodi.

Quinto dicit'. ſuata beatitudine cuius sensus est. qdiu habet quis fundamentu3 vel titulu3 illius dominij: tam diu habebit ineuitabiliter illud. In hoc distinguit' ab alijs dominijs. quia l3 aliqua dominia alia etia3 sint inabdicabilia vt ẽ dominiũ originale: naturale et charitatiuũ: seu euangelicũ: non tamẽ consistit eorum inabdicabilitas in retentiõe beatitudinis: eo q nõ fundãt' in beatitudine. sed consistũt i alijs fundamẽtis vt gratificũ seu charitatiuũ in charitatis retẽtiõe. Quãdiu eñi illa adest tam diu durat dominiu3 charitatiuũ: siue assit beatitudo siue non. Sic inabdicabilitas dominij naturalis cõsistit in retẽtione naturalis doni: q diu eñi illd aderit: tam diu aderit dominiũ naturale siue assit beatitudo siue nõ.

Dominiũ originale etiam dupliciter describit'. Primo sic. Est dominiũ ſm leges iusticie originalis. et subintelligit': cõueniens alicui: supple ei qui est vl ẽẽt i originali iusticia. Secũdo sic. Est donũ dei quo creatura rationalis ius habet imediate a deo assumere alias res inferiores in sui vsũ: et pseruatione3 pluribus competẽs ex equo et inabdicabile: seruata originali iusticia. Exemplũ: qñ primi parentes habuerũt originalẽ iusticiã: ratione illius iusticie conueniebat eis ius edendi de omi ligno paradisi: dempto ligno sciẽtie boni et mali. et ibidem habitandi et alia ibi agendi. Et hoc dominiũ fuit cõcessum primo homini: quando dixit ei dominus Geñ. ij. De omi ligno paradisi comedetis Unde et leges originalis iusticie h ius cõcedebant' eis et quibuscunq alijs posteris eorũ q habuissent originalẽ iusticiã q diu illam retinerẽt. ipa vero perdita spoliarentur etiam illo dominio: sicut et eis contigit quia primi parentes amissa originali iusticia perdiderũt ius habitandi in paradiso et comedendi de lignis eius. Unde et inde expulsi fuerũt. Geñ. iij. Q autem in scda descriptione dicit'. Est donum dei intelligẽ

dum est non per predicationem formalez quoniam fundamentū relationis non predicatur vere de relatione predicatione formali. Dominiū autē est relatio fundata in dono dei saltem in illo ratione cuiꝰ conuenit ei ius assumendi. ⁊ hoc ius est dominium originale fundatum in originali iusticia que est eius fundamentū ac titulꝰ. Sz debet intelligi predicatiōe fundamentali ⁊ materiali vt sit sensus. Est donū id est relatio fundata in dono dei. Dixi notāter saltem in illo: ratione cuiꝰ ei competit ius ⁊c. quia generaliter loquēdo etiam illa relatio que ius dicit̄ posset dici donuz dei: sicut ⁊ illud in quo fundatur: sed non est tale donū, ratione cuiꝰ ei competit ius. quia illud dominiuz met est illud ius. Ideo si lius igit̄ describeret̄ sic ⁊ esset tertia descriptio. Est dominiū cōueniens īmediate a deo ꝑm leges originalis iusticie ei q̄ esset in illa ratione eiusdē: pluribꝫ competēs ex equo ⁊ inabdicabile. seruata eadez scꝫ iusticia originali. Naz dominiū est formale genus ad dominiū originale ⁊ alia dominia. nec oporteret tūc addere ad dominiū alias clausulas oēs scꝫ quo creatura rationalis habet ius assumendi res alias ī sui vsum. quia ille clausule omnes includerētur ī illo termino dominiū: posito loco generis. quia ille clausule sunt de diffinitiōe dominij in cōmuni accepti. Alias autem clausulas congruit addere. quaruz prima est. conueniens īmediate a deo. Naz sicut eius fundamentuz scꝫ originalis iusticia ē immediate a deo: sic ⁊ ipa relatio dominij dicit̄ ei cōuenire īmediate a deo solo. Et ī hac clausula cōuenit cū alijs tribus scꝫ beatifico: charitatiuo ⁊ euāgelico. Nam ⁊ illa a deo imediate conferunt̄ suis subiectis sicut ⁊ eoꝝ fundamēta scꝫ beatitudo ⁊ charitas. In hoc autē differt a dominio ciuili ⁊ ab aliquo naturali dominio. Nā dominiū ciuile conuenit suo subiecto mediate a deo: ⁊ īmediate ab homine. vt ꝙ q̄s ciuiliter habet dominiuz equi empti ē ꝑm leges ciuiles ratiōe emptionis ⁊ traditiōis a domino eiusdē de quo tamen latiꝰ in. q. lxx. ⁊ alijs. Emptio autem est actus ab homine īmediate elicitus. Et sic sicut fundamentū vel titulus illius dominij est non īmediate a deo, sic nec ipm dominiū ciuile Similiter aliqđ naturale conuenit suo subiecto mediate a deo. ⁊ īmediate ab homīe. scꝫ illud cuius fundamentū vl' titulus cōuenit subiecto mediate a deo. ⁊ īmediate ab homine. vt dominiū patris in filiū conuenit patri: ratiōe illiꝰ. quia genuit illū. Genuisse autē eum cōuenit patri īmediate a se. et mediate a deo. Et dico notanter aliqđ dominium naturale. quia aliqđ naturale dominiū cōuenit etiaz īmediate suo subiecto scꝫ illud cuius fundamētū cōuenit īmediate sibi a deo. vt dominiū qđ voluntas habet in potētias inferiores. eo ꝙ natura voluntatis īmediate est a deo. Dicit̄ secundo ꝑm leges originalis iusticie. per quam clausulā distinguit̄ ab omnibꝫ alijs dominijs. quia alia dominia ꝑm alias leges cōueniunt suis subiectis. Dicit̄ tertio. ei q̄ est vel esset ī illa. vbi tangit̄ eius subiectū.

Dicit̄ quarto. ratione eiusdē. in hoc tangit̄ fundamētū vel titulus illꝰ dominij. in quo etiā distinguit̄ ab omnibꝫ alijs dominijs. quia alia habent alios titulos. vl' fundamēta ratiōe quoꝝ sunt cōcessa per leges suis subiectis. Dicit̄ quinto. pluribus cōpetens ex equo: in hoc differt a ciuili ⁊ cōuenit cum beatifico ⁊ gratifico. qꝛ etiam illa competunt pluribus ex equo vt patuit de beatifico in ꝑcedentibus et idez patebit infra de gratifico. vnde quotq̄t habuissent originalem iusticiam. omnes habuissent earundē rerum paradisi dominiū ita ꝙ quilibet insolidum fuisset eadez specie dominij dominꝰ illius rei cuius alius fuisset dominꝰ. Quis eni illud dominium collatum fuerit Ade tanꝗ primo ⁊ principali patrifamilias ī domo generis humani vt dicit Alexander in scđa pte sūme. tn̄ non sic datum fuit vt in aliquo ꝑiudicaret cōmunioni omniuz qua vnusquisqꝫ illis vsus fuisset ꝑm beneplacitū voluntatꝭ ordinate. Unde illud nō fuit dominiū proprietatis possessorie: sed ꝓuidentie potestatiue ⁊ prouidentie regitiue vt vult Hugo.

Dicit̄ sexto inabdicabile. ⁊ declaret̄ hoc vt circa precedens dominiū est declaratū. Et in hoc patet ꝙ illud dominiuz erat nō necessario fundatuz in charitate. quia erat fundatum in originali iusticia. Hec autez non habet necessario annexam charitatez Unde hoc dominiū fuit primis paren

tibus quãdo habuerũt iusticiã originalē nõdum habita charitate vl' gratia .dz post adeptionem charitatis perderet p pditionem charitatis. qz charitatẽ nõ erãt pdituri nisi simul pderent iusticiaz originalē.

Hic duo sunt videnda. Primo vtrũ illd dominiũ etiã fuerit originale: qđ cõtulit domin' primis parentib' cum ait Gen.j. Dominamini piscibus maris z volatilibus celi. Dicẽdũ q̃ q̃uis Johes gerson de hoc exemplificet. tamẽ simpliciter seu sine addito loquẽdo: oppositum videtur verũ. quia si illud fuisset originale dominiũ. nunc illud perdidissent perdita originali iusticia: sicut tũc perdiderunt ius habitandi in paradiso. et comedendi de lignis eius. cõsequens ẽ falsum. quia etiam post expulsionez de paradiso habuerũt ius capiendi pisces z aues in sui vsum. Nisi dicatur q̃ domin' predictis verbis contulit eis quoddã singularius dominiũ super pisces z volucres q̃ȝ habuerunt post peccatum. scz q̃ cum omni facilitate ad votum eoruz potuissent cepisse cõgregasse z aduocasse omnia ad vsũ suuz non comestionis. qz non comedissent carnes. imo nec alia animalia de carnib' aliorum animaliũ vixissent. sicut tamen nunc accipitres z milui faciunt. sed ad vsũ obsequij non laboriosi sz deliciosi: sicut z Adã in paradiso operatus fuisset non laboriose sed deliciose: ſm Augustinũ. Q: autẽ habuissent talem potestatẽ singularem in animalia: tangit glosa Gen.j. (z est Bede dicẽtis) In testimoniũ pme creationis legimus aues viris sanctis seruisse. et ritus bestiarum z serpentũ venenũ cessisse. sicut experimento scit' đ sancto Ruperto. i cui' insulam aues intrãtes: domestice z mãsuete fiunt. exeuntes autẽ fiunt siluestres. hec ibi. Unde Adam quãdo impositur' erat cũctis animalibus vocabula potuisset ea omnia ɔgregasse: ratione dominij sibi dati: sed tamẽ de facto illa ɔgregatio fuit a deo facta ministerio angeloꝝ. quia citius potuit fieri illo modo: q̃ȝ p cõuocatiõez Ade Illud aũt singulare dominiũ quo ad pdicta fuit ei sublatuz iusto dei iudicio: eo' q̃ ipe inobediens fact' fuit deo. vt sic etiã sibi inobedientia fierẽt animalia. Uel dicatur q̃ locutus sit domin' de dominio q̃ parentes seruata originali iusticia habuissent ius vt nulluz animaliũ eis nocere potuisset. sic inq̃ȝ verum esset. Nam id etiam fuit fundatũ i iusticia originali vnde ea pdita p inobedientiã ceperũt aĩalia tã inter se q̃ȝ respectu hoĩs esse min' mansueta: z mag' crudelia. Uñ glosa Bede Gen.j. dicit. Ante peccatũ hoĩs terra nihil noxiũ ptulit. non herbam venenatã. non arborẽ sterilẽ. Et infra. Tũc animalia: animaliuz esu non viuebãt. sed concorditer herbis z fructib' vescebãt. hec ibi. Et q̃uis Augustin' pmo ɔtra Manicheos videat dicere q̃ accipitrib'. miluis z aq̃lis nõ sit ordinatũ vt viuãt de herbis zc̃. sz de carnib' tñ ſm Alexandrũ intelligẽdus ẽ Augustinus post peccatũ nõ ante. Et sic patz quõ illud dictũ Johis gerson: possit intelligi. Sec' aũt ipm intelligẽdo: pdictum dominiũ debebit dici naturale. qđ scz competit homini rõne nature sue. Uñ z ibidem statim postea tangit aliđ dominiũ naturale: etiã bestijs tũc ɔcessum: cũ dicit. Ecce dedi vobis oẽm herbam afferentẽ semen zc̃. vt sint vobis in escã z cũctis animãtibus terre. omniq̃ȝ volucri celi et vniuersis que mouent in terra. z in quib' ẽ anima viuẽs vt habeãt ad vescendũ. Constat aũt q̃ ius qđ bestie z volucres habent in terrenascẽtia: non est nisi naturale dominiuz: de illo autẽ dicet in scđo modo diuidẽdi. Secundo notãdũ: q̃ idem Johes gerson: exemplificãdo de originali dominio dicit q̃ ad hoc dominiũ spectare potest dominiũ libertatis. q̃ est facultas quedam libere resultans et dono dei liberaliter se donãtis ad agendũ vel non agendũ cum anima rationali. in pductione suoꝝ actuũ elicitoꝝ vel eoꝝ suspẽsione ad finẽ beatissime fruitionis obtinendũ. Et hoc tanto liber' est z latius. quãto min' põt in malũ. z quãto p bonos habitus est ad bonuz vel i bono stabilitũ. Sed nec hoc dictuz est simpliciter z sine addito veruz. quia si illud fuisset originale: fuisset perditũ pdita iusticia originali. sed consequẽs est falsum. quia etiaz post peccatum primi parentes et dono libertatis cõcreate eis. et generali concursu dei q̃ disposuit se velle cooperari creaturis suis habuerũt facultatem eliciendi actus humanos vel suspendendi eos: eo q̃ post

peccatum adhuc habuerunt liberum arbitriũ ⁊ potuerunt peccare ⁊ bene agere. Uñ si verum debeat esse. oportet illud intelligere d illo dominio libertatis: quo volũtas sup potentias inferiores et earuz act⁹ dominabatur singulariori modo ꝙ nũc. scz sine tãta resistentia ⁊ rebellione: quãta nũc est in viribꝰ inferioribꝰ. Hoc inꝗ dominiũ fuit originale. Unde ⁊ perdita iusticia originali simul perditum est illud. Sec⁹ autẽ intelligendo predictum dominium est species dominĳ naturalis.

Dominiũ gratificũ sic describit. Est dominium fm leges gratie gratificantis. Et sic dominium gratificũ est illud idem qd al's vocat dominiũ fundatũ in titulo gratie gratũ facientis seu in titulo charitatis. id est qd p titulo seu fundamẽto habet charitatez. Et hoc dominiũ põt scd'a descriptione ⁊ pleniori sic describi. Est dominiũ imediate a deo: cõueniens fm leges charitatis et ratione charitatis ei ꝗ est in illa competens pluribus ex equo seu compatiens secũ ex equo plures domios inabdicabile seruata charitate extẽdẽs se ad omnia. Exẽplũ: eoipso ꝙ ꝗs est in charitate dei ꝗ euz facit gratum ⁊ amicum deo. habet ius assumẽdi omnes res creatas ad sui vsum fm legẽ charitatis que lex concedit propter charitatem vel ratione charitatis habenti eãdẽ certo modo vsum omnium rerũ vt eis ad dei gloriam et sui salutem vtat: quãtũ sibi congruit fm charitatez. iuxta illd Roma. viĳ. Diligentibus deum (⁊ ita existẽtibus in charitate) omnia cooperãtur in bonum adeo ꝙ etiam peccata eis ꝓueniunt in bonum. quia fortiores ⁊ cautiores resurgunt. Et ꝗd mirũ si existens in charitate dei: habeat aliqd ius ⁊ dominium in omnibꝰ creaturis dei: cum talis sit iam p charitatẽ factus amicus dei. Amicorũ aũt om̃ia sunt cõmunia. ait Aresto. ix. ethicorum. c. viĳ.

Hoc dominiũ ⁊ ius habebãt rõne charitatis apostoli ⁊ ceteri in charitate existẽtes cum in persona sua ⁊ aliorum dicebat Paulus. ĳ. ad Cor. vi. Tanꝗ nihil habẽtes ⁊ omnia possidentes: supple dominio gratifico vel charitatiuo. Et iterũ ad Roma. viĳ. Qui proprio filio suo non pepercit. sed pro nobis omnibus tradidit illum quomodo non etiam cũ illo omnia nobis donauit? Et. j. ad Cor. iĳ. Omnia vestra sũt: vos autem christi. Et. j. ad Timot. vi. Prestat nobis om̃ia abunde. Uñ ad titulũ charitatis adꝗciunt omnia abunde ad fruendũ ⁊ vtendu; que in celis sunt: ⁊ que in terris. ⁊ que in omnibus abissis. Dicitur primo in illa descriptione imediate. quia fundamẽtũ et titulus illius dominĳ scz charitas. est imediate per creatiõez a solo deo. Sic ⁊ dominiũ fundatu; in ea. Et in hoc conuenit cum dominio beatifico et originali: cũ aliquo naturali dominio scz cum illo: quale habet voluntas anime in potentias inferiores. ⁊ etiam in proprios actus. Per eandem differt a dominio ciuili: ⁊ ab aliquo etiaz naturali ꝑut patuit in ꝓcedenti dominio. Dicit secundo fm leges charitatis. Et in hac differt ab omnibus alĳs dominĳs. quia omnia alia conueniũt suis subiectis p alias leges. Dicitur tertio ei qui est in illa ad tangendum subiectu; illius dominĳ. Dicit quarto ro: ratione charitatis. ad tangendũ fundamentum ꝓprium illius dominĳ. in quo distinguit ab omnibꝰ alĳs dominĳs: quorũ nullum habet charitatem ꝑ fundamento sed habẽt alia fundamenta. Dicit quinto. competẽs pluribus ex equo. in quo cõuenit cum duobꝰ primis ⁊ differt a ciuili. vnde cum charitas nõ querat que sua sũt: poterit dominiũ charitatiꝰ pluribꝰ cõpetere ex eꝗ sine sui diminutione. Et hãc clausulam itellige vt supra. Dicit sexto inabdicabile seruata charitate. per qd distiguitur ab alĳs: quoꝝ aliqua sunt abdicabilia seruata vl' nõ suata charitate. vt ciuile ⁊ canonicũ. ⁊ aliꝗ sunt inabdicabilia scz beatificum ⁊ originale. non tñ cõsistit eoꝝ inabdicabilitas in retẽtione charitatis inꝗtũ talis. sed in retẽtione quorũdã aliorum scz beatitudinis ⁊ originalis iusticie. Uñ illd dominiũ sicut nõ habet non habita charitate. sic nõ ꝑditur nisi ꝑdita ea. quare sicut charitas perdi non põt ab inuito. sic nec illud dominiu; põt tolli ab inuito. in ꝗ differt a ciuili dominio vel iure qm̃ et ciuile põt tolli ab inuito vt ius possessiõis tollitur aliꝗñ inuito. vnde perdẽs gratificum dominiũ fit ꝑditor: ⁊ re⁹ lese maiestatis et infamis corã deo ⁊ angelis ei⁹ ⁊ tota curia

beatorum. Dicit ultimo. extendēs se ad omnia. in qua clausula habet illius dominij latitudo: que tāta est quod prospera omnia et aduersa in eius ditione sunt posita. quia diligentibus deum omnia cooperant in bonū. Unde illius dominij latitudo excedit latitudinem omniū aliorum dominiorum saltem conuenientium viatoribus. patet: nam originale dominiū nō extēdebat se ad omnia: nec canonicū nec ciuile se ad omnia extendit. sed nec naturale dominiū conueniēs creature se ad omnia extendit. Et dico cōueniēs creature. quia naturale dominiū conueniens deo quo deus ratione nature sue diuine dominat omni creature: est omniū dominiorum latissimū. Dixi etiam saltem cōuenientiū viatoribus. Nam dominiū beatificū etiā se extēdit ad omnia: eo quod ratione beatitudinis ipsi sūt coheredes xpi. sed nec illud est sine dono charitatis: sed includēs ipm sicut nec est beatitudo sine charitate. Et nota, ut dicit Johēs gerson lectiōe tertia, Sacra scriptura multotiēs trāsfert sub metaphoricis tropis dominiū ciuile cū suis attinētijs ad hoc dominiū charitatis: dū nominat illic venditiones esse et emptiōes et donationes et cōmutatiōes spirituales cū deo: quasi videlicet numisma legitimū sit charitas: dans preciū actibus nostris: per quos etiā quasi dignissima seu dignātissima dei cōdescensione mercamur cū eodem de regno celorū: cum fenore multo. Et quāquam omnia que damus eidem sint de suo et suscepimus ea de manu sua. et ita dare proprie nequimus quicquid pro quo: nihilominus ipse totus desiderabilis acceptat bona nostra ex valore huius numismatis tāquam nostra essent appropriate: et nō sua. reddit quoque absque ulla cōmutatione ciuili sed emptione gratuita vinum cōpūctionis: lac deuotionis: imo et seipm et regnum celorū. ita quod sit ibi longe fecūdior comutatio quam in ciuilibus: quoniā illud quod venditur fit amplius et multiplicius possessione vendētis: quam si retineret. imo quāto plus cōmutando datur: tanto perfectius et cumulatius possidetur.

Dominiū euāgelicum sic describit. Est dominium secundum legem proprie euangelicum. Et Johānes gerson paulopost illam datā: aliam dando ait. Describit autē dominiū quod appellatur a multis euangelicum per appropriationē quod est dominiū imediate a deo institutum compatiēs secum ex equo quolibet dominos. et inabdicabile: fundata charitate se extendens ad omnia. Circa hanc additā descriptionē pono tria dicta. Primum quod hoc secūdo modo describēdo dominiū euangelicū est idem adequate cum dominio gratifico. quia hec est eadem descriptio cum secūda descriptione dominij gratifici supra data. Scdm dictum. hec descriptio dominij euāgelici est incōueniēs in hoc loco. quia in hoc loco loquēdum est de euangelico: tanquam de dominio distincto specie a dominio gratifico. quia ponit tanquam species distincta ex equo cōtra alias quinque in hoc modo diuidendi positas. Alias enim tm esset quintuplex dominiū in hoc primo modo diuidendi. Tertiū dictū: hi qui dominiū in charitate fundatum vocant euāgelicū dominiū: volētes appropriate loqui: potius censendi sunt improprie loqui. Probatur. quia dominiū in charitate fundatū non conuenit alicui proprie secundum legem euangelicam. igitur etc. Antecedēs probatur. quia ante quam emanasset lex euangelica habebat dominiū fundatum in charitate: puta per totum tempus ante aduentum christi. Nā et tūc plures fuerunt in charitate. Seruata autē charitate non potest non haberi dominiū in charitate fundatum. Nunquid enim solis his qui a tempore saluatoris in charitate fuerunt: conueniūt illa que supra dicta sunt cōuenire habentibus tale dominiū? Secundo probatur. quia dato quod aliquo respectu dominium charitatis fuerit perfectius post emanationē legis euangelice: quam fuerit ante: pro tanto scilicet quia ante legē euangelicam habentes charitatē: non habebāt potestatem ita propinquam ad fruendū deo fruitione patrie (licet bene fruitione vie) nec post mortem venerunt ad locum beatorum sicut habent in charitate existentes post legem euangelicam que talia concessit seruātibus eam post legis illius emanationē: tamen propter hoc illud nomen scilicet euāgelicum dominiū nō debebat appropriari dominio charitatiuo plus quam alijs dominijs concessis per legem euangelicā qualia sūt dominia concessa apostolis quādo eis potestas ecclesiastica fuit tradita quā idē Johā

nes al's vocat dominiū ecclesiasticū. imo talia magis debebāt dici euāgelica q̄ dominiū caritatiuū. eo q̄ charitatiuū ꝯcedit ab vtraq̄ lege. scz veteri et noua: lz p nouā pfectius. Sz alia dominia euāgelica concessa apl'is cōcessa sunt p solam legē euangelicam. vt potestas absoluēdi a peccatis et ligādi ac trāssubstātiādi: excōmunicādi et ab excōmunicatiōe soluendi.

Correlariū Si igit velim⁹ i hoc pmo modo diuidendi dominiū loqui de euangelico vitāda est equocatio illius termini dominium euangelicū. Nam accipit aliquādo per appropriationē (lz vt dixi sit potius in appropriata locutio seu acceptio) scz prout idem est qd dominiū in charitate fundatū sicut acceperunt hi qui ipm descripserunt secūda descriptione posita. sed non sic capit hic: quia sic coincidit cum tertia specie a qua ipm vt quarta species distingui debet. Alio modo non p appropriationē predicā sed sine ea. Et hoc modo idem est qd dominiū concessum alicui fm legem euāgelicaz. et hoc modo dupliciter capit. Primo generaliter put est dominiū cōcessum alicui fm legē euangelicā: non curādo an fm legem que sit ppie et pure euangelica: vel non. et non curādo an fm solam euāgelicam legem vel etiam fm aliaz. Et h̄ modo etiam cōprehendit sub se dominiū charitatiuū. quia illud concedit etiam fm illā legem. Lex eni euangelica concedit dominium illis qui diligunt deuz. vt patet per auctoritates apostoli supra allegatas qui et ipe fuit pdicator euangelice legis. Et sic iterum non capit hic in hoc modo diuidēdi. quia tūc quarta species non distingueretur ex equo contra tertiā: sed quarta esset genus ad tertiam speciem. qd fieri non debet in diuisione alicuius in sua inferiora. Alio modo accipit p domino cōueniēte alicui fm legem pure euangelicā et solum fm legem euāgelicā. Et per hoc q̄ dico solum: excludit dominiū gratificū vel charitatiuū. Et hoc modo dominiū euāgelicuz nihil aliud est q̄ potestas eccl'iastica.

Hic igitur nota. ex quo potestas eccl'iastica datur ab ecclesia: q̄ ecclesia capitur dupliciter. Uno modo pro congregatione quorūcūq̄ hominū qui sunt insigniti signaculo cōmuni ipis fidelibus qd est caracter baptismalis. quo modo etiā laici nullū caracterem ordinalē habentes sunt d ecclesia. et p consequens dici possunt hoc modo persone ecclesiastice. Alio modo p congregatione tm̄ illorum qui sunt insigniti quodaz speciali signaculo: quo dedicati sūt specialiter ad dei cultum. qd signaculuz est caracter ordinalis. Et hoc modo laici non sūt de ecclesia nec ecclesiastice persone dicēdi: sed tm̄ ordinati aliquo ordine: incipiendo ab infimo ordine vel clerico vsq̄ ad supremum ordinatuz qui est papa. Et h̄ modo capit hic quādo potestas ecclesiastica dicitur potestas a christo ꝯcessa eccl'ie. id est concessa ordinatis. Et ita lz domin⁹ cācellarius dicat hanc potestatem fundari i caractere baptismali: loquēdo tamen d pinquiori fundamēto eius ipa fundatur pinquius super caracterem ordinalē saltē mediante electione et confirmatione. vel alia equiualente humana actione accedēte caracteri ordinali: lz etiam fundetur remoti⁹ super caracterem baptismalem. eo q̄ caracter ordinalis adeo presupponit baptismalem q̄ nulli de lege cōmuni imprimi pōt ordinalis nisi qui phabet baptismalem. et ita baptismalis est fundamentū remotū et insufficiens. Ordinalis aūt caracter saltez aliquādo accedēte lectione et cōfirmatiōe est pinquius fundamētū ac titulus potestatis eccl'iastice. que vocat dominiū euāgelicum: et adeo sufficiens q̄ lz gratia gratum faciens seu charitas valde decēs sit in suscepturis hoc dominiū vel iam habētibus non est tamē necessaria ad fundanduz hoc dominiū: et multo minus gratia pdestinationis. cui⁹ tamen oppositum waldēses atq̄ Johes wicleff erronee senserunt: ponētes gratiam etiaz pdestinationis radicem necessariam p titulo cuiuslibet potestatis.

Et dictū est notāter q̄ accipit hic ptās eccl'iastica p potestate a christo ꝯcessa specialiter eccl'ie h̄ modo capte. id ē ordinatis. Nam lz ordinatis vt aplis cōcesserit etiā potestatē faciendi miracula q̄ fundari pōt sup alio dono q̄ sup caractere ordinali puta sup fide informi. tn̄ talis potestas nō est specialiter eis ꝯcessa: q2 etiam aliis cōmunicata est q̄ ordinati nō fuerunt. ideo talis

potestas nõ merebit dici eccl'iastica. vnde caracter ordinalis est donuz specialiter ordinatis concessum. Alia autez dona. scz fides. spes. charitas. timor. pietas. pphetia et similia: super que possunt alia dominia fundari sũt nõ eis specialiter sz etiam alijs ↄcessa. Potestas itaqꝫ ecclesiastica vt hꝫ capit sic describit. Est potestas que a christo supnaturaliter et specialiter collata est suis apostolis ꝛ discipulis ac etiã successoribus legitimis vsqꝫ in finem seculi ad edificationẽ eccl'ie militantis ꝑm leges euãgelicas p ↄsecutione felicitatis eterne: vt potestas soluendi ꝛ ligãdi ↄcessa sacerdotibꝫ potestas cõficiẽdi eucharistiã ꝛ huiusmodi. Et notãter supra dictũ est ꝙ super caracterem ordinalem saltẽ mediãte electiõe vel confirmatione fundari potest. quia ex hoc solo ꝙ q̃s habet caracterẽ ordinalem non haberet potestatẽ ecclesiasticã iurisdictionis scz excõmunicãdi ꝛ largiẽdi indulgentias. sed tamẽ accedẽte eius electiõe et ↄfirmatione in episcopum. ipe habet potestatẽ iurisditionis. Sed potestas ordinis fundat simpliciter sup carecterẽ ordinalez An aũt potestas iurisditiõis excõmunicãdi ꝛc. possit etiam fundari super primam tonsuram que non est ordo: tangetur inferius in loco suo.

Et si queratur. Primo q̃ sũt species illiꝰ dominiꝫ euangelici. Respondet ꝙ ille eedem que sũt species potestatis eccl'iastice. Potestatis aũt eccl'iastice species possunt patere sub breuitate q̃tũ ad ꝓpositũ sufficit p septẽ diuisiones. Prima diuisio ẽ ista. Potestas ecclesiastica q̃dã ẽ ꝛ dr ptãs ordinis. quedaꝫ ꝓo est ꝛ dicit potestas iurisditiõis. id ẽ potestas cognoscẽdi in causa atqꝫ dicẽdi vl' ferendi ius. id ẽ sententiã in tali causa ꝛ illaꝫ ꝓmulgandi. Vñ iurisdictio dicit quasi dictio iuris. id ẽ potestas dicẽdi ius. Vel iurisditio. id ẽ ꝓmulgatio: vel pnũciatio: vel notificatio: vel ptãs ꝓmulgandi sententiã seu ius. Scd'a diuisio. Potestas ordinis ẽ duplex. quedam ẽ ptãs ordinis sacerdotalis. quedã ordinis inferioris. Tertia diuisio. Potestas ordinis inferiorꝫ habet tot species q̃t sũt ordines inferiores ordine sacerdotali qui sũt sex ꝑm theologos scz diaconatꝰ: subdiaconatꝰ: accolitatꝰ: lectoratꝰ: exorcistatꝰ: ostiariatꝰ. Et dico ꝑm theologos: q: ꝑm iuristas sũt plures ordines inferiores ordine sacerdotali q̃ꝫ sex: qꝛ pter istos sex ponũt ꝙ etiã ꝑma tonsura ꝛ psalmistatꝰ sit ordo. Sz sanctꝰ Tho. dicit ꝙ ꝑma tõsura nõ sit ordo. sz dispositio ad ordinẽ. Et Petrꝰ d̃ palude dicit psalmistatũ esse primã tonsuraꝫ. Rich. in q̃rto dicit primã tõsurã nõ esse ordinẽ nec psalmistatum. sed dicit psalmistatũ esse officium annexum ordini lectoratꝰ. Quarta diuisio Potestas sacerdotalis ẽ duplex. vel duplicem habet habitudinẽ. quedam ẽ ad cõsecrandũ corpus xp̃i verũ. ꝛ illa fuit cõcessa apostolis in cena cuꝫ saluator dixit. Hoc facite i meã cõmemorationeꝫ. Et sicut illa potestas sacerdotalis ẽ ad ↄsecrandũ corpus xp̃i verũ: sic quelibet ptãs ordinis inferioris ordĩe sacerdotali: ordinat ad ipaꝫ ↄsecrationem veri corporis xp̃i: quia actꝰ omniũ inferiorũ ordinũ sũt actus quibus subministrat ei a quo cõsecrat verũ corpꝰ xp̃i. Unde ꝛ Johẽs gerson diuidendo potestatẽ ordinis diuidit eam imediate i potestatem sup corpus christi verum: supple ↄsecranduꝫ: ꝛ in potestatẽ sup corpus xp̃i mysticũ. Hec diuidit prius potestatem ordinis in potestatẽ ordinis sacerdotalis ꝛ i potestatem ordinis inferioris. Nã vtraqꝫ videt esse potestas ad consecrandum verũ corpus xp̃i aliquo modo. tamen prius posui illaꝫ diuisionẽ: eo ꝙ lꝫ potestas ordinũ inferiorum sit potestas exercendi actꝰ ordinatos ad cõsecrationẽ corpis xp̃i veri: nõ tamen est potestas consecrandi corpꝰ christi. Alia ẽ potestas sacerdotalis ad exercẽdum tres actus hierachicos circa ↄgregationem fideliũ qui sũt. Primo ipaꝫ illuminare supple p doctrinam p̃dicatiõis. Secũdo ipam pficere per ministrationẽ istorũ trium sacramentorũ scz eucharistie: confirmationis. ꝛ ordinis. Tertio eandeꝫ purgare p ministrationẽ sacramẽti baptismi purgantis a culpa ꝛ pena. Et lꝫ sacerdos etiã habeat potestatẽ purgãdi p ministratiõeꝫ sacramẽti absolutiõis seu penitẽtie: tñ potestas absoluẽdi ẽ potestas iurisditionis: de q̃ postea dicet. Vñ lꝫ ptãs absoluendi etiã sit ptãs ordinis: non tñ ẽ solum potestas ordinis. Nunc autem ago de potestate que solum ẽ ordinis. id ẽ que non ẽ pote

stas dicēdi sententiā in aliquem absolutoriam vel condemnatoriā. Modo inter sacramenta solum sacramentū absolutiōis est illō in cuius ministratione ministrās fert sententiā. Ex quo sequitur q aliqua ptās simul est ordinis ac iurisditionis cēsenda scz ptās absoluendi. aliqua vero tm̄ est ordinis vt ptās consecrandi eucharistiā et conferendi eandez, potestas baptisandi et ordinandi. Nam in illorum ministratione ministrans non dicit sentētiā aliquaz in illū cui ministrat. Et dixi i hac tertia subdiuisione q ptās ordinis sacerdotalis est duplex vel duplicem habet habitudinē. quia videtur cū Scoto posse dici: q non sit vna potestas que sm vnum respectuz vel habitudinem sit ad consecrandū verū christi corpus. et sm aliam habitudinē vel respectuz potestatis sit ad ministrandū mystico corpori christi quedam sacramenta. imo q sit distincta potestas hec et illa. Naz aplis distinctis temporibus collate fuerunt et vna alio tēpore ante aliam. Nam potestas consecrandi verum xpi corpus fuit collata apostolis in cena cū ait. Hoc facite etc. et tamē potestas illuminandi homines per doctrinam pdicationis et purgādi per baptismū et perficiendi per sacramentum confirmationis eucharistie et ordinis fuit eis data post resurrectionem cum ait Matth. vlt. Euntes in mundum vniuersum predicate euāgeliū omni creature baptisantes eos. Itē potestas pdicandi fuit eis etiaz data ante cenam quando Matth. x. cōuocatis duodecim ait eis. Euntes pdicate dicētes: quia appropinquat regnum celorum. Et idē habetur de aliis. lxxij. Luc. x. Sicut etiā potestas ordinis sacerdotalis ad consecrādū verum xpi corpus. fuit alio tempore data q̄ potestas absoluendi a peccatis. quia illa fuit data post resurrectionē: cū ait. Accipite spiritū sanctū: quorum remiseritis peccata etc. Joh. xxj. lz esset ante resurrectionē pmissa. Matth. xvj. et xviij. Cōsimile videtur posse argui de quolibet sacerdote nūc ordinato in ecclesia. Prius eni dicit episcopus ordinando. Accipe potestatem conficiendi vel celebrandi missam: tā pro viuis q̄ pro defunctis dans ei calicem. Et quibusdam interpositis ponēs manuz sup caput eius dicit. Accipe spiritū sanctū: quorū remiseris peccata etc. de h latius dixi in tractatu de Caracteribus. et in quodaz alio tractatulo edito d hoc. an papa simplici verbo scz sis sacerdos: posset aliquē ordinare i sacerdotē. Quinta subdiuisio. Ecclesiastica ptās iurisditionis est duplex. Quedā ē ad cognoscendū in causa atq ad dicendū vel ferendū sententiam in tali causa i foro exteriori. Et illa est potestas a xpo īmediate concessa ecclesie ad inferendum spiritualem penā excōmunicationis vel interdicti in inobedictes ecclesie. Et dicit notāter a xpo īmediate concessa eccl'ie: quia lz psone ecclesiastice etiam habeāt potestatez ad inferendū aliqs penas spūales alias a pdictis: vt penā depositionis: priuatiōis: inhabilitationis ad beneficia: et sic de aliis. tñ ptātez talē non habēt imediate a xpo et sm legem euangelicam: sed sm leges canonicas. Unde et talis potestas lz etiā ecclesiastica dicatur: eo q non nisi persone eccl'iastice ē concessa: tñ non est illa de qua hic loquimur: que a xpo īmediate et sm legem euangelicam est concessa. Dicit etiā scdo notāter ad inferendū spūalem penaz. quia q̄uis psone ecclesiastice habētes ecclesiasticam potestatem. etiā habeant aliquādo ptātez ad inferendū penam corporalē: puta carceris aut psimilem. tamē talis ptās non ē ecclesiastica dicenda put h loqmur de ecclesiastica ptāte. quia hic loquimur de ea q ē a xpo cōcessa īmediate. Et talis solū se extendit quātum ē ex concessione xpi ad inferē dum spūalem penam. Illa aūt ptās que ē ad inferendū penā corporalē ē concessa non a xpo. sed aliquādo a principibus secularibus ipsis prelatis ecclesiasticis. Et ratione cōnexionis in eadem psona dicit denominatione extrinseca ecclesiastica ptās lz improprie. sicut tēporalia predia annexa officiis ecclesiasticis dicuntur res eccl'iastice et spirituales denominatione extrinseca ratiōe cōnexionis. Alia ē ecclesiastica ptās iurisditionis ad cognoscēdum in causa et ad diffiniendū vel ferēdū sentētiā i eadē in foro interiori. Et ista vocatur alio noīe i plurali claues ecclesie. de quibus intelligitur illa dñi promissio facta Petro. Mat. xviij Tibi dabo claues regni celorū. quas etiā postea cum effectu tradidit post resurrectionem: cum ait. Quorū remiseritis etc. Un

in sequenti diuisione hec ecclesiastica potestas diuiditur in duas: sicut due sunt claues ecclesie. quia ille potestates due nō vocantur claues nisi metaphorice. Sexta igit̄ diuisio. Ecclesiastica potestas iurisdictionis. quedam est potestas cognoscendi i foro interiori in causa peccatoris, id ē sup peccatis eius. Et illa vocat̄ clauis sciētie Unde clauis sciētie nō dicit̄ scientie ideo q̄ illa clauis sit ipse habitus sciēdi nec act⁹ sciendi: sed quia est potestas cognoscēdi i causa peccatoris accusantis se ꝛ se reum fatentis: q̄uis clauem illam recipere non debeat: nisi habens habitū sciētie competētem vel sufficientem ad executionē illius potestatis. Alia ꝟo est potestas diffiniēdi ꝛ ferendi in foro interiori sententiam i causa peccatoris. ꝛ illa vocatur clauis potētie Et ista secūda est principalior q̄ prima. q̄r prima ordinat̄ ad sc̄dā. Et he ambe tacte fuerunt in ipsa diuisio cum dicitur. Alia est ecclesiastica potestas iurisdictionis ad cognoscendū in causa: ꝛ ad diffiniēdū ꝛc̄. Si eni non fuisset dictum ad cognoscendū nō patuisset locus claui scientie: quia illa nō est clauis diffiniēdi. ꝛ tamen illa clauis est etiam species potestatis ecclīastice. ꝛ sic nō omnes species potestatis ecclīastice haberent̄ in ꝓposito. Et in hac sexta diuisione occurrit questiuncula, qualiter ille claues vel potestates sint due. Pro solutiōe recitātant hic due opiniones. Prima opinio est Richardi in. iiij. dis. xviij. arti. j. q. ij. ꝑ q̄rtuor dicta. Primū q̄ sint due q̄tum ad effectus vel actus. Nā vnus effect⁹ vel act⁹ est cognoscere: alius est diffinire quos cōstat eē distinctos. Sc̄dm. q̄ ille etiā sunt due q̄tū ad relatiōes ad duos effect⁹ illos vel actus. quia clauis ecclesie alium respectū habet ad cognoscere aliū ad diffinire.

Tertium ille claues sūt vna clauis i radice: quia sunt potestas iudicandi in foro anime. Hec autē potestas integrat̄ ex duobus scꝫ ex potestate discernendi ꝛ potestate iudicandi. Quartū: ille claues vltra h̄ q̄ sunt vna inter se in radice: etiam sūt idē cum potestate conficiendi eucharistiā: q̄r iste tres potestates fundant̄ in caractere sacerdotali. Pro secūda opinione habēda pono tria dicta. Primū: ꝑcedens opinio si intelligat̄ q̄ ille tres potestates inter se intrinsece sint idē non ē vera. quia met concedit q̄ prime due sint due quo ad relatiōes ad distinctos effect⁹. Si igit̄ relatiōes ad illos distinctos actus sunt distincte intrinsece: ita q̄ hec relatio distinguit̄ ab alia realiter. igit̄ etiā potestates ad illos act⁹ sunt realiter distincte. tenet ꝯsequētia. quia potestas formaliter nō ē nisi ius in illū actū Jus autem ad actū ē relatio ad eum vt patuit i ꝑma q̄stione. Sc̄do ꝓbatur. quia met ponit illas claues integrare potestatē eccl'ie. sed integrantia aliq̄d idē distinguūtur realiter. igit̄ ꝛc̄. Tertio ꝓbatur. q̄r ille potestates possent separatim alicui concedi d̄ potentia dei absoluta. Sicut enim aliquis nunc ꝑsidēs potest cōmunicare alteri potestatem cognoscēdi in causa: nō cōmittendo sibi auctoritatē sententiandi in ea vt si diceret. cōmitto tibi auctoritatem examinādi istā causā ꝛ referas mihi vt sentētiem. Posset etiā ꝯferre auctoritatē sententiandi sine auctoritate cognoscēdi: vt si diceret: cōmitto tibi vt sine omni cognitione cause sentēties sicut placet (talis tñ cōmissio non esset ordinate facta illi cui⁹ voluntas eēt obliquabilis) ita posset de⁹ cōmittere auctoritatē cognoscēdi sine auctoritate sententiādi. Et illa cōmissio eēt ordinata simpliciter si eēt etiā i humanis. Posset etiā de potētia absoluta alicui habēti volūtatē nō obliquabilē cōmittere auctoritatē sententiādi sine cognitione in causa. De potētia aūt ordinata sunt de facto coniungunt̄ in quolibet sacerdote ecclesiastico cōplete ordinato. Quarto q̄r due ꝑme poster⁹ tēpore fuerunt collate q̄ potestas cōficiendi eucharistiā. igit̄ realiter ab ea distinguūtur. Antecedens patuit in q̄rta diuisione.

Sc̄dm dictū. Si etiā predicta opinio intelligat̄ q̄ sint idem cum caractere sacerdotali est falsa, quia caracter sacerdotalis fuit impssus aplis in cena: ꝛ tñ ꝓ tunc non habuerūt predictas duas claues. Itē q̄r radix non est idē realiter cū radicato i ea. igit̄ ꝛc̄. Tertiū dictum. Si ꝑdicta opinio intelligatur q̄ ille potestates tres sint realit̄ ꝛ intrinsece distincte: adeo q̄ verbum xp̄i loquentis i plurali. Tibi dabo claues ꝛc̄. sit absoluta pluralitate verū: tñ fundarentur sup vno fundamento scꝫ caractere sacerdotali qui est titulus omniū earum ꝛ

dispositio ad om̄es eas ⁊ sic ē vera. Due etiam claues possunt aliqualiter dici vna vnitate ordinis. quia ambe ordinātur ad vnum actum vltimū scʒ apertionis: et ad illum prima subordinaretur. vbi autem vnū propter alterum ibi aliqualiter vnū tm̄ dicitur Et sic etiā videtur Rich. intellexisse ⁊c. Hec est etiam sententia Scoti in q̄rto. et in hac sententia ꝯtradicit opinioni sācti Thome qui in. iiij. dis. xviij. ⁊. xxiiij. dicit ꝙ claues sunt idē cū caractere sacerdotali. Sexta diuisio. Ecclesiastica potestas iurisditionis in foro interiori ad ferendū sententiam est duplex. Quedam est ad ferēdū sententiā absolutoriaʒ a culpa. ⁊ partim a pena per collationem sacramenti penitentie. Quedā vero ad ferendū sententiā absolutoriam tm̄ a pena per largitioneʒ indulgētiarum. Et hec potestas iurisditiōis in foro interiori cum vtraqʒ sua specie differt a potestate iurisditiōis i foro exteriori. Primo quia potestas iurisditionis in foro exteriori nō dicitur ꝓprie clauis quoniā claues fūdātur sup caractere sacerdotali. Potestas autem iurisditiōis in foro exteriori potest conuenire nōdum habenti caracterē sacerdotalem. Nam ⁊ archidiaconꝰ habet illaʒ potestateʒ iurisditionis qui tamen potest esse non sacerdos. Secūdo i hoc ꝙ illa non exercetur in inuitum. Quis eni diceret ꝙ inuitus absolueretur a culpa ⁊ a pte pene a sacerdote aut inuitus cōsequeretur remissionē penarū per largitionē indulgentiarū. Uñ ꝙ potestas cōferendi indulgentias ponatur merito p specie potestatꝫ iurisditionis ptʒ ex eo ꝙ doctores dicūt ꝙ ꝯcessio indulgētiarū potest fieri dupliciter scʒ per moduʒ auctoritatis ⁊ p modū suffragij. ⁊ ꝙ p primum modū fit vel fieri pōt ad viuos et p scōʒ ad defūctos: put diffuse de his dixi i tractatu de indulgētijs que defunctis cōcedunt. ⁊ de suffragijs eorundē ꝯclu. xxij.

Et nota ꝙ cācellarius parisiēsis vbi supra videtur minꝰ ꝓprie loqui cōsideratiōe quinta: quādo potestateʒ ordinis sup mysticum corpus in illuminando p doctrinā predicationis ⁊ perficiendo per illa tria sacramenta. scʒ per eucharistiam: cōfirmationem ⁊ ordineʒ. et purgando per baptismū vocat potestatem iurisditionis. Qđ pbatur q: nulla potestas debet dici iurisditionis nisi sit potestas ad ferendū sententiam aliquā. ita ꝙ exercere potestatē talē sit formaliter ferre sententiā. vel saltem pambulariter cognoscere sup causam. Modo exercere p̄dictam potestatē. id est predicare cōfirmare: ordinare: ministrare eucharistiam ⁊ baptisare: non ē ferre sententiā in eo cui p̄dicatur: ⁊ qui confirmatur ⁊ ordinatur. ⁊ sic de alijs. Et q̄uis ad licitū exercitiū illius potestatꝫ requiratur subiectio canonica: in illo circa quē vult exercere illam potestatē. nō tm̄ erit potestas ordinis sup mysticum corpus christi ob hoc dicēda ipa potestas iurisditionis in taliter subiectū. Unde et nō bñ videtur dictū per eūdem ꝙ potestas iurisditionis in foro īteriori (si saltē loq̄mur de ea q̄ est species ecclesiastice potestatꝫ īmediate a christo instituta) cōsurgat ex duplice radice. Uno modo ex pte hoīs vltro se subijciētis tali potestati. sicut cū spōte cōfitēs subijcit se p̄sbyteroꝰ ⁊ ordinādus epō Alius subiectionis modus cōsurgit ex auctoritate supioris. hūc vel illū tali vel tali subijciētis qđ fieri pōt non ad arbitriū illius q̄ subijcitur. hec ille. Naʒ si qua potestas iurisditiōis innascitur illi cui fit aliq̄ p̄dictarū subiectionuʒ. nō tm̄ dicetur talis potestas iurisditionis species potestatis ecclīastice in ꝓposito capte. sed erit humana. illa vero quā habet ex ordinis collatiōe cū dicitur. Quoꝝ remiseritꝫ ⁊c. erit vere species potestatis ecclīastice in ꝓposito nr̄o: lʒ illa quo ad exercitiū possit esse suspensa vel restricta p humanaʒ constitutionē que econtra etiam solui ⁊ ampliari potest plebē ampliorem sibi subijciendo. Sed potestas ministrandi sacramentū absolutionis est ꝓprie dicenda potestas iurisditionis in foro interiori. Nam illaʒ potestatem exercere ē ferre sententiā scʒ absolutoriam a culpa.

Et si queras secundo. Si collatione ordinis sacerdotalis confertur sacerdoti nōdum habenti plebem potestas iurisditionis i foro īteriori atqʒ potestas ordinis super mysticū christi corpꝰ tpm illuminandi pficiendi atqʒ purgandi. modo dicto sup̄: q̄d ergo noui sibi confertur: cum talis sacerdos sine om̄i plebe subiecta pus ordinatꝰ pꝰ ordinatiōeʒ eligitur vel instituitur in plebanum alicuiꝰ plebis de nouo. Exem aliq̄d

noui sibi cōferatur. probatur. quia ante ei⁹ electionem vł institutionem in plebanum ministratio sacramentorū (si qua illi plebi ministrasset) fuisset sibi illicita: nunc autē est licita. imo ministratio sacramenti absolutionis q̄s plebi et volūtate se subijcienti impendisset non solū illicita sed etiā nulla fuisset. Hoc autem non esset si nihil noui iuris collatū sibi fuisset. Quod autem illud nouū sit dominiū quoddā dicendum. pbatur. Nam tali de nouo plebs est subiecta. sed noue subiectioni correspōdet noua superioritas & dominiū. igit̃ &c. Quod aūt illud dominiū non sit euāgelicū dicendū. pbat̃. quia dominiū euāgelicū alicui collatum est inauferibile. illud autē est sibi auferibile. cum sit spoliabilis plebe. In contrariū ꝙ nō sit nouū: argui. quia in collatione ordinū fuit sibi cōcessa superioritas & dominiū i christifideles ministrādi eis sacramēta: vt absolutionē: cum sibi & alijs dictum fuit. Quorū remiseritis peccata &c. videt̃ ergo ꝙ iam cū eligit̃ vel instituitur nihil noui sibi conferat̃. sed per illā electionem vel institutionē tm̄ remoueatur prohibens vsū preconcessi dominij. Erat enī sibi lege canonica ꝓhibitum non exercere potestatē sibi in collatione ordinū ꝯcessā exquo plebē non habebat. Nunc igit̃ plebe concessa relaxat̃ illa ꝓhibitio vt valeat eam exercere in plebem: sic ꝙ nō nouū dominiū sibi cōfert̃ nec plebs noua subiectione ei subijcit̃. sed vsus vtriusq̄ prius prohibitus laxat̃. Ad istā questiunculā dicendū: ꝙ & si vtrūq̄ videret̃ posse dici: primū tamen plus placet scʒ ꝙ sibi nouū dominiū conferat̃. sed illud lʒ ecclesiasticū dici posset non tamen ecclesiasticū euangelicum. sed ecclesiasticum canonicū. scʒ canonicis legibus sibi cōcessum. Ratio autem cur primū pl⁹ placeat q̄ scd̄m: est. nā etiā nōdum ordinatus in sacerdotē si eligit̃ in plebanū ac instituit̃: habet quandā superioritatem & dominiū in plebē suam. & non euangelicū: cum nōdum sit ordinatus i sacerdotē: lʒ infra legitimū tempus debeat ordinari ordine sacro. igit̃ signum ē ꝙ illud dominiū qđ ꝑ electionem sibi collatū est. est aliud realiter a dominio euāgelico. Ad argumentū in contrarium dicendū ꝙ sibi fuit in collatione ordinis sacerdotalis cōcessū euangelicū dñiū tm̄. Illud aūt se solo non sufficit ad hoc ꝙ licite ministrēt̃ predicta spiritualia nec ꝙ etiam efficaciter & vere conferat̃ sacramentū absolutiōis. et hoc supposita ꝓhibitiōe ecclesie: ꝙ nullus dominio euangelico predicto vti debeat i plebem non subiectam sibi etiā canonica subiectione q̄ꝗ sibi foret subiecta euangelica subiectione sicut & ipe habet euangelicum dominiū. Nam illa ꝓhibitione stāte ipe quātūcūq̄ habeat dominiū euangelicum: caret materia debita sacramēti absolutiōis: ideo nihil operabit̃. sicut si habēs potestatem conficiendi eucharistiā: nullū omnino panem triticeū haberet: q̄ diu eo careret nō posset vere cōficere eucharistiā.

Et si tertio q̄ras. dicens. Si ergo pri⁹ ordinatus in sacerdotem sine plebe. & postea electus i plebanū & institutus: acquirit nouū dominiū. ratiōe cu⁹ erit sibi licita ministratio sacramentorū: que ergo ratio diuersitatis ꝙ carentia illius dominij canonici nō impediuisset quin si sacramentū baptismi & eucharistie ꝯtulisset illi plebi: vere ea cōtulisset q̄uis peccasset conferendo. Et idē est đ episcopo non habente plebem. qui si conferat alicui ordinem & confirmationē vere erit confirmatus & ordinatus & tamē illa carētia dominij canonici impediuisset ꝙ si illi plebi contulisset sacramentū absolutionis. non vere illud cōtulisset. quia hi non vere fuissent absoluti. Respōdet̃. Ratio diuersitatis est ista: quia solū sacramētum absolutionis est tale ꝙ eius ministratio formaliter est latio sentētie. Modo sententia lata a non suo iudice vel in non subditum: est nulla. vt in. c. ꝙ autē. de peni. et remis. & eodē ti. c. omnis. Sed aliorū sacramentorū ministratio non est formaliter latio sentētie. quia eucharistiam alicui cōferre vel ordinem vel huiusmodi non est sententiam dare: quare nō impedit̃ quo minus tenebit illa collatio. vnde si cui concederet̃ a superiori potestas p̄dicandi alicui plebi & ei ministrandi sacramentū baptismi et eucharistie: non tamē absoluendi: nō deberet dici ꝙ illi instituto ꝯcessa esset aliqua potestas iurisditionis etiā canonica quia non esset ei concessa potestas ferendi sententiā in plebem illam. sed bene posse

dici sibi esse concessam quandā potestatē canonicā. vel dominiū canonicū. Sed ex hoc solo ꝙ superior sibi cōcessisset potestatem ministrandi sacramētū absolutionis (etiam si potestatē alia ministrādi non cōcessisset) diceret sibi esse ꝯcessa potestas iurisditionis ⁊ hoc canonica. Attamē i hoc est simile ꝙ sicut absolutio non habet suū effectum. scꝫ deletionem culpe in recipiēte eam. eo ꝙ ponit obicem recipiēdo eā ꝯtra ꝓhibitionē ecclīe a non suo iudice. ⁊ pro tanto dicit̄ nō vere impendisse sacramētū absolutionis. Sic etiā eucharistia in recipiente eam a non suo superiore. etiam non habet effectū cum ponat obicē. lꝫ eucharistia in se sit verū sacramentū. Idē de ꝯfirmatione ⁊ ordine. q: illa nō tenēt i nō subdito q̄ ad illū effectū q̄ est gratia. lꝫ teneat quo ad effectū q̄ est character impressus. sic forte ponētes absolutionem ꝑ vno effectu habere ornatū. dicerent ꝑdictam absolutionem impressisse ornatum. licet nō ꝯtulisse grām. Et si dicat̄. plebē sibi euangelica subiectione subiectam. nō pōt ꝓhibitio ecclīe reddere non subiectā. igitur adhuc manebit subiecta: igit̄ cum debita materia sacramēti absolutiōis sit peccator penitēs subiectus: sequit̄ ꝙ vere absoluet̄. Rn̄det̄ ꝙ ꝓhibitio ecclīe nō tollit subiectiōē euāgelicā. sed facit ꝙ plebs nō est ei canonica subiectiōe subiecta. Modo canonica subiectio etiā ē ꝯditio req̄sita in plebe: ad hoc ꝙ sit debita materia absolutiōis. Sicut ḡ ecclīa non posset sacerdoti auferre potestatē ꝯficiendi eucharistiā. posset tn̄ sibi cum effectu ⁊ realiter subtrahere oēm panē triticeum. ⁊ q̄ diu in tali carentia eēt: nō esset in ꝓpinqua potentia conficiendi eucharistiam: sic ecclīa non aufert sibi euangelicū dominiū absoluendi: sed aufert vel nō cōfert alicui dominiū canonicum. et plebem canonice subiectam.

Dimissa igitur scđa descriptione supra habita. poterit loco eiꝰ alia ⁊ plenaria sic dari. Est dominiū imediate a solo deo cōueniens alicui fm legem pure vl̄ ꝓprie euangelicā. ⁊ fm solam illam rōne caracteris sibi imediate a solo deo auctoritatiue impressi: ⁊ inabdicabile: fuato caractere. Dicit̄ ꝑmo a solo deo imediate ꝯueniēs. q: est a xp̄o soloꝰ institutū ⁊ ab ipso solo confert̄ imediate ei cui cōfertur. sicut et eius fundamentum scꝫ caracter a solo deo confert̄ ei cui ꝯfertur loquēdo de collatione auctoritatiua. lꝫ conferens ordinem cōferat ministerialiter caracterē ⁊ dominium in eo fundatū. De hac tn̄ clausula vide in argumēto qđ infra formabitur. Et in hac clausula conuenit ⁊ differt ab aliꝫ dominiꝫ vt tactū est in ꝑcedētibus speciebus.

Dicit̄ secūdo fm legem euangelicā. in hoc distinguit̄ ab aliꝫ dominiꝫ que fm alias leges conueniūt suis subiectis. Dicitur tertio ꝓprie euangelicā. ad excludendum dominia que conueniūt alicui fm legem euangelicam. non tamen proprie euāgelicam que ideo non debent dici euangelica. Exemplū: ius vel dominiū qđ apostoli ꝑdicantes habuerunt ad accipiendū stipendia tēporalia ab his quibus ꝑdicabant non est ꝓprie euangelicum dicendū quia illud ius competit eis fm legem naturalem. que hoc ius concedit seminātibꝰ spiritualia. vnde christus eam legem ferēdo Math. x. ⁊ Luc. xj. miscuit legē naturalem sue legi euangelice. Dicit̄ quarto ⁊ fm solam illam. ⁊ redit in idem. scꝫ ad excludendum illa dominia que lꝫ conueniāt alicui fm legem euangelicā. sed nō fm solam illam. sed etiam fm aliam. Exemplū. vt illud de quo iam exemplificatum ē. Nā illud ius etiam cōcessit lex moysi. quia illa dicit Deutero. xxv. Nō ligabis os bouis terētis in area fruges tuas. quā legē Paulus allegat. j. Cor. ix. tanq̄ dictā de seminantibus spiritualia ꝙ illis non essent neganda: sed concedenda temporalia stipendia. Sed neq̄ illa lex fuit ꝓprie ⁊ pure mosaica. sed lex naturalis inserta per deum et Moysen. ad textum legum mosaicarum. Sic etiam de dominio charitatiuo posset dici ꝙ ipm illi cuius est conuenit fm legē q̄ nō est ꝓprie euangelica. q: illa lex fm aliquid etiam fuit ante euāgelice legis emanationē. lꝫ illō dominiū q̄tū ad illō ꝙ ꝑfectius ꝯcedit̄ ꝑ legē euangelicā. posset dici euangelicū. Dicit̄ q̄nto. rōne caracteris ad tangendum titulum seu fundamentū illius dominij. Eius eni fundamentū est caracter impressus a deo. Et i hoc differt ab aliꝫ dominiꝫ. quia alia habēt alia fūdamenta. vt patuit. Quare autem hic non

ponit illa clausula vt in descriptionibus prec cedentium specierum scz pluribus cōpetēs ex equo. cum tamen etiam videat conueni re huic dominio: dicet infra. Dicit sexto inabdicabile. quia sicut diu ordinat⁹ retinet caracterem. tam diu retinet predictam po testatem in subiectos adeo q per depositi onē ⁊ degradationē non aufert sibi illa po testas in essentia. lz aliquādo non retineat eam quo ad licitum vsum: vt cum sibi in terdictus est vsus illius potestatis a supe riori per excōmunicationē: suspensionem: depositionē: vel degradationem. Tūc eni si exequit potestatē suam. habet vsum illi⁹ sed illicitū. ⁊ hoc dupliciter Aliquādo eni ille vsus vltra hoc q est illicitus est etiam carens effectu. vt cum alicui iterdicit vsus potestatis absoluēdi in foro cōfessionali a peccatis. aut priuat plebe subiecta: talis ab soluendo non vtitur sua potestate licite. et cum hoc nullū effectum habet illa absolu tio i ipo absoluto. Aliquādo vo ille vsus habet effectum suum: vt cum habēti pote statem cōficiēdi eucharistiā: interdicit ex ecutio eius. Tūc eni si cōsecrat: peccat qui dem. sed effect⁹ ꝯsecrationis scz trāsubstā tiationis sequit. Et in inabdicabilitate cō uenit ⁊ differt ab alijs dominijs. Cōuenit eni cū eis. qr tria prima etiā sunt inabdica bilia. Sed differt. quia aliqua scz ciuile ⁊ canonicū sunt abdicabilia. ⁊ etiaz illa que sunt inabdicabilia non habent suam inab dicabilitatez ex retentiōe caracteris sed ex retentiōe alteri⁹ doni vel rei vt patuit.

Et si queras quarto. q̄re in hac descriptiōe non ponit vt in descriptionibus p̄cedentiū dominio rū. illa clausula. scz pluribus cōpetens ex eq̄. Respondet. ratio est. quia quelibet clausu la descriptionis debet cuilibet cōtēto sub diffinito cōpetere. Modo nō quodlibet dominiū euāgelicū seu potestas ecclasti ca competit pluribus ex equo: lz aliq̄ con ueniat pluribus ex eq̄. De scdo accipe exem plum. illa potestas ecclastica ordinis q̄ ē ad consecrandū verū corpus christi. ē eq̄ liter in omnibus sacerdotibus tam i supremo qui ē papa q̄ in infimo sacerdote: adeo vt respectu eiusdem hostie cōsecrāde equalē potestatem habeat infim⁹ sicut suprem⁹. ⁊ non solū de facto est equalis in eis ⁊ i vno

non restrictio: q̄ in alio: sed etiā est illimi tabilis. De p̄mo autē accipe tria exēpla in quibus patebit non omnē potestatē ec clesiasticā esse equaliter in omnibus. Pri mū. ecclesiastica potestas ordinis sup mi sticū corp⁹ christi i illuminādo p doctrinā p̄dicationis: ⁊ pficiendo p collationem sa cramenti cōfirmationis eucharistie ⁊ ordi nis atq purgando p sacramētū baptismi non est equaliter in omnibus sacerdotibus patet tripliciter. Primo. nam in sacerdoti bus illis q̄ non sunt episcopi. non est pote stas ꝯferēdi ordines ⁊ cōfirmationē. adeo q etiā non solū de iure non possunt sz nec etiam de facto. sic q si attemptarēt ordina re vel cōfirmare: nihil facerent. Sz ⁊ scdo nec illa ē equaliter in omnibus episcopis q̄ tamē habēt eā quoniā maiorē habet illaz papa q̄ inferiores. quia papa i omēs ha bet: sic nō alij qui tm̄ habent in sibi subdi tos exercere illā potestatē. Similiter ⁊ tertio patet d potestate p̄dicādi ⁊ ꝯferēdi eucha ristiā ⁊ baptisandi. que non ē equaliter in omnibus sacerdotibus: qm̄ licite illā non exer cent quo ad hec om̄ia nisi habētes plebē subiectam. Et vnus vt eps ampliorem ha bet q̄nto ampliorē plebē habet subiectaz. vnde lz essentialiter illa potestas sit eq̄lis in omnibus habentibus ⁊ q̄tum est ex pte ha bentiū eam: tamen non est equalis in eis i vsu eius q̄tum est ex pte eorū in q̄s ē exer cēda. qr in vno est irrestricta vt in papa: in alijs ē restricta. Vñ generaliter i papa est plenitudo potestatis ecclastice q̄ etiā sig nificat p palliū. Ceteri aūt sūt in pte solli citudinis ⁊ nō i plenitudinē potestatis vo cati: vt in. c. ad honorē. de auc. ⁊ vsu pallij. Itē etiā inter illos alios in quibus est restri cta: in vno ē restrictior vt in plebano q̄ in alio vt in epo: q̄nto vni ꝯcessum est eaz ex ercere in plures q̄ alteri. Et forte q̄ ad vsū illius potestatis ecclesiastice. sic euenit etiā ipsis apostolis ⁊ discipulis q post ꝯcessio nem illi⁹ potestatis factam eis imediate a xpo: postmodū crescēte numero fidelium fuit limitatio facta talis prātis q̄ ad vsū: ⁊ h per Petrū sumū pontificē de ꝯsensu to tius eccl'ie p̄minue vel generalis ꝯcilij vt nō quilibet posset in quelibet vti potesta te sua attenta xp̄i ordinatiōe primaria qui voluit ecclesiaz suā regi p̄ncipaliter sub vno

⁊ ab vno monarcha. quoniā iste ē optim⁹ principatus pfertim in spūalib⁹ ad conser uationē vnitatis fidei. Scdo₃ exemplū. Ecclīastica potestas iurisditionis fori ex teriozis nō est eq̄lis in omnib⁹ ecclesiastic pſonis:nec in oibus sacerdotib⁹:qm̄ mul ti non habēt eā nō solū de iure. ſ₃ etiā nec de facto:sic q̄ si attēptarent excōmunicare ⁊ absoluere ab excōmunicatiōe nihil face rent. S₃ nec ē equalis in oib⁹ habētib⁹ eā Nā inter habētes illā ptātem iurisditiōis vn⁹ vt papa habet maiorē alio. Nā talis etiā ex xpī institutiōe habet eā sup omnes xpi fideles. nullus aūt aliorū platorū ha bet tantā ex xpi institutione. Tertiu₃ ex emplū. Ecclesiastica ptās iurisditiōis fo ri interioris nō ē equalis in omnib⁹. Na₃ papa habet illā sup oēs fideles :nō tātā habet eps. quia ille tm̄ sup homines sue se dis:vt in caplo null⁹. de parochijs ⁊ alie. paroch. Nec tantā habet pleban⁹ quāta₃ episcopus. quia pleban⁹ tm̄ habet ī suos parochianos. vt in. c. ecclīas. xv. q. j. c. ec clesias. Si autē essent duo vel tres pleba ni dati eidem populo ex equo: iam eq̄lis esset potestas iurisditionis fori interioris in eis respectu plebis. Cōtra pdicta argui tur tripliciter.

Primo arguit. prima tōsura nō imprimit caracterē salte₃ s̄m theologos ⁊ tamē habēs solū primā tonsurā pōt habe re potestatē ecclesiasticā iurisditionis ī fo ro exteriori:saltē supposita electione ⁊ con firmatione tonsoriste:vel alia equalēti hu mana actiōe circa ipm. igit̄ potestas eccle siastica iurisditionis non fundat̄ semp sup caracterē ordinalē. ⁊ p ɔsequens illa clau sula diffinitiōis dominij euāgelici seu po testatis ecclīastice sc₃ ratiōe caracteris nō ɔuenit omī ɔtento sub diffinito. Ante cedēs p scda pte pbatur dupliciter. Pri mo q₂ si alicui ɔferat̄ beneficiū curatū sim plex qui tempe inuestiture nō sit nisi tonso rista seu cleric⁹:ille iam inuestit⁹ habet iu risditione₃ in suos subditos. vn̄ pōt vt vi det̄ eos licētiare ad cōfitendū alteri q̄ suo substituto ⁊ etiam adiutores in diuinis si bi assumere:⁊ eos ad audiēdu₃ ɔfessiones suoꝝ subditoꝝ destinare qd̄ non posset ni si haberet iurisditionē ecclesiastica₃ in illa ecclesia. Secūdo pbatur. quia elect⁹ in episcopum vel aliū platum cui de iure vel de ɔsuetudine conuenit excōmunicare vel indulgentias largiri:statim cum est cōfir matus habet iurisditionē pdictam. nec ad hoc q̄ possit pdicta: opus est eum habere ɔsecrationē seu episcopalis ordinis colla tionem. q₂ potestas excōmunicādi vel in dulgentias largiēdi non est potestas ordi nis. Ad primū dicendū q̄ ex pdicta in uestitura non habet pdictus tōsorista po testatē iurisdictionis euangelice vl' diuine de qua sola nūc loquimur. vnde illa de q̄ pcedit argumentū (si vera sunt q̄ assumit) est tm̄ canonica ⁊ humana. ⁊ illa potest fū dari in sola clericatura vel prima tonsura etiam tenendo opinionē theologorū q̄ p̄ ma tonsura non imprimat caracterem dū modo prime tonsure accesserit electio ⁊ cō firmatio: vl' alia equalens canonica actio humana. Ad scdm̄ dicendū q̄ null⁹ de iure cōmuni pōt eligi: ⁊ p ɔsequēs nec cō firmari in episcopū: aut etiam aliū platū. nisi sit ad minus subdiacon⁹. de episcopo patet in. c. nullus in episcopatū. dis. lx. ⁊ in c. a multis. de eta. ⁊ quali. or. De alijs p̄ latis patet in. c. dudum. ⁊. c. cum in cūctis. de elect. ⁊ sic patet q̄ aliquis caracter pre supponit̄ in eo qui debet cōsequi potesta tem ecclesiasticam iurisditionis episcopa lis: ⁊ q̄ prima tonsura nō sufficiat. An autem ne de plenitudine potestatis posset papa alicui cōcedere potestatem iurisditi onis ecclesiastice diuine: puta ad excōmu nicandum ⁊ ad indulgentias concedendū qui solum esset tonsorista ⁊ per consequēs qui (stante opinione theologorum de pri ma tonsura) nō haberet vllum caracterem ordinalem relinquo cogitandum. Si enī dicatur q̄ sic oportet in diffinitione pote statis ecclesiastice vel dominij euangelici non ponere solum vel precise caracterem sed sub disiunctione caracterem vel cleri caturam. vl' oportet tenere opinionem ca nonistarum scilicet q̄ prima tonsura sit or do proprie loquendo. Unde tenendo opi nionem theologorum: et ponendo sub dis iunctione in diffinitione dominij euange lici caracterem vel clericaturam propter predictum casum diceretur q̄ christus cō ferendo eccl'ie pdictam potestatem iurisdi tionis dimisit in arbitrio eccl'ie pēdere ap-

plicationem eiusdē ad psonas ⁊ modū applicandi eandē ad eas: ita vt si eccl'ia cōferret eam alicui etiā non habēti caracterem ordinalē: teneret illa collatio: dūmodo saltem ille esset clericus. Si autē nollet conferre alicui nisi habēti caracterē ordinalez talem vel talem: non teneret collatio facta alicui non habēti caracterē ordinalē. Sicut in simili dicim⁹ q xps instituit q minister ɔfirmatiōis sit ad min⁹ sacerdos An autē debeat habere vlteriorē ordinē vl cōsecrationē q̄ sacerdotiū: misit pendere i arbitrio eccl'ie adeo etiam q eccl'ia nolēte q simplex sacerdos cōfirmet seu vngat i frōte: talis si attēptet nihil facit. Item posset fieri difficultas an ne posset cōsuetudine introduci ⁊ p̄scribi q simplex curatus haberet excōmunicare etiā si solum esset tōsorista. sicut aliq̄s pōt inuestiri de simplici beneficio curato etiam tpe quo solū est tonsorista. Itē de casu in quo laicus vel saltē tōsorista postularet a papa postulatiōe solēni cuius admissio equiualet electioni et ɔfirmationi. vt tenet Panor. in. c. j. de postula. pla. sed de illis transeo.

Secdo arguit. potestati ecclesiastice non ɔuenit descriptio dominij euāgelici. igit dominiū euangelicū nō est idez q̄d ptās ecclastica. Añcedēs pbatur. q in descriptione dominij euangelici dicit. est dominiū imediate a deo ɔueniēs alicui. Modo potestas eccl'iastica tam ordinis q̄ iurisdictionis ɔuenit psonis ecclesiastic! mediate a deo. quia potestas ordinis confert eis mediāte episcopo conferēte eis ordines. Item ptās iurisdictionis mediāte electione ⁊ ɔfirmatiōe vel institutione humana. q potestatez iurisdictionis in foro exteriori scz excōmunicādi: ⁊ hmōi accipit platus p electionē ⁊ ɔfirmatiōez. q̄ntucunq3 eni esset ordinatus in sacerdotem: nō haberet potestatē iurisdictionis exterioris: nisi haberet plebē subiectam. hec aūt subijcit p electionez ⁊ electiōis confirmationē. vel p canonicā institutionē. Similiter potestatē iurisdictionis in foro interiori accipit humano ministerio. puta per hoc q vel humana electione elect⁹ est. vel canonica institutione vel inuestitura institutus est sup aliquā plebem. Dicēdum q potestas ecclesiastica considerat dupliciter q̄ntum ad ppositum nostrum sufficit. Primo in se formaliter ac absolute sine respectu. ⁊ hoc modo fuit ⁊ ē imediate a deo xpo. sic q a nullo altero fuit instituta. nec congregatio totius vniuersitatis hominuz (sc. iuso christo) potuisset sibi talē potestatem instituere: sicut tñ potuit vel posset instituere potestatē imperialē sup omnes: et potestatē regalez: potestatē q̄z ducatuum: comitatuū: baroniarū. ⁊ ita de reliq̄s potestatibus pure secularib⁹. non aūt potuisset sibi instituere sacerdotiū. nec papatū sicut habet eccl'ia: ita q sacerdos p eos institutus haberet potestatē certis verbis trāsubstātiādi panē in carnē. ⁊ vinū in sanguinem. aut remittendi culpas. ⁊ sic de aliis. Nec posset similiter destituere sicut nec mutare legem xpi. que tñ legis mutatio sequeretur ad mutationez sacerdotij. put arguit apostol⁹ dicens ad Hebreos. vij. Trāslato eni sacerdotio necesse ē vt ⁊ legis trāslatio fiat. Alio modo ɔsideratur potestas ecclesiastica materialiter seu respectiue. put applicat ad hanc vel illā personā iure legitimo. ⁊ hoc modo in pncipio nascentis ecclesie collata ē imediate a deo tā Petro q̄ aliis apostolis: q̄bus imediate christ⁹ de⁹ ⁊ homo ɔtulit sacerdotium sup corp⁹ suū verum. cum eis ait. Hoc facite in meā cōmemorationē. Luce. xxij. et super mysticū cuz ait Petro. Pasce oues meas. Joh. vltimo. ⁊ iterū. Euntes docete oēs gētes. baptizantes eos ⁊c. Mat. ⁊ Mar. vltio. Vñ ⁊ apl's Paulus (qui tñ non fuit discipulus xpi eo tpe quo xps in carne mortali adhuc fuit) dicit ad Galathas. j. se accepisse euangeliū non p hoiez: q̄d nō tñ verum est capiēdo euangeliū p noticia euangelice legis ⁊ doctrine. sed etiā de potestate euangelizādi. illaz eni a xpo accepit immediate. q Actuū. ix. dicit. Vas electiōis mihi est iste: vt portet nomē meū corā gentib⁹ ⁊c. Et Actuū. xxij. Ego i natiōes longe mittam te. sed quo ad successores apostolorū ⁊ discipuloz xpi habētes potestatem ecclesiasticā verū est q illoz potestas ecclesiastica eis collata est non imediate a xpo. sed mediate p hoies eos eligētes vel consecrātes: vel aliter instituētes. Quob3 ergo pdictis modis scz cōsiderando eam absolute ⁊ etiā cōsiderādo eam respectiue

seu materialiter: ⁊ hoc quo ad personas illas que p̄mo receperunt illam potestatez verum est dicere ꝙ potestas ecclesiastica ē imediate a deo instituta et imediate a deo aliquibus applicata. Secūdo tamen modo scȝ vt cōsideratur materialiter vel respectiue ad successores primarum ꝑsonarum non est imediate a deo eis concessa. saltem si imediate neget omnez collatorem intermediū tā auctoritatiuū ꝙ̄ ministerialē. tamen si solum negaret auctoritatiuū collatorem: tunc etiaȝ talibꝫ personis cōueniret potestas aliqua ecclesiastica scȝ ordinis et iurisditionis in foro interiori immediate a solo deo. Nam potestas ecclesiastica fundatur super caracterē ordinalez. ⁊ caracter ordinalis est imediate auctoritatiue a deo

Tertio arguiť contra vltimam clausulā descriptionis (igiť. Potestas ecclesiastica iurisditōnis in foro exteriori est abdicabilis: seruato caractere. igitur. ꝓbatur. quia electus ⁊ ꝯfirmatus in episcopum per confirmationez acquirit potestatē predictam etiam añ cōsecrationem in episcopum. ponamꝰ igitur ꝙ deponatur vel degradetur: iam non solum amittet potestatē illius iurisditionis quo ad vsum: vt sibi nō liceat aliquē excōmunicare: vł quo ad hoc ꝙ aliquid faciat excōmunicādo. sed etiam essentialiť amittet eam. probať: qꝛ illa non fuit fundata p̄cise sup̱ caractere sacerdotali vel alterꝰ ordinis inauferibilis. sicut potestas ordinis vel potestas iurisditionis in foro interiori sed sup̱ electione ⁊ cōfirmatione tanꝙ̄ sup̱ fundamento ꝓximo. Modo confirmatio illa potest cassari ⁊ annullari. ⁊ ꝑ ꝯsequēs omnino auferet etiam in essentia illa potestas ab episcopo remanētibꝫ alijs potestatibus. Et ideȝ fieret si ipsemet renūciet episcopatui. sicut enī per eius ꝯsensum in electionē ⁊ cōfirmationē acq̄siuit illam potestatem: ita per eius resignationē videť abdicare. Confirmať: nam sicut ptās iurisditionis in foro exteriori attributa episcopo ꝑ canonicas leges ⁊ ꝯcessiones. scȝ potestas aliquē deponendi. degradādi ⁊ priuādi. ei potest auferri etiā essentialiter. ita etiā illa que ē ad excōmunicandū. probať: quia vtraqꝫ ē sibi acq̄sita hūana via. Res autē ꝑ q̄s causas nasciť: ꝑ easdeȝ dissoluiť.

Dicendū ad primū dato ꝙ concluderet ꝙ omnino essentialiter posset ei auferri talis potestas ꝓut considerať materialiter ⁊ respectiue. quia vt sic ē variabilis ⁊ mutabilis. tamē absolute cōsiderata non ē abdicabilis ab ecclīa. quia ꝙ̄ diu manebit ecclesia: tā diu manebit potestas illa. ⁊ etiaȝ si illa potestas consideret vt fuit in apostolis: fuit forte illis inauferibilis. quoniā nō ꝑ humanā electionē ⁊ confirmationē vel istitutionē eam acceperunt: sed ꝑ diuinam. ideo solum ꝑ diuinam destitutionē potuissent (vt videť) ea fuisse priuati. Preterea posset dici ꝙ hec clausula sexta analogice cōuenit potestati ordinis ⁊ potestati iurisditionis in foro interiori ex vna p̱te: ⁊ potestati iurisditiōis in foro exteriori ex alia p̱te. Ad scđm nō ē simile. qꝛ potestas canonica etiā absolute considerata ē auferibilis ⁊ abdicabilis. ⁊ lȝ vtraqꝫ cōsiderata vt ē huic vł huic persone applicabilis: subsit humane dispositiōi. ⁊ ideo vtraqꝫ vt sic sit variabilis: tñ non vtraqꝫ ē variabilis in se ꝯsiderata. ⁊ hec dicta sufficiāt de dominio euangelico.

Dominiū aūt canonicum sic describiť. Est dominiū ꝯueniēs alicui s̄m leges humanas canonicas. Exēpluȝ: ius qđ habet patronꝰ alicuiꝰ beneficij ē dominiū canonicuȝ. probať dupliciter. Primo quia tale ius ē ius. igiť est dominiuȝ. tenet ꝯsequentia. quia ius ⁊ dominiū cōuertuntur: ꝓut patuit supra q̄stione p̄ma. et illud dominiū ꝯuenit suo subiecto s̄m leges canonicas. Nā lex canonica ei qui ē patronꝰ alicuius beneficij cōcedit iuspatronatus. Q autē iuspatronatꝰ sit ius ꝓbatur. quia sibi descriptio iuris ꝯuenit. quia ē potestas ꝓpinqua conueniens alicui s̄m dictamē recte rationis. quia s̄m legē canonicaȝ que ē lex recte rationis: que ⁊ reduciť in dictamē p̄me iusticie. Unde iuspatronatꝰ describiť s̄m Hostiēsem sic. Est ptās p̄sentādi instituēdū ad beneficium ecclesiasticū simplex ⁊ vacans. Et sicut alia dominia supra posita habuerūt suos titulos vel fundamenta: ratione quoꝝ leges cōcesserūt aliquibꝫ talia dominia: sic etiā dominiū canonicuȝ habet aliquē titulū vel fundamentū rōne cuiꝰ lex canonica concessit homini tale dominiū. Unde fundamentū iurispatronatꝰ

est aliqd illorum trium (fm Hostie. Goff. & Innocētiū, scʒ fundatio ecclesie. dotatio eiusdeʒ & collatio soli: vt. xvj. q. vij. c. filijs & c. quicunqʒ. & xviij. q. ij. abbatem. vnde versus. Patronū faciunt dos. edificatio. fundus. Secūdo pbatur q iuspatronatus dici possit dominiū. Nam iuspatronatus aliquādo vocatur vicedominat⁹ & patronus vicedomin⁹. sicut & etiam aliquando vocatur aduocatia. custodia. guardia. quādoqʒ ius frequētationis vel pcessiōis que oīa p eodem supponūt. Si igit ius patronatus vocat vicedominat⁹ & patronus vicedomin⁹. igit potest dici dominiū Naʒ q vices gerit domini habet aliquod dominiū. & si nō illud cuius vices gerit tn̄ aliud illi subordinatū. Scdm exēpluʒ. Ius inuestiendi episcopos et archiepiscopos: imo & eligendi pontifices & ordinādi sedem apostolicā qd habuerunt qdam imperatores: fuit dominiū canonicum. quia eis ꝯueniebat tantūmodo ex canonica cōcessione ecclesie que eis illud ob eorum fauorem quē erga ecclesiaʒ habebant & zelū concessit: vt patet dis. lxiij. Adrian⁹. & c. in sinodo. sicut & eis postmoduʒ hoc ius fuit subtractuʒ. vt patet. xvj. q. vij. c. si qs. Sʒ ius instituēdi ecclesiasticas psonas ad officia ecclesiastica cōuenit episcopis etiam ex euangelica cōcessione. Unde Joh. gerson. in tractatu d ecclesiasticis statibus. de statu platorum. ꝯsideratiōe qnta ait. Status episcopalis habet ex se & xpi institutione primaria ius prelatos minores scʒ curatos instituendi. Sed addit etiā dicens. Jus bñficiū ecclīasticū vel stipēdiū tpale conferēdi vl facere conferri ministrantib sub se spiritualia: etiam habet episcopalis status ex xpi institutione. Sʒ hoc additū qtum ad primū membrū non videt verū. quia etiam primus episcoporū. scʒ Petr⁹: non habuit illā potestatem. scʒ conferendi bñficia ecclesiastica: qui tamē habuit oēm potestatem a xpo imediate episcopis concessam. forte nec tēpore suo fuerunt vlla talia eccliastica beneficia de quatib hic loquimur. Uñ & ideʒ Johēs gerson i tractatu de vita spirituali lec. iij. videt oppositū sentire vt patebit in vltimo exemplo. Jus igit cōferendi beneficia ecclesiastica vl instituendi in eis conueniēs episcopo: videt

ei conuenire concessione canonica. Unde Panor. in. c. ex frequentib. d institutiōib ait. Institutio in beneficijs ptinet de iure cōmuni ad episcopū. vt hic. & in. c. cum ex iniūcto. de hereticis. cōtra opinionē Joh. andree dicētis: q collatio seu institutio nō ē xprie iuris episcopalis cuʒ multi habeāt collationē seu institutioneʒ non episcopi. Nam q inferiores quādoqʒ habeāt: pcedit de iure speciali. Tertiuʒ exemplum. Jus qd habet pleban⁹ accipiendi quartā partem funeraliuʒ que pars als dicit portio canonica: est ius & dominiū canonicū. cōuenit eni ei iure positiuo id sibi cōcedēte. i Clemētina: dudū. de sepulturis. Quartum exemplū. Jus accipiendi decimas a populo suo qd plebanus habet: ē canonicum dominiū. cōuenit eni ei iure positiuo vt ptʒ. xvj. q. vij. c. omnes decime. & p multa capitula in decretalib in titulo de decimis. Et si arguas. diuina lege ꝯuenit ei illud ius. igit non est canonicū. Antecedens pbatur. quia Numeri. xviij. dicit dominus Filijs leui dedi oēs decimas israelis in possessioneʒ p ministerio quo mihi fuiunt in tabernaculo. & Leuit. xxvij. Omnes decime terre siue de frugib siue de pomis arborū: domini sunt: & illi sanctificantur. Dicendū lex concedēs leuitis ius pcipiendi decimas: & precipiens filijs israel dare decimas est cōstitutio iudicialis veteris legis. taliuʒ auteʒ constitutionū obligatio cessauit. Unde apostol⁹ de lege veteri loquēs ait. Lex pedagogus noster fuit i xpo &c. et infra. At vbi venit fides: iam nō sumus sub pedagogo. ad Gal. iij. ideo plebani non habent ius pcipiēdi decimas ex ꝯcessione mosaice legis abolite. nec subditi ex obligatiōe legis predicte obligātur ad dandū decimas. sed solo iure positiuo canonico ad id obligant: lʒ iure naturali obligentur ad hoc vt dent tēporalia stipēdia eisdeʒ plebanis ministrantib eis spiritualia. ad quotā aūt determinatā: vtputa ad decimā partem suorum fructuū non obligāt lege naturali. De hoc tamē ē xplexitas non paruū int theologos & iuristas. adeo vt nōnulli iuristarū reputent quasi hereticum dicere q decime nō sint de iure diuino sed si intelligant q sint de iure diuino hodie obligante. quo ad determinatā quotā

potius eorum dictum est quasi hereticum
quia ē dicere ꝙ lex Moysi hodie obliget
quo ad iudicialia. nam quo ad quottā nō
est morale: sed tm̄ iudiciale: lʒ secūdario sit
cerimoniale. sed de hoc diffuse dixi in tra-
ctatu de quotta decimarū. Quintuʒ ex-
emplum. Jus leuādi temporalia determi
nata (qḋ ius alio nomine vocat̄ beneficiū
ecclesiasticū) annexum alicui officio eccle-
siastico conuenit ei qui est ad illud benefi-
cium p̄sentatus per patronū (si ē patrona-
tum beneficium) vel elect⁹ (si est beneficiū
electiuū. id est qḋ per electionē confertur)
postq̄ȝ fuerit ad idem legitime institut⁹ vel
in eo confirmatus. hoc est canonicum ius
vel dominiū. quia conuenit ei tunc s̄m le-
ges canonicas. quia canonica lex ei qui sic
est institutus vel cōfirmatus cōcessit tale
ius. ꝛ fundamentū illius iuris est ei⁹ insti-
tutio vel confirmatio p̄cedenti p̄sentatiōe
vel electione: que potest titulus eius dici.
Item etiaʒ ip̄m officium ecclesiasticū pōt
dici titulus beneficij. quia illō ratiōe cui⁹
alicui competit ius: potest titul⁹ illius iu-
ris vocari. modo beneficiuʒ cōpetit alicui
ratione officij. quia habenti officiū debet
dari beneficiuʒ. Unde ꝛ talis dicit̄ habere
tale beneficiū in titulū. id est ratiōe officij
ecclesiastici: non autē diceret̄ illud habere
in titulū si non haberet officiū cui illud est
annexū: quēadmoduʒ ille qui est collator
beneficij. qualis est episcopus. de iure cō-
muni habet beneficia sue diocesis. sed nō
in titulū. id est ratione officiorū quibus il
la sunt annexa. quia ip̄e non habet illa of-
ficia. id est non est obligat⁹ ad exercendum
actus eccl'iasticos talium officiorū. sed ha
bet illa quo ad potestatē conferēdi. Cō-
tra hoc arguit̄. habēti officiū ecclesiasticū
cōuenit lege naturali beneficiū ecclesiasti-
cum. igit̄ non lege canonica. Antecedens
p̄bat̄. quia lex naturalis disponit ꝙ semi-
nantibꝫ spiritualia aliis: dari debeāt tēpo-
ralia stipendia. beneficiū autē ecclesiasticū
est ius p̄cipiendi temporalia stipendia. igi
tur. Dicendū ꝙ habenti officiū ecclesia-
sticum cōuenit lege naturali ius p̄cip̄iēdi
tēporalia stipendia: put lʒ stipendia suppo
nit confuse tm̄: non autē ius p̄cipiendi sti-
pendia determinata tāta quātitate vl' tali
qualitate. Modo h̄ loquimur de benefi-
cio ecclesiastico. put est ius percipiendi sti
pendia determinata in quātitate ꝛ quali-
tate. Simile habitū est de decimis in pre
cedenti exemplo. Sextū exemplū est po
testas vl' sup̄ioritas quā canōica institutiōe
institut⁹ in plebanū acq̄rit in plebē: ex h̄ ꝙ
plebs sibi de nouo subijcit̄ subiectione ca-
nonica dicit̄ dominiū canonicū. Nā sicut
noua subiectio plebis est canonica ita su-
perioritas correspōdens illi subiectiōi de
nouo: est canonica ꝛ per canonicā institu-
tionem acquisita. De hoc exemplo patuit
in p̄cedenti dominio circa tertiū dubium
seu questiunculā. Septimū exempluʒ.
Papa habet q̄druplex dominium ius seu
potestatē. Quorū primum sibi conuenit le
ge euangelica pura. Scḋm lege canonica
Tertiū lege ciuili. Quartū lege naturali p
ut in effectu vult Johēs gerson. Primum
igit̄ dominiuʒ est potestas ecclesiastica in
omni plenitudine sua: que potestas supra
vocata est dominiū euangelicum similiter
dominiū superioritatis supra totam eccle
siam cum predicta plenitudine potestatis
in eis que spirituale regimen ecclie p̄prie
dictum respiciūt. Et hoc dominiū est ius
ad faciendū illa quattuor. et si qua similia
sunt: scʒ: Pri͠o ad conuocandum concilia
vniuersalia. Secūdo ad determinādū cū
concilio questiones fidei per moduʒ arti-
culorū generaliter om̄es obligantiū. Ter
tio ad corrigēdū p̄latos inferiores. Quar-
to ad destituenduʒ eosdem totaliter a suis
officijs si demeruerit. ꝛ ad alia similia faci-
endum. que vel vniuersalē ecclesie statum
tangunt vel finalē supremāq̄ȝ determinati
onem respiciunt. Et ꝙ xp̄s concesserit Pe
tro ꝛ successoribꝫ eius potestatē ecclesiasti-
cam tam ordinis q̄ȝ iurisditionis satis patʒ
ex lege euangelica in illis locis que allega
ta sunt supra circa dominiū euangelicum.
Sed ꝙ p̄ter illam potestatē ecclesiasticaʒ
etiam cōcesserit primo pape scʒ Petro tale
dominiū sup̄ioritatis sup̄ alios ꝛ i Petro
successoribꝫ ei⁹ q̄les sūt pape posteriores:
cognoscit̄ ex lege euangelica. ꝛ ex actibus
apostolorū: ꝛ ex eis que per successiuā rela
tionem eoꝝ ad nos tanta certitudine sunt
deuoluta: vt merito temerari⁹ ꝛ scandalo-
sus. imo scismatic⁹ iudicet̄ qui potestatem
hanc vel abolere vel diminuere p̄sūpserit.

Scđa potestas est potestas conferendi aliqua beneficia ecclesiastica ⁊ de eis ordinandi vel disponendi in tēporalibꝫ rebus ecclesiasticis, id est que annexe sūt spiritualibus iuribꝫ ecclesiasticis, ⁊ hec scđa differt a p̄ma ſm Johēm de gersona adeo ꝙ quidam nominatim greci primaꝫ ꝯcedentes: scđam abnegent. Unde hec scđa conuenit sibi ꝑ canonicas institutiōes quibus ꝯceditur pape potestas conferēdi beneficia ⁊ de eis ordinandi ⁊ disponēdi. Non aūt lege euangelica sibi illa potestas cōcessa est sicut precedens, quia Petrꝰ habuit omnē potestatem que lege euangelica ex xp̄i cōstitutione ꝯuenire debet pape, ⁊ tamē Petrus ⁊ multi successores eius caruerūt predicta potestate, igiť signum est ꝙ non lege euāgelica cōuenit sibi. Tertia potestas est potestas terrena in quibusdam terris quā habet ex cōsensu tam principū presertim imperatorū ꝙ̄ aliorū subditorū, qualis est potestas terrena sup illas terras q̄s imperator Cōstantinꝰ dedit Siluestro et successoribus eius, hec potestas conuenit sibi ex donatione, ⁊ ꝑ consequēs ſm leges ciuiles, quibus conceditur dominiū rerū illis q̄bꝰ res tales sūt legitime donate. Nō autē conuenit lege euāgelica sibi: quoniaꝫ Petrus oēm habuit potestateꝫ que ex xp̄i institutione de lege euāgelica cōuenire debet pape, ⁊ tamen Petrꝰ ⁊ successores vsqꝫ ad Siluestrū caruerūt illa potestate terrena, igiť signum ē ꝙ non cōuenit pape lege euangelica. Et quia pape hāc tertiā potestatem conati fuerūt conseruare ꝑ primaꝫ sibi primo cōuenientē lege euangelica, per quā primā potestatē papa habet fulminare excōmunicatiōes, iđo subsecuta ē magna turbatio ⁊ horror q̄dam: ecclesie nimis officiēs. Quarta potestas, est ptās cōsequēs supioritatē superioris ad subditum suū. Nā ex hoc ꝙ a xp̄o lege euāgelica cōstituť ē superior omniū christifideliū: ꝯsequēter habet talē ptātem in christifideles: q̄lem ex lege naturali q̄libet supior habet i suos subditos. Et hec ptās ē ius recipiēdi a subditis honorē ⁊ auxiliū, ita ꝙ subditi teneanť honorē ⁊ auxilium p̄stare sibi tāq̄ꝫ suo supiori tutori ⁊ cōseruatori, q̄ ꝓ omnibꝰ militat curamqꝫ gerit ⁊ ita eorū stipendijs, si sibi decessent, militare debet. Unde licet dominiū supioritatis sup totā ecclīam ꝯueniat sibi lege euāgelica, tñ ꝙ ipse consequenter ad illud dominiū habeat ius recipiēdi honorē ⁊ auxiliū vel stipendia a suis inferioribꝫ ꝓ quibꝫ militat: hoc habet lege naturali, quia lex naturalis cōcedit vnicuiqꝫ superiori q̄ curā gerit regendi alios ius talia recipiendi ab eis, nō obstante ꝙ superioritas illi cōueniat alia lege etiaꝫ humana: vt si ꝑ humanaꝫ constitutionē mediāte electione alicui cōueniat superioritas i aliquos: nihilominꝰ illa adepta: postea ꝯuenit sibi lege naturali ius recipiendi p̄dicta a subditis. Et lꝫ illa lex cōcedens hoc ius superiori etiam sit inserta euāgelio, non tñ est pure euangelica, quoniā leges naturales cum inserte sunt euāgelio: non sunt ob hoc pure euāgelice: sꝫ nihilominꝰ remanēt naturales, quēadmodū etiā decem p̄cepta que sunt ꝯstitutiones ⁊ p̄cepta legis naturalis: fuerūt inserta legi Moysi, nec tamē dici debent pure p̄cepta legalia vel mosaica: alis euacuata essent eo ꝙ cōcedimꝰ p̄cepta legalia desijsse.

Dominiū

Dominiū ciuile describiť primo sic. Est dominium ſm legem ciuilē. Scđo plenꝰ sic. Est dominiū peccati occasione itroductū, nō cōpetēs pluribꝫ ex equo: retinibile ⁊ abdicabile seruata vel nō seruata charitate fundatum in legibꝫ ciuilibꝫ ⁊ politicis. Exemplum: aliq̄s dono accepit vel emit equum vel librū: ⁊ sibi traditť: ille habet ciuile dominiū illꝰ equi vel libri. Quā varijs autē modis acquirať ⁊ transferať h̄ dominium in aliū patebit infra. q. xj. Diciť p̄mo notāter, peccati occasione introductū. Nā si māsissemꝰ in statu inocētie: h̄ dñiuꝫ introductū nō fuisset, qm̄ tūc fuissent oīa cōmunia. Hoc aūt dñiuꝫ ē cū appropriatiōe reꝝ. Quomodo aūt ⁊ quare rationabile fuerit ꝑ lapsū humani generꝭ a statu inocentie h̄ dñiuꝫ ciuile itroducere: qđ ē cū rei appropriatione patebit. q. ix. Propterea nimirū si ciuile dñiuꝫ qđ occasione peccati introductū ē, ⁊ ita radicē habens infectā: illꝰ saporē ꝯtrahet: ⁊ vix exerceať absqꝫ ꝯtaminatione aliquoꝝ delictoꝝ: vt ait Joh. gerson. Diciť scđo nō competens ⁊c. in h̄ differt a q̄ttuor primis speciebꝫ: vt patuit. Diciť tertio retinibile ⁊ abdicabile ſuata vel nō

seruata charitate in hoc differt a dominio gratifico. q2 illud non ē retinibile nō fuata charitate. nec etiam abdicabile seruata charitate. hoc aūt dominiū ciuile retineri potest perdita charitate. Naz ex h̄ ꝙ quis labit̄ in mortale: non oportet ꝙ ꝑpter hoc perdat ciuile dominiū rerū ꝛ possessionuz suarū: vt patebit i. q. vij. Similiter potest retineri seruata charitate. q2 simul stant in aliquo ꝙ sit in charitate ꝛ habeat ꝓprietatem ꝛ ciuile dominiū rerū. Lex eni xp̄i seruari potest. ꝛ ꝑ consequens aliquis potest esse in charitate sine abdicatione ꝓprietatꝭ ꝛ dominij. vt patet in secularibꝫ qui nō abdicauerūt ꝓprietatē a se ꝑ votum. Hoc etiā est abdicabile cum charitate. q2 pōt q̄s renunciare illi dominio salua charitate quā habet. imo merendo in eius abdicatione. Potest etiam eis renunciare non habēdo charitatez. Et sicut nō perditur ꝑdita charitate: ita non acquirit̄ acquisita charitate quasi per hoc ꝙ quis efficit̄ in charitate iā habeat ciuile dominiū omniū rerum qua si charitas faciat omnia cōmunia eo modo ꝛ non minꝰ q̄ȝ extrema necessitas. h̄ eni falsum est ꝛ damnatū in articulis cuiusdā Dionysij parisiꝰ. Dicit̄ quarto fundatū in legibus ciuilibꝫ. in quo differt ab alijs quinqꝫ dominijs supra habitꝭ. q̄ fm̄ alias leges cōueniebant suis subiectis: h̄ autem conuenit fm̄ ciuiles. Et in hoc tangit̄ fundamentum illius dominij non ꝙ leges ciuiles sint fundamentū vel titulꝰ illius dominij: imo ille leges sūt illa fm̄ que conceditur tale dominiū alicui. sed fundamentū illius dominij est illud qd̄ leges ciuiles disposuerunt esse titulū vel fundamentū gratia cuius alicui concedi debeat tale dominiū: queadmodū est donatio. emptio. permutatio. ꝑscriptio ꝛc. leges eni ciuiles disponūt ꝙ q̄ dono receperit rem vel emerit vel ꝑscripserit eaz legitime: debeat habere dominiū vel ius ciuile illiꝰ. fundamētū tñ̄ illd̄ nō pōt vno vocabulo designari.

Questio. III.

Utrū primus modus diuidēdi dñiuz cū descriptiōibꝫ suarū specierz vt i pcedēti q̄stione ē positꝰ sit bñ positꝰ.

Rñdet̄ ꝑ duo dicta. Primū. ille modus diuidēdi apparet deficere in sex. Prius tñ̄ ꝑdictā diuisionē q̄ nō ē bimēbris reducā ad bimēbrē ꝛ ꝑ eūdē modū habebit̄ sufficiētia illoꝝ sex mēbroꝝ. ꝛ h̄ sic. Dominiorū quoddā ꝯuenit cōphēsori. ꝛ sic ē beatificū. quoddā viatori. et illud ē duplex. quoddā ꝑ statu inocentie. ꝛ illd̄ ē originale. quoddā ꝑ statu nature lapse. et illud est duplex. q2 vel fundat̄ in charitate. et sic est gratificū. vel nō i charitate. et h̄ ē duplex. q2 vl' ei cui ꝯuenit: ꝯuenit ex ꝯcessiōe legꝭ diuine. ꝛ sic ē euāgelicū. vel ex cōcessiōe legis humane. et h̄ ē dupliciter. vel ex ꝯcessione legis humane canonice. ꝛ sic est canonicū. vel legis humane ciuilis. et sic est ciuile. Primꝰ aūt defectꝰ ē. q2 modꝰ ponēdi de q̄ q̄rit q̄stio: tñ̄ enumerat species dominij ꝯuenietes creaturꝭ ꝛ nō illā speciem dominij q̄ ꝯuenit creatori. ꝛ tñ̄ creatori cōuenit potissimū dominiū. Scd̄s ē q2 si dicat̄ ꝙ ille modus diuidēdi voluit tñ̄ ponere illas species dominij q̄ ꝯueniūt creaturis. nō illā q̄ cōuenit creatori. tñ̄ nec oēs species etiā ꝯuenietes creaturꝭ enumerat. Nā aliqd̄ ē dominiū ꝯueniēs creaturis irrationalibꝫ: q̄le dominiū habēt corpa celestia sup hec inferiora ad exercēduz multas opatiōes circa ea. Itē aliqd̄ ē dominiū cōueniēs brutis. fm̄ qd̄ dicimꝰ aliqd̄ animal habere dominiū sup alia vt aliquē esse regē i apibꝫ. Tertiꝰ q2 si dicat̄ ꝙ tñ̄ voluit enumerare ea dominia q̄ ꝯueniūt creaturis rationalibꝫ. tñ̄ nec oīa illa enumerauit. q2 aliqd̄ dominiū ꝯuenit demonibus. fm̄ qd̄ dicimꝰ iter eos esse ꝑncipatꝰ ꝛ ptātes ꝛ supioritates. ꝛ tñ̄ illa dominia nō sūt aliq̄ illoꝝ iā enumeratoꝝ. Quartꝰ si dicat̄ ꝙ tñ̄ voluit enumerare dominia ꝯuenientia hoībꝫ: tñ̄ nec oīa illa enumerauit. q2 aliqd̄ ē dñiuz naturale ꝯueniēs hoī. qd̄ scꝫ fūdatur i aliq̄ dono naturali fm̄ legē naturalez q̄ species vtiqꝫ nō debebat ꝑtermitti. q2 ita bene lex naturalis ꝯcedit aliq̄ dominia sicut lex canonica vel ciuilis. Si igit̄ enumeratū ē dñiuz ꝯueniēs alicui fm̄ legē canonicā ꝛ ciuilē: cur illud qd̄ lege naturali ꝯceditur ē ꝑtermissū. Quintꝰ q2 ptās faciendi miracula ꝯcessa in veteri testamēto aliqbꝫ ꝛ ꝯcessa i nouo his q̄ plantauerūt ecclīaz xp̄i ꝛ quā hodie aliq̄ habēt: ē q̄ddā dñiuz. ꝛ nō ē aliqd̄ ꝑdictoꝝ sex. nō ē eni euāgelicū vt patuit i pcedēti q̄stione. Sextꝰ q2

p legē mosaicā varia dominia fuerūt ꝯcessa filiis isrl'.scz dñiuz terre ꝑmissionis:concessū eis interim ꝙ legē ſuarēt. Itē dñiuz qḋ fuit cōcessum sacerdotibꝫ accipiēdi primitias a populo ꝛ certā ptē certoꝝ sacrificiorū. ꝛ q̄dā alia. Silr ius ꝑcipiendi decimas ꝯcessum leuitis fuit dominiū diuinū ꝯcessum ſm legē diuinā.scz mosaicā. et tñ talia dominia nō cōphendunt̃ sub aliq̄ illarū sex specierū.igit̃ iste modus diuidēdi in aliq̄bꝫ ē diminut⁹. Scd'z dictum. descriptiōes ṗdictaꝝ sex specieꝝ sūt bene posite dempta scd'a descriptiōe dominij euāgelici que est reprobata. hoc dictū patz ex deductis ibidem.

Questio. IIII.

Utrum secundus

modus diuidendi dominiū sit bñ posit⁹ q̄ talis ē. Dominioꝝ q̄dđam fundat̃ i titulo grē gratificātis. quoddaz i titulo alicuius grē supnaturalis:solū gratis date: non tñ gratificātis. Tertiū i titulo alicuius doni pure naturalis sicut ē electio vel naturalis successio i aliquē ꝑncipatū. Sol'o q̄stionis stat i quattuor suppositiōibꝫ et duabꝫ ꝯclusionibꝫ.

Prima suppositio Cū d' in illo modo diuidēdi in titulo grē gratificātis vl' gratis date vl' doni naturalis. debet illud dictū intelligi p ꝯstructiōem intrāsitiuā. vt sit sensus quoddam fundat̃ in grā vel dono tali:qḋ donū vel q̄ grā est met ipē titulus. sicut sal dicit̃ creatura salis. i. creatura q̄ ē sal. Sensus igit̃ illi⁹ diuisionis ē. q̄dđam dominiū habet p titulo vl' fundamēto grāz gratum faciētē. quoddā ṽo p titulo grām aliquaz tñ gratis datā.

Secūda suppositio. ꝑmū mēbrū illi⁹ diuisionis ē idē cū tertio mēbro ṗcedētis diuisionis ꝑmi modi dicēdi. scz cū dominio gratifico seu fundato in charitate. Ideo q̄ ibidē dicta sūt de gratifico intelligēda sūt etiā h̄ de ꝑmo mēbro hui⁹ diuisio nis.

Tertia suppositio ponit̃ ad reducēdū hāc trimēbrē diuisionē ad bimēbrē ꝛ h̄ ſm bimēbrē diuisionē grē:ꝛ ei⁹ subdiuisionē talez. Nā grā ē duplex. Quedā ē gratū faciēs ꝛ illa ē idē qḋ charitas. ꝛ d' duplici rōne grā. q: gratū facit habētē ipī deo. Scd'o q: grat' dat̃ id ē nō ex merito:saltē de cōdigno ꝛ d' ꝑma grā gratū faciēte loquēdo. Sz ꝑma ratio ē sibi ꝓpria. q: sola ipa charitas facit gratū deo. Scd'a aūt ratio etiā aliis donis ꝯuenit. Alia igit̃ ē grā q̄ nō facit gratuz deo:sz tñ d' gratia eo ꝙ sit gratis data. Et tales grās multas enumerat aplus. j. Cor'. xij. q̄ sūt fides:sapiētia:scientia: ptās faciendi miracula (siue illa sint ad salutez corpis. q̄ vocat̃ grā sanitatū. siue ad ostēsionē diuine ptātis) noticia ꝓphetica de futuris ꝯtingētibꝫ q̄ vocat̃ ꝓphetia:noticia de occultis cordiū q̄ d' discretio spirituū :noticia variorū ideomatū in sciēdo ea loq̄. ꝛ etiā interṗtari. Has inq̄z aliq̄s habere pōt sine h̄ ꝙ sit grat⁹ deo. ꝛ illa ē duplex. q: vel illa res nō ē p naturā attingibilis ꝛ acq̄sibilis. sic ē grā sanitatū. i. ptās auferēdi solo impio voluntat' sine applicatiōe naturaliū remediorū morbos ꝛ ꝯferēdi sanitates. Silr noticia ꝓphetica ē de his q̄ꝝ noticiaz naturali via hō attingere non posset. Et talis grā gratis data d' supnaturalis. i. non attingibilis p naturā vl' humana via. Si aūt illa res ē p naturaz vel humana via attingibilis vel acq̄sibilis. Attñ ex q̄ etiā illā habemus a deo q̄ oīa nob' dedit grat':etiaz pōt vocari grā gratis data: vt ē robur corpis: sanitas:cōplexio bona:pulchritudo. ēē filiū ꝑmogenitū reg'. Hec q̄ppe a deo ꝯferūtur. sz mediātibꝫ naturalibꝫ viis acq̄runt̃ ꝛ attingūt̃. Iuxta igit̃ illā diuisionem grē ꝛ subdiuisionē scd'i mēbri sumit̃ hec trimembris diuisio dominij. q̄ sic reducitur ad bimēbrē. Nā si dñiuz fūdat̃ i grā gr̄ū faciēte ē ꝑmuz mēbrū. si i grat' data. h̄ ē dupliciter. q: vl' fūdat̃ i grā supnaturali. sic ē scd'z mēbrū. si fundat̃ i grā seu dono naturali. sic ē tertiū membrū.

Quarta suppositio ponit̃ ad declarandū ṗdicta mēbra exēplis. Et exemplū ꝑmi mēbri patuit i tertio mēbro ꝑmi modi diuidēdi. Sz exēplū scd'i mēbri ē illud. si alicui viatori de⁹ ꝯferret hoc ius ꝙ posset auferre oēs morbos illi⁹ vel illi⁹ generis illis hoībꝫ q̄ eū iuocarēt vel honorarēt:talis viator haberet dñiuz super illos morbos: et fūdaret̃ illō i grā gratis data. imo veri⁹ loquēdo illō dñiuz eēt met grā gratis data. Et posset dicere ꝙ fundamentū eius ꝛ titul⁹ est diuina cōcessio. Sicut

queraẜ.quo titulo habet ille hanc gratiaꝫ: diceretẜ titulo diuine ꝯcessionis vel si me-ruit apud deū de congruo vel cōdigno sic dotari:tūc diceretẜ ꝙ titulus esset eū id meruisse.ꝛ tunc adhuc verū est dicere ꝙ illud dominiū fundetẜ super gratia gratis data. qꝛ diuia cōcessio vel eū id meruisse pōtvocari gratia gratis data.qꝛ illa sūt dona dei ꝛ nō gratū facientia.igiẜ gratis data. Similiter potestas eijciendi demones de obsessis corporib꞉ Iteꝫ potestas compellēdi eos ad dicendū aut faciendū aliqua:quali potestate apostoli et multi post eos ꝑditi fuerunt.potestas trāsferendi montes:mādandi elementis motum:quem homo eis impressisse nō potuisset:vt Helias habuit potestateꝫ faciēdi descendere ignem super q̇nquagenarios:potestas suscitandi mortuos.ꝛ generaliter potestas faciēdi opera: nature impossibilia que potestas dicitẜ dominiū fundatū in gratia gratis data. non q̇dem in illa que dicitẜ gratia miraculoꝝ sc꞉ gratia sanitatū.vel operatio virtutum. quia illa potestas vel dominiū met ē talis gratia miraculosa:sed poti⁹ fundaẜ in fide saltem informi.quia fides fundat grãꝫ seu potestateꝫ faciendi miracula.iuxta illō saluatoris Luc.xvij. Si habueritis fidem sicut granū sinapis:diceteꝫ arbori moro eradicare ꝛ trāsplantare in mari ꝛ obediet vobis. Et Joh.xiiij. Qui credit in me:opera que ego facio ipe faciet: ꝛ maiora horū faciet. Et apostol⁹.j.ad Cor.xiij. Si habuero fidem ita vt montes transferā ꝛc̄. Item vnio ypostatica humane nature ad verbū est gratia gratis data humane nature.ꝛ ratione illius cōueniunt sibi multa ꝑclarissima iura et dominia illi humanitati. Item maternitas qua beata virgo est mater xp̄i est gratia gratis ei data.ꝛ rōne illi⁹ cōueniunt sibi varia iura ꝛ dominia a deo vt dici possit habere dominiū maternale ꝛ ius in deū p cōmunicationē ideomatū.ꝛ regina oīs creature.quia mater regis oīmis creature. Primū exemplū ō tertio membro vt dominiū qō habet pater in filiū ꝯuenit ei rōne eius qō est eū genuisse illū vel esse patrē ei⁹.eū aūt illū genuisse ē quoddā donū naturale.in hoc igiẜ vt in titulo vel fundamento fundaẜ dominiū patris in filiū. Scōm exemplū. Dominiū qō habet filius in bonis ꝑ patrem relict꞉ conuenit ei rōne illius qō est eum esse genituꝫ ab illo. illum aūt esse genitum ab eo est dominiuꝫ naturale.in hoc igiẜ vt in titulo vel fundamento fundaẜ illud ius vel dominuꝫ filij.

Tertium exemplū. Dominiū regale alicui filio cōueniens rōne illius qō ē primo genitus regis fundaẜ in hoc qō est eū esse p̄mogenitū qō ē donū naturale. Quartum exemplū.ius repellendi corruptorem sue existentie conuenit vnicuiq꞉ rei ratiōe naturalis doni.sc꞉ ratiōe existentie. eo ipo enī ꝙ deus alicui rei cōmunicauit h̄ donū sc꞉ existentiā habet talis res ius resistendi eis que ei illud donū auferre vellent. Similiter i eodē dono fundaẜ animalib꞉ ius accipiendi alimenta quib⁹ ꝯseruetẜ existentia.hoc modo lup⁹ habet ius ꝛ dominiuꝫ inuadēdi alia animalia. et aues habēt ius colligendi grana vel semina ꝛ cōsimilia q̇bus sustētanẜ.hoc modo habent ius nidificandi in arborib꞉ nostris. quia deus eis dedit potentiā generādi pullos ꝛ eos educandi.igiẜ etiam dedit eis ius in medijs q̇bus hoc cōmode facerēt.ꝛ illud dominiū fundatur i dono naturali eis cōmunicato per deum.

Et si arguas Dominiū patris i filium ē ius patrie potestatis.modo ius patrie potestatis non ē dominiū naturale.qꝛ illō institutū ē a iure ciuili:vt dicūt dn̄i legiste istituta de patria ptāte.dicētes dn̄iuꝫ fuitutis eē de iuregentiū.s꞉ dn̄iuꝫ patrie ptātis esse de iure ciuili.vbi etiā dicunt ꝙ ius patrie ptātis solū ꝯuenit romanis.i. q̇ sūt de imperio romano.alie ꝓo gentes q̇dam vt fuos tenēt filios.vt sclaui.alie vt prorsus absolutos.vt francigene. Dicendū. ius patrie ptātis capiẜ dupliciẜ. Uno modo ꝓ iure ad exigēdū aliqua a filio ad que ex naturali dictamine rōnis fili⁹ teneẜ patri. ꝛ h̄ modo minor ē falsa.nec illud conuenit solū romanis.nec francigene carēt illo iure. Alio modo pꝛ illud ius ꝯsultit i q̇busdam positiuis effectib꞉ q̇s humana constitutio voluit seruari inter patrem ꝛ filiū q̇s tn̄ illō ius seclusa humana ꝯstitutiōe non importaret. Et illoꝝ effectus sūt sex:quos enumerat glosa instiẜ.de patria potestate. Prim⁹ ꝙ necessitate famis vendere potest

lum vel obligare. Secūdus q ab eo in s vocari non potest. Tertius q cū filio cedo iudiciū hr̄e pōt Quart⁹ q pr̄ acq̄rit p filiū ⁊ fil⁹ q̄ acq̄rit nō sibi sed patri acq̄rit. Quint⁹ q fil⁹ sine licētia patr̄ nō pt eē i iudicio ꝯ aliū. Sext⁹ q pr̄ pōt inuito filio administrare bona aduētitia. Itē non pōt eē ciuilis obligatio int̄ patrē ⁊ filium.

Quo ad illos effectus ⁊ siles ius patrie ptātis ē a ciuili iure institutū. Vñ notanter text⁹ ibi dicit. Nulli alij sūt (scz q̄ romani) q̄ talē i liberos habeant ptātē q̄lē nos habem⁹. i. ꝯsistentē i talib⁹ effectib⁹: saltem virtute illi⁹ ꝯstitutionis ciuilis. q̄uis alie etiā possent sil'r statuere int̄ se. Sz p̄mo modo capiēdo est de iure naturali. Unde etiā i statu inocētie habuisset pr̄ ius patrie ptātis p̄mo modo i filiū. Vñ Alexāder in scda pte. q. xcix. mēbro p̄mo distinguendo post Aug'. Geñ. xi. ad lr̄am duplex dominiū. scz plationis: cui correspondet obsequiū ⁊ seruit⁹ reuerētie: ⁊ dominiū possessionis: cui correspōdet obsequiū ⁊ seruitus necessitat̄. Dicit q p̄mo modo capiendo dñiū Adā fuisset dominat⁹ alijs hoib⁹ et illi fuit ei⁹. Omi eni rationi consonū ē q si stetisset: filij ei⁹ obsequiosi fuissent ei in exhibitiōe honoris ⁊ reuerentie ⁊ obsequijs corpalib⁹. vt si vellet comedere: in allatiōe fructuū ⁊ ꝯsimilibus obsequijs. hec ille. Vñ etiā illo p̄mo modo fuisset dñiū viri in vxorē. ⁊ ecōtra seruit⁹ vxoris in virū: vt sentit Aug⁹ loco q̄ supra. exponens illud sub viri ptāte eris: ⁊ ipe dominabitur tui. Et pportionabiliter posset dici si argueret ꝯtra alia exēpla posita. q: possunt esse a iure ciuili: q̄ ad aliq̄s speciales circūstātias ⁊ modos. s3 in se sunt dominia naturalia.

Et nō accipit h dñiū naturale put distinguit a dono collato p agens liberū: q̄ modo agens naturale ⁊ liberū distinguūt scdo phisicoꝝ. s3 put dominiū naturale distinguit ꝯ supnaturale dominiū: ita q omne illō dñiū dicat hic naturale qd alicui cōfertur a deo p agens naturale. siue illud agens liberum sit siue agens ex necessitate nature. Vñ si alicui collata ē electio passiua: illa ē donū naturale. q: est sibi data per agens naturale. id ē p hoiem. q̄ nō ē agēs supnaturale l3 homo existens agens p liberū arbitriū sibi cōcesserit illā electionē ⁊ non p necessitatem nature. Si igit̄ rōne electiōis alicui ꝯueniat aliq̄d dominium aut rōne alteri⁹ humane actiōis vt ratione fundatiōis vel dotationis eccl'ie aut rōne ꝯfirmatiōis: institutiōis: p̄sentationis: installationis: testatiōis: p̄scriptiōis: emptionis: donatiōis: pmutatiōis: vsucaptiōis: illud esset de hoc terno membro.

Prima conclusio. membra p̄mi modi diuidendi possunt cōphendi sub trib⁹ mēbris scdi modi diuidendi. pbat̄ inductiue. Naz dñiū beatificū sup beatitudine fundat̄. Beatitudo aūt ē grā gratis data supnaturalis: ⁊ nō ē charitas nec grā gratū faciens. l3 p̄supponat illam: ⁊ l3 etiam sit act⁹ charitatis. q: fruitio beatifica pcedit ptim ex charitate: saltē tenendo q beatitudo ē a deo: nō tāq̄ a tota causa. Dominiū aūt originale cōphendit sub scdo mēbro. q: fundat̄ i dono originalis iustitie. illō aūt est grā gratis data supnaturalis nō gratū faciēs. Insuper dñiū gratificū ē adeq̄te idē cū p̄mo mēbro hui⁹ scdi modi diuidēdi. Euāgelicū aūt dñiū cōtinet̄ sub scdo mēbro. q: fundat̄ in caractere ordinali. caracter aūt est grā grat̄ data supnaturalis. Dominiū aūt canonicū cōprehendit̄ sub tertio membro. q: illa fūdat̄ sup illis que naturaliv'la homo habet vel habere pōt vt sup actionib⁹ p eū naturaliter factis v'l circa eū factis naturaliter quēadmoduz iuspatronatus sup fundasse vel edificasse vel dotasse ecclesiam. ⁊ sic de alijs. ⁊ ciuile etiā sup actiōib⁹ humanis fūdat̄ vt super p̄scripsisse. emisse successisse. ⁊ sic de alijs.

Scda ꝯclusio. Scd's mod⁹ diuidēdi l3 deficiat in aliquo: nō tñ in tot in quot p̄m⁹ modus deficit. Prima ps pbat̄. q: deficit i h q dñiū creatoris nō cōphēdit sub aliq̄ illoꝝ triū mēbroꝝ cū deo nō insit aliq̄ grā gratum faciēs nec gratis data nec naturale donū cū a nulla aliq̄d receperit. Nisi dicat̄ q psone pducte scz fili⁹ ⁊ spūs sanct⁹ acceperūt a patre essentiā diuinā et oēs ei⁹ pfectiōes: rōne cui⁹ essentie ⁊ pfectionū ꝯuenit eis idē dñiū cum patre. s3 dato q illa receperūt a patre: non tñ sunt illa naturalia dona. sic q p agēs naturale sint attingibilia. ⁊ etiam q: nihilomin⁹ dñiū vt est in patre non posset ad aliquod illoꝝ

trium membrorũ reduci. qȝ diuiã essentia ꝛ eiꝰ pfectiones non sũt in patre tãqȝ donũ sibi a quoqȝ donatũ. Scđa ps pbatur. qȝ nullꝰ q̃nqȝ vltimorũ defectuũ q̃ insuerunt pmo modo diuidẽdi habet locũ i h scđo.

Nõ incõ scđs. qȝ dñiũ cõueniẽs creaturis insensibilibꝫ ꝛ brutis reducit ad tertiũ modũ. qȝ illđ ꝯuenit eis rõne doni naturalis. Nõ tertiꝰ. qȝ dñiũ reptũ i demonibꝫ etiã ad tertiũ mẽbrũ reducit. qȝ ꝯuenit eis rõne naturaliũ pfectionũ q̃ in eis mãserũt integre. Nõ qrtꝰ. qȝ dñiũ ꝯueniens homini fm legẽ naturalẽ silr ꝯueniẽs sibi fm donũ naturale reducit ad h tertiũ mẽbrũ.

Nõ q̃ntꝰ. qȝ ptãs faciẽdi miracula reducit ad scđm membrũ. Nõ sextus. qȝ talia dominia ptim reducunt ad tertiũ mẽbrũ. qȝ rõne successiõis q̃ descẽderũt ab Abraam. Isaac ꝛ Jacob. ꝯcessũ ẽ eis illđ dominiũ terre pmissionis. successio autẽ talis ẽ donũ naturale: ptim etiã ad scđm mẽbrũ. qȝ rõne illiꝰ qꝫ erãt populꝰ peculiariter electus ad cultuȝ dei q̃ ẽ grã grat̃ data aliqñ citra h qꝫ colens sit gratꝰ deo. Silr dñiuȝ ꝯcessũ filijs Leui ꝛ Aaron rõne ministerij ꝛ officij leuitici ꝛ sacerdotal'. qđ eis deꝰ vt grãm gr̃is datã ꝯcesserat reducit ad tertiũ mẽbrum.

Questio. V.

Utruȝ tertius modus diuidẽdi dñiuȝ existẽs etiã trimẽbris

sit bñ positꝰ. q̃ sic diuidit. Dominioꝝ q̃ddam ẽ diuinũ. q̃ddã naturale. ꝛ q̃ddaȝ humanũ. Solutio q̃stionis stat in tribus suppositiõibꝫ ꝛ duabꝫ ꝯclusionibꝫ.

Prima suppositio. Dñiuȝ dici diuinũ põt ĩtelligi dupliciter. Uno mõ. qȝ ei cui ꝯuenit: ꝯuenit ex cõcessione dei vel legĩ diuine. h modo dominia aliq̃ ꝯueniẽtia creatur̃ dicũt dominia diuina. ꝛ sic capit in h mõ diuidẽdi. Alio modo: qȝ ꝯuenit deo: q̃ modo dicimꝰ deuȝ habere dñiuȝ diuinũ i creatur̃. ꝛ sic nõ capit h. Uñ pmo mõ captũ dr denoĩatione extrinseca diuinũ. Scđo modo ꝟo denominatione intrinseca.

Scđa suppositio. Dñiuȝ dici humanũ: eodẽ modo põt ĩtelligi dupliciter. Uno modo. qȝ ei cui ꝯuenit ex ꝯcessiõe hoĩs vl' legĩ humane cõuenit. q̃ modo ciuilia ꝛ canonica dominia dicunt humana. ꝛ sic capit in h tertio modo diuidẽdi. Alio modo qȝ ꝯuenit homini q̃ modo oĩa dominia q̃ habẽt hoĩes sine ea habeãt ex ꝯcessione legĩs diuine naturalis vl' humane dicerent humana. ꝛ p oppositũ q̃ ꝯuenirẽt brutis et demonibꝫ ꝛ angelis ꝛ rebꝫ insensibilibꝫ: nõ dicerent humana. sed sic nõ capit hic.

Tertia suppositio. Dñiuȝ dici naturale: etiã põt dupliciter ĩtelligi. Uno modo. qȝ ei cui ꝯuenit: cõuenit ex natura vel ꝯcessione legĩ naturalis: vt dñiuȝ patris in filiũ. ꝛ h modo capit h. Alio mõ qȝ cõuenit enti naturali q̃ modo dominiũ cuiuscũqȝ creature corpalis esset dominiũ naturale. qȝ quodlibet corpus ẽ ens naturale. imo etiã dominiũ cõueniẽs creaturis incorpalibꝫ esset naturale. vt dominiũ ꝯueniens angelis ꝛ demonibꝫ. qȝ ꝛ illi sũt entia naturalia. capiendo ens naturale p ente depẽdẽte. lȝ non capiẽdo p ente attingibili ꝛ pducibili p naturaȝ. Unde si h modo caperet ꝛ deberet distingui ab humano ꝛ diuino etiaȝ vtroqȝ eoꝝ capto secũdo suo mõ tunc diceret dñiuȝ naturale dñiuȝ ꝯueniens rebꝫ alijs a deo ꝛ ab hoĩe vel saltẽ rebꝫ alijs ab agẽtibꝫ a ꝓposito. sed h scđo modo nõ capit h. Acapiẽda g̃ sũt illa tria mẽbra. ꝛ quodlibet eoꝝ pmo suo modo.

Prima conclusio. Jlle tertiꝰ modus lȝ in aliq̃ deficiat: nõ tñ i tot in q̃t primꝰ. pbat ꝯclusio sȝ prius reducẽda ẽ illa diuisio trimẽbris ad bimẽbrẽ h modo. Omne dñiuȝ ꝯuenit alicui fm aliquã legẽ. aut g̃ fm legẽ intrinsecã i naturali rõne fundataȝ q̃ ẽ lex rõnis. ꝛ sic ẽ scđȝ mẽbrũ. Aut fm legẽ extrĩsecã. ꝛ h dupliciter. qȝ vel fm legẽ diuinaȝ. ꝛ sic ẽ pmũ mẽbrũ. aut fm legẽ humanã. ꝛ sic est tertiũ mẽbrũ. Prima igit ps ꝯclusiõis pbat. qȝ ille modꝰ deberet pmũ mẽbrũ subdiuidere multiplicit q̃tenꝰ reluceret q̃ modo deberẽt reduci q̃ttuor pme species primi modi diuidẽdi ad mẽbrũ pmũ huiꝰ tertij modi: qđ non facit. Scđa ps pbat. Nam h locum non habet prius defectus primi modi diuidẽdi eo qꝫ dominium dei in creaturis ad scđȝ illorum potest reduci. qȝ dominiũ ꝯueniẽs deo in creaturas cõuenit ei fm dictamen recte ratiõis. Recta eñi ratio dictat qꝫ deus debeat habere fa-

cultatem assumẽdi res creatas fm suã volitionem que est prima iusticia: ꝛ que ẽ dictamen recte ratiõis. Non tamẽ sic intelligendo ꝙ deus alicui legi superiori subsit sibi concedẽte illud dominiũ: sed illud incrukẽs sibi dominiũ lex nature approbat ꝛ dictat sibi debere cõuenire. Nõ secũdus nec terti⁹. quia dominia creaturaꝝ irrationalium insensibiliũ ꝛ demonũ reducũr ad scdm membrũ. quia ratõe donorũ naturalium eis conuenerũt. Non etiã quartus vt de se patet. Nec quint⁹. quia tale dominium reducit ad diuinũ. quia ex dei imediata cõcessione habẽt hi qui habent illaꝫ potestatẽ. Nec sextus: vt patet de se. qꝛ omnia talia reducunt ad primũ membrũ.

Scda conclusio. Dominiũ diuinũ debet subdiuidi consequẽter nouẽ diuisionib⁹. quaꝝ posterior ẽ semper subdiuisio scdi membri precedentis diuisionis. Prima dominiorũ diuinorũ quoddam ei cui cõuenit: cõuenit ex concessione dei facta homini indifferenter tam ꝓ statu glorie ꝙ ꝓ statu vie. et illud est dominium charitatiuũ. id est ĩ charitate fundatũ. Nã siue quis sit in statu glorie siue vie: si est in charitate habet illud dominiũ. Quoddaꝫ ṽo ꝓ altero eorum tm̃. Et illud subdiuiditur. Quia quoddã tale ꝯuenit ꝓ statu glorie. ꝛ illud est beatificũ. quoddã ꝓ statu vie Et illud subdiuidit. quia quoddã tale cõuenit ex cõcessione dei facta ꝓ statu vie nature integre. ꝛ illud est originale dominiũ. Et quoddã pro statu vie nature non integre. Et illud subdiuidit. quia quoddã tale fuit a deo concessum. siue ante tẽp⁹ gratie siue post tempus gratie: vt est potestas faciẽdi miracula. Hec inq̃ fuit ꝯcessa añ tempus gratie. ꝛ post illud temp⁹. Quoddam ṽo cõuenit ex concessione facta determinate aliquo illorũ temporũ. Et illð subdiuidit. quia quoddã tale fuit ꝯcessũ post tẽpus gratie. id est post aduentuꝫ saluatoris: ꝛ illud est dominiũ euangelicũ. quoddam ṽo ante tempus gratie. Et illud subdiuiditur. quia quoddã tale fuit a deo concessum ante legem mosaicã. quoddã in lege mosaica. ꝛ illud poterit dici dominiuꝫ diuinũ mosaicũ. Exemplũ ꝑmi vt illð qð domin⁹ concessit Geñ. ix. ipi Noe ꝛ posteritati sue: dicens. Terror vester ac tremor vester sit super cuncta animalia terre. ꝛ super omnes volucres cum vniuersis q̃ mouentur sup terrã: omnes pisces maris manui vestre traditi sũt. ꝛ omne qð mouet et viuit erit vobis in cibũ quasi olera virentia tradidi vobis. Et infra. Et ingredimini sup terram. Illud tamẽ nõ sic ẽ diuinuꝫ q̃n etiaꝫ sit naturale. Homo eni habet aliquo modo ex natura ꝛ ex legis naturalis concessione facultatem assumendi creaturas inferiores ad id ad qð eget eis. Vñ et si domin⁹ non cõcessisset eis expressa ꝯcessione vel lege: adhuc habuisset Noe illud dominiũ. Unde ꝛ illð erit mixtũ ex vtroq; sicut ꝛ frequenter vna lex est simul diuina ꝛ etiam naturalis: vt ꝙ deus est honorandus. ꝛ sic materialiter coincidũt in ideꝫ: lꝫ non formaliter. quia alia est ratio dominij diuini ĩquãtũ tale. ꝛ naturalis inq̃tũ tale. sicut ꝛ ratio legis diuine ꝛ naturalis coincidentes in eodem materiali nõ coincidũt formaliter. dicit eni lex diuina ꝓ quãto est a deo ĩmediate tradita per reuelationẽ vel modum reuelandi supnaturaleꝫ. Et nota ꝙ dominiũ ꝑdictuꝫ concessum Noe lꝫ cõueniat homini tam ante tempus gratie ꝙ post temp⁹ gratie: tamẽ concessio ei⁹ a deo ꝑdicto modo fuit facta tm̃ ante temp⁹ gratie. scꝫ ipi Noe. ꝛ hoc ꝓ se ꝛ posteritate sua

Septima diuisio. Mosaicũ dominiuꝫ est duplex. quoddã fuit cõmuniter ꝯcessũ toti populo israel. q̃le fuit dominiuꝫ habitãdi in terra ꝓmissionis. qð eis dominus etiã vocaliter cõcessit: sua auctoritate ꝛ potẽtia debellando hostes. Et illud a deo cõueniebat toti populo ita ꝙ etiaꝫ de leuitis verũ ẽ dicere ꝙ habuerunt dominiũ habitãdi ibi. Nã lꝫ nullius determinate sortis habuerint dominiũ ꝛ ꝓprietatẽ. fm ꝙ dicit domin⁹ Numeri. xviij. ad Aaron. In terra coꝝ nihil possidebitis: nec habebitis ptẽ inter eos. Et infra de leuitis ait. Nihil aliud possidebũt: decimaꝝ oblatiõe ꝯtẽti. tñ habebãt ius habitãdi passim ĩter alias tribus. illð aũt ius fuit eis a dño ꝯcessũ. igit Vñ Numeri. xxv. dic dñs. Precipe filijs isrl' vt dent leuitis ð possessiõib⁹ suis vrbes ad habitãdũ. Aliud ṽo fuit specialit aliicui tribui ꝯcessũ Et illð ẽ duplex. ꝛ sic ponit octaua diuisio Quoddã eni fuit ꝯcessũ alijs tribub⁹ a tribu leui. q̃le fuit dñiuꝫ qð

quelibet trib⁹ habebat sup partē quā sibi sors diuina dederat: lʒ eni humana actione interueniēte cuilibet tali tribui cesserit vna pars: tamē illō dominiū nō debet dici humanū. quia non auctoritate ꝛ ordinatione pura hominū ei cessit: sed p deū ordinantem ꝛ dirigentem sortes: ſm ꝙ dicitur Prouer. xvj. Sortes mittūt in sinū: sed a domino temperant. Aliud ꝓo concessum fuit tribui leuitice. Nona diuisio: tale ē duplex. Quoddā eni fuit cōcessum tribui leuitice sacerdotali: quale fuit ius ꝯcessū sacerdotib⁹ recipiendi primitias ꝛ oblationes a populo ꝛ certam partem sacrificioꝝ. scʒ pellē de holocaustis ꝛ de sacrificio pacifico quattuor partes. Item ius sacrificādi ꝛ generaliter quecūꝗ ad sacerdotale officium ptinebant exercendi. Aliud ꝓo fuit concessum tribui leuitice vt distinguit a sacerdotali. ꝛ tale ius fuit ius recipiēdi decimas Item faciēdi quecūꝗ ministeria que ei fuerunt a domino instituta.

Questio. VI.

Quis est quartus

mod⁹ ꝛ vltim⁹ modus diuidēdi dominiū ꝛ an sit bonus. Rñdet p duas ꝯclusiones.

Prima Quart⁹ modus diuidēdi ꝯtinet. xiiij. diuisiones. quarum semp posterior est subdiuisio vni⁹ mēbri precedētis diuisionis demptis duab⁹ vltimis diuisionib⁹. Prima igit diuisio est Dominioꝝ quoddā cōuenit creatori. qꝛ domini est terra ꝛ plenitudo ei⁹. quoddam ꝓo creature. Et tale quoddā cōuenit creature nō cognitiue. ꝛ hoc reperit tam in corporib⁹ celestib⁹ ꝗ̄ etiam subcelestib⁹. Corpa eni celestia habent ius varias actiones exercēdi in hec inferiora. motu: lumine. ꝛ influētia. qō eoꝝ ius dicit dominiū cōueniens eis rōne naturaliū donoꝝ: eis a deo cōmunicatoꝝ. Quis eni diceret planetas ꝛ stellas nō habere ius: ꝛ p ꝯsequēs dominiū exercendi ea ad que de⁹ instituit vt cuʒ dicitur Geñ. j. de stellis. Posuit eas in firmamento celi: vt lucerent ꝛ preessent diei ac nocti ꝛc̄. Corpora etiaʒ subcelestia habent multa dominia ꝛ iura. ꝛ quodlibet elementū habet ius occupandi certum locuʒ in vniuerso: adeo vt naturaliter illuc tēdat ꝛ alia inde naturaliter expellere nitat. Ius etiam agendi in contrariū sui corruptiuū vel saltem ad resistendum eidē. Similiter ꝛ corpora mixta ius ꝛ dominiū habent varios effectus causandi: vt videm⁹ in gēmis ꝛ alijs huiusmodi. Aliud ꝓo cōuenit creature cognitiue. Et tale quoddaʒ conuenit creature irrationali quale habet animalia irrationalia: quoꝝ generale dominiū est ius accipiendi escam sue vite cōseruatiuā: quod habent ratione naturalis doni scʒ existentie a deo eis concesse: ratione cuius tanꝗ̄ tituli conuenit eis illam capere. imo etiam diuina concessione eis cōuenit. Geñ. j. Ecce dedi vobis omnē herbam ꝛc̄. Et infra. Ut sint vobis in escam. ꝛ cūctis animātibus terre omniꝗ volucri celi ꝛ vniuersis que mouent in terra. et in quibus est anima viuens vt habeāt ad vescendū. Animalia etiā habent quedaʒ specialia dominia vt leo sup animalia gressibilia adeo vt rex naturalis animaliuʒ censeatur. ꝛ herodius super alia volatilia habet dominiū. Juxta illud psalmiste. Herodij domus dux est eorum. id est herodius cuius nidus est in cedro tāꝗ̄ in domo sua est dux. id est dominus passerū ꝛ aliarum auium. Herodius eni ſm glosam est rapacissima auis auium ꝛ omniuʒ volatilium maior que ꝛ aquilaʒ vincit. Similiter inter apes est princeps. Uñ Hieronym⁹ ad Rusticum monachum. ꝛ habetur. vij. q. j. In apibus pnceps vnus est: ꝛ grues vnā sequunt. hec ille. Aliud autē est dominiuʒ qō conuenit creature rationali. Et illud ē duplex. quia tale quoddaʒ conuenit angelis. quoddam hominib⁹. Et dominiū conueniens angelis: quoddaʒ conuenit beatis angelis: quoddam damnatis. Beatis cōuenit multiplex dominiū scʒ beatificuʒ ratione beatitudinis. ꝛ gratificuʒ ratiōe charitatꝭ quā habēt. ꝛ dominiū naturale fundatum in donis naturalibus vl' dominiū fundatuʒ in gratijs gratis datis: non gratum facientib⁹ vt patebit in fine secūdi dicti: ꝛ in tertio. Damnatis autem duo pma non conueniunt. quia carēt beatitudine et charitate. Sʒ de alio dominio dicēdo ponūt h tria dicta. Primū ī dānatis angelis oportet concedere aliqō dominiuʒ. pbat ꝗntupliciter. Primo. q: j. Cor. xv. vbi dic Paul⁹. cū euacuauerit oēʒ potesta

tem et principatum et virtutem dicit glosa. Dum durat mūdus: demones demonibꝰ presunt. ergo vnus malus angelus pest alteri. et per consequens habet aliquā superioritatem et dominiū i ipm. Secūdo qꝛ super illo Josue. xj. omnes bellando cepit vult glosa: qꝙ vnus spūs fornicationis habeat inumeros qui ei i hoc officio pareāt: sub ipo tanq̄ sub principe militātes. et idē vult in alijs peccatis sic esse. Ubi autem ē principatus et aliqui parent: ibi est aliquale dominiuȝ. igit. Tertio quia saluator vocat demoneȝ principem huiꝰ mundi. vt patet Job. xij. xiiij. et xvj. Quarto qꝛ ad Ephesios scđo apostolꝰ vocat demoneȝ pncipem potestatis aeris huiꝰ. id est pncipem demonū habitantiū in hoc aere caliginoso. Quinto quia om̄is habēs fuū est dominꝰ. demon habet seruos ipos peccatores. igit. Et si aliquis diceret. he pbationes pbant in demonibus esse aliquod dominiū: non tamen legitimū: sed vsurpatum: siue hoc sit inter se siue respectu hominum mundanorū et peccatorū. Unde dominiū qđ ipe habuit in mundū a quo deiectus fuit per mortem xp̄i fuit vsurpatuȝ. Unde et xp̄s ait. Princeps huius mundi eijcietur foras. similiter q̄uis alicui demoni alij demones voluntarie se subijciāt ad parendū ei in temptando: non tamē erit illud legitimū sicut nec in latronibꝰ qui voluntarie subijciunt vni tanq̄ inter eos pncipanti ē legitimū dominiū. Ideo ꝯsequēter pbatur qꝙ etiam sit legitimuȝ inter eos quia diuina volitio ē lex et prima iusticia. Modo diuina volitiō et iusticia dei ī penam ordinatū est vt quia tales tali consentiūt et se ei subiecerūt: subsint eidē. Modo dominiū cōueniens alicui in alios fm aliquā legem debet dici legitimū. Iteȝ lictor executor iusticie habet dominiū legitimū et ius exercendi vindictā in reum sibi p iudicem traditum. cum aūt demones sint lictores ac executores iusticie dei iusti iudicis. igit habent ius et dominiū legitimū i dānatos. Scđm dictū. quicquid sit de legitimo dominio superioritatis et iurisditionis coercitiue. an illud sit in demonibꝰ inter se: tamen tali pretermisso oportet ponere in demonibus aliqđ aliud legitimuȝ dominiū tam superioritatis q̄ non superioritatis fundatū in gratia gratis data vel dono naturali. probat quintupliciter. Primo. nam Arestoteles ponit qꝙ insipiēs naturaliter sit subiectus sapienti. et ecōtra sapiens naturaliter sit dominus insipientis habendo iurisditionē directiuam et regulatiuam in ipm. Unde primo politice. Qui potest mente puidere et preualere. id est ratione viuere: principans natu et dominꝰ natura. qui autem non pōt hoc corpore facit subditum et natura seruū. Modo iurisditio est species dominij. Cum ergo vnꝰ demon alteri preeminet in naturali acumine intellectus: et p consequens in habitibꝰ intellectualibus: sequitur qꝙ etiam concedendum est vnum demonem naturaliter habere dominiū respectu alteriꝰ. Secūdo sic. Perfectior habet naturalē iurisditionē regulatiuam et directiuā respectu imperfectioris: qualem etiam ponit Dionysiꝰ in angelis. Modo naturaliter vnus demon est pfectior alio in naturalibꝰ. igitur vnꝰ habet aliquam iurisditionem naturalem in aliū. Modo iurisditio est species dominij vel iuris. igitur. Tertio sic. Quicūq̄ habet aliqua dona a deo: habet ius et dominiuȝ in illis. sed demones habēt multa dona a deo in quibus eis se deus cōmunicauit q̄ etiā eis non abstulit ppter peccata. Unde fm Dionysiū naturalia manserunt in eis integra. igit habēt dominiū in illis donis.

Quarto sic. habens intellectum et volūtatem ac potentiā motiuaȝ localem: habet legitimū ius et dominiū illarum potentiarum ad intelligendū: volendum. et mouendum localiter. Sed demones habent huiusmodi potestates ex dei volūtate. igitur habent ius et dominium intelligendi et volendi. Maior probat. quia talis habet facultatem pPinquam conuenienteȝ sibi fm dictamen prime iusticie. quia fm voluntatem dei que est prima iusticia. Quinto sic. Volūtas in eo qꝙ libera habet naturale dominium super actus suos et aliarum potentiarum. demones autem habent voluntatem liberaȝ. igitur. Et he eedem probationes etiam pbant qꝙ in angelis beatis sit dominium naturale fundatum i donis naturalibꝰ. Tertium dictū. Beati angeli etiā habēt dominiū fundatū in grā gratis data: alia a gratia gratuȝ faciente. quo

vnus dñat in aliū sibi imꝑando. pbat dupliciter. Primo. qꝛ ſm beatū Greg. Unus angelus alium mittit. modo cuius est mittere: eius est imꝑare. igit. Secūdo. qꝛ est vnus ordo q̄ dicit dñationes in compatione ad alios angelos. ſꝫ dñari est subiectos quosq; possidere. igitur angeli illius ordinis habet dñium in alios angelos. ⁊ illud fundat in diuina gratuita concessione: etiā si tales angeli nō ꝑcellerēt alios in naturalibus ꝑfectiōibꝫ. Et illud dñiū durat in eis durante eorum ministerio: quo scꝫ ad nos mittunt ꝓpter salutem nostrā. post aūt extremū diem euacuabitur in eis. quia tūc cessabit omnis ꝓlatio. iuxta apl'um. j. Cor. xv. Cū euacuauerit oēm potestatē ⁊c. Sed naturale dñium eoꝝ nō euacuabit. sicut nec titulus eius: scꝫ diuina concessio: ⁊ alia dona eoꝝ nō euacuabunt: quibꝫ manētibus manent ⁊ illa dñia. Sexta diuisio. Dñiū cōueniens hoibꝫ q̄ddam eis cōuenit ꝓ statu siue glīe siue vie. ⁊ tale est dñiū gratificū ⁊ aliquod naturale. q̄ddā vero ꝓ altero eorū tm̄. Et tale est duplex. q̄ddam tm̄ ꝓ statu patrie. ⁊ illud est beatificum: quoddam tm̄ ꝓ statu vie. ⁊ tale est duplex. Quoddaꝫ eīn cōuenit ꝓ statu vie nature integre. ⁊ illud est originale. Quoddā tm̄ ꝓ statu nature corrupte. ⁊ tale est duplex. Quoddā eīn est diuinū ⁊ quoddā hūanū. Et diuinū cōsequēter illis nouē diuisionibꝫ subdiuidit que sunt posite in secūda ꝯclusione q̄nte q̄stionis. Decimanona diuisio. Dñium humanū est duplex. scꝫ canonicū ⁊ ciuile: que sufficienter exemplis sunt declarata in secūda q̄one. Et quia de solo ciuili dñio est nobis ad ꝓpositum in hoc tractatu. ideo illud ꝯsequenter subdiuidendū est. Uicesima diuisio. Ciuile dñium saltē general'r captū est duplex. Quoddā est imꝑfectū. Exēplū Si quis in aliquo orto nō habet ius ipm alienandi. scꝫ vendendi aut donādi. aut ꝑmutandi: ⁊ ꝑ ꝯsequens nō habet ꝓprietatē habet tamen ius ingrediendi: deambulandi: egrediēdi: vescendi fructibꝫ eius atq; colligendi eos: siue ad tp̄us siue ꝑpetuo: talis habet dñium ciuile imꝑfectū. Quoddā ṽo est ꝑfectū. Exemplū. Qñ quis haberet ius alienandi ortū: vendendo vel donando vl' ꝑmutando eū. ⁊ sic de aliis. Uicesimap̄rima diuisio. Dñium ciuile imꝑfectū est duplex. Quoddā est ius tm̄mō vtendo ea re respectu cuius habet tale dñium. sic ꝙ fructus illius rei potest capere q̄ntū sibi opus fuerit: nō aūt habet ius fruendi illa re. i. ꝙ supmanentes fructus possit alienare aliis eos donādo. Et ab illo iure tm̄ vtendi q̄s dicit vsuarius. ⁊ ius ipsum vel dñium tale dicit vsus iuris. Quoddam vero est ius nō tm̄ vtendi: sed etiam fruendi tali re. ⁊ ab illo q̄s dicit vsufructuarius. ⁊ ius vl' dñiū tale dicit vsufructus. De illis aūt duabus speciebꝫ dñii ciuilis imꝑfecti patebit latiꝰ in. xii. q̄one. Dictū est autē notanter in. xx. diuisione ꝙ dñiuꝫ ciuile saltem generaliter captum diuidit in imꝑfectū ⁊ ꝑfectum. q̄a si stricte loq̄remur de dñio ciuili: tunc dñia ꝑdicta imꝑfecta nō essent spēs ciuilis dñii quia stricte loquendo: nec vsus nec vsufructus sunt dñia: sicut stricte loquendo vsuarius ⁊ vsufructuarius nō dicunt dñi rerū. Attamen general'r ciuile dñium capiendo illa sunt eius species: adeo ꝙ oportet cōcedere vsuariū ⁊ vsufructuariū aliquo modo esse dominū rei vel vsus rei cuiꝰ est vsuarius vel vsufructuarius: quia si quis sibi surriperet talem rem diceret talis fur. furtū aūt est ꝯtrectatio rei aliene inuito dño. igit talis vsuarius ⁊ similiter vsufructuariꝰ poterit aliquo mō dici dñs. Uicesimasecūda diuisio nō est subdiuisio alicuius mēbri ꝑcedentis diuisionis. ⁊ est. Dñiū ciuile q̄ddam dicit directum: q̄ddā ṽo nō directū. ⁊ illud dicit vtile: vt dñs rei feudalis habet dñium directum talis rei. vasallus aūt habet vtile. Sil'r dñs rei emphiteotarie concedens illam rē alicui in emphiteosim habet dñium directū illius rei: sed emphiteota habet vtile. Uicesimatertia diuisio. Dñioꝝ ciuiliū quoddā est altū seu supius ⁊ mediatū: quoddā vero bassum ⁊ īmediatū. vt eiusdem castri rex habꝫ altum. miles vero bassum.

Secūda conclusio

Predictus quartus modus diuidendi est bonꝰ: qꝛ ꝯtinet oēs spēs dñioꝝ ⁊ immunis ē a defectibꝫ q̄bꝫ defecerūt tres ꝑcedētes modi diuidendi.

Questio. VII.

Utrū dominiū ci

uile fundet in charitate. Et idem querit de dñio euangelico capto ꝓ potestate ecclesiastica. similiter de canonico. Hec questio lõ mouet. quia nõnulli heretici senserunt ꝙ omne dñium ⁊ omnis dignitas fundet in iusticia charitatis: adeo ꝙ sine ea nihil potest esse iustum neqꝫ iuste fieri. neqꝫ possideri. ⁊ ꝙ omnis obedientia tollenda sit a p̄latis si non sit in charitate tanqꝫ omne ius superioritatis amiserint. imo ponẽtes gratiam p̄destinationis radicẽ necessariam ꝓ titulo cuiuslibet potestatis. quales fuerũt waldenses seu paupes de lugduno. ⁊ Jo. wickeff. Ad q̃õnem igitur respondet per xij. conclusiones. ⁊ quattuor p̄me respiciũt dñium ciuile. alie euangelicũ.

Prima conclusio.

Ciuile dñium nõ fundat in charitate: sic ꝙ perdendo charitatem ꝑ lapsum in mortale cadat quis a dñio ciuili rex suarꝫ. Probat septẽpliciter. Primo sic. potestas ecclesiastica que sup̄ fuit vocata euangelicũ dñiũ magis videret ꝑdi perdita charitate: eo ꝙ dignius dñium est qꝫ ciuile ⁊ spũalius. ⁊ tñ illa nõ perdit perdendo charitatem. Nam sacerdos per hoc ꝙ perdit charitatem: nõ perdit potestatem ꝯsecrandi corpus christi q̃n essentaliter illam retineat. nec perdit omino vsum potestatis q̃n si consecret vere reconsecrabit. qꝫuis ꝑdiderit illum vsum quo ad esse sibi licitum ⁊ meritoriũ. eo manente in peccato. igit ciuile dñium nõ ꝑdit perdita charitate q̃n remaneat essentaliter apud peccatorem: ⁊ etiam quo ad vsum illius potestatis. ⁊ qꝫuis non quo ad meritoriũ vsum: nihilominus tamẽ poterit manere apud eũ vsus moraliter bonus: eo mõ intelligendi quo verũ est ꝙ quis absqꝫ charitate potest moraliter bene agere: ita ꝙ poterit quis dñari bene ⁊ iuste moralr. Unõ qꝫuis hõ non possit esse iustus simplr sine charitate. potest tamẽ esse iustus dñs ciuiliter vel politice. Secũdo sic. qđ sepe cuꝫ peccato sine charitate acquirit nõ fundat in charitate: ita ꝙ ꝑdendo charitatẽ: ipm ꝑdi necesse sit. q: nõ videt charitas plus requiri ad rei ꝯseruationẽ qꝫ ad rei inceptiõꝫ ⁊ acq̃sitionẽ: sed stat ꝙ dñium ciuile acq̃ratur cũ peccato. igit. Minor ꝓbat tripliciter. Primo. q: meretrix acq̃rit dñium p̄cij meretricij cũ peccato. peccat eñi meretricando sed nõ peccat recipiendo p̄ciũ. imo regulariter loq̃ndo: p̄ciũ efficit eius. sic ꝙ nõ tenetur ad restitutionẽ. nec etiã necessariũ est ei ad salutẽ illa erogare paupibꝫ. Silr̃ clericus ꝑ negociationẽ acq̃rens aliqua: acq̃rit ea cũ peccato: quia peccat negando. ⁊ tñ dñium acq̃rit illarꝫ rerꝫ. Itẽ fm plures: vsurarij habent dñium in re ꝑ vsurã acquisita vt patebit in. xlviij. q̃õne. ⁊ tñ ꝑ peccatũ eã acquisierũt. Tertio sic. quia scriptura sacra in multis locis noĩat illos reges qui tamen mali fuerũt carẽtes charitate: imo idolatrie dediti: vt ptꝫ de Achab ⁊ alijs com plurimis. Nec salomon regnum ꝑdidit cũ seductus fuit ꝑ mulieres. Quarto sic. Cõgruũ est ꝙ de⁹ nõ faciat ꝙ dñia ciuilia sint apud homines semꝑ incerta ⁊ dubia nihil habentia roboris vel momenti. Modo si deus ordinasset ꝙ hoĩes ꝑderent dñia ciuilia ꝓpter lapsum corꝫ in pctm̃: deus fecisset ꝙ dominia ciuilia fuissent p̄dicto modo incerta nihil hñtia roboris. Quinto sic. q: Dauid non ꝑdidit ius in regno qꝫuis esset crimine adulterij pollutus. Sexto sic. q: Dauid vocauit Saulẽ dñm suũ ⁊ regem. ⁊ eũ vt talem honorabat etiã tpe quo mal⁹ erat actualr: iniuste ꝑsequendo Dauid. vñ p̄mo Regũ. xxvj. ait Dauid ad Saul. Audi oro dñe mi rex verba fui tui. hoc aũt Dauid nõ fecisset: si saul ꝑ peccata sua ipo factõ dñiũ regale ꝑdidisset. Sꝫ ad inualiditatẽ illã rõnẽ arguit. Protunc Saul nõ hẽbat ampli⁹ regale dñiuꝫ sup israel. q: longe añ dixerat sibi Samuel. c. xv. ꝓ eo ꝙ abiecisti fmonẽ dñi: abiecit te dñs ne sis rex. Et iterũ. Scidit dñs regnũ israel a te hodie: ⁊ dedit illõ ꝓximo tuo meliori te. Confirmatur q: nõ est verisile ꝙ deus instituerit duos reges sup terrã israel: silr̃ hñtes regale dñium sup israel. Modo post qꝫ deus ipm Saulem vnxerat in regem ⁊ ille peccauerat vt sup̄: dñs vnxit Dauid in regẽ israel seq̃nti caplo. f. xvj. igit desijt ꝓtũc Saul esse rex. Põt dici ꝙ cũ dicit. Abiecit te dñs ⁊c. ꝙ aut ibi loquit de futuro ꝑ modũ p̄teriti ꝓpter ꝓphẽe certitudinẽ: more ꝓphetarũ. vt sit sensus. Abiecit te. id est abijciet te dñs. quod ⁊ fecit quãdo occisus fuit a philisteis. ⁊ posteritas eius regno p̄uata. Aut si loquitur de p̄terita abiectione: quasi iam abiecerit eũ

intelligitur:id est disposuit eū abijciendū
a regali dominio tam ꝑ se q̄ȝ ꝑ posteritate
sua.non tamē ꝑtunc in effectu eum spolia
uit tali dominio:sed postea cuȝ ob peccata
sua a philisteis occisus fuit. Licet etiā fili-
us eius Isboseth fuerit cōstitutus rex sup
israel: tamē hoc factum fuit de facto: vel si
fuit de iure scȝ ad implendū verbū domini
ad Jacob Gen̄.xxxv. Reges ex te egredien-
tur. Et illo tpe om̄es filij eius erant nati ꝑ
ter beniamin.ꝛ sic significatū fuit sibi ꝙ de
beniamin essent ad minus duo reges futu
ri.scilicet Saul ꝛ Isboseth:tamē illa eius
institutio in regem fuit decrescēte:scȝ quo
tidie eius regno adeo ꝙ tādē totaliter trās-
latū fuit regnū ad Dauid:ꝛ occisus fuit Is
boseth. Ad secundū dicendū ꝙ bene pos
sunt esse duo reges vnius regni:vnus i ha
bitu tm̄:alius in habitu ꝛ actu. Dauid au-
tem erat rex habitu:vsum vero eius suspē-
dit vsq̄ȝ ad destitutionē Saulis. Saul ve
ro habitu erat rex ꝛ actu:q̄ȝdiu tolerabatᷣ a
deo. Uel potest melius dici ꝙ dauid nō
fuit rex habēs ius in regno ante mortē sau
lis.qꝛ ad habēdū ius in regno non sufficit
diuina electio:sed ꝯcurrere debebat acce-
ptatio eiusdē in regē per populū:sed diuīa
electio ipiꝰ Dauid dederat ipi Dauid ius
tm̄ ad regnū:nō autē in regno:nec executi-
onē potestatis regie. Qd̄ sic ꝓbatᷣ.qꝛ si sic.
tunc Saul ꝑsequēdo Dauid vez regē: po
tuisset licite fuisse occisus ꝑ Dauid.conse-
quēs autē Dauid met reputauit incōueni
ens.quādo.j.Reg.xxiiij.dixit seruis suis
volētibus Saulē occidere. Absit a me fa-
cere rē hanc dn̄o meo xp̄o dn̄i. In hoc ꝙ
dixit:absit:reputauit hoc sibi illicitū. Et
idem dicit.j.Reg.xxvj. Un̄ etiaȝ cum tm̄
ꝑscidissȝ oram clamidis Saul:ꝑcussit cor
suū.j.Reg.xxiiij. De hoc secundo modo
dicēdi vide Burgensem.j.Reg.xxiiij.ad
ditione ꝓma. Septimo sic.quia res per
quas causas nascitᷣ:per easdē dissoluitᷣ:sed
dominiū ciuile reruȝ acquiritᷣ ꝑ humanos
actus vel exteriora sensibilia signa ꝛ non si
ne illis vt ꝑ electiōes. Item ꝑ donationes
aut ꝑ emptiōes ꝛ huiusmodi.igitᷣ nō debȝ
perdi sine sensibilibus signis:ita ꝙ sic col-
latio illius dominij est cum sensibili signo
ita ꝛ eius ablatio. Modo oppositū illius
staret si dominiū ciuile fundaretᷣ in charita

te:sic ꝙ perdita charitate mox perderetᷣ il-
lud dominiū. Naȝ peccato occultissimo et
mentali perditᷣ charitas. Et si dicas. salte
ratio nō ꝓbat ꝙ nō perdatᷣ ꝑ peccatū sensi
bile ꝛ manifestū. Dicendū ꝙ licet ꝑ aliqua
peccata manifesta perdatᷣ illud dominiuȝ:
nō tamē ꝑ quecūq̄ȝ:sed ꝑ aliqua:dū tamen
per sententiā talia monstrata sunt ꝛ dāna-
ta vt patebit in ꝯclusione secunda.nec hoc
est precise ex cōmissiōe peccati:sed ex statu
to positiuo:quo talis ꝓuatᷣ rebus suis: ita
ꝙ statuto nō existēte:non ob peccatū ꝓcesse
cecidisset a dn̄io suo. Et si arguatᷣ. Per-
dens charitatē ꝑ mortale ꝯmittit in deum
crimē lese maiestatis ꝛ ꝓditor eius existit:
vt tactū est supra circa descriptionē domi-
nij gratifici. De tali eīm dici potest ꝙ filiuȝ
dei conculcat ꝛ sanguinē testamenti pollu-
tū ducit ꝛ spiritui gratie ꝯtumeliā facit.ad
Heb.x. Ergo talis cōtinuo perdit oēs res
quaꝝ habet dominiū ciuile. Tenet conse-
quētia.qꝛ cōmittēs crimen lese maiestatis
humane(qd̄ est minus)perdit om̄es res q̄
rum habet ciuile dominiuȝ.ergo a fortiori
cōmittens crimen lese maiestatis diuine.
Dicendū dupliciter. Primo. ꝙ si ꝯsequen
tia valeret:eque ꝓbaretᷣ ꝙ etiaȝ ꝑderet eas
res quaꝝ dominiū naturale habet:id ē qd̄
ē fundatū in dono naturali vt dominiū li-
bertatis voluntatis sup potētias iferiores
imo ꝙ perderet omnē entitatē:ita ꝙ puni-
retᷣ annihilatōe.quia omnē entitatē quam
habet ꝛ cuius ius habet:habet a deo. Un̄
notandū ꝙ sicut liberalitas diuina se com
municans non cōmunicat se ſm omnē ple
nitudinē:sed dat singulis ꝓut vult. sic ecō
tra dū subtrahit se a sua creatura iusto iu-
dicio quando peccauit:nō subtrahit se pe-
nitus:quin aliqua duoruȝ suoꝝ misericor
dia ꝛ dignantissima liberalitate reseruet ei-
dem creature: alioquin flueret in nihilum.
Secundo dicendū. antecedente concesso
consequentia nō valet. Nam etiam cōmit
tens crimē lese maiestatis humane:nō ipo
facto perdit om̄ia quo ad effectualem pri-
uationē:sed ꝓrequiritᷣ sententia: licȝ merue
rit perdere om̄ia. Ita hic meretᷣ quidē pec-
cator redigi in nihilū:ꝛ sic omnia perdere:
non tamen ipo facto perdit omnia. Aliud
quippe est demereri iure spoliationē:aliud
ipo facto spoliationis ꝛ perditionis pena

plecti. Et si arguatur saltem cadit ipso iure a dominio ciuili rerū suarū: q̄uis effectiue eo spoliari non debet nisi p̄cedente sententia. Igitur eadem rōne cōmittens crimen lese maiestatis diuine: etiam sic ipso iure cadet a dominio ciuili. Dicendū negando consequētiā. Et rō diuersitatis est, q: q̄ cōmittēs crimen lese maiestatis hūane cadit est, q̄a sic statutū est in iure positiuo: non autem sic statutū est q̄ cōmittens quodcūq̧ mortale contra deum cadat a dominio ciuili. Igitur nō sic oportet eū cadere: q̄uis etiā in crimine heresis: qđ specialiter est crimē lese maiestatis diuine: idem statutū sit: vt patebit i sequēti conclusiōe.

Secunda cōclusio.

Licet p̄ aliqua peccata homo ipso facto p̄dat ciuile dominiū rer: non tamē per talia peccata p̄dit illđ dominiū quo ad effectualem spoliationē illarū rerū nisi sentētia subsecuta. Prima pars p̄batur septem exemplis. Primū. Cōtrahētes nuptias incestas: nature c̄trarias eo ip̄o perdūt suarū rerū dominiū. Secūdū. Mulier ingenua rapta si contrahat nuptias cū raptore: p̄sertim parentibꝫ suis nō consentiētibꝫ: perdit ip̄o iure oīa bona illa q̄ per legem sibi obuenerant a raptore ⁊ alijs consortibꝫ raptus. et illa bona certo casu deferunt in fiscū cū scꝫ parentes mulieris nō supersūt: nec alter eorū. vel si supersūt ipi vel alter: consenserūt talibꝫ nuptijs. i quo casu deuoluūtur ad fiscum. Tertiū. Si quis transuehit illicitas species seu merces: vt is q̄ defert arma: ferrū: lignamina saracenis. similiter q̄ rerum vectarū professionem omittit: eo ip̄o perdit dominiū ⁊ proprietatē tali i specierū ⁊ rerū ⁊ earūdē dominiū ⁊ p̄prietas acquirit fisco Et hec tria sūt f᷒ leges. Quartū exemplū. Hereticꝰ eo ipso q̄ cadit in heresim: perdit bona sua: ⁊ efficiunt eo ip̄o confiscata fisco Et de illo quarto exemplo habet in ca. cū scđm. de hereticis. li. vj. vbi etiā fit mentio de tribꝫ p̄mis. Quintū Cōmittens crimē lese maiestatis non q̄dcūq̧: sed aliqđ: puta quo quis hostili animo aduersus rempublicā vel principem animatus est: vt ad legem iuliam maiestatis. l. finali. Sextum. Qui romane ecclesie cardinalem fuerit insecutus: vel percusserit: aut ceperit: vel socius fuerit facientis: aut fieri mandauerit: vel factū ratum habuerit: aut consiliū dederit: vel fauorem: aut postea receptauerit: vel defensauerit scienter eūdem: illius bona sūt ip̄o iure confiscata. Nam ⁊ ille censet vt reus criminis lese maiestatis: vt in c. Felicis. de penis. libro sexto. Septimum. Vasallus q̄ alienat feudum: cadit a feudo ip̄o iure f᷒m Inno. in ca. Ex p̄te. de feudis. Octauū. Qui mutilant: vulnerant: vel interficiūt: capiūt: detinent vel deprędant romipetas ⁊ peregrinos ad hierusalem causa peregrinationis ⁊ deuotionis accedētes ⁊ in ea morantes ⁊ recedentes ab ipa ⁊ in his dantes consiliū: auxiliū: vel fauorē: vt patꝫ in p̄cessu qui fit annuatim in curia in cena dni: vide illū p̄cessu i summa Antho. parte tertia. titulo. xxv. ca. lxxij. ⁊ tales etiā ip̄o facto cadunt a dominio rerū suarum. Secunda pars probatur tripliciter. Nam in ca. Cū f᷒m leges ⁊c. de hereticis. vbi tractatur de quarto exēplo predicto dicit papa sic. Confiscationis tamen huius executio vel bonorū ipsorum occupatio fieri nō debet p̄ p̄ncipes aut alios domios t̄pales iuxta Greg. pape p̄decessoris nostri declarationē antequā per episcopū loci vel aliā personam ecclesiasticam que super hoc habeat potestatē sentētia sup eodē crimine fuerit promulgata. Secūdo sic. Nam sup ca. Felicis. de penis. libro sexto. vbi continet septum exemplū ait Archidiaconus q̄ q̄ntum ad confiscationē bonorum effectualem necessaria est sententia saltem generalis: vt scꝫ p̄nunciet eum criminosum esse crimine lese maiestatis: al's q̄uis dominium bonorum suorum ipso iure vel ipso facto etiā p̄t'amittat a die cōmissi criminis: non tamen ei auferunt: nec fiet executio ablationis bonorum vel alterius pene nisi post sententiā saltem generalem. Tertio sic. quia si in crimine heresis que est crimen lese maiestatis diuine: debet p̄cessisse sentētia actualem spoliationē bonorum: multo magis sentētia requiritur in crimine lese maiestatis humane. et adhuc magis in alijs criminibꝫ ⁊ delictis inferioribꝫ: super quibꝫ vt cōmuniter in quibusdā ciuitatibus italie statutū est: q̄ committentis tale quid: vt puta homicidiū publice vel occulte bōa sint ip̄o iure c̄fiscata. Nec debet ex illa secunda conclusione ar

guï ɔtra p̄imã ꝙ ergo ciuile dñium funde tur in charitate.ex quo ꝓpter aliqua pecca ta quis ipso iure cadit a dño ciuili reꝝ sua rū. quia hoc nō est ex eo ꝙ charitas contra quã sunt talia peccata sit fundamentū t'lis dñij. tunc eñ eadem ratione per quecunq͡ʒ alia peccata mortalia perderet dñium ciui le: sed hoc est per accidens ꝓpter cōstitutio nem. scʒ iuris positiui: qd̄ in penã taliū pec catoꝝ priuat ipso facto actorem taliuʒ suis rebus. que constitutio si nō esset: non cade ret q̄s ꝓpter talia peccata a dño ciuili suaꝝ rerum.

Tertia conclusio.

Quãuis res ille quarū dñium ciuile quis perdit ꝓpter crimina p̄dicta nō debeant an te sententiam ꝓmulgatã tali criminoso effe ctualiter auferri. tamen perditio dñij reruʒ hos duos effectus operat̃. etiam ante latã sententiam. Primus ꝙ etiam ante latã sen tentiam nō potest illa bona alienare: ⁊ alie natio facta nō tenet. Patʒ ex his que dedu cunt̃ in sūma baptistiniana in verbo abso. §. xvij. vbi allegando directoriam iuris li bro tertio. titulo. ix. ⁊ querendo: a quo tem pore ista bona damnatoꝝ ꝓpter heresim v'l hmōi pertineant ad fiscum. ⁊ dicit ꝙ a die cōmissi criminis. ⁊ ideo donatio siue alie natio facta per hereticum ante damnatiōeʒ nō tenet: necq͡ʒ emancipatio filioꝝ: quia eo ipso ꝙ hereticus est: filij desinūt esse in pote state patris. licet tunc nō appareat eum esse hereticum. ⁊ ex quo consecuta est damna tio effectus huius damnationis trahitur ad diem cōmissi criminis: ⁊ alienatio est ei interdicta. Et si hereticus alienauit: fiscus vel inquisitores nō tenent̃ restituere p̄ciuʒ emptori. quia effectus damnationis retro trahit̃: nisi p̄ciū vel aliq̄d loco p̄cij inuenia tur in bonis heretici. Et intelligas ꝙ nō so lū reuocabit rem nō restituto p̄cio emptori qui emit ab heretico: verūetiam nec ei qui emit q̄ntūcūq͡ʒ ꝑ plures manus transierit: quia nō habent ius vendendi. Excipe ta men casum capl'i secū dł. de p̄scrip. li. sexto vbi habet̃ ꝙ si post mortem hereticoꝝ q̄ dū viuerent catholici putabant̃: bona ipsoꝝ a catholicis eoꝝ filijs vel nepotib' aut extra neis quibuscūq͡ʒ spacio q̄draginta annoꝝ fuerint bona fide possessa: nō esse amplius sup hmōi bonis molestandos etiam a ro mana eccl'ia in hoc casu: q̄ꝛq͡ʒ illi quoꝝ bo na fuerūt nūc detegantur heretici extitisse. Hec ibi. Dimissis quibusdã allegationib' Secūdus effectus ē. ꝙ fructus mediꝫ tp̄is debent fisco restitui.

Quarta conclusio

Dñium ciuile etiã nō fundat̃ in fide. Pro bat̃. quia scriptura etiam nō hn̄tes fidē vo cat reges: vt de Sennacherib ⁊ multis re gib'. Secūdo. q: dñium euãgelicū qd̄ est dignius nō fundat̃ in fide: vt ꝓbabit̃ in se ptima ɔclusione. Tertio idem ꝓbat̃. quia hoc mō dñia ciuilia essent incerta ⁊ dubia: vt argutum est in quarta ꝓbatione p̄me cō clusionis. Incertum eñ est quis habeat fi dem cum sit res mentalis. Et si arguatur. In habēte fidem: perdit̃ dñium ciuile per dita fide ꝑ lapsum in heresim: vt patuit in p̄ma ⁊ secūda ɔclusionib'. ergo signum est ꝙ saltē in hn̄te fidem: vt in christiano: ciui le dñium fundat̃ in fide. Dicendū ad añs. ꝙ fidelis ꝑdendo fidem: perdit dñium ciui le nō de ꝑ se ꝓpter ipsam ꝑditionem fidei: sʒ ꝑ accidens. scʒ ꝓpter constitutionē ecclesie p̄uantis talem dño ciuili que cōstitutio si nō supaddita esset: nō caderet quis a ciuili dño ꝓpter fidei ꝑditionē.

Quinta conclusio

Dñium euãgelicū etiam nō fundat̃ in cha ritate q̄n retineri possit perdita charitate. Probat̃ tripl'r. Primo sic. Si sic. maxie perderet̃ ꝑ peccatū heresis. scismatis. ⁊ sy monie: sed hoc nō. igit̃. Maior ꝓbat̃. quia mlti etiã magni tenuerūt tp̄e beati Cipriani martyris: dū sctūs Corneli' papatū rome tenuit: ꝙ scismatici ⁊ heretici: symoniaci: ⁊ excōicati deijcerent̃ ab omni gradu digni tate ⁊ ordine. ita ꝙ nō remanebãt sacerdo tes. nec epi retinebant episcopalē gradum nec diaconi diaconatū. ⁊ ita de alijs: imo vsq͡ʒ ad hoc deuentū fuit vt diceret̃ ab eis. ꝙ tales nullo mō valebant baptizare: nec ordinare: nec ɔsecrare: sed totū dicebant eē iterandū. Minor ꝓbat̃. q: btūs Aug'. cō formiter ad concilia generalia q̄ ante eum ⁊ post eū celebrata fuerūt sensit oppositum p̄dicti erroris: sicut ⁊ hodie doctores tenēt ꝙ potestas ordis nō tollit̃ ꝑ p̄dicta crimina

de qua materia vide late doctores in q̄rto distinc. xiij. 7. xxv. 7 in decretis. p̄ma qōne p̄ma. p multa cap̄la. 7 dis. xxxij. in cap̄lo. ad hoc vero. Secūdo sic. si perderetur perdita charitate: tunc nihil esset certum in actibus ierarchicis: quib⁹ ꝯficiunt 7 conferunt sacramenta: quia ex quo illa (dempto baptismo) nō vere conficiunt 7 conferunt nisi ab habente potestatem ordinis que est 7 dicit dn̄ium euangelicum nō sciret conficiens nec recipiēs ea an vera essent illa sacramenta: quia nesciret an cōsecrans esset in charitate: eo ꝙ nemo de se vl' alio scit an sit in charitate. Tertio sic. dn̄ium euangelicum vere confert alicui etiam ꝓ tunc nō habenti charitatem. imo ꝓ tunc peccanti. igitur etiam retineri potest ꝑdita charitate Añs ptz. quia in cena christus dicēs Luc. xxij. Jude cū ap̄lis alijs. hoc facite in meā cōmemorationē: contulit ei potestatē ordinis sacerdotalis: 7 tamen iudas ꝓtunc caruit charitate: quia erat in ꝓposito tradendi christū. Idem ptz de illo qui sciēter in mortali recipit ordines. talis em̄ vere recipit. et tamen peccat mortaliter.

Sexta conclusio.

Dn̄ium euangelicum etiam non fundat in gratia p̄destinatōis. ꝓbat. Nam iudas habuit vere dn̄ium euangelicū. scʒ potestatē ordinis ad p̄dicandū. baptisandū: sibi cū alijs collatū ante christi passionē Matth. x. Similiter potestatem conficiendi eucharistiam in cena: vt argutum est. 7 tamen caruit gratia p̄destinationis.

Septima cōclusio

Dn̄ium euangelicum quo ad illam speciē que dicit potestas ordinis: etiā nō fundat in fide. sic ꝙ perdita fide: perdat. Nam sacerdos incidens in heresim perdit fidem. et tamen nō perdit ob hoc sacerdotalem potestatem: vt patuit in quarta ꝯclusiōe: imo etiam si tempe quo recipit sacerdotalē potestatem seu ordinem sit in aliqua heresi: nihilominus recipit sacerdotalem ordinē vere: si intendit eum recipere: 7 sibi ꝯfert cum debita verboꝝ forma ac intentione.

Octaua conclusio

Sicut id verū est 7 ꝓ certo tenendū de potestate ordinis: ita est etiam ꝓbabile de potestate iurisdictionis in foro exteriori. ita ꝙ p̄latus vt papa vel ep̄us incidens heresim: nō ipso facto sit depositus a tali potestate. ꝓbat. q2 status ierarchicus in eccl'ia debet esse certus 7 ꝯstās: q2 nisi sic. sequeret ꝙ inferiores nūq̄ possent scire an supiores eoꝝ essent eoꝝ supiores: 7 ꝑ ꝯn̄s an tenerentur eis obedire vt talib⁹. quia nescirent si ipsi fidem haberent vel nō. 7 sic amisissent supioritatem. 7 sic status ierarchicus in ecclesia esset incertus: qd̄ est incōueniēs. q2 iam ecclesia nō esset sufficienter a christo instituta Unde ꝓbabile videt ꝙ sicut ep̄s vel papa suam potestatem iurisdictionis in foro exteriori acquirit ꝑ humanā electionē. 7 non ꝑ hoc ꝙ habet charitatē: fidem vel castitatē quācūq̄: ita eandem adeptam nō perdit inuitus nisi ꝑ hūanā destitutionē: siue sit hereticus: siue sci'maticus. Res em̄ ꝑ q̄s causas nascit: ꝑ easdem etiam dissoluit. q̄uis fuerit aliquoꝝ opinio dicentiū ꝙ papa dū labit in heresim: iam damnatus est: 7 eo facto ꝑ deum depositus. 7 perdidit iure diuino papalē dignitatē. siue hec heresis sit secreta (vt ampliant aliqui) siue sit manifesta (vt placʒ alijs loqui restrictius) tamen qd̄ dictum est ꝓbabilius videt. Et si qui canones sint q̄ dicere vident ꝙ heretici saltē manifesti 7 notorij: ipso facto sint depositi. intelligi possent ꝙ contra tales non requirit ꝓcessus iuridicus ordinatus ad degradandum eos ꝑ sententiā diffinitiuā sicut in occultis 7 nō ꝯfessatis oporteret. Et si arguatur ꝯtra illam ꝯclusionē. Hereticus non potest esse membrū eccl'ie. igit minus potest esse caput vl' sponsus eccl'ie 7 ꝑ ꝯn̄s papa Dicendū ꝙ hereticus aut q̄cūq̄ crimine mortali ligat⁹: nō pōt manēs talis esse mēbrū eccl'ie ꝯiūctū eccl'ie vnione quā fac charitas. pōt tn̄ talis esse mēbꝛ eccl'ie vnitū d vnione caracteris baptismalis. s'm quē oēs baptizati baptismo flumis adinuicē conectunt: etiam sublata charitate 7 fide. qm̄ ille caracter est indelibilis. 7 illa vnio alicuius ad alia mēbra eccl'ie sufficit ad hoc ꝙ aliq̄s rite in papā electus possit manere caput ecclesie quousq̄ fuerit ꝑ sententiam depositus. Ex qua ꝯclusione sequitur ꝙ lōge errarent circa dn̄ium sūmi pontificis illi qui ꝓ quolibet delicto publico aut etiā

occulto: nō contrario directe vsui sue potestatis ab eiusdem obediētia tanq̄ a nō papa discederent. Si eīm passim p voluntate cuiuslibet liceret discedere a suo superiori absq̄ sententia iudicij ratione huius vel illius delicti qd eidem quis imponit: q̄s nō videat oīa dominia ꝓtinus fore misera cōfusione turbanda: vt ait Johēs gerson.

Nona conclusio.

Dñium euāgelicū etiā nō fundat in alijs donis gratuitis latentibꝫ in anima: de q̄bꝫ nō posset ꝯstare subditis: p̄sertim si sint talia q statim habita: statim ꝑdi possunt. qd dicit ꝓpter caracteres indelibiles postq̄ sel' habiti sunt. in quibꝫ fundat dñium euāgelicum: que tn̄ sunt dona gratuita latētia in anima: sꝫ de illis p̄supposita fide potest haberi sufficiens certitudo dū aliquis rite suscipit sacramenta imp̄menda caracteres q̄ semel impressi: amplius perdi nō possunt. Patet illa conclusio iterū sicut precedētes: quia al's nulla certitudo esset in actibus ierarchicis conferendi z ꝯsecrandi sacramenta: vt argutū est in q̄nta ꝯclusione.

Decima cōclusio.

Dñium canonicū etiam nō fundat in charitate. sic q ꝑdita charitate mox illud perdat. Patet dupliciter. Primo sic. quia tūc dñia canonica essent incerta z instabilia. z arguitur: vt argutum est in quarta z septīa ꝓbationibꝫ p̄me ꝯclusionis. Secūdo ꝓbatur. quia dñium euangelicum est digniꝰ z nō perdit perdita charitate. igit nec canonicū. Et si arguatur. Aliqua sunt peccata mortalia ꝓpter que quis cadit a dñio canonico: vt patebit in. xij. ꝯclusione. igit signū est q dñium canonicū fundat in charitate. Solutio ibi patebit.

Undecima cōclusio.

Dñium canonicū etiam non fundat in gratia p̄destinationis. Probat tripliciter. Primo sic. quia euangelicum non fundat in ea: vt ꝓbatuꝫ est. Secūdo. qꝛ tunc dñia canonica eēnt incertissima: cū incertissimū nobis sit q̄s viator eam habeat. Tertio. qꝛ cū in sacramento absolutionis vltra dñiū euangelicū requirat in sacerdote etiā canonicū dñium: sequeret q ministratio absolutionis semꝑ esset incertissima tam apud cōferentem q̄ apud recipientem. sicut z incertissimū sibi esset an conferens eiꝫ in gratia p̄destinationis.

Duodecia cōclusio

Dñium canonicū etiam nō fundat de per se in fide. sic scꝫ intelligendo q habens illd dñium z incidens in heresim vel apostasiā perdat illud de ꝑ se: ꝓpter perditionē fidei. Probat triplici ꝓbatione p̄cedentis ꝯclusionis. Secūdo sic. quia etiā dñium euāgelicum quo ad illam speciem que est potestas iurisdictionis in foro exteriori (q̄ est multū similis dñio canonico: eo q etiā acquirit ꝑ humanā electionem vel institutionē: sicut z dñium canonicū ex canonica cōcessione acquirit) nō perditur ipso facto ꝑ lapsum in heresim. etiam in papa. sed req̄ritur destitutio. igitur etiam q̄diu papa tolerat: videtur retinere dñium canonicum. sic q gesta ꝑ eum teneant. Et ita videtur in alijs habentibꝫ dñia canonica vt posset discurri ꝑ exempla supra posita de habentibꝫ dñium canonicum. scꝫ de patrono z alijs.

Dictum est notanter de ꝑ se. quia dñium canonicum sic de ꝑ accidens fundat in fide q habēs illud z perdens fidem ꝓpter lapsum in heresim vel apostasiā perdit illud dñium. z hoc nō est de per se ꝓpter fidei sublationem: sed ꝓpter constitutionē ecclesie in penam illius labentis sic disponentis z eū p̄uātis. Probatur. Nam per constitutiōes ecclesie lapsus in heresim cadit a temporali ac ciuili dominio rerum suarum: vt patꝫ in secūda conclusione. multo magis cadit a dominio canonico. puta a beneficio ecclesiastico z ab alijs cōsimilibus. Hoc modo etiam de per accidens. scꝫ per constitutionem ecclesie perdit quis dñia canonica qn̄ labitur in q̄daꝫ alia peccata nō existentia directe contra fidem: nec fidei subuersiua. Patet tribus exemplis. Primum. quia in cap̄lo vnico. de scismaticis. libro sexto. papa tulit penam p̄uationis ꝑlationis: dignitatis: status z honoris ecclesiastici. z s̄ latę sententię in illum qui scienter z deliberate habuerit: vel tenuerit Jacobum et Petrum columnenses pro cardinalibus. Secundum in extrauaganti. execrabilis

ipsius Joh. xxij. ponitur casus quo quis cadit ipso facto a dñio canonico. scz a beneficio canonico obtento: q̄ tñ casus nō est priatio fidei. Dicitur eñi ibi. Qui deinceps receperint dignitatē vel personatū seu officiuz aut aliud beneficium curam animarū habens annexam si ante obtinebant simile beneficium: illud quoq̧ post q̄ possessionem secūdi habuerit: vel per eos omi dolo et fraude cessantibus: quo minus habeant steterit: absq̧ more dispendio in ordinariorū manibus dimittere debeant. alioqn tunc ipso iure sint secūdo priuati. Tertiū in pcessu q̄ fit ānuatim in cena dñi in curia: inter alia denūciat papa fuisse et esse priuatos omi beneficio dignitate et honore eccl'iastico ac mūdano: illos q̄ wickleffistis et hussitis q̄cūq̧ victualia aut p̄sidia publice vel occulte per se vel per suos subditos afferri faciunt vel permittūt.

Questio. VIII.

Vtrū rerū dominia fuerint aliquādo indistincta. Solutio questionis stat in tribus suppositionibus et qnq̧ conclusionibus. Prima suppositio. Titulus questionis. scz dñia rerū aliquādo fuisse indistincta pōt intelligi dupl'r. Uno mō q̧ fuerint intrinsece indistincta. et hoc modo ea fuisse indistincta essz ea sic se habuisse q̧ illud dñium qd̄ vnus habuisset fuisset illd̄ idem dñium qd̄ alij habuissent. et hoc mō nūq̄ dñia rerum fuerunt indistincta. quia nunq̄ accidens existens in vno subiecto ē idem cum accidente qd̄ est in alio subiecto. Modo dñiū qd̄ habet vnus est accidens saltem respectiuum. ergo illud nō erit idez cum dñio existenti in alio subiecto. sz distinguitur numero sicut et subiecta. Alio modo q̧ fuerint indistincta extrinsece. et sic dñia aliquādo fuisse indistincta est ea sic se habuisse. q̧ illius eiusdez rei cuius vnus habebat dñium: etiam reliqui oēs habebant dñiū Et hoc modo capitur in titulo questiōis. Sensus ergo est. vtrum res q̄rū homines habent dñia: aliquando fuerint cōmunes omnibus et inappropriate. Secūda suppositio. Titulus questionis pōt intelligi multipliciter. quia multiplex est dñium: vt ptz ex supradictis. igitur titulus questiōis aut querit de dñio ciuili aut de alijs spēbus dñiorum. Tertia suppositio est pter illum terminū positūz in titulo. scz aliquādo. Et est. q̧ duplex est tēpus in quo homines habuerūt aliqua dñia. scz tempus nature integre: et tempus nature corrupte.

Prima conclusio

Capiendo titulum questionis in pmo sensu pme suppositionis dñia rerū nunq̄ fuerūt indistincta: patz ibidem.

Secūda cōclusio.

Capiendo titulum questionis in secundo sensu pme suppositionis aliqua dñia olim fuerūt indistincta. et etiam talia hodie sunt indistincta. Probatur quinq̧ exemplis. Primo. quia dñia beatifica beatorū olim et hodie sūt indistincta. Scdo. originalia dñia in Adam et Eua quando fuerūt: erant indistincta. et si hodie essent: essent indistincta. Tertio. gratifica dñia existentiū in charitate. Quarto. idem est de dñijs euangelicis. Hoc autē quadruplex assumptū satis patuit ex deductis in questione secunda circa descriptiones illorū dñiorū. Quinto. illa naturalia atq̧ diuina dñia que homīes et animalia ratione nature sue atq̧ ratione concessionis diuine habent sup ea que eis data sunt in escas. Geñ. j. et ix. de quibus habitum est in questione quarta et qnta: fuerunt in statu nature integre indistincta: adhuc etiam hodie in statu nature corrupte illa sunt indistincta licz illis dñijs diuinis et naturalibus existentibus in hominibus sup addita sint dñia ciuilia que distincta sunt. tamen illa distinctio nō tollit indistinctionem dñiorū predictorū: qn talia manserint in sua pristina indistinctione. ita q̧ fm ea non esset distinctio in rebus quin eiusdem rei cuius vnus est domin⁹ etiam reliquus est dominus.

Tertia conclusio.

Capiendo titulū q̄onis in secūdo sensu pme suppositionis. aliqua dñia nūq̄ fuerūt indistincta: nec hodie sunt indistincta. Probatur. quia ciuilia dñia accepta cū appropriatiōe (q̄ mō nūc vt in plurimū hn̄t hoīes dñia rez) nūq̄ fuerūt indistincta. q: nūq̄ sic fuit q̧ si q̄s h̄ret tale dñium ciuile vnius rei q̧

alius eiusdē rei omes alij haberent domi nium: imo nulli alij habebant dominiū illi eiusdem rei ex equo, quia hoc implicat cōtradictionem.

Correlarium. Cū igit dicit q dominia rerū fuerūt olim indistincta et iam sint distincta: non est intelligendū hoc loco loquēdo de dominijs eodē modo captis, qa illa eadē q olim fuerūt indistincta: si hodie sunt: etiam hodie sunt indistincta: vt ptz d diuifico z gratifico, z sic de alijs: sz debet intelligi de dnijs diuersis in spē: eisdē tñ rōne generica dominij, qr scz cum vt olim nulla erāt dnia rex ciuilia existētia cū appropriatiōe: postea ceperūt hūana ordinatiōe ordinari ciuilia dnia existētia cū approbatiōe. Sequētes cōclusiōes sonabūt de tpibz qbus dnia fuerūt indistincta.

Quarta conclusio.

Tpe nature humane integre: dominia fuerūt indistincta. Probat, quia tūc nulla fuerunt in hoīe dominia ciuilia: sz tm diuinū: naturale z originale, mō originale fuit sine distinctōe z pprietate: vt patuit in scda questiōe. Siliter naturale z diuinū: qd hoibz tm puenit fuit sine distinctiōe, qr de' cōcedendo pmis parētibz dominiū padisi z terrena scentiū atqz alijs aialibz indistincte ait. Ecce dedi vobis omnē herbā zc. Geñ. j. Secūdo, qr hō tunc habuit dominia taliter q̄liter lex naturalis dictabat, mō illa dictabat p statu innocentie debere oīa esse cōmunia: vt dicet in sequenti questiōe. igit.

Quinta conclusio.

Tpe nature humane corrupte etiā aliqua dominia fuerūt z hodie sūt indistincta, patet quia etiā illo tpe adhuc sūt dominiū gratuitū euangelicū z naturale, illa aūt sūt indistincta: vt patuit in tertia cōclusione. Et dico aliqua, quia etiā aliqua alia sunt distincta, s. ciuilia, z sic ptz q dominia: z etiā quo tempore fuerūt indistincta, z qualiter illa indistinctio debeat intelligi non intrinsece: sed extrinsece zc.

Questio. IX.

Utrū cum rerum

dominia primū fuerint indistincta z communia: ipa potuerint postea licite z rationabiliter distingui seu appropriari. Solutio stat in vna suppositiōe: quattuor cōclusionibus: quattuor argumentoz solutiōibus: z quattuor correlarijs. Suppositio

Titulus questiōis de indistinctiōe z distinctōe dnioz, dz intelligi d idistictōe z distinctiōe non intrinseca sed extrinseca quō dictū est in pma suppositiōe pcedentis questionis, quia si intelligeret de intrinseca indistinctiōe: questio quo ad suppositū suum supponeret falsum, z quo ad quesitū nullū haberet dubiū: vt patet ex dictis in pcedēti questiōe. Est ergo sensus questiōis, vtz cū res (quaz homines habent dominia) pmū fuerint cōmunes hominibus: sic q nulli fuerāt appropriate: ipe potuerint postea licite z rōnabiliter aliquibz appropriari: vt hec esset ppria illi: alia alteri, z sub talibz terminis ponent etiā pclusiōes.

Prima conclusio

est affirmatiua ad questionez: q sic: hoc est: q cū res primū: scz in statu innocentie fuissent cōmūes z nō appropriate potuerūt postea licite z rōnabilit appropriari. Probat sic. Illō qd erat expediens atqz ad qd mouebant cause rōnabiles: potuit licite z rōnabilit fieri: sz q res pmū cōes postea appropriarent: erat expediēs z rōnabiles cause ad hoc mouebant, igit conclusio vera. Maior quo ad primā partē nota, qr expediens psupponit licitū, sicut minus cōmune magis cōmune: licet nō econtra: vt vult Apls dicens. Oīa mihi licent: sz nō omnia expediūt. Similiter quo ad secundā ptem est nota, qr ideo aliqd dicit fuisse rōnabile: eo q habz causas rōnabiles quare fuit factū. Minor quo ad primā ptem pbat, quia vel ipm fuit expediēs vel suū contradictoriū, quia de quolibet affirmatio vel negatio vera: de nullo ambo simul: sed suū contradictoriū non fuit expediens sz q cū primū res essent cōmunes: scilicet in statu innocētie q postea in statu nature lapse nō appropriarent: ita q adhuc manerent communes: vt pbabit in sequēti cōclusiōe, igit eas appropriare fuit expediens. Secūda pars pbat, quia cause mouētes ad hoc fuerunt ad cauendū illa mala q ingruissent et emersissent reipublice hoīm si mansissent

res cōmunes. Hec autē dāna ⁊ mala pate būt in sequēti ꝯclusione.

Secunda cōclusio.

Non expediuisset oībus oīa esse communia ꝑ statu nature lapse. Probat̄ dupliciter: scȝ autoritate ⁊ rōne. Autoritate Aristotelis q̄ in secūdo politice improbat policiā Socratis ex eo ꝙ posuit optimā esse illā policiā in qua sunt oīa cōmunia, volens ꝙ nō expedit reipublice hoīm ꝙ omnia eēnt in ea cōmunia ꝓut ibi deducitur. Nō Arestoteles loquit̄ de hoībus ꝑ statu nature lapse, q̄ȝ loquit̄ de illis ꝓ illo statu in q̄ inuenit genus humanū. Nō non in alio statu inuenit ipm nisi in illo: nec de statu hūane nature institute aliter q̄ȝ ipe inuenit aliq̄d locutus ē vel sensit, q̄ȝ putauit statū in quo nūc sumus esse statū nature instituete. igit̄ ꝯclusio vera. Secundo ꝓbat̄ rōne tali: in qua tāgunt̄ aliqualiter aliqua que etiā ibidē tangit Arestoteles: ⁊ est. Illud nō expediuisset ꝓ statu nature lapse ad qđ ꝯsecuta fuissent illa q̄tuor dāna seu incōmoda atq̄ȝ mala. Primū ꝙ terre mansissent inculte: ⁊ fuissent redacte in solitudinē Secundū ꝙ via fuisset aperta fraudibꝫ et malicijs. Tertiū ꝙ boni semꝑ habuissent peius: ⁊ mali melꝰ. Quartū ꝙ nūq̄ȝ fuisset pax habita inter hoīes. Sed si oēs res mansissent cōmunes in statu nature lapse fuissent oīa ꝑdicta dāna incōmoda ⁊ mala secuta. igit̄. Maior ꝓbat̄, q̄ȝ est ꝯtra rōnē expedientis esse inductiuū incōmodorū ⁊ dānoꝝ. Oīa autē ꝑdicta sūt damna et incōmoda. De tribꝫ vltimis patet de se. De ꝑmo patet etiā, q̄ȝ terra ꝑ statu nature lapse debebat coli vt in eiꝰ fructibꝫ viueret hō atq̄ȝ debebat inhabitare ꝑ hoīes, ⁊ per ꝯsequēs nō maneret iculta ⁊ solitaria. Minor ꝓbat̄ inductiue. Primū inq̄ȝ fuisset secutū, quia si agri mansissent ⁊ hodie essent oībus cōmunes, ĝ etiaȝ agros seminare ⁊ colere esset cōmune oībꝫ: sed hoc existēte agri mānsissent sine cultura ⁊ seminatione igit̄. Minor ꝓbat̄ dupliciter. Primo sic, q̄ȝ aut oēs simul colerēt ⁊ seminarēt, ⁊ hoc statim apparet incōueniēs: imo īpossibile q̄n se mutuo īpedirēt: aut tm̄ aliq̄: ⁊ tunc cum fructus etiaȝ deberent esse cōmunes: eo ꝙ oēs res essent cōmunes: nullus inueniret q̄ vellet solus subire laborem culture: ⁊ tamen oēs vellent habere ꝑticipatiōes in fructibꝫ laboris. Secūdo idē patet experientia. Videmus enī nūc ꝙ de cōmunibus nullus curat vel modicū valde: adeo ꝙ talia ꝑmittunt̄ potiꝰ perire q̄ȝ ꝙ cōseruent̄: iuxta ꝓuerbiū. Qđ cōstatis est negligit̄. Secūdū etiam fuisset secutū, q̄ȝ fortiores occupassent de illis cōmunibꝫ plus q̄ȝ debuissent nec eis debiliores restituisse potuissent. Nam illud etiā videmꝰ nūc fieri quātūcū q̄ȝ res sūt appropriate: multo magis manēte cōmunitate reruȝ, q̄ȝ dixissent tūc se iuste illud facere posse: cū res essent non minus eoꝝ q̄ȝ alioꝝ: nec maliciosi ⁊ astuti potuissent puniri fuisse, quia allegassent oīa eē cōmunia. Tertiū etiam fuisset secutū, quia boni sequentes rectum iudiciū ratiōis noluissent accipere plus debito: sed tm̄ necessaria, mali vero ex malicia multa superflua ⁊ meliora ex omnibꝫ accepissent relinquētes viliora bonis. Quartū etiam fuisset secutū quia inequalitas inter homines nata est inducere litigia ⁊ turbare pacem, sicut hodie videmus ꝙ hi qui plus habēt: odio habētur a minus habentibꝫ atq̄ȝ violentias patiunt̄. Modo tūc fuissȝ inequalitas: vt patuit in secūdo ⁊ tertio incōmodo. igit̄. Secūdo, q̄ȝ contingeret sepe in eadem republica ꝙ plures vellēt vti vno equo vel domo ⁊ cū q̄libet diceret se habere ius equale iuri alterius, nullꝰ vellet cedere vsui pro tūc. igit̄ fierent litigia.

Tertia conclusio.

Sicut iam ostensū est ꝙ non fuisset expediens sicut nūc. Dicendū ꝙ neq̄ȝ fuisset rationabile ꝙ oēs res mansissent cōmūes. Probat̄. Illud non fuisset rōnabile ꝑmanere ad qđ sequūt̄ multa dāna et incōmoda: sed res ꝑmansisse cōes fuisset hmōi: vt deduxit ꝑcedens ꝯclusio. igit̄.

Quarta conclusio.

Predicta damna ⁊ incōmoda non iminuissent rebus manētibus cōmunibus in statu innocentie. Probatur inductiue. Nam ex quo in tali statu homines fuissent secūdū rationem rectam: nō fuisset secutum primū malum, quia homines nō laborassent terram colendo: etiam loquendo de terra

paradisi. sed terra paradisi sine cultura hominis produxisset necessaria vite et sponte nascentia: de quibus vixissent. ideo nullum fuisset malum: etiam si non fuisset culta terra. quia non indiguisset aliqua cultura: sicut nunc indiget in statu nature corrupte. quia propter peccatum hominis deus eiecit hominem de paradiso ad terram ad extra: et imposuit sibi vt de cultura terre viueret: dicens. In sudore vultus tui vesceris pane tuo etc. atque maledixit terre: adeo vt non solum non producat sine cultura: sed etiam culta producit multa contra intentionem colentis Genesis tertio. Et si hoc teneatur: tunc quando dicitur Genesis ij. Posuit eum in paradisum vt operaretur et custodiret illum: sensus est: vt deus operaretur hominem suis beneficijs ipsum perficiendo. ita quod suppositum illius verbi operaretur et custodiret esset deus. Vel etiam si adam sit suppositum illius verbi operaretur: tunc operari capitur non pro opere laborioso sed pro solatioso ad experientiam et exercitium sue voluntatis. Et dato quod coluissent paradisum etiam pro victu obtinendo tamen ex quo secundum rectam rationem vixissent non fuisset secutum illud malum: vt vnus laborasset et alter quiescens vixisset de laboribus alterius altero inuito. Nec secundum fuisset secutum. quia innocentibus et manentibus talibus nulla est via ad fraudes et malicias. ergo si mansissemus in statu innocentie: communitas rerum non fuisset via ad fraudes et malicias. Nec tertium: quia omnes tunc fuissent boni: et per consequens mali non habuissent melius quam boni. sed nec etiam inter bonos minus boni melius habuissent quam magis boni. quia tunc vixissent secundum rectam rationem. alias enim non mansissent innocentes. modo recta ratio eis dictasset quod non deberet quis occupare plura aut meliora quam dignum esset. igitur. Nec quartum fuisset secutum. quia cessasset inequalitas in rebus: cum omnes fuissent eque multa habentes. aut si que inequalitas fuisset in vsu rerum: quamuis non in dominio. tamen illa inequalitas fuisset secundum rectam rationem dictata. a recta autem ratione non declinassent: quamdiu innocentes mansissent. igitur illa inequalitas non fuisset occasio litigij. Item lis non stat cum innocentia vtriusque partis. Item cum plures voluissent vti vna re: non fuisset ex hoc orta lis. quia vnus libere cessisset alteri secundum quod recta ratio dictasset. Et si arguatur. ille probationes volunt quod quia homines vixissent in statu innocentie secundum rectam rationem. ideo non fuissent incommoda secuta. modo etiam pro statu nature lapse homines possunt viuere secundum rectam rationem igitur etiam possunt non sequi predicta incommoda. et per consequens etiam non est inexpediens omnibus omnia esse communia pro statu nature lapse. Respondetur concessa maiore non est simile in minore. quia licet vtrobique possint viuere secundum rectam rationem (sicut et vtrobique potuerunt declinare a recta ratione: quia etiam peccabiles erant existentes in statu innocentie saltem in sensu diuiso: vt effectus docuit) tamen in hoc est dissimile. quia in statu innocentie non habuissent pronitatem et fomitem aliquo ad declinandum a recta ratione. in statu autem nature corrupte habent pronitatem ex fomite prouenientem ad declinandum a recta ratione. et plures sunt qui de facto sequuntur fomitem potius quam rectam rationem (licet possibile esset eis cum adiutorio gratie sequi rectam rationem) ideo non apud omnes vitata fuissent predicta incommoda. et ideo non omnibus etiam expediuisset communitas omnium rerum.

Primo arguitur contra primam conclusionem. Id quod fuit factum contra legem naturalem: non potuit licite nec rationabiliter fieri. sed appropriatio rerum facta est contra legem naturalem. igitur non potuit fieri licite nec rationabiliter. Maior nota. quia lex nature in omni statu ligat et tantum ad rationabilia. et per consequens contradictoria eorum ad que ligat sunt licita et rationabilia. Minor probatur. quia lex nature disponit omnia esse communia omnibus: vt patebit questione sequenti. Ad illud argumentum respondetur tripliciter. Primo. quod maior intelligitur de lege naturali non reuocata. Modo lex nature disponens omnia esse communia omnibus est reuocata: quando homo cecidit ab innocentia. et ille modus dicendi est conformiter ad Scotum in quarto. distin. xv. q. ij. Dicit enim quod illud preceptum legis nature de habendo omnia communia reuocatum est post lapsum.

Sed contra istum modum soluendi arguitur

quadrupliciter. Primo sic. Lex naturalis est imutabilis: sed si esset reuocata: esset mutabilis. igit. Maior pbat dupli. Primo. quia in decretis di. vi. §. his itaqz ait Gratian⁹. Naturale ius ab exordio rõnalis creature incipiens manet imobile: volens p h assignare differentiam eius ad legem scriptam. Secũdo pbat. quia ibidem di. v. ait. Jus naturale cepit ab exordio creature rõnalis. nec variat tpe: sed imutabile permanet. Secũdo sic. Aut lex natural' disponens om̃ia debere esse cõmunia om̃ibus hominibus: disposuit hoc de hoibus incõtracte captis. hoc est. siue corruptis siue integris: aut tm̃ de integris: quales pmũ fuerũt Non pmũ. qz nunq̃ recta ratio a qua pcedit lex nature h dictasset de corruptis hoibus. quia semp recta ratio vidisset talibus existentibus hoibus emergere pdicta dãna q̃tuor ex rex cõmunitate z indistinctione. Si secũdum. igitur adhuc illa lex manet scz q integris hoibus (si essent) om̃ia essent cõia dimittenda. igit nõ est reuocata. Tertio sic. Regula medicinalis dicens vinũ esse potum hominibus cõgruum: nõ deberet dici reuocata si om̃s homines inciperent febricitare. z ita vinũ inciperet eis discongruere: quia nõ intelligeret illa regula nisi de hoibus sanis. ergo etiam sic erit hic. Et hoc ẽ etiam exemplum beati Augustini in libro cõfessionũ ad ostendẽdũ quõ lex naturalis nõ debet ex hoc dici variata vel mutata q ipsa concedente oĩa cõmunia om̃ibus: postea oppositum fuit ordinatũ. Nam hec ordinatio nõ arguit mutationẽ in ipsa lege naturali: sed arguit mutationẽ ex parte hois.

Quarto sic. Jlle modus dicendi supponit q lex disponens cõmunitatẽ in rebus sit pceptiua: pcipiens scz vt sint om̃ia cõmunia om̃ibus vel phibitiua ppzietatis. quia dicit q illud pceptum legis nature de habendo om̃ia cõmunia est reuocatum. Modo illa lex nõ est pceptiua nec phibitiua: sz tm̃ cõcessiua. Unde sciendũ q in libro legis naturalis scz in intellectu q̃ est vt liber legis naturalis: reperiunt triplices sanctiones legis naturalis. q̃dam em̃ sunt sanctiones pceptiue: vt illa. Qð tibi fieri vis aliis facias. Quedã sunt phibitiue: vt illa. Qð tibi fieri nõ vis aliis nõ facias. Alique zo sũt cõcessiue. id est nõ pcipiũt: nec phibẽt: sed cõcedũt aliquid. z ille sunt duplices. quedaz em̃ cõcedunt aliquid tanq̃ vtile. z talis fuit illa sanctio que cõcessit p statu innocentie cõmunitatẽ rex vt om̃ia essent om̃ibus cõia eo q illa cõmunitas conferebat ad finẽ humane felicitatis p illo statu. quedã aũt concedunt aliquid tanq̃ expediens: vt sanctio illa q̃ cõcedit q res p statu nature corrupte appropzientur. z de istis videat Alexander de ales in tertia pte sũme. qõne. xxvij. membro. iiij. articulo pmo. Jdeo secũdus modus soluendi: est concedendo maiorẽ q̃ñdo tale quid fit cõtra legem pceptiuam vl' phibitiuã. z hoc modo minor est falsa: quia lex naturalis cõcedẽs cõitatẽ in rebus nõ est pceptiua pcipiens scz cõmunicationẽ nisi in casu necessitatis: sz tm̃ ẽ cõcessiua. Nõ cõtra illius sanctionẽ cõcessiuam tm̃: põt aliquid licite fieri iure positiuo id disponente: vt licitum est transire per agrum alienũ quia illud est de sanctione legis naturalis sed nõ nisi concessiua. z tamen iure positiuo factũ est illud illicitũ. Unde Jsidorus intelligendo p pbas ius naturale. z p ius intelligẽdo positiuũ ius: ait sic. Transire p alienũ agrum pbas ẽ. quia est licitũ. pbas em̃ est qð licitum est: sed nõ est ius. i. positiuũ: imo vetitũ est iure positiuo. Tertius modus soluendi est cõcessa maiore sine distinctione. neganda est minor. quia lex naturalis disponens cõmunitatem in rebus etiam si esset pceptiua illius cõmunitat' vl' phibitiua appropziationis: nõ intelligitur nisi quo ad hoĩes in natura bene institutas: nõ aũt quo ad homines nature corrupte. Modo nunc homines sunt in natura corrupta. igit. Et hij duo vltimi modi soluẽdi essent conformiter ad Alexan. de ales vbi supra.

Secũdo arguitur

cõtra eandem cõclusionem. Cũ res pmũ (scz p statu innocẽtie) fuerãt cõmunes: si appropziatio postea facta fuisset rõnabilis: maxime hoc fuisset ad pcauendũ mala z incõmoda que emersissent: si res sic mansissent cões: sed hoc nõ: quia adhuc p talem appropziationẽ nõ est succursum vel obuiatũ pdictis malis q̃n adhuc fiant. Nam adhuc etiam stante appropziatiõe rerũ: hij qui robustiores sunt occupant plura q̃ iustũ est z debi

liores carent necessarijs sibi debitis. Similiter adhuc est magna inequalitas inter homines in rebus temporalibus ad quam etiam sequuntur litigia. Dicendum quod factum propter aliquem finem non debet ob hoc dici non rationabiliter factum si non attingant homines finem illum omnino perfecte absque omni imperfectione. sufficit enim quod illum finem homines attingant meliori modo per illud factum quam per eius oppositum. sic est hic. Per hoc enim quod res primum communes postea fuerunt appropriate: homines attingunt vitationem predictorum damnorum perfectiori modo quam si mansissent communes. Nam non tot inequalitates: nec tot litigia sunt nata oriri nec tam lata est via fraudibus: sicut si res mansissent communes: vt patet intuenti deductionem secunde conclusionis: imo primum damnum per appropriationem omnino cauetur: quod tamen cautum non fuisset stante rerum communitate.

Tertio sic arguitur

Beatus Clemens in epistola quarta (et habetur. xij. questione prima. c. dilectissimis) ait. Communis vsus omnium que sunt in hoc mundo omnibus esse hominibus debuit. sed per iniquitatem alius dixit hoc esse suum: et alius istud. et sic inter mortales facta est diuisio. Hec ille. Modo illud quod per iniquitatem factum est: non est licite nec rationabiliter factum. igitur distinctio dominiorum non fuit licite facta. Dicendum quod beatus Clemens non voluit dicere quod distinctio dominiorum fuerit facta inique sic quod non licuerit ea diuidere et res appropriare sed quod lapsus hominis in peccatum et iniquitatem et corruptionem nature fuit occasio introducendi diuisionem dominiorum quemadmodum in descriptione dominij ciuilis dicebatur supra questione. ij. est dominium occasione peccati introductum. Iniquitas igitur id est peccatum per quod lapsum fuit genus humanum: fuit occasio introducendi diuisionem dominiorum: sed diuisio non fuit illicite facta vel inique nisi capiatur inique. id est non equaliter fuerunt res diuise. eo quod vnus plus habet alio: quo modo diuitie etiam dicuntur mamona iniquitatis.

Quarto arguitur

contra secundam conclusionem. Si esset vera sequeretur quod intrantes religionem facerent quid inexpediens intrando: consequens est inconueniens. igitur et antecedens. falsitas autem consequentis probatur. quia intrando faciunt actum supererogationis. et per consequens aliquid multum commendabile. non igitur quid inexpediens. Sequela tamen probatur. quia intrando religionem abdicant appropriationem rerum: et contenti sunt dominio rerum in communi. Modo hij in faciendo hoc reducunt res ad communitatem: quam tamen rerum communitatem secunda conclusio dixit esse inexpedientem in statu nature lapse. Dicendum dupliciter. Primo admisso quod consequens sit inconueniens: neganda est sequela. Ad probationem concedatur maior et minor pro prima parte: sed ad minorem pro secunda parte. scilicet quam tamen rerum communitatem dixit secunda conclusio esse inexpedientem. Dicendum quod conclusio non dixit quod non aliquibus expediret omnia esse communia seu quod nullis expediret omnia esse communia in statu nature lapse: sed non expediret quod omnibus omnia essent communia. quia aliquibus non expedit. et hoc verum. nam si omnes haberent omnia communia: oporteret sequi predicta incommoda secunde conclusionis: eo quod multi sunt imperfecti et infirmi adeo carentes adiutorio gratie quod sine diuina offensa multiplici non viuerent non habendo propria. et tamen stat quod aliqui contenti existentes communitate rerum non sint sic infirmi et imperfecti: sed diuina gratia adeo adiuti vt eis habentibus omnia communia non emergant predicta incommoda. et illis non est inexpediens communitas rerum: imo expediens et bona. Secunda solutio est concedendo sequelam indefinite captam. nam non omnibus expedit abdicare a se appropriationem rerum et stare in communitate rerum. Exemplum. Nam si quis est talis quod in non habendo propria aut omnino frangeretur impatientia: aut maior esset impatientia in retrahendo eum ab amore eternorum quam amor in possidendo propria: melius esset illi victui necessaria retinere et perfectius quam abdicare. et sic incurrere predictam impatientiam. quia facilius esset ei aliquem gradum sanctitatis aut perfectionis attingere: prout deducit Henricus gandensis quodlibeto. vij. ex dictis beati Grego. in pastorali. et ex glo. ij. Cor. viij. Si vero posset eis carere absque impatientia aut cum impatientia minoris culpe quam eis

amor in retinendo. sic melius esset ꝓpria di
mittere, et hoc non solum cum male dispen
sat quis ꝓpria: sed etiam cum bene dispen-
sat. et maxime cum abundat siue multum
abundet siue mediocriter. imo etiam si non
abundet: sed tm̄ habet victui necessaria: vt
ibidem deducit. Per eandem solutionē
solueret aliud argumentū quo sic arguere-
tur contra secūdam cōclusionem. Aposto-
li: discipuli: ac alij in ꝑmitiua ecclesia abdi-
cando a se ꝓprietatem: et stando in cōmuni-
tate rerum non fecerunt quid inexpediens
ergo cōmunitas rerū nō est quid inexpedi
ens ꝓ statu nature lapse. Solutio patet. q2
aliquibus est expediēs: aliquibus nō. ideo
vera est conclusio ꝙ nō expediret ꝙ omni-
bus om̄ia essent cōmunia. Ad illam se-
cūdam conclusionem et solutiones argu-
mentoꝝ sequitur

Primū correlariū

ꝙ nō sequitur. stat9 ille est perfectissimo sta
tui similior. igitur omnibus hominibus est
expedientior. Nam status religiosoꝝ quo
ad hoc ꝙ est sine appropriatione rerum est
similior statui innocētie qui est perfectissi-
mus status vie. et tamen status ille q ad pre
dictam expropriationem nō est omnibus
expedientior: imo nec in positiuo gradu lo
quendo est expediens omnib9. quia non il
lis imperfectis quibus dictum est eum esse
inexpedientem.

Secūduʒ correla

rium. Non sequitur. hoc agere est agere simi
le illi qđ decēs esset agere in statu ꝑfectissi-
mo. igitur est decens agere in statu minus
perfecto vel imperfecto. Probatur. Nam si
essemus in statu innocentie q est perfectissi
mus stat9 vie: viueremus in nuditate et nul
lum coherceremus ad bonum: et hec dece-
rent illum statū: et tamen in statu nature la-
pse hec essent indecentia.

Tertium correla-

rium. Simpliciter loquendo melius esset
homines viuere de cōmuni ꝙ eos viuere
de ꝓprio. Probatur. quia quando debemus
iudicare an aliquid sit melius simpliciter,
videndum est an illud esset melius rebus
habentibus se ſm naturam et optimā dis-
positionem. et si sic. dicendum est ꝙ sit sim-
pliciter melius ꝙ illud quod tm̄ est melius
rebus nō habentibus se ſm naturaʒ seu in
optima dispositione. Modo hominib9 ha-
bentibus se ſm naturaʒ et eis existentibus
in optima dispositiōe scʒ in integritate sua
in qua fuerat natura humana instituta: me
lius fuisset eos vixisse de cōmuni ꝙ de pro
prio: ꝙuis nō existentibus in optima dis-
positiōe: sed in carentia sue integritatis a q
natura est destituta melius sit aliquibus
viuere de ꝓprio: igitur correlarium verum
Maior est Arestotel' ꝑmo politice et pos-
sunt de ea poni tria exempla. Primū. sim-
pliciter melius ē ꝙ vir dn̄etur in domo ꝙ
mulier. quia viro et muliere habentibus se
ſm naturam et in bona dispositione: vir ha
bet perfectiora cōsilia ꝙ mulier: vt dicit ter
tio eiusdem. ꝙuis si vir sit pestilens habēs
consilia tm̄ corrupta: melius esset mulierē
dn̄ari. Secūdum. ille est simpliciter dicen-
dus sanior alio qui est sanior sano ꝙ qui ē
sanior egroto. Tertium. illud est simpliciter
dicendum dulcius alio quod est dulcius
apud gustum bene dispositum ꝙ qđ ē dul
cius apud gustum infectum.

Quartū correlariū

Non sequitur ꝙ ad multos vel ad maiorem
ꝑtem hoim: melius est viuere de ꝓprio ꝙ d
cōmuni. igitur viuere de ꝓprio est simplici-
ter melius ꝙ viuere de cōmuni. Probatur
exemplariter. Si omnis homo ꝑ peccatū
esset factus febricitans ſm magis tamen et
minus. et maior pars fortiter febricitaret:
tunc bibere de non vino quo ad multos et
maiorem parteʒ hominū esset melius ꝙ bi
bere de vino: et tamen illud nō esset melius
simpliciter. quia lente febricitantibus non
esset melius. sic est hic: cum per peccatum
omnis homo sit destitutus a perfectione et
integritate et inciderit in imꝑfectiōem et cor
ruptionem: vnus tamen sit imperfectior alio
maior quoqꝫ pars sit imꝑfectior. sequitur ꝙ
ꝙuis viuere de ꝓprio quo ad multos et ma
iorem partem hoim sit melius ꝙ viuere de
cōmuni. quia maior ps ē imꝑfectior et cor
ruptior: nō tamen sequitur. ergo viuere de
ꝓprio est simpliciter melius. quia nō illis q

lente sunt imperfecti vel minus corrupti esset simpliciter melius. Secūdo ꝓbat. quia quando aliquid debet iudicari simpliciter melius alio: non debet iudicans videre si sit melius eis que sunt in minus bona dispositione. ⁊ sic velle inferre ꝙ ergo sit simpliciter melius sed debet videre an sit melius eis que sūt in meliori dispositione. quia si sic: tunc poterit inferre ꝙ ergo sit melius simpliciter. Modo ꝙuis viuere de proprio quo ad multos sit melius ꝙ̄ viuere de communi. tamen quia illi multi ⁊ plures sunt in minus bona dispositione ⁊ viuere de cōmuni est melius illis que sunt in meliori dispositione scꝫ ꝑfectoribus. igitur correlariū verū. Maior est Arestotelis ꝑmo politice: ⁊ dat exemplū in quarto Metaphisice. scꝫ si plures hoīes male dispositi iudicarent mel esse amarū. pauciores vero dispositi iudicarent ipsum esse dulce. iudicandū est simplicit ꝙ mel est dulce ⁊ nō amaꝝ. Semꝑ enī quod est melius vel aliquale tale respectu eius qđ est bene vel melius dispositꝫ sub aliqua specie. hoc est simpliciter melius respectu illius speciei: ꝙ̄ ꝙ̄ nō essꝫ melius pluribus eiusdem speciei male dispositis.

Questio. X.

Utrū distinctio

dñioꝝ fuerit facta per legem naturalē vel hūanā. Solutio questionis stat in duabus suppositionibus ⁊ q̄nqꝫ conclusionibus ac q̄nqꝫ argumentoꝝ solutionibus.

Prima suppositio. q̄stio nō pt intelligi d aliis dñiis a dñio ciuili: vtpote de dñio ḡtifico: euāgelico: origīali ⁊ beatifico. Probatur. quia tunc supponeret falsum. supponeret enī talia aliquādo fuisse indistincta: ⁊ postea fuisse facta distincta. Secūda autē pars illius suppositi esset falsā. quia sicut olim fuerunt indistincta. sic etiam hodie talia vbi sunt: sunt indistincta. Nam ꝙuis illis superaddita sint aliqua distincta dñia scꝫ ciuilia. tamen illa nō sunt eadem cum ṗdictis. ideo ꝓpter hoc nō debꝫ concedi predicta fuisse distincta. Sensus igitur questionis est. vtrū distinctio dñiorū ciuilium fuerit facta per legem ⁊c̄.

Secūda suppositio. Titulus questionis etiam intellectus de dñiis ciuilibꝫ potest intelligi dupliciter. Uno modo ꝑ cōstructionem transitiuam: vt sit sensus quasi aliquo tempē dñia ciuilia fuerint: quo fuerunt indistincta: ⁊ postea illa ceperint distingui. ⁊ sic questio presupponit falsum quia nunꝙ̄ fuerūt indistincta: sed ꝙ̄ ṗmū fuerūt orta fuerūt orta cum distinctione. Alio modo ꝑ constructionē intransitiuā ⁊ adiectiualem. vt sit sensus. vtrum dñia ciuilia que sunt dñia nō indistincta vt alia: sed distincta. fuerint recta ⁊ orta per legem naturalem. ⁊ hoc modo titulus questionis intelligitur hic.

Prima conclusio

Sane intelligēdo titulū questionis: questio nullam habet difficultatem: q̄n certū sit ꝙ dñioꝝ distinctio tm̄ est ſm legem ciuilem ⁊ hūanā. ꝓbat. qꝛ sanus intellectus tituli questionis est: per quā legeꝫ fuerint dñia ciuilia erecta vel facta. modo hoc q̄situm nullam habet difficultateꝫ. quia ex terminis questionis patꝫ responsio. nam eo ipso ꝙ titulus questionis est de dñiis ciuilibꝫ patet ex descriptione ⁊ ꝓpria ratione dñii ciuilis ꝙ ſm nullam legem fuerit illa facta nisi ſm legem humanā ⁊ nō ſm naturalem. quia tunc essent dñia naturalia: nec ſm diuinam. quia tūc essent dñia diuina. Sed tamen ex quo alii tractātes illam questionem respondent ad eaꝫ quasi difficultatem habentem. ideo subiūgo etiam tres conclusiones. est ergo

Secūda conclusio

Dñioꝝ distinctio non est facta ſm legem naturalē. Probat. quia lex naturalis etiā habuit locum in statu innocentie. Si igitur dñioꝝ distinctio esset ſm legem naturalem: tunc etiam ꝓ statu innocentie fuisset dñioꝝ distinctio. ꝯsequens est falsum. qꝛ in statu innocētie oīa fuissent homini cōmunia. quia ibi res fuissent illo modo ipsoꝝ hoīm: quo mō plus voluissent ad sustentationem nature ⁊ pacificam cōuersationeꝫ: sed ꝓ statu innocentie res eri

stendo cõmunes omnibꝫ hominibꝫ plus valuissent ad sustentationem nature ꝛ pacificam conuersationẽ ꝙ essendo appropriate aliquibus. igitur. Minor ꝓbatur. Quia ex quo quilibet fuisset innocens et rectus. nõ occupasset aliquis plus de rebus ꝙ indiguisset. ꝛ sic indigentes nõ caruissent necessarijs: nec aliquis occupasset superflua. Huic conclusioni concordat Gratianus in decretis distin. viij. c. pmo dicens. Jure nature sunt oĩa cõmunia. ꝛ ẜm hoc ius vel legem naturaleꝫ apostoli possederunt res tempales scꝫ vt omnibus omnia que haberent essent cõmunia. Etiam plato sensit ẜm hanc legeꝫ naturalem res esse possidendas: vt omes res omibus essent cõmunes. Unde apõ eum illa ciuitas iustissime ordinata tradi tur: in qua quisqꝫ ꝓprios nescit affectus: ita ꝙ quisqꝫ tantũ alium diligit quantum se. Finxit eñ plato quandã rempublicã in qua omnia sunt cõmunia. Tertio. qꝛ Clemens in epistola. iiij. ꝛ habetur. xij. q. stione pma capitulo. dilectissimis. ait cõmunis vsus ꝛc. vide pcedenti questione: ꝛ addidit ibidẽ. Denique grecoꝝ quidẽ sapientissimus hec ita sciens esse: cõmunia debere (ait) esse amicoꝝ omnia. Hec autẽ autoritas vult ꝙ q̃ntum est ex lege nature deberẽt oĩa esse cõmunia. igitur distinctio dñioꝝ non est per legem nature.

Et quia aliquis diceret. illa cõclusio habet veritatem hoc modo ꝙ dñioꝝ distinctio non est ẜm legem naturalem: ꝛ hoc ꝓ statu innocentie: tunc eñ omnia fuerunt ꝛ debebãt esse cõia. sed non ꝓbat q̃n eoꝝ distinctio pro statu nature corrupte sit ẜm legem naturalem. ideo ponitur

Tertia conclusio

Dñioꝝ distinctio etiam ꝓ statu nature lapse nõ ẽ ẜm legem naturalem. ꝓbatur per Scotũ in. iiij. vbi supra. ꝛ per Joh. de ripa. ordinis minoꝝ sic. Nam sicut natura non inclinat ad opposita. sic etiã lex naturalis nõ inclinat ad opposita. modo lex naturalis iclinat ꝛ disponit vt oĩa sint omnibus cõmunia. igitur illa eadem non inclinat nec disponit ad hoc vt res appropient̃ ꝛ dñia distinguant̃. cum igitur lex nature sit eadeꝫ ꝓ statu tam innocentie ꝙ nature corrupte. sequitur ꝙ sicut disposuit omnia debere esse cõmunia ꝓ statu innocentie: sic etiam disponit pro statu nature corrupte. ꝛ per cõsequens distinctio dñioꝝ nõ est per legem naturalem. hanc rationem tangit Scotus in. iiij. disti. xv. questione secunda. ꝛ etiam Joh. de ripa ordinis minoꝝ in quodlibetis. Sed ꝙuis cõclusio sit vera: tamẽ illa ꝓbatio nõ valet. quia si illa lex naturalis que disponit omnia esse cõmunia omnibus: poneret res esse appropriandas hominibus: nõ ꝓpter hoc inclinaret seu disponeret ad opposita. Probat̃. quia quando lex naturalis disponit omnia esse cõmunia omnibus: nõ disponit hoc nisi ꝓ illis hominibus qui sũt nature integre nõ corrupte: sꝫ disponendo res esse hominibꝫ appropriandas disponeret hoc ꝓ hoibꝫ nature corrupte. ꝛ sic de diuersis disponeret cõmunitatem ꝛ ꝓprietatem rerũ. ꝛ per ꝯsequens nõ disponeret opposita. quia opposita sũt opposita respectu eiusdem: patꝫ per simile Nam si aliqua regula medicinalis artis disponat vinũ esse dandum Johãni cuꝫ sanus est. ꝛ eadem disponat eidem cum febricitat nõ esse dandum: nõ disponit opposita. quia nõ respectu eiusdem hoĩs eodem modo se habentis. Ideo aliter ꝓbatur conclusio sic. Per distinctionẽ dñioꝝ hic nihil aliud intelligitur ꝙ ipa dñia ciuilia distincta: vt patuit in pma suppositione. Modo ciuilia dñia nõ sunt facta per legem naturaleꝫ ꝓ statu nature corrupte. qꝛ tunc ciuilia dñia non essent ciuilia sed naturalia. Diffinitur eñ ciuile dñiuꝫ quod est ex concessione legis ciuilis. ꝛ naturale quod est ex lege naturali. Et si aliquis dicat idem esse dñium naturale ꝛ ciuile: vt sup etiam patuit: idem dñium esse naturale ꝛ diuinũ. hoc non obstat. qꝛ hic loquimur de ciuili dñio pure tali. Secũdo ꝓbatur illa cõclusio sic. quia lex naturalis concedens alicui aliquod dñium est nota naturali lũine rationis: ita ꝙ ratio naturaliter nata est formare talem legem ꝛ ei adherere. Modo ratio naturalis nõ est nata formare talem legeꝫ que dicat hec res sit petri: hec sit Johis. sed lex ciui

lis sic dispositi. Contra istā cōclusionē

Primo arguitur sic. Qđ recta ratio naturalis in lumine suo naturali dictat: hoc est lex naturalis. Sȝ recta ratio dictat h̄ cōplexū. scȝ hominibꝰ ꝑ statu nature corrupte sūt res appropriā-de ꝛ nō relinquende cōmunes omnibus. igitur illud complexū est lex naturalis: sȝ illud complexū disponit distinctionē dñi orum. igitur distinctio dñiorum est a lege naturali. Maior nota. Minor pbaṫ. quia in qōne. ix. determinatū est ꝙ rationabile fuit ꝙ res cuȝ essent a pncipio cōmunes oībus: postmodū appropriarenṫ visa corruptione hominū: sed qđ est rationabile: h̄ dictatum est a ratione recta.

Secūdo arguiṫ sic. quia illud complexū scȝ res q̄ donaṫ a dño suo sit illius cui donaṫ: concedit dñium distinctū ꝛ ꝓprietatem donatario. modo hec ē lex naturalis. igitur lex naturalis concedit donatario dñiuȝ ciuile qđ tamen est distinctū. Minor pbatur Quia illud complexū est dictatum ſm rectam rationem.

Tertio arguitur sic. Omnis lex ciuilis est dictata a recta ratione. igitur omnis talis est naturalis lex. ꝛ ꝑ ꝯsequēs cum dñiorum distinctio sit a lege ciuili: etiā est a lege naturali.

Quarto arguiṫ sic. Ista lex scȝ Qđ in nulliꝰ bonis est: occupāti cōcediṫ: est lex naturalis ꝛ tamen ꝑ ipsam ꝯcediṫ etiam effectualiter distinctio seu appropriatio illi qui occupat rem in nullius dñio existētē. Ad hoc quartū ꝑusq̄ ad alia Dicendū ꝙ cōcessa minore distinguenda est maior. quia vel p̄dicta lex intelligiṫ de cōcessione quo ad ꝓprietatem dñij: vt sit sensus ꝑ occupationē rei existentis in nullius dñio: quis acquirit ꝓprietatem dñij. ꝛ sic neganda est ꝙ sit naturalis. quia vt sic: nec est nota ex terminis nec sequiṫ ex taliter euidēti. Si aūt intelligaṫ de concessione ad vsum: vt sit sensus. ꝑ occupationē rei existentis in nullius dñio: hic debet occupans vsum appropriatum sibi. ꝑ tempe occupationis sic ꝙ licituȝ est sibi ꝙ solus velit vti illa re q̄diu durat eius occupatio: ꝛ hoc secūdo modo potest esse lex naturalis saltē large capta modo p̄dicto. Ad pmū concessa maiore ꝛ minore. distinguēda est ꝯclusio Nam distinctionem vel appropriationeȝ dñiorum esse a lege naturali potest intelligi dupliciter. Uno modo ꝙ sit ab ea indicatiue. sic ꝙ lex naturalis indicet vł dispo nat (saltem in generali) ꝙ distinctio dñiorum debeat fieri. ꝛ sic concediṫ conclusio. ꝛ sic etiaȝ argumentū ꝓcedit. Alio modo ꝙ sit effectualiter ꝛ executiue ab ea: sic ꝙ illa effectualis appropriatio ꝛ distinctio ꝓcesserint a lege naturali: ꝛ hoc negaṫ. Nā quantūcūq̄ p̄dictum complexū existens naturalis lex: scriptū esset in intellectu practico hominis cuiuscūq̄: siue principis siue patrisfamilias siue cuiuscūq̄ alterius nō fuisset per ipm ad effectum posita appropriatio rerū: si nō superuenisset volitio hominis habentis potestatem: ꝛ volentis ꝙ illa res deberet esse illius ꝛ alia alteriꝰ. ꝛ sic de alijs. Illa auteȝ volitio fuit lex nō naturalis sed positiua. Et ꝑ hoc etiaȝ potest solui si argueret. ꝑ ꝯtractus transferūtur dñia rerū: ꝛ fit rerū distinctio quo ad dñia. ꝛ tamen ꝯtractus fere oēs sunt de iure gentiū qđ est species iuris naturalis ꝛ sic videṫ ꝙ nō ita ꝑ legem ciuilem sit facta distinctio rerum q̄n etiaȝ ꝑ ius naturale saltem per illud qđ diciṫ ius gentiū. sed responsio patȝ. Exemplū aūt p̄dicte responsionis potest dari sic. Cū eñ tempe Noe post diluuiū terra tota fuisset sibi ꝛ filijs suis indistincte concessa: nō cepisset vna pars esse vnius hominis ꝛ alia alterius si nō Noe vel alius superior hominū in quē consenserunt: illas distinxisset iussu ꝛ volitione sua que fuit lex positiua. Ad secūdum potest concedi maior: etiā in sensu tali ꝙ ab illa lege effectualiter est dñiū distinctum vel appropriatum. quia illa lex est volitio pncipis vel signum volitionis pncipis in quem consenserūt hij qui volebant eas per eum hincinde esse appropriandas. Minor autē est neganda: saltē put lex naturalis capiṫ ꝓprie ꝛ stricte quō capiṫ in scđa ꝯclusione ꝛ tertia. Lex eñ naturalis aliquādo capitur stricte vel ꝓprie ꝛ sic est complexū euidēs ex terminis vel

euidēter deducibile ex alio complexo euidenti ex terminis. tale aūt nō est p̄dictū cōplexū. nō eīm ex terminis illi⁹ cōplexi cogit intellectus ei assentire. al's si in statu innocentie aliquis dedisset alteri rem aliquā: nihil p ea expectando z volendo: nihil p̄priū in ea habere: ille alius habere debuisset p̄prietatē date rei. qd̄ est falsū. z eodē modo p̄batur q etiā nō est euidenter deducibile ex alio euidenti. Unde dato q intellectus ex terminis ei⁹: assentire cogeretur illi scʒ q si habens dn̄ium in re det eā alteri consentienti: saltem in receptionē illius: ipso dante volente cedere dn̄io z iuri quod habet in re: q illa res sit illius alterius: non tamen cogeretur consentire q illa res esset hoc determinato modo illius scʒ q esset sibi p̄pria. Alio modo accipitur large. d̄ quo modo patebit in solutione sequente. Ad tertium concesso antecedente neganda est cōsequentia. quia nō sufficit ad hoc q aliquod complexū sit lex naturalis q sit dictatum a recta ratione: al's nulla esset lex pure positiua. similiter omnis diuina lex esset naturalis cū quelibet talis sit dictata a deo q̄ est essentialiter recta ratio. consequens tamen est falsum. qz cum lex naturalis liget om̄i tempe: sequitur q teneremur ad omnē legem positiuā diuinam: etiam veterē nec aliqua lex positiua essʒ abrogabil'. requiritur igitur ad legem naturalem q sit dictata a recta ratione taliter q sit euidens ex terminis vel euidenter deducibilis ex tl'i. q̄uis ad hoc q aliqua lex dicat' naturalis large capiendo sufficeret q licet nō sit euidens ex terminis nec euidēter deducibilis ex taliter euidenti: tamen esset valde consona taliter euidenti vel taliter deducibili ex euidenti: quo mō Scotus ponit p̄cepta secunde tabule esse de lege naturali in. iij. distinc. xxxvij.

Quarta conclusio

Dn̄ioꝝ distinctio non est fm legem diuinam. Probat' duabus autoritatib⁹ z vna ratione. ratio autem tangetur in examine p̄me autoritatis. Prima autoritas est augustini super Johēm. z habetur in decretis distin. viij. c. quo iure. vbi ait sic. quo iure defendis villas ecclesie? diuino an humano? diuinū ius in diuinis scripturis habemus: humanū in legibus regum. vnde quisqs possidet quod possidet? nōne iure humano? Nam iure diuino dn̄i est terra z plenitudo eius. pauperes z diuites dominus de vno limo fecit. z pauperes z diuites vna terra supportat. iure vero humano dicitur. hec villa mea est: z hec domus mea est: hic seruus meus est. Jura autem humana: iura imperatoꝝ sūt. quare? quia ipsa iura humana per imperatores z reges secl'i deus distribuit generi humano hec ibi. Sed diceres in illis verbis nō habetur illa negatiua q distinctio dn̄ioꝝ seu p̄prietas rerū non sit a iure diuino sʒ tm̄ habetur illa affirmatiua q talis distinctio sit a iure humano. modo illa affirmatiua nō infert predictam negatiuam eo q vnum z idem dn̄ium potest alicui competere vtroqs iure: vt habitum est etiam sup questione q̄nta. Dicendum dupliciter Primo q etiā illa negatiua ibi habetur in hoc qd̄ dicitur. Nam iure diuino dn̄i est terra z plenitudo eius. Ibi eīm vult p̄bare q nō sit illa p̄prietas ex lege diuina.

Sed diceres contra. quia illa probatio Augustini non videtur valere. Uult eīm sic arguere. nullus habʒ dn̄ium diuino iure nisi deus. modo si distincta dn̄ia z proprietates quas habent homines in rebus huius mundi essent fm legem diuinā seu ius diuinum: tunc homines haberent illud dominiū quod est soli deo p̄priū. modo hec p̄batio equiuocat ius diuinum z etiam dominiū diuinum: patet quia ius diuinū accipitur dupliciter fm q ius accipitur dupliciter (vt tactum est in prima suppositione prime questionis) Uno mō pro lege diuina. z hoc modo maioꝛ est falsa. quia homines habēt aliqua dominia fm diuinam legem: vt est dominiū beatificum originale z gratificum atqs euangelicum. z sic minoꝛ etiam est falsa. quia nō opoꝛtet si homines habent dominiū eis cōueniens fm legem diuinam q ergo habeant dominiū p̄prium soli deo. quia nō opoꝛtet q tale dominiū cōueniens alicui fm legem diuinam sit deo p̄prium. Alio modo capitur ius proꝛut idem est qd̄ pote

stas seu dominiũ. ꝛ hoc modo idẽ est ius diuinuꝫ quod dominiũ diuinum: ꝛ tunc adhuc capitur equiuoce: vt tactum est in prima suppositione ante questionis. vide ibi. Et si primo illoꝝ modoꝝ accipiatur maior est falsa sicut prius. similiter ꝛ minor. Sꝫ si secũdo modo capiatur: maior est vera. quia sensus est. Nullus habet illud dominiũ quod cõuenit deo: sed tunc minor est falsa. Nam ex hoc ꝙ homines haberent ex diuina concessione distincta dominia: nõ ob hoc haberent illud dominiũ qđ est in deo. quia deus habet dominiũ per essentiam in rebus ꝛ altissimũ atꝫ impendens. homines autem tm̃ habent participatum bassum ꝛ dependens. Dicenduꝫ ꝙ ratio augustini aliter est intelligenda ꝙ̃ iam sit deducta: si debeat esse valida. ꝛ hoc sic. supponit enĩ ꝙ deus habet dominiũ in terra ꝛ omnibus rebus terrenis ꝛ ꝙ sua lege ꝛ concessione deriuauerit in homines atꝙ eis concesserit participatum ꝛ dependens dñium terrenoꝝ. sed illam legem suam ferendo per quã eis concessit ea: non distinxit eis ipsa terrena: vt hec res sit illius: ꝛ hec illius: sed tradidit ea eis indistincte. ꝛ sic ex diuina concessione nõ habent distincta dominia. Assumptum autem scꝫ ꝙ dñs ferendo legem per quam concessit eis terrena non distinxerit eis ea probaꝛ. quia lex diuina per quam concessit eis ea habetur in scriptura sacra scꝫ Genesis pmo p statu innocentie. ꝛ Genesis. ix. p statu nature corrupte. ꝛ post diluuiũ. ꝛ tamen talis lex nõ distinguit qđ cuiꝙ debeat esse priũm. Ait enĩ indistincte sic Geneꝛ pmo. Ecce dedi vobis omnẽ herbam afferentem semen suum super terram: ꝛ vniuersa ligna ꝛc̃. vt sint vobis in escam ꝛ cunctis animantibus terre ꝛc̃. ꝛ Genesis. ix. ait. Omñs pisces maris: manui vestre traditi sunt. ꝛ omne quod mouetur ꝛ viuit erit vobis in cibum: quasi olera virentia tradidi vobis omnia ꝛc̃.

Secũdo dicendum ꝙ etiam illa negatiua habeꝛ in secũda autoritate: quia ibidem ait Augustinus. Tolle iura imperatoris. ꝛ quis audet dicere: hec villa mea ẽ: meus est iste seruus. mea est domus. Hec ille. Ergo vult ꝙ distinctio dominioꝝ et ꝓprietas sit tm̃modo ex iure hũano. quia eo sublato tolliꝛ ꝓprietas ꝛ distinctio. nõ est igitur a iure diuino.

Contra illam conclusionem

arguitur. Populus israel habebat dñium distinctum ꝛ ꝓprietatem in terra ꝓmissionis: adeo ꝙ vere poterat ille populus dicere. hec terra ẽ mea: sic ꝙ nullius alterius hominis. ꝛ tamen illud dominiũ fuit eis datum ꝛ concessum a deo: ꝛ nõ p legem ciuilem. igitur aliqua dñia distincta fuerũt per legem diuinam. Dicendũm dupliciter. Primo. ꝙ conclusio non debet intelligi sine omni exceptione. fallit enĩ in predicto casu qui singularis est. al's enĩ regulariter loquendo nõ diuisit deus distincte dñia rerum: appropriando res illi vel illi: sꝫ reliquit eas cõmunes diuidendas humanis constitutionibus ꝛ ordinationibus. Vel secũdo dicendũ ꝛ melius ꝙ conclusio loquiꝛ de distinctione dñioꝝ personaliũ qualia habẽt singulares persone: vt ꝙ Johes habeat ꝓprietatem equi: Petrus agri ꝛc̃. Dñium autẽ populi israel in terra ꝓmissionis non fuit personale sed concessum toti populo: sic tamen ꝙ nullus de illo populo habebat ꝓprietatem alicuius partis illius terre ꝓmissionis vel partis eius ex diuina concessione. ꝙ̃uis enĩ dñs sua ordinatiõe distinxerit eam tribubus mediantibus sortib: nulli tamen singulari de populo eaꝫ vel partem eius appropriauit: sed dimisit eam distinguendam humana actione singularibus personis: vt patet in libro Josue. Unde ꝙ caleph qui fuit singularis ꝑsona obtinuit dominiũ in hebron: fuit ex concessione humana scꝫ Moysi ꝛ Josue vt patet Josue. xiiij.

Quinta conclusio.

Distinctio dñioꝝ est tm̃ ẜm legem humanã Probatur tripliciter. Primo. quia omnis lex aut est naturalis diuina aut humana: sed distinctio dñioꝝ non est ẜm legem naturalem ꝛ diuinam: vt ꝓbatum est. igiꝛ a sufficiente diuisione erit ẜm humanam

Secũdo patet ex eo. quia distinctio dominioꝝ hic supponit ꝓ dñijs distinctis:

qualia sunt ciuilia. modo ex descriptione ciuilis dñij habetur q ei secundum legem ciuilem cõuenit cui conuenit. igitur. Tertio probatur per auctoritates duas allegatas in quarta conclusione.

Questio. XI.

Ex quo dominiorum

distinctio licite fuit facta: et nõ nisi per legem positiuam: queritur quis et quotuplex potuit fuisse modus quo per legem positiuam talis distinctio fuit iuste facta. Solutio stat in quinque suppositionibus et duabus cõclusionibus.

Prima suppositio

ad hoc q per legem positiuam distinctio dñorum fuerit iuste facta: sufficit q lex positiua fuerit iusta. quia effectus iuste legis est iustus. modo distinctio dñorum facta per legem positiuam est effectus legis positiue. igitur suppositio vera.

Secũda supposi-

tio. Ad hoc q aliqua lex positiua sit iusta lex requiruntur due conditiones. Prima q ille a quo lex fuit lata: habuerit potestatem eam ferendi. Nam sine illa potestate illõ quod per ipsum est dictatũ nec habet rationẽ legis: nec etiam rationem iuste legis. Primũ probatur. quia lex dicitur a ligando. dictatum autẽ per eum qui nõ habet potestatem in me: nõ habet me ligare secundum q per eum est dictatum. igitur. De secũdo probatur. quia lex que imponitur iniuste alicui nõ est iusta. modo si quis nõ habeat potestatem in aliquos: et tamen ferat legem in illos: illa iniuste imponitur illis. igitur. Secũda conditio (que regulariter loquendo etiam requiritur) est q ille a quo est lata: habuerit prudẽtiam in se vel in suis. Probatur. quia requiritur ad legem iustam q nihil in ea sit dispositum cõtra dictamen recte rationis vel equitatem. modo ad vitandum tale quid requiritur regulariter prudentia que est recta ratio rerum agibilium. id est habitus intellectualis inclinãs ad dictandum recte in agibilibus. Dixi autem notanter regulariter loquendo. Nam staret q ille a quo lata est lex iusta: nõ haberet prudentiam: et tamẽ lex per eum lata nihil contineret iniquitatis: sed omnem equitatem: sed hoc est tunc casuale et non regulare. Nam carens prudentia potest a casu dictare aliquid quod omnẽ continet equitatem. Dictum etiam est in se vel in suis. quia nõ oportet (supple quo ad rationem efficacis legis) iuste semper q ipse qui tulit legem: habeat in propria persona prudentiam. quia oppositum patet in aliquibus principibus parum vel nihil habentibus prudentie qui tamen habent consiliarios prudẽtia pollentes quorum consilio et auxilio condunt leges iuste. Et hee due conditiones differunt in hoc. quia prima requiritur ad vtrũque scilicet tam ad hoc q sit lex quam ad hoc q sit iusta: vt probatũ est. Secũda autẽ tantum ad hoc q sit iusta.

Tertia suppositio

Duplex est potestas quam vnus homo habet super alios: secundum q etiam tangit Aristoteles primo politice. Quedam est paterna quã habet pater super filios: in quantũ talis et conuenit sibi lege naturali. Alia est politica: et illa conuenit ei cui conuenit ex cõmuni consensu eorum super quos habet eam. Ex hoc enim q aliqui consentiunt q aliquis alius ab eis habeat potestatem super eos: ille habet potestatem illam. Et differũt hee due potestates. quia prima ei cui conuenit: cõuenit tantum super ab eo descendentes. etiam vbicũque illi habitent. Secũda autẽ tam super ab eo descendẽtes quam extraneos: attamen cohabitantes.

Quarta supposi-

tio. Vtraque potest iuste cõuenire ei cui cõuenit. De prima probatur. quia illa cõuenit ex cõcessione legis naturalis ei cui conuenit. modo quod alicui lege naturali conuenit: iuste sibi cõuenit. igitur. Maior probatur. quia filij de lege naturali tenentur obedire patri: seclusa etiam omni lege extrinseca: nec illa per aliquã legem fuit reuocata nec mosaycam nec euangelicã: sed magis confirmata: et sic etiam vtrũque lege diuina sibi cõuenit. De politica probatur. quia si aliqui melius possunt regi per aliquẽ alium

a semel iusq; defendi q̃3 si per se regerent
ac viribꝫ ꝓprijs innuerent: illi iuste se pos-
sunt submittere illi alteri in his q̃ nõ sunt
contra legem nature vel dei. Modo stat
q aliqui melius possint regi ꝛ defensari
ꝑ alium q̃3 ꝑ se. igitur tales possunt iuste
se submittere. igitur etiam alius iuste po-
terit eis dñari. ꝛ ꝑ ꝯsequens iuste cõueni-
re poterit sibi potestas politica.

Quita suppositio

Potestas politica duplici modo reperit.
quia aliquãdo residet in vna persona vt
potestas sup regnũ francie residet in vna
persona. sc; regis. Aliqñ vero residet in
vna tota cõmunitate vt in quibusdã ciui-
tatibꝫ italie vbi cõmunitas vel senatus ci-
uitatis ꝑncipat sup ceteros incolas ciui-
tatis illius. Et si ꝑmo modo reperit: hoc
contingit dupliciter. quia aliquando illa
potestas cõuenit sibi ꝓ se ꝛ suis heredibꝫ:
eo q hij q̃ ꝑmũ in eũ ꝯsenserũt ꝓ se ꝛ suis
ꝯsenserũt tã in eũ q̃3 i eiꝰ posteros. Aliqñ
ꝟo tm̃ ꝯuenit sibi ꝓ se: adeo q eo sublato
libere possunt se alteri submittere quẽ ele-
gerint vt fit hodie in imꝑatore romanoꝝ.

Prima conclusio

Licet videri posset alicui q cũ res essent
ꝑmũ omnibus cõmunes non potuerit
postmodũ humano genere lapso: fieri ꝑ
legem positiuam iusto modo earũ distin-
ctio ꝛ appropriatio. tamen oppositũ est ve-
rum. Prima pars ꝓbatur ꝓpter tale ar-
gumentũ. Nam diceret aliquis. lapso hu-
mano genere adhuc natura omnes homi-
nes equales genuerat. ꝛ ꝑ ꝯsequens nul-
lus habebat potestatem in alios. Modo
nullo habente potestatem sup alios: non
potuit iuste fieri appropriatio lege alicuiꝰ
hominis cũ illa lex nõ potuerit iuste sup
eos ferri per nõ habentem potestatẽ. ꝛ ꝑ
cõsequens quãdo fuit appropriatio facta
ꝛ aliqui fuerunt ꝑuati illis rebus quarũ
tamen prius habuerãt dñium: nõ potuit
id fieri iuste. Secũda pars ꝓbatur du-
pliciter. Primo soluendo argumentum.
Nam antecedens est falsum si equalitas
illa excludat omnẽ potestatem vnius su-
per alium. Nam natura genuerat filium
inequalem patri in potestate. quia genuit
eum naturaliter subiectum patri. Secũ-
do ad idem antecedens dicendum q q̃3-
uis natura genuerat omnes homines e-
quales: ꝓut equalitas excludit potestatẽ
politicam ꝛ subiectionem politicam. quia
illa potestas ꝛ subiectio non est a natura.
Attamen nihilominus ex volũtaria sub-
iectione qua homines se subdiderũt alte-
rius potestati: facta est inequalitas vt vnꝰ
habeat potestatem talem super alios. Se-
cũdo ꝓbatur secunda pars conclusionis
sic. q etiam si nullus habuisset potestatẽ
super alium: adhuc potuissent res huma-
na volitione fuisse hincinde distincte ꝛ ap-
propriate. Probatur. quia homines qui-
bus res fuissent cõmunes: potuissent cõ-
muni consensu eas distinxisse ꝛ appropri-
asse. ꝛ tũc nulla iniusticia nec iniuria nec ꝑ-
iudiciũ fuisset alicui factum. quia volenti
nõ fit iniuria.

Secũda conclusio

Modꝰ quo per legem positiuam est fa-
cta distinctio dominioꝝ potuit esse tri-
plex. Probatur. Nam illa distinctio po-
tuit esse facta per aliquod complexum di-
ctatum: aut ab habente potestatem pater-
nam: aut ab habente potestatem politicã
aut per dictatum de cõmuni consensu ho-
minũ: sine dictatiõe alicuius alterius ha-
bentis potestatem super ipsos. quodlibꝫ
autem taliter dictatum: potest dici lex po-
sitiua. igitur. Maior declaratur exempla-
riter inductiue. Primo. Nam potuit esse
q adam cum haberet filios post lapsum
diuiserit filijs suis terram: dictans ꝛ vo-
lens q hec esset illius ꝛ alia alterius. Si-
militer idem potuit Noe post diluuium
facere cum terra esset tota sua ꝛ suoꝝ filio-
rum. ꝛ tale dictatum fuit vtiq; lex iusta: q2
lata ab habente potestatem super illos q̃-
bus dedit eam legem ꝛ similiter ab habẽ-
te prudentiam. Similiter ꝛ secũdo potu-
it esse q si non esset vlla diuisio facta per
patres filijs: illis crescentibus ꝛ multipli-
catis: submisissent se homines alicui al-
teri a patre suo tanq̃3 rectori ꝛ defensori
suo ꝛ principi vel cõmunitati ꝑncipanti:
ꝛ tunc ille dictasset quẽadmodũ hec pars

deberet fore illius: alia alterius et illud cō plexum dictatum potuisset fuisse lex iusta vt patet ex dictis. Et si diuisio est facta per patres vel per principantem politice nō tamen per aliquod dictatum predicto mō: scz q hec pars deberet esse illius alia alterius. potuit tamē esse facta p aliquod aliud completum dictatum scz per tale. Quicūq occupauerit prius aliquā rem que in nullius est dn̄o: habeat eandē in proprietatem fm quā legem fuit cōmuniter distinctio facta. et illud dictatū potest dici lex positiua: vt patuit in solutione q̄rti argumenti in cōclusione tertia: questionis decime. Similiter et tertio si nec p habentem paternam: nec per habentem politicam potestatem facta est distinctio: potuit tamen esse facta per cōmunē consensum hominū. hoc inquam modo facta est distinctio per Abraam et Loth Genesis xiij. quando Abraam dixit ad Loth. Ecce vniuersa terra coram te est. si ad sinistrā ieris: ego dexteram tenebo. si tu dexteram elegeris: ego ad sinistram pgam.

Questio. XII.

Vtrū descriptiones

vsus et vsufructus sint bone quibus dicitur. Usus est ius vtendi alienis rebus salua rerum substantia. Usufructus autē est ius vtendi et fruendi reb⁹ alienis: salua rerum substantia. Solutio questionis stat in octo suppositionibus: et duab⁹ conclusionibus: et sex argumentoꝝ solutionib⁹. p̄me quattuor suppositiones sunt p̄ambule ad primā conclusionē: alie quattuor ad secūdam conclusionem.

Prima suppositio

Usus capitur dupliciter. Uno modo p acta vtendi. et sic actualis equitatio equi: actualis inhabitatio domus: actualis comestio panis dicit̄ vsus: et illo modo vsus est res successiua: nec hoc modo capit̄ vt est hic diffinitum: sed hoc modo capitur hic: quando diffinit. id est quando ponit̄ in diffinitione vsus et vsufructus. et vsus talis dicitur vsus facti: put scz factum distinguitur contra ius. id est accipitur pro vsu qui est actus vel factum quoddaz. nō autē est ius actum agendi licet possit procedere ex illo iure. Alio modo capitur p ut idez est qđ ius exercēdi vsum p̄mo modo captum. et illud ius distinguit̄ ab actu vtendi: quia vnum potest esse sine altero. Nam cum quis nō vtitur aliqua re: cui⁹ tamen vsus est sibi concessus: nihilominus hab3 ius vtendi ea. et hoc secūdo modo vsus est res permanens. et est formaliter quedam relatio: sicut et ius est relatio: capiendo ius vt captum fuit in p̄ma questione: quo mō est genus ad vsum et vsufructum. et hoc modo capitur hic quādo diffinitur.

Secūda suppositio.

Capiendo vsū secūdo mō: capit̄ adhuc dupliciter. Uno modo acceptiōe iuridica fm quā ex sui ratione p̄scindit et excludit proprietatē a suo subiecto, ita q vsus id est ius vtendi aliqua re nō compatitur secum proprietatem et dn̄ium perfectum sup eandem rem in eodem subiecto. et hoc modo accipiunt vsum dn̄i legiste. q: fm eos nullus dicitur hr̄e vsum alicuius rei: nisi illa res sit aliena: sic q proprietas et dn̄ū ad alium spectent: et ratio est: quia ipsi accipiunt vsum, put sibi correspondet seruitus tanq̄ correlatio correspondens relationi sic q ex hoc q quis habet vsum alterius rei: correspondet sibi in illo seruitus quedam qua illa res sibi seruit. fm eos autez sua res nemini seruit. capiendo seruitutē eo modo quo ipsi accipiunt. et hoc modo capitur quando hic diffinitur. Alio modo nō ita stricta acceptione qualis est illa iuridica acceptio in doctrina legali vsitata: sed largiori fm quā nō excludit proprietatem seu dn̄ium p̄dicto mō: imo ip̄m cō patit̄. Nam si q̄s habeat proprietatez et p̄fectum dn̄ium alicuius rei: dicimus eū hr̄e ius vtendi illa re sua: et ita habere vsū captū p iure vtendi: imo videt̄ q etiam dn̄i legiste ponūt aliquem vsum in eo qui habet proprietatem rei loquen̄do de vsu causali. Nam licet formalis vsus prescindat a proprietate: nō tamen causalis. Probat̄ assū ptum. Nam vt patebit ipsi ponūt aliquē

vsufructum non p̄scindentem a ꝓprietate quem vocant vsufructum causalē qui est realiter ipsa ꝓprietas vel dominiū directū similiter aliquem vsufructum formalem prescindentem a ꝓprietate: vt patebit in sexta suppositione. igitur eadem ratione habent ponere duplicem vsum cum omnino sit eadem ratio ponendi vtrunq;: vt pateт intuenti rōnem ponendi.

Tertia suppositio.

Res quibus contingit homines vti: sūt duplices. quedam sunt quarum actualis vsus nō est earū consumptio: vt domus: equus: ager. Nam postq̄ quis ē vsus domo: equo: agro: vel securi: nōdum est res consumpta. sed adhuc manet: q̄uis diuturnus vsus illarum rerum disponat tandem ad consumptionem. Alie vero sunt res quarū actualis vsus est earundem cōsumptio vel cōiunctam habet statim consumptionem. Exemplū. sicut sunt res comestibiles ⁊ potabiles. Nam vsus earuз est earūdem comestio ⁊ bibitio. modo tales res comedere ⁊ bibere est easdem consumere. vel habet earum consumptioneз statim annexam. quia eis comestis ⁊ bibitis sequitur earūdem corruptio ⁊ transitus in aliam substantiā. Similiter est de pecunia. Nam vsus naturalis ⁊ p se ipsius pecunie est eiusdem distractio. est eniз finaliter adinuenta: vt sit medium quo fiant cōmutationes rerum humano vsui necessariarū: ⁊ ita finis eius est vt transferatur de vno in alium: que translatio est distractio. hec autem eius distractio ē pecunie consumptio: nō quidem essentialis vel substātialis. cum ipsa ī materia ⁊ forma permaneat longo tempore quantūcūq; distrahatur per multos: sed est eius cōsumptio quo ad habentem qui cum eam distrahat eam consumit quo ad se. quia amplius non retinet eius dn̄ium. Et dixi notanter eius vsus naturalis ⁊ per se est eius distractio. Nam eius vsus accidentaliter sibi cōueniens ad quē nō fuit inuēta: potest esse aliud quid q̄ distractio: puta si quis ad ostentationem ⁊ pompā vel gloriam exhibet eam oculis hominū: coram illis eam contrectando sine eius distractione: vtitur quidem illa pecunia sine eius cōsumptione: sed talis contrectatio nō est eius vsus per se in quem finaliter est adinuenta.

Quarta supposi-

tio. Capiendo vsum pro iure vtendi etiā in legali acceptione adhuc accipitur dupliciter. Uno modo ꝓprie: vt sic ad vsum requirit̄ q̄ res respectu cuius quis habet talem vsum: nō consumat̄ per eius actualem vsum: saltem statim. sic q̄ eius vsus actualis sit eius consumptio vel annexā habeat consumptionem de ꝓximo. Alio modo generalius: vt etiam se extendit ad improprium acceptionem. quo mō etiaз ius vtendi re cuius vsus est eius consumptio dicitur vsus.

Prima conclusio

Descriptio vsus est bona saluis trib⁹ circumstantijs. Prima scilicet q̄ capiatur vsus p iure vtendi: vt in pma suppositione. Secūda q̄ capiatur p tali iure p quali ipsum accipiunt dn̄i legiſte: vt in secunda suppositione. Tertia q̄ capiatur ꝓprie: vt in quarta suppositiōe. Probatur. quia cōuenit omni contento sub diffinito: ⁊ facit diffinitum differre a quolibet alio. ⁊ sic ō alijs conditionibus. Cum eñ pmo dicit̄ est ius ponit̄ eius genus. Jus eñ ē gen⁹ ad vsum vsufructum ⁊ ꝓprietatem: vt patuit in questione sexta: ⁊ latius patebit q̄stione sequenti. ⁊ per illud genus excluditur vsus captus p actu vtendi. Secūdo dicit̄ vtendi. Tertio dicitur rebus: in quibus duabus clausulis tāgitur duplex terminus diffiniti. cum eñ diffinitum sit relatio. quia est formaliter ius: ius autē est relatio: congruebat diffinitū describere p suum terminū. Jlle autem (loquendo de ꝓximo termino) est actualis vsus: sed res circa quā talis actualis vsus exercetur: est terminus eius remotus. vnde eo ipso q̄ quis habet vsum. id est ius vtendi aliqua re habet habitudinem que terminat̄ ad rē illam vt ad terminū remotū: ⁊ ad actualē vsum tanq̄ ad ꝓinquū. Unde in hoc q̄d dicitur vtendi excluditur ius quod habꝫ

creditor in pignore. talem enim eius ius nõ est ius vtendi pignore. immo si eo vtitur cõmittit furtum nisi crederet dñum permissurũ sed est ius illud detinẽdi. Quarto dicitur alienis. quia predicto modo capiendo nullus habet vsum rei ꝓprie: quia vsui ꝑdicto modo capto correspondet ꝑ correlatione ſuitus ipsius rei: ita ꝙ sicut habens vsum habet ius respectu rei: saltem quo ad actum vtendi exercendum circa eam: sic econtra rei tali inest seruitus correspondens ꝑdicto vsui. Modo sm dños legistas nulli res sua seruit. Unde sm eos in rebus reperitur duplex seruit⁹ scȝ ꝑsonalis ⁊ realis. Personalis est quãdo res seruit rei animate puta homini: vt cum habeo ius transeundi per agrum vel ortuȝ tuũ: ortus tuus seruit mihi. Realis autẽ est quãdo res inanimata seruit rei inanimate: vt ager agro: ꝑdiũ ꝑdio. Quinto dicit̃ salua rerũ substantia: quia vsus vt hic capit̃ est ius vtendi rebus quarum actualis vsus nõ est eaꝝ consumptio. ⁊ ꝑ ꝯsequens oportet ꝙ sit ius eis vtendi: salua eaꝝ substantia. Dictum est notanter in conclusione saluis tribus circumstantijs. quia secus accipiendo ꝙ̃ ille circũstãtie sonent: diffinitio nõ esset bona: vt probant quattuor sequentia argumenta.

Primo arguitur

Jlla diffinitio nõ conuenit actuali equitationi equi: que tamen etiam est vsus: igitur. Respõdetur nõ est vsus vt hic capit̃ sm ꝑmã circũstantiam scilicet pro iure.

Secũdo arguitur. Jlla diffinitio nõ conuenit iuri vtendi re ꝓpria: qđ tamen ius etiam est vsus. igitur. Respondetur nõ est vsus eo modo de quo dicit secũda circũstantia: ⁊ vt legiste capiunt

Tertio arguitur. Jlla diffinitio non conuenit iuri comedendi ⁊ bibendi res comestibiles et potabiles: quia illud ius nõ est ius vtendi illis: salua earũ substantia. ⁊ tamen ius eis vtendi est vsus. Respõdet̃ nõ est vsus quo mõ legiste accipiũt: vt hic diffinitur.

Quarto arguitur. Usus pecũie nõ est vsus: vt hic diffinitur: ⁊ tamẽ diffinitio iam posita sibi cõuenit: igit̃ diffinitio conuenit alteri a diffinito. Maior ꝓbat̃. quia vsus vt hic diffinitur: tñ cõmittit circa res quaꝝ vsus nõ est earum consumptio. Usus autẽ pecunie est eius cõsumptio. igitur. Minor ꝓbatur. Si habeã ius pecunias tuas contrectandi in oculis hoim ad pompam vł ostentationem: eo ꝙ eas mihi locasti. iam habeo ius vtendi reb⁹ illis alienis salua rerũ illarum substantia. Dicendũ maior est vera de naturali vsu pecunie ad quem est per se ordinata que est distractio. ⁊ de tali vsu minor est falsa: quia tali conuenit diffinitio ꝑdicta. Nam talis vsus est e⁹ consumptio. Si aũt loquimur de actuali vsu pecunie: maior est falsa: ⁊ minor vera. Sed ꝓ secũda conclusione ponenda sequunt̃ alie quattuor suppositiões. est ꝗ

Quinta suppositio.

sicut vsus fuit acceptus dupliciter: vt in ꝑma suppositione: ita etiaȝ vsufructus. Nam ꝑmo capitur ꝓ actu vtendi ⁊ fruendi reb⁹. ⁊ sic capitur quãdo ponit̃ in diffinitione. Alio modo ꝓ iure vtendi ⁊ fruendi. ⁊ sic capitur quando ponit̃ ꝓ diffinito.

Sexta suppositio.

Sicut vsus captus ꝓ iure vtendi fuit acceptus dupliciter: vt in secũda suppositione: ita etiam vsufructus. Nam aliquãdo capitur ꝓut prescindit a ꝓprietate. ⁊ sic nullus habet vsufructum alicuius rei cuius ipse idem habet ꝓprietatem. sed oportet ꝙ ꝓprietas illius rei sit alterius. Unde sm dños iuristas si habeo vsufructum alicuius rei: vt viridarij: si postea perueniat ꝓprietas eiusdem rei scȝ viridarij ad me: expirat vsufructus. ⁊ hoc modo capitur hic ⁊ ille vsufructus vocatur formalis ⁊ aliquando dicit̃ pars dñij: eo ꝙ vsufructuarius loco dñi habeatur. quia fructus ei tã ꝙ̃ dño acquirunt̃: sed in veritate non est pars dominij sm Hostiensem. Alio modo prout nõ prescindit a proprietate. quo modo diceremus (etiam sm dominos iuristas) habentem ꝓprietatem alicuius rei

etiam habere vsufructum eiusdem. quia potest eadem vti et etiam frui: et ille ab eis dicitur causalis. quod intelligi potest sic. quia habens proprietatem alicuius rei: habet eo ipso etiam virtualiter vsufructum quia potest ratione proprietatis eius transfundere in alterum ius vtendi et fruendi illa re.

Septima suppositio.

Et hic nō capiuntur actus vtendi et fruendi illo modo quo in primo sententiarum. distin. prima capiunt quomō sunt actus voluntatis eliciti quibus voluntas amando inheret alicui rei scilicet vel propter alterum qualis est actus vtendi: vel propter se: qualis est fruitio. Alioqn nullus homo diceretur habere ius fruendi quacūqꝫ creatura. quia nullus homo habet ius diligendi aliquā creaturā propter semet ipsam cum peruersissimū sit frui creaturis sic capiendo frui. et per consequens nullus habet ius id agendi. sed capiunt hic pro actibus etiam exterioribus qui nati sunt exerceri circa aliquas res. et illo modo actus vtendi et fruendi differunt. quia tūc dicitur quis in proposito posse vti aliqua re quando actum natum exerceri circa eam exercere potest dūtaxat in sui vtilitatē. seu vtilitatem illius rei in se solum cōuertere. Sed tunc dicitur frui eadem quando nō tm̄ illum actum exercere potest circa eam in sui vtilitatem: sed etiam potest vtilitates eiusdem cōuertere in alterum. exempla autem postea patebunt de sup.

Octaua suppositio.

Sicut vsus captus pro iure vtendi etiam prscindente a proprietate fuit captus dupliciter: vt in qrta suppositione: ita etiā vsufructus captus pro iure vtendi et fruendi etiam prescindēte a proprietate. Nam capitur aliquādo proprie. et sic nō consistit nisi in rebus quarum vsus nō est earundem consumptio. et ille vsufructus vocatur verus et de illo hic loquimur. vnde constituitur in fundo rustico et vrbano in edibus et seruis et iumentis et ceteris rebus etiam sterilibus. Alio modo improprie. put etiam ius vtendi et fruendi rebus quarū vsus ē earum consumptio dicatur vsufructus. et sic nō capitur hic. et ille dicit quasi verus Unde vtilitatis causa receptū est vt etiam in his que vsu consumūtur constitui possit vsufructus quasi verus: vt in pecunia: vino: oleo: frumento: et in similibus.

Secūda cōclusio

Descriptio vsufructus est etiam bona si saluentur tres circumstantie. Prima. qꝫ capiatur hic vsufructus pro iure: vt in qnta suppositione. Secūda. qꝫ capiatur pro tali pro quali dn̄i legiste ipm accipiunt vt in sexta suppositione. Tertia qꝫ capiatur proprie vt in octaua suppositiōe. Probatur. quia cōuenit omni contento etc. vt supra. Cum enim dicitur primo. est ius: ponitur eius genus. vt supra. et in hoc qꝫ vltra vtendi ponitur etiam fruendi. distinguitur vsufructus ab vsu. quia vsus ex sui ratione non hꝫ in se qꝫ sit ius fruendi. sed vsufructus ex sui ratione habet qꝫ sit tam ius vtēdi q̄ꝫ fruendi rebus quarū quis habet vsufructum. Et hec differentia vsus et vsufructus declaratur tribus exemplis. Primum si tm̄ vsus viridarij sit tibi relictus: rosas et flores viridarij poteris carpere ad vsum tuū: sꝫ alteri nō poteris vendere aut donare. Sed si vsufructus sit tibi relictus: poteris rosas et flores alteri donare vendere et etiam ad vsum tuū retinere. Secūdū si in aliquo orto sit tibi legatus tm̄ vsus: poteris quidem vti oleribus orti ad tuū vsum quotidianum: non autem vltra q̄ꝫ tibi necessariuꝫ sit capere nec alteri de oleribus illius orti vendere vel donare. sed si quis tibi concessit vsufructum orti: poteris vti illis oleribus pro te et etiam alijs vendere et donare. Tertium exemplum Si tibi concessi vsum gregis mei: poteris quidem grege meo vti ad stercorizandum tm̄: sic qꝫ nō poteris capere lac: lanā vel fetum gregis: imo nec poteris stercorizare nisi agrum tuum. Sed si tibi concessi vsufructum gregis mei: poteris non solū stercorizare agrum tuū: sed etiaꝫ alterius et nō tm̄ stercorizare: sed etiam capere lanam: lac gregis mei: et nō tm̄ pro te sed etiam alteri illa vendere vel donare et non

tm̄ lac ꝛ lanam: sed etiam fetum gregis. quia in iumentis ꝛ pecudibus ꝛ generaliter in quolibet animali irrationali fetus computatur in fructum. secus autem in animali rationali: puta in ancillis. Nam fetus vel partus ancille nō pertinet ad vsufructuarium: adeo ꝙ si tibi concessi vsufructum ancille: nō ob id poteris partū eius capere: siue ꝑ te siue illum alteri donando vel vendendo: licet possis operas ancille cōuertere in tuam vtilitatem atq; aliis illas operas concedere locando. Et ratio diuersitatis est inter animalia rationalia ꝛ irrationalia. quia natura extimauit absurdum ꝙ homo deberet esse in fructu id est computari ꝓ fructu. vel dici fructus cum natura omnes fructus gratia hominis comparauit. hec tamen ratio nō militaret apud theologos cum etiam christus dicatur fructus ventris beate virginis.

Tertio dicitur alienis. quia nullus habet vsufructū rei ꝓprie: vt hic capitur: vt patz ex dictis in ꝑma conclusione. Quarto dicitur salua rerū substantia. quia in rebus vsu consumptibilibus nunq̄ constituitur vsufructus ꝓprie captus: nec debet illa vltima clausula sic intelligi: salua rerū substantia. id est prestita cautione de saluanda substantia: quasi cautio sit de ratione ꝛ descriptione vsufructus. quia nō est de ratione vel quiditate vsufructus ꝙ prestetur cautio. Sed sic debet exponi ſm Hostien. id est dūmodo nō pereat substantia quasi diceret. ita debet vti ꝛ frui ꝙ nō consumat substātiam rei. vel si hoc nō placet exponatur sic. salua ꝛc. id est vsufructus consistit in rebus quarū vsus non est earum consumptio. Et si queras. vbi est subiectiue illa entitas que vocatur vsufructus Respondetur est in ipso homine vsufructuario. nam est in illo quod denoīatur ꝑ eam: sicut relatio est in suo fundamēto vel subiecto. Et si dicatur vsufructus est ius in corpore quo sublato etiaz ipm tolli necesse est: vt. ff. eo. l. j. ꝛ institu. eo. in ꝓncl. ꝛ per corpus intelligit res ipsa cuius vel circa quā quis habet vsufructum. Respondetur. non debet intelligi ꝙ sit formaliter ꝛ inhesiue in tali re. quia tunc esset in duobus subiectis. quia iā ꝓbatum est ꝙ sit in vsufructuario. Itē nō denoīat ipsam rē circa quam vsufructus habetur. igitur.

Contra istam descriptionem arguitur tm̄ dupliciter ꝗuis obiici posset ꝯsimilibus argumentis illis quibus obiectum fuit contra diffinitionem vsus: quoꝝ solutiones etiam similiter paterēt ex suppositionibus.

Primo arguitur sic. Ex descriptione vsufructus sequitur ꝙ vsus posset vniuersaliter predicari de vsufructu: vt illa sit vera. omnis vsufructus est vsus. quia descriptio vsus potest vniuersaliter predicari de descriptiōe vsufructus. Nam illa est vera. omne ius vtendi ꝛ fruendi alienis rebus salua rerum substantia est ius vtendi alienis rebus salua rerum substantia. consequens autē est incōueniens: quia vsus ꝛ vsufructus distinguuntur ꝛ differūt. Dicendum ꝙ vsus etiam captus vt ꝑus descriptus est capitur vel consideratur dupliciter. Uno modo sine ꝓcisione vel exclusione fructus. ꝛ sic ꝓe ꝛ vniuersaliter ꝑdicatur de vsufructu: vt probat argumentum: nec hoc modo capiendo vsum differt vsus ab vsufructu: vt species a specie: vel disperatuz a disperato: sed tm̄ vt genus a sua specie. qꝛ tunc vsus est genus ad vsufructum: sicut animal ad hominē: vnde tunc vsufructus includit vsum sicut homo includit animal. ideo omnis habens vsufructuz alicuius rei. habet etiā vsum eiusdem. Et huic cōcordat quod dicunt dn̄i iuriste dicentes. Si alicui legatur vsufructus deducto vsu: nihil valet legatuz. quia verba repugnātia reperiuntur in legato. Ista autem repugnantia non est ex alio nisi qꝛ de necessitate sequitur. Ille habet vsufructum: ergo habet vsum. veruntamen (sicut ipsi dicunt) si aliquis simpliciter legauit vsufructum: ꝛ postea ademit vsum: valet legatū quia habuit bonū initium: sed tamen ademptio dicitur nulla. Alio modo consideratur vel capitur cum exclusione seu precisione fructus: ita ꝙ vsus est tm̄ vsus id est est ius tm̄ vtendi reb⁹ ꝛc. ꝛ sic distinguitur ab vsufructu adeo: ꝙ vnum non vere ꝑdicatur de alio: quia si tunc diceretur

vsufructus est vsus: sensus eet. vsufructus est tm̃ vsus. id est. est ius tm̃ vtendi et p consequens non fruendi. et sic vsufructus non esset vsufructus quod implicat. sicut si aı̄al caperetur pro illo quod tm̃ habet animam sensitiuam: non vere diceretur de homine nec ecōtra homo de animali. Et vsus hoc modo captus vocatur a dn̄is iuristis vsus nudus: nō per denudationem a iure vtendi sed p denudationē a iure fruendi.

Secūdo arguitur

Illa descriptio conuenit dn̄io vtili: sed dominiū vtile distinguitur ab vsufructu. igit conuenit alteri a diffinito. Maior pbatur. quia dn̄ium vtile est ius vtendi et fruendi alienis rebus. salua earum substātia. Probatur exemplariter per singulas clausulas Nam dicimus emphiteotam habere dominiū vtile illius terrule quam accepit in emphiteosim: et in eo q habet eius dn̄ium vtile habet ius vtendi illa terrula atq fruendi. quia fructus eiusdem terrule potest capere in sui vtilitatem et cum hoc eosdem put voluerit distrahere vendendo vel donando. Item etiam terrula talis est dicenda res aliena respectu ipsius: quia non est sua per pprietatem: quia tunc haberet dn̄ium directum eiusdem: qd̄ ē falsum. quia illud manet apud dn̄m. Similiter illa terrula salua manet in substantia quando ea vtitur vel fruitur. Minor autem probatur. q nemo dicit vsufructuarium esse dn̄m rei cuius habet vsufructum. et tamen si esset idem cum dn̄io vtili: ipse diceretur etiam dominus rei. Item qui est dn̄s vel habet dn̄ium rei potest eandem rem in substantia vendere et distrahere. Modo vsufructuarius nū q potest rem ipsam in substantia vendere vel donare. licet fructus eius possit vendere. immo etiam vsufructuarius non potest vendere ius suum scilicet ipsum vsufructū fm Hostieñ. Dicendum ad hoc argumē tum per duas solutiones. Prima est. negā do presuppositum q sit aliquod dn̄ium vtile in rerum natura. vnde non debet dici q emphiteota vel vasallus habeat dominiū vtile in re emphiteotica vel feudali: et sic nō conuenit diffinitio alteri a diffinito. Antecedens videtur fuisse illius quem Hostiensis vocat suum dn̄m. Nam Hostiensis in summa in titulo de feudis in capitulo qd̄ ius acquiratur vasallo: mouet inter alia talem questionem. vtrum vasallus habeat dominiū in re: saltem dn̄ium vtile. et arguit ibi q sic: postea in cōtrariū. tandem nō soluēdo argumenta pro vel contra: dicit. Quicquid tamē superius allegatum sit: satis videtur posse dici q habeat vtile dn̄ium. et addit dicens. Sed dn̄s meus dicit q vtile dominiū est chimera. Hec ille. Nec valet argumentum: vasallus habet vtilem actionem et tanq dn̄s posset rem quasi vendicare. igitur habet vtile dominiū. Datur enim instantia in eo cui datur publiciana. et tamen tali nec directum nec vtile dominium cōuenit. vide ibidem. hec de prima solutione. Ne tamen recedat a modo loquendi cōmuni ponentiū aliquod dn̄ium esse vtile tm̄: distinctum a directo et etiam ab vsufructu: posset poni secūda solutio per quam posset etiam dictum illius pme solutionis habere veritatem: et cum hoc dici q esset aliqua distinctio dn̄ij vtilis ab vsufructu. Diceret ergo sic. q si dn̄ium vtile dicat aliquod ius qd̄ intrinsece sit aliqd̄ aliud ius q sit vsufructus: sicut dicit quid aliud a dominio directo seu pprietate: tunc dominiū vtile nihil est. quia vtiq non apparet q illi de quibus dicere solemus q habeant non precise vsufructum: imo habeant vtile dominiū: puta emphiteota et vasallus habeant aliquod ius quod intrinsece sit et quiditatiue aliud ius q haberent si essent vsufructuarij. Habēt em̄ ius vtendi et fruendi re emphiteotica et feudali et nō plus. quia nō pprietatem. et hoc idem intrinsece et non amplius (quantū est de intrinseca ratione) haberent si essent tm̄ vsufructuarij in illis rebus. Si igitur dn̄ium vtile debet esse aliquid: tunc illud dominiū est improprie dictum dn̄ium: ita q intrinsece nihil est vltra vsufructum. sed in extrinsecis circūstantijs bene distinguit ab vsufructu. Hee autem circumstantie multe sunt fm q dominium vtile multipliciter reperitur et diuersis modis in vasallis et etiā in emphiteotis. Una autem circūstantia diuersificans est. Nam tunc illud ius dr̄ pprie loqndo dn̄ium vtile

quando habens ipsum potest non tm̄ vendere fructum illius rei ꝛ distrahere. sed etiam ipsum ius potest vendere quomō reperitur in emphiteota ꝛ vasallo: sed quando nō potest illud vendere sed solum fructus tunc retinet sibi nomen cōmune scꝫ vsufructus. Item dn̄ium vtile est diuturnius vsufructu. vnde in locatione longi tp̄is trāsfertur dn̄ium vtile in ꝯductorē. secus in locatione modici tēpis. put vult panor. in. c. ex lrīs. de iurepatronatus. sed illa nō arguūt distinctionē intrinsecā specificā sicut albedo diuturna nō distinguit̄ specie ab albedine vnius diei. Aliqñ etiam p taleꝫ circūstātiam extrinsecam distinguit̄. quia habens vtile dn̄ium habꝫ illud perpetuo vt in emphiteota ꝛ vasallo. vsufructuarius aūt ad tempus: sed nec hec extrinseca circūstantia distinguit vniuersaliter quia etiam possunt ambo illa iura esse tpalia ꝛ ambo etiam extendi ad heredes ꝛ esse perpetua: qꝛ vsufructus acquirit̄ ex ꝯcessione aliqñ tēpali aliqñ ꝑpetua. sic etiā emphiteoticū ius aliqñ acquirit̄ tpali concessione aliqñ perpetua. Et p hoc solueret̄ argumentū. Dicendum eñ ꝙ nō est incōueniens ꝙ cōueniat dn̄io vtili: quia illud est intrinsece idem cū vsufructu licꝫ extrinsece distinguat̄ ab eo. descriptiones aūt dant̄ ꝑm intrinseca. Item ꝙ dn̄ium vtile quale dicit̄ vasallus habere nihil iuris addit vltra vsufructū: quantuꝫ est de intrinseca rōne vsufructus. Posset etiā phicum ꝛ methaphisicū argumentum ad idē adduci: qꝛ tā dn̄iū vtile ꝙ̄ vsufruct⁹ nō sunt nisi relatiōes q̄dā fundate in hoīe in ordine ad aliquā rē vtilē. mō ille relationes hn̄t idē fundamentū ꝛ eundē terminū. igit̄ etiam ipse relationes sunt eedem. quia ex extremis solemus arguere distinctioneꝫ ꝛ identitatem relationū. Hoc tamen argumētuꝫ posset pati instantiam. qꝛ aliquādo inter eadem extrema reperiunt̄ distincte relationes etiam genere: vt distinctio ꝛ distantia inter a ꝛ b. quia ꝓma est intrinsecus adueniens: secūda nō. Aliter tamen etiam eoꝝ distinctio patere potest ex descriptione feudi quā dat Hostieñ. in titulo de feudis capl̄o ꝓmo: vbi sic dicit in secūda descp̄tio-ne. Feudū est illud beneficiū quod ex beniuolentia alicuius ita tradit̄ alicui ꝙ ꝓprietate eius rei q̄ in feudū dat̄: remanente apud dantem: vsus ꝛ vsufructus eiusdem rei ita ad accipientem transeat vt ad eū heredesqꝫ suos masculos ꝛ feminas: si de eis noīatim dictum fuerit: imppetuum pertineat ad h̄ vt ipse siue eius heredes: fideliter dn̄o seruiant: siue illud seruitium noīatim dictum fuerit a dn̄o quale esse debeat siue indeterminate sit ꝓmissum. Hec ille. Ex quibꝫ verbis patet ꝙ tantū supaddit aliqua extrinseca rationi vsufructus. Unde arguitur sic. In vasallum transfert̄ vsufructus quādo sibi conceditur feuduꝫ. igitur est vsufructuarius quantum est ex intrinseca ratione vsufructus: licꝫ aliqua superaddātur ꝓpter que accepit nomē vasalli relicto noīe vsufructuarij.

Questio. XIII.

Qualiter differūt ꝛ conueniūt vsus ꝛ vsufructus inter se. Respondetur ꝙ conueniūt triplici cōuenientia. Prima. Quia si vsus accipiatur put nō excludit vsufructum: vsus est genus ad vsufructum. ꝛ sic conueniunt sicut genus ꝛ species. Scd̄a. Quia sic accipiendo vsuꝫ sunt species eiusdem generis: subalternatim tamen posite. quia ambo continentur sub illo genere quod est ius quod ꝑdicat̄ de vtroqꝫ: ꝛ est in plus ad ea: vt in sequenti questione patebit. Tertia. quia si etiaꝫ accipiatur vt vsus prescindit a fructu conueniūt sicut due species eiusdem generis non de seinuicem predicabiles. Prima autem differentia est. quia capiendo vt in ꝓma cōuenientia differunt sicut genus ꝛ species. Secūda capiendo vt in secūda cōuenientia differūt sicut due species subalternatim posite. Tertia. quia capiendo vt in tertia cōuenientia: differunt sicut due species nō de seinuicem predicabiles. Quarta auteꝫ eoꝝ differentia patuit in secunda conclusione per tria exempla.

Et si queras qualiter se hn̄t p ꝯuenientiā ꝛ differentiā vsus ꝛ vsufructus ad illa q̄ttuor scꝫ ad ius dn̄ij ꝓprietatē ꝛ possessionē. Rn̄det̄ p quattuor

dicta sicuti questio querit ḋ q̄ttuor. Primū. vsus ⁊ vsufruct⁹ habent se ad ius sicut species ad suū gen⁹. ꝓbatur Nam ius de vtroq; eorū quidditatiue p̄dicat̄ non conuertibiliter. est etiā in plus q̄ sit vsus vel vsufruct⁹. p̄dicatur etiā de alijs q̄ de illis q; etiam de ꝓprietate ⁊ possessione vt patebit. quid aūt sit ius patuit q̄stione prima.

Scōm dictū. vsus ⁊ vsufructus habēt se eodem modo ad dominiū sicut ad ius ⁊ hoc capiēdo dominiū generaliter. si aūt capiatur stricte habēt se ad dominiū sicut se habent ad ꝓprietatem. Prima pars dicti ꝓbatur. Nam si capiat̄ dominiū generaliter: cōuertitur cū iure. ⁊ q̄ aliquādo possit sic accipi ꝓbatum est in q̄stione prima. ⁊ h̄ modo vsus ⁊ vsufructus essent species dominij sicut iuris. ⁊ etiam hoc modo capiēdo dominiū fuit dominiū diuisū in dominiū imperfectum qḋ cōp̄hendebat vsum et vsufructum. ⁊ in dominiū ꝑfectum. qḋ cōp̄hendebat ꝓprietatē: vt patuit. q. xj. Secūda pars dicti ꝓbatur: quia stricte capiēdo dominiū idē est qḋ ius simpliciter dictum: qḋ ille habet in aliqua re qui habet in ea simpliciter ius adeo q̄ potest eā alienare: distrahere: vendēdo: donādo destruendo ⁊ ꝯsumendo. ⁊ tale ius est ꝓprietas. ideo dominiū stricte captū est idem qḋ ꝓprietas. ideo sicut se habent vsus ⁊ vsufructus ad ꝓprietatem (que habitudo iam explanabit̄) ita se habent ad dominiū.

Tertium dictū. vsus ⁊ vsufructus se habēt ad ꝓprietatem. ⁊ ecōtra sicut species distincte non subalternatim posite sub eodem genere: qḋ etiam vniuoce de eis predicatur: lȝ ſm ꝑfectius ⁊ imperfectius. Probat̄. nam omnia illa tria sūt species iuris. ius enim diuidit̄ ⁊ descendit in ea: sicut in suas species. ⁊ hoc tali modo. Nam ius (vt h̄ accipimus: sicut ⁊ diffinitū fuit q̄stione p̄ma) sic diuidit̄. quoddā est ius ſm quid vel imꝑfectum. ⁊ quoddam est ius simpliciter dictum ⁊ ꝑfectum. Primū dicit̄ illud qḋ sic se habet q̄ habens ipm non habet facultatem p̄cise in rem ipam quo ad sui substantiam: adeo q̄ nec potest illam rem ꝯsumere: nec distrahere vendēdo: donando. ⁊ sic de alijs. sed tñ habet ius in vsum ip̄i⁹ rei: sic q̄ vtilitatem eiusdē pōt capere. ⁊ illud ius habet illas duas species. scȝ vsū. ⁊ vsufructū. Scōm autē dicit̄ illud qḋ sic se habet q̄ habens ipm habet facultatē etiam in rem ipam quo ad eius substantiā. adeo q̄ potest illam rem cōsumere vel distrahere: eam vēdendo ⁊ donando alteri. ⁊ illud vocatur ꝓprietas. ⁊ cuilibet illoꝝ cōuenit descriptio iuris ⁊ vniuoce de eis p̄dicatur. ⁊ hoc ſm ꝑfectum ⁊ imꝑfectum. q; primum est ius imꝑfectum. scōm autē est ꝑfectum. he etiam tres species sic se habent q̄ nō reperiunt̄ in eodē subiecto respectu eiusdē rei eo q̄ null⁹ idem habens ꝓprietatem alicuius rei habet eiusdē rei vsum vel vsufructum loquendo de vsu ⁊ vsufructu formali.

Quartū dictū. vsus ⁊ vsufruct⁹ se habent ad possessionē: etiam sicut species distincte: non subalternatim posite sub eodē genere. Nam omnia illa tria sūt species iuris. ponit̄ enī in descriptionib; omniū illorum triū vt patuit de primis duabus ⁊ de possessione patebit i sequēti q̄stione. Unū ⁊ possessio est quoddam ius. qui enī iuste possidet aliquā rem: habet ius aliquale in illa re scȝ ius eam detinendi.

Questio. XIIII.

Utrū descriptiones ꝓprietatis ac possessionis sint bñ posite quibus dicit̄. Proprietas ē dominium rei iustis modis quesitū. Possessio est corporalis rei detentio: corporis ⁊ animi: iuris adminiculo īteruenīēte. Solutio stat in trib; ꝯclusionib; ⁊ octo argumentoꝝ solutionib;.

Prima ꝯclusio. Diffinitio ꝓprietatis nō esset bona: si caperet̄ dominiū generaliter vt scȝ conuertit̄ cum iure. q; tunc cōueniret etiā vsui ⁊ vsufructui. nam vtrunq; illoꝝ eēt h̄ modo dominiū. id est ius rei iustis modis q̄situ: ⁊ tñ nec vsus nec vsufruct⁹ ē ꝓprietas

Scḋa cōclusio. Descriptio ꝓprietatis eēt bona si caperet̄ dominiū stricte pro eo dominio atq; iure quod ē simpliciter ius in re. Nam nullus habet simpliciter ius in re nisi habeat ꝓprietatem in ea: ⁊ tūc excluderet̄ vsus ⁊ vsufruct⁹: q; neutrū est ius simpliciter in re: sed solū est ius ſm quid scȝ ad vtendū vel fruendū re. Unde vsuari⁹ ⁊ vsufructuari⁹ non dicunt̄ domini rei in qua habent vsum vel vsufructū: saltē stricte loquēdo. Cōtra diffinitiōē

Primo ꝓprietatis.
arguit. vsurari⁹ habet ꝓ prietatē in incremēto vsurario: et tamē illi ꝓprietati nō ꝯuenit pdicta diffinitio. q: nō iust⁹ modis acq̄siuit eā. igit. Maior ꝓbat dupliciter. Primo q: plurimi doctores tenent ꝙ dominiū vsure trāsfert in vsurariū. Scdo ptz ex eo ꝙ vsurari⁹ pōt rem acq̄sitam p vsurariū mutuū vēdere: permutare aut al's alienare dūmodo non faciat se impotentē ad restitutionē: al's sequeret ꝙ nō possemus talib⁹ aliq̄ vendere puta pānos predia ꝛ hmōi. Dicendū maior est vera apud aliq̄s tam iuristas q̄ȝ theologos. ȝ de h alibi: ꝛ sequēdo tales argumētū ꝓbaret descriptionē nō esse validā. ȝ q: multi tenēt ꝯtrariū maioris. ideo sequēdo tales argumentū non ꝓbat ꝓpositū. q: maior negat cū suis auctorib⁹. Ad ꝓbationē dicendū ꝙ nō sequit ille pōt illaȝ rem alienare. igit habet ꝓprietatē in ea. Nā in aliq̄b⁹ casibus etiā raptor pōt alienare rem raptā vt pecuniā raptā dādo eā in elemosynā. Vñ Alexāder in q̄rta pte sūme. q. xx. membro scdo ait. De pecunia habita p vsurā vl' furtū pōt fieri elemosyna si raptor vel vsurarius ꝑponat restituere equipollētē ꝛ habeat vnde restituat. vt si dando nō reddat se impotētē ad restituendū. hec ille. ꝛ tñ etiā fur nō habet ꝓprietatē in re furtiua nec raptor. Preterea etiā illos sequendo diceretur ꝙ vsurari⁹ nō pōt rem vsurariā alienare regulariter loquēdo sicut nec fur. sed de hoc lati⁹ ꝑ.tebit. q. lxix.

Scdo arguit. meretrix habet ꝓprietatē in p̄cio meretricij: ꝛ tñ descriptio non ꝯuenit illi ei⁹ ꝓprietati. q: non iust⁹ modis quesiuit eam. q: p peccatū. Rñdet lȝ meretrix acq̄siuerit ꝓprietatem precij p actuȝ iniustum scȝ per fornicationē: non tamē p acceptionē iniustam. h ē: accipiendo preciuȝ non peccauit: lȝ id ꝓ quo accepit fuerit iniustum. sufficit igitur ad saluandā diffinitionem ꝙ dominiū sit acquisitū acceptōe que nō sit iniusta seu cui acceptioni nō resistit lex. ꝛ sic est in acceptione precij meretricij. quia acceptioni non resistit lex diuina nec humana: lȝ fornicationi ꝓ qua accepit resistat lex diuina. Contrariū est in vsurario. nam actui ꝓ quo accipit scȝ actui mutuandi non resistit lex. quia non ꝓhibetur aliquis mutuare proximo. imo cōsulitur atq̄ȝ incerto casu p̄cipitur: sed acceptioni incrementi ꝓ codeȝ actu resistit lex diuina ꝓhibens receptionem. ideo nimirū ꝙ nō cōquirat vsurarius ꝓprietatem in incremēto. Unde si requireret ad ꝓprietatem ꝙ nō solum acceptio rei esset iusta. sed etiā omnes actus preuij essent iusti: sequeret ꝙ mercatores vendētes dieb⁹ ꝓhibitis merces: nō acquirerēt ꝓprietatē in precio earūdē: etiā quātūcūq̄ȝ moderatū acciperent: eo ꝙ mediante peccato acquirūt illō. Idem sequeret de eisdeȝ q̄n cum mendacijs ꝛ piurijs venderēt etiā ꝓ moderato ꝛ iusto p̄cio.

Tertio arguit. in descriptione est nugatio. quia in rōne dominij includit ꝙ iustis modis cōueniat ei cui conuenit. quia in descriptione dominij etiaȝ generaliter capti dicit: est facultas ꝓpinqua assumēdi res ꝰm iura vel leges rationabiliter institutas. Iteȝ in descriptiōe iuris est facultas ꝓpinqua cōueniēs alicui ꝰm dictamen prime iusticie. Dicēduȝ ꝙ illa clausula ponit ad maiorē explicationeȝ nec illa additio inducit nugationē q̄n tollat p illā regulā. Equales geminis ꝛc.

Tertia conclusio. descriptio possessionis posita videt aliq̄liter bona. probatur p conditōes bone descriptionis: soluēdo argumenta possibilia contra eam fieri. ꝛ declaratur per singulas clausulas. Primo eni dicit detētio: q̄ ponitur loco generis: ꝛ hoc cōgrue. q: ꝰm iura possessio dicit quasi pedum sessio vl' positio. Secūdo dicit corꝑis et animi. id ē illa detentio non debet tm̄ fieri corpore ȝ etiam animo. ꝛ ecōtra. nam si corporaliter rem aliquā cōprehenderē: si nō id agerem ex animo volendi eam possidere: non esset illa detentio dicēda possessio. Vñ animalia irrationalia eo ꝙ animū possidendi nō habēt: nō acquirūt possessionē rei nec dormiētes: nec furiosi acq̄rere possunt possessionem: lȝ acquisitā per eos tēpore quo ratione vtebant retineant. Similiter ecōtra si rem aliquā apprehēderē solo animo: puta q̄ȝtū in me esset vellē eā tenere: nec tamē corporali actu eam contingerem nec contigissem per me vl' p alium: modo quo nata est acquiri possessio: non dicerer illaȝ rem possidere vel acq̄sisse possessionem. Ter-

tio dicit rei corporalis. quia ſm dños iu-
riſtas incorporalia non poſſidentꝰ niſi ge-
neraliter vel large loquẽdo: ſed quaſi poſ-
ſidentꝰ. Exemplũ vt ius ꝑcipiendi annuũ
cenſum vel redditũ eſt quid incorporale.
Quarto dicitꝰ iuris adminiculo iteruenẽ-
te. quia ꝗuis aliqꝗs inſiſteret alicui rei cor-
pore ꝛ animo: ſi tamẽ non habet iuris ad-
miniculũ: ſic ꝙ habeat ius ei ſic inſiſtendi
non dicitꝰ poſſidere. Unde ſi ius ei obuiet
vel non aſſit: non dicetꝰ poſſidere. ꝛ hoc ali-
quãdo eſt ꝓpter rem ipaz: vt ſi res ipa ſit ſa-
cra. hec enim nec ab ignorãte nec a ſciente
poſſidetꝰ. Cõtra illã deſcriptionẽ quam
ponit dñs Hoſtienſis ꝛ fuit data ꝑ Azonẽ.

Primo arguitꝰ ſic. predia vocantꝰ
poſſeſſiões. ꝛ tñ illis nõ
cõuenit illa diffinitio. qꝛ nõ ſunt detentio-
nes rei corporalis. qꝛ ſunt met res corpo-
rales detente ꝛc. Rñdetur poſſeſſio aliqñ
capitꝰ materialiter ꝓ materia circa quã ver-
ſatur poſſeſſio. ſcꝫ ꝓ re poſſeſſa. ꝛ hoc mo-
do ꝑdia ſunt poſſeſſiones. ſed ſic nõ diffi-
nitur hic. Alio modo formaliter ꝓ quodã
iure qđ quis hꝫ circa ꝑdia vꝉ alias res cor-
porales. ꝛ ſic diffinitur hic.

Scđo arguitꝰ. ſi poſſeſſio eſt quedã
ſpecies iuris vt iam ꝛ in ꝑce-
dẽti ꝗſtione dictũ eſt. igitꝰ ꝓ ſuo genere de-
bet poni ius. non igitꝰ detentio. Rñdetur ĩ
deſcriptione formali debet poni genus ꝓ
prima ꝑte diffinitionis. ſed in cauſali non
oportet. hic autẽ eſt deſcriptio cauſalis ſeu
ꝑdicatio cauſalis cum dicitꝰ eſt detentio. et
reſolui debet in formalẽ hoc modo. id ẽ eſt
ius quoddã qđ acquiritꝰ ꝑ detentionẽ: ꝛ il-
lud ius derelinquitꝰ in detinẽte ꝑdicto mo-
do: etiam ceſſante corporali detentione. ꝙ
enĩ nõ ſit formalis ꝑdicatio: ꝓbatur. quia
tunc ceſſante detentione fienda corpore et
animo: ceſſaret poſſeſſio. ſicut ceſſante ani-
mali ceſſat homo. conſequẽs eſt falſum. qꝛ
poſtꝗ̃ accepi poſſeſſionẽ domꝰ ꝑ corpora-
lem actum etiã animo factũ circa domũ: ſi
poſtea corporaliter eidem nõ inſiſtam: nõ
ideo perdidi poſſeſſionẽ. imo adhuc dicor
habere poſſeſſionẽ vel eſſe in poſſeſſione
domus. alꝛs quis infinities perderet et re-
acquireret poſſeſſionẽ eiuſdẽ rei. Ex autẽ
formali ꝑdicatione ſit quoddam ius: oſtẽ-
dũt alie deſcriptiones poſſeſſiõis ab aliqꝗs
date. Scđa ergo eſt quã dedit Johẽs
dicens. poſſeſſio eſt ius quoddã rem reti-
nendi ſibi. Tertia quã dedit Azo in pri-
mis annis ſtudij ſui eſt: ius quoddã ꝗ ꝗs
rem corporalem vere vel interꝑtatiue ſibi
habeat. Quarta quã dedit Jacobus đ
Aretio eſt ius quoddã queſitũ ex corpora-
lis rei apprehẽſione corpore ꝛ animo ꝛ iuris
adminiculo concedente. Quinta ẽ Bar.
ꝛ eſt ius inſiſtẽdi rei non ꝓhibite poſſide-
ri. Et ĩ hoc quod dicitꝰ inſiſtẽdi. diſtinguitꝰ
poſſeſſio a dominio ꝛ ab vſufructu. Nam
dominiũ eſt ius vendicandi ꝛ diſponendi
de re ad libitũ. Similiter per ħ diſtingui-
tur ab vſufructu. quia ille eſt ius vtendi ꝛ
fruendi. Inter illas autẽ deſcriptiones
prima eſt cauſalis ꝛ exprimit modum per
quẽ diffinitũ acquiritꝰ. non autẽ dicit quid
formaliter ſit. Alie autẽ ſunt formales di-
cẽtes quid ſit formaliter ꝛ quiditatiue poſ-
ſeſſio. quia dicũt ꝙ ſit quoddã ius. Et ꝗr-
ta ex illis dicit tñ in generali ꝗd ſit forma-
liter poſſeſſio: quia dicit tantũmodo ipã
eſſe ius ꝛ vnde cauſetꝰ. ſed nõ dicit effectũ
illius iuris qui effectus eſt terminꝰ in quẽ
terminatꝰ ius: ſicut relatio terminatꝰ in ſuũ
terminũ. ſed alie quattuor etiã exprimunt
effectũ ꝛ terminũ eius. quia illđ ius habet
ꝓ effectu et termino: ħ ꝙ eſt inſiſtere rei: lꝫ
non exprimant oĩes effectus eiuſdẽ. Eſt
enĩ alius effectus illiꝰ iuris: ſcꝫ poſſeſſiõis
ꝙ ipm natũ eſt inducere acquiſitionẽ do-
minij. ꝛ eorũ que ex eo ſequuntꝰ. Item aliꝰ
ꝛ tertius eſt ꝙ ipm natũ eſt ꝓducere inter-
dictum qđ ꝓ recuperanda poſſeſſione da-
ri cõſueuit. Illos igitꝰ effectus ſimul acci-
piendo poſſet dari talis deſcriptio ꝗ dice-
ret formalem rationẽ ꝛ quiditatiuã poſſeſ-
ſionis vna cũ cauſa ꝑ quã cauſatur ꝛ cum
effectibꝰ ꝓcedẽtibꝰ ab ipa poſſeſſione. ꝛ di-
ceretꝰ ſic. eſt ius rem corporalem habendi:
retinendi ac eidẽ inſiſtendi: natũ inducere
acquiſitionẽ dominij ꝛ eorũ que ex eo ſe-
quuntꝰ: natum etiã ꝓducere quoddã inter-
dictum qđ ius acquiritꝰ ꝑ detentionẽ cor-
pore ꝛ animo factam iuris adminiculo cõ-
currente. Et non dico ſpecifice quale in-
terdictũ introducat. qꝛ tunc oporteret ad-
dere qđ ꝓ recuperanda poſſeſſiõe dare cõ-
ſueuit. ꝛ ſic nomẽ diffiniti poneretꝰ in diffi-
nitione qđ eſſe non debet ꝗ defectus eſt in

quinta diffinitõe q̃ fuit Bart. Dixi aũt notãter in ↄclusione tertia ꝙ illa descriptio est aliqualiter bona: non autẽ omnimode quia lꝫ dicat quomodo causetur non tamen expresse dicit quid sit formaliter. ꝛ dato ꝙ implicite velit ꝙ sit ius causatũ ex ipa detentione: tñ non dicit qui sint effectus vel act⁹ illi⁹ iuris ꝑ quos h̃ ius distingueretur ab aliis specieb⁹ iuris: ideo nõ est omnino bona. sꝫ ẽ q̃dã notificatio. Vñ peritissimi nesciuerũt diffinire eaꝫ. vt dicit glosa quedam iuris ciuilis. Unde ꝛ oĩs diffinitio ĩ iure ꝑiculosa ẽ vt dicit iurisconsult⁹.

Tertio arguitur. si descriptio eẽt bona: sequeret ꝙ cum cessarem a detentiõe corporali alicu⁹ rei mee desineret possessio mea eiusdẽ rei. ↄsequẽs est falsum. sequela tamen patet. quia cessãte genere diffiniti cessat diffinitũ. falsitas cõsequẽtis patet. qꝛ tunc quotiẽs recederẽ corporaliter ab agris meis. perderẽ eorũdem possessionẽ. Scdõ ꝓbatur eadẽ falsitas. Nam ẽm dños iuristas possessio ciuilis solo animo retinet: etiã cessante corporali apprehẽsione. Patet itaq̃ solutio ad hoc argumentũ. qꝛ ꝓbaret ꝓpositũ suũ: si diffinitio intelligeret ꝑ ꝑdicationẽ formalem: non autẽ si ꝑ ꝑdicationẽ causalẽ. Naꝫ in descriptione vel ꝑdicatiõe causali non oportet ꝙ cessante ꝑdicato cesset subiectũ vt si dicaꝫ. vox ẽst repercussio aeris ꝛc. Naꝫ ipa vox aliq̃diu manet: cessante repercussione aeris ꝛc.

Quarto arguit. fur ꝛ raptor habent possessionẽ rei furate ꝛ rapte. et tamẽ tali possessioni cõuenit diffinitio illa. igit est mala. Maior ꝓbatur. quia si iste cuius fuit res rapta vel furata: ꝓpria auctoritate vi accipiat eam de manib⁹ furis vel raptoris: furi vel raptori sic spoliato est añ oĩa restituenda res accepta: vt patet extra d̃ restitutione spoliatorũ. in litteris. ꝛ. ff. de vi ꝛ vi armor. l. ij. §. qui a me qd̃ nõ eẽt: si nõ habuisset possessionẽ rei. Minor ꝓbatur quia talis detentio non habet iuris adminiculũ. imo ius resistit tali detẽtioni. Respondet maior est neganda saltem de possessione ꝓ̃ꝯe dicta. ꝛ illa hic diffinit. sꝫ habet quandã detentionẽ iniustam illi⁹ rei. et hec est nuda detẽtio facti ꝛ nõ iuris. Ad ꝓbationem dicenduꝫ ꝙ hoc non est ex eo ꝙ iura velint dicere furem vel raptorem habere ꝓ̃ꝯe dictam possessioneꝫ talis rei: sed hoc est statutũ in odium spoliantiũ ꝛ auferentiũ violenter res suas dominib⁹. ꝛ etiaꝫ qꝛ nemo potest eẽ iudex in causa sua. ideo rem furtiuã non debeo a fure recipere nisi auctoritate iudicis corã quo ostẽdaꝫ rem eẽ furtiuaꝫ. Unde ẽm ꝙ dicit decretalis allegata. ex litteris: hoc fuit introductũ ẽm iuris rigorẽ cõtra iuris equitateꝫ q̃ quãdoq̃ ꝑfertur rigori vt ibi dicit glo. et ideo dicit Innocẽti⁹ in eadẽ decretali ẽm opinioneꝫ ꝓbabilem multorꝫ si constaret tunc ꝑ suaꝫ ↄfessionẽ ipm eẽ ꝑdonem: vel constaret de ꝓ̃ꝯetate rei: eẽt predoni restitutio denegãda. ꝛ hoc ideo. quia vere nũq̃ possedit: nec naturaliter nec ciuiliter. sed solum habuit detentionẽ iniustam eius. Nec etiã ista cõstitutio scꝫ ꝙ predo vel fur est restituẽdus si sit spoliatus re furtiua vel rapta: est ↄstitutio legis diuine nec naturalis. sꝫ ẽ positiua vt vult Joh. ger. in tractatu de vnitate ecclesiastica ↄsideratione. xiij.

Quinto arguit. si diffinitio ꝑ ꝑdicationẽ causalẽ intelligeret: tũc ad acq̃sitionẽ possessionis req̃reretur ꝙ volens possidere: corporaliter apprehenderet rem taleꝫ. consequẽs ẽ falsũ. Nã si claues celle vinarie vel horreorum mihi tradideris coram cella vel horreo: vendẽdo vina vel merces q̃ sunt ibi: tradita videt possessio per clauiũ traditionẽ ẽm dominos iuristas: etiã si nõ apprehẽdaꝫ illas res corporaliter. ita in quibusdã aliis posset exemplificari. Respõdet. res quarꝫ q̃s acquirit possessionẽ sunt duplices. quedã sic se habent ꝙ anteq̃ earuꝫ dominiũ atq̃ possessio acquirit: in nulli⁹ dominio sunt nec exigit ad earum possessionẽ vel dominium acquirendũ volũtas tradẽtis. vt sũt gẽme ĩ litore maris ꝛ aues in aere. ꝛ illarꝫ possessio nõ acq̃rit sine corꝑali apꝑhẽsiõe earũdẽ. Vñ ad h̃ ꝙ acq̃rerẽ possessionem talis gẽme vel auis: non sufficeret ꝙ eã vidissem vel aliũ actũ exercuissem circa eaꝫ: si nõ eã corꝑaliter apꝑhẽderẽ. Silr si sũ in turri: ꝛ video rem aliquã que ẽ ꝓ derelicto habita: nõ acquiro ꝑ aspectũ oculorꝫ possessionẽ ei⁹. Alie sũt q̃ sic se habẽt ꝙ anq̃ earũ dñiuꝫ seu possessio acquirit: sũt ĩ alicu⁹ dominio: ꝛ exigit volũtas tradẽtis vt cum

mihi vendis domū vel agrum. ⁊ illarū rerū possessio potest acquiri aliquando sine corporali apprehensione vt pbat argumētum: non tamē sine corporali actu. Naz et clauiū receptio lz non sit corporalis apprehensio rei vendite in cella vel horreo: ē tamen actus corporalis. Modo in diffinitione pdicta cuz dicit. est detentio corporis debet capi detentio corporis vt se extēdit ad actum corporalē: etiaz si nō sit corporalis apprehensio manib9 vel pedib9. Vñ nota q res de isto scdo genere possunt acquiri quinqz vijs sine corporali apprehensione. Primo visu. Nā si mihi rem tuā vēdideris que in cōspectu sit ⁊ p aspectū oculorum me possidere iusseris vel pcuratori meo pcipio tradendā cum in conspectu sit vel custodem apposuero: q̄uis corporaliter non apprehendā: tamē possessionem acquiro. Scdo venditiōe rei. puta cōmodasti mihi rem tuā vl' pignore obligasti vl' deposuisti penes me ⁊ ipam mihi vendis: tūc eo q pateris meā eē: videt illa res mihi tradita ⁊ q ego acquisiuerim possessionem ei9. Tertio clauiū traditione: vt deductum est in argumento. Quarto cartarum traditione. puta si vēdidisti mihi mācipia ⁊ tradis mihi instrumēta mancipiorum. id ē cartas in quib9 continet qualiter mācipia emisti: habeo possessionem mancipiorum. Quinto si scienter conduco mea scz constituendo me possidere noīe tuo cui vēdo nec eni causam possessiōis mihi muto. sed desino possidere ⁊ aliū ministerio meo possessorem cōstituo. is eni possidet cui9 noīe possidet. De istis vide diffusi9 i sūma Hostieñ. in titulo de causa possessionis.

Questio. XV.

Vtrū dominia rerum ab initio iuste distincta possint in alios a pmis dominis transferri ⁊ quot modis. Questio vnū supponit et duo querit. supponit eni q dominia rerū fuerūt ab initio iuste disticta ⁊ illud patuit. q. ix. ⁊. xj. et intelligit illud ab initio: nō simpliciter sed post lapsum humani generis. hoc supposito querit duo Primo an si q̄s habeat dominiū alicui9 rei distinctuz. hoc ē p appropriationez: sic q res sit soli9 ei9: possit iuste fieri q alius incipiat habere dominiū distinctū illi9 rei ⁊ prior dñs desinat eē eius dñs. Scdo q̄rit: dato q iuste fieri possit q̄t modis id fieri possit. Solutio q̄stiōis stat i q̄ttuor pclusionib9 ⁊ vno correlario.

Prima pclusio. dominia reruz distincta possunt iuste a pmis dominis trāsferri in alios. pbatur: qr si non: maxime pter sequens argumētum Illorum dominiorum translatio nō potest fieri iuste: quorum trāslatio nō potest eē sine iniusta cessatione eorūdē. sed dominiorum distinctorum a pmis dominis i alios trāslatio: nō pōt fieri sine iniusta cessatiōe eorūdez. igit talis trāslatio nō pōt fieri iuste. Maior nota: minor pbat. qr si q̄ habet disticta dominia rerum aliquarum: iuste dominat illis reb9. igit nō possūt cessare ab illa iusta dominatiōe nisi iniuste. qr iustū nō tollit nisi p suū ptrariū puta p iniustū. Sed h argumētū nō obstat. nam pcessa maiore negat minor. Et ad pbatōez pcedit antecedēs: ⁊ negat psequētia. nam a iusta dominatiōe pōt q̄s cessare volēdo ampli9 nō dominari tali rei. modo volēti non fit iniuria. igit q ali9 dominet illi rei cui pri9 ali9 iuste dominabat: fit sine iniusticia Ad pbatōez cōsequētie cū dr: iustū nō tollit nisi p ptrariū scz p iniustū Dicēdū dupliciter. Primo aliq̄d eē iustū pōt intelligi duplicit. Uno modo q sit debitū: sic q q̄s teneat ad illd: ⁊ si h modo q̄s dominaret alicui iuste. id ē q teneret ei dominari: nō cessaret a dominio nisi iniuste. ⁊ h modo iustū nō tollitur nisi p ptrariū. Alio modo aliq̄d esse iustū idem est qd eē licitū: sic q illd est iustū me facere qd mihi licitū ē facere. ⁊ hoc modo qd mihi est iustū: pōt cessare mihi eē iustū sine iniusticia: puta si ē tale iustū cui renūciare possum ⁊ tale est h qd ē me dominari aliquib9 reb9. quia est mihi licitū eis dominari. ⁊ licitū ē mihi etiā eidez dominio renūciare. ⁊ sic cessat illd iustum sine iniusticia que sit in ipa cessatione vel abdicatiōe dominij. Uel scdo dicendū ad pbationem psequētie q etiam in cessando dominari rei cui pri9 iuste dominabar: nō cessat tale iustum dominiū nisi p iniustū: nō quidem iniusticia que sit in cessatiōe quasi me cessare sit iniustū: sed iniusticia que est in dominari: puta si post cessationem adhuc eidē rei vellem dominari: illud dominari

esset iniustū ⁊ sic ad iustum dominari succedit iniustum dominari. sicut ad vnū contrariorum succedit reliquū.

Scda conclusio. duob⁹ modis pōt fieri iusta translatio dominiorum a p̄mis dominis i alios. probat̃. qꝛ potest fieri auctoritate priuata scꝫ ipi⁹ imediati domini dominātis sup rem ⁊ auctoritate publica scꝫ legis vel legislatoris. Primum pbatur. nam si non auctoritate priuata scꝫ ipsius imediati domini rei posset fieri iusta translatio dominij de se in aliuꝫ. hoc esset ꝓpter aliquod illoruꝫ quattuor scꝫ aut quia fieret iniuria primo domino cedenti dominio: aut secūdo domino recipiēti dominiū: aut ipi rei transferende: aut legi superioris phibentis primo domino cessionem ⁊ translationem dominij et phibentꝫ secūdo domino receptionē. Modo stat ꝙ nullum illorū quattuor habeat locuꝫ. igit̃ poterit iuste fieri translatio dominioruꝫ a primis in alios auctoritate priuata. Maioꝛ pbatur. quia non videtur alia via vel ratio ob quā nō deberet posse auctoritate priuata imediati domini fieri iusta translatio dominioꝝ. Minoꝛ pbatur inductiue i omnibus quattuoꝛ. naꝫ stat ꝙ imediatus domin⁹ rei velit amplius se non esse dominum illius rei: sed aliuꝫ. Similiter stat ꝙ non fiat iniuria rei transferēde. nam tūc fit iniuria alicui: cum illud sibi fit: qđ sibi nō iure fit. sed si domin⁹ rei eandem transfert in alium: nō fit illi rei nisi id qđ iure fit. nā eoipso ꝙ quis est domin⁹ rei habet ius circa eam. ⁊ si est simpliciter domin⁹ illi⁹ rei: habet ius circa eam: non solum vtendi ea sed etiā eā transferendi in dominiū alteri⁹. Similiter stat ꝙ secūdus in quē vult trāsferre consentiat in hoc ꝙ ipse incipiat esse domin⁹ eiusdem rei. modo volenti non fit iniuria. Similiter stat ꝙ nulla lex superioris phibeat primo domino facere talē abdicationem dominij a se et translationem eius in alterū. nec secūdo domino receptionem. nam stat ꝙ talis abdicatio: translatio ⁊ receptio sit vtilis vtri𝔮 et reipublice. cur ergo tūc phiberet eam lex que vtilia phibere nō debet. Sec⁹ vbi lex superioꝛ rationabiliter phiberet p̄mo domino abdicationem dominij vel alteri receptionē eo ꝙ talis abdicatio vel alterius receptio eēt nociua reipublice vel saltem phiberet modum trāsferēdi eo ꝙ primus vellet trāsferre in scdm translatiōe iniqua: qualis fit in contractib⁹ iniquis vt in vsurarijs ⁊ symoniacis. Scdo pbatur illud idē de auctoritate p̄uata sic. qꝛ quādo aliqua res trāsfertur de vno in alteruꝫ p contract⁹: transfert auctoritate priuata. Modo res pōt transferri per contract⁹ iustos. igit̃ translatio rerum potest iuste fieri auctoritate priuata. Maioꝛ est nota saltem sic intelligēdo ꝙ lꝫ tali translationi assistat etiā auctoritas publica: puta legis vel legislatoris approbantis tales contractus: tamē nō fit talis trāslatio per solam auctoritatē publicam: quo modo fit in prescriptione ⁊ vsucapione vt patebit. sed etiam cōcurrere debet volūtas priuata contrahentiū. Sic igit̃ intellecta maioꝛe ipa patet sic. Quia qđ fit volūtate priuatorū hominuꝫ: dicit̃ fieri auctoritate priuata. modo translatio facta p contract⁹ fit voluntate priuatorū hominum. igitur. Scdm autēꝫ scꝫ ꝙ auctoritate publica iuste fieri possit translatio talis. probatur sic quia a principio ante𝔮 essent distincta dominia rerū: ita ꝙ null⁹ habebat ad hec aliquā rem sibi ꝓpriam. sed quelibet res erat omnib⁹ cōmunis: iuste potuit auctoritate publica scꝫ legis vel legislatoris cōcedi distinctum dominiuꝫ alicui⁹ rei vni homini ita ꝙ talis cepit eē prim⁹ domin⁹ illius rei ⁊ hoc p appropriationē qua alijs seclusis sibi soli applicata fuit illa res ⁊ h̄ iuste: non obstante ꝙ illa res fuisset prius omniū aliorū hominū. nec obstāte ꝙ ille homo pri⁹ nun𝔮 fuit domin⁹ illi⁹ rei p appropriationem. Hoc antecedēs assūptū satis patuit supra. q. ix. ⁊ xi. igit̃ et postea potuit et pōt iuste fieri auctoritate legislatoris p̄ncipis vel legis ꝙ p̄dictus primus dominus rei cadat a dominio sibi concesso per legeꝫ. ⁊ ꝙ alius auctoritate eadeꝫ incipiat esse dominus. tenet cōsequentia. quia eadē est ratio ad iustificandum vtrū𝔮. ꝙ eni primuꝫ fuit tan𝔮 licitum iustificatuꝫ: fuit ex eo ꝙ omnes hoies (quib⁹ oēs res erāt cōmunes) sponte se subiecerunt vel iusta lege naturali fuerunt subiecti alicui p̄ncipanti legislatori in quē at𝔮 in cui⁹ legem consenserunt: vel cōsentire tenebāt̃: qua lege ipe aliquas ex illis rebus appropriauit aliquib⁹

seclusis alijs ab earūdē vsu: ꝛ ecōtra alijs alias. igit̄ eadem ratione si nunc idē legislator ex causa rationabili sua lege rationabili ꝛ iusta auferat eas a primis ꝛ cōcedat eas alijs: poterit id iuste fieri. Modo stat ꝙ habeat iustā legem iuste auferentē eas a primis: ꝛ concedentē eam alijs vt pbabo: igit̄. ratio ē eadē vtrobiqꝫ. Exemplū autē de translatione dominiorū a primis in alios auctoritate publica patebit in sequenti conclusione. Est igitur

Tertia conclusio. trāslatio dominij rei de eo cōtra quē prescribit̄ vł vsucapit̄ in pscribentē ꝛ vsucapientē legitime: scꝫ seruatꝭ cōditionibꝫ seruandis ē iusta. Exemplū. vt si tu es dominus alicuiꝰ rei imobilis: et ego eandē rem pscribo seruatis singulis cōditionibꝫ: puta quattuor requisitis ad legitimaꝫ pscriptionem scꝫ quia p tempus a lege diffinitū cōtinue ipsam possideo bona fide et titulo iusto. et res est pscriptibilis: tunc tu cadis a dominio eiusdē rei. ꝛ ego incipio eiusdē esse dominus. Unde pscriptio est acqsitio dominij rei imobilis p continuatiōeꝫ possessionis tēporis a lege diffiniti. id est p tempus a lege diffinitū. Et capio h̄ dominiuꝫ large pro iure vt acceptū fuit in pma qstione. nō enī curo hic an pscribēs acquirat in re prescripta dominiū directuꝫ qđ est pprijssime dominiū vel solum vtile vt quidam volunt s̄m diuersitatem pscriptionis. Nec video quomodo nō potuerit lex imperialis trāsferre rem talem in aliū etiā quo ad directum dominiū ꝛ priorem dominū exuere prorsus omni dominio. vt sic magis fieret pax ppter quaꝫ est pscriptio adinuenta. magis autem potest fieri pax quādo prorsus nullum dominiū apud piorē dominū remanet. Secundū exemplū. si sis dominꝰ alicuius rei mobilis: ꝛ ego eandē (seruatis cōditionibꝫ seruādis) vsucapiam: tu cadis a dominio illius rei. ego vero incipio eē dominus eiusdē: ibi vtraqꝫ trāslatio est iusta. probatur. quia illa trāslatio fit auctoritate legis. q2 legislator statuit ꝙ pscribēs ꝛ vsucapiens rem seruatis singulis conditionibus requisitis ad pscriptionem ꝛ vsucapionem legitimā sit completa prescriptione ꝛ vsucapione dominꝰ illius rei ꝛ alius precedēs cecidisse debeat a dominio. ꝛ si legislator potuit talem legem ferre tunc translatio erit iusta. Modo legislator potuit talem legem ferre: vt patebit in quarta ꝯclusione. igitur talis trāslatio erit iusta. Secundo pbatur eadē conclusio. quia si non esset iusta: maxime quia nō fieret cum consensu primi domini cōtra quē prescribitur vel vsucapitur. sed hoc nō obstat. Primo quia talis translatio fit cuꝫ consensu eius p tanto. quia ex quo consensit in principē legislatorem in hoc ꝙ potuit sibi statuere leges iustas: consensit etiam virtualiter in legem predictam priuātem eum dominio ꝛ concedentem illud alteri. Secūdo q2 si non fiat cuꝫ consensu saltem formali ꝛ specifico de illa translatiōe: tñ ppter hoc non fit sibi iniuria: al's nec iuste quis ppter delicta sua posset priuari aliquo temporali: nisi eo consentiente formaliter et specifice de illa pena: quod est falsum. cum pena sit de noluis. sequela tamē pbatur. quia in pposito ꝙ is cōtra quem pscribitur priuat̄ dominio rei sue per legem predictā ē. quia deliquit per negligentiā: ꝛ in penam illius delicti priuatur re sua.

Quarta conclusio. legislator potuit licite talem legē statuere scꝫ prescribens rem imobilem vł vsucapiens aliquam rem mobilem seruatꝭ debitis conditionibus: incipiat esse dominꝰ eiusdem rei completa pscriptione vel vsucapione: atqꝫ is cuius res priꝰ fuit desinat esse dominꝰ. Probat̄: illud potest iuste statui a principe vel legislatore: qđ est necessarium ad pacificam subditoruꝫ conuersationem. sꝫ predicta lex est huiusmodi. igit̄. Minor probat̄. quia nisi seruaretur predicta lex puta ꝙ is contra quem quis prescribit non caderet a dominio rei prescripte: imo nihilominꝰ maneret eiꝰ dominꝰ q̄ntūcunqꝫ longo tēpore eam neglexerit et eam dimiserit in manu alterius: fierent lites innumerabiles vel odia plurima. naꝫ primꝰ dominꝰ vł heres eiꝰ posset talem rem post q̄ntūcunqꝫ tempus repetere. ꝛ cū valde difficile: imo q̄si impossibile eēt pbatiōes sufficientes adducere: etiā esset valde difficile vel īpossibile primo dño iusticiā ministrari nec res sibi debita posset sibi reddi. nec iniustus possessor vł detentor euici. ꝛ sic non solū generarent̄ odia inter primū dominū

z secūdum. sed etiā₃ periclitaret iusticia et iniusticia impurgata remaneret. z per consequens pax in republica turbaret. Scd̄a ratio. pnceps legislator iuste potuit et pōt priuare aliquē dominio rerū suarū si talis cōmisit vl' cōmittit delictū qd̄ ē dānosum reipublice. z idē pōt illd̄ dominiū ꝯsequēter applicare alteri homini. Sed ille ꝯtra quē ꝗs pscribit vel vsucapit rem alienam cōmittit illud qd̄ ē dānosum reipublice. ergo pnceps legislator iuste potuit p legem priuare talē dominio rei. z illud idē dominiū assignare alteri puta pscribēti vel vsucapienti. z sic p ꝯsequens ꝯclusio vera. maior nota: minor pbat. qꝛ is cōtra quē ꝗs pscribit est negligens circa res suas imobiles: nō colēdo eas. z is ꝯ quē ꝗs vsucapit ē negligēs circa res suas mobiles nō capiendo fruct⁹ z vtilitates p se vel alium ꝙtū₃ ē in ipo ex eis. Modo dānosū ē reipublice nō coli res imobiles cū ex earū cultura puenire debeāt ea ꝗ humano vsui sūt necessaria z accōmoda. silr̄ z dānosum est reipublice ꝙ ꝗs nō vtit rebꝫ suis mobilibus ex ꝙꝝ vsu posset (si ipe vel ali⁹ vteret) puenire multiplex humana vtilitas. Scd̄o pbat eadē minor. qꝛ is ꝯ quē pscribitur vel vsucapit: negligēdo res suas ē causa ꝙ crescit materia litigiorū turbantiu₃ pacem reipublice. qꝛ ex sua negligētia alius ꝗ pscribit vel vsucapit rem: credit rem nō eē alterius: sed suā: z sic ꝯtēdit illam retinere. ecōtra alius lꝫ neglexerit rem suā non vult pdidisse eam. z sic erit lis contraria paci. ergo cōmittit delictū dānosum reipublice.

Correlariū tertie z quarte cōclusionis est ꝙ is qui seruatis cōditionibꝫ requisitis ad legitimā pscriptionem vel vsucapionem pscribit vel vsucapit rem aliquā: nō tenet illa₃ rem restituere etiam in foro ꝯscientie. pbatur. qꝛ talis est iuste factus ver⁹ dn̄s illius rei ea lege sibi assistente ꝗ habet rerū dominia trāsferre. Modo qui est ver⁹ dn̄s rei z iuste factus ē talis dn̄s lege sibi assistente ꝗ habet rerū dominia transferre non tenet restituere illam rem etiam in foro ꝯsciētie modo sic est hic. Dixi notāter in maiore: iuste fact⁹ domin⁹ illi⁹ zc. Itē ea lege si zc. ppter vsurariū qui fm aliquos etiā fit verus domin⁹ incrementi vsurarij. sed nec fit iuste dn̄s ei⁹: nec lege pdicta sibi assistente imo resistente lege saltem diuina.

Questio. XVI.

Utrum descriptio cōtractus sit bona qua dicit. est vltro citroꝗ obligatio. Et ponit hec descriptio in. l. labeo. §. contract⁹. ff. d̄ verbo. signifi. Solutio questionis stat in vna distinctione z quattuor ꝯclusionibꝫ.

Distinctio est hec. Cōtract⁹ accipit tripliciter. Primo pprie quo modo de eo ponit pdicta descriptio. z ē sensus talis. Contract⁹ est quoddā factū (nam contract⁹ consistit i facto) seu est ꝗdam actus ex quo actu vel facto orit obligatio ex vtraꝗ pte. hoc modo emptio: venditio: locatio: ꝯductio z societas sunt contract⁹. Nā si emo a te equū obligatus sum ad dandū tibi pciū z econtra tu qui mihi vendidisti obligat⁹ es mihi ad tradendū equū. si tn̄ non tradas: obligatio succedit ad interesse illius ꝯtract⁹: saltem ad iteresse intrinsecū. Silr̄ si cōduxi a te domū: ego obligor ad dandu₃ tibi mercedem que locagiū dicit: etiā si non intrarem nec inhabitarē eam. z econtra. tu qui mihi eam locasti teneris mihi ad patiendum me inhabitare: aut qd̄ mea interest soluere. Similiter si cōtraxi tecum contractu qui dicit societas z ego emi merces: tu vero penitētia ductus nō vis cōmunicare mecum in illis bonis. ego habeo actione₃ cōtra te ex contractu societatis. z sic tu mihi obligaris. z econtra in casu quo velles cōmunicare mecu₃: ego obligarer tibi. Et hoc modo donatio: mutuatio z stipulatio non sunt contractus: vt patebit in secūdo membro distinctionis. nec etiam cōmodatio si est impleta: est hoc modo contractus vt patebit ibidem: lꝫ quādo est incompleta sit hoc modo contract⁹ Secūdo modo capit improprie. z sic est factum vl' act⁹ ex quo oritur tm̄ ex vna pte obligatio: seu i quo tm̄ vna pars obligat. hoc modo donatio: mutuatio: z stipulatio sunt ꝯtract⁹ z nō pmo modo. nam cū tibi dono equū: tu mihi nō obligaris obligatiōe ciuili scꝫ ex qua oritur actio. nec etiā es mihi obligat⁹ obligatiōe naturali: et hoc potenti que scꝫ nata sit pducere actionem: lꝫ sis mihi obli

gatus obligatione naturali simplici scz ad gratitudinē que obligatio est impotēs ad pariendum actionē. sed ego qui donaui tibi: sum obligat⁹ ad tradendum tibi rem: ⁊ hoc si donatio incepit a ꝓmissione. sec⁹ qñ incepit a traditione: ita q donādo mox tibi tradidi rem quā donare volui: tunc eni tradita tibi re: nulla sū tibi obligatiōe obligatus. Item ego q donaui tibi teneor tibi qñq; d̄ euictione rei donate. vt si tu qui es donatari⁹ fecisti magnas expensas i re donata ⁊ euincit̄ a te. ⁊ hoc si ego dolū cōmisi donando eam tibi: puta sciebam rem illam eē alienā. Similiter si ego mutuaui tibi centū: ego tibi nō obligor. sed tu mihi Vñ stipulatio est interrogatio precedens ⁊ responsio sequens in continenti. vt si tu interrogas me dicēs: ꝓmitti mihi dare cētuz et ego incōtinenti respondeā: ꝓmitto iam ego feci tibi stipulationē. sec⁹ si non in cōtinēti respōdissem. sed ad alia diuertissem et postea tibi respōdissem dicēs ꝓmitto. tūc eni non ē stipulatio. Tertio mō accipit̄ mag̃ improprie. ⁊ sic est act⁹ vel factū ex q ex nulla pte orit̄ obligatio. sꝫ post⁹ obligatio facta dissoluit̄. H modo illa duo sūt cōtract⁹. scz translatio nudo pacto facta. ex q trāslatione nō agit̄ ad interesse ante implementū ꝯditionis Itē ⁊ liberatio p acceptilationē. Exemplū scd̄i vt si ego sum obligatus ex stipulatiōe ⁊ dicam tibi: vis acceptum habere q soluerim tec tu dicas acceptum habeo. illd̄ vocat̄ acceptilatio quia liberatus sum ab obligatiōe: per hoc q tu acceptū habes me soluisse tibi. vnde acceptilatio est imaginaria solutio. et per illaz soluit̄ obligatio qua ego eram tibi obligatus. ⁊ lꝫ obligatione illa soluta: ibi oriatur alia obligatio qua scz tu obligaris ad non agendū contra me ex stipulatione p̄cedenti: tamē acceptilatio principalius respicit priorem obligationē ad dissoluēduz q̄ʒ ad pariendū illam sequentē. Sic etiam transactio soluit p̄cedentē obligationē quā p̄ncipaliter respicit lꝫ inducat nouam q̄ alter transigentiū obligatur ad non agendū ratione p̄cedentis obligationis ꝯtra alterū.

Prima conclusio. predicta descriptio stantib⁹ duab⁹ conditionibus est bona. Prima q cōtractus capiatur ꝓprie. Secūda q sit p̄dicatio causalis non formalis cum dicit̄. contractus est obligatio. ꝓbatur: quia tūc conuenit omi contenso sub diffinito. ⁊ sic de alijs conditionibus.

Secūda conclusio. quecūq; p̄dictarum conditionū desit: descriptio nō eēt bona. Nam si ꝑma desit nō cōueniet omi contento. quia nec donationi nec mutuationi nec stipulationi in quib⁹ non est obligatio ex vtraq; parte ⁊ tamē illa sūt contractus si non ꝓprie capiat̄ contractus. Et si secūda desit illa est falsa: contractus ē obligatio. Naz nullus effectus p̄dicatur formaliter de sua causa. modo obligatio ē effectus contract⁹. quia obligatio nascit̄ ex cōtractu sicut filia ex matre. ⁊ ꝯsequēter ex obligatione nascit̄ actio. ⁊ sic actio est neptis ipsius contractus.

Tertia conclusio. alia dat̄ descriptio contractus a Joh. de gersona. cancel. parisieñ. in tractatu suo d̄ cōtractibus in p̄ncipio. ⁊ est talis. Est cōmutatio ciuilis ⁊ legitima. et in illa ponit̄ cōmutatio p genere ⁊ ciuilis addit̄ ad differentiā mutationū naturaliū quas considerat naturalis philosophia. contract⁹ eni spectant ad ethicaz siue moralem philosophiam. ⁊ addit̄ legitima. id est legi conformis: ad differentiā contractuū illicitoꝝ vł illegitimorū. Inuenta ē aūt cōmutatio ciuilis post peccatuz quoniā status innocētie habuisset oīa cōmunia. hec ille. Sꝫ tamē hec descriptio patit̄ tres instantias. Nam emptio ⁊ vēditio ante omnē traditionem mercis vel precij sūt contract⁹. ita q verum ē dicere: illi ꝯtraxerunt. ⁊ tñ nondū est cōmutatio ciuilis facta. sed soli consensus signis expressi sūt celebrati. Scd̄a quia non cōuenit donationi quā tñ idem doctor ponit p specie contract⁹ ibidē. Prima pars probat̄. quia donans non donat rem p aliqua alia re recipienda a donatario: al's non eēt contractus gratuit⁹. Tertia quia pene omnes contractus sūt introducti iuregentiū. igit̄ dato q ꝯtractus eēt cōmutatio: tamē eēt cōmutatio nō ciuilis scz a iure ciuili introducta. sꝫ a iuregentiū qd̄ distinguit̄ a iure ciuili.

Quarta conclusio. Contractus etiam posset sic diffiniri: est actus qui est re litteris: verbis vel

consensu celebratus quo trāsfertur res de vno in alium quo ad aliquale dominium vel vsum vel etiam aliam speciem iuris su pra diffiniti. vel si debens trāsferre nō trās ferat: obligatio succedit ad interesse Hec de scriptio videtur ꝯuenire omni contractui ꝓprie dicto ⁊ etiam improprie dicto ꝗuis non magis improprie dicto vt patere pōt discurrendo ꝑ omnes species cōtractus q̄ patebunt in sequenti q̄stione.

Questio. XVII.

Que et quot sūt species cō tractus: Solutio huius questionis stat i recitatione quattuor modorū ponendi et enumerandi species cōtractus. tres primi erunt quorundā theologorū ⁊ sūmistarū tractantiū de ꝯtractibus.

Primus igitur modus enumerā di eos est Joh. de gersona cancellarij parisiensis in tractatu suo de ꝯtractibus: cui⁹ sententia (quo ad p̄sens sufficit) pōt reduci ad tria dicta. Primū octo sunt species contractuū ⁊ quattuor ꝑ me sunt ille. Prima emptio ⁊ vēditio. Secunda mutuatio actiua seu mutui datio et mutuatio passiua seu mutui receptio. Tertia donatio actiua et donatio passiua seu doni receptio. Quarta est campsio ꝑ quā intelligit ꝑmutationē. Alie quattuor sunt ille. Prima cōmodatio ⁊ accomodatio. et cōmodatio est concessio vsus rei: cui⁹ vsus non est eius consumptio ad cōmodū alicuius gratis facta; ⁊ accōmodatio est receptio talis rei ad vsum. Secūda est locatio ⁊ conductio. Tertia emphiteosis vel censualis pensio vel datio ad firmā. Quarta ē impigneratio. Secūdū dictū quattuor prime distinguūtur a quattuor vltimis. nā in quattuor primis transfertur res de vno in alium quo ad dominiū seu ꝓprietatem sed in alijs quattuor quo ad vsum. Declaratur sic. nam si emo a te equū ⁊ tu mihi vendis: tu cessas eē domin⁹ vel habere ꝓprietatem equi: ⁊ ego incipio eē ei⁹ domin⁹. Similiter si mutuas mihi centū: tu cessas eē dominus illorū centum ⁊ ego incipio eē domin⁹ eorūdē. Similiter si donas mihi centū: aut si ꝑmutas: seu vt ipē loquitur cambis tuū frumentū ꝑ meo vino: tuam pecuniam ꝑ mea: puta aurū ꝑ moneta vel econtra. tu cessas eē domin⁹ illius rei ⁊ ego incipio esse domin⁹ eiusdem et ecōtra. Sed q̄ ad alias quattuor species sec⁹. Nam si tu mihi cōmodas equū tuū: non transfers in me dominiū vel ꝓprietatē. imo illud retines tibi sed tm̄ vsum. id est ius vtendi eq̄ transfers in me. ⁊ hec gratis sine precio vel mercede. ⁊ sic diceris commodare mihi et ego dicor cōmodare a te. Silr̄ si locas mihi eum: tu transfers in me tm̄ ius vtēdi eq̄ ⁊ hoc ꝑ mercede que locagiū dicitur. ⁊ sic diceris mihi locare ⁊ ego dicor a te conducere. Item si habes ꝓprietatē alicuius terrule: ⁊ eā mihi concedis in emphiteosim: ita q̄ inter te ⁊ me celebratur contractus qui dicitur emphiteotic⁹ qui al's dicitur datio ad firmam: tu retines ꝓprietatem illius terrule sed mihi cōcedis vsum et vsufructum illi⁹ et hoc nō omnino gratis. quia teneor tibi dare annuatim certam pensionē lz modicam. ⁊ hoc in recognitionē directi dominij apud te manentis. Silr̄ si mihi creditori tuo: tu debitor meus impigneras rē aliquā: non transfers dominiū illius rei in me. sed remanes domin⁹ illius rei. imo tu etiam non transfers in me vsū seu ius vtēdi illa re. quia si ea vtar contra tuam volūtatem: furtum cōmitto ⁊ vtilitatem si quā ex ea ꝑcepi: restituere tibi teneor vel defalcare de sorte quā mihi debes. Unde etiā idem cancellarius dicit q̄ ibi non est translatio illius rei de debitore in creditorē nec quo ad dominiū nec quo ad vsū. imo nec quo ad possessionem. quia nihilomin⁹ adhuc debitor retinet possessionē tam ciuilē q̄ꝫ naturalem pigneris: tamē transfertur q̄ ad ius detentandi ipm in casu quo deficeret debitor in soluēdo. quia tunc posset creditor sibi satisfacere de eo pignere. ⁊ sic creditor per impignerationē habet ius aliqđ in re illa qđ ante impignerationem nō habuit. et sic aliqua translatio iuris est facta.

Tertiū dictum sufficientia illarum octo specierū potest sic poni. q: in ꝯtractu transfertur res de vno i alium q̄ ad aliqđ ius. aut igitur quo ad dominiū aut q̄ ad vsū. Si primū hoc est dupliciter. q: vel talis trāslatio fit dato p̄cio vel nō dato precio. si ꝑmū sic est emptio ⁊ venditio. si secundū sic est mutuatio. Si autē tm̄ trāsfertur vsus hoc ē dupliciter. quia vel res trāsfertur pro precio. et

sic est locatio et conductio. vel nullo precio sed gratis: et sic est cõmodatio. Cõtra il lum modũ enumerandi arguit. quia defi cit q̃druplicater. Primo. quia multos con tractus innominatos omittit. nec excusat ex eo q nõ voluerit ponere inominatos. nam etiã ponit pmutationẽ q̃ est etiã ptra ctus inominat⁹ vt patebit ĩ quarto modo enumerãdi. Scõo q: emphiteoticũ cõtra ctum ponit iter illos in q̃bus res transfer tur tm̃ quo ad vsum: et non quo ad domi niũ. et tñ in emphiteotico res trãsfert etiã quo ad dominiũ et hoc vtile: lz nõ quo ad dominiũ directũ. et sic nõ tm̃ quo ad vsũ et vsufructũ saltem tenẽdo q dominiũ vtile distinguat ab vsufructu de qua distinctiõe patuit supra. q. xiij. Tertio quia impigne rationẽ ponit inter ptractus q̃bus trãsfer tur dominiũ vel vsus et neutrũ fit ĩpigne ratione vt met fatet. igit. Quarto. quia cõ tractum emphiteoticũ vocat censualẽ pen sionẽ. et hoc male. q: lz ex cõtractu emphi teotico ipe emphiteota obliget ad dandũ pensionẽ quandam dño: tñ ptract⁹ emphi teotic⁹ nõ est illa pẽsio. et sic nõ debet dici pensio. et si possit dici aliquo modo pẽsio: tñ nõ debet dici cẽsualis pensio. q: censua lis pensio debetur ex ptractu censuali. mo do ptractus emphiteotic⁹ et censualis con tractus multũ differunt: vt patebit in q̃r to modo enumerandi. igitur.

Scds modus enumerandi est An thonini in tertia pte sũme ti tulo. vij. ca. ij. et potest intentio eius redu ci ad tria dicta. Primũ dictũ. duodecim sunt species contractuũ. Prime sex sũt ille. Prima est donatio que est datio liberalis cũ scz nihil expectat retributiõis ex tali da tione rei: nisi beniuolẽtia. Unde Arestote les. iiij. topicoꝝ. Donuz ẽ datio irreddibi lis. id est est datio facta non pter equiua lens reddendum datori. Alie autem q̃nq3 sequentes sunt illiberales dationes eo q ĩ eis dans expectat aliquid rehabere ab eo cui dat. Scda igitur est pmutatio vł cam bium: cum scz transfertur de vno in alium dominiũ alicuius rei vtilis p alia re vtili vt frumenti pro vino et huiusmodi. Tertia et quarta sunt emptio et vẽditio in quibus transfertur dominiũ rei de vno in alteruz p numismate vel ecõtra. Quinta ẽ mutua tio actiua. Sexta est mutuatio passiua seu mutui receptio. Alie sex sũt ille. Prima cõ modatio. Scda pmutata cõmodatio: vt si ego cõmodo tibi equũ meuz vt tu mihi cõmodes bouẽ tuũ. Tertia et q̃rta sunt lo catio et conductio. Quita et sexta sunt pig neratio actiua et pigneratio passiua Se cundũ dictũ. Sex prime differunt a sex se cũdis. patet. Naz in sex primis transfertur res de vno in alium quo ad dominium: in aliĳs autẽ sex tm̃ quo ad vsum: retento do minio. et hoc declaratuz est in pmo modo enumerãdi. Tertium dictũ. sex secunde habent quasi pportionalem correspõdẽtiã ad sex pmas. ptz. Nã donationi correspõ det cõmodatio: eo q vtrobiq3 res transfer tur de vno ĩ alterum liberaliter et gratuite q̃uis in donatiõe q̃ ad dominiũ: in cõmo datione autẽ quo ad vsum tm̃. permu tati oni correspondet pmutata accõmodatio. Nam sicut in pmutatione transfertur res vtilis de vno in aliuz p alia re vtili. et hoc quo ad dominiũ: sic in pmutata cõmodati one transfert quo ad vsum vna res vtilis de vno in alium pro alia re vtili. Mutua tioni autem actiue et passiue lz pprie nõ cor respondeat aliquis alius ptractus: tamen eis est aliqua (lz modicum) similis scz ipsa impigneratio actiua et passiua: p quãto si cut mutuũ recipiẽs tenetur restituere rem mutuo acceptam ipi mutuanti: sic creditor recipiens pign⁹ tenet illõ restituere impig neranti scz debitori: si debitor satisfecit cre ditori in eo qd ei debuit. Correlariuz q ille scds modus enumerandi species ptra ctuum cõuenit cũ primo: et etiam differt a primo. Cõuenit. quia fere omẽs et fere eas dem quas vnus ponit etiam alius ponit. Sed differũt. quia primus vnã speciẽ po nit quã secũdus nõ ponit. scz emphiteoti cũ contractuz: et ecõtra scds ponit vnã spe ciẽ quã prim⁹ non ponit. scz pmutatã accõ modationẽ. et sic hi duo modi se mutuo ex cedũt. Scdo differunt. quia lz (illis dua bus speciebus iam dictis exceptis) omnez reliquã speciẽ ab vno positã etiam reliqu⁹ ponat: tamen differẽter: quia primus mo dus illas species que se habẽt correlatiue computat p vna. secũdus autem easdẽ ab inuicem distinguit: nõ tamẽ omnes tales distinguit ab inuicẽ. Nã scds nõ distiguit

dationem doni a receptione eiusdē:nec ꝑ-mutationē in vno ꝑmutātiū a ꝑmutatiōe i altero:nec etiā cōmodationē ab accōmodatione: nec ꝑmutatam cōmodationez in vno ꝑmutatim cōmodante a ꝑmutata cōmodatione in altero.in alijs aūt distīguit.

Scōm correlariū.Scōs modus enumerandi non ponit in re plures species ꝙ prim⁹: lz scōs ponat duodecim et primus octo. qꝛ scōs ponit omnes ꝗs prim⁹: vna dempta.ꝛ ecōtra:prim⁹ omnes quas scōs vna dempta.ergo eq̄les numero.Q̄ autez primus octo numerat ꝛ scōs duodecim:ē qꝛ aliquādo quas scōs ꝓ duab⁹ cōputat: primus cōputat ꝓ vna. ꝛ ecōtra. Cōtra illum moduz arguit.qꝛ deficit q̄ntupliciter. Primo eo modo quo prim⁹. Scōo quia non ponit emphiteoticū ꝯtractuz. Tertio quia ponēdo cōmodatiōez non ponit speciem sibi correspondentē:sicut in alijs speciebus fecit:vbi eis correspōdētes ponit: saltem que nomine differunt ab eis.modo species correspōdens cōmodationi etiam nomie differt ab ea.quia dicit accōmodatio.Quarto quia pigneratione ponit iter ꝯtractus:q̄bus vsus transfertur. ꝛ tamen pigneratio non est talis vt supra arguꝫ est ꝯtra primū modū.Quinto qꝛ declarādo cōtractuz mutui ꝛ quomodo differat a cambio ꝛ ꝑmutatione:dicit ꝙ mutuum fit qn̄ cōmutatur numisma ꝓ numismate cū expectatiōe tēporis. et dicēdo numisma ꝓ numismate vult ipm differre a ꝑmutatiōe i qua dat res vtilis ꝓ re vtili:nō numisma ꝓ numismate:quasi contractus mutui nō fiat dando etiam rem vtilē que non est numisma ꝛ expectādo rem vtilem rehabere: qd̄ est falsum.qꝛ etiaz in illis pōt fieri mutuū:sicut ꝛ in numismate.nihilomin⁹ tamē differt a ꝑmutatione.qꝛ in ꝑmutatione datur res vtilis vna ꝓ alia alterius.etiam in quātū alia.sed i mutuo cum quis mutuat alicui rem vtilē:non sibi eā dat ꝓ alia danda.sed vt illam vel aliā rehabeat. ꝛ etiā qꝛ in mutuo interuenit necessario expectatio non autē in ꝑmutatione.

Tertius modus enumerādi est Scoti in.iiij.dis.xv. q̄ potest reduci ad tria dicta. Primum.octo sunt species contractuū. ꝛ prime q̄nqꝫ sūt ille:ꝑmutatio.emptio.venditio.mutui datio.ꝛ mutui acceptio.Alie tres sūt: ꝑmutata accōmodatio.ꝯductio ꝛ locatio.Scōz dictuz. prime q̄nqꝫ differūt a trib⁹ vltimis ꝛ etiam cum eis ꝯueniunt. differunt quia in primis quinqꝫ trāsfert dominiuz:i alijs retento dominio trāsfert vsus.id ē ius vtēdi.Cōueniūt.quia tres vltime correspondent trib⁹ primis scꝫ ꝑmutationi ꝑmutata accōmodatio:emptioni ꝯductio:ꝛ venditioni locatio.Tertiū dictū.ꝙ ille doc.nullas nō positas a primo vel scōo modo ponit:sed aliq̄s positas ab eis omittit scꝫ donationem:emphiteoticū ꝛ pignerationez. donationē eni non reputat ꝯtractuz ꝓprie ꝛ bene.solum eni illum actū ꝑ quē fit translatio illiberalis.vbi trāsferēs expectat aliquid equiualens ei qd̄ transfert:vocat cōtractum.quia in solo tali ꝓprie trahunt in simul voluntates ptiū.trahitur eni ista ad transferendū suum i illū.ꝛ hoc ꝓpter aliq̄d qd̄ expectat transferendū in se ꝑ illū.ꝛ ecōtra. Cōtra hūc tertiuz arguit.deficit eni tripliciter. Primo sicut prim⁹ ꝛ scōs.Scōo quia non ponit emphiteoticū q̄ tamē ē verus cōtractus.Tertio quia aliquas species ponit cum speciebꝫ sibi correlatiue correspondentib⁹ vt emptionē ꝛ venditionez: ꝛ alias habentes etiā correlatiuas sine illis ponit:vt ꝑmutationē ꝛ ꝑmutatā accōmodationē lꝫ in hoc excusari possit qꝛ eis correspondentes ꝯueniūt cū eis in noie.

Quartus modus enumerādi ꝑt reduci ad duo dicta.Primū.xxx.possūt poni species cōtractus quaꝝ alique vocant ꝯtractus inominati:alique nominati.q̄nqꝫ prime sunt cōtractus inominati. Prima est do vt des:ꝛ est qn̄ datur species ꝓ specie. id est res vtilis ꝑ re vtili:vt si do tibi cyphū vt des mihi Stichū seruū tuū.do tibi bouē vt des mihi asinum.ꝛ idem ē si dicam .do tibi bouem si des mihi asinum: vel do tibi bouē qꝛ das mihi asinuz. Nam lꝫ ille dictiones tres differāt.scꝫ vt si et quia. Iuxta ꝟsiculum illū.scꝫ Scito ꝙ vt modus ē: si conditio:quia causa:tamē in ꝓposito nō refert. Et hec sub se habet tres species.Prima ē qn̄ dat species incerta ꝓ specie incerta vt bos ꝓ asino. bos dico incert⁹.i.nō h̄ bos ꝓ asino:nō dico ꝓ illo asino determinato. Scōa quando dat incerta ꝓ certa vt bos

p determinato asino. Tertia quādo econtra certa p icerta: vt hic bos p asino. et hec habetur ex glo. fi. l. j. C. de rerum pmutatōe. quā glosā communiter tenēt doctores. Si autem detur certa species pro certa vt hic bos pro isto asino: tūc est permutatio que etiam est cōtractus inominatus vt eadem glo. dicit. de qua specie postea patebit. et sic patet in quo differt pmutatio a contractu do vt des. Nec est imaginandū q pmutatio sit species ipsius qui ē do vt des nisi vellemus do vt des capere generaliter p do vt des: siue detur certa species p certa: siue nō.

Scda species est. do vt facias. primum exemplū. do tibi centū vt p me vadas romā: et itellige dummodo tu alias nō sis cōsuetus locare opas. alioqn ego pdicto modo ptrahendo tecū ptraherem tecū cōtractu conductionis: et tu ptractu locationis Scdm exemplū. si etiam sis psuetus locare opas tuas. sed pecuniam tibi darem vt corpus vel speciē dicēdo: do tibi pecuniam vt p me vadas romam. Nā tunc differret a cōtractu cōductionis et locationis: qr in contractu locationis datur pecunia certa in quātitate et numero sicut et in emptione vt vult glo. in. l. si pecunia. ff. de condi. causa data et causa non secuta. Tertia species est. facio vt des. et exēplifica per predicta exempla couertendo ea. quia ē species correlatiua ad secundā sicut etiam locatio correlatiue se habet ad pductionē Quarta species est. facio vt facias: vt si puentū eēt inter nos q exigeres debitum mihi a debitore meo existente vlme: vt ego exigerē debitum tibi a debitore tuo auguste. et ille cōtractus assimilatur contractui mādati. Et nota q quelibet illarū triū vltimarū posset subdiuidi: eo q quelibet potest misceri Exemplū. nam species do vt facias fit qdrupliciter. Primo tantūmodo dando vt tātūmodo facias. Secūdo dādo simul et faciendo vt facias. Tertio dando simul et faciēdo: vt tu facias et des simul. Quarto dando tm vt tu facias simul et des. et exempla possunt de qlibet illarum patere ex exemplis specierum nō nuptarum. Quīta species est pmutatio. et ē qn datur species certa p specie certa vt pro B boue hic asinus. Et si arguitur. ille cōtractus habet determinatū nomē. ergo nō ē ptractus inominatus. Dicēdum p duas solutiōes. Prima q pmutatio ē nomē generale etiā prinēs ad vēditionē: locationē et oēm cōtractū: vbi aliqd hincinde accipitur. et alij cōtractus sumpserūt sua noīa specialia. sed cū datur species certa p alia certa caruit noīe speciali. Nā plura sunt negocia q̄ vocabula sic q retinuit nomen generale. Vñ dicitur inominatus supple noīe speciali. hec i glo. rubrice de rerum pmutatione in. C. Scda q ptractus inominatus nō dicitur innominatus pcise ex eo q non habeat nomen. sz ex alio. Vñ ille debet vocari nominatus ex q oritur actio: etiā si neuter impleuerit. Vel ille ptractus ē nominatus q statim vt fit pducit obligationē efficacem vel actionē. vt probatur in. l. j. ff. de re. permuta. sed econtra illi ex qbus si neuter impleuerit: nō oritur actio sunt inominati dicēdi. Modo pmutatione facta si neuter impleuit nō oritur actio. imo si tm alter earum implesset nō oriretur actio qn alter q nōdū implesset: posset resilire: q̄uis is q implesset posset ptra non implētē agere ad repetitionem rei date: vel ad id qd interest illū aliū nō implere. Illi etiā q impleuit licitū ē resilire q ad hoc q potest repetere rem: si alter non vult implere. Et ex iam dictis patet differētia pmutationis a venditiōe et emptione. qr ibi interuenit pctū psistens in numismate et nō ambo extrema sūt species seu res vtiles. hic autē ambo extrema sūt species seu res vtiles. Et nota q etiā hec species pōt misceri: vt si do certam speciem atq numisma tibi vt des mihi aliam speciē certā: tūc nihilominus poterit manere pmutatio dicenda et nō emptio ex parte mei: nec ex pte tui erit vēditio q̄uis interueniat numisma. Ad sciendum autē qn talis ptractus venit dicēdus pmutatio vel emptio et venditio: notandū ē qd Panor. notat in. c. ad qstiones. extra de rerum pmutatione: q animus cōtrahentiū est inspiciēdus. si eni pncipaliter intendūt pmutare: erit pmutatio: lz pecunia accessorie accedat vt puenia ad rei eqlitatē. Si aūt non apparet de animo ptrahentium: recurre ad piecturas. si eni pctū maius sit q̄ res data: psumendū est q sit emptio Si aūt res sit maioris pcij q̄ pecunia: erit pmutatio. hec ille. Et fm eundē B facit ad qstionē. papa cōmisit cuidā abbati vt possit vēdere de possessio

nibus monasterij vsq ad certā qntitatem pecunie: abbas vendit recepta certa pecunia et certa petia terre: dicebat quod nihil egerat. quia ista erat permutatio: ex quo recepit certā petiā terre. et ipse nō habuit prātez permutandi: sed vēdēdi. contrarium est dicendū per supra dicta. quia iterueñtio speciei que accessorie venit nō alterat naturā vēditiōis: sicut iteruētio pecunie accessorie facta nō alterat naturā permutationis. facit enim per statutis que exigūt gabellā pro contractu emptiōis. hec ille. Sexta species ē donatio. Septima mutuatio. Octaua emptio et vēditio. et ille patent ex pcedentibus et latius patebunt ex infra dicēdis in locis suis. Nona ē contractus cēsualis. et si proprie capiatur ē contractus quo quis trāsfert omne ius quod habet in aliqua re in aliū pro aliquo pcio cum hoc tm quod psitetur sibi annua pensio. et cum dixi omne ius: itellige sic quod si habet dominiū directū et proprietatē: illud vel illam transfert. Si aūt habet tm vtile dominiū: tm illud transfert. et sic patz differētia contractus cēsualis a contractu emphiteotico. quia contrahens cum aliquo contractu emphiteotico trāsferret i emphiteotaz nō omne ius quod habet: imo retinet sibi proprietatē et transfert in aliū dominiū vtile. et hac eadem differētia differt censualis a contractu supficiario et libellario. Secunda differentia. quia censualis non soluēdo pensionē annuā: etiam per mille annos: non ob hoc cadit a iure suo. Emphiteota autē nō soluendo in biennio: si est emphiteota ecclie vel in triēnio si est emphiteota alicuius priuati cadit a iure suo: si dominus vult euz cecidisse. Decima species est cōtractus feudalis. Exemplū. si castrū meū cum adiacentibus pdijs in quo et in quibus habeo pfectū dominiū et proprietatem: tradaz tibi quo ad vtile dominiū: ita quod omnē vtilitatē inde puenturā possis recipe. et cum illa ad libitū tuum disponere: mihi tm reseruo proprietatez eiusdem castri et prediorū: et non requiro a te aliquod pcium nec pensionē annuā: sed gratis tibi do put gratis negat preciū vel pēsionem: non autē oportet quod sic gratis tibi tradam quin tenearis mihi ex natura feudi ad seruitiū psonale. et sic cōtractus feudalis est cōtractus per quē quis retenta rei imobilis proprietate trāsfert in aliū vtile dominiū eiusdem: gratuite et in remunerationez. Ex

in hoc patet sextuplex differentia cōtractus feudalis ab emphiteotico. Prima quia feudalis est gratuitus modo dicto: non aūt emphiteoticus. quia in eo emphiteota cogitur dare pensionē annuam. Ex quo sequitur quod cōtractus ille nō est feudalis quē alique ecclie celebrant concedendo aliquā terrā in feudū pro decem sacc frumēti: vel pro vno pari caponum. et sic de alijs. hoc inquam faciūt. quia ecclesie non curāt de seruitijs psonalibus. sed tm bursalibus. Nec ille ē feudalis quo quis emit mansū a dño in feudū. nam tale non est feudū proprie. quia nō est gratuitū sed mercēnariū. Nec ille de quo instrumētū dicit concessi tale castrū tali in feudu pro annua qntitate frumenti. Secunda differentia. quia ratione feudi debetur seruitus psonalis domino: sed rōne emphiteosis debetur pēsio. Tertia quia feudum magis coheret psone quam patrimonio. quia causa feudi est radicata in psona: sed emphiteosis econtra. Quarta: quia feudū magis accedit beneficio quam cōtractui: sed emphiteosis ecōtra. Quinta: quia feudū pditur per transitū ad religionez. sed emphiteosis nō pditur: imo transit ad eccliam sicut et vsufructus. Sexta: quia in feudo nō requiritur scriptura. sed sufficiūt testes pares curie. id est cōuasalli. sed in emphiteosi requiritur scriptura saltem secundum aliquos. Undecima species ē contractus emphiteoticus. Exemplū: si pdium cuius habeo proprietatez tibi tradam quo ad vtile dominiu: mihi reseruata proprietate nō tamē recipiēdo a te pciuz pro hmōi translatione. sed tm obligando te ad dandū mihi annuā pensionē modicaz. puta vnū denariū per annū que pensio dari debet i recognitionē directi dominij apud me permanentis. et illa pēsio deberet esse tanta quātus est redditus: dempta sexta parte. hoc tm non seruatur hodie. debet tm esse modica. Et quamuis dicatur quod in pncipio huius tractatus debeat aliquid dari per emphiteotā ipsi dño qui sibi concedit rem aliquā in emphiteosim. et quod sup illo contractu requiratur scriptura: tm secundum cōmuniter doctores iuris neutrū requiritur. Uide desup Panor. in. c. vltimo de locato etc. et alios quos ibidē allegat De hoc contractu scripsit etiam valde diffuse Jason in tractatu de iure emphiteotico. sed pauca horū sufficiūt theologo que etiaz dicta sunt. Item annua pensio pōt esse i pecunia vel

in reb⁹.⁊ ego ꝯcedens habeo illā vtilitatē
ꝙ ipa emphiteosi seu cōcessione rei in em-
phiteosim finita (puta quia ē tempalis vł
quia emphiteota cecidit a iure ꝑ meam ex
pulsionem: ꝓpter non solutionē pensionis
ꝑ trienniū si sum priuat⁹ vł ꝑ bienniū si ra
tione eccł'e mihi debet̃ ob qđ eum etiaȝ ꝓ
pria auctoritate vt potui expuli: vel qꝛ vē
didit irrequisito me ob qđ euȝ auctoritate
iudicis expuli) tūc oīa que emphiteota
in predio illo plantauit ⁊ edificauit (saltē
si sunt affixa ei: alia eni possunt exportari)
cedunt mihi. Et emphiteosis grece: idē est
ꝙ melioratio latine. Unde ab initio q̄daȝ
viles terre ꝑ hunc cōtractum cōcedebātur
quas recipiens meliorabat. et hoc postea
ꝑmissum est de fertilibꝫ ⁊ fructuosis. ⁊ ꝯsi
stit tm̄ in rebus soli ⁊ in imobilibꝫ in quo
differt a locatione. quia illa fit etiā in mo-
bilibus ⁊ se mouentib⁹. Alias differētias
vide i speculatore eo. ti. §. nūc aliqua. post
principiū. ⁊ similiter in Jasone vbi supra
Uel veri⁹ dicit̃ emphiteosis quasi planta
tio: quia phitos grece. idem ē ꝙ plantatio
sicut neophit⁹ dicit̃ quasi nouiter plātat⁹.

Duodecima est cōtractus libellarius ⁊
ille aliquando capit̃ vt coincidit cum em-
phiteotico: adeo ꝙ aliquādo capiunt̃ pro
eodem. Uñ Bart. in. l. j. C. de iure emphi
teotico dicit nullam esse differentiaȝ inter
emphiteosim ⁊ libellū. Potest tamen acci
pi vt ab eo distinguit̃: ⁊ sic h̄ capit̃. Exem-
plum. si meus emphiteota ius suū qđ ha-
bet in q̄stum talis: transfert in aliū ei scȝ cō
cedendo rem illaȝ i emphiteosim: talis fa-
cit cōtractum libellariū. ⁊ talis cōtractus
si debet dici libellari⁹: debet esse ꝑpetuus.
Ex quo ꝑȝ differētia libellarij ab emphi-
teotico. ⁊ hoc duplex. Prima quia tūc pro
prie dicit̃ emphiteoticus quando ꝯcedēs
rem in emphiteosim est domin⁹ illi⁹ rei ha
bendo ꝓprietatem in illa re. Sȝ dicit̃ libel-
larius quādo cōcedens non ē dñs ei⁹: sed
met est emphiteota. Scđa differentia. qꝛ
cōtractus emphiteotic⁹ potest esse tēpora
lis ad. x. vel. xx. annos: ⁊ succedit in hoc he
res vsq; ad dictū temp⁹. potest etiā fieri in
ꝑpetuum: nec aufertur emphiteote: nec he
redibꝫ suis q̄s diu soluerit canonē. si tamen
res illa tota periret: emphiteota liberabit̃
omnino a pensione. Tredecima est con

tractus supficiarius. Exemplū. si trado ti-
bi supficiem talis domus vel fundi retēto
mihi dominio directo vel ꝓprietate soli: et
volo ꝙ in recognitionē ꝓprietatis soli: des
mihi quolibet anno vnū denariū (lȝ etiaȝ
non sit necesse vt constituat̃ pensio) tūc eni
si domus comburat̃ vel destruat̃ molendi
num omnino per ignē vel impetum aqua
rum: iam finitus est contract⁹ ille ꝑ interi
tum supficiei: adeo ꝙ si velles in eodem so
lo reedificare domū nō posses. Et ex h̄ ꝑȝ
duplex differētia illius ꝯtract⁹ ab emphi-
teotico. Prima: quia si dom⁹ quā accepis
set emphiteota in emphiteosim eēt cōbu-
sta casu fortuito: non finitur emphiteosis.
Unde remanet adhuc area que ⁊ ipa ē em
phiteoticaria: sup qua etiā inuito domino
reedificare pōt: ⁊ si nō reedificat: nihilomi
nus omnē pensionē p̄stare cōpellitur sicut
primo. Sed contract⁹ supficiarius finit̃
pereunte supficie rei vt dictum ē. Secūda
quia ad emphiteoticuȝ requirit̃ ꝙ emphi-
teota det aliquā pēsionē domino in recog
nitionem dominij directi. non aūt illud re
quirit̃ in supficiario: lȝ cōtingere posset ꝙ
det. Et ideo si instrumentuȝ dicat sic Titi⁹
cōcessit Sayo in emphiteosim vtile domi
nium talis rei: talis contract⁹ nō est emphi
teoticus non obstante ꝙ instrumentuȝ sic
sonet. Nam ibi nō est cōstituta pensio. sed
erit supficiarius. cōtractus eni cognoscūt̃
ex effectib⁹ suis. Tertia quia emphiteota
ꝑdit meliorationēs suas. sed supficiari⁹ eas
repetit: maxime si sint auferibiles. Quar
tadecima est ꝯtractus dictus precaria. rie.
feminini generis prime declinationis ha-
bens singularē ⁊ pluralē numerū. ⁊ est ꝑ-
sonalis prestatio vel cōtractus quo alicui
homini ab ecclesia conceditur vsufructus
vsq; ad mortem suā. ⁊ dici ꝑsonalis q̄ non
transit ad heredem. ⁊ fit hoc modo ſm le-
ges. Si B habet vineā valētē decē libras
⁊ vult dare ecclesie in ꝓprietatē post mortē
suam: ecclesia nūc dabit sibi aliam vineam
equiualentē ꝓ vsufructu ad vitam suam ⁊
ipe transfert ꝓprietatem ⁊ dominiū sue vi-
nee apud ecclesiaȝ post mortē: ⁊ rehabebit
ecclesia etiā suam vineam. ⁊ hoc ordinauit
ius ciuile non p̄cise in fauoreȝ ecclesie. sed
etiā in beneficiū illi⁹ cui concedit̃. Attamē
ſm ius autēticorū hodie meliorata ē con-

ditio ecclesie, quia disponit q B ɔtrahens cum ecclesia debet mox in ecclesiam transferre proprietatem vinee sue: retento sibi vsufructu. et ecclesia sibi dabit vsufructu alterius vinee equiualetis. Sz fm canones respectu contrahentiu agitur mitius et respectu ecclesie asperius, qr cum B dat ecclie suam vineā mox in proprietatē debet ecclesia sibi assignare triplum illi valoris vt tres vineas equiualētes vsufructuādas p vitā B. Si autē B vellet sua vinea vti p vitaz suam: ecclesia tm duas equiualentes assignaret. Decimaqnta species est ɔtractus dictus precarie: put precarie ē nomē pme declinatiōis feminini generꝭ pluralis numeri tm, et est ɔtractus quo alicui conceditur aliqua res imobilis, vtputa terra vilis sub certo censu ad tempus certū vel ad vitam accipiētis vel imppetuū: et tunc trāsit in heredem, et sic durat vltra mortez, sz semper i quinquēnio est renouādus ne ecclia perdat ius suum: exquo prelati in ecclesia frequenter mutanꝭ, vt si laicus sup solo ecclesie facit aliqd edificiū lignorū vel aliqd simile, et in recōpēsatione solult ecclesie annuatim aliquā pensionē, et iste cōtractus ē similis emphiteotico: imo in substantia ē emphiteotic si fit in ppetuum vel ad tempus magnū, et differt solū per hoc q oportet eum in quinquēnio renouare. Circa tm has duas species videtur melius dicēduz q idē est cōtractus qui dicꝭ indifferenter precaria in singulari et precarie in plurali. Sed ille ɔtract habet tres modos vl species qbus diuersimode ɔtrahitur. Prim modus est positus similiter et scds. et sūt illi duo modi nō gratuiti ɔtractus. Sz tertius est quādo omnino gratis ecclia cōcedit alicui laico vel clerico benemerito aliquā pensionē ecclie ad vtenduz ea in vita sua: et tūc ē donatio vsufruct, et differt ab vsufructu in tempe renouationis. quia debet renouari ō quinquēnio in quiquēniū sicut et in scdo modo. sed nō est sic intelligēdum q illū fieri ad quinquēniū sit de substantia illius cōtractus cum possit fieri tā ad ppetuum q ad vitam q etiā ad tēpus certum magnū vel paruū sed renouatio fit de quinquēnio ad quinquēniū. Naz si nō fieret ille contract nisi ad quinquēniū: tūc in quinquēnio esset opus noua cōcessione et non renouatione, et fit renouatio ne lōgitudine tempis pereat memoria ɔtractus, et sic ne cōsequēter ipe accipiens vel ei heres dicat rem esse propriam et non ecclie. Vn sicut non petens inuestiturā a nouo domino: cadit a iure suo, ita et iste qui non petit renouationē elapso quinquēnio. Vn q̄uis dicaꝭ q ille contract est incognitus iure ciuili: eo q ius ciuile solum facit mentionez de precario de quo statim dicetꝭ et nō de precaria. Tamē potest hoc intelligi q sub illo nomine non facit de eo mentionē. Naz ex quo disponit de primo modo in substātia et etiaz disponit de emphiteotico qui i substantia ɔuenit cum scdo. ideo in re non est omnino incognit. Et dicitꝭ precaria eo q ad pces cōtrahaꝭ. de illo vide. x. q. ij. c. precarie. et extra ō pcarijs. et ibi Panor. et in. l. iubemus. §. sane. C. de sacro san. ecclesijs.

Decimasexta species est ɔtractus dict pcarium: qd est nomē neutri generis scde declinationis et corripit ri: et est ɔtractus q alicui aliqua res corpalis vel incorpalis mobilis vel imobilis gratuite concedꝭ q ad vsum pter pces eius. et hoc tam diu q diu ɔcedens patitur. Et differt pcariū primo a dono. quia donās nō habet animuz repetendi. sed concedens pcario aliquā rē habet animū repetendi: et potest illā repetere quādocūq placuerit. Scdo differt a cōmodato. quia cōmodatū non potest reuocari intēpestiue: tenetꝭ eni cōmodator rē cōmodatā dimittere p totum tēpus pro q sibi cōmodauit. et ratio illi est. quia cōmodatio fit ad certū vsum et ad certuz tēpus. et si temp non exprimatꝭ certū: tamē exquo vsus est certus: etiā tacite est temp certuz. et si alterū illorū deficit non est cōmodatio sed precariū. si ergo rogasti vt concederē tibi librū vt eū rescriberes: ē cōmodatio. qr habes vsum certū et tēpus tacite appositū. quia itelligiꝭ inq̄tum cōmode potes. Vn si possem ante vsuz cōpletum repetere tūc cōmodatio que debet eē beneficiuz posset in magnū pīudiciū vergere cōmodatario qr forte magnis expensis se apparasset ad vsum illi rei cōmodate: sperans ea vsq ad tempus tacitū vel expressum vti et nunc perderet omnes illas. Sed pcariū non cōceditur ad certū vsum: vl si sic: tamē ad incertū tēpus. ideo si alius impensas facit: im-

putet sibi. Attamē si vellet sine causa ratio nabili reuocare cum maximo damno reci pientis: posset accipiens cōtra eū excipe re de dolo. Tertio differt a locato. quia lo catum cōceditur p mercede z non gratuite Quarto differt ab emphiteotico. quia em phiteota potest rem in alium transferre: re quisito tamē prius domino. si enī domin9 cōpare voluerit: cuilibet emptori est pferē dus. z si licentiā det: vendi potest: qui si ta ceat elapsis duob9 mēsibus a denūciatiōe vendere potest: etiā sine cōsensu domini dū modo non psonis phibitis sicut sunt po tentiores emphiteota. si secus fecerit: ius suum amittit. potest etiā emphiteota ius suū donare z pignori obligare: nō sic autē ē de recipiente rem pcario. Quinto differt a venditione: quia in venditiōe res datur p pcio z si res tradat a vero domino: non potest res recupari nisi p distractū similē cōtractui. sed in pcario nō interuenit pciū z res recupari pōt. Decimaseptima ē ac cōmodatio que est species correlatiua ad cōmodationē. z dicit accōmodatio q̄si ad cōmodū alterius datio. sed hec interpreta tio non est cōuertibilis. quia etiā cōuenit mutuationi z locationi. quia vtrobiq3 cō cedit res ad vsum sc3 qui non est ei9 cōsum ptio puta in locatiōe: z qui ē ei9 cōsumptio puta in mutuatiōe. Decimaoctaua ē lo catio. Decimanona cōductio. z de illis patuerūt exempla supra. Uigesima ē de positio. z p illum cōtractum non transfert res in alterū quo ad dominiū nec quo ad vsum: nec quo ad possessionē. sed tamen p illū actū contrahit talis obligatio in reci piente p deposito. q teneē eā restituere ad petitionē depositoris: z tenetur sibi de do lo z lata culpa regulariē. Uigesimapri ma est impigneratio. z capio hic impigne rationē vt etiam cōprehēdit ypothecatio nem: l3 illa al's differant. quia impignera tio est rei mobilis: sed ypothecatio est rei immobilis z per illum non trāffertur res ī aliū quo ad dominiū nec quo ad vsum: tamen transfert quo ad aliam speciē iuris qd ostendit quadrupliciter. Primo notā ter de impigneratione pprie dicta. Naz in hoc ponit differentia inter impigneratio nem z ypothecationē q ī impigneratione res obligata transit in potestatē creditoris cui obligatur pignori. Non sic in ypothe catione. q2 illa fit in re imobili que non sic transit in potestatē creditoris. Modo po testas ē quoddā ius. igitur aliqd ius trās fertur ī creditorē respectu pignoris. Secū do pbatur. quia tale ius transfert in eū q creditor habet ius detinēdi rem si est imo bilis apud se et denegandi restitutiōē3 ei9 debitori donec plene sit sibi satisfactum in debito. Tertio quia habet ius tale q si in termino non satisfacit: potest illud pign9 īpignerare alteri aut distrahere: saluis tū regulis q̄ de venditione pigneris sunt ser uande d quibus patebit. q. lxxxvj. Quar to pbatur: quia creditori conuenit actio q̄ dicit ypothecaria cōtra debitorē qua pōt agere cōtra eum quando debitor illā rem vēdidisset alteri. Modo actio ē ius quod dam. igitur. Si autē est res imobilis ad huc illa transfert in creditorē quo ad aliq le ius. quia eidē creditori cōuenit etiā actio ypothecaria cōtra debitorē. Unde si debi tor non sibi satisfacit: potest rem sibi ypo thecatā alteri ypothecare. et sic habet ius psequendi rem. ergo est in eū trāslata quo ad aliquod ius. Item in illo contractu im pignerationis et ypothecationis nascitur obligatio ex vtraq3 parte. quia impignerā ti conuenit actio contra creditorē que di citur pigneraticia tam ī re mobili q3 imo bili impignerata vel ypothecata qua debi tor repetere pōt rem impigneratā si satisfe cit. Item potest agere p damno dato in re pignerata. Itē potest agere vt cōputet fru ctus perceptos vel quos pcipere potuis set in sortem z etiam creditori cōuenit actio cōtra debitorē que dicit ypothecaria tam ī re mobili q3 in re imobili seu actio psecuti ua pigneris vel ypothece. Uigesimase cūda est cōtractus solutionis indebiti. vt si credam me tibi debere. x. cū nihil tibi te near: ita q ex errore tibi soluā. x. cōtraxisse dicor tecum hoc cōtractu et conuenit mihi actio cōtra te ad hoc vt restituas. x. Ui gesimatertia est contractus mādati. vt si ti bi scribam quaten9 mihi emas libros litte risq3 lectis non contradicis: si postea non emis z mea interest: habeo actionē contra te ex contractu mandati: z debet illud mā datum esse gratuitū ab initio tempore cō uentionis al's transibit in aliam speciē cō

tractus scꝫ locationis si saltem mādatariꝰ alias ꝯsueuit locare operas suas. si autem non ꝯsueuit locare operas suas: trāsibit in contractuꝫ inominatū scꝫ do vt facias.

Uigesimaquarta est cōtractus societatis ⁊ de illo fuit exemplum habitum circa diffinitionē contractꝰ in distinctione ꝑambula. Uigesimaqnta est ꝯtractus cyrographariꝰ vt si ego indigēs pecunia venio ad te diuitē: petēs a te mutuū: tu dicis: scribe ꝙ tibi mutuauerim ⁊ cras veni ⁊ tradā tibi centū. ego itaqꝫ scribo spe numerationis id est spe cras in effectu recipiendi illa centum ⁊ sic cras tu recedis nec possū a te habere centuꝫ: si ego infra bienniū non oppo suero me ꝯquerendo de hoc: iam dabitur actio ipsi diuiti cōtra me ex cyrographo ratione ꝯtractus initi secum qui dicit̃ cyrographarius. Uigesimasexta est ꝯtractꝰ stipulationis de illo habitum est circa diffinitionem cōtractꝰ. Uigesimaseptima est liberatio per acceptilationē de q̃ ibidē.

Uigesimaoctaua est delatio iuramenti vt si dicam te mihi debere in centuꝫ: tu dicis ꝙ nō debeas. quia soluerꝭ: ego quoqꝫ dicam si poteris iurare ꝙ non debeas mihi: sis liber: tuqꝫ iures: iam contraximꝰ cōtractu delationis iuramenti. ⁊ per illū contractuꝫ acquiritur tibi ius repellendi me in posterum ab actione super illis centū ⁊ ille est cōtractꝰ scdo modo captus de quo modo circa diffinitionem cōtractus est dictum. Uigesimanona est datio sententie vt si te ⁊ me contendentibꝫ coraꝫ iudice super aliqua re quā ego dico meā: tu tuam: detur sententia per quā res illa adiudicat̃ mihi: iam ex illa datione habeo ius exigēdi ⁊ accipiendi rem: ⁊ hoc in foro exteriori sed si a pte rei non est mea: non habeo ius accipiendi in foro cōscientie: etiam si non appellaueris ab illa sentētia: tu tamē amittis eam non appellando ab ea. Tricesima est transactio vt si te ⁊ me ꝯtendentibꝫ super aliqua re cōueniamus hoc pacto ꝙ res sit tota tua: ⁊ ꝙ tu tamē mihi etiaꝫ des aliq̃d: iam contraximꝰ cōtractu transactionis in quo transtulimꝰ res illas in nos inuicem. Idem si fiat per amicabilē cōpositionem que ꝓprie loquendo differt a transactiōe. quia cōpositio amicabilis ꝓprie capta est gratuita sed transactio. est non gratuita. Unde transactio est de re dubia: lite incerta necdū finita: nō gratuita pactio. ff. eo. l. j. litem autē intelligas ꝑsentem vel futuram. q2 etiam ante litem potest fieri trāsactio. Et he species contractuum sufficiāt ꝓ primo dicto. Scdm dictū. species cōtractus etiam possunt sumi h̄ modo. Naꝫ quidā contractꝰ celebrat̃ re quidaꝫ litteris quidam consensu quidaꝫ verbis. Exēplū primi vt sunt illi quinqꝫ. mutuū: solutio indebiti p errorem facta: cōmodatio: depositio: impigneratio: institu. quibꝫ modis re cōtrahitur obligatio. Exēpluꝫ scdi sicut cōtractus cyrographarius. Exemplū tertij vt sunt illi sex. emptio: venditio: conductio: locatio: societas ⁊ mandatū: institu. de obligatione que ex consensu Exemplū quarti vt stipulatio. Et hec de ꝑsenti q̄stione sufficiant. quia latiꝰ tractare de illis ad dominos iuristas spectat. inter has autē species q̄tum ad theologū spectat primo de mutuatione tractabit̃ circa quā multa ꝯtingūt animarū pericula quibus succurrere habet theologus.

Expedito tractatu primo i quo de dominio ⁊ eiꝰ speciebꝫ ē dictum atqꝫ de cōtractu ⁊ eius speciebus in generali: ꝯsequenter in scdo tractatu huiꝰ operis dicendum est in speciali d̄ ꝯtractu mutui. ⁊ ꝯtinet ille tractatus. xxxiij. questiones quarū prima est. xviij. in ordine huius opis ⁊ talis.

Questio. XVIII.

Utrum mutuū bene notificet̃ sic: est actus vel ꝯtractus quo quis pecuniā vel speciem. id est rem valeꝫ cuiꝰ vsus est eius cōsumptio. fm ꝙ ordinatur ad talē vsum: cōcedit alteri nō tm̄ trāsferendo vsum eius in illū. sed etiam dominiū: illo tamē alio obligato ad reddenduꝫ post lapsum tēporis ideꝫ in genere ⁊ equiualens: vel tantūdem in numero pōdere ⁊ mensura. Solutio questionis stat in vna suppositione ⁊ vna ꝯclusiōe. Suppositio est hec. Mutuū capitur dupliciter. Uno modo p re data. et sic pecunia vel alia res nata mutuari si mutuetur: dicitur mutuū. ⁊ sic non capitur hic. quia non est actꝰ aliquis. Secūdo modo capitur p actu ma-

mādi.z sic capit hic. Et qz crebro oportet fieri mētionē de recipiēte ab alio mutuū. ideo breuitatis causa eūdē appellabo mutuatariū duct⁹ rōne a simili sicut is q̄ donū recipit dr donatari⁹ z q̄ depositū depositari⁹ z sic de aliis.

Cōclusio aūt respōsiua est hec. Mutuū bene notificatur p̄dicto modo: qz talis notificatio conuenit omni mutuo. z facit mutuū differre a q̄libet alio cōtractu. et sic de aliis conditionibus bone notificatiōis. Nec oportet addere q̄ illa trāslatio vel concessio sit gratuita. qz q̄uis illud requirat ad licitā mutuationē: tn̄ non requiritur ad mutuationē acceptā in cōmuni ad licitā z illicitā: quod hic capitur: quod etiā vsuraria mutuatio etiā ē mutuatio vt pz ex diffinitiōe vsure vt infra patebit. q. xxi. Et in hoc pōt rep̄hendi diffinitio mutui data a quodam legista scz Bartholo in. l. ij. in fi. ff. si certū petatur. vbi in effectu dicit. Mutuū ē alicuius rei vsu consūptibilis in numero pōdere vel mēsura consistentis gratuita facta trāslatio sub spe recipiēdi tantūdē in genere suo in simili numero pōdere vel mēsura. Nā illa clausula sup̄fluit scz gratuita vt patuit Nec valet si dicas illa ponitur ad differētiā locationis vel contract⁹ alicui⁹ innominati non gratuiti: eo q̄ si cōcedatur res p̄ mercede erit locatio: si merces sit in pecunia. vel erit innominat⁹ contractus do vt des: si nō cōsistit in pecunia. Nam illi contract⁹ sufficiēter excludunt p̄ h̄ q̄ dr. non tm̄ trāsferēdo vsū ei⁹ zc. Nā in locatiōe solū transfertur vsus. Vñ diffinitio posita in titulo ē sufficiēter bona. Et pz ei⁹ bonitas ipam declarādo p̄ octo clausulas ei⁹. Dicitur enim p̄mo act⁹ vel contract⁹ qd ponitur loco generis.

Scdo dr pecuniā vel speciē. qz nō solū numisma vel pecunia sola ē nata mutuari sed etiā species. id est res vtiles distincte a numismate: vt sūt frumentū vinū oleum. Vñ res mutuabiles sūt triplices. Quedā enī traduntur sub certo numero vt pecunia. Quedā sub certo pōdere: vt q̄dā species z aromata. Quedā sub certa mēsura vt granū: vinū: oleū. z silia. Vñ cūq̄ i sola mutuatione consistit pcc̄m vsure. ideo etiā in sola harū rerū traditiōe vel concessiōe cōmittitur pcc̄m vsure. Et si q̄s velit p̄ vnā clausulā cōp̄hēdere vtrāq̄ p̄tē illi⁹ scdē clausule q̄ disiūcta ē poterit sic dicere. q̄ q̄s rē vsu cōsumptibilē zc. debet tn̄ res capi vt cōp̄hēdit numisma. z ad ostēdendū multiplicitatē hmōi rerū posset addere in numero pōdere vel mēsura consistentē: tn̄ nō est necesse addere. qz clausule diuisiue non sunt necessarie in diffinitiōe si ipm diuisū ibi ponitur.

Tertio dr cui⁹ vsus est ei⁹ consūptio. quia res q̄rū vsus nō est consūptio nō mutuantur s̄m q̄ ordinantur in talē vsū. Nam nō dicor vestimentū meū tibi mutuare si ad tp̄s ipm tibi concedo. qz ei⁹ vsus nō ē ei⁹ consumptio: lz disponat ad consūptionē tandē. sz dicor id tibi cōmodare si id ad tp̄s tibi concedo ad vsū gratis. sz pecunia z frumētū z vinū et hmōi sūt ordinata ad vsū q̄ ē eorundē cōsūptio. scz pecunia ad negociatiōes z mercantias p̄ q̄s pecunia consumitur. z h̄ q̄ ad dominiū ipius expēdētis z frumētū z vinum ad cibum z potū. Vñ in reb⁹ quarū vsus est earū consūptio: nō cadit vsus sub precio sine substantia. In aliis p̄o potest vsus cadere sub p̄cio sine substantia: ita q̄ vsus earum acquiritur p̄ p̄cio substātia manēte in dominio alteri⁹. Ex q̄ sequitur correlariū q̄ improprie capitur mutuū. iiij. Reg. iiij. vbi dr Uade pete mutuo ab oīb⁹ vicinis tuis vasa vacua zc. Siliter. iiij. Reg. vj. de ferro qd cecidit vni de filiis p̄phe in aquā cuz dr. hoc ip̄m mutuo acceperā. ibi enim mutuū accipitur p̄ accōmodatione p̄ut lati⁹ patebit. q. xxiij.

Contra illā clausulā arguitur Uestis ē res cui⁹ vsus nō ē ei⁹ consūptio. z tn̄ est nata mutuari. qz p̄ ea contingit accipi vsurā modo vsura tm̄ accipitur rōne mutui. igitur Maior p̄bat p̄. l. p̄ auro. C. de vsuris. vbi dr sic. pro auro z argēto et veste facto cyrographo: licitas solui vel p̄mitti vsuras iussim⁹. Dicendum q̄ q̄ñ p̄ ea contingit accipi vsurā vt i dicta lege. nō accipitur p̄ ea nisi inq̄ntū ē estimata in q̄ntitate pecunie vt puta pets q̄ mutuē tibi. x. florenos: ego dico pecuniā nō habeo. sz vestē tāti valentē tibi concedam: ac si. x. florenos tibi mutuassem. z inde vt dē. x. florenis dabis mihi vsurā. Dicitur q̄rto s̄m quā ordinatur ad talem vsum. qz si s̄m q̄ talis res ordinaretur i aliū vsum: nō eēt mutuū vt si pecuniā meā tibi cōcedā ad h̄ vt eam contrectes in manu tua forte ad sanitatē tuā: puta qz ē aurum qd

habet virtutem contra quasdam egritudi-
nes, vel vt ponas ad tabulam tuam ꝓpter
ostentationē vt diues videaris, vel vt eaꝫ
valeas creditori tuo impignerare quous-
qꝫ eum possis soluere, prout sepe fit inter
amicos: ꝙ aliq̇s alteri concedit aurum vt
impigneret: non est inqꝫ mutuū. Nam ille
vsus scꝫ cōtrectatio vel impigneratio nō ē
eius ꝯsumptio. Unde illa ꝯcessio est loca
tio si saltem pro mercede eā tibi ꝯcedo vel
ꝯtractus īnominatꝰ do vt des. nec illa cō-
cessio pro mercede facta est vsuraria, lꝫ fiat
ꝓpter lucrum, quia nō est concessio mutua-
tionis in qua sola residet peccatum vsure
q̄uis illa concessio possit esse alia specie
peccati infecta pro quāto ꝯcederet sibi ad
peccandū scꝫ ad vanam ostentationeꝫ vel
huiusmodi. Si autē est gratis cōcessa tūc
est cōmodatio. Dicit̄ quinto nō tm̄ trās-
ferendo vsum: in hoc differt a cōtractu lo-
cationis et cōmodationis in quib solum
transfertur res quo ad detentationē ⁊ vsū
non quo ad dominiū: in mutuo autē quo
ad vtrūqꝫ. Unde dicit̄: mutuo id ē d̄ meo
facio tuuꝫ. Et si arguat̄, fideiussor qui lo
co debitoris soluit debitori debitum: dici-
tur mutuare debitori ⁊ tamen non trāsfert
dominiū illius rei mutuate in debitorem:
sed in creditorem, alioquin in duos domi
nos disperatos transferret. Dicendū ꝙ
implicite mutuat debitori, ⁊ ideo etiaꝫ im-
plicite ⁊ virtualiter transfert dominiū illi-
us in debitorem, sed non ibi sistendo, sꝫ vl
tra de eius dominio transfert in dominiū
creditoris, et sic imediate in debitorem et
mediate ⁊ finaliter in creditorem. Dicit̄
sexto, illo tamē alio obligato ⁊c. in hoc dif
fert a donatione, quia in donatione lꝫ etiā
transferatur res in alterum quo ad vsum ⁊
dominiuꝫ: tamen ille alius non obligatur
ad reddendum illaꝫ vel aliam rem. Unde
donuꝫ s̄m Arestotelē in q̄rto topicorū est
datio irredibilis, id est datio facta sine spe
ꝙ donatarius reddat equiualēs. Et lꝫ do
natarius obligetur donatori obligatione
naturali ad beniuolentiaꝫ habēdam circa
donatorem: non tamē est illa obligatio ci
uilis nec potens de se gignere actioneꝫ in
iudicio exteriori. Dicitur septimo post
lapsum temporis, in hoc differt a cambio
et permutatione. Nam cambiēs florenuꝫ
pro moneta lꝫ etiaꝫ transferat numisma si-
ue florenum in aliuꝫ quo ad vsum ⁊ domi
nium: etiaꝫ illo alio obligato ad reddēdū
sibi monetam equiualentē: tamē ille alius
obligatur ad mox reddenduꝫ sine expecta
tione temporis Et hoc si cambiū est purū
qd̄ dico, quia si expectaret redditionē fien
dam per alium: ibi etiaꝫ esset admixtū mu-
tuum in illo cambio, pro quāto enī vellet
ꝙ alius per aliquod tempus posset mone
tam retinere ⁊ postea sibi dare, perinde est
ac si illam monetam tam suam factaꝫ ⁊ re-
ceptaꝫ mutuasset illi alteri. Similiter dic
de ꝑmutatione qua Johannes permutat
suum bouem pro equo Petri. Dicitur
octauo idem in genere ⁊ equiualens, quia
recipiens mutuū non tenetur ad restituen
dum eandeꝫ rem in numero seu in indiui-
duo quā mutuo accepit, quod pꝫ: quia ex
quo solum ille res sunt nate mutuari qua-
rum vsus est earundem cōsumptio s̄m ꝙ
sunt tales, tunc eoipso ꝙ quis mutuat ali-
quā rem proximo: consentit ꝙ alius cōsu-
mat illam rem, ⁊ per cōsequens ꝙ non eā-
dem restituat in numero cum consumptū
non possit naturaliter idem ī numero redi
re, si est simpliciter cōsumptum sicut quan
do mutuatur frumentū vel vinū cuiꝰ vsus
est eius consumptio simpliciter dicta, id ē
corruptio. Sufficit ergo ꝙ reddat idē ī ge
nere, et capitur idem in genere pro eo qd̄
non est idē in numero seu in indiuiduo dū
modo sit ideꝫ in specie, quod enim theolo
gi vocāt idem in specie domini iuriste vo-
cant idem in genere, ⁊ quod theologi ideꝫ
in numero seu in indiuiduo: hoc vocāt do
mini iuriste ideꝫ in specie. Unde iuriscon-
sultus in. l. ij. ff. si certuꝫ petatur: mutuum
damus recepturi non eandem speciē quā
dedimus: alioq̇n aut cōmodatuꝫ erit aut
depositum, sed idem genus. Et sic in h̄ dif
fert a cōmodato ⁊ locato in quo oportet ꝙ
cōmodatarius ⁊ cōductor reddat rem ean
dem ī numero: alias cōdemnabitur quāti
interest nec etiam oportet ꝙ in equali bo-
nitate omnimoda q2 cōductor habet ius
vtendi re cōducta. Modo naturale est ꝙ
res per vsum ⁊ si non mox consumatur: ta
men aliquo modo attenuatur in bonitate
pristina: dūmodo illa attenuatio rei fiat ꝑ
discretuꝫ vsum eius: secus si attenuaretur

vel deteriorearetur ex eo quod ipse indiscrete et per cōsequens cum culpa vel dolo ea fuisset vsus. Idem dic in cōmodato. Et dicit notanter equiualens vel tantundē etc. quia stat quod illud restituendū non sit equiualēs estimatione illius temporis: puta quia interim decreuit valor illius rei per lapsum temporis, et tamen ei restituit equiualēs in numero pondere vel mensura. imo etiam equiualens in intrinseca qualitate et bonitate: puta frumentum mutuatū: et quod nunc restituitur sunt equalis bonitatis intrinsece et equalis mensure, et tamen non tm̄ nūc valet frumentum cum restituitur sicut prius cum mutuo accipiebatur.

Questio. XIX.

Utrum in aliquibus

casibus homo teneatur sub pena peccati mortalis ad mutuandū proximo. Solutio huius questionis stat in tribus suppositionibus, decem cōclusionibus, et sex dictis, et quattuor argumentis.

Prima suppositio, homines sunt in triplici differētia vel genere. Quidam enim habent in rebus temporalibus ad vitam hominis deseruiētibus superfluum: tam nature quam persone. Illud autem dicitur superfluum nature quod non est necessarium ad sustentationem vite hominis: sic quin eo sublato: adhuc homo habet alia quibus sufficienter potest natura eius sustētari. Illud autem dicitur superfluum persone quod non est necessarium ad tenendum statū cōgruentem persone illi, sic quod illo etiam sublato adhuc talis homo habet alia quibus sufficienter potest tenere statū sibi cōgruentem, et sic persona accipitur in proposito, put sonat dignitatem superadditam nature ipsius suppositi. Unde rex multa habet que sūt superflua nature sue, quia pro vita huius indiuidui quod est rex: non indigeret tātis bonis, que tamē sunt necessaria persone sue, id est dignitati vel statui regali tenēdo. Et homines huius primi generis dicuntur alio nomine homines habentes abundantiam facultatum seu rerum temporalium prout abundantia sonat in superfluitatem. Alij vero de secundo genere homines sunt qui in rebus temporalibus predictis habent superfluū nature sed non persone: et declaratur proportionabiliter vt iam declaratū est. Et illi dicuntur alio nomine habentes sufficientiam facultatum, nam talibus non deficiunt tēporalia pro natura vel persona. Tertij vero et de tertio genere homines sūt qui in rebus temporalibus predictis nec habent superfluū persone nec nature: ita quod id quod habent est necessarium tam ad personam quam ad naturam et est insufficiens ad personam, et illi dicunt homines habentes penuriā facultatū.

Secūda suppositio aliquid esse necessarium nature hominis potest intelligi dupliciter. Uno modo quod sit necessariū nature vnius determinati hominis. Alio modo quod sit necessariū nature non tm̄ vnius hominis, sed etiam aliorum hominū coniunctorum quibus ille tenetur etiam prouidere de necessarijs vite. Unde stat quod aliqua tēporalia non sūt necessaria Petro ad naturā suam primo modo: que tamen sunt necessaria eidē secundo modo pro quanto Petrus est paterfamilias obligatus alere vxorem et filios. Sicut in simili Hieronymus exponens illud Iohannis baptiste. Qui habet duas tunicas det nō habenti Luc. iij. vult quod per vnā tunicam intelligatur vestimentum necessarium homini et familie sue: per alterum superfluū vestimentum.

Tertia suppositio: homines indigentes sūt triplices seu in triplici genere secundum quod est triplex necessitas. Primi enim sūt cōstituti in necessitate extrema et illi sūt tales: qui sic se habēt quod nisi subueniatur eis cibo potu vestimēto et huiusmodi: exalarent spiritū. Et beatus Tho. declarando extremam necessitatē dicit in iiij. dis. xv. quod casus extreme necessitatis iudicādus est quando apparēt signa probabilia future necessitatis extreme nisi eis subueniatur. vt cum quis videt pauperē indigentē cibo vel potu vel huiusmodi necessarijs: et homines impotētes vel pigros ad subueniendū illi nec pauperē sibi posse prouidere, nō est enim expectanda vltima et extrema necessitas, quia tūc forte non posse natura iuuari iā defecta. Secundi vero homines sūt positi in necessitate arta seu magna et notabili: citeriore tamē extrema necessitate. Tertij vero sūt in cōmuni sic quod nec in extrema nec in citeriori arta, sed in citeriori nō arta nec notabili.

Prima cõclusio. homo nõ i omi casu nec p semp tenetur mutuare primo. pbat quadruplicit. Primo hõ non tenet ad ipossibile sed in aliq casu z p aliq tpe: hmõi eẽt impossibile mutuare. scz si nihil habet vl null9 sit q recipe velit. Scdo sic. pceptũ d mutuãdo est affirmatiuũ. igit non obligat p semp. tenet cõsequentia. quia in hoc differunt pceptum affirmatiuũ et negatiuũ q negatiuũ obligat semp z p semp: vt tenemur omni tẽpore ad hoc vt nõ furemur z tenemur p omi tempore non furari: seu pro nullo tempore furari. sz affirmatiuum obligat semper sz non p semp. semp enĩ homo obligat ad hoc vt certis circũstãtiis tam ex pte sui q pximi cõcurrentibz mutuet. sed qz ille circũstantie nõ semp ꝯcurrũt: ideo nõ obligabit mutuare p omni tpe. Tertio pbat: qz pceptũ de mutuãdo ẽ de actu virtutis. mutuare enĩ est actus virtutis. Modo actus ꝟtutis requirit debitas circũstãtias loci: tpis: finis: agẽtis z rei circa quã agẽd9 est: adeo q nisi ille circũstantie ꝯcurrãt: actus nõ erit virtuosus. Modo non p omni tẽpore nec in omi casu cõcurrunt oẽs circũstãtie reqsite ad actũ mutuãdi: vt ẽ act9 virtutis. igit nõ tenet homo mutuare in omi casu nec p semp. Quarto qz dabilis est casus in q vitiosũ esset mutuare vt si qs mutuaret ei q nõ solũ nõ indigeret. sz etiã abusur9 eẽt re mutuata: mutuante id sciente. Ista ꝯclusio magis patebit ex vltima cõclusione vbi enumerabũt casus in qbz nõ tenet homo mutuare.

Scda ꝯclusio. in aliquibz casibz tenet homo ad mutuandũ: pximo sub pena peccati mortalis. pbat dupliciter. Primo sic. in aliqbz casibz tenetur homo donare pximo sub pena peccati mortalis. igit ꝯclusio vera. tenet ꝯsequentia. qz mal9 est donare pximo q mutuare: vt patz ex scda suppositione. Antecedẽs pbat. qz dare elemosynaz est donare. modo in aliqbz casibz tenet homo ad dandũ elemosynaz pximo sub pena peccati mortalis. igitur. Maior nota. Minor pbat. qz null9 punit eternaliter nisi p mortali peccato. sz p omissione dationis elemosyne puniũt hoies eternaliter. Nã Mat. xxv. habet q iudex p causa dãnationis dãnandoꝝ allegabit dationis elemosyne omissionẽ. Dicẽdo Ite maledicti in ignẽ eternũ. esuriui enĩ z nõ dedistis mihi zc. Item Luce. x. cũ qdam legisperitus respõdisset ad parabolã xpi dicẽs q ille qui fecit misericordiã cum vulnerato a latronibz erat eius pximus: subiunxit christus pceptiue dicens. Uade z tu facsimiliter. Scdo sic. homines tenent diligere pximũ sub pena peccati mortalis dilectione non tm cordis que ẽ velle sibi bonum. sed etiam dilectione operis opando z in effectu cõferendo sibi bonũ: z hoc cõcurrentibz circũstantiis in ipo diligẽte scz q habeat illud qd in effectu sibi possit cõferre z etiam in ipo diligendo qui indiget illo bono. Modo ille circũstantie aliquãdo ꝯcurrunt in homine petente mutuare. igit in aliquibz casibz tenet homo ad mutuãdũ sub pena peccati mortalis. Maior probatur p prima parte per illd Joh. xv. hoc est pceptum meum vt diligatis vos inuicem. Scda ps probat p illud. j. Joh. iij. Nõ diligamus verbo neqz lingua sed opere z veritate. Tertia pars scz q ꝯcurrentibz circũstantiis in ipo diligente zc. pbatur p illud Joh. iij. Qui viderit fratrem suuz necesse habere et clauserit viscera sua ab eo: quomodo charitas dei manet in illo: quasi diceret. talis nõ satisfacit pcepto de dilectõne corde z opere exhibenda pximo. Unde Aug9 in libello de decẽ cordis Magna excusatio filiis suis fuat. tibi pater tuus seruat. seruas tu filiis tuis. seruãt filii tui filiis suis. et nullus seruaturus est pceptum dei scz de dilectione christi. et sic innuit q ex precepto dilectionis tenemur etiam ad erogandũ indigẽtibus bona nostra. Tertio sic. Luce. vj. ait xps. Mutuũ date. et Math. v. Uolenti a te mutuare ne auertaris. sed illud verbum date nõ põt intelligi q sit in omni casu consiliũ: sed potius q in aliquibz sit pcepti. probat dupliciter. Primo sic. qz ꝟba impatiui modi sequentia z precedentia intelligenda sunt in aliquibus casibus preceptiue. Nam immediate dixit. Diligite inimicos vestros. benefacite z mutuum date. Modo diligite z benefacite ibi capiunt vt etiam intelligantur in certis casibus preceptiue in qbz simpliciter tenetur homo diligere etiaz in effectu benefaciendo inimicis suis fm q

dicitur Exo. xxiij. Si videris asinũ odientis te iacere sub onere: non ptransibis sed sublevabis. Similiter v̾ba sequẽtia Esto te misericordes ꝛc̃. Nolite iudicare, nolite cõdemnare ꝛc̃. que omnia intelligunt̃ preceptive. Modo ex circũstantia scripturarum est sumenda intelligentia ſm Hilariũ Secũdo sic. quia quãdo christ⁹ ait Luc. xj. Qđ supest date elemosynam. date exponitur in aliquibꝫ casibꝫ vt est verbum p̃ceptiuũ. igitur eadem ratione ꝛ magis h̾ erit p̃ceptive intelligendum in aliquibus casibus, cuꝫ gravius sit dare elemosynam q̃ꝫ mutuare. Et quia ad sciendũ casus in quibus homo tenetur mutuare multũ cõfert sciẽtie in quibus tenet̃ dare elemosynam. ideo hic de illis aliquid inseret̃. est ergo tertia conclusio.

Tertia conclusio. duo sunt casus de quibus non debet dubitari in quibus tenetur homo ad donandum ꝓximo suo elemosynã. Prim⁹ quando homo habet sup̾fluũ tam p̾sone q̃ꝫ nature. ꝛ hoc nature sue ꝛ suorũ quibus tenetur et ꝓximus indigens est constitutus in extrema necessitate. Secũdus quãdo homo habet sup̾fluũ nature sue ꝛ suorũ quibus tenetur lꝫ id non sit sup̾fluũ persone. imo etiaꝫ necessariũ ad decentiã status sui ꝛ familie. ꝛ ꝓximus indigens est constitutus in extrema necessitate. Primus casus ponit̃ a sancto Tho. Rich. in q̃rto. Heinrico in q̃dlibet. a Nicolao de lyra. j. Joh. iij. ꝛ ab Alexandro đ ales in q̃rta p̾te. Secũd⁹ autẽ ponitur a Rich. ꝛ Durando. Et lꝫ sanctus Tho. in scđa scđe. q. xxxij. ar. vj quo ad scđm casũ videatur ꝯtrariũ dicere volẽdo ꝙ scđs casus sit ꝯsilij: ita ꝙ nõ peccaret mortalit̃ omittẽs illud: tamẽ ad sãcti Tho. auctoritatẽ potest dupliciter responderi. Primo ꝙ auctoritas eius non cõcludit cum ratio inītens regule charitatis sit ad contrariuꝫ. qđ sic ostenditur. Charitas enĩ debet ẽẽ ordinata vt qđ maius vł dignius sit magis diligat̃ et p̾feratur. Unde ꝛ ꝓpter ordinẽ charitatis dicunt doctores ꝙ primo diligendus est deus: deinde aĩa ꝓpria: deinde anima ꝓximi. deinde corp⁹ ꝓprium: adeo ꝙ etiaꝫ plus est diligẽda anima proximi q̃ꝫ proprium corpus cuꝫ anima ꝓximi longe sit p̾stãtior corpore ꝓprio Modo natura ꝓximi nobilior est q̃ꝫ stat⁹ ꝓprius: adeo ꝙ etiaꝫ homo met p̾diligeret p̾dere ꝓprium statum ꝛ conservare animaꝫ q̃ꝫ econtra. igitur etiã debebit naturã ꝓximi cõstituti in extrema necessitate p̾diligere decentie ꝓprij status. status enĩ est q̃d accidentale: natura autem quid substantiale Secũdo potest dici ꝙ verbũ sãcti Tho. posset taliter moderari ꝙ esset verum si intelligat̃ đ illo divite qui lꝫ habeat sup̾fluũ nature sue ꝛ suoꝝ. qđ tamen est necessariũ statui suo: tamen illud est adeo necessariuꝫ statui suo ꝙ ꝓpter eius carentiaꝫ sustineret magna pericula vel damna anime vel corporis. sic in q̃ꝫ aliqui itelligũt dictuꝫ sancti Tho. ꝛ verũ q̃dem esset. sꝫ an ip̾e sic intellexerit dubiũ videt̃. Nam sic intelligendo illud qđ habet nõ esset ꝓprie sup̾fluũ nature sue ꝛ suorũ. imo videt̃ ꝙ esset necessariũ nature sue. si enĩ ex eius carentia iminet periculuꝫ corporis: iam vite naturali sue nature erit necessarium. si autem periculum anime: iam illud erit necessarium vite spirituali sue nature: si saltem periculum iminens ẽ ꝓbabile vel equilibre. quia anima cõmittẽs se tali periculo peccati mortalis peccat mortaliter. ideo simpliciter videtur standum cum Rich. et Durã. tenendo ſm casum esse casum in quo obligatur homo sub pena peccati mortalis ad donandum elemosynam ꝓximo.

Quarta conclusio. in eisdeꝫ duobus casibus tenetur homo ad mutuãdũ ꝓximo suo sub pena peccati mortalis. ꝓbat̃. q2 in eisdeꝫ tenetur donare ꝓxio. igit̃ etiaꝫ mutuare petenti. tenet ꝯsequentia a minori affirmative. Et dico notãt̃ petẽti mutuũ. q2 si ñ peteret mutuũ sꝫ absolutã donationẽ: nõ satisfaceret mutuando. imo tenet̃ donare. q2 iã necessitas extrema fecit vt illa res accedẽte petitione adeo sit sua vł sibi debita facta ꝙ si ali⁹ deneget: poterit auferre occulte sine pctõ furti. Cõtra illas duas ꝯclusiões arguit̃ Si hec ꝯclõ eẽt v̾a: seq̃ret̃ ꝙ aut aliq̃s teneret̃ ad impossibile aut ĩ neutro illoꝝ casuũ tenebit̃ mutuare. ꝓbat̃. Nã pono casũ ꝙ habeã sup̾fluũ ĩ p̾mo casu vel sup̾fluũ ĩ scđo casu: ꝛ ocurrat mihi ꝯstitut⁹ in extrema necessitate petẽs mutuũ ego q̃ꝫ p̾parẽ me ad mutuãdũ sibi vt petit. sꝫ int̃ p̾parãdũ mor

occurrit alius constitutus in equali extre-
ma necessitate ⁊ tamen non sufficiam vtri-
qꝫ mutuare: sꝫ tm̃ alteri possim: quero an
tenear iam mutuare. ⁊ si sic, aut igitur vtri
qꝫ. ⁊ sic ad impossibile obligor: aut neutri
⁊ sic conclusio est falsa. aut vni ⁊ nõ alteri.
⁊ hoc non: quia quero cui: non primo: de
serto secũdo: quia non est maior ratio: cuꝫ
circũstantie sint equales in ipsis ⁊ in me re
spectu eorum. nec scd'o deserto primo eadẽ
ratione. igitur. Dicendũ ꝙ casu stãte nõ
teneor vtriqꝫ mutuare. quia tunc si solum
vni eoruꝫ mutuarẽ: non satisfecissem. ⁊ sic
ad impossibile tenerer. Unde dicenduꝫ ꝙ
neutri eorũ teneor vt patet ex sequẽti. quia
nec etiam alteri eorum teneor. quia dicẽdo
alteri eoruꝫ teneor: alteri supponit determi
nate: ⁊ quelibet singularis est falsa. sed di-
cendum est ꝙ teneor alteri eoruꝫ. Nam sic
dicendo tũc ille terminꝰ alteri supponit cõ
fuse tm̃: sequendo ly teneor. sicut dicendo
teneor tibi vnum florenũ non est sensus ꝙ
ꝑcise hunc determinatũ teneat. Unde si mu
tuauero primo: deobligatꝰ sum a scd'o. si se
cundo: deobligatꝰ sum a ꝑmo. simile argu
mẽtum fieri potest in casu donationis ele-
mosyne ⁊ similiter soluetur.

Quinta cõclusio. ꝑter predictos
duos casus est tertiꝰ da-
bilis in quo non videtꝰ simpliciter diffiniẽ
dũ hominẽ sub pena peccati mortalis ob
ligatum ad donandũ elemosynaꝫ primo.
scꝫ si homo habet supfluũ tã nature sue ꝙ̃
ꝑsone ⁊ suorum ⁊ ꝓximus cõstitutus est i
necessitate lꝫ citeriori extrema necessitate: sꝫ
tamẽ arta seu magna ⁊ notabili ac graui. ꝓ
batur allegando ad hoc tres doctores. Pri
mo. nam durandus in q̃rto loquens ꝺ ha
bente supfluũ nature et ꝑsone ⁊ volens di
cere qꝫ ille teneatꝰ donare elemosynaꝫ ait
sic. Non est dubiũ quin sit ꝑceptum respe
ctu illorũ qui sunt in extrema necessitate. ꝺ
illis aũt qui non sunt in extrema necessita
te lꝫ sint in magna verecundia: non audeo
plene diffinire nec cõdemnare maiorẽ par
tem diuitum. hec ille. Et sic ille doctor dif
finire non audet nec maiorem ꝑtem diuitũ
cõdemnare qui sic supfluũ habentes non
subueniunt donatione elemosyne patienti
bus magnaꝫ necessitatem lꝫ citeriorem ꝙ̃
sit extrema. Secundo ꝓbatur. quia fm

sanctũ Thomã vbi supra non est mortale.
Tertio ad idem videtꝰ esse Alexã. ꝺ ales
in q̃rta ꝑte sũme. q. cxiij. mẽbro primo. ⁊ hoc
ex modo loquẽdi eius ibidem trahi potest.
Nam cuꝫ quesiuisset. Utrũ ille q̃ potest ne
cessario teneatꝰ facere elemosynã indigenti
citra vltimã necessitatem ponit tria dicta.
Primũ est ꝙ qui abundat in bonis for-
tune debet de rigore siue de necessitate iu-
sticie subuenire illis qui sũt in extrema ne-
cessitate: quia peccaret si non subueniret et
mortaliter vt opinor. Scd'm dictum. il-
lis autẽ qui sunt in euidenti ⁊ notabili ne-
cessitate tenetꝰ subuenire de equitate. id est
tenetur de bono ⁊ equo. si eñi aliquis i bo
nis non necessarijs abundat. ⁊ non subue
nit ꝓximo existenti in notabili ⁊ euidẽti ne
cessitate: non subueniendo in hoc casu pre
iudicat eq̃tati iusticie: nisi illa vnde debe-
ret tali subuenire reseruet aliquibus qui-
bus tenetur plus subuenire vt fortasse ali-
quibus de quoruꝫ bonitate est magis cer-
tus vel sunt magis ꝓpinqui. Tertiuꝫ di
ctum. illis autẽ q̃ cõmuni cõsuetudine mẽ
dicant. nec tamẽ apparet in eis signuꝫ ali-
quod notabilis siue grauis indigẽtie si ꝑ-
sumatur ꝙ habeãt ad ꝑtranseundũ tẽpus
illud: tenetur de dispensatione iusticie: ⁊ est
meritorium subuenire. non est tamẽ deme
ritoriũ non subuenire si ex causa aliqua le-
ui rationabili non subueniat: vt si ꝑsumatꝰ
ꝙ indigẽs habeat qd' illi sufficiat ad trã-
seundũ tempus illud: que aũt dispensatiue
fiũt alliciunt ad similẽ. nec tamen obligãt
inq̃ntum huiusmodi. Unde que ex dispensa-
tione iusticie fieri debent si fiunt: bene fiũt
siue meritorie. si non: nõ demerentꝰ q̃ omit
tunt. hec ille. Itaqꝫ patet ꝙ Alexãder in se
cũdo dicto iam posito sentit ꝙ nõ peccat
mortaliter. alioq̃n diceret ꝙ i scd'o casu te-
neretur etiam de rigore iusticie sicut in pri
mo casu dixit. Item etiam cum in casu se-
cundi dicti minus videatur obligari ꝙ̃ in
casu primi dicti. ⁊ tamen in casu primi di-
cti nõ simpliciter assertiue asserit fore mor
tale. sed solum dicit opinor: sequitur ꝙ i se
cundo casu non sensit fore mortale. sed tm̃
veniale pro quãto est contra equitatẽ: con
tra quã facere non sine culpa trãsire potest
patebit tamẽ in septima ꝓbatiõe secte [illegible] da
sionis ꝙ Alexãder sensit expsse oppo[illegible]

in tertia parte sūme.

Sexta conclusio licet non videatur simpliciter diffiniendū: tamen aliqualiter pbabile videtur z nō improbabile dicere q in tali casu sit obligatio sub pena peccati mortalis. Prima ps hui9 cōclusionis patet ex quinta. Sed scda pars conclusionis pbatur octoplicit. z prime quattuor pbationes sunt per auctoritates alie p aliquas ratiōes seu psuasiones. Prima auctoritas. Nam Joh. in .j. canonica sua.c.iij. videtur velle talem in casu huius quinte cōclusionis peccare mortalit. Naz ait sic. qui habuerit substantiam hui9 mundi: z viderit fratrem suuz necesse habere et clauserit viscera sua ab eo quomodo charitas dei manet in eo. q.d. non simul stant charitas et omissio subuētionis i tali casu igitur illa omissio ē mortalis. quia sola venialis omissio bene stat cum charitate i eodem. Nec valet duplex respōsio hic dabilis. Prima q Johānes tm loquat d extrema. nam videt q quilibet pma facie audiens illam sententiā Johis: intelligat eaz d qualibet magna z graui necessitate etiā citeriori extrema: respectu habentis superfluum nature z status. Nam de patiēte extremā nemo dubitaret. Secūda respōsio q possit intelligi de claudente viscera iterioris misericordie. id est qui nō solū nō dat in effectu exteriori tali. sed etiam nō cōpatitur p affectum. Hec scda respōsio dupliciter improbatur. Primo nam īmediate Johes subdit. Filioli non diligam9 verbo neq lingua: sed ope z veritate. z sic sententiam pcedentem videtur per verba sequentia exponere. vt intelligatur etiaz ille claudere viscera qui z si intus compatiatur: tamen exterius non succurrit cum effectu. Secundo improbatur scda responsio quia paup non min9 tenet ad hoc vt non claudat viscera interioris misericordie. id est cōpassionis q diues. ergo si intelligeretur illa auctoritas Johis de interiori misericordia tm: frustra premisisset dicens. q habuerit substantiā hui9 mundi. quia siue haberet siue non: non referret qn charitas non maneret in eo si clauderet viscera cōpassionis ab eo. Secūdo sic. quia etiā durādus vbi supra dicit q illa auctoritas videtur hoc sonare scz de necessitate: etiā nō extrema dūmodo sit magna. Tertio sic. qr ad idē videt esse Nicola9 de lyra sup canonicā Johis loco pdicto: dicēs q ibidez tangitur duplex casus in quo elemosynaz facere necessitatis est et precepti. vnus est ex parte facultatis scz quādo habet superfluum victui z vestitui cōsideratis necessitatibus persone et stat9 zc. Secundus casus est ex pte recipiētis scz quādo patitur vrgentem necessitatem z non apparet vñ sustentari possit nisi per elemosynam isti9. tunc ille tenet dare non soluz de supfluo sicut in casu predicto. sz etiam de necessario non psone sue scdm indiuiduū cōsiderate. sz de necessario sui status. Nam quilibet debet se restringere vt pximum adiuuet in extrema necessitate. z scdm hoc subditur. z viderit fratrem suum necesse habere scz vltimā. hec ille. Si igitur vult q illi sunt duo casus distincti se nō inuicē includentes: sequitur q primus obligabit diuitē ad subueniendum patienti necessitatē: etiam non extremam: dūmodo artam. alioquin si tm habenti extremā: iam primus casus includeret semp scdm. et per cōsequens nō erūt duo casus distincti. licet h possit dari vna cauillatio: dicendo q adhuc distinguerētur quia secūdus extēdit se ad extremā necessitatem: etiaz respectu habentis tm supfluū nature non status: vt patet intuenti verba Nicolai de lyra. sed illa non obstant. quia si secundus casus hoc modo accipiat z vt sic captus obligat ad mortale peccatū. igitur etiam prim9 respectu patientis non extremā vt deducit cōsequēter in quinta probatione. Quarto sic. Naz Alexāder de ales in tertia parte sūme. q. lxx. mēbro qrto. §. j. expresse sentit hominē in casu quinte z sexte cōclusionis esse obligatū ad dandū elemosynaz sub pena peccati mortalis ait eni sic. In duobus casib9 omittit diues si non dat pauperi indigenti. Primus est indigenti posito in extrema necessitate z h dictat ei cōscientia: si non tunc dat: peccat mortaliter. Secūdus casus est in valde indigenti. sed nō in extrema necessitate. si eni habet aliquis multa superflua nec proponit melius dispensare vl eque bene z tunc nō dat: peccat mortalit. z sic intelligit illō .j. Joh. iij. Qui habuerit substātiam hui9 mūdi zc. et Eccl. iiij. Elemosynaz pauperis

ne defraudes. sed redde ei debitum suũ. et
canõ Ambro. Nõ minoris criminis ẽ ha
benti tollere q̃ꝫ cum possis ꝛ abundãs sis
indigentibꝫ denegare. Item Ambro. Ne-
mo dicat ꝓprium qꝺ cõmune ẽ. plus q̃ꝫ suf
ficit ad sumptus violẽter obtentuꝫ est. hec
ille. Ex quibꝫ sequitur ꝙ aut Alexãder cõ
tradicit sibiipsi hic in tertia pte sũme. ꝛ vt
supra allegatũ est in q̃rta parte. Aut saltē
in quarta pte intelligendus est ꝙ ibidẽ lo-
quatur de non habente supfluũ vtriusqꝫ.
vel si etiam de habẽte supfluũ vtriusqꝫ ibi-
dem loquatur: per hoc ꝙ dicit ꝙ tenetur ꝺ
equitate subuenire patienti magnã neces-
sitatem: velit etiã ĩtelligi tentionẽ ad penã
mortalis peccati obligantẽ: cuiꝰ tamen op
positum videt̃ ex deductis in quinta ꝯclu
sione. Item Anthoninꝰ pte scða titulo. j.
ca. vij. §. xj. in fine: ait. ꝙ illꝺ: mutuũ date
videret̃ esse ꝓceptum q̃tuꝫ ad eos qui cõ
mode possunt mutuare sine notabili detri
mento sui status erga eos qui sunt ĩ mag-
nis necessitatibus constituti ꝛ quasi extre-
mis. quia si hoc dicimus de elemosyna: a
fortiori in mutuo. hec ille. Modo habẽs
supflua vtriusqꝫ potest sine notabili detri-
mẽto status sui mutuare ꝛ donare. igitur
sequit̃ ꝓpositum. Quinto ꝓbatur ratiõe
ꝙ sit aliqualiter ꝓbabile. Nam si scðs po-
situs per Nicolaũ de lyra obligat diuiteꝫ
de necessario statui suo subuenire patiẽti
extremã: sequitur ꝙ ꝓportionabiliter obli
gabitur primus qui habet supfluũ nature
ꝛ status subuenire patienti citeriorẽ extre-
ma. tenet cõsequentia ratione ꝓportionis.
nam ita leuiter subuenit primus patiẽti ar
tam ꝛ citeriorem necessitatẽ sicut scðs sub-
uenit patienti extremã. Sexto sic. Naꝫ
Alexander in q̃rta pte sũme. q. cxiij. mẽbro
ꝓmo. cum fecisset quoddã argumentuꝫ in
fine volẽs ipm soluere dicit sic. Ad id qꝺ
obijcit̃ ꝛc̃. potest dici ꝙ nõ valet hec argu
mentatio. omittit si non dat etiaꝫ de neces-
sarijs: indigenti in extrema necessitate. igit̃
omittit si nõ dat de supfluis indigẽti citra
extremam necessitatem. quia iuste excusari
posset per hoc ꝙ reseruat magis indigẽti-
bus vel ꝓpinquioribus vel aliquibus qui
bus magis tenet̃. hec ille. et loquit̃ ꝺ omis
sione mortali vtrobiqꝫ. Tunc sic arguo. si
consequẽtia non valet ꝓpter hoc ꝙ illa ex

cusatio habet locum. igit̃ sublata illa excu
satione tenebit consequẽtia. quia cessante
causa cessat effectus. Modo dabilis ẽ ca-
sus septe cõclusionis: vbi illa excusatio lo-
cum non habet: puta vbi habens supfluũ
nature ꝛ psone nõ reseruat magis indigẽ-
tibus. eo ꝙ stat ꝙ nullus sit ꝓ tunc cõstitu
tus in maiori indigẽtia. quia non ẽ maior
illa nisi extrema in qua nullus tunc est nec
ꝓsumitur ꝙ de ꝓpinquo caꝫ aliquis incur-
rat. Item nec reseruare vult ꝓpinquioribꝫ
vel alijs quibus magis tenetur. quia stat
ꝙ adeo sufficientia bona habeat tã ꝓ se q̃ꝫ
ꝓ sibi iũctis quibus tenet̃: ꝙ adhuc habe-
at supflua. igitur tunc in casu q̇nte ꝯclusio
nis tenebitur sub mortali peccato patiẽti
grauem necessitatem subuenire. Septi
mo sic. Naꝫ in extremo iudicio indistincte
dicet iudex dãnatis eos nõ implesse ope-
ra misericordie. ꝛ per cõsequens peccasse
mortaliter. cũ igitur multitudo magna dã
nabitur. iuxta illꝺ. Lata est porta ꝛ spacio-
sa via que ducit ad ꝑditionem et multi sũt
qui intrant ꝑ eam. Matth. vij. et tamẽ ra-
ro vel vt in paucioribus occurrit casus ex
treme necessitatis in quo non subueniatur
per habentes supfluũ vtriusqꝫ: sequitur ꝙ
etiam extra casum extreme necessitatis nõ
subuenire patienti magnam ꝛ grauem ne-
cessitatem s. t habenti supfluũ vtriusqꝫ mor
tale. Octauo sic. Nam autoritates san-
ctorum loquentes de casu indigentie in q̇
aliquis abundans sub mortali peccato te
netur: non vtuntur verbis restringẽtibus
necessitatem ad extremã: sicut tamen vtun
tur in alijs locis vbi restringũt necessitatẽ
ad extremam. Naꝫ Ambro. dis. xlvij. in. c.
sicut hi. ait sic. Esurientium panis est quem
tu detines: nudorum vestimẽtum qꝺ tu re
cludis: miserorum seu captiuorum redem
ptio ꝛ absolutio est pecunia quã ĩ terra de
fodis. tantoꝝ ergo te scias inuadere bona
quãtis posses ꝓstare qꝺ velis. id est debes
velle. hec ille. Et sic ĩ hoc ꝙ cõparat omit-
tentem in hoc casu subuenire inuadẽti bo-
na aliorum: vult ꝙ mortaliter peccet et in-
quãtũ indistincte ꝺ: de esurientibꝫ nudis et
captiuis ac miserꝭ: apparet ꝙ nõ tm̃ vult lo
qui ꝺ patiẽtibꝫ illas miserias ĩ extrema ne-
cessitate: sed etiã citra. non enĩ addit vt alib
bi. pasce fame morientẽ ꝛc̃. Item similiter

intelligit Alexāder de ales aliam auctoritatem allegatā in septima pbatione. Itē j. ad Timot. vlt. Diuitib⁹ huius seculi precipe facile tribuere ꝛ communicare ꝛc. vbi non apparet fuisse de mente Pauli ꝙ vellet ꝙ Timothe⁹ tm̄ preciperet eis vt patientibus extremā necessitatē facile cōmunicarent: imo etiam ꝙ patientib⁹ citeriorem dūmodo notabilē tribuerent ꝛ cōmunicarent. ꝛ per ꝯsequens est preceptū dare talibus. Item Hieronym⁹ Aliena rapere cōuincit qui vltra necessaria retinere cōprobatur. id ē est mortale nō erogare supflua: sicut mortale est rapere aliena. ꝛ non dicit addendo ꝙ supflua nō erogare patienti extremā necessitatem sit aliena rapere. Nam de extrema loquēdo: etiam necessaria non erogare ē peccatū; si sint necessaria psone tm̄. vt patuit in tertia cōclusione. Itē Basilius. Famelici panis est quē tu tenes. nudi tunica quā in ꝯclaui reseruas. discalciati calceus qui apud te marcescit: indigentis argētū qđ possides inhumatū. quo circa tot iniuriaꝝ quot dare valeres. hec ille. Et argue ex illa sicut ex ea q̄ fuit Ambro.

Septima conclusio. satis probabile videtur ꝙ in casu quinte ꝛ sexte conclusionis homo teneatur sub peccato mortali ad mutuandū primo. pbatur tripliciter. Primo qꝛ longe minus est mutuare ꝙ̄ donare elemosynam. Modo in casu q̄nte ꝛ sexte cōclusionis aliqualiter pbabile est ꝙ homo teneatur primo donare elemosynā. igitur in eodem casu homo tenet̄ ad mutuandū primo. ꝛ hoc per locum a minori erit satis et admodū pbabile maxime concurrēte ratione ꝓportionabilis habitudinis donationis ad mutuationē. Secūdo probat̄. nā si Petr⁹ furet̄ Johāni aliquas res viles: ꝛ postea cum adhuc illas Petr⁹ habet incidit in necessitatem arduam detinendi eas: que tamē necessitas non sit extrema sꝫ citerior. Johānes vero nullū damnū patiatur ex dilatione restitutionis illarū rerū quia cōmode transire potest: ꝑm doctores Petrus sine peccato mortali potest stante illo casu illas res detinere. sic eni sentire videtur Sco. in. iiij. dis. xv. ꝛ Joh. neapolitanus put videri habet in tractatu restitutionum. Modo causa cur licet Petro detinere alienū non est nisi quia non detinet in tali casu inuito domino scꝫ Johanne. ꝛ hoc loquendo de Johanne rationabiliter inuito. Nam dato ꝙ Johānes sit inuitus tamen rationabiliter se habendo deberet esse cōtentus ꝙ Petrus detineret. si igitur deberet esse cōtent⁹ ꝛ ratione illius potest Petr⁹ detinere. igitur signū est ꝙ si Petr⁹ non haberet illas res Johēs tenerēt sibi eas mutuare. alioquin si non tenerēt: non apparet qualiter Petr⁹ excusari posset ī detētione rei aliene que est negatiuo p̄cepto ꝓhibita. ꝛ per cōsequens pro omni tēpore igitur sicut ille circūstantie faciunt Petrū excusari a mortali: ita eedē obligabūt Johannē ad mutuādū Petro si non haberet illas res prius cum sic graui indigentia indigeret. tenet illa ꝯsequentia dupliciter. Primo ex idētitate rationis. Secundo a simili. Nam quero a te si Petr⁹ in extrema constitutus necessitate occulte reciperet res Johānis: an ne excusarēt a mortali. Et respōdes ꝙ sic eo ꝙ Johannes met deberet ꝛ tenerēt sub mortali peccato dare Petro. igit̄ eodem modo si Petr⁹ in ardua necessitate cōstitutus detinet res Johānis excusabit̄ per illū modū scꝫ dicendo ꝙ ideo excusabitur eo ꝙ Johēs met deberet ꝛ teneretur sub mortali peccato ipsi Petro mutuare. Tertio quia sāctus Bernardin⁹ in suo tractatu restitutionū expresse tenet ꝙ homo in tali casu obligatur sub peccato mortali ad mutuandū ꝓximo.

Octaua conclusio. lꝫ p̄ter predictos tres casus in quibus homo vt pbabile ē tenetur ad mutuādum proximo sub pena peccati mortalis: ponant̄ adhuc tres casus in quib⁹ etiā eadem obligatiōe ponit̄ homo obligari: nō tamē videt̄ ꝙ omnes illi tres casus sint pbabiles. Prima pars pbatur enumerādo eos. Primus si quis nullū supfluū habet: imo quicquid habet est necessarium nature sue ꝛ suorum quibus tenetur: tamen ille non est ꝯstitut⁹ in extrema necessitate. proximus ꝟo est in extrema ꝯstitu⁹: tūc habēs tenet̄ subuenire ꝓximo. quia ꝛ si talis habens patiat̄ penuriā aliquā: nō tamen adhuc deficit nec morit̄. ꝓximus vero ī necessitate ꝯstitut⁹ morit̄: nisi statim sibi subueniat̄. cum igit̄ in extrema necessitate omia

sunt cōmunia: debebit illi subuenire de bonis alteri⁹ tāq̄ȝ de suis. Et pōt ꝯfirmari ille casus. q: sicut ꝓxi⁹ status ē postponēd⁹ ꝛ deserēdus: q̄ten⁹ succurrat̄ vite naturali ꝓximi: vt patuit ī tertia ꝯclusiōe: si ꝑ postpositionē stat⁹ seruet̄ vita ꝓximi alꝰ peritura: ita ꝓpria natura q̄ ad cōmoditates vite naturalis ē postponēda ꝛ deserēda: q̄tenus succurratur vite naturali ꝓximi si per postpositionē cōmoditat̄ ꝓprie nature (seruata tñ ꝓpria natura ī esse lȝ postposita ei⁹ cōmoditate) fuari possit vita natural' ꝓximi simplicit' peritura. tenet ꝯsequētia virtute ꝓportionabilis habitudinis. Secūdus casus. Si hō habet superfluū nature tm̄: ꝛ ꝓxim⁹ patiat̄ necessitatē nō extremā ȝ artā: tenebit̄ sibi mutuare ꝛ ꝓbari posset q: ꝓportionabilit' habet se talis ad suū ꝓximū: sicut se habet hō ī p̄mo casu hui⁹ octaue ꝯclusionis ad suū ꝓximū. ꝓȝ intuenti. modo de p̄mo casu ꝓbatū ē ī eo eē obligationē sub mortali peccato. igit̄ etiam ī hoc scd̄o erit. Terti⁹ casus ē. si hō hȝ supfluū vtriusq̄ scȝ nature ꝛ ꝑsone: ꝛ ꝓxim⁹ patiat̄ necessitatē nec extremā nec artam. ȝ cōmunē. Pro h̄ casu argui posset etiā ex verbis Johānis ī canonica. j. Joh. tertio. vbi indistincte dicit de fratre necessitatē patiēte ꝛ de habēte substātiā huius mūdi. Silr ꝛ Ambro. videt̄ indistincte loq̄ de patiente necessitatē vel indigētiā cōparando cum ad habētē supfluū q̄ modo talis abundās nō min⁹ peccet q̄ȝ si tolleret ꝓximo res suas qd̄ ē vtiq̄ mortale. Ait in q̄ȝ sic. Nō minoris est criminis habēti tollere: q̄ȝ cū possis ꝛ abundās sis: indigētibꝫ denegare. xlvij. dis. c. sicut hi. Scd̄a ps ꝯclusionis ꝓbatur. Nā lȝ primus ꝛ scd̄s sint ꝓbabiles vt ꝓȝ intuēti rōnes adductas ꝑ eis: ꝛ etiam q: beat⁹ Bernardin⁹ tenet eos: tñ tertius iter illos tres nō videt̄ ꝓbabilis. Nā lȝ in tali casu videat̄ hō sub aliq̄ culpa obligari: solū tñ erit illa venialis. Nā nō notabiliter ledit̄ ꝓxim⁹ ex omissione mutui sibi si nō nisi cōmuni necessitate indiget. modo etiā furtū rei nō notabilis sed vilis: vt pomi de arbore aliena nō est nisi culpa venialis ꝛ nō mortalis nisi vbi faceret mēte tali q̄ si plus inuenisset. pl⁹ etiaȝ q̄d notabile accepisset. Et lȝ diues sub nulla culpa obligaret̄ ad elemosynā dandā patiēti talem necessitatē in casu aliq̄: puta si habēs talē cōmunē necessitatē nō ē pauper. sicut ꝯtingit q̄ etiā aliqui nō digni elemosyna patiunt̄ aliquā necessitatē cōmunē q̄ etiaȝ nollent vt eis daret̄ elemosyna: tñ ob hoc nō sequit̄ q̄ etiā sub nulla culpa teneatur mutuare diues tali. Naȝ min⁹ est mutuare q̄ȝ donare. ꝛ adeo min⁹ q̄ stat q̄ idign⁹ elemosyna sit dign⁹ mutuo. et ꝑ ꝯsequens stat q̄ diues denegādo alicui elemosynā in nullo peccaret qui tñ eidē denegando mutuū peccaret. Epilogando ḡ videt̄ dicendū ad q̄stionē q̄ q̄nq̄ sunt casus in q̄bꝫ tenet̄ hō ad mutuandū primo sub pena peccati mortalis. inter q̄s est ordo in eoꝝ verisimilitudine ꝛ ꝓbabilitate. Nā duo p̄mi indubitāter sunt tenēdi. terti⁹ est admodū ꝓbabilis. q̄rtus ꝛ q̄ntus ꝓbabiles sunt. sextuȝ non video probabilē quo ad mortalē culpam: sed quo ad venialē.

Nona cōclusio. In illis casibꝫ in q̄bus homo tenet̄ ad mutuādū ꝛ in q̄bꝫ tenet̄ ad donanduȝ ꝓximo bona tp̄alia fortune: tenet̄ etiaȝ hō alia bona in q̄bꝫ abundat ꝓximo silit' indigēti donare ꝛ mutuare: ꝯcurrentibꝫ circūstantijs ꝓportionabiliter se habentibꝫ ad circūstantias p̄dictoꝝ casuū. Hui⁹ accipe q̄druplex exēplū. Primū est de medico vidente infirmū pati infirmitatē necessitatis extreme vel artā ꝛ grauē: cuȝ ip̄e est in simili facultate medendi ꝯstitut⁹ sicut fuerat dans elemosynā vel mutuans ꝯstitut⁹ in facultate bonoꝝ tp̄aliū fortune. Scd̄ȝ ꝛ tertiū exempla accipe de aduocato existēte in facultate aduocādi ꝛ iurisperito in facultate ꝯsulendi: cōparando cū ad indigentē ei⁹ aduocatione vel ꝯsilio cum ille indigens est in ꝯsimili indigētia ꝯstitut⁹. puta paupꝫ est accusatus iniuste accusatione ciuili vel criminali nec habet ob defectum pecunie vl' alia de causa q̄ sibi aduocatione vl' cōsilio assistat. Quartuȝ exemplū de theologo existente in facultate exhortādi ad ꝯuersionē peccatoꝝ: cōparando cum ad peccatorē ꝯstitutū in indigentia habente se ꝓportionabiliter ad indigētias p̄dictas. nam tales ꝯuertere vel desolatū cōsolari cū ali⁹ verisimiliter desit ē opus misericordie spiritualis qd̄ non min⁹ obligat cū sit maioris meriti. Hanc cōclusionē sentiūt sanctus Tho.

atq3 Hein. de bassia. in tract. d 9tract. rc.

Decima cõclusio. dabiles sunt multi casus in qbus bõ nõ tenet ad mutuãdũ p̄ximo. patz enumerãdo octo q̃z etiã duo vltimi nõ tm̃ nõ sũt obligatorij. sz etiã sũt vitiosi. Prim⁹ cuz q̃s habet supfluũ psone z nature et p̄xim⁹ non indiget. Scd̃s si q̃s habet supfluũ nature lz nõ psone: z p̄xim⁹ non indiget: z ille sequit ex primo. Terti⁹: si q̃s habet supfluũ nature sz non psone seu stat⁹ z p̄ximus indiget tm̃ p psona seu statu suo. q2 enĩ tũc nõ teneat. pbat. nam tũc id qd mutuaret esset necessariũ p̄prio statui suando: modo vt dicit Durãdus null⁹ tenet verecũde viuere in statu suo vt releuet aliũ de indecẽti statu ad decẽtiã stat⁹. Quart⁹ si q̃s habet supfluũ nature lz non persone: z p̄ximus indiget indigẽtia nõ notabili nec ardua sz cõmuni. z ille sequit ad tertiũ per locũ a minori affirmatiue. Nã si patit tm̃ cõmunẽ indigẽtiã nõ deficit in necessarijs statui. Quint⁹. si q̃s habet supfluũ vtriusq3: z p̄xim⁹ non nisi cõmuni indigẽtia indiget: a quo tm̃ nõ sperat rehabere sortem suã. pbat: q2 si tũc teneret mutuare teneret donare. modo hoc nõ tũc tenet cũ sit solũ 9siliũ. Ex quo sequit a 9trario q2 i casu aliquo q̃s teneret mutuare vbi etiã nõ speraret rehabere suum scz in casu q̃ teneret donare sicut fuerũt tres casus tertie q̃rte q̃nte z sexte 9clusionum. Naz tali mutuare vbi scz q̃s nõ sperat rehabere sortẽ suam ẽ aliq̃ modo donare lz nõ sit simpliciter donare.

Sext⁹ si habẽti supfluũ etiam vtriusq3 nõ 9stet de indigẽtia p̄ximi lz ei teneret si 9staret. Nã homini obligato ad actũ ꝟtutis debet p̄cõstare obiectum circa qd vult exercere actũ ꝟtutis esse cõgruũ tali actui: nõ dico aũt si non petat. nam etiã si nõ petat indigẽs: 9stet tm̃ aliunde diuiti ei⁹ indigentia: talis obligabit nihilomin⁹ ad mutuandũ ei 9currẽtibus circũstãtijs sup tactꝫ. Nõ enĩ ait xps. petenti mutuũ date. sz absolute mutuũ date. Vñ ait Hein. de bas. Nõ excusat diuites supflua habẽtes a trãsgressione diuini p̄cepti si nemo indigẽtium ab eis mutuũ petat. q2 q2 iã ab eis non petatur ẽ ex impietate q̃ inualescẽte paupibus nõ mutuare 9sueuerũt. sz eos potĩ⁹ ad vsurarios publicos remittere. qd eos non excusat eo q2 sciũt plurimos indigẽtes esse q̃ vsuris omnino destruunt z destructi sunt. hec ille. Idem dic in donatiõe elemosyne. non tm̃ dico q2 tenet habẽs supflua met q̃rere vt sibi inotescãt indigẽtes. sz sufficit vt his de qbus sibi 9stat succurrat vt etiã vult Tho. videt tm̃ q2 tanta posset esse caristia: p̄ssura pusillanimitas z desperatio in indigẽtibus: assequẽdi mutuũ vel etiã donationẽ: q2 habẽs p̄dictis modis supflua teneret etiã inq̃rere vt sibi tales indigẽtes innotescerẽt: vel saltẽ q2 se exhiberet beniuolũ vt indigẽtes i ardua necessitate 9stituti ad eũ 9fugerẽt et spem haberẽt assequẽdi.

Septim⁹ si habẽs supfluũ vtriusq3 etiã speraret sortẽ suã rehabere a p̄ximo patiẽte cõmunẽ tm̃ indigentiaz. sz tñ is esset abusur⁹ re mutuata. nã tũc non solũ nõ teneret mutuare: sz potĩ⁹ ad oppositũ teneretur ne cooparet sibi ad abusũ z pctm̃. Octauus. si q̃s tm̃ habeat necessaria nature sue z suo2 q̃bus tenet z p̄xim⁹ nõ in maiori necessitate esset 9stitut⁹. sed equali vel minori. nam tũc vitiosũ esset. q2 9tra charitatem sm Tho. Rich. z Durandũ. z sic duo vltimi casus nõ tm̃ non sũt obligatorij. sz etiã sunt vitiosi. Attamẽ octau⁹ põt in tribus casibus esse nõ vitiosus sed laudabilis. Primo (vt dicit Tho. scd̃a scd̃e. q. xxxij. vbi supra) si q̃s daret psone alicui. q2 9sideraret eã vtiliorẽ reipublice vel eccl'ie q̃3 se vel familiã. z ideo ipe z familia p̄ferret 9seruationem vite illi⁹ sue subueniẽdo ei de necessario vite: ad qd tm̃ non tenet ex p̄cepto. sz p̄tinet ad magnaz pfectionẽ. Scd̃o etiam laudabiliter q̃s daret elemosynã de necessario psone aliq̃bus indigẽtibus etiã si non extreme cũ ipe vellet religionẽ ingredi. Tertio si i p̄mpto p industriam posset sibi cito suo decẽti statui puidere. hec Thomas.

Post has decẽ 9clusiões subiũgẽda sũt sex dicta faciẽtia p maiori elucidatione 9clusionũ.

Primũ est p decima cõclusione. z est lz sm quid loquẽdo seu supposita infirmitate: imp̄fectiõe z malicia hoim meli⁹ sit q2 indigentes nõ habeant copiã mutuũ assequendi a diuitibus q̃3 q2 habeãt: tm̃ simpliciter loquẽdo meli⁹ ẽet q2 haberẽt q̃3 q2 non habẽt. Prima ps pbatur. q2 tãta ẽ infirmitas: imp̄fectio z mali-

cia hoim q illa copia si haberetur esset materia z occasio (saltē accepta z si non data) q indigētes recipiētes mutua cōmitterēt multos abusus pdigalitatis rez tpalium. Scdo iidē seipos redderēt impotētes ad soluēdū. z sic dānificarēt primuz i tpalibꝫ z p ꝯsequēs suā aiaz in pctō. Tertio dānificaretur dātes mutuū. z sic sequeretur lites et odia zc. Scda ps pbatur. q2 simpliciter melius eēt habere copiā q multipliciter exercetur actus virtutis q talē copiam nō habere modo mutuare gratis ē actꝰ virtutis. igitur cū nō possit exerceri saltē in effectu nisi recipiētibꝫ aliqbꝫ. sequitur ppositū. Ex autez id qd supposita imperfectione vel malicia melius ē: solū sit dicendū meliꝰ sm quid. z alterū sit dicendū meliꝰ simpliciter: patz ex deductis in qstione nona vbi simile habituz ē q lz sm quid loquēdo meliꝰ sit q nō sint oia cōmunia: tn simpliciter meliꝰ eēt q oia essent cōmunia. Ex h dicto p locū a minori sequitur q etiā simpliciter loquēdo meliꝰ eēt q haberetur copia recipiēdi mutuū gratis q q inueniātur mutuātes ad vsurā. nā peius ē ad vsuras mutuare q nō inuenire copiā mutuandi. si igitur habere copiā mutuandi eēt simpliciter meliꝰ q h qd ē nō inuenire copiā mutuādi: multo magis erit melius q h qd ē mutuare ad vsurā vel etiaz inuenire mutuantes ad vsurā.

Scdm dictū p eadē decima ꝯclusione. lz homo i octauo casu decime ꝯclusionis ꝯstitutꝰ non sit obligatꝰ ad mutuū bonoz fortune respectu hominis primi de q idē casus sonat: tn ob h nō ē omnino ab omi mutuo respectu eiusdem psone deobligatꝰ. Probatur. naz talis homo adhuc multa habet que tali primo mutuare pōt: imo donare. Est enim (vt ait Alexāder in tertia pte sūme. q. lxv.) multiplex donū vtputa qdruplex scz muneris a manu. Deutero. xv. Precipio tibi vt aperias manū tuā egeno z paupi. Scdz cōpassionis a corde. Esa. lviij. Cū effuderis esurienti aiaz tuam. Tertiū donū vbi dulcis z ꝯsolatorij ab ore. Ecci. xviij. Nōne ardorem refrigerabit ros: sic z verbū melius q datū. Vn z ductis ad morte tanq i extrema necessitate ꝯstitutis: saltē mutuū cōsolatorij verbi impēdamꝰ. Quartū obsequij in ope. Exo. xxij. Si videris asinū odiētis te iacere sub onere: nō ptransibis sed subleuabis cū eo. Vn p asinū odientis te intelligere possumꝰ corpus inimici nri: qd tunc sub onere iacet quādo in extrema necessitate manet: qd vtiq nō ita insensibiliter ptrāsire debemus: qn ei iuxta posse mutuū: obsequij saltē: impendamꝰ. Licz g ad mutuandū vel donādū primū donū nō teneatur qs in octauo casu: tenetur tn ad alia tria p loco et tpe. Vn Mat. v. Qui petit a te da ei. glo. si deest facultas: da affectum vel obsequiū vel verbū. Hoc scdm dictū etiā sentit beatꝰ Bernardinꝰ i tract. ꝯtractuū.

Tertiū dictū in illis casibꝫ in qbꝫ homo tenetur mutuare primo sub pena peccati mortalis: aliqn non oportet ꝯsiderare an recipiēs mutuum sit iustꝰ vel iniustꝰ: bonꝰ vel malꝰ: pīꝰ vl' impīꝰ fidelis vel infidelis: hereticꝰ vel catholicꝰ: excōmunicatꝰ vel nō. z sic de aliis. In aliquibꝰ vo coz oportet talia ꝯsiderare. De pma pte huius dicti accipe duo exempla. Primū vt i illis in qbꝫ pximꝰ ē ꝯstitutꝰ in extrema necessitate. nā tunc nō curādo qlis sit pximꝰ dūmodo in tali necessitate sit tenemur ei non solū mutuo. sed etiā dono subuenire: etiaz si oporteret aliis surripere occulte vel palam: si nō aliter pōt puideri patiēti talē necessitatē. Aliud exēplū eiusdem ptis est. vt in casibꝫ ardue necessitatis dūmodo nō sit recipiēs abusurꝰ vel se traditurꝰ negligētie ꝯfisus de puisione sibi facta. z etiā dūmodo mutuās p h q mutuat iniustis: nō fiat impotēs ad mutuandū iustis. pbatur: q2 in elemosyna sic ē. igitur etiā in mutuo. Antecedēs pbatur. nam Chrys. ait. Quiescamꝰ ab hac absurda z diabolica peremptoria curiositate scz discernendo inter pauperē z pauperē. nō eni ex vita eoz qs recipis: mercedē retributurꝰ ē deꝰ: sz ex volūtate z honorificentia multa z miscdia z bonitate. dis. xlij. c. quiescamꝰ. Et intelligitur illud dictū Chrys. in casu q qs sufficit indistincte oibus dare. secus vbi p h q daret iniustis: efficeretur impotēs ad dandū iustis. tunc eni discernere debet iustos ab iniustis vt potius desereret iniustos z iustis subueniret. z eodē modo ē in mutuo. Hoc modo indistincte verū ē illud saluatoris. Omni petenti te tribue. Luce. vj. Et illud Greg. sup Mat. x. c. qui recipit iustum in

nomine iusti mercedē iusti accipiet dicit⁹. Mercede nō carebit suscipiēs ꝛ si iniust⁹ sit q̄ suscipit. Attamē in illis casibꝫ dando impio vel iniusto: dare debet nō ex q̄cūq̄ causa. sꝫ debita scꝫ intuitu nature releuāde q̄ est ad imaginē dei ꝛ possibilis ad gratiā Si aūt intuitu vitij daret: peccaret dans. Et dictū est notāter in scd̄o exēplo. dūmodo recipiēs nō sit abusurus et etiā dūmodo mutuās ꝛc̄. q: si aliqd̄ illoꝝ deesset: posset q̄s in casu scd̄i exempli cōsiderare recipientis maliciā: ꝛ ob id ei nolle mutuare. Exemplū autē scd̄e ptis dicti. vt si q̄s non sufficiat omnibꝫ. sed tm̄ aliquibꝫ mutuare. tunc eni id agat vt tm̄ subueniat iustis: dimissis iniustis. nisi iniusti essent i necessitate extrema ꝛ iusti in citeriori. hoc modo intelligit illud Ecc̄i. xij. Da iusto et ne dederis peccatori ꝛ bene fac humili ꝛ ne dederis impio.

Quartū dictum. hoīes cōstituti in casibꝫ sup̄dictis in q̄bꝫ homo obligat mutuare primo: nō debent faciliter credere ꝓprio iudicio quo se iudicant excusabiles ab obligatione mutui: q̄ntūcūq̄ videatur habere coloratas excusatiōes. pbat triplicit. Primo quia sapiens ait. Ne innitaris prudētie tue. Scd̄o q: non nisi bono iudicio standum ē ꝛ credēdū. modo iudiciū i ꝓpria causa non ē bonū. igit. Minor pbat triplicit. Primo a signo. nam hinc ordinatū fuit q̄ nemo deberet eē iudex in ꝓpria causa. Secūdo quia q̄libet est affect⁹ ad ꝓpriā causā modo i rebus amatis vel exosis nemo bene iudicat. Nam amor ꝛ odiū puertūt iudicium. Tertio q: q̄ iudici phibetur munerū acceptio est ex eo q: affectio inde surgens ad dantē nata ē puertere iudicē. modo diuites sūt affecti ad retētionē ꝛ augmētationē suarū diuitiarū. igit in earū erogatione p mutuū vel elemosynā nō facile debent stare ꝓprio iudicio quo sibi vident excusabiles: ꝛ p̄sertim nr̄is temporibꝫ in q̄s fines seculi deuenerunt. Cū eni temporibꝫ nostris natura humana declinando ad vesperā in vltima mūdi etate sit cōstituta: cōparat ex toto genere homini seni vl' impotenti. modo Aristo. ait q̄rto ethicoꝝ. Omis senect⁹ ꝛ om̄is impotētia videt illiberales facere. hec eni decrescente vita crescit. natura nāq̄ cū sagax sit ꝛ suū sentiat defectum: nitit p accumulationē diuitiarū suis defectibus subuenire. Scd̄o pbat dictū illud q: non facile deserenda est via tutior ꝛ amplectēda dubia piculis subiecta. modo cōstat q̄ homines sūt obligati in aliquibꝫ casibus sub mortali peccato ad mutuādū ꝛ si mutuarēt erūt tuti de nō trāsgressiōe p̄cepti sꝫ iudicādo se excusabiles. ꝛ sic nō mutuādo amplectunt viā non tutā. sed periculis subiectā. igit nō facile tali iudicio credere debēt. Tertio pbat. q: nōnulli visi fuerūt habere admodū coloratas excusatiōes q̄ tñ eis non pfuerūt q̄ min⁹ atrociter puniti fuerūt a deo. vt patet tribꝫ exemplis. Primū de Saule cui de⁹ non pepercit. sed de regno ipm̄ pieciit. q: p̄ceptum ei⁹ nō custodiuit q̄uis Saul pio ope qd̄ p̄tēdebat se excusandū putaret. j. Reg. xv. Vñ videāt multi q̄ sibi fingunt etiā leuissimas excusationes q̄bus cōtenti audacter agāt que nō licēt ꝛ caueāt ne simile periculū incurrant cū Saule. Scd̄m exemplū est. ij. Reg. vj de Oza qui lꝫ causā vrgentē haberet vt tāgeret arcā dei. q: declinauit ad casū: tamē interfect⁹ est a dño p temeritate q̄ soluit p̄ceptū dñi de nō tāgendo arcā saltē nudā q̄ sic tangi nō debebat nisi a sacerdotibꝫ lꝫ etiā alie cause illius interfectionis assignētur. Quid ḡ de illis dicem⁹ q̄ spōtanee fabricant sibi causas q̄bus de trāsgressione p̄cepti dei excusari putant. quid agūt nisi q̄ seipos decipiunt ꝛ cecos faciūt quādo sibiipsis securitatē statuētes cōscientiā deponūt: ꝛ de peccato i peccatū corruūt. Tertium exemplū est. iij. Reg. xiij. de prophe ta misso de Juda ad Jeroboā i bethel habente p̄ceptum a dño ne in loco illo comederet ꝛ biberet. qui ibi comedens grauiter fuit punit⁹ lꝫ inductus ꝛ deceptus fuerit a ꝓpheta loci illi⁹ dicente sibi q̄ ꝛ ipe ꝓpheta esset ꝛ q̄ domin⁹ iusserit vt secū comederet ꝛ q̄uis ita deciperet: nihilomin⁹ deus prophetā suum cōsentientē falso ꝓphete ꝛ cōtra p̄ceptum ei⁹ cū illo ibi comedentē: a leone interfici fecit ꝛ cadauer in sepulchrū patrū suoꝝ ob hoc nō inferēdū p̄dixit. Pon⁹ ergo tales iudicio alioꝝ ꝛ hoc peritorū ꝛ timoratorū stare debent q̄z ꝓprio.

Quintū dictū. cū homo vult iudicare an ne bona q̄ habet sint necessaria nature sue ꝛ suorum vel

persone vt sic diiudicet an sit obligat⁹ ad mutuādū vel nō: lȝ possit respicere nō tm̄ ad ea que nūc sibi incūbūt. sed etiā ad ea q̄ sibi incūbent in futuro tpe: nō tm̄ ē licitum velle metiri bona sua ſm q̄scunq̧ casus futuros possibiles sibi ꝛ suis accidere. Prima ps pbat. qꝛ licitū est homini eē pudū modo pudentia respicit futura. igit̄ ꝛ hoc est etiā de mēte Nicolai de lyra. j. Joh. iij. loquentis de habente supfluū victui ꝛ vestitui vbi addit dicēs. Cōsideratis necessitatib⁹ psone ꝛ stat⁹ ꝛ nō solū ſm p̄sentē statū sed etiā ſm ea q̄ pbabiliter possunt occurrere ꝛ frequēter occurrūt. Scd'a ps pbat̄ nā si sic tunc posset hō q̄tūcunq̧ diues iudicare q̧ ea q̄ haberet essent necessaria sibi ꝛ suis. qꝛ null⁹ est tam diues q̄n in maximis diffortunijs sibi possibilib⁹ euenire indigeret omnib⁹ illis. Scd'o sic. qꝛ h̄ eēt (vt sanct⁹ Tho. dicit in scd'a scd'e vbi sup̄) de crastino cogitare: qd̄ dominus phibet Matth. vj.

Sextū dictū. lȝ i tertio casu tacto in q̄nta ꝛ sexta ꝯclusionib⁹ homo teneatur ad mutuandū: posset tm̄ excusari a peccato in duob⁹ casib⁹. Primo si reseruaret magis indigentib⁹. Scd'o si eque indigentib⁹ ppinquiorib⁹ vl' dignioribꝫ. Ratio. qꝛ magis tenet̄ vtrisq̧ iam dictis. si igit̄ vt his q̄bus magis obligat̄ succurrat nō succurrit q̄b⁹ minus tenet̄ erit merito excusat⁹: salua limitatione dicenda in solutione tertij argumēti. Sȝ ꝯ p̄mo arguit̄ sic. h̄ homo habet supflua: ꝛ hic paup est in arta necessitate: ꝛ assunt locus ꝛ tps. igit̄ tenet̄ ei mutuare. ḡ non mutuādo nō excusat̄. Dicendum negādo antecedēs p scd'a ptē. Nā non adest locus ꝛ tps si hic diues ponit melius dare. Scd'o sic. quecunq̧ vultis vt vobis faciāt hoīes ꝛ vos facite illis. Sȝ iste diues iuste ꝛ discrete vellet sibi mutuari si esset in statu hui⁹ indigentis. igit̄ idē tenet̄ mutuare huic indigenti. igit̄ nō mutuādo nō excusat̄. Dicendū si iste diues esset i statu isti⁹ indigētis: haberet indiscretā voluntatem si vellet sibi omnib⁹ modis mutuari: puta etiā in casu quo alius meli⁹ poneret se acturū de illo mutuo: q̄le esset subuenire primo magis indigenti vl' digniori.

Tertio sic. j. Joh. iij. Qui habuerit substantiā vt sup̄. Sȝ iste diues habet substā tiā hui⁹ mūdi: ꝛ videt fratrem suū necessitatem habere. ḡ si claudit viscera sua ab eo ita q̧ nō mutuet ei: charitas dei non ē in illo. Nec valet si dicat̄ q̧ nō claudit viscera quo ad cōpassionē. qꝛ hoc idē teneret̄ etiā si nō esset diues. ꝛ sic frustra p̄misisset Johānes dicēs. Qui habuerit substātiā hui⁹ mundi. Dicendū q̧ tenet̄ non claudere viscera etiaȝ p effectualē dationē nisi ponat se melius dispensaturū illa bona. attamen ad hoc vt positū melius dispēsandi excuset diuitē oportet (vt videtur) q̧ sit talis casus q̧ p hoc q̧ mutuaret illi indigenti pro hoc tpe: ipe impediret̄ a mutuando alteri meliori vel digniori vel magis indigenti: puta qꝛ ali⁹ de primo eēt petitur⁹ idipsum a diuite. sec⁹ vbi mutuatio vni facta non p̄iudicaret q̄ min⁹ posset etiā alteri fieri. et h̄ vel pter abūdātiā diuitis sufficiētis vtrisq̧ mutuare vel pter īteruallū tpis in quo prim⁹ interea restitueret diuiti.

Questio. XX.

Utrum in casibus ī q̄b⁹ hō tenet̄ sub pena pcti mortalis mutuare primo: requirant̄ aliq̄ circūstātie ad hoc q̧ mutuatio sit act⁹ virtuosus? Solutio q̄stionis stat in trib⁹ ꝯclusionib⁹.

Prima cōclusio. ad h̄ req̄runt̄ septem circūstātie scȝ quis: cur: quid: cui: quō: vbi ꝛ q̄n. ꝛ q̄tuor p̄me ꝛ due vltime declarant̄ in hac p̄ma ꝯclusione. Primo igit̄ req̄rit̄ quis. nam mutuās debet eē talis q̄ habeat bona q̄ non sūt necessaria nature prie ꝛ nature suoꝝ q̄b⁹ per pri⁹ tenet̄: vt patuit in. ij. ꝯclusione: alioq̄n mutuatio erit vitiosa regulariter loquēdo ꝛ dico regulariter pter fallentias ibidē expssas. Cui. naȝ mutuatio debet fieri indigēti alioq̄n nō cadit sup debitū obiectum. attamē nō oportet q̧ sit ardua indigentia ad h̄ q̧ mutuatio nō sit vitiosa. lȝ req̄ratur ad h̄ q̧ omissio mutuationis sit mortalis.

Per cui etiaȝ ē intelligēdū q̧ recipiēs nō tm̄ nō debet esse abusur⁹ re mutuata. alioq̄n si id sciat mutuās: mutuatio erit vitiosa. Quid. nā res mutuāda debet esse ipi⁹ mutuātis. nā mutuare ē de meo facere tuū ita q̧ debet esse in dominio mutuantis ꝛ fieri de dominio recipientis. modo nemo pl⁹ iuris in aliuȝ trāsferre pōt q̄ ipe nosat̄

habere. Itē q2 si est aliena: mutuādo eā cōtrectat vterq3 rē alienā. igif peccāt. 7 sic mutuatio erit vitiosa. Cur. id ē ob quā causā finalē. Nā debet ꝓpter deū mutuare 7 gratis. id est nō ꝓpter lucrū tpale ꝯsequēdum. alioqn erit mutuatio vsuraria. de q̄ circūstātia lati⁹ dicet in sequētibꝫ ꝙ̄ necessaria sit. Quinto 7 sexto reqrunt vbi 7 qñ. id ē loc⁹ 7 tps. q2 sicut alij act⁹ virtuosi debent fieri in debitis locis 7 tpibꝫ: sic 7 ille. vnde mutuatio nō debet fieri sup altarib⁹ sacris numerādo pecunias nec tpe diuinoꝝ officiorū si illis mutuās 7 mutuū recipiēs intersint vel itteresse debēt. Quo modo. Naz ad h̄ ꝙ mutuatio fiat virtuose 7 laudabiliter: reqrit debit⁹ mod⁹ de q̄ i scdo dicto.

Scda ꝯclusio. debit⁹ modus mutuandi ꝯsistit in. xj. punctis scz ꝙ mutuādo cōpatiaf ꝓximo cui mutuat. Scdo ꝙ benignis verbis fiat. Tertio ꝙ mutuet sibi sufficiētiā si pt Quarto ꝙ hilariter. Quīto ꝙ humiliter. Sexto ꝙ discrete. Septimo ꝙ celeriter. Octauo pie. Nono faciliter. Decimo ordinate. Undecimo ex charitate. Q ꝫ aūt talis mod⁹ requiraf pbaf. q2 talis modus reqrif ad h̄ ꝙ virtuose 7 laudabilit donet elemosynā. igif etiaz ad h̄ ꝙ virtuose mutuet. tenet ꝯsequētia a simili: imo a minori affirmatiue cū donare sit difficili⁹ opus: 7 tñ ad ipm tales ꝯditiones reqrunt: multo magis ad mutuare qđ ē facili⁹. Antecedēs pbatur inductiue. Cōpassio inqꝫ reqrif Esa. lviij. Cū effuderis esurieti aiaz tuā. hoc aūt ē p cōpassionē. Benignitas ꝟbi Eccl. xviij. Nōne ardorē refrigerabit ros. sic 7 verbū meli⁹ ꝙ̄ datū. Abūdātia dati. Tobie. iiij. Si multū tibi fuerit: abundāter tribue. 7. ij. Cor. ix. Qui parce seminat: pce metet 7c. Hilaritas dāf Eccl. xxxv. In omi dato hilarē fac vultū. 7. ij. Cor. ix. Nō ex tristicia aut necessitate. hilarē eni datorē diligit deus. Humilitas dantis. Prouerb. xxviij. Qui despicit depcātē sustinebit penuriā. Discretio Eccl. xij. Da iusto et ne des peccatori. Quō tñ hec ꝯditio sit intelligēda: discernēdo scz inter iustū 7 iniustū i mutuando: habitū ē in tertio dicto pcedētꝫ q̄stiōis. Per discretionē etiā in mutuo fuandā intelligi pōt vt nō mutuet tātā abundātiam vt vel ipe vel sui qbꝫ tenef nō patiāf necessitatez aut vt vni supflua quibꝫ recipiēs nō indiget mutuet. 7 alij s eq̄ vel magis indigentibus subuenire nō possit. Celeritas Prouerb. iij. Ne dicas amico: vade 7 cras dabo tibi cū statim possis. Pietas. j. ad Timot. iiij. Exercitatio corpis ad modicū valet. pietas aūt ad oīa vtilis ē. Facilitas. j. ad Timot. vlt. Diuitibꝫ hui⁹ seculi pcipe facile tribuere communicare. Ordo dādi Eccl. iij. Miserere aīe tue placēs deo. i. si vis ordinate misereri incipe a teipso et cōsequenter proximis. 7 dehinc extraneis. 7 sic ď alijs. Charitas. j. Cor. xiij. Si distribuero in cibos pauperū oēm facultatem meā: charitatē aūt nō habeā: nihil mihi pdest. Attñ charitas ad actū donādi elemosynā nō requirif ad h̄ ꝙ sit virtuosus sic intelligēdo ꝙ si carens charitate mutuet vel donet elemosynaz: act⁹ ille sit vitiosus vel nullo modo virtuosus: imo pōt talis act⁹ esse moraliter bon⁹ si eū faciat ꝓpter deū et alijs circūstātijs fuatis: q̄uis agēs in hac vice nō sit in gr̄a dei sed requiritur ad h̄ ꝙ sit virtuosus meritorie.

Tertia ꝯclusio. debit⁹ ordo seruādus in mutuo ꝯsistit in nouē pūctis sequētibus. qđ patet. q2 in talibꝫ nouē ꝯsistit debit⁹ ordo fuādus dādo elemosynaz. igitur etiā in mutuādo. tenet ꝯsequētia vt i scdo dicto pbatū ē. Antecedēs pbaf. Nam fm Ambro. Si donās nō pōt oibꝫ indigentibus sufficere: cōsiderare debet fidelē. q2 fidelis pferēdus ē infideli. qđ itelligēdū ē ceteris paribꝫ: 7 pcipue stāte eq̄litate indigētie. nā si infidelis eēt i extrema: 7 fidelis in citeriori: poti⁹ eēt ecōtra agēdū. Silr si in eq̄li necessitate eēnt: attamē spararef ꝙ infidelis ex hmōi dono tm̄ afficeref ꝙ ꝯuerteref ad fidem q̄ al's nō fuisset ꝯuertēdus. aut si ex denegatiōe sibi facta ita scādalisaref ꝙ cū al's ꝯuerti voluisset: nūc aūt nollet: iam poti⁹ pferēdus eēt infidelis fideli. Scdo ꝯsiderādus ē loc⁹. nā illi q̄ captiui tenenf ab hostibꝫ: sūt alijs pferēdi. hi enim min⁹ possūt conqrere qbꝫ indigēt aut notificare suas indigētias diuitibꝫ. Tertio ꝯsiderāda ē causa vt si capt⁹ ꝓpter debitum iniustū excrucief in carcere. nā si oibꝫ debef misericordia iusto ampli⁹. vnde pferēdus ē ceteris paribꝫ iustus iniusto. Quarto debilitas. q2 claudi ceci 7 valitudinarij sūt alijs

ꝑferēdi ceterꝭ paribꝫ. Quinto nobilitas.i. verecūdia q̄ ingenuos ꝓdit natales. nā tales plꝰ vereꝫ petere ꝛ ꝑ ꝯsequēs minꝰ īnotescere pōt coꝝ indigētia diuitibꝫ. Vñ ꝛ beatus Nicolaꝰ studuit succurrere cuidā nobili q̄ ob inopiā voluit tres filias ꝓstituisse vt de cōmertio illo infami aleret. Sexto etas qꝛ senes iuuenibꝫ ceterꝭ paribꝫ sūt ꝑferēdi. Septimo ꝯiūctio vl' attinētia. nā exhibitio charitatꝭ ꝛ bñficioꝝ ad magis ꝯiūctos ꝓpinq̄s ꝛ attinētes magꝭ ē attēdēda.

Circa tñ h̄ septimū nota ſm Tho. scda scde. q. xxxi. ꝓpinq̄tas vniꝰ hoīs ad alium pōt attēdi diuersimode ſm diuersa ī q̄bus hoīes sibi ad inuicē cōmunicāt vt ꝯsāguinitas ī naturali ꝯiūctiōe: ꝯciues ī ciuili ꝛ fideles ī spūali. ꝛ sic d̄ aliis. ꝛ ſm diuersas ꝯiūctiōes sūt diuersa bñficia impendēda nā vnicuiqꝫ magis ē bñficiū īpēdēdū ꝑtinēs ad illā rē ſm quā ē nob̄ magꝭ ꝯiūctꝰ ꝛ h̄ ē veꝝ simplicit̄ loquendo. qꝛ illō pōt ꝛ debet aliq̄n nō ſuari ſm varietatē locorū tēpoꝝ ꝛ negocioꝝ. naꝫ in aliq̄ casu magis subueniēdū ē extraneo puta in extrema necessitate q̄̄ patri nō patiēti illā necessitateꝫ. Itē īter ꝓpinq̄s etiā ē talis ordo ſuandus ꝙ parētes sunt oībꝫ aliis ꝓpinq̄s ꝑferendi adeo ꝙ si necessitates sint eq̄les: pater infidelis ꝑferēdus ē ī exhibitiōe nutrimēti extraneo fideli. ꝛ etiā parētes sūt filiis ꝑferēdi in extrema necessitate. nullū enī benefactoris bñficiū ē sicut parētū. secꝰ vbi necessitates nō sūt eq̄les vl' aliq̄ alia ꝯditio preponderet puta cōmunis vtilitas eccl'ie vl' reipublice. Octauꝰ pūctꝰ et nonꝰ positi ab Ambro. sūt modꝰ ꝛ tps. ſꝫ illa omitto. qꝛ ꝑ modū ipē ītelligit discretionē. modo illa ē expedita ī scdo dicto tāq̄̄ species modi vt h̄ accipio modū. tps sil'r ibideꝫ ē positū. h̄ enī solū ponēda sūt illa q̄ respiciūt ordinē. ꝛ talia sūt ꝑdicta septē. de istis aūt sic cōsiderandis habet̄ dis. lxxxvi. c. nō satis. ꝛ in ca. sequenti.

Questio XXI.

Vtrū mutuare nō

gratꝭ nec ꝓp̄t deū. ſꝫ ꝓp̄t lucꝝ tꝑale ꝯsequendū ex mutuo seu mutuatiōe rei vltra sortē sit descriptio bona ipꝰ vsure: put vsura est pctm̄ ꝛ melior aliis tribꝫ descriptiōibꝫ vsure solitꝭ assignari. Solutio q̄stiōis stat in duabꝫ suppositiōibꝫ ꝛ octo ꝯclusionibus.

Prima suppositio. tres descriptiones dant̄ de vsura. Prima est Ambro. scda Hostieñ. tertia magistroꝝ. Prima ponitur. xiiii. q. iii. c. plerīqꝫ. vbi d̄r: q̄dcunqꝫ sorti accedit ē vsura. ꝛ cuꝫ h̄ ꝯcordat capl'm ꝑmū scdm ꝛ vltimū eiusdem q̄stionis. Vñ in. c. ii. (ꝛ est Hiero. sup Ezech. li. vi.) d̄r ꝙ scriptura appellet vsurā supabundantiā: quicq̄d illud ē si ab eo q̄d dederint plꝰ reacceperint. Itē in ca. vltimo ex ꝯcilio agathensi d̄r. Usura ē vbi amplius req̄rit̄ q̄̄ q̄d datur. Scda ē. Usura est q̄dcūqꝫ solutioni rei mutuate accedit ipꝰ rei vsus grā pactione īterposita vel hac intētione habita ī ꝯtractu vel exactiōe habita ex post facto. Tertia ē. Usura ē lucrū ex mutuo ꝑncipaliter intentuꝫ. Et exq̄ fit hic mētio de sorte nota ꝙ sors capit̄ q̄druplíciter. Primo ꝑ euētu fortuito. q̄ modo accepit Lucanꝰ poeta dicēs. O miseri sortis ꝙ nō in punica nati. Scdo ꝑ signo distinctiuo vt ē faba vel scedula vl' aliud sensibile signū ordinatū ad h̄ vt si ceciderit super aliquē: ꝯcludit̄ ꝙ illi debeat fieri aliq̄d tale. sicut sors missa fuit ꝛ cecidit sup Jonaꝫ ꝛ sil'r sors cecidit sup Mathiam. Actꝭ. i. ꝛ Jone. i. Tertio pro portiōe hereditatꝭ vel possessionis eo ꝙ aliq̄n tales sorte diuidi solebāt. ꝛ hoc modo possessiōes filioꝝ isrl' dicebātur sortes vt patꝫ ꝑ libros legales. Quarto accipit̄ ꝑ capitali q̄d q̄s alteri tradit ī mutuo vel alio ꝯtu. ꝛ sic capit̄ hic.

Scda suppositio. vsura capitur dupliciter. Uno modo formaliter scꝫ put ē pctm̄. ꝛ sic opꝫ ipam accipi ꝑ aliquo actu elicito vl' imꝑato a volūtate existēte formaliter ī ipo hoīe. naꝫ oīe peccatū ē actꝰ. Alio modo accipit̄ materialit̄ ꝑ re circa quā cōmittit̄ illō pctm̄ q̄d dicit̄ vsura. ꝛ sic incremētū sortis. i. lucrū q̄d q̄s intēdit ꝯsequi. ꝛ cōsequit̄ ex mutuatiōe rei d̄r vsura. qꝛ intēdendo illud incremētū sic ꝙ ꝓpter ipm fit mutuatio cōmittit̄ vsura q̄ est pctm̄. Dicit̄ aūt vsura ab vtoꝛ vteris eo ꝙ tunc cōmittit̄ vsura: q̄n q̄s accipit aliq̄d ꝑ vsu rei cuꝰ tñ vsus non pōt separi a dominio: q̄n eiꝰ vsus sit eiꝰ ꝯsūptio. ꝙ autem aliq̄ dicūt ꝙ dicit̄ vsura q̄si vsus eris: q̄ ad vsū veꝝ ē ꝑ deriuationem. q̄ ꝓo ad ly eris videt̄ esse ethymologia nō deriuatio.

Prima ꝯclusio. predicte tres de scriptiones non essent bone si daretur de vsura put vsura est pctm̄. Probat. q2 nulla taliū ꝯuenit vsure vt vsura ē pctm̄. Nā vsura q̄ ē pctm̄ nō ē ipa res vel lucrū qđ q̄s intēdit obtinere vltra sortem vel obtinet. q2 tale lucrū ē res non formaliter inherēs ipi vsurario: sicut tñ vsura existēs pctm̄ ē actus formaliter inherens

Scda ꝯclusio. capien (vsurario. do vsurā materialiter: descriptio ei⁹ ab Hostiēsi posita est bona. pbat. q2 habet ꝯditiones bone descriptionis. et declaratur p sex clausulas eius. Prima est quodcūqȝ. p cui⁹ intellectu nota q̄ quodcunqȝ capit̄ dupliciter. Uno modo relatiue ꝛ vniuersaliter. ꝛ sic sensus ē supple lucȝ quodcūqȝ Alio modo capit̄ infinite ac particulariter vel indefinite: ꝛ sic ē sensus ē aliquid. Scđo nota q̄ illud dictū scȝ ē quod cunqȝ solutioni rei mutuate ꝛc. pōt dupliciter legi. Uno modo p modū diffinitionis. ꝛ sic est p̄dicatū ꝛ vsura subiectum scȝ hoc modo. vsura ē quodcūqȝ solutioni ꝛc. Alio modo non p modū diffinitionis: sed per modū regule vel enūciationis vniuersaliter declarantis q̄ res vsura dici possit. ꝛ sic quodcūqȝ est subiectū ꝓpositiōis. ꝛ h̄ modo videt̄ Ambro. posuisse: lȝ aliȷ̄ illud legāt p modū diffinitiōis. tunc pono tria dicta. Primū si legat̄ p modū diffinitiōis: optet quodcūqȝ nō accipe vniuersaliter et relatiue. pbat̄: quia illa ꝓpositio esset falsa: vsura est quodcūqȝ: q2 eēt sensus: vsura est omne lucrū ꝛc. Modo ois illa ꝓpositio ē falsa i qua p̄dicat̄ vniuersale vniuersaliter sūptū. sicut dicēdo: homo ē omne animal rationale. nam q̄libet singularis est falsa. Naȝ illa vsura nō ē omne lucrū. optet ḡ q̄ vt legit̄ p modū diffinitionis: quodcunqȝ capiat̄ infinite vel indefinite: vt sit sensus: est aliq̄d qđ accedit. Scđm dictuȝ. si scđo modo legat̄ vera ē illa: vsura ē quodcunqȝ etiā capiēdo quodcūqȝ vniuersaliter. quia tūc debet intelligi ꝯuersiue scȝ om̄e lucrū qđ accedit ꝛc. est vsura. Ꝙ aūt siue legat̄ p modū diffinitiōis siue p modū regule vtatur Hostiēsis vniuersali dictiōe lȝ nō vniuersaliter capta scȝ quodcunqȝ: ē ad denotādū q̄ si q̄s mutuet ꝓpt̄ aliquā rem tpalēȝ obtinēdā vltra sortē non refert q̄lis sit illa res. q2 qualiscūqȝ sit siue sit esca vestis: fustiū: pecunia aut frumētū: ager vl' domus: dūmodo sit res estimabilis p̄cio: mutuās peccat pctō vsure. Un̄ q̄uis nō q̄libet res sit nata mutuari. sȝ solū illa cui⁹ vsus ē ei⁹ ꝯsūptio: vt patuit. q. xviij. tñ q̄libet res pt̄ esse illō lucrū vl' incremētū ꝓpter qđ q̄s intētione vsuraria mutuat. Un̄ Hiero. sup Ezech. li. vj. ꝛ habet̄. xiiij. q. vj. putāt q̄dā vsuras tm̄ esse i pecunia qđ ꝓuidens diuina scriptura ois rei aufert supabūdantiaȝ vt pl⁹ nō recipias q̄ dedisti. Itē aliȷ̄ p pecunia fenerata solēt munuscula diuersi generis accipe ꝛ nō intelligūt scripturā vsuraȝ appellare supabundantiā: quicq̄d illud est si ab eo qđ dederint pl⁹ reacceperint. hec ille. Et Ambro. de Nabuthe (vt ibidē in. c. sequēti habet̄) ait. Pleriqȝ refugiētes p̄cepta legis cū dederint pecuniā negociatoribus: nō in pecunia vsuras exigūt. sed de mercib⁹ eoꝝ tanq̄ vsuraꝝ emolumenta pcipiūt. ideo audiāt q̄d lex dicat: neqȝ inquit vsuram escaꝝ accipies neqȝ omniū rerum Item esca vsura est: ꝛ vestis vsura est ꝛ q̄d cunqȝ accedit sorti vsura est. ꝛ quod velis nomen ei imponas vsura est. Itē si q̄s instaurandū ꝯuiuiū putat ad negociatoreȝ mittit vt absinthiaci cupellam deferat sibi gratis ad caupone dirigit vt picenū vinū aut tiriacum requirat. ad lauiū vt hillā sibi pcuret: ad alium vt sibi poma adornet. hec ille. Unde inualiduȝ est argumentum Goffri. arguentis cōtra Ray. q̄ vsura nō sit in solis rebus quarum vsus est earū cōsumptio vel in rebus mutuabilibus. nam vt arguit si pro pecunia mutuata recipiaȝ equum predium vel vestem vsura est. ꝛ tamē equus prediū ꝛ huiusmodi: nō sūt res quarum vsus est earū cōsumptio vel non sunt res mutuabiles. Ad hoc enī argumētū faciliter respondet̄ q̄ q̄uis vsura capta p incremento vsurario possit esse quecūqȝ res tēporalis estimabilis p̄cio: tamen vsura capta pro peccato vsure solum consistit in mutuatione illarum rerum que vsu cōsumuntur. ꝛ non in concessione quarūcūqȝ rerum.

Tertiū dictū ꝯueniēter ponit̄ lucrū subintellectū i q̄dcūqȝ. p p̄ma clausula. q2 ē gen⁹ ad vsurā materialiter captā. Nā lucrū extēdit se ad lucrū

qđ ꝗs ꝯseqͥᷓ ex vēditōe: ex locatōe ac aliꝭs
ꝯctib⁊ ad lucꝝ ex mutuo. Vñ lucꝝ descri
biᷓ. Est incremētū qđ ꝗs hꝫ ex volūtaria
cōmutatiōe vltra ea ꝗ̄ p̄ri⁹ sua erant. ⁊ ꝑ lu
crū ītellectū ī ꝗ̄dcūq; excludiᷓ illa res quā
ꝗs īrēdit ex mutuo ꝯseq̄ ꝗ̄ al's ē ipi mutuā
ti debita añq̄ mutuaret. talis eni res lucꝝ
nō đr. iuxta descriptionē lucri iā datā. q⁊
nō eā habet vl' ꝯseqͥᷓ vltra ea que p̄ri⁹ sua
erāt. q⁊ illa p̄ri⁹ sua erat vl' debita sibi. Ex·
emplū. si debes mihi .x. florenos ꝗs cū a
te nō possū hr̄e nisi mutuē tibi alios .xx. si
igiᷓ mutuo tibi .xx. vt rehabeā .x. ꝓmos: il
li .x. ꝓmi nō mereᷓ dici vsura. q⁊ non sūt lu
crū: cū al's sint et fuerint mihi debiti. Et si
arguaᷓ ꝯ. In tali casu nō grat̄ȝ mutuo. igi
tur pecco: ⁊ nullo alio pctō nisi vsure. igiᷓ
accipiendo .x. ꝓmos accipio vsurā. Añce·
dēs ꝓbaᷓ. q⁊ si ego tali debitori meo ꝯfer·
rē bñficiū ideo vt rehaberē .x. florenos per
cū mihi al's debitos: cōmitterē symoniā: ⁊
ꝑ ꝯsequēs nō grat̄ȝ sibi bñficiū ꝯcessissem
ꝗ̄ eadē rōne si eidē mutuo ideo vt eosdē .x.
rehabeā nō gratis dicar sibi mutuasse. Di
cēdū ꝯcedēdo añcedēs ⁊ negādo ꝯsequen
tiā. nā nō opꝫ ꝙ oīe mutuū qđ nō gra·
tis fit sit pcc̄m. vnde notāter vltra clausu·
lā gratis: supaddiᷓ ꝓpter lucꝝ ⁊c̄. Vñ si fit
ꝓpt̄ cessationē vexatiōis redimēdā a q̄ ali⁹
met debebat iure desistere: non peccat mu
tuādo ꝓpt̄ cessationē illā obtinēdā. q⁊ nihil
acq̄riᷓ qđ nō p̄ri⁹ de iure fuerit suū vl' sibi
debitū. Vñ etiā ꝗ̄ collatori spūaliū daret
tp̄alia non ꝓpter nouā assecutiōē spūaliū.
imo iā eēt ea assecut⁹ habēs ius ī re respe·
ctu illoꝝ. vel imo haberet solū ius ad rē. sꝫ
ꝓpter h̄ vt collator spūaliū cessaret ab iniu
ita vexatiōe sui ꝗ̄ eū vexat volēdo vl' deiice
re eū ab ill' iā assecut̄ȝ: puta si hꝫ ius ī re: vl'
saltē eū ipedire a ꝓsecutiōe iur̄ȝ sui ad rē: il
le inq̄ nō cōmitteret symoniā. q⁊ ꝑ nullo
spūali đ nouo obtinēdo daret tp̄ale. sꝫ da·
ret ꝑ tp̄ali eminibili scꝫ ꝑ cessatiōe vexatōis
ꝗ̄ tñ cessatio al's fuit sibi debita: ita ꝙ emit
tp̄ale qđ al's sibi fuit debitū. sicͭ sepe quis
ꝓpriā rē emere cogiᷓ ab iniustis detētorib⁊
sic ī ꝓposito mutuo .xx. tibi vt rehabeā .x. il
la mutuatio fit ꝓpt̄ cessationē vexationis ꝗ̄
mihi nō das alios decē debitos. ⁊ lꝫ non
mutuē grat̄ȝ capiendo grat' .i. ꝑ nl'la re vel
sine causa. tñ gratis mutuo sic ꝙ nō ꝓpt̄ lu·
crū .i. ꝓpt̄ habere rē al's nō meā. vnde nō sū
tūc i lucro. Itē talis mutuatio ē implicite
q̄dā emptio. q⁊ daᷓ mutuata res ꝑ cessati·
one vexatiōis. Contra. ꝗ̄ eadē rōne liceret
mihi ꝯferre tibi bñficiū vt rehaberē .x. flo·
renos ꝗs tu al's mihi debes. q⁊ ⁊ si nō om
nino gratis tibi ꝯtulissem nō tñ symoniā
cōmisissem. q⁊ ad redimēdū vexationē id
fecissem. nec aliqđ tp̄ale al's non meū acq·
sijssem. Rñdeᷓ. nō ē sile: q⁊ mutuādo vt ꝗs
rehabeat sibi debitū daᷓ tp̄ale ꝑ tp̄ali ⁊ si
ne spe lucri scꝫ ꝑ cessatiōe vexationis al's
debita. ⁊ h̄ nō ē illicitū: etiā illud tp̄ale dā·
do ꝑ modū p̄cij ꝑ cessatiōe vexatiōis sicut
ꝑ merce. sufficit eni ꝙ dans vl' mutuās nō
sit i lucro re vel spe. sꝫ si ꝯferret ꝗs bñficiū
p̄dicto respectu: iā daret spūale vel annexū
spūali ꝑ tp̄ali scꝫ ꝑ cessatiōe vexationis. ⁊
h̄ nō licet: etiā dato ꝙ ꝯferēs nō sit i spe lu
cri. sicut nec ecōtra licet dare tp̄ale per mo·
dū p̄cij ꝑ spūali vel ei annexo vt ꝑ merce.

Scđa clausula ē. solutioni rei mutuate
accedit: ⁊ hec poniᷓ ad denotādū ꝙ vsura
tm̄ ē incremētū rei mutuate. ⁊ in h̄ differt
vsura a lucro vēditicio vl' emptitio .i. ab i·
cremēto qđ ꝓuenit ex re vēdita vel empta
vel locata. ⁊ sic đ aliꝭs. Nā vsura materia·
liter capta ē lucrū qđ ꝓuenit ex re mutua·
ta sicut ⁊ pcc̄m vsure tm̄ cōmittiᷓ circa mu
tuū. q⁊ ē mutuū. Vñ q̄uis ī ꝗ̄busdā vēdi·
tionib⁊: cābijs: locationib⁊. societatibus ac
aliꝭs ꝯctib⁊ etiā repiaᷓ pcc̄m vsure: tñ h̄ nō
ē rōne ꝯctuū inq̄tū tales vel rōne sui. sed
rōne mutui impliciti i illis ꝯtractib⁊ vt in·
fra lati⁹ patebit: vtputa si pannū valētem
etiā fm̄ ḡdū rigidū iusti p̄cij tm̄ .l. florenos
vēdo tibi ꝑ .lj. eo ꝙ vis hr̄e dilationē vni⁹
anni ad soluēdū p̄cium ita ꝙ vltra .l. flore
nos (ꝑ ꝗ̄b⁊ tibi vēdidissem si p̄ciū scꝫ .l. flo·
renos mox dedisses) volo hr̄e vnum flore
nū rōne dilatōis cū tñ illa dilatio sit absq̄
meo dāno atq; absq̄ cessatiōe alicui⁹ lucri
quod verisimiliter interea ex precio dicto
obtinuissem. imo ego non voluissem ꝙ de
p̄senti dedisses mihi p̄cium quia illud fu·
isset tm̄ .l. flore. sed malui recapere post an·
num cum illo incremēto vnius floreni: iā
illa venditio est vsuraria: non ratione ven
ditionis. sꝫ ratione mutui impliciti in illa
venditione. eoipso eni ꝙ do tibi dilatiōē
dādo p̄ciū post ānū: ꝑinde est ac si illos .l.

florenos q̄s ꝺ p̄senti deberes dare tibi de bursa mea mutuarē reddendos mihi post annos .p q̄bus tn̄ mutuatꝫ si post ānū habere velle vnū florenū: mutuū eēt vsurariū Cur aūt i h̄ exēplo notanter fuit dictū fm gradū rigidū ⁊c. Itē rōne dilatiōis. Item cū tn̄ illa dilatio sit absq; ⁊c. q̄si si secus eēt q̄ ille clausule significant liceret mihi tibi vēdere carius ad terminū q̄ ad p̄sentē solutionē patebit i. q. lix. ⁊ lx. Tertia clausula ē ip̄i⁹ rei vsus gra. ⁊ p vsū rei mutuate itelligit ꝯsūptio vel distractio rei mutuate. q: mutuatio ē rei cui⁹ vsus ē ei⁹ ꝯsūptio vel distractio cōcessa ad talē vsū. Denotat igit illa clausula q̄ ad h̄ q̄ aliqd lucꝝ superueniēs rei mutuate sit vsura: oportet q̄ illud detur ⁊ recipiat p vsu ip̄i⁹ rei mutuate. Nam si daret ⁊ recipet alia ꝺ causa: illd incremētū nō esset vsura. vt si mutuo tibi .x. reddēdos i fine anni ⁊ veniēte termio nō reddis ⁊ ꝑpt nō redditionē ego patiar dānū i. vno floreno qd ego incurri ꝑpter tuā negligentiā soluēdi: vtputa cogor ab aliq̄ recipere mutuū eidē dādo vnū flo. ad vsuram: vel ego cogor res meas vendere vili p̄cio q̄s al's reseruassem donec cariori p̄cio eas vēdidisse potuissem: adeo q̄ i vno floreno minus recipio pro reb9 meis q̄ recepissem indubitāter ⁊ vltra si eas diuti⁹ seruassem. tā tn̄ q̄ nō rōne vsus florenoꝝ tibi mutuatorū recipio vnū florenū. s; rōne dānificationis quā mihi intulisti p tuā dilatiōeꝫ. Similiter si qd noīe pene vltra sortē ꝑpt dilationē recipiat. ꝺ h̄ patebit lati⁹ infra. q. xxx ⁊ sequētib9. Quarta clausula q̄nta ⁊ sexta sūt pactiōe iterposita vel hac intētione habita in ꝯtractu vel exactiōe habita ex post facto. ⁊ he ponūt ex duplici causa. Prima ad tāgēduꝫ tres modos q̄b9 ꝯtingit pctm̄ vsure: imo q̄ttuor modos eo q̄ vn⁹ subdiuidit in duos. Prim⁹ si Joh. mutuās Petro .x. paciscit secū tpe q̄ mutuat: q̄ debeat sibi rōne mutui ⁊ expectatiōis dare in termino aliqd vltra .x. ⁊ h̄ vocat vsura pactionalis vel ꝯuētionalis. Scd̄s si Joh. mutuādo Petro .x. nullū pactū facit cū Petro de dādo sibi aliqd vltra sortē. sed tn̄ corde intēdit rōne mutui aliqd recipe vltra sortē. ⁊ ob id recipiendū p̄ncipaliter mutuat al's non mutuaret ei: hec mutuatio vocat vsura mētalis capiēdo vsurā formaliter ⁊ ip̄m lucꝝ intētū vocat etiā vsura mētalis capiēdo vsuraꝫ materialit. Terti⁹ si Joh. mutuādo Petro nec paciscit cū Petro de dādo sibi aliqd vltra sortē nec etiā intēdit illo tpe aliqd recipe vltra sortē. imo mere gratis ⁊ ꝑpter deū sibi mutuat attn̄ aliq̄ tpe post mutuatiōeꝫ factā puta termino adueniēte mutat anim⁹ ei⁹: itegre i corruptū: desiderās hr̄e aliqd vltra sortē. Et ille mod⁹ posset subdiuidi i duos. q: vel exp̄mit illd suū desideriū: ⁊ tūc illd incrementū d̄r vsura exactionalis. ⁊ illū modū tāgit Hostiēsis. vl' nō exp̄mit. ⁊ tūc ē mētalis tm̄ vsura ⁊ illū modum nō ponit exp̄sse Hostieñ. in hac diffinitiōe. pōt tn̄ cōp̄hēdi in p̄cedenti modo sc; sub mētali vsura. s; tunc oportet q̄ scd̄s mod⁹ cōmittēdi vsurā intelligat ꝺ mētali vsura generalit sc; siue illa intētio fuerit habita i actu mutuandi siue ex post: alioquin Hostieñ. debuisset supaddidisse q̄rtū modū ꝯmittēdi vsurā: sic q̄ duo p̄mi modi cōmittēdi vsurā fierēt p tpe mutuationis. Alij duo post mutuatōeꝫ. Et possūt oēs q̄ttuor reduci ad duos. q: oīs vsura vel ē mētalis tm̄ vel nō mētalis. Si p̄mū aut illa intētio fuit habita i actu mutuādi vel supuenit post actū mutuādi. Si autē nō ē mētalis tm̄: tūc vel deducta ē intētio i pactū tpe mutuatiōis tunc ē pactionalis. aut nō ē tūc deducta i pactū. s; post mutuationē intētio quā i mutuatiōe habuit vel post mutuationē supuenit: deducta ē in exactioneꝫ. ⁊ sic ē exactionalis. Scd̄a causa q̄re ponūt ille tres clausule ē ad designandū q̄ si qd lucrū accedit sorti nullo modorū iam tactorū nō erit illud vsura. vt si nec tpe mutuatiōis nec i termio recipiēdi solutionē is q̄ mutuauit itēderit velle aliqd lucrum habere ratione mutuationis. imo ppter deū ⁊ ex charitate mutuauit ⁊ mutuasse vult ⁊ tamē tēpore solutionis vl' ante vel post recipiat aliquid per moduꝫ doni qd mutuator etiam in veritate per moduꝫ doni ⁊ ex liberalitate offerat sibi: declarando sibi q̄ ei liberaliter donet: tūc illud receptum non est vsura: de hoc tamē latius patebit infra. q. xxix. Et ex illis patet q̄ nō ē sufficiēs illa descriptio Panor. dicētꝫ Est lucrū mutui ex pactione debitū vel exactum: vt diffinit in rub. de vsu. Nam nō conuenit vsure mentali quā vsurarius nec

ex pacto nec p exactionē recipit. sȝ p oblationē mutuatarij timētis al's offendere vsurariū q̄ ideo mutuauerat.

Tertia ↄclusio. capiendo vsuram etiā materialit᷑: descriptio ei⁹ posita a btō Ambro. si legit᷑ p modū descriptionis nō ē̄t bona si nō aliq̄ supplerē̄t q̄ tn̄ etiā Ambro. subintellexit. pbat᷑ instādo ꝯ eā sextupliciter. Primo: beatitudo quā meret᷑ ille q̄ ex charitate mutuat ē q̄d accedēs sorti ꝛ tn̄ non ē vsura. alioq̄n mutuās ꝓpter ipam peccaret. oportet ḡ subintelligere supple lucrū tpale. id est estimabile pcio quodcūq̄ ꝛc̄. Scdo instat᷑. q: illa descriptio ꝯueniret etiā lucro tpali emptio aut venditio aut locatio. ꝛ sic ō lucrū aliorū ꝯtractuū eque sicut illi lucro qḋ dicit᷑ vsura. nam de quolibet eorū verū est q̄ ipm accedit sorti. q: si venditor lucrat᷑ de merce sua: lucrum suū accedit sorti. Idem de emptore et locatore. vnde oportet subintelligere sorti supple mutuate. nam vsura est lucrū soli⁹ mutui. q: in tali cōtractu accidit vsura non in alio nisi rōne implicitī mutui. Tertio instat᷑. q: etiā sorti mutuate aliq̄d potest accedere qḋ nō est vsura: vt illud qḋ mutuās accipit ꝓ interesse a mutuatario accedit sorti. ꝛ tamē illud non est vsura. vnde oportet addere: accedit supple ratione mutui seu mutuationis. secus si ratione alicui⁹ alteri⁹ vtputa ratione damnificationis quā intulit mutuatari⁹ mutuāti: faciendo morā in solutiōe. Quarto instat᷑. q: etiā aliq̄d potest accedere sorti mutuate ratione mutuationis qḋ tamen non erit vsura vt si mutuatari⁹ ratione mutuationis sibi facte ꝓuocat᷑ ad liberaliter donandū aliquid mutuanti vltra sortē: declarādo ei q̄ simpliciter animo donādi illud ei det. illud inq̄ȝ donū accedit sorti etiā ratione mutuationis. ꝛ tamē ꝓpter illud recipiendum non mutuauit intēdendo illud i mutuatione vel post: non est vsura sȝ licite receptum. oportet ergo addere intentione lucri talis in mutuāte: ꝑcedente ꝯcomitāte vel sequēte mutuationē. Quinto instat᷑ Nam etiā stat q̄ aliqḋ incrementuȝ accedat sorti mutuate ratione mutuatiōis etiā sic q̄ mutuans illud intēderit et ꝓpter ipm mutuauerit qḋ tamen non erit vsura. vt si mutuans tēpore mutuationis: tale lucruȝ intenderit ꝛ tamē cum mutuatari⁹ in termino solutionis offert sortē ꝛ incrementū: ꝛ offert incrementū mere liberaliter. ꝟ ei declarans q̄ simpliciter donare vult: mutuans mutat intentionē recipiēdo illud p modū doni. al's nequaq̄ȝ receptur⁹ inq̄ȝtum incrementū non est vsura tēpore receptionis illius incrementi ꝛ sortis. Oportet ergo addere intētione non mutata. Sexto instatur q̄ si illud legat᷑ p modū descriptiōis dicendo. vsura est quodcunq̄ȝ sorti accedit. illud dictū erit ꝓpositio ī q̄ ꝑdicat᷑ vniuersale vniuersaliter sumptuȝ. ꝛ illa instātia fuit supra soluta. Cōpleta igit᷑ descriptio vsure ab Ambro. posita esset illa. Usura ē lucrum tēporale sorti mutuate accedēs rōne mutuatiōis intentū a mutuante: ipo i hac intentione non mutato.

Quarta ↄclusio. descriptio vsure ab Ambro. posita ꝟ modo cōpleta est sufficiēs descriptio ꝛ bn̄ posita: patet p ꝯditiones bone descriptionis: ꝛ ratio omniū clausularū ptȝ ex dictis in ꝑma ꝯclusione ꝛ ꝑcedente conclusione. nec oportet addere tres vltimas clausulas positas i descrip. Hostieñ. q: ille solū ponunt᷑ ad tangendū diuisionē vsure i pactionalē ꝛ mētalē. modo in descriptione non optet ponere clausulas diuisiuas lȝ si ponant᷑ nō sup̄fluāt. sic̄ si diffiniat᷑ aial: ē substātia corporea animata sensitiua: nō oportet addere existēs vel rationalis vł irrationalis ꝛ sic de alijs differētijs diuisiuis seu clausulis. lȝ si addāt᷑ nō incōgrue addant᷑.

Quinta cōclusio. descriptio magistralis vsure etiā capiendo vsuraȝ materialiter nō ē̄t bona si nihil suppleretur. ꝛ siłr si principaliter indistincte caperet᷑. ꝓbatur instando scȝ p instātiam primā ꝛ quintā ꝑcedentis cōclusionis ꝛ supplendo vt ibidem. Et circa clausulaȝ ꝑncipaliter videri posset alicui q̄ si Johānes mutuat Petro ꝑ maria ō causa q̄ amicicia que est principale mouens. attamē secundario ad hoc mouetur etiam: quia sperat a Petro incrementum sortis ita q̄ non esset mutuaturus si non speraret se obtēturum incremētum: q̄ tunc Johes cōmittat vsuraȝ. quia tali spe lucri mutuat q̄ sine illa nō mutuaret ꝛ tamē illud incrementum nō est lucrū principaliter intentū. quia nō

primario sed secundario tantum. Et si hoc esset verum tunc oporteret principaliter capere large ut non distinguitur contra secundario movens vel secundario intentum. sed solum contra illud secundario movens vel intentum quod sic intendit quod etiam illo non intento adhuc mutuans mutuaret. tunc enim tale lucrum licet intendatur vel speretur per mutuantem: tamen non habet rationem cause finalis primarie nec secundarie. quia causa est que requiritur ad esse effectus. Modo sine illius lucri spe adhuc fieret mutuatio. sed forte illa sententia videretur nimis dura. Nam etiam in collatione spiritualium non maculatur quis peccato symonie si secundario habeatur oculus ad temporalia etiam taliter: quod alias non esset impensurus spiritualia saltem si spiritualia illa consistunt in operis: ut patet in illis qui celebrant anniuersaria eis qui dant temporalia quibus non celebrarent si nulla darent: et tamen non minus gratis debent impendi spiritualia quam debeat impendi mutuatio gratis. Unde non videtur diffiniendum Johannem in predicto casu esse usurarium.

Sexta conclusio. hec descriptio suppleta et intellecta modo iam dicto est sufficiens et bene posita scilicet. est lucrum temporale ex mutuo principaliter intentum intentione non mutata. probatur per conditiones bone descriptionis. et ratio suarum clausularum accipitur sicut accepta est in similibus clausulis in precedentibus descriptionibus. nec oportet addere tres clausulas ultimas descriptionis Hostiensis ex causa tacta in precedenti conclusione. Ex his omnibus patet quod predicte tres descriptiones prout sunt bone et supplete: sunt a parte rei una descriptio. quia clausule substantiales unius sunt posite in aliis expresse vel implicite et econtra et dantur de usura eodem modo capta. igitur.

Septima conclusio. descriptio posita in titulo licet non sit bona capiendo usuram materialiter: tamen est bona eam capiendo formaliter. Prima pars probatur: quia usura materialiter capta est ipsum lucrum ultra sortem obtentum: illud autem distinguitur realiter ab actu mutuandi: quod hoc ponitur loco generis. igitur. Secunda pars probatur: quia usura formaliter capta est quidam actus vitiosus. non autem videtur alius actus quam mutuatio carens debita circumstantia finis: puta quod non fit propter deum: sed propter lucrum. Declaratur autem per singulas clausulas que sunt sequentes. Primo inquit dicitur mutuare: quod ponitur loco generis. Mutuare enim dividitur in mutuare licitum quale est illud quod est vestitum circumstantiis illis. de quibus dictum est in precedenti questione. Aliud vero est illicitum quale est carens circumstantiis requisitis: potissimum circumstantia finis. et huiusmodi est mutuare propter lucrum. Secundo dicitur non gratis. et in hoc recedit a conditione naturali ipsius mutui que est quod debet esse gratuitum. Et si arguatur. si caret naturali conditione mutui. igitur non manebit mutuum. Respondetur negando consequentiam. quia illa conditio naturalis non est naturalis. id est substantialis seu requisita ad esse mutui. sed est naturalis. id est nata concomitari naturam mutui. Unde talis non facit contractum transire in aliam speciem. Tertio dicitur nec propter deum. id est non ex charitate dei vel propter deum vel ad complacendum ei: alioquin mutuaret gratis. quia deus instituit debere fieri gratis: dicens. nihil inde sperantes. Quarto dicitur sed propter lucrum. et propter dicit causam finalem. Nam finalis causa mutuationis usure est lucrum. et non additur principaliter propter causam tactam in quinta conclusione. Quinto dicitur temporale. quia bene licet mutuare propter spirituale lucrum scilicet beatitudinem quandam. Nam opera misericordie de quorum numero est mutuare licet debeant fieri propter gloriam dei. iuxta illud apostoli. Omnia in gloriam dei facite. et hoc fit ex affectione iusticie: tamen secundario possunt fieri propter beatitudinem quandam ex affectione commodi. Item licitum est mutuare propter benivolentiam consequendam apud recipientem mutuum. et hoc considerando illam benivolentiam in se scilicet inquantum est actus amicicie virtutis vel charitatis. Nam ut sic est res non estimabilis precio. secus si consideraretur inquantum illa est utilis ad temporalia postea obtinenda: mediante illa benivolentia. ut sic enim propter eam non liceret mutuare. Sexto dicitur ex mutuatione. quia si mutuans consequeretur aliquod lucrum temporale ratione alterius quam ratione mutuationis ut ratione interesse vel damni passi propter recipientis mutuum moram in solvendo: non oporteret illam mutuationem fuisse usurariam ut patuit in precedentibus conclusionibus.

Octava conclusio. descriptio posita in titulo non est dicenda melior aliis tribus. probatur: quia alie tres ut sunt bone dantur de usura aliter capta quam descriptio posita in titulo. et per consequens non sunt descriptiones eiusdem rei: nec eiusdem generis. ergo nec adinvicem comparabiles in bonitate. Et si arguatur contra septimam conclusionem. usura

formaliter capta ē ipa intentio lucri.l.actꝰ volūtatis circa finē mutuatiōis:nō ergo ē ipa mutuatio.Rñdet lʒ noīa sint ad placitū:⁊ ꝑ ꝯsequēs vsura etiā vt ē pctm̄ possit capi.ꝑ intentione talis lucri:tn̄ meliꝰ videt dici ꝙ sit ipe actꝰ mutuandi vestitꝰ tali intētione ⁊ ꝙ illa intētio sit circūstātia qua vestit actꝰ.Nā vsura formaliter capta seu vt ē pctm̄ ē q̄daʒ ꝯtractꝰ illicitꝰ.modo sub nulla alia specie ꝯtinet ꝙ̄ sub mutuatiōe.igit.Itē si arguat.aliq̄ vēditio ē vsura prout vsura ē pctm̄.siliter aliq̄ locatio aliqͦd cābiū.⁊ sic d̄ alijs ꝯtractibꝫ.vt patebit infra i locis suis.igit vsura ꝓut ē pctm̄ nō ē mutuatio.Dicēdū ꝙ nulla vēditio locatio vel cābiū:aut aliꝰ ꝯtractꝰ ē vsura.sʒ bene i vēditiōe:locatiōe vel cābio implicite cōtinet aliq̄ mutuatio q̄ ē vsura.Vñ venditio pōt dici vsuraria.id ē ꝑmixta cū vsura:nō aūt est ipa vsura.

Questio.XXII.

Utrum mutuatio vsuraria sit pctm̄.⁊ ꝯ oīm lege dānatū atq̄ ꝙ mortale.Solutio q̄stionis stat i.xiij.cōclusionibꝫ.sex correlarijs.⁊.x.argumētorū solutiōibꝫ

Prima ꝯclusio.Mutuatio vsuraria est pctm̄.pbat q̄ntupliciter. Primo sic.oīs actꝰ q̄ ē ꝯ legē diuinā atq̄ naturalē ē pctm̄.Mutuatio vsuraria ē hmōi.igit.Maior pbat ex descriptiōe pctī quā ponit Ambro.Est ꝑuaricatio legis diuine ⁊ celestiū inobediētia p̄ceptorū.⁊ allegatur a magistro i scd̄o dis.xxxv.Item magister ibideʒ f̄m Augꝰ.Pctm̄ ē dictū vel factū vel ꝯcupitū ꝯ legē dei.igit.Et ꝯfirmat maior.q: pctm̄ ē actꝰ humanꝰ carēs ꝯformitate ad rōneʒ rectā.Modo qd̄ ē ꝯ legē dei ⁊ naturalē est etiaʒ ꝯ rōneʒ rectā.q: lex diuina ⁊ naturalis est signū dictaminis rōnis recte.igit Minor patebit in sequētibꝫ ꝯclusionibꝫ. Scd̄o sic.auferre vi vel fraude aliq̄d diuiti ē peccatū.igit etiā mutuare ad vsurā paupi vel indigēti ē pctm̄.tenet ꝯsequētia.q: beatus Augꝰ reputat illa duo nō imparia i crudelitate.Vñ ait ad Macedoniū:⁊ habetur xiiij.q.iiij.Quid dicā.An crudelior ē qui subtrahit diuiti aliq̄d vel eripit:ꝙ̄ q̄ trucidat pauperē fenore.q.d.nō minꝰ crudelis ē scd̄s ꝙ̄ p̄mꝰ. Tertio sic.rapina ē peccatū.igitur ⁊ mutuatio vsuraria.tenet ꝯsequētia.q: beatꝰ Ambro.in libro de bono mortis ait.⁊ habet.xiiij.q.iiij.c.si q̄s vsuram accipit rapinam facit ⁊ vita nō viuit.

Quarto Leo papa ait.Sic̄ n̄ suo noīe:ita nec alieno licet fenꝰ exercere.dis.xlvi.c.Sicut. Quito sic.q: q̄ ꝑtinaciter p̄sumit asserere:ꝙ exercere vsuras nō sit pctm̄ ē velut hereticꝰ puniēdꝰ vt habet in cle.ex graui.de vsuris.ꝗ hec ꝯclusio ꝑtinet ad fideʒ.Modo mutuatio vsuraria ē exercere vsuras.igit.

Scda ꝯclusio.Mutuatio vsuraria ē ꝯ legē naturalē pbat.xxv.rationibꝫ:de q̄ꝝ validitate patebit i sequēti ꝯclusione.Prima ē.hec ꝓpositio ē vna ex sāctiōibꝫ legis naturalis Trāsferēs rem vtilē i ꝓximū nō debet eā trāsferre in eo valore q̄ sit maior ꝙ̄ sit valor eidē rei deputatꝰ a natura vel arte.Mutuatio aūt vsuraria ē ꝯ illā ꝓpositionē.igit ē ꝯ legē naturaleʒ.Maior nota.Minor pbat discurrēdo inductiue ꝑ oīa tria genera rerū mutuabiliū:quedā enī res mutuabiles sūt mēsurabiles:q̄dā pōderabiles:q̄dā numerabiles.id ē q̄daʒ cū mutuāt tradunt ꝑ mēsurā:quedā ꝑ pōdus:q̄dā ꝑ numerum.Primo igit ptʒ minor de p̄mis rebꝫ.Naʒ si mutuo tibi rē naturalē mēsurabilē vt frumētū vel vinū:res mutuata habet valoreʒ sibi deputatū a natura.⁊ cū talis res traditur ꝑ mutuū tradit i certa mēsura vt i q̄ntitate modij vel hmōi.cū igit simile frumētū reddit eiusdē bonitatis:⁊ in eadē mēsura si mutuās q̄d vltra illud velit:iā trāsfert rē i maiori valore ꝙ̄ sit valor eidē deputatꝰ.Scd̄o ptʒ minor in scd̄is rebꝫ.si mutuo tibi rē naturalē pōderabilē vt aroma vł metallū aliqͦd:hec inq̄ res habet valorē sibi a natura deputatū ⁊ cuʒ mutuat tradit in certo pōdere.si igit mutuando tibi aroma vł metallū velim ꝙ aroma vel metallū similis bonitatis restituat in eq̄li pondere:⁊ cuʒ hoc aliquid vltra:iam transferre volo rem in maiori valore ꝙ̄ sit valor eideʒ deputatus.Tertio patet in tertijs rebꝫ.Naʒ si mutuo tibi numisma quod est res artificialis ⁊ numerabilis hec inq̄ res habet valorem sibi ab arte deputatuʒ vtputa vnus florenus valet.xxviij.solidos.⁊ cū mutuat tradit in certo numero.si igit restituat mibi numisma equalis bonitatis ⁊ in equali

numero si quid vltra velim habere volui transtulisse rem in maiori valore quam sit valor eidem ab arte deputatus. Additur huic rationi quod illud quod iam de illis triplicibus rebus mutuabilibus dictum est. scilicet quod eis est determinatus valor deputatus hoc minime potest dici de aliis rebus naturalibus: eo quod in sua natura non habent aliquod determinatum ex quo possit eorum valor pensari et certitudinaliter cognosci: cum valor earum non pensetur ex aliquo intrinseco et necessario: sed ex diuersis extrinsecis caussis contingentibus. Verbi gratia. Valor huius agri vel vinee quandoque pensatur ex loco quandoque ex tempore: quandoque ex conditionibus personarum vel ex circunstantiis aliis que possunt multipliciter variari. et sic de quibuscunque rebus naturalibus que non ponderantur vel mensurantur. hoc ideo quidem contingit quia deus et natura non determinant vel taxant talibus rebus valorem: sed volunt multipliciter variari iuxta augmentum et diminutionem valoris qui est in aliis rebus secundum diuersas circunstantias extrinsecas et varie contingentes. Secunda ratio. Hec propositio est vna ex sanctionibus legis naturalis. Res non nata fructificare non debet transferri per hominem in proximum suum pro re nata fructificare seu perinde vel in eo valore acsi esset nata fructificare. mutuatio vsuraria est contra huiusmodi propositionem. igitur. Maior nota. Minor probatur dupliciter. Primo exemplariter et in speciali sic. Nam si quis mutuat proximo suo pecuniam centum librarum ad vsuram: pecunia illa est res non nata parere vel fructificare. Si enim mille annis iacerent libre ille centum in cista proximi vel essent in manu proximi: nullum germinarent vel producerent fructum: et tamen si quis eas mutuat vt rehabeat centum et quinque libras: ipse perinde transferret illas centum libras acsi illas centum libras grauidas et impregnatas quinque libris transferret. Nam ex quo mutuans vult habere lucrum de illis centum: vult habere fructum illarum centum librarum. Lucrum enim est fructus rei vel aliquid per modum fructus acquisitum per rem. Secundo probatur minor ratione generali de omnibus rebus mutuabilibus sic. Nam res mutuabiles habent valorem sibi determinatum et deputatum in quo crescere non valent vt dictum est in precedenti ratione. ergo nec fructificare. Tenet consequentia: quia oppositum consequentis et sequitur oppositum antecedentis. Si enim fructificare poterit res: poterit etiam excrescere in valore suo quia res cum fructu est maioris valoris quam se sola capta. Modo in vsuraria mutuatione transfertur res mensurabilis: siue sit mensurabilis vt frumentum: vel ponderabilis vt metallum: vel numerabilis vt pecunia restituenda cum incremento. et per consequens cum lucro. ergo transfertur quasi res fructifera.

Tertia ratio. Hec propositio est vna de sanctionibus legis naturalis. Nullus debet leuare sibi lucrum de re non sua: mutuatio vsuraria est contra illam propositionem. igitur. Maior nota. Minor probatur. quia mutuans ad vsuram leuat incrementum. et sic lucrum de re quam mutuat proximo: et tamen illa res mutuata non est ipsius mutuantis. quia per illam mutuationem transit talis res de dominio mutuantis in dominium recipientis eam. Dicitur enim mutuo quasi de meo facio tuum. Quarta ratio. Hec propositio est vna de sanctionibus legis naturalis. Nullus debet velle habere fructum de re non nata fructificare. Mutuatio vsuraria est contra eam. igitur. Minor probatur. Nam mutuans vsurario modo vult habere lucrum de re mutuata. ergo fructum. Tenet consequentia a specie ad genus: et tamen res mutuata non est nata fructificare: vt patuit in secunda ratione. Quinta ratio Hec propositio est vna de sanctionibus legis naturalis. Nullus transferendo rem in proximum per aliquem contractum in quo grauat eum debet eum amplius grauare. mutuatio vsuraria est contra eam. igitur. Minor probatur. Nam mutuans transferendo rem in recipientem mutuum grauat recipientem in duobus. Primo in hoc quod debet sibi restituere equiualens. Secundo in hoc quod recipiens suo periculo recipit et detinet rem mutuatam: ita quod si pereat res: illud perire nocebit recipienti rem. in nullo autem nocebit mutuanti quo minus rehabere debeat rem mutuatam. Modo vltra hoc duplex periculum grauat eum in hoc quod tenetur sibi vltra sortem quid dare. Sexta ratio. Hec propositio est vna de sanctionibus legis naturalis. Si quis pro hoc quod ipse aliquam rem: vt puta A. existentem alicuius valoris transferret in proximum: exigit B. equiualens ipsi A. talis non debet vltra B. exactum exigere a proximo aliquid pro eo quod transferendo A. simul etiam aliam rem, scilicet C. transferret in proximum

vltra ipm A.z hoc si valoz ipius V.est il-
le idem valoz z nō alius q̄s sit valoz ipsius
A. Nō mutuatio vsuraria est contra illā
igit. Maioz nota. qz si A.z V. nō habent
nisi vnū valozē. igit si satis z equiualēs ex-
actū est p valoze ipius A. sequit q tūc eti-
am implicite: imo a parte rei solutus est va
loz ipius V. z p ꝯsequēs si adhuc vltra ex
actū p A. exigeret p V. aliquid: iaz p vno
valoze semel satis soluto iterū quid soluen
dum exigeretur. igit. Et confirmat. Nō
eni exigit aliquid p re valida nisi fm eius va
lozem z ratione valozis. igit si valoz semel
solutus est quecūq res supadat si nō ha
bet aliū valozē q̄s pcedens habuerit: nō po
terit qd p supueniēte re exigi. Et intelligit
maioz de valoze eodē i numero: alis nō ha
beret apparentiā. Nam si darē tibi equū p
decē flo. z postea tibi supadderem sellam
valentē etiā .x. flo. licet equus z sella habe
rent eundē valozē in specie: nō tn̄ eundē in
numero. ideo exactis .x. pmis flo. possem
superaddendo sellam iterū exigere decem.
Minoz probat exemplariter in mutuatio
ne vsuraria pecunie. Nam mutuando tibi
.x. flozen. exigo a te decem mihi restituēdos
quia mei decem tibi mutuate valēt decem
si igit vltra .x. exactos tanq̄s sortem restitu-
endam: exigo volens habere adhuc vnū z
illū exigā pro vsu meoz .x. tibi mutuatoz
ita q volo z dico. ecce trado tibi meos .x. z
cū hoc vsū eozundē. z p ipis quidē .x. repe
to .x. sed p vsu meoz quoz vsu interim ca-
reo exigo vnū: iam facio ꝯtra pdictā ꝓposi
tionē. Nā licet .x. flo. ex vna pte z vsus eo-
rū ex alia pte sint res realiter distincte sicut
res pmanēs z res successiua: saltē loquēdo
de vsu facti. si aūt loqmur de vsu iuris: ad
huc distinguūtur. qz res mutuabilis ē coz-
poralis: sed ius vtēdi seu vsus iuris est res
incozpalis: tn̄ habēt vnū valozē. Hoc aūt
ptū ostendit tripliciter. Primo specialiter
in ꝓposito exēplo sic. Tanti eni valozis sūt
.x. flozen. quāti valozis est vsus eoz z econ
tra. qz flozeni nō sunt validi nisi rōne vsus.
igit si eoz valoz est ꝓpter valozē vsus: z vbi
vnū ꝓpter alterū: ibi vnū tm̄ sequit. q si qd
vltra .x. exigo p valoze vsus iam volo vnū
valozē duab solutionib solui: cū tn̄ pma
solutio esset sufficiens et adeq̄ta. Secūdo
ꝑsuadet idem sic. quia res mutuabilis fm
q talis sine vsu eius cōcedi nō pōt loquē-
do de vsu iuris: eoipso eni q tibi rem mu-
tuo do: cōcedo tibi ius vtēdi eadē. igit res
mutuata z vsus eius habent vnū valozez.
Tertio qz res mutuabilis non potest con-
sumi sine vsu eius z econtra: vt patere pos-
set exemplificando in reb mutuabilib: taz
mēsurabilib z pōderabilib q̄s numerabi-
libus. igit habent vnū valozē. sic aūt non ē
in rebus locabilib fm q locabiles sūt. nā
vsus rei locabilis pōt alienari sine rei loca
bilis alienatiōe: vt patet. Si loco tibi do-
mū: vsum quidē eius in te transfero: sz do-
mū mihi retineo quo ad dominiū z ꝓprie-
tatez. Similiter rei locabilis vsus cōsumi
potest: vt cū quis cessat vti domo: z tamen
nondū consumpta est domus. z hoc venit
quia in rebus locabilib fm q talib vsus
rei habet aliū valozem q̄s habeat ipa res z
econtra. Septima ratio. Hec ꝓpositio
est vna ex sanctionib legis naturalis. trāf
ferēs duas res in proximū si ille sint inse-
parabiles ab inuicē nō debet eas trāsferre
separatim z tanq̄s separabiles. Mutuatio
vsuraria est contra illam ꝓpositionē. Ma-
ioz nota. quia nemo debet agere ꝯtra natu
ras rez: nec attēptare illud qd scit vel pos-
set de facili scire esse impossibile: nec id age
re etiam q̄stū in se est. qd dico qz de se ē no-
tū q si quid est impossibile nemo id debet
agere qz non potest: sed tamē qd impossibi
le est contingit aliq modo attēptare: z q̄stū
in se est agere: conando licet non efficiēdo.
Minoz probat. qz res mutuata ex vna p-
te: z vsus eiusdē ex alia parte sunt due res:
vt patet. qz vna potest aliam pcedere tem-
poze: z he due res sunt inseparabiles i trāf
latiōe. Nam si p mutuationē transfero i te
rem mutuatā: trāffero etiā in te vsum eius-
dem rei. Probat. quia eoipo q eaz tibi mu
tuo concedo vt eam rez consumere possis.
modo eoipo q tibi eam concedo ad cōsū-
ptionem: etiam eam tibi concedo quo ad
vsum qui mutuabiliū rerum est cōsūptio
z econtra: z tamen in mutuatione vsuraria
mutuans attēptat illas res separatim trāf
ferre in recipientē mutuū. quia pro ipsa re
mutuata vult habere sortem z pro vsu eius-
dem rei vult habere incrementū sortis: et p
consequens exquo p illis reb vult habere
singularim aliquid p vna z aliqd p altera

p̄inde facit ac si essent res sepabiles trāsferibiles: quod est falsum. Hec etiam septima ratio posset assumpta maiore ꝛ minore aliter deduci in pbatione minoris et rediret in idem. scꝫ dicēdo sic in pbatione minoris. Alienatio rei mutuate ꝛ ꝯcessio vsus eiusdem sunt due res ab inuicem inseparabiles in translatione. ꝛ per alienationem intelligeretur concessio rei in se et in substantia: et tñ mutuans vsuraria intentiōe agit illas ꝯcessiones tāq̄ separatas ꝛ sepabiles p quāto distinctas res pro eis vult habere. scꝫ sortem p alienatione ꝛ incrementū p vsu eiusdē Octaua rō. Hec ꝓpositio est vna de sanctionibꝫ legis naturalis. Nullus debet abuti quacunq̄ re. Mutuatio vsuraria est cōtra illā ꝓpositionem: igitur. Maior probat̃. qꝛ abusus est illicitus actus: nullus aūt debet exercere illicitū actum: igit̃. Maior illius pbationis probat̃. qꝛ actus carēs fine debito est illicitus. modo abusus est actus vtendi carens fine debito. qꝛ si fieret ob finem debitum iam nō esset ille vsus dicendꝰ abusus Minor probat̃. qꝛ cū fit mutuatio vsuraria mutuans vtitur re mutuabili ad alium finem q̄ ad illū ad quem est ordinata. igit̃ ea abutitur. Cōsequentia nota. Aūs pbatur inductiue in tribus generibꝫ rerū mutuabiliū. Et primo in rebꝫ mensurabilibꝫ: sicut sunt vinum: frumentū ꝛc̃. Naꝫ finis vini qd̄ q̄s habet est potatio: et hic est finis primarius vini. secundariꝰ vero finis vini est preciū qd̄ possidēs vult habere p vino ꝓpter qd̄ preciū coluit vineam et acq̄siuit vinū: eo q̄ illud preciū est sibi magis cōgruum p releuatione suarū necessitatū q̄ sit vinū. Si igit̃ quis mutuet vinuꝫ vt de ipo mutuato habeat incrementū vltra sortem iam ipe ordinat ad neutrū p̄dictorum finiū sed ad aliū finem q̄ ad illum ad quem est ordinatū. id est q̄ ad primarium et etiā q̄ quo ad secūdariū finē. Aliud exēplū in eisdē rebꝫ est. Finis frumēti p̄mariꝰ est cibatio: secundariꝰ preciū pro illo obtinibile. Secūdo probat̃ in rebꝫ ponderabilibus: sicut sunt metalla. Nam finis metallorum vt sunt ferrū: cuprū ꝛc̃. est formatio vasorū vel instrumentorū vtiliū homini. et ille est p̄marius. secundariꝰ vero est p̄cium q̄ ipe q̄ fodit et acquisiuit hmōi metallum intendit obtinere p eo. si igit̃ quis hmōi metallū mutuet vt de ipo mutuato habeat incrementū vltra sortē. iam ipm ordinat ad neutrum predictorū finiū sed ad alium ab vtroq̄ et per cōsequens abutit̃ eo. Tertio probat̃ in rebus numerabilibꝫ sicut est numisma. Nam finis primariꝰ numismatis est cōmutatio eius pro aliis rebus que non sunt numisma q̄ vtiles sunt homini vt pro equo boue et hmōi. Et secundariꝰ finis ē cōmutatio eius p alio numismate magis congruenti ipi cōmutanti ꝓpter regionē in qua vult vti illo alio quō campsor vtitur numismate ꝓpter lucrū sibi ex hoc prouenienes. similiter ꝛ is qui recipit cambium ab eo id facit ꝓpter cōmoditateꝫ sibi pueniemtem ex habere aliud numisma Si igitur quis numisma mutuet primo in illū finem vt vltra sortem rehabitā capiat incrementū: iā vtitur numismate ad neutrū predictorū finium: sed ad alium ab vtroq̄ eorū. igitur. Nona ratio. Hec ꝓpositio est vna ex sanctionibꝫ legis naturalis. Nullus pro re quā transfert in primum debet plus exigere q̄ illa res in se valeat valore vsuali. vnde tm̄ equiualēs pōt exigere. mutuatio vsuraria est cōtra hmōi: igitur. Maior nota. quia oppositū facere est cōtra iusticiam cōmutatiuā que requirit equalitatē in rebus ad inuicem cōmutatis. Minor probat̃. quia vsurariꝰ mutuans primo vnū florenū exigit ab eo vnuꝫ florenum equiualentē: et cum hoc vnū solidum vel tres denarios. Modo vnꝰ florenus nō valet nisi vnū florenū. equiualentem ꝛ nō vnū florenū. ꝛ vnū solidū vel tres denarios. igit̃ Decima ratio et redit in idem cū p̄cedenti. Hee due ꝓpositiōes sūt ex sanctionibꝫ legis naturalis. Nullꝰ donans exigat a donatario aliq̄d vltra valorem rei donate. Secūda: nullus vendens exigat ab emptore preciū excedēs valorē mercis. Modo mutuatio vsuraria est cōtra vtrāq̄. igit̃. Minor probat̃. Nam licꝫ mutuatio sit cōtractus distinctus formaliter a donatione ꝛ a venditione: tñ virtualiter includit aliquā cōditionem vtriusq̄. Nam p quāto mutuans transfert dominium rei mutuate in recipientē. p tāto habet mutuans cōditionem donantis ꝛ vēdentis. quia ꝛ illi transferunt dominiū rei

donate et vendite in donatariū et emptorem: et ꝑ quāto mutuans expectat ⁊ vult rehabere a recipiēte mutuū sortem: habet cōditionem aliqualiter similem cōditioni venditoris qui etiam vult rehabere ab emptore equiualēs merci. Modo cōsiderando mutuationē vsurariā quo ad illas conditiones inclusas: mutuatio fit cōtra ꝓdictas ꝓpositiones, quia vltra valorē rei mutuate expectat habere nō tantū equiualēs sed etiā vltra. Undecima ratio. Si essent duo floreni equales in pondere et similes in qualitate auri, puta: ambo essent de auro arabico vel vngarico vel hmōi, et eiusdē figure ⁊ impressionis: et iohes venderet vel ꝑmutaret vł cābiret petro vnū ꝓ alio, ita tamē ꝙ id nollet nisi petrus daret sibi vnū solidum vltra florenū, illa venditio vel ꝑmutatio vel cambiū esset cōtra legem naturalē quia ꝯtra ꝓpositionē allegatam in nona rōne. Modo mutuatio licet sit cōtractus formaliter distinct⁹ a venditione: ꝑmutatione vel cambio, tñ virtualiter includit ꝯditiones similes cōditionib⁹ venditiōis: ꝑmutationis ⁊ cambij, et pro tanto id quod esset iniquū in illis etiaꝫ est in mutuatione iniquū. Duodecima ratio. Hec ꝓpositio est vna ex sanctionib⁹ legis naturalis. Nullus homo exigat certū lucrū a ꝓximo rōe rei sibi ꝯcesse ad incertū lucrum, mutuatio vsuraria est cōtra illam ꝓpositionē, igił. Maior videł nota, minor probał. Nā si vsurarius mutuat mercatori centū floreñ, q̄bus recipiens vti vult in aliquib⁹ cōmutationib⁹: vsurari⁹ a recipiēte exigit certū lucrū, qꝛ exigit sortem et incrementū et illud rehabere vult siue mutuatarius lucreł siue nō, Immo si ꝑderet sortē et lucrū et tñ centū floreñ. sunt ꝯcessi mutuatario ad incertū lucrū: qꝛ nō est certum an mutuatari⁹ inde lucreł. Tredecima ratio. Hec ꝓpositio est vna de sanctionibus legis naturalis. Nullus homo exigat aliq̄d ꝓximo pro re illa quam ꝓximo nō ipse sed natura cōtulit: et hoc gratuite. mutuatio vsuraria est cōtra eaꝫ, igił. Maior nota, quia est ꝯtra rectam rationē ꝙ ꝓ re nō mea: nec a me ꝓcedente aliquid exigā, et ꝑsertim si illa res a suo collatore gratis est collata: alioquin quod gratis quis esset cōsecutus ab aliquo ego vellem illud facere nō gratis fore collatū. Minor ꝓbatur. Nam vsurarius mutuās iohāni centum floreñ. vult habere vltra centū vnum florenū: quero qua rōne: nō ratiōe illorū centū ꝑ se, quia tunc sufficeret sibi rehabere centū: sed potius diceret ꝙ rōne illius, quia iohannes lucratus est per illos centum florenos tres vel quattuor. Mō iohannem lucratū fore per illos centū tres vel quattuor est res quā vsurari⁹ sibi non cōcessit, immo natura id sibi cōtulit: ⁊ hoc gratuite. Probał, quia qđ est causa cause est etiam causa causati. Mō causa illi⁹ lucrationis est industria iohis ⁊ nō ipe vsurarius: et natura cōtulit iohāni industriaꝫ gratis, igitur etiam cōtulit ei illā lucrationem. Hanc rationē tangit Sco. in effectu in q̄rto. dist. xv. Decimaquarta ratio. Hec ꝓpositio est vna ex sanctionib⁹ legis naturalis. Null⁹ homo cōtrectet rem alienā: nec debet velle eam cōtrectare, mutuatio vsuraria est cōtra eam, igitur. Maior nota. minor ꝓbatur, quia mutuando ad vsuram mutuans vult capere incremētum et etiam in termino solutionis capit ipm effectualiter. Modo capere incremētum est cōtrectare rem alienā, quia incrementum nō transfertur in dominiū vsurarij ꝓpter tradentis incrementū impurā voluntatem, mixtam scꝫ ex voluntario et coactione quadā et etiam ꝓpter interdictum dei ⁊ legis superioris ꝓhibentis illam receptionē: et per ꝯsequens impedientis acq̄sitionem dominij. Hanc rationem tangit Alex. de ales in. iij. parte summe. Decimaquinta ratio. Hec ꝓpositio est de lege naturali. Homo se debet habere ad proximum sicut se habet vnum membrū corporis naturalis ad aliud membrū eiusdē corporis. mutuatio vsuraria est cōtra eā, igił. Maior probał, quia recta ratio dictat ꝙ omnes sumus mēbra vnius corporis mystici, et dato ꝙ loquendo de corpore mystico illo modo quo theologi loquuntur, cuius scꝫ caput est christus id dictet supposita fide ⁊ nō ex puris naturalibus, tamen loquēdo de corpore mystico more philosophorum qui rempublicā etiam vocant corpus: cui⁹ caput ponūt principem id ratione dictat etiā fide nō supposita. Unde vt Helinand⁹ testał: plutarcus ait ꝙ respu

blica est corpus quoddam qđ diuini muneris beneficio animat̃ ⁊ nutu summe equitatis agit̃ et regit̃ quodã moderamine rationis: ⁊ perpulcre singulis mēbris corporis naturalis ponit aliquas ꝑsonas in republica correspōdere. puta cordi cōparat senatū: oculis ⁊ lingue cōparat iudices et p̄sides ꝓuinciarū: et sic de aliis. Minor ꝓbatur. Nam videmus ꝙ si stomachus vel epar aliquo humido cibali ꝓ sua sustentatione nō indiget: immo sibi esset inutile: illud cōmunicat alteri mēbro indigenti. nec ꝓ hmōi cōmunicatione aut humore ꝯmunicato aliq̃d repetit vel exigit: imo gratis cōcedit. Modo si vsurarius habeat bona tp̄alia sibi sup̄flua ⁊ ꝓximus indigeat non vult gratis sibi illa tp̄alia mutuādo cōmunicare sed ꝓ cōmunicatione aliq̃d exigit: tunc facit cōtra id qđ mēbra naturalis corporis faciūt: et ꝑ ꝯsequēs cōtra p̄dictã ꝓpositionem legis naturalis. Decimasexta ratio. Hec ꝓpositio est vna ex sanctionibus legis naturalis. nullus debet actū q̃ ex natura sua et specie est liberalis vendere: seu ꝓ p̄cio vel mercede exercere. mutuatio vsuraria est cōtra illam ꝓpositionē. igit̃. Maior ꝓbat̃. q2 recta ratio dictat ꝙ null9 debet aliquo actu abuti. Mō si q̃s actum ex specie et natura sua debentē esse liberalem et gratuitū exercet ꝓ p̄cio vel mercede iam eo abutit̃: q2 eo vtitur in aliū finē. sc3 ad capiendū preciū: cum tñ sit ordinatus tñ vt sit gratuitus. Minor ꝓbat̃. q2 mutuatio ex sua specie ⁊ natura est gratuitus cōtractus: et tñ vsurarius nō exercet eum gratis sed ꝓ p̄cio. sc3 incremēto habēdo ꝓ illa mutuatione. Decimaseptima ratio. Hec ꝓpositio est vna de sanctionibus legis naturalis. Si quis seru9 iussu dñi sui debet exercere aliquē actum beneficum circa ꝓximū suum: talis non debet velle habere aliquid ab illo ꝓximo ꝓ tali actu. si dominus serui voluit ꝙ grat3 eum actū exerceret. mutuatio vsuraria est cōtra illam ꝓpositionem. igit̃. Maior nota. q2 de lege nature est ꝙ seruus obediat dño iubenti eu3 aliq̃d licitū p̄sertim virtuosum. Minor ꝓbatur. Nam homo est seruus dei: ⁊ deus iussit vt homo exerceret mutuationē circa ꝓximū indigentē ⁊ hoc gratis nihil ꝓ illo actu volendo habere: ⁊ tñ vsurari9 nō gratis sed ꝓ p̄cio vel lucro vel mercede illum exercet. igit̃ minor vera. Decimaoctaua ratio. Hec ꝓpositio est vna ex sanctionibus legis naturalis. Proximū oppressum homo nō debet amplius opprimere sed potius releuare. Mutuatio vsuraria est cōtra eam. igit̃. Minor ꝓbat̃. q2 cum ꝓxim9 indiget. x. floreñ. in q̃bus est debitor sui creditoris qui eū opprimebat ꝓpter decē: vsurarius si ei mutuat obligat ꝓximum ad. x. floreñ. restituendos et ad vnū florenū vltra. et sic cū ꝓximus prius tñ esset in decē obligatus iã efficit̃ in. xj. obligatus. Et cū prior obligatio fuerit quedã oppressio ill9 indigētis: sequit̃ ꝙ obligatio vsurarij erit maior oppressio. Decimanona. Hec ꝓpositio est vna ex sanctionibus legis naturalis Qđ tibi fieri vis alij facias. et qđ tibi fieri nō vis alij non facias. mutuatio vsuraria est cōtra eam. igit̃. Minor probat̃. Nã is qui diues est si esset in statu pauperis indigentis mutuo vellet etiã discreta volūtate vt sibi aliq̃s diues gratis mutuaret ⁊ nihil vltra sortem ab eo repeteret. igit̃ etiam debet ille diues idem facere ꝓximo indigenti: et ꝑ ꝯsequens ꝯtrariū faciendo nō seruat p̄dictam legem naturalē Uigesima ratio. Illud qđ Aresto. innitēdo ꝓbationibus ex rōne ꝓcedētibus iudicauit fore q̃d malū moraliter est cōtra legē naturalem. Sed Aresto. innitendo ꝓbationibus ex ratione ꝓcedētibus iudicauit mutuationē vsurariam q̃d malū moraliter et viciosu3. igit̃ mutuatio vsuraria est cōtra legē naturalē. Maior probat̃. q2 si Aresto. aliquid ꝓpter ꝓbationes ꝓcedentes ex rōne dicit: ip̄e innititur lumini naturali rōis: et ꝑ ꝯsequēs qđ hoc modo diffiniendo dicit esse malu3 erit malū ꝯtra dictamen rōnis naturalis: igit̃ ꝯtra legem naturalē. Minor ꝓbatur tripliciter. Primo. Nam s̃m Aresto. ꝑmo politice duplex pecunia potest distingui. Prima dicit̃ iconomica ⁊ necessaria q̃ ꝓcuratur ex fructibus terre ⁊ animalibus: et hac vtitur iconomic9 ꝓpter necessaria vite. nec illius acquisitio tendit ad infinitū: sed solū ad quantitatē illã qua indiget dispēsator ad bene disponendū domū vt ibidē vult Secūda vero pecunia dici potest translatiua qua quis vtitur ad hoc vt ip̄a pariat pecuniã. et de illa dicit ꝙ iuste vituperabi⸗

lis est.id est ea vti vt ipa pariat aliam pecuniam est quid vituperabile. Modo mutuare pecuniaz ad vsuram est ea vti vt ipa pariat aliam. Unde ibidem ponit vsuram speciē illi⁹ trāslatiue pecunie. cuius op⁹ determinans dicit q seipam facit ampli⁹ de numis scz paucioribus per mutuationem cōcessis recipiendo plures: quasi ipi numi quosdam alios numos generassent apud illum cui mutuati sunt vt reddantur cum suo fetu. igitur mutuare ad vsurā fm Aresto. est vituperabile. Secundo: quia idem Aresto. j. politicē. cap. vj. dicit q obolistica est odiosa. per obolisticam autem intelligit cōmutationē qua vnum pondus pro alio eiusdem generis datur ad augmentū ipius. Modo mutuatio vsuraria est talis cōmutatio. igitur fm Aresto. est odiosa z per cōsequens mala z vituperabilis. Uñ obolista dicitur ab obolus qd est paruū pondus: eo q ex numismate statuit obolos. Tertio quia idem dicit vsuram id est mutuationē vsurariā esse maxime pter naturam. Modo actus qui est pter naturaz est cōtra legem naturalē: quia lex naturalis nō disponit exerceri aliquem actū existentem pter naturam. Et ad hec pbanda scz q mutuatio vsuraria sit vituperabis. Aresto. adducit rationem: scz quia per talem cōmutationem cōmutans vult q res nō nata fructificare vel parere fructificet vel pariat. Unde vsura vel mutuatio vsuraria in greco vocabulo dicitur fm Aresto. a chatos quod est partus: quia in vsura. vult vsurarius: q pecunia non nata parere pariat. Uigesimaprima. Cicero in secundo libro de officijs ad finem dicit Feneran est hominē occidere. Ex hoc dupliciter arguitur. Primo sic. Hominē occidere est cōtra legem naturalē: igitur z fenerari. Secundo qz Cicero hoc dixit ex lumine naturali. igitur lumen naturale detestatur mutuationem vsurariā. Uigesimasecūda. Uendere alicui tempus est cōtra legem naturalem: mutuans alicui ad vsuram fmq talis vēdit tempus mutuatario. igitur mutuatio vsuraria est ɔtra legem naturalem. Maior nota. quia vendit rem que non est plus sua q̄ emptoris cum sit cōmunis omnibus. Minor probatur. quia p illo tempore quo mutuatarius detinet mutuataz rem: vsurarius exigit lucrum. Et hanc rationē tangit Joh. Chrysosto. lxxxviij. dist. c. eijciens. Uigesimatertia ratio. Rapina est cōtra legez naturalem. modo mutuatio vsuraria est rapina saltem generaliter capiendo rapinam p vsurpatione rei aliene. igitur. Minor pbatur. Nam Ambro. ait. Si quis vsuram accipit rapinaz facit zc. vt patuit in prima cōclusione. Uigesimaquarta. Actus inuentus arte nequissima vel pcedens ab ea est cōtra legem naturalē. mutuatio vsuraria est huiusmodi: igitur. Minor probat. Nam Ambro. ait. Interduz vsure arte nequissima ex ipo auro aurum nascitur. xlvij. distinct. sicut hi. id est ars p quā excogitata est mutuatio vsuraria est nequissima: et per eam excogitatum est vt aurum pariat aurum. Uigesimaquinta. Ille actus qui est phibitus pcepto morali legis mosayce est cōtra legem naturalem. mutuatio vsuraria est huiusmodi. igitur. Maior nota. quia in hoc differt pceptum morale legis mosayce a pceptis ceremonialib⁹ et iudicialib⁹ q preceptū morale est scriptum in corde: z per ɔsequens est lex naturalis. Minor pbat. quia vel ē morale iudiciale vel ceremoniale. nō duo vltima. qz tūc ad probandū mutuationē vsurariam esse in nouo testamento illicitā nō sufficeret allegare scripturā veteris testamēti. quia illa nō ligat quo ad ceremonialia et iudicialia. Modo Nicenum cōcilium allegat scripturā veteris testamenti phibentis vsuram. scz qui pecuniam suam nō dat ad vsuram. igitur innuit q illud preceptum non est iudiciale nec ceremoniale: sed morale. Minor patet in. ca. quoniam. xiiij. q̄st. iiij. Et similiter habetur ex concilio Martini pape ibidem in ca. si quis.

Tercia conclusio.

Mutuatio vsuraria est cōtra legem diuinam. probatur decez probationib⁹ fundatis in auctoritatib⁹. et octo prime fundantur in autoritatibus veteris testamēti. nona in autoritate noui testamenti. decima in autoritatibus ecclesie z doctorū. Prima Ezech. xviij. dominus enumerat mul

tas ꝯditiones requisitas ad hoc ꝙ homo viuat vita gratie: quarum vna est ꝙ non mutuet ad vsuram: igitur nõ mutuare ad vsuram est ſm legem diuinã necessarium ad hoc ꝙ homo sit in gratia. ergo mutuare ad vsuram est ſm legem diuinam repugnans gratie. Modo omne illud qđ ſm legem diuinam decernitur repugnãs gratie est cõtra legem diuinam ꝛ mortale. igitur. Secũda ꝓbatio. Dñs Ezech. xviij enumerat multas cõditiones quarũ quelibet sufficit ad hoc ꝙ talis homo moriatur morte gehenne. quarũ vna est mutuare ad vsuram. ergo ſm legem diuinã mutuare ad vsuram est peccatũ mortale ꝛ per cõsequens cõtra legem diuinam. Tertia probatio. quia ibidem enumerat mutuationem vsurariam inter alia quedam peccata. ergo sicut alia ibidem posita sunt cõtra legem diuinã: sic etiaꝫ vsuraria mutuatio Modo alia ibidem posita sunt contra legem diuinam ꝛ mortalia peccata ꝛ grauia valde scꝫ idolatria rapina homicidiũ ꝛc̃. Quarta ꝓbatio. qđ scriptura sacra enumerat inter peccata cõtra legem diuinam existẽtia est etiam tale. Modo sacra scriptura libro psalmorum enumerat mutuationẽ vsurariam inter iniquitatẽ cõtra dictionem iniusticiã ꝛ dolũ que vtiqꝫ sunt cõtra legem diuinam ꝛ mortalia. igiť etiã mutuatio vsuraria erit tale. Minor ꝓbatur. ait enim sic. Uidi iniquitatẽ ꝛ cõtradictionem in ciuitate die ac nocte. circũdabit eã sup muros eiꝰ iniquitas ꝛ labor in medio eius et iniusticia ꝛ non defecit de plateis eius vsura ꝛ dolus. et loquitur ibi ad litterã de ciuitate Ceila cuiꝰ ciues agebãt iniquitatem volendo dauid tradere in manus Saul cum dauid saluasset populum illius ciuitatis de manibus philistinorũ. Item illi ciues agebant cõtradictionẽ cõtradicendo innocẽtie dauid. Item iniquo corde discurrebant super muros Ceile ꝓuidendo ne dauid aufugeret de ciuitate et sic euaderet manus saulis. Item laborabant anxie quomodo illud ꝑficerent. Itẽ in illa ciuitate erant aliqui publici vsurarij et mercatores fraudulenti: cum igiť hec omnia cum quibꝫ enumerať vsura fuerint peccata mortalia cõtra legem diuinam sequitur ꝙ etiam vsura est hmõi. Quinta illud est peccatũ contra legẽ diuinã cuius vitatio est ſm legem diuinã necessaria ad hoc ꝙ quis sit dignus habitare in tabernaculo dei et requiescere in monte sancto eius. sed mutuatio vsuraria est huiusmodi. igitur. Maior probatur. quia ſm glossam super illo psalmo. Dñe quis habitabit in tabernaculo ꝛc̃. per tabernaculũ intelligitur ecclesia militans et per monteꝫ sanctum eius ecclesia triumphans. Nullius autem rei vitatio est necessaria adulto ad dignitatem habitandi in ecclesia triumphanti et militanti nisi vitatio mortalis peccati existentis cõtra legẽ diuinam. igitur. Minor probatur. in psalmo decimoquarto dicitur sic. Domine quis habitabit in tabernaculo ꝛc̃. Et infra respondẽdo enumerat ꝯditiones requisitas ad hoc quarum vnam ponit vitationeꝫ vsurarie mutuationis: dicens. Qui pecuniam suã nõ dedit ad vsuram. Ubi nota ꝙ illud dictum Dauid intelligitur etiam de vsura iudei respectu gentilis: ita ꝙ nõ est quis dignus habitare in tabernaculo domini ꝛc̃. qui pecuniam suam dat ad vsurã etiã gentili homini. Nam in libro Machtos qui apud iudeos est autenticus: vbi etiam ponitur psalmus ꝑdictus super illo verbo. qui pecuniam nõ dat ad vsuram. dicit glossa: etiam gentili vt recitat Nicolaꝰ de lyra Deutero. xxiij. Sexta. quod scriptura sacra enumerat ꝛc̃. vt in quarta ꝓbatione. Modo in illo psalmo enumerat dare ad vsuram inter peccata mortalia cõtra legẽ diuinaꝫ existentia scꝫ agere dolum lingue: nocere proximo: credere infamiam aduersus ꝓximum: periurium: accipere munera super innocentes. igitur etiam datio ad vsuram erit cõsimilis ꝓhibitionis. Septima. Leui. xxv. Ne accipias a fratre tuo vsuras: nec amplius q̃ꝫ dedisti. Et paulo post. Pecuniam tuam nõ dabis ei ad vsuram et frugum superabundantiam nõ exigas. Modo quilibet proximus est frater noster cum omnes habeamus vnum patrem carnalem. scꝫ Adam loquẽdo de patre remoto sicut et ibi loquitur de fratre remoto. quia virtute illius legis etiã quilibet israelita alteri ꝓhibiťꝰ erat mutuare ad vsurã: ꝛ tñ nõ habebãt vnũ patrẽ ꝓpinquũ Omnes etiã habemꝰ vnũ patrẽ spiritu et

creatione scz deū ad quē oēs dicimus: pater noster. igit̃ ꝓhibitū est lege diuina mutuare cuicūqꝫ homini ad vsurā. Maior aūt illa lex loquat̃ ꝓceptiue ptꝫ, q꞉ ꝓcedentes ꝛ sequentes sunt ꝓceptiue intelligēdo, igit̃ ꝛ illa cū non appareat ratio diuersitatis. Nec pōt dici ꝙ ille ꝓbationes nō ꝯcludāt propter nouę legis ex quo ꝓcedūt ex autoritatibus veterꝭ legis: q̄ amplius nō ligat. Nā vetus lex ligat quo ad moralia: etiā in noua. Nō preceptū de nō mutuādo ad vsuram ꝯtentū in veteri lege est morale: q꞉ est de dictamine naturalis rōnis: vt patuit ī ꝓcedente ꝯclusione. igit̃ Octaua. Illud ꝓ quo q̄s dignus est increpatiōe fundata in lege diuina est ꝯtra legem diuinam. sed mutuatio vsuraria est hmōi. igit̃. Maior nota. minor ꝓbat̃. Nā Neemias. v. cap. increpauit iudeos q̄ mutuauerāt fratribꝫ suis ad vsuras. nec apparet nisi q꞉ virtute legꝭ diuine eos increpabat ꝛ eos facere restitutionē vsurarꝫ docebat dicēs. Centesimā pecūie: frumēti: vini ꝛ olei quā exigere soletis ab eis date illis Nona ꝓbatio. Christus ait Luc. vj. Mutuū date nihil inde sperātes. mō ibi loquit̃ ꝓhibitiue ꝓhibendo scꝫ mutuationē vsurariā q̄ fit intendēdo vel sperando lucrū ex mutuo. igitur. Minor ꝓbat̃ dupliciť. Primo: q꞉ verba ꝓcedentia ꝛ sequētia sunt intelligēda ꝓceptiue. scꝫ mutuū date. vt patuit in q̄one xix. saltē in aliquibꝫ casibꝫ. Silr cū ait. Diligite inimicos vr̄os bn̄facite ꝛc̄. Itē verba sequētia etiā scꝫ Estote misericordes. ꝛ nolite iudicare ꝛc̄. Ergo etiā illud intelligitur ꝓceptiue seu ꝓhibitiue: ꝓhibēdo mutuationē vsurariā. Scd̄o ꝓbat̃ autoritate ecclesie q̄ determinat ꝙ nihil inde sperantes: intelligat̃ ꝓceptiue vel ꝓhibitiue. Nā in ꝯcilio Lateranensi vt hr̄ in. c. q꞉ in oībus. extra de vsur̃. dr̄. ꝙ vsurarij ꝯdēnent̃ vtriusqꝫ testamēti pagina: et ꝓ ꝯn̄s ꝯdemnantur lege euangelica. nullibi aūt habet̃ in euangelio de mutuatione vsuraria nisi ibi. nihil inde sperātes. igit̃ illud intelligitur ꝓhibitiue. Decima ꝓbatio. quia autoritates ducende ad sequentē ꝯclusionē dicunt vsurariam mutuationē esse contra vtrunqꝫ testamentum vt patebit per easdem discurrendo in locis in quibus allegantur.

Quarta conclusio.

Mutuatio vsuraria est contra legem humanam canonicā. probat̃ allegando pro nunc octo cōstitutiones canonicas in quarum quinqꝫ primis ipsis clericis prohibet̃ singulariter. in alijs aūt indistincte omnibus. Prima que est. Gelasij pape. et secunda tertia ꝛ quarta q̄ sunt conciliorū generalium habent̃. xiiij. q. iiij. c. j. ij. iiij. et. vij. ī quibus disponit̃ ꝙ clerici propter mutuationem ad vsuram debent deponi ab officio clericali. et excōmunicari. et simile habetur. xlvij. dist. c. j. ij. iiij. et. v. Tunc sic arguitur. Quādo aliqua canonica constitutio decernit penam depositionis ꝛ excommunicationis pro aliquo actu infligendā talis actus est peccatū cōtra talem cōstitutionem: et hoc mortale. Sed ꝓdicte cōstitutiones decernūt predictas penas clericis ꝓpter mutuationē vsurariam. igitur cōclusio vera quo ad clericos. Maior ꝓbatur. q꞉ eo ip̄o ꝙ decreuit penā si pena eit excōmunicatio: vult id esse mortale. q꞉ ꝓ solo tali venit quis excōmunicandꝰ. Et ex. c. x. ꝯcilij carthaginensis qd̄ incipit. Seditio varios: prohibet̃ vsurarios ad clericatum ꝓmoueri. dist. xlvj. Quinta habet̃ ibidē in. c. nullus. vbi ꝓhibet̃ ex ꝯcilio carthaginensi clericis ne accipiāt amplius q̄ꝫ mutuauerint. Sexta habet̃ ibidē in. c. nec hoc. vbi Leo papa decernit valde acriter debere puniri tam clericos q̄ꝫ laicos cōuictos de mutuatione vsuraria. igit̃ illa cōstitutio ꝓhibet eam tāq̄ꝫ mortale. q꞉ solum mortale punitur valde acriter per iudicem ecclesiasticū. Septima habet̃ extra de vsuris. in. c. quia in omnibꝫ. vbi Alexander tertiꝰ decernit manifestū vsurariꝫ puniri triplici pena. scꝫ priuationis cōmunionis altaris: ac priuationis ecclesiastice sepulture: si in hmōi peccato decesserit. et tertio etiam pena repudiandi eorum oblationes. Octaua que est concilij generalis habetur in Sexto. in titulo de vsuris. vbi ꝓhibetur sub grauibus penis ne q̄s q̄ꝫ ꝓmittat in sua terra publicos vsurarios alienigenas ꝯducere domos vel ꝯductas habere vel habitare. igit̃ multo magis voluit esse ꝓhibitā ip̄am mutuationē vsurariā. Itē etiā sub pena excōicationis

maior; late sentētie ꝓhibet ne q̄s sepeliat vsurarios publicos.

Quinta conclusio. Mutuatio vsuraria rōnabiliter fuit et est ꝓhibita siue hoc sit lege humana siue diuina. pbat. Illud fuit ꝛ est rōnabiliter ꝓhibitū qd̄ sic se habet ꝙ si nō ꝓhiberetur magna pnities tēporalis et spūalis in republica hominū seq̄ret. mutuatio vsuraria est hm̄oi: igit. Maior nota. Nā illd̄ rōnabiliter ꝓhibet: qd̄ si nō ꝓhiberet seq̄retur magna pnities in corpe naturali hominis. igit assumpta maior vera. tenet cōsequētia. qꝛ respublica est etiā quoddā corpus mysticū habēs similitudinē cū corpore naturali hoīs. vt patuit ꝯclusione scđa. Minor ꝓbat. Nam hoīes nō intenderēt agriculture nec artificijs necessarijs ad agriculturā. nec alijs artificijs ꝛ mercationibus necessarijs ad illa q̄bus homo indigeret. vel si qui illis intenderent: tm̄ valde pauci ꝛ insufficiētes ꝓ hūana gener̄ educatione ꝯueniēti. Nō sublata agricultura ꝛ artificijs necessarijs homini sequitur maxia charistia victualiū ꝛ alioꝝ necessariorum q̄ vtiq̄ est pnities magna tp̄alis ī republica. et ad charistiā sequitur spūalis pnities. scꝫ impatiētia: furta: homicidia: rapine ꝛ sic de alijs. Maior ꝓbat. Nam q̄ro qui intenderēt artificijs necessarijs. scꝫ laboriosis ꝛ agriculture? Aut habētes pecuniam aut nō habentes? Non primi. qꝛ illi potius vellent viuere in quiete q̄ȝ in labore. qd̄ possent qꝛ haberēt ꝙ ponerēt pecunias suas ad vsuras quo modo tantū et plus lucrarent q̄ȝ colendo agros ꝛ laboriosis artificijs insistendo. Nec secūdi. qꝛ illi paucissimi essent ꝛ per cōsequens non sufficientes ad agriculturā ꝛ artificia hominibus necessaria. Nam si quis etiā modicam pecuniam haberet potius vellet ea vti ad vsuras ꝛ sic viuere in quiete q̄ȝ illa vtenda ad opera laboriosa. Item si etiam aliqui essent volentes intendere predictis hi indigerent instrumētis quoꝝ materias esset opus adduci de alijs terris: q̄ adductio esset periculosa ꝛ laboriosa ꝛ ꝑ cōsequens rara. ꝛ sic difficillime haberentur necessaria ad talia. Item indigerent animalibus ad agriculturā: sed vbi hec inuenirent? Non equidem apud diuites: quia illi talia nō haberent eo ꝙ tales suam substantiam et facultates in pecuniā redegissent vt inde vsurā acciperēt maiorē q̄ȝ esset lucrū de illis animalib᷒.

Sexta cōclusio. Aliqua mutuatio vsuraria est cōtra legeꝫ humanā ciuilē. ꝓbat. qꝛ illa qua q̄s mutuaret ad vsurā dictā vsura vsurarū et reprobū fen᷒ est ꝓhibita et hoc tā in. ff. q̄ȝ in C. In. ff. quidē in. l. placuit. ff. de vsur. et de cōdi. indebi. si nō sorte. in pn. In. C. autem eo. ti. l. at nullo. vbi dicit. Nullo mō vsure vsurarū exigant: et veterib᷒ quidē legibus ꝯstitutū erat ꝛ si nō pfectissime cautum. Item. C. ex q̄b᷒ causis infa. irrogat. l. improbū. Vn̄ exercēs talē vsurā efficit infamis. Dicit aūt vsura vsurarū gr̄a exempli. Si tibi mutuaui. c. vt in fine anni des mihi. x. vel aliqd̄ aliud incrementuꝫ. qd̄ si nō feceris: dabis mihi rōne illoꝝ. x. vel alterius incremēti quos ꝓ vsura dedisse debuisses: iterū vsurā scꝫ de. x. vnū vł duos vel aliud incremētū. Nota tm̄ ꝙ improbū fenus ē gen᷒ ad vsurā vsurarū. qꝛ oīs vsura lege reprobata est improbū fenus ꝛ sic oīs vsura vsurarum est improbū fen᷒: nō autem econtra.

Septima ꝯclusio. Sēpta mutuatōe ad vsurā vsurarū: oīs alia mutuatio fuit ꝯcessa de iure ciuili ꝯtento in libro. ff. et hoc capiēdo cōcessionē oīb᷒ trib᷒ modis q̄bus capi solet. Prima ps ꝓbat discurrēdo ꝑ leges eiusdē libri in titulo de vsur̄ positas. Scđa ps ꝓbat: supponēdo ꝙ cōcessio capit triplicit. Primo mō vt idē ē qd̄ nō ē punitio: q̄ mō ille dꝛ ꝯcedere aliq̄d malū q̄ illud nō punit: et hoc mō nihil positiuū est: sed est tm̄ negatio punitionis. et ꝯcessio hoc mō capta dꝛ alio noīe ꝑmissio simplex. Et dꝛ simplex iō. qꝛ tm̄ pena indulget: nō aūt culpa minuit in illo q̄ opat taliter ꝑmissum. Dici pt etiā tolerātia fm̄ qd̄ dꝛ. nōnullos tolleram᷒ q̄s corrigere vel punire nō possumus. xxxiij. q. ij. c. qd̄ aūt. et. xxxi. q. j. cap. hac rōne. dꝛ. Qd̄ ꝑmittim᷒ nolētes pcipimus. i. ꝑmittim᷒. qꝛ malas hoim volūtates ad plenū ꝓhibere n̄ possum᷒ Pōt etiā dici dissimulatio. Hoc mō de᷒ multa mala ꝯcedit ꝓ p̄nti vita: eo ꝙ hic ea nō punit. licet ī futuro punitur᷒ sit. Scđo mō capi-

tur,ꝓut duo dicit.scz nõ punitionẽ τ ꝓhi-
bitionẽ impeditionis.quo mõ dicitur q̄s cõ
cedere aliqđ malũ q̄ facientẽ illud nõ pu-
nit et cũ h̃ eis qui vellent impedire facien-
tem tale malũ ꝓhibet impeditionẽ. Hoc
modo ecclesia cõcessit iudeis obseruantiã
suorũ ceremonialiũ q̄ vtiq3 ẽ peccatũ mor
tale:cõcessit inq̄3 eis:quia nõ punit eos ꝓ
illo peccato:et cu3 hoc ꝓhibet christianis
ne molestẽt vel impediant iudeos volẽtes
illud peccatũ exercere.vt p3 in.c.qui sin-
cera.xlv.dist. Tertio modo capitur ꝓut tria
dicit.scz nõ punitionẽ τ ꝓhibitionẽ impe-
ditionis ac ꝓmotionẽ quõ ille diceret cõ-
cedere aliquod malũ q̄ facientẽ illđ nõ pu
nit.τ cum hoc volentib9 impedire ꝓhibet
impeditionẽ atq3 ꝓmouet facientem illud.
sic ꝙ sibi assistit auxilio fauore τ hmõi. Et
exemplificat quidã de illa ꝯcessione dicẽs
ꝙ hoc modo ecclesia ꝑmittit clericũ qñq3
ꝑ certis criminib9 vt ꝑ heresi τ hmõi occi
di a seculari potestate. Nam nõ punit offi
cialem secularis potestatis ꝓ hoc ꝙ occi-
dit clericũ in tali casu:et si q̄s vellet officia
lem in tali casu impedire ab occisione ꝓhi
beret illã impeditionẽ τ cũ hoc p̄stat fauo
rem:subuentionẽ atq3 iuuamẽ tali officia
li in hoc ꝙ ecclesia clericũ talem degradat
qđ facit finaliter vt fiat subditus potesta-
ti seculari.et ꝑ ꝯsequẽs habilis materia ad
occisionẽ.et sic tradit eum in man9 iudicis
secularis vt finaliter occidatur. Iuxta illud
j.ad Cor.v. Ego iudicaui hmõi hominẽ
tradere sathane in interitũ carnis vt spũs
saluus sit in die dñi nostri iesu christi. Et
licet obijci posset hoc exemplũ esse falsu3.
q2 ecclesia seu p̄latus ecclesiastic9 degradã
do licet sciat inde sequi occisionẽ eius atq3
sciat degradationẽ esse iuuamẽ occisionis
nõ tñ videtur ꝙ ꝓmoueat vel auxiliũ det et
iuuamen ad illã occisionẽ ex intentiõe. scz
ideo illud faciẽdo,vt clericus occidatur.q̄a
nõ appareret quõ vitaret irregularitatẽ latã
a lege apostolica.scz ꝑ Paulũ dicentem.
Oportet epm nõ esse ꝑcussorẽ.j.ad Thim.
iij.et ad Titũ.j. Immo ꝓ degradato orat
iudicẽ secularẽ vt citra mortẽ eum puniat.
vt in.c.nouim9.de verbo.signi. Tñ quic-
quid sit de veritate illius exempli non rite
ꝓ hoc allegat factũ aplĩ.j.ad Corinth.v.
Nam ap̄s illum de quo ibi loquitur quem
excõmunicabat nõ tradidit morti corpo-
rali sed vexationi corporali qua diabol9
talẽ corporaliter affligebat:nõ aũt occide-
bat. Et ideo illo exemplo dimisso satis fa-
cile potest dari exemplu3 in ꝓposito nostro
de vsura. Omnib9 enĩ trib9 modis ius ci-
uile.ff.cõcessit mutuationẽ ad vsuras. Nã
in illo libro nulla ponitur lex decernẽs pe-
nam infligendã vsurarijs:et sic cõcessit ꝑ-
mo mõ. Immo in eodẽ ponuntur leges q̄-
bus disponitur ꝙ recipiẽtes mutuũ sub vsu
ris debeant soluere:τ sic volentẽ impedi-
re exactionẽ τ cõsecutionẽ vsurarum ꝓhi
bent:ergo ꝯcedũt scđo mõ. Itẽ dant actio
nem in iudicio vsurarijs ad exigendũ vsu
ras:et sic iuuant vsurarios ad exactionẽ τ
ita cõcedũt exactionẽ vsurarũ. Tertio mõ
capiendo ꝯcessionẽ. Hec autẽ omnia pñt
patere discurrẽdo ꝑ leges ibidẽ cõtentas.
et cõsimiles habentur in libro Codic. vt pa
tebit in sequenti ꝯclusione.

Octaua cõclusio. Quantũ ẽ de iure ciuili cõtento i Co
dice:aliqua mutuatio vsuraria etiã alia ab
ea q̄ fieret ad vsura3 vsurarũ est ꝓhibita.
Preter aũt has duas mutuatiões vsura-
rias alie mutuatiões vsurarie sunt cõcesse
in eodẽ libro etiã ꝯcessione oib9 trib9 mo-
dis capta. Hec ꝯclusio h3 tres ptes. Pri-
ma ps ꝓbatur. Nã ꝓhibet ibidẽ ne q̄s mu-
tuet ad vsurã excedentẽ eã vsurã q̄ centesi
ma dr.de q̄ q̄d sit patebit in sequẽti cõclu-
sione. vñ ius ciuile in codice posuit limitẽ
vsuris vt q̄s nullã vltra centesimã exigere
audeat.nã in.l.eos.C.de vsur.dr sic. Sup
vsurarum vero q̄ntitate etiã generalẽ sanctio
nẽ facere necessariũ esse duxim9:veterẽ du
ram et grauissimã earũ molẽ ad mediocri
tatẽ deducẽtes.ideoq3 iubem9 τc. Et infra
loquẽdo de vsura dimidia centesime τ cẽ-
tesima ait.eã q̄ntitatẽ vsurarũ etiã in oib9
alijs casib9 nullo mõ ampliari in q̄b9 citra
stipulationẽ vsure exigi solent. Nec liceat
iudici memoratã augere taxatiõe3 occasio
ne ꝯsuetudinis in regione obtinẽtis. Si
q̄s aũt ꝯtra modũ ꝯstitutiõis aliquid fe-
cerit nullã penit9 de supfluo habeat actio
nem.sed τ si accepit in sortẽ hoc imputare
cõpellitur. Hec ibi. Vñ cũ dic. nullã penit9
de supfluo habebit actionẽ. intelligẽdũ ẽ
ꝙ nõ habebit actione3 de illo supfluo qđ

exegit vltra legitimã vsurã. non aũt priuabit ex hoc legitima vsura. qr vtile nõ viciat p inutile: vt vult glosa in. l. Placuit. ff. de vsuris. Immo ibidẽ etiam prohibet q vltra centesimã vsurã non recipiat per viam detractionis a sorte illud incrementum: qd alis vocari solet siliqua vel sportula. Erat em siliqua certus numerus numoꝝ quos exigere solebãt vsurarij vltra vsurã et sortem ad emendũ aliqd: puta piscem vnũ ad gaudendũ cũ sua familia. Sportule aũt erant pecunie quas vsurarij exigebãt vltra sortẽ et vsurã ad dandum illas executoribus p hac pecunia petenda: vel tabellionibus p carta scribenda. Vñ ait ibidem. Interdicta licẽtia creditoribus ex pecunijs fenori dãdis aliqd detrahere vel retinere noĩe siliquarũ vł sportularũ vel alterius cuiuscũq cause gratia. Nam si quid huiusmõi factũ fuit principale debitũ ab initio ea quãtitate minuetur: vt tã ipa minuẽda ps q̃ vsure exigi phibeant. Prohibz etiã ibi alias machinatiões q̃ fieri possent in fraudẽ huius legis accipiendo vltra centesimã. et in. l. sequẽti. scz de vsuris ait. Cursũ insup vsuraꝝ vltra duplũ minime pcedere pcedimus. nec si pignora quedam p debito creditori data sunt quoꝝ occasiõe quedã leges veteres vltra duplũ exigi vsuras pmittebant ꝛc. Secũdo pbaf illa pma pars pclusionis. qr licet cẽtesimã vsurã pmiserit: vt patebit: tamẽ eã nõ omnibus psonis pmisit: imo aliqbus interdixit vt patebit in nona conclusiõe. igitur pma pars pclusiõis vera. Secũda ps pbaf. nã centesimã et minores centesima pcessit concessione pmo modo. quia in illo libro nulla lex reperif puniens ad vsurã talem mutuantes. igif pcessit pmo modo. Item qr in illo libro sunt leges disponẽtes q recipiẽs mutuũ sub pdictis vsuris. scz cẽtesima et infra teneaf soluere: et sic volentẽ impedire exactionẽ et cõsecutionẽ vsuraꝝ phibent. igif liber ille concessit eas secũdo modo. Item leges eiusdẽ libri dant actionem in iudicio ipis vsurarijs ad exigendũ vsuras: et sic iuuant vsurarios ad exactionẽ. et p cõsequẽs concedunt exactionẽ vsurarũ capiendo cõcessionẽ tertio modo. Hec aũt omia patere possunt discurrendo per leges eiusdem in quarto libro. titulo de vsuris. et nomiatim in. l. j. q. iq. Itẽ in. l. frumenti. et in. l. si ea pactione. et ibidem in autent. ad hec. et in. l. si ea lege. et in. l. pignoribus. in. l. si mater tua et in. l. cos. Itẽ de nautico fenore. l. j.

Correlarium ad septimã et octauã pclusiones

est q errat Gerardus de Senis ordinis heremitaꝝ atq sanctus Bernardinus in tractatu suo d cõtractibus dicentes q vsura nõ est concessa a iure ciuili nisi concessione pmo modo capiendo. Nam ostensũ est q etiã secundo et tertio modo capiendo. Nec valet argumẽtũ eoꝝ dicendo q nisi sic diceref: ius ciuile esset contrariũ iuri naturali. Naz hoc non est incõueniẽs vt patebit in solutiõe octaui argumenti.

Nona conclusio.

Mutuatio vsuraria pcessa d iure ciuili codicis fuit septẽplex fm q vsura q̃ fiebat erat septẽplex: tñ diuersis psonis cõcessa. Prima ps pbaf. Naz qdã vsura dicebaf cẽtesima: qdã dimidia cẽtesime: qdam tertia ps centesime: qdam quarta ps cẽtesime: et qdam bessis: qdam octaua pars: q daz dicebaf siliqua et sportula. Centesima dicebaf illa q̃ per annũ equiparabatur sorti: vt si tibi mutuassem viginti florenos ea stipulatiõe q in fine anni vltra sortem dares pro vsura. xx. illi. xx. superadditi sorti vocabanf vsura cẽtesima. Exemplũ secundi. Ut si tibi mutuassez per annũ. xx. vt in fine anni dares pro vsura mihi decem. Exemplũ tertij. Ut si tibi mutuassem. xij. vt in fine anni nomie vsure dares quattuor. Exemplũ quarti. Ut si tibi mutuassem. xij. vt in fine anni nomine vsure dares tres. Exemplũ quinti. Ut si tibi mutuassez. xij. vt in fine anni dares octo Exemplum sexti. Si rustico mutuo octo modios fructuũ vt mihi det vnũ. Exẽplum septimi. Si tibi petenti. xx. p modũ mutui sub vsuris: ego sub vsura aliq pdictaꝝ darẽ tibi. xix. acsi. xx. mutuassez: cũ tñ detraxissez vnũ florenũ volẽdo illũ habere p siliqs et sportulis. tã ille vnus florenus detractus cẽtesura dicta siliqua vel sportula. Quid autem sit siliqua et sportula patuit in precedenti pclusiõe. Scda vo ps pclusionis pbaf. Nã cẽtesimã (q fuit oibus pcessis vsuris grauior) nõ concessit omnibus psonis sed quibusdam personis interdixit. scz illustribus

et illis qui sunt ante illustres. Item illis q̄ p̄sunt ergasterijs et exercentibus licitas negociatiōes. Unde centesima vsura tm̄ fuit cō cessa in septē casibus. Primo. Si q̄s mutuabat pecunias trajecticias: id est mutuabat alicui ituro vltra mare pecunias recipiendo periculū illarū pecuniarum in se: sic q̄ si perirent pecunie non cum damno recipiētis mutuū: sed cū dāno dantis mutuum perijsse debebāt. Et idem est si quis species id est res vtiles alias a pecunia mutuasset p̄dicto modo. scz recipiendo periculū in se et de hoc habet in. l. eos. C. de vsu. Secundo. Si q̄s mutuabat pecunias q̄si trajecticias. vt si q̄s mutuasset piscatori p apparatu piscature vel athlete vt se exerceat poterat centesimā exigere: vt. ff. de nautico feno re. l. piculi. Tertio. Si q̄s mutuabat alteri frumentū vel ordeū. vt. l. frumēti. C. eodē. Quarto post tps q̄drimestre: vt si tu mihi es cōdēnatus in actiōe psonali ad soluēdum aliquā quātitatē pecuniarum: habebas de iure vel regulariter loquēdo tēpus quattuor mensiū ad satisfaciēdū sententie late: et post poterā a te exigere vsuram centesimā si nō solueras me lapsis quattuor mensibus: vt ī vsuris rei iudicate. l. fi. Quinto in pupillari pecunia quā tutor alicuius pupilli clanculo conuertit in vtilitatē propriā. Nā pupillus poterat de illa capere centesimā: vt ff. de nego. gest. l. qui sine. Sexto. Si duo habent vnā rem cōmunē que indiget refectione: et alter solus fecerit impensas: tunc ab alio potest petere vsuram centesimam p parte sortis impensarum que eū tangit: et illā poterit recipere ad quattuor primos menses. postea habet aliud remedium: vt p glo. in. l. Si fratres. §. Idem respōdit. ff. Pro socio. Septimus casus. Si loco vsurarum dat vel retinet aliqd̄ īcertū qd̄ potest se habere ad esse vel non esse: vel ad plus vel ad minus: nō inspicit quātū percipit: etiā si legitimū modū vsurarum excedit. vt in. l. Si ea. C. de vsuris. Usura v̄o dicta tertia pars centesime fuit concessa illustribus: quales erāt cōsules: senatores: dictatores: p̄fectus vrbis. et etiā illis qui superillustres sunt: sicut erant prefecti pretorij: qui tm̄ tres erāt p orbem cōstituti. Uel dic vt dicit glo. in. l. eos. C. eodem. Illustres sunt qui dignitatem tm̄ habent: sed si administrationem habent tūc dicūtur eos precedere. Bessis aūt fuit concessa his qui preerant ergasterijs: vel qui aliquā licitam negociationē exercebant. vsura vero dicta dimidia centesime vel semissis fuit concessa om̄ibus alijs a p̄dictis. De q̄rta v̄o pte cētesime habet in auten. hoc ius porrectū. C. de sa. san. eccle. Et casus erat q̄ si ecclīa erat debitrix alicui nō tenebat noīe vsurarum nisi ad quartā centesime de iure ciuili autēticorum. De octaua vero habet in autē. ad hec. C. de vsu. vbi habet. q̄ si quis mutuasset agricole fructus aridos: poterat recipere pro modio octauam partem modij.

Decima conclusio

Quāuis alicui videri posset q̄ predicte leges codicis cōcedentes vsuras predictas essent reuocate per aliam legē eiusdē libri: tamen nō sunt reuocate p aliquā legem eiusdē libri q̄uis sint virtualiter reuocate per aliam cōstitutionē alterius libri iuris ciuilis. scz autenticorum. Prima pars probat. q: videri posset q̄ essent reuocate p. l. cūctos populos. de sum. tri. et fi. ca. qd̄ sic deducit Nam ibidē p̄cipit imperator Justinianus cūctis populis sibi subditis q̄ versent et viuant in religionē tradita a beato Petro. et hec est religio euangelica. Modo ad hoc q̄ q̄s viuat in religiōe euāgelica: oportet q̄ vitet vsuras. igit ibidem p̄cepit vitari vsuras. et per consequēs eas phibuit. igit si in alijs legibus eiusdē libri vsuras cōcessit: videt illas leges reuocasse p p̄dictā legē. Secūda pars pbat. q: si sic maxime p p̄dictam legē scz: cūctos populos: vt iā dictū est. sed hoc non. qd̄ sic deducit supponēdo q̄ q̄tū ad propositum sufficit, duo dicit in eadem lege. Primo p̄cipit cunctis populis versari in religione tradita a beato Petro. Secūdo exponit qd̄ intelligat per versari in predicta religione: volens q̄ velit q̄ omēs credant esse tres psonas in vna deitate cū patri maiestate sicut lex euāgelica docet. Hoc supposito arguit sic. Aut per religionē traditam a beato Petro: intelligit tm̄mō fides christiana tradita a btō Petro in lege euāgelica. aut intelligit fides et p̄cepta illius legis. Si p̄mū: hoc est dupliciter. q: q̄n p religionē intelligitur fides: aut intelligitur fides quo ad om̄e credendū p fidem vel tm̄

quo ad articulū trinitatis credendū ꝑ fidē
quo secūdo modo Justinian⁹ videt intel-
lexisse eo ꝙ exponēdo ꝓmū dictū. ꝑ scđm
nihil exprimit in scđo dicto nisi hoc ꝙ est
credere trinitatem in personis et vnitatem
in essentia. Si dicis primū tunc per illam
legē nō reuocauit leges cōcedentes vsu-
ras. qđ ꝓꝫ dupliciť. Primo: qꝛ illa lex fuit
facta ante leges ꝯcedētes vsuras factas ꝑ
eundem: et etiā ante insertionē legum con
cedentiū vsuras insertarū in eodem libro.
quia lex cunctos. est prima lex primi libri.
alie autē ponuntur in quarto libro codič.
Nō prior nō reuocat posteriores leges:
sed potius ecōtra. igitur. Secundo sic. qꝛ
nō sequiť: ille precipit credi ea que sunt fi-
dei legis euangelice. igitur precipit vitari
opera ꝓhibita in illa lege. vel sic: ergo ꝓci-
pit legē euangelicā seruari tam quo ad cre
denda ꝗ̄ quo ad operanda. Uel sic et re-
dit in idem. Non sequiť: ille ꝓcipit fidem:
igitur precipit seruari fidem ⁊ mores. Uel
sic. nō sequitur. ille ꝓcipit aliquid credi: igi-
tur ꝓcipit illud operari. Patet assumptū.
qꝛ illa sunt ita distincta ꝙ cō tingit ea sepa
rari et separatim cōseruari: ita ꝙ ꝗs preci-
piat vnū ⁊ nō alterum. Probať. quia etiā
contingit vni illorum ꝓceptorū satisfieri
nō satisfaciendo alteri. vtputa: si quis cre-
dit omnia credenda ꝑm legem euangeli-
cam: et tñ cōtra aliquod preceptū eiusdem
legis operatur peccando mortaliter. Jlle
quidē satisfacit ꝓcepto de credendo: nō au
tem ꝓceptis de operando. Alioquin si nō
possent separari: sequiť ꝙ omnis christia-
nus peccator mortalis esset ifidelis ⁊ apo
stata in fide. Et btūs Jacobus nō innuis-
set separatim reperiri fidē et mores in vllo
homine cum ait. Fides sine operibꝫ mor-
tua est. Et iterū. Quid ꝓderit fratres mei
si fidem quis dicat se habere: opera autem
nō habeat: nunquid poterit fides saluare
eum? Jaco. ij. Nec Paulus dixisset. j. ad
Corinth. xiij. Si oēm fidem habuero ita
vt montes transferā charitatē aūt nō ha-
buero nihil sum Ad ꝓpositum ita stat ꝙ
in. l. cunctos. ꝓceperit fidem catholicā ser
uari. id est credi credenda ꝑm legem euāge
licam: etiā quo ad omnes ꝓpositiones cre-
dendas: quarū vna est ista. Mutuare ad
vsurā est illicitū ⁊ tamē nō ꝓceperit vitare
mutuationē vsurariā: sicut sepe cōtingit ꝙ
quis credit aliquid illicitū et tñ non vitat
ipm opere. Si aūt dicatur ꝙ ꝑ religionē
intelligat fides euangelica tm̄ quo ad arti
culū trinitatis: tunc minus censebiť per
illā legē retractasse leges cōcedentes vsu
ras. qꝛ tunc per illam legē etiā nō ꝓcepis-
set credi vsurā esse illicitā: sꝫ tm̄ precepisset
credi deum trinū ⁊ vnū: ⁊ cum illo ꝓcepto
staret ꝙ nō ꝓcepisset aliqđ aliud credi: nec
etiam operari ꝑm credulitatē ⁊ fidem alio
rum articulorū cum cōtingat hominē cre-
dere vnum articulū sine alio: et multo ma
gis credere vnū et aliū nec seruari fide nec
opere. Si aūt per religionē intelligatur
fides et precepta legis euāgelice vt sit sen
sus. Precipio ꝙ cuncti viuāt ꝑm legē euā-
gelicam. tūc ex quo lex euangelica ꝓhibet
vsurā: ipe virtualiter ꝓhibuisset vsuras: et
per ꝯsequens videreť reuocasse leges con
cedentes vsuras. hoc nō valet quia ꝗ̄uis
hoc modo intelligendo eius ꝓceptū reuo-
casset leges cōcedentes vsuras ꝗ̄ ꝓcesserūt
illam cōstitutionē cunctos. quales erant
ille ꝗ̄ in. ff. cōtinebantur: nō tñ per hoc re-
uocasset leges a se postea editas: nec etiaꝫ
leges ab aliis editas quas fecit postea au
toritatiue inseri suo libro quas etiam fecit
esse suas in hoc ꝙ eis autoritatē dedit ꝑm
qđ ipe dicit: oīa merita nostra facimus. qꝛ
ex nobis omnis imparticť eis autoritas.
l. j. C. de veteri iur. enu. Ex hac ꝓbatio-
ne secunde partis cōclusionis sequiť

Primum correlarium ꝙ Bartho. in ꝓdicta lege nō bene ar-
guit cōtra illos qui dicebāt (et bene vt vi-
detur) ꝙ in. l. cunctos. nō ꝓhibuit vsuras
ꝓbantes hoc sic. qꝛ ibi ꝓcepit tm̄ fidem ser
uari. arguit eñ cōtra eos sic. Jmperator
ꝓcepit ibi fidem seruari. modo fides inclu
dit hanc ꝓpositionē. scꝫ vsura est peccatum:
igitur etiā ꝓhibuit vsuram. Hoc inquā ar
gumentum nullā habet efficaciam: vt pa-
tuit ex ꝓbatione iam deducta. sequeretur
eñ bene. Precepit fidem seruari seu credi
omnia credenda. igitur ꝓcepit credi illam
ꝓpositionem. vsura est peccatū: sed nō seq-
tur. ergo ꝓcepit ope vitari illud pctm̄.

Secundū correlariū ꝙ Bal. in eadem lege facit

argumentū inapparēs ac indignū solutio-
ne. arguit enim sic. Videt᷑ q̄ imperator in
cipiat mētiri in illa lege Nam dicit q̄ vult
seruari fidem ꝛ tm̄ ipe nō seruat fidem: naꝫ
ꝑmittit vsuras q̄ sunt contra fidē: vt infra
de vsuris, per totuꝫ. Solutio. hic loquit᷑
de fide catholica respectu trinitatis, nō re-
spectu aliorū articulorū qui requirunt᷑ ad
salutē anime. Hec ille. Hoc inquā argu-
mentū assumit ꝯsequentiā nullius apparē
tie. scꝫ ꝑmittit vsuras: igit᷑ nō seruat fidem
Qualis em̄ ꝯsequētia. ꝑlati ꝑmittunt ꝓsti-
bula: igitur nō seruāt fidē. Vel: christiani
ꝓ magna ꝑte peccāt mortaliter: igit᷑ nō ser
uant fidem. Sed deberet sic arguisse: ipse
nō tm̄ permittit: sed etiam diffinit vsuras
esse licitas vt patet in nonnullis legib⁹, et
sic credit vsuras esse licitas, igitur nō ser-
uat fidem. nam credere eas esse licitas nō
stat cum fide. Nō aūt sic permittit eas vel
etiā cōcedit eas: igitur nō seruat fidem. q̄r
nonnūq̄ꝫ aliquis non solum ꝑmittit: im-
mo concedit: imo met facit aliqua q̄ credit
ſm fidem esse illicita: et tm̄ ꝓpter hoc nō ca-
dit a fide q̄uis a charitate cadat. Itē defi
cit: q̄r supponit q̄si vsura sit ꝯtra fidem: qđ
est falsum. q̄r sicut adulteriū simul stat cuꝫ
fide: sic etiā vsura. Sed verū est q̄ credere
vsurā esse licitā est cōtra fidem.

Tertiū correlarium. Idem Bal. ineptam videtur facere q̄stionem qua ibidem q̄rit. Nunq̄d imperator fuit hereticus eo q̄ ꝑmittit vsuras: ꝛ re
spondet dicēs. credendū est q̄ nō. q̄r non
ꝑmisit eas tāq̄ꝫ errans in fide: sed tāq̄ꝫ bo-
num publicū. quia sicut de facto videmus
expedit multotiēs q̄ repiant᷑ feneratores.
quia charitas est oīno annihilata. Hec il-
le. Hoc inquā in loco deficit dupliciť. Pri
mo: quia hec q̄stio est nulla: q̄r eadē rōne
quereret᷑. Nunq̄d ꝑmittentes meretrices
et ꝓstibula sunt heretici: eo q̄ ꝑmittūt for-
nicationē quam tm̄ esse peccatū mortale ē
de fide. q̄r eam esse peccatū mortale conti-
netur in scriptura sacra et nō minus clare
q̄ꝫ vsurā esse illicitā. Sed si mouisset taleꝫ
questionē. Nunq̄d imꝑator fuerit p̄sum-
ptus hereticus habuisset apparentiā. Nā
videt᷑ q̄ sic. q̄r ille est p̄sumptus hereticus
seu p̄sumitur esse hereticus q̄ cōdit publi-
cas leges nō tm̄ ꝑmittentes sed etiā conce
dentes exercere aliqđ mortale vt licitum
qđ ď lege euāgelica est mortale. ꝑ quas le
ges etiā ipe iuuat ad cōplementū illi⁹ mor
talis. imperator est hmōi vt patuit in con
clusione. ix. igit᷑. Maior nota. quia p̄sumi
tur q̄ credat ꝑtinaciter tale crimen nō esse
mortale: ex quo nō solum illud ꝑmittit sed
etiā ipm dicit licitū et alios iuuat ad illud
et leges eis publice fauētes cōponit. Hec
inquā q̄stio aliqualiter haberet apparenti
am. Defendat igit Bal. imꝑatorē ab hac
p̄sumptione heresis: ꝛ videt᷑ posse dici q̄
id fecit imperator ex ignorātia ꝛ min⁹ bn̄
informat⁹ de lege euāgelica. Presumptio
quoq̄ꝫ p̄dicta cōtra eum elidit᷑ per tam ca-
tholicas cōstitutiōes quas fecit in quib⁹
ostendit zelum ad fidē ꝛ obedientiā ad ro
manam ecclesiam.

Quartū correlariū

Idem Bal. ibidem aliud argumentum
minus magistraliter deducit. Arguit em̄
sic. Videtur q̄ imperator non possit excu
sari quin fuerit hereticus: q̄r permittendo
vsuras inducit hanc opinionē in recipien
tibus eas q̄ vsura nō sit peccatū: sed illi q̄
hoc credunt sunt heretici. ergo ꝑ hoc im-
perator est fautor hereticorū. Et respon-
dēdo dicit q̄ ille qui ꝑmittit vsuras ꝓpter
bonum publicū, sciens tm̄ esse peccatū nō
est hereticus. secus si generaliter crederet
nō eē peccatū nisi submitteret se correctio-
ni ecclesie. Hec ille. Hic inquam deficit q̄
druplicit᷑. Primo: q̄r dato q̄ per illā re-
sponsionem eum excusaret ab heresi vera
nō tm̄ ab heresi p̄sumpta. q̄r adhuc q̄tum
cunq̄ꝫ iure credat aliquis aliq̄d damna-
tum lege diuina esse mortale: tm̄ si illud cō
cedit ꝑ publicas leges iuuādo exercētes il
lud ad ꝯsummationē atq̄ꝫ in illis legibus
dicēs illud licitū p̄sumitur heretic⁹. Nō
sic est de imperatore Justiniano. Secun-
do: quia nec etiā a vera heresi eū excusan-
do respondet argumēto: q̄r adhuc stat ar-
gumentū scꝫ. gignit in subditis opinionē
q̄ est falsa ꝛ ꝯtra fidē: igit᷑ est hereticus. cō-
sequētia tenet ex descriptione heretici. He
reticus em̄ ſm Aug⁹. est qui alicui⁹ tpalis
cōmodi: et maxime glorie ꝓncipatusq̄ꝫ sui
gratia falsas ac nouas opiniones vel gi-
gnit vel sequit᷑. xxiiii. q. iii. c. heretic⁹. Vñ

dicendū ē q illud dictū Augustini debet intelligi dummō ipe q̄ gignit tales opiniones falsas ꝛ ꝯtra fidē existētes: easdē tenet ꝑ sua ꝑsona ꝛ ꝑtinaciter. Alioquin si i sua ꝑsona eas nō teneret: licet eas doceret alios nō esset hereticꝰ a ꝑte rei, licet ꝓ tali haberetur in foro exteriori ipius ecclesie. Et si dicat, tūc membra coinciderēt in descriptione p̄dicta: scꝫ gignit, vel sequit, q2 oīs gignēs etiā deberet esse sequēs. Dicendū q illa duo sic debēt distingui vt sit sensus descriptiōis. Est ille q̄ ꝑtinaciter tenet opinionē aliquā ꝯtra fidem existentē siue ipe tenens illā opinionē a se adinuenerit eam siue ab alio inuentā sequat, ꝛ sic secundū membrū cū p̄cisione acceptū distinguit a p̄mo: et primū distinguit a scdo capto cū p̄cisione. Tertio deficit: q2 argumentū nititur ꝓbare q fuerit hereticꝰ ꝛ tñ tm̄ infert q fuerit fautor hereticoꝝ. Nō ex hoc q ꝯcluderet fuisse fautor hereticorū nō haberet q ergo esset hereticꝰ, q2 oppositū consequētis stat cū antecedēte. Quarto, quia cū argumentū melior speciē habuisset inferendi: g fuit hereticꝰ vt ptꝫ īspicienti vim argumēti (supposita descriptione heretici) ipe intulit nō hoc sed aliud ꝯsequēs, scꝫ ergo fuit fautor hereticoꝝ. Tertia ps conclusionis ꝓbat: q2 ipē Justinianꝰ post editionē codicis in alio libro iuris ciuilis, scꝫ in autentico de ecclesiasticis mādat tāq̄ leges seruari decreta q̄ttuor ꝯciliorꝝ. Nō illa damnauerūt omnē mutuationē vsurariam: igit ipe virtualiter damnauit omnē mutuationē vsurariā: et cū illa damnatio sit secuta leges ꝯcedentes vsuras: sequit q reuocauit p̄dictas leges. Maior ꝓbat, nā sic ait. Sancimus vicē legū obtinere sanctas ecclesiasticas regulas q̄ a sanctis q̄ttuor ꝯcilijs exposite sūt, aut firmate. Hec ille. Et p q̄ttuor ꝯcilia intellexit ꝯciliū Nicenum, Constantinopolitanū, Ephesinū, et calcedonense: vt ipe ibidē exprimit, ꝛ infra ait, Predictarū em̄ q̄ttuor sinodoꝝ dogmata: sicut sanctas accepimꝰ scripturas ꝛ regulas. sicut leges obseruamus. Hec ibi. Minorē ꝓbo dupliciter. Primo sic, q2 illa q̄ttuor ꝯcilia damnauerūt omē id qd̄ ē cōtrariū legi euāgelice eo q legē euangelicam decreuerūt seruandā. Modo lex euāgelica dānat indistincte mutuationē vsurariam: ꝛ hoc nō debet ꝓbari minor. Sꝫ glo. in p̄dicta ꝯstitutione libri autenticoꝝ iam allegata volendo ꝓbare q vsure sint damnate i illis ꝯcilijs allegat canonē cōcilij Niceni scꝫ quoniā. xlvij. dis. Sed ibi nō habet q ꝯciliū nicenū dānet vel ꝓhibeat oēm mutuationē vsurariā, q2 ibi tm̄ ꝓhibet vsurariā mutuationē ipis clericis: tñ ad ꝓbandū minorē oportet ꝓbare q cōcilia damnauerint oēm mutuationē vsurariam, q2 minor p̄dicta etiā loquit vniuersaliter. Nā ꝑticulariter loquendo ꝯclusio nō indiget ꝓbatione, scꝫ q imperator dānauerit aliquā vsurariā mutuationē: q2 h̄ patuit i ꝯclusiōe sexta. Scdo sic possꝫ minor ꝓbari p eundē canonē, q2 idē allegat esse p̄ceptū in diuina lege, scꝫ q̄ pecuniam suā nō dedit ad vsurā. Nō illud p̄ceptū indistincte loquit d̄ omni hoīe ad h̄ q habitet i mōte scō dei. i. beatitudine, igit cōcilium vult q ex lege diuina oēs teneātur vitare vsurā sicut mortale pctm̄, et iō imperator p̄cipiēs canones illoꝝ ꝯcilioꝝ seruari: etiā virtualiter precepit oībus vitare vsurā. Scdo p̄ncipalit sic. Ibidē ipator dicit se accepisse sanctas scripturas: sꝫ sancte scripture ꝓhibēt vsurā omnē, igit accepit legē ꝓhibentē oēm vsurā, igit illā accipiendo reuocauit suas leges q̄bꝫ vsuram concesserat. Sed nec hec rō valeret oīno. Nā illa acceptio scripture sacre etiā p euꝫ fuit facta añ leges in codice positas, quia christianꝰ fuit qñ codicē fecit: vt ptꝫ in p̄ncipio libri, et tñ nihilominꝰ cōdidit leges cōcedētes vsuras i eodē libro. Quare aūt in illa tertia ꝑte q̄stionis notāter dicat virtualiter: patebit in tertia ꝓbatione sequentis cōclusionis.

Undecima ꝯclusio. Justinianus nō videtur excusabilis de hoc q leges ꝯcedentes vsuras capiēdo ꝯcessionē modis tactis in septima ꝛ octaua ꝯclusionibꝫ edidit: ꝓbatur tripliciter. Primo sic, q2 si excusaret maxīe ex eo: q2 tandē eas reuocauit, vt patuit in decima cōclusione, sed hoc nō excusat eū, ꝓbat dupliciter. Primo: q2 saltē añ illā reuocationē nō videt excusabilis eo q vel ante illā reuocationē sciuit vsurā eē cōtra legē euangelicā vel ignorauit. Si primū: multū reprehensibilis fuit ꝯcedendo

et ꝓmouendo id quod est mortaliter ↄtra
legem diuinã. Si secundũ nõ excusabilis
sed accusabilis est de illa ignorãtia. qꝛ le-
gem diuinã non licet catholico ignorare.
Immo cũ sit ↄtra legẽ naturalẽ vt patuit:
minus licuit sibi ignorare. Scd̃o: qꝛ etiã
post reuocationẽ legũ p̃dictarũ rediit ad
vomitũ. scꝫ iterũ edendo leges ↄcedentes
vsuras. Nã in eodẽ libro autẽti. cũ in ti.
de ecclesiasticis ti. mandasset seruari q̃ttu-
or ↄcilia: ip̃e postea eadem coll. ix. in ti. de
vsuris nauticis. edidit legẽ q̃ icipit nunc ũ.
vbi cõcedit vsuram nauticã seu nauticũ fe
nus qd̃ q̃d sit patuit i ↄclusione. ix. in q̃ il
la est vocata vsura de traiecticiis pecuniis
vel speciebꝫ. atq̃ ibidẽ p̃cipit vt ẜm ꝙ con
sueuit illa vsura accipi: sic etiã debeãt iudi
ces desup ꝓferre sentẽtias. ⁊ sic illas ↄces-
sit etiã ↄcessione tertio mõ. et tñ illa vsura
est illicita ⁊ etiã reprobata iure canonico ĩ
c. nauigãti. extra de vsuris. Et tñ illa lex fu
it edita post p̃dictã reuocationẽ. qꝛ ĩ libro
autenticoꝝ tituli sequunt̃ se ẜm editionem
ipsarum cõstitutionũ. Secũdo sic. Si es-
set excusabilis maxime ꝑ illud ꝑ qd̃ Bar.
eum excusat in dicta. l. cunctos. vbi excu-
sando eum allegat glo. decreti dist. x. c. i. ꝙ
hoc scꝫ cõcessionẽ vsure fecit vt euitarent̃
maiora mala: scꝫ rapine. et ita talis ꝑmis-
sio nõ excusat a peccato. Hec ille. Et cum
dicit. nõ excusat a peccato. intelligendum
est ip̃m facientẽ tale cõcessum. nõ aũt est il
lud intelligendũ ꝙ velit dicere ꝙ nõ excu-
set ip̃m ↄcedentẽ. qꝛ iam nõ excusaret ip̃m
Iustinianũ. Sed hec excusatio nõ est suf-
ficiens. Naꝫ q̃uis possit sine pctõ ꝑmitti
aliq̃d malũ ꝑmissione simplicis tolerantie
ꝓpter vitare maiꝰ malũ: nõ tñ põt sine pec-
cato aliqd̃ malũ etiaꝫ minimũ. puta venia-
le cõcedi ↄcessione oĩbus tribꝫ modis ca-
pta vt vitet̃ maiꝰ malũ. Modo Iustinia
nus omnibꝫ tribus modis capiẽdo cõces-
sionem cõcessit vsuras. ergo dato ꝙ fecis-
set ad vitandũ etiã spiritale damnũ ma-
ius. scꝫ rapinã vel homicidiũ nõ excusabi
tur. sed de hoc latius infra patebit q̃stione
xxviii. Tertio sic. qꝛ in p̃dicta constitu
tione de vsuris nauticis idem imperator
loquẽdo de ↄsuetudĩe capiẽdi vsuras nau
ticas ait sic ad p̃fectũ p̃torio. Sancimus
ẜm ꝙ testatũ est coram celsitudine tua ita
nunc et deinceps in omne tp̃us tenere: eo
ꝙ neq̃ iam positis repugnat legibꝫ. Hec
ille. Igit̃ videt̃ ꝙ nunq̃ fuerit de mẽte sua
et intentiõe expressa et speciuoca leges cõ
cedentes vsuras positas in codice reuoca
re ꝑ ↄstitutionẽ de ecclesiasticis titu. allega-
tam. Nam si fuisset hoc de mente sua: iam
hic nõ diceret imperator ꝙ vsura nautica
iam positis legibꝫ nõ repugnaret. Immo
repugnaret legi posite pauloante in eodẽ
libro in q̃ virtualiter reuocauerat vsuras.
Nec valꝫ qd̃ glo. in excusationẽ imperato
ris dicit ibidẽ. Dicẽdo ꝙ speciale ẽ in nau
tico fenore. nam siue sit speciale siue gene-
rale nauticũ fenus (vbi rõne mutui aliq̃d
accipit̃ ⁊ nõ rõne periculi tm̃) est verum fe
nus ↄtra legẽ diuinã. igit̃ si illã solam cõ-
cessisset inexcusabilis esset. qꝛ q̃ in vno of-
fendit reus est oĩn. Iaco. ii. cap̃. quare au
tem dicã. vbi rõne mutui ⁊c̃. patebit in q̃-
stione. xxxix. Preterea fenus qd̃ ibi cõcedi
tur: ↄceditur in tanta q̃titate ꝙ satis apte
cõstat illud nõ esse ꝓportionatũ susceptio-
ni ꝑiculi. Nam ẜm ill ↄcessa põt illa vsu-
ra esse centesima. qꝛ ibi dicit̃ ꝙ illud fenus
nõ repugnat legibꝫ iam positis de vsuris
et ꝑ ↄsequens illud fenus nõ ꝓhibet̃ nisi
excedat centesimã. Modo satis cõstat ꝙ
si quis mutuet mille ⁊ velit ꝓ susceptione
periculi eoꝝ habere mille ꝙ longe plus iu
sto accipit ꝓ illo periculo ⁊ ꝑ ↄsequẽs p̃su
mitur ꝙ rõne mutui ⁊ nõ p̃cise rõne ꝑiculi
suscepti ea accipiat et tamen talem vsuraꝫ
cõcessit. igitur.

Duodecima cõclu

sio. Dato ꝙ oẽs leges ꝑ se et alios editas
ↄcedentes vsuras nõ tm̃ virtualiter sed et
exp̃sse ⁊ formalit̃ reuocasset ꝑ p̃dictã ↄsti-
tutionẽ in libro auten. de ecclesiasticis titu.
nec vnq̃ postea aliquã legẽ vsuras cõce-
dentẽ innouasset: adhuc nõ ꝓpt ꝓprie loquẽ
do dici ꝙ oĩs mutuatio vsuraria sit cõtra
legem ciuilẽ. Probat̃ a simili ⁊c. Si papa
subditis prohibeat comedere carnes certa
die: cõstat ꝙ comedere carnes illa die est
cõtra legẽ humanã canonicã. et q̃uis deꝰ
in sua lege euangelica p̃cipit nobis serua-
re p̃cepta pape ⁊ voluerit ꝓ p̃ceptis et le-
gibus haberi: cum ait. Qui vos audit me
audit. ⁊ qui vos spernit me spernit Luce.

tñ nemo ꝓprie loquēdo diceret ꝙ comedere carnes ꝑdicta die esset ꝯtra legē diuinā vl' ꝓhibitū lege diuina. igit etiā sic ē hic ꝙ ex quo lex euāgelica atqꝫ canonica de directo ꝑcipit vitari vsurā: et ꝑ ꝯñs vsura est ꝯtra legē euangelicā ⁊ canonicā. tñ ex quo lex ciuilis nō de directo neqꝫ immediate ꝑcipit vitari oēm vsurā: sed tm̄mō approbauit in generali ꝑcepta dei ⁊ decreta ꝯciliorum: atqꝫ illa in generali ꝑcepit seruari vt leges: ipa vsura q̄ vnū est de ꝓhibitis ꝑ ꝑdictas leges nō vniuersaliter erit ꝯtra legē ciuilē imediate ⁊ ꝓprie loquēdo.

Quintum correlariū. Nulla vsuraria mutuatio est ꝯtra legē ciuilem nisi ille due. scꝫ vsura vsurarū: et hoc ꝯtra legē tam. ff. q̄z. C. Et scd̄o vsura excedēs centesimā: ⁊ hoc de iure. C. Nam ille sunt expresse et in ꝑticulari ꝓhibite. Alie vero licet sint ꝓhibite lege diuina ⁊ canonica: et ille leges sunt approbate ꝑ leges ciuiles. tñ ex illa approbatione nō habet ꝓhibitio ꝓhibitoꝝ eisdem legib' scꝫ diuina ⁊ ꝯcilioꝝ generaliū.

Sextum correlariū. Tam ius diuinū q̄z canonicum q̄ in nullo cōcernente fidē ⁊ mores ac salutem aīe errāt: cōcedendo nō ꝯcedendum sunt magna gloria ꝑferenda vltra ius ciuile ꝯtinens leges ꝯcedentes vsuras damnatas lege naturali et diuina.

Terciadecima conclusio. Mutuatio vsuraria est pctm̄ mortale. ꝓbatur q̄druplicitr. Primo: q2 ipa equipara furto ⁊ rapine vt ꝑtꝫ ꝑ autoritates August. ⁊ Ambro. allegatas in scd̄a et tertia ꝓbationib' ꝑme ꝯclusionis. Mō furtū ⁊ rapina sunt mortalia. igit ⁊ illud.

Scd̄o ꝓbat resumēdo sex ꝑmas ꝓbationes tertie ꝯclusionis. Hec eñ nō tm̄ ꝓbant mutuationē vsurariā fore pctm̄ ⁊ cōtra legē diuinā sed etiam esse mortale peccatū: vt patꝫ ibidē. Tertio ꝓbat. Illud pctm̄ ē mortale ꝑ q̄ q̄s meret sequētes penas. scꝫ deponi a clericatu: excōicari: nō ꝓmoueri ad clericatū: acriter puniri: priuari cōmunione altaris: sepultura ecclesiastica et receptione oblationū. Sed mutuatio vsuraria est hm̄oi vt deductum est ꝑ ꝓbationes q̄rte ꝯclusionis Quarto ꝓbatur exemplis in quib' legit ꝙ aliqui damnati fuerūt ꝓpter mutuationē vsurariā. Nullus aūt damnat nisi ꝓpter mortale. igit. Unde si in die iudicij dñs dicit his q̄ indigentib' de bonis suis nō fecerūt pietatē etiam donationis. discedite a me maledicti in ignē eternū q̄ paratus est diabolo ⁊ angelis ei'. Esuriui eñ ⁊ nō dedistis mihi manducare ⁊c. q̄d his dictur' est q̄ nō solū nō donare sed nec etiā qd̄ minus est gratis mutuare voluerūt. imo mutuare nō volebāt nisi ad vsurā quā ab egenis acceperūt. vtpta a famelicis panē: a sitibundis potum: hospitiū ⁊ domiciliū de oberrantib' circūquaqꝫ ⁊ vagis. et indumentū de dorso nudorum: ex penuria infirmari faciūt sanos: in carceres tradūt liberos: et tāq̄z lupi rapaces de carnib' miseroꝝ q̄runt satiari

Contra predictas conclusiões argui decē argumētis. Primo sic. Si mutuatio vsuraria esset peccatū etiā receptio mutui ad vsurā esset pctm̄. ꝯsequens est falsum: igit ⁊ añs. Maior siue seq̄la ꝓbat dupliciter. Primo q2 si vnū correlatiuorū est peccatū ⁊ reliquū. nō mutuatio vsuraria ⁊ receptio mutui ad vsurā habēt se sicut relatiuū et correlatiuū. Nam mutuatio est datio mutui ad vsurā. dationi aūt correlatiue correspōdet illi' mutui receptio. Scd̄o ꝓbat sequela. q2 actus q̄ q̄s cōmunicat alicui in peccato est peccatū. sꝫ receptio mutui ad vsurā est actus quo recipiēs cōmunicat vsurario in mutuatiōe ad vsurā. igit Falsitas aūt ꝯsequentis ꝓbat. q2 vt infra patebit pauꝑ recipiēs mutuū ad vsuram a diuite: recipiēdo nō peccat. Dicendū ad maiorē seu sequelā ꝙ est ꝯcedēda si cōsequēs intelligat in aliq̄ casu ⁊ indefinite. q2 in aliquib' casib' peccat is q̄ recipit mutuū ad vsura vt patebit infra q̄stione xlvij. Si aūt intelligat vniuersaliter. s. ꝙ sicut mutuatio vsuraria semꝑ ⁊ in omni casu est pctm̄: sic etiā receptio mutui ad vsuram. Negāda est maior. ⁊ ad primā ei' ꝓbatiōnē negāda est maior: ⁊ ꝑtꝫ instātia in multis. Primo ꝑcutiēs ꝑcutitū dat ei ictū et ali' recipit. dans q̄dē peccat: recipiēs nō peccat. Nā iniustū pati nō est iniustū: sꝫ iniustum agere est iniustū ⁊ pctm̄. Scd̄o q2 raptor exigēdo ⁊ exacta accipiendo a spo-

liato peccat: et tñ spoliatus dando raptori sua nõ peccat: ꝛ tñ dare ꝛ accipere se habẽt correlatiue. Ad scðam ꝓbationẽ cõcedendo maiorẽ negetur minor. Nã licet recipiens mutuũ cũ datore mutui cõmunicet in re mutuata eo ꝙ rem ab alio datã recipit: ꝛ etiã cõmunicat secũ in actu mutuãdi eo ꝙ vult illũ actũ exerceri circa se ꝛ se esse obiectũ cui ille actus impenditur. et hoc cõsiderãdo illũ actũ i se q̄ mõ nõ est malus. nõ aũt ſm ꝙ est vestit⁹ tali circumstãtia. s. intentione ꝓpter lucrũ obtinendũ. Nã stat ꝙ recipiẽti mutuũ displiceat illa intentio et sit nolita: ꝛ ꝑ ꝯñs in tali nõ cõmunicabit. Nõ nõ dicitur q̄s ꝯmunicare alicui in aliq̄ actu cui act⁹ illi⁹ alterius est nolitus et displicens. De hoc aũt infra lati⁹ patebit

Secundo arguitur. Omne peccatum mortale ẽ cõtra charitatẽ. mutuatio vsuraria nõ est cõtra charitatẽ. igitur nõ est peccatũ vt dicit ꝓma ꝯclusio. nec mortale vt dicit vltima cõclusio. igitur. Maior nota. minor ꝓbatur. Nã aut est ꝯtra charitatẽ dei aut ꝓximi. nõ secundũ: qꝛ stat ꝙ sit vtilis tã recipienti mutuum q̄ȝ danti. puta recipiẽs recipit. c. florenos cũ q̄bus verisimiliter sperat se lucraturum statim vel in breui alios. c. et in effectu sic lucratur ꝛ nõ dat ꝓ vsura nisi vnũ florenũ. ergo illa mutuatio nõ est nocẽs ꝓximo sed ꝓficiẽs. mõ ꝓficere ꝓximo non est cõtra eius charitatẽ. Nõ primũ. qꝛ magis videtur esse ꝯtra charitatẽ ꝓximi q̄ȝ ꝯ charitatẽ dei. igitur si nõ est ꝯtra charitatẽ ꝓximi: etiã nõ est ꝯtra charitatẽ dei. Añs ꝓbatur. qꝛ si est pctm̃ ꝛ mortale ꝯtra legẽ diuinaȝ: erit ꝯ aliqđ ꝑceptũ decalogi et ꝯtra nullũ plus q̄ȝ ꝯtra illđ. nõ furtũ facias. vbi oĩs illicita ꝯtrectatio rei aliene ꝓhibetur ſm Augusti. Et tale ẽ ꝑceptũ ordinãs hoiem ad ꝓximũ. igitur añs verũ. Huic argumẽto respõdetur ꝑ sctm̃ Bernardinũ i tractatu suo Dicẽdo ꝙ licȝ q̄ñq̄ȝ nõ sit ꝯ charitatẽ tãq̄ȝ aliqđ inutile est tñ ꝯtra eã tãq̄ȝ aliqđ inhonestũ viciosum ꝛ malo admixtũ: est eñ cõtra legẽ nature ꝛ ꝯ charitatẽ. Sed meli⁹ videtur dicendũ aliter scȝ ꝯcedendo maiorẽ negetur minor. Ad ꝓbationẽ dicendũ ꝙ est cõtra charitatẽ ꝓximi ꝛ etiam dei. Ad imꝓbationẽ dicendũ ꝙ mutuatio vsuraria cõsideratur dupl'r. Uno mõ ſm ꝙ mutuatio. ꝛ sic ẽ vtilis ꝓximo. Alio mõ ſm ꝙ est vsuraria: ꝛ sic semp est nociua ꝓximo. q̄a aufert ꝓximo incrementũ sortis qđ ꝓxim⁹ de iure retinere posset. et dato ꝙ lõge maius esset lucrũ reportatũ de sorte mutuata q̄ȝ sit damnosum incrementũ qđ cogitur dare vltra sortẽ: adhuc tñ dando illud incrementũ patitur damnũ in aliq̄ tẽpali q̄ spoliatur: cũ illud de iure retinere posset cũ lucro reportato. Nec illa maioritas lucri ꝑ viã recõpensatiõis poterit liberare vsurarium a culpa dationis dãni. qꝛ illud lucrũ adeptũ non ꝓuenit de re ipsius vsurarij ꝑ tẽpe q̄ fuit ei⁹: sed ꝑ tẽpe q̄ fuit ipsius recipientis mutuũ. et sic ꝑ rem alienã ꝛ de aliena ꝓuenientẽ nõ poterit facere recõpensationẽ

Scðo: qꝛ dato ꝙ etiã admitteretur ꝙ illđ lucrũ ꝓuenisset de re vsurarij aliq̄ mõ loquendi: tñ ꝑ hoc nõ liberatur. ptȝ in simili si eñ ego tibi dono centũ florenos nõ tamẽ ob id licebit mihi a te ꝑ viam furti vel rapine accipe etiã vnũ denariũ. Nã donatio fuit gratuita ꝛ damnificatio tua in vno denario illicita: sic est hic. Mutuatio eñ et q̄ secutũ est lucꝝ debebat eẽ gratuita. nõ ḡ ob eam licebit sibi damnificare ꝓximũ in aliq̄ incremẽto ab eo recipiẽdo. Scðo dicendũ est ꝙ est etiã ꝯtra charitatẽ dei mediate: licet nõ immediate. Primũ ptȝ. Nã charitas dei inclinat ad faciendũ id quod de⁹ ꝑcepit fieri. et ad vitandũ id qđ deus ꝓhibuit fieri. Cum ergo deus ꝓhibuit eã: igitur eã faciẽs facit ꝯtra charitatẽ dei. Nec ꝓbatio in ꝯtrariũ facta ꝓcedit. qꝛ negatur est ꝙ nõ sit ꝯtra charitatẽ ꝓximi: et oppositum oñsum est. Scðm ꝓbatur triplicit. Primo: qꝛ null⁹ actus opponitur immediate charitati dei nisi q̄ est imediate oppositus dilectioni dei: nihil aũt dilectioni opponitur immediate nisi odiũ. Si igitur odiũ dei immediate opponitur charitati dei. mutuatio aũt vsuraria nõ ẽ odiũ dei. igitur. Scðo sic. mutuatio vsuraria nõ respicit deũ ꝓ obiecto sed imediate ꝓximũ vel ipam rem mutuabilem tãq̄ȝ obiectũ qđ illo actu agitur. i. mutuatur. Modo actus immediate ꝯ charitatem dei existẽs immediate respicit deum ꝓ obiecto sicut ꝛ ipa charitas hȝ imediate deum pro obiecto. igitur. Tertio: qꝛ mutuatio vsuraria opponitur actui virtutis nõ theologice. scȝ mutuationi liberali q̄ est actus

liberalitatis. Liberalitas aūt ē virtus nō theologica, id est nō habēs deū ꝑ obiecto immediato. igiť mutuatio vsuraria nō est immediate ꝯtra charitatē dei, tenet ꝯña. qꝛ charitas est virtꝰ theologica.

Tertio arguiť. Si esset peccatū: maxime esset ꝯtra ꝓximū sed hoc nō: igiť. Maior patuit in ꝓcedēti argumēto. minor ꝓbať. qꝛ si esset ꝯtra ꝓximū esset ꝯtra aliqđ ꝓceptū decalogi ordinans hoiem ad ꝓximū: sed ꝯtra nullū tale est. igiť. Minor ꝓbať. qꝛ illa sunt tm̄ septem ꝓcepta scđe tabule. ꝯtra aūt nullum tale est. qꝛ si ꝯtra aliqđ eoꝝ esset: maxime cōtra illud. nō furtū facies. Sed hoc nō: qꝛ vsura ꝛ furtū sunt pctā distincta. igitur noīe vnꝰ nō venit aliud. Dicendum ꝙ furtū accipiť dupliciter. Uno mō ꝓprie: et describiť sic. Est cōtrectatio rei aliene mobilis ꝛ corꝑalis fraudulosa inuito dn̄o lucri faciendi grā siue ipius rei siue vsus: possessionis ꝛc. Declarationē autē clausularū pnūc transeo. Uel breuius sic vt describit Alex. de ales in. iij. ꝑte summe. circa. vij. ꝓceptū. Est cōtrectatio rei aliene ignorante dn̄o ꝯ suā volūtatē. Et hoc mō distinguiť furtū a rapina ꝛ vsura. Nā rapina est contrectatio rei aliene sciente dn̄o ꝯtra eiꝰ volūtatē. Usura āt ē ꝯtrectatio rei aliene sciēte dn̄o ꝯtra eiꝰ absolutā sed nō ꝯtra omnimodā voluntatem. Alio mō accipiť cōiter et sic oīs illicita vsurpatio rei aliene đr furtum. ꝛ hoc mō capiť ī ꝓdicto ꝓcepto. Un̄ Augꝰ. in li. q̄stionū Exodi. xxij. Furti nomine bn̄ intelligiť oīs illicita vsurpatio rei aliene. nō em̄ rapinā ꝓmisit q̄ furtum ꝓhibuit. sed a ꝑte totū intelligere voluit quicquid illicite rerū ꝓximi auferť. et ſm̄ h̄ nomine furti intelligiť rapina ꝛ vsura. Et licet posset poni tertia acceptio furti q̄ furtū accipiť interꝑtatiue quā ibidē ponit Alex. tn̄ q̄ dicte sunt acceptiones sufficiūt ad ꝓpositum.

Quarto arguitur. Si mutuatio vsuraria esset pctm̄ contra ꝓximū ꝛ cōprehensum sub noīe furti: tūc esset cū iniuria ꝓximi in accipiendo ab eo incrementū sortis. qꝛ furtū fit cū iniuria ꝓximi. sed hoc nō: igiť. Minor ꝓbať. quia scienti ꝛ volenti nō fit iniuria neqꝫ dolus. Nō vsurariꝰ recipit incrementū sortis a mutuatario sciēte ꝛ volēte. Dicendū cōcedendo maiorē negať minor. Ad ꝓbationē maior est v̄a de volēte absoluta volūtate et pura: nō aūt de volēte voluntate mixta ex volūtario vel q̄dā coactiōe ꝛ volūtario Alioq̄n etiā raptor q̄ ꝓximo cōminať vulnera vel mortē nisi dederit sibi pecunias: nō iniuriareť ꝓximo accipiēdo pecūias ab eo. eo ꝙ ꝓximꝰ volēs dat qꝛ impio volūtatis ꝓprie mouet manū ad bursā ꝛ porrigit receptori. ſꝫ ibi n̄ ē volūtas absoluta ſꝫ mixta: ꝛ sic est ī mutuatario. Nā etiā ille vult incrementū dare vsurario volūtate mixta qꝛ mallet sibi retinere: sed ne careat re mutuata q̄ indiget: potiꝰ vult dare incremētū.

Quinto arguiť. Illud nō ē peccatū ꝓ cuiꝰ omissiōe seruus regis reꝑhēdiť a iusto rege: ſꝫ ꝓ omissione mutuatiōis vsurarie seruꝰ regis reꝑhendiť a iusto rege suo: igiť. Maior nota. minor ꝓbať. qꝛ Mat. xxv. et Luč. xix. diciť. Cū q̄dā hō nobilis accepto regno reuersus esset inter alios seruos suos q̄bꝫ dederat. x. mnas: venit vnꝰ cui dn̄s dederat tm̄ vnā mnam dicēs. Dn̄e ecce mna tua quā habui repositā ī sudario. cui ait rex. de ore tuo te iudico serue nequam ꝛc. ꝛ infra. Et q̄re nō dedisti pecuniā meā ad mensam et ego veniēs cū vsuris exegissem illā. Ille aūt rex erat iustꝰ: qꝛ designabat xp̄m: ꝛ increpabat seruū illū ꝙ illā pecuniā sibi traditam nō exercuerat in vsuris. Nā intentio dn̄i erat ꝙ volebat sortē ꝛ vsuras recipere a seruo. Dicēdū ꝯcessa maiore. distinguiť minor. Nā duplex ē mutuatio vsuraria Quedā ꝓprie dicta. ꝛ illa fit ab vno hoīe respectu alterꝰ ꝛ h̄ in rebꝫ tpalibꝫ. et est sup̄ descripta. Alia v̄o est methaphorica ꝓpť similitudinē ad vsurā ī tpalibꝫ: ꝛ hec fit a deo respectu hoīs ꝛ h̄ in spūalibꝫ. Un̄ talis mutuatio vsuraria nō est nisi ꝯcessio q̄ deꝰ cōcedit hoī aliqđ donū spūale vt ꝑ illud acquirat alioꝝ hoīm aīas. hoc itaqꝫ donum dn̄s vult rehabere. i. recognosci ꝙ ab eo sit: et vult etiā lucrū hře illiꝰ doni. scꝫ ꝙ is q̄ recipit aliquā volūtatē seu bonuꝫ fecerit dn̄o de illo dono.

Sexto arguiť. Illud nō est pctm̄ qđ est opꝰ mīscđie. sed mutuatio vsuraria est hmōi: igiť. Maior nota. minor ꝓbať. qꝛ sapiēs ait Prouer. xx.

feneratur dño q̄ miseretur paupis. vbi vult q̄ dare elemosynā paupi ē deo mutuare ad vsurā. Seq̄tur etiā p locū a ꝯiugatis in p̄dicatioib⁹ p se: operās op⁹ miscdie feneratur. igitur op⁹ miscdie est feneratio. Dicendū q̄ maior est v̄a: sed minor nō est vera de mutuatiōe vsuraria ꝓprie dicta q̄ fit ꝓ primo ⁊ i tpalib⁹: sed bñ de mutuatiōe vsuraria methaphorica facta dō. Vñ ꝯcedendū q̄ dano elemosyne ē mutuatio vsuraria fcā dō: et hoc methaphorice loquēdo eo q̄ ē similis act⁹ mutuatiōi vsurarie ꝓprie dicte facte p primo q̄ ad aliq̄d scʒ q̄ ad id q̄ sicut mutuans ad vsurā ꝓ primo recipit pl⁹ q̄̄ dedit ꝓ pro: Sic donās aliq̄d tpale paupi ꝓpter deū dat illud ipi deo i paupe et recipit a deo plus q̄̄ dat. q: recipit spūale bonū qd̄ est pl⁹ q̄̄ tpale. Ex q̄ sequuntur duo correlaria. Primū q̄ magna stulticia vsurarij ē q̄ mutuādo ꝓ primo ꝓpter incrementū vsurarū laborando vt inde habeat vnū floreñ. seipm̄ p̄uat lucro incōparabiliter maiori q̄̄ sit lucrū vsurarū. scʒ vni⁹ floreni. Nā si gratis ⁊ ꝓpter deū mutuasset: acq̄siuisset beatitudinē eternā incōparabiliter excedentē omne tpale lucrū imo etiā acq̄siuisset vel nōnūq̄̄ acq̄reret lucrū tpale lōge mai⁹ q̄̄ fuerit p̄dictū vsurarium lucrū. Nā ⁊ de⁹ nōnūq̄̄ imo sepe facientib⁹ opa miscdie (de quoꝝ numero est mutuatio ḡtuita) reddit etiā in tpalib⁹ centuplū. et hoc vel directe eis augēdo substātiā tpaliū. vel indirecte scʒ eos p̄seruando etiā aliq̄n mirabiliter a dānis tā bonoꝝ fortune q̄̄ bonoꝝ nature ⁊ fame ac corpis q̄ al's incurrissent de cōi cursu nisi mirabiliter et singulari ꝓtectione ꝓtecti fuissent. Dare igitur elemosynā ꝓ primo ꝓpter deū ē mutuatio vsuraria methaphorica deo facta cum ꝯsecutiōe lucri tā tpalis q̄̄ spūalis ⁊ licita. licet ex intentōe dātis elemosynā facta nō sit nec debeat eē illa mutuatio deo facta ꝓpter lucrū tpale a deo ꝯsequendū. imo p̄ncipaliter ꝓpter ꝯplacere deo: ⁊ h̄ ex amore iusticie ⁊ scd̄ario ꝓpter lucrū spūale. scʒ beatitudinē ꝯsequendā vel remissionē pctoꝝ obtinēdā: ⁊ h̄ ex affectōe cōmodi: licʒ cōcurrere possit spes assequēdi ex diuina pietate tpalē retributionē. Scd̄m correlariū. Duob⁹ pōt q̄s licite mutuare ad vsuram loq̄ndo de mutuatōe vsuraria methaphorica. scʒ deo qd̄ fit dādo elemosynā paupi ꝓpter deū p̄ncipaliter. scd̄ario ꝓpter ꝯsequi spūale lucrū: nō aūt ꝓpter tpale lucrū. Secundo terre. Nā dans p seminatione granū ipi terre id licite facit vt inde rehabeat eq̄ualēs granū: ⁊ cū h̄ multa alia ḡna sicut ⁊ fit. q: vnū granū restituitur cū icremēto nōnūq̄̄ .xxx. ḡnoꝝ. vel .lx. vel .c. Sic dās radicib⁹ arboꝝ fimum recipit ab eis nobilissimum fructum longe excedentē sortem datam. scʒ fimū

Septimo arguitur. Illud qd̄ ē ꝯtra legē naturalē nūq̄̄ seu i nullo casu est licitū nisi saltē is q̄ ē sup legē naturalē. s. de⁹ dispēset ꝯcedēdo illō seu relaxādo ꝓhibitionē legis naturalis. Sed mutuatio vsuraria in multis casib⁹ est licita: etiā sine hoc q̄ de⁹ q̄ est sup legē naturalē ꝯcesserit eā seu relaxauerit ei⁹ ꝓhibitionē (licet ius canonicū determinet illos casus licitos) igitur mutuatio vsuraria nō est ꝯ legē naturalē. maior ptʒ. q: da oppositū: tūc aliq̄s posset se met deobligare ab obligatiōe legis naturalis. qd̄ ē falsum. Nā illa oēm ligat nisi deus q̄ p̄est legi naturali eū deobliget sicut etiā posset: saltem loquēdo de illo actu q̄ est ꝯ legē naturalē nō stricte capiēdo legē naturalē q̄ mō p̄cepta scd̄e tabule sunt fm̄ legē naturalē: sic occisio hoīs innocētis est ꝯ legē naturalē hoc mō captā: et tñ de⁹ nō solū deobligauit abraā ab obf̄uātia illi⁹ legis eo q̄ abraā volēdo hoc facere nō peccauit: sed etiā ei p̄cepit illā occisionē ⁊ abraā eā volēdo meruit. Minor ꝓbatur. q: in multis casib⁹ licitum est mutuāti recipe vltra sortē a mutuatario: vt patebit diffuse infra ex dispositōe etiā iuris canonici: mō mutuatio vbi vltra sortē recipitur est mutuatio vsuraria. igitur. Dicendū ꝯcedēdo maiorē: negatur minor. Ad ꝓbationē dicendū ꝯcedēdo añs: sed negatur ꝯña. Nā ad hoc q̄ mutuatio sit vsuraria nō sufficit q̄ mutuās recipiat vltra sortem: sed oportet q̄ rōne mutuatōis recipiat vltra sortē ⁊ q̄ illud incrementū intendat recipe rōe mutuatiōis. ⁊ alie ꝯditiōes de q̄b⁹ tactū est in q̄ōe .xxj. de diffinitiōib⁹ vsure. et lati⁹ id patebit in sequētib⁹. Mō in illis casib⁹ in q̄b⁹ mutuās pōt recipe vltra sortē: nō id recipit rōe mutuatiōis ⁊ tā q̄̄ intentū p eū. sed rōne alteri⁹ scʒ rōne interesse dāni emergētis vel lucri cessantis. si rōne mutuatiōis: nō tñ per eum tāq̄̄ intentum. et sic de alijs vt latius questione

xvj.patebit.

Octavo arguitur. Illud qd ius civile pmittit immo cocedit nō est ꝯ legē naturalē. mutuatio vsuraria est hmōi vt patuit in.vj.ꝛ.vij.ꝯclusionib9. igit. Maior pbat. qꝛ ius civile emanavit a prudētia legislatoris. et prudentia est recta rō rerū agibiliū. ꝛ qd a recta rōne emanavit nō est ꝯtra legē naturalē: cū lex naturalis met nihil sit nisi ordō mētalis a recta rōe in lumine naturali dictata. Ad hoc argumentū diceret aliq ꝙ ius civile nō pmisit mutuationē vsurariā nisi pmissione simplic tolerātie q est nō punitio. ꝛ de tali pmissione maior nō est vera. qꝛ sepe prudentia ꝛ p ꝯ͠ns recta rō dictant ꝙ id qd est ꝯtra rectā rationē ꝛ p ꝯ͠ns ꝯ legē naturalem nō sit puniendū ꝑpt vitare mai9 malū vel asseq aliqd mai9 bonū ꝗ̄s illud sit malum. sed bn̄ pcederet argumentū si pmisisset pmissione pmovēte ꝛ iuvāte ipas vsuras de q maior est vera ꝛ minor falsa. Sz hec solutio deficit dupliciter. Primo: qꝛ falsum est ꝙ ius civile vsuras nō pmiserit etiam pmissione pmovēte ꝛ iuvāte eas vt patuit in.vij.ꝯclusione. Aliter igit dicendū ꝙ maior esset vera de iure civili qd re ꝛ nomine est ius civile. Illud em̄ emanat a vera prudentia vt deducit pbatio maioris. Nō aūt ē vera de eo iure civili qd tm̄ ē nomine ꝛ nō re ius civile: imo in re est iniquitas ꝛ nō ius. Mō ius civile pmittēs mutuationē vsurariā pmissione iuvante ꝛ pmovēte nō est ius civile fm rem sz solūmō noīe. qꝛ nō ē iusta lex. Nā nulla lex ē iusta nisi cuius iusticia ab eterna lege derivat q de9 est: ꝛ p ꝯ͠ns si qd de9 pbibuit ꝛ aliq lex civilis illud ꝯcedit iuvando ꝛ pmovēdo vt id fiat: illa lex nō erit iusta ꝛ p ꝯ͠ns non lex. Vn̄ Aug9. In illis tpalib9 legib9 nihil iustū est qd nō ab eterno sibi derivaverūt hoīes. nec mirū est nec absonū dictu ꝙ aliq leges civiles fuerint q ꝯcesserint: imo pceperint qd fuit ꝯ legē naturalē ꝛ divinā. Nā et si hodie ꝛ a tpe catholicoꝝ impatorum in nullo libro iuris civilis inveniant ꝯstitutiōes qb9 disponat quō dij et idola colēda ꝛ ꝯtemptores deoꝝ puniendi sint eo ꝙ catholici impatores tales ꝯstitutiōes nō solū abstulerint: imo ꝯtrariū mādaverint. vt ptꝫ in. C. de paganis ꝛ sacrificijs ꝛ tēplis eoꝝ p totū. tm̄ nō dubiū qn multe tales ꝯstitutiōes fuerint facte p illos impatores infideles q martyres psecuti fuerūt. Nā qn̄ martyres occidebant p maiori pte occidebant: qꝛ nolebāt adorare idola: aut qꝛ ꝯtemnebāt. si igit tūc iudices ꝛ psides et pfecti romanoꝝ sentētiabāt fm statuta romanoꝝ pncipū. igit habebāt aliqs ꝯstitutōes disponētes ꝙ blasphematores deorū deberēt occidi. silr nō volentes colere deos ꝛ hmōi. et tn̄ idolatria q p tales ꝯstitutōes ꝯcessa: immo pcepta fuit est ꝯtra legē: immo expressius cōtra legem naturalem ꝗ̄s sit furtū: homicidiū adulteriuꝫ et hmōi. Itē aliq statuerūt xpianos nequ tū xpianos puniri morte vbicūqꝫ invenirent. q lex vtiqꝫ est lex mandās iniustum hōicidiū innocentū ꝛ ex cā iniusta. q̄le homicidiū est ꝯ legē naturalē ꝛ divinā. Et si replicet ꝙ ꝗ̄uis nō dubiū sit qn ius civile editū ab impatorib9 ifidelib9 pmiserit ꝛ cōcesserit id qd erat ꝯ legē naturalē vt satis ꝯ͠sum est. tn̄ de iure civili edito a catholico ipatore sec9 est. Mō Iustinian9. q fuit catholic9 impator edidit leges qb9 ꝯcessit vsuras fieri etiā ꝯcessione adiuvāte vsuras ꝛ eis assistente vt patuit. igitur adhuc stat argumētū. Dicendū ꝙ maior ē falsa d iure civili etiā edito ab ipatore catholico. nā ꝗ̄tūcūqꝫ ipator sit catholic9 pōt errare affectu seu volūtate ꝗ̄tūcūqꝫ nō erret i rōe puta: qꝛ credit oīa credēda i fide ꝛ morib9 sꝫ tn̄ nō vult i volūtate se ꝯformare oīb9 pceptis dei ꝛ legis nature: ꝛ p ꝯ͠ns contingit cū velle met vsuras exercere et etiaꝫ velle ꝙ alij exerceant vel alios exercentes iuvare pstando eis iuvamēta ad exactionē vsurarū: et nihilomin9 credere ꝛ scire ꝙ illa sit illicita: multomagis hoc pt ꝯtingere qn̄ nō recognoscat eā esse malā vel ex nō ꝯsideratione vel negligētia vl alia de causa. Vn̄ etiā possibile estꝫ papā q in re nō esset aliq heresi infect9. puta ꝙ crederet oīa credēda ederet ꝯstitutionē in q mandaret vl pcipe ret aliqd qd est ꝯ legē divinā. vtputa ꝙ pciperet ꝙ aliq xpiani bellarēt ꝯ alios xpianos iustos ꝛ innocētes. eadē rōne idē est possibile i impatore catholico. Neqꝫ em̄ Iustinianus fuit ꝯfirmat9 in gratia vt nec errare posset in operatiōe morali pro sua psona vel p alioꝝ psonis edendo cōstitutiones. imo nec in fide cōfirmatus fuit vt in illa errare nō posset. Nam etiā ipe dicit

tandē lapsus eē in heresim vt de eo recitat Nico. de lyra sup Apocal. ca. x. in fine.

Nono arguit. Si mutuatio vsuraria esset ꝯ legē nature tūc nō fm rectā rationē ꝛ eqtatē ac optimo iure mutuatarius teneret mutuatori ad vsuras. sed ꝯns est falsum: igit. Maior nota. Nā da oppositū tūc seqt oppositū ancedētis. Si ei fm rectā rationē ꝛ fm eqtatē ac optimo iure tenet mutuatari⁹ ad dandum mutuatori vsuras. igit mutuator pōt illas exigere de iure ac fm rectā rationē ꝛ equitatē. et sic exigēdo nō peccat. ḡ nec qñ pmū mutuabat cū petitiōe vsurarū peccabat. minor pbat p multas leges de vsur. i codice. Vñ in lege pma dr: Si interrogatōe pcedēte, pmissio vsurarū recte facta pbet. licȝ instra ꝯscripta nō sint: tñ iure optio debent. Itē in lege scda dr. Oleo qdē vel qbuscūqȝ fructib⁹ mutuo datis icerti pcij rō additamēta vsurarū eiusdē materie suasit admitti: ꝛ sic vult ꝙ etiā rō suasit ꝙ ꝯcederet mutuatori vsurarū acceptio. Itē in. l. p retentionē. dr. Merito ꝯstitutū est ꝛ rōem hȝ ꝙ qs possit fuare vsuras p retētionē pignoris si ꝯuētio de vsur. est facta. licet nō sit iterposita stipulatio. Dicendū dupl'r Primo ꝙ maior pt negari. Nā stare possȝ ancedēs sine ꝯsequēte. Nā mutuator peccat mutuādo p vsur. ꝛ tñ recipiēs mutuū tenet sibi ad vsurā dandā nō qdē absolute loquēdo seu rōe mutuatiōis sed rōne pmissionis. scȝ si pmisit p stipulationē interpositā se daturū vsuras. ꝛ in tali casu loqt lex pma allegata. tñ fm veritatē iuris diuini ꝛ canonici postea pōt illas repetere ꝛ vsurari⁹ sibi tenet restituere. Ad pbationē aūt maioris dicendū negādo assumptum Nā stat ꝙ Iohēs teneat aliqd petro p accidēs rōne pmissiōis ꝛ tñ petr⁹ nō possit id exigere sana ꝯsciā. puta si petr⁹ illicite extegerat illā pmissionē ab eo: sed poti⁹ dȝ petrus iohēm deobligare ab illa pmissione. Et nota ꝙ regulariter loqndo recipiēs mutuū sub vsur. cū nudo pacto tñ: fm leges nō tenebat ad solutionē vsurarū. sȝ oportebat interuenire stipulationē. ꝛ dico regulariter. qꝛ id fallit i certis casib⁹ vt no. glo. in. l. frumētū. C. de vsur. Scdo dicendū ꝙ si nulla pmissio interuenit: tūc nec simpliciter nec fm qd tenet mutuatari⁹ dare vsuras mutuatori. nec aliq eqtas eū ad id cogit. Et si scda lex allegata vellet ꝙ aliq eqtas ad id eū cogeret seclusa pmissiōe negāda est illa lex tāqȝ falsa sic̄ ꝛ alie leges ꝯcedētes vsuras sūt ꝯdemnēde. Fateor tñ ꝙ vbi emptor nō daret pciū vēditori ꝛ perciperet fruct⁹ d re empta ꝛ vēditor nullū fructū pciperet ꝛ cū h careret pcio: ꝙ emptor tenet ad dandū aliqd vltra pciū vēditori p interesse ei⁹ refundēdo: sȝ tūc illud ñ eēt vsura Et p has duas solutiōes satisfactū ē qttuor legib⁹ allegatis. Vñ nec legū illarū autoritates acceptare oportet. qꝛ si in pncipali defeciūt ꝯcedēdo vsuras: etiā defeciūt in eo ꝙ dicūt eas de eqtate vel de iure deberi vl' fore licitas vel legitias. qꝛ nec licite sunt dicēde: etiā dato ꝙ a legib⁹ sint admisse. qꝛ ille leges nō sūt leges sȝ impietates ꝯ deū ꝛ legē naturalē. Posset etiā dici ꝙ qñ aliq leges dicūt vsurā esse rōnabilē et hmōi: ꝙ id intelligit supposito illo falso ꝙ aliq alie vsure sint rōnabiles. vt sit sensus. Si vsura ē licita i casib⁹ qbusdā legū etiā rōnabilis ē in casu tali vel tali: sȝ h est solū rōnabile sub ꝯditiōe q ē simplr falsa.

Decimo posset argui ꝯ eandē scdaȝ ꝯclusionē p hoc ꝙ rōes adducte ad pbandū ꝙ vsura nō sit ꝯ legē nature nō ꝯcludūt sȝ sūt solubiles vt patebit i sequēti qōe. igit talis ꝯclusio nō est pbabilis. Sed dicendū ꝙ ꝛ si nō qlibet singulatim sūpta ꝯcludat: tñ q nō p sunt singula coadunata iuuāt. Itē si nō qlibet ꝯcludit tñ aliq ꝯcludūt vt patebit.

Posset etiā argui ꝯ tertiā ꝯclusionē per aliqs autoritates vete. testa. i qb⁹ vsura videt esse ꝯcessa iure diuino. sȝ qꝛ ille soluūt in qōe. xxiiij. ideo hic transeo eas. ꝛ hec de pñti qstione.

Questio. XXIII.

Vtrū oēs rōnes intendētes pbare mutuationē vsurariā eē ꝯ legē naturalē sint efficaces: Solutio qōis stat in duob⁹ suppositiōib⁹ ꝛ vna ꝯclusiōe.

Prima suppositio est ꝙ ad ꝯclusionem verā cōtingit nōnunqȝ rationes inualidas adduci. et has licitum: imo vtile est ostēdere eē inualidas Prima pars satis late ptȝ in scriptis doctorū tam sup sentētias qȝ alibi. Scda

ps ptz dupliciter. Primo exemplo catho-licorū doctoꝝ q̄ rōnes quas pdecessores adduxerūt ad ꝯclusiones veras ⁊ catholicas ꝯsueuerūt recitare ⁊ q̄s inualidas inuenerūt reprobarūt ⁊ ostenderūt eas ēē inualidas. qđ nō fecissent si id illicitū fuisset. Assumptū ptz ī Scoto respectu Thome et alioꝝ. ⁊ similiť in Thoma respectu aliorum. Tertia ps ptz. qꝛ p hoc q̄ tales rōes ostendunť inualide cauēt hoīes tales rōnes adducere ꝯtra aduersarios veritatis. Nō hoc est vtile scʒ ꝯtra eos nō adducere tales rōnes. Alioq̄n aduersarij veritatꝫ crederēt tenētes veritatē irrōnabiliter ⁊ sine fundamēto tenere suā positionē: ⁊ p ꝯsequēs minꝰ possent ꝑsuaderi ad viā veritatis. Vn̄ cōiter dicūt doctores q̄ fideles disputādo ꝯtra infideles cauere debēt ne adducāt inualidas ꝓbationes. ⁊ hoc ideo scʒ ne infideles crederēt nos ꝓpter hmōi inualidas ꝓbatiōes credere ea q̄ credimus. et sic crederēt nos leues: ⁊ sic minus possꝫ eis ꝑsuaderi ad suscipiendū fidē nostrā

Secūda suppositio. Si ad conclusionē verā adducuntur rōnes etiā in se valide. tn̄ si aduersarij veritatis nitanť eas euadere p cauillationes aut alijs coloratis euasionibꝫ: licitum est ⁊ vtile illas euasiones ponere vt excludanť aut vt sup hoc studioso lectori deť occasio desup cogitādi ad se contra tales armandū. Rō est. qꝛ p hoc nō ꝑiudicať veritati ꝯclusionis sed magis fortificať. vtputa si excludunť aut saltē cautiores reddunť ostensores ⁊ assertores illiꝰ veritatis. qꝛ ꝓuidēdo euasiones ꝑarmant se ad eas excludendū. Sicut eñ iacula ꝓuisa minꝰ feriūt: sic resistentia ⁊ diffugiū ꝓuisa minꝰ impediūt offensam. Ad ꝓpositū igiť in ꝑnti qōe intendo circa rōnes tactas in ꝑcedenti q̄stione ponere aliq̄s euasiones in illū finē: vt si ille videanť euasiones fundate sciaň tales rōnes inefficaces: et p ꝯñs q̄ debeamꝰ tales nō adducere ꝯtra aduersarios veritatꝫ. si aūt nō sint fundate q̄ studiosus lector cogitet de modo eas excludendi. Intendo etiā aliq̄s ꝓferre ceterꝫ tā q̄ fortiores: ⁊ fm veritatē ineuasibiles vt ex multis eligat lector rōes meliores. Iuxta illud. Cū nō possis oīa grana: collige meliora. Potest aūt sic̄ dari: certo certius est q̄ hr̄e simul plꝛes vxores hodie est pctm̄ ⁊ cōtra legē diuinā expresse Math. xix. Et doctores cōiter dicūt q̄ sit etiā ꝯtra legeꝫ naturalē ⁊ sp fuerit cōtra eā. licet diuinitꝰ cū aliq̄bꝫ patribꝫ olim fuerit dispensatum Dicūt etiā q̄ sit ꝯtra naturā. s. specificā. i. rationē rectā: licꝫ nō ꝯtra naturā genericā seu genericū ius nature. ⁊ adducūt nōnulli doctores ad hoc aliq̄s rōes quarū aliq̄ pñt euadi ⁊ tn̄ nihilominus certū est q̄ est pctm̄ ꝯtra legē diuinā euāgelicā. Ita hic videri pōt q̄ efficaces sint rōnes q̄s nōnulli faciūt ad ꝓbandū vsurā esse ꝯtra legem naturalem.

Conclusio responsiua ad q̄stionē est. Quāq̄ indubitanť tenendū sit q̄ mutuatio vsuraria sit ꝯtra legem nō solū diuinā: sed etiā ꝯ legē naturalem: tn̄ nō oēs rōnes ad h̄ in ꝑcedenti qōe adducte sūt ineuasibiles vere vel apparenter: q̄uis aliq̄ ex eis sint efficaces sufficienter. hec ꝯclusio habet q̄ttuor ptes. Prima ps ꝯclusionis ptz ex ꝯclusione tertia ꝑcedentis q̄stionis. Scd̄a ps ptz ex scd̄a cōclusione eiusdē qōis in q̄ aliq̄ rōes hoc ꝓbātes sūt efficaces vt postea patebit. Tertia ps ꝓbať discurrendo p oēs ibidē positas ⁊ ponendo euasiones dabiles ad eas vel aliquas earum.

Ad primā eñ diceret q̄ deficit mltipliciter. Primo qꝛ maior fallit. Nā si q̄s habeat rē nō valentem nisi decē. ⁊ tn̄ hn̄s in tāta affectiōe eaꝫ habeat q̄ nō vellet ea carere p. xij. vtputa ꝓpter damnū sibi inde imminēs: aut ꝓpter lucrū ei ex eiꝰ carētia cessans aut alia de cā q̄ reduci posset ad aliqđ ꝑdictoꝝ: nec sit sibi venalis ⁊ tu instes apud eū oīmode q̄tenꝰ eā tibi vēdat: ⁊ is tibi poterit dare ī maiori valore q̄ sit valor ei a natura vel arte deputatꝰ. s. p maiori ꝑcio q̄ p. x. vtputa p xj. vel. xij. ꝓut patebit in qōe. lvj. et. lviij. Ita in ꝓposito diceret aduersariꝰ veritatꝫ q̄ mutuās. x. q̄ tm̄ valēt. x. poterit ad illa x. hr̄e talē affectiōꝫ q̄ nō vellet p tps intermediū carere etiā p. xij. rehabēdis ī termino ꝑfixo. ⁊ sic ꝓpť dānū sibi iminēs vl̄ iminere potēs vl̄ ꝓpť lucꝝ cessās ex eoꝝ carētia vel ob aliquā aliā similē cām reducibilem ad aliquā ꝑdictaꝝ. ⁊c. nō obstāte illa ꝑima

ratione poterit mutuãs vltra sortẽ recipe. et hec euasio in se est vera: ꝛ hoc tã quo ad fallentiã assignatã circa maiorẽ ꝙ etiam ꝙ ad eius applicationẽ ad ꝓpositũ. Primũ patebit in qõe.lvj.et.lviij. Secundũ patet. qꝛ licitũ est mutuatori recipe aliquid vltra sortẽ ꝑ interesse dãni emergẽtis vel lucri cessantis: vt patebit in qõe.xxx.et hoc seruatis certis cõditionibꝫ. Attñ hec euasio nõ sufficit defendere mutuationẽ vsurariã ꝯ pdictã rationẽ: qꝛ ĩ mutuatiõe vsuraria id qd vltra sortẽ accipit ñ accipit ꝑ interesse dãni emergẽtis nec lucri cessantis cũ obseruãtia ꝯditionũ requisitarũ: quarũ vna est ꝙ mutuãs debet malle carere illo incremento ꝛ retinere sibi sortẽ: qꝛ mutuans ad vsurã potius ecõtra vult mutuare vt habeat incrementũ ꝙ ꝙ retineret sibi sortem et careret incremẽto.et sic ꝯtendit ꝑ lucro q̃rendo ex mutuo. In pcedenti autẽ casu nõ cõtendit ꝑ lucro ex mutuo habendo sꝫ ꝑ refusione damni vel cessationis lucri licin qd acquisiuisse potuisset. Preterea etiam mutuationẽ pdictã ad quã applicat fallentiam nõ defensat vt sit licita nisi supposito ꝙ mutuatariꝰ nõ sit in tãta egestate ꝙ mutuans ei etiã teneat ꝓpter eã subire et pati interesse damni emergẽtis vel lucri cessantis sine refusiõe eiusdẽ interesse. aliter eñ nõ licebit mutuanti exigere aliqd ꝑ interesse: sicut nec in pdicta fallentia posset venditor vltra.x. vẽdere rẽ suã ptextu interesse sui si emptor instans ꝑ ea: tãta egestate ea indigeret ꝙ venditor teneret subire illud interesse ꝑ releuãda egestate emptoris. Vñ ad excludendũ illaꝫ euasionẽ posset addi ad ꝓpositionẽ assũptã in maiori: nisi transferens ĩ transferẽdo rem in solo illo valore subire habeat interesse dãni emergẽtis vl' lucri cessantis qd subire nõ tenebat ꝑ illo in quẽ trãsfert: ꝛ tũc in minori addit ꝙ mutuatio vsuraria est ꝯtra illã ꝓpositionẽ etiam sic circũstantionatã. Scdo diceret ꝙ ꝓbatio minoris supponit falsum. qꝛ supponit ꝙ res mutuabiles habẽt valorẽ sibi deputatũ a natura vel arte: ꝛ ſm illũ dñt trãsferri. nõ illud ẽ falsum. Nã aut nõ habẽt sibi valorẽ deputatũ a natura vel arte. vel si hñt: nõ tñ ſm illũ debẽt trãsferri. ꝓbatur. qꝛ si intelligat ꝙ natura deputauit rebꝫ mensurabilibꝫ. vt puta frugibꝫ ꝛ ponderabilibꝫ vt metallis vel hmõi valorẽ naturalẽ verũ est: sed tũc ſm illũ non debent trãsferri. qꝛ tpe famis nõ nũꝙ frumentũ vilissimũ in valore naturali vendit licite ꝑ duplo pcio respectu precij ꝑ q̃ pus fuit vẽditum: vel postea vendet frumentũ validissimũ naturalit. s. extra tps famis ꝛ charistie. Si aũt intelligat ꝙ natura deputauerit eis valorẽ vsualẽ: nõ est verũ: sed humana prudẽtia ẽ illiꝰ valoris deputatrix put de hoc latiꝰ patebit infra in qõe.lvj.

Tertio diceret ꝙ illa rõ deficit in sua additione. qꝛ etiã cetere res nõ mutuabiles eque habẽt sibi valorẽ suũ deputatũ a natura vel ab arte sicut res mutuabiles. qꝛ nõ natura sed ars: hoc est humanũ arbitrium deputauit illis rebꝫ valorẽ vsualẽ ſm quẽ res ille transferunt ꝛ vtreqꝫ res sic se habẽt ꝙ nõ pcise ꝛ ex intrinseca earũ substantia ꝛ q̃litate pensat valor earũ: sed etiã ex extrinsecis ꝛ diuersis causis ꝯtingentibꝫ. Nam res mutuabiles vt frumẽta aromata metalla ꝛ numismata nõ sunt sic determinati valoris vsualis q̃n ſm varia loca ꝛ tẽpora crescãt ꝛ decrescãt in estimatiõe ꝛ pcio. Ex hoꝛũ duorum defectuũ assignationes vident esse valide. Vnde vt pma ratio nõ patiat cauillatiões obmittẽda est illa clausula de deputatione valoris a natura vel arte: sed dicat solũ de valore vsuali ꝯueniente rei: nõ determinãdo vñ ei cõueniat ille valor. ꝛ tũc maior est vera ꝛ minor: ꝛ ꝓbatio minoris similiter verũ assumit. Ad scdam rationẽ diceret ꝙ deficit dupliciter. Primo: qꝛ maior videt falsa: saltẽ apud arguentẽ. qꝛ ꝑ agro q̃ est res nata fructificare ſm eũ põt dari pecunia q̃ ſm eũ nõ est nata fructificare. Sꝫ nõ valet hec euasio: qꝛ maior intelligit sic: ꝙ transferẽs rẽ non natã fructificare transferẽdo eã: nõ tãtã estimare debꝫ acsi esset nata fructificare cũ nõ fructificet. Scdo diceret ꝙ deficit ĩ minore. qꝛ frumẽta sunt res mutuabiles ꝛ sũt nata fructificare: quia sunt semina. modo illa piecta ĩ terrã faciũt fructũ multiplicẽ: qꝛ aliud.xxx. aliud.lx. ꝛ aliud centesimum vt dicit saluator Math.xiij. ꝛ Joh.xij. dicit. granũ frumẽti ĩ terrã cadẽs si mortuũ fuerit fructum multum affert. et talem fructum etiam mutuans potuisset ex eo percepisse si sibi retinuisset et non mutua[illegible]

Nec valet ꝓbatio cum dicit ꝙ res mutuabiles habēt valorē sibi deputatū in ꝗ crescere nō pñt ⁊c. qꝛ oppositū ostensuꝫ est esse verū in ꝓcedētis rōnis examinatōe. Secundo ad idē: qꝛ nō minꝰ videt᷑ pecūia esse res nata fructificare ꝙ̄ ager vel saltē ꝙ̄ domus. qꝛ nulla illarū rerū fructificat nisi cū industria hoīs eā excolētis vel ea vtentis Et illo mō etiā pecunia fructificat: scꝫ lucrifacit si hō ea vtat᷑ i negociationibꝰ. put hoc patebit latiꝰ qōe. lxxvij. Vn̄ ⁊ hi qui subtiliter volūt tractare de ꝯtractu societatis in pecūia ⁊ defensare quō possit saluari. ꝙ si finita societate nō inuenit᷑ nisi soluꝫ capitale saluū: illud possit licite cedere soli ei ꝗ pecuniā posuit: ita ꝙ ille ꝗ posuit tm̄ nō ꝑticipet aliꝗd de illa pecunia: hn̄t dicere ꝙ ꝗ posuit opas licet eas ꝑdiderit: et sic videat᷑ ꝙ cōsocius ꝗ posuit pecuniā etiam debeat ꝗd ꝑdidisse: ⁊ sic ꝑtē capitalis pecunie diuidere cum socio. tn̄ non oportet: qꝛ ꝗ posuit pecuniā ꝑdidit ꝯmoditatē sue pecunie. ⁊ illā cōmoditatē vocāt interusorium: qḋ est ꝗdā idoneitas ad fructificandū cū industria hoīs cuiꝰ importantiā cēsetur ꝑdidisse. i. nō est cōsecutꝰ eiꝰ fructum. De hoc aliꝗd in sexto tractatu huiꝰ opis dicet᷑ qōe. xcij. et sequētibꝰ. Et ꝯsequēter illis defectibꝰ assignat᷑ applicaret᷑ hmōi defectuū assignatio ad ꝓpositū dicēdo ꝙ ex quo mutuās renūciat hmōi fructui quem mutuans frumēta vel pecuniā ꝯseꝗ potuisset renūciat videt᷑ ꝙ possit ꝓ illiꝰ fructꝰ refusione ꝗd recipe. Et illi duo defectꝰ licet in se habeāt apparentiā adeo ꝙ rō illa nō videt᷑ valida ꝓ ꝗnto innitit᷑ illi fundamēto. scꝫ res mutuabiles nō sint nate fructificare: ⁊ etiā eoꝝ applicatio ad ꝓpositū habeat ꝑticularē veritatē. scꝫ ꝺ mutuāte i casu dāni emergētis ⁊ lucri cessantis: ꝯcurrentibꝰ saltē circumstātijs ⁊ cōditionibꝰ suo loco exprimēdis: tn̄ ipa applicatio ad defensandum ꝓpter hᷓ mutuationē vsurariā non hꝫ apparentiā: qꝛ in mutuatiōe vsuraria mutuans aut plꝰ exigit ꝓ fructu rei cui renunciat ꝙ̄ fuerit valor illiꝰ fructus expectati. aut si tantundem tn̄: tn̄ qn̄ mutuabat erat casus in ꝗ sine refusione et spe refusionis illius fructus debebat ⁊ tenebat᷑ mutuare ⁊ tali fructui renūciare.

Ad terciam diceret᷑ ꝙ deficit multiplr. Primo: qꝛ si cōcluderet: tūc eque cōcluderet ꝙ nulli negociatori liceret vēdere rem suam ad lucrū. qꝛ qn̄ eā vendit res est iam ipius emptoris: ⁊ sic nō licebit venditori recipe ab emptore aliꝗd lucruꝫ. imo argueret᷑ ꝙ nec preciū minꝰ ꝙ̄ illud qḋ venditor ꝓ ea re dederat vel ꝑtē pcij recipe posset. qꝛ etiā ꝓ re ꝗ nō est vēditoris nō licet ei recipere pciū saltē suo noīe. Scḋo qꝛ diceret᷑ ꝙ ꝙ̄uis res mutuabilis postꝙ̄ est mutuata nō sit mutuantis: nec ꝓ ea vt sic se habēte recipit ꝗd: tn̄ anꝙ̄ eam mutuat ⁊ in instanti ꝗ incipit eā mutuare est sua ⁊ ꝓ ea poterit ꝗd recipe in re vel in obligatōe. imo de facto ꝺm oēs vt sic recipit ꝗd in re vel in obligatione etiā licite. qꝛ obligat ꝓ tunc receptorē ad restituendū sibi equalēs i termino ꝑfixo. Et si sic euadēti dicat᷑. hoc ꝗdē licite pōt. sed nō debet ꝗd vltra recipe p modum lucri: diceret aduersariꝰ. hoc siue verū sit siue nō: tn̄ illud nō ꝓbat ꝑdicta rō ꝗ innitit᷑ illi fundamēto: scꝫ ꝙ res nō sit sua. qꝛ fundamentū illud est falsum vt patuit. igit᷑ saltē illa rō nō est idonea ad ꝯuincendum aduersariū veritatꝭ. ⁊ illo mō satis apparēter cassaret᷑ ꝑdicta rō. Tertio diceret aduersarius ꝙ venditor vltra id qḋ dat ꝓ mercede recipit saltē in obligatōe a venditore ꝙ debeat sibi dare tātundē ꝙ̄tum ipe dat: et cum hoc ꝓ refusione operarū quas habēt in adducendo ⁊ ꝓ alijs multis ꝗ tangent᷑ ꝗstione. lvi. exigit ꝗd vltra: ⁊ id vocat᷑ lucrum. Ita diceret ꝙ mutuatariꝰ ꝓ instanti quo incipit mutuare: res est adhuc sua: et transferēdo eā in mutuatariū exigit ab eo vt restituat tantundē ꝙ̄tū ipe ei dare vult et ꝓ carētia eiusdē rei ꝗ interim carebit tā ea quā nunc dat ꝙ̄ ea quā mutuatarius sibi debet restituere exigit ꝗd vltra noīe lucri. Sed illud vltimū nō valet: qꝛ mox diceret᷑ ꝙ si est casus in ꝗ tenetur ei mutuare nō debebit ꝓ illa carētia ꝗd hr̄e: qꝛ al's tenetur ad subeundā illā carentiā. si aūt nō est obligatꝰ tūc si nō est illa carētia sibi causa dāni emergētꝭ vel lucri cessantis: nō poterit ꝑtextu eiꝰ hr̄e colorē ꝓ ea ꝗd exigendi: sicut tn̄ vēditor potuit ꝓ operis suis ⁊ cura habere colorē exigendi aliꝗd. Si autē talis carētia i casu ꝯsilij ē sibi cā alicuiꝰ interesse: tūc aut expectet ꝓ ea lucrū spūale. scꝫ mercedē a deo: aut omittat: aut si vtiꝙ̄ vult mutuare ⁊ habere refusionē tunc ꝑ

hoc nō poterit inferri nec defensari iustificatio mutuatiōis vsurarie: qꝛ illa mutuatio nō esset vsuraria si nō plꝰ exigit q̄s valeat lucrū hm̄oi cessans: fuatis alijs ꝯditiōibꝫ tangēdis infra q̄stione.xxx.

Ad quartā diceret qꝫ minor ē falsa. vt patuit ex secūdo defectu scd̄e rōnis.

Ad quintā diceretur qꝫ deficit dupl̄r. Primo q̄a maior ē falsa si nō addat aliqd. nā vendēs primo p.x. rē valentē.x. grauat emptorē. ꝑmo in h̄ qꝫ nō solū exigit ab eo nouē: sed etiā i hoc qꝫ illa res stabit i piculo emptoris. Scd̄o in h̄ qꝫ vltra ꝑmū grauamē exigit ab eo adhuc vnū. Oportet ḡ addere i maiori q̄ñ vltra ꝑmū ḡuamē iniq̄ sibi impōit scd̄m ḡuamē: ꝛ tūc i minore petit ꝑncipiū: qꝛ aduersariꝰ diceret qꝫ ꝑmū ḡuamē sibi iuste iponit fr̄ ocō. qꝛ iustū est qꝫ recipiens det sibi equalēs ꝛ iustū est qꝫ sentiēs cōmodū sentiat ꝛ onus. ꝛ iō ex q̄ res efficit mutuatarij iustū est qꝫ etiā eiꝰ piculo stet. Scd̄m aūt ḡuamē diceret aduersariꝰ etiā iuste sibi iponi. vtputa ꝑpter releuamen carentie rei sue q̄ interim caret. Et q̄uāq̄s illa cā colorādi illā scd̄am grauaminis impositionē esse iustā nō valeat. vt patuit ꝑus i tertie rōnis examīe. tñ h̄ nō poterit ꝑ vim illiꝰ q̄nte rōnis euacuari: iō aduersariꝰ veritatis euasisset saltē illā rationē quintam. Scd̄o diceret qꝫ q̄uis mutuatariꝰ sit ḡuatus indigēcia.x. florenꝫ. ꝛ mutuās ei.x. ḡuet eū in h̄ qꝫ obligat eū ad restituendū equalens ꝛ subeundū interim piculū illoꝝ.x. et cū hoc eū ampliꝰ ḡuet exigēdo lucrū ꝑ illis tñ alio respectu dr̄ eū multū alleuiare. nā si nō assequeret mutuatariꝰ illos.x. ipe incurreret dānū.xx. vel.c. florenoꝝ a q̄ releuat eū solum accipiēdo vnū floreñ. ab eo. sicut nō est dicendꝰ peccare medicꝰ q̄ infirmū grauat dādo medicinas ꝛ recipiēdo ab eo mercedē. imo si cū abscindat ei mēbrū vergēs in corruptionē corpis. nec est dicēdus oppressū ampliꝰ ꝯpꝑmere. Itē si cōcluderet tūc nec in casu dāni emergētis liceret mutuāti q̄d exigere a mutuatario indigēte indigētia nō notabili vel valde magna. ita qꝫ mutuatio remaneret in limitibꝫ cōsilij. ratio: qꝛ grauatū ampliꝰ grauaret.

Ad sextā diceret qꝫ deficit q̄drupliciter. Primo: qꝛ cōcessa maiore negaret minor. et ad ꝓbationem diceret qꝫ nō est idē in numero valor rei mutuabilis: ꝛ valor vsus eiusdē. de q̄ idētitate arguēs loq̄t expsse in argumēto. qꝛ de alia loquēdo maior esset falsa: vt met dr̄ in argumēto. Assumptū ꝑ ꝑma pte ꝓbat. qꝛ valor ē in re valida. igit valores rerū realiter distinctarum etiā realiter distinguūt. nō res mutuabilis ꝛ eiꝰ vsus sunt realiter distincta. igit etiā eoꝝ valores realiter distinguunt. nec poterūt eē idē numero. al's vna res nūero esset i duobꝫ realiter distinctis. Minor ptꝫ tripliciť. Primo: qꝛ pñt separi ꝛ sepatim ꝯseruari. Nā pecūia sepe ē q̄ñ nōdū ē eiꝰ vsus: siue capiat vsus ꝑ actu siue ꝑ iure vtēdi. qꝛ m̄lti hñt aliq̄s pecunias q̄ nō hñt vsum earundē quōcūqꝫ capiat vsus. q̄uis verū sit qꝫ si q̄s hꝫ pecuniā sibi a dn̄o eiꝰ mutuatā: talis nō hꝫ cā nec pōt hr̄e sine vsu: saltē capto ꝑ iure vtēdi. et h̄ loquēdo de vsu iuris generalit̄ capto. scꝫ ꝓut se extēdit etiā ad ius vtēdi re vsu q̄ est eiꝰ ꝯsumptio q̄lis vsus iuris reperit in hoīe respectu rerū q̄ vsu ꝯsumuntur. qꝛ ex q̄ est ei legitime mutuata ē plene dominus eius: ꝛ sic habet dn̄ium: ꝛ ꝑ cōsequens vsum iuris cōsumendi etiā illam rem: q̄uis loquēdo de vsu iuris stricte capto ꝓut diffinit a iuristis diffinitione posita supra questione.iij. nō possit quis in talibꝫ rebꝫ vt mutuate sūt hr̄e vsum iuris. qꝛ ille nō pōt ꝯstitui i re nisi aliena ꝛ cuius vsus nō est eiꝰ ꝯsumptio. Scd̄o qꝛ pecunia nō est in hoīe vt in subiecto et tñ vsus eiꝰ est in hoīe vtente ea. ꝛ hoc siue capiat ꝑ actu siue ꝑ iure vtēdi. Et sic ptꝫ qꝫ pecunia et vsus eiꝰ nō solū distinguunt realiter: sꝫ etiā loco ꝛ subiecto. ꝛ ꝑ ꝯsequēs etiā valores eoꝝ distiguūt loco ꝛ subiecto. ergo nō sunt idē numero: q̄uis secus videret dicēdum de valore dominij pecunie ꝛ valor vsus pecunie. Vñ notandū qꝫ pecunia et ꝓprietas eiusdē seu dominiū pecunie realiter distinguunt: qꝛ dn̄ium pecunie est i homine cuiꝰ est. ꝛ est relatio rōis. pecunia aūt est res corpalis realis ꝛ nō est subiectiue i hoīe. sic etiā pecūia ꝛ eiꝰ vsus distinguuntur realiter capiēdo vsum ꝑ vsu facti: capiendo etiā ꝑ vsu iuris. qꝛ vsus facti ē res successiua: et est subiectiue in hoīe vtente. pecūia aūt ē res ꝑmanēs ꝛ nō est subiectiue in hoīe. vsus etiā iuris est subiectiue in

hoie cuiꝰ est pecunia τ est res pmanēs τ re
latio rōnis tm̄ formaliter loquēdo. tm̄ ipe
vsus iuris pecūie τ ꝓprietas seu dn̄ium dire
ctū ipiꝰ pecunie videt idē esse realiter τ nu
mero: vel saltē sunt insepabilia. vn̄ ꝯn̄s est
ꝙ valor dominij pecunie τ valor vsus iu
ris eiusdē vident esse idē valor numero vl
insepabiles. Tertio: qr si numisma qḋ ti
bi mutuo tm̄ valeat. x. floreñ. τ tibi ꝯcedā
tā ꝙ ad dominiū ꝙ̄ ꝙ ad vsum: tūc quāto
crescit vsus eius. puta: qr vis hr̄e ad duos
annos τ ego sum i casu vbi possum rōne
lucri cessantis exigere aliqḋ vltra sortē tūc
possum etiā tāto plus recipe. igit signū est
ꝙ res mutuata τ vsus eiꝰ nō sunt omnino
eiusdē valoris. Nec ꝓbatiōes ad mino
rem adducte valēt. Ad p̄mā eni diceretur
negādo ꝯsequentiā sic in simili nō sequit.
tāti valet equus q̄nti bos. igit eoꝝ est vnꝰ
valor in numero. Ad aliā ptē eiusdē ꝓba
tionis diceret ꝙ vbi vnum ꝓpter alterū ibi
vnū tm̄. nō vnitate numerali sꝫ vnitate or
dinis seu coordinatiōis eo mō quo finis τ
mediū cēsent ad idē ptinere. Ad secundā
ꝓbationē ꝯcesso antecedēte negat ꝯn̄a: si
cut nō sequit. homo nō pt ꝯcedere tibi suū
corpꝰ ad opas nisi etiā ꝯcedēdo tibi aiam
suā: igit idē in numero est valor corporis
et aie. Ad tertiā ꝯcesso antecedēte negaret
ꝯn̄a. sicut in simili nō sequit. Substantia
vini nō pt bibi sine accidētibꝰ eiꝰ nec econ
tra: saltē naturaliter loquēdo. igit est idem
valor in numero substātie vini τ acciden
tium eiꝰ. Scdo p̄ncipaliter diceret defice
re illa rō i hoc ꝙ aduersariꝰ diceret ꝙ mu
tuans ad vsurā exigēdo a mutuatario sor
tem: exigit eā ꝓ ipa re mutuata trāslata in
eum tā ꝙ ad dn̄ium ꝙ̄ ꝙ ad vsum. qr illa i
talibꝰ sunt insepabilia: saltē in quantū sunt
mutuata. τ exigēdo lucrū nō exigit ipm ꝓ
vsu eiusdē sꝫ ꝓ carētia sui vsus. carēdo scꝫ
vsu tā sue pecunie quā alteri dedit ꝙ̄ etiā
alteriꝰ pecūie quā mutuatariꝰ sibi restitue
re debet quā carentiā sustinet vt onus qḋ
dam. Tertio diceret ꝙ q̄uis mutuariꝰ tan
dem restituet rē mutuatā re: trāsferēdo eā
tā ꝙ ad dn̄ium ꝙ̄ ꝙ ad vsum i mutuantē tm̄
nō retrāsferet eā in eū ꝙ ad vsum tpis in
termedij: ita ꝙ poterit ea vti ꝓ tpe interme
dio: qr illō trāsijt irreuocabilit i pteritū. τ
ita dato ꝙ etiā admitteret ꝙ vsurariꝰ exi
geret ipā sortē ꝓ re mutuata τ lucꝝ ꝓ vsu
rei: tm̄ exꝗ equalens sors nō est ilicō ꝓ eo
dem tpe ꝙ mutuatio est facta restituēda sꝫ
solū post tps. ideo nō equalet rei mutuate
simul τ vsui mediꝫ tpis. iō videt ꝙ nō exi
geret binā refusionē ꝓ vna re saltē quarū
vtraqꝫ equaleret illi. Videmꝰ eni ꝙ. xx. flo
reni recipiendi post magnū tps nō sūt eq
ualētes. xx. floreñ. ꝙ iam in ꝓmpto sunt re
cipiendi adeo ꝙ iuste poterit aliqs emere
ius pcipiēdi illos. xx. post magnū tps pci
piēdos ꝓ. xix. vel. xviij. vel paucioribꝰ sal
tem fm aliqs put patebit in qōe. lxvij. et
satis pꝫ in ꝯtractu redditus ꝑpetui. vbi ꝓ
xx. ꝓmptis emit ius pcipiēdi ꝑpetuo vnū
annū floreñ. vbi etiam post viginti ānos
particulatim pceperit. xx. floreñ. et nihilo
minꝰ poterit adhuc plures florenos pci
pere donec aliꝰ redimat nisi qr illi. xx. ꝓm
pti sunt ita validi valore vsu ali sic alij. xl.
vel centū sic recipiēdi post tpa. Quarto
diceret ꝙ mutuās saltē in casu ꝙ mutuum
est cōsilij dat mutuatario rē nō debitā ei: τ
cum hoc caret ꝓ tpe intermedio ea re quā
ipe licite sibi retinere potuisset. mutuatariꝰ
aūt restituēdo sortē dat mutuatori rē debi
tam ei: et licet careat ex ꝑpetuo illa re resti
tuta mutuatori: nō tm̄ caret re quā retinere
potuisset. imo quā retinere nō potuisset sꝫ
debuit alteri dare. τ ita pꝫ ꝙ si mutuatariꝰ
solū sortē restitueret post tps intermediū:
nō tātū faceret mutuanti q̄tū mutuator si
bi impēderat. iō vt fiat recōpensatio bn̄fi
cij idebiti tūc diceret mutuator debere mu
tuatariū sibi plusꝙ̄ sortē dare i casu ꝙ mu
tuatio fuit ꝯsilij. q̄uis tūc nō retineret no
mē τ rationē bn̄ficij. secꝰ qn̄ fuit necessitatis
qr tūc nō poterit mutuator cōputare carē
tiā rei sue. qr tenebat ea carere τ eā impen
dere mutuatario nō minꝰ ꝙ̄ mutuatarius
ecōtra tenet restituere sortē τ carere ea.

Ad septimā diceret negādo ꝙ mutuādo exi
gat lucrū ꝓ vsu rei imo ꝓ carētia vsus vt
iā dictū. Et si replicet ꝙ etiā ipa carētia sui
vsus est insepabilis ab ipa ꝯcessiōe rei: cō
cedēdum ē: eo ꝙ ꝯcessio rei ē ad illū vsum
mediꝫ tpis: sꝫ tūc diceret ꝙ sors post tpus
lapsum restituenda quam exigit: nō equi
ualet tam rei mutuate ꝙ̄ vsui mediꝫ tpis
et ideo in quo deficit ab equiualētia exigit

mutuās incremētū vt sic id qđ recepectat a mutuatario adequet ei qđ ipe ei dedit: et sic neget ꝙ mutuās attēptet rē et vsum ei⁹ separi q̄si exigat ꝑ vno eorum vnum et ꝑ alio alterū: sȝ ꝑ toto aggregato. scȝ ꝑ re ad vsum medij tp̄is ꝯcessa cū sui vsus renunciatōne vl' carētia exigit h̄ totū aggregatū scȝ sortē ⁊ incrementū. vl' si ꝯcedat ꝙ vnuȝ ꝑ vno. s. sortē ꝑ sorte et incrementū ꝑ vsu medij tp̄is: tñ ꝑ hoc nō attēptat eas separe. sȝ ꝑ q̄nto sors restituēda nō equalebat rei mutuate capte cū insugabiliter sese cōcomitante. scȝ cū vsu medij tp̄is ⁊ carentia illi⁹ vsus ex pte mutuātis. iō sup h̄ exigit incrementū vt fiat equalētia. sicut si albedo sit insepabilis a cigno: ⁊ emēdo cignuȝ attendat tā substātia q̄ȝ albedo ei⁹. ⁊ emēs nō det sufficiens p̄ciū ꝑ substātia cigni simul capta cū albedie: ita ꝙ solū substātia sit ꝑ tale p̄ciū appreciata ⁊ non ei⁹ albedo. et iō emens exigat adhuc aliquantū vltra quatenus etiā albedo appreciet nō diceret ob hoc attemptasse separationē cigni et albedinis.

Ad octauam diceret ꝙ deficit dupliciter. Primo. q: si cōcluderet: etiā cōcluderet ꝙ ille peccaret q̄ calcio vtit ad ponendā pecuniā ibi. q: vtit calcio ad aliuȝ finē q̄ȝ ad illū ad quē est ordinat⁹. Scđo: q: dupliciter dr̄ aliq̄ res ordinari i aliquē finē. Uno mō tāq̄ȝ ex debito: ita ꝙ tenet vtens vti ea re in illū finē. et hoc mō ꝯcedit ꝙ vtens re in aliū finē q̄ȝ in illum ad quē est ordinata abutit ea. saltē si vtit ea p̄cise ⁊ solū in illuȝ aliū. al's eñ etiā nō opteret illud esse verū q: staret ꝙ talis res cum hoc ꝙ esset ex debito ordināda in vnū finē: etiā posset licite ordinari in aliū dummō nō negligeret p̄mus finis. sicut opera bona debent ordinari in gloriā dei vt i finē: et tñ etiā p̄nt ordinari i salutē ꝓximi dummō nō negligatur ordinatio principalis eoꝝ i gloriā dei. Alio mō ordinat aliq̄ res in finē vt mediū cōgruuȝ ad obtinendū illū finē. citra tñ h̄ ꝙ astringat q̄s vt nō aliorsum vtatur illo medio sicut d' calcio patet. et sic diceretur esse i ꝓposito de pecunia ⁊ alijs reb⁹ q̄s cōtingit mutuare. Naȝ diceret aduersari⁹ ꝙ res mutuabilis est ordinata ad hoc vt hō cuius est vtatur ea vel eā vendat vel vtat ea in negociationib⁹ vt inde q̄rat sustentationē: nō tñ per hoc pōt inferri ꝙ si ea aliorsum vtatur peccet. Alioquin si etiā aliquis vino qđ etiā est res mutuabilis vtat ad medicinalē cōfectionē aut extinctioneȝ ignis: ⁊ pecunia ad locationē vt aliq̄n fit: talis peccaret.

Ad nonam diceretur ꝙ dato ꝙ maior esset vera ꝑ quāto notāter dicit. ꝓ re ⁊c̄. Uñ si absolute diceret. Nullus trāsferens rem in alium debet plus ⁊c̄. esset falsa vt p3 in casu tacto in p̄mo defectu p̄me rōnis. Attñ ad minorē diceret ꝙ est falsa. q: diceret ꝙ mutuās ad vsurā exigendo plus q̄ȝ fuerit sors quā trāstulit in mutuatariū nō exigit illud plus ꝑ ipa sorte sed ꝑ carētia ei⁹ pro tempore intermedio: ꝓ cuius refusione nō sufficit sors tam tarde restituenda. s. post illud tēpus. Unde ratio haberet apparentiā quādo res quā mutuator exigit sibi restituendā ꝓ sua: mox sibi daret ⁊ equaleret rei translate. secus vbi nō dat nisi post notabile tēpus: infra qđ prim⁹ dans cogitur tam re sua q̄ȝ re ei equiualenti restituenda carere. Exemplū huius p3 in simili. Si quis ortū vendat ꝑ. x. florenis. et valet. x. et nō plus: licite pōt adijcere pactum ꝙ si nō mox dat sibi illos. x. q̄toto tp̄e quo nō dat liceat venditori pcipere fruct⁹ orti: nō obstante ꝙ ortus nō valeat nisi. x. ⁊ piculū orti sit apud fruentē orto.

Ad decimā negaret scđam ꝓpositionē esse legis naturalis: nec talis est vera nisi addatur ꝑ merce: et tūc diceret ꝙ mutuās ad vsurā exigit incrementū sortis nō ꝑ re mutuata precise: sed etiā vt dictū est. Attñ illi euasioni occurreret ꝑ illud qđ dictū est in examine p̄me rōnis ꝙ ꝑ h̄ nō possȝ aduersarius defensare vsurariā mutuationē tāq̄ȝ licitā: q̄ȝuis defensaret mutuationē aliquam in qua recipit vltra sortē q̄ tñ nō est vsuraria.

Ad vndecimā diceret ꝙ nō est simile eo ꝙ in ꝑmutatione vel cambio floreni ꝑ floreno dans florenū nō caret tā suo q̄ȝ alio floreno ꝑ tp̄s aliqđ notabile q̄ posset eis vti. secus in mutuo vbi ꝑ intermediū tp̄e vtroq̄ȝ caret q̄ tñ carentia est oneros

vel si nō est onerosa attñ est iuris sui renū ciatiua. Sed huic euasioni occurreret mō tacto in pcedentis rōnis euasione. attñ rō pñens p hoc nihilominꝰ fuisset ipedita.

Ad duodecimā diceret ꝙ dupliciter deficit. Primo: qꝛ maior videt eē falsa. Nā emēs redditū ppetuū. x. florenī. sup vniuersis vel pluribꝰ obuentionibꝰ alicuiꝰ dñi vel cōmunitatis vel monasterij expectat ppetuis tpibꝰ p se ꝛ suos vltra q̄titatem sui pcij expositi: tot ꝛ tātas pensiones papere ꝙ poterit dici pceptur' certū lucrū pro pecunia quā dedit noīe pcij. eo ꝙ pbabile est venditorē nūq̄ ad tantā inopiā puenire q̄n de eiꝰ obuētiōibꝰ possit illa annua pensio leuari: et tñ venditor illiꝰ redditus q̄ īō vēdidit vt ipe illa pecunia p q̄ vēdidit vteret̄ i negociatiōibꝰ: nō ē certꝰ de lucro pueturo ex illꝰ negociatōibꝰ. qꝛ negociando cū ea poterit ptingere ꝙ nō solum nihil lucret̄ sed ꝙ etiā perdat sortē: et tñ talis emptio est licita vt patebit in q̄ōe. lxxxij et sequētibꝰ. Et ibi posset exemplificari de emente pratū aut aliud pdiū de q̄ verisimiliter oī anno pcipit fructū imppetuū p se et suos heredes. Scd'o diceretur ꝙ maior bñ intellecta ē vera. scꝫ si vtrobiq̄ loq̄mur eodē mō de certitudine scꝫ pbabili Rō. qꝛ si res q̄ pcedit̄ nō est importatiua lucri certi certitudine pbabili: tūc est parui valoris et tñ si transferēs ab eo in quē trāsfert exigit tale q̄d qd' est pbabile lucrū iam exigit p illa re maius q̄ valeat. sed tūc minor est falsa. Et ad pbationē diceret̄ ꝙ tā mutuās q̄ mutuatariꝰ est certꝰ de lucro certitudīe pbabili: ꝛ vterq̄ est aliq̄ mō etiā incertꝰ de lucro. Incertitudo q̄dē lucri pꝫ de mutuatario ex pcessis ab arguēte. de mutuāte autem pbat̄. qꝛ stat ꝙ mutuatariꝰ aufugiat d' puincia vel pdat oīa bona adeo ꝙ nihil retineat. ꝛ sic cedat bonis nec vnq̄ redeat ad pinguiorē fortunā: et tūc etiā mutuans pdit sortē ꝛ lucrū: ꝛ p pñs est incertꝰ simplē certitudine infallibili. Q' ꝑo vterq̄ sit certus pbabili certitudine pꝫ de mutuāte ex pcessis ab arguēte. De mutuatario aūt patet. qꝛ nō est verisile ꝙ acciperet pecuniā mutuo p negociationibꝰ exercēdis nisi cōñceret pbabiliter ꝙ adesset opportunitas negociādi vtiliter ꝛ lucrose. ꝛ dato ꝙ vna vice nihil lucraret̄: tñ illa nō cōsecutio lucri poterit recōpensari p abūdātia lucri alio tempore.

Ad tredecimā diceret negando minorē. Nā aduersariꝰ veritatꝭ diceret ꝙ mutuans ad vsurā nō exigit incrementū sortꝭ ex illa causa. qꝛ scꝫ mutuatariꝰ p industriā lucrat̄ cū sorte: sed iō exigit. qꝛ sors quam mutuatariꝰ post lapsū tpis intermedij restituit nō sufficit ad satisfaciendū mutuatori p sorte pcessa ꝛ p carētia eiusdē p tps intermediū p qd' ipe potuisset fuisse ea vsus ad cōmoda sua. Scd'o diceret̄ ꝙ iō exigit: qꝛ mutuatariꝰ p suā industriā solaꝫ nō potuisset taliter fuisse lucratꝰ. q̄tumcūq̄ ei industriosus fuisset si pecuniā nō habuisset nō potuisset fuisse lucratꝰ. et sic pecunia est ptialis causa cōsecutiōis lucri. et sic p pcessione nō illiꝰ qd' natura sed illius qd' ipe cōtulit exigit incrementū. huiꝰ simile pōt dari in locatiōe. Nā si q̄s pcedit tibi equū suū p ptractū locatiōis vt eo labores ꝛ tu vtaris eq̄ laborādo hoībꝰ p mercede diurna: tu leuabis lucrū de eodē eq̄. scꝫ mercedē diurnā. et sic p industriā tuā q̄ scuisti vti eq̄. qꝛ equꝰ nullos tibi iportasset fructus si nō scuisses p industriā eo vti. Locator igit̄ q̄ a te exiget locagiū n̄ exigit illud licite. qꝛ nō p eo exigit qd' tibi natura ptulit: sꝫ p eo qd' ipe tibi pcessit. scꝫ p eq̄ q̄ fuit causa ptialis.

Ad deci mamtertiā diceret̄ negādo minorē. Nam etiā de facto hodie plēs tenēt ꝙ incrementū vsurarū trāsferat̄ i dñium vsurarij: ita ꝙ ipm cōtrectādo cōtrectet rē cuiꝰ est vere dñs: licet restituere teneat̄ equalēs: vt patebit in q̄ōe. lxix. Et ad pmā pbatiōnē diceret̄ ꝙ si mixtio voluntatꝭ ex volūtario ꝛ inuolūtario: seu q̄dā coactiōe ipediret sꝫ ꝙ nō posset res q̄ tali volūtate alteri datur trāsire i dominiū recipiētis: tūc seq̄rent̄ mlta incōuenientia. Primo ꝙ ille q̄ cōpellit̄ ad contrahendū matrimoniū cū aliq̄ p metū nō cadentē in cōstantē virū nō trāsferret corpꝰ suū in potestatē pługis: qd' est falsum. Itē sepe ptingit ꝙ creditor bona fide habens litē cū debitore subit cōpositionē cū eo: eo ꝙ timet solutionē differri vel litē ꝛ psentit ꝙ debitor illud sibi det ꝙ arbitrator dan

dum decreuerit:ita q̄ nō absoluta volūta
te sed solū mixta ꝯsentit in illā transactio-
nem, et ita seq̄ret q̄ debitor nō posset reti-
nere id qḋ arbitrator omisit decernere dā-
dum esse: nec esset dn̄s illi⁹ reliq̄:eo q̄ i ei⁹
retentiōe nō ꝯsentit creditor nisi mixta vo
luntate. Itē ille q̄ importunis p̄cib⁹ vict⁹
donat alteri aliq̄d nō trāsferret illud in il-
lius dn̄ium. Itē q̄ necessitate habēdi pe-
cuniā pressus vēdit suā rē alteri: nō trāsfer
ret rē illā i eū Itē sepe emptor nō simplr̄ z
pure volūtarie dat iustū p̄ciū sꝫ pon⁹ vel-
let dare min⁹: nihilomin⁹ vēditor efficitur
vere dn̄s tot⁹ p̄cij Ad scd̄am ꝓbationē
diceret̄ q̄ dato q̄ ꝯcludat ꝓpositū tn̄ ñ vir
tute legis naturalis sꝫ ꝟtute legis diuine.
et ita nō hr̄ q̄ illa .xiiij. rō sit efficax ad ꝓbā
dum q̄ mutuatio vsuraria sit ꝯ̄ legē natu-
ralē, q2 nō seq̄t: est ꝯ̄ legē diuinā: igit̄ cōtra
legē naturalē, q2 etiā in lege diuina pn̄t p̄-
cipi z ꝓhiberi q̄ lege naturali nō sunt ꝓhi
bita nec p̄cepta. De p̄ceptis p3 in noua le
ge de baptismo ꝑcipiēdo z ꝯfessionē faciē
do. De ꝓhibit̄ aūt p3 i veteri lege.s. q̄ nō
comederēt de certis aīalib⁹. et sic de aliis.

Ad deci mā quintā nō apparet e-
uasio quin probet ꝓpo-
situ saltē ꝑticulariter, scꝫ i casu vbi mutua
tarius indiget sorte z mutuator nō indiget
ea. sꝫ tn̄ aduersari⁹ cauillādo diceret q̄ nō
ꝓbat ꝓpositū q2n in casu q̄ neuter indiget: z
tn̄ vn⁹ ab altero mutuū petit vt fit in diui
tibus anhelantib⁹ ad insatiabilia lucra nō
esset ꝯ̄ legē nature q̄ alter alteri mutuaret
ad vsurā. q2 vis illi⁹ rōnis tali casui appli
cari nō posset q̄uis esset ꝯtra legē diuinā.

Ad decimā sextā diceret̄ qua
druplicitr̄. Primo
q̄ si ꝯcluderet: etiā cōcluderet q̄ in casu in
q̄ datio elemosyne (q̄ est etiā q̄dā donatio:
et ita cōtract⁹ ex diuina institutiōe ḡtuit⁹)
essꝫ ꝯsiliū tm̄: nō possē dare eleosynā ad re
dimēdū vexatōꝫ. qḋ est falsū. Seq̄la ꝓbat̄
q2 iam illā dationē facerē emptionē et q̄si
ꝓ mercede: q2 illa datio esset redēptio vexa
tionis: et sic esset emptio cessatiōis, q2 redē
ptio includit emptionē: z hoc talis vexa-
tionis a q̄ ali⁹ nō tenebat̄ cessare: q2 stat q̄
etiā in casu in q̄ datio elemosyne est tm̄ cō
siliū: mēdic⁹ possit licite petere diuitē vt si-
bi det. Scd̄o diceret̄ q̄ illa q̄ insunt con-

tractui sunt triplicia. Quedā sūt ei substā-
tialia, q̄dā naturalia, q̄dā accidētalia. Ho
mo aūt pōt licite facere ꝯtractū etiā omis-
so illo qḋ ei est accidētale z etiā qḋ ei est na
turale nisi ꝓhibita sit omissio illi⁹ natura-
lis. Sine aūt substantiali illius ꝯtractus
nō pōt eū facere siue de iure siue de facto:
sicut nec q̄s pōt facere domū sine parietib⁹ z
fundamēto. Gratis aūt fieri nō est substan
tiale ꝯtract⁹ mutui sꝫ est naturale. ergo p̄t
saltē sine illo naturali fieri tā de facto q̄s
de iure. nisi ostendat̄ q̄ ꝓhibita sit omissio
illi⁹ naturalis. Nō hoc illa rō nō ostēdit
nisi ipa velit recurrere ad legē diuinā ꝓhi-
bentē. mō hoc faciēdo nō seq̄t̄ q̄ actus cū
tali omissione sit ꝯ̄ legē naturalē: sed bn̄ q̄
sit ꝯtra legē diuinā. Maior aūt hui⁹ scd̄e
respōsionis patebit diffusi⁹ īfra q̄ōe. lxxx
et .lxxxiij. z p3 exemplariter. Nā regulariter
de natura ꝯtract⁹ emptiōis est q̄ merx em
pta stet in ꝑiculo emptoris: etiā si nōdū sit
tradita z tn̄ ꝑ pactū pōt fieri q̄ non stet in
ꝑiculo emptoris sꝫ vēditoris. Tertio di-
ceret̄ q̄ dato q̄ gratis fieri esset nō solū de
natura imo de substātia ꝯ̄ct⁹ mutui. et ita
esset de ei⁹ natura nō capiēdo naturā ꝓ cō
comitāte essentiā rei. sicut ridere dicim⁹ natu
rā vel de natura hoīs: sꝫ ꝓ ipa essentia vel
ꝑte essentie, put p̄tendit argumentū q2n di
cit q̄ est de natura z specie ei⁹. tūc q̄uis nō
posset fieri licite: imo nec de facto: tn̄ fieret
ali⁹ ꝯtractus spē distinct⁹ ab illo: nec ꝑ h̄
q̄ nō ille sꝫ ali⁹ i specie distinct⁹ fieret pec-
caret̄. p3 in sili. Nā cōmodatio put distin
guit̄ a locatiōe est ḡtuita ꝯcessio rei ad vsū
q̄ nō est ei⁹ cōsumptio. Locatio ꝟo nō est
ḡtuita sꝫ ꝓ mercede facta ꝯcessio rei ad v-
sum q̄ nō est ei⁹ ꝯsumptio. z sic differt solū
penes ḡtuitū z non gratuitū. z si q̄s equū
suū alteri cōmodare nō velit sꝫ tm̄ locare:
nō ꝓpt̄ h̄ poterit inferri q̄ ꝑ peccet: nec talis
tūc ꝯtractū ḡtuitū faceret ꝓ mercede vl' vē
deret: sed omitteret gratuitū. z loco ei⁹ fa-
ceret aliū ꝯtractū ñ gratuitū etiā licite nisi
esset talis z tāta indigētia in petēte cōmo-
dationē q̄ teneret̄ ei gratis ꝯcedere. Atn̄
hec tertia respōsio ꝯsequenter haberet di
cere q̄ ꝯtractus mutui essꝫ distinct⁹ specie
ab vsurario ꝯtractu sicut cōmodatio a loca-
tione: qḋ est ꝯ̄ dicta in q̄ōe .xxj. vbi dictū ē
q̄ mutuū est gen⁹ ad vsurariū z ad ḡtuitū

mutuū. itaq̄ ꝑ hoc q̄ mutuū fit nō gratis
nō desinit esse mutuū in substātia. Quar
to diceret. dato q̄ in casu in q̄ mutuū est ꝓ
cepti sit de natura mutui q̄ gratis fiat: sic ꝯ
natura q̄ etiā rō naturalis dictet q̄ mutuās
debeat gratis impendere. ꝛ sic illa rō ꝓbaret
mutuū vsurariū in tali casu esse ꝯ legē na
turalē: nō tñ ꝓpter h̄ haberet ꝓbatū q̄ i ca
su q̄ mutuū ē ꝯsilij sit de natura mutui q̄
gratis fiat. sic scʒ de natura q̄ seclusa lege
diuina: naturalis rō dictet q̄ mutuās de
beat gratis impēdere. et sic nō ꝓbat rō mu
tuū vsurariū in tali casu esse ꝯ legē nature
sicut in silr cōmodationē in casu ꝯsilij non
oportet esse ꝯ legē nature si fiat nō gratis.
hoc est si fiat ꝑ modū locationis. aut si fiat
cū pacto ꝑmutate accōmodationis. vt scʒ
aliꝰ ecōtra etiā sibi tpe opportuno accōmo
det silia. Eodē mō posset instari de dona
tione. puta: si q̄s donationē pecūie n̄ vult
gratis facere: sʒ ꝑ modū emptiōis. scʒ ꝑ mer
ce. aut cū pacto vt aliꝰ silia redonet: nō ob
hoc cōuincit peccare. nō obstāte q̄ dona
tio ē ꝯtus etiā natura sua gratuitꝰ: nisi id
in casu q̄ donatio gratuita est ꝓcepti faceret.
Silr ꝯcessio feudalis est ꝯtracꝰ etiā natu
ra sua gratuitꝰ. ita q̄ fit nō ꝑ pensione sʒ in
remunerationē ꝛ tñ nō ob h̄ peccat q̄ ꝯce
dit alicui feudū nō gratuite sʒ ꝑ pēsione: qḋ
est improprie dictū feudū q̄lia hn̄t aliq̄ ec
clesie q̄ a suis vasallis volūt hic nō serui
tia psonalia. qꝛ de illis nō curāt. sed bursa
lia vt aliq̄t saccos frumenti annuatim. vel
par caponū.

Ad decimā septimā dicereꝛ q̄ hn̄ ꝓbat q̄ mu
tuatio vsuraria sit pctm̄ ꝛ illicita ꝯ legē di
uinā. sed non ꝓbat q̄ sit ꝯ legē naturalē. et
q̄n assumit i maiori quandā ꝓpositionē q̄
est legis naturalis: et in minori dicit q̄ mu
tuatio vsuraria sit ꝯ eandē ꝓpositionē: ꝛ ita
infert q̄ g̃ sit ꝯ legē naturalē dicereꝛ dupli
citer. Primo q̄ si ꝯcluderet talis argumē
tatio: etiā ꝯcluderet q̄ q̄cūq̄ trāsgredit q̄d
cūq̄ ꝓceptū positiuū ecclesie vel pape: aut
positiuū iussum patris peccaret ꝯ legē na
turalē ꝛ diuinā: qḋ est falsum. Seq̄la ꝓ
bat. qꝛ etiā sic argueret lex diuina ꝛ natu
ralis dictat q̄ ꝓceptis superiorꝝ scʒ eccłie pa
tris ꝛ pape est parendū. ꝛ hic hō cōtraue
nit ꝓcepto sui superioris scʒ eccłie pape vel
patris. igit peccat ꝯtra legē diuinā ꝛ natu
ralē. Falsitas aūt ꝯsequētis pʒ. qꝛ tūc nō
ieiunare in q̄dragesima: vł nō ire in vineā
in casu i q̄ pater ꝑciperet filio: esset pctm̄ ꝯ
legē diuinā ꝛ naturalē: qḋ est absurdū. q̄
uis suo mō oīa pctā sint ꝯ legē diuinā. ꝓ
q̄nto nihil est pctm̄ nisi qꝛ ꝯ dei voluntatē
q̄ est lex. Diceret scḋo ad eandē argumen
tationē q̄ ex maiori de lege naturali ꝛ mi
nori de lege diuina positiua vel hūana po
sitiua nō seq̄t ꝯclusio de lege naturali: sed
solū erit de lege de q̄ fuit minor. qꝛ conclu
sio seq̄t debiliorē ptē ꝓmissarū. sic si vna ē
de necessario ꝛ altera de ꝯtingēti: ꝯclusio
nē nō oportet esse de necessario sʒ pt̄ esse ō
ꝯtingēti. et si vna ꝓmissarū est vniuersalis
altera pticularis nō oportet ꝯclusionē esse
vniuersalē: sʒ pōt esse pticularis. Ad ꝓpo
situ dato q̄ maior illa scʒ. q̄ si q̄s seruꝰ ꝛc.
sit de lege naturali: tñ minor q̄ ad eā partē
q̄ exprimit iussio q̄ dñs deꝰ iussit gratis im
pendi mutuū est de lege diuina positiua vt
cauillādo diceret aduersariꝰ veritatꝭ: saltē
in casu q̄ mutuū ē ꝯsilij. et sic nō poterit in
ferri q̄ g̃ talis in casu mutuādo ad vsurā
peccet ꝯ legē nature sed bn̄ ꝯtra legē diui
nam positiuā. Scḋo diceret q̄ dato q̄ cō
cluderet i casu q̄ mutuū est ꝓcepti. qꝛ in ta
li casu iussit dñs mutuāti nihil recipere vl
tra sortē: nō tñ ꝯcluderet in casu q̄ mutuū
est tm̄ ꝯsilij q̄n scʒ mutuatarꝰ nō indiget:
puta est eq̄ abundās sic mutuator vel ma
gis. vel si minꝰ nō est tñ talis indigentia q̄
faciat q̄ aliꝰ teneat sibi mutuare. Sicut in
simili si habeo panē ꝛ tu petas eū noīe ele
mosyne ꝛ nō sit casus q̄ tenear eū ꝓ elemo
syna dare: possuʒ ꝓ illo pane q̄d exigere li
cet in casu quo tenerer tibi noīe elemosy
ne dare nihil possem exigere.

Ad decimā octauā diceretur simpliciter. Primo q̄
dato q̄ ꝓbaret mutuationē vsurariaʒ esse
ꝯ legē naturalē in casu q̄ mutuatarꝰ ē in
digēs ꝛ oppressus: nō tñ in casu q̄ nō est in
digēs: sʒ eq̄ abundās ꝛ abundātior q̄ꝫ mu
tuās. ꝛ sic saltē remanebit illa rō insuffici
ens ad ꝓbandū oēm vsurariā mutuatio
nē esse ꝯ legē nature. Scḋo diceret q̄ si
etiā i casu q̄ mutuatarꝰ est indigēs ꝯclude
ret ꝓpositū tūc eq̄ ꝯcluderet q̄ si q̄s alicui i
digēti aliq̄ re vēderet eā ꝓ iusto ꝓcio. puta

pro.x.florenis peccaret.qz emens est op-
pressus.scz necessitate z indigētia illius rei
x.floreñ.et sibi eaz dando p.x.exigit ab eo
xi.floreñ.z sic licet releuet eū ab indigentia
rei.xi.floreñ.tñ loco illi⁹ indigentie onerat
eū alio onere scz.xi.floreñ.z sic oneratū am
plius onerat eū p q̃to adhuc vnū florenū
ab eo exigit. Et si tu euaderes dicendo
nō est sile.qz ibi nō onerat eū onere iniq̄ sz
equiualēti.qz releuādo eū ab indigētia rei
x.floreñ.onerat eū nō nisi p̄cio equalēti.se-
cus hic.Cōtra hoc diceret aduersari⁹ veri
tatis q̄ in casu vsurarij exigētis.xj.a mu-
tuatario cui ꝯcessit.x.q̄bꝰ indigebat nō ini
quo onere eū onerat sed equalenti.qz mu
tuatari⁹ erat pressus in decē.z si mutuator
solū onerasset eū in.x.post annū restituen-
dis:iam nō reciperet equiualēs ab eo.qz illi
x.post tantū tp̄s restituēdi nō sunt ita vali
di sicut illi.x.q̄s iam habet mutuatarius si
eos sibi retineret.z iō vt fiat recōpensatio
illi⁹ minoris valoꝝ exigit vnū flor.vltra.
secus qñ daret ei.x.z mox ab eo p cambiū
vel p mutuationē esset receptur⁹ alios.x.si
milis bonitatis z cū hoc aliq̄d vltra illos
decē. Tertio diceref q̄ si ꝯcluderet tunc
saltē ille vēditor peccaret:etiā si non p ali-
quātulo min⁹ q̄ p.x.q̄ sunt iustū p̄ciu vē-
deret.qz maior illi⁹ rōnis non solū dicit q̄
nō debet eū ampli⁹ opprimere:sed addit q̄
etiā debet eū releuare.hoc aūt non faceret
ille vēditor:qz nō releuaret eū.nā licet rele
uet eū ab indigētia illius rei.tñ ex q̄ statim
equiualēs p̄ciū exigit nō releuat sicut ille
q̄ tollit graue onus aq̄ aliq̄:sed loco il-
lius eque g̃ue onus terre imponit nō dicif
eū releuare. Quarto diceref q̄ ille nō est
dicend⁹ ampli⁹ opprimere oppressum q̄ op
pressum ampli⁹ opp̄mit g̃uo onere q̄ rele-
uatur ab incōparabiliter maiori put sup
fuit dictū in scđa solutiōe q̄nte rōnis.Sz
ꝯ talē argueref q̄ licet cōparatiue loquen
do nō ampli⁹ opprimat:tñ opp̄mit eū ab-
solute loquēdo.sicut si duo inuadāt te v-
nus cōtendit tibi vitā auferre:alter ait.nisi
dederis mihi pecuniā tuā pmittā te ab il-
lo occidi.si ṽo dederis mihi pecuniā tuaz
te liberabo.iā scđs liberat eum a primo et
nō opprimit eū ita dānose sic p̄mus niteba
tur z tñ eū opprimit.Ita posset dici ꝯparā
do mutuatarū ad creditorē suū p̄mū qui
cōtendit eum dānificare in.xi.vel centum
vbi vsurari⁹ mutuādo sibi ad vsurā solū
in vno floreno intendit dānificare.

Ad decimā nonā diceref pri
mo.dato q̄ ꝯclu
deret in casu mutuatiōis vsurarie in q̄ mu
tuatari⁹ est indigēs z mutuās abundās nō
tñ in casu q̄ vterq3 est abundās eq̄ vl' mu
tuatari⁹ magis abūdās. Scđo diceref q̄ si
etiam in casu quo mutuatarius est indi-
gens z nō mutuator cōcluderet:tunc etiā
ꝯcluderet q̄ iudex peccaret occidendo re-
um mortis.quia si iudex esset in illo sta-
tu z reus in illa iudiciaria ptāte vellet etiā
discreta volūtate q̄ ali⁹ eū nō occideret.qz
hoc volēdo:imo petēdo nō peccaret.quia
etiā reus mortis pōt petere veniā:imo au
fugere saltē ante plationē sñie qñ nō iura-
uit nō fugere.Tertio diceref q̄ maior put
est legis nature dz sic intelligi.qđ tibi fieri
nō vis volūtate nō solū discreta:sz etiā vo
luntate sequēte iudiciū rōnis p̄ceptiuum
vel phibitiuū:alteri nō facias.puta.si ego
vellē q̄ tu nō faceres mihi iniuriā:ita q̄ rō
mea recta dictat phibitiue te hoc mihi fa-
cere:tūc id debeo etiā nō alteri velle facere
et tūc in minore petit principiū.qz aduersa
rio veritatis eq̄ est ignota minor sic cōclu
sio.Diceret etiā q̄ diues si esset i indigētia
saltē nō grādi nō possz velle q̄ ali⁹ diues si
bi mutuaret g̃'sic q̄ recta rō sua dictaret
sibi q̄ alteri esset phibitū z illicitū nō g̃tis
mutuare.sicut nec dictaret sibi q̄ illi alteri
esset illicitū q̄ nō nisi p viā emptiōis alicu-
ius rei vellet dare ei pecuniā.

Ad vicesimā. Nō apparet
euasio suffi
ciens. Nā q̄uis aliq̄s dicere posset euadē
do q̄ Aresto.posuit aliq̄ nō qz rō natura-
lis illa sibi sufficiēt z efficaci iudicio dicta
uerit:sed vt vulgari opinioni z p̄cedentiū
phoꝝ se ꝯformaret:p hoc tñ nō p̄t satisfie
ri p̄dicte pbatiōi. Primū scz q̄ p̄dicto mō
contingeret aliquem velle euadere patet.
Nā Sco.in.iiij.di.xliij.q.ij.vbi q̄dā vo-
lebāt pbare q̄ demōstratiue vl' necessarijs
pbationibꝰ posset pbari imortalitas aīe
eo q̄ Aresto.z alij phi eā posuerūt:q̄ hoc
nō posuissent si nō habuissent rōnes neces
sarias ad hoc ponendū dicit.q̄ nō oīa di-
cta a phis etiā assertiua erāt eis pbata per

rationē necessariā naturalē: sed frequenter nō habebāt nisi quasdā ꝓbabiles ꝑsuasiones vel vulgarē opinionē ꝑcedentiū philosophoꝝ. Uñ dicit phs. ij. de celo ⁊ mūdo. in ca. de duabꝫ q̄stionibꝫ difficilibꝫ temptandū dicere qđ videt dignū esse reputātes ꝓmptitudinē magis imputari verecūdie q̄ꝫ audacie si q̄s ꝓpter phīaꝫ stare ⁊ paruas sufficiētias diligit de q̄ maītias habemꝰ dubitatōes. hec ille. Uñ pue sufficiētie frequēter suffecerūt phis vbi nō poterāt ad maiora puenire: ne ꝯtradicerēt principijs phie. Et in eodem capl'o de alijs astris dicunt egyptij ⁊ babylonici a q̄bꝫ m'ltas credulitates habemꝰ de vnoq̄q̄ꝫ illoꝝ astroꝝ. Uñ q̄ñq̄ꝫ phi acq̄escūt ꝓpter ꝑsuasiones ꝓbabiles. q̄ñq̄ꝫ ꝓpter assertiōes suoꝝ p̄ioꝝ ꝑter rationē necessariā. Uñ etiaꝫ plato et alij phi multa de scriptura veteri testa. furati sunt ⁊ suis libris imiscuerūt: vt diffuse deducit Eusebiꝰ i de ꝑparatiōe euāgelica. Scđm aūt ꝓbat. q: Aristo. nō soluꝫ hoc dicit. scꝫ vsurā esse vituperabilē s; etiā rōnibꝫ nitit oñdere vt in argumēto ē deductū. et sic nō dixit solū iō vt scꝫ vt se conformaret vulgari opinioni ꝑcedentiū philosophoꝝ. sed etiā q: ad hoc ponendū fuit rōnibꝫ motꝰ. Et si dicat. nō habuit nisi q̄sdā ꝑsuasiones. Nā etiā rō sua adducta in argumēto est soluta. vt videt sup̄ i examine scđe rōnis. Dicendū q̄ ꝓbationes et rōnes sunt censende sufficiētes q̄ñ fiūt fm materiā subiectā. cuꝫ igitur materia illa sit moralis: sufficit ad hoc habere rationē ꝑsuasiuā grossam ⁊ figuralē. et ñ nō necessariā ⁊ demonstratiuā ac oino efficacē. nam disciplinati est intantū certitudinē inq̄rere fm vnūq̄dq̄ꝫ genꝰ inquantū rei natura recipit. sic̄e eñ viciū est ꝯtentū esse ꝑsuasione in mathematicis: et demōstratiōem exigere in moralibꝫ aut rethoricis ꝑmo ethic̄. Et eodē mō ad. xxj. non apparet sufficiens euasio.

Ad vicesimā secundā diceretur q̄ mutuans ad vsurā nō vendit tps ꝓprie loquēdo sed solū improprie. i. vēdit expectationem sortis ꝑ tps intermediū. hoc est ꝑ illa expectatiōe accipit aliq̄d tāq̄ꝫ ꝑciū vel mercedem. et hoc mō dꝫ intelligi Chryso. Nō illa expectatio nō ē tps vniuersale nec particulare: iō nō vendit ꝓprie tps. ꝓbatio autē maioris ꝑcedit de vēdere tps ꝓprie loquēdo. et de illo mō loquendi q̄ d̄r q̄ vsurarꝰ vēdit tps diceret etiā infra q̄ōe. liij. Et si arguat etiā illā expectationē nō licet vēdere diceret q̄ dato q̄ hoc esset verū ⁊ ostēdi posset alia rōe q̄ꝫ p̄nti. tñ ħ nō ꝓbat ꝑsens rō. q: illa nō innitit nisi illi fundamēto q̄ tps vēdere capiēdo ꝓprie nō sit licitū: ⁊ hoc mō est ad ꝓpositū: ideo sufficit oñsum esse illā rationē nō esse sufficientē.

Ad vicesimā tertiā diceret q̄ maior ē vera de rapina ꝓprie capta: nō aūt capiendo generaliter ꝑ q̄cunq̄ꝫ ꝓhibita adeptiōe rei aliene. q: staret q̄ aliq̄ adeptio rei aliene esset nō nisi ꝯ legē diuinā positiuā vel humanam positiuā. et sic esset illicita: et per ꝯñs esset rapina generaliter capiēdo: et tñ non esset ꝓpter hoc ꝯ legeꝫ naturalē. et illo mō diceret aduersariꝰ esse in ꝓposito. dicēs q̄ vsuraria mutuatio est illicita ex lege diuina positiua cā ꝓhibēte. et iō est rapina generaliter capta. nō tñ inferri pt q̄ ḡ sit contra legē naturalē. Scđo diceret q̄ dato q̄ Ambro. etiā vellet q̄ esset rapina talis q̄lē lex naturalis dānat: ⁊ ita inferret q̄ vsura esset ꝯ legē naturalē: tñ hoc nondū esset ratione efficaci oñsum s; solū autoritate dicē.

Ad vicesimā quartā (ns. diceret eodeꝫ mō sicut iam scđo dictū est ad ꝑcedentem ꝓbationem.

Ad vicesimāquintā. nō apparet sufficiēs euasio apud catholicū. q: q̄uis etiā ñ ex rōe ꝓbet i illa ꝓbatiōe mutuationē vsurariā esse ꝯ legē naturalē: tñ ex autoritate generalis ꝯcilij hoc satis videt ꝓbari. q: ꝯciliū tacite insinuat eiꝰ ꝓhibitionē esse moralē ⁊ nō iudicialem nec ceremonialē. ⁊ ꝑ ꝯñs est de lege naturali. q: quicq̄d est ꝑcepti moralis veteris legis est etiā legis naturalis suo mō. scꝫ stricte vel large capte. ⁊ ꝑ hec ptꝫ sufficienter deducta tertia ps ꝯclusiōis Quarta ṽo ps ꝯclusionis pꝫ: q: alique ex eis sunt efficaces apud catholicū. puta. xx. xxiiij. ⁊. xxv q: catholicꝰ hꝫ etiā tacita dicta ꝯcilioꝝ acceptare. habet etiā acceptare sniam s. Ambrosij: vbi ei nec cōiter ꝯtradicit: nec aliq̄s rationē sufficientē hꝫ ad oppositū, vt patet

in.c.sancta romana.dist.xv. secus vbi ra-
tio sufficiens haberet ad oppositu. vt patz
in.c.ego.et nolle. z negare.dist.ix. Alique
etia ex eis apud alios q catholicos appa-
rent sufficientes vt.xx.q apud recipientes do
ctrina Aresto.videt satis pcedere vt ibide
dictu est.Alique etia ex eis apud innitentes
lumini naturali satis conuincunt salte ali-
quam mutuatione vsuraria esse ptra legez
nature illicita.scz illa in qua mutuatarius
est indiges forte illa z mutuas no indiget
vt patuit de.xv.et etia de.xviij.Et de pri-
ma rone omittedo quanda determinatio
nem posita in maiori z minori,put ibidez
patuit.Iste igit sex rones sunt ceteris me-
liores z sufficientes in ista materia morali
in qua no requirit demostratio.sed sufficit
pbabilis ostensio vt ptz p phm.j.ethicoz.
Cetere etia pbationes aliq sunt apparetes
licet patiant aliqs euasiones aliqn cauil-
latorias aliqn legitimas vt patuit.Et hec
de psenti questione sufficiant.

Questio.XXIIII.

Utrum ante legez

euangelica iudeis fuerit peccatu mutuare
ad vsura hoibus siue sue siue alterius na-
tionis.et an idem iudiciu sit de iudeis a te-
pore legis euangelice vsq hodie.Solu-
tio qstionis stat in quattuor pclusionibus.

Prima conclusio.Judeis an le-
gem euangelica fuit pec-
catum mutuare ad vsura hominibus sue na
tionis.scz iudeis:vel melius israelitis.Ca
pio em iudeu hic,p suo genere.scz p israe-
lita:qd est genus ad iudeu. Omnis em iu
deus est israelita no ecotra.nec oes iudei
q hodie sunt:sunt iudei,pprie loquedo de
tribu iuda.sed aliq de tribu leui:aliqui de
tribu beniamin. Probat coclusio. Iudei
ante lege euangelica subfuerut legi mosay
ce.mo illa eis ,phibet ne mutuet ad vsuraz
hominibus sue nationis.igit.Minor pbat
dupliciter.Primo.na Deutero.xxiij.dicit
No fenerabis fratri tuo ad vsura pecuni-
am vel alia re.Scdo ,pbat.qz Leuit.xxv.
dicit.Ne accipias a fratre tuo vsuras:nec
amplius q dedisti.z paulo post.pecunia
tua no dabis ei ad vsura:z frugu supabu-
dantia no exiges.Mo p fres itellexit moy
ses ad minus hoies natiois israelitice.qz
oes tales ab vno patre.scz Jacob descen-
derut q z israel dictus est.Et dr notanter
ad minus. Na etia aliqui no descedetes
ab israel:nec existetes de israelitica natioe
etia vocabant fratres populi israelitici.pu
ta idumei:q descenderut ab Esau fre ipi9
Jacob. Unde Deutero.xxiij.dic moyses
ad populu israel.No abominaberis idu-
meum:qz frater tuus e. Ex quo sequit cor
relariu q iudeo no licuisset etiam idumeis
mutuare ad vsura:licet no essent nationis
israelitice:nec erat fideles. descenderat tn
ab vno auo.s.ab isaac a q Jacob et Esau
pcesserat:de quibus israelite z idumei de-
scenderunt.

Secunda pclusio.Judeis an
legem euangelicam
peccatu fuit mutuare hominibus ad vsuraz
etia alterius nationis. puta gentilibus etia
quibuscuq.Probat qnq ronibus.Prima:
qz ante lege euangelica subfuerut legi di-
uine no tm vt illa fuit tradita in libris le-
galibus moysi:sed etia vt tradita est i libris
pphetaz.mo vt sic lex diuia ,phibet eis mu
tuatione vsuraria respectu cuiuscuq ho-
minis.igit.Minor pbatur.Nam Ezech.
xviij.decernit de9 ad vsuram mutuare esse
mortale peccatu no distinguedo cuicun-
q homini id fiat.et idem facit in libro psal
moru vt deductu e i qoe.xxij.pclusione ter
tia.sicut etia ibide fuit glosa hebraica alle-
gata.in qua habet q etia psalmista loquit
de vsura respectu gentiliu. Secundo sic
Eusebi9 cesariensis epus que Hieronym9
in tractatu de ecclesiastic tractatoribus la
uem scripturaru z custode noui testamet
vocat in.viij.lib.de pparatione euagelica
ca.ij.vbi ponit pcepta legis mosayce sim-
pliciter z indistincte intelligit moysen phi
buisse iudeis ne fenus exercerent: sic em in-
quit in fine illi9 cap. No tollas qd no de-
posuisti:no tangas alienu:no mutues fe-
nore. Tertio sic. Si no fuisset eis pecca-
tum maxime io.qz eis dispesatiue pcessuz
fuisset salte in libris legalibus moysi q pos-
sent mutuare ad vsura gentilibus.iuxta illd
Deutero.xxiij.No fenerabis fratri tuo ad
vsura zc.et infra.sed alieno.Sz ex h textu
pdicta dispesatiua pcessio no habet.igit.
Minor ,pbat.qz ad illuz textu dupliciter

respondet. Primo q moyses ibi eis nō cō
cessit verā vsurariā mutuationē sm q talē
sed similitudinariā, vt puta, si debes mihi
vnū florenū quē iniuste: puta p rapinā vel
aliter detines me inuito: mutuo tibi.x. vt vl
tra sortē reddendā des mihi dimidiū flo
renū vel vnū florenū q̄ten⁹ mihi debitum
recuperē in pte vel in toto. hec mea mutua
tio est similitudinaria mutuatio vsuraria:
sed nō est vere talis. q2 licet mutuem spe re
cipiēdi aliq̄d vltra sortē n̄ tn̄ rōe mutuatio
nis aut recipiēdi q̄d mihi idebitū: sz aliq̄d
alia rōne, scz q2 ea res al's est mihi debita.
Ita in pposito gētiles cohabitātes in terra
pmissionis detinebāt iniuste terrā istā. q2
terra ista a deo erat data filijs israel: vt igi
tur recuperarēt saltē in pte rem eis debitā:
poterāt eisdē mutuare spe recipiēdi aliq̄d
vltra sortē non rōne mutuatiōis nec aliq̄d
eis indebitū sed debitū. q2 eis a deo datū.
Itē vita taliū gentiliū erat data in manus
israelitaꝝ: sic q autoritate dei poterāt eos
occidere: ita etiā autoritate dei poterāt eis
licite oīa bona eoꝝ auferre. sicut igit̄ bello
illa abstulisse potuissent: ita mutuatione p̄
dicta spe recipiēdi q̄d nō rōne mutuatiōis
et eis indebitū: sed q̄d a deo eis cōcessum
et rōne illi⁹ cōcessionis. Et talis vsuraria
mutuatio etiā licita est hodie xp̄ianis in si
mili casu, vt etiā patebit infra. xlij. q̄one. et
fundat̄ in. c. ab illo. xiiij. q. iiij. Et forte p̄ter
alias causas etiā ptim ex illa cā iudei ho
die arbitrant̄ sibi licere exercere vsuras cō
tra subiectos romano impio: eo q illi eis
abstulerūt locū z regnuz, z sic eis videtur
q sint eis obligati ad satisfactionē: nescien
tes hi miseri iuste eos pdidisse regnum q̄n
regē xp̄m occiderūt. Sed ɔtra hanc so
lutionē arguit̄. hanc eandem eis ɔcessit re
spectu gentiliū: quā phibuit eis respectu
cōfratrum. sed verā phibuit respectu con
fratrū: igit̄ verā ɔcessit respectu gentilium
Dicendū: maior est vera q eandē cōcessit ī
genere z q̄ ad aliq̄: nō aūt eandē in specie z
p oīa. Nā in hoc ɔueniunt ambe q vtraqz
est mutuatio z in vtraqz recipit̄ aliq̄d vltra
sortē. Sed differūt: q2 in vna accipit̄ aliq̄d
rōne mutuatiōis z q̄d indebitū. in alia aūt
nō accipit̄ q̄d rōne mutuatiōis sz alia rōe.
et accipit̄ q̄d debitū. Scda solutio p̄nci
palis ad textū p iudeis allegatū ē q moy
ses ibidē mutuationē vsurariā nō eis ɔces
sit ɔcessiōe dispēsatiua q̄. s. tollit culpā: ita
q deobligauerit eos a culpa incurrenda:
sed tn̄ eis cā cōcessit ɔcessione simplici to
lerantie: q̄ mō d̄s ɔcedit mala aliqua sub
ditis, p quāto eos nō punit sz impunitos
trāsire disponit, p pn̄ti relinquēdo eos pu
nitioni diuine in foro dei. et hoc sō vt vitet̄
in eis maius malū qd̄ occurret si id malū in
eis nō toleraret̄. nā iudei ob auariciā suaz
vsuras accepissent a iudeis deū colentib⁹
et etiā a gentilib⁹. ideo moyses vt restrin
geret eoꝝ auariciā, p pte vidēs q ipam in
totū nō poterat tollere pmisit vt vsuras ac
ciperēt a gētilib⁹ qd̄ min⁹ graue ē q̄ si acce
pissēt a iudeis deū colētib⁹. Que aūt illarū
solutionū sit verior patebit in sequētibus
dictis. Attn̄ q̄cūqz earū detur ptz q ex p̄di
cto passu Deutero. nō habet̄ q mutuatio
vsuraria respectu gentiliū fuerit iudeis tā
q̄ licita ɔcessa a moyse. Et ɔfirmat̄. Nam
Exo. xxij. dr̄. Si pecuniā mutuā dederis
populo meo pauperi q̄ habitat tecū: non
vrgebis eū q̄si exactor: nec vsuris opprimes
Ubi dicit Rabbi Salomon. p hoc q di
cit: populo meo pauperi. nō excludit gen
tilem: sed dat̄ intelligi q prius z in minori
necessitate debet iude⁹ mutuare iudeo q̄
gētili. Et vbi in lr̄a nr̄a dr̄. nec vsuris opp
mes. in hebreo habet̄. nec morsum pones
sup eū. Ubi sm Rab. salo. p morsuz intel
ligit̄ vsura: z hoc ex illa rōne. q2 sic serpēs
mordens in silētio parū pcipit̄ vel sentit̄ ī
p̄ncipio: sed postea inflat̄ homo z diffun
ditur effect⁹ illi⁹ morsus p totū corpus: sic
vsure malū nō sentit̄ in p̄ncipio: sz postea
ascēdit ad summā magnā z deuorat totaz
hoīs substātiā. Hec ille. Ex q̄b⁹ etiā hr̄ q
etiaz sm illū doc. dare ad vsurā gentilib⁹
est phibitū iudeis ex illa lege. Exo. xxij.

Quarto pbat̄ illa ɔclusio. Dato sed nō
cōcesso q moyses eis illā ɔcessisset etiā di
spensatiue: tn̄ postea illa dispēsatiua ɔces
sio fuisset a deo reuocata in libris pphetaꝝ
rum sup̄ allegatis in q̄b⁹ indistincte de⁹ de
cernit vsurariaz mutuationē esse illicitā. et
ita saltē illa eis fuisset respectu gentiliū illi
cita a tpe pphetarū p̄dictoꝝ. Quinto sic.
Illud qd̄ est ɔtra legez nature fuit iudeis
peccatū ante legē euangelicā: nisi desup a
deo habuerint dispensationem. mutuatio

vsuraria est contra legem nature respectu
cuiuscunq3 hominis.igitur ante legē euan-
gelicaz fuit eis peccatu3:nisi a deo habue-
rint dispensationē. Maior nota.quia illa
omnes ligat.minor patet in qōe.xxv.con-
clusione prima. Modo deus nō dispen-
sauit cum iudeis sup illo vt probatū est in
tertia ꝑbatione.igitur Dicitur notanter
in maiore:nisi desup a deo ꝛc. Nam ante
legem euāgelicā:imo añ legē mosaycam ꝛ
tpe legis mosayce licuit quibusdā habe-
re plures vxores simul.quod tñ est cōtra
legē nature vt alibi deduci habet:sed hoc
fuit ex diuina dispensatiōe exhibita eisdē
vt Abrae:iacob: dauid: helchane.j.Reg.
j.Similiter ptz de repudio vt infra dicet.

Circa autem secun

dam solutionē tactā in tertia ꝑbatiōe no-
ta hic duo dicta et quattuor argumēta.

Primū.secunda solutio videt improba
bilis in hoc ꝙ exponit illud dictum moysi
de pmissione vere vsure quā dicit eu3 tm
permissione simplicis tolerantie eis pmi-
sisse.pbatur sex ꝑbationibꝫ. Primo sic.nā
imprudenter videt actum si legislator ali-
quos actus detestabiles(quos etiā culpa
biles vellet esse,expresse in sua lege diceret
se velle pmittere ꝛ sup eis cōcedere tempo
ralem impunitatē.sufficere eñ debebit ta
li prudenti legislatori facto ꝯcedere impu-
nitatē:nō aūt verbo eam in lege pollicēdo
Secūdo probat idem. Nam simile foret
dictū sicut si moyses dixisset.nō adultera-
bis:sed fornicēris.i.ꝑhibeo tibi adulteriū
etiā sub culpa ꝛ pena in foro dei.sed si vti
q3 id vitare nō vis minus malū est ꝙ for-
niceris.qđ etiam lic3 sit culpabile:illud tñ
punire in foro humano nō volo.sed illud
esset incōgruum ꝛ indecēs:igitur Tertio
quia talis legislatio est causa magni erro-
ris i populo:ꝑsertim qñ legislator legem
rudi dat populo:qm̄ ex hmōi forma eque
credet sibi scđm simpliciter cōcessum sicut
credit ꝙ sibi sit tm̄ impunitas temporalis
cōcessa. Quarto.qꝛ ex hmōi assecutione
tpalis impunitatis occasionabit populus
ad tāto citius cōmittendū tale delictum

Quinto:qꝛ ħ fuisset dicere ꝙ moyses ꝑ-
misisset eis ire ad dānationē nō demōstrā
do eis illā viā esse damnatiōis cuius op-
positū requirit ad speculatorē,qꝛ Ezech.
xviij.ꝑcipitur speculatori ꝙ denūciet gla-
diū venientē ꝛc. Sexto:qꝛ si illud dictū:fe
nerab alieno.itelligeret pmissiue pmissiōe
simplici ꝛ nō tollēte culpā:sequeret ꝙ de
plurimis passibꝫ in scriptura in qbus etiā
dicit:facies ħ:nō essem⁹ securi si illi passus
essent de re licita vel nō,imo dici posset de
qlibet tali vel plurimis talibꝫ ꝙ tale quid
agendo de q scriptura sic dicit.Fac hoc vł
illud:nihilominus peccarem⁹.qꝛ diceret
ꝙ tale dictū:fac hoc.intelligeret pmissiue:
pmissione simplicis tolerātie.patet assum
ptum a simili. Nā beat⁹ Aug⁹ in epl'a qua
dam ad Hiero.(et habet.ix.di.c.si ad scri-
pturas sacras)dicit sic. Si ad scripturas
sacras admissa fuerint officiosa mendacia
qđ in eis remanebit autoritatis.q.d.nihil
Et hoc ideo est.qꝛ quecūq3 autoritas ad-
ducat ad repellendū hereticū:respōdebit
illud esse dictū mendaciter ꝛ iocose:sicut ꝛ
illud alibi.ergo a simili sic erit hic. Se
cundū dictū. Male ꝑferunt quidā scđam
solutionē pme. Nam secūda est improba
bilis.pma aūt ꝑbabilis ꝛ fundata.Scđo
qꝛ tales ꝑferentes secundā prime:addunt
ꝙ q̄uis moyses tali pmissione simplicis
tolerantie ꝛ cōparatiua pmiserit eis illud
peccatū cap.xxiij.tñ in cap.xxviij.illā ꝑ-
missionē reuocauit:qđ sic ostendūt. Nam
Deutero.xxviij.ait sic.Fenerabis gentibꝫ
multis.tu aūt fenus a nullo accipies. In
hoc inquā ꝙ de gentibꝫ loquēs subdit di
cens.Tu aūt a nullo supple gentili vel he-
breo accipies fenus.id ē vsurā.ꝑhibuit il
lud eis qđ prius permisit:et sic reuocauit.
Item in eodē ca.Aduena id ē gentilis fe-
nerabit tibi:tu aūt nō fenerabis ei. Con-
tra inquā hūc modū dicendi arguitur du
pliciter.Primo sic. Nemo reuocat aliqđ
nisi ponat reuocatum in aliu3 statū q3 fue
rit ante.Sed mutuatio vsuraria per te nō
fuit eis in ca.xxiij.pmissa nisi permissione
tolerantie et nō fuit eis cōcessa dispensati-
ue quo ad culpam quin voluerit eam eis
esse ꝑhibitam quo ad culpam ꝛ pena3 in
foro dei. Si igitur nec in.c.xxviij.eam ꝑ-
hibet nō adijciendo penam temporalē si-
cut et nullam adiecit in ca.xxiij.igitur nō
ponit illā in aliū statū q3 prius fuerit. Se
cundo ꝑbat.qꝛ sic dicētes nō intelligūt ver

ba moysi in ca. xxviij. Nam cū ait. Tu aūt a nullo fenus accipies: nō capit fen⁹ ꝑ vsura: sed ꝑcise ꝓ mutuo. qđ ptꝫ. nam p̄cedēs verbum: scꝫ fenerabis gentibꝫ multis. non capit ꝓ exercere vsurā: vt sic dicentes met dicūt. sꝫ accipit p̄cise ꝓ mutuare. Vn̄ etiā fenero as. nō significat semꝑ mutuare ad vsuram: sed significat mutuare siue hoc sit ad vsurā siue non. qđ patet. Nam Hieronymus grāmatice peritissim⁹ in translatione sua ad fenerare addit dicēs in cap. xxiij. Non fenerabis ad vsurā. ergo. Secūdo quia illa verba nō debēt legi p̄ceptiue vel ꝓhibitiue quasi moyses ibi aliqđ eis p̄ceperit vel ꝓhibuerit sꝫ ꝓphetice. Voluit ei dicere. si seruaueris legē dei: tanta tibi erit diuitiarū abundantia vt multis gentibꝫ possis mutuare: etiā gratuite. et ꝙ tu nō indigebis mutuo cuiuscūqꝫ. Nam in illo capitulo tractat p̄mo de bn̄dictionibꝫ venturis suꝑ obseruatores legis. Secūdo tangit maledictiones super transgressores.

Tertio: q: in alio passu eiusdē capituli. s. aduena fenerabit tibi: tu aūt nō fenerabis ei. iterū nō loquit de vsura sꝫ de mutuo p̄cise. nec etiā ibi loquit ꝓhibitiue sed ꝓphetice. vt sit sensus. si nō seruaueris legē dei ad tantā egestatē venies ꝙ cogeris mutuum recipe a gentili: ⁊ tu nō poteris ei mutuare. Unde capitulū. xxviij. est capitulū maledictionū ⁊ benedictionū q̄s moyses ꝓphetice denunciauit populo israel nō seruanti ⁊ seruāti legē dei. Et ex his pn̄t rep̄hendi aliq̄ dicta Panor. in. c. post miserabilem. vbi recitādo motiua iudeoꝝ. dic̄ ꝙ ipi putāt sibi licere vsuram exercere cōtra christianos ꝑ id qđ habet Deutero. xviij. Fratri tuo nō fenerabis. q: dicūt ꝙ cōtra gentes liceat fenerari: et respondendo ait. Nō obstat hec autoritas. q: illa non facit nisi per ꝯtrariū sensum: et argumentum a cōtrario nō valet vbi ꝯtrariū est alibi expressum. Hec ille. Deficit eñ hic dupliciter. Primo: quia nō habetur Deutero. xviij. qđ allegat. sꝫ Deutero. xxiij. habet et hoc sic. Non fenerabis fratri tuo ad vsuram ⁊c. et infra subdit. sed alieno. Secūdo: q̄a male soluit. Nam autoritas p̄dicta nō tm̄ facit fm̄ iudeos ꝓ eis ꝑ argumentū a contrario sensu. q: nō tm̄ dicit ibi: non fenerabis fratri tuo ad vsurā, ita vt oporteat argutiue ibi elicere deū concessisse eis vsurā cōtra gentiles. q: etiā illud qđ ꝑ argumentum a ꝯtrario sensu esset inferendū ponit cōsequenter expresse ibi cū ait. sed alieno. Vn̄ oportet aliter respōdere illi eoꝝ argumento ꝙ ipe respōderit. scꝫ mō dicto suꝑ.

Cōtra primū dictū

arguit. Repudiare vxorē ex alia causa ꝙ ex causa fornicatiōis: ⁊ maxīe ex illa: q: nō placet in oculis viri: est cōtra legē nature ⁊ tñ moyses illud permittēdo ꝑmissione simplicis tolerātie expressit eandē ꝑmissionē v̄bo in lege sua dicēs Deut. xxiiij. Si acceperit hō vxorē ⁊ habuerit eā ⁊ nō inuenerit gratiā añ oculos ei⁹ ꝓpter aliquā feditatē scribet libellū repudij et dabit in manu illi⁹ ⁊ dimittet eā d̄ domo sua. ergo nec reputandū esset imprudēter actū si vsurā existentē ꝯ legē nature iudeis ꝑmittendo ꝑmissione simplici expssisset illā ꝑmissionē v̄bo in lege sua: ⁊ ꝑ ꝯsequēs fundamentū p̄mi dicti est nullū. Minor nota. maior ꝓbat. q: matrimoniū debet eē indissolubile et etiā q: cū ad paria iudicent vir ⁊ vxor q̄ ad legē matrimonij: fm̄ legem naturalē eq̄ deberet mlier repudiare posse virū ex q̄cūꝗ causa: qđ tñ nō licebat. ⁊ etiā ptꝫ. q: xp̄s Matth. xix. statuit repudiū tale eē illicitū in q̄ statuto d̄r reduxisse matrimoniū ad legē naturalē. Dicendū ꝯcedēdo maiorē ⁊ negādo minorē. Nā moyses autoritate diuina ipis iudeis ꝑmisit repudiū nō tm̄ ꝑmissione simplici tolerātie: imo cōcessione dispēsatiua q̄ scꝫ etiā tolleret culpa repudij. sic ꝙ iudei repudiādo nec incurrebant penā nec culpā apud deū: deo deobligante eos ab obseruātia leg̃ natural' i hac pte et hoc fecit ad euitandū mai⁹ malū. s. ne cū iudei nō possent vxores exosas repudiare eas poti⁹ occiderent ꝙ retinerēt. ⁊ iō nimirū ꝙ illā ꝑmissionē expssit in lege sua. Et si arguat saltē plurimi theologi tenēt ꝙ illa ꝑmissio repudij fuerit simplex tm̄ ⁊ non deobligatoria a culpa. Dicendū: verū est: sed ꝯtraria opinio iam posita videt verior vt patet intuenti rōnes Sco. in. iiij. dist. xxxiij. vbi ꝓbat illā partē ⁊ eam defendit ꝯtra rōnes ad oppositū. Petrus etiam de palu. in q̄rto suo dicit illā veriorē videri. Et si replicetur. Sicut ergo deus potuit

cōtra legem naturalē dispensando ꝯcedere iudeis repudiū cōcessione dispensatiua ꝓseruante a culpa ⁊ pena: ita etiam potuit cōtra legem naturalē ꝓhibentē vsurā respectu cuiuscūqꝫ dispensando eam cōcedere iudeis ꝯcessione dispensatiua ꝓseruāte a culpa ⁊ pena. Dicendū. cōcedo ꝙ potuit: sed de facto nō fecit in vsura: sicut i repudio. In multis eīn lege naturali ꝓhibitis posset dispensare: sed nō fecit nec facit in omnibꝫ. Et si replicet. Cum circa vtrūqꝫ potuit dispensare: vñ ergo negas eum dispensasse de vsura: ⁊ tñ ꝯcedis eū dispēsasse de repudio: cum tñ textus saltē suphicietenus vtrūqꝫ eque videat ꝯcessisse. dic ex hoc sumit ratio diuersitatis. qꝛ libri ꝓphetarū q̄ in nōnullis declarāt legales recepitūt cōcessionē repudij: vt ptꝫ Malach. ij. q̄ fuit vltimꝰ ꝓphetarū: vbi dr̄. Si odio habueris eam dimitte eā. Sed oppositū fit de vsura. nam libꝛ ꝓphetarū dampnant vsurā: etiā indistincte nihil exapiētes vt allegatum est. igitur.

Tertia conclusio.

Judeis a tpe legis euāgelice nūqꝫ fuit licitum mutuare ad vsurā: etiā hominibꝫ alterius nationis vel ꝓfessionis. vtputa christianis. Probat qñqꝫ rōnibꝫ. Prima est. Judei a tpe legis euāgelice tenent eidē legi subesse. sed illa ꝓhibet mutuationē vsurariam respectu cuiuscūqꝫ hoīs ⁊ etiā ipsis iudeis ipam ꝓhibet: igit cōclusio vera. maior probat. quia eis ꝑceptum est audire legem messie: audire inquā ꝑ obedientiā. qḋ tangit Deutero. xviij. vbi deus loquens de ꝓpheta legislatore. scꝫ de messia eis suscitando dicit. Prophetā suscitabo eis de medio fratrū suorum similē tui: ⁊ ponam verba mea in ore eius: loqueturqꝫ ad eos omnia q̄ ꝑcepero illi. qui autē ṽba eius q̄ loquet in nomīe meo audire noluerit ego vltor existam. Modo lex euangelica ē lex messie. qꝛ christus est messias eis i lege ꝓmissus vt ꝓbari potest alibi. Itē Matth. xvij. ait pater. Hic est filius meus dilectꝰ in q̄ mihi bene cōplacui. ipm audite. Minor ꝑ ꝑma parte patꝫ. qꝛ indistincte dicit. mutuū date nihil inde sperātes. s. a quocūqꝫ cui mutuaueritis. ⁊ nō dubiū q̄n voluerit ꝙ a suis fidelibꝫ scꝫ xp̄ianis cui mutuaretur nihil deberet exigi. Pro secunda pte probat. qꝛ illud verbū dixit discipulis suis q̄ erant iudei. ⁊ nō tm̄ illis iudeis q̄ erāt discipuli sui: sed copiose multitudini plebis ab omni iudea ⁊ hierusalē ⁊ maritima et tyri ⁊ sydonis: q̄ venerant vt audirēt eū Luc. vj. Secūda ratio. dato ꝙ nō subessent iudei hodie legi euāgelice sed tm̄ legi mosayce: adhuc nō liceret eis mutuare xp̄ianis ad vsurā. qꝛ ex lege mosayca etiā est eis hoc ꝓhibitū vt patuit in secūda cōclusione. igit. Tertia ratio. dato sed nullatenus ꝯcesso ꝙ ante legē euangelicā mutuare ad vsurā gentilibꝫ eis licuisset ex hoc ꝙ deus cum eis ꝯtra legē naturalē dispēsasset: tñ superueniente lege euāgelica illa eoꝝ dispēsatio fuisset reuocata ⁊ euacuata igit ampliꝰ nō maneret eis ipa mutuatio vsuraria licita. Cōsequentia nota. Antecedēs ꝓbatur. qꝛ veniēte lege euāgelica corruit lex mosayca taꝫ q̄d a ꝑcepta legalia q̄ꝫ quo ad ꝑuilegia eis cōtra legē nature concessa. Primū alibi habet declarari. secundum ptꝫ. Nā bigamia seu pluralitas vxorum similiter ⁊ repudiū vxoris ex causa alia a fornicatiōe fuerunt eis dispensatiue cōcessa et per legē euangelicā que reduxit omnia ad legē nature reuocata sunt ⁊ ꝓhibita ꝑ xp̄m. Ita ergo cum vsura sit contra legē naturalē ipa similiter sicut ⁊ alia fuisset reuocata si eis aliqñ fuisset dispensatiue concessa. Quarta ratio. si iudei licite mutuarēt xp̄ianis ad vsurā: etiam licite reciperent ipas vsuras ab eis: igit vsura essꝫ eis lucrū licitū. sed hoc nō: qꝛ tūc nō essent cōpellendi remittere vsuras eis nondū solutas. nec essent cōpellendi iam receptas restituere. cum etiam meretrices lucra earum que per illicita opera acquisierūt nō sint cōpellende restituere. multo minꝰ cōpellendi essent iudei vsuras que essent licita lucra et per mutuationē vsurariam licitam eis acquisita restituere. Et si sic: tūc cōstitutio ecclesie esset iniq̄. in. c. post miserabilē. extra de vsuris. in q̄ ꝑcipit ꝑncipibꝫ ⁊ potestatibus ꝙ cōpellāt iudeos ad remittendū vsuras xp̄ianis: et h̄ sub pena denegationis cōionis xp̄ianoꝝ ad eos. s. ꝙ vniuersi christifideles sub pena excōmunicationis debebūt eis nō cōmunicare in mercimonijs nec in alijs donec remiserint.

vsuras xp̄ianis. hec inquā cōstitutio esset
iniqua. q̄z tolleret iudeis lucra licita et eis
debita. ꝯsequēs est falsum. quia cū ecclesia
sit cultrix ꝛ mater iusticie non auferret eis
qḋ eis ē debitū: sꝫ potiꝰ mandaret eis illas
solui. Nam in. c. ꝑ tuas. de donatiōibꝫ. d̄r
ecclesia in actibꝫ suis nō debꝫ aliquā frau
dem adhibere. Vñ nec deberet iudeo vo
lenti baptisari iniūgi ꝙ restitueret vsuras
a christianis acceptas et nolenti id facere
nō deberet ob hoc denegari baptismꝰ. cu
ius oppositū tenet vsus eccl̄ie q̄ nō est erro
neus. Quinta ratio: si iudeis esset hodie
licitū ad vsurā mutuare xp̄ianis: maxime
ideo. q̄z cū iudeis: imo cuilibet sit licitum ꝛ
cōcessum mutuare ad vsurā suis hostibꝫ:
vt declaratū est in secunda ꝯclusione. chri
stiani aūt sunt hostes iudeoꝝ: igit̄. Sed h̄
nō arguit qḋ ptꝫ tripliciter. Primo q̄z nō
licet cuiq̄ꝫ mutuare ad vsuraꝫ suis hostibꝫ
loquēdo de vera mutuatione: vbi scꝫ reci
pitur quid indebitū vltra sortē ꝛ rōne mu
tuatiōis. q̄uis de similitudinaria verū sit
vt declaratū est in secūda ꝯclusione. Mo
do hec tertia conclusio loquitur de vera
tm̄. igit̄. Scd̄o: q̄z nō est veꝝ ꝙ xp̄iani sunt
hostes iudeoꝝ: imo christiana pietas tole
rat: receptat ac sustinet eos gratiāq̄ꝫ impē
dit. vt d̄r in. c. ꝛ si iudeos. extra de iudeis.
Nam ꝛ christiani ꝓhibent iudeis inferri
iniurias ꝑ christianos. vt ptꝫ in. c. sicut iu
dei. extra de iudeis. cū similibꝫ. nequaq̄ꝫ ei
nobis hec facerēt q̄ nos eis impendimꝰ si
ex opposito res sese haberēt. Itē iudei sunt
ciues romani in. l. iudei. cū. l. sequēti. C. de
iudeis. Tertio: q̄z si essent hostes eoꝝ tm̄
iusti hostes essent. Vñ etiam sua ꝓpria cul
pa submisit eos seruituti ꝑpetue vt dicit̄
in cap. et si iudeos. extra de iudeis. Mō
nō licet mutuare ad vsurā hostibꝫ nisi iniu
stis: quos scꝫ liceret occidere vel bona eo
rum diripere. Fatendū ē tm̄ ꝙ si qui iudei
haberēt aliq̄s iniustos hostes q̄ ꝯtra iusti
ciam eis detinerēt bona: licitū esset (cessan
te saltē scādalo) eis mutuare ad vsurā tali
bus hostibꝫ suis mutuatione vsuraria si
militudinaria mō predicto. hoc em̄ etiam
est licitū xp̄ianis ꝛ cuicunq̄ꝫ (dummō cesset
scandalū) et al's recuperare nō posset via
iuris. Nam etiā si q̄s rem meā iniuste de
tineat quā ab eo via iuris obtinere non
possum illā occulte possum recipe cessan
te scādalo ꝛ ꝑiculo meo ꝛ alioꝝ aliisq̄ꝫ cō
ditionibꝫ cōcurrentibꝫ: d̄ quibꝫ in tractatu
restitutionū videri habet̄.

Quarta conclusio.

Pertinaciter credēs hanc ꝓpositionem. iu
deis non est peccatū mutuare xp̄ianis vel
aliis ad vsurā: est hereticus. Probat̄ quia
qui ꝑtinaciter credit aliquā ꝓpositionē cō
tradictoriā alicui veritati cōtente in cano
ne biblie est hereticꝰ. ꝓdicta ꝓpositio est hu
iusmodi. q̄z ex canone biblie habet̄ ꝙ ē eis
peccatū vt deductū est. igit̄. Secūdo q̄z in
Cle. vnica. de vsur̄. indistincte dicit̄ ꝙ ꝑti
naciter affirmās ꝙ vsuras exercere nō sit
peccatū est veluti hereticꝰ puniendus: nec
velut diminuit de veritate heretica. sed po
tius exprimit veritatē. sicut Joh. j. Vidi
mus gloriā eius gloriā q̄si vnigeniti a pa
tre. Tertio ꝓbat̄ a simili. nā ꝑtinaciter cre
dens fornicationē simplicē nō esse pecca
tum iudeis vel aliquibꝫ aliis populis est
hereticus. et hoc nō nisi q̄z est ꝯtra scriptu
ram canonicā ostēdentē fornicationē esse
mortale peccatū. cum igit̄ ad Ephe. v. oīs
fornicator nō habet hereditatem in regno
christi ꝛ dei. ergo eadē rōe hic etiā sic erit.

Cōtra secundā con

clusionē arguitur. Illud qḋ ꝓmittit̄ alicui
tāq̄ꝫ premiū virtutis ꝛ tāq̄ꝫ bn̄dictio non
est ei peccatum. iudeis aūt ꝑmittit̄ mutua
tio vsuraria respectu gentiū tāq̄ꝫ p̄miū vir
tutis. scꝫ obseruationis legis moysi ꝛ tan
q̄ꝫ quedā bn̄dictio. igit̄ nō est eis peccatū.
Minor ꝓbat̄ Deutero. xxviij. vbi popu
lo israel si obseruaret legē moysi dicit̄: fene
rabis gentibꝫ multis. Solutio patuit in
scd̄o dicto secūde ꝯclusionis.

Contra tertiam cō

clusionē arguit̄ in. c. q̄sto. de vsur̄. ꝓhibet̄
dūtaxat ꝙ iudei imoderatas vsuras non
extorqueāt a xp̄ianis. igit̄ eis licitū est mo
deratas exigere vsuras. tenet ꝯña ꝑ argu
mentū a ꝯtrario sensu: qḋ est validū in iu
re. Nā specifice exꝑmēdo in ꝓhibitiōe imo
deratas videt̄ ꝯcessisse moderatas. Dicē
dū ꝑ tres solutiōes. Prima. oīs vsura est
imoderata. qḋ dupliciter ptꝫ. Primo. nā

cum quis accipit vltra sibi debitum accipit aliquid sibi indebitum: quantumcuq͂ paruum sit: illud dicetur immoderatū. q2 cōtra virtutē iusticie que vtiq͂ modū habet est capere a ꝓximo indebitū capienti. Secūdo ptз idē. q2 omnis vsura vocatur quedā supabundantia vt patet ꝑ Hiero. sup Ezech. li. vj. ⁊ habet in. c. putāt. xiiij. q iij. Superabundātia aūt ⁊ immoderantia coincidūt: et ita ꝓhibēdo īmoderatas vsuras nullā vsurā nō ꝓhibet. Et si replicet: si oīs est immoderata cur ergo addit immoderatas cū de se inesset vsure. Diceret ꝙ illud adiectiuū addit nō ad restringendū vł ad ꝯtrahendū vsuras: sз ad vituperiū rei ꝓhibite. sicut dicēdo ꝓhibem⁹ omnē fornicationē q̄ mala est: nō innueret q̄si aliqua foret nō mala. Attū hec solutio licз ī se cōtineat vera: nō est tñ ad mentē illi⁹. c. ibi enim vult loqui de certis ⁊ determinatis vsuris q̄ sunt cōparatiue vel excessiue īmoderate id est graues. Nā ibi addit dicēs. graues ⁊ immoderatas. Ideo scđo dicēdū negādo cōsequentiā. ⁊ ad ꝓbationē dicendū ꝙ argumentū a ꝯtrario sensu nō est in iure validū ī duob⁹ casib⁹. Primo qñ ꝯtrū inuenit ī iure: mō in iure inuenit ꝙ etiā leues vsure sūt ꝓhibite: imo oēs vsure. vt patз. xiiij. q. iij. et. iiij. ꝑ multa ca. Scđo nō valet qñ ꝑ illud argumentū sequit absonus intellectus ꝯstitutionis. mō absonū esset si intelligeret cōstitutio ꝯcedere leues vsuras q̄ ⁊ ipe sunt ꝯtra legē diuinā. Tertio dicendū dato ꝙ ius canonicū nullibi ꝓhiberet iudeis leues vsuras: imo nec graues: nō tñ sequeret: nō ꝓhibet. igit non est illicita. q2 ius canonicu nō est omne ius. sufficit enim ꝙ aliud scз diuinū ꝓhibeat.

Questio. XXV.

Utrū potestas secularis ac ꝑlatus ecclesiasticus possit atq͂ debeat ꝓhibere iudeis mutuationē vsurariam atq͂ iudeos ꝯtrauenientes ꝓhibitioni possit ac debeat punire.

Solutio q̄stionis stat in duab⁹ suppositionib⁹. duab⁹ cōclusionib⁹. et q̄ttuor argumentoꝝ solutionibus. Prima suppositio. ꝑ potestatē secularem in ꝓposito intelligo potestatē secularem nō curādo an resideat apud vnum. puta regē. ducem. comitē ⁊ sic de alijs. vel apud plures vt apud ꝯsules vel rectores ciuitatis. Secunda suppositio. differūt posse ac debere. Nam multa q̄s potest etiam licite: que tñ nō debet. id ē nō tenetur. sed ecōtra q̄cunq͂ quis debet etiā potest. et loquimur de debere regulariter loquēdo. quia an in certis casib⁹ debeat eos nō ꝓhibere nec punire sed tolerare patebit in sequenti questione.

Prima conclusio.

Potestas secularis et ꝑlatus ecclesiastic⁹ potest ⁊ debet iudeis sub se degētib⁹ ꝓhibere mutuationē vsurariā christianis fiendam. ⁊ si cōtrauenerint ꝓhibitioni eosdem punire. Probat quattuor rōnibus. Prima. potestas secularis ⁊ ꝑlatus ecclesiasticus pt ⁊ debet iudeis ꝓhibere id qđ ē eis peccatum ꝯtra legē diuinam: etiā eorum seu veterē ⁊ naturalem si saltē est peccatum quod al's natū est cadere ad forum cōtentiosum. vsuraria mutuatio christianis facta est tale peccatū. igit. maior nota Et dicitur notāter: si saltē ⁊c. ꝓpter peccata mentalia ⁊ similia. de q̄bus humanus iudex se nō habet intromittere. Minor patuit in ꝑcedenti q̄stione ꝯclusione tertia ⁊ secunda. Qꝛ aūt natū sit cadere ad forū ꝯtentiosum ptз. q2 est peccatū de q̄ cōstare pōt iudicialiter ⁊ ledēs ꝓximū ac rempublicā: q̄niam exhaurit facultates ꝓpianoꝝ. vt i. c. quāto. de vsuris. Et vsurarius dr trucidator pauperū ab Aug⁹. xiiij. q. iiij. in ca. q̄d dicam. Et etiā dicit effusor sanguinis christi. eadē cau. q. v. c. immolātes. Item si nō esset natum cadere ad forum cōtentiosum tunc etiā quādo christiani illud cōmitterent nō deberēt de hoc iudicialiter examinari ⁊ puniri: qđ est falsum. Secūda ratio si iudeus degēs sub potestate seculari cōmitteret homicidiū: rapinam aut cōsimile crimen ꝯtra legem nature ⁊ diuinā: potestas secularis eundē puniret. cōmisisset enim crimen ꝓhibitum etiā a potestate seculari tā q̄ perniciosum reipublice. modo vsura est peccatū iudeis ⁊ est crimen ꝑniciosum reipublice sicut ⁊ rapina. Nā ⁊ Amb. vocat eā rapinā. ⁊ Tulli⁹ vocat eā homicidiū vt patuit qōe. xxj. igit ptās secularis illud ꝓhibere poterit eis: ⁊ ꝯtrauenientes punire.

tenet consequētia et identitate rōnis. vñ etiā nōnullis iuristarū videt q si infidelis cōtrabat matrimoniū cum duabus mulieribus eodem tpe: pōt p ecclesiā puniri si detur facultas. qz per ius diuinū est phibitū q quis cōtrabat matrimoniū cū pluribus eodē tpe immo z p legē nature ad quā xps reduxit matrimoniū i lege sua. Hoc tñ illoz dictū nō videt vsquaqz certū. Nā sicut infideles ecclesia pmittit nec phibet legē et fidē suā seruare: sic nec videt eis phibere cōcomitātia p se fidē z legē suā seruare: etiam si in illis discrepēt a lege nostra. Si igit infideles ex sue legis et fidei pcessione babeant q possint ducere plures vxores simul nō videt q ecclesia eos sup boc punire deberet: boc em̄ est in materia in q̄ a fide nostra discrepāt: z in talibus punctis videtur tolerari sicut z in fide sua. sicut em̄ iudei pmittunt fidē suā z legē seruare: sic nec ecclesia eis phibet ritus suos cerimoniales et repudiū: qd tñ in lege naturali est phibitum. nec phibet eis q frater ducat vxorē fratris pmortui qd apud nos nequaq̄ liceret. imo etiā id videt esse ꝯ legē naturalē dispēsatiue tñ fuit eis cōcessum. nec si aliq saraceni babitarēt sub dnōe xpianoz ecclesia eosdē puniret si duceret saracen⁹ iuxta ritū legis sue pl'es vxores: sed d h alibi. Vñ et in maiori prime rōnis subintelligēdum est dummō tale pctm̄ nō sit actus de q̄ ex legū z fidei diuersitate est ꝯtraria opinio an licit⁹ sit vel nō. z p boc excluderetur instantia possibilis fieri ꝯtra maiorē de h qd est iudeū vel saracenū ducere pl'es vxores fm legē suā vel repudiare vxorē. qd tñ licet sit ꝯtra legē diuinā z naturalē z sit natum cadere ad forū ꝯtentiosum: nō phiberi debet eis. sic etiam ecōtra nō debēt cogi ad dimittendū ritū sue legis: nec cogendi ad ritus ꝯtrarie legis scz nostre. Nec dicere pñt iudei opinionē eoz de vsura respectu xpianorū esse vnā de illis opinionibus q̄ ex diuersitate fidei z legū pueniūt. Naz ex lege sua bene intellecta nō babēt vt eis liceat exercere vsuras respectu christianorum: cum illa etiā eis eam phibeat respectu quorūcūqz boim vt patuit qōe pcedēti. Nō ergo pñt se tueri q̄si boc sit vnū de pcessis eis per legē suā sicut de repudio se tueri pñt. vel de pluritate vxorū. vel de ducendo vxorē fratris sui pmortui sine liberis. Nam illa ex lege eoz eis cōcessa sunt. Vñ si legē suā sic intelligāt vt eis sit licita vsura possunt sup boc coberceri. Nam et papa posset in eos animaduertere si illud legis sue: nō occidas. exponerent taliter q liceret eis occidere xpianos. Nam illud ē beresis etiā cōtra legē eoz bene intellectaz sicut multas iniquas ꝯtra legē diuinam z naturalē babēt ꝯstitutiones et sententias i suo talmutb. vtputa: mandatur eis in talmutb q faciāt omne damnū gentilibus z signanter xpianis. qz reputant eos absolutos idolatras. Item dicūt q libere z sine peccato pōt iudeus recipe bona xpianoz. et q iudeus nō debet vendere xpiano bestiam nisi p multo maiori q̄ valeat. Itē q meliorē de gentilibus et meliorē christianū debet occidere iude⁹: et multa alia de quibus vide in fortalicio fidei libro tertio. cōsideratiōe. vij. circa finē. Tertia ratio si nō posset nec deberet: maxie qz neuter baberet iurisditionē in iudeos sub se degentes: sed boc nō. Primo: qz tūc nō plus baberet potestatis vl' iuris in iudeos in suo districto morantes q̄ in trāsmarinos: qd est falsum. Secūdo: quia rōe delicti quis sortit forum: et per cōsequens in eos accipit vterqz iurisditionē. et sicut rōne delicti: ita rōne ꝯtractus iude⁹ sortit forū. Vñ et papa mandat iudeis in. c. quāto. de vsur. vt soluāt decimas de bonis q̄ ad eos puenerūt de manibus christianoz. Tertio: qz in c. post miserabilē. de vsur. papa mādat pncipibus z secularibus potestatibus vt cōpellant iudeos ad remittendū xpianis vsuras. sz h ñ faceret papa nisi aliquā baberet ipe z potestas secularis iurisditionē in iudeos. Quarto: quia culpa eoz subiecit eos: sed intuiti romani imperij cui etiam ante illam seruitutē ipi pfessi sunt se subiectos. z licet post ab eo rebellauerint: tñ seruituti romani imperij subiecti sunt iusto bello. Modo talis dñs babet iurisditionē z potestatem in seruū suum cobibendi eum a delictis z puniendi. Quinto: quia si nō: maxime quia ipi sunt infideles: et p cōsequens extra potestatē fideliū. sed h nō arguit. nā etiā infideles nōnūq̄ a deo bñt potestatē sup tā infideles q̄ fideles. g multomagis fideles possūt sup infideles babere pote-

statē. τ p ɔsequens p̄dicta causa nō habet locū. Antecedēs pbat. Nā assyrii acceperūt a deo potestatē nō solū super populū gentilē vt super moabitas. vt patz Hiere. xlviij. sed etiā sup populū israel cū ɔculcādi vt lutuz platearū: q̄uis illa ptāte abusi sunt. vt ptz Esa. x. Scđo idē hī de chaldeis q̄ acceperūt potestatē ɔ tā gētiles q̄z iudeos a deo vt ciuitatē hierusalē et templū deuastarēt τ ppl'm in captiuitate abducerēt. q̄ oīa diffuse patēt in Hiere. et Esa. ac aliis pphetis. Tertio idē hī de romanis. Nā Aug⁹. vult q romanis q̄uis essent infideles de⁹ dederit tā latū τ tam magnū imperiū ideo vt punirēt ḡuia mala aliarū gentiū. Vñ ait in. iiij. de ciui. dei. ca. xiij. in p̄n. Quāobrem cū alia diu fuissent regna orientis illustria: voluit de⁹ τ occidentale fieri qđ tpe esset posteri⁹ sed imperii magnitudine τ latitudine illustri⁹: idq3 potissimū talib⁹ ɔcessit hoīb⁹ ad domādū ḡuia mala multarū gentiū. Vñ etiā Paulus mādat xp̄ianis vt obedientiā p̄stent suis supiorib⁹ q̄ tū erāt infideles. vt ptz ad Ro. xiij. Et ibidē Petr⁹. j. Pe. ij. Quarta rō. potestas secularis pōt τ dz phibere iudeos ne exigāt a xp̄ianis vsuras ,pter q̄s antea eis mutuauerāt: τ si receperit q eos restituāt. igit ptās seculař pōt τ debet iudeis phibere mutuationē vsurariā. Añs ptz in. c. post miserabilē. de vsur. Cōseq̄ntia aūt tenet triplicit. Primo q: pari passu q̄ ad iniq̄tatē ac nocumentū ,ximi τ reipublice ābulāt mutuatio τ vsure exactio. et eiusdē recepte detentio. Scđm ptz. q: mutuatio vsuraria nō nocet ,ximo nisi subsequat exactio τ vsure detētio. Primū autē ptz. q: furari vel rape nō min⁹ est pctm̄ q̄z velle furari. igit etiā receptio vsure τ eius detentio nō min⁹ est pctm̄ q̄z mutuare ad vsurā. mō ptās seculař ac platus ecclesiasticus phibere dz receptionē vsure ,pt ei⁹ iniq̄tatē τ pniciositatē in ,ximū et rēpublicam. Scđo tenet ɔñā. q: q̄ pōt et debet phibere ne q̄s ɔsumet pctm̄ inceptū et in ipō pseueret: hz etiam τ debet phibere ne ipm incipiat actu exteriori p voluntatem egredientē limites suos. Nō exigere seu recipe vsuras est ɔsummare pctm̄ vsure. τ ipas detinere est i ipō pctō pseuerare. mutuare autē ad vsurā est incipe pctm̄ vsure actu exteriori p voluntatē egredientē limites voluntatis sicut is q̄ balistam vibratā emittit: et si nondū occiderit egressus dr limites volūtatis atq3 punit a iudice. Tertio tz ɔñā. q: q̄ pt τ dz phibere id qđ phibere ē difficili⁹ pōt τ dz etiā phibere id qđ ē facili⁹ existēs via ad difficili⁹ phibendū. Nō difficili⁹ est q̄ iā facta sūt phibere ne sustineant τ q tollant cuiusmodi est vsurarū receptio q̄z phibere nondū facta ne fiāt cuiusmodi ē mutuatio ad vsurā recipiēdā.

Et si dicat ad hāc q̄rtā pbationē q licz papa mādauerit p̄ncipib⁹ vt cōpellāt iudeos ad remittendū vsuras q̄s exigūt aut restituēdū iā receptas: tñ hoc nō facit papa ex illa radice q pape vel ecclie sit vł debeat eē vlla cura de pctō iudeoȝ: qm̄ a de pctō eoȝ nulla cura est nec debet esse: sz facit vt caueat indemnitati xp̄ianoȝ cui cauere pōt τ p̄ncipes seculares tenent. Dicendū. dato q hoc esset verū (qđ tñ nō est vt in sequēti ɔclusione ondet) tñ p hoc nō p̄iudicat veritati ɔclusionis posite. Nam cōclusio posita nō dīc q ipi ex illa vel alia radice id possint vel debeāt facere: sz tm̄ q possint τ debeāt. Et dato q ecclesia nō deberet nec teneret se intromittere de tali mutuatione iniq̄tū est pctm̄ iudeis: tñ inq̄tū est occasio xp̄ianis ad multa pctā tenet eā phibere. Hec eī mutuatio occasionat christianos ad multa mala vt patebit in questione. xlviij.

Secunda conclusio. Non est verū q ecclesia faciendo iudeos cōpelli ad remittendū christianis vsuras id faciat tantūmō vt caueat xp̄ianoȝ indēnitati: τ nō etiā iō q sibi sit vł debeat esse cura de pctis iudeoȝ q̄b⁹ peccant exigēdo vsuras. Probat q̄druplicit. Primo sic. Ecclia faciēdo cōpelli xp̄ianos vsurarios ad remittendū xp̄ianis vsuras facit hoc ex vtraq3 p̄dictarū causaruz. igit etiā idē facit ex vtraq3 causa faciēdo iudeos ad illud cōpelli. Tenet ɔñā. q: ecclesia etiā tenet diligere iudeos dilectiōe euāgelica: volēdo eis bona gratie et glorie: τ nolendo illis incōpossibilia cuiusmodi ē peccatū mortale vsurarū. ergo tenet nolle in eis pctm̄ vsurarū. τ p ɔñs sibi est τ dz esse cura tāta τ talis quāta et q̄lis exigit ex p̄cepto dilectionis euangelice. hoc aūt exigit

vt publica crimina(saltem rempublicam ledentia ac primū et nata cadere ad forū seculare ⁊ ecclesiasticū)dilectis ꝓhibeant et desup puniant vt ab eisdē coerceantur. Vñ Aristo.viij. ethic.dicit ꝙ ad bonos ꝑtinet nec mala agere amicis ꝯcedere nec ministrare supple mala.si igit̃ tenemur esse amici iudeoꝝ ex charitate euāgelica sequitur ꝓpositū. Scdo sic. Si iude⁹ xp̄iano furetur rapiat vel occidat xp̄ianū iudex secularis eundē puniēdo id facit ex vtraqꝫ causarū.scꝫ q2 damnū ꝑmo ac reipublice intulit:⁊ etiā q2 peccauit pctō nō tm̄ lege diuina ⁊ naturali ꝓhibito sꝫ etiā hūana lege vel municipali statuto.cui in hac ꝑte voluit ꝓ trāquillitate reipublice subijci iudeum suis ciuib⁹ cohabitantē ⁊ id potuit et debuit. Ergo silr̄ potuit iudeū velle subiectū esse legi humane vel statuto municipali ꝓhibēti vsuram tāqꝫ peccatum lege diuina et naturali ꝓhibitū atqꝫ tanqꝫ damnosum reipubice:⁊ ꝯsequenter ꝯtrauenientem punire etiā inquantū pctm̄ tale fecit. tenet ꝯña a simili. Nā sicut rapinā ita ⁊ vsuram exercere est crimē ledēs ꝑmū ⁊ rempublicam. Vñ ⁊ ipa rapina dr̄ ab Ambro. et homicidiū a Tullio.vt in qōe.xxij.habitū est. Tertio sic. Fundamentū ac supositum aduersarioꝝ hui⁹ ꝯclusionis est falsum.ḡ eoꝝ opinio falsa. Añs ꝓbat̃. Supponūt em̄ ꝓ fundamēto ꝙ ecclesie nō sit cura de salute iudeoꝝ. qd̄ dupliciter ostenditur esse falsum. Primo.nā fideliter orat ꝓ eoꝝ ꝯuersione nedū in die parasceues: sed ⁊ in alijs collectis institutis ꝑ ecclesiā ac frequētatis.imo apl's Petr⁹ mādat christianis honestā ꝯuersationē hr̄e inter gentiles.partim ex illa causa vt eoꝝ exēplo cōuertant̃ ad fidē.vt patꝫ.j. Pet.ij. Nō min⁹ aūt debet sibi cura esse de iudeis qꝫ gentib⁹.igit̃ si eoꝝ ꝯuersio est sibi cordi ⁊ cure tūc ꝑ ꝯñs sibi etiā est cure id qd̄ ad illā cōuersionem disponit.hoc aūt est abstinētia a pctīs lege diuina ⁊ naturali dānatis cuiusmodi est vsura. Citius em̄ illustrat̃ a talibus abstinēs qꝫ se illis polluēs.vt ptꝫ in simili de Cornelio Act.x. Scd̄o idem ostendit̃ esse falsum.q2 spōse cura debet eē ne offendat̃ sponsus vndecūqꝫ. Deus aūt spōsus eccl'ie offendit̃ cuiuslibet hoīs peccato.igit̃ eccl'ie debꝫ esse cura de pctō:etiā cuiuscūqꝫ hoīs.licet maior de vno qꝫ de alio.q2 magis obligata est domesticis qꝫ extraneis:sed nō sequit̃: minorē curā illis debet.igit̃ nullā curā. Nec valet argumētum eoꝝ dicēdo. Iudei sunt in statu damnationis.igit̃ nō debet esse ecclesie cura de eis. Nā eque ꝯcluderet ꝙ ecclesie cura nō deberet esse de multis xp̄ianis existentib⁹ in statu reprobo vt de vsurarijs ⁊ meretricibus.et sicut eccl'ia de suis xp̄ianis malis nō scit si sint finaliter in illo ꝑseueraturi.io sibi ē cura vt eos ab illo auertat. Sic etiā nescit si iudei illi vel illi sint finaliter in iudaismo ꝑseueraturi.ideo cura sibi debꝫ eē vt ab illo ꝯuertant̃:⁊ ꝑ ꝯñs de medijs cōducentib⁹ ad illā ꝯuersionē q̄le est abstinētia ab vsuris.sunt ergo iudei in statu dānationis:sed nō sunt incōuertibiliter ī illo statu.ꝓ existēte aūt ꝯuertibiliter in statu dānationis ecclesia curā habet.igit̃. Quarto.ecclesia deberet se de eorum pctō intromittere inquantū illud eoꝝ pctm̄ est offensiuum dei:etiā si nō intromitteret se de eorum pctō vt est saluti iudeoꝝ nociuū. Probatur.q2 tenet̃ ad hoc agere vt nō offendatur de⁹. Vñ Aug⁹. in sermōe plurimorum martyrū sic inq̄t. Qñ aliqs in deum peccauerit:si sine grandi d̄strictiōe voluerimus īdulgere:ꝑticipes peccati eoꝝ efficimur. Vñ grauiter peccaret p̄latus si talēꝫ nō corrigeret. Nā vno peccāte nō punito ira dei descēdit cōtra innocētes.l.dis.si q̄s diacon⁹.in fine.et.j.q.iij.§.sicut popul⁹.⁊ c.turbat̃. Quinto dispositio c.j.de vsur. in sexto.intelligit̃ tā de iudeis vsurarijs qꝫ xp̄ianis.vt patebit in.q.xxvij. in ꝯclusione sexta.et tm̄ illud.c.fundat se in periculo animarū.igit̃ sibi etiā est cura de salute iudeoꝝ. Sexto sic. Prelatus ecclesiasticus nō habet in laicū:⁊ ꝑ ꝯñs in infidelē iurisditionē q̄ ad ei⁹ tp̄alia bona nisi rōne peccati.cū ergo papa in.c. post miserabilē. de vsuris.disponat de tp̄alib⁹ bonis iudeoꝝ. scꝫ vsuris a xp̄ianis acceptis vel accipiendis:hoc erit rōne pcti.i.q2 cū pctō illas capiunt vel detinēt.igit̃ nō tm̄ vt indemnitati xp̄ianoꝝ ꝓuideat:sed etiā vt pctā iudeorū cohereceat id facit eccl'ia. Maior ꝓbat̃. Nam temporalitas nō est sufficiēs rō deferēdi ipāꝫ iurisditionē ad ecclesiam super aliquē laicum nisi accedat ratio peccati.qꝫ

accedēte accipit iurisdictionē in tractantē
talem temporalitatē, sicut videm⁹ q̄ eccle
sia in ti. de emp. et vendi. se intromittit de
illo q̄ rem vendidit plus iusto p̄cio eo q̄
talis vēditor peccauit q̄ ex radice etiā ep̄s
videtur punire posse illos q̄ in cera vendē
da miscēt fabarū farinā ⁊ in aromatib⁹ cō
tritis pulueres cōmixtos: eo q̄ rōne pecca
ti in deū ⁊ p̄ximū cōmissi ꝯtract⁹ ad eccle-
siasticū defert forū. Un̄ etiā doctores i. c.
post miserabilē. colligunt ex textu q̄ iudei
peccāt fenerādo a xp̄ianis. ⁊ noiatim Ab-
bas in vltimo notabili. Hoc aūt collige-
re est signū q̄ voluerūt dicere q̄ papa al's
nō intromitteret se de illis t̄palib⁹ restituē-
dis, sed q̄ intromittat se est rōe peccati qd̄
cōmittit in nō restituēdo seu in detinendo
et acquirēdo talia. Septimo ⁊ octauo p̄
batur eadē ꝯclusio, sed illas p̄bationes vi-
de in solutione p̄mi argumēti ꝯtra scd̄am
ꝯclusionē statim infra.

Primo arguit̄ cōtra primā con-
clusionē, j. ad Cor. v. ait
ap̄l's. Quid mihi de his q̄ foris sunt iu-
dicare. hoc est, ad me nō p̄tinet iudicare de
infidelib⁹: q̄ sunt extra forū ecclesie: et loq̄
tur ibi de infidelib⁹ q̄ digni sunt punitiōe
p̄pter aliqd̄ penā, subdit em̄. Nā eos qui
foris sunt deus iudicabit. ergo ad p̄latum
ecclesiasticū sic erat paul⁹: nō p̄tinet puni-
re infideles (cuiusmodi sūt iudei) p̄ suis de
lictis: vt pro vsura ⁊ hmōi. et p̄ ꝯsequens
eisdē nec p̄hibere delicta. Dicendū distin
guendo ꝯsequēs. quia si intelligat̄ quo ad
punitionē p̄ excōmunicationē: ⁊ sic ꝯcedo.
Nā ecclesiasticus p̄latus nō habet excō-
municare (saltē directe) infideles vt iudeos
et alios p̄ suis criminib⁹. Nā illi al's sūt ex
tra ecclesiā numero ⁊ merito. et dico saltē
directe. q̄ indirecte etiā pōt eos excōmuni
care. q̄ p̄hibendo (vt pōt) christianis ne cō
municēt iudeis (vt facit in casu capituli p⁹
miserabilē. extra d̄ iudeis) p̄ indirectū excō
municat iudeos. q̄ impedit eos ne valeāt
xp̄ianis cōicare. nā cōmunicatio est relati
uum equiparātie. Ideo nisi xp̄iani cōicent
eis nō dicūt̄ iudei cōicare xp̄ianis. Pos
set etiā ꝯñs ꝯcedi q̄ p̄latus ecclesiasticus
nō iudicat de infidelib⁹ q̄ ad hoc q̄ impo-
nere vellet eis inuitis regulas canonicas
q̄ ad religionē. Nā sic eos dimittit in reli-
gione sua. ita ⁊ in ꝯsequētib⁹ eandē dimit-
tere habet. Si aūt intelligat̄ quo ad quā-
cunq̄ punitionē negat̄. nec ap̄l'us loquit̄
de omni punitione. qd̄ p̄tz intuenti mate-
riā ap̄li ibidē. Tractat ei ibi de p̄ctō cuius-
dam xp̄iani publici fornicatoris qui duxe
rat vxorē patris sui quē ibidē excōicat. Ex
cm̄ ꝯsequēs nō sit īdistincte verū p̄tz. qm̄
multi sunt casus in q̄bus ecclesia iudicat
de infidelib⁹. patet enumerādo. xij. casus.
Primo. in. c. ꝯstituit. xvij. q. iiij. ꝯcilium
Toletanū mandat iudeos illos publicis
cedib⁹ deputari q̄ surrepserit ad officia pu
blica illa assumēdo. Scd̄o i. c. sepe. xxviij.
q. j. mandat̄ q̄ si q̄ iudei ad fidē xp̄i cōuer-
tantur ⁊ nō vitent ꝯsortia infideliū vt iu-
deorū nondū ꝯuersorū: tales ꝯuersi donen
tur xp̄ianis ⁊ infideles publicis cedib⁹ de
putent̄. Tertio in. c. alieni. ij. q. vij. Dioni-
sius papa censet infideles infames repel-
lendo eos ab actu legitimo. scz ab accusa-
tione fideliū. Quarto ecclesia repellit eos
ab officijs publicis. liiij. dist. nulla officia
Quinto p̄hibet eis emere mancipia chri-
stiana. extra de iudeis. c. vlti. et. liiij. dis. fra
ternitatē. Sexto quia nō permittit eis fa-
cere nouas synagogas. in. c. ꝯsuluit. extra
eodem. Septimo p̄hibet eis ne dieb⁹ la-
mentationū exeant in publicū. in. c. quia.
et in. c. in nōnullis. extra eodē. Octauo p̄ci
pit eis vt soluant decimas de terris quas
colūt. in. c. de terris. extra de decimis. No
no p̄hibet̄ eis ne christiana mancipia cir-
cumcidant. liiij. dis. c. nulla. Decimo ne ex
testamēto xp̄iani aliq̄d capiant. xxiiij. q. ij
sane. Undecimo disponit papa in. ca. in
archiepiscopatu. extra de rapinis. q̄ sara-
ceni p̄ quibusdā delictis pūt per episcopū
pena pecuniaria mulctari: et etiam flagel-
lis affici: citra tamen vindictā sanguinis.
Ex quib⁹ omnibus patet q̄ multipliciter
quo ad p̄hibitiones ⁊ penas ecclesia iudi
cat de infidelib⁹. Unde etiā habet electio-
nem an faciat eas cōpelli per principes se
culares an vero per se velit exercere iuris-
dictionē in temporali pena corporis vel pe-
cunie. p̄pter qd̄ papa quidam fecit cōburi
q̄sdā libros iudeorū q̄ ꝯtinebāt heresim in
lege sua vt dic̄ Inno. i. c. qd̄ sup his. de vo-
to. Un̄ crimē vsure est mixti fori: q̄ reperi
tur vsura in foro seculari et ecclesiastico et

hoc vbi nō dubitat ɔtractū esse vsurariū vbi autē dubitat cognitio pertinet ad forū ecclesiasticum. pōt etiam in vtroq; foro puniri. Nec obstat si dicat. quare ergo papa mandat eos compelli per iudicem secularem in. c. post miserabilē. de vsuris si ipse potest. Dicendū est q facilius possunt cōpelli p secularē habentem hoīes armatos. Nam ecclesia nō habet arma. De iurisdictione vero spirituali parū curant iudei. ideo vt facilius cogāt iudei habet recursus ad pncipem secularem. Et duodecimus casus ad ppositum est de vsura: vt in capitulo post miserabilē. Unde si h argumentū ɔcluderet: sequeret q etiam nō posset eis phibere homicidiū rapinam ⁊ hmōi. nec sup eisdem possent p christianos puniri.

Secūdo arguitur

contra secūdam ɔclusionē: q: in. c. quāto de vsuris: allegat tm̄ indemnitas christianoꝝ p causa phibendi iudeis vsuras scȝ ne exhauriant facultates christianoꝝ ⁊ imaniter aggrauent. igit illa phibitio non fit ex eo qd eccl'ia curet de peccato iudeorū. Dicendum ɔcedendo añs: negat ɔña Nam locus ab auctoritate negatiue non valet. Si em̄ nullaȝ omino allegaret nō sequit q ergo sine omi causa phibitio est facta. Est igit illa indēnitas causa partialis nō totalis. Alie em̄ cause sunt: q: offenditur deus ⁊ pximus ⁊ ex facilitate inueniendi mutuū ad vsuras multi leuit' dissipāt substantiam suam vitiose: ⁊ quia exercentes dānant animas suas. Unde etiam in caplo pmo de vsuris li. vj. vbi phibet ne qs locet domos vsurarijs alienigenis. papa p causa ɔstitutionis allegat in pncipio capli q vorago vsuraꝝ animas deuorat: ⁊ facultates exhaurit. ⁊ sic vult q causa cur illam ɔstitutionē edidit est periculū animarū exercentium vsuram ⁊ tpale damnū recipientiū ad vsuram. Modo sub vsuras exercentibꝫ de quibꝫ in pmo caplo agit: comphendunt fm doctores iudei etiam. igitur in illa ɔstitutione pape fuit cura de peccato iudeoꝝ adeo vt esset sibi causa illam cōstitutionē edendi saltē partialis. ⁊ hec esset septima pbatio secūde ɔclusionis. Itē in cle. vnica de vsuris. vbi phibet ne dictētur conficiant vel scribant statuta quibꝫ disponat q vsure soluant: ⁊ solute nō repetant. dicit q hoc est in offensam dei et pximi ac ɔtra iura diuina pariter ⁊ hūana. Et cām eiusdē ɔstitutionis assignans dicit. Nos igitur pniciosis his ausibꝫ obuiare volentes ⁊c. Innuit ergo q causa illius phibitionis est: quia est peccatū ɔtra deū ⁊ pximū Modo illa cle. fm doc. etiam extendit ad vsurarios iudeos. igit ecclesie fuit cura de vsura iudeoꝝ: ⁊ hoc etiam inq̄ntū est in offensam dei ⁊ pximi: ⁊ inq̄ntū ē peccatū cōtra legem diuinā ⁊ hūanā: ⁊ hec esset octaua pbatio secūde ɔclusionis.

Tertio arguitur

Si rōnes secūde cōclusionis concluderēt eque ɔcluderent q ecclesia deberet iudeis coꝝ ritus phibere ⁊ super hoc eos punire. Nam ⁊ illi sunt eis peccata quibꝫ offendit grauiter deus. Respondet. Non est simile q: phibendo eis ritus coꝝ phiberet et cōseq̄nti eis fides coꝝ cui illi ritus sunt cōnexi. ⁊ sic ad fidem nostram cogerent. modo nō sunt cogendi. Unde beatus Grego. ait Qui sincera intētione extraneos a xp̄iana religione ad fidem captiūt rectam adducere: blandimentis debent nō asperitatibus studere. ne quoꝝ mentem reddita a plano ratio poterat puocare: pcul pellat aduersitas. xlv. dis. Sed phibendo eis vsuras nō p hoc cogunt fidem vel religionem suam deserere: quia ex religione sua nō sunt obligati ad exercendum vsuras sed eas dimittere pn̄t: imo tenent ad dimittendū eas.

Quarto arguitur

Si cōcluderent rōnes secūde ɔclusionis eque ɔcluderent q eis omē peccatū esset phibendū saltem aliud a ptinente ad coꝝ fidem ⁊ religionē. qd est falsum. Respondet Nō est simile de omi alio. Nam potestas secl'aris nō se habet intromittere de oī peccato: q: non de illo de quo sibi iudicialiter ɔstare nō potest: nec de omi etiam de quo posset sibi iudicialiter constare: quia nō de venialibꝫ: sed limitata est eius potestas ad aliqua peccata: cuiusmodi sunt illa que rē publicam ledunt turbantq; pacem ⁊ tranquillitatē: de quoꝝ numero est vsura. Nec etiam plat9 ecclesiasticus de omi peccato habet se intromittere in foro ɔtentioso:

nec etiam rationes adducte p secūda conclusione fundabant se tm̄ in hoc quod est vsuram esse peccatum dei offensiuū: sed qꝛ vltra hoc erat peccatū ledens rempublicam natuꝫ cadere ad foꝝ seculare ꝛ ecclesiasticum ꝯsimile ad rapinaꝫ furta ꝛ alia grauia: ꝛ simile talibꝫ peccatis que ecclesia et potestas secularis in suis subditis punit: quia est similis vsure christianoꝝ quā vtraqꝫ ecclesia punit in suis.

Questio. XXVI.

Vtrū potestas secularis ac ꝑlatus ecclesiasticus licite possit

in aliquo ex sequentibꝫ casibꝫ tolerare mutuationem vsurariam iudeoꝝ atqꝫ consentire in eandem scꝫ ad vitandū maius malū ꝛ ad consequendū maius bonū. Solutio questionis stat in tribꝫ suppositiōibꝫ ꝛ octo conclusionibus: ꝛ totidem correlarijs: ac triū argumētoꝝ solutionibꝫ. Prima suppositio. hic capitur potestas secłaris sicut in ꝑcedenti questione in ꝑma suppositiōe. ꝛ patet etiam ordo huius questionis ad ꝑcedentem. Nam in ꝑcedenti habetur ꝙ tā potestas secularis qꝫ ꝑlatus ecclesiasticus potest ꝛ debet iudeis prohibere vsuram ꝛ eos desuper punire. ꝛ per consequens non est sibi licitum tolerare. ꝛ hoc est verum regulariter loquendo. sicut illud etiam latius hic ꝓbabitur. sed in presenti questione queritur an ne hoc fallat in casibus tactis in titulo questionis. Secūda suppositio Longe differūt tolerare peccatum ꝛ cōsentire in peccatum. Primo. quia cōsentire in peccatum est actus voluntatis positiuus quo voluntas vult peccatum ꝛ sibi complacet. sed tolerare nō est actus positiuus: sed est negatio positiui actus: est enim non punire. ꝛ sic est negatio actꝰ puniendi. Uel si est actus positiuus scꝫ nolle punire vel velle nō punire: vł quo nult punire (si grāmatica patiaꝛ) tamen est respectu negationis. Secūdo differūt. quia nūqꝫ licet consentire in peccatū ꝓpriū vel alterius: vt patebit. ꝛ tamen sepe licet tolerare peccatum alienū. Tertia suppositio. Differunt etiā querere an ꝑlatus ecclesiasticus ꝛ potestas secularis licite possint tolerare. ꝛ an debeant tolerare. nam mlťa licent que nō sunt tamen debita seu precepta: sed bene econtra omē debitū seu preceptum est licitum ꝛ omne illicitum nō est debitum. ideo ostēso aliquid esse illicitū habetur etiam ꝙ nō est debitum.

Prima conclusio.

Potestas secularis: ꝛ prelatus ecclesiasticus nunqꝫ potest licite cōsentire in mutuationem vsurariā iudeoꝝ. ꝓbaꝛ octo rōnibꝫ Primo sic. faciens pctm̄ ꝛ ꝯsentiens digni sunt pena. Ad Ro. j. ꝛ etiam equali pena: vt in. c. notuꝫ. in fi. ij. q. j. ꝛ in. c. j. de offi. de legati. ꝛ. ij. q. iij. qui ꝯsentit. ergo vterqꝫ sūt culpabiles ꝛ equaliter. tenet ꝯsequētia. qꝛ pena correspondet culpe: sed iudeus mutuans ad vsuram peccat mortaliter. igitur consentiens in eandeꝫ peccabit mortaliter.

Secūdo sic. Nudus ꝯsensus ad faciendum malū: etiaꝫ nullum ꝑstans iuuamen est dānabilis ꝛ puniendus: vt in. c. felicis. de penis in sexto. in. §. illud. Tertio sic. Augustinus in sermone de verbis euāgelij. ꝛ habeꝛ. xxiij. qōne. iij. in. c. a malis. ait. Cōmunicaꝛ malo quādo facto eius cōsortiū voluntatis vel approbationis adiūgitur. neqꝫ ergo consentientes sitis malis vt approbetis neqꝫ negligentes vt arguatis Quarto sic. Augꝰ. in sermone de verbis euangelij. ꝛ habeꝛ. xxiij. q. iiij. c. recedite. in fi. vbi dicit. hoc est imundum nō tangere ꝛ voluntate nō ꝯsentire: ꝛ ore nō parcere. igitur secus agendo scꝫ ꝯsentiendo tangiꝛ imundū spūaliter intelligēdo. ꝛ ꝑ cōsequēs contra ꝑceptuꝫ dei dicentis. īmundū noli te tangere. Leuit. v. ꝛ. ij. Coꝛ. vj. Quinto sic. Augꝰ. in libro scđo contra ꝑmenianū. ꝛ habeꝛ. xxiij. q. iiij. in. c. ita plane. dicit ꝙ quis sociaꝛ malis duobus modis: vel cōmittendo malū cū eis vel fauendo cōmittentibꝫ. si autē neutrū facit nullo modo sociatur malis dummodo addat tertium: vt nō sit piger in corripiendo: ꝛ si iudex nō sit piger in puniendo. dūmodo hec omnia faciat cum dilectione corripiendi ꝛ nō odio ꝑsequēdi. Postea textꝰ sic dicit in fine. Ubi autē cetera impediūtur: illa duo semꝑ retenta incorruptum castūqꝫ custodiunt: vt nec faciat malū nec approbet factum. Ille eñi dicitur cōmittere malū qui est ꝑnceps mali. Ille autē dicitur approbare maluꝫ factum ꝗ

prestat consensum ⁊ approbationem malo iam facto. Sexto sic. Augustinus in epistola facta cōtra donatistas. ⁊ habet. xxiij. questiōe. iiij. si quis a catholica. in fine. dicit sic. Cōmunio maloꝝ non maculat aliquem participatione sacramentoꝝ: sed cōsensio factoꝝ. Nam si malis factis nō eis quisq̄ que consentiat: portat malus causam suam: nec preiudicat alteri quē in consensione mali operis socium nō habet criminis. Septimo probatur sic. Nunq̄ actus ex genere malus est licitus. sed consensus in mutuationē vsurariam est ex genere malus. igit̄. Maior probatur. quia bonum est ex integra causa. Causarum autē requisitarum ad bonitatem actus vna ē ꝙ cadat super debitum obiectum quod dicitur genus actus. id est materia circa quā. Minor ꝓbatur. quia talis cadit sup actuʒ malum ⁊ damnatū diuina ⁊ humana lege Modo taliter malum nō est natum ſm rectam rationem terminare actum complacentie ⁊ volitionis voluntatis. Octano sic. Leo papa in sermone. xj. de natiuitate dn̄i ait sic. Quid est autem dilectissimi pacem habere ad deum: nisi velle qđ iubet: et nolle quod ꝓhibet. Si enī humane amicicie pares animos ⁊ similes expetunt voluntates: nec vnq̄ diuersitas moꝝ ad firmā potest venire concordiam: quō diuine particeps erit pacis cui ea placent que displicent. ⁊ his appetit delectari quibus illum nouit offendi: Iterū. Nā si in ꝓgenie carnali ⁊ stirpe terrena clar' parentibus genitos vitia male conuersationis obscurāt: ⁊ ipso maiorū suoꝝ lumine soboles indigna confunditur: in quē exitum venient q̄ ꝓpter amorem mundi a generatione christi nō metuūt abdicari. Si autē ad humanā pertinet laudeʒ: vt patrum decus in prole resplendeat. quāto magis gloriosum est ex deo natos in actoris sui imagine refulgere ⁊ illum in se qui illos generauit ostendere. Hec ille. Ex quo habetur ꝙ non potest quis amicus dei esse ⁊ filius p gratiam: nisi fugiat ⁊ nolit id quod odit deus: cuiusmodi est peccatum.

Secūda conclusio

Nec ꝓpter malus malum imo maximū spirituale malum vel temporale malū vitandum: nec etiam ꝓpter maius bonum: imo maximū bonū consequendū temporale vl' spirituale est licitum consentire in mutuationem vsurariam. Probatur decem rationibus. Primo sic. Actus ex natura vel ex genere suo existens peccatum: non desinit esse peccatum ꝓpter hoc qđ vestitur illa vl' alia circūstantia finis scʒ optimi finis consequendi vel pessimi vitandi. Consentire autē in mutuationem vsurariam iudeoꝝ est actus existens ex suo genere peccatum. igitur nō desinit esse peccatuʒ ꝓpter hoc ꝙ ille cōsensus fit ꝓpter talem finem scʒ ad vitandum malus malum ⁊c̄. Maior ꝓbatur tripliciter. Primo exemplariter. Occidere innocentem ex quo est actus ex genere malus nō desinit esse malus ꝓpter hoc. quia fit ꝓpter bonum finem: scʒ vt habeant bona eius ⁊ fūdent ecclesie. vel vt vitetur aliqđ malum: vt vult Aug⁹. in quadam omelia. ⁊ habetur. xiiij. q̄one. v. in. c. forte. idem dicitur de rapina furto ⁊ ceteris. vnde errauit Cayphas ſm suū intellectum dicens. Expedit vt vnus homo moriat̄ p populo ⁊c̄.

Secūdo. quia est regula magistral'. Intentio finis boni nō iustificat factum ex se damnatū: sicut tractat magister in secundo dis. xl. c. iij. vbi vult ꝙ omnes actus ſm intentionem sunt iudicandi boni vel mali. p̄ter quosdam qui sunt ita mali vt nūq̄ pūt esse boni. etiam si videantur habere bonaʒ causam. Interest enī plurimū (inquit Augustinus) qua causa: quo fine: qua intētione quid fiat: sed ea que constat esse peccata nullo bone cause obtentu: nullo quasi bono fine: nulla velut bona intentione faciēda sunt. Et ponit Augustinus in libro cōtra mendacium multa exempla de vtroq̄ scʒ de his que possunt esse bona ⁊ mala. et de his que sunt ſm se peccata. Vtitur aūt Augustinus dictione quasi: ⁊ dictione velut. quia peccatum nō potest fieri bono fine nec bona intētione. quia nō potest esse bonus finis: nec bona intentio que inducit hominē ad peccatum cōmittendum: licet hoc aliquādo videatur erronee opinioni hominū. Tertio ꝓbatur eadem maior quia bonū est ex integra causa ſm Dioni. in. c. iiij. in libro de diui. noīb. Malū aūt ex singulis defectibus. Et idem vult Aristoteles. ij. ethicoꝝ dicens. Bene agere cō-

tingit vno modo: peccare autē multipliciter. id est ad hoc ꝙ actus sit bonus requirunt omnes conditiones requisite ad eū: ⁊ nō sufficit vna circumstantia tm̄. ⁊ si vna deficit actus est malus. Modo ad bonū actum ante omnia requiritur genus. id est obiectum debitum. igitur si circumstantie essent bone: vtputa finis ⁊ hmōi. si tamen genus est indebitū actus manebit malus Minor ꝓbatur. quia consentire in peccatum habet ꝓ obiecto peccatū: igitur ex genere. id est ex obiecto suo habet ꝙ est inordinatus. quia cadit sup̱ indebitū obiectū Secūdo ꝓbatur illa secūda conclusio specialiter de malo tempali vitando: ⁊ hoc sic Nullus licite cōmittit peccatū vt euadat periculum etiam mortis ⁊ vite. sed consentiens in vsuram iudeorū cōmittit peccatum ex prima conclusione. igitur si illum consensum p̄stet etiam ꝓpter vitare periculū mortis ⁊ vite nō licite id facit. ⁊ eadem rōne ⁊ a maiori ꝓpter nullū aliud tpale malū vitandum licebit cuiq̄ in eam consentire. Maior ꝓbatur. tale cōmittere peccatum scʒ vt euadat mors venit ex radice ⁊ causa mala. igitur est malum. Antecedens ꝓbatur. q: venit ex timore mundano. ille autē ex ꝓhibitione christi est malus: vt dicit magister in. iij. libro. xxxiij. distin. c. ⁊ quia de timore. vbi allegat Cassiodorū dicentē. quando timemus pati pericula carnis vel perdere bona mundi ꝓpter quod delinquimus: hic timor malus est quem dn̄s ꝓhibet in euāgelio dicens. Nolite timere eos qui occidunt corpus. Tertio sic. consentire in veniale peccatum nō est cuiq̄ licitum etiam ad vitandum mortem temporalē proximi igitur consentire in mortale peccatum (cuiusmodi est consentire in mutuationē vsurariam iudeorū) non est cuiq̄ licitum ꝓpter quodcūq̄ tempale malum vitandū. tenet ꝯsequētia. quia omniū tempalium malorū mors est maximū. Antecedens probatur. Nam mendacium officiosum est veniale: ⁊ tamen illicitum est illud cōmittere. ⁊ per consequens in ip̄m consentire etiam ad saluandū vitam: vt dicit textus in. c. super eo. de vsuris. ⁊. xxij. q. ij. c. si quis ad te confugerit. vbi ait Aug⁹. in libro de mendacio. Nunq̄ ꝓ cuiusq̄ vita temporali mentiendum est. id est licitum mentiri. ⁊ idem dicit

Isidorus in sinonimis eadē. q. in. c. omne genus. Idem dicit ibidem Aug⁹. in. c. ne quis arbitret. Et ex hoc sequit correlarie ꝙ etiā si ꝑ mutuationē vsurariam iudeorū succurret pauperib⁹ ne fame perirent: nō est licitum in eam ꝯsentire. Et Aug⁹. in li. de mendacio dicit ꝙ ꝓhibitū est mēdaciū dicere: ne alius ab immūdicia corporali defendatur. id est ne eius virginitas vel castitas violetur. xxij. q. ij. c. j. sic nō liceret mutuanti obligare mutuatariū ad dandum quid in elemosynam pauperibus. Quarto sic. Aug. in de ciui. dei li. ij. Et habetur etiā in c. ita ne. xxxij. q. v. dicit ꝙ quis debet pot⁹ omnia mala pati q̄ malo cōsentire. ⁊ idem habet in. c. sacris q̄ metus. Igitur ꝓpter nullum temporale malū vitandū licet consentire peccato iudeorū. Quinto sic. Isidorus in libro de mendacio. Cū ad hoc ventū fuerit vt saluti hoim nisi peccando consulere nō possit iam se existimet nō habere quid faciat qm̄ id reliquū esse prospexerit q̄ recte faciet. xxij. q. ij. c. faciat. Sexto sic Apl̄us ad Ro. iij. Non (sicut blasphemamur: ⁊ sicut aiūt quidam nos dicere) faciamus mala vt eueniant bona quorū damnatio iusta est. Modo consensus in mutuationem est facere malum. igitur non est ille consensus eliciendus vt inde eueniant bona etiam quecūq̄. Nam indistincte dānat illud apostolus. Unde si quis malum faceret vt saluaret primus a dānatione eterna: imo vniuersus mundus: talis nō ob h̄ excusaret. nullus enī animā suā debet alienis cōmodis impendere. qm̄ ordiāta charitas incipit a seipsa. plus etiam salutē anime sue debet quisq̄ velle q̄ cuiuscūq̄ alterius. aliter agendo peruertit ordinē: ⁊ crudelis est in se: pius volendo esse in alium. maxima autē impietas est sibiip̄si esse impiū. Miserere (inquit sapiens) anime tue placens deo. Ecclesiastici. xxx. ⁊ Matth. xvj. ⁊ Luc. ix. dicit xp̄s. Quid ꝓderit homini si vniuersum mūdum lucretur: ⁊ anime sue detrimentū patiat. Septimo sic. participare cum excōmunicato (regulariter loquendo) nō est mortale peccatum: sed tm̄ veniale: demptis quattuor casibus: de q̄bus alibi: saltem f̄m vnā ⁊ ꝓbabilem opinionem. ⁊ tamen illa participatio in casu etiā in quo al's esset tm̄ venialis nō desinit

esse illicita: etiam si fiat propter vitare mortem proprie persone vel cruciatum corporis: vt in c. sacris. quod metus causa. ergo nec consentire peccato mortali alicuius redditur propter quodcunque temporale malum vitandum licitum cum in id consentire ex suo genere sit mortale et grauius veniali participatione cum excomunicato. Octauo sic. Si quis petendo mutuum occasionaret mutuatorem ad hoc vt sub vsuris mutuaret: puta si eum ad sic mutuandum induceret vel sibi ad hoc consentiret: petens peccaret: etiam si id petiisset quatenus captiuos christianos de infidelium manibus ne occidantur temporali vel spirituali morte eriperet. ille inquam est casus capituli. si fo. extra de vsuris. secundum vnum intellectum eius. quod vult quod consensus in peccatum vsure etiam alterius non desinit esse malus: etiam si fiat propter magnum malum temporale vel spirituale proximi vitandum. Nono sic. Si quis mutuaret ad vsuras finaliter vt de lucro vsurario redimeret captiuos christianos de manibus infidelium ne occiderentur temporali vel spirituali morte: non ob hoc desineret illa mutuatio vsuraria esse illicita: ille inquam est casus eiusdem capituli secundum alium intellectum et vterque est verus. igitur eadem ratione nec licebit consentire in illam si a proximo fiat. Nam proximum sicut me debeo diligere. Decimo si non esset secunda pars conclusionis vera: eodem ergo modo liceret maleficiato consentire vt fieret maleficium aliquod quo ipse liberari posset a maleficio sibi inflicto quod est falsum. vnde inter articulos condemnatos parisius per theologicam facultatem. Anno domini. M. ccc. xcviij. Quintus est quod est error dicere quod licitum sit vti magicis artibus vel aliis quibuscunque superstitionibus a deo et ecclesia prohibitis pro quocunque fine bono. Sextus etiam ibidem est quod sit licitum aut etiam quod sit permittendum maleficia repellere: error. Septimus quod aliquis cum aliquo possit dispensare in quocunque casu vt talibus licite vtatur: error. Ex hac conclusione sequitur

Primum correlarium

Proprie loquendo male dictum videtur si sic dicatur vt quidam ait: vbi quis inter duo mala est implicitus: ita quod alterum omnino est facturus: consulendum est ei vt potius faciat minus malum et euitet maius: vt puta aliquis dicit se victum tanta passione amoris vt non possit vitare adulterium nisi adulteram interficiat. consulendum est ei vt faciat adulterium quod est minus malum quam homicidium. Unde etiam panor. in c. super eo de vsuris ait. Si quis non existens ad vsuram paratus mutuare in non mutuando incurreret maius peccatum quam mutuando ad vsuram: posset ei quis persuadere quod mutuaret potius ad vsuram. Probatur correlarium sic. Qui consulit alicui aliquod peccatum: consentit in eius peccatum: sed consensus in peccatum etiam alienum est semper peccatum. igitur talis consulendo peccat. et per consequens non est verum quod consulendum sit ei. Minor nota ex prima conclusione. Maior probatur. quia aut consulendo vult quod faciat sicut consulit. aut non vult quod id faciat. si secundum non vere sed simulatorie consulit. Hic autem loquimur de vere consulente: et si denique tamen simulatorie consulit peccat. tum quia simulatio est peccatum: tum quia alius occasionatur ad peccatum eius consultatione licet simulatoria. si primum. igitur consentit quod faciat. velle enim eum facere est consentire eum in id facere. Et si dicatur. consulit sibi non absolute sed sub conditione si scilicet non velit alias maius peccatum dimittere. et per consequens non consentit in peccatum eius nisi sub conditione. Contra. Hoc non ex toto excusat consulentem licet a tanto. Probatur Nam consulens proximo peccare vult eum peccare. igitur sub conditione consulens ei peccare vult sub conditione quod proximus peccet. modo non tantum is peccat qui aliquod peccatum vult simpliciter et absolute: sed etiam qui illud vult conditionata voluntate licet ipsum absolute nolit. quod patet. Nam si quis absolute odit adorationem idoli: sed tamen vt euitet mortem vult illam: talis peccat nec excusatur a toto licet a tanto: quia non ita grauiter peccat sicut si non anxiatus illam vellet. Secundo probatur idem correlarium. Nam perpetrator minoris mali peccat in hoc quod sibi ipsi consulit minus malum vt euitet maius. ergo eadem ratione extraneus sibi idem consulens peccat. tenet consequentia: quia

nō est ratio diuersitatis. Et si arguatur. beatus Gregorius τ Augustinus consulunt φ implicitus inter duo mala quoꝝ alterū est commissurus faciat minus: vt sic euitet maius. Nam Gregorius in moralibus parte. vij. libro. xxxv. c. xliij. tractans de eo qui diabolica fraude perplexus est inter duo mala ait sic. Est quod ad destruendas behemoth versutias subtiliter fiat: vt cum mens inter minora τ maxima peccata constringitur: si omnino nullus sine peccato aditus patet: minora semper eligantur. quia τ qui murorum vndiqꝫ ambitu ne fugiat clauditur: ibi se in fugam precipitat vbi breuior murus ingeritur. Hec ille. xiij. distin. c. neruis. In hoc ergo quod ait ē φ τc. vult dicere φ est dabile consilium quo in illa perplexitate se habeat perplexus. Augustinus quoqꝫ de adulterinis coniugijs libro secūdo. τ habetur. xxxij. questione. ij. loquens de marito inclinato ad occidendum vxorem suam adulteratā nisi aliā ducat ea viuente. seu quod idē est nisi cōmittat adulterium: ait. si facturus est quod nō licet: iam faciat adulterium τ nō faciat homicidium. Hec ille. In hoc ergo φ ait faciat: loquitur consultiue. Et vt habetur in capitulo. duo mala. distin. xiij. in decretis. concilium Toletanū dicit. Si necessitas cōpulerit vnum ex duobus malis perpetrare: debemus resoluere illud quod minori nexu noscatur obligari. Dicendum φ hec dicta τ si que similia reperiantur non sunt intelligenda proprie sicut iacent: vt ostendunt rationes facte sed restringenda quoniā improprie dicta sunt. sensus enī vtriusqꝫ est φ ille qui agit minus malum minus incurrit damnū τ vitat maius damnū: nō autē φ volendum sit eum facere vllum malum. Secūdo potest dici φ ibi duo sunt consideranda scꝫ maioris mali vitatio τ illa est obiectum natum consuli τ id consulunt predicti. Secūdo est ibi incursio mali licet minoris. τ illud non est natum consuli: nec respectu illius est eoꝝ consilium: sed nuda permissio. Unde ille qui consulit φ vitetur malum maius bene facit in hoc cōsilio: sed in hoc quod etiam consulit exerceri minus peccat consulendo. Et sic est ibi duplex consilium: vnum malum: alterū licitum. Unde beatus Augustinus post predicta subdit. Si est vtrūqꝫ nepharium nō debet alterum per alterum perpetrare: sed vtrunqꝫ vitare. ecce φ nō vult se consuluisse vt cōmittatur minus maluꝫ: sed consuluisse vt vtrūqꝫ vitet.

Secūdū correlariū

Non oportet circa secūdam conclusionē distinguere: vt quidam faciunt an minus malum in quod consentitur: vt vitetur maius sit malum ex lege diuina prohibitum: vel ex humana tm̄ quasi in primo casu secūda conclusio habeat veritatem τ non in secūdo. Patet. Nam etiam in secūdo casu est verum. quia comedere carnes in sexta feria est malum ex lege humana prohibitū τ tamen si quis consentiret in illud quatenus ipse vel alius vitaret aliquod malum siue temporale siue spirituale τ maius φ̄ sit comestio carnium talis peccaret suo cōsensu. Nec valet si dicatur φ illa distinctio pro tanto fit. quia si minus malum est etiam tm̄ humana lege malum: papa potest dispensare τ facere φ nō sit malum: τ tunc consensus in ipsum sit dispensatum: vt vitetur maius nō est peccatum: hoc inquam nō valet. quia talis consensus si est dispensatio facta non erit consensus in malum: sꝫ in licitum. Conclusio autē loquitur de cōsensu in malū. Itē quia eodē mō posset dici φ etiam cōsensus in malum quod est ex lege diuina malum non est peccatum si fiat ad maius malum vitandum. quia scilicet deus potest circa illud malum dispensare. τ per consequens consensus in illud malum iam dispensatū nō erit peccatū.

Tertia conclusio.

Potestati seculari τ prelato ecclesiastico nō est licitum tolerare mutuationem vsurariam iudeorum. Probatur quadrupliciter. Primo sic. Ubi quis delictum potest impedire vel ipsum facere corrigi si hoc non facit: grauiter peccat. quia pro approbante τ consentiente habetur. vt in. ca. error. τ in. c. quid enī prodest. τ in. c. consentire. lxxxiij distinc. τ in. c. sicut dignum. de homicidio.

Modo potestas secularis et ecclesia potest impedire vsurariam mutuationem: et eam facere corrigi. igitur. Secundo sic. Cicero in primo libro de offi. in capitulo de iusticia dicit. si quis non defendit sociũ cui alius facit iniuriam: tam est in vicio q̃ si parentes aut amicos aut patriã deserat Et ad idẽ est. c. quanto. de sententia excõmunicationis. sed vsura est iniuriosa non tm̃ socio. id est proximo potestatis secularis et ecclesiastice sed etiam deo. quia offensiua dei. igitur talis potestas nõ cohercendo peccat cum possit. Tertio sic. quia eorum mutuatio vsuraria est crimen natum cadere ad forum secularem et ecclesiasticũ vt probatũ est. Modo predicti tenentur ad puniendum crimina ad suum forum pertinentia in illis in q̃s habent iurisdictionẽ igitur tenentur ad non tolerandum. quia tolerare est non punire. Maior nota. Nã leges seculares et iura canonica disponũt de vsurarijs puniendis: licet nõ equaliter de om̃ibus: qm̃ aliquos vsurarios leges ciuiles tolerant: et aliquos non. et ratione illius criminis etiam iudei efficiuntur de iurisditione vtriusq̃ fori illius loci in quo cõmittunt. igitur. Minor probatur octopliciter. discurrẽdo per legem diuinam canonicaã atq̃ ciuilem et dictaminis recte rationis. Primo. quia apostolus ad Roma. xiij. Principes non sunt timore boni operis sed mali. Vis autem nõ timere potestatem: bonum fac et habebis laudem ex illa. dei enim minister est tibi in bonũ. si autem malum feceris time. non em̃ sine causa gladium portat. dei enim minister est vindex in iram ei qui malum agit. Et infra de p̃cipibus loquens ait. Ministri em̃ dei sũt in hocipsum seruiẽtes. Hec ille. Tunc sic arguitur. Minister tenetur suum ministerium fideliter explere. sed punire crimina est ministerium potestatis sec̃laris adeo vt nisi exerceat: sine causa gladium portaret. Videmus enim imperatori et quibusdam alijs preferri gladios in signum q̃ eorum est punire crimina. Secũdo probatur minor. Nam Exodi. xxij. dicitur Moysi tã q̃ habenti potestatem in israel. Maleficos ne patiaris viuere et c. Tertio p̃batur Nam Ciprianus in nono genere abusionis: ait. Rex debet furta prohibere: adulteria punire: impios de terra perdere. parricidas et periuros non sinere viuere: filios suos non sinere impie agere. Quarto. Idem patet per legem. ita vulneratos ad. l. aquiliam. Quinto p̃batur. Nam in cap̃lo. irrefragabili. de offi. or. conciliũ generale mandat prelatis ecclesiarum punire excessus subditorum ne sanguis eorũ de manibus suis requiratur. Idem habetur in. c. finali de regu. Sexto. in capitulo. vt fame. de sententia excõmunicationis dicit. prelati excessus corrigere debent subditorum et publice vtilitatis interest ne crimina maneant impunita: et per impunitatis audaciam fiunt qui nec̃ fuerant nequiores. Nec valet euasio. dicẽdo q̃ iudei nõ sunt subditi. Nam oppositum est ostensũ in precedenti questione. Eadem enim euasione diceretur q̃ potestas secularis possẽ tolerare homicidia: furta et alia crimina iudeorum: et prelati ecclesiastici tolerare possent si iudei blasphemias publicas exercerent aut subuersiones fidelium machinarentur. Septimo et octauo probatur per auctoritates Augustini allegatas in quarta et quinta probationibus prime conclusionis huius questionis. Quarto probatur principalis conclusio. Potestas secularis et prelati ecclesiastici nõ debent tolerare id quod est in opprobrium christianorum et in grauamen pauperum. sed mutuatio vsuraria iudeorum est huiusmodi. igit̃. Minor pro secũda parte est nota. quia exhaurit eorum substantiam vsq̃ ad ossa.

Pro prima parte probatur primo sic. Illud quod lex Moysi estimat vt maledictionem quãdam: est in opprobrium patientis illud. Modo recipere mutuum ad vsuras est huiusmodi. Nam Deutero. xxviij. Moyses prophetando mala ventura contra non obseruantes dei legem inter alia enumerat q̃ non obseruantes cogentur recipere mutuũ ab alio et ipsi nulli poterint mutuare. ergo saltem apud iudeos multi estimantes temporalia bona: erit receptio opprobriosa christianis: et sibiip̃si attribuent mutuationem in laudem et benedictionem ac p̃mationẽ obseruantie sue perfidie Sc̃do. q̃ esse quasi seruũ iudeorum est chri

stianis opprobriosum. Modo recipiendo a iudeis mutuū efficiuntur quasi eorū fui. Nam qui mutuum recipit: seruus est fenerantis. Prouerb. xxij. et in lege tertia. C. de nouationibus.

Quarta conclusio

Predicta toleratio nō est eis licita etiam ꝓpter quodcūqꝫ bonum temporale a se vel ab alio consequendū maius q̄ sit damnū temporale quod per vsuras inferunt christianis. Probatur. Nam nō licet vendere vsum potestatis secularis vel ecclesiastice siue hoc fiat positiue scꝫ illam exercendo siue negatiue: puta illum omittendo. Modo p̄dicta toleratio esset venditio vsus potestatis. igitur. Maior ꝓbatur per. c. Nemo p̄sbyterorū. de symonia. vbi nō tm̄ peccatum: sed etiam symonia reputatur si prelatus ecclesiasticus abstineat a punitione ꝓpter temporalia sibi data vel promissa. et licet similis casus nō sit symonia in prelato seculari: attamen est peccatū: quod enī in talibus est symonia superiori ecclesiastico e. i. seculari al's graue peccatū. Minor ꝓbatur. Nam perinde esset ac si diceret. si dederis mihi vel alteri tm̄ bonum temporale: volo potestate mea punitiua non vti. igit̄ vsum eius vendit. Secūdo sic. Transactio in criminibus est illicita. igitur etiā predicta toleratio. ꝯsequentia nota. Tertio sic. Non est eis licitum tolerare maluꝫ vt consequat̄ quis bonum quod est vilius q̄ sit illud bonum quod aufertur per p̄dictum malum: sed per vsurariam mutuationem licet tollatur aliquando bonū temporale maius q̄ sit illud temporale quod per tolerantiam posset obtineri: tamen vltra temporale ablatum etiā p̄ vsuram tollitur bonū virtutis et gratie. et omne temporale bonū est vilius bono virtutis et gratie igit̄ nō est illa toleratio licita. Maior nota. quia nō est per rectorem reipublice perdendum maius bonū ꝓpter habere minus. Minor probat̄. Quia et si iudei nō habeant gratiā actu. et sic per eorū vsuram nō tollatur gratia que inest: tamē tollitur que inesset si peccatum nō cōmitterent: sicut in simili de peccatore mortali dicimus q̄ p̄ secūdum peccatū mortale tollitur gratia nō que inest: sed que infuisset. Item staret q̄ si mutuasset christiano gratis et abstinuissꝫ ab vsura meruisset de cōgruo per h̄ opus illustrari ad gratiā fidei. Nam pietas (cuiusmodi est mutuatio gratuita) est ad om̄ia vtilis. j. ad Thimo. iiij. Ex quo sequit̄

Tertiū correlariū.

Ex dato q̄ iudei vellent maxima tributa et dona reipublice dare nō ob ea esset tolerāda eorū feneratio. Unde q̄uis illud ex quo bonum vtile reipublice multiplicat̄ (saluo tamen bono honesto) licitum est et ꝑmissum. tamen illud per quod multiplicat̄ bonum vtile: et leditur bonum honestum aut corrūpit̄. cuiusmodi est vsuraria mutuatio non est licitum. Unde non sunt excusandi imperatores illi qui permiserūt vsuras etiam multiplices quēadmodum habitum ē supra questione. xxij. etiam dato q̄ ꝑmiserint ꝓpter bonū temporale publicum. imo adhuc longe magis sūt culpabiles in hoc q̄ etiam concesserunt eas: iuuamen eis p̄stando.

Quinta conclusio.

Predicta toleratio est illicita: etiā si fiat ꝓpter temporale malum vitandum. ꝓbatur Nam punire: et per consequens nō tolerare est actus virtutis et debitus seu p̄ceptus potestatibus et prelatis. Actus autem virtutis preceptus: nō est ꝓpter temporale malum omittendus. Nam omissio est mortalis. Mortale autē peccatum nō est cōmittendum ꝓpter temporale malum vitandū: sed potius moriendum. Secūdo sic. Augustinus in p̄mo libro de ciuitate dei capitulo nono. vult q̄ si ꝓpter periculum mortis vel bonorū temporalium vitandum: vel ne incurratur infamia omittitur correctio malorū: deus tales omittentes correctionē facere flagellat penis temporalibus in hac vita. q̄uis eis vita malorū displiceat. ergo vult q̄ tales omittendo peccāt: et dato (nullatenus tamen concesso) q̄ leuiter peccarent: nullum tamen peccatum est licitum: etiam si propter maximū temporale malū vitandum fiat ex secunda conclusione.

Tertio sic. Sanctus tho. secūda secūde questione. x. ar. xj. dicit q̄ nō est licitum

tolerare mala nisi ppter vitanda mala spiritualia vel ppter licita spiritualia consequēda. Et quia aliqui dicunt: magna mala tēporalia vitari nō posse nisi tolerentur vsurarij. ideo hoc infra improbabitur in questione. xlviij. sed tamen etiam illo dato: sed non concesso: adhuc nō essent ob hoc tolerandi: vt iam pbatum est.

Sexta conclusio.

Potestati seculari et plato ecclesiastico licitum est tolerare iudeoꝝ mutuationē vsurariam ppter vitare aliquod malū spirituale maius q̄ sit illud malū spirituale quod est mutuatio vsuraria qđ maius al's verisimiliter vitari non posset. Probatur quintupliciter. Primo sic. quia regula est. q minꝰ malum est pmittendum permissione tolerantie vt vitetur maius malum: vt innuit beatus Grego. in. c. deniqȝ. iiij. dis. Secūdo sic. Eis licitum est tolerare opera meretricum ppter vitare malum spirituale maius q̄ sint opera meretricum scȝ ppter vitare adulteria incestus stupra et peccata contra naturam: que al's vitari nō possent supposito saltem q plurimi homines sunt extra charitatem sine qua nō est possibile vitare omne mortale: sed per pceps ruit homo de peccato in peccatum ad modū equi destituti freno et sessore. ergo etiam sic ē hic tenet ꝯsequentia a simili. Nam vtrūqȝ est peccatum mortale. Antecedens pbat per Augustinū in smone de ordine. Aufer meretrices de rebus humanis et omnia libidinibus turbabis. quasi diceret: potius toleranda sunt earū opera q̄ q grauiora peccata libidinū exerceant. Tertio sic. Si nō liceret tolerare in tali casu: maxime ideo: qr potestas seclaris et prelatus ecclesiasticus tenetur ad puniendū crimina. et p ꝯsequēs ad nō tolerandum: sed hoc nō arguit. Nā ex quo tenetur ad puniendū punire illud erit actus virtutis: al's nō teneret ad ipm. ergo nō tenebitur ad illum actum in quocūqȝ casu: sed soluȝ in casu in quo aderunt circūstantie requisite ad actum virtutis: sȝ nō in omni casu assunt ille. igitur. Minor pbatur. Nam in casu vbi si quis puniret punitus incurreret maius malum: nō esset illa punitio laudabilis. Probat. Nam finis punitionis est vt sanetur criminosus. nunc autē nō solum nō sanaretur: sed etiaȝ de nouo et grauius lederetur. tale ergo punire careret debita circūstantia finis. quia fieret ppter finem inattingibilem. Nec valet qđ quidā dicūt: vsura est contra ius naturale. igitur nullo modo potest tolerari. Nam etiam fornicatio est contra ius naturale. quia contra pceptum morale: et tamē potest tolerari in casu ad vitandum maius malū. q̄uis enī vsura sit ꝯtra ius naturale tamen tolerantia eius nō est contra ius naturale. Quarto sic. Medicus obligatus ad medēdū mēbꝝ dñi sui licite obmitteret medelā applicare si volēdo applicare vt auferret egritudo modica verisilr estimaret ñ eā auferri posse nisi maiorē egritudinem vel aliud membꝝ eiusdem corporis incursurum foret. Modo potestas secularis et platus ecclesiasticus est sicut medicus respectu populi delinquentis: et pena est medela delinquentiū. igitur si ex punitiōe vnius de populo timeret ille vel alius incursurus maius peccatum qđ al's vitari nō posset: licite obmittet punire. Quinto posset pbari de tolerantia hereticoꝝ qui peiores sunt vsurarijs. et de hoc statim tangetur infra. Et si dicatur. Nullum malum videtur maius q̄ vsura. Dicendū: licet nullum malum tempale sit maius vsura qm̄ vsura est malum spirituale. tamen aliqua mala spiritualia sūt maiora q̄ sit vsura. Prima ps pbatur. Quia totum genus maloꝝ temporaliū est minus genere maloꝝ spiritualium adeo q infimum inter mala spiritualia est peius q̄ sit summū inter tēporalia: recte sicut imperfectissimus homo est nobilioris nature q̄ sit perfectissimus asinꝰ.

Secūda pars probatur. Nam infidelitas: desperatio: et odiuȝ dei est maius q̄ sit vsura. Nam quanto virtus est melior et clarior: tanto peccatū ei oppositū est peius. Fides autem spes et charitas contra quas sunt pdicta tria peccata: sunt meliores virtutes q̄ sit liberalitas cōtra quā est vsura. Igitur predicta peccata sunt peiora saltem ex genere q̄ sit ipsa vsura. Item peccatuȝ ex obiecto existens in deum vt sunt pdicta est maius q̄ peccatum existens in proximū: vt est vsura: quanto iniuria dei est maior q̄ iniuria proximi. Item homicidium quo tollitur vita est maius q̄ vsura qua

tollunt bona fortune. Item symonia est
maius vsura: vt patz. j. q. vij. c. xlij. vbi di-
citur Omnia crimina ad compationē symo
nie heresis quasi p̄ nihilo reputabunt. Et
hec omnia vera sunt ex genere: licet et aliq̄
circūstantia accedente poterit econtra fie-
ri qm̄ ex circūstantia accedente potest fieri
vt infimū inter peccata mortalia fiat graui
us supremo. sed de hoc alibi. Ex hac ɔclu
sione sequūtur alia correlaria. Est ergo

Quartū correlariū

Falsa est opinio dicens. Q nullū malum
spirituale dabile sit maius vsura. ⁊ ita in
nullo casu sit toleranda. qd̄ non solum est
falsum: vt iam patuit: sed multum impro-
babilr̄ ac incredibiliter dictum: sed nec in
detestationem criminis alicuius congruit
in scolastica determinatione vti yperboli-
ca locutiōe: quicq̄d sit in declamatorijs ser
monibus. Et dato q̄ nunq̄ ɔtingeret nec
natus esset contingere casus conclusionis
in quo puniendo iudeos vsurarios sic im
mineret maius malū q̄ sit vsura qn̄ illud
vitari posset (cum in multo p̄ualeant chri-
stiani super iudeos) tamen casus nō est im
possibilis. possibile em̄ foret iudeos adeo
in aliquo loco inualescere: vt nisi christiani
eoꝝ vsuras permittere nollent: magna spi-
ritualia incōmoda christianis ineuitabilr̄
imminerēt ac irreparabiliter. in quo vtiq̄ ca
su tolerande essent eoꝝ vsure. Nam ⁊ hoc
modo heretici sunt tolerandi. sicut ⁊ xp̄us
Math. xiij. in tali casu loquens ait. Sini
te inq̄t vtraq̄ crescere vsq̄ ad tp̄us messis:
ne forte colligētes zizaniam simul eradice-
tis ⁊ triticum: vt exponit Nicolaus de Ly
ra in duobus casibus. vide ibidem. Item
casus foret possibilis quo iudeus aliquis
perseueraturus esset in sua perfidia: nisi to
leraretur vsura eius: qui tamen cōuerten-
dus esset ad fidem: si p̄ tempore permitte-
ret. constat q̄ perseuerātia in pfidia est ma
ius malū q̄ vsura. sicut fides est maius bo
nū q̄ liberalitas: in quo casu licite sibi tole
raret vsura. sicut ⁊ christiano in simili casu
ne laberetur in heresim al's non euitabilē
tolerari posset vsura. sicut aliquando iuue
nibus toleratur fornicatio simplex ne cō-
mittant stupra ⁊ infanda crimina.

Quintū correlariū

Q nō oportet distinguere (vt quidam) an
eadē persona sit implicita inter duo mala
vl' distincte psone: q̄si in p̄mo casu toleran
dum sit minus malū: vt vitetur maius: nō
autē in secūdo. Nam etiam in secūdo casu
verum est: quod ptz. Nam sicut potestas
tolerare debet Johēm facientem paruum
malum: ne idem Johānes faciat aliud ma
ius malū. ita etiam debet tolerare Johem
facientem paruū malum: ne alius puta pe
trus incidat maius malum: quod al's veri
similiter petrus essz incursurus. Probatur
dupliciter. Quia potestas debet diligere
Petrū sicut Johēm. Si igitur Johāni p
mittat minus: vt idem vitet maius. igitur
Johāni permittere debet minus vt petrꝰ
vitet maius. Secūdo. quia medicus per-
mittere debet egritudinem vnius membri
nō solum vt idem membrū vitet maiorem
sed etiam vt aliud membrū eiusdem corpo
ris vitet maiorem. Omnes aūt sumus mē
bra vnius corporis.

Sextū correlariū

Falsum est eorūdem dictum quo dicunt
nec ius diuinū: nec naturale nec canonicū
potest permittere vsuras: etiam ad maius
maluz vitandum. Nam si loquūtur de p-
missione simplicis tolerantie patet id esse
falsum ex iam deductis. quia vt patet. po
testas humana que tamē est minor q̄ sint
omnia illa iura: potest eas permittere sim-
plici permissione. id est nō punire. ⁊ hoc p
pter maius malum vitandum. Secundo
quia deus multa mala permittit tali pmis
sione. ⁊ hoc pro presenti vita. quia mlta p
presenti vita nō punit. Item papa qui cō-
didit ius canonicū ⁊ ecclesia potest etiam
iam factas constitutiones punientes vsu-
ras auferre ad tempus vel earū effectū su-
spendere scz vt vitetur maius malū. Nam
p bono eas condidit. igitur si ad oppositū
tenderent eas auferre vel suspendere ad tē
pus potest. Si autē loquātur de permissi
one dispensatiua tollente culpam ⁊ penaz
nō est verum quo ad ius diuinū. Nam de
us a quo ius diuinum processit posset di-
spēsare vt vsuras exercere nō esset malum.
sicut de repudio ⁊ pluralitate vxorum que

z ipsa sicut vsura sunt contra legez nature dispensauit in veteri lege. z licz de facto nō dispensauerit in iure diuino: non tamen se quitur, igitur nō potest. q̄uis quo ad ius canonicum verum sit, quia nec ius canoni cū nec ius ciuile potest pmissiōe dispensa tiua permittere vsuram de obligando scz a culpa z a pena illius peccati ne incurratur Et q̄uis vez dixissent hij si dixisset q̄ nul lum ius permittit eam etiam permissione simplicis tolerātie: quia tam diuinū q̄ ca nonicū pbibet z penam decernit: tamē nō debuissent dixisse q̄ nullum illoz posset p mittere illo vl' alio modo capiendi permis sionem: vt est ostensum.

Septimū correla

riū. Ex sexta pclusio est vera: etiaz si addat q̄ potestas secularis vel ecclesiastica debet z tenet tolerare in tali casu. ptz. quia ratio nes adducte vtrūq̄ pbare possunt: vt ptz psiderando earum vim z efficaciam z pser tim illa de heresi toleranda: vbi christus p ceptiue loq̄ns ait. sinite vtraq̄ crescere zc̄.

Septima cōclusio

Potestati seculari z p̄lato ecclesiastico lici tum est tolerare iudeoz mutuationē vsura riam ꝓpter assequi bonū spirituale maius q̄ sit illud bonum spirituale quod p eoz vsuras aufert. dūmodo illō bonū spiritua le sit debitum seu p̄ceptum vt obtineatur. z dūmodo al's obtineri non posset. Probat dupliciter. Primo sic. Si aliquod bonuz spirituale est maius alio: malū illi opposi tum est maius malo opposito alteri bono per Aristotelem. ij. poz. Magis eñ eligē dū vel bonū: opponit magis fugiendo seu magis malo. ergo si non tolerarent iudeoz vsura ꝓpter assequi bonū spirituale maius q̄ sit illud spirituale bonū qō per eoz vsu ras aufert: tunc incurrerent maius malū q̄ sit malum vsurarū. mō illicita est illa nō to lerantia seu illa punitio: vbi p hoc q̄ puni tur minus incurrit maius: z ex opposito to lerātia minoris: vt vitet maius est licita ex p̄cedenti conclusione. Secūdo sic. Non minus peccant iudei in suis ritibus z ob seruantijs legalibus q̄ vsuras exercendo saltem in genere peccatoz loquendo: puta quia vtrobiq̄ peccant mortaliter. Modo potestati seculari z p̄lato ecclesiastico lici tum est tolerare iudeoz ritus ꝓpter assequi bonum spūale maius scz fidez in eis plan tandā q̄ illud bonū spirituale sit quod au fert per eoz vsuras scz bonū liberalitatis z ꝓpter vitare malum oppositū bono fidei vitandum. id est continuationem perfidie sue. Maior nota ex al's deductis. vñ Esa. de eoz cerimonijs z ritu quē a tempe legis euangelice seruant loquens ait. lxvj. c. qui imolat bouē quasi qui interficiat virum. qui mactat pecus quasi qui excerebret ca nem. Minor pbatur. Nam beatus Gre gorius in. c. qui sincera. xlv. dis. mandat vt nō solum in suis ritibus tolerent: sed etiam vt non permittantur aliqui eos in eoz ob seruantia inquietare. z causam assignat: q̄a inquietando eos in ritibus eoz: impediret eoz cōuersio quā tamen inquietantes ob tinere per inquietationē intendebāt z quā etiam ecclesia melius al's assequi posset si patiēter tolerarent: quia asperitas illa qua christiani eos super ritu suo molestarent p cul pelleret iudeos a nobis: quos tñ apud nos mansuete tractādo per rationem z au toritatem scripturarū suarum ad fidem cō uertere possemus. z ita vult q̄ ꝓpter assequi bonū spirituale scz fidem eoz: tolerari ne dum possint sed etiam debeant in suis riti bus. Hoc pfecto modo beatus Kilianus ducis gosberti illicitum cum vxore fra tris sui coniugium aliq̄diu tolerauit ne fi dem nouiter plantatam z teneram lederet: licet post roboratū in fide sup hoc allocu tus sit. Et si arguatur. ex eadē ergo radice posset eoz vsura tolerari. Solutio statim patebit. Dicitur autem notanter primo in pclusiōe. dūmodo sit debitū. Nam ꝓpt bonū consilij z pfectionis sine quo est hoi salus nō est tolerandū malum destruens salutem hois. sicut nō debet medicus tol lerare damnosaz egritudinem membri sui dñi: vt idem vl' aliud membrū assequatur aliquod bonū sibi nō necessarium. Simi liter nō est deserendū p̄ceptum vt seruet cō silium: nec deserendum necessariū vt obti neat quod est superogationis. p̄ceptū aūt z necessarium est punire crimina igitur.

Dicit secūdo dūmodo al's obtineri nō posset: quia si illud nihilominus obtineri posset nullatenus tolerandum esset illud

malū sicut est in ꝓposito. Nam cōuersio iudeoꝝ ad fidem non pmittendo eis vsuras nihilominus obtineri potest ⁊ melius ꝙ̄ eis eam pmittendo. Nam si non permitterent vsuras exercere: cogerent se laboribus suis nutrire ⁊ artificijs mechanicis. et quo duo sequerent. Primo familiaritas ad xpianos que ⁊ si nimia existens posset nocere christianis iperfectis. tamen nō nimia existens qualis est inter ꝯtrahentes vel etiam multa cum pfectis pdesset vt allicerent ad fidem contrahentiū ac ad fidem perfectoꝝ cum quibꝫ conuersarent. quō ꝯuersus fuit iudeus p beatum Basilium: vide in legenda sua. Secūdo sequeret ꝙ nō ita intendere possent callidis machinamentis quibus suam pfidiam defendere conant prauas expositiones scripture excogitando. Et ex hoc patꝫ ꝙ non est simile de tolerando eoꝝ ritus vt conuertant ⁊ de tolerando eoꝝ vsuras vt conuertant. Nam tolerantia ritus eoꝝ est necessaria: vt nō impediamus eoꝝ conuersionē. Nam nō tolerātia rituū vt ꝯuertant nō est medium accōmodū ad obtinendū cōuersionem: sed potius impeditiuū. Nam cum ritus de p se ptineant ad eoꝝ religionem ⁊ fidem seu potius perfidiam: eo ipso ꝙ vellemus eis ꝓhibere ritus: etiam fidem eorū videremur velle eis ꝓhibere ⁊ eos ad nostram fidem cogere. modo compellendo eos ad fidem pcul eos a nobis pelleremus p aduersitatem. quos tñ tolerando potuissemus māsuetudine ⁊ ratione ꝓuocasse: vt ait Greg. sed vsuras exercere nō est de per se ad fidē eoꝝ ptinens. nec eñ est cerimonia nec cultus legalis quo deū sm̄ suam legem colere debeant: sed potius abstinere adeo ꝙ etiam ipi habent fateri ꝙ abstinere est melius ⁊ perfectius ꝙ̄ exercere. An autē saltem aliqui essent a ritu suo ꝓhibendi: imo ad fidē cogendi: vt nō in tanta multitudine crescerent tractari habet alibi. hoc inquā placuit Scoto. in suo quarto. Et addo huic cōclusioni ꝙ etiaꝫ vera est si addat ꝙ vtriqꝫ potestati nō tm̄ licitum est: sed etiam debet ⁊ tenet in tali casu tolerare. Nam rationes ad idem ꝓbandum sunt efficaces: vt patet cōsiderando earū vim ⁊ efficaciam. Et ex hoc patet solutio argumenti quo argueret ꝙ nō licet pape vł imꝑatori tolerare ritus iudeoꝝ: quia ꝗ posset impedire crimina aliqua ⁊ nō facit: habet ꝓ ꝯsentiēte ⁊ approbante. c. error. lxxxiij. dis. ⁊ in multis alijs caplis allegatis. illi autē ritus sunt mortalia peccata. ⁊ eodē modo argueret de toleratione vsurarū in casu huius ꝯclusionis. Dicendū ꝙ maior est vera quādo potest. hoc autē nō dicit ꝗs posse quādo nō licite potest. modo nō licite potest quis impedire malū: quādo ex impedire sequeret maiꝰ malum necessario vitandū: aut impediret ꝯsecutio maioris boni necessario ꝯsequendi sicut est in ꝓposito: vt patuit.

Octaua cōclusio.

Dato ꝙ moyses in lege pmisisset pmissione tolerantie vsuras iudeis respectu gentilium ꝓpter malus malum vitandum scꝫ ne mutarent ad vsuram suis fratribus (licet oppositum sit verum) non tñ nunc eis esset id permittendū ꝓpter simile malū vitandū etiam si eos suis fratribꝫ mutuare ad vsuras: esset maius malū ꝙ̄ mutuare ad vsurā alijs: puta christianis vel etiam paganis. Ratio diuersitatis est: quia ꝙ moyses hoc tolerasset fuisset ad vitandum maius malū a quo eos cohercere nō potuisset si non tolerasset: ⁊ sic non ab vtroqꝫ malo potuit eos arcere vt docuit eoꝝ multa rebellio tā contra deum ꝙ̄ ꝯtra Moysen viruꝫ vtiqꝫ mitissimū. Nunc autē cum sint pauci comparatiue respectu christianoꝝ ⁊ in magna potestate eorūdem christiani eos possent ab vtroqꝫ cohercere ⁊ p ꝯsequens ratio et causa tolerandi ꝗ Moysen mouisset cessaret. ergo ⁊ effectus. Neqꝫ eñ ꝓpter maiꝰ malū vitādū est tolerandū minus: nisi qñ maius aliꝰ vitari nō potest vnacū minori.

Octauū correlariū

Non igit valet argumentū ꝗrūdā ꝑsuadere volentiū ꝙ potestas debet tolerare iudeoꝝ vsuras respectu christianoꝝ eo ꝙ sunt minus male. ⁊ hoc ꝓpter vitare vsuras christianoꝝ respectu fratrum que sunt peiores Nam dicendū ꝙ licꝫ verū sit illas peiores esse alijs. attamen potestas potest vtrasqꝫ impedire. igit nō est ratio tolerandi. Et si dicat. nō poterit ꝗn adhuc multe vsure cōmittant in secreto vł in palliatis ꝯtractibꝫ Dicendū dato ꝙ sic sit: minus tamen malū

erit illas secretas que ad lucem venire nõ possunt tolerare: q̃ publicas (quas possz et tenetur punire) impunitas transire. Secũdo. quia secrete vsure sunt pauce numero respectu illarum que fierent si tolerarentur manifeste vsure. tunc enim passim omnibus mutuaretur: nec timor pene: nec rubor verecundie esset mutuãti. Minus autẽ malũ est qđ modicum est q̃ quod multũ est. Fateor tamen q̃ si nõ possent iudei vsurarij extirpari simul et christiani quin oporteret alterũ illorum sustinere aut maius spirituale damnũ incurrere q̃ sit vsura alterius illorum: tolerandi essent iudei vsurarij vt nõ haberentur vsurarij christiani. Minus enĩ offendit deus ab ipsis q̃ a christianis filijs suis sicut rex nõ offenditur tãtũ si canes vel alie bestie mingãt in cubili suo q̃ si filij vel serui sui facerẽt id. Judeos autem christus vocat canes dicens per David. circũdederũt me canes multi. Et nota q̃ sicut predicte octo conclusiones sonantes de iudeis sunt vere. sic etiam de christianis vsurarijs habent veritatem singulis similiter retentis. patet quia rationes vtrobiq̃ similiter habent veritatem et locũ.

Arguitur primo cõtra primã et secũdam conclusiones. Sepe multa mala permittenda sunt propter graue scandalum: vt patebit per auctoritates sequentis argumenti. ergo consentiri potest in mala propter maius malum vitanduz. Dicendum antecedens verũ de permissione tolerantie: sed non est verũ de permissione concessionis et consensus. et ratio diuersitatis est. quia quando mala permittunt tolerando tñ: deseritur veritas iusticie seu punitionis. id est nõ puniunt mala: sed quando mala permittunt concedendo et consentiendo in ea: deseritur veritas vite. Modo regula est q̃ nunq̃ debet omitti veritas vite propter quodcũq̃ graue scandalum emergens. id est nunq̃ debet quis cõscientiam suam vllo pacto maculare vt euitet quodcũq̃ grande malum spirituale. vnde. vtilius scandalum nasci permittit q̃ veritas vite relinquat. extra de regulis iuris. q̃ scandalizauerit. Sed propter scandalum graue possunt alie due veritates omitti. Unñ versus. Est v̄itas vite doctrine iusticieq̃. Primũ semper habe: propter scandala linque duo. Unde et propter graue scandalum aliquãdo desulitur licite a p̄dicatione alicuius veritatis. vt in ca. quãdo. xj. q. iij.

Secũdo arguitur contra q̃ntam conclusionem sic. Non solũ licite potest: imo debet potestas omittere punitionem criminis et ipsuz tolerare si timeat scandalum ex nõ tolerantia vel ex punitione secuturũ. Ex hoc aũt q̃ nulla vsuraria mutuatõ tolerarent nasceret scandalũ in populo. igitur toleranda est. Maior patet per Augustinũ scribentem ad Bonifacium. et habetur. l. distin. in. c. vt constitueret. in fine. et similiter in. c. ipsa pietas. xxiij qõne. iiij. vbi sic dicit. verũ in hmõi causis vbi per graues dissensionũ scissuras: non huius aut illius hominis periculum: sed plurimorum strages iacet: detrahendum est aliquid seueritati vt maioribus malis sanandis charitas sincera subueniat. Et beatus Aug⁹. libro. v. contra epistolam Permeniani vult q̃ quãdo a multitudine peccat vel ab eo qui multitudinẽ habet sociã: ab ecclesia non punit: sed defletur. Minor p̄batur. Nam deficerent qui mutuarẽt populo tam ad vsuram q̃ gratis ad quem defectũ orirent impatientia: murmura et dissensiones in populo. Dicendũ p̄ tres solutiões. Prima est. q̃ noie scandali nõ venit aliquod temporale malum vel incõmodũ emergens in populo nec fames nec defectus nec aliquid simile inquantũ tale. Nã scandalum diffinit sic. Est dictum vel factum minus rectum alteri prebẽs occasionem ruine. oportet ergo q̃ sit actus p̄bens occasionem peccati carens rectitudine sibi debita inesse. Si igit ad extirpationẽ omniũ vsurariorum sequatur aliquod tẽporale incõmodũ: nec illud incõmodũ: nec actus ad quẽ sequitur dicendus est scandalũ nisi ratione occasiõis ruine in altero. et ideo dato q̃ p̄pt scandalũ omittenda sit punitio criminis nõ ob hoc habetur aliquid contra conclusionem. qm̃ ͻclusio dicit q̃ propter tẽporale malũ vitandum nõ est tolerandum fenus iudeorum. Scandalũ autẽ est spirituale malũ. igitur nihil contra conclusionem.

Secũdo dicendũ q̃ etiã nõ propter quodcũq̃ scandalum secuturum est omittenda pu

nitio: sed ꝓpter tale quod grauius malum esset vel induceret q̄ȝ sit illud qđ toleratur Unde ⁊ Aug⁹. loquit̄ de graui scandalo vbi fierent graues scissure ⁊ multi periclitarentur ⁊ nō ille vel ille tm̄. Un̄ etiā in. c. nisi cum ꝑdem. § ꝓ graui. extra de renūciatione. habet̄ q̄ inter scandaluʒ ⁊ scandalū facienda est differentia: ita vt nisi graue sit scandalum nō est de eo curandū. Tertio dicendum q̄ etiam duplex est scandalum. quoddā dicit̄ acceptū vbi quis ad dictum vel factuʒ alterius met sese ex ꝓpria malicia ꝑcipitat in peccatum: cum tamen illius alterius dictum vel factum nō fuerit natū cū occasionare ad hoc. q̄le scandalum est pharizaicū. ⁊ ꝓpter illud nō est dimittenda punitio criminis vel aliud quid bonū. nec curandū est illud qđ ⁊ christus nos docuit. Cum em̄ discipuli sui dicerent. dn̄e scis: q̄ pharisei h̄ audito scandalizati sunt: respondit. sinite eos: ceci sunt ⁊ duces cecoꝝ. Un̄ si in via om̄ino recta aliquis cadit: nō vie imputandum est: sed ꝓprio defectui. Unde regula est cancellarij Parisiensis. Nullus agens bene s̄m omnes circūstantias dici debet scandalizare alterū quantūcūq̄ scandalizaret̄ alter. Aliud est scandalū datum qđ est sup̄ diffinitū in ꝑma solutione. vbi quis suo actu ⁊ minus recte exercito vl' incaute vel indebitis circūstantijs. ⁊ ꝑ consequēs nato causare ruinam in ꝓximo facit ꝓximū ruere in peccatū. ⁊ hoc vel concurrēte ⁊ ꝯcausante infirmitate ⁊ imperfectione ꝓximi qđ vocat̄ scandalū pusilloꝝ. vl' etiā illa impfectione nō concurrente. ⁊ ꝓpter tale scandalum (nisi ꝑus sedet̄) quantū fieri potest omittenda est punitio criminis vel aliquid qđ al's liceret. Si autē impfectus ⁊ infirmus de cuius scandalo ob suam infirmitatē timet̄ prius sufficienter informet̄ de nō capiendo occasionem peccati ex illo vel illo actu ⁊ informet̄ de bonitate actus ⁊ ille nihilominus adhuc scandalizet̄: non erit amplius illud scandalum dicendū datum: sed acceptuʒ ⁊ pharizaicum. nec tunc ꝓpter eius scandaluʒ est illud obmittendū

Ad ꝓpositum. Si ꝓpter extirpationē vsurarioꝝ vsurarij incurrāt impatientiā: murmura ⁊ huiusmodi: non ob hoc deserenda est. sic em̄ homicide ⁊ adulteri essent nihilominus puniendi si se dicerent impatiēter ferre punitionem. est em̄ illoꝝ impatientia ⁊ murmur acceptū scandalū. Si etiam secūdo ꝓpter extirpationē eoꝝ ceteri homīes puta seclares incurrant impatientiā murmur ⁊ hm̄oi ꝓpter defectum mutuantiū eis quocūq̄ mō: tunc aut sūt sufficienter informati de iusticia ⁊ vtilitate illius extirpationis scʒ quēadmodū superiores ad illaʒ extirpationem teneant̄. ⁊ quomō sit res placita deo: imo simpliciter vtilis reipublice ⁊ personis ciuitatis allegando eis plurima damna que inferūt vsurarij reipublice tam spiritualia q̄ȝ tēpalia de quibꝫ damnis ⁊ vtilitatibꝫ patebit. q. xliij. Aut non sunt informati. Si ꝑmū. iterū eoꝝ scandalum nō est curandū: qm̄ est pharizaicum ⁊ ꝑsertim quādo hij scandalizarent̄ q̄ ꝯsueuissent accipere mutuum sub vsuris ad negligenter ⁊ ꝓdige viuendū ⁊ sua dissipandum. nisi in casu vbi ex hm̄oi impatientia tales seditiones in populo essent future q̄bus tēpalis pax ⁊ consequenter spiritualis turbaretur vsq̄ ad odia intestina ⁊ graues dissensiones ⁊ partialitates. Nā tunc iterum toleranda esset vsura. saltem ꝓ parte neq̄ tunc ꝓpter temporale malum p̄dicte: sed ꝓpter spirituale malū maius malo vsurarū toleraretur. Nihilominus tamen interea laboretur ad eoꝝ extirpationem non punitiue: sed illo mō quo Augustinus docuit comesatiōes ⁊ ebrietates extirpare qn̄ scribens ad aurelium: ait. Non aspere q̄ntum existimo: nō duriter: nō modo imperioso ista tollunt̄. magis docendo q̄ȝ iubendo magis monendo q̄ȝ minando. Si autē nō sunt sufficienter informati: om̄ino ꝑus huiusmodi populares (qui cōiter sūt rudes) sunt informandi quēadmoduʒ extirpatio etiam in rem eoꝝ sit multipliciter: vt infra habebit̄ ⁊ eis informatis fiat qđ dictū est.

Tertio arguitur.

Furta sunt crimina: ⁊ tamen illa quādoq̄ tolerant̄ ꝓpter necessitatem furantiū ⁊ temporale malum qđ eos pressit vel ꝓpter necessitatem alioꝝ quibus ipsi succurrerunt ꝑ furtum. igitur multo magis crimen vsurarum est tolerandū ꝓpter necessitatem: nō tm̄ vsurarioꝝ: sed etiam ipsoꝝ recipientiū ad vsuram. quatenus scʒ dantes ⁊ recipiētes mutuū patientes necessitatem habeant

quo succurrant suis necessitatibus. Cõsequẽtia nota ꝑ vtraqꝫ parte ꝯsequẽtis. ꝑ pma a silĩ. ꝑ scdã a minori. Minus enĩ videtur tolerandũ crimen factum in fauorẽ agentis ꝙ̃ in fauorem alicuius innocentis. Añs ꝑbaꝛ in c. si quis. extra. de furtis. Dicenduꝫ ad añs: ꝙ aut necessitas furantis est extrema ⁊ tunc simpliciter toleraꝛ. quia non est tunc crimen: imo tunc ꝓprie nõ toleraꝛ cuꝫ nõ sit male factum. accipit enĩ qđ suũ est. licet ad cautelam possit sibi penitentia iponi ꝓpter dubietatẽ necessitatis. ⁊ codeꝫ mõ mutuans quid ad vsurã: vt habeat panes quos alꝛ habere nõ posset cum sit in extrema fame ꝯstitutus non peccaret. acciperet enĩ nõ rõne mutui quid sibi indebituꝫ: sed debitum. Si autẽ furantis necessitas est citerior nõ debet tolerari: imo puniri: sꝫ bene leuius puniꝛ: quia etiã leuius peccauit cum magna necessitate inductus peccauerit. ita etiam leuius puniri posset exercens vsuram ob suam necessitatem ꝙ̃ exercens ex cupiditate.

Questio. XXVII.

Utrũ potestas secularis ⁊ platus ecclesiastic⁹ possit iudeis dare licentiã mutuãdi ad vsuram christianis vel alijs: cũ pacto tali eos ꝯducẽdo vꝉ recipiendo ad ciuitatem.

Solutio questionis stat in duabus suppositionibus: septem ꝯclusionibus ⁊ duoꝝ argumẽtoꝝ solutõibus.

Prima suppositio.

Dare iudeis licentiã mutuandi ad vsuraꝫ est eis ꝯcedere mutuationẽ vsurariã. Ergo tot modis ꝯtingit licentiam dare eis: quot modis ꝯtingit ꝯcedere eis mutuationem vsurariam. Modo tribus modis contingit eis mutuationẽ vsurariaꝫ concedere. quia tribus modis capitur ꝯcessio. quos modos vide sup. q. xxij. conclusione. vij. quos hic suppono.

Secũda suppositio.

Ille ꝯtractus vel actus quo iudei recipiunꝛ in ciuitatem aliquã cũ pacto de dando eis licentiam p̃dictam ⁊ ecõtra iudei intrant eandem cũ pacto tali ꝙ deꝛ eis licentia p̃dicta: vocaꝛ conductio sed improprie. Prima ps est nota. Scđa ꝑbaꝛ. qꝛ ad cõductionẽ ꝓprie dictã reqꝛiꝛ ꝙ ꝯducẽs ꝯueniat cũ locatore de p̃cio certe q̃ntitatis qđ ꝯductor debeat dare locatori: ⁊ ecõtra locator rẽ aliquã ꝯcedit ꝯducenti ad vsum suũ vel etiã ꝑsonã suã ⁊ ꝓpriũ corpus ei ꝯcedit vt eodẽ vtaꝛ. id est operas eius habeat ad cõmodũ suuꝫ: put infra diffusius habebiꝛ in. q. lxxxvij. de ꝯtractu locationis ⁊ ꝯductionis. Modo cũ rector alicuius ciuitatis facit p̃dictum ꝯtractũ cũ iudeis: nõ ꝯuenit cũ eis de dando ipsis aliqđ p̃ciũ certe q̃ntitatis ꝑ ꝯcessione qua ecõtra iudei debeãt rectori ciuitatis vel ciuitati ꝯcedere aliquã rẽ ad vsum vel etiã corpora sua: vt ciuitas habeat operas eoꝝ̃deꝫ. igiꝛ. Maior nota Minor ꝑbaꝛ dupliciter. Primo. Naꝫ nõ solũ rector vel ciuitas nõ dat eis p̃ciũ aliqđ: sed potius iudei habebũt rectori vel ciuitati dare tributa ⁊ census ꝑ ingressu eiusdem seu (qđ idẽ est) ꝑ iure inhabitandi ciuitatẽ: adeo ꝙ si que ꝯductio ibi esset: potius iudei dicerenꝛ ꝯducere a rectore vꝉ a ciuitate aliqđ ꝙ̃ ecõtra. Unde ⁊ iudei aliquando astringunꝛ vt mutuent q̃dãmodo gratis incolis eiusdẽ ciuitatis. gratis dico cõꝑatiue. i. ꝙ minores vsuras recipiant ab incolis ꝙ̃ ab extraneis. Secũdo ꝑbaꝛ minor. qꝛ si nõ sit vera: maxie ꝑ tanto diceretur rector vel ciuitas ꝯuenire cũ iudeis de dãdo eis p̃ciũ ꝑ q̃nto rector vel ciuitas ꝯuenit cũ eis de dando incrementũ sortiũ mutuandaꝝ tanq̃ p̃cium ipsis ꝑ hoc vt occupent se in mutuatiõibus quasi mutuationes sint ope eoꝝ. Sed hoc nõ sufficit ad defensandũ vel saluandũ ibi esse ꝯductionem ꝓprie dictam. hoc assumptũ patet q̃drupliciter. Primo. qꝛ illa incremẽta vsuraꝝ nõ dat rector vel ciuitas: sed hij qui mutuum recepturi sunt ab eis. Hij auteꝫ nec sunt rector nec ciuitas: nec tales apud q̃s ẽ auctoritas ꝯcedendi alicui ius inhabitandi ciuitateꝫ. ⁊ aliq̃n nõ sunt ciues vel incole vel indigene ciuitatis sed extranei. Scđo. qꝛ si censerenꝛ rector ⁊ ciuitas: p̃dicta incremẽta ꝯcedendo eis aliqđ dare ꝑ mutuis exercẽdis: illud erit licentia tm̃ vel ius capiendi incrementa (ius dico nõ verũ. qꝛ nullũ tale ẽ eis dabile sꝫ fictũ qđ potius est iniuria ꝙ̃ ius dicendũ) hoc aũt ius nõ đr p̃ciũ certe q̃ntitatis. Preciũ enĩ ꝓprie est numisma: ⁊ p̃dicta incremẽta etiã nõ sũt certe q̃ntitatis. Tertio

q: ⁊ si mutuatio possit dici quedaꝫ opa: co
mō ꝗ illum actū exercet famulus alicuius
mercatoris vel campsoris ꝯductus ad nu
merandū pecuniā dñi sui his ꝗ volūt eam
recipe. tñ illo mō capiēdo mutuare nō ꝯdu
cunt iudei ad ciuitates vt mutuent. q: non
ꝯducunt vt numerēt pecuniā ciuitatis vel
rectoris eiusdem volentib⁹ eā mutuo acci-
pere ꝗ mō liceret mutuanti recipere p̄ciū
certe q̄ntitatis vltra sortem sm exigentiam
laboris quē impēdit: ⁊ hoc ab ipo dño cui
seruit in hac opera. nō autē dñs posset ali
quid exigere ꝓ hmōi opera. ⁊ hoc ꝓpter spe
ciem mali: ⁊ etiam q: modica est talis opa
vel labor mutuationis: adeo ꝙ etiam si q̄d
ꝓ hmōi opera (forte q: longo tpe habebit
nūerare) sibi deberet: tñ illud valde modi-
cū esset ⁊ nō tantūdem q̄ntū est incremen-
tū qđ vsurarij accipiūt a recipiētib⁹ mutuū
Iudei etiam nō conducunt ad mutuandū
capiendo mutuare ꝑ trāsferre dñim rei sue
vsu ꝯsumptibilis in aliū ꝗ mō famul⁹ mer
catoris nō mutuat. Hoc autē modo capiē
do mutuare nō est q̄dam opa dicenda. ⁊ ꝑ
ꝯsequens nō censent iudei locare operas
suas quādo offerūt se ciuitati ad mutuan-
dū petentib⁹ mutuū. nec etiā locant aliquā
aliam rem a corpore suo vel operis suis ꝗ
res sit vt locata: q: nullam aliā rem conce-
dūt recipienti mutuū nisi illam quā mutu
ant. Modo res mutuata nō est res locata
q: locata res nō est vsu ꝯsumptibilis inq̄n
tum locata: sed mutuata res est vsu ꝯsum-
ptibilis sm ꝙ mutuat. Attamen huic ꝓba
tioni responderet ꝙ mutuare etiaꝫ secūdo
modo captum est q̄dam opa dicenda siue
illud mutuare sit gratuitū siue nō. sicut la-
boratio rustici in vinea est quedā opera: q:
est actus natus afferre bonū aliquod ei ꝓ
quo fit: ⁊ hoc siue fiat gratis siue nō. ita eti
am mutuatio iudeoꝝ est q̄dā actus natus
afferre bonū ciuitati vl' mēbris eius q̄uis
ꝓ illa opa nihil liceat recipere Nam si mu
tuatio est gratuita: patꝫ ꝓpositum de se. Si
autē est vsuraria etiam nihil licet ꝓ ea reci-
pere: q: iam mutuatio vsuraria fieret magꝭ
vsuraria: eo ꝙ illud ꝓ quo fieret etiam esset
vsura dicenda. Nec tñ sequit ꝓ illa opera
nihil liceꝫ recipere. igitur nō ꝯtingit ibi esse
contractum ꝯductionis: sicut ꝓ opera spiri
tuali nihil liceꝫ recipere ꝑ modū p̄cij. ⁊ tñ si

cōuenia tecū de dando tibi numisma certe
q̄ntitatis ꝓ tali opa tanq̄ p̄ciū est ꝯductio
liceꝫ illicita. Solutio ꝙ etiā ꝯductio est ꝓ
opa illicita: vbi tñ absoluta receptio precij
est illicita. sicut fornicans ꝯducit meretricē
vt sibi locet corpus suū ꝗ habeat operas il
lius ad bonū suū delectabile: ⁊ tñ meretrix
ꝓ illis operis licite recipit p̄ciū q̄uis ꝯdu
ctio sit illicita: eo ꝙ ibi est ꝯsensus vtriusq̄
in illicitum actū. Quicq̄d tñ de hoc sit con
stat ꝙ etiam si mutuatio vsuraria sit quedā
opera illicita: tamen ciuitas nō dat iudeis
ꝓ illa aliquod precium certe q̄ntitatis. igit
nō est ꝯductio ꝓprie loq̄ndo. Quarto. q: si
q̄d dat rector vel ciuitas iudeis illud ē ius
habitandi in ciuitate. Illud aūt nō est pre-
ciuꝫ: q: p̄ciū est numisma. Dando ergo eis
tale ius nō dr̄ eas ꝯducere: sed potius ecō-
tra ex quo dat eis illđ ius ꝓ certa pecunia
quā dare cogent iudei ciuitati seq̄t ꝙ pot⁹
vendit ciuitas eis aliquid. ⁊ sic erit ꝯtract⁹
venditionis inter ciuitatem ⁊ iudeos. Ex
hac suppositione sequunt duo correlaria.
Primū ꝙ rector vl' ciuitas dat iudeis duo
sciꝫ ius habitandi in ciuitate: ⁊ ꝓ illo corre
spondenter accipit ciuitas p̄ciū certe q̄n
titatis. Scđo dat eis licentiam exercendi
vsuras (que est ius solo noīe iuris) ⁊ ꝓ illo
etiam dant iudei p̄ciuꝫ. Nam iudei ꝓ iure
inhabitandi ciuitatē nō darent tanta tribu
ta nisi eidē iuri habitandi esset annexū ius
exercendi vsuras. ideo augent tributa. ⁊ ꝑ
ꝯñs vna ꝑs tributoꝝ respicit ius habitan
di ⁊ alia pars ius exercendi vsuras. Se-
cundū correlariū est ꝙ potius est ibi ven-
ditio ex ꝑte ciuitatis ⁊ emptio ex ꝑte iude-
oꝝ: vel si nō est ꝯtractus emptionis ⁊ ven-
ditionis sed ꝯductio: erit ꝯductio ex parte
iudeoꝝ ⁊ nō ex ꝑte ciuitatis vel rectoris: ſꝫ
erit ex parte ciuitatis ⁊ rectoris locatio: q̄a
locabūt iudeis certā partē ciuitatis ad ha
bitandū ibi ꝓ certo p̄cio: sed ius exercendi
vsuras nō censet ciuitas eis locare sed da-
re contractu innoīato vel vendere.

Prima conclusio. Capiendo da-
re licentiā ꝓ ꝯcedere ꝑmo
mō. tunc in eodem casu in ꝗ potestati secu-
lari ⁊ p̄lato eccl'iastico licitū ē tolerare mu-
tuationē vsurariā iudeoꝝ. etiā est licitū eis
dare licentiā mutuādi ad vsuras. Pro hac
q: ꝯcedere ꝑmo mō nihil aliud ē q̄ tolera

re. igit si tolerantia illius criminis est in ali
quo casu licita: etiā ꝯcessio illius criminis
erit in eodem casu licita capiendo ꝯcessio-
nē ꝑ tolerantia. tenet ꝯña ab eodem ad idē
Et ꝙ dare licentiā capiat aliquādo ꝑ tole-
rantia ptz: qꝛ sic accepit Greg. in. c. q̄ since
ra. xlv. dis. vbi in fine loquēs de iudeis ait
Liberā habeant obseruandi celebrandiqꝫ
licentiā supple legales suas ceremonias. In
hoc inquā ꝙ dicit licentiā: capit licentiam
ꝑ tolerantia que est ꝯcessio ꝓmo mō. Et in
hoc ꝙ dicit liberam: innuit etiā ꝯcessionē
secūdo mō. id est tolerantiā cū ꝓhibitione
impedimentoꝝ. ⁊ sic ibidē tangit ꝯcessio ꝓ
mo ⁊ secūdo mō. Et licet hec ꝯclusio sit in
dubitanter vera: q̄ntū tñ ad casum q̄ōnis
requirit nō esset opus eā ponere supposi-
ta cōmuni ꝑctica eiusdē casus. Nam q̄stio
est de illa datione licētie q̄ fit in casu q̄ iu-
dei recipiunt ad habitandū in ciuitate ali-
qua: vel si prius sunt ibi ad hoc vt recepti
ibidem ꝑsenerare possint vel debeāt. Mo
do nūqꝫ vel raro in tali receptione dat eis
licentia tñmodo ꝓmo modo. quia nunqꝫ
iudei darent tanta tributa ciuitati ꝑ tali li-
centia tñmodo ꝓmo mō capta. Nam re-
ctorem vl' ciuitatē dare eis hoc mō licentiā
nō esset aliud q̄ꝫ ꝙ rector vel ciuitas spon-
deret eis ꝙ ꝑ peccato vsuraꝝ nō vellet eos
punire in tali casu in quo ꝑ suū crimen vsu
rarū vitaret maius malū q̄ꝫ sit malū vsura
rū: qd̄ maius malū al'as vitari non posset
vel in casu in quo ꝑ suū crimen vsurarum
obtineret bonū al's debitum ⁊ necessariū
seu ꝑceptum: maius q̄ꝫ sit illud bonū qd̄ le
dit ꝑ crimen vsuraꝝ qd̄ bonū al's obtineri
nō posset. de quibꝫ casibus habitū est in se
xta ⁊ septima ꝯclusionibꝫ ꝑcedentis q̄ōnis
Modo illi duo casus raro vl' nūqꝫ se offe
rūt inter ciuitatem ⁊ iudeos. ⁊ ꝑ ꝯsequens
raro vel nūqꝫ ꝯtingeret ꝙ ciuitas vl' rector
eius assecuraret iudeos de impunitate cri-
minis vsurarū. Modo iudei nullatenus
darent ciuitati tanta tributa: si nō deberēt
habere securitatem vt in plurimū: ⁊ quasi
vniuersaliter de impunitate illius criminis
īmo etiam nō darent ea si nō haberent se-
curitatē de nō impediendo eos in ꝓsecutio
ne ⁊ collectiōe vsuraꝝ. qd̄ assecurare de nō
impediendo ⁊ impeditores ꝓhibendo est
eis dare licentiā etiā scd̄o mō. Attamē hec
cōclusio posita est ꝑ bonitate intelligentie
vt scꝫ eo melius intelligat decisio q̄ōnis.

Secūda ꝯcl'io est trimēbris ⁊ ē
hec. Capiendo dare li
cētiā ꝑ ꝯcedere scd̄o mō nō est licitū pote-
stati seculari ⁊ ꝓlato eccl'iastico dare licen-
tiam iudeis mutuandi ad vsurā: etiā ꝑ q̄-
cūqꝫ malo vitando siue tp̄ali siue sp̄ūali vl'
etiam ꝑ quocūqꝫ bono ꝯsequendo tempa
li vel sp̄ūali. Prima ps ꝓbat. qꝛ dare licen
tiam mutuandi ad vsuras ꝑut idem est ꝙ
ꝯcedere secūdo mō captū includit seu in-
fert ꝯsensum in id quod ꝯceditur. Modo
nō est cuiqꝫ licitum ꝯsentire in mutuatiōē
vsurariam. igit ꝯclusio vera. Minor nota
ex ꝑcedenti questione. Maior ꝓbat. quia
ille qui ꝯcedit aliquē actum capiendo con
cedere scd̄o mō: sic se habet ꝙ nō solū tole-
rat seu nō punit eum sed etiam ꝓhibet im
pedimenta possibilia fieri exercenti talem
actū. mō in casu mutuationis vsurarie ad
hoc antecedens scꝫ. iste tolerat hunc actū ⁊
ꝓhibet impedimenta eiusdē: sequit h̄ du-
plex ꝯsequens scꝫ igit ꝓhibet ne hij q̄ rece-
perūt ad vsuras se opponant ad soluēdum
vsuras. Secūdo igit ꝓhibet ne hij q̄ vsu-
ras sub quibꝫ receperūt mutuū soluerūt re
petant vsuras. Modo ad primū ꝯsequēs
sequit. igit talis ꝓhibendo opponentes se
solutioni vsuraꝝ iuuat vsurarios ad extor
quendū ⁊ imbursandū vsuras. Et ad secū-
dum ꝯsequens sequit. igitur talis ꝓhiben
do repetitionē vsurarū solutarū iuuat vsu
rarios ad detinendū ⁊ retinēdū vsuras no
lendo eas restituere. Modo q̄ iuuat ad ex
torsionē vsure nōdū solute aut ad detētio-
nē solute ꝯsentit in crimē mutuatōis vsura
rie. vel saltē in crimē eq̄le crimi ꝑdicto: q̄a
extorsio vsure ⁊ eiusdem detētio nō minus
crimē est q̄ꝫ mutuatio vsuraria. Scd̄a ps
ꝓbat tripl'r. Primo. qꝛ ꝑ q̄cūqꝫ malo tp̄ali
vel sp̄ūali vitando etiā maximo: nō est licitū
cuiqꝫ ꝯsentire in pctm̄ etiā minimū: vt pa-
tuit in ꝑcedenti. q. Modo dare licentiā vt
idē est ꝙ ꝯcedere scd̄o mō necessario inclu
dit vel infert ꝯsensum in pctm̄ mutuatōis
ad vsurā vel in pctm̄ nō minus illo. igitur
Scd̄o sic. qꝛ si esset licitū maxie ꝑ aliq̄ tp̄a
li malo vitando maiori q̄ꝫ sit mutuatio ad
vsurā: sꝫ h̄ nō. qꝛ nullū tp̄ale malū est maiꝰ
pctō mutuatōis vsurarie. qꝛ licꝫ mutuatio

vsuraria inferat aliqd malū tpale scʒ qꝛ au fert vsurā recipiēti mutuū ⁊ q̄ ad h̄ eēt bñ dabile tpale aliqd malū maiꝰ q̄z sit illd tpa le malū qd inferꝛ p mutuatiōȝ vsurariā: tñ pter illud dānū tal' mutuatio eꝰt spūale ma lū. tale aūt ex toto genere ē maiꝰ oi tpali ma lo. igit. Tertio. qꝛ si sic: maxime p vitādo ne paupes fame morerenꝛ: ⁊ ne pauperes mercatores atqꝫ artifices ⁊ hmōi paterenꝛ desolationē suoꝝ negocioꝝ: artificioꝝ: ⁊ of ficinaꝝ: eo q talib' sepius succurratꝛ p vsu rarias mutuatiōes. Sʒ nec in tali casu lice bit dare licentiā pdicto mō vsurariis: cū ta le dare licentiā includat vel inferat ɔsensū. Mō (ſm q vult papa ſm vnū intellectū in. c. sup eo) nō licʒ vsurario exercere mutu ationē vsurariā. etiā vt exercēs p lucrū tale redimat captiuos q̄ morituri sūt vel tpalꝛ vel spūalꝛ. nec etiā licʒ alicui ɔducere ali quē ad mutuandū sub vsuris vt de illo mu tuo redimanꝛ tales captiui. vt vult papa i eodē. c. ſm aliū intellectū d q̄b' intellectib' ē habitū in pcedenti. q. ⁊ p ɔñs vult q po tius mittendū est tales mori q̄z cōmittēduȝ pctm̄ vsure vel q̄z inducendū aliquē ad cri men illud. ⁊ p ɔñs eadē rōne potius mittē dū est tales artifices mori q̄z ɔsentiendū in illd crimē. Hec vltima ɔña tʒ. qꝛ vterqꝫ fa ciēs ⁊ ɔsentiēs peccat mortalꝛ: ⁊ facienti nō est licitū: eo q faciēdo peccat mortalꝛ. igit si ɔsentiēs etiā peccat mortalꝛ eadē rōe nō licebit sibi sic̄ nec facienti. Tertia ps pbatꝛ qꝛ vel illud bonū esset tpale vl' spūale. Si pmū: nullū tale erit maiꝰ bonū q̄z sit illud bonū qd tollitꝛ p vsurariā mutuationē. ⁊ p ɔñs p nullo tpali bono ɔseq̄ndo ɔsentien dū est in illā mutuationē q̄ tollit maius bo nū. nō est em̄ ɔsentiendū in pditionē maio ris boni p assecutōe mioris boni. dare aūt licentiā capiēdo ɔcedere scd'o mō includit vel infert ɔsensuȝ. igit. Si scdm. tūc q̄zuis essent dabilia maiora bona spūalia q̄z sit il lud bonū spūale qd tollitꝛ vel leditꝛ p mutu ationē vsurariā: tñ p nullo bono spūali cō seq̄ndo etiā maio ɔsentiendū est in malū spūale etiā minimū. neqꝫ em̄ sunt facienda mala vt eueniāt bona. ad Ro. iij. adeo vt si qs vno pctō veniali posset redimere totuȝ infernū: nō liceret sibi illud veniale cōmit tere qn peccaret illud cōmittēdo.

Tertia ɔclio. Sicut scd'a ɔclio q̄ sonat de donare licentiam capto p cōcedere scd'o mō est fa q̄ ad oīa tria mēbra. ita eadē ɔclio q̄ ad oīa tria mē bra est fa si capiatꝛ dare licentiā p cōcedere tertio mō. Probatꝛ sex rōib'. Pria rō pbat cā q̄ ad oīa tria mēbra. ⁊ est p locū a maiori negatiue. Nā magis videretꝛ q liceret eis dare licētiā scd'o mō q̄z tertio mō. ⁊ tñ scd'o mō nō lʒ. igit nec tertio mō. Maior pbatꝛ. qꝛ dare licentiā tertio mō includit dare licē tiā scd'o mō. ⁊ cū h̄ aliqd vltra. Scd'o sic qꝛ h̄ tertio mō ptātē secl'arē vl' platū eccl'ia sticū dare licētiā: ē dare autoritatē cōmittē di tl'e crimē. mō h̄ nō ē licitū. Maior pbatꝛ qꝛ eo ipo q ille ad quē spectat ex officio pu nire crimina: assecurat aliquē de ipunitate criminis: etiā sic q velit ipeditores criminis cohercere atʒ iuuare ad deductionē ac ɔsū mationē crimis: ipe autoritatē pstat crimi mō h̄ facit ptās si dat licentiā tertio mō ca piendo. Minor pbatꝛ. qꝛ dās autoritatem cōmittendi crimē tantūdē peccat vel magis q̄z ille q̄ tale cōmittit: vt ptʒ in. c. q̄ ɔsentit. ij. q. iiij. vbi ait Isid. Qui ɔsentit peccātib' ⁊ defendit aliū maledictus erit apud deuȝ ⁊ hoīes. ⁊ corripietꝛ increpatione seuerissi ma. hinc etiā q̄dā sctissimus pr ait. Si qs peccantē defendit: acrius q̄z ille q̄ peccauit coherceatꝛ. hec ille. Mō vbi grauior pena: maior culpa. Tertio sic. nō est licitū dare licētiā tertio mō iudeis id faciēdi qd redū dat in opprobriū xpīanoꝝ. sʒ iudeos mutu are xpīanis ad vsurā redūdat in opprobriū xpīanoꝝ. igit. Minor ptʒ ex deductis. q. p cedēti ɔclione tertia pbatiōe q̄rta. Quar to sic. dās tertio mō licentiā iudeis ad mu tuandū sub vsuris est cā duplicis pcti scʒ in iudeo (cui autoritatē pstat ⁊ occasionē cō mittendi crimē vsure q̄ al's illd nō cōmitte ret: saltē incipiēdo ⁊ ɔsūmando q̄zuis forte ponēdo) ⁊ etiā sepe in recipiētib' mutuū a iudeis. igit tale dare est illicitū. ɔña nota. Añs p pma pte ptʒ. sʒ p scd'a pbatꝛ. Nā lʒ nō sit necesse recipientē mutuū sub vsuris peccare in recipiēdo. tñ sepe ɔtingit q mlti recipiēdo peccāt vel occasionanꝛ ad peccā dū q̄ nō peccarēt si tales mutuatores nō in uenirēt. Primū pbatꝛ. qꝛ in nōnullis casib' etiā est pctm̄ recipe mutuū sub vsuris: vt pa tebit in. q. xlvij. Secūdū aūt pbatꝛ. qꝛ mlti ducti spe inueniēdi aliqs q̄ mutuēt eis sup bonis suis ociantꝛ. ad ociū aūt sequūtꝛ mul ta vitia. mlti etiā pdige ɔsumūt sua eadem

spe ducti.nō eñ ɔducūť tm̄,p pātiēt.bꝫ ne-
cessitatē:ſʒ p q̇buſcūqꝫ volētibꝫ mutuū reci
pere.mlti etiā recipiūt mutuū ad ludos et
ad alia illicita.mlti etiā furāť dñis ſuis aut
alijs ⁊ ipignerāt iudeis vſurarijs:q̄ ſi nō i-
uenirēt q̇bꝫ ipignerarēt nō furarēť.⁊ tūc co
geť dñs rē ſuā redimere ⁊ interdū pdit eaꝫ.
q: iudei celāt ſi pñt. Quīto ſic. Nō eſſet li
citū ptāti ſeclari vł plato eccl'iaſtico qñ ci-
uitas careret publicis meretricibus aliq̄s
mlieres etiā al's patas ad meretricādū: vt
puta q̄ pus eēnt meretrices in alio loco ac
cerſire dādo eis licētiā meretricādi:capien-
do dare licētiā,p ɔcederē tertio mō.igiť nec
ſilr licebit circa vſurarios reſpectu mutua
tiōis ad vſurā.tꝫ ɔña duplr.Prio a ſilr. q:
vtrūqꝫ ē pctm̄ mortale.igiť q̄ rōe vnū nō li
cebit:nec reliquū. Scdo tꝫ ɔña a maiori.
q: magꝭ videreť pmū q̄ ſcdꝫ,ꝓpť duo. Prio
q: ⁊ ſi meretrix peccꝫ exercēdo opꝰ meretri
cale:nō tñ peccat recipiēdo pciū.iudeꝰ aūt
peccat tā exercēdo mutuatiōeꝫ ad vſurā q̄
ēt recipiēdo vſurā. Scdo io. q: p h̄ q̄ opa
meretricū tolerāť vitať malū ſpūale: ⁊ ma-
ius q̄ ſit opꝰ meretriciū ſcꝫ adliteriū ⁊ pctm̄
ɔ naturā q̄ al's ſuppoſita infirmitate ⁊ carē
tia grē in plribꝫ vitari nō poſſꝫ:ſʒ ſepiſſime
incurrereť.ſʒ p opa vſurarioꝝ nō ſic vitanť
mala ſpūalia maiora q̄n illa eadē etiā ſup-
poſita ifirmitate ⁊ carētia grē i plribꝫ hoībꝫ
poſſēt vt cōiť ⁊ freq̄nter vitari.q: rariſſime
accideret caſꝰ q̄ nō poſſent vitari mala ſpū
alia maiora q̄ ſit pctm̄ vſure niſi toleraret
vſura. Sexto.q: ſi q̄ excuſatio foret in dā-
do licentiā eis tertio mō:maxie eſſet illa q̄
ſeq̇ť:ſʒ illa nō excuſat.igiť nlla ē excuſatio.
Maior pbať.ponēdo excuſationē talē. Di
cendo ſcꝫ q̄ dās eis licētiā mutuādi ad vſu
rā ɔſiderat ipſā mutuatiōꝫ vſurariā nō ſm
q̄ ē vſuraria ⁊ iniurioſa vel nociua,p̄ximo
recipienti mutuū:ſed ſm q̄ eſt allatiua cō
moditatꝭ in republica.⁊ vt ſic ɔſideratā cō
cedit.mō vt ſic ɔſideratā ɔcedere ⁊ i ipam
ɔſentire nō videť illicitū:qd ſic pꝫ.q: p illā
viā aſſignať excuſatio ipſi q̄ recipit mutuū
ſcꝫ vſuras ab vſurario:puta ſi q̇s ē neceſſi-
tate pſſus ⁊ recipit mutuū ſub vſurꝭ,ꝓpť cō-
moditatē quā ſibi affert mutuatō vſuraria
eo q̄ p illā liberať a neceſſitate nō facit in h̄
qd illicitū:⁊ h̄ ,p tāto:q: q̄uis recipiendo
mutuū ſub vſurꝭ ɔſentiat i mutuatōꝫ vſura
riā nō tñ in eā ɔſentit ſm q̄ ē vſuraria ⁊ iniu
rioſa ex pte vſurarij: imo nec in eādē ſm q̄ ē
ex ſua pte ſibi nociua:ſaltē abſoluta volitō
ne:q̄uis ɔditionata malēs pati dānū i illo
modico q̄ nō patiēdo p̄uū dānū incurrere
magnū:ſʒ ɔſentit in eandē inq̄tū ſibi affert
cōmoditatē p quā euadit maiꝰ dānū. Si
igiť recipiēs ſub vſurꝭ mutuū p illā viā ex-
cuſať q̄ nō abſolute ɔſentiat in mutuatōꝫ
vſurariā:ſeq̇ť q̄ p eandē viā excuſari pote-
rit ptās dās vſurarijs licentiā mutuādi ad
vſuras: etiā ɔſentiēdo in eoꝝ mutuationē
vſurariā. Minor āt ſcꝫ q̄ hec excuſatio nō
excuſet ptātē pꝫ ſic. Nā in mutuatiōe vſu
raria ſūt tria ɔſiderāda.pmo mutuatio.ſe-
cūdo volitio hñdi incremētū vltra ſortē in-
debitū.tertio receptio incrementi indebiti
Primū nō eſt actꝰ ,phibitus imo ɔceſſus ⁊
ɔſultus. Scdm aūt qd ē intētio pua ē ,phi
bitus actꝰ.ſilr tertiū.ɔcedēdū igiť eſt q̄ cō-
ſentire in pmū nō ē illicitū: ⁊ maxie cū in il
lud ɔſentiť ꝓpť deū ⁊ bonū reipublice:ſʒ cō
ſentire in ſcdm ē illicitū.ſilr ɔſentire in ter-
tiū:etiā ſi fiat ɔſēſus in ipm ꝓpť bonū tpale
publicū:imo ſi fieret ꝓpť ſūmū bonū ſpūa-
le obtinēdū:vt oñſuꝫ ē in p̄cedēti.q. Mō
ptās ɔducēdo iudeos ⁊ dando eis licētiaꝫ
tertio mō:ɔcedit eis tā pmū q̄ ſcdꝫ ⁊ tertiū
actū:ɔſentiēdo in oēs. De pmo pꝫ. De ſe-
cūdo ⁊ tertio ,pbať.q: eo ipo q̄ dat licentiā
vel ɔcedit tertio mō mutuatiōeꝫ vſurariaꝫ
ſpōdet eis q̄ nō ſolū ñ velit eos ,p illo ſcdo
actu vel ,p actu ſibi ſubordinato punire:ſʒ
etiā q̄ velit illos q̄ receperīt mutuū ſub vſu
ris cōpellere ad ſolutiōꝫ vſurariā. ⁊ eos q̄
ſoluerīt vſuras ipedire ne recup̄ent ſolutas
⁊ ipſis vſurarijs eſſe auxilio ad colligēduꝫ
vſuras ſub q̇bꝫ mutuauerūt ⁊ ad retinēdū
vſuras iā iburſatas. H̄ aūt ſpōdere ē ɔſenti
re in ſcdm ⁊ tertiū:vt pꝫ de ſe. Et q̄ obijcꝭ
a ſilr d̄ recipiētibꝫ mutuū ſb vſurꝭ. Dicēdū
q̄ ſi ſilem caſū ponis:etiā nec illud erit lici
tū:puta ſi recipiens mutuū ɔſentit in pmū
ſcdm ⁊ tertiū volēdo illos actus fieri vł ēē
tūc eñ recipiens peccat mortalr. Uñ ad h̄,
vt euitet pctm̄ requiriť q̄ tm̄mō velit pmū
ex p̄dictis:⁊ q̄ nolit ſcdm ⁊ tertiū:vel ſaltēꝫ
nō velit ſcdm ⁊ tertiū.ſʒ bñ pōt velle aliuꝫ
actū q̄ ſe tꝫ ex pte ſua.ſ.ſoluere vſuras vſu-
rario. Nā illud ſoluere nō ē pctm̄. Nō eñ
peccat volēdo ſoluere vł ſoluēdo.ſicut nec
ſpoliatꝰ peccat volēdo dare vł actu dando
res ſuas ſpoliatori.peccaret tñ ſi vellet vel

placeret sibi q spoliato: rapet hoibꝫ res su as.sed de h infra lati⁹ tractabit in. q.xlvij. Et si iterũ arguas ꝑ excusatiõe ꝑdicta: ꝛ di cas:fateoꝛ q ꝯsētire absolute in scðm ꝛ ter tiũ ē pctm̃.sicut ꝯsentire in scðm ꝛ tertiũ inīq̃ tũ est iniuriosũ recipiēti mutuũ q̄ cogit da re vltra sortē.vel inīq̃tũ ē ꝯ͂ deũ:vl' inīq̃tũ ē pctm̃.sꝫ tñ ꝯsentire in scðm ꝛ tertiũ nõ ab solute nec etiã sub ꝑdicta rõe:sꝫ sub illa rõe q̄ scðm ꝛ tertiũ cũ ꝯiũcto eis.ꝑmo sunt vti lia reipublice non videt malũ. Nõ ptãs secularis vel plat⁹ eccl'iasticus ꝯducẽs vsu rarios ꝑdicto mõ:nõ ꝯsentit in scðm ꝛ ter tiũ:nisi inīq̃tũ ipa cũ ꝑmo sunt vtilia reipu blice.igit excusatio ꝑdicta adhuc hꝫ locuꝫ. Dicendũ q h argumẽtum q̄drupl'r deficit. Primo.q2 supponit falsum.supponit enĩ q scðm ꝛ tertiũ sint vtilia reipublice ꝛ h ē fal suꝫ.Nã auferre vl' velle auferre mẽbris rei publice bona tpalia:ꝛ nec illa applicare fi sco reipublice nõ est vtile eadẽ.talia aũt sũt scðm ꝛ tertiũ. Et si dicis.q̃uis illa se solis nõ sint vtilia reipublice tñ iũcta ꝑmo sunt vtilia:h nõ ē verũ.Nã q̃uis ꝑmũ sit vtile: nõ tñ seq̄t q scðm ꝛ tertiũ iũcta ꝑmo sunt vtilia.sicut si duo ethiopes iũgũt vni hoi albo nõ est verũ dicere q illi ethiopes sint albi etiã put sũt iũcti vni hoi albo:imo nec verũ ē illos tres hoies esse albos. Scðo deficit.q2 qñ aliq̄s act⁹ ē ex genere mal⁹ tũc ꝯsentire in ipm etiã sub q̄cũq3 rõe vl' ordie ad quẽcũq3 finẽ:nũq3 erit bonũ:vt ꝯñsũ ē i q.ꝑcedẽti.cũ ãt scðm ꝛ tertiũ sunt act⁹ ex gñe mali: nũq3 potit ptãs licite i illos cõsẽtire sub rõe q̄cũq3 vl' ordie ad quẽcũq3 bonũ fi nẽ Unũ si h excusaret eadẽ rõe ꝛ forti⁹ liceret rectori ꝯsentire in opa meretricũ vt fierent: ꝛ h sub illa rõne q̄ sunt vtilia reipublice scꝫ ꝯseruatiua ab adulterijs ꝛ turbatõibꝫ seq̄n tibꝫ adulteria:q̄ vtilitas maioꝛ ē q̃ illa quã affert mutuatio vsuraria. Tertio deficit. quia nõ seq̄t.ꝯsentiẽs in illos actus nõ cõ sentit in eos inīq̃tũ sũt ꝯ͂ deũ vl' ꝑximũ.igit ꝯsentiẽdo nõ peccat.Nã sufficit q illi act⁹ a pte rei sint ꝯ͂ deũ ꝛ ꝑximũ.Q aũt h suffi ciat ꝛ nõ req̄rat q ꝯsentiẽs vl' faciẽs eos fa ciat eos inīq̃tũ sũt ꝯ͂ deũ vl' ꝑxim.ꝓbat.q2 si h req̄reret m'ti nõ peccarẽt in m'tis casibꝫ de q̄bꝫ nõ dubitamus q̄n peccẽt.Probat. Nã is q̄ libidine allect⁹ fornicat nõ agit il lũ actũ inīq̃tũ est displicẽs deo vel ꝑxio:sꝫ inīq̃tũ ē sibi delectabil.ꝛ q̄ adorat ydola vl' ꝑiurat metu mortis iduct⁹ nõ adorat ydolũ

vl' ꝑiurat inīq̃tũ ille act⁹ displicet deo:sꝫ ꝑ q̃to ē sibi via euadẽdi mortẽ.ꝛ m'ti q̄ furã tur ꝑxio:nõ id faciũt vt noceãt ꝑximo: sed vt ꝓuideãt sibi: q̃uis nõnulla alia pctã fiũt in illũ finẽ.s.vt offendat ꝑxim⁹. Quarto deficit.q2 nõ seq̄t ꝯsentiẽs in illos act⁹ nõ ꝯsentit in eos inīq̃tũ sũt pctã: sꝫ sub alia rõ ne vl' ꝓpt aliũ finẽ.igit nõ peccat.Nã si h valeret nemo in q̄cũq3 actu peccaret.Naꝫ nemo quẽcũq3 actũ faciat vult illũ actum inīq̃tũ est pctm̃.i.inīq̃tũ caret rectitudine si bi debita inesse:q2 illa carẽtia nõ est q̄d na tũ appetit:eo q nõ est q̄d bonũ: nec est nata hře rõnẽ bonitat'. Nõ q̄n voluntas aliq̄d vult sub aliq̄ rõne:illa est rõ alicui⁹ boni tatis siq̄dẽ nemo facit actũ aliquẽ q̄n vellet q ille nõ esset pctm̃:ꝛ q liceret sibi illũ face re.vñ nemo aspiciẽs ad malũ opat.

Quarta ꝯcl'io. Nõ ē licitũ ptãti secl'ari vel plato eccl'iastico ꝯducere iudeos cũ pacto de dãdo scðo vl' tertio mõ eis licẽtiã mutuãdi ad vsurã. Probat dupl'r. Primo.q2 seq̄t bñ: ꝯduco te cũ pacto de dãdo tibi licẽtiã scðo vel ter tio mõ.igit pacisco: me iã dare vl' me datu rũ tibi licẽtiã talẽ.ꝛ si paciscoꝛ igit ꝯsentio vel volo tibi dare licẽtiã scðo vl' tertio mõ q2 vbi ē pactũ ibi ē ꝯsensus.l.j.ff.de pactis. ꝛ si volo eã tibi dare.igit ꝯsentio in datio nẽ ei⁹.sꝫ illa datio licẽtie ē pctm̃ mortale ex scða ꝛ tertia ꝯcl'ione.igit ꝯsentio in morta le.ꝯsentire aũt in mortale ē mortale.igit de ꝑmo ad vltimũ ꝯducere iudeos cũ pacto ꝑdicto ē mortale ꝛ illicitũ.Scðo sic.q̄ cõ ducit aliquẽ vult q ꝯduct⁹ id faciat ad qð eũ ꝯducit:siue sit ibi ꝯductio ꝓprie dicta si ue ipꝓpe dicta.ptãs aũt ꝯducẽdo iudeos ꝛ ꝑmittẽdo eis q velit eis dare licẽtiã mu tuãdi ad vsurã ꝯducit eos:ꝛ si nõ ꝓprie lo q̄ndo:tñ ipꝓpe.igit ptãs vult q iudei fa ciant id ad qð eos ꝯducit:sꝫ ptãs eos ꝯdu cit ad exercẽdũ vsuras.igit ptãs vult illuꝫ actũ ab eis fieri.sꝫ ille actus ē mortal.igit vult mortale ab eis fieri.

Quita ꝯcl'io.Nõ ē licitũ ptãti secu lari vl' plato eccl'iastico ꝯducere iudeos ta liter q ptãs ꝓhibẽdo eis maiores vsuras ꝯcedat minores ꝯcessiõe scðo vl' tertio mõ accepta.Probat tripl'r.Prio.q2 seq̄t bñ a tota copl'atiua ad alterã ptẽ.s.ꝓhibet eis vsuras maiores ꝛ ꝯcedũt miores.igit ꝯce dũt miores vsuras:ꝛ vltra ꝯcedũt miores vsuras.igit ꝯcedũt vsuras.mõ illo ꝯcede

re ē illicitū et scḋa ⁊ tertia ɔclōnibꝫ. Igitur.
Scḋo q2 si liceret: maxie ꝑ tāto: q2 exerce
re miores ē minꝰ malū ꝙ̃ exercere maiores:
ſ3 h̃ nō sufficit ad reddēdū illō licitū: q2 ꝙ̃
uis exercere miores vsuras sit minꝰ maluꝫ
ꝙ̃ exercere maiores: tñ etiā nō licꝫ ɔcedere
scḋo vl̃ tertio mō minꝰ pctm̃. imo nec mini
mū: etiā vt videꝰ maxim: vt oñsū ē. Tertio
q2 ꝙ̃uis exercere miores vsuras sit minus
malū intēsiue ꝙ̃ maiores exercere: tñ ɔcedē
do eis miores exercere ɔcediꝰ eis malū qḋ
ē vl̃ erit extēsiue maiꝰ ꝙ̃ eēt maior vsura cō
cessa vl̃ etiā ꝓhibita. De ɔcessa ptꝫ sic. Nā
ex h̃ ꝙ eis ɔcediꝰ scḋo vl̃ tertio mō exerce-
re miores vsuras: mlto pl̃es recipiūt mu-
tuū sub vsuris ꝙ̃ si vsure eēnt ḡues. ⁊ sic pl̃i-
bus vicibꝫ exerceꝰ pctm̃ ꝙ̃ si magne essent
ɔcesse: adeo ꝙ vbi al̃s tm̃ vna vice exerce-
reꝰ pctm̃ vsure: si vsura ḡuis acciperet: ibi mi
nor decē vicibꝫ exercebiꝰ: ⁊ illō extēsiue esse
maiꝰ eq̇ꝑabit minorē vsurā maiori vsure q̃
ē intēsiue maior: sic. x. furta q̄ꝝ q̄dlibꝫ ē vni
us flor. equalet vni furto q̄ sit̃ q̄s. x. furaꝰ.
Et si dicis si ꝓhiberenꝰ indistincte oēs vsu
re: tūc adhuc fierent in secreto aliq̃ vsure ⁊
valde ḡues: fateor. ſ3 tñ ille ḡues fierēt raro
in ɔꝑatiōe ad leues expsse ɔcessas: q2 si le-
ues ɔcedāꝰ expsse: tūc oi timore postposi-
to exercebūt eas. ⁊ ꝑ ɔñs pl̃ibꝫ vicibꝫ ⁊ tot
ꝙ leues vsure eq̇ꝑabūꝰ vni ḡui vsure: vl̃ ex
cedēt. ⁊ ita iteꝝ habeꝰ ꝙ ɔcedere miores est
ɔcedere malū qḋ ē extensiue maiꝰ ꝙ̃ sit vsu
ra ḡuis etiā ꝓhibita. Et si arguaꝰ. licitū eēt
rectori ciuitatis statutū edere qḋ ɔtineret ꝓ-
hibitiōꝫ maioꝝ vsuraꝝ: nullā inserēdo ꝓhi
bitionē de miorib vsuris vt videꝰ velle glo.
in cle. vnica. de vsuris. igiꝰ ex q̄ nō ꝓhibēdo
miores vsuras ɔcedit miores: seq̄ꝰ ꝙ lici-
tū erit rectori ɔduceꝰ iudeos seu recipe eos
ad ciuitatē cū pacto q̄ eis debeāt eē ꝓhibi-
te maiores vsure ⁊ ɔcesse miores. Dicēdū
ꝙ añs ē veꝝ saltē i aliq̄ sensu: ſ3 ɔña negaꝰ
q2 nō ē sil̃e de nō ꝓhibere ⁊ ɔcedere. Nam
ille q̄ ɔcedit vsuras miores scḋo vel tertio
mō ɔsentit in eas: ſ3 easdē nō ꝓhibere ꝑ sta
tutū nō infert nec includit ɔsensū in easdē.
Nā mlta mala nō ꝓhibenꝰ ꝑ statuta ciui-
tatū: nec tñ rectores ciuitatis nō ꝓhibendo
ea ꝑ statuta ɔsentiūt in ea etiā nec vero nec
interptatiuo ɔsensu. Añs etiā nō ē veꝝ in
oi sensu. Nā si rector ciuitatis statuēdo ꝙ ñ
exerceāꝰ vsure maiores: si nō ꝓhibeat mi
nores: ⁊ hec nō ꝓhibitio fiat tā statuto ꝙ̃
facto. i. ꝙ nec ꝓhibeat eos suo statuto: nec
etiā facientes eas puniat in facto: nō ē imunis
a pctō. nā teneꝰ punire vsuras exercētē etiā
si miores sint (⁊ h̃ regl̃ariꝰ loq̄ndo: q2 fallit
in casibꝫ duobꝫ tactis in p̄cedēti. q. q̄ etiā in
maioribꝫ vsuris locū hn̄t) Sꝫ si tm̄mō fiat
illa omissio ꝓhibitiōis statuto decernēte pe
nā aliquā ḡuē ɔ̄ maiores vsuras: nō decer
nēdo talē ɔ̄ miores: q̄s tñ cū ad eū ꝑueniūt
punit pena arbitraria vl̃ miori ꝙ̃ sit illa q̄
taxata ē in statuto ɔ̄ maiores: ñ ē tal̃ rector
i culpa. Meliꝰ eēt tñ vtrasq̄ statuto expssꝰ
ꝓhibere ꝙ̃uis iparibꝫ penis: q2 magis timeꝰ
qḋ expssiꝰ ꝓhibeꝰ. Glo. ēt allegata ꝑ ꝓba-
tiōe añtis nō dt an liceat tl̃e vl̃ nō: ſ3 tractat
an ne ɔdēs tale statutū incurrat penā de q̄
hēꝰ in eadē clemē. ⁊ sentit ꝙ nō. Et sic iā di
ctū ē de statuto expsse ꝓhibēte maiores ⁊ ñ
faciēte mētionē de miorib: quō i statuēdo
statuēs sit imunis a culpa ⁊ quō nō: sic ēt
dicaꝰ sil̃e de pacto q̄ rector ciuitatis recipiē-
do iudeos ad ciuitatē recipit eos cū pacto
expsse ꝓhibēdo eis vt nō exerceāt maiores
vsuras: puta dt eis. Nolumꝰ ꝙ recipiatis
tātū. nullā tñ ꝓhibitiōꝫ faciēdo de miorib
puta nō adiūcit dicēs ēt oino nihil debetis
siue mltū siue paucū recipe ꝓ mutuatis. Nā
tal̃ rector si mēte scḋo vl̃ tertio mō eis ɔce-
dat miores. ⁊ ꝑ ɔñs i eas ɔsētit vt exerceāt
minores peccat: si ēt mēte nō ɔsentit vt eas
exerceāt: ſ3 tñ ꝓpōit se toleraturꝰ miores: iteꝝ
peccat. Raro etiā vl̃ nūq̄ offert se casꝰ q̄ iu
dei vellēt recipi in ciuitatē dādo eidē mag̃
tributa: vbi tñ cū eis fieret tm̄mō pactū ꝓ-
hibitiuū maioꝝ vsuraꝝ i q̄ pacto nō fieret
eis ɔcessio expssa saltē mioꝝ vsurarū. Nō
eñ eēnt ɔtēti sola tacita ɔcessiōe earūdem
scḋo vel tertio mō. ⁊ mlto minus ɔcessiōe
ꝓmo mō tm̄.

Sexta ɔclio. Ptās seclaris vel p̄la
tus ecclïasticꝰ dās scḋo vl̃ tertio mō eis li-
centiā mutuādi ad vsurā taliq̄ pacto eos
ɔducēs vltra pctm̃ mortale: videꝰ eē excōi
catꝰ: ꝙ̃uis h̃ ñ sit oino clare oñsibile. Pria
ꝑs ꝓbaꝰ. quia faciēs statutum q̄ dispōiꝰ
ꝙ vsure ille debeāt solui sꝫ q̄bꝫ q̄s accipit
mutuū ⁊ ꝙ tales vsure solute nō repetanꝰ
nec repetite soluanꝰ ē excōicatus ipo facto
⁊ idē iudiciū ē de eo q̄ obseruat p̄dictū sta
tutū iudicando fm ipsum: puta compellē-
do ad solutionē vsurarum aut impediē-

do repetitiōꝫ solutaꝝ. Mͦ ꝫ ptās secularis vel ꝑlatꝰ ecclīastīcꝰ recipiēdo iudeos cū ꝑdicto pacto ⁊ datiōe licentie scḋo vel tertio mō videt̄ facere statutū ꝑdictū. igit̄ ē excōicatus. Maior ptꝫ ꝑ clemētiā vnicā de vsuris. Minor ꝓbat̄. q: tal' ptās vl' ꝑlatꝰ facit ꝑdictū pactū in q̄ntū ptās vl' ꝑlatꝰ ī eu v̄tute sue autoritat̄. ꝗ intēdit vt ꝑsonā publicaꝫ obligare ad obseruātiā illꝰ pacti. ⁊ sīl'r intēdit etiā suos subditos obligari ad eiusdeꝫ pacti obseruātiā. ꝗ tale pactū hꝫ oēm effectū quē hēct ꝑdictū statutū. igit̄ videt̄ ꝑdictū statutū fecisse ī faciēdo tale pactū. Prīa ꝯ. īa tꝫ. q: si statuisset illō qḋ ꝑdictū est: ipe obligasset se ad h̄ q' vellet laborare in iudicio q' vsure soluerent̄: ⁊ solute nō repeterēt̄ ⁊ sīl'r obligasset subditos: ⁊ nihil aliud importasset statutū ꝑdictū. mō idē hꝫ locū v̄tute ꝑdicti pacti. Nā ꝯcedēdo eis scḋo vl' tertio mō licentiā: spōdet eis q' velit auferre īpedimēta vsuraꝝ vl' eos iuuare ad ꝯsūmatiōꝫ vsurarie mutuatōis. h̄ aūt includit q' velit iudicial'r ⁊ v̄tute sue autoritatis cōpellere sūditos vt soluāt vsuras ⁊ solutas nō repetāt. Nā si esset purū pactū vt distinguit̄ a statuto: nō obligarent̄ subditi nō cōsentiētes. Nec obstat q' tale pactū nō est q̄dā sanctio ꝯscripta. Nō eñ req̄rit̄ ad rōneꝫ statuti vt sit scṗtū. Nam sufficit q' sit ab eo editū q̄ autoritatē hꝫ statuēdi cū q̄busdam aliq̄s ꝯditionibꝰ. ⁊ hanc ꝑmā ptē tenuerūt nōnulli doctores iuris expsse: vt patebit inferius. Scḋa ps ꝓbat̄. q: ꝓbationē iā habitā forte euaderet aduersariꝰ: dicēdo q' ī penalibꝰ sūt termi accipiēdi ꝓprie ⁊ stricte. cū ꝗ ꝑdicta clemētina sit penal': ⁊ faciat mentionē de statutis nō de pactis: seq̄t̄ q' rector ciuitatis nō faciēs statutū: sꝫ pactū ꝑdictum nō sit censendꝰ excōicatꝰ q̄ntūcūqꜫ pactū ꝑdictū īportet oēm effectū quē īportaret statutū. Itē pactū ꝑdictū ē tpale: sicut ⁊ ꝯductio coꝝ est ad determiatū tp̄s. statutū aūt est q̄d ꝑpetuū. i. nō ad certū tp̄us ꝑfixū durare debēs. Et q̄cq̄d sit de hac euasiōe an vere elidat ꝓbatiōꝫ ꝑdictā vel nō relinq̄ cogitandū vlteriꝰ a lectore. tñ nisi hec satisfaciat ⁊ excuset ꝑdictā ptātē ciuitatis ab incursu excōicatiōis: nō videt̄ alia excusatio dabilis: puta nō illa q̄ q̄s diceret q' ꝑ tāto tal' rector ꝓseruat̄ ab excōicatiōe. q: ⁊ si ꝑdictū pactū faciēdo videat̄ facere statutū q̄ vsure soluant̄: ⁊ solute nō repetant̄. tñ illō nō fac ꝯ vsurarijs xp̄ianis: sꝫ tñ iudeis. clemētina aūt ꝑdicta videt̄ loq̄ de vsurarijs xp̄ianis hec inquā excusatio nō valet. q: ꝑdicta clemētina de q̄cūqꜫ vsurario ē intelligēda indistincte. sic ⁊ ipa īdistincte sonat. Vñ etiā h̄ sentit glo. in ꝑdicta cle. ⁊ ꝓbat̄ rōne. q: indistincte tā iudei q̄ꝫ xp̄iani peccāt indistīcte mortal'r exercendo vsuras. igit̄ etiā cle. ꝑdicta indistincte de vsurarijs loq̄ndo nō dꝫ plus trahi ad xp̄ianos q̄ꝫ ad iudeos. Preterea etiā Guilhermꝰ q̄ scṗsit sup cle. ⁊ do. car. ⁊ Jo. de ymola in dicta cle. dicūt q' rex Aragonū ⁊ eiꝰ officiales q̄ leuāt magnum tributū a iudeis ⁊ saracenis ꝓpter vsuras q̄s eis ꝑmittūt incidūt in excōicationē si repetētes vsuras ꝑ eos īpediant̄ repetere. Et dt Jo. de ymola q' h̄ ē bñ notandū. q: fm h̄ hodie q̄si oēs dñi essent excōicati. Itē q̄ꝫ uis. c. ꝑmū de vsur. li. vj. loq̄ns de locantibꝰ domos vsurarijs ñ loq̄t̄ specifice ꝯ vsurarijs iudeis tñ illō intelligit̄ tā ꝯ iudeis q̄ꝫ xp̄ianis. ita q' locans domū ad exercēdū vsurā vsurario siue iudeo siue xp̄iano incurrit excōicationē. ⁊ h̄ tꝫ dñs dñicus q̄ scṗsit super vj. in. c. j. de vsuris in sexto. Idē etiā tenuit dñs Lau. de ridol de flo. in tractatu suo ꝯ vsuris. q. xlvj. vbi etiā tenet q' ꝯ iudeū ꝑt opponi exceptio. c. q: frustra. ⁊. c. michael. de vsur. dicꝫ vt si iudeus vellet repetere vsuras solutas xp̄iano: nō ꝑus audiat̄ q̄ꝫ restituat vsuras q̄s ab aliq̄s recepit: ⁊ tñ illa capitula nō loquūt̄ specifice de iudeis. sꝫ simplicit̄ dicūt q' fenerator repetēs vsuras q̄s ipe soluit nō audiat̄ nisi ꝑus restituat vsuras q̄s ab aliq̄s ipe recepit. In casu igit̄ huius ꝯclionis septe ꝯsulendū est rectori ciuitatis si fecit ꝑdictū pactū vt absolutiōꝫ ab excōicatiōe ꝓcuret visis ꝑdictis rōnibus: autoritatibꝰ doctoꝝ.

Septia ꝯclio. Nō est licitū ptāti seculari cuicūqꜫ ꝯdere statutū vl' decretū vl' legē q̄ disponat̄ q' ꝯpelli debeāt ad solonē vsuraꝝ illi q̄bꝰ sub vsuris mutuauerūt vsurarij siue xp̄iani siue iudei ⁊ q' nō debeant vsurarij ꝯpelli ad restitutiōꝫ vsuraꝝ perceptaꝝ. ⁊ intelligit̄ ꝯclio: ēt si illō statutū vl' decretū fiat cū expsso ꝯsensu ꝓpli cui ꝑiudicat in hac pte. q: cogit̄ soluere vsuras ⁊ solutas nō repetere. Hec ꝯclusio ꝓbat̄ tripliciter. Primo sic. quia nō licet pactum facere de cōpellendo ꝑdictos ad solutionē vsuraꝝ ⁊ de nō cōpellendo ad restitutionē pceptaꝫ

vt patuit. igitur nec statutū. tз 9ña a maiori. mag⁹ eñi videt' pmū admissibile q̄ꝫ scd'ꝫ. vt' similiter tз 9ña ad identitate rōis. Scdo sic. q2 in editiōe talis statuti editor 9sentit i pctm vsurarū qd ē mortale. Tertio. q2 ex pdicta de. tal' incurrit excōicatiōnē p editione illi⁹ statuti. igit' peccat mortal'r. vñ etiā Justiniānus nō fuit excusat⁹ i 9dēdo leges huius cer oduntur potuit sine pctō eas 9dere: vt etiā habitū est sup. q. xxij.

Cōtra scdā3 9clusionē arguit' dupl'r Primo sic. btūs Greg. dedit iudeis licētiā exercēdi rit⁹ legales capiēdo dare licētiam vel 9cedere scdo mō: ꝛ h' licite fecit. ḡ eadē rōne poterit q̄s licite dare licētiā iudeis exercendi vsuras. tз 9ña. q2 vtrūq̄ exercitiū ē mortale. igit' q̄ rōe 9cessio vni⁹ ē licita: etiā cōcessio alterius eodē mō capta erit licita. Añs p pma pte ptз in. c. q̄ sincera. d. xv. dis. Nā ibi dē bt' q̄ tolerauit eos: imo mandauit tolerari exercitiū rituū legaliū: ꝛ cū h' phibuit ipeditores illi⁹ exercitij. mō 9cessio scdo mō nihil aliud ē nisi toleratio ꝛ ipedimētoꝝ phibitō. Pro scda pte ptз: tū ex scitate ei⁹. tū etiā q2 eccīa adhuc idē seruat: q̄ tñ nō errat in statuēdo vel mandādo ea q̄ ad mores ptinēt. sicut nec in his q̄ ad fidē. Dicendū 9cedēdo añs ꝛ negādo 9ña3. Et rō diuersitatis ē. q2 9cessio scdo mō capta includit vl' infert 9sensū 9cedētꝭ in mutuatiōnē vsurariā. sз eadē 9cessio scdo mō capta nō includit vl' infert 9sensū 9cedētꝭ in exercitiū rituū legaliū. iō vna 9cessio est licita ꝛ alia nō. Rō aūt q̄re in vno casu infert ꝛ in alio nō infert: nō ē rōne forme 9ñalis. alioqn cū forma sit eadē: sicut in vno iferret. sic in reliq̄. sз ē rōe materie. Nā in h' q̄ q̄s 9cedit mutuatiōe3 vsurariā scdo mō capiēdo cōcessionē aufert ipeditores illi⁹ criminis. h' aūt auferre includit vl' infert q̄ auferēs cōpellat receptores mutui ad solutōꝫ vsure: ꝛ iuuet vsurarios ad collectōꝫ vsuraꝝ. ꝛ sil'r infert q̄ tollens ipedimēta phibeat soluentes vsuras ne repetāt solutas: ꝛ q̄ iuuet vsurarios ad tenēdum vsuras receptas. ꝛ sic i fert q̄ 9cedēs iuuet ad crimina. ꝛ p 9ñs 9sentiat. Sз in h' q̄ q̄s 9cedēdo scdo mō ritus legales aufert vel 9pescit ipeditores rituū legaliū nō p h' infert q̄ ḡ tal' etiā iuuet exercētes. q2 illō crimē nō de p se depēdet a carentia ipedimētoꝝ: sicut pdicta crimina. s. vsure receptio ꝛ eiꝯdē detētio de p se depēdēt a solone vsure: ꝛ a nō recuperatiōe. q2 ipossibile est vsurarium recipe vsurā nisi vsura sibi soluat'. ipossibile est etiā vsurariū detinere vsurā nisi illa nō recupet'. Scdo etiā nō est sil'r p tanto. q2 q̄ eccīa 9cedit eis licētiā exercendi ritus 9cessiōe scdo mō est, ppt' asseq. bonū mai⁹ q̄ꝫ sit bonū lesum p vsuras qd mai⁹ bonū ē necessariū qd al's. i. nō 9cedēdo ritus: nō asseq̄ret' eccīa scз fidē inserēdā cordib⁹ eoꝝ: vt declarat. b. Grego. in eo. c. ꝛ idē habitū ē in pcedēti. q. sз nō ē sic (reglariter saltē loq̄ndo) aliqd bonū mai⁹ q̄ꝫ sit bonū lesū p vsuras qd sit necessariū ꝛ nō obtinibile nisi scdo mō 9cedātur vsure iudeis: q2 nihilominꝯ ad fidē pñt allici: etiā nō 9cedēdo eis pmo vl' scdo mō vsuras: vt declaratū ē in pcedēti. q. Si tñ offerret se sil'is casus posset eis 9cedi pmo mō nō aūt scdo mō ppter cām diuersitatis tactā.

Secūdo sic Moyses cōcessit iudeis mutuatōꝫ vsurariā. igit' eadē rōe ptās seclar' potent eis 9cedere. Dicēdū argumētū deficit dupl'r. Primo. q2 añs est falsū loq̄ndo de 9cessione scdo mō. de q̄ tñ loq' scda 9clio 9tra quā h' argumētū nitit' ire. Scdo. q2 etiā est falsū de 9cessiōe pmo mō. i. tolerātia. q2 nō tolerauit eā saltē scripto eis illā tolerantiā in lege exprimendo: vt tñ aliq̄ imaginant' sicut visum est. q. xxiij. imo forte loq̄ndo de tolerantia in facto nō tolerauit eā q̄n si 9stitisset sibi aliq̄ mutuatio vsuraria cōmissa p ppl'm ipse eūdē arguisset vt fidel' rector: ppl'i vl' si p tpe nō fecisset: h' fuisset ppt' vitare maius malū al's nō vitabile: in q̄ casu licite tolerasset: sicut etiā hodie liceret p'lato tolerare eā in tali casu. verū est tñ q̄ de⁹ h' mō aliq̄n eis 9cessit. i. tolerauit eā sicut ꝛ m'lta mala coꝝ tolerauit seu dissimulauit. p pñti vita hic nō puniēdo q̄ mō de⁹ etiā hodie 9cedit. i. ē tolerat sepe p pñti vita etiā alia mala. Nec tñ ob h' infert pt' q̄ ḡ etiā iudex hūanus debeat illa mala q̄ de⁹ sepe tolerat tolerare (reglarit' loq̄ndo) Nā nō ē sil'e d deo ꝛ hoie. Nā hō iudex tm̄ hз foꝝ suū p pñti vita. ꝛ sic nō puniēdo p pñti nūq̄ꝫ puniret. ꝛ sic suū ministeriū nūq̄ꝫ exeq̄ret' reglarit'. de⁹ āt hз duplicē foꝝ. iō nō puniēdo i vno punit i alio. Tertio deficit. q2 ēt dato q̄ eis 9cessisꝫ eā capiēdo 9cessionē p'io mō illā tolerātiā: ēt scpto in lege sua eis pmittēdo vt aliq̄ ponūt nō seq̄ret' pl⁹ q̄ꝫ q̄ hodie etiā

ꝑlatus possꝫ in sili casu eis eā ꝯcedere si ta
lis casus se offerret. ⁊ sic ē veꝝ: sed n̄ sic nat⁹
eēt casus se offerre sic nūc vt ońsum ē in vl
tima ꝯclōne ꝑcedētis. q. Quarto. q: dato
ꝙ etiā eis ꝯcessisset respectu gētiliū scdo vł
tertio mō: h̄ fuisset ex dispensatōe q̄ de⁹ cū
eis dispensassꝫ vt eis vsurā liceret exercere
respectu gentiliū. ⁊ ꝑ ꝯn̄s tūc etiā licuisset
moysi eis illā ꝯcedere scdo vł tertio mō: sꝫ
tūc nō seqꝲ. ğ etiā prās nūc posset eis ꝯce-
dere scdo vel tertio mō nisi addēdo etiā vł
supponēdo ꝙ de⁹ dispensasset nobiscū: sed
nodū dispensauit de⁹ nobiscū. igiꝲ nō ē lici
tū. Nec seqꝲ cū eis dispensauit in ve. le. igiꝲ
nūc etiā dispensatū ē. Nā ans̄ est falsuꝫ: vt
patuit. ⁊ etiā dato ꝙ eēt veꝝ: nō seqꝲ. igitur
nūc ē dispēsatū. Nā etiā dispensauit cū eis
de repudio ⁊ plritate vxoꝝ: ⁊ tn̄ nūc illa di-
spēsatio dei nō est. q: ꝑ xp̄m reuocata est.

Questio. XXVIII.

Utrū papa possit

dispēsare cū prāte seclari vel ꝑlato eccliastī
co vt talis prās vel ꝑlat⁹ ad vitandū mai⁹
malū vł ꝯseqndū maius bonū licite ⁊ etiā
impune valeat ꝯducēdo vel recipiēdo iu-
deos eisdē dare licētiā mutuādi ad vsuras
Et loqr in hac qōe tm̄ de dare licētiā scdo
vel tertio mō nō ꝑmo mō. Solō. q. stat ī
duabꝫ suppōnibꝫ tondē ꝯclōnibꝫ ⁊ vni⁹ ar
gumēti solutōe vbi etiā habiꝲ snīa eoꝝ q̄ di-
cūt papā posse modificare ius diuinū ⁊ ꝯtra
ip̄m in ꝑte dispensare.

Prima suppositio. Aliud ē q̄rere
an papa possit cuꝫ iudeis
dispensare vt licite valeāt mutuare ad vsu
ras ⁊ q̄rere an papa possit dispensare cum
prāte seclari ⁊c. vt in titulo. q. Nā in ꝑmo
casu q̄riꝲ de dispēsatōe pape ipēdēda iude
is. In scdo ṽo de dispensatiōe pape ipen-
denda prāti ꝯducere volenti iudeos. Iteꝫ
in ꝑmo casu q̄riꝲ de dispensatiōe fiēda sup
h̄ qd̄ ē mutuare ad vsuras. In scdo ṽo ca-
su de dispēsatiōe pape fiēda sup h̄ qd̄ ē da-
re licētiā mutuādi ad vsuras. Illi aūt act⁹
scꝫ mutuare ad vsuras ⁊ dare licentiā mu-
tuādi ad vsuras longe differūt q̄uis in h̄
ꝯueniāt ꝙ vterqꝫ act⁹ ē mortale: vt ꝓbatū
est in ꝑcedenti qōne.

Secūda suppositio. Aliō ē etiā
q̄rere an papa possit dispensare cū prāte se
cularī vel ꝑlato eccliastico vt ꝯducēdo vł
recipiēdo iudeos licite valeat talꝭ prās vel
ꝑlatus dare eisdē iudeis licentiā ⁊c. Et q̄re
re an papa possit dispensare cū prāte ⁊c. vt
ꝯducēdo ⁊c. ipune valeat talꝭ prās vł ꝑlat⁹
eisdeꝫ licentiā ⁊c. Nam in ꝑmo casu que-
riꝲ si ꝑ illā dispēsatōꝫ ꝑseruet prās vł ꝑlat⁹
ab incursu culpe quā alr̄ ꝯheret si nō esset
cū eo dispensatū. Nā solū illō dr̄ fieri licite
qd̄ fit sine incursu culpe. Sed in scdo casu
q̄riꝲ si ꝑ illā dispensatiōeꝫ ꝑseruet prās ab
incursu pene quā alr̄ icurreret si nō eēt cū
eo dispēsatū. hec aūt. s. icurs⁹ culpe ⁊ incurs⁹
pene lōge differūt. Nā q̄uis incursus cul-
pe sꝫ habeat ꝯiunctū incursum alicui⁹ po-
ne h̄ est reatus ad penā: q: culpe debeꝲ po-
na: saltē aliq̄: vel pena alicui⁹ fori. tn̄ icurs⁹
culpe aliqn̄ nō hꝫ incursū pene sibi ꝯiūctū
dictate vel dictabilis a iudice hūano vł iu
re positiuo: q: si legislator positiu⁹ voluer-
rit Iohem incurrentē aliquā culpā nō in-
currere penā iuris positiui Iohēs nō icur
ret illā penā licꝫ icurrerit culpā. Uñ aliqn̄
vni pctō corrn̄det duplex pena: scꝫ in foro
dei. ⁊ illa seqꝲ ineuitabilr̄ culpā. Alia in fo
ro ecclie: ⁊ illa nō seqꝲ ineuitabilr̄ culpā. q:
si eccla nō ordinauit penā aduersus illam
culpā ipo facto icurrēdā: nō eā sequeꝲ. vł si
ordinauit eā ipo facto incurrēdā. ⁊ tn̄ dispē
sat suspendēdo effectū talis ꝯstitutiōis nō
icurret penā: talē cōmittēs culpā. Et sicut
vni actui culpabili corn̄dent aliqn̄ i duo-
bus foris due pene. s. pena in foro dī: ⁊ pe
na in foro ecclie. sic ī vno actu ꝯtingit repi
re duas culpas. i. difformitates vł carētias
rectitudinū debitaꝝ iesse. Nā si aliqs act⁹
ꝓhibeaꝲ lege diuina ⁊ hūana: ille si fiat erit
carēs rectitudine ad legē hūanā: cui tn̄ de-
beret eē ꝯformis: ⁊ illa carētia erit vna cul
pa. ille idē etiā erit carēs rectitudie ad legē
dīnā. ⁊ illa carētia erit alia culpa q̄ est in or
dine ad legē dinā. Uñ qn̄to aliqs act⁹ ē ꝯ
plra ꝑcepta: tāto plres habꝫ in se culpas seu
difformitates. q̄ mō dicim⁹ ꝙ adulterās in
die festo: lꝫ cōmittat vnū actū in nūero tn̄
ille hꝫ in se plres rōes pctōꝝ seu culpas. q:
ꝯ ꝑceptū de nō faciēdo op⁹ fuisse die festo.
⁊ ꝯ ꝑceptū. Non mechaberis.

Prima ꝯclō est q̄nimēbris: ⁊
est. Papa nō ṗt dispē
sare cū iudeis vt simplr̄ licite valeant mu-
tuare ad vsuras: neqꝫ etiaꝫ vt simplr̄ impu
ne illud valeant sed aliquo mō loquēdo ꝯ

posse papa pōt dispensare cū eis vt fm q̄d licite id valeant ⁊ fm q̄d impune id valeāt aliquo vero mō loquendo de posse nō potest illud papa. Prima ps pbat̄ q̄nqȝ rōnibus. Prima. q: in. c. sup eo. de vsuris dicit̄ q̄ cū vsure sint vtroqȝ testamento phibite: nō videt̄ aliquē sup hoc posse dispensare. Modo vsure sunt nō tm̄ iudeis sed etiam christianis phibite. igit̄ nullus ⁊ p ꝯsequēs nec papa poterit cū eis dispensare. ⁊ si non potest dispensare. igitur nec dispensare vt omnino licite id valeant. tenet ꝯña a toto in modo ad suam ptem negatiue. Scd̄a ratio. q̄ dispensat cum aliquo ꝯsentit q̄ dispensatus faciat illud sup q̄ dispensat secū sed papa nō potest ꝯsentire vt iudei exercerent vsuras. etiam si illum ꝯsensum pstaret ad maximum malum vitandum: vt ostensum est in p̄cedentibus. Sed tamen hec secūda ratio pbat solum q̄ nō potest licite dispensare cū eis. Prima aūt ps intelligit̄ etiā de quocūqȝ posse: ita vt si etiā attēptet dispensare cū eis vt omnino liceat: illa dispēsatio nō habebit vllum effectū scȝ vt omnino liceat eis. ⁊ hoc pbāt p̄ma ⁊ tertia ratio ⁊ sequentes. Tertia ratio est ⁊ p ea supponit̄ q̄ dispensare capit̄ dupliciter. p̄mo pprie secūdo minus pprie. Dispensare pprie ē deobligare aliquē ab obseruātia legis alicuius. Improprie aūt dispensare cū aliq̄ sup aliquo casu est interp̄tari legem aliquā nō esse latam a legislatore in tali casu: nec legislatorem voluisse legem suam intelligi in casu tali. Exemplū p̄mi. vt deus p̄cepit mihi vt nō occidat quisq̄ innocentē hominē que lex vtrūqȝ ligat. si igit̄ deus deobliget aliquē ab hac lege ita vt nō obliget̄ ad hāc legem fuandā: iam deus dispensat cū illo de occisiōe innocētis hoīs capiendo dispēsare p̄mo mō. Siliter papa p̄cepit vt nullus celebret nisi de die (saltē regulariter loquendo) si igit̄ deobliget aliquē ab hac lege: ita vt valeat etiam in pfundo noctis celebrare: iā cū illo dispensat. Exemplū secūdi vt deus p̄cepit dicēs. Non occides. ⁊ tm̄ iudex licite occidit malefactorē reū mortis q: dispensatū est cū iudice respectu malefactoris. dispensatū inquā est nō p̄io mō: q: nūq̄ fuit obligatus ex illo p̄cepto ad nō occidendum malefactorē. nō igit̄ indiguit deobligatiōe: sed secūdo mō. q: interp̄tatus est papa vel eccl'ia: vt illud p̄ceptū nō fuerit a deo intellectū indistincte: sed tm̄ de occisione hoīs innocentis vel etiā nocentis si occisio fieret a nō iudice: ⁊ extra ordinem iudiciariū. Ad ppositū igit̄ pbat̄ prima ps. quia si posset papa dispensare cum iudeis aut igit̄ p̄mo mō capiendo dispensare: aut secūdo modo. Non p̄mo modo. quia nō valet deobligare cū quē deus nō vult deobligari. Modo deus nō vult aliquē hominē deobligari a phibitiōe qua phibuit mutuationē ad vsuras. igit̄ nec papa poterit aliquē hoiem deobligare ab eodem p̄cepto. ⁊ p ꝯsequēs nec dispensare p̄mo mō. Nec etiam secundo mō. quia nō potest interp̄tari legem diuinā cōtra mentē dei: sed contra mentē dei phibentis mutuationem vsurariā esset si illa phibitio tm̄mō intelligeret̄ de alijs hoīb̄ a iudeis: ⁊ nō etiam de ipsis iudeis. quia deus phibendo mutuationē vsurariam intellexit suam phibitiōȝ respectu etiā iudeorū: vt ostensum est. q. xxiiij. igit̄ nō poterit secūdo modo dispensare cū eis. Quarta ratio. quia nō potest papa dispensare vt iudei licite cōmittāt rapinas. igit̄ nec q̄ licite cōmittant vsuras. tenet ꝯsequētia. quia vtrūqȝ est peccatū mortale. a deo eis phibitum. ⁊ etiā q: vsura est quedā rapina: vt vult Ambrosius: vt vbi supra allegatū est. Quinta rō. q̄ omnino vel simpliciter licite aliq̄d valet facere: valet illud facere vt nulla culpa insit illi actui. mō papa nō pōt facere q̄ mutuatōni vsurarie omnino nō insit culpa. q: illi semp̄ ierit carētia rectitudinis ad legē diuinā q̄ rectitudo deberet actui illi inesse. q: sicut papa nō pt̄ tollere legē diuinā ⁊ obligationē ad eandē ita nec tollere q̄ minus actus hoīs debeat esse conformis illi legi. Confirmat̄ p̄dicta ps ꝯclusionis. q: deus nō dedit licentiam petro peccandi: vt habet̄. xl. dis. c. j. nec successoribus suis. ḡ nec ipe papa pōt alteri dare licentiā peccandi. vsuras aūt exercere est pctm̄ iudeis. igit̄ nō potest dare licentiam exercendi vsuras. ḡ nec dispēsare. Scd̄a ps pbat̄. q: oēm culpā sequit̄ reatus vl' obligatio alicuius pene. igit̄ si papa nō pōt dispensare cū iudeis vt simpl'r licite. i. sine oī culpa valeāt mutuare ad vsuras: q: sp aliq̄ culpa ierit illi actui: seq̄t̄ q̄ et nūq̄ papa p suaȝ dispensationē poterit efficere q̄ iudei

omino impune mutuēt ad vsuras. qꝛ sicut
incurrūt culpā in foro dei: sic etiaꝫ penā in
eodem foro. Tertia pars probatur sic. si
aliqua ꝯstitutio e. l būana ⁊ edita ꝑ papā:
papa pōt illaꝫ inq̄ntū est būana tollere in
toto vel in pte. i. respectu oīm vel respectu
alicui⁹. h est: vel oēs deobligando vel ali-
quē. loq̄ndo de aliq̄ posse scꝫ de illo q̄ dici
mus aliquē aliq̄d posse q̄ sic se habet ꝙ si
illud agit actus tenet etiā si illū illicite agit.
Modo vltra h ꝙ mutuatio vsuraria est ꝓ
hibita lege dīna. est etiā ꝓhibita lege būa-
na pape. igiꝉ papa pōt illā legē vt ē būana
tollere: sic ꝙ si tollit tenet illa abrogatio vꝉ
destitutio. mō sublata lege vꝉ ꝓcepto tolliꝉ
etiā culpa q̄ al's infuisset actui q̄ ꝯ illā legē
fuit elicitus. Nā si lex vꝉ ꝯstitutio tollitur
nō ligat. igiꝉ actus q̄ ꝑus debebat esse con
formis ei: amplius no dꝫ esse eidē ꝯformis
⁊ ꝑ ꝯñs si caret ꝯformitate vel rectitudine
ad illā. nō tñ carebit ꝯformitate vel rectitu
dine sibi debita inesse. sola aūt carentia re-
ctitudinis debite inesse ē culpa. igiꝉ. Et di-
co notanter in maiore huius ꝓbatōis: ⁊ in
ꝯclione eiusdem: vt est būana. qꝛ ꝙq̄ talis
ꝯstitutio nō ē pure būana: eo ꝙ eadē res q̄
ꝓhibeꝉ ꝑ illā ꝯstitutionē est etiā diuina cō
stitutione ꝓhibita. ideo talis cōstitutio nō
pōt simplr tolli: sed tñ ꝓ q̄to ē būana pōt
tolli. Quarta ꝑs ꝓbaꝉ. qꝛ cuilibet culpe
correspondet pena aliqua. igiꝉ si ꝑ dispēsa
tionē pape pōt ꝓseruatiue tolli culpa aliq̄
etiā poterit ꝑ eandeꝫ ꝓseruatiue tolli pena
aliqua illi culpe debita. Exemplū de hac
q̄rta ꝑte si papa ꝓhiberet iudeis vel christi
anis mutuationē vsurariā: adijciens penā
puta excōicationis in xp̄ianos ⁊ pene pe-
cuniarie vel corporalis in iudeos vel etiā
excōicationis ꝑ indirectū (sicut ⁊ indirecte
excōicari pñt iudei si tunc papa illā ꝯstitu
tionē reuocet: eā destituendo totalr vel eaꝫ
suspēdat q̄ ad aliq̄s q̄s ab illius ꝯstitutio-
nis obseruantia deobligat: salte ꝓ tpe ⁊ q̄s
vult non incurrere tales penas: tales non
incurrēt illā culpā ⁊ penā quā al's incurris
sent si illa destitutio: suspensio vel dispensa
tio nō fuisset facta. sicut enī cōtingens fuit
eū illā ꝯstitutiōeꝫ edere: ⁊ penas adijcere:
ita nō est impossibile eū eandē reuocare et
penas tollere Quīta ꝑs ꝓbaꝉ. qꝛ vt videꝉ
papa dispensando ꝯ suā ꝯstitutionē būa-
nā ꝓhibentē vsuras aliq̄s scꝫ deobligādo
ab incursu culpe ⁊ pene illius ꝯstitutionis
peccaret. igiꝉ nō pōt dispēsare ꝯ illā ꝯstitu
tionē. loq̄ndo d̄ posse q̄ id dr q̄s posse q̄d
licite pōt. ꝯña nota. Añs ꝓbaꝉ. qꝛ pp̄ pec-
cat si dispenset cū aliq̄ sup tali actu q̄ etiam
dispensatōe retenta remanet pctm̄. mō sic ē
hic. igiꝉ. Minor ꝓbaꝉ. qꝛ etiā dispensatōe
pape obtenta mutuatio vsuraria remanet
pctm̄ exercenti eā. qꝛ q̄uis tūc nō hēet illa
mutuatio culpā vꝉ penā in ordine ad legē
būanā: tñ hēet culpā ⁊ penā ꝑ legē diuinā.
Maior aūt ꝓbaꝉ duabꝫ rōnibꝫ ⁊ quatuor
autoritatibꝫ. Prima rō. qꝛ ꝯditor legꝭ būa
ne siue sit papa siue impator est cōstitutus
a deo ⁊ ab illo hꝫ suā autoritatē q̄ sibi man
dauit ⁊ cōmisit āministratiōꝫ vice sua. Mo-
do q̄ alicui aliquid mandat nō dicꝉ man-
dare ei vt q̄cq̄ faciat ꝯ se. igiꝉ illicite facit
ꝯcedendo aliquid ꝯ legē sui supioris cum
nō habeat ius id agendi. Scd̄a rō. quia
ꝯsentit i actū sup q̄ dispēsat. Mō ꝯsentire
in actū q̄ remanet peccatū: est pctm̄. Secū
do ꝓbaꝉ q̄tuor autoritatibꝫ. Prima. Nā
in. c. nulli ꝓbas. xxv. q. j. vbi textus loquꝉ
de iure diuio ⁊ canonico dicꝉ sic. qꝛ nos q̄
potentissimi sacerdotꝭ administram⁹ officio
taliū trāsgressionū culpa respicient si i cau
dei desides fuerimus iuenti. qꝛ meminim⁹
ꝙ timere debemus q̄lr cōmineꝉ de⁹ negli-
gentie sacerdotū. Secūda autoritas. qꝛ
in. c. sunt q̄dā. ea. q. sic ait. Ubi aperte de⁹
vel ei⁹ apl'i. ⁊ eos sequētes sancti pr̄es sn̄ia
liter aliq̄d diffinierūt: ibi nō nouā legē ro-
manus pontifex dare: sꝫ potius q̄d ꝓdica-
tū est vsq̄ ad aīam: ⁊ sanguinē ꝯfirmare dꝫ
Tertia autoritas est in. c. ꝯtra statuta. ea.
q. vbi text⁹ sic dicit. Cōtra statuta canonū
aliquid ꝯcedere vel mutare: nec q̄deꝫ hui⁹
sedis pōt autoritas. Quarta autoritas ē
in. c. oīe. c. q. vbi sic dicꝉ. Nequaq̄ ei q̄d
ꝯtra euangelicā vel ꝓpheticā vel aplicā do
ctrinā ꝯstitutiōe siue eoꝝ siue sanctoꝝ patrū
actū fuerit stabit. In his igiꝉ autoritatibꝫ
habeꝉ ⁊ maxīe in tertia ꝙ si aliq̄ ē ꝯstitutio
etiā canonica nō licꝫ pape ꝯ illā dispēsa-
re si illa ꝯstitutio non est pure canonica ⁊
būana: puta si est sup actu q̄ etiaꝫ remanet
peccatū dispensatione vel ꝯcessione pape
obtenta. ꝓ quanto adhuc ille actus est cō-
tra legem diuinam ⁊ nō tm̄ contra buma-

nam. Et q̄d in quarta autoritate vult q̄ etiam talis concessio nō stabit: intelligit̄ scȝ q̄ ad hoc q̄ ille cui talis ꝯcessio vel dispēsatio est facta sit excusatus simpliciter. Nam nec ipse est excusatus a culpa ⁊ pena in foro dei: licet ſm quid a culpa ⁊ pena que ex humana lege fuissȝ ꝯtracta sit excusatus vt tertia ⁊ quarta pars dicūt: nec etiam concedens vel dispensans est excusatus a culpa ⁊ pena in foro dei.

Secūda conclusio

Sicut p̄ma ꝯclusio quo ad oīa sua mēbra est vera de dispensatione quā papa faceret cum iudeis sup̲ illo actu qui est mutuare ad vsuram. sic etiaȝ eadem ꝯclusio quo ad oīa q̄nq̄ mēbra est vera: si formet̄ de dispensatōe quā faceret papa cū potestate seculari: vt p̄lato ecclesiastico sup̲ illo actu q̄ est dare secūdo vel tertio mō licentiā mutuandi ad vsuras. Probat̄ illa ꝯclusio. q̄a sicut iudeis est mortale peccatū tā ex lege diuina q̄ȝ hūana ille actus scȝ mutuare ad vsuram: ita potestati seculari ⁊ p̄lato eccl'iastico mortale pctm̄ est datio licentie secundo vel tertio modo tā ex lege diuina q̄ȝ humana. ergo sicut oīa mēbra p̄me ꝯclusionis sunt vera: sic omnia mēbra hu⁹ secūde cōclusionis erūt vera. tenet ꝯña. q̄ȝ fundamentū ꝓbationū oīm mēbroꝝ p̄me ꝯclusionis ꝯsistit in hoc q̄ mutuare ad vsuram est iudeis mortale peccatū ex lege diuina: ⁊ nō tm̄ ex lege humana. Modo vbi fundamentū est idem: ꝓbatio est eadem. Item rationes ⁊ autoritates quib⁹ oīa mēbra p̄me ꝯclusionis sunt ꝓbata possunt applicari ad oīa mēbra huius secūde ꝯclusionis: vt patȝ practicanti. Secūdo specialiter ꝓbant̄ duo p̄ma mēbra: ⁊ hoc sic. q̄ȝ datio licentie scdo vel tertio mō ad mutuādū ad vsuras includit ꝯsensum in crimen vsuraꝝ. ⁊ ꝯsentire in crimen p̄ximi est mortale ex lege diuina ⁊ hūana ꝓhibitū: vt ostensū est supra p̲ vtrāq̄ȝ legem: etiā si ille ꝯsensus fuit ad maximū malū vitandū vel ad maximū bonū ꝯsequēdū. ergo papa nō potest dispensare cū potestate seculari vel p̄lato ecclesiastico: vt oīno licite valeat: nec etiaȝ omnino impune valeat talem dationē licentie agere. etiam si p̲ illā dispensationē possȝ vitare maximū malū al's non vitabile vel maximū bonū assequi: al's non obtinibile. tenet ꝯña. q̄ȝ papa dispensando met ꝯsentit in illam dationē licentie que est mortale peccatū ⁊ ꝯsentiendo in illā dationē licentie ꝯñter ꝯsentit in crimen vsurarū. Et intelligunt̄ due p̄me ꝑtes ꝯclusionis secūde sic. q̄ nō solum papa nō potest dispensare sup̲ illa datione licentie loquēdo de posse licite: sed etiā nec de absoluto posse. ⁊ h̄ effectuali. id est si attēptet dispensare cum aliq̄ p̄lato vt ille omnino licite vel omnino impune valeret dare taliter licentiā: ip̄a eī⁹ dispēsatio nō sortiet̄ effectum. q̄ȝ dispensat⁹ nō dabit omnino licite: nec omnino īpune taleȝ licentiam. Scdo eadē duo p̄ma mēbra ꝓbant̄ sic. Dare scdo vl' tertio mō licentiā exercēdi vsuras nō est minus peccatū q̄ȝ dare scdo vel tertio mō licentiā rapiēdi furādi ⁊ meretricādi: saltē stando in genere grauitatis. q̄ȝ quelibet talis datio licētie ē peccatū mortale. modo papa non posset (siue loquamur de posse licito siue de absoluto posse saltem effectuali) dispensare q̄ aliq̄s p̄latus vel potestas omnino licite ⁊ omnino impune posset dare secūdo vel tertio mō licentiā p̄dictā faciendi scȝ meretricandi rapiendi ⁊c̄. ergo nec in ꝓposito.

Contra predictas

ꝯcl'iones arguit̄. Papa potest dispensare ꝯ legē diuinā. igit̄ fundamentū vtriusq̄ȝ cōclusionis q̄ ad p̄mas duas ꝑtes est falsuȝ. tenet ꝯña. q̄ȝ fundamentū vtriusq̄ȝ est q̄ ex quo tam exercere vsuras q̄ȝ dare secūdo vl' tertio modo licentiā eas exercendi: sit ꝯtra legem diuinā. ideo papa nō possit dispensare vt illi actus fiant omnino licite ⁊ impune. Antecedens ꝓbat̄. quia ius diuinū potest modificari p̲ constitutiones p̄ncipum vt in. c. cum omnes. ⁊ in. c. que in ecclesiaꝝ. de constitutionibus. cum ibi notatis p̲ doctores. Modo dispensatio contra ius diuinū est q̄dam modificatio. igit̄ principes p̄nt dispensare ꝯtra ius diuinū. papa autē est maximus p̄ncipū. igit̄ añs verū. Ad h̄ argumentū respondet q̄dam dicens. quandoq̄ȝ aliq̄d est malū q̄d aliqua ratione potest fieri bonum. ⁊ tunc papa potest interpretari ⁊ modificare ius diuinū: vt patȝ in c. licet. de ferijs. vbi dicit̄ q̄ instante necessitate licitū est piscari dieb⁹ dñicis capiendo

allecia que se terre inclinauerit. eo q si tūc nō caperent nō possent postea capi. qr raro fit illa inclinatio eorum: et tamen ferie sunt introducte iure diuino. actus enim piscandi est in se licitus: q̄uis rōe dici prohibeatur. Quando est aliquid ita malū in se q nulla rōne pōt fieri bonū: vt est vsura. et tunc nō pōt illud interpretari vel modificare in. c. sup eo. de vsuris. Hec solutio deficit quadrupliciter. Primo in primo membro distinctionis. et arguitur contra ipm sic. Si aliquis actus sit malus q̄ tñ aliqua ratione potest fieri bonus: vtputa aliqua circūstantia accedente. aut ergo ius diuinū prohibens talem actum malū prohibet eū tam nō accedente tali rōe: hoc est acceptū sine illa circūstantia q̄ȝ acceptū cum illa circūstantia: aut prohibet eum tm̄ acceptū sine circūstantia tali. Si primo modo. tunc papa non poterit sup tali actu facere modificationem circa ius diuinū: sic q neq licebit pape diffinire et dicere illum actum accedente tali rōne vel circūstantia esse licitū neq etiam licebit illum actū accedente tali rōne concedere alicui, quia ex quo actus etiam cū illa circūstantia captus est prohibitus a iure diuino ex intentione et voluntate dei: nō licebit ei dicere prohibitum licitū nec concedere. et p cōsequens consentire in illicitum. quia ve his qui dicunt malum bonū: et magis his qui concedunt malum tanq̄ȝ bonū. Unde etiam scripturam sacrā in qua continentur precepta dei interpretans aliter q̄ȝ fuerit mens spūssancti a quo est inspirata puta false eam exponendo: dici potest hereticus: vt dicit Hieronymus: vt patet. xxiiij. q. iij. c. heresis. Si secūdum tunc diffiniendo vel concedendo actū captum cū tali circūstantia tanq̄ȝ licitū: nō dicetur a parte rei modificare ius diuinū prohibens actum. quia ius diuinū non prohibuerat a parte rei illū actū taliter circūstantionatū: q̄uis enim prohibuisset illum actū et nihil adiecisset scȝ qualiter vestitū vel nō vestitū vellet esse prohibitum. tñ mens legislatoris scȝ dei nō fuisset illum actum prohibere accedente tali ratione vel circūstantia. Et vltra si non dicetur papa modificare a parte rei ius diuinum: q̄uis solum fm supficiem littere. tunc nec etiam dicetur dispensare cōtra ius diuinū: et per consequens solūmodo non satisfacit argumento. quia argumentū tendit ad probandum q papa possit dispensare contra ius diuinū: cuius oppositū fuit fundamentū conclusionū positarum. Secūdo improbatur predicta solutio arguendo exemplariter in illo exemplo in q̄ predictus doctor exemplificauit de primo mēbro prime distinctiōis Nā dato nō tñ concesso q opus seruile facere dñico die cuiusmodi est piscari esset prohibitum iure diuino. aut ergo ius diuinū prohibens tale opus illa die fieri prohibuit tale opus etiam accedente illa ratione propter cuius accessum cōcessum est a papa capere allecia. vt habetur in. c. licet. extra de ferijs. aut nō prohibuit tale opus quando accesserit illa ratio. Si primū. igitur de mente dei fuit q vellet illum actum esse prohibitum etiam accedente tali ratione vel circumstantia. igitur papa nō potest licite diffinire eum esse licitum nec concedere illum: vt licitum. Si secūdum. tunc diffiniendo vel concedendo illud opus vt licitum nō diceretur a parte rei modificasse ius diuinū. quia ius diuinū nō prohibuerat a parte rei illud opus accedente tali ratione. Tertio improbatur predicta solutio. quia male exemplificat de actu malo primo modo existente cōtra ius diuinum: per hoc qd est piscari die dñico vel etiam aliud opus seruile materiale facere. Nā facere opus seruile die dñico licet sit regulariter loquendo actus malus nō est tamen contra ius diuinū: patet triplicititer. Primo. quia si sic. maxime qr esset contra legem diuinam veterem prohibentem operari seruilia opera. sed hoc nō. quia illa lex nō facit mentiōem de dñica: sed de sabbato. Sabbatum autē nō est dñica dies. igitur ex illa lege nō habetur cōdemnatio illius actus qui est operari seruilia dñico die. Et si dicas dñica successit sabbato: hoc nō satisfacit argumento. quia quero quis ordinauit dñicam p sabbato: aut deus aut homo? nō deus. quia nec i veteri lege hoc fecit nec vllibi in noua lege fecit: vt patet discurrendo p omnes libros noui testamenti vbi nullibi precipitur nobis: vt colamus dñicam p sabbato. sed tm̄ hoc precipitur in iure hūano s. canonico. et p consequens dñico die operari seruilia erit actus malus cōtra ius humanū imediate existens: nō contra diuinū. Secūdo sic. lex vetus hodie nec quo ad cerimōialia nec quo ad iudicialia

obligat: eo q quo ad illa est mortua z eua cuata. licet eius moralia hodie obligent. Preceptū autē de nō operando seruilia in sabbato nō est morale quo ad determinatione tpis. qr nō pl9 recta ratio dictat q fiat illa die illa cessatio operū seruiliū q̄s q alia die fiat: qn etiam rationes congruentie inueniri possent q alia fieret die. igitur si etiā noīe sabbati veniret dñica dies: adhuc nō essemus hodie ex lege diuina veteri obligati ad non operandum seruilia die dñica: nec etiam ex noua: vt patz. igitur tm̄ esset illa obligatio ex lege humana. z p ꝯsequens operari illa die tm̄ est malum ꝯtra ius humanū imediate. Tertio sic. qr etiā dato q determinatio temporis esset moralis tamen cessatio ab operibus seruilibus nō est de p̄cepto morali nisi p quanto est impeditiua vacationis diuinoꝝ: que vacatio est de p̄cepto morali p quanto recta ratio z lex nature dictauit q ē aliquādo vacādū diuinis laudib9 vel cultui. ergo si quis vacasset diuino cultui: vtputa audiendo missam: z ita explesset vacationē que determinata est z post operaret seruilia: illō operari nō esset contra p̄ceptum morale: quia illud non est impeditiuū vacationis debite vel sibi p̄cepte. z per ꝯsequens nō erit illō operari malum contra legem diuinā. ergo tm̄ contra legem humanā. z per ꝯsequens si quis cum licentia pape etiam ratione aliqua accedente opet̄ fuile opus dñico die nō dicetur illa operari ex modificatiōe pape facta circa ius diuinū: sed tm̄ facta circa ius humanū. imo qō plus est si qs etiā pro nulla parte dñice diei vacasset diuino cultui: sed totaliter intendisset operi seruili z hoc de licentia pape fecisset: non diceret̄ fecisse ex modificatiōe pape facta circa ius diuinū. quia etiam nec talis vacatio diuinoꝝ est de lege diuina pura hodie obligāte quando illa vacatio accipit̄ cum determinatione temporis. determinatio em̄ tēpis est ex lege hūana. Uñ ad satisfaciēdū legi diuine vel naturali hodie obliganti ad vacationem diuini cultus sufficeret aliquando vacare diuino cultui quocunqz die vel hora id fieret. licet ad h̄ vt satisfiat legi humane canonice requirat̄ q determinatis diebus id faciat z determiato cultu. Quarto p̄ncipaliter improbat̄ p̄dicta solutio sic.

Homicidiū est malum secūdo modo z cōtra diuinū ius. z tamen papa z imperator potest super homicidio facere modificationem circa ius diuinū: loquendo de modificatione eo modo quo p̄dictus doctor de ea loquit̄. igitur membra distinctionis coincidunt: quia circa vtrūqz malum actum poterit fieri modificatio p papā circa ius diuinū. z sic solutio nulla. Antecedens pro p̄ma parte p̄batur. quia nō est minus malum q̄ vsura quā ipse ponit malā secundo modo. Pro secūda vero parte p̄batur. qa q̄uis homicidiū sit malum: tamen potest aliqua ratione accedente fieri bene: puta si occidendus sit reus mortis: z occidens sit iudex eius vel etiam si occidendus sit innocens: z occidens ignoret ignorantia p̄babili eo q occidendus cōuictus est per falsos testes quoꝝ falsitas omnino latuit z latet iudicem, p̄pter indep̄hensibilitatem falsitatis testium. Aliter igit̄ soluendum est argumentū. z hoc tripliciter. Primo. q modificare aliquod ius accipitur dupliciter sicut z dispensare acceptum est dupliciter: vt patuit in p̄ma ꝯclusione. Hoc supposito dicēdū q papa potest modificare ius diuinū modificatione secūdo modo accepta: non autē p̄mo modo. z tamen modificatio secūdo modo possibilis pape circa ius diuinū nō debet dici fieri contra ius diuinū a parte rei. quia talis nō fit cōtra intentionē dei qui tulit illud ius. imo oportet q fiat fm̄ intentionē ei9. Et tunc cū vltra arguit̄. vsura est cōtra ius diuinū. igitur papa potest super ea modificationem z dispensationē facere. Hec ꝯsequentia deficit dupliciter. Primo. quia est ex puris indefinitis. quia vult sic reduci ad formā. super actu existēte contra ius diuinū papa potest dispensare seu modificationē facere. vsura est actus existens ꝯtra ius diuinū. igitur potest sup vsura facere modificationem. Et si maior vniuersalisetur dicendo scz. sup omni actu existente contra ius diuinū z c. erit falsa. tamen etiam nō est vera prout est indefinita. Secūdo deficit. quia z si papa potest modificare ius diuinū. tamen per hoc nō habetur q ergo possit dispensare contra ius diuinum. quia non est concessum q possit modificare contra ius diuinū: sed tm̄ modificare ius diuinū. id est interp̄tari vel de

clarare in quo casu nõ voluerit deus intelligi suũ ius. Modo si papa declaret ꝙ deus non intellexisset suam ꝓhibitionem de vsuris quo ad iudeos: nec etiã quo ad cõcedentes licentiam fenerandi nõ modificaret ius diuinũ ad mentem dei. ⁊ ꝑ ꝯsequẽs non licite posset. Nec mirũ ꝙ papa potest modificare ius diuinũ secũdo modo capiendo modificationem scʒ ꝑ interp̃tatione. Nam etiam doctor theologie id potest licet in hoc differant ꝙ interp̃tatio pape est iudicialiter autoritatiua. Interp̃tatio aũt doctoris theologie inq̃ntũ talis est tm̃ scolastica ⁊ doctrinalis. Sed quia per illam solutionem solum habet̃ qualiter intelligẽdum sit ꝙ papa possit modificare ius diuinũ nõ autẽ qualiter alij principes possint illud modificare. Auctoritas autẽ allegata ex. c. cum oẽs. ⁊ c. que in ecclesiarum. loquit̃ in plurali de ꝓncipibus. Ideo secunda solutio est addẽda ꝑ qua supponitur ꝙ ius diuinũ capit̃ dupliciter. Uno modo ꝓ iure quod a deo latum est ⁊ adhuc vigorẽ obligationis habet. ⁊ sic lex euangelica est ius diuinũ. ⁊ hoc modo etiã lex vetus ante aduentum christi fuit ius diuinũ nõ aũt hodie. Alio modo ꝓ eo qđ olim a dõ fuit latum ⁊ post euacuatũ sed tamen de nouo ab homĩe institutũ est vel ꝓ eo qđ ab hoĩe institutũ est: conformiter tamen ad legem diuinã olim latam. nunc autẽ euacuatam. Exemplũ ꝓmi: vt si ꝓnceps etiam secularis aliqua iudicialia precepta veteris legis in suo regno institueret dando illis ex sua potestate robur obligationis que olim habuerũt robur diuine obligationis. Exemplũ secũdi: vt p̃ceptum de nõ exercendo opera seruilia die dñica quod institutũ est ab homine conformiter ad legem diuinam que olim p̃ceperat nõ exerceri seruilia die sabbati. Ad ꝓpositum. ꝓncipes igitur etiã alij a papa possunt modificare ius diuinũ captum secũdo modo. id ẽ iudicialiaue legis per eos instituta (que olim erãt de iure diuino) ⁊ hoc modificatiõe secũdo modo scʒ explanando vel declarando in quibus casibus velint ea nõ fore obligatoria. imo etiam modificatione ꝓmo modo: puta deobligando aliquem in aliquo casu a talibus p̃ceptis: etiam in casu in quo al's ille ⁊ alij regulariter loquendo fuissent obligati.

Tertio etiã potest dici ꝙ nõ habetur in capitulis allegatis expresse: nec etiam sufficienter inde elici potest predicta autoritas. scʒ ꝙ papa possit modificare ius diuinũ: vt patet intuenti illa capitula. ꝙ autem doctores ibi illam notant: nihil arguit. quia non fundatur hoc eoꝝ notatũ in capitulis illis sed id notant more solito quo consueuerũt ad sua notabilia: ⁊ opiones adducere non nũq̃ textum vbi nõ potest fundari qđ notant: experientia teste in multis. Et si aliquod aliud capitulũ allegetur: vtputa. c. licet. de ferijs. vbi id videtur haberi. Dicendum ꝙ nõ habetur ibi nisi ꝙ papa modificat p̃ceptum de nõ exercendo quoddã seruile opus die dñico vel alijs festis. Modo illud p̃ceptum nõ est de iure diuino: saltem ꝓmo modo sed humano: vt ostensum est. Si etiam id ꝓbetur per hoc ꝙ papa ⁊ ecclesia ac imperator modificant p̃ceptũ: nõ occides ꝯcedendo homicidia in aliquo casu. responsum est ꝙ ibi nõ dispensat: nec vllam modificationem facit papa vel imperator vel ecclesia nisi modificationem secũdo modo captam: ⁊ hoc non contra ius diuinũ: sed ſm illud ius: eo ꝙ talia homicidia qualia ꝓhibet ius diuinũ nõ concedit papa vel ecclesia: nec concedere posset. sed illa tm̃ que etiam ius diuinum concessit.

Si iterũ ⁊ quarto ꝓbetur. quia ius diuinũ precipit restitui alienum. ⁊ tamen papa ⁊ imperator concedũt ꝙ quis rem alienã restituere nõ teneatur in casu quo eam prescripsit. Dicendũ ꝙ papa ⁊ imperator nõ concedũt ꝙ quis rem alienam manentem alienam: nõ teneat̃ restituere. rem autẽ alienam que facta est ꝓpria concedunt nõ restituendam. Modo res quã quis prescripsit licet sit aliena q̃diu prescriptio currit ⁊ nõ est completa. tamen quando est completa talis res desinit esse aliena: ⁊ efficitur ꝓpria prescribenti. ⁊ hoc auctoritate eius qui habet transferre dñia rerum. Modo lex diuina non mandat restituere rem alienam factam ꝓpriam sed tm̃ manentem alienam.

Si quas alias probationes adducerent dñi iuriste possent omnes ex predictis fundamentis tactis solui similiter. Si etiam quinto alleget̃ ꝙ papa restringit numerũ testium: ⁊ etiam auget eum in certis casibus quod tamen est cõtra ius diuinũ ꝙ stat

numeꝝ determinatũ sufficere ⁊ nõ vltra re
quiri: ⁊ etiam determinatũ numerũ requi-
ri: ⁊ nõ minorẽ sufficere quando ait Deut.
xvij. In ore duũ aut trium testium peribit
qui interficietur. Nemo occidat vno con-
tra se dicẽte testimoniũ. Dici potest dupli-
citer. Primo ꝙ illud est iudiciale ꝑceptuꝫ
veteris legis. ⁊ per ꝯsequẽs nõ obligans
virtute legis veteris ꝓ statu noue legis. idõ
si papa contra ipm vt est iudiciale aliquid
disposuit: nõ per hoc haberet ꝙ dispensas-
set contra ius diuinũ nisi secũdo modo ca
pitũ. Contra tamen hanc solutionẽ replica
bitur post tertiã solutionem. Secũdo pos
set dici ꝙ etiaꝫ si illa lex esset moralis: tamẽ
loquit in casu vbi quis occidẽdus est. In
tã ardua autẽ cã ꝑꝑ nõ disposuit oppositũ:
scꝫ ꝙ sufficiat vnꝰ testis: ⁊ forte nec id dispo
nere posset. Qñ aũt disponit in certis casibꝰ
nõ sufficere duos vel tres sed requiri plu-
res nõ haberet ꝙ per hoc disposuisset con
tra ꝑdictum ius. quia nec ꝑdictum ius ne-
gat plures requirendos: sed vult ꝙ ad mi-
nus sint duo vel tres: ⁊ per hoc non negat
qn plures possint requiri. Sed nec hec
solutio quo ad suam primã ꝑtem satisface
ret simpliciter: imo nec quo ad secũdaꝫ eiꝰ
partẽ. quia ⁊ si per hoc esset responsum ad
auctoritatem ꝑdictaꝫ: vt ponit Deut. xvij.
tamen alia ponit generalior: Deut. xix. vbi
dicit. Non stabit testis vnus ꝯtra aliqueꝫ
quicqd illud peccati ⁊ facinoris fuerit: sed
in ore duoꝝ aut trium testium stabit omne
verbũ. Tertio ergo posset dici ꝙ dato ꝙ
etiam voluisset ꝙ deberẽt sufficere duo vel
tres ⁊ nõ esset augendus numerus testiuꝫ:
tamen nõ sic intellexisset qn rationabilibꝰ
superuenientibus causis posset humanus le
gislator augere numerũ testium: eo ꝙ nõ ex
pediebat singulos casus occurrere possibi
les particulariter ponere in lege: sed eos re
liquit discreto arbitrio humani legislatoris
⁊ executoris legis diuine cui in hoc tradi-
dit facultatem arbitrandi ꝭm ꝯditionẽ ca-
suum occurrentium quo modo etiam au-
cta fuit pena furis tpe veteris legis. Nam
cum lex diuina in rebus inanimatis statuis
set tñ penã dupli ⁊ penaꝫ quadrupli si qs
furatus esset ouẽ ⁊ penam qntupli si bouẽ
vt patet Exo. xxij. ⁊ tamen postea ꝑ recto
res populi israel statuta fuit pena septupli
vt patet Prouerb. vj. vbi dicit de fure: de-
ꝑhensus quoqꝫ reddet septuplũ. vbi dicit
postill. ꝙ ꝓpter incrementũ furti fuit addi-
tum ad penam legis vt hoies a furto cohi
berent: nec est contra legem: quia nõ inhi-
buit addere ad penam ꝓ bono reipublice.
Hec ille. Et ita in ꝓposito si papa dispone
ret ꝙ in certis casibꝰ requirunt plures tri-
bus: nõ ꝓpter hoc dispensasset capiẽdo di-
spensare ꝑmo modo: sed tm̃ secũdo modo
⁊ hoc nõ ꝯtra ius diuinũ: sed ꝭm illud ius
quia exposuisset qualiter ius diuinũ esset
rite intelligendum. Et si contra ꝑmã solu
tionem argueret dato ꝙ esset iudiciale: ta-
mẽ de nouo esset a christo institutũ in lege
euãgelica ⁊ approbatum. Unde Joh. viij.
ait iudeis. In lege vestra scriptuꝫ est: quia
duoꝝ hoim testimoniũ verum est. ergo vt
sic esset ligans autoritate diuina noue leg.
⁊ si nõ veteris. Nã ꝑcepta noue legis ligat
etiam si nõ sint moralia sicut est ꝑceptũ de
baptismo suscipiendo qđ nõ est diuinum
morale: sed diuinũ ceremoniale vel sacra-
mentale noue legis. ⁊ potest dici diuinum
positiuũ non diuinũ morale seu naturale.
id est fundatum in lege naturali. Dicẽduꝫ
ꝙ quãdo christus ꝑdicauit legem euange
licam: adhuc lex mosaica nõ solum curre-
bat ⁊ seruabat licite a iudeis: imo debebat
seruari etiam quo ad iudicialia ⁊ ceremo-
nialia vsqꝫ ad mortẽ christi: saltem quo ad
illa ceremonialia loco quoꝝ nõ erant insti-
tuta alia ceremonialia vl' sacramẽtalia no
ue legis. qđ dico: quia ꝑceptum de circũ-
cisione nõ obligabat absolute iudeos a tẽ-
pore quo christus ꝑdicauit baptismũ: qꝛ
poterant tunc loco circumcisionis accipe-
re baptismũ qui tunc erat consilij ⁊ consi-
lium de baptismo deobligabat ab absolu
ta susceptione circumcisionis: tm̃ enĩ erãt
obligati sub disiunctione ad suscipienduꝫ
vel circumcisionem vel baptismũ. Et sic ex
ꝑdicta allegatione christi nõ habetur ꝙ er
go hodie liget preceptum allegatum: sicut
nec preceptum de seruando sabbatuꝫ ligat
hodie. quod tamen christus allegauit di-
cens Johis. vij. Si circumcisionẽ accipit
homo in sabbato vt nõ soluat lex Moysi
⁊c. vbi innuit ꝙ preceptum de nõ operan-
do sabbato obligat: ita tamen ꝙ liceat cir-
cumcisionem facere sabbato: imo circumci

sio debet fieri die sabbato si sabbatum est octaua dies a natiuitate pueri. Et tamen neutrum allegatum per eum habet hodie veritatem ꝓ statu noue legis. sicut em̄ allegat ꝑceptuȝ de dandis decimis etiam minutis dicens. Hec quidem oportuit facere ꝛc̄. ꝛ tamē hodie nō obligat ex lege diuina sed hūana que de nouo illud iudiciale renouauit, put al's in tractatu de quotta decimarū dixi. Hec aūt solutio q̄uis satisfaceret argumento put tm̄ allegat p̄dictam auctoritatem Jobis. xiij. tamen nō satisfaceret si allegarentur alie auctoritates noue legis: vtputa Mathei. xviij. vbi ait petro de fratre corrigendo correctione fraterna. Si te ñ audierit: adhibe tecū adhuc vnum vel duos: vt in ore duoꝝ testium vl' trium stet omne verbum. vbi videtur statuisse etiam ꝓ statu noue legis determinatū numerū testium tanq̄ꝫ sufficientem ꝛ requisitum. ꝛ hoc in casu denūciationis fratris nō correcti: ꝛ non tm̄ in hoc casu sed in omni. quia addit omne verbum. id est omnis causa discutiat duobus vel tribus testibus. Similiter etiaȝ Paulus. ij. Corinth. xiij. dicit. Ecce tertio hoc venio ad vos vt in ore duoꝝ vel trium testium stet om̄e verbum. vbi videtur vt preco legis diuine allegare p̄dictum ꝑceptum tam christi q̄ꝫ legis mosaice tāq̄ꝫ ꝓ statu noue legis esse obligatorium etiam ex lege diuina. ideo soluatur finaliter per tertiam solutionē supra datam ad predictam ꝓbationem de numero testium.

Secūdo arguitur ꝯtra vtrāq̄ꝫ conclusionem. In multis casibus concedit papa mutuanti: etiam si christianus est recipere vltra sortem: vt patebit in sequentibus questionibus. sed mutuantem recipere vltra sortem est cōmittere mutuationem vsurariam. igitur papa potest concedere mutuationem vsurariam. ꝛ sic dispensare nō tm̄ cum iudeis: sed etiam cū christianis ad exercendum eam. ꝛ per consequens eadem ratione potest cōcedere ꝙ conducant vsurarū conductoribus dantibus eisdem licentiam exercendi vsuras: saltem in predictis casibus vsurarū. Dicendum concedēdo maiorem negatur minor: si saltem vniuersaliter intelligatur. Nō em̄ omnis mutuatio vbi recipitur vltra sortez est vsuraria: sed oportet illud quod vltra sortem recipitur esse quid tēporale ꝛ indebitum mutuāti: ꝛ ꝙ recipiatur ratione mutuationis. ꝛ sic de alijs clausulis tactis supra in questione de diffinitione vsure. modo in casibus illis in quibus mutuanti licet recipere vltra sortem nō concurrūt predicte clausule sed deficiunt: vt patebit in ꝓcessu sequentiū questionū. igitur nō debet concedi ꝙ in talibus casibus sit vsura concessa sed q̄daȝ mutuatio: q̄ ꝛ si hēat aliqualem ꝛ imperfectam similitudinem cum mutuatione vsuraria nō est tamen vere talis. Nec papa concessit talem mutuationem q̄ si sine eius concessione nō esset al's concessa seu quasi al's esset ꝓhibita iure diuino: q̄a tunc concessisse nō potuisset: sed concessit eas. id est determinauit vel diffiniuit eas esse a deo ꝛ a lege diuina ac lege naturali cōcessas ꝛ nō ꝓhibitas esse.

Questio. XXIX.

Utrū mutuāti ex beniuolentia vel ꝓpter beniuolentiam licitum sit postea recipere aliquid oblatuȝ nō exactū vltra sortez a mutuatario citra h̄ ꝙ mutuatio facta fiat vsuraria. Solutio q̄stionis stat in duabꝫ suppositionibus ꝛ sex conclusionibus.

Prima suppositio

Differunt mutuare ex beniuolentia: ꝛ mutuare ꝓpter beniuolentiam. Naȝ secūdum est magis cōmune respectu primi. Omnis em̄ mutuans ex beniuolentia etiam mutuat ꝓpter beniuolentiā: sed nō econtra. Naȝ illa mutuat ex beniuolentia cuius mutuatio ꝓcedit a beniuolentia tanq̄ꝫ a causa effectiua. prepositio em̄ ex dicit circūstantiam cause efficientis tm̄ in his que nō habent causam materialem ex qua: cuiusmodi sūt accidentia. Mutuatio aūt est accidens: q̄ est actus humanus. ꝛ dico in his qui non habent ꝛc̄. quia in habentibus causam materialem ex qua: etiam dicit circūstantiam cause materialis ex qua: vt homo est ex corpore ꝛ anima. sed prepositio ꝓpter dicit circumstantiam cuiuscūq̄ꝫ cause: vt paȝ ideo

phisicorum in c. que autem sint cause. Nam propter causam efficientem dicitur res esse, et similiter propter causam finalem et formalem: magis tamen dicit circumstantiam cause finalis. Cum igitur dicitur quis mutuasse propter beniuolentiam potest esse sensus quod beniuolentia existens in mutuante fuerit causa illius actus. et tunc est idem quod mutuasse ex beniuolentia. potest etiam esse sensus quod beniuolentia obtinenda per mutuatorem apud mutuatarium fuerit causa finalis que per modum cause finalis amate et desiderate allexerit mutuantem ad mutuandum: et tunc non est idem quod mutuasse ex beniuolentia.

Secunda suppositio

Beniuolentia comprehendit amiciciam. Unde beniuolentia est qualitas inclinans ad volendum alteri bonum. siue ille alius etiam econtra illi velit bonum siue non: et siue alium lateat hunc sibi velle bonum siue non. Sed amicicia est species beniuolentie. Diffinitur enim sic. Amicicia est beniuolentia in contrapassis non latens: vt habetur. viij. ethicorum. c. iiij. et dicitur in contrapassis: quia ad amiciciam requiritur quod alter respectu cuius inclinat ad beniuolendum ei bonum: etiam econtra illi velit bonum. id est quod etiam sit econtra amicus eius. est enim amicicia includens relationem equiparantie. et etiam requiritur quod non lateant eos ille mutue voluntates de seinuicem.

Prima conclusio

Licitum est mutuare ex beniuolentia et etiam propter beniuolentiam. si propter dicit causam effectiuam. Probatur. quia mutuare est actus non ex genere malus sed licitus. vel saltem indifferens. igitur non reddetur malus per accessum circumstantie illius cause efficientis cum scilicet beniuolentie. seu per hoc quod a tali radice procedit scilicet a beniuolentia. Nam per hoc quod fructus procedit a radice bona non inficitur. Modo beniuolentia est bona radix. Nam beniuolentia aut est amicicia aut genus eius. et per consequens est radix bona. amicicia enim est virtus quedam vel cum virtute. viij. ethicorum in principio. Et Scotus in tertio ait quod amicicia est perfectissima virtus moralis: et est species iusticie: et perfectissima inter omnes species eiusdem. Item mutuare ex charitate infusa siue acquisita est licitum. igitur etiam ex beniuolentia est licitum. tenet consequentia. quia beniuolentia est charitas quedam vel genus charitatis saltem acquisite.

Secunda conclusio

Si propter dicat circumstantiam cause finalis: licitum est mutuare propter beniuolentiam si ibi sistatur. Non autem si ibi non sistatur. sed beniuolentia vlterius ad temporalia ordinetur Prima pars probatur. quia mutuare finaliter propter acquirendam virtutem in proximo tanquam quoddam bonum vel etiam vt bonum spirituale sibi ipsi: non est illicitum. Modo beniuolentia saltem aliqua est virtus quia amicicia. et sic mutuans propter beniuolentiam (si propter dicat circumstantiam cause finalis) mutuat vt illa virtus acquiratur in mutuatario. id est vt mutuatarius efficiatur beniuolus. et hoc in bonum mutuatarij: vel etiam in bonum spirituale mutuatoris. Nam etiam mutuans finaliter vt deo placeat. et vt consequatur premium beatificum licite mutuat. quia opera virtutum possumus facere finaliter tam propter deum quam etiam propter spirituale bonum proximi: et nostrum spirituale commodum scilicet beatitudinem: iuxta illud psalmiste. Inclinaui cor meum ad faciendas iustificationes tuas in eternum propter retributionem.

Secunda pars probatur. quia si quis mutuaret proximo ideo finaliter vt mutuatarius efficeretur beniuolus mutuatori: quatenus mediante beniuolentia mutuatarij: mutuator consequenter assequeretur temporalia bona: eius mutuatio esset vsuraria. quia esset cum intentione recipiendi temporale bonum vltra sortem. quod temporale speratum etiam causa fuisset mutuationis. mutuatio autem tali intentione vestita est vsuraria ex diffinitione habita. Unde cum sint tres species amicicie secundum philosophum. viij. et. ix. ethicorum. scilicet vtilis: delectabilis et honesta. Amicicia honesta est virtus nec est estimabilis precio. Amicicia autem vtilis non est virtus: et est estimabilis precio sicut et humana vtilitas. ideo propter vtilem amiciciam mutuare principaliter: est peccatum vsure. non sic de amicicia honesta.

Tertia conclusio.

Si quis mutuaret ex beniuolentia vel propter

beniuolentiam eo modo quo dictum est li cere tali: licitum est in duobus casibus postea recipere aliquid vltra sortem a mutuatario: citra hoc q mutuatio penitus reddatur vsuraria. In quattuor vero nõ est sibi licitum tale quid recipere. Prima pars probatur. Nam si mutuatarius sibi aliquod donum ex mera liberalitate offert: et illud cognoscit vt donũ sibi liberaliter oblatum et tali animo recipit: non peccat. Probatur, quia ille qui mutuat per hoc q mutuat nõ redditur peioris conditionis q̃ fuisset si nõ mutuasset. Modo si nõ mutuasset licuisset sibi aliquod donũ ex mera liberalitate sibi oblatum recipere a proximo suo vt taliter oblatum. igitur et nũc sibi licebit. Secũdus casus, si etiam mutuatarius nõ vt donũ: nec etiam ex mera liberalitate tale quid offerat: sed vt precium mutuationis: ac vt precium redimendi vexationẽ: eo q timet se postea male habiturũ apud mutuatorẽ si nõ sibi quid offerret vltra sortem: puta timet q mutuator cõcipiat maliuolentiam, propter quã postea nõ mutuabit sibi vel solutiõem sortis mutuate nõ differret et huiusmodi. Attamen mutuator nõ cogitat illud esse oblatum sibi a mutuatario ex tali animo sed probabiliter credit q vt verum donũ et etiam ex liberalitate sibi oblatum sit. Probatur, quia nõ minus licet mutuanti recipere quid vltra sortem a mutuatario q̃ homini liceret recipere a proximo rem furtiuam in donũ si recipiens probabiliter credit rẽ esse ipsius offerentis et nõ furtiuã: ita q recipiendo nõ peccat: licet postea cum incipit sibi cõstare rem esse furtiuam restituere teneatur: etiam si presumpta esset res anteq̃ inciperet sibi constare rem fuisse furtiuam. ergo etiam secũdus casus tactus est licitus. tenet consequentia, quia sicut prohibetur homini recipere rem furtiuam in donũ a fure que nõ est recipientis: ita et eque et non plus prohibetur mutuanti recipere a mutuatario incrementũ sortis nõ liberaliter oblatum. ergo si primũ licebit propter bonam fidem interuenientem. etiam secũdum erit licitum eadem fide interueniente. An autẽ in hoc casu licite retineat vel nõ: sed restituere teneatur dicetur in quarta conclusione. Casus vero quattuor in quibus nõ est licitum sibi recipere aliquod oblatum a mutuatario sunt isti. Primus est, si mutuatarius illud vt precium mutuationis sibi facte. vel vt precium redimẽdi vexationem offert: et illud constat probabiliter mutuatori. Nam recipiendo peccat: quod probatur. quia detinẽdo peccat. igitur et recipiendo. consequẽtia nota. Antecedens probatur. quia eam detinendo detinet rem alienã que scilicet nõ est in sui dominio, quia si esset facta recipientis maxime titulo donationis: sed hoc nõ: quia ibi non interuenit donatio, quia dans nõ liberaliter dat: nec vere per modũ doni. Modo ad hoc q sit donatio requiritur libera volitio actiua ex parte donatoris: et nõ sufficit datio quasi coacta: alioquin datio qua is qui spoliatur dat spolianti pecuniã suam timẽs ne si resistat occidatur esset donatio transferens datũ in dominiũ spoliantis. Maior autẽ scilicet q si talis res esset facta recipientis, hoc maxime esset titulo donationis. Probatur. quia nõ apparet quo alio titulo posset dici esse facta eius. si enim dicas q titulo mutuationis actiue pacta quia mutuans sibi seruiuit in mutuãdo sed hoc nõ: quia ille titulus nõ est sufficiẽs ad transferendum rem in dominium recipientis. Nam ille titulus ne sit mediũ acquirendi dominium alicuius rei est lege diuina prohibitus ac inualidatus: ita vt nõ sufficiat ad trãslationem dominij incrementi vltra sortem in mutuatorem. Et si dicis. incrementũ vsurarium transfertur in dominium vsurarij nõ obstãte q mutuatarius nõ libere offerat ipsum nec vt donũ: sed vt precium mutuationis vel vt precium redimendi vexationem. igitur ratio predicta nulla. Respondetur q antecedẽs licet ab aliquibus concedatur: non est tamen verum apud omnes: et de illo alibi. Et etiã dato q transferretur in dominium eius: tamẽ adhuc ratio predicta staret: quia si dicatur q mutuans velit recipere atq detinere oblatum titulo mutuationis actiue. et dicatur q etiam sit in eum translatũ dominium illius rei: vt dicũt multi: adhuc tamen peccat detinẽdo et recipiendo etiam secundum illos qui dicũt dominium incrementi transferri in vsurariũ. et sic etiam dato q in casu primo iam habito transferretur dominium in mutuantẽ: adhuc tamen peccaret detinendo atq recipiendo. potest enim quis peccare detinendo rem aliquã etiam cuius habet dominium: puta si illa res est obi-

natia restitutioni. Secūdus casus. si eti am mutuatarius offerat id ex mera liberalitate: sed mutuator credat credulitate probabili vel equilibri mutuatariū nō liberaliter offerre. De pbabili pbatur tripliciter. Primo. Nam si a parte rei mutuatarius non liberaliter offerret: ꝛ mutuator id crederet sibi nō liberaliter offerri: non liceret sibi id recipere sicut in pmo casu pbatū est. igitur etiam in hoc secūdo. tenet consequentia. quia causa cur illicitus erat casus pcedens radicaliter fundabatur in consciētia pbabili recipientis. igit eadē ɔscia pbabili durante manebit eadē ratio illiciti. consequētia nota. quia vbi est eadem causa ibi est idem effectus. Antecedēs pbatur. quia sublata conscientia pbabili in pcedenti casu cessat ratio illiciti: vt patet per secūdum casum licitū. Secūdo hoc idem pbatur. homini nō est licitum recipere id quod credit esse tale quale si esset a parte rei nō esset recipiendum. Modo si in re esset nō liberaliter oblatum nō liceret sibi recipere. igitur etiā si credit ipsum tale nō licebit. Tertio sic. nō liceret mihi a te recipere in donū rem quā crederem esse furtiuā: licet nō esset in re furtiua. ergo etiam incrementū oblatum nō licet mihi recipere si credam ipsum non liberaliter oblatum licet sit liberaliter oblatum. tenet consequentia: quia eque phibetur vnum sicut reliquū si vtrobiqꝫ subest veritas credulitatis. igitur etiā si in vno nō subest veritas. ꝛ tamen nō licet pter credulitatē pbabilem desuper existentem: etiam in reliquo nō licebit pter credulitatem etiam nō subexistente veritate. De equilibri vero pbabilitate pbatur. quia vbi agere contra conscientiam pbabilem etiā nō habentem sibi substratā veritatem est peccatū: ibi etiam agere contra equilibrem. quia agendo contra equilibrem exponit se equilibri periculo mortalis peccati. modo equilibri periculo suam animā exponere ē neglectui exponere salutem contemnendo eam. ꝛ per consequens tunc agitur contra charitatem ad se ipsum. Et nō capitur hic credulitas pbabilis precise p ea que pueniūt ex signis pbabilibus rationabiliter mouere debentibus hominē sed generaliter p credulitate qua quis magis credit vnam partem q̄ aliam. siue hoc prouēniat ex probabilibus siue leuibus motiuis. Et equilibris vbi vni parti nō plus adheret vł dissentit q̄ alteri. Tertius casus. si mutuatarius ex mera liberalitate offerat: ꝛ mutuator etiam hoc idem pbabiliter credat sibi taliter offerri: ꝛ tamen in affectu ipsum nō vt tale quid: imo vt pciū mutuationis recipiat: nolens vt donū recipere: peccat recipiendo: quia vt sic recipiendo nō acquirit dñium eius. vel si etiā acquireret tamen restituere teneret. ꝛ sic detinendo peccaret. ꝛ per consequens eadem ratione recipiendo. Q autē vt sic nō acquireret dñium vel saltē si acquireret: non tamen absolutū qn restituere teneretur. Probatur. quia ibi nō interuenisset vera donatio. illa em̄ requirit consensum in donante ꝛ in donatario: ita q etiam donatarius illud vt donū velit recipere: ꝛ alius taliter velit dare. Perficitur em̄ ille contractus necessario interueniente consēsu vtriusqꝫ sicut in simili. si tu mihi aliquid vt donū mitteres: ego illud nūcio auferrem vt spolium: nō accipiendo vt donū: nō efficerer dñs eiusdem q̄diu nō mutarem intentiōem illam. secus si postea intentionem meam mutarē acceptando ipm a te vt donū. Quartus casus. si mutuatarius ex mera liberalitate offerat ꝛ mutuator etiam hoc idē pbabiliter credat atqꝫ etiam vt sic oblatum recipiat cōsimili animo Attamen altera illarum duarū psumptionū actu sit vel verisimilir ventura sit apud alios homines: scꝫ q datio illa nō sit liberalis. vel si sit liberalis: nō tamen eam constare talem mutuatori imo mutuatorem recipere vt pciū mutuationis per eum facte. Probatur iste casus. quia receptio scandalizans actiue: vel de qua infirmi scandalizanř passiue etiam si al's in se esset licita: efficeretur illicita pter scandalizationem sibi accedētem: aut si esset nata infamare suū actorem. modo quando altera pdictarum duarꝫ psumptionū adest receptio erit scandalosa aut infamatiua actoris. Nā homines apud quos est psumptio predicta cogitabunt illum esse vsurarium. Secundo sic. quia actus etiā si in se licitus sit erit agenti illicitus si habeat notabilem speciē mali. quia apostolus. j. ad Thimo. v. precipit dicens. Ab omī specie mala abstinete vos Modo pdicta receptio si adest vtraqꝫ vel

altera pdictaꝝ psumptionū habet speciem mali. Et si dicis, quādo timendū est ꝙ habeantur psumptiones, dic ꝙ existentibꝰ cōiecturis aptis natis mouere ad psumptionem timendum est adesse psūptionem, et qnto plures ꝯcurrūt tāto erit notabilior psumptio, quāto vero pauciores tanto minor ꝛ improbabilior. Et pnunc enumero sex. Prima est. si mutuatarius est homo notabiliter pauper: ita ꝙ nō psumatꝰ donare aliquid: eo ꝙ ea que habꝫ vix sibi suff. cīūt Secūda. si adhuc durat debitum sortis: quia psumitꝰ ꝙ ideo qd offerat, quia timet sortem repeti a mutuatore. Tertia. si mutuator consueuit egreferre quando mutuatarij nihil sibi offerebant vltra sortem. Quarta. si mutuator cōsueuit non dimittere diutius sortem mutuatarijs nihil offerentibus. sꝫ repetere ꝛ alijs mutuare qui aliqd offerunt. Quinta. si mutuator alꝰs cōsueuit manifeste ad vsuraꝫ dare. Sexta. si mutuator tempe mutuationis verbis vl' gestibus intelligere dedit se qd desiderare vltra sortē licet nullum pactum fecerit: sed tm̄modo quasi musitauerit. etiam si iocose fecerit dū modo alij seriose dictū vel gestum esse credant. Hee cōiecture contra mutuatorē etiam habentem sinceram intentionem inducūt aliquā ex pdictis duabus psumptionibus vel vtramqꝫ: ꝛ hoc maiorem vl' minorem ſm ꝙ omnes pdicte concurrūt vel nō oēs sed maior pars earū. Hee autem coniecture hic enūerate sunt nō p quāto habet eas respicere iudex in foro exteriori: qm̄ ꝛ si ex illis poterit iudex in foro exteriori presidens informare animū suū in casu vbi ventilaretꝰ coraꝫ eo causa in qua mutuatarius repeteret aliquid quod dedisset mutuatori vltra sortem dicendo se illud vsure noīe dedisse nō vt donum: ꝛ mutuator diceret se vt donū recepisse, tamen hic nō habent tractari documenta cōcernentia strepitum iudicis exterioris in casu mutui: sed hic enūerate sunt ex duplici causa scꝫ put cōcernūt iudicem in foro penitentie. id est confessorem ꝛ etiam reū eiusdem. id est confitenteꝫ. De confessore quidem p tanto: quia ꝛ si in foro penitentie credatꝰ cuilibet p se ꝛ cōtra se: ꝛ ita si confitens dicat se pbabili ꝯsciētia recepisse vt donū nō videretꝰ opus confessori recurrere ad predictas ꝯiecturas ad inuestigandū si verū dicat vel nō. Nam si mentitꝰ neminē nisi se ipsum decipit. nihilominus tamen ex alia parte possunt vtiles esse confessori dupliciter. Primo. quia etiā cōtingere posset ꝙ confitens esset fictus: et sic fictus vellet ꝯfessoreꝫ decipere ꝛ seipm tamen si confessor aliquas cōiecturas adduceret facientes psumptionem contra cōfitentem posset cōuincere eum de fictione ꝛ reducere ad confessionē veram ꝛ ad reditū vere penitētie. Expedit em̄ confessori vt nō semp credat confitenti ad pmā eius negationē aut iustificationē sui: sed nonnūꝗ opus est vt cum mentitꝰ iniquitas sibi conuincat eum cautis interrogatiōibꝰ ꝛ argumentis. Secūdo. quia cōtingere posset ꝙ confitens bona ꝯscientia recepisset credēs sibi vt donū oblatum. cuius tamen credulitas fuisset indiscreta: ita ꝙ attentis coniecturis pdictis potius debuisset pbabiliter oppositum credidisse. ꝛ p consequēs a parte rei nō fuisse liberam donationē. ꝛ sic confitens detineret id quod in re esset restituendū ꝛ nō restitueret: eo ꝙ perseueraret in pdicta credulitate indiscreta in qua nō restitutione piudicaret primo: ꝛ etiam sibi ꝛ fame sue: quia nō haberet sufficientem excusatioꝫ ex pdicta credulitate indiscreta. ideo vtile est cōfessori recurrere ad pdictas cōiecturas vt illis inuentis ꝛ inducentibus psumptionem notabilem cōmittat confitenti vt inquirat si mutuatarius sibi vt donū vere donauerit. qꝛ ēt si cōperiat ꝙ nō liberalꝰr sibi donauerit rstituat sibi oblatū. Si aūt cōperiat ꝙ liberalꝰr donauerit dimittatur inquiete. Ubi autē esset credulitas rōnabilis nō indiscreta in recipiente: eo ꝙ pdicte coniecture nō affuissent: nō esset compellendus receptor: vt inquireret de volūtate ꝛ mente eius q sibi obtulit: iuxta illud nihil interrogātes pter ꝯsciam. De confitente aūt patet ꝙ expedit ei illas scire. qꝛ expedit ei ea scire pter quoꝝ ignorantiā vel incōsiderationē ꝛ respectū cōtingeret eum cōmittere actū scandalosum primo vl' sui ipsius infamatiuū. Modo nō inspiciēdo illas: ipe aliquādo reciperet oblata quoꝝ receptio scandalosa esset alijs vel sui infamatiua: eo ꝙ psumptio esset contra eū de co-

rupta intentione: etiam si sincera esset in re. Secūdo quia expedit ei scire illa, ꝓpter q̄r ignorātiā ꝛ incōsiderationē cōtingeret eū detinere alienū ignorādo se detinere alienū indiscreta ignorātia. licet esset ignorātia facti: q2 nec talis est sufficiēs excusatio detinēdi alienū. sic aūt ē de ꝑdict; ꝯiectur; igit

Quarta ꝯclusio. Duo casus liciti tercie cōclusionis differunt: q2 in primo licite recipit ꝛ etiā licite detinet de per se, nec tenet᷑ id restituere q̄a sibi fuit vera donatio. in scd̄o vero q̄uis licite recipiat oblatū ꝛ etiam licite detineat et hoc de per accidens: ꝛ eodē mō cōtingat ꝙ non teneatur restituere: tamē de per se tenetur restituere, puta postq̄ꝫ constiterit sibi ꝙ alius non liberaliter sibi obtulit sed vt ꝓcium mutuatiōis. Probatur vltima pars assumpti. Nam quicunq3 detinet rem que a parte rei est aliena ꝛ cuius ipē non habet dominiū tenetur eam restituere quantū est de per se, q̄uis de per accidens ꝛ pro tempore nō obligetur, puta durante credulitate probabili qua credit illam rem esse suam. Modo in secundo casu id qd̄ recipit mutuator a mutuatario nō efficit᷑ de eius dominio, aut si d ei⁹ dominio efficeretur non tamē absoluto quin restituere teneretur: vt ostensum est in probatiōe primi casus illiciti. Secundo probatur a simili. quantūcunq3 bona fide quis recipiat in donū aliquid quod alius transferre non potuit in eius dominiū: vtputa quia res fuit furtiua: recipiens non poterit illā detinere postq̄ꝫ constiterit offerentē nō potuisse transferre. ergo idem est si offerēs non voluit trāsferre dominiū in recipientem licet fecerit ac si transferre voluerit: cum tamen tantummodo dederit vt precium mutuationis sibi facte ꝛ vt precium redimendi vexationem. que datio est inefficax ad transferendum dominiū. Contra vltimā partem assumpti arguitur ratione quorundā tenētium contrariū sic. Si quis rem alienā bona fide tenuit per legitimum tempus per quod debet recurrere prescriptio credens eam esse suam non tenetur eam restituere si postea completo tempore prescriptiōis incipiat sibi constare illam rem fuisse alienam quia est facta sua ꝛ translatum est dominium rei in ipsum. Igitur eadē ratione hic ex quo mutuator recipit bona fide credens sibi donari a mutuatario: non cogitur eam restituere si aliquando postea comperiat mutuatarium nō sibi liberaliter donasse. tenet consequentia a simili dicendū concedendo antecedens ꝛ negando consequentiam ꝛ dissimilitudo est illa quia ꝙ in casu antecedentis res aliena fit ipsius qui eam bona fide detinuit: non est precise ratione prime occupationis eius: aut detentionis diutine: aut bone fidei: aut ratōe alicuius actus quo eam habuit a domino illius rei non volentis eam trāsferre in eius dominium. ꝛ hec omnia patent quia si etiam hec omnia concurrerent ꝛ tamen non etiam adesset autoritas legis ac legislatoꝝ habentis potestatem transferēdi dominia rerum ac volentis ꝙ qui sic bona fide tanto tempore detinuisset esset factus domin⁹ rei: nunq̄ꝫ ille esset liber a restitutione quin superueniente mala fide teneretur restituere rem domino suo: si superesset vel heredibus eius: etiam si per centum annos detinuisset bona fide. ꝛ ita causa cur detinēs bona fide in casu antecedentis nō tenetur restituere est voluntas eius qui voluit rem transire in dominiū eius. Modo illa causa non habet locum in casu consequentis igitur. Fateor tamen ꝙ si casus antecedentis concurreret cum casu consequentis: etiam non teneretur restituere quia iam prescripsisset sed ꝙ tunc non teneretur restituere hoc esset per accidēs, quia ratōe prescriptionis ꝛ ideo ante illud tēpus teneret᷑ superueniente mala fide restituere.

Quinta cōclusio. Quattuor illiciti casus tercie conclusionis differunt. Probatur dando tres differentias. Prima. quia primi tres sunt de per se illiciti ꝛ ex genere: quartus vero non ex genere nec per se sed per accidens ratione scandali emergentis vel accidentis hoc autem non arguit actum ex se malum. Nā et actus ex se boni possunt aliquādo concurrente infirmitate proximi scandalizare eū ꝛ tūc est cessandū ab illi, nisi pri⁹ sedetur scādalū possibile emergere. cessante aūt vel ꝓuecto tali scādalo licitū ēēt eos agere et sic etiā est in quarto casu. Nam si in quarto

casu nō adesset actu aliqua p̄sumptionum p̄dictarū: ꝛ ꝓbabiliter crederet mutuatoꝛ ꝙ nō esset etiam ventura presumptio qua presumeret quisq̄ꝫ hoc: eo ꝙ probabiliter credit illam receptionē ad nullius noticiā ꝑuenturā licite recipiet. Secūda differentia. quia receptio in tribus primis casibus est vsuraria: sed in quarto nō sed tm̄ modo est infamatiua vel scandalosa. Tertia differentia. quia in p̄mo casu tenetur restituere si recipiat: nō autē sic in aliis trib9: cum moderatiōe tm̄ seq̄nti. in scd̄o eīm casu licet etiā teneat̄ restituere: nō tamen nisi q̄diu durat in eo credulitas ꝓbabilis vel equilibris. nam si postea comperiat eū sibi liberaliter donasse: poterit acceptare rem vt taliter sibi donataꝫ ꝛ consentire in donationē. ꝛ sic res erit eius que prius nōdum fuit eius: qꝛ q̄uis donatione non transferat̄ dn̄ium rei in donatariū nisi accedente consensu vtriusq̄ꝫ: tamen non est necesse ꝙ illi consensus fiāt simul tempe. Similiter q̄uis in tertio casu teneat̄ restituere q̄diu nō mutat intentionē prauā: consentiendo in donationem mutuatarij tamen mutata intentione sua sine hoc ꝙ supueniat nouus actus ex parte mutuatoris: res erit ei9 nec tenebit̄ restituere. In quarto etiam casu nō est obligatus restituere licet teneat̄ dolere de hoc ꝙ recipiendo se infamauit vel aliquē scandalisauit ꝛ infamationē vl' scandalū illud purgare debet. qđ si nō purgauerit: peccabit detinendo. quia sicut recipiendo alios scandalisauit vel se infamauit: ita detinēdo se infamabit aut scandalizabit hoīes apud quos est aliqua p̄sumptionū p̄dictaꝝ.

Sexta conclusio.

Si quis alicui ex beniuolētia vel ꝓpter beniuolentiā modo licito mutuauit: ꝛ tamen postea in aliquo quattuoꝛ casuū illicitoꝝ recipit ab eo aliquid vltra sortem sibi oblatum: talis licet peccauerit recipiendo tale: tam ꝓpter hoc p̄terita mutuatio nō redditur vsuraria. Probat̄. quia qđ nō est: nō potest deprauari vel reddi iniquū. modo p̄terita mutuatio amplius nō e. igit̄ ꝑ sequentē receptionem alicuius rei a mutuatario illicitam: nō reddit̄ vsuraria. Secūdo sic. stat ꝙ mutuatio p̄terita fuerit meritoria: vtputa si eam in charitate fecit. igitur ꝑ supuenientē actum illicitum nō redditur demeritoria. igitur nec vsuraria. Nam q̄uis p̄terita mutuatio si fuit meritoria poterit per sequentē receptionē vitiosam mortificari: eo ꝙ opera meritoria mortificantur ꝑ sequens mortale: nō tamen reddit̄ ꝑ hoc demeritoria. eam eīm mortificari nō est eaꝫ demeritoriam reddi. sed est deuꝫ nolle dare premiū ꝓ ea q̄diu actoꝛ eius nō resurgit a peccato quo eam mortificauit: nō obstāte ꝙ illa mutuatio fuerit acceptata a deo tanq̄ꝫ meritum eternum. Et sic illud mortificari nō est aliquid formaliter inexistēs actui qui mortificatur. sicut est esse demeritoriū vel meritoriū. alioq̄n etiam nō posset preterita mutuatio mortificari: sicut nec reddi potest demeritoria: sed eam mortificari dicit nō dandum p̄miū ꝓ illo actu. Contra. Talis de quo hec sexta ꝯclusio sonuit peccauit recipiendo quid vltra sortem ꝛ nō nisi peccato vsure saltem in tribus p̄mis casibus. igitur cōmisit mutuationem vsurariā quia peccatum vsure nō est nisi mutuatio vsuraria. Modo nullam aliam mutuationem fecit nisi illam que preterijt: quia stat ꝙ recipiēdo nihil mutuet sibi de nouo. igit̄ opoꝛtet ꝙ p̄terita mutuatio sit facta vsuraria. Dicendū ꝯcedēdo antecedēs ꝛ distinguēdo ꝯsequēs: vl' in effectu: ꝛ sic nō opoꝛtet vel quantum in se fuit: ꝛ sic conceditur. Nam eo ipso ꝙ recipit quid vltra sortem in p̄mo secūdo vel tertio casu: habet volitiōem qua vult quid ratione mutui recipere vltra sorteꝫ: q̄uis nihil mutuet actu. modo illđ sufficit ad hoc vt dicat̄ pctm̄ vsure cōmisisse sicut is dicitur peccatuꝫ adulterij cōmisisse qui vellet coire cum vxore p̄xmi vel coitum fecisse cum ea.

Questio. XXX.

Utrū mutuatori

liceat tempoꝛe mutuationis vel post exigere a mutuatario vltra sortem aliquid pro suo interesse damni emergentis ꝛ etiam lucri cessantis atq̄ꝫ exactuꝫ recipere: citra hoc ꝙ mutuatio reddatur vsuraria. Solutio questionis stat in quattuoꝛ suppositionibus: octo cōclusionibus: tribus argumentis: ac vnius documenti salutaris assignatione in fine questiōis. Et quia in cōpluri

bus locis sequentiũ questionũ huius ope
ris fient remissiones ad resolutionẽ p̄sentis
questionis: p̄sertim quo ad p̄mã ⁊ quartã
conclusiones: qm̄ innũerabiles casus pen
dent ex illis. ideo diligenter ⁊ caute cõside
rent̃ conditiones ⁊ circũstantie quibus cõ
clusiones huius questionis vestient̃: quas
semel ⁊ vno in loco exp̄ssisse p̄ omnib; lo
cis sufficiat.

Prima suppositio

Questio querit q̃nq;. Primũ an exactio d̄
qua sonat titulus questionis sit licita si fi
et tempore mutuationis. Secũdu; si sit li
cita facta post mutuationem. Tertium da
to q̄ sit licita an in vtraq; specie ipsius in
teresse sit licita. s; tam damni emergent; q̃
lucri cessantis. Quartum an exactum lice
at sibi recipere. Quintũ dato q̄ in aliq̃ illo
rũ casuum vtraq; acceptio atq; exactio est
illicita an p̄ h̃moi exactionem vel receptio
nẽ mutuatio facta reddat̃ vsuraria vel nõ.

Secũda suppositio

Si exactio fiat tempe mutuationis: est ex
actio pactionalis: quia si mutuator exigat
tempe mutuationis vult dicere. mutuo ti
bi: ea tamen conditione q̄ des mihi tantũ
vltra sortem: al's nõ mutuaturus: alius au
tem recipiendo consentit vere vel interp̄ta
tiue in illam conditiõem. igitur paciscitur.
Sed exactio post mutuationem facta nõ
est necessario pactionalis. Nam si mutua
tarius exactionat̃ tempe solutionis sortis
vel post: nõ oportet ibi esse pactum. posset
tamen esse pactionalis si illa exactio fieret
ante solutionem sortis p̄ q̃ato s; mutua
tor nollet differre vlteriorem solutionẽ mu
tuatario nisi dato sibi aliquo vltra sortem
⁊ sic ibi exactio pactionalis fieret: sed tamẽ
interueniret noua mutuatio: quia dilatio
solutionis sortis implicite est noua mutu
atio: quia perinde est ac si mutuator rehĩet
sortẽ ⁊ eã de nouo mutuaret mutuatario.

Tertia suppositio

Interesse est perdere aliquod bonũ tẽpale
iam habitũ vel nõ assequi bonũ tempora
le obtinibile. Et dicitur interesse: quia is q̃
bonũ tempale iam habitu; perdit: vere di
cit mea interest id perdere. Nam illud per
dere spectat ad ip̄m seu eum contingit vel
tangit. similiter is qui bonũ temporale qd̄
verisimiliter obtinuisse potuisset non asse
quit̃: vere dicit mea interest nõ assequi illõ
quia illa nõ assecutio eum contingit. Et si
cut descriptio habet duas clausulas. sic est
duplex interesse. Primũ eñi s; perdere bo
nũ tempore quod vere habetur: dicit̃ inter
esse damni emergentis: ⁊ est constructio in
transitiua: ita q̄ est interesse quod est ipsu;
damnũ emergens. Nam tale interesse est
perditio boni qd̄ iam habet̃. Scd̄m aute;
dicit̃ interesse lucri cessantis etiam per con
structiõem intrãsitiuã: quia sensus ẽ s̄m in
teresse est cessatio lucri seu nõ assecutio lu
cri. De p̄mo interesse potest exemplificari
duobus exemplis in casu vbi mutuantis
interest p̄ interesse p̄mũ. Si tibi mutuo h̄
tempe centũ: ⁊ tamen eisdem centum indi
geo hoc eode; tempe ad soluendũ credito
rem meũ quẽ hic eodem die soluere teneor
in tot: ⁊ quia mutuãdo tibi illa centũ red
do me impotentẽ ad solutionem mei cre
ditoris. ideo quatenus soluam creditorem
meũ. cogor mutuo accipere alia centu; ab
aliquo alio: ⁊ quia neminẽ inuenio volen
tem mihi mutuare gratis: sed tm̄ sub vsur;
ideo cogor ab vsurario recipe centum mu
tuo sub vsuris dando eidem q̃nq;. Iã me
perdere q̃nq; est interesse damni emergen
tis: ⁊ illud incurro occasione mutuationis
qua tibi mutuaui. quia si nõ mutuassem ti
bi sed mihi retinuissem: satisfecisse potuissẽ
creditori meo sine hoc q̄ mutuũ ab vsura
rio recepissem. ⁊ hoc exemplũ eodem mõ
applicari posset si astrinxissem me meo cre
ditori illo tempe sub pena. v. florenoꝝ satis
facere. Secũdum exemplũ. Si mutuo ti
bi centũ vt in p̄mo exemplo vsq; ibi: ⁊ q̃a
illa centum mutuãdo tibi reddo me impo
tentẽ ad soluendũ creditorem meũ. ideo vt
acquiram alia centum quibus soluere pos
sem creditorem meum: vendo res meas vi
liori precio q̃ al's ex eis habuissem: puta
quia licet etia; nunc sint digni maiori pre
cio: tamen non inuenio emptorẽ volentem
dare iustum precium vel etiam. q2 disposu
eram res illas que hoc tp̄e sunt vilis preciĩ
conseruare ad tempus quo essent cariores

precij. Jam inquā partem precij quā iam virtualiter habebam habendo mercem gdo. ꝛ sic bonū habitum perdo: qḋ perdere est interesse damni emergentis. Prima tamen pars hu⁹ secundi exempli est melior. De secundo interesse potest exemplificari etiam duobus exemplis. Primū si habendo centum intendebam ire ad nundinas ꝛ emere merces vendendas ad assequendum lucrū de eis: vtputa verisimiliter assecutus fuissem qnqꝫ vel quattuor. tu vero indigens illis: petis vt ea tibi mutuē: quo facto ego impedior ab assecutiōe illius lucri. hec non assecutio est interesse lucri cessantis. Secūdum si habendo centum intendebaꝫ emere domū de qua empta intēdebam lucrū assequi scꝫ aliquot flo. leuādo noīe locagij. tu vero indigens illis petꝫ vt ea tibi mutuē p hoc anno: quo facto impedior ab assecutione illius lucri.

Quarta suppositio

Mutuantem contingit dupliciter pati interesse damni emergentis. Primo ꝯtingit eum pati illud interesse ante morā mutuatarij. sic ꝙ illud patit ex mutuatione. etiam si mutuatarius soluat sortem in termino sibi pfixo a mutuante. ꝛ illud dicit interesse emergens ante morā debitoris. id est emergens anteqꝫ veniat terminus solutiōis sortis seu anteqꝫ mutuatarius sit negligēs in soluendo sortem ꝛ de illo sunt formata exempla posita in pcedenti suppositiōe. Secūdo modo contingit eum illud pati nō ex mutuatione: sed tñ illud sibi cōtingit post terminū solutionis ex dilatione solutionis ꝛ dicitur interesse post moram vel ex mora debitoris. Exemplū. si tibi mutuando centum restituenda mihi ad festum Johis: eo ꝙ interim bene possum illis carere: sed aduenientē festo indigeo eis: ꝛ cum nō habeam ea in termino prefixo cogor sub vsuris accipere vel vendere res meas viliori precio: vt pus dictuꝫ est: tunc perdere illa que cogor vsurarum noīe vsurario dare vel pdere partem precij de reb⁹ meis quas venditioni exponere cogor: dicit interesse post moram debitoris.

Prima conclusio

Quāuis de rigore scolastico loquēdo: ꝛ seruatis septem ꝯditionib⁹ licitum sit mutuanti tempe mutuatōis exigere a mutuatario vltra sortē aliquid p suo interesse dāni emergentis ante moraꝫ mutuatarij. tñ quecūqꝫ harū conditionū defecerit: mutuatio redditr illicita. ꝛ si deniqꝫ aliqs ꝯtēdat oēs obseruare: habeat ille cui talis casus ponitur oculum ad documentū qḋ in fine hu⁹ qōis annectit. Pria ps ꝯclionis declarat. Prima cōditio est ꝙ a parte rei sic sit sicut ptendit scꝫ ꝙ ex mutuatiōe emergat sibi dānū. Nam si nō sic esset sed simularet sic esse tunc illud quod reciperet vltra sortem esset vsura dicenduꝫ ꝛ nō interesse damni emergentis. ꝛ eius exactionem noīasset p interesse in fraudeꝫ vsuraꝫ. id est vt palliaret exactionē vsurariam. Secūda conditio ē ꝙ exactum nō excedat illud bonū cuius perditio dicit interesse: ita ꝙ si perdit vnū florenū occasione mutuationis nō debet exigere aliquid vltra vnū florenū: saltem noīe interesse damni emergentis. Tertia conditio ꝙ mutuans si respicere debuisset tpale cōmodū maluisset sibi sortem retinuisse. et sic vitasse damnū emergens qꝫ mutuare. et sic recipere quid vltra sortem: ꝛ hec sequit ex predicta. Nam da oppositum huius tertie ꝯditionis: tunc signum est ꝙ aliqḋ temporale cōmodū se sperabat assecuturū vltra restaurationem damni perpessi. ꝛ sic intendebat vsuram assequi. Et dixi si respicere debuisset temporale cōmodū. nam ꝙ de facto magis vult mutuare ꝛ recipere damni emergentis refusionem venire debet: quia motus pietatis ad succurrendum pximo eum inducit ad illud. in qua tamen pietate vult se conseruare indemnē. Quarta ꝙ mutuator precise occasione mutuationis damnū incurrat. id est nō ratione alicuius alterius: puta pprie negligentie vel incurie vel malicie. Quinta ꝙ mutuatio fuerit consilij tñ ꝛ nō precepti. Sexta ꝙ exactio nō infamet actorem suum: nec aliquē scandaliset: nec aliquis concurrēte infirmitate inde verisimiliter sit scandalizandus pter coniecturas inducentes presumptionē de qua dictū est in qōne pcedenti: ꝯclusione tertia. Septima ꝙ exactio quā tpe mutuationis facit nō sit ad h ꝙ mutuatarius teneat

refundere interesse iam ilico se in ipsa mutuatione cum mutuator nõdum scilicet in ipsa mutuatione patiatur actu interesse q̃uis postea passurus sit ante moram mutuatarij. Nam mutuatarius non tenetur mutuatori soluere interesse ꝓ tempore ꝓ quo nondũ est interesse positum inesse vel in effectu. vnde tm̃modo licet mutuanti exigere a mutuatario vt mutuator ei soluat interesse tunc temporis quando illud patiet̃ licet ante moram patietur illud. Probatur hec conclusio dupliciter. Primo sic: dans efficacem occasionem damni ꝓximo qđ ꝓximus subire nõ teneret̃ ꝑ eo: ꝛ qđ ꝓximus etiam nõ vult remittere ei qui illius occasionem prestitit tenet̃ eũ releuare ab illo dãno. sed si quis petit a mutuatore vt sibi mutuet in casu in quo mutuare nõ est precepti ꝛ mutuans cogitur occasione mutuatiõis etiam ante moram mutuatarij perdere bonũ aliquod: iam petens ꝛ recipiẽs mutuũ dat mutuanti efficacem occasionem damni: igitur mutuatarius tenet̃ releuare mutuatorem ab illo damno: ꝛ sibi dare tantũdẽ quãtum alius fuit coactus perdere si damnũ passus nõ vult sibi id remittere. Modo licitum est mutuanti exigere a mutuatario id quod ille obligatur sibi dare vel statim incursurus est obligationem id ei dandi: ꝛ nõ solum exigere: sed etiam pacisci secum q̃ velit sibi dare illud ad qđ sibi dandum incurrit obligationem iam vel paulo post. Modo in actu mutuationis vel paulo post quãdo sibi actu emergit damnũ incurrit mutuatarius obligationẽ releuandi mutuatorem de damno qđ incurrit ex mutuatione. igitur conclusio vera. Secundo probatur. quia in. c. peruenit. extra de fideiussoribus est casus q̃ quidam clerici noĩbus. L. ꝛ. F. receperũt quãdam quantitatem pecunie mutuo a quibusdam mercatoribus Bononiensibus. quidam clericus noĩe. R. fideiussit ꝓ predictis clericis apđ mercatores: ꝛ vnus eoꝝ per fidem suam alter per iuramentũ promisit ad terminũ cõstitutum soluere pecuniam: sed illis pecuniam non soluentibus dictus. R. clericus satisfecit creditoribus de eadem. Vñ conquestus dño pape scribit papa cuidã epi< scopo ꝛ cuidã archidiacono ne dictus. R. dispendium patiat̃: vnde videtur premiũ obtinere: ꝛ mandat Bononiensi episcopo vt inspiciat instrumenta super debitis istis que sunt apud creditores ꝛ eoꝝ trãscripta sub sigillo suo signata mittat iudicibꝰ istis mandans eisdẽ quatenus si per confessionem clericoꝝ predictoꝝ vel aliis eis constiterit rem taliter se habere: moneant illos ꝛ compellant vt predicto. R. pecuniã quam pro eis soluant restituant ꝛ ipsum conseruent indemnẽ: sic q̃ damnũ quod ex solutione pertulit ei resarciant. alioq̃n de redditibus eoꝝ debita ipã persolui faciant: ꝛ dãna illa resarciri aut redditus illos sibi assignent tamdiu detinẽdos donec de ipsis satisfactũ fuerit. Hec ibi. Modo fideiussor scꝫ. R. in hoc ipso q̃ soluit ꝓ debitoribus censetur mutuasse eisdem p̃cium solutiõis dilate. ergo si potest exigere refusionem dãni perpessi ex solutione: potest etiam exigere refusionem damni perpessi ex mutuatione: quia idẽ actus qui est solutio respectu creditoꝝ est mutuatio respectu debitorum

Dictum est aũt notanter seruatis septem conditionibus. Ratio eñ p̃me conditiõis est habita vbi supra. Ratio vero secũde cõditionis est: quia da oppositum iam nõ suberit ratio exigendi: quia ratio exigendi est refusio dãni illati. modo nõ intulit sibi dãnũ nisi in tanto bono quantũ perdidit. igitur illo refuso: non erit damnũ passo licitũ exigere aliquid vltra: saltem noĩe interesse damni emergentis. quod notãter dico: q2 si mutuans occasione mutuationis nõ tm̃ incurrit damnũ emergens: sed etiam cessationem lucri: posset a mutuatario aliquid exigere vltra damnũ emergens: ꝛ hoc pro interesse lucri cessantis: vt patebit in sequẽtibus. Ratio tertie conditionis patuit sup̃ ex secũda. Ratio quarte est: quia da oppositum illius quarte conditionis: non licebit mutuatori exigere refusionem illius damni a mutuatario: quia illud mutuatarius nõ sibi intulit. Exemplum. Si mutuator occasione mutuatiõis cogitur vendere res suas ꝛ posset ex eis leuare tantũ preciũ q̃tũ valerent. ꝛ etiam quantũ ipe met sperabat se leuaturum si eas reseruasset vsq3 ad tempus destinatum per ipsum. ꝛ tamen sua ꝓpria negligentia vel incuria venderet viliori precio. vel etiam si id faceret ex malicia scꝫ quatenus mutuatarius (quẽ forte odit)

damnificaret in hoc q cogeret sibi tale in-
teresse resarcire: iam non licebit mutuatori
exigere tale interesse: quia illud non est oc-
casionatum ex mutuatione: sed ex propria
negligētia vel malicia mutuatoris. igit nō
tenet mutuatarius eū in illo releuare: sz si-
bi ipsi imputet. Idē etiā iudicādū est si mutu
ator accepisset sub vsuris cū inuenisse po-
tuisset gratuitū mutuū. vnde etiā cū cogit
sub vsuris accipe mutuū debet hoc ad cau
telam prius intimare mutuatario suo: q: for
te idem si sciret hoc grauamen futurū: inue
niret viā qua suū mutuatorē z p ɔñs se li-
beraret ab illo grauamine. Ratio quīte cō
ditiōis est. quia dato opposito nō licebit si-
bi (saltem vniuersal'r vel indistincte) exige
re quid vltra sortem. Nam si mutuatarius
est in tali necessitate constitutus: z mutua-
tor in tali abundantia: alie qz circūstantie
ɔcurrunt q inducunt mutuatori necessita-
tē pceptiuā ad mutuandū: debet mutuare
z nihilominus ipm interesse met suppor-
tare: nec velle releuationē eiusdem interesse a
mutuatario habere. Probat. q: maius est
donare q̄ mutuare. Modo in casu in quo
donatio est pcepta (sicut in casu in quo ele
mosynā dare est pceptū) tenet quis donare
etiā si ex illa donatione pdat aliquod bo-
nū iam habitū: etiā vltra rem donatā: z eti
am si ex illa donatione cesset sibi lucrū qd
acquisisse potuisset si rē donatā retinuisset
ita q tenet tūc ei donare: z nō licebit ei ob-
ligare donatariū ad resarciēdū sibi damnū
emergens vel lucrū sibi cessans ex illa do-
natione: imo debet donatariū dimittere li
berū: vt nec teneat ei rem donatā restituere:
nec etiam resarcire damnū quod emersit vl'
lucr qd cessauit. igitur a maiori: si est casus
in quo quis mutuare tenet: debebit ei mutu-
are: nō obstante q ex illa mutuatione per-
det bonū aliqd. debebit ei inquā mutuare
z nō licebit ei obligare mutuatariū ad re-
sarciendum sibi damnum quod inde sibi
emerga vl' lucrū qd inde sibi cessat. Unde
ɔtentus debet esse: vt sibi sors restituat: re-
nūciando refusioni interesse sicut in casu in
quo donatio est pcepti renūciare: debet tā
restitutioni donati q̄ interesse perpessi. Di
ctū est tū notanter in rōne huius quīte ɔ di
tionis: saltem vniuersaliter. Unde notan-
dū est circa illam quītā ɔditionē q sunt gra
dus in necessitatibus hoc mō q aliqñ adeo
magna est necessitas in paupe q illa indu-
cit obligationē in diuite ad donandū: z ita
ad renūciandū rei donate tam p tpe q̄ pro
ppetuo: z cū hoc refusioni ipsius interesse
qd incurrit ex carentia rei donate toto tpe
quo illa carere debet. Aliqua vero est mi-
nor necessitas scz que nō sufficit illam in-
ducere. inducit tñ obligationē in diuite ad
mutuandū pauperi. z ita ad renūciandum
sorti mutuate p tpe. Item etiam ɔsequēter
in hac secunda necessitate possunt reperiri
gradus: ita q poterit aliqua esse necessitas
tanta ex pte mutuatarij z abundantia mu-
tuantis: z etiā tam paruū interesse q mutu
tuans renūciando sorti mutuate p tpe te-
nebit renūciare toti interesse qd orit ex illa
mutuatione p tpe carentie. Aliquādo pro
poterit esse remissior seu minor necessitas
in mutuatario z remissior abundantia in
mutuante z tam graue interesse oriens mu
tuanti q q̄uis talis necessitas z abundan
tia facient mutuationē esse pceptam: nō tñ
erit mutuans obligatus ad renūciandum
toti interesse: sed tñmodo parti vl' etiā nō
vlli pti: imo qd poterit velle hre totum in
teresse. hoc inquā assumptū satis patet pō
derando gradus necessitatum quarū vna
quanto est maior: tanto maiorē obligatio-
nem inducit: z altera minor minorē indu-
cit. Si quis aūt querat quādo est talis vl'
talis gradus necessitatis nō potest de hoc
dari certa regula: sed hoc vnctio docebit.
Quando vero mutuare sit pcepti habitū
est supra. q. xix. Ratio sexte conditionis ē
quia cessandum est ab exactione scandalo
sa siue illa sit scandalosa actiue siue passiue
ob infirmitatē ipsius scandalizati. etiā si illa
alias cessante scādalo esset in se licita. Qñ aūt
tal' exactio sit scandalosa. dic illo mō vt di
ctum est in pcedenti questione. cessandum
est etiam ab exactione que est suppsius in-
famatiua. quia talem faciendo agit contra
charitatem suppsius z in proprij honoris
pjudicium. Ex gratia exempli. si is qui no-
torius vsurarius hucusq fuit mutuet mihi
in casu quo est cōsilij z ex illo mutuare pa
tiatur damnū emergens: q̄uis a parte rei li
ceret sibi a me exigere aliquid vltra sortem
in refusionem illius interesse. hij tamen
qui videbunt talem in mutuatione exigere

quid vltra sortem nisi sint prius informati
informatione sedante scandalum: cogita-
bunt q̄ vsurarius illud exactum vltra sor-
tem exigat ratione mutuationis: sicut ali-
bus vsq̄ consueuerat: ⁊ nō ratione alicuius
iteresse perpessi. ⁊ p̄sertim si latet eos q̄ mu-
tuator incurrit damnū ex mutuatione. op⁹
igitur erit sibi illam exactionem taliter fa-
cere q̄ nec ipse inde infametur: nec aliquis
inde scandalizetur. alioq̄n cessandū est ab
illa exactione vel absolute mutuandū vel
omnino dimittenda esset talis mutuatio cū
sit consiliū q̄ potius dimittendū est si scan-
dalizetur quis infirmus q̄ agēdum: seque-
te tali scandalo.

Secūda conclusio

Sicut p̄ma conclusio est vera de interesse
ante moram mutuatarij: sic est vera de in-
teresse damni emergentis accidente ex mo-
ra mutuatarij. Probat̄. quia eadem ratio ē
vtrobiq̄. igitur eadē iuris dispositio. An-
tecedens p̄batur. Nam ratio cur in casu p̄-
me conclusionis potest exigere aliquid p̄
suo interesse fuit. quia mutuatarius dede-
rat mutuanti efficacem causam damni in-
ducendo eū ad mutuandū sibi. ⁊ per conse-
quēs tenebat̄ mutuanti refundere illud dā-
nū. ⁊ ita licite poterat mutuans illam refu-
sionem exigere vltra sortem. Modo si mu-
tuator īcurrit damnū ex mora mutuatarij
qua mutuatarius negligit in termino p̄fi-
xo soluere mutuatorem: iam mutuatarius
dat mutuanti etiam efficacem causam dā-
ni p̄ suā morā. Secūdo p̄bat̄. quia in ca-
su. c. peruenit. extra de fideiussoribꝫ (vt alle-
gatū est in secūda p̄batione p̄me conclusio-
nis) licite poterat fideiussor (qui ⁊ ipse eti-
am censebat̄ mutuator) refusionē damni p̄-
pessi ex solutione (que fuit etiam quedam
mutuatio) exigere a mutuatarijs qui erant
in mora respectu creditoꝝ. ergo eadem ra-
tione si creditores fuissent perpessi dam-
nū ex mora debitoꝝ: etiam ipsi potuissent il-
lius damni refusionem exegisse. tenet ꝯ̄ña
quia est eadem ratio vtrobiq̄. Nam ⁊ cre-
ditores mutuauerant debitoribꝫ sicut ⁊ fi-
deiussor eisdem debitoribꝫ mutuauerat. et
tunc vltra. ergo signum est q̄ tenebant̄ sibi
ad refusionē illius damni. ⁊ si sic. ergo ante
poterat exigere ab eis: vt si tale damnū cū
incurrere ꝯtingeret satisfacerent sibi de illo
vltra sortē. Tertio. quia quādo mutuata-
rius est in mora: puta quia detinet sortem
vltra terminū p̄fixum: nō tamē inuito ipo
mutuatore. perinde est ac si de nouo rece-
pisset mutuo eā a mutuatore. ⁊ p̄ ꝯsequēs
si ex illa detentione vltra terminū accidat
aliquod damnū mutuanti illō censebitur
damnū emergens ex mutuatione q̄uis nō
p̄ma tamē secūda iam de nouo post termi-
nū facta. igit̄ vigore p̄me conclusionis po-
terit mutuator illius damni refusionem ex-
igere. Quarto. quia quando mutuata-
rius est in mora: puta quia detinet sortem
vltra terminū sibi p̄fixum si illa detentio ē
contra voluntatē mutuantis: eo q̄ simpli-
citer vellet sortem rehabere. iam mutuata-
rius cōmittit furtum: quia contrectat rem
alienam inuito dn̄o. non est enim illa sors
amplius sua ex quo expirauit ratio mu-
tui que nō debebat durare nisi vsq̄ ad ter-
minū prefixum. Modo fur tenet̄ dn̄o rei
nō tm̄ restituere rem furtiuā: sed etiā inter-
esse qd̄ emersit dn̄o ex carentia sue rei. Sz
hec ratio non valet. quia diceret̄ q̄ sors est
mutuatarij etiam post terminū: licꝫ illa vel
alia sit debita mutuatori.

Tertia conclusio.

Sicut p̄ma ⁊ secūda de vtroq̄ interesse dā-
ni emergentis scꝫ ante morā ⁊ post morā
sunt vere quo ad exactionem que fieret in
mutuatione: sic eedem sunt vere de exactio-
ne que fieret post mutuationē. Probatur
dupliciter. Primo a miori affirmatiue. mi-
nus eīn videret̄ q̄ in mutuatione liceret ex-
actionē ipsam facere: eo q̄ stabat q̄ nōdū
actu qn̄ scꝫ mutuabat incurreret damnū q̄-
uis statim post mutuationē ⁊ ante moram
vel statim post morā esset incursurus. sed
post mutuatiōꝫ stat q̄ iā actu incurrit ip̄m
damnū. igit̄. Secūdo p̄bat̄. quia p̄batio-
nes p̄dictaꝝ ꝯclusionū p̄bant: non minus
de exactiōe facta in mutuatione q̄ de facta
post mutuationē: imo magis sunt de scd̄a
q̄ de p̄ma: vt patꝫ inspiciendo scd̄am p̄ba-
tionē p̄me ꝯclusionis ⁊ scd̄am scd̄e. igit̄.

Quarta conclusio

Quāuis de rigore scolastico loquendo: ex-
seruatis octo conditionibus licitum esset

mutuanti tēpe mutuationis exigere a mutuatario vltra sortē aliquid p suo interesse lucri cessantis: si illud cesset ei ante moram mutuatarij: tamen quecūq3 harū defecerit reddet illicitum. et si deniq3 aliquis cōtendat oīa obseruare: habeat ille cui talis casus ꝓponit oculū ad documentū qđ in fine huius questionis annectit. Prima ps conclusionis declarat. Conditiones eīm octo sunt ille: sc3 septem prime eedem que posite sunt de interesse damni emergentis in casu ꝑme cōclusionis: dūtaxat variando terminos. sc3 vbi in ꝑma ꝯclusione fit mētio de pditione boni habiti hic in hac ꝯclusione fieri deb3 mentio de cessatione lucri obtinibilis. Octaua autē est ꝙ mutuator exigendo refusionem lucri cessantis: ꝑmo debet defalcare expensas quas posuisset: donec illud lucrū fuisset adeptus. secūdo etiā defalcare debet illud quo ꝓpter dubiū illđ lucrū: lic3 verisimiliter fuis3 futuꝝ magnū minus valuit nōdum obtentū ꝙ̄ valet res actu obtenta: vtputa verisimiliter obtinuisset vltra oīa expensas q̄nq3 flor. attamen (cum verisilitudo nō sit certitudo) illi q̄nq3 non sunt ita validi sicut quattuor certi vel paucio:es sm rei exigentiam. Illis igit seruat. ꝓbatur ꝯclusio. Primo sic. Dans efficacem causam impeditiuā assecutionis lucri virtualiter cōtenti in rebus impedici tenetur (quantū est de se) impedito resarcire lucrum nō assecutum: sic ꝙ nisi impeditus sibi a ꝑncipio sc3 anteq̄ꝫ prestet sibi impedimentū vel post prestitum impedimentū remittat: tenebit illud ei resartire si impedit⁹ nō tenebat subire illam causam efficacem impedimenti. Modo mutuatarius est huiusmodi si assunt ꝯditiōes iā posite. igit tenetur impedito resarcire illud lucrū quātū est de se. sic ꝙ nisi rē. vt in maiore. Tunc vltra. Illud autē ꝙ̄ resarcire debebit erit aliquid vltra sortem mutuatam. ergo tenetur mutuator aliquid vltra sortem dare. et si tenetur tale quid. igitur alius poterit illud exigere. Maior autē huius rationis ꝓbatur dupliciter. Primo sic. quia ex quo lucrū cōtinet in rebus impediti est iam aliqualiter suū. igit si eū ab illo consequendo impedit iam nō solum impedit eū ab obtinendo s3 etiam tollit sibi quasi iam habitū. Modo in ꝑma conclusione ꝓbatum est illum teneri ad refusionem qui dat occasionem efficacem ꝑmo perdendi bonū iam habitū.

Secūdo ꝓbatur eadem maior. quia ex opposito maioris sequerent tria incōueniētia. Primū. quia nō esset compellēdus saltem in foro conscientie ad restitutionem vel satisfactiōem aliquā ille qui ꝑmo suo nō consentiente: nec obligato ꝯsentire: arborē eiusdem natam fructificare aliquo impedimento impediret: vt ꝑ hoc anno nō ferret fructum. Nam ille nō aliud facit ꝙ̄ ꝙ dat efficacem causam impeditiuam assecutionis lucri vel fructus contenti virtualiter in arbore ꝑmi. Scōm ꝙ detinēs mercatorem ne ꝓcedat ad nūdinas includendo eū in carcerem in casu in quo includens non habet ius id agendi: nec mercator consentire tenet in illam inclusionem non teneret mercatori ad refusionem illius lucri quod verisimiliter obtinuisse potuisset illa vice.

Tertiū. ꝙ detinens artificem mechanicū vel eum ledens quo artificium suū exequi nō possit. vbi tamen talis nō habet ius id faciendi: nec alius id subire tenet: non esset compellendus ad refusionem artifici. hec autē sunt incōuenientia et falsa: vt de se p3 igitur maior vera. Minor autē ꝓbatur. Nam existentibus predictis conditionibus in pecunia vel alia re mutuabili atq3 in industria mutuatoris continebat virtualiter aliquod lucrū: quod ex illis suis sc3 re mutuabili et industria acquisisse potuisset. Nā inducendo eum ad mutuandū facit ꝙ sua idustria et res mutuata que attulissent sibi fructum eum nō afferunt. detinet etiā mercatorē ne ꝓcedat ad nundinas in casu quo nō tenet ꝯsentire in detentionē. Secūdo ꝓbatur ꝯclusio sic. qr si nō esset vera: necessario iam ad eam adducta valida: ma͠ie ꝓt sequētes cauillationes et euasiones. s3 hoc nō. igitur. Maior ꝓbat ponēdo duas euasiones seu cauillationes. Prima est. qr diceret aduersarius ꝙ maior est vera quādo tale lucrū est ex re que est nata fructificare sicut exemplificatū est in illatione ꝑmi incōuenientis de arbore. Modo res mutuabilis cuiusmodi est pecunia nō est res nata fructificare. et ꝑ ꝯsequens si quis dānat ꝓ tanto impedit aliquē a consecutione lucri: ꝑ quāto ab eo recipit mutuo aliquā rem nō natam fructificare. et per ꝯsequens

in qua nō fuit illud lucrū contentū sed tan
tum in industria hoīs: nō oportebit eū illi
ꝓ tali lucro satisfacere. Cōtra hāc euasionē
arguit̄ tripliciter. Primo q2 tunc in primo
incōuenienti loco arboris pono domū que
est res nō plus ex se nata fructificare ꝙ3 pe-
cunia. Nec pensio annua seu lucrū qd̄ ꝗs
ex ea lucrare potest ꝯtinet plus virtualiter i
ea ꝙ3 lucrū ꝯtineat virtualr̄ i pecunia mer
catoris vt ꝓbabit̄. et tamē si quis dn̄o nō cō
sentiente nec obligato ꝯsentire efficax im-
pedimentū ꝑstaret ne dn̄s dom9 annuā pē
sionē haberet ex domo quā al's habuisset,
puta aliqua magica illusione eā reddendo
horridā habitatiōi humane. Assumptum
aūt ꝓbat̄ q2 si ꝗs haberet domū aliquā cē-
tum annis: nisi ꝑ suā industriā ea vtat̄ exer
cendo industriā suā in illa vel locando eā
alijs habitātibꝰ in ea ad exercendū sibi in-
dustriā suā: domus illa nullū lucrū vel fru
ctū sibi afferret. Scd̄o sic insistit̄ cōtra eua
sionē qa in loco arboris accipio agrū ꝓxi-
mi quē si quis impediret ne ꝑ hoc anno af
ferret fructū: teneret̄ ad refusionē fructuū
quos al's ꝑcepisset. et tamen etiā nō est res
ex se nata fructificare id est sine opa huma
na. Nā si quis agrū haberet ꝑ .c. annos nō
afferret sibi frumentū nisi hūana industria
excoleret̄ et seminaret̄. Et si dicas. ager par
tim ex se est natus fructificare q2 aliq opa
ei adhibita postea sine hūana industria ex
se fructificat. nō aūt sic pecunia q2 ꝙ3 primū
humana industria cessat: cessat fruct9 vl' lu-
crū ex pecunia. Et similr̄ diceret̄ de vinea
que etiā ex se fructificat etiā sine opa huma
na licet nō tantū fructū afferret de se quan-
tū quādo opa hūana excolit̄: hoc nō valet
q2 signet̄ illa quātitas fructuū q̄ accedit ꝑ
hoc ꝙ vltra efficaciā quā ex se habet fructi
ficandi: adhibet̄ opa humana et sit. A. seq̄-
retur ꝙ impediēs vineatorē vel agricolā
ne A obtineat̄: nō teneret̄ ad refusionē illi-
us lucri. eo ꝙ A nō est fruct9 rei nate fructi-
ficare ex se vt ex se negat opam hūanā. sed
tm̄ illius fruct9 quē vinea de se ꝑtulisset.
qd̄ est falsum. q2 ꝙuis nō totū fructū quē
vinea potuisset ꝑtulisse ꝑ opam humanā
teneat̄ restituere: sicut nec etiā totū quē vi-
nea sine opa hoīs ꝑtulisset teneret̄ restitue-
re: tm̄ tenet̄ aliquā recōpensationē ꝑ vtroq3
facere. sicut tanget̄ in quinta ꝓbatiōe. de h̄

etiā patebit. q. lxxiiij. et lxxv. Tercio non
valet q2 ꝙuis ꝯ3 res mutuata nō sit nata
fructificare: tm̄ industria hoīs est res nata
fructificare. Nō inducēs mercatorē in ca-
su huiꝰ ꝯclusiōis ad mutuādū: impedit ei9
industriā ne pariat fructū quē nata est ꝓdu
cere q2 cū illa industria nō possit fructifica
re nisi mediāte pecunia quā ille mutuo re-
cipit: sequit̄ ꝙ impossibilitat ei9 industriā
nō min9 ꝙ3 si ꝗs peritū artificē mechanicū
nō quidē ligaret in carcerē: attamē ei tolle-
ret instrumēta artis sue ad tēpus sine quibꝰ
ei9 industria vl' ars in actū exigere nō pos-
set. Scd̄a euasio est ꝙ maior nō est vera
nisi qñ impediēs facit impedito iniuriā sic
fit in tribꝰ incōuenientibꝰ illatis. Hic aūt nō
facit mutuatari9 iniuriā mutuāti inducen-
do eū ad mutuādū inductiōe faciēte lucrū
mutuātis cessare. q2 volēs mutuat. volēti āt
nō fit iniuria. hec euasio nō soluit argumē
tū quin adhuc sit sile q2 etiā in illis tribꝰ in
cōuenientibꝰ illatis nō faceret iniuriā q̄ ꝓxi
mū induceret ad ꝯsentiēdū in lesionē arbo
ris sue. vel q̄ mercatorē vel artificē induce
ret vt se recludi mitteret et detineri in carce
re ex qua detentiōe cessaret lucrū ei9. et tamē
nihilomin9 mercator vl' artifex includēd9
licite exigeret ab inclusore refusionē lucri
cessantis, adeo ꝙ licite posset denegare con-
sensum in illā inclusionē si nō vellet inclu-
sor ei refundere lucrū cessans. et si ꝯ volun
tatē ei9 eū includeret nihilomin9 teneret̄ ei d̄
illo interesse satisfacere. Sic h̄. nā ꝙuis mu
tuatari9 inducat mercatorē ad mutuandū
sibi et mercator ꝯsentiat et ita nō faciat ei in
iuriā: tm̄ nō vult ꝯsentire sine refusiōe lucri
cessantis, nec tenet̄ ad illū ꝯsensum ꝑstandū
et sic etiā nō illicite exigeret refusionē lucri
cessantis. et si mutuatari9 secus ab eo illud
mutuum habere vellet: vl extorquēdo: fa-
ceret ei iniuriā et teneret̄ ei nihilomin9 satis
facere. Et ex exclusiōe harū cauillationū se-
quit̄ ad ꝯclusionē Tercia ratio. si quis a
rustico peteret vt ei ꝓ sui vtilitate vel neces
sitate concederet talia agere circa ortos: a-
gros. vineas et hmōi ex quibꝰ impediretur
rustic9 ab assecutiōe fructuū quos al's ve-
risimiliter fuisset assecutus et rustic9 nō tene
retur ex ꝑcepto dei ei talia ꝯcedere s3 esset
supererogatiōis: tūc licite poterit rustic9 in-
ter ꝯcedēdū ei talia: exigere etiā satisfactio-

nē ꝑ interesse lucri cessantis. Silr si qs peteret ab artifice vt sibi sue artꝫ instrumēta accōmodaret ⁊ artifex nō teneret̃ alr̃ ex ꝓcepto dei ei ea accōmodare sꝫ eēt supererogationis: tūc posset illa accōmodādo petere vt releuet sibi interesse lucri cessantis qḋ patit̃ ex carētia suoꝝ instrumētoꝝ sue artis. Ergo eadē rōne cū mercator in aliq̄ casu dabili nō teneat̃ sub ꝓcepto pecuniā suā mutuare ꝓximo: ⁊ tn̄ ꝓxim⁹ petit eā mutuo ex q̄ mutuo mercator carere incipit q̄si instrumentis sue artis ⁊ etiā incipit ei⁹ ars scꝫ industria q̄si in carcere detineri vl' suspēdi a sua executione actuali ⁊ etiā circa suas res. s. industriā ⁊ pecuniā (q̄ sil' sūpte sūt nate fructificare) incipit pati talia a mutuatario ex q̄bꝫ ipedit̃ ab assecutōe fructuū q̄ alr̃ ꝓuenirēt ex reb' illis igit̃ si ei talia ꝓcedit de reb' suis: poterit interesse ꝯcedēdā exigere vt sibi satisfacat ꝓ illo fructu cessāte. Quarta rō si mutuatio est ꝯsilij tātū vt supponit sexta ꝯditio: stat ꝙ mutuator mediocris sufficientie ab aliq̄ notabili lucro sibi silr̃ sibi ꝓuenibili ipediat̃ ꝑ mutuationē ⁊ tn̄ mutuatari⁹ mediocris idigētie lucrū i duplo mai⁹ lucro cessāti mutuatori ex mutuo assequit̃ ⁊ mutuator id sciat vl' speret affuturū mutuatario ex suo mutuo. sic igit̃ pietas inclinabit mutuatorē ad mutuādū ꝓximo vt ꝓxim⁹ assequat̃ illḋ magnū lucrū: sic ecōtra eq̄tas suadet vt idemnis seruet̃ mutuator. q̄ vt ꝓxim⁹ lucret̃: mutuat renūciādo ꝓprio lucro qḋ sibi silr̃ affuturū fuisset. Nā da oppositū. s. ꝙ nō liceat mutuatori illā exactionē facere: tūc ex q̄ sine peccō posset dimittere oīno mutuatōnē: ipe dimitteret eā ⁊ ꝯsequet̃ suū lucrū integr̃ ⁊ ꝓxim⁹ toto lucro sperato ꝑuabit̃ q̄ tn̄ alr̃ assecutus fuisset duplū lucrū. ⁊ lꝫ id ꝓ medietate fuisset dare coact⁹ mutuatori ꝓ interesse suo: tn̄ reliquā medietatē assecut⁹ fuisset q̄ tāta fuissꝫ q̄ntū fuissꝫ lucrū mutuatoris. hoc aūt. s. tātū vnū illoꝝ lucrari ⁊ alterū oī lucro ꝑuari nō est ita pietati ꝯsonū sicut si am bo lucrarent̃. Ea aūt ad q̄ pietas iclinat ⁊ equitas suadet nō sūt iniusta. igit̃. Quīto ꝓbat̃ octo autoritatib' coꝝ q̄ illā ꝯclusionē videt̃ sensisse. Prima est sancti Thome q̄ in. ii. ii. q. lxii. ar. iiij. q̄rit an aliquis debeat restituere qḋ nō abstulit ⁊ arguit ꝙ sic. Primo, q: ille q̄ dānū alicui infert: tenet̃ dānū remouere sꝫ q̄ñq̄ aliq̄s dānificat aliquē vltra id qḋ accepit: puta cū aliq̄s effodit semina: dānificat eū q̄ seminauit: tota messe futura ⁊ sic videt̃ ꝙ teneat̃ ad ei⁹ restitutionē. ergo aliq̄s tenet̃ ad restitutionē ei⁹ qḋ nō abstulit. Secūdo ad idē sic. Ille q̄ detinet pecuniā creditoris vltra terminū ꝑfixū: videt̃ eū dānificare in toto illo qḋ lucrari d̄ pecunia posset: qḋ tn̄ ipe nō aufert: ergo videt̃ ꝙ aliq̄s teneat̃ restituere qḋ nō abstulit. Et rn̄dēdo ad q̄stionē dicit sic. q̄cūq̄ dānificat aliquē videt̃ ei auferre id in q̄ ipm dānificat. dānū eīn dr̄ ex eo ꝙ aliq̄s min⁹ hꝫ q̄ꝫ dꝫ hr̄e. sm Phm v. ethicoꝝ. ⁊ iō hō tenet̃ ad restitutionē ei⁹ in q̄ aliquē dānificauit. Sꝫ aliq̄s dānificat̃ dupl'r. Uno mō q: aufert̃ ei id qḋ actu habebat: ⁊ tale dānū semꝑ est restituendū sm recōpēsationē eq̄lis. puta si aliq̄s dānificat aliquē diruēs domū ei⁹ tenet̃ ad tātū quantū valet dom⁹. Alio mō dānificat aliquis aliquē ipediēdo ne adipiscat̃ qḋ erat i via habēdi. ⁊ tale dānū nō oportet recōpēsare ex eq̄. q: min⁹ est hr̄e aliq̄d i v̄tute q̄ꝫ hr̄e actu q̄ aūt est i via adipiscēdi aliq̄d: hꝫ illḋ solū sm v̄tutē vel potētiā. ⁊ iō si redderet̃ ei vt haberet hoc i actu: restitueret̃ ei qḋ est ablatū nō simplū sꝫ multiplicatū. qḋ nō est d̄ necessitate restitutiōis. tenet tn̄ aliquā recōpēsationē facere sm ꝯditionē ꝑsonaꝝ ⁊ negociorū. ⁊ ꝑ hoc ꝑꝫ rn̄sio ad ꝓmū argumētū ⁊ secūdū. nā ille q̄ semē sparsit i agro nōdū habet messem i actu sꝫ solū i v̄tute. ⁊ silr̃ ille q̄ hꝫ pecuniā nōdū hꝫ lucrū i actu sꝫ solū i v̄tute ⁊ vtrūq̄ pōt multipl'r ipediri. hec ille. Ex illis aūt v̄bis tria habent̃. Primo ꝙ illa regl'a scꝫ dānificās. tenet̃ ad refusiōēꝫ dāni est v̄a sm sctm̄ Thomam de damno emergēti q̄ꝫ de lucro cessāte q̄uis nō teneatur eq̄l'r ad refusionē i vtroq̄ casu. Modo ex illa regl'a sic itellecta seq̄t̃ ꝙ iducēs ad mutuādū sibi vbi mutuator iduct⁹ dānificat̃ dāno emergenti vl' etiā lucro cessanti tenet̃ dānificato refusionē facere ⁊ ꝑ ꝯseq̄ns dānificat⁹ pōt illud exigere q̄n subijt mutuationē. hec aūt fuit q̄rta ꝯclusio. igit̃. Secūdo habet̃ ꝙ ad veritatē q̄rte ꝯclusiōis req̄rit̃ octaua ꝯditio posita. Tercio hr̄ ꝙ q̄uis secūdū argumētū ex sua forma tāū loq̄t̃ d̄ lucro cessāte ex mora debitoris vl' mutuatarij in q̄ casu vult ꝙ debeat refusio fieri mutuatori: tn̄ sctūs Thomas nō min⁹ voluit eē mutuatariū obligatū ad refusionē lucri cessā-

tis in casu vbi lucrū cessat ꝑ aliē ex mutua-
tiōe añ morā mutuatarij vt ptȝ in ſuplicādo
ꝓ ba solutiōis qōnis. vbi induliciē vult q
dānificās aliquē ipediēdo ne adipiscat qd
erat in via hñdi tenet aliquā recōpēsatōeȝ
facere. Scda auctoritas est Job. de ger
sona cācellarij parisiēsis i tractatu de flori-
bus regularū i materia de auaritia talē regu-
lā ponēs. Qis fere ꝫa⁹ vsurari⁹ ex genere
pōt ꝑ ꝑ piā intētionē dātis ⁊ recipiētis trāsferri
a suo genere in op⁹ pietatis. vt si cā succurrē
di ꝑncipalr indigētie ꝑximi ex vna pte: ⁊ ꝓ
seruādi se indēnē ex altera: petat aliq̄s vltra
sortē nisi infra tale tps sua sors ei det: sic q
mallet teste ꝯsciētia sua sortē apd se mane-
re nūc sine illo ꝑcio q̄s tūc cū tali ꝑcio eādeȝ
recipe ob dānū certū vl ꝓbabile qd ex solu
tionis dilatione sibi oriī: hec ille. Modo sibi
velle refundi lucȝ cessās est velle se ꝓ ſuare
indēnē. igit ꝯditiōibꝰ sup̄ tactis existētibꝰ li
citū erit mutuāti aliq̄d petere vltra sortē ꝑ
interesse lucri cessantis ex mora mutuatarij et
sic eadē rōe idē licebit sibi illud interesse sibi
iminēs stari ex ipa mutuatiōe añ morā mu-
tuatarij. Tercia autoritas est Hostiē. in. c.
salubriter. extra de vsuris. q casum q̄rte ꝯclu
siōis sentit lucrū esse q̄uis nō descēdat ad
singlas circūstātias positas. fac eñ tātum-
mō mentionē de ꝑma ꝯditōe vt. s. non fiat
hmōi exactio i fraudē vsurarū. Quarta au
toritas est Job. de lignano sentiēs cū Ho
stiē. Quīta autoritas est Pe. de anchano
sup de. ex ꝑal. d vsuris. vbi dicit. Credo q
nō solū dānū emergēs sȝ etiā lucrū cessans
pōt accipe si ille erat mercator q cū pecuni
is ꝯsueuit negociatori. ⁊ idē videt dicendū
etiā si nō esset mercator sȝ tñ intēdebat om
nino illā pecuniā exponere negociationibꝰ
licitis ad lucrandū. sec⁹ aūt esset si ꝑsona esset
talis q ipaȝ pecuniā retinuisset i archa. hec
ille. ⁊ remittit ad notata. xij. q. ij. c. si q̄s d cle
ricis. ⁊ in. c. ꝯq̄stus extra de vsuris. Septa
autoritas est panor. in. c. ꝯquestus. extra de
vsuris. vbi ꝯcludit dicēs. ꝑ ꝑetuo tene mēti
vt sic etiā d iure canonico possit peti aliq̄d
vltra sortē rōne interesse nō solū dāni ꝯtinge
tis sȝ etiā lucri cessantis. hec ille. Et q̄uis
hic loquat d lucro cessanti ex mora vl post
morā mutuatarij: tñ h̄ nō ipedit qn ei⁹ auto
ritas valeat ad ꝓpositū nr̄e q̄rte ꝯclusiōis.
Pmo q si ipa est v̄a de interesse post moraȝ:
etiā erit vera de interesse añ morā ex sola ipa
mutuatiōe. Scdo etiā q: idē Panor. in. c.
nauigāti. vbi posit̄ ex verbis Job. andree
tractat q in ꝯtu mutui possit peti post mo-
rā debitoris interesse lucri verisilr cessantis dic
sic. Sed an a ꝑncipio possit haberi illa rō:
posset forte dici q vbi mutuās ducit bona
intētiōe ⁊ poti⁹ mutuat vt seruiat amico q̄s
i fraudē q tūc excusat a pctō lȝ alia opinio
sit tutior. hec ille. Septima autoritas ē dñi
An. de butrio dicentis qñ socer pmisit noie
dotis suo genero certā q̄ntitatē pecunie ⁊ so
cer est in mora. vtputa q: dos incōtinēti de
bebat solui: tūc ꝑ interesse poterit petere q̄n-
tū verisilr fuisset lucrat⁹ cū illa pecunia vt
sic habeat rō ad interesse lucri cessantis. hec il
le. Modo si incōtinēti debebat socer soluere
dotē ⁊ tñ nō soluit incōtinēti: ꝑinde est ac
si socer interi mutuo recepisset pecuniam a
genero stati a tpe pmissiōis dotis. ⁊ cū ex il-
la nō solutiōe (q includit mutuatōeȝ) cesset
genero lucrū: seq̄t q gener ex mutuatōe añ
morā soceri patiat illd interesse. nā q̄uis so-
cer sit in mora satisfaciēdi pmissiōi: nō ē tñ
in mora q ad mutuū receptū ꝓ tualr a gene
ro. q: cū oīe mutuū sit ad aliquē terminū
⁊ termin⁹ nōdū aduenerit soccro: seq̄t q nō
est in mora ꝯa⁹ mutuatiōis. ⁊ ꝑ ꝯseq̄ns ha
bet ex illa sniā ei⁹ q ꝑ interesse lucri cessantis
etiā ante morā mutuatarij pōt q̄d accipi vl
tra sortē. Immo casus eiusdē. c. salubriter
nō est nisi casus interesse dāni emergētis ⁊ lu-
cri cessantis ita q aliter nō posset iustificari
vt patebit in. q. xxxv. Octaua autoritas
est Gregorij de arimino etiaȝ de interesse qd
mutuator a ꝑncipio mutuatiōis incurrit:
siue sit dāni emergētis siue lucri cessantis
vt patebit. q. xlv. a ꝑncipio i sexto dicto.

Cōtra illā q̄rtā ꝯclusionē arguitur
mplr. Primo sic. dicēdo eaȝ
esse verā dat materia cōmittēdi prauitateȝ
vsurariā. igit nō est dicēdū illā ꝯclusioneȝ
esse verā. Añecedēs ꝓbat q: etiā q̄libet vsu
rariā mutuatiōnē facere volēs posset eā h̄
mō palliare dicēdo: aliquid velle hīe vltra
sortē nō rōne mutuatiōis sȝ rōne interesse lu
cri cessantis: fingēdo. s. se sortē voluisse po-
suisse ad mercationē aliquā: ⁊ h̄ fuit motī-
uū Innocētij in. c. ſi. extra de vsuris ad tenē
dū oppositū ꝑdicte ꝯclusiōis ⁊ ad dicendū
ꝯtrariū q̄rte ꝯclusiōis esse vsurariū q ⁊ dis-

cebāt se nō scire sic ꝯhentē excusare ꝗuis quidā ꝯtrariū teneāt. Et eādē opinionē sic ꝓpter idē motiuū secut⁹ est Joh. andree. restrict⁹ tñ itelligēdo opinionē Innocētij. s. intelligēdo eā de interesse lucri cessantis ante morā. Pro hoc inq̄t Joh. and. nō lz q̄d recipere vltra sortē sz tñ p interesse lucri cessantis post morā lz recipe q̄d vltra sortē. ⁊ idez dictū Joh. and. secut⁹ est Joh. caldrini. Ad hoc argumētū dicēdū est q̄ deficit sextupliciter

Primo q: si ꝯcluderet eq̄ ꝯcluderet q̄ nō liceret mutuāti aliq̄d vltra sortē recipere: etiam p interesse dāni emergētis. qd̄ est falsum ⁊ ꝯtra Innocētiū ⁊ ꝯtra oēs. sequela pbat. q: dicēdo hoc licere: dareł materia cōmittēdi mutuationē vsurariā. q: etiā q̄libz volēs facere vsurariā mutuationē posset eā hoc mō palliare dicēdo se q̄d velle hic vltra sortē nō ratiōe mutuatiōis sz p interesse dāni emergētis fingēdo se pati aliqd̄ dānū emergēs ex huiusmōi sua mutuatōe. Scđo deficit q: anītecedēs est falsū. ⁊ ad pbationē dicēdū ꝯcedēdo assumptū pbatiōis: sz ex hoc nō seq̄ł anītecedēs. q: aliud est alteri dare materiā vł occasionē cōmittēdi mutuationē vsurariā: ⁊ illū aliū accipe materiā vł occasionē cōmittēdi eā. Vñ si doceo q̄rtā ꝯclusionē tanq̄ verā ⁊ postea q̄s exerceat mutuationē vsurariā palliādo eam p̄dicto mō: nō iō dedi sibi materiā vł occasionē ad vsurariā mutuationē sz ipe accepit. ⁊ ita scādalizał nō ex me vł ex scādalo p me sibi dato sz scandalo accepto p suā ꝓpriā maliciā de mea vera doctrina: q̄le scādalū nō est curādū. Sic enī de sana doctrina xp̄i pharisei scādalizati fuerūt q̄ꝝ scādalū docuit xp̄s nō curādū: cū discipuli dixissent. Dñe scis q: pharisei hoc v̄bo audito scādalizati sūt Math. xv. ⁊ dixit illis. sinite eos: ceci sūt ⁊ duces cecoꝝ. Tercio deficit: q: dato q̄ aliq̄d ꝯcluderet: non tñ ꝯcluderet nisi q̄ docere talē ꝯclusionē esset scādalizatiuū. sz ex hoc nō seq̄ł q̄ ꝯ ꝯclusio nō sit v̄a. Hā etiā doctrinā veritatis cōtigit eē scādalizatiuā aliquoꝝ vñ ⁊ non oībꝰ oīs v̄itas dicēda est. Quarto etiā deficit q: dato q̄ pbaret q̄ etiā act⁹ in se esset scādalizatiu⁹: nō tñ seq̄reł. ꝯ vsurari⁹: sic tñ Innocētius p̄tēdit. vñ etiā illa scādalizatiuitas ē exclusa p sextā ꝯclusionē in q̄rta ꝯclusiōe positā. Quito deficit q: nō ē dictū q̄ mutuator excuseł p hoc q̄ allegat vł dicit se n̄ id p interesse suo exigere: sz p hoc q̄ a pte rei sic est sicut dicit. ⁊ p hoc q̄ alie circūstātie q̄ dicte sūt ꝯcurrūt i v̄itate. Nō vsurari⁹ ⁊ si dicat nō tñ verū dicē dicēdo se p interesse exigere. igił nō releuabiłr a pctō. Sexto deficit singłarit p q̄nto ei innitił Joh. and. ⁊ Joh. caldrini. q: si aliq̄d valeret: eq̄ ꝯcluderet de interesse post morā debitoris sic de interesse añ morā q̄ etiam vsurari⁹ posset fingere q̄ ex mora debitoris pateret aliqd̄ lucrū cessās p cui⁹ refusiōe tale q̄d exigeret. sic ꝯtingeret eū fingere q̄ añ morā seu p̄cise ex mutuatōne pateret cessationē lucri.

Secundo arguił. illa mutuatio q̄ fit cū exactiōe alicui⁹ p interesse lucri cessātis est latibulū latronū seu vsurarioꝝ q̄ vt patuit sub illo colore possent exercere ipune vsuras. igił est act⁹ illicit⁹. Dicēdū q̄ deficit tripłr. Primo dato q̄ sic esset: nō tñ seq̄reł: igił est act⁹ mal⁹. naz sepe mali abutunł mltis bōis opibꝰ sub illoꝝ noīe cōmittēdo suas prauitates dicēdo se ea bono aīo facere, vt q̄ p̄textu zeli aiaꝝ audirēt ꝯfessiōes q̄ tñ zelo pecuniaꝝ audirent. Scđo deficit q: si ꝯcluderet eq̄ ꝯcluderet q̄ mutuatō cū exactiōe interesse dāni emergētis est q̄d illicitū q: etiā posset esse latibulū vsurariorum. Tercio q: si q̄d ꝯcluderet: nō ꝯcluderet nisi q̄ eꝯ eēt latibulū vsurarioꝝ: posset iure positiuo pibiberi saltē cū tali moderamine q̄ nullꝰ mutuādo exigeret q̄d vltra sortē etiam p interesse nisi habito ꝯsensu iudicis q̄ inspecta q̄litate mutuātis admitteret vł pibiberet talē exactionē q̄ iudex posset admittere tūc vni ⁊ alteri denegare ꝓpt̄ p̄sumptiōes facientes ꝯtra vnū ⁊ nō ꝯtra alteꝝ. sz nō seq̄ł. posset pibiberi. igił est q̄d malū. q: etiā bona aliq̄ vł nō mala pñt pibiberi cū aliq̄ moderamine vt scz eis nō vtanł mali p latibulis sue malicie.

Tercio arguił. incremētū vsurariū est etiā qd̄dā lucrū ⁊ id semp cessat vsurario p hoc q̄ mutuaret gratis. igił liceret semper vsurario mutuare exigēdo q̄d vltra sortē p interesse incremēti vsurarij sibi cessantis ⁊ sic nūq̄ ꝯtingeret casus in q̄ etiā vsurari⁹ mutuādo nō posset a pte rei excusari. Dicendū ꝯclusio intelligił de lucro licito cessante: sic est id qd̄ acquirił p mercationē agriculturā ⁊ hmōi. Modo incremētū vsurariū non est licitum lucrum.

Quinta ↄclusio Sicut q̄rta ↄclusio fuit vera de interesse lucri cessantis añ morā mutuatarij sic etiam est vera si formaret de interesse lucri cessantis post morā. Probat̄ tripl'r. Primo q2 est eadē rō vtrobiq3. Nā in casu sc3 vtriusq3 interesse lucri cessātis: mutuatari9 ↄstat causam efficacē impeditiuā assecutiōis lucri.s. i vno p suā morā: in alio p inductionē ad mutuandū. Nō nō refert quō q̄s aliū efficaciter impediat dūmodo īpediat. Scđo sic.q2 min9 videt̄ licitū exigere p interesse lucri cessantis añ morā q̄3 p interesse lucri cessantis post morā. igit̄ si p̄mū lic3 etiā scđm licebit. Añcedēs pat3 q2 Joh. and. z Joh. caldri. tenēt exactionē p scđo interesse eē licitā z negāt de p̄mo vt patuit in p̄mo argumēto. z panor. Quis de vtroq3 ↄcedat q3 licita sit exactio tñ aliq̄liter titubat de p̄mo: nō aūt de scđo vt patuit in sexta autoritate q̄nte pbatiōis. igit̄. Tercio pbat̄ q2 autoritas p̄ma z scđa allegate in q̄rta ↄclusiōe sunt de vtroq3 interesse indistincte vel saltē expressius de interesse post morā.

Sexta ↄclusio. Sicut q̄rta z q̄nta cōclusiōes sūt vere de exactiōe facta in mutuatiōe: sic eēnt vere de exactione facta post mutuationē. pbatur sicut pbata est tercia conclusio.

Septima ↄclusio. Sicut lic3 exigere aliq̄d p interesse. sic licet illud recipe. pbat̄ q2 ex opposito scđi infert̄ oppositū p̄mi. si eñ nō lic3 aliq̄d recipe: nō licuit illō exigere pri9 q2 exigere includit velle recipe.

Octaua ↄclusio In casu in quo nō licet exigere aliq̄d p interesse: exactio reddit ipā3 mutuationē vsurariā si exactio fiat tpe mutuatiōis: nō autē si post mutuatiōe3 fiat illa exactio. Scđa pars pbat̄ ex his que dicta sūt in p̄ma cōclusiōe hui9 q̄ōnis. s3 tamen fallit illa p̄ma pars in casu in q̄ sola sexta ↄditio deficeret q2 z si tūc exactio redderet mutuationē viciosam: q2 infamatiuā sui actoris vl' alioru3 scandalizatiuā nō tamē vsurariam.

Hic tamen notandū est vnū documentū z tale q̄ q̄3q̄3 de rigore scolastico loquēdo p̄dicte ↄclusiōes oēs videant̄ fundate si obseruent̄ ↄditiōes mēorate in eisdē: tñ q2 difficile est oēs illas ↄcurrere z facile mentir̄ iniq̄tas sibi: ideo añ factū sūt tales mutuationes dissuadēde. etiā si dicāt ↄditiōes se velle obseruare. q̄uis post factū si affuerūt oēs cōditiōes tacte nō videā eas esse cōdēnandas. Et hec vl' ↄsilis causa. s. ob difficultatē seruādi oīa seruāda videt̄ mouisse papā in sili in caplo. in ciuitate. extra de vsur. ad dissuadēdū ↄctū silem ibidē positū. lic3 etiā ille idē possit licite fieri z vt tal' defensari vt patebit in q̄ōne. lxj. in solutōne scđi z tertij argumētorum. Preterea videret̄ mihi q̄ valde expediret in republica q̄ si q̄s vellet aliquā ex p̄dictis mutuatiōibus facere: etiā taliter q̄ nullā de se ptineret iniq̄tatē ↄ iusticiā cōmutatiuā q̄ eā cū ↄscientia z ↄsensu atq3 auctoritate publice potestatis faceret ita q̄ etiā in casu q̄ ptineret pietatē z nullā iniq̄tatē: nll's eā auderet facere nisi ptās publica eandē pri9 examinasset z approbasset. z p̄sertim vbi rōe lucri cessantis exigit̄ vltra sortem. Nā h̄ esset ad tria vtile. Primo q2 cessaret species mali z infamatio ↄtrctūs. Secūdo q2 p h̄ etiā illi qui vellēt talē ↄctū in fraudē vsurarū facere z cōtra iusticiā commutatiuā: nō haberēt locū sue fraudi: resistēte sibi ptāte publica. Tercio q2 p h̄ promoueret̄ sepe opus pietatis qđ al's intermittit̄ timore oblocutionis aliorum z ppriie infamatiōis. z sic pmittit̄ p̄rum9 incurrere dānū mai9 q̄3 esset refusio interesse. etiā in casu in quo nō tenet̄ q̄s ad mutuandū p̄prio. Et h̄ documentū etiā pōt applicari ad nōnullos imo mltos alios ↄct9 ancipites z piculosos. q̄les sunt illi q̄ tractabunt̄ in sequenti q̄ōne z inferi9. q. lxj. lxvj. lxvij. z. q. lxxx. Et hec de p̄senti q̄stiōe.

Questio. XXXI.

Utrum mutuanti ad certū terminū licitū sit obligare mutuatariū ad dandū sibi vltra sortē aliq̄d nomine pene si nō in p̄misso termino restituerit sibi sortē z an idē incremētū noīe pene dandū liceat sibi in casu defect9 exigere ac recipere. Solutio q̄ōnis stat i duabus supposi tionibus. z. xij. ↄclusionibus.

Prima suppositio. Titul9 huius q̄ōnis h3 tres ptes. p̄ma est de obligatiōe ad penā. Scđa de exactione post lapsum termini. Tercia de eiusdē

pene receptiõe. Triplex est aũt pena q̃ntum ad ꝓpositũ suffic. q̃dã dr̃ ↄuẽtionalis ⁊ est illa q̃ d ↄsensu ptiũ iponit debitori a creditore in ↄtctu vt ꝓmissa firmiora ↄsistãt q̃ten⁹ sic debitor saltẽ metu pene diligẽti⁹ ꝓcuret sol uere debitũ i t̃mio sibi ꝑfixo. Exẽplũ i ꝓpo sito. s. i ↄtctu mutui mutuo tibi cẽtũ p te mi hi restituẽda i t̃mio. A. q̃. si non restitueris mihi i t̃mio A dab̃ noie pene mihi vnũ vl' duos vl' hmõi. ⁊ d illa pma pena sonabũt tres pme ↄclusiões. Scd̃a pena dr̃ iudicia lis. ⁊ ẽ illa q̃ a iudice sup debito liq̃do vl' li q̃dato iponit̃ dbitori vt dbitor metu pene soluat i t̃mio sibi p iudicẽ assig̃to. ⁊ si nõ sol uerit sortẽ dbitã: soluere cogat̃ p culpa con tumacie talẽ penã. Exẽplũ i ꝓposito. s. in ↄtctu mutui: mutuaui tibi cẽtũ vsq; ad t̃minũ A. i t̃mio. A. nõ soluis: cito te ad iudicẽ. tu recog̃scis debitũ. iudex tibi mãdat vt mihi i t̃mio restituas sortẽ sb̃ pena. x. flor. ille flor. dr̃ pena iudicial'. Et d illa sonabũt tres alie ↄclusiões. s. q̃rta q̃nta ⁊ sexta. Tercia ẽ le gal' ⁊ est pena q̃ a legislatore statuitur i lege disponẽte q' debitor ex ↄtctu vel q̃si ↄtctu si nõ soluerit debitũ debeat i penã sue negli gẽtie dare aliq̃ntum. Et capit̃ h̃ legal' non stricte vt distinguit̃ ↄ canonicã vl' vt distin guit̃ ↄ penã statuti municipal' sz vt etiã cõ ꝑhẽdit canõica ⁊ mũicipal'. Et d hac pena dant̃ duo exẽpla. Primũ. statutũ est i aliq̃ ciuitate q' tutor de ill' pecunijs pupilli q̃ p ueniũt ad man⁹ ei⁹ teneat̃ emere possessiões vl' respõdere pupillo ad rõnẽ. v. p cẽtena rio. si tũc tutor pecũiã pupilli exponat nõ ꝓ vtilitate pupilli sz p fact' suis vl' faciat ne gotiatiões p se ⁊ ita cogat̃ soluere de centũ q̃nq;: illa q̃nq; sũt pena legal' municipalis ⁊ si in simili facto vl' siliis pena decerneret̃ i canone vl' lege ciuili: etiã diceret̃ legal' pe na ⁊ d h̃ exẽplo sonabũt septima octaua et nona ↄclusiões. Aliud exẽplũ de pena le gali est: statutũ est i aliq̃ ciuitate q' si dbitor nõ satisfaciat creditori i certo termio ꝑfixo debeat creditor mitti in possessionẽ ⁊ lucra ri fruct⁹ ad rationẽ q̃nq; p centũ: ⁊ tũc defi ciẽte dbitore i termio ꝑfixo: si creditor mis sus in possessionẽ accipiat q̃nq; de centũ: illa q̃nq; vocant̃ pena legal. ⁊ d h̃ exẽplo so nabũt tres vltie ↄclusiões. Dictũ est autẽ notãter in hac scd̃a suppositiõe q' triplex ẽ pena q̃ntũ ad ꝓpositũ sufficit q: ⁊ si alie pe ne possint poni tũ vl' nõ deseruirẽt ad ꝓpo situ vl' possẽt reduci ad iã dictas. vtputa ali qua est pena q̃ dr̃ cõpromissoria ⁊ aliq̃ que dr̃ pena ↄtumacie sz ille pñt reduci ad ↄuẽ tionalẽ. ⁊ aliq̃ dr̃ ↄsuetudinaria ⁊ illa põt re duci ad legalẽ.

Secunda suppositio ⁊ sequitur ex pma. Mutuatariũ ↄtigit triplicẽ penã icurrere n̄ soluẽdo sortẽ sibi mutuatã i t̃mi no ꝑfixo. s. ↄuẽtionalẽ, si scz mutuator sibi eo pacto mutuauit: ⁊ iudicialẽ si iudex sibi ꝑcepit sub aliq̃ pena vt soluat i termio ꝑfi xo: ⁊ legalẽ si aliq̃ lege ciuili canõica vl' mu nicipali disponit̃ q' nõ soluẽs i termio ꝑfi xo incurrat tãtã penã. Et de oĩb; illis vidẽ dũ est si actiua obligatio ad illas ⁊ etiã rece ptio earũdẽ sit licita.

Prima ↄclusio. titulus q̃ n̄ oĩs est licit⁹ q̃ ad pmã ei⁹ partẽ q̃ est de obligando mutuatariũ ⁊ h̃ fuatis trib; cõditiõib;. Pri ma ↄditio põt duplici forma ꝓbõ poni ⁊ redeũt ambe in idẽ. Vno mõ sic q' mutua tor mallet teste ↄsciẽtia sua sortẽ suã in t̃mi no ꝑfixo rehabere sine vllo incremẽto noie pene sibi dãdo: q̃z carẽdo sorte in termio ꝑ fixo sortẽ suã postea cũ tali incremẽto reci pere. Alio mõ exꝓmit̃ sic q' mutuator obli gãdo mutuatariũ ad dãdũ sibi aliq̃d noie pene vltra sortẽ: nõ faciat id i fraudẽ vsura rũ. h̃ est dictu q' mutuãs nõ sit tal' animi q' erq̃ al's libẽter vellet mutuare ad vsurã et nõ audet ꝓ verecũdia vl' timore ptãs vsurã recipere: lõ vsurã quã desiderat noiat penã di cẽs se illõ incremẽtũ recipe ꝓ pena ⁊ tñ nõ vellet q' mutuatari⁹ solueret in termio ꝑfi xo sz poti⁹ q' deficeret in termio ꝑfixo vt sic ipe lucraret̃ penã. Rõ illi⁹ cõditiõis pme est q: da oppositũ: illa mutuatio ⁊ etiã obli gatio ei⁹ erit vsuraria. Scd̃a ↄditio etiã ponit̃ duplici forma. Primo sic q' obligan do eũ ad penã mõ tacto in titulo nõ emer gat infamatio actoris neq; scandalũ nec ve risimiliter sit inde emersuꝝ. Alio mõ sic q' nõ ꝑsumat̃ in fraudẽ vsuraꝝ facere talẽ obli gationẽ: in fraudẽ dico q̃ tacta est in prima ↄditiõe. ⁊ hec ↄditio h̃ scd̃o mõ exp̃ssa redit in idẽ cũ pmo mõ q: si ꝑsumat̃ illã obliga tionẽ facere in fraudẽ vsuraꝝ: tũc emergit i famatio vl' scãdalũ vl' natũ est emegere q̃a tũc hoies iudicabũt eũ cõmittere vsurã in mutuationẽ ⁊ ipe suã famã ⁊ bonã opinio

n⁊ denigrabit ⁊ sic agit ꝯtra charitatē sui. Et si dicis: qñ ꝑsumitur mutuare in fraudem vsuraꝝ ⁊ ꝑ ꝯseq̄ns qñ debet mutuator rationabiliter timere ꝙ scandalū sit emersuꝝ ex illa obligatōe: Dic ꝯcurrentibꝫ duabus circūstātijs. Prima si apponēs penā consueuit esse vsurari⁹. nā quantūcūqꝫ hac vice ex sincera intētiōe apponeret penā ſm tenorē prime cōditiōis: tñ hoīes iudicabunt illā obligationē fieri taliter in corde q̄lr huc vsqꝫ idē ꝯsueuit mutuatarios suos obligare. Scōa circūstantia. Si obligatio fiat ad penā incurrendā ꝑ singulos mēses vel annos. q2 tūc obligatio indicare videtur ꝙ nō poti⁹ mallet sortē suā rehabere sine pena ꝙ̄ terminū elabi ⁊ habere penā. Tercia ꝯditio est ꝙ mutuatio fuerit ꝯsilij ⁊ nō p̄cepti. ⁊ hoc nō tm̄ ꝑ tpe p̄cedēti terminū prefixū mutuatario ꝑ q̄ mutuatio debuit durare: sꝫ etiā ꝑ tpe sequēti ꝑ qd mutuatarius detinet vltra terminū p̄fixū. Ratio illi⁹ cōditionis est: q2 da oppositū scꝫ ꝙ fuerit p̄cepti ꝑ vtroqꝫ tpe: ergo mutuatari⁹ iuste detinebit sortē ꝑ tpe sequēti terminū sibi p̄fixum. Nō nō debꝫ q̄s puniri ꝑ eo qd sibi licuit nec puniēs pōt sana ꝯsciētia ad illā penaꝫ eū obligare vl' eā ab eo exigere vl' recipere. Cōseq̄ntia aūt p̄dicta ꝑbatur. q2 ex opposito ꝯseq̄ntis infertur oppositū antecedētis. Naꝫ si nō iuste detinuisset sortē ꝑ vtroqꝫ tpe ergo mutuator nō tenebatur dimittere sortē apud eū ⁊ ꝑ ꝯseq̄ns nō fuisset mutuatio p̄cepti ꝑ vtroqꝫ tpe qd est oppositū antecedētis. posset tñ in casu q̄ hec tercia ꝯditio deficeret. vtputa qñ mutuatio ꝑ vtroqꝫ tēpore fuisset p̄cepti ꝯtingere: ꝙ posset eū ad penā obligare. ⁊ hoc ꝓpter interesse qd mutuator passur⁹ esset: eo ꝙ stat ꝙ etiā vbi mutuatio est p̄cepti posset mutuator aliqd ꝑ interesse recipe pōderata grauitate necessitate mutuatarij recipiētis mutuū ⁊ magna q̄ātitate interesse mutuatorꝫ vt tactū est in p̄cedēti questione ꝯclusiōe p̄ma. Posset etiā poni quarta ꝯditio. scꝫ ꝙ illa pena sit moderata nō nimis magna. q2 si eēt nimis magna mutuator mallet mutuatariū deficere i termino vt sic lucraretur penā illā: qd est ꝯ primā ꝯditionē. aut saltē ꝑsumeretur malle illud. ⁊ sic ꝑsumeretur in fraudē vsuraꝝ facere qd est cōtra scōam ꝯditionē: ⁊ sic illa q̄rta cōditio necessario req̄rit̄ sed tñ cōp̄rehēdit̄ sub prima et secūda ⁊ ideo cōmeōrando primā ⁊ scōam volo etiā illā q̄rtā icludere i eis. Illis ita qꝫ ꝯditiōibꝫ ꝯcurrētibꝫ ꝑbatur ꝯclusio q̄druplicter. Primo. q2 si eēt illicita talis obligatio: maxīe q2 eēt vsuraria: sꝫ hoc nō. q2 nō obligat mutuatariū ad dandū sibi vltra sortē aliq̄d rōne mutuatōis. q2 mallet poti⁹ nullū incremētū hr̄e ⁊ rehabere sortē in termīo p̄fixo vt dicit p̄ma ꝯditio nec illō incremētū assequēdū eū mouet ad mutuandū. ergo tale incremētū nō est vsura. tenet ꝯseq̄ntia: q2 vsura est incrementū qd quis vult assequi rōne mutuatiōis ⁊ qd eū mouit ad mutuādū vl' si nō mouit tpe mutuatōis: tñ ex post cū recipit mouet eū taliter ꝙ si adhuc eēt mutuatur⁹ moueret eū ad mutuandū. Scōo ꝑbatur q2 ex quo mutuator nō tenebatur carere sorte in termino p̄fixo. igitur iuste poterat eā velle rehabere. igitur ali⁹ si vellet detinere vltra terminū sibi ꝯcessū iniuste detinere vellet ⁊ ꝑ ꝯsequēs dign⁹ eēt pena. ergo mutuator eū ad illā penā obligare potuit. q2 ad penā quis obligari pōt qui delinquere potest.

Tercio q2 volēti nō fit iniuria. Nō debitor vult illā penā subire si in termīo prefixo nō soluit ⁊ mutuator nō tenebatur rē suā trāsferre in eū sine pena imposita. q2 oīno retinere potuit vt dicit tercia ꝯclusio ⁊ non cogit mutuatariū vt eā cuꝫ illa pena recipiat. igitur si mutuatari⁹ eā cū onere illi⁹ pene recipit: nō pōt dicere sibi iniuriā fieri q2 volēti nō fit iniuria. Quarto etiā ꝑbatur ꝑ regulā Johā. de ger. in tractatu de floribꝫ regulaꝝ dicēs. Sicut in redditibꝫ cēsualibꝫ recipiendis ꝑ an̄os certꝫ termīs: qñqꝫ pena pecuniaria imponitur nō soluētibꝫ die assignata: ita pōt aliq̄s recta intētiōe ⁊ securitate solutionis taliter statuere in pticulari ꝯtractu vl' ꝯcessione ad terminū. Est aūt illi⁹ intētionis signū si mallet creditor id qd est ꝯcessuꝫ die statuto vl' prius recipe ꝙ̄ terminū elabi vt emendā lucraretur. sic de emētibꝫ redditu⁹ sub libertate redimēdi iudicam⁹. hec ille. Cōtra hāc ꝯclusionē posset argui tribꝫ argumētis ꝓportionabilr formatis de illo incremēto noīe pene accipiēdo sicut formata fuerūt duo p̄ma argumēta ꝯ quartā cōclusionē p̄cedētꝫ q̄stiōis ⁊ eodēmō ꝓportionabilr soluerentur ideo illuc recurratur.

Secunda ꝯclusio. Titul⁹ questionis etiaꝫ est licit⁹

quo ad scd̃am ptem scꝫ de exigere ⁊ recipe-
re. ⁊ quo ad terciã ptem scꝫ de recipe tale in
cremẽtũ noĩe pene ⁊ hoc seruatꝭ p̃dictis cõ
ditionibꝰ. Probat̃ q: da ꝙ illud exigere et
recipe sit illicitũ tũc etiã obligatio fuisset il-
licita. q: obligatio includit velle incremẽ-
tum recipe. Modo velle est actus interior
⁊ elicitus volũtatis. ⁊ talis est illicitꝰ si etꝰ
actus exterior imperatꝰ est illicitus. Nota
tamẽ ꝙ vltra p̃dictas cõditiões videt̃ etiã
in exactiõe pene seruãda alia cõditio. s. ꝙ si
debitor soluit partẽ debiti: nõ debebit exi-
gere penã nisi p parte nõ soluta: ⁊ h̃ est verũ
nisi secus ꝯuentũ fuerit quãdo creditor pri
mũ obligauit debitorẽ ad penã.

Tercia

ꝯclusio. Predicte ꝯditões etiã sufficiũt ad h̃ ꝙ titulus
questiõis sit licitus quo ad oẽs eius ptes
pbatur quia si nõ: maxime q: requirerent̃
etiam alie tres ꝯditiões vt forte aliquibꝰ vi
deret̃. Prima scꝫ ꝙ mutuator ideo impo-
neret penã mutuatario q: passurꝰ esset in-
teresse ex mora mutuatarij nõ soluẽtꝭ in ter
mino p̃fixo. sed hec nõ requirit̃. Nã pono
ꝙ nullũ penitus interesse sit passurꝰ ex mo
ra mutuatarij: adhuc potuit sorti illã penã
annectere vt satis pbat tercia ratio. q: i nul
lo iniuriat̃ mutuatario. Et si dicꝭ. q̃d ergo
moueret eũ ad annectendũ illã penã sorti
si nullũ interesse est passurꝰ ex carẽtia sortis
⁊ p ꝯsequens videt̃ ꝙ nõ moueat eũ nisi cu
piditas acquirẽdi incrementũ vt lucrũ. Ad
hoc statim infra respõdebit̃. Scd̃a etiam
cõditio nõ requirit̃ scꝫ ꝙ moderet̃ illã pe-
nam scd̃m interesse qd̃ passurus est q: si nõ
oporteret ꝙ sit passurꝰ aliqd̃ interesse: etiã
nõ oportet ꝙ penã moderet̃ ꝓportionabilr̃
ad interesse. Tercia etiã cõditio nõ requi-
ritur scꝫ ꝙ lapso termĩo ⁊ deficiente mutu-
atario nõ ex culpa sua vel negligẽtia sed ex
ĩpotẽtia sine sua culpa ĩcursa: nõ dẽat mu-
tuator exigere incrementũ nisi passus sit in
teresse. ⁊ nõ plus d̃ incremẽto exigere debꝫ
q̃ꝫ fuerit interesse ꝯpessum. Nã illã cõditio
nẽ nõ est opus accedere stantibꝰ alijs tribꝰ
tactis in p̃ma ꝯclusione. Nã si (vt tercia cõ
ditio posita sonuit) mutuatio fuit ⁊ est con
silij p vtroq3 tpe: tũc etiã si mutuator incur
rit defectũ solutiõis sine culpa sua est con-
silij dimittere sortẽ apud mutuatariũ sine
onere pene. igitur cũ est cõsilij potest nolle
eam dimittere apud eũ sine illo onere. igit̃
potest velle illã penã habere. si eñ fuit cõ-
silij p vtroq3 tpe. nemo est qui diceret mu-
tuatorẽ iniuriã facere mutuatario aut con-
tra eũ peccare si in termĩo prefixo absolute
vellet sortẽ rehabere ⁊ nemo est qui diceret
ꝙ mutuatarius nõ tenerel̃ ei restituere sor-
tem etiã si impotentiã soluẽdi incurrit sine
sua culpa. igit̃ si nõ vult sortẽ dimittere apd̃
mutuatariũ nisi cũ onere pene ⁊ mutuata-
rius onus subit: nõ facit ei iniuriã nec con
tra eũ peccat. Dico aũt notãter ꝙ hec tercia
cõditio nõ requirit̃ stantibꝰ tribꝰ cõditioni
bus positis in prima cõclusione. nã si non
omnes tres assint ⁊ signãter si tercia deest:
nõ esset mutuatori licitũ exigere penã a mu
tuatario deficiẽte in termino ex impotẽtia
soluẽdi sine sua culpa incursa. nã si esset p̃-
cepti p vtroq3 tẽpore: nõ posset exigere pe-
nam a mutuatario deficiẽte ex culpa sua. i-
mo etiã staret ꝙ si esset aliqd̃ interesse pas-
sus ex nõ solutiõe mutuatarij dũmodo fu-
isset mutuatio p̃cepti p illo tpe: non posset
penã illã in refusionẽ etiã sui interesse exige
re. vt dictũ ẽ i p̃ma ꝯclusiõe p̃cedẽtꝭ q̃onis

Pro moderamine

tñ huiꝰ tercie ꝯclusiõis Notandũ ꝙ q̃uis
de rigore verũ sit ꝙ hec tercia ꝯditio nõ re-
quirat̃: tñ nõ est mutuatori ꝯsulendũ vt ex
igat penã a mutuatario in casu vbi deficit
mutuatarius ex impotẽtia incursa sine sua
culpa. etiã si mutuatio fuerit cõsilij ⁊ mutu
ator nullũ interesse sit passus. Ratio huiꝰ
est duplex. Prima q: tutior via est cõsulẽ-
da ⁊ nõ ea que minꝰ est tuta. mõ tutior est
via nõ exigẽdo in tali casu q̃ꝫ exigendo. igit̃
Minor pbat̃ q: sepe cõtingere posset ꝙ il
la impotẽtia satisfaciẽdi existens in mutua
tario ⁊ incursa sine sui culpa: faciat mutua
tionẽ p tẽpore post terminũ esse p̃cepti vbi
forte mutuator iudicaret adhuc mutuatio
nẽ vt prius esse ꝯsilij ⁊ p ꝯsequẽs mutua-
tor nõ posset vllã penã exigere maxĩe viso
ꝙ nullũ interesse esset passus. ⁊ nõ solũ sepe
hoc ꝯtingere posset sꝫ magꝭ natũ est ꝯtin-
gere q̃ꝫ oppositũ. h̃ est magꝭ natũ est ꝯtinge
re ꝙ mutuatio incipiat fieri p̃cepti si in ter
mino solutiõis mutuatariꝰ incurrit impotẽ
tiã soluẽdi sine sui culpa: q̃ꝫ ꝙ maneat ꝯsilij
sicuti erat añ ipotentiã incursã. Aliã pꝫ

factū nō est mutuato: ꝯdēnand⁹ ꝑ ꝯfesso: ꝛ taliter ꝙ sibi deneget absolutionē dūmodo ꝯfiteo: cōperiat affuisse oēs tres cōditiōes ꝓme ꝯclusiōis. Unū etiā ocl's habendus est ad documētū traditū in fine qōnis ꝓcedētis de interesse. Scōa causa ē qꝛ ꝛ si de rigore iuris posset mutuato: talē penā exigere tñ de benignitate ꝛ equitate non debet. Nō benignitas ꝯsulēda est ꝛ eq̄tas: non aūt rigo:.

Cōtra hāc ꝯclusionē arguiꝛ ꝓbādo ꝙ ꝓma ꝯditio req̄raꝛ. qꝛ si nullū interesse patiꝛ mutuato: ex carētia sortis in termino: nō videꝛ obligatio qua obligat mutuatariū ad satisfaciēdū sibi sub pena i termino ꝑfixo ꝓcedere ex alia radice q̄ꝫ ex cupiditate lucrādi aliq̄d de mutuatiōe sortis.

Dicendū ꝙ h̄ assumptū nō est necessariū Nā stat ꝙ mutuato: nō cōiiciat se incursurū vllū damnū nec sibi vllū lucrū cessaturū ex carētia sortis in termīo. Attamē est affectus ad possidēdū sortē suā actuali possessiōe vl' detentiōe in termīo ꝑfixo. magnum enī est cōmodū possessiōis vt dicūt dñi legiste. ꝛ cū mutuatio ꝑ tpe ꝓcedenti ꝛ sequēte terminū ꝑfixū sit ꝯsiliū non peccat in illa affectiōe. Nō qñ quis afficiꝛ ad aliquā rē habendā: amat eandē ꝛ odit oppositū illius habitiōis scꝫ carētiam illi⁹ rei. ꝛ ꝑ consequēs si nō teneꝛ ad oppositū scꝫ ad carendū eadē nō habebit ali⁹ius sibi infligēdi illud exosum ꝛ ꝑ ꝯsequēs q̄ timet se incursurū oppositū exosum: pōt ad penā aliquam obligare aliū quē timet sibi ꝓcuraturū illō penale malū. qua saltē pena puniaꝛ ille alius ꝛ qua satisfiat mutuatori de sufferentia carētie exose ei quā sustinere nō tenebatur.

Tres seq̄ntes ꝯclusiōes erūt de pena iudiciali. est ergo.

Quarta ꝯcl'o. mutuatari⁹ licite pōt obligari ad penā iudicialē si deficiat i tēmīo sibi ꝑfixo ꝛ h̄ statib⁹ q̄ttuo: ꝯditiōib⁹

Pria ꝯditio ē ꝙ iponēs penā iudicialē. s. iudex dꝫ malle ꝙ mutuatari⁹ solueret i termino ꝑfixo q̄ꝫ ꝙ nō solueret vt sic lucrareꝛ penā. Nā da oppositū illi⁹ ꝯditiōis tūc iudex ex cupiditate iponeret penā ꝛ nō amore iusticie inclinātis vt q̄sꝙ habeat qō sibi debeꝛ. vñ tutū eēt iudici volēti abstinere a specie mala ꝛ etiam volenti cauere ne i iponēte aꝛ iniq̄tas sibi ꝙ penā incurrēdā non sibi applicaret sꝫ alicui alteri puta ad pias causas. vñ etiā h̄ ꝯsuliꝛ iudicib⁹ eccl'iasticis in. c. ꝓmo de homicidio. ꝛ i. c. licꝫ. de penis

Scōa ꝙ pena iudicial' sit moderata. s. tā maḡ ꝙ sufficiat incutere timorē mutuatario vt soluat i tēmīo ꝑfixo ꝛ non maio: nec mio:. Nā si maio: sit q̄ꝫ req̄raꝛ vidēbiꝛ iudex penā ex cupiditate iposuisse ꝛ ñ ꝓpꝛ amorē iusticie: ex q̄ si amo: iusticie fecisꝫ: mio: suffecisꝫ. Si ēt mio: eēt tūc isufficiēs eēt ad iducēdū mutuatariū ad solutionē ꝛ ꝑ ꝯseq̄ns vana obligatio et inutil' ꝛ negligētis iudicis signū. Tercia ꝙ iponēs eā sit ali⁹ a mutuatore. qꝛ si ipe idē iudex eēt mutuato: ꝛ iudex: iā eēt q̄s iudex i cā ꝓpria penā iudicialē iponēdo. Quarta ꝙ mutuatio ꝑ tpe tēmini añ ꝛ p⁹ fuerit ꝯsiliū ꝛ nō ꝓcepti. Nam da oppositū: scꝫ ꝙ fuerit ꝓcepti: ñ peccabit mutuatari⁹ nō soluēdo i tēmīo sibi ꝑfixo ꝛ ꝑ cōseq̄ns nō erit dign⁹ puniri a iudice cui⁹ est reos tñ punire ꝛ innoxios absoluere Et stātib⁹ illis q̄ttuo: ꝯditōib⁹ ꝓa ē hec ꝯclusio ꝛ ꝓbaꝛ qꝛ nō apparet h̄ iniq̄tas imo tal' obligatio est act⁹ ꝓcedens a iusticia.

Quinta ꝯcl'o. Si assint ꝑdicte tres ꝯditōes: tūc licite poterit iudex penā exigere ac recipe a mutuatario ō ficiēte i tēmīo ꝑfixo. Probaꝛ vt scōa ꝯclusio ꝓbata est. Attñ pōt addi q̄nta cōditio vltra ꝑdictas q̄ttuo: ꝛ est ꝙ si dbito: soluit ptē debiti nō debebit iudex velle hīc totā penā sꝫ tñ ꝑ pte nō soluta. nisi sec⁹ esset in mādato iudic' expssū ꝛ h̄ ex iusta cā. ꝛ etiā nisi mutuato: eēt interesse pass⁹ cui ꝓ interesse sui refusiōe veniret applicāda ps pene.

Sexta ꝯclusio. Si assint ꝑdicte cōditiōes nō oportet ad veritatem illius conclusionis requiri tres alias scilicet. prima ꝙ mutuatori immineat interesse quod passurus sit ex carentia sortis in termino prefixo. quasi non posset iudex imponere mutuatario penam nisi aliquod interesse immineat mutuatori ex carentia sortis. Secūda cōditio ꝙ iudex imponēdo penam moderetur eā proportionabiliter illi interesse quod passur⁹ est mutuato: ex carētia sortis in termīo prefixo. quasi si pena esset maio: q̄ꝫ esset illud interesse non liceret iudici sibi eam imponere. Tercia ꝙ in casu quo mutuatarius deficiat in termino prefixo nō soluendo ꝛ hoc ex impoten

cia incursa sine sui culpa iudex nõ exigat il
lam penã a mutuatario nisi forte p tãta p-
te quãtũ fuit interesse mutuatoris. ita q̃ si
exigeret talẽ penã peccaret vel saltẽ si exige
ret plusq̃ fuisset intesse mutuatoris. Qx cũ
hee ↄditões nõ req̃rant, pbat qz etiã si nul
luz intesse imineat mutuatori: potest iudex
iponere penã mutuatario. qz si nullũ inter-
esse imineat ei ⁊ tñ mutuatio sit ↄsilij: tene-
bat mutuatari⁹ in termio prefixo restituere
sortẽ mutuatori ⁊ p ↄseq̃ns detinẽdo vltra
terminũ sine ↄsensu mutuatoris, delinquit.
igit dign⁹ est pena ⁊ p ↄseq̃ns poterit eu3
iudex obligare ad penã. Et ex iprobatione
hui⁹ p̃me ↄditiõis ↄseq̃nter etiã habet im-
probatio scde ↄditiõis. qz scda p̃supponit
p̃mã. tercia etiã nõ req̃rit si assint alie tres
ↄditões iã posite. qz si mutuatio est cõsilij.
igit in termio p̃fixo tenebat ei soluere sortẽ
vel penã subire: nõ obstãte q̃ fact⁹ sit ipo-
tens etiã sine sui culpa. ⁊ si tenebat alterũ il
loꝝ ⁊ nõ põt sortẽ dare: igit tenet penã da-
re. ergo poterit iudex exigere eã ab eo: non
obstãte eius ipotẽtia soluẽdi sortẽ in termi
no dũmodo tñ sit potẽs penã soluere. Et
dictũ est notãter q̃ hec tercia nõ req̃rit dũ-
modo assint alie tres ↄditiões. Nã si non
assit tercia vtputa qz mutuatio facta est p̃-
cepti, ꝓpter ipotentiã mutuatarij in soluẽdo
in termio incursam sine culpa eiusdẽ: nõ li-
ceret iudici punire mutuatariũ. qz tũc non
teneret mutuatari⁹ dare sortẽ in termio sed
iuste detineret ac licite ⁊ mutuator teneret
sibi sorte3 dimittere aliq̃̃diu eo q̃ mutua-
tio eẽt p̃cepti. Et q̃uis veꝛ sit q̃ hec tercia
ↄditio nõ req̃rat si assint ↄditões q̃ posite
sũt in q̃rta ⁊ q̃nta ↄclusiõibꝫ: nõ tñ ẽ iudici
ↄsulẽdũ vt penã exigat in casu illi⁹ tercie cõ
ditiõis. Et h̃ ꝓpter duas causas q̃ tacte sũt
in tercia ↄclusiõe. Seq̃ntes aũt tres ↄclu
siões erũt ð pena legali ⁊ h̃ q̃ ad p̃mũ exẽ-
plum positum in tercia suppositione de pe-
na legali. Est ergo

Septima ↄclusio. Mutuata-
ri⁹ licite põt obligari
ad penã legalẽ de qua sonat primũ exẽplũ
tercie suppositiõis ⁊ h̃ stantibꝫ q̃ttuor cõdi-
tiõibꝫ: nõ obstãte q̃ illa pena cedit mutua-
tori. Prĩa ẽ q̃ legislator mallet q̃ mutuata
rius vtputa tutor exponeret pecunias pu-
pilli emẽdo possessiões pupillo l' exercẽdo
eas in mercantijs q̃̃ q̃ exerceret eas in p-
priũ cõmodũ: dando inde pupillo q̃nq̃ ad
rationẽ de centũ. Ratio est qz semp legisla-
tor debet poti⁹ velle obseruantiã legis q̃̃ pe
nã incurrendã. qz pena nõ appetit nisi ꝓpter
obseruãtiã legis. igit obseruãtia legis magis
debet appeti. Scda qz etiã pupill⁹ magis
illud vellet. nã da oppositũ: tũc vellet habe
re lucrũ de mutuatiõe sua. Tercia q̃ mu-
tuatio nõ fuerit p̃cepti. qz si sec⁹ siue p tẽ-
pore an̄ terminũ siue post ẽminũ: nõ opor-
teret mutuatariũ obligatũ esse ad penã le-
galẽ. qz licite detinebit sortẽ vltra terminũ
sibi ↄcessu3 eo q̃ mutuator tenebat sibi vl-
tra terminũ eã dimittere. Quarta q̃ pena
sit moderata puta nõ nimis mag̃ nec nimis
p̃ua. nã si esset nimis p̃ua insufficiẽs eẽt ad
inducendũ tutorem ad h̃ vt fideliter ageret
cũ substãtia pupilli ⁊ p ↄseq̃ns talis pena
esset vana. qz nõ induceret effectũ ꝓpter quẽ
esset ordinata. ⁊ etiã staret q̃ p illã penã exi
stẽtẽ nimis p̃uã nõ satisfieret pupillo ð in-
teresse quod pateretur ex hoc q̃ tutor non
posuisset sibi pecunias ad emendũ posses-
siones vel ad mercantias exercuisset. si etiã
illa pena esset nimis magna tũc esset iniq̃
ex parte legislatoris qui debet penas ꝓpor-
tionatas delicto imponere. ⁊ etiam ex pte
pupilli cui pena applicãda est. quia reciperet
penã maiorẽ q̃̃ fuisset interesse p passum. vl
etiã si nullũ esset p passus reciperet penam
maiorẽ q̃̃ fuisset sibi penale carere sorte ad
quã affect⁹ erat habendã in termino ⁊ p cõ
sequens partẽ pene que esset excessiua non
alia radice reciperet q̃̃ ex cupiditate qð est il
licitũ. Illis igitur cõditionibꝫ omnibꝫ cõ
currentibꝫ pbatur cõclusio excludendo ea
ꝓpter que videri posset nõ eẽ licitum ⁊ hoc
quadrupliciter. Primo sic. nam ibi nulla
potest notari malicia ex parte legislatoris vt
patet ex prima cõditione. patet etiã ex par-
te finis quia penã apponit vt tutores non
sint infideles pupillis ex malicia vel negli
gentia male tractando res vel substantias
eorum: sicut frequẽter fit. ille autem finis est
bonus. Secũdo etiam nulla potest nota
ri malicia in pupillo vt patet ex secũda cõ-
ditione. na3 si secunda conditio reperiatur
in pupillo: poss3 etiã pupill⁹ ↄuẽtionalẽ pe
nã recipere a mutuatario vt patuit i p̃ma cõ
clusiõe. Tercio etiã nõ põt tutor p̃q̃ri ð in

iuria aliq sibi facta qr nō fuit coact9 ad vtē-dū pecunijs i ppos vsus imo dbebat eas exercere ad vtilitatē pupilli. z iō si nō fec sz ad suos vsus habuit z nihil inde lucrat9 est z nihilominus dz dare qnqz d cētū: iputet sibi ipi. si em ad vsū pupilli posuiss3: tc siue inde lucrat9 eēt pupill9 siue nō: sine etiā dānū sustinuisset illō totū ptinuisset ad pupillū z nō ad tutorē. Quarto etiā nō obstat q illa pena applicat pupillo. Nā etiā pueītional pena pōt accipi a mutuatore vt dnsum est z h siue mutuator sit pass9 intesse siue nō igit etiā pena legal potit applicari ei. z maxie qn mutuator pass9 eēt intesse dāni emergētis vl lucri cessātis. sic natū ē ptigere pupillo cui9 pecunie si fuissēt posite ad mercātias licitas vl empte cēnt d eis possessiōes: pupill9 habuisset lucrū.

Octaua pclusio. Legislator z etiam mutuatari9 licite pōt exigere z recipe illā penā legalē a mutuatario d q pcedēs cōclusio sonuit: fuatis pditiōibz ibidē tactis. pbat vt scda pclo pbata ē. Et nota q sic iam dictū est q tutore vtēte pecunia pupilli: pupill9 licite ab eo accipit penā legalē pdictā sic etiā dicēdū ē q pupillus licite eam acciperet ab ipamet cōmunitate vl officialibz ciuitatis hntibz curā de pupill: si officiales vsi fuerit pecūia: fuatis tn̄ pditionibz septie pclusiōis: z signāter scda: Atn̄ etiā dz addi q pupill9 nō dz accipe totā penā legalē qn tutor pte pecūie vsus est ad cōmodū pupilli sz tm̄ p ea pte q nō ē vs9 ad pmodū pupilli: z illa additio fit h pportionabilr sic facta est ad scdā z qntā pclusiones.

Nona pclusio. Ad h vt liceat legislatori vl pupillo exiger legalē penā nō reqrunt tres alie: vtputa q mutuator pass9 sit intesse z q p eo exigat tal pena. Scda q tal pena sit pportionata tali intesse. Tercia q dfect9 mutuatarij i tmino pfixo nō venerit ex ipotētia incuria sine sui culpa. q em ille pditōes nō reqrāt si assint alie supdicte pditōes tacte i septia pclusiōe pōt pbari pportionabilr sic pbatū ē illō in sūi i tercia z sexta pclusiōibz cū sili moderamie ibidē ānexo. Seqntes pclusiōes erūt d pena legali sctī i exēplū tercie suppositiōis.

Decia pclusio. Mutuatari9 licite pōt obligari ad illā penā legalē d q sonat scdm exēplū tercie suppositionis: si assint qttuor pditiōes. Pria q legislator mallet q debitor solueret i termio pfixo. z sic vitaret penā qz q deficeret vt sic incurreret eā vl vt sic creditor lucraret illā. Scda pditio q etiā creditor mag dz velle q sibi fieret solutio i tmio pfixo z q non lucraret penam qz oppositū. Tercia q mutuatio nō fuerit i pcepto. Harū pditionum rōnes pportionabilr sumūt sic i septia conclusiōe sūt tacte. Quarta pditio q tal pena sit moderata sic sc3 q nō sit nimis mag nec nimis pua. Rō ē: qr dz iponi pncipalr vt ei9 metu iducat dbitor ad solutoez. Nō si eēt nimis pua: nō eēt sufficiēs inductiua. Si āt eēt nimis mag: eēt iiusta tā ex pte legislatoris iponētis qr dz eē pportio int delictū z penā qz etiā ex pte creditoris cui applicabit qr creditor nec eēt tātū intesse pass9 ex carentia sortis sue i tmio pfixo qnta ē pena si ē nimis mag. Nec etiā ita affect9 fuit ad hndū sortē suā i tmio q maluisset sortē habuisse i tmio sine tali pēa qz caruisse sorte z lucrari penā si ē nimis mag. imo si ē nimis magna mag voluisset penam hie z carere sorte in tmio qz ec3. Hoc āt ē 3 scdā pditiōes. Vel si n̄ voluiss3. h tn̄ n̄ potuit hie rōez vl cām iustā cur pte i q pena ē nimis mag accipe vellit nisi cupiditatē habeat p rōe: z p pseqns illicitū erit sibi ptē excedētē accipere.

Vndecia cōclusio. legislator z etiā mutuator licite pōt exigere z recipe illā penā legalē de qua scdm exēplū sonuit: fuatis qttuor pditiōibz tactis i decia pclusiōe. pbat sic scda ē pbata. dz tn̄ addi q si debitor soluit ptem debiti nō dz ab eo exigi tota pēa sz tātū p p pte dbiti nōdū soluti. nisi mutuator eēt pass9 tātū intesse cui nō satisfieri possit nisi totā penā exigēdo. tc em̄ etiā totā penā licite reciperet. sic9 si nullū intesse passus esset.

Duodecia pclusio Ad hoc q liceat illud qd dictū est in decia z vndecia pclusiōibz nō reqrūt tres alie pditōes siles ill d qbz i tercia sexta z nona pclusiōibz dictū ē. pbat eodē mō sicut ibidē ē pbatū: fuato moderamie ibidē dicto. Questio. XXXII.

Vtrum mutuanti liceat recipe a mutuatario pign9 detinēdū donec soluat sors. Solutio stat in duabz

suppositionib9.z.xj.pclusionib9.

Prima suppositio ptinet vnā di stinctionē cum q̄ttuor sub diuisionib9.z est q̄ ptingit mutuantē reci pere pign9. Primo ad securitatez tm̄: sic q̄ nō intēdat fructū pcipe pignoris sed tm̄ vt secur9 sit de rehn̄do sortē: vl' si mutuata rius sortē nō restituat q̄ habeat saltē equi ualēs. Scd̄o nō ad securitatē tm̄ sed etiā vt interim q̄ caret sorte capiat fruct9 pigno ris. Et ille scd̄s mod9 subdiuidit. q: aliq̄n ptingit q̄ pign9 est totalr̄ mutuātis de iure q̄uis mutuatari9 sibi impigneras de facto ipm detinuerit huc9q̄ z nunc sibi impi gnoret. Alio mō q̄ est mutuatarij. Et eti am h scd̄s mod9 subdiuidit. q: vl' est sic mu tuatarij q̄ etiā est mutuātis licz diuersimo de. ita q̄ tā mutuās q̄z mutuatarius habēt dn̄ium in illa re licz diuersimode puta mu tuator habet directū dn̄ium z mutuatari9 vtile. Aut est sic mutuatarij q̄ nō est mutu antis ita q̄ mutuās etiā nullū habet dn̄ium in re illa. Et hic scd̄s mod9 etiā subdiuidi tur. q: aut mutuās intendēdo cape fructus ex pignore intēdit eos cōputare in sortē sic q̄ q̄nto plēs fruct9 recipit tāto min9 pporci onabilr̄ recipiet de sorte. q: de sorte defal cabit tantundē q̄ntū pcij fruct9 pcepit. Aut nō intēdit fruct9 cōputare in sortē imo vult nihilomin9 sortē sibi integralr̄ restitui. Et hic scd̄s mod9 etiā subdiuiditur. q: aut nō manet ibi vera rō impignorationis de q̄ ca su habebit in seq̄nti q̄ōne. Aut manet ve ra ratio impignorationis. Et de illo hic vi debit. Et si arguat̄ p̄ scd̄am subdiuisionē Si aliq̄ res est mutuātis q̄ ad dn̄ium saltē directū z q̄ ad vtile mutuatarij. igit̄ nō pōt eē pign9 mutuāti: q: tūc est mutuāti ppria. i re aūt ppria nō pstitit pign9. Dicēdū in re q̄ est oino ppria sic q̄ ali9 nullū hz dn̄iuz i ea nō est rō pig̃ris recipibil' saltē de iure. tn̄ si est nō oino ei ppria eo q̄ tm̄ hz dn̄ium dire ctū z ali9 hz vtile: bn̄ pōt rō pignoris inue niri: z sic est in scd̄a diuisiōe. Et dixi notan ter q̄ in re oino ppria nō est rō pig̃is recipi bil' de iure. q: de facto recipit̄: scz q̄n res om nino ppria ab alio de facto tm̄ z iniuste occu pata mihi ipignorat̄. vt i p̄mo mēbro p̄me subdiuisiōis. Scd̄a suppositio. Pign9 i p̄ senti q̄ōne capit large: vt. s. stat p re obliga ta siue sit mobil' q̄ ppe dr̄ pign9 siue imobi

lis q̄d dr̄ ypoteca.

Prima pclusio. Si mutuās tm̄ recipit pign9 ad securitatē licita ē receptio. Probat̄ q: si nō: maxīe q: recipet aliq̄d vl tra sortē mutuatā. sz h̄ nō arguit ibi eē pctm̄. q: q̄n dr̄ q̄ recipe aliq̄d vltra sortē mutua tā est illicitū itelligit̄ q̄n id recipit̄ volēdo hr̄e dn̄ium recepti z rōe mutuatōis z vt p̄ ciū eiusdē z sic d̄ alijs pditōib9 tact'. i. q. iij. circa diffinitōnē vsure. Nō i casu illi9 pclu siōis nō recipit pign9 volēdo hr̄e dn̄iuz ei9 q: vult tm̄ hr̄e vt rē ipigratā. Nō p ipig̃ rationē nō trāsfert̄ dn̄iū pig̃ i cū cui res ē ipig̃rata. vt patuit. s. q. xvij. igit̄. Itē etiaz nō recipit ipz rōe mutuatiōis nec vt p̄ciuz eiusdē sed tm̄ p sui securitate. Vn̄ etiā a fi deiussore mutuatarij pt accipi pign9. Vn̄ puer. xx. Tolle vestimētū ei9 q̄ fideiussor ex titit alieni. z p extraneis aufer pign9 ab eo id est licite potes tollere zc̄. Et idē hr̄ puer. xxvij. Fallit tn̄ hec pclusio q̄n mutuata ri9 ē i tāta necītate pstitut9 q̄ ita necessariū ē sibi pign9 q̄ si res tal' eēt mutuator̄ ōberet mutuare talē rē vl' cōmodare mutuatario. Nā tūc nō dz recipe pign9 a mutuatario sz si idiget securitate recipiat aliā cautōez p sui securitate. In q̄ casu est itelligēdū id q̄d dr̄ Exo. xxij. vbi postq̄ tractauit d̄ mutuo dicēs si pign9 a p̄xio tuo recepis vestimētū añ sol' occasū reddes ei ipz eni ē solū q̄ opit in dumētū carnis ei9 nec hz aliō i q̄ dormiat. si clamauerit ad me: exaudiā eū q: mīsicors sū. hec ibi. Et sic pctm̄ ē recipe pign9 ipm d̄ tinēdo z nō restituēdo ipig̃rāti dū indiget necessario eodē. Et vbi dr̄ i traslatōne nr̄a añ occasū sol' reddes ei i hebreo dr̄ vsq̄ ad occasū sol' reddes ei. z vtrūq̄ ē vez. q: si sit vestimētū d̄ die sibi necessarium: dz ei reddi de māe detinēdū vsq̄ ad occasū sol. vt dr̄ i hebreo: z tūc resumi. s. cessāte necītate vl' idi gētia ei9. Si āt sit vestimētū necessariū d̄ no cte. dz sibi reddi vespe z p9 resumi d̄ māe z h̄ tāgit lr̄a nr̄a dicēs. Añ occasū sol' s. m̄ q̄ vadat dormitū. Vn̄ sbdit̄. nec hz aliō in q̄ dormiat. Silr̄ hr̄ Deut. xxiiij. vbi loq̄ns de debitore a quo exigit creditor pign9 di cit. si paup est supple debitor nō pnoctabit apud te pign9 sed stati reddes ei añ occa sū sol' vt dormiēs i vestimēto suo bn̄dicat tibi z habeas iusticiā corā dn̄o deo tuo. z ibidē. Nec auferes loco pig̃ vidue vestimētū. Et vbi

rcũ impingit ꝗ̃ Job ab amico suo tanꝙ̃
iniquitas accipe pign⁹ necessariũ et a quo
acceperit: cũ dicat Abstulisti pign⁹ fratrũ tuo-
rum sine causa ꝛ nudos spoliasti vestibus
Nudos id est parũ indutos. ꝛ ꝑ ꝯsequens
vestibus necessarijs eos spoliasti. Et Job
de effrenatis peccatoribꝫ. xxiiij. dicit. Ab-
stulerũt ꝑ pignore bouẽ vidue. Et Ezech.
xviij. nõ reddere pign⁹ supple necessariũ ho-
mini cõputat inter peccata repugnãtia ca-
ritati. Et amos. ij. inter alia crimina enume-
rat accubit⁹ sup vestimentis pignoratis.

Secunda ꝯclusio. Si mutu-
ans recipit pign⁹ nõ
tñ ad sui securitatẽ sꝫ etiã vt interi quo ca-
ret sorte ꝑcipiat fructus pignoris ꝛ tñ pi-
gnus est de iure mutuãtis. Et dũtaxat de
facto mutuatarij iniuste detinẽtis licite re-
cipit pign⁹ ac fruct⁹ eius: etiã nõ cõputãdo
fructus in sorte ꝛ sine restitutione eorundẽ
seruatis duabꝫ ꝯditionibꝫ. Probat tripl'r.
Primo sic: qꝛ licitũ est ab iniusto detento-
re recipe rẽ debitam recipienti atꝙ̃ fructus
eiusdẽ rei ꝑcipe qꝛ sunt fructus rei ꝓprie. igi-
tur. Scdo sic ꝓbat ꝑ ca. j. de vsuris. vbi
habet ꝙ si laic⁹ iniuste tenet possessionẽ ec-
clesie ꝛ impignorat ipsam rectori illi⁹: licite
ꝛ absꝙ̃ vicio vsure rector poterit recipe fru-
ctus possessionis vltra sortẽ seu nõ cõpu-
tãdo eos in sortẽ. Et ꝙ̃uis textus ibidem
tantũmodo faciat mentionem de possessio-
ne ecclie a laico iniuste detenta: tamẽ idem
iudiciũ est de possessiõe vnius laici ab alio
laico vl' ecclia iniuste detẽta: qꝛ vtrobiꝙ̃ ẽ
eadẽ ratio scꝫ illa q̃ tacta est in ꝓma ꝓbatio-
ne ꝯclusiõis. Tercio sic ꝓbat a simili. Si
aliꝗs miles iniuste detinet decimã ecclie ꝛ
eã impignorat rectori eiusdẽ: rector licite ꝑ-
cipit fruct⁹ decime: etiã nõ cõputando eos
in sortẽ. vt habet in. c. ij. de decimis. ꝛ h̃ nõ
est nisi quia talis rector nõ ꝑcipit fruct⁹ ni-
si vt res suas sibi ex re sua debitas ꝛ nõ de-
bitas militi: ꝗ̃ eadẽ ratiõe sic est hic. Con-
ditiões aũt requisite sũt iste. Prima ꝙ ꝑci-
piens fruct⁹ nõ possit ꝑ viã iuris redire ad
recupatiõnẽ rei ꝛ fructuũ ei⁹. Scda ꝙ ꝑci-
piẽdo fruct⁹ ꝛ eos nõ cõputãdo i sortẽ ces-
set scãdalũ seu qđ idẽ est ꝙ non ꝑsumat in
fraudẽ vsurarũ facere vt in sili declaratum
est questiõe. xxx.

Ex hac ꝯclusione sequit correlariũ
bĩnẽbꝛe. Q' si tu iniuste detines posses-
sionẽ meã ꝛ cum tibi mutuo aliquid tu eã-
dem possessionẽ impignoras mihi: nõ so-
lum possum licite fructus illius recipe nõ
cõputãdo eos in sortẽ: sed etiam si quasdaꝫ
alias possessiões mihi impignoras possuꝫ
fructus de eisdẽ recipe nõ computãdo eos
in sortẽ dũmodo illas ꝛ alias possessiones
acꝗsieris de fructibꝫ ꝑceptis de possessiõe
mea iniuste ꝑ te detenta. patet qꝛ in tali ca-
su etiã ille possessiões nõ sunt tue sed mee:
quia empte de rebꝫ ad me spectantibꝫ. imo
qđ plus est videt ꝙ etiã si illas alias acꝗsi-
ueris precio ꝓprio tibi ꝛ nõ de fructibꝫ ꝓme
possessiõis ad me spectantis ꝙ possum etiã
illaꝝ possessionũ ꝑcipere fructus nõ com-
putãdo eos in sortẽ. ꝛ hoc si tu ꝑcepas fru-
ct⁹ mee possessiõis nec illos restituere vis
nec ego eos a te recupari possum via iuris
ꝓpter potentiã tuã vel aliud impedimentũ
ꝛ dũmõ etiã cesset scandalũ. Probat. quia
si tu mihi furat⁹ es. vel vi abstulisti rẽ me-
am vel al's debes mihi aliquid ꝛ a te id re-
cuperari nõ possum via iuris: licitũ est mi-
hi occulte id recipe: ꝛ sic mihi ipsi satisfacere
vel si inuenero rẽ illam vel equiualentẽ pos-
sum eã retinere saluis quibusdã conditio-
nibꝫ. puta ꝙ eam nulla possum via iuris re-
habere ꝛ ꝙ cesset scandalũ ac periculuꝫ fa-
me ꝛ corꝑis possibile iminere mihi ꝛ etiaꝫ
alteri ꝑsone. q̃ forte de subtractione illi⁹ rei
haberet suspecta ꝛ ꝓcauẽdo ne heredibus
meis fiat iterata restitutio eiusdẽ cum ego
mihi ipsi satisfeceri sꝫ de hijs ꝛ alijs ꝯditio-
nibꝫ lati⁹ i tractatu restitutionũ dici habꝫ.

Tercia ꝯclusio. Si mutuãs reci-
pit pign⁹ nõ tñ ad sui secu-
ritatẽ sed etiã vt interim ꝑcipiat fruct⁹ eius-
dem et pign⁹ est de directo dominio mutu-
antis ꝛ de dominio vtili mutuatarij: tũc in
casu quo res impignorata est feudalis: lici-
te ꝑcipit mutuator fructũ pignoris nõ cõ-
putãdo eos in sortẽ nõ curando an mutua-
tor sit clericus seu ecclesia vel laicus. ꝛ hoc
stante vna cõditione. Probat. quia in. c. cõ-
quest⁹. extra de vsur. habet ꝙ si ecclia vl' ꝓ-
latus recipit trã aliquã i pign⁹ ꝛ ꝑcipit fru-
ctus illi⁹ a debitore nõ tenet cõputare fru-
ct⁹ i sortẽ si debitor sit vasall⁹ ecclie ꝛ ecclia
sibi illã trã i feudũ ꝯcesserat: ꝛ si ecclie ꝓpriũ
sui vasalli licitũ est recipe fructus sui feudi

sibi impignorati nõ cõputando eos in sortem: etiã idẽ erit licitũ seculari vel laico dño respectu sui vasalli i simili. qd̓ pbatur sic. q: si illud nõ liceret seclari dño respectu sui vasalli maxime q: eet vsura. sz hoc nõ. q: tũc etiam eet vsura eccl'ie respectu sui vasalli in simili casu. et g ɔsequẽs nõ liceret eccl'ie. q: vsura est ɔtra legẽ nature et diuinã: vt oñsum est. q. pria. et g ɔseq̃ns non pl' licebit eccl'ie q̃z seculari dño. Scdo pbatur ɔclusio rõe. q: de natura feudi est q qñ impignorat dño feudi a vasallo: incipit dñs hre nõ tm̃ dñium directũ rei feudal' sz etiã cũ dñio directo ɔsolidat dñiuz vtile seu vsufruct'. ita q incipit hre aliquo mõ vtrũq3 dñium seu pfectũ dominiũ. g tũc licite pcipit fruct' nullo mõ cõputãdos in sortẽ. tenet ɔseq̃ntia. q: de re cuius qs hz vtrũq3 dñium vel pfectũ dñium licite pcipit fruct' etiã citra hoc q rõe fructuum debeat defalcare aliq̃d. Añcedẽs pbatur. quia i ɔcessiõe in feudũ tacite inest illa ɔditio sz ɔcedo tibi illd̓ dñium vtile illi' rei ita tñ q si mihi eã ipignoraueris redeat ad me etiã dñium vtile illi' vel vsufruct' toto tpe q̃ mihi ipignorata fuerit. et si sic igit eo ipõ q vasallus accipit eã in feudũ subiit hoc on' q tenet dimittere dño oẽs fruct' rei p tpe q̃ durat ipignoratio. Et si arguatur ɔtra q: si ɔsolidatur dñium vtile vel vsufruct' cuz dño directo tpe q̃ durat impignoratio. igitur interim vasall' nõ habet dñiuz vtile nec vsufructũ. sz ɔsequẽs videt inconueniẽs ppter tria. Primo q: tũc nõ esset ei' vasall'. Secũdo q: tũc soluto debito nõ teneret dñs rem sibi ipignoratã restituere vasallo quia facta eẽt pleno iure dñi. Null' aũt tenet facere ex re sua feudũ. Tercio q: tũc cessaret ratio pignoris toto tpe pignorationis qd̓ implicat. ɔseq̃ntia tenet. q: iã dñs haberet vtrũq3 dñium rei et sic res esset ppria dño. ratio aũt pignoris nõ ɔsistit in re ppria. Dicendũ ad ɔsequẽs illi' argumẽti q vasall' interim q durat impignoratio nõ hz dominiũ vtile vel vsufructũ liberũ q̃ ad actuz sed tm̃ ligatũ et suspensũ p toto tpe impignorationis et tm̃ in habitu. Ipse aũt dñs habet dominiũ vtile vel vsufructũ q̃ ad actũ et nõ nisi p tpe quo sibi nõ est solutũ debitũ et cũ obligatiõe restituẽdi illd̓ vasallo p tpe extinctiõis debiti et g hoc cessant tria incõuenientia illata in argumẽto. Nã ad primũ dicendũ q tpe impignorationis adhuc manet vasallus in habitu suspenso ab actu p tpe. Ad scdm dicendũ q dñs tenet sibi illam rem in feudũ restituere soluto debito q: nõ habuit vtrũq3 dominiũ nisi sm̃ quid sz p tpe. Ad terciũ dicendũ q bene põt rõ pignoris ɔsistere in re etiã ppria qñ est nõ perfecte ppria sz vbi habet dominiũ directum sed vtile nõ habet nisi p tempore et quo ad actũ alio habẽte eiusdẽ rei vtile dominium in habitu. Ex predictis sequit

Primũ correlariũ tale. Q glosa i pdicto capl'o videt errare in hoc q insinuat q causa cur citra vsuram licz eccl'ie recipe fructus pignoris nõ cõputãdo eos in sortẽ sit ista q: sz in fauorẽ ecclē hoc sibi ɔcessum est. Nã si hoc esset vera tũc causa cur eccl'ie id liceret esset ex ɔcessione iuris canonici q̃si sine illa ɔcessiõe esset vsura. Sz hoc nõ q: ius canonicũ nõ potest receptionẽ existentẽ vsurarũ ɔcedere alicui vt sibi liceat q̃si facere possit de vsura nõ vsurã et dispẽsare. Nã hoc est oñsum falsum sup in. q. xxviij. Scdo q: tũc idem nõ liceret laico respectu sui vasalli eo q licuisset eccl'e ex fauore iuris canonici sibi exhibito. hũc aũt fauorẽ nõ exhibuisset laico igit. ɔseq̃ns aũt est oñsuz esse falsũ in pma pbatione ɔclusionis. Cõditio aũt requisita est q vasall' interim quo durat pignoratio sit deobligat' a seruitio qd̓ alias rõne feudi esset obligat' exhibere dño. Nã eo ad seruitiũ tenet dño rõe pceptiõis fructuũ feudi. igit cessante causa sz pceptione fructuũ eo q dñs eos pcipit etiã debet cessare

Secundũ effect' sz seruitiũ. correlariũ q toto tpe ipignoratiõis obligatio mutua int' dñm et vasallũ ẽ suspẽsa sz ñ oĩno extincta. Nã vasall' tũc nõ obligat actualiter ad seruitiũ dño et ecõtra dñs non obligat actualr admittere vasallũ ad pceptionẽ fructuũ.

Terciũ correlariũ q si vasall' tpe impignorationis vellet seruire dño ipõ dño renuẽte: nõ tenet dñs eũ admittere ad pceptionẽ fructuũ vel eos pcipiẽdo cõputare in sortẽ. nec tenet acceptare seruitiũ q: nemo tenet resilire a iure suo Mõ dñs ex pma ɔcessiõe feudi reseruauit sibi hoc ius q si sibi impignoraret possessio'... ex' libere ad se trahere. Et si ali' seruitiũ ...

sulto nõ tenet eidē ad aliquid ꝓ seruitio.

Quartū correlariū ꝗ si vasallus seruat sibi tpe impigno rationis ⁊ dñs hoc admittat nec tñ vere ꝯsentiat nec renūciet iuri suo q̄uis eū admittat ad futurū:tūc i foro exteriori nō pōt dñs fructꝰ nō cōputare i sortē q: illa admissio habet ꝓ ꝯsensu ⁊ renūciatōe iuris nisi sit ꝓtestatus ꝯ ꝯ̄rio. Si aūt ꝯsentit ꝟe ⁊ renūciat in aīo iuri suo ꝑcipiēdū fructꝰ dz etiā i foro in teriori cōputare eos in sortē.

Quintū correlariū.s. in ꝯcessiōe rei in emphiteosim non inest tacite illa ꝯditio q̄ inest i ꝯcessiōe feudali ꝯ q̄ dictū est i scḋa ꝓbatōne ꝯclusiōis nō potit dñs emphiteote ꝑcipe fructꝰ rei emphiteotice sibi ipigrate ab emphiteota nō cōputādo eos in sorte sic pōt dñs feudi Nō est q: cessat cā i eo q̄ fuit in dño feudi Si aūt illa ꝯditio inest tacite ⁊ ex natura emphiteosis tūc idē pōt qḋ dñs feudi. Sz opꝰ ē si affuit illa ꝯditio ꝗ nō sit ꝯditio in lque ḡuās emphiteotā visis aliis ḡuaminibꝰ q̄ hz emphiteota q: nō ita ḡtuite recipit sic vasallꝰ rē suā a dño q: i introitu dat certā q̄ntitatē pecunie nō sic vasallꝰ ⁊ etiā q̄dā alia hz ḡuamia q̄ vasallꝰ nō hz. Sz vtrū defacto talꝭ ꝯditio isit ex natura taliū ꝯ̄ctuū vꝉ ex pacto ꝯ̄hēti ū ⁊ si sic an eq̄ sit illa ꝯditio vꝉ iniq̄ nō diffinio. Vñ in hoc dubio eēt papa ꝯsulēdꝰ.

Sextū correlariū ꝗ sicut iā dictū est de emphitheotica ꝯcessiōe sit dicēdū de cōcessiōe vsufructꝰ ⁊ colonia. q: vbi eadē rō ibi eadē dispositio. Nō tacita ꝯditio que infuit ꝯcessiōi feudali fuit causa ꝓpt quā licebāt ꝑdicta. igit etiā si illa est i aliis ꝯcessionibꝰ (⁊ hoc si inest nō iniq̄ ⁊ cū iniusto ḡuamie eꝰ cui fit ꝯcessio) etiā erit ibi eadē iuris dispositio. Nec valet ꝗ aliq̄ dicūt ꝗ in cōcessiōe colonie nō iuenit hoc ꝓuilegiū expssum. Nā q̄ hoc dicūt videt̄ i suo dicto isinuare q̄si cā cur liceāt ꝑdicta dño feudi sit ex aliq̄ dispēsatōe vꝉ ex singlari ꝯcessiōe ꝓuilegatiua. qḋ est falsū. imo cā ē tacita ꝯditō q̄ vꝉ ex pacto ꝯ̄hēti ū citra iiq̄tatē vꝉ ex natura ipiꝰ ꝯ̄ctꝰ inest. Jō si siliꝭ via silis ꝯditō inest aliis etiā erit siliꝭ dispositio iuris. Nā ius disponēs hoc ꝯ dño feudi ñ disponit id dispositōe dispēsatiua ⁊ causatiua liciti q̄si si nō sic disponeret nō sic liceret sz iō sic disponit q: sic ē equum ⁊ iustū i re. Et sic disponit dispositiōe declaratiua vꝉ interpretatiua liciti nō causatiua liciti.

Quarta ꝯclusio. Si mutuās recipit pignꝰ nō tm̄ ad securitatē sui sz etiā vt interi ꝑcipiat fructus pignoris q̄s tñ intēdit cōputare in sortē. ⁊ si pignꝰ sit ꝯ dño dūtaxat mutuatarii adhuc licite recipit pignꝰ dūmō ꝑceptio fructuū fiat ꝯ ꝯsensu mutuatarii. Nō ē q: si eēt ibi aliq̄ culpa maxīe vsura vꝉ furtū. Sed nō vsura q: illos fructꝰ nō accipit vltra sortē sz i solutiōez sortis q: eā attenuant. Nec etiam furtū q: ⁊ si res ipignorata sit adhuc ꝯ dño mutuatarii ⁊ ꝓ ꝯseq̄ns nō ꝯberz mutuator fructꝰ eiꝰ ꝑcipe:tñ q: fac̄ hoc de ꝯsensu dñi ꝯsentiētꝭ i illā ꝯtrectatiōz iō nō cōmittit furtū. Et iō notāt dictū ē i ꝯclusiōe. dūmō ⁊c. q: si dño nesciēte ⁊ nec actu nec habitu ꝯsentiēte ꝑcipiat fructꝰ peccat. Et q̄uis nō sit vsura q: intēdit eos cōputare in sortē tñ ē furtū q: ꝯtrectat rē alienā inuito dño. vñ q̄n res agit̄ sḿ tenorē ꝯclusionis mutuās mutuat tali pacto ꝗ mutuatariꝰ soluat sibi sortē ꝑiculati ꝑ fructꝰ q̄s ꝑcipe velut ꝯ pigre ⁊ sic recipit eos vt solutionez sortis sali ꝑiculatā.

Quinta ꝯclusio. si mutuās recipit pignꝰ nō tm̄ ad sui securitatē sz etiā vt interi ꝑcipiat fructꝰ pignoris q̄s nō intēdit cōputare i sortē ⁊ pignꝰ est tātūmō mutuatarii: mutuās illicite recipit pignꝰ ac fructꝰ eius dēptis q̄ttuor casibꝰ. ꝓbat̄ q: vꝉ ꝑcipit illos ꝯ ꝯsēsu mutuatarii aut sine eiꝰ ꝯsensu. Si ꝓmū tūc ꝑceptio ē vsuraria q: ē ꝑceptio incremēti sortis mutuati ꝓpt mutuū. Si scḋm ē furtū q: ꝯtrectat rē alienā.s. fructꝰ pignoris inuito dño. Dicit̄ notāt si māet rō pigratiōis ꝓpt casū ꝯclusiōis seq̄nt̄ i q̄ licitū ē pignꝰ recipe ⁊ fructꝰ eiꝰ ꝑcipe nō computādo eos i sortē. Dicit̄ scḋo. dēptis q̄ttuor casibꝰ q: i tribꝰ casibꝰ vbi etiā māet ꝑa rō ipignorationis licitū ē fructꝰ pigris ꝑcipe et ñ cōputādo eos i sortē. Primꝰ casus est q̄n creditor accipit fructꝰ ꝓ interesse dāni emergētis vꝉ lucri cessātis: saluis tñ ꝯditōibꝰ q̄s tetigit ad hoc q̄ tacte sūt qōe. xxx. Scḋs q̄n ꝑcipit eos ꝓ pēa more ꝯbitoris saluis tñ ꝯditōibꝰ q̄ tacte sūt. qōe. xxxi. Terciꝰ q̄n ꝑcipit fructꝰ in donū sibi vere liberaliter oblatum saluis tamē conditiōibus tactis questione. xxix.

Quart⁹ qñ mutuator fecit expēsas colligē-
do vl' ꝯseruādo fruct⁹ pignoris. Nā regu-
lare est q expēse q̄ fiūt gratia fructuū q̄ren
dorū: colligēdorū: ⁊ ꝯseruandorū deducunt
etiā a quolibet male fidei possessore. ⁊ non
solū p̄dictas expēsas factas circa collectio
nē ⁊ ꝯseruationē fructuū pignoris sed etiā
expēsas bona fide factas necessario vl' etiā
vtiliter circa rem impignoratā puta colen
do fundū vel pascēdo iumētū nisi fuissent
imoderate. Et q̄uis posset etiā poni quin-
tus scz qñ pign⁹ est traditū genero a socero
suo p dote filie nōdū soluta. d' q̄ casu in q̄-
stione. xxxv. patebit: tamen ille pōt reduci
ad primū vt patebit ibidē.

Sexta cōclusio. In casu q̄nte con clusiōis tenet mutuator re-
stituere fruct⁹ pceptos ⁊ etiā illos q̄s perci
pere potuisset. ⁊ h̄ in q̄ttuor casibus. Prima
pars ꝯclusiōis pbat qz fur tenet restituere
rē furtiuā ⁊ vsurari⁹ vsurā. Sed mutuator
in casu q̄nte ꝯclusiōis aut est fur aut vsura
ri⁹ respectu fructuū pceptorū. igit ⁊c. Se-
cūda ps pbat qz creditor debet cōputare
in sortē fruct⁹ q̄s pcipe potuisset vt dr in l.
j. ⁊ ij. C. de pact. pig. g̃ si nō cōputauit i sor
tem tenet de talibus satisfacere debitori. Et
dicit notāter in q̄ttuor casibus: qz scd'a pars
nō est vniuersalr vera. Nā in aliis casibus
ab illis q̄ttuor iā ponēdis nō tenet. Prim⁹
casus est si creditor vt mutuator ex dolo
omisit pcipe fructus pignoris vtputa odio
debitoris q̄ten⁹ scz nō pcipiēdo fruct⁹ ca-
reat debitor fructu rei sue. Scd'o qñ credi
tor fuit in lata culpa. vtputa q̄libet sue pfes
siōis pcepisset tales fruct⁹ tūc em̄ est in la-
ta culpa nō pcipiēdo. qz ille dicit i lata cul
pa q̄ h̄ nō agit vl' nouit qd' quilibet sue p-
fessiōis ageret vel nosceret. Unde lata culpa
diffinit. est deuiatio incircūspecta ab ea di
ligētia quā cōiter habēt hoīes illi⁹ pfessio-
nis. Un̄ si nō locauit domū solitā locari
tenet ad locagiū ac si locasset. Immo si erat
nō solita locari ⁊ repiebat ꝯductorē ⁊ no-
luit locare saltē si dolo noluit. Terci⁹ si etiā
creditor i nō pcipiēdo fuit i leui culpa dū-
modo ꝯtract⁹ sit factus grā vtriusq. qz re-
gulare est qñ ꝯct⁹ fit grā vtriusq scz dātis
et recipiētis tenet recipiēs de dolo lata cul
pa ⁊ leui sicut tenet de oī culpa etiā leuissi
ma qñ fiet grā recipiētis tm̄ vt in cōmoda
to ⁊ de solo dolo ⁊ lata culpa qñ fit grā da
dātis tm̄ vt in deposito. Dico regulare. Nā
fallit in mutuo qz mutuatari⁹ tenet in sorte
mutuata tā de dolo q̄ȝ de omi culpa etiā le
uissima ⁊ de fortuito casu. Quart⁹ casus si
creditori satis factū est vtputa tātos fruct⁹
pcepit q equalēt sorti ⁊ suo interesse si ali-
quod passus est ⁊ etiā expēsis si q̄s fecit et
sic de aliis. ⁊ vltra h̄ detinet pign⁹ nō pcipiē
do tm̄ fruct⁹. Nā tūc (nō curādo in q̄ culpa
fuerit) tenebit ad oēs fruct⁹ q̄s pcipere po
tuisset qz postq̄ȝ sorti satisfactum fuit cepit
esse male fidei possessor in nō restituēdo pi
gnus qz mox illud restituere tenet vt in. c.
j. d' vsuris. Sed male fidei possessor tenet
indistīcte ad fructus q̄s pcipere potuisset.
igitur.

Questio. XXXIIII.

Utrū mutuanti irreuocabilr duo milia florenorū licitū sit cū
pacto recipe a mutuatario aliquā posses-
sionē valentē annuatī importare centū flo
renos i redditibus vl' fructibus: pacto vl' intē
tiōe pcipiēdi fruct⁹ illi⁹ possessionis sine
eorū cōputatiōe in sortez donec ei a mutua
tario soluat sors mutuata. f. duo. M. flor.
Hui⁹ aūt atq sequētis q̄ōnis materiā speci
aliter discussit ⁊ attigit eximie doctrine vir
dñs Johānes vergenhās doctor docto[r]
eccl'ie tubingens p̄posit⁹ ac nr̄e vniuersita
tis cancellari⁹ in qdā disputatiōe q̄olibeti
ca tenēs ptem affirmatiuā vtriusq. Hui⁹
itaq determinatiōe audita simul ⁊ post
plecta ei⁹ fundamētis ⁊ dictis (exceptis ali-
bus) Inherēs ⁊ spicas q̄ man⁹ metēt effu
gerāt cū moabitide demetēs ac ex natura-
li atq diuina lege fundamēta vlteriora ad
iiciēs: presentē q̄ōnē iuxta modū pcedend[i]
mihi accōmodū p q̄ttuor suppositiones et
nouē ꝯclusiōes resoluam.

Prima suppositio ē q cā cur ista qō mouet est qz casus eius
sepe accidit in hac puīntia ac aliis locis ger
manie. Nā sepe ꝯtingit q aliqs potens et
diues miles mutuat alicui pncipi ij. milia
flor. quā mutuationē vestit cū septē circū
stātiis quas ipe ⁊ pnceps exp̄sse adiiciunt
ꝯtractui. vel si nō oēs adiiciūt tamē tacite
insūt ꝯtractui ⁊ h̄ ex ꝯsuetudie patrie que
illū ꝯtractū taliter interp̄tat. Prima q mu

tatio est irreuocabilis sic ꝙ miles nõ potest repetere sortẽ a ꝓncipe nec eũdẽ cõpellere ad restitutionẽ eiusdẽ. Scd͡a ꝙ ꝓnceps in pignorat militi castrũ. Tercia ꝙ ꝓnceps te netˀ militẽ admittere ad ꝑceptionẽ annuo⸗ rũ censuũ ⁊ redditũ castri ipigᷓrati. Quar ta ꝙ miles nõ teneatˀ illos fructꝰ cõputare in sortẽ ꝓncipi si aliqñ ꝓnceps velit sortez restituere militi. Quita ꝙ miles sit obliga⸗ tus restituere ꝓncipi castrũ tũc qñ scꝫ prin⸗ ceps restituet ei sortẽ mutuatã scꝫ duo mi⸗ lia flo. sic ꝙ fructꝰ ꝑceptos hucusqꝫ nõ te⸗ neatˀ restituere nec eosdẽ defalcare in sorte. Sexta (q̄ etiã cõiter inest ꝓdicto ɔtcu) ẽ ꝙ miles toto tpe quo detinet castrũ ⁊ eiꝰ fru⸗ ctus ꝑcipit tenetˀ ad tria. Primo tenetˀ ca⸗ strũ in structura debita tenere. Scd͡o nõ ex trahere castrũ ɔ ꝓncipẽ. Tertio castrũ dimit tere ꝓncipi aptũ ꝓ suis necessitatibꝫ. Se⸗ ptima ꝙ si miles ꝑdit castrũ a casu siue ille casus ꝑuideri potuerit ꝑ eũ siue nõ. vt puta si incẽdio celesti perijt vel incursu latronuꝫ etiã sine sui culpa nõ debeat habere regres sum ad ꝓncipẽ scꝫ exigẽdo ab eo in pignꝰ aliã possessionẽ valentẽ fructꝰ ꝓdictos im portare: imo illa ꝑditio debeat esse militi dãnosa ita ꝙ sicut lucꝝ castri. id est redditꝰ est militi, ita etiã eiusdẽ sit ꝑiculũ.

Secunda suppositio. Nõ seqˀtˀ A ⁊ B ɔtrahentes nominãt suũ ɔtcũ tali noĩe. igitˀ eoꝝ ɔtcus est talis. Probatˀ. vij. exẽplis. ⁊ ꝓter hec octo possent etiã sex alia adduci q̄ adducentˀ ꝓ ꝓbatiõe tercie suppositiõis qꝛ etiã in eisdẽ patebit ꝙ ɔtcꝰ noĩatˀ aliq̄ noĩe ⁊ tñ non est talis. Primũ exẽplũ. iiij. Regũ. vj. quidã accõmodato accepat securim a ꝓxi⸗ mo suo ⁊ tñ dicebat heu heu heu ⁊ h͡ ipsuꝫ ferrũ scꝫ securis mutuo acceꝑam ⁊ sic ɔtcũ noĩabat mutuũ ⁊ tñ nõ erat mutuatio: q͡a mutuatio est ɔcessio rei vsu ɔsumptibilis ad talẽ vsum q̄ est eiusdeꝫ ɔsumptio. Nõ ferrũ nõ est vsu ɔsumptibile sic ꝙ vsus eiꝰ sit illiꝰ ɔsumptio: sicut vsus panis scꝫ come⸗ stio est eiꝰ ɔsumptio. nec etiã ꝓximꝰ cõcesse rat sibi ad talẽ vsum vñ erat ɔtcus cõmo⸗ datõis. Scd͡z exẽplũ Leui. xxv. disponi tur ꝙ si aliq̄s puta A vẽdiderat possessiũ⸗ culã suã puta agrũ aliquẽ ipsi. B. ⁊ A pote rat ꝓciũ ad redimendũ iuenire: poterat re⸗ dimere qđ vẽdidit ⁊ tenebatˀ emptor cõpu tare fructꝰ in sortẽ ex eo tpe quo A sibi ven diderat. ita ꝙ A tãto minori ꝓcio redimere poterat possessiunculã a B q̄nti fuerãt fru ctus q̄s B ꝑcepat ante redẽptioneꝫ. Hoc supposito ptꝫ ꝙ ɔtcũ A ⁊ B. dñs vocat vẽ ditionẽ ⁊ emptionẽ ⁊ tñ nõ est in re vẽditio nec emptio. igitˀ. Maior nota. minor ꝓbatˀ dupliciter. Primo qꝛ si esset vẽditio ⁊ emptio: B nõ teneretˀ fructꝰ agri cõputare in sorteꝫ imo fecisset eos pleno iure suos. qđ ptꝫ. q͡a h͡ est de natura emptiõis vt si emi a te agꝝ ꝓ centũ flo. ⁊ eo fruar. x. annis ꝑcipiẽdo in de fructꝰ in valore. c. flo. iaꝫ ꝑcepi fructus eq̄les ꝓcio q̄ emerã ⁊ nihilominꝰ tibi volẽ⸗ ti a me emere agrũ possum eodẽ ꝓcio ven⸗ dere. An tñ illud scd͡m exẽplũ sit ɔueniẽs sicut quibusdã videretˀ q̄ dicerẽt ɔtcũ in il⸗ lo capitulo esse in re pignorationẽ ⁊ mutuati⸗ onẽ. patebit i q̄õne. xxxiij. ɔclusiõe. j. ꝓba⸗ tiõe. viij. Tertiũ exẽplũ Deutero. xxiij. di citˀ. Frĩ tuo sine vsura id q̄ idiget accõmo⸗ dabis. vbi loquitˀ de ɔtcu in q̄ ɔtingit fie ri vsurã. ⁊ noĩat eũ cõmodationẽ. ⁊ tñ ɔtra ctus in q̄ ɔtingit vsurã fieri nõ est cõmoda tio sꝫ tñ mutuatio vt ptꝫ ex diffinitiõe vsure sup. q. xxj. Quartũ exemplũ iiij. Reg. iiij helizeus dixit viduae. pete mutuo ab omni bus vicinis tuis vasa vacua nõ pauca. vbi ɔtractũ fiendũ ꝑ viduã vocauit mutuatio nẽ ⁊ tñ ñ erat mutuatio sꝫ accõmodatio: qꝛ erat ɔcessio ⁊ receptio reꝝ quaꝝ vsus nõ ẽ earũdẽ ɔsumptio. Quĩtũ Neemie. v. ait Neemias. Ego ⁊ frẽs mei ⁊ pueri mei cõ⸗ modauimꝰ plurimis pecuniã ⁊ frumentuꝫ vbi ɔtcũ suũ vocauit cõmodationẽ ⁊ tamẽ nõ erat cõmodatio sꝫ mutuatio. Et Ezech. xviij. enũerat multa q̄ si q̄s omiserit erit in gr͡a dei. ⁊ si illa fecerit morietˀ morte seu nõ erit i gr͡a. ⁊ vnũ est. si pecuniã suã nõ cõmo dauerit ad vsura. vbi mutuationẽ pecunie vocat cõmodationẽ. ⁊ tñ in cõmodatõe nõ põt residere vsura. Immo si ꝓ cõmodatio ne rei aliq̄d accipitˀ non manet cõmodatio sꝫ trãsit in locationẽ q̄ etiam põt esse licita. Sextũ exẽplũ Luc. xj. ait dñs dixisse q̄n⸗ dã amico suo Amice accõmoda mihi tres panes q̄ ɔtcꝰ nõ erat cõmodatio sꝫ mutua tio Vñ etiã h͡ nomẽ locatio i iure ciuili ali qñ recipitˀ positũ ꝑ ɔtcu inomiato. vt i. i. l. si olei. §. locati. Septimũ exẽplũ. Quia in nr͡o vulgari idẽ terminꝰ fcat cõmodationẽ

ꝯductionē ꝛ mutuationē. Nā tā cōmodās ꝙ̄ locans equū dicit. Jch lich. Et similit̄ mutuans pecuniā eisdē verbis vtit̄. Et ī6 ex quo vulgare est cōfusum ꝯtingit ꝙ etiā latini termini confunduntur ponēdo vnum ꝓ altero. ꝛ ꝑ ꝯsequens ꝓpter confusionē terminoꝝ nō sequit̄. ꝯtract⁹ nominat̄ tali nomine. igit̄ est talis. Octauū exemplū est ꝙ sepe cōtractus ab altero contrahentium in fraudē nominat̄ aliquo noīe ne dep̄hendatur malicia vel viciositas cōtrahētis si eum nominaret ꝓprio noīe. Mō tunc nō sequit̄ nominat̄ tali nomine. igit̄ est talis. Maioꝛ patet exēplo. Nā si quis libēter mutuaret c. floꝛ. ad vsurā ꝛ cū nō audet p̄ verecūdia vel timoꝛe pene: ad palliationē sue nequicie dicit ad. B. ego nō mutuo tibi. c. sed ea vt p̄ciū do tibi ꝓ annuo reddit. v. floꝛ. ita tñ ꝙ apud me sit facultas repetendi sortem traditā ꝛ nō apud te. Quāuis sua ꝯtractum vocet emptionē tñ in re est mutuatio ex quo apud. A. est facultas repetēdi pecuniā traditā. Minoꝛ ꝓbat̄. q: si valeret nominat eū talē igit̄ est talis: tūc licit⁹ esset predictus cōtractus qđ est falsū. ꝯseq̄ntia tñ tenet q: esset emptio mercis iuste ꝓ iusto p̄cio q: vbi al's fit emptio annui reddit⁹ censetur iustū p̄ciū quando dant̄ centū ꝓ iure ꝑcipiendi. v. annuatim. De hoc tñ lati⁹ dicet̄. q. lxxxiiij. Preter hec octo exempla possunt adhuc poni alia sex. Primū. si. A. dicat ad. B. dono tibi centū causa mortis et hoc irreuocabilit̄ ꝛ. B. ꝯsentiat in donationē: ille ꝯtractus nominat̄ a donatore vel ab vtroq; cōtrahentiū donatio causa mortis ꝛ tamē ꝓpter circūstantiā adiectā iudicandū est nō esse donationē causa mortis quia ꝙ̄uis sit donatio tñ non est donatio causa mortis q: de natura donationis causa mortis est ꝙ possit reuocari. ꝛ hoc fundat̄ in. l. vbi ita donat̄. ff. đ dona. cā mortis. ꝛ sic ista circūstantia scz irreuocabilitas facit ꝙ trāsit in aliū contractū: q: erit dicēda donatio inter viuos. vt habet̄ in. l. manu sata. ff. de cōtrahēda emptiōe. Vñ panoꝛmitan⁹. in. c. insinuante. q̄ cle. vel vouētes. vult ꝙ vbi pactū est cōtra naturā ꝯtractus ꝛ impropꝛiatis aliquātē⁹ verbis potest trāsire in aliū cōtractū fiet interp̄tatio alteri⁹ cōtractus. secus si nō ponunt̄ verba vt fiat trāsit⁹ in alium cōtractū. Nā tunc pactū inficit contractum. Scđm exemplū. Si. A. emat a. B. aliquā possessionē eo pacto ꝙ apđ emptorē sit facultas resoluēdi ꝯtractū sic ꝙ post tēpus recipe cogat̄. B. illā possessionē restituto p̄cio ipi. A. ꝛ dare ipi. A. vltra sortem aliq̄d: fructib⁹ tñ in ea cōputatis in sortē ꝑ emptorē, talis ꝯtractus licet noīet̄ emptio et vēditio tamē in re est ꝯtractus pignoꝛationis ꝛ mutuatōis. ꝛ ꝑ ꝯsequēs p̄sumitur vsurari⁹ ꝛ p̄serti quando emptoꝛ al's ꝯsueuit exercere vsuras ita ꝙ illa datio. A. dat B. pecuniā. cense͛t mutuatio ꝛ dato q̄. B. dat vsurario possessionē cense͛t impignoratio. ꝛ ita ꝑceptio fructuū cōputandoꝝ i sortem cense͛t solutio sortis. ꝛ id qđ vltra sortē accipit̄ cense͛t vsura. Hoc exemplū fundat̄ in. c. tua nos. extra de pignoꝛib⁹. Vñ dicit panoꝛmitan⁹ ibidē ꝙ in cognoscēdo spēcē alicui⁹ ꝯtractus magis debēt attēdi pacta apposita in eo ꝙ̄ nuda verba ꝯtractus. Nā licet hec verba īnuerit ꝯtractū esse emptionis ꝛ venditiōis tñ ꝓpter pacta apposita magis ꝯueniētia pignoꝛi iudicat̄ cōtract⁹ pignoꝛatici⁹. qđ nota. ꝛ ad idē est textus. in. l. si vnus. ff. locati. hec ille. Terciū exēpluꝫ. Si. A. dicat ad. B. depono hāc pecuniā apud te in negociationē licitā: eoꝝ ꝯtract⁹ noīat̄ depositi ꝛ tamē nō est ꝯtract⁹ depositi, ꝓpter duo rōne quoꝝ egredit̄ terminos depositi q: in tali cōtractu dominiū pecunie transit in. B. alioquin cū illa nō posset licite mercari ꝓ se cui⁹ oppositū p3 ex ꝯuentione cōtrahentiū. Mō in cōtractu depositi dominiū rei deposite nō trāsit in depositariū sed manet apud deponētē. Scđo q: . B. nō tenet̄. A. nisi tantūdē in genere. Hoc enī agi videt̄ cū. A. dicit. B. ꝙ ad negotiationē licitā apđ eū dponat. igit̄ dat ei potestatē distrahēdi ꝛ ꝑ ꝯsequēs ꝯsumēdi ꝛ sic nō restituēdi idem i indiuiduo ꝛ hoc autē est ꝯtra naturā depositi. q: i deposito tenetur depositari⁹ reddere idē in indiuiduo. Vñ sequit̄ ꝙ ꝯtractus hui⁹ exēpli est potius cēsendus mutui eo ꝙ circūstātie adiecte ꝑtinēt ad naturā mutui ꝛ sūt cōtra naturā depositi. Et de hoc exēplo vide Ludouicū de Roma ꝯsilio. cccc. Quartū exemplū. Si. A. dicat ad. B. emo a te ꝓuētus tuos puta pedagii ꝛ theolonei ꝛ hoc ad certos annos ꝛ ꝓ certo p̄cio soluēdo ānuatim talis ꝯtractus ꝙ̄uis noīet̄ emptio ex pte. A.

⁊ venditio ex pte. B. tamē in re nō est talis
ɔtractus sed est ɔtract⁹ ɔductiōis ⁊ locatio
nis sic q̄. A. censet̃ ɔduxisse pedagiū ⁊. B
sibi locasse. ⁊ hoc ꝑpter illā circūstantiā sci-
licet q̄. A. nō dat p̄cium ab initio sicut ta-
mē in emptiōe ab initio soluit̃ p̄ciū. ſʒ dat
annuatim ꝑ rata ⁊ sic est ɔtractus ɔductio
nis ⁊ locatiōis. Vñ nō est curandū an. B
dicat vendidi vel locaui. A. sed inspiciēdū
est si sit talis ɔtractus qualē noīant ɔtrahē
tes. Quintū exemplū. Si. A. dicat ad B
cōcedo tibi hāc possessionē meā in feudū ꝑ
x. saccis frumēti dandis vt alique eccl'ie fa
ciunt. vel ꝑ aliq̄ pari caponū ⁊ sic d̄ aliis. h
mōi facuīt eccl'ie alique q̄z nō curāt de ser-
uitiis ꝑsonalibꝫ. sed tm̄ bursalibꝫ. talis con
tractus nō est feudalis. Nec ille est feudal'
quo quis emit māsum a dño in feudū licet
dicat se in feudū ab eo recipe. Et ratio vtri
usq̄ exēpli est. q̄z ɔtractus feudalis debʒ es
se gratuit⁹. Mō neuter ɔtractuū iā dicto-
rum est gratuit⁹ ideo ꝑpter pactū adiectum
censendus est ali⁹ ɔtctus q̄ feudalis. Se-
xtum exemplū est. Si. A. dicat ad. B. mu
tuo tibi. c. ita q̄ nunq̄ a te repetā nec mihi
obligatus sis restituere illos nec aliq̄d lo-
co eoꝝ. q̄uis nominet̃ ɔtctus mutui tamen
in re est donatio q̄z trāsfert dñium rei ple-
ne in alterū gratuite sine vlla obligatione.
ad restitutionē illi⁹ vel equiualētis. Cū eñ
de substātia mutui sit q̄ mutuatari⁹ sit ob-
ligat⁹ ad restituēdū sortē ⁊ q̄ mutuator ha-
beat ius repetēdi sortē. ꝓbo sic. q̄z mutuatō
est cōtractus ⁊ nō capiēdo ɔtractuʒ ꝓprie. ꝑ
ut patuit. q. xvi. q̄z diffinitio ɔtract⁹ h mo-
do capti nō cōpetit sibi sed min⁹ ꝓprie capi-
endo ɔtractū. ⁊ sic est ibi obligatio ex parte
alteri⁹ ɔtrahentiū tm̄ ⁊ nō ex pte mutuantis
vt satis ptʒ. igit̃ ex pte mutuatarii. nō appa-
ret aūt in quo mutuatari⁹ teneat̃ mutuan-
ti nisi q̄z ei tenet̃ restituere sortē ⁊ hoc ciuil'r
plus eñ obligat̃ q̄ donatari⁹ q̄ natural'r ob
ligat̃ ad antidota. Si igit̃ ciuiliter obligat̃
mutuatari⁹: mutuator hʒ actionē ɔtra eum
q̄z obligatio ciuilis est mr̄ actiōis. Modo
actio illa nō est nisi ius repetendi sortē. igit̃
Et q̄ nō sit mutuatio vbi nō habet mutu
ator ius repetēdi sensit etiā hos. i s̄ꝰbo vsu
ra. ii. q. iii. p⁹ carbonē vt patebit q̄one. xlv.

Tercia suppositio est. Quando in
ter. A. ⁊. B. celebratur ali

quis ɔtractus quem nominant certo no-
mine. ⁊ tm̄ adiicit̃ aliq̄d pactū vnū vl' plu-
ra existēs vel existētia ɔtra substantiaʒ illi⁹
ɔtctus cui⁹ noīe vocitat̃: tūc ɔtract⁹ ipsoruʒ
nō solū pōt imo debet censeri nō esse predi
ctus ɔtctus cui⁹ noīe vocitāt eū sed debet cē
seri alteri⁹ gener'. scʒ illi⁹ ad cui⁹ sbstātiā ac-
cedit pactū adiectū. Probat̃ q̄drupl'r Pri
mo rōne a sili. Si aliq̄d corp⁹ naturale vo
cet̃ ab. A. ⁊. B. noīe alicui⁹ elemēti vtputa
ignis: ⁊ tm̄ videam⁹ ipm habere ɔditiones
repugnātes nature illi⁹ elemēti nō dicem⁹
ipm esse tale elemētū sed esse aliud. Ut si vi
deamus aliq̄d corp⁹ inaīatū moueri deor-
sum sine motore extrinseco ⁊ quiescere i lo-
co deorsum nō dicim⁹ ipm esse ignē vel de
natura ignis a dñio sed esse terrā vel aquā:
vel de natura coꝝ a dñio. Nam accidentia
magnā ptem ɔferūt ad ɔgnoscēdū q̄ quid
est. adeo q̄ ex mltis accidētibꝫ nō tm̄ ꝓpriis
sed etiā cōmunibꝫ tm̄ simul aggregatis con
cludim⁹ aliq̄d esse hāc substantiā ⁊ nō aliaʒ
ergo etiā quantūcūq̄ aliq̄s ɔtractus dica-
tur talis nō tm̄ est iudicādus talis. si circū-
stātie eius eidē repugnāt: sed erit ex suis cir
circūstātiis ⁊ pactis iudicādus alteri⁹ gene
ris scʒ illi⁹ ad quē tales circūstantie natura
liter ptinēt. Scdo ꝓbat̃ q̄z ex noīe nō suf
ficiēter arguit̃ ɔtractus esse talis q̄lis no-
minat̃. vt ptʒ ex p̄ma suppositiōe. igit̃ aliun
de oportet eū arguere esse talē ⁊ non nisi ex
circūstātiis ⁊ pactis adiectis. igit̃ supposi-
tio vera. Tertio ꝓbat̃. q̄z in sex exēplis se-
cūde suppositiōis ɔtractus iudicant̃ esse al
terius generis q̄ noīent̃. ⁊ hoc iudiciū ꝓue
nit rōne obiecti vel materie sup̄ qua fiebāt
ɔtractus eo q̄ fiebāt sup̄ materia circa quā
nō est natus fieri ille ɔtctus. sicut cōtigit in
omnibꝫ exemplis dēpto scdo ⁊ vltimo. er-
go eadē rōne. rōne pactionū vl' circūstātia
rum poterit ɔtractus iudicari esse alterius
generis q̄ noīet̃. tenet ɔsequētia. q̄z sic obie-
ctum act⁹ variat actū ita ⁊ circūstātia: adeo
q̄ sepe act⁹ habētes idē obiectū ꝑpter diuer
sas circūstantias etiā i specie moris diuer-
sificant̃ vbi ɔtract⁹ fuerūt iudicati in re esse
alterius generis q̄ fuerunt noīati ꝓprie pa-
cta q̄ erāt apposita. Quarto ꝓbat̃ ꝑ sex vl
tima exēpla. q̄ posita sūt in scda suppositiōe
Unde btūs Aug⁹ in libro de duabꝫ aīabꝫ
ait q̄ nō est cōtrouersia facienda in verbis

cum res constet.

Contra precedētes duas suppositiōes ⁊ aliqua exempla earundem obijci forte posset ꝑ.l.die sponsaliorum.§.fi.ff.depositi. Nam ibi habetur ꝙ si ꝗs pecuniā nō obsignatā deponat apud alium: ⁊ ille alius cōuertat eam in vsus ꝓprios:talis post morā tēporis cōdemnādus est iudicio depositi ad solutionē vsuraruꝫ. Ex hoc arguitur sic. Iurisconsultus in illa lege supponit ꝙ ille cōtractus sit depositi sicut ⁊ ab initio fuit sic nominatus ꝑ cōtrahentes ⁊ tamē ibi desunt substātialia cōtractus depositi.igitur si aliqui cōtrahēdo vtantur noīe alicuius ꝯtractus ille etiaꝫ erit talis iudicandus nō obstāte ꝙ ei desint substātialia illius cōtractus Maior nota. Minor ꝓbatur.quia de substātia depositi est ꝙ depositarius teneatur idem in indiuiduo reddere:nec est dominus rei deposite.ideo nec eā poterit cōuertere in vsus ꝓprios. Unde depositor nec dñium nec possessionē rei deposite amittit ⁊ hoc etiā patet ꝑ.l.ꝓcedentē eodem.ti.vbi dicitur. Si cōuentū est:supple inter deponentē et depositariū:ꝙ tantūdem soluatur:supple et nō idē in indiuiduo:Actus egredietur notissimos terminos depositi. Scḋo arguitur. quia glo.in.l.lucius ticius eodē ti.dicit.ꝙ licet nō sit ꝓprie depositum:quādo dñium transfertur in depositariū.⁊ datur eidē ꝯuertendi in ꝓprios vsus:tamē dici potest depositū:imo si ita actū fuit est depositū:adeo ꝙ etiam erit ꝯtractus bone fidei.⁊ ideo possunt venire vsure tam ex mora ꝗ̄ ex pacto ī cōtinēti apposito.licet secus esset in mutuo qui est cōtractus stricti iuris.hec ibi. Ex quibus patet ꝙ etiā ꝯtractus cui desunt substantialia depositi dicitur.immo est depositum: adeo ꝙ non est mutuū licet ꝑ oīa cōueniat cū mutuo solo vocabulo excepto. Ad primū dicendū ꝙ si deponēs voluit in veritate ꝙ alius vteretur pecunia ad vsus suos(sicut presumitur ex hoc ꝙ ei eam nō obsignatā tradidit ⁊ etiā effectus indicauit quia fuit vsus ea)tūc realiter ſm veritatē atꝗ essentialiter et intrinsece non est depositū:quomodocūꝗ nominetur:capiēdo depositū ꝓprie vt est contractus distinctus a mutuo ⁊ ab alijs. Nec obstat ꝙ dicatur ꝙ iudicio depositi est condēnandus:quia talē vel talē actionē cōpetere alicui ꝯtrahenti est ꝯtingens ⁊ voluntarium ⁊ positiuū:ideo ex hoc ꝙ talis vel talis actio cōpetit ex dispositione ꝯtingenti positiui iuris nō infert sufficienter illū contractum esse essentialiter talem in specie.quia nunꝗ̄ cōtingens infert necessariū nec accidētale essentiale:ideo ob talē actionē competere cōtrahenti nō oportet ꝯtractuꝫ esse talem essentialiter:sꝫ sufficit ꝙ habeat aliquā apparentiā.aut ꝙ solū improprie lādo vocabulū illius ꝯtractus sit talis: ⁊ sic est hīc vt met dicit glo. Habꝫ etiā ꝓdictus ꝯtractus apparentiā ꝙ sit depositi eo ꝙ in principio eius sūt ꝯtrahētes vsi vocabulo illius cōtractus.sed quādo ſm veritatē iudicare volumus:non est ad vocabulū recurrendū si desint substātialia. Ad scḋm dicendū eodem mō:quia nō est depositū nisi improprie vt met dicit glo. Ex ꝗ̄ distinguit glo.cum a mutuo:si intelligatur hoc substantialiter ⁊ intrinsece loquēdo:nō est verum.nec sunt allegande glose in materia ꝓbleumatica:quia solum sūt magistralia dicta vel doctoralia vt patet ꝑ glo.in.l.sed licet.ff.de officio presidis.potest tñ esse ꝙ aliquo extrinseco ⁊ accidentali distinguatur a ꝯtractu qui re ⁊ nomine vocatus est mutuū.sed hoc nihil ad ꝓpositum in foro conscientie.

Quarta suppositio est. Ad respōdendum questioni mote oportet circa casum eius tria videre. Primo an inter.A.⁊ B.fuerit vera mutuatio quādo scilicet.A.dedit.ij.milia flor.B.vel non et si nō qualis cōtractus fuerit illa datio.⁊ de hoc erunt quattuor prime ꝯclusiōes. Secūdo an assignatio castri ⁊ receptio eius fuerit ꝯtractus impignorationis vel nō. Et de hoc sonabunt quinta ⁊ sexta ꝯclusiōes. Tercio respōdebitur ad questionē ꝑ tres vltimas ꝯclusiones ad quas sex prime dispōnūt. Preterea ex quo hic fit mentio de substantia vel natura ꝯtractuū ⁊ de hijs que sūt ꝯtra substantiā vel naturam ꝯtractuū ⁊ de pactis substantialibus naturalibus ⁊ accidentalibus ⁊ de illis que sunt ꝯtra naturalia ⁊ ꝓter ea:ideo de hoc recurratur ad ea que habētur infra questiōe.lxxix.in scḋa suppositione ⁊ qōne.lxxxvij.in correlario ꝓmo.

Prima ꝯclusio. Ex quo.A.dicendo ad.B.mutuo tibi duo milia adiecit circūstantiā illā,scꝫ ꝙ mutua

rat ei irreuocabil'r: talis ꝯtract⁹ nõ est mutuatio. Probatur dupl'r. Prĩo qꝛ si sic: maxime qꝛ ꝯhẽtes vtunt̃ vocabulo mutui. sed hoc nõ arguit vt pꝫ ex prima suppositiõe.

Scđo sic. Illi ꝯtractui attribuit̃ circũstãtia repugnãs substãtie mutuatiõis. igit̃ ille ꝯtract⁹ nõ est mutuatio. tenet ꝯseq̃ntia ex tercia suppositiõe. Antecedẽs probat̃ qꝛ de substãtia mutuationis est ꝙ mutuatari⁹ sit obligat⁹ ad restituẽdũ sortẽ mutuatori: ⁊ ꝙ mutuator possit repetere sortẽ a mutuatario vt pꝫ ex quinto exẽplo tercie suppositionis. Nõ si. A. dicat ad. B. mutuo tibi centũ irreuocabil'r. Iã B nõ est obligat⁹ ad restituẽdũ centũ. A. nec. A. poterit cẽtũ repetere a. B. Et ꝗ̃uis. A. obliget. B. ad h̃ vt loco pecunie assignet sibi ius ꝑcipiẽdi fructus castri: tñ ex h̃ poti⁹ habet̃ ꝙ nõ sit mutuatio ꝗ̃ ꝙ sit. qꝛ in mutuatiõe obligat̃ mutuatari⁹ ad dandũ mutuãti idem in genere seu vt philosophi loquunt̃ idem in specie. Nõ hic obligat̃ princeps ad assignãdum militi aliud in genere vel specie. s. ius ꝑcipiẽdi fruct⁹ castri. de h̃ etiã vide q̃ adducã q̃one. xlv. in tercio mõ dicẽdi in ꝯclusiõe ꝓma ⁊ ꝯfirmatiõe eiusdẽ ⁊ q̃one. lxxxiij. in q̃dam argumẽto.

Secunda ꝯclusio. Si. A. i mutuatõne ꝓdicta vltra circũstantiã irreuocabilitatis nullã aliã adhereret circũstantiã vl' pactũ scꝫ ꝙ. A. habeat castrũ in pign⁹ ⁊ ꝑcipiat fruct⁹ eius esset vera donatio. Patet ex sexto exemplo scđe suppositiõis. Nã ex q̃ in ꝓma ꝯclusiõe ꝓbatum est ꝙ nõ sit mutuatio. igit̃ erit ali⁹ ꝯtractus ⁊ nõ est iudicãd⁹ ali⁹ nisi ille ad cui⁹ naturã accedit circũstantia adiecta. Nõ circũstantia adiecta est circũstãtia donatiõis. si nihil vltra ei adiũgat̃. igit̃.

Tercia ꝯclusio est. Ex q̃. A. i mutuatiõe ꝓdicta vltra circũstantiã irreuocabil'r adiecit etiã terciã ⁊ q̃rtam circũstãtias. scꝫ ꝙ. A. habeat castrũ B in pign⁹ ⁊ ꝑcipiat fructus eius etiã non cõputãdo eos in sortẽ: talis ꝯtract⁹ est censendus ꝯtractus emptiõis: vl' saltẽ ꝯtract⁹ innominatus do vt des. Probat̃. qꝛ talis ꝯtractus nõ est mutuatio ꝓpter primã circũstantiam adiectã. vt ꝓbat̃ in prima ꝯclusiõe. igit̃ est ali⁹ ⁊ non nisi ille ad cui⁹ naturam accedit. Nõ ꝓpter circumstãtias adiectas accedit ad naturã emptiõis ex ꝑte. A. ⁊ venditiõis ex ꝑte. B. vel saltẽ ad naturã ꝯtract⁹ innoĩat do vt des. Probat̃. Nã ipa duo milia flor. sunt res nata habere rõnem ꝓciĩ ⁊ ius ꝑcipiẽdi fruct⁹ castri est res nata habere rõnem mercis ⁊ interuenit ꝯsensus. A. ⁊. B. vt scꝫ duo milia flor. sint irreuocabil'r ipius. B. ⁊ ecõtra ius ꝑcipiendi fruct⁹ castri sit ipi⁹. A. igit̃. Et ꝗ̃uis posset hic argui ꝯtra primam ꝯclusionẽ ⁊ etiã ꝯ hãc terciam ꝙ irreuocabilitas adiecta mutuationi nõ tollat rõnẽ mutuatiõis. ⁊ h̃ sic. qꝛ mutuans ad montẽ florẽtinũ spõte ponẽdo ibi denarios mutuat irreuocabil'r ⁊ tñ ei⁹ datio est mutuatio: qꝛ est vsuraria datio vt dicũt doctores. ergo est mutuatio. qꝛ ꝓpria sedes vsure est cõtractus mutui ⁊c. De h̃ argumẽto ⁊ de quibusdã videbit̃ in sequẽti q̃one. Et si dicas. qđ illoꝝ est scꝫ an sit emptio vl' an sit ꝯtractus innoiat⁹. Dicẽdũ ꝙ ꝗ̃uis alicui videri posset ꝙ poti⁹ esset dicendus ꝯtractus inoiatus do vt des. eo ꝙ pacta alludũt ei ⁊ etiã attẽto ꝙ vbi ꝓbabil'r dubitat̃ an ꝯuẽtio aliqua incidat in speciẽ ꝯtractus noiati vel innoiati in dubio semꝑ iudicare debem⁹ ꝯtractum innoiatũ ſm dños iuristas. vt in. l. j. ff. de testib. ⁊. l. gratuitã. ff. de pi. ꝯ bis. in ꝓn. Attamẽ videt̃ ꝙ poti⁹ sit dicẽd⁹ ꝯtractus emptionis. qꝛ habet oia substãtialia emptiõis nõ mi⁹ ꝗ̃ si A dixisset emo a te ꝑ duobus milibus flor. ius ꝑcipiẽdi annuatim ⁊c. Sic ḡ nõ dubitat̃ quin si dixisset emo esset emptio. sic non videt̃ dubitãdũ quin sit emptio qñ illa eadẽ fiũt ⁊ solũmodo fit mutatio in flatu vocis q̃ nihil habet mutare in re cũ ꝯtingẽter significet poti⁹ vnũ ꝗ̃ alterũ. ⁊ ꝑ hoc cessãt motiua ꝓme ꝑtis: qꝛ dicendũ ꝙ pacta magis alludũt emptiõi ⁊ ꝙ nõ ꝓbabil'r dubitat̃ an cõtract⁹ sit noiatus vel innoiat⁹. Videt̃ ꝓpterea posse dici ꝙ miles emerit ipm castrũ total'r tamẽ cũ pacto retro vendẽdi ita ꝙ final'r ex ꝯtractibus inchoatis deuẽtũ esset ad emptionẽ castri. Vñ ⁊ si ꝓmo cepisset ꝯtrahere mutuo: tñ ꝓcedẽdo ad redẽptibilitatẽ pecunie deuentũ est ad emptionẽ iuris fructuum castri. imo toti⁹ castri. Quod ⁊ si dicat̃ impignorari sibi: tñ potest dici ꝙ licet verbis illis vtant̃ non est aliud actũ ꝗ̃ ꝙ ipm est sibi vt merx traditũ: attamẽ cũ onere aliquo ⁊ iure reseruato in eo. scꝫ vt ꝓnceps etiam eo possit vti ⁊ sic de aliis. Nã sicut ven

ditor potest sibi velle reseruare in merce vt repetat eā: ita nō obstat venditioi q reseruet sibi aliqd aliud ius aut ei imponat aliqd onus seruari equitate inter se et emptorem et quomō cōtingat ɔtractū aliquē incboari in vna specie et cōsūmari in alia, patebit in sequenti questione.

Quarta cōclusio. Ex quo. A. in p dicta mutuatiōe vltra p dictas quattuor circūstantias addit septimā scz q. A. sit obligatus restituere. B. castrum. quādo. B. restituet. A. sortē mutuatam: scz. x. milia flor: tūc debet censeri ex parte. A. ɔtractus emptionis cū pacto retrouendendi et ex parte. B. ɔtractus vēditiōis cū pacto redimēdi. Probatur. q: et tercia ɔclusione pcedenti habetur q ibi est ɔtract⁹ emptionis et venditionis si nō adijcitur septima cōditio. ergo si septima adijcitur erit emptio cū pacto retrouēdendi et venditio cū pacto redimēdi. tenet ɔsequētia. q: septima cōditio nihil aliud est q̄ʒ obligatio mutua ad h vt. A. reuēdat. B. redimeri.

Quinta ɔclusio est receptio qua. A. recipit castru. B. et assignatio qua. B. assignat sibi castrū nō est necessario dicenda impignoratio quando fit cū quinta et sexta circūstātijs seu ɔditionibus tactis in pma suppositioe. Probatur. q: talis assignatio et receptio nō fit cū aliq circūstantia ɔtra impignoratiōi et ɔuertibili cū ea. igitur nō est necesse eam dicere esse impignorationē. tenet ɔsequētia. q: ex quo ex solo noie nō pōt argui ɔtract⁹ talis: maxime videtur debere argui talis ex circūstātijs ɔtrarijs et cōnaturalib⁹ alicui contractui. Antecedens pbatur dupl'r. Primo: q: nulla talis apparet. Scdo q: pdicta assignatio et receptio potius habet circūstātias que et si nō repugnēt simpliciter impignoratiōi seu nō sint ɔtra eius substantiā sic q eam faciant trāsire in aliā speciē tamē sunt ei omnino pter eius naturā ita q non ɔueniunt ei ex sua natura. Nā quantū est ex natura impignorationis ad ipm creditorē nō spectat pticulum pignoris emergēs a fortuna vel etiam ex culpa leuissima creditoris. Hic autē ad ipm. A. spectat omne periculū castri vndecūqʒ emergat. Itē quantū est ex natura vel substātia impignoratiōis fruct⁹ pignoris cedūt debitori et nō creditori nisi p quāto creditor eos vult cōputari in sortē. Hic aūt oppositū seruatur. Et dixi notāter ille circūstantie nō repugnant oimode ipsi impignorationi: sic q transferant ɔtractū in aliam speciē. quia aliud est aliquā circūstantiam omnino repugnare ɔtractui seu substātie eius. sic q ipm transferat in aliā speciem sicut fit in exemplis scde suppositiōis. et aliud est circūstantiā alicui ɔtractui nō cōuenire ex sui natura sicut est hic. sicut in philosophia dicim⁹ q indiuisibilitas omnino et essential'r vel substātialiter repugnat quantitati: et albedo ei nō ɔuenit ex natura: non tamē sibi repugnat. sed est sibi pter naturam. Nā et si ex ipsa substātia seu natura cōtractus impignoratiōis nō cōueniūt ei predicte circūstantie: tamē si de facto assumantur ille circūstantie ɔtrahētes ex pacto nō obhoc pdit substātia impignoratiōis. Nā aliquādo cōtingit q creditor recipit piculū pignoris in se et nihilominus mānet pignoratio et aliqn quis recipit fructus pignoris etiā nō cōputandos in sortē sicut fit in vsurario pcipiente fructus pignoris vt in pcedenti qōne tactū est et tamē nihilomin⁹ manet impignoratio. De differētia aūt pactorum que sunt ɔtra substantiā ɔtractus et q̄ sunt ɔtra milia. patebit latius in quarto et quinto tractatib⁹ et de cōfusiōe istor terminorū. Et dictū est notāter in hac ɔclusiōe q pdicta receptio et assignatio castri nō est necessario dicenda impignoratio et non est dictū q nō sit impignoratio vel q nō possit sustineri q sit impignoratio. Nam vt in sequenti ɔclusione dicetur etiā potest sustineri certo respectu q sit impignoratio nec illa cōtradicunt sicut non cōtradicunt ista duo scz superficies nō est necessario alba et superficies potest esse alba vel est alba.

Sexta ɔclusio ē. pdicta assignatio et receptio castri potest sustineri et dici esse vera impignoratio. pbatur assumendo antecedēs trimēbre sic. scz q oīa requisita ad pignorationē possunt dici de vere ɔcurrere et nihil ibi inuenitur oimode repugnās ɔtractui impignoratiōis. et cū hoc sunt aliqua indicia apparentia p hoc q ibi sit impignoratio. igitur. ɔclusio vera. ɔsequētia nota. antecedēs pbatur p pma pte. Nam castrū et dñium ei⁹ directum et dñium vtile atqʒ vsufructus vel ius pcipiēdi fruct⁹ eius

possūt separatim ꝯsiderari: ꝛ sic separatim ꝯsiderata etiā sepatim cōcedi vel transferri sic scꝫ ꝙ vnū aliquo ꝯtractu transferat̃ alio vel omnino nō trāslato vel saltē nō trāslato eodē ꝯtractu. sed alio. Nō ius ꝑcipiendi reddit᷒ castri poterit habere ratione mercis ꝛ.ii. milia flor. ratione ꝑcij. ꝛ sic accedente ꝯsensu erit ibi emptio iuris ꝑcipiēdi fructus castri sine emptiōe ipsius castri. q̄ facto cū supsit ibi castrū distinctū ab omnib᷒ ꝑdictis sup quo habet dn̄s seu ꝑnceps dominiū directū ꝙ illud nō vēdiderat ipi. A. sed sibi retinuerat. ꝛ non tm̄ illud sed etiam ꝑtim retinuit partiale dn̄ium vtile. ꝑ quanto reseruauit ius vtēdi castro ꝑ suis necessitatib᷒ vt in sexta circūstantia tactū est. seq̄r ꝙ castrū cui᷒ adhuc habet dn̄ium directuꝫ ꝛ etiā ꝑtim vtile poterit habere ratione pignoris. Maior ꝑbat̃ dupl'r. Primo sic. q2 nemo dubitare pōt rōnabil'r quin ꝑnceps possit vendere ius ꝑcipiendi reddit᷒ sui castri retento apud se dn̄io directo castri. Nā dn̄ium directū potest reſuare alienato dominio vtili ꝛ vsufructu vt in infeudatione patet. sic fieri poterit etiā ꝑ vēditionē. Secūdo ꝑbatur eadē maior. Nā in. l. si ꝗs argentū. §. si ꝑo. C. de donationib᷒. habet̃ ꝙ si quis reddit᷒ ex possessionib᷒ donauit necesse habet fundos tradere tantū redditu3 valentes. Et dicit glo. ſm vnū intellectū ꝙ fundus dat̃ in pignore ꝛ postmodū dic̃ donatariū h̄re ius in fundo instar vsufructuarij. Unde h̄ etiā videt̃ actū sic ꝙ miles licꝫ velit tm̄mō emere dn̄ium vtile illi᷒ castri vl' ius ꝑcipiendi fruct᷒ eius instar vsufructuarij: tamē ex quo nō est ita cert᷒ d' redditib᷒ si princeps castrū possideret eo ꝙ multa impedimēta interuenire possent: ideo nō vult emere illud ius nisi etiā castrū sibi in pign᷒ tradat̃ ꝑ securitate ꝯtract᷒ sicut ꝛ pignora ī būc finē tradunt̃. Antecedēs ꝑo ꝑ scd̄a pte ꝑbat̃ scꝫ ꝙ nihil inueniat̃ ibi repugnās impignoratōi. quia si sic: maxime circūstantie ꝑdicte scꝫ ꝙ oē piculū castri ptinet ad. A sed hoc n̄ arguit. q2 piculū pignoris spectare ad creditorē q̄uis nō insit pignoratōi ex natura sua tn̄ etiā ei nō repugnat oīmode sic ꝙ faciat ipam transire in aliā speciē contractus vt ꝑbatū est. Nec etiā scd̄a circūstantia scꝫ ꝙ. A. ꝑcipit fruct᷒ pignoris nō cōputando eos in sortē ꝛ hoc patꝫ dupl'r. Primo q2 nō ꝑcipit illos vt fruct᷒ pignoris. sed vt fruct᷒ mercis empte scꝫ iuris ꝑcipiēdi qd̄ sius fuit merx ꝛ res distincta a castro. Sic in simili si h̄ns dn̄ium directū rei emphiteotice ipignoret eā emphiteote quo ad dominiū directū qd̄ habet. Nā tūc emphiteota nō ꝑcipit fruct᷒ pignoris vt pignoris sed fruct᷒ rei sue vt sua est scꝫ vt habꝫ ei᷒ dn̄ium vtile añ oēm impignorationē. Scd̄o q2 dato ꝙ eos capet vt sūt fruct᷒ pignoris tamē talis ꝯditio nō repugnat oīmode ꝯtractui pignoratōis sic oīmode id est substātialiter scꝫ ꝙ tollat speciē talis cōtract᷒ faciendo eū transire in aliā speciē sicut nec receptio incremēti vsurarij tollit substātiam mutui. licet sit ꝯtra naturalia mutui q2 debet esse gratuitū. nō est tn̄ ꝯtra substantiaꝫ mutui. Tercia ps antecedētis ꝑbat̃. q2 aliqua fiūt in ꝑdicta assignatiōe ꝛ ei᷒ receptione q̄ aliqual'r indicāt pignorationē. Unū est ꝙ tenor instrumēti sonat de ipignoratione. Scd̄m ꝙ ꝑnceps expsse in ꝯtu sibi reseruat ius ꝙ illud castruꝫ debeat sibi esse aptum ꝑ suis necessitatib᷒ ꝛ ita nō renūciauit dominio directo imo nec totaliter vtili. sicut etiā impignorās manet dn̄s sui pignoris directe ꝛ etiā vtiliter. Terciū ꝙ miles nō debeat exercere castrum ꝯtra ꝑncipem. Quartū ꝙ debet castrū in debita structura tenere. Nō illa indicāt ꝙ ꝑnceps reseruauerit sibi dn̄ium nō solū directū sed etiā aliq̄d de dn̄io vtili gr̄a quoꝝ dn̄ioꝝ impignorare potuit castrū militi ꝛ nihilomin᷒ eidē vēdidisse reliquū dn̄ium vtile eiusdē.

Septima cōclusio ꝛ rn̄siua ad ꝯclusioneꝫ est ꝙ cas᷒ qōnis vestit᷒ illis circūstātijs que in titulo sūt posite ꝛ lati᷒ declarate in ꝑma suppositione videt̃ eē licit᷒. Probat̃ quadrupl'r. Et ꝑme tres ꝑbatōes sūt exclusiōes argumētoꝝ. ꝑpter q̄ videret̃ ille ꝯtract᷒ esse illicitus.

Primo ḡ ꝑbat̃ ꝯclusio sic. q2 si nō maxime q2 talis mutuatio eēt vsuraria eo ꝙ mutuādo vellet cū sibi restituet̃ sors fruct᷒ castri ꝑceptos nō cōputare in sortē ꝛ sic recipere vltra sortē qd̄ est mutuare ad vsuram Sed hoc nō arguit q2 ibi nō est mutuatio igit̃ nō est vsuraria mutuatio nec vsura. tenet ꝯsequētia. q2 vsura ꝑsupponit mutuationē. Antecedēs ꝑbat̃. q2 illi mutuatōi adijcit̃ ꝯditio irreuocabilitat̃. Itē in illa mu

tuatiōe obligat mutuatari⁹ ad restituendū nō idē i genere qd ph̄i vocāt idē i spē ſ3 ad assignādū aliō i genere.s.ius pcipiēdi redditus vl' fruct⁹ castri. Hee aūt ꝯditōes faciūt illū ꝯctū trāsire i aliā speciē vt oñsum est in pma scd̄a ac tercia ꝯclusionib⁹. Scd̄o sic q: si nō: marie q: A. pcipit fruct⁹ pign̄ꝫ nō cōputādo eos i sortē qd est regl'ariter illicitū ſ3 h̄ nō arguit. qd ptz dupl'r Primo q: dici pōt ꝙ ibi castꝝ nō h3 rōem pignorꝫ vt oñsum est in q̄nta ꝯclusiōe ꝛ p ꝯseq̄ns si pcipiat fruct⁹ ei⁹ nō tñ dicet recipe fruct⁹ pignorꝫ. Scd̄o q: dato ꝙ esset pign⁹ sic dici pōt ꝯm sextā ꝯclusionē tñ fruct⁹ nō pcipiut vt sūt fruct⁹ castri būtꝫ rōnē pign̄ꝫ ſ3 vt sunt fruct⁹ mercꝫ empte. Mō ō licitū est pcipe fructus mercꝫ empte nō cōputādo eos i sortē. igit. Tercio sic q: si eēt illicit⁹ marie q: dato ꝙ nec ibi mutuatio eēt nec ipig̃ratio sed p̄cise emptio ꝛ vēditio cum pacto redimēdi tñ videret nō eē debita ꝓportio p̄cij ad mercem. puta q: vl' merx nimis mag̃ ꝛ p̄ciū diminutū. vl' ecōtra sed h̄ nō. qd dupl'r patet

Prīo q: cōiter i emptōib⁹ redditū ppetuoꝝ si cū pacto redimēdi emit ius pcipiēdi j. floꝝ. p. xx. floꝝ. ꝛ ꝑ ꝯ cōiter ꝯhētes estimat debita ꝓportio. Mō ō sic esset i p̄dicto ꝯctu. q: duo milia correspōdēt iuri pcipiēdi. c. sicut. xx. correspōdet iure pcipiendi vnum. Scd̄o q: in tali emptione non est melior ꝯditio nec deterior i. A. q̄3 in. B. et ecōtra ſ3 est vtriusq3 ꝯditio eq̄: ꝯditōne ipa tēdēte ad grāꝫ ꝛ vtilitatē vtriusq3 ita ꝙ nec miles ꝯq̄rit de p̄ncipe tanq3 nimis paꝝ sibi dāte nec ꝯ p̄nceps ō milite: alioq̄n neuter cū alio iiret ꝯctū p̄dictū eo ꝙ stat ꝙ neut sit ncitate p̄ssus notabili ꝓpt quā cogat talē ꝯctū subire. Hec āt p̄itas ꝯditōis nō eēt si ñ eēt ōbita ꝓportio int' mercē ꝛ p̄ciū. Nec illū ꝯctū subirēt si eēt alti pti onerosi⁹ iiuste nisi illa p̄s eēt ncitate i idigētie p̄ssa. Et si dicatur. miles pro suis. q. milibus non solū vult habere ius percipiendi valorē. c. floꝝ. sed etiam vltra quia vult habere inhabitationem castri. Dicendum ꝙ inhabitatio licet sit res estiabil' p̄cio tñ recōpensat p̄ncipi p militē i h̄ ꝙ miles tenet ip3 i structura ꝛ p h̄ ꝙ se obligat ñ exercere castꝝ ꝯ p̄ncipē iō nihil supaccipit qd ñ recōpēsēt. supponitur e ñ illa i ꝛ sic eq̄ualere ad recōpēsationē vt ñ sit melior ꝯditio vni⁹ q̄3 alti⁹. Si dicat q. milia valēt redditū. c. floꝝ. ō ad ꝯ sunt

laborib⁹ ꝛ curꝫ emptorꝫ. h̄ āt miles suis curis ꝛ laborib⁹ suoꝝ h3 fruct⁹ colligere. igit nimis modicū dat militi. Dicēdū ꝙ h̄ nō argueret militē peccare ſ3 p̄ncipē. h̄ āt ō milite loq̄mur. Pretea stat ꝙ vltra expēsas ꝛ labores colligēdi iportꝫ castꝝ valorē. c. flo. Si āt adhuc ōficeret notabil'r ꝛ sic ñ eēt iustū p̄ciū hodie tñ si miles sciēs ꝛ volēs recipit eū redditū ñ fit sibi iiuria nisi mixta volūtate ꝛ q̄si coactōis faceret. ō istꝫ āt lati⁹ patebit i tercio ꝛ q̄rto tractatib⁹. sufficit ei p nūc ꝙ sit ꝯct⁹ sic licit⁹ ꝙ ñ sit vsurari⁹ an āt sit ñ eq̄ emptio patebit ex dicēdis alibi. Quarto pbat p q̄ndā sic. q: ꝯct⁹ ad firmā ē licit⁹. Mō cas⁹ q̄ōis mote ē ille idē. igit ē licitus. Maior nota. mior pbat dupl'r. Prīo q: q̄cq̄d facer3 miles si p̄dictū castꝝ hēet a p̄ncipe p ꝯcessionē ad firmā h̄ etiā facit hēndo ipm p p̄dictū ꝯctū. igit signū ē ꝙ p̄dict⁹ ꝯct⁹ ē ꝯct⁹ ad firmā. tenet ꝯseq̄ntia. q: ꝙ idē effect⁹ hñt reduci ad eādē cāꝫ. Añcedēs pbat q: si miles hēet p̄dictū castꝝ a p̄ncipe p cōcessiōꝫ ad firmā pcipet fruct⁹ ei⁹ faciēdo eos suos ꝛ nō teneret eos cōputare i sortē atq3 ꝟtute illi⁹ ꝯcessiōis p̄sentaret ad būficiū c⁹ ius p̄onat⁹ fuiss3 āneꝛū eidē castro nisi i cōcessiōe ad firmā illō ius fuiss3 exp̄sse refutatū p ꝯcedentē vt ptz i. c. ex l'ris extra. ō iure p̄onat⁹. Mō illa eadē fac miles p̄dict⁹ ñ hēat castꝝ p p̄dictū ꝯctū. Nā p̄sentare sol3 ad būficia castri qd nō poss3 si int' se ꝛ p̄ncipē eēt tm̄ nō pa ꝯct⁹ mutui ꝛ p̄ ꝓpt̄ vt h̄ dē vult glo. eo ꝙ tūc nl'm dñium etiā vtile illi⁹ castri fuiss3 trāslatū i militē ꝛ p ꝯñs nec ius p̄onat⁹ i eū trāsijsset qd al's cū vniuersitate reꝝ trāsiret. Scd̄o pbat eadē mior ex vocabulo theutonico q̄ tal' ꝯct⁹ vocatur satzwig vl' satz. Mō ꝯct⁹ ad firmā etiā tali vocabulo theutonico vocitat. Hec tñ q̄rta pbatio h⁹ ꝯclūōis videt' iualida ꝓpt̄ ꝯ Prīo mior em̄ videt' falsa ex eo quia si eēt contractus ad firmā ergo esset contractus locatiōis ꝛ conductōis. ſ3 ꝯñs est falsū igit mior falsa. seq̄la pbat q: ꝯct⁹ q̄ dr cōcessio ad firmā ē locatio ꝛ ꝯductio saltē lōgi tpis Vñ panor. i. c. v̄ra. extra ō loca. ꝛ ꝯducati Nota ꝙ res ꝯcedit' ad firmā cū ꝯcedit' ad ānuū cēsū seu locat' ꝛ ē vl'gare i glo. illo. ille. Et idē i. c. ex l'ris ō iure p̄onat⁹ tractādo glo. p̄mā dic ꝙ glosa videt' velle ꝙ i illo capl'i ex l'ris. i q̄ fit mētō ō ꝯctu ad firmā ꝛ sit int'⁹ ꝯct⁹ p quē trāsiuit vtile dñiū i [illegible]

puta q: locatio fuit fctā ad magnū tp̄s iu-ra notata p̄ Innoc.i.c.ꝑt.s.d locatōibꝫ ⁊ sic cū ꝯductio bēat h̄.l.in casu capl'i ex l'ris loco dn̄i r̄spectu vtil' dn̄ij trāsit etiā ius pa tronat⁹.hec ille.⁊ ita i vtroqꝫ loco patꝫ s̄m Panor.ꝙ ꝯcessio ad firmā ē ꝯct⁹ locatōis. Falsitas āt ꝯn̄tis ptꝫ.q: i tercia ꝯcl'iōe ha-bitū ē ꝙ ē ꝯct⁹ emptōis ⁊ vēditōis vl' inno minat⁹ do vt des int' militē ⁊ p̄ncipē.igitur nō ē ꝯct⁹ locatōis vl' ꝯductōnis cū illi ꝯct⁹ sit distīcti. Nisi diceret' ꝙ aliq̄d locat' alicui ad lōgū tp̄s coincidit cū ꝯctu illi⁹ vēditōis q̄ tm̄ trāsfert' vtile dn̄iuꝫ rei eo ꝙ in vtroqꝫ ꝯctu nihil trāsfert' nisi dn̄ium vtile tm̄ dato ꝙ ih̄ ꝯueniret illi ꝯct⁹.s.ꝙ sic i vēditione q̄ vtile dn̄iuꝫ tm̄ trāsfert' nihil trāsfert' nisi vti le dn̄iuꝫ sic i locatōe lōgi tp̄is etiā vtile do-miniū tm̄ trāsferet' tn̄ adhuc nō cēsent' ideꝫ ꝯx⁹ i iure ꝑt alias diuersitates int' eos q̄a i emptiōe p̄ciū sil' soluit' vl' dꝫ solui a p̄nci-pio.i locatōe āt fit annuati solutio ⁊ p ptes Scd̄o videt' iualida.q: ꝓbatōes mīoris sūt iualide. Ad p̄mā em̄ dicēdū qd̄ sepe a distinctis caus' idē effect⁹ emanat vt a luce ⁊ caliditate ꝓcedit caliditas.sic p distīctas cō cessiōes distīctoꝝ ꝯctuū stat ꝙ ꝯhens ideꝫ agere valeat.qd̄ ptꝫ etiā i casu eiusdē capl'i ex l'ris.Nā si miles villā d q̄ idē capl'm lo-quit' habuissꝫ a monasterio p aliquē ꝯctuꝫ q̄ tm̄ vtile dn̄iuꝫ fuissꝫ trāslatū i cū potuis-set p̄ntasse ad bn̄ficia ⁊ alia fecisse d q̄bꝫ ꝓ-cedit argum̄tū ⁊ illa eadē potuisꝫ fecisse p ꝯctū aliū puta p oīmodā vēditionē q̄ tam directuꝫ q̄ꝫ vtile dn̄ium fuissent translata in ipꝫ.⁊ sil'r si p donationē habuissꝫ eā ⁊ tn̄ tales ꝯct⁹ fuissent distīcti. Preterea ꝙ mi-les i casu q̄ōnis p̄ntat ad bn̄ficiū castri dice ret aduersari⁹:id nō sibi de rigore cōpetere sic nec cōpetit sibi recipe fruct⁹ castri nō cō-putādos i sortē sꝫ vtrobiqꝫ pctm̄ cōmitterꝫ ibi vsurā ⁊ alibi simoniā qn̄ ex pacto vl' in-tētiōe dedisset pecuniā vt illā p̄ntationē ha beret. Ad scd̄am ꝓbationē dicēdū ꝙ vul gare nō argueret ex scd̄a suppositōe pꝫ.Nā i theutonico m'lti ꝯct⁹ eodem noīe generali noiant'.Vn̄ ⁊ ꝯctū h⁹ ꝯclusiōis vocāt mu-tuationē ⁊ ipigrationē ⁊ tn̄ tal' nō est. Ex dictis ⁊ etiā dicēdis i hac ⁊ seq̄nti q̄ōne ptꝫ ꝙ sn̄ia docto.Joh.d frāckfordia i tracta-tulo suo d ꝯctibꝫ ꝯclusione septia aliq̄d hꝫ i vari ⁊ ē p nob.aliq̄d aūt falsitat'.Et idē i ꝯcl'iōe.ix. De septia ꝯcl'iōe patꝫ.q: ait sic. Dubitat' ciuitas heidelbergꝫ obligat mihi mille flor.⁊ petit a me ꝙ p̄mittā solutiōem stare ⁊ oī āno quādiu nō soluerit mihi inte-gre mille flor.vult dare mihi.c.flo.tāq̄ꝫ cen sus d mille flor.q̄s tenet' soluere ⁊ nos faci m⁹ pactū s.l' ⁊ placꝫ mihi ꝙ ita fiat Querit' an sit ꝯct⁹ licit⁹.R̄n̄deo ꝙ non.nisi sit iusta emptio ⁊ iustū p̄ciū ⁊ n̄ interueniat fraus nec auaricia stimulās:⁊ intētio sit rctā q: tūc est licitū q: dat' tātū ꝓ tāto ⁊ vtrobiqꝫ fit trāsla tio veri dn̄ij.Si aūt nō sit ꝯct⁹ iuste ēptōis ⁊ vēditōis q̄uis solū hēat nomē sꝫ in v̄itate ꝯcessio ⁊ solū ꝓ expectatiōe dant'.c.flor. ⁊ ꝙ ille mutuās expectat ⁊ tacꝫ a repetitiōe vl' saltē renūciat iuri suo repetēdi ꝓ.c.flor. annuis ⁊ tādiu donec ꝑsoluāt' mille flor.di co ꝙ simpl'r ē vsura q̄cq̄d inde leuat' etiaꝫ si d mille flor.n̄ daret' nisi vn⁹ flor.i āno.imo nisi vnic⁹ obol⁹.hec ille. In q̄bꝫ v̄bis p̄di ct⁹ mgr̄ poit tria dicta Primū ꝙ sit licit⁹ ꝯct⁹ si sit iusta ēptio ⁊c.⁊ sic innuit ꝙ p̄t eē ibi ꝯct⁹ emptōis ⁊ tn̄ ex forma cas⁹ i dubio vi det' ꝙ ille cui mille flor.debent' etiā vtat' nō nisi verbo equiualēte verbo mutuo.quia i hoc ꝙ dicit permittā solutionē stare idē di cit ac si diceret expectabo de illis mihi de-bitis.expectare aūt de pecunia debita ē eaꝫ mutuare debitori.igit'. In h̄ aūt ꝙ dicit.si sit iusta innuit ꝙ req̄rit' ꝙ interueniat iustū p̄ci-um ⁊ cū dic̄.si sit iusta ptꝫ ꝙ nō dic̄ eē iustū q: p̄ciū ē nimis p̄uū.q: si emptio ē emptio reddit⁹ redimibil' mō ꝓ reddit⁹ redimibili tp̄ibꝫ suis fuit ⁊ nr̄is tp̄ibꝫ iustū p̄ciū ē vt d mille dent' tm̄.l. Scd̄m ei⁹ dictū est ꝙ etiā si eēt emptio ⁊ tn̄ eēt ꝓ nimis p̄uo p̄cio ꝙ es set illicit⁹ ꝯct⁹.Et i hac scd̄a ꝯcl'iōe vez dic̄ An āt sit solū iniq̄ emptio ⁊ nō etiā sit vsu-rari⁹ ꝯctus saltē p̄sumptus patebit q̄ōne lxxxiij.ꝯcl'iōe scd̄a tn̄ deficit in h̄ ꝙ p̄cium suo tp̄e notorie iniustū reuocat in dubiuꝫ si sit iniustū. Terciū aūt ei⁹ dictū tāgit' ibi ꝙ si ibi n̄ sit ēptō sꝫ tm̄ ꝯcessio ⁊c̄ In hac ꝯcl'iōe d̄ficē q: iplicat ꝯdictoria.Nā ponit ꝙ possi bile sit ꝙ p̄dict⁹ creditor dici possit illa mil le mutuare ciuitati etiā si nō solū non repe tat sed etiā renūciet iuri repetēdi.h̄ aūt ē fal sum vt patuit.⁊ ꝯfirmat' ex p̄mo ei⁹ dicto. Nā ꝯcedit ꝙ i ꝯctu p̄dicto pōt esse v̄a em-ptio.q̄ro qn̄ sit dicēda ibi v̄a emptio:nō e-quidē nisi qn̄ ea dat irreuocabil'r.q: qn̄ re-

nocabilr ea dat est vez mutuū.igit̄ potius casus tercie ꝯclusiōis esset exemplū ṗmi dicti. Ita q̄ tūc eēt ꝟa emptio lꝫ eēt ꝑ nimis puo ṗcio ⁊ sic iniq. Sed vez eēt terciū dictū qñ creditoꝛ haberet facultatē repetēdi pecuniā sine cōputatōe fructuū i sortē. In nr̄a aūt ꝯclusiōe dic̄ q̄ si ṗnceps dedit mulli heidelbergā in pign⁹ eo q̄ miles dederit ei mille floꝛ. ⁊ miles leuat oēs puēt⁹ q̄ al's cederēt ṗncipi de heidelberga donec solu atur militi mille tū: licit⁹ ē ꝯct⁹ dūmō puentus equalcāt expēsis laborib⁹ ⁊ piclis q̄ et q̄s subire hꝫ in defendēdo ciuitatē ⁊ miles illos recipiat nō ꝑ mille ꝯcessis.sꝫ ꝑ p̄dictis laborib⁹ ⁊ expēsis refundēdis dūmō ad illos labores nō al's tenebat̄.hec ille. Et sic a ꝯtō sensu dānat militē si plus recipiat q̄ ascēdāt expēse labores ⁊ picl'a. Item etiā si nō i relatōe ad illas expēsas recipiat. Itē tercio si al's tenebat̄ miles ad illos labores Nō ō lꝫ illa eēnt ꝟa qñ reuocabilr dedisset mille principi.q: tūc eēt mutuatio nō autē qñ irreuocabilr.q: tūc e.ēt emptio redditus redimibil' sup prouētib⁹ heidelberge ⁊ tūc nō opꝫ recurrere ad vidēdū si annui puētus equalcāt expēsis ⁊c.sꝫ an equalcāt precio dato puta si ānui sūt pl⁹ q̄.l.q: tunc est illicit⁹ nisi illō vltra qō accipit accipiat ꝑpt̄ expēsas ⁊ labores p̄dictos eo q̄ ad illos ñ tenet̄ rōe puētuū q̄s recipit sic̄ nec ali⁹ emptoꝛ redditū tenet̄ ad culturā p̄dij i q̄ sūt ꝯstituti si dat iustū p̄ciū.vt patebit.q.lxxiij

Octaua ꝯclusio. dato q̄ i p̄dicto ꝯtū esset ꝟa mutuatio in datōe.ij.milū floꝛ. ⁊ ꝟa pigratio i castri assigatiōe ⁊ ꝑceptiōe fructuū pigris. adhuc posset saluari miles in ꝑceptiōe aliq̄ꝫ fructuū castri etiā nō cōputādo i sortē q̄uis nō oīm. Probat̄ q: ex forma ꝯct⁹ tenet̄ miles castꝫ tenere i dbita structura. Nō ō creditoꝛ pōt fruct⁹ pignoꝝ ꝑcipiēdo nō cōputare i sortē ad tātā quātitatē quāte fuerūt expēse necessarie ⁊ etiā vtiles q̄s fecit re sibi ipignorata dūmō nō sint imoderate. Scdo ꝓbat̄ ꝯclusio.q: staret militē pati interesse dāni emergētis vl' lucri ce.sātis ex ipā mutuatiōe ō q̄ ṗnceps teneret̄ sibi satisfacere ꝑ q̄ satisfactiōe posset tātos fruct⁹ ꝑceptos nolle cōputare i sortē q̄ntū fuisꝫ iteresse ꝑpessū. Sꝫ tū ꝑ hāc ꝯclusionē nō saluaret̄ miles vniuersalr si oēs fruct⁹ castri ꝑcipe vellꝫ nō cōputādo eos i sortē q: sepe tales fruct⁹ excedūt oēs expēsas ac iteresse ⁊ penā.

Nona ꝯclusio. Si i ꝯctu q̄onis esset ꝟa mutuatio ⁊ pignoꝛatio nō possꝫ miles q̄ ad id qō reciperet vltra expēsas ⁊ iteresse mō tacto i p̄cedēti ꝯclusione sufficiēter excusari. Sic̄ tū q̄dā nitūt̄ eū excusare ꝑ h̄ p̄cise q̄ ille ꝯct⁹ cōiter obs̄uat̄ int̄ ṗncipes tā eccl'iasticos q̄ secl'ares alios q̄ potētes ⁊ palā freq̄ntat̄ q̄ hmōi ꝯctum credūt licitū ⁊ eū bona fide q̄ttidie tāq̄ licitū celebrāt passimq̄ absoluūt̄ a ꝯfessorib⁹ ⁊ qō pl⁹ est raro eisdē ō sup ꝯscia formatur. Probat̄ q: nec cōis obs̄uātia se sola accepta sufficit excusare eū.q: tūc cōis obseruantia excusaret intrātes lupanaria.nec bōa fides seu ꝯscia se sola vl' etiā cū cōi obs̄uātia accepta.q: tūc seq̄ntes doctrinā hereticoꝝ erroneā i fide vl' morib⁹ q̄ dicūt aliq̄ credēda vl' aliq̄ licere q̄ tū nō licēt excusaret̄:eoq̄ in talib⁹ seq̄cib⁹ hereticoꝝ iueniūt̄ ambo.s. obs̄uātia cōis ⁊ fides q̄ credūt illa eis sic licere. Et dato q̄ p̄dicti ꝯhētes ꝑpt̄ obs̄uantiā ⁊ bonā fidē excusarēt̄ a pena fori exterioris eo q̄ nō reputarēt̄ vsurarij nec vt tales punirēt̄ eo q̄ i dolo nō fuissēt talr ꝯhendo tū ꝑ h̄ nō eēnt imūes a culpa ⁊ ꝑ ꝯñs nec a pena i foro dei. ⁊ q̄uis illa eoꝝ igrātia atte nuaret culpā ⁊ penā i illo foro nō tū i toto tolleret. Vñ ⁊ tpe q̄ leges ꝯcedētes expssas vsuras obs̄uabāt̄ cōiter multi exercebāt vsuras credētes sibi licere nec tū hij excusabāt̄ a pctō. Dico āt notāter i ꝯclusiōe p̄cise ꝑ h̄ ⁊c. q: positis certis ꝯditiōib⁹ vltra h̄ tactas posset q̄s excusari a culpa ⁊ pena i foro dei ꝯhēdo ꝯctu etiā i se dānato lege diuia sed hec ꝯditōes patebūt i q̄one vltia h⁹ opis.

Cōtra hāc ꝯclusionē arguitur q̄ p̄dicta cōis obs̄uātia sufficiēt̄ excusarꝫ.q: cōis obs̄uātia ē q̄dā ꝯsuetudo:ꝯsuetudo aūt valꝫ excusare. Dicēdū ꝯsuetudo ñ valet excusare aliquē a dlicto si eīt dlictū lege diuia dānatū. Nō ō ꝯct⁹ p̄dict⁹ si eēt ibi ꝟa mutuatio et ipigratio eēt dānat⁹ lege diuia q: vsurari⁹ q̄ dānat̄ Luc. vj.igit̄ nō valeret ꝯsuetudo eū excusare q̄uis ꝯsuetudo ꝯ legē mere positiuā iducta ⁊ sufficiēter p̄scpta excusat illos q̄ post eā iductā agūt ꝯ talē legē.q: talis lex nō eēt ampli⁹ lex sꝫ abrogata ⁊ interptatiue reuocata ꝑ legislatorē ꝑ quāto tolerauit ꝯsuetudinē. Et si ꝓbat̄ q̄ etiā qñ eēt

cõmunis obseruãtia vel cõsuetudo cõtra legẽ diuinam excusetur quis. quia (vt arguit quidam) consuetudo cõtra matrimonium legitime cõtractũ excusat vt est textus. in. c. fi. de sponsa duorũ. vbi erat cõsuetudo q licet qs cõtraxisset matrimoniũ p verba de pñti cũ vna et post similiter cõtraxit cum alia: carnali copula subsecuta: tenebat ex cõsuetudine manere cũ scda. et dicit ibi glo. et doctores q ista cõsuetudo licet de iure nõ valeat: tñ ex q erat tolerata excusabat matrimonia precedentia hãc reprobationẽ et etiam plem susceptam. Ex quo infertur q pbabilis error iuris causatus ex tolerãtia cõsuetudinis cõtra ius: et que nõ valet: habet excusare. Ad h glo. in. c. cũ venerabilis. de cõsuetudine. et quod notat Panor. in. c. cũ dilectus eo. tit. vbi notat q lege existẽte dubia debem⁹ recurrere ad cõsuetudinẽ loci. et si de ea appareat: nõ est ab ea recedendũ ab illo intellectu quem cõsuetudo tribuit: etiã si ex post facto appareat q ille intellectus nõ sit bon⁹. nam debet illud satis valere rõne cõsuetudinis. Dicendũ q hoc argumentũ deficit in quinq. Primo qr qñuis cõsuetudo saltem sufficienter inducta et prescripta contra aliquã legem mere positiuã disponentẽ aliquid circa matrimoniũ: viuentes tali cõsuetudine excusare posset nõ obstante q ageretur contra talẽ legem eo q amplius non esset lex sed abrogata et interptatiue reuocata per tolerantiã legislatoris: tamẽ cõsuetudo contra legẽ diuinã inducta nunq valet excusare siue circa matrimoniũ siue circa alia negocia. nisi esset ibi ignorantia inuincibilis. modo nos loquimur hic in casu vbi actus qui consuetudine inualuisset esset lege diuina damnatus. Scdo deficit quia falsum assumit. s. q predicta cõsuetudo excusauerit cõtrahentẽ cũ scda quam cognouerat: primã dimittendo cũ qua prius cõtraxerat per verba de pñti. imo nõ obstante cõsuetudine illius diocesis peccabat cũ scda stando et deserendo primã. qr in re et in foro dei erat nullũ matrimoniũ inter se et secundã. sed tñ cum prima. Nã de lege diuina est q nõ ligatus cõtrahens cum nõ ligata per verba de presenti et cũ cõsensu vtriusq efficitur marit⁹ ill⁹ et inhabilis ad contrahendũ cũ scda ita q nihil facit cum scda cõtrahendo saltẽ p tempore leg⁹ euangelice. Nec illius diuine legis ignorãtia cũ sit vincibilis excusat. Tercio deficit quia dicit q hoc assumptuz habeatur in. c. fi. de sponsa duorũ. Nam hoc ibi nõ habet papa enĩ tantũmodo recitat illã consuetudinem. sed nõ dicit q excusauerit contrahentes sed tñmodo recitata ea disponit quomodo de cetero debeat episcopus se habere in matrimonijs cõtrahẽdis. Sed p hoc q dicit de cetero: nõ sequitur q ergo voluerit q hucusq contrahẽtes fuerint excusati a culpa coram deo qñuis potuerĩt esse excusati a pena fori exterioris et etiam proles potuerit fuisse legitimata per papã. Unde in re proles nõ fuit legitima sed quo ad effectum legitimitatis potuit ratione illius erroris prouenientis ex consuetudine tali haberi vt legitima. Non enim potest papa facere q preteritum non sit preteritum et sic illum qui vere fuit de concubitu viri cũ non sua et per cõsequens illegitime nat⁹ facere q nõ fuerit illegitime natus. Effectus quidem legitimitatis sibi cõueniens ex iure positiuo potest cõcedi illegitimo. et indispositiones conuenientes ex iure positiuo illegitimitati possunt tolli ab illegitimo p papam. Quarto deficit qr dicit q glo. dicat q illa consuetudo excusauerit cõtractũ matrimonij. Nam glo. hoc nõ dicit vt patet intuenti. et si diceret non esset verum nisi quo ad penam fori exterioris. imo videtur q postq cõstitisset pape de aliquo tali matrimonio ex tali consuetudine cõtracto ante emanationẽ illius capituli: nihilomin⁹ debuisset laborasse ad eius solutionem et inter personas diuortium celebrasse et si noluissent discessisse: debuisset eos puniuisse. sicut Esdras separauit Israelitas a cõiugibus quas cõtra legem mosaicam duxerant. vt patet. j. Esdre vltimo. nisi per viaz dispensationis potuisset deobligasse maritum a priori coniuge et etiam eum sic cum effectu liberasset. sed an hoc potuisset papa non est parua disputatio: de qua alibi.

Quinto quia allegat q pbabilis error iuris causatus ex tolerantia excusat: verũ est iuris mere positiui: non aũt diuini. nisi vbi esset error inuincibilis. vel intelligitur d excusatione non a toto sed a tanto. Argumẽta autem que fieri possent cõtra conclusionem primã terciam et septimam patebunt

in sequenti questione.

Questio. XXXIIII.

Utrum ipsi .A. vtputa alicui militi mutuāti irreuocabil'r ipsi. B. vtputa alicui principi duo milia florenorū liceat obligare ipm. B. ad dandū sibi ex camera sua annuati. c. flo. donec restituat' sibi integ'liter sors mutuata: nō cōputatis in sortē illis. c. flo. quos annuatim pcepit: data facltate ipi. B. ꝛ suis successoribꝫ sese liberandi ꝛ censum pdictū extinguendi p restitutionē sortis mutate. Solutio qōnis stat in q̄ttuor suppositiōibꝫ. tribꝫ ꝯclusionibꝫ et sex argumētoꝝ solutionibꝫ.

Prima suppositio. Casus huius qōnis ꝛ casus p̄cedentis cōueniunt ꝛ differūt. Cōueniunt q̄truplr. Primo qꝛ in vtriusqꝫ qōnis casu mutuatio fit irreuocabil'r. Scdo qꝛ vtrobiqꝫ fit cū obligatiōe ipsius. B. ad dandū. A. ius pcipiendi annuati. c. Tercio qꝛ sors mutuata ꝛ annui fructus sūt vtrobiqꝫ equales. Quarto qꝛ vtrobiqꝫ. B. habet facultatē se liberādi ab obligatiōe dādi. A. ānuos fructus. Quinto qꝛ vtrobiqꝫ fruct⁹ medio tpe pcepti nō cōputant' in sortē mutuatā cum sors restituit'. Sed differūt tripliciť. Primo qꝛ in p̄cedenti fuit mutuanti assignatū pign⁹ p sorte mutuata hic nō saltem ex forma casus. Scdo qꝛ in p̄cedēti fuit mutuanti assignatū ius pcipiēdi centū annuatim ex possessione aliq̄: hic autē assignat' ex camera. Tercio qꝛ in p̄cedenti fuit mutuās obligatus ad varia ex pte possessiōis scilicet castri sibi ipignorati hic aūt ad nullum illorum est obligatus.

Secunda suppositio ꝛ tercia sūt ille eedē q̄ posite sūt ꝛ declarate in p̄cedēti qōne. Uñ ꝛ ideo hec questio in h̄ loco est posita pter vicinitatē resolutōis ei⁹ ad p̄cedentē. alioquin seq̄ns que de pignore mutuatarij sonat īmediate debuisset fuisse secuta.

Quarta suppositō. Causa cur hec questio mouet' est qꝛ ei⁹ casus cū pdictis suis circūstantijs sepe accidit in nostra puincia inť nobiles ex vna pte ꝛ aliquē dñm vel principē ex alia ita q vtūtur illo termino mutuatio in pdicto casu nedum verbo sed etiā scripto. puta in instrumentis desup confectis. circūstātie aūt huius ꝯtractus satis patent ex titulo ꝛ prima suppositione.

Prima cōclusio. Casus ꝯclusionis vestitus illis circūstātijs que in titulo ꝛ prima suppositione sunt posite: videtur licitus. pbatur tripliciter.

Primo quia si nō: maxime qꝛ ibi esset mutuatio vsuraria p quanto mutuās restituta sibi sorte vult habere aliquid vltra sortem scꝫ annuos florenos medio tpe perceptos sed hoc nihil arguit quia ibi nō est mutuatio quod dupliciter probatur. Primo q̄a si sic: maxime quia ab ipis cōtrahentibꝫ sic vocitat' tam scripto q̄ꝫ verbo. sed hoc nihil arguit vt patet ex scda ꝛ tercia suppositionibus. Scdo quia illa mutuatio fit cū duabus circūstantijs repugnātibꝫ omnino nature mutuationis ꝛ substantie eiusdē. Prima quia fit irreuocabiliter ita q mutuatarius nō est obligatus ad restituendū sortem mutuatā. Scda quia q̄uis fiat cū obligatione mutuatarij ad dandū mutuatori annuatim centum florenos: tamē in hoc habetur q illud quod mutuatarius dat mutuatori respectiue ad. ij. milia est ius percipiēdi annuatim. c. Modo hoc ius est res alteri⁹ generis q̄ꝫ sint duo milia flo. Modo mutuatio debet fieri cum obligatione mutuatarij ad restituendū sibi idem in genere et tantundē in numero pondere ꝛ mēsura ꝛ sic etiam obligatur ad restituendum rem cōsistentem in numero. pondere ꝛ mēsura. igitur. Et si nō est mutuatio propter circumstātias repugnantes ei: sequitur q erit alius cōtractus ꝛ talis cui tales circūstantie ꝯueniunt cōcurrentibꝫ substātialibus illius alterius. Modo circūstantie ille conueniūt emptioni ꝛ venditioni ꝛ assūt hic substantialia illius ꝯtract⁹ quia ibi est reperire precium scilicet duo milia ꝛ mercē scilicet ius percipiendi annuatim cētum et consensus vtriusqꝫ. ꝛ ibi agitur per contrahentes q reddatur genus pro quantitate scilicet ius percipiendi pro duobus milibꝫ et econtra quātitas scilicet duo milia p genere scilicet p pdicto iure ꝛ quādo tale q̄d agitur inter cōtrahentes: tūc est indubitate emptio ꝛ venditio fm iurisperitos vt Bartho. in. l. mutuum in principio. Secundo sic quia si esset illicitus: maxime quia cum

mutuanti restituit sors: ipse vult habere aliquid vltra sortē scꝫ fructus medio tpe pceptos. sed hoc nihil arguit quia q̄uis illicitum sit vltra sortem vere mutuatam aliquid velle habere: nō tamē vltra sortē que nō est vere mutuata sed tradita vt precium Modo p̄dicta duo milia nō sunt sors mutuata. imo sūt preciū traditū principi z ius percipiendi annuatim. c. flor. est merx empta cuiꝰ mercis fructus sūt. c. annui florent quos percipit tanq̄ fructus sortis sue p se empte. z illi etiam nō censent esse quid vltra sortē: quia sunt inclusi in sorte empta. sꝫ bene sunt quid vltra precium datū qd sibi restituit. z hoc non est incōueniēs: qꝛ emēs vineam. p. x. florenis: si ꝓpter longitudinem temporis pcipiat fructus tanti valoris q̄ntum fuit preciū: nihilominus potent eandem vineā reuendere suo venditori pro. x. Tercio sic. Si. A. dixisset. B. ego do tibi duo milia florenorū obligando te vt des mihi ex camera tua annuatiꝫ. c. flor. donec zc. vt in questione: contractus diceret licitus. quia diceret esse emptio redditus pro precio iusto cum pacto redimendi que emptio est licita. vt patebit infra. q̄ōne. lxxxiij. Et etiam patet ex. l. fi. C. de rerum permutatione. vbi habetur illum ꝯtractum esse licitum per quē dominus vel donās ex causa transferret rem aliquā z cōuenit vt donatarius vel recipiens eam prestet sibi quid annuum vel menstruum. igitur etiā nūc est licitus quādo dixit mutuo zc. tenet consequentia. quia tunc essent ijdē contractꝰ. qd probatur sic. quia cōtrahentes sunt ijdem numero z extrema illius cōtractus sūt eadem scꝫ datū z illud pro quo datur z pacta ac circūstantie sunt eedem. Modo vbi eadem extrema z circūstantie eedem: ibi ideꝫ actus. sicut ab eodē homie in vno oculo respectu eiusdē coloris elicitur eadem visio i specie et nō distincte visiones specie vel genere. Nec obstat diuersitas nominis quo vtebatur. A. in primo z secundo contractu propter duo. Primo quia sicut propter nostrum affirmare vel negare nō mutatur aliquid in re: sic ꝓpter nostrū appellare nō mutatur res in sui natura z verba debēt seruire intentioni z nō ecōtra. Nam Plato ait: Sermo subiectus est rei: non res sermoni: Und si nigredinem corui vocē nigredinē et nigredinē ethiopis vocem albedinē nō erunt ꝓpter hoc distincte nigredines specie et latius hoc patuit in scda suppositione et tercia precedentis questiōis. Secūdo qꝛ illud verbū mutuo nō est omnino diuersū ab illo verbo do. Nam etiā omne mutuare est dare. z ecōtra dare est mutuare. Et si dicis q saltem nō omne dare est mutuare Dicendū q sistendo precise in virtute vel deriuatione vel ethimologia illius nominis mutuare etiā omne dare quo scꝫ transferre dominiū rei in aliuꝫ esset mutuare. qꝛ mutuare dicit de meo facere tuū q̄uis appropriate accipiēdo mutuare addit vltra hoc aliquid aliud scꝫ q res talis sit vsu cōsumptibilis z ad talē vsum cōcedatur z q obligetur recipiēs ad restituendū idē in genere. Et ex hoc patet responsio ad argumentū quo quis diceret interptatio p̄dicti cōtractus vt nō sit mutuū. sed sit emptio: nō potest fieri: nisi impropriando vocabulum mutui. igitur nō est talis interpretatio valida. Nam dicendū dupliciter. Primo q dato q esset cū impropriatiōe: tamē negat cōsequentia. quia etiā talis interpretatio ad aliū contractū fieri potest si fiat cum aliquali impropriatōe vocabuli vt patuit per panor. in primo exēplo tercie suppositionis. Ideꝫ etiā patet p scdm exemplū eiusdem suppositionis. Scdo dicendū q illa impropriatio nō est magna quia etiā mutuare potest p̄dicari de omni dare quo trāsfertur dominiū rei quia iam dictū est sistendo in virtute z deriuatione nominis: nulla est impropriatio vt patuit.

Secunda ꝯclusio. dato q esset ibi vꝫa mutuatio: adhuc. A. posset saluari quo ad aliquos florenos annuos perceptos quos nollet restituta sorte sibi computari in sortē. Probatur qꝛ ratione interesse damni emergentis vel lucri cessantis posset tot florenos retinere in refusionē sui interesse quantū fuisset interesse: saluis tamē ꝯditionibus ad h̄ requisitis z tactis in questione. xxx. hec cōclusio est similis partim octaue cōclusioni precedentis questionis.

Tercia conclusio Dato q esset ibi vꝫa mutuatio: ipse. A. pcipiendo aliquid vltra sortem. z vltra interesse non posset saluari

per hoc q̄ est cõmunis obseruātia in terra nostra ⁊ bona fides in cõtrahētibꝫ. probat̄ sicut probata est nona cõclusio p̄cedentis questionis.

Contra p̄mā ꝯclusionem arguit̄ sextupl'r. Primo sic. Mutuās spõte sup montē florētinoꝝ seu sup loca ianuensiū: vere mutuat. ⁊ tñ tal' etiā irreuocabil'r mutuat. igit̄ irreuocabilitas non est circūstātia repugnās mutuatiõi faciendo eā trāsire in aliā speciē. sic tñ p fundamēto habet̄ hic ⁊ habitū est in p̄cedēti questione. Maior pbat̄. q: talis mutuās cõmittit vsurā: vt tenēt doctores: q̄ determiauerūt d̄ talibꝫ mutuis: ⁊ noīatim sctūs Bernhardin⁹ tenet talē cõmittere vsurā. vt patebit īfra qõne. xlv. Nõ vsura nõ cõmittit̄ nisi in mutuatiõe q̄ est ꝓp̄ria sedes vsure. igitur Maior vera. Minor pbat̄: q: tal' mutuans nunq̄ põt repetere a cõmunitate florētinoꝝ sortē mutuatā. sicut nec illi q̄ coacte desup mutuāt: sic docet p̄tica eiusdē ꝯct⁹.

Dicendū p duas solutiões. Prima: dato q̄ maior esset vera ⁊ sil'r minor: tñ p hoc nõ cõcludit̄ oppositū fundamēti p̄dicti. q: irreuocabilitas illa q̄ reprit̄ in mutuo sup montem florentinoꝝ aliter est ibi ⁊ aliter in nr̄o ꝯctu. ⁊ h̄ patet assignādo duplicē dissimilitudinē vel differētiā. Nā in nr̄o ꝯctu est cū talibꝫ circūstātiis q̄ ꝯueniūt emptiõi ⁊ venditiõi. q: hic mutuāti assignat̄ res certa et potens habere rationē mercis ⁊ cõsensus vtriusq̄. ⁊ p ꝯsequēs cū accedit irreuocabilitas q̄ al's discõuenit mutuatiõi põt talis ꝯctus interp̄tari vt nõ sit mutuatio sed emptio. Sȝ in mutuatiõe sup montē florentinoꝝ nõ assignat̄ mutuāti aliq̄d certū: q: regentia ciuitatis põt si vult vni pl⁹ alteri minus p centenario ꝯstituere: alteri oīno nihil. nec possūt mutuātes ꝯtradicere. Et sic deficit vnū ex subitantialibꝫ emptiõis. scilicet q: debet eē res certa q̄ debȝ dici merx. Ideo nimirū q̄ talis mutuatõ nõ censetur vel interp̄tat̄ esse emptio sicut mutuatio in nr̄o casu. Scd̄a dissimilitudo q: in casu argumēti ipi ꝯtrahentes intendūt (nõ obstāte ꝯditiõe irreuocabilitatis) ꝯtrahere cõtractu mutui. Nā potestas in hūc modum īponit ipis ciuibꝫ scȝ vt mutuēt ⁊ ciues etiā p modū mutui p̄stant pecunias sup montem. ⁊ ideo nimirū si iudicent̄ f̄m intentionem principaliter intentā. sicut si A. corrupta intentiõe recipet aliq̄d a. B. A peccaret etiā si. B. incorrupta ⁊ sincera intentiõe sibi daret: nõ obstāte q̄ eadē receptio fuisset licita ipi. A. si non tali intentõe sed alia recepisset. sicut si quis nuncio deferēti sibi munera rapet vl' furaret̄: illicite recipet: q̄uis in re fuisset sibi ea donatur⁹. ⁊ hoc propter intentionē corruptā ⁊ si q̄s ꝯferēs beneficiū ipi. B. recipet ab eo tpalia p modū p̄cii. cū tñ ali⁹ obtulisset illa mere gratis et sincere. Ita etiā cū. A. in casu argumēti intendit mutuare ꝓpter lucrū ⁊ ptās intendit etiā recipe vt mutuū: nimiȝ si A. peccat recipiēdo aliq̄d vltra sortē stante tali intētiõe

Sed hec solutio videt̄ insufficiēs. qd̄ patet quadrupliciter. quia dato q̄ vtraq̄ dissimilitudo assignata essȝ valida: tamen p h̄ nõ infringit̄ q̄n argumētū ꝯcludat suū ꝓpositū. q: ꝓpositū argumēti est ꝯcludere q̄ irreuocabilitas nõ sit cõditio vl' circūstantia repugnās oīno mutuatiõi: faciēdo ipaȝ trāsire necessario in aliū ꝯctū q: stat cū mutuatiõe. et illud suū ꝓpositū sufficiēter ꝯcluderet nõ obstāte assignatiõe vtriusq̄ dissimilitudinis. Nā q̄ tu recurris ad alia que obstāt ne p̄dicta mutuatio interp̄tet̄ eē emptio. nõ p h̄ defendis ipaȝ irreuocabilitatē obstare p̄dicte interp̄tatõi. Scd̄o deficit q: dato q̄ mutuāti florētie sup montē non assignaret̄ certa res vl' summa vt dicit solutio: tñ saltē ꝯtingit aliq̄n assignari certaȝ rem vel summā. quo posito: argumētū procedit vt prius: nõ obstāte p̄dicta dissimilitudine q: etiā assignatiõe certe sūme facta adhuc doctores tenēt spõte sic mutuātem cõmittere vsurā. Tercio deficit q: nõ est verum q̄ mutuantibꝫ sup montē nõ assignet̄ certa sūma. Naȝ in statuto ciuitatis exp̄sse habet̄ q̄ statuit ciuibꝫ q̄uisq̄ restituat sortē seu capitale suū: quinq̄ dandos p centenario ⁊ ita de facto diu obseruauit obseruatq̄ quottidie. vt patet in sūma archiepiscopi florētini parte. ii. ti. i. c. xi. in principio. et simil'r per be. bernhardinū sermõe. xli. circa principium. Quis vero sit q̄ in venetiis quādoq̄ dent̄. x. vel. viii. p. c. vt dicit idē sanct⁹ bernhardin⁹. Quarto q: sic in scd̄a dissimilitudine cēset mutuantē florētie super mõtē nõ peccare: q: intēdit ꝯhere ꝯctū mutui ⁊ sic p illū habere aliq̄d vltra sortē:

Ita etiam in casu qõnis nostre ꝯdemnaret A. qꝛ intēdit mutuare ipi. B. ꝛ sic rehabere aliquid vltra sortē. Nā A ita vtit verbo mutuo sicut mutuās sup montē florētie. et sic tu velles excusare. A. dicēdo ꝙ ꝛ si vtat verbo mutuo: tamē in re ꝯsentit in ꝯtractū qui in re est emptio. ita dico etiā excusaret mutuās florētie sup montē qꝛ que necessitas esset vt mutuās florētie sup montē vellet in animo ꝑcise intēdere ꝯtractū mutui ꝛ ꝑ illū quid lucrari cū ꝑnitie anime sue: cū tantūdē vtilitatis haberet sine ꝑiculo anime habēdo oculū sup illū ꝯtractū vt est emptio. Scōa igit solutio est. Maior videtur negāda. Unde spōte mutuās irreuocabiliter sup montē volēdo recipe de centum quinqꝫ ꝑ annū: remanēte facultate apud ciuitatē redimēdi ꝑdictū censū ꝑ restitutionem sortis: nō videt agere ꝯctū ex se illicitū. nec est ille ꝯctus mutuatio sed in re est emptio reddit' annui cū pacto redimendi ꝛ dat iustū ꝑciū: qꝛ centū cēsent iustū ꝑciū ad emendū ius ꝑcipiēdi annuati quinqꝫ. Ad ꝓbationē maioris: negandū est ꝙ ibi sit vsura. et ꝗuis aliq doctores. s. Bernhardin' id dixerit tū nō oēs hoc senserūt: vt patebit infra qōne. xlv. Dixi notāter non videt ꝯctū ex se illicitū facere: qꝛ de ꝑ accidēs pōt ei esse illicitus in duobꝫ casibꝫ. Primo si mutuās esset in illa corrupta intentione ꝙ crederet ibi mutuationē esse in re ꝛ ꝑ cōsequēs crederet sibi illicitū esse quid recipe vltra sortē et nihilomin' vellet recipe: ille inqꝫ esset ex intentiōe vsurari' sicut declaratū est exemplis in sili in solutōe. ꝛ. nō aūt a ꝑte rei ꝛ in actu exteriori: qꝛ nō fecisset ꝯctū q vere eēt mutuatio ꝛ ꝑ ꝯseqns nec vsurā cōmisisset exteriorē. Scōo si mutuaret ꝓ nimis magno incremēto habēdo: vt cū iustū ꝑciū sit c. ad habēdū ius ꝑcipiēdi annuati. v. ipse nō vellet ponere. s; qn dat. x. vl. viij. ipe cupiditate duct' mutuat seu dat. c. Nā tūc talis emit magnā mercē ꝓ ꝑcio nimis ꝑuo. ꝛ in illis casibꝫ haberet dictū scti Bernhardini veritatē.

Secundo arguit. Si mutuo tibi. c. flor. ita ꝙ eos teneas ad libitū tuū: et tū singlis annis qbꝫ teneb debeas mihi dare. x. saluo nihilomin' capitali: vsurari' sum: vt ait Bernhardin' ꝛ tū i tali mutuo etiā nō possū repetere sortē. igit irreuocabilitas nō facit mutuatiōē trāsire in aliū ꝯctū. Dicendū negādo añcedēs. Nā cōipo ꝙ adiicio ꝙ ad libitū tuū teneas: renūcio repetitiōi: ꝛ ꝑ ꝯseqns nō obligaris restituere: ꝗ nō es ꝓe me' mutuatari'. Uñ qd subdit. s. saluo nihilomin' capitali. si itelligat sic ꝙ ego nihilomin' velim absolute rehabere sortē qn placuerit mihi: tūc cas' iplicat ꝯdictōē. si aūt itelligat sic ꝙ qn volueris te liberare a decē annis debeas mihi sortē restituere: tūc casus nō iplicat. s; añcedēs est falsū. Ad ꝓbationē dicēdū ꝙ pecco ex q ibi est emptio iuris ꝑcipiēdi annuati. x. qꝛ vt eēt licita emptio deberet seruari eqlitas ꝑcij ꝛ mercis. Nō nimis ꝑuū ꝑciū est dare. c. ꝓ iure ꝑcipiēdi ānuati. x. qꝛ cōiter estimat iustū ꝑciū c. ꝓ iure ꝑcipiēdi ānuati qnqꝫ. ꝛ si fieret h i casu añcedētis nō solū nō eēt vsura s; etiā nō esset illicita emptio. Ad auctoritatē aūt. s. Bernhardini volētis ꝙ etiā sit vsura. Dicēdū ꝙ fuit illi' opinionis eo ꝙ credebat ibi remanere rationē mutui quod nō est

Tercio arguit In casu qōis neuter cogitat d ꝯctu emptionis vl venditōis. igit nō est int eos emptio vel venditio. tenet ꝯseqntia a simili. si. A. animo donādi det ipi. B. duo milia: ꝛ. B. recipit ea nō aīo donādi s; ꝑ modū mutui: nō erit ibi donatio nec mutuatio. qꝛ nec. A. cōsensit in mutuationē nec. B. ꝯsensit in donationē. ꝛ h est: qꝛ ꝯhētes nō cogitauerunt nec ꝯsenserūt in vnā specie ꝯct'. ꝛ h etiā fūdat in. l. si pecunia. ꝛ. l. nō ois. ff. si certū petat. Multo magis nō erit emptio vl venditio qn neuter cogitauit de ꝯctu emptionis vl vēditionis. Dicendū ꝙ virtualiter vterqꝫ cogitauit ꝛ ꝯsensit in ꝯctū emptiōis ꝛ venditiōis: qꝛ vterqꝫ cogitauit ꝛ cōsensit in mutuationē vestitā talibꝫ circūstātijs qbus ipsa est facta emptio ꝛ vēditio. igit cōsensit virtualr in eā. tenet ꝯseqntia a simili si quis plene ꝯsentiat ad dandū tibi ter nouem ꝛ tamē nesciat ꝙ ter nouem sint viginti septē: ille virtualiter ꝯsensit ad dandū tibi xxvij. sic si. A. ꝛ. B. nesciant illā mutuationē in sui natura esse emptionē ꝛ venditionē ꝛ tamē consentiant in eam taliter vestitam qualiter vestita est emptio iam consentiūt virtualiter in emptionē. ꝛ quia bona fide faciunt illum contractū ꝛ contractus in re est licitus sequitur ꝙ excusentur.

Quarto arguit. In casu questionis. A. ⁊ B. ɔsentiūt in mutuationē credēdo esse mutuū sicut sepe accidit eo q nō sūt tāti ingenij vt sciāt discernere differētias specificas ɔtractuū. Et si essz mutuū nō liceret ipi A recipe fruct⁹ medio tpe nolēdo eos cōputare i sortē. igit A peccabit q̄diu stat ī illa credulitate q̄ credit eē mutuū. tenet ɔsequētia a sili. si qs cognoscat vxorē ꝓpriā: ille act⁹ ex se est licit⁹ ⁊ tamē si credat eā esse alienā ⁊ nihilomin⁹ cognoscat eā peccat mortalr. sic est hic q: q̄uis cōtract⁹ ex se sit licit⁹: tn̄ q: A credit eū eē mutuū tūc p ɔsequēs credit sibi nō licere recipere q̄d ī vltra sortē eo q scit dictū esse Luc. vj. Mutuū date nihil inde sperātes. Dicēdū nō est sile q: cognoscēs ꝓpriā credendo eā esse alienā ɔ ɔsciētiā agit q̄ edificat ad gehennā. q: q̄ntū in se est vult facere actū illicitū. q: ex q̄ credit eā esse alienā ⁊ nihilomin⁹ agit actū. igit de⁹ pinde sibi iputat ac si in re esset aliena q: nō stat p ipm q̄ minus cognoscat i re alienā. sed nō sic est i casu ɔclusiōis nostre q: A. agēdo ɔtractū in se licitū q̄uis credat eū esse mutuū: tn̄ nihilomin⁹ credit illō mutuū nō esse de nūero illoꝝ de quib⁹ Luc. vj. dicit. sed credit illud mutuū esse alteri⁹ casus ⁊ ō nūero illorū in quib⁹ licz recipe vltra sortē. quoꝝ casuū vn⁹ est ille scz cū nō manet rō mutui et bona fide id agit nō sic pōt cogitare q̄ cognoscēdo ꝓpriā quā credit alienā q: nō est casus i q̄ ɔcessū sit cognoscere alienā quaz credit cognoscens esse alienā.

Quinto arguit. A. originalr contraxit cū B. ɔtractu mutui licz postea addiderit circūstātias distrahētes a rōne mutui ⁊ ɔstituentes rationez emptiōis. igit ille ɔtcus fuit illicit⁹ q: cui⁹ origo ⁊ pncipiū est malū ⁊ ipm est malum. Vñ raro q̄ malo inchoata sūt pncipio: bono finiūt exitu. j. q. j. c. pncipat⁹. Vnd etiā doctores valde pōderāt in ɔtcib⁹ illō qd ē originalr causa vt Bald⁹ in. l. emptiōe. C. plus valere qd agit. post odofredū. Idem Hostiens in sūma. ⁊ q a vbis claris nō est recedendū. de spōsa. ex lris. cū similib⁹. Dicendū q mutuo accipit vno mō. put pcise dicit dationē seu ō meo facere tuū. Scdo mō dicit talē dationē determiatā. Capiendo pmo mō ɔtraxit originalr cū B. ɔtractu mutui q: dedit ipi B. faciendo de suis ij. milib⁹ q cēnt ipi⁹ B. sed illud pmū est gen⁹ ad talē ⁊ talē dationē ⁊ p ɔsequēs nō est datio mutui vt mutuatio est vna spēs ɔtract⁹ rōne cui⁹ nō licz recipe vltra sortem. Scdo mō capiēdo nō oportet q originaliter ɔtxerit secū mutuatiōe talr capta: quia stabat q pma intētō A. fuerit ɔtrahere ɔtcu mutuatiōis vestite circūstātijs distrahentib⁹ a rōe mutui. attamē si ɔtxisset pmo tali ɔtcu ⁊ vt sic voluisset habere aliqd inde: peccasset. sed tūc nihil ɔtra nos q: nos loqmur de mutuatiōe nō remanēte in ratione mutuatiōis sed distracta ad rationē emptiōis ideo dato q pcedēs act⁹ fuisset illicitus: nō ꝓpter hoc sequēs actus realr distinct⁹ a priori esset illicit⁹. Nā sepe homo de malo actu deuenit in bonū. sicut ⁊ deus ex omi malo nouit elicere bonū. Et q̄uis nō sit recedendū a claris verbis vbi nulla circūstātia adiecta est distrahēs a verborū significatiōe: tamē vbi talis circūstātia adijcit ex qua ɔstat de alia significatiōe verborū: recedendū est a verbis etiā claris. q: vbi ɔstat de re nō est ɔtendendū de verbis vt ait. b. Augu. Et idē habet. l. j. C. pl⁹ valere ⁊c. vbi dicit q in ɔtractib⁹ rei veritas plus inspici debet q̄ scriptura: ⁊ sicut illud dogma seruat in cōdemnādis ɔtractib⁹ in fraudē cōceptis: sic etiā illud est seruanduz in nō ɔdemnādis ɔtractib⁹ qui pūt saluari ⁊ in fraudē nō sūt ɔcepti. Nō eīn̄ proniores debem⁹ eē ad ɔdemnādū q̄ ad interptandū in meli⁹. Immo in dubio debemus interpretari in melius.

Sexto arguit. Si tibi legarē ij. milia ⁊ mādarē q toto tpe quo tibi nō pstarent illa. ij. milia: deberet tibi p heredē meū dari aliq̄ quātitas: illa quātitas esset vsura. sed hoc nō esset nisi mutuatio facta irreuocabilr ⁊ volēdo annuatim habere aliquā sūmā nō cōputandā in sortem ⁊ illa sūma esset vsura seu incrementuz vsurariū. igit casus ɔclusiōis est illicitus. Maior pbat p. l. iij. in fi. ff. de annuis legatis. vbi text⁹ dicit. Si cui certa q̄ntitas leget ⁊ quo ad pstet in singulos annos certum aliqd veluti vsuras iusserit testatoꝝ pstari: legatū valet si in vsuris hacten⁹ valere debz q̄un⁹ pbabilē modū vsurarū nō excedit. hec ibi. vbi vult q legatio illa tenet:

etiā licite in recipiēs annuū fructū q̄ ē vsura dūmō nō sit vsura excessiua ō q̄bꝫ vsurꝫ vi de.s.q.xxiij.ꝯclusiōe.ix. Et q̄uis sit illicita ꝯcessio iurꝫ ciuil' in h̄ ꝙ ꝯcedit recipe aliq̄s vsuras etiā q̄ntūcūq̄ minutas vt ibidē fuit oñsum ꝯclusione.xj.tamē quantū ad ꝑposi tū sufficit videt̄ sibi standū in hoc ꝙ censet illū annuū fructū quē leuat legatarius esse vsurā. Nā determinatiōi iurꝫ ciuil' stādum vīoꝝ. qñ diffinit aliquē ꝯctū eē vsurariū lꝫ nō sit ei stādū q̄ñ aliquē vsurariū ꝯctū ho minibꝫ ꝯcedit agere. Minor ꝓbat̄ qꝛ rece ptio q̄ legatari⁹ recipit annuā pensionē ab berede testatorꝫ: nō esset vsuraria nisi int̄ue nisset mutuatio int̄ eos qꝛ ꝓp̄ria sedes vsu re est mutuatio. mō int̄ eos nlla censet̄ mu tuatio pacti nisi ꝑ q̄nto heres testatorꝫ deti net.ij.milia legatario debita q̄ legatari⁹ cē set̄ mutuasse heredi ꝛ tñ illa mutuatio est ir reuocabil'. igit̄ mutuatio etiā irreuocabil'r facta manet vera mutuatio.s.q̄ nata est esse sedes vsure. Et ex h̄ sequūt̄ duo. Primo ꝙ irreuocabilitas nō p̄iudicat mutuationi q̄ min⁹ maneat vera mutuatio qd̄ est ꝯ fūda mentū p̄me ꝯclusiōis ꝛ etiā septie ꝯclusio nis p̄cedētꝫ q̄ōnis. Scd̄o seq̄t̄ ꝙ sic̄ i casu p̄dicte legꝫ est vsura id qd̄ legatari⁹ recipit sic etiā erit in casu nr̄e ꝯclusiōis qꝛ est casus eodē mō vestit⁹ virtualr: qꝛ vtrobiq̄ ē mu tuatio irreuocabil'r facta. Dicēdū ꝑ duas solutiōes. Prima ꝙ maior est v̄a in casu q̄ heres obligat̄ ꝑsonal'r ad soluēdū annuaꝫ pēsionē. Nā ꝛ hodie tenet̄ ꝙ mutuans ali cui etiam irreuocabil'r ꝛ obligās ꝑsonal'r mutuatariū. puta qꝛ mutuatari⁹ in ꝑsonaꝫ suā ꝯstituit ius mutuatori ꝑcipiendi annu atim aliquā pēsionē ꝛ nō in aliquibꝫ bōis p̄dialibꝫ vl' alijs fructū īportātibꝫ: facit ꝯtra ctū vsurariū. Nō aūt si i bōis p̄dialibꝫ fu isset ꝯstitutū ius ꝑcipiēdi p̄dictā pēsionem ita ꝙ ius i talibꝫ bonis ꝯstitutū fuisset assi gnatū legatario ꝑ.ij.milibꝫ q̄ detinet heres Nā i tali casu fuisset ꝯct⁹ emptiōis int̄ lega tariū emētē ꝑ.ij.milibꝫ ab herede legatarij p̄dictū ius ꝛ nō esset mutuatio v̄a. Mō ī in casu nr̄o nō est. B. in ꝑsona obligat⁹ ad dā dū A annuati.c.flor. sꝫ B ꝯstituit A ius in ꝓuētibꝫ ꝛ redditibꝫ camere ꝑ.ij.milibꝫ. Sꝫ hec solutio nō satisfacit.ꝓpter tria. Primo q̄a nō pl⁹ apparet ex p̄dicta lege heredē ꝑsona liter obligatū legatario q̄ obligatū medi antibꝫ aliq̄bꝫ p̄dialibꝫ bonis. igit̄ cū indisti cte loq̄t̄: indistīcte videt̄ intelligēda. vbi em̄ lex nō distinguit nec nos distiguere debe m⁹. Scd̄o qꝛ dato ꝙ etiā loq̄ret̄ de mutu atario ꝑsonal'r obligato: tñ nihilomin⁹ ha bet̄ ꝙ mutuātē recipe annuā pēsionē a tali mutuatario ē vsura. nō obstāte ꝙ mutua tio fuit irreuocabil'r facta. ꝛ sic iterꝫ haberet̄ ꝙ irreuocabilitas nō eēt ꝯditio faciēs mu tuationē trāsire in aliā speciē. Tertio qꝛ si cōiter teneat̄ ꝙ nō lꝫ ꝯstituere pēsionē an nuā vl' censū i ꝑsona nisi ratōne p̄dioꝝ vel aliaꝝ possessionū fructū īportātiū aliquem tñ videt̄ etiā oppoſita opinio ꝓbabil' eo ꝙ sic̄ ꝑsona mediāte p̄dio pōt se ꝯstituere cen sualē ita ꝑsona mediāte sua īdustria q̄ ꝛ ipa cū pecunia ꝓmpta ꝛ fructifera: pōt se ꝯstitu ere cēsualē. Nā sua industria ꝛ ꝓmpta pe cunia sūt res ita nate obtinere lucrū sic̄ est ager q̄ etiā nō germiat frumētū nisi ꝑ indu striā humanā vl' dom⁹ q̄ nō affert fructuꝫ nisi locet̄ vt tactū est in.q.xxx. ꝛ lati⁹ de hoc patebit q̄ōne.lxxiiij. ꝛ.lxxx. Alia igit̄ solu tio est dicēdo ꝙ maior si debet esse v̄a dꝫ in telligi aut ꝙ loq̄t̄ lex in casu q̄ legatari⁹ po test reuocare legatū ad se ꝛ sic nō fuit ibi ir reuocabil' mutuatio. Aut si loq̄t̄ de irreuo cabili mutuatiōe: tūc accipit̄ vsura genera liter ꝑ incremēto qd̄ obtinet̄ ex mutuo siue id sit verꝫ mutuū siue mutuū qd̄ trāsit i em ptionē. Et d̄ h̄ etiā patebit.i.lati⁹.q.lxxxiij

Questio. XXXV.

Utrꝫ i sequēti casu

sit mutuatio ꝛ si sic an sit mutuatio vsura ria.s. Socer ꝓmisit noīe dotis genero suo mille floꝝ. gener traducta filia in domū pe tit a socero suo mox sibi dari dotē ꝓmissaꝫ. socer nō vult dare eo ꝙ vl' nō hꝫ vl' si habꝫ vult ill' mille vti ad alia ꝛ gener petit sibi dari pign⁹ i valore mille floꝝ. valēs impor tare ānuati.l.floꝝ. vtputa aliquā possessio nē valentē tātūdē īportare. Hāc itaq̄ pos sessionē socer īpignorat genero. gener etiaꝫ donec dos ꝓmissa sibi soluat̄: fruct⁹ pigno ris ꝑcipit nō volēdo cōputare nec cōputā do eos i sortē ita ꝙ vult dotē ꝓmissaꝫ nihil omin⁹ sibi integr̄e solui a socero. Solutio q̄ōnis stat in sex ꝯclusiōibꝫ ꝛ q̄nq̄ dubioꝝ emergentiū decisionibꝫ ꝑ octo ꝯclusiōes ꝛ sic erūt.xiiij.cōclusiones.

Prima ꝯclo̓ rn̄dꝫ ꝓme ꝑti qōnis
scꝫ an sit ibi mutuatio vel
nō ⁊ est .in p̄dicto casu ꝯtingit nō esse mu
tuationē ī duobꝰ casibꝰ ⁊ etiā ꝯtigit eē mu-
tuationē f̄m varietatē circūstātiarū casus.
Nā si gener duxit filiā soceri sui cū pacto d̄
dādo sibi dotē h̄ mō ꝙ gener vult soceꝝ cō
stituere debitorē ipoꝝ mille floꝝ.nō ꝓ tunc
⁊ mox a principio ꝯtractus mr̄imonij sꝫ ꝓ
aliquo t̄pe seq̄nti vtputa post duos vl' tres
annos. Aut socer mox ꝯstituit̄ debitor pro
tunc ⁊ nō ꝓ aliquo termīo seq̄ n̄ti. Si pri-
mo mō tūc toto tēpore p̄cedente terminū p̄
fixū p quo socer incipit esse debitor non est
mutuatio inter socerū ⁊ generū ita ꝙ gener
non censet̄ socero mutuasse p̄dictos mille:
quos socer detinet.q2 illi mille nōdum fue
rūt generi nec sibi debiti ⁊ ideo de eis vt de
suis nō fecit vt essent soceri.ergo nō mutua
uit q2 mutuare est de meo facere tuū. Nec
ecōtra socer impignerādo possessionē in ge
nere si saltē mereat̄ dici pignoratio de quo
postea dicet̄.censet̄ sibi q̄d mutuasse: quod
mplr̄ ꝓbat̄. Primo q2 talis possessio non
est res mutuabil'. q2 nō est vsu ꝯsumptibil'
nec ad talē vsum ꝯcessa. Scd̄o q2 eam sibi
dicit̄ impignorasse.igit̄ nō mutuauit.quia
mutuatio ⁊ impigneratio sūt ꝯtus distin
cti. Tercio q2 piculū illius possessiōis spe-
ctat ad socerū:nō ad generū.igit̄ nō est res
mutuata.tenꝫ cōsequētia.quia rei mutuate
piculū ptinet ad mutuatariū. Si autē ge
ner scd̄o mō cōuenit cū socero tūc subdisti
guendū est.q2 vl' gener ꝯsentiēs suo socero
in detentiōe illoꝝ mille q̄s mox debebat si
bi dare:ꝯsensit vt illos irreuocabilr̄ teneat
⁊ se admittat ad pceptionē fructuū pigno-
ris .aut ꝯsensit vt illos d̄tineat sꝫ nō irreuo
cabilr̄. Immo gener vult ꝙ socer teneat̄ si-
bi cū petierit restituere mille floꝝ. Primo mō
iterū nō est mutuatio q2 adiecta est circūstā
tia irreuocabilitat̄ repugnās substātie mu
tuatiōi ⁊ faciēs eā trāsire in aliā speciē ꝯctꝰ
scꝫ emptiōis. vt pꝫ ex dictis in duabꝰ p̄ce-
dentibꝰ qōnibꝰ. Scd̄o aūt mō est ibi mutu
atio q2 gener de suis mille facit ꝙ illi sūt so
ceri. Nā ex q̄ socer erat ꝯstitutꝰ mox debitor
illoꝝ mille genero:tūc mille erāt ipsius ge-
neri ⁊ iō gener ꝯsentiēdo ꝙ socer eos vltra
detineret.perinde egit ac si ex bursa sua eos
dedisset socero ⁊ q2 gener voluit illos mil-
le posse ad se reuocare ⁊ ita obligauit soce-
rū ad reddendū q̄ntitatē ꝓ quantitate ⁊ idē
in genere p illis mille ⁊ etiā voluit periculū
illorū mille residere apud socerū ⁊ nō apd̄
se:sequitur ꝙ ibi erit mutuatio q2 oīa neces
saria illius cōtractus aderunt.

Secunda ꝯclusio. In p̄mo ca
su in q̄ p̄dictus ꝯtra
ctus nō est mutuatio q̄uis gener nō cōmit
tat peccatū vsure tn̄ ꝯtingit eū alio pecca-
to peccare ⁊ etiā ꝯtingit eū nullo pctō pec
care. Prima ps ꝓbat̄ q2 ꝓpria sedes pecca-
ti vsure est mutuatio.igit̄ qn̄ nō est ibi mu-
tuatio n̄ peccabit gener pctō vsure. Scd̄a
ps ꝓbat̄ quia in primo casu in quo non est
eoꝝ ꝯctus mutuatio si gener pcipit fructꝰ
pignoris inuito socero:peccat peccato fur-
ti. q2 pignꝰ nō est generi sed totalr̄ est de do
minio soceri.igit̄ etiā fructꝰ pignoris nō sūt
generi sed soceri ⁊ ꝑ cōsequēs si gener pci-
pit fructus eiꝰ ꝯtrectat esse alienā inuito do
mino. Tercia ps ꝓbat̄ q2 si gener eos sim-
pliciter ꝯsentiēte dn̄o percipit nō cōmittit
furtū. vt patet ex diffinitiōe furti ⁊ si sic con
sentiēte socero pcipit eos tūc siue velit eos
cōputare in sortē siue nolit dūmodo fiat il-
la cōputatio vel nō cōputatio de ꝯsensu so
ceri:licite eos taliter pcipit:excepto si socer
ꝯsentiret eos nō cōputari in sortē ꝓpter fu-
turā mutuationē recipiendā a genero ⁊ eti-
am gener illos fructꝰ ideo pcipet q2 scꝫ eā
mutuaturꝰ socero mille floꝝ.post terminū
in quo incipet socer esse debitor dotis. Nā
tūc gener cōmitteret vsurā q2 ꝓpter lucrum
fructuū pignoris quos pcipet eisꝫ mutua-
turꝰ suo socero. Circa tamē istā ꝯclusionē
notandū ꝙ in casu huiꝰ ꝯclusiōis nō est ꝓ
prie impignoratio inter socerū ⁊ generū q2
impignoratio p̄supponit impignorantē eē
debitorē illius cui ipignorat. Modo h̄ so
cer nōdum est debitor generi.igit̄. Vnd̄ ad
hoc vt gener in casu huiꝰ scd̄e ꝯclusiōis lici
te recipiat fructꝰ possessiōis videt̄ oportet ꝙ
gener eos pcipiat vt sibi donatos libere a
socero suo vel ꝙ gener in cōuētiōe astrinxe
rit socerū ad dandū sibi illos fructꝰ in ptē
dotis totalis ita ꝙ mille floꝝ. quoꝝ debito
rem socerū nō statim sed post duos vl' tres
annos cōstituit nō sūt totalis dos. Immo
ꝙ totalis dos sit aggregatū ex annuis fru-
ctibus possessiōis vsq̄ ad principiū ed...

gationis mille flor. et ex ipsis mille flor. Et cum hoc oportet quod gener astringendo socerum ad annuos fructus usque ad principium obligationis mille: non ideo eum astringat ad eos quia scilicet differat principium obligationis socero ibi sistendo: sed ideo quia gener patitur interesse dando talem dilationem obligationis, pro cuius interesse refusione vult illos fructus interim percipere alioquin non duxisset filiam eius in uxorem nisi data sibi ad statim dote mille flor. vel ad statum debitore constituto socero.

Tercia conclusio. In secundo casu in quo predictus contractus non est mutuatio: gener nec peccato usure nec alio peccato peccat. si agitur contractus eodem modo quo formatus est in titulo. Ratio est quia tunc non est mutuatio, igitur ibi non est usura. consequentia tenet ut prius. Nec etiam alio peccato, quia si sic: maxime propter hoc quod percipit fructus pignoris nolendo eos computare in sortem sed hoc nihil arguit. quia aut illa possessio non est pignus, immo est res empta per generum a socero cum pacto retrovendendi, vel si est pignus tamen illos fructus non percipit ut sunt fructus possessionis impignorate sed ut sunt fructus iuris empti super illa possessione. est enim ibi emptio iuris percipiendi fructus quod ius emitur super tale possessione. Unde ille casus erit ille idem qui est habitus in. q. xxxiii. Et dixi notanter si agitur contractus eodemmodo etc. quia si secus: staret quod peccaret, utputa si annui redditus possessionis essent regulariter pluris precii quam. l. flor. utputa si. lx. vel huiusmodi. Nam tunc precium scilicet mille flor. esset nimis paruum respectu mercis empte, quia gener emeret pro. xx. flor. ius percipiendi plus quam unum flor. cum tamen communiter estimetur esse equalitas precii et mercis quando emitur ius percipiendi. j. flor. pro. xx.

Quarta conclusio. In casu in quo predictus contractus est mutuatio: casus questionis esset illicitus ita quod ibi esset mutuatio usuraria et hoc si gener percipit predictos fructus ratione mutuationis. probatur quia gener mutuasset socero et vellet sibi sortem integram restitui et nihilominus retinere fructus medio tempore perceptos qui sunt aliquid ultra sortem et illos ratione mutuationis vellet habere. igitur.

Quinta conclusio. In casu quarte conclusionis non esset mutuatio usuraria nec illicitus contractus quando gener non ratione mutuationis sed ratione interesse reciperet predictos fructus et idem si ratione pene conuentionalis acciperet. probatur quia licitum est recipere mutuanti quid ultra sortem ratione interesse siue damni emergentis siue lucri cessantis et etiam nomine pene ut patuit. q. xxx. et. xxxi. Et hoc est natum contingere in casu nostro. Nam gener cui socer mox deberet tradere mille flor. si haberet illos mille posset emere unam possessionem sicut etiam talem emere intendebat ut possibile est ex qua habuisset fructus. l. flor. vel potuisset sicut intendebat negociando ultra omnes expensas et dempta omni dubietate lucri lucrari lucrum in valore. l. flor. quod interesse tenetur sibi refundere socer et multo magis si gener pateretur interesse damni emergentis. Oportet tamen quod seruentur omnes conditiones tacte. supra. q. xxx. quia si aliqua deficeret non liceret genero recipere predictos fructus ratione interesse.

Sexta conclusio. In casu in quo predictus contractus est mutuatio casus questionis etiam est licitus si fructus possessionis non computandos in sortem reciperet ratione onerum matrimonialium, attamen illa ratio reduci debet ad rationem alicuius interesse iam in quinta conclusione tactam. Prima pars conclusionis probatur autoritate pape i. c. salubriter. extra de usuris. ubi pro ratione cur genero liceat recipere fructus possessionis impignorate a socero ponit ipsa onera matrimonialia sic dicens. Sane generum ad fructus possessionum que sibi a socero sunt pro numerata dote pignori obligate: computandos in sortem non credimus compellendum cum frequenter dotis fructus non sufficit ad onera matrimonii supportanda. Secunda pars probatur duabus rationibus. Prima quia si ratione onerum matrimonialium liceret genero illos fructus recipere non reducendo illam rationem ad interesse quod patitur: tunc tantummodo liceret genero tot fructus recipere et tantos quanta essent onera matrimonialia: saltem non ultra, utputa quantas expensas faceret in ali-

mentando vxorem et prolem si hunc prolem cõmunem. sed hoc non est verum. igitur signum est ꝙ non est predicta receptio fructuum licita sistendo precise in ratione onerum matrimonialium. Maior probatur a simili. si alicui licitum est recipere vltra sortem mutuatam ratione interesse: tũc oportet ꝙ nõ pl⁹ recipiat q̃ sit interesse ita ꝙ quantitas incrementi recipiendi est metienda fm q̃titatem interesse eo ꝙ illud incrementũ recipiendum debet recipi nomine interesse. igitur etiam sic erit hic scilicet ꝙ si gener aliquos fructus vltra dotẽ quã censetur mutuasse socero recipit annuatim de possessione sibi impignorata et eos recipit ratione onerum matrimonialium precise sistendo in ratione illorum onerũ: erit metienda quantitas illorum fructuuz licite recipiendorum fm quantitatem oneruz matrimonialium. Minor probatur. nam contingere potest ꝙ gener non posset licite recipere tantos fructus quanta sunt onera matrimonialia ꝛ etiam contingere potest ꝙ posset maiores recipere q̃ sint onera. Primum probatur. Nam pono ꝙ gener et socer libere conuenerint de dote mille flor. et tamen onera matrimonialia annuatim ascendant ad. c. vel. lxxx. flor. tunc genero dimittenti dotem per viam mutui apud socerum modo tacto in titulo questiõis: nõ liceret velle q̃diu detineret socer dotem habere annuatim a socero fructus alicuius possessionis valentis importare regulariter fructus in valore. c. flor. vel lxxx. q̃uis onera ad tantam quantitatem ascendant. Nam eoipso ꝙ libere conuenerunt de dote mille flor. gener subiit on⁹ alimentandi vxorem et prolem et alia onera matrimonialia ferenda: si igitur gener consentit vt socer detineat dotem: non poterit a socero quid exigere nisi interesse quod sustinet ex carentia dotis: quod tamẽ nõ ascẽdit ad tantam quantitatẽ quanta sunt onera annua vel saltem sepe ꝛ cõmuniter contingit ꝙ non ascendit ad tantam quantitatem. Nec potest allegare excessiua esse onera matrimonialia quia libere subiit volendo omnia supportare in hoc ꝙ contentus fuit de dote mille flor. igit. Scdm probatur quia si onera matrimonialia ascendant sm̄ ad. xxx. flor. nihilominus poterit gener recipere fructus p̄dicte possessiõis. de qua sonat casus questionis si gener patiatur tantundem de interesse damni emergentis vel lucri cessantis. Secũdo ꝑbatur eadẽ secunda pars conclusionis sic. quia dicere ꝙ gener possit recipere ratione onerum matrimonialium nõ est aliud dicere q̃ dicere ꝙ exquo cogitur gener alimentare vxorem ꝛ dos traditur pro alimentis filie: sequitur ꝙ exquo socer nondum tradidit dotem ꝙ ergo aliquid aliud debz dare pro alimentis filie. Aut igitur sufficit socero ꝙ ad alimentandum filiam det annuatim quanta sunt onera alimentorum aut non sufficit. Si primum ergo satisfaceret si per illã annuam prestationem aleret filiam suam volendo talem prestationẽ computare in sortem donec tota dos esset soluta. vel saltem etiam soluta dote si postea adhuc eam per totam vitam aleret: sequela patet quia fecisset illud propter quod debuisset dotem dedisse scilicet alimentasset filiam suam. verum enim esset dicere ꝙ alimentasset filiaz et supportasset onera matrimonialia etiam computãdo in sortez dotis ea que annuatim exposuisset. Si scdm ergo signũ est ꝙ quando dicit ꝙ exquo socer nondũ tradidit dotem que datur pro alimentis filie debet aliquid aliud interim dare pro alimentis filie rõne onerũ matrimonial[illegible] [illegible] nõ est p̄cise sistẽdo ĩ illa rõe onerꝫ m̄rimõialiũ; sed est vlterius procedendum ad interesse quod patitur vel sustinet gener ex carentia dotis. quia si illaz dotẽ haberet: gener non aleret imediate de ea sũma vxorez. quia sic capitale consumeretur ita vt tandẽ nõ haberet de dote ad alimentandum vxorem ꝛ prolem cõmunẽ sibi ꝛ vxori. sed de ea emeret vnam possessionem de qua haberet fructus annuos quibus alere posset vxorem et saluum maneret capitale. vel poneret dotem ad licitam negociationem pro cui⁹ interesse refusione accipit annuos fruct⁹ possessionis sibi ĩpignorate. Circa determinationem quinte ꝛ sexte conclusionum incidunt quinq̧ dubia ad que per sequentes octo conclusiones respõdebitur. Primuz an sicut genero licet a socero recipere fruct⁹ possessionis sibi impignorate: donec soluerit dotem etiam sic liceat eidem recipere sine pignore pecuniariam pensionẽ a socero

ro donec soluerit dotē: scʒ de mille.l. flor. annuatim. Respondet p septimā cōclusio≈sionem ꝛ talem.

Septima ↄclusio. Si socer fuisset mor a pricipio traductionis filie ↄstitutus debitor dotis mille flor. quos tn̄ gener dimitteret apd̄ socerum nō quidē irreuocabiliter imo reuo≈cabiliter ꝛ per ↄsequens censeret mutuasse eos socero: gener tamē p sui securitate reci≈peret nō pignus puta possessionē aliquā ꝫ vt predictū est sed cautionē tm̄: obligando tamē socerū q̄ interim quo differet sibi sol uere dotem: debeat sibi annuatī dare certā pensionē pecuniarū. puta de centum quin q̄ seu de mille.l. saluo nihilominus capita li dotis in sua integritate: tūc in duobus ca sibus est illa receptio annue pensionis illi cita ꝛ in aliq̄ casu est licita. Prima pars cō clusionis patet enumerando duos casus.

Primus si gener nō patitur damnū emer gens ex dilatione solutionis mille. Nec eti am aliquod lucrum sibi cessat eo q̄ nō erat expensurus mille ad sectandū aliquod lu≈crum etiam si habuisset eos: sed reseruasset eos in archa. Nec etiam ex animo accipit annuā pensionē nomine pene cum illis cir cūstantijs que tacte sunt in.q.xxxj. tūc non est sibi licitū recipere annuā pensionē. Pro. batur quia plus videtur sibi licere recipere fructus possessiōis sibi impignorate q̄ pē sionem pecuniarū sine alicuius possessio≈nis impignoratiōe ꝛ tamen cessante ratiōe interesse ꝛ pene nō est genero licitū fructus possessionis impignorate recipe vltra sor≈tem a se mutuatā socero. igitur minus lice bit hic. Maior probat quia doctores om nes concedūt q̄ fructus possessiōis licet si bi recipere ꝛ tamē nō omnes doctores cō≈cedunt q̄ liceat sibi aliquā pensionē pecu≈niariam sine impignoratiōe alicui⁹ posses≈sionis recipe: vt patebit infra in argumētis igit signum est q̄ plus videretur sibi licere primū q̄ scdm vt dicit maior. Scdo pro≈batur idem casus. quia cessante ratione vel causa cessat effectus. modo causa cur vere mutuanti licet recipere quid vltra sortē est interesse vel pena ꝛ huiusmodi. igit si cessat hic interesse ꝛ pena nec alia causa apparet ra≈tione cuius liceat (quia ratio onerū matri≈monialiū quā quis allegaret nō valet nisi reducatur ad rationē interesse vt patuit) se≈quitur q̄ nō licebit sibi recipe talē pensio≈nem. Scds casus si etiā gener patit inter eē lucri cessāt ex illa dilatiōe solutiōis do≈tis vtputa gener erat expensurus pecuniā ad lucrum ↄsequendū in emēdis p̄dijs vel in mercātijs. Attamē maluit illam pecuni am dimittere apud socerū expectando talē ānuā pēsionē q̄ eā habitā exponere i mer≈cantijs vel emendis p̄dijs. eo q̄ maius cō modū est cōsecuturus recipiendo a socero annuā pensionē q̄ exercendo pecuniam in mercantijs. Ratio aūt cur tūc est illicita re≈ceptio quia tūc recipit plus q̄ fuerit lucrū cessans ꝛ etiam quia maluit illā pensionē ꝫ recipe q̄ lucrū cessans. Modo supra in.q. xxx. ostensum est q̄ hoc est illicitū ꝛ contra conditiōes requisitas ad hoc q̄ mutuanti licitū sit recipere vltra sortē ratione lucri ces santis. ideo ille scds casus posset generali≈us sic poni scʒ q̄ esset illicitus quādo scili≈cet deficit aliqua conditionū requisitarum ad accipiendū licite quid vltra sortē ratio≈ne interesse vel pene. que cōditiones sūt ta cte.q.xxx.ꝛ.xxxj. Attamē nota q̄ sicut ca≈sus huius septime cōclusiōis est genero il≈licitus in illis duob⁊ partialib⁊ casib⁊ iā po sitis. sic nō min⁹ est sibi illicitus casus q̄n te ꝛ sexte cōclusionis scilʒ receptio fructuū in illis duob⁊ casibus iam tactis. ꝛ ita pa ri passu ambulāt receptio fructuū ꝛ rece≈ptio pensionis pecuniarie. Scda ps con clusionis probatur. Nā si gener patitur an nuatim tantū interesse damni emergentis vel lucri cessantis sibi annuatī ꝛ hoc ratiōe more soceri nō soluentis dotē quāta est il≈la annua pensio quā recepit a socero: licita est genero p̄dicta receptio quod patet tri≈pliciter. Primo quia licitū est mutuāti re≈cipere vltra sortē tantū quantū est interesse siue damni emergentis siue lucri cessantis vt ostensum est in.q.xxx. etiā si illud incre≈mentū consistat in pecunia ꝛ nō in fructib⁊ alicuius predij vel possessionis saluis ta≈men cōditionib⁊ ibidē tactis. Scdo quia talis socer in foro conscientie tenet generū releuare a tali interesse adeo q̄ nisi liberalr remittat: vere est debitor illius interesse. igi tur vndecunq̄ accipiat socer illud quo re≈fundat interesse: hoc est siue de aliqua pos≈sessione siue de bursa sua accipiat: licitum

erit illud genero datũ recipe. Tercio pbatur soluẽdo motiua aduersarioꝝ scilz quorundã dominoꝝ iuristaꝝ tenentiũ indistincte genero illicitã esse receptionẽ in casu huius septime cõclusiõis.

Primo arguit. Nõ habet in iure expssum ꝙ ille casus licitus sit. igit nõ est dicendũ ꝙ sit licit⁹. Antecedẽs pbat. qꝛ in iure nõ habem⁹ textũ vbi hoc haberet nisi esset. c. salubriter. de vsur. mõ illud. c. nõ loquit nisi in casu vbi gener a socero accipit fructus possessiõis sibi impignorate p tpe more soceri. nõ aũt in casu vbi gener a socero accipit tm̃ cautionẽ ꝛ pẽsionem pecuniariam.

Secundo arguit. Si haberet in iure ꝙ pdict⁹ casus licitus essꝫ: maxime qꝛ par ratio est qñ gener recipit fruct⁹ possessionis a socero et qñ recipit pensionẽ pecuniariã ab eo. ꝛ ita sicut vn⁹ casus haberet in iure sic etiã alter qꝛ vbi eadẽ rõ ibi eadẽ iur decisio. Sꝫ nõ ẽ par rõ bicunde ꝓpt duo Pꝛio qꝛ possessio de q̃ recipit gener fruct⁹ fm pdictũ caplm ẽ res nata fructificare: sed i casu septie ꝯclusionis gener nõ recipit pẽsionẽ pecuniariam de re nata fructificare qꝛ nulla res est q̃ pariat pecuniã. igit nõ est par ratio. Scõo qꝛ recipiẽdo fruct⁹ possessiõis recipit quid incertũ eo ꝙ possessio aliqñ min⁹. l. flor. aliquãdo nihil ipoꝛtat eo ꝙ fruct⁹ ei⁹ subsitãt diuiõ iudicio sed recipiẽdo pecuniariã pẽsionẽ recipit qd certũ. igit nõ est par rõ.

Tercio arguit. Si liceret marie ideo qꝛ marit⁹ cogit suppoꝛtare onera mr̃imonialia: ꝛ p ꝯsequens cũ de dote debeat fieri alimẽtatio vxoris q̃ ẽ vnũ ex oneribꝫ mr̃imonialibꝫ gener pot̃it aliq̃d aliud ab eo recipe. Sꝫ hoc nõ arguit qꝛ huic rationabilitati recipiẽdi ve scꝫ alimentet vxoꝛ: poterit alia via succurri. ꝛ ita ista via nõ est necessaria ꝛ p ꝯsequẽs sufficiens ad arguendũ pdictã receptionẽ in illuꝫ finẽ oꝛdinatã esse licitã. Naꝫ succurri põt p hoc ꝙ gener recipiat dotẽ ꝛ ponat eã ad licitã negotiationẽ ð cui⁹ lucro alimẽtet vxorem ꝛ sic suppoꝛtet onera matrimonij. Hec argumẽta sunt in effectu Johã. an. ꝛ seq̃ntiam eũ cuiusmodi est Johã. de lignano. q̃ dicit opinionẽ Johã. andree posse defendi p veriori ꝛ securiori: sed qꝛ ꝯtraria opinio videt verioꝛ. ideo ad argumẽta illa inualida respõdendũ est. Ad primũ dicendũ ꝙ deficit q̃druplr Primo qꝛ ꝯsequentia nõ valet etiã si antecedẽs esset verũ. Nam nõ opoꝛtet ꝙ si aliq̃s casus sit licit⁹ ꝙ sit iure canõico vl' ẽt ciuili expss⁹ alioq̃n optuisset ius ciuile fuisse ab origie mũdi. qꝛ ab origine mũdi fuert mlti casus aliq̃ liciti ꝛ aliq̃ illiciti q̃ fuert tales añ editionẽ iur canonici vl' ciuil. puta qꝛ fuerũt ꝯ legem nature ꝛ sic illiciti vel fm legẽ nature ꝛ diuinã ꝛ sic liciti. Itẽ si omnes casus hodie eẽnt expssi iure canonico vel ciuili nõ esset opus cõdere aliquã decretalẽ nouã vel legẽ sup casibus dubijs qꝛ omnes tales dubij essent expssi iure. Scõo deficit qꝛ licet papa tm̃ ibi loquat de casu vbi gener recipit fruct⁹ possessionis nõ tm̃ h fecit volẽs tm̃ id licere i illo casu. sꝫ qꝛ quesitus fuit tm̃ de illo casu idõ tm̃ de illo rñdit. ꝛ si de alio casu fuisset interrogatus idẽ respõdisset qꝛ eadẽ ratio subfuisset. Tercio deficit qꝛ tale argumentuꝫ ptendit quasi causa ppter quã licit⁹ sit casus de genero fructus possessionis recipiẽte: sit ex ꝯcessione iuris canonici. ita ꝙ ideo sit licitus qꝛ sic dispẽsatiue sit admissus in fauorem matrimonij. ꝛ ex quo non est ali⁹ casus sic admissus a iure ideo nõ sit licit⁹. Sed h fundamẽtũ est falsum. qꝛ casus de genero recipiẽte fruct⁹ possessiõis nõ est licit⁹ ex cõcessiõe dispẽsatiua iuris canõici quasi sine dispẽsatiõe eius nõ esset licit⁹ sed vsurari⁹. Nã si esset ex se illicit⁹ ꝛ vsurarius nõ possꝫ p dispensationẽ cuiuscũqꝫ iuris hũani siue canonici siue ciuilis reddi licit⁹ cũ de actu dãnato lege diuina cuiusmodi est vsurari⁹ ꝯtractus non possit ius humanũ facere ꝙ fiat licit⁹. Immo talis casus est ꝛ fuit licit⁹ ante omne ius canonicũ editũ ꝛ h ex ipa lege naturali scꝫ rõne interesse de quo lex nature dictat: ꝙ dãs occasionẽ ꝙ pximus patiatur interesse: debet ei illud interesse refundere eo mõ qui tact⁹ est q̃one. xxx. Et ex h patet ꝙ Paul⁹ de Eleazar licet teneat etiam ꝙ casus septime ꝯclusionis sit licit⁹: errat tñ i fundamẽto suo. dicit enim ꝙ ex quo in fauorẽ mr̃imonij hoc indultũ est ad subleuãdum onera ei⁹ vt scꝫ gener pcipiat fructus possessiõis ipignoꝛate a socero p dote non cõputãdos in soꝛtẽ si ipam nutrit: ita etiã debet iuuari ille ali⁹. hec ille. Nã h dicẽ

insinuat quasi ille casus sit ex dispēsatōe iu ris canōici licit⁹ qđ est falsum. nec est appro batus licitus in fauorē mr̃imonij. sed de se est licitus nō tm̄ in mr̃imonio sȝ etiā extra mr̃imoniū qñ est filiis ratō scȝ interesse. ad cuius ratiōnē est reducēda ratio onerū ma trimonialiū. Quarto deficit qꝛ habemus textū in iure vbi fundari pōt ꝙ est licit⁹. s. c. salubriter vt patebit in solutiōe scđi argu menti. Ad scđm argumentū dicendū cō cedēdo maiorem ⁊ negādo minorem. Naȝ paritas rationis est qꝛ i vtroqȝ casu socer est genero occasio alicu⁹ interesse. igit̄ de bet eū releuare p aliqđ equalēs ⁊ p ꝯsequēs nō refert an p fruct⁹ possessiōis vl̄ p pecuni am satisfaciat dānū passo. Ad ꝓbationem minoꝛ dicendū ꝙ deficit tripl'r. Prīo da to ꝙ assumptū ꝑ vtraqȝ diuersitate hincin de assigta esset vera. tm̄ p h̄ nō habet̄ ꝙ ḡ nō sit par ratio q̄ntū ad ꝓpositū nr̄m scȝ recipi endi refusionē interesse qꝛ cū illa diuersita te stat identitas quo ad ratiōnē interesse et refusionē eiusdē. sicut nō sequit̄. differūt re cipe fruct⁹ ex illo p̄dio ⁊ ex alio p̄dio in hoc ꝙ illius p̄dij fruct⁹ sunt blada ⁊ alteri⁹ sunt vina: ergo nō est par rō si Johanni licet re cipere ex p̄mo ꝙ etiā liceat recipe ex alio: qꝛ cū illa diuersitate stat identitas in rōne re cipiendi: sic est etiā hic. Scđo dicendum ad eandē ꝓbatiōnē minoris ꝙ p̄ma diuer sitas nō obstat. qꝛ possessiōes multe sunt q̄ etiā nō sunt nate fructificare nisi p huma nā industriā vt dom⁹ ⁊ ager. Sic etiā pecu nia soceri nō fructificat nisi exerceat̄ p eius industriā in mercantijs ⁊ de aggregato ex sua pecunia ⁊ industria ꝓcedit pēsio pecu niaria quā assignat genero annuati: de hoc etiā est tactū sup. q. xxx. Tercio dicenduȝ est ad scđam diuersitatē ꝙ nō obstat ⁊ hoc ꝓpter quinqȝ. Prīo qꝛ stat ꝙ interesse ꝓ q̄ gener accipit quid annuū a socero sit etiaȝ certū: igit̄ etiā poterit quid certū recipere a socero in refusionē illius interesse. Scđo ꝙ si nō sit certū oīno illud interesse: potest tm̄ ꝯiecturalr̄ esse certū. ergo pōt quid certum p eo recipe et quo mallet potius expectare illud qđ est tm̄ ꝯiecturalr̄ certū (puta lucrū qđ tm̄ sibi cessat) q̄ȝ illā pensionē annuā a so cero habere lȝ forte certior sit p̄dicto lucro Tercio qꝛ etiā pēsio pecuniaria est incer ta ꝯiqualr̄. qꝛ stat ꝙ socer gdat omia sua ⁊

sic perdet gener dotē ⁊ pensionē annuam. Quarto qꝛ ⁊ si fruct⁹ subsistēt diuino iudi cio: tm̄ vt cōiter aliqđ īportat possessio. idō si recipe pensionē a socero vltra sorte mu tuatā ei esset illicitū ꝓpter certitudinē alicu ius inportātie: etiā in fructib⁹ possessiōis esset illicitū. Quīto qꝛ dato ꝙ gener age ret gratiosius cū socero recipiēdo ꝓ suo an nuo interesse fructus possessionis q̄ tm̄ aliqñ nō equiualēt interesse ⁊ aliqñ omnino pe reunt: tm̄ p hoc est negandū ꝙ ali⁹ q̄ nō illā gratiā facit: puta gener accipiēs pensioneȝ pecuniariā: faciat quid iniquum: facere eni gratiā nō est regularit̄ necessitatis ita ꝙ nō faciēs cōmittat iniq̄tatē. Ad terciū argu mentū dicēdū ꝙ deficit dupl'r. Primo q̄a cōcedendo maiorē (dūmodo ratio oneruȝ matrimonialiū reducat̄ ad interesse generi ⁊ nō sistēdo ꝯcise in rōne onerū vt tactū est in sexta ꝯclusiōe) minor neganda est si redu cat̄ ratio onerū ad rationē interesse. Et ad ꝓbatiōnē dicendū ꝙ stāte casu septie ꝯclu sionis vt format⁹ est: nō pōt succurri gene ro in sua rōnabilitate saltē salua pietate il la que saluaret̄ recipiēdo pensionē annuaȝ a socero. Nā ꝙ argumētū dicit ꝙ gener de beat accipe dotē a socero nō habet locū in nr̄o casu: nā casus ponit ꝙ socer non possit dare iā dotē vl̄ indiget met illis mille ⁊ ge ner motus pietate dimittit eā apud socerū mutuādo ei ⁊ tm̄ vult sese ꝯseruare indem nē recipiēdo pēsionē ꝓ suo interesse. ⁊ ita sub uenit socero et etiā sibi ꝓ̄i. si aūt vellet om nino habere dotē iā vel ipse ageret cū soce ro quē notabilit̄ grauaret: puta qꝛ nō pos set vel nō nisi cū p̄iudicio magni lucri ⁊ vt stat lōge maioris lucri possibilis obtineri p socerū qđ sibi cessaret: q̄ȝ esset illud quod cessabit genero. vl̄ si neutrū adesset: tm̄ al's esset oīno inuit⁹ ad dandū dotē. ⁊ si vellet simpliciter gener habere via iuris cōpellen do eū: surgeret notabilis maliuolētia inter eos. quib⁹ omnib⁹ occurrēdo gener dimit tit ei dotē ⁊ recipit annuā pensionem ꝓ suo interesse: mallet tamē habere dotē ⁊ carere pensione q̄ȝ carere dote et habere pensio nem. Et etiaȝ scđo deficit: qꝛ dato ꝙ alia via posset succurri genero: p h̄ nō habetur quin etiā illa via mãeat nō illicita qꝛ mul te licite vie possunt tēdere ad eundē termi nū. sed fateor ꝙ tūc illa via nō esset necessa

ria nec sufficiēs ad ꝓbandū id licere genero: ſʒ tñ alia via pōt id ꝓbari ſcʒ rōne interesse qđ patit. Et si q̄rto arguat. Saltē opinio Jobā. an. est securior. Dicēdū dato ꝙ esset secur⁹ eā seq̄: nō est tñ verior opinio: puta in sil'i secur⁹ est seq̄ opinionē damnadētem emptionē redditūū ppetuoꝝ ꝛ ꝯdemnantē tales emptōes, q: certū est ꝙ nō emēdo nō peccat: ꝛ tñ emēdo non est apđ omnes h̄ certū: eo ꝙ quidā tenuerūt ꝯ̃riū. Nō est tñ talis opinio verior: imo ꝯ̃ria est verior q̄ eos iustificat vt patebit: sic etiā est hic.

Scđo etiā dicendū ꝙ stat int' duas opiniones q̄rū vtraq; est tuta vnā esse tutiorē: ex alia ꝑ h̄ tñ nō seq̄t. igit' tenēda ē necessario illa q̄ est tutior. Vñ ad illam regulā tutior via est eligēda: dicendū ꝙ illa regula tūc est ꝑcepti qñ illa q̄ est min⁹ tuta est etiā nō tuta: sic ꝙ pl' habet ꝑiculositatis q̄ꝫ securitatis vel tantū dē. seu q̄ est periculosa ꝑiculo ꝓbabili vl' equilibri, put dicit. q. c. sic nō est hic. Tercio etiā dicendū ꝙ nō est semp securi⁹ sequi illā opinionē Jobā an. Nā in casu quo vellet gener oīno habere dotē a socero: nō obstāte īopia eiusdē vl' nō obstāte cessatiōe lucri socero cessaturi lōge maioris q̄ꝫ sit lucꝝ cessans genero ex carētia dotis nō videt' secur⁹ si gener cōpellat socerū ad dandū ei dotē: ꝛ sic emat ꝑdia de quorū fructib⁹ alat vxorē. Nā prudēti⁹ ꝛ mag' pie ageret dimittēdo dotē apđ socerū recipiendo ab eo suū interesse lucri cessāt'. q: h̄ fieret cū lucro vtriusq; tā generi q̄ꝫ soceri. ꝛ ita ꝓmoueret se ꝛ socerum al's tñ se promoueret et socerum impediret a lucro: contra regulā. Qđ alteri ꝓdest ꝛ mihi non obest ꝛc. Et h̄ seq̄t' ꝙ nō valet dictū dñi Laur. de Rid. dicēt' ꝙ ex q̄ opinio Jobā. an. est tutior ideo salubri⁹ est eā tenere. ꝛ in h̄ bñ dicit cū dicit salubri⁹: q: nemo h̄ negat saltē salubritate ꝯsilij nō ꝑcepti. nō tñ ꝓpter h̄ est verior. Sʒ tñ subdit dicēs. ꝛ h̄ ꝑcipue qñ q̄s hoc volūtarie agit in sui mai⁹ cōmodū: vel cū intēdebat pecuniā refutare. hec ille. Nā dico si agit hoc volūtarie in sui mai⁹ cōmodū vl' oino intēdebat pecuniā refutare: nō est salubri⁹ salubritate ꝯsilij sʒ ꝑcepti: q: dico ꝙ tūc nō licʒ genero talē pensionē annuam recipe a socero q: cessat rō scʒ interesse vel recipit pl' q̄ꝫ sit suū interesse: imo peccat tūc mortaliter. Cur aūt in capite hui⁹ ꝯclusionis septime fuerūt varie clausule posite scʒ ꝙ socer fuerit cōstitutus debitor mora tempore traditionis filie ꝛ ꝙ reuocet ꝛ mutuauerit gener socero dotē: satis ptʒ ratio ex dictis in ꝯclusiōe prima scđa ꝛ tercia. Et quib⁹ trahi potest ratio in ꝓposito hui⁹ ꝯclusionis. Nā si gener dimitteret dotē irreuocabiliter apud socerū: nō esset mutuatio. sed emptio redditus cū pacto retrouendendi. si etiā reuocabiliter ꝛ tñ nōdū eēt socer ꝯstitutus debitor dotis: sed tñ ꝑ tēpore futuro tūc nō eēt ibi mutuatio. ꝛ ꝙ gener reciperet pensionē a socero hoc vl' ex dono vel nomine partialis dotis recipet. Secundū dubiū. Ex quo dictū est ꝙ genero liceat id qđ dictū est in quinta sexta et septima ꝯclusionib⁹: dubitat' an genero mortuo et dote nōdū ꝑ soceꝝ soluta: liceat illō idē heredib⁹ generi. s. recipe fruct⁹ ꝑdicte possessionis donec socer soluerit dotē ꝓmissā. Respōdet' ꝑ sequentē ꝯclusionē q̄drimembrā.

Octaua ꝯclusio. Quāuis quidā dicāt nō licere heredib⁹ mariti seu generi iam mortui hoc qđ dictū est licere genero: tamē illa opinio nō videt' rationabil' neq; vera: imo videt' ꝙ illud idē quod dictū est tam in casu quīte ꝛ sexte cōclusionis q̄ꝫ in casu septime ꝯclusionis licere genero etiā liceat heredib⁹ eius. Prima pars ꝯclusionis ꝓbatur. Nā Joban. an. et Joban. de lignano post Hostiensem in c. salubriter. dicūt ꝙ heredes mariti licʒ alere teneant' relictā q̄ꝫdiu dotē nō tenent' restituere: scʒ vsq; ad annū post mortē: tñ nō habent illud priuilegiū quod mari⁹ seu gener habuit. scʒ recipiēdi fruct⁹ possessionis quā socer qui nondū soluit dotē ꝓmissam impignorauit genero. Secūda pars ꝓbatur. quia ratio illi⁹ opinionis est talis. Causa vel rō ꝓpter quā gener habuit tale priuilegiū ꝛ ꝑ ꝯseq̄ns sibi licuit fuit ista: q: necesse habebat supportare onera m̄rimonij. scʒ alimētare vxorē ꝛ alia agere rōne q̄: debebat habere dotē q̄ tñ carebat. iđ ei indultū fuit ꝙ interī posset fruct⁹ possessionis recipere etiā sine cōputatōe i sortē. Hōc illa rō (vt dic' illa opinio) nō hʒ locū in heredib⁹ mariti seu generi. igit'. Maior est nota in c. salubrit'. Minor ꝓbāt q: heredes mariti nō hūt necessario supportare onera matrimonialia qđ ptʒ dupl'r. Primo q: m̄rimoniū

amplius nō est ſʒ ſolutū ē, igitur etiā ceſſāt onera mr̄imonialia. ꝯſeq̄ntia ē nota. Scdo ꝓbatur, q2 nō tenetur alere ipā relictā qd ē vnū ex oneribꝰ mr̄imonialibꝰ q2 stati ꝑnt ei dotē aſſignare ⁊ ſic erūt abſoluti ab ea, vel ꝑnt ei dare pignꝰ vel rē obligatā ꝑ dote. Et ſic hn̄t viā euadēdi neceſſitatē ſupportādi onera mr̄imonialia ⁊ ꝑ ꝯſeq̄ns mīor ꝟa. Tercio q̄a gener ōbebat hr̄e dotē i ſupportatiōnē onerū mr̄imonialiū: quā q2 nō habebat iō fructꝰ recipiebat poſſeſſiōis ꝑ dote. Nō soluto mr̄imonio ceſſat eē dos id qd ſocer ōbebat genero, ⁊ nō ē amplius dos id qd dʒ heredibꝰ mariti, igitur i heredibꝰ nō hʒ illa rō locū q̄ i genero erat. Nō hec rō illiꝰ opiniōis eſt nll'a q2 deficit i q̄ttuor. Primo q2 i maiori ꝑſupponit falſū i h̄ ꝙ īſinuat ꝙ genero id qd dictū ē licere genero licuit ei ex ꝑuilegio pape vel iuris canōici vel ciuil' q̄ſi ex diſpēſatiōe habuerit. Hoc meq3 īſinuat p̄dicta opinio i verb' ſuis vt pʒ ītuēti: illō aūt ſuppoſitū ē falſū vt patuit i p̄cedēti ꝯcluſiōe i ſolutiōe p̄mi argumēti. Scdo deficit i eadē maiori i eo qd p̄tēdit ꝙ cā cur licuit illō genero fuit ſupportatio onerꝫ mr̄imonialiū ſiſtēdo i rōne illiꝰ ſupportatōis, alioq̄n ſi voluiſſet ꝙ illa rō eēt vlteriꝰ reducēda ad rōnez intereſſe qd patitur gener: tunc dixiſſet ꝙ illa rō etiā habuiſſet locū i heredibꝰ generi: q̄s etiā ꝯtingit pati īteſſe ex carētia dotis ꝓmiſſe genero vt patebit. Nō oñſum eſt in ſexta ꝯcluſiōe ꝙ illa ſupportatio nō eſt cauſa cur illō licuit genero: niſi ꝑ q̄nto vlteriꝰ reducitur ad īteſſe, ⁊ ꝑ illos duos ōfectꝰ pʒ ſolutio argumēti illiꝰ opiniōis q̄ntū ad maiorē eiuſdē. Tercio deficit i miore q2 dato ꝙ nō habeāt neceſſario onera mr̄imōialia ſupportare q̄ gener habebat: tm̄ ſtat ꝙtta bene patiātur aliqd īteſſe ex carētia eiꝰ rei quā ſocer genero ꝓmiſerat ⁊ non dedit ſic gener patiebatur. Nō rō fūdamētal' cur genero id licuit fuit īteſſe ſuū, igitur eadē rō pōt īueniri i heredibꝰ eiuſdē ⁊ ſic idē eis licebit: ⁊ ꝑ illū defectū pʒ rn̄ſio ad duas p̄mas ꝓbatiōes mioris. Nā licʒ illō debitum deſinat habere rōnem vel nomē dotis nō tm̄ deſinit hr̄e rōnem debiti ex cuiꝰ ſolutiōis ōilatiōe creditor vel eiꝰ heredes patiuntur īteſſe, igitur poterit rōne illiꝰ aliq̄d ꝑcipe vltra debitū. ⁊ ꝑ h̄ pʒ rn̄ſio ad terciā ꝓbationē minoris ⁊ ſic p̄dicta rō eſt nll'a. Tercia ps ꝯcluſionis ſcʒ ꝙ etiā nō ſit ꝟa ꝓbatur, q2 vbi eadē rō ibi eadē licētia, ſʒ rō cur licuit genero fuit intereſſe grā cuiꝰ refūdēdi licuit ſibi tales fructus ꝑcipe ſaluis circūſtātijs i ꝯcluſiōe de intereſſe poſitis ⁊ al's nō licuiſſet ſibi. Nō ꝯtingit eā heredes eiꝰ pati intereſſe cū ſimilibꝰ debitis circūſtātijs, igitur idē eis licebit. Q̄rum tm̄ circūſtātiaꝝ ſi aliq̄ deeſſet nō licebit eis ſicut nec genero licuiſſet. Maior eſt nota. Q̄s eīn dubitat q̄n ꝯtigat ⁊ poſſibile ſit ꝙ ſi heredes generi haberēt mille flor. ōbitos genero a ſocero: ipi ſtatī ō ill' mercarētur ⁊ annuatī ſimilr̄ lucrarētur vltra .l. flor. vel emerent p̄dia ex q̄bꝰ leuarēt annuatī fructꝰ tāti valoris: qd tm̄ lucrū eis ceſſat, ꝑ cuiꝰ lucri ceſſantis refuſiōe (alijs circūſtātijs req̄ſitis ꝯcurrētibꝰ) licite ꝑnt recipe fructꝰ p̄dicte ꝑ[illegible] ſicut genero licuit i q̄nta ꝯcluſione ⁊ ſexta, vel etiā ſi nll'a poſſeſſio fuiſſet a ſocero genero ipignorata ſʒ tm̄ cautio p̄ſtita cū obligatione annuatī dādi ō ill' mille .l. flor. ſicut genero licuit i caſu ſeptie ꝯcluſiōis recipe .l. flor. q̄rta ps pʒ ex tercia iā ꝓbata. Terciū dubiū. Ex q̄ dictū ē ꝙ genero cui ſocer differt dotē ōbitā licitū ē recipe fructꝰ poſſeſſiōis ſibi ipignorate nō cōputādo eos in ſortē: dubitatur an illō idē qd licuit genero reſpectu ſoceri etiā licitū ſit mlieri relicte pꝰ mortē mariti: ⁊ h̄ reſpectu heredū mariti. Nā ſicut ſocer ōbebat genero dotē ⁊ cū differret ſoluere: gener poterat iteri fructꝰ poſſeſſiōis ipignorate recipere, ſic mortuo marito etiā ſi ſocer ſoluat dotē genero heredes mariti debebūt reſtituere dotē mlieri, ⁊ ſi differāt dare ⁊ ipignorēt ei aliqd p̄diū vel poſſeſſiōez an tali mlieri liceat fructꝰ illiꝰ recipe ſine cōputatōne in ſortē. Ad h̄ ponitur

Nona ꝯcluſio. Quāuis quidā dicāt mlieri relicte nō licere illō reſpectu heredū ſui mariti qui obligati ſūt ſibi reſtituere dotē: qd licuit ſuo marito ſcʒ genero reſpectu ſoceri: tm̄ illa opinio nō videtur rōnabil' neq3 ꝟa, imo id qd genero in obligatōe dotis licuit reſpectu ſoceri in caſu q̄nte ſexte et ſeptime ꝯcluſiōis etiā mulieri in obligatione dotis licʒ reſpectu heredum mariti ſibi obligatorum dotē. Prima pars cōcluſionis probatur. Nam Innocen. ⁊ Hoſtienſis dicunt ꝙ mulier vſuram committeret ſi id agere vellet, vnde dicūt ꝯſequenter ꝯſulendo mulieri relicte ꝙ debeat eē cauta

in h q ab heredib⁹ mariti nō debeat p do=
te sibi restituēda recipe aliquā possessionē
in pign⁹ vł aliā rē in obligationē ⁊ sic expe
ctare solutiōez dot;. Nā h faciēdo ipa non
posset licite fruct⁹ possessiōis recipe nisi cō
putādo eos ī sortē ⁊ sic extenuaret sors do=
tis. sz dz facere dari dotē sibi debitā vel talē
possessionē dari ī solutū: ⁊ sic fruct⁹ possessi
onis erūt sui: ipa possessiōe tāq̄ dote ab he
redib⁹ restituta remanēte sibi salua ī sua in=
tegritate. Scđa ps ɔclusiōis pbaſ. Naz
rō illi⁹ opiniōis est ista: assumēdo maiorez
rōnis tacte ī ɔclusiōe p̄cedēti ⁊ minorē talē
scz illa cā nō hz locū ī muliere relicta respe=
ctu heredū mariti sicͭ habuit ī genero respe
ctu soceri. igiſ. Maior illa pbaſ tripłr. Pri=
mo sicͭ ibidē fuit pbata. Scđo q̄ mł'ier nō
teneſ aliq̄ onera supportare mr̄imōialia cū
mr̄imōiū sit solutū sicͭ tm̄ gener tenebaſ. igi
tur. Tercio pbaſ sicͭ ibidē fuit pbata. Mō
hec rō ē nłła. q̄ deficit ī q̄tuor. Prio ⁊ scđo
in maiore: ⁊ h duob⁹ ɔ̄fectib⁹ ibidē assiḡtis
Tercio ī miore eodē mō sicͭ ibidē dictū fuit
Nā stat q vidua vł relicta ex carētia dotis
sibi ab heredib⁹ ɔ̄bite patiaſ interesse dāni
emergētis vł lucri cessātis. q̄ si haberet pone
ret pecuniā ad negociū licitū vł mercātias
vł emeret p̄dia put ibidē ď heredib⁹ respe=
ctu soceri fuit dictū. Quarto deficit eodez
defectu sicͭ ibidē fuit dictū ⁊ p ɔseq̄ns patz
illā rōnē eē nłłaz. Tercia ps ɔclusiōis p=
baſ sicͭ pbata ē tercia ps ɔclusiōis p̄cedētis
⁊ silr q̄rta ps pbaſ vt ibidē. Quis em̄ du
bitat q̄n si illa bona vidua vł relicta mł'ier
patiat interesse eo mō q̄ mariť ei⁹ patiebaſ ⁊
assint singłe circūstātie: ita liceat sibi id sicͭ li
cuit marito suo: ⁊ sicͭ non licuit id marito si
aliq̄ circūstātiaꝝ req̄sitaꝝ defuisset: sic etiā mu
lieri nō licebit. q̄ āt ille sint patuit sať, ī. q.
xxx. de interesse. ⁊ in. xxxj. de pena. Quartuz
dubiū et bimēbre. Si rector vel rectores
ciuitať ederēt tale statutū: q̄ q̄cūq̄ heredeſ
mariti mortui detinent post annū a morte
mariti cōputādo dotē relicte debitā: tene=
anſ dare alimentū vxori dotate ⁊ marie. ij.
denarios p libra q̄libet mēse: an liceat reli
cte recipe ab herede hmōi denarios. Et se=
cūdo an rectorib⁹ ciuitatis licuerit edere ta
le statutū citra incursū excōicatiōis maioris
Ad hoc dubiū r̄ndeſ p tres ɔclusiones q̄=
rum due prime respiciunt primā ptē dubij:
alia scđam ptem dubij: est ergo

Decima ɔclusio. Si relicta ac=
cipit illos denarios p
suo interesse qđ in rei v̄itate patiſ pp̄ter ca=
rentiā dotis sibi debite: licita est sibi illa re
ceptio: saluis tm̄ cōditionib⁹ requisitis ad
receptionē interesse tactis in. q. xxx. ⁊ si ali=
qua haꝝ defecerit: nō est sibi illa receptio li
cita ratione interesse.

Vndecīa cōclusio. Si relicta
accipit illos denari=
os nō p illo interesse eo q̄ nullū patiſ vł nō
tātū: attm̄ accipit noīe pene legalis quā sibi
lex illa municipał applicat: licita est illa re=
ceptio saluis tm̄ ɔditiōib⁹ req̄sitis ad recipiē
dū q̄d noīe pene tactis in questione. xxxj.

Duodecīa ɔclusio. Si statuē
tes id statuerūt tan
q̄ penā: licite id egerūt citra incursū excom
municatiōis. dūmodo assint ɔditiōes req̄
site ad statuētes penā legalē tacte in. q. xxxj
Patz rōne ibidē tacta. ⁊ si licite egerūt nō in
currerūt excōicationē maiorē q̄ illa nō ni=
si p p̄ccō mortali īcurriſ vere ⁊ ī foro aie. Se
cus si ī fraudē vsuraꝝ id statuissēt ⁊ p ɔse=
quēs ɔ̄ ɔditionē primā tactā in. q. xxxj. cō=
clusiōe. x. q̄ etiā in fraudē vsuraꝝ fecissent
mallēt q̄ debitores nō soluerēt debitū ⁊ sic
incurrerēt penā. eo q̄ pena est forte sibi vel
suis applicāda puta q̄ ipsimet mutuauerāt
vł mutuaturi sūt ⁊ sic lucraturi tale lucꝝ. Nā
tūc peccarēt mortałr ⁊ incurrerēt excōicati=
onē maiorē. p clemētinā ex ḡui. ď vsuris. vbi
disponiſ q̄ statuētes q̄ vsure soluāſ aut so
lute nō repetanſ incurrūt excōicationē ma
iorē ipo facto. Et p illas tres ɔclusiones ɔ̄
dicit opiniōi Joh. de ymola sup cle. ex ḡui
de vsuris. dicētis q̄ vxori relicte nō liceat p̄=
dictos denarios recipe ⁊ q̄ ciuitati nō lic=
erit edere tale statutū imo q̄ incurrūt excō=
municationē maiorē. Quintū dubiū. Si
gener nōdū consecutus dotē a socero sibi
debitā: mutuo recipet a Johāne hoc pacto
mille q̄ Johes solutōez illoꝝ mille sibi de
bitoꝝ acciperet a socero illi⁹ generi ⁊ gener ad
mitteret Johannē ad perceptionē fructuū
possessiōis sibi ipignorate a socero: donec
socer soluisset Johāni dotem debitā gene
ro: an liceret Johāni illos fructus pcipere
sicut licuit genero. Ad hoc respōdeſ p q̄tu=
as sequētes conclusiones.

Decimatercia cõclusio. Si Johãnes ex charitate mutuaret genero predicta mille ꝛ nõ mot⁹ ꝑpter lucrũ fructuũ obtinẽdoꝝ vltra sortẽ ꝛ gener etiã Johãni liberaliter ex amicitia donaret fruct⁹: licite possꝫ Johãnes illos fruct⁹ ꝑcipere. Patet ex dictis in. q. xxix. saluis tñ circũstantijs ibidẽ positis debentib⁹ cõcurrere ad h̃ q̄ mutuator licite possit recipere a mutuatario aliquid per modũ doni.

Decimaquarta ꝯclusio. Si etiam gener nõ ꝑ modũ doni liberalis donaret illos fruct⁹ Johãni nec Johãnes vt sic reciperet eos: adhuc licitũ est Johanni illos fructus ꝑcipe eo mõ q̃ genero licuit: nõ obstãte opiniõe ꝛ rõne q̄rundã in ꝯsiliũ. Prima ps ꝓbat. Nã genero licuit ꝑpter interesse qd̃ patit ex carẽtia dotis sibi a socero debite (cui cã censet mutuasse) igit si Johannes etiã patiat interesse in carẽdo ill' mille q̃ mutuauit genero: poterit a genero etiã fructus aliq̄s recipe in tãta q̄ntitate q̄ntũ est interesse Saluis tñ circũstãtijs req̄sitꝭ ad recipiendũ quid licite rõne interesse tactꝭ in. q. xxx. quaꝝ vna fuit q̄ Johãnes deberet malle carere illis fructib⁹ ꝛ retinere suã sortem q̄ꝫ mutuare ꝛ lucrari illos fruct⁹. attñ pietate subueniẽdi genero mot⁹ mutuat sibi ꝛ vt se seruet indemnẽ accipit illos fruct⁹ ꝑ interesse ꝛ sic de alijs circũstãtijs. Scda ps ꝓbatur nã Guilhelm⁹ tenet ꝯtrariũ sil'r ꝛ Baldus in. C. de vsurꝭ. sup rubricã. ꝛ rõ ei⁹ est. q̄ q̄ h̃ licuit genero fuit: q̄ꝛ fuit marit⁹ ꝛ sic supoꝛtãs onera m̃rimonialia ꝛ Johãnes nõ est tal'. Nõ q̄tiẽscũq̄ ꝑsona est imediata cã ꝑuilegij. tũc mutata ꝑsona mutat ꝑuilegiũ. Nõ illa rõ est nulla q̄ꝛ ꝑsupponit falsũ. scꝫ q̄ gener h̃ habeat inq̄ntũ marit⁹ vl' supoꝛtãs onera sustẽdo ĩ illa rõne: sed h̃ habuit rõne interesse qd̃ patit qd̃ interesse eq̄ põt locũ hr̃e ĩ nõ marito scꝫ in Johãne. nec est veꝝ q̄ marit⁹ h̃ habeat in ꝑuilegiũ. imo hoc de lege cõmuni habet tam ipe q̄ꝫ quicũq̄ alius simile modo patiens interesse.

Questio. XXXVI.

Utrũ ad mutuationẽ vsurariã req̄rat q̄ incremẽtũ vsurariũ vl' tꝑale cõmodũ qd̃ re vl' spe ꝯseq̄t mutuatoꝛ vsurari⁹: ꝯseq̄t a mutuatario vl' ab aliquo alio loco ipi⁹: h̃ mõ. s. q̄ mutuatari⁹ vl' ali⁹ incipiat carere tali tꝑali ꝛ qd̃ pri⁹ habuerit illud. Ul' sub alijs t'mis. an opoꝛteat q̄ mutuatari⁹ vl' aliq̄s ali⁹ dãnificet ĩ h̃ q̄ mutuatoꝛ assequit incremẽtũ vsurariũ.

Cõclusio r̃nsiua ẽ q̄ nõ req̄ritur Nã sufficit q̄ mutuatoꝛ re vel spe consequatur aliquod tempoꝛale cõmodum: non curãdo a quocũq̄ꝫ id consequat et etiam nõ curãdo an id prius fuerit ĩ rerũ natura vl' nõ ꝛ an fuerit ĩ dñio mutuatarij vl' alteri⁹. ꝛ an icipiat mutuatari⁹ carere aliq̄ tꝑali qd̃ pri⁹ habuerit ꝛ sic cõtigat eũ dãnificari vl' nõ. Assumptũ ꝓbat dupl'r. Primo. Nã xp̃s ait Luc. vj. Mutuũ date nihil inde sperãtes: volẽs idistincte q̄ si q̄d speraret tꝑale ꝑpt' qd̃ fieret mutuatio esset vsuraria. Nõ nõ ait. nihil a mutuatario sperãtes: sꝫ ait nihil inde. id est õ mutuatiõe. Jõ si qd̃ tꝑale cõmodũ ꝑ mutuatiõeꝫ ꝯseq̄t re vl' spe ad qd̃ mutuatio fuit oꝛdĩata vñcũq̄ꝫ id obtineat: nihilomin⁹ erit mutuatio vsuraria. Scdo ꝓbat q̄ꝛ in seq̄ntibus octo exẽplis ẽ mutuatio vsuraria ꝛ tñ ĩ eis nõ ꝯseq̄t re vl' spe vsurari⁹ aliq̄d tꝑale commodũ a mutuatario q̃ ille carere icipiat.

Primũ exẽplũ. Petr⁹ rogat Paulũ vt sibi mutuet. Paulus ꝯsẽtit nõ tñ nisi adiecto pacto q̄ petr⁹ emere d̃beat ab eo q̄sdã res nõ bñ vl' facili vendibiles. vtputa paul⁹ hꝫ aliq̄s res steriles q̄s nõ bñ põt vẽdere. aut hꝫ antiq̄s currus bigas collipendia ꝛ frena vl' hmõi: aut hꝫ ius exigẽdi d̃bita a q̄busdã d̃bitoꝛib⁹ nõ bñ potẽtib⁹ soluer ꝛ nat' fallere qd̃ ius vẽder vl't petro. In h̃ itaq̄ exẽplo mutuatio pauli est vsuraria. ꝛ h̃ ĩ duob⁹ casib⁹ q̄ꝛ nõ solũ in casu q̃ paul⁹ vẽdẽdo petro hmõi res ꝑ pluri ꝑcio q̄ꝫ valeãt: id sibi ꝑ pluri vẽdit q̄ꝛ. s. ei mutuauit. Sꝫ etaꝫ in casu quo venderet ei ꝑ digno et iusto ꝑcio. De primo itaq̄ꝫ casu patet q̄ esset vsuraria mutuatio quia mutuat propter aliquid habere vltra soꝛtem mutuatam. scilicet propter illud pl⁹ ꝑ quo vẽdit sibi res adiectas ĩ pacto. Nec exẽplũ datũ in illo casu est de ꝯclusiõe r̃nsiua sꝫ in scdo casu. Nam venditoꝛẽ inuenire emptorem rerũ suarũ quas vendere desiderat est quid tꝑale estimabile precio. igit paul⁹ mutuans tali pacto vt Petrus emat ab eo res

pdictas: mutuat ꝓpter assequi tēporale aliquod estimabile pcio. Antecedēs pbaꝶ dupliciter. Primo, nā venditor sepe dat merces suas remissiori precio ꝙ̄ valeant donādo partē precij emptoribꝫ vt emant: illā autem donationē nō facit nisi ꝓpter tēporalez vtilitatē que nō alia est nisi illa scꝫ vt habeat emptores rerū suaꝝ. Scdo quia communiter venditor remissius dat merces suas quādo emunꝶ in magna quātitate ꝙ̄ si i parua emerenꝶ. Hoc autē nō est nisi quia distrahere merces est sibi temporale cōmodum. igiꝶ. Differūt tamē mutuatio Pauli in primo casu ꝛ in scdo qꝛ licꝫ vtraqꝫ sit vsuraria tamē in scdo nō teneꝶ aliquid restituere petro eo ꝙ nihil ab eo recepit quod petrus prius habuerit ꝛ quo carere inceperit quin equiualēs ei assignauerit ꝛ sic eū non dānificauit. sed in primo casu tenetur ei restituere illud plus ꝓ quo vendidit ei res pdictas ꝛ hoc duplici iure. Primo quia illō plus accepit ratione mutui et sic est vsura. igiꝶ subiacens restitutioni. scdo etiā qꝛ vendidit rem plus iusto pcio: quod aūt est plꝰ iusto precio teneꝶ venditor restituere etiam si sit citra dimidiū iusti precij ꝛ hoc in foro anime: Attamē in primo casu debet Paulus tantundē erogare pauperibꝫ ꝙ̄ti precij estimauit hoc qȯ est inuenisse emptorē reꝝ suaꝝ hoc eñ fuit vsura.

Secundū exēplū. mercator vł venditor aliquarū rerū mutuat alicui: nō adiecto pacto ꝙ̄ obliget euꝫ vt a se emat merces potiꝰ ꝙ̄ ab alio attamē principaliꝛ in illū finē facit vt talis potius ad eū declinet in emptionibꝫ rerum suaꝝ ꝙ̄ ad aliū venditorē: etiā si ille res sint alīs bene ꝛ nō difficulter vēdibiles vt in pmo exemplo ꝛ etiā dato ꝙ vēdat ei ꝓ iusto precio. In tali casu mutuatio ē vsuraria, ꝛ probaꝶ sicut ꝓbatꝰ est scōs casus primi exempli. Et tñ in tali exēplo mercator ipm incremētū vsurariū nō recipit a mutuatario sic ꝙ mutuatariꝰ id phabuerit ꝛ nūc incipiat eo carere nec mutuatariꝰ in aliquo dānificaꝶ.

Terciū exēplū. doctor mutuat scolari principaliꝛ illa intētiōe vt acq̄rat beniuolentiā illiꝰ scolarꝭ nō q̄d ibi sistendo qꝛ h̄ esset liciū vt dictū est. q. xiiij. sꝫ vlteriꝰ ordinādo illā beniuolentiā i lucrū tꝑale scꝫ ꝙ̄te nus ille visitet scolas eiꝰ vt sic augeaꝶ numerus auditoꝝ ꝛ sic aucto numero augeaꝶ fama ꝛ ꝑ ꝯsequēs stipendiū tꝑale ꝓpter qȯ finaliter ꝛ pncipaliꝛ mutuauit. Et tñ in tali exēplo ipm incrementū vsurariū nō recipit de scolari mutuatario sic ꝙ scolarꝭ mutuatariꝰ illa phabuerit ꝛ nūc incipiat carere illo nec mutuatarius in aliquo dānificaꝶ.

Quartū exemplū. pistor mutuat petro pncipaliꝛ illa intētiōe vt panes suos pinsi faciat apȯ eū: non apud aliū: vt sic habeat pciū pisture etiaꝫ si nō accipiat nisi ꝯdignū pciū ab eo In q̄ exemplo etiā pistor nō recipit aliq̄d a petro i cuiꝰ carētia petrus dānificeꝶ. Nam ꝛ si recipiat pciū pisture tñ ecōtra pistor petro cōdignas oꝑas impēdit ꝓ eodem.

Quītū exēplū. Molitor mutuat pistori pncipaliꝛ illa intētione vt frumēta sua apȯ eū molat vt sic ipe habeat pciū moliture: etiā si nō accipiat nisi iustū pciū ꝛ de h̄ dic vt de precedēti.

Sextū exēplū. Si paulus habēs frumētū qȯ timet sibi putrescere si diutiꝰ seruareꝶ mutuet illud petro, q̄ statī est ipm ꝯsumpturꝰ: motus tñ pncipaliꝛ ideo vt recipiat futuro tpe aliud qȯ est tantummodo eq̄lis pcij tpe redditōis: tñ est diutiꝰ mā̄suꝝ. In h̄ inquā casu est mutuatō vsuraria: etiā si mutuator nō fuisset suū frumentū diutiꝰ retenturꝰ ꝛ sic ꝯsecuturꝰ lucrū quo iā priueꝶ ꝑ mutuationē. Immo mutuator etiā cōsumpsisset statim in illo pcio si non mutuasset. Scdo circa hoc exemplū dic disputatiue ꝙ etiā si nō intendat se habiturū frumentū diutius māsurum: sed tā̄tūmodo equalis duratiōis, vł si erit maioris duratiōis: tamē nō inquantū tale ipm appetit habere: eo ꝙ quando reddeꝶ statim illud consumet anteꝙ̄ pereat. illud autē qȯ mutuat non ita statim potest consumere: quin pereat ꝛ sic solum intendit principaliter vitationē sui damni. Et i pmo dicto huius sexti exempli cōtradiciꝶ opinioni Johan. de lignano qui ꝯtrarium asserit dicēs ꝙ in pmo casu nō est vsura nisi essent circūstātie vsure mentalis. puta si credit plus valiturum vel nisi id qȯ mutuaret esset putrefactum ꝛ parum valens. In secundo dicto contradicitur etiā multis aliis: sed hoc nō obstāte predicta duo dicta stāt i veritate

te. Primum probatur. Nam si Paulus vult frumentū existens equale in qualitate et precio tempore redditionis habere loco frumenti mutuati propter hoc principaliter quia reddendum est diutius mansurum ꝙ id quod mutuat quod esset statim periturum: ꝙuis si etiam reddenduz deberet vendi tempore redditionis nō esset pluris precij ꝙ fuerit frumentum mutuatum. ergo intendit aliquod cōmodum temporale consequi ex mutuo, non obstante ꝙ frumentum reddendum non plus valeret in precio tēpore quo redditur ꝙ valuerit frumentum mutuatum. Nam ex quo reddendum est diutius mansurum: etiam natū est aliquam maiorem bonitatem ⁊ vtilitatem afferre paulo ꝙ frumentū mutuatum natum fuerit ei afferre. Et confirmatur quia etiam ipse Johan. de lignano addit dicēs: nisi essent circumstantie ⁊c. Nā talis circūstātia est hic. Ex quo em̄ principaliter mouetur vt rehabeat frumentū diutius mansurum: ergo mouetur principaliter vt rehabeat melius frumentum. secus si non principaliter moueretur vt rehaberet frumētuz diutius mansurum ſm quod tale: eo ꝙ nō curaret an illud esset diutius mansurū puta quia intendit ipsum tempore redditiōis statim ꝯsumere. tunc em̄ posset contingere ꝙ non esset vsura ⁊ etiam ꝙ esset vsura vt ī probatione secūdi dicti statim iam dicetur.

Secundū autē dictū (cuius contradictorium magis videretur verum ꝙ contradictoriū precedentis dicti) probatur sic. Nā paulo non perire frumētū suum quod al's natum est perire est quid estimabile precio adeo ꝙ si posset cum vno vel duobus solidis facere ꝙ non periret sibi: ipse id ageret. ergo si principaliter mutuat ad hoc vt non pereat sibi: erit vsuraria mutuatio. Confirmatur. Nam illud damnum quod intēdit vitare per mutuationem nō est damnū iniustum. quia naturale est. igitur si mutuet principaliter propter illius damni vitationem: erit vsuraria mutuatio. tenet consequentia ex dicendis in sequenti questione.

Et si arguat. Mutuans potest velle vitare interesse damni emergentis. vt patuit q̄stione. xxx. igitur mutuās frumentū potest intendere ꝙ vitet destructionem sui frumēti quod al's sibi periret. Dicendum antecedens est verū de interesse emergenti ex mutuo. hoc autem interesse emergit ex natura ⁊ non ex mutuo: imo mutuans conatur illud per mutuum vitare. Dico autem notanter in scdo dicto. si principaliter intēdit vitationem predicti damni. Nam si nō intendit hoc principaliter. imo principaliter mutuat propter bonum proximi petentis mutuum: secundario autem propter vitationem damni. puta cum vult mutuare incidit ei illa vitatio damni. et propter eam eo libentius mutuat: non tamē obmitteret mutationē etiā si nō subesset vitatio damni. imo si vitatio damni essz causa sine qua non mutuaret dummodo tm̄ esset secundaria adhuc mutuatio propter eam facta nō esset vsuraria. quia adhuc maneret gratuita vt probabitur a simili de collatione beneficij ecclesiastici ī fine octaui exempli. Quia tamen plures tenerent probabiliter contrarium secundi dicti scilicet vbi principaliter mutuaret propter solam vitationem damni predicti dicentes etiā tunc non esse mutuationē vsurariaz: ideo ne sim ille de quo dicitur. qui nimis emungit elicit sanguinē Ideo non omnino resisto sed tamen quod dictum est habet apparentiam ⁊ disputationem atq; etiam tutius est. Circa tamē ista nota casū in quo quis licite posset mutuare vetus frumentum volendo sibi reddi nouum in maiori mensura ꝙ fuerit vetus ⁊ hoc in recompēsam preiudicij quod al's mutuans vetus pateretur si dumtaxat in equali quantitate mensure sibi nouum restitueretur. vt puta quia frumentum vetus iam aruit et sic vltra non diminuitur sicut nouum, quod cum nondum aruerit diminuetur in tempore ⁊ etiam vetus si non sit putrefactū plus valet ꝙ nouuz. de hoc etiam dicetur in questione. xxxviij. in fine.

Dicitur autem notanter in principio huius sexti exempli petro qui statim est ipsuz consumpturus. Nā si petrus non esset statim consumpturus sed retenturus ⁊ ꝑ consequens incursurus damnum: tūc paulus adhuc grauiꝰ peccaret. quia preter hoc ꝙ mutuatio esset vsuraria: etiam damnificaret petrum. vbi si moxꝰ petrus consumeret frumentum non sic damnificaretur. Et cōfirmat. Nam si vēderet petro tale frumētū ꝑ̄ sili'r credēdo ꝙ añ ꝙ Petrꝰ possz ꝯsumere

aut distraheret ipm periret sibi vł' al's notabiliter in precio descenderet. vtputa scit q̄s totius super venturam maximam copiam frugū illū ob quā descēdet p̄ciū: paulꝰ fm probabilem opinionem non excusaretur a peccato. vt patebit in questione. lxij. Itez sextum exemplum etiam sic probatur. quia si quis haberet pecuniam quā timeret futuro tempore minus valituram per statuta legis positiue vel domini terre: ꝛ mutuaret eam alicui hoc pacto: vt sibi reddatur i equali precio in quo est cuz ab eo datur: dicit Alexander de alexandria multis videri ꝙ hoc sit illicitum ꝛ vsura, igitur etiaz sic est in predicto sexto exemplo. Et q̄uis etiā idem dicat ꝙ ecōtra multis videatur ꝙ nō sit illicitum qui habent pro fundamento ꝙ mutuās non intendit lucrum sed tm̄ damni vitationem. tamē illud non. cōcludit vt patuit ꝛ etiam patebit infra questiōe. lxij. in simili de vendēte mercem que in precio verisimiliter q̄stotius decrescet. Nec est verum qd̓ dicunt ꝙ qui vitat damnū suū: nō facit iniuriam proximo suo nec ledit eum. Nam verū est ꝙ vitando damnū suum in quantū hoc facit: non ledit proximum. sed quando vitat damnū suum ꝛ hoc mediante illatione damni proximo: facit ei iniuriā si enim est leo me inuasurꝰ nec euadere possum nisi te posito loco mei: nō ob hoc excusabor ꝙ damnū meū vitare volo.

Septimū exemplū. Si paulꝰ mutuat petro h̄ pacto adiecto: ꝙ petrus sit obligatꝰ ad remutuandū paulo futuro tempore. hoc exemplum probant aliqui sic. quia q̄uis mutuatarius sit naturali obligatione obligatus mutuatori ad antidota vt scz sibi indigenti pariformiter remutuet: tamē non tenet̄ sibi obligatione ciuili, ita ꝙ eum ad hoc cogere possit. sz si ducit hoc in pactum scz promittendo remutuare ex hoc insurgit ciuilis actio qua mutuās potest cogere mutuatarium vt sibi remutuet ꝛ sic recipit vltra sortē aliquid. scz illā obligationem ciuilez. Sed hec probatio non videt̄ valida. Nā q̄uis in foro anime mutuatariꝰ qui promisit remutuare teneatur ad remutuandum iuxta promissa non solum si iurasset sed etiam si simplici verbo promisit intendens illam p̄missionem seruare quia apud deum etiam promissio sine iuramento facta ligat tamē in foro exteriori non potest ad illud cogi p̄ iudicem quin excipiēdo possit eludere actionem actoris ꝛ ianem eam facere. quod patet. quia etiam si iurasset potest absolutionem petere si nondū adest terminꝰ seruandi p̄missum ꝛ sic non cogetur. Si etiaz nō iurauit, potest excipere coram iudice dicendo illam obligationem esse vsuram ꝛ p̄ cōseq̄ns nō teneri se ad illā obligationez. Et iudex non poterit iudicare cogendo eū ad obseruantiam obligationis. sicut non licet iudici iudicare vt vsure soluantur. Aliter igitur sic probari potest exemplū quia predicta obligatio est res estimabilis precio quia sepe quis daret ꝛ dat pecuniam vt haberet vel habeat sibi remutuātē cum indiget. Immo hoc exemplum habet veritatē si etiam paulus non adijcit pactum predictum sed principaliter ideo mutuat vt aliꝰ futuro tēpore sibi remutuet. Attamen hoc exemplum non est de casu huius questionis quia mutuatarius icipit carere aliquo temporali scilicet libertate recusandi mutuum. Nam nō est ita liber ad recusandū mutuum sicut si non promisisset q̄uis illā obligationem in foro exteriori elidere posset ꝛ recuperare libertatē quia etiam si pecuniaz aliquā promisisset per modū vsure se daturum elidere posset in foro exteriori exactionē promissi aut si dedisset repetere solutū.

Octauum exemplū. Si dominꝰ alicuiꝰ agri mutuat rustico certam quantitatem pecunie ob hoc vt colat eius possessionem pro quo tamen cultu vult sibi dare mercedem. In hoc exemplo est mutuatio vsuraria in quattuor casibus. Primus. Si dominꝰ vult aliquo minus iusta mercede dare rustico pro cultura agri eo ꝙ sibi mutuauit. propter partem operarum rustici sine mercede habendarū que tamen opere sunt res estimabiles precio. Nā ex quo non dat sufficientem mercedem rustico sequitur ꝙ aliq̄ opere rustici non soluuntur rustico et per consequens illas sine mercede impendit domino. et cum dominus hoc intēdat intendit lucrū ex mutuo. multo magis q̄n do mutuat sibi vt omnino sine mercede possessionem sibi colat. Secundus casus si dominus vult a rustico sibi respōderi d[illegible]

quo pluri in fructibus q̃ dignũ sit τ hoc ꝓpter mutuum impensum ei. Nam illud plꝰ in fructibus est vsura. Tercius si vult ꝙ rusticus propter mutuũ sibi plures vel diligentiores operas impendat q̃ debeat ſm mercedis quantitatẽ. Nam illud plꝰ in operis vel diligentia est res estimabilis ꝓcio. Et illi tres casus sunt indubitati: nõ tamen sunt ḋ casu huius questionis quia in eis mutuatarius incipit carere aliquo temporali sibi debito. Et dixi notanter in tercio casu: q̃ debeat ſm mercedis quantitatem. Nam si dominus mutuaret sibi ideo quia timet ꝙ nisi mutuet sibi rusticus non adhibebit diligentiam tantã ad quantã tenetur ratione mercedis tunc non esset vsuraria mutuatio. q2 mutuatio fieret ad redimẽdũ vexationẽ iniustã. qḋ licitũ ẽ vt patebit in seq̄nti q̄one. Quartꝰ ꝓo casus est si dominꝰ nil plus recipit ratione mutui. et ḋ hoc casu ait Gregorius ḋ arimino ꝙ nõ est vsura. qḋ ꝑsuadeẗ ab eo τ ab aliis quadrupliciter. Primo sic: q2 nisi sic: maxie ideo quia mutuat sibi vt colat possessionẽ al's nõ mutuaret sibi. τ ecõtra rusticus colit ei al's nõ coleret qḋ colere est res estimabilis ꝓcio. s3 hoc nihil arguit quia cultura nõ est dño lucrum eo ꝙ illã cõdigna mercede soluit: dãdo equiualẽs ꝓ ea τ sic nihil vltra sortẽ mutuatã recipit. Scḋo sic ꝑ simile. posito ꝙ dñs conducat colonum ad certum tempꝰ ꝓ iusto ꝓcio τ illud tradat anteq̃ colonꝰ incipiat operari eidẽ: postmodũ nolente colono laborare nisi dñs mutuet ei certã q̄ntitatẽ pecunie: dñs mutuat vt opereẗ: al's nõ mutuaturꝰ. colonus impẽdit opas quarꝫ ꝓciũ prius accepat. equidem in hoc casu nõ erit mutuãs vsurariꝰ quia nil ex tali mutuo lucraẗ sed recipit operas sibi debitas ex ꝓcij solutione. Tercio patet. q2 licitũ est alicui detinẽti ꝯtra iusticiã possessionẽ sibi debitam mutuare τ hoc in illũ finẽ vt recuperet possessionem vel saltẽ fructus eiꝰ etiam vltra sortem mutuatã vt patet in cap'lo j. de vsuris. igitur etiã sic erit hic de dño respectu coloni. Quarto sic. Si tu occupasti rem meã vel ꝑ potentiã tuam vim facis mihi in reb9 meis vel nõ restituis mihi rem ꝑ me tibi mutuatã locatã vel cõmodatam. nec vis desistere a violentia nec etiam reddere rem reddendã nisi mutuẽ tibi mille. quo facto vis desistere vel restituere debitum. τ ego ideo tibi mutuẽ vt desistas vel reddas nõ cõmitto mutuationẽ vsurariam quia nihil lucror sed redimo vexationeꝫ. τ nil acquiro nisi quod al's mihi debebatur et forte cũ hoc patior interesse lucri cessantis quia cum illis mille fuissẽ lucratus aliquid. Sed circa illum octauũ casum distinctius videtur loquendũ. Nã q̃uis vera sit opinio Gregorij in casu quo colonus ante mutuationẽ tenebatur colere agrum τ nunc nõ vult colere nisi sibi mutuet. Nam tunc dominus nihil sibi indebitũ lucraẗ s3 tñ redimit vexationẽ. τ de hoc latius in sequenti questione patebit. τ soluꝫ in hoc casu ꝓcedunt tres vltime ꝑsuasiones vt patꝫ intuenti eas τ per ꝯsequens patet solutio earũdem. Sed nõ est vera quãdo colonus ante mutuationẽ nõ tenebatur colere agrũ sed liber erat ad subeũdum culturam vl' nõ dominus autẽ ei mutuauit p̄cipaliter vt eum sibi obligaret ad colendũ agrum τ sic per suam mutuationẽ adeptus est obligationẽ coloni. Hec aũt obligatio est res estimabilis precio adeo ꝙ mutuatio redditur vsuraria que ꝓpter eam acquirendã exercetur quod ꝓbatur. quia dominus sepe vltra mercedem culture daret aliquantulã pecuniam vt posset habere colonũ eo ꝙ omnes vel quasi omnes coloni locauerũt operas suas aliis τ ita difficulter potest habere colonuꝫ. Scḋo ꝓbatur idem. Nam nõ dubitatur apud doctores quin sit mutuatio vsuraria si quis mutuet cũ pacto quo obligat mutuatarium vt alia vice sibi velit remutuare cum indigeat. τ hoc quia obligatio remutuandi est res estimabilis precio quia sepe quis daret pecuniã vt inueniret mutuantẽ sibi. hic tamẽ casus nõ est de casu presentis questionis sicut nec precedẽs exemplũ. Et dixi notãter quãdo dominus ei mutuauit principaliter vt eũ sibi obligaret. Nam nõ esset vsura si principaliter mutuauit in bonũ rustici nõ sibi in adeptionẽ obligationis culture puta: etiam rei mutuasset si sciuisset eum nõ culturum sibi agrum attamen secũdario ex hoc mouetur ad mutuandum sperans ꝙ eum habebit beniuolum vt sibi potius q̃ alteri colat pro iusta tamẽ mercede: τ sic illud secũdario mouens nõ causat volũtateꝫ mutuãdi s3 tñ ꝓmouet

imo nõ audere ɔdemnare factũ illud in casu quo etiam illa obligatio esset causa sine qua nõ: dũmodo solum esset secũdaria causa. Nam si essꝫ causa sine qua nõ: dũmodo solũ secũdaria sicut possibile est illa duo simul stare adhuc videretᷣ mutuatio gratuita quia collatio beneficij ecclesiastici est gratuita censenda q̃ principal'r solum fit ꝓpter spiritualẽ idoneitatẽ ꝑsone ad gloriã dei et ecclesie vtilitatẽ ⁊ secũdario fit ꝓpter ɔsanguinitatẽ vel obsequia: etiã si illa secũdaria intentio esset causa sine qua nõ declinasset patronus vl' collator ad illã ꝑsonã potius q̃ȝ ad aliã que fuissꝫ eque idonea. secus vbi ad minꝰ ydoneũ declinaret ꝓpter obsequia vel consanguinitatẽ. Nã illicitũ est in rebꝰ eccl'iasticis ꝓferre minꝰ idoneũ magꝭ idoneo ẜm tutiorẽ opinionẽ etiã si minꝰ idoneus sit sufficiẽter idoneus. ⁊ intelligo de idoneitate oĩmoda respectu beneficij vl' officij ecclesiastici nõ de idoneitate in [illegible]titate. Nã aliquãdo minꝰ sanctus põt ꝓferri magis sancto in collatiõe beneficij si magꝭ sanctus sit in aliqs requisitis ad beneficiũ ecclesiasticuꝫ inabilis: vbi tamẽ minꝰ sanctus sit abilis ad exercendũ tale officiũ. sed de h̃ latius in tractatu de symõia ⁊ de ɔtraria opinione si ne esset defensabilis. Ad argumẽtum aũt primũ Gregorij dicenduꝫ negãdo maiorẽ. Nam in casu quo diximꝰ dñm peccare nõ dicimꝰ ꝙ ideo peccet q᷑ mutuet ꝓpter culturã sꝫ ideo q᷑ mutuat ꝓpter habere obligationẽ a rustico vt subeat culturã que obligatio est quid distinctũ a cultura ⁊ estimabĩle ꝓcio vltra eandẽ eo ꝙ sepe quis daret vltra mercedẽ ɔdignã culture aliquam pecuniã vt in ꝓmpto haberet aliquẽ qui sibi coleret.

Ex predictis sequitᷣ ꝙ petrꝰ peccat pctõ vsure qui paulo vineatori mutuat pecuniã natiuitatis xp̃i vl' pasce vl' pẽthecostes sup vinũ leuandũ ꝑ vineatorẽ in autũno futuro ⁊ aduenĩete autumno cõueniunt petrus ⁊ paulꝰ ⁊ cõputãt ⁊ inueniũt ꝙ petrus mutuauit paulo .xxx. flo᷑. ꝓ quibus petrus a paulo exigit tria plaustra vini que tũc valẽt bene .xxxvj. flo᷑. ita ꝙ si petrus vellet ea emere: etiã ꝓ ꝓmpta pecunia oporteret eum dare de cõmuni foro .xxxvj. flo᷑. Nã tũc petrus cũ nullũ interesse possit allegare veraciter vt supponitᷣ: nõ ꝓsumitur valorẽ sex flo᷑. quẽ exigit vltra valorem .xxx. flo᷑. exigere nisi ꝓ hoc ꝙ ante terminũ dedit .xxx. flo᷑. ⁊ sic eos mutuasse censetᷣ. Et si in foro ɔscientie dicat se tantũdẽ ⁊ amplius interesse sustinuisse agat ɔfessor secũ sicut in qõne .xxx. dictũ est. Et si dicat nõ se illos .xxx. mutuasse paulo. sed vt ꝓciũ ei dedisse ꝓ vino futuro in quãtitate triũ plaustrorũ qd̃ sibi loco .xxx. flo᷑. debet dari ⁊ sic nõ est mutuũ q᷑ idem in genere debet restitui in mutuo tũc si fuit verisĩle ꝙ tria plaustra tũc tp̃is essent valitura plusq̃ȝ .xxx. puta .xxxvj. vt dictũ est: iterum ꝓsumitᷣ ideo ꝓciũ ante dedisse vt sic ꝑ anticipatã solutionẽ q̃ includit implicitam mutuationẽ lucretᷣ sex flo᷑. peccat pctõ vsure. si aũt nõ fuit verisimile nec spe illiꝰ lucri ɔsequendi solutionẽ anticipauit sed pietate motꝰ dat nõ cogitãs se plus habiturũ in valore vini q̃ȝ sint .xxx. flo᷑. ⁊ emit eo mõ quo q̃s emit iactuꝫ retis non est damnandꝰ de hoc patebit infra. q. lx. Ex illis etiã patet quid sit dicendũ de illis qui mutuant pecuniã vineatori sup vino futuro ⁊ hoc ad ordinariũ ⁊ publicum computũ fiendũ vt dici solet ⁊ sciunt vineatores habere in suis vineis vites ꝓducentes vina notabiliter meliora q̃ȝ sint vina cõmunia cadentia sub cõputo ⁊ nihilominus volũt plaustrũ hr̃e ẜm cõem rõnẽ. Naꝫ illi cõmittũt vsurã eo mõ vt petrꝰ ĩ ꝑdicto casu.

Contra quicq̃ȝ prima exempla arguitᷣ. Predictꝰ paulꝰ mutuator posset donare petro aliquid vt emeret ab eo aliqs res iusto ꝓcio aut apd̃ se faceret pinsi vel moli. igitᷣ etiam põt eidẽ mutuare ꝓpter ꝑdicta. tenet cõsequẽtia q᷑ non apparet ratio diuersitatis cũ tã mutuatio q̃ȝ donatio sit ɔtractus gratuitꝰ. Dicendũ ꝙ ꝑdicta donatio nõ esset cõtractus donationis ꝑut est cõtractus gratuitus sed est alterius speciei. est eñ cõtractus innoĩatus scꝫ do vt facias. Mutuatio aũt est cõtractus qui debet esse gratuitꝰ ⁊ manet mutuatio etiã si fiat ꝓpter vsurã capiendã. Et si dicas Cur possum aliq̃d dare. R. vt sit meus notus vtputa ꝙ apd̃ me pinsat aut a me emat necessaria ⁊ nõ possum ei tantũdẽ mutuare vt a me emat. Dicẽdũ ratio est quia si ei do vnũ flo᷑. vt sic sit notus meus: nõ exigo aliquid ab eo qd̃ excedat valorẽ dati sed cum sibi mutuo .j. flo᷑. obligo eũ ad redden[illegible]

equiualentē: ⁊ vltra hoc etiã volo habere aliquid estimabile ꝑcio. igit̃. facio ↄtra iu/ sticiã cõmutatiuã. nõ sic in priori casu.

Questio. XXXVII.

Utrum mutuatio facta ꝑncipal'r ꝓpter vitationē damni iniusti aut vexationis iniuste sit vsuraria Dicē dum per duas ↄclusiões.

Prima Si damnū est iniustū similiter vexatio. mutuatio nõ est vsuraria. Probat̃. Nã tūc mutuãs nõ intēdit assequi ex mutuatiõe aliqđ tem porale cõmodū al's sibi indebitū. imo illđ al's sibi debebat̃. Naʒ si damnū ⁊ vexatio sibi iniuste inferēda erãt mutuans habebat ius vt nõ sibi inferret̃: ⁊ ꝑ ↄseq̃ns obtinēs eoꝝ vitationē nihil noui sibi al's indebitū obtinet. Et de hac ↄclusiõe sunt q̃ttuor ex/ empla seq̃ntia. Primū scđm tercū sunt illa tria q̃ posita sũt in ꝑcedēti questiõe in octa uo exēplo circa opiõnē Gregorij. Quar/ tum est. Si ab aliq̃ patior ꝑsecutionē iniu ste ⁊ ne mihi noceat cogor cõducere armi/ geros in meã defensionē ⁊ sic incurro dam nosas expēsas ad quas vitandū mutuo si/ bi vt cesset a ꝑsecutionibꝫ iniustis q̃tenꝰ sic vitem damnū iniustū ⁊ vexationē iniquã.

Secunda ↄclusio. Si damnū est iustū sil'r ⁊ vexatõ mutuatio facta ꝑncipal'r ꝓpter talis damni vel vexatiõis vitationē est vsuraria. Pro bat̃ qꝛ est principal'r facta ꝓpter tpale cõmo dū al's indebitū vltra sortē obtinēdū. Nã si mutuatariꝰ iuste potuisset dãnum vel ve xationē intulisse estimet̃ illđ damnū. c. flor. tunc vitatio illiꝰ dãni fuisset cõpata. l. flor. igit̃ talis mutuat vt ↄsequat̃ rem valentē. l. flor. que res nõ fuit sibi debita. nã ad illã cessationē nõ tenebat̃ mutuatariꝰ exquo ꝑ casum mutuatariꝰ potuisset iuste ei illđ dã num intulisse. Dictū est notãter: principal'r facta ⁊c. qꝛ si secūdario ꝓpter id fieret ita ꝙ adhuc mutuaret si illud nõ subesset secꝰ est vt patʒ ex dictis. in sexto exemplo. ꝑcedēn/ tis questionis.

Ex hac ↄclusiõe sequit̃ ꝙ necessa/ rio est addēda limitatio tri bus dictis quorūdam doctoꝝ. Primū est Laur. de rudol. dicēns ꝙ illa mutuatio non est vsuraria q̃ fieret i seq̃nti casu. scʒ si quis iniuriat̃ alicui. ꝓpter qđ recipiēs iniuriaʒ ef ficit̃ inimicꝰ. ⁊ sic illū qui iniuriã fecit opoꝛtet subire certas expēsas puta. x. flo. in mēse. in famulis quos optet tenere armatos si is q̃ fecit iniuriã mutuat iniuriã passo eo pacto vel illa principali intentiõe vt remittat in/ iuriã vt eius gratiã querat: ⁊ ꝑ ↄseq̃ns ve niã. qua obtēta cessant expense ꝑdicte talis mutuãs nõ videt̃ cõmittere vsurã. qꝛ licitū est cuilibet redimere vexationē suã. đ symo nia. c. dilectus: ⁊ ita facit iste. Nec obstat si dicas dedit causam delicto: igit̃ nõ redimit vexationē suã. quoniã si ille peccauit iniu/ riam dãdo ⁊ ille etiã peccabit in vindicã/ do qꝛ ↄtra dei precepta est inferre vindictã sic etiã nõ lucrat̃ sed tm̃ euitat damnū qđ subire opoꝛteret. xiiij. q. iiij. quoniã multi. hec ille. Hoc inq̃ dictū deficit quintupliciter. Primo qꝛ si mutuãs est priꝰ iniuriatꝰ. igit̃ passus iniuriã habʒ ius ꝓseq̃ndi actio nem suã ↄtra iniuriantē seruato ordine iu/ ris in quaꝓsecutione damnificabit̃ iniurie illatoꝛ. illius aũt iuste ꝓsecutiõis fiēde vi/ tatio est res estimabil' ꝑcio. igit̃ iniurie illa toꝛ mutauit iniuriã passo ꝓpter tēpoꝛale cõ modū sibi indebitū vltra sortē obtinendū. ergo est vsurarius. Et confirmat̃: qꝛ eo ipo ꝙ iniuriatus est alteri: est debitoꝛ eiꝰ. igitur si mutuat vt remittat illud debitū: mutuat vt sibi q̃d donet̃. qꝛ i omi remissiõe obtinē quedã donatio: adeo ꝙ sicut datio alicuiꝰ tēpoꝛalis reddit collationē sp̃ualiū nõ gra tuitam sed symoniacã si fuit facta ꝓpter eã: sic etiã remissio debiti reddit eã nõ gratui/ tam sed symoniacã. ergo etiã hic reddet re/ missio actionis mutuationē nõ gratuitam sed vsurariã. Scđo deficit qꝛ ⁊ si ꝑdictus doctoꝛ videat̃ velle loqui de dãnificatione bellica vl' armoꝝ ⁊ nõ de iudiciali tm̃ per h nõ habet̃ ꝙ velit loqui de vexatiõe inoꝛdi nata vl' iniusta. Nã ↄtingit etiã vexationē que ꝑ arma ⁊ bellū infert̃ esse iustã oꝛdina tam ⁊ iuridicã. ꝑ cuiꝰ cessatione nõ minꝰ cõ tingit dari q̃ꝫ ꝑ cessatiõe vexatiõis iudicia lis. ideo nec ꝑ illius cessatõe est mutuandū si sit iusta. Tercio deficit qꝛ indistincte al legat ꝙ liceat redimere vexationē. qđ tm̃ nõ est verū indistincte sed dūtaxat qñ vexatio est facti nõ iuris sed iniusta. In casu autẽ suo ↄtingit vexationē qua iniuriã passus ꝓseq̃t̃ actionē suã ↄtra iniuriantē esse iu/

ris ꝛ iustā. licitū est eīm alicui actionē suam psequi etiā agēdo ad penā rei si p sui indēnitate ad refusionē sui damni ꝛ zelo iusticie ad penā agat. Quis rancorē dimittere teneatur. Quarto qꝛ allegat ꝙ mutuās nil lucret. Nam dico ꝙ lucrat remissionē debiti si eīm mutuās mutuaret suo creditori cui ex ꝯtractu aliq̄ teneret vt remitteret sibi debitū scꝫ. c. flor. quos ei ex ꝯtractu deberet: nemo diceret quin esset vsurarius. igit etiā qñ mutuat alicui vt remittat ei debitū qd sibi debet ex maleficio vel q̄si ex maleficio. Quinto deficit cū dicit ꝙ iniuriā passus peccat vindicādo iniuriā. hoc eīm nō est verū si iniuriam passus vindicet ordine iuris seruato. Nam vindicare de se nō est malū, alioqui nō diceret aplus de terrena potestate. Dei minister est vindex in irā ei qui malū agit. ad Roma. xiij. Quis ꝓpria auctoritate vindicare sine ordine iuris vel etiā cū ordie iuris sed libidine satisfaciēdi ꝓprio odio sit cōtra legē dei. Scdm dictū est speculatoris dicentis ꝙ cū quis mutuat vniuersitati eo pacto ꝙ vniuersitas ei nō imponat collectas quas al's sibi interim posset iponere: nō cōmittit mutuationē vsurariā. hec ille. Nō dico si ille collecte potuissent sibi iuste fuisse imposite (sicut pōt ꝯtingere) ipe est vsurarius vt patet ex p̄cedentibus. Terciū est Johā. an. ꝛ Johā. de lignano. ac Johā. de cal. dicentiū. ꝙ dictū speculatoris licꝫ nō habeat veritatē qñ collecte sūt certe: tamen quādo nulle certe statute sunt est verū. hec illi. Modo si etiam nulle certe sunt statute si tamen iuste potuissent sibi fuisse imposite: ipse est vsurarius vt patet ex p̄dictis rationibus.

Questio. XXXVIII.

Utrum q̄ mutuās B. ipm. H. restituendū in tpe. D. in quo tñ tpe. H. plus valebit q̄ valuerit tpe mutuationis cōmittat mutuationē vsurariā. Solutio hui' questiōis stat in vno exemplo et quinqꝫ ꝯclusiōibus. Exemplū est. A. mutuat B. frumentū qd nunc valet mediuꝫ flor. ꝛ in. D. valebit mediū flor. et quattuor solidos. sil'e dari potest de vino. ꝛ de moneta. Nam aliquādo cōtingit (q̄uis nō ita frequēter sicut de frumentis ꝛ vino) ꝙ moneta aliquo tēpore pluris estimatur q̄ alio.

Prima ꝯclusio. Si ꝯsecutio illius pluris quod valet. H. in tpe. D. vltra illud qd valuit tpe mutuationis fuit principale motiuū ꝓpter qd. A. mutuauit. B. mutuatio fuit vsuraria. patz ex diffinitiōe mutuatōis vsurarie supra. q. xxj. Et est hec ꝯclusio vera: siue. A. cū effectu ꝯsequat illud plus siue nō: puta sperabat. H. plus valiturū in. D. licet nō valuerit plus quia sufficit principalis intētio cōsequēdi lucrū ex mutuo ad reddendū mutuationē vsurariā. q̄uis in primo casu teneat restituere aliquid: non autē in scdo qa nil percepit.

Secunda ꝯclusio. Si cōsecutio illius pluris non mouit. A. ad mutuandū sed sola charitas. attamen verisil'r erat. H. plus valiturū in tpe. D. q̄ tēpore mutuatiōis valuerit mutuatio non erit vsuraria vere. q̄uis poterit esse p̄sumptiue vsuraria: p̄sumptiōe debili vel forti ſm circūstantias psone. A. Prima pars patet quia non est facta ꝓpter lucrū q̄uis lucrū accesserit p̄ter intētionē. A. accessus autē lucri nō intenti nō arguit mutuationē vsurariā al's nō liceret mutuanti ex charitate recipe postea aliq̄ dona a mutuatario: qd tamē licet seruatis certis circūstātijs tactis in questiōe. xxix. Nec oportet ꝙ in eius intētiōe fuerit (sicut tamē quidā dicit oportere) ꝙ si talis res mutuata fuisset facta vilior: illā viliorē sic recipe voluisset. Nā hoc nō oportet sꝫ sufficit ꝙ i eius intentiōe sit ꝙ si res mutuata solū tantūdem tūc esset valitura sicut nūc: adhuc mutuasset ei. nō eīm tenet i mutuādo intēdere velle perpeti damnū. Scda pars ꝯclusiōis pbat. Nam ex quo plus verisil'r erat. H. valiturū in tpe. D. q̄ in tpe mutuationis: tūc si. A. al's ꝯsueuit mutuare ad vsuras: p̄sumetur etiā nunc mutuationē illā fecisse vsurariā intentiōe eo qd semel malus semp p̄sumit malus. Uñ in tali casu quātūcūq̄ A. q̄'ꝯsueuisset hucusq; eē talis vellet mutuare nūc ex sincera charitate: tamē abstinere deberet ab illa mutuatiōe q̄diu nata esset oriri p̄sumptio ꝯ eū de corrupta intentione qꝛ abstinendū est a specie mali dixisset pbabil' origo scādali sic tactum est questiōe. xxix. ꝛ xxx.

Tercia ꝯclusio. Si cōsecutio

pluris nō mouit .A. ad mutuandū sed so-
la charitas et etiā non fuit verisimile q̄ .B.
erat valiturū plus in .D. q̄ꝫ tēpore mutua-
tōis valuerit. Illa mutuatio nec vere erit
vsuraria nec p̄sumptiue etiam si in effectu
plus valebit. Prima pars patet ex ꝯclu-
sione p̄cedenti. Scd'a pars ꝓbatur quia
cessat causa presumēdi scꝫ verisilitudo ma-
ioris valoris qui mouisse potuisset .A.

Quarta cōclusio. Si ꝯsecutio il-
lius pluris nō mouit .A.
ad mutuandū sed sola charitas et tamē ve-
risimile fuit q̄ erat plus valituꝝ in .D. q̄ꝫ tē
pore mutuatōis: qd̄ plus etiā .A. intende-
bat cōsequi: nō erit mutuatio vere vsura-
ria q̄uis posset esse aliqualr̄ presumptiue
vsuraria. Prima pars quo ad suppositū
suū quo supponit q̄ illa se simul cōpatian-
tur scꝫ q̄ .A. intēderit consequi illud pl' qd̄
.B. valebit in tēpore .D. et tamē q̄ illud pl'
nō mouerit ip̄m ad mutuādū ꝓbatur. Nā
stat q̄ .A. erat reseruaturus .B. vsq₃ ad .D. q̄
erat verisimile ip̄m plus valiturū ita q̄ nō
intēdebat .B. ꝯsumere vel distrahere ante
.D. Jam .A. intendit cōsequi illd̄ plus que
intentio est sibi licita. quia nō tenetur quis
rem suā distrahere tēpore quo non nisi vili
p̄cio venditur. et tamē ex quo .B. petit .B. si
bi mutuari .A. ductus charitate mutuat ei
.B. cogitans tu interim mitteres tacere .B.
vsq₃ ad .D. melius est q̄ ꝓximo tuo chari-
tatiue ꝑ .B. benefacias: ex quo illud potes
sine dāno tuo. quia in tēpore .D. restituet ti
bi equale in bonitate et sic nō perdes lucrū
quod al's eras obtenturus in .D. et ita simr̄
stant p̄dicta duo scꝫ q̄ cōsecutio illius plu
ris nō mouerit eum ad mutuandū et tamē
cōsecutio eius fuerit intenta. Hoc suppo-
sito igitur ꝓbato probatr̄ prima ps cōclu-
sionis. quia stantib₉ p̄dictis .A. mutuat ex
charitate et cū prudentia seip̄m cōseruādo
indemnē: qd̄ vtiq₃ licet ꝑ regulā Joh. de
gerso. sup̄ allegatā. q. xxx. Et q̄uis in illo
casu sit .A. imunis a peccato vsure. attamē
nō esset ab omni peccato imunis si .B. tpe
mutuationis fuisset in ea indigentia ꝯsti-
tutus q̄ .A. debebat ei mutuare nūc etiā re
nūdando lucro sibi cessanti et nolle reserua
re .B. vsq₃ ad .D. put tactum est. qōne. xxx.
Scd'a pars ꝓbatur primo sic. quia si al's
.A. ꝯsueuit ad vsuras mutuare et ex aliqua
circūstantia appareat q̄ .A. distraxisset vel
cōsumpsisset .B. et nō reseruasset vsq₃ ad .D.
tunc cōtra eū p̄sumeretr̄ de mutuatiōe vsu-
raria. et q̄uis p̄sumptioni illi nō subsit veri
tas: attamē a specie mali abstinēdū est do-
nec cessat origo scādali possibilis. Scd'o
ꝓbatur sic. quia si .A. nō eget .B. libertatē
restituendi .B. ante .D. p̄sumetr̄ q̄ .A. velit
per suū mutuū consequi aliquod lucrū qd̄
cōsequi nō posset si .A. retinuisset .B. vsq₃
ad .D. Nā si nō id intēderet nō īferret apd̄
.A. an .B. restitueret sibi .B. añ .D. et sic .A.
cōseruaret .B. vsq₃ ad .D. vl' an restitueret
sibi in .D.

Quinta ꝯclusio. Si quis frumē
tum hoc tpe quo est carissimū et sub estima
tione p̄cij nūc currentis mutuet obligās
mutuatariū ad restituendū sibi aliud frumē
tum futuro tēpore quo erit vilissimi p̄cij:
sed tamē illud aliud debeat sibi restitui ī tā
ta quātitate q̄ tantū valeat quātū mō va-
let frumentū qd̄ sibi tradit. et ita obligat eū
ad dandū sibi pl' frumenti in quātitate q̄ꝫ
mutuauerit: nō cōmittit vsurā: q2 illd̄ plus
qd̄ recipit licꝫ sit plus in quātitate mol' seu
mathematica nō tn̄ in quātitate ciuili vel
valoris sed equale. ideo nullū lucrū inten-
dit. Unde etiā equiualēter vēdit ei frumen
tū nūc et mutuat p̄cium gratis qd̄ sibi vult
restitui equale in frumēto tēpore solutiōis
Sicut etiā mutuans frumentū vetus rece
pturus nouū: licite pōt exigere q̄ nouū si-
bi dandū detur in maiori mēsura q̄ꝫ ipse ei
dederit de veteri si hoc facit nō spe lucri sꝫ
rōne damni vitādi qd̄ sibi accideret si no-
uum in equali mēsura acciperet. Nā si mu
tuans intendebat suū vetus diuti' retinere
(eo q̄ erat bonū frumentū) q̄ꝫdiu adhuc cō
seruari poterat: et reciperet nouū in equali
mensura: ipse pateretur hoc p̄iudiciū q̄ cō
seruādo nouū loco veteris: in fine cōserua
tionis minus inueniret de frumēto nouo
q̄ꝫ de veteri cōseruato inuenisset. q2 frumē-
tum nouū tpe intermedio arescit: et sic dimi
nuit: vetus aūt iam aruerat et fecit suā dimi
nutionē et sic nō amplius diminuitr̄. Uñ in
tali casu licet recipiat mai' in mēsura et q̄n-
titate mathematica nō tamē in ciuili quan
titate valoris. Si tamen illud causa lucri
exigeret ꝑ ut de hoc est casus posit' supra.
qōne. xxxvj. peccaret mutuans vt ibidem

patule.

Ex dictis In hac qõne patet q̃ nõ est indistincte verũ id q̃ doctor Johãnes de frãckfordia ĩ tractatulo suo de ɔctib₉ dicit ɔclusiõe.xiiij. dicens q̃ illicitũ est si Johannes in messe qñ blada sũt in vili p̃cio mutuat petro maldrũ bladi obligãs eũ ad restituendũ aliud maldrũ pasce qñ scʒ maldrũ verisilr valet amplius puta ĩ messe valet dimidiũ flor. ꝛ pasce valet vnũ flor. Et idẽ dicendũ si adijcit q̃ pasce debeat sibi dare vnũ maldrum vł pecuniã tantã quantã tũc maldrũ valebit. Ita q̃ stet in optiõe Johis recipe pecuniam vel bladũ.hec ille. Nã primũ dictũ licʒ habeat veritatẽ in casu prime ɔclusiõis huius qõnis nõ tñ in casu quarte ɔclusionis Nec valet ꝓbatio sua cũ ait q̃ in casu p̃mi dicti tantũ dẽ agit Johs.ac si diceret ĩ messe:ɔcedo tibi dimidiũ flor. vt pasce ampli⁹ mihi reddas. Nã ad hoc dicendũ q̃ nõ est simile.q: pecunia nõ reseruaẜ a messe vsq₃ ad pasca vt ampli⁹ valeat aut vẽdaẜ ꝓ maiori sicut bladũ in casu q̃rte ɔclusiõis. Unñ si ɔtingeret siłis alteratio in valore pecunie sicut bladi:nõ video q̃n in casu q̃rte cõclusiõis etiã aliq̃s habẽs certũ genus numismatis ꝛ ꝓbabiliter credẽs id valituruʒ pasce plus q̃̃ nũc valeat ꝛ intẽdebat oĩo illud vsq₃ ad pasca seruare:posset velle mutuatariũ esse obligatũ ad satisfaciẽdum de sorte ꝛ de illo pluri:defalcatiõe tñ facta fm dubietatẽ lucri.q: mutuator ꝓ inter esse lucri cessantis põt aliq̃d exigere a mutuatario vltra sortẽ: saluis tamẽ ɔditionib₉ tactis q̃stiõe.xx. Scdm aũt dictũ eius habʒ veritatẽ.si optio illi⁹ disiũcti sit quid estimabile p̃cio vltra valorẽ sortis mutuate: sicnatũ est ɔtingere q̃ mutuatario soluẽte sorteʒ mutuator mallet habere pecuniaʒ. adeo q̃ etiã aliquãta pecunia carere vellet vt potius haberet pecuniã q̃̃ bladũ.

Questio.XXXIX.

Utruʒ paulo liceat petro naviganti vel eũti ad nũdinas mutuare centũ tali pacto q̃ paul⁹ recipiat in se piculũ illor̃.c.ꝛ ꝓ hoc det petr⁹ paulo aliquid vltra sortẽ scʒ quinq₃. Solutio questionis stat in duab₉ suppositionib₉.q̃ttuor conclusiõib₉ ꝛ duob₉ argumẽtor̃ solutiõib₉

Prima suppositio ꝓnomen hoc in titulo questionis cũ dicaẜ ꝓ hoc: põt referre ip̃m mutuare vł dũtaxat ip̃m recipe piculũ vel vtrũq₃. Scda suppositio paulũ recipere in se piculũ nihil aliud est q̃̃ paulũ velle si sors ꝑdatur scʒ.c.flor. vel etiã merces inde empte: q̃ illa sint sibi ꝑdita ita q̃ vult h̃ dãnũ sustinere: adeo q̃ petrus non teneaẜ sibi sortẽ mutuatã restituere neq₃ aliquas merces inde emptas.

Prima ɔclusio. Si ꝓnomẽ hoc refert dumtaxat mutuare: mutuatio pauli est vsuraria: q: ꝓ ea recipit vel recipe intẽdit paul⁹ aliq̃d temporale ꝑ modũ precij. Unde ꝓ precio mutuasse vere dicit. Et in hoc casu est in foro ɔsciẽtie decretalis nauigãti.extra de vsuris. intelligẽda.vbi sic dicit. Nauiganti vel eũti ad nũdinas certã mutuãs pecunie quantitatẽ eo q̃ sustineat in se piculum.recepturus aliquid vltra sortẽ: vsurarius est cẽsendus. Et si arguaẜ.C. de nautico fenore.l.prima dicatur. talem ɔtractũ ad obseruationẽ cõmunium vsurarũ liberũ esse: q: ꝛ si non sit cõmunis vsura: est tamẽ vsura. Unde glo. sup verbo cõmuniũ vsurarũ dicit. sed nõ centesimaruʒ Dicendũ q̃ leges approbãtes aliquas vsuras nõ valẽt vt patet ex qõne.xxij.

Secunda ɔclusio. Si h̃ refert dũtaxat recipe periculum: mutuatio pauli non est vere vsuraria de lege diuina vel naturali. Probaẜ dupliciter. Primo sic. Quia si q̃s nõ mutuaret ꝛ tamẽ piculũ sortis ꝑ aliũ ꝛ alteri mutuate susciperet in se: posset aliq̃d recipe ꝓ illa susceptione citra peccatũ vere vsure. igitur etiã si mutuat ꝛ suscipit piculũ poterit sic ꝓ illa susceptiõe aliq̃d recipe. tenet ɔsequẽtia quia da oppositũ sequereẜ q̃ ꝑ hoc q̃ mutuasset ꝛ succurrisset ꝓximo: fact⁹ esset peioris cõditionis q̃̃ si ei nõ succurrisset. qd est incõueniẽs: q: de beneficio nõ incõmoduʒ sed cõmodũ reportare debʒ. Alia igiẜ intẽtionis directio petri in casu scdẽ ɔclusiõis q̃̃ in p̃mo facit de vsurario nõ vsurariũ p̃ut insimili in materia simonie accidit. sicut bene inquit Petrus de aleaco cardinal cameracẽs dicẽs hoies si dirigerẽt intẽtionẽ suã in spiritualiũ datione ꝛ receptiõe: multi sunt simoniaci qui nõ essent. Scdo probaẜ quia licet tũc mutuãs recipiat aliquid

vltra sortem: nõ tamen ratiõe mutuatiõis: sed ratione alicuius alterius: ratiõe cu⁹ citra vsuram potuit tẽporale recipere. Nam ex quo mutuãs nõ tenetur subire periculũ rei mutuate: imo quantũ est ex naturalib⁹ cõtractus mutui: res mutuata stat periculo mutuatarij. ergo si vltra hoc q mutuat: etiam subit periculũ: seruit mutuatario i re estimabili precio. p qua re nõ est vsurarius quid recipere sicut pro mutuo recipere p̃cium. Nam sepe postq̃ quis recepit mutuum daret alicui siue mutuãti siue alteri aliquantã pecuniam q euz assecuraret de nõ perdendo rem mutuatã vel de subeũdo piculum rei mutate. Nec p illo seruitio vl' beneficio scz subeundi periculũ est indistincte prohibitum quid recipe sicut p mutuare. Unde in hoc casu paulus contrahit cũ petro duobus cõtractib⁹. Primo cõtractu mutui gratuiti. Scdo cõtractu innominato quo paulus facit vt petr⁹ det. facit inq̃ periculũ eius id est subit periculũ vt petr⁹ det precium. Confirmatur. Si aliq̃s alius a paulo mutuatore subeat illud periculum pro petro cũ predicto pacto: non censetur ille alius cõmittere vsurã. eo q nullũ interuenisset mutuũ. ig' etiam idẽ erit dicẽdum hic si p̃cise sistat' in cõtractu illo scz facio vel subeo vt des. vl' do vt facias vl' subeas. Et q̃uis recipere aliquid p receptiõe periculi in sic in p̃dictis casib⁹ nõ sit vsura. an tamẽ sit aliud peccatũ videbit' infra q̃stione. lxxj. Ubi videbit' an ne illud sit turpe lucrum.

Contra hanc cõclusionẽ Arguitur sic. ponderãdo hũ verba decretalis scz nauigãti. extra de vsuris. videtur papa velle q etiã mutuans est vsurarius censendus si pro receptõne periculi in se aliq̃d accipiat vltra sortẽ. alt em̃ sic. eo q sustinet in se piculum receptur⁹ aliq̃d vltra sortem. Dicendũ q in foro conscientie nõ est iudicandus vere vsurari⁹ qui sibi cõscius est q nõ p mutuasse recepit quid vltra sortẽ sed pro sola receptione piculi vt satis probant rationes adducte. Nec etiam in foro cõtentioso esset iudicãdus vere vsurarius si sufficienter ɔstaret de predicta ei⁹ intentione secus vbi non sufficienter constat: et cum hoc sũt presumptiões cõtra mutuantem quarũ vna est si al's ɔsueuit exercere vsuras manifestas vl' palliatas ⁊ fraude circumseptas. Scõa presumptio esset quãdo nullũ vel quasi nullum vel modicum periculũ subesset ⁊ mutuãs p tali suscipiendo diceret se recepisse incrementum sortis. Tercia si etiaz notabile periculum subesset: attamẽ incrementũ esset excessiue iproporcionatum susceptioni. nã tũc iterũ esset presumptio cõtra eũ de vsura in foro exteriori. vtputa q in fraudem vsure excogitasset. ⁊ q̃uis staret q in re nõ esset vsurarius: tamẽ tũc esset al's iniquus scz exigẽdo iproportionatũ p̃ciuz p susceptiõe periculi minoris. Et in hoc sensu ⁊ casu intelligẽdus est Richar. in. iiij. dis. xv. ar. v. q. v. vbi etiam damnat mutuantẽ recipientẽ in se piculum sortis si recipit vltra sortẽ. Nã causam illius damnatiõis allegat sic dicẽs. q2 nisi fuerit culpa vel negligentia illi⁹ qui accipit: raro accidit q pecunia quaz mutuo accepit pereat: Unde ille q̃ in casu isto dat mutuo pecuniaz habet in fauorẽ suũ id qd accidit sepe nec habet cõtra se nisi id qd accidit raro. hec ille. Et sic patet ex qua causa damnat. si igitur illa cesset: nõ apparet ratio cum damnãdi vt vsurariũ vere seu ex lege diuina vel naturali. Et con[illegible]mat'. q2 si tradens pecuniã ponat tam[illegible] capitale q̃ lucrũ sub dubio vel fortuna ⁊ [illegible]cipiat quid vltra sortez: talis excusatur nec restituere tenetur s'm Rich. ibidẽ p. c. nauigãti. in. §. illo quoq. ⁊ hoc ratione verisimilis dubij qd dubium nõ videtur notabiliter magis in fauorem dantis q̃ accipientis. ergo vult q i illo casu nõ est iniquitas eo q tradẽs vl' mutuans nõ est plus in lucro q̃ mutuatarius sed est equa conditio vtriusq p hoc q hinc inde faciũt sibi cõmunicationes. qd sic patet quia cũ mutuatori cõpeteret ius vt saluum esset sibi capitale in omni casu: tamen vult illi iuri renũciare. ⁊ in recõpensam huiuscemodi renunciatiõis vult q sibi cedat pars lucri al's sibi indebiti si obueniat. et ecõtra cum mutuatarius habeat ius q lucrum pueniturũ debeat sibi soli ⁊ nõ mutuatori etiã in parte cedere: vult illi in pte cedere quatenus etiã mutuator subeat secuz piculum sortis. ⁊ quia hincinde pensando onera ⁊ releuamina manet equalis cõditio vtriusq ideo iustificat'. et tamẽ si verisimiliter nõ esset piturum capitale: imo saluan

dum: et cũ hoc verisimiliter speraret obuenturum lucrũ: non excusaret mutuãs vel tradens pecuniã: etiam in illo casu quem ipse iustificat. et hoc ppter eandem rationẽ que in casu quẽ damnat est posita: puta quia mutuans haberet p se id quod verisimiliter esset futurum. et mutuatarius non habet tale p se imo contra se. quia si non subiret illum cõtractum: verisimiliter totũ lucrum esset suum sine periculo capitalis. quia illud verisimiliter non eueniet. Ergo eadem ratione in casu questionis cessabit ratio condemnãdi eum vt lege diuina vel naturali vsurarium quãdo lucrum illud esset proportionatum susceptiõi periculi quia nõ melior esset cõditio vnius quam alterius. Quarta psumptio patebit postea. Posset tamẽ etiam papa vel ecclesia vel imperator talẽ cõtractum susceptionis periculi in mutuatione absolute phibere tanquam vsurarium et sub penis vsurariorum: eo quod et si in se sine vsura fieri posset tamẽ mali eo in fraudẽ vsurarum abuterentur. An autẽ de facto voluerit eum vt talẽ phibuisse in pdicto capitulo non dico. Et quamuis si papa illud fecisset hoc occasionaliter tm̃ fecisset ppter maliuolos qui sub illo velamine alias exercuissent vsurã: tamẽ etiam aliis et nõ maliuolis esset ille contractus vt vsurarius illicitus.

Ex rationibus adductis hanc conclusionẽ potest de facili impugnari dictum glose in. c. nauigãti. que indistincte vult quod mutuanti etiã recipienti in se periculũ non liceat aliquid vltra sortẽ recipere: etiam si in compensationẽ receptionis periculi reciperet illud. et causam tangẽs ait: quia illud excedit naturã mutui. Sed hoc nõ valet: quia et si illud naturã mutui excedat et ita nõ possit recipi ratione mutui: tamẽ non excedit naturam cõtractus innominati scilicet facio vt des. qui cõtractus est coniunctus p accidẽs cõtractui mutui. quero enim si ille idẽ mutuans etiam seruisset mutuatario portando sibi sortẽ p decem miliaria ad ciuitatem aliquã: an ne posset aliquid recipere ab eo vltra sortẽ et hoc ratione cõtractus locatiõis operarũ annexi cõtractui mutui. Item dato quod illud pactũ esset contra naturalia mutui: non tamẽ põt inferri. ergo deprauat cõtractum, put patebit diffusius. questiõe. xxxix.

correlario pmo. Item aliam causam tangens ait. si nullũ periculũ secutũ fuit et aliquid vltra sortẽ recipit illud vsura est: hoc nõ valet quia nõ recipit illud incrementum tm̃ ea lege si sequatur periculũ in effectu. alioquin non quinquaginta flor. tm̃. sed centũ exegisset sed recipit p receptione periculi possibilis euenire. Hec aũt receptio est secuta in effectu licet periculũ nõ sit secutum in effectu. Et quod subdit. cũ hincinde sit mutuũ nihil inde sperare debet: verũ est inde id est ex mutuo. non tamẽ sequitur. ergo non de receptione periculi in se.

Secundo arguitur. lex nõ ponitur sup idubitabili. mõ indubitatũ est quod nõ liceret mutuanti quid exigere ratione mutui. igitur lex illius decretalis damnans exactionẽ illius incremẽti nõ damnat precise in illo casu quo ratiõe mutui exigeret. Dicendũ quod damnat illam exactionẽ nõ solũ tunc quãdo precise ratione mutui fieret in quo casu res est indubitata sed etiam in casu vbi tam in ratiõe mutui quam ratione periculi exigeretur: qui casus nõ est ita manifestus sicut pcedens. Uel si hec solutio nõ placet dicendũ quod illa decretalis fundatur sup presumptiõe. Modo in certo casu in quo decretalis est intelligẽda: est presumptio contra mutuatorẽ quod palliare velit crimẽ vsurarum scilicet quãdo mutuator inter mutuandũ adiicit se suscepturũ periculum sic quod non vult mutuare nisi alius dimittat periculũ ei et pro eo sit quid sibi daturus.

Et hec esset tercia vel quarta presumptio vel circũstantia faciens psumptionẽ cõtra mutuatorẽ. Nam tunc signũ est quod mutuat spe lucri: quia nõ vult mutuare nisi mutuatarius velit inire secum aliud cõtractum et hoc lucrosum mutuãti. ideo papa decreuit illum contractũ rescindendũ. Ubi autẽ illa psumptiõi veritas nõ subest cessat dispositio illius decretalis. vtputa si extra tẽpus mutuationis vel etiã inter mutuandũ susciperet in se periculũ et nihilominus mutuaret sibi etiam si mutuatarius nõ vellet sibi cõcedere sustinentiã periculi et aliquid sup hoc dare imo mutuator mallet esse supportatus a subeundo periculũ vel saltẽ indifferens esset. quamuis si inter mutuandũ ppio motu se offerat subiturũ periculũ p precio: sit suspitio quod ideo mutuet vt alter secum isto cõtracta

contrahat, et tamē stat q illi suspitioni non subsit veritas. oportet tn̄ cauere a specie mali. cessat aūt suspitio qñ nō ꝓprio motu sed ad rogatū mutuatarij sustinet piculū ꝓ precio nisi alie assint ꝯditiōes cū vt dixi suspectum reddētes.

Tercia ꝯclusio. Si ꝓnomen ħ refert vtrūq₃: mutuatio pauli est vsuraria. q: seq̄r bñ. recipit aliq̄d pro mutuare et ꝓ subire piculū. igit̄ recipit aliquid ꝓ mutuare. Nō recipe aliq̄d ꝓ mutuare est pcīn̄ vsure. igitur.

Quarta ꝯclusio. In casu hui⁹ tercie ꝯclusiōis nō oportet paulū totū qd̄ recipit vltra sortē restituere petro vt vsurā. Probat̄ q: nō totū qd̄ recipit est vsura. Nā ex q̄ id qd̄ accipit recipiat ꝓ vtroq₃. igit̄ receptum ptim est receptum pro mutuasse et partim ꝓ subijsse piculum non receptum pro subijsse periculū nō tenet̄ restituere. q: licite illud recipit saltē in casu q̄ licitū est recipe piculum ꝓ mercede. imo etiā si est casus in q̄ peccat nō licz suscipiēdo piculū ꝓ mercede: adhuc licite recipit sicut de mercede ꝓstibuli dicit̄. Sed receptū ꝓ mutuasse tenetur restituere petro.

Quid aūt sit dicendū ad casū in q̄ paul⁹ recepisset sup se ptem piculi pecūie puta ꝓ tpe quo pecunia est in mari vl̄ in itinere et aliā ptez piculi pecunie puta ꝓ tpe quo pecunia actu subiacet mercationi imposuisset petro et vellet habere ptem lucri si ꝓueniret lucrū et si nihil ꝓueniret: nihil vellet habere vltra sortē: patebit qōne. xxiij. in q̄nto casu correlarij. Ex p̄dictis pat₃ q in casu scōe cōclusiōis et tercie licz nō sit ꝯtractus vere et de lege diuina vl̄ naturali vsurari⁹. tamē duplici ratōe alia ꝯtingit eū esse illicitū. sc₃ aut q: ē p̄sūpta vsura et sic p̄ferēs speciē mali et infamatari⁹ suṗplus. aut quia receptū ē turpe lucrū de quo in qōne. lxxxj. patebit.

Questio. XL.

Utrū quando paulus mutuauit petro centū et petr⁹ cogit̄ habere fideiussorē et Johēs ꝓ petro fideiubet liceat Johāni a petro ꝓ ħ recipe aliq̄d de illis centū vtputa quinq₃. Solutio q̄stionis stat i duab⁹ distīctiōib⁹ q̄ttuor ꝯclusionib⁹ et vno correlario.

Prima distinctio est ista. Aut Johānes est fict⁹ fideiussor: aut vere est fideiussor. Exemplū p̄mi. Si iohes sit a pte rei ille q̄ mutuat petro centū: qd̄ tamē mutuū exerceat p manū pauli fingētis se de sua pecunia mutuare petro. cū tn̄ paul⁹ sit dumtaxat minister vl̄ ꝯductus vl̄ subordinat⁹ per iohem vt loco sui mutuet petro. Illa enim fraus est nata ꝯtingere ad palliandū vsurariā mutuationē. Nā si iohes timet manifeste mutuare ad vsurā: p̄dictā viā excogitat que mutuabit cu₃ certa spe lucri. q: sc₃ siue petrus deficiat nō soluēdo in termino et sic iohes ꝓ eo soluet: siue nō imo soluat in termino tn̄ ex q̄ iohes fuit fact⁹ fideiussor exigit quinq₃ a petro et tātū habebit iohes lucri quātū si imediate mutuasset petro cētū ꝓ quinq₃. Exēplū scōi est qñ paulus vere mutuauit noīe ꝓprio et de suo.

Secunda distinctio est trimēbris. Si iohes ē vere fideiussor et a petro (ꝓ quo de centū fideiubet) exigit ꝓ hoc q̄nq₃ tūc hoc ꝯtingit triplicater. Quia aut exigit q̄nq₃ ꝓ futura mutuatiōe ad quā se obligat impēdēdā petro in casu quo petr⁹ deficeret nō soluēdo paulo i termio p̄fixo sortē mutuatā. Aut exigit quinq₃ nō ꝓ mutuatiōe futura sed ꝓ dāno vitādo qd̄ iohes incurreret verisil'r ex futura mutuatiōe quā se timet impensu₃ ꝓ petro. Aut exigit quinq₃ ꝓ receptiōe periculi capitalis puta q: timet q petr⁹ total'r deficiet ita q nec in termio soluet sortē Paulo Nec postea possit sibi sc₃ iohanni reddere id qd̄ iohes loco petri soluit paulo ita q ꝓ receptione piculi in se exigit p̄dicta quinq₃ eo mō quo etiā in scōa ꝯclusiōe p̄cedentis qōnis mutuator sc₃ paul⁹ vltra sortē exegerat a petro quinq₃ ꝓpter receptionē piculi. et sic ex toto habent̄ quattuor casus hui⁹ q̄stionis sc₃ primus in prima distinctione et tres in scōa distinctione.

Prima ꝯclusio. In p̄mo casu iohāni nō licet exigere p̄dicta q̄nq₃ a petro nec paulo licuit in tali casu mutuare petro. Prima ps ꝓbat̄ q: i tali casu Johes est verus mutuator et exigit aliq̄d vltra sortē mutuatā et illud exigit nō ratiōe fideiussiōis. q: in re nō est ver⁹ fideiussor sed fict⁹ sed exigit ratiōe mutui ipensi igit̄ est vsurari⁹. Scōa ps ꝓbatur q: non licet paulo coopari iohāni in mutuatione

vsuraria. Nõ iohes in pdicta exactiõe cõmittit vsurariã mutuationẽ p manũ pauli qui vt minister vl' subordinat⁹ mutuat.

Secunda cõclusio. In scdo casu iohãni nõ est licitũ exigere pdicta quinq₃. pbaẽ q: non licet quid exigere p mutuatiõe pnti pterita vel futura.

Tercia cõclusio est trimẽbris et est hec. In tercio casu licitum est Johãni exigere pdicta qnq₃ a petro saluis circũstãtijs requisitis ad hoc q licitũ sit mutuatori aliqd recipe p interesse damni emergẽtis vel lucri cessant, q̃ tacte sunt supra questiõe.xxx. Si aũt aliqua eo₄ dficeret nõ erit licita iohãni exactio pdicta nisi in vno casu. Exẽplũ pmi vbi assunt vt puta iohes videt q nisi fideiubeat p petro q petrus nõ obtinebit mutuũ a paulo ideo motus pietate fideiubet p petro. Attñ iohannes vult se õseruare indemnẽ ab illo damno qd posset icurrere tã ex fideiussiõe q̃ ex futura mutuatiõe quã cogeẽ facere p petro q̃ tñ futura mutuatio ẽ õsilij vt suponiẽ p casum. insup iohes verisilr õijcit q petr⁹ nõ soluet paulo sortẽ in termino pfixo z ita verisilr õijcit q tpe cogeẽ soluere. Et cũ h verisilr õijcit q qñ cogeẽ soluere paulo sortẽ loco petri q patieẽ damnũ emergens ad min⁹ qnq₃ flor. eo q tũc cogeẽ met sub vsuris qnq₃ flor. mutuo recipe alibi centũ. aut cogeẽ res suas vẽdere pcio in qnq₃ flor. vl' lior q̃ dignũ sit. vl' si nõ cõijcit se passurũ damnũ emergẽs ex illa solutiõe fiẽda p petro tñ õijcit sibi ṽsilr cessatu₄ lucrũ qnq₃ flor. qd ṽsilr vltra oẽs expensas atq₃ dubietate lucri defalcata obtinere posset ex cẽtum q̃ loco petri soluit. Vellet insup iohãnes pot⁹ esse supportat⁹ a fideiussiõe illa z carere ill' qnq₃ q̃ q debet subire fideiussionem z recipe qnq₃ insup etiã iohãnes non exigit qnq₃ h mõ q mor illa qnq₃ debeat Petrus sibi dare sed tñ exigit ab eo vt illa sibi det postq̃ passus fuerit interesse rõe cui⁹ accipit. Insup etiã ex illo tractatu int' iohãnem z petrũ nõ emergit scandalũ pusillo₄ nec infamatio iohãnis. Oibus igiẽ illis õcurrẽtibus iohãni licita est pdicta exactio vt ptz ex deducẽ in pdicta.q.xxx. Si aũt aliq₃ ea₄ defecerit erit sibi illicita vt ptz ex ibidẽ deductis. Exẽplũ vbi aliq₃ deficit vt si iohes cogeẽ loco petri soluere paulo sortẽ mutuatã z tñ iohãnes nõ patiẽ vllũ interesse q̃uis in pcedẽti tpe õiecerit se passurũ interesse: nõ poterit pdicta qnq₃ recipe saltẽ noie interesse quãtũcũq₃ licuerit sibi pcedẽti tpe sup illis pacisci eo q tũc õijciebãt de interesse qd tñ nũc i veritate nõ sibi accidit. silr si patiẽ interesse: attñ nõ tãtũ quãtũ sũt qnq₃ flor. nõ poterit tñ recipe a petro q̃uis pri⁹ licite super ill' fecisset pactũ q: illõ pactũ nõ erat rationabile nisi supposito q in re pateret interesse. Tercia ps õclusiõis pbatur. Nam si etiã iohes nõ õijciat se interesse passurum attñ exigit illa qnq₃ a petro noie pene q̃tenus metu pene sollicitet petrus ad soluendũ paulo in tmĩo pfixo z non cogaẽ iohes satisfacere paulo: nõ est pdicta exactio nec etiã illo₄ qnq₃ receptio ei illicita in casu q deficeret petr⁹. z Johãnes loco ei⁹ cogereẽ soluere paulo: dũmõ Johãnes seruet oẽs illas õditiões q̃ tacte sũt in qõne.xxx. requisite ad hoc q liceat mutuãti aliquid recipe noie pene a mutuatario z si aliq₃ illa₄ defecerit nõ erit illa exactio vel receptio licita.

Quarta cõclusio. In quarto casu nõ est vsura iohãni exigere pdicta qnq₃ a petro dũmõ pcise z dũtaxat p illa receptione piculi ea recipiat. Probatur q: si iohes met mutuasset petro non fuisset iohãni vsura p receptiõe piculi aliquid vltra sortẽ recipe. g etiã nõ erit iohãni vsura si nõ mutuauit sed tñ fide iussit. Itẽ Johes nõ mutuat qd petro fide iubendo aut simpliciter obligat se mutuaturũ sibi p quãto obligat se solutu₄ p eo deficiẽte tamẽ nõ rõne mutuatiõis exigit quinq₃. igiẽ. Et hec õclusio nõ dic q illa exactio nõ sit pctm̃ iohãni. sed q nõ sit ei vsura. Nã an recipe aliqd p receptiõe piculi in se sit licitũ patebit lati⁹ infra. q.lxxj. Vñ si recipe aliquid p receptiõe piculi sit nõ solũ nõ vsura sed etiã nullũ aliud pctm̃ tũc opteẽ q illa quinq₃ nõ sint nimis multũ respectu piculi qd subit. Nã quãto piculũ est minus verisilr euentu₄ tanto minus debet esse id qd exigiẽ p receptiõe piculi z hoc si potest exigi aliquid p receptiõe piculi z quãto est maius tãto maius põt exigi p ei⁹ receptione. Hec aũt maioritas vl' minoritas piculi potest õsiderari ex circũstãtijs psone p qua quis fideiubet.

Correlariũ Quãuis domin⁹ Laur. de Ridol. titubauerit approbare ɔctũ hui⁹ qõnis faciens argumẽta p̱ ꝛ ɔ ꝛ tandẽ ɔcludẽs simpliciter ꝙ tuti⁹ est abstinere ab eo: tñ ei⁹ argumẽta nõ ɔcludũt qui ꝑdicte ɔclusiones approbãtes ɔctũ ꝑdictũ: in duob⁹ vltimis casib⁹ ꝛ reprobãtes in duob⁹ ꝑmis maneãt secure ꝛ nõ sint piculose eo mõ circũstãtionate sicut ibidẽ sunt posite. Probaẗ examinãdo ei⁹ argumẽta q̃ tria sũt. ꝛ ꝑmo ꝑmũ argumẽtũ q̃ improbat ɔctũ qõnis. (dimissa tñ sua forma ꝟboꝝ) clari⁹ ducã ad ꝓpositum sic. Paria videẗ ex vna pte mutuare et recipe q̃d vltra sortẽ ꝛ ex alia pte penes creditorẽ satisdare seu fideiubere ꝛ aliq̃d a debitore recipe. sed ꝑmũ est illicitũ. igiẗ ꝛ s̃m qd est ɔct⁹ qõnis. Mĩor est nota. Sʒ maior pbaẗ. Nã si iohes fideiubet p̱ petro: deficiẽte petro iohes soluet p̱ petro ꝛ sic iohãnes censeẗ mutuasse petro ꝛ petr⁹ eque censeẗ ex mutuo esse debitor Johis sic ex mutuo petr⁹ erat debitor pauli. igiẗ Johem fideiubere p̱ petro ꝛ recipe q̃d a Petro pari passa ambulabit cũ h̃ qd est paulũ mutuare petro ꝛ a petro q̃d recipe vltra sortẽ ꝛ sic maior est pbata. Et si q̃s euadẽdo dicat ꝙ argumẽtũ pbat ɔctũ qõnis pari passu ambulare cũ mutuatiõe hñte annexã receptionẽ vltra sortẽ ꝛ h̃ si iohes soluet in effectu p̱ petro eo ꝙ tũc cẽseẗ iohes mutuasse petro ꝟ nõdũ habeẗ ꝙ si iohes nõ soluat p̱ petro eo ꝙ petr⁹ nõ deficit: ꝙ tũc pari passu ambulẽt ꝑdicti ɔct⁹ duo. Sʒ hec euasio non tollit argumẽtũ etiã in illo scd̃o casu. Naʒ si iohi soluẽti p̱ petro ďficiẽte nõ licuit q̃d recipe a petro eo ꝙ pari passu ambulabat cũ mutuatiõe hñte ãnexã receptõeʒ alic⁹ vltra sortẽ: etiã nõ licebit iohi aliq̃d exigere a petro si iohes nihil soluit p̱ petro puta q̃a petr⁹ nõ defecit. Nã da oppositũ tũc melioris ɔditiõis eẽt iohes nõ soluẽs aliq̃d p̱ petro q̃ȝ iohes soluẽs p̱ petro. qꝛ iohi nõ soluẽti liceret q̃d recipe a petro cui nõ intãtuʒ seruisset ꝛ tñ soluẽti (ꝛ ita mltũ ꝟucti) nõ liceret q̃d recipe qd est incõueniẽs. Ad h̃ iq̃ȝ argumẽtũ dicẽdũ ꝙ maior ẽ ꝟa q̃n fideiussor aliq̃d recipit rõe mutuatiõis quã ɔũcit se subituꝝ p̱ debitore i q̃ casu dixim⁹ ɔctuʒ esse illicitũ vt ptʒ i scd̃a ɔclusiõe. Si autẽ maior itelligaẗ q̃n fideiussor exigit illõ pl⁹ a debitore alia rõne q̃ȝ rõe mutuatõis puta rõe interesse vl' pene vl' picli tũc maior licʒ etiã sit ꝟa tñ mĩor erit falsa. qꝛ tũc etiã mutuãti nõ est vsura recipe quid vltra sortem: si illa alia ratione scʒ ratione pene vel inter esse quid recipiat.

Secundũ argumẽtũ. Si ɔctus qõnis nõ eẽt vsurari⁹ matie qꝛ iohes exigit q̃nq̃ȝ p̱ receptõe picli. sʒ h̃ ñ hʒ locũ h̃. Nã si petr⁹ deficiat ꝛ ita iohes cogaẗ soluere p̱ petro: tñ p̱ h̃ nõ piclitaẗ iohes. qꝛ iã petrus erit debitor iohis sic ptr⁹ erat pauli ꝛ iõ iohãnes repetet illa a petro. Dicẽdũ ꝙ maior est ꝟa ꝛ mĩor falsa. Nã dato ꝙ petr⁹ efficiaẗ debitor iohis p̱ se soluẽtis: nihilomi⁹ stat ꝙ piclitabiẗ iohes. qꝛ stat ꝙ petr⁹ etiã illõ debitũ iohãni soluere nõ possit vl' nõ soluet. mlti eñ sũt debitores q̃ creditores piclitãẗ. insup si h̃ argumẽtũ ɔcluderet: eodẽ mõ ɔcluderet ɔ casũ scd̃e ɔclusiõis ꝑcedẽtis q̃stiõis vt ptʒ cuilibʒ intuẽti.

Terciũ argumẽtũ ẽ. Si ꝑdict⁹ ɔct⁹ nõ eẽt vsurari⁹ matie ex eo ꝙ iohes nõ cẽseẗ q̃d mutuare petro: q̃n fideiubʒ p̱ eo ꝛ recipit q̃nq̃ȝ ab eodẽ: sʒ faẽ cũ eo ɔctũ inõiatũ .s. facio ꝑ cliẽ illõ meuʒ vt des mihi. v. Nõ vbi nõ est mutuatio. ibi nõ ẽ vsurari⁹ ɔct⁹. qꝛ tal' est q̃ditatiue mutuatio vt ptʒ ex. q. xxj. Hoc tñ q̃ȝ argumẽtũ nõ ɔcludit. vt ait Laur. ꝙ diceret ꝙ lʒ iohes fideiubẽdo ꝛ recipiẽdo ab eo q̃nq̃ȝ nõ ɔbat cũ eo ɔctu mutui explicitu tñ ɔctu mutui implicitu. Nã p̱ q̃nto obligat se p̱ eo soluturũ paulũ obligat se ad mutuãdũ sibi ꝛ sic cõtrabit ɔctu future mutuatiõis. Sʒ ad h̃ argumẽtũ dicẽdũ ꝙ rõne⁹ quã tenem⁹ cũ nõ esse vsurariũ i duob⁹ vltĩs casib⁹ tercie ꝛ q̃rte ɔclusiõis nõ est illa .s. qꝛ ibi nõ sit mutuatio: imo ɔcedim⁹ ibi eẽ mutuationẽ iplicitã ꝛ tñ nihilomin⁹ dicim⁹ ꝙ illa mutuatio nõ efficiẗ vsuraria p̱ receptionẽ alic⁹ vltra sortẽ si fit s̃m tenorẽ tercie ꝛ q̃rte ɔclusionũ qꝛ illud recipiẽdũ nõ recipiẗ rõe mutui. Et sic apparet esse nisũ sufficiẽter trib⁹ argumẽtis ꝑdicti Laur. Jdẽ i fine addit dicẽs ꝙ ꝑdict⁹ ɔct⁹ videẗ ꝑcipue esse dicẽd⁹ vsurari⁹ q̃n fideiussor ab eo p̱ q̃ satisdat vl' fideiubet faẽ sibi idonee caueri ď indẽnitate vl' etiã si fideiussor nõ faciẽdo sibi idonee caueri ď indẽnitate tñ scit p̱ certo se inde nõ posse hře dãnũ. al's ip̃e nõ fideiuberet. hec ille. Hoc

sicut dictum est rc: dempta tamē vna fallentia. Primū patet scȝ q̄ sit verū. Nam si facit sibi sufficienter caueri de indemnitate et vltra hoc exigit aliquid: nō poterit id exigere ꝓ interesse quia ꝓ illo sibi al's sufficiēter est cautū. Ideo si quid vltra exigit non erit illud exactū ꝓ interesse. Simil'r si scit se nō passurum vllū interesse. Scōm v̄o scȝ q̄ illud dictū eius fallat patet. quia si etiaȝ nullū interesse sit passurus vel sit sibi sufficienter cautū ex parte interesse: attamen illud quod exigit: exigat noīe pene et seruētur conditiones requisite ad hoc que tacte sūt. qōne. xxx. licita erit exactio.

Sanctus etiā Bernhardin⁹ tenet q̄ ille cōtract⁹ de quo sonat questio est oīno illicitus. quia in primo/cadit mutuū indirectū. Nā ibi assecurans stat loco mutuantis. quia indirecte perinde est ac si mutuādo predictā pecuniam vellet sibi restitui duo vel quinqȝ ꝓ centum vltra sortē. que tamē sors nō stat periculo fideiussoris. quia si etiaȝ cōtingeret q̄ fideiussor satisfaceret per solutionē creditori pro debitore: nihilomin⁹ fideiussor semp habet ꝓ hoc obligatum debitorē. Sed ad illud argumentū diceref q̄ q̄uis sit mutuatio inter fideiussorem et debitorē et sors mutuata non stet periculo fideiussoris et ita nec ratiōe mutui nec ratione susceptionis periculi exigere poterit aliquid a debitore eo q̄ non suscipit periculuȝ illius sortis in se. naȝ sortē non transfert in man⁹ debitoris nec in eius dominiū ibi sistendo sed in dominiū creditoris et ita ap ō debitorē periclitari nō potest. q̄uis debitor al's in suis bonis possit periclitari quo minus habeat restituere equiualēs sorti mutuate quorꝫ aliorum bonorꝫ periculū non recipit in se. fideiussor tamē exponit se periculo patiendi interesse damni emergētis vel lucri cessantis quod subire nō tenetur. itaqꝫ ꝓ susceptione illius interesse exigit quid: et hoc non erit illicitum saltem si non exigit illud nisi in casu quo effectualiter cōtingat eū id pati.

Questio. XLI.

Utrum petrus cui paulus sub vsuris scȝ sub. v. flor. mutuauit centum: possit licite illos. c. mutuare conrado cum tali pacto q̄ conrad⁹ soluat paulo predictam sortem et vsuraȝ. v. flor. Solutio questionis stat in trib⁹ ꝯclusiōib⁹.

Prima Stantibus duabus conditionibus licitum est petro mutuare conrado cū illo pacto de quo questio sonat. Prima conditio q̄ petrus ꝑ illam actiuā mutuationē quā cōrado impēdit patiatur tantū interesse quantū exigit a conrado scȝ quinqȝ flor. et ita accipiēdo quinqȝ pro suo interesse tanq̄ sibi debitos assignet tam eos q̄ etiam sortem sibi debitam restituendā paulo nomine petri qui et ipse in tanto est debitor pauli. Sub illa tamen prima conditione cōprehendo etiam omnes cōditiones requisitas ad hoc q̄ mutuanti liceat quid recipe a mutuatario ꝓ interesse expressas questiōe. xxx. dempta vna quā singulariter exprimā in secunda cōditione. Dicitur notanter per illam actiuam mutuationem rc. quia si non per illam sed per passiuam mutui receptionem incurreret: secus esset dicendum vt patebit in scōa conclusione. Exempla autem possunt dari vbi obseruaretur prima cōditio inter petrum et conradum. Primū est. petr⁹ illos centum sibi a paulo mutuatos detinuit per annum: de qua detentione nomine vsurarum dat quinqȝ flor. et si vltra annum eos detineret: oporteret eum iterum dare paulo. v. flor. nomine vsurarū. ad quod vitandum appropinquante principio sequentis anni disponit se ad restituendū sortē paulo: conradus vero indigens illis centū preuenit illam restitutionem rogans petrum vt sibi illa centum mutuet. Petrus respondet: si mutuauero eos tibi et non restituero statim paulo: oportet me dare. v. flor. paulo. si igitur vis me releuare in illis quinqȝ vltra sortem: mutuabo tibi eos. Attamen in hoc primo exemplo oportet q̄ petrus ꝑter conditiones seruandas ex parte interesse: etiam seruet conditiones requisitas ad petendum licite mutuū sub vsuris de quibus conditionib⁹ patebit questione. xl. Naȝ petrus in hoc exemplo virtualiter facit perinde ac si iuuaret conradū ad impetrandum mutuuȝ sub vsuris a paulo. Nō minus enim agit petrus q̄ si diceret conrado. restituā centuȝ paulo vt sim liber a ...

turis vsuris. attamē restitutiōe facta laborabo apud paulū ꝙ sibi eos mutuet sub similibus vsuris. ⁊ q̄uis al's multum differant petrum mutuare conrado ⁊ petrū iuuare conradum vt sibi paulus mutuet vt patet: tamen quo ad predictas conditiōes requiri non differūt. quia petrus habet rationē tam mutuantis q̄ virtualiter vel equalenter laborantis vt paulus mutuet. Et si dicatur. petrus quasi loco pauli mutuat Conrado. igitur sicut Paulo non licet sic nec petro licebit quinq̄ exigere. Dicendū non est simile quia paulus supponitur nullum interesse pati sicut tamē petrus patitur vt supponitur ex casu. Scōm exemplum dato ꝙ petrus ex mutuatione actiua impēdenda conrado patiatur aliquod interesse: non tamen predictum interesse quod patitur a paulo puta quia non cogetur paulo pro scōo anno aliquid dare nomine vsurarum sed aliquod aliud interesse. vtputa si petrus sequenti anno gratis potuisset detinuisse sortem ⁊ ex sorte acquisiuisse plusq̄ .v. flo. vltra omnes expensas: ⁊ etiā defalcata lucri dubietate qd lucrū sibi cessaret ex h ꝙ mutuasset sortem conrado vel forte esset passurus tantundē interesse damni emergentis ex mutuatione: iam eadem ratione seruatis conditionibus seruādis posset petrus illa quinq̄ exigere si pateretur. Secunda conditio requisita est ꝙ petrus mutuando conrado ⁊ exigendo ab eo predictas quinq̄ non exigat eos ratione mutuationis ei impense sed ratione interesse. Illis igitur conditionibus stātibus tanq̄ requisitis ⁊ sufficientibus probatur ꝙ predicta mutuatio petri facta conrado est licita. quia q̄uis mutuās capiat vltra sortem et ita videatur illicita mutuatio: tamē non capit illud incrementum ratione mutuationis sed ratione interesse: nec capit aliquid sibi indebitum imo sibi debitum. Modo hoc est licitum vt ostensū est questiōe. xxx. seruatis conditionib⁹ ibidē tactis quas etiam hic cōprehendimus.

Secunda cōclusio

Quecunq̄ harum conditionum defecerit mutuatio predicta erit illicita. Probatur primo per ea que dicta sunt questione. xxx. vbi defectus illarum conditionum probatus est esse culpabilis. Secundo probatur exemplariter. Nā si deficiat prima hic enumerata: erit vsuraria mutuatio. Exemplum si statim ⁊ q̄ primum petrus recepit mutuum a paulo et iniit pactum cū eo de dando sibi quinq̄ nomine vsurarum: conradus petat candē sortem a petro sibi mutuari: ⁊ petrus nullū interesse patiatur nisi predictorum quinq̄ flo. quos coget dare paulo: iam petrus non propter mutuationem actiuam impensam conrado patitur interesse predictorum. v. flo. quia non minus illud interesse incurrisset si non mutuasset Conrado immo incurrerat illud interesse ante mutuationem actiuam. Unde illud interesse incurrit per passiuam mutuationem id est per mutui receptionem a Paulo. Non ergo licebit petro velle sibi fieri refusionem illius interesse a Conrado qui non prestitit ei vllam occasionē eiusdē vel cuiuscunq̄ alterius. Secundum exemplum de eiusdem conditionis defectu. Si petrus aduenīente secundo anno proponit sortem etiam secundo anno detinere sub vsuris predictis: et Paulus etiam sibi vult eam dimittere sub vsura predicta ⁊ cōradus petit in secundo anno vt petrus sibi illa centū mutuet nec petrus aliud interesse incurrat q̄ predictorum. v. flo. non est censendū predictū interesse incurrisse per mutuationem actiuam impensam Conrado. nec debebit velle illius refusionem habere a Conrado. Nam non minus incurreret illud interesse ⁊ incurrere volebat: etiā si non mutuaret aliquid conrado.

Tercia conclusio.

Quāuis quidā omissis vel non tactis predictis duab⁹ cōditionibus ponat quasdam ⁊ alias duas conditiones tanq̄ requisitas ⁊ sufficiētes ad hoc vt predicta mutuatio petri sit licita. tamen eius determinatio non potest subsistere. Prima pars cōclusionis patet. Nā dominus Laurentius de Ridol. in sua repetitione super. ca. consuluit. de vsuris primo dicit requiri ꝙ petrus intenderit omnino tunc restituere sortem Paulo vt sic euitaret damnū quod incursur⁹ esset si diutius detineret ꝙ si nō intendissē tūc restituere imo diuti⁹ retinere sub vsuris sic pri⁹ nō esset licita petro p̄dicta mutuatio. Scōo

dicit reqri q etiã paul⁹ pat⁹ erat recipe a petro restitutionẽ sortis. Nã si paul⁹ noluisset recipe sortis restitutionẽ ꝛ p ꝯseqns optuiss petrũ sortẽ diuti⁹ retinuisse sub vsuris p̄dictis nõ eẽt licita petro p̄dicta mutuatio. vtputa si paul⁹ ꝯuenisset cũ petro q dberet sortẽ detinere p duos ãnos ꝛ scdo ãno sic p̄mo dare. v. ꝛ la pso p̄mo vellet restituere sortẽ vt vitaret vsurã scdi ãni quã tñ vitare nõ posset eo q iuxta ꝯdictũ teneret etiã scdo ãno retinere sortẽ ꝛ dare. v. vł si nõ vellet detinere q nihilomin⁹ daret vsurã integrã p scdo anno. Jã eñ petr⁹ nõ patit intesse illõ ppter mutuationẽ cõrado ĩpẽdẽdã ꝛ sic ab eo illud nõ posset reqrere. ꝛ ill' duabꝫ ꝯditõibꝫ stãtibꝫ ꝯcludit licitã esse p̄dictã mutuatõez petri. Scda ps ꝯclusiõis pbat ĩpugndo eã tripl'r. Primo sic. Pria ꝯditio nõ necessario reqrit. Quia si etiã petr⁹ intẽdisset diuti⁹ puta seqnti anno detinere sortẽ ꝛ h sine gr̃is siue sub p̄dicta vsura. Et tñ petr⁹ patiatur intesse. v. flor. nõ a paulo sz ex hac actiua mutuatõe ĩpẽsa vł ĩpẽdẽda cõrado tũc adhuc petr⁹ poterit mutuare cõrado cũ p̄dicto pacto: vtputa ex hac actiua mutuatõne cessaret petro lucrũ plusq̃. v. flor. qd acquisisse potuiss si nõ mutuasset. nec refert q petr⁹ obligat cõradũ vt qñq ꝛ sortẽ q̃s ꝛ quã petr⁹ paulo tenet soluat cõrad⁹ paulo. qꝛ ex q̃ petr⁹ tenet paulo ĩtãto ꝛ cõrad⁹ tenebit petro in eq̃li q̃ntitate si ab eo hꝫ vult mutuũ iõ potit petr⁹ cõradũ obligare vt loco sui satisfaciat paulo de. c. ꝛ. v. Silr scda ꝯditio ñ reqrit. Nã si etiã paul⁹ nõ fuiss parat⁹ recipe restitutionẽ sortis ꝛ ita coact⁹ fuisset petr⁹ subire intesse. v. flor. dãdo paulo ꝛ tñ ex mutuatõe actiua ĩpẽsa cõrado petr⁹ pateret aliõ intesse. v. flor. potuisset illius scdi intesse refusionẽ velle hre a cõrado. vtputa si petr⁹ potuisset (dubietate lucri ꝛ omnibꝫ expẽsis defalcat̃) fuisse lucrat⁹. v. flor. qd lucrũ sibi cessat ppter mutuationẽ ĩpẽsam cõrado. Scdo sic qꝛ rõ fũdamẽtalis ꝛ radical' apd p̄dictũ dñm Laur. est intesse qd patit petr⁹ ex mutuatõe actiua ĩpẽsa cõrado. Igit vñcunq illud intesse patiat ex mutuatõe actiua: aderit rõ fundamẽtal' ad h vt p̄dicta exactio q̃nq flor. licita sit ꝛ per ꝯseqns nõ optet p̄dictas ꝯditões restringere ad intesse qd petr⁹ patit a paulo sic tñ p̄dict⁹ doctor facit. Tercio sic. Qñcũq aliq ꝯditio reqrit ad h q aliqs act⁹ sit licit⁹ ꝛ talis cõditio hꝫ varias species ĩ qz q̃libꝫ ita sufficiẽter saluat rõ illi⁹ ꝯditõis q q̃cũq illaꝝ specieꝝ illi⁹ ꝯditõis assit act⁹ erit licit⁹ nõ ꝯgruit illã ꝯditõez assigre ĩ tali vł ĩ tali specie sz dꝫ ĩ genere assigri vt ad h q aliqua substãtia corpea sit aĩal reqrit q habeat animã sensitiuã. Aĩa aũt sensitiua hꝫ varias species. s. aĩam bouinã azininam ꝛ sic de alijs. Vñ cũ dr q ad aĩal reqrit q habeat aĩam sensitiuã nõ ꝯgruit dicere q opteat q habeat aĩam bouinã qꝛ etiã sine illa põt esse aĩal Nõ ꝯditõ ppt quã licet dꝫ petro p̄dicta exactio est intesse petri ꝛ illõ intesse põt variis modis accidere petro ex p̄dicta mutuatõe scz aut qꝛ petr⁹ vlteri⁹ mutuãdo cõrado cogit paulo qd dicere. qd tñ nõ oportuiss si nõ vlteri⁹ mutuasset. aut qꝛ cogit aliq̃ lucro carere: qd si nõ mutuasset aliqd cõrado obtinuisse potuisset. aut qꝛ ppter illud mutuũ cogit res suas viliori p̄cio distrahere ꝛ sic d alijs. igit nõ debuisset p̄dict⁹ Laur. p̄cise fecisse mẽtõez de intesse qd cogit petr⁹ dare paulo.

Questio. XLII.

Utruz paulo liceat

mutuare ad vsuram suis hostibꝫ. Solutio stat in quattuor conclusionibus.

Prima ꝯclusio Paulo nõ licz mutuare ad vsurã suis hostibus siue ĩiuste eũ ꝓsequẽtibꝫ siue iuste Probat tripl'r. Primo sic Mutuare ad vsuraz est actus ex circũstãtia malus. igit nõ põt stãte tali circũstãtia bñ fieri respectu cuiuscũq fiat. tenet ꝯseq̃ntia qꝛ act⁹ ex circũstantia mal⁹ respectu cuiuscũq fiat manet mal⁹ sicut de mẽtiri ptz qd nõ est paulo licitũ etiam respectu inimicoꝝ suoꝝ. Naz mẽtiri est act⁹ ex circũstãtia malus qꝛ fit intẽtiõe fallẽdi. Nã q̃uis liceat vti insidijs ꝯ hostes nõ tñ capiẽdo insidias p aliq̃ mẽdacio siue oris siue opis q̃uis aliter capiẽdo insidias liceat vti. sz de h alibi. Unde in. c. Super eo extra de vsuris habet q sic nõ licet mẽtiri p alteri⁹ vita sic multo magis nõ licet vsuras exercere etiã p redimenda vita captiui ꝛ iõ sicut nõ liceret mẽtiri ipsi hosti vt sic mentiens saluet vitã suã: sic nõ licebit ꝯtra hostẽ exercere vsurã vt exercẽs saluet ꝛ recuperet res suas. Scdo sic. sic fornicari ẽ p̄hibitũ lege diuina: sic et ad vsurã mutuare ꝛ ẽ

vtrūq; est ꝓhibitū lege naturali vt de mutuare ad vsurā patuit q̄one .xxij. ⁊ de fornicari alibi hꝫ ꝓbari. Modo fornicari nō est paulo licitū respectu cuiuscūq; ꝑsone id fiat agit͛ etiā, sic erit de mutuare ad vsuram.

Tercio sic ⁊ magis fundamētal͛r. Velle habere aliq̄d a ꝓprio rōne alic᷒ act᷒ rōne c᷒ act᷒ ꝓhibitū est sibi illō velle h̄re: est illicitū q̄ntūcūq; al's liceret sibi illō a tali ꝓprio velle h̄re. Nō mutuās ad vsurā hosti suo vult ab hoste h̄re aliq̄d vltra sortē h̄ vl't h̄re rōe mutui impēsi sibi ⁊ tñ rōne illi᷒ act᷒ scꝫ mutuatiōis impēse est ꝓhibitū sibi aliq̄d velle h̄re Luc. vj. igit͛ quātūcūq; al's paulo liceret sibi q̄d velle h̄re ab hoste tñ nō liceret ei illud velle illa rōne h̄re. Maior ptꝫ in simili. Nā quātūcūq; liceret iudici occidere reū mortis tñ si occideret eundē intētiōe satisfaciēdi odio suo peccaret mortal͛r. Minor ꝓbat͛ q: h̄ est de rōne mutuatiōis vsurarie vt ipm incremētū q̄rat͛ h̄re rōne mutuationis impēse. Nā si alia rōne q̄rat͛ nō manet ratio mutuatiōis vsurarie.

Secūda ꝯclusio. Si paul᷒ suis hostib᷒ q̄ iniuste eū persecuti sūt ⁊ dānificauerūt mutuet ad vsurā q̄uis grauiter peccet: tñ vsurā talē receptam nō tenet͛ eis restituere si eā detinet de cetero nō vt vsurā sꝫ vt refusionē dānoꝝ sibi iniuste illatoꝝ ab eis dūmō scādalū ⁊ infamatio suꝑpsi᷒ nō emergat ex illa detētiōe ⁊ dūmō al's de cetero nō posset illoꝝ dānoꝝ refusionē via iuris obtinere. Probat͛ q̄druplicLiter. Primo q: si hostis su᷒ sua spōte vl' cōpulsus a iudice ei satisfecisset de dānis illatis: nō teneret͛ ea que ab hoste sibi data essent restituere hosti q̄uis illa nō essēt eadē in indiuiduo cū ill' reb᷒ q̄s hostis sibi abstulisset. Igit͛ etiā si nūc hꝫ tales res equalētes suis dānis nō ex oīno spōtanea datiōe hostis nec ꝑ cōpulsionē iudicis eo q oīno sibi d̄ fiat via iuris in cui᷒ supplemētū met accepit nō tenet͛ eas restituere. tenꝫ ꝯseq̄ntia q: nō videt͛ rō diuersitatis in foro ꝯsciē. Scd̄o sic q̄n q̄s hꝫ q̄d sibi debet͛ ⁊ q̄d al's sibi f'm rectā rōnē ali᷒ dare tenet͛: nō tenet͛ i foro cōsciētie id restituere: q: restitutō fieret frustra eo q f'm rectā rōnē mox alius deberet illud illi reassignare. Tercio ꝓbat͛. q: si teneret͛ restituere tūc peccaret nō restituēdo sed h̄ nō q: si sic: maxīe q: retineret alienū iuito dño: sꝫ h̄ nō q: ñ retineret tūc alienū dño semp rōnabil͛r ⁊ discrete existēte inuito: q: deberet hostis esse ꝯtēt᷒ q tale detineret pro eo q̄d ei debet. Quarto a simili. Nā si q̄s sit debitor pauli ⁊ nō possit debitor via iuris cōpelli ad satisfactionē licitū est f'm doctores paulo occulte accipe tātūdē a debitore dūmō adessent ꝯdiciōes septē cōputādo p̄dictā circūstantiā scꝫ q nulla via iuris cōpelli possꝫ. de q̄b᷒ ꝯditiōib᷒ alibi hꝫ dici q̄ ꝯsistūt in h̄ q cessare debeat oīe ꝑiculū ⁊ oīe scādalū ⁊ dato q aliq̄ deficeret ⁊ per ꝯseq̄ues peccaret accipiēdo: tñ post acceptionē nō peccaret detinēdo si nō assit ꝑiculū ⁊ scādalū ex detētione. Igit͛ eadē rōe hic nō tenebit͛ paul᷒ restituere vsurā acceptā. Dicitur notāter ꝑmo dūmō ex illa detentōe nō orīat͛ scādalū q: ñ liceret sibi illō detinere si orīret͛. infamatio suꝑpsi᷒ aut scādalū ex illa detentiōe. vtputa si ob id crederēt hoīes eū esse vsurariū ita q illō vt vsurā detineret ⁊ forte ꝯseq̄nter crederēt q liceret ad vsurā mutuare hostib᷒ indistincte ⁊ q indistincte liceret vsurā receptā retinere q̄uis peccm̄ eiset mutuare ad vsurā imo crederēt q licuisset ei mutuasse ad vsurā hostib᷒. Dicit͛ scd̄o notāter dūmodo al's nō posset ⁊c. q: possꝫ via iuris h̄re nō liceret sibi illō detinere q: ꝓ ꝓpria autoritate detinere cū sibi subsit via iuris est sibi ꝑp̄i dicere ius. Nō pctm̄ est sibi ip̄i dicere ius. Nā sic peccaret accipiēdo ꝓ ꝓpria auctoritate siue occulte siue palā cum via hūana posset recupare sibi debita ita similiter mō detinēdo peccaret. Dictū est autē notāter in ꝑma ꝓbatiōe i foro ꝯsciē q: sec᷒ in foro ꝯtētioso: q: i ꝯtētioso foro spoliat᷒ dꝫ añ oīa restitui: etiā si spoliat᷒ sit ab eo cuius fuerit res spoliate. h̄ eñ i odiū spoliationis est ordinatū ⁊ ꝓpter p̄sumptionē q̄ ꝯtra spoliantē p̄sumit͛ nō ad eū ꝑtinere d̄ rebus spoliatis q̄ p̄sumptōe cessante (sic cessat in foro ꝯsciē) nō ligabit illa ꝯstitutio. ⁊ ita nō est necesse eā in foro ꝯsciē seruari saltē vbi al's via iuris nō posset ip̄e cui᷒ sūt res eas recupare. imo etiā i foro ꝯtētioso nō essꝫ op᷒ spoliatū restitui añ oīa vbi esset sufficiēter notoriū q res nō ad eū ꝑtinuissēt sꝫ ad spoliantē quē ꝑ prius spoliasset.

Tercia conclusio. Licitum est paulo suis hostibus qui eū iniuste ꝑsecuti sūt dānificādo

mutuare: intēdendo aliquid recipe ab eis
vltra sortem nō ratione mutui eis impensi
sed ratione debiti quo ei sūt obligati ⁊ hoc
stantibꝫ duabꝫ cōditionibꝫ. Prima q̄ aliter
recuperare nō possit refusionē dānoꝝ sibi il-
latoꝝ. Scḋo q̄ nō oriat̄ infamatio vl' scā-
dalum ex tali mutuatione. Probat̄ ꝯclusio
q: talis mutuatio nō est vsuraria cū ipsum
incremētū nō intēdat̄ accipi rōe mutui sed
ꝓ solutiōe debiti. ⁊ tñ si esset pctm̄ ō ꝑ se h̄
esset q: esset vsura. Nec est pctm̄ de ꝑ acci-
dēs rōne infamatōis vl' scādali: q: illō ex-
clusum est ꝑ scḋam ꝯditionē. igit̄. Et in h̄
sensu debet itelligi autoritas ambrosij. xiiij
q. v. c. ab illo. vbi sic dicit. Ab illo exige vsu
ram cui merito nocere desideras: cui iure
inferūtur ⁊ arma. Huic legitime auferūtur
vsure quē bello vincere nō potes. ab h̄ vsu
ram exige quē nō sit crimē occidere. sine fer
ro dimicat qui vsurā flagitat. sine gladio ō
hoste se vlciscit̄ q̄ fuerit vsurarꝰ exactor in
imici. ergo vbi ius est belli est ibi ius vsure
hec ille. Vñ si hec autoritas allegēt ꝯ ꝑmā
ꝯclusionē pōt ad eā dupl'r respōderi. Pri
mo q̄ illud dictū Ambrosij dꝫ intelligi ca
piēdo vsurā improprie scꝫ ꝓ incremēto sor
tis mutuate qḋ nō accipit̄ rōne mutui sed
alia rōne. scꝫ ꝓ solutione al's debiti. Potest
etiā scḋo dici ad illā autoritatē Ambrosij
q̄ nō est sancti Ambrosij sed ambrosij ad-
ogti cuiusdā heretici q̄ sub specie btī Am-
brosij mlta falsa dixit vt recitat Alexāder
de ales. Due alie solutiōes dant̄ ab aliqui
bus ad predictā auctoritatē. Una q̄ intel-
ligat̄ capiēdo vsurā ꝓ nimia pensiōe ⁊ de
tributa ab infidelibꝫ exigendo vt tali one-
re grauati ꝯuertant̄ ad fidē. Sꝫ ꝯ. Aut in-
telligūt ō h̄ pēsiōe q̄ nō iuste eis imponit̄:
⁊ tūc nō est licitū eis illā imponere: etiam si
ex illa bona intentiōe imponat̄. scꝫ vt ad fi
dem ꝯuertant̄. q: nō sunt facienda mala vt
inde eueniāt bona. Si autē iuste tūc nō est
opus vt iō eis imponat̄ q̄tenꝰ ad fidē ꝯuer
tant̄. Nec hoc mō tm̄ ab infidelibꝫ sed etiā
a fidelibꝫ si sint iniusti hostes nr̄i possumꝰ
exigere vsuras captas ꝓ magna pensione.
Itē etiā quia nō apparet cur talis pēsio di-
cet̄ vsura cū vsura solū locū habeat in mu
tuo. Vñ oportet vsurā capi ꝓ incremento
sortis mutuate habēte ad minꝰ similitudi-
nem aliquā vsure ꝓ quāto accipit̄ vltra sor
tē mutuatā. Scḋa solutio est q̄ Ambro-
sius loq̄t̄ in casu iusti belli qḋ gerit̄ ꝯ ho-
stes in q̄ casu licitū est iuste bellātibꝫ accipe
vsuras ab eis: dū tñ nō fiat vicio cupidita
tis sꝫ zelo caritatꝭ vt sic macerent̄ vsuris q̄
nō possunt domari armis. Sed hec solu-
tio nō satisfacit. q: quantūcunqꝫ fiat bono
fine si vere recipit̄ vsura: erit illicita receptō
quia actꝰ al's dānatꝰ nō rectificat̄ ꝓpter bo-
nā intentionē adiectā. Vñ in. c. sup eo ex-
tra de vsuris. ait Alexāder. iij. Cū scriptu-
ra sacra ꝓhibeat ꝓ alterꝰ vita mētiri: multo
magis est ꝓhibēdus q̄s ne etiā ꝓ redimē
da vita captiui: vsurarū crimīe inuoluatur.
hec ibi. Ita etiā nō licebit vsurā recipe ab
hostibꝫ vt sic macerent̄ vsuris q̄ nō possūt
domari armis. q: nō minor iusticia vel pie-
tas est redimere captiuos q̄ꝫ sit domare ho
stes. Nec refert an illi hostes sint gētiles vl'
iudei vl' xp̄iani. Nā gentilitas vl' iudaitas
vel xp̄ianitas nihil facit ad h̄ vt ab eo cui
quis mutuauit recipiat vltra sortē sed eē in
iustū dānificatorē mutuātis est rō illiꝰ. Iō
si iudei essent hmōi damnificatores tui (si-
cut frequēter sunt in exactione vsurarum a
christianis ⁊ aliqꝫ) ita ab eis sicut ab aliqꝫ
recipe posses vltra sortē per te eis mutua-
tam. Verūtamē ex alia etiā rōne videt̄ qui
busdā ab eis posse accipi vltra sortē mutu
atam. scꝫ q: serui sūt xp̄ianoꝝ vt in. c. etsi iu-
deos. extra de iudeis. vbi dicit̄. q̄ ꝓpter mor-
tem xp̄i submissi sunt ꝑpetue xp̄ianoꝝ ser-
uituti qḋ fuisse dicit̄ de mādatū exequenti
ꝑ cōstantinū. vt notat Hostien. extra de iu
deis. c. ꝯsuluit. Nō res serui sūt dñi quia
quicquid acq̄rit seruꝰ acq̄rit dño. ita tamē
vt nō subtrahant̄ necessaria vite. igitur illi
dñi quorū iudei essent veri serui si q̄d acci-
perēt ab eis vltra mutuatā sortē: nō aliena
acciperēt sed qḋ suū est reciperarent. Pro
autē notanter illi dñi quorꝫ ipsi essent ve
ri serui. Nā dato q̄ essent veri serui christia
norum nō tamē ob hoc veri serui cuiuslibet
xp̄ christiani. De eorum etiā seruitute qua-
lis sit non est presentis speculatōis. si tamen
est seruitꝰ simpliciter dicta: nō solū dñi pos
sent ꝑdicta agere sed etiā eos vēdere possēt
maxime quando essent dānificatores xp̄i-
stianorum sed de hoc alibi. Unde due pri-
me solutōes ad autoritatem Ambrosij sūt
meliores. Ratio autem duarum condi-

tionū adiectarū patet ex dictis in scd̄a cō-clusiōe. Unde si aliqua illarū desit nō erit predicta mutuatio licita paulo.

Quarta ↄclusio. Paulo nō est li-citū suis hostib⁹ q̄ iuste eū damnificauerūt vel hodie damnificant mutuare quaten⁹ cessent ab illa psecutione intuitu mutuationis patz ex dictis in que-stione.xxxvij.

Questio.XLIIII.

Utrum contractus fa-ctus i se-quenti casu sit vsurari⁹ scz. A. dedit.c.flor. B. sibi restituēdos certo termino hoc pa-cto q̄ sicut. R. mercator habens.c.flor. cuz illis lucrabitur vel perdet. sic etiā. A. senti-at consimile lucrū scz tantundē recipiendo a. B. vel cōsimile damnū in dando tantū-dem. B. Solutio stat in trib⁹ suppositioni-bus z quinq̄ ↄclusionibus.

Prima suppositio. p̄dict⁹ cōtract⁹ datiōis potest esse mutui pbatur quia. A. potest velle q̄. B. habeat solus dominiū. c. flor. z q̄. B. valeat eos distrahere z q̄ omne periculū ipoꝝ.c. spe-ctet ad. B. Simil'r omne lucrū z dānū pue-niens de.c. etiam spectet ad. B. ita q̄. A. ni-hil vult pticipare de lucris vl' dānis pueni-entibus. B. occasiōe.c.floꝝ. sed tm̄ vult sibi restitui sortē integraliter. Et q̄uis. A. vellet sibi respōderi p. B. de quodā lucro. z econ-tra etiā. A. velit ipi. B. esse obnoxius de q̄-dam damno: tamē hoc potest. A. velle fie-ri pꝑter quendā alium ↄtractū annexū con-tractui mutui. Nam vltra hoc q̄. A. mutu-at. B. etiam A cōtrahit cū. B. tali ↄtractu scilicz si. R. patietur damnū tūc quantum dānū patietur. R. tātū ego dabo tibi vt tu (si. R. lucretur) mihi des tātū quātū. R. lu-crabitur. q̄ enim ille scd̄s sit distinct⁹ con-tractus a primo pbatur sic. Nam contin-gere posset q̄. A. z. B. ↄherent illo scd̄o cō-tractu etiam si nunq̄ ↄtraxissent nec cōtra-xissent primo ↄtractu z ecōtra ↄtinge-ret eos contrahere pmo cōtractu sine scd̄o igitur sunt realiter distincti. tenet cōsequen-tia per viam separatiōis.

Secunda suppositio. Predict⁹ cōtractus dationis potest esse depositi veri vel nō veri. Nam si. A. dando.c. ipi. B. velit q̄. B. debeat il-la.c. nō distrahere sed dūtaxat custodire vl' seruare z aliquādo illa eadem numero seu in indiuiduo sibi restituere erit ibi cōtract⁹ depositi veri. Si autē velit q̄. B. habeat potestatē ea distrahendi z p consequens vult q̄ habeat dominiū ipoꝝum.c. z q̄ nō idem in indiuiduo sed idem in genere restituere teneat' non erit ille cōtractus verū deposi-tum sed erit mutuū si velit sibi tantundem restitui certo termino.

Tercia suppositio. Predict⁹ cōtra-ctus datiōis potest esse ↄ-ctus societatis puta si. A. trāsfert illos cen-tum in. B. nō abdicatiue sed cōicatiue. put dicet' questiōe.xciij. pbatur quia si nō: ma-xime quia cōtractui societatis obstaret vna ↄditio p̄dicti cōtractus que est q̄ omne pe-riculū z lucrum atq̄ damnū ipsoꝝ.c. spectat dūtaxat ad. B. z nihil ad. A. hoc eni videt' esse nō de natura sed cōtra naturā vel natu-ralia societatis. Nā socij subeūt cōmuniter periculū lucrū z damnū. Sz hec ↄditio nō obstat q̄n possit adhuc predict⁹ contractus manere societatis q̄ illi ↄditiō' nate inesse ↄctui societatis pn̄t tā. A. q̄z. B. renūciare ex pacto z h̄ adiecto alio pacto illi⁹ cōditiōis scz q̄ loco lucri quod cedere deberet ipi. A debeat. B. ipi. A. dare tātū lucri quātū. R lucrabit' si lucrabit' z ecōtra q̄. A. loco ipi⁹ dāni q̄d. A. deberet vt soci⁹ pati velit pati tātū dānū quātū. R. patiat' assignādo scz z dādo tantūdē ipi. B. Nec h̄ pactū adiectū loco ↄditiōis nate inesse ↄctui societatis dz alicui videri esse ineffabil'r z vniuersal'r ini-quū. p q̄nto scz. A. vult sibi a. B. dare eq̄le vl' tātū p lucro q̄ntū ē totū lucrū ipi⁹. R. q̄ etiā mercat' cū.c.floꝝ. z tm̄ si. A. z. B. simpl'r viuerēt f'm naturā ↄct⁹ societatis. A. nō pos-set pl⁹ lucri exigere a. B. de ill'.c. q̄z medieta-tē lucri. Hec inq̄z apparentia iniq̄tatis pōt tolli p h̄ q̄ ex alia pte. A. etiā subire vl't tātū dānū q̄ntū erit totū dānū ipi⁹. R. mercāti etiā cū cētū cū tm̄. A. viuēdo f'm naturā ↄ-ctus societatis nō teneret' ad sustinendū nisi medietatē dāni emergētis circa mercātiā su-oꝝ.c. datoꝝ. B. z io sic. B. g̃uat' in vno sic releuat' i alio z sil'r ipe. A. z io si fiat eq̄ z ꝓ-portionabil' refusio g̃uaminū hincinde nō esset ibi iniquitas.

Prima ↄclusio est inmembris ex talis. Si ↄctus datiōis.c. celebrat⁹ inter

A. z. B. est cõtractus mutui tūc in vna intentiõe. A. eius datio est vsuraria. In alia vero intentione nõ est vsuraria. Quis tūc posset esse ibi alia species pcti in. A. Prima pars probatur. quia si. A. dãdo datione mutui. c. ipsi. B. intendit q illud lucruz quod. B. ei dare debeat (lucrante ipso. R.) debeat ei dare ratione mutui quo. A. seruiuit. B. tal' datio e.t mutuatio vsuraria q̃ est mutuatio cum intentiõe recipiēdi quid ratione mutui vltra sortē. igitur. Et hec corrupta intentio potest deprehēdi ex hoc scz si A nõ vellet dare pdicta. c. ipsi. B. seu mutuare nisi. B. iniret secum tale pactū lucrosum scz si. R. lucretur: dabis mihi tantundem. tūc enim patet q ideo. A. mutuat. B. vt de mutuo consequatur lucrum z quis etiam adijciatur cõditio si. R. perdat q. A velit tantundē damni pati remittendo. B. tantundē de sorte sibi per. B. restituenda: tamē si verisimili' est. R. lucrari q̃ perdere verisimili' est. A. consequi lucrū ex mutuo et dato q etiam non esset sic futurū nec verisimile si tamē. A. crederet sic esse futurum et per consequēs spe principaliter talis lucri ductus dedisset. c. ipi. B. esset illa datio vsuraria. Scda pars conclusiõis probatur. quia si. A. dãdo seu mutuãdo. B. c. nõ intendat aliquid habere a. B. ratõne. c. sed dumtaxat ad quod vult habere a. B. vult habere in recompensatione illius periculi vel damni quod subit spondēs si. R. pdat aliq̃ntū q tãtum damnū sustinere velit remittendo. B. tantundem de sorte mutuata ita q. A. nisi subiret illud periculum vel damnū cum. B. non vellet aliquid a. B. exigere. z etiã non ideo dedit ipi. B. centū vt secum iniret illū scdm contractū. imo scds habet se impertinēter ad primū. Nam stante tali intentõe si. A. recipiat quid vltra sortem mutuatã non est ibi vsura. quia nõ ratõe mutui recipit tale sed alia ratõe. Tercia pars conclusionis scz q tunc nihilominus posset ibi eē alia species peccati in. A probatur quia possz esse q. A. in hoc scdo contractu vel pacto cõtraheret cuz. B. qui esset sibi cõmuniter lucrosus z ipi. B. vt cõmuniter dãnosus vtputa si de cõmuni cursu. R. solet lucrari z vt in paucioribz cõsueuit perdere: tūc longe melior est cõditio. A q̃. B. et nõ est equa conditio vtriusqz. imo A. p subeundo damnū vt in paucioribz cõtingēs: exigeret lucrum vt in pluribz contingens. B. vo pro lucro vt in paucioribz cõtingente expectaret damnū vt in pluribus contingens. Correlariū contra ipsuz. A q quantūcunqz. A. dicat se non velle quid habere a. B. ratione mutui impensi sed tm̃ modo ratõe illius quod subit periculū vel damnū ad quod se obligat respectu. B. tamē si illud damnū est vt in paucioribz sibi accidens z lucrū vt in pluribz obueniens: presumitur q ideo mutuauerit vt. B. secū iniret tale pactū lucrosuz. z per consequēs presumit q illud lucrū recipiat ratione mutui z quod pter ipm consequendū mutuauerit. secus autē esset de illa psumptiõe cõtra. A. quãdo damnū z lucrū ipius. R. essent nata cõtingere equaliter z ad vtrūlibz tunc enim nõ esset psumptio talis cõtra. A vl' nõ tam verisimilis: tunc eni. A. z. B in hoc scdo pacto tanq̃ omnino impertinenter se habente ad primū contractū viderentur contrahere cõtractu cuiusdã concertatõis que vulgari nostro dicit wetten. d quo habebitur in qõne. lxxj.

Secunda pclusio que est quadrumebris est talis Si contractus dationis. c. celebrat' inter A. z. B. sit contractus depositi veri vel nõ veri. in vna intentiõe est illicitus nõ vsurarius in alia est illicitus z vsurarius. In tercia vero nõ est ille cõtractus dationis vllo modo illicitus quis cõtractus adiecl' possit esse illicitus. Prima pars probat quia si mens ipi'. A. sit talis. ego depono. c. apud te. B. volens q lucrum tm̃ quantū. R. lucrabitur' des mihi in recompēsam illius depositi apud te z depositū sit vera ratõe depositum ita q. A. nõ voluerit trãsferre dominiū illorum. c. sed illud sibi retinere z solum. B. esse custodē eorundē. Nã tunc. A. peccat exigēdo aliquid a. B. quia illicitū est mihi quid exigere ab eo qui mihi fuit pro eo quod ipe mihi seruit: quia poti' ipe habet a me exigere q̃ econtra. Modo. B. in hac parte seruit ipi. A. custodiendo sibi centum. igitur Secunda pars probatur. quia si. A. velit habere a. B. lucruz in recõpensam depositi z depositū nõ habeat veram rationem depositi vtputa quia. A. volunt transferre dominium eorum in. B. et

periculuz eoꝝ incumbere ipsi. B. ꝛ huiusmodi tūc. A. cōmittit vsurā. qꝛ tale depositum fuit mutuū idō censeť tūc rōne mutui aliquid ab eo exigere. igiť. Tercia ps probatur qꝛ si mens ipius. A. sit. ego ꝺpono ił la. c. apud te. ꝛ nihil rōne depositoꝝ apꝺ te exigo sed viso ꝙ ego extra illū ꝯctū subeo tecū vnū aliū ꝯctū talē. s. ꝙ si. R. pdet: ego tantundē tibi dem quantū ipe pdidit. ideo ego in recōpensam illiꝰ obligatiōis exigo a te vtvice versa si. R. lucreť etiā tātū dē lucri mihi assignes. Tūc em̄. A. recipiēdo quid a. B. vltra sortē nō cōmittit vsurā quia illꝺ receptū nō recipit rōne mutui impēsi sꝫ ratione alterius ꝯctꝰ inť eos celebrati. Et potes hic si vis addere clausulas de ꝑsumptione sup vsuraria ꝑuitate quō oriť vel non oriť ꝯtra ipm. A. eo mō sicut in ꝑcedēti cōclusione est dictū. Quarta ps ꝓbať quia si ille scꝺs ꝯctus sit lōge plus lucrosus vni ꝙ̄ alteri: est iniquꝰ. ꝛ dato ꝙ etiā eēt ad vtrū liber ꝛ ꝑ ꝯsequēs nō iniquꝰ hoc est ꝯ equalitatē iusticie cōmutatiue: tñ alꝭ est ꝯctus sup turpi lucro initꝰ qꝛ est quedam ꝯcertatio lucri. vulgariť wetten. qꝛ ꝯhētes innitūtur fortune vel ꝯiecturis futuroꝝ euentuū de quo etiā patebit. in. q. lxj.

Tercia ꝯclusio ꝙ̄ est bimēbris est talis. Si ꝯctus datōis cētum celebratꝰ inť. A. ꝛ. B. sit ꝯctus societatis nō est illa datio vsurariꝰ ꝯctus. pōt tam̄ alꝭ esse pctm̄ in ipo. A. Prima ps ꝓbať ꝙ sola datio que est mutuatio est nata esse vsurariꝰ ꝯtractus: sed datio facta ꝑ moduz societatis nō est mutuatio sꝫ distinctꝰ ꝯctꝰ a mutuatione ꝛ māet distinctꝰ ꝯctus ab eadem. etiā si de datiōe facta ꝑ modū societatis auferať ex pacto illa ꝯditio societatis. s. ꝙ lucra ꝛ dāna ac ꝑicula debeāt esse vtriusꝙ̄. vtputa si ꝯtrahētes ꝯuenīāt ꝙ illa debeant esse dūtaxat alteriꝰ ꝯhentiū scꝫ ipiꝰ. B: qꝛ illa ꝯditio licꝫ sit naturaľ societati. ita ꝙ nata sit inesse eidē nō tñ est de substātia eiꝰ quin possit substātia illiꝰ ꝯctus manere sublata illa ꝯdītōe ꝑ pactū adiectū ꝙ̄ illa remoueť ꝛ loco eius alia cōditio nō repugnans substātie societatis adijciať sicut ħ fit. Secūda ps ꝓbať qꝛ si adijciat ꝑdictū pactum ꝑ modū cuiusdā ꝯcertationis dicte. vulgariter wetten. quasi. A. dicat ad. B. ego dando tibi. c. ad mercātias volo ꝯtraxisse tecū ꝯtractu societatis. rescissa tamē illa ꝯditiōe ꝯtractus societatis ꝙ̄ est ꝙ socij lucra ꝛ dāna ac ꝑicula sortis in qua sūt socij equaliť subeant. quia volo ꝙ omnia illa sint ad te spectātia ꝛ loco illiꝰ ꝯditiōis rescisse ego ineo tecū ꝛ tu etiā ineas mecū loco eiusdē aliam cōditionē vel pactū scꝫ ꝙ si. R. lucretur des mihi tantundē lucri quātū. R. lucreť. ꝛ si. R. ꝑdat ego tantundē tibi dabo ꝑ lucro iam stat ꝙ. A. peccet: qꝛ stat ꝙ longe melior sit cōditio ipsius. A. ꝙ̄. B. puta si. R. vt cōmuniter ꝯsueuit lucrari. ꝛ raro perdere. tūc em̄. B. vt cōiter est in damno. ꝛ. A. i lucro ꝛ tamē hoc est iniquū siue hoc ineāt. A. ꝛ. B. absolute inter se: siue ineant hoc loco cōditionis rescisse a ꝯtractu societatꝭ inite. Nā si nō rescidisset. A. cōditionē ꝑdictam a societate inita: par fuisset conditio. A. et B. in lucro ꝛ damno. nūc aūt nō esset par. sed longe impar nisi illā inequalitatē resarcire posset ꝑ aliā viam. De ꝯtractu aūt societatis pecuniarie an vterꝙ̄ sotioꝝ debeat alteri esse equalis in ꝑticipādo damnū ꝛ lucrū ꝛ de multis alijs patebit latiꝰ in tractatu penultimo. qōne. xcij. ꝛ sequētibꝫ.

Quarta ꝯclusio. Quocūꝙ̄ hoꝝ triū modoꝝ scꝫ mutui depositi vel societatis fiat ꝑdictus cōtractus dationis: videtur ꝙ ꝛ si in se possibile esset eum fieri licite: tamē posset ꝑ papā vel aliū rectorem reipublice indistincte ꝓhiberi. Et etiam si nō ꝓhibeatur tamē debet dissuaderi. Ratio primi quia omnibꝫ illis tribꝫ modis natus est esse palliū vsuraꝝ qꝛ vsurarij nō audētes expssas vsuras exercere: possent sub hoc latibulo eas exercere. Rō scꝺi quia exercēdo quis natus est seipm suspectum ꝛ infamatū reddere atꝙ̄ scandalizare pximos. Habet em̄ ille cōtractus speciem mali. vnde etiā ꝯsulte agerēt iudices seculares si talē cōtractū rescinderēt quādo ad eos deuolueret. ita ꝙ neuť ꝯtrahētū teneret stare tali ꝯtractui ꝛ ꝑsertim ipsi. B.

Quinta ꝯclusio. Modꝰ rñdendi dñi Laur. de Rid. ad eādem q̄stionē vel similē videť insufficiēs. ꝓbať. Nā ille mouēs talem questionē quid cū q̄s tradit alteri cētū ducatos moꝛ i suis necessitatibꝫ expēdendos sub hoc pacto: ꝙ sicut cōsimiles. c. ducati apud Titiū mercatorē legalem lucrabunť vel perdēt: sic tibi

centū ducati illi traditi lucrenť vel perdāt: est ne ꝯtractus licitus. ꝛ respondēdo dicit ꝙ talis ꝯtractus dubius reputať ꝛ videtur vsurā sapere ꝭm plures doctores. ꝛ hoc ꝓpter tria. Primo quia tale pactū in fraudē vsurarū adinuentū videť vt sub pallio quasi societatis lateret mutuū cū spe lucri. Secūdo q: vt patet. lxxxviij. dis. eijciēs. pecunia se sola minime est lucrosa nec valet seipsam multiplicare sed ex industria mercātium fit ꝑ eorū negociatōes lucrosa. Tercio quod est efficacius quia ꝺ trib⁹ est vnū in dicto ꝯtractu. Nā dicta pecunia aut est tradita ꝑ modū mutui: aut ꝑ modū depositi: aut ꝑ modū capitalis. vt scꝫ in ꝑsona tradentis emptiōib⁹ ꝛ mercationib⁹ deputeť. Si ꝑ modū mutui: tūc manifeste est vsura q: mutuo transferť dominiū in eū cui factum est mutuū. Unde nō debet lucrari vľ perdere nisi sibi. Si ꝑ modū depositi: tūc ipsa reddi debꝫ absqꝫ omni lucro: quin potius qui eam seruauit remunerādus esꝫ. ꝛ tñ ex forma ꝯtractus patꝫ ꝙ nō est data per modum depositi cū depositari⁹ eam expendere possit. Si ꝑ modū capitalis seu recte societatis tūc in pacto esset ꝙ deberet eā solis mercatōib⁹ fideliter deputare. Et hec vltima ratio fortiter ꝓbare videť ꝙ non sit tradita dicta pecunia nisi vt habēs rationem mutui in quo spes lucri reprobať. Si diceretť nō esse mutuū nec depositū nec societas sed ꝯtractus innominat⁹ scꝫ do vt des scꝫ do tibi centū vt des mihi tātū q̄ntū ꝛc̄. Respōderi potest ꝙ licꝫ talis ꝯtus aliq̄n licite fieri possit. s. do vt des non tamen in dicto casu sed in fraudē videť esse vsurarū sicut ꝛ fraus etiā cōmittiť in aliis cōtractibus etiā ex se licitis vt. xiiij. q. iij. plerisqꝫ. cū glo. ꝛ hui⁹ sentētie fuit Innocenti⁹ de vsuris. c. finali. ꝛ Johā. an. ibidē. hec ille. Hec aūt respōsio deficit dupľr. Primo deficit in eius scđa rōne q: licet pecunia se sola et seclusa industria nō sit lucrosa sed cū industria tm̄: tamē ꝑ hoc nō potest q̄d plus inferri de pecunia q̄ꝫ de domo. Nā ꝛ domus nō est nata afferre lucrū ei qui eā pōt locare nisi ꝑ industriā locātis ꝛ vtentis. est enim etiam res artificialis sicut ꝛ pecunia. Unde ꝙ de pecunia nō liceat quid recipe: nō sufficit allegare ꝙ pecunia nō fructificet de se scꝫ aliā rōem ogꝫ allegare vt patuit sup̄. q. xxx. ꝯclusiōe. iiij. Unde etiā in hac scđa rōne in h̄ deficit q: ꝑ illā rōnē nō videť q̄d velit inferre nisi ꝙ in titulo q̄ōnis pactū illud sit illicitū scꝫ ꝙ centū traditi debeāt lucrari vel perdere: cū pecunia nō sit nata quid lucrari. sed hoc nō pōt inferri q: aduersarius diceret illud pactū sic debere intelligi ꝙ tradēs debeat de illis centū traditꝫ alteri et q̄ fuerūt illi alteri medíū lucrādi ab eodē leuare lucrū vel si ꝑdat eis vtendo: ꝙ ecōtra tradēs debeat illi alteri q̄d dare. Unde diceret ꝙ pecunia nata est esse mediū ꝛ instrumētū mercatori lucrādi sicͭ istrumenta artis mechanice nihil lucranť i illa arte sꝫ sꝫ āminicla lucrādi. Scđo deficit in tercia eius rōne trimēbri. nā cōcesso ꝙ ꝑ modū mutui essent traditi adhuc posset dās excusari ꝑ illū modū q̄ est tact⁹ i ꝑma ꝯclione. Unde nō est necessario dicēdū ꝙ sit manifesta vsura vt tñ ipe loqť. Siľr dato scđo mēbro non oīno pōt inferri dānatio illi⁹ ꝯct⁹ q: starer ꝙ illō incremētū vel lucrū recipet nō rōne depositi sed rōne alteri⁹ ꝯct⁹ adiūcti vt dictū est i scđa ꝯclusiōe. Siľr dato tercio mēbro nihil ꝯcludiť q: cū dicit ꝙ deberet eā solis mercatōib⁹ fideľr deputare diceret ꝙ etiā sic facā ꝺ facto q: tradidit illa. c. vt. B mercareť cū eis ꝯcedēdo ipi. B. etiā ꝙ oīne lucrū sit ipius. B. ita tñ ꝙ loco lucri sibi debiti det sibi aliud lucrū ꝛ loco dāni ipe velit ei aliud q̄d dare.

Questio. XL. IIII.

Utrū ciuitas vel dominꝰ ciuitatꝫ indigēs pecuniis possit licite compellere ciues vľ subditos ad ꝑstādum vľ mutuādū ei certā q̄ntitatē pecunie offerēdo se ad dādū cuilibꝫ ciuiū ꝑstātiū vľ mutuātiū annuū ꝓuētū vľ annuā pēsionē donec ei sors soluať: dūtaxat tñ dando. xxviij. flor. loco sortꝫ centū flor. ꝑstitor vľ mutuator cū q̄lib⁹ circūstātiis solet fieri i q̄busdā ciuitatib⁹ italie noīatim in florētia Janua ꝛ venetiis q̄ circūstantie stati enumerabunť.

Solō q̄ōis stat i q̄ttuor suppositiōib⁹ sex ꝯclusiōib⁹. duob⁹ correlariis. ꝛ sex argumētor solutionib⁹.

Prima suppositio. Mod⁹ quo in predictis ciuitatibus ꝛ noīatim grana .xꝰ pli in florentia fit ꝑdicta compulsio ciuiū ad ꝑstandū habet decem circūstantias.

Prima est q ciuitas indigens pecunijs imponēdo ciuib9 suis pdicta onera(q vulgariter dicunt pstantie ad quas soluēdas quilibet cōpellit etiā inuit9) statuit q interim quo nō restituat sortē seu capitale ciui qui pstitit ciuitati centum: dari debeant ei quinq p centenario z si ducentos pstitit.x z sic consequēter et sic quilibet taliū ciuium habet ius super bonis illius ciuitat ad exigendū annuatim z accipiendū p centenario ab eadē ciuitate.v. Scda circūstantia est q ciues pstant pdictas pstantias ciuitati irreuocabilr sic q nō potest ciuis sortē prestitā vel mutuatā repetere in toto nec i parte a ciuitate. Tercia q ciuitas habz facultatem extinguēdi ius qd quilibet ciuiū predictoz habet sup ciuitatē sic q quādocunq placuerit ciuitati poterit p restitutionem etiam solū partialem sortis sibi pstite mutuate sese liberare a dando ciuib9 predictas pensiōes annuas. Quarta q ciuitas non vult astrigi ad hoc vt quādo p sui liberatione seu extinctione pdicti iuris ciuium restituere debet sortē q restituat ciui totam sortē seu tantundē quantū ciuis pstitit sed vult z statuit q p hoc q dat.xxviij.ei q centum sibi prestitit sit predictū ius extinctum et ciuitas liberata ac sors censeat restituta.

Quinta q ciuitas vult q ciuis nō teneat de annuis pensionib9 quas vsq ad pdictā restitutionē sortis percepit aliquid vnq restituere ciuitati immo q sibi possit retinere ita q velit eos esse tutos in vtroq foro scz dei z fori. Sexta q ciuitas annuas pēsiones quas assignat pdictis ciuib9 vult dare p refusione interesse qd predicti ciues patiunt ex carentia suarū pecuniaz sic prestitarum siue illud interesse sit damni emergentis siue lucri cessantis. Aut si nullū inde interesse paterent vult eis illas pensiōes dare oino liberali z spōtaneo dono tanq ad tale beneficiū donationis eis impendēdū sit ciuitas puocata ex eorū beneficio quo ipsi ciuitati benefecerūt. Septima q ciuitas vult q etiā quilibet ciuiū pdictoz i recipiendo tales annuas pensiones: recipiat eas eo anno z mō quo ciuitas vult sibi dare modo scz iam tacto in sexta circūstantia

Octaua q ciuitas vult q quilibet predictorū ciuiū valeat alienare ius suū quod habet pdicto mō super bonis ciuitatis dādo illud alteri dono vel venditiōe: ita tamē q ciuitati liceat illud redimere etiā ab illo alio z p eodē precio scz dando.xxviij.p centum sicut licuit sibi redimere ab ipo ciue sic alienante z q ille alius teneat reuendere ciuitati sicut tenebat primus: retentis tamen illis pensionib9 quas pcepit a ciuitate sine omni obligatiōe restitutiōis. Nona q dispositio circūstantiaz predictaz redacta est per modū cuiusdā statute ordinationis et hoc taliter q talis statuta ordinatio z omnia in ea cōtenta in fauorē predictoz ciuiū seu creditorū ciuitatis intelligantur singulis diebus pro futuro tēpore(donec p ciuitatem prefatā fuerint reuocatā)imo singulis horis singulorū dierum de nouo condi et renouari z de nouo condita z renouata et sic effectum suū singulis dictis horis et diebus sortiantur. atq talis statuta ordinatio sic loquatur ac si singulis vicib9 z temporib9 condita esset extendendo etiā caz ad quantitates in preteritū iam receptas per quoscunq creditores ciuitatis pdicte scilz ex causis memoratis. vult etiā ciuitas q illa statuta ordinatio solū vendicet sibi locū in ciuib9 pdicte ciuitatis z indistrictualib9 suis. ita tamē q p hoc nō piudicetur ciuitati predicte in aliquo iure sibi quesito seu qrendo imposterū vigore alicui9 vltime voluntatis facte siue faciende. Decima q qsuis in predicta ciuitate iuxta ordinationez iam recitatā cōmuniter dent.v.p centū.tamen aliquādo ptingit q p centū nō.v.sed pauciores dant si conditio ciuitatis est deteriorata: quādoq vo plures cōtingit dare p centū qz.v. quia quādoq dant in venetijs.viij. quādoq.ix. Sic etiā cū redimit ciuitas se a predictis ciuib9 vel aliquo eorū qsuis iuxta predictā ordinationē cōmuniter redimant centū p.xxviij.tamē quādoq pro.xxvij. quādoq p minori.imo accidere posset ciuitati talis deterioratio q ipa absq vllo precio redemptiōis reddito vellet esse liberata ab obligatiōe dādi ciuibus pdictis pēsionē annuā z sic pderet ciues tā sortē i toto qz etiā pēsionē annuā quā p futuro tempore pcepisse potuissent.

Secunda suppositio. octo sunt accidentia que cōtingūt circa ptrahētes cū ciuitate mō pdicto.

Primū(qd est tunebre,est q aliqū ciuis

aliq̄s tāto tpe recepit puentum annum seu
pensionē annuā a ciuitate scʒ. v. ꝑ centū ꝑ-
iciis ꝙ imbursauit pensionē maiorē q̄ꝫ fue
rit sors prestita. vt si recepit eam p. xxj. an-
nos. quia tūc recepit centū. ꝛ. v. flor. ꝛ nihil
ominus si sequēti anno ciuitas se ab eo li-
berat habebit. xxviij. flor. ꝑ sorte p̄stita ꝛ ꝑ
ꝯsequens loco centū flor. p̄stitoꝝ habebit
centū ꝛ. xxviij. flor. Quādoq̄ꝫ v̄o nondū tā-
to tpe recepit pensionē ꝙ pēsio excedat sor
tem sed dūtaxat est equalis. vt quādo eā so
lum recipit. p. xx. annos: qua tñ recepta po
test ꝯtingere ꝙ sors redimat̄ scʒ ꝙ dent̄ sibi
xxviij. ꝑ redēptione. vel si ciuitas nō se libe
rat: habebit ꝑ futuro pensionē quib9 pēsio
recepta excrescet vltra sortē. Qñq̄ꝫ v̄o non
dum tāto tpe recepit ꝙ pensio adeq̄tur sor
ti. vt si solū decē annis recepit: adeo ꝙ si se
ciuitas liberaret restituēdo loco sortis pre
stite. xxviij. nō haberet omnib9 cōputatis to
tam sortē p̄stitā sed careret adhuc. xxij. flor.

Scōm accidēs est ꝙ ꝯtigit quādoq̄ꝫ ali
quē ex p̄dictis ciuib9 pati tātū damnū emer
gens ex p̄dicta p̄stationē ꝙ q̄ꝫuis multo pl9
recepit q̄ꝫ p̄stiterit: tamē nōdum est sibi sa-
tisfactū de p̄dicto damno sibi emergēti. im
mo nec vnq̄ꝫ sibi satisfiet etiā restituta sorte
in toto vel in pte. vtputa compulsus fuit ci
uitati p̄stare centū vel mille: nō potuit autē
illa p̄stare nisi distraheret oīa sua imobi-
lia vtputa possessiones p̄dia ꝛ hmōi. ꝛ hoc
viliori p̄cio q̄ꝫ iustū fuerit: adeo ꝙ ꝑ hoc ir-
reparabilr̄ deductus est ad maximā pau-
pertatē. ꝛ presertim hoc pōt ꝯtingere in vi
duis ꝛ pupillis ꝛ orphanis cōpulsis p̄sta-
re. Terciū accidens est ꝙ ꝯtingit sepe ali-
quem ex p̄dictis ciuib9 pati tantū lucrū ces
sans ex p̄dicta p̄statione ꝙ nunq̄ꝫ sibi refun
detur illud lucrū cessans quātocūq̄ꝫ tpe ꝑ-
cipiat pensionē etiā si tandē restitueret̄ sors
sibi in toto. Nā sepe ꝯtingit ꝙ ciuis aliq̄s
existēs mercator omi anno quo caruit sua
sorte scʒ centū: potuisset fuisse lucrat9. x. vel
xx. vel vltra si posuisset eos ad mercantias
licitas ꝛ honestas q̄ tñ omi āno nō recipiet
nisi quinq̄ꝫ vel aliqñ min9 vel tandeʒ nihil
vel ipe de illis centū emisset vnū redditū
importantē sibi annuati. v. flor. vbi tamē i
reuenditiōe habuisset iteꝝ centū. hic aūt in
reuēditiōe nō habebit a ciuitate nisi. xxviij
ꝑ centū ꝛ hec duo accidētia scōm scʒ ꝛ terci-
um cōtingūt circa cōpulsos. quinq̄ꝫ v̄o se-
quētia accidētia cōtingūt circa nō compul
sos. Quartū accidēs est ꝙ aliquādo aliq̄
ciues nō compulsi sed ꝓprio motu atq̄ꝫ spō
te p̄stāt p̄dicto modo ciuitati certā summā
principaliter tamē ꝓpter lucrū. vtputa qn-
do cōsiciunt ꝙ nō solū nō patient inde dā-
num emergēs nec lucrū cessans: imo ꝙ ex
hoc habebunt lucrū tale qd̄ al's nō essent
habituri. vtputa quia nō potuissent alias
mercando vel redditus emēdo tantū ha-
buisse. ꝛ p̄sertim quādo datur maior p̄cio
q̄ꝫ. v. flor. vtputa quādo dant̄. viij. vel decē
vt in venetijs quādoq̄ꝫ cōtingere dicitur.

Quintū accidens ꝙ quādoq̄ꝫ ciuis q̄ pre
stitit ciuitati centū vendit alteri ꝑ ꝯsilī sor-
te scʒ ꝑ centū ius suum qd̄ pretendit se ha-
bere sup bonis ciuitatis ꝛ sic cōsequēter il-
le emptor percipit pensionē annuā sicut p̄-
mus percepit aliq̄ꝫdiu ꝛ ꝑcipere potuisset
de futuro vel nōdum il percepit. Sextū
quādoq̄ꝫ a principio cū quis cōpulsus nō
habet ad p̄standū rogat aliū qui loco eius
prestat certā summā: subintrās i ius qd̄ cō-
pulsus habuisset si prestitisset. Septimū
quādoq̄ꝫ etiā quis est cōpulsus sed volens
est cōpulsus. vtputa q2 placuit sibi ꝙ com
pelleret̄ vt sic frontē haberet p̄standi ciui-
tati. placuit aūt ei cōpulsio ideo quia p̄sta
tio est sibi lucrosa. Octauū quādoq̄ꝫ quis
ꝓprio motu p̄stat ciuitati nō ob lucrositatē
principalr̄ sed principaliter ob charitatem
qua afficitur ad succurrendū rei publice ci
uitatis. nō autem ob lucrositatē principali
ter: q̄ꝫuis secūdario speret se lucrum obten
tuꝝ. vl' etiā h̄ nullo mō sperat. imo cōsiciat se
passurum damnū.

Tercia suppositio est q̄drimēbris ꝛ talis. Ciues p̄stantes ci-
uitati vocari possunt tripliciter f̄m vsum p̄
dictarū trium ciuitatum. Nam in florentia
vocantur creditores montis: in ianua ha-
bentes loca. in venetijs habentes impre-
stita. Item sortes p̄stite vocari possunt eti-
am tripliciter. q2 vocant̄ in florentia p̄stan
tie montis. in ianua possunt vocari sortes
locales vel locoꝝ. In venetijs sortes imp̄-
stitoꝝ. Itē ꝯtus p̄dictoꝝ ciuiū possunt eti-
am vocari tripliciter. scʒ in florētia ꝯtus p̄-
stantiarū. In ianua ꝯtractus locoꝝ. in ve-
netijs ꝯtus imp̄stitoꝝ. Pēsiones possunt

etiā vocari tripliciter scʒ i florētia denarij montis: in ianua loca: in venecijs impsti- ta. ita ꝙ ciuis pcipiēdo annuā pensionē dr pcipe denarios mōtis vel loca vel impsti ta. Uñ pstans ianue centū dr habere vnū locū. Attñ ptingere pōt aliqñ pfusio illo- rū terminoꝝ ita ꝙ loca et impstita aliqñ capiunt p sortib dans: aliqñ p pēsionib pcipiendis p sortib.

Quarta suppositio. Exq̄ de pre- senti materia multa con sequenter disputabunt in hac q̄stione ꝛ se quenti ideo ad vitandū multiplicationem terminoꝝ ꝛ etiam ad vitandū varietatem terminoꝝ determinabo me ad certos ter- minos. Nā ciues pstantes vocabo ciues vel creditores ciuitatis ꝛ debitores illoꝝ creditorum vocabo ciuitatē. intelligendo p ciuitatem illos q̄ habent plenā potesta- tem dominatiuā dominādi: regendi ꝛ am ministrādi rempublicā ciuitatis si ciuitas regat p multos vel si regat p vnum vt per dn̄m aliquē: erit de tali dn̄o idem iudiciuʒ qd̄ est de ciuitate. Ipaʒ sortē pstitam voca bo pstantiam ꝛ actum pstandi vocabo p- stationē ꝛ non vocabo eam mutuationeʒ ex illa causa. qꝛ q̄uis frequēter sic vocetur tn̄ exq̄ fere tot⁹ modus materie future pen debit in hoc an illa pstatio sit vera mutua tio vel non sed alius cōtractus. ideo vtar vocabulo cōmuniori cuiusmodi ē pstatio psto eni pstas pstare in pposito capitur cō- muniter vt significat exhibere: dare: cōmo dare ꝛ mutuare. hec eni significat presto vl tra alia eius significata.

Prima pclusio. ciuitas licite pōt ciuib⁹ suis imponere tan- tam pstantiā quāta eget p amotiōe illius mali qd̄ reipublice ciuitatis iminet dūmo- do illud malum sit peius vel pniciosi⁹ rei- publice q̄ sit hoc qd̄ est ciues cogi ad talē pstantiaʒ. pbat duppliciter. Primo sic. qꝛ in tali casu ciues met tenent ad tantā pstā- tiam. igit ad eam possunt p habētē als po testatē vel dominationē in eos ad hoc co- gi. psequentia nota. antecedēs pbatur. qꝛ in corpore naturali natura hō docet ꝙ imi- nente aliquo grādi malo corpi quodlibet membrū potens occurrere tali malo: natu raliter se opponit eidē q̄uum pōt: etiam cū piudicio ppie salutis si illud malū sit pei⁹ corpori q̄ sit hoc qd̄ est membrū pati tale piudiciū. Uñ vt corpus redimas: ferrum patiaris ꝛ ignem. igit sic etiam erit in cor- pore mystico ꝛ suis membris. res autē pu- blica cui⁹ amministratrix est ciuitas: est cor- pus mysticū ꝛ ciues sūt ei⁹ mēbra. Se- cundo pbat. qꝛ ciuitas pōt ciuibus impo- nere vt in psonis suis tantū impendāt au- xilium reipublice quāto psonali auxilio i- diget p amotione mali iminentis reipubli ce vt si pniciosa bella iminent. igit multo magis pōt eis imponere tantā pstantiam q̄ est solum auxilium in reb. psequētia no ta. antecedēs pbatur: qꝛ ad hoc ciues met tenent scʒ psonaliter occurrere talib malis etiam vsqʒ ad mortem certādo p salute rei publice. igit ad hoc eos ciuitas cōpellere potest. Dicit notāter i pclusione dūmo do illud malū sit peius ꝛc. qꝛ si secus esset nō posset ciuitas eos cōpellere. qꝛ ad hoc non tenent. qꝛ nemo tenet p amotione mi noris mali ab aliquo corpore id agere qd̄ esset pniciosius malū eideʒ corpori. Mo- do cum respublica non sit nisi aggregatū ex omnib ciuib: igitur posset tāta pstātia esse: ꝛ ita pniciosa ciuib⁹ ꝙ esset pniciosior reipublice q̄ esset rempublicaʒ pati aliud malū iminēs p cui⁹ amotiōe tal' pstantia i

Secūda cōclusio. ali⁹ (ponit. qñ posset talem pstan- tiam: de qua pma cōclusio loquit ciuitas imponere ciuib absqʒ assignatōne cuiusc- cunqʒ pensionis ꝛ absqʒ oi spe restitutio nis sortis. pbat. qꝛ si ciuitas est in tali con ditione ꝙ non sperat se venturaʒ ad talem fortunam ꝙ recepta pstantia posset sorteʒ eis restituere q̄n nouam incurreret necessi- tē ita vrgentē ciuitatē ad reimponēdū eis pstantiā sicut prior eos vrgebat: ita ꝙ quā tam ptem sortis vellent restituere tantā co gerēt ptem pstantie reimponere: et si totaʒ vellent restituere etiā totaʒ cogerent reim- ponere. Naʒ ciuitas tūc stulte ageret resti- tuendo sortē in toto vel in pte cum qd̄ re- stitueret illud mox cōpelleret ciues sibi re- prestare. Similiter si ciuitas eēt in tali cō ditione ꝙ non speraret se annuatim posse vllam pensionē assignare ciuibus credito ribus montis q̄n quātū in pensionib eis assignaret tantā pstantiaʒ de nouo eisdem imponendi incurreret necessitatē. Nā tūc

stulte ageret eis id assignando qȝ credito-res mox cogerent̃ repetare ciuitati.

Tertia ꝯclusio. illã pstantiã quaȝ iuxta pmã ꝯclusionẽ pȏt ciuitas imponere debet ciuitas aliqñ nõ imponere nisi cũ assignatione magne vel pue pensionis annue sine vlla obligatiõe restitutiõis sortis i toto vel i parte. Aliqñ ŝo cũ assignatiõe pẽsionis ⁊ etiã cũ obligatiõe restitutiõis sortis in toto vel i pte.

Prima ps pbat̃. nam si ciuitas conijcit vel cõijcere debet ꝙ possit annuã pẽsionẽ magnã vel paruã assignare creditoribus suis citra h̃ ꝙ incurreret nouã necessitateȝ tãtũdẽ reimponẽdi pstantiarũ qñtũ assignat in pẽsionibꝫ: ⁊ tñ ꝙ nõ possit ipis restituere sortẽ in toto vel i pte: qn q̃ꝫtũ restitueret: tãtũdẽ pstantiarũ cogeret̃ reimponere: tũc sine obligatiõe restitutiõis sortis (eo ꝙ obligatio ista stulte fieret) deberet eis assignare talẽ pẽsionẽ annuam. qꝛ ex q̃ ciues patiũt̃ interesse in dãdo pstantiã ⁊ carẽdo suis pecunijs et ciuitas eos releuare posset sine suo grauamie a tali interesse: nulla ratio esset eos ab illo nõ releuãdi. imo eẽt ratio eos releuandi: qꝛ q̃ occasionẽ dãni dat ⁊ p ꝯsequens dãnũ dat si pȏt releuare debet ⁊ psertim ciuitas id respectu suoꝝ mẽbroꝝ agere deberet. qꝛ bonũ ciuiũ ẽ bonũ ciuitatis.

Scda ps pbatur. qꝛ si ciuitas cõijcit vel cõijcere debet ꝙ tam pensionẽ assignare q̃ꝫ etiaȝ sortẽ restituere poterit absq̧ incursu noue necessitatis vꝫ: gẽtis ad illꝰ noue pstãtie reimpositionẽ: tunc debet tã pẽsioneȝ assignare q̃ꝫ sortẽ restituere: qꝛ cessat ratio ⁊ causa detinendi sortẽ. ergo irrationabilis eẽt illa detentio. ⁊ sic iniusta. Cõfirmat̃: qꝛ si ciuitas a pncipio nõ habuisset rõneȝ exigẽdi pstãtias a ciuibꝫ: eo ꝙ non habuisset necessitatem eã vrgentẽ. peccasset grauiter exigẽdo eã. igit̃ etiaȝ nũc peccat si sine rõne detinet cũ restituere posset.

Quarta cõclusio. ciuitas libera habẽs pprios annuos puētꝰ: obuẽtiões siue fructꝰ sibi iuste puenĩẽtes de pdijs: possessiõibꝫ: castris ⁊ villis iuste ad eã ptinẽtibꝫ vel de pedagijs: guidagijs: theoloneis vl' vectigalibꝫ iustis: vtputa ex causa iusta et auctoritatẽ habẽtis ea instituere institutis pȏt volẽtibꝫ emere vendere ius ꝑcipiendi annuas pẽsiões de pdictis eiꝰ obuẽtiõibꝫ si ciuitas habet causã rationabilẽ vel eam vrget necessitas: vtputa vrget̃ p bono rei publice ad habendũ. x. milia in pmpta pecunia q̃ ipa hr̃e nõ pȏt de suis obuẽtiõibꝫ q̃ ãnuatim sũt tm̃ mille. ⁊ h̃ pȏt facere cuȝ pacto redimendi qñ placuerit. probat̃ illa ꝯclusio. qꝛ de puato sic est ꝙ si habeat annuos fructꝰ sibi puenĩẽtes d' suis possessionibꝰ pȏt cũ pacto redimẽdi qñ sibi placuerit alicui vẽdere ius ꝑcipiẽdi ãnuas pẽsiones vl' fructꝰ d' suis obuẽtiõibꝫ: vt patebit late infra i q̃rto tractatu. igit̃ etiã cõmunitas vel ciuitas h̃ poterit. qꝛ non minꝰ ius habet ciuitas pdicto mõ habẽs obuentiones q̃ꝫ puatꝰ in suis habeat. Dictuȝ est aũt notãt̃ ciuitas libera habẽs pprios ⁊c. qꝛ si ciuitas nõ ẽ libera: sȝ alteri subiens nec habet pprios ãnuos puẽtꝰ in toto vel i pte vtputa est subdita alicui dño q̃ oĩa q̃ possent esse cõmunia scȝ territoriuȝ vectigalia et alia hȝ sibi appropriata tunc ex q̃ ciuitas nõ hȝ ppriũ ius ꝑcipiẽdi annuos fructꝰ vel obuẽtiões nõ poterit aliqbꝫ p pcio vẽdere ⁊ tradere mercẽ pdictã scȝ ius ꝑcipiẽdi annuas pẽsiones.

Quinta ꝯclusio. si ciuitas illa de q̃ loquit̃ pcedẽs ꝯclusio non pȏt inter sibi non subditos iuenire emptores iuriũ pdictaȝ pẽsionũ ipa posset suos ciues compellere ad emẽdũ iura earũdeȝ ab ea saltẽ pcio iusto: imo etiã aliqñ pcio excedẽte valorem mercis. Prima ps pbat̃. qꝛ ciuitas in casu huiꝰ ⁊ pcedẽtis ꝯclusiõis posset suos ciues cõpellere ad aliquã talliã sibi dãdã p quaȝ releuaret̃ a necessitate q̃ eã pmeret si nõ sufficit ciuitas sibi alia via puidere. qꝛ ad h̃ met tenet̃ ciues. g̃ multo magis poterit eos cõpellere ad pdictã emptioneȝ ex q̃ alios emptores pẽsionũ inuenire non pȏt nec alia via sibi puidere d' sucurrẽtibꝫ sue necessitati nisi vẽdẽdo aliq̃d. tenet ꝯsequẽtia: qꝛ minꝰ est ciues cõpellere ad dãdũ talliam. qꝛ ibi nihil recipiũt equalẽs q̃ꝫ compellere eos ad emẽdũ aliquã mercẽ p pcio iusto. Item si nõ posset extraneos emptores iuenire nisi donaret aliq̃ eisdẽ posset ciuitas ciues suos cõpellere ad aliquã talã collectã q̃ p dono daret̃ illis emptoribus vt emerent pdictas pẽsiones. igit̃ magis poterit ciues ipsos compellere vt ...

sint emētes.qꝛ h̄ leui⁹ est ciuibꝰ vel saltē eq̄
lene. Scḋa ps ꝓbat̄.qꝛ pōt eos cōpelle-
re ad emēdū eas p̄cio eq̄ualēte vt dicit pꝛi
ma ps ꝯclusionis.pono igit̄ ꝙ ꝑ p̄ciū eq̄-
ualēs merci recipiēdū a ciuibꝰ:ciuitas nō
releuet̄ a necessitate eā vrgēte.q̄ro an ne ci
uitas posset ciues cōpellere ad tradēdum
aliq̄d vltra.⁊ ptȝ ꝙ sic.qꝛ ad illō onus nō
dū releuatū releuādū met tenet̄:mō qn̄ ci-
uitas vltra eq̄ualens p̄ciū aliq̄d imponit:
iā p̄ciū erit excedens valorē mercis.igitur
scḋa ps vera q̄uis tūc nō eēt itelligēdū ꝙ
illud pl⁹ acciperēt rōne mercꝭ:ſȝ al's ꝑ mo-
dū tallie in succursū ciuitatꝭ. Scḋa cō-
clusio.qn̄ emens dat ciuitati.c.floreñ.ꝓ iu
re percipiēdi annuatim.v.remanēte apud
ciuitatē facultate redimēdi illud ius ꝓ cen
tū qn̄ placuerit:tūc cēset̄ dari iustū p̄ciū:⁊
ꝙ sit ꝓportio eq̄litatis int̄ p̄ciuȝ ⁊ mercem.
h̄ ptȝ ex cōmuni estimatiōe hoīm q̄ ē opti
ma magistra diffiniēdi q̄ntitatem valoris
vsualis p̄cioꝝ ⁊ mercium. Si aūt emens
dat ciuitati cētū floreñ.ꝓ iure ꝑcipiēdi ab
ea ānuatim.v.floreñ.remanēte apō ciuita
tē facultate redimēdi illō ius ꝓ paucioꝛibꝰ
q̄ꝫ ꝑ cētum:vtputa ꝓ.xxviij.vt sonuit q̄rta
circūstātia p̄me suppositiōis:tūc nō censet̄
ꝓportio eq̄litatis int̄ p̄ciū ⁊ mercē.ſȝ p̄ciuȝ
longe excedere mercē.qꝛ ꝑinde est ac si da-
ret centū ⁊.lxxij.floreñ.ꝓ iure ꝑcipiendi.v.
floreñ.eo ꝙ in redēptiōe coget̄ dūtaxat re-
dipere.xxviij.⁊ ꝑ ꝯsequēs de cētū q̄s debe
ret in redēptione accipe cogit̄ carere.lxxij.
floreñ.dare aūt.c.⁊.lxxij.floreñ.ꝓ iure ꝑci-
piēdi.v.floreñ.ē dare p̄ciū excedēs valorē
(mercis.

Primū correlariū re-
spōsiuū:stantibꝰ septē cō-
ditionibꝰ:ciuitas vel dñs ciuitatis pōt li-
cite facere illā cōpulsionē de q̄ sonat titul⁹
q̄stionis vestitā cū circūstātijs p̄me suppo
sitionis. Prima cōditio ꝙ ciuitas indi-
geat tāta p̄stātia q̄nta resultabit ex ꝑtiali-
bus p̄stātijs singuloꝝ cōpellēdoꝝ:vtputa
indiget.x.milibꝰ ⁊ ad talem sūmā ascendit
aggregatū ex ꝑtialibꝰ p̄stantijs. Scḋa
ꝙ malū īminēs reipublice ꝓ cui⁹ amotiōe
indiget tāta p̄stātia esset dānosi⁹ reipubli-
ce si accideret q̄ꝫ sit h̄ qō est ciues dare tan
tā p̄stātiaȝ. Tertia ꝙ ciuitati nō possit ꝑ
alios:vtputa per extraneos succurri v'ia le
uiori etiā iusta:vtputa nemo eēt q̄ ciuitati
gratis mutuare vellet tantūdē. Quarta
ꝙ ciues non possent succurrere ciuitati si
ad statim ciuitati certā sūmā darēt simpli-
citer.i.sine assignatiōe cuiuscūq̄ꝫ pēsionis
⁊ sine obligatione cuiuscūq̄ꝫ restitutionis.
Nō possent inq̄ꝫ q̄n vel ciuibꝰ maioꝛ eēt i-
cōmoditas dare talē certā sūmā sine assig-
natione cuiuscūq̄ꝫ pēsiōis q̄ꝫ si darēt cū as-
signatiōe pēsiōis.q̄uis minoꝛ eēt illa p̄stā
tia quā sine assignatiōe pēsiōis darēt q̄ꝫ il
la quā cū pēsionis assignatiōe. Uel si non
esset maioꝛ incōmoditas ex ꝑte ciuiū:tn̄ ci
uitas ꝑ illā certā sūmā nō posset releuari i
sua necessitate eaȝ pꝛemente:vtputa ꝙ illa
certa quā darēt sine assignatiōe pēsiōis esſȝ
minoꝛ q̄ꝫ illa quā darēt cū assignatiōe pen
sionis que tn̄ minoꝛ nō sufficeret ciuitati.
Quīta ꝙ assignatio pēsiōis ānue nō in
ducat ciuitati incursū noue necessitatꝭ ite-
rū eā vrgētꝭ ad imponēdū p̄stātiā. Se-
xta ꝙ ciuitas tātā assignet pēsionē q̄ntā cō
mode pōt ⁊ nō minorem.silr̄ in restitutiōe
sortis fiēda i redēptiōe tātā restituat q̄ntā
cōmode pōt sine incursu noue necessitatis
Septima ꝯditio nō ē simpliciter neces
saria.ſȝ tn̄ ē necessaria stāte opiniōe illoꝝ
q̄ dicūt (vt infra patebit) ꝙ p̄dicta p̄statio
ciuiū sit v̄a mutuatio.⁊ sic ꝯsequent̄ dicūt
ꝙ spōte p̄stās p̄ncipaliter spe lucri sit vsu-
rari⁹.⁊ ē talis ꝯditio ꝙ ciuitas respectu il-
loꝝ q̄ spōte p̄stāt q̄s ipa ꝑ p̄dictā suā ordi-
nationē īuitat ⁊ inducit ad p̄stādū ⁊ ꝑ ꝯse-
quens mutuādū talit̄ se gerat q̄liter neces-
se ē illum gerere se q̄ petit mutuū ab vsura
rio cui offert se daturuȝ vltra sortē. cauere
eni dȝ ne petēdo sit occasio pcti in ꝓrio de
q̄ mō se gerēdi patebit i.q.xlvj. Hec tn̄ sep
tima ꝯditio nō ē necessaria tenēdo ꝙ p̄di-
cta p̄statio nō sit vera mutuatio:ſȝ vera em
ptio. Et tūc loco illi⁹ septime req̄reret̄ ꝙ il
le quē inducit ad p̄stādū sit capax ⁊ dign⁹
redditum ꝑcipe.q̄s aūt talis sit patebit in
q.lxxiij.⁊ h̄ qn̄ ille spōte p̄staret. si aūt etiā
talis spōte p̄stās sit indign⁹ tūc taliter agat
(si citra cōpulsionē petit illas p̄stantias) ꝙ
nō censeat̄ ciuitas eū occasionare ad pctm̄
sicut de petēte mutuū sub vsuris est dictū.
Illis igit̄ ꝯditiōibꝰ oībꝰ cōcurrētibꝰ licita
ē p̄dicta cōpulsio.ꝓbat̄.qꝛ cōpulsio in se ē
licita visa necessitate ciuitatis vt patuit ex
p̄ma ⁊ scḋa ꝯclusione.⁊ nō pōt ꝯdemnari

ꝓpter adiectā circūstātiā scʒ q̄ ciuitas se of-
fert ad assignādū pstātibꝫ pēsionē.v.flore.
de cētū. q: ad h̄ tenet si ciuitas id habet in
suis iuribꝫ ꝛ facultatibꝫ. vt ptꝫ ex tertia cō-
clusione. Nec ꝯdēnat de h̄ ꝙ cum ciuitas
vult redimere vult dare tm̄.xxviij. q: stan
te sexta ꝛ septima ꝯditiōe nō pōt plꝰ dare
nisi nouā necessitatē eq̄lē priori incurreret
tūc aūt nō tenet: vt ptꝫ ex eadē ꝯclusiōe ter
tia. igit nulla via ptꝫ ꝯdēnādi talē cōpulsio

Scdm correlariū respon (nem.
siuū ē. si aliq̄ p̄dictaꝝ scʒ vl'
septē ꝯditionū deficit nō ē licita cōpulsio
p̄dicta: ptꝫ inductiue. Nā si ciuitas non in
digettāta pstāria ꝓ necessitate reipublice
iniq̄ agit grauādo tā miserabiliter suos ci
ues. q̄lis miserabilitas patuit i p̄mo acci-
dēte scd̄e suppositiōis: ꝛ tāto iniquꝰ q̄nto i
suos deberet eē fidelior ꝛ magis eoꝝ pater-
nā ꝛ maternā gerere curā. Vn̄.j.ad Titū.
v. Si q̄s suoꝝ ꝛ maxie domesticoꝝ curaꝫ
nō habet fidē negauit. ꝛ ē infideli deterior
Et itelligit illa p̄ma ꝯditio de indigentia
ꝓ bono reipublice necessario. Naꝫ si ciui-
tas dūtaxat indigeret tali pstantia ꝓ vana
gl'ia ciuitatis vel ꝓ iniustis bellis: vl' ꝓ pō
pa ipoꝝ āministrātiū ꝛ regētiuꝫ ciuitatem
aut ꝓ q̄dā decore ciuitatis sine q̄ trāsire pos
set ciuitas: esset talis cōpulsio iniq. Nam
nō sūt eneruanda mēbra naturalis corpis
ꝓ vano ornatu capitis vel decore accidētali
corpis: sic nec ē agēdū in corpore mystico.
Vn̄ phs.iij.topicoꝝ. Sanitas ē eligibi-
lior q̄ pulchritudo vel decor corpis. Si
etiā scd̄a ꝯditio deficit nō ē licita compul
sio vt ptꝫ ex p̄ma ꝯclusiōe. Si tertia de-
ficit silr nō ē licita cōpulsio vt de se patet.
Si q̄rta deficit ꝙ nō sit licita cōpulsio.
ꝓbat sic: q: tunc ciuitas cōpelleret suos ci
ues ad pstātiā grauiorē q̄ ipa ciuitas indi
geat. q: si q̄rta cōditio deficit: tunc ciuitati
alia via posset sufficienter ꝑ ciues succurri
ꝛ h̄ cum maiori cōmoditate ciuiū vel cum
eq̄li cōmoditate eoꝝ: vtputa si ciuitati suf-
ficiēter posset succurri ꝑ hoc ꝙ ciues psta
rēt certā sūmā simpliciter sine assignatiōe
cuiuscūq̄ pēsionis q̄ via aut eēt cōmodio
sior ciuibꝫ: vtputa q: minorē darēt sūmam
q̄ q̄n eis eēt assignāda pensio qd̄ dare pos
set eis e in rem ciuiū. aut saltē illud fieret cū
equali cōmoditate. Si p̄mā ergo ciuitas
inique ageret grauādo suos vltra q̄ opus
eēt eos grauare ꝓ releuamīe necessitatis rei
publice: qd̄ ē illicitū. Si scd̄m tūc ciuitas
imprudēter agit eos illa via cōpellēdo ex
h̄ ꝓpter duo. Primo q: illa alia via eos cō
pellēdi eēt breuior. ꝛ ꝑ ꝯsequēs magis am
plectēda. Scd̄o q: illa alia via eēt minus
dubitabilis i foro ꝯsciētie tā ex pte ciuita-
tis q̄ ex pte ciuiū. Nā tūc nō reuocaret in
dubiū q̄n ciuitas ad talē absolutā pstatio
nem eos cōpellere posset ꝛ ciues etiā psta-
re possent: vbi tñ apud multos est magna
dubitatio: si q̄n alia via pstāt ciues scʒ sub
assignatiōe pēsionis ciuibꝫ liceat illā pēsio
nem recipe: imo an ciuitati liceat eis i ipa
cōpulsione offerre eā. Ratio aūt q̄re q̄nta
ꝛ sexta requirūt: ptꝫ ex p̄dictis i scd̄a ꝛ ter-
tia ꝯclusionibꝫ. septima aūt ꝯditio cur (sal
tem f'm opinionē aliq̄ꝝ) requirat patuit in
p̄cedēti correlario. Et ex h̄ seq̄t ꝙ crudelo
quunt q̄ nō positis p̄dictis ꝯditiōibꝫ dicūt
licere ciuitati facere p̄dictā cōpulsionē.

Contra primū correlariū arguit
volendo ꝓbare indubitā-
ter ꝙ p̄dicta cōpulsio sit illicita vt q̄dā ar
guit noīe Guido de bello regaldo gene-
ralis ordinis heremitaꝝ. q̄ ꝯsulꝰ desup in
distincte r̄ndit ꝙ lex statuēs p̄dictuꝫ lucrū
seu pensionē dādā ciuibꝫ nō est licite statu-
ta. ꝛ ideo nō obseruanda. sed abolenda. ꝛ ꝑ
ꝯsequens vult ꝙ ciuitas non possit facere
compulsionē f'm dispositionē p̄dicte ordi-
nationis qd̄ tñ esset ꝯtra p̄mū correlariuꝫ
qd̄ approbauit p̄dictā compulsionē saltē
cum certis cōditionibꝫ. Primo igit arguit
sic. talis lex est in diminutionē reipublicē.
igit mala. ꝯsequētia nota. antecedēs ꝓbat
q: sepe ꝯtingere poterit ꝙ ciuitas vni cre-
ditori dupliciter solueret pecuniaꝫ sibi ab
eo p̄stitā vt ptꝫ ex p̄mo antecedēte scd̄e sup
positionis. hoc aūt est damnosū reipubli-
ce ex cuiꝰ pecunijs fit illa solutio. Dicē-
dum: antecedēs ē falsū: ad ꝓbationē dicē
dum cōcedendo maiorē: minor est negāda
q: ciuitas soluēdo tali ciui dupliciter nō
facit id nisi per adeo multas pticulares di
minutas petias ꝛ tanto tractu tpis inter-
ueniēte ꝙ ita facile est ciuitati facere ptic-
latim illā solutionē etiaꝫ finaliter duplam
vel triplā existentē ꝛ etiaꝫ restituere.xxviij.
ꝓ sorte sicut eēt sibi eā simplā simul: ꝛ semel

facere vel ipsi ciuitati nõ est ita dãnosũ face
re successiue talē solutionē etiã duplã sicut
fuisset sibi dãnosũ a principio carere sorte
vl' sortē simul totã soluisse. Primum ptz i
his q̃ p cētũ floreñ. vẽdũt redditũ ppetuũ
v. floreñ. cũ facultate redimēdi eundē. Nã
tales vẽdētes ita facile dant annuatim. v.
floreñ. z cũ h̃ tādē restituũt nedũ ptē sortis
s3 totã sortē: sic q vna vice dedissent centũ
floreñ. z cũ hoc tpe itermedio cũ ill' cētũ re
cepti ab emptore potuerũt. v. floreñ. ãnua
tim hr̃e z intãtũ vltra q vna die z cuz pla
cuerit poterũt de illo pluri collecto etiam
sortē totalit' restituere etiã sibi retēto aliq̃li
lucro vl' retento ipo capitali p lucro. Et si
vẽdēs ius. v. flor. h̃ pt facere cuz suo lucro
q̃ tñ redimēdo coget' dare cētũ: mlto magis
id poterit ciuitas vẽdēs ius. v. flor. q̃ in re
dimēdo tñ coget' dare. xxviij. floreñ.

Scdo arguit' sic. lex ptinēs pl' bo
nũ puatũ seu singulariũ psõ
naz q̃ bonũ publicũ seu cõmunitatis ē in
iusta. qr pferēdũ ē bonũ cõmunitatis bono
singulariũ psonarũ. Modo pdicta lex est
hmõi. igit'. Minor pbat'. qr ē lucrosa ciui
bus vl' creditoribz z dãnosa ciuitati: vt pa
tuit i pcedēti argumēto Dicēdũ q negãda
ē minor: z ad pbatõez patuit solutio q nõ
ē dãnosa ciuitati: imo staret q si ciuitas in
redimēdo cogeret' dare cētum ei q̃ sibi psti
tit cētũ: ciuitas nõ fuisset passa dãnũ sicut
nec creditor alicui' reddit' ppetui si redimit
redditũ p eqli pcio p q̃ vẽdiderat cēset' fu
isse passus dãnũ. g̃ multo min' cēsenda est
ciuitas pati dãnuz si in redimēdo non nisi
xxviij. p cētũ ē datura. Qz aũt dicis q ē lu
crosa creditoribz ptz exilitas hui' lucri ex
pmo z scdo accidēte scdo e suppositiõis. Pa
tet etiã q sepe ē eis multũ damnosa q̃uis
nõ iniuste sustineãt illud dãnũ eo q tenet'
illud subire p republica. Patet etiã q lon
ge pl' fuissent lucrati vẽdo sua sorte i mer
cantijs vel i emptiõe alicui' reddit' data
facultate redimēdi emptori p pcio equali

Tertio arguit'. lex indu (sorti.
cens hoies ad peccãduz ē
iniusta. pdicta ē hmõi. igit'. Minor pbat'
qr lex illa offert pēsionē ciuibz pstãtibz pci
piēdã a ciuitate vltra sortē pstitã. Modo
pstatio ciuiũ ē mutuatio. igit' offert mutu
antibz lucrũ. g̃ iuitat eos z occasionat eos
ad mutuãduz spe lucri nõ min' q̃ si puat'
ad priuatũ diceret: mutua mihi cētũ z da
bo tibi annuatim. v. flor. in q̃ casu vterq3 di
ceret' q talia dicēs z sic se offerēs peccaret
mortaliter: occasionãdo aliũ ad mutuãdũ
spe lucri. Dicēdũ dupliciter. Primo negã
do minorē: ad pbationem pcedit' maior. z
minor ē negãda. Nã vt infra finaliter tene
bit': illa pstatio ciuiũ non ē mutuatio. qr fit
irreuocabiliter. Vñ ē vera emptio vel tra
ditio pcij p merce. z sic ciuitas se offert ad
dãdũ mercē scz ius pcipiēdi annuatim. v.
flor. ipis q̃ sibi sic emptores tradēt pciũ
scz cētũ floreñ. Si tñ teneret' q pstatio est
mutuatio vt plerique tenuerũt diceret' q ar
gumentũ pcludit q lex illa inducit hoies
ad pctm̃ si non seruet' septima pditio pmi
correlariũ. z p pseques ē iniusta z etiã com
pulsio q̃ fm eã fieret. s3 h̃ non accidit si ser
uet' septima cõditio ibidē posita. qr tũc lex
illa nõ induceret eos ad peccãdum. Et he
solutiões sũt meliores q̃ illa quã dat dñs
Laurē. de ridol. negãs q p pdictã legē in
duceret' hoies ad peccãdũ. Nã vt dicit cõ
siderato q si q̃s vellet sua pecunia vti illi
cite: pl' lucraret': imo etiã in licitis q̃nimo
z in possessionibz q̃ magis secure sũt q̃ mu
tuare cõmunitati nõ ē dicēdũ q p h̃ q q̃n
q̃ dari statuunt' inuitãt' hoies ad vsurarie
mutuãdũ: maxie cũ dubium sit nedũ d' lu
cro s3 etiã de sorte pncipali ne pdat'. hec il
le. Etiã beat' Bernardin' soluendo idem
argumētũ ait q verũ eēt q ordinatio ciuita
tis inuitaret ad peccatũ quando pstantes
moueret' spe lucri pncipaliter: modo pstã
tes non pncipaliter spe lucri mouent' sed
secũdaria tñ spe que nõ facit hominē vsu
rariũ. z q non pncipaliter spe lucri moue
antur ostendit. qr multo pl' lucraret' alijs
vijs: sicut etiã deducit hic Laurē. Hec
inq̃ solutio deficit dupliciter. Primo qr nõ
sequit'. mutuãs spe lucri posset pl' lucrari
cum illa sorte in alijs cõtractibz illicitis et
etiã licitis. igitur illud mutuare sub spe lu
cri factuz non est peccatũ. Nam mutuare
pncipaliter sub spe parui lucri recipiēdi ra
tione mutui est vsura q̃uis non ita grauis
vsura sic mutuare sub spe magni lucri rati
one mutui obtinēdi. z mutuare sub spe lu
cri obtinendi ratione mutui est vsura q̃cũ
cunque mutuans potuisset lucro modo tñ

vel maius lucrum fuisse ꝯsecutus. Secūdo deficit qꝛ vult excusare mutuantē ciuitati ꝑ hoc ꝙ mutuās est in dubio ꝑdendi tam lucrum ꝙ̄ sortē Modo hoc nō releuat q̄n si mutuās mutuat spe lucri rōne mutui obtinēdi: sit vsurarius: qꝛ q̄ūtūcūꝙ dubitat de lucro ꝛ sorte. tamē intētio ē iniq̄ qꝛ inde vult habere aliquid vnde sibi ꝓhibitum est q̄d velle habere. Et ita illa solutione nō satisfieret argumēto ꝓdicto si admitteret̄ illud qd̄ arguēs supponit: sic Laurent̄. videt̄ admittere. scʒ ꝙ ex illa lege aliq̄ inuitant̄ ad mutuandū spe lucri. nam illud non negat. sed t\u0304n laborat excusare tales q̄modo in sic sperādo non peccent. q̄ excusatio tamē non valet si sperāt illud lucrū ratiōe mutui se habituros siue paruum siue magnū siue sint in dubio ꝑdēdi lucrū ꝛ sortem. secus si rōne interesse īminētis. sʒ tunc adhuc argumētū staret eo ꝙ arguēs diceret se velle loqui de illis q̄ nullū interesse patiunt̄: ꝛ tamē inuitant̄ ad mutuandū ciuitati. Unde standū ē in duabꝫ ꝑmis solutionibꝫ. ꝛ ꝑsertim in ꝑma.

Quarto arguit. si esset iusta maxime qꝛ eius ordinatio tendit in vtilitatē tam reipublice ꝙ̄ ciuiū eiusdem. eo ꝙ s\u0304m illam legē ciues cogunt̄ ꝑstare ciuitati certaʒ summā ꝑ quā succurratur necessitati reipublice: ꝛ bonū reipublice est bonū membroꝝ eiusdē. sed h̄ non arguit ꝓdictam legē esse iustā nisi quo ad hoc ꝙ disponit ꝙ visa necessitate reipublice exigat̄ a ciuibꝫ certa sūma ꝑ illius necessitatis succursu. Non autē quo ad hoc ꝙ ī exigēdo ciuitas ecōtra se offerat daturam ciuibꝫ certā pensioneʒ annuā. qꝛ ex q̄ ciues alias tā in ꝑsonis ꝙ̄ in rebꝫ vl' pecunijs tenēt̄ absolute succurrere reipublice superfluū ē eis aliquid offerre ꝑ hm̄oi subsidio. ꝛ cū illa superfluitas sit cum dāno reipublice soluentis annuatim oblatū: sequit̄ ꝙ est iniusta: qꝛ lesiua reipublice Aut si talis fuit necessitas ꝙ aliq̄d de ꝑstitis venit restituendum ciuibꝫ: solū id eis restituat̄ et nō vltra s\u0304m autē ꝓdictam legē cōtingit sepe eis restitui vltra ꝙ̄ restituendū ē. Dicendū cōcedēdo maioreʒ. negat̄ minor saltē in casu primi correlarij. Ad ꝓbationem dicenduʒ ꝙ veruʒ est ꝙ ciues tam in ꝑsonis ꝙ̄ in rebus vel pecunijs tenent̄ succurrere reipublice non tamē sem̄ꝑ tenent̄ ad hoc ꝙ faciant illud absolute. id est sine assignatiōe pēsionis. Nā q̄uis aliq̄n talis posset eē conditio ciuitatis ꝙ tenerent̄ ad talē ꝑstantiā absolutam vt patuit in scd̄a cōclusione: t\u0304n ecōtra aliquādo pōt esse talis cōditio ciuitatis ꝙ ciuitas tenet̄ ciuibꝫ sibi succurrentibus reassignare annuā pensionem vt patuit in tertia ꝯclusione. eo ꝙ ciuitas cōmode posset sine incursu noue necessitatꝭ suis grauatis ciuibꝫ impendere releuamen grauaminis carendo sorte ꝑstita. ideo reofferēdo se non agit rem superfluā sed debitaʒ. nec censet̄ ciuitas tunc ledere rempublicā soluendo illud ad qd̄ se obtulit. qꝛ non censetur debitor se ledere si soluit qd̄ debet. Et si dicis. si ciuitatis cōditio talis ē ꝙ potest annuā pensionē cōmode dare in releuamē grauatis ciuibꝫ. ꝛ ꝑ cōsequens tenet̄ dare: ergo potuit eo minorē ꝑstantiaʒ exigere a ciuibus ꝛ exigere absolute. ꝛ sic nō debuisset exegisse tantā eo ꝙ in minori potuisset fuisse ꝯtenta. Dicendū ꝙ stante casu primi correlarij illa simul stant. ꝙ ciuitas non potuisset suaʒ necessitatē releuasse: nisi ciues tantā summā ꝑstitissent: ꝛ tamen cum hoc ciuitas potuit cōmode annuā eis pensionem assignare: vtputa indiget ad statim h̄ die vel mense decē milibꝫ ꝛ non habet annuatim nisi mille: tunc q̄ūtūcūꝙ in fine anni haberet mille et ita videretur t\u0304n debere exigere nouem milia a ciuibus ꝛ loco decimi millenarij accipere mille de suis obuētionibus ꝓprijs: tamē ex quo illi mille non obueniūt sibi hac hora q̄ indiget decē milibus. ideo omnino cogit̄ a ciuibꝫ exigere decēmilia: ꝛ ex quo ī fine anni habebit obuenientes sibi suos mille: poterit de ill' aliqd̄ releuamen impertiri ciuibꝫ: in quo casu tenet̄ ciuitas. ꝛ in tali casu soluʒ fornuit primū correlariū. Et hec solutio melior est ꝙ̄ illa quā dat supradict⁹ domin⁹ Laurent⁹ de ridolfis: qui dando tres rationes respō suas dicit sic. Et si cōmunitas valeat compellere ciues ad mutuāduʒ absꝙ eo ꝙ statuat aliquid dare vltra sortē: tamē nō omē possibile est volibile. sepe nāꝙ multa possumus que ꝑ bono reipublice ꝛ pro scādalo fugiendo nō facimus ꝛ merito. argumento. q. q. j. c. in primis. cū similes coactiones frequēter cōsueuerunt officiales ha-

bere extitus.extra d̄ spon.c.requisiuit.et me lius est cum aliquali consilio et pace oīm suis necessitatibus puidere q̄ p hmōi co actiones et violētias non sine forti et graui scādalo.hec ille. Et scd̄a3 rōne3 respōsiuā pdicto argumento subdit dicens. Et si q̄s dam enormiter ex hoc(experientia media) dānificari quotidie cernimus:imo et mul tos funditus destrui et ad extremam pau pertatem deduci:tales tamē ex hoc saltem aliqualiter subleuant et consolant q̄ dicta quinq3 percipiūt annuatim: et nisi hoc eēt forsitan in desperationem deducerent et in rempublicā machinarētur in graue anime sue et corporis sui dispendium et reipubli ce pericula. Et si dicat.si lex talibus et non alijs puideret bene esset. Respōdeo q̄ lex debet eē cōmunis p reipublice vtilitate ne alij scrupuloso corde moueātur. et durum foret atq3 difficile vnū distinguere ab alio. hec ille. Et postea tertiam responsionē po nens subdit.preterea interest reipublice er ga suos ciues taliter se habere q̄ nō dedu cuntur in paupertatē vt cum al's opus fue rit sibi valeant subuenire.si ergo in damni restaurationē vel ex liberalitate vt alliciāt ad bene se habendu3 erga rempublicā ali quid gratis donat.et sic indubia vtilitas rei publice pcurat. hec ille. Hec in q̄ triplex responsio Laurentij non satisfaceret pdi cto quarto argumēto nisi cū adiutorio so lutionis pme vel pcedentis.patet. Nā cō tra primā suam rationē responsiuam repli caretur sic.si ciuitas aliquā pensionē assig nat ciuibus annuatim ppter hoc q̄ q̄uis possit eis nihil dare.tamen ad vitandā ma liuolentiam ciuiū.et per cōsequens scanda lum et turbatiōnē dat eis aliquid.ergo ea dem ratione deberet nullā omnino eis p̄ stantiam imponere.q2 obmittendo impo sitionem p̄stantie vitabit maliuolentia3 et turbatiōnē in ciuib9. Et si tu dicis.illa ma liuolentia non est curanda :q2 est accepta non data: eo q̄ ciues ad p̄stantiam tenent et licite ab eis exigit visa necessitate reipu blice.sic diceret aduersarius q̄ etiam nō ē curanda maliuolentia quā cōciperent sup hoc q̄ nulla pensio eis assignat annuatim eo q̄ ciuitas non tenet eis ea3 assignare :et p cōsequens est maliuolentia non eis da ta sed accepta. Et hoc etiam est veritas q̄ū ciuitas non posset eis assignare nisi cū in cursu noue necessitatis pmētis rempubli cam ad denuo imponendam prestantia3. al's si potest assignare non est excusanda ci uitas per hoc q̄ facit p vitando maliuolē tiam.sed p hoc est excusanda.quia tenetur succurrere suis ciuib9 per se grauatis exquo cōmode hoc potest. In secunda etiam ra tione responsiua deficit.quia q̄tūcūq3 ali qui per huiusmodi p̄stātiam essent destru cti.tamen si ciuitas non posset sine incursu noue necessitatis reimponendi p̄stantiam assignare talibus annuam pensionem nō teneret assignare eis eam ; imo impruden ter ageret grauando rempublicā pro rele uamine priuatarū psonarum. qui etiā ma ius malum fuissent obligate subire pro re publica q̄ destructionē bonorum suorum scilicet vulnera et mortē psonarum. Et etiā tales inciderent desperatione3:aut incipe rent machinari contra rempublicā in pre iudicium anime sue:esset ab eis acceptum scandalum:non eis p ciuitatē datum: q̄ si illa machinatio esset etiā in temporale dā num reipublice: fateor q̄ illa machinatio posset esse tātū malū q̄ potius ciuitas de beret eis quid assignare cum paruo et mi nori damno reipublice q̄ nō dando incur rere illud maius malu3 machinationis .s3 nō sic frequenter notū est accidere. Sola igitur ratio iustificādi ciuitatē in dando d̄ republica pensionem ciuib9 est illa que di cta est in prima solutione. Attamen solu tio quā dat idem ad argumentū per seipm interpositum est valida.et etiam necessaria tenendo illam solutionem.quia etia3 tenē do eā argueretur q̄ exquo aliqui ciues nō sunt grauati.et per cōsequens ciuitas saltē talibus non deberet quid assignare de pe cunijs reipublice etiam si cōmode posset. Ad hoc eni dicendū vt tetigit illa solutio Laurentij. In tertia etia3 respōsiua ratiōe deficit.quia non habet locū nisi quādo ci uitas cōmode pōt sine incursu noue neces sitatis assignare eis talem pensionē. Alio quin non expedit reipublice cu3 suipius eneruatione subuenire illi mēbro ne i pau periem ducatur. et seipam exhaurire. s3 po tius seipam saluare cum preiudicio illius vel alterius membri.

Quinto arguit sic. pro bono vtili z tēporali reipublice seruādo vel ꝯsequēdo nō ē dimittēdū bonum honestū ex cuiꝰ omissiōe deꝰ offendit. Sed cōpulsio ciuiū facta predicto modo lȝ fiat p bono tpali z vtili reipublice tñ fit cum dimissione boni honesti qua deꝰ offendit. igit̄ ē iniusta. Minor pbatur. q2 fit cum sequela multaꝝ mutuationū vsurariarū quas multi ciues cōmittent. q2 sponte nō cōpulsi mutuabūt ciuitati ducti principaliter spe lucri obtinendi q̄ mutuationes sunt vsurarie vt infra patebit. Dicēdū p duas solutiōes. Prima ꝙ mutuationes spōte facte etiā spe lucri nō sunt vsurarie si fiant modo tacto ī titulo q̄stionis. scȝ irreuocabiliter: q2 nō sūt mutuatiōes sȝ emptiones vt patebit. q̄uis aliq̄ ꝯtrariū dicant. z sic nō fit illa cōpulsio cū sequela vsurariarum mutuationū. Scđo dicendū. dato ꝙ tales essent vsurarie mutuationes. tñ si seruant̄ ꝯditiōes posite in p̄mo correlario z noiatim ad ꝓpositū septima. tūc compulsio nō fit cū sequela peccatoꝝ data per ipam cōpulsionē. sȝ accepta. hoc aūt non ē pctm̄. sicut nō peccat priuatus: q̄ p sua necessitate q̄ est pressus petit mutuū ab vsurario: sciens ꝙ mutuatio non nisi vsuraria erit. z sic sciēs ꝙ sequit̄ pctm̄. hec enim sequela nō ē p petentē data. sȝ p vsurariū accepta. si petens mutuū fuauerit septimā ꝯditionē p̄mi correlarij. Et he solutiones sūt meliores q̄ illa q̄ dat p̄dictꝰ Laurentius dicētis sic ꝙ nō est ꝯtractꝰ vsurarius īter ciuitatem z ciuem recipiētē. v. p centenario zc̄. sȝ illa solutio nō valet. q2 dato ꝙ assumptū sit verū de mutuāte coacte: non aūt ē veꝝ f̄m eū z multos alios de mutuāte spōte p̄ncipaliter spe lucri. de illo autē arguit argumētū. igit̄ non satisfacit argumēto.

Sexto arguit. onera nō possunt sine principis cōsensu indici. sȝ p̄dicte p̄stantie sūt quedā onera. igit̄ cū ciuitas nō sit p̄nceps nec habeat ad h̄ licentiā a p̄ncipe: sequit̄ ꝙ illicita ē illa impositio et cōpulsio. Maior pbat̄ p ius ciuile vt in. l. j. C. de exac. tributi. libro decimo. z eodē libro de excu. munerum. l. placet. Dicēdū ꝙ q̄uis generalē collectam camere fiscali applicādā nemo possit imponere sine ꝯsensu p̄ncipis. vt in p̄allegāta lege. tñ collectā specialē vnaqueq; ciuitas z vniuersitas p necessitate sibi incūbente indicere pōt. vt. l. omnes. C. d̄ ope. publi. de quo ē clare notabilē glosā in. l. j. §. ꝙ si nemo. sup verbo ꝓcōsul. ff. ꝙ cuiusq; vni. no. z p hec satisfactū est argumētis aduersariorum.

Questio. XLV.

Utrum ciues prestātes ciuitati p̄dictas p̄stātias possint licite a ciuitate recipe p̄fatas pēsiones ānuas sine obligatiōe restitutionis earundē atq; etiā tādē recipe sortes suas nō p̄dicto cū ciuitati placuerit redimere iura pensionū. Solutio q̄stiōis stat in recitatiōe triū modorū dicēdi cū iprobatiōe duoꝝ primoꝝ.

Primus modus ē Gregorij d̄ arimino generalis ordinis heremitaꝝ beati Augustini. Et pōt eiꝰ snīa reduci ad sex dicta. Primū ē q̄drimembre. z tale. Ciues p̄stātes intētione lucri peccāt pctō vsure. Et h̄ siue intentionē illā habeāt an̄ p̄stationē siue in p̄statiōe siue post eā. Et tenent̄ pēsiones pceptas restituere si possūt. z si nō habent tenent̄ ꝓponere se velle restituere cū poterunt. Prima ps dicti pbat̄. q2 illa p̄statio est mutuatio modo mutuatio lucri ītētiōe facta ē pctm̄ vsure. Usura eni f̄m eūdē d̄r eē lucrum ex mutuo intētū. Scđa ps pbat̄. q2 nō refert qñ illa intētio habeat̄. Tertia pars z q̄rta patēt. q2 ille pēsiones sūt lucra vsuraria. eo ꝙ ꝓpt̄ eas p̄stiterūt seu mutuauerūt. Modo vsurariꝰ tenet̄ vsuras restituere si pōt. z si nō pōt tenet̄ ꝓponere restitutionem. Et q2 aliq̄s diceret qñ p̄sumēdū ē. vel dici pt ꝙ ciues intētiōe lucri p̄stent. ideo ponitur Scđm dictū. in duobꝫ casibꝫ dici pt z p̄sumi ꝙ ciues intētiōe lucri p̄stent. Primus qñ ciuitas dat annuas pensiones ratione mutui percepti vel vlterius detinendi z ciues sciūt vel credūt ciuitatem tali rōne eis eas dare. Scđs qñ h̄ nec sciūt nec credūt attamē possent id scire vel credere si vellēt ꝯiecturas debito mō ꝯsiderare vtputa videt ꝙ ciuitas statuit tale lucꝝ dare mutuātibꝰ. z plꝰ dare tūc mutuātibꝫ: z nō obstāte ꝙ aliq̄ ciues silia vl' maiora bona cōmunitati attulerūt id tñ eis nō statuit nec aliquā remuneratiōē silē ꝯsequēt vel ꝙ p

babilibus alijs argumentis q̄ cū possunt nolūt aduertere vel inquirere. Ratio hui⁹ dicti. q: ex quo credunt vel credere possent q ciuitas eis tali rōne dat: dici potest ꝛ p̄sumi q ipi tali rōne scꝫ rōne mutui recipiant. q: recipiēs videt recipiendo aliquid a dātore ꝯformare mentē suam mēti dantis Modo recipe ratiōe mutui est recipe vsurariā itētiōe. igit. Tertiū dictū. ciues nulla intētione lucri p̄stātes nō peccāt peccato vsure. pbat. q: tūc p̄statio p̄dicta est mutuatio gratuita. modo talis nō ē pctm̄ vsure. igit ꝛ illud signū negatiuū nulla negat oēm intētionē positā i p̄mo dicto. Quartū dictū. cōtingit ciues etiā in p̄stādo non cōmittētes pctm̄ vsure adhuc in tribus casibus obligari ad restitutionē pēsionū. pbatur. nā prim⁹ est qn̄ ciuitas dat eis pēsiones ꝓpter mutuū pceptū. ꝛ ipi nō sciuerunt nec crediderūt tali rōne eis eas dare: attamen scire vel credere id potuissent si rem p debitas ꝯiecturas ꝯsiderassent. Ratio: q: q̄uis tūc sincera intētione mutuauerint. ꝛ sic nō peccauerint p̄stādo. tn̄ ex q̄ pēsiones a pte rei dant eis tali rōne q̄li ipi non possūt recipe: adeo q̄uis dominꝰ rei velit eam trāsire nō acq̄rūt dominiū illaꝝ pēsionuꝫ. ꝛ sic restituere tenetur. Scd̄s casus. qn̄ ciues etiā p̄dictā rōneꝫ dādi non potuissent sciuisse vel credidisse. sꝫ tn̄ nunc eis incipit ꝯstare q ciuitas p̄dicta ratione eis dedit. Ratio q: ex q̄ illa ratio eis ꝯstat. tūc ꝯstat cōsequēter q dedit eis tm̄ tali rōne q̄li ipi nō possunt habere. igit. Terti⁹ casus qn̄ ciuitas etiā nō rōne mutui daret vł dedisset sꝫ alia q̄li scꝫ potuissent recipe. attamē credunt ciuitatē eis dedisse rōne mutui. Naꝫ interim q stant in illa credulitate ꝯsequenter habēt credere q receperint ab ea pēsiones tali rōne q̄li recipe nō possunt. igitur credere habēt se obligatos ad restituēdum ꝛ p ꝯsequēs tenēt restituere. Sed secus si p̄stans nll'a intētione lucri p̄stet extra hos tres casus. quia tūc etiā sicut nō peccat sic nec restituere tenetur. Et q: aliq̄s diceret an ne p̄sumendū sit q ciuitas rōne mutui det p̄dictas pēsiones. ideo ponit Quītū dictū. Nō videt q̄n ciuitas nō det eas nisi ꝓt mutuū. pbat Primo sic. q: si alia rōne dare videret. maxie ꝓt interesse ciuiū: aut ex beniuolētia p dono. Nō primuꝫ. q: tūc inequales pēsiones daret ciuibꝫ etiā eq̄leꝫ sortē p̄stantibꝫ. q: interesse ciuiū est ineq̄le. Un⁹ eni in carēdo suis centū mai⁹ iteresse paciť q̄ ali⁹. Nō scd̄ꝫ q: etiam ineq̄les pēsiones darent eis. q: maior pēsio daret ei q̄ maiori beniuolētia ꝛ charitatiua affectione subuenit ciuitati q̄ alteri q̄ tantūdem p̄stitit cū minori affectione vł beniuolētia. Scd̄o sic pbat. q: pēsiones nō dant ciuibus postq̄ restituta ē eis sors. sed dūtaxat durāte mutuo. ergo non videt nisi q rōne mutui dent eas. q: illō videt causa alicui⁹ q̄ posito ipm ponit et quo cessante cessat. Sextū dictuꝫ. si veritas ꝛ a pte rei esset q ciuitas daret eis non rōne mutui. sꝫ alia rōne scꝫ ratione interesse qō patiunt. vel p liberali dono ꝛ ciues crederēt nō rōne mutui: sed illa alia ratione eis eas dari: licite possent eas recipe nec tenerēt ad eaꝝ restitutionē: vtputa si ciuitas dat p interesse et ciuis a pte rei est passus tm̄ interesse: tunc eni potest tantā pensionē recipe. Et intelligit hoc de interesse tam damni emergentis q̄ lucri cessantis de q̄bus interesse habitum est. q. xxx. opter tn̄ fm eū q illud interesse ꝛ tātū sit precise passus ratiōe p̄stationis. secus si alia ratiōe. Similiter si pro liberali dono daret eas. q: licitū est liberaliter donare ꝛ taliter donata recipe. nō eni ꝓpter mutuū ꝛ grām factam ciuitati debet ciuis fieri peioris conditionis. Et in illis sex dictis cōtinet sentētialiter ꝛ radicaliter tota mens p̄dicti doctoris. Ex q̄bꝫ possūt cōsequenter inferri duo correlaria Primū q due requirunt conditiones ad hoc q ciuis p̄stans p̄dicto modo ciuitati sit liber a peccato vsure. ꝛ etiā ab obligatione restitutionis. Prima q nulla intētiōe lucri p̄stet alioquin peccabit peccato vsure. Secunda q etiam si nō intētione lucri prestet: attamen debet carere quolibet illoꝝ triū casuū qui tacti sunt in quarto dicto aliq̄n obligabitur restituere. Secundū correlarium. ciues p̄dicti non possunt dici sana conscientia pcipere p̄dictas pēsiones nec possunt dici nō esse obligati eas restituere q: non possunt dici sana cōscientia eas pcipere nisi quando videtur q ciuitas non dat eis ratione mutui et ipsi non credant nec credere possunt q rōne mutui eis dentur pensiones. Modo nō videtur posse

dici q ciuitas det eis alia ratione q̃ rõne mutui:nec ipi aliter credere possunt. Igit nõ possũt dici sana ɔsciẽtia pcipe. Maior ptz:q2 aliter se habẽtib2 reb2 illicite recipiunt vt ptz ex scdo dicto. Minor ptz ex qnto dicto. 7 sic sequẽdo pdictum doctorem opteret q ciuis nõ recipet tãtas pẽsiones nisi quãtuz ẽ interesse 7 sors: qd 7 quã sibi restituere deberet ciuitas. 7 si qd vltra recipit q illud restituere tenet: 7 deniq3 illd qd p interesse vel sorte sibi debita recipit:non debet recipe nisi tm̃ sub illa rõne 7 non ratione mutui.

Contra istũ modũ dicẽdi arguit improbãdo eũ in septẽ in qb2 deficit. Primo:q2 supponit q pstatio predicta sit vera mutuatio qd est falsũ.q2 pdicta pstatio fit irreuocabiliter.q2 ciues nõ possunt sortez pstitã vnq3 reuocare vel repetere:nec ciuitas tenet eis eã restituere Irreuocabilitas aũt seu renũciatio repetẽdi in mutuãte seu libertas restituẽdi i recipiẽte mutuũ est cõditio repugnãs substãtie mutuatõis:adeo q facit eã trãsire i aliã speciẽ ɔtract9 vt patuit.q.xxx.et p h patz etiã respõsio ad pbationẽ pme ptis sui pmi dicti.q2 neganda ẽ maior. Attñ dato q ɔcederem9 cum eo q eẽt mutuatio: adhuc deficit sequẽtib2 defectib9 q deniq3 habebũt locũ. Scds defect9 ẽ.q2 in pmo mẽbro pmi dicti non distinguit de q̃ intentione lucri velit loq 7 tñ illud pmũ mẽbrũ nõ ẽ indistincte verum. Nã etiã vere mutuãtem ɔtingit sine pctõ hre aliqlẽ intentionez lucri. q2 põt habere secũdariã intẽtionẽ lucri dũmodo pmaria sit charitatiua intẽtio sc3 subueniendo necessitati pximi. Assumptũ ptz ex dictis.q. xxxvj. Terti9 defect9 ẽ i tertio mẽbro eiusdem dicti. Nã dato q pstatio eẽt vera mutuatio: 7 p ɔsequẽs pensiones essent vsure q̃ntũ esset ex animo ciuitatis soluentis.tñ possent eas i casu retinere.etiã si possent restituere.puta si ciues occasione pstationis fuissent iniuste passi dãna q nõ fuissent obligati pati:tũc enĩ possent illas retinere in tãta quãtitate:q̃nta fuissent dãna.etiã si ciuitas nõ dedisset eis noĩe 7 animo refusionis iteresse. 7 h si desperarent se via iuris posse ɔsequi a ciuitate refusionẽ damnoꝝ iuxta dicta in.q.xlj. Igit illud mẽbrũ non est indistĩcte ver9. Quart9 defect9 est circa pmũ casũ scdi dicti q non videt verus. Nã stat ciues passos eẽ 7 pati iniuste vel saltẽ nõ necessario iteresse 7 q ipi nlla alia intentiõe recipiãt nisi rõne iteresse. Igitur q̃tũcũq3 ciuitas eas dedit tãtũmodo ratione mutui:nõ optet q rõne mutui eas recipiãt. Et si dicis nõ dico q optet eos recipere eas rõne mutui.s3 q possunt psumi 7 dici rõne mutui recipe.7 p ɔsequẽs psumi se sortes intẽtiõe lucri. h nõ valet.q2 psumptio elidit psũptiõe. Ideo possent eẽ tales circũstãtie i ciuib2 mutuãtib2 q nullaten9 psumeret q intẽtione alia q̃ rõne interesse reciperẽt.7 p ɔsequẽs nõ intẽtiõe lucri pstitissent etiã si ciuitas duntaxat rõne mutui daret pẽsiões. Etiã circa hũc q̃rtũ 7 sequẽtẽ defect9 deficit in h q loquit q̃si indistincte nõ liceat ciui aliqd rõne mutui recipere qd tñ est falsũ. Nã si illud qd recipit rõne mutui nõ vt pciũ mutuatõis accipitur.s3 vt donũ ad qd donãdũ puocat9 est donator pter impẽsũ sibi mutuũ.nõ ẽ illicitũ illd recipe. Vñ pp vl rõne põt dicere circũstantiã appreciatiõis.7 tũc pp mutuũ nõ licet qd recipe. S3 si dicat circũstãtiã puocatiõis:licitũ ẽ qd recipe rõne mutui sicut etiaz in fine septimi defectus patebit.

Quint9 defect9 ẽ circa scdm casũ eiusdẽ scdi dicti:q etiã non videt verus.q2 in tali casu etiã stat q non psumant rõne mutui recipe.sed ratione interesse.sicut in pcedẽti argutũ est.7 p h soluit pbatio eiusdẽ dicti. q2 dicendũ est q non oportet q recipiens aliqd ɔformet intentionẽ suã intẽtioni dãtis. Nã laicus iniuste detinẽs possessionẽ eccl'ie.7 vẽdens eccl'ie intendit pciũ recipere.p possessione vẽdita sicut pciũ p merce 7 tñ eccl'ie emens nõ dat sibi p possessione.q2 scit eam prius eẽ suã.sed dat pro cessatione vexationis sicut est etiã in subdito dãte curato suo pecuniã eo q nisi detur ei pecunia.non vult ei baptisare puerũ.etiaz iam moriturũ. Nã talis subdit9 nõ dat p baptismo.s3 p cessatiõe vexatiõis l3 curatus puersus intẽdat eã p baptismo recipe. Nec obstat si dicas nõ ɔformat intẽtionẽ suã intẽtioni ciuitatis:ergo nõ transfert dominiũ pẽsionis in ciuẽ.q2 ciuitas illa intẽtione non dat qua ciuis recipit. Nã dicẽdum est q sufficit q ciuitas deberet illa intẽtione dare qua ciuis recipit scilicet rõne

interesse qd ciuis iniuste patit: vel saltē est interesse qd ciuis pati nō tenet. aut qd ciuitas refundere deberet. Nā sepe q̄s licite recipit rem a primo vbi prim9 omnino nō intēdit in eū trāsferre: vel etiā si intēdit nō tñ tali intentione: vt ptz in illo q̄ clam sibi ipi satisfacit de rebus sui debitoris a quo al's nullo mō solutionē hr̄e pōt. fraudis tñ multis cautelis fraudandis. de q̄bꝫ al's dici habet. Vñ Aug9. xiiij. q. v. nō sane. dicit. Nō sane q̄cq̄d ab inuito sumit iniuriose aufertur. Sext9 defect9 ē circa oēs tres casus q̄nti dicti. Nā illi fallūt. si eni passi fuissent iniuste vl' n̄ necessario iteresse: possēt tātas pēsiōes detinere quātū fuit interesse: quātūcūq; possent scire: vel nūc scirēt vel crederēt ciuitatē eis eas nō dedisse nisi rōne mutui. z ratio ad illū casū adducta ē soluta in q̄nto defectu. Septim9 ē circa q̄ntuz dictum. q2 dictū i se ē falsū. q2 poti9 videt q ciuitas taliter det eis qualiter dicit se eis eas dare. s3 dicit eas eis dare rōne iteresse z p dono vt ptz ex p̄ma suppositiōe p̄cedentis q̄stiōis. igit Maior pbat. q2 dicere oppositū ē dicere publice ciuitatē mētiri i p̄dicto statuto suo. z si nō ē credēdū ciuitati h̄ ē ipis dominis habētibꝫ ciuitatē amministrare q̄ debēt eē amatores veritatis et defensores: q̄ro q̄ fides adhibēda erit dictis hoiuz inferiorū? Essent insup tales dñi p̄ ceteris odio p̄sequēdi. Iuxta illō sapiētis Tres species odiuit aīa mea. diuitē mēdacem. pauperē supbū. z senē fatuū z insensatū. Ad pbatiōes aūt sui q̄nti dicti dicēduz ē. Ad p̄mā dupliciter. Prima: nā etiā tenēdo q p̄statio p̄dicta sit vera mutuatio: dicendū ē q sicut sonat statutū. Ciuitas dat eas p interesse illis q̄ patiūt iteresse. ceteris aūt dat p dono liberali i recognitionē beniuolētie coꝝ. nec tñ optet q daret inequales pēsiōes ciuibꝫ etiā equalē p̄stātiā p̄stātibus. q2 q̄uis h̄ equum foret: tñ ex duabꝫ rationabilibꝫ causis pōt illa ineq̄litas obmitti z equalitas seruari. Prima ē: q2 hec inequalitas ipoꝝ interesse z etiā beniuolētie in ciuibꝫ nō posset deduci in noticiā ciuitatis nisi cū inextricabili laborinto. Modo ad illū vitādū pōt ciuitas eq̄les pēsiones assignare eq̄lē sortē p̄stātibꝫ: quātūcūq; inequalia interesse sint passi z patiātur. vel inequali beniuolētia p̄stiterint ciuitati. qd probat. naz si ille inextricabilis laborintus imineret ciuitati z pecunijs redimi posset. z non posset redimi nisi ciuibꝫ ad h̄ prestantibꝫ: posset ciuitas imponere ciuibꝫ suis vt cōtribuerēt ad redimendū se ab eo z eadem rōne pōt compellere vt nō velint exigere vltra interesse q̄ q̄nq; floreñ. ꝯ cētū q̄uis essent maius iteresse perpessi q̄ alij quibꝫ tanta pensio assignat. Scđa causa ad vitandū scandalū inuidie z murmurum possibiliū oriri inter ciues equalē sortem p̄stantes. Nam si duobus equalē sortem p̄stantibꝫ daret inequalis pēsio iuxta inequalitatē interesse vel beniuolentiaruz eorūdem. cōquereretur is cui minor pēsio daret: cur nō tanta sibi daret quāta alteri: cum tamē tanta beniuolētia p̄stiterit vt sibi pōt videri cum quāta alter z cū tāto interesse. Tale aūt scandalū est adeo vitādū q rationabiliter pro eius vitatiōe posset iponi ciuibus cōtributio pecuniaria si alia via vitari non posset. igitur etiaz potest taliter statui danda pensio q̄uis minor q̄ ei deberetur: si s̄m q̄ntitatē interesse assignari deberet. Et ex causis similibꝫ predictis duabꝫ causis videmus simile fieri in collegijs magistroꝝ z ordinatoꝝ. Naz q̄ prior est tp̄e prior est in sede z in alijs nō habita distinctiōe an primus sit doctior secundo. Scđa solutio z breuior est q ex quo p̄statio p̄dicta nō est mutuatio. s3 vera emptio seu precij solutio. Ideo maior est negāda q2 pēsiones non dant eis rōne mutui: nec ratione interesse nec dono sed tanq̄ fruct9 mercis emptis empte. Ius eni pcipiendi eas est merx empta a ciuibꝫ z pēsiones sūt fructus eiusdez iuris. Ideo sicut equale p̄cium dederunt sic equales mercīū debent recipere. Ad scđam pbationem dicēdū dupliciter. Prima solutio pcedit etiaz si teneatur q p̄dicta prestatio sit vera mutuatio. nam concesso antecedente: negatur cōsequentia. quia q ciuitas eis eas durante mutuo prestat z cessante eo non p̄stat: hui9 potest esse alia ratio q̄ mutuum. z hoc duplex. Prima: nam potest esse illa sc3 q2 durāte mutuo ciues patiūt iteresse z cessante eo cessat inteesse. Itē scđo q2 durāte mutuo durat impēsio illi9 b̄nficij qd ciues impendūt ciuitati. z sic durat causa puocās ciuitatē ad donādū quid suis ciuibꝫ z cessante

mutuo cessat talis impẽsio. ⁊ ꝑ ɔ̃sequẽs talis causa ꝓuocatiua. Ideo nimirũ ꝙ durãte mutuo p̃stat eis eas ⁊ non durante non p̃stat eas. ⁊ ita cũ illa duplex ratio posset subesse p̃sumendũ est de ipa: q꞉ p̃sumendũ est de meliori nisi fortior p̃sumptio eã elidat. Sed nisi aliq̃d addat̃ solutiõi iã date ipa nõ satisfaceret argumẽto. quia adhuc stat ꝓbatio ɔ̃sequentie sue scʒ. illud est causa quo posito poni̾t ⁊c̃. Unde dicendũ est ꝙ illa regula est vera. si illud hoc habet ratione sui nõ rõne coniuncti sibi. Modo ꝙ durãte mutuo p̃statur impẽsio. et cessante cessat̃ a pensione: non est hoc de ꝓ̃se ratiõe mutui positi vel cessantis ibi sistendo. sed rõne interesse durantis vel cessantis qḋ interesse est coniunctũ mutuo. Uñ si hec ꝓbatio valeret: probaret ꝙ nunq̃ ɔtingeret mutuantẽ recipere q̃d ratione interesse q̃n semꝑ videret̃ recipere ratione mutui. q꞉ talis nõ recipit tale quid nisi durãte mutuo ⁊ cessante eo nõ recipit. Alia ꝓ̃o ratio etiã distincta a mutuo eo modo quo ꝓ mutuo nihil licet recipere: põt esse illa scʒ q꞉ cessat ꝓuocatiua causa donationis. nam durante mutuo: nata ẽ ciuitas prouocari ad donandũ quid mutuãtibꝫ Sic enĩ videmus ꝙ multi multis donãt legaliter aliquo tẽpore eo ꝙ tunc vident in donatarijs causam que eos ꝓuocat ad donandũ ⁊ postea cũ amplius illã in eis non vidẽt nõ donãt nec obstat ꝙ rõne mutui ꝓuocant̃ ad dandum q̃d. ⁊ ita mutuũ est illa causa ꝓuocatiua. ⁊ ꝑ ɔ̃sequens illa scḋa ratio non videt̃ esse distincta a mutuo. Nam dicendũ ẽ ꝙ notãter dictũ est ꝙ illa scḋa ratio est distincta a mutuo eo modo quo ꝓ mutuo nihil licet recipe. q꞉ bene licitũ est dare q̃d ꝓpter mutuũ receptum: ⁊ illud etiã recipe. quando ꝓpter dicit circũstantiã ꝓuocationis et nõ precij. q꞉ etiam ꝓ spũalibus receptis licitum est recipienti dare tẽporalia cõferenti, put pro dicit non preciũ: sʒ ꝓuocationẽ quasi illa spũalia ꝓuocarent recipientẽ ad donandũ quid ɔferenti. Scḋa solutio est ꝙ ex quo p̃statio nõ est mutuatio sed vera emptio seu precij datio. Ideo tã diu ciuitas soluit pensiones annuas q̃ diu merx seu ius est ciuiũ. Q̃n autẽ ciuitas redimit mercẽ ⁊ restituit ciuibꝫ precium. modo cõdicto: non debetur amplius ciuibꝫ aliquid de predictis fructibus mercis.

Scḋs modus dicendi est aliorum scʒ sancti Bernardini ⁊ magistri Frãcisci de empol' ordinis minorũ ⁊ cuiusdã magistri anglici ordinis p̃dicatorum. ⁊ Petri de anchona. ⁊ Laurẽtij de ridolf. ⁊ pluriũ suorũ sequaciũ. ⁊ potest eorum modus dicendi reduci ad duas conclusiones cũ suis ꝓbationibꝫ. Attamẽ nõ oẽs p̃dicti (capiendo omes diuisiue) omnia illa posuerũt que in illis dictis ⁊ eorum ꝓbationibꝫ ⁊ deductionibꝫ recitabuntur: sed aliqui aliqua ⁊ alij alia. Attamẽ capiendo omes collectiue posuerũt omia q̃bus aliqua pro maiori colore addã que ipi implicite voluerunt dicere. Prima cõclusio. in quinq̃ casibus ciues p̃dicto modo prestantes non peccãt in recipiendo pẽsiones p̃dictas. Primꝰ est q̃n ad p̃stationẽ sunt vere coacti a ciuitate. id est inuite p̃stant a parte rei sic ꝙ in veritate vellent potꝰ esse supportati a p̃statione. ⁊ etiam carere pensionibꝫ q̃ ecõtra. Scḋs q̃n spõte p̃stãt nullã penitus habentes intentionẽ lucri nec vllo modo respiciũt p̃dictas pẽsiões sed moti sola charitate ⁊ pietate subueniẽdi necessitati ciuitatis: q̃uis ipas pẽsiões cũ dant̃ non respuãt. sed vt dona acciplãt.

Tertius q̃n sponte prestant ꝓ̃ncipaliter ex charitate vel pietate p̃dicta: attamẽ scḋario intendũt pẽsiones tanq̃ lucra. Quartus si in p̃stando secũdario tm̃ ⁊ nõ ꝓ̃mario intendant pensiones tanq̃ lucra: non peccant peccato vsure. etiam si a ꝓposito p̃stent p̃stãtias infra illud tempus infra qḋ dande statuũt̃ pensiones p̃stantibꝫ. ⁊ citra illud p̃stantibꝫ statuit nihil dandũ q̃ tamẽ nõ infra illud tẽpus vel ita cito p̃stitissent suas p̃stantias. Et huius quarti casus sũt duo exempla. Primũ si ciuitas imponit ciuibꝫ p̃stantias ⁊ offert se ad dandũ noĩe pensionis annue eis qui p̃stant centũ dũmodo infra tale tempus vt puta infra mẽsem p̃stent ea ⁊ si qui postea p̃starent: illis nullam vult assignare pensionẽ. Aliq̃s ciuis p̃stat centum infra p̃dictum tempꝰ ꝓpter pensionis p̃dicte cõsequende qui nõ tam cito p̃stitisset p̃stãtiam suam. Aliud exemplum eiusdem casus. Si ciuitas in mẽse nouẽbris imponit p̃stantias statuendo ꝙ his q̃ soluerint ifra p̃dictũ mẽsẽ tanq̃

dictum lucrū in kalendis ianuarij. illis vero qui soluerint post p̄dictum mēsem incipiat in kalēdis septembris aliq̄ ciues soluunt infra nouembrē vt eas incipiat lucrū p̄dictum in kalendis ianuarij q̄ al's diuti⁹ distulissent. Quītus q̄ ille q̄rtus casus sicut est licit⁹ in sponte mutuantib⁹: ē multo magis licit⁹ in coacte p̄stantib⁹. Secūda ꝯclusio. In q̄tuor casibus ciues p̄stātes peccāt recipiendo pensiones p̄dictas. Primus qñ sponte p̄stant p̄ncipaliter moti spe lucri p̄dictaꝝ pensionū. Scđs quādo quis a p̄ncipio vere coacte p̄stat: sȝ tñ postea sponte ꝯsentit in detentionē sortis sue motus ad illum cōsensum p̄ncipaliter spe lucri p̄dictaꝝ pensionū ratione mutui recipiendaꝝ. Tertius qñ quis sponte p̄ncipaliter ex pietate p̄stat. ꝛ tñ ē sibi cōscius ꝯsciētia vera vel erronea q̄ ciuitas inuite soluit pensionē. Quartus qñ vere coacte p̄stat ꝛ p̄seuerat etiam in sua inuoluntarietate detētionis: ꝛ tñ in recipiendo pēsiōes est sibi cōscius cōscientia vera vel erronea q̄ ciuitas inuite ei eas soluat. Prima cōclusio declarat̄ inductiue quo ad singulos casus. Prim⁹ itaq̄ȝ casus declarat̄ esse licitus ex trib⁹ causis, p̄pter quas tales ciues excusant̄ a peccato. Prima ē ratio coactionis. Scđa est interesse damni emergētis. Tertia est interesse lucri cessantis. Ex autē rōne coactiōis excusent̄ deducit̄ per octo p̄bationes. Prima est talis. Si peccarēt maxime peccato vsure eo q̄ p̄statio eorum est mutuatio in qua volūt recip̄e vltra sortem. sȝ hoc nō sufficit ad incausanduȝ eos de hoc peccato. q̄ꝛ peccatū vsure nō ē nisi in mutuatiōe volūtaria. p̄statio aūt in primo casu lȝ sit mutuatio tñ est coacta nō voluntaria. igit̄ in ea non ē peccatū vsure. Secūda p̄batio: peccatū vsure nō est nisi ī mutuatione q̄ est mutuatio s̄m p̄fectam rationem mutuatiōis. modo p̄dicta p̄statio nō ē talis mutuatio. igit̄. Minor p̄batur. q̄ꝛ ad p̄fectam mutuationē requirit̄ q̄ ibi nō sit diminuta volūtas. In p̄dicta aūt est diminuta voluntas. q̄ꝛ p̄mixta cū coactione coactio autē diminuit de voluntario. iij. ethicoꝝ. igit̄. Hāc scđam rōnem vna cum p̄ma dicit sanct⁹ Bernardin⁹ multum esse ponderandā videre suo: quā multi nō ponderātes et deuiantes forte a veritate iuris grauāt qđ minime grauādū est: vt ip̄e loq̄tur. Tertia p̄batio: licitū est ciuitati pensiones a ciuib⁹ coactis dare in eorū releuamen. igit̄ licitū est coactis ciuib⁹ accip̄e ratione sue coactionis. tenet ꝯsequētia. Primo ex identitate rationis. q̄ꝛ non videt̄ maior ratio cur vnū liceat rōne coactionis et non reliquū. Scđo etiā p̄ ꝯsequentiam a correlatiuis q̄ꝛ si vnuȝ liceat. etiā reliquū licebit. si eni tibi mihi dare licet: mihi ideȝ accip̄e licebit. Antecedēs probat̄. q̄ꝛ licitū est ciuitati p̄dictos ciues cogere ad p̄stantias soluēdas saltē modo tacto in p̄cedēti q̄stione. igit̄ antecedēs verum. tenet consequentia dupliciter. Primo a minori affirmatiue. naȝ cogere ciues qđ tendit ad grauamē ciuiū min⁹ videtur licere ciuitati q̄ȝ dare aliq̄d eis tendēs in eorū releuamen. Scđo q̄ꝛ generali⁹ potest ciuitas suos ciues releuare aliq̄d eis dādo q̄ȝ grauare ab eis aliq̄d exigendo. Nam ciuitas non licite pōt eos grauare exigendo ab eis aliq̄d sine causa rationabili: vtputa si ad faciendum bellū iniustū ab eis exigat: et tñ tales inuite grauatos iuste potest releuare. saltē de lucro iusto. ꝛ sic in casu in quo nō licet grauare licet releuare. ꝛ sic generali⁹ licet releuare q̄ȝ grauare. Quarta p̄batio. si primus casus non esset licit⁹. maxime ideo. q̄ꝛ ciuitas coacte solueret pensiones. ꝛ p̄ consequēs non licite reciperēt ciues ab ea aliquid vltra sortē eo q̄ mutuator non debet q̄d recip̄e a mutuatario illud qđ mutuatarius iuste soluit. Sec⁹ de omnino liberaliter oblatis. Sȝ hoc nō obstat: qđ dupliciter patȝ. Primo. nā ciuitas non coacte eis soluit pēsiones. q̄ꝛ si coacte: q̄ro a quo cogatur eas soluere nō a ciuib⁹ cū illi nō possint cogere ciuitatē. sȝ ecōtra poti⁹. nec etiā apparet ali⁹ a q̄ cogat̄. imo q̄ ab illis non cogat̄. patet q̄ꝛ adeo libera ē ciuitas q̄ nō solū non cogit̄ restituere sortē in toto vel ī p̄te vt patet ex p̄cedēti q̄stione in p̄ma supPositione. sȝ etiaȝ cum placuerit ciuitati se liberare: libera est ad dandū. xxviij. tñ pro centū: imo qñq̄ȝ nihil. Et etiam qñq̄ȝ non soluit pensionē annuā p̄dictā scȝ. v. de centum. sȝ qñq̄ȝ minus: imo qñq̄ȝ nihil. Hec aūt om̄ia indicant ꝛ arguūt q̄ ciuitas non est coacta ad pēsiones dandas. q̄ꝛ cogens eque cogeret eam ad restituendum sortem.

integram: et ad nunquam obmittendum soluere pensiones. etiam integraliter. Secundo idem patet quia dato quod coacte seu inuite solueret tamen illo non constat ciuibus: sed potius oppositum eis constat vel constare potest. quia oppositum possunt elicere ex verbis statuti: de quo in prima suppositione precedentis questionis: in qua ciuitas contrarium asserit. Modo non in certis sed in dubijs locus est coniecturis. Quinta probatio. quod non est licitum in lege: necessitas facit licitum vt patet in discipulis pre fame conterentibus spicas in die sabbati Matth. xij. Et in Dauid comedente panes propositionis cum alios non haberet. j. Reg. xxj. ergo mutuanti si coactus est licebit recipere vltra sortem. quiuis alias illud non liceret sibi. Modo in primo casu est coactus. et hoc tam ad mutuandum: vt patet. quam etiam ad recipiendum pensionem. eo quod alia via non potest sibi satisfacere de damno quod patitur et passus est ex prestatione. Has tamen rationes non multum pondero inquit sanctus Bernardinus: licet a plerisque in tali casu soleat assignari cum ipsa adduci possit pro libere mutuante supple de quo tamen ipse tenet quod non licite recipiat pensiones. Sexta probatio. quia in exemplo iam ponendo licitum est mutuanti recipere vltra sortem. Igitur etiam primus casus huius conclusionis erit licitus. Exemplum est tale. Aliquis voluit vti pecunia sua in mercanciis. nec illam proposuerat mutuare. attamen ab amico instanter requiritur quod vsque ad certum tempus mutuet sibi eam. Ille itaque sibi mutuat sponte et libere absque omni fraude vsurarum. Addito tamen quod predictus si in termino statuto non soluat sibi: soluere teneatur aliquantum vltra sortem. Si igitur deficiat amicus in termino: non soluendo sortem: potest mutuans predictum incrementum tanquam penam recipere a debitore ratione sui interesse: si vt predictum est pena non sit apposita in fraudem vsurarum. consequentia autem tenet: quia in exemplo iam posito non apparet multa violentia nisi detentio rei vltra terminum constitutum contra domini voluntatem: ergo multo magis licebit alicui in primo casu recipere vltra sortem: eo quod in illo casu non solum inuite vel contra eius voluntatem detinetur sors. sed etiam a principio sibi inuito aufertur: imo non solum inuite detinetur sors pro tempore sicut in predicto exemplo. sed pro semper: quia non potest ciuitas compelli ad restitutionem sortis: imo si etiam vult ciuitas restituere non restituet nisi. xxviij. pro sorte centum florenorum. Septima probatio est. quia in exemplo secundo etiam dando licitum est mutuanti recipere vltra sortem. igitur etiam primus casus est licitus. Exemplum est tale. Si mutuator qui sponte mutuauit damnificetur ex longa mora mutuatarij non soluentis vt deberet potest mutuator aliquid pro sui damni refusione recipere vltra sortem. extra de fideius. ca. peruenit. consequentia tenet a minori. Nam in predicto exemplo mutuator sponte mutuauit licet eo inuito detineatur sors vltra terminum. in primo autem casu mutuator nec sponte mutuauit. nec etiam eo libere consentiente detinetur sors: imo eo inuito et etiam tali detentione postquam nunquam restituetur ei sors. et etiam si restitueretur non nisi. xxviij. pro centum restituuntur. et ex tali inita mutuatione et detentione non parum damnificatur ciuis. et sic minus videretur predictum exemplum licere quam quod liceret predictus casus eo quod magis nata est vsura committi in spontaneo mutuo quam in coacto. Octaua probatio: licite quis recipit id quod sibi liberaliter donatur. iuxta illud Gregorij. Eius oblatio nullam maculam ingerit que non ex ambientis processerit petitione. j. q. ij. c. sicut episcopum. et eadem causa et questione. c. quam pio. et xiiij. q. ij. questa. Modo ciuitas libere donat ciuibus coactis predictas pensiones vt patet inspiciendo verba statuti in precedenti questione. igitur. Secunda causa propter quam primus casus est licitus est interesse damni emergentis que deducitur per tres probationes. Prima est. ciues qui vere sunt coacti prestare: patiuntur ex illa prestatione et detentione sortium interesse damni emergentis: vt patuit in secunda suppositione precedentis questionis. Modo sicut dans occasionem damni emergentis tenetur illud refundere mutuanti. sic mutuanti licitum est recipere vltra sortem aliquid in refusionem damni emergentis in tanta quantitate quantum est interesse. presertim si alia via ei satisfieri non potest. sicut ciues alia via satisfactionem obtinere non possunt a ciuitate quam recipiendo pensiones. ex quo ciuitatem cogere non possunt. et si solum reciperent tantas pensiones quanta est sors nondum esset satisfactum eis de suo interesse damni emergentis. igitur vltra sortem possunt recipere. Secunda probatio. si per superiorem meum damnificer siue directe et per se. pro ...

q ipse me dānificat vel indirecte seu p accidens: puta ex negligētia eius eo q nō purgat stratā publicā a latronibus a qbus fui spoliatus: licitū est mihi recipe ab eodem refusionem dāni. sicut ipse etiā tenet ad h. igitur sic etiā est hic. tenet ꝯsequentia a simili: qz etiā ciuitas habet supioritatez sup ciues z eius compulsione ciues patiunt damnuz emergens. igit. Tertia pbatio. licitū est membro recipe a corpe illud quo sibi succurrit ne pereat psertim si eius pditio redundaret in pditionem corpis: sicut z corpus tenet ad hoc illi ministradū. Ciuis coactus pstare est membrū reipublice. z ciuitas no mine reipublice dat ciuibus grauatis z damnificatis pensiones qbus succurrat eis in eorū damno ne omnino pereāt ciues. quorum pditio esset etiā destructio reipublice. igit licituz est illis ciuibus coactis recipere pensiones. Hāc pbationem sanctus Bernardinus non estimat bonā. quia etiam pcederet ad iustificandū ciuē sponte mutuantem etiam pncipaliter spe lucri quē tamen ipe non iustificat. Tertia causa ppter quaz primus casus videt licitus est interesse lucri cessantis que causa deducit p tres probationes. Prima est ista. in exemplo sequēti licitum est mutuanti recipe vltra sortem. igit etiam in casu pdicto. antecedens patz Si enī mutuatarius detinet sortem vltra terminū sibi cōcessum. z ex illa detentiōe mutuator impedit a lucro qd alias verisimilit fuisset ꝯsecutus per licitum negocium vel aliū moduz: poterit mutuator licite recipe z exigere a mutuatario aliqd vltra sortē p refusione cessantis lucri scz tantū quātum prudens vir dictauerit cōsiderando qntū eo tēpore alij per similē negociationem vel artem exercentes cū pecunia equali lucrati sūt. deducta tamē dubietate lucri eo modo quo supra declaratū ē in. q. xxx. ꝯsequētia tenet a minori. Nā minus videretur licere pdictum exemplū q q liceret primus casus. Nā in pdicto exemplo mutuator spōte mutauit et etiaz certus pbabiliter fuit de rehabendo sortem. z certior q si eam exercuisset in mercātia aliqua: quia in mercantia potuisset eam pdidisse. Sed hic ciuis mutuare fuit coactus z non est certus pbabiliter de rehabendo sortem: imo cum restituitur sors scit q non nisi. xxviij. p centum restituūtur. quare non soluz predictā pensionem poterit ciuis recipere p refusione lucri cessantis sicut mutuator in predicto exemplo potuit. sed etiaz p singulorem q ipe. Secūda pbatio. coacto licitum est recipe pensionez ratione damni ꝑpessi vt pcedens causa dixit. igitur etiam ratiōe lucri cessantis erit idem sibi licitum. tenet consequētia. quia cessatio lucri est quedaz dānificatio. Tertia pbatio. quia si non liceret eis ratiōe pdicta accipere pensiōes maxime ppter illa duo obstacula. Primuz quia talibus ciuibus sua lucra que eis cessauerunt non cessauerunt ppter carentiam pecuniaruz suarum pstitarum. quia pecunie eorū si fuissent apud eos nihil fuissent lucrate. quia pecunia nō est res lucrosa vel nata fructificare vel germinare et non valuisset domino suo (si eam habuisset) plus q seipaz. Modo quādo ratione lucri cessantis aliquid accipitur vltra sortem oportet q cessatio lucri proueniat ex carētia lucrose rei. id ē que nata fuisset adduxisse lucrum. Secundū obstaculum est. quia pecunia pstita habet rationez mutui q diu ē apud ciuitatem z non rationem capitalis Nihil autē habens rationez mutui vel sortis mutuate debet esse lucrosum mutuāti. z tamen si ciuis vellet sibi suum cessans lucrum refundi. eo q caruisset sorte pstita tā q re lucrosa: iam ratione mutui tāq rei lucrose vellet quid habere. Modo neutrū illorum duoruz obstaculorū obstat. Nā ad primuz dicendum q pecunia se sola. id est seclusa industria vtentis non est lucrosa. sz accepta cū industria est lucrosa. z plus valet domino suo q seipaz quando capitur sine industria. Et hoc sufficit q eaz mutuans et p cōsequens carens ea tanq re sibi amminiculāte ad lucrū: possit velle refusionem lucri cessantis sibi fieri per illuz qui pecuniam detinuit. z per cōsequens priuauit eum vsu pecunie cuius vsus cum industria acceptus lucruz attulisset. sicut impeditus locare vel inhabitare domum suam quam consueuit locare vel inhabitare pōt velle q sibi refundatur locagium vel lucz qd habuisset de domo si eam locasset vel inhabitasset. et tamen domus talis non est res nata fructificare vel lucrum afferre nisi cum industria locantis vel vtentis ea

q: est ista res artificialis sicut pecunia. Ad scdm obstaculum dicendum q lz pecunia nõ habeat realiter vim capitalis: habet tamen interptatiue seu ablatiue. quia exquo dominus vsus fuisset illa vt capitali suo: ciuitas ipa non abstulit sibi solam simplicem rationem pecunie. sed etiam capitalis Et ideo sibi tenetur tanq̃ de capitali. et ex tali rõne ciuitas satisfacit ciuib⁹ suis. Si etiaz arguatur. q non videt q ciuitas eis det pensiones ratione interesse dãni emergentis vel lucri cessantis. quia tũc vni pl⁹ daret q̃ alteri: hoc solutũ est in septimo defectu precedẽtis modi dicendi. Secundus autẽ casus pbatur esse licitus. quia si esset illicitus: maxime quia ibi eẽt mutuatio vsuraria. sed hoc non. q: mutuatio vsuraria ẽ mutuatio facta pter lucrũ. hec autẽ non conuenit scdo casui. igitur. Scdo q: coactus licite recipit pẽsiones. igitur multo magis sponte ex sola charitate pstans. tenet ɔsequentia. quia non minus pmiari meretur volũtaria charitas q̃ artata necessitas eo q non minor ratio possit esse dãni emergentis ꝛ lucri cessantis in voluntaria charitate q̃ in artata necessitate. Unde. ij. Corĩ. ix. Hilarem datorem diligit de⁹ Additur tamen huic casui q si talis spõte pstans credit suaz cõmunitatẽ: aut ciuitatẽ: aut dominũ pter exercendaz iniustã guerram: aut aliam iniustã causaz tali pecunia indigere: tunc sponte talib pecuniã mutuare est omnib malis inde sequentib efficacem causam ministrare. Et tunc non solum non potest licite aliquã remuneratio nem inde accipe. verũetiam omnib damnis et malis q̃ sine suo tali fauore data nõ fuissent nec facta: iuxta posse satisfacere obligat. iuxta illud extra de iniurijs ꝛ dã. dato. si culpa. Qui occasionẽ damni dat dãnum dedisse videtur. Tertius casus pbatur esse licitus. quia si nõ: maxime quia ibi esset mutuatio vsuraria: eo q mutuans intendit lucrum. sed hoc non arguit. q: secundaria intentio lucri non facit mutuationem vsurariam: vt vult glosa i caplo: cõsuluit. extra d vsuris. Et addit sanct⁹ Bernardinus. Quis inqt queso experientia teste (que magistra omniũ est de electione q̃ sit libro sexto quis inq̃ primaria intentione inductus ad quinq p cẽtenario cõmunitati vel ciuitati volũtarie mutuaret. considerato q longe pl⁹ lucraret expendendo eos in alios vsus licitos et honestos vbi haberet denarios suos etiam tutiores: cũ etiam si vellet centum mutuare cõmunitati nõ centũ: sed. xxv. vel. xxx. tñ poterit rehabere: ꝛ tamen si emeret p centum vnam possessionem siue domum cõmuniter pro tanto reuendere posset. Quartus casus pbatur esse licitus hoc modo. nam q̃uis ita sit q quando non tenet principale: etiã nec accessorium tenet. quia illud sequit naturam illius. de regulis iuri. accessoriũ. libro sexto. tamen non est sic econuerso. sed sepe pmittitur quid accessorie qd reprobatur principaliter. de pbẽdis. per litteras. i cle. Ad ppositum autem exquo mutuũ in casu nostro scilicet vbi mutuantes mutuãt principaliter ex pietate: ꝛ solum secũdaria intentione intendunt lucrum: nõ est corruptum. ideo non corrũpitur accessoriuz: sicut edificium supedificatũ vel qualitas subsequens inde que est eo citius mutuare scz infra mensem pfixum ne priuetur pdicto lucro vel ne illud tardius sibi currere incipiat. Exquo enĩ tale lucrum licitum est non est multum illud appetere. Qd qdem p simile intelligi potest. donat mihi cõmunitas mille: si infra mensem pergo ad exercitum: aliter non. Aut etiaz mihi donat mille recipienda infra sex menses si ad exercitum pergo infra mensem. Si autem post mensem: quingentos tñ vel mille: sz tamẽ infra annum recipiendos. Nempe si vt illa citius cõsequar: seu vt illa aliter non cõsecuturus acquiraz migrabo infra mẽsem nullam tunc cõmitto vsuram seu peccatũ. Nec obstat si dicat. hic non esse mutuũ sicut in casu nostro. quia exquo sicut predictum est licitum est lucrum. ideo licite desiderare potest: etiaz se eo citius disponẽdo ad eius assecutionem. ita etiam cum lucrũ ex mutuo cõsequendum sit licitũ quando non est pncipaliter intentum: licite desiderari potest. etiam se eo citius disponendo ad eius assecutionez. Quintus casus pbatur duplicit. Primo a minori. quia minus videretur licitum nõ coacto eo citius prestare vt assequeret lucrum q̃ coacto: eo q omni coacto licet recipe pẽsiões [illegible] tanter. sed nõ omni sponte mutuanti [illegible]

quia non licet sponte mutuari intendenti principaliter lucrū. Secūdo probat᷑. quia pbatio quarti casus eque applicari potest huic quinto casui: eo ꝙ coacte mutuans intendens pensionem accipere facit actū de se licitū. ⁊ illud est principale. Accessoriū autē eius est eo citius mutuare vt accipiat cit⁹ pensionem illam vel maiorem. igitur cum principale est licitū. etiam accessorium erit licitū. Secūda aūt conclusio pbatur quo ad primū casum multis argumentis. sed qꝛ illa argumenta non concludunt verum. ⁊ p consequens venīūt soluēda. ideo p nunc non recitabunt᷑. sed in tertio modo dicendi recitabuntur et soluent᷑ Quo vero ad scd̄m casum potest sic pbari quia consentire detentioni sortis mutuate est mutuare. igitur sicut mutuare principaliter ꝑpter lucrū est peccatum vsure. sic consentire detētioni sortis mutuate principaliter ꝑpter lucrū: erit etiam peccatum vsure Antecedens probat᷑ exemplariter. Naꝫ si mutuo tibi centū restituenda mihi in fine anni. ⁊ aduenīente fine cōsentio vt vltra finem anni detineas: eoipso quo sic ꝯsentio vlteriori detentioni mutuo tibi eadē cētuꝫ ⁊ si principaliter ꝑpter lucꝝ consentirē: peccarem peccato vsure. Quo vero ad tertiuꝫ casum probat᷑. quia si excusaret᷑ recipiēdo: maxime quia reciperet illud vt donum. sꝫ hoc non. quia mutuator non potest recipere aliquid per modū doni a mutuatario si est cōscius sibi ꝙ mutuatari⁹ inuite soluit: vt patuit supra. q. xxix. quo vero ad q̄rtuꝫ casum pbatur eodem modo sicut tertius.

Contra istum modū dicendi arguitur improbando euꝫ in. xxiiij. in quibꝫ deficit. Primo qꝛ supponit ꝙ prestatio ciuiū sit vera mutuatio qd̄ est falsuꝫ. quia prestatio fit irreuocabiliter. Irreuocabilis autē prestatio non est mutuatio: vt patuit supra. q. xxxiij. Et etiā patebit in tertio modo dicendi latius. sed tamē etiam dato ꝙ esset vera mutuatio adhuc sequentes defect⁹ habebūt suū locuꝫ.

Secūdo deficit. qꝛ in excusando primū casū ponit tres causas excusantes distinguēdo primā causam a secūda ⁊ tertia. q̄ tamen non habet excusare nisi p quāto coincidit cū scd̄a vel tertia. qd̄ sic patet. Naꝫ si pstatio est vera mutuatio. ⁊ ciuis ē vere coactus ⁊ nullū patiat᷑ interesse: non poterit pensionē pcipere si simpliciter sponte mutuauit. Qd̄ ideo addo: qꝛ bene posset pcipere eam alia via: vtputa vt donū. si omnino liberaliter vt donuꝫ sibi dat᷑ a ciuitate. Sed tu assignādo primā causā excusantē primū casū vis assignare causam ꝓprie respicientē ⁊ singulariter excusantem coacte mutuantē. igitur prima causa non est excusans nisi coincidat cū interesse. Si tu dicis stat ꝙ ciuis vere coact⁹ ex carentia sue pecunie nullū damnū emergens patiatur: vtputa non cogit᷑ aliquid vendere vel distrahere de rebus suis ꝓpter carentiā pecunie. nec etiam impedit᷑ a consecutione cuiuscūqꝫ lucri eo ꝙ nihil intendebat agere cuꝫ pecunia. ⁊ sic nullū lucrū sibi cessat. et tamen ꝓpter affectiōeꝫ ad pecuniā promptā adeo inuite caret ea ꝙ mallet pdere q̄nqꝫ florenī. q̄ꝫ carere eadem. iam ratōne coactionis q̄ eū ad rem ita penaleꝫ ducit: poterit recipere pensionē q̄nqꝫ florenī. ⁊ tamē nullū est ibi interesse. igit᷑ nō oportet coactionē coincidere cū interesse ad hoc ꝙ excuset receptiōeꝫ pensionis. Dicendū ꝙ pati interesse dāni emergentis non est solū pati pditionē aliquarū rerū exteriorū iam habitarū: sꝫ etiā sustinere tristiciā siue tristem carentiam rei amate ꝑsertim si tristis carentia rei ē ita aduersa ꝙ mallet carere aliquāta pecunia potius q̄ꝫ sustinere illam tristiciam. ⁊ ideo eoipso ꝙ ciuis adeo inuite caret sua prompta pecunia quā amat (q̄uis nullā rem exteriorem perdere cogat᷑. vel nullū lucrū externum fuisset ꝓsecut⁹) dicit᷑ pati interesse dāni emergentis vnde perdit consolationem vel leticiā mentis. Tertius defectus est etiam si ratio coactionis distingueret᷑ ab interesse. ⁊ est talis: quia si ratio coactiōis excusaret mutuantē. igit᷑ etiaꝫ excusaret si coactus reciperet pensionē ratione mutui ꝑstiti. ita ꝙ intentionem suam reflecteret ad mutuū impensū ⁊ ratione illius vellet habere pensionem ⁊ non ad coactioneꝫ sicut non est necesse eum ad coactionē reflectere intentionē. Sequela pbat᷑: qꝛ ratio excusans haberet locū in eo. qꝛ verū esset dicere ꝙ esset coact⁹ ꝑstare. ꝯsequens ē falsuꝫ. qꝛ q̄ntūcunqꝫ sit coact⁹ non est tamē licitū ratione mutui quid recipe. qꝛ illa via vel ratione recipere velle ē damnatū lege diuina

Non igit͛ absolute sufficit dicere: ille ē co-
actus mutuare. igit͛ põt q̇d recipe ultra sor-
tem. sʒ opteret addere. igit͛ põt rõne trista-
bilis coactiõis sibi illate recipere q̇d ultra
sortē in refusionē tristabilis ꝑpesse coacti-
onis. non aũt absolute ipa coactio excusa-
bit receptiõeʒ incremēti. Quart⁹ defect⁹
est: staret q̄ ciuis fuisset rationabiliter ⁊ iu-
ste coact⁹: utputa i casu q̄ met tenebat͛ mu-
tuare ciuitati. Modo ꝓ tali coactiõe per-
pessa nihil põt recipe. saltē si tāꝫ sibi debi-
tū vellet hr̄e. q2 gratis debebat eā sustine-
re. sicut in aliis actib⁹ q̄s q̄s al's tenet͛ exhi-
bere. primo nõ debet q̇d velle exigere: imo
etiā aliq̄n ꝓ illis q̄s non tenet͛ exhibere: ni-
hil põt exigere. sicut ꝓ mutuatõe in casu q̄
est ꝯsilii nihil põt exigere a ꝓrio. sicut nec
ꝓ mutuatiõe q̄ est p̄cepti nec ꝓ elemosyna
existente p̄cepti. Opteret igit͛ supponere q̄
ciuis eēt iniuste ⁊ iniuriose coact⁹ si ꝓ refu-
sione coactiõis ꝑpesse q̇d recipe vellet: cui⁹
ꝯtrariū tn̄ frequēter est verū. Et sic vt fre-
quēter illa causa non sufficeret excusare ci-
ues coactos. Quint⁹ defect⁹. q2 etiā in-
iuste coactos nõ sufficeret excusare nisi q̄n
p̄sio quā in refusione iniuriose coactiõis
ꝑciperēt nõ excederet penalitatē coactiõis
Nā si excederet eā notabiliter tūc vellēt si-
bi iproporcionatā refusionē fieri illati qd̄
ē iniquū. Sext⁹ defect⁹ ē in p̄ma ꝓbati-
one: q2 minor est falsa. Nā q̄uis coacta sit
talis p̄statio nõ tn̄ coacta absolute sʒ soluʒ
ꝯditionaliter. sicut ꝓiectio merciū in mari
ē coacta ꝯditionaliter. ⁊ tn̄ est voluntaria.
Coactio eni ꝯditionalis stat cū volūtario
⁊ si nõ cū puero volūtario: tn̄ mixto volū-
tario Modo ad hoc q̄ mutuatio sit sedes
peccati vsure nõ req̇rit͛ q̄ sit pure volunta-
ria: sʒ sufficit si sit etiā mixte volūtaria dū-
modo mutuās recipiat q̇d ratione mutui.
Septim⁹ ē in scd̄a ꝓbatiõe. q2 q̄uis mi-
nor sit vera: non tn̄ ex illa causa ex q̄ ipe di-
cit eā esse verā. Nā ad ꝑfectā mutuationē
non req̇rit͛ q̄ ibi non sit diminuta volūtas
Nam etiā vbi ē diminuta voluntas: ita q̄
mutuans non libenter: sed timore pene du-
ctus mutuat vl' hmõi: nihilomin⁹ est vera
mutuatio ⁊ ꝑfecta in rõne mutuatiõis: q̄uis
nis non sit ꝑfecta in rõne voluntarii actus
Unde lʒ sanctus Bernardin⁹ illas duas
ꝓbationes dixerit põderandas esse: tn̄ nõ

videt͛ alicui⁹ põderis esse. Octau⁹ defe-
ctus est in tertia ꝓbatione. Nam ꝯsequen-
tia non videt͛ valere ꝓpter duas instantias
Prima: nā inuaso a latrone licitū est res su-
as dare latroni. ⁊ tn̄ latroni non licet illas
recipe. Unde inuasus nõ cõmunicat i cri-
mine cū latrone. q2 inuasus nõ ꝯsentit i vi-
tiosā acceptionē: sʒ in solā suam dationē.
Scd̄a instantia est. nam dans vsuras non
peccat. ⁊ tn̄ vsurari⁹ accipiēs peccat. Ad ꝓ-
bationes ꝯsequentie Ad primā diceret͛ q̄
ē maior ratio de dante cur liceat q̄ de acci-
piente. q2 danti non est datio ꝓhibita sicut
accipiēti vt pʒ in vtraꝫ instātia. Ad secū-
dam ꝓbationē dicēdū q̄ regula in correla-
tiuis nõ valet respectu illi⁹ qd̄ ē licere. sʒ re-
spectu ē scd̄o adiacentis. vt si pater ē fili⁹ ē
⁊c. Non aũt seq̇t͛. licitū ē tibi esse filiū. igi-
tur licituʒ ē tibi eē patrē. Sic si loquamur
in improprie dictis relatiuis qualia vocāt
aliq̄n iuriste actiuū et suū passiuū ad iuicē
non sequitur. licitū est tibi ꝯcupisci ab illa
muliere. id est nõ est tibi peccatū q̄ ꝯcupi-
sceris ab illa. igit͛ licitū est illi mulieri te cõ-
cupiscere: ita etiā de dare ⁊ accipe diceret͛.
Non⁹ defect⁹ est: q2 dato q̄ ꝯsequentia
valeret. tn̄ illa ꝓbatio non ē ꝓpria p̄mo ca-
sui scʒ de ciuib⁹ coactis. nec etiaʒ ꝓpria cau-
se coactionis. qd̄ pʒ. q2 vel antecedēs intel-
ligit͛ de datione ꝑ modū doni vel ꝑ modū
refusionis interesse. ⁊ vtroꝫ modo antece-
dens est verū. ⁊ etiā ꝯsequens intellectū d̄
ꝯsimili receptiõe. Sʒ tūc hec ꝓbatio non
pl⁹ ꝓbat q̄ coacto liceat recipe q̄ non co-
acto. Nam etiā spõte mutuāti licitū ē reci-
pere dona a ciuitate liberaliter donata. et
etiā ea q̄ ei dant͛ ꝓ refusione iteresse ꝑpessi.
Et sic hec ꝓbatio non est ꝓpria casui i quo
ciuis est coact⁹. Nec etiam est ꝓpria cause
coactionis. sed etiā ꝯuenit cause interesse.
Decimus est in quarta ꝓbatione. Naʒ
si aduersarius vellet tenere q̄ ciuitas inui-
te ⁊ coacte solueret. tunc diceret q̄ ciuitas
cogit͛ timore murmurationis ⁊ maliuolen-
tie quā timeret incurrere si nõ daret eis pē-
siones. soluere autē ex timore maliuolētie
est sufficiens ratio ad dicendū q̄ soluens
soluit coacte tali coactione qualis sufficit
ad hoc q̄ mutuāti non liceat illud recipe a
mutuatario nisi habeat aliam ratiõeʒ illō
recipiendi q̄ dationem dantis. Nā supra

habuim⁹ q nō licet mutuatori recipe a mutuatario ea q mutuatari⁹ idō dat. qr tim et si nō daret q haberet p indiscreto. z q post ea cū indigeret nō inueniret eū beniuolum ad mutuādū. Ad improbationē dicēdū q lz ciuitas sit a pdicto timore libera aliqn sic q nō curet incurrere maliuolētiā ciuiū qui nō vult restituere sortē nec etiā assignare aliqn pēsiōes, tn̄ nihilomin⁹ stat aliqn z vt frequēter nō ē libera qn pdicto timore cogat eis soluere. z si non oīa que ciues optarēt: tn̄ aliqd scz pēsionez vt saltē nō tā magnā maliuolētiā incurrat. Itē etiaz dato q ciuitas inuite z coacte solueret si tn̄ ciuis indebite patiat interesse. posset tātā pēsionē pcipe qntū est interesse nō obstante q ciuitas inuite solueret. Ideo nō est verū qd in argumento assumit scz si videret primus casus eē illicit⁹ maxime ex eo qr ciuitas inuite soluit. Undecim⁹ defectus ē in qnta pbatiōe. Nā si qd pbaret nō pbaret nisi q coactio reddit excusabile illd super qd cadit seu ad qd fit. Et ita haberet q ciuib⁹ eēt licituz mutuare ciuitati: qr ad mutuationē cogunt. nō aūt haberet q eis eēt licitū accipe pēsiones: qr a ciuitate non cogūt ad illas pcipiēdas. Preterea si dicz q̄uis a ciuitate nō cogant ad eas pcipiendas. tn̄ aliūde cogunt ad eas pcipiendas. qr non ptz eis alia via ad refusionē sui interesse qd ppessi sunt in pstando. fateor: sed h non pl⁹ ꝯcludit de coacto mutuante q̄ de eo q sponte mutuauit z passus ē interesse p cui⁹ refusione nō ptz sibi via nisi recipiēdo pēsiones. Preterea antecedēs nō ē verū nisi pticulariter. Nā multa sūt q nūq̄ redderent licita qntūcunq̄ homo ad ea nō cogeret. Un̄ phus. iij. ethicor. quedā nō est cogi: sz poti⁹ forte moriēdū. Modo ex pticularib⁹ nihil seqt. non eni sequit. aliqn necessitas vel coactio excusat. igit in hoc casu excusat. vn̄ qn furtū non iputat patiēti extremā necessitatez. z hoc rōne necessitatis est q facit rem quā accipit esse suā. ideo nō accipit rem alienā sed suam. z p ꝯsequens nō peccat. nō sic necessitatē extremaz patit ciuitas accipiēdo pēsionē. Duodecim⁹ defect⁹ ē in sexta z septima rationib⁹. qr dato q ꝯcludāt verū. tn̄ non ꝯcludūt pl⁹ de coacte mutuante q̄ de sponte mutuāte vt ptz intuenti. z p ꝯsequens nō sūt ille pbationes ꝯtrarie huic pmo casui. z etiā ille rationes pcedūt ex causa interesse. z sic coincidūt cū scda z tertia causa. Et etiā singulariter i exēplo sexte pbatiōis deficit in h q ptendit q qn quis recipit aliqd nomie pene a suo mutuatario moroso. tunc recipit noie interesse. ita q illa duo ꝯiūgit q̄si sint vnū qd ē tn̄ falsū. qr lōge differūt noie pene z noie interesse recipe vltra sortez adeo q primū pōt eē non subsistēte scdo. scz qn nullū interesse passū est q̄uis vtrūq̄ i certo casu possit licite recipi: put patuit ex distinctio ex dictis. q. xxx. z. xxxi. Tredecim⁹ defectus ē in octaua pbatione. qr nō pl⁹ pcedit de coacto q̄ de spōte mutuāte. igit nō est ꝯtria pmo casui. z etiā ex ea ptz q excusando coactū nō est tm̄ recurrendū ad tres pdictas causas. sz etiā ad illam q̄rtam recurri pōt q ē distincta ab aliis trib⁹.

Decimusqrt⁹ defect⁹ ē i deductōne scde cause excusantis. Naz q̄uis vez sit q coactus pōt excusari si recipiat eas p iteresse dāni emergentis sibi: tn̄ p illam viam non pt sufficiēter iustificari qlib3 ciuis etiaz vere coactus. qr stat q aliqs ciuis coact⁹ z q̄ est interesse passus: nō sit passus tantū interesse qnta est pensio quā recipit. Itē stat q ciuis fuisset de se obligat⁹ ad nō solū mutuandū ciuitati. sz etiā ad sustinendū interesse ꝯsequēs ad illā mutuationē. Modo i pmo casu non pōt noie iteresse recipe mutuans tantaz pensionē qnta dat: z in scdo casu lz posset recipe si spōte sibi offerat vt donū. tn̄ nō pōt velle exigere q̄si sibi sit debitū. z per cōsequens nec noie interesse qr nō indebite est illud passus. sz iuste z debite. put de illis sufficiēter dictuz est supra. q. xxx. de conditionib⁹ reqsitis ad hoc q mutuanti liceat qd recipere nomine interesse.

Decimusquint⁹ defectus ē. quia scda pbatio ibidē pcedit de casu iniuste dānificationis: sed frequēter ciues coacti sicut non iniuste cogunt ad prestandū sic nō iniuste pstatur eis occasio dāni inde emergentis. z sic de talib⁹ nihil ꝯcluderet. Decimussext⁹. qr tertiā pbationē non vult pōderare tanq̄ validā eo q eque ꝯcludit ꝯtra eū sicut p eo. z tn̄ nō soluit. Itē loquit ac si ipa falsū ꝯcluderet qn formaret de spōte mutuante: z tn̄ vez ꝯcludit si sponte mutuās sic indiget releuamine sicut coact⁹ indiget.

Potest enī ille ciuis vt membrū corporis mystici tūc pensionem recipere a suo capite vel corpore in sui salutē ne omnino pereat. Si autem non in releuamen sed in lucrum recipet: tunc p̄dicta ratio non cōcluderet de taliter sponte mutuāte. q2 lucrum non reciperet a corpe vel capite id sibi dante ne periret. Decimusseptim⁹ est in deductione tertie cause. Naȝ exemplū p̄mū p̄cedit de eo qui mutuat in casu quo nō tenetur mutuare scȝ quādo mutuatio ē ɔsilij Nam quādo mutuatio est p̄cepti stat ꝙ sicut tenet mutuare sic tenetur pati interesse lucri cessantis qđ sequit ad mutuationē. ⁊ tunc q̄uis refusionē interesse libere oblatam per modum doni posset recipe tamen non posset exigere vel velle habere ab iniusto. Modo in casu nostro stat ꝙ ciuis tenebatur de se ⁊ ex p̄cepto ad mutuandū ciuitati adeo ꝙ etiā tenebat ad patiendū interesse lucri cessantis. igit non poterit pensionem velle exigere ⁊ habere de iure in refusionem lucri cessantis. Et ꝙ dicit ꝙ magis videret d̄ coacto q̄ȝ de sponte mutuāte nō est verum nisi quādo esset iniuste coactus sec⁹ quando iuste. ita ꝙ tenebat ad huiusmodi p̄stationē. nec incertitudo sortē rehabendi excusaret. q2 stat ꝙ teneat ad sustinendam talem incertitudinē rehabēdi sortem quā sustinere non tenebat mutuās in exemplo dato. Nec hoc debet sumi i excusationē scȝ ꝙ quādoqȝ eis dat minor pēsio q̄ȝ q̄nqȝ de centū ⁊ quādoqȝ nihil. Nā etiā vnū florenū vel vnum solidū velle habere ratione mutui vbi est verū mutuū ē peccatum vsure etiā si nihil in effectu cum habere cōtingat. Decimusoctau⁹ est in solutione scd̄i obstaculi tertie p̄bationis. Naȝ solutio est obscura ⁊ etiam sibiipsi videtur cōtradicere in hoc ꝙ dicit ꝙ pecunia non habet realiter vim capitalis: ⁊ tū ɔcedit ꝙ habet rationē mutui q̄ videnf sibi cōtradicere. si enī habet rationē mutui habet rationem sortis mutuate. igit habet rōnem capitalis. q2 sors dicit capitale. Unde deberet ɔcedere ꝙ non solū interp̄tatiue sȝ vere habet rōnem capitalis vere mutuati. ⁊ sic habet rōneȝ mutui. Et cum arguit ꝙ si habet rōneȝ mutui. igit nihil pōt inde recipe Dicendū esset ꝙ de pecunia vel ratione ei⁹ nihil potest exigere vel recipe. sȝ tū ratiōe cessatiōis lucri: q̄ cessatio vtiqȝ ē res distincta a pecunia p̄stita pōt q̄d recipe. Decimusnon⁹ est in scd̄a p̄batiōe scd̄i casus lucri. q2 illa p̄batio p̄tendit q̄si spōte mutuās ex sola charitate non possit recipe nisi subsit interesse aliqđ ppessum: qđ est falsū. q2 etiam si nullū tale subsit potest recipe pensiones vt dona sicut et ratio eius de dono videt velle loqui cum ait. Nō min⁹ p̄miari videt volūtaria charitas q̄ȝ artata necessitas. q̄uis postea subdat de interesse. ⁊ sic inuoluit vnam causaȝ recipiēdi alteri que tū sunt distincte. Uicesim⁹ defect⁹ est in additiōe eiusdē casus. Nā illā additioneȝ etiā deberet addere ad p̄mū casū. q2 si etiā ciuis coacte mutuaret ciuitati ad guerraȝ iniustā peccaret mortalit. et daret efficacē causā dānis inde sequentib⁹. peccaret inq̄ȝ mortaliter talis lȝ coactus si sciret p certo secus quādo dubitat. q2 in dubio excusat sicut ⁊ excusaret p̄sonaliter iuuādo ciuitatem i tali bello dubio p̄pter hoc ne nō obediendo in dubio exponat se periculo denegandi debitū obedientie ciuitati. Et hoc fundari pōt in caplo. inquisitioni. de snia excōmunicatiōis. sȝ verū est ꝙ singulariter in scd̄o casu opus ē illā additiōeȝ facere ⁊ nō in priori casu. q2 etiaȝ in dubio de belli iusticia nō excusaret si spōte mutuaret ciuitati ad bellū de q̄ dubitaret si eēt iustū cuȝ bñ posset eē supportat⁹ a tali auxilio Uicesimusp̄rim⁹ ē in tertio casu quādo addit dicens. Quis queso ⁊c. Nā hoc dicēdo innuit q̄si non ɔtingat ꝙ ciuis p̄stet ciuitati p̄ncipaliter spe lucri. ⁊ sic deberet indistincte omnē spōte p̄stātē excusare. q2 semp talis posset accipe pensionē ratione lucri cessantis maioris q̄ȝ esset pensio. ⁊ tamē oppositum innuit quādo tractat de spōte p̄stāntibus p̄ncipaliter spe lucri cōdemnando tales: vbi supponit ꝙ talis prestatio ɔtingat aliquādo sicut ⁊ verū est: vt si cursus regionis tunc talis esset ꝙ ille ciuis non haberet oportunitatē suaȝ pecuniā ponendi ad mercantias vel ad emenduȝ possessiones. ⁊ sic pecunia esset sibi ociosa. tūc enī vt aliquid lucraret poneret eaȝ ad p̄stantiā ciuitatis. ⁊ q̄uis dicat ꝙ rarius ɔtingit. tamē cōtingit: ⁊ dato ꝙ ille rarius cōtingeret tamen sibi equiualens sepe ɔtingit ... spe lucri principaliter motus sponte ...

iura eius qui pstitit ciuitati. In quo casu emes virtualiter sponte mutuat spe lucri.

Uicesimussecūdus ē in tertio casu. Nā videt i ei9 pbatione implicare opposita scz dicēdo q econtra sepe pmittit qd accessorie qd reprobat pncipaliter. Naz dicendo ecōtra zc. videt velle loqui d duobꝫ distinctis actibꝫ quorū vnus est pncipalis z ali9 accessorius. z sic intelligendo est ɔtra pcedens eius dictū. Naz si qd reprobat qd ē pncipale. tūc ei9 accessoriū etiā reprobatur Sz deberet dicere q sepe aliqd factū pncipaliter pter aliquē finē reprobat. tñ nō reprobat qñ fit in illū finē non principaliter sz accessorie. Sed qcqd sit de hoc. qz forte sic intelligi voluit tamen deficit in hoc q non declarat cōpossibilitatē illorū duorū scz q qs non pncipaliter mutuet spe lucri z tamē amor lucri faciat q eo citi9 mutuet als nō tam cito mutuatur9. Et hoc posset declarari p simile in materia de symonia: puta canonic9 intrat horas canonicas lucratiuas. z hoc pncipaliter facit pter deū. Attamen cum etiaz ad hoc incitat spes tēporalis stipendij: adeo q nō intraret si nō esset illud tēporale annexū. vel non ita cito z tamē non cōmittit symoniā: quia principalis causa nō ē tēporale. Nā nō oportet q causa sine qua nō fieret actus sit pter h pncipalis. alioqn etiam religiosissimi viri cōmitterēt symonias. in hoc q dātibꝫ sibi tpalia: repēdunt spūalia vt anniuersaria z non sic dantibꝫ non repēdūt ea vt arguit Johes de gersona. Uicesimustert9 est in casibꝫ scōe ɔclusionis. Naz oēs illi tres possunt defensari liciti vt patebit in tertio modo dicēdi: z improbatiōes illoꝝ casuū fundāt sup falso scz q pstatiōes ciuiū in illis casibꝫ sint vere mutuatōes. Et q i scōo casu dicit beat9 Bernardin9 post Fridericū de senis: q si qs post coactiōem ɔsentit spōte z libere ɔtetat esse creditor ciuitat' vt l.3 gra mutui recipiat vltra sortē: vsurari9 fit. h nihil est singulare i taliter ɔsentiēte z ɔtento. qz etiaz dico q si inuite z coacte cōsentiret in detentionē sortis z inuite eēt creditor ciuitatis: peccaret peccato vsure si ratione mutui vellet quid habere vltra sortē mutataz. si saltē sit ibi vera mutuatio vt ipi supponūt. Uicesimusquart9 ē: quia etiaz admisso q esset vera mutuatio. tñ adhuc quart9 casus posset licite fieri. qz staret talē coactū passū eē indebitum iteresse ad qd tñ refundēduz ciuitas eēt inuita. Nam tūc qntūcunqz esset inuita ciuis posset pēsionē recipe pporcionatā tali iteresse. vt in reprobatione pmi modi dicendi dictū est in qnto eius defectu. z hec de reprobatiōe scōi modi dicendi.

Tertius modus dicendi ē quo ɔsequenter ad ea q dicta sūt. q. xxxiij. videt posse dici pbabilit ad qstionē p septē ɔclusiones.

Prima conclusio. ciues sponte pstantes etiam si pncipaliter spe lucri scz pensionū percipiendarū pstent nō peccant peccato vsure in pstando nec in recipiendo pensiones. Et ita prim9 casus quē pcedens opinio in sua scōa conclusione reputauit illicitū: nō est illicit9 saltē illa specie peccati. pbat duabꝫ rationibꝫ z duplici ɔfirmatiōe. Prima ratio. quia si peccaret pctō vsure opteret q pstatio esset mutuatio. qz pctm̄ vsure nō ē nisi i mutuatione. sz pstatio non ē mutuatio. qz pstatio illa fit irreuocabiliter: ita q ciues pstātes nō possūt repetere sortē pstitā. nec ciuitas ē obligata restituere. Modo datio irreuocabilis etiā si vocet mutuatio nō est vera mutuatio. qz irreuocabilitas facit ipm cōtractū degenerare a substātia mutuatiōis z trāsire i aliū ɔtractū. put sup declaratum z pbatū est. q. xxxiij. igit. Et si nō peccant pctō vsure. tūc omnino nō peccāt. qz nulla alia ratio mouet ɔtrariā opinionē ad tenēdū q peccēt ꝙ illa: qz vt dicit mutuant spe lucri. Scōo sic Ciues non dicerēt peccare pctō vsure. si ipi etiaz pncipaliter spe lucri mori spōte emerent a ciuitate ius pcipiēdi tales pēsiōes annuas z traderēt irreuocabiliter pstātias noie pcij. p hmōi iure renūciātes repetitioni pcij. z ciuitas haberet facultatē redimēdi illud ius. p eqli vl' minori pcio. ita q ciues tenerēt ciuitati. p equali vl' minori pcio reuēdere ipm ius ciuitati. Nā tunc est pura emptio vnius redditus annui ppetui cum pacto retrouēdēdi qlis emptio nō est vsura. sed in se licita: vt patebit in tractatu qrto. Nec per hoc additum reddit talis emptio illicita scz q fit principaliter spe lucri. Et intelligo principaliter spe lucri in pposito sic. id est q emens

est allect⁹ principaliter spe annue p̄sīōis
⁊ amore eius. secus si p̄ncipaliter spe lucri
sic ꝙ emens p̄ncipaliter ideo emit vt reuē
dat: ⁊ reuendendo lucret̄. Q̄uis in emptio-
ne aliarum rerū a redditib⁹ sic sit ꝙ vtroq̄
modo intelligendo spem lucri p̄ncipaliter
non depꝛauaret̄ emptio. qd̄ patet sic. Naꝫ
tunc emptiones omniū illoꝝ qui ꝓprie di
cunt̄ negociatores qui scꝫ emunt vt reuen
dant ⁊ sic vt lucrent̄ essent illicite. qd̄ ē fal-
sum. q2 licitū est eis emere vt lucrent̄ ordi
nando illud lucrū in sue ⁊ familie sue edu-
catione ꝗtenus sic viuere possint ad glīaꝫ
dei. Modo ciues p̄dicto modo p̄stantes
etiā nil aliud faciunt q̄ꝫ ꝙ celebrāt puram
emptionē p̄dicto modo vestitā. igit̄ nō cō
mittūt peccatū vsure. Quare aūt dicā ⁊ in
telligo sic. id est p̄ncipaliter allecti ⁊c̄. pate
bit i tractatu q̄rto vbi dicet̄. An liceat red-
ditus emere vt emens reuendat. ⁊ sic reuē-
dendo lucret̄. dixi etiā notanter in ꝯclusio
ne: saltē illa specie peccati ⁊c̄. q2 cū illa p̄sta
tio in re nihil sit nisi emptio reddit⁹. tunc si
cut emptio reddit⁹ depꝛauat̄. ita etiā p̄sta-
tio depꝛauari poterit ex defectu circūstan-
tiarum: quarū vna est quis. vt si ciuis spō
te p̄stans non sit de aliquo illoꝝ generuꝫ
hominuꝫ quib⁹ licet de redditib⁹ viuere p
ut i q̄rto tractatu dicet̄. Maior nota. Mi
nor ꝓbatur ꝑ talem casū. Pono eni ꝙ ciui
tati de pꝛedijs possessionib⁹ ⁊ iustis peda-
gijs obueniūt ānuatim mille floreñ. ⁊ ius
illoꝝ mille pleno dominio spectet ad ciui
tatem. et ex rationabili causa exponat ius
q̄nquaginta taliū florenoꝝ venditioni ipi
petro ciui suo. Petr⁹ itaq̄ dicat. Ego emo
a te ciuitate illud ius. l. floreñ. annuoꝝ pꝛo
mille floreñ. quos nomie p̄cij irreuocabi-
liter trado tibi: data tibi facultate illd̄ ius
quādo placuerit redimēdi ꝓ equali vel mi
nori p̄cio. Et ecōtra ciuitas dicat. ego tibi
vēdo tale ius. i. talib⁹. l. floreñ. meis annua
tim ꝑcipiendis ⁊ recipio a te mille nomie
p̄cij irreuocabiliter mihi dati. ⁊ sic d̄ alijs
clausulis iam tactis In hoc inq̄ꝫ casu non
dubitamus quin ciuis nihil aliud facit q̄ꝫ
ꝙ celebrat contractum emptionis ⁊ tradit
preciuꝫ mercis venditori. Pono postea ꝙ
eadem ciuitas offerat se assignaturā idem
ius ꝑcipiendi. l. floreñ. de pꝛedictꝫ suis ob-
uentionibus Petro. si sibi p̄stet vel mutu-
et mille. Petrus itaq̄ dicat. Ego recipio a
a te illud ius ꝑcipiendi. l. floreñ. pꝛo mille
floreñ. quos tibi irreuocabilit̄ mutuo da-
ta tibi facultate ius quando placuerit re-
dimendi ꝓ equali vel minori pꝛecio. ⁊ ecō
tra ciuitas dicat. ⁊ ego assigno tibi tale ius
pꝛo eo ꝙ recipio mutuo a te mille irreuoca
biliter. ⁊ sic de alijs clausulis tactis. tūc ar
guo sic. Hic secūdus cōtract⁹ est idē ꝑ oia
cum pꝛiori solis nominib⁹ vel vocibus di
stinctus ab eo. Naꝫ ꝑsone ꝯtrahentes sūt
eedem ac res ⁊ pecunie hincinde tradite et
translate vel assignate sūt eedem ⁊ pacta ac
obligationes cum quibus res et pecunie
sunt translate sunt eedem. igit̄ contract⁹ sūt
ijdem. tenet cōsequentia. quia nunq̄ꝫ cōtra
ctus possunt variari nisi aliqua ex illis iā
enumeratꝫ varient̄. Sola eni mutatio vo
cis si nihil mutatur in re non potest facere
rerum variationeꝫ. al's eo ipso ꝙ vocarem
te angelum non esses idem homo qui pꝛi-
us. Confirmatur illa ꝓbatio ⁊ cōclusio
tripliciter. Primo nam quidā iurisperi-
tus scꝫ Johānes de grassis querit. aliquis
ponit pecuniā ad imprestita venetiarū vel
ad montem florentie. ⁊ dicit licituꝫ esse cō-
tractum. ⁊ idem tenet hut. ⁊ cōmuniter ca-
nonistē s̄m eum. ⁊ angelus in. l. si tibi dotē
ff. de pactis. ⁊ ibi fulgos. ius. Naꝫ q̄uis re-
gulariter dentur quinq̄ ꝑ cētenario: tamē
aliquādo min⁹. Preterea p̄ncipalis pecu-
nia nunq̄ꝫ reddit̄: sꝫ redditus habet̄. Et di-
cit determinatū per collegiū theologoꝝ
ꝑisius. ⁊ est vera opinio s̄m euꝫ que seruā-
tur. imo ecclesia habet redditus tales. Ex
illis sic arguitur. Ille doctor indistincte lo
quit̄ de ponentib⁹ ad īprestita et nō de coa
cte p̄stātib⁹ tm̄. imo ex modo loquēdi loq̄
tur de sponte prestātibus. quia dicit aliq̄s
ponit pecuniaꝫ ⁊c̄. qui modus loquēdi ha
bet specialiter locū cū de sponte p̄stantib⁹
loq̄mur. Iteꝫ q2 ait redditus habet̄: volēs
ꝙ ponēs habet ius emptum ex quo ꝑcipit
annuas p̄siones. Item q2 vult ꝙ eccl'ia
habet tales redditus. eccl'ia aūt eos q̄s ha
bet ex emptione habet. igit̄ vult ꝙ ciues p̄
stātes cēsent̄ emere aliq̄d a ciuitate. Cō-
firmat̄ scd̄o ꝑ baptistā in sūma sua in ꝟbo
vsura scd̄o. q. xij. vbi tenet p⁹ Carbonē ꝙ nō
ē mutuatio ꝟa: q̄n mutuator nō p̄t repete-
re sortē. ⁊ ꝙ in p̄dicto casu nō est mutuatio

nec usura, sed licit⁹ contract⁹. Cōfirmat tertio, q: Panor. in disputatiōe sua que incipit Angerio, ī fine recitat Antho. de butrio tenere q licitū sit alicui emere spōte a ciue habēte imprestita ius qd ciuitas ciui prius ɔstituerat. Tūc arguo sic. Maior difficultas est de illo qui emit ius a ciue: q̄ð ciue cui imediate illud ius assignat prout patet, quia etiam illi qui iustificant pstationem cuius factam cū intentione recipiēdi pensionē non iustificant: sed damnant illū qui sponte a tali ciue emeret. q̄uis in veritate ꝑm iam dicta nō est maior difficultas de illo scdo emente q̄ð pmo, sicut non est maior difficultas de illo qui primo acquirit redditū p emptionē: et de illo q posterea emit eum a primo. Ergo multo magis vel non min⁹ licitū erit ꝑm eū ciui a principio pstare pecuniam ob pensionem recipiendam. Item Panor. ibidē etiā tenet q sit licitum. z q ibi non sit mutuatio. et hoc ex illo fundamēto: quia ciuis dat pecuniā irrepetibiliter, z sic ꝑm eū irrepetibilitas obstat substantie mutui. Et hoc idē sentit in eadē disputatione post principiū pmi membri quarti dubij. Et similē sententiā ponit in. c. in ciuitate.

Scda cōclusio īter quattuor casus scde conclusionis scdi modi dicendi tres vltimi q̄s idem modus dicēdi reputauit illicitos: sūt liciti, pbaꝶ dupliciter. Primo sic, q: prim⁹ casus eiusdē conclusionis ē licit⁹ vt pbat pcedens ɔclusio. igiꝶ etiā alij tres. tenet ɔsequētia respectu pmo a minori. q: min⁹ videret q pm⁹ esset licitus q̄ð q alij tres essent liciti vt patz intuenti scdm modū dicendi z ei⁹ motiuū et fundamentū Scdo tenet: q: ratio fundamentalis, pter quā illi tres viderenꝶ illiciti est falsa scz q ī illis casibus sit mutuatio Nam sicut in pmo casu ostensū est nō esse mutuationē sic nec ī alijs trib⁹ erit mutuatio. z tñ tota ratio cur deberēt eē illiciti eēt q essent vsurarij. z vsura non pōt eē nisi ī mutuo implicito vel explicito. Et sic seqꝶ correlariū q oēs casus quos scds modus reputauit illicitos sunt liciti. Et si arguas: emptio non est sine ɔsensu. igiꝶ si ciues cogunꝶ pstare non emūt. Dicēdū q emptio pōt esse cū cōsensu mixto ex volūtario z inuolūtario. nec pdicta coactio q̄ tñ est ɔditionalis excludit talem ɔsensum.

Tertia conclusio. omnes q̄nq; casus q̄s scds modus dicēdi in sua pma ɔclusione reputauit licitos sūt liciti. Attamē aliā via iustificāꝶ p tertiū modū dicendi q̄ð fuerint iustificati p scdm Prima ps ɔclusionis pbatur dupliciter. Primo a minori: q: q̄ttuor casus scde conclusionis eiusdē scdi modi dicēdi sūt reputādi liciti vt pbatū est. z tñ mi⁹ videreꝶ id de eis q̄ð de q̄nq; casib⁹ pme ɔclusiōis eiusdem vt ptz. q: scds modus dicēdi ɔdēnat illos q̄ttuor z alios q̄nq; iustificat. Scdo pbaꝶ de talib⁹ q̄nq; p vnicā rōnē. cui⁹ maior habet quinq; clausulas sub disiūctiōe positas. z h̄ correspōdenꝶ ad quinq; casus hui⁹ ɔclusiōis. z ē talis. Ille q a potēte vēdere emit rem p pcio qd est eq̄le merci: vel si est inequale ei tñ non ē min⁹ ea sz maius nō peccat emendo talē rem nec peccat pcipiendo vel volēdo pcipe fruct⁹ illi⁹ rei empte. etiā si excessuri sūt fruct⁹ pciū traditū z h̄ siue sit coact⁹ eā emere siue spōte emat nulla spe lucri mot⁹ siue spōte emat secundario tñ mot⁹ spe lucri. etiā si eo citi⁹ tradat pciū vt ɔseqꝶ illd lucꝝ cui⁹ spe scdario ē mot⁹ siue etiā cū coact⁹ emit. z etiā eo citius tradit pciū vt ɔseqtur illd lucꝝ cui⁹ spe scdario ē mot⁹ siue etiā cum coact⁹ emit: z etiā eo citi⁹ tradit pciū vt ɔseqꝶ lucꝝ. Modo ciuis pstās aliq illoꝝ q̄nq; modorū facit id qd pdicta maior dicit ꝑm q̄nq; eius mēbra correspōdētia pdictꝭ q̄nq; casibus. igiꝶ pdicti q̄nq; casus nō sūt illiciti. Maior nota, q: q̄uis emptori sit illicitū dare vēditori nimis pu̇ū pciū tñ non ē emptori illicitū dare pciū mai⁹ merce. q: illd in q ē mai⁹ merce pōt donare vēditori si saltē emptor habet plenā āministrationē reꝝ suaꝝ z nō ex pdigalitate. sz ex liberalitate dat illud pl⁹. Vñ emēs ñ peccabit dādo nimis magnū pciū. An aūt vēdēs illd recipiēdo excuseꝶ patebit ī septiā ɔclusione. Silr si īendit emēs pcipe fruct⁹ rei empte etiā tanto tpe q fructus plus valebunt q̄ð pcium nō peccat. Alioq̄n emens vineā p centū z intendens eā retinere z eius fructus pcipe decē annis in q̄b⁹ pciper vinum in valore centū z. xx. floreñ. peccaret: qd est falsū. pcipit eñi de re sua. z potest nihilomin⁹ eam vendere p pcio priori supposita equali ei⁹

bonitate. Secūda pars cōclusionis pbaf qr via iustificandi eos in tertio modo ē p hoc q dicim⁹ ibi non esse mutuationē sed emptionem. Secūdus aūt modus dicēdi iustificauit eos alia via etiā tenendo q ibi sit mutuatio. igif.

Quarta conclusio. si ciui pstanti centū ciuitas daret pensionem maiorē q̄ qnqꝫ. staret q ciuis dando centū spe recipiendi quinqꝫ non peccarent pstādo nec etiam recipiēdo talē pēsionem. staret etiam oppositū scꝫ q peccaret.

Prima ps pbaf: qr ex quo nūq̄ rehabebit sortem integraliter. sed dūtaxat quādo sibi restituef rehabebit. xxiiij. p cētū. ideo pinde est ac si daret centū. 7 notabiliter vltra p iure pcipiendi annuā pensionem vel redditū. Modo dans alicui puato cētū 7 notabiliter vltra nomie pcij p iure pcipiēdi annuā pensiōeꝫ ab eo posset ab eo habere qnqꝫ floreñ. 7 notabiliter vltra. 7 hoc licite. igif ideꝫ qs poterit licite recipe a ciuitate cui tātū p̄ciuꝫ dedissꝫ. Maior pbaf. qr si qs daret centū alicui puato p iure pcipiēdi annuā pensionē ab eo. vel redditū cū pacto retrouēdendi: recipiēs obligaref ad hoc vt qñ vellet redimere ius pdictū cogeref dare totidē scꝫ cētū. 7 ita qñ redimēs non cogif dare nisi. xxiiij. in notabili valore min⁹ dat in redēptiōe q̄ de cōmuni cursu dare cōsueuit redimēs. ideo prim⁹ emēs censef notabiliter pl⁹ dare q̄ centum p iure qnqꝫ floreñ. igitur nimirū q notabiliter etiam pl⁹ poterit inde pcipe scꝫ tantū q̄ntū in redditibꝫ importare posset illud pl⁹ qd ipe censef vltra centū dare. Casus aūt in q̄ prima pars cōtingeret vel haberet locum esset qñ ciuis pstaret ciuitati centū eo tpe 7 casu in q̄ ciuis non teneref ciuitati ad pstantiā: eo q ciuitas tūc non esset pressa tali necessitate ꝓpter quā licite posset ciuitas imponere talem pstantiā nec ciuis aliqd interesse inde sequens subire teneret. Secūda ps pbaf: qr staret q ciuis teneref ad talem pstantiā in q̄ scꝫ pstat centū 7 notabiliter vltra: teneref inq̄ adeo q etiam d illo qd notabiliter vltra pstare teneref nō posset licite velle p moduꝫ exactionis habere aliquid. imo teneref illud absoluta datiōe dare sine relatiōe ad aliquā pensionē. Nā tūc non posset aliqd vltra qnqꝫ pcipe a ciuitate: nisi ciuitate illud liberaliter ei donāte. non aūt exigendo ab ea. Item etiā scōa pars est vera in casu quo nō teneref ciuis talē pstantiaꝫ. 7 tamen excessus pensionis esset nimi⁹. vt si de centuꝫ reciperet. xx. ānuatim. Nam tūc emisset p minori 7 diminuto precio mercē excessiuā qd est cōtra iusticiam cōmutatiuam.

Quinta cōclusio. q̄uis si teneremus q pstatio ciuiū esset vera mutuatio adhuc aliqui ciues possent aliq̄liter excusari. non tamē ita vniuersaliter sicut tenendo q non sit mutuatio sed emptio. 7 multo plura req̄rerenf ad eoꝝ iustificationē q̄ tenendo q non sit mutuatio: ita q difficili⁹ est ciues iustificare per scōm q̄ p tertiū modū dicendi. Hec cōclusio habet tres ptes. Prima ps pbatur. qr ciues tam coacte q̄ sponte pstātes possent excusari p hoc q reciperēt pēsiones p refusione interesse qd fuerūt ppessi cū ppeti non tenerenf. Et si nullū iteresse essent ppessi possent excusari qñ recipent eas per modū donorū cū pbabili ꝯscientia q ciuitas sic eis eas daret. Scōa ps pbaf: qr nec omnes illi q̄ in q̄ttuor casibꝫ scōe ꝯclusionis pcedētis modi dicēdi cōmemoranf possent excusari vt patuit ibidē: q̄ tn̄ oēs possunt excusari p tertiū modū dicendi. et ita ciues nō ita vniuersaliter possūt excusari sicut p tertiū modū. Tertia ps pbatur. qr ad hoc q ciues p viā scōi modi dicēdi possent excusari: vtputa grā exempli ratione interesse. opteret req̄ri oēs illas septem circūstātias que tacte sunt supra. q. xxx. Similiter grā exempli si per donationem deberēt excusari req̄rerenf ille ꝯditiones q̄ tacte sūt. q. xxix. 7 si vna deficeret nō excusarenf. tales aūt non oportet req̄ri qñ tenef vt terti⁹ modus dicendi ponit scꝫ q sit emptio vel traditio pcij: vnde etiā multiplex defectuositas scōi modi dicēdi in iustificando ciues: patuit in ei⁹ reprobatiōe in. xxij. pmis defectibꝫ.

Sexta ꝯclusio. tenēdo q pstatio sit emptio: minor difficultas ē iustificandi ciues q̄ ciuitatē. sꝫ tenendo oppositū scꝫ q nō sit emptio sed mutuatio: minor difficultas ē iustificandi ciuitatē q̄ ciues. Prima pars probatur. quia tenēdo q sit emptio ciues nihil faciūt nisi q dant excess...

ciam p merce. de hoc autem citius possunt excusari cives dantes quam civitas recipiens igitur. Secunda pars probatur. quia quando est mutuatio: civitas est mutuataria: et solvit ultra sortem et cives recipiunt ultra sortem. modo mutuatarius potest citius excusari quando dat aliquid ultra sortem quam mutuator recipiens incrementum. Restat igitur nunc videre de iusticia civitatis. et hoc sive teneatur quod sit emptio sive quod sit mutuatio.

Septima conclusio. Tenendo quod sit emptio stat quod civitas non peccet recipiendo nomine precii centum a cive pro iure percipiendi annuatim quinque tanquam pro merce non obstante quod centum sunt nimis magnum precium pro tali merce suppositis circunstantiis illius contractus que tacte sunt in questione precedenti: stat etiam quod peccet. Si autem teneatur quod sit mutuatio potest civitas etiam quandoque excusari et quandoque non. Prima pars probatur. quia quamvis centum sint precium nimis magnum saltem suppositis circunstantiis contractus. tamen signetur illud in quo excedit precium valorem mercis: quero an necessitare possit quod civitas sit in tali necessitate constituta quod civis teneretur tantundem dare civitati absoluta datione. id est sine assignatione cuiuscunque pensionis: et patet quod est possibilis casus. igitur civitas potest tantundem ab eo exigere in venditione sine iniuria civis. et tunc exiget non in ratione precii. sed in ratione tallie: quamvis illa exactio fiat inter vendendum et emendum. Secunda pars probatur. quia si civitas non indigeret illo pluri vel excessu signato nec licite posset illud plus imposuisse civi per modum tallie: peccat mortaliter cogendo civem ad emendum ab ea pro excessivo precio mercem sic diminutam. et tenetur ad restitutionem illius pluris. Si autem civis propria sponte et ex certa sciencia daret illud plus excedens proportionem precii civitati: etiam in casu quo non indigeret civitas eo iterum non peccaret civitas recipiendo precium pro tali merce: quia civis ex quo sponte et ex certa sciencia scilicet sciens quod sit precium nimis magnum dedit excessum donavit eum civitati Unde emptori industrioso et scienti precium esse nimis magnum non fit iniuria si a tali volente et sciente recipit excessivum precium: nisi emptor id ex prodigalitate ageret. secus si ex liberalitate que est virtus: utputa quando ille civis dat civitati in bonum finem: ut civitati benevertendi suis bonis et ex amicicia ad civitatem et huiusmodi. Tertia pars et quarta probantur. quia tunc civitas est mutuataria respectu civis. modo stat quod mutuatarius non peccat recipiendo sortem. et dando incrementum vel usuram scilicet servatis conditionibus de quibus patebit in. q. xlvii. Stat etiam quod peccet scilicet si defecerit aliqua conditionum. igitur. Et hec de iustificatione tam civium quam civitatis sint dicta. Attamen nota quod per accidens potest contingere quod civis peccat prestando civitati et recipiendo ab ea pensiones: utputa si civis crederet ista duo copulatim scilicet quod ut verba sonant illa prestatio esset mutuatio. et quod indistincte nunquam liceret mutuanti ultra sortem quid recipere. De hoc vide etiam supra. q. xxxiii. Item si civis ita affectus esset ad illum contractum quod etiam si sciret eum esse usurarium adhuc vellet eum facere. vel si in dubio probabili vel equilibri esset an esset licitus. sed illa accidentalia etiam circa contractus in se indubitatos possunt accidere ideo nihil contra determinationem questionis.

Consequenter respondendum est argumentis eorum qui tenent contrarium prime conclusionis. et ex consequenti etiam secunde conclusionis intendentes improbare conclusionem primam.

Primo arguitur sic. Omnis mutuatio principaliter spe lucri facta est usuraria. Luc. vi. Et extra de usuris. c. consuluit. etiam si nulla de hoc fiat pactio. sed sola intentio sit. et hoc sive precedens sive concomitans: sive subsequens mutuationem. Modo predicta prestatio est mutuatio: ut patet tam ex usu loquendi civium quam civitatis. igitur quando fit principaliter spe lucri erit usuraria. Et confirmatur. si quis mutuaret privato peccaret peccato usure et mortaliter si intenderet lucrum consequi ex mutuo. ita quod illud principaliter eum movisset igitur multo magis si quis illud facit communitati vel civitati motus principaliter lucro. tenet consequentia. quia casus antecedentis est peccatum in primum privatum. casus autem consequentis est peccatum in primum publicum. et magis peccat homo peccando contra bonum publicum quam privatum eo quod bonum quanto est communius tanto di-

uinis. Dicendū maior est vera. sed minor ē neganda. non est enim mutuatio vera: sed emptio vel traditio precij. nec sequitur. illa pstatio vocitatur mutuatio. igitur ē talis vt patet ex deductis in. q. xxxiij. Et si replicet. ciuis nō intendit emere: quia nescit q ibi est emptio cum etiam doctissimi nō crediderint ibi esse emptionem. igitur non facit contractū emptionis. dicendū. non sequitur patet in simili. si qs non intendit q resultare debeat domus ex piunctione parietum fundamenti et tecti: tamē nihilominus si cōiungit illa: dicitur efficere domū. Ita cum hic ciuis cōsentiat q suum preciū numeratum fiat ciuitatis: et ius pcipiendi a ciuitate annuam pensionē fiat suū: coniungit omnia substātialia emptionis. igitur efficit emptionem. Sed contra: ciuitas nō dat sibi illud ius nec annuam pensionem nisi vt interesse vel donū. et etiā vult q debeat illo animo recipe quo sibi ciuitas dat. modo non pōt qs censeri emere qd nisi alius illō sibi animo vendendi det. oportet eni q emptioi correspōdeat vēditio cum sint correlatiua sicut non pōt filius esse sine patre. aut econtra. Dicēdū q ciuitas habitu ē illius intentionis q si emptio et vēditio haberent ibi locum q vellet illud ius vt mercē assignare ciui: quia aūt illō latet ciuitatē. ideo ita statuerūt quatenus assecurent ciues. sicut si qs nesciat. xxvij. esse ter nouē: dicit alicui non dabo tibi nisi. xxvij. et nō vult sibi dare ter nouē. q: credit q ter nouē sint plura q̄. xxvij

Scdo arguitur. accipe aliqd de eo qd non est suū est peccatum sed ciues recipiūt pensiones de pecunijs qs pstiterunt ciuitati q̄ pecunie post pstationem nō sūt ciuiū sed ciuitatis: eo q trāstulerūt eas in dominiū ciuitatis. igitur peccant recipiendo pēsiones. Dicēdū minor ē falsa. recipiūt eni eas de iure qd emerūt p pecunias pstitas: et sic de re sua pcipiunt: quia illud ius est ciuiū et pensiones sūt vt fructus illius iuris qd est tanq̄ arbor fūdata in puentibus ciuitatis.

Tertio arguitur. velle habere fructum de re non fructifera est illicitum. sed pecunia quā ciues pstant ciuitati est res nō fructifera: de qua tamē volunt habere ciues fructum scz pensionē igitur dicendum minor est falsa p scda parte. Nam non volunt pēsiones habere de pecunia quā pstiterunt. sed d iure qd emerūt per illam. Etiam minor p prima parte nō ē vera simpliciter vt concedit is qui facit illud argumētū: scz sanctus Bernardinus. Nam pecunia cū industria est fructifera. et sic est fructifera sicut domus q̄ se sola nō fructi.

Quarto arguitur. si qs (ficat. libere pstaret supra vineā centum: et deductis expensis haberet ex ea annuatim decē: tūc elapsis decem ānis nihil posset vltra recipe. quia rehaberet sortē et si intendisset quid vltra recipe vel adhuc intenderet esset vsurarius. igitur etiam pdicti ciues essent vsurarij intendēdo pensiones recipe donec excedant sortem. Dicendū q antecedens est verū quādo pstat reuocabiliter sic q recipiēs centū tenetur restituere pstanti centū. et vinea ē verum pignus substans periculo recipiētis centū non pstantis. et sic non est simile d psequēti. quia pstatio in psequēti fit irreuocabiliter. et res sup quā pstat: stat periculo pstantis. quia dat pstantiā p iure pensionū quod est fundatum i iuribus ciuitatis que iura si extinguerentur vel perirēt. etiam ius perijsset ciui prestanti.

Quinto arguitur. dubitans vel rationabiliter debens dubitare de aliquo actu an sit peccatū mortale scz vsure vel non: peccat mortaliter si eū facit. sed ciues pdicto modo pstantes dubitant vel rationabiliter dubitare debent an pstatio eorum sit mutuatio vsuraria et sic mortalis vel non. igitur peccāt mortaliter prestādo. Maior probatur: quia talis exponit salutem suam periculo: modo amans periculū peribit in illo. et etiam q: exponēdo se periculo despicit salutē suā. et sic non seruat charitatē ad seipm. Minor pbatur q: docti viri tenēt ptrarias sniās. igitur rationabiliter habent illiterati dubitare an illa vel alia sententia sit vera. Dicendum dato q argumentū pcluderet q peccaret ciuis nō tn pcluderet q de p se scz rōne cōtractus peccarēt. sz tm ratione illius q faceret pscientiā vel q exponerēt se piculo. et hoc pōt ptingere etiā in ptractibus vel alijs actibus etiā licitis. et de qbus certū est q sūt liciti. ideo nihil cōtra nos q̄ loqmur de ptractu i se an sit licitus vel ne. Et de ciuibus

ratiõe ꝯtract⁹ peccet vel nõ. Scđo dicẽdũ ꝙ maior nõ est vera de dubio in probabili seu levi. Naꝫ stat ꝙ aliq̃s ꝓbabiliter credat aliquẽ actũ esse licitũ, ꝛ tñ aliq̃liter trepidet timẽs ne forte sit illicitus ꝛ tñ in tali trepidatiõe agẽdo eũ nõ peccat mortaliter eo ꝙ magis declinat ad oppositũ credẽdo eũ licitũ. Sꝫ maior ẽ vera de dubio ꝓbabili, scꝫ vbi magis credit ꝙ actus sit illicit⁹ q̃ꝫ ꝙ sit licitus, ꝛ etiaꝫ de dubio equilibri scꝫ vbi nõ plus credit vnuꝫ q̃ꝫ alteꝝ. Modo in ꝓposito stat ꝙ ciuis ꝓbabiliter adhereat opinioni dicẽtiũ ꝯtractũ p̃dictuꝫ esse licitũ q̃ etiã est vera. igit̃ talis nõ peccabit.

Et si arguas. opinio dãnans illũ ꝯtractum videt̃ oĩbꝫ aut pluribꝫ. g̃ est ꝓbabilis ex pmo topicoꝝ. igit̃ agens ꝯtra eaꝫ agit cõtra ꝓbabilẽ opinionẽ. g̃ ꝓbabili p̃iculo se exponit. dicendũ argumẽtũ ꝯcluderet si apud agentẽ ꝯtra illã opinionẽ eẽt ꝓbabilis. modo h̃ nõ oportet. sed põt eẽ apud eum improbabilis. sꝫ de h̃ latius in q̃stione centesima ꝛ vltima.

Sexto arguit̃. ille cõtract⁹ quẽ papa diffinit esse vsurariũ est vsurari⁹. sed p̃dicta p̃statio ẽ huiusmodi. Minor ꝓbat̃. Nã sanct⁹ Bernardin⁹ dicit se legisse i q̃rto super s̃nias dñi Gwilhermi d̃ cremona ep̃i papiensis ꝙ cũ q̃daꝫ vir p̃diues ꝛ i pecunia potẽs p̃dicto modo intẽderet ponere quãdã pecunie q̃ntitatẽ i vna p̃dictaruꝫ ciuitatũ triũ scꝫ de q̃bꝫ p̃cedẽs q̃stio sonat p elemosynis in ꝑpetuũ dispẽsandis habito a p̃dicto dño Gwilh. ob causã illius de h̃ ꝯsilio: factaq̃ꝫ de p̃fata materia mõtis et ... in florenti studio papiẽsi diligẽti discussione cum materia ꝓpter cõtrarias opiniones adhuc dubia remaneret occurrentibꝫ aliĩs causis missus ẽ antedict⁹ dñs Gwilherm⁹ ad papã Urbanũ sextũ vt ambassator: tũc i Janua cõmorantẽ: rogauit igit̃ eũ p̃fat⁹ diues instãter ꝙ de p̃dicta materia ꝯsuleret papã. eiq̃ꝫ de sua intẽtiõe circa impositiõeꝫ dicte pecunie ꝓ elemosinis dispẽsãdis ꝓpositũ reuelaret. Cui papa respõdit ꝙ bñ faceret de tali casu euꝫ ꝯsulere eo ꝙ casus arduus eẽt. asseruitq̃ꝫ eũ eẽ vsurariũ. p̃dicta aũt dicit sãct⁹ Bernardin⁹ se legisse i libro ꝓprio quẽ ipe composuit. ꝛ in ... reliq̃t. Cũ igit̃ papa eẽt peritissim⁹ sacris p̃derãda ẽ respõsio ꝛ sua s̃nia. dicẽduꝫ ꝙ maior est vera de illo ꝯtractu quẽ papa vt papa seu auctoritate papali diffinit esse vsurariuꝫ. nõ aũt de eo quẽ papa vt p̃uat⁹ magistraliter ꝛ scholastice determinat esse vsurariũ. Mõ nõdũ ꝯstat ꝙ p̃dictus Urban⁹ auctoritate papali determinauerit et diffiniuerit eũ eẽ vsurariũ. Scđo etiaꝫ dicẽdũ ꝙ t̃pe illius Urbani sexti cepit illud magnũ scisma qđ durauerit. xl. ãnis vl' circiter qđ tãdem extinctũ fuit i ꝯcilio cõstãtiensi. et t̃pe eiusdẽ Urbani sexti etiã q̃daꝫ ali⁹ fuit in papã elect⁹ scꝫ Clemẽs. vij. ideo sicut dubitat̃ q̃s eoꝝ fuerit legitim⁹ papa: sic etiam allegatio sue determinatiõis erit sup dubio fũdata. p̃terea ex q̃ ostensũ ẽ p̃dictum ꝯtractũ eẽ emptionẽ reddit⁹ redimibilis. ꝛ papa Martin⁹ atq̃ꝫ Calixt⁹ postea determinauerũt solẽniter desup bullis editis talẽ emptionẽ eẽ licitã. igit̃ pl⁹ illi determinationi standũ ẽ.

Septimo arguit̃. Si eẽt ꝯtractus licit⁹ maxie ꝓpt̃ rõnes q̃s faciũt tenentes eũ eẽ licitũ. sꝫ hoc nõ vt p꞉ꝫ eas recitando ꝛ soluẽdo easdẽ p꞉ut illas ponit ꝛ soluit sanct⁹ Bernardin⁹. Dicẽdũ ꝙ nõ oẽs rationes q̃ adducũt̃ a tenẽtibꝫ eũ eẽ licitũ. sꝫ ille q̃ sup sũt adducte p tertiũ moduꝫ dicẽdi cẽsent̃ valide. Ille aũt q̃ recitãtur a sancto Bernardino nõ sũt valide. Attñ qꝛ sanct⁹ Bernardin⁹ aliq̃s eaꝝ min⁹ bñ soluit. ideo vt illaꝝ rationũ ꝛ solutionũ valor ꝛ inualiditas appareat. h̃ recitabo eas. Prima ratio supponit ꝙ cõtingit eum q̃ libere p̃stat pati iteresse vel damnũ ex p̃stãtia. Tũc arguit̃ sic. p̃stãs libere sup montem potest licite se ꝯuare indemnẽ. igit̃ libere prestans poterit vltra sortẽ recipe pensionẽ ꝓ illius interesse refusione. tenet ꝯsequẽtia. qꝛ ex illa causa licet coacte p̃stanti recipe pẽsiõeꝫ. Rñdet sanct⁹ Bernardin⁹ dicens. ꝯcedo antecedẽs ꝛ nego ꝯsequẽtiã. qm̃ si vult seruari indemnis nõ mutuet cõmunitati pecuniã suã. sed sibi retineat. ꝛ sic se ꝯuabit indẽnẽ. sed si libere mutuet: nihil recipiat vltra sortẽ. qꝛ aliter agit cõtra dictum christi Luc. vj. Mutuum date nihil inde sperantes. hec ille. Et sic vult ꝙ q̃uis spõte prestans possit se seruare indemnem non tamen sequitur: ergo quacunq̃ꝫ via voluerit poterit se seruare indemnem. quia non illa via scꝫ recipiendi pẽsionẽ. Nã alia via sibi

subest scȝ retinēdo pecuniaȝ etiā non cogit
eā pstare. secus de coacte prestante cui alia
via nō subest qua se seruet indemnem nisi
recipiēdo pēsionem. Eo q non potest eua
dere coactionē. nec etiaȝ cum coact⁹ est pōt
cogere ciuitatē ad sibi satisfaciendū de dā
no. Sȝ hec respōsio deficit dupliciter. Pri-
mo qꝛ aut solutio loqt de spōte pstāte mo
to pncipaliter spe lucri: aut de spōte pstāte
nō sic moto. Si scdm tūc pcedit q̄si tali
nō liceret recipe pensionē qd ē falsū. ꝛ etiā
eius ꝯtrariū ȝ met dicit vt patuit in prima
ꝯclusiōe. Nā talis nō solū rōne iteresse (si
qd ꝑpessus ē) pōt recipe pēsionē. sed etiaȝ
noīe doni. Itē si solutio de illo loq̄ret tunc
p suū dictū ꝑcluderet alicui op⁹ pietatis.
Nā si qs nō teneat ex pcepto succurrere ci
uitati. sȝ tm̄ de cōsilio. ꝛ vellet ex pietate ei
succurrere. ꝛ tm̄ cū hoc ſuare se indēnē nō
posset ille salua sua indēnitate pstare ciui-
tati ex tali pietate. qꝛ nō posset se ſuare in-
demnem nisi sortē retinēdo sibi. cui⁹ tm̄ con
trariū satis patuit supra. q. xxx. ꝛ etiā sanct⁹
Bernardin⁹ met tenet ꝯtrariū i exēplo ha-
bito circa pbationē sextā: de pmo casu p-
me ꝯclusionis. Si pmū sicut deberet d il
lo loqui. qꝛ de illo tm̄ debet pcedere argu
mentū. qꝛ argumētū pbare nitit q sponte
pstās pncipaliter spe lucri non peccat reci
piēdo pēsiones. tūc deficit in h: qꝛ non eēt
opus illi argumēto respōdere eo q non p
cedit de spōte pstante pncipaliter spe lucri
Nā si ille de quo argumētū sonat pstaret
pncipaliter spe lucri. g pstādo nō cōijcit se
passurū interesse. sȝ potius cōijcit se vita-
turū interesse ꝛ assecuturū lucrū. ideo non
habet talis frontē dicendi se rōne interesse
recipe si pstat pncipaliter spe lucri. Naȝ q
rōne interesse vult aliqd recipe. taliter de-
bet eē ꝯditionat⁹ q si vellet respicere tpalē
vtilitatē poti⁹ non vellet mutuare. ꝛ etiā ca
rere illo qd recipit noīe interesse q̄ȝ mutua
re. et recipe illud vt patuit. q. xxx. Modo
taliter se habēs non pōt dici spe lucri pnci
paliter mot⁹ mutuare. igit Scdo deficit
qꝛ negando ꝯsequentiā non respōdet pro
bationi cōsequētie que fit a simili. Un̄ ad
illam pbationē que vtiq̄ȝ non valet: dicen
dum est q sicut coacto licitū est recipe no-
mine interesse. sic spōte pstāti. sȝ qn̄ sponte
pstans nomine interesse licite qd recipit ta
lis non pstitit spe lucri principaliter. ideo
argumentū non ē vt sic ad ppositū. Se
cūda ratio. accipiēs mutuū pōt libere do-
nare d suo sibi mutuū danti ꝛ trāsferre do-
miniū qd in re sua habet in mutuantē. ꝛ fa
cere ipm dn̄m rei sue. ergo etiam mutuās
pōt licite recipe rem illaȝ tanq̄ȝ suā nō ob-
stante q sit vltra sortē. hoc aūt fit in ciuita-
tibus antedictis que dant pēsiones ciui-
bus: ꝛ ciues spōte pstant ciuitati spe lucri
ꝛ recipiunt pēsiones. igit eorū talis presta
tio ꝛ receptio pensionū est licita. Ad h re-
spondet sanct⁹ Bernardin⁹ negando duo.
nam ꝯcedendo antecedēs: negat ꝯsequen-
tiam. Scdo etiā negat illud assumptū scȝ
hoc autē fit in ciuitatibꝫ ꝛc. Rōneȝ q̄re ne-
gat ꝯsequentiā assignat p simile. Naȝ fm
Bonauēturā in q̄rto dis. xxj. ꝛ fm Alexan
drū de ales. ꝛ Sco. in. iiij. dis. xxj. q. j. con-
fessor non pōt manifestare pctm̄ ei p cōfes
fessionem detectū. etiam de licentia ꝯfiten
tis eo q ꝯfessor ligatus est. non tm̄ ex iure
ꝯfitentis. sed etiā ex iure eccl'iastico. supra
qd non pōt ꝯfitens dispensare. extra d pe.
ꝛ remissio. c. omnis vtriusq̄ȝ. ꝛ de pe. dis. vj
in. c. sacerdos. Ita in pposito nostro. nam
mutuator ad hoc vt ratione mutui non re
cipiat vltra sorteȝ ligat: non tm̄ ex iure sin
gularis psone. sed ex pcepto diuino supra
qd non pōt mutuatari⁹ dispensare. ꝛ ideo
q̄uis mutuatari⁹ licite possit de suo dare
mutuanti non tamen sic pōt dare libere q
mutuans licite ratione mutui seu pecunie
mutuate recipe possit. ꝛ ideo si quid h mo
do recepit debet restituere. et si postea ille
donauerit recipe pōt licite. Rationem aūt
quare negat illud assumptum scȝ h autem
fit. assignat dicens: qm̄ ciuitates non libe-
re donant. sed p pecunia iam recepta. ideo
minime illud recipe possunt ciues. Cō
tra hanc responsionē arguit. quia deficit i
duobꝫ. Primo quia sicut antecedēs est ve
rum: ꝛ cōcedi potest. sic etiam cōsequentia
est cōcedenda saltem gratia materie ꝛ con
sequens eius. Nam si accipiens mutuū li
bere donat de suo mutuanti: etiā mutuās
potest illud sub tali ratione recipere vt pa
tuit. q. xxix. etiam non obstante q mutua-
tarius illud donum facit ratiōe mutui sic
pter mutuū. put pter dicit circūstantiam
prouocationis, secus put diceret [illegible]

tionem quasi mutuatio sit vt merx vel ope-
ra p qua daret illud tanq̄ p̄cium: ⁊ tunc ar-
gumentū non est ad ꝓpositum. quia ciuis
sponte p̄ncipaliter spe lucri ponēs nō reci-
pere ex animo suo pensionē vt donum si-
saltē ꝑseuerat in intentione qua prestitit:
imo recipiet eam vt precium sue mutuatio-
nis. Si aūt antecedens loquatur de mutua-
tario dante incrementū non vt donū: imo
vt p̄cium mutuatiōis: tūc etiā cōcesso ante-
cedēte bn̄ negaret ꝯsequētia. ⁊ ratio negā-
di assignata esset colorata: addito q̄ etiam
de iure naturali vt ait Rich. obligat ꝯfes-
sor ad celādū ꝯfessa. ⁊ nō tm̄ de eccl'iastico
⁊ ideo etiā si eccl'ia deobligaret ꝯfessorem
nō eēt ꝑ h̄ deobligat᷒. vn̄ qn̄ ꝯfitens vult
licentiā dare ꝯfessori vt pctm̄ suū reuelet
debet illud sibi denuo extra ꝯfessionē de-
tegere: ⁊ tūc sibi dare licētiā reuelādi. Itē
p rōne negādi ꝯsequētiā aliud simile pos-
set dari: scʒ inuasus a latrōe licite dat res
suas ei ad redimēdū vexatiōeʒ. ⁊ tn̄ latro n̄
recipit illa rōne. Attn̄ antecedēs etiam nō
eēt oīno ꝯcedendū. Naʒ dato (nō tn̄ ꝯces-
so) q̄ nō peccaret volēdo dare incrementū
etiā ꝑ modū p̄cij mutuatori: tn̄ non posset
loquēdo de posse effectuali trāsferre domi-
niū incremēti in mutuatorē: sic q̄ mutua-
tor efficeret illa via dn̄s incremēti: eo q̄ il-
la via est dānata ⁊ lege diuina reddita in-
abilis ad acq̄sitionē dominij. ⁊ sic antece-
dens etiā non posset inferre nisi q̄ dato q̄
nō peccaret recipiēdo: tn̄ ꝑ h̄ non efficeret
dn̄s ei᷒ qn̄ illud restituere teneret. Scd̄o
deficit in scd̄a negatiōe. Nā dicere q̄ ciui-
tas nō det ciuib᷒ dono liberali est dicere ci-
uitatē mētiri in suo statuto vt argutū est ꝯ
ꝑmū modū dicēdi in ei᷒ septimo defectu.
Itē ipsemet dicit oppositū vt patuit i octa-
ua ꝓbatione p̄mi casus prime ꝯclusionis
nisi vellet q̄s dicere q̄ statutū loq̄t de ciui-
bus coacte p̄stantib᷒ nō sponte: qd̄ tn̄ non
ꝯuarct. ideo q̄ facilitate dicit eadē ꝯtēnit
Tn̄ aliter huic inualide ratiōi respōdēdū
est scʒ vt tactū ē in p̄mo defectu hic assig-
nato imediate sup̄. Tertia ratio. quilibet
ciuis priuat᷒ de suo in quo plenū ius habet
⁊ dominiū pōt in licitꝭ ⁊ honestis dispone-
re p libito sue voluntatis. vt in. l. in re mā-
data. C. māda. ergo ⁊ tota cōmunitas seu
ciuitas hoc pōt. ꝯsequentia ptʒ. q᷑ nō mi-
nus ius habet ciuitas in rebus suis q̄ sin-
gulares ꝑsone in suis priuatis reb᷒. h̄ cōse-
quēte sumpto p maiore subsumit. Modo
ciuitatē ciuib᷒ spōte ei p̄stantibus dare de
suis ꝓuētib᷒ aliquid eo modo quo casus
posit᷒ est supra: est eā in licitis et honestis
de suo in quo plenū ius habet ⁊ dominiū
disponere p libito sue volūtatis. igit ciui-
tas pōt ciuib᷒ p̄dictas pēsiōes dare spōte
p̄stātib᷒ etiā spe lucri p̄ncipalit moris. igit
etiā ciues pn̄t tales pēsiōes licite recipere.
Maior ē ꝓbata ꝑ primā ꝯsequētiā. Mi-
nor ꝓbatur. q᷑ ciuitas volēs dat q᷑ nō co-
acte. ⁊ dat in bonū ciuiū ⁊ etiā ciuitatis et
habet plenū ius in suis ꝓuentib᷒ de q̄bus
dat vt patuit ex forma casus. igit. Huic
rationi respondet ꝯcedendo (sub ꝯditione
tn̄) antecedēs p̄me ꝯsequētie ⁊ etiaʒ conse-
quens eiusdeʒ qd̄ est maior scd̄i discursus
scʒ si talis dispositio non sit ꝯtra legē iuste
p̄ncipātis ⁊ signāter dei: alioq̄n antecedēs
est falsū ⁊ etiā ꝯsequens qd̄ est maior scd̄i
discursus. Nam bonuʒ cōmodi habet di-
stingui ꝯ bonū honestū ⁊ p assecutiōe cō-
modi nō ē offendēdū bonū honestū. Nē-
pe sal᷒ anime saluti corporis ⁊ tpaliū reru
est p̄ferenda. xij. q. j. in. c. p̄cipim᷒. ⁊ ad hoc
vide glo. in ca. ille. xxij. q. v. vbi in glosa di-
cit q̄ maius dānuʒ est in amissione vnius
anime q̄ mille corpoꝝ. Ad ꝓpositū. Mo-
do ꝯtra legē dei sūt p̄dicta impstita ⁊ con-
tractus p̄dicti. igit p bono ciuiū vel ciuita-
tis non licebit eos facere. Cōtra hāc respō-
sionē arguit: q᷑ deficit dupliciter. Primo
nam ex quo reputat ꝯtractū illū illicituʒ: ⁊
ꝑ ꝯsequēs inhonestū. igit cū in maiore ex-
p̄sse addat in licitis ⁊ honestis deberet ab-
solute ꝯcedere antecedēs ⁊ ꝯsequens p̄me
ꝯsequētie ⁊ negare minorē scd̄i discursus.
Scd̄o q᷑ applicādo distinctiōeʒ maioris
ad ꝓpositū quero. aut intelligit q̄ ꝯ legem
dei sit ciuitatē dare pēsiones ciuib᷒ sponte
p̄stātib᷒ spe lucri. aut intelligit q̄ ꝯ legem
dei sit ciues p̄stare taliter ciuitati. Si pri-
mum non ē illud verū. quia stat q̄ nō pec-
cet ciuitas. Naʒ si animo donandi dat nō
peccat sʒ meret. si autē det aliq̄li coactione
adhuc stat q̄ nō peccet sicut stat q̄ mutua-
tarius soluens incrementū etiā si sit vsura
nō peccet soluēdo. Si aūt intelligit scd̄m:
tūc nō soluit argumētū. Nam sic dicendo

nihil facit nisi q conclusionē contra quam vadit argumētū asserit verā: nihil respōdēdo ad vim argumēti. Nā argumētū intēdit pbare q sicut ciuitati licitū ē p bono suo z ciuium dare tales pēsiōes: sic licitū erit ciuibus recipe illas. Vñ aliter inualidāda ē illa ratio ↄcedēdo totū scdm discursū z ei9 ↄclusionē. qz ciuitas nō necessario peccat soluēdo pēsiōes, qz stat q nō peccet saluis illis q dicta sūt i ↄclusiōe septima. Sz cū infertur. g etiā ciuibus licet illas recipe. neganda ē ↄsequētia loquēdo de ciuibus q pncipaliter spe lucri moti pstant. z tali rōne recipiunt. qz sepe licitū ē tibi dare aliqd alteri. et tñ alteri nō est licitū recipe illud. vt ptz de inuaso a latronibus. Posset tñ etiā ↄcedi illud cōsequēs de ciuibus recipiētibus illud vt donū qliter ciuitas illud daret. Quarta ratio. Petr9 d eo qd suū ē libere z pleno iure pōt dare Martino .l.j.ff. de dona. z i.c. qz periculosū.vij.q.j. z Martin9 licite pōt illud recipe. g etiā tota cōmunitas seu ciuitas pōt de suo Martino libere puidere z libere poterit Martin9 recipe. ↄsequentia tenet. qz plen9 ius habet tota cōmunitas seu ciuitas i qlibet re q est cōmunitatis seu ciuitatis quā singularis psona habeat sup pprīū suū. Nā pōt ↄfiscare z pōt restituere qd nō pōt singularis psona eo q non pōt post destructionē recuparare. vt notaf. ff. qd cuiusqz vni.no.l. Itē eorz. Huic rationi respondet ↄcedēdo tam antecedēs qz ↄsequēs. dūmodo nō sit contra legē supioris sicut in solutiōe pcedētis argumēti dictū ē. Sz illa respōsio deficit sicut pcedēs z eodē modo improbaf. ideo respōdēdū est aliter qliter responsū ē ad pcedentē rōnez. Quinta ratio. ista q ponūf sup montē nō sūt mutua: sed possessiones. g ciues ponentes talia possūt ex illis recipe annuum fructū. tenet ↄsequētia. qz da oppositū eadē rōne ex agro vel pdio non posset qs recipe annuū fructū. antecedēs p prima pte pbaf. qz pecunie posite sup monte nō possunt repeti. igif nō sūt mutuate. Scda ps pbaf duplicit. Primo sic. qz pecunie pstite possunt vēdi nūc carius nūc vilius fm ↄditionē z statū ciuitatis. igif sūt possessiōes qd ā tenet ↄsequētia. qz possessio solet etiā sic vendi nūc cari9 nunc vili9. Scdo pbaf eadez scda ps. qz pecunia pstita habet i illo ↄtractu eundē locū quē haberet si ex ipa emisset vnū annuū fructū tāti pcij. Modo nūc eēt qdā possessio z posset licite de ea pcipe fructuz. igif. Huic ratiōi respōdet pmo negādo antecedēs p pma pte. z ratio ē q ille pecunie vocaf mutua. igif sunt mutua tenet ↄsequentia: qz vocabulū manifestat qd ↄtract9 sit i veritate: nec a pprio signato vocabuli ē recedēdū vt in .l. nō aliter. ff. de lega. iij. Ad pbatiōne aūt dicendū q sunt mutua. sz alio modo qz cōmuniter sūt mutua eo q rehaberi vel repeti non possunt. Scdo negat antecedēs p scda pte. quia si essent possessiōes: erq ciuitas eas detineret et tñ essent ciuiū: essent vt pignora. sz h nō qz impignoratā possessionē ad me reuocare possū. ciues aūt pecunias pstitas reuocare nō possūt. igif. Scdo idē ptz. qz possessionē potest is cui9 ē vēdere iusto pcio. Modo ciuis pstās centū nō pōt illa vēdere p centuz. sz p lōge minori. qz qñ ciuitas redimit z liberat se a ciue non restituit sibi nisi .xxviij. p centū. Tertio ↄcesso antecedēte negat ↄsequētiā pter duo. Primuz qz sec9 ē de illis pecunijs z de alijs possessionibus vt agris zc. Nā pecunia nullū aliū vsū habet pter expositionē: ex agro aūt habenf fruct9 ex labore humano Est eni ager aptus natus fructificare. pecunia aūt non Scdm ē: qz cū qs habet possessionez. z de ea pcipit fructū. pcipit eum de re sua. Ille aūt pecunie postqz sūt pstite z mutuate ciuitati nō sūt ampli9 pstātis sz ciuitatis. igif nō ē par ratio de eis z de alijs possessiōibus

Quarto respōdendo scde pbatiōi scde ptis antecedētis negat assūptū pbationis qz si emisset annuū fructū: ibi eēt vera vēditio ex pte recipiētis pecunias z emptio ex pte pstātis. h pō est vez mutuū. Hec respōsio deficit in qnqz. Primo qz negando pecunias pstitas eē mutua assignat p causa. qz sic vocaf. Hec aūt ē insufficiēs causa vel ratio vt ptz multipliciter ex deductis i q.xxxiij. z qd allegat q nō sit recedēduz a pprio significato vocabuli. dicendū verū ē nisi circūstātia vel ↄditio ↄtract9 ad h vrgeat sicut h vrget irreuocabilitas. Scdo deficit. qz nō satisfacit pbationi ptis pme ptis antecedētis. Nā q dicit q sūt mutua sz aliter qz cōmuniter modo sunt mutua sinuit falsū: qz inuit q si reuocabilitas sit ca

dicto cōmuniter accidens i mutuo ⁊ nō necessaria mutuo qđ est falsū: imo est de eius substantia. ideo mutuatio carēs reuocabilitate desinit eē vera mutuatio. Tertio q2 negando pecunias eē pēsiones (sicut ⁊ illđ negandū est) assignat ꝓ ratiōe. q2 non possunt ꝑcio vendi iusto. igiꝛ nō sūt possessiones. hec ꝯsequētia nō valet: nec antecedēs etiam est veꝝ. De ꝯsequētia ptꝫ: q2 sepe ꝗs agrū suū nō pōt vēdere ꝓ centū: ꝗ tn̄ valet centū. Itē etiā antecedēs nō est veꝝ. q2 ꝗuis qñ ciuitas redimit non det ei centū. tn̄ alius ciuis volens habere iura illi9 ꝗ ꝑstitit dabit ei centū. ⁊ sic ꝓ illis centuꝫ habebit cētum. Quarto q2 ꝯcesso antecedēte negat ꝯsequētiā ꝓpter duas causas. Prima autē nō valet. q2 si admittaꝛ ꝙ pecunie sint possessiones spectātes ad ꝑstātē eque poterit ex eis ꝑcipe fructū sicut ex domo vel agro. Nā ratio diuersitatis nō valet h̄ assignata. q2 ꝗuis pecunia non sit nata fructificare: qñ se sola ꝯsideraꝛ. tn̄ accepta cuꝫ industria fructificat. Modo etiā dom9 nō fructificat nisi cuꝫ industria hoīs. imo etiam ager nō fructificaret oīni industria hoīs semota. Et illud etiā met sensit Bernardinus vt patuit in tertia ꝓbatiōe tertie cause ꝑmi casus ꝑme ꝯclusiōis scđi modi dicēdi hui9 q̄stionis. Scđa etiā causa assignata nō releuat. q2 si ꝯcedis antecedēs scꝫ ꝙ pecunia sit possessio ꝑtinēs ad ciuē ꝑstātē. igiꝛ est ei9 sicut ager ē ei9. igiꝛ ꝗuis qñ est mutuata nō sit ei9 sꝫ ciuitatis. tn̄ non deberes dicere: ꝯcesso antecedēte negaꝛ ꝯsequētia. Quīto deficit in sua q̄rta responsione. Nā nō dat rōneꝫ diuersitatis q̄re si ꝗs dedisset pecuniā ciuitati ꝓ iure ꝑcipiēdi annuum fructū ab ea talis cenferetur emisse ius a ciuitate: ⁊ ciuitas censereꝛ ius sibi vēdidisse. ⁊ tn̄ qñ ꝑstitit ciuitati modo predicto nō censeꝛ etiā emisse ius percipiēdi annuam pensionē ab ea cum tn̄ hincinde sint eedem circūstantie ⁊ ꝯditiōes ac obligationes vt deductū est in ꝓbatiōe ꝑme ꝯclusionis tertij modi dicēdi. Aliter igiꝛ dicēdum est ad rōnem: ꝙ ratio sicut iacet est inualida. sꝫ reduci posset ad bonuꝫ valorem. Primū patꝫ tripliciter. Primo q2 assumit duo falsa. Primū: q2 pecunie nō possūt dici possessiones ciuiū. q2 nō sūt eoꝝ. postꝗ̄ sunt ꝑstite ciuib9 sꝫ sūt ciuitatꝭ. sꝫ debēt dici ꝑcia ꝗ̄ ciues dederūt ꝓ re emptā scꝫ ꝓ iure recipiēdi ānuas pēsiones. Scđm falsū est q2 dicit ꝙ ille pecunie possūt vēdi qđ nō ē verū. Nā ille pecunie nō sunt ampli9 ciuium sꝫ ciuitatꝭ: ⁊ sunt ꝑcia. igiꝛ non possunt ꝑ ciues ꝗ2 non sunt vēdi. Itē impossibile ē pecuniā vēdere vel emere vt patebit q̄stione penultima huius opis. Scđo q2 illa ei9 ꝯsequētia nō valet. possūt vēdi igiꝛ sūt possessiones. nā mobilia possūt vēdi ꝗ̄ nō sūt possessiōes. q2 possessiones sūt bona imobilia. Nec ꝓbatio ꝯsequentie valet. q2 ꝯtualiter ē in scđa figura ex affirmatiuis. Tertio q2 in scđa ꝓbatiōe scđe ꝑtis antecedētis lꝫ maior sit vera tn̄ minor est falsa: q2 pecunia nūc hꝫ rōneꝫ ꝑcij ⁊ nō possessionis. nec emens recipit annuū fructuꝫ de pecunia data. sꝫ de iure ꝑcipiēdi annuum fructū: qđ ius ē merx empta. Scđm vero hui9 respōsionis ꝓbaꝛ. q2 ex ea fieri possūt due rōnes. Prima ē talis. si peccarēt ciues ꝑstādo ⁊ recipiēdo: maxie q2 vsurā cōmitterēt. sꝫ h̄ non: q2 eoꝝ ꝑstatio cū fiat irreuocabiliter nō est vera mutuatio. Usura aūt tm̄ ē in vero mutuo. Scđa ratio. illa prestatio ē in re. ⁊ i equalentia eadē cū datiōe qua ꝗs dat ciuitati pecuniā ꝓ iure ꝑcipiēdi annuū redditū. sꝫ illa datio est licita. igitur etiā illa ꝑstatio ⁊ he due rōnes sunt tacte in ꝯclusione ꝑma tertij modi dicendi.

Sexta ratio. ille ꝯtractus est licit9 ꝗ habet sequētes ꝗ̄nꝙ ꝯditiones scꝫ ꝙ exerceꝛ in ciuitatib9 notabilib9 christianitatis et a magnis dn̄is: ⁊ religiosis ꝑsonis vtriusꝙ sexus. ⁊ a doctorib9 theologie ac a ꝑsonis timētib9 deū. de ꝗb9 non ꝑsumiꝛ ꝙ talē cōtractum facerent ꝗ eēt contra salutem anime. ⁊ ꝯtra ꝓpriam famaꝫ sicut est ꝯtractus vsurari9. Predicta ꝑstatio cuꝫ tali receptione pēsionis est hmōi vt ptꝫ per expientiā in ꝑdictis trib9 ciuitatib9: de quib9 titul9 ꝑcedētꝭ q̄stionis sonat. Huic rationi respōdet ꝑ tria dicta ꝗ̄ applicat minori illius argumēti. Primū ꝙ multe sūt ciuitates notabiles in italia ⁊ extra in ꝗb9 nō exercetur ille ꝯtract9. vt roma. mediolanū. bononia siue ꝑusiū. neapolis. Et extra italiam. parisius. londonia. tholosa. brugis. colonia. sabina. gandanū. arrogonia. ⁊ alie multe i quibus nullaten9 exerceneꝛ tales ꝯtractus que ciuitates libēter prouiderēt cōmodis

sulis. sicut iste tres pnominate: si salua con
sciencia hoc facere possent; et forte nulle repe
riuntur in tota christianitate in quibus exerceatur
tales contract⁹ vel saltē tantū quantū frequētā
tur in ciuitatibus antedictis. Scdo dictū: qꝫ
quāuis in pdictis ciuitatibus ciues pstent ci-
uitati et recipiant pēsiones nō tñ oēs spon
te pstant. sed multi coacte pstant. Coactos
aūt nō condemnam⁹. sꝫ sponte pstantes prin-
cipaliter spe lucri. Et qꝫ tales sint i illis ci-
uitatibus minime mirū est. quoniā etiā mul
ti absqꝫ aliquo rubore publice mutuāt ad
vsurā. Tertiū qꝫ non sequitur. magni dñi
faciūt pdictū contractū. igitur est licit⁹. qꝛ etiaꝫ
magni dñi extiterunt aliqñ vsurarij et pdo
nes. Quartuꝫ qꝫ religiosi vt cōmuniter
loquēdo nō faciūt pdictū cōtractū. qꝛ non
pstāt pecuniā ad hmōi loca vel montē. sed
bñ recipiūt fructū annuū puenientē ex con
tractu. Vñ modus eoꝝ cōmuniter talis ē
qꝫ cū aliqui ciues contraxerunt licito modo
cū ciuitate pdicto contractu. puta qñ coacte
pstiterūt ipi postea in vltimis voluntatibus
dimittūt hmōi annuas pensiones religio
sis pro elemosyna: volētes qꝫ deputati ad
erogānduꝫ pensiones dent eas religiosis.
Modo religiosi hmōi pensiones possūt
p elemosyna recipe dūmodo libere largiā
tur eis. Si aūt antedicti religiosi pdictaꝫ
elemosynā: imo tales redditus sollicitant
habere: et ptendūt ius habere in eis videāt
conscientias suas. Nam lꝫ quidā possint ex
ipis impstitis aliqd recipe vltra sortem nō
tamē omes ad quos deueniūt imprestita.
proinde si p fenebri pecunia aliqd dat: pu-
ta qꝛ denarij mōtis relicti religiosis fuerāt
a testatore empti vel sponte in mōte positi
non coacte soluti: tunc cōpleta sorte a rece-
ptione taliū abstinendū est. Possunt qꝫ p-
dicti religiosi qñqꝫ etiam aliter legitime ex
cusari Cōstat eni qꝫ null⁹ efficitur vsurarius
nisi volēs recipe aliqd vltra sortē. Si igitur
pdicti religiosi nō recipiūt illas pecunias
seu elemosynas p pecunia quam ibi libere
posuerūt: vel quā spōte emerūt modis an
tedictis non videntur vsurarij. sed apparet qꝫ
recipiant elemosynā iure ipoꝝ qui eis iu-
ridice relinquere potuerūt: et ius suū i eos
legitime transtulerūt: lꝫ non in qualēcūqꝫ
psonam. Hec responsio deficit in quinqꝫ.
Primo qꝛ vbi argumentū magis stringit

non respōdet scꝫ p quanto in maiore et mino-
ri assumitur qꝫ ille contract⁹ exercet a psonis ti
mentibus deū de quibus non psumitur etc. Naꝫ
si hoc admittatur et nō negetur. minus euaditur
argumentū quā si omnes alie clausule maio
ris et minoris admittantur. Nā alie clausule
non arguūt notabiliter ppositum. qꝛ in no
tabilibus ciuitatibus et a magistratibus et reli-
giosis. hoc ē claustralibus et doct. theologe
fiūt etiam sciēter nōnulla de quibus certuꝫ ē
qꝫ sunt mortalia. sed a timētibus deū non sic
qꝛ eo ipo nō essent timētes deū. Vñ opus
esset eū dicere qꝫ ille contractus a vere timen
tibus deū non exerceretur. Scdo deficit: qꝛ
respōdēdo pme clausule minoris dicit in
multis etiaꝫ ciuitatibus eos nō exerceri. sꝫ p
hoc nō reuellitur pdicta clausula. qꝛ due subcō
trarie sunt simul vere. Tertio qꝛ salua eius
sanctitate contrariū illi⁹ videtur verum: qꝛ i p-
dictis ciuitatibus multi ciues a priuatis per
sonis et etiā a quibusdaꝫ cōmunitatibus emūt
redditus ppetuos scꝫ p centū sue pcipien
di quinqꝫ cū pacto redimēdi p totidē. Mo-
do pdicta pstatio que fit in dictis tribus ciuita
tibus nō est nisi talis emptio vel datio pre
cij p talibus iuribus. solū in hoc differēs qꝫ
ciues in illa pstatione in redēptione cogū-
tur min⁹ recipe p precio redemptionis quā
ipi exposuerūt in prima emptione vel psta-
tione. hoc autē non variat speciem contract⁹
si omia alia sunt eadē sicut sūt. Nec arguit
quid illicitū i ciuibus. sed si argueret aliqd
illicituꝫ magis aliqd illicitum argueret in
ipa ciuitate cogente ciues ad recipiendum
tam puū pciū in redēptione. Nā pati iniu
stum nō est iniustū sic cogi ad recipiēdum
nimis puū pciū non ē recipientibus pctm.
sꝫ si eēt alicui pctm ciuitati eēt peccatū. sed
tñ etiam ciuitas in casibus potest excusari vt
patuit in conclusione septima. Quarto qꝫ di
cit qꝫ multi licite pstāt vt qui coacti sūt etc.
p hoc eni nō excludit quin adhuc stet minor
scꝫ qꝫ etiam multi sponte pstent spe lucri et
de illis pcedit argumentū nec valet qd di
cit qꝫ multi sine rubore exercēt vsuras. Nā
qui tales sūt habentur p sceleratis et malefa-
matis ac iure cōdemnandis hominibus: nō
sic autē de sponte pstantibus pdicto modo.
Quito qꝛ tm excusat illos religiosos qui
eas pensiones recipiunt elemosynaliter vice
eoꝝ qui eas met iuste pcepisse potuissent.

non aūt eos religiosos q̄ p̄ p̄prias p̄stātias sponte p̄ncipaliter spe lucri factas adepti sūt. ⁊ sic ꝯdēnat oēs alios religiosos. ⁊ tū ꝗ alū nōnūq̄ȝ habēt p̄ro viris timoratis.

Vñ aliter est dicendū ad illam rōnez ꝗ non ꝯcludit efficaciter intentuȝ suū: q̄uis intentū sit verū. Nā maior q̄ ad q̄ttuor p̄rimas clausulas nihil arguit vt dictum est. Quo ꝓ ad vltimā clausulā maior ē vera si loq̄t de vere timētib⁹ deuȝ timore filiali. ȝ tūc minor q̄ ad p̄mā clausulā negaret ab aduersariis. Unde solū facit quādā rethoricam p̄suasionē. non aūt efficacē p̄batiōnē. Septima ratio. Ecclesia. papa. cardinales. aliiq̄ prelati scientes istos contractus frequētari in ciuitatib⁹ antedictis nō p̄cesserūt ꝯtra eos p̄ āmonitiōes. reprobationes. ⁊ punitiōes: tanq̄ȝ ꝯtra exercentes ꝯtractus vsurarios. igit̄ signū ē ꝗ nō sūt illiciti. tenet ꝯsequētia. q̄r da oppositū consequētis sequit̄ ꝗ p̄dicti negligētes fuissent circa debitū regimen subditoꝝ nō p̄uidendo de tanto p̄iculo tot animaꝝ sibi cōmissaꝝ. Huic rationi respōdet negando antecedēs. q̄r ecclīa ⁊ papa p̄ suas ꝯstitutiones canonicas reprobāt oēm ꝯtractū vsurariū decernētes tales puniēdos eē certis penis. Modo p̄dict⁹ ꝯtractus est vsurari⁹ ⁊ sic p̄cedunt ꝯtra eos generali p̄cessu iuris: q̄uis non p̄cessu speciali ⁊ iudiciali. ⁊ sic permittit eos aliq̄liter. i. nō punit. sicut multa p̄mittit ecclīa. id ē nō punit. Contra illā responsionē arguit̄. q̄r adhuc argumētū stat. sufficit enī ꝗ antecedēs sit veruȝ de p̄cessu speciali ⁊ iudiciali. igit̄ signū est ꝗ tales ꝯtract⁹ non sūt vsurarii seu illiciti tenet ꝯsequētia. q̄r da oppositū ꝯsequentis iam p̄dicti essent negligētes circa debituȝ regimē ⁊c. q̄r nō sufficit pastori ꝗ generaliter reprobet crimina publica subditoꝝ: ⁊ p̄ solā dispositionē iuris ⁊ statutoꝝ: cū nō timet qd̄ generaliter p̄hibet̄ ⁊ reprobat̄. sed requirit̄ ꝗ etiaȝ speciali p̄cessu ꝯ criminosos p̄cedat exequēdo penas ꝯtētas i statutis: nisi ex magnitudine scādali emergentis ex punitione ⁊ p̄cessu p̄lat⁹ excusetur: p̄ut diffuse habituȝ ē supra. q. xxvi. ⁊ aliis p̄cedētib⁹ ⁊ sequentib⁹ eandē. Hic aūt non apparet talis emersio scādali. igit̄ de tā damnosa negligētia arguendi forent. ⁊ q̄q̄ȝ cōsequens illud nō sit nōnunq̄ȝ ꝯtingens. ȝ hec multipliciter patens in singularib⁹ p̄latis qui multa puniēda trāseūt impunita tamē in ecclesia vniuersali nō sic verisimile foret q̄ in ip̄a ꝯciliariter cōgregata talia reprobasset. sicut sepe a tēpore q̄ tales cōtractus fuerūt incepti fuit cōgregata ꝯciliariter. fateor tū ꝗ hec septima ratio nō sufficienter ostēdit intentū: attamē aliq̄ modo p̄suadet. Octaua ratio. Si predicti ꝯtractus sūt vsurarii tūc ciues p̄dictaꝝ ciuitatum frequētātes eos ⁊ asserētes eos esse licitos assererēt vsurarios cōtractus eē licitos. ȝ asserens vsurariū ꝯtractum eē licitū est errans in fide. igit̄ p̄dicti ciues essent errantes in fide. ꝯsequens est inconueniens. q̄r tunc ecclīa deberet ꝯtra eos p̄cedere sicut ꝯtra alios hereticos qd̄ est incōueniēs igit̄ illud ex quo sequit̄: ⁊ illud non sequit̄ nisi ex eo ꝗ dicerent̄ p̄dicti cōtract⁹ eē vsurarii. igit̄ exercentes illos nō sunt vsurarii dicendi. Huic rationi respōdet dupliciter. Primo nō admittēdo ꝗ exercētes predictos ꝯtractus firmiter seu assertiue teneant eos esse licitos. ⁊ ratio hui⁹ est. q̄r de illis contractib⁹ an sint liciti sepe multi spectabiles viri dubitāt ⁊ inquirunt ⁊ contrariter ꝯtrahentes sepe est p̄dicatū. Quomodo igit̄ eos exercentes firmiter ⁊ assertiue tenerēt eos eē licitos. antecedēs patuit in generali cap̄lo minoꝝ vt ait sanct⁹ Bernardin⁹ celebrato florentie anno dñi. M. ccccliiii. ad qd̄ ꝯuenerūt multi valētes viri inter q̄s fuit magister Gwilhelm⁹ d̄ cremona vir vtiq̄ȝ ingētis sciētie ⁊ magne fame. Et tūc etiā ad generalē eiusdē ordinis missi sūt q̄dā ciues ex p̄te cōmunitatis instātissime porātes vt materiā istoꝝ mutuorū tractare ⁊ declarare vellent p̄ serenitate ꝯsciētiaꝝ suaꝝ an ꝯtract⁹ p̄fati essent liciti an nō. interrogāt etiā de h̄ quotidie p̄ticulares p̄sone p̄dictaꝝ ciuitatū sicut ꝯstat peritis religiosis q̄ ibi cōuersāt: imo ꝯ tales emētes ibidē t̄pe suo inq̄t sepe eē p̄dicatuȝ ⁊ hoc sustinuit dominiū ⁊ popul⁹ patiēter. Secūdo respōdet negando sequelā quaȝ ponit maior q̄m staret ꝗ aliq̄s teneret predictos cōtractus qui in re sunt vsurarii eē licitos. nec tamē teneret vsurarios contractus: quia negaret p̄dictos cōtractus esse vsurarios. Unde ad veritatez illi⁹ sequele oporteret ꝗ teneret p̄dictos ꝯtractus esse

vsurarios. z cuz hoc licitos. z tunc erraret in fide. Hec responsio deficit in duob⁹. Primo qz non sequit multi disputant de aliquo an licitū sit. z multi pdicant q sit il licitū. igit nulli vel nō multi ɔstāter tenēt vel sentiūt ɔtriū vt ptz p expientiā in multis materijs scholasticis z moralib⁹ practicis Multi enī olim dubitauerunt an emptio reddituū eēt licita z multi pdicauerunt in contrariū z tñ ecōtra multi p ɔstāti tenuerunt q essent liciti. Scdo qz dato q nulli ɔstāter tenerent eos esse licitos: adhuc argumentū haberet suū pcessuz: qz argueretur q etiam hi qui pbabiliter tenerēt eos esse licitos essent infideles. Nam q etiaz pbabiliter tenet q vsurari⁹ ɔtractus ē licit⁹ est infidelis. qz pbabiliter tenet id qd ē cōtra veritatē euangelicā z cōtra determinationē eccl'ie: qui aūt dubius ē in fide ē infidelis. Unde aliter respōdēdū ē huic rationi dicēdo q causa q̄re non ɔcludit. hec ratio est. qz seqla in maiore posita nō valet vt ostēsū est. z ita maior est negāda: nisi maior loqueret de ɔtractu vsurario materialiter capto seu non habito pro tali. z h nō ē rarū. Nā nōnulli doctores diffiniūt aliq̄s ɔtractus eē licitos q tñ in re sunt vsurarij vt patuit. q. xxxvij. sicut etiā quis nō cognoscit venientē q̄uis venientē cognoscat Ex illis igit ptz q nulle ex illis octo rationib⁹ sunt efficaces ad probandū intentum q̄uis intentū sit verū. Attamē q̄nta ratio pōt reduci vt sit valida prout patuit: lz in sua forma vt iacet sit inualida. Et hec de p̄senti q̄stione.

Questio. XLVI.

Utrum mutuātez recipe vltra sortē seu mutuare ad vsurā sit in aliq̄b⁹ casib⁹ licitū. z in eisdē casib⁹ in q̄bus ē licitū etiā liceat ei paciscí cū mutuatario sup incremēto recipiēdo. Solutio q̄stionis stat in q̄ttuor ɔclusionib⁹.

Prima ɔclusio multuz differunt mutuare ad vsuraz z mutuantē recipe vltra sortē. Probat: qz mutuare ad vsurā necessario ē mutuare ea intentione vt aliq̄d rōne mutui per modū lucri habeat vltra sortē vt ptz ex diffinitiōe vsure sup. q. xxi. Sz mutuātē recipe vltra sortem nō est necessario mutuātē habere intentionē recipiēdi aliq̄d rōne mutui p modū lucri vltra sortē. qz stat q mutuās recipiendo a mutuatario aliq̄d vltra sortē nūq̄ intēderit illud tpe mutui. sic q illud eum mouerit ad mutuandū. stat etiam q tpe q̄ recipit. non recipiat illud rōne mutui q̄si pciū mutui. sz tātūmodo vt donuz liberale. stat etiā q illud qd recipit nō recipiat p modū lucri. sz p modū rei al's sibi debite: vtputa qz est solutio damni ex mutuo ppessi vl' alterius debiti aliunde ɔtracti ex alio cōtractu vl' quasi contractu. vel ex maleficio vl' q̄si ex maleficio.

Scda ɔclusio. in nullo casu ē licitū mutuare ad vsurā citra diuinam dispēsationē. Probat: in nullo casu ē licitū facere actū lege diuina dānatū citra diuinā dispensationē: sz mutuare ad vsurā est act⁹ lege diuina dānat⁹. igit. Maior pbat. qz si q̄s actus lege diuina ē dānat⁹ tūc eum faciēdo facit q̄s ɔtra legem diuinam. hoc aūt est illicitū. qz est peccatū iuxta diffinitionē peccati ab Ambrosio datā. ē dictū factū vel cōcupitū cōtra legem dei. In nullo aūt casu licitū est facere illicitū vl' peccatū. Minor pbat. lex diuina Luc. vj. damnat intētionē recipiendi aliq̄d rōne mutui p modū lucri vltra sortē. Modo mutuare ad vsurā icludit pdictā intētionē vt patuit i pma ɔclusione: z lati⁹ ibidē patuit. q. xxi.

Si instes more quorundā iuristaz contra maiorē dicendo q occisio hoīs ē act⁹ lege diuina damnat⁹ cū dr. Nō occides. et tñ in multis casib⁹ est licit⁹ actus vt occisio hoīs malefici: vel homicide zc. Dicēdū q occisio hoīs non ē actus lege diuina damnatus cū dr. Nō occides: nisi addant aliq̄ determinatiōes subintellecte in lege diuina scz occisio hoīs īnocentis vel occisio hoīs etiā nocētis facta sine ordine iudiciario. vl a non habēte ptātez. z vt sic ē act⁹ phibit⁹ lege diuina et i nullo casu licit⁹. Sicut accipere rem nō ē actus lege diuina dānat⁹ sz optet addere dicēdo rem alienā z inuito dño zc. Sed de illa instātia z ei⁹ solutiōe et alijs argumētis possibilib⁹ fieri contra hāc ɔclusionē z maiorē sue pbatiōis lati⁹ dictuz ē sup: a. q. xxvii. Scdo pbat [illegible] cōclusio: qz si esset in aliquo casu licitū mutuare ad vsurā maxime in casib⁹ tertie con

dasionis sequētis.sz hoc nō arguit aliq̄d: quia lz in illis casibus mutuāti liceat recipere aliq̄d incrementū vltra sortem tñ nō recipit illud intendendo illud ratione mutui vt p̄cium eius z per modū lucri recipe sed alia rōne vt patebit ibidem.igit. Dicitur notanter in cōclusione citra diuinam dispensationem.quia si deus dispēsaret cū aliquo sup mutuo ad vsuram:ↄcedendo ei licentiam exercendi vsurā(sicut deꝰ posset) tam non esset ei illicitū.sicut posset dispēsare cum aliquo q̄ occisio hominis innocētis non esset illicita.

Tertia conclusio.in mult꞉ casibꝫ licitū est mutuanti recipere vltra sortē.probat enumerando q̄ttuordecim casus quoꝝ duodecim primi cōprehendūtur in his q̄ttuor versibꝫ. Feuda.fideiussor.p dote.stipēdia cleri.Vēditio fructus cui velles iure nocere. Vendens sub dubio p̄ciū post tempa soluēs.Pena nec in fraudez legis cōmissoria gratis. Dans socijs pompa plus sorte modis dat istis. Aūt non i oibꝫ illis modis ē vera mutuatio vt patebit.Primꝰ igit casus ē qñ ecclesia mutuat aliq̄d suo vasallo:et p illo mutuo impignorat eccl'ie id qd in feudum ab eadē habet.Tūc eni eccl'ia pōt vltra sortez mutuatā interim pcipe fructꝰ feudi nō cōputādo eos in sortē.Sz de hoc casu quomodo habeat veritatē z an etiā habeat locū in laico recipiēte a vasallo suo feudū in pignꝰ patuit supra.q.xxxij.ↄclusiōe tertia.

Scds casus est:in fideiussore mutuāte debitori.p quo fideiussit.z d hoc possunt poni q̄nq3 exempla.Primū ē.ego sū debitor Petri in centū z Paulus est fideiussor meꝰ.adueniēte termio solutōis ego nō soluo debitū z Paulꝰ fideiussor cogit soluere debitū.z q2 Paulꝰ nō habet pecuniā.igit cogit eā mutuo accipe: et nō inuenit aliquē qui sibi velit mutuare gratis.sz tñ inuenit qui sibi sub vsuris mutuet.itaq3 accipit pecuniā mutuo ab vsurario dando q̄nq3 de centum z satisfacit Petro p me.hoc modo Paulꝰ censet mihi mutuasse centū p q̄nto eos meo noie dat Petro.z illos centū pōt a me exigere tanq3 sortem mihi mutuataz z vltra illā sortē etiam potest exigere a me illa q̄nq3 que cōpulsus fuit dare vsurario Nam ego p meam negligentiā p̄stiti Paulo occasionem incurrendi illud damnum sz q̄nq3 floreñ.quos coactꝰ fuit dare vsurario.ideo damnū illud dedi.z p ↄsequēs refundere sibi debeo.z ita Paulus quinq3 exigere a me poterit.Dixi notāter q̄ Paulus non potuit habere centum nisi eos acciperet sub vsuris:quia si gratis vel sine tali damno potuisset habuisse z non studuisset sic habere.sed ex inertia sua statim sub vsuris accepisset nō esset illud damnū datū fideiussori.sz ꝓpria inertia acceptū.ideo debitor illud sibi refundere non teneretur Scdm exemplū.Si idē Paulus nō recepisset centum sub vsuris ab vsurario.sz cū ipam pecuniā habere non poterat ipe res ꝓprias vēdidit vt haberet solutionē facere et q2 emptores habere nō potuit q̄ p̄cium condignū darēt.ideo cōpulsus fuit vēdere puta p centū floreñ.q̄ tñ valebāt centuz z q̄nq3:tūc eni Paulꝰ dānum ꝓpessum sz q̄nq3 floreñ.poterit exigere a me vltra cētū q̄ mihi mutuauit.Et hec duo exēpla fūdātur in.c.puenit.z in.c.ↄstitutus.extra de fideiussoribꝫ.Tertiū exēplū est.si idē Paulꝰ habuit illa cētū.sz iā vti eis volebat i mercantijs i q̄bꝫ verisimiliter erat multū lucratur.Hoc autē lucro coget carere ꝓpt h q̄ i termio solutōis cogit p me satisfacere.tūc eni poterit Paulꝰ a me exigere vltra sortez mutuatā etiā tantū q̄ntū fuit illud lucrum cessans.seruatis ↄditionibꝫ tactis i.q.xxx. De hoc tertio exemplo.z de duobꝫ p̄cedētibꝫ etiā habitū est supra eadē q̄stiōe.z ibi require ↄditiōes singuloꝝ.Quartū exemplū.si Petrꝰ cui debeo centū passus est ex mora mee solutiōis damnū i q̄nq3.z Paulus soluendo tandem p me soluit centum pro sorte.z quinq3 pro iteresse Petri:talis poterit a me vltra centū exigere etiā q̄nq3. Quītū exemplū est trimēbre:z est.Si ego debeo Petro cētū que ipe mihi mutuauit sub vsur꞉ q̄nq3 floreñ.q̄s etiā pollicitꝰ sū sibi soluere.et Paulꝰ q̄ ē fideiussor meꝰ obligauit se ad soluēdū non solū sortē quā debeo Petro.sz etiā mādato meo obligauit se nominatim ad vsuras predictas soluendas creditori sup h p̄stito iuramēto saltez qñ fideiussor nō potuit petere absolutiōez a iuramēto:fideiussor poterit a me exigere solutiōez tam sort꞉ mihi p eum mutuate q̄3 etiā vsuraꝝ pro me solutarum.Circa hoc

tñ ꝑmũ membꝛũ sunt opiniones sꝫ ꝺ illis
alibi. Siliter si ideꝫ Paulꝰ nõ iurasset Pe
tro illas vsuras soluere: sꝫ debitoꝛ iurasset
fideiussoꝛi indẽnitateꝫ. Similiter ꝛ tertio
Si Paulꝰ neutrũ iurasset attamẽ al's ꝓꝑt
pignoꝛa data vl' aliã causã debitoꝛi fuisset
expediens vsuras ꝑ eo solui ꝑ fideiussoreꝫ
Quare autẽ notanter dicaꝉ in hoc q̃nto ex
emplo si fideiussoꝛ obligauit se nomiatim
ad vsuras ꝛ ꝑstito iuramẽto ꝛc. alibi habet
videri. qꝛ multi sũt casus in q̃bꝫ fideiussoꝛ
si vltra sortem ꝑ qua fideiussisset soluisset
vsuras: non posset eas repetere a debitore
q̃uis a creditore. sꝫ hoc ad tractatũ restitu
tionis ꝑtinet. Circa tñ hoc nota ꝙ q̃rtũ
ꝛ q̃ntũ exempla nõ sunt ita ꝓꝑie loquẽdo
exempla de casu in q̃ mutuãti licet recipe
vltra sortẽ sicut tria ꝑma. quia i quarto et
q̃nto exẽplis licet fideiussoꝛ soluẽdo ꝑ de
bitore sorteꝫ quã teneꝉ creditoꝛi. dicaꝉ mu
tuasse debitoꝛi tñ nõ solũ illud q̃ soluit sor
tem debitã cẽseꝉ ei mutuasse, sꝫ etiã cẽseꝉ il
lud ei mutuasse qꝺ vltra sortẽ debitã ꝑ eo
soluit. ita ꝙ aggregatũ ex vtroq̅ꝫ vocatur
soꝛs mutuata debitoꝛi per fideiussorem. et
ideo fideiussoꝛ nõ ꝺꝛ ꝓꝑie recipe vltra sor
tem mutuataꝫ. sꝫ dũtaxat sortẽ mutuatam.
Secꝰ aũt i tribꝫ ꝑmis exemplis. Tertiꝰ
casus ẽ in genero qui cẽseꝉ suo socero mu
tuare tãtũdẽ q̃nta ẽ dos sibi a socero ꝓmis
sa si socero exñtẽte obligato ad soluẽdũ s'a
tim dotẽ genero: gener expectat socero ꝛ i
terim q̃ socer differt solutionẽ dotis gener
recipit fructꝰ alicuiꝰ possessionis sibi a soce
ro impignoꝛate: nõ cõputãdo illos i sortẽ
dotꝭ. Nã tunc gener recipit vltra sortẽ mu
tuatã a socero. sꝫ nõ rõne mutuationis vl'
expectatiõis. sꝫ rõne iteresse. ꝛ de hoc casu
latius habitũ ẽ in. q. xxxv. Quartus ca
sus in clerico. Naꝫ si laicꝰ iniuste tenet ali
quã possessionẽ vide illuꝫ casũ latꝰ supra
q. xxxij. ꝯclusione scꝺa vbi etiã extenditur
ad laicũ respectu laici. Quintꝰ casus est
in vendente fructꝰ alicuius p̃dij vel pos
sessionis ꝓuẽturos ꝑ duos vel tres annos
Nã pꝰ illos ãnos recipit suũ p̃diũ vel pos
sessionẽ tãq̃ꝫ sortẽ ꝛ nihilominꝰ vltra eãdeꝫ
interim ꝑcepit p̃ciũ ꝑ fructibꝫ vẽdit. Atñ
hic casus nõ ẽ exemplũ vbi mutuans reci
pit vltra sortẽ. Nã vẽdẽs fructus p̃dij p̃e
dicto modo nõ mutuat aliq̃d emptoꝛi. sed
cum emptore ꝯtrahit ꝯtractu venditionis
fructuũ q̃ ẽ distinctꝰ a ꝯtractu mutui. qꝛ il
los fructus nõ vult sibi restitui i numero
nec i specie vl' genere. sꝫ vult rẽ alteriꝰ gene
ris scꝫ p̃ciũ ꝑ eis tradi. potest etiã dici con
trahere ꝯtractu locatiõis p̃dij cũ eo ꝑ q̃n
to trãsfert ius vtẽdi ꝛ fruendi fructibꝫ p̃dij
retẽto sibi dominio vel ꝓꝑietate p̃dij: dũ
modo pecunia sit tradẽda nõ a ꝑncipio si
mul. sꝫ ꝑ ꝑtes ꝛ annuatĩ vl' ãnuo. Preterea
etiã siue illo siue alio ꝯtractu cum eo ꝯtra
hat: nõ tñ ꝺꝛ ꝓꝑie vltra sortẽ recipe: qꝛ q̃
uis sortẽ tandẽ rehabebit vẽditoꝛ fructuũ
et cũ h̃ p̃ciũ fructuũ: non tñ est illud p̃ciũ
censendũ ẽẽ q̃d vltra sortẽ: qꝛ p̃ciũ est loco
fructuũ. fructꝰ aũt nõ sũt censendi q̃d vltra
sortẽ. qꝛ p̃diũ v̾tualiter icludit fructꝰ. Naꝫ
cũ q̃s emit p̃diũ inspicit eiꝰ fertilitatem. ita
ꝙ soluendo p̃ciũ ꝑ p̃dio: etiam soluit p̃ciũ
s̄m eiꝰ v̾tualem ꝯtinentiã fructuũ futuro
rũ. Et iõ ille casus nec ẽ de h̃ vbi mutuãs
recipit vltra sortẽ nec vbi alter ꝯtrahẽs re
cipit vltra sortẽ. sꝫ tñ ex q̃ aliq̃liter videꝉ vẽ
ditoꝛ recipe vltra sortẽ scꝫ ꝯsiderãdo sorteꝫ
foꝛmaliter ꝛ nõ s̄m suã v̾tualem ꝯtinentiã
iõo cõnumeraꝉ ille casus alijs. Aliq̃ aliter
explanãt illũ q̃ntũ casũ dicentes ꝙ q̃ntꝰ ca
sus est qñ q̃s emit fructꝰ castri vel ville ꝑ
certo p̃cio. ꝛ plꝰ satis accipit de fructibꝫ q̃
fuerit p̃ciũ: ille tñq̃ꝫ licite recipit. ꝛ excusaꝉ
rõne incertitudinis: ꝛ rõne illius excusaꝉ a
restitutiõe illiꝰ pluris. Sꝫ illa explanatio
nõ videꝉ valere. qꝛ q̃ntꝰ casus vt i versu su
pra dictũ ẽ: ẽ venditio nõ aũt emptio sicut
illa explanatio sonat. Scꝺo etiã deficit il
la explanatio. qꝛ q̃uis verũ sit ꝙ fructꝰ q̃s
talis emptoꝛ licite ꝑcipiet sint maioris va
loris q̃ꝫ fuerit p̃cium si illi fructꝰ simul acci
perenꝉ. non tñ sunt maioris valoris quan
do seoꝛsum ꝛ ꝑticulatim ꝑ longa interualla
tẽpoꝛũ recipiunꝉ. quo modo non sũt maio
ris valoris q̃ꝫ preciuꝫ. vtputa emptoꝛ dat
cẽtum floreñ. ꝑ ꝓuentibus alicuiꝰ p̃dij im
ꝑpetuũ recipiẽdis. ꝛ recipit ãnuatim ꝑuꝰ
q̃nq̅ꝫ floreñ. tandẽ lapsis. xx. annis leuabit
cẽtũ flor. ꝛ postea singulis ãnis nihilominꝰ
leuabit q̃nq̅ꝫ flor. nũq̃ꝫ tñ illi cẽtũ sic ꝑticu
latim leuati equiualebũt centũ floreñ. q̃
simul ꝑ modum precij tradidit: imo centũ
particulatim per viginti ãnos recepti nõ
si accipianꝉ cum annuis q̃nq̅ꝫ floreñ. ꝑꝰ

ta recipiendis tm̄ equiualebūt precio nisi
ↄseruarent simul vsq3 tūc. Preterea annui
quinq3 florenī. non sunt quid vltra sortem:
sed sunt quid inclusum in sorte: quia sors
empta est ius pcipiendi ānuos qnq3. ideo
pcipiendo per quātūcūq3 magnū tempus
quinq3 florenī. ānuos semꝑ non pcipiet ni
si fructū sortis sicut ille qui ꝺ agro empto
pcipit imperpetuū fruct⁹ qui simul cōpor
tati longe essent maioris valoris q̄3 fuerat
pciū. Preterea etiam ⁊ tertio si hec expla-
natio loquat̄ ꝺ illo q̄ fructus emit simul ꝑ
cipiēdos qui tamē pcepti excedunt quāti-
tatem precij adhuc non est ad ꝓpositum. q2
q̄3uis tunc recipiat meliorem mercē q̄3 fue
rit precium: non tamē dicit̄ vltra sortem re
cipere: sed vltra cōdignum: vnde nec licite
recipit si scienter sic emit alio nesciēte qui
si sciret nō sic venderet: tunc enī interuenit
dol⁹ ⁊ deceptio ex animo nec retinere pōt
illud plus. Quid autē si sine dolo sic emit
latius dicētur hec et alia in. q. lviij. Siue
igit̄ primo modo siue secūdo modo expla
netur qntus casus: non est casus vbi mu-
tuans recipit vltra sortem. sed nec etiā pro
prie loquēdo vbi vendens vel emens reci
pit vltra sortem: sed tm̄ per quandā simili-
tudinē vel apparentiā. Sextus casus ē
quādo quis mutuat hosti suo iniusto ⁊ re
cipit ab eo vltra sorte3 qui casus plene tra-
ctatus ē supra. q. xlij. Septimus casus
est. si quis frumēta vel alias merces quas
habet non est nūc venditur⁹: sed reseruatu-
rus ad aliud tēpus in quo ꝭm cursu3 com-
munē maius pciū leuare pōt: attamen ipe
illas primo suo nunc petēti sibi vendi mo
tus pietate nūc vendit eo q3 proximus in-
diget nunc eisdē. Attamē vt se cōseruet in-
dennem vendit ꝑ pcio maiori q̄3 nunc va
leat non tamē ita īmoderato quin verisimi
liter tpe solutionis merx sit maius vel tan-
tundem valitura l3 etiam qnq3 minus ⁊ ex
pectet ei de solutione: iam censet̄ mutuasse
primo suo sc3 emptori: eo q3 expectat pciū
q3 emptor sibi iam deberet dare sicut ⁊ vē-
ditor iam ei tradidit mercem ⁊ tamē ab em
ptore q̄ ē etia3 su⁹ mutuatari⁹ recipit vltra
sorte3 ꝑ q̄nto recipit ab eo vltra quātitatē
precij nūc currētis. ⁊ hoc licite facit. quia
illud existens vltra non recipit ratiōe mu-
tui seu qꝺ idem ē ratione dilationis soluti
onis pcij. quia al's ꝓposuerat met nō vēde-
re: ⁊ ꝑ ↄsequens non recipe preciū nisi i il-
lo futuro tēpore ⁊ mallet poti⁹ q3 alius nō
emeret nunc: sed dimitteret mercē apꝺ eu3
vsq3 ad illud futurū tēpus in q̄ ꝓposuerat
vēdere. quia tūc maius pciū vel saltim tan
tundē esset habitur⁹. q̄3uis etiā staret q3 mi
nus eēt habitur⁹ tunc enim rōne dubij ex-
cusat̄ si tēpore solutiōis res illa in effectu
min⁹ valebit q̄3 ipe determiauerat. Qꝺ enī
nūc vendit primo cū nō eēt venditur⁹ nūc
est pietatis vt succurrat eidē qui nunc illa
re indiget. q3 autem vendit sibi ꝑ maiori q̄3
nunc valeat: est cautele vt ꝓprie ꝓuideat in
demnitati: quia si venderet ꝑ pcio nūc cur
renti: priuaret̄ illo lucro quo pl⁹ valebit in
tēpore futuro destinato. ⁊ illo lucro non te
nebat̄ carere ꝓpter ꝓximi indigētiam eo q3
indigētia nō erat tāta q3 teneret̄ ei mutua-
re cum p̄iudicio ꝓprij lucri. et q3 ille casus
sit licitus fundat̄ in ca. nauiganti. extra de
vsuris. Sed ꝓprie loquēdo ille casus nō ē
exemplū ꝺ hoc q3 mutuans recipiat vltra
sortem mutuatā q̄3uis ibi sit vera mutua-
tio implicita vt patuit. Nam q̄3uis vendi
tione facta vēditor censeatur mutuare em-
ptori ꝑ quāto expectat ei de solutione pcij
quia expectare pciū est mutuare: tamē non
solum expectat ei ꝺ tanto quantū ē preciū
pro quo res nunc currit. sed etiam de toto
pcio ꝑ quo vendit sibi mercem. ⁊ ideo reci-
piendo tm̄ preciū non censetur recipe nisi
sortem mutuatam ⁊ non quid vltra. sed q2
habet aliqualē speciē q̄si mutuans recepit
vltra sorte3. ideo cōnumerat̄ alijs casibus
recipit enī vltra q̄3 merx nunc valeat l3 nō
vltra q̄3 valitura est ꝑ tempore destinato.

Octauus casus tangit̄ cu3 dicit̄: pcium
post tpa soluēs. ⁊ est qn̄ mutuatari⁹ nō sol
uit mutuatori in termino sibi p̄fixo ⁊ occa
sione more et negligentie mutuator pati-
tur interesse damni emergentis vt quia co
gitur alibi sub vsuris accipere vl' res suas
vili⁹ distrahere q̄3 dignum sit aut cogitur
carere lucro qꝺ verisimiliter habuisset si sors
sibi restituta fuisset. Nam tunc mutuator
licite exigit quid vltra sortem pro refusiōe
illi⁹ interesse stātibꝫ ↄditiōibꝫ dict̄ꝭ i. q. xxx.

Non⁹ casus qn̄ q̄s mutuat alicui cū pa
cto q3 si nō soluat in termino prefixo sorte3
q3 vltra sortem soluat aliquid nomīe pene

Et mutuās mallet q̄ mutuatari⁹ solueret in termino p̄fixo ⁊ euitaret penam q̄z q̄ negligeret. ⁊ ipse recipet penam. Vñ apponit illā penā vt ei⁹ metu mutuatari⁹ faciat solutionē in termino p̄fixo. Nā tūc mutuās licite recipit illaz penā vltra sortē saluis q̄busdā ꝯditionibꝫ. ⁊ de h̄ casu sufficiēter dictum est in. q. xxxj. de triplici pena. Decimus casus q̄ tangit̄ cum dicit̄: lex cōmissoria est. Si ego vendo tibi fundū iusto p̄cio: ea tñ lege ⁊ ꝯditiōe: vt quādocūq̄ soluero tibi p̄ciū qđ mihi dedisti. fundus ad me reuertat̄: tandez cū redemero fundū: tu rehabebis p̄ciū ⁊ nihilomin⁹ vltra p̄cium retinebis fructus fundi interea perceptos

Sz h̄ casus nō ē exemplū vbi mutuās recipit vltra sortē. ⁊ declara sicut ī q̄nto casu dixi. Nec etiam p̄dict⁹ emens ꝓprie vltra sortez recipit. ⁊ h̄ declara vt ī q̄nto casu dictū ē. Preterea etiā illa clausula sic declarata coincidit cū q̄nto casu: vel saltim sub eo cōp̄hendi pōt: vel ad ip̄m reduci. Ideo videret̄ posse dici q̄ lex cōmissoria respiceret casū imediate p̄cedētē scz quādo a mutuante recipit̄ vltra sortem aliq̄d nomīe pene eo q̄ mutuatari⁹ cōmisit ꝓpter negligenciam. ⁊ sic meruit penā. Ideo in veritate non videt̄ debere stare lex in nominatiuo sz legis. ⁊ ꝯstrui cum fraudem. ⁊ cōmissoria in nominatiuo debet poni ⁊ ꝯstrui cuz pena vt sit sensus qñ accipit̄ aliquid vt pena cōmissoria q̄ tamē non est excogitata in fraudem legis p̄hibentis vsuras. Decim⁹ igit̄ casus est quādo quis sine vlla intentione lucri mutuat ⁊ mutuatari⁹ vltra sortez dat aliquid mutuatori ex mera liberalitate et mutuator etiā tali intentione recipit ⁊ non aliter: tunc nō peccat mutuator Et de h̄ casu ⁊ eius ꝯditiōibꝫ ē habitū. q. xxix. Vndecimus casus tangit̄ cum dicit̄: dans socijs. ⁊ est quādo q̄s alteri tradit pecuniam non abdicādo eam a se. sed cōmunicādo sibi eam p ꝯtractum societatis. tūc eni dans p̄ticipabit lucrū ex ea p̄ueniens ⁊ tamen finita societate rehabebit capitale etiā aliq̄ndo totaliter prout latius patebit. q. xciij. ⁊ sequentibꝫ. sed nec illud est exemplū vbi vltra sortē mutuatā recipit̄: q̄z sors socialiter cōmunicata differt longe a sorte mutuata vt ibidē patebit. Duodecim⁹ casus tangitur cum dicit̄ pompa ⁊ est. Si q̄s cōcedat alicui pecuniam non vt distrahat eam sed vt ea vtatur ad ostentationē vel pompam scz quatenus mutuatarius credat̄ diues. ⁊ p ꝯsequens vt creditores sui nō dubitent d̄ eo. vel vt p hoc acquirat diuitem vxorem. vl' vt deputatis diuitijs habeat gl'iam vel h̄mōi. talis citra peccatū vsure pōt vltra illam pecuniā cuz sibi restituitur recip̄e p illa pecunia ei cōcessa Et dicit̄ notanter citra peccatū vsure. quia non oportet concedentez p̄dicto modo excusare ab om̄i peccato. Naz sicut ille q̄ recipit ab eo pecuniā ⁊ ea vtit̄ ad ostentationē vel pompam: peccat p quāto intendit vanā gl'iam assequi vl' p quāto intendit fallere gestiendo se diuitem ⁊ illam pecuniā eē simpliciter suam qđ est mentiri in op̄e qđ al's dicit̄ simulatio: sic etiā ille qui ei ad talem vsū cōcedit coop̄atur peccato illi⁹. ⁊ p ꝯsequens peccat. sed non peccato vsure. q̄z ip̄m incrementū non recipit rōne mutui sz alia rōne. Nec oportet q̄ illa pecunia cōcessa sit consignata. naz siue sit cōsignata siue numerata si tm̄ ad ostētationez ei concedat̄ nō erit vsura si cōcedens aliq̄d inde recipiat. Sz ille casus non est ꝓprie exempluz de hoc q̄ mutuanti liceat recip̄e aliquid vltra sortez quia in hoc casu concedens non dicit̄ mutuare sz locare: q̄z mutuare est cōcedere rē vsu consumptibilē ad vsum talem qui est eius cōsumptio. modo lz pecunia cōcessa sit res vsu cōsūptibilis puta quādo distrahit̄: tamē non cōcessit eam ei ad illū vsum sed ad ostentationē vt eam scz manibꝫ suis cōtrectet vel in tabula sue apothece teneat hoc autez est ei eam locare. quia est rem q̄ ad vsum qui non ē rei ꝯsūptio trāsferre in aliū retento sibi dominio ⁊ ꝓprietate sicut si q̄s vasa argētea vel aurea alteri cōcedat vt inde bibat: nō aūt vt ea p̄mutet vel vendat: licite recipit de hoc eoꝶ vsu p̄ciū. Vñ sicut p p̄mario vsu pecunie q̄ est ei⁹ distractio nihil licet recip̄e: sed bene p secūdario vsu ad quē de p se nō ē ordinata licet q̄d recipere: sic ecōtra p p̄mario vsu vasoꝶ q̄ est ex eis bibere vel comedere licet recip̄e nō aūt p scd̄ario vsu q̄ est eis vti ad cōmutationes. q̄z tūc ꝯcederent̄ ad vsū q̄ ē eoꝶ ꝯsumptio. ⁊ sic essent res mutuate. Circa igit̄ hos duodecim casus p̄z q̄ aut i eis non ē ꝓ͂ra mutuatio i recipiēte vltra sortē. vt ꝫ. ⁊.

q.xl.vij. Aut si est vera mutuatio sicut est in alijs tunc aut recipit illud vt donū vt in decimo. aut si non vt donū tunc recipit illud non ratione mutui impensi. sed vt sibi alias debitum: vtputa est sibi debitū vel ratione alterius ɔtract⁹ pcedētis scz ɔcessionis feudalis vt i pmo casu. aut rōne damni emergentis ex mutuo vel lucri cessantis ex eodem vt in scdo tertio ɀ octauo casu ɀ etiā in nono. qz qd licite noie pene recipit reducit ad id qd recipitur p interesse eo q penale est: ɀ per cōsequēs damnosū carere sorte. ideo in refusionez illius damni pena recipit. aut est sibi debitum ratione maleficij quo mutuatari⁹ mutuantez dānificauit iniuste: ɀ sibi aliter satisfieri non potest vt i sexto. Aut est sibi debitū. quia est fruct⁹ puenies de re sua ppria iniuste ab aliquo occupata vt i qrto. Et sic inductiue patet q in nullo illorum casuū mutuās recipit ratione mutui aliquid sibi indebitū vltra sortem. ɀ idez eodē modo etiā in sequētib⁹ patebit. Tertiusdecim⁹ casus est. si quis occasione mutuandi cogit subire laborem: et ea vltra sortem mutuatam recipit aliquid a mutuatario: nō p re mutuata vl' ɔcessiōe illi⁹ rei. sed p labore quē habuit i numerādo pecuniaz quā sibi mutuare volebat: vt puta qz cētū milia libras in minuta moneta mutuare habet que numeratio vtiqz est laboriosa. Pro illo itaqz labore quē p se vl' famulū suum impendit mutuatario exigit aliqd tanqz pciū suarū operarū. Similiter si mutuans cogeret rem mutuandā vt pecuniā: blada vl' vina i alio loco afferre ɀ psentare mutuatario. posset pro illo itinere vel apportatione aliqd recipe. Nā mutuatarius etiam teneret quid dare ei q illa non mutuaret sibi: sed tm̄ afferret vl' numeraret. Caueat tamen mutuās a specie mali quis in veritate p operis numeratiōis vl' apportatiōis dūtaxat qd recipet ne videatur pro mutuo recipe sicut talis suspicio ɀ psumptio accidere posset maxime ɔtra eū si al's ɔsueuisset ad vsuras publice mutuare vl' easdem mutuando palliare. Siliter accidere posset si nō notabiliter laboriosa eēt numeratio vel apportatio. tūc enī a peccato ppter infamatiōis aut scandali nō excusaret qūis a peccato vsure. multo magis caueat ne se dicat p operis suis recipe cuz in veritate p mutuo recipiat: iam enī mentiretur iniquitas sibi. Quartusdecim⁹ casus est. si quis mutuat ɀ vltra hoc suscipit etiam in se periculum rei mutuate qd p periculum tamē al's spectaret d iure ad mutuatarium: ɀ ita recipiat quid vltra sortem ratione illius susceptionis periculi: nō autē ratione mutui impensi. Et ille casus sufficienter est habitus cum suis circūstantijs q.xxxix. Circa illum casum potest etiā poni exemplum in fideiussore p qnto fideiussor etiam est mutuans debitori p quo fideiubet quādo obligat se p eo deficiēte soluturum assecurando de hoc creditorē. Et si qd exigit a debitore p illa securitate quaz pro eo dat: iam ab eo exigit aliquid vltra sortem sibi mutuandā eidem. sed nō exigit pro mutuo sibi impenso vel impendendo sed p hoc q p eo securitatē ɔstituit subiens periculū. Uel ponat exemplū sic et redit i idez. tu suscipis pecuniā mutuo ab aliquo qua indiges: ɀ ego satisdo pro te. id est pmitto illi indēnitatez q te illi nō satisfaciēte ego ei satisfaciā. d quo facto ei scripturā securitatis pdicte cum hoc pacto q d hac mea securitate quā p te facio tenearis mihi dare duos florenos p centū. Attñ h casus non ē indistincte licit⁹. ideo notanda sunt sup hoc ea q dicta sunt supra. q.xl.

Quarta conclusio. non in omni casu in quo licet mutuāti recipere vltra sortem licet etiaz ei pacisci cum mutuatario sup tali incremento recipiendo. probatur: nā fallit i vndecimo casu vbi mutuanti licitū est aliquid p modū doni recipere a mutuatario ɀ tamē non liceret sibi pacisci cum eo super illo: quia iā ex mutuo vellet mutuatariuz sibi esse non tm̄ naturaliter: sed etiaz ciuiliter obligatū ad aliquid donanduz. Modo illa ciuilis obligatio est quid estimabile precio ɀ sibi indebitū. Igitur ɀc. Scdo quia dato q in alijs casib⁹ liceat quātū est de p se mutuanti pacisci modo pdicto. tñ de p accidens sepe hoc posset sibi fieri illicitū scz rōne infamatiōis vel scādali inde emergētis vtputa qñ illud pacisci haberet speciem mali inducentē psumptionē ɔtra mutuantē d vsuraria prauitate vt satis de illis psūptiōib⁹ patuit. q.xxx. ɀ.xxxi. ɀ multis sequētibus Et si arguatur. si quis haberet mercem

cuius iusti pcij latitudo eet.xx.⁊.xxi.⁊ etiā xxij.⁊ venderet eam vni p.xx.ad promptā pecuniam ⁊ alteri ad credentiam pro.xxij. talis iā mutuaret in hoc ꝙ secūdo emptori differret solutionem precij:⁊ tales vltra sortem scꝫ.xx. pro quibus vendidisset ei si nō ei credidisset ad terminū:accipit duos ⁊ stat ꝙ nullū interesse patiat ex dilatione ratione cuius valeat accipere vltra.xx.⁊ tamen licite hec accipit.quia non accipit nisi iustum preciū.igitur i aliquo casu ē vsura licita. Dicendū ꝙ si talis accipit duos vltra.xx.ratione mercis pcise que valet tātūdem:non peccat:quia non ratione dilationis eos accipit:nec accipit eos vltra sortem mercis: nec sors mutuata vel dilata ē solum.xx.sed est.xxij. Si autem acciperet duos vltra.xx.ratione dilationis:⁊ sic ratione mutui:tūc peccat peccato vsure.quia ⁊ si illi duo sint receptibiles etiam iuste p eum non tamē per illam viam ⁊ illo respectu.⁊ sic iniuste accipit illō qō sine illa via ⁊ respectu iuste posset alia via recipe ⁊ alio respectu sic celebrans potest decē accipere vt stipendium vel donum.⁊ tm̄ etiā vnū obolū non posset accipe vt pcium.

Questio.XLVII.

Utrum petere atq; recipere mutuū sub vsuris sit semp licitum vel semp illicitum. Solutio questionis stat in tribus cōclusionibꝫ:⁊ trium argumentorum solutionibꝫ.

Prima conclusio.concurrentibꝫ tribus conditionibus licitum est petere mutuū sub vsuris. Prima ꝙ petens iusta necessitate ducat ⁊ honesta indigētia indigeat mutuo.⁊ sic oportet ꝙ sit debita causa in petēte.⁊ per necessitatem iustam non intelligitur solum necessitas extrema vel absoluta necessitas sꝫ etiam necessitas ꝯgruentis ⁊ decentis vtilitatis.quo modo etiam illud mutuū dicitur necessarium homini quo indiget ad hō vt exerceat negocia sua quorum exercicio indiget vt decenter viuat.sic ꝙ nisi illa exerceret nō posset competēter habere statū ⁊ victū.Et per contrariū illud mutuū nō dicitur necessariū homini quo nō indiget nisi ad aggregādum superfluas diuitias vł ad pompas:ludos:⁊ huiusmodi. Scḋa conditio ꝙ in petendo mutuū sub vsuris sua petitio(que vtiq; est quedam volitio ⁊ desiderium)non cadat super vtrūq; scilicet super dationem mutui ⁊ super volitionem ⁊ intentionem vsure recipiende p mutuatorem sic scꝫ ꝙ petat ꝙ alius sibi mutuet:⁊ etiam ꝙ ille alius ab eo velit vsuras recipere:imo petitio tm̄ debet cadere sup dationem mutui:hanc enī dationem mutui sibi fiendam licitum est desiderare.non aūt ei est licitum desiderare volitionē vsure in mutuatore. Tertia cōditio ꝙ nō solū petitio eius non debet cadere super scḋꝫ:sed etiam non debet se offerre ad sustinendū illud scḋm scꝫ ad sustinendū exactionē ⁊ receptionem vsure.seu qḋ idē est nō debet inter petendū mutuū se offerre ad dandū vsuras:⁊ hoc si illa oblatio dationis vsurarū nota est petitū occasionare ad mutuādum sub vsuris qui al's non fuisset lapsurus in illam corruptam mutuationē sꝫ aut omnino nō mutuasset.aut saltē gratis mutuasset.⁊ hoc si illā aptitudinē occasionandi petens mutuū scit vel scire debet de illa oblatione. Probatur igit̄ ꝯclusio sic:quia si stantibus illis cōditionibus nō esset licitum petere mutuū sub vsuris maxime ꝙ peccaret altero illorū duorū peccatoꝝ scꝫ aut qꝛ vellet peccatū ꝑximi eo ꝙ desideraret mutuū sub vsuris sibi impendi qḋ ē peccatum.aut quia scandalizaret ꝑximū.id ē occasionaret eum ad ruinam peccati eo ꝙ se offerret daturū sibi lucrum vsurariū qḋ ē allicere ad peccatū corrupte mutuatiōis. Sed neutrum illorū hic habet locū.nō primū:quia illud excluditur per scḋam cōditionem qua stante non desiderat nisi accipere mutuū.⁊ aliū illud sibi dare qḋ vtiq; est licitum tam actiue q̄ passiue captū:⁊ non desiderat ꝙ mutuans intendat vsuras ab eo recipe sed tm̄ vult sibi vsuras dare.dare aūt vsuras nō ē illicitū q̄uis recipere sit illicitū:sic inuasū dare raptori res suas nō est illicitū q̄q̄ raptori sit illicitū eas accipe. Nec scḋm hꝫ locū qꝛ excludit p tertiā ꝯditionē.hoc enī stante petens nō offert se etiā ad dādū vsuras nec datio oblata est scandalū. Scḋo pbat sic.sicut licet petere vel exigere iuramentū p idola fiēdū a ꝑximo q̄ liceat petere mutuū sub

vsuris a primo, qr quis tā mutuans sub vsuris peccat mortaliter quā etiā iurans p idola, tū qr iurās p idola venerat idola. venerari aūt idola est maius peccatum quā mutuare sub vsuris, qr est peccatū in deū immediate: aliud autē imediate in primū tū, ideo grauius mortale est iurare p idola quā mutuare sub vsuris. Et tū si predicte tres cōditiones suo mō seruent in petente iuramentū p idola licitū erit petere ipm. Nam si fideles ineant p bono reipublice christianorū fedus cum infidelibꝫ: sicut fecit Judas machabeus cū romanis: et vt eo firmius seruet fedus exigāt ab eis iuramentū, et cū sciant eos non sine idolis esse iuraturos offerāt inter petendū iuramentum se recepturos: nō habētes cōplacentiam de infideliū iuratione p idola, sed tū cōsentientes in receptionē iuramenti: non quidē vt taliter facti vel fiendi p eos, imo detestātes prestationē iuramēti taliter facti: quāuis placeat ipa iuratio i se. Insuper etiā sciant fideles q sua oblatione recipiēdi tale iuramentū nō prestabūt vllam occasionē infidelibꝫ ad iuramentū taliter fiendum: eo q infideles sua malitia pconceperunt se nō aliter iuraturos. In hoc inquā casu nō peccabunt fideles exemplo Jude machabei z aliorꝫ sanctorū principū. Igit etiā si pdicte tres cōditiones seruent in petente mutuū sub vsuris: non peccabit petens, tenet pña p locū a minori zc.

Secūda conclusio.

Quecūqꝫ harum cōditionū defecerit non erit licitū petere mutuū sub vsuris. Probatur. Nam si prima desit peccabit petēs, vtputa. Petēs nō soluꝫ nō indiget nisi ad peccata ppetranda, vtputa ad ludos: comesationes crapulosas: ad scortandū, sed etiā nō idiget nisi ad aggregādū diuitias qbꝫ nō indiget p decentia status sui. Probatur, qr dato q alie due cōditiones adessent, vtputa: sua petitio non caderet super vtrūqꝫ sed tū sup primo, et solū offerret se ad sustinendū secundū, et etiā illa oblatio nō esset ex se vl' supposita īfirmitate alterius, s. petiti nata occasionare petitū ad lapsum i corruptā mutuationē, immo petitus prius habitu vel actu ponebat nō nisi sub vsuris mutuare petentibꝫ, vel saltē si nō prius posuerat: attū nūc nō ex infirmitate sed ex propria malitia sumit occasionē corrupte mutuationis. Si inquā hec conditiones adessent: tū cū nō habeat iustā causam petendi z tū petit: ponit primo materiā de qua primus sumit occasionē peccati. Nō nō solum peccat ille q dat alij occasionem peccādi: sed etiā qui ponit alteri materiaꝫ vnde ille alter sumit sibi ipi materiā occasionem peccandi si ponens illaꝫ materiā scienter z absqꝫ iusta causa z necessitate ponat eandē sciens vel pbabiliter cōijciens vel cōijcere aut pbabiliter formidare debens q alius inde sumet occasionē quā quā illud sumere pueniret ex malicia z mala dispositiōe habituali eius. Hoc assumptum pbat exemplariter. Nam si mulier credit aliquē ex malicia habitus z non pcise ex infirmitate dispositū ad cōcupiscenduꝫ eam si se ei pñtet: et nihilominus illa credulitate stante psentet se ei nō habēs iustā causam z necessitatem illuc eundi peccabit, qr non fideliter agit cum primo cōtra illud. Unicuiqꝫ mandauit deus de primo suo. Ecci. xvij. Scdm eīn rectā rationē deberet velle q sibi ab illo altero non poneret talis materia a qua positione alius optime posset supsedere cum nullā iustam causam vel necessitatem haberet eā ponendi. Similiter si sola secūda cōditio desit peccabit: z hoc mortaliter, qr quicūqꝫ vult et desiderat peccatū mortale in se vel in primo peccat mortaliter. Modo si secūda cōditio desit etiā alijs cōcurrentibꝫ petēs vult z desiderat peccatū mortale primi, qr vult nō tū mutuationē actiuā primi sibi fieri: sed etiā vult q primus intendat recipere ab eo vsuras qd intendere z recipere vtiqꝫ est mortale, igit. Similiter si sola tertia desit peccabit petens: et hoc mortalit. Nā quicūqꝫ dat occasionē primo peccādi mortaliter: peccat mortaliter. Modo si tertia cōditio desit: petens dat occasionē primo peccādi mortaliter: ita q nō pcise primus eam accipit, qr dato q illa oblatio se sola nō esset nata occasionare ruinaꝫ in primo: tū supposita īfirmitate primi nata ē eū occasionare ad ruinā, imo tertia conditio nō potest deesse quin etiā secunda, et si nō vere tū interpretatiue desit, qr si petēs scandalisat primū tunc ex quo suus actus

est occasio data alteri ad pctm. ideo sicut vult suum actu: ita etiam deus interpretabitur eum velle ɔsequẽs ex eo scꝫ intentionem ꝛ volitionẽ corruptã in ꝓximo.

Tertia conclusio.

Petere mutuũ absolute. id est nõ petendo recipi a se vsuras ꝛ etiam nõ offerẽdo se inter petendũ ad soluendũ vsuras nõ est illicitum si petens audita responsione petiti dicentis nõ velle nisi sub vsuris mutuare offerat se ad soluendũ vsuras: et hoc stantibus solũ ꝓximis duabus cõditionibꝫ. q: tunc nõ placet intentio corrupta petiti: sꝫ tñ placet sibi seu vult sustinere iniustã exactionẽ. Velle aũt iniustã exactioẽ sustinere a ꝓrio non est iniustũ seu pctm̃ sicut tñ est pctm̃ velle ꝙ ꝓximus agat secum iniuste. q: tunc etiã cõsentit iniustum facienti: ꝛ sic nõ solum patif iniustum sed etiam coagit. Unde grauiter peccat qui dic ꝓximo suo. occide me vel percute me: incitãs vel etiaꝫ desiderans vt ꝓximus eum percutiat vel occidat. quia vult peccatum proximi. nec etiam pdictus talis petens peccat peccato scandali faciendo eum labi in peccatuꝫ mutuationis vsurarie. quia petitus prelapsus fuit in illud anteꝙ̃ petens se offerr et ad soluenduꝫ vsuras. Nec oportet dicere tertiam requiri. quia taliter formaf casus ꝙ petens nõ obtulerit se ad soluendũ vsuras oblatione pcedente lapsum petiti. Si autem altera illarum deesset tunc etiã absolute petens peccaret: postea quando ad responsum petiti offerret se ad soluenduꝫ vsuras. Nam si nullã causam iustam habet tunc supsedere põt tam a receptiõe mutui ꝙ̃ ab illa oblatione qua se offert ad illud quo mediante actus interior proximi damnatus cõplebitur ꝛ ɔsũmabif p actuꝫ exteriorẽ. Nam vtiqꝫ grauius sepe peccat ꝓximus quãdo malam intentionẽ vel exactionem ad effectũ deducit ꝙ̃ quando in sola intentione vel exactione sistit. Similiter si secunda desit. vtputa petens inter offerendũ vult ꝙ petitus accipiat ab eo vsuras. sicut si inuasus velit nõ solũ dare res suas inuasori: sed etiã vult ꝙ inuasor eas per modũ raptoris accipiat. Posset etiam illa cõclusio ꝓbari secũdo a simili de absolute petente iuramentũ ab eo qui nõ est iuraturus nisi per idola si recipiat ab eo tale iuramentũ. talis eñ nõ peccabit seruans pdictis cõditionibꝫ. Sic eñ egit. i. Machab. viij. iudas machabeus nec improbatur. Sic Geñ. xxxj. Jacob a laban socero suo iuramentum recepit p bono publico sue posteritatis. Sic forte egerunt sancti reges iuda quãdo tributarias habuerunt nationes gentiũ. Nec apparet differẽtia nisi ꝙ petere mutuũ pdicto modo est licitum: etiã si illa iusta causa sit priuata necessitas vel priuata vtilitas etiam temporalis. sed quãdo iuramentũ pdicto mõ petitur requiritur ꝙ fiat in casu cõmunis necessitatis vel cõmunis vtilitatis: puta rei publice. et hoc spiritualis vel temporalis ordinate in spiritualẽ. ꝛ hoc si seqmur opinionem Alexan. de ales in. iij. pte summe. q. xxx. mẽbro. ij. arti. vj. vtrum tñ hoc in tali receptione iuramẽti sit necessariũ vel nõ. imo sufficiat ꝙ sit necessitas etiã priuata: puta vnius hominis fidelis indigẽtis iuramento alicuius infidelis nõ p nunc diffinio. Et hic mod⁹ respondẽdi ad q̃stionem videtur melior ꝙ̃ modus dicendi sancti Tho. et Petri de palu. Nam Tho. respondendo facit tria dicta. Primo ꝙ nõ licet inducere aliquẽ ad mutuandũ sub vsura. Secũdo ꝙ licet ab eo qui paratus est facere: ꝛ qui exercet vsuras mutuo accipere ꝓpter aliquod bonũ vt est subuentio sue necessitatis vel alterius. Tertio ꝙ hac necessitate cessante cum petif mutuũ sub vsuris ad ludendũ vel scortandum vel hmõi: tunc fm eum est mortale peccatũ. Contra eñ illũ moduꝫ dicendi arguif quo ad tertiũ. Nam q̃uis illud verum sit tñ non est singulariter verũ in petente mutuũ sub vsuris. quia idem esset verũ qñ quis absolute peteret mutuũ ad ludendũ vel scortãdum: nam tunc peccaret rõne damnati finis. Unde vt hoc dictũ aliquid singulare addat de petente mutuũ sub vsuris vltra eum qui absolute peteret: oporteret ptermittere circũstantiã finis dãnati. vtputa dicendo. Si qs nulla iusta necessitate duct⁹ petat mutuũ sub vsuris: vtputa solũ vt habeat. Preterea fm eius dictũ non est verum nisi addatur ꝙ accipiẽs inter accipiendũ nõ cõsentiat in corruptã intentionem mutuantis: sed tñ in solutionẽ vsure

que solutio nõ est malũ sed est sustinentia mali. Item idem dictũ nihil dicit de habẽte iustam causam ⁊ citra inductionẽ petẽte mutuũ sub vsuris sed tm̃ de accipiẽte mutuum sub vsuris. Nõ dubitabilius est de petente ꝙ̃ accipiente. quia cum dicit quis: peto a te mutuũ sub vsuris. denotatur quasi petens desideret vtrũqꝫ. scꝫ dationẽ mutui ⁊ exactionẽ vsure: quasi vtrũqꝫ sibi placeat. quorũ tñ secundũ est peccatũ mortale. sed nõ sic hꝫ denotatur cũ dicitur quis accipe sub vsuris. Scd̃us modus dicẽdi ẽ Pe. de palu. qui primo dicit ꝙ accipiens sub vsura absqꝫ iusta necessitate peccat. et probatur. quia nõ solum peccat qui dat alij occasionẽ peccandi: sed etiam qui scienter et absqꝫ iusta causa ⁊ necessitate proponit alteri materiã vnde sumet occasionẽ peccãdi maxime quãdo credit eum dispositũ ad tale peccatũ. Exemplũ vt supra de muliere dictum est. modo sic est hic. In hoc inquã dicto nihil dicit de petente sed tm̃ de accipiẽte. et sic videtur cõclusio diminuta. Attñ excusari potest: quia si in accipiẽte est hoc illicitum: multo magis ĩ petente. Sed in alio deficit idẽ dictũ. quia probatio eius nõ põt applicari accipienti de quo sonat: sed petẽti. Nam accipiens mutuũ sub vsuris etiã sine iusta causa nõ dicitur proponere alteri materiam vnde alius sumat occasionẽ peccãdi. recipiendo enĩ mutuũ nõ proponit talem materiam: sed potius recipit ab eo id circa qḋ alius sumit occasionẽ peccati: sed petẽdo proponeret talẽ materiã: sꝫ accipiẽdo tm̃ cooperatur ei ad actus interioris damnati cõsummationẽ: licꝫ nõ ipm̃ interiorẽ occasionauerit. Secũdo dicit idem ꝙ ductus iusta necessitate si petat mutuũ cum determinatiõe vsure peccat. Probatur sic. qꝛ nemo absqꝫ peccato potest ab aliquo petere aliquid quẽ scit nõ posse illud dare absqꝫ peccato vel nõ velle: sed vsurarius nõ põt dare mutuũ cum pacto rei supcrescentis sine peccato. ergo nec alius põt sine peccato sic petere. Hec ille. Verum est hoc eius dictum si petitio cadit sup vtrunqꝫ vt dixi. et hoc modo ratio procedit sed nõ est tunc necessario verũ qñ cadit tm̃ sup primo. et sic ꝙ̃ petens tm̃ se offert ad sustinendũ secũdum. Nam tũc stat ꝙ non peccet: si scꝫ illa oblatio nõ sit nata occasionare peccatũ et ipse hoc probabiliter cõijciat. Nec vt sic ratio ista potest procedere: quia tũc nihil petit petens nisi qḋ alius sine peccato potest dare. qꝛ tunc tm̃ petit mutuũ. et hoc põt alius facere sine peccato. nam ꝙ petẽs adijciat de sustinendo exactionẽ vsure nõ adijcit petendo ꝙ faciat vel pmittat eum id sustinere. Tertio dicit ꝙ ab illo peccato de quo secundũ dictũ sonuit excusantur illi q̇ sic petunt ex ignorantia vel inaduertentia si loquatur de petente vtrũqꝫ tunc peccãt ex quo desiderant peccata primi ꝙ̃uis inaduertẽtia alleuiet peccatũ: nõ tñ a toto tollit: si autem de petente tm̃ primũ nõ necessario indigent excusatione. Quarto dicit ꝙ etiã excusantur illi qui petẽdo firmiter tenent ꝙ alius sine pacto superexcrescentis vsure mutuum nõ traderẽt: si loquatur de petente vtrũqꝫ nõ est verum. quia ꝙ̃tumcũqꝫ scirent petitum nõ traditurũ nisi sub vsuris: nõ liceret eis petere vtrũqꝫ. si aũt loquatur de petẽte tm̃ primũ tunc etiã si probabiliter cõijciat ꝙ sine vsuris nõ esset mutuaturus nõ peccaret offerendo se si probabiliter cum hoc cõijciat per illam oblationẽ nõ occasionaturũ eum. Quinto dicit ꝙ si petat q̇s mutuũ absolute ⁊ alius nõ nisi cum vsura vult dare. puto ꝙ tũc accipiens mutuũ sub vsura nõ peccat. Probatur. quia qui patitur iniustũ nõ peccat ⁊c. vt supra. Hoc quidẽ dictum verum est dummodo accipiendo nõ consentiat in ipam corruptã dationẽ vel intẽtionem mutuantis.

Cõtra primã cõclusionem primo arguitur. Etiam stantibus tribus primis cõditionibus nõ erit licitũ petere mutuum sub vsuris. Probatur. qꝛ offerendo se ad sustinendum exactionẽ vsure seu ad soluendum vsuras offert se ad peccandũ. igitur petitio cum tali oblatione est peccatũ. Antecedẽs probatur. qꝛ exigere seu recipere vsuras est peccatũ: igitur etiã dare eas est peccatũ. Cõsequentia probatur. q̇ dando vel offerẽdo se ad dandũ vsuras coopatur et iuuat alium ad peccatũ. nõ enim posset alius recipere nisi ille daret. Et cõfirmatur. quia si vnũ relatiuorum est peccatũ etiã alterum. dare aũt vsuras ẽ relatiuũ ad accipe eas: igitur. Dicendũ ad probationẽ pme ꝯsequẽtie ꝙ dando non iuuat recipientẽ ad pctm̃

nec cōsicat secū in crimine. Nā ali⁹ pōt suū peccatū cōmittere solo actu interiori: ⁊ ad illum nō requiritur oblatio illius ad soluendum ei vsuras. Et si arguas ꝙ saltem exteriorē actum cum interiori nō potest cōmittere nisi soluente illo: verū est, sꝫ nō sequit̄. igitur iuuat eum ad peccatū. Et instantia patet in simili in inuaso a latrone cui dat res suas. et in ꝑcusso quem percutere nō potest alius nisi percutiat̄: et tñ ꝑcuti nō est iuuare ꝑcutientem ad actū exteriorē. Et de hoc vide supra qōe. xxij. post xiij. cōclusionē in argumēto primo.

Secūdo arguitur et hoc ꝯtra secundā ꝯclusionē. Si ꝑma cōditio desit ⁊ alie assint non peccabit petens mutuū sub vsuris: igitur cōclusio falsa. Antecedēs probat̄. quia si peccaret: maxime ꝓpter rationē ibidē tactā. sed hoc nō: quia si concluderet sequeret̄ ꝙ peccatū esset nō abstinere ab actu de quo quis scandalisat̄ scandalo accepto ⁊ nō sibi dato. Cōsequens est contra doctrinā christi docentis nō esse curāda talia scādala. qñ enī discipuli dixerūt Matth. xv. Scis qꝛ pharisei audito hoc verbo scādalisati sūt. respondit eis iesus. Sinite eos: ceci sūt et duces cecorū. q̄si diceret. nō debetis curare talia scādala. quādo scꝫ quis ex actu alterius in se bono ⁊ virtuoso per ꝓpriā maliciam labitur in peccatum. Sequela ꝓbatur. qꝛ si assunt alie due cōditiones tūc nō peccaret petens nisi ꝓ quāto nō abstinet a ꝓpositione petitionis que in se nō est nata occasionare: sed alius ex sola propria malicia accipit occasionem: et sic peccaret. quia nō abstineret a scandalo nō dato sed per aliū ex ꝓpria malicia accepto. Dicendum ꝙ etiam a scandalo accepto tenet̄ q̄s abstinere quādo ille actus de quo ali⁹ accipit scandalū nō est ei necessarius vel vtilis vel expediens: ita ꝙ nō habet iustā causam inducentē eum ad agendū. sicut satis declarat exemplū de muliere ibidē positū.

Tertio arguitur cōtra tertiā conclusionē. Si absolute petens mutuum audito ꝙ mutuator nō nisi sub vsuris vult mutuare offerat se ad accipiendū: et etiam accipiat sub vsuris peccaret cum nō habeat necessitatē vel iustā vtilitatē inducentē eum ad recipiendū tale mutuū: maxime ideo. quia vt dictū est in eadem cōclusione offert se ad id ⁊ agit id q̄ mediāte actus interior dānatus cōplebit̄ ⁊ ꝯsummabit̄ ꝑ actū exteriorē. sed si hoc argueret aliq̄d: tūc eadē rōe is qui iustā causam haberet mutuū accipiendi peccaret recipiendo etiā ab eo q̄ prius paratus erat nō nisi sub vsuris mutuare. Probat̄ seq̄la. quia ex quo reciperet ab illo ageret id q̄ mediante actus interior vsurarꝫ ꝯsummaretur ꝑ exteriorē ⁊ sine illo nō cōsūmaret̄.

Et cōfirmatur ꝙ vterq̄ peccat: qꝛ vterq̄ iuuat ad exercendū actum exteriorē damnatum qui cum interiori est grauius peccatum q̄ solus interior. Dicendū ad primum ꝙ nō ē par ratio. quia ex quo nō habens iustam causam offert se ad recipiendum sub vsuris ⁊ agit actū ex quo mutuator sumit occasionē agendi actum exteriorem damnatū (licet interiorē prius añ oblationem egerit) ideo se taliter offerens nō abstinet a scandalo accepto cum nō habeat iustam causam illuꝫ actū agendi ex quo alius accipit illud scandalū ⁊ ita nō excusatur. Sed habens iustam causam petendi mutuū ⁊ se offerendi ad solutionē vsure et sic recipiens licet non abstineat ab actu de quo alius accipit scandalum. scꝫ occasionem exercēdi actum exteriorē damnatū tñ nō tenebatur ab illo suo actu abstinere eo ꝙ suberat ei iusta causa ⁊ vtilitas suadens. Ad cōfirmationē dicendū ꝙ qui iusta causa ductus petit ⁊ se offert vsuras soluere vsurario nō debet dici iuuare eum ad actus damnati exterioris executionē. ⁊ si probaret̄: quia nō posset vsurarius exercere actum exteriorē. scꝫ vsurariā mutuationem nisi esset qui reciperet mutuū sub vsuris cōcedit̄. sed hoc nō arguit̄ ꝙ ergo censeatur eum ad hoc iuuare: et patuit instantia in q̄stione. xxij. post. xiij. ꝯclusionē argumento primo.

Questio. XLVIII.

Utrum ciuitas atq̄ respublica subsistere possit sine mutuatione vsuraria. Hec questio mouet̄ ꝓpter quosdam q̄ q̄uis fateri teneant̄ ꝙ mutuatio vsuraria sit peccatū mortale: tñ dicunt ꝙ adeo necessaria est ad tꝑalem salutē ci-

publice ciuitatis q respublica non posset subsistere nisi in ea haberetur aliqui q̄ sub vsuris mutuarēt. Unde et cōsequenter dicunt q rector reipublice non tm̄ possit sed etiam debeat vel cōducere vel saltem tolerare mutuantes ad vsurā: et hoc ꝓpter bonum reipublice saluandū. Cōtra igitur tales venit p̄sens questio resoluenda. cuius solutio stabit in trib' cōclusionib': et trium argumentorū solutionib'.

Prima conclusio.

Ciuitas atq respublica potest etiam salua temporali salute sua subsistere sine mutuatione vsuraria. Probat̄ decē rōnib'. Prima ratio. nunq̄ creuit respublica christianorum nō solū merito sed etiā numero q̄ qñ pcepta dei diligentissime seruauerunt: etiam vsq ad detrimentū rerū et personarum inclusiue. vt patet in pmitiua ecclesia adeo vt duob' vel tribus ꝓ obseruātia legis dei trucidatis centū vel mille loco eorundē fide suscepta succedebāt more grani. de quo saluator dixit. Nisi granū frumenti cadēs in terrā mortuū fuerit ip̄m solum manet. si autē mortuū fuerit fructum multū affert. et tandem ip̄is auctis merito et numero accessit temporaliū rerum copia. Modo ad obseruantiā legis dei req̄ritur q cesset a mutuatiōe vsuraria. igitur sine mutuatione vsuraria potest respublica christianorū subsistere tam sp̄ualiter q̄ temporaliter. Immo ad obseruātiā legis dei pertinet etiā punire malos: de terra pdere impios. et per cōsequens si ciuitas zelo legis diuine armata impios vsurarios disturbaret ac eijceret: longe melius consisteret respublica ciuitatis et p̄sonarū q̄ eosdem tolerando. Et cōfirmatur. Nam ꝓ salute temporali ciuitat' valēt sacrificia deo facta. Modo tales disperdere et exterminare est deo sacrificare. Unde. x. d̄ ciui. dei ca. iiij. Aug'. dicit. Tunc deo cruentas victimas cedim' qñ vsq ad sanguinē ꝓ veritate certamus. Ex quo sit placens deo ptz. Nam et christus ip̄e se tale sacrificiū obtulit dicens per ꝓphetam. Zelus domus tue comedit me. Secūda ratio. Christ' ait Math. vj. Primū q̄rite regnū dei et iusticiam eius: et hec omnia adijcient̄ vobis. Sed si fideles nō mutuent ad vsuras et a ceteris peccatis abstineāt dicunt̄ q̄rere regnum dei et iusticiā eius. igit̄ tunc reliqua oīa id ē temporalia in quib' cōsistit temporalis salus reipublice adijcient̄ eis. igit̄ nō est mutuatio necessaria ꝓ tali salute. sed ei' omissio potius iuuat ad cōsequendā eandem. Tertia ratio. Nūq̄ intantū creuerunt temporalia bona monasterioꝝ et ecclesiarū q̄ quādo ecclesiastice p̄sone per viam mandatorū dei sollicite incedebant in seip̄is bene viuendo et in alijs id nō facientibus crimina puniēdo: adeo q ip̄is ecclesiasticis p̄sonis nō habentib' curā vel sollicitudinē de eisdem temporalib' sine eorū studio affluentissime obuenerūt tēporalia deo eorū patre fideliter iuxta ꝓmissum veteris et noui testamenti eis ꝓuidente. Audiē Esa. j. ca. Si volueritis et audierit' me bona terre comedetis. Et similis ꝓmissio diffuse habet̄ Deutero. xxviij. Cum vero ceperunt retrocedere ceperūt etiam temporalia deficere: adeo vt quorū patres ecclesias et monasteria dotauerūt: ip̄i nūc easdē spoliare ꝯtendant. Ergo eadē rōne sic esset in ciuitatib' q temporalia bona ī quibus salus reipublice cōsistit eis affluenter obuenirent si mandata dei seruarēt sollicite: ad quorū obseruantiā requirit̄ q in ea nō mutuaret̄ ad vsuras: et q tales eijcerentur et nō tolerarent̄. imo et victoria tali ciuitati cōtra hostes de facili daretur. Unde ait ps̄. Si popul' me' audisset me et in vijs meis ambulasset ꝓ nihilo forsitan inimicos eorum humiliassem. et sup tribulātes eos misissem manū meam. Quarta ratio. Mutuatio vsuraria depauperat ciues recipiētes ad vsuram et eos destruit. et hoc adeo notū est q qui illud negat nō indiget nisi sensu vt ph's ait. j. thopic. de dubitāte niuem fore albā. Nam et si aliquādo vni recipienti subueniat̄: tamē ex alia parte decem vel viginti destruunt̄. Immo etiā illi vni nō subuenit̄ nisi cum eius damno nouo. q: vltra sorte de suo dare tenet̄. Modo temporalis salus reipublice ciuitat' cōsistit in tēporali salute et abundātia ciuiū: sicut salus corporis cōsistit in habere mēbra valida et sana. Nā mēbris marcescentibus et dilabentib' q̄so. que salus corporis

relinquit. Quinta ratio. Non est verisimile q actus ex sui natura dānosus mēbris sit necessarius saluti corporis adeo vt sine eo salus corporis cōsistere nequiret. Mutuatio vsuraria ex sui natura inquātum vsurarius est hmōi. Nam duo sūt in ea. scz mutuatio: et hec qdem vtilis est aliquando recipienti. Secundū est extorsio vsure: et hec nūq potest nō esse damnosa recipienti. Habet igit mutuatio vsuraria similitudinē scorpionis qui ante applaudit homini et retro eum pungit venenū relinquens. Et dico notanter. aliquādo est mutuatio vtilis recipienti. Nam sepe et frequentius nocet occasionaliter. quia facilitas eam inueniendi est occasio hominibus negligenter viuendi et sua distrahendi. eo q sperant se in pmpto recuperare per mutuum quod nunc negligūt vel dissipant.

Sexta ratio. Si mutuatio vsuraria esset necessaria tēporali saluti ciuitatis et populi et pditio eiusdē salutis vitari nō posset nisi per mutuationē vsurariā: tunc malum pdesset. scz mutuatio vsuraria: et bonum scz eius obmissio et punitio obesset. Cōns est falsuz: qd ondit tripliciter. Primo qz Eusebius de pparatione euāgelica. li. iiij. ca. vj. ait. Omne qd bonū est nō pdesse nō pōt: et ecōtra qd malū ē. i. sicut bonū nō pt esse quin sit vtile. sic malum nō potest esse quin sit nociuū. Et idem eodez libro cap. penult. ait. Nec bonitatē nocere nec prauitatem pdesse seu iuuare vnq posse. Nam vt nō potest caliditas (vt plato ait) frigiditatem inducere: nec frigiditas caliditatez sic nec iusticia nocere potest. Hec ille. Secundo: qz magister sniaz li. iiij. dis. xxxviij. ca. vlti. in fine. inquit Nōnullis aliquādo errare pfuit: sed in via pedum nō i via morum: hoc est. quia p errorē in via pedū aliquando quis euadit insidias contra eum ibi per inimicos paratas: vel alium casuz nociuum: sed errare in moribus nūq fuit vtile. qmuis deus sua omnipotentia et bonitate aliquādo de malis eliciat bonū. Tertio quia Tullius in tertio libro de offi. cōcludit dicens. Nūq igitur est vtile peccare: quia semper est turpe. et qz semp est honestum virū bonuz esse semp est vtile. Et idē alibi ait. Erubesce si credis vnq malū vtile esse: nō enim potest peccatū nō nocere.

Septima ratio. dauid ps. liiij. nō modo optando sed etiam pphetando imprecatur pcipitationē et discordiā ciuium atq mortem. ita vt ciues descendāt ad inferos. Optat inquā ciuibus illius ciuitatis in qua ipe vidit de plateis eius non deficere vsuram et dolum dicēs. Precipita dñe diuide linguas eorū: quoniā vidi iniquitatem et cōtradictionē in ciuitate die ac nocte: circūdabit eam super muros eius iniqtas: et labor in medio eius et iniusticia. Et nō defecit de plateis eius vsura et dolus. Quomodo igitur ad temporalē salutē ciuitatis requireret mutuatio vsuraria. cū potius ipa mereatur eiusdem salutis subuersionem. Octaua ratio. nihil necessarium ad salutem etiam temporalē populi et ciuitatis deus vel ecclesia phibuit populo suo. Modo deus in vtroq testamēto et similiter ecclesia phibuit vsurariā mutuationem. igitur illa nō est necessaria populo vel vlli ciuitati. Minor nota. Maior probat. quia da oppositum sequerent duo incōuenientia. Primū est q deus et ecclesia pcepissent populo dei aliquid impossibile. quia pcepissent ei esse sine illo sine quo salus temporalis et respublica subsistere nō potest. Modo sine tali temporali salute populus subsistere nō potest sicut nec singularis psona sine cibo et potu aut vestimento subsistere potest. Nemo autē diceret q deus precepisset homini vt sine vestitu cibo et potu viueret. Unde etiam hoc dicere reddit dicentē maledictione dignum. Unde Hieronymus ait. Anathema sit qui dicit deum pcepisse aliquod impossibile. Secundū incōueniens q deus nō esset prudēs institutor et rector policie vniuersalis mūdi. quia cum velit q humanum genus durare debeat vsq in finē mūdi et sibi seruire et spūalia subsistere nō possint sine temporalibus. vt in. c. si quis obiecerit. j. q. iij. ipe imposuisset humano generi illius rei carentiā cuius psentia necessaria esset humano generi p temporali eius salute. et per cōsequens etiam p spirituali. et ita istituisset id qd cōtrariat fini p eum intento. Unde nemo diceret q deus prohibuisset coitum matrimonialē: et hoc ideo

quia si ꝓhibuisset iam humanū genus necessario deficeret: eo ꝙ sine coitu gen⁹ subsistere nō potest. sic nemo sane mentis dicere potest ꝙ de⁹ ꝓhibuisset mutuationē vsurariam. ⁊ ꝙ tñ mutuatio vsuraria esset necessaria reipublice hominū. Unde correlarium sequit̄ ꝙ asserens mutuationē vsurariam esse necessariā reipublice blasphemat deū ecclesiā ⁊ sctōs doctores. q꞉ vere vel interp̄tatiue impingit deo ⁊ ecclie stulticiam. q꞉ ꝓhibuisset impossibile vitari atꝙ necessariū reipublice. Nona rō. sine illo actu potest ciuitas etiā salua tꝑali salute subsistere q̇ habet sequētes. xiiij. cōditiones. Prima ꝙ est simulata pietas: et ꝑ ꝯsequēs duplex iniq̇tas. Scđa ꝙ ē latrocinū. Tertia ꝙ est peius latrocinū cōibꝫ latrocinijs. Quarta ꝙ est furtū. Quīta ꝙ est peius cōibꝫ furtis. Sexta ꝙ reddit suū actorē tā scelestū ꝙ nihil ē eo scelesti⁹. Septima ꝙ plus ceter; nutrit radicē oīm malorū. Octaua ꝙ paupes ciues paupiores reddit. Nona ꝙ actorē suū reddit virꝫ sanguinū. Decima ꝙ reddit actorē suū talem ꝙ ceteri cū eo nec edere nec bibere deberēt aut ꝯuersari. Undecima ꝙ ip̄e nō min⁹ p̄iudiciū generat in corꝑe mystico ciuitatis q̄ꝫ generaret in corꝑe naturali, hoc scꝫ ꝙ ē stomachū vel epar nolle mēbris indigentibus hūido cibali tale q̇d ꝯmunicare nisi ecōtra talia mēbra de his q̄ sibi necessaria essent reciproce ꝯmunicarēt ipi stomacho Duodecima ꝙ nutrit ocia. Decimatertia ꝙ reddit ciues inertes ad om̄e artificiū et ad op⁹ reipublice necessariū ⁊ vtile inaīatos ⁊ īdispositos. mō mutuatio vsuraria ē huiōi. igit̄ ⁊c. Maior ē nota ex termīs. nā actus hñs illas. xiiij. ꝯditiōes nō solū nō ē necessari⁹ ad tꝑalē salutē reipublice: sꝫ etiā est de ꝑ se destructiu⁹ eiusdē. Minor ꝓbatur inductiue. Nā mutuatio ad vsurā duo dicit. scꝫ mutuare: ⁊ hoc de se est pietas. et dicit etiā ad vsurā recipe. ⁊ hoc est ꝑniciositas recipiēdis Mō pietas ꝑniciosa etiā si in modico sit ꝑniciosa est simulata pietas. Unū merito cōparat̄ scorpioni vt tactū est in q̇nta rōe. Et dato ꝙ illud qđ recipit̄ sit in principio modicum ⁊ nō ledens nisi q̄si insensibiliter: tñ paulatim eo ꝑseuerāte in detentione mutui serpit vsqꝫ in totalē deuorationē substātie ei⁹ donec oīno euiscеretur ⁊ eneruet̄. ꝙ si recipiēs nō ꝑseueret in detentiōe mutui: adhuc nocet sibi in aliq̄: qđ nōnūq̄ꝫ licet sit modicū diuiti vsurario recipiēti: tñ est multū pauperi dāti. ⁊ iō eo peior est illa mutuatio vsuraria ex ꝑte mutuantis q̄ opus pietatis ꝑ tā vili p̄cio maculat ip̄m mutās in opus crudelitat̄. Secundū p꞉ꝫ. Nā saluator Matth. xxj. cap. euertēdo mensas numulario꞉ ait eisdem. Uos fecistis illā scꝫ domū dei speluncam latronū. Mō numularij erāt illi q̇ mutuabant ad vsuras: igit̄ vocauit mutuātes ad vsuras latrones. Maior est nota. minor ꝓbat̄. Nā Nico. de lyra suꝑ Johēꝫ Joh. ij. exponens vocabulū numularios ait. ꝙ aliq̇ iudei veniebāt de longinq̄ ad emēdū aīalia ꝑ sacrificijs in tēplo fiēdis. iō sacerdotes cupiditate sacrificio꞉ ducti statuerant in tēplo aliq̄s cāpsores q̇ sub cautione tradebāt pecuniā: et cū hoc vltra sortē recipiebāt aliq̄ munuscula. nō tñ pecuniā: ne arguerent̄ manifeste facere ꝯ legē Deutero. xxiij. vbi đr. Nō dabis fratri tuo pecuniā ad vsurā. et hoc est qđ đr. Et numularios sedētes. Hec ille. Et sic p꞉ꝫ ꝙ illi numularij erāt mutuātes ad vsurā. ⁊ hos vocauit xp̄s latrones. Tertiū p꞉ꝫ. q꞉ q̄uis ꝓprie loquēdo mutuatio vsuraria nō sit latrocinū. q꞉ fit cū volūtate saltē cōditionata soluētis vsuras: et sine violētia illata ꝑsone eiusdē nō sic cōmuniter fit latrocinū ꝓprie dictū: tñ rōne q̄tuor cōditionū ē peius latrocinio ꝓprie dicto. Primo rōne familiaritatis. Nam cū vsurari⁹ sit familiaris mutuatario et cum hoc sit ei nociuus: plus nociuus potest dici q̄ꝫ latro nō familiaris. cum nulla sit ad nocendū pestis efficacior q̄ꝫ familiaris inimicus. Secundo rōne assiduitatis. quia magis assidue vsurarius exercet vsuras q̄ꝫ latro latrocinū. Nam die noctuqꝫ currit sibi vsura sua. Tertio ratione sagacitatis. q꞉ cum maiori sagacitate vsurpat sibi rem alienam q̄ꝫ latro. quia latro non ita sagaci circumuentione sicut vsurarius. sed per violentiā aufer rem alienam ip̄o spoliato sepe nullatenus ꝯsentiēte ī ablatione. Usurari⁹ aūt nō illata violētia: sꝫ ip̄o mutuatario ꝯsentiēte aufert ei vsuras sagacit̄ eū circūueniendo.

Nam ex denegatione mutui inducit mutuatariũ vt cõsentiat ad dandum vsuras ne careat mutuo: et per hoc etiã nititur palliare se ꝓximo suo iniuriã nõ inferre eo ꝙ volenti nõ fit iniuria. q̃ falsa ꝓbatio fuit soluta supra qõe. xxij. in argumẽto q̃rto. vbi etiam patuit quõ aliqualis violẽtia infertur mutuatario per vsurariũ. et etiã aliq̃n talis qualis a latrone infert̃ inuaso. Quarto rõne securitat̃. Nam vsurarius securꝰ exercet vsuras q̃ latro latrociniũ: eo ꝙ si ẽ publicus ad hoc cõductus neq; timet sibi tolli vsuras per repetitionẽ neq; timet penas incurrere. Si aũt est occultus q̃uis timere habeat ne prodatur vel fiat manifestus. tñ nõ tantã habet timere penam fori ciuilis: sicut latro qui mortẽ timet nedum ab eo quẽ intendit inuadere sed etiã a iudice. Ideo minus deterret̃ ad abstinendũ ab vsuris q̃ latro a latrocinio: et p ɔñs frequẽtiꝰ cõmittit. Si aũt est pallians vsuras nõ solum nõ timet penã p̃dictam: sed etiam nõ timet perdere vsuras p repetitionem: eo ꝙ tanto velamine palliauit ꝙ vsuraria prauitas deprehẽdi nõ põt. Quartũ ꝓbat̃. q: mutuatio vsuraria est ɔtra aliqđ p̃ceptũ decalogi et nõ nisi ɔtra illud. Nõ furtũ facies. igit̃ est furtũ Et ɔfirmat̃. Nã nomine furti ẽm Augꝰ. in libro questionũ Exo. xxij. intelligit̃ omnis illicita vsurpatio rei aliene. Et ad argumẽtũ qđ fieri posset in ɔtrarium ex diffinitione furti patuit solutio supra qõe. xxij. argumẽto tertio. Quintũ. quia q̃uis capiendo furtũ stricte mutuatio vsuraria nõ esset furtũ: eo ꝙ furtum fit nesciente dño et eo omnino inuito: saltem habitualiter. Non sic aũt acceptio vsure. tñ quo ad quattuor cõditiones est quid peius q̃ furtũ. et potes deducere vt de latrocinio est deductum. Sextũ probatur. q: reddit suũ actorem auarũ: quia accipere vsuram vel mutuare ad vsurã est species auaricie vel eam includit. q: est velle habere temporalia per viã lege diuina dãnatam: vel includit tale velle. Modo auaro nihil est scelestius aut sapiens Ecci. x. Septimũ probat̃. quia radix omniũ malorum est cupiditas vt dicit̃. j. ad Thimo. vj. cap. Modo peccatũ vsure plus ceteris speciebꝫ et actibꝫ auaricie nutrit cupiditatem. igit̃ etc̃. Minor probat̃. quia inter omnes actus vel species auaricie mutuatio vsuraria est facilior et quietior via acq̃rendi tẽporalia: est etiam securior et certior eo ꝙ ꝑ sui securitate detinet pignora i duplo meliora q̃ erat sors mutuata atq; maioris lucri ĩportatiua vt calculator de facili notabit. Si enim vsurarius mutuet vnum florenũ ad vsuram. scʒ vt sibi det̃ per mensem vnꝰ solidꝰ. et recipiens mutuũ detineat florenũ per quinquaginta annos et nõ soluat etiam vsuras super eũ venientes de quibꝫ etiam dare debeat ꝑ vno floreñ. vnũ solidũ per mẽsem. iam in fine q̃nquagesimi anni ascendet debitũ ad tantã q̃ntitatem ꝙ vix ciuitas tale debitum soluere posset. Modo via que habet illas cõditiones magis nutrit cupiditatẽ temporalium: recte sicut ignis magis nutritur ex lignis que magis faciliter haberi possunt et q̃ sunt arida et cum hoc magna. Unde ad viam habentẽ tales cõditiones auarꝰ magis allicit̃ frequentandã. actus autem frequentatus auget habitũ: et per cõsequens actus p̃ ceteris frequentatꝰ etiam p̃ ceteris alijs auget habitum auaricie. hoc autem adaucto nutrit̃ ipa radix que dicitur cupiditas. Octauũ patet ex quarta et q̃nta rationibus. Nonũ probat̃: quia pauperibꝫ aufert vestimentũ: calciamentũ: domũ: lectum: cibum: potũ et victum. et per consequens aufert ei vitam. quia Eccĩ. xxxiiij. panis egentiũ vita pauperũ est. et qui defraudat illũ homo sanguinis est. et qui aufert in sudore panem quasi qui occidit ꝓximũ. Decimũ probat̃. q: reddit suũ actorem auarũ. Modo vt dicit̃. j. ad Corinth. v. si is qui frater nominat̃ inter vos est fornicator aut auarus etc̃. cum huiusmodi nec cibũ sumere. Unde et Dauid dicebat. Superbo oculo et insatiabili corde cũ hoc nõ edebam. Uñ tã ꝓpter spũalia q̃ temporalia damna est abstinendũ ab eorum cõtagiosa cõuersatione: vt patebit in tertia cõclusione. Undecimũ est de se notum. quia pauperibꝫ non vult vsurarius mutuare id q̃ indigẽt nisi paupes illi vltra sorte reddat vsuras de suis pauculis bonis q̃bꝫ maxime digẽt. Duodecimũ ꝓbat̃. q: hũana natura inclinata est ad viuendũ in ocio: et ꝓ cũ

sequẽs ad media quib9 tale ocium homo assequi potest. Modo per mutuationem vsurariã que laboriosa nõ est potest homo faciliter z abundanter acquirere huiusmodi ocium. qz potest acquirere tẽporalia quib9 habitis laborare nõ cogitur. qz labor fit ad acquirendũ temporalia necessaria vite humane. Tertiumdecimũ ꝓbatur. quia necessitas habendi necessaria ad victũ z vestitũ multos cogit ad excogitandum z inueniendũ artes varias etiam vtiles z necessarias reipublice. z ad easdẽ licz laboriosas exercendũ. Modo mutuatio vsuraria retrahit a talib9 adinuentionib9 z exercitijs: quia ꝓuidet longe abundanti9 et facilius de necessarijs ad victum ꝙ faciat laboriosa adinuentio z exercitatio ꝑdictarũ artium. Decima ratio. Ille act9 ex quo tot z tanta damna emergũt quot z quãta enumerabunt in tertia cõclusione. z ecõtra ex eius ꝓhibitione z nõ tolerantia tot z tanta cõmoda prouenιũt quot z q̃nta enumerabunt in secũda cõclusione: nõ est necessarius ad temporalẽ salutẽ reipublice. mutuatio vsuraria est hmõi vt ibidẽ patebit. igitur zc̃.

Secunda cõclusio.

Plurima cõmoda vel vtilitates tam temporales ꝙ spirituales ꝓueniunt ex hoc ꝙ nõ exercetur nec tolerat mutuatio vsuraria in ciuitate. Prima vtilitas est rerũ venalium expositio. Nam sepe aliquis habet res aliquas ꝙs exponi venditiõi esset vtile tam pauperib9 ꝙ alijs de cõmunitate ciuitatis: ipe tñ eas tenaciter in finẽ cupiditatis retinet. z licet indigeat pecunijs tñ quia eas mutuo accipere potest licz sub vsuris: nequaꝙ vendit illas res z si mutuantem vsurariũ inuenire non posset exponeret res ꝑdictas venditioni quem tñ repelleret a mutuo ille qui gratis tñ mutuaturus esset. Diceret eñi: distrahe res tuas venales hoc tempore. z ex hoc z similibus ꝓueniret cõmune cõmertiũ rerũ vtilium. Hoc autem esset ĩ rem pauperũ hominum. quia tales sepe cogunt res eis necessarias emere charo ꝑcio propter hoc ꝙ ob tenacitatẽ aliorum pauce tales res exponant venditionib9. Esset etiam in rem diuitũ ꝙ pauperũ. quia alij qui illis reb9 nõ ĩdigerẽt nisi ad lucrũ (cuiusmodi sũt negociatores) possent cõperenti ꝑcio emere z transferendo ad alia loca lucrari in sustentationem sue familie que translatio etiam esset in rem illorũ extraneoz ad quos deferrent. Nec obstat ꝙ nonnũꝙ etiam aliquis paup qui penit9 nullũ inuenire posset mutuantem cogeret res suas exponere venditioni pro viliori ꝙ iustũ sit. Nã ꝙuis talis patiet damnũ: tñ illud est damnum ꝑuatũ cui ꝑponderãda est cõmunis vtilitas iam tacta. cuius etiaz ipe respectu alterius hominis potest esse particeps. et sic sibi refundet illud damnũ. Preterea illud damnũ est minus ꝙ frequenter est illud qd̃ accidit ꝑdictis pauperib9 sub vsuris. accipientib9: eo ꝙ ad longe maiora incõmoda deducunt ꝑ vsuras quas subeũt. Secunda vtilitas est ciuiliũ rerum cõseruatio: et hoc triplicitũ. Primo rerum impignorabiliũ. quia tales remanerẽt inter eos sed cum exercet vsura in ciuitate deuoluũtur nomine pignorũ res ciuiles ad vsurarios: quas etiã tandem ꝑ sorte retinent et easdem transmittũt ad alia loca vbi charius vendunt. Secũdo denariorũ. Nam siue ille res venderent siue emerẽt semꝑ res remanerent inter ciues. nec omnes in vno irreplebili sacco cõcluderent in magnã deformitatem corporis mystici. scz reipublice. in quo deformitas est vnũ ciuem existẽtem membrũ illius ciuitatis vt corporis habere diuitias excessiuas tãꝙ carnositatẽ et pinguedinẽ excessiuã alijs ciuib9 ei9 cõ membris nimis marcescentib9. Tertio cõseruatio ciuitatis atꝙ terrarũ. Nã ex ꝑcedentib9 ꝯseruationib9 ciuitas vel terra melius posset imminẽtib9 ꝑiculis ac guerris obuiare suis pressuris. Tertia vtilitas est peccatorũ diminutio. Nã stante mutuatione vsuraria multa pctã incurrunt non tñ ꝑ ipm vsurariũ: sed etiã ꝑ innumerabiles alios occasione illi9. vt patebit in tertia ꝯclusione. que tñ cessarẽt si nõ sustineretur talis mutuatio. Quarta ciuilis amicicie iter ciues generatio Ex hoc eñi ꝙ mutuãtes cessarẽt a dãnosa exactiõe vsuraz z sic gratis mutuarẽt. accẽderent recipiẽtes mutuũ ad diligendũ mutuãtes ꝙs prius vel nõ dilexerãt vel oderãt. Beneficia eñi impensa accendunt beneficiatũ ad amorẽ

benefacientis. Unde mutua dilectio q̄ ex desuetudine alterutrꝫ subueniēdi extincta fuerat inter ciues viuificatur p mutua seruitia sibiinuicē impensa ꝛ domesticantur silue stria corda hominū ꝛ efficitur ciuitas q̄ est ciuium vnitas. Ecōtra vero ex omissione talium seruitioꝝ. scꝫ mutui gratuiti nascitur ruditas ꝛ asperitas cordiū inter ciues: ꝛ ex asperitate faciliter iniurie oriuntur et rixe: dissensiones: secte: partialitates et guerre. multo magis hec oriunt ex iniuriosa exactione vsurarū ab inuicē. Quinta est amicicie genite augmentatio: quia ex eisdē actibus augetur habitus ex q̄bus generatur. Sexta est eiusdē amicicie genite ꝛ aucte cōseruatio. Nā ex eisdē actibꝫ ꝯtinuatis ꝯseruatur habit⁹ ex q̄bus genit⁹ est et auct⁹. Vñ etiam si qui sint sibi amici et aliq̄s casus se offerret quo natus esset vnus cōcitari aduersus alium: si tñ est beneficiatus ab alio spe vel amore iusticie vel saltē timore verecundie desistet ab attemptando quid mali cōtra eum: ꝛ sic cōseruatur amicicia eorum. Immo experimur q ex desuetudine mutue familiaris conuersationis ꝑcontracta amicicia tepescit et tandē deperit. ꝛ etiā q rancorositas duoꝝ ex sola mutua cōuersatione supueniente liquescit ꝛ euanescit q̄to magis ad hoc cōfert bñficiū mutuationis inuicē impensum. Et ex solis quarta q̄nta et sexta vtilitatibꝫ posset conuinci falsitas dicentiū vsurariā mutuationē esse necessariam ꝓ republica. Nam neminē latet q̄tū noceat reipublice discordia ciuiū. et ꝑ consequens illud quod eandē suscitat ꝛ econtra q̄tum eidem cōferat cōcordia eorundem. Nam ꝯcordia pue res crescūt discordia vero maxime dilabuntur

Tertia cōclusio. Plurima incōmoda et damna temporalia ꝛ spiritualia ꝓueniunt reipublice ex mutuatione vsuraria. ꝓbatur enumerādo duodecim. Primū est rerū impignorabiliū de illa ciuitate et terra alienatio cui incōmodo opponitur vtilitas illa q̄ est reꝝ impignorabiliū in ciuitate cōseruatio. et hoc patuit in ꝑcedenti ꝯclusione. Secundū est taliū rerū destructio. Nam multa pignora dantur vsurario vt lanee ꝛ linee vestes q̄ a tineis cōsumuntur vel a muribꝫ corroduntur et alia suppellectalia erugine ꝛ aliisq; mo dis ꝯsumuntur. Tertium est taliū pignorū ad vsurariū deuolutio ꝓ longe viliori ꝑcio q̄ꝫ valeāt: adeo q longe tolerabili⁹ fuisset recipienti mutuū sub vsuris ꝛ impignoranti talia q ea statim exposuisset vēditioni: etiam si ꝓ longe viliori ꝑcio dedisset q̄ꝫ q recepit ab vsurario mutuū ꝛ talia eidem impignorauit. Nam publici vsurarij cōmuniter volūt q pignus excedat sortē mutuatam in duplo vel triplo. et trāsacto certo termino debeat pignus esse ꝓ sorte deuolutū ad ipm. Et dato q recipiēs intendat añ finē termini redimere: tñ sepe cōtingit q interuenit impedimētū q̄ vel nō recolit vł nō pōt redimere. ꝛ sic pinguissimū pign⁹ ꝓ vili sorte dimittere cogitur. Quartū ē deformatio corpis mystici. scꝫ reipublice. qꝛ ꝑ hmōi mutuationē diuitie a pluribus mēbris ciuitatis abstrahentur ꝛ ad vnū vel duo mēbra ciuitatis affluent. ꝛ q̄ta sit illa difformitas patuit in ꝑcedenti cōclusione Quintū est imminēs ruina illius corporis mystici. Quis enim nō diceret illud corp⁹ mysticū naturale statim esse rufturū ac moriturum cuius vnū membrū vt caput vel crus maxima pinguedine intumesceret ꝛ ꝑsertim si ex eo humido cibali intumesceret qđ ab aliis mēbris illis indigentibꝫ vsurparetur. Nam caput illa omnia alia suo pōdere obrueret. Similiter si omnis calor naturalis ad vnum vel duo membra cōfluceret: relictis membris extremalibꝫ: et multo magis illi corpori mortē imminere iudicarem⁹ si illud membrū cunctis ceteris esset letaliter inimicū ꝛ cōtrariū. Qđ notent hi qui in republica christianorū admittūt iudeos ad exercendū fenus. Nam sic diuitie christianorū ciuium ad manus iudeorū q̄ summo ꝛ implacabili odio ꝑsequuntur christianos deuoluuntur. Sextum est extinctio ciuilis amicicie inter mutuātes ꝛ recipientes. quod tripliciter probatur. Nam Aug⁹. ait in de fide ad Petrum. Cupiditas venenum est charitatis. modo peccatū vsure ꝓuenit ex cupiditate. igitur ꝛc̄. Secūdo ꝓbatur idē experientia. Uidem⁹ enī q si q̄s nō velūt ꝑmo nisi sub vsuris mutuare exacerbatur is ꝯ eū et quē ꝑus dilexit nūc odit. Tertio ꝓbatur rōe. Nā ꝯtrarioꝝ ꝯtrarij sūt effect⁹. mō gratuita mutuatio vt dictū ē causat ciuileꝫ amiciciā. igitur econtra igratuita

mutuatio extinguet eam et generabit odi-
um. Septimū est plurimarum personarū
destructio q̄ occasione facilitatꝭ inueniēdi
mutuantes ad vsuras: negligenter viuunt
atqꝫ ꝓdige sua cōsumunt in periculū tam
animarū ꝓpriarū q̄ꝫ etiā vxorū ꝛ filiorū suo
rum q̄s depauperat ꝛ scelera attemptant
q̄ al's nūq̄ꝫ attemptassent Octauū ē plu
rimarū ꝑsonarū (q̄ occasione vsurarie mu
tuationis culpas etiā mortales seu pecca-
ta cōtrahunt ꝛ incurrūt) in ꝯsciētia macu-
latio. et ꝓ nunc recitabunꝭ. xxxj. genera ta
lium hominū. Primi sunt hi q̄ ab vsu-
rarijs petūt vel recipiūt mutuū sub vsuris
nō seruatis cōditionibꝰ seruādis. iuxta de
terminata in precedenti q̄ōe. q̄d tñ multi-
pliciter accidere pōt. Secundi sunt sa-
cerdotes recipiētes oblatiōes ad altare de
manifestis vsurarijs. q2 faciūt ꝯtra ꝓhibi
tionem ꝯcilij Lateranē. in. c. q2 in omni-
bus. extra de vsuris. ꝛ oblata restituere te
nentur. Tertij sunt recipientes scienter
elemosynas ab vsurarijs: saltē ab illis q̄
nihil habent nisi vsuras certas vel subie-
ctas certe restitutioni vsuraꝝ. Nam tales
faciunt eos impotētes ad restitutionē: ꝛ sic
p̄iudicāt proximo cui restitutio certa fieri
deberet. Si q̄s tñ reciperet elemosynā ab
eis nō animo sibi retinēdi sed dandi a q̄bꝰ
extorserūt vsurarij nō peccaret. Nam tūc
essent negociorū ꝓximi vtiles gestores et
nō p̄iudicarēt eis. Similiter etiā peccant
q̄ licet recipiāt elemosynas ab illis vsura
rijs q̄ habēt aliqua bona iuste q̄sita. tñ ꝓ
hoc q̄ acciperēt ab eis elemosynas redde
rent eos impotētes ad restituēdū suis cre-
ditoribꝰ: eo q̄ illa bona essent corā deo ob
ligata ꝓ restitutione vsurarū. peccant in-
quam nisi aliqua legitima causa excusarē-
tur quō aliquādo elemosynā accipientes
a fure excusarenꝭ. Quarti sunt clerici vl'
laici locantes vel alio titulo cōcedentes
domos manifestis vsurarijs alienigenis
ad exercendū vsuras vel volentibꝰ exerce-
re vsurā. vt in. c. vsurarū. de vsuris. lib. vj.
Uñ erunt participes omniū malorū q̄ in
illo exercitio cōmittunꝭ. Quinti sunt su
stinētes q̄ in suis terris morenꝭ tales ma-
nifesti vsurarij alienigene habētes domos
ad exercendū vsurā ꝯductas vel al's inha
bitantes. Nam debēt eos expellere infra
tres menses: q̄d nisi fecerint si sunt patriar
che: archiepi vl' epi: ipo facto sunt suspēsi.
Si autem sunt minores ecclesiastice ꝑso-
ne sunt excōmunicati. si autem sustinentes
sunt collegiū vel alia vniuersitas sunt in-
terdicti. et si quo p̄dicto ꝛ p̄dictam senten-
tiam sustinerēt ꝑ tres menses tunc terre eo
rundem q̄ꝫdiu apud eos predicti vsurarij
cōmorant: ecclesiastico subiacebūt interdi
cto. vt i. c. vsurarū. de vsurꝭ. li. vj. Sexti
sunt notarij scienter ꝯficiētes instrumēta
sup ꝯtractu vsurario. Nam illi etiā sunt ꝑ
iuri. quia cōmuniter iurāt q̄ non velint ta
lia facere: ꝛ per ꝯsequēs sunt infames. nec
de cetero possunt testificari nec instrumen
ta cōficere. extra de testi. c. licet ex quadā.
§. j. in fine. Septimi sunt testes contra-
ctuum vsurarū ꝛ sigillātes instrumenta.

Octaui sunt prosenete mediantes inter
cōtrahentes cōtractu vsurario. Noni
sunt socij vsurariorū qui participāt in lu-
cro vsurario Decimi sūt ministri q̄ vsura
rijs seruiunt in exercitijs vsurarū. Un-
decimi sunt aduocati patrocinātes ꝓ vsu
ris in causa vsurarū Duodecimi sūt po
testates vel officiales ꝯficientes vel scribē
tes statuta in fauorē vsurariorū quibꝰ scꝫ
disponitur q̄ vsure exigi possint. vel q̄ de
beant solui: vel q̄ solute nō possint repeti.

Tertijdecimi sunt potestates p̄bentes
vsurarijs potestatē exercendi vsuras. sicut
sunt illi qui eos aliunde aduenietes vel in
ciuitate sua p̄existentes cōducunt cum pa-
cto eis ꝑmittendi vel cōcedendi exercitiū
vsurarū: de quibus habitum est questio-
ne. xxvij. Decimiquarti sunt qui f̄m p̄-
dicta statuta iudicant scienter. scꝫ decernē
do q̄ vsure soluanꝭ: aut solute nō repetan
tur. Decimiquinti sunt qui hmōi statu-
ta edita de libris cōmunitatū suarū si sup
hoc potestatē habuerint nō deleuerint in-
fra tres menses. Decimisexti sunt qui q̄
q̄ꝫ modo p̄dicta statuta vel cōsuetudines
eorum effectū habentes p̄sumpserint ob-
seruare. Quid autem sit dicendū de statuē
tibus tantummō negatiue. scꝫ q̄ vsurarij
nō recipiāt vltra duos denarios vsurarū
nomie ꝑ mensem. an illi peccent vel incur
rant penā patuit sup q̄ōe. xxvij. ꝯclusione
v. Et de illis quattuor generibꝰ habeꝭ in
Clemē. vnica. de vsuris Decimiseptimi

sunt tutores ꝛ curatores pupillorũ ꝛ simi lium q̇ ꝓ talibꝫ exercẽt ꝯtractus vsurarios aut tales cõtractus prius celebratos ma-nutenent demandãtes eosdem executioni

Decimioctaui sunt quicũqꝫ recipiũt ab eis tp̄alia dona ex quoꝝ receptiõe efficiũ-tur vsurarij impotẽtes ad restituendum.

Deciminoni sunt hi q̇ etiã licet operas suas impendãt eis ꝛ ꝓ illis recipiũt ab eis p̄cium in quibꝫ tñ nõ relinquunt eis equi-ualens. q: tunc impossibilitãt eos ad resti tutionẽ vt sunt barbitonsores ꝛ balneato-res. Nam ex illoꝝ op̄is nõ acquirit vsura rius aliq̇d loco p̄cij dati ꝙ aliquid posset dare ꝓ restitutione vsurarũ. secus de illis qui eis vendũt mercem ꝓ cõdigno precio Hi eñ recipiendo p̄cium vsurariũ ab eis reddũt eis equiualẽs: et sic nõ impotẽtes eos faciunt ad restituendũ saltẽ: hoc verũ est tenendo ꝙ dominiũ vsurarũ trãseat in vsurariũ. Et in his duobꝫ generibꝫ videãt tp̄ales dñi recipientes dona ꝛ tributa ab vsurarijs. Vicesimi sunt tam dñi tem-porales q̃ꝫ p̄lati ecclesiastici (quoꝝ interest eos coercere) tolerãtes eos. ꝓut dictum est in q̄stione. xxvj. Vicesimiprimi sũt coꝝ vxores: filij: cõsanguinei: ꝛ affines vt gene ri recipientes dotes ꝓ vxoribꝫ de vsuris. et similiter alij comedentes ꝛ ꝯsumentes de vsuris coꝝ. Vicesimisecũdi sunt hi qui noīe hereditario vel legati succedũt eis oc cupantes ea que ipi extorserũt ꝑ vsuras et ibi videãt religiosi ꝛ alij q̇ ab eis accipiũt legata Vicesimitertij sũt executores testa mentoꝝ talũ quibꝫ nõ disponit̃ restitutio vsurarũ sed impedit̃. Nam tales sua execu tione p̄iudicant lesis per vsurarios ꝛ testa menta nõ valẽt q̃ sunt facta ꝑ manifestos vsurarios p̄dicto modo: sed sũt irrita ipo iure. vt in. c. quãq̃ꝫ. de vsur. li. vj. immo ꝓhibitũ est oībꝫ ne intersint testamẽtis ma nifestoꝝ vsurarioꝝ. vt in. c. p̄allegato ptꝫ.

Vicesimiquarti sunt hi q̇ mutuãt vsu-rarijs vt eo copiosius fenerari possint.

Vicesimiquinti sunt absoluẽtes mani-festos vsurarios ꝯtra vel p̄ter formã q̃ cõ tinetur in. c. quãq̃ꝫ. de vsuris. li. vj. Vi-cesimisexti sunt q̇ manifestos vsurarios se-peliunt. Omniũ itaqꝫ illoꝝ generũ ho-mines suas ꝯsciencias maculãt mortalibꝫ culpis, quia aut efficacem causã dãt pctõ mortali scꝫ iniuriose receptioni vsurarum cõtra charitatẽ ꝓximi. Aut faciũt al's actũ qui cõstitutione ꝓhibitiua est prohibit' ꝑ ecclesiã. aut ꝯsentiũt facientibꝫ mortale. et ita digni sũt pena mortalis culpe. ad Ro. j. Nonũ incõmodum est triũ censuraꝝ ecclesiasticarũ ꝑ multas ꝑsonas et loca in cursio. scꝫ excõmunicationis maioris: su-spensionis ꝛ interdicti. Nã occasione mu-tuationis vsurarie q̇nqꝫ genera ꝑsonarum incurrũt ipo facto excõmunicationẽ maio rem. scꝫ illi de q̃rto genere dummõ sint ec-clesiastice ꝑsone. et illi de. xiij. xiiij. et. xv. ac xvj. generibꝫ. Suspensionẽ vero ipo facto incurrũt duo genera ꝑsonarũ. scꝫ illi de q̃r to genere si sint patriarche: archiepi vł epi scopi ꝛ nõ simplices clerici tñ. et similiter illi de q̇nto genere. Suspẽsionẽ etiã incur runt recipientes oblatiões coꝝ. vt in. c. q: in omnibꝫ. Attñ suspẽsio illius. c. nõ est la te sñie. vt in p̄cedentibꝫ duobus generibꝫ. sed vt Hosti. placuit tñ est ferẽde sñie fm benigniorẽ opinionẽ. Interdictũ ipo in-currũt vniuersitates vel collegia ꝛ terre il-le de q̇bus dictũ est in casu q̇nti generis.

Decimũ malũ est obligationũ ꝑ innu-merabiles ꝑsonas incursio. Nam innũera biles ꝑsone incurrunt obligationẽ restituẽ di vsuras ex hoc ꝙ fauorẽ efficacẽ dederũt ad vsurariã mutuationẽ. vel ex hoc ꝙ red diderunt vsurarios impotẽtes restituere vt patuit ĩ multis generibꝫ p̄dictis Un decimũ malũ est inuolutio pluriũ ꝑsonaꝝ in multas inexplicabiles intricatiões la-borinthos ꝛ ꝑplexitates q̇bus vt cõpedi bus inuoluunt̃ hi q̇ p̄dictis modis dant occasionẽ mutuationis vsurarie: vel de v-suris viuũt ex q̇bus difficillimũ est eis se eximere sine magno periculo animarum.

Duodecimũ malũ est multoꝝ flagello-rum dei incursio. Nam ꝓpter peccatũ mu-tuationis vsurarie: maxime publice exerci tum ꝛ toleratũ atqꝫ fauorisatũ deus mul-tipliciter flagellat nõ modo singulares ꝑ-sonas. sed etiã ipas ciuitates ꝛ rempubli-cam. nũc pestilẽtia: nũc hostili gladio: nũc fame eos atterendo: nunc ciuili discordia et intestinis bellis ꝛ controuersijs ac par-tialitatibꝫ scindendo: vt verificet̃ qd̄ opta uit dauid psalmo. liiij. Precipita dñe diuide linguas coꝝ: qm̄ vidi iniquitatem ꝛ con-

tradictionē in ciuitate. Et infra. Et nō defecit de plateis eius vſura ⁊ dolus. Ex q̄bus.iij.malis tam tempoꝛalibꝰ q̄ſ ſpūalibus pꝫ merito dictū eſſe in.c.vſurarū voraginē.de vſuris.li.vj. ꝙ vſurarū voꝛago aīas devoꝛat ⁊ facultates exhaurit. Qua igiꝰ fronte aliq̄ filij huiꝰ ſeculi prudentioꝛes filijs lucis: quoꝝ ſapiētia terrena diabolica eſt ⁊ animalis audēt dicere mutuationē vſurariā que tot damna ingerit eſſe vtilē reipublice: imo neceſſariā.

Contra cōcluſionē

pmā arguiꝰ pmo ſic. Ciuitas nō pōt cōſiſtere ſine mutuātibꝰ: ſed nō inueniuntur mutuātes niſi ad vſuras. igiꝰ nō poteſt ciuitas cōſiſtere ſine mutuatiōe vſuraria. ⁊ ꝑ cōſequēs eſt neceſſaria ꝑ ciuitatis ſubſiſtētia. Maioꝛ eſt nota. minoꝛ pꝫ ad experiētiam. Nā ſi aliq̄ reperiant gratis mutuātes hoc tñ adeo raro ꝯtingit ꝙ ꝑ nihilo reputaꝰ. qꝛ ꝑ hmōi mutuare tam raro cōtingens nō pōt ſuccurri tot multiplicibꝰ indigentijs eoꝝ q̄ indigēt mutuo. Dicendū ꝙ argumentū peccat in foꝛma. qꝛ in ſimili foꝛma daꝰ inſtantia. ſcꝫ Johānes nō pōt ſubſiſtere q̄n ſit ſanus vel eger. ſed nō eſt eger: igiꝰ neceſſario eſt ſanus. ꝯñs eſt falſuꝫ ſaltem loquēdo de neceſſitate ꝯſequētꝭ. Vñ licet ꝑpoſitio de pdicato diſiuncto ex oppoſitis immediatis ſit neceſſaria. tñ ſtat ꝙ vtraq̄ ps diſiuncti ꝯtingēter pdiceꝰ de ſubiecto. Sic etiā hic. ciuitas neceſſario habꝫ mutuantes. ſcꝫ vel gratis vel ad vſuras. ⁊ nō habet mutuantes gratis ⁊ tñ nō neceſſario habet mutuātes ſub vſuris. Vñ deberet inferri ꝯcluſio ſine modificatiōe neceſſitatis hoc mō. ergo ciuitas nō conſiſtit ſine mutuantibꝰ ad vſuras. Et illa concluſio nō ꝯtradicit pme cōcluſioni: ſed ſimul ſtare pñt ſicut ille due. Johānes pōt viuere ſine peccato moꝛtali. et Johēs nō viuit ſine peccato moꝛtali. Et ſi minoꝛ fiat etiam de modo erit falſa. qꝛ ſi eſſet vera ſequereꝰ ꝙ aliqui habētes res mutuabiles ⁊ volētes mutuare neceſſario peccarēt. ſcꝫ viciose mutuando: qđ eſt falſum. qꝛ nemo peccat in eo qđ vitare nō pōt Et ſi repliceꝰ dicēdo ſaltē minoꝛ facta de modo eſt vera ſi intelligaꝰ ſic ꝙ non pñt inueniri mutuantes niſi ſub vſur. id eſt difficile eſt inuenire mutuantes niſi ſub vſuris. Dicendū dupliciter. Pꝛimo ꝙ dato ꝙ ſic intellecta eſſꝫ vera tñ ꝯſequēter ꝯcluſio non aliter eſſet intelligēda niſi ꝙ ciuitas nō poſſet. i. difficile eſſet eā ſubſiſtere ſine mutuantibꝰ ad vſuram. Hoc aūt nō eſt cōtra ꝯcluſionē pmā q̄ loquiꝰ de poſſe. multa eñ pñt fieri q̄ tñ difficilia ſunt. Secūdo dicendū ꝙ minoꝛ ſic intellecta eſt vera loquēdo de difficultate nō abſoluta: ſed ſolū ex ꝯditione: q̄ tñ cōditio ſine difficultate notabili tolli poſſet. Nā cauſa cur difficile eſt inuenire mutuantes eſt. qꝛ nō cohibenꝰ mutuātes ſub vſur. Si eñ tales ꝓhiberenꝰ ⁊ acriter punirentur nemo mutuaret ſub vſuris: et tñ adhuc indigētibꝰ mutuo ſubueniretꝰ: qꝛ inuenirenꝰ multi q̄ mutuarēt gratis qui al's habita omnimoda oppoꝛtunitate ⁊ licētia vſuras exigēdi non gratis mutuant ſicut etiam i alijs peccatis accidit a q̄bus multi abſtinerēt ſi ſaltem aliq̄ ciuili pena vel ꝓhibitione cohiberenꝰ.

Secūdo

arguiꝰ ſic. Ciuitas non pōt ꝯſiſtere ſine eo qđ eſt eius cōmoditas: et cuius oppoſitū ē incōmoditas. Sed mutuatio vſuraria ē cōmoditas ciuitatis ⁊ eius carētia eſt eiꝰ incōmoditas. igiꝰ ciuitas nō poteſt cōſiſtere ſine mutuatōe vſuraria. Maioꝛ ꝓbaꝰ. qꝛ hoc dicimur poſſe qđ cōmode poſſumꝰ: ⁊ ꝑ ꝯſequens qđ nō niſi cum incōmoditate poſſumus dicimur nō poſſe. Minoꝛ ꝓbatur. quia cōmoditas ciuitatis eſt ꝙ ciues indigētes mutuo nō ſolū inueniāt mutuātem: qꝛ hoc eſt neceſſariū. ſed etiā ꝙ ꝓmpte et faciliter inueniant eos. Modo dato ꝙ indigētes inuenire poſſent gratis mutuantes: tñ ex quo nō ꝓmpte ⁊ faciliter inuenirent tales ⁊ tñ faciliter ⁊ ꝓmpte inuenirēt mutuātes ſub vſuris. igiꝰ ⁊c. Dicenduꝫ quadrupliciter. Pꝛimo ꝙ maioꝛ eſt vera q̄ñ talis cōmoditas nō habet annexā diuinam moꝛtalem offenſam. mō talis eſt mutuatio vſuraria. igiꝰ ⁊c. Unde nō eſt dicēdum ciuitatē nō poſſe ſubſiſtere ſine peccato moꝛtali. Scđo dicendū ꝙ ſi admitteretur indiſtincte maioꝛ: minoꝛ eſt neganda. qꝛ ſi ſtrēnue extirparenꝰ vſurarij inuenirētur mutuantes gratis etiā ꝓmpte. Et ſi repliceꝰ: licet inuenirenꝰ gratis mutuantes nō tñ inuenirenꝰ cū ꝓmitterenꝰ mutuātes

ad vsuras. Dicendum q̄ hoc scʒ q̄ nō ita pmpte inuenirent gratis mutuātes nō est talis vel tāta incōmoditas q̄ ꝓpter h̄ dici posset q̄ ciuitas nō possit subsistere sine tali pmpta inuentiōe. Nā ciuitas nō pt hr̄e oīa q̄ sibi cōmodissima forēt q̄n sine illis subsistere possit, imo ciuitati expedit q̄ ad aliq̄d nō habere tantā pmptitudinē inueniendi mutuātes gratis q̄ta habet inueniendi mutuātes ad vsuras: eo q̄ illa facilitas longe plus occasionaret multos ad negligēter viuendū: dilapidandū ꝛ distrahendū bona sua q̄ faciat facilitas inueniēdi mutuātes sub vsuris: q̄ tn̄ plurimos destruit. Tertio dicendum q̄ dato q̄ nō ita pmpte inuenire gratis mutuātes sicut inuenire mutuātes ad vsuras sit aliq̄lis incōmoditas: non est tn̄ tāta q̄ta est pmpte inuenire mutuātes sub vsuris, q̄ secundū est pniciosius p̄mo, q̄ primū tm̄ ingerit tēporale dispendiū petēti mutuū, secundum aūt ingerit tam tpale q̄ spūale petēti atq̄ mutuāti, ꝛ tā eis q̄ reliq̄s ac toti ciuitati, q̄ semꝑ petēs tale cogit de suo dare aliq̄d indebitū, et etiā q̄ multi occasione illi⁹ facilitatis dissipāt bona sua vt dictum est. Spūale aūt dispendiū satis patuit in cōclusionib⁹ p̄missis. Quarto dicendū q̄ illi hoīes q̄b⁹ hec maior cōmoditas (si esset maior) deseruiret sunt triplices ꝛ duo vltima genera illoꝝ hoīm hr̄e illā cōmoditatem nō est nisi illos hoīes hr̄e materiā peccandi, ideo illa maior cōmoditas esset maior pniciositas eis q̄ cōmoditas ꝛ eis potius auferēda q̄ p̄standa p bono ciuitatꝭ. Assumptū pbat. Nā q̄dā accipiunt ꝓpter necessitatē: q̄dā ꝓpter iniquitatē: q̄dā ꝓpter cupiditatē, et q̄uis p̄mis videat esse q̄dā cōmoditas: semꝑ tn̄ est eis etiā pniciosuʒ, q̄ si pauꝑ est iam pauꝑior reddit, q̄ plus reddere cogit q̄ accepit, et dato q̄ talis vitaret maius damnū q̄ sit illud q̄d patitur soluēdo vsuras: tn̄ adhuc non pōt negari q̄n ibi sit pniciositas: etiā si minor sit q̄ cōmoditas, nec ꝓpter eā esse minorē est toleranda, q̄ est p̄uata cōmoditas q̄ nō p̄pōderat publice cōmoditati: ꝛ multo minus publice honestati ac diuino timori. Scdi aūt sunt q̄ sub vsuris accipiūt ad scortandum: ludendū ꝛ alias iniq̄tates pficiendū. Et talib⁹ nō solū nō est cōmoditas sʒ grādis pniciositas inuenire pmptos mutuantes sub vsuris: q̄ est eos hr̄e materiā peccandi. Tertij sunt vt artifices ꝛ negociatores nō indigētes mutuo nisi ad cumulandum diuitias q̄b⁹ satisfiat sue insatiabili ꝛ insatisfactibili cupiditati. silr̄ illi q̄ a publico vsurario mutua q̄runt vt ea alijs p maiori ꝯcedāt, ꝛ illꝭ silr̄ est magna pniciositas inuenire pmpte mutuātes sub vsuris.

Tertio arguit sic. Ciuitas nō pōt subsistere sine eo q̄d est necessarium ad hoc q̄ inter duo tpalia mala maius malū vitet ꝛ solū min⁹ incurratur. mutuatio vsuraria est hmōi, igit ꝛc̄. Maior nota, minor pbat, q̄ sepe ꝯtingit q̄ aliquis est magnū damnū passur⁹ q̄d ipe aliter vitare nō pōt nisi recipiendo mutuū, et q̄ al's neminē inuenit q̄ velit sibi mutuare ḡtis, ideo nō nisi mutuatiōe vsuraria poterit id vitare. vtputa indiget centū floreñ. q̄s nisi habeat patiet damnū in q̄nquaginta floreñ. vel in fama. vl' coget res suas distrahere p p̄cio i.xx. floreñ. nimis remisso et tn̄ si centū accipiat mutuo sub vsurꝭ q̄nq̄ floreñ. ꝑ annū nō nisi damnū q̄nq̄ floreñ. patiet. Dicendū tripliciter. Primo q̄ minor est falsa si intelligat vniuersalit. fallit eni: imo stat nōnūq̄ q̄ min⁹ damnosuʒ esset tali indigēti vēdere res suas p precio etiā lōge viliori q̄ iustū sit q̄ q̄ accipit mutuum sub vsurꝭ, vt patuit i tertio malo tertie ꝯclusionis. Secundo dicendū q̄ dato q̄ minor sit aliq̄n vera respectu vnius vel duoꝝ, tn̄ ex q̄ talia damna sūt p̄uata ꝛ tpalia: damna h̄o q̄ ꝓueniūt ex mutuatiōe vsuraria sunt publica tā tpalia q̄ spūalia q̄ multiplicit tacta sūt in tertia ꝯclusiōe: cū illa scd̄a sūt simplr̄ maiora alijs, ꝛ per ꝯn̄s p illis alijs vitādis non est necessariū hr̄e mutuationē vsurariā, q̄ tūc nō est necessaria ad hoc vt inter duo mala maius vitet. imo ꝯfert ad hoc vt mai⁹ incurrat ꝛ min⁹ vitet. Tertio dicendū q̄ maior est vera quādo id q̄d sic est necessariū nō habet diuinā offensam annexā. Nā si habet eā annexam nō est necessariū ad vitandū maius damnū tpale, imo est met mai⁹ vtroq̄ dāno tpali, et ꝑ ꝯn̄s cōfert ad incurrendū maius malū simpliciter. modo sic est de mutuatione vsuraria, igit ꝛc̄. Unde etiā si maxima damna tempalia vitētur et maxima

bona tēpalia p eam acq̄rant quibꝫ etiā q̄s velit captiuos redimere christianos ⁊ alere paupes, nihilominꝰ nō est dicēda vtilis reipublice, et multominus necessaria neqꝫ licita: nec etiā eiꝰ toleratio erit p̄ h̄ licita: vt tactū est. q. xxvj. et. xxvij. Secꝰ vbi toleratio fieret ad vitandū aliq̄d damnū spirituale maius mutuatōe vsuraria q̄d al's vitari nō posset. Nec est verū ꝙ non sit dabile spūale malū maius pctō vsure, put patuit eadem questiōe.

Questio. XLIX

Utrū mutuatio

vsuraria magis spectat ad ꝯsideratōez theologi q̄ꝫ ad ꝯsideratōnem iurispiti. Quare aūt p̄sens q̄stio moueat patebit ex correlario q̄rte ꝯclōnis. ⁊ de quibꝫ theologis fiat patebit ex tercia ꝯcl'one. Solutio q̄stiōis stat in tribꝫ suppositōibꝫ: q̄ttuor conclusionibus ⁊ vno correlario

Prima suppositio. Eadē res pōt spectare ad ꝯsideratōnez diuersoꝶ artificū atqꝫ sciaꝶ. ⁊ hoc fieri ꝯtingit dupliciter. Prīo subijciēdo illā rem respectu diuersoꝶ p̄dicatoꝶ: quo mō homo est de cōsideratōe philosophie moral' puta respectu illiꝰ p̄dicati felicitabile. ⁊ est etiam de ꝯsideratiōe phīe naturalis respectu illiꝰ predicati mobile corruptibile ⁊ hmōi Alio mō etiaꝫ respectu eiusdē p̄dicati. nec opter addere ꝙ h̄ fiat ꝯsiderādo sub diuersis ratōibꝫ formalibꝫ. nā hoc ꝯtingit etiam sub eadē ratōe formali capiēdo subiectum scꝫ sub sua q̄ditate q̄ est eius ratio formal'. Uñ hoc pōt ꝯtingere altero illoꝶ triū modorum. scꝫ aut q̄r p̄dicatū de illo subiecto ostendit in vna p̄ aliud mediū: ⁊ p̄ ꝯñs p̄ aliud p̄ncipiū q̄ꝫ in alia. quo mō ꝺ terra demonstrat eē spericū ī phīa naturali. vt ptꝫ in fine scd̄i de celo. ⁊ etiā idē demōstrat in mathematica. Aut scd̄o q̄r in vna demonstrat p̄dicatū de subiecto demōstratōe ꝓpt q̄d ⁊ in alia demōstratōe q̄r est. q̄ distincte demōstratōes generāt distīctas sciās. aut q̄r in vna tale p̄dicatū supponit inesse subiecto: ita ꝙ talis ꝓpositio habet p̄ p̄ncipio p̄supposito ⁊ in alia p̄dicatū ōndit de subiecto. et habet ꝓpositio talis p̄ cōclusiōe sicut in sciētijs subordiatis ī q̄bꝫ nōnunq̄ꝫ id q̄d est cōclusio in scīa subordināte vl' supiori est p̄ncipiū in sciētia subordinata. Ita ad ꝓpositū mutuatio vsuraria pōt esse de ꝯsideratōe theologie ⁊ etiā sciē iuris q̄ ad diuersa p̄dicata ⁊ etiā quo ad idē p̄dicatuꝫ Nam pōt esse de ꝯsideratōe theologie respectu illiꝰ p̄dicati q̄d est eā esse pctm̄ mortale. Itē respectu illiꝰ p̄dicati q̄d est ipaꝫ eē in diuino foro eternaliter puniēdā ⁊ in secreto foro cōsciētie vt mortale p̄ ꝯfessorez ad imponēdū pniaꝫ arbitrariā. Respectu vero illiꝰ p̄dicati q̄d est eam esse ī foro exteriori eccl'ie puniendā pena hūana canonica vel ciuili: vtputa ꝙ eā exercens est īfamis. et ꝙ oblatōes eius qui eā exercet nō sunt recipiēde ad altare. et ꝙ testamentuꝫ eius nō factū f̄m id q̄d disponit in ca. q̄ꝫ q̄ꝫ. de vsu. li. vj. sit irritū ipo iure: ⁊ sic de alijs est de ꝯsideratōe sciētie iuris respectu etiaꝫ eiusdē p̄dicati pōt esse de ꝯsideratiōe vtriusqꝫ. Nam tā theologus q̄ꝫ iurispitꝰ aliq̄s puta canonista habꝫ ꝯsiderare eam eē peccatū mortale aliter tñ ⁊ aliter. puta per diuersa p̄ncipia: ⁊ etiā adeo diuersa vt vnus mag' q̄ꝫ aliꝰ habeat id ꝯsiderare vt patebit

Secunda suppositio. Aliud ē cōsiderari aliquā rē in ordine ad aliq̄d p̄dicatū ⁊ eam ꝯsiderare in ordine ad aliq̄d subiectū: vtputa cōsiderare cōtractū vsurariū in ordīe ad h̄ p̄dicatū q̄d est eum esse pctm̄ mortale. ⁊ ꝯsiderare eū in ordine ad aliq̄d subiectū. s. ꝺ aliquo actu vel ꝯtractu an scꝫ talis sit vsurarius. De p̄mo mō ꝯsiderādi ꝯtractū vsurariū dicet in p̄ma ꝯclōne et secūda. De secūdo modo dicet in tercia et quarta ꝯclusionibus: quis scꝫ magis habeat cognoscere qui ꝯtus sint vsurarij ⁊ q̄ nō. Et illi modi ꝯsiderādi sūt adeo distīcti ꝙ cōtingere posset eos separi sic ꝙ aliq̄s artifex haberet rē aliquā cōsiderare vno mō ⁊ nō alio. vl' nō adeo vno mō sicut alius artifex hr̄et eam illo modo cōsiderare. Sicut in simili. hec ꝓpositio. monetā falsans est pctōr qui tali pena venit puniēdus: cōsiderari habꝫ a iurista vel theologo: et hoc vel in foro ciuili: vel a theologo in foro cōscientie ⁊ dei: ⁊ tñ si illa res. scꝫ falsare monetā vel falsans monetā p̄diceretur de aliquo scꝫ de Johanne dicēdo. Johānes falsauit monetā illaꝫ quā idē cudit. iā magis spectaret ad pitū aurifabꝶ q̄ꝫ ad iuristā vel theologū

Tertia suppositio. duplex est contract⁹ vsurari⁹. q̄dā est indubitāter vsurarius. q̄dā vō nō indubitāter est talis. vt sunt illi d̄ q̄b⁹ est difficultas aliqua apud doctores an sint tales vel non. Itē q̄dā est in se vsurari⁹. i. seclusa oī hūana ↄstitutōe est vsurari⁹ ex sola lege diuina vel naturali. vt est oīs mutuatio quaꝫ q̄s exercet p̄ncipaliter ꝓpter lucrū p modū p̄cij leuandū vltra sortē p mutuatōe impēsa. Quidā vō in se nō est vsurari⁹ sed ꝓpter ↄstitutōem positiuā ꝓhibentē eū ꝛ volentē eū vitari p̄inde et sub eisdē penis q̄bus vsurarius cōtractus est ꝓhibitus. vt puta aliq̄s cōtractus nō est in se vsurari⁹: attamen si ius cōmune puta ciuile et canonicū vel etiā aliqd̄ p̄ticulare ius ꝛ hoc seculare: puta municipale vel ecclesiasticū vt ꝓuinciale vel sinodale ipm̄ tan̄q̄ suspectū ꝓhibet tan̄q̄ vsurariuꝫ. ne mali eo vt pallio q̄ abscōdant suas fraudes vsurarū abutant̄ tūc ille esset vsurarius q: ꝓhibitus ꝛ nō ī se tal̄. vt si ꝓhiberet ꝙ ñ fieret vēditio ad terminū p maiori p̄cio q̄ fieret sine termino: Nā q̄uis hoc liceat fieri in aliq̄b⁹ casibus vt patebit in tercio tractatu. si tñ ꝓhiberet̄ p aliqd̄ p̄dictoꝝ iuriū tan̄q̄ vsurari⁹ ↄtractus. eo ꝙ ibi eit mutuatio implicita ꝓpter quā ↄtingeret maliuolū aliquē velle quid hīe vltra sortē: tā ille esset vsurari⁹ positiue ꝛ staret ꝙ in se nō esset vsurarius: eo ꝙ vendēs nō ꝓpter mutuatōeꝫ implicitā charius vēderet sed ꝓpter interesse lucri cessantis. Et hoc mō etiā duplex ē collatio simoniaca spūaliū ꝛ receptio tp̄aliū. Quedā ei est in se simoniaca puta ex lege diuīa et naturali. vt cū ↄfert̄ spūale tan̄q̄ merx p tp̄ali vt p p̄cio. Quedā vō solū est simoniaca q: ꝓhibita. vt si quis ↄferat spūalia ꝛ offerant̄ sibi tp̄alia p modū donū ꝛ etiā ipse vt sic illa recipiat: si tñ aliq̄ ↄstitutōe positiua ꝓhiberet̄ talis datio ꝛ receptio ꝓpt̄ speciē vel ꝓpter abusum maloꝝ: iam illa collatio ꝛ receptio esset simoniaca positiue. Similiter vēditio iuris decimarū et q̄rundā officioꝝ que in se sunt ꝓphana vel secularia attamē annexa sunt spūalibus est simoniaca nō in se eo ꝙ vendēs ea nō vendit quid spūale nec recipit q̄d p spūali re sed p ꝓphana: q̄uis al'as sit peccatū vēdere officia etiā q̄cūq̄. attamen ex quo ius ꝓhibuit illa vēdi p̄inde ac si essent spūalia eo ꝙ sunt annexa spūalib⁹: ideo ea vēdere est positiua simonia.

Prima conclusio

Cōtractus vsurarius q̄ scit̄ in se esse vsurarius quo ad hoc p̄dicatū qd̄ est ipm̄ eē peccatū mortale magis est de cōsideratōe theologi q̄ iurisꝑiti. Probat̄ septē ratōibus. Prima. actus q̄ ratōem pc̄ti mortalis imediate cōtrahit ex lege diuīa magis spectat in ordine ad hoc p̄dicatū qd̄ est esse peccatū mortale ad ↄsideratōem illius ad quem magis spectat cōsiderare eandē legē. ꝛ qui etiā eidē legi magis de p se intēdit q̄ ad cōsideratione alteri⁹ ad quē nō spectat vel nō intantū de p se spectat cōsiderare eandem ꝛ q̄ etiā eidē legi nō intendit vel nō intātū intēdit. Sed p̄dict⁹ ↄct⁹ vsurari⁹ est hm̄oi Et tūc vltra. modo ad theologū mag̃ spectat cōsiderare legē diuinā ꝛ etiā eidē magis intēdit q̄ spectet ad iurisꝑitū aut etiaꝫ q̄ talis eidē intēdat. Maioꝛ p̄mi discursus ꝓbat̄. q: actū cōtrahere ratione mortalis culpe imediate a lege diuina nō est nisi eū esse difformē eidē p̄ceptiue vel ꝓhibitiue late. esse autē eum difformē eidē p̄ceptiue late est eū esse pc̄tm̄ mortale. igit̄ ille q̄ melius nouit de illo actu hoc qd̄ est eū eē illi legi difformē: etiā melius nouit ipm̄ eē mortale pc̄tm̄. Sed null⁹ meli⁹ nouit q̄ actus aliq̄s queꝫ in se noscit sit difformis alicui legi nisi q̄ mag̃ noscit illā legē. quia difformitas actus est habitudo q̄dam ipius actus ad legem cui est difformis. sicut dissimilitudo est habitudo vnius q̄lis ad alterū quale. nemo aūt melius nouit relatione vel habitudinē duoꝝ extremoꝝ q̄ ille qui agnito vno extrēo meli⁹ noscit aliud extremū. q: ex noticia extremoꝝ deuenit̄ in noticiā relatōis. Vel si difformitas nō est habitudo vel relatio sed negatio quedam vel carētia habitudinis seu relatōis scꝫ cōformitatis debite: tūc sicut relatio cōformitatis melius noscit̄ ab eo qui melius nouit extrema. sic ꝛ eius negatio. q: priuatio cognoscit̄ p habitū. et sic relinquit̄ maioꝛ ꝓbata. Minoꝛ ꝓbat̄ quia cōtract⁹ vsurarius ideo est peccatū mortale q: est contra illā legē Luce. vj. Mutuū date nihil inde sperātes. Hec autē lex est diuīa. ꝛ tal̄

est habitudo actus ad illā legem q̄ subla-
ta omī positiua lege et hac sola posita: ad-
huc contract⁹ vsurarius esset mortale pec-
catū. igit ratio mortalis peccati sibi imbibi
tur imediate ex illa diuina lege. Maior se-
cūdi discursus est cōclusio p̄mi discursus.
Minor vero pbat ex vi nomis. nā theo-
logus dicit q̄si de deo vel diuina lege lo-
quēs. Unde de p se ⁊ inq̄tū theologus est
ꝯuenit sibi diuinis scripturis intēdere. Iu
rispito aūt de p se cōuenit intēdere tm̄ legi
bus hūanis positiuis: et de p accidēs sibi
cōuenit diuine legi intēdere scȝ inq̄tū illi⁹
p̄cepta sunt inserta corpi iuris hūani. vl' si
nō de p accidens tn̄ nō adeo de p se, ei con
uenit sicut theologo. alioq̄n iurispitus de
p se esset theologus: quod est falsum. mo-
do quod alicui de p se cōuenit ei magis cō-
uenit q̄ alteri cui nō de p se cōuenit vel nō
adeo de p se. Anteq̄ȝ autem formet scd̄a
ratio pono obiectionē possibilē fieri cōtra
cōclusionē quaten⁹ scd̄a ratio cōgruēti⁹ oc
currat: ⁊ est obiectio ad pbādū q̄ eque ad
iuristā sicut ad theologū spectet cōsidera-
re cōtractū vsurariū in ordine ad hoc p̄di-
catū qd̄ est esse mortale peccatū. et p conse
q̄ns nō magis ad theologū. et hoc sic. Si
cut lex diuina dānat vsurariū ꝯtractū: sic
lex canonica eū dānat. igit sicut ꝯtract⁹ vsu
rarius cōtrahit ratiōnē mortalis pcti a le-
ge diuina, sic a lege canonica ⁊ p ꝯsequēs
ex eodem fundamēto quo pbasti ad theo
logū magis spectare illā ꝯsideratōēȝ scȝ p
ut ex vna pte illa ratio peccati mortalis in
ꝯtractu vsurario ꝯtrahit a lege diuīa: etiā
pbabit ex altera pte ad iurispitū magis spe
ctare illā cōsiderationē scȝ put ex alia par-
te ꝯtrahit illa ratio a lege canonica. ⁊ p cō
sequēs singula singulis cōparādo eq̄ spe-
ctabit ad vtrūq̄ȝ. Dicēdū dupliciter. nā
p̄mo posset negari antecedēs. lex enī diui-
na damnat ꝯtractū vsurariū virtute p̄pria
i. e nō innitendo alteri legi: puta positiue
hūane. Sed lex canonica eū damnat vir
tute legis diuine. Nā q̄n decreta et cōstitu
tiones cōciliorū atq̄ȝ sūmoꝝ pontificū p-
hibent eū: allegant p fundamēto ⁊ rōe cō-
stitutōēm diuīe legis veteris ⁊ noue. Et io
dissimiliter eū dānant etiā tali dissimilitu-
dine que refert ad p̄positū. Unde ex q̄ vna
in virtute alterius damnat eū: ꝯsequens
est vt cōsideratio damnate prauitatis illi-
us actus magis ad eū ptineat qui est scru-
tator illius legis cui innitit alia et ipsa alij
nō innitit q̄ȝ ad illū qui cōtēplator est vel
scrutator alteri⁹. Unde sicut habēs sciētiā
subalternatā solū scit quia est de suis p̄nci
pijs. habēs autē scientiā subalternātē scit
pter quid de p̄ncipijs sciētie subalterna
te. sic est i p̄posito. Unde bene ait doctor so
lēnis in q̄dlibet, q̄dlibeto p̄mo, q. xxix. q̄
vsura sit peccatū ⁊ iniq̄tas ex lege positiua
nō nouimus: nisi quia sic est. sed quare sic
sit hoc ratiōe ex lege nature debem⁹ inue-
stigare. Secūdo dicendū, ꝯcesso antece
dente negat cōsequentia. nā licȝ vtraq̄ȝ lex
eū damnet: canonica tn̄ ex sua damnatōe
nō sufficeret actui impīgere ratiōnē pecca
ti mortalis si nō esset lex diuina ex qua de-
riuat nō tm̄ potestas autori iuris canoni-
ci ad damnandū actus aliquos vel ad cō
dendū lēges: sed etiā vis impssiua ratōnis
mortalis peccati in ipm actū. Nam q̄ntū-
cunq̄ȝ papa vl' quicūq̄ȝ homo phiberet ali
quē actū: nō ob hoc agēs eū peccaret mor
taliter si sisteret in ea lege hūana. sed q̄ ta-
lis peccat mortaliter reducit ad legē diui-
nam. ita q̄ ideo est mortalis q2 est ꝯtra le-
gem diuinā que mādauit vitari ea que lex
humana rationabiliter edita phiberet: et
mandauit agi ea que lex hūana rationabi
liter edita agi p̄ciperet. Lu. x. Qui vos au-
dit me audit: ⁊ qui vos spernit me spernit.
Et itez Mathei. xviij. Quecūq̄ȝ alligaue
ritis sup terrā erunt ligata ⁊ in celo, q̄si di-
ceret. Uolo q̄ leges vestre p̄ceptiue vel p
hibitiue rationabiliter edite ligēt. Unde q̄
quis peccat mortaliter cōtrauenīēdo posi
tiue legi phibitiue vel p̄ceptiue loquēti. q2
facit cōtra illud p̄ceptū legis diuine. Ho-
nora parētes: ⁊ Obedite p̄positis vestris.
⁊ cōtra illud quo p̄cipit vt timeam⁹ dn̄m
⁊ p cōsequens nō spernam⁹ eum. Sperne
re autē hominē a deo ꝯstitutū in supiorem
est deū spernere. Ex hac duplici solutōe
potest formari scd̄a ratio ad cōclusionem
talis. Ad illū artificē magis spectat ꝯside-
rare aliquē actū eē mortale pctm̄ q̄ i virtu
te sue artis vel sciētie ⁊ sine recursu ad pricī-
pia alteri⁹ artis potest ꝯgnoscere ⁊ ostēdere
eū esse mortalem q̄ȝ ad illū q̄ hoc nō potest
nisi in virtute alteri⁹ artis. Theologus est

hmōi. nam seclusa lege positiua ciuili ⁊ canonica theologus ex hoc q̄ ptract⁹ vsurarius est ptra legē Lu.vj. quā iudicat eē phibitiuā cū ait. nihil inde sperantes: infert sufficiēter q̄ sit mortalis. Iurisptus vero nō pōt inferre eū ex hoc q̄ ē cōtra legem canonicā vel ciuilē esse mortale peccatū nisi adiut⁹ lege diuia. Vn̄ si arguat sic. Ois act⁹ cōtra legē canonicā vel ciuilē pceptiuā vl phibitiuam factus est pctm̄ mortale. cōtractus vsurarius est hmōi. igit̄ ⁊c. In hac pbatōe iurisptus habet ponere minorē: et eā melius nouit q̄ theologus. maiorē aūt nō nouit vt iurisptus sz vt theologus. vl si eā vt iurisptus nouit: nō tm̄ nouit nisi accipiēdo a theologo. ⁊ etiā nō habz maiorē nisi vt quoddā psuppositū in sua facultate nec ipam ex sua facultate pbare pōt. Theologus autē habz ipam vt pclusionē quā pbat ex sua lege. s. diuina. ex qua elicit̄ pdicta maior: vt patuit. Mō ille q̄ ad aliquā pclusionē ponit maiorē et nō minorē melius potest iudicare d pclusione q̄ ille q̄ tm̄ minorē ponit. et idem iudiciū est si minorē ponēs etiā ponat maiorē ipam tm̄ supponendo ⁊ nō ostendere potēs eandē. Alius vero eandē ondere possit. Et ratio illi⁹ est quia in maiore est tota vis discursus. Vn̄ etiā maior dicit̄: quia in virtute ptinet totū discursum. Tercia ratio. theologus melius nouit de cōtractu vsurario hoc pdicatū scz esse mortale peccatū. igit̄ cōsideratio cōtract⁹ vsurarij in ordine ad illō pdicatū magis ad eū spectat. quia res quo ad pdicatū aliquod magis ad illū spectat q̄ melius illud pdicatū d ea nouit. q2 hoc est q̄s bonus iudex que q̄s bene nouit. pmo ethicorū. Antecedēs pbat̄: quia duob9 cognoscentib9 aliqd subiectū etiā si equaliter illō noscāt ille melius nouit pdicatū aliqd de eo qui melius nouit pdicatū tā quo ad q̄d nois q̄ quo ad q̄d rei. et ea que ad intellectum quid rei ptinēt. Modo si theologus ⁊ iurisptus etiā eque noscāt aliquē pctuz esse vsurariū: tamē theologus meli⁹ nouit quid nois ⁊ q̄d rei peccati mortalis. Naz ipe diffinit peccatū mortale. est dictum factū vl pcupitū cōtra legem dei. ⁊ illā diffinitionē etiā melius itelligit: quia ibi ponit̄ cōtra legē dei. Nemo autē artificū melius nouit legem dei q̄ theologus. ⁊ theolog⁹ etiā melius aliis cognoscit que lex eq̄ce phibitiue: pceptiue vel cōsultiue. quod m̄ necessariū est ad hoc q̄ sciat̄ q̄n quid sit cōtra legem dei tanq̄ peccatum mortale.

Quarta ratio. cōtradictoria illius. ois cōtractus vsurari⁹ est peccatū magis spectat ad theologū. igit̄ etiā illa. ois contractus vsurarius est peccatū magis ad theologū spectat. tenet pseqntia: q2 oppositoz est eadem disciplina ẜm phm in topicis. ⁊ etiā q2 sicut aliqs artifex p sua principia ostendit vnū cōtradictorioz esse falsum. ita et eisdē ostēdit alterū cōtradictoriorū esse verum ⁊ ecōtra. Antecedēs pbat̄: quia assertio heretica magis spectat ad psiderationē theologi q̄ iurispti. ita q̄ ad determinādū magistraliter que assertio sit heretica ⁊ que catholica magis valet theologus q̄ iurispitus. Modo hec scz cōtractus vsurari⁹ nō est pctm̄ est heretica. vt patet in cle. vnica de vsuris. vbi dicit̄. q̄ si qs inciderit in illū errorē vt ptinaciter affirmet q̄ exercere vsuras nō sit peccatū decernimus eū velut hereticū puniendū. Maior posset multipliciter pbari. sed pnūc sufficiat vna pbatio talis. Ad illius sciētie doctorē ppter quam solūmodo dicit̄ assertio catholica vel heretica principaliter spectat diffinire p modū doctrine que assertio est catholica ⁊ q̄ heretica reputāda. sed theologia est hmōi. igitur ad theologie doctores magis spectat cōsiderare assertiōnes hereticas eas determinādo magistraliter ⁊c. Maior nota. minor pbatur. q2 sola illa assertio est catholica que est cōsona theologie: et que eidē noscitur aduersari dinoscit̄ esse heretica. Naz si aliqua assertio inueniret̄ aduersari decretis vel decretalib9 sūmoz pontificū aut canonib9 conciliorū aut legib9 impatoz. si tamē nō obuiaret theologie: nō deberet inter hereses cōputari q̄uis falsa ⁊ erronea posset iudicari. Unde si que assertiōes contrarient̄ canonib9 ⁊ decretis cōciliorū vel pōtificū et etiā heretice iudicent̄. tamē hoc nō est nisi q2 theologie aduersant̄ ob q̄d cōcilia vel sūmi pōtifices eas vt hereticales cōdemnauerūt. Dixi ad determinādū magistraliter. quia nec ad theologū nec iuriperitū: vt tales sunt spectat iudicialiter scz p modū iudicialiter diffiniētis determinare que sit heretica et que catholica. sz hoc ipe

cat ad summū pontificē. Antequā autem
formetur quinta ratio pono aliā obiectio
nē possibilē fieri cōtra cōclusionē hoc mō.
Actus exīstēs cōtra legem naturalē specta
bit in ordine ad hoc p̄dicatū quod est esse
peccatū tale vl' tale eque ad illos artifices
vel scrutatores qui eq̄ habēt legē naturalē
cōsiderare: et magis ad illū q̄ magis habꝫ
eā cōsiderare. Cōtractus vsurarius ē ꝯtra
legē naturalē vt ostensū est. q. xxij. Jurispi
tus aūt ⁊ theologus eque habēt ꝯsiderare
legē naturalē: vel iurispitus magis q̄ the
ologus. igit̄ ad eū eque vel magis specta-
bit cōsideratio cōtractus vsurarij quo ad
hoc p̄dicatū quod est ipm esse peccatū ta-
le vl' tale. Maior p̄mi discursus nota etiā
a simili ex maiore p̄me rōis posite. Minor ve
ro p scōa pte ꝓbat̄. q2 aut ad neutrū vt ta-
lem de p se spectat eā ꝯsiderare sꝫ tm̄ de p
accidēs. Aut si in aliq̄ mō de p se ad eos id
spectat eque vel magis ad iurispitū id pti
nebit. Primū pbat̄: q2 ad theologū vt ta-
lem spectat tm̄ ꝯsiderare leges pure diui-
nas. hec aūt sunt que nec sunt ꝯstitute a le
ge naturali nec a lege hūana. cuiusmodi in
veteri testamēto fuerūt leges pure positi-
ue iudiciales vel pure positiue cerimonia-
les. ita q̄ ratio in lumīe naturali relicta nō
pl⁹ habuissꝫ rationē declinādi ad vnā ptē
q̄ ad alterā. sꝫ vel neutral' fuissꝫ vl' tātā oc-
casionē ad vnā declinādi sic̄ ad aliā. Et ita
ad theologū vt talē nō spectat ꝯsiderare le
gē naturalē. Assumptū aūt ꝓbat̄: quia da
oppositū tunc ad theologū vt talē specta-
ret esse naturalē philosophū. q2 ad natura
lē phm spectat cōsiderare legē naturalē et
eius dictamia. Unde sicut lex natural' di-
uina ⁊ hūana distinguunt̄: nec vna est de
p se alia. sic etiā eaꝝ scrutatores sunt distin
cti. scꝫ naturalis phus: theologus et iuris-
peritus. nec vnus erit de p se alius. Et sil'r
modo dicendū de iurispito. Ille eni habꝫ
cōsiderare de p se pure hūanas ꝯstitutōes
q̄ nec sūt ꝯstitutōes legis naturalis cuius-
modi sunt que sunt eedem apud oīes ⁊ i
mediate euīūt ex principijs practicis leg̃
natural'. nec sūt valde vicine ꝯclōibꝫ et pn
cipijs p̄cticis ⁊ ꝯclōnibꝫ euidēter ex eis illa
te. Et dico pure cerimoniales vel pure iu
diciales ꝓpter eas q̄ fuerūt mixte. ita q̄ par
tim fuerūt naturales ⁊ partim positiue: si-
cut p̄ceptū de danda decima quo ad h̄ q̄
est populū dare aliquid in sustentatōēꝫ mi
nistroꝝ dei est naturalis legis. sed dare p̄-
cise illā quotā. s. decimā nō est naturale sꝫ
positiuū diuinū olim obligans vt diuinū
hodie abolitū et īmmō obligās vt positi
uū humanū. Silr q̄ hō teneat̄ suscipe ab
lutōem aque sub certa forma verboꝝ fa-
cta: est p̄ceptū legis diuine et pure diuinū.
id ē nō ꝓcedens a lege naturali. Silr q̄ di
cat pctā sua alti puro hoi puta sacerdoti ē
p̄ceptū diuinū puꝝ seu pure positiuū. Se
cūdū ꝓ ꝓbat̄. q2 scia iurꝫ ciuil' subordīat̄
phie morali. hec aūt phia ꝓsat̄ circa legem
naturalē: theologia aūt nō sic subordīat̄ le
gi natali. igit̄ si alt' coꝝ se hꝫ īromittere de
scrutinio leg̃ natural' ⁊ actuū ꝯ eā exītuū
mag̃ h̄ habebit iurispit⁹ q̄ theolog⁹. Unā
etiā phs moral' ex nris natural': h̄ ē sutēs i lu
mine naturali ꝯsiderat etiā de ꝯctu vsura
rio: vt patuit i Arest. q̄ ⁊ ipe eū dānat. ⁊ lō
cū ad phm moralē ⁊ natalē spectet ꝯsidera
re ei⁹ dānatā p̄uitatē: ⁊ illi subordīet̄ iuriuꝫ
scrutator maxīe legista seq̄t̄ ꝓpositū. s. p3 as
sūpti i ꝓbatōe scōe mioris. Dicēdū p du
as solones. Pria applicat̄ ad maiorē p̄mi
discursus supponēdo q̄ triplex ē pctm̄. scꝫ
morale. ⁊ illō hꝫ phs moral' ꝯsiderare. ali
ud ē mortale pctm̄. aliō vēiale. ⁊ illa theo-
log⁹ hꝫ ꝯsiderare. Maior igit̄ ē ꝟa si ītelli
gat̄ ō pctō morali. ⁊ tūc argumētū ñ ꝯclu-
dit nisi q̄ ad iurispitū eq̄ vl' mag̃ q̄ ad the
ologū spectaret ꝯsideratio ꝯct⁹ vsurarij q̄
ad h̄ p̄dicatū qō ē eē pctm̄ morale. ⁊ h̄ nō ē
ꝯ ꝯclōnē nrāꝫ q̄ loq̄t̄ ō pctō mortali nō fa
ciēdo mētōēꝫ ō morali. Sꝫ maior negāda
est si ītelligat̄ ō mortali pctō vl' vēiali. Nā
sutēs i ꝯsideratōe leg̃ natural' potit iudica
re si q̄s act⁹ sit illi legi difformis ⁊ ita an sit
pctm̄ morale. ⁊ ꝑꝯñs si q̄ duo ꝓfessores eq̄
illi īsistūt eq̄ h̄ poterūt iudicare. ⁊ si q̄s ma
gis ei īsistit mag̃ h̄ iudicare potit. Sꝫ si ta
lis soli legi naturali īsistat nō potit ob h̄ iu
dicare si ille act⁹ sit pctm̄ mortale vl' vēiale
q2 rō pcti mortal' icludit q̄ p ipm ōmereat̄
actor pdere diuinā amicitiā ⁊ grām habi-
tualē si eā habeat. ⁊ etiā incurrere reatū pe
ne infernal' eternaliter. Mō q̄ soli legi na-
turali insisteret nō posset cognoscere si q̄s
act⁹ essꝫ tal'. Nā nullibi lex naturalis sancit
q̄ talis vel talis actus etiā qui est sibi dif-

formis: sic vel sic puniret: vel taliter hō per eum demereat. alioquin ex naturali lumine hō scire posset q in homine est ponēda quedam gratia habitualis quā pdit quādo facit quosdā actus. et q hō ordinaret ad beatitudinē talē theologicā: quā etiā perdit p hmōi actus. z q ponēda est talis et talis pena qualis scz in inferno ponitur p damnādis que tñ nō possunt naturaliter cognosci. sed ad hoc q insistēs naturali legi illa cognosceret reqrit recursus ad pncipia theologica et legis diuine. et sic ad theologum hoc spectabit. Secūda solutio. dicēdo ad minorē secūdi discursus q est falsa quomodocūq capiant theologus z iurisperitus. Nā stricte loquēdo de eis neuter habet de p se cōsiderare legē naturalē sz solum de p accidens. Nam sicut stricte loqndo distinguunt lex naturalis dīna z hūana: ita theologus stricte captus dicit tm scrutatorē eaz legū q sunt, pprie z pure diuine. quo mō leges decalogi nō essēt diuine pprie: qz licz a deo sint date tñ etiā lex naturalis eas dictat. Ita iurisperitus stricte captus significaret tm scrutatorē vel pfessorē eaz legū q sunt pure hūane: q̄s scilicet nec deus nec lex naturalis dictauit vel decreuit. Attamē nō sic stricte loquēdo vterq habz legem naturalē cōsiderare. Si enī theologus dicat eū qui scrutator est omniū sanctionū z veritatū insertarū corpori theologie: tūc ad eū spectat etiā de p se cōsiderare legē na naturalē. eo q corpi theologie scz canoni biblie plurime sanctōnes legis naturalis et vitates naturaliter cognoscibiles sunt iserte. Similiter si iurisperitus significet eū qui scrutator est omniū sanctionū et veritatū que inserte sunt in corpe iuris siue ciuilis siue canonici: ad eū spectat etiā d p se considerare legē naturalez. Et si hoc mō capiantur iurisperitus et theologus minor ē falsa quo ad vtrāq ptē. Nam nō eque habebūt eaz cōsiderare nec iurisperitus magis q̄ theologus sed ecōtra. Et hoc ex q̄ttuor patet. Primo. nā corpi theologie lōge plures sanctiones legis naturalis sunt inserte q̄ corpi iuris ciuilis et canonici. vt ptz trāscurrēti corpus biblie. adeo q etiā si p manibus accipiant soli libri sapiētiales z epistole Pauli et canonice epl'e alioz: plures haberent ibi regule et sanctiōes legis naturalis q̄ i corpe iuris psertim ciuil. Secūdo quia ille sanctōes legis naturalis q sunt inserte corpi theologie sunt p maiori pte q̄ve dicēde sanctōes legis natural'. s. aut capiēdo sanctōem legis natural' stricte. puta qz sunt pncipia pctica. aut min⁹ stricte. d q̄bz acceptōibz patuit sup qōne. xxij. Vn i corpe theologie habēt decē pcepta decalogi q sunt de lege naturali. z hoc aliq de lege naturali stricte capta. scz pmū z scdm et p pte terciū. Alia de lege naturali nō stricte vt alia. Itē ibi habēt illa duo pncipia. Qd tibi fieri nō vis alteri nō facias. z qd tibi fieri vis alt'i facias. Thobie. iiij. z i euāgelio. Dilige pximū tuū sicut teipm. Luce. x. z itez. Quecūq vultis vt faciāt vobis homines zc. Sed in corpe iuris ciuil' licz multe reperiāt sanctiōes q viderēt alicui dicen de sanctiōes legis natural' tñ nō tot q sint illi⁹ legis pmo vl' scdo mō. puta qz nec sūt pncipia practica legis naturalis euidentia ex terminis. nec sūt cclusiōes ex eis euidenter deducibiles. z sic nō sūt legis naturalis pmo mō capiēdo eā seu stricte. Sz etiā nō sunt valde cfone z vicine talibz pncipijs vel cclonibz. imo a lōginq̄ tm z modicuz q̄d sapiūt de talibz pncipijs z cclonibus. Tercio qz q̄uis corpi iuris canonici etiā plīme inserte sint sanctōes legis naturalis: hee tñ vt a theologia sūpte sibi inserte sūt. z cstitutōes sūmoz pōtificū et cciliorum si q̄s resonāt sanctōes legis natural' [illegible] dant etiā noiatim i libris biblie [illegible] sint accepte: z ibi habeāt suā auctez: z noiatim i materia nr̄a. s. in cdēnatōe ctract⁹ vsurarij. vt ptz in ca. qz i oibz. z in c. sup eo. extra de vsu. vbi papa ideo cdēnat ctcū vsurariū etiā si fiat pter opus pietatis exercendū. qz scz dānat⁹ ē vtroq testamēto. Unde etiā pdicte cstitutōes pōtificū z ccilioz sunt q̄si correlaria theologie. vt satis innuit in ca. qui. d accu. ibi enī dr q ex auctibz veteris z noui testamēti pcesserūt canonice sanctōes. Quarto. nā theolog⁹ magis habet csiderare nouū testamētū q̄ iurisperit⁹. [illegible] nouū testamētū adeo repletū est sanctōibz legis natural' q q̄si vocari pōt lex natural' igit magis ad theologū spectat csiderare legem naturalez q̄ ad iurisperitum. Maior nota. Minor pbatur. quia quāuis in [illegible] reperiant alique cōstitutiōes que sunt pure

domine vt de suscipiēdo baptismū: ⁊ de cō fitēdo pctā homini sacramentaliter. tm̄ ille pauce sunt adeo q̄ ꝑ nullis q̄si reputanť respectu reliquaꝝ q̄ sunt legis naturalˀ. Et ꝯfirmať minor. Nam cū dn̄s p Hieremiā ꝓhetā ꝑdiceret se daturū legē nouā ascri bit ei illud qd̄ est legi naturali ꝓpriū. scꝫ eē scriptū in corde hoīs. id ē in naturali lumi ne rōis ꝯsistere. Unde ait sic Hiere. xxxi. Post dies illos dabo legē meā in viscerí bus eoꝝ ⁊ in corde eorū scribā eam. q.d. le gem naturalē in corde eoꝝ scriptā licꝫ ob fuscatā ego renouabo data lege noua que erit quasi naturalˀ renouata. Et huius igi tur argumēti solutōe pōt nūc formari q̄r ta ratio. Ad illū magis spectat cōsideratio ꝯtractus vsurarij i ordine ad hoc ꝑdicatū qd̄ est esse mortale pctm̄: ad quē spectat cō siderare pctm̄ mortale magis q̄ȝ ad illuꝫ q̄ nō habet cōsiderare pctm̄ mortale sed tm̄ morale. mō dato sꝫ nullatenꝰ cōcesso q̄ tā iurisꝑitus q̄ȝ theologus habeāt ꝯsiderare etiā equaliter legē naturalē: ꝯ quā est con tractus vsurarius: tā iurisꝑitus inq̄ȝtū cō siderans legē naturalē nō habꝫ cognosce re quid sit mortale pctm̄. theologus auteꝫ habꝫ hoc cognoscere. igiť ⁊c. Sexta rō ⁊ hec sequiť ex secūda solutōe eiusdē argu menti sic. Cōsideratio cōtractꝰ vsurarij re spectu illiꝰ ꝑdicati qd̄ est esse morale pec catū magis ad theologū q̄ȝ ad iurisꝑitum ptinet etiā vt ambo intendūt legi naturali igitur multo magis ꝯsideratio eius respe ctu illius ꝑdicati qd̄ est esse mortale pctm̄ magis ad theologū ptinebit q̄ȝ ad iurisꝑi tū. tenet ꝯseq̄ntia a maiori. q: magis vide ret ꝓmū q̄ȝ scd̄m. eo q̄ videreť aduersarijs q̄ iurisꝑitus magis haberet scrutari legeꝫ naturalē q̄ȝ theologus. Añs ꝓbať: q: poti us ecōtra theologus magis habꝫ scrutari legē naturalē ⁊ ptior est in ea vt ꝓbatū est

Septima ratio. cōsideratio dānati cō tractus quo ad hoc ꝑdicatū qd̄ est ip̄m es se pctm̄ tale vel tale magis spectat ad pro fessores q̄ sp minus errauerūt in ꝯcedēdo ꝑmittēdo ⁊ reprobando talē ꝯtractū tā re probatōe scolastica q̄ȝ iudiciali. Sꝫ theo logi sunt tales. igiť ⁊c. Maior est nota q: minus errāntibꝰ i aliqua re magis crediť tā q̄ȝ melius ibi iudicāntibꝰ ad tales. igiť magˀ spectat cōsideratio talis rei. Minor ꝓbať

nam nullus theologus in scolis vel s̄mo nibus cōcessit hominibus exercere ꝯtractuꝫ vsurariū scitū esse talē. ⁊ hoc cōcessiōe ma gistrali vel scolastica vel ambonica. s. spō dendo eis sup hoc impunitatē: vel eidē cō tractui fauorisando: sꝫ potius sp reproba uerūt et hoīes ab eius actu deterruerūt ip sum ꝑsequēdo et reprobādo tā in scolis q̄ȝ in sermonibus. Itē etiā qui iudiciaria po testate ꝑfuerūt. vtputa ep̄ali vel papali nū q̄ȝ cōcesserūt eas dādo leges fauorisantes vsuris. Sed aliq̄ legiste scrutātes et ꝓfitē tes leges impiales et ciuiles inq̄ȝtū tales n̄ ꝑmiserūt sed etiā cōcesserūt hominibꝰ exerce re plures cōtractꝰ vsurarios nō solū scola stica cōcessiōe vel magistrali sed etiā iudici ali autoritate. adeo q̄ etiā imꝑator Justi nianus licꝫ catholicus existēs dedit leges quibꝰ nō tm̄ ꝑmittunť sed etiā ꝯcedūť vsu re: ⁊ ꝑ q̄s faueť vsurarijs. ita q̄ nō tm̄ im punitatē cōcessit exercēntibus vsuras: sꝫ eti am ordinauit eis ea quibꝰ mediāntibꝰ pn̄t vsurarij cōsequi suas vsuras. vt patuit su pra. q. xxij. Et hoc multo magis ꝯcesserāt sui antecessores q̄ infideles extiterūt adeo q̄ Justinianus supueniēs moderatꝰ ⁊ re strictius eas cōcesserit. Et si hodie vellent sequi dn̄i legiste leges etiā Justiniani: ipsi ꝯcederēt vsuras et fauerēt eisdē: q: etiam Justinianꝰ nō reuocauit illas leges ꝑ eū factas ꝯcedēs vsuras vt ibi dictū fuit. Se cus de dn̄is canonistis. q: hij subordināť theologie a q̄ sūpserūt suas sanctōes: vt pꝫ in ca. q̄lit. de accu. dn̄i aūt legiste nō sic oc cupanť cū doctrinis theologicis. nec sic est colligata ⁊ subordīata scia iuris ciuilis the ologie sicut scia iuris canonici. nā scia iuris ciuilis ab illˀ diu fuit possessa q̄ nedū euan geliū sꝫ etiā deū ignorauerūt. nō mō agen tes sꝫ etiā alijs ꝯcedētes ea q̄ etiā naturalˀ lex dānat. d quoꝝ nūero est ꝯctꝰ vsurarꝰ

Secūda ꝯclō. Si aliq̄s ꝯctus sit nō i se vsurariꝰ sꝫ tm̄ ex iure positiuo ip̄ꝫ vt talē ꝓhibēte adhuc talˀ i ordīe ad h̄ ꝑdicatū. s. eē mortale pctm̄ est magˀ d ꝯsideratōe theologi q̄ȝ iurisꝑiti. Probať q: nō ꝯgnosciť talˀ ꝯctꝰ esse pctm̄ mortale nisi cōgnitis illˀ duabꝰ ꝑmissis. scilꝫ Ois actꝰ q̄ est ꝯ legē etiā positiuā hūanaꝫ ꝓhibitiue latam a supiori ē pctm̄ mortale. hic ꝯctus est hm̄ōi. igiť est pctm̄ mortale.

Mō q̄uis mino: in illo sillogismo mag⁹ sit de ꝯsideratōe iurisꝑiti q̄ȝ theologi: eo ꝙ iurisꝑit⁹ meli⁹ nouit leges hūanas q̄ȝ theologus. ꝛ etiā melius nouit pōderare que lex positiua lata sit ꝓhibitiue vł tm̄ dissua siue q̄ȝ theologus. tn̄ maior magis ē de ꝯsideratōe theologi. Nam aut illā sol⁹ theologus habȝ ponere. aut si vterq̄ habȝ eā ponere: tn̄ ipa est ꝑ theologū magis nota q: habet eā ꝓ ꝯclusiōe ꝛ eam ꝓbare pōt ex suis legib⁹. s. diuinis. Jurisꝑitus aūt habȝ eā ꝓ ꝑncipio supponēdo eā verā esse. magis aūt nouit q̄s ꝓpositōem quā vt ꝯclusionē nouit q̄ȝ ille q̄ eā tm̄ vt ꝑncipiū supponit. et tūc vltra. cū noticia maioris sit validior ad cognoscēdā ꝯclusionē: eo ꝙ ī maiore est virtualiter tota vis discursus generātis sciam: sequit̄ ꝙ etiā q̄ meli⁹ nouit maiorē meli⁹ noscet ꝯclusionē. et ꝑ ꝯsequens magis ad eū spectabit illi⁹ ꝯclusiōis consideratio. Potest etiā illa ꝯclo ꝓbari ex q̄rta ratōne p̄cedētis ꝯclusiōis. Correlariū de oī cōtractu vsurario magis poterit theologus tractare quo ad hoc p̄dicatū. scȝ eē mortale peccatū: q̄ȝ iurisperit⁹. q: oīs cōtractus vsurari⁹ aut est in se vsurari⁹ aut nō in se sed ex iure positiuo cōi vel ꝑticulari.

Tertia ꝯclo. Si de ꝯctu ī se vsurario sit tractandū tanq̄ȝ d̄ p̄dicato qd deberet p̄dicari d̄ aliq̄ ꝯtractu vtputa si de aliquo cōtractu querat̄ vł dubitet̄ an sit in se vsurarius: nō minus ꝑtinebit cōsideratio cōtractus vsurarij ad theologū q̄ȝ iurisꝑitū. imo ad minus eque poterit hoc resoluere theologus. Et si dicendū esset ꝙ alter eoꝝ altero melius posset. plus esset dicendū ꝙ theologus essȝ ille. Et dicitur notāter ī se vsurario ꝓpter sequentē cōclusionē: vbi secus dicet̄ qn̄ dubitat̄ de cōtractu an sit aliter vel aliūde q̄ȝ de se vel in se vsurarius. Prima igit̄ pars ꝯclusiōis ꝓbat̄. Jlle q̄ non min⁹ sed eque intelligit ratōem vł diffinitōeȝ ꝛ q̄d nōis atq̄ quid rei alicuius p̄dicati: etiā nō minus ſȝ eque poterit descindere an illud p̄dicatū vere dicat̄ de aliquo subiecto qd ipe non minus illo alio nouit. sed theolog⁹ nō minus sed eque nouit q̄d sit cōtractus in se vsurari⁹ ꝛ eque noscit illū actū de quo q̄rit̄ an sit tal̄. igit̄ ꝯclo ꝑ ꝑma ꝑte vera. Maior ē nota. q: noticia alicui⁹ ꝓpositōis ꝓposite ꝛ ei⁹ de cisio depēdet ex noticia terminoꝝ eiusdeȝ ꝛ rōnū eoꝝūdē. Minor ꝑ ꝑma ꝑte ꝓbatur q: eq̄ theologus nouit legē diuinā ꝛ eius termiōs: sicut iurisꝑit⁹ suā legē ꝛ ei⁹ terminos. Mō dare ad vsurā (qd ē idē qd contract⁹ in se vsurari⁹) ponit̄ in lege diuia veteris testamēti. vt ꝑtȝ Ezech. xviij. ꝑs. xiiij ꝛ. liiij. et Deute. xxiij. ꝛ equalēs termin⁹ ponit̄ in noua lege Luc. vj. Mutuū date nihil inde sꝑantes. h̄ em̄ ē dicere. nō exercētis ꝯtractū in se vsurariū. Quō em̄ posset theolog⁹ suā legē diuinā intelligere nisi intelligeret q̄d essȝ diffinitiue ꝯtract⁹ vsurarius ꝛ q̄d ad ipm req̄reret̄. Oꝑtet ḡ ꝙ ita bn̄ intelligat ei⁹ rationē sicut iurisꝑitus. Secūda pars miōris ꝓbat̄. q: ex quo ꝯtract⁹ in se vsurari⁹ nō tm̄ est ꝯtra legē diuinā vł humanā. sed etiā ꝯtra naturalē meli⁹ poterit is iudicare d̄ quo subiecto puta actu ꝑe p̄dicet̄ q̄ plēs ex illis trib⁹ legib⁹ meli⁹ nouit. Mō theologus noscit legē diuinaȝ et naturalē. ꝛ dato ꝙ iurisꝑitus noscat etiam duas scȝ naturalē et hūanam. et etiā dato ꝙ eque noscāt suas ꝓprias leges. scȝ ille diuinā et alter hūanā. tn̄ circa cōmunē eis. s. naturalē quā vterq̄ habȝ ꝯsiderare meli⁹ eā nouit theologus q̄ȝ iurisꝑitus: vt ostensum est in ꝯclusiōe ꝑma in solutōe obiectionis p̄cedentis sextā. ꝓbatōem. Et loquor in hac ꝯclōne ꝛ in tota questiōe nō de illis theologis q̄s iure carpit cancel. parisien. sed de alijs. ꝑut in ꝓlogo hui⁹ opis ꝯmēorauī. Vn̄ bene ait doctor solēnis Hen. gādeñ. in suis q̄dlibet. q̄dli. j. q. xxxix. vbi dāmnat quēdā ꝯtractū velut vsurariū. Ait nāq̄ ꝙ de illo nō oꝑtȝ inq̄rere a iurist̄ ſȝ magis a theologis ꝛ ꝑhis cū vsura sit iniquitas ꝯtra legē iuris diui ꝛ natural̄. als philosoph⁹ Arest. eā nō dānassȝ sicut tn̄ eā dānat. iiij. ethi. hec ille. Prout etiā patuit sup q. xxij. ꝯclone. ij. q̄uis in p̄dicto q̄dlibeto et qōne nō bn̄ dicat dānādo ꝯtractū illuȝ d̄ q̄ ibidē disputat: quē tn̄ alij theologi admittūt scȝ emptōeȝ vitalicij. ꝑut patebit q̄stione. lxxxj.

Quarta ꝯclo. si d̄ ꝯctu nō ī se vsurario ſȝ aliūde ꝯhēte nomē vsurarij ꝯctus sit tractanduȝ an vere p̄dicetur de aliquo actu vel nō: cōsideratio ꝯtractus vsurarij magis ad iurisperitū spectabit q̄ȝ ad theologū. ꝛ si caget̄ iurisperit⁹ p̄cesse ꝑ pertoto iu

iure cõmuni ciuili vel canonico: aliqñ magis spectaret ad peritũ in statutis municipalib⁹ aut puincialib⁹ ⁊ synodalib⁹: siue ille esset al's iurisperit⁹ siue theologus siue neutrũ illoꝝ. Prima ps pbat. q2 si qs act⁹ sit vsurari⁹ nõ in se sed aliunde oportet q̄ hoc ꝯtrahat ex aliq̄ ꝯstitutiõe hũana. ḡ q̄ melius scrutat⁹ est illas ꝯstitutiões humanas meli⁹ poterit videre si talis act⁹ sit aliqua hũana ꝯstitutiõe ꝯdemnat⁹ tãq̄ vsurarius. licet in se nõ sit talis. tota em̄ rõ tale dubiũ descindẽdi pẽdet ex virtute hũane cõstitutionis. Nõ iurisperit⁹ melius istas ꝯstitutiões nouit q̄ theolog⁹. igit̃ ⁊c. Scđa ps pbat. q2 staret q̄ cõtract⁹ aliq̄s esset solo iure pticulari phibit⁹ vt vsurarius. s. municipali vel synodali vel puiciali. Iurisperit⁹ aũt captus p̄cise p perito i iure cõmuni nõ nouit statuta pticularis iuris. imo stat q̄ eq̄ eũ fugiãt sicut theologũ et aliq̄s q̄ nec est iurisperit⁹ nec theologus meli⁹ illa nosceret. Dicit̃ notanter in p̄ma cõclusione q̄ ad hoc p̄dicatũ qđ est ip̄m eẽ mortale peccatũ. q2 si ꝯtractus vsurari⁹ cõsideret̃ in ordine ad aliqđ aliud p̄dicatuȝ: possȝ ei⁹ ꝯsideratio pl⁹ ptinere ad iurisp̄itũ q̄ ad theologũ. vtputa respectu p̄dicatoꝝ sonantiũ in penã ciuilem vel canonicam ordinatã a iure hũano ꝯtra illũ cõtractũ. vtputa ꝯtractus vsurari⁹ est talis q̄ exercens ip̄m est infamis. ⁊ sic de aliȷs penis a iure cõi ordinatis. Nã nemo meli⁹ nouit hm̄õi p̄dicata penalia q̄ scrutator illaruȝ legũ: qb⁹ tales pene statuunt̃ ⁊ decernunt̃ Nõ iurisperit⁹ est scrutator taliũ nõ theologus. igit̃ ⁊c. Tales aũt pene sunt multe. Et in p̄mis est infamia: ⁊ hoc ciuilis vl' canonica. Vñ q̄cũq̄ exercet ꝯtractũ vsurariũ est infamis infamia canonica. Nã illa infamia ꝯtrahit̃ p q̄dlibet mortale peccatũ. de q̄ habet̃. c. infames. vȷ. q. j. ⁊ ibi vide glo. summariã. Infamia vero iuris ciuilis q̄ irrogat̃ p sniam vel ip̄o facto p leges vt in casib⁹ in q̄b⁹ iure cauet̃. de q̄bus vide textũ et glo. bonã. iȷȷ. q. vȷȷ. §. porro. Infamis est oĩs ille q̄ exercet eam vsurã q̄ dr̃ iprobũ fen⁹: cuiusmodi est illa vbi q̄s p⁹ terminũ etiã de vsurario lucro ꝓuentũ cõputat ⁊ petit vsuras. sil'r vsura centesima. ⁊ de illis ⁊ aliis vsuris reprobatȝ etiã a iure ciuili patuit sup̄ qõe. xxȷȷ. Et quia oĩs vsura est censenda illegitimũ ⁊ improbum fenus. ideo q̄dã inferũt q̄ etiã hodie de iure ciuili oĩs vsurarius est infamis. sȝ an illa p̄na valeat nõ diffinio cũ infamiã quã ius ciuile i vsurarios ferre voluit tñ voluerit i quosdã ferre: q̄s scȝ illegitimos reputauit ⁊ nõ in reliq̄s quoꝝ vsuras cõcessit: videt̃ q̄ reliq̄ nõ incurrãt illã penã nisi de nouo p aliquã ꝯstitutionẽ i eos extendat̃. nõ aũt p canonicã in eos extendit̃ Nec apparet vbi p ciuile ius ideo dimitto hoc: q̄uis q̄dã dicant̃ hoc notasse. De canonica aũt infamia nõ est dubiũ q̄n etiaȝ talis sit infamis. de quo etiã in. c. inter dilectos. Scđa pena est q̄ manifestus vsurarius nõ debet recipi ad cõmunionẽ altaris. Hãc tñ penã licet sit statuta a iure canonico. vt in. c. q2 in oĩb⁹. extra de vsuris. etiam theolog⁹ eã noscere põt. q2 de lege diuina est q̄ mortalis pctõr nõ dȝ recipi ad cõionem altaris. scȝ eucharistie nisi penituerit.

Tertia pena est q̄ oblationes manifesti vsurariȷ ad altare nõ debẽt recipi. in eodẽ c. et hãc penã si intelligat̃ de illis oblationib⁹ q̄ fiũt de re fenebri. etiã theolog⁹ sine scĩa iuris positiui põt noscere. q2 illa res est restituẽda ipi a q̄ extorsit. ⁊ hoc saltẽ tenẽdo q̄ nõ transferat̃ dñium rei fenebris in vsurariũ. Si aũt oppositũ teneat̃: tunc adhuc theolog⁹ h̄ cogĩscere p̄t si ill⁹ rei fenebris oblatio reddit vsurariũ impotentem ad restituendũ. vtputa: q2 nõ hȝ alia bona legitime q̄sita q̄ loco ill⁹ rei restituat. Si aũt p̄dicta cõstitutio positiua intelligeret̃ etiã de re nõ fenebri: sed legitĩe q̄sita non nosceret eã theolog⁹ sine iure positiuo. q2 oblatiões tales nõ essent ip̄o iure diuino de p se repudiãde: sic q̄ recipi ñ possent q̄uis vsurari⁹ dignus essȝ q̄ repudiaret̃. Et dico de p se. q2 de p accidẽs oblatiões illius manifesti vsurariȷ q̄ haberet bona legitime acq̄sita de q̄b⁹ sumit easdẽ: etiã nõ essent recipiẽde ab eccl'ia. scȝ ꝓpter scãdalũ pusilloꝝ. ne crederẽt q̄ eccl'ia sentiret q̄ de vsura possȝ fieri oblatio: credẽtes illas oblatiões eẽ sũptas de male q̄sitis bonis. scȝ de vsuris. ⁊ h̄ etiã noscere posset theolog⁹

Quarta pena est q̄ manifest⁹ vsurarius nõ est recipiend⁹ ad ecclesiasticã sepulturã si in hoc pctõ decesserit. vt in. c. q2 in omnibus. extra de vsuris. et illam penam etiam

noſceret theologus ſine ſcitu iuris poſitiui.
q: cū q̄s in notorio pctō mortali deceſſit eſt
de damnandis iudicand⁹. ideo indignus
bñficio eccleſiaſtico. q̄uis theolog⁹ nō no
ſceret ꝙ ſcienter ſepeliēs eum eſſet ipo iure
excōmunicatus maiori excōmunicatione:
qḋ tñ noſceret iuriſperitus ex Clemē. j. de
ſepulturis. Quinta ꝙ nō debēt abſolui
niſi ſeruata certa forma. de qua in. c. q̄q̄.
de vſuris. lib. vj. Et hāc penā q̄ ad hoc ꝙ
nō deberēt abſolui: etiā noſcere poſſet the
ologus ſi loquit̄ de impenitētibꝫ: ſed ꝙ eti
am penitētes nō debēt abſolui niſi ſerua-
ta certa forma poſitiua: de qua ibidē: non
noſceret theolog⁹ ſed iuriſperitus. vt puta
ꝙ nō debēt abſolui nec recipi ad ſepultu-
ram q̄uis ſe dicāt velle reſtituere vel etiā
ſi mandēt in vltima volūtate ſatiſfieri. ſed
oportet ꝙ vel de ipis ſit ſatiſfactū ꝓut eo-
rum facultates patiunt̄: vel saltē ꝙ illis q̄-
bus faciēda eſt reſtitutio ſi p̄ſto ſunt. aut a-
lijs q̄ illis poſſint acq̄rere: vel illis abſēti
bus ordinario loci vel vices eius gerenti.
aut rectori parochie vſurarij corā aliqui-
bus fidedignis: aut ſeruo publico. vt pu-
ta tabellione de ipius ordinarij volun-
tate ⁊ mādato idonee de reſtitutiōe ſit cau
tum. ſcꝫ ſi q̄titas ſit manifeſta ꝙ illa expri
matur. et ſi nō eſt manifeſta eſt moderāda
arbitrio recipiētis eam: ipe tñ ſi ſciēter mo
derek eam minorē tenek ad reſtitutionē re
ſidui. al's null⁹ debet eis impēdere abſolu-
tionem: vel eos ad ſepulturā recipe: vel te
ſtis eſſe in teſtamētis eoꝝ. vt in p̄dicto. c.
quāq̄. Sexta ꝙ teſtamētū vſurarij ma
nifeſti diſponēs ꝙ alioꝛſum ꝑuenire debe
ant vſure q̄ ad eos q̄bus eſt reſtitutio fa-
ciēda: ſit ipo iure nullū. vt in p̄dicto. c. q̄q̄.

Correlariū. Irrationabilis
ē reſpōſio Petri
de Ancho. ad q̄ſtionē ꝓpoſitā qui in qua-
dam q̄ſtione diſputata cum q̄rit. ad quos
magis ſpectet determinatio dubioꝝ de v-
ſuris: ad theologos vel canoniſtas. tenet
ꝙ ꝑtinet ad canoniſtas. Dicit eñ ꝙ interp̄
tatio iuris naturalis ⁊ diuini q̄tenus ten-
dit ad moralitatē ⁊ dirigit actus noſtros
in deū: ꝑtinet ad canoniſtas. ſed quaten⁹
ius diuinū tendit ad ſpūalitatē ⁊ tuitionē
fidei ꝯtra infideles ꝑtinet ad theologos.
et ſic cōcludit ꝙ magis ad canoniſtas et iu
riſperitos q̄ ad theologos ꝑtineat deter-
minatio de dubijs circa vſurā. Hec ille.

Iſta inquā reſponſio in q̄tuor deficit.
Primo in ꝯcluſione ſua q̄ tenet ꝙ magis
ſpectet determinatio talium dubioꝝ ad
dños canoniſtas. Nā oppoſitū hui⁹ ſuffi-
cienter eſt oſtenſum in ꝯcluſione. iij. Se-
cūdo in aſſignādo rationē ſue ꝯcluſionis
cū ait. interp̄tatio ⁊c̄. Nam ſi ſic tūc cano-
niſte eſſent dicēdi nobiliores ⁊ etiā maio-
res theologi q̄ veri theologi. Prima ꝑs
ſeq̄le ꝓbat̄. q: eoꝝ p̄ncipalius q̄ theolo-
gorum eſſet intēdere ſacris ſcripturis q̄ ad
illos paſſus vbi ſacra ſcriptura docet mo
res ⁊ agibilia. puta vitare vitāda et agere
agēda. Theologi vero haberēt p̄ncipali⁹
intēdere ſacris ſcripturis in illis paſſibus
vbi ſcriptura ſacra docet credere credēda.
Nō ſicut volūtas eſt dignior potētia q̄
ratio (eo mō quo vna potētia anie pōt di-
ci alia nobilior) ita actus ⁊ habitus volū-
tatis ſunt nobiliores habitibꝫ ⁊ actibꝫ in-
tellectus. qḋ etiā verū eſt tam in acq̄ſitis q̄
infuſis habitibꝫ: adeo ꝙ charitas q̄ eſt in
voluntate ē ex toto genere nobilior habi-
tibus intellectus. vt puta eſt nobilior q̄ fi
des q̄ eſt in intellectu. ⁊ ꝑ ꝯñs ſciens ea q̄
ad ꝑfectionē voluntatis ꝑtinēt: cuiuſmodi
eſſet iuriſperitus (ſi ad eū principaliter et
plus q̄ ad theologum ꝑtineret ſcire agibi
lia ⁊ mores theologicales) eſſet nobilior
q̄ ſciēs ea q̄ ſunt ad ꝑfectionē intellectus
cuiuſmodi eſſet theolog⁹ q̄ p̄ncipaliter ha-
beret tm̄ ꝯſiderare credēda. credere eñ ꝑti
net ad intellectū. Scōa ꝑs ſeq̄le probat̄.
q: illa ꝑs ſcripture ſacre q̄ docet mores ē
longe maior ea q̄ docet fidē. ⁊ ſic iuriſperi
ti maiorē partē de ſacra ſcriptura haberēt
diſcere ⁊ theologi minorē. ⁊ ſic deberēt eti
am maiores theologi dici. Theolog⁹ eñ
eſt q̄ ſcrutatur ſcripturas diuinas. Tertio
q: nō ſufficit dicere: ſed oportet dicti ratio
nem aſſignare. nō aſſignat aūt rationē illi
aſſumpti. ſcꝫ ꝙ ad iuriſperitos magis ſpe
ctet q̄ ad theologos interp̄tatio iuris di-
uini ibi vbi docet mores. ſecus vbi docet
fidē. Nec eſt etiā rō aſſignabilis: q: nō vi-
detur rō cur vnū ad eos ꝑtineat p̄ncipali
ter ⁊ nō alterū cum ſcriptura ſacra cui⁹ no
ticia q̄ dr̄ theologia q̄ ⁊ tota ē practica nō
minus intendat primū q̄ reliquū. De q̄

reuelando sacras scripturas intendit nos perficere in intellectu ꝛ in voluntate: ꝛ si alterū illoꝝ plus intendit magis intēdit perfectionē volūtatis q̄ intellectus: q꞉ ꝑfectō volūtatis ē nobilioꝛ q̄ perfectio intellectꝰ: adeo ꝙ sūma ꝑfectio volūtatis ē nobilioꝛ sūma ꝑfectione intellectꝰ: sc꞉ charitas: fide ꝛ fruitiō visiōe. Quarto q꞉ nō solū theologi: vt Heinricus gandensis ꝛ beatꝰ thomas in eoꝝ quodlibetis. sed etiā Anto. de butr. qui fuit magnus decretalista dicit contrariū: q꞉ dicit ꝙ declaratiōes materiarū q̄ respiciunt ius diuinum magis spectāt ad theologos ꝛ i h̄ canoniste dn̄t ad eos recurrere. vsurarū aūt dānatio etiā in canonibꝰ facta sit ꝑ recursū ad ius diuinū: igit. Et intellexit Anto. de butrio suū dictū etiā d̄ iure diuino in eo passu vbi loquit ius diuinū de his q̄ ad mores ptinēt: ꝛ ad opandū: q꞉ hoc dicit de solutione decimaꝝ. Nō vsura est cōtra ius diuinū: igit ac eos magis spectat determinatio dubioꝝ de vsuris q̄ ad canonistas: q̄uis idē anto. in hoc etiā sit reprehensibilis ꝙ cū sentiat (ꝛ bn̄) ꝙ magis standū sit determinatiōi theologoꝝ in his que respiciūt ius diuinū: q̄ iuristis: et intellexit hoc etiā in materia decimaꝝ: ipe tn̄ nō vult stare determinationi theologorū qui cōiter tenent ꝙ ꝑceptū de decimis soluendis non sit tpe euāgelice legis ꝑceptū diuine legis adhuc obligātis quo ad quottam decimarū: sed sit quo ad q̄ttam ꝑceptū positiū hūanum q̄ assumptū fuit iudiciale ꝑceptū diuinū veteris legis. Vn̄ idē Anto. ꝛ Inno. sentiūt theologos non procul esse ab heresi. dicendo ꝙ dare decimas nō sit de iure diuino: qd̄ tn̄ theologi nō crude dicunt: sed dicunt ꝛ verū ē ꝙ decime etiam quo ad quottā sint de iure diuino olim obligante: sed nō de iure diuino hodie obligante quo ad quottam: sed bene de iure humano hodie obligante. Sꝫ de hoc dictum est in tractatu de quotta decimarum diffuse. Et i hoc finitur secūdus tractatus

Expedito tractatu secundo Cōsequenter in hoc tertio tractandū est de contractu emptiōis ꝛ venditionis cōcernente negociatores seu mercatores: ꝛ cōtinet. xxxi. qōnes: quaꝝ prima est quinquagesima in ordine questionū huiꝰ operis. Est ergo q̄stio q̄nquagesima talis

Utrū actus negociandi sit licitꝰ.

Solutio qōnis stat in tribus suppositiōibꝰ ꝛ quattuoꝛ cōclusionibꝰ.

Prima suppositio. Negociari accipit multipliciter, put i sequenti qōne patebit. Hic tn̄ accipit tn̄ in sua ꝓpria significatiōe que ē emere vel per aliā cōmutationē acquirere aliqua nō ad suū vsum vel familie sue: sed ad hoc vt rursum distrahant: ꝛ sic lucrū obtineat. ꝛ hoc modo in vulgari nostro d꞉ gewerb tribē.

Secūda suppositio. Aliquē actū esse licitum pōt intelligi dupliciter. Uno mō positiue: ꝛ sic ille qui fertur sup obiectum debitū cū circūstātijs debitis dicit licitus. Exemplū. Datio elemosyne facta alicui indigenti: ꝛ ab eo qui pōt dare: ꝛ qui dat rē quā habet dare: ꝛ ꝓpter deum ꝛ debito tempore ꝛ loco: ꝛ cum debito modo sc꞉ voluntarie ꝛ hylariter: et sic de alijs. Nam datio hec cadit sup debitū obiectum: sc꞉ quia fit indigenti ꝛ cum debitis circumstantijs. Actus autem qui aliquas circumstantias debitas haberet ꝛ aliquibus debitis careret nō esset positiue licitus sed illicitus: quia actus ex defectu cuiuscunq꞉ debite circūstantie reddit malus. ij. Ethicoꝝ. Bene agere contingit vno modo: peccare autē multipharia. Alio modo potest intelligi permissiue: et sic ille actus qui consideratur abstractus ab obiecto ꝛ circumstantijs qui tamen est cōtrahibilis per obiectum debitum vel indebitum ꝛ vestibilis per circumstantias bonas ꝛ malas: dicit ꝑmissiue licitus: ꝛ eadem ratione permissiue illicitus vt comedere. Nam cum dico comedere nō denoto actū illū cadere sup tale vl' tale obiectū debitum vel indebitum: nec etiā denoto cum quibus circumstantijs fiat. Unde cō

tingere potest illum actum cadere sup debitū obiectum: vt si comedat aliquis cib⁹ ꝓprius ꝛ cōueniens nature comedentis: et sibi nō interdictus: potest etiā sup indebitum obiectum cadere: vt si comedat cibus qui nō est comedentis vel ē discōueniens nature eius: vt venenosus vel ei interdict⁹ Si etiā caderet sup debitum obiectū: pōt contingere ꝙ fiat cum debitis circumstantijs scꝫ vt comedens sustentet vt seruire valeat deo ꝛ debito loco tempore ꝛ modo et a persona cui nō est interdicta comestio: et sic de alijs. Potest etiā cōtingere cū indebitis circūstantijs: vt si ꝓpter voluptatē comedat: aut indebito loco tēpore vł modo. Dupliciter autem potest cōtingere aliquē esse permissiu: licitū. Uno mō pure ꝑmissiue: ita ꝙ nullā bonitatem includit preter bonitatem entis: ita ꝙ nec denotat habere bonitatem ex genere que contrahit ab obiecto: nec etiā bonitatem moralē circūstantionalē que ex circūstantijs contrahit: vt absolute dicēdo comestio. Alio modo nō pure permissiue: vt si denotatur cadere sup debitum obiectum sed nō denotant circūstantie cum quibꝫ fiat: vt dicēdo comestio cibi cōgruentis: vel odiū peccati: coit⁹ cuꝫ sua.

Tertia suppositio. Aliquē actum esse illicitum potest intelligi dupliciter. Uno modo positiue: ꝛ hoc fit tripliciter. Quia aut cadit sup obiectuꝫ indebitum vt irreuerentia dei: odium dei: amor peccati: coitus cum nō sua. De⁹ eniꝫ nō est congruū obiectum irreuerētie ꝛ odij nec peccatū congruum obiectum amoris: nec aliena congruum obiectum coitus. Aut cadit sup obiectum debitum sed cum circumstantijs indebitis vestitur ꝛ malis: vt datio elemosyne alicui indigenti facta propter vanam gloriam ꝛ coitus cuꝫ sua propter libidinem explendam vel loco indebito: aut modo innaturali. Aut cadit super obiectum indebitum cum indebitis circumstantijs: vt coitus cum nō sua propter libidinē vł loco indebito: ꝛ sic de alijs. Alio modo tm̄ permissiue qui scꝫ ē contrahibilis malis circumstantijs ꝛ feribilis super indebitum obiectum: vt in precedenti suppositione dictum est.

Prima cōclusio. Nō est indistincte dicendum ꝙ actus negociandi sit illicitus. probatur dupliciter. Primo auctoritatib⁹. Nam multe auctoritates approbant actum negociandi: qḋ nō esset: si indistincte esset illicitus. Antecedens patet adducendo septem. Prima est Augustini in libro questionū veteris ꝛ noui testamenti dicentis. Fornicari hominibus semper nō licet: negociari aliqñ licet: aliquando non. lxxxviij. distinc. ca. fornicari. Secūda est eiusdem super psalmo. lxx. super illo loco eiusdeꝫ. Qm̄ nō cognoui negociationem (sic enim habet translatio. lxx. interpretum quā secut⁹ est Augustinus ꝛ eius tempore in vsu fuit) vbi arguit sic. ergo nō negocientur christiani: ꝛ respōdet dicens. Sed ait negociator affero ex longinquo merces: mercedem laboris mei vnde viuam quero. dignus est autem mercēnarius mercede sua. Matth. x. Ex quo relinquitur ꝙ iuste possum aliquid vilius comparare ꝛ carius velle vendere. Modo negociari seu qḋ idem est emere: vt reuendatur cum lucro est vilius comparare ꝛ carius velle vendere: vel nō fit nisi vilius cōparando ꝛ carius vendendo: igitur.

Tertia est glosa que exponēdo eundē locum Ps̄. ait. Non approbaui que faciunt auidi negociatores. Nam auidus acquirendi pro damno blasphemāt: pro precijs rerum mentitur ꝛ peierat: sed hec vitia sunt hominis non artis que sine his vitijs agi potest: sic etiam in omnibꝫ artibꝫ male agit nō ex eis sed ex hominibꝫ. De alia ergo negociatione hoc dicit. Negociatores ergo dicit de suis actibus presumentes: ꝛ sic illa glosa vult ꝙ negociari nō est cōdemnādum simpliciter propter hoc ꝙ sepe fit cuꝫ quibusdam prauis circumstātijs sicut nec aliarum artium actus condemnantur licꝫ etiam sepe fiant cum circumstantijs consimilibus. Quarta ꝛ quinta sūt Augustini in originali super predictum locum Ps̄. vt patebit in prima ꝛ secunda rationibus. Sexta est: quia canon ex epistola dementis dicit ꝙ negocia mūdana ꝛ seclaria opera sibi inuicem exhibeant vacantes laici. Modo negociari vt hic capitur est negocium mundanū: igitur illud exhibere p[illegible] immo debēt sibi layci qui ecclesiasticis [illegible]

intendãt. Septima: quia alius canon ex eadem epistola ait. vnicuiqꝫ laicorum peccatum est nisi mutcem sibi in his que ad cõmunis vite vsum pertinent: operam fideliter dederint. Igitur cum negociari pertineat ad vsum cõmunis vite: quia ꝑ ipsum apportantur merces necessarie reipublice: sequitur ꝙ non solum possunt laici negociari sed etiam debent ad hoc esse vt aliqui exerceant huiusmodi actum dummodo fideliter seruiant. Secundo probatur conclusio tribus rationibꝰ. Prima. quia si eēt indistincte illicitus dicendus: maxime ꝓpter mendacia ⁊ periuria que sepe in eo cõtingunt prout euꝫ culpat Cassiodorus super predictum locum Ps̃. dicens Negociatores illi abominabiles existimantur: qui iusticiam dei minime considerantes ꝑ immoderatũ pecunie ambitum polluunt merces suas plus periurijs onerãdo q̃ꝫ ꝓcijs. lxxxviij. distinc. c. quid est. modo hoc non arguit eum indistincte dicendũ illicitum: quia tunc eadem ratione actus artificum mechanicoꝝ qui exercent artes approbatas ⁊ agricolarum etiam essent indistincte dicendi illiciti: quia etiã in illis sepe cõtingunt mendacia ⁊ nõnunq̃ꝫ ꝑiuria. Nã ⁊ sutores vendendo calceos ⁊ agricole vẽdendo frumenta sepe mentiuntur. Cõfirmatur hec ratio: quia sicut artes mechanice existentes vtiles vel necessarie reipublice nõ damnantur eo ꝙ licet circa exercitia illarum artium contingant peccata: tamẽ illa nõ sunt vitia ipsarum artium nec actuũ procedentium ab eis in se sed sunt vitia hominũ abutentium vel nõ debito modo exercentium artes. Ita status vel ars negociandi nõ debet damnari nec etiam actus negociãdi: eo ꝙ licet circa huiusmodi actũ contingant peccata: tamen illa nõ sunt vitia ipsius artis ⁊ actus eius sed hominũ nõ debito modo illum actum exercẽtium. Et hec ratio ⁊ cõfirmatio sumitur ex augustino qui super predicto loco Ps̃. in persona negociatoris loquens sic ait. Ego mentior non negocium. Possum enim sine mẽdacio dicere: tanto emi: sed tanto vendam si placet eme. quomodo ergo reuocas me a negociatione: omnes artifices mentiuntur: et agricole. hec ille: et ponit. lxxxviij. distinc. c. quoniam. Secunda ratio. Si esset indistincte dicẽdus illicitus: maxime propter illa tria: scꝫ propter auiditatem et cupiditatem acquirẽdi temporalia ex qua sepe procedit ille actus. Secundo etiam quia fit propter hoc vt quis immensas diuitias habeat. Tertio etiam propter hoc: quia negociatores optant carum tempus vt possint carius vendere annonã q̃ꝫ seruauerunt: aut alias merces quas comparant vt reuendant. Sed hoc nõ arguit eũ indistincte dicendum illicitum: quia et si hoc modo fiat in malo negociatore: tamẽ i bono potest nõ hoc modo fieri. Nam stare potest ꝙ ipsa negociatio fiat sine predictis circumstantijs: vtputa non ex cupiditate sed necessitate prouidẽdi sibi ⁊ familie sue: non etiam sine desiderio caristie superuenture. Causa igitur ꝙ in malis male fit: nõ propter hoc ꝙ actus absolute sit damnandus: sicut nec actus agriculture vel mechanice artis: licet per malos etiam male fiat. Confirmatur: quia alias etiã oporteret actus artium mechanicarum damnare: eo ꝙ etiam fiunt sepe predictis modis: scilicet ex auiditate ⁊c̃. Et hec ratio ⁊ cõfirmatio sumitur ex augustino vbi prius. nã loquens de negociantibus predicto modo dicit sic. Uis vt optem carum tempus vt possim vendere annonam quã seruaui sed hoc non faciũt boni agricole: sicut nec illa boni negociatores. Est peccatum habere filios qui quãdo eis dolet caput: matres infideles querunt eis ligaturas sacrilegas ⁊ incantationes: omnia ista sunt peccata hominum: non rerum: ⁊ infra in persona negociatoris. Noli me prohibere a negociatione: negociatio enim non me facit malum sed iniquitas mea ⁊ mendaciuꝫ meum: hec ille. Tertia ratio. Nullꝰ actꝰ existens nõ tm̃ vtilis sed etiam necessarius reipublice hominum est indistincte damnandus tanq̃ꝫ illicitus. Negociatio est huiusmodi: igitur. Maior probatur: quia da oppositum: seq̃retur ꝙ deus precepisset humane reipublice aliquid impossibile. Nã precepit ei vt vitet omnem actum qui ẽ indistincte damnandus: vt illicitus: ⁊ tamen aliquis talis esset sibi nõ tm̃ vtilis sed etiã necessarius: ⁊ per consequens eius carere

nā impossibilis. Minor probatur: q2 ille actus est non tm̄ utilis sed etiam necessarius reipublice hominum sine quo non prouideretur nec prouideri possz defectui hominum non solum multiplici sed etiaz importabili. Negociatio est huiusmodi. nā nō potest homo intendere omnibus artibus necessarijs pro sua sustentatione: puta vt simul sit vineator: pistor: faber: sutor: sartor: macellator: rusticus: z sic de alijs īnumeris quibus indiget. Oportet ergo q varij varijs intendant. Cum igitur in aliquo regno deficiant res hominibus illius regni necessarie: opus est vt illuc adducantur ex alio regno vbi inueniuntur: z nō solum opus est talia adduci sed etiam adducta industriose conseruare: vt cum homines eis indigeant ea inueniant integra z incorrupta z in prompto. igitur op9 est illa emi vt distrahantur alibi. Et q2 nō sine expensis: curis: z solicitudinibus ac periculis tā rerum q̄ aliquando personarum atq3 etiā aliquando nō sine damnis possunt aduehi z etiam conseruari. dignum est vt expēse sibi soluantur z opere eius: cure: solicitudines z susceptio periculorum z damnorum refundantur ac remunerentur: imo necessarium est vt id fiat: quia sine tali solutione z remuneratione nemo subiret nec faciliter continuare posset. Hec autem solutio z remuneratio fienda est adductori z cōseruatori a republica cui seruit vel a priuatis. puta illis qui emunt: z quia primū non fit: sequitur q secūdū necesse est fieri. Igitur adductor z conseruator poterit vendere illa carius q̄ emerit. z sic lucrari id ē vltra sortem precij quod exposuit aliquātū exigere. Modo hoc est negociari. igitur sine negociatione non prouideretur multiplici atq3 importabili defectui reipublice hominum. Igitur negociatio nō modo vtilis sed necessaria est reipublice hominum Unde adductor talium rerum potest licite vltra preciuz quod exposuit accipe tātū quantum est commensuratum illis quattuor vel quinq3 simul collectis scz principaliter expensis quas fecit in adductione vel etiam conseruatione. Secundo curis et solicitudinibus eius. Tertio operis industriosis quas adhibuit in adductione z cōseruatione. Quarto susceptioni periculi quod sibi imminuit in adductione et conseruatione talium rerum z eadem ratione pro perpessione damni sine sua culpa contingentis. Et ratio huius quarti z quinti ē Nam ex quo periculo suo adducit z cōseruat poterit secure accipere aliquid qđ correspondeat tali periculo: vtputa dedisz tātundem q securus fuisset q illa res in adductione z cōseruatione non fuisset periclitanda. Similiter ex quo quādoq3 sine sua culpa in tali seruitio cōmunitatis damnificatus est: vtpote mercator trāsferens amisit nauem onustam maximis bonis z alius quandoq3 ex incendio casuali amisit pciosissima qui custodiuit pro republica poterit etiam in reliquis mercibus aliqđ accipere pro aliquali releuamine illius pperpessi damni. Naz si talis negociator conduceretur a republica licite posset in conductione sua omnia talia metiri. et fm omnia illa exigere mercedem ab ea. Igitur cum deficiat rector reipublice ī dando ei mercedez cōdignā: poterit ipse sibyps prouidere fm condignū. Quis enim (vt ait Paulus prime Corinth. ix.) militat suis stipendijs vnquā? quis plantat vineaz z de fructu eius non edit? quis pascit gregem z de lacte gregis non manducat? Scriptum enim est. Non alligabis os boui trituranti quoniam debet in spe qui arat arare: z qui triturat in spe fructus percipiendi. et christ9 ait. Dignus est operarius mercede sua. Attamen ex quo nemo est bonus iudex in causa ppria: iō cū ipse sibyps arbitrari vult quātitatem eius quod sibi liceat accipere vltra precium quod exposuit: non modo predicta inspicere habet sed etiam seruanda sūt alia quedam que infra tangentur questione quinquagesima sexta vbi dicetur: penes quid attenditur valor rei que est distrahenda.

Secūda conclusio.

Non est indistincte dicendum q act9 negociandi sit licitus. Probatur dupliciter. Primo autoritatibus quia multe auctorites damnant exercentem illum actuz tan q̄ damnatum z vitandum a quolibz christiano qui nō vult eijci de ecclesia. Hoc ia

tem non esset si indistincte esset licitus. Antecedens probatur enumerãdo quattuor: Prima est Johannis chrysostomi qui super illo Matth. vicesimoprio. Ejiciebat vendentes et ementes: dicit sic. Ejiciẽs dominus vendentes et ementes de templo significauit q mercator nũq pot placere deo: et ideo nullus christianus debet esse mercator.

Scda est eiusdẽ in eodẽ dicẽs. Si quis voluerit esse mercator: projiciatur de ecclesia dicente propheta in Ps. Quoniam nõ cognoui negociationes introibo in potentias domini: vt habet littera septuaginta interpretum. Tertia est eiusdem ibidẽ dicentis. Ostendam qui non est negociator vt qui talis non fuerit: eum intelligas non esse negociatorem. Et subdistinguit sic. Quicunq rem comparat non vt integram et immutatã vendat: sed vt materia sit sibi inde aliquid operandi: ille non est negociator. Qui vero rem comparat vt integram et immutatã vendendo lucretur: ille est mercator qui de tẽplo dei ejicitur. Hec ille. Et idem dicit super illo. Abierunt alius in villam suam: alius in negociationẽ. Exemplum primi: vt ille emit tabulas vt faceret scrinium: vel cartas vt faceret librum. Modo negociatio (vt supra in principio questionis est accepta) fit taliter q res alique emuntur et eedem nulla noua forma alicuius artis circa eam facta vendant cũ lucro: sequitur q illa auctoritas dãnat negociationem. Quarta est Cassiodori super predicto loco Ps. scilicet. Quoniam non cognoui negociationem dicentis. Quid est aliud negociatio nisi vilius comparare et carius vendere vel velle distrahere. Et subdit, negociatores tales ejecit dominus de templo dicens. Nolite facere domum patris mei domum negociationis etc. Et he autoritates habent transsumptiue. lxxx. distinctione. c. ejiciens. et. c. quid est. Secundo probatur ratione Nam actus ille non est indistincte licitus quẽ non patitur vera penitentia quia vera penitentia excludere videtur tm peccata et occasiones peccatorũ que et ipse sunt peccata. Modo negociatio ẽ huiusmodi Nã in. c. falsas. de penitentia distinc. v. dicitur sic. Miles vel negociator vel alicui officio deditus qd sine peccato exerceri nõ potest si culpis grauioribus irretitus ad penitentiam venit: recognoscat se veram penitentiam agere nõ posse per quã ad vitã eternam peruenire valeat nisi negocium relinquat etc.

Tertia conclusio

Actus negociandi si nihil vltra addat nec est positiue licitus: nec positiue illicitus. Ratio vtriusq ẽ: quia si nihil addatur abstrahit ab objecto et circumstantijs debitis et indebitis. nihil enim dicit nisi emere volẽdo obtinere lucrum. ibi enim non denotatur objectum debitum vel indebitum emptionis et distractionis nec finis indebitus vel debitus. Lucrum enim obtinendũ est finis indeterminatus determinabilis ad bonum et malum. vt patebit in sequenti q̃stione. Modo ad actum positiue licitũ requiritur q denotetur cum objecto vel indebitis circumstantijs vel cũ vtroq.

Quarta conclusio

Actus negociandi si nihil addatur est permissiue licitus et etiam permissiue illicitus Nam potest applicari debito objecto et debitis vestiri circumstantijs. et sic erit bonus et licitus. Potest etiam applicari indebito objecto vel indebitis circumstantijs vestiri vel carere debitis vt patebit in sequenti questione. et sic erit illicitus. sicut animal ẽ permissiue rationale vel irrationale: potest enim contrahi per vtrunq.

Questio. LII.

Quot modis negociatio redditur illicita.

Solutio questiõis stat in duabus suppositionibus et duabus conclusionibus.

Prima suppositio

Ex quo in hac questione de circumstãtijs

negociationis dicetur. Notandum ꝙ circumstantia sic diffinitur. Est accidens individuale actus humani circumstās ip̄m. Vel sic. Est proprietas vel conditio individualis actus humani extra essentiā act⁹ existens. Vel vt tertij dicunt, est accidens actus humani. Et hi dicunt ꝙ ista descriptio debet intelligi nō de accidente quod inest rei vt sua qualitas: sicut albedo dicitur accidens rei albe. sed intelligatur accidens quasi cū alio simul in eodem subiecto concurrens: quia cum actu humano simul in eodem subiecto concurrere ⁊ existere pōt. Est tamen extra substātiā actus exn̄s: ⁊ h̄ satis nomē circūstantie iportat. Dicitur enī circūstantia quasi circū aliq̇d stans. Attn̄ ille mod⁹ intelligendi circūstantiaꝫ eē accidens nō satis saluare videtur p̄dictā diffinitionē. Nā circūstantia q̄ dicitur q̇d sepe nec est in actu nec ī subiecto actus: ⁊ idē de q̇s qꝫ mer est subiectū actus. Unde meli⁹ videtur dicendū ꝙ oēs circūstantie pn̄t saluari esse in ip̄o actu si capiantur circumstantie pro habitudinibus quas actus habet ad ea q̄ vocantur circumstantie scꝫ pro habitudine actus ad agens: finem: locuꝫ: tempus ⁊c. Nō autē si pro illis ad que sūt ille habitudines saltem vniuersaliter: licet alique possent hoc modo dici etiā esse circūstantie sicut qn̄ ⁊ vbi que sunt habitudines rei temporalis ⁊ localis ad temp⁹ ⁊ locum ⁊ modus quo fit actus etiam ē formaliter in actu.

Secunda supposi/tio.

Septem vel octo vel nouē sunt circūstantie actuū humanoꝝ. Primū patet: nā Tulius in sua rethorica ponit septem que continentur in hoc versu. Quis quid vbi quibus auxilijs cur quō quando. Unde scḋm cū in actib⁹ humanis ad eoꝝ bonitatē seu maliciā debite dinoscendam predicta consideranda veniūt scꝫ quis fecerit: quid fecerit: vbi: quibus auxilijs instrumentis vel medijs: quare: quomodo ⁊ qn̄ fecerit: Secūdū patꝫ. Nā philosophus. iij. Ethi. c. ij. addit circumstantiam aliā a predictis scꝫ circa quid: ⁊ sic cum p̄dictis erunt octo Attamen scḋm modū enumerandi philosophi etiam non erunt nisi septem. Nā ipse sic enumerat eas scilicet quis: quid circa: quid: in quo: gratia cuius quo ⁊ qualiter: ⁊ sic duas a Tulio explicitas scilicet: vbi et quando ip̄e implicat in ly, in quo: quia valet in quo scilicet loco vel tempore: ⁊ sic si explicentur erūt octo apud philosophū ⁊ continentur hoc versu. Quis quid: vbi: qn̄ quo circa q̇d quō quare. Tulius autē nō ponit explicite circūstantiam a pho expressam scꝫ circa quid: sed potest dici eam cōprehendisse sub quid: ⁊ sic etiam essent octo apud Tuliū. Nā in aliquib⁹ actibus idē est dicere q̇d ⁊ circa q̇d: vt quid emisti ⁊ circa quid exercuisti emptionē: ⁊ q̇d vidisti: ⁊ circa quid exercuisti visionē. Vel potest dici ꝙ iō eam omisit: quia illa sepe potius habet rationem obiecti actus q̄꧌ circūstantie. Nam si circa indigentem exerceam dationē elemosyne: indigens denotatur potius esse obiectum actus: quia illi dedi elemosynā: q̄꧌ q̄꧌ ex parte eius sumatur circūstātia circa quid. Eodem modo potest dici de circumstantia cui ꝙ idē iudicium sit de ea sicut de circūstantia circa quid. Nā idē est dicere. Cui dedisti elemosynam ⁊ circa quē exercuisti dationem elemosyne. Tertium patꝫ. Quia preter positas a Tulio (q̄s tamen ad octo reducimus addendo ly circa quid ad quid) Raymundus ponit circumstantiam quotiens que scilicet est seruanda in confessione peccatorum. Nam vt confessio sit integra requiritur ꝙ si confitens repetitis vicibus idem peccatuꝫ cōmiserat ⁊ nō semel ꝙ dicat numerum illorum peccatoruꝫ si nouit, ⁊ ille comprehenduntur hoc versu. Quis quid vbi p quos quotiens cur quomodo quādo. Pōt autē quotiens comprehendi reductiue sub vbi ⁊ quando vt patꝫ ex sufficientia illaruꝫ circumstantiarum. Nam vbi ⁊ quando sunt circumstantie attingentes ip̄m actum humanum in se per modum mensure: sic quomodo seu qualiter per modum qualitatis. Alie vero quinq̄ nō in se eum attingunt: sed aut quo ad causam eius quadruplicē scꝫ efficientē vt q̇s. materialē circa quā vt circa quid: formalem vt quibus auxilijs: ⁊ finalem vt cur. Aut quo ad effectum act⁹: vt quid. Modo sicut locus ⁊ tempus respiciunt actum in ratione mensure: sic etiā

rumerus importatus per quotiens: cum tamen respicit per modum mensure. Nam tam quantitas discreta q̄ continua habēt rationem mensure: et sic sub circumstātijs mensurativis potest comprehendi. Quicquid tamen sit de circumstantia quotiens que est necessaria in actu cōfessionali pro nunc sufficiat tractare de alijs septem quo ad actum negociandi.

Prima conclusio.

Prima divisione duobus modis reddit negociatio illicita. Naz aut ex obiecto aut ex circumstantiā. Sic enim et alij actus humani illo duplici modo depravantur: et ratio: quia actus ab utroque illorum contrahit suam bonitatem ut patuit questiōe precedenti. igitur per utriusque defectuz cōtrahet maliciam. Tenet cōsequentia: quia sicut bonum est ex integra causa: ita maluz ex defectu cuiuslibet causarum s̄m Dionysium de divinis nominibus. c. quarto. Ex obiecto autem depravatur negociatio q̄n emitur vel venditur res prohibita emi vel vendi. Et hoc fit dupliciter. Nam aliquā do talis res ē universaliter prohibita emi vel vendi. Et possunt poni quattuor exempla. Primum est in spiritualib[9]. vn̄ Matthei. x. Gratis accepistis: gratis date. Horum enim emptio vel venditio est simoniaca. De illis autem et de annexis ipsis spiritualib[9]: quomodo illicita sit emptio, vide in tractatu de simonia. Secundū est de aliquibus temporalibus ut sūt aliqua venena prout patebit in quinquagesimatercia questione. Tercium exemplum est de frumentis publici canonis. Nam. C. que res vendi non possunt. l. tercia dicit Quia nonnunq̄ in diversis litorib[9] distrahi publici canonis frumenta dicuntur: vendentes et ementes sciant capitali pena se eē subdendos et in fraudem publicam commercia contracta damnari. Hec ibi. Et in. l. ultima seu quarta dicitur. ne frumentum qd̄ devotissimo exercitui mittitur in predaz cuiuscunque vertatur: hac sanctione decernim[9] ut quicunque hoc fuerint forte mercati: honoratiores quidem stilum proscriptionis et omnium bonorum amissionem incurrant Inferiores autem viliorisque persone capitali supplicio subiaceant. Hec ibi. Quartum exemplum est de hominibus romane gentis si sunt facti eunuchi. Nam sub gravissima pena prohibitum est ne tales vendantur: aut in dominium cuiusq̄ transferant. ut pz. C. de eunuchis: secus de eunuchis barbare gentis: ut ibidem patet. Aliquando vero talis res que est obiectū negociationis non simpliciter sed tm̄ quibusdam prohibita est vendi vel emi. ~ hoc dupliciter. Nam aut est aliquibus prohibitum ne talem rem vendant: etiam quibuscunque: aut econtra prohibitum est quibuscunque ut aliquibus non vendant. Exemplum primi: ut si privatus vendat vellus muricis quo fucatur seu tingitur purpura Nam prohibitum est cuilibet privato ne illud vendat sub pena capitis et discriminis bonorum suorum: ut. C. que res vendi nō possunt: unde tale vellus non est res simpliciter prohibita vendi sed est tm̄ prohibita vendi si venditio fiat a privato: et sic talis venditio depravatur non precise ex circūstantia quis: quia privatis non ē omnimode venditio quarumcunque rerum prohibita. Nec precise ex obiecto suo depravatur: quia illud vellus nō est simpliciter prohibitum ne vendatur sed simul concurrentibus obiecto et circumstantia q̄s redditur depravata venditiōi Aliud exemplum in filio. Nam filius et liber homo vēdi non potest nisi solum q̄ pater pōt vēdere filiū necessitate famis vrgēte. l. j. et. ij. C. de patrib[9] q̄ filios distraxerunt: ita tamen q̄ si restituatur emptori precium sive a filio sive ab alio quocunque et quandocunque ipse i ingenuitatem perveniat In nullo autem alio casu licet patri filium vendere. matri vero etiam vrgēte famis necessitate nō licet vendere filium nec etiam maritus eo casu uxorem vendere potest: quia uxor nō est in potestate viri sicut filius in potestate patris. De secundo vero membro possunt poni q̄ttuor exēpla. Primū. ut si xpianus vēdat saracenis arma: ferrū: galeas: naves: lignamia p̄ navib[9] vl' galeis edificādis: eq̄s victualia: aut etiā quecūque mercimonia. Nā si cōportentur in vnū: nō solū

ſ.la quattuoꝛ capitula que habentur extra de iudeis ⁊ ſaracenis ſcilicet.ita quoꝛundam.⁊ quod olim.⁊ ſignificauit.⁊ ad liberandum.ſed etiam componentur due extrauagãtes:ſcꝫ vna Nicolai quarti que incipit.Olim tam ĩ generali ⁊c.⁊ alia clemẽtis que incipit.Multa: ⁊ etiaꝫ ꝓceſſus pape qui fit annuatim in cena domini colligitur ꝙ omnia predicta cẽſentur merces ab eccleſia prohibite vendi a chꝛiſtianis non abſolute ſed ipſis ſaracenis.⁊ hoc cum vẽduntur eis ad expugnandum chꝛiſtianos Quod nõ debet intelligi tantum in ſenſu compoſito ſcilicet cum chꝛiſtiani eis ĩ illuꝫ finem venderent:ſed etiam in ſenſu diuiſo ſcilicet ſi venderent eis cauſa lucri tantum ⁊ tamen he merces cederent vel nate eẽnt cedere ſaracenis ad expugnationem chꝛiſtianoꝛum:etiam non intentam a venditoribus prout ſatis innuitur in.c.ſignificauit.preallegato.Item licet alique predictarum conſtitutionum innuant predictam pꝛohibitionem habere locum quãdo venditio fieret tempoꝛe guerre inter eos ⁊ noſ vel etiam tempoꝛe treuge:eo ꝙ treuga nõ eſt pax:tamen inſpiciendo proceſſũ annuum pape non fit talis ſpecificatio:⁊ ꝑ conſequens etiam ſi tempoꝛe pacis fieret ẽ illicita. Item licet alique ex illis conſtitutionibus non faciant mentionem de quibuſcunqꝫ mercimonijs:tamen alie faciũt illaꝫ mentionem.Attamen Veneti dicunt habere diſpenſationem vt eis liceat vendere ſaracenis alia ab armis: ferro:nauibꝰ ⁊ lignaminibus. Quomodo autem cõtra predictas conſtitutiones vendentes incurrant ipſo facto excommunicationem maiorem a qua etiam citra ſedem apoſtolicam abſolui non poſſunt atqꝫ alias graues penas ſcilicet perditionis precij talium mercium.⁊ vltra hoc etiam aſſignationis tanti quantum fuit precium:quoꝛum vtrũqꝫ dicitur applicari in ſubſidium terre ſancte ⁊ penam confiſcationis bonoꝛum ⁊ incurſus ſeruitutis reſpectu capientium eas.vide de illis ĩ ꝓdictis locis Et nota ꝙ merx pꝛoprie ſignificat res mobiles emptas vl' venditas: vt.ff.de verboꝛum ſignificatio.mercis appellatio: Attamen in preſenti tractatu nõ ita ſtricte accipimꝰ. Secundũ exemplum.Si catholicus vẽdat wikleffiſtis ⁊ huſſiſtis victualia:nam hec venditio ⁊ miſſio talium eſt interdicta ſub pena excommunicationis late ſententie.vt patꝫ in pꝛoceſſu pape annuali.vbi dicitur ſic. Illos etiam qui wickleffiſtis ⁊ huſſiſtis: quecunqꝫ victualia aut preſidia publice: aut occulte per ſe vel per ſuos ſubditos afferre faciunt vel permittunt panibus excõmunicationis ⁊ anathematizationis vinculis innodamus. Tertium exemplum In vendentibus illas merces hoſtibꝰ romani imperij:de quibus.C.que res expoꝛtari non debeãt.l.pꝛima.dicit ſic.Ad barbaricum transferendi vini olei ⁊ liquaminis nullam quiſqꝫ habeat facultatem:nec guſtus quidẽ cauſa aut vſus commerciorum.Ubi gloſa in verbo barbaricum dicit.ſuple ſolum ⁊ liquaminis ſuple alienus.Nam ſupradicta liquamina ſunt.Sꝫ quid in aridis dic idem eadem ratione qꝛ ꝙ ſupple romanus:hec gloſa.Et in.l.ſe.ũda dicitur Nemo alienigenis barbaris cuiuſcunqꝫ gentis ad hanc vrbem ſacratiſſimam ſub legationis ſpecie vel ſub quocũqꝫ alio coloꝛe venientibus:aut in diuerſis alijs ciuitatibus vel locis loricas ſcuta et arcus ⁊ ſagittas ⁊ ſpatas ⁊ gladios vl' alterius cuiuſcunqꝫ generis arma audeat venundare.Nulla pꝛorſus iiſdem tela: nihil penitus ferri vel facti iam vel adhuc infecti ab aliquo diſtrahatur.Pernicioſũ nanqꝫ romano imperio et proditioni proximũ eſt barbaris quos indigere conuenit telis eos vt validioꝛes reddantur inſtruere.Si quis autem aliquod armoꝛum genꝰ quarumcunqꝫ nationum barbaris alienigenis contra pietatis noſtre interdicta vbicunqꝫ vendiderit bona eius vniuerſa protinus ad fiſcuꝫ adijci:ipſumqꝫ capitalẽ penã ſubire decernimus.Hec ibi.Et gloſa in verbo alienigenis.dicit id eſt hoſtibus populi romani.Et in verbo telis addit dicẽs: etiam nauium fabricandarum ſcientia.

Quartum exemplum.Si quis barbaricis vendat ſericia.Nam.C.que res venũdari non poſſunt.l.ſcđa dicitur ſic.Comparandi ſericia barbaris facultatẽ omnibus iam preceptum eſt preter comitem commerciorum etiã nũc iubemus auferri.

Secũda conclusio

Secundaria diuisiõe octopliciter reddit negociatio illicita. Probatur quia primo ex obiecto indebito vt patuit Et deinde ex defectu septem circũstantiarum debitaruz vt patebit inductiue. Primo nanqz ex defectu circũstantie quis: vt si is negociet cui ẽ interdicta negociatio: vt clericus, put patebit in sequenti questione, ꝛ de hoc etiã partim fuit exemplificatum in pcedenti cõclusione in exemplo de vellere muricis. Secundo ex defectu circumstantie vbi. Circa hoc nota quinqz dicta. Primuz: in ecclesia vel cimiterio negociari est illicitum. Nam prohibetur in. c. decet domũ. de imunitate ecclesiarũ li. vj. vbi dicitur sic. Cessent ĩ ecclesijs cimiterijsqz earum negociationes ꝛ precipue nundinarum ac fori cuiuscũqz tumultus. Et in mercibus ad pphana ordĩatis videtur mortale: tum qꝛ prohibitũ per ecclesiam: tum quia christus licet mitissim᷒ etiam flagellis inuasit negociantes. ibidez etiam in mercibus ad cultum dei ordinatis ꝛ eorum mensas euertit qḋ nõ videret pro solo venali fecisse. Secunduz: si fiat ibi negociatio vendendo etiã res ad diuinuz cultum spectantes vel deseruientes: vt sũt candele vel thura si id fiat principaliter pꝛopter lucrum. Nam etiam negociatio talis erit illicita. Probatur. Nam dñs emẽtes ꝛ vendentes in templo eiecit dicẽs. Nolite facere domũ patris mei domũ negociationis: ꝛ tñ res q̃ ibi vẽdebãt ꝛ emebãt etiaz erant diuino cultui deseruientes: ibi ꝗ ppe venalia habebantur aĩalia ĩmolaticia: vt columbe: turtures: ꝛ huiusmodi. Ibi etiaz apud campsores ꝛ numularios erat pecunia apparata: vt si qui indigerẽt eis ad emẽdum ea que ad sacrificia spectabant inuenirent. Modo dignius ꝛ sacratius ẽ tempore gratie templum ecclesie. qꝫ templum salomonis vel zorobabel: qꝛ ibi offerebantur animalia ꝛ sanguis hircorum ꝛ vitulorum. hic autem offertur corpus ꝛ sanguis christi verũ. Et multo magis est hoc scdm dictum verum. si clerici vel religiosi id facerent: nam tunc deficerent due circumstãtie scꝫ quis ꝛ vbi. Et intelligendum hoc vidz cũ ĩ clerici vel religiosi exercentes illã negociationem. eam exercerent non principaliter propter lucrũ. sed principaliter ad satisfaciendum deuotioni fidelium ꝛ gloriam dei: vt scilicet fideles in prompto haberẽt candelas vel huiusmodi. Nam nisi sic. eadem ratione liceret eis exercere negociationes aliarum rerum intendendo de lucris illis fundare ecclesias ꝛ huiusmodi. quod est falsum. Tertium. si clerici vel religiosi id non faciant. attamẽ subordinẽt vt id fiat intendentes consequi lucrum ex tali negociatione: eo qꝫ contingit tales res eorum cõmodis applicari si lucrũ eos principaliter mouit ad huiusmodi sub ordinationem similiter peccant: sicut ꝛ vendentes ibi principaliter causa lucri. Probatur dupliciter. Primo quia consentiens in peccatum proximi etiam peccat. Secundo: naz in hoc etiam culpabiles fuerunt sacerdotes in templo salomonis: quia ex quo animalia ĩmolaticia vel alie res sacrificijs deseruientes nõ poterant per iudeos qui a longe venerant ad sacrificandum in templo commode adduci: ipsi ex sua cupiditate ordinauerant qꝫ essent in templo homines vendentes huiusmodi animalia ꝛ res ne a longe venientes haberent excusationem omittendi sacrificia ꝛ sic ne deperiret ipsis scilicet sacerdotib᷒ aliquid de cõmoditate lucri: eo qꝫ sacerdotes magnum emolimentum de sacrificijs leuabãt. Itez aliqui aduenientium non habebant pecuniam: ideo sacerdotes ordinauerant illic aliquos campsores ꝛ mutuatores qui sub cautione tradebant eis pecuniam mutuãdo vel cambiendo ne eis non habentibus pecuniaz nõ possent sacrificia offerre que tamen redundabant in commodum sacerdotum Quartum. Si clerici vel religiosi talem negociationem nec subordinarẽt nec met exercerent: attamen cum eam prohibere possent tolerarent eam principaliter propter predictum lucrum eis cedens: etiam talis tolerantia est eis peccatum: quia error cui non resistitur approbatur. lxxxiij. distinctione. c. error. ꝛ maxime quãdo toleratur ex cupiditate ne depereat alicuius temporalis cõmoditatis ꝯsecutio.

Quintum dictum. Si aliqui ibi exercerent illas negociatões nõ pꝑter lucrũ suũ

sed vt satisfaciant deuotioni fidelium: quis
quidam hoc estiment licitum: tamen talis
negociatio non videtur licita vt ibi fit. pro
batur quintupliciter. Primo: quia tunc etiã
quascunque alias merces liceret ibi vende-
re tenendo ibi forum et intendendo lucrum
ex illis consequendum ordinare ad fundã
dum ecclesias et gloriam dei augendam.
quod est falsum. Secundo: quia predictũ ca-
pitulũ decret. lib. vj. dicit indistincte. cessent
negociationes et precipue nundinarum: et
cuiuscunque fori tumultus. Tertio: quia etiam
licet actus sit in se bonus et meritorius nõ
propter hoc sequitur igitur ibi est licit⁹. sicut
iudicium in causa sanguinis vel alia pphã
na causa est actus meritorius: nec tamẽ ibi
licite fieret. Quarto: quia clerico et religio-
so nõ liceret talem negociationem facere: igi
tur nec laico in religioso loco. tenet pñtia:
quia sicut religioso et clerico propter eius
religiositatem et sanctitatem qua diuinis
deputatus est et sequestratus a prophanis
nõ id licet: sic nec locus deo deputatus: et
a pphanis sequestratus erit cõueniens sed
incõueniens talibus negocijs. Quinto: si-
cut tempore sacro specialiter est abstinen-
dum a peccatis: hec enim sunt maxime ser-
uilia: sic etiam in locis sacris specialiter est
a peccatis abstinendũ: adeo quod perpetrata
ibi efficiuntur tanto grauiora quãto loc⁹
sanctior. Modo in negociatione cõmuni
ter contingunt peccata. Unde Leo papa
Difficile est inter vendentis ementisque com
mercium nõ interuenire peccatũ. de penit.
di. v. c. Qualitas. et Ecclesiastici. xxvij. Diffi
culter eruitur negociator a peccatis labio
rum. Et quod dictum est in primo dicto de
mortali est intelligendum si ibi fiat negocia
tio tenendo ibi forum rerum: nõ autem de
illis qui aliquãdo conueniunt de mercib⁹
quas alibi tenent. Tertio redditur ne-
gociatio illicita ex defectu circumstãtie qñ
Ubi nota duo dicta. Primũ: negociatio
est illicita si fiat die festo cui⁹ festiuitas nõ
est abrogata per inueteratã contrariam cõ
suetudinem. Probatur. in tali casu nego-
ciatio est prohibita: nam. c. primo extra de
ferijs. de dominicis dieb⁹ dicitur. In eis
mercatum minime fiat. et in tertio ca. eo ti-
tulo de alijs diebus festiuis ab ecclesia in-
stitutis dicitur quod ecclesia decreuit ibis ab
omni opere seruili cessandum. et in. c. vlti-
mo eodem titulo interdicitur ne illis dictis
processus iudicialis habeatur: multomagis
gis negociatio tunc haberi nõ debet. vnde
seruilia opera non sunt facienda illis die-
bus propter prohibitionem factam ab ec-
clesia super illis conformiter ad prohibiti-
onem legalem veteris legis: vbi de sabba-
to dicitur Exod. xx. Omne op⁹ seruile non
facietis in eo. Modo negociationes sunt
opera seruilia: igitur. Unde die festo serui
dum est spirituale ocium. i. cessatio ab exte
rioribus occupationib⁹: et illud ocium ne
gatur per negocium: quia dicitur negociũ
quasi negans ocium. Dicitur notanter: si
non est abrogata propter sequens dictum
igitur Secundum dictum est: loquen-
do de rigore scolastico. Negociatio facta
die festo cuius festiuitas est abrogata nec
noua constitutione renouata: potest esse
licita et hoc auditis diuinis: et nõ est vniuer-
saliter negandũ quin etiam nõ auditis di-
uinis aliquando contingere posset. licet ra-
rius. Probatur. Nam si eius festiuitas est
abrogata ex toto: id est tam quo ad partem
affirmatiuam quam negatiuam precepti de cele-
brando solenniter illum diem: poterit illa
die fieri negociatio etiam non auditis di-
uinis. Nam preceptum de festiuando ali-
quẽ diem festum precipit affirmatiue illa
die vacare diuinis: et illa vacatio specialiter
consistit in auditione misse. precipit etiam
negatiue seu prohibet illa die fieri seruilia
quorum nomine venit negociatio. Mo-
do vtraque pars est positiui iuris: quia licet
vacare diuinis vel colere deum sit legis di-
uine et naturalis et inabrogabile: tamen quod
illud fiat tali determinato die est positiui
iuris: et per consequens abrogabile per con-
trariã cõsuetudinẽ. Modo abrogatũ preceptum
nõ ligat nec propter ipm incurrit culpa a
contra venit. Si autẽ esset abrogata tñ quo
ad ptẽ negatiuã: vtputa si oimoda con-
do inueterata inducta fuissent aliq seruilia
exercere illa die et specialiter illa die negoci
ari et tenere forum rerum venalium quam
plan sciuerunt et tolerauerunt. non tamen
esset abrogata quo ad affirmatiuã partem
quin homines illa die audirent diuina:

habentes se pro obligatis ad illa ex precepto ecclie: tūc negociatio eēt licita auditis diuinis. Si aūt nō audirent diuīa peccaret quidē negocians nō rōne negociationis nisi pro quanto illa est incōpossibilis auditioni diuinoꝝ: cuius tempore fit sȝ rōne negligentie omissionis eius ad quod tenet. Secūdo pbatur sic. Nam iure canonico preceptū est vt dies quattuor doctorum eccl'ie celebrent solenniter sub duplici officio: vt patet extra. c. gloriosus: de reliqui. ꝛ venera. sanctoꝝ. lib. vj. ꝛ tamen si quis illis diebus negocietur aut alia seruilia faciat etiam omissis diuinis nō censetur in hoc peccare: cuius ratio non est nisi ꝙ preceptum ecclesie quo ad huiusmodi dies est abrogatum tam quo ad partē affirmatiuam ꝙ̄ negatiuam: ita ꝙ homines bona fide ꝛ conscientia missam omittunt ꝛ seruilibus intendunt. Uel saltem illa constitutio nō fuit recepta nec moribus vtentium firmata quo ad cessationem a seruilibus: ꝛ sic excusantur homines. Si igit in alijs quibusdam diebus similis abrogatiō facta sit simile iudicium habendū est. Et si dicatur hanc instantiam nō congruere: ꝙ pdicta cōstitutio nō videt recipe cessationem a seruilibus per hoc ꝙ mandat ea celebrari sub duplici officio: eo ꝙ multa festa celebrant sub officio etiam toto duplici ꝛ tamē nō sunt in pcepto. Contra dupliciter. Primo nam textus dicit solēniter ꝛ sic videtur ptendere ꝙ cessanduȝ sit a seruilibus ꝛ intendendū diuinis vt in alijs festis. Secundo quia saltem certū est ꝙ preceptum ē per ecclesiā quosdā alios dies festiuare quoꝝ tamen festiuitatē abrogauit consuetudo. vt dies beati siluestri: septē dies passionis dñice id est hebdomada sctā ꝛ tamen consuetudo apud nos cōtrarium habet. Similiter septē dies resurrectionis id est hebdomada pasce ꝛ tres dies rogationū ꝛ tamen cōsuetudo illis multū detrahit. Et autē pdicti dies sint instituti vt festiui patet de cōse. dist. iij. c. pnunciandū ꝛ rogationes. ꝛ c. conquestus. de ferijs. Tercio probatur. Sunt nōnulla festa cō[…]ordinaria que cum a rectoribus ecclesie [..]nunciantur: denunciant cum tali additiōe [..] precipimus vt illam diem celebrētis fm morem ꝛ consuetudinem loci. tunc autem homines recurrunt ad consuetudineȝ que habet ꝙ in talibus fiunt aliqua seruilia tā in domibus ꝙ̄ etiam in agris non tamen taliter quin ad ecclesias cōueniant ad audiendam missas tanꝙ̄ debitas audire ex dici festiuitate. ꝛ taliter agētes nemo sano iudicio condemnat de peccato. Modo si illud nō adijceret rector adhuc illud messet illi eius inditioni. quia est super re positiua in qua est consuetudo optima legum interpres: igitur stat ꝙ consuetudo abrogasset partem negatiuaȝ siue affirmatiua. ꝛ tunc homines consueta seruilia exercentes auditis tamen diuinis nō erunt cōdemnādi.

Dicitur notāter: nec repata: quia si taliuȝ festorum festiuitas huc vsꝙ abrogata: foret iam repata per preceptum ecclesie: puta pape vel archiepiscopi vl' episcopi ꝛ cleri quo damnaretur talis hucvsꝙ habita consuetudo ꝛ prohiberentur seruilia ꝛ preciperetur auditio diuinorum: negociatio esset illicita talibus diebus. Nec eēt opus ad incurrendum culpam illi precepto addere excommunicationeȝ: quia excommunicatio est pena. Hec autē presupponit culpam: ꝛ per consequens preceptiuam legeȝ ideo eoipso ꝙ preceptum esset latum ꝛ pmulgatum ligaret ad culpam: etiam si is qui contrauenirent non incurrisset excommunicationem. Utrum autem ad reparādum festum abolitum: sufficiat autoritas episcopi non concurrente consensu populi vel an requiratur cōsensus populi sicut in simili quibusdam videtur non sufficere illam autoritatem in erigendo nouum festum in aliqua diocesi non institutum a iure communi: vt videtur innui in capitulo conquestus. de ferijs. ꝛ de conse. dist. iij. c. pronunciandum. pronunc omitto licet videatur non esse par ratio de reparandis festis institutis a iure communi: licet abrogatis ꝛ de nouo instituendis non expressis in iure communi. Correlarium. secundum predicta moderamina intelligenda est sententia Petri de palude in qrto dicentis. In nundinis negociando auditis diuinis nō quidē causa auaricie congregādo ad superfluitatem sed aliquo fine honesto scilicet ad prouidendum ex lucro necessitati sue et familie: vel ad dandum pauperibus vel pudendū bono cōitatis pro re-

bus necessariis ⁊ similia pñt tales excusari ex quo plati ecclia᷑ sciunt ⁊ tolerāt: secus si sunt phibita p aliquā excōmunicationē ⁊ hmōi: hec ille. Vult em̄ hic quatuor requiri ad hoc vt nō illicita sit negociatio facta die festo. Primo ꝙ audiant diuina. Scḋo ꝙ finis honestus pstituat. Tertio ꝙ cōsuetudo scita ⁊ tolerata a platis sit illa die negociari. Quarto ꝙ nō sit phibita negociatio p aliquā excōmunicationem. Modo prima cōditio non est vniuersalit vera: q: nō est vera in casu vbi eēt oimoda abrogatio facta pcepti etiam quo ad affirmatiuā ptem. Petrus igit intelligendus ē in casu vbi tm̄ abrogatio esset quo ad partem negatiuā facta. Secunda cōditio: licz requirat nō tamen solum in negociatione die festo: sed etiā die priuato facta: q: etiaz talis est illicita si veniat inhonesto fine: de quo dicet postea. Tertia ē requisita. quarta vero nō requirit absolute. Nā si precepto ecclie etiā sit annexa excōmunicatio ferende snie: adhuc tm̄ si illud pceptū est abrogatū in se etiā cōminata pena ē abrogata: q: pena psupponit culpam: idō sicut potuit abrogari pceptum taliter ꝙ cōtrauenientes nō incurrerent culpā: sic etiā abrogari potuit vt nō eēnt excōmunicandi: eo ꝙ excōicatio nō debet fieri nisi in eū qui peccauit mortaliter vere vel psumptiue: imo vere nō incurrit nisi quis vere peccauerit mortaliter. Et dico notanter ferende: quia licet idē posset: vt videt teneri de excōicatione late snie annexa pcepto scz vt si ipsa dispositio pcepti possit abrogari ꝙ consequent etiā latio excōicationis: ⁊ hoc propter eandē rōnem iam tactā: tm̄ pro nunc nihil diffinio. Nec etiā requirit ꝙ talis nō sit repata p nouā phibitionez que habeat excōicationē annexam siue late, siue ferēde snie. Nam etiā si illa sit repata p nouā prohibitionē que nō habeat talem annexam: nihilominus illicita reddit negociatio: ꝙuis certius sit tunc illicitā eē cum annexa ē tali noue phibitioni excōmunicatio. quia tunc apparet ꝙ mens legislatoris fuit simpliciter pceptiue velle loqui: ⁊ maxime si ē late sententie. Secundū correlariū. scḋz pdicta etiā sunt moderanda dicta doctoris solennis Henrici gandent in fine pmi quodlibeti: vbi vult ꝙ tenere forum rerū venaliū die dominico non potest excusari a peccato quacunqꝫ hora diei facta: maxime quando fieret tempore missarū vel vesperarū: ⁊ dicit nullum remediū excusationis adesse: q: non nisi triplex remediū contingeret adesse: scz dispensationē pape vrgentem necessitatem: vel vtilitatem piam suadentem: ⁊ abrogationē statuti de obseruantia dominice. Modo nullum illorū potest hic habere locum: neqꝫ enim est generalis dispensatio pape super hoc facta: nec tolerādo dispensasse videt. Nec etiā secundū habet locum saltem generalit loquendo: ꝙuis possit esse particularis necessitas vrgens aut pia vtilitas suadens: vt si quis libenter emeret sibi necessaria in aliquo alio die. sed q: nō potest ea inuenire venalia: cogitur emere i dominica: similiter ex parte vendentis: Et fm ꝙ illa est maior vel minor in vno ꝙ͞ȝ in alio: fm hoc vnus magis potest excusari ꝙ͞ȝ alius: excipit tamen illam generalem necessitatē que est vbiqꝫ: scz emendi cibaria ⁊ ferrādi equi: puta si quis sit in transitu ⁊ huiusmodi. Tertium etiam non habet locum propter duo. Primo: quia consuetudo debēs abrogare ius positiuum debet esse rationabilis: talis autem non potest esse tenendo forum dominico die maxime tempe misse ⁊ vesperarum: quia tunc nihil meli⁹ potest fieri cultu dei. Secundo: quia prescriptio debet esse inquieta possessione ⁊ continua qualem populus nunꝙ͞ȝ habuit tenendo forum illo die: quia sacerdotes nunꝙ͞ȝ cessant monere populum ad obseruantiā dominice. Dicit enim episcopum teneri ad prohibendum tale forum: ⁊ si qḋ malum inde eueniat cum illud sit minus: non debet curare. Hec ille in sententia que dicta de dominica prout specifice fiunt de dominica: ⁊ prout sonant nō de possibili sed de facto sunt simpliciter vera ⁊ maxime de foro tempore misse cum negligētia omnimoda eiusdem: ita ꝙ nullam audiat missam tenens forum vel occasionans: alios ad similia. De facto enim quo ad hoc nulla videt eē facta pscriptio. Et ꝙuis talis determinatio temporis etiam sit de iure positiuo: et ita prescriptibilis: tamen difficilius poterit hoc fieri de illo die ꝙ͞ȝ de aliis diebus propter minorem tolerantiam ⁊ di[illegible]

predicatorum: et ita rarius contingit ibi habere bonam fidem: secus in aliis festis

Quo vero ad reliquas partes dici dummodo sit audita missa licet etiam sit difficile quod de facto fiat vel facta sit abrogatio propter reclamationem sacerdotum: non est tamen etiam impossibile sicut nec in aliis festis illud fuit impossibile in quibus etiam tam affirmatiua quam negatiua intelligentia precepti fuit abrogata. Nec ratio sua prima valet quia eque probaret quod nullum festum potuisset fuisse abrogatum: quia nihil melius cultu dei propter quem illa fuerunt instituta secundum omnes partes. Nec etiam est verum quod consuetudo derogans positiuo iuri debeat esse rationabilis: sic quod causa inducens eam sit melior quam causa constitutionis positiue. immo forte non requiritur quod sit eque bona dummodo non sit mala: sicut actus ille ante positiuum ius latum etiam fuit licitus: quia non prohibitus. sed de hoc alibi in tractatu de decimis diffusius dixi. Quarto depravatur ex defectu circumstantie cur. Ubi nota quattuor dicta. Primum: negociatio est illicita si exercens ordinet eam finaliter ad aliquod peccatum. et si ad mortale erit mortalis: si ad veniale venialis. Nam regula est Omnis ille actus est mortalis cuius finis est talis: et venialis cuius finis est talis: et ratio quia ipse finis actus est volitus et intentus ab exercente actum: igitur exercens actum in talem finem exercendo vult peccatum. Velle autem peccatum est peccatum: igitur. Unde si quis negocietur ut habeat ad adulterandum. ad iniuste persequendum aliquem: vel ad pompam exercendum redditur illicita. Secundum. stat eam reddi illicitam etiam si finis eius non sit res in se illicita. patet. Nam aliquem habere immensas diuitias non est peccatum. Nam staret quod tales affluerent alicui nullatenus apponenti cor. nec peccaret recipiendo eas quia non teneretur eiicere inutiliter sed recipere potest et utiliter dispensare. Et tamen si quis negocietur in illum finem ut immensas habeat diuitias ibi sistendo etiam negatiue. i. non prestituendo hoc sibi ut finem ultimum et beatitudinem peccabit. Nam hec negociatio deriuatur ex radice infecta scilicet ex concupiscentia oculorum. Multomagis quando habere immensas diuitias ab eo intenditur non solum ibi sistendo negatiue sed etiam hoc ipse appreciatur ut summum bonum ibi sistendo affirmatiue. Nam tunc fruitur creatura quia amore eis inheret propter se. Et si dicatur: ex quo habere immensas diuitias non est in se malum igitur non depravabit negociationem in eam ordinatam. Respondetur: negando consequentiam. Nam etiam aliquid quod non est in se malum sed etiam simpliciter bonum et laudabile non est conueniens finis cuiuscumque actus: immo stat quod actus sit etiam deordinatus et illicitus si in tale quid ordinetur ut si illud sit minus bonum quam illud quod in ipsum ordinatur. Est enim contra rectam rationem quod nobilius ordinetur in minus nobile: sicut qui spiritualia dispensaret principaliter propter suam sustentationem peccaret. sic negociatio si fiat propter habere immensas diuitias (quod habere in se non est illicitum) redditur illicita negociatio. Preterea: habere immensas diuitias non est aliquis actus elicitus: eo quod etiam de dormiente verificatur. sed desiderare ipsas habere est actus elicitus et prohibitus a domino ibi. diuitie si affluant nolite cor apponere. Multomagis apponere cor ad non dum affluentes. ut affluant est prohibitum. Modo negociari propter huiusmodi diuitias includit desiderium earum: igitur. Tertium dictum. negociatio non reddit precise illicita propter hoc quod ordinatur ad lucrum. Nam habere lucrum si nihil addatur est finis adhuc indeterminatus et eius intentio vel volitio potest ultra vestiri alio fine determinato. nam contingit lucrum velle habere ad hoc ut sic immensas congreget diuitias: aut ut necessitati vel pietati subministret. Confirmatur: quia nisi sic omnis negociatio esset illicita: nam omnis talis fit propter lucrum habendum ut patet ex eius descriptione supra habita saltem quantum est ex voluntate negociantis. Nam negocians vult ut ultra precium quod exposuit sibi soluantur expense adductionis: conservationis: et etiam eius opere et cure et huiusmodi. Modo illud ultra accipiendum vocatur lucrum. Quartum dictum: ad hoc quod negociatio sit quantum est ex parte finis licita requiritur quod lucrum intentum ordinetur ad alterum illorum duorum scilicet ad necessitatem aut pietatem. Exemplum primi. si ipse eo indiget vel familia

ſua vel ceteri quorum tanq̃ domeſticorum
tenetur curaꝫ habere. Iuxta illud apoſto-
li .p̃me ad Thy. v. Si quis ſuorum ꝛ ma-
xime domeſticorum curam non habet: fideꝫ
non habet: ꝛ eſt infideli deterior. Et iteruꝫ
Parētes debēt theſauriꝫare filijs .ij. Cor.
xij. Exemplum ſecundum: vt ſi non indigeat
illo lucro: pauperes tamen chriſti indigēt:
ad quorum indigentiā releuādaꝫ ordinat ꝑn-
cipaliter illud lucrum. Laudabile enim eſt
vt talis nō omnino ocietur. q̄d vtiq̃ vitu-
perabile eſſet: ſed cum ſm ſtatum ſuū diui-
num penſum expleuerit: aliquā actionē ſe-
cularem vtilem honeſtam importare valē
tem releuationem indigentiū exerceat quā
nouit. Ap̄ls enim ad Epheſios .iiij. ait La-
boret ſupple homo manibus ſuis q̄d bo-
num eſt vt habeat vnde tribuat neceſſita-
tem patienti. Modo ſtat q̄ aliam artē nō
nouerit q̃ negociationem: igitur. Et dico
ſm decentiam ꝛc. Nam indecens eſſet q̄ il-
le tātū inhiare vellet talibus lucris quan
tum hi quibus ſubeſt prima cauſa que eſt
neceſſitatis. Plus enim ſtringit neceſſitas
quia eſt precepti q̃ pietas exiſtens conſilij
Miſerere enim anime tue placens deo di-
citur Eccleſiaſtici .xxx. Quid enim eēt q̄ ta-
lis vniuerſum mundum lucraret̃ ꝛ anime
ſue detrimentum pateretur. ꝛ pius in pau-
peres eſſet pro eis inhiando lucris ꝛ in ſe
impius ꝛ crudelis eſſet proprie ſalutis ne
glector. Et ſicut poteſt eſſe licita ſi fit lucrū
aliquo predictorum modorum: ſic etiam lici
ta eſſe poteſt ſi fit ꝓpter vtilitatem reipubli-
ce ſcꝫ quatenus patrie non deſint res neceſ
ſarie vel vtiles. Quinto redditur illicita
ex defectu circumſtantie cui. de hoc pone
ſex exempla. Primum: ſi quis negocietur
vendendo aliquid eis quibus eſt ꝓhibitū
vt ſi quis vendat excommunicato. Nam
in tali negociatione eſt communicatio: mo
do regulariter loquendo prohibitū eſt cō-
municare cum excommunicato. Secūdū
exemplum: vt ſi quis negocietur venden-
do merces eis quibus quid vendere ē pro
hibitum: etiam ſi illi non ſint excōmunica
ti. Sicut ſtatutū eſt q̄ ſi iudeus iniciat ma
nus violentas in clericum ꝛ domin⁹ eius
monitus vt faciat eum ſatiſfacere iniuriaꝫ
paſſo ꝛ eccleſie neglexerit illud adimplere
debet prelatus eccleſiaſticus omnibꝫ chri-
ſtianis per cenſuram eccleſiaſticam inter
dicere ne cum iudeo anteq̃ ſatiſfaciat pre
ſumāt cōmercia. extra de iude. ꝛ ſarra. po
ſtulaſti. Et ſic poſt talem prohibitionē illi
citum eſt tali merces vendere: licet talis nō
ſit excommunicatus ſaltem directe. Alia q̄
tuor exempla ꝛc. ſunt illa que poſita ſunt i
prima concluſione de ſaracenis hereticis ꝛ
hoſtibus romani imperij ꝛc. Nam in pre
dictis quattuor non preciſe ex obiecto ſed
etiam ex circumſtantia cui deprauatur ne
gociatio. Sexto ex defectu circumſtan-
tie quibus auxilijs. de q̄ poſſunt poni tria
exempla. Primuꝫ: nam ſi quis negocietur
per miniſtros vel ſocios exercentes cōtra-
ctus damnatos vt palliatas vſuras aut q̄
vendunt pro ꝑcio exceſſiuo. aut agūt frau
dulentas venditiones: ꝛ ipſe ſcit vel credit
probabiliter tale quid de eis vel habꝫ igno
rantiam affectatam aut craſſam ꝛ ſupinaꝫ
de tali eorum iniquitate non excuſat a cō
ſimili peccato: ſi eos nihilominus tenet in
miniſterio vel ſocietate: licet ipſe ab illicitis
cōmercijs caueat ꝛ ſocium vel miniſtrum
admoneat ab illicitis abſtinere. Naꝫ illud
non ſatis eſt ſed cuꝫ effectu debet eos a ta
libus prohibere. Aut ſi non poteſt debet
ſe abſoluere ab eorum miniſterio ꝛ ſocieta
te. Et ſi nō poteſt: debet proteſtari q̄ nulla
tenus de illicitis lucris eorum velit partici
pare: nec in illos illicitos contractus con-
ſentire. Nam niſi ſic agat habetur pro con
ſentiente. Error enim cui non reſiſtitur ap-
probatur. lxxxiij. diſtinc. c. Error. Se
cundū exemplum. Si mediantibus ſimula-
tionibus negocietur, vt ſi ſimulat in exteri
ori geſtu ꝛ apparatu ſe ſimpliciter nolentē
vel valde difficilem ad emendum tanto p̄
cio: vel ad vendendum tam vili precio vt ſi
bi offertur (ſicut nonnunq̃ fit) quatenus ali
um deterreat vt ſibi pro remiſſiori vendat
aut pro maiori ab eo emat cum tamē i cor
de ſit ſimpliciter voluntarius ad ſic emen
dum vel vendendum ſicut ſibi offert. Hi
hec ſimulatio eſt mendacium operis vel ge
ſticulationis, et perinde eſt ac ſi verbis di
ceret ſe ſimpliciter nolentem vel valde dif
ficilem. q̄d vtiq̃ eſſet mendacium. Secus
vbi non ſimulat ſe aliter ſe habentē in men
te q̃ habeat: q̃uis non aperiat illam ſuaꝫ
mentem alteri nec querit rem emere: ...

dere pro iniusto precio. Nam differũt mẽtem suam non aperire seu explanare alteri ⁊ aliter eam aperire q̃ȝ in veritate sit. Tertium. Si negocietur mentiendo ⁊ multomagis peierando: vtputa dicit se rem tanto emisse cum non tanto emerit: dicit se dãnum sustinere si remissius vendat: dicit reȝ non defectuosam cum tamen sit defectuosa ⁊ huiusmodi. Et circa hoc nota octo dicta. Primum. Si quis negocietur aduertẽter iurãdo ꝓpositionem quã scit: vel probabiliter credit esse falsam: talis peccat mortaliter: quia irreuerentiaȝ magnã deo facit contra scd̃m preceptum decalogi: nã periurium est ex genere malum mortaliter prohibituȝ. ⁊ non refert an illa propositio in re sit vera vel falsa vel non: dũmodo credat probabiliter eam esse falsam. Dico autem aduertenter iurando propter sequentia. Secundũ. Si negociando iurat ꝑpositionem sibi dubiam dubio probabili vel equilibri: peccat mortaliter si aduertit se eam iurare: quia tunc exponit se probabili vel equilibri periculo periurij. Exponere autem se probabili vel equilibri periculo peccati mortalis est mortale. Tercium idem iudicium est. Si negociator nõ preconsiderat propositionẽ quã iurat an sit vera vel falsa: ⁊ nihilominus eam asserit per iuramentum: aduertẽs se iurare: debet enim eam preexaminare cum diligentia: alioquin exponit se periculo periurij et notabilis diuine irreuerentie. ⁊ maxĩe hoc facere debet homo in iudicijs ⁊ in illis in quibus leditur proximus. Quartũ. Si negociator preexaminauit eam diligenter ⁊ facta debita diligentia probabiliter credit eam esse veram: ⁊ sic eam iuramẽto credulitatis asserit veram: non peccat mortaliter etiam si in re non esset vera. Dico notanter iuramento credulitatis: quia si eam que tm̃ est sibi probabiliter credita assereret simpliciter tanq̃ȝ sibi simpliciter certam ⁊ constantem: non excusaretur a mortali si in re esset falsa. sicut in rebus condemnabilibus non sufficit iudici iuramentuȝ credulitatis: sicut tamen in fauorabilibus sepe sufficit. Unde si in talibus odiosis pro cõstanti: ⁊ vt certam asserat testis aliquã propositioneȝ que tm̃ est sibi ꝓbabiliter credita nullatenus excusabitur a mortali si in re est falsa. Quintum dictum. Si aliquaȝ propositionẽ dicit quã scit vel credit non esse veram aut de ea dubitat dubio probabili vel equilibri: vel non considerat eam an sit vera vel non ⁊ iuramento eã asserat non tamen aduertẽdo se iurare: puta lapsu lingue vel inconsideratione: non videtur ratione iuramenti annexi peccare mortaliter: quia mortale peccatum requirit deliberationem veram vel interpretatiuaȝ. Hic autem non est talis deliberatio ratione inuocationis dei in testem vt casus sonat: et licet sit deliberatio ex parte propositionis tamen illam asserere vel dicere vt verã nõ est mortale: quia stat q̃ eius assertio nõ sit nisi mendacium officiosum vel iocosum.

Est igitur ille casus tm̃ veniale peccatuȝ ratione iuramenti annexi: licet valde cauẽdum sit. quia valde appropinquat ad mortale. Et dixi ratione iuramenti ⁊c̃. quia ratione propositionis asserte posset eẽ mortale: quia stat q̃ eius assertio sit mendaciũ perniciosum posset etiam ratione eiusdem esse veniale si sit mendacium officiosuȝ vł iocosum: ⁊ tunc duplex veniale erit ibi.

Sextum. Si propositionem etiam verã ⁊ quã scit vel credit verã iurat ex quadam leuitate vel consuetudine vel etiam si non aduertat se iurare est veniale. ⁊ grauius esset si aduerteret se iurare si non subest causa legitima qualis ẽ necessitas vel honesta notabilis vtilitas. Unde christus non permisit iurare omnino dicẽs Dico vobis nõ iurare omnino Matth. v. id est ex quacũq̧ causa sed tm̃ ex causa necessitatis aut notabilis vtilitatis. Et sicut hic dicit̃ de negociatore: sic intelligendum est de alijs in simili forma iurantibus. Septimum. Si sine iuramento mentitur mendacio pniciosó ipsi cum quo negociatur: mortalit̃ peccat: vtputa mentitur vt damnificet proximum cui vult vendere vel a q̃ vult emere: vel ex quo sequitur damnum proximo vt ipse conijcit vł conijcere debȝ. Et intelligitur de pernicio vel damno notabili. Nã si in modico quod esset vilis estimationis ⁊ quasi pro nihilo computaretur intenderet decipere: illud tm̃ esset veniale nõ mortale nisi ex animo fieret mortale. puta quia

preparate mentis in actu esset si posset eũ decipere in magno: etiam facere vellet. nã etiam tunc esset mortale al's secus: sicut in simili qui furatur vel accipit vilem rem: vt puta pennã suo cõscholari vel pomum de arbore vicini ꝛ huiusmodi: nullatenus furaturus rem notabilis precij non nisi veniale furtum committit. secus si animo actu conciperet se etiam rem notabilis precij furaturum si inueniret. Quomodo autẽ ad illorum modicorum restitutionem in quibus venditor decipit proximum teneatur videri habet in tractatu de restitutionibus.

Octauum. Si sine iuramẽto mentitur mendacio officioso: vtputa in vtilitatẽ suam sine damno proximi nõ peccat nisi venialiter: vtputa simplici verbo dicit se emisse rem tanto cum minori precio emerit: ꝛ hoc facit vt alius ab eo emat condigno precio qui alias ab eo nullatenus emeret sed contenderet sibi dare precium nimis paruum. Nec oportet addere ꝙ ad hoc ꝙ tale nõ sit mortale requiratur (vt quidã dicit) ꝙ talis negociator non ducat hoc mendacium in consuetudinem. Nam etiam si ducat in cõsuetudinem non erit illud mortale: qꝛ veniale mille vicibꝰ repetitũ nunꝙ erit mortale: nec equiualet vnꝙ vni mortali: ꝙuis sit natum disponere tandem ad mortalem contemptum diuine offense. Nec est simile de ebrietate. Nam ebrietas (saltem proprie capta vt hic capimus scilicet que ẽ subuersiua rationis) est ex genere mortalis ꝙuis ex imperfectione deliberationis ꝛ consensus sit venialis: puta quia inebrians nõ aduertit illum potum esse inebriatiuũ: nec ab alijs hoc audiuit vel expertus est eius fortitudinem ꝛ effectum licet aduertat eũ esse immoderatum ꝛ nihilominus eum bibat. Modo veniale ex imperfectione (qđ tamen est ex genere mortale) si ducatur in consuetudinem erit mortale eo ꝙ frequentando efficitur vere vel interpretatiue sciens illum potum esse inebriatiuũ et ꝑ consequens est interpretatiue vel vere deliberate volens incurrere subuersionem rationis. Volens autem committere mortale ex genere si illud deliberate vere vel interpretatiue velit: peccat mortaliter. Nam sic est de mendacio officioso: quia illud ex genere est tm̃ veniale. Ideo etiam si deliberate committatur ꝛ replicetur non nisi veniale manebit. Unde ꝺm hoc debet intelligi dictum Augustini dicentis. Nullũ adeo veniale est qđ non fiat criminale dum placet. Loquitur enim de venialibus non ex genere sed ex imperfectione cõsensus ꝛ carentia deliberationis. Septimo ꝛ vltimo ex defectu circumstãtie quomodo. Et possunt poni quattuor exempla. Primũ Si negociando cõmittat monopolium. Deriuatur autem seu componitur monopolium altero illorum duorum modorũ scilicet aut a monos quod est vnum ꝛ poliũ. i. vẽditio: quasi venditio quã vnus solus exercere habet. Vel secundo dicitur a monos quod est vnum ꝛ polis ciuitas ꝙ negociatio tm̃ vni in ciuitate concessa: vel per eum vsurpata. Et ꝺm primam deriuationem seu compositionem exercens monopolium dicitur monopola penultima producta: a monos quod est vnum ꝛ pola. i. vẽditor quasi vnꝰ vel singularis venditor vel negociator: sicut bibliopola: penultima producta dicitur bibliarum. i. librorũ venditor. Sed ꝺm secũdã dicitur monopolus penultima correpta: a monos id est vnum ꝛ polis ciuitas: quasi vnus vel singularis in ciuitate venditor vel negociator Et ꝙuis ꝺm aliquos committatur monopolium non tm̃ primo modo infra dicendo sed etiam alijs modis ibidem ponẽdis tamen proprie non est monopoliũ nisi primo modo: vt patet ex vi nominis: ꝛ etiam patet quia ĩ rubrica. C. de monopolijs distinguitur tam in. tex. ꝙ in glo. monopolium ab alijs modis. Unde dicitur ibi sic De monopolijs ꝛ conuentu negociatorũ illicito vel artificio ergalaborum nec non balneatorum prohibitis illicitis pactionibus. hec ibi. Attamen quia omnes modi illi prohibentur sub vno titulo: ideo transeamus ꝑnunc cũ tali modo loquendi.

Primo igitur committitur monopoliũ si quis propria auctoritate vel etiã auctoritate rescripti imperialis impetrati vel impetrandi aut pragmatice sanctionis cõtendat vt sibi soli liceat exercere negociationẽ in ciuitate: aut contẽdat ꝛ conetur ad hoc vt nullus preter eum exerceat eã. Sed

Si nō solus ipse exerceat sed etiā alij: attñ pactū faciūt ipse ⁊ alij φ nō remissiori pcio vendant merces ꝙ sicut cōuenerunt: non posse intendentes p hoc se cōseruare indēnes sed intendentes lucrū etiā imoderatū ex nimietate precij cōsequi. Tertio. Etiā si illud pactū nō facerent ex illa causa vt imoderatū lucrū ɔsequerent̄ sed tm̄ vt se cōseruarent indemnes a lucri illius cessatione qd als etiā licite recipere possent. Nā liberū decet eē forū rerū vt nō astringat se ꝙs pacto nulli se facturū gratiā in venditiōe mercum. Nam constat φ preciū iustū habet aliquātā latitudinem intra quā si recipit vēditor: manebit indemnis a damno emergenti ⁊ etiā cessationis lucri: sic φ adhuc habebit lucrū: etiā si nō in extremo vl' rigido gradu: latitudinis vendat. Modo per p̄dictum pactum cōtingeret paciscenti p̄cludi viam vt non nisi in rigidissimo gradu iusti precij venderet cum tamē gratiose ⁊ sine suo damno posset vendere remissiori. Quarto: si aliqui singulariter scientes aliquā artem paciscantur inter se ne quisꝙ eoꝝ doceat queꝙ illam artē nisi sit filius vel filia nepos vel neptis eorūdem: ⁊ sic de similibus vt sic ipsi soli cōsequant̄ cōmodū ⁊ lucrum illius artis. Quinto. Si balneatores cōdicāt vt nō balneent queꝙ nisi p precio super quo inter se conuenerunt.

Sexto. Si locatores opaꝝ vt scriptores libroꝝ aut edificatores edificioꝝ cōdicunt inter se vt opus inceptū ab vno nullus alioꝝ perficiat: ⁊ idē de locatoribus rerum: vt si locatores equoꝝ aut domorū aut stationum vel apothecarū in quibus mercatores in nundinis tenent forū condicerent predicto modo. Q autē monopoliū omnibus illis modis sit illicitum: probatur sic. Primo qr damnatur naturali ratione. Nā illud qd tm̄ propter priuatū cōmodū est in notabilē ⁊ grauē perniciem rei publice: ⁊ cū hoc p̄cludit viam benefaciendi p̄rimo est illicitū: si enim aliqd mēbrum singulare corporis naturalis conaret̄ propter suū tm̄ cōmodū illud agere qd in p̄niciem totius corporis vel alioꝝ mēbroꝝ redundaret aut p̄hiberet beneficiū ceteris membris impendi ⁊ toti corpori. Illud meritꝙ tanꝙ p̄niciosum membrū rescindendū eēt ergo sic etiā ē i corpore mystico cuiusmodi est res publica. Modo monopoliū predictis modis est hmōi. Nā si exerceat̄ p̄dictis modis hoc inde sequit̄ φ singule psone ciuitatis cogent̄ merces quibꝰ indigēt ab illo vno ⁊ singulari s̄m illius beneplacitum recipere: ⁊ hoc p̄stabit occasionem φ cogētur preciū immoderatū exhibere ⁊ opprimētur ⁊ angariabunt̄ ɔtra iusticiā ⁊ quasi ad quandam seruilem obligatiōnē redigent̄. cum tamē deceat in libera ciuitate liberam esse facultatē in emendo: vendendo: locando ⁊ cōducendo. Aut si nō fiat p̄dicta oppressio nec occasio eius: attamen beniuolis negotiatoribus p̄cluditur via bene faciendi ⁊ gratiam impendendi primo. contra illud Prouerbio. iij. Noli p̄hibere benefacere eum qui pōt sed si vales ipse bene fac. Secundo probatur. quia ē contra legē positiuā: nam lex ciuilis damnat simpliciter monopolium s̄m omēs p̄dictos modos: ⁊ ex magnitudine pene annexe cōijcitur φ taliter est p̄hibitum φ tenent̄ subditi sub mortali pctō ad eius obseruantiam. Nā exercens monopoliū p̄mo mō: p̄prijs bonis debet expoliari ⁊ ppetuo exilio dānari. Exercens autem alijs modis tactis debet puniri in quadraginta libris auri. Et officialis qui precio corruptus vl' dissimulatione aut quacūꝙ alia vitiosa causa nō punierit sed permiserit tales modos monopolij dꝫ puniri in quinquaginta libris auri. Secūdū principale exemplū. Si negociator emit diminuto precio merces decepto scꝫ vēditore aut ipse postea vēdit excessiuo precio: et de hoc infra. q. lvij. et. lviij. Tertiū. Si carius vendit transeuntibus ꝙ manentibus. Unde dicit cōcilium Albanense. Presbyteri plebes suas moneant vt hospitales sint ⁊ nō carius vendant transeuntibꝰ ꝙ mercato vendere possint. Et intelligitur si excessus sit vltra latitudinē iusti precij: alioquin si intra eā fuerit poterit vni carius vendere ꝙ alteri: qr vult alteri gratiā facere. Quartū. Si carius vendit ad terminum ꝙ faceret ad promptam solutionem: ⁊ hoc propter hoc φ expectando implicite mutuat emptori. De quibus infra videbit̄ plenius. Et generaliter omnis venditio ⁊ emptio in qua e iplicita

vsura reducitur ad defectum huius circũstantie. Posset etiã exemplificari de quomodo per illas negociationes que nullã vtilitatem afferunt reipublice sed potius damnum: vt venditiones instrumētorum ludi fortune et quedam alie de quibus infra dicetur. Et si dicatur adhuc restant due circũstantie: scilicet quid et circa quid. Dicēdum quod ambe ille in presenti actu habent rationē obiecti actus potius quam circumstantie. Nam id quod venditur vel emitur vel circa quod ē emptio et venditio est obiectum negociationis. De modo de obiecto dictum est in prima conclusione et hec de presenti questione.

Questio. LIII

Vtrũ negociatio

seu mercatio sit indistincte clericis illicita Solutio questionis stat in quinque distinctionibus et sex cōclusionibus.

Prima distinctio.

est. Negociatio capitur tripliciter. Primo generalissime. et sic quicunque actus acquisitiuus seu lucratiuus tēporalium siue sit cōtractus siue aliquis alius actus vel exercitiũ: puta alicuius officij vel artificij dicitur negociatio. Nam multa officia secularia dicuntur negotia secularia: vtputa officium secularis aduocātie et procurationis secularis vt procurationis villarum et officiũ iurisditionis secularis et tabellionatus: atque exercitiũ vtriusque medicine. Hec enim reputantur negocia secularia: vt patet per totũ: extra ne clerici vel monachi se immisceant negocijs. Similiter officium vel exercitiũ tabernarie et macellarie. Secundo capitur generaliter et sic tantum contractus dicitur negociatio nō tamen solus cōtractus emptionis: imo etiã cōtractus locationis cōductionis et contractus mutui factus ad lucrum cuiusmodi ē mutuatio vsuraria dicitur hoc modo negociatio. Nam negociatio generaliter capta ē idem quod mercatio generaliter capta modo negociatio generaliter capta sub se comprehendit nō tantum emptionem et venditionem: sed etiam mutuationē vsurariã. Nam mutuantem ad vsuras Johannes chrysostomus enumerat inter mercatores Matth. xxi. super illo. Eiecit emētes et vēdētes. vbi dicit sic. Super oēs mercatores maledictus ē plus vsurarius. Ipse namque rem datã a deo vendit nō cōparatã. post fenus rem suã repetit tollens aliena cũ suis. Mercator enim nō repetit rem venditã. hec ille. Tertio modo specialiter: et hoc modo tantum contractus emptionis vel venditionis vel vterque simul: dicitur negociatio.

Secunda

distinctio. Negociatio etiã specialiter capta est duplex. Nam quedã non dicitur lucratiua: saltē proprie loquēdo. et ē illa vbi aliqua emuntur nō vt reuendantur sed emuntur ad vsum suum Aut si venduntur nō tamen fuerunt io empta vt reuenderentur sed ad vsũ domus fuerunt empta: vel etiam aliter fuerũt acquisita quam emptione. vtputa dono vel labore proprio. Alia vero dicitur proprie loquendo lucratiua vbi scilicet aliqua emuntur vt reuendãtur. Sic philosophus primo politice distinguit duplicē acquisitiuã pecuniarum seu pecuniatiuã. Quedã enim dicitur pecuniatiua vtilis quia scilicet acquiritur pecunia de rebus necessarijs vt alia vtibilia emantur. Alia ē trãslatiua quia acquiritur pecunia ad emēdũ res: non vt ipse eis vtatur sed vt reuendat.

Tertia

distinctio. Negociatio specialiter capta nō lucratiua proprie loquendo dicta: ē duplex. Quedam ē yconomica et ē illa qua res aliqua emuntur ad vsũ et necessitatē ementis et suorum: vt quis emit blada vel vina nō vt reuendat sed vt in familia sua vtatur eis. Alia ē politica scilicet qua res emuntur ad vsũ et necessitatē ciuitatis: vt si rector ciuitatis blada vel vina emat quatenus exercitus bellicus inde viuat.

Quarta

distinctio. Negociatio yconomica fit dupliciter. Primo dũtaxat emēdo vt precedēs exemplum fuit. Secūdo dũtaxat vēdendo vt si quis blada et vina que de suo proprio labore quo agros et vineas suas coluit habet: vēdat. Similiter si quis res sibi donatas vēderet. aut si quis res emerat ad vsum suũ sed cũ sibi superfluunt eas vēdit: vel si sibi nō superfluũt attamen si nūc nō vendat sed retineat damnificaretur quia leuiori precio poterit postea inuenire.

Quinta

distinctio. Negociatio lucratiua ē duplex. quedã enim ē stricte loquēdo negociatio: et illa

vbi q̄s emit res vt easdē reuēdat ſm carū dē rerū valorē ſine hoc ꝙ ꝑ artificiū illas ī mutet ad aliquā formā artificialē: rōe cuiꝰ eā vendat: vt ſi q̄s emit maſſas ferri: vt ſic eaſdē ſicut emit reuendat: et dicit̄ ꝓprie lucratiua pecuniaria. Alia eſt non ſtricte loquēdo negociatio qua ſcꝫ q̄s emit res vt ꝑ artē aliquid ex eis operetur: vt ſic opatas vendat ſm valorem artificialis forme introducte. Et hoc fit dupliciter. Pͥo ſi tales res vendit quaꝝ valor totꝰ eſt ex artificio vt ſi ex materia quaſi nulliꝰ p̄cij operetur aliqd̾ artificiale: ſicut ſunt matte vel ſtoria que fiūt ex iuncis, a ſterno dicta: eo ꝙ ſternunt̄ ſup terrā ⁊ fiſcelle ⁊ ſportule q̄ fiunt ex viminibꝫ. Scd̾o ſi tales res vendit quarum valor nō totus ē ex artificio ſed etiam ꝑtim ex materia: vt ſi q̄s emat aſſeres vt ex eis faciat archā ⁊ ſic eā vendat vel pergamenū vt faciat libꝝ ⁊ ſcribat ⁊ ſcp̄tū vēdat

Prima conclusio. Nō eſt indiſtincte ⁊ vniuerſaliter dicēdū ꝙ negociatio ſit illicita clericis. Probat̄: qꝛ tūc ſenſus eēt ꝙ nulla negociatio vl̓ ī nullo ſenſu eſſet eis licita: hoc autē ē falſū: naꝫ etiā aliquibꝰ auctoritatibꝫ pōt cōuinci aliquā vel in aliquo ſenſu eis negociationeꝫ eē licitā. qd̾ ꝑꝫ. Naꝫ artificiū exercere vt artificiata vēdant̄: ⁊ ſic lucrū ꝓ ſua vel indigentium ſuſtentatione obtineatur eſt aliqualis negociatio: ⁊ tn̄ clerico licitū eſt artificia aliqua exercere vt artificiata ꝑ eū vēdant̄ ⁊ lucrū p̄dicto modo habeat̄. Minor: ꝑꝫ ſequētibꝫ auctoritatibꝫ q̄nqꝫ. Pͥa eſt ex cōcilio carthaginenſi: ⁊ habet̄. xcj. di. c. Clericus. vbi dicitur. Clericus victū vl̓ veſtitū ſibi artificiolo vl̓ agricultura abſqꝫ officij ſui detrimento ꝑparet. Clericus enī qui abſqꝫ corpuſculi ſui inequalitate vigilijs deeſt: ſtipēdio priuatꝰ excōmunicet̄. Scd̾a ē ex eodē cōcilio q̄rto vbi dicit̄. Clericꝰ quilibꝫ verbo dei eruditꝰ artificiolo victū querat. Tertia eſt ibidē vbi d̾r. Oēs clerici qui ad opandū validi ſūt ⁊ artificiola ⁊ litteras diſcant. Quarta ē: qꝛ vt habet̄ Actuū. xviij. Apl̓s paulꝰ etiā exiſtēs ap̄ſ exercuit artificiū artis ſcenofactorie. i. artis faciendi ſcenon. Scenon autem qd̾ grece ſignificat vmbrā accipit̄ in latino pro tabernaculo: etiā pro fune: ⁊ ſic Paulus fuit funifex vel tabernaculorū vel tentoriorū factor. Et ꝙ nō ſolū ſciuerit ſꝫ etiaꝫ exercuerit: ꝑꝫ qꝛ ibidē dicit textꝰ ꝙ paulus manebat apud Aqlam ⁊ Priſcillā eo ꝙ eiuſdem artis erat ⁊ opabat̄. Erāt aūt ſcenofactorie artis. Et ſitr p̄me Cor. iiij. Ip̄e ꝓ ſe ⁊ alijs dicit, laboramꝰ opantes manibꝫ noſtris. Et ſcd̾a ad Theſſal. iij. Neqꝫ gratis panē mādūcauimꝰ ab aliq̄. ſed in labore et fatigatione nocte ⁊ die opantes ne quē veſtrū grauaremꝰ. Quinta ē ex cōcilio Narcenſi: ⁊ habet̄. xcj. di. ⁊ etiā extra de celebra. miſſaꝝ. c. j. vbi d̾r de clerico ꝙ pacis horis ⁊ viſitatis infirmis ſi voluerit exeat ad opus rurale vt neceſſitatibꝫ ꝑegrinorū ⁊ hoſpitū ſiue diuerſoꝝ ꝯmeantiū infirmorū atqꝫ defunctoꝝ ſuccurrere poſſit.

Secunda conclusio. Nō ē indiſtincte vel vniuerſaliter dicendū ꝙ negociatio ſit licita clericis. Probat̄. qꝛ multe auctoritates innuūt eā eis eē illicitā deteſtabilē ⁊ ꝓhibitam. qd̾ ꝑꝫ enumerādo tres ⁊ tertia includit tres. Prima ē Auguſti. in lib. qōnū ve. ⁊ no. teſtamenti. ⁊ habet̄. lxxxviij. di. i. c. fornicari. vbi dicit̄. fornicari hoībꝫ ſꝑ non licꝫ: negociari aliq̄n licet aliq̄n non licet. anteq̄ꝫ enī eccl̓iaſticꝰ q̄s ſit licet ei negociari fcō aūt iā nō licet. Mō cū q̄s fit clericꝰ fit eccl̓iaſticꝰ igit̄. Scd̾a ē Hierony. eadē diſtin. i. c. negociatorē: vbi d̾r. Negociatorē clericū: ex ī ope diuitē. ex ignobili glioſum q̄ſi quādā peſtē fuge. Tertia ē Gelaſij pape eadē diſ. c. ꝯſ̄s. vbi Gelaſiꝰ ſub pena ſuſpenſionis ab officio clericali decreuit clericos debere abſtinere a negociatiōibꝰ. fundādo ſe in tribꝫ auctoritatibꝫ q̄bus h̄ innuit̄. Pͥa: qꝛ Math. xxj. Xp̄s eiecit emētes ⁊ vēdētes ī tēplo. inſinuās ꝙ in eccl̓iaſtico loco nō debēt talia exerceri ſic nec ꝑ eccl̓iaſticas ꝑſonas. Scd̾a: qꝛ Paulꝰ ſcd̾e ad Thy. ij. ait. Nemo militās deo īplicat ſe negocijs ſecularibꝫ. clerici aūt militant deo. Tertia: qꝛ pſ. ait ſm trāſlatiōeꝫ. lxx. interpretū. Qm̄ nō cogñui negociationē introibo ī potētias dn̄i: vbi innuit ꝙ ad h̄ ꝙ q̄s introeat in potētias dn̄i: dꝫ ſe n̄ īplicare negociatiōi. Cū āt clericoꝝ ſit ſp̄ālit̄ intrare ī potētias dn̄i: ſic q̄ ꝓpoſitū. Nūc videdū ē ſꝫ tres acceptiōes negociationis quō ſit illicita vel licita cle=

ricis. Et prio dicendu3 est de vltima acce-
ptione. Est ergo.

Tertia conclusio.

Si negociatio capiatur specialiter: nego-
ciatio quo ad duas eius species est cleric(is)
licita. Primo quo ad eam que proprie lo-
quendo nō dicitur lucratiua ⁊ nominatim
quo ad yconomicam etiam quo ad vtrūq3
eius modū quo fieri solet Nam licitū ē eis
emere ea que necessaria sunt in domo pro
vsu suo ⁊ familie sue. Unde Aplus prime
ad Thy. iij. ad episcopum ait. Opor3 epi
scopū esse sue domui bñ ppositum. Simi
liter si clerici de prediis ecclesiastic(is) vel pa-
trimonialib⁹ vel dono habeant aliqua q̄
bus non indigent pro domo possunt illa
vendere. Secūdo quo ad lucratiuā non
stricte captam etiam quo ad vtrunq3 eius
modum quo illa exercetur vt habitum est
in quinta distinctione. Nam hec scōa mi-
nus videretur licita monachis: ⁊ tamen ē
eis licita vt ostendit auctoritas Hierony-
mi dicētis ad Rusticū monachum: ⁊ habe
tur de conse. distin. v. c. nunq̄. Si haben-
tes potestatem apostoli de euangelio viue
re laborabant manib⁹ suis ne quē graua-
rent: cur tu in vsus tuos successura nō pre
pares vel fiscellam texe iunco vel canistrū
lentis plecte viminib⁹. Et infra. fabricare
aluearia apum ad quas te mittunt prouer
bia salomonis. et regiam disciplinā in par
uis disce corporib⁹: hec ille. Et hoc ad pri
mum modum illius negociationis lucra-
tiue non stricte capte valet. Quo ad se-
cundū vero modū eiusdē dicit idē ad eun-
dem. Scribantur illi libri vt man⁹ operet(ur)
cibos ⁊ anima lectione saturet(ur). Texant(ur) ⁊
lina capiendis piscibus: egiptiorū3 mona-
steria hunc morem tenent vt nullum absq3
labore suscipiant. hec ibi. Et ibidē etiā ha-
betur ꝙ monachis licita ē agricultura Un
de dicit. seratur humus: areole equo limi-
te diuidantur in quibus olerum iacta fue-
runt semina vel plante per ordinē3 posite:
aque ducantur irrigue. Et infra. inserātur
fructuose arbores vel gemmis vl' surculis
vt paruo post tempore laboris tui dulcia
poma decerpas. Et glosa dicit. Gēme hic
dicuntur nodi virgarum vnde flores ⁊ frō
des erumpunt. ⁊ ſm leges quedam arbo-
res dicuntur gemmales. Et de secūda spe
cie illius non lucratiue negociationis di-
cit Johannes chryso. vt allegatum est su-
pra in tertia auctoritate scōe əclusiōis que
stione quinq̄gesima. Quicunq3 rem cōpa-
rat vt materia sit sibi aliquid operandi ille
non est negociator supple stricte loquendo
Unde hanc secundā speciem q̄ ad vtrūq3
suum modum exercere est artificium exer-
cere. Attamē ad hoc requiruntur aliqua
Primo ꝙ sit artificiū in se honestū. Nam
inhonestū vt taxillos facere ⁊ similia non
est ei licitū. Secūdo ꝙ cōgruat statui suo:
Nam si vellet facere ea que de per se ad se-
ua ordinant(ur): vt arma ad bellū3 licet iustū
non videretur licitum. Tertio ꝙ illis non
ex cupiditate sed necessitate sua vl' pietate
ad pauperes intendat. Quarto ꝙ nō negli
gat officiū clericale. Na3 hoc prohibet: vt
patuit in auctoritate pma pme əclusionis
Uñ licitū est ei emere ferrum vt inde faci-
at ligonem. asseres vt inde faciat archam.
tabulā vt ibi impingat imagines. et etiā li-
citum ē emere pullum equi ſm aliquos vt
eum educet ⁊ vendat vt lucrum habeat p
sua sustentatione.

Quarta conclusio.

Negociatio specialit(er) capta ē clericis quo
ad duas alias eius spēs illicita. Prio quo
ad politicā. Nā illa non est licita nisi ei cui
licitū est habere curā secularem ciuitatis.
Modo clerico illud nō ē licitū3 vt patet
ex auctoritate habita in prima distinctiōe
pambula. Uñ etiā .lxxxviij. dis. decernit(ur)
deijciendus eps sacerdos vel diacon⁹ se-
culares curas assumēs. Scōo q̄ ad lucra
tiuā proprie dictam. Et illam sola3 vocat
Johannes chrysostomus negociationem
prout allegatum est: et de illa loquūtur au
ctoritates secunde conclusionis. Ratio
autem quare illa est eis interdicta est du-
plex. Prima: quia est actus qui commu-
niter maculatur peccatis: modo clerici de
bent ab illis abstinere. Iuxta illud. Am
bulans in via immaculata: hic mihi mini
strabat. Maior patet triplici auctoritate.
Nam Ecclesiastici. xxvij. dicitur. Due spe
cies difficiles ⁊ periculose mihi apparue-

rint. Difficile exuitur negocians a negligentia: et non iustificabitur caupo a peccatis labiorum. id est duo sunt modi viuendi difficiles ad seruandum iusticiam et periculosi propter iusticie transgressionē. Negociator enim propter hiatum ad diuitias difficulter vitat negligentiam salutis sue, et caupo ex frequenti iuratione incurrit tandem periurium. Secūda est ibidē. Sicut in medio compaginis lapidū palus figitur: sic et inter medium venditionis et emptionis angustiabitur peccatis. id est sicut in medio congeriei lapidum palus fixus hinc et inde pondere lapidum comprimitur: sic negocians ex vna parte scilicet quando emit comprimitur peccato diminute solutionis pro quanto vult nimis parum dare: et ex altera parte quando reuendit peccato excessiue exactiōis: quia vult habere precium nimis magnum. Tertia est Leonis pape dicentis. Difficile est inter vendētis ementisque commerciū non interuenire peccatum. de penitentia distinc. v. c. qualitas. Secunda ratio. quia negociatio multū implicat mentem curis secularibus: et per consequens a spiritualibus retrahit. Modo vtrūque est indecens clerico. Nam contra primū ait Apostolus. Nemo militās deo implicat se negocijs secularibus. secūde ad Tymo. ij. Et contra secundum est eius vocatio. Nam ad vacandum diuinis est vocatus et electus. Unde ideo in sūmitate capitis clerici raduntur vt protestentur mentem habere denudatam a temporalibus: et reuelatam et expeditam ad celestia. Propter quod Numeri. xviij. dicitur de sacerdotibus. Ego dedi vobis fratres vestros leuitas de medio filiorum israel: et tradidi donum domino vt seruiant in ministerijs tabernaculi eius. Aliqui tertiam rationē assignant dicentes: quia negociatio ordinatur ad lucrum. modo debent esse cōtemptores lucri. sed non valet: quia licet inhonesti lucri debeant esse contemptores: non tamen omnis honesti lucri. Alioquin etiā non possent artificiola exercere. Nā etiam cum illa exercent querunt lucrum honestū ad suam vel aliorum sustentationem. Unde eque illa ratio concluderet eis esse illicita artificia: et illas negociatiōes de quibus tertia conclusio sonuit. Pena autem clericorum exercentium negociationem lucratiuam stricte captam est quod debent excōmunicari. extra ne clerici vel monachi. c. sub interminatione. Et si se non correxerint: debent deponi. ita tamen quod religiosi districtius puniantur quam ceteri: vt in codē titulo. c. sed nec. Et ex hoc sequitur correlariū quod clerici illam exercentes peccant mortaliter: et quod illa prohibitio est simpliciter dicta quia nemo debet excōmunicari vere nisi pro mortali seu pro transgressione cōstitutiōis simpliciter prohibitiue vel preceptiue.

Quinta conclusio.

Si negociatio capitur generaliter prout ad alios contractus acquisitionis vel lucratiuos extendit se quam ad emptionem et venditionē ipsa est quo ad aliquas spēs eius licita et quo ad aliquas illicita. Nā mutuatio lucratiua seu vsuraria est illo modo negociatio seu mercatio: et est interdicta omni homini et pena positiua contra clericos ē degradatio. vt in. c. Si quis. xlvij. distinc. et xiiij. q. iiij. c. quoniā. Similiter oīs alius cōtractus iniquus sicut iniusta locatio conductio et huiusmodi. Aliqua vero talis negociatio ē licita: vt si pro sua vel suorum sustentatione locet sua animalia pro aliquo fructu vel pensione sibi danda: sicut etiā si habet domos vel predia pōt illa locare dūmodo pro iusto locagio. Similiter cōducere animalia aliorum cum illis colendo agros suos vel fructus colligendo. Similiter pōt cōducere aliquas possessiones excolendas: sed hoc vltimū ē magis proprie locare opas suas ad excolendum eas.

Sexta conclusio

Si negociatio capitur generalissime aliquid ē eis illicita: aliqua licita. Nam aliqua officia et artificia sunt eis licita: vt illa que enumerantur in prima suppositione. Aliqua etiam sunt eis licita: vt patuit. igitur. Et nota quod illa negociatio que est illicita clericis est mortale peccatum illis qui sunt in sacris et idem de religiosis. Sed de clericis existentibus in minoribus aliqui iurisperiti benigne sentiunt quod illis siue sint coniugati siue non non sit mortale si saltem

negociatio est talis que etiam laicis nõ eẽt mortalis. Attamen si non sunt coniugati possent tales compelli per priuationẽ cuiusdam priuilegij clericalis ad dimittẽdũ negocium: et si ter fuerint moniti per eum qui habet episcopalem iurisditionem de iure vel priuilegio vel consuetudine ⁊ non dimiserint perdunt ipm ipso facto. Et dico cuiusdam scilicet illius quo nõ possunt vexari exactionibus ⁊ in persona vel in rebus proprijs: non autem alterius priuilegij scilicet canonis ꝙ iniciens manum in eos est excommunicatus. Nec fori scilicet illius quo non possunt pro excessibꝰ condemnari etiam ciuiliter per secularem iudicem. Nam illud etiam retinent post trinam monitionem. Nam etiam coniugati quos oportet intendere seculaibꝰ negocijs gaudent illis si habitum deferant ⁊ tonsuram multo fortius non coniugati.

Questio LIIII.

Utrũ negociatio

illa sit licita qua sequentes res emunt vel efficiuntur vel aliter acquiruntur ⁊ vendantur vel aliter distrahantur scꝫ venena arma: ornamenta secularia: atqꝫ instrumẽta lusoria: vtpote taxilli: carte lusorie ⁊ alee

Solutio questionis stat in sex suppositionibus ⁊ nouem conclusionibus.

Prima suppositio.

Titulus questionis querit de quattuor generibus rerum: vt patet intuenti: ⁊ ſm hoc erunt diuerse conclusiones. Prime due d̃ primo genere. Tertia de sc̃da. quarta quinta sexta septima ⁊ octaua de tercio. Nona de vltimo genere.

Secunda suppositio.

Venena sũt duplicia. Quedã nõ possunt esse ad humanum vsum vtilia: ita ꝙ etiam per additionem alterius rei nullo modo possunt esse vtilia vsui humano. Quedam vero possunt esse ad humanum vsum vtilia: cuiusmodi sunt quedam que apponuntur a medicis in quibusdam medicinis vel etiam in coloribus aptandis: ⁊ huiusmodi.

Tertia suppositio.

Res que propter earuꝫ vsum vel abusum sunt damnose conscientijs hominum sunt duplices. Quedam enim sunt de per se vtiles reipublice ⁊ per se ad illam ordinantur vt arma defensiua ⁊ etiam offensiua. Per illa enim respublica defenditur: ⁊ per ista turbatores pacis offenduntur ⁊ cõpescuntur quos offendere ⁊ perturbare est vtile ⁊ laudabile. Alie sunt que de per se nõ sũt vtiles reipublice: nec ordinantur de per se ad vtilitatem eius: imo ordinantur ad id qđ quasi semper vel vt cõmuniter damnosum est ita ꝙ rarissime vł valde raro affert vtilitatẽ: ⁊ nihilominus illa vtilitas quã affert posset cõmodosius alijs vijs nõ sic damnosis procurari ⁊ attingi: ⁊ tales res sunt taxilli ⁊ consimilia instrumenta q̃ ad ludum fortune ordinãtur. Nam ludus talis vt cõmuniter est damnosus spiritualiter ⁊ temporaliter rebus atqꝫ personis ludentium: quia rarissime fit sine peccato: et si aliquando fieri possit sine peccato ⁊ natus sit afferre recreationem ludentibus: tamen illa recreatio possꝫ procurari alia via que non sic vt cõmuniter est dãnosa ⁊ periculosa. Inter tamen talia instrumenta ludi fortune quedam ordinantur ad ludum magis damnosum ⁊ periculosum. vt taxilli qui ordinanť ad purum ludum fortune: vbi cito multam substantiam cõtingit ludentem perdere ⁊ cito insurgitur cõtra deum ⁊ sanctos eius: eo ꝙ ille ludus nõ innititur arti: ideo amissio ipi deo ascribitur. Quedam vero ad minus dãnosum vt carte lusorie que ad ludum fortune mixtũ ingenio ordinantur qui propter tarditatem eius ⁊ protractionem temporis non sic subito videtur exhaurire substantiam ludentium: nec ita cito insurgitur contra deum ⁊ sanctos: eo ꝙ partim ingenio: ⁊ partim arti innititur: et sic nonnunqꝫ sibiipsi imputat hanc amissionem nisi sit verũ qđ pertinq̃dam in illus dicerent forte contrarium: ⁊

fecit quo ad aliqua peccata vel esse potest. Quomodo aūt ludus sit multiplex et qñ sit mortale ⁊ quando veniale vel nullum ⁊ q̄ damnosus ⁊ q̄s natus ad multa peccā gñaere: in tractatu de ludo deo cōcedente dicam.

Quarta suppositio

Ornamenta secularia sūt mlta. Uñ Esa. iij. enumerant circit. xx. vl' vltra q̄ tūc ⁊ i illo loco scilz in terra promissionis fuerunt in vsu sed variantur fm varietatem temporum ⁊ locorum. Possunt autē ornamēta secularia vt de predictis ⁊ etiam de illis loquor que nostro tempore currunt ⁊ loco sic diuidi. Nec pigeat quēq̄ enumerationis aliquoꝝ ex eis: quatenus magis particulariter sciat: quoꝝ ornamentorū factoribus ac venditoribus: ⁊ quibus talibꝫ magis necessaria sit huius q̄onis resolutio: q̄ tanto magis quietat intellectum: quo magis in particulari declarantur que occurrere possunt. Et si cui dicenda aliqua dura videantur: videat que in principio prime conclusionis questione quinquagesimase prima afferam. Possunt igitur ornamenta ita distingui. Quedam enim sunt tantū modo pro ornatu ⁊ non pro cōmoditate. Quedam vero pro vtroq̄. Exemplū primi, vt sunt sequentia scilicet torture capillorum. Item torques id est collaria seu ornamenta collorum. Sunt enim torques ornamenta in superiori parte vestimentorum facta circa collum descendentia vsq̄ ad pectus sicut ⁊ diuisio vestimentoꝝ erat in superiori parte pectoris. Unde circulus aureus circa collum ⁊ a collo vsq̄ ad pectus descendens dicitur torques: sic dict⁹ quia tortus sit. Item monilia que sunt ornamenta pendentia ante pectus ad cōiungendū predictam diuisionem ⁊ solent esse de margaritis vel consimilibus. Itē gemme in fronte pendentes vt sunt aliq̄ perle: quas virgines in coronis suis ante frontem deferunt. Item inaures que olim portabantur. Item armille: id est ornamenta brachiorum circa scapulas sic dicta ab armo. Item caudatio vestimentorum. Itez reticulatura circa collum. vulgariter brißgoller. Item vestes esse polimitas: id est tās habere multos colores ⁊ imagines rotundas: quia polus a rotunditate dicitur: vel venit a polis id est pluralis ⁊ mitos. i. gutta: quia multis coloribus tales vestes refulgent. Unde ⁊ Jacob fecisse dicitur Joseph tunicam polimitam: id est pluribus coloribus decoratam. Nam fuit sericia vt in hebreo habetur. Et ille pannus sericius erat pluribus coloribus decorat⁹. Item superlatura que circa colluz de pellibus animalium effertur extra oram adiacendo exteriori parti vestis. Item oblonga rostra calciorum. Item nodi aurei vel argentei quos nonnulli vestibus affigunt etiam in loco vbi non indiget vestis talibꝫ nodis. Item perfossio vestium cū multis foraminibus que non solum nō est cōmoditas sed incōmoditas. Item fuci id ē tincture que superponūt colori faciei ad hoc vt facies rubicundior appareat. vnde ⁊ herba vnde fit illa tinctura etiam dicit fucus. Item alienorum capillorum affixio ad caput. Alia vero sunt ornamenta que sūt tam pro ornatu q̄s p cōmoditate vt sequētia. scilicet fascia pectoralis que est vitta tenuis ⁊ delicata cum qua stringuntur mamille ne ex sua grossitie turpitudinez generant. Et potest etiaz capi pro panno laneo vel lineo subtili aut precioso quem nunc ponunt ante pectus qui quandoq̄ est multarum plicarum: quandoq̄ cum bombice repletus. quandoq̄ reticulatura quadam: aut alia curiositate ornatus. Itēm mitre cuiusmodi sunt ille quibus colligunt crines in vnum ne defluant quibus mulieres vti decet propter longitudinem suorū capillorum: sed nunc etiam eisdem feminarum more viri quidam vtuntur pretendentes speciem effeminatorum. Possunt etiā per mitras intelligi ea que portantur in capitibus eminentia ad modum corone vel birreti. Item vitte que sunt zone quibꝫ virgines vel alie mulieres colligunt ⁊ ligant capillos ne defluant: ⁊ si paucos habēt naturales capillos assuunt zonas grossiores vt multos videantur habere crines. Item cornete sericee vel cripipia sericia. Item subtilia facileta vel facialia vel sudaria. Item olfactoriola que sunt quedaz artificialia opa q̄si poma q̄ ɔtinēt muscū aut alia suauiter redolentia. Itez anuli aliqui qui in digitis deferunt. Item acus seu spi

lecta vel spintera quibus mulieres firmāt ⁊ configunt pepla vel alia ornamenta.

Item crinilia quibus etiam nōnunꝙ discernuntur non nupte a nuptis: ⁊ sic etiā pro cōmoditate deferuntur. Hec enim omia sunt nata conferre ornatum: ⁊ cum hoc afferre quandam cōmoditatē.

Quinta suppositio

Ea que sunt ꝓ solo ornatu sunt duplicia. Quedā enim quasi semper vel vt communiter per eos qui eis vtuntur ordinant ad vanitatem vel aliud malū: vt sunt fuci ⁊ oblonga rostra calciorum. Quedam vero nō sic: imo plerūꝙ vel frequenter vtētes vtūtur eis ad seruandū morē patrie citra omnem intentionem vanitatis: vel alterius mali, sicut Joseph vtebatur tunica polimita. Et in historia quadā de translatione triū regum dicitur: ꝙ beata virgo detulerit fm morē patrie camisiā caudatā. Et similiter crinilia a pluribus virginibus honestis citra vanitatem deferunt fm morem patrie ad discernendū innuptas a nuptis: ꝗuis nonnunꝙ etiam sepe contingat deordinatio in illis.

Sexta suppositio

⁊ trimembris. Contingit vtentem secularibus ornamentis vti eis aliquando cum peccato mortali: aliquando cū veniali tm̄ aliquādo sine peccato. hoc licet hic supponamus: quia alibi diffusius tractari habz: tm̄

Pro meliori intellectu illius suppositionis ⁊ cōclusionū ponendaꝝ de ornamētis: declaranda est hec suppositio exemplis ꝗ ad omnia tria membra. De primo potest exemplificari fm ꝙ ornamentorū vsus mortaliter deprauatur dupliciter Primo ex parte intentionis deferentis. Nam si deferēs se ornet hac intentione vt ꝑtrahat homies ad sui concupiscentiā mortalē: vsus ē mortalis quia est vestitus fine volito cuius volito est mortalis. Velle enim pctm̄ mortale, pctm̄ est mortaliter peccare. Secūdū exemplū. Si etiam non ornet se hac intentione: imo tm̄ ideo vt placeat aspicientibus citra omnē mortalem concupiscentiā eorū procurandam vel defert vt laudet: ⁊ tamē afficitur ad cōsequendū huiusmodi laudē vel cōplacentiā supra deum: sic ꝙ illa persona parata esset ꝑ consequenda huiusmodi laude etiā deū mortaliter offendere: aut parata esset huiusmodi ornatū ꝓsequi etiam si sciret se proximū per hoc mortaliter scandalizaturam. Secundo potest exemplificari ratione ornamenti quo vtitur. Et de hoc potest dupliciter exemplificari Primo scz quia ē ita excessiue sumptuosū ꝙ deferens procurando sibi tale ornamentum ⁊ eo vtendo cōmittit prodigalitatem mortalem. Nam ꝗuis prodige viuere vel prodigalitatē exercere nō sit semꝑ mortale peccatū: imo sepe ⁊ frequentius veniale: tamen aliquando est etiā mortale. Quātū autē oporteat esse illum excessum in sumptuositate qui sufficiat prodigalitatē reddere peccatum mortale: nō de facili potest diffiniri regula qm̄ multa inspicere oportz ad ponderandum talem excessum scz ꝑsonam: eo ꝙ illud qđ magnū est vni persone esset alteri non magnū: similiter etiā oportet cōsiderare locum ⁊ mores patrie ⁊ huiusmodi. Secundo: quia ē talis et tantus ornatus ꝙ ꝑsertim cōcurrente infirmitate ⁊ imperfectione eoꝝ cum quibus cōuersatur: tales nati sunt ꝑ illum ornatū occasionari ad ruinā mortalis peccati: ita ꝙ deferre talem ornatum sit scandalum actiuū et occasio ruine mortalis data alteri ⁊ nō precise ꝑ maliciā alterius accepta. Nā ab occasionando ruinā mortalis peccati ꝑrimi est abstinendū sub peccato mortali: etiam si illa ruina ꝑrimi veniat ex ꝑrimi imperfectione ⁊ infirmitate: quia a scandalo infirmorū ⁊ pusillorū tenemur abstinere, qualem autē ⁊ quantū oporteat esse illum excessum in qualitate ornamenti: vt verū sit dicere ꝙ sit occasio ruine data ⁊ non ꝑcise accepta: non potest de facili aliqua regula diffiniri, oportet enim multa attendere et circūstantias eorum cū quibus cōuersatur Tales enim aliquādo sunt perfecti, aliqui vero imperfecti: infirmi: pusilli: ⁊ de facili occasionabiles. Et īter illos adhuc ē differentia qz aliqui magis: aliqui minus sunt pusilli. Unde staret ꝙ idem excessus qualitatis vel quantitatis ornatus coram aliquibus non imputaretur ī mortale vbi coram aliis idē ornatus delatus īputaretur. Unde illud iudicio boni viri ⁊ discreti et circūspecti relinquendū est. De secundo

vero mēbro exemplificari pōt etiā dupliciter vt prius. Primo ex parte intentionis si nō intendit nisi quādā vanā laudē et cōplacentiā mūdanā: ad quā ē affectus sub deo: ita q nollet quēq pertrahi ad mortale. imo si sciret quēq pertrahēdū ad mortale sui ornat' causa desisteret nec propter cōsecutionē illius laudis p hmōi ornatū vellet deū mortaliter offēdere: nō erit delatio talis ornamenti mortalis quantū ē ex parte intentionis sed tm venialis. Et si ornamentū in se nō sit ita sumptuosum q rōne prodigalitatis sit vsus eius mortalis: nec sit ita excessiuū in qualitate vt ei' delatio sit dicenda occasio data proximo ad mortalem ruinā: erit illa delatio venialis dicēda simpliciter. Secūdū exemplū. Si intentio deferentis in nullo sit vitiosa: puta qz non p mortali nec veniali complacentia defert attamen aliqualis nō enormis excessus ē in ipso ornamento quo ad sumptuositatē et sic ē ibi pdigalitas venialis. Aut ē ibi excessus in qualitate talis: q nat' est occasionare proximos cū quibʒ cōuersat ad venialē tm ruinam: tā erit venialis tm. De tertio vero membro pōt exemplificari sic. Si q mulier nupta vel etiā innupta citra omnē intentionē ptrahendi proximū ad peccatum atqz citra intentionē cuiuscunqz vane laudis vel cōplacentie deferat aliqd ornamētum: puta tm intendat se cōformare mori patrie qui in se nō est damnat' lege aliquā et viuere fm decentiam sui stat': ne si omitteret a ceteris irrideret: etiam occasionē eis dando hmōi irrisionis. Aut intendit tātūmodo p huiusmodi detinere virum maritum suū ne eā odiat et ad aliam vadat: erit hec eius intentio in nullo peccatum: et si ornamentum nō sit excessiuū in sumptuositate sed proportionatum diuitijs eius et statui: nec sit tam excessiue qualitatis vt dici possit occasio data in ruinam etiam venialem nec mortalem proximi erit tā ille vsus licitus.

Prima conclusio.

Negociatio qua quis vendit venenū primi generis ē illicita. Probat tripliciter. Primo quia talis venditio est implicite phibita lege in hoc q disponit iuri ciuili q ita ... est q nullo modo p additionē alterius rei potest esse vtilis vsui humano nec emptio nec mandatum nec societas valere potest: vt in. l. q sepe. ff. de cōtrahēda emptione. Et si emptio est illicita. ergo etiam venditio: quia eadē est ratio de relatiuo et correlatiuo. imo videri possit q nō solum esset prohibita emptio et venditio: sed etiam esset irrita. ita q non trāsferretur aliqd dominium precij in vendentē nec mercis in ementem: et q vterqz teneretur ad nō retinendū: puta ille precium et alter mercē. Unde dicit sic. Venena mali quidā putāt non contrahi emptionem: qz nec societas nec mandatū flagitiose rei vllas vires habet que sententia potest sana videri de his que nullo modo p adiectionem alteri' materie vsui nobis esse possunt. De his vero que mixta alijs materijs adeo nocendi naturam deponunt: vt ex his antidota et alia quedam salubria medicamēta efficiuntur: aliud dici potest. hec ibi. Secūdo sic. Uenenum illud videtur simile libello famoso. nam vtrunqz ad nihil est vtile sed pernicioso sum. mdo inuentum libellum famosū debet inuentor non diffundere ad alios sed ipsum destruere: al's grauiter peccaret. v. q. i. per totum. ergo etiam si quis habeat tale venenum debet nulli alteri vendere sed ipm destruere vt ad nullius man' deueniat. Tertio sic. quia venditio ē adinuenta propter humanam vtilitatem. ergo quod ad humanā vtilitatem non est ordinabile non est natum esse obiectum venditionis et per consequens venditio talis rei ē act' inordinat' ex parte obiecti vel circūstantie quid.

Secūda conclusio.

Negociatio qua quis vendit venenū secundi generis est in duobus sequentibʒ casibus quantum hic sufficit mortale peccatum si vendit vel alias tradit vel proponit vendere vel tradere illi persone quā probabiliter scit vel conijcit abusuram eo mortaliter: vt puta emens dicit sibi seriose q intendat occidere aliquem cum eo et non refert an illa credulitas vendētis sit vera vel erronea. Nam etiā si erronea esset illa credulitas: vtputa alius non intendit quēq occidere: attamen ex quo credit eū id acturum tenetur abstinere a pstando sibi auxi-

lium cõsũmandi illud mortale Secundus casus. Si nõ cõiicit eũ eo abusurum mortaliter: attñ deberet illud cõiicere si vellet aduertere qualitatẽ psone emẽtis z alias cir. ũstãtias. quã aduertentiã qlibz homo etiã nõ maxime diligentie faceret in tali re: licet ipse nõ aduertat z sic nec cõiiciat tale quid: nã tunc ẽ in lata culpa q̃ dolo eq̃pat vt si mulier adultera z leuis z notorie odiens maritũ suũ hoiez simplicianum illud emere velit z nõ sit verisimile q̃ ipa habeat artẽ cõponendi hmõi venenũ: eo mõ quo põt vtile eẽ ad hũanũ vsũ: tũc eñ pbabiliter cõiicere poterit vendẽs q̃ ipa non nisi ad malũ mortale eo vti intendit. Nã pcurrente hoc q̃ mulier illa ẽ nescia debite cõpositiõis veneni elidit psumptio q̃ psumi debet quilibet bonus: q: iã sunt indicia ad cõtrarium ex qualitate talis mercis z aliis circũstantiis. Ratio autẽ vtriusq; casus ẽ quia in vtroq; consentit i mortale peccatũ ementis: z hoc ꝯsensu vero vel interptatiuo q: dat auxiliũ cõsũmandi mortale peccatũ sciens vel scire debẽs illud esse auxiliũ ordinandũ i mortale: z in pmio ẽ in dolo z in secundo ẽ in lata culpa q̃ dolo eq̃paratur. Item a simili patz. Nam mortaliter peccat dans gladium ei quem credit se vel alium iniuste occisurũ: vel quẽ deberet cõiicere hoc facturũ: quia videt eũ furiosum aduersus se vel alium vel oimoda ira seuientem contra se vel alium.

Tertia

cõclusio. Negociatio qua quis vendit arma offensiua vt balistas: sagittas: vel gladios (q̃tũz ad propositum sufficit) est etiam mortale peccatum in duobus casibus similibꝰ illis qui in secunda cõclusione sunt positi: extra autem illos ẽ licita. patz ex idẽtitate rõnis ibidem posite. z exẽpla de facili possũt formari pportionabiliter ad pcedẽtia. In hoc tamẽ est differentia armoꝝ z veneni secundi generis: q: z si vtraq; sunt nata afferre vtilitatem hominibꝰ: tñ pauci sunt qui sciunt vti veneno eo modo quo est vtile hoibus Ideo ad maiorẽ aduertẽtiã est obligatꝰ vẽdere volens venenũ vt non passim tradat cuiq; q: de paucis põt credere q̃ sciant bñ vti: z sic paucis põt vendere sine peccato: rariusq; contingat eum nõ coniicere nec debere coniicere malam intentionẽ de volente emere. Multi autez sunt qui sciũt z possunt bene vti armis ideo nõ ad tantã tenetur diligentiam sicut venditor veneni, z frequentius poterit nõ cõiicere nec debere cõiicere malũ cõtra ementẽ. Extra autẽ illos duos casus eorum venditio nõ est illicita nisi p aliquã circumstantiã depraueꝛ aliqꝫ a quid vel cur. Unde qñ in. c. vnico. extra de sagittariis prohibet ars balistariorum sub pena excõmunicationis nõ est intelligendũ q̃ indistincte sit damnata illa res vel exercitium eius quod est facere balistas vel etiam eis vti. vel etiam q̃ negociatio id est venditio balistarum aut consimilium sit phibita. Nam illa est vtilis reipublice i bello iusto contra iniquos hostes in q̃ bello etiam per insidias licitum est pugnare, sed est intelligendũm q̃ exercere illam artẽ faciendo balistas vel vtendo eis ad bellum iniustum est prohibitum: z q̃uis illud sit etiam alias prohibitũ sine iure positiuo phibente: nihilominus tamẽ rationabiliter fuit etiam iure positiuo prohibitũ: q: magis timetur qđ multiplicius expressius et specialius prohibet. z est vtile illud qđ acriorem habet pnicẽ bonorum hominũ specialiter prohibere cuiusmodi sunt actus sagittariorum in bello. Unde z si ois modꝰ occidendi hominẽ iniuste sit prohibendus specialius tamen ille quo iniuste plures z celerius z ineuitabilius occidunt homines.

Que autem conditiones requirant z q̃ non requirantur ad hoc vt venditor vel factor armorum sit imunis a mortali culpa: z que conditio non requiratur. dic vt in simili dicetur in quinta z sexta cõclusionibus. Similiter quando illorum factio vel venditio est venialis tm̃: dic vt in simili dicet in septima conclusione.

Quarta conclusio.

Negociatio qua quis ornamenta secularia facit vel emit vt vendat vel tradat aliis est mortale peccatum in duobus casibus similibus illis qui in secunda conclusione sunt positi. z illi casus sunt maxime nati contingere in ornamentis primi generis: z tanto magis in eisdem quanto magis sunt ordinabilia in vanitatem. Exemplũz de pmo casu. vt si quis vendat talia ei qui expresse se dicat abusurum illis mortaliter.

Exemplum secundi: vt si vendat fucos: aut consimilia quibus homines magis cōmuniter abutuntur quam bene vtantur publice meretrici aut notorie concubine alicuius: tali loco et tempore et reliquis circumstantijs quod quilibet debito modo vtens rōne perpendere posset quod non nisi ad mortalem lasciuiam vsura esset. Probatur conclusio primo a simili de veneno. Sicut enim veneno mortaliter abutens occidit animā suam et corpus proximi et peccat mortaliter: sic mortaliter abutens ornamēto occidit animā propriam et sepe animā proximi et peccat mortaliter: et per cōsequens vterque tale quid vendens in illis casibus: sciens vere vel interpretatiue cooperatur ad peccatum mortale proximi et ita in ipm consentit vere vel interpretatiue. Secūdo probatur a simili de dante gladium furioso. Tertio: quia sciens et debens scire hoc vinum esse subuersiuū sue rationis: eo quod sepe illud expertus est: et nihilominus ipm bibēs et perdens vsum rationis et se exponens periculis homicidiorū vel consimiliū: nō excusatur a mortali. igitur eadem rōne sic erit hic.

Quinta conclusio.

Ad hoc quod negocians vendendo illa ornamenta sit imunis a peccato mortali: requiruntur duo. Primo enim requiritur quod nō proponat vendere vel tradere nec tradat nec vendat ea cum preparatione mentis ea vendendi vel tradendi cuicunque volenti emere Nam secus se habendo proponit ea tradere alicui: etiā si eum conijceret mortaliter eo abusurum quod est primus casus. Sed hec cōditio sola non sufficit. Nam etiā obseruata illa conditione vtputa si nō illud proponeret quod iam dictū est: imo proponeret quod si conijceret aliquem abusurum mortaliter nollet ei tradere: et tamen nō vellet cum debita cautela et diligentia cōsiderare personas emētium: quas tamen si cōsideraret conijceret et deberet conijcere eas abusuras. Nō hoc non sufficeret pro eius excusatiōe scilicet quod nō coniecisset eam abusurā. Nā potuisset illā coniecisse: et sic adesset secundus casus. Jdeo secundo requiritur quod in venditione cū debita cautela et diligentia consideret psonā ementis: et si in ea deprehenderit signa que vel ementem suspitionem vel probabilem credulitatem sint nata introducere non tradat ei: et per hanc excluditur secundus casus mortalis.

Sexta conclusio

Ad hoc quod vendens illa ornamenta sit immunis a mortali: non videtur vltra predictas conditiones requiri pro tertia conditione quod probabiliter credat oppositum predicti mortalis abusus scilicet quod probabiliter credat ementē nō abusurum mortaliter sed bene vsurum: imo sufficit quod preuia consideratione qualitatis persone et aliarum circumstantiarum habita nō coniecerit nec debuerit conijcere ementem mortaliter abusurum Probatur: quia quilibet presumitur imo psumi debet bonus: id est nō malus nisi probetur contrariū: hoc ē nisi appareāt probabilia indicia vel signa que inducant vel debeant inducere probabilē opinionem sue improbitatis vel malicie. Et intelligitur hec regula negatiue id est debet non presumere eum malū. Nam non videtur quod teneatur positiue ad hoc scilicet quod presumat eū bonum vel etiam quod presumat eum nō malū. Modo si vendens habuerit considerationem predicto modo et non coniecit nec cōijcere debuit eum abusurum mortaliter: tunc nō apparent sibi signa predicta: igitur debebit illum nō presumere malū: et si sic: igitur nō requiritur vltra hoc quod positiue credat eum bene vsurum vel nō abusurū. Nam ratio quare redditur illicita est: quia conijcit vel conijcere deberet eum abusurum. igitur cessāte illa ratione etiam non posita illa positiua coniectura de opposito: cessabit rō illiciti. Exempli gratia. Sunt aliqua ornamenta quibus sepe et plerique homines vtūtur circa mortale peccatum: quicquid sit de veniali: sicut presertim sunt ornamēta aliqua conducentia ad ornatum et cōmoditatem corporis econtra etiam sepe vel nonnunquam: et plerique vel nōnulli alij eis mortaliter abutantur. Venit itaque persona ignota venditori petens sibi vendi et non apparēt conditiones in illa persona inducētes probabilem coniecturam de eius abusu mortali nō ē dānādus venditor si ei illa vēdat. Debet enim non presumere malū saltem mortale de illa persona: cū eque cōtingat illis sine mortali vti sicut cum mortali vel etiam sepius.

Nam dubia sunt in meliorem partem inter pretanda. si tamen adest tertia conditio cum duabus primis tanto securior erit venditor a mortali. Dictum est notanter. Sunt aliqua ornamenta &c. Nam si essent aliqua ornamenta quibus quasi semper homines secundum comunem cursum non nisi mortaliter abuterent (quale tamen ornamentum difficile est dare) iam eo ipso deesset secunda conditio: quia persona volens emere reddit ex ipsa qualitate mercis suspecta secundum illud quod quasi semper accidit: et ita conijcere deberet eam abusuram et rationabiliter illud timere haberet Nam quomodo poterit venditor non conijcere vel non timere illud de illa persona: quod quasi semper et quasi in omnibus alijs locum habet. sicut non est quis natus conijcere quod hec mula quam scit esse mulam non sit sterilis cum sciat omnem mulam esse sterilem. Et hoc verum est nisi talis persona sit ita nota de honestate quod presumptio eius honestatis elidat presumptionem innitentem ei quod quasi semper accidit.

Septima conclusio.

Sicut quarta conclusio quinta et sexta sonantes de mortali sunt vere: sic si proportionabiliter formarentur de veniali: essent etiam vere veputa quod vendens peccat venialiter si conijcit probabiliter vel deberet conijcere quod emens sit venialiter abusurus: et sic consequenter forma proportionabiliter aliarum conclusionum dicta probatur: quia ratio utrobique est eadem. Attamen in hoc est differentia quod rarius contingit venditio ubi in venditore nec sit nec debeat esse coniectura de veniali abusu contra ementem: quam ubi in venditore nec sit nec debeat esse coiectura de mortali peccato contra ementem. Quia frequentius homines illis abutuntur venialiter quam mortaliter quia frequenter est ibi quedam vanitas vel inanis gloria aut consimilis venialis culpa.

Octaua conclusio

Si negociator illorum ornamentorum sit extra duos casus quarte conclusionis: vel extra duos septime conclusionis et habeat conditiones quinte conclusionis erit eius negociatio non culpanda singulariter. Et dico singulariter quia posset accedere aliqua alia circumstantia temporis vel loci vel huiusmodi que depravaret eam sed non singulariter quia talis etiam negociationem aliarum mercium depravare posset. Correlarium. Non est negociator absoluendus qui non vult desistere a negociatione ornamentorum vel armorum vel veneni in duobus primis casibus Sed si ab illa velit in illis desistere non tamen velit desistere ab ea in casibus septime conclusionis licet sit omnino adhortandus tamen non est ei deneganda simpliciter absolutio. Ratio: quia nolle desistere a mortali cuiusmodi sunt duo prima reddit eum indignum sacramento. Indignus autem non est comunicandum sacramentum: secus de nolle desistere a venialibus cuiusmodi sunt casus septime conclusionis.

Nona conclusio

Negociatio qua quis vendit instrumenta lusoria est in duobus casibus mortalis: et in duobus venialis proportionabiliter sicut in quarta et septima conclusionibus de negociatione ornamentorum dictum est. Et ut negocians sit imunis a peccato mortali requiruntur eedem conditiones que tacte sunt in quinta conclusione. Probatur ex identitate rationis. Attamen longa est differentia in hoc quod rarius est dare venditionem in qua non debeat conijcere venditor: et rationabiliter timere ementem vel illos quibus emens emit: et qui utentur illis abusuros non solum venialiter (quod utique comunissimum est) imo etiam mortaliter. Quia ludus fortune ad quem ordinantur rarius fit sine peccato quam usus ornamentorum et armorum imo rarissime fit sine veniali et frequentius cum mortali quam ornamentorum usus: ut proh dolor frequens experientia docet. Unde non video quomodo frequens et iugis venditor qualis fere omnes institores talia vendentes sunt possit absolui et comunicari si proponit non desistere a frequenti et iugi et indiscreta eorum venditione qua ea quasi alias merces vendit: quia non poterit frequenter vendere nisi vendat etiam illis quos conijcere debet abusuros mortaliter. Nam qui sine mortali eis utuntur raro comparent ad emendum vel raro mittunt pro eis. Et quomodo poterit sine affectata ignorantia et sine ficta consciencia non conijcere multa committi vel consumari mortalia in eorum frequenti usu quorum usum (experientia docet

te: scit vel scire debet sot: 7 tam frequenter macularí mortalibus culpis: que mortalia alias non committerentur vel saltem non consūmarentur si non haberentur talia instrumenta. Nam sicut venenis etiā secūdi generis pauci sciunt vti taliter vt nō perniciose vtantur: 7 ideo paucis potest aliquis illa vendere quin rōnabiliter timere debeat 7 conijcere mortalē abusum: 7 ita quin ipse venditor peccet mortaliter. sic illis instrumentis pauci sciūt sine mortali in se vl' in p̄ximo occasionato vti. Ideo de paucis potest esse sine mortali timore vl' cōiectura mortalis abusus: 7 ita nō nisi paucis potest vendere sine mortali: 7 per cōsequens non frequenter 7 iugiter. Nec est simile de armis. Nam instrumenta lusoria ludi: fortune puri vel mixti non sunt nata afferre vtilitatem reipublice nisi rarissime: que tamē vtilitas procurari posset alia via magis idonea. Arma autem de per se nata sūt afferre vtilitatem 7 de per se ad illā ordinātur. Unde vsus armorum est licitus: licet abusus sit illicitus. In instrumentis autē lusorijs etiam ipe vsus est abusus. Unde tales negociatores nō sunt absoluendi nisi p̄ponant de cetero talia instrumēta non vēdere nisi illis quos nouerint ita virtuosos 7 honestos q̄ cōfidant illos nō abusuros mortaliter nec tradituros illa alijs taliter abusuris: sic in simili dictū ē in cauda sexte cōclusionis. Unde in .c. falsas. de peni. dist. v. ait Gregori⁹ q̄ negociator debet recognoscere se veram penitentiam p̄agere non posse p̄ quā ad vitam eternam peruenire valeat nisi negocium relinquat. 7 loq̄tur de negocio quod sine peccato exhiberi aut vix aut nullatenus potest. Hec ibi. Cōsideret quoq̄ quia arta est via que ducit ad vitam 7c̄. et nisi abundauerit iusticia vestra plusq̄ scribarū 7c̄. Ex predictis sequitur q̄ etiam vendens ramos iudeis volentibus celebrare festum tabernaculorum peccat etiam mortaliter in duobus casibus scʒ si conijcit vel conijcere deberet eos vsuros ad illum actum: etiam si nō intendat vendens illum eorum vsum seu nō consentiat in eum. Multomagis si etiam consentiret in illum. Nā ille actus iudeorum est mortalis: quia exercere ceremonialia veteris legis: illo modo vt ipi exercent scʒ tanq̄ necessaria ad salutem est mortale. Ratio autem huius correlarij patet ex p̄dictis a simili. Secus si illud non conijcit nec conijcere dʒ sed ignorat ignorantia nō affectata nec crassa sed probabili. Unde licet ecclesia toleret eorum ritus 7 etiā mandet nō p̄stare ipedimēta eis in eisdē: vt in .c. qui sincera. xl. distinctione: non concedit tamen illos ritus: nec concedit p̄stari auxilia ad eosdem exercendos. Et hoc de presenti questione sufficiat que vt probabiliter dicta accipienda sunt sine preiudicio cuiuscunq̄ melius sentientis.

Questio. LIIII

Utrū negociatio

illa sit illicita qua quis mercē defectuosā vendit nō p̄palando eius defectū emptori. Solutio questiōis stat in vna suppositiōe quattuor conclusionibus 7 sex correlarijs que quasi exēplariter declarabūt cōclusiones.

Suppositio est triplicit' cōtingit aliquā mercem esse defectuosā. Primo in substantia vt si que merx creditur aurū 7 nō ē aurū sed auricalcum. Deficit enī illa in essentia vel quiditate auri. Similiter si que merx apparet gemma preciosa cum sit vitrū coloratum: 7 ille defectus est in substantia etiam specifica. Defectus vero in sub̄a indiuidua: vt tu intendis emere agrum A 7 ego tibi vendo nō eundē sed aliū puta B quē non volebas. Nec videtur conueniens exemplum Si quis exēplificet vt Thomas vinū mixtū aqua apparens purum. Nam illud vinū mixtum aqua est etiā substātialiter vinū nisi tanta quantitas aque apponeretur q̄ vinum nō in se cōuerteret aquā sed econtra: quia aqua modica addita nō remanet aqua sed cōuerti' in naturā vini. Unde ibi tm̄ est defectus qualitatis: q: in tali mixtura relinquitur vel oritur ratione aque adiecte aliqua q̄litas vilior q̄ esset in vino puro. Secus si q̄s vēdat aroma mixtū cū alio quasi sit purum vt contingit in vendentibus aromata puluerizata. Nā in tali mixtura non conuertitur vinum

miscibile in alterum sed quodlibet manet in sua specie et substantia. ideo est ibi defectus in substantia. Similiter si argēto admisceatur scoria et vendatur quasi purū: et potest de illo intelligi illud Esaie. j. Argentum tuū versuz est in scoriaz id est mixtū scoria. vel etiam si scoria vendit pro argento. Nec videt cōueniēs exēplū de defectu in substantia quando venditur aurum artificiale vel alchimicū pro auro vel argento a sola natura producto: si saltez intelligat hoc exemplum vniuersaliter. q2 nō ē vniuersaliter verū q aurū vel argentū alchimicum nō sit substantialiter verum aurum vel argentum: cum per huiusmodi artē possit fieri talis applicatio naturalium actiuorū et passiuorum q generabitur verum aurum sicut demones sua industria applicādo certa actiua naturalia certis seminibus possunt procurare q inde nascent veri serpentes vel rane etiam eiusdem speciei cū alijs serpentibus vel ranis: vt tractant doctores in Exod. et Augustin. iij. de trinitate Et frondes ille quas homines per applicationē ramorum ad aquā in domib' procurant etiam in Januario sunt eiusdē speciei cuz alijs frondibus: q per naturā solā in Mayo producunt. sicut etiaz rotunditas artificialis et naturalis sunt eiusdē speciei. Nec distinctio agentū et modorū pducendi sufficit ad distinctionem effectuum. Nam mus per putrefactionē generatus et p propagationē nō differūt specie. et Adā et Eua non distinguebant specie ab alijs hominibus: et oculus per naturaz pduct' et miraculose collatus possunt esse eiusdez speciei. Posset tamen illud exemplū particulariter itellectū hr̄e veritatē: q2 alchimiste aliquando nō attingunt per suam artē qd volunt sed tm̄ procurant generationē metalli similis auro. Attamen etiā si sit veruz aurum in substantia. tamen potest illd deficere in qualitate: quia vix vel nūq potest ars talem facere applicationē actiuorum et passiuorum q ita virtuosum aurū inde pcuretur sicut natum est generari per eā applicationem que fit per solaz naturā: quia forte eo tempore quo ars illā applicatiōem facit nō concurrit talis influentia celestis que talem et tantaz virtutem et qualitatem conferre potest auro. Unde aurum naturale quasdem habet pprietates quas alchimicū nō habet vel no tantas vt pprietatem letificandi et sanandi quasdā infirmitates et etiam est purius digesti' et operabilius: et magis diuturnum in sua puritate: et tunc est exemplum de defectu tertio mō. Secundo deficit in quantitate: vt si que merx apparet aliquanti ponderis numeri vl mēsure: et tamen est minoris. Tertio in qualitate. vt si equus vendit vt sanus: et tamē est infirmus: venditur vt videns et ē cecus et si vinum vendatur vt purum cū tamen sit limphatum vel alio liquore mixtum pp̄ter quem deficiat in debita qualitate De quo potest intelligi illd Esa. j. Caupones tui miscent vinuz aqua. Similit si carnes vaccine vel thaurine de thauro nō castrato vendant pro carnibus castratis: quia licet sint eiusdem speciei eēntialis: tamē in qualitate deficiunt ab eis. Item si aromata antiquata vendant quasi sint recentia. Item liber corruptus quasi sit correctus. Item si ager sterilis vendat pro fertili.

Prima conclusio.

Si merx ē defectuosa quocunq pdictorū triū modorū et vendens ignorat defectum nō affectata nec crassa ignorantia: non peccat tunc vendēdo eā et nō propalando ei' defectum: etiā si p tanto precio ac si eēt nō defectuosa vēderet. Quia pbabilis ignorātia facti excusat. igitur si probabilit ignorat illum defectum nō peccabit: et tamen si peccaret in tali venditione hoc maxime eēt q2 rem defectuosam vendiderat. Dictum est primo notanter affectata: q2 talis nō excusaret eum. Nā affectata equiparatur scie.

Secūdo dicit non crassa: q2 talis i casu aliquo nō excusaret: vtputa si ex tali ignorantia vendendo mercē exponeret ementem periculo: vtputa vendit ei cibaria corrupta ex quibus emens periclitat vel dānificatur in corpore et vt cognosceret illaz corruptionē nō fecit diligentiam etiā eam quā quilibet sue professionis in tali casu faceret nō excusabitur a peccato in tali venditione: etiam si nō pro excessiuo precio vēdidisset: quia sua interfuit illa scire. multo magis peccat si scienter talia vēderet sicut de defectuosis cibarijs exemplificatum est: sic de alijs mercibus defectuosis

ex quibus iminet periculum ementi qua-rum defectuositatem vendens scire debu-it dicendum est. Dicitur tertio notanter tunc vendendo etc. quia si postea comperiat rem esse defectuosam peccaret si nollet alterum illorum facere scilicet aut recipere mercem et restituere precium: aut si emptori placuerit retinere mercem et idem placeret venditori sibi tantundem restituere quanto plus iusto accepit secundum quantitatem defectus. Unde si emptor nihilo-minus emisset etiam si sciuisset illum defectum (quamuis non pro tanto precio sed solum pro precio proportionaliter secundum defectum diminuto) debet emptor mercem retinere et venditor non teneretur recipere mercem et restituere precium: sed venditor tenetur restituere emptori illam partem precii quam superaccepit nisi venditor nequaquam ei vendidisset pro diminuto precio, eo quod bene inuenisset qui scienter sibi etiam pro taliter defectuosa merce de-disset non diminutum precium: et tunc etiam venditor rescindere potest contractum si nolit restituere partem precii. Si autem emptor nullatenus emisset illam rem sic defectuo-sam etiam pro precio diminuto ad condi-gnum: tunc tenetur in foro anime (quicquid sit de exteriori foro) venditor recipere mer-cem et restituere totum precium quia errans non consentit si taliter erret, quod si error non esset in eo: nullatenus id ageret. Modo in hoc casu emptor errat illo modo: igitur non consentit. Unde nihil tam contrarium est consensui sicut error. Modo emptio et ven-ditio non procedunt sine consensu, imo non ce-lebrantur nisi consensu. Unde consensus est de substantia contractus emptionis et vendi-tionis non minus quam merx et precium. ideo eo deficiente contractus nullus est, sicut de-ficiente anima nullum est animal: quia anima est de substantia animalis. Item probatur a si-mili in correlatiue opposito scilicet emptore, nam si quis emat rem non defectuosam quam tamen tam vendens quam emens credit defectuosam aut vilem cum sit preciosa: vtputa lapidem pre-ciosum quem vterque credit esse vitreum tenetur emptor cum postea comperit alterum illorum duorum facere, scilicet aut restituere mercem si ven-ditor vult sibi dare precium, aut retinendo mercem supplere illud in quo minus dedit: et ad illa duo sub disiunctione tenetur cum tali distinctione scilicet si emptor nihilominus emis-set illam rem pro condigno precio: etiam si sciuisset eam ita preciosam tenetur stare con-tractui si saltem venditor vult stare contra-ctui. et debebit supplere diminutionem precii. Nec obstat illa sententia iuris ciuilis quod na-turale est contrahentibus seinuicem deci-pere et circumuenire in precio: ita quod in emen-do et vendendo naturaliter concessum sit: quod pluris est minoris emere et quod minoris est pluris vendere: et ita inde se circumueni-re et idem habere locum in conductione et lo-catione: nam hoc non est intelligendum de deceptione que fit scienter et a proposito. Hec enim est dolosa et illicita: et per conse-quens non licet eam facere. Nam etiam bona fides debet considerari in contra-ctibus. Sed est intelligendum de deceptione que fit re ipsa puta non scienter nec a pro-posito. Hec enim naturalis est. id est nata est supposita humana ignorantia contingere et ideo licita id est non imputanda pro peccato ei qui sic decipit et ei qui sic deceptus est non dedit ius ciuile vel canonicum remedium re-scindendi contractum vel agendi contra deci-pientem. sicut tamen dedit quoddam reme-dium contra decipientem a proposito, etiam si citra dimidium decipiat dolo incidenti in contractu: imo etiam contra decipientem non a proposito sed tamen re ipsa det vtrunque ius remedium decepto si deceptio est vltra di-midium iusti precii scilicet vt rescindatur con-tractus vel reducatur ad equitatem.

Unde finaliter dicendum est per tria dicta. Primum. Si dolus per contrahentem commissus dat causam contractui: puta dolo induxi te ad vendendum quod non eras venditurus: et tunc si contractus fuit bone fidei non tenet: vt probatur per glo. et Panor. in c. Cum dilecti. de emptione et ven. et glo. in l. ii. C. de rescinden. ven. Se-cundum. Si dolus non dedit causam contractui sed incidit in contractum: puta eras venditu-rus sed dolo induxi te ad minus vendendum et sic tenet contractus: sed in contractibus bone fidei agit ex eo contractu vt suppleat precium vt ff. de act. emp. et ven. l. Iulianus. §. si venditor Tertium si dolus nec dedit causam contractui nec incidit in contractum sed re ipsa euenit sine dolo et facto partis et facta est deceptio re ipsa vltra dimidium iusti precii: tunc deceptus ha-bet actionem scilicet quod aut rescindatur contractus vel reducatur ad equitatem, et debet pennitus

fieri alternatiue. Si autē ē deceptio re ip̄a facta citra dimidium iusti precij tūc nō datur actio: et hec p̄bantur per glo. finalē. c. Cū dilecti. Ad idē etiā est Hostiens. in summa sua eo. ti. §. fi. et Bar. in. l. et eleganter. ff. de dolo. Vide Panor. vbi supra. et in. c. quia plerique. de immunita. eccle. Specialius aūt de illis dicere et de reliquis vtputa de redhibitoria quāto minoris nō ad nos ptinet.

Secunda conclusio. Si merx est defectuosa aliq̄ p̄dictorum trium modorum et tam vendens q̄ emens scit defectū: vel saltem venditor probabiliter credit emptorē scire: vtputa quia est defectus manifestus quē quilibet p̄sumitur cognoscere: nō peccat p̄ tunc vendēdo et non propalando defectum: dūmodo venditor descendat in p̄cio mercis proportionabiliter ad defectuositatem mercis. Probatur: quia si eēt ibi peccatū maxime quia deciperet proximū vel ei iniusticiā faceret: sed hoc non: quia vel emens scit defectū mercis: modo scienti et volenti nō fit iniuria seu iniusticia nec etiā deceptio. vel si emens non scit defectum rei et tamen venditor credit eum scire illū defectum: tunc et si sit deceptio passiua a p̄te rei in emptore et deceptio actiua ex p̄te vendentis et materialiter: nō tamē ē illa deceptio actiua vel passiua volita nec intenta nec scita. Decipe autē p̄rimū citra omnē intentionē inuoluntarie et ignoranter nō ē peccatū. Dicitur notanter. dūmodo descendat in precio. Nam si nō: tunc peccaret quia scienter venderet rem pro excessiuo p̄cio qd̄ est contra iusticiam. Nam etiā si res nō esset defectuosa et eam pro excessiuo precio venderet peccaret contra iusticiā. igitur idem si defectuosam vendit excessiuo p̄cio: et etiā tenetur restituere illum excessum: et hoc est verum nisi emptor non solum sciret defectuositatem sed etiam excessum precij et libens ac volens daret excessiuum p̄ciū intendens excessum donare venditori. Nam tunc nō teneretur emptor restituere si consentit in donationē vt donationem. secus si illum excessum accepit vt precium mercis Nam ex quo emptor non dat excessum vt precium vel vt partem precij sed vt donū ideo nisi venditor etiam consentiat in donationem non erit ille excessus suus: et sic tenebitur restituere: et dato q̄ consentiat in donationem: et sic non teneatur restituere: tñ si quādo a principio exegit excessiuum precij volebat illud totū habere vt p̄ciū mercis non fuit imunis a peccato: etiam si ab emptore sciente esse excessiuum exigebat: quia irrationabilis est illa exactio et cōtra equitatem iusticie cōmutatiue: et est quedam attemptatio supergrediendi fratrem contra illud Neque quis supgrediatur: neque circumueniat in negocio fratrē suum: quoniam vindex ē dominus de his omnibus. p̄ma Thessal. iiij. Dictum ē Secundo nō peccat vendendo etc. quia si postea cōperiat emptorem ignorasse rei defectuositatē peccabit si non restituat preciū si emptor hoc petat et restituere velit mercem: et emptor nullatenus emisset illam rem sic defectuosam etiā pro tali precio diminuto. Nā venditor (etiā de rationabili et discreta voluntate loquendo) vellet id sibi fieri si ip̄e fuisset emptor: et tale quid accidisset sibi: ergo idem debet etiam nūc emptori facere. Dicitur tertio notanter: vel saltem vēditor probabiliter credat emptorem scire etc. quia si emptor non sciat nec etiam vēditor credat eum scire: imo credat eum ignorare defectū mercis: et nihilominus sibi vendat reticendo defectum: peccat nō obstante q̄ proportionabiliter descendat in precio ratiōe defectuositatis. Hoc inquā videtur verum nisi credat emptorem etiam si sciret defectū nihilominus rem ipsam empturum et non curaturum illum defectum: vel saltem non debere s̄m rectam rationem et quandā humanitatem curare: eo q̄ paruus est et nullius reputationis: aut quia rarissime reperitur talis merx quin talem vel consimilem habeat defectum. Probatur assumptum tripliciter. Primo quia alias sciens decipit proximum: vel secundo exponit se periculo decipiendi eum: quia discreta et rationabili voluntate nollet venditor illud sibi fieri si ip̄e foret emptor: ergo etiam alteri non debet facere. Tertio: quia q̄uis nō ledat vel damnificet emptorem in recipiendo ab eo excessiuum precium: tamen alias eum grauat vel damnificat eum vel saltem exponit se periculo eum grauandi et damnificandi: quia eum errare vel decipi est quoddam malum. Unde magister in tertio distinctione. xxxviij. c. vltio. Error autem

xima cura cauendus est: nō modo in malo ribus sed etiā in minoribus. Secūdo: quia emptor grauatur in hoc q mercē quā inuit⁹ habet et quā noluit et rationabiliter potuit nolle cogitur retinere saltē in foro exteriori Et q̄uis eā alteri nō curanti illū defectū reuendere possit p equali precio: et sic i hoc nō dānificetur: tamen illa occupatio interim eam custodiendi et rursū distrahendi ē sibi grauis: et forte etiā interim illā rem pascere cogitur: et tamen eius vsum nō pōt hr̄e: quia ad id ad qd ipe emerat nō est vtilis propter eius defectū: licet ad alia esset vtilis aliis. Unde etiam videtur q si occasione illius deceptionis patitur aliqd interesse q venditor ad illius interesse refusionē teneatur. Unde multo magis si emptor requirit eū si merx habeat defectū: debet sibi fideliter aperire Nec sufficit dicere: do tibi eaz sicut vides respice eam: si scit eam habere defectum. Et dico fideliter: nam si fraudulenter aperiet illum defectum ei non excusaretur. Exemplum. Venditor respondendo emptori dicit, merx illa multipliciter deficit: vt puta si est equus dicit: ecce est cecus: claudus cespitans: imobilis et sic de aliis innumeris defectibus, iter quos etiā illū enumerat quē habet. Nā tot defectus enumerādo vult inducere emptorē ad credendū equū non hr̄e vllū defectū: eo q nō est verisimile eū tot hr̄e defectus et sic intendit eū decipere: et nihilominus sibi pcurare viā ad respōdendū emptori si post emptionē iproperaret sibi de venditione defectuose mercis cum tū eū interrogasset. Nā respōdebit ei Ecce aperui tibi defectū eius. Intendit etiā per huiusmodi responsionē redimere tempus et eludere interrogationem emptoris: vt scz non solo taceat ad ei⁹ iterrogationē, et sic vl deat significare defectū eius: nec etiam solo aperte dicere rem esse defectuosā Et q̄uis vt Tho. dicat i qolibetis qdlibeto. ij. articulo decimo. verum sit q venditor nō teneatur vitiū rei prenunciare p preconē qua pnunciatōe exterrerentur emptores ab emēdo dū ignorarent alias conditiones rei fm quas est bona et vtilis: quomodo intelligendū ē illud qd Tullius in libro de officiis dicit. vbi inducit quendā dicentē. Quid tam absurdū q̄ si domini iussu ita preco predicet domū pestilentē vendo: tamen singulariter est dicendū vitium rei ei qui ad emendum accedit qui potest simul omnes cōditiones ad inuicē cōparare bonas et malas nihil enim prohibet rem in aliquo vitiosā in multis aliis valere esse.

Correlariū primū.

Quedam dicta sancti Tho. et etiā Johannis gerso. cancel. Pariensis. de vendente rē defectuosam indigent moderamine. Nam sanct⁹ Tho. scd̄a scd̄e. q. lxxvij. articulo. iij in corpore qōnis ait. Si vitiū sit manifestum. puta si equus sit monoculus vel cū vsus rei nō cōpetat venditori: potest tamē esse conueniens aliis: si ipe ppter huiusmodi vitium subtrahat quantū oportet de pcio non tenetur ad manifestandū vitiū rei: quia forte ppter hmōi vitiuz emptor vellet plus subtrahi de precio q̄ esset subtrahendū. Unde potest licite venditor indemnitati sue cōsulere vitium rei subticendo. hec ille. Johānes etiā gerson in regulis moralibus ait sic. Defectus rerum vendendarū quos quilibet ad extra presumitur cognoscere de facili: sicut nec abscondendi sūt fallacius cautelis: sic nec eos dici necesse ē: presertim quo ad fori extrinseci iudicium et q ad deum etiā si quantitas precij pportionabiliter diminuatur. Hec ille. Hec autē dicta si intelligantur indistincte: puta etiaz in casu vbi emptor etiā pro huiusmodi pcio diminuto nō emeret: nō viderentur stare posse ex causis dictis. Unde Ambrosi⁹ in libro de officiis. In cōtractibus vitia eorum que veneunt prodi iubentur: at nisi intimauerit venditor: q̄uis in ius emptoris trāsierint doli actione euacuantur. Nec excusaretur venditor p hoc q nisi reticeret emptor vellet etiā minus isto iusto pcio diminuto dare: et sic venditor damnificaretur q pōt illud damnū euadere nō vendendo ei pillo minori sed tm̄ pro iusto precio. Nec valet si dicis. tunc staret q venditor cogeretur illam rem sibi retinere. Nam et si non possit illuz habere pro emptore: potest tamen inuenire alium emptorē qui scienter illā defectuosam rem emit. Et si nec aliū quēpiaz poterit inuenire signū est q nō valet tātū p q̄to eam exhibet: quia valor reruz pensatur ex facilitate inueniendi emptores: quia quanto plures reperiri possunt emptores deside-

rantes merces:tanto carior ē merx ꝛ tanto plus valet. ꝛ quanto difficilius pñt inueniri emptores: tanto vilior est res et vilius vendi debet. Nec venditor excusaret͛ si propter hoc ꝙ ꝑ illo ꝑcio sciens vel ignorans vel deceptus emerat:nunc vellet ꝑ eodem vendere alteri ignoranti ꝛ non cōsentienti in eā vt defectuosā:q2 si tu sciens emisti nō poteris ꝯqueri de iniusticia tibi facta: ille autē posset cōqueri de deceptione. Si autem ignorans ꝛ deceptus emisti:nō ob illud licet tibi alterū decipe vt͂ te serues indemnē. Alioquin si pl' iusto ꝑcio emisses: etiā liceret tibi alteri vendere ꝑ plus iusto ꝑcio qđ est falsum:q2 si quis ē tibi furatus nō ob id liceret tibi aliquid alteri q̄d furari: q2 pena debet tenere suos actores. Confirmat͛. Nā idem Tho. dicit in qđlibetis qđlibeto .iij. articulo .x. ꝙ dolosa ē illa vēditio si vitiū vel defect' ē occultus ꝛ ex nō detectione imineat emptori damnū vl' periculū:puta q2 vsus illius rei reddit͛ ꝑ hmōi vitiū impedit' vel noxius .puta si q̄s alicui vendat equū claudicantē ꝑ veloci. hec ille. Modo si emens nō emisset:etiā ꝑ diminuto ꝑcio si sciuisset defectū:sed rōnabili volūtate noluisset accipere rem illā ob illum defectum hoc fuisset:q2 vsus ad quez volebat habere equū ꝑ illud vitiū fuit impeditus. q2 nō emerat vt iterū distraheret alteri qui forte ea re ad alia vti volebat ad que vsus illius rei nō est impeditus sed tātūmodo ꝑ se emerat vel ꝑ altero ad illum vsum qui est impedit' ex illo defectu. Vñ nō videtur quo ad hoc dr̃ia facienda inter occultū ꝛ manifestū defectū si supponat͛ ꝙ venditor cōijciat emptorē nescire defectuz Naz tunc licet sit manifestus. hoc est nat' sciri:tñ ē vere ipe emptor occult' ꝛ etiam a venditore ꝑsumitur ꝙ sit emptori incognitus:ideo de illo manifesto defectu habendum est idem iudiciū sicut de occulto Sz recurrendū est ad differentiā illā an emēs ꝑsumeret͛ nihilomin' emere si sciret:vel an oppositum ꝑsumeret͛ vt dictū est. Unde si tu mihi vendis equū ad nihil vtilē nisi vt inde habeatur pellis:ꝛ cōijcis me velle habere equū equitabilē nō excusaris a peccato quātūcunqꝫ solū pro tanto vēdas quantum valet pellis Nam quasi pro nihilo q̄d ad me recipis ꝑcium a me ex quo ille quo ad me est inutilis. Modo nihil est inutile equipollent. Unde sequit͛ ꝙ illa dicta scꝫ sancti Thome ꝛ Johannis ger. tñ videtur habere veritatez in sequenti casu huiꝰ hꝫ. scꝫ tunc quando cōijcit emptorē etiam nō curando de defectu illo:nihilomin' emptur ū etiā si sciret defectum:q2 ꝛ si sibi pro suo vsu nō esset vtilis:esset tamen sibi conueniens ad iterū distrahendū alteri. nec curabat de occupatione distrahendi vl' forte non emebat ad aliquē vsum suum sed tm̄ ad distrahendū ad lucrū. ꝛ nouit vbi talis merx etiā cū tali defectu emitur etiā satis ꝛ ꝑ cōpetēti ꝑcio. Vel etiā qñ emptor nō deberet curare de illo defectu:eo ꝙ ē nulli' reputationis vel eo ꝙ rarissime reperitur merx illius generis quin habeat talem defectum vel cōsimilē. In illis igit͛ casibꝰ nō peccaret si reticeret defectum:ꝛ maxime si venditor ideo reticet:quia si eam aperiret emptor contenderet sibi dare minus iusto tunc enim potest reticere. Naz tunc hoc reticere est in bonum etiam emptoris q2 preseruat emptorem a peccato scꝫ ab acceptatione dandi nimis diminutum precium.

Correlarium secundum.

Quāuis in aliquo casu scꝫ iam dicto liceat venditori defectum reticere:nō tamē propter hoc in eodē vl' alio liceret sibi verbo vel facto significare defectum nō inesse verbo scꝫ dicendo eam non esse defectuosam quia hoc est mentiri:facto autem puta superponendo aliquid tegens defectuz rei vel auferendo signum significans illuz defectum:ꝛ hoc si intendat per hoc emptorem inducere ad credendum rem nō esse defectuosam:quia hoc est simulare qđ ē mendacium operis. puta si quis lima abbreuiat equo antiquo dentes vt credatur iuuenis. Secus si non ideo supponat vel auferat illud:sed ideo vt emptor non cognoscat defectum vel vt lateat eum ꝛ hoc in casu in quo licet sibi reticere:quia etiam reticendo perinde se habet sicut si supponeret digitum ori suo vel auferret verba sua quibus ille defect' significaretur:ꝛ tamē hoc est sibi licitum in casu supra dato. agitur sic etiam est hic. Unde nisi sic intelligatur. videretur Johannes ger. in predicta regula sibi ipi contradicere. Naz in ꝑdicta regula

vult quod licitū sit venditori reticere defectū in certo casu: et tamen vult quod in eodem casu nō liceat sibi eū abscondere fallacibus cautelis. Modo si ibi per fallaces cautelas intelligeret suppositionē alicuius tegentis defectum aut ablationē signi significantis eundem eum factā quocūque animo scilicet animo nō quidē causandi errorē in emente scilicet vt credat illū defectū nō inesse: sed tm̄ ne credat eū inesse: tūc eadē rōne nō liceret sibi tacere de defectu. quia etiam illud tacere si licite fit de quo ipse loquitur fit illo animo non vt credat nō inesse: quia hoc esset velle inducere proximū in errorem: sed vt nō credat eum inesse seu vt nō habeat noticiā eius. Nec valet si dicatur. nō est simile quia reticere nō est quid positiuū sed negatio tm̄. superponere autē tegens defectū vel auferre significans eum est quid positiuum. nā hoc nō variat: quia si a natura inesset aliquid tegens defectū: aut si ei inesset a natura carentia significantis eū dem inesse nō liceret vēditori in casu quo sibi licet reticere defectū etiā velle et cōplacentiam habere in illo, supposito tegimine aut absentiā signi: etiā si illam cōplacentiā tm̄ habeat illo aīo vt lateat aliū defectus ille quod est falsum in casu quo etiā licet reticere eūdem. Modo illa cōplacentia nō videretur sibi licita nisi etiam applicatio tegentis eum vel ablatio signi eum significātis predicto aīo facta sibi licita esse posset. nisi ostenderetur specialis lex ei illud prohibens

Tertia conclusio.

In pluribus casibus peccat vendens rē defectuosam aliquo illorū triū defectuum et in paucioribus casibus ē immunis a pctō. probatur: quia in casu prime cōclusionis cōcurrentibus quattuor clausulis est imunis a peccato: et tamen circa eundē casum cōtingit eū quadrupliciter incidere peccatū: secundum quod quadrupliciter cōtigit eū deficere a clausulis eiusdē cōclusionis. Similiter in casu secūde conclusiōis ē imunis a pctō cōcurrētibus tribus clausulis eiusdē: et tamen si quarum deficiat incidit in peccatū. Nec mirum: quia bene agere contingit vno modo. peccare autē multipharie. ij. Ethicorum. vñ colligendo casus in quibus est imunis a peccato erunt tres. scilicet duo casus duarum cōclusionum: et preter illos est tercius casus habitus secundum quē in tercia clausula sunt exposita vel limitata dicta Tho. et Johan. gers. casus vero illiciti tacti in eisdem sunt septē et vltra.

Quarta conclusio

In casibus supradictis in quibus peccat vendens mercē defectuosā: eius peccatum est aliquādo mortale: aliquando veniale. probatur: nam si vendendo rem defectuosam damnificat emptorem in aliquo notabili attenta substantia seu facultatibus damnificati et quantitate mercis vēdēs peccat mortaliter. quod enim vni est nō notabile puta diuiti: alteri est notabile puta pauperi. et quod ē nō notabile quādo sibi vēditur merx magna puta centū florenorum ē notabile quando ei venditur merx. vj. den. non enim diceretur vēditor damnificare in non notabili ipsum emptorē si ei vendendo mercē pro. vj. den. damnificaret eū in quattuor denar. vel quinque quod tamen damnificatio in magna merce scilicet centum flor. censeretur nō notabilis. Si autem damnificat eum in aliquo paruo nō notabili: tunc aut venditor voluisset eū in magno damnificasse et notabili si potuisset: et tunc licet est mortale: aut nō voluisset in magno eum damnificasse et tunc erit tm̄ veniale. Nō enim omnis recessus a iusticia cōmutatiua quantuluscūque ē mortale: a simili sicut qui furatur primo rem nō notabilem sed quasi irreputabilē vt puta pomū de arbore vicini peccat tm̄ venialiter: si nullatenus id accepisset si quid notabile fuisset: alias secus.

Correlariū tertiū

Quāuis aliquando a peccato possit excusari vendens mercē mixtam alia re: tamen aliquando nō pōt: patet per duo exempla. Primū si quis misceat mercem ea mixtura que nō solum non est nociua sed etiam reddit ipsam mercem magis amabilem et habiliorem ad eum vsum ad quem emitur: et emēs etiā nō curat vel secundum rectā rationem nō deberet curare de illa mixtura et venditor descendit pro portionabiliter in precio secundum quod illud miscibile ē nullius vel vilioris precij: et tm̄ illud miscibile auget mercem in quātitate vt puta si quis vinū grecum existens in sua prima puritate: misceat aqua vel cōsimili liquore viliori. nā nō solū nō nocet illud mi

scibile cōplexioni hūane. imo reddit tale vinū magis potabile ꝛ amabile. qꝛ al's in sui puritate ē nimis fumosū ꝛ min⁹ placet debetq₃ ip̄m tanto leui⁹ vendere quāto illud auxit sine expenſ vel leuioribꝫ expenſ q̄₃ valeat illa augmentatio. nec emens curare debet de illa mixtura eo ꝙ nō emit nisi ad bibendū vel ad vendendū bibentib⁹ q̄ ſm rectā rōem magis optant sic esse q̄lificatū q̄₃ si in sui puritate esset. Si autem nō descenderet ꝓportionabilr̄ in p̄cio: non excusaretꝰ a pctō: qꝛ tunc q̄reret lucrū vltra cōdignū. nā si purū vēdidisset accepisset lucrum determinate q̄ntitatis vltra qd̄ nō licuisset sibi accip̄e. cū ergo nūc augerit i quātitate: sequiꝰ ꝙ si non descēdat in p̄cio recipiet vltra debitum lucrum: igitur iniuste. Similiter non excusaretur si emēs ex aliqua rōnabili cā niteretꝰ oīo hr̄e in sua puritate. vt puta exp̄sse sibi illud ꝓtestaretꝰ: ꝛ nihilomin⁹ ip̄e misceret ꝛ mixtum venderet. Item si miscibile additū eēt nociuū: sicut aliqui admiscent vino aliquos liq̄res vel herbas q̄ nocent cōplexioni hūane. Secundū exemplū (qd̄ de rigore nō videꝰ dānandū tanq̄₃ quid in se malū. ꝛ ꝯtra iusticiam cōmutatiuā licet de p̄ accidēs ꝓpt̄ scandalū ꝛ p̄iculū sinistre opinionis ꝯtra venditorē ip̄m depꝛauari cōtingat) ē. Si aliqd̄ vinū cōpetenti p̄cio vēdatꝰ p̄ A ꝛ B habeat vinū multo vel longe melius eo pro quo tamē nō velint emptores dare condignum p̄ciū: sicut ſm rectā rōne₃ deberent sed dūtaxat tantū sic p̄ viliori more aliqua mala ratiōe vel radice vel impostura aut stulticia: poterit B misceri suū vinum donec veniat ad eā qualitatē in qua est vinū A ꝛ vendere p̄ eodē p̄cio. vt per hoc ꝙ augmentatꝰ quātitas vini: attingat aliq̄ modo cōdignū p̄ciū sui vini. Nam illā mixturam etiā si scirent emptores n̄ deberent ſm rectā rōnem curare quo minus darent pro vino B sicut p̄ vino A cum sint ſcd̄m eiusdē bonitatis. Et sicut de vino exemplificatu₃ e. i. sic ceteris paribꝫ ꝛ similibus seruatꝭ cōditionibus si in aliis mercibus simile fieret idem esset iudicium licet non sit illa mixtio sic nata fieri in aliis.

Quartum correlarium.

Quāuis aliquando excusari possit a peccato vendens mercē deficientē in quātitate etiā si scienter id faciat: tamen aliquādo non potest. Primū patet quattuor exemplis. Primū: Si ē d̄ more patrie mercem vendi in pondere numero vel mensura minori q̄₃ noīetur ꝛ emptor scit illā consuetudinē. Nam tunc perinde est in re ac si merx venderetꝰ sub nomine illius quantitatis minoris quo vtitur vendens: qꝛ consuetudo interpretatur significationē illius nominis. eo ꝙ sermo subiectus est rei non res sermoni. Modo si sic nominaretꝰ: non peccaret venditor. igitur. Et confirmatꝰ: qꝛ scienti ꝛ volenti nō fit iniuria. Et eodē modo iudicandū in correlatiue opposito sc₃ in emptore. nam si emptor etiam sciens emat mercem excedentē illam quantitatē quā sibi venditor nominat cum ei vendit: ꝛ venditor illud scit quia est de more patrie i talibus vti nomine significante minorē quātitatem q̄₃ sit illa in qua tradēda est res: nō peccat emptor: vel si emptor dat p̄ciū minus in quantitate q̄₃ nominet venditor et q̄₃ venditor exigit ꝛ venditor illud scit quia est de more patrie: sicut in minutꝭ mercibꝰ solet fieri: puta in similis quar₃ quelib₃ datur pro vno obolo: ꝛ sic p̄ .xij. obolis seorsum datis danꝰ .xij. simile: ꝛ tamē si quis simul velit accipere .xij. tunc vltra illas sup̄addiꝰ vna vel aliq̄n due ſm more₃ p̄rie. Idē sol₃ fieri i q̄busdā fructibꝫ ꝛ talia etiā i maioribus mercibus p̄nt contingere. Unde illa additio si est de more adeo intelligiꝰ in contractu ꝙ si venditor addere nollet: posset emptor rescindere contractu₃: quia non daretur sibi merx in ea quantitate in qua emerat quia cōsuetudo interpretatur contractum. Secūdū exemplum. Si pondera vel mensure sint per superiorem ciuitatꝭ ex legitima causa diminuta. ꝛ ſm diminutionem etiā vendentes descēdere habent in precio: vel etiam aliquando nō habent descendere: vt puta ex legitima causa illud plus qd̄ sup̄ accipiunt ꝛ illud minus qd̄ ementes minus accipiunt: applicatꝰ nō venditori sed bono reipublice cui ex certa causa ꝛ in certo casu possunt obligari esse ementes ad ei succurrendum illo mō. item quidē illa diminutio est nota (vt presumitꝰ) ementibus. vel si non est nota eis nihilominus emerent ꝛ non curarent vel nō de

berent curare illam diminutionem. Una autem causa quare aliqñ diminuunt mensure vel pondera: vel quare i vno loco sūt minoris quātitatis q̄ȝ in alio: ē copia ⁊ inopia rerū. Nā vbi res magis abūdant cōsueuerūt esse maiores mensure: ⁊ vbi deficiunt ibi minores. ⁊ in vno quoqȝ loco ad rectores ciuitatis ptinet determinare q̄ sint iste mensure. Tertiū exemplū. Si huiusmodi pondera vel mensure nō p superiorem ciuitatis sed p plebeios in tota ciuitate cōiter ⁊ notorie sint diminuta: ⁊ vendentes vtentes illis fm illā diminutionē etiā descendūt pportionabilr in p̄cio: excusant vendentes. qr tunc ementes (vt p̄sumitur) sciunt illam diminutionē. ⁊ dato q̄ nesciāt tñ si etiam scirent nō min⁹ emerent. qr nō curarent de illa diminutione: vel saltē non deberent curare: quia in nullo eis p̄iudicatur: eo q̄ si parꝝ accipiunt: parū soluūt. Et dato q̄ nō scirent ementes nō tñ eēt opus eis illum defectū intimare: quia illud ignorare in nullo generat p̄iudiciū ementibus de quo rōnabiliter possint conqueri. Attñ quidam addunt dicentes q̄ talibus vtentes peccant in hoc q̄ nō reuelant illam diminutionē rectori ciuitatis: eo q̄ ad illum spectat determinare quātitatē ponderū et mensurarꝝ. Sed hoc nō videt vniuersaliter necessariū qr nō est necessarium si (vt casus ponit) illa diminutio est notoria. Naȝ si sic p̄sumitur nota esse rectori: ⁊ iō si scit ⁊ tolerat habetur p consentiente. vbi tamen a pte rei sciret non scire. videret q̄ ei esset intimanda: ⁊ q̄ etiam interim esset abstinendū ab vsu illorꝝ ponderū: eo q̄ nulli licet p̄terire mensuras a rectoribus institutas ppter cōmunē corruptionē plebeiorum nisi vbi talis vsus eēt sufficiēter p̄script⁹. quia p p̄scriptionē abrogat statutum rectorꝫ ciuitatis: etiā vbi tñ est p̄sumptus consensus rectoris. Quartū exemplū. Cū pannifex trahit pannuȝ in tractorio postea illi madefactus ⁊ tonsus vt moris est ob illaȝ tractionem ꝯtrahitur ad minorem quantitatem: ⁊ tamen non trahit vltra debitū artis: sed fm debitum: nō peccat vendendo talem pannū: q̄uis quādo vendit tres vlnas ille cōstringuntur ad duas cum dimidia. Nam fm illam diminutionem etiam solent descendere proportionabiliter i precio. ⁊ illa diminutio de se inest merci ⁊ emptor illud scit vel scire potest: ⁊ si sciret: nihilominus emeret vel saltem non deberet curare quia in nullo damnificatur. Sec⁹ autem si vltra debitum artis trahit. Nam etiam dato q̄ descendat in precio more aliorum: tamen illa diminutio ē ignorata ab emptore qui potius credere habet fm artem traxisse tm. ⁊ si sciret non emeret ⁊ rationabiliter posset propter talem tractioneꝫ nolle mercem. quia ob eam etiaȝ eo citius laniatur pannus ⁊ etiam ille defectus nō est vt cōmuniter in illis mercibus. Eodē modo caligarum factores qui de pprio pāno faciunt caligas ⁊ factas vendunt nō excusantur a peccato: si pannum minus debito faciunt madefieri vt non multum restringatur tempore factionis: ⁊ sic nō multo panno indigeant: ⁊ tamen cum postea ementes eis vtuntur: multum restringunguntur ⁊ decurtantur: adeo q̄ male deseruiunt eis ⁊ cito laniantur. Pro secunda vero parte correlarij patēt exempla ex his que dicta sunt circa prime partis exempla. Et generaliter ac multo magis peccant illi qui vtentes scienter diminutis ponderib⁹ vel mensuris vel numero. nihilomin⁹ non pportionabiliter descendunt in p̄cio exigētes precium ac si nulla esset diminutio in quantitate. Unde contra illos dr Deuto. xxv. Non habebitis in saculo diuersa pōdera maius ⁊ minus: nec erit in domo tua modius maior ⁊ minor: pondus habebis iustum ⁊ verum: ⁊ modius equalis erit: abominatur enim domin⁹ eum qui facit hoc ⁊ aduersatur omnem iniusticiam. Et Leuitic. xix. Nolite facere iniquum aliquod in iudicio: in regula: in pondere ⁊ in mensura. Et Osee. xij. Chanaan in manu eius statera dolosa. Chanaan iterpretat negociator. Hi enim cōmittunt dolos ⁊ fraudes in mensuris. Et Prouerbiorꝫ. xx. dicitur. Pondus ⁊ pōdus: mensura ⁊ mensura: vtrunqȝ abominabile est apud deum. id est habere pondus maius emendo ⁊ minus in vendendo: sicut aliqui negociatores cum ab alijs emunt merces sua pondera que ipsi attulerunt apponunt ad libraȝ ⁊ tamē quādo debent alijs vendere vtunt alijs ponderibus minoribus. Et si q̄ras cur lex diuina volēs q̄ i emptiōe ⁊ venditione

debeat merx nō eē defectuosa in q̄ntitate: facit mētionē de pōderibꝫ ꝛ mēsuris: vt ptꝫ in p̄dictis auctoritatibꝫ ꝛ nō de numeris: cū tn̄ etiā ɔtingat mercē esse in numero defectuosā. Rndetur fm Alexandrū de ales ꝙ iō qꝛ circa ista circa q̄ cōtingit error ꝛ deceptio necessaria est lex ꝛ ars rectificās actionē ꝛ eliminans errorē seu fraudē. Ubi ꝑo nō cōtingit errare nec decipi: nō erit necessaria lex seu ars: qꝛ ergo in ponderibꝰ ꝛ mēsuris cōtingunt deceptiōes ꝛ fraudes. In numero vero nō ē nata cōtingere deceptio eius qui vult vti rōne, iō data est lex iudicialis nō de numero sed de pōderibꝫ ꝛ mēsuris. Et qn̄ i hmōi defectu q̄titatꝭ et alio sit mortale vl' veniale patuit i ɔclusiōe. iiij. Nā ꝙ aliqn̄ sit mortale: indicāt p̄dicte auctoritates q̄ sunt ꝓhibitiue ꝛ etiam qꝛ tale dicitur abominabile esse: qđ attestatur culpe mortali q̄ ꝓprie est abominabil' apđ deū

Quintum correlarium.

Quāuis vendens pannū in q̄litate deficientē: puta pannū male textū vl' male tractū vel ruptū ad tractoriū vel reemendatū possit aliqn̄ excusari: tn̄ aliqn̄ nō pōt Primū ptꝫ. Nā si descendat ꝓportionabilr' fm illū defectum i p̄cio: ꝛ cōijcit emptorē scire illū defectū vel etiā cōijcit eū nō scire attn̄ cōijcit eū nihilominus emptur; si sciret qꝛ nō curaret: eo ꝙ talis bn̄ nouit eo vti aut distrahere alibi vbi tales defectus nō curantur. Secūdum ptꝫ: qꝛ si illa tria deficiant vel aliqđ illoꝝ nō excusabitur. ꝛ tenetur refundere damnū illatum emptori ꝛ nō solū venditor sed etiā mediator q̄ sciuit ꝛ iuuit ad illum cōtractum.

Sextum correlarium.

Quāuis vestē veterē quā renouauit in apparētia purgando vel carzando aliqn̄ excusari possit: tn̄ aliqn̄ nō pōt. Exemplū primi. Si descendat in p̄cio fm defectum qualitatis ꝛ cōijcit emptorē scire defectū vel nō curare eū etiam si sciret: vel nō debere curare. Et cū hoc nō ornauit vel purgauit eam vt p hoc induceret emptorē ad credendū eā nō veterē: qꝛ hoc esset significare falsum primo sed vt emptorē non lateret bonitas eiusdē que latuisset eū si ita rudē sibi obtulisset ꝛ forte per hoc ɔtēdisset emptor: sibi i dare minꝰ iusto p̄cio. imo in casu quo liceret sibi reticere illū defectū nesciēti (vt tactū est in p̄io corrElario) etiā licitū sibi talē purgatiōē facere q̄tenꝰ lateret emptorē ille defectus, put in scđo corrElario tactū est. Si autē nō assunt iā dicta nō excusant. Et ex hoc etiā ptꝫ ꝙ nō ē indistincte damnandū exercitiū illiꝰ artis q̄ rupturē pannoꝝ reemendantur subtilr'. Nā illa reemendatio pōt vtilis esse nō mō venditori sed etiam emptori: ꝛ venditor potest reemendationē velle habere citra hoc ꝙ intendat quēq̄ decipere: vt puta qꝛ intendit ꝓpalare defectū illum emptoribꝫ quibꝫ nō timebit ꝓpalare: eo ꝙ eis vtilius ē rupturam esse reemēdatā q̄ non: qꝛ forte nec ipsi scirent reemendare nec apud se haberēt scientes illā artē. aut intendit tn̄ illis vēdere qui nō curabūt ꝛ qui nō minꝰ emerēt. Nec tenetur indistincte reemendator ad cōijciēdū pannificē abusurū hmōi reemendatiōē nisi ex probabilibꝫ signis ꝛ qualitate psone pannifex merito redderetur suspectus đ huiusmodi abusu. ꝛ de hoc dicatur vt in simili in q̄one p̄cedenti dictū est de factore ornamentoꝝ secularium vel hmōi, ex quibus etiā poterit informari reemēdator qualiter agat in illo artificio vt sit imunis a p̄cō. ꝛ hec de p̄senti q̄stione sufficiant. Caueant tn̄ p̄dicatores ne cuncta hic posita ad populum p̄dicent ꝓpter tria. Primo qꝛ in populo sunt multi q̄ de se sunt proni ad ɔsciētiā plus iusto laxandū q̄ per hoc occasionarentur ad maiorē laxationē conscientie

Secundo: qꝛ multi sunt qui al's non curando diuinā offensā: parati sunt ad fraudes si nō timerent secularē improperationem: ꝛ illi acciperent ex illis pallium ꝛ colorem suarum fraudum. Ne igitur detur materia fraudibꝫ ꝛ latibulū latronibꝫ nō sunt passim p̄dicanda talia ꝛ singularit' illa que dicta sunt de excusabilitate aliquoꝝ casuū

Tertio: qꝛ vt patuit multa sunt q̄ requiruntur ad hoc vt nō peccet vendens rē defectuosā q̄ nisi oīa simul cōcurrāt: nō vitabitur pctm̄: ꝛ tn̄ ꝑl's cōis rudis ē nec aduerteret bn̄ singula. Unde lector: hoc eis vtatur in confessionibus ꝛ in consilijs dādis confessoribus vel alijs singularibus personis. Casus tamē aliqui i quibꝰ dari ſūt peccare vēdentes res defectuosas: hū psl

sunt predicari: quia per hoc nõ iminebũt pericula predicta. Ubi preterea sunt aliq̃ casus possint tñ̃ excusabiles a peccato seruatis ceteris conditionib⁹ debet etiã semper subintelligi (licet nõ sit expressa) cõditio cessantis scandali actiui vel pusillorũ aut infamationis ipius sic cõtrahẽtis: hoc enim in omni actu requiritur: ꝛ hec cautela etiã in alijs obseruetur vbi est similis ratio.

Questio. LV.

Utrum mercatio

vel emptio illa sit illicita qua emptor ꝑcio defectuoso emit mercem. Solutio stat in vna suppositione ꝛ quattuor cõclusionib⁹ ꝛ quinq̃ correlarijs.

Suppositio ẽ. sicut

contingit mercẽ esse triplicit' defectuosam, vt in ꝑcedenti q̃õne: sic etiã ꝑciũ. Preciũ enim in emptione est numisma. illud aũt deficere cõtingit primo in substãtia: vt cũ dꝫ esse aureũ ẽ auricalceũ vl' cupreũ: licet deauratum. Secũdo in quãtitate: vt cũ debet esse aliquanti ponderis vel numeri tñ̃ est minoris. Tertio in qualitate vt cum dꝫ esse numisma tali imagine vl' signo insignitum: vel secũdo deberet in tali patria currere: ꝛ tñ̃ nõ ẽ illa insignitũ vel nõ cõsueuit currere in tali patria etiã si nõ deficeret in substantia nec quantitate ponderis vel numeri a numismate in illa pãtria currente Ulterio cũ debet bñ̃ sonare ꝛ male sonat aut quarto cũ habet quandã fissurã ad fractionẽ disponentẽ. Aut q̃nto cũ hꝫ colorẽ vel aliã qualitatẽ ꝑpter quã consueuit repudiari licet i substãtia ꝛ q̃titate ñ deficiat

Prima conclusio

Si pcium ẽ defectuosũ aliquo triũ predictorũ defectuũ ꝛ emptor ignorat ei⁹ defectũ ignorantia nõ affectata aut crassa: non peccat tũc emẽdo vel soluẽdo ꝛ nõ ꝑpalando ei⁹ defectũ: si nõ eo pl⁹ i numero addat in ꝑcio neq̃ recipiat eo min⁹ i merce: imo si tñ̃ recipiat ac si pciũ i nullo deficeret. ꝓbat assumẽdo rõnẽ p'ie ꝯclusiõis ꝑcedẽt' q̃õis ꝓportionabil'r eã applicãdo ẽptori: sicut ibidẽ fuit applicata vẽditori. Dr' p'io si ignorat q: si sciret peccaret, si nõ eo pl⁹ in numero adderet: vl' si nõ tãto min⁹ sumerẽ de merce q̃nt⁹ ẽ defect⁹ ꝑcij: imo etiã si tanto min⁹ sumeret: adhuc ꝯtingeret eũ si scit defectũ peccare i aliq̃ cãu vt in seq̃nti conclusiõe dicet. Dr' scdo ignorãtia nõ affectata q: illa eq̃ꝑat' scie. Tertio dr nõ crassa q: si ignorasset defectũ tali ignorãtia cũ debuisset scire ꝛ ex ea piclitaret' vẽditor q̃d piculũ vl' grauamẽ debuisset ꝯtecisse vl' rõnabiliter timuisse si (vt debuisset) aduertisset defectũ ꝑcij: nõ eẽt emptor imunis a pctõ. vt si cõtingeret vẽditorẽ hñtem ab eo tale numisma cõphendi tanq̃ suspectũ vl' falsariũ aut al's contingeret eũ ob hoc grauari: vt puta q: a dño vel pr̃e ei⁹ cui⁹ noie recipit ꝯtigeret eũ flagellari ob tale ꝑciũ receptũ. Dr' q̃rto emẽdo vl' soluẽdo q: si postea cõperiat defectũ sui ꝑcij debebit alterũ illorũ duorũ facere. aut rescindere ꝯtractũ si vẽditor ad hoc tendit q̃ nullatenus ꝓ tali ꝑcio vẽdidisset si defectũ ei⁹ sciuisset. aut supplere defectũ ꝑcij vt in ꝑori q̃õne deductũ est ꝛ sub eadem distinctione q̃ ibi posita fuit

Secũda

conclusio. Si pciũ ẽ defectuosũ aliq̃ ꝑdictorũ triũ defectuũ ꝛ tam emptor q̃ vẽditor scit illũ defectũ vel saltẽ emptor ꝯijcit ꝓbabil'r q̃ venditor eũ sciat. puta q: ẽ mãifest⁹ quẽ quilibet ꝑsumit' scire nõ peccat ꝓ tũc emendo vel soluẽdo ꝛ nõ ꝓpalãdo defectũ eius. dũmodo emptor tanto min⁹ de merce recipiat vel tanto plus ꝑcij addat in numero: quãt⁹ ẽ talis defect⁹ ꝑcij. Probat' assumendo rõnẽ secũde ꝯclusionis ꝑcedẽt' q̃õnis. ꝓportionabil'r eã applicãdo emptori sic fuit applicata venditori. Dicit' p'io notant' Dũmodo tanto min⁹ ꝛc̃. q: si nõ tunc peccaret quia daret scienter precium inequale merci q̃d est contra iusticiam. Et q̃uis venditor sciens vl' ꝑsumpt⁹ scire ex liberalitate cõsentiat vel ꝑsumat' consentire ꝛ sic donare censeatur et remittere emptori illõ q̃d emptor sibi min⁹ iusto ꝑcio dat vl' q̃d venditor ei plus mercis illo precio dat. ꝛ sic excusetur a restitutiõe sup accepte mercis vel a suppletione diminuti ꝑcij: ex q̃ donatũ ẽ sibi ꝛ ip̃e cõsensit in donationẽ. tñ̃ ꝓ hoc nõ excusabit' quin peccauerit q̃ñ ꝯueniendo cũ vẽditore attẽptauit sibi scienter

dare min⁹ iusto ⁊ exigere mercē ꝓ defectuoso ꝑcio: qꝛ hoc ē attēptare iniusticiā facere, nisi illa attēptatio fuerit facta aīo inducendi venditorem in donationē illi⁹ pluris ī merce vel in liberalem remissionē illi⁹ minoris in ꝑcio. Nō autē si attēptatio fuit facta aīo habendi illud plus mercis in rōne mercis. Hec ꝓportionabilit̄ sunt declarata in ꝓcedenti qōne in venditore. Dictū est secūdo, nō peccat emendo vel soluēdo ⁊c. qꝛ licet tunc non peccet: tñ si postea cōgitat venditorē (quē credebat scire) ignorasse illum defectū ꝑcij ⁊ qꝫ si sciuisset nullatenus vendidisset ꝓ tali: ⁊ qꝫ venditor ad h̄ fuissꝫ mot⁹ rōnabili ⁊ nō indiscreta volūtate: tūc peccaret si nō vellet vel restituere mercē vēditori recipiendo ꝑcīū ab eodē: aut supplere defectū ꝑcij recipiendo mercē: qd autē alterꝫ illoꝝ determinate debeat facere patuit ex prima cōclusione ꝓcedētis qōnis.

Dicit tertio vel saltē emptor ꝓbabilit̄ cōijcit venditorē ⁊c. qꝛ ad vitationē peccati ī casu secūde cōclusiōis nō requirit̄ qꝫ venditor a pte rei sciat sed sufficit qꝫ emptor ꝓbabiliter cōijciat eū scire: nā si hoc nō conijceret sed potius cōijceret eū nescire defectuꝫ: peccat nō aperiendo defectuꝫ: qꝛ tunc aut grauat vēditorē aut exponit se periculo eū grauandi. Nā si cōijcit venditorꝫ nescire itat qꝫ si sciret venditor defectū ꝑcij: nullatenus reciperet illud. ⁊ sic recipiendo grauat̄. Et si emptor nō cōijcit eū nihilomin⁹ receptuꝝ si sciret: iam exponit se periculo sic eum grauandi. Si igit̄ vult emptor eē imunis a peccato grauandi ꝓximū vl' piculo exponendi se illi grauationi: dꝫ cū cōijcit eū nescire aperire defectū nisi cōijceret eum etiā si sciret nō curaturū illum vel saltem nō debere curare ſm discretā voluntatem. Nā tunc nō teneretur apire, put in simili dictū est de vēditore ī ꝓcedēti qōne.

Correlariū primū.

Sicut sanct⁹ Tho. ⁊ Johes gers. dixerūt manifestos defectus mercis posse reticeri si descendat venditor in ꝑcio ꝓportionabiliter: sic ydē doctores dixissent manifestos defect⁹ ꝑcij posse reticeri si ascendat̄ ꝓportionabiliter in ꝑcio vel descendat̄ in quātitate mercis recipiēde. Jō sicut coꝝ sententia de merce defectuosa indiguit moderamine ⁊ sine illo nō esset vera: sic etiam si illis sñia de defectuoso ꝑcio vel numismate indigeret simili moderamine ⁊ sine illo non esset vera. probat̄ eodē modo sicut illud ꝓbatū ē de defectu mercis in primo correlario precedentis questionis.

Secūdū correlariū

Quāuis in aliq̄ casu liceat reticere defectū ꝑcij nō tñ licet verbo vel facto illū defectū abscondere saltē ꝑ suppositiōeꝫ tegentē defectū vel ablationē signi eū significātis q̄ vellet significare eū nō inesse. secus si dūtaxat intenderet eū tegere vel facere eū latere venditorē ⁊ faceret hoc in illo cāu in q̄ licitū est, reticere defectū. Et hec deducunt̄ sicut ꝓportionabilit̄ deducta sūt de venditore tegente defectū mercis in secūdo correlario ꝓcedentis qōnis.

Tertia conclusio

In plibus casib⁹ peccat emptor soluendo ꝑcīū defectuosū ⁊ ī paucioribꝫ ē imunis a pctō. probat̄: qꝛ in cāu ꝓme cōclusiōis est imunis quattuor cōcurrētib⁹ ⁊ tñ circa eūdē casū cōtingit q̄druplr̄ incidere peccatū ſm qꝫ q̄druplr̄ contingit deficere illas quattuor clausulas. silr̄ in cāu secūde ꝯclusiōis ē imunis a pctō ꝯcurrētib⁹ trib⁹ clausulis eiusdē. Et tñ si q̄ eaꝝ deficiat q̄s triplr̄ cōtingit deficere incurrit̄ triplr̄ pctm̄. Unde colligendo casus in q̄bus emptor ē imunis a pctō erūt tres. scꝫ duo casus duaꝝ cōclusionū ⁊ terti⁹ casus qui tangit in fine secūde ꝯclusiōis. cū dr̄. Nisi cōijceret ⁊c. ē bimēbris ſm quē duplr̄ licite ꝯtingit reticere scienter defectū ꝑcij: ⁊ hꝫ se ꝓportionabiliter ad tertiū casū bimēbrē in q̄ cōtingit licite reticeri scienter defectū mercis. Et sic casus illicīti in eisdē cōclusionib⁹ tacti sūt septem ⁊ vltra.

Quarta conclusio.

In casib⁹ supradictis ī q̄bus peccat emptor soluēdo defectuosū ꝑcīū vel numisma: aliqñ peccat mortalr̄ aliqñ venialr̄. Nā si per illū defectū notabilr̄ ledit vēditorē peccat mortalit̄. Si aūt nō notabiliter: tūc aut intendebat euꝫ si potuisset etiā in notabili ledere: iterū est mortale. Si autē non intendebat erit veniale. Et illa pñt deduci

portionabiliter sicut in quarta conclusione dicta sunt de venditore in precedenti questione.

Tertiū correlariū

Emptor soluens preciū deficiens in casu proportionabiliter se habente ad secūdū exemplum primi correlarij precedentis questionis: nō potest ita excusari a peccato sicut ibidem fuit excusatus venditor mercis deficientis in qualitate ratione mixture. Exempli gratia. Si B emptor haberet flor. longe meliorē floreno ipsius A. et cum ipse A per suum florenum emeret mercem aliquā ab ipso P. et P nulla rōnabili cā motus sed sola stulticia vel consimili causa nollet maiorē mercem dare ipsi quam B sed solum tantā. Et ideo B circūraderet suum flor. donec veniret ad equalitatem flor. ipsius A. Hoc tamen nō liceret ipsi B sicut tamē in precedenti questione in tertio correlario licuerit ipsi B habenti mercē multū prevalentem miscere et diminuere in qualitate eo modo sicut in tertio correlario fuit dictum in secundo exemplo eiusdē. Ratio diuersitatis est. Quia merx ipsius B sic erat sua quod poterat circa eā agere predictā mixturā: nec vllus in hoc ledebatur aut cuiquam iniuria fiebat: sed flor. B nō sic est ipsius B vt possit circa ipm (si eum vult exponere vt preclum) agere predictā rasūram quin iniuriaretur principi vel alteri qui imaginē et superscriptionē illi impressit tanquam numismati habenti tantū pondus. Nā falsaret testimoniū principis. Et ideo grauiter peccaret circūradens quamuis nō videā quin posset illum flor. alias carius distrahere: et quamuis radendo peccaret: nō tamen videretur obligatus ad restitutionē aliquā cui eū sic rasum dedit: ex quo dedit flor. tāti valoris quanti sunt cōiter alij flor. vsuales. Attamen ad penā teneretur principi cuius opus deprauauit et testimoniū lesit et an ne reipublice teneretur ad refusionē aliquā: quia videtur lesisse eā eo quod cū radit flor. vilificat monetam auream: et cum idem etiam alij malitiose faciant: tandem quasi tota aurea moneta vilificaretur intm̄ quod propter hoc cuditur noua aurea moneta integra et interdicitur antiqua aurea sic in vniuerso rasa: et sic respublica que in singulis personis cōmunitatis consistit damnificatur quia florenos quos tanquam sufficientes recepit: cogitur sibi retinere vel nō poterit nisi superaddendo aliquid eis exponere. Sed diceretur quod hoc concludit dūtaxat quando ad hmōi rasionē sequitur predictū interdictū: et per cōsequēs predictū damnū vel cōsimile reipublice. nā tunc tenebitur ad refusionē oībus illis qui occasione illius fuerunt sic damnificati: sed si non sequitur in effectu predicta damnificatio vel consimilis licet nata fuerit sequi. nō videtur: sicut ponens ignē in domo proximi ex quo natū ē sequi damnū: non tenetur illi ad refusionē si nullum est inde damnum secutum in effectu. Sed de modo quo ille reipublice deberet refusionē facere alibi videri habet. De ipo aūt prīcipe aut alio habente potestatem cudendi monetam possz cessante infamabilitate aut scandalo forte esse simile: vt puta si talis dñs videt ceteros habentes potestatem cudendi cudere florenos in tali et tanto pondere quod censeretur iustum sm cursum florenorum: et ipe cudisset in maiori. Ille tamen sicut primo potuisset in ea quantitate minori cudisse in qua ceteri: sic nunc poterit radere et diminuere vt currant equali passu cum ceteris se seruato indemni.

Quartum correlariū.

Emptor soluens preium vel numisma deficiens in quantitate ponderis vel numeri pōt aliquando excusari aliquādo nō. Prima pars patet quattuor exēplis. Primū patuit in quarto correlario precedentis questionis, circa primū exemplū de emēte similas. Et similiter pōt exemplificari de emente decē vlnas pāni pro certo precio: quod tm̄ a venditore recipit maiorē quātitatē quam sit quātitas decē vlnarum: quia venditor mēsurādo addit cuilibet vlne quātitatē pollicis quā etiā ob cōsuetudinē tenetur addere licet nō fiet mentio de hoc in contractu quia consuetudo interpretatur hoc debere in esse. Secūdm exēplū. si per superiorē hñtem ptātem cudendi monetā numisma sit diminutū i pondere ex aliq legitima cā et emptores eo emētes etiā sm hoc eo plus superaddunt aut eo minus recipiunt de merce sic quod sit debita proportio precij et mercis. Vel etiā si aliquando non sic descendant in merce vel superaddāt i precio: puta quia ex aliqua legitima causa coguntur venditores easdē et tātas merces dare pro illo diminuto

numiſmate ſic olim vł prius ꝑ nō diminu
to:eo ꝙ illud plus merc̄ qđ nō ſoluit̄ ven
ditoribus nō in cōmodū emptoꝝ tranſit ſꝫ
in bonū reipublice cui et aliꝗ̄ graui malo
qđ ſibi accidit tenerēt̄ vēditores ⁊ reliꝗ̄ ſuc
currere ꝙ ſuccurrer̄ ex rōnabili cā eēt poſitū
ſuꝑ vēditores(dūmodo tm̄ ſuꝑ reliq̄s ꝑſo
nas et aliq̄d alia via ponat̄)⁊ ꝓbat̄:q: illā
diminutionē ſcit venditor vel p̄ſumitur
ſcire.⁊ dato ꝙ neſciret:tm̄ ſi ſciret adhuc vē
deret nō curando eā:q: in prima ꝑte exem
pli nō patit̄ aliqđ ꝑiudiciū:q: ſi paꝝ p̄cij
recipit etiā parū mercis exponit. In ſecun
da etiā parte exempli adhuc venderet non
curando illā diminutionē:vel ſaltē nō de=
beret curare.q: ſi curaret:maxime q: cogit̄
aliquid mercis dare ſine ſolutōe p̄cij cor=
reſpondētis. Nō hoc nō deberet curare
in caſu poſito q: illud ex rōnabili cā appli=
cabit̄ nō emptori ſed reipublice cui ipē ſcḋm
rectā rōnem debet in tanto:⁊ illo mō rōna
biliter iuſtituto ſuccurrere. Tertiū exem=
plum. Si p̄cium ſeu numiſma eēt deficiēs
factū in pondere nō ꝑ ſuꝑiorem qui cudit
ipm̄ ſꝫ ꝑ vtētes eo.⁊ hoc ſiue fiat ſine culpa
(ſicut videmus ꝙ numi argentei attenuan
tur ex cōtinua contrectatiōe ⁊ findunt̄ per
ſciſſuras ſine dolo ⁊ culpa)ſiue hoc fiat cū
culpa(ſicut aliquando ꝑ maliuolos radūt̄
in circūferentia)et emptor ſcḋm hmōi defe=
ctum eo minus acciperet de merce vel defe=
ctū in pondere suppleret ꝑ defectū in nume
ro nō peccaret.niſi ipē idē etiā raſiſſet illos
nūmos:imo ſtaret ꝙ ſi nec minꝰ acciperet
mercis nec defectum ſuppleret in pondere
ꝑ numerū nō peccaret. Probat̄: quia ſtarꝫ
ꝙ venditor recipiens ſciret illū defectuꝫ et
nihilominus volens libere reciperet ⁊ em
ptor ex probabili cōiectura illius beniuo=
lentie venditoris ei illud offerret ꝓ merce:
aut etiā ſi venditor neſciret defectū:nihilo
minus tm̄ reciperet etiā ſi ſciret nō curando.
Aut ſi curaret non tm̄ deberet curare eo ꝙ
aut eſt tam vilis defectus ꝙ inhumanum
eſſet velle illum fugere.vel ex eo quia fere
oēs venditores ⁊ emptores illiꝰ regni vel
regionis cōſueuerūt ſine difficultate ⁊ di=
ſtinctione tales recipere vt alios numos:
⁊ ita venditor reticens eos conijcit ſe non
plus ꝑiudiciū paſſuꝝ q̄ ſi reciperet numiſ
ma nō ſic diminutū:eo ꝙ alij quibus di=
ſtrahet vel dabit eos etiam ſine murmure
recipient. Huius habemus exemplum
quotidianum in numis argenteis vſuali=
bus noſtre patrie:quorum aliqui ſunt raſi
aliqui fiſſi ⁊ carētes certis partibus:ita ꝙ no
tabiliter deficiunt in pondere. Et cum em=
ptores per vſuales deñ.ſoluūt merces:ipi
multos tales cum alijs non ſic diminutis
dant pro ſolutione:⁊ venditores aduertūt
ſibi dari tales:⁊ libere conſentiunt vł p̄=
ſumantur conſentire:ſaltem quādo in ma
gna quantitate datur eis p̄cium in mo=
neta argentea aliorum bonorum numorū
quia ſciunt ꝙ alij venditores ſui vel credi
tores ſimiliter ab eis recipient huiuſmodi
numos abſqꝫ difficultate ſi fuerint ꝑmixta
cum alijs bonis nō diminutis cuꝫ faciunt
ſolutionē in magna quantitate. Et ſi non
ꝯſentirēt ſed eijcerēt tales deñ. in caſu vbi
ſic grandis quantitas p̄cij eis ſoluitur.
reputarentur inhumani ⁊ irrationabiliter
ſe habentes.eo ꝙ duri ⁊ intractabiles non
conformarent ſe ceteris venditoribus vel
creditoribus diſcretis:cum illud poſſēt fa=
cere in predicto caſu ſine ſuo preiudicio.
Et dico preſumunt̄ conſentire ſaltem qñ
in magna.⁊c. Quia ſecus eſt quando ſin=
gulariter ⁊ ſeorſum per minutias expende
rentur tales numi:vtputa aliq̄s emit mer=
cem pro tribus vel quatuor numis:et ſol=
uendo daret tales numos diminutos cuꝫ
aliquibus non diminutis maxime ei per=
ſone que nō eēt expēſura illos numos niſi
etiā ꝑ minutias vbi etiā ab ea nō recipent̄:
⁊ ſic grauaret̄ talꝭ ꝑſona Nā i tali caſu non
debet conari emptor ad dandum tales nu
mos inaduertenti ⁊ non expreſſe conſen=
tienti:quia potiꝰ preſumere habet ꝙ ſi ad=
uerteret: nullatenus vellet recipere etiam
rationabili voluntate. Vnde debet tamen
aduertenti reducere ad noticiam ⁊ nō ſine
eius liberali voluntate:tales ei velle dare
vel ſubmittere. Pro quinto vero et ſexto
correlario precedentis queſtionis.hic po=
netur tm̄ ſequens correlarium.

Quintū correlariū. Emptor ſcī=
ēs p̄ciū vł numiſmate de=
fectuoſum in q̄litate(de q̄ defectu multi=
pliciter exemplificatum eſt in ſuꝑioribus p̄=
ambulis)pōt aliqñ excuſari:aliqñ nō. Exē
plum primi.vt ſi venditor ſciens defectum

libens illud numisma recipit nec emptor conabatur sibi dare nō probabita illa eius volūtate, vel si nō scit: tamen emptor conijcit eū si etiam sciret nō curaturū quo minus reciperet vel saltem secundum discretā volūtatē non deberet curare eo quod in nullo sibi preiudiciū vel grauamē generaretur. et hoc pōt fieri in terra nostra vbi videmus quod numis wirtēbergensibus admitti reperiuntur nonnunquam numi alterius et extranee monete: vt Ratisponenses: spirēses: et consimiles: qui si soli et per se traderentur in precium in terra nostra nō reciperentur in eo valore in quo nostri denarij recipiuntur quoniam nec etiā in re sunt eis equalentes: et tamen quando pauculi tales cū multis nostris traduntur in rōne precij: precium erit deficiēs in qualitate: et tamen venditores vel creditores etiam si aduertāt pauculos tales interesse nō excludunt eos sed libere acceptant et hoc sciunt emptores soluētes. vel probabiliter cōijciunt eos consentire libere quando alias precium in magna quātitate bone monete soluitur: eo quod recipientes eos expensuri sunt eosdē in magna quantitate currētiū numorum vbi etiā ab eis recipientur: imo si nollet venditor vel creditor recipere in tali casu: scilicet vbi grandis quātitas monete ei soluitur haberetur creditor pro inhūano et indiscreto viro. Et dico saltē quando precium in magna quantitate etc. quia secus quando per minutias darentur tales numi: et dic proportionabiliter vt in precedēti correlario quando deficit in pondere. Et cōfirmatur hoc claro casu. Scimus enim antequam haberetur copia nostrorum obolorum per monetationem quod obolis seu hallensibus nostre monete et currentibus in magna et parua quantitate nō solum erant admitti oboli monete spirensis sed etiā per omnia sine omni distinctiōe recipiebātur in magna et parua quātitate sine alijs et cum alijs obolis: perinde ac si fuissent oboli nostre monete qui tamen nullatenus in re equipollebant nostris. et soluentes aliqua per huiusmodi obolos nō habebantur vt culpabiles: et hoc nō est nisi quod soluētes sciebāt creditores consentire in eorum receptionē vel secundum rōnabilem voluntatē deberent cōsentire eo quod in nullo eis preiudiciū vel grauamen generabatur: quia secundum voluntatē vtentiū equiparabantur alijs: licet nō essent equiualentes in re nec etiam secundum opinionē quia sciebāt eos nō equiualere. sic census tātū valet quātū est habilis hūano vsui: sic etiā precium tantū valet pro quanto acceptatur libere a sciente et consentiente: et hec de presenti questione.

Questio. LVI

Que et quot potest

et debet cōsiderare venditor et quibus cognoscat quantus sit valor mercis sue quatenus cognoscat quantū preciū licite exigere valeat. Solutio quōnis stat in duabus suppositionibus sex cōclusionibus: quattuor argumentis et vno correlario.

Prima suppositio. quō tertia supponit et vnū querit. Primo supponit quod aliqua est quātitas precij quā licite pōt exigere venditor et aliqua est quā nō pōt Nā si preciū est equale valori mercis pōt illud licite exigere: si est maius nō pōt. vt dicetur in sequenti quōne. Secundo supponit quod cognoscere valorē mercis cōducit ad duo. scilicet ad faciēdū quod licet scilicet ad exigendū equalēs et ad vitādū quod nō licet scilicet ad nō exigendū superexcedēs. Rō quia cognoscere quantitatē valoris mercis cōducit ad cognoscendū an preciū sit sibi equale vel maius: quia cognoscere terminū relationis cōducit ad cognoscēdū relationem Cū igitur equalitas vel maioritas precij sit relatio et eius terminus sit quātitas valoris mercis: sequitur quod cognoscere quantitatem valoris mercis cōducit ad cognoscēdū equalitatē vel maioritatē precij ad ipm: et per consequens ad cognoscēdū quātū sibi liceat exigere et quantum nō. Tertio supponit quod vēditor nō solū pōt sed etiā tenetur ad cōsiderādū aliqua ducētia in noticiā valoris mercis. Rō quia pōt exigere equalens preciū et sic pōt cōsiderare ea que inducūt eū ad ascēdēdū in precio et tenetur ad nō exigendū superexcedēs: igitur tenetur ad cōsiderandū ea que eū faciāt aut descēdere in precio aut sistere in ascensu. Quartum autem sit possibile cognoscere valorē mercis et preciū iustū sibi correspōdens. probatur: quia leges hūane oēm cōtractū emptiōis et venditiōis in quo fit fraus vltra dimidiū iusti precij decernūt irritū. Nō executores illarum legū nō possent eas exequi si nō possēt cognoscere quātū debeat esse iustū preciū et quantus sit valor mercis. igitur Unū autem quod querit est que et quot sunt illa que pōt et debet considerare.

Secunda supposi
tio. Duplex est valor rei. Quidā ē natura-
lis ⁊ ille est perfectio essentialis rei ꝯsistēs
in gradu specifico ꝑ quem res constituitur
in esse specifico. quo valore illa res ē validi
or q̄ est perfectioris ēentie ſm speciē: puta
cuius dr̄ia specifica est perfectior. vł etiam
si ē totū cōpositū cuius forma substātialis
specifica est nobilior. hoc modo musca for
mica vel pulex est maioris valoris q̄ⱥ que-
cunq̧ gemma: qꝛ omē viuū ꝓstanti⁹ ē non
viuo. Alius est valor vsualis ⁊ forensis. ⁊
ille ē habilitas rei ad hoc vt homo ea vtaꝛ
ad vsum sibi cōuenientē quo valore tanto
res est validior: q̄ⱥto ad vsū hūanū habili
or. hoc modo panis vel vinū est maioris
valoris q̄ⱥ mus formica vel pulex: et sic
ille equus dicitur validus quo hō potest
velociter ⁊ suauiter equitare. Hi autē valo
res sunt ita diuersi ꝙ stat rem ēē magni va
loris primo modo que est ꝑui vel nullius
valoris secūdo modo ⁊ econtra: vt patuit
in exemplis.

Prima conclusio.
Cognoscere valorē naturalē rei ſm qđ est
talis: non iuuat venditorē ad hoc vt exi-
gat preciū qđ licitū sit exigere nec requi-
rit sed bene cognoscere valorem vsualem.
Prima ps ꝓbatur: qꝛ si sic: tunc ſm ꝙ va-
lor naturalis esset maior ſm hoc liceret si-
bi exigere maius precium. ꝯn̄s est falsum:
quia tunc pro mure posset plus exigere q̄ⱥ
ꝓ gemma ꝑciosa. Secunda ps ꝓbatur: qꝛ
si requireretur oporteret venditores ēē ma
gnos phisicos ⁊ methaphisicos vt cogno
scerent q̄ⱥ perfecta eēt merx ī gradu specifi-
co ne exigerent vltra illā ꝑfectionē. Ter-
tia pars probaꝛ. quia venditio est adinuē-
ta in humanā vtilitatē ⁊ cōmoditatē: ⁊ sic
est illarum rerū que hūano generi cōmodi
tatē sunt nata afferre. igitur in exigendo ꝑ-
cium pro merce ē inspiciēda habilitas ad
hmōi cōmoditatē. Illa aūt habi'itas ē va
lor vsualis ⁊ per cōsequēs noticia illi⁹ va
loris iuuat ad cognoscendum q̄ⱥtū liceat
exigere. Dicitur autē in prima pte ſm ꝙ ē
talis: quia si valor naturalis habeat de ꝑ
se ꝓportionaliter cōcomitantē valorē vsu-
alem: sicut in aliquibꝫ rebus habet tūc co-
gnoscere naturalē valorē etiam iuuat ad
cognoscendū q̄ⱥtum preciū possit exigi ra-
tione cōcomitantis valoris vsualis.

Secūda conclusio
Quāuis estimatio currens in cōmunitate
hominū sit vnū ex illis manuductiuis po
nes q̄ potest cognosci valor vsualis: qua-
tenus cōsequenter ꝑcium licitū possit exigi
tamē nō ē sufficiens manuductiuū ad co-
gnoscendū illa. Prima ps ꝓbaꝛ tripliciter
Primo: qꝛ in cōmunitate reperiuntur sepe
multi prudentes: ⁊ sic estimatio cōmunita
tis est sepe ad prudentia ꝓcedens. Prudē-
tia autē est recta rō rerum agibiliū. Rectā
autē rōnem possumus sequi. igitur prima
pars vera. Secūdo sic: qꝛ melioratio mer
cis est vnū ex illis penes que cognoscitur
valor vsualis: quia quanto magis melio-
rata est merx tanto validior est. modo esti
matio hominū reddit rē melioratā melio
ratione: ⁊ si non in se tamen q̄ ad amorem
hominū. Nam stat ꝙ merx que in se nō est
meliorata in substātia q̄ntitate ⁊ q̄litate et
hoc ꝑ naturā vel artē efficiaꝛ melior q̄ ad
amorē hominū. igiꝛ magis amata. puta cū
prius in magna multitudine talis merx re
perireꝛ iā nō nisi apud paucos pōt reperiri:
vt ꝯtingit de vino ⁊ bladis reseruatis cū
ingruit caristia. Tertio mō sic. Si q̄s ve-
dit vel emit redditū seu ius ꝑcipiendi an-
nuatim vnū flo͡r. ⁊ velit cognoscere qđ sit
iustū preciū in illa emptione vel venditiōe
recurrit ad cōmunē estimationē: cōsiderā-
do q̄d cōsueuerūt emētes ⁊ vendētes expo
nere ⁊ recipere ꝓ precio: ⁊ si inuenerit ꝙ cō
munis cursus ē dare ꝓ tali redditu. x. flo͡r.
illud dat ⁊ recipit vt iustū ꝑciū. Nā si cōis
cursus ē. tūc nō soli paupes vēdētes reddi
tus sunt cōtenti illo ꝑcio sed etiā diuites. ⁊
sic ē signū ꝙ paupes vēdēdo nō ex necessi
tate q̄ pressi sunt recipiūt tale ꝑciū: Nam si
esset nimis ꝑuū ꝑciū: diuites nō artati nō
accipent illud. Si etiā eēt nimis magnū
diuites nō artati nō emerēt tāto ꝑcio. Si
igiꝛ passim venditores ꝓ tali ꝑcio vēdunt
siue sint paupes siue diuites artati ⁊ nō ar
tati signū est ꝙ est sufficiens ⁊ equū. Vnde
hoc mō simplices existentes in foro consi
derant q̄d cōiter aliꝗ cauti ⁊ prudētes dāt
ꝓ mercibꝫ: ⁊ id etiā ipsi dare solēt. Et sic il-

prima pars intelligi de estimatione cõi. et de illa q̃ currit p tpe cõtractus z de p̃cio p tunc dando. qd dico ideo. Nã si res vẽdat ad credentiã z dubium sit an tpe solutõis res sit minus vel plus valitura z vẽditor nõ erat venditur tpe cõtractus p p̃cio tũc currenti: tunc istis duobz cõcurrentibus nõ debet attendi p̃ciũ qd cõiter currebat tpe cõtractus sed qd cõiter curret tpe solutiõis fiende: z de hoc latius patebit infra qõne lxiij. z alijs. Et dixi notanter cõi: q2 non dz taxari valor sm affectionẽ spẽalẽ ipius emen tis nec sm eius vtilitatez vt patebit in. xv. manuductiuo z in q̃rta cõclusione. Se cunda ps pbat tripl'r. Primo q2 si eẽt suffi ciens seq̃ret q venditor deberet adherere cõtradictorijs ppositionibz formatis de va lore mercis z p̃cio pportionato z aliquãdo duabz ppositionibz nõ cõtradictorijs quarz vtraq3 est falsa. Exemplũ p̃mi q2 aliq̃n in vna cõitate sunt cõtrarie estimatões de va lore mercis: puta. aliqui dicunt q valet tria q̃nq3: alij q sex. Exemplũ secundi. Alij di cunt q hec merx valet octo. alij q septez. et stat vtrãq3 ppositionẽ esse falsam. Scdo: q2 interdu vẽditor hz mercẽ ita rarã q non habet estimatio in cõitate hoim de eius va lore. in quo cãu venditor nõ poterit recur rere ad illõ manuductiuũ. Tertio: q2 dato q valorẽ mercis mee aliquis in cõitate eti am recte estimet: tñ cõtingit talẽ esse vnicũ z cũ hoc me ignorare talẽ estimatorez. nec q̃rere possũ quis sit ille estimator cũ me la teat in cõitate esse aliquez talẽ. Et ex hac secũda pte sequit q illi nõ sufficienter respõ derent ad qõnem q̃ remitterent q̃rentẽ tan tũmodo ad estimationẽ hoim scz q ad illã debet venditor recurrere in cognoscendo valorem mercis.

Tertia conclusio

Quindecim sunt manuductiua ex q̃bz põt venditor vsualẽ valorẽ mercis cognosce re. Primũ est p̃cũ qd ipe rõnabilit' expo suit p ea cũ eã emit si ẽ p eũ empta. Nã re gulariter põt ad minus illud exigere qd pro ea exposuit. Et si nõ est merx empta sed ar tificialiter facta poterit exigere tãtũ quãtũ ipe dedit p materia eius z vltra. Aut q̃tum labore habuit in acquirendo materiam: si materiã nõ emit sed al's acq̃siuit Dico regu lariter: q2 fallit si merx ẽ deteriorata in se vl' in estimatione hoim. puta q̃n ppter inun dantẽ supabundantiã cõsiliũ mercũ minus desideratur. Dicitur rõnabiliter: quia si vẽ ditor exposuisset p illa merce q̃n eam emit quãtitatẽ precij vltra cõdignũ ex sua stulti tia vel errore vel pdigalitate nõ posset p pter hoc velle tantũdem hẽre cũ vendit: q2 imputet sibi q eam emit p̃cio plurimo.
Secũdũ est expense rõnabiles quas fecit in adductione mercis de vna regione ĩ ali am. vel si nõ fecit in adductiõe: fecit tamen in cõseruatione eiusdẽ. Nã regulariter lo quendo licite põt p merce tñ exigere p̃ciũ vt sibi soluantur expense hmõi. Dico regu lariter zc. ex causa in primo dicto. z etiã iõ quia si fecisset expensas in eius cõseruatio ne vel adductione: tñ in recõpensã expen sarũ etiã pcepisset fructũ vel vsum illius rei vt puta: pauit equũ quo tñ etiaz vsus fuit vel alijs locauit taliter vt satisfactũ sit sibi de expensis: nõ debebit eo modo ascende re in p̃cio ppter expensas: quasi nil in recõ pensam earz recepisset. Dicit rõnabiles ex causa p̃dicta ĩ primo. Tertiũ est labores rõnabiles quos adhibuit in adductõe vel cõseruatiõe mercis: vel si ẽ p eã artificialit' facta quos habuit in factione. Nam illos labores nõ tenebat gratis facere z sic gra tis seruire reipublice vel emptoribz: sicut nec expensas in adductiõe zc. Vñ p̃mo Cor. ix. Quis vnq̃3 militat suis stipẽdijs. Et Lu ce. x. Dignus est operarius mercede sua. nec est ratio quare artifices manuales pro suo labore in introducendo formas artificia les possunt aliquid recipere quin etiã mer catores aliquid recipe possint pportionabi liter p suis occupationibz quas habent in transferendo z exponendo merces ad cõe forum z in transeundo de nundinis ad nũ dinas: vt quilibet in prompto inueniat qd desiderat. Nam apl's ait. Unusquisq3 sm suũ laborem mercedẽ recipiet. Et ex hoc se quitur q institor in quiete quodãmodo re sidens ceteris paribus nõ potest tãtũ lucri recipere etiam de eque magna pecunia: sicut adducens res eque bonas de partibz lon ginquis: in quarũ adductione oportet ma gnos labores habere. Quartũ ẽ rõnabi lis cura vel solicitudo quã habuit ĩ addu ctione vel cõseruatione vel factione. Nam

amara z penalis ē hmōi cura quā nō tenet
gratis impendisse his quibus seruit ī illa
adductione. vnde plus pōt petere ille vē-
ditor quē oportuit habere maiorē curā vl
solicitudinē. puta quia merx fuit talis qua
litatis que indiguit maiori cura ꝙ ille qui
minorem habere potuisset. Et dico ratio-
nabilis. quid enim ad emptorē de cura su
perflua z non necessaria neqꝫ ei vtili. Un
de negociator vl artifex nō potest aliquid
recipere pro labore vel grauamine suo ha
bito circa rem vendendaꝫ vel pro persona
ementis nisi bona fide credat ꝙ seruitium
huiusmodi vtile fuerit sit vel erit eidē hoc
solo excepto quādo emens scit vel scire ꝓ-
babiliter z sine dolo z fraude presumitur
ꝙ inutilis sit labor circa rem exhibitꝰ z ser
uitium z nihilominus vult habere talem
rem vel laborem z acceptat nō simplicita-
te deceptus nec necessitate habendi artatꝰ
nec alꝰ inordinata affectione impulsus sꝫ
sola liberalitate animi ductus dare quid
vult venditori vel artifici ꝓ huiusmodi. et
aliquando etiā venditor ꝓsumere posset ꝙ
talis emit ad aliquem finē sibi magis vti
lem ꝙ vēditor videat. ꝙuis cōtingat ipm
artificē alia rōne peccare: vtputa ꝓ quāto
ementi talem rem coogatur ad aliquā va-
nitatem vel ꝓdigalitatē: tamen nō ratione
illius ꝙ accipit precium ꝓ labore vl merce
quē ꝓdicto modo vult habere: nā etiā me-
retrix licet peccet fornicando nō tamē in ac
cipiendo mercedē. Quintum est cōsidera
tio industrialis adhibita in inquisitione et
adductione z cōseruatione. Nam industri
osus subtiliter ꝯsiderat vbi reperiri possint
merces in vili precio quatenus etiam suis
cōprouincialibus ac cōregnicolis cōpetē-
ti precio vendere possit z vtilius seruit rei-
publice ꝙ nō considerans illud: z sic ma-
gno ꝓcio eas vendens. Similiter conside-
rat vbi bone merces illius generis reperiri
possint vt adducat eas z sic bene prouide-
at reipublice: z ꝑ consequens vtilꝰ seruit
reipublice ꝙ alius existens ebetioris sen-
sus quare plus sibi dari debet z ipse plus
exigere potest vt sibi soluatur idustria sua
nō ꝙ suam industriam vendere possit sed
operas procedentes ex industria pōt vel-
le sibi solui sicut z eas locare potest si sunt
ꝓ op hane. Posset etiam exemplificari de
illa industriositate ꝑ illud qd dicit doctor
solennis in qolibetis dicens. Si aliquis
sit ita expertus circa equorū preciositatem
vt per ipm certificari possit qlibet circa ꝓ-
ciositatem equorū si discernat inter equos
an ꝯm cōmunē cursum equi valeāt preciū
quo offeruntur aliis illud ignorantibꝰ. ꝙ
circa valorē equoꝝ minus experti sunt si
enim ille peritus emat equos valētes pre
cium suum z alii cognoscentes industriam
eius circa equos statim certificati sunt per
eius industriā ꝙ illi valent precium suum
z sic per industriam eius sunt illi equi facti
ꝓciosiores z magis valent propter securi-
tatem. z sic propter talem mutationem esti
mationis circa valorem pōt statim equos
suos aliquātulū carius vendere supra pri
mum precium vendendo opus industrie
qd circa eos exercuit. Hec ille. Et ratio est
qꝛ emptor mer dedisset libenter primo vē
ditori illud incrementū ꝓ assecuratōe qua
esset securus ꝙ ille equus esset bonus z va
lens illud precium pro quo primus ven-
ditor obtulit z pro quo secundus emit.
Sextū est susceptio periculoꝝ. Nam ad-
ducens cōseruans vel faciens mercē sepe
habet expectare ꝑicula in persona vel in re
bus vel in vtrisqꝫ. Hec autē susceptio pe-
riculorū est res estimabilis ꝓcio: adeo ꝙ sa
pe quis daret magnā quātitatē pecunie vt
esset assecuratus de vitandis ꝑiculis: mo-
do nō tenet illa suscipere gratis quin ali-
quid possit pro hmōi exigere: z ꝯm hoc a[...]
dere in precio. Unde mercator qui merceꝫ
quā mille flor. emit nō potuit adducere ni
si ꝑ regnum ꝑiculosuꝫ potest plus lucri ex
ea velle habere ꝙ ille qui aliā merceꝫ quā
etiam mille flor. emit adducere potuit vel
adduxit per non periculosum regnum. Et
quanto periculum est maius tanto maius
potest exigere: z si periculum est ad effectū
deductum: puta quia sine culpa sua lesus
est in persona vel rebus: maius poterit ex
igere ꝙ quando tm̄ expectauit z nō in effe
ctu euenit. Unde mercator adducens na-
uem onustam mercibus carius potest ven
dere merces suas si aliquando priꝰ in ma-
ri sine culpa sua perdidit nauem onustam
mercibus ꝙ si nunꝙ perdidit quatenꝰ ali-
qualiter recuperet damnum perpessum in
actu quo seruiuit reipublice: z hec de me[...]

emptore conseruante merces si aliquãdo pie rant sibi merces incendio sine sua culpa vł suorum. Septimũ est quãtitas mercis. Nam si vendit eam minutatim potest ma⸗ius precium exigere ꝙ̄ si eandem totã simł vendat. Ratio quia primo modo plures operas impendit in seruiendo ementibus tum in cõseruando quia diutius cõseruat ⁊ custodit eam etiam suo periculo ⁊ diutiꝰ stationem facit circa mercez. tum quia per emptores accersitus sepius surgere habet ⁊ ad officinã ⁊ apothecã ire aperiendo: clau dendo ⁊ descendendo ⁊ sic de alijs. Octa uum est finis ad quem ordinat̃ merx. Nã ceteris paribꝰ maius lucrũ accipi potest ď merce que ordinat̃ ad necessitatem vel ho⸗nestam vtilitatem ꝙ̄ que ad vanitatem cu⸗riositatem vel supfluitatem aut nocumen⸗tũ reipublice deseruit: cuiusmodi sũt instru menta ludi fortune. nõne magis dignus ẽ lucro ⁊ maiori is qui tabulas sanctoꝝ de⸗pingit vel efficit imagines ꝙ̄ qui aleas vł taxillas ꝑparat. quoniã primus vtilit̃ ser⸗uit nõ secundus. Et inter merces ordina⸗tas ad necessitatem vel vtilitatem republi ce illarum venditores maius lucrũ possũt accipere ceteris paribus: quarũ necessitas vel vtilitas maior est in republica: qm̄ illa rum venditores magis vtiliter seruiũt ei⸗dem. Nam si mercator a republica salaria retur (sicut deberet si alias nõ caperet refu sionem laborum suorũ ⁊ operarũ) maius salarium rationabiliter deberet dari addu ctori vel factori mercium necessariarum vł vtilium ꝙ̄ aliarũ quarũlibet. Nonũ: Se⸗cundũ quosdã est dignitas ꝑsone vendito ris: puta si cetera omnia sũt paria hoc dem pto ꝙ vnus mercator qui adducit merces est dignior ꝑsona in republica ꝙ̄ alius: lici tum erit ei maius lucrum accipere. Proba tur in simili. Si rusticus vel nobilis miles equali labore ⁊ periculo pugnent ꝓ repu⸗blica: nihilominꝰ ob nobilitatem ⁊ digni⸗tatem persone militis: maius stipendiũ ei dandũ est vt saluetur iusticia distributiua sic hic quia licet vterqꝫ mercator seruiat eq̄ liter reipublice ex parte mercium ⁊ expensa rum ⁊ consimilium. ille tamen qui dignior est persona in republica vel magis necessa ria eadem maiori precio dignus est. Unde ⁊ de republica salarium acciperet: republi ca eum conducendo rationabiliter ei plus dare deberet ꝙ̄ alteri minus digno. Pre⸗dicta tamen videntur intelligẽda si digni or sic se habet ꝙ eius persona singulariter vł solitarie ad huiusmodi seruitiũ republi ce est apta ⁊ non sit alterius. Nam si secus non oporteret ob hoc sibi maius salarium assignare. imputet enĩ sibi ꝙ ei se immiscu⸗it in quo nõ minus sed eque ceteri seruisse potuissent ⁊ possent vel de facto seruierũt reipublice. Decimũ est realis melioratio mercis. Nam si est realiter ⁊ in se meliora⸗ta vltra precium: expensas: labores: ⁊ alia supradicta poterit etiam vltra hec aliquid exigere. Contingit autem in se vel realiter meliorari mercẽ tripliciter. scꝫ naturaliter: tm̄: artificialiter tm̄: ⁊ mixtim vtroqꝫ mo⸗do. Exemplum primi: vt si pullus eq̄ emi⸗tur ⁊ venditur equus maturus: emit̃ mu⸗stum ⁊ venditur defecatum: ⁊ sic limpidũ emuntur ligna humida ⁊ venduntur ꝑ so⸗lem facta arida: ⁊ sic habiliora ad ignẽ vel ad aliqua artificia. Exemplum secundi vt quis emit informẽ massam ferri vel ligni ⁊ ex ea fecit artificiale instrumentũ vł vas puta cutellum vel archam. Exempluz ter⸗tij: vt emit ligna humida ⁊ illa naturaliter ⁊ etiam per artem sũt artificiata. Si autez fuisset peiorata tunc ceteris paribus debꝫ descendere in precio. Peioratio autem eti⸗am contingit tripliciter. scꝫ natura: arte: et mixtim. Nam vt equus iuuenis. puta sex annorum emitur ⁊ omnino antiquus ven ditur. Exemplum secundi vt emit̃ lignũ ar tificialiter formatum ⁊ vẽditur resoluta for ma artificiali. Exemplum tertij vt emun⸗tur ligna arida ⁊ sana ⁊ venduntur natura ⁊ arte humectata ⁊ putrefacta. Et iterum sicut contingit mercem deficere tripliciter. sic eam tripliciter contingit peiorari. scꝫ in substantia: quantitate ⁊ qualitate vt in ꝑ⸗cedentibus questionibus. Contingit ta⸗men aliquando defectus in quantitate re⸗staurari per meliorationem in qualitate vt cum merx contrahitur vel restringitur: at⸗tamen eo melior efficitur vt mustum exi⸗stens maius cum defecat̃ efficitur minus in quantitate. attamen melius in qualita⸗te. Ad meliorationem illam potest reduci quando merx est meliorata ꝙ̄ ad oportuni tatem loci. ⁊ situs atqꝫ tẽporis vt viarior

facta & huiusmodi: & econtra peioratio at- tenditur ratione loci & distantie. Item ad illā reducat libertas mercis & ad peioratio nem eiusdem reducitur seruitus vel onus annexū eidē. Nā quanto merx est magis li- bera: tanto melior. & quāto magis onerata tā- to vilior. Hec melioratio etiam attendit ex fructibus natis puenire de merce: quāto enim plures fructus ex agro vel animali nati sunt puenire tanto ē melior. q: fructus censent quasi vnū quid cū merce q: includūtur in ea vir- tualiter. Undecimū ē melioratio in esti- matione: vt puta si in substantia quantita- te & qualitate mansit inmutata. imo stat q fuerit peiorata in qualitate vel quantitate Attamen homines ceperunt magis affici ad eius amorem: & sic ipsam magis estima re. quēadmodum contingit in bladis & vi no tempore caristie prout tactum est in ter tia conclusione. Hec autem melioratio ac- cidit merci dupliciter. Primo ex hoc q eius bonitas (que prius licet etiam inesset latu it) nunc apparet & sic magis estimatur. Se cundo: quia nunc ceperunt homines ea in digere: nō sic prius: vt merx valens contra pestilentiam. Nam tempore pestilentie re- gnantis melioratur in estimatione: eo q nūc ea indigent homines nō sic prius & tempo re imminentis estatis vel belli plus valēt equi: quia tunc magis eis indigent hoīes Unde quantitas indigentie est mensura cōducens ad cognoscendum quantitatem valoris vsualis alicuius rei. propter quod phs quinto Ethicorum ait. Indigentia hu- mana est naturalis mensura cōmutabiliū mensura inquā bonitatis seu vsualis valo- ris: qd patet: q: bonitas vel vsualis valor rei attenditur ex fine propter quē exhibet dicente cōmentatore. xij. methaphisice q nihil est bonū nisi propter causas finales sed finis naturalis ad quem iusticia cōmu tatiua ordinat exteriora cōmutabilia ē sup plementum indigentie humane. ergo sup- plementum indigentie humane est mensu ra cōmutationum: sed supplementum indi- gentie mensurari oportet per quantitatem indigētie. Si eni indigētia magna ē ncce ē supplemētū eē magnū: sic si vacuitas vasis magna ē: oportet quātitatē vini esse magnā. Et si arguat si sic: g paup hō debet bladū

carius emere q̄ diues quia magis eo indi get. Item multa sunt valde cara quibus modicum indigemus: sicut sunt quibus diui tes vtunt pro explenda voluptate vel am bitione. Ad primum dicendum q indigē- tia illius vel illius singularis hominis nō est mensura ad cognoscendum quantitatē valoris rerum cōmutabilium: sed commu nis indigentia hominum inter se cōmuni- cantium in aliqua regione vel prouincia.

Preterea non loquimur hic tm̄ de indi- gentia rerum ad sustentationem: sed etiam de earum indigentia ad alia ad que nōnū- q̄ homines eis indigent. Aliquibus enim pauper indiget ad necessitatem: vbi diues alijs indiget ad statum. taceo q nonnunq̄ indiget eis ad explendū voluptatē vel ad satisfaciendum sue inexplebili cupiditati: quāuis ad neutrum illorum illis licite & sim pliciter indigeat Indigentia enim proprie est illarum rerū que sunt ad sustentationē vel statum vel artem vel officiū hominis deseruientes. Duodecimū est damnū vel grauamen vel lucrū cessans qd venditor patitur vel passurus est ex venditione ad quā emptor sua instantia vel importunita te eum inducit cum alias mallet non vende re sed retinere sibi. Unde in hac parte ipsa affectio licet singularis scz quam venditor habet ad mercem dummodo alias non sit si bi venalis potest attendi non autem affe ctio emptoris si sit singularis. Et intelligi- tur illud duodecimum nisi in tanta necessi tate esset emens q ex diuina vel naturali le ge teneretur: non obstante illo suo damno vel lucro cessanti sibi etiam cum illo dam- no suo vendere huiusmodi mercem: quem admodum in simili tactum est supra que- stione tricesima. de mutuante cui ex mutua tione imminet interesse damni emergentis vel lucri cessantis. Extra autem hunc ca- sum tanto carius potest eam vendere: quā tum est suum damnum emergens vel lu- crum cessans: nō autem vltra & in compu- tando quantitatem lucri cessantis debz de falcare expensas: curas: et labores quos in psequēdo illud lucrum habuisset & eti am dubietatē lucri ob quā illud futurum lu crū vilius redditur: & sic de alijs cōditionibus. prout sufficienter ibidē tactū fuit in [illegible]

Nã illud sup accipit vltra pciũ mercis pro nunc currens nõ accipit pro merce qꝛ simpliciter loquendo nõ valet nũc vltra: sed pro refusione sui interesse qd̃ p eo perperi nõ tenebatꝛ. Et dico simplr̃ loquẽdo non valet nũc vltra: qꝛ bene valet vltra quo ad ipm̃ vendentẽ ꝛ p tanto ponitꝛ hmõi damnũ vel lucrũ cessans ĩter manuductiua ad noticiã valoris mercis. Et ex illo habetur etiã ratio quare habens mercẽ quã nullatenus volebat nũc vendere sed reseruare vsqꝫ ad tẽpꝰ quo maioris valoris erit poterit et qui instat vt eã sibi nunc vẽdat vendere maiori precio q̃ꝫ sit pciũ illiꝰ de presenti cursu prout patebit in qõne.lvij.

Tredecimũ est taxatio alicuiꝰ cõstitutionis ciuilis vel municipalis vel cõsuetudinis. Et hoc declarant vel de hoc exemplificant quidã dicentes vt cõstitutione ciuili disponitur ꝙ nõ debet vẽdi merx vltra dimidiũ iusti precij: alioquin contractus nõ valet. sed rescinditꝛ ꝫ illa exemplificatio nõ valet. Nã per huiusmodi dispositionẽ nõ manuducitꝛ venditor ad cognoscendũ valorẽ ꝛ pciũ debitũ: qꝛ illa dispositio presupponit ꝙ sciatur iustũ preciũ ꝛ valor et p hibet vt nõ vltra dimidiũ illius quis vendat. sed debet sic declarari vt si aliqua tali cõstitutione vel consuetudine rõnabiliter taxatus sit valor talis mercis ꝛ quantitas pcij. Nam tunc illã quantitatẽ ꝛ nõ vltra exigere potest. Dixi rõnabiliter: qꝛ si cõstaret venditori ꝙ eẽt taxatio iniqua vel supexcedens nõ posset illaꝫ exigere ꝛ hoc contingere põt quãdo rectores in taxando corrupti eẽnt per venditores muneribꝫ vl' affectione ꝓprij cõmodi eo ꝙ ipi eẽnt venditores taliũ merciũ. Hec autẽ taxatio nõnũq̃ꝫ fit in pluribꝫ mercibꝫ vt in pondere carniũ ꝛ quorũdam piscium fieri videmus. sicut etiam precium quibusdã locantibꝰ operas suas puta mercenarijs ꝛ etiã quibusdã artificibus determinatũ est. Rectores autẽ in taxando debẽt quattuor inspicere si rationabilis ꝛ nõ pure voluntaria debeat eẽ taxatio eo ꝛ ex quo homines cões sũt pl'es ꝛ si ad aliqd̃ declinãdũ ẽ videtꝛ magꝭ declinãdũ i diminutionẽ pcij ĩfra iustũ q̃ꝫ i excessum supra: ꝛ hoc propter eoꝝ fauorem.

Primo igitur inspicere debent an ciuitas vl' regio in talibꝫ mercibus superabundet vel deficiat vel mediocriter se habeat. Nã si superabundat nõ est valor earum ad tãtum pciũ taxandus sicut si deficeret. Et dato ꝙ regio deficiat in eis videre debent an sit tm̃ accidentalis defectus vel naturalis ex natura regionis ꝓueniens. Nam si est tm̃ accidentalis puta ex improprio cursu aure illo tempore vigentis ex natura vl' diuina plaga: non est valor ad tãtũ precium taxandus sicut si eẽt ex natura regionis qꝛ actualis defectus nõ diu durat sicut naturalis. Secũdũ considerandũ est dispositio temporis vl' aure vt si est aura apta ad labores puta ad culturã vel crescentiam p quã tales merces ꝓcuranꝭ vel apta ad earundem merciũ adductiões terrestres vel aqueas vel inepta ratione inundationum tempestatũ aut bellorum. Nam si est apta nõ tanti debent taxare merces sicut si esset inepta debet etia m inspici an illa terrenascentia sint diu duratura ꝛ cõseruabilia vl' nõ sed cito corruptibilia. Tercium est dispositio ꝛ conditio hominũ in naturalibꝰ ꝛ moralibus. Nam vbi in regione sũt homines temperati ꝛ pauci victus ꝛ laboriosi in cultura terre: victualia sunt taxãda ad minus precium qꝛ censẽda sunt tunc supabundare respectu alterius regionis in q̃ sunt homines ignaui nõ bene laborantes in cultura terre vel etiam voraces gulosi ꝛ ingurgitatores voluptuosi vel vanegloriosi q̃ plurima ꝓter necessitateꝫ cõsumunt: qꝛ in illa etiam si victualia tanta essent quãta sunt in alia: tamen dicerentur ibi deficere. Unde sepe cum victualia possẽt esse ꝛ manere in cõpetenti pcio ascendunt in precio propter illa duo: quia si homines nõ rõnabiliter ꝛ moderate eis vtanꝭ: cara redduntur propter luxuriosum ꝛ superfluũ abusũ earũdẽ. et scd̃o propter hoc ꝙ aliqui cupidi vel auari tenaciter illa detinent expectantes imo optantes caristiaꝫ. Et alij talia cũ in copia inueniri possunt longo tempore a principio illius abundantie singula coaceruant in annos plurimos: nec expẽdunt donec induxerint caristiam. Et has duas causas sicut ꝛ terciam supra tactam scilicet ociositatem vel ignauiam incolarum in colendo terram deberent rectores extirpare ꝛ fieret forum competens. Quarto considerare debent q̃lis ꝛ quanta sit indigentia

illarum merciũ quas taxare volunt. Primo quidã qualis. nam mercibus contingit indigere quadrupliciter. scz ad sustentationẽ ⁊ necessitatem nature sicut simplicia: alimenta: ⁊ tegumenta. aut scḋo ad statũ vel officiũ. Exemplũ primi hui⁹ secũdi: vt alimenta ⁊ tegumenta nõ qualiacũqʒ sed quadã qualitate preciositatis qualificata iuxta decentiam status. Exemplũ secundi: vt homĩes alicuius artificii indigent aliquibꝫ instrumentis vel materia quibus alii nõ indigẽt qui sunt alterius artis. Aut tercio ad voluptatem vt delicata alimenta ad delectationem adinuenta. Aut quarto ad cupiditatem. vt cum blada vel vina sunt in tanta copia ꝙ nullus emendo potest dicere se indigere eis nisi ad hoc vt emẽdo inde lucretur: tunc enim viliori pcio sunt taxanda ꝙ̃ quãdo eis cõitas indiget ad necessitatem. Unde merces quibꝫ cõtingit indigere primo vel secundo mõ pñt taxari maiori precio ꝙ̃ ille quibꝫ indigẽt homines tertio vel quarto mõ. imo extirpanda ẽ indigentia tertia ⁊ quarta q: super illicito fundat. Secundo etiam debent ꝯsiderare quãta sit indigentia. Nam quanto plures de ciuitate indigent aliqua re: tãto eius indigentia ẽ extensiue maior: quãto vero de re illa minus habet in ciuitate tanto illius rei indigentia intensiue maior est cũ nihil de re habetur. ⁊ mediocris cũ mediocriter ⁊ minima cũ res illa abundat quantũ est de se licet per accidens scz p auaram absconsionẽ deficiant sepe. Preter tamen hec quattuor nihilominus etiam debent cõsiderare illa manuductiua supra tacta que nõ sunt in illis quattuor cõprehensa. Decimũquartũ est raritas mercis. Nam si mercẽ etiam leui precio ⁊ leuibus expensis: curis ⁊ periculis acquisiuit vel cõseruauit nec in vllo ẽ intrinsece interim meliorata: attamen si est rarior facta: eo ꝙ consimiles merces aliorum sunt consumpte vel distracte: poterit eam carius vendere ꝙ̃ ascendat preciũ sue emptionis ⁊ laborum: expensarum ⁊ periculorum quibus eam acquisiuit: quia illa raritas fecit eam meliorem in estimatione fm ꝙ dicit Hieronymus. Omne rarum carum. distinctione. xxiii. legimus. Unde etiam preciositas vel nobilitas merciũ ẽ attendenda. Nam penestica vendẽs pisuʒ vel olera vel huiusmodi: etiaʒ si cetera sint paria: non tantuʒ lucrum debet querere sicut venditor mercium nobilium ⁊ preciosarum. Quindecimum est cõmunis cõplacibilitas. Nam mercem que de cõmuni cursu magis placet emptoribus carius vendere possum ꝙ̃ illam que minus placet: sicut equum qui est gratior aliquibus ꝙ̃ illum qui licet sit eque bonus in se ⁊ fortis: non sic complacet eis. Similiter illud ornamentuʒ quod plus gratuʒ est emptoribus carius ꝙ̃ quod est minus gratum. Probatur: quia nisi sic etiam raritas non posset inducere vt ob eam carius liceret vẽdere. Nam ꝙ raritas facit vt carius possit vendi est: quia facit ꝙ merx est eo magis amata ⁊ desiderata: modo cum magis complacet etiam magis amatur ⁊ desideratur. Et confirmatur: quia quelibet habẽtem rem venalem oportet dare eo remissius quo minus desideratur ab hominibus si vult eam vendere. cur ergo nõ possit eã carius vendere quo magis desideratur ab hominib⁹. Et debet intelligi dummodo illa complacentia maior non sit ex errore emptoris vel inordinata affectione qua sit impulsus sed sit aut rationabil' aut saltem sit ex libertate voluntatis citra prodigalitatem assumpta cũ sufficienti scientia qualitatis merc' qua scit bonitatẽ illi⁹ merc' ⁊ alterius ꝙ̃ min⁹ placet. Nã tunc est aliquo modo ⁊ fm quid melior: quia bonum ẽ ad aliquid. Attamen sub nomine complacibilitatis non debet intelligi vtilitas emptori prouentura ex merce per eius industriam apponendam: vt dicetur in quarta conclusione. Dixi notanter communis. ⁊c. quia res non debet taxari fm priuatam affectionem alicuius emptoris determinati sicut nec fm eiusdem vtilitatem. Sedecimuʒ est consilium viri veracis ⁊ intelligentis non hyanti cupiditate deprauati. Nam si venditori deficiant supradicta manuductiua omnia vel pro maiori parte vel aliqua: potest in supplementuʒ eorum que deficiunt recurrere ad virum taliter qualificatũ: vt sibi dicat: quantum sibi videatur precium inde accipiẽdum: fm ꝙ ipse ad forte al's huiuscemodi generis merces vend

dit vel emit. Et si hec.xvj.manuductiua legitime seruarentur: multa starent melius in republica: sed quia penestica de modico precio et labore tātū vult lucrari ꝙ quo tidie bonis cibis sit repleta et potibus: et nihilominus continue multa lucrari que tamen nullatenus digna est tanto lucro: et institor de modico labore et precio respectiue vult se et suos delicate nutrire et preciose vestire: sicut alius qui multo maiori labore et vtiliori seruit communitati. Ideo tam multiplices iniusticie commutatiue: doli: circumuentiones et supergressiones committuntur.

Quarta conclusio

Ob vtilitatem prouenturam emptori ex merce et eius industria non licet venditori mercem eo carius vendere et idem de pseruatione a malo. Nā non debet exigere preciū vel ptem pcij pro ea re que non est sua nec suis rebus inest nec ad ipsum pertinet. Modo illa vtilitas vel pseruatio a damno vel malo que est prouentura ex industria singulari emptoris mediāte merce nō inest merci nec est aliquid eius nec est habilitas in illa ad huiusmodi maiorem vtilitatem sed illa habilitas est tantūmodo i emptore. igitur. Secundo: quia si sic: tunc venditor panis vel herbe medicinalis vel equi in casu quo emptor per huiusmodi a morte preseruatur vel ab infirmitate sanatur posset exigere vltra decem milia flor. qz non est vita vel sanitas estimabilis precio Unde ius ciuile expresse dicit ꝙ precia rerum non ex affectione et vtilitate singulorum sed cōmuni estimatione pensanda sūt vt in.l.precia rerum.ff.ad.l.falci. et dicitur singulorum qz an fm affectionem venditoris quā habet ad mercem que al's nō ē sibi venalis: possit taxari merx: patebit i.q.lvij et alijs. et etiā patuit ex.xij. manuductiuo.

Contra hanc conclusionem

primo arguit sic. Usualis valor mercis est habilitas eius ad humanuz vsum. igitur quanto habilior est ad huius modi: tanto maioris valoris et precij ē estimanda. modo nulla vel parua tm̄ est vtilitas prouentura emptori ex vel mediante merce nisi merx sit ad hoc habilis. igit ven ditor potest tanto magis ascendere in precio quanta maior vtilitas est inde prouentura emptori.

Secundo sic Ex domo vendenda vel locanda non prouenit vtilitas conducenti nisi mediante industria apposita qua nouit ea vti: et idem patet in agro non proferente fructum nisi colatur: et tamen licitū est vendere domum vel agrum fm vtilitatem inde prouenibilē emptori ad quā ager vel domus est habilis.

Tertio sic. Emptor potest tanto remissius velle emere: quanto inutilior est venditori igitur econtra venditor potest tanto carius vendere quanto vtilior est emptori. Antecedens probatur: quia quanto vtilior est venditori tanto minus delectat: igit tanto vilius pōt quis eā velle emere: tenet pña: qz ecōtra quāto est dilectior vēditori tāto carius pōt venditor vendere: et emptor sic tenetur soluere fm rectā rōnem.

Quarto sic Blada iō carius vēdunt tpe famis qz pseruāt a malo tūc magis iminenti et silr pseruatiua a peste tpe pestilētie: igit eadē rōne equū carius vēdere possū ei q̄ p ipsum vult aufugere mortē sibi iā intentatā sicut et carius vendunt equi cū bellū imminet futurū inter principes.

Quinto arguit ꝯ primaz rōnem ꝯclusiōis. Nā si emptor p suā industriā pōt ex merce ꝓcurare magnā vtilitatē: oportet in merce eē habilitatē et idoneitatē ad hoc vt ex ea trahat illa vtilitas. nā si nō eēt in ea illa habilitas: nō posset vere dici ꝙ ex ea ꝓcuraret p suaz industriā illā vtilitatē: qz nihil ad illā faceret sed se oīo p accn̄s ad eā hrēt. Ad hec argumēta rn̄sionē q̄re.xc. Ex pdictis ꝯclusionibus sequunt duo correlaria. Primū ꝙ minus piculosa ē negociatio illius cuius merces sunt taxate p cōstitutionē aliquā municipalē seu rectores ciuitatis vel p ꝯsuetudinem mō dicto in.xiij.manuductiuo. q̄ illius cuius merciū taxa ē relicta suo arbitrio Quia nemo bonus iudex ē in cā ꝓpria ꝓpter inordinatum amorez ad ꝓpriā cōmoditatē q̄ puertit iudiciū vt seductus auiditate lucri sepe taxat rem p maiori q̄ iustum sit.

Secūdū q min⁹ periculosa ē negociatio illi⁹ q habet merces q̄s etiā plerisq aliq habēt in eadē ciuitate q̄ illi⁹ qui solus hȝ merces talis modi. pbaṫ dupli. Pmo: qꝛ pm⁹ minorē frontē z viā hȝ supuendēdi merces suas q̄ secundus: eo q si supuendere vellet: hoīes diuerterent ab eo ad alios q remissius darent: z sic pꝛim⁹ rarius incurret obligationē restitutionis superaccepti q̄ secūdus. ergo min⁹ piculosa ē sua negociatio etiā si in aīo libenter supuendidisset: qꝛ illud pctm̄ facilius deleṫ q̄ vbi etiam subsecutū ē pctm̄ actualis receptiōis iniusti p̄cij: qꝛ difficulter extrahiṫ qđ in gurgitē descēdit auari. Scđo: qꝛ pri⁹ facili⁹ sciet estimare suas merces q̄ secūd⁹: quia recurret ad estimationē alioꝝ venditoꝝ: z sic facili⁹ vitabit superuenditionē mercium suarum

Quinta conclusio

Valoꝛ mercis nō cōsistit in indiuisibili: si valoꝛ ē ei⁹ cōsistere in indiuisibili sic intelligereṫ scȝ q merx sic p̄cise valeat tm̄ p̄ciuȝ q si aliquātulū vltra exigereṫ: diceret venditoꝛ ꝯtra equalitatē iustitie cōmutatiue exegisse p̄ctū excedēs valorē mercis. Pꝛobaṫ: qꝛ nō pōt p hominē ꝯgnosci valoꝛ naturali via nisi p p̄dicta māuductiua. Et dico naturali via qꝛ p reuelationē posset sine illis ꝯgnosci. Nō p p̄dicta manuductiua nō posset deueniri in noticiā valoris mercis si consisteret p̄dicto modo in indiuisibili: igiṫ aut nō cōsistit p̄dicto mō in indiuisibili: z sic habeṫ intentū: aut nō teneṫ venditoꝛ ad cognoscēdū valorē mercis vt vitet iniusticiā cōmutatiuā: z p ꝯñs nec ad cognoscēdū q̄tū p̄ciū exigere possit qđ ē incōueniens: qꝛ tūc nūq̄ peccaret exigendo magnū p̄ciū. maioꝛ nota: minoꝛ pbaṫ: qꝛ illa ex q̄b colligiṫ q̄titas valoris nō consistunt p̄dicto mō in indiuisibili scȝ quātitas p̄cij: expensaꝝ: laboꝝ: cure piculi z estimatio. Nā estimatio de valore merc̄ ē apud vnū de decē apud aliū de. xj. apud tertiuȝ de. xij. Itē si q̄s teneaṫ tātū mercis putarini vel tritici tibi dare q̄tū teneṫ mihi: z mihi teneaṫ. xj. mensuras vl' modios q̄s soluat mihi: tibi aūt soluēdo vn⁹ vl' plēs modij vl' mēsure deficiāt in vno grano vl' gutta nō ob hoc diceṫ ille non seruasse mercis eq̄litatē circa te z maximo ridiculosū eēt illud velle seruare sp̄ z credere q si nō obseruareṫ taliter q extunc peccaret: igiṫ etiam eq̄litas merc̄ z p̄cij nō sic i indiuisibili cōsistit. Cōfirmaṫ. Qꝛ rarissime eēt venditor tutus a pctō iniusticie cōmutatiue vl' a piculo illi⁹ pcti: qꝛ aut rarissime attingeret illud indiuisibile: aut si attingeret nesciret tm̄ se illud attingere q̄n eēt in dubio ad min⁹ eq̄libri. Et dico notanṫ sic intelligēdo zc. Qꝛ bñ verȝ ē q valoꝛ mercis ꝯsistit in indiuisibili sic q ꝯtingit p̄ciū dari q p̄se tot z tantos gradus habet habilitatis ad vsuȝ humanū quot z quātas habet merx: ita q si p̄ciū i aliquātulo haberet plures vl' maiores esset excedens quātitatē valoris mercis. Et si haberet in aliquātulo pauciores vel minores eēt deficiēs ab eadeȝ. Attm̄ vt viteṫ iniusticia ꝯmutatiua z seruēṫ iusticia cōmutatiua: sufficit q illud p̄ciū aut oino sit equale valori: aut si nō sit huiusmodi: q tm̄ nō multū superexcedat nec multū deficiat ita q ē dare latitudinē gradualē īfra quā si maneat quantitas p̄cij: diceṫ p̄ciū equale valori mercis tali equalitate q̄ sufficit et requiriṫ ad iusticiā cōmutatiuā. Vñ sicut illa iusticia cū sit virtus consistit in medio nō mathematico scȝ pūctali sed morali qđ habet latitudinē quandā qđ mediū sapiens determinabit: vt ait phs secūdo Ethicoꝝ. Sic etiā valoꝛ mercis nō consistit in punctali sed in latitudine quadam de qua etiā dicetur in sequenti questione. Nā illō modicum qđ vēditoꝛ accipit vltra simpliciter dictā equalitatē valoris mercis quā nescit attingere: accipit vt sibi liberalit donatum ab emptore z emptoꝛ sm̄ rationabilem voluntatē debet sibi illud donare. Nam si nollet esset indiscretus nolēs se cōformare illi dictamini legis naturalis. qđ tibi vis fieri alteri facias qꝛ illud vellet sibi fieri. Nam si ip̄e dedisset p̄ciū qđ in modico deficeret ab indiuisibili equalitate valoris mercis quā attigere nesciuit: vellet q venditoꝛ illud sibi remitteret z illud plus in merce sibi donaret. Unde durum esset homines contrahere nisi contrahentes intenderent sibi mutuo aliq̄d remittere z donare quod deficeret vel superexcederet simpliciter dictam equalitatē mercis et p̄cij z sic oēm cōtractū pōt dici cōcomitari liberalis donatio vl' remissio i illo modico vl'

plari qd deficit vel supexcedit eqlitatē sim pliciť dictā dūmō illud modi cū vel pl⁹ cō tineat īfra extrema latitudīs iusti pcij. Vñ sequit̄ q̄ q̄uis equalitas naturalis fm na turā stet ī indiuisibili inter emptū ⁊ vēditū sicut lingua libre stat ppendiculariť inter duo brachia libre equaliť pōderātia: tñ ex pte nr̄a mediū illud ē diuisibile qꝛ nō pos sumus singula ad vnguem estiare: idō relin quit̄ cōsciē vniuscuiusq; vt nō pluris ven dat qd suum est q̄ bona fide credat valere p loco ⁊ tpe ⁊ silr nō minoris min⁹ emat.
An aūt pter talē eqtatē ius hūanū positiuū aliquid statuerit p illos q̄ hñt in manu sua oēs res hūane possessionis inter q̄s solet fieri cōtract⁹ vt scz liceat vendenti ⁊ emēti se decipe citra medietatē iusti pcij sicut vi dent̄ ad hoc sonare ciuiles leges. Dicen dū q̄ ius positiuū d facto nō statuit aliqd tale. Nā leges ad hoc sonātes nō dant licē tiam excedendi latitudinē iusti pcij mō pre dicto sed solū disponūt q̄ nō det̄ actio de cepto taliter dūmodo nō sit vltra dimidiū iusti pcij decept⁹, ⁊ deniq; hoc nō ē idistinc te verū put diffusius patuit. q. liiij. Et da to q̄ dedissent licentiā pdicto mō ꝯtrahen di ⁊ etiā illud potuissēt: eo q̄ legislator ha buisset illas res in manu sua tñ nō excusa rentur p hoc illi qui illis legib⁹ ⁊ legislato ri nō subessent: qꝛ ille de alienis reb⁹ nō ha buisset disponere. Preterea disputatiue lo quēdo nō videt̄ q̄ potuissent leges illā li centiā dedisse qꝛ decipe, primū ⁊ cōtra iusti ciam cōmutatiuā agere ē cōtra legē nature cōtra quā nihil valet lex positiua dispone re. Vñ Aug⁹ in illis tpalib⁹ legib⁹, nihil iu stū est qd nō ab eterna sibi deriuauerit ho mines. Et in hac vltima clausula scz prete rea, ⁊ loquor de ipa deceptione a pposito.
Nā lō mēdacium ex sua rōne ē pctm: qꝛ ex sua rōne hab3 fieri intētiōe decipiēdi. adeo ut ꝯ pctm ē q̄ nlla lege positiua ꝯcedēte pt bū fieri. Nutrirēt igit ille leges pctm q̄re ñ ēent rōnabiles sicut nec lex ꝯcedēs domi nū pscribēti mala fide. Per has em̄ leges excitarent̄ hoīes ad decipiendū ⁊ ad mala fide acqrendū res alienas: q̄uis si eēnt late tales leges ⁊ non reuocate: staret q̄ postq̄ acq̄sisset q̄s talē rē, licet cū pctō nō teneret̄ ā restituere: ex q̄ autoritate ill⁹ cui⁹ ē illa res vt suglons dn̄a eā hr̄et: s3 de h vltimo nihil hic determino. Et etiam Baldus dicitur dixisse q̄ deceptio permittitur con trahentibus vsq; ad dimidium iusti precij ⁊ in foro anime: alias omnes mercatores transirent ad inferos: debet intelligi si non a proposito fiat, sed tunc etiam est veru3 si vltra dimidium iusti precij fiat deceptio: q̄uis differentia sit ī concessione remedij ipsi decepto: ⁊ de hoc patuit supra questio ne. liiij. cōclusione prima in fine.

Ex his sequitur correlarium: q̄ non valet sententia autoꝝ tractatuli incipientis. Abbas sancti Iaco bi qui aliquando inscribitur. xij. doctorū vbi inuehit cōtra dicentes q̄ canones lo quentes de emptione facta pro precio de ficiente dūmodo non sit venditor decept⁹ vltra dimidium iusti precij: habent locum iure fori nō iure poli. i. in foro contentioso non in foro anime vel conscientie. Et ar guit sic. Primo ius canonicū a spiritusan cto processit: igitur illud qd concedit vl' ap probat etiam est in foro anime licitū. Itē si dicis, illud qd decretū est ab illo iure nō licere tunc tenes statuta papalia nō tenere: ⁊ hoc est male credere. Tertio quia ius di cens q̄ valet emptio etiam si fiat deceptio citra dimidium iusti precij vel est ius vel non est ius si primum igitur iuste sic emit̄ ⁊ per consequens etiā in iure poli valet em ptio. Si secundū tunc non peccat contra dicens statutis pape quia non peccat con tradicens statuto concedenti illicitum.
Quarto qꝛ si tantū valet talis emptio iure fori: igit iudex eccl'iastic⁹ illud d3 iudicare qd cōfessor d3 infringere. Ad hec oīa di cēdū q̄ dicētes pdictos canonos hr̄e locū iure fori nō poli: nō volūt dicere q̄ illi ca nones decernāt ⁊ dicāt talē emptiō3 eē lici tā ⁊ q̄ hoc in foro exteriori ⁊ nō in foro in teriori habeat locū: s3 volūt dicere q̄ talis emptio ē illicita ī foro iteriori si a pposito fi at, ⁊ si nō a pposito fiat nō ē illicita etiā ī eo dē foro: attñ nō v3 ī illo foro q̄n cōperta il la deceptione teneat̄ emptor supplere defe ctū pcij modo dicto. Sed in foro exterio ri valet sic intelligendo. i. actio nō dat̄ dece pto ꝯ emptorem si nō a pposito ē facta ⁊ in illo sensu intelligitur cū dicitur q̄ cano nes predicti habent locum iure fori. i. non

dant actionē modo dicto: sed nō ꝓpter hoc excusatur emptor a supplendo cū comperit illū defectū. Et ꝑ hoc ad primū dicendum ꝙ ius canonicū nō approbat talez emptionem vt licitam sed solū disponit non dare actionē contra emptorē nō dolosum. Ad secūdū negandū ē suppositū scʒ ꝙ ius decreuerit aliquē sic posse emere. Ad tertiuʒ negetᷣ ꝙ ius dicat eam valere sic ꝙ non teneatur supplere sed sic valet ꝙ nō datᷣ actio eā rescindendi vel agendi ad supplementū ⁊ hocius est ius: nō autem esset ius si decerneret ꝙ non oporteret supplere comperta deceptione: nisi hoc in penam negligentie fieret decepti vt in prescriptiōe fit. Ad quartū dicendum ꝙ iudex debet emptorē cōuentū per venditorē sup deceptiōe si nō e.t a proposito facta absoluere a supplendo defectū precij: ⁊ tamen cōfessor dʒ emptorem talē nō absoluere nō supplere velit defectū si saltem ille est extra latitudineʒ iusti precij. Nec mirum: nam multa debet iudex exterior dimittere indiscussa ac ipunita q̄ nō dʒ ꝯfessor indiscussa dimitterᷣ vlᷣ īpunita; sepe etiā cōfessor alicui dʒ iniungere ꝙ cohabitet matrimonialiter alicui: vbi officialis epī interdicit cohabitationē ⁊ econtra de his etiam patuit supra q̄one liiij. cōclusiōe p̄ma ⁊ sequēti questione.

Sexta conclusio.

Penes eadē cognoscitur quantū liceat et debeat esse precium penes que cognoscitᷣ quantus sit valor mercis. Probatur quia p̄cium debet esse tātū quantᵘ est valor mercis ad sensum tactū. vt patebit in sequenti questione. Modo ꝑ eadē cognoscitᷣ quantitas vnius equaliū: penes que cognoscitᷣ quantitas alterius: vt si tu debes mihi eē equalis: tunc per illa per que scio quot pedum ego sum: per eadē possum scire quot pedū tu esse debes.

Questio. LVII.

Utrum illicitum

sit vendere mercem ꝑ p̄cio qđ excedit valorem mercis: siue ille excessus sit citra dimidiū iusti precij siue vltra: ⁊ si citra: siue sit magnus siue paruus. Solutio questionis stat in duabus suppositionibᵘ: quinqʒ cōclusionibᵒ ac quatuor argumentorū solutionibus.

Prima suppositio.

Dupliciᷣ pōt intelligi p̄ciū excedere valorem mercis. Primo ꝙ excedat p̄ciū valoreʒ cōsiderādo scʒ valorem put cōsistit in indiuisibili: nō tacto in quinta cōclusione precedētis q̄onis: ⁊ ille poterit vocari excessus ſm quid. Scđo ꝙ cū excedat put cōsistit in quodā diuisibili: puta ī quadā latitudine: ⁊ ille pōt vocari excessus simplr̄ dictᵘ. Et si primo modo excedat: hoc pt̄ fieri tripliciter ſm ꝙ infra latitudinē infra quā fit excessus possūt imaginari tres gradus scʒ pius: mediocris: ⁊ rigidus. Nam si merx a pte rei ⁊ precise valet quinqʒ solidos: ita ꝙ in re nō plus valet ⁊ nō possit hō p̄ase attingere noticiā illius precisi valoris: stat ꝙ estimatio hominū discretoꝝ ⁊ intelligentium in cōtractibus sit ita diuersa: ꝙ aliqui estimabūt eā mercē valere q̄nqʒ solidos et duos deñ. Alij quinqʒ solidos ⁊ tres deñ. ⁊ alij q̄nqʒ solidos ⁊ q̄tuor deñ. ⁊ nemo prudēs estimaret eā vltra. v. ß. ⁊ q̄tuor deñ. tñ q̄libet illoꝝ q̄ttuor p̄cioꝝ eēt infra latitudinē: ⁊ tñ tria ex illis excederent precisuʒ p̄cium ſm tres gradus ſʒ nō eēt ille excessus simpliciter dictus sed infra latitudinem p̄dictas esset inclusus

Secunda suppositio.

Dupliciter ꝯtingit intelligi mercem vendi vltra dimidiū iusti p̄cij. Primo sic ꝙ precium ꝑ q̄ vēditᷣ merx includat tātū quātū debet esse p̄ciū iustū: puta qđ ē equale valori mercis ⁊ cū h̄ includit medietatē eiusdē iusti p̄cij ⁊ vltra hoc adhuc aliquā quātitatē includit. vt si iustū p̄ciū mercis sit x. flor. put cōiter estimatᷣ ⁊ tñ venditor vēdit ꝑ. xvj. Scđo mō sic ꝙ p̄ciū ꝑ quo vēditur merx includat tātū quātū debet eē p̄ciū iustum ⁊ cū hoc adhuc tātūdē ⁊ vltra h̄ adhuc aliq̄d q̄si includat duas dimidietates quaꝝ q̄libet eēt iustū p̄ciū ⁊ vltra illas duas dimidietates: adhuc aliq̄d includat sic iustū p̄ciū mercis de cōi estimatiōe sit. x. flor. ⁊ venditor vendat pro. xxj. flor. Sed ille secundus modus intelligendi nō est rationabilᷣ: q: tūc sili mō ⁊ ꝓportionabilr posset intelligi illud q̄ dicitur mercem esse vltra

dimidiū iusti precij: ita q̄ qn̄ diceretur: ille emit mercē infra dimidiū iusti p̄cij: posset ee sensus: id ē dedit p̄ciū qd̄ deficit semel a medietate iusti p̄cij: τ iterū semel deficit ab ea τ vltra duos illos defectus adhuc defi cit in aliquo: τ ita oporteret q̄ daret sibi ni hil τ minus nihilo. hoc aūt est impossibi le: q2 tale precium est impossibile eē aliqd q2 si illud p̄ciū neutrā medietatem iusti p̄ cij habet: sic q̄ nihil de q̄nq3 flor. τ iterum nihil de q̄nq3 flor. habet: ergo ex toto nihil habet: τ sic nihil est. nihilo aūt nihil vltra deficere pōt. Unde si merx valet. x. flor. et emptor ad p̄dictū sensum intelligēdo eme ret infra dimidiū iusti precij: oporteret q̄ daret p̄ciū qd̄ bis eēt minus q̄3 quinq3. τ sic sibi deficerent bis quinq3 flor. in toto seu oīmode: τ sic nihil de decē flor. mane ret ibi. q2 si aliquid maneret non deficeret simpl'r τ oīmode in. x. flor. In p̄ñ ti igitur q̄one debet hr̄i prim⁹ intellect⁹ nō secūd⁹.

Prima conclusio

est septimembris Sed prius notandū q̄ si alicui min⁹ cōsideranti alique pclusiones aut sn̄ie huius q̄onis τ quarundā sequen tiū τ p̄cedentiū q̄onū hui⁹ tertij tractat⁹ vi deant nimis emungere aut iusticiā nimiaz exigere: qui huiuscemodi ē q̄tuor cōsideret P̄mo q̄ vbi de pctō vel illicito fit in cōclu sionibus sermo nō mox intelligat de morta li pctō donec id exprimat: sicut τ id fit i po sterioribus pclusionibus que priorū dicta: po stea specificāt qn̄ sit tale vl' tale pctm̄. Se cūdo q̄ facile quis ptrahit veniale pctm̄ i cōmertio rerū tpaliū: qui em̄ tangit picem inquinabit ab ea τ arta ē via que ducit ad vitam. Tertio cōsideret sn̄ias. Eccl'iastici xxvij. τ alias auctoritates supra questiōe lv. cōclusione. iiij. τ in p̄cedenti q̄one alle gatas de facilitate ptrahendi pctā i nego ciationibus. Quarto psideret rōnes vrgē tes p iusticia cōmutatiua q̄ nihilomin⁹ ita sunt moderate q̄ locū habere potest illud q̄ omnē ptractū venditōis videt comitari quedā donatio vt Scotus inquit. Illis p̄missis sit prima conclusio talis. Uendi tori ē illicitū mercē vendendo exigere pro ea p̄ciū qd̄ vēdens pbabil'r credit vel cre dere deberet simpl'r vel fm quid excedere valorē mercis in illo loco τ tpe in q̄ gat⁹ ē

vendere. Probat quadrupliciter. Primo sic. Illicitū est scienter recedere a iusticia cō mutatiua. p̄dictum vendere est huiusmodi igit. Maior nota. minor pbat: q2 iusticia cōmutatiua reqrit q̄ extrema cōmutatiōis sint sibi equalia vel equalitate simplicit di cta τ hoc in cognoscente p̄ciū valorē cō mutabiliū vel equalitate fundata in latitu dine rōnabili. Nō si preciū excedit simpli citer valorē mercis: nō erit equale vllo p̄ dictoȝ modoȝ: q2 nō solū loquēdo de eq̄ litate simpl'r dicta erit equale valori merc sed etiā si de ea q̄ nō ē simpliciter dcā loq̄ mur: q2 supgredit limites latitudinis ra tionabilis. Posset autem equalitas sim pliciter dicta sic diffiniri. Est rerū differen tiū precisissime eadem q̄ātitas: hoc est: est habitudo duaȝ rerum quantaȝ quarum quantitates sic se habent q̄ p̄cise vna ē al teri cōmensurata: adeo q̄ tot τ tante partes eiusdē q̄ātitatis sunt in vna sicut in alia. Sed equalitas nō simpliciter dicta ē ha bitudo duarū rerum quantaȝ quaȝ q̄ā titates sic se habent: q̄ dato q̄ vna parūp excedat aliam vel deficiat ab ea: tamen nō excedit eam nec deficit ab ea vltra limites illos quibus determinat ille excessus τ de fectus qui irrōnabilis est τ de facili agno scibilis τ vitabilis. Et ex hoc p3 q̄ non bñ diffinit equalitas a quodā sic. Est esti matio mutua voluntaria bona fide facta: in qua nulla intenditur inequalitas nec in esse cognoscatur. Nam equalitas nō ē res absoluta sed relatio. igitur nō est estimatio Nam estimatio est res absoluta q2 ē actus intelligendi: nec etiā ille actus est fundamē taliter eq̄litas: quia equalitas fundatur in q̄ātitate p̄cij in ordine ad q̄ātitatē valo ris mercis vel ecōtra. q̄uis illud fundamē tum equalitatis cognoscat ex estimatione hominū. nō tamen capitur hic q̄ntitas stri cte p q̄ntitate molis sed large vt se extendit ad q̄ātitatē virtutis sc3 habilitatis rei ad vsū hūanū q̄ habilitas si est tanta seu tot τ tantoȝ graduum in p̄cio quanta est in merce. dicit inter illa esse equalitas. Item in diffinitiōe ponitur inequalitas q̄ est ita obscura sicut diffinitum. igit nō congrue ponit p diffiniente eq̄litatē. Scd̄o pbat pclusio p̄ncipalis sic. Quicq̄d ē p cōi vtili tate institutū: nō d3 plus esse in rem vnius

q̃ alterius. ꝛ si taliter trahitur q plus est in rem vnius q̃ alterius nõ seruatur equalitas iusticie: ꝛ per cõsequens illicitũ agit. Modo emptio ꝛ venditio sunt instituta ꝛ introducta ꝓ cõi vtilitate tã emẽtis q̃ vendentis: vt pʒ per. P. ꝑmo politicoꝝ. igitur nõ dʒ sic celebrari q sit plꝰ in rẽ vniꝰ q̃ alterius vel eõ: adeo q si secꝰ fiat eq̃litas iusticie nõ seruat ꝛ sic illicitũ agit. mõ qñ ꝑciũ excedẽs valorẽ mercis exigit ꝑ vẽditorẽ er. ꝛ vẽditio plꝰ in rẽ vẽditoris q̃ emptoris. Tertio sic. x. q. ij. §. Hoc ius. dr̃ q si i venditiõe rei eccl'iastice plus offeratur q̃ res valeat: eccl'ia recipe nõ dʒ sed tm̃ iustũ ꝑciũ: ꝛ hoc nõ est nisi q: excessiui ꝑcij receptio ẽ illicita: puta qñ excessus accipit i ratiõe ꝑcij: secꝰ si in rõne doni libere donati. Multo magis exactio hmõi excessiui ꝑcij vt ꝑcij erit illicita. Quarto sic. Btũs Augusti. xiij. de trinitate cap. iij. Uili velle emere: ꝛ care velle vẽdere reuera vitiuʒ ẽ. ergo vt vitet vitiũ dʒ esse eq̃litas ꝑcij ad merceʒ vñ ibidẽ subdit. Scio hoieʒ cũ venal codex sibi fuisset oblatꝰ: ꝑcijq3 eiꝰ ignarꝰ ꝛ ĩo quiddã exiguũ poscentẽ cerneret vẽditorẽ iustũ ꝑciuʒ qd̃ multo amplꝰ erat nec opinanti dedisse. hec ille. Añs tñ intelligit q ꝑciũ qd̃ exigit p vẽditorẽ nõ dʒ excedere valorẽ mercis cõputatis singul' q̃ pñt augere ꝑciũ. Nõ aũt sic q nõ liceat exigere ꝑciuʒ maius q̃ ipe exposuerit ꝑmũ cũ eã rẽ emit Hec aũt cõclusio sex hʒ clausulas q̃ veniũt declarãde. Dicit ꝑmo notãt exigere ꝓ ea ꝑciũ ꝛc. ꝓpter duo. Prĩo q: si vendẽdo exigeret ꝓ ea ꝑciũ eq̃le ei: ꝛ aliq̃d vltra hoc peteret vt donuʒ nõ exigẽdo vt ꝑciũ: nõ peccaret si illã qualitatẽ petitiõis exprimeret emptori: ꝛ emptor illud intelligeret q: nõ ẽ illicitũ petere dona. Scdo: q: ꝛ si peccaret exigendo vltra ꝑciũ eq̃le aliq̃d ꝑ modũ ꝑcij. q: attẽptaret suggredi frẽm suũ cõtra sñiam aplĩ. j. ad Thessal. iiij. tñ certis ꝯcurrentibus ꝯditiõibꝫ poterit licite recipe illõ excessiuũ ꝑciũ. put in vna ꝯclusiõe dicetur. Unde si emptor emẽdo ꝛ soluendo ꝑ modũ liberalis doni daret ipm excessũ ꝛ nõ ꝑ modũ ptis ꝑcij ꝛ venditor i illã donationẽ ꝯsentiret ꝛ ꝑ modũ doni nõ ꝑ modũ ꝑcij reciperet: nõ peccaret recipiendo licet peccasset exigendo. Scdo dr̃ q ꝓbabil'r credit: q: si nõ h̃ sed eiꝰ oppositũ ꝓbabil'r crederet scʒ q nõ excederet valorẽ merc̃ excusaret interim a pctõ i exigendo: licʒ postea cũ cõperiret excessum deberet illud agere qd̃ dictũ ẽ in q̃õne. liiij. ꝯclusiõe ꝑma. Si aũt esset in dubio eq̃libri de hoc dicetur in secũda ꝯclusione huiꝰ q̃õnis. Tertio dr̃ vel credere deberet. Nã si crederet q nõ excederet valorẽ mercis: ꝛ tñ hr̃et sufficiẽtia indicia quibꝫ excessũ posset ꝑpendere si aliqualẽ diligẽtiã adhibere vellet: nõ excusaret: esset eñ tũc ignorãtia crassa vel affectata q̃ nõ excusat. Quarto dr̃ simpl'r vl' fm quid: ꝛ ad hoc vt peccet i supuendiõe nõ req̃rit q ꝑciũ simpl'r excedat sed sufficit q ẽtiã fm quid excedat: ꝛ hoc si venditor (vt casus ꝯclusiõis ponit) ꝓbabil'r credit illuʒ excessuʒ. Nã q̃uis dictũ sit q si tñ fm q̃d excedit: puta q: nõ ẽ simpl'r equale merci: ẽ tñ infra latitudineʒ eq̃litatis diuisibil'r capte. nõ ẽ ꝯtra iusticiã cõmutatiuã ꝓ tali vẽdere: hoc venit ex eo q: nõ scit vendẽs precisum valorem mercis: ꝛ sic non credit precium excedere etiam fm quid valorẽ mercis: tñ secus ẽ si credit excedere: ꝛ sic credit se noscere precisuʒ valorẽ. Uñ inter excessum simpl'r ꝛ fm q̃d: si supponat in vtroq3 q sit vel agnitꝰ vel creditꝰ excessus a venditore non est differentia facienda quo ad h̃ q vnum exigere sit licitum ꝛ non alterum. imo neutrum ẽ licitum exigere. sed q quo ad hoc est differentia q quia nõ sic natus est agnosci excessus fm quid sicut excessus simpliciter: ideo bona fides. ꝛ per ꝯsequẽs ratio excusans magis nata est interuenire in vno q̃ in alio. Insuper ꝛ in hoc est differentia q excessus simpliciter dictus ẽ notabilior q̃ excessus fm quid: ꝛ per consequens eius exactio magis nata est transire in peccatum q̃ exactio excessus fm q̃d.

Dicitur quinto in illo loco. quia si nõ est paratus in illo loco vendere sed tñ in alio in quo huiusmodi precium non censeretur excedere: imo maius eo posset obtinere in illo alio loco: ꝛ emptor sua instantia induceret eum ad vendendũ sibi eam hic: tunc posset venditor licite exigere illud precium: quia licet hic non valeret tm̃: tamẽ illud pꝰ qd̃ sup accipit vt hic: nõ accipit in ratione ꝑcij sed ꝓ suo interesse lucri cessant' cuius cessatiõis cã ẽ emẽs inducẽs sua instantia eum ad carendũ illo lucro cessante: ꝛ ꝑmo

pe ꝯsequens sibi ad illꝰ refusionez tenet. Et oximo maiꝰ eo posset ⁊c̃. quia si solū mandez posset in illo alio loco obtinere nō posset illud hic ab emptore exigere. qꝛ si transferret ad alium locū illa res toto tēpore intermedio staret ꝑiculo suo ⁊ habere facere expēsas: labores: curā ⁊ pericula subire in traductione mercis ⁊ etiam adesset dubietas lucri. Hec autē omnia dimuneret illud ꝑciū alibi obtinendū. ⁊ sic ꝓportionabiliter ad illa defalcare deberet cū hoc loco sine illis impendendis vendit q̄ bus defalcatis illud solū esset sibi licitum exigere hic: qđ relinqueret illis defalcatis. si autē non haberet aliqđ illoꝝ impedire: q̄n sana ꝯsciencia dicere posset: q alibi obtinere posset tale ꝑciū vltra om̄es expēsas labores ac alia q̄ diminuere possent lucrū adeo q eque eligibile eēt sibi vel magis q emptor dimitteret sibi mercez: sic̄ q ab eo hic recipe debet tale ꝑcium: licita esset sibi venditio ꝑ tali ꝑcio lȝ hic excessiuo. ⁊ itelligꝰ ille casus: nisi emptor instās in tali necessitate esset: q venditor etiā tale interesse deberet ꝑpeti ꝑ emptore ⁊ vendere ei ꝑcio hic currenti. ⁊ sic de aliis ꝯditionibꝫ put d mutuante dictū est. q. xxx Dicit̃ sexto. et illo tpe: q: si non esset paratꝰ nunc vendere sed reseruare ad tēpus futurū in q̄ sperat eam valiturā nō solū tātū ꝑcium: imo maius eo: ⁊ emptor sua instātia induceret eū ad vendendū sibi nunc: posset vēditor licite exigere illud ꝑcium nūc. ⁊ deduc hoc ꝓportionabiliter sicut in ꝑcedēti casu deductum est. Et dixi: imo maius eo ⁊c̃. et causa ꝓporcionabiliter sicut in ꝑcedenti casu: intelligit̃ etiam ille casus nisi emptor ⁊c̃. et dic ꝓportionabiliter vt in ꝑcedēti casu. Ad q̄ntam autē ⁊ sextam clausulas reduci vel applicari pōt etiam casus vbi vēditori non fuit merx sua venalis simpliciter: puta nec hoc loco ⁊ tpe nec alio. qui tamē inductus est ꝑ instantiā emptoris ad vendendū sibi ⁊ ipse illi vendit ꝑ maiori ꝑcio q̄ꝫ alꝰs de cōmuni cursu valeat. de quo casu patuit q̄stione precedenti in tertia conclusione in. xij. manuductiuo quomodo sit licitꝰ.

Scda cōclusio. prima cōclusio ē vera etiaȝ si venditor equilibri dubio dubitet illud ꝑcium excedere valorem. probat̃: naȝ si eēt in dubio equilibri et nihilominꝰ vendit ꝑ tanto: tunc exponit se equilibri ꝑiculo recedendi a iusticia cōmutatiua. modo non solū ille q̄ exponit se ꝓbabili ꝑiculo peccādi peccat: sed etiaȝ qui equilibri ꝑiculo se exponit peccat. quia q̄ amat periculū peribit in illo. qđ intelligit̃ tam de ꝓbabili q̄ꝫ de equilibri: eo q vterq; est neglector vel īterꝑtatiuꝰ sue salutis ⁊ eiusdē atq; diuine offense īterꝑtatiuꝰ

Correlariū ꝯtemptor. q sicut venditor interim q est in ꝓbabili credulitate q ꝑciū excedat: puta q: plꝰ credit q sit excedēs q̄ꝫ oppositū lȝ non sit certꝰ (que ꝓbabilis credulitas de hac ꝓpositione opponit̃ ꝓbabili dubio de eadem) non debet exigere tale ꝑcium sȝ minus. sic etiam si est in eq̄libri dubio nō debet tale exigere: sed minus. quia tutiorem viā eligere est ꝑcepti ⁊ debiti si illa que est minꝰ tuta: est sic minꝰ tuta: q eaȝ sequēdo credit ꝓbabiliter vel equilibri dubio dubitat se deum offensurū. Consiliuȝ igit̃ ꝓ illo qui ē in equilibri dubio est q recurrat ad aliqua manuductiua ex q̄bꝫ moueatur rationabiliter ad plus credēdū q merx sua valeat tantū: q̄ꝫ q valeat solū minus: vt puta recurrat ad cōmunē estimationem vel aliā viam. put in ꝑcedenti q̄stione tactū est in tertia ꝯclusione. Si aūt nec illa iuuare eū possunt: tūc si emptor est vir mercꝰ expertꝰ ⁊ non artatus nec ꝓdigus nec laborans inordinata affectiōe ad mercem ⁊ venditori cōstet de illis cōditionibꝫ emptoris. ⁊ vltra hoc etiā venditor emptorez ad excessiuū ꝑcium dandū non occasionauerit ꝑ hoc q ei mercē exhibuit ꝑ magno ꝑcio. ⁊ emptor verecūdia ductus non audet intātū descendere sicut tamen posset. illis inq̄ꝫ ꝯcurrentibꝫ poterit illam mercem vēdere emptori dādo emptori ad arbitriū suum ⁊ recipe illud qđ emptor arbitratus fuerit. Si aūt emptor nō haberet illas cōditiones vel vēditori n n constaret de eis non liceret venditori interim q ē in dubio equilibri: recipe illud qđ emptor arbitratꝰ fuisset. sed debet tutiorē viaȝ eligere scȝ accipere illud minus qđ credit ꝓporcionatū sue merci.

Tertia ꝯclusio. prima cōclusio ē vera siue ꝑcium sic excedat valorē q sit vltra dimidiū iusti precij siue citra. ⁊ si citra:

siue in modico siue in multo. Probatur: quia illicitum est recedere a iusticia commutatiua si ille recessus fiat scienter, seu credulitate probabili que inest recedenti vel inesse deberet et similiter exponere se probabili vel equilibri periculo illius recessus. et hoc siue ille sit in magno siue in paruo. Sicut in silii surripere rem alienam inuito domino est illicitum siue illa res sit modica siue multa, prout tactum fuit questione .luij. conclusione quarta. igitur etc.

Ex his conclusionibus sequitur correlarium de falsitate duarum opinionum. quarum prima dicit quod venditori liceat scienter exigere excessiuum precium: dummodo excessus sit citra dimidium iusti precii: etiam si sit notabilis: quam opinionem sequitur durandus ordinis minorum in sua summa. Secunda est aliorum qui licet hoc non sentiant licitum esse quando est excessus notabilis: tamen illud sentiunt quando est modicus et indistincte hoc sentire videntur. Sed contra eos arguitur. Nam siue sit notabilis siue modicus si est scitus vel probabiliter creditus tanquam excessus: illicitum est exigere ipsum: vt patet per probationes supra positas ad primam conclusionem. Confirmatur quia quicunque hoc facit modo dicto: decipit et fraudat proximum. decipere autem proximum et fraudare cum est peccatum etiam si in modico fiat. sicut et modicum furari est peccatum licet illud decipere vel fraudare in modico non sit mortale sicut in multo vel notabili est mortale: iuxta distinctionem in duabus precedentibus questionibus positam in quarta conclusione. Unde etiam glosa in .l. semper in conuentionibus ff. de re. iu. dicit. non congruit honesto viro circumuenire alium infra dimidium iusti precii. Esset tamen hec secunda opinio vera quando ille excessus in modico esset ignoratus siue esset infra limites latitudinis siue extra eosdem: et maxime si infra limites esset latitudinis et esset creditus esse infra eosdem licet ignoratus excedere indiuisibilem equalitatem: quia illam agnoscere non posset. Unde bene dicit doctor solennis Hein. gandensis. quodlibeto primo: loquens de scienter vendente carius. Nam dicit sic. dico scienter: quia ignorantia in talibus facit inuoluntarium quod omnino et in toto excusat. quia est ignorantia non in electione propter maliciam obnubilantem rationem neque in regulis vniuersalibus legis sed in singularibus circa que cadit operatio

ibi enim est misericordia in parte si non apponat omnem diligentiam quam deberet vt cognoscat valorem rei. vel est venia in toto si videatur res sua sibi amplius valere quam valeat. et in nullo est causa sue ignorantie. hec ille. Ex iam dictis sequitur etiam quod regula Johannis de gersona si debeat esse vera non debet in vtroque foro intelligi quando dicit in suis floribus sic. Deceptione a medio iusti precii contractum initum leges interimunt: etiam si peccent vendentes res suas enormiter tamen restituere non tenentur ementibus: quantum regulariter occurrit iudicandum. hec ille. Unde in tractatu de contractibus loquens de defraudante citra dimidium iusti precii ait in foro conscientie nulli dubium quin defraudans teneatur confiteri. Utrum autem obligetur restituere: non est ita clarum nec concordatum apud omnes presertim theologos: non enim videtur necessarium quod vbi concurrunt mutue voluntates ementis et vendentis vt res suas commutent in alterutrum quod furtum commutatur vel rapina. iuxta illud. Scienti et consentienti non fit iniuria neque dolus: precipue dum sciens et volens est sui iuris in sua re: quod dicitur propter pupillos et similes. et dum consensus non est lege irritatus sicut in deceptione vltra dimidium iusti precii si preterea consensus sit absolutus non solum conditionalis aut secundum quid vt Aristoteles loquitur de proiiciente merces in mare et de consensu metu mortis extorto aut per errorem fraudulenter inducto quoniam ignorantia causat inuoluntarium in toto vel in parte. hec ille. Sed ex circumstantiis in iam vltimo allegato eius dicto patet quod in prealligata regula non debuit eam sentire veram in foro conscientie in casu precedentium conclusionum. Nam in illo casu non supponitur liberalis donatio emptoris et absolutus consensus de pluri quam iustum sit.

Contra hanc conclusionem arguitur quadrupliciter. Primo sic. licitum est vendere mercem tanti quantum valet. Sed si res venditur pro excessiuo precio valet illo. igitur licite sic venditur. Maior nota. Minor probatur per vulgatum dictum quod lex pro regula dicit. Res tantum valet quantum vendi potest. Dicendum dupliciter. Primo retorquendo argumentum contra facientes quia si concluderet etiam probaret quod licet vendere

p̄cio excedente dimidiũ iusti p̄cij: quia de facto sic venditur res dicit valere tm̄. Secũdo dicendũ q̄ minor est falsa. Ad p̄bationem dicendũ dupliciter. Primo q̄ illa regula non dicit: res valet tantũ quãtũ venditur. sed quãtũ vendi potest. Modo h̄ dicamur posse qd̄ licite possumus. ꝛ sic sequeretur q̄ sensus esset. Res tãtũ valet q̄ntũ licite potest vendi. Modo si illa regula sic assumeretur: peteretur principiũ in argumẽto. Secũdo dicendũ q̄ sensus illius p̄uerbij est. valor rei est metiendus ex cõmuni estimatione et ex hoc q̄ multi vel pauci eam desiderant habere. ꝛ sic eam appreciant̄ seu magnipendunt vel paruipendũt. q2 q̄nto magis amat̄ tãto magis cara est. sicut ecõtra si pauci eam desiderant ꝛ parum de ea curãt: non potest magno precio vẽdi: quia emptores eam nõ appreciant̄. Modo si p̄ precio excessiuo vendit̄: scienter volendo illud totum vt p̄cium habere ab eo qui non vt donũ vult donare ip̄m excessum: iã vendit eam vltra q̄ ametur ꝛ desideretur ab hominib⁹ de cõmuni cursu. ꝛ sic non facit ad mentem illius regule.

Tercio arguit̄. si sensus illi⁹ regule ē res tantũ valet quãtũ vendi potest supple licite seu d̄ iure (quia qd̄ d̄ iure possumus licite possum⁹) igitur valebit tantũ quantũ vendi potest: etiam si p̄cium sit excessiuũ: dũmodo excessus sit citra dimidiũ iusti p̄cij vel etiam cõtineat iustum p̄cium ꝛ dimidiũ eiusdem. tenet ꝯsequẽtia. quia d̄ iure ciuili potest vẽdi p̄ quãtocũq̄ p̄cio dũmodo excessus non sit vltra dimidium iusti p̄cij. illum eni excessum solũ dãnauit. Dicerent forte aliqui q̄ ad p̄bandũ aliquẽ actum esse licitum non sufficit allegare ius ciuile: ip̄m admittens vel concedens. q2 huiusmodi ius admisit: imo concessit act⁹ lege diuĩa dãnatos vt vsuras q̄sdam. similiter ꝛ cõcubinatũ etiam illis fauendo ꝛ ad eos auxiliũ p̄stando. Vñ etiã oporteret ad p̄bandũ aliquem ꝯtractũ eē licitum assumere nõ solũ q̄ esset admissus a iure ciuili: sed etiam a iure diuino. Hoc eni omnẽ illicitũ damnat. Unde cum propheta in psalmo. lxx. fecisset mentionem de negociatione reprobata (qualis ē illa que est cõformis iuri humano ꝛ difformis iuri diuino ꝛ naturali) dicẽs. Quoniam nõ cognoui negociationẽ introibo in potentias domini. id est ex quo nõ approbaui talẽ negociationem q̄ ē difformis iuri diuino licet humano vel ciuili sit cõformis. ideo itroibo in potentias domini: subdidit. dñe memorabor iusticie tue soli⁹. quasi diceret. ad negociationem non reprobã requirit̄: vt sit etiam cõformis diuine iusticie vel legi. et licet dicat solius: nõ ē tamẽ illud intelligẽdũ sic: q̄ ad hoc q̄ ꝯtractus aliquis sit licitus sufficiat q̄ sit conformis soli legi diuine: imo staret q̄ etiam reqreret̄ ꝯformitas ad legem humanã: puta in casu quo aliq̄s cõtractus nullam cõtinens iniquitatẽ cõtra legem diuinã vel naturalẽ: esset ex aliqua causa p̄hibitus lege ciuili ne sc3 maliuoli eo abuterent̄ p̄ pallio sue iniquitatis: aut si lex ciuilis vel municipalis p̄ciperet aliquas circũstantias pure positiuas seruandas in tali cõtractu: ꝛ tamẽ ꝯtrahentes nõ seruarent. ille inq̄ contract⁹ esset reprobatus: licet non esset in se ꝛ imediate reprobat⁹ iure diuino vel naturali ꝛ vitandus. sed solum mediate. q2 lex diuina p̄cipit legem ciuilem vel municipalẽ etiã seruare Luce. x. ꝛ ad Roma. xiij. sed debet intelligi altero illorum duorũ modorũ aut quia negociãs debet esse memor soli⁹ diuine iusticie p̄ncipaliter ꝛ ante omnia. Aut quia licet etiam iusticie humane debeat esse memor: tamẽ illa si est rationabilis etiã potest aliquo modo dici diuina deriuatiue vel deductiue: q2 nihil est in tẽporalib⁹ legibus iustum ꝛ rationabile qd̄ non ab eterna sibi deriuauerint homies vt dicit Aug⁹. Unde nõ p̄ot esse cõformis legi diuine omni modo nisi etiã sit cõformis legi humane si aliqua talis sup illo cõtractu disponit rationabilit̄. Sed hec solutio non satisfaceret argumẽto. nam non solũ ius ciuile sed etiã canonicum admisit venditionẽ factam p̄ q̄ntocũq̄ p̄cio. dũmodo excessus nõ sit vltra dimidium iusti p̄cij. vt patet in. c. cum dilecti. de emp. ꝛ vendi. ꝛ tamẽ ius canonicũ non admisit aliquid illicitũ. quoniã illius sanctiones p̄cesserunt ex auctoritatibus veteris ꝛ noui testamẽti: vt habet̄ in. c. qualiter. de accusationib⁹. ꝛ sic sunt q̄si correlaria ꝛ cõclusiones theologie. ꝛ p̄ ꝯsequens non admittunt illud qd̄ in theologia damnatur.

Ideo aliter dicẽdũ q̄ admissio ē duplex

sicut concessio est triplex vt patuit supra q̄stione.xxij.ꝛ ꝯclusione.vij.sic. Quedaꝫ est ipsius actus ꝑmissiua tm̄ ꝛ simplex eius tolerantia. Quedam vero est ꝑmissiua actus ꝛ ꝓhibitiua impedimētorū eiusdē. Tertia est ipsius actus nō modo ꝑmissiua nec tm̄ ꝓhibitiua impedimentorū eiusdem. sꝫ etiā ꝓmotiua illius fauendo eidem ꝛ cōsentiendo i ipm̄. vide loco ꝑallegato. Jus itaqꝫ canonicum venditionē factam pro precio etiam si sit excessiuū dūmodo non sit vltra dimidiuꝫ iusti precij sm̄ aliquos admisit primo modo nō aūt scd̓o nec tertio modo. Ratio illi⁹ tertij est. quia hoc esset ꝯsentire in illud qd̓ est contra equitatē iuris naturalis. illa enī requirit equalitatē inter cōmutabilia: alioquin iniusticia cōmittitur. Unde ph̄us. v. ethic. c. ij. Justū legale eq̄le est. iniustum autēꝫ illegale ꝛ inequale. ꝛ ita iniustus est qui agit ꝯtra equitatem iuris naturalis. Et sicut commutatiua iusticia virtus est in equalitate ꝛ mediocritate consistens. ita etiaꝫ iusticia animata cuiusmodi est iudex vl' legislator positiu⁹ debet ipam equalitatē nō violare: nec ei⁹ sentētia (cuiusmodi ē eius lex ꝛ ꝯstitutio) ad idipm̄ tēdere debet. ꝛ ideo si qui homies cōmutauerint q̇d ꝓ quo ꝛ non sint extrema cōmutata equalia: non debēt in hoc cōsentire: legem vel sententiā dando qua illa inequalitas subsistat. sed potius si vult dare debet eā dare qua fiat adequatio. Ex causa tamē potest nolle ferre sentētiā in casu aliquāte ineq̄litatis nō audiēdo q̄rulantē ꝓut patebit: itaqꝫ qꝛ tm̄ ꝑmo mō admisit: nō oportet illd̓ esse licitū qd̓ ipm̄ admittit tm̄ ꝑmo modo. imo nec illud qd̓ admittit scd̓o modo vt patet. qꝛ ritus iudaicos ceremoniales admittit scd̓o modo: ꝛ tamē sūt mortales. Et hec solutio cū dicit ꝙ admisit ꝑmo modo debet itelligi in foro exteriori: quia in illo foro sm̄ illos nec punit sic vēdenteꝫ nec cogit eum ad rescindendū contractuꝫ nec ad restituendū supacceptum. Et sic ꝑdicta decretalis habet locū iure fori ꝛ non iure poli. ꝛ hoc in odium litium ꝛ ad vitāda multa litigia que absqꝫ numero possent quotidie fieri quorum nunq̄ꝫ esset finis si audiretur querela cuiuslibet decepti i q̄ntulocunqꝫ excessu vel defectu precij: sed in foro cōsciētie non sic: imo ius canonicuꝫ illi in foro consciētie imponeret penitētiaꝫ et nisi desistere vellet a talibus denegaret ei absolutionem. quia decernit falsam esse talem penitentiā: vt patet de penitē. dis. v. c. falsas. Iniūgeret etiaꝫ eidem restitutionē supaccepti: iuxta regulam iuris. Peccatuꝫ non dimittit̄ nisi ablatuꝫ restituatur. Dixi notanter sm̄ aliquos. quia alij dicūt de foro exteriori oppositum. de quo vide supra q̄stione. liiij. ꝯclusione ꝑma.

Tertio arguitur. vnusquisqꝫ in re sua est moderator ꝛ arbiter vt dicit ius ciuile in. l. in re mādata. C. mandati. igitur si res ē venditoris: poterit eius precium taxare ꝛ arbitrari sm̄ ꝙ placuerit. ergo etiam exigere ꝓcium sic taxatū. Dicēdum tripliciter. Primo cōcedēdo antecedens ꝛ negando ꝯsequentiā ex duplici causa. Prima: quia in antecedēte dicitur moderator: ꝛ ille est nō qualiscūqꝫ taxator. Nam ille qui taxaret rem ad excessiuū precium sm̄ ꝙ placet sue cupiditati: non diceretur moderator: quia nō moderati precij sed imoderati taxator. Unde deberet sic inferri. igitur poterit precium rei taxare moderate arbitrando ipm̄. ꝛ hoc conceditur. sed inferendo est moderator. igitur est taxator qualiscunqꝫ: cōmittitur fallacia ꝯsequētis ab inferiori ad superius cum distributiōe superioris. Secūda causa: quia in antecedēte dicit̄ est arbiter ꝛ infert̄. ergo ē qualiscūqꝫ arbiter. ꝛ sic fallacia cōmittitur a nō distributo ad distributū. sicut. ē animal. igit̄ qualecūqꝫ animal. Unde si i antecedēte diceret̄: tm̄ arbiter. vel iudex: deberet itelligi iustus ꝛ nō iniquus. debet enī inniti eius iudicium non affectui cupiditatis sed sup̄ dictꝭ manuductiuis. Sicut etiā simile ipius antecedentis intelligitur scꝫ cum dicit̄. Unicuiqꝫ domino licituꝫ est rei sue dominari ꝛ ea vti. Nam verum ē si debite ei dominetur et sm̄ rectam rationem ea vtatur. Naꝫ interest reipublice qualiter quisqꝫ rebus suis vtatur. Alioquin liceret domino vti ancillis suis qualitercunqꝫ. ꝛ sic abuti.

Secundo dicendū: concesso antecedēte: posset primū ꝯsequens concedi in casu quo nondū exposuit rem suam venditiōe tunc enī cuꝫ non sit sibi venalis: posset intra se decernere si quis vellet a me habere oportere eum mihi dare tm̄. Non autē in

casu quo iam eam exposuisset venditioni. Nam tunc potest compelli vt debito precio vendat: vtputa iure ciuili compellitur vt non vltra dimidium iusti precij vendat et iure diuino et morali vel naturali quod nullo excessiuo precio vendat scienter: etiam si excessus sit citra dimidium iusti precij. Sed hec secunda solutio non videtur valere nisi aliquid addatur: quia primum consequens non debet concedi etiam in casu quo nondum mercem exposuit venditioni nisi ipse posit allegare tantum interesse quod equiualeat excessui. Nam tunc in casu talis interesse etiam posset exigere illud precium postquam ad instantiam emptoris exposuisset eidem eam ad venditionem, prout tactum fuit in fine prime conclusionis, secus de expositione facta motu proprio. Hac tamen additione facta valet hec secunda solutio. Et in mutuo est simile. Nam dabilis est casus in quo quis non tenetur mutuare proximo: attamen in illo casu si vult mutuare debet mutuare nihil vltra sortem exigendo: nisi allegare possit interesse aliquod. Similiter in casu aliquo quis non tenetur celebrare: attamen si vult celebrare debet esse prius confessus et ieiunus, et sic de alijs. Tertio diceretur quod dato quod primum consequens sit verum non tamen sequitur secundum consequens ex eo: quia in arbitrando vel taxando nulli facit iniustum, sed in exigendo eam attemptat facere iniusticiam proximo et supergredi fratrem suum. Sed contra: quia etiam intra se arbitrando attemptat quantum in eo est facere iniusticiam proximo: licet nondum faciat in effectu sed tamen attemptat ideo standum est precedentibus solutionibus.

Quarto arguitur. Quilibet est liber ad taxandum precium rei sue, et consequenter ad exigendum illud sic quod nisi emptor velit illud dare: poterit sibi denegare venditionem. Sed nemo est liber ad illicite agendum, igitur non est illicitum taxare mercem ad excessiuum precium et consequenter illud exigere. Maior probatur: quia nisi sic tunc non quilibet esset liber ad vendendum rem suam: imo cogeretur eam vendere nolens: quia cogeretur eam vendere pro precio minori quam sibi placeret consequens est falsum. Nam lex ciuilis decernit neminem compellendum ad vendendum rem suam neque quemque posse apponere precium rei aliene: vt patet in l. dudum. C. de contrahenda emptione: et l. nemo exter. Dicendum maior est falsa: et ad probationem dicendum quod non est indistincte verum neminem posse compelli ad vendendum rem suam: neque est indistincte verum neminem posse apponere precium rei aliene. Nam vtrunque fallit dupliciter. Primo quando quis exposuit rem suam venditioni, et est illa res pertinens ad necessitatem vel ad vitam hominis, vt sunt alimenta puta blada et huiusmodi. Nam talis postquam exposuit venditioni potest compelli ad vendendum pro precio iusto, et superior potest statuere illud iustum precium. Nam interest superioris prouidere vtilitati subiectorum et reipublice. ff. de offic. presidis. l. j. vnde in §. cura carnis. ff. de offi. prefecti vrbis. l. j. est casus quod ad prefectum vrbis spectat vt victualia iusto precio vendantur, item in l. annonam. ff. de extraordinarijs criminibus, mandatur presidibus prouinciarum vt ad hoc suis statutis et ordinationibus laborent quod annona non oneretur: et quia certum est annonam augeri si superiores non taxent precium rerum venalium venditioni expositarum, igitur ad hoc tenentur. Item ex fine presidentie eorum patet, ideo enim presides constituuntur populis: quatenus per eorum presidentiam scilicet prudentiam potentiam et iusticiam populus sibi subditis procurent necessaria ad vitam: pacem et honestatem, talia autem consequi non possunt nisi pro victualibus venditioni expositis iustum precium constituatur per superiores, igitur hoc possunt imo debent in casu quo irrationabiliter taxatur per venditores, sed heu nonnunquam permittunt pro arbitrio et cupiditate vendentium et ementium precia crescere, et hoc ex sua stulticia negligentia vel ignauia, vel (quod peius est) quia muneribus corrupti vel proprij commodi affectione seducti eo quod et ipsi sunt simul presidentes et vendentes. Et ex hoc potest inferri quod ex quo non solum alimenta sunt necessaria homini: sed etiam tegumenta, iuxta illud apostoli. Habentes alimenta et quibus tegamur his contenti simus, supple tanquam necessarijs, quod ergo etiam

in pannis expositis vẽditioni non ẽ quis liber ad vendendum quin cogatur vendere iusto precio: et q superioritas potest in eis statuere iustum precium. Idem põt dici de domibus locandis saltem vbi est necessitas talium domorũ propter inundationem alienigenarũ in illa ciuitate volentium manere. sicut fit in loco vbi cõfluunt prelati ad cõcilium et scholares ad studium generale. In aliis vero mercibus que non sunt sic necessarie hominibus sed magis sunt ad pompam vel ornatum quedam sicut sunt gemme non est opus q superior statuat certum precium nec est opus venditores cogere ad hoc vt pro tali debito precio vendant. q: emere volentes possunt eis carere. ideo non preiudicatur eis si venditores taxent ad magnum precium et sic taxa precij i illis relinquitur arbitrio eorum. non tamen per hoc excusatur venditor etiam talium rerum in foro anime si excessiuum precium taxet lz sint merces non necessarie hominibus et etiã lz citra dimidium iusti precij sit ille excessus. Secũdus casus in quo fallit est quando etiam quis nondum exposuit rem suam venditioni: attamen subest necessitas qua ceteri indigent huiusmodi re et ipse exuberanter habet eam. tunc enim potest compelli ad vendendum: et etiam ad vendendum tanto precio quantum superior statuerit. ideo tempore caristie et famis illi qui habent blada quibus ipsi pro se et familia non indigent: possunt compelli ad vendendum aliis carentibus. et hoc precio etiam qd rationabiliter decreuerint superiores ciuitatis. Secus si nõ subesset necessitas talis. et nec ipsi exposuissent ea vẽditioni. Ad presides itaq regionum et magistratus ciuitatum pertinet obuiare penurijs per illos modos quibus possunt. vtputa precium rationabiliter taxando: diuites vt superflua vendant cõpellẽdo: mercatores ad regiones abundantes mittendo: rerum vtilium aduectores vndecunq aduenerint admittẽdo: abductores de ciuitate vel regione prohibendo: inutiles et ingurgitatores expellendo: ociosos ad labores coercendo: publicos peccatores propter quorum peccata et blasphemias nonnunq a deo caristia immittitur exterminando. quorum penis placabitur altissimus sicut suspendio filiorum Saul placatus fuit deus terre tempore famis que contigit tempore Dauid. ij. Regum. xxj. Debet insuper prouidere per penas sufficientes q in mercibus non sit sophisticatio nec corruptio: puta putrefactionis ne communitas inde mortem incurrat aut morbos nec in mẽsuris sit diminutio vel in ponderibus. Finaliter ergo patet q si quis exposuit rem suam venditioni non est liber ad vendendum: sic q nisi velint emptores precium excessiuum dare vt sibi placet: q possit recusare venditionẽ: imo cogi potest vendere pro iusto precio si ille merces sint tales que respiciunt vitam hominis. in aliis autem expositis venditioni lz sit predicto modo et in foro exteriori liber ad vendendum. quia in foro exteriori non compellitur ad vendendũ q̃n possit recusare venditionẽ: non tamen in foro anime est sic liber quin peccet attemptando pro excessiuo vendere.

Quarta conclusio.

Venditor qui sciẽter secundum tenorem prime cõclusionis recepit excessiuum precium: siue sit ibi excessus vltra dimidium siue citra. et hoc siue in multo siue in modico: tenetur illũ excessum restituere lz differenter. Prima pars probatur. quia excessum siue magnus siue paruus sit recepit sub ratiõe precij vel partis precij. et tamen non dedit pro illo excessu mercem vel partem mercis. eo q tota merx quã dedit respicit reliquã partẽ precij pro qua dedit. et sic ipm excessum accepit sine causa: sine modo et sine conditione. Nã emptor illum excessum aut dat in ratione precij aut in ratione doni. Si primum tunc non dedit nisi sub conditione si venditor daret sibi pro eo mercem. et sub modo scilicet vt daret sibi pro eo mercem et ex causa scilicet q venditor pro eo daturus erat vt sperabat mercem. Modo conditione non extante non tenet datio. et sic nõ ẽ translatum dominiũ illius excessus in eũ igitur tenetur restituere. Si autẽ vt donũ dat non est translatum dominium eius in venditorem: quia venditor per casum non recepit illum excessum vt donum sed vt p

cium vel partem precij. donum autē non trāsfertur in dominium donatarij nisi donatarius consentiat in donationē. Et notanter dicit conclusio si ꝑm tenorē prime conclusionis recipit scilicet vt preciū. secus enim si exegit ipm excessum vt precium et postea recipiendo recipit vt donum: quia taliter sibi donat emptor. naꝫ tunc nō teneretur restituere. peccasset tñ exigendo. peccaret etiaꝫ si recipiendo eēt illius propositi: ꝙ etiam si emptor nō donaret sibi adhuc vellet recipere non tamē teneretur tūc restituere. Secūda pars probat: ponēdo duas differētias. Prima quia si est vltra dimidium iusti precij tenetur in vtroqꝫ foro ad alterum illoruꝫ duorum scilicet aut rescindere contractū si placet emptori. aut si emptor vult stare tenetur sibi restituere excessuꝫ. Sꝫ i alijs excessibus non sic est. Nam in foro conscientie tenetur ad alterum illorum duorum: non autem in foro exteriori. et de hoc quando ad primum ⁊ quando ad secundum teneatur dictum est supra questione liiij. in prima cōclusione. Quare autē ius etiaꝫ pro exteriori foro prouidit decepto sine dolo vltra dimidium iusti precij: et non prouidit decepto citra saltem quando est sine dolo deceptus: sed tñ re ipsa huius diuersitatis ratio est enormitas lesionis in primo casu qualis non est in secundo. Secunda differentia. quia excessus citra medietatem iusti precij est duplex: quia aut ē intra limites latitudinis aut vltra. Si secundum tunc tenetur indistincte restituere ita ꝙ illa tentio est necessitatis si est quid notabile ita ꝙ peccat mortaliter si non restituit. Si autem est non notabile: tenetur sub culpa veniali sic ꝙ si non restituit solum peccat venialiter: nisi excusetur per hoc ꝙ huiusmodi minutie sunt innumere ⁊ non digne tanto labore quantum haberet facere vt singulis singule restituerentur: adeo ꝙ etiaꝫ ipi quibus esset restitutio facienda deberent consentire in hoc ꝙ pro eoruꝫ bono talia erogarētur pauperibus. quia illud vellent sibi fieri si ipi in simili casu essent in hoc ꝙ dedissent precium in aliquātulo minus. ⁊ tunc poterūt ⁊ debebūt pauperibus erogare. ⁊ hoc pro illo a quo sup acceptum est. Et si detur primum tunc nō tenetur restituere saltem si ipe venditor tēpore venditionis ignorauit esse excessum indiuisibilis equalitatis: ⁊ postea comperit esse excessum. Nam tunc emptor donauit sibi tempore vēditionis aut sibi debuit donasse: quia illud vellet sibi fieri si quo minus (infra tamē limites latitudinis) dedisset in precio. Quicquid sit de hoc si vēditor a principio et tempore venditionis sciuisset indiuisibilē equalitatem ⁊ nihilominus superuendidisset lꝫ infra limites latitudinis. Nam videri posset alicui ꝙ etiā teneretur restituere modo predicto scilicet sub culpa mortali si fuisset quid notabile: vel sub veniali si non notabile vt prius. Ratio quia ex quo scienter superuendidit non videtur dignus vt emptor sibi illud donet quia nec emptor rationabili volūtate vellet illud sibi fieri si quo minus dedisset in precio scienter a principio emptionis. Et confirmatur: quia ratio cur contrahentes mutuo sibi donare debent et remittere si ꝙ minus soluitur aut superaccipitur: ē quia difficillimum est attingere indiuisibilē equalentiam precij et mercis sed vt communiter ignoratur. ergo cum in sciente illam indiuisibilem equiualentiam cesset illa ratio: cessabit etiam ratio cur emptor sibi donare deberet. Sed de hoc in tractatu ꝺ restitutionibus latius videri habet. in presenti enim tractatu principaliter tractāduꝫ est quando contrahentes peccent contrahendo: non quando incurrant obligationem restitutionis.

Quinta conclusio.

Quibus quattuor concurrentibus possit vēditor etiam scienter recipere precium excedens valorem mercis in magno vl' paruo tamen quodcunqꝫ horum defecerit nō solum exactio eiusdem vt precij censenda est sibi fuisse illicita sed etiaꝫ receptio. Prima pars probatur. Nā si venditor exigat precium excessiuum ita ꝙ totum velit habere vt precium pro merce et emptor habeat quattuor sequentes conditiōes. Primo ꝙ sit persona sagax atqꝫ sciens valorē

mercis. Secundo ꝙ non ex mentis leui‑tate vera vel presumpta det tātū preciuꝫ. et per hoc excluditur prodigalitas vl' inordinata affectio ad mercem in emente ex qua aliquando contingit dare plus iusto. Tertio ꝙ non ex necessitate vel artatione qua indiget multum illa re det tātū preciū: imo liber. Quarto ꝙ illa tria constent venditori de emptore probabili certitudine. Illis igitur quattuor concurrentibus lꝫ venditor peccauerit exigēdo tātuꝫ quanto merx est indigna: tamen si emptor illud dat: presumet venditor ⁊ poterit presumere ꝙ emptor illud quod est excessus in precio det per modum doni liberalis liberaliter dati sine hoc ꝙ aliqua ratio inuoluntarij misceatur illi dationi. eo ꝙ emptor ē peritus non prodigus nec artatus. Modo venditor potuisset donum taliter qualificatum recepisse ab eo etiam si nihil ei vēdidisset. igitur etiam nūc potest recipere illud vt tale. ⁊ etiam quia licitum est alicui procurare vtilitatem sine iniuria alterius. ibi autē cum dans sciat et velit: non fit ei iniuria recipiēdo ab eo. igitur. Et dico vt tale quia non posset illud recipere vt partem precij: cum nihil correspondens ei dederit in ratione mercis. Dico autem. presumet et poterit venditor presumere ⁊c. quia si nec presumeret nec posset presumere animum donandi in emptore nō debet recipere: quia exponit se periculo recipiendi alienum: et si de facto presumit contrarium eo ip̄o peccaret recipiendo alienum: ⁊ si presumpsisset animum donandi in eo ⁊ postea deprehenderet presumptioni non subfuisse veritatem: deberet restituere superacceptuꝫ.

Secunda pars scilicet quo ad exactionem ꝙ fuerit sibi illicita patuit conclusione prima. Tertia pars scilicet quo ad receptionem probatur. Nam si prima deficit puta quia emptor inexpertus ⁊ simplicianus existens ignorat valorem mercis: credens eam valere tantum quantum dat ⁊ vēditor exegit: al's nullatenus tātū daturus: non erit illa datio voluntaria sed mixta cum inuoluntario: adeo ꝙ non est illa datio sufficiens ad faciendum recipienteꝫ esse dominum illius excessus. quia datio non facit aliquem dominum rei date nisi dans cōsentiat. modo errans nō consentit si sic errat ꝙ nullatenus daret si nō erraret. Et ad defectum illius prime cōditionis reducitur casus vbi vēditor rem q̄uis valet vnum denarium exhibet scienter pro quattuor et emptor dat tres denarios eo ꝙ vel veretur ei solum vnum denarium offerre vel duos. vel quia credit non super exhiberi vltra dimidium iusti precij sed tm̄ in modico puta in vno denario more venditorum. Si secunda deficit: puta quia emptor ex p̄digalitate dat: peccat venditor recipiendo: quia cōmunicat emptori in vitio. non enim solus prodigus peccat prodige expendendo. sed etiam ille qui talia ab eo recipit: quia efficacem causam dat damno proximi: ⁊ cōmunicat proximo in peccato: consentiens in vitiosam dationē dantis. Si enim dare est prodigo illicitum: cur non etiam ⁊ recipere ab eodem esset recipienti illicitum si in illaꝫ dationem consentit. Similiter etiam si inordinata affectione daret. nam tunc sicut dans est in vitio: sic etiam recipiens. imo talis dans habetur pro ignorante: quia ignorat omnis malus. tertio ethicorum. lꝫ non sit necesse ex illa ignorantia procedere actum malum.

Si etiam tertia deficit: puta quia artatus fuit: peccat recipiendo. Tum p̄mo quia potius debebat illi succurrere q̄ eū afflictum amplius affligere. Tum secundo: quia recipit illud cuius dominum illo modo habere nō potest. Nec potest illud retinere. quia non transfertur dominium eius in ipsum. quia datio talis est non voluntaria sed mixta ex inuoluntario. coactio enim etiam conditionalis diminuit rationem voluntarij. Si etiaꝫ q̄rta defecerit: puta quia dato ꝙ prime tres adessent: attamen non constaret venditori de eisdem: peccaret recipiendo: quia exponeret se probabili vel equilibri periculo accipiendi illud quod illicitum est accipere: quia non ē licitum accipere nisi cōstet de p̄dictis conditionibus seu de omnino liberali datiōe. ⁊ maxime ex quo exegit excessum in ratione precij ⁊ non constat ei de predictis conditionibus emptoris: potius habet presumere q̄ si

detur excessus in ratiõe precij: sicut ipe exegit q̄s in ratiõe doni in qua ratiõe non exegit. Correlarium. Ex multum alleuiat venditorem si quã mercem vẽdit emptori experto et non artato neqꝫ prodigo: qꝛ nõ habebit leuiter timere ꝙ recepit ab eo excessiuum precium ex quo emptor est expertus non artatus ꝛ maxime si emptor emit vt reuendat: quia tunc emit vt lucret̃ ꝛ per cõsequens nõ nimis dat ne forte non possit lucrari.

Questio. LVIII.

Utrum illicituz sit

emptori emere mercem pro precio deficiẽte a valore merc̃ siue ille defect⁹ sit sub dimidio iusti p̃cij siue citra. ꝛ h̃ siue sit magnus siue paruus Solutio questionis stat in duabus suppositionib⁹ ꝛ quinqꝫ cõclusionibus. Prima preciuz esse deficiens a valore mercis potest intelligi dupliciter Primo ꝙ deficiat ab eo s̃m quid. ꝛ ille defectus sitit infra latitudinem iusti precij et solum est defectus a preciso valore mercis Alio modo simpliciter. et ille est defectus egrediens limites latitudinis iusti precij. Hec possunt intelligi ex dictis in simili in p̄ma suppositione precedentis q̄stionis ꝛ ex dictis ibidem posset etiam defectus s̃m quid dictus subdiuidi s̃m tres gradus.

Secunda suppositio. defectus simpliciter dictus potest esse duplex: quia aut est sub dimidio iusti precij aut citra. ꝛ illa distinctio etiam patet ex dictis in secũda suppositione eiusdẽ q̄stionis. Et q̄uis ex ibidem dictis cõclusionibus possent cõclusiones hic ponende d̃ emptore simili modo imaginari: tamen ꝑ celeriori intellectu ponentur hic ꝛ declarabunt̃ in ꝓprijs terminis aliquib⁹ omissis q̄ ex p̄cedenti q̄stione satis haberi possunt.

Prima cõclusio. emptori illicitũ est emendo mercem velle dare pro merce precium qd̓ ipe credit probabiliter vel deberet credere simpliciter vl̓ s̃m qd deficere a valore merc̃. in illo loco ꝛ tempore quo paratus ẽ eam emere. Hec conclusio probatur illis duabus p̄mis ꝓbationibus quibus prima conclusio p̄cedentis q̄stionis est probata. ꝛ etiam declaratur per singulas sex clausulas ꝓportionabiliter sicut prima fuit de venditore declarata ꝛ quattuor prime clausule satis patere possunt ex dictis ibidem. Exemplum de quinta ꝛ sexta clausula sc3 in illo loco ꝛ in illo tẽpore. Nam si aliquis non est empturus illam mercem hoc loco nec hoc tẽpore. sed dilaturus emptionem donec ad alium locuz vl̓ aliud tempus venerit vbi ꝛ in quo sperat tali leui vel deficienti: imo leuiori precio se empturũ. ꝛ tamen inducit̃ per instantiam venditoris vt in hoc tẽpore ꝛ loco emat ab eo etiam pro illo deficiẽti p̄cio qd̓ curret ĩ illo alio loco ꝛ tempore non peccat contra iustitiaz cõmutatiuã et de scholastico rigore loquendo si det p̄ciũ aliquãtulum deficiẽs. quia l3 illud p̄cium sit hoc in loco et tempore deficiens: non tamen est deficiens pro loco et tempore pro quo destinauerat emptor se empturum illam vel consimilem mercem: ꝛ cum in illo alio loco ꝛ tẽpore verisimiliter pro illo deficienti: imo minori illo deficiẽti p̄cio emisset: ꝛ tamen venditor hoc in loco ꝛ tempore inducit eum ad emẽdum: si sibi solueret precium hic ꝛ nunc currens: emptor damnificaret̃ per instantiam vẽditoris. hoc autem damnuz venditor deberet emptori refundere tãtum quantũ est: et per cõsequẽs debet tanto minus recipere in quãto ꝑ minori potuisset emptor alibi ꝛ ĩ alio tempore emisse: deducta dubietate negocij Et dico imo leuiori: quia si solũ tam leui precio et nõ leuiori posset alibi ꝛ in alio tempore emere: non tamen leuiori nõ liceret sibi p̄cise illud leue hic velle dare. quia si iret ad alium locum: facere haberet labores ꝛ expẽsas ꝛ etiam sibi subesset dubietas an ne tam leui precio posset obtinere. Hec autez omnia deberent facere hic ꝛ in hoc tempore ascensum in precio vt scilicet potius hic nõ ita leue sed maius deberet dare. secus autem si s̃m exigentiam illorum laborum ꝛ expensarum ꝓportionabiliter etiam tanto leuiori precio alibi ꝛ in alio tẽpore esset obtenturus illã mercem ita ꝙ in conscientia sua eque vel magis vellet nũc et h̃ loco omittere emptiõez ꝑ illo p̄cio. sic eã facere ꝑ tali. Ni ĩ nũc excusaret̃. Et itelligit̃ ille casus nisi necessitas q̄ vẽditor p̄mit vt inducat emptorẽ ad emendũ: sit tãta ꝙ emptor

tantū interesse deberet pati vt iuuaret venditorem quātū est īteresse qd patiẜ et hoc q̄ in h̄ loco et tēpore emit. Et huic adijci potest alius casus similis scʒ q̄ sicut dicit de eo qui non est hoc loco et tempore empturus sed alio: ita dicendū de eo qui nullaten⁹ destinauerat tale q̄d emere puta nec hoc loco ⁊ tēpore nec alio: ⁊ tamē inducit per vēditorē vt ab eo tale quid emat: ita q̄ rogatus vt emat mallet simpliciter eē supportat⁹ ab emptiōe etiā pro illo deficiente p̄cio: q̄ȝ q̄ emeret p̄ illo. vtputa quia ī nullo indiget illa merce nec nouit nec intēdit eam distrahere ad lucrū. Attamē quia rogatur p̄ alium. ideo emit partim ex pietate motus ad succurrendū proximo q̄ indiget numismate ⁊ optat carere merce. et tamen quia emendo grauaẜ in hoc q̄ debet subire emptionē sibi simpliciter nolitam: vult pro huiusmodi grauaminis tāq̄ȝ cuiusdaʒ interesse refusione dare tanto min⁹ quātū est illud grauamē. Caueat autē emptor ne illud min⁹ qd vult subtrahi de precio ⁊ sibi retinere: nō adequeẜ ḡuamini qd subit. Hoc autē scʒ an adequet ei patere potest ex eo si scʒ emptor esset indifferens tam ad omittendū emptionē etiam pro illo deficienti precio q̄ȝ ad faciendū eam. hoc eni est signū q̄ illud subtrahēdū non excedit suū grauamē. sed ad omne maximū ei tātū adequetur. ⁊ sic non est in lucro. ⁊ multo magis si magis vellet q̄ supportatus esset ab emptione etiā p̄ illo precio q̄ȝ q̄ eā faciat. secus autē si potius vellet illud grauamen subire ⁊ dare deficiens preciuʒ q̄ȝ omnino omittere emptionē. sicut contingere posset quādo ille emptor intenderet ⁊ sciret mox illud vendere pro maiori. ⁊ sic lucrari cui⁹ lucri causa potius vult facere emptionem q̄ȝ omittere Unde in tali casu si sine grauamine mox posset reuēdere pro maiori vbi venditor non sic poterat: consulo q̄ det ei maius p̄cium ⁊ non illud deficiens. aut remittat eum ad illū qui pro maiori emeret. Et debet ille casus adiectus intelligi etiaʒ nisi sit tanta necessitas in vēditore ⁊c̄. vt dictum est in priori casu. Q̄ autē ille casus adiectus sic vestitus sit de rigore iusticie ⁊ s̄m limam scholasticā licitus. ⁊ q̄ntum est de iusticia cōmutatiua non dānādus q̄c q̄d sit de malicia quā de p̄accidēs h̄re pōt ꝑ speciē mali vel h̄mōi Patet p̄mo a simili de priori casu. Secūdo a simili de vēditore qui omnino destinauerat se nō venditurum rem suam qui tamē inducit p̄ emptorem vt sibi vendat cui vendit pro pluri q̄ȝ nunc vel hoc loco ⁊ tēpore vel alio vendetur. qui casus fuit tactus in q̄stione. lvj. cōclusione tertia in. xij. manuductiuo. Tertio a simili de mutuante cui licet recip̄e aliquid vltra sortē nomine pene cōuentionalis ⁊ tamē hoc non est nisi ratiōe grauaminis quo grauaẜ mutuans nō habēdo sortem in termino prefixo ita q̄ mallet sortem tunc habere ⁊ carere pena q̄ȝ ecōtra. Igitur eadem ratione licebit emptori in p̄posito casu minus dare p̄ merce. Quarto p̄batur. vēditor cui res est cara ⁊ non venalis ⁊ tamen inducit per instantiam emptoris ad vendendū ei: potest rem vendere ascendendo vltra solitum in precio p̄pter affectionem ad rem: cur ergo emptor cui res nō est in animo vt emat: non posset descendere in precio s̄m displicentiā quā habet ad eā: quā tamen venditor vult sibi imponere vt emat. Quinto. quia si venditor vult habere numisma. ⁊ ideo inducit emptoreʒ ad emendū qui omnino non destinauerat tale quid emere. aut igiẜ vēditor potest aliquem aliū inuenire qui daret sibi precium mai⁹ q̄ȝ possit ab illo habere. aut nō. Non potest dici primū. quia tunc non est verisimile q̄ daret illi pro minori nisi vellet illi aliquid donare de q̄ntitate precij debiti: ⁊ tunc censetur emptor non emere nisi cū pacto q̄ sibi remittaẜ liberaliter vel donetur pars precij debiti: vel saltem si non velit eē donatari⁹ emptoris: vult illud sibi subtrahi ratione grauaminis qd subit in emēdo. Si scd̄m igiẜ illud preciū non est deminutū sed debitum: quia res non valet plus q̄ȝ tantū p̄ quāto possunt inueniri q̄ eā emāt.

Circa hanc igitur conclusionē Nota q̄ emens iuxta tenorē p̄me cōclusionis eo grauius peccat quo vēdens ē maiori necessitate p̄ssus ad vēdēdū rē suā ⁊ habēdū p̄ciū. q: talis crudelit̄ agit cōtra pressū: scʒ ampli⁹ p̄mēdo ⁊ affligendo afflictū. Et eodē modo dic d̄ vēdente p̄ maiori iuxta tenorem p̄me cōclusionis precedentis questionis: quia etiā eo grauius peccat q̄ emens est maiori necessitate p̄ssus

ad emendum illam rem. Adhuc autē lōge grauius peccat qui in fraudem vsurarū exercet talem venditionem ꝑme conclusionis p̄cedentis questionis ⁊ talem emptionem prime conclusionis p̄sentis q̄stionis. Nā talis tripliciter peccat quia cōmittit tam venditionem q̄ꝫ emptionem iniquas ⁊ cum hoc vsuram mentalē capiendo mētalem vsuram ꝓut distinguitur cōtra effectualem scꝫ pro ip̄o ꝓposito ⁊ p̄paratiōe eā cōmittendi. Talis autē est ille qui cū rogatur ab indigēte vt sibi mutuet decē floreñ. dicit: decē floreñ. non mutuabo: sed mercē quādā habeo quā tibi pro decē dabo: ⁊ si non indigeas ea: poteris eam vēdere. ⁊ sic acquirere pecuniam optatā. ⁊ stat q̄ merx non valet nisi nouē: ⁊ venditione facta idē diues dicit. Ex quo nōdū habes optatā pecuniam: ego a te emam illam mercē sed nequaq̄ꝫ pro decē: quia nō indigeo sed tm̄ ꝓ octo. ⁊ ad hunc contractū ideo diuertit: q2 libenter mutuasset octo floreñ. (vt petijt) ⁊ hoc pro vsura duoꝝ floreñ. vel triū. sed q2 non audebat timore seculi hunc contractū amplecti. ideo diuertit ad aliū cōtractuꝫ quo tantundē habebit. sicut si ad vsurā sibi mutuasset octo floreñ. Nam cuꝫ primo ꝓ decem floreñ. vendit mercem: nō nisi nouem valentē: lucrat̄ vnū floreñ. ⁊ cū postea redimit eandē pro octo que valet nouē iterū lucratur vnū. ⁊ sic duos floreñ. lucratur. talis inq̄ꝫ inique vendidit et iniq̄ emit ⁊ paratus fuisset actuali p̄paratione mentis ad vsuram mutuare ergo tripliciter peccauit. Si autem quis nullatenus vellet mutuare ad vsuram cuiq̄ꝫ nec etiam illi petēti mutuū vellet mutuare siue gratis siue non gratis eo q̄ non adesset casus in quo vllo modo teneret̄ ei mutuare: attamē paratus esset sibi quid vendere pro iusto precio: ⁊ hoc faceret quaten⁹ saltem emptor ꝑ illam mercē reuendendā acquireret pecuniam: nec hoc faceret illa intentione vt sibi ip̄i reuenderet: imo nihil de hoc cogitaret nec illud eum moueret ad vendendū ei illam mercem: imo staret q̄ nō optaret illaꝫ mercem redimere ⁊ tamen ideꝫ emptor nō nisi illi vēditori vellet reuendere q̄ tamen nollet sibi dare tantū quātū ei vendiderat ⁊ q̄ non indiget ea: tunc talis redimens si …mendo agit s̄m tenorem illi⁹ prime cōclusionis peccabit. si autem nō agit s̄m tenorem illius ꝑme cōclusionis tunc q̄uis i aliquo certo casu circūstātionato eo modo qui expressus est in clausulis conclusionis: de rigore cōtractus ille forte posset excusari tanq̄ꝫ in se non iniustus: tamē habebit speciem mali ⁊ actorem infamare ⁊ alios scandalizare natus est. ideo omittēdus est tanq̄ꝫ latibulū vsurariorū ⁊ infamatiu⁹ sui actoris.

Secūda conclusio. prima cōclusio iam de emptore formata: esset etiā vera si emptor equilibri dūmodo dubitet p̄ciū deficere a valore mercis. Probat̄: q2 si ē in tali dubio ⁊ nihilomin⁹ contendit vel conatur dare illō preciū: exponit se equilibri periculo violandi iusticiam cōmutatiuaꝫ. hoc autem est illicitū sicut ⁊ exponere se sine equilibri siue ꝓbabili p̄iculo peccati ē pctm̄. Et ideo cū ē i tali dubio recurrat ad manuductiua quib⁹ rationabiliter moueatur ad cognoscendū qd̄ sit competens preciū: que si inueniri non potest: aut omittat emptionem aut det maius illo deficiēti p̄cio qd̄ contendebat dare de quo maiori sit ei probabilis credulitas q̄ sit competens Aut si hoc non velit facere: tunc in emēdo ponat se ad arbitrium venditoris dicēdo. taxetis vos ip̄e qd̄ dignū fuerit ⁊ illud dabo: ⁊ tunc poterit illud dare: dūmodo venditor sit vir expertus non artatus nec inordinata affectione precij ⁊ displicētia mercꝭ agitatus ⁊ emptori cōstet de illis ꝯditionibus vēditoris. ⁊ dūmodo etiā emptor nō fecerit talē oblationē venditori: et qua occasionē dederit vēditori ad petendū min⁹ iusto: eo q̄ ducit̄ verecundia vel errore vt non audeat plus petere eo q̄ tā vile qd̄ sibi emptor obtulit. Si aūt vēditor non haberet illas ꝯditiōes vel nō ꝯstaret emptori de eisdē non liceret sibi existēti in dubio eqlibri ponere p̄cium ad arbitriū venditoris. sed pot⁹ debet omittere emptiōeꝫ aut dare p̄ciū qd̄ credit ꝓbabiliter eē cōpetēs.

Tertia cōclusio. prima cōclusio ē vera siue illud p̄ciū sic deficiat a valore q̄ sit sub dimidio iusti p̄cij siue citra. ⁊ si citra: siue in multo siue i pauco. Probat̄ ꝓportionabiliter sicut ꝓbata ē tertia conclusio p̄cedentis q̄stionis. Et ex illa etiā potest inferri correlariū contra du

as opiniones ibidem positas: que sicut erronee senserunt de vendente exigente preciũ excessiuũ. dicendo q illud sibi liceret quando excessus non est vltra dimidiũ iusti precij sed citra: etiã si in multo (vel vt secũda opinio dixit) dũmodo in modico; sic etiã sensissent proportionabiliter de emptore qui preciũ deficiens dat: dicẽdo q illud sibi liceret si defectus nõ est sub dimidio iusti precij: etiã si i multo sit ille defectus vel (vt scdi dicerent) dũmodo sit i modico. Et sicut argumenta sunt facta pro illis opinionibus falsis de venditore et soluta: sic si cõsimilia applicent proportionabiliter ad emptorẽ: etiã solueret proportionabiliter.

Quarta conclusio emptor q scienter fm tenorem prime cõclusionis dedit pro merce preciũ deficiens a valore mercis: siue ille defectus sit sub dimidio iusti precij siue citra. et hoc siue in multo siue in pauco: tenet supplere defectuz vel restituere partem mercis sed differenter.

Prima pars probatur: qr si fm tenorẽ prime cõclusionis dedit preciũ deficiẽs a valore mercis: tũc accipit aliqd mercis sub ratione mercis; pro quo nihil dedit eo q totũ preciũ solũ respicit reliquum mercis. signetur igitur illud acceptuz pro quo nihil dat: eo q ad id non attingit aliqua pars precij: et sit B. arguitur sic: recepit B ex causa sub modo et sub cõditione non extantibus. Nam venditor dat sibi B vel in ratione mercis vel in rõne doni. Si primũ: tũc venditor non dedit sibi B nisi sub conditione scz si emptor daret sibi preciuz pro B. et ex causa scz quia emptor dare debebat sibi preciũ pro B et sub modo scz vt emptor daret sibi pro B preciũ: modo cõditione sub qua datur res non extante nõ tenet datio nec trãsfert dominiũ rei date in accipientẽ. et sic tenet accipiens restituere vel supplere cõditionez sub qua data est. Si aũt B vt donũ datuz est: non est translatuz dominiũ ipsius B in emptorem: qr emptor p casuz non recepit ipm B vt donuz: sed vt mercẽ vel partem mercis. donũ aũt nõ transfert in dominiũ donatarij nisi donatarius consentiat in donationem et velit datum habere vt donũ.

Et notãter dicit cõclusio si fm tenorem prime cõclusionis dedit preciũ etc. secus autẽ si a principio voluit vt conabat recipere ipm B vt mercẽ et tñ postea in recipiẽdo B recepit ipm vt donũ et defectuz vt sibi remissum liberaliter a venditore: eo q venditor sibi B liberaliter donat vel liberaliter remittit defectuz precij. Nam tũc nõ tenet supplere defectum nec restituere B licz peccasset conando dare preciũ deficiens pro tota merce in ratione mercis: peccaret etiam si recipiendo ipm B: esset talis propositi q si venditor etiã sibi nõ donaret B nec remitteret defectũ precij: nihilominus vellet B retinere et nõ supplere: non tñ teneret qd restituere supposita liberali donatiõe B vel remissione liberali defectus. Secũda pars probatur ponẽdo duas differẽtias. Prima quia si defectus est sub dimidio iusti precij emptor tenebit in vtroqz foro ad alterũ illorum duorũ scz aut rescindere contractum si placet venditori: aut si placet vẽditori contractũ manere: tenet supplere defectũ: in alijs excessibus non sic est. Naz in solo foro cõsciẽtie nõ in foro exteriori tenet ad alterum illorum duorũ. sed de hoc quãdo ad primã et quãdo ad scdm teneat: dictũ est supra questione. lv. cõclusione prima. Scda differentia. qr defectus modicus est duplex. quia aut ẽ intra limites latitudinis: aut sub eis seu extra eos. si scdz: tunc tenet indistincte supplere ita q illa tentio ẽ necessitatis: si ẽ notabilis ita q peccat mortaliter si nõ supplet. si aũt est nõ notabilis: tenet sub veniali culpa: sic q si non supplet: peccat venialiter: nisi excuset p hoc q minutie taliũ defectuũ sunt innumere et non digne tãto labore quãtũ haberet facere: vt singule singulis supplerent. ita q etiã venditores deberent mer fm rectã rõnez consentire q tales erogarent eorũ noĩe pauperibus: qr rationabiliter illud vellent sibi fieri si ipsi in simili casu vendendo supaccepissent in aliquãtula minutia. Si detur primũ: tũc si emptor tempore emptionis ignorauit se in precio defecisse ab indiuisibili equalitate valoris: tũc non tenet supplere etiaz si postea cõperiat illũ defectum. qr tunc venditor donauit sibi B vel remisit illam partem deficientem vel saltẽ sibi debuit donasse et remisisse. secus forte si a principio contractus sciuisset illum defectũ. et deduc hec sicut in simili deductum est in conclusione quarta precedentis questionis.

Quinta conclusio. q̄ꝫuis q̄ttuoꝛ concurrentibꝰ possit sana ꝯscientia emptoꝛ etiam scienter dare p̄cium deficiens a valoꝛe mercis in magno vel in paruo: tñ quodcūꝫ hoꝛū defecerit: non solū p̄tensa oblatio eiusdem vt precij sufficientis censenda ē sibi fuisse illicita: sꝫ etiam datio precij ꝛ receptio totiꝰ mercis. Prima ps ꝓbatur. Naz si emptoꝛ offerat preciū deficiens sic ꝙ velit totā mercē habere in ratione mercis solute: ꝛ vēditoꝛ habeat illas q̄ttuoꝛ cōditiones scꝫ ꝙ sit ꝑsona sagax ꝛ sciens valoꝛē mercis. Scōo ꝙ nō ꝙ mentis leuitate vera vel p̄sūpta det tantā mercem ꝓ tam deficienti p̄cio. et per hoc excludiẗ ꝓdigalitas vel inoꝛdinata affectio in venditoꝛe ad preciū et inoꝛdinata displicētia ad mercē: ex qua inoꝛdinatiōe cōtingit aliq̄n dare mercē ꝓ minus iusto. Tercio ꝙ venditoꝛ nō artatiōe vel necessitate qua valde indiget p̄cio: det tantā mercem ꝓ tam vili p̄cio: imo libere. Quarto ꝙ illa tria ꝯstent emptoꝛi de venditoꝛe ꝓbabili certitudine. Illis itaꝫ quattuoꝛ ꝯcurrentibꝰ lꝫ emptoꝛ peccauerit offerēdo a p̄ncipio tam deficiens p̄cium qđ indignum est tāta merce: tñ si venditoꝛ sic cōditionatꝰ (vt dictū est) nihilominꝰ dedit eaꝫ rem emptoꝛi: p̄sumet emptoꝛ ꝛ poterit p̄sumere ꝙ venditoꝛ ip̄m B sibi liberaliẗ donet: ꝛ liberaliter remittat defectum precij sine hoc ꝙ aliq̄ ratio inuolūtarij misceaẗ illi dationi. Modo emptoꝛ potuisset donū taliter q̄lificatū recepisse a vēditoꝛe: etiam si nihil ab eo emisset. igiẗ etiā nūc potest recipe illud vt tale. Et dico vt tale: quia nō posset ip̄m B recipe vt mercē: cū nihil coꝛresp ōdens ei vt p̄cium dederit. Dico aūt p̄sumat ꝛ poterit emptoꝛ p̄sumere ꝛc̄. qꝛ si nec p̄sumeret nec posset p̄sumere in venditoꝛe animū donādi sibi B: vel remittendi sibi defectū: non debet recipe B vel dare taliter deficiens p̄cium. qꝛ exponeret se periculo recipiēdi alienū. ꝛ si de facto p̄sumit cōtrarium: eo ip̄o peccat recipiendo alienuꝫ scꝫ B: ꝛ si p̄sumpsisset animū donandi in eo et postea dep̄henderet p̄sumptioni sue nō subfuisse veritatē: deberet supplere defectum p̄cij vel restituere B. Scōa ꝟo ps scꝫ ꝙ oblatio fuerit sibi illicita patuit con-clusione p̄ma. Tertia ꝟo ps scꝫ ꝙ receptio sit sibi illicita si defecerit aliqđ illoꝛuꝫ q̄ttuoꝛ ꝓbatur. Naz si primū deficit puta qꝛ venditoꝛ est simpliciañꝰ ꝛ inexpertꝰ credēs mercē nō plus valere q̄ꝫ det emptoꝛ: ita ꝙ aliās nullatenus daret ꝓ tam leui p̄cio: non erit illa datio mercis pure volūtaria sꝫ mixta ex inuolūtario: adeo ꝙ non ē illa datio sufficiēs ad faciēdū emptoꝛē esse dominuꝫ totiꝰ mercis ꝛ signanter ip̄ius B: qꝛ datio nō facit quē dominū rei sibi date: nisi dās ꝯsentiat. Modo errans non cōsentit si sit talis erroꝛ ꝙ nullatenꝰ daret si non erraret Et ad defectū illius p̄me ꝯditionis reducitur casus vbi emptoꝛ ꝓ re que bene valet q̄ttuoꝛ: offert. tñ vnum et venditoꝛ dat ꝓ duobꝰ: eo ꝙ vel vereẗ exigere q̄ttuoꝛ ab eo q̇ sibi soluꝫ vnum obtulit: vel qꝛ credit emptoꝛem non offerre p̄ciū deficiens sub dimidio iusti p̄cij. sed tñ in modico puta i vno denario inoꝛe emptoꝛū. Si scđa deficit puta qꝛ vēditoꝛ ex ꝓdigalitate dat: peccat emptoꝛ recipiēdo: qꝛ cōmunicat vēditoꝛi in vitio. non eni solus prodigus peccat ꝓdige expendendo: sed etiaꝫ ille q̇ talia ab eo recipit. Et idem iudiciū est si venditoꝛ det ex inoꝛdinata affectiōe ad p̄cium vł ex inoꝛdinata displicētia ad mercē pro illo p̄cio diminuto. An aūt tūc emptoꝛ teneaẗ supplere defectum vł restituere B: videāū est in tractatu de restitutionibꝰ. Si etiā tertia deficit: puta qꝛ artatꝰ fuit: peccat sic deficiens p̄cium dando et recipiendo B. primo qꝛ potius deberet succurrere vēditoꝛi q̄ꝫ eū afflictū amplius affligere. secundo qꝛ recepit illđ cuiꝰ dominiuꝫ illo modo nec habere nec ip̄m retinere pōt. quia non transferẗ dominiū eiꝰ in ip̄m ꝑ dationeꝫ sic mixtā ex inuolūtario. coactio eni etiā ꝯditionalis diminuit de rōne voluntarij. Si etiā q̄rta deficit: puta qꝛ dato ꝙ tria p̄ma adessent: attamē illa nō cōstarent emptoꝛi de venditoꝛe: peccaret dando deficiēs precium. qꝛ exponeret se ꝓbabili vel equilibri periculo accipiēdi vel dandi id qđ est illicitū accipe vel dare. qꝛ non est licituꝫ accipere B vel dare deficiēs p̄cium: nisi cōstet de p̄dictis conditionibꝰ venditoꝛis: seu de omnino liberali donatiōe B ꝛ remissione defectus: ꝛ maxime ex quo emptoꝛ obtulerat tale deficiēs p̄cium. ideo si non constet emptoꝛi de p̄dictis ꝯditionibꝰ venditoꝛis:

potius habebit p̄sumere q̄ sibi detur B i ratione mercis ꝛ nō i rōne doni: sicut ipse obtulit p̄ciū ꝑ tota merce (cuiꝰ B est ps) sub rōne mercis. Et circa p̄mā partem cōclusionis nota q̄ stantibꝰ q̄ttuoꝛ illis de q̄bus dictū est in p̄ma parte venditoꝛ etiā in foro exteriori est tutus. Unde nō dabit venditori actio ꝯtra emptorem: q2 si quis donationis causa vēdit ꝑ modico precio: nō audit volens venire ꝯtra suam voluntatē: vt tāgit Panor. in. c. cū causa. de emp. ꝛ ven. ꝛ ibidē dic ecōtra in casu simili q̄nte ꝯclusionis p̄cedentis q̄stionis. Nota tū q̄ etiam cōcurrentibꝰ illis q̄ttuoꝛ fallit illa ps in casu quo p̄latus ecclesie esset ille q̄ sic viliter vēderet mercē aut alius qui facta alteriꝰ ꝓcuraret vt tutoꝛ vel curatoꝛ pupilli vel minoris. q2 ab illo etiā si sciat verum p̄ciū: nō licet sic viliter emere. quia nec illi licuit sic viliter vendere.

Correlariū. Multū alleuiat emptorē si quam mercē emit ab exꝑto vēditore: q2 p̄sumitur q̄ ex quo expertus est nec artatus q̄ nō ei vendidisset ꝑ illo precio nisi fuisset sibi visū condignū. Unde si emptoꝛ inexpertus vadat ad institores ꝛ mercatores publicos non ē sibi maltū periculū si modicū p̄ciū exhibet ꝑ merce: dūmodo emptoꝛ ignoret valorē mercis: nesciens an p̄cium id sit deficiens vel equalens. sed hoc dūtaxat faciat vt respōsione vēditoris addiscat debitū valorē ꝛ debitū p̄cium: eo q̄ vēditores exhibent rem p̄mo ꝑ magno quā tamē solēt finaliter vēdere ꝑ minori ꝛ aliqui etiā ita superexhibent a p̄ncipio q̄ ꝑ longe minori etiā sub dimidio p̄me exhibitionis vēdūt sicut dicit d̄ coloniensibꝰ. Unde si emptoꝛ emat a supradictis scʒ peritis ꝛc. mercē pro illo deficienti p̄cio qd̄ obtulit: poterit presumere q̄ ex quo vēditoꝛ fuit expertꝰ ꝛ non artatus q̄ hoc fecit sine suo p̄iudicio tāq̄ recipiens condignū p̄cium.

Questio. LIX.

Utrum licitum sit vēditori vendere mercē vni ꝑ maiori p̄cio q̄ alteri: puta carius vendendo ementi ad terminū vel expectationē q̄ ad promptā solutionē. Solutio q̄stionis stat i duabus distinctionibꝰ: q̄ttuoꝛ cōclusionibus: duobꝰ correlarijs: ꝛ trium argumentoꝝ solutionibꝰ atq̄ quodā documento in fine ꝛ cauda q̄stionis annectēdo.

Prima distinctio. vendere mercē vni ꝑ maiori precio q̄ alteri contingit dupliciter. quia aut illa maioritas manet intra latitudinē iusti precij: aut egredit eā. Exemplū primi. stat q̄ aliqui prudētes estimant pannū aliquem. l. florenoꝝ. alij prudētes. lj. tertij. lij. florenoꝝ. ꝛ sic passim vendant ꝛ emant s̄m illā triplicem estimationē. nec quisq̄ sit qui estimet eum vltra. lij. florenoꝝ. valere vel nō valere. l. flor. tam iustum p̄ciū illius panni stat in tribus gradibꝰ scʒ pio mediocri ꝛ rigido: et illis cōsistit latitudo illius precij iusti. Si igit venditoꝛ vendat vni eū ꝑ. l. florenoꝝ. alteri ꝑ. lj. ꝛ tertio ꝑ. lij. vendit vni pro maiori ꝛ alteri pro minori: ꝛ tamē maioritas illa manet īra latitudinē iusti p̄cij. Exemplū s̄cdi vt si q̄s eū vēderet ꝑ. liij. vel. liiij. flor.

Scd̄a distinctio. si maioritas precij egreditur latitudinē iusti p̄cij: tunc aut vēditoꝛ exigit illam maioritatem rōne mercis tanq̄ p̄ciū eius: aut alia ratione. si scd̄m. aut igit ratione expectationis: aut alia rōne. si scd̄m hoc etiam cōtingit dupliciter: quia aut ratione interesse ꝓuenientis ex expectatiōe p̄cij seu carentia eiꝰ siue illd̄ eē sit dāni emergētis siue lucri cessantis: aut ratione alicuiꝰ alteriꝰ.

Prima ꝯclusio. venditoꝛ non peccat ꝓpter hoc q̄ vēdat mercem vni ꝑ maiori precio q̄ alteri: si illa maioritas manet intra latitudinē iusti precij: dūmodo credat tam maius q̄ minus precium esse iustū. vt si agat s̄m tenorem p̄mi exempli p̄me distinctiōis. Probat dupliciter. Primo sic quia ex quo quodlibet illorum trium precioꝝ est iustū ꝑ casum: ꝛ ipse credit esse tale: nō facit iniuriā s̄cdo nec tertio: quia exigit qd̄ iustum est: lʒ s̄cdo nō faciat tantā grām sicut primo nec tertio sicut s̄cdo. Modo nō peccat q̄s nō faciēdo vni grām quā alteri facit. igit. Nec sequit: vendit vni ꝑ iustiori precio q̄ alteri. igit illi alteri vendit pro iniusto. Nā stat duo precia esse iusta ꝛ tū vnū esse iustiꝰ alio. sicut sancto sanctiorem inuenire cōtingit et mūdo a peccato mundiorē: lʒ vterq̄ nihil habeat imūdicie. ꝛ vnum habitū scientificā certi

certiorem alio cõtingit inuenire: lʒ neuter habeat aliquid incertitudinis. Scđo probatur idem a simili. si B sit debitor ipsi A in .x. ad terminum. et F similiter in .x. sit debitor eiusdē A ad eundē terminū: non peccat remittēdo aliqđ de .x. ipsi B soluēti ante terminū etiā si nihil vellet remittere ipsi F non soluēti ante terminū. facit enim ipsi B bñficiuʒ ob hoc ꝙ citi⁹ soluit q̃ F: et sic benefaciēti benefacit et nō benefaciēti non sic benefacit. igif etiā non peccat venditor si nolit ita remisse vendere ei q̃ non statim soluit sicut deberet ei q̃ statim soluit. et sic p maiori ei licebit vēdere; dūmodo tñ maioritas maneat intra iustū pcium. tenet cõsequentia a simili. Naʒ sicut B et F ambo erāt debitores in decē tanq̃ iusto debito: sic emptores recipiēdo mercē sunt debitores ipsi vēditori in iusto pcio cui⁹ ē triplex gradus pdict⁹. igif vni poterit nolle remittere gradū mediocrē vel rigidum et tamen alteri poterit velle remittere. Hec tñ secūda pbatio nō ē ita certa sicut pcedēs: qr antecedens non ē indistincte verū: qr sicut B anticipans solutionē in casu predicto: aliqñ nō est imunis a peccato vsure vt patebit in scđa cõclusione sequētis q̃stionis sic etiā A inducendo B ad hmōi anticipationē aliqñ non est imunis a peccato scandali vel occasionis ruine in B. put de taliter inducente primū dictū fuit supra q̃stione .xlvij. Dicif notāter in cõclusione dūmodo credat etc. quia si non crederet nisi infimū gradū esse iustum pcium: non excusaretur a peccato: nisi in casu tertie conclusionis sequentis vel etiā quarte p pma parte eiusdem. Et in casu hui⁹ cõclusionis nō intelligif illud extra de emp. et vē. placuit. vbi statuit sacrum ꝯcilium ꝙ pſbyteri moneant plebes suas vt hospitales sint atq3 non carius transeuntib⁹ vendāt q̃ in mercato vēdere possint. Nā illō itelligif qñ illa maioritas egredif latitudineʒ iusti pcij.

Scđa cõclusio. vēditor peccat mortaliter vendens vel p notabiliter maiori pcio q̃ alteri vbi maioritas est extra latitudinē iusti precij et notabilis si eam exigit rõne expectationis seu dilationis precij. Probaf: quia expectare seu dare dilationē solutionis precij est implicite mutuare. igif si ipam maioritatē seu partē que est extra latitudinē iusti precij: vult habere rõne expectationis: tunc rõne mutuationis eam vult habere. Modo rõne mutui aliqđ tpale lucrum exigere est peccare mortaliter peccato vsure. igif. Antecedens pbatur: qr quādo vēditor expectat seu dat emptori dilationē: pinde est ac si pciū iam haberet in bursa et de bursa sua daret emptori vsq3 ad terminū. Scđo sic pbatur vendere tēpus ē illicitū. modo si venditor vendit illo modo vt cõclusio scđa dic: tūc vēdit tempus. igitur. Sed hec pbatio et talis locutio q̃uis sit cõmunis et multorum doctoꝝ: tñ est obscura et quasi inintelligibilis: imo de rigore sermonis falsa: nisi reducaf ad terminos pcedētis pbatiōis Probaf. nam venditor pdictus nō potest etiā de facto vendere tempus emptori nec est hoc mentis sue nec etiā attēptat hoc. qr nō attēptat ei vendere tempus pſens: quia scit ꝙ tēpus pſens est cõmune vtriq3: ita ꝙ emptor eque habet illud sicut vēditor: nec etiam attemptat sibi vēdere tempus pteritū: quia neuter habet illō nec potest habere: nec etiam tempus futuruʒ: qr venditor scit se illud emptori nō posse pcedere et emptor scit venditorē illud sibi non posse dare. hoc enī esset velle vendere primo progationē vite. Item tempus saltem vniuersale est mot⁹ primi mobilis vel passio eiusdem. et sic est in primo mobili. igif non est verisimile ꝙ venditor velit vēdere aut emptor emere rem ita distantē et inattingibilem. Unde modus ille loquēdi obscur⁹ videf potius omittēdus et loco illi⁹ termini tempus vtendum est illo termino expectatio vel dilatio ad tēpus. Nam mutuationem implicitā in dilatione vēdit ille qui pter dilationē carius vltra iustū pcium vēdit q̃ faceret ad pmptam pecuniā.

Tertia cõclusio. si maioritas ē extra latitudineʒ iusti precij et venditor nullaten⁹ ratiōe expectationis exigit maioritatē. sʒ rõne interesse sibi puenientis ex carētia pcij expectandi: siue illō interesse sit dāni emergētis siue lucri cessantis: tūc vēditor nō peccat ob h ꝙ cari⁹ vendit pdicto modo: dūmodo fuerif ille cõditiones q̃ requirunf ad h ꝙ mutuāti licitū sit vltra sortem mutuatam aliquid exigere ratione interesse dāni emergentis vel lucri

cessantis: q̄ ꝯditiões fuerũt posite sup̃ra q̄stione .xxx. Exẽplũ aũt vbi singule ꝯditiones sint incluse (supposito casu p̃ime distinctiõis huius questionis) esset si venditor vẽderet p̃ .liiij. ad terminũ. sic ꝙ teste cõsciẽtia sua vellet potiꝰ in ꝓmpto iã capere liij. vel .lij. vel etiã .l. q̃ʒ ꝙ debet carere precio ⁊ accipe .liiij. ⁊ tñ ex quo emptor non habet nunc sibi soluere: ip̃e ꝙtim pietate motꝰ vt scʒ nõ cogat̃ emptor abire sine merce ⁊ ad placendũ sibi vẽdit sibi ad terminũ: necꝫ ẽ tanta necessitas in emptore ꝙ de precepto teneat̃ sibi expectare: ex alia v̄o p̃te q̄ etiaʒ sibiip̃i ꝓuidere vult de interesse qđ patit̃ i carẽdo: ob qđ vitandũ maluisset de p̃senti accepisse .liij. vel minꝰ: exigit vnũ floreñ. ad quẽ nullatenꝰ afficiat̃ plus q̃ʒ ad illud rõne cuiꝰ sua interest: q̄n mallet liberatꝰ esse ab interesse ⁊ carere vno floreñ. q̃ʒ accipe vnũ floreñ. ⁊ subire interesse. necꝫ infamatio aut scandalũ aliquod orit̃ vel natũ est oriri ex hmõi ꝯtractu. nunc eñi oẽs septem ꝯditiones sunt incluse: vt patet eas trãscurrẽdo. Illa igit̃ cõclusio ꝓbatur quintupliciter.

Primo sic. venditoreʒ expectare p̃cium est cũ implicite p̃ciũ vt sortẽ mutuare emptori vt ostensũ est. igit̃ si ex hmõi expectatione seu mutuatione: q̄ caret p̃cio suo iusto: ꝓueniat venditori interesse: poterit ratione illius q̄d exigere vltra iustũ p̃cium. tenet ꝯsequẽtia: q̄ supra q̄stione .xxx. ostensum ẽ ꝙ licitũ ẽ mutuãti exigere vltra sortẽ rõne interesse ꝓuenientis sibi ex carẽtia sortis. Scđo sic: q̄ si peccaret: aut peccato sup̃uenditionis scʒ ꝯtra iusticiam cõmutatiuã aut peccato vsure. Non scđoʒ vt iã patuit: q̄ lʒ expectãdo mutuet ⁊ accipiat̃ vltra sortem: non tñ non omne mutuare ⁊ vltra sortẽ cape est vsuram cõmittere vt sepe patuit supra. Nec primũ: q̄ p̃tẽ egrediẽtẽ latitudinẽ iusti p̃cij: nõ accipit in rõne p̃cij sed ꝓ refusione sui interesse qđ patit̃ expectando ⁊ carendo precio iusto sibi debito. Modo h̄ non ẽ illicitũ sicut patuit ƒm casum Scoti positũ supra in .q. lvj. in tertia ꝯclusione in .xij. manuductiuo: vbi dictuʒ fuit de vendente mercẽ que nullatenꝰ fuit vendenti venalis ⁊ ex cuiꝰ carentia dãnificat̃: ꝙ licite potest altius vendere q̃ʒ soleat al's venditi hoc ꝓ releuatione damni qđ incurrit vendendo ad instantiã emptoris.

Vñ nõ debet dici ꝙ ꝓ tanto sit casus huiꝰ conclusionis licitus vt q̄daʒ iurisperitus dicit: q̄ scʒ agrum vel aliud fructificãs ad terminũ vendendo: venditor interim carebit fructibꝫ quibus tamen fruetur emptor. Nam ꝓpter hoc non debet venditor rẽ carius existimare: quia hoc inest naturaliter contractui venditionis: ꝙ fructus mercis spectant ad emptorẽ sicut ⁊ periculuʒ ⁊ nõ ad venditorẽ. Nam etiã si mox fuisset sibi solutum p̃ciũ: etiaʒ ꝓtinuissent fructus ad emptorẽ. Unde potiꝰ econtra debet excusari scʒ ꝙ carẽdo p̃cio qđ deberet habere patitur interesse. Tertio sic. si venditor vendat p̃ .liiij. ad terminum ⁊ tñ si (vt optabat) habuisset in prompta solutiõe .liij. fuisset illis vsus in mercantijs licitis vel emptiõe alicuius possessionis fructifere de qua vel de quibꝫ verisimiliter intra predictũ terminum fuisset lucratꝰ plus q̃ʒ vnũ floreñ. etiã vltra oẽs expensas: labores ⁊ curas etiam deducta dubietate lucri: ita ꝙ teste ꝯsciẽtia sua non accepisset vnũ floreñ. ꝓ renũciatione huius lucri sperati: iam innꝫ videt̃ ꝙ non soluʒ possit excusari a peccato de h̄ ꝙ accepit vltra iustum preciũ: imo videtur ꝙ non indigeat sup̃ illo aliqua excusatiõe eo ꝙ videtur ꝙ non accipiat vltra iustum p̃cium in tali casu. Et hoc vltimuʒ assumptum scʒ ꝙ nõ videt̃ ꝙ accipiat vltra iustũ p̃cium: imo ꝙ illi .liiij. maneant intra latitudinem iusti precij stante casu vt format̃ est in p̃ncipio huiꝰ tertie ꝓbatiõis ꝓbatur sic: quia .liiij. floreñ. nondũ habiti sed solum ex primũ habendi in tali termino: nõ sũt maioris valoris vsualis q̃ʒ sint .liij. de p̃senti soluti: imo solum eis equalent. Modo quãtitas precij est attendenda ƒm valorẽ vitalem sicut ⁊ quãtitas mercis: vt patuit sup̃ q̄stione .lvj. igit̃ censet̃ vendere solum ꝓ p̃cio valente tantũ sicut valẽt .liij. de p̃senti soluti: non diceret̃ vltra iustum p̃cium vendidisse. igit̃ idem dicendũ si pro .liiij. ad terminũ p̃dictum dando vendidit. Minor ꝓbatur: quia ita vtiles sunt sibi .liij. q̄bꝰ ante potest vti vsꝫ ad illum terminuʒ ad lucrũ p̃dicto modo speratuʒ et multo magis ad damna emergẽda vitanda: sicut .liiij. quibꝫ vsꝫ ad illũ terminũ non põt vti siue ad lucrũ p̃dicto modo speratũ ꝯsequendũ siue ad damna emersura vitãda. Modo et

ydoneitate vel habilitate numismatis ad vsū
⁊ cōmoditatē hoīs attendit valor eius vsua
lis in emptione: sicut et idoneitate mercis
ad vsū humanū attendit eius valor vsualis
attēdendus in vēditiōe. Cōfirmat ⁊ de
claratur huius assumpti pbatio sequenti exem
plo. Si habeo librū cuius iustū ꝓciū fm ri
gidū graduz sit .liiij. solidi. veniatqꝫ emptor
habens .liiij. de quodā pegrino numisma
te. qd talis est ꝯditionis ꝙ in re scꝫ i argen
to sit melius nostris grossis vel solidis qui
hic currūt ⁊ p quibus ego vendere volo. ⁊ tn̄
tales solidi vel grossi nō plus possint mihi
vales esse qꝫ .liiij. solidi vel grossi huius patrie
adeo ꝙ si vellē illos cābire i tra hac vel alis
alienare: nō p pluri possem eos distrahe
re qꝫ p .liiij. huius patrie. ⁊ si vellem eos p me
vel aliū in aliaz terrā ducere tātas cogerer
facere expēsas ꝙ nō plus inde haberē qꝫ de
liiij. solidis huius patrie. ⁊ si eos cōflare vel
lem: etiā non plus inde possem acqrere cō
putatis expēsis ꝯflationis ⁊ hmōi. si ergo
emptor diceret: solidos huius patrie nō ha
beo. sꝫ dūtaxat tales habeo q̄ in re sūt valē
tiores tuis. de illis itaqꝫ dabo .liiij. ego ꝓ
dicerē. nō dabo nisi p .liiij. patrie huius. vel si
vis ꝙ de tuis accipiā: non accipiā nisi .liiij.
eo ꝙ quomodocūqꝫ agam nō plus sūt mi
hi vtiles illi .liiij. de tuis qꝫ .liiij. patrie huius.
q̄ro an peccarē exigendo hmōi .liiij. ⁊ patꝫ
ꝙ nō: qr illi .liiij. non sunt maioris valoris
vsualis qꝫ .liiij. nostre patrie. igitur etiā sic erit
de casu supradicto. Uidetur eni hincinde eē
simile si casus sint vestiti illis circūstantijs
q̄s posui. Quarto sic. si A emat redditū
seu ius pcipiēdi imppetuū annuatim d cō
muni cursu aliquā rem valētē vnuz florenū.
nō tantū dabit ꝓciū p hmōi iure pcipiē
di hmōi rem: quantū daret p iure pcipiēdi
⁊ exigendi iā ab eo talē rem i numero cētu
plicato. etiā dato ꝙ imppetuū p se vel suos
successores pcipiendo annuatim talē rem
valentē vnū florenū. eēt pceptur nō solū in
numero centuplicato: imo in lōge maiori
⁊ non reputat tn̄ ille ꝯtractus iniustus: ⁊ huius
non est ratio alia nisi qr ius pcipiēdi rem:
etiā que tādē ascendet ad longe maiorē nu
merū: tali tn̄ modo scꝫ annuatim tm̄ et nō
simul obuenturā: nō est ita vtile emptori si
cut sibi vtile eēt ius pcipiendi hmōi rem i
numero (etiā minori qꝫ sit cētuplū) dū mo
do esset percipiēda simul et semel eo ꝙ ipa
res in illo numero (tali tamē modo succes
siuo) recipiēda nō est ita vtilis sibi sicut eēt
in minori numero si simul et semel reciperet
igitur etiā .liiij. florenū in casu huius tertie ꝯclu
sionis non sunt maioris valoris qꝫ .liiij. ita
ꝙ merx aliq̄ eque potest dari i illo casu p
liiij. ad terminū dandis sicut p .liiij. iam de p̄
senti soluēdis. Quinto sic. si quis agrū
vel domū valētē .xx. florenū. emere vellet et
venditor nō vellet vendere agrū vel domū
nisi hoc pacto ꝙ etiaz emptione celebrata
⁊ ꝓcio soluto vti vellet agro p annuz: quo
lapso ꝓmū ⁊ nō ante posset emptor eo vti
emptor licite posset tanto minus velle dare
p agro vel domo: quāta esset verisimiliter
vtilitas quā emptor interim potuisset ha
buisse de agro: singulis defalcatis: etiaz si
ager vel domus sit vel esset talis res ꝙ non
esset nata importare vtilitatē nisi apposita
industria hoīs sicut ⁊ pecunia: et ratio qr
ex quo valor mercis attendit consideratis
etiam fructibus quos importare potest: tūc
ex quo ꝓmo anno fructus non sibi sed vēdi
tori importabit: eo minus valet illa merx.
Item de natura ꝯtractus emptiōis perti
nent fructus emptori ideo si p pactū adiectū
debet renūciari naturalitati ꝯtractus: pōt
pro illius refusione aliq̄d sibi velle remitti
⁊ hoc tantū quantū est illud cui cedit. Er
go econtra si emptor nolit dare ꝓcium ni
si post annuz. ⁊ sic venditor non possit vti
ꝓcio sibi debito (sicut tamen deberet posse
vti eo) ex cuius carentia patiatur interim defe
ctum illius vtilitatis quā verisimiliter ha
buisset: poterit venditor eo carius sibi vel
le dare quatenus ex illa pte recuperet id q̄
ex alia parte carere cogit. Nec ē differē
tia inter casum antecedētis ⁊ ꝯsequentis ni
si ꝙ in casu antecedētis res scꝫ domus vel
ager cuius vsu carere cogit: est res nō mu
tuata nec mutuabilis sed locabilis. In ca
su vero consequētis est res mutuata scꝫ p̄
cium: sed illa differentia non obstat: qr etiā
in casu antecedentis dando minus: id qd
subtrahit non subtraheret nomie locagij
sed nomine interesse qd tam in re locata qꝫ
mutuata potest peti. igitur. Unde ex p̄dictis
patet ꝙ non indistincte debet cōdemnari
venditio facta ad terminū pro maiori pre
cio qꝫ ad pmptā solutionē: presertim in foro

conscientie. ꝓpter qd̓ crudum satis videtur fuisse consiliū Panor. quo (vt de se dicit in c. ad nostram. de emp. & vendi.) cōsuluit ꝙ illi essent vsurarij qui vendūt merces pro aliquāto ꝑcio sibi incontinenti soluto: sed cū ad credentiā vendūt: dant ꝑ maiori. Et ex hoc ꝯsequenter consuluit indistincte ꝙ testamentū taliū esset nullū ex quo cum id publice faciunt sūt publice vsurarij. Et dixi notāter in cōclusione. dūmodo seruent omnes ꝯditiones ibidem posite: q2 quecū ꝗ harum defecerit non erit venditor immunis a peccato. & hoc vel vsure implicite in ipsa expectatione aut a peccato scādali aut ꝓprie infamatōis

Correlariū primū. ex q͂ oēs septem conditiones requiruntur: sequitur ꝙ ꝗ̄uis aliquando non tñ semꝑ vel indistincte possunt excusari illi mercatores q̄ carius vendēdo ad terminū ꝗ̄ ad promptā solutionē: hoc faciūt ex sola illa causa. q2 scʒ timent se oportere facere expēsas & labores in repetendo ab emptore ꝑciū expectatum: non allegātes aliqd̓ aliud interesse. Nā tales ꝗ̄uis excusari possint aliquādo scʒ qñ in effectu cogunt facere tales expēsas quibus adequat illud plus in quo carius vēdiderūt: eo ꝙ emptor met deberet illas refundere ꝑ equalens: tamen aliquādo (lʒ timuerint se facturos expensas ꝓdictas) in effectu nō faciunt: eo ꝙ emptor in termīo ꝓfixo sine omnibꝫ expensis venditoris soluit precium. & tamē tunc scʒ tēpore solutionis venditoris cuʒ vident se non fecisse vllas expensas: nihilominꝰ non subtrahunt illud plus ad qd̓ tatando ascenderant: ducti sola ratione expensarū quas timebant. Nā si sole ille expense quas timuerūt se facturos: fuerunt causa ascendendi. igitur si vident illas expensas nō fuisse ad effectuʒ positas: debent etiam cessare a receptione refusionis. cessante enī causa cessare debet effectꝰ. In tali igit̄ casu si nulla alia causa mouit venditorē ad carius vendenduʒ: ꝗ̄ ꝑpessio expensarum quas timuit: deberet in termino solutionis illud plus subtrahere in quo carius vendiderat ratione expēsarum. Si tamē mercator a ꝑncipio talis esset ꝑparationis in mente: ꝙ ꝗ̄uis timendo expensas facere: cogitaret possibile esse ꝙ nullas esset facturus in effectu: & tamen nihilominꝰ illud timere esset sibi ita graue ꝙ teste conscientia mallet carere illo pluri in quo carius vendit: quatenus esset ab illo timore securus ꝗ̄ recipere illud plus & subire timorē: etiam si cōtingeret eundeʒ timorem non deduci ad effectuʒ: nō auderē talem condemnare: etiam in casu quo in termino solutionis nollet subtrahere illd̓ plꝰ in quo carius vendidisset: quia illud plus non acciperet pro expensis quas timuisset facere: quia nullas tales fecisset, sed pro ꝑpesso timore et grauamie qd̓ ita grauasset eum ꝙ maluisset illo pluri caruisse. Nam tunc non censet̄ quid lucratus fuisse in ꝑcipiendo illud plus: q2 equiualens: īmo maius subijt pro eo. Et si dicas cōtra ꝑmā partem correlarij ꝙ ꝗ̄uis in casu formato excusentur a peccato ī recipiendo illd̓ plꝰ tēpore solutionis: ex quo iā in effectu sunt passi tantas expensas: tamen nō excusant̄ quin tempore cōuentionis et venditionis peccauerint: obligando emptorem ad illd̓ plus quē nondū viderāt negligentē et occasionantē eos ad expensas. Dicit̄ enī cōmuni ꝓuerbio Nemo debet puniri anteꝗ̄ deliquerit. lʒ timeat̄ ꝙ sit delicturꝰ nec ꝗ̄ꝗ̄ debet cogi ad pignus qui nondū factus ē debitor. Dicendū ꝙ argumentū cōcludit ꝙ non esset id licitū venditori quando ex indistincta mente hoc faceret tempe vēditionis scʒ intendens illud plus recipe ī pore solutiōis: siue fecisset expēsas siue nō sed non cōcludit quādo ꝓpter expensas q̄s perpeti timet vēdendo carius: est talis preparationis ī mente ꝙ soluʒ vult illd̓ plus recipe si in effectu fecerit expensas. Naʒ ꝙ tunc argumētū non concludat patet: quia bene licitum est etiam mutuanti obligare etiam ciuili obligatione aliquē ad refusionem interesse nondū perpessi: qd̓ tamē q̄s timet se perpeti: dūmodo illa obligatio fiat sub predicta conditiōe scʒ ꝙ nō velit ab illo recipe refusioneʒ interesse nisi ī effectu ipm patiatur. Et si arguas cōtra hoc dato ꝙ mercator timeat ꝑpeti expēsas: tamē habet aliam viam parataʒ qua sibi caueat de refusione eiusdē. puta si paciscat̄ cuʒ emptore sup huiusmodi refusione. & ita nō licebit sibi ascendere cum aliquo pluri ī precio. etiam si cum predicta distinctione in mente id faceret. Dicēdū ꝙ ꝗ̄uis illa via

de pacisci sit licita: nõ tñ sequit̃ q̃ alia ẽ il-
licita. possunt enĩ ambe esse licite cessante
saltẽ scandalo ⁊ specie mali. ⁊ maxie qñ ra
tionabili causa mouet̃ vẽditor ad poti⁹ am
plectẽdũ vnã q̃ž aliã. sic aũt ẽ hic. Nã si vẽ-
ditor deberet passim cũ quolibet emptore
in traditione merciũ pacisci sup talibꝫ: ipe
haberet̃ (lꝫ non rationabiliter) ꝓ tã diffido
hoĩe q̃ forte nulli vel pauci ab eo emerent
vbi tñ illi q̄ ob id ab eo diffugerẽt irratio
nabiliter mouerẽt̃: q̄r deberẽt nõ egreferre
q̃ vẽditor vellet sibi ꝓuidere ꝯ refusiõe ad
quã ipi met deberẽt eẽ beniuoli si expẽse i
effectu fierẽt.

Correlariũ scdꝫ. Nõ possũt
etiã excusari illi mercatores q̄ dicũt illud
pl⁹ in q̄ cari⁹ vendũt apponere ꝓ susceptõe
ꝑiculi sortis. dicũt enĩ: si do Johi terminũ
ad solutionẽ p̄cij suscipio ꝑiculũ ꝑdẽdi to
tũ p̄ciũ. q̄r forte aufugiet aut interi tota ei⁹
substãtia peribit. Hec aũt susceptio ꝑiculi
ẽ estimabilis p̄cio: ideo ꝓ subeundo illud
periculũ volo aliq̄d habere: et ita eo cari⁹
vẽdo mercẽ. Sꝫ h̄ nõ excusat: q̄r si tu ti
mes ꝑiculũ sortis ex p̄dicta causa: scꝫ fuge
vel totalis substãtie sue subuersiõis: eadẽ
rõne times ꝑiculũ illi⁹ pluris. ideo ꝑ h̄ q̃
cari⁹ vẽdis: nõ succurris tibi de refusione
susceptõis ꝑiculi. Et dico notãter si times
ex p̄dicta causa ⁊c̃. q̄r si alia ex causa time-
ret q̄s ꝑiculũ sortis vel alio modo: posset
aliqñ vel in aliq̄ casu recipe aliq̄s etiã mu
tuãs aliq̄d vltra sortẽ a suo mutuatario ꝓ
susceptione ꝑiculi ꝓut patuit sup̄ q̄stione
xxx. ⁊ xl. Circa tñ exemplũ positũ i ter
tia ꝯclusione in q̄ singule ꝯditiões supra
dicte ꝯcurrerẽt req̄site ad iustificatiõeꝫ cõ-
tract⁹ illi⁹ ꝯclusiõis. Notandũ q̃ dabilis ẽ
casus in q̄ talis ꝯtract⁹ põt iustificari: etiã
si vẽditor magis vult vẽdere ꝓ maiori ad
terminũ q̃ž ad promptã solutionẽ ꝓ mino
ri: etiã si merx fuisset sibi tpe venditiõis ve
nalis: ⁊ ẽ talis. Nã si ꝑ aliquã imposturaꝫ
⁊ pestiferã subordinationẽ iniq̄ꝝ mercato
rũ ad h̄ deuẽtũ sit q̃ habẽs mercẽ dignam
lxxij. florenĩ. in ꝓmpto dãdis: puta pãnũ ali
quẽ: nõ posset de eo si ad ꝓmptam deberet
vẽdere: leuare nisi. lxij. ⁊ ita nõ posset tantũ
leuare q̃ sibi soluerent̃ expẽse formationis
pãni: nõ q̃ merx illa nõ valeat. lxij. q̄si ideo
nõ possit vendi ꝓ. lxij. imo valet. lxij. ⁊ etiã
posset tãti vẽdi si nõ esset talis impostura
pestifera subordinatio facta. In tali inq̃ž
casu posset vẽditor optare poti⁹ q̃ occurre
ret sibi emptor ad terminũ datur⁹ sibi. lxij.
q̃ž q̃ veniret aliq̄s cũ ꝓmpta nõ datur⁹ ni
si. lxij. Impostura aũt ex q̄ ꝯtingit aliqñ p̄-
dicta impotẽtia vẽdẽdi rẽ ꝓ ꝯdigno p̄cio
ad ꝓmptũ: venit aliqñ ex ꝑte vendẽtiũ pu
ta habẽtes merces vni⁹ generis nõ indigẽ-
tes ꝓmpta pecunia ⁊ poti⁹ optãtes q̃ emã
tur eoꝝ merces ad terminũ ꝓ maiori p̄cio
q̃ž ad ꝓmptã pecuniã ꝓ minori etiã iusto.
Hi inq̃ž cũ nulla mercium suaꝝ valeat vl-
tra. lxij. singulis cõputatis q̄ possunt face-
re augmẽtũ p̄cij: ꝯueniũt iter se q̃ nulli vẽ-
dãt aliquã ex illis mercibꝫ nisi ꝓ. lxij. et ad
hoc ꝯcedũt magnũ terminũ. cum igit̃ em-
ptores sepe careãt pecunia: currẽt q̄si oẽs
ad illos q̄ eis sine difficultate expectãt de
p̄cio ad magnũ terminũ. p̄ter illos aũt est
ali⁹ vẽditor habẽs etiã merces eiusdeꝫ ge-
neris indigẽs ꝓmpta pecunia ⁊ vult ven
dere ꝓ. lxij. ꝓmptis. sꝫ nõ inueniet q̄ emant
ab eo ꝓ. lxij. ꝓmptis ⁊ sic coget̃ talis aut si
bi retinere merces illas: aut si velit vẽdere
oportet q̃ vẽdat ꝓ. lxij. q̄ sũt adeo indignũ p̄-
ciũ q̃ nõ inde posset hr̃e vt soluerent̃ sibi
expẽse ⁊ labores: ⁊ sic gratis laborasset Aut
oportet q̃ vẽdat ad terminũ q̄ten⁹ habeat
cõdignũ p̄ciũ. si tũc vendat ꝓ. lxij. sicut va-
lent: ⁊ sine q̄bꝫ nõ soluerẽt̃ sibi sui labores
nõ ẽ dãnãdus. Q̄uis nõ posset dicere q̃ te
ste ꝯsciẽtia sua mallet ꝓ minori vẽdere ad
ꝓmptũ q̃ž ad terminũ ꝓ maiori. q̄r h̄ posse
dicere non req̄rit̃ in casu q̄ ꝓpter talem im
posturam nõ poterit vẽdendo ad ꝓmptuꝫ
inuenire condignũ p̄cium. Nõ tñ licebit
sibi ascẽdere vltra. lxij. ꝓpter ꝯcessioneꝫ ter-
mini sicut fecerũt predicti impostores nisi
possit allegare tãtũ interesse in quãto ascẽ-
dit vltra. lxij. magis volens. lxij. promptos
accipe q̃ž. lxij. ad tãtũ terminũ. Hec impo-
stura põt etiã ortũ capere ab emptoribus
q̄ ꝯueniunt inter se vt null⁹ eoꝝ emendo a
venditoribꝫ aliquã illaꝝ mercium det. lxij.
nisi detur sibi terminꝰ. aliq̄s igit̃ habẽs ta-
lem mercẽ ⁊ nõ potens eã dare ꝓ. lxij. prom
ptis. q̄r eẽt ꝯtinue i dãno ⁊ gratis laborare
cogeret̃: ille inq̃ž coget̃ vẽdere ad terminũ
ꝓ. lxij. malẽs ad ẽminuꝫ vẽdere ꝓ. lxij. q̃ž ad
ꝓmptã ꝓ minori cuꝫ tñ ad ꝓmptum bene

valeret.liiij.⁊ etiã inueniret̃ q̃ darent: si nõ esset talis impositura.

Quarta conclusio. si maioritas egredit̃ latitudinez iusti p̃cij: ⁊ venditor nõ exigit eã rõne expectationis: nec rõne interesse dãni emergẽtis vel lucri cessantis sibi occasione expectationis sed alia rõne: põt esse talis ratio q̃ nõ peccabit ⁊ etiã talis q̃ peccabit. Exemplum p̃mi. si emptor ẽẽt sibi ex aliquo alio ꝯtractu vel q̃si ꝯtractu vel maleficio obligat⁹ in tanto quãta est illa maioritas: ⁊ venditor nulla via iuris posset cõpellere emptorem ad illi⁹ debiti solutionẽ: eo q̃ vel ẽẽt sibi nimis potẽs: aut nõ haberet legitimas ꝓbationes: posset in vẽdẽdo sibi rem valẽtem tm̃.lij. floreñ. vendere ꝓ.liiij. floreñ. dũ modo cesset scãdalũ ⁊ species mali vel periculũ ꝑsone sue vel alioꝝ hoim: pur dicendũ est de illo q̃ occulte sibiipsi satisfacit de rebus sui debitoris a quo al's nullatenus põt obtinere solutiõez. Ad quã satisfactionẽ vt licita sit req̃rũt̃ septẽ cõditiones prout in tractatu de restitutiõibꝰ videri habet. Exemplũz scd̃i: vt si ducit̃ sola cupiditate magni p̃cij vel lucri. ⁊ ideo ascendit ad illam maioritatẽ exigẽdo eam rõne mercis tanq̃z p̃cium. peccat eñi tũc mortaliter si ẽ illa maioritas notabilis: ⁊ ipe illud sciẽter facit vel vbi scire debebat vel in dubio eq̃libri erat: q: notabiliter violat iusticiaz cõmutatiuã. Contra tertiã ꝯclusionem

Arguitur p̃mo sic. Sanctus Thomas requisit⁹ a lectore florẽtino: vtrũ si in expectatiõe tẽporis de soluẽdo p̃cio pl⁹ petat̃ q̃z si tunc soluat̃ p̃ciũ cũ res vendit̃: sit vsurari⁹ contractus. Habita sup h̃ collatiõe cũ Hugone cardinali: ⁊ quodã electo capuano: ꝑ literas respõdit: q̃ si venditor vẽdit merces suas ad terminũ vltra quãtitatez iusti p̃cij ꝓpter expectatiõnẽ. ⁊ tũc non est dubiũ esse vsurariũ ꝯtractum. Si aũt ẽm iusti precij quãtitatẽ vẽdit nõ est vsura. hec ille. Et sic videtur dũtaxat illum excusare qui vendit mercem ad terminũ pro maiori precio ⁊c̃. vbi maioritas manet itra latitudinez iusti precij ⁊ non vbi egredit̃. Dicendũ q̃ excusat mercatorẽ in vno casu ⁊ in alio cõdemnat. sed non negat quin etiã in aliis casibꝰ excusari possit. nõdũ eni omnes casus formauerat. vnde condemnando p̃mũ casũ notanter adiecit dicens si ꝓpter expectationem vendit vltra ⁊c̃. Et q̃ sanct⁹ Tho. nõ cõdemnasset vel nõ debuisset cõdemnasse in tali casu si sibi ꝓpositus fuisset: patet ex alia decisione eiusdẽ. Naz ipe in scd̃a scd̃e q.lxxvij. arti.j. dicit: q̃ si quis emptor multum indiget re aliqua: ⁊ alius (puta quẽ inducit ad vendendũ sibi talem rem) ledit̃ si ea careat: tunc iustũ p̃cium erit vt non solũ respiciat̃ ad rem que vendit̃. sed ad dãnũ qđ venditor ex venditione incurrit. ⁊ sic licite poterit vendi aliq̃d plus q̃z valeat ẽm se: q̃zuis non vendatur plus q̃z valeat habenti. hec ille. Modo q̃ talis venditor exigit aliquid vltra valorem sue mercis: non est nisi pro refusione sue lesionis et interesse qđ patitur ex venditionẽ ⁊ carentia rei sue qđ interesse si accipiat̃ simul cũz merce: equalebunt illa duo precio lʒ p̃cium sit mai⁹ q̃z sit merx seorsum accepta. Igit̃ sanctus Tho. eadem rõne debebit ibidez dicere et etiaz dixisset de venditore qui ledit̃ carẽdo precio sue mercis (qđ libẽter mox haberet) vt emptor sibi illaz lesionẽ refundat: ita q̃ merx sua capta cum interesse: hñ valet tãtũ precium. Et confirmat̃. nam sanct⁹ Tho. alibi scʒ. q.lxxij. articulo q̃rto: vult q̃ debitor detinens pecuniã vltra terminũ p̃fixũ si ex illa detẽtione creditor impediat̃ a cõsecutione lucri: tenet̃ creditori aliquã recõpensationẽ seu refusionẽ facere illi⁹ cessantis lucri: lʒ non teneat̃ totum illud lucrum cessans restituere: attenta dubietate lucri multipliciter impedibilis. Modo h̃ non dicit tm̃ de illo qui omnimode contra voluntatem creditoris eam detinet: sed etiaz de illo qui contra cõditionatã tm̃ eius voluntatem detinet: puta vbi creditor simpliciter potius vellet habere pecuniã ⁊ ꝑseq̃ lucra sua: q̃z q̃ debitor eam detinet: et sibi vult refundere cessans lucrũ. Modo stante forma casus tertie ꝯclusionis: emptor ẽ debitor precij etiam ad statim: ⁊ tamẽ detinet precium contra voluntatez vendẽtis q̃ impeditur a ꝓsecutiõe lucri. igitur debebit sibi refũdere huiusmodi cessans lucrũ aliquo modo scʒ deducta dubietate lucri.

Scd̃o potest dici q̃ stãte casu tertie cõclusionis venditor non vendit vltra iustũ precium: etiã si exigat aliquid vltra rigida

gradum iusti precij consistentis in parata pecunia, put deductuz est in tertia pbatiõe tertie conclusionis.

Scdo arguit archiepiscopus florentinus scz Anthonin9 i sũma sua parte scda titu.j.c.viij.§.scdo.ɔdẽnat illos qui vltra iustum pciuz exigũt ab illis qui emũt ad terminũ.ꝛ triplices excusatiões eoꝝ nõ admittit. Quaꝝ vna ẽ si allegãt lucrũ cessans sibi ex expectatiõe pcij igit tertia ɔclusio videt falsa. Dicendũ dupliciter. Primo q ipe loqt de illo q rõne expectatiõis exigit vltra iustũ pciũ vt patz expsse intuenti verba ei9 in pncipio eiusdẽ. §.ꝛ sic nihil facit contra ɔclusionẽ tertiaz.

Scdo dicendũ q vẽditoꝛ agens fm tenorẽ tertie ɔclusiõis excusat nõ ex q̃cunqȝ causa:sz ex ea q tacta ẽ ibidez scz rõne interesse:vel etiã illa rõne q tacta est in tertia pbatione ibidẽ posita. Preter aũt illas causas cõtingere põt alias allegari q̃s audiri nõ opoꝛtet:imo alique sũt omnino incusãde. Anthoninus igit adducit q̃druplices excusationes quaꝝ pma tertia ꝛ q̃rta non valent. Scda aũt quã ipe scdo loco ponit lz non valeat eodẽ modo quo ipe eã intelligit ꝛ applicat:aliter tamẽ intellecta valet. Prima est hec. dicunt eni q mercatori lucrari licet ex quo p cõmuni vtilitate laboꝛibus expensis et multiplicib9 periculis se exponit:qꝛ iustũ est vt inde repoꝛtet lucrũ competens officio suo. Modo hoc minime facere possz nisi i vẽdẽdo merces suas pcium earum sic taxet q pensatis omnib9 laboꝛib9 periculis ꝛ expensis circa merces suas factis vel fiẽdis lucret .x. vel .xv. de cẽtenario. hoc aũt agere non potest: nisi pro expectatione solutiõis vsqȝ ad hoc augeat pcium solutionis mercũ suarũ:vt scz pensata hmõi expectatiõe cũ ceteris circũstantijs lucret finaliter .x. vel .xj. Hec inqȝ excusatio nõ valet. deficit eni dupliciter. Primo q supponit falsum:supponit eni q mercatori liceat in omni casu lucrari qd est falsũ. imo aliqñ si vendere vult: tenet ad venditionẽ qua vix capitale ꝛ aliqñ min9 q̃ capitale rehabebit. Nam si mercem aliquã ex [illegible] emisset p mille:que pter defectuz vel alia causa solũ centũ valeret: non ob h licebit sibi alteri vẽdere p capitali. Silr si tpe caristie mercẽ valentez mille illo tpe q emit retineret vsqȝ non valeret nisi centuz: nõ licebit sibi reuẽdere nisi p capitali. Secũdo deficit:qꝛ dato q liceret sibi in omni venditione tantũ pciũ exigere q lucraret: nõ tñ sequit q ergo liceret sibi in omni vẽditione lucrari exigẽdo pciũ cũ q̃licũqȝ intentiõe vel respectu. Alioquin emens villam cuius dominio annexum est iuspatronatus:posset etiaz illud pcium exigere habito respectu ad ipm iuspatronatus:ita q etiam ratione iurispatronat9 exigeret ptez preciũ qd est falsum cuz sit symonia. Similiter testi facienti expensas in accedendo locum distantẽ iudicij:liceret a pducente eũ aliqd exigere habito respectu ad testimoniũ qd est falsũ. Sic h dato q liceret mercatori expectãti ab emptoꝛe aliquid exigere vt lucraret:non tñ licebit sibi exigere illo respectu aliquid:qꝛ scz expectat sibi sed alio respectu poterit lucrari scz ratiõe mercis:ꝛ laborũ.ꝛ poterit ratione interesse ppessi ex ipa expectatione velle habere aliqualẽ refusionẽ. Scda excusatio inualida est qua dicũt se ideo illã maioꝛitatẽ exigere:quia frequenter apparet q debitores non soluũt in termino assignato:ꝛ circa requisitionem precij opoꝛtet eos facere magnas expensas. Hec inqȝ excusatio non est vsqȝquaqȝ sufficiens. quãdo autem sit sufficiens:ꝛ quando non patuit in coꝛrelario pmo. Tertia excusatio inualida est qua dicunt ideo se illam maioꝛitatẽ exigere: qꝛ aliqui illoꝛum qui ad terminũ emunt finaliter nihil soluũt sed aufugiunt. ideo pro illius refusione exigunt pdictam maioꝛitatem. Huic excusationi respõdet Anthoninus dicens. talibus respondẽdũ est. q eorum ɔsciẽtia põt merito stare inquieta cuz ꝛ de tali termio dato culpã habeãt ꝛ aĩam cũ substãtia pdãt. Nã nõ cogunt talibus vẽdere:nec illis vẽderẽt si crederẽt illos nõ soluturos ꝛ rõne dubij i mutuo (qd est ibi implicitũ) non lz sperare lucrum. extra de vsuris. nauigãti. Nec est iustũ q in termino soluẽtes patiant penã p nõ soluentib9. Hec ille. Sz q̃uis illa responsio i aliq possit impugnari: tamẽ omittendo aliter potest responderi illi excusationi.ꝛ hoc sic quia aut exigerent illã maioꝛitatem ex predicta ratione ab illis eisdem quos timent esse aufugituros aut ab alijs de quib9 non

timent h̄ ꝛ q̄ nec in effectu aufugiunt. Si scđꝫ tūc iniqua ē illa exactio: q꜉ inocēs nō debet refundere dāna ꝑ nocentē illata vel inferēda. Nec primum pōt dari: q꜉ si venditor timet illos aufugituros, et sic timet eos ꝓciū etiā iustū nō soluturos non poterit sibi vēditor puidere de refusione hmōi dāni ꝑ h̄ ꝙ ab eis exigit talē maioritatem: q꜉ etiā cum illa aufugiēt si cuꝫ capitali aufugient. Preterea sepe cōtingit ꝙ tales de q̄bꝫ male ꝯfidit venditor: nō aufugiūt: sed bene soluūt. igi꜆ tūc non posset ꝓdictā maioritatē exigere rōne fuge q̄ nō fuisset secuta effectū. Quarta ṽo excusatio quā ip̄e scđo loco ponit ē q̄ dicunt se illā maioritatem exigere rōne interesse lucri cessantis sibi ex carētia ꝓcij. Et hāc ip̄e non admittit tripliciter ei respondendo. Primo q꜉ si tal' vēditor inde lucrari posset: possibile etiaꝫ esset nō lucrari insup ꝛ ꝑdere capitale. nūc aūt ex quo stat in ꝑiculo talis damni non pōt stare in certitudine talis lucri. Insup ꝛ scđo: q꜉ ꝙ interim non habet lucrū de ꝓcio expectato: non debet illud velle sibi refundi: q꜉ ex q̄ expectatū est: ꝛ sic mutuatuꝫ nō est ip̄i᷒ vēditoris: sed emptoris. adeo lucrum cessat sibi de re nō sua. lucri autē cessantis sibi de re non sua nō debet q̄s velle habere refusionē. Tertio q꜉ mercator non pōt deducere in pactū recopensationē dāni qđ ꝯsideratur ex hoc: q꜉ pecunia sua nō lucra꜆: q꜉ hmōi dānū nondū est ꝛ tale non potest vendi ꝛ ab habēdo illud pōt multipliciter impediri vt sentit Tho. scđa scđe q. lxxviij. a. ij. in responsione ad primuꝫ argumentū. Ad ista respondendū ē ꝙ verū est illā excusationē non sufficere quādo non assunt septeꝫ ꝯditiones tacte in tertia conclusione: ꝛ signanter ad ꝓpositum quādo maioritas tanta est: quantū est lucrum cessans nulla defalcatione facta rōne dubietatis. Nam non est sibi licitū tantā maioritatē exigere: quantū se etiam verisimiliter speraret lucraturū: imo debet attendere dubietatē lucri: ꝛ sm̄ illaꝫ tanto minus ꝓ refusione illius exigere quāto vilius est lucrum nōdū habitum ꝛ multipliciter impedibile: ꝛ adeo defalcare debet in exactione maioritatis ꝙ teste ꝯscientia sua mallet lucruꝫ (lꝫ dubium ꝛ imped. bile) ꝓsequi ꝛ carere maioritate q̄ꝫ renunciare ꝓsecutioni lucri ꝛ accipere maioritatē. Si autem adessent septem ꝯditiones et signāter illa que iam tacta est: excusatio est valida. Et nisi sic intellexisset cōtradiceret sibi ip̄si in multis locis vbi sentit ꝙ patienti interesse lucri cessantis licitū est aliq̄d velle habere ꝑ illius refusione: vt patet eodē [illegible] vij. §. xxj. xx. et ca. viij. §. xij. Et ꝑ hoc ad primam responsionē eius dicendum ꝙ non valet: quia q̄uis sit impedibilis ab illo lucro: tamē etiaꝫ est natus verisimiliter ip̄m obtinere. hoc autēꝫ scꝫ verisimiliter se posse consequi: est quid estimabile ꝓcio: et huic renundat cedens illi. igi꜆ pro ill᷒ refusione aliquid potest velle habere sicut ꝛ ꝑ susceptione periculi lꝫ subeundi velle q̄d habere lꝫ illud periculum sit dubiū ꝛ multipliciter imped. bile: non obstante ꝙ etiā aliquādo in effectu impedit. Ad scđaꝫ responsionē dicendū ꝙ anteq̄ꝫ expectat ꝓcium est virtualiter vēditoris: quia sibi debitum: sꝫ posita ꝛ cōcessa expectatiōe ē emptoris. quādo igi꜆ cessat sibi lucruꝫ cessat sibi ex carentia rei que lꝫ iam sit nō sua. ex forte tempus quo illud lucrū fuisset leuaturus est post instās illud quo ꝓciū cepit esse emptoris ꝑ viā mutui: fuit tn̄ sua tunc quādo renūciauit cōsecutioni eiusdē lucri ꝛ hoc sufficit. Alioq̄n etiam mutuān non liceret aliq̄d recipe vltra sortem rōne interesse lucri cessantis. Ad tertiā dicēduꝫ ꝙ nō vēdit id qđ nondū est saltē sm̄ ꝙ nōdū est. sed vēdit id qđ iā est. nā ꝑ ip̄a renūciatione ꝓsecutiōis lucri nondū existētis: vult q̄d habere que renūciatio iam est ꝛ ē quid estimabile ꝓcio. sicut ꝛ suscipiēs periculū alicuius rei non accipit quid pro ip̄o periculo qđ nondū est sm̄ ꝙ tale: sꝫ ꝑ obligatione q̄ se obligat si ꝑiculū eueniat illō velle pati. Preterea nō est indistincte verū ꝙ res q̄ nondū est: nullaten᷒ vēdi possit. Nā q̄s vendere pōt tractū retis piscatorum etiā anteq̄ꝫ expāderit rete: sed de hoc alibi.

Tertio arguitur. si quis accipiat sub vsuris vt mercari possit: non licebit sibi postea in venditione [illegible] tanto plus exigere vt sibi refundantur vsure solute. igi꜆ nec licebit venditori velle sibi refundi lucrum cessans ex expectatione precij: tenet cōsequentia: quia in casu [illegible] vēditor vult sibi refundi damnū [illegible]

tur: scđo ꝓ lucrum cessans. Modo magis videret quod quis posset sibi velle refundi dānum emergens ꝙ̄ lucrū cessans. igit. Dicendū quod casus antecedentis contingit dupliciter. Primo quādo occasione illius quod mercator explicite vel implicite (scz in expectatōe pcij) prius aliquādo mutuauit emptori aliquātā summā qua carendo cogit alibi mutuū recipere sub vsuris eo quod aliter non potest exercere officiū suū et cū ei vendit mercem vendit sibi pro tāto maiori vt hmōi vsure quas occasione mutui impēsi pro emptori cogebat subire sibi refundantur quas aliās recuperare nō potest. Scđo non p̄dicta occasione: sz tātū illa. puta aliquis vult mercari et caret pecunia: non propter hoc quod illis qui emunt vel empturi sūt ab eo cā mutuauerit: sed alia occasione caret: puta quia vel pauper est vel quia lz ditissimus sit tamē multā pecuniā quā habuit iam expenderat p mercibus et ex insatiabili cupiditate adhuc plures merces emere vellet: quas quia ex carētia pecunie emere nō pōt: accipit mutuū sub vsuris. et postea ab empturis a se merces vult sibi refundi vsuras solutas. Si p̄mo modo: casus antecedentis est licitus vt patuit in tertia conclusione et quarta seruatis conditionibus ibidē tactis. et debet intelligi dūmodo ab eisdez emptoribus velit sibi illud damnuz refundi qui fuerunt sibi illius damni occasio. Secus aūt si non ab eisdez sed ab alijs vellet sibi illud refundi. In scđo ꝓo sensu casus antecedentis ē illicitus. quia illud dānū non sibi emersit ex mutuatione impēsa suis emptoribus a quibus vult sibi illud refundi: si cut tamē in casu consequētis ei cessauit lucrum propter mutuationē impensam emptori. Et si mercator p̄dictus dicat se eis fuisse in mercibus emendis. ideo sibi illud damnum refundere debent: sicut et alios labores et picula ac damna potest sibi velle refundi. vt patuit supra. q. lvj. nō valet. quia volens illud dānum subijt. suffecissent enī sibi et eis relique merces p euz empte. Sicut enī si sua sponte vel stulticia aut negligentia subeat damnū: non debet velle illō sibi refundi p emptores: sed sibi imputare sic etiam predictam solutionē vsurarū sibi imputabit quia eaz malicia sue cupiditatis seductus subijt. quod si non cupiditate. sed paupertate quā ɔtraxit forte ab origine: hmōi dānū subiret: nō debebit etiā sibi illō velle refundi. quia non ob hoc careret respublica aduehētibus sibi merces: si ipe etiā non mercaret. Vn̄ si mercari nō pōt carēs pecunia aliter sibi victū q̄rat ꝙ̄ p̄dicto modo mercando. aut si aliter non pōt: mēdicare non erubescat: potius ꝙ̄ quod vēdendo velit sibi refundi vsuras solutas p eos qui non ei pstiterūt occasionē illarū vsurarū. Ea tamē que in hac q̄stione dicta sunt de excusabilitate mercatorū in quibusdaz casibus: lz vera sint: nō sunt tamē passim p̄dicanda coram popularibus ne rudes q̄ minus intelligūt singulas circūstantias contingat seduci: et ne maliuoli inde sumant pallia tegendi suas fraudes. sz i ɔfessiōibus et ɔsilijs cuz timore sūt ptractanda. put in simili dixi sup̄ q̄stione. liiij. in fine.

Questio. LX.

Utruz illicitum sit

ab vno emere mercē minori p̄cio ꝙ̄ ɔsuetez ab alio vbi merx hincinde ē equalis. puta emit q̄s p. lj. ab eo q̄ mox tradit mercem et ab eo q̄ post annuz vel duos tradet mercē: emit p. l. tm̄. vel etiā p. xlix. Vel aliter: et redit idē. ab illo cui anticipat solutiōez emit p. l. vel. xlix. et ab alio cui nō anticipat emit p. lj. vel. lij. Solutio stat i duabus distinctionibus et q̄ttuor ɔclusiōibus. Prīa distinctio. dupliciter ɔtigit mercē emi miori p̄cio ab vno ꝙ̄ ab alio: quia aut illa minoritas est extra latitudinē iusti p̄cij aut ē ītra eādem. Exēplū: supposito casu formato de pāno i p̄ma distinctiōe p̄cedētis q̄stiōis. xlix. flor. sūt p̄mo modo p̄ciū minus ꝙ̄. l. sz. l. sūt scđo modo minus ꝙ̄. lj. vel. lij. Scđa distinctio. si minoritas ē extra latitudinē iusti p̄cij: tūc aut emptor dat illō minus rōne mercis: aut alia rōne. si scđo: aut rōne anticipationis precij vel expectatiōis mercis: aut rōne alia. Si tertiū: aut rōne interesse qđ patit ex anticipatiōe p̄cij tm̄. vel ex expectatione mercis tm̄. vel ex vtroqz: aut rōne alicuius alterius.

Prima ɔclusio. emptor non peccat ꝓpter h̄ quod emit minori p̄cio ab vno ꝙ̄ alio: si minoritas manet ītra latitudinez iusti precij: dūmodo credat tā minus ꝙ̄ maius ee iustū. Exēplū, supposito

ca[ſ]u p̄me diſtinctiōis p̄cedētis q̄ſtionis: ei q̄ nō ſtatum dat mercem vl' cui anticipat ſolutionem dat.l.floreñ.ei vero q̄ mox tradit mercē vl' cui nō anticipat ſolutōez: dat lj.vel.lij.floreñ.pbaꝛ: qꝛ ex quo ꝑ caſū: q̄dlibet illoꝝ triū p̄cioꝝ eſt iuſtū: nulli venditorum facit iniuriā lꝫ nō faciat vni ita latū beneficiū ſicut alteri: ſicut etiaꝫ ecōtra vnꝰ vēditor ei nō facit tantū beneficiū ſicut alter. Scđo pbatur a ſili de venditore in ſili caſu p̄me ꝯcluſionis p̄cedētis queſtionis. Tertio pbaꝛ: qꝛ ſtat q̄ merx mox tradita ſit emptori i duobꝫ floreñ. vtilior q̄ȝ merx nō mox: ſꝫ dūtaxat poſt annū vl' duos tradēda: qꝛ ꝑ illud tp̄s q̄ caret merce: alia conſimilis merx mox tradita tantū poteſt importare fructū quātum valēt duo floreñ. ꝛ vltra. et ſic hincinde p̄ſato valore vſuali merciū: non minꝰ dat p illa que non mox traditur q̄ȝ p illa que mox traditur: q̄ȝuis enim queſtio ſupponat merces hincinde eſſe ſiles ꝛ eq̄les: tñ h̄ intelligiꝛ in aliis q̄ȝ in illo qđ eſt eas mox tradi vel non mox. hāc aūt pbationē deduc ꝑ ſimile poſitū in tertia pbatione tertie ꝯcluſiōis p̄cedentis queſtionis.

Scđa ꝯcluſio. emptor peccat mortaliter dando minus p̄ciū ei cui anticipat ſolutiōez ſeu ei q̄ nō mox tradit mercē: vbi minoritas eſt extra latitudinē iuſti p̄cij: ſi illud minꝰ dat ratione anticipatiōis p̄cij. ꝛ idem ſi illud minus dat rōne expectatōis mercis: dūmodo merx ſit talis res q̄ eā expectādo dicaꝛ eā mutuare. Prima ps ꝯcluſionis pbatur: qꝛ emptorē anticipare p̄ciū vſq; ad tp̄s q̄ tradet merx eſt mutuare p̄ciū. igiꝛ ſi rōne anticipationis vellet aliquāto minꝰ dare de p̄cio q̄ȝ iuſtū eſſet: tunc ꝑtem p̄cij iuſti vellet ſibi retinere rōne mutuatiōis relique partis. ꝛ ſic de mutuo vellet habere lucrum.

Scđa ps pbaꝛ: qꝛ ſi expectat mercem ꝛ merx ſit res nata mutuari: vtputa quia ē res q̄ vſu ꝯſumiꝛ cuiuſmodi ē frumentum vinū ꝛ hmōi. ꝛ expectās eā concedit eam vēditori ſuo ad illū vſū: tūc expectatio talꝭ nō ē niſi mutuatio. ḡ ſi rōne expectationis mercis vult aliquāto minꝰ iuſto dare. ꝛ ſic illud vult ſibi retinere: tūc rōne mutuationis vult q̄d lucrari. Diciꝛ aūt notāꝛ dūmodo merx ſit talis res ꝛc̄. Nā ſi merx eſt res nō nata mutuari cuiuſmodi ē ager domus: equus ꝛ hmōi: tunc rōne expectationis vellet ſibi q̄d retinere. ꝛ ſic aliquāto minus dare: non eſſet pctm̄ vſure. qꝛ illud ſolū reſidet i mutuatiōe. imo ſtabit q̄ nullū eſſet pctm̄. qꝛ expectare talē: poſſet ēē locatio ita q̄ agrū ip̄m vel equū quē non mox traderet vēditor emptori: cenſereꝛ emptor locaſſe ꝑ tp̄s ip̄i venditori ꝛ de illo ꝑ modū locagij recipe tantū quātū minus dat venditori p hmōi merce. ꝛ ſi illud minꝰ qđ ſibi retinet ſit equale illi qđ emptor ex iuſta locatione recipe poſſet de tali merce locata ei: non erit illicitꝰ ꝯtractus.

Tertia ꝯcluſio. ſi minoritas ē extra latitudineꝫ iuſti p̄cij ꝛ emptor dat illud minꝰ nō rōne anticipationis p̄cij nec rōne expectationis mercis. ſꝫ rōne ſui intereſſe dāni emergētis vel lucri ceſſantis ſibi ex hmōi anticipatione precij vel ex ip̄a expectatiōe mercis: ſiue merx ſit res nata mutuari ſiue nō: emptor non peccat dūmodo ſeruenꝛ ꝯditiones ſeruāde in eo q̄ mutuando vult recipe aliq̄d vltra ſortem rōne intereſſe ſibi ꝓuenient̄ ex mutuatione. probaꝛ qꝛ ſi peccaret h̄ eſſet aut peccato vſure aut peccato deficiētis ſolutōis Non primū: qꝛ ſi ſic: maxime qꝛ anticipādo ſolutionē p̄cij aut expectando mercē cēſeꝛ implicite mutuare venditori. ſꝫ dato q̄ hoc ēēt: non tñ ꝓpter hoc eſſet ibi vſura: qꝛ non ratione illiꝰ implicite mutuatiōis vellet quid retinere ſibi: ſed ratione intereſſe modo aliquibꝫ conditionibꝫ cōcurrentibꝫ licitum eſt mutuanti velle quid vltra ſortē habere ratione intereſſe ſibi ꝓuenientis ex mutuatione vt patuit queſtione.xx. Non ſcđm: quia dato q̄ p̄cium deficiat i aliqua parte. ꝛ per ꝯſequens aliquid mercis recipit qđ nō ſoluit: tamen illud non in ratione mercis recipit. ſed ꝑ modum refuſiōis ſui intereſſe ad quā refuſionem tenetur venditor. Secūdo ſic. ſuppoſito q̄ l.floreñ. ſint precium iuſtum huiꝰ agri ſm̄ infimū gradum ꝛ pium ꝛ emptor det tm̄.xlix.floreñ. tunc arguiꝛ ſic. ſi emptor daret.l.floreñ.p illo agro ꝛ ager mox ei traderetur: emptor cenſeretur non dediſſe minus iuſto precio minoritate egrediente latitudinem iuſti p̄cij. ḡ etiā cēſendus ē dare nō minus iuſto p̄cio minoritate egrediēte latitudineꝫ iuſti p̄cij: ſi det.xlix.floreñ.p eodeꝫ agro. ſi ager

rō tradit sibi mox: sed tñ post annum vel
hmōi q̄ tpe intermedio coget carere agro.
tenet ɔsequētia. q2 ager q̄ q̄s mox pōt vti:
ita bñ valet .l. floreñ. sicut idē ager si q̄s eo
nō pōt vti vsq3 ad certū terminū valere di
cere .xlix. imo stat q̄ ille idē ager cū circū-
stātia illa sc3 q̄ mox tradat emptori sit pl9
q̄3 in vno floreñ. melior ꝛ validior seipo sū
pto cum circūstantia alia sc3 q̄ nō mox tra
datur emptori loquendo de valore vsuali
q̄ attendit ex idoneitate ad importantiam
humane vtilitatis ꝛ cōmoditatꝫ. modo in-
stū p̄ciū attendit ex valore vsuali mercis.

Nec obstat si dicas: illa nō stant simul
q̄ .l. floreñ. sint infim9 grad9 iusti p̄cij illius
agri ꝛ tñ q̄ .xlix. etiā sint iustū p̄ciū eiusdē.
Nā dicendū est q̄ .l. floreñ. sunt infim9 gra
dus iusti p̄cij illius agri sc3 si ager mox de
bet cedere in vtilitatē emptoris: sicut debe
ret quātū eēt de natura ɔtractus. hic autē
nō fit h̄. vnde merx vilior reddit ex hoc q̄
nō debet cedere in vtilitatez emptoris nisi
post terminū certū. Exemplū autē vbi ille
septē conditiōes simul essent incluse ē tale
Si illud min9 qō emptor subtrahit de p̄-
cio correspōdeat illi vtilitati q̄ carere cogi
tur ex hoc q̄ vēditor retinet sibi agrū et ei9
fructus p̄cipit ꝛ eo vtit sic inq̄3 ei correspō-
deat q̄ mallet emptor teste conscientia sua
poti9 dare .l. floreñ. vel .lj. et q̄ merx mox si
bi traderet q̄3 expectare mercem vel antici
pare solutionē ꝛ dare solū .xlix. nā tūc non
erit ibi radix cupiditatꝫ lucri cū illi renūci-
et qō sibi optabili9 eēt: ꝛ id qō sibi min9 op
tabile ē subeat: p̄tim pietate mot9. ne sc3 vē
ditor cogat manere sine venditiōe mercis
ꝛ p̄tim animo p̄uidendi sue indemnitati. ꝛ
supponit q̄ nō sit tanta necessitas in vendi
tore vt ex vllo p̄cepto ad mortale vl' venia
le pctī obligante teneat emptor sibi anti-
cipare solutionez p̄cij aut sibi expectare de
merce ꝛ ad tp̄s eā apud eū relinquere.

Quarta conclusio. si minoritas egredit latitudinē iusti
p̄cij ꝛ emptor non dat illud min9 aliq̄ rati
one alia a rationib9 tactis in trib9 p̄cedēti-
bus ɔclusionib9: tūc illa ratio alia pōt esse
talis q̄ nō peccabit: pōt etiam esse talis q̄
peccabit. Exemplū p̄mi. Si vēditor esset
ex aliquo alio ɔtractu vel q̄si cōtractu vel
maleficio vel q̄si maleficio debitor empto
ris in vno floreñ. de q̄ cert9 esset emptor: et
pateret nulla via iuris emptori ad acq̄rēdū
illū floreñ. a vēditore eo q̄ vēditor negaret
se debitorē i illo floreñ. ꝛ emptor nō habe-
ret p̄batiōes legitimas et cessaret infam ia
scādalū ꝛ species mali atq3 p̄iculū ꝛ hmōi
posset emptor sibi dare in vno floreñ. min9
iusto vt recipet floreñ. cui9 venditor est sibi
debitor. sicut in simi dicit de eo q̄ sibiipsi sa-
tisfacit de reb9 sui debitoris occulte ei q̄d
surripiēdo vel de reb9 eiusdē aliq̄d inuenien
do. qō licite fieri pōt: seruatꝫ tñ multꝫ ɔdi
tionibus de q̄b9 alibi videri habet q̄2 aliq̄
iam tacte sunt.

Questio. LXI.

Vtrum liceat nunc vēdere mercē p̄ illa quātitate p̄cij ad quā
p̄ueniet posteriori tp̄e: si talis merx vsq3 ad
illud tp̄s retineret. Solutio q̄stionis stat
in vna suppositiōe: septē ɔclusiōib9 ꝛ q̄nq3
argumentoꝝ solutiōib9 ac vno correlario.

Suppositio tp̄s in q̄ vēdit merx pōt cau-
sa breuitatꝫ vocari A ꝛ tp̄s in q̄ perueniet
merx ad aliā quātitatē pōt vocari B. Illo
p̄missio ponēda ē septimēbris distinctio
cōtinēs septē casus correspōdētes p̄ septē
ɔclusionib9: ꝛ ē talis. Dupliciter ɔtingit vē-
dere mercē i A: q2 aut venditor erat mercē
vēditur9 in A: aut nō: s3 reseruaturus vsq3
ad B i q̄ tūc p̄mū erat vēditur9. Si p̄mo
modo h̄ ē dupliciter. q2 aut vēdēdo in A
vēdit p̄ p̄cio currēti i A: ꝛ nō p̄ maiori: ꝛ h̄
vocet p̄m9 casus. Aut vendit p̄ maiori q̄3
currat in A: ꝛ h̄ vocet scōs casus: q̄ tamen
l3 possit subdistingui: puta q2 aut vēditor
nūc in A recipit illō p̄ciuz ab emptore aut
expectat p̄ciū recipiēdū in B: tñ p̄ nūc sup
ponam9 q̄ expectat p̄ciū vsq3 ad B: tūc ite
rū pōt subdistingui. q2 aut determiat illō
mai9 nūc i A aut nō determinat. s3 relinq̄t
pēdere ex euētu in B. ꝛ h̄ dupliciter. q2 aut
verisiliter credit eā i B valiturā illō mai9
aut verisiliter dubitat de illo maiori valo
re: puta q2 p̄ter intentionē suā accidet q̄
in B mai9 valebit. ꝛ si verisiliter credit eā
valituram illud maius: hoc est dupliciter
q2 aut tp̄m plus exigit ratione expectatio-
nis p̄cij aut ratione alicui9 itereisse sibi p̄-
uenietis ex expectatione aut aliqua alia r

tione: et illa subdiuisio patuit qõne. xlix.

Si aũt nõ in A erat vẽditur⁹ sed reser-uaturus eã vsq̃ ad B ex aliqua causa: puta quia in B sperabat se habiturũ maius p̃ciũ q̃ nũc currat vel ex aliqua alia causa. hoc est dupliciter: quia aut nũc determinat certũ preciũ qd vult habere p merce: aut non determinat certũ p̃ciũ eius s; relinquit preciũ pendere ex futuro valore mercis. Si p̃mũ hoc est dupliciter: quia aut determinãdo certũ p̃ciũ: vult habere p̃ciũ qd currit in A: et ille vocet tertius casus. Aut vult habere maius q̃ nunc valeat: non tñ in tanto maius qñ p B ad qd erat mercẽ reseruatur⁹ et vẽditurus verisimiliter sit merx valitura plus: s; etiã quandoq̃ solũ tantundẽ et quãdoq̃ etiã minus et hic vocet quartus casus. Si aũt non determinat certũ p̃ciũ eius in A sed relinq̃t ipm pendere ex valore futuro: hoc ẽ dupliciter. aut enĩ determinat illud tẽpus futurũ sine vlla disiunctiõe volens habere tantũ quãtũ in illo determinato tpe valebit: puta quantũ in die tali sc; B solebit vendi et hic vocet qnt⁹ casus. aut nõ determinat illõ futurũ. s; sub disiũctiõe ipm relinq̃t: volẽs habere tantũ quantũ valebit in illo die vl aliquo die p̃cedente vel sequẽte vel ĩ pluribus dieb⁹ puta septẽ vel octo ante vl post B. et hoc põt cõtingere dupliciter. qr aut ẽ in optione emptoris eligere ptem ill⁹ disiunctionis ita q si in B et dieb̃ p̃cedẽtib̃ et sequentib̃ B: contingat currere inequale p̃ciũ: emptor possit dare venditori vnum ex illis q̃dcũq̃ placuerit. et h̃ vocet sextus casus. Aut nõ est hoc in optiõe eius: imo venditor vult q det sibi illud p̃ciũ qd erit maius inter illa q̃ current in B et dieb̃ p̃cedentib̃ vl sequentib̃. et h̃ vocet septim⁹

Prima cõclusio. prim⁹ casus est licit⁹ et quandoq̃ etiã gratiosus. Primũ ptz: qr ibi seruat iusticia cõmutatiua. Scdm patz qr qñq̃ tal' vẽditio fit cũ expectatiõe p̃cij vsq̃ ad B sine spe cuiuscũq̃ lucri. hec autem expectatio est mutuatio gratuita.

Scda cõclusio. scds casus l; dicat a Scoto vsurari⁹: tñ illud ei⁹ dictũ non ẽ indistincte intelligẽdũ. Nã si p maiori vẽderet et nõ expectaret p̃ciũ nõ eẽt mutuatio in illo ɔtractu ɔmixta, et p ɔsequẽs nõ posset ibi residere peccatũ vsure. s; tñ peccatũ supuenditiõis ɔ iusticiã cõmutatiuã. Et q̃uis Scot⁹ formando illũ scdm casũ supponat q vẽditor expectet p̃ciũ: tñ etiã illo supposito adhuc nõ ẽ ille ɔtract⁹ vsurarius: indistincte illud intelligẽdo. qr etiam si vẽdat p maiori q̃ valeat in A et expectet p̃ciũ in B veniẽs et verisimiliter dubitet d maiori valore q̃uis de facto valeat in B mai⁹: nõ est ibi vsura: vt ptz ex. c. in ciuitate. extra d vsuris. nec est aliud peccatũ ibi. Si etiã verisimiliter credidisset eam in B valiturã illud maius et ipe expectando velit illud p̃ciũ maius habere: non ẽ ibi vsura nisi rõne expectatiõis exigat illã maioritatem quo modo debet intelligi Scotus. Alioqn si aliqua rõne exigat illam maioritatem, sicut ɔtingere posset q rõne interesse qd patit ex expectatiõe p̃cij exigat ei, non oportet q peccet. sed potest aliqñ excusari etiã ab omni peccato vt patuit in. q. xl.

Tertia ɔclusio. tertius casus ẽ licitus: imo dupliciter gratiosus: qr ex quo nõ erat mercẽ venditur⁹ ĩ A: sed reseruatur⁹ ad B: ex causa aliqua et tñ vendit in A: signũ est q hoc fit ad instãtiã emptoris: nũc desiderãtis mercẽ et indigentis: et sic ei⁹ indigentie succurrit: qr dubus ɔdescẽdit. et h̃ ẽ vna pietas. nec h̃ facit spe lucri: s; pot⁹ cum p̃iudicio sui lucri cui renũciat: vl cũ p̃iudicio sui desiderij: puta si ex aliq̃ alia causa volebat reseruasse vsq̃ ad B. et hec ẽ scda pietas. qr p releuamine ptimi patit interesse lucri cessant, vl aliud aliqd grauamen.

Quarta ɔclusio. quart⁹ casus ẽ licit⁹. qd sic ostendit: qr in. c. nauiganti. extra d vsuris. in. §. rõne et c. dr q rõne dubij excusat q̃ granũ: pãnos: vinũ: oleũ vel alias merces vẽdit vt ampli⁹ q̃ nũc valeat: in certo termino recipiat p eisdẽ: si tñ ea tpe ɔtract⁹ nõ fuerat vẽditur⁹. An aũt hec probatio sit sufficiens et quomodo ille casus sit licit⁹: patebit infra in argumentis.

Quinta cõclusio. quintus casus etiã ẽ licit⁹: qr aut ille casus fit cũ expectatiõe totius ill⁹ p̃cij qd relinq̃t pẽdere ex B expectãdo illõ vsq̃ ad B aut sine ea: puta qr statim soluit p magna pte illõ p̃ciũ vẽditori qd ipe ꝓportionabiliter estimauit fm verisimilẽ cursũ futurũ

B ꝛ de parte illius expectat euentū in B.
Si primū tunc lȝ expectet de precio vſqȝ
ad B: ꝛ ſic mutuet emptori tñ non recipit
in B plus ꝙ̄ mutuat in A: quia in A mu-
tuat ſibi illud totū ꝓ quo ſibi in A vēdidit
nec plus illo recipiet in B. Et ꝙ̄uis ꝓ plu
ri vendat in A ꝙ̄ in A valeat: nō tamen h
facit rōne expectationis precij. ſed ratione
mercis exigit totū q̄ i B valebit ſibi tantū
ꝛ plus vt veriſimiliter ſperat: adeo ꝙ non
referret apud venditorē retinere mercē vſ-
qȝ ad B ꝛ ibi recipe qḋ obueniet vel nunc
tradere mercē ꝛ recipere qḋ obueniet. Si
autē in A ſoluitur ſibi pro magna parte ꝑ-
cium ꝛc. vt diximꝰ tunc nō expectat de precio
niſi ꝑ quadam parte incerta de qua non ē
certus ſi ad illam aſcendet in B vel nō. nec
rōne illius expectatiōis exigit aliq̄d plus
ſed totum qḋ vult habere in B: vult rōne
mercis habere quā ad B erat reſeruaturꝰ.

Sexta

conclusio. ſextus caſus ē li-
citus. q: aut sextꝰ caſus fit
cum expectatione totius precij vſqȝ ad B
ꝛ dies circūſtātes ipm aut ſine ea. Si pri-
mū tunc licet de precio expectet vſqȝ ad B
ꝛ ſic in A mutuet emptori: tamen in B nō
recipit plus ꝙ̄ mutuauerit in A: quia i A
cenſet mutuaſſe nō ſolū id qḋ valuit merx
in A ſed cenſet ei mutuaſſe totū ꝑcium fu
turū in B: modo nihil vltra illud recipiet
in B. igit. Si ſcḋm: puta q: nunc dat ſibi
aliquātā ſummā precij qḋ veriſimiliter va
lebit in B vel circa B: cū illa tñ cōditione
ſi in B vel circa: plus valebit: vult emptor
ſupaddere. ſi minꝰ: ꝙ venditor debeat reſti
tuere: tūc venditor non pōt incidere pctm̄
vſure cū ibi nō ſit mutuatio. aut ſi q̄ eēt ibi
ꝛ plꝰ recipiat ꝙ̄ nūc valeat in A: nō tñ plꝰ
q̄ȝ in B vel circa valitura ē ad qḋ B vł cir
ca reſeruare optauerat mercē.

Septima

ɔcluſio. Septimus
caſus eſt licitꝰ nō eſt
tñ de ꝑ ſe vſurariꝰ. Prima ps ꝓbaꝛ. q: con
tractus q̄ declinat plꝰ de natura ſua i par-
tem vēditoris q̄ȝ emptoris ē illicitꝰ. Mo
do ɔtractꝰ ſeptimi caſus ē hmōi. igiꝛ. Ma
ior ꝓbaꝛ. q: ɔtractꝰ ſūt adinuēti i cōmunē
vtilitatē contrahentiū. que aūt i cōmunē
vtilitatē hoīm inſtituunt: nō debēt eſſe plꝰ
in vtilitatē vniꝰ q̄ȝ alteriꝰ. igiꝛ. Minor ꝓ-
baꝛ: q: q̄ȝuis vēditor diſpoſuerat mercem

ſuā ſeruare vſqȝ ad B vel circa vbi plus va
luiſſet q̄ȝ in A: ꝛ ſic ſibi licet in aliquo plꝰ
recipe q̄ȝ in A valeat: ꝛ in hoc ipm debeat
ɔſentire emptor (nā ſi in aliquo plꝰ detꝛ ad
huc paritas ſeruaꝛ in ɔtractꝰ vtilitate) tñ
ex quo optionē habet vēditor eligēdi maiꝰ
ꝑcium inter illa q̄ current in B ꝛ diebꝫ cir-
cūſtantibꝫ ꝛ emptor nō habet optionē eli-
gēdi minꝰ ꝑciū inter ꝑdicta ꝑcia: melior eſt
cōditio vēditoris q̄ȝ emptoris. Et ɔfirma
tur: q: oportet aliq̄ die determinato vendi
torē exponere rem ſuā vēditioni: puta i B
tm̄: vel in die circūſtante ipm et non in tpe
ꝑticulari vago ꝛ i illo ɔtingeret ꝙ minus
care venderetꝛ q̄ȝ i die cariori inter A ꝛ B
ꝛ ſic in tali pacto facit ſe certū de lucro vl-
tra ꝙ̄ humana induſtria poſſet pertingere
ꝛ h facit cū grauamine emptoris. tale autē
eſt illicitū. Vñ ſe ponere in tuto ꝛ aliū in
dubio ē illicitū. q: ſe eſſe tutū ꝛc. eſt eſtima
bile ꝑcio. ꝛ ſic vendit rem plus iuſto. Et
ſi arguas. ergo ecōtra eēt iniquus cōtractꝰ
quādo emptor habet poteſtatē eligēdi mi
nus ꝛ non venditor vt in ꝑcedenti caſu: q:
melior eſt cōditio emptoris q̄ȝ venditoris
Et confirmaꝛ ꝓporcionabiliter ſicut iam ſe
prima cōcluſio ē cōfirmata: q: emptor qui
vellet emere non in A ſȝ in B vel circa: co
gereꝛ aliquo determinato die emere ꝛ cō-
tingeret ꝙ emeret die quo cariꝰ emitur q̄ȝ
vnq̄ȝ in B vel in aliquo die circa B natū
eſſet ɔtingere ꝛ ita paciſcendo cū vēditore
ꝙ velit ſibi dare tantū ꝑciū quātum merx
in B vel circa ipm valebit: reſidēte optio-
ne apud ſe ſcȝ emptorē: iā emptor habebit
meliorē ɔditionē q̄ȝ habeat vēditor: ꝰ ini-
quus erit ɔtractꝰ. Dicēdū ꝙ ſciēti ꝛ volēti
nō fit iniuria. modo ſextꝰ caſus itelligiꝛ qñ
emptor habet ꝑdictā optionē ḋ certa ſciē-
tia ꝛ libera volūtate vēditoris q̄ nec errore
ductꝰ nec neceſſitate preſſus illā optionē
gratioſe ɔceſſit emptori. ita ſi ecōtra fieret:
ſiliter careret pctō. Secꝰ cū alter niteretꝛ ſi-
ne libero ɔſenſu alteriꝰ optiōē ꝑdicte diſ-
iūctiōis hr̄e. Sȝ alter illoꝝ hꝰ conari poſ
ſet ad h ꝙ id daretꝛ ꝛ reciperetꝛ qḋ determina
to die ſcȝ B ɔtingeret ſolui ſine diſiūctiōe
ad alios ꝑcedētes dies ꝛ ſequētes. Scḋa
ps ɔcluſiōis ꝓbaꝛ: q: vſura nō reſidet niſi
i mutuatiōe. In ſeptimo aūt caſu nō ē mu
tuatio de ꝑ ſe: q̄n poſſit ſeptimꝰ caſus ɔtin

gere sine quacūq3 mutuatōe etiā implicita: vt si vendit in A p precio qḋ curret i B vel quibusdā dieb₉ pcedentib₉ vel sequentibus: ꝛ iam i A recipit sūmā illi⁹ pcij etiā ad maiorē numerū ad quē poterit ascēdere in B vl' dieb₉ circūstantibus B: adeo q̄ si deberet esse ibi mutuatio: poti⁹ emptor censeret mutuasse vēditori q̄ȝ ecōtra: tali tamē conditiōe si nullo illoꝝ dierū ascendet ad tantū numerū q̄ cogat vendītor restituere illud plus in quo sup accepit, tunc eni non mutuauit venditor aliq̄d emptori. Si aūt nihil recipit iā in effectu: ſ3 expectat pcium recipiendū in B vl' in dieb₉ circūstāstantibus: ꝛ tñ iā venditionē ex sua pte cōplet sic q̄ tradit mercē emptori: tūc mutuat q̄d emptori, ſ3 si obligando emptorē ad relinquendū optionē apud se sc3 venditorem non ideo hoc faciat q2 expectet, ſ3 al's ex cupiditate h̄ agat ita q̄ idem eēt factur⁹ etiam si iam de p̄senti sibi solueret maiorē numerū ad quem ē verisimile ipm ascēdere: non est vsurari⁹ ꝯtractus sed al's iniqu⁹ ꝛ illicitus. Et dato q̄ tunc adhuc ab aliq̄bus diceret vsurarius: h̄ eēt improprie loquendo q̄ modo nōnūq̄ȝ aliqui iniqui cōtractus vocant vsurarij q̄ non sunt vsurarij, quo modo illos sepe vocam⁹ vsurarios q̄ victualia p̄ripiendo de foro emūt ita vt cuncti ab eis postea cogant emere q̄ tñ in hoc non sūt vsurarij, sed al's pnitiosi et dānabiles negociatores Unde etiā aliq̄n legislator pōt aliquem ꝯtractū qui i re nō est vsurarius, phibere tanq̄ȝ vsurariū ꝛ sub penis q̄b₉ phibitus est verus contractus vsurarius: ꝛ tunc talis dicet positiua vsura, sicut aliquē ꝯtractum phibuit ecc'ia tā q̄ȝ symonicū q̄ in re nō est talis eo q̄ sibi nō vendit nisi tēporale p temporali q̄ṁuis tēporale sit annexū spūali annexiōe positiua ꝛ separabili: ꝛ etiam vbi vendens non habuit respectū ad spūale nec etiā emens: ꝛ tunc est ꝛ dicit positiua symonia. Sed cōtra quartā conclusionē ꝛ etiā ꝯtra quēdā casū sc'de ꝯclusionis arguit multipliciter.

Primo arguit contra pbationē q̄rte cōclusionis eo q̄ nō videt sufficiens. Nā ille. §. loquit de casu quodā in quo est verisimile dubiū an res sit plus vel minus valitura in illo futuro tpe. Modo casus quart⁹ ē vbi nō est verisimile dubiū an res sit plus valitura: imo verisimilis ꝛ pbabilis coniectura q̄ sit pl⁹ valitura, igit nō est ad ꝓpositū. Maior pbat: q2 dicit notāter rōne huius dubij ꝛc. Modo ly huius respicit dubiū ḋ quo in §. imediate pcedenti fecit mētionē ꝛ tñ in §. imediate precedenti loquit ḋ verisimili dubio. Nā sic ait. Ille q̄ dat decē solidos vt alio tpe totidem sibi grani vini vel olei mensure reddant que (l3 tunc pl⁹ valeant) vtrum plus vel minus solutionis tpe fuerint valiture verisimiliter dubitat: non debet ex hoc vsurari⁹ reputari. hec ibi. ꝛ subdit imediate. §. allegat⁹ sc3 rōne hui⁹ dubij etiā excusat ꝛc. Minor pbat. quia tūc dicit aliq̄s habere verisimile dubiū de aliq̄ ꝓpositione dicēte: hoc erit h̄ quādo pl⁹ credit ꝯtradictoriū eius p aliquas pbabiles apparentias. Et si extendere vellem⁹ nomē verisimilis dubij, put se etiam extendit ad equilibre: diceret q̄s habere etiā verisimile dubiū quādo non plus credit illā ꝓpositionem esse verā q̄ȝ ei⁹ ꝯtradictoriū. Modo in quarto casu venditor credebat poti⁹ q̄ merx esset in B plus valitura q̄ȝ in A: ꝛ q̄ esset valitura tantū quantū nunc pcium determinat in A. ꝛ q̄ṁuis etiā verisimiliter dubitet an ne pl⁹ sit valitura, sc3 q̄ȝ sit precium qḋ ipe determinauit: non tñ verisimiliter dubitabat an sit plus valitura q̄ȝ valeat in A.

Scdo argu. ꝯfirmando argumentum pcedens, q2 ex forma illius casus pcedentis. §. pat3 q̄ papa ideo excusat pdicto modo tradentē decē solidos, q2 non dederat eos spe lucri maioris q̄ȝ valuerint decē solidi: eo q̄ nō credebat verisimiliter q̄ eēt in termino cōsecutur⁹ mercē maioris valoris: nec3 etiā minoris q̄ȝ esset si statim i A accepisset mercē: ſ3 tantū cogitabat se rehabiturū mercē equalentē pcio nūc dato. ita q̄ q̄ṁuis de facto rehabebit pl⁹: tamē illud non mouit ipm: q2 non sperabat de h̄. Ergo etiam in casu sequentis. §. non excusat papa ipm venditorē pannoꝝ vel grani ꝛc. nisi quādo etiā habet verisimile dubiū de hoc q̄ est suā mercē fore valiturā pl⁹ in B q̄ȝ in A: ita q̄ quādo in A vendebat volens habere pcium qḋ curreret in B nō cogitabat se habiturū maius pciū q̄ȝ eēt habiturus si p precio in A currēte venderet: ꝛ

vbi faceret ille. §. ꝑ illo ꝙ ẜm tenorẽ q̄rti
casus vẽderet ĩ A ꝑ p̄cio qḋ ĩ B eẽt cursu
rũ. Dicẽdũ ꝙ ꝓbatio posita ẽ sufficiens.
Ad p̄mã impugnationẽ dicẽdũ ꝙ ex q̄ plꝰ
⁊ minꝰ sũt dictiões cõparatiue: ⁊ possunt
ad varia referri. ideo maior põt distingui.
Nã si referãt̃ ad p̄ciũ currẽs ĩ A: maior ẽ
falsa qḋ ostẽdo sic. Jlle. §. loq̄t̃ de casu vbi
ẽ verisilr̃s credulitas ꝙ res sit plꝰ valitura
in B q̄ ĩ A. verisimilis aũt credulitas de
aliq̄ ꝓpositiõe non stat cũ verisimili dubio
de eadẽ. igit̃. Assũptũ aũt ꝓ p̄ma pte ꝓba
tur. q: loq̄t̃ de illo ꝙ pãnos granũ ⁊c. ven-
dit vt amplꝰ q̄ tũc valeat ĩ certo termino
recipiat. vt aũt denotat intẽtionẽ ⁊ finalez
causã mouentẽ. ⁊ ꝑ ꝯsequẽs ille casus sup
ponit ꝙ vẽditor intẽdat ⁊ velit hr̃e p̄cium
maiꝰ q̄ sit p̄ciũ currẽs tp̄e contractꝰ: puta
vult hr̃e p̄ciũ currẽs ĩ termino ĩ ꝙ vult so-
lutionẽ hr̃e. modo nõ ꝯtingeret venditorẽ
velle ⁊ intẽdere illḋ maiꝰ p̄ciũ tãq̄ causã fi
nalẽ eũ mouẽtẽ qḋ cursurũ eẽt ĩ B: nisi ha
beret verisilr̃ez vel ꝓbabilẽ spem ⁊ creduli-
tatẽ ꝙ merx sua eẽt valitura plꝰ ĩ B q̄ ĩ A.

Si aũt ille dictiões referãt̃ ad p̄ciũ qḋ
de facto curret ĩ B: maior ẽ vera: vtputa ĩ
A valebat. x. ⁊ vẽditor verisiliter sperabat
se habiturũ ĩ B. xij. vel. xiij. ⁊ omnino ꝓpo-
nebat kuare vsq̄ ad B: ⁊ maluisset kuasse
vsq̄ ĩ B: q̄ ꝙ nũc debet vẽdere etiã ꝓ p̄cio
pluri q̄ sit preciũ in A: attñ q: emptor in-
stat: ipe ei vẽdit ꝓ precio qḋ mittit pẽdere
ex euẽtu ĩ B ⁊ tñ qñ veniet B valebit. xv.
ipe aũt vẽditor nullatenꝰ cogitabat h̃ scz ꝙ
eẽt ĩ B valitura. xv. sz bene. xij. vl̃. xiij. tũc
eni rõne illius verisilr̃s dubij excusat̃ si ad
ueniẽte B recipiet iuxta euẽtũ ĩ B scz. xv.

Et ꝑ idẽ pateret solutio ad ꝯfirmatiõez
Sz q̄uis dictũ illiꝰ solutiõis ĩ se eẽt ve
rũ: q: tñ videri posset alicui ꝙ nõ eẽt d̾ mẽ
te illiꝰ capituli. ideo alit̃ ẽ respõdẽdũ. Pri-
mo dato ꝙ q̄rtꝰ casus nõ ꝓbaret̃ sufficien-
ter ꝑ p̄dictũ capl̃m fore licitus: tñ alia via
posset ꝓbari tãq̄ licitꝰ. ideo nõ p̄iudicaret̃
veritati q̄rte ꝯclusiõis ꝓpt̃ insufficientiã ꝓ
bationis adducte. posset eni sic ꝓbari. Si
nõ ẽ q̄s vẽditurꝰ mercẽ ĩ A: sz solũ ĩ B in ꝙ
valebit verisiliter plꝰ q̄ ĩ A: ⁊ tñ ĩ A ven
dat: nũc h̃ nõ facit nisi inductꝰ ꝑ instantiam
emptoris. ⁊ si deberet vẽdere ꝓ p̄cio in A
currẽti pateret̃ iteresse lucri cessantis scz tã-
ti ĩ quãto verisiliter plꝰ valebit ĩ B q̄ ĩ A.
⁊ illḋ (deducta saltez dubietate eiꝰ) emptor
deberet refũdere. igit̃ poterit emptori ven
dere ꝓ aliq̄ pluri q̄ sit p̄ciũ ĩ A. q̄tenꝰ lucr̃
cessans sibi refundat̃ ꝑ illḋ plꝰ. Jllud aũt
plꝰ ꝓ ꝙ vẽdit nõ erit sufficiẽs ad refũdẽdũ
sibi cessans lucrũ nisi ascẽdat ad tãtũ quã-
tũ ẽ id qḋ verisiliter valebit in B deducta
tñ dubietate illiꝰ lucri ⁊ etiã susceptiõe pe
riculi qḋ sibi iminuisset si mercẽ suaz vsq̄
ad B retinuisset ⁊ ꝯsilibꝰ tactis. q. xxx. ⁊ etiã
q. lvij. ꝯclusione p̄ma. ꝙ ꝯditiões si omẽs
assint nõ põt de rigore scholastico loquen
do talis ꝯtractꝰ dãnari q̄uis añ factuz sit de
eo agẽdũ ẜm tenorẽ cuiusdã documẽti tra
diti ĩ fine. xxx. q̄stiõis. Scḋo dicẽduz ꝙ
p̄dicta ꝓbatio aliq̄ modo põt defensari tã
q̄ sufficiẽs ad p̄mã ꝯclusionẽ. si eni subtili
ter ⁊ ꝓfũde itelligat̃ p̄dictũ capl̃m: ĩ eo ha
bebit̃ ꝙ papa approbat nostrũ casum q̄rte
ꝯclusiõis si saltẽ ly vt capit̃ causalit̃. Ubi
sciẽdũ ꝙ dupliciť põt ꝯtingere ꝙ q̄s ven-
dat ĩ A ⁊ recipiat ĩ B p̄ciũ maiꝰ q̄ value-
rit ĩ A etiã si nõ recipiat illḋ plꝰ rõne dila-
tiõis p̄cij. Primo qñ q̄s ĩ A vẽdit ⁊ tradit
mercẽ ꝓ p̄cio cursuro ĩ B: nõ intẽdẽs hr̃e
p̄ciũ maius q̄ nũc currat in A nec cogitat
mercẽ plꝰ valiturã ĩ B q̄ nũc in A valeat:
sz potiꝰ credit eã solũ eẽ tãtũdez q̄ntũ in A
valet valiturã: etiã dato ꝙ nõ intẽderit dif
ferre venditiõez mercis vsq̄ ad B. Scḋo
modo ꝙ q̄s ĩ A vẽdat ⁊ tradat mercẽ ꝓ p̄
cio cursuro in B intẽdẽs hr̃e maiꝰ p̄ciũ q̄
nũc currat ĩ A: h̃ tñ nequaq̄ intẽdat ex eo
q: differt solutiõez p̄cij. sz q: ipe in animo
destinauerat se nõ vẽditurũ mercẽ nisi ĩ B
vbi sperabat ꝓbabilit̃ eã id ⁊ magis valitu-
rã adeo ꝙ maluisset retinuisse mercẽ ⁊ expe
ctasse euẽtum p̄cij ĩ B. Si p̄mo modo
tũc siue erat vẽditurꝰ in A siue nõ ĩ A sz in
B: sufficiẽs via excusandi eũ est verisimile
dubiũ vl̃ eq̄libre de illo pluri ad qḋ ascen
dit p̄ciũ ĩ B. Nam ex q̄ inerat sibi illḋ du-
biũ: nõ fecit illũ ꝯtractũ ex cupiditate aliq̄
lucri indebiti. ⁊ q: etiam al's apḋ homies
nõ p̄sumebat̃ ꝙ ĩ B debuisset sic ascẽdisse
vltra p̄ciũ currẽs ĩ A: nõ poterit ĩ foro ex-
teriori p̄sumi ꝯ eũ ꝙ vẽdiderit ad terminũ
B: spe alicuiꝰ lucri obtinẽdi vltra p̄ciũ in
A. Et huiꝰ põt accipi simile etiã ĩ mutuã-
te. si eni q̄s ĩ A mutuat frumẽtũ sibi redi-

tuēdū i B:nullatenꝰ cogitās ꝙ sit i B plꝰ
valiturū q̄ȝ i A:nec aduertēs illud.ꝛ ꝑ ꝯse
quēs nec motꝰ ex eo ad mutuādū:nec etiaȝ
inductꝰ ex h̄ ꝙ iterim erit exoneratꝰ a picu-
lo sortis mutuate:ille nō peccat. lȝ cū sors
restituit sit in duplo melior ea q̄ȝ mutua-
uerat. Si scđo modo ꝯtigat:tūc via excu-
sandi eū ē ꝙ ip̄m qđ ē plꝰ:accipit ꝓ refusio
ne iteresse modo dicto. Dūmodo fuerit
fuīda i volēdo sibi refundi interesse lucri
cessantis que tacta sūt questione.xxx.ꝛ.lxij.
Scđo notādū ꝙ illi duo modi nō pos
sūt simul i vno ꝯcurrere: qꝛ in p̄mo modo
supponit ꝙ nec itēdat nec cogitet de h̄ ꝙ in
B debeat plꝰ valere q̄ȝ in A. In scđo aūt
supponit ꝙ intēdat ꝛ cogitet de illo pluri.
Illis p̄missis poterit sic defensari p̄dic-
ta ꝓbatio. Nā i supposito ꝙ vt capiat cau
saliter ꝛ nō ꝯsecutiue tm̄:tūc i p̄dicta capi
tulo vult papa ambos modos tangere et
vtriq̄ȝ suā rōnem annectere. ꝛ p̄mo modo
p̄mā excusatiōeȝ ānectit i p̄ncipio cū dicit
rōne dubij. Scđo ṽo modo (quē tetigerat
dicēdo vt amplꝰ ꝛc̄. vbi vt denotat intēti-
onē) annectit excusatōeȝ cuȝ alt i fine. si tm̄
ꝛc̄. et cū casus q̄rte ꝯclusionis sit scđs mo-
dus:seq̄t ꝙ p̄dictū capl'in approbet casuȝ
q̄rte ꝯclusionis. Et si dicas. papa videt
velle ꝙ sola dubietas non sufficiat excusa
re vēditorē recipiētē ad terminū plꝰ q̄ȝ va-
luerit tpe vēditiōis nec etiā hoc solum scȝ
ꝙ nō erat tpe ꝯctꝰ vēditurus:imo oꝑtet ꝙ
vtrūq̄ȝ simul assit. ꝛ h̄ idē sentit glo. ꝛ Pa-
nor. Dicendū dupliciter. Primo ꝙ dubie
tas etiā sola sufficit excusare p̄mū modū. ꝛ
ꝑ scđo modo sufficit et req̄rit illa clausula
scȝ ꝙ nō erat tpe cōtractꝰ vēditurꝰ. ꝛ sic illa
cauda scȝ si tm̄ ꝛc̄. respicit p̄cedētē clausulā
scȝ vt amplius. ꝛ hec solutio supponit ꝙ vt
capiat causaliter denotādo i vēditore intē
tionē ꝛ spem maioris p̄cij. Si aūt vt im
ꝓprie capiat scȝ ꝯsecutiue. tūc scđo dicen
dū ꝙ si q̄s vēdit i A ad terminū B:sine tm̄
intēcōe acq̄rēdi plꝰ q̄ȝ valeat i A: q̄ȝuis p̄-
ter suā intētiōeȝ i effectu ꝯtingat eū plꝰ re-
cipere:papa talē excusat ꝑ dubietatē:ꝛ q̄ȝ-
uis addat si tm̄ tpe ꝯtractꝰ nō erat vēditurꝰ
debet itelligi supplēdo maxie: qꝛ tūc magi
excusabit ex q̄ nō erat vēditurꝰ nisi i B. nō
ḡ debet itelligi cū p̄ratione q̄si non sit excu
sabilis sola rōne dubij nisi etiā non fuerit
vēditurꝰ nisi i B:ꝛ maxie in foro cōsciētie.
Vn̄ talē excusat ꝑ dubietatē. ꝛ adijciendo
si tm̄ tpe ꝯctꝰ ꝛc̄. non debet itelligi ꝙ neces-
se sit i foro ꝯsciētie ambo adesse scȝ dubiū
ꝛ scđo ꝙ nō erat vēditurꝰ nisi i B. sȝ qꝛ si am
bo simul ꝯcurrāt eo magis erit i foro exte
riori imunis a suspitiōe vel p̄suptiōe frau-
dis vsurarū. attm̄ si p̄mū sit sine scđo etiam
erit i vtroq̄ȝ foro imunis. ꝛ si scđm sine pri
mo sit:etiā erit imunis ab illa p̄suptiōe. q̄ȝ-
uis si scđo accedat primuȝ magis sit imu-
nis. Et hec scđa solutio supponit papam
tm̄ p̄mū modū tāgere ibidē ꝛ capi vt ꝯse-
cutiue. ꝛ h̄ modo fatēdū ē ꝙ illđ capl'm ni-
hil facit ꝓ casu nostre q̄rte ꝯclusiōis. Ad
Panor. aūt ꝛ glo. dicēdū ꝙ si indistincte i-
tellexerint suū dictuȝ: volēdo ambo simul
tāq̄ȝ excusantia req̄ri: eorū dicta sūt negāda
imo impossibile est ambo simul ꝯcurrere
stāte casu pape scȝ ꝙ vēditor itēdat amplꝰ
ꝑcipe i termio q̄ȝ valeat i tpe vēditionis ꝛ
ita ꝙ vt capiat causaliter. Sȝ bn̄ possunt
ambo simul ꝯcurrere vbi nō itēderet vēdi
tor aliq̄d maiꝰ q̄ȝ valeat tpe vēditiōis lȝ nō
sit in A vēditurꝰ sȝ i B:ꝛ ita vt capiat ꝯse-
cutiue tm̄. Et si dicat Panor. ꝙ tunc am-
bo req̄rūt:nō ē verū:imo sufficeret sola du
bietas p̄dicta. qđ ptȝ:qꝛ i tali casu papa in
c. in ciuitate. solū facit mētionē de dubieta
te tāq̄ȝ sufficiēte excusare a pc̄ō i tali casu.
Et similiter idē facit in. c. nauiganti. in. §. ille
ꝛc̄. Et ꝑ h̄ cessat p̄mū argumētū p̄ncipale
factū ꝯ q̄rtā ꝯclusionē. Ad ꝯfirmationem
eiusdē argumēti dicēduȝ ꝙ papa i p̄cedēti
§. eiusdē capl'i nō tetigit vtrūq̄ȝ modū ꝯtin
gētē i emptore:sicut tm̄ i sequēti tetigit vtrū
q̄ȝ ꝯtingētē i vēditore si saltē vt capiat cau-
saliter. Vn̄ ꝙ emens ꝛ tradēs p̄ciū in A ꝛ
recipiēs mercē i termio B recipit mercem
maioris valoris q̄ȝ fuerit p̄cium traditū ꝛ
anticipatū i A:ꝯtingit etiaȝ dupliciter:sicut
ꝛ ꝓporcionabiliter simile positū ē cōtinge-
re duplici modo i vēditore. papa aūt solū
tāgit p̄mū modū correspōdētem p̄mo mo
do ꝯtingēte i vēditore:puta tāgit illū vbi
dans p̄cium i A ꝓ merce sibi tradēda i B
nō intēdebat hr̄e mercē valiturā plꝰ q̄ȝ fue
rit p̄ciū in A datū:nec de h̄ cogitabat:nec
ideo anticipabat solutiōeȝ vt in retributio
nē anticipatiōis reciperet i termino mercem
maioris valoris q̄ȝ fuerat p̄ciū anticipatū

⁊ ille modus sufficiēter ⁊ solum excusatur
rōne dubij verisimilis de illo pluri p̄cio
et de illo loquit̄. §. penultim᷒. Alio s̄o mo
do contingit q̄ dans p̄cium in A pro mer
ce sibi tradenda in B: sperabat mercē ī B
tradendā esse maioris valoris. et de h̄ co-
gitabat ⁊ volebat talē mercē sibi tradi. nec
tn̄ illum maiorē valorē intēdebat cōsequi
rōne anticipationis solutiōis. Vn̄ nō ido
anticipauerat solutōe3 vt maius q̄d ī mer
ce haberet q̄3 fuerat p̄cium anticipatū. q2
hoc esset vsura: sed volebat illū maiorē va
lorē merc3 assequi ex alia causa puta quia
aut ipe non erat in A emptur᷒ nec in B s3
in F: vbi valde vili p̄cio sperabat se verisi
militer empturū. cum igit̄ venditor nūc in
A inducat eū ad emendū: ipe ad cauēdū si
bi de interesse damni emergētis dat sibi p̄
ciū min᷒ q̄3 fiet valor mercis in B: volēs
habere in B mercē maioris valoris illo p̄
cio: vt p̄ illa3 maioritatē sibi refundat̄ illō
iteresse qd̄ patit̄ exponēdo ī A mai᷒ p̄ciū
q̄3 destinauerat se expositurum in F. Vel
scd̄o: q2 non erat empturus talē mercē vl-
lo tp̄e. s3 aliam que sibi vtilior ⁊ lucrosior:
verisimiliter fuisset a qua maiori lucrosita
te impedit̄ p̄ venditorē inducentē eum ad
emendū suā mercē. ⁊ ideo vult recipere ab
eo mercē in maiori valore q̄3 tradat p̄cium
vt refundat̄ illud iteresse. Vel tertio: q2
ipe cū illa pecunia quā anticipat omnino
intēdebat. ⁊ verisimiliter sperabat se lucra
turū aliqua a quo lucro impedit̄ anticipā
do solutionē p̄cij venditori: cui᷒ iteresse re-
fusionē vult h̄re p̄ hoc q̄ merx sibi tradat̄
maioris valor3 q̄3 fuerit p̄ciū datū. Et idē
vł mag3 si ex illa anticipatiōe icurrit dānū
emergēs. Vel q̄rto: q2 cū merx mox in
A misset sibi tradēda: ⁊ tn̄ non tradit̄ sibi
nisi ī B: ipe interim caret fructu mercis q̄
ad eū deberēt spectare quare p̄ illi᷒ refusio
ne vult habere mercē maioris valoris q̄3
fuerit p̄ciū datū in A. Hūc igit̄ scd̄m mo-
dum non tetigit papa in. §. penultimo. sed
tm̄ p̄mū ⁊ cōmemorat ibidē dubiū verisi
mile tanq̄3 causā excusantē casū penultimi
§. sed ī vltimo. §. si vt capiat̄ causaliter: tan
git vtrūq̄3 modū. ⁊ ideo tāgit ibi duas cau
sas excusantes. Sed si teneat̄ q̄ in. §. vlti.
tm̄ vnū modū tangit sc3 p̄mū. ⁊ q̄ vt ca-
piat̄ ɔ̄secutiue: concedēdū esset q̄. §. penul
timus non faceret aliq̄d p̄ casu q̄rte ɔclusio
nis: nec tn̄ p̄pter h̄ casus q̄rte conclusionis
nō eēt aliter sufficiēter p̄babilis ⁊ iustifica
bilis. Nec sequit̄. papa eū n̄ iustificat. igi
tur nō ē iustificandus. Nā loc᷒ ab auctori
tate negatiue nō valet. Nā multi sūt casus
q̄s non iustificat: q2 nō de eis tractat ī de-
cretalib᷒. Modo diceret̄ q̄ nō tractat ī. §.
vltimo. nisi p̄mū. nec sequit̄. p̄mū iustifi-
cat rōne dubij. igit̄ vbicūq̄3 illō dubiū nō
ē nō ē iustificabilis. etiā ali᷒ casus ab illo.
s3 bn̄ valeret. q̄ ille quem rōne dubij iustifi
cat nō ē iustificabilis si nō adest dubiū.

Tertio arguit̄ sic in. c. in ciuitate.
extra de vsuris. ponit̄ ca-
sus siı̄is q̄rto casui: ⁊ papa ibidē dicit q̄ il
li q̄ talē ɔtractū faciūt ben e ɔsulerēt sue sa
luti si a tali ɔtractu cessarent cū cogitatio-
nes hoim omnipotēti deo nequeāt occul-
tari. Assumptū p̄ p̄ma p̄te p̄bat̄. Na3 ibi-
dem ponit̄ talis casus Aliqui ad terminū
pro sex libris vendūt piper tp̄e q̄ nō valet
vltra q̄nq̄3 libras. ⁊ dicit papa q̄ l3 ex for-
ma sua nō sit vsurari᷒: tn̄ vēditores nihilo-
min᷒ incurrūt pc̄m̄. ⁊ glo. in v̄bo pc̄m̄ di
cit: sc3 vsura4. ⁊ addit papa dicens: nisi du
biū sit merces illas pl᷒ vel min᷒ tp̄e soluti-
onis valituras. ⁊ sic ī tali dubio excusat vē
dētes a peccato vsura4. ⁊ tn̄ statim adijcit
volēs q̄ bn̄ agerēt si abstinerēt a tali ɔtra-
ctu. ⁊ h̄ additū nō intelligit̄ extra casū iam
exceptū: q2 tūc non diceret q̄ bn̄ ɔsulerent
sue saluti si abstinerēt. imo oīno eos ab eo
p̄hiberet. s3 itelligit̄ etiā in casu illi᷒ dubij.
igit̄ multo mag3 vbi nō dubitabāt de illo
pluri: imo p̄babilit̄ credebant. ⁊ ad h̄ aspi-
rabāt dixisset papa q̄ bn̄ ɔsulerēt si absti-
nerēt. Dicēdū s̄m Scotū q̄ papa h̄ di-
cit vtiliter monēdo nō autē p̄cipiēdo. Vn̄
nō ē necesse vitare illū ɔ̄ctū dūmodo fuēt
ɔditiōes ille multe q̄ ad eū req̄rūt̄ q̄ patet
ex dictis. q. xxx. ⁊. lvij. Attn̄ q2 facile ɔtin-
git aliquā illa4 ɔditionū deficere. ⁊ sic cō-
tractus deprauabit̄. ideo papa merito eu3
dissuadet vtiliter monēdo. put etiā de eo ⁊
sibi silib᷒ ē salubre documētū posuū ī fine
q̄stionis. xxx. ⁊ alijs q̄ pēdēt ex eadē q̄stiōe
xxx. Et h̄ nota q̄ h̄ tertiū argumētu3 nō
debet formari tāq̄3 habeat speciē p̄cedendi
ɔ̄ q̄rtā ɔclusionē directe q̄si in illo. c. ī ciui-
tate. dissuadeat ɔtract᷒ quarte ɔclusionis

quis doctores aliqui sic ipm introducere videant͡ r notatum Scot⁹. Naz in.c.in ciuitate.dissuadet͡ cõtractus: vbi dubiũ erat de illo pluri p̃cio.casus aũt nostre q̃rte cõclusionis ẽ vbi verisimilis credulitas erat de illo pluri. Sed debet introduci p locũ a minori: puta q: min⁹ videt͡ dissuadẽdus casus.c.in ciuitate.supposito dubio in venditore: r tñ dissuadet͡.igit͡ multo mag; noster casus est dissuadendus.

Quarto arguit͡.qñ quis vendit mercẽ ad terminũ p p̃cio illius termini r recipit ĩ termino p̃ciũ maius q̃z valuerit tpe venditiõis: requirunt͡ due ꝯditiones ad hoc q excuset͡ a peccato Primo q habuerit verisimile dubium an merx illo termino erat valitura mai⁹ vel minus q̃z tpe ꝯtractus: puta quãdo nõ cogitabat nec credebat rem ĩ illo termino plus valiturã q̃z in tpe contract⁹. Scdo q non fuerat ea; venditur⁹ in tpe contract⁹. s; tñ in illo termĩo p cui⁹ precio tradit. Modo in casu q̃rte conclusionis solũ scda ꝯditio adest r nõ pma.igit͡ ẽ inexcusabilis casus. Maior probatur dupliciter. Primo quia hoc vult papa in.c.nauigãti.in.§.ratione hui⁹ rc. Scdo pbatur specialiter de pma cõditione que tñ deest in casu q̃rte cõclusionis: quia in.c.in ciuitate.extra de vsur;. dicit papa illũ peccare q mercẽ non valẽtẽ tpe contractus vltra q̃nq; libras vẽdit ad terminũ p sex libris nisi ipe venditor dubitet an fuerit merx in illo termino valitura sex.hec ibi. Ergo a ꝯtrario sensu si non affuit illõ dubiũ: puta q: verisimiliter credebat q ĩ termĩo erat valitura sex: nõ excusabit͡ a peccato. Dicendũ ad maiorẽ negãdo ea;.imo pma sola sufficit. Sĩliter scda sola sufficit seruatis tñ seruãdis in eo q vult sibi refundi interesse lucri cessant;. Ad primã pbationẽ dicendu; q aut papa ibi inuoluit duos distinctos casus et ã incõpossibiles sibi.r pmo casui annectit excusationem sc; rõne dubij.r talis nõ est noster casus q̃rte cõclusionis.r scdo casui scda; sc; rõne interesse qd patit͡ q non erat in A vẽditurus: r talis est noster casus. Aut si tñ vna; causã ponit: tũc capit vt consecutiue r tũc ambe ille cõditiones cõcurrũt: nõ tñ ambe necessario. s; si prima adest cu; scda tũc scda cõcurrit tanq̃z faciens ad maior; excusationez modo tacto in respõsione ad primũ argumẽtũ tactũ supra. Ad sc̃d; pbationẽ dicẽdũ q in.c.in ciuitate.loquitur papa in casu vbi venditor nõ patit͡ interesse lucri cessantis: nec grauamen aliqd ex hoc q non pmitit͡ reseruare merce vsq; ad terminũ p cui⁹ precio vẽdit.puta quia parat⁹ erat vendere in ea: nec etiã ex hoc q cogit͡ carere precio: et ipm differre vsq; ad terminũ patit͡ interesse vel grauamen: r tñ q: expectat p̃cium ideo vult habere mai⁹ preciũ q̃z al's habuisset. Ille enim nõ excusatur. quia tũc rõne dilationis vult habere aliqd. Unde de tali vẽditore non potente allegare interesse aliqd: vult papa q nõ excuset͡: nisi vendẽdo p precio termini dubitauerit verisimiliter illõ preciũ termini fore mai⁹ q̃z fuerit tpe ꝯtractus. r p ꝯsequẽs q illud nõ mouerit eũ ad vendendũ ad terminũ. hoc aũt non dixisset papa de alio q patit͡ vnũ ex p̃dictis interesse: seruat; tñ seruãdis tactis q̃stione.xx.

Quinto arguit͡. venditor peccat si in A parat⁹ existẽs vẽdere vẽdat p p̃cio cursuro ĩ termĩo B: etiã si verisimiliter dubitet p̃ciũ in B futuru; esse mai⁹ currẽte ĩ A: cui⁹ tñ oppositũ dictũ est in scda ꝯclusione: r in solutiõe primi et scdi argumẽti. Assumptũ pbat͡: q: talis vẽdens in dubio r existẽdo in dubio negligit tutiorẽ viã. Modo hoc ẽ peccatu;. igitur peccat. Maior p pma pte de se pat; ex forma casus. sed p scda pte pbat͡: quia tutior via esset q vẽdẽdo determinaret in A emptori p̃ciũ. r nõ relinqueret ipm pẽdere ex euentu in B: de cui⁹ quãtitate dubitat: q: determinãdo cert⁹ esset q nõ accipet mai⁹ q̃z sit illud qd currit in A: s; vẽdendo p precio in B cursuro: r volẽdo illud accipe exponit se periculo accipiendi pl⁹ q̃z sit illud qd currit in A. cũ tamen solũ liceat sibi accipere tantũ quantu; in A currit. q: p illo erat parat⁹ vẽdere. igit͡. Minor aũt pbat͡ q: dubi⁹ existens dimittẽs tutiorẽ viam exponit se periculo. modo q amat periculu; peribit in illo: r sic peccat. Dicendũ negando assumptũ. Ad pbationez dicendũ per duas distinctiones q duplex est dubium. quoddam est iuris: quoddã facti. Exẽplũ primi. dubitat quis de quodã cõtractu an licitus sit vt si quis dubitaret an sit licitu;

vendere illam rem p decē quaz scit valere tm̄ novē Exemplū scd̄i: aliquis scit q peccatum ē vēdere p maiori q̄ȝ valeat: attamē dubitat an illud p quo vendit sit maius vl' non eo q vl' nescit estimationē hominū: et alia ex quibus valor mercis ppēdit vel ex eo q nondū scit q̄ntuȝ sit illud eo q non ē determinatū: sed pendet ex futuro. Exēpla etiam extra ppositum possunt dari de illa distinctiōe. vt si quis dubitat an cognoscere alienā sit licitū: hoc est exemplū primi. si aūt non dubitat quin cognoscere alienā sit illicitū. sed tamē dubitat an hec mulier quā vult cognoscere sit aliena vel sua: hoc est exemplū scd̄i. Scd̄a distinctio. Dubium iuris est triplex scȝ pbabile equilibre et improbabile. vel sic: verisimile neutrū et leue. His suppositis dicenduȝ q maior est vera de dubio facti nō iuris saltē de p se. q2 stat q vēdens in p̄dicto casu sciat bene q rem vēdere p maiori q̄ȝ valeat sit peccatū nec de hoc yllo modo dubitet. sed tm̄ dubitat an p̄ciuȝ p quo vendit sit maius vel nō: q2 quātitas eius non est sibi nota: sed pēdet ex euentu futuro. Ad minorē dicendū q minor est vera de dubio iuris: et adhuc nō de qualicūq3 tali. sed tm̄ de pbabili vel equilibri. Unde si q̄s acturus est aliquā actionē et dubitat an sit licita et dubiū est pbabile: puta q2 pl9 credit q nō sit licita. vel ē equilibre vel neutrū: puta quia non plus credit vnā partem q̄ȝ aliaȝ: talis inq̄ȝ nihilomin9 agēdo eā peccat: quia neglector ē salutis sue et diuine offense despector. Sed nō est vera de dubio iuris leui et improbabili si saltem regula intelligat p̄ceptiue: sed est cōsilij. imo nōnūq̄ȝ salubre est homini existenti in tali dubio qd̄ nō est nisi quidā leuis remorsus et scrupul9 despicere id et contra ip̄m despiciendo agere ad consiliū et directionē sapientū s̄m Johem de gersona. Si aūt minor intelligat̄ d̄ dubio facti: dicendū q si ip̄m factū d̄ quo dubitat̄ est circūstantia cui9 p̄sentia deprauat actū: et ip̄e de eius p̄sentia dubitet: non peccabit in tali dubio agendo actū: dūmodo dubium sit pbabile vel equilibre: puta q2 magis credit q non assit q̄ȝ q assit. Ad ppositum applicando dicendū q p̄ciuȝ aliquod esse maioris valoris q̄ȝ sit merx ē facti: taliter q eius p̄sentia deprauat vēditionem factā p tali. Modo stāte casu ꝯtra quē pcedit quartū argumētuȝ: vēditor nō credit p̄cium in B futurū maius: imo dubitat verisimiliter de hoc: hoc est pot9 credit q non erit maius vel nūq̄ȝ de hoc cogitat. sed tm̄ estimat q erit equale. ideo illud eius dubiū non incusabit eum sed potius excusabit.

Correlariū

Ex inualida ē responsio tam glo. q̄ȝ Panor. ad argumētuȝ qd̄ glo. facit i p̄dicto caplo in verbo dubitat̄. vbi glo. arguēdo dicit videt̄ q pot9 in tali dubio abstinendū esset a talib9 ꝯtractibus ꝓpter periculū. quādoq3 eni aliqui fingunt se dubitare vbi dubitatio nō ē. et glo. respōdēdo tali argumēto dicit q relinquēdi sint in talib9 ꝯscientie sue. Et Panor. dicit q glo. formaliter nō soluit. ideo ip̄e aliter soluēdo dicit q in dubijs debet q̄s abstinere a tali cōtractu ex quo ad cōscientiā suā et in foro anime debet fieri iterpretatio potius ꝯtra eum: q2 illa pars ē benignior que ē tutior. sed in foro cōtentioso interpretatio fit in benigniorē ptem: et ita loquitur iste textus. Hec ille. Sȝ tam glo. q̄ȝ Panor. deficiūt i sua respōsione q̄ntupliciter Primo q2 solutio argumenti ꝯsistit i sano itellectu illius dicti in dubijs tutior via ē eligenda q̄ de dubio iuris intelligit̄. Modo argumētū pcedit d̄ dubio facti. et dato q regula etiā de dubio facti intelligeretur nō tm̄ nisi de pbabili vel eq̄libri dubio p̄sentie illi9 cui9 p̄sentia requirit̄ ad h̄ vt act9 sit licit9 vel de pbabili vel equilibri dubio absentie illi9 facti cui9 absentia requirit̄ ad h̄ vt actus nō sit prau9. Modo casus d̄ q̄ pcedit argumētū nō fit cū tali dubio. ideo ibi deberet radicit9 soluisse argumentuȝ. Scd̄o q2 glo. p h̄ q dicit q relinquēdi sūt ꝯsciētie sue: nōdū respōdet ad argumētum q2 adhuc stat argumētū ad oppositū militādo p illā regulā etiā habētē locū in foro ꝯscientie scȝ. i dubijs ē tutior via eligenda adeo q stāte dubio de q̄ loq̄t̄ illa reg'a nō ē q̄s etiā i foro aīe relinquēd9 ꝯsciētie sue sȝ pot9 si ē i tali dubio (de q̄ illa reg'a p̄ceptiue loq̄t̄) nō ē q̄s absoluendus nisi deserat illū actū de cui9 insticia bonitate vel licētia vel de facti vel circūstātie p̄sentia vel absentia (modo tacto) dubitat pbabili vel eq̄libri dubio. Tertio q2 non est verum q

Panor. dicit q̃ q̄s in dubio debet abstine re a tali ꝯtractu. Nã ille ꝯtract⁹ ẽ simpliciter licit⁹: vt satis p꞉z ex textu etiã in vtroq̄ foro. Sꝫ bñ verũ ẽ si q̄s nõ obstãte decisione pape dubitaret dubio ꝓbabili vel q̄libet de illo ꝯtractu an sit licit⁹: deberet abstinere. Nec papa taliter dubitantẽ excusaret. nec de illo i dicto capl'o loquit. loquit enĩ papa nõ de illo q̄ dubitat an ꝯtract⁹ q̄ vẽdit in A ꝓ p̄cio qḋ incipiet in B sit licitus. sꝫ tñ de illo q̄ vẽdendo p̄dicto modo solũ dubitat an p̄ciũ cursurũ in B sit futurũ mai⁹ q̄ꝫ currẽs nũc in A. Unde si i foro ꝯsciẽtie venit vẽditor q̄ fecit illũ ꝯtractũ dicẽs se in B recepisse pl⁹ q̄ꝫ i A recepisset nullaten⁹ tñ de hoc cogitauerat q̄ deberet sic in B ascẽdisse p̄ciũ: nec ille ascẽsus eum mouerat: nõ ẽ ille ꝯdẽnãdus: nec ẽ interpretatio ꝯtra eũ faciẽda: q꞉ i illo foro cuilibet credit ꝓ se ⁊ ꝯ se. Silr etiã i foro exteriori si de cõmuni cursu nõ fuit verisimile apud hoies q̄ fuisset p̄ciũ futurũ mai⁹ i B q̄ꝫ in A: nõ ẽ ꝯdẽnãdus tãq̄ꝫ p̄sũpt⁹ vsurari⁹ q̄si ideo vẽdiderit ad p̄ciũ termini vt rõne dilationis haberet lucꝝ: imo si de ꝯsciẽtia sua diceret q̄ nõ credebat q̄ i B sic fuisset ascẽsura merx ad illḋ p̄ciũ: tũc quãtũcũq̄ apḋ alios cõmuniter hoies q̄ forte peritiores eo fuerũt illḋ fuisset creditũ: nõ eẽt ꝯdẽnãdus i foro ꝯsciẽtie tãq̄ꝫ q̄ vsurariũ vel iniquũ ꝯtractũ fecisset. sꝫ tanq̄ꝫ ille q̄ incaute egisset illũ ꝯtractum faciẽdo q̄ posset hr̄e speciẽ mali. Uenit igit defect⁹ illaꝝ responsionũ ex ignorãtia vl' negligẽtia p̄dicte duplicis distinctionis posite de dubio. Quarto deficit: q꞉ nõ ẽ verum q̄ i foro ꝯsciẽtie illa ps sit benignior q̄ sit tutior. Nã cõmuniter illa ps q̄ i foro ꝯsciẽtie ẽ tutior: ẽ durior ad suandũ. Sicut ẽ x⁹ tutiores i hac vita sũt duriores. suare q̄ ꝑ ꝯsilia ⁊ p̄cepta est tuti⁹ sꝫ duri⁹ q̄ꝫ p̄cepta tñ suare. Soluẽdũ ẽ igit argumẽtũ sicut solutũ ẽ supra. Quod autem glo. q̄si ꝯfirmãdo argumẽtũ dicit: q̄nq̄ꝫ enĩ aliq̄ fingũt se dubitare ⁊c. H̄ nihil facit. q꞉ nemo dubitat q̄n ei q̄ nõ dubitat: sꝫ tñ se fingit dubitare sit abstinẽdum a tali ꝯtractu. sꝫ h̄ nõ debet p̄iudicare alteri qui non fingit se dubitare. sed vere dubitat q̄n licere debeat sibi sic ꝯtrahere.

Questio. LXII.

Utrũ parato vẽdere mercẽ in A liceat cã vendere ꝓ p̄cio currẽte i A; nõ obstãte q̄ sciat vl' ꝓbabilit credat statim superuẽturas multas ꝯsiles merces ad idẽ forũ ꝓpt' q̄ꝝ aduẽtũ ꝓbabilit credit q̄ decrescet p̄ciũ sue merc̄ ⁊ emptor si sciret eaꝝ aduẽtũ nõ ita care emeret. Sub hac q̄stione põt cõp̄hendi etiã illius casus puta aliq̄s ex ordinatione ꝯcepta i ꝯsilio eoꝝ q̄ p̄sũt reipublice: scit q̄ frumẽtũ cras min⁹ valebit q̄ꝫ hodie. ideo vẽdit igit an ab⁹ illã ordinatiõez. ⁊ eodẽ modo respõdẽdũ ẽ ad eũ sicut ad p̄cedẽtẽ. Ad q̄stionẽ igit ꝓpositã respõdẽdo tãgẽt tres mod. diuidẽdi. p̄m⁹ ⁊ terti⁹ sũt extremales: et scḋs est medius.

Primus modus dicẽdi ẽ sancti Tho. i secũda scḋe q. lxxvij. arti. iij. dicẽtis q̄ sic: q꞉ vẽditor qui vẽdit rem s̄m p̄ciũ qḋ inuenit: nõ videt ꝯ iusticiã agere: si qḋ futurũ ẽ nõ exponat. si tñ exponeret vel de p̄cio subtraheret abũdãtioris esset virtutis: q̄uis ad h̄ non videat teneri ex iusticie debito. hec ille.

Scḋs modus dicẽdi habet tria dicta. Primũ: vẽditor i p̄dicto casu nõ peccat si certat tñ de dãno vitãdo siue emptor certet de lucro ꝯsequẽdo siue de dãno vitãdo. Scḋz idez dicẽdũ si vẽditor q̄ꝫ certat solũ de lucro ꝯsequẽdo. Tertium si vẽditor de lucro ꝯsequendo ⁊ emptor de dãno vitãdo certat: peccat vẽditor i p̄dicto casu. Exemplũ p̄mi. p̄ciũ currẽs i A ẽ x. et statum i B cursurũ ẽ. viij. ⁊ si vẽditor vẽderet ꝓ minori q̄ꝫ p. x. vt puta p. viij. iã nõ haberet suũ capitale qḋ ꝓ merce exposuit q꞉ mei dedit. x. si est merx empta. Emptor aũt etiã si p. x. emat poterit sine dãno redistrahere i alio loco vl' tpe p. x. ⁊ sic rehabebit capitale: sꝫ nõ poterit ꝯsequi lucꝝ vl etiã nõ poterit reuẽdere p. x. sꝫ solũ p. ix. vl. viij. ⁊ sic patiet dãnũ. Exẽplũ scḋi. supposito casu p̄mi exẽpli: si vẽditor vẽdẽdo p. x. ꝯseq̄t tã sortez q̄ꝫ lucrũ ⁊ emptor emẽdo p x. nullũ dãnũ incurrat. q꞉ reuẽdẽdo poterit habere in alio loco vel tpe. x. sed solũmodo assequat lucrũ. Exemplum tertij. vẽditor etiã si p. viij. vẽderet: nullũ damnũ incurreret: imo rehaberet capitale. q꞉ ipse emerat p. viij. ⁊ tñ emptor emẽdo p. x. nõ posset

habere capitale.sȝ ꝑtez capitalis perderet. Ratio p̄mi dicti forte eẽt. quia si necesse ẽ me vel primũ incurrere dãnũ in illo casu: modo licitũ ẽ mihi me eripe de dãno :etiã si alt⁹ incurrat:qꝛ ordinata charitas icipit a seipa. Ratio scdi. qꝛ si necesse est:aut me aut primuȝ nõ assequi lucrum: licitum est mihi meipm ꝓmouere ad assecutioneȝ lucri:primo neglecto. Ratio tertij. qꝛ cũ alterius iactura null⁹ debet locupletari.dãnũ aũt emptoris est eius iactura.ꝛ venditoreȝ cõsequi lucrũ est euȝ locupletari.igit̃ non licet venditori velle cõsequi lucrũ cum dãno emptoris. Sed aliter videt̃ dicendum. ideo potest poni

Tertius modus dicẽdi ꝑ quattuoꝛ dicta. Primuȝ.casus sm titulum q̃stionis est venditori illicitus siue scientia vẽditoris sit certa siue formidine de opposito :siue sit probabilis tñ. Probat̃ dupliciter. Prima probatio ꝓbãdo ꝓpositum simul etiam ꝓcedit cõtra primum modum dicendi sic. Illicitũ est mercem vendere in A.ꝓ precio maiori q̃ sit valoꝛ mercis in A: cuius precij minoritateȝ venditoꝛ ꝓbabiliter credit vel credere debet. Modo stante casu questionis venditoꝛ ꝓbabiliter credit vel saltem credere debet ꝓbabiliter q p̃cium currẽs in A ẽ maius q̃ sit valoꝛ mercis in A.igit̃ illicitũ est sibi predicto modo vendere. Maioꝛ ꝓbatur:quia est contra iusticiam cõmutatiuaȝ ꝛ patet illa maioꝛ sufficiẽter ex deductis in questione.lvij.in cõclusione prima. Dico notãter in maioꝛe.vl' saltem credere debet ꝛc.qꝛ si nõ crederet p̃ciũ illud esse mai⁹ ꝛ tamen haberet ꝓbabileȝ occasionem id credendi:quã tamẽ nollet aduertere:nõ ꝓpter hoc excusaretur si dicat nõ credebam q esse maius.nam ille est in ignorantia affectata vel crassa que non excusat:imo inculat.ꝛ affectata equiparat̃ sciẽtie.et crassa cum sit lata culpa equiparatur dolo. Minoꝛ ꝓbatur:quia valoꝛ mercis decrescit ex supabundãtia mercũ in illa regione sicut eius valoꝛ crescit ex defectu: adeo q merx cuius adest copia in regione non est tanti valoris quãti esset si penuria eius adesset. Modo stante casu q̃stionis:est copia mercis quã venditoꝛ habet vanalem in A i illa regione.ꝛ si non essent superuenture :esset eiusdem penuria ꝛ defectus:saltẽ cõparatiue.p̃cium autẽ qð in A currit pro merce puta decẽ:non currit ꝑ A nisi supposito q non assint in illa regione multe cõsimiles merces eo q q̃ primum superuenient multe merces cõsimiles p̃cium currens erit solũ octo.ꝛ hoc ip̃e etiã credit per casũ questionis.igitur si exigat pro merce preciuȝ currens in A scȝ decẽ.exiget tantũ p̃ciũ quantum probabiliter credit esse maius valoꝛe mercis.aut si non credit:debebat tamen illud credere eo q credit q si scirent emptores p̃dictum aduentũ:nullaten⁹ darẽt decẽ Et si hãc ꝓbationeȝ dupliciter euadere velis.puta primo dicẽdo q q̃uis stãte casu questionis multe cõsimiles merces assint iam in regione:tamẽ nõdũ sunt in loco vẽditionis:sȝ illuc sint affuture.ꝛ sic in illo loco nondũ est copia sed penuria.igit̃ vendere poterit pro decẽ que sunt preciũ mercis ibi vbi censet̃ non esse eius copia. Contra non soluȝ copia mercium que assunt i particulari loco venditiõis facit decrescere valoꝛem: ꝛ per ꝯsequens precium mercis:sȝ etiam copia earũ que assunt in regione: qꝛ lȝ distent a particulari loco:tamen qꝛ parũ distant nihil distare videt̃.ið quasi pro p̄sentibus habet̃. Et q̃uis verũ sit q copia mercium que soluȝ sunt presentes regioni ꝛ absentes loco particulari vẽditionis:nõ in tantũ possit facere decrescere valoꝛeȝ.et ꝑ ꝯsequens preciũ mercũ quantũ faceret ip̃m decrescere copia earundẽ:si essent etiã presentes particulari loco. Nec quasi presentia in tantũ efficere potest quãtũ perfecta presentia. Attamẽ aliq̃d vel in aliquãto facit ipsum decrescere. Modo casus q̃stionis supponit q precium currens in A scȝ decẽ:non currat nisi supposito q consimilium mercium copia nec sit in illo particulari loco: nec etiam sit quasi ibi vel ꝓpe seu in via adueniendi seu in regione:quod patet:quia supponit q si emptoꝛes particularis loci scirent vel crederent consimiles merces esse ꝺ prope superuenturas:nullatenus decem darẽt sed minus. Et q̃uis quando in effectu fierent presentes valerẽt octo.ꝛ ita cuȝ nondũ sint in effectu presentes.ideo merx Iohis lȝ rationabilit̃ posset vẽdi ꝑ pluri q̃ ꝑ octo: eo q copia mercũ nõdũ est posita in effectu p̃ñs illi loco: sȝ

solum q̄si p̄sens. ⁊ forte p̱babiliter tm̄ cre-
dita affutura ⁊ p̱ certo nō scita affutura et
p̱ ɔsequēs aliqualis dubietas: lʒ leuis ad
cit q̄ facit etiā q̄ in aliquo possit ascēdi vl-
tra octo sicut ⁊ dubietas facit augeri valo
rem mercis: tm̄ nō poterit vēditor ascēdere
vsq̄ ad decē. Si scd̄o velis euadere: dicē-
do q̄ q̄uis sit iam maior copia illi⁹ merc̄
in regione: ⁊ etiā illa copia q̄si sit i illo pti-
culari loco: tm̄ illa copia latet emptores il-
lius loci. ideo talib⁹ poterit vēdere p̱ p̄cio
tali qd̄ dareẜ p̱ ea ac si nō esset talis copia.
Hoc inq̄ʒ non valet qd̄ dupliciter patet.
Primo: q̄r copia ⁊ defectus merciū iustifi
cat de p̱ se valorē mercis: ita q̄ i quātificā-
do non depēdet a noticia hominū: ita q̄ si
cut p̱pter nostrū affirmare vel negare nihil
mutaẜ in re: sic p̱pter h̄ q̄ emptores illi⁹ lo-
ci sciūt vl' ignorant superuēturas alias mer
ces nō mutaẜ valor mercis: sicut nec p̱pter
nostrā noticiā vel ignorātiaʒ mutaẜ copia
⁊ penuria q̄ntificās illuʒ valorē. Scd̄o q̄
si p̄dicta latētia aliq̄d faceret ɔtra effectū p̄
dicte p̱batiōis: ⁊ p̱ excusatione vēditoris:
tūc si i p̄dicto loco vēditiōis eēt actu mul-
ta copia merciū q̄ tm̄ aliquē simplicianuʒ
vel inconsideratū emptorē lateret: q̄ crede
ret ibi eē defectū illi⁹ mercis. ⁊ p̱ ɔsequens
estimaret eā p̱ decē q̄ tm̄ p̱pter copiā in re p̄
sentē nō valet nisi octo: liceret vēditori illi-
us mercis tali emptori vendere p̱ decē: qd̄
ē falsū. Et si dicis nō ē simile eo q̄ i casu
illi⁹ incōsiderati emptoris vel simpliciani
de facto illa octo currūt vt p̄ciū cui⁹ cursū
trāscēdere nō debet. sʒ i casu q̄stiōis nōdū
currūt. viij. vel. ix. sʒ. x. ideo vsq̄ ad. x. ascen
dere pōt. Nō valet illa assignatio dissimi-
litudinis: q̄r q̄ i A currūt. x. vt p̄ciū ē ex ig
norātia ⁊ errore emptor̄ illi⁹ loci apd̄ q̄s
nullaten⁹ illd̄ p̄cium curreret si p̱babiliter
crederent de p̱pe esse multitudinē ɔsimiliū
merciū: errās aūt ⁊ ignorās nō consentit:
imo vt sup̄ habituʒ ē. q. lxj. si rectores rei
publice aut cōmunis taxarēt p̄ciū merciū
⁊ taxando nimis ascēderēt ex stulticia vel
p̱priȷ lucri cupiditate seducti non excusareẜ
vēditor q̄ s̄m illā taxā etiā currētē vēderet
credēs vel credere debēs eē nimis magnū
p̄ciū. Et sicut i casu q̄stionis tota cōmuni-
tas errat ⁊ ignorat: ideo dat. x. sic in casu p̄
dicti incōsiderati simpliciani p̱ticularis em

ptor errat ⁊ ignorat: ⁊ apud eū currit p̄ciū
x. ideo etiā nec tūc excusaẜ vēdens tali sim
pliciano p̱. x. Cōfirmaẜ. sicut ɔtingit mer-
cē extrinsice meliorari p̱ h̄ q̄ cuncte ɔsiles
pereunt: ⁊ ipa manet sola q̄ tm̄ intrinsice in
nullo ē meliorata sʒ forte peiorata: sic ɔtin
git eandē ex affluētia multaꝝ similiū eē[illegible]
defectuosā extrinsice lʒ itrinsece nō sit peio
rata sʒ forte meliorata. Modo q̄ vēdit scīē
ter mercē defectuosā p̱ p̄cio ac si nō eēt de
fectuosa: peccat ⁊ teneẜ restituere ptē illā q̄
excedit valorē. sic aūt fit i casu q̄stiōis. igit.

Scd̄o specialit' reprobaẜ scd̄s modus
dicēdi. Nō ē licitū facere ɔ̄ iusticiā cōmu-
tatiuā vel vēdere rē p̱ maiori q̄ valeat. etiā
si vēdēs id faciat p̱ suo dāno vitādo vel lu
cro ɔsequēdo: si h̄ cedit in dānū emptoris.
Nec etiā si id faciat p̱ lucro ɔsequēdo: etiā
si id nō cedat i dānū emptoris: sʒ solū i ces-
satione lucri emptoris. Modo in p̱mo di
cto scd̄i modi dicēdi vēdiẜ res p̱mo modo
⁊ i scd̄o vēdiẜ scd̄o modo. igiẜ illicita ē taẜ
vēditio. Maior p̱baẜ. q̄r da oppositū: tūc
liceret ei q̄ tp̄e defect⁹ ⁊ caristie alicui⁹ mer-
cis emisset illā carissime: ⁊ inundātia facta
earūdē vellet etiaʒ vēdere carissime ne ali-
q̄d de suo capitali p̱deret: vbi is qui ab eo
emeret incursur⁹ eēt dānum. Aut si id face
ret vt ɔseq̄reẜ lucrū: etiā si emēs ab eo nō i
curreret dānū. sʒ rehabere posset capitale.
attn̄ lucrū nō posset ɔsequi: sʒ gratis suas
opas cogeret impendisse. Et si dicas mer
cator i taxando valorē merc̄ sue pōt inter
alia q̄ faciūt ascēsū i p̄cio etiā ɔsiderare dā
na q̄ ipe p̱pessus est vel p̱peti pōt racione
officio mercature: vt patuit. q. lxj. igiẜ eti
cū nūc patereẜ dānū si nō vēderet p̱ p̄cio i
A currēte: pōt illd̄ dānū velle sibi refundi
⁊ p̱ ɔsequēs cū nō possit sibi refundi nōvē
dat p̱ p̄cio currēti A: supposito q̄ vendēdo
cerret de dāno vitādo: seq̄ẜ q̄ saltē i tali ca
su scʒ p̱mi dicti scd̄i modi dicēdi posset vē
dere p̱. x. Dicēdū nō debet q̄s velle bis vl
dupliciter vel ampli⁹ sibi refundi idē dā
nū. modo ipe in priorib⁹ mercatiōib⁹ eo ca
rius vendidit merces: quatenus si aliqua
dāna in futuro sibi emergerent ratione ei
us officij sine sua culpa illa sibi refūdi pos
sent. ⁊ idem faciet in posterioribus merca
tionib⁹. si igiẜ etiā nūc vellet illud sibi ite
graliter refundi vt scʒ nullū peni⁹ dāna

tunc sustineret: tunc idem sibi multiplicata vellet refundi. Un etiam si hec replica aliquid concluderet: tunc etiam in casu quo solum certat venditor de lucro captando et emptor de damno vitando: posset vendere p dece. quia venditor potest inter taxandu; merce suam etia; considerare lucra cessantia. puta q sepe operas suas gratis impendit. z sic etia nunc posset illud sibi velle refundi. z tame non refunderet sibi nunc nisi venderet p dece: qd tamen met negat scds modus dicendi. Scdm dictu. Ide; casus questionis est illicitus si venditor l; no sit in credulitate pbabili est tame i dubio equilibri de predicta affluetia mercium et descensu precij. probat: quia tunc venditor exponit se equilibri periculo violadi iusticiam comutatiua. nam si est in tali dubio: tuc est etia in equilibri dubio an ne illa decem que exigit sint pcium nimis magnum vel non. igit in tali dubio existens tenetur eligere tutiore viam sc; aut non vedere: aut vendere p minori q p dece. non tamen videtur teneri ad vendendum p octo: quia illa equilibris dubietas facit vt merx sua sit carior q si esset certitudo etia; probabilis cu de illaru; merciu superuentu; z descensu in precio illius mercis. Huic tertio modo dicendi: q ad hec duo dicta accedit qd Ludowicus roman9 in suis singularibus dicit de simili casu annexo i principio hui9 questionis. Dicit eni q illi qui emerut frumentum contra talem venditore possunt agere ad interesse fm Gwilh. p. l. fraus z. l. ptra leg. ff. de legi. z placet Bar. in. l. quero. ff. de ac. emp. Et Bal. in. l. ij. de peri. z co. rei. vedi. z ibi sic dicit. Plane si intelligeret venditor no duratura bonitate; vsq ad diem quo tolli deberet nec ammonuit emptore tenebitur. hec ille. Et q dici possit q illa lex loquat de vino disposito ad corruptionem: z sic non habet suam bonitate intrinsecam. z ideo vendens tale vinu ac si haberet bonitate intrinseca: tenet ad restitutionem. secus i casu predicto vbi retinet eade bonitate intrinseca l; extrinseca sit res perditura quatoti9. Nam ita est cotra charitatem fraternitatis rem vendere pluris q valeat eius bonitas extrinseca: sicut q requirat ei9 intrinseca bonitas. ideo si ille tenet z peccat qui rem cuius intrinseca bonitas est statim corrupenda vendit ac si non esset statim corrupenda: tunc idem est dicendum si vendit rem cui9 extrinseca bonitas est statim corrupenda ac si non esset corrupenda. valor eni rei non pedet z estimat ex vtraq bonitate vt pat; qstione. lxj. Tertium dictu. multu; vituperabiles sunt illi mercatores q studiose laborant ad hoc vt sciant si affutura sit abundatia merciu consimiliu sue merci: vt sic anteq i effectu ponatur illa abundatia aut anteq inotescat emptoribus suis ipe vendat suas pro precio currenti ac si illa inundantia non esset affutura: quales essent illi qui in venetijs aut alio cosimili loco ad que affluunt merces haberet notos qui eis cum affutura eet affluentia merciu puta speciaru vel similiu; hoc anno significaret illa: quaten9 ipi suas quas in alijs locis habent: statim vendant precio cariori cum piudicio illoru qui ab eis emut qui postea reuedendo non poterunt acquirere capitale. Ratio aut illi9 dicti est: quia illi student ad faciendu; sciet contra iusticia comutatiua: z per psequens vituperabiliores sunt illis qui sciet faciunt contra ea non ad hoc studedo: puta q no laborat ad sciendu illam inundatia affutura. sed illa eis al's innotescit p accides sine eoz studio ad hoc adhibito. Per hoc tamen non codemnant illi qui considerat dispositione vinearu z satoru: vt fm illoz dispositione vendat sua vina vel blada: ne diuti9 retinendo cogant vendere p viliori pcio. quia vedendo p nunc pcio curreti vedut p illo qd est taxatu no ex errore vel ignorantia illius dispositiois: q non solum ipe nouit eam cu illa dispositio sit notoria toti regioni. z sic non versat venditor i dolo. Quartu dictu: si venditor non sciret eas superuenturas: nec etia pbabiliter crederet: imo pbabiliter dubitaret de illo superuentu. Aut si pbabiliter crederet aduentu: no tame pbabiliter crederet: nec rationabile; causa; haberet credendi pcium ob hoc descensuru: etia; si iam essent psentes no peccat vendendo etia pro dece. q tunc habet pbabilem credulitatem q merx sua sit i illo loco z regione cu defectu z penuria. igitur p dece vendere poterit q sunt p casum iustu pciu illi9 mercis quado deficit ibi z i illa regione. igit.

Contra tertiũ moduʒ dicendi arguit. si esset ver⁹ sequeretur ꝙ si vẽditori nihil omnino innotuisset d̃ p̃dicta affluẽtia merciũ vl' ꝓinde descẽsu sue mercis i p̃cio. ⁊ sic bona fide ẜm cursũ fori vẽdidisset ꝓ decẽ. ⁊ statim videret oculis suis illã affluentiaʒ merciũ. ⁊ descẽsum p̃cij vsq ad. viij. ꝙ ipe lʒ non peccasset vendendo ꝓ decẽ: tñ postq̃ cõperiret p̃dicta: deberet restituere aliq̃d d̃ p̃cio ꝑcepto: puta vnũ vel duos: ita ꝙ solũ recepisset nouẽ vel octo. ꝯsequens est incõueniẽs. sequela ꝓbatur. q2 vendens ꝓ p̃cio excedente valorẽ mercis ⁊ faciens hoc ex bona fide ⁊ ꝓbabili ignorãtia illius excessus: lʒ excuset a peccato tp̃e vẽditionis: tamẽ si postea cõperit illũ excessũ: debet restituere vt patuit q̃stione. lvij. ¶ Autẽ consequens sit inconueniens patet: quia si cõsequens esset ver⁹ tunc etiã ille deberet restituere cẽtũ vl' paulo min⁹ qui hoc sero emisset. c. omas. ꝓ. c. floreñ. (sicut ⁊ cursus fuit hoc sero) si cras mane valerent. cc. floreñ. eo ꝙ mane cũcte florentes vinee perierunt frigore et pruina. sequela probatur: quia in sero venditionis verum erat dicere ꝙ cuncte florentes vinee erant periture. ⁊ ꝑ consequens vina empta illo sero valuerũt in re idẽ qd̃ cras erant valitura: quia si sero innotuisset hominibus: nemo vendidisset centũ omas ꝓ cẽtũ floreñ. sed. cc. vel paulo minori. Dicẽdũ negando sequelã: quia nõ est simile ad casum q̃stionis: quia in casu argumenti tam venditor q̃ emptor ignorauit valorẽ mercis ex ignorantia affluentie vel copie mercium. sed in casu q̃stionis emptor ignorauit ⁊ venditor agnouit valorẽ merc̃. Et si replices dicendo. hec dissimilitudo q̃uis obstare possit q̃ ad culpã incurrẽdã ꝑ vnũ scʒ scientẽ: ⁊ non ꝑ aliũ scʒ per ignorantẽʒ: tamẽ non obstat quo ad hoc q̃n vterq deberet restituere eo ꝙ non solus ille venditor q̃ scit descensũ p̃cij mercis. sed etiaʒ q̃ ignorat eum: recepit aliquid excessiuũ ab eo: qui ignorans ⁊ errans: ⁊ per ꝯsequens non cõsentiens tradidit illud. Dicendũ ꝙ illa dissimilitudo obstat etiam quo ad obligationẽ restitutionis. ⁊ hoc per illã viaʒ. nam si vterq ignorauit affluentiã merciũ: ⁊ per cõsequẽs diminutionẽ valoris mercis: ⁊ descẽsum in p̃cio: ⁊ ita emptor videatur saltẽ habitu non consensisse in traditionem tãti precij: tamẽ emptor in casu vbi tam ipe q̃ venditor ignorant affluentiã. ⁊ sic bona fide fecerunt contractuʒ debebat consentire vt tradito precio sit facta plena translatio dominij illius precij in venditorem. ⁊ hoc illa ratiõe. quia sicut princeps pro bono pacis statuere potest: ⁊ de facto sic statuit: vt etiam res alienã fiat mea si cõpleta sit prescriptio bona fide: adeo ꝙ eaʒ restituere non teneor: sic pro bono pacis ⁊ tranquillitate humane cõuersationis hoc inducere potest consuetudo ꝙ vbi bona fide q̃s vendidit rem pro p̃cio currenti qd̃ ẽ in re excessiuũ ꝓpter affluentiã similiũ mercium quaʒ ipe ignorauit nec scire tenebat vel etiã sciuisse non potuisset humana via eo ꝙ aut illa affluentia fuit ex secretis nature vel speciali dei ordinatione. ⁊ sic ignorauit valorẽ mercis ex illa causa non teneatur venditor restituere aliquid de p̃cio q̃uis cõperiat se recepisse plus q̃ valuerit lʒ non plus q̃ cõmunis cursus estimabat valere: quẽadmodũ supra q̃stione. lvij. cõclusione quarta in fine hui⁹ simile habitũ fuit de vendente rem ꝓ pluri q̃ valeret vbi pl⁹ est intra latitudinẽ iusti precij: lʒ nõ sit precise equale valori mercis: eo ꝙ nõ poterat tunc humana via attingere per intellectũ: p̃cisum valorem mercis. ⁊ tamẽ secus fuit dictum de vẽdente ꝓ pluri qd̃ est extra latitudinẽ iusti precij: ⁊ id sciuit vel scire potuisset si voluisset. Sed nõ sic est in casu questionis: vbi venditor sciebat defectũ valoris mercis eo ꝙ sciebat affluẽtiã. ⁊ sic i dolo fuit vendendo ꝑ tanto quãtũ non valebat merx in sua cõscientia quã habuit vel habere debebat ratiõe affluentie sibi note. ideo nõ solũ culpã incurrit versando i illo dolo: sed etiã meret vt nõ efficiat dñs illi⁹ p̃tis in qua p̃ciũ ẽ excessiuũ: sed ꝙ restituere teneat. Nec ꝯsuetudo ratificat vt dominij trãslatio in taliter versante dolo habeat effectũ suum. Et si iterũ replices emptori qui emit a sciente talem affluentiaʒ: consuetudo non dat actionem contra venditorem nisi sit deceptus vltra dimidium iusti precij. imo etiam non si sit vltra dimidium iusti p̃cij deceptus eo ꝙ dol⁹ ei latet puta q2 illa affluẽtia latuit oẽs emptores illi⁹ ciuitatis. ⁊ per consequẽs videt vẽditor

tor se meri tanq̄ʒ non fuerit in dolo vēden do fm opinionē ipsius met ciuitatis: et de facili dicere posset sibi non innotuisse illā affluentiā. Uel si sibi inotuit q̄ non fuit si bi pbabiliter certuʒ an illa affluentia ꝛ descensus in p̄cio sortiretur talem effectū. Igitur ꝯsuetudo ratificat trāslatiōeʒ dominij Hoc inq̄ʒ nō sequit: sicut in simi nō sequit: non dat actioneʒ dolum passo contra versatum expresse in dolo: vendendo ꝓ pluri q̄ʒ iustum sit tam a parte rei q̄ʒ etiam fm cursum ꝛ estimationē hoīuʒ dūmodo non sit excessus vltra dimidiū iusti p̄cij. igitur ipe dolosus efficit dn̄s illi⁹ pluris q̄n i foro ꝯsciētie nihilominus restituere debeat. imo videt q̄ sicut ꝯditori iuris ciuilis nō licuit statuere q̄ p̄scriptio malefidei sit effectualiter trāfferēs dominiū rei i p̄scribētē: ꝛ h̄ ideo: q2 illō statutū fuit nutriēs pctī: q̄cq̄d sit de hoc an scʒ ne hmōi statutū habuerit effectū illi⁹ trāslatiōis: sic etiam illa ꝯsuetudo non esset rationabilis nec ei⁹ obseruantia licita q̄ transferret dominiū illi⁹ excessiue ptis in venditorē sic dolosum, q2 nutritiua esset peccati. Correlariū. si q̄s sol⁹ ex diuina reuelatiōe sciret post mēsem iminere ciuitati huic obsidionē ob quam bona ciuitatis hui⁹ (vt pecora ꝛ hmōi) redigenda essent ad p̄cium vile ꝛ paruū: ꝛ tn̄ nunc essent carissima: non posset ille sana ꝯsciencia vēdere ea ꝓ p̄cio nūc currēti. Et ecōtra, si q̄s tpe obsidionis ciuitatis hui⁹ cuʒ panes ꝛ frumenta essent carissima: sciret ex diuina reuelatiōe cras ꝓpter solutionē obsidionis ciuitatꝭ redigēda ad paruū p̄cium: non posset hodie frumēta vendere ꝓ p̄cio hodie currēti. Et sic Helize⁹ ꝓphetauit tpe obsidionis samarie: q̄n adeo inualuit fames q̄ quarta ps cabi de stercore columbarū: id est de granis comestis a colūbis ꝛ repertis in vesica gutturis eaꝝ vendebat q̄nq3 argēteis: non potuisset etiā totum cabū vendidisse tanti illo tempe quo dicebat ꝓphetando: cras modi⁹ simile vno statere. Similiter si illustris princeps ob cui⁹ curie p̄sentiā domus sūt hic care hoc tempe: esset translatur⁹ curiā post mensem alibi: ꝛ aliq̄s solus id ꝓ certo sciens ideo vēderet domū suā nunc caro p̄cio: cum tamen sciat q̄ si emptores scirēt trāslationeʒ curie de ꝓpinquo iminere: nullatenus tātū darent. Ad argumētuʒ p̄me opinionis dicendū: q̄ venditor vendēs fm p̄ciuʒ q̄d inuenit si nesciat p̄ciuʒ esse excessiuū ꝛ credat cursū illum nō venire ex errore nō peccat: etiaʒ si in re esset error. secus aūt vbi ꝓbabiliter credit vel credere debet p̄ciū esse excessiuū ꝛ cōmunitatē errare i illo precio ex causa quā si sciret cōmunitas nullaten⁹ daret tātū. Ad rōnes scd̄e opinionis dicendū ꝛ p̄mo ad rōnem primi dicti: q̄ assūptum est verū q̄n id fit sine illatiōe iniurie ꝛ iniusticie ipi ꝓximo: puta si necesse ē me vel ꝓximum in fluuio aliquo perire: possū me eripere: eo ibi dimisso. secus q̄n id non fit sine illatione iniurie: vtputa si euadere non possum: nisi eo deiecto de tabula in q̄ euadere posset ꝛ quā ipe ante me apprehēdit: ego tabule adherere velim. vł si tyrān⁹ dicat. aut occide ꝓximuʒ tuum aut faciā te ꝑ eum vel aliū occidi: nō ob hoc liceret mihi ꝓximum occidere. Un̄ Ioh. Ger. in floribus ait. Nunq̄ʒ ꝓ saluādo vitam suā corporalem sunt innoxij via facti a se perimēdi. vt si nō aliter euadere potest q̄s se persequentē q̄ʒ cōterendo paruulos viā obsidētes: mors est poti⁹ expectanda. ita dum q̄s est i extrema famis necessitate: non debet a simīter famelico panē necessariū extorquere. Hec ille. Modo sic est hic: naʒ exigēdo ab emptore inscio p̄ciuʒ excedens occasionem dāni dat eidem. Ad rōnem scd̄i dicendū q̄ assumptū est verū quādo id fit sine iniuria ꝓximi: vt si q̄s indifferens sit ad emenduʒ a me vel a vicino meo ꝛ ego emptorem allicio vt emat a me ꝛ sic lucrer nō iniuriando in vllo meo vicino: nō pecco. secus si id fiat cum iniuria ꝓximi vilipēdēdo merces suas aut detinendo vicinū ligatum ne possit tenere forū rerū suaruʒ. Et lʒ tertiū dictuʒ scd̄i modi dicendi sit verum: tamē ratio ad id adducta eque posset ꝯtra p̄mū dictū duci. Naʒ quē vitare damna est eum locupletari cuʒ non minor virt⁹ sit querere q̄ʒ parta tueri. igit etiaʒ non debet quis cum alteri⁹ iactura velle sua dāna vitare. Inter has tres opiniones eligat q̄ plus videat rationi consona. Nam prima videt lacior et mitior: scd̄a equior: tertia lʒ videatur durior: tamē videt de rigore verior. Uide etiā aliq̄ ad hāc materiā cōducencia sup q̄stione. xxxj. exemplo sexto.

Questio. LXIII.

Utrū parato emere mercē i A: liceat eā emere p̄ p̄cio currēti in A nō obstāte q̄ sciat vl' p̄babiliť credat perijsse vl' statim perituras multas ɔsiles merces, p̄pť q̄ʒ pditionē p̄babiliť credit q̄ crescet p̄ciū illi⁹ mercis vltra p̄ciū currēs i A. De hac q̄stione possunt recitari tres modi dicēdi, p̄porcionabiliter ad tres modos recitatos i p̄cedēti q̄stiōe ⁊ p̄porcionabiliter possent formari dicta ⁊ rōnes hinc inde: ita q̄ vbi pri⁹ dicebať d' vēditore nūc dicať de emptore. ⁊ vbi pri⁹ ponebať q̄ p̄cijū currēs i A erat decē: ⁊ tn̄ p̄pť affluētiā mercium non valuit. v. s; tm̄. iv. vel. viij. sic ecōtra h' ponereť q̄ p̄cium currēs i A erat octo: ⁊ tn̄ p̄pť pditionē merciū nō tm̄ octo s; .iv. vel. v. valuit. Et eodem modo posset q̄ri qn̄ q̄s emeret rem p̄ p̄cio qd' hodie eq̄ualet merci q̄ tn̄ scit q̄ cras tale p̄ciū vl' numisma p̄hibebiť in toto vel saltē decerneť cras q̄ nō accipiať ampli⁹ p̄ tāto valore sicut hucusq; fuit acceptuʒ: ⁊ q̄ lector illa poterit p seip̄m metiri. ideo vlteriorē tractatuʒ hui⁹ q̄stionis tanq̄ʒ sufficienter tactū in p̄cedenti q̄stione omitto.

Questio LXIIII.

Utrū merces imutatas cari⁹ vēdere q̄ʒ sint empte sit illicitū.

Solutio q̄stionis stat i vna distinctōe ⁊ duab' ɔclusionib'. Distinctio ē: mercē aliquā mutari: pōt itelligi dupliciter. Primo q̄ muteť intrinsece. Scd'o q̄ extrīsece. Si p̄mo modo h' ē dupliciť: aut artificialiter vt cū q̄s ex ferro empto facit cultellū. Aut naturaliter: ⁊ h' tripliciť. q̄ aut in substātia: aut in quātitate: aut i q̄litate. Exemplū p̄mi: emit minerā aliquā aliā ab auro ⁊ p̄pť applicationē agētiū naturalium' illa mutať in aurū. nā q̄uis applicatio sit artificialis: ip̄a tn̄ actio actiuoȝ applicatoȝ est naturalis ⁊ effect⁹ etiā naturalis. Siliter si emit vinū ⁊ illd' mutať in acetū nobilissimū qd' ɔtingere pōt i illo loco vel regione esse cari⁹ vino. Exēplū scd'i: emit pullū eq̄ q̄ cū vēdiť ē magn⁹ equ⁹ fact⁹. Exēplū tertij: emit mustū ⁊ cū vēdit ē defecatū ⁊ limpidū factuʒ. Si aūt extrinsece mutať h' fit multipliciť: ⁊ possūt enumerari septē modi. Primo rōne loci: vt emi mercē venetijs ⁊ huc adductā vēdo tibi. Vn̄ p̄hus p̄mo politice. ad acq̄rēdū pecuniā vtile ē expertū esse circa possibilia: q̄lia i q̄b' locis sūt rara: ⁊ sic p̄ciosa. quia om̄e rarū charū. ideo res abundātes alicubi: sūt ibi viles ⁊ translate ad locū vbi sūt rare: p loci mutationē; sūt p̄ciosiores: ⁊ sic cari⁹ vēdi possūt. Vn̄ ⁊ ibi distīguit duas species mercature: sc; naucleriā q̄ fit nauib' p mare ⁊ fortigiā. q̄ fit p terraȝ in eq̄s ⁊ mulis. ⁊ p̄ma ē magis lucratiua: q̄ citi⁹ ⁊ cum minorib' expensis trāsferūť res ad loca vbi sūt p̄ciose. Scd'o rōne tp̄is: vt emi tp̄e q̄ vile p̄ciuȝ currebat ⁊ vēdo tp̄e q̄ carū p̄cium currit. Tertio ratione copie vl' penurie vt aliq̄s emit tp̄e q̄ copia erat illi⁹ mercis ⁊ sibi similiū: ⁊ vēdit tp̄e q̄ est ei⁹ penuria eo q̄ ɔsiles merces perierūt vl' ɔsūpte sūt. Quarto rōne dāni vl' grauaminis iminētis vēditori. vt emit vili p̄cio: ⁊ cū ab emptore inducit p p̄ces vt sibi vēdat patiť dānum vel grauamē. ⁊ tn̄ tp̄e emptionis. nō iminebat sibi tale q̄d ex carētia illi⁹ rei. Quinto rōne cōplacibilitatis i emptorib': vt cū emebat non erāt emptores affecti ad hm̄oi mercē: postea p̄o l; merx nō sit in se mutata: incipit emptorib' admodū placere. sicut nōnūq̄ȝ videm⁹ fieri i pānis certo colore tinctis. Sexto rōne operaȝ q̄s vtiliter impēdit venditor circa eā a tp̄e q̄ eā emerat: vtputa q̄ interim eā; in esse ɔseruauit: q̄ten⁹ tunc cū eā optarent possent in p̄mpto h̄re ⁊ nō cogerēt ante illud tp̄s emere ⁊ ɔsuare: nec etiaȝ i illo tp̄e cogereť discurrere ad extrema loca. Nā talis merx ē valde aptabilis hoīb' quā tunc cū ea indigēt h̄re possūt i p̄mpto ⁊ quā nō cogūť accipe anteq̄ʒ eis bn̄ placeat cu⁹ ip̄i iterum sustinerent periculū. Et ad hūc modum etiaȝ pōt reduci qn̄ q̄s emit mercē in magna quātitate ⁊ eā vēdit minutatim: q̄ vēdēdo minutatim plures opas impēdet circa mercē q̄n̄ ⁊ i venditiōe: q̄ʒ si totam simul vēderet. Dicať notāter q̄s vtiliter impēdit ex causa tacta i q̄stione. lvj. Septio rōne estimatiōis vt si merx i se in nullo est mutata: tn̄ cū eam ille emebat latebat hoīnes ei⁹ bonitas. ⁊ postea cū vendit magis apparet ⁊ inotescit sibi et alijs bonitas illi⁹. Ad illū modū mutationis etiā pōt reduci mutatio q̄ mutatur merx illo modo

qui positus est questione .lvi. conclusione tertia in fine quinti manuductionis.

Prima conclusio. mercem intrinsece immutatam carius vendere quam est empta: non est illicitum si est mutata extrinsece: dummodo illa mutatio sit ad melius et maioritas precii proportionet illi mutationi ad melius. quia tunc maioritas precii non respicit mercem prout est in illa conditione in qua fuit empta: sed in illa ad quam nunc per mutationem venit que conditio est estimabilis precio: modo licitum est rem estimabilem precio vendere pro precio illi proportionato. igitur licitum est illam maioritatem precii exigere.

Secunda conclusio. mercem omnino et simpliciter immutatam tam intrinsece quam extrinsece carius vendere quam sit empta si est pure et iuste empta est illicitum: quia tunc ipsam maioritatem precii accipit sine ulla causa et ratione. non enim potest allegare se pro merce recipere cum merx sufficienter sit soluta: remota illa maioritate: neque pro aliquo per eum circa mercem operato: quia tunc merx fuisset aliquo modo mutata intrinsece vel extrinsece. igitur. Quod autem merx esset sufficienter soluta remota illa maioritate, probatur. Nam dato oppositum tunc ipse iniuste emisset: dando scilicet nimis paruum precium. huius autem oppositum supponitur conclusio. supponit enim quod dederit sufficiens et iustum precium pro ea. et quod venditor nihil sibi remiserit vel donauerit de precio. Nam nisi hoc supponatur conclusio non esset vera: quia si rem valentem .x. emisset pro .v. et reliqua quinque venditor sibi donasset: ipse vendere posset carius quam emisset. ideo notanter dicitur in conclusione si pure. id est sine donatione concurrente et iuste. id est non diminuto precio est empta. Et in illo sensu debet intelligi dictum Chrysostomi super illo Matthei .xxi. dicens. Eiiciebat de templo qui comparat rem ut illam integram et immutatam vendendo lucretur: ille est mercator qui de templo dei eiicitur. et ibidem econtra non condemnat illum qui rem aliquam emit et eam mutat ad formam artificialem. et sic eam carius vendit quam emerat. quamuis tantum de una mutatione ponat exemplum tamen alias etiam non excludit.

Contra hanc conclusionem arguitur. Summiste iustificant sequentes duos casus ubi tamen res omnino immutata carius venditur quam sit empta. Primus est si quis emit mercem pro .x. in eadem ciuitate vel domo absque ulla traiectione mercium vel modica quantum ad estimationis et sine mutatione ad ullam meliorationem extrinsecam vel intrinsecam vendit pro .xii. Secundus si vis mihi librum vendere pro .x. et ego non intendo emere: nisi prius inueniam alium qui sit statim emptor a me pro .xii. et postquam illi alteri vendidi pro .xii. emo a te pro .x. Dicendum quod conclusio notanter dicit. si est pure empta. id est sine remissione aliqua: ita quod primus venditor nihil remisit quod exigisse potuisset: puta quia vendidit in gradu rigido qui erat tamquam limes intra latitudinem iusti precii: secus ubi in gradu mediocri vel pio vendidit remittens gradum rigidum. Modo predicti duo casus non possunt iustificari nisi ubi res non fuerat prius predicta puritate empta. nam si .x. pro quibus tu primum emisti fuerunt rigidus gradus et limes iusti precii: non poteris statim in eodem loco et tempore vendere pro .xi. vel .xii. secus si .x. fuerunt plus gradus. nam tunc poteris vendere incontinenti pro .xi. qui sunt mediocris gradus. vel pro .xii. qui sunt rigidus gradus: ita tamen quod omnes illi tres gradus sint contenti intra latitudinem iusti precii. nec in hoc peccatur: quia nulli fit iniuria. Nam si primus venditor omnino donasset precium emptori vel medietatem precii nihilominus posset emptor uni alteri vendere pro precio integro: dummodo iusto De istis gradibus est etiam habitum. q. lvii. Contra si sic: igitur dictum Chrysostomi non haberet veritatem nisi quando immutatam mercem carius vendendo excedit precium iustum. sed hoc non: quia tunc non plus hoc dixisset de merce immutata quam de mutata: quia utrobique peccatur si carius venditur quam fuerit empta si illo carius sit ultra iustum precium: et sic pari passu ambularent carius vendere immutatam et mutatam mercem: quia neutrobique peccatur si non exceditur iustum precium: si autem exceditur tunc utrobique peccatur. Dicendum quod ratio quare Chrysostomus hoc dixit de immutata potius quam de mutata: quia de mutata potest exigi maius precium quam fuerit empta: etiam si in rigido gradu fuerit empta eo quod mutatio eius in melius mercem aliquid precii sibi superaddit: non sic de merce omnino immutata.

Questio. LXV.

Utrum tempore messis emens blada vel tempore vindemiarum vina et ea carius vendens peccet. Solutio questionis stat in una distinctione et quattuor conclusionibus. Distinctio est. dupliciter contingit predicta emere. Primo yconomice: ut cum quis emit ad commune usum pro se et sua familia. Secundo non yconomice: ut cum quis emit tantum ad reuendendum

dum quatenus reuendendo lucref.

Prima [c]clusio. yconomice emēs pdicta pdicto tpe: nō pec cat si postea cū illa car[us] solent vēdi carius vēdit: puta q[uia] emerat m[u]lta credēs se oportere eisdē vti i tanta q[ua]ntitate: z t[ame]n postea cōperit q[uo]d nō indiget eis i tāta quātitate. ido reuendit: z h[oc] p maiori q[uam] ipse emerat: q[ui]uis nō emerat ea ad h[uius]mōi reuēditiōez. vl' etiā l[icet] videat se visuruz eis vel similib[us] in tanta quātitate: t[ame]n quia futuz ē (vt ipse cōijcit) q[uo]d multū decrescēt talismodi merces in p[re]cio ideo ne postea eis cogaf vti tanq[uam] magno p[re]cio emptis: cū t[ame]n tpe vsus poterit [c]siles inuenire p vili p[re]cio. ideo vēdit p p[re]cio nūc currēti ei q[uo]d statim illa [c]sumet i p[re]cio currēti.

Sc[un]da cōclusio. si (ti tempe vsus. emēs emerat t[ame]n ea ad reuendēdū adhuc i sex casib[us] pōt excusari saluo illo qd addef illis in sequēti [c]clusiōe. Primus q[ua]n nō intendit vllo modo lucrum ex h[uius]mōi emptiōe et reuēditiōe nec p[ri]ncipalit[er] nec sc[un]dario. sed t[ame]n vt p[ro]uideat reipublice d[e] victualib[us] tpe imminentis necessitatis. Ratio hui[us] casus iustificatiōis assignatur duplex. Prima q[uia] Joseph hoc fecit: emit enī plurima frumēta tpe vilitat[is]: ne si ipse non emisset: blada fuissent extra regnuz egypti abducta z vendita. z tpe future famis quā p[ro]uiderat nō habuissent regnicole vnde vixissent. z meli[us] fuit eis q[uo]d itra regnū suū inuenirēt ea ad emēdū: q[uam] q[uo]d fuissent cōpulsi ad disponēdū sibi extra regnum: vbi forte etiā nō potuissent iuenisse eo q[uo]d alibi p[ro]dige [c]sūpta fuissent vel nō nisi cū lōge maiori incōmoditate acq[ui]sijssent. Sc[un]da ratio q[uia] talis [c]tract[us] non vestif malo fine s[ed] bono. nō enī p[ro]p[ter] lucrū suum q[uo]d satisfiat cupiditati fit [c]tract[us] in h[oc] p[ri]mo casu. s[ed] p bono reipublice qd vtiq[ue] ē virtuosū. Sc[un]d[u]s casus: si causa pietat[is] i paupes id facit: vtputa emit vt reuendēdo lucref: att[ame]n illō lucrū vt elemosynā vult in paupes erogare: nō suo marsupio applicare. Ratio: quia ille contractus vestitus e[st] bono et pio fine et non minus pio q[uam] p[re]cedens qui tamen est iustificatus. igitur. Terti[us] si ideo emit vt rustici q[ui] ad forū ea attulerūt aut afferre haberēt: nō cogātur ibi diu stare z p[er]dere tp[u]s suū z negligere culturā terre: s[ed] poti[us] q[uo]d possint cito abire. z i agris remanere et intēdere culture que est in bonū toti[us] reipublice cuius vtilitatē in hac p[ar]te intendit p[ro]mouere. Ratio: q[uia] ille coincidit cuz p[ri]mo in fine: q[uia] vterq[ue] [c]stituit sibi p fine bonū reipublice. Quart[us] casus q[ua]ndo ideo emit vt rustici nō cogant in stando vel afferēdo negligere culturā suaz: z hoc inquātū illa negligentia est ipsis rusticis dānosa: quoz p[ri]uate vtilitati intendit in hac parte cōsulere z subuenire. Ratio: q[uia] tunc contract[us] ille vestitur fine pio sc[ilicet] ad succurrēdū proximo. Illi etiā duo casus sc[ilicet] quart[us] z terti[us] vidētur app[ro]bari. l. ij. ff. de nūdinis. Quint[us] si id facit p[ri]ncipaliter p[ro]pter suū cōmodū priuatū: ita t[ame]n q[uo]d emit i magna quātitate et ea vendere intendit z vēdit minutatim. z hoc siue statim siue non statim. Ratio: q[uia] tunc res empte censenf mutate z aliter se habētes q[uam] fuerint tēpore emptiōis saltē extrinseca mutatiōe facta in q[ue]stiōe p[re]cedēti. Et ille casus ē p tabernarijs: q[uia] emunt vina in magna quātitate z vēdunt p mēsuras paruas. Sext[us] si id facit principaliter p[ro]pter suum cōmodū priuatū etiam si emendo in magna quātitate postea vēdat similiter in magna quātitate car[ius]: eo q[uo]d tunc al's tales merces sūt vel fiūt cariores: dūmodo ipse nō intēdat p h[uius]mōi suam emptionē vllam caristiā inducere. z ille casus ē p reliq[ui]s curatorib[us] vini qui ea in magna copia hinc inde colligunt z sciūt ea [c]seruare in bona

Tertia conclusio. (dispositiōe. casus sc[un]de cōclusionis nō sūt liciti sicut ponunf nisi apponaf eis duplex cōditio: que si defecerit eis erūt illiciti si aūt assint erūt liciti. opo[r]tet enī q[uo]d emptor i p[re]dictis casib[us] p suam emptionē non soluz nō intēdat inducere caristiaz aut grauamē reipublice: sed nec etiā de facto inducat eā seu q[uo]d illa sua p[er]emptio de facto nō cedat i p[re]iudiciū illoz qui yconomice vellent emere: qd p[re]iudiciū ipse scit vl' scire deberet. hac enī cōditione duplici deficiente: p[re]dicti casus sūt illiciti nec excusabiles qd patet inductiue. Primo de primo: nam nō ē licitū alicui facere contractū quē ipse vel facit vt damnosus sit reipublice vel quem cōijcit vel cōijcere deberet esse eidem damnosū: etiam si eum faciat in bonū reipublice seu ad vitandū futurū damnū si illud bonum seu vitatio futuri dāni sit incerta z pendēs

cū dubio euentu futuro ⁊ damnū qđ nunc infert sit certum saltē pbabiliter: aut si etiā cognoscat pbabiliter euētus futuri damni cuius vitationē vult pcurare attamē quātitas illius futuri damni sit incerta ⁊ tamen quātitas dāni vel p̄iudicij qđ nunc infert cōmunitati est certa. Hoc enī non ē aliud q̄ certū vulnus inferre cōmunitati: ne aliud vulnus qđ nondū est certū euitet. vel saltē non est certū si illud euenturū sit tanti periculi quanti est illud qđ nunc infertur. Nec sufficit ratio duplex allegata pro eo. Nā Joseph hoc nō fecit: nisi salua dupli cōditione predicta: qr nec intendebat p̄iudicare: nec etiā de facto p̄iudicauit yconomice volentibus emere. imo non videt illud exemplū p̄cise esse de primo casu: quia Joseph p̄ter bonū reipublice seu regnicolarū: etiam intendebat lucrū sui domini vt effectus rei docuit: qr egyptijs succurrēdo scz vendendo eis frumēta omnē pecuniā eorū collegit in erariū regis: ⁊ cū hoc tam possessiones in vniuersa egypto q̄ psonas earūdē redegit in seruitutē regis. Secūda etiā ratio non valet: qr lz bonus finis requiratur ad bonitatē actus: tamē non sufficit se solo: sed oportet etiā alias circūstātias adesse. Similiter scđs est illicitus si sibi desit duplex p̄dicta conditio. nam nō est grauāda respublica ⁊ cōmunitas yconomice volentiū emere: etiam si lucrum intentū in illo grauamine quis velit pauperibus aut alteri pietati applicare. Sicut nō sūt auferēda bona diuiti vt dent pauperibus nec sunt facienda mala vt eueniāt bona. blada enī ⁊ vina p̄ncipaliter exponunt ad forum p̄pter yconomice volētes emere. Principali autē fini non est p̄iudicandū p̄pter aliū finem quē quis p̄tēdit. Tertius reprobat vt primus. ⁊ quartus sicut scđs. Quītus reprobat qr q̄uis illa vēditio sit in se non illicita eo q rem emptā nō imutatā vēdit carius sz mutatā: nō est licitū facere ptractū damnosum reipublice vel cōmunitati p̄pter bonū priuatū: qr enī quilibet priuatus multa habet a republica scz consolationē: ptectionem. subuentionē ⁊ similia potius debet eius bonū amplecti p̄prio ⁊ priuato bono neglecto q̄ ecōtra. Similiter in sexto non sufficit q non intendat inducere caristiā: sz etiam requirit q de facto per suā p̄emptionem nō inducat seu non p̄iudicet yconomice emere volentibus qđ p̄iudiciū ipse sciat vel scire deberet ⁊ posset.

Ex his sequit per modū correlarij q laudabilis ordinatio eēt q rectores reipublice in suo foro prestituerent certū signū aut p̄sidentes cōstituerēt in sua terra certū tēpus: ante cuius remotionem aut lapsū nullus auderet victualia p̄dicta aut cōsimilia emere: nisi q̄ yconomice vellet talia emere. quo remoto vel lapso liberū eēt reliquis emere. nā tūc yconomice volentes emere non possent cōqueri de p̄iudicio qđ eis fieret per reliquos. Alioquin eis multipliciter pōt p̄iudicari p reliquos. Primo qr reliqui ex quo nōnūq̄ habent domi cōsimiles merces q̄s vellent libēter care vēdere offerūt venditori in foro publico magnū preciū ob qđ yconomice emere volentes cogent eo maius p̄ciū exponere. Scđo quia ex quo ceteri p̄emūt illas merces: yconomice emere volētes nō inueniūt amplius huiuscemodi merces nisi ab illis p̄emptoribus q̄ eos stringūt ad ascēsum precij quī alias pro minori habuissent. Quā vituperabiles aūt sunt p̄emptores tales imo q̄s rite dixerim preptores sunt: ptz a simili. nam omni vituperio dignū esset membrū corpis qđ pro sui insatiabilitate aut supfluitate: tātū vsurparet alimēti qđ omnibus alijs mēbris p̄iudicaret i his que eis magis necessaria essent q̄ sit illi mēbro necessaria tāta quātitas: cū s̄m ordinē naturalē vnū membrū paratū sit se exponere p̄prio periculo quatenus reliqua mēbra quorum est maior numerus ⁊ que ob multitudinem censent esse ip̄m corpus cōseruent in esse. Tales itaq̄ tanq̄ pestiferi abscindēdi essent a republica: sicut mēbrū p̄dicto modo se habēs abscindendū eēt a corpe naturali cui est tam dānosū: ⁊ nihilominus tales tenent p suā p̄emptionē lesis satisfacere qñ eos sciunt. q si nesciāt dent pauperibus p eis. q si eos sciant: attamē quātitatē i qua quēlibet eorū leserunt nesciant dent eam ptem quātitatis in qua credūt eos lesisse: ⁊ đ reliqua agant hoc modo q de cetero in suis elemosynis intēdāt: q si sint obligati lesis in maioribus q̄ restituerint q velint illas suas elemosynas eisdē cedere in bonum p tanto in quāto essent eis obligati. Si aūt

scirent quātitatē:sed illa ptinēt innumerabiles minucias p singulis lesis agat id qđ i simili dictū est questione.lvij.conclusione quarta. Q. aūt pdicta duplici conditiōe extāte predicti sex casus sint liciti patet:qr nulla apparet ratio cōdēnationis cū nulli sint damnosi nec sint vestiti malo fine. igit Et psertim de pmo pbat q sufficit. Naz talis reductiue potest esse idem cū casu pme cōclusionis. Nam exquo in pmo casu emptor emerat ad nullū lucrū suo marsupio priuato vel etiā fisco reipublice applicandū:sed tm̄ intendit sustentatiōez comunitatis:ipe gerit negociū quasi patrisfamilias respectu familie. Nam z paterfamilias yconomice emēdo intendit puidere sibi et familie de sustentatiōe. z idem facit pdict⁹ respectu omnuū in sua ciuitate vel regione qui sunt q̄si sua familia in hac pte cum gerat negocia patrisfamilias p eis. Si autē ipe emptor hoc faceret ob lucrū applicandum fisco reipublice:lz nō applicāduz suo puato marsupio quēadmoduz plerīqz cōsules z rectores ciuitatū vel cōmunitatuz faciunt q̄ talia emunt:ptim vt succurrāt incolis suis tempe famis:z ptim vt que inde lucrabunt applicent cōmuni fisco regētie ciuitatis:talis inqz casus nō reducet ad casum pme conclusionis:nō esset tamē illicitus dūmodo adesset pdicta duplex conditio. alioqn non esset eis licitū. naz tunc nō essent pij patres. vellent inqz ipinguare caput scz potestatē regitiuā in suo fisco cum maceratiōe mēbroz. Predicto moderamini vt non indistincte cōdemnent ementes bladū z vinum tempe messis vt postea carius vēdant accedit dictum doct. solennis Hein. Gandē. in quodlibet:vbi ait. lz tales possint peccare ex cupiditate: nō tamē ex forma ɔtractus ē ibi peccatū :equaliter enī pōt seruare mediū iusticie ne pl⁹ iusto emat vel vendat p tempe:ille q̄ emit ad reuēdendum sicut q̄ ad vtendum emit z eq̄liter pōt vterqz fraudē cōmittere. Hec ille.

Contra tertiā ɔclusionez arguit .xiiij. q. iiij. c. quicunqz. videt pdictus ɔtractus indistincte ɔdemnari qn̄ fit ppter lucrum:et censet illud lucrū turpe. Dicēdū q. c. intelligit z etiā sic loqtur quando id ex cupiditate fit :puta quia aliqs si etiam de cetero nullis ɔtractibus lucratiuis inhiaret:adhuc valde sufficientem haberet sustentatiōnē p suo statu z psona:attamē duct⁹ cupiditate aggregandi diuitias i imensū:inhiat huiusmodi lucr⁹: secus aūt si indiget lucro tali: et maxime si alia nō nouit q̄bz se z suos sustētet q̄z mercādo taliter:dūmodo tm̄ assint pdicte ɔditiones.

Scdo arguit. si pdictaz rum rerū emptionē non yconomicā nō liceret facere:tūc quādo inducit caristiā. igit nec liceret habēti tales merces:optare vt supueniat caristia. z si sic igitur nec liceret habēti eas qn̄ actu aduenit caristia habere complacentiaz de illa: hoc scdm ɔsequēs videt falsū. igit z primū cōsequēs. z sic etiā antecedēs. prima ɔsequētia pbatur. qr qđ nō licet pcurare vl efficere:non licet etiā optare vt fiat. Scda consequētia pbatur:quia da oppositū ɔsequētis scde ɔsequentie:scz q liceret habere cōplacentiā de caristia que supuenit:tunc videtur etiā q liceret eam anteqz supuenerat optare vt supueniret. imo etiā pcurare. qr non nisi de bono est habēda cōplacentia z bonū licitū est optare vt fiat z etiā pcurare sicut enī cōplacentia est de re psenti:sic optatio de re futura. falsitas ɔsequentis probatur:qr tunc etiā eis non liceret cōplacētiam habere de leuando magnū pcium rerum suaz:qr hoc videt esse caristia scz rem multū pcium valere. Hui⁹ solutio pōt haberi ex his q̄ in simili dicent infra q̄stione lxxxj. de diuersitate obiectoz volūtatis.

Quarta ɔclusio. inducētes quouis modo caristiā i bladis z ɔsimilib⁹. puta impediēdo vel impediri faciēdo vel detinendo naues vel nautas annonā cōducentes nō soluz incurrūt penā in foro dei. sed etiā i foro ciuili. Nā puniunt pena .xx. aureoz. vt .l. ij. ff. ad. l. iuliā de anno. z etiā corpaliter. l. annonā. ff. de extraordinarijs criminib⁹. z idez est in illo q̄ facit minutionez bladoz p hoc scz q emit omnē quātitatē bladoz que inuenire pōt z conseruat vt tēporibus min⁹ fructuosis oēs ad eum recurrere habeāt. z sic eis carius vendat vt in dicta lege. annonā Etiā notāter in bladis z cōsimilib⁹:quia non est soluz phibita cōgregatio grani: vt postea carius vendat. sed etiā quarūcūqz specierum et materiarū pertinentiū ad victū vel

humanū quatenꝰ ipsi soli vendant. et sic ca-
ristiam inducāt in republica vt in dicta. l.
vnica. Correlariū. qui ergo dat arras i
emptionē omniū aromatū ciuitatꝫ vt ipse
postea cariꝰ vēdat: cum pſciuerit naues ad
ducentes fore submersas dicit facere mo-
nopoliū et incidit in dictā penā dicte. l. vni
ce. et tales tēpore necessitatis et caristie pos
sunt cogi vt etiā minꝰ iusto pcio vendāt. l.
ꝟ. ꝯ. cū in eodē. ff. ad. l. rodiā de iactu.

Questio. LXVI.

Utrū in sequēti cō
tractu Paulꝰ contrahēdo peccet et Petrꝰ
inducēdo eū ad talem contractū etiaꝫ pec-
cet. puta Paulꝰ tenet Petro i termino vniꝰ
anni dare cētū floreñ. forte ex hoc ꝙ Petrꝰ
vēdiderat ipsi Paulo aliquā mercē p cētū
et expectauit sibi de pcio ad annū. Petrus
postea indigēs pmpta pecunia petit Pau
lū sibi nūc dare. xcv. et alia quinqꝫ vult sibi re
mittere. Nō refert etiā an Paulus ex aliq
alio ꝯtractu vel q̄si cōtractu vel ex malefi-
cio vel q̄si maleficio teneat pdicta cētū da
re Petro in termino vniꝰ anni. De hac q̄sti
one quo ad primā eiꝰ ptē sūt tres modi di-
cēdi duo pmi sūt extremales tertiꝰ ē mediꝰ

Primus igit modus indistīcte
dicit ꝙ Paulꝰ peccet
et illiꝰ sentētie videt fuisse sanctus Tho. in
epistola illa q̄ fuit allegata sup in q̄stione. lix.
in pmo argumēto facto ꝯ tertiā ꝯclusionē
Ait eni inter cetera sic. Ex pdictis patꝫ ad
id qḋ in q̄rto casu q̄rebat. Nā ille q ad cer
tum terminū dare debet: si añ terminū sol-
uit ei aliq̄d de debito dimittat vsurā cō-
mittere videt. qꝛ manifeste tps solutionis
pecunie vēdit vnde ad restitutiōem tenet:
nec excusat ppter hoc ꝙ soluēdo añ termi-
nū grauat vel ꝙ ad h a creditore inducit:
qꝛ eadē rōne possent oēs vsurariī excusa
ri. Hec ille. Cōtra hāc opinionē arguit.
non est indistincte dicenduꝫ ꝙ vēditor ille
peccet q dando emptori dilationē solutio
nis pcij: puta vēdēdo et ad terminuꝫ exigit
maius pcium: q̄ exigeret si emptor statim
solueret pcium: et h siue illa maioritas ma
neat itra latitudinem iusti pcij siue excedat
tā put patuit q̄stione. lix. sub certis distin-
ctionibus: et in certis casibus ibideꝫ expressis.
Secūdo nō ē indistincte dicēdū ꝙ emptor
peccet q dando pciuꝫ anteq̄ sit terminus
ipm dandi vult minꝰ dare q̄ si ipm daret
solū i termino. tenet ꝯsequētia: qꝛ nō videt
ratio diuersitatis hincinde cū vtrobiqꝫ sit
mutuatio implicita scꝫ tā ex pte dantis di
lationē: q̄ ex pte anticipātis solutiōeꝫ. Et
cōfirmat: qꝛ vt patuit q̄stione. lx. emptori
anticipāti solutiōeꝫ in ipa emptione puta
añ traditionē mercis licitum ē i certo casu
ibidē expsso minꝰ dare p merce: etiaꝫ si mi
noritas sit extra latitudinē iusti pcij. igitur
etiaꝫ postq̄ emptio cōpleta et inita p pcio
iusto et nōdū adest terminꝰ solutiōis: si em
ptor anticipet: poterit cuꝫ certa distinctiōe
et i certo casu excusari si aliquāto minꝰ det
q̄ dare deberet i termio. igit nō debet indi
stincte dici ꝙ Paulꝰ in pdicto casu peccet.

Scds modꝰ dicit indistīcte ꝙ Pau
lus nō peccet et illiꝰ sentētie
fuit Joh. de ripa: ordinis minoꝝ: modus
aūt eiꝰ iustificādi Paulū patꝫ ex solutione
quā ipe dat ad argumentū q videri posset
Paulꝰ ꝯdēnādus. nā argui posset sic. Pau
lus dādo. xcv. et volēdo sibi remitti. v. ven
dit tps. vēdere aūt tps est illicitū. igit. ma
ior pbat: qꝛ dādo pecuniā añ terminū: cō-
cedit Petro p totū tps pcedens terminuꝫ
vti pecunia sua nōdū Petro debita. et pro
hac ꝯcessione vult aliq̄d habere scꝫ remis-
sionē. v. q̄ ē idē qḋ datio quinqꝫ floreñ. qꝛ q
mihi remittit quinqꝫ debita pinde facit ac si
quinqꝫ mihi de suo daret. Et ꝯfirmat ma-
ior: qꝛ q dando dilationē solutionis pcij
vult sibi eo plꝰ dari dr vēdere tps. et h ex il
la causa: qꝛ dādo dilationē ꝯcedit empto-
ri vti pecunia q vēditori debebat: et p hac
ꝯcessione vult q̄d hr̄e. igit eadē rōne q an-
ticipādo solutiōeꝫ vult eo minꝰ dare: etiaꝫ
dicit vendere tps. minor patꝫ in. c. ꝯsuluit.
extra d vsuris. Ad hec respōdet distinguē
do de tpe. nā est duplex tps: quoddā ē cō
mūe. qḋ diffinit ē mēsura motꝰ pmi mobi
lis: et qꝛ illḋ ita deseruit vni sicut alteri cuꝫ
cōmune sit: ñ pōt vt ppriū vēdi qḋ ꝯtingit
qñ q̄s rōne tm̄ dilatiōis tpis i solutione
fiēda plꝰ petit: vl cū i anticipatiōe solutio
nis fiēde añq̄ dēt merx minuit pciū: et hoc
reprobat in. c. pdicto et silibus. Aliud ē tps
ppriū qḋ ē ita vni vt puta mihi accōmoda
tū circa aliqḋ negociū ꝙ nō alteri. sicut cū
debeo dare Petro cētū hinc ad annū. et nō

prius: illō tps vni⁹ anni q̄ possū vti z exercere illa centū q̄ debeo petro ē mihi ꝓprīū: q: mihi ɔcessū ad vtēdū illis put volo, et illō possū vēdere vt meū: qḋ facio dū nūc soluēdo petro do sibi .xcv. vl' circiter. Cōtra hūc modū dicēdi q̄ ad duo arguit. Primo ꝯ ɔclusionē ei⁹ i se. scḋo ꝯ modū ponēdi z saluādi eā. Cōtra ꝓmū arguit dupliciter. Primo sic. paul⁹ dādo .xcv. añ terminū cēset mutuare illa petro: eo q᷑ nōdū debebat q̄ꝗ̄ ei dare. modo nō ē indistincte dicēdū q᷑ mutuāti liceat velle aliq̄d sibi remitti aut dari a mutuatario. igit etiā p̄dictus paul⁹ q̄ cēset eē mutuator z vult sibi q̄nꝗ̄ remitti nō ē indistincte iustificād⁹ .s. ē tñ scḋa opinio facit i sua ɔclusiōe. Scḋo ad idē ex ꝓpria snīa z ɔcessiōe eiusdē. Naz ɔcedit q᷑ vēdere tps cōmune ē illicitū. modo etiā paul⁹ i p̄dicto casu vēdit tps cōmune. igit. Minor pbat. q: eq̄ vendit tps cōmune sicut ille q̄ anticipat solutiōez precij añ traditionē merci. modo (vt ipe met ɔcedit z exemplificat de tpe cōmuni) ille vendit tps cōmune q̄ solutiōez anticipat fiendam añq̄ dei merx. igit. Maior hui⁹ pbationis minoris pbat: q: sicut ille q̄ anticipat solutiōez p̄cij añ traditiōez mercis: tradit p̄ciū qḋ adhuc posset tenere i sua ptāte z q̄ ipe deberet posse vti z ipm exercere et qḋ nōdū tenebat dare vēditori. eo q᷑ non dū tradit sibi mercē: sic etiā facit ille q̄ postq̄ tradita ē sibi merx z p̄ciū ē sibi dilatum ad terminū. z ɔseq̄ns añ terminū posset bñ vti illa pecunia. añ nihilomin⁹ eā tradit creditori. ille inꝗ̄ etiā tradit p̄cium qḋ adhuc posset tenere in sua ptāte: et ipa vti: et ipm exercere exq̄ nondū venit termin⁹ sibi p̄fix⁹. Scḋo arguit ꝯ modū saluādi illā opinionē. z h̄ tripliciter. Primo q: dicit q᷑ tps cōmune nō pōt vēdi: z q᷑ id vēdit tūc qñ rōne dilatiōis tpis zc. vel cū anticipatiōe zc. vt sup̄ fuit ei⁹ snīa posita: tūc sic arguit. Aut itelligit q᷑ illō tps cōmune nullo modo pōt vēdi. id ē nec de facto nec de iure. z tūc ɔtradicit sibiipi. q: imediate dicit q᷑ illō vēdit qñ tm̄ rōne dilationis zc. Aut itelligit q᷑ nō pōt licite vel de iure vēdi q̄uis de facto possit vēdi seu vēdat. z h̄ etiā nō ē vex: q: nō vēdit etiā de facto i casu p̄dicte dilatiōis: q: illō ē accidēs p̄imi mobilis: sicut z mot⁹ cui⁹ ē mēsura vt passio vel met ē ipe mot⁹. modo nec vēdēs intēdit illō trāsferre i emptorē: aut in ei⁹ dominiū nec etiā emēs intēdit illō assequi: q: illō non pōt assequi nisi p quāto ille mot⁹ p̄mi mobil' celebrat. z h̄ nō intēdit assequi a vēditore: s₃ tm̄ a deo expectat illō obtinere. Uñ ille mod⁹ loq̄ndi sc₃ q᷑ ille vendit tps q̄ rōne dilatiōis p̄cij car⁹ vēdit ē de rigore ꝟmonis falsus: vt iā ostēsū ē i etiā supra q̄stiōe .lix. Scḋo sic. q: q̄uis (vt sibi dem etiā tactū fuit) ille mod⁹ loquendi ad aliū sensū possit acceptari: tñ si in illo accipiat: patebit q᷑ eque paul⁹ in predicto casu vēdit tps cōmune sic facit ille quē ille modus dicēdi dic vēdere tps cōmune. qḋ pz. Nā ille q̄ ɔcedit dilationē solutionis p̄cij suo emptori nō alia rōne vel ad aliū sensū dr ei vēdere tps cōmune: nisi q: p p̄cio vel lucro ɔcedit ei vt p tps intermediū vtat illo p̄cio q̄ tñ ipse vēditor deberet posse vti exq̄ illō eēt sibi debitū si nō spōte sibi daret illā dilationē renūciādo illo vsui p illō tps. z q: illa ɔcessio debet eē gratuita: q: ē mutuatio. ideo dr q᷑ talis peccat vendēdo tps cōmune. id ē vēdēdo mutuatiōem illi⁹ pecunie p illō tps cōmune. Modo paul⁹ in casu q̄stiōis facit etiā ɔsimile z equale q: dādo .xcv. añ terminū q̄ten⁹ remittat ei q̄nꝗ̄ ɔcedit petro vt p tps itermediū vtat illo p̄cio q̄ tn ipe paulus deberet posse vti cū sit suū. et nōdū debitū petro: cui tñ vsui renūciat p illō tps. Tertio sic. q: falsū dicit i h̄ q᷑ dicit aliquē posse vēdere tps ꝓpriū etiā ad sensū ad q̄ ē ipse exponit. Nam vt ipe exponit ē ɔcedere alicui vsū rei sue: etiā si illa res sit pecunia p illud tps q̄ ipe posset ea vti z eā exercere: modo h̄ ē illicitum: q: illō nihil aliud ē q̄ vēdere mutuationē. Aliaꝝ aūt reꝝ ɔcessio q̄ꝝ ɔcessio nata ē eē locatio: pōt vēdi. id ē pōt p illa cōcessione q̄d exigi vt i ɔcedēdo res nō mutuabiles vt equū domū z hmōi

Tertius

mod⁹ dicēdi pōt poni p duas ɔclusiones. Prima ē. si paul⁹ vult sibi q̄nꝗ̄ remitti nō rōne anticipatiōis seu mutuatiōis implicite: s₃ rōne alicui⁹ interesse qḋ patit ex anticipatōe: tūc excusat q᷑ mutuāti licet aliq̄d exigere vltra sortē rōne iteresse qḋ patit rōne mutuatiōis. Et aliā tenētes illū modū dicēdi itelligūt h̄ de interesse dāni emergētis .s₃ trepidāt tūc d ...

etiam extēdere ad iteresse lucri cessantis Sz qz sup̄ habitū ē q̄stiōe.xxx. idē posse dici ď mutuāte exigēte q̄d rōne iteresse lucri cessantis. ꝛ ħ stātibꝰ q̄busdā ꝯditionibꝰ ibidē tactis. Ideo tenēdo ħ p̄mū dictū pōt itelligi de vtroqꝫ iteresse. debēt tñ i paulo esse ꝯditiones ille q̄ reqrunt̄ ad mutuātē volētē q̄d recipe vltra sortē rōne iteresse q̄s videt ibidē. Uñ si paulꝰ teste ꝯsciētia sua mallet i termio dare cētū q̄ꝫ añ terminū.xcv. sz q̄ añ terminū dat facit partim motꝰ pietate succurrēdi petro: ꝛ partim ꝓ quāto vult minꝰ dare i q̄nqꝫ facit illō vt se ꝯſuet indēnē et liberū ab iteresse qō ali patitur: nō ē cōdēnādus dūmodo alis nō emergat ex ħ scandalū. Et qz facile illō ē natuꝫ ꝯtingere ideo ante factū ē ille ꝯtractꝰ dissuadendus sed post factū nō est cōdēnādus si affuerūt oēs conditiones tacte q̄stione.xxx.

Scda ꝯclusio. si paulꝰ vult q̄nqꝫ sibi remitti nō rōne alicuiꝰ interesse. sz solū qz p̄uenit tp̄s peccat peccato vsure: qz anticipādo et p̄uenīēdo mutuat: qui aūt mutuat: ꝛ ideo qz mutuat vult hr̄e q̄d: peccat pctō vsure. igit̄. Et (vt aliq̄ tenētes illū modū dicēdi dicūt): in ħ casu debet itelligi dictū sācti Tho. tactum i p̄mo modo dicēdi. Et huius tertij modi dicēdi ambas ꝯclusiones credo eē veras. Sz in clausula vltimo tā ānexa videt̄ deficere: et ꝯ̄uis p̄ter ħ etiā videat̄ deficere i q̄dā alio tacite insinuato: tñ illō mittā pēdere ex dicēdis in sequēti q̄stione. Primū patꝫ. Nā non videt̄ verū q̄ sanctus Tho. itellexerit suū dictū i casu scđe ꝯclusiōis: imo etiā videt̄ illō itellexisse in casu p̄me ꝯclusionis. Nā ip̄e (vt patuit) dicit q̄ talis nō excusat̄ ꝑ ħ q̄ soluēdo añ terminū grauat: modo grauari ē iteresse pati. igit̄ vult q̄ etiā si anticipādo patiat̄ iteresse nō excusabit̄ volēdo q̄d sibi remitti. Nisi dicatur q̄ sanctus Tho. ħ dicens itelligit si patiēdo iteresse vel grauamē. nihilominꝰ vellet q̄d sibi remitti rōne anticipatiōis: ad quā tm̄ haberet oculū ꝛ nō ad iteresse vel grauamen q̄ꝫuis illō patiat̄. sz ħ videt̄ esse extorta q̄daꝫ intelligētia sui dicti: qz que causa q̄ anticipans vellet deflectere itētionē suā ad id ratione cuius nō posset licite velle sibi q̄d remitti cuꝫ haberet aliud ad qō licite posset deflectere eam: q̄cq̄d tñ de hoc sit si sic intellexit: dictū eiꝰ est verū. si aūt voluisset q̄ ratione grauaminis qō subit non liceat sibi velle q̄d remitti tūc licet sibi: saluis tñ ꝯditionibꝰ tactis q̄stione.xxx. Nec eiꝰ argumētatio stringit dicens: qz si sic tūc om̄es vsurarij possent excusari. Nam illud non sequitur: quia vsurarij non possunt teste ꝯsciētia sua dicere q̄ mallent q̄ sors sua maneret apud eos sine incremēto tali vel remissione alicuiꝰ debiti: q̄ꝫ ecōtra: imo optāt q̄ talis casus eis occurrat quo aliquis petat ab eis anticipationeꝫ vel mutuū offerēdo se daturū eis aliqō incrementū dare vl' remissurū aliqō debitū. Hec etiā eiꝰ argumētatio magis respicit exclusionē cuiusdam vane excusationis q̄ dicit Tho. nec excusat̄ ꝑ ħ q̄ inducit̄ a creditore. ħ tñqꝫ non excusat eū: nisi illa inductio sit talis ex p̄te inducti q̄ mallet nō peti ab eo. Nam si sit talis: excusabit modo dicto nec talis inductio habet locum in vsurarijs. Secūdū patet: quia tacite videt̄ insinuare q̄ nulla sit via paulū iustificandi in p̄dicto casu nisi ratione interesse: ita q̄ non possit iustificari nisi teste conscientia sua posset dicere q̄ mallet non anticipare ꝛ carere illa remissione quinqꝫ floreñ. q̄ꝫ ecōtra. Modo hoc insinuando videtur supponere falsum: qz videtur supponere q̄ dando ante terminū xcv. nihil aliō faciat q̄ꝫ mutuet vsqꝫ ad terminum ꝛ recipiat vltra sortem. ꝛ ideo indigeat excusatione que non potest assignari nisi ratione interesse. Modo disputatiue loquendo tm̄ ꝛ nihil diffiniendo sed causa exercitationis scholastice ꝛ vt detur occasio latius cogitādi arguitur q̄ possit dici q̄ paulus dando illa.xcv. non mutuet: immo faciat nouum contractuꝫ pure emptionis. qō dupliciter patet. Primo quia si aliquis tertius puta Johēs daret petro xcv. q̄tenus petrꝰ daret sibi illō debitū qō habet sup paulū Johēs diceret̄ emisse q̄d a petro Nā emisset a petro actiōeꝫ seu ius ꝑcipiendi centū a paulo. Modo nihil aliud facit paulꝰ in p̄dicto casu respectu petri q̄ꝫ q̄ Johēs faceret respectu petri. Scđo sic: qz paulꝰ dādo.xcv. añ t'minū: ď se redimere a debito ip̄iꝰ petri. Modo redēptio includit emptionē. Uñ merx quaꝫ emeret esset libertas a debito p̄dicto ꝛ p̄ciuꝫ esset xcv. florenū. Si igit̄ teneri posset q̄ Paulꝰ

faciat nouũ ↄtractũ pure emptiõis nõ est opus allegare ꝑ sui excusatiõe ꝙ patiatur aliqđ itereſſe nec ē opus ꝙ ipſe poſſit teſte ↄſcia ſua dicere ſe malle nõ dare tãtũ ꝑciũ ⁊ carere merce ꝙ̃ ecõtra: q: emptor põt vel le potius dare ꝑciũ ⁊ hr̃e mercē ꝙ̃ ecõtra. Sʒ ſi Paul⁹ videret indigere aliq̃ excuſa tiõe: hmagis eēt ex eo: q: videret dare ni mis paruũ ꝑciũ ꝑ illa liberatiõe. qđ ſic de duceret: q: ĩpe tert⁹ v3puta Johes emen do debitũ Pauli a Petro videretur nimis paruũ preciũ dare: dando tm̃ .xcv. igitur paul⁹ dãdo etiã ſolũ tãtũdē ꝑ ſui liberatõe ab illo debito videt etiã nimis paruũ da re preciũ. tenet cõſequentia: q: equalis va loris ſunt ius qđ Johes emeret a Petro ſup Paulũ. ⁊ liberatio ab illo iure qđ ha bet Petr⁹ ad Paulũ: quã liberatiõeʒ Pau lus emeret. Si igit poſſit inueniri ꝙ .xcv. que Johes daret Petro ꝑ illo iure nõ ſint nimis paruũ preciũ: etiaʒ non eſſet nimis paruũ preciũ qđ daret Paul⁹ ꝑ ſui libera tione. ⁊ ſic excuſaret etiã nõ habēdo recur ſum ad aliqđ intereſſe qđ oporteret ipſum poſſe allegare. ſed de hoc videbit in ſequē ti q̃ſtione. vbi ſm aliquos diceret ꝙ non eſt ibi emptio pura q̃n ſit iplicita mutuatio. etiã vbi Johes emeret illud ius a Petro ⁊ ideo nõ apparet via alit iuſtificãdi Pau lũ ꝙ̃ illa q̃ tacta eſt i tertio modo dicendi.

Ad ſcdam partē q̃ſtionis dice retur ꝙ ſm primuʒ modũ dicendi Petrus inducendo Paulũ peccat ſi eo modo eũ inducit quo modo il le inducit qui peccat inducēdo mutuatorē ad mutuandũ ſibi ſub vſuris. quãdo autē non inducit eũ illo modo: tũc non peccat. q̃n aũt q̃s inducēdo aliquē ad mutuandũ ſibi ſub vſuris peccet: ⁊ q̃n non: patuit ſuf ficiēter q̃ſtione .xlvij. Sed ſm ſcđʒ modũ dicendi induſtincte diceret ꝙ non peccaret q: nec Paul⁹ peccaret de q̃ magis videret ꝙ peccaret. Scđʒ aũt tertiũ moduʒ dicēdi diceret ꝙ q̃ ad caſũ ꝑme ſue cõcluſiõis nõ peccat: q: nec Paul⁹ peccaret q̃ magis vi deret peccare ꝙ̃ Petrus. ſʒ quo ad caſum ſcđe ↄcluſionis diceret ſicut iã dictũ ē ſm primũ modũ dicēdi. Et h̃ đ ꝑnti q̃ſtione.

Questio .LXVII.

Vtruʒ in ſequenti caſu Johes emendo peccet ⁊ Petrus eũ inducēdo ad illã emptionē etiã peccet ꝑ ta Paul⁹ tenet i termĩo vni⁹ anni dare Pe tro .c. floreñ. Petr⁹ aũt indigēs ꝓmpta pe cunia petit Johēʒ vt emat illđ debituʒ ab eo ꝑ .xcv. ꝓmptis. Ad ꝑmã ꝑtē q̃ſtiõis re ſpõderi poſſet ꝑ q̃ttuor modos dicēdi q̃ duo ꝑmi ſũt extremales: ſʒ terti⁹ et quart⁹ ſunt medij.

Primus modus dicendi indi ſtincte diceret ꝙ Joh ã nes peccaret: q: ille contract⁹ Johãnis eſt mutuatio .xcv. ⁊ vult rehabere cẽtuʒ. igit ē mutuatio cũ volũtate habēdi vltra ſorteʒ ⁊ ꝑ ↄſequēs ē vſura. Sʒ ille mod⁹ dicẽdi reprobaret eodē mõ ſic prim⁹ mod⁹ dicẽdi ꝑcedētẽ q̃ſtiõis. Et etiaʒ ſic. q: nõ ſēꝑ Jo hãnes mutuat Petro ⁊ vult hr̃e vltra ſor tē. igit cõmittit vſurã: q: ↄſequētia fallit i multis caſib⁹ vt patuit ſup̃. igit ille mod⁹ di cēdi non ſic indiſtincte debuiſſet (vt videt) ↄdēnaſſe Johēʒ. Et ꝑter h̃ etiã videret ali cui ſic poſſe reprobari. Naʒ tota radix illi⁹ modi dicēdi ē. q: ſi videt ꝙ ↄtc⁹ Johis ſit mutuatio: modo non videt mutuatio: q̃ro eni cui diceret Johes mutuaſſe: nõ paulo vt notũ ē: nec petro. q: q̃n Johes mutuat petro: tũc poſt mutuatioeʒ factaʒ petr⁹ ma net obligat⁹ Johi q̃diu nõ reſtituit ſorteʒ põt q̃ʒ Johes impetere petrũ ꝑ ſatiſfacti one neq3 petr⁹ ſi ē mutuatarius dat in ĩpo actu mutuatõis mutuatori aliqđ equalis ꝑ qđ q̃ctat eũ ꝑ ſorte: imo itereuenit tp̃s in termediũ q̃ petr⁹ nõdum dedit mutuatori equalē q̃n habeat ius eũ impetēdi ſuper ſorte. Modo i ꝑdicto caſu oĩa ꝑdicta defi ciũt: q: ꝙ̃ primũ ↄſenſit petr⁹ ⁊ Johes i ꝑ dictã cõmutationeʒ ſcʒ .xcv. flor. ꝑ ꝑdicto debito: petr⁹ i nullo manet obligat⁹ Johi nec reſtituere tenet Johi .xcv. q: petrus in ĩpo actu cõmutatiõis trãſtulit etiam q̃ ad dñiuʒ aliq̃d equalē i Johēʒ. ſcʒ ius exigē di a paulo cẽtũ ꝑ qđ ius q̃ctauit Johēʒ ꝑ .xcv. adeo ꝙ Johes ampli⁹ nullum ius ha bet ĩpetēdi petrũ etiã ſi paul⁹ cũ oĩb⁹ ſuis reb⁹ pereat. Nec põt dicere Johes ꝙ ꝑ ꝑ aliq̃d tp̃e expectauerit petro q̃ tp̃e fuerit ſibi debitor. ſi igitur nõ ē mutuatio: ſʒ emptio: igit ꝑm⁹ mod⁹ ex falſa radice ↄdemnat Jo hannē: q: tota radix ei⁹ ē ꝙ ſupponit ibi eē mutuationem ⁊ non puram emptionē: ⁊

si sit emptio pura nō indiget nisi vt ibi nō sit pcium nimis paruū.

Scds modus dicendi diceret indistincte Johēm non peccare: quia nō min⁹ est Johānes excusabilis ꝙ̄ Paul⁹ si Paul⁹ met daret illa.xcv. vt esset libera debito pdictorū centū: vt fuit casus pcedentis q̄stionis: quia eque Johes habet ius vendi tempe illo intermedio suis pecunijs sicut Paul⁹ habebat: ⁊ tn̄ Paulus excusabat p illam viam ꝙ non vendebat nisi tēpus ꝓprium ad sensū supra datū in scdo modo dicendi pcedentis questionis: ⁊ hoc (vt ibi dictū fuit) licuit sibi. igit

Sed ꝯ illū modū dicendi arguit: quia aut supponit ꝙ Johes faciat cōtractū mutationis saltē implicite: aut non supponit illud: sed potius ꝙ faciat contractū pure emptionis. Si primū: tunc arguit eodem modo cōtra eū sicut in pcedenti q̄stione argutum fuit contra scdm modū dicendi: eo ꝙ non est quis indistincte iustificandus q̄ mutuat.xcv. ⁊ vult sibi reddi cētū. s3 oportet hoc fieri cum debita distinctiōe: quā tamen distinctionē omittit ille scds modus dicendi. igit. Si scdm tunc via iustificandi Johem non est vt dicat ꝙ nō vendit nisi tēpus ꝓprium: ⁊ ideo excusatur. qd dupliciter patet. Primo quia in alijs emptionibus iustificādis nō ē opus recurrere ad illam viā dicēdo. emptio illa est licita: quia ibi non venditur nisi tempus ꝓprium: s3 recurrendū est ad alia: puta ꝙ preciū ⁊ merx equivalent. ⁊ ꝙ hincinde habeant emēs ⁊ vendens trāsferre mercē ⁊ preciū in se. ⁊ sic de alijs circūstantijs. Secūdo idem pat3. Nam aut hoc est falsum sc3 ꝙ Johes vendit tempus ꝓprium vt ostensum est in pcedenti q̄stione: aut si illud intelligit ad aliū sensum ꝙ̄ verba sonāt: tūc est falsū ꝙ liceat ei vendere tēpus ꝓpriū: quia vt ipe exponit: hoc est vēdere ꝯcessionē vsus pecunie ad distractionē: quia talis ꝯcessionis vēditio nō ē indistincte licita. alioq̄n mutuatio vsuraria etiā eēt licita: ⁊ ꝙ̄uis talis ꝯcessionis trāslatio p precio sit licita si pecunia simpliciter sine obligatiōe sue restitutiōis trāsferat in aliū: vt fit in cambio: aut vt fit in qualibet emptiōe qua emens transfert pecuniā suā simpliciter in vēditorē: tn̄ hec trāslatio non est vēditio. alioquin emptio esset venditio ⁊ econtra.

Tertius modus dicendi sub distinctione responderet. Nam diceret pmo ꝙ in casu quo Johes ideo vellet centū min⁹ q̄nq3 dare p pdicto debito: quia tātū es3 suū interesse qd pateret ex erogatione vel distractione pecunie sue: tūc excusaret: saluis tn̄ ꝯditionib⁹ req̄sitis ad hoc ꝙ q̄s licite quid accipiat pro suo interesse. Unde si teste conscientia sua mallet sibi retinere sua.xcv. ⁊ carere pdicto debito ꝙ̄ ecōtra: excusabit: dūmodo non omittant ꝯditiōes tacte q̄stione.xxx. ⁊ signanter ꝙ non oriat ꝓprie psone infamatio neq3 aliqd aliud oriat inde scandalū puta scandalū quo quis ex illo occasionaret ad credendū idem licere etiā si mallet potius habere illud debitū expectādo centū vt lucret inde quicq3. Scdo diceret ꝙ si causa ꝙ in dando illa centū vult dare min⁹ q̄nq3 non sit aliqd iteresse qd patiat ex distractione pecunie sue. sed sit tn̄ illa: sc3 quia expectare habet aliā pecuniā sibi restituēdā p sua nūc erogata: tūc non excusat Johes

Cōtra: ille modus dicēdi in scdo dicto videret alicui supponere falsū: q2 supponit ꝙ cōmutatio Johis cu3 Petro sit mutuatio implicita ⁊ nō pura emptio. h aūt videtur falsū vt ostēsum est i reprobatione pmi modi dicēdi. Maior pbat: q2 nisi h supponeret nō opteret p excusatiōe Johis itervenire itersse ex pte Johis. Nā p excusatione emptoris nō oporteret intervenire iteresse ex sua pte nisi p quāto emēs daret minus iusto. tūc eni p excusatione emptoris oporteret accedere h: puta q2 forte esset induct⁹ p instantiā venditoris vt ab eo tale q̄d emeret a q̄ emptione poti⁹ vellet eē supportatus: q2 ipe emēdo patit iteresse.v. vel vj. floreñ. tūc eni poterit tanto minus dare q̄ntū ē illud iteresse. Modū nōdū sat3 apparet si.xcv. sint pcium min⁹ iusto p iure pcipiendi i fine anni centū. igit ille mod⁹ dicēdi vt videt fundat sup falso vel saltē sup eque dubio: sicut est illd de q̄ querit q̄stio. Assumptū aūt illud sc3 ꝙ nondū satis apparet ⁊c. Nam illud non videt: quia valor pcij attendit ex idoneitate ei⁹ ad humanu3 vsū ⁊ cōmoditatē. Modo illi.xcv. sunt eq̄ vt mag⁹ idonei ad vsū humanū ꝙ̄ centum q̄bus q̄s nondū potest vti nisi in fine anni

ꝛ illa equiualentia vel preualentia potest esse tanta ꝙ indifferēs esset seu eque vellet habere vnū sicut alterum: ꝛ dato ꝙ etiam esset tanta ꝙ mallet ꝛ potius vellet habere ius illoꝝ cētū ꝙ̄.xcv. nō ꝯcludit ob h̄ esse ꝑciū min⁹ iusto. Nā vt cōmuniter fere ql-libet emptor etiā irrep̄hensibilis existens et dans iustū ꝑciū mag' vult hr̄e mercē ꝙ̄ ꝑciū: alioq̄n vt cōmuniter nō emeret nisi eēt ꝑ p̄ces vēditoris induct⁹ ex pietate vt emeret. Ideo h̄ ꝑcise scꝫ ꝙ mallet hr̄e mercē predictā scꝫ ius centū floreñ. ꝛ erogare.xcv.ꝙ̄ ecōtra.nō ꝯcluderet necessario euꝫ eē iniustū: supposito ꝙ sua cōmutatio sit emptio ꝛ nō mutuatio vt videt̄ eē ostensū ī reprobatione ꝑmi modi dicendi.

Quartus modus dicēdi etiaꝫ respōderet sub distinctiōe ꝛ ꝑ duo dicta. Primū si Johes ī fraudem vsurarū facit ꝑdictū ꝯtractū peccat: tūc aūt facit ī fraudē vsuraꝝ qñ parat⁹ eēt mutuare sub vsuris scꝫ.xcv.ꝑ cētum: si q̄ venirēt petētes mutuū q̄s etiaꝫ vellet ventre.sꝫ q̄ nō audet ꝑ̄ timore pene secularis aut verecūdia.ideo amplectit̄ ꝑdictū ꝯtractuꝫ: q̄ ꝛ si sit pura emptio ꝛ nō mutuatio: tñ tantundē sibi lucri importat q̄ntuꝫ ip̄e hr̄et ꝑ viā mutuatiōis vsurarie. Probat̄ igit̄ illō ꝑmū dictū sic. Nā tūc Johes ē talis ꝓposi-ti ꝛ ꝑparatiōis ī mēte ꝙ etiā si ille ꝯct⁹ emptiōis eēt vsuraria mutuatio talit̄ palliata ip̄e eū faceret. Scd̄ꝫ si aūt ñ facit ī fraudē vsurarū: puta nullaten⁹ vllū ꝯtractū vsurariū vellet facere siue palliatū siue nō palliatū: attñ ꝯtractū emptiōis sibi importātem tātūdē lucri q̄ntū mutuatio vsuraria posset sibi importare vult facere: tūc nō videt̄ peccare: q̄ ꝑdict⁹ cōtract⁹ nō ē mutuatio a ꝑte rei: sꝫ pura emptio. ideo in re non facit pctm̄ vsure. Nec etiam facit pctm̄ vsure ex ꝑte ꝑparatiōis sue mēt': vt pꝫ ꝑ casū. igit̄ nullo modo facit pctm̄ vsure. ꝛ tñ si peccaret vllo peccato: h̄ eēt peccato vsure. Secūdo sic: q̄ si peccaret: maxie q̄ qd̄ vna via ꝓhibet̄: alia via admitti nō debet. cuꝫ igit̄ lucrū ꝑdictū si ꝑ viam vsurariā obtineret̄: eēt ꝓhibitū. igit̄ etiā si idē ꝑ viā ꝑdicte emptiōis obtineret̄ etiā erit ꝓhibituꝫ. Sꝫ h̄ nō arguit: q̄ ip̄m lucrū captū passiuaiter vl' materialiter. id est ꝑ re lucrata scꝫ q̄nqꝫ: nō est ibi qd̄ ꝓhibitū: q̄ nō ē aliq̄s actus human⁹: sꝫ lucrū captū actiualiter vel formaliter scꝫ ꝑ lucratiōe seu actu q̄ q̄s lucratur ē ꝓhibitū: nō absolute. sꝫ vestitum tali forma scꝫ put fundat̄ in mutuatione vsuraria. Ideo non oportet ꝙ lucrū illud materialiter captum sit ꝓhibitū: nec etiā lucratio actiua fundata in alio ꝯtractu. Et hui⁹ simile pōt accipi in duobꝫ exēplis. Primū mutuans irreuocabiliter.xx.ad habenduꝫ annuatim vnū habet tātū quantū ali⁹ qui reuocabiliter mutuat.xx.etiam ad habēdū annuatim vnū: ꝛ tamen scd̄s peccat peccato vsure: non prim⁹. ꝛ habet vterq̄ tātūdē lucri quātū alter. Scd̄m exemplū exercēs actus sui officij ecclesiastici qd̄ habet ꝛ intendens ꝑncipaliter tēporalia ꝛ ꝑ modum precij: cōmittit symoniā. Alius eosdē act⁹ consimilis officij exercēs nō intendēs ꝑncipaliter tēporalia nec in ratione ꝑcij ea accipiens. sed in ratiōe stipēdij debiti sibi iure diuino ꝛ naturali: nō cōmittit symoniaꝫ ꝛ tamē tantūdē habet quātū prim⁹. Unde etiam illa regula. Cum q̄d vna via ꝓhibet̄ alicui ad id alia via admitti non debet intelligit̄ tunc quādo ꝓhibetur non solū via sed etiam ip̄m factū. Exemplū vt in ciuitate obsessa ꝓhibetur ne quis exeat portā ciuitatis nihilomin⁹ etiam non est admissū alicui exire per murū ciuitatis: quia prohibitio fuit facta ꝑncipaliter de ip̄o exitu ne scilicet quis ineat ꝓditionem ciuitatis cum hostibus. Ideo oīs via ꝛ modus exeundi est ꝓhibitus. Secus vbi ip̄m factū nō ꝓhibetur: sed tm̄ via: quia tunc lꝫ factuꝫ ꝑ illam viā attingere sit ꝓhibituꝫ: non tamē est ꝓhibitum ip̄m attingere per aliā viam. Exemplū iuridicū: vt episcopus existens vni ecclesie obligatus nō potest ad aliam trāsire ꝑ viam electionis ꝛ tamē potest per viam postulationis. Et qui iurauit crimē alterius non aperire iudici per viā accusationis: potest tamē hoc ꝑ denunciationē. ꝛ si quis ꝓhibet̄ exire ciuitatē per insolita loca: non est eam ꝓhibitus exire per portam.

Contra illū modū dicendi arguit̄: quia videt̄ ꝑsupponere falsum ꝑsupponendo ꝙ sit pura emptio. Naꝫ eadē ratione sequēs ꝯtractus eēt pura emptio: scꝫ si Johānes ad quendā q̄rtū puta ad Conradū petētē mutuū cētū floreñ.ab eo diceret: nullatenus tibi mutuabo cētū nec etiā minorē numerū

attamē si subeas ius soluēdi in fine ānī cētū: emā a te illud ius pro.xcv.ɔsequens vi detur falsū: quia non solum q̄libet diceret Johānē facere illum contractū initū cum Conrado i fraudez vsurarū: sꝫ etiā diceret ꝙ nō ē emptio sed pura mutuatio. sequela tamē ꝓbatur. quia nihil minꝰ agit Johes circa Conradū q̄ꝫ agit i casu q̄stiōis. Nec est differentia hincinde in precio tradito ꝛ in merce empta. ꝛ solū differētia ē in h̄ ꝙ in casu q̄stionis ius exigēdi cētū a quodā fuit ɔstitutū anteq̄ꝫ Johes emeret. h̄ autē simul cōstituit̄ inter emendū: que differentia non videt̄ variare q̄ ad hoc q̄n si vna illarū cōmutationū sit emptio: etiā reliqua sit emptio. ꝛ si vna nō sit talis. nec reliqua. Sicut i sili doctores approbātes emptio nē reddituꝰ ꝑpetui vt cōmuniter nō faciunt differētiā an ille redditꝰ sit cōstitutus ante ipaz emptionē vl̄ an ꝑmū ɔstituat̄ inter emendū. Ad argumentū aūt q̄ circa reprobatiōez ꝑmi modi dicēdi ꝓbabat̄ ꝙ eēt emptio ꝛ nō mutuatio: diceret̄ ꝙ argumētū ꝓbat bn̄ ꝙ Johes nō facit ɔtractū mutuationis respectu Petri: qꝛ illi nihil mutuat: facit tn̄ ɔtractū mutuatiōis respectu Pauli nō directe vel imediate ꝛ ꝑ se: tn̄ mediate ꝛ ꝑ ꝑsonam Petri: ꝑ quāto Johes seipm ponit ad locū Petri: Petrꝰ enī eoipo ꝙ dedit Paulo dilationē illoꝝ centū debitorū mutuasse cēset̄ Paulo cētū: cū igit̄ Johes se ponat ad locū Petri ꝑ ɔtractū (q̄liscūq̄ꝫ sit ille: nō refert ad ꝓpositū an sit nominatꝰ vel inominatꝰ) ideo sicut Petrꝰ cēseret̄ peccare si nullū īteresse patiēdo illā dilationē faceret: aut i ea ꝑseueraret et ɔtinuaret spe q̄n q̄ꝫ florenū recipiendo: sic etiā Johes q̄ se ponit in locū Petri sili modo peccaret.

Cōfirmat̄: qꝛ plurimi doctores tenēt si Petrꝰ ciuis haberet aliq̄ īmpstita in venetijs. puta ꝑstitisset eis cētū ꝛ ꝑciperet annuatim q̄nq̄ꝫ ab eisdez ꝙ q̄uis Petrꝰ possit excusari ex certi causis tactis. q.xlv. non obstāte ꝙ mutuat et recipit q̄d annuatim: tn̄ dicūt si Johes libere emeret ab eodez Petro hmōi ius et ita se poneret loco Petri: Johes peccaret pctō vsure: eo ꝙ prestatio Petri fuit mutuatio facta venetianis ꝛ Johānes poneret se spōte loco Petri. idō cēset̄ spōte mutuasse venetianis cētū vt reciperet ānuatim q̄nq̄ꝫ: nō obstāte ꝙ nō videatur q̄d mutuasse ipi Petro. sed aliū ɔtractū cū eo fecisse. igit̄ cū Johes h̄ se etiā ponat loco Petri q̄ cēset̄ mutuator Pauli: etiā ex eadē radice peccare cēsendus est peccato vsure nisi rōne interesse possit excusari.

Antecedēs tn̄ huiꝰ cōfirmatiōis q̄uis nō adducat̄ ꝑ tāto ꝙ approbet̄ dictū illorum doctoꝝ in se: qꝛ non videt̄ verū ꝙ in casu antecedētis assumpti Johes peccet emendo ꝑdicta īmpstita: qꝛ lꝫ ponat se loco Petri: tn̄ non est admittendū suppositū illorū doctorū scꝫ ꝙ Petrus ꝑstando ipis venetianis centū: eo modo quo ꝑstationes ibi fieri solent eis vere q̄d mutuauerit: eo ꝙ illa ꝑstatio fit ex parte ꝑstantis irreuocabiliter vt patuit q̄stione eadē. ꝑstatio autem q̄ debet eē mutuatio debet esse reuocabilis. ideo sicut in casu antecedētis Petrꝰ excusatur: qꝛ fecit purum contractū emptiōis: sic etiam Johes se ponēs loco Petri nō facit nisi purū contractū emptionis: ꝛ ꝑ consequens nō peccato vsure maculat̄. Sed ꝓ tanto adducit̄: qꝛ ratio quare illi doctores dicūt Johānē in casu antecedētis peccare est: qꝛ ponit se loco Petri quē illi doctores supponūt mutuationē fecisse ꝛ lꝫ Petrū excusent ex causis: tn̄ ex quo ille cause nō sūt in Johāne: ideo cōdemnāt Johānē: ꝛ tūc si suppositū illorū doctorū esset verū scꝫ ꝙ ꝑstatio petri fuisset mutuatio: cōsequenter verum dicerēt dicēdo Johānem peccare. Modo in casu ꝑsentis q̄stionis illud suppositū est verū: qꝛ petrus expectando paulo centū ad annuꝫ censetur vere illa ei mutuasse. nam ibi nō est irreuocabilis ꝑstatio

Scholastice igit̄ ꝛ citra diffinitionē respondēdo ad primā ꝑtez q̄stionis dico ꝙ q̄uis tutius sit Johāni abstinere a ꝑdicto cōtractu nisi fiat fm̄ tenorē ꝑmi dicti tertij modi dicendi vel oīno abstinere vt dicit ꝑmꝰ modus dicēdi: tn̄ disputatiue loquēdo videt̄ cuꝫ quarta opinione ꝙ de stricto iure loquēdo ꝛ subtiliter innuēdo nature: contractꝰ mutuatiōis ꝛ emptionis: Johānes facit verā ꝛ purā emptionē ꝛ non mutuationē quādo dat suaꝫ pecuniā in numero consistentē respectiue ad ius qd̄ petrus habet respectu pauli: qꝛ ibi sūt substātialia emptiōis scꝫ merx puta ius ꝛ p̄ciū ꝛ ɔsēsus vtriusq̄ꝫ. ꝛ idō est ibi ꝟa emptio nec ē ꝑmixta mutuatio An tn̄ illa etiā q̄rta opinione

stante sit emptio p p̄cio nimis ꝑuo et quo
mō ꝯfessor se debeat hr̄e circa p̄dictuꝫ Jo
hānē: ⁊ q̄d sit Johāni ꝯsulēdū patebit lati
us infra questiōe.xc.i ꝯclusiōibꝫ et dubiis
eiusdē q̄stionis vbi ꝓfundiꝰ indagabiť ma
teria. Et eodē modo poterit dici de paulo
respectu Petri i p̄cedēti q̄stione. Vn̄ pate
bit in.q.lxxx. ꝙ Johi an̄ factū ē oīno cōsu
lendū ꝙ abstineat a ꝯctu: ⁊ h̄ ex duabꝫ cau
sis ibidē dicēdis. Sꝫ post factū si maluis-
set fuisse supportatꝰ a ꝯctu ⁊ sibi retinuisse
sua.xcv.⁊c̄.nō ē ꝯdēnandus illa specie pec
cati scꝫ ꝙ sit vsurariꝰ aut tāq̄ꝫ iniquus em
ptor. ⁊ idē etiā videť dicēdū si fuisset indif-
ferēs ad sic ꝯtrahēdū vel omittēdū q̄zuis
stat cū ꝓpť speciē mali peccasse. Si aūt af-
fectꝰ ⁊ ardēs ad ꝯctū fuisset: ꝯsulēdū ē ei ꝙ
tātūdē restituat ipi petro q̄ntū ⁊ ꝓut deter-
minabiť in.q.lxxx. diffusiꝰ circa dubiū qđ
moueť an̄ q̄rtā ꝯclusionē. Preterea remit-
to ad documētū positū sup̄ i fine q̄stionis

Sciendū est etiā ꝙ (tricesime si teneretur tertia opi
nio: adiiciēda essent adhuc duo puncta q̄
etiā locū habēt tenēdo q̄rtam opinionem.

Primꝰ pūctꝰ ē ꝙ Johes etiā extra casū
p̄mi dicti tertij modi dicēdi esset excusabi-
lis i q̄dā casu q̄ seq̄ť: puta si Johes emeret
p̄dictū debitū qđ Petrꝰ habet sup̄ Paulū
⁊ nō ideo minꝰ daret q̄ꝫ centū: q: scꝫ ipe da
ret Petro ꝓmptū p̄ciū ⁊ expectaret ei cētū
solū i termino reddēdos: imo sicut Johes
expectat debitū recipiēdū a Paulo i termi
no vniꝰ anni: sic ꝑ tātūdē tp̄s expectat Pe-
trus Johi vel ad maiꝰ: vel etiaꝫ si ad minꝰ
vel ad nullū tp̄s expectet: sꝫ ꝓmptaꝫ velit
hr̄e a Johe: tn̄ stat ꝙ Johes nullū habe-
at oculū ad hmōi dilatiōeꝫ circa Pauluꝫ
aut anticipatiōeꝫ circa Petrū: sꝫ solū consi
deraret labores q̄s cēt habiturꝰ circa illud
debitū exigēdū a Paulo: eo ꝙ Paulꝰ esset
debitor rixosus vel negligēs ⁊ hmōi. ⁊ ita
Johes illđ minꝰ qđ vult nō dare sꝫ sibi re
tinere accipit vt p̄ciū illoꝝ laboꝝ q̄s consi
derat se ꝓbabiliť habiturū. Petrꝰ q̄ꝫ illud
sibi remittit vel dat vt p̄ciū eoꝝundē: forte
q: Petrꝰ nō ita cōmode se posset illđ debi-
tū vincere a Paulo sicut Johes: ꝓpť distā
tiā loci vł alia de causa: tūc enī si illđ minꝰ
ē p̄ciū ꝓporcionatū illis laboribꝫ nō ē dam
nādus Johes: etiā si Johes potius vult

emere illđ debitū q̄ꝫ omittere. Nā tūc eme
do Johes locat Petro o͞pas suas implica
te ⁊ locās o͞pas suas pōt ꝓ illis recipe p̄e
ciū ꝓporcionatū nō obstāte ꝙ magis velit
p̄cium hr̄e ⁊ o͞pas impendere q̄ꝫ omittere
o͞pas ⁊ carere p̄cio. Vn̄ i tali casu Johes
nō mutuat implicite q̄d Petro vł Paulo
aut si mutuat: tn̄ non rōne mutui q̄rit sola
riū aliqđ. Scđs pūctꝰ est Qz dupliciter
cōtingit aliquē cedere vel alteri assignare
suū debitū vel actionē. Primo vere: hoc
tūc fit qn̄ id agiť iter cedentē ⁊ eū cui cediť
ꝙ oīe lucrū ⁊ emolimētū referať ad eum
cui cediť. Scđo simulate qn̄ h̄ nō agitur:
imo omne lucrū ad cedēteꝫ referť: q̄zuis si
muleť ꝯtrariū. Si p̄mo modo tūc si cedit
in fraudē debitoris puta cedit i manū po-
tētioris rōne officij: ⁊ h̄ facit ad vexādū de
bitorē: peccat. Primo q: ex radice infecta
h̄ facit. Scđo q: etiā ē ꝓhibitū iure posi
tiuo. C. ne liceat potētioribꝫ ⁊c̄. actiōes in se
transferre. l. scđa. ⁊ ibi decerniť ꝙ talis ce
dens debet puniri iactura sui debiti. Si
scđo modo h̄ ē dupliciť. aut vere simulate
cedit: aut p̄sumptiue. Si primo modo tūc
peccat. Primo q: simulatio est peccatum.
Scđo q: h̄ reprobať iure ciuili. C. mādati.
l. ꝑ diuersas. ⁊ l. ab Anastasio. Si aūt ē
presumptiue simulata cessio: vt puta q: ce
dens accipit pecuniā ꝓ pte debiti: ⁊ aliam
donat: peccat. q: ꝓhibet ibideꝫ. Vn̄ ibidē
dr̄. Sācimꝰ nulli h̄ licere sꝫ si voluerit de
bitū totū pure donare ⁊ ꝑ donationē actio
ones trāsferre: h̄ nō occulte nec ꝑ clādesti-
nas pecunias suscipe: publice aūt simula-
tā donationē celebrare. sꝫ vndiq̄ purā et
nō dissimulatā facere donatiōeꝫ: hmōi eni
cessionibꝫ non aduersamur. Siliť ibidē re
probat cessionē q̄ q̄s ꝑte debiti vēdit ⁊ re
liquā simulare donat dicēs. illā machinati
onē penitꝰ amputamꝰ ⁊ cedentē: ⁊ illū cui
cediť puniť sic ꝙ neuter pōt ad h̄ ꝙ simula
te donatū ē hr̄e actioneꝫ ꝯ debitorē vel al
teros eiꝰ. Sūt q̄dā aliq modi q̄bꝫ cessio red
diť p̄sūptiue simulata q̄s in glo. l. ꝑ diuer
sas. videre potes. q̄s omitto: q: de illis tra
ctare volui i q̄bꝫ peccatū̄ versať. qn̄ aūt cessi
ones valeāt ⁊ qn̄ nō s̄m ꝙ fiunt in vltima
voluntate vel iter viuos ⁊ s̄m ꝙ actio sit
deducta i iudiciū vł nō. h̄ ꝑtinet ad domi
nos iuristas, de q̄ in glo. l. q. C. ne poss.

sibus ꝛc. Et hec de pͥma pte q̄stionis.

Ad scdam pte q̄stiōis dicēdū q̄ pͥmus modus dicē di cō dēnaret petrū de peccato: si eo modo eū induceret q̄ illicitū ē petro vel alteri pe tere mutuū sub vsuris ab vsurario: si autez aliter se habet i illa inductōe nō ɔdēnaret eū. Scd̄s modus simpliciter excusaret petruz i sua inductiōe: ꝛ idez faceret q̄rtus modus di cēdi eo q̄ si q̄s eoꝝ peccaret: magis hoc de Jo hāne videret q̄ȝ de petro. ideo ex q̄ illi mo di dicēdi excusāt Johez: magis excusarēt pe trū. Tertius modus dicēdi excusaret petrū in casu q̄ Johes nō excusaret dūmodo nō in duceret eū eo modo q̄ modo illicitū ē pete re mutuū sub vsuris vel aliquē inducere ad hmōi mutuū. Quomō aūt sit licitū indu cere aliquē ad mutuū sub vsuris ꝛ quomo do illicitū patuit questione. xlvij.

Questio. LXVIII.

Vtruz in sequenti casu q̄libet ɔtrahētiū peccet: puta Petrus pānifex vēdidit Paulo pānicisso: i vulga riter gewantschnider. x. pānos p q̄ngētis floreñ. ad terminū vnius āni sibi dandis: ve nit q̄dā tertius ex trāsuerso: scʒ Johes indi gens pmpta pecunia ꝛ rogat Paulum vt nūc sibi tradat q̄dringentos ꝛ. l. floreñ. ob q̄d ipe se offert ad soluendum Petro loco Pauli quingentos i fine āni p̄dicti. Ad hāc q̄stionē dimisso modo respondēdi cu iusdā iuriste i silī casu scʒ dñi Laurē. de ri dolfis: respōdēdū ē p tres ɔclusiones fm q̄ tāgunt tres ɔsone illius contractus.

Prima ɔclusio. Petrus in suo ɔtra ctu accepto vt in titulo q̄ stionis ponit nō peccat: q: in titulo ponit adhuc indifferēs ꝛ ɔtrahibilis p bonas ꝛ malas circūstātias vnde ɔnusiue eius ɔtra ctus ē licitus ꝛ illicitus: ꝛ nisi addat aliq̄ circū stantia nōdū expssa in titulo non ē eius ɔtra ctus positiue illicitus: q̄d ideo dico: q: talis circūstātia posset addi: ipe redderet illicitū puta si q̄ngenti excederet latitudinē iusti p̄ cij. ꝛ ipe illū excessū exigeret rōne dilatio nis seu implicite mutuatiōis impēse Pau lo: tūc eni peccaret Petrus. Hec autē ꝛ siles circūstātie accedere ꝛ variare potētes casū de nō malo in malū vel ecōtra satis sūt ta cte supra q̄stione. lix. ꝛ sequentibus. ideo hic

non oportet amplius imorari ɔtractui Pe tri. Et multiplex distictio quā p̄dictus Lau rentius facit circa ɔtractū illius pānificis pōt in multis reprobari. dicit eni q̄ si dicti pāni valebāt tpe vēditionis q̄ngētos: ꝛ q̄ngen tos habuisset vēdendo p pmpta pecunia: tūc ɔtractus est licitus. si aūt tpe ɔtractus va lebāt minus q̄ngentis: sed pter dilatiōnē so lutionis ɔuenit de q̄ngētis: tūc ponit tria mēbra: ꝛ ita tres casus dicēs. q̄ aut dubiū est an solutiōis tpe plus vel minus foret vali turi: aut certū ē q̄ tūc illō vel plus sunt vali turi: aut certū ē q̄ sūt valituri minus q̄ȝ illō. In scdo casu non ē dubiū q̄n licitus sit ɔtra ctus ꝛ siliter i tertio nō ē dubiū q̄n illicitus sit. In pͥmo ꝟo dicas q̄ est licitus si aliter nō erat venditurus: alis secus. Hec ille. In q̄ decisione ɔ ipm arguit. Primo: q: ɔtra ctum indistincte dānanduz subdistinguit. partim eū iustificādo scʒ q̄n tpe ɔctus va lebāt panni minus q̄ngentis ꝛ pter dilati onem solutionis ɔuenit de q̄ngentis. Nā vt verba sonāt ille cōtractus ē simpliciter vsurarius: q: dilatio solutiōis est implicita mutuatio: ꝛ pter dilationē solutiōis vult habere. l. igit mutuat ad vsuram. vnde de buisset dūtaxat sic dixisse si tpe venditōis valebāt minus q̄ngentis: ꝛ nō pter dilatio nem solutiōis vult habere vltra sʒ alia de causa: puta rōne interesse vel quia nō erat tūc vēditurus ꝛc. Scdo arguit ɔ ɔclusionē de scdo casu: q: illa nō ē vera si fuit vendi turus in tpe in q̄ vēdidit. si eni tunc fuit si bi res venalis: debebat exigere pciuz tunc currēs: non cursurū tpe futuro: etiā si pciū non fuisset sibi dandū nisi termino futuro q̄ȝuis si pter illā dilationē patiat interesse posset velle illud sibi refundi. Vera igit ē illa ɔclusio de scdo casu solū tunc q̄n erat omnino reseruaturus eos vsq̄ ad illud futu rum tēpus. ꝛ verisimile erat eos non solū q̄ngentos valituros. sed etiā vltra adeo q̄ magis vel eque voluisset eos vsq̄ ad tūc reseruasse: sicut nūc vendere p quingētis. Tertio arguit cōtra eius cōclusionē de ter tio casu. nam illa cōclusio fallit si vendēdo ꝛ dando dilationē vsq̄ ad illud futurū tē pus possit in ɔscientia allegare interea se pati tātū interesse seruatis tn̄ ɔditionibus ta ctis q̄stiōe. xxx. Quarto arguit ɔ pͥmaʒ ɔclusionē de pͥmo casu. q: eā in vna eius

conditione sup(er)flua: q(uia) si non fuit vẽditur(us) illo t(em)p(or)e, s(ed) t(ame)n in illo termi(n)o futuro, igi(tur) nõ op(or)tet accedere hoc sc(ilicet) q(uod) sit dubiũ t(em)p(or)e vẽditionis an i(n) termino solutionis pãni sint valituri pl(us) vel min(us), nã solum p(ri)mũ sufficit. Si eni(m) nõ sum venditur(us) pãnos nisi in q(uo)dam termi(n)o futuro in q(uo) etiã certũ ẽ q(uod) sunt valituri q(ui)ngentos vel plus (et) non min(us), et aliq(ui)s vult a me nunc h(abe)re: possũ sibi vẽdere p(ro) illo futuro p(re)cio deductis dubietate (et) alijs tactis q(ue)stione .lvij. in fine p(ri)me cõclusionis: (et) etiã in q(ue)stione .lxj. Et hec q(uar)ta improbatio p(ro)cedit (contra) p(ri)mũ casum p(ro)ut p(ri)m(us) casus intelligere(tur) sic q(uod) Petr(us) vẽdẽdo nũc p(ro) q(ui)ngentis non determinabat p(re)ciũ in t(em)p(or)e venditio(n)is: s(ed) misit ip(su)m pendere ex valore futuro illo t(em)p(or)e ad q(uo)d erat reseruatur(us): in q(uo) contingeret q(uod) valebãt q(ui)ngentos. nũc eni(m) nõ req(ui)ri(tur) p(re)dicta conditio sc(ilicet) q(uod) dubiũ habuerit Petrus an (et)c. p(ro)ut illa improbatio sat(is) p(ro)bat. S(ed) si itelliga(tur) p(ri)m(us) casus sic q(uod) Petrus tunc q(uan)n vendebat determinabat p(re)ciũ q(ui)ng(en)tos (et) non erat venditur(us) tunc temp(or)is s(ed) futuro t(em)p(or)e d(e) quo t(ame)n dubitabat q(uo)d essent valituri: nõ video quõ Petro licuisset tũc vendere p(ro) p(re)cio q(uo)d ip(s)e non solum sciebat excedere p(rese)ns iustum p(re)ciu(m) tunc currens s(ed) etiã dubitabat (et) ignorabat an ne excederet p(re)cium cursurum illo t(em)p(or)e futuro ad q(uo)d eos erat seruatur(us): (et) sic se exponebat p(er)iculo sup(er)accipiendi. Vñ si vtiq(ue) vult nũc vẽdere: vendat p(ro) p(re)cio nũc currenti: aut si nõ vult p(ro) p(re)cio nunc curre(n)ti vendere eo q(uod) ẽ reseruatur(us) eos ad futurũ t(em)p(u)s de cuius p(re)cio ignorat: mittat pendere valore(m) ex euẽtu futuri t(em)p(or)is determinati. Quinto argui(tur) cõtra sc(un)dam (con)cl(u)sionẽ de eodẽ p(ri)mo casu cũ dicit: al's secus. quia põt esse in casu falsa. nam etia(m) si fuisset venditur(us) in t(em)p(or)e quo de facto vẽdidit: (et) parat(us) fuisset t(em)p(or)e quo vendidit accip(er)e q(uo)d tunc panni valebant (et) emptor dicit se datu(rum) p(re)ciũ in termino futuro (et) in quãtitate illa in qua tunc curret merx illa. (et) ip(s)e venditor verisimiliter dubitat de maiori valore illi(us) futuri t(em)p(or)is. (et) p(er) (con)seq(ue)ns nullatenus cogitat q(uod) debebat tunc valere plus q(uam) nunc valeat (et) tali bona fide vẽdit sibi p(ro) p(re)cio non nũc determinãdo illud: s(ed) mittendo pendere ex futuro euẽtu: non ob spem maioris p(re)cij cum nullatenus de hoc cogitet, nec sit apud queq(ue) verisimile: non vide(tur) in foro cõscientie dãnandus. Et t(ame)n illa cõclusio vera si nũc determinat p(re)cium mat(us) p(re)cio nunc currẽti: sibi soluendũ i(n) termino futuro in quo termi(n)o nõ habet opinionẽ p(ro)babilem: mercẽ tãtũ valiturã. imo idẽ etiã dicendũ si sciret eam tantũdẽ valiturã q(uan)tũ tamẽ est sibi nunc venalis: quia ille ascensus est vltra iustum p(re)ciũ. (et) l(icet) differat solutionẽ p(re)cij: non t(ame)n p(ro)pter dilatiõe(m) illã licebit sibi q(uo)d exigere vltra iustũ: q(uam)uis si i(n)teresse patia(tur) posset q(uo)d exigere p(ro) eo saluis (con)ditionib(us) de interesse tactis q(ue)stione .xxx. Hec autẽ (et) (con)similia latius sũt deducta q(ue)stione .lxj.

Sc(un)da cõclusio. Paulus aliq(ua)n peccat in suo (con)tractu cum Johe facto, aliquãdo non peccat. Patet quia Paul(us) in suo cõtractu mutuat Johãni q(ua)dringẽtos (et) .l. (et) recipit q(ui)ng(en)tos (et) sic vltra sortem recipit .l. modo si illos .l. recipit vltra sortẽ ratiõe mutui impẽsi Johãni: peccat. si aũt rõne interesse (et) assũt cõditiones tacte q(ue)stione .xxx. non peccat. nec oportet h(ic) distinguere vt q(ui)dã faciũt: an cõseq(ue)nter Paul(us) vendat pannos emptos a Petro p(ro) q(ui)ngentis: (et) q(uod) tũc peccet in cõtractu cũ Johe: aut p(ro) q(ua)dringentis (et) .l. (et) q(uod) excuse(tur): q(uia) siue sic siue sic vẽdat: non refert q(uo)ad (con)tractum cu(m) Johãne initũ: a quo omnino distingui(tur). (et) vnus ab alio ẽ independens. si eni(m) Paul(us) vendit suos pannos cũ conditionib(us) req(ui)sitis ad iustã venditionẽ non ob hoc iustificabi(tur) (con)tractus cũ Johe initus. si recipit a Johanne .l. rõne mutui impẽsi: (et) si sine (con)ditionib(us) talib(us) tũc nõ cõdemnabi(tur) (con)tractus initus cũ Johe si recipit illos .l. rõne interesse seruat(is) cõditiõib(us) req(ui)sitis ad recipiẽdũ q(uo)d rõne interesse.

Tertia cõclusio. Johes in suo cõtractu cũ Paulo aliquando peccat aliquãdo non. Nam i(n) casu quo Paul(us) non peccat cõtrahendo cum eo: nec ip(s)e peccat: q(uia) magis videre(tur) Paul(us) peccare q(uam) Johes. Sed in casu quo Paul(us) peccat sc(ilicet) mutuando implicite ad vsura(m) Johanni. Johes si eũ inducit ad mutuandũ sibi nõ seruatis conditionib(us) seruandis p(er) petentẽ mutuũ ab vsurario peccat. secus si seruat. (et) he cõditiões patuerũt questione .xlvij. (et) hec de p(rese)nti q(ue)stiõe sufficiũt. Posset cõsequenter moueri questio: vtrũ venditor tenea(tur) restituere p(re)ciu(m) si dolum pa[...]

et emptor et an emptor teneatur restituere mercē si dolū passus est venditor. sed illa questio magis spectat ad tractatū restitutionū ꝙ ad tractatū cōtractuū in quo principaliter tm̄ tractat quādo ꝯtrahens peccet et quādo nō: et non quādo incurrat obligationē restitutionis et quando non. ideo sequitur alia questio.

Questio. LXIX.

Utruz venditori liceat vēdere aliquid vsurarijs. Et simr an emptori liceat emere aliquid ab eisdē specialiter pignora q̄ ex lapsu tpis puenerunt ad eos rōne vsure eis nō solute ab impignorante ea.

Ad primā ptē q̄stionis respondet p quattuor suppositōes et duos modos dicēdi.

Prima suppositio. vsurarij sūt duplices. Quidaz nihil habent nisi qd̄ p peccatum vsure acq̄sierunt. Quidā aūt preter taliter acquisita habent etiā aliqua bona legitime quesita.

Scda suppositio. secūdis vsurarijs ꝯtingit dupliciter q̄d vendi: qr aut aliquid vendit eis p illo p̄cio vl' numismate: qd̄ idem numero fuit legitime q̄situ: aut p illo qd̄ idem numero fuit illegitime scz p pctm̄ vsure quesitū.

Tertia suppositio: secūdo vsurariorū bona legitime q̄sita dupliciter se habēt: qr aliquādo illa nō requirunt p restitutione acquisitorum p vsurā: aliquādo ꝑo requirunt. Exemplū vtputa vsurari⁹ p vsuram acq̄siuit centū floreñ. et pter illos habet alios cētū legitime quesitos. et si adhuc habet pmos centuz tūc alij centū non req̄runt p restitutiōe primorum cētum: si aūt primos centū distraxit aut alicui donauit nec q̄d equalens loco eorum recepit: tunc cū sit obligat⁹ centū restituere: nec habeat alia bona ꝙ reliquos centū: illi reliqui centū requirent p primorū restitutione. Uñ sūt obligati p pmis centū nō dico obligatiōe ciuili quo modo bona mariti sūt tacite obligata mulieri pro dote et bona tutorū et curatorum tacite sūt obligata minoribus p illorum officio si administrauerit inique. sed loquor de obligatiōe naturali et fm diuinā legē. sicut q̄ furat⁹ ē .x. floreñ. quos ꝯsumpsit: et nihil habet nisi quosdā alios. talis obligabit illos alios .x. restituere p primis decē. Et si scd̄z membrū hu⁹ tertie suppositionis ponat hoc est duplicit qr aut illa legitime q̄sita sufficiant p restitutione aliorum: aut nō sufficiunt.

Quarta suppositio: ꝑplexima est inter doctores an vsurarius acq̄rat dominiū rei quā p vsuraz acquirit vel non. Nam aliqui tenent ꝙ non vt Alexāder. sanct⁹ Bonauētura. Richardus de media villa. et Hoffredus de fontibus. et aliqui etiā dicunt Scotū i quarto idē sensisse. sed h̄ ex eo haberi nō pōt sufficienter Non enī dicit in q̄rto nisi ꝙ artat⁹ soluens vsurā non mere liberaliter donat: qr artatio illa que est aliqualis coactio excludit volūtariū simpliciter et postea dicit et si transferat dominiuz scz rei vsurarie in vsurarium: tm̄ recipiēs restituere tenet. hec ille. Modo ex pmo nō habet exp̄sse ꝙ ergo fm eū recipiens vsurā non sit domin⁹ eius et ex scd̄o eque potest oppositū inferri: quia ly et si pōt exponi. id est ꝙuis et tūc sensus esset ꝙ trāsferret dominiū. Si aūt cōditionaliter exponat: tūc nihil arguit: qr non approbat illam ꝯditionē. Ex alia pte tenēt alij ꝙ acquirit dominiū rei vsurarie vt sunt sanctus Tho. Ulric⁹. Hoffredus. Bernardus. glo. decretaliuz: et glo. decreti .xiiij. q. iiij. c. si. q̄s. Que aūt illarum opinionum sit verior: et q̄ sint motiua hincinde et vbi ille opiniones p eos ponant: reseruo ad tractatū restitutionū: quia ad illū talia spectāt. Cōueniūt aūt ille due opiniones in h̄ ꝙ vtraq ꝯcedit vsurariū obligatum ad restituendū rem vsurariaz. nec obstat ꝙ scd̄a opinio dicit eū esse dominū rei vsurarie: qr illa stant simul ꝙ q̄s sit domin⁹ alicui⁹ rei: et tm̄ teneat eaz restituere. vt mutuatari⁹ est dñs sortis sibi mutuate: et tm̄ tenet eaz restituere. Sed differūt in h̄ ꝙ scd̄a ex quo diceret eū esse dominuz illi⁹ rei vsurarie: diceret ꝯsequēter eū nō esse obligatum ad restitutiōez p̄cise illi⁹ rei in numero. sed solū equalentis. sicut etiā mutuatari⁹ ē domin⁹ sortis mutuate. sz nō tenet ad illi⁹ sortis in numero restitutionē. sz solū equalentis. sed pma ex quo diceret eū nō esse dñm illi⁹ rei: et nō pl⁹ ꝙ fur sit dñs rei furtiue: cōsequēter diceret eū esse obligatū ad illi⁹ rei in numero restitutionē: si saltē pōt vtputa qr adhuc eā habet vel habere pōt.

Primus modus dicēdi cōsistit in q̄tuor cōclusionibꝰ q̄ oēs sunt intelligende supponēdo q̄ vsurariꝰ non habeat dominiū rei vsurarie sed q̄ dn̄iuz sit apud eū q̄ soluit vsurā vt p̄ma opinio tenet.

Prima cōclusio venditori nō licet aliquid vēdere vsurario nihil habēti nisi qd̄ p peccatū vsure acq̄siuit: excepto vno casu. Prima ps ꝓbatur tripliciter. Primo sic: vēdens tali vsurario vult illa duo. scꝫ q̄ vsurariꝰ sibi det p̄ciū vsurarū ⁊ ipse illud vult recipe. modo in volitione vtriusq̄ peccat: nam in volitione p̄mi vult pcm̄ proximi q: talis vsurariꝰ peccat dando sibi aliquid q: ꝯtrectat rem alienā inuito domino: cuz talis nihil habeat qd̄ dare possit: q: non ē dn̄s vllius rei quā habet. in volitiōe scd̄i etiam peccat: q: vult recipe: ⁊ per ꝯsequēs cōtrectare rem alienā inuito dn̄o: etiā animo sibi retinēdi. id ē nō restituēdi eā domino illiꝰ rei. Scd̄o sic: non licet furi nihil habēti nisi bona furtiua aliq̄d vēdere: ⁊ h̄ non ē nisi q: non est dn̄s illaꝝ rerū: nec q̄sq̄ pōt licite eas contrectare inuito illo cui subtraxit. Modo fm̄ p̄mū modū dicendi vsurariꝰ non plꝰ habet iuris ⁊ dominij i re vsuraria q̄ fur i furtiua. igit̄. Tertio sic: q: si vendens excusaret̄ a peccato: maxime q: iꝫ recipiat ab vsurario p̄ciuz qd̄ nō fuit vsurariū sed alteriꝰ. ⁊ sic videat̄ vendēti nō licere recipe: tn̄ ex quo vēdens dat ei mercē equalētem p̄cio quā ꝯsequēter poterit vsurariꝰ dare ei a quo extorsit vsuraz. ideo videt̄ excusabilis. Modo h̄ nō sufficit ꝓ excusatione: q: sic etiam excusaret̄ q̄ vēderet aliquid furi nihil habēti nisi bona furtiua qd̄ est falsū. Scd̄a ps ꝯclusiōis patebit in scd̄a conclusione.

Scd̄a ꝯclusio. vēditori nō licet aliquid vēdere vsurario habēti aliqua bona legitime quesita p̄ter vsuraria bona: si illd̄ idem p̄ciū i numero qd̄ dat vsurariꝰ venditori: est vsurariū: excepto vno casu. Prima ps ꝓbat̄: q: p̄ma ꝓbatio p̄cedentis cōclusionis eque habet hic locū. sicut in p̄cedenti: vt ptꝫ inspiciēti. Nec excusat venditorē h̄: scꝫ q̄ in p̄senti casu vsurariꝰ habet bona legitime q̄sita: q: non d̄ illis accipit p̄ciū nec excusat eum q̄ dat sibi equalens aut q̄ vsurariꝰ pōt mēt loco illiꝰ p̄cij eroga ti ponere aliud numisma legitime q̄situm vt patet ex tertia ꝓbatiōe p̄cedentis ꝯclusionis. Scd̄a ps ꝓbat̄. nam si ille q̄ ē dominꝰ rei vsurarie sit ꝯtentus q̄ illaz suā rē in numero distrahat: dūmodo equaleutē restituat ita q̄ apud eum non refert vel nō deberet referre: q̄d ex eq̄pollētibꝰ in numismate vel aliter fiat: quēadmodū natū ē cōtingere in numismate magis q̄ in aliis rebus. Sepe enī contingere pōt q̄ nō referret apud eū q̄ soluit decē florēn̄. noīe vsure: aut cui furtim subtracta sūt decē florēn̄. an vsurariꝰ vel fur sibi restitueret eosdeꝫ decē florēn̄. in numero: an tm̄ equipollētes. In hoc igit̄ casu posset q̄d vēdi vsurario huiꝰ scd̄e ꝯclusionis ⁊ etiā vsurario p̄cedentis ꝯclusionis. Et in hoc casu pōt intelligi fore verū illud qd̄ Alexāder de ales dicit in q̄rta pte sūme. q. cx. mēbro scd̄o. Naꝫ ibidem q̄uis fm̄ suaꝫ opinionē teneat vsurariū non esse dominū rei vsurarie: tn̄ h̄ non obstante ipse fm̄ suam opinioneꝫ loquēdo dicit q̄ de pecunia habita p vsuram vl' furtum pōt fieri elemosyna si raptor vl' vsurarius ꝓponat restituere equipollenteꝫ: ⁊ habeat vnde restituat. vt si dando non reddat se impotentē ad restituendū. Hec ille. Qd̄ dictū si debet esse verū supponit id qd̄ natum est contingere scꝫ q: apud illum q̄ est dominꝰ illius pecunie quā detinet fur vel vsurariꝰ: non refert quid sibi ex equipollētibus restituat̄: imo staret q̄ ⁊ si de facto referret: tamē fm̄ rectam rōnem non deberet apud eum referre q̄d ex equipollentibꝰ sibi restitueret̄: puta si petens elemosynā satis notabiliter indigeret: ⁊ vsurariꝰ vel fur nūc suam ꝓp̄riā pecuniā apud se non haberet ⁊ daret pecuniā furtiuā illi petenti: omnino ꝓponēs loco illiꝰ erogate ponere ꝓp̄riaꝫ pecuniā nec vllum p̄iudiciuꝫ posset allegare dominꝰ illiꝰ pecunie ex hoc q̄ non restituitur sibi p̄cise eadē numero. Secus aūt vbi referret apud dominuꝫ illiꝰ rei nec subesset ratio cur deberet renunctare identitati numerali sue rei. In casu aūt p̄me ⁊ scd̄e conclusionis ꝯstat q̄ ex quo venditor dat mercem equalentem p̄cio qd̄ accipit ab vsurario q̄ vsurarius etiā p̄me conclusionis habet equiualens qd̄ loco p̄cij vsurarij poterit restituere ei cui p̄ciuꝫ illud debebat̄ igitur si apud illum nō refert q̄d sibi ex equi

possessio restituatur poterit quid vendi vsurario p tali pcio: nisi merx ꝯ lʒ equiualēs pcio sit talis ꝙ eam vsurari⁹ est ꝯsumptur⁹ z ꝯsequens impotēs futur⁹ ad restitutionē put in quarta cōclusione patebit.

Tertia ꝯclusio. venditori licet aliquid vēdere vsurario habenti bona aliqua legitime ꝗsita si precise illud pcium vel numisma qḋ soluit sibi sit legitime quesituʒ dūmodo illḋ numisma als non reqratur p restitutiōe vsurarū ei⁹ pbatur: quia vsurari⁹ est verus domin⁹ illius numismatis: nec illud ē cuiꝗʒ qualitercunꝗ obligatuʒ. igit potest dari illud alteri: z alius pōt illud recipe. tenet ꝯsequētia: qr non videt quid obstare.

Quarta conclusio. si vsurari⁹ habeat bona legitime ꝗsita z pcise illud pcium vel numisma sit legitime ꝗsitum qḋ soluit p merce: attamen sit requisitū al's p restitutiōe vsurarū: tunc in aliquo casu non licet vēditori aliqd ei vendere: in aliquo vero licet. Prima ps probat dando duo exempla. Primū qr si vsurarius est illam mercē ꝯsumptur⁹: puta qr ptinet ad cibum potū vel vestitū ad ꝗ vult ea vti. z sic eam consumere: z venditor hoc coniicit vel coniicere deberet: peccat vēditor ei vendēdo eam z recipiēdo ab eo pdictum pciū: qr vsurarius intēdendo mercē ꝯsumere intendit se impotentē facere ad restitutionē vsurarū: qr pcium p restitutione vsurarum requisitū erogat z lʒ equiualēs loco ei⁹ recipiat: tñ illḋ est ꝯsumptur⁹. igit relinquit impotens restituere z vēditor talem mercē ei vendēs iuuat eum ad illā impossibilitationē. igit cooperat ad peccatū vsurarij peccantis z cū hoc peccat dando auxiliū lesionis primi scʒ illius cui debere fieri restitutio. Scdm exēplū. si etiā vsurari⁹ non est ꝯsumptur⁹ mercē: attamē venditor vendit ei plus iusto. Naʒ tūc nō solum peccat: quia plus iusto vendēdo ledit vsurariū. sed etiaʒ si hoc non eēt peccatum: adhuc peccaret p quāto piudicat primo cui vsurarius est obligatus. Naʒ vsurarium reddit impotentem ad restituendū vsuras in tāto in quāto minus equiualet merx pcio. Scda pars pbatur. nam si vsurarius nō est illam mercem cōsumpturus sine sit bonū imobile vt ager siue mobile dūmodo non sit consumptur⁹: z merx bene valet tantundē. z per cōsequens non redditur per eius emptionē impotens ad restituendū non peccat venditor: qr vsurarius est verus domin⁹ illius numismatis z lʒ illud sit requisitū pro restitutione vsurarum. z sic videretur non posse licite illud erogare: tamē nō est sic requisitū pro restitutione eorum ꝙ illud idem numero sit requisitū. sed ipm vel equiualens. mō merx equiualens sibi datur p eodeʒ. ideo licebit illud erogare z venditori licebit illud recipere. Si dicas primū exēplū pme partis huius conclusionis est verū quādo vsurarius sine illius venditoris venditiōe nō fuisset incursurus illam impossibilitatem reddendi. secus aūt si al's nihilominus fuisset incursurus eam: puta quia si ille non vendidisset ei illa esculēta vel poculēta: tamen ali⁹ ei vendidisset similia. Modo fm doctores non tenetur quis restituere etiaʒ rem furto sublatam si illa res al's periisset si apud dominū mansisset: puta qr illa nocte qua quis furat⁹ est cuncta bona eiusdē domini in domo existentia: al's perierunt incēdio. Hoc inꝗʒ non valet. quia dato ꝙ venditor ille nō teneret ad aliquā restitutionem ipi creditori vsurarij: nihilomin⁹ tamen peccasset i casu pdicte vēditiōis sicut etiā in pdicto casu furti nihilominus peccasset. Modo ꝯclusio z exemplū ei⁹ sonāt tm̄ de licere vel nō licere. An aūt venditor pter culpā incursam etiā nihilomin⁹ teneatur ad restitutionē ipi creditori: non obstāte ꝙ al's creditor illud piudiciū fuisset passus sicut ille ꝗ spoliat Johānē bonis suis sciens ꝙ si ipe cuʒ non spoliaret: nihilominus p alios spoliaret nihilomin⁹ tenetur spoliato ad restitutionē videndū est in tractatu restitutionū. Et sicut ille cōclusiōes sonuerūt de contractu venditiōis: sic pporcionabiliter possunt applicari ad ꝯtractuʒ pmutatiōis aut aliū ꝯtractū non gratuitū scʒ vbi ecōtra ab vsurario recipit aliqd.

Correlariū primuʒ. Nō licet cuiꝗʒ recipere dona tēporalia vel etiā elemosynalia ab vsurario nihil habente nisi vsuraria bona. vel etiā si habet legitima: si illud idēʒ numero qḋ recipit est vsurariū: z hoc inuito creditore vsurar. nisi recipiens reciperet animo

restituendi creditoribus vsurarij vel etiam si mendicus reciperet animo retinendi sibi dūmodo id qđ recipit restitutiōi vage eēt subiectū. et hoc dūmodo vsurarius nō sit manifestus: quia si esset manifestus etiā nō liceret mendico ab illo recipere auctoritate vsurarij: q2 tunc vsurario nō licet erogare illas vsuras pauperibus sed subiacerent dispositioni epi.

Scdm correlariū. nō licet ab vsurario habente legitima bona recipe nomine doni etiā legitime quesita si sint requisita p restitutione vsurarū: quia recipiens nō dat equalens vsurario: et sic impossibilitat eū ad restitutiōē: et sic p̄iudicat creditori ei9. Videāt ḡ pncipes et rectores ciuitatū nr̄az ipērialiū recipientes a iudeis dona an ne simul se cū eisdē iuoluāt ad ge

Tertiū nulli mercenario (hēnā. operāti aliq̄d ipi vsurario licitū ē q̄d recipe p labore suo si ei9 labor nō relinquit post se opus operatum q̄ mediante possit restituere vsuras creditoribus: etiam si ille vsurari9 det ei bona legitime q̄sita que tamen requirunt p restitutiōe vsurarum. quia recipiēdo impossibilitat eum ad restitutionē: vt si barbitonsor p rasura barbe et balneator p balneo medic9 p medicina et hmōi. secus d agricola ita vtiliter colente sibi agrū q tātū percipit ratiōe culture de fructu quātū dat p̄ciū ei: dūmodo fructū illū non sit 9sumptur9 sȝ venditur9.

Scđs modus dicendi consistit i tribus conclusionibus et vno correlario: i q̄bus oibus supponit q vsurari9 habeat dn̄iū rel vsurarie sicut scđa opinio tenet.

Prima igit conclusio est. siue vsurarius nihil habeat p̄ter acq̄sita p vsuraȝ siue habeat aliq̄ legitime quesita. et hoc siue illa eadē det p p̄cio siue alia: et etiā siue illa sint requisita p restitutione vsurarū siue non: licitū est vēditori aliquid eidem vēdere: si p illam venditionem nō reddit impotēs ad restitutionē vsuraꝝ. probat: quia ex quo vsurari9 est domin9 rerum suaꝝ etiā vsurariaꝝ: nō tenet illas easdem in numero restituere creditori suo: sȝ sufficit q equalētes restituat. igit sibi licebit vsurarias res alienare si manet adhuc potens restituere. et p cōsequens vendenti sibi. quia nec euȝ faciēt impotentē restituere: licebit illas recipe pro precio. Sicut si licitum est mihi quid vendere ei qui non habet aliam pecuniā nisi mutuatā si per illā venditionē non reddo eū impotentē ad restitutionē: quia lȝ talis teneat restitutionē facere suo mutuatori: non tamē illā eandē numero tenetur restituere quā mutuo recepit et sic alienare pōt eaȝ mihi: et ego possū eā recipe si do sibi mercē equalētē illi pecunie ex qua poterit colligere tantūdē: vt suo creditori satisfaciat: quia tūc in nullo p̄iudico creditori suo.

Scđa 9clusio. Si p hmōi vēditionem vsurari9 qualitercūq bona habeat reddat impotēs ablatū restituere suo creditori in toto vel in pte: peccat vēditor eidē q̄d vēdendo si illā impossibilitationē cōiicit vel cōiicere deberet: ptȝ. q2 tūc vult duo quoꝝ vtrūq ē illicitum. Primo vult q vsurari9 impossibilitet se ad illā restitutionē: q2 vult antecedēs ex quo sequit illa impossibilitatio scȝ vt secum cōtrahat tali cōtractu que tamē impossibilitatio est ipi vsurario peccatū et scđo vult etiam nocere creditori vsurarij: quia vult antecedēs illius nocumenti scȝ impossibilitationem vsurarij. Exēpla aūt de hoc scȝ qñ contingit eum impossibilitari et qñ venditor hoc cōiicere pōt patuerūt in p̄cedenti modo dicendi in p̄ma pte q̄rte cōclusionis.

Tertia 9clusio. Sicut dictū est d 9tractu vēditionis sic simili modo sentiēdū ē de q̄cūq alio 9tractu vel cōmutatōe siue gratuita siue nō si p eū reddat impotēs restituere: patet. q2 ratio ē eadem. vt si pmutat secū rē p re vl locat q̄d sibi vl 9ducit vel accōmodat aliq̄d ab eo vl recipit dono ab eo: queadmodū etiam tactū ē in correlarijs p̄cedētis modi dicēdi.

Correlariū q p̄m9 modus et scđs lȝ 9ueniant tū multum differūt: 9ueniūt eni q2 vterq dānat vēditionē factā vsurario q̄liacunq bona habēti si p eā reddat impotens restituere. Sȝ differūt i h̄ q si nō reddat impotēs: tūc scđs mod9 indistincte eā admittit. Prim9 aūt mod9 dicēdi etiā talē dānat nisi p̄ciū illđ p q̄ fit vēditio sit de numero legitime q̄sitoꝝ: vl nisi ñ referat vl ñ debeat referre apđ creditorē vsurarij q̄d q equipollētibus sibi restituat: vel nisi recipiēs velit

lud restituere dño illi⁹ pcij. aut mendic⁹ recipiat a nõ manifesto vsurario pciũ subiectum tñ vage restitutioni.

Ad scdam ptẽ q̃stionis. suppositis q̃ttuoꝛ suppositionibꝫ positis ad pmã ptẽ hui⁹ q̃stionis respõdet etiã p duos modos dicẽdi. Prim⁹ ↄsistit i duabꝫ ↄclusiõibꝫ q̃ oẽs debẽt itelli g supposito qꝫ vsurari⁹ non sit dñs rei vsurarie.

Prima Si oĩa eoꝝ bona sint vsuraria vel etiã si habeant aliq̃ legitime q̃sita: attñ pcise illa q̃ q̃s vult emere sũt vsuraria: tũc illicitũ est emere ab eis aliq̃ talia nisi nõ referat apud creditorẽ vsurarij q̃d ex eq̃ pollẽtibꝫ sibi restituat. Vñ si vsurari⁹ habet aliq̃s vestes vel cõsimiles res sibi impignoratas: q̃ ex lapsu tpis puenerũt ad eũ rõne vsurarum q̃s creditoꝛ su⁹ sibi non soluerat nemo põt licite illas emere nec dono vel elemosyna recipe: dẽpto casu de recipiẽte animo restituẽdi ei cui⁹ ẽ ⁊ casu de mendico posito in pmo correlario primi modi dicẽdi prime ptis hui⁹ q̃stiõis. hec aũt ↄclusio sufficienter pbari põt p pbatiões adductas ad primã ⁊ scdam ↄclusiões pmi modi dicendi pcedẽtis partis.

Secũda ↄclusio. Si q̃s emit ab vsurario illa eadẽ q̃ sunt legitime q̃sita ⁊ p emptionẽ nõ reddit eũ impotẽtẽ ad restitutionẽ suo creditori: emptio est licita: ptꝫ ex deductis in tertia ↄclusiõe pmi modi dicẽdi pcedẽtis partis q̃stionis. Vñ si q̃ pignora deuenissent ad vsurariũ nõ rõne vsuraꝝ nõ solutaꝝ: sꝫ rõne sortis mutuate ⁊ sors illa fuisset de dominio legitimo vsurarij: et emptoꝛ daret cõdignũ pcium: non eẽt emptio illicita: etiaꝫ si illa bona añ h̃ fuissent req̃sita p restitutiõe vsuraꝝ. sec⁹ aũt si vsurari⁹ reddit ex illa emptiõe impotens restituere suo creditori. Ideo illi emptoꝛes nõ excusant q̃ viliori pcio q̃ꝫ iustũ sit emũt ab vsurarijs pignoꝛa: etiaꝫ si essent iuste q̃sita q̃ tñ sũt req̃sita p restitutiõe vsuraꝝ: etiã si vsurarij oĩno libere ⁊ sciẽter dent p tali pcio: qꝛ etiã dant min⁹ q̃ꝫ valet: reddunt vsurarios impotentes ad restitutionẽ vsurarũ sicut nec ab eisdeꝫ liceret illa recipe nomie doni in toto vel in pte.

Secũdus mod⁹ dicendi supponit scdaꝫ opinioneꝫ esse verã scꝫ vsurariũ eẽ dñm rei vsurarie: ⁊ dic indistincte licitũ eẽ emere bona etiaꝫ vsuraria ab eis: ⁊ etiã dono recipere si non reddũt p h̃ vsurarij impotẽtes ad restituẽdũ vsuras. sec⁹ si reddãt impotẽtes sic reddunt q̃ñ eis dat nõ cõdignũ pciũ p merce put tactũ ẽ. Et sicut dictũ est p illos duos modos dicẽdi ad scdam ptẽ q̃stiõis de emptione: sic etiã de ↄtractu pmutatiõis ⁊ locatiõis ⁊ ↄsilibꝫ siliter respõderet et etiam de cõtractu donationis.

Contra primã ↄclusionẽ ⁊ scdaꝫ pmi modi dicendi positi ad pmaꝫ ptẽ q̃stionis Arguit primo sic. iudei sunt vsurarij taliter qꝫ aliq̃ñ nihil habent pter vsuras: et tñ iudeis etiã si nihil habeant pter vsuras licitũ est aliq̃ vendere. igit vsurarijs etiaꝫ nihil habẽtibꝫ pter vsuras licitũ ẽ q̃d vendere. ⁊ p h̃ etiã infert ↄ scdam ↄclusiõeꝫ eiusdem modi dicẽdi qꝫ licebit vsurarijs habẽtib⁹ aliq̃ legitima aliq̃ vendere etiã p pcio vsurario. igit pm⁹ mod⁹ dicẽdi est falsus q̃ ad duas pmas ↄclusiones. Maioꝛ nota. Minoꝛ pbat: qꝛ a iudeis etiã nihil habẽtib⁹ pter vsuras licitũ ẽ recipe decimas pdiales: vt puta si aliq̃s taliũ iter alia vsuraria bona haberet agrũ quẽ noĩe vsure acq̃siuisset: eccl'ia licite posset exigere ⁊ recipe decimas. igit eisdeꝫ licebit aliq̃d vendere. Antecedẽs pbat p. c. d terris. extra de decimis. vbi dr. de terris q̃s iudei colũt talit tibi rńdemus vt eos ad decimas soluẽdas vł possessiões penit⁹ renũctiãdas cũ oĩ districtiõe cõpellas: ne forte eccl'ie occasione ista valeant suo iure fraudari. hec ibi. Et itelligit illd caplm etiã si illas possessiones p vsuras acq̃siuissent: sic etiã a pdone q̃ aliq̃ pdia vi occupata obtineret: licite exigit decima: alioq̃n vsurari⁹ ⁊ pdo eẽt melioris ↄditiõis q̃ꝫ nõ talis qd ẽ icõueniẽs Cõseqũẽtia aũt pbat: qꝛ minus videret qꝫ ab eis posset capi decia q̃ꝫ qꝫ eis posset aliq̃d vẽdi: qꝛ cũ ab eis accipit decima: nõ datur eis aliqd tpale p illa decima q̃ mediãte maneãt ita potẽtes ad restituẽdum sic si retinerẽt decimã: q̃ñ aũt eis q̃d vẽdit ⁊ recipit pciũ ab eis dat eis merx equalens pcio: ⁊ sic ñ reddũt pauplores q̃ꝫ pri⁹ fuerit.

Dicẽdũ ↄcedẽdo maioꝛẽ negãda ẽ mioꝛ ad pbatiõeꝫ: ↄcedendũ ẽ antecedẽs ⁊ negãda ↄsequẽtia. ad pbatione ↄsequentie ne-

gandum est assumptū: ꝛ ratio diuersitatis ē: q: cum eccl'ia capit decimā de predio qd̄ iudeus nomine vsurarū acquisiuit: nō capit aliquid nisi qd̄ al's suū est seu qd̄ debetur eccl'ie. Sed volens ꝗd vendere ei nihil habet vt talis apud iudeū vsurariū qd̄ sit suum vel debeat sibi. igit̄ nihil p modū p̄cij ab eo pōt capē. si tamen al's haberet aliquā pecuniā apud vsurariū debitam sibi: vtputa quia eam vsure nomīe olim soluisset sibi. ꝛ non posset eam rehabere nisi nūc quid ei venderet: bene liceret ei aliꝗd vendere p pecunia tali: quia iudeus met illaꝫ ei debebat dare: ꝛ ille eam sibi oblataꝫ a iudeo poterat recipe etiam sine cōmutatiōe mercis: secus aūt vbi is qui volebat ei ꝗd vendere nihil tale habebat apd̄ vsurariū.

Cōtra hoc arguit̄ dupliciter. Primo sic Ager quē quis noīe vsure dat iudeo vsurario non est eccl'ie. ꝛ per ꝯsequēs nec eius fructus. igit̄ eccl'ia nō plus habet aliquid apud iudeū qd̄ sit eccl'ie ꝙ qui eidem vult aliquid vēdere. Antecedens pbatur: quia ille ager ē adhuc plene de dominio ipi᷒ ꝗ dat si teneat̄ ꝙ vsura non transfert̄ in dominiū vsurarij: aut si teneat̄ oppositū tunc ager plene erit de dominio vsurarij. Secundo sic: ꝗuis volens ꝗd vendere iudeo vsurario nihil habeat apud eū ante vēditionem qd̄ sit suū vel debitū vendēti: tamen facta venditiōe ꝛ traditiōe mercis cōpleta sic ꝙ iude᷒ nunc habeat illam mercē: venditor habet quid apd̄ iudeū qd̄ sit suū vl' sibi debitū. puta p̄ciū tantū quanti valoris ē merx. q: aut illa merx est iam de dominio vsurarij facta aut non: si primū igit̄ vsurarius est debitor factus ipi venditori in tanto precio: q: non transtulit mercē in ei᷒ dominiū nisi sub conditiōe ꝙ ecōtra eēt sibi debitor in tanto p̄cio transferendo econtra in suū dominiū. Si scd̄m ergo adhuc ē de dominio vēditoris. igit̄ vēditor habet aliquid existens suum vel sibi debitum apud vsurariū. igit̄ poterit aliquid recipe ab vsurario sicut ꝛ eccl'ia. Ad primū dicenduꝫ ꝙ ager p̄dictus est iudei vel eius ꝗ eum sibi dat. sed non nisi cum onere illo vt eū habens debeat dare decimā partem fructuū ꝛ sic ager est eccl'ie quo ad illd̄ ius decimarum. iōꝫ sicut illud ius ꝛ ager quo ad illd̄ ius est ecclesie sic̄ etiā illi fructus sunt eius nec debitor vsurarij potuit iudeo illd̄ ius dare. Ad scd̄m dicendū dupliciter. Primo dato ꝙ totū argumentū concederetur nihil contra cōclusionē contra quaꝫ vadit quia cōclusio cōtra quā nitit̄ argumentuꝫ dicit tm̄ ꝙ ipa vēditio est illicita nō aūt dicit ꝙ si vēditio sit cōpleta ꝛ traditio mercis facta ꝙ nihil liceat recipe ab vsurario. Secūdo dicendū ꝙ venditiōe ꝛ traditiōe mercis facta licitū est venditori aliquid recipe ab vsurario: q: suam mercē recuperare pōt ꝛ si illam pōt recuperare nō licebit sibi ꝗd aliud ab eo recipere: quia vsurari᷒ nullius alterius rei habet dominiū ꝛ licentiaꝫ sibi dandi. si aūt non possit illaꝫ vllo modo recuperare non ob id licebit sibi p̄ciū recipere p ea: sicut nec licebit mihi a fure rem tibi subtractā recipe p debito ꝗ mihi tuꝫ ē debitor ex cōtractu vel etiā ex furto. ꝛ cū dicis: habet quid suū existēs apd̄ vsurariū concedo ꝛ illud poterit recipe quātū est ex pte sua sic inꝙ respōdēdū eēt ꝭm p̄mū modū dicendi. Sꝫ diceres. ꝗd dicendū eēt ꝭm scd̄m modū dicendi. Nam arguēdo p et ꝯtra videri posset alicui primo ꝙ posset recipe p̄ciū etiam si p illam receptiōeꝫ redderet̄ impotēs ad restituendū suo creditori lꝫ peccauerit cōtrahēdo cū eo tali ꝯtractu vergente in p̄iudiciū creditoris vsurarij primū ptꝫ: q: ex quo vtriꝙ iā tenet̄ ꝛ nō tenet̄ creditori vsurarij illd̄ p̄ciū i numero. sꝫ equalēs seꝗt̄ ꝙ vēditor nō potēs recupare mercē: vtputa forte: q: ꝯsūpta ē vel hmōi: poterit accipe p̄ciū nō obstāte ꝙ p h̄ p̄iudicet̄ alteri creditori: q: cum ꝗs ē mihi ꝛ tibi obligat᷒ ꝛ vult mihi satisfacere possū recipere: nō obstāte ꝙ p h̄ alteri nō poterit satisfacere. Et tñ cū h̄ diceret̄ ꝙ ille vēditor teneret̄ creditori vsurarij cui h̄ p̄iudiciū generauit ad refusioneꝫ damni occasionati p suū ꝯtractū. Sꝫ in ꝯtrariū arguit̄: q: posteriori creditori nō ē licitū recipe solutiōem cū p̄iudicio prioris: regulariter loquēdo: qd̄ dico: q: sec᷒ si posterior habeat puilegium iuris cōmunis vl' pticularis de h̄ vt prius debeat sibi satisfieri sic̄ aliꝗ habent cuiusmodi nō ē h̄ ꝛ vēditor ē posterior creditor vsurarij i tali casu ꝙ sit creditor vsurarij. Et illud ꝯ vltimū iā annexū de refusione argueret q: eadē rōne ego tenerer ad refusioneꝫ cū suo mutuatario res q̄s mox ꝯsumptura

est vendere pro precio per quod soluz tibi posset satisfacere qd videt incouenies: sed de hoc puncto videndum e in tractatu de restitutionibus. Scdo sic. omnia illa commercia pcessa intelligunt q non sut expsse i iure pbibita: sed vendiões qbus aliqua venderent iudeis non sut expsse in iure pbibite. igit sut concesse: et tamen iudei sepe nihil habet nisi vsuraria bona. et etia si habent legitima bona: tame illud pcium qd dant p merce e vsurariu: igit habetibus vsuraria bona licet vendere aliqua p illis: qd est ptra prima et scdaz pclusiones pmi modi dicendi. Maior nota vt videt. Minor pbatur: qr in iure canonico expmunt commercia q sunt pbibita christianis ne ea habeat cu iudeis: et inter illa nullibi expmut venditiones ne eis fiat. vnde ibi bene pbibent sequetia comercia. Primu q no manducem azyma cu eis. Scdo ne vocemus eos ad ifirmos et ne sumam medicina ab eis. Tertio ne balneemur cu eis. Quarto ne habeam cu eis comercia. q habet oia i c. null. et in. c. oes. xxviij. q. j. Quito ne qs seruiat eis cotinue ad mesam aut comoret i domibus eoz: vt in. c. iudei. extra d iudeis. et sic de psimilibus vbi nulla fit metio ne aliqua eis vendam. Dicendu argumentu deficit tripliciter. Primo qr aut maior loqtur tm de iure humano aut de omi iure scz diuino: naturali et humano. Si pmuz tuc subdistinguit: quia aut ly expresse denotat expressione pticularem et in ppria forma facta scz quo ad speciem et circustantias facti. et sic est falsa. Naz si sic intellecta eet vera: no esset opus sup agendis et omittedis vllam noua decretalem aut decretu aut legem codere aut p vllius casus decisioe ad pncipe recurrere: qr decisio haberet sufficienter in iure humano. Si aut denotat expssione generale vl radicale q modo dr pbiberi species qn pbibet gen tacito noie speciez. et p se dr pbiberi coseques qn pbibet antecedes. et sic maior pot pcedi loque do d iure humano canonico. Illd eni madat fuare lege diuina et naturalez in q oia mala pbibent et bona cocedunt: no aut de ciuili: quia illud aliqua mala non solu no pbibuit: sed etiaz cocessit vt patuit. q. xiij. Eodem modo est distinguedu de ly expsse si loquatur maior de omni iure. Nam no omnia mala sut etia in iure diuino vel naturali pbibita expresse: expressione pticulari: sz bene aut pticulari aut generali aut radicali. Consequeter distingueda e minor quia aut loquitur de iudeis vsurarijs aut non vsurarijs. Si scdm nihil ad ppositum quia non diximus non licere aliqd vendere iudeis. Naz iudeis habentibus legitima bona per quoru erogatione non reddutur impotentes licite possum multa vedere et etiam ab eis emere. Si primu minor e falsa si expresse dicat expressione generale vel radicalem siue loquat de iure humano canonico tm: siue de omi iure scz naturali diuino et humano. Nam ius canonicu et naturale et diuinu pbibet nobis ne contrectemus rem aliena inuito domino. hoc autez fit in vendendo vsurario aliquid recipiendo ab eo preciu vsurariu cui non est dns. pbibet etiam nobis ne dem auxiliu q qs impossibilitet ad restituendu iniuste ablatum aut occasione qua ledatur pxim per impedimentu restitutiois sibi fiede. Modo si etiaz teneret q vsurari sit domin rei vsurarie stat q vendens sibi aliqd per hoc eum impossibilitet ad restitutione vsurarum. igit illa venditio est iure diuino naturali et humano pbibita expresse expressioe generali vel radicali. Scdo deficit: qr i eo comittit fallacia accidetis. sicut si sic arguat. homo est animal: et animal est gen. igit homo est gen. accidit eniz animali q sit genus: et tn exquo dicit d animali infertur etia dici de homine Sic accidit iudeo q sit vsurari et tame qd licet iudeo impendere infert q etiam ei qd sibi accidit liceat impendere. Tertio etia deficit: quia ibi comittit fallacia consequentis: quia virtualiter sic arguitur: licitum est quid vendere iudeo. igitur licitu est quid vendere iudeo vsurario nihil habenti nisi vsuraria bona vel p precio vsurario: qr arguitur a toto i modo ad suam ptem sicut licitu e celebrare coram homine. igit licitum est celebrare coram homine excomunicato.

Tertio arguit sic. Ecclesia scit et pmittit christianos vedere aliqua iudeis: etia vsurarijs. igitur illa venditio est licita. tenet psequetia: qr als ecclesia delinqueret pmittedo sciēter comercia illicita subditis. Dicedu argumetu de-

ficit dupliciter. Primo q: ꝯsequentia non
valet: nā sepe aliq̄ mala ꝑmittunt̄ ꝑmissio
ne simplici tolerātie scȝ nō puniēdo eadē.
vt ptȝ de ꝓstibulis. ⁊ hec ⁊ similia tolerāt̄
licite q̄ nō possunt ꝓhiberi et puniri nisi
incurrant̄ maiora mala. Scd̄o antecedēs
est distinguendū. aut enī ꝑmissio in antece
dente excludit tm̄ punitionē i foro exterio
ri. ⁊ sic antecedēs conceditur saltē intelligen
do ip̄m vt in plurimū. q: vt in plurimū ec
clesia non punit tales christianos pena ci
uili vel etiam canonica i foro exteriori. aut
excludit punitionē i foro interiori. ⁊ sic ne
gat̄. Nam in foro cōscientie imponit peni
tentiā talibꝫ venditoribꝫ tam statuto vel ꝑ
sententiā iuris q̄ȝ etiā ꝑ sententiaȝ hoīs seu
iudicis ꝑ statutuȝ q̄dem: ⁊ hoc generaliter
vl̄ radicaliter. qđ ptȝ: q: aut tenet̄ q̄ vsura
rius nō sit dn̄s rei vsurarie: ⁊ tūc venditor
recipiēs p̄ciū vsurariū ꝯtrectat rem alienā
inuito dn̄o: ⁊ sic furtum cōmittit. modo ec
clesia ꝑ ius canonicū seu statutum impo
nit penitentiā cōmittēti furtū: ⁊ etiaȝ ei in
iungit q̄ restituat ꝯtrectatū dn̄o: vt ptȝ ex
tra de furtis. ⁊ de penitētijs ⁊ remissionibꝫ
⁊ in regula peccatū: in sexto. Si aūt tenet̄
q̄ sit dn̄s rei vsurarie: ⁊ tm̄ recipiēs p̄cium
impossibilitat eū ad restituēdū suo credito
ri vsuras: tūc iteȝ imponit vēditori taliter
recipiēti p̄ciū penitētiā ⁊ iniūgit q̄ restitu
at q: ecclia ꝑ ius canonicū ⁊ statutū d̄cer
nit q̄ ꝯsentiēti i pctm̄ ꝓximi: debet impo
ni penitentia. ⁊ si ille consensus ē occasio ⁊
causa dānificatōis ꝓximi q̄ debeat leso sa
tisfacere. vt in. c. si culpa. extra de iniurijs ⁊
dāno dato. ⁊ i multis capl'is possūt fūda
ri talia. Vn̄ etiā ex quo ius diuinū ⁊ natu
rale hec decernūt: tūc etiā ius canonicum
eadē decernit: q: decernit seruādū eē ius di
uinū ⁊ naturale. De snīa hoīs vel iudicis
ptȝ ꝑ duo dicta. Primū: q: perit' ꝯfessor et
discretus ab eccl'ia ꝯstitut' si tenet q̄ vsu
rari' nō sit dn̄s rei vsurarie: si sit nō ordina
rius ꝯfessor: debet tali iniūgere pniaȝ suꝑ
ꝯtrectatiōe rei aliene: ⁊ etiaȝ vt p̄ciū vsura
riū taliter receptū restituat creditori vsura
rū cui ꝑtinet: aut si eū nescit: alteri cōsimili
creditori: aut si neminē eoꝝ scit: debet resti
tuere pauꝑibꝫ nisi vsurarius fuisset manife
stus. tūc enī debet restituere ep̄o loci cui'
dispositiōi subsūt ille vsure: q̄ subiecte sūt

restitutiōi vage. Si aūt tenet q̄ sit dn̄s rei
vsurarie: adhuc debet iniūgere ei pniaȝ su
per h̄ q̄ iuuit vsurariū ad pctm̄ ipossibili
tatiōis: ⁊ ꝯsequenter ad lesionē creditoris
vsuraꝝ: ⁊ cū h̄ debet eidē imponere q̄ satis
faciat creditori vsuraꝝ leso: si scit aliquem
certū creditorē. aut si neminē taliū nouit ē
restitutio vaga sibi imponēda modo p̄dic
to. ⁊ si sic facit discret' ꝯfessor bene q̄dē. si
aūt nō: nihilominus ex q̄ deberet sic facere
d̄r ecclia etiā ꝑ snīaȝ hoīs punire talē vēdi
torē. ⁊ h̄ in sili: q: talis ꝯfessor non dubita
ret furē p̄dicto modo punire: aut illū q̄ nō
ē fur: ꝓstituit tm̄ ꝯsensū efficacē ad pctm̄ ꝓxi
mi: ⁊ ad ꝓximi dānificatiōem: tali imponē
do p̄dicto modo pniaȝ. igit̄. Dixi notanter
in p̄mo dicto. si sit nō ordinari' ꝯfessor: pu
ta q̄ pōt audire ⁊ etiā omittere: sicut sūt cō
fessores ordinis mēdicātiū: talis inq̄ si ei
p̄dicta opinione agat vt dixi. si autē ē tal' q̄
tenet̄ audire tūc nō obstāte q̄ sit illi' opini
onis q̄ vsurarius nō sit dn̄s rei vsurarie: si
tm̄ ꝯfitēs credit nō illā sȝ ꝯtrariā opinionē
eē verā nō debet ei ꝓpter ꝓpriā opinionē ꝓ
iudicare: sȝ agat secū f̄m scd̄am opinionē
scȝ vt si impossibilitat' ē vsurari' ⁊c. impo
nat pniaȝ sibi vt i scd̄o dicto dixi. ⁊ d̄ h̄ pa
tebit etiā i vltima q̄stione toti' opis.

Quarto arguit̄. ꝯcedens antece
dens ꝯcedit ꝯsequens.
Sȝ ecclia ꝯcedit xp̄ianis vt habitēt cū iu
deis seu q̄ ꝑmittāt iudeos habitare cū eis
⁊ ecōtra ꝯcedit iudeis habitare cū xp̄ianis
igit̄ ꝯcedit ꝯseq̄ns. sȝ ꝯsequēs illi' ꝯcessio
nis ē vēditio ꝑ xp̄ianos impēsa iudeis. igi
tur ꝯcedit xp̄ianis vēdere aliq̄ iudeis: ⁊ ei
iudei dāt p̄cia vsuraria. igit̄ ecclia cōcedit
xp̄ianis vēdere aliq̄: dantibꝫ p̄cia vsuraria
nihil aūt ꝯcedit ecclia nisi licitū. igit̄ p̄ma
⁊ scd̄a ꝯclusiōes p̄mi modi dicēdi sūt false
Maior nota Minor ptȝ. q: ecclia mādat
xp̄ianis vt nō molestēt iudeos iter se habi
tātes: vt ptȝ i. c. iudei. extra de iudeis. ⁊ i. c.
q̄ sincera. xlv. dist. igit̄ ꝯcedit habitationē
mutuā. ꝯsequētia ē nota. Antecedens scd̄i
discursus ꝓbat̄. q: nō possūt habitare nisi
habeāt vn̄ viuāt: nō aūt possūt viuere nisi
emāt ad victū ⁊ vestitū ꝑtinentia: quia a se
ip̄is non habent talia: cum non intendant
agriculture nec artificijs. Dicendū ꝯcedē
do totaliter primū ⁊ scd̄m discursū. sed ad

In tertio arguit sic. ecclesia cocedit vendere iudeis aliqua et iudei dant pcia vsuraria. igit concedit vendere aliqua p pcio vsurario: cōmittit fallacia cōsequētis: qr virtualiter arguitur affirmatiue a toto in modo ad suam ptem: qr virtualiter arguit sic. ecclesia concedit vendere aliqua iudeis. igit concedit vendere aliqua iudeis dantib p cia vsuraria. sicut ecclia concedit celebrare coram homie. igit coraz homie notorie excōmunicato vel denunciato. Vn si pdicta pbatio cōcluderet: etiā ɔcluderet q liceret vendere furi non habēti nisi pecuniā furtiuam: quia ecclesia cōcedit vendere aliqua christiano: z christian9 aliquis non dat nisi pecuniā furtiuā. Et cuz dicis. adhuc argumentū stat: qr ecclesia concedit tā christianis q̄ iudeis etiā vsurarijs simul habitare. modo habitare non possent nisi mutuo sibi vēderent victualia zc. Dicendū iudeis vsurarijs nō concedit ecclesia habitare cum christianis in sensu cōposito: quasi eis vt vsuras exercentib concedat loca habitandi: imo ecclesia prohibet ne talib ad huiusmodi locent domus: z ne quis permittat vsurarios alienigenas in terra sua habitare: vt patet in. c. j. de vsuris. in sexto. sed bene in sensu diuiso. Et lz iudei vsurarij in sensu composito capti puta put non intendūt nisi vsuris: non possint viuere nisi christiani eis aliqua vendāt: tamē ex quo cōtingenter sunt vsurarij: quia possunt aliter se nutrire: non ob hoc sequitur q liceat christianis aliqua eis vēdere pseuerantib in vsuris. nec iudei ɔqueri possent de hoc q non possint habere victualia: qr imputent sibi causam illi9 impossibilitatis. sicut cōfessor pōt absoluere confitentē: si tamen non velit cōfitēs omittere peccata de cetero: nō poterit eū absoluere.

Quinto arguit. quandocūq aliquid pbibetur christianis ex causa: cessante causa cessat pbibitio sed causa pter quā pbibet christianis cōmercia habere cū iudeis ē ne p huiusmodi cōmercia ɔtrahatur familiaritas nata subuertere mentes fideliū. igitur si illa causa cessat in vēditione que fieret iudeis: cessat prohibitio. Modo plerūq talis causa cessat: z tunc illa venditio est licita. Dicendum q dato q maior ēēt vera: nō tamē nisi de causa totali non aūt de partiali: quia dato q vna causa cesset: si tamē adhuc alia supest non cessat pbibitio. Modo hoc q est non cōtrahere familiaritatē subuersiuā fidei: est tm̄ vna causa si loquamur d q̄buscunq cōmercijs. quare etiā illa cessante: si alia supest: non ob hoc erunt cōmercia licita. Modo in venditiōe que fieret eis p pcio vsurario remanet causa cur sit pbibita scz contrectatio rei aliene vl' impossibilitatio vsurarij ad restituendū.

Sexto arguit. aliquis p pecunia aliena que non est sua pōt aliq̄d emere. ita q res empta etiā erit ementis z non illius cui9 fuit pecunia. igit vsurari9 etiaz si non sit domin9 pecunie vsurarie poterit p ea quid emere. z p cōsequens aliquis poterit ei aliquid p ea vēdere. Antecedēs pbatur dupliciter. Primo per. l. si ex ea pecunia. C. de rei vendica. Scdo pbatur a simili. qr rem alienā pōt quis vendere: vt patz in. l. rem alienā. ff. de ɔtrahē. empti. z vendi. igit eadem rōne p pecunia aliena pōt q̄s aliquid emere. Ad h argumētū respōdebit i fine sequentis q̄stionis.

Questio. LXX.

Utruz aliquis possit vēdere rem alienā. Hāc questionē p cotractare et resoluere statui Primo: qr nre facultatis studiosi z discipuli: q̄nimo z nōnulli ex magistris nostris admittere nolūt imo vix aures eo͡r ferre possūt cū audiūt dominos iuristas dicentes: q aliq̄s possit etiā de iure rem alienā etiā sciēā talē vēdere. ideo cū oīe verū vero ɔsonet: vidēduz est quo modo h habeat veritatē. Secūdo ideo vt plene habeat solutio vltimi argumēti pcedēt̄s q̄stiōis. Solō hui9 q̄stionis stat i vna distinctiōe: nouē ɔclusionib: q̄nq notabilib. z duob correlarijs vl' trib. Distinctio: duplex ē posse. Quoddā ē posse de facto: q̄modo etiā possum9 mortalit peccare. Aliud ē posse de iure. q̄modo id tm̄ possumus: qd de iure possum9. z h subdistinguēduz ē: qr dupl'r pōt itelligi q aliq̄s possit aliq̄d d iure. Uno mō sic d iure q si ipe illd faciat: factū tenet: etiā si n̄ liceat sibi illd facere: quō dicerem9 q q̄s pt de iure mercari die festiuo: q̄m z si illd sibi nō liceat: z ius sibi pbibeat: tm̄ mercatio talis

si facta est tenet. sicut diceremus quod quis pot de iure rem vendere scienter pluris quam valeat dummodo non sit excessus ultra dimidium iusti precij. quia licet peccet: contractus tamen valet. Alio modo sic de iure quod ius concedat alicui tale quid facere: et ita licite possit quis illud facere. et hoc posset subdividi secundum triplex ius: scilicet divinum: naturale et humanum. quae tamen concessiones differunt taliter quod solus humani iuris concessio non infert ipsum concessum esse licitum. quia si ius humanum concedit aliquid facere quod est iure naturali vel divino prohibitum: non poterit inferri scilicet de iure humano concedente id possumus igitur licite possumus. quoniam ius humanum tale quid concedens non est ius sed iniuria. Nec est constitutio sed destitutio. quo modo ius humanum civile concedit exercere usurarias mutuationes ut supra q. xxij. tactum fuit. Sed si ius divinum aliquid concedit quamvis non precipiat ipsum illud est simpliciter licitum. Nam si tale prohibitum est iure humano a legitimo superiore tunc tale non est iure divino concessum: immo prohibitum virtualiter pro quanto illud precipit servare constitutiones humanas legitime emanatas Luc. x. et ad Ro. xiij.

Prima conclusio. aliquis pot de facto vendere rem alienam partem ad explentiam sicut pot furari et iniuriari proximo

Secunda conclusio. aliquis rem alienam etiam quam vendens scit alienam vendere pot de iure: sic quod si vendat: contractus tenet. et hoc in preiudicium vendentis: sic quod venditor cogitur facere ea que sunt de natura contractus venditionis: puta cogitur mercem tradere emptori si eam habet saltem si est corporalis: quia si est incorporalis: tradi non pot: et si non habet rem nec tradere pot: cogitur ad solvendum emptori interesse: quod patitur ex non habere mercem emptam: cum emptor solvit precium vel de eo satisfecit. et sic primum obligatur ad tradendum: quae traditio est aliquo modo similis dationi non tamen omnino: ut patebit: et primum obligatur ad faciendum id est satisfaciendum pro interesse si non tradit. Hec conclusio patet dupliciter. Primo per l. rem alienam. ff. de contrahen. empti. et vendi. ubi sic dicitur: Rem alienam distrahere nulla dubitatio est. Nam emptio est et venditio. ubi vult dicere quod aliquis eam sic pot distrahere quod distractio tenet. et quod illa sit mens legis patet ex glo. que in verbo dubitatio sic dicit: quia contractus tenet in preiudicium vendentis. Item etiam in l. si quis ff. de acti. empti et vendi. dicitur. si quis alienam rem vendiderit et medio tempore heres domino rei extitit: cogitur supple vendens implere venditionem glo. implere id est tradere et ea facere que in venditione desiderantur. non enim tradiderat sed se excusabat propter novum dominium rei hec sibi. Dicitur autem notanter in conclusione quod contractus tenet in preiudicium vendentis. quia non tenet in preiudicium ementis. Nam ex quo illa res non est facta sua et sibi auferri pot ut etiam in predicta l. dicitur scilicet rem alienam ideo si sibi aufertur agat contra venditorem de evictione. Sed venditor rei aliene postquam eam vendidit sive tradiderit mercem emptori sive non dum tradiderit: etiam si tam primum constare incipiat vel prius tempore venditionis constiterit sibi rem esse alienam: nihilominus cogetur in foro exteriori stare contractui et implere que de natura eius sunt scilicet aut tradere mercem aut solvere emptori interesse quod patitur ex non habere mercem illam. Dicitur notanter compellitur tradere mercem et non dicitur dare propter illa que tangentur in primo notabili infra circa nonam conclusionem ponendo. Unde qui tenetur dare cogitur precise ad dandum sive habeat facultatem dandi sive non: dummodo sit possibilis datio. quia cogitur redimere et dare. sed venditor non tenetur nec compellitur nisi quando habet facultatem nec cogitur redimere: posito quod redemptio sit possibilis. et si habet facultatem compellitur tradere et precise: et pot ei manu militari auferri. Dicitur etiam notanter quod cogitur in foro exteriori stare contractui scilicet ad tradendum mercem etc. propter dicenda in conclusione sequenti.

Tertia conclusio. Quamvis venditor rei aliene teneatur de iure sic quod talis venditor quantum est de natura contractus venditionis cogatur ad illa duo sub disiunctione scilicet ad tradendum mercem vel ad solvendum interesse emptori et principaliter et primo teneatur ad primum si habet mercem: et tradere pot saltem de facto a quo tamen si non pot de facto tradere liberatur faciendo secundum: tamen si constaret iudici rem illam esse alienam: non liceret ei cogere venditorem ad tradendum illam rem emptori: etiam si venditor de facto posset eam tradere: puta si eam domi haberet: sed tamen liceret sibi cum cogere ad solvendum interesse emptori. Prima pars probatur Nam non licet iudici compellere subditum ad peccatum mortale: aut ad preiudicandum proximo. Modo venditor si post venditionem etiam illam rem traderet emptori contrectaret rem alienam invito domino. Unde etiam ipse venditor non tenetur ad tradendum etiam si de facto posset: quia nemo tenetur ad peccandum mortaliter. Debet igitur

recurrere ad scdm scz vt soluat emptori interesse. Sz cu iudice latet re no esse vedito ris et tn vedito pot ad min de facto trade re merce: tuc i suo foro eu cogit: et etia sana psciatia cogere pot eu ad tradendu merce. Sz vedito ex q pscius e sibi rei aliene lz co gat tradere tn obedire no deberet iudici. sz potius oia mala pati q mortali pcto scz co trectationis rei aliene maculari.

Quarta pclusio. scda pclusio est vera no solu i re aliena no furtiua: puta q vedes eaz no e furatus ea: nec alius quispia. sz est apud vedete ex co modato vel psimili modo vel nullo modo e apud eu: imo e apud dnm. sz etia e vera i re furtiua dumodo solus vedito ea sciat fur tiua sic q emptor ignoret. secus vbi res e fur tiua et vterq sciuit. Prima ps ptz ex dedu ctis in scda pclusioe. Scda ps pbat. Na etia tenet illa veditio. et h i piudiciu vedetis sic q cogit facere et c. vt sup. Tertia ps ptz q non tenet ptractus adeo q neuter ptrahe tiu est alteri in aliq obligatus. et h ptz p. l. si i emptione. ff. de ptrahe da emp. et vedi. l. i. §. Ite si emptor. vbi dr sic. Ite si emptor et ve ditor scit furtiuu esse qd venit: a neutra pte obligatio ptrahit. si emptor solus scit no ob ligabit veditor: nec tn ex vendito qcq pse quit nisi vltra qd pueneris pstet. q si vedi tor scit et emptor ignorauit: vtriusq obli gatio ptrahit. hec ibi. Et glo. dicit furtiuu siue alis surreptu siue ptrectatioe: q vedit vt q res mobilis e: vt instituta d vsucap. §. furtiue. Ite idem in deposito et comoda to distinguit fm Albertuz. hec ibi. Sunt tn res qda aliene q vendito no tenet nec emptio: vt si qs sciter vedat vel emat libe rum hoiez: locu sacru vel religiosu locum vel loca publica vt e capus marcius. secus si ignorater qs emeret liberu hoiem vel lo cum sacru. tuc eni emptio itelligit: q diffi cile pot dinosci liber homo a seruo vt in. l. qra et secta. ff. de ptrahe. empti.

Quinta pclusio. scda pclusio est etia vera: si no solus ve dens sed etia emes sciat merce esse alienaz dumodo no sit furtiua. Na cotractus tenet i piudiciu vedentis sic q cogit facere ea et c. vt supra. pbat p glo. in. l. si in emptione. ff. de ptrahe. emp. et vedi. q dicit sic. Sz qd si vterq scit re aliena n furtiua. Rndeo. valz vt supra eade. l. rem aliena. hec ibi. et sic sen tit q pdicta lex scz rem aliena etia intelligi tur in casu quo vterq scit rem alienam esse dumodo non sit furtiua.

Sexta pclusio. scda pclusio e vera tam in re mobili q in imo bili: q uis differeter. Prima ps pbat: q si ue res aliena sit mobilis siue imobilis: ve ditor cogit facere ea et c. vt supra. et hoc vult glo. in pdicta lege rem aliena: que sic dicit ptractus tenet in piudiciu vendetis: q uis i re mobili hoc non facile fit et c. igit innuit q lz non faciliter fiat in re mobili veditio tenes: tn ptingit aliqn fieri ibi veditionez etia q teneat. Ite eade glo. post pdictaz di cit. Hec lex habet locu in re imobili. Itez mobili qn non fit furtu. sz et qn fit furtum qnq: vt patebit dicta. l. si i emptioe: i code §. Ite hec ibi. Scda ps pbat: q facilius ptingere pot q venditio rei aliene imobi lis teneat q venditio rei aliene mobilis vt pdicta glo. dicit. et ratio e. q qn vendit res aliena mobilis de facili comittitur furtuz. Vn et ob hoc et in rebus mobilibus non facile pcedit vt bone fidei possessoribus vsucapio copetat: q vsucapio non habet locu in re furtiua. In rebus aut mobilibus facile com mittit furtum. Modo qn merx est furtiua tuc non tenet veditio nec emptio si vterq sciuit rem esse furtiua vt in qnta pclusione patuit. igit. Modo non sic facile comittit furtu in re imobili.

Septima pclusio. aliquis pot de iure in scda acce ptione itelligedo sic: q licite et sine pcto ve dere rem aliena qua ignorat ee aliena: pu ta credit ea sua ee vbi ignorantia no est cul pabilis. et etia qua scit esse alienaz: sz tn de madato dni rei vedit. Prima ps ptz. Na etia qs i certo casu pot cognoscere alienaz vxore: puta qua ignorat esse aliena credes esse suam si ignorantia non est culpabilis: puta quia no habebat causaz dubitadi qn esset sua eo q i lecto suo eam de nocte inue nit more quo et suam solebat inuenire: nec causam dubitandi habuit: quomodo etia Jacob cum Lya nondu sua dormiuit pri ma nocte credes esse Rachele. Dico autez notater vbi non e culpabilis. q si esset cul pabilis: tunc si teneret q venditio rei qua vedes scit aliena esset culpabilis, vt videri

contingit multis) etiam venditio pcedens ex ignorãtia que culpabilis esset: esset culpabilis qm̃ ex radice culpabili pcedit fructus culpabilis: cũ eni reꝑhẽdi posset fm illos vendẽs rem alienã nisi possit se excusare per ignorãtiã z culpabilis ignorantia nõ est excusatio, igit̃ reꝑhensibilis esset talis vẽditor. Si aũt hoc non tenet̃ sicut poterit teneri in certo sensu: tũc etiã si ex ignorantia culpabili pcedenti nõ esset illicita: z multo mĩn⁹ qñ ex inculpabili ignorãtia pcessisset. scd̃a ps patet ꝺ se.

Octaua cõclusio. Q̃uis ꝑma facie natũ sit videri ꝙ illa sit falsa scz aliq̃s rẽ alienã: z cui⁹ nõ habet ꝯsensũ a dño vt vendat ꝑ põt vẽdere ꝺ iure sic ꝙ licite z sine peccato: tñ ad certũ sensũ quẽ z ꝓpositio habet de rigore: innitẽdo ꝓprie significationi illius termini venditio ipa est vera. Prima ps ꝓbat̃ tangẽdo motiuũ vel argumentuz habens q̃ttuor ptes ꝓpter qꝺ h̾ est natum videri sic arguendo. Vẽdens eam aut vere intẽdit vendere eã aut fingit. Si scd̃z: igit̃ peccat: qz fictio vł simulatio ẽ mendaciũ in oꝑe sicut mendacium ꝓprie dictũ est in s̾mone. Si primum igit̃ intendit obligationẽ vẽdentis subire. Modo vẽdens ex natura vẽditionis obligat̃ ꝑmo z ꝑncipaliter ad tradendũ mercem: z lz nõ absolute: sed sub disiunctione teneat̃ scz ad tradendũ vel si non tradet: ad soluendũ emptori interesse: tñ ad primum ꝑncipalit̾ tenet̃ talit̾ ꝙ nõ ẽ in illi⁹ optione vtrũ horũ faciat: sed tenet̃ ad tradẽdũ si habet vel põt nec liberaret̃ soluẽdo interesse si posset tradere et ita intendit si habet vel põt de facto tradere mercẽ ꝙ velit eaz tradere. igit̃ intẽdit rem alienã cõtrectare sine ꝯsensu dñi. Modo h̾ est furtũ vel se exponere ꝑiculo furti. Nam si sine cõsensu dñi ꝯtrectat z domin⁹ esset inuit⁹ si sciret tunc ẽ furtum. si aũt nescit an esset inuit⁹ vł non si sciret tunc exponit se periculo furti. Uñ cum in institutis q̇bus alienare licet vł nõ §. ecõtra: positus eẽt casus vbi licet alienare rem cuius alienans non est domin⁹: puta creditor põt alienare z vẽdere pign⁹: addit dicẽs. s3 forsan h̾ ideo videt̃ fieri ꝙ volũtate debitoris intelligit̃ pignus alienari qz ab initio cõtractus pactus est vt liceret creditori pignus vẽdere: si pecunia nõ soluat̃. Hec ibi. Sic ergo videt̃ habens q̃ ea ibi met sentiat ꝙ venditio rei alienæ sine consensu domini est illicita. z hoc veruz est cã fit animo tradendi eam alteri sine consensu domini.

Si autẽ dicas intẽdit se obligare ad faciendũ alterum illorũ z ꝑncipaliter primũ scz tradere mercez. et hoc si põt sed quia scit se non posse: nõ solũ de facto s3 maxie: qz scit se ꝺ iure. id ẽ licite nõ posse ideo cum cõditio non extat: nõ peccat volendo eam sub illa ꝯditione tradere si posset de iure sicut non peccat q̇ sub ꝯditione optat rem illicitaz dicens. vellẽ hoc facere si non esset illicitũ vel si ego possem licite illud facere. et sic adhuc stat ꝙ illa ꝑticular̾ est vera scz in aliquo casu potest quis vendere rem alienaz licite q̃uis peccaret i priori casu vbi scz sine illa ꝯditione vellet tradere mercem.

Cõtra. q̃uis tunc nõ peccet peccato furti: tamen peccat alio genere peccati. Naz illudit emẽti. emens eni non emeret nec vlla verba faceret cũ eo si ꝑsciret venditorẽ non traditurũ esse sibi mercẽ z multo minus si ꝑsciret venditorem ꝓponentem sibi non tradere vnq̃ mercẽ: s3 tñ velle recipere ꝑcium z se esse obligatuz ad satisfaciendũ sibi ꝓ interesse. Nam nemo emens daret vel obligaret se ad dandũ alteri precium vt ille alter sibi ad nihil aliud esset obligatus q̃ ad restituendũ illud precium z ad soluendum sibi interesse qꝺ patitur ex carentia optate mercis. z hec est secunda ps argumẽti.

Si dicas. hoc de illusione concludit quidem quãdo quis vẽdit rem alienã ei qui nescit rem esse alienã: non autem ei qui z ipe scit rem alienã esse: qz scienti z volenti non fit illusio sicut nec dolus vel iniuria. z sic adhuc stat illa indefinita vł particularis ꝙ aliquis in aliquo casu scienter potest vẽdere rem alienã etiã licere z sine consensu domini.

Contra. si emens scit rem alienam z nihilominus eã vult emere aut vult ꝙ venditor sibi eã tradat si potest aut non vult ꝙ sibi tradat etiã si posset de iure et de facto. Non s̾m quia nemo vellet emere rem quã non vellet sibi tradi: sed tñ ꝙ venditor esset sibi obligat⁹ ad interesse. imo principalis z ꝑma intentio est vt sibi tradatur merx: q̃uis si illam habere non possit velit secũdario ꝙ sibi satisfaciat de interesse. Si primũ hoc est da

pliciter aut vult ꝙ eam sibi tradat si possit
de facto lꝫ non de iure: z tunc vult peccatū
proximi. z sic emens peccat: z per ꝯsequēs
venditor vendendo tali z conformando se
tali volitioni etiaꝫ peccat. Si aūt tm̄ vult
ꝙ sibi tradat si possit de iure simul z de fa-
cto: z tunc illud volendo non peccat nec vē-
ditor peccat si nihil aliud vult ꝙꝫ eidē tra-
dere mercē si possit de iure simul z de facto
Et per hoc illucescit z clarescit secūda ps
conclusionis scꝫ ad quem sensum verū sit
ꝙ lꝫ vendere rem alienam scitam talem et
sine consensu domini z est talis: bn̄ stat cū
ratione venditionis ꝙ vēdens lꝫ sciat rem
esse alienam non velit nec intendat illaꝫ rē
tradere emptori nisi possit de iure z de fa-
cto sibi tradere ita ꝙ aliter nullatenus intē
dat tradere: sꝫ tm̄ sibi satisfacere pro inter-
esse: puta stat euꝫ cogitare quando vult rē
alienam vendere ꝙ lꝫ sit aliena: z nondum
sua nec habeat adhuc consensū a domino
rei: tamen sperat ꝙ venditione facta possit
illam rem emere a domio eius. z sic sperat
ꝙ domino tradente sibi illam rem se effici
dominū illius rei quo facto velit eam tra-
dere suo emptori: aut si non intendat eam
emere a domino: tamen sperat post vendi-
tionem dominū consensurum i traditionē
z sic cūꝫ consensu domini velit tradere. tūc
enim nec contrectabit rem alienam inuito
domino: nec etiam proponit talem contre-
ctationem. z sic cessat prima pars argumē
ti ꝓcedētꝫ ptis. Nec etiā illudit emptori si
emptor prescit illam rem esse alienam: z sic
cessat secūda pars eiusdē argumēti. z dato
ꝙ emptor peccet si sciat illam rem esse alie-
nam: z velit absolute sibi eaꝫ tradi sic ꝙ ve-
lit sibi tradi eam etiaꝫ si tm̄ de facto possit
sibi tradi tamen stat ꝙ venditor non cōfor-
met suaꝫ voluntatem voluntati illius em-
ptoris. z sic nō peccabit nec occasionat eū
ad illud peccatum. quia alius seipm̄ preci-
pitauit in illud peccatum. z sic cessat tertia
pars illius argumēti z ꝑ consequēs cessāt
omnes ptes ꝑdicti argumēti sola illa par-
te dempta vbi arguebatur de illusione em-
ptoris ignorantis rem esse alienaꝫ cui pōt
sic obuiari. quia si emptor ignorat rem eē
alienam adhuc videtur excusabilis vendi-
tor a peccato de per se si habet predictuꝫ ꝓ
positum sincerum: quia non potest iure cō
queri emptor contra venditorem de illusi-
one dicendo exquo non intendebas mihi
tradere nisi posses ꝺ iure z de facto cur me
cum cepisti contrahere sciens bene ꝙ si id
ꝑscīssem non tecuꝫ verba miscuissem. Nā
non debet conqueri cōtra illum super illo
cuius habet ius vt id ageret. vendens aūt
habet ius volendi nō tradere mercem nisi
possit de iure z de facto nec ex natura con-
tractus ad aliud volendum est obligatus
ꝙꝫ ad tradēduꝫ si possit simpliciter vel si nō
possit ad satisfaciendū pro interesse eo ipso
eni ꝙ emptor intromittit se ad contrahen-
dum cōtractu emptionis debet expectare
ꝙ vendens faciat sibi illud ad qꝺ ratione
cōtractus emptionis sibi tenetur z non ad
aliquid vltra: z maxime si illꝺ existens vl-
tra sit contra cōscientiā venditoris. z ꝑ con
sequēs indebitū. Et sic patet ꝙ vēditio rei
aliene scite talis potest esse licita venditori
cōcurrentibus etiam omnibꝫ que ad vēdi-
tionem requirunt. Nec obstāt partes pre-
dicti argumēti que innitunt illis que acci-
dentaliter circa illam venditionē ꝯtingūt
quia illa accidentaliter accidentia possunt
non accedere nec actus est iudicādus de ꝑ
se talis qualis ꝑ accidēs redditur. Dixi
autem notāter respondendo quarte pti ar-
gumēti ꝙ in casu illius partis argumēti ē
excusabilis a peccato de ꝑ se. Naꝫ de ꝑ ac-
cidens potest vēditio i illo casu esse pecca
tum ipi vendenti ratione ementis: qꝛ sup-
posita infirmitate emptoris z pusillo eius
animo seu labilitate eius ad peccatum ire
vel impatientie poterit vēditio talis esse ei
occasio peccati impatientie vel murmuris
aut indignationis contra vendētē. Emēs
enim cum sibi venditor tandem non pote-
rit tradere rē de facto nec de iure dicet ꝙd
me vexare voluisti z mecum contrahere ꝙ
credebam rem hanc fore i tua potestate vt
eam mihi traderes: alioquin nulluꝫ verbū
tibi fuissem super illo ꝯtractu locutus nec
si tibi dedissem aut me obligassem tibi da-
turum. Nam lꝫ illud murmur nō deberet
de iure habere: quia de natura contractus
venditionis non requirebat ꝙ merx esset i
potestate venditoris. z sic illud scandaluꝫ
videatur eē per emptorē acceptum ex actu
qui venditori non erat de iure ꝓhibitus.
z sic non videatur esse scandalum sibi a vē-

ditore datum ⁊ per cõsequens nec imputã dum venditori tamẽ etiam a scandalo acce pto: cauendum est quãdo est acceptũ nõ ex malicia. sed ex infirmitate ⁊ pusillo ani mo primi. ⁊ ꝑsertim ex quo apud cõmuni ter cõtrahentes: sic est ꝙ ignorãt illas sub tilitates cõtractuũ ⁊ obligationũ. hoc mo do posset etiam venditio rei aliene etiã in casibus aliarum partiũ argumenti quos iustificauim⁹ tanꝗ̃ de per se non illicitos reddi ꝑ accidens mala ꝓpter scandalũ na tum oriri in ipo tertio scꝫ in domino illius rei q̃ sua infirmitate ⁊ ignorãtia nature cõ tractus vẽditiõis ductus egreferre posset ꝙ venditor vẽdidisset cuidam rem suã nõ dum suo requisito consensu. lꝫ vẽditor pa ratus fuerit post venditionẽ ⁊ ante traditi onem mercis requirere eius consensum ⁊ al's non tradere. dicere enĩ posset ille terti⁹ scꝫ domin⁹: quid tu intromittis te ð rebus meis vendẽdis cuipiã alteri. Qui is si nosce ret naturam cõtractus venditionis ⁊ mẽ tem vendentis non deberet egreferre: quia non est de natura cõtractus vẽditionis. sꝫ sine disiunctione teneatur tradere nec ven dens tenetur tradere si nõ potest de iure et de facto tradere.

Correlariũ ex deductis ꝙ in tribus casib⁹ pec cant vendens rem alienam. Prim⁹ quãdo cunꝗ̃ vendens simul illaꝫ rem tradit: imo si non tradit sed intendit tradere eã empto ri sine consensu domini rei. Unde institu. de vsucapione. ⁊ lõgi tẽporis prescriptiõe §. Nam qui sciens rem alienam vẽdiderit vel ex alia causa tradiderit furtum eius cõ mittit. Secũdus quãdo non tradit nec intendit eam tradere sine consensu domini attamen ꝑscit ꝙ non poterit ð iure sibi tra dere eo ꝙ ꝑscit nunꝗ̃ se posse obtinere con sensum domini. ideo soluꝫ intendit se obli gare ad interesse: et tamẽ emens nullaten⁹ secum cõtraheret si sciret illam volitioneꝫ in eo: quia frustra effunderet v̄ba. nam tũc non soluꝫ cõtingit eum ꝑ accidẽs peccare: sed ratione scandali in primo suo infirmo nato inde ruere in impatientiã ⁊ indignati onem contra eum. sed etiã de per se peccat: q: facit actũ vanũ ⁊ inutilem nullius vtili tatis importatiuũ. venditio enĩ ordinata ẽ in cõmutationẽ rerum ⁊ ibi scitꝫ (supposita sua intentione) nullam futuram esse cõmu tationem ⁊ primum frustra trahit per ver ba. si enĩ verbum ociosũ est peccatũ venia le de quo reddemus rationeꝫ. quam opus ociosum erit peccatũ. Tertius quãdo ⁊ si nõ intẽdat tradere nisi iure possit scilicet quia intendit requirere cõsensum a domio rei ante traditioneꝫ: attamẽ domin⁹ rei scã dalizabitur de eo ex hoc ꝙ ille ingessit se ð rebus suis vendendis. Primus illorꝫ ca suum est de per se malus ⁊ mortalis ex ge nere: quia includit furtum ad minus men tale. Tertius est de per accidens tm̃ mal⁹ scꝫ ratione scandali pusillorũ. Secundus autem est ð per se tm̃ venialiter mal⁹: quia est actus vanus: attamen sepe põt esse ꝑ ac cidẽs malus. Extra hos casus vẽdẽs rem alienã non peccat vt talis.

Nona conclusio. ꝓporcionabiliter etiam de emptione rei alie ne est dicendum. quia si scit ⁊ intendit eam contrectare vel vult eam sibi tradi sine cõ sensu domini rei est illicita. Siĩter si etiaꝫ non intenderet eam cõtrectare nec sibi tra dere nisi primo consensu domini et tamen ex emptione illa nascitur scandalũ pusillo rum in ipo domino rei qui indignabit ad uersus emptorem ingerenteꝫ se contractui emptionis rei sue ⁊ extra hos casus esset li cita emptio rei aliene.

Ut autẽ dicta huius conclusio nis ⁊ precedentium la tius pateant eo ꝙ prima facie apparet ꝙ il licitum sit vendere rem alienam sine con sensu domini. ⁊ hoc venit ex eo ꝙ audiens illam ꝓpositionem reputat ꝓ eodem illa q̃ non sunt eadem: scꝫ vendere ⁊ tradere sunt quinꝗ̃ notanda. Primo igitur notãduꝫ ꝙ non est idem vendere rem ⁊ tradere rem ⁊ dare rem. Uẽdere enĩ est iurisgentium si cut ⁊ emere ⁊ solo consensu perficit. est enĩ quoddam velle: attamẽ non est velle illaꝫ rem esse de dominio alterius aut aliuꝫ vel le illam rem contrectare. nec est velle illam rem tradere absolute alteri. He enĩ omnes volitiones accidẽtaliter se habent ad ven dentem inquãtũ est vendens. quia vẽditio potest esse circũscriptis omnib⁹ illis. Unde nihil est vendere nisi velle se esse obligatum ad alterum illorꝫ sub disiunctione scꝫ prin cipaliter ad tradendum rem si poterit. ⁊ si nõ

potest ad satisfaciendū emptori pro interesse. Unde vendere est actus interior lʒ designetur exterius per verba ꝛ precedit illū actum exteriorem scʒ traditionē. Nec etiā tenetur vendens ad traditionem absolute sed tm̄ sub disiunctiōe modo tacto in secūda conclusione. Vendere etiam cum sit interior actus ꝛ dare sit actus exterior nō est vendere dare: imo nec tenetur ad dandum siue absolute siue sub disiunctōe lʒ tradere debeat. Nam inter tradere ꝛ dare est talis differentia: quia datio rei est translatio eius in dominiū illius cui datur ita ꝙ nemo pōt dare rem alteri nisi qui potest eā facere de dominio accipientis. Unde nemo potest rem alienam dare cum non possit eam de dominio alterius facere: quia nemo plus iuris in alium trāsferre potest ꝙ̄ ipse noscitur habere. sed traditio non est translatio rei in dominiū alterius. sed est translatio tm̄ cuiusdam possessionis quā iuriste vocant ciuiliā. Unde ex quo vendens nō tenetur ad dandum. sed tm̄ ad tradenduʒ saltē sub disiunctione tunc nō tenetur ad hoc vt faciat rem esse de dominio emptoris. Unde in. l. si ita. ff. de contrahēda empti. ꝛ vendi. qui vendidit necesse non habet fundū emptoris facere vt cogitur qui fundum stipulanti spopondit. ꝛ glo. dicit spopōdit supple dare. quia tunc tenetur rem facere accipientis aliud si pmisit tradere. hec ibi. Unde cōsequēter sequitur ꝙ si quis promitteret tibi dare librum ꝑ centum non esset venditio: quia de natura venditionis non est ꝙ venditor obligetur ad dandū sed esset contractus inominatus do vt des. Et ꝙ̄uis traditio mercis vendite non sit datio vel trāslatio dominij mercis in emptore. Attamē illam traditionem sequitur acquisitio dominij: ita ꝙ si tradens est dominus rei tradite emptor efficitur dominus: ꝛ si non ē dominus tunc traditionē cōcomitatur conditio vsucapiendi rem ex quo potest emptor acquirere dominiū rei. ꝛ ideo ſm iuristas traditio ex contractu venditionis ꝑcedēs non est merum factuʒ nec est nuda. sed habet causam bonorum ꝛ ꝑprietatis annexā idē nata ē inducere acquisitioneʒ dominij vel ad eam disponere. et hoc tangitur in. l. in cōuentionalibus. §. fi. de verboꝝ obligationibus. In foro tamē conscientie non tenetur venditor ad traditioneʒ que non habet coniunctā translationē dominij. id est non tenetur ad traditionē vbi ipse nō ē dominus nec habet cōsensuʒ domini: quia illa traditio est illicita: quia ē cōtrectatio rei aliene inuito domino. Unde etiam venditione posita in esse si nondū est traditio vera vel interpretatiua secuta non est emptor dominus rei etiam si sit verus dominus: imo dominiū adhuc remanet apud vendenteʒ vt habetur in institut. de empti. ꝛ vendi. §. ꝙ si fugerit. sed si traditio vera vel interpretatiua est secuta ꝛ tradēs est dominus rei: emptor iam fit dominus rei sibi vēdite ꝛ tradite dūmodo ꝑcium sit solutum vendenti vel satis eo nomīe factum sit vel etiaʒ fidē habuerit venditor sine vlla satisfactiōe: vt in. l. qḋ vendidi. ff. de contrahenda empti. ꝛ vendi. Et ex hoc patet etiam ꝙ non valeret argumentū quo arguit: aliquis nō pōt transferre dominiū rei aliene in alterū. igitur nec ei vendere. Secūdo notandū ꝙ etiam non sunt idem emere ꝛ dare preciuʒ. Nam dare est actus exterior. emere autem est actus interior scʒ velle esse obligatū ad dandum ꝑcium: non dico tradēduʒ. Nam emptor tenetur ad dādū: quia tenetur numos facere de dominio accipiētis. nec succedit obligatio ad interesse. sed vēditor nō tenetur absolute ad faciendum mercem de dominio emptoris: saltem si vēdidit certā speciem: sed ad tradendū sibi et traditione facta vt sit sibi obligatus de euictiōe ꝙ̄uis illam traditioneʒ sepe sequatur acquisitio dominij. ꝛ si non sequit: puta quia nō fuit dominus rei: tunc fuit traditio illicita i foro consciētie. attamē adhuc sequitur eā cōditio vsucapiendi illam rem disponens ad acquisitionē dominij. Dixi notanter si saltem vendidit certā speciē: quia si vendidisset aliquid consistēs in genere diceret etiā venditor teneri ad dandum. ꝛ hoc ex natura generis vel qualitate obligationis: nō natura cōtractus vt notat Paulus in. l. ꝑma ff. de act. empti. ꝛ venditi. Et nota ꝙ illud qḋ philosophi et theologi vocant indiuiduum domini iuriste vocant speciem: ꝛ qḋ philosophi ꝛ theologi nominant speciem ipsi vocant genus. exempluʒ vbi venditur genus vt si tibi vendidi decem corbas vel maltra frumenti. ꝑcium auteʒ quod debet

in emptiõe iteruenire nõ optet eẽ numeratũ ⁊ cũ effectu datũ: sed sufficit ꝙ sup eo sit ↄuẽtio habita ad h̄ ꝙ emptio sit ꝑfecta: sal tẽ emptio q̃ fit sine scriptis: vt in. l. ij. ff. de ↄhẽda emp. ⁊ vẽdi. Ratio aũt q̄re emptor teneť ad faciẽduʒ ꝑciũ accipiẽtis: nõ sic tenetur venditor mercem facere accipiẽtis: ẽ ſm dños iuristas: q: emptor teneť ad ꝑciũ in genere: sed vẽditor teneť ad speciẽ. ⁊ ex h̄ inferũt ꝙ vbi vẽdiť genꝰ: etiã teneť vẽditor mercẽ facere accipiẽti. Tertio notãdũ ꝙ dupliciť ↄtingit vẽditorẽ tradere mercem emptori scȝ vere: ⁊ q̄si seu iterpretatiue. vere vt cũ vere facit emptorem corporaliter apprehendere rem seu eam ei ad cõtrectandum tradit. Quasi autem quãdo patiť vẽdens emptorem ↄtrectare rem: vel quãdo emptor possidebat rem ante emptioneʒ et vẽditor ei illaʒ vendidit. ⁊ sic eũ dimisit cõsequenter possidere: ⁊ q̄uis ſm dominos iuristas tm̃ primo modo cõmittať furtuʒ ĩ traditiõe si res est aliena ⁊ non scd̃o modo tamẽ ſm nos secus est. Si enĩ in quasi traditione cõsensit vt emptor sic contrectaret rem suo noĩe cõmisit furtũ mentale. Ideȝ si nulla traditio vera vel quasi iteruenit: ſȝ tm̃ ꝓpositum. nam volẽs cõtrectare rẽ alienam: etiam si nunq̄ cõtrectet est fur mentalis: q: mentale furtum non re: sed etiã consensu contrahiť q̄uis furtũ de quo iuriste loquunť ꝑtinens ad forum fori nõ solo cõsensu sed re cõtrahatur. Quarto notãdũ ꝙ ex quo vendere rem alienam non est tradere eam non habito cõsensu dñi nec ẽ velle taliter eaȝ tradere q̄uis contingat illas volitiones esse coniunctas per accidẽs vẽditioni. ideo posset absolute cõcedi ꝙ venditio rei aliene est licita in primo casu enumerato in correlario octaue cõclusionis: quia lȝ primus casus sit illicitus etiaȝ de ꝑ se non tamẽ ratione venditionis ibi tacte: sed ratiõe traditionis vel volitionis tradẽdi que tamẽ distinguiť a venditiõe: ⁊ ꝑ accidẽs sibi coniũgunť illi duo actus vt tales Unde primus casus aggregabat in se vẽditionem ⁊ traditionẽ vel volitionẽ traditionis iniuste. Et etiam in tertio casu vẽditio dicebať illicita est de per accidens. actꝰ autẽ non est iudicãdus ꝺ genere talis qualis est de per accidens: quia etiaȝ actus de genere bonoꝝ est aliquãdo ꝑ accidens scãdalum. ⁊ sic reddiť malꝰ ⁊ vitandus. iuxta illõ. Si dextera tua scãdalizet te. id ẽ etiaȝ si opus bonũ bona intentione factuȝ sit tibi occasio ruine dimitte illud. ⁊ ꝑ ↄsequẽs solum scd̃s casus est illicitus ꝺ per se: hoc est vt iacet quãdo scienter fit ociose vt declaratum est. Quinto notandũ: ꝙ lȝ res aliena possit vendi sine cõsensu domini sic ꝙ tenet venditio: non tamẽ potest obligari puta impignorari sic ꝙ teneat talis obligatio. cuiꝰ rationẽ diuersitatis assignat glo. in. l. rem alienam. ff. de cõtrahenda emp. ⁊ vendi. dicens: q: in pignoreo oportet ꝙ cõstituã ius in re qd̃ facere non possũ si res est aliena: sed in venditione non teneor nisi quãdam asininã possessionem tradere et me ꝑ euictiõe obligare: ⁊ ita est ius in psona qd̃ etiaȝ possum in re aliena. Ex quibus patet ꝙ ratio diuersitatis est. q: ex quo vendẽs non teneť ad hoc ꝙ faciat emptorem habere ius in re vendita: sed tm̃ teneť ad hoc ꝙ aut faciat eum habere possessionem quãdaȝ illius rei. ⁊ hoc talem que nõ sit ius ⁊ ꝙ sit obligatus ꝑ euictione aut si possessionẽ tradere non potest ꝙ sit obligatus ad satisfaciendũ pro interesse sed obligãs teneť ad hoc ꝙ faciat illũ cui facit obligationeȝ habere ius in re quã ei obligat nemo autẽ in re cuius ipe nullum habet ius (sicut est res aliena) potest alteri ↄcedere ius. Nisi hoc fiat de voluntate ⁊ consensu domini rei. sed non eo ignorãte nisi post ea ratum habeat vt patȝ in. l. aliena res. ff. ꝺ pigno. acti. vbi dicit lex. Res aliena pignori dari potest volũtate domini. sed si ignorante domino datũ sit et ratum habuit: pignꝰ valebit. ⁊ glo. dicit. valebit ab eo tẽpore quo ↄuenit. ⁊ sic nota illõ qd̃ ab initio non valet postea cõfirmari.

Correlariũ primũ. Conradus de horta ĩ tractatu suo de cõtractibus in materia p̄sentis q̄stionis deficit. Primo quia ibi sentit indistincte ꝙ non potest q̄s iure. id est licite vẽdere rem alienã scitam taleȝ inuito domino rei cuius oppositum ostensũ ẽ in octaua cõclusione. Secũdo quia censet ꝑ eodem vendere ⁊ velle dare cuius oppositũ etiam patuit ĩ ꝑmo notabili. Tertio ꝙ si que res aliena vẽdiť inuito dño: furtũ cõmittiť qd̃ nõ ẽ veꝝ: q: furtũ nõ cõmittiť tm̃ per

ctationem vł volitiõe absoluta ɔtrectatiõis
modo vẽditio põt fieri sine vtroq₃ illoꝝ.
Quarto qꝛ sentit ꝙ ꝑ emptionẽ iure va
lidã oporteat emptorẽ fieri dñm rei empte
qđ dupliciť ẽ falsũ. Primo qꝛ nec vẽditiõe
transferť dominiũ mercis in emptorem ni
si sequatur traditio distincta a venditione
imo etiam traditio sequẽs non est transla
tiua: quia non est datio l₃ ea₃ sepe cõcomi
tetur translatio dominij. Scđo quia em
ptione non transferť dominiũ precij in vẽ
ditorem nisi detur ꝓciũ. ⁊ de hoc patuit i
fine primi notabilis. Quinto qꝛ dicit ꝙ
lex. rem alienã. non intelligitur in re mobi
li: sed tm̃ in imobili allegãdo glo. ꝓ se. sed
hoc ẽ falsum. imo glo. ipa dupliciter dicit
cõtrarium vt patuit in sexta conclusione.
Sexto sentit ꝙ si vterq₃ sciuit alienã: nõ
tenet ɔctus ⁊ ex neutra pte ɔtrahiť obliga
tio: ⁊ allegat legẽ. si i emptiõe. s₃ errat: qꝛ il
la lex tm̃ loquiť i re aliena furtiua: nõ aũt i
re aliena ñ furtiua: puta q̃ deposita ẽ vł cõ
modata vẽdenti nec ɔtrectať i venditione
Nã ibi etia₃ si vterq₃ scit: ɔct⁹ tenet nec ibi
furtũ cõmittiť. ⁊ ɔ̃ eũ est expsse glo. in eadẽ
l. Septimo sentit ꝙ vẽditionẽ accipit lex
vt cõmuniter ꝓ traditiõe possessionis rei
empte qđ ẽ falsũ. imo distinguit eã a tradi
tione vt ptʒ intuenti text⁹ iuris ciuilis tam
in institut. đ reꝫ diuisione ꝙ̃ i alijs libris.

Correlariũ scđm. Ex argumẽ
tum sextum prece
dentis q̃stionis qđ fuit huc remissũ nõ cõ
cludit. Na₃ deficit quadrupliciter. Pri
mo qꝛ dato ꝙ ꝓbaret ꝙ q̃s etia₃ licite pos
set vẽdere rem alienã sciẽter: ⁊ ita vsurari⁹
posset rem vsurariã cui⁹ non est dñs vẽde
re. ⁊ ɔsequẽs etiã aliq̃s posset emere ea₃
ad sensũ datũ in octaua cõclusione tm̃ hoc
nõ est ɔtra ɔclusiones eiusdẽ q̃stionis: qꝛ
cũ ibidẽ fuit dictũ ꝙ nõ liceret itelligebaľ
hoc cũ effectu traditionis et ɔtrectationis
quomodo etiã sit intelligẽdi magistri no
stri dicẽtes ꝙ nõ licet sciẽter vẽdere rẽ alie
nã sine ɔsensu dñi. Scđo deficit. qꝛ etiã
si sit dñs rei vsurarie. ⁊ sic liceat ea₃ vẽdere
cũ effectu traditiõis et ɔtrectatiõis nõ tm̃ i
casu q̃ ꝑ h̄ redditľ impotẽs ad restituẽdum
vsuras. Vñ in. l. si sciẽs. ff. đ ɔtrahẽ. emp.
⁊ vẽdi. habeť ꝙ emẽs a debitore sciẽs cre
ditorẽ fraudari fit dñs tm̃ reuocaľ ꝑ Paua
lianã. Tertio deficit: qꝛ nõ ẽ veꝫ ꝙ aliq̃s
possit emere licite aliq̃d ꝓ pecunia aliena
sicut tm̃ q̃s põt vẽdere licite rẽ alienã. Na₃
emere ẽ velle absolute dare ꝓciũ: sic ꝙ lo
co datiõis nõ succedit obligatio ad itere
se: nõ enĩ sufficit emẽti vt sit emẽs ꝙ velit
sub disiũctiõe sc₃ aut dare ꝓciũ aut soluere
iteresse: imo teneť ꝓciũ facere accipiẽti: mo
do velle pecuniã alienã sine ɔsensu dñi cõ
trectare ⁊ dare alteri irreq̃sito dño ẽ illicitũ
igiľ. Veꝫ tm̃ ẽ ꝙ emptio tenet nõ obstante
ꝙ emit ꝓ aliena pecunia: qꝛ emptor nõ te
neť rõne emptiõis ad aliqđ ꝓciũ in indiui
duo: s₃ teneť ad ꝓciu₃ i genere: puta si emit
ꝓ x. floreñ. nõ teneť ad illos. x. floreñ. s₃ ad
x. floreñ. ideo si nõ dat pecuniã ꝓpriã mane
bit obligat⁹ ad dandũ aliã puta ꝓpriã. Vñ
nõ valet si arguaľ: vẽditor nõ voluit eũ eẽ
dñ₃ merc̃ nisi inquãtũ daret sibi pecuniã
cui⁹ etiã eũ faceret dñm. ⁊ cum h̄ h̄ emptor
nõ fecerit. seq̃ť ꝙ nec ipe ẽ dñs fact⁹ mercis
hoc inq̃ dupliciť deficit. Primo quia non
optet ꝙ vẽditor faciat emptorẽ dñm mer
cis vt patuit. Scđo qꝛ nõ optet ꝙ emptor
det pecuniã ad h̄ ꝙ emptio teneat. s₃ etiã si
al's sibi satisfacit sufficit. ideo si nũc nõ de
dit pecuniã cui⁹ nõ fuit dñs: tm̃ satis ẽ ꝙ ma
net obligat⁹ ad dãdũ sibi talẽ ⁊ satisfacien
dũ. Hoc tm̃ sc₃ ꝙ res empta non sit illius
cui⁹ ẽ pecunia: ꝓ q̃ ali⁹ emit: fallit i q̃busdã.
Vñ dñi canoniste dicunt: ꝙ si q̃s emit do
mũ ꝓ pecunia nõdũ decimata: sc₃ cui⁹ deci
ma ps debeť ecclie tanq̃ ꝑsonalis decima
ecclia habet decimã ptẽ illi⁹ dom⁹: qꝛ ꝓ de
cima pte fuit empta de pecunia ecclie fm
Innocẽtiũ ⁊ alios. ꝑ ꝗđ Panor. in. c. pa
storalis. extra de decimis. ex h̄ ɔsequẽter i
fert dicẽs. nõ solũ res efficiť ecclie qñ emi
tur tota ex pecunia ecclie vt in. c. j. de pecu
lio clericoꝝ. sed etiã qñ emiť ꝓ pte ex pecu
nia ecclie. Nã ꝓ ea pte ꝓ q̃ pecunia erat ec
clesie res efficiť ecclie: ⁊ idẽ põt dici i pecu
nia militis vł minoris. sũt enĩ i h̄ iste ꝑsone
ꝓuilegiate: et ibide₃ allegat ad hoc leges.
Et hec de ꝑsenti q̃stione sufficiant.

Questio. LXXI.

Vtru₃ liceat alicui
puta Petro pro precio vł mercede suscipe
re in se periculum mercis empte per alium
puta per Paulũ: ⁊ an Paulo liceat Petrũ

inducere ad suscipiendū taliter periculum illud. Ad primā partem questionis respondetur per duos modos dicendi. Primus est cuiusdam iuriste scz domini Laurentij d ridolfis: qui in effectu posuit duo dicta sequentia. Primū: contract⁹ Petri suscipientis periculū non est vsurari⁹. probatur tripliciter. Primo: qr si sic: maxime quia esset casus quē papa in. c. nauiganti. reprobat vt vsurariū. extra de vsuris. sed hoc non: quia hic Petrus suscipiens periculū nihil mutuat Paulo. Modo casus capituli pdicti est vbi simul ille qui suscipiebat in se periculū etiam mutuauerat alteri ⁊ illius sortis mutuator receperat i se periculum. ideo nō ē silis casus. Scdo: qr vsura non residet nisi in mutuatione tanqȝ in suo fundamēto: hic autē Petrus nihil mutuauit Paulo. igit non inuenit hic vsura sicut non reperit edificiū sine fundamento.

Tertio qr vbi est pura locatio vel conductio: ibi non est vsura. Modo in pdicto casu videtur esse pure locationis ⁊ conductionis cōtract⁹: quasi ille locet sub suo periculo. ⁊ cuz tali mercede conductionē harum merciū. Qua enī equitate ductus diceres hūc subire picula sine lucro. Secundum dictū. pdictus cōtractus est de se licitus: quia si esset illicit⁹: maxime qr vsurarius modo ostensū est eum non esse vsurarium. igit et hanc sententiā dicit tenuisse magistrū in theologia fratrem Franciscū de Empolis ordinis minorū.

Sed aliter videt dicendū per vnam distinctiōez ⁊ duas cōclusiones: ac vnum correlariuz. Distinctio est. Aut suscipiens periculū est simul etiam apponens operas p vitandis periculis mercis: sicut fit quādo suscipiēs periculū est rector nauis si per mare ducit merx: aut est ductor currus si in curru ducitur merx per terrā. Aut non est apponēs illas operas: puta nihil faciēdo ad hoc q illa merx nō perducet sicut fit quādo merx est in Alexandria ⁊ suscipiens periculū est in Alemania: nec p se nec per suos puidet illi merci quo modo audio sepe i Italia suscipi pericula merciū que expectātur aduēture per mare.

Prima conclusio. Si petr⁹ suscipiens periculū est etiā simul apponens operas p vitandis periculis: licitū est ei p pcio seu p aliqua temporali mercede suscipere periculū mercis empte per Paulū etiam pncipaliter spe lucri. pbatur dupliciter. Primo sic: qr in tali casu Petrus cōtrahit duplici ɔtractu cū Paulo scz locationis: quia locat opas suas Paulo apponēdo diligentiā ⁊ labores ⁊ solicitudinem ne ei⁹ merx periclitet sicut custodiens rem eius. ⁊ secūdo cōtractu innominato scz facio vt des vel si das: quia facit periculū illius rei suum etiaz indistincte puta vbi etiam al's ex contractu locationis vel cōductionis non esset suum sicut quādo cōductor rei vel locator operarū ē tm̄ in culpa leuissima. Modo primus est licitus vt notum est. Scōs etiam put coniungit primo est licitus: quia contractus inducens tam spiritualē q̄ temporalē vtilitatem: priuatā ⁊ publicam ⁊ de quo nō appa ret aliqua iniquitas ɔtra iustitiā cōmutatiuam vel alia deprauās circūstantia est licitus. modo ille vt coniungit pmo ē huiusmodi. igitur. Naz facit ipm Petrū eo magis in adductione solicitū ⁊ diligentem ad vitandum culpam quācūq: et qua poss ̄ res illa periclitari. ⁊ sic ille cōtract⁹ duplicem vtilitatē importat scz spiritualē vt Petrus sit minus negligens in sibi cōmisso ⁊ temporalē tam priuatā q̄ publicaz. priuatam quidem: quia per hoc minus periclitabitur Paulus mercator: ⁊ minus periclitabitur merx sua ex negligentia Petri. publicam autez: quia merces saluas adduci ad regionez est vtile reipublice ad quā adducuntur: ⁊ eas periclitari est nociuum p ut de vtilitate negociationis deductū est in questione q̄nqgesima. Nec apparet ibi aliqua iniquitas vnius contrahentiū contra alium. quia libere volenti ⁊ consentienti non fit iniuria neqȝ iniusticia et stat q pcium sit proportionatum illi susceptioni periculi scdm q periculum probabiliter vel improbabiliter est euenibile. Secundo sic. Si Paulus conduceret armigeros q suscipientes periculum mercis comitarentur eam ad hoc vt salua veniret ad locum destinatum licz ipi non deberent ... tamē operas vitandi periculū apponere ... licite possent mercedez recipere pro huiusmodi operis ⁊ etiaz p susceptione periculi

li. Nam da oppositum damnabis principes qui dant saluū conductum mercatoribus ducentibus merces per sua territoria. Nam ꝛ illi dando eis cōductum etiā subeunt expresse vel tacite et de consuetudine pericula adeo ꝙ si per predones eis auferantur merces satisfaciunt vel satisfacere tenentur eis. Et hoc ē: quia illi principes apponere habent operas vt vitentur illa pericula: quia purgare habent stratam a predonibus. Debet tamen etiaꝫ illa conclusio intelligi in casu quo Petrus suscipit illa pericula mercꝫ que humana diligentia caueri possunt. Nam si susciperet illa que pure fortuita sunt nec humana diligentia vitari possunt: non video cur spe lucri p̄ncipaliter liceret sibi pro mercede illa suscipere. Nam talis contractꝰ esset etiam silis ludo fortune vt dicetur in casu sequētis cōclusionis.

Secūda conclusio. Si Petrus suscipit periculuꝫ scđo modo nō est p̄dictus contractꝰ licitus Petro si eum facit principaliter spe lucri inde querens emolimentū suum. ꝛ sic se nutrire volēs. Probatur tripliciter. Primo sic: qꝛ talis cōtractus per om̄ia est similis illi cōtractui inominato qui dicitur vadiatio vł cōcertatio vulgariter wetten: scꝫ vbi sunt duo concertantes de aliqua re puta vnus asserit eam preteritam p̄sentem vel futurā vt ꝙ imperator sit mortuus vel nunc sit in illa ciuitate vel sit venturus ad eam: alius oppositū ꝛ primus obligat se scđo datuꝝ decem floreñ si nō sit sicut ipe asseruit et ꝙ alius obliget se ad totidē primo si sit sicut primus asseruit. Modo talis est illicitus si fiat principaliter spe lucri querendo ibi emolimentū. igitur. Maior p̄batur. Naꝫ Petrus in predicto contractu nihil aliud iure facit ꝙ̄ ꝙ obligat se ad soluēdū Paulo tantū quantū merx valet si non veniet sibi salua: ꝛ alius econtra obligat se ad dandū certam pecuniaꝫ si veniet salua. ad cuꝰ tamen saluū aduentum nihil operatur sed tm̄ quia ipe obligauit se ad dandū sibi eq̄ valens merci si peribit. Minor probatur. quia talis vadiatio preter hoc ꝙ sepe vel cōmuniter oritur ex contentiositate ꝛ sepe ex presumptione qua vnus innitendo prudentie sue p̄sumit se melius scire suā partem ꝙ̄ alius. etiam talis contractus nullā vtilitatem de per se importat reipublice et si contrahentes eum faciunt spe lucri modo predicto: tunc non est nisi se sine labore vtili reipublice velle nutrire cum tamē q̄libet homo indigens temporalibꝰ debeat ea acquirere per aliquem actum vtilem reipublice tēporaliter vel spiritualiter. quod ostendo auctoritate ꝛ ratione. Auctoritate quidē. Nam Geñ. iij. dicit. In sudore vultus tui vesceris pane tuo. q̄ sententia trāsijt non modo super personaꝫ Ade: sed super totam naturam humanā in eo contentam hanc sententiaꝫ tanq̄ onus a deo om̄i homini impositū de humeris suis excutere nititur ille qui per predictum vel similē cōtractum: pane suo vesci cōtendit de quo dici potest illud Job. xj. Vir vanus in superbiam erigitur ꝛ tanq̄ pullum onagri se liberum natuꝫ putat: liberum inq̄ a p̄dicto onere d quo scribitur Eccl. xl. Graue iugū super filios Adā a die exitus de vētre matris eorum vsq̄ ad diem sepulture in matrem omniū. id est in terram de qua homo formatus fuit. Secūdo etiaꝫ p̄batur. Nā Job. v. dicitur. Homo nascitur ad laborē sicut auis ad volatum. Et ap̄ls ad Ephe. iiij. loquens ei qui indiget tēporalibus dicit. Laboret operādo manibus suis quod bonum est: vt habeat vnde tribuat necessitatem patienti. Unde doctores assignantes rationes cur contractus vsurarius est illicitus: inter alias etiaꝫ illam assignāt scꝫ quia si non: tunc homo posset licite viuere sine labore qđ est cōtra naturam hominis allegantes scripturam insinuantē hominē debere operari tam in statu innocentie cuꝫ dictum fuit Ade vt operaretur ꝙ̄ in statu nature lapse cum dictuꝫ fuit post lapsum. In sudore vultus ꝛc. Et hi etiam allegāt illud Job. v. Ex quibus patꝫ ꝙ hi sentiūt contractuꝫ nutrientē ocium sic ꝙ ꝑ ipsum homo sine labore querit victum: esse illicitum. ꝛ tamē vsurarius est magis natus sepe afferre vtilitatem etiaꝫ vtriq̄ contrahētium ꝙ̄ p̄sens contractus. igitur. Ratio etiam hoc docet. Nam in corpore naturali sic est ꝙ nullū mēbrū deputatꝰ ad actū nisi ad eū q̄ natus ē vtilitatē afferre ceterꝫ cōmēbris vel corpi. Sic ergo etiā debet esse in corpe mystico. id est in republica ꝙ actꝰ

hominũ debent esse nati afferre vtilitatem reipublice. Unde domin⁹ Anthoninus i sũma sua parte secũda. titulo pmo. c. xxiij. §. ix. dicit lucrum ex tali contractu concertationis vel vadiationis quesitum nõ esse licitum sed turpe lucrum pcedens ex auaricia nulli deseruiens vtilitati sed vanitati et prodigalitati: q̃uis illud non oporteat fm euz restituere sed sit de consilio pauperibus erogandũ. Hec ille. Unde talis vadiatio lz lege positiua nõ sit probibita nec etiaz fm se considerata sit lege diuina prohibita: quia seclusis malis circũstantijs d quibus infra nõ est illicita: est tamen lege diuina probibita pro quãto habet malas circũstantias scz pro quãto vadiãtes postea se incipiunt odire: puta victus vincentẽ vel pro quãto in vadiando ibi contentiose agitur: vel pro quãto alter nimis innititur proprie opinioni vel vt ad ppositum loquar pro quãto ex spe lucri pncipaliter vadiat. Naz querere p actum nullius vtilitatis i republica suũ nutrimentuz originatur ex cupiditate: qz cupiditas est velle temporalia per vias illicitas. opera autez ociosa cuiusmodi sunt illa que nullam vtilitatem reipublice afferre nata sunt: sunt illicite vie sicut z verba ociosa. igit. Secundo sic. predictus cõtractus Petri est similis contractui quem faciũt ludentes ludo fortune. modo cõtractus in ludo fortune factus principalit spe lucri inde volẽdo se nutrire est illicitus: etiaz seclusa omni pbibitione iuris ciuilis seclusa etiaz fraude falsorum taxillorũ atq3 seclusa occasione quorũcunq3 peccatorũ que nata sunt inde oriri. igitur etiaz predictus est illicit⁹. Maior probatur. Naz ludentes ludo fortune virtualiter cõtrahunt cõtractu inominato do si facias scz do tibi tantã pecuniã: si fortuna dante tot proieceris pũcta z ali⁹ ecõtra. Sic suscipiẽs periculũ virtualiter cõtrahit dicens: soluo tibi mercẽ etiaz si per fortunã pereat si des mihi tot. z alius ecõtra si pro merce etiaz per fortunã pereuntẽ me assecuraueris do tibi tot. Minor probatur: quia tale ludere ẽ velle acquirere tẽporalia per actum nullam vtilitatẽ importantẽ reipublice qd̃ est ↄtra auctoritates z rationes sup allegatas. Et notanter dico in minori etiam seclusa prohibitione quia al's aduersarius euaderet dicendo non est simile. quia ludus fortune est pbibitus iure positiuo. et sic illicitus redditur non sic vadiatio: similiter ludus fortune ẽ occasio multorũ peccatorũ non sic predicta susceptio periculi. Nam etiaz illis seclusis z solo illo posito q fiat principaliter spe lucri sic se nutriendi: erit ei peccatum. Tertio sic: quia Laurẽtius pdictus iustificãdo cõtractum Petri inducit q ibi sit locatio z cõductio. modo illa via cessat quãdo nullas operas apponit circa mercẽ Petri. igit. Et cõfirmatur. quia baptista i sũma sua in verbo societas. §. xxviij. iustificãdo contractũ susceptionis predicti periculi allegat pro se duo fundamenta. Primũ est: quia ex tali ↄtu resultat cõmune bonum z vtilitas maxia reipublice. Itez qz ille contrac⁹ videtur esse locationis: quia mittẽs merces illas quasi locat conductionẽ illarũ ipi securanti eas suo periculo pro equa mercede. igit. Hec ille. Modo ambo fundamenta cessant quãdo assecurans nullas impẽdit operas. de scdo patuit. de primo etiam patet. quia non min⁹ ille merces adueniũt ad litus salue ex tali susceptiõe periculi q̃z si non suscepisset periculũ earum. quia sua susceptio nihil operat ad hoc vt salue veniant. Et ex pdictis fundamentis potest etiã sufficienter reprobari non soluz ludus fortune taxillorũ factus pdicto animo: sz etiã ludus dictus ludus olle ad quã ponũtur scedule ↄtinentes nomina ponentiũ pecuniam. si eni principaliter ppter lucrum q̃rendum talis olla erigatur a ciuitate z imponentes pncipaliter imponant ppter querere suam sustentationẽ a fortuna sibi inde euenturam tam erigentes q̃z illuc imponẽtes non sunt a peccato prorsus imunes. sz de hoc latius deo ↄcedẽte in tractatu d ludo dicet. Dico aũt notanter in cõclusione scda si principaliter spe lucri zc. quia si secus fieret non oporteret esse illicitum. patet a simili de ludo fortune et vadiatione. Nam seclusa prohibitione iuris positiui prohibentis ludum fortune (sicut seclusa ẽ a contractu vadiationis z etiam susceptionis periculi) etiã ludus fortune z vadiationis posset fieri sine peccato. Ut si Petr' luderet moderate vel vadiaret cum Paulo sine fraude z vterq3 haberet aliunde vn

na sua ꝛ non esset inde nata emergere occasio peccati impatiētie vel ire vel huiusmodi in ludente vel colludente vel aliis. et facerent principaliter non propter lucrum: sed propter moderatam recreationem qua indigerent: ꝛ ad quā conduceret eis ille ludus vel vadiatio. Nam tunc cessat omnis ratio deprauans actū sicut ꝛ vnus posset dare pecuniam alteri cātanti ad recreationem in casu quo indigeret tali recreatione moderata ꝛ honesta.

Correlariū primus mod⁹ dicēdi deficit tripliciter. Primo quia innuit in prima probatione primi dicti ꝙ contractus quo mutuans si simul est etiam suscipiens in se periculum sortis mutuate recipit aliquid vltra sortem ratione susceptionis periculi sit vsurarius. modo oppositum illius patuit supra questione. xxxix. Secūdo quia ꝙuis verum sit ꝙ predictus cōtractus Petri nō sit vsurarius: non tamen oportuit inferri. ergo non ē illicitus: quia arguitur a specie ad genus negatiue. Nec est veruꝫ ꝙ si eēt illicitus ꝙ hoc maxime esset: quia vsurarius. ꝫ est ex alia causa vt patuit. Tertio qꝛ in tertia probatione primi dicti vult ꝙ ibi sit contractus locationis et conductionis quod est falsum in casu secunde conclusionis: quia nec Petrus locat q̄d Paulo. qꝛ nec rem aliquam nec operas. sed tm̄ obligat se soluere mercem si pereat ꝛ ꝑ illa obligatione petit sibi dari mercedē. Nec etiā conducit quid a Paulo. quia nec rem nec operas ab eo conducit: et idem econtra de Paulo dicendum.

Ad scdam partem questionis dicendum ꝙ in casu in quo licitum est Petro contrahere predicto modo cum Paulo: etiam licitum est Paulo inducere Petrum ad taliter secum contrahendum. debet tamen in tali contractu seruari debita porporcio mercedis ad susceptionem periculi ꝑm ꝙ illa susceptio est magna vel parua ꝛ ꝑm ꝙ periculum est multum probabiliter vel improbabiliter eueniblle.

Contra p̄dicta arguitur. Si Petrus ꝓmittat Paulo daturum se ei centū nomine dotis si Paulus ducerit vxorem etiā non specificando vxorem illa promissio tenet: sic ꝙ obligabitur Petrus Paulo si conditio adimpletur et Paulo competit actio contra Petruꝫ. Similiter si Petrus ꝓmittat Paulo dare decem si aliquis ascenderit capitolium ꝓmissio tenet ꝛ tenetur eam implere si conditio extat licꝫ conditio sit ex facto incerte persone. Et hoc assumptum habetur expresse in. l. a titio. ff. de verborū obligationibꝰ. et non distinguitur an princip[aliter] spe lucri fiat ille contractus vel non. ergo vadiatio etiam spe lucri principaliter facta est licita quia etiam illa non est nisi promissio ex cōditione si euenerit hoc vel hoc ꝛ si sic: eadē ratione predicta susceptio periculi ꝑ mercede que est similis vadiatione etiam erit licita. Dicendum concedendo antecedens ꝛ negando cōsequentiam. deberet enī sic īferri. igitur vadiatio etiam tenet vel predicta susceptio p̄iculi ꝑ mercede tenet. Non enim dicitur ī predicta lege ꝙ liceat sic cōtrahere. ꝛ hoc non negatur sed non sequit̄. igitur licuit p̄dicto modo vadiare vel predicto modo suscipere periculum in casu secunde conclusionis. Naꝫ multi contract⁹ facti tenent quos tamē facere fuit illicitum vt patuit in questione de venditione rei ꝑ maiori ꝙ̄ valeat ꝛ vendere die festo tenendo publice forum est illicitum ꝛ tamē venditio tenet: concedo igitur ꝙ contrahētes in predicta susceptione periculi vel vadiatione incurrunt obligationem ꝛ conditiōe impleta competit vni eorum actio contra alium: sed peccauerunt sic contrahendo in casu secūde ꝯclusionis. Et si arguas. si peccauerunt: igitur ibi versata est turpitudo. igitur non dabitur actio vni contra aliuꝫ. Respondet̄ hic non fuit ꝓmissio alteri facta vt quid turpe faceret. sed sub ꝯditione que poterat licite fieri vel futura vel p̄sens esse vel esse p̄terita lꝫ contrahendo ad inuicē taliter ꝛ spe lucri p̄ncipaliter illicite egerint. Et si aliqui legiste dicant p̄dictuꝫ cōtractum vadiationis ꝛ etiam susceptionis periculi non solum tenere. sed etiam licitū esse ꝑut circa p̄dictam legem recitātur aliqui per Alexandruꝫ de Imola: non [illegible] eorum auctoritas qm̄ ipi etiā [illegible] ꝯtradicūt: ꝑterea ī disputatiōibꝰ ꝓbleumaticis nō sūt allegādi glo. vel doctores vt vult glo. in. l. ꝫ. licꝫ. ff. de officio presidis.

Et ꝙ Paulus de castro dicit etiaꝫ de iure canonico nō reperiri improbatum p̄dictū contractū nego. nam ius canonicū reprobat omne qđ scriptura sacra ⁊ ratio naturalis reprobat. Modo ostēsū ē in scđa cōclusione ꝑ scripturā sacrā ⁊ rationē naturalem p̄dictū cōtractū esse culpabilē. Et maxime in materia peccati non oportet credere plus legistis q̄ȝ theologice rationi fūdate i scriptura sacra ⁊ rōne naturali. Si etiā alique leges ꝯcederēt talem cōtractū i casu scđe cōclusionis qđ nondū vidi. non ob hoc eēt omnino validū argumētū ꝙ ergo eēt licitꝰ qm̄ ꝯcesserunt etiā contractū vsurariū lege naturali damnatū. Modo beatus Augꝰ in. c. si ad scripturas sacras. dis. ix. dicit: ꝙ si i scriptura sacra reperiret vnū mendaciū etiā officiosū periret tota auctoritas scripture sacre ad efficaciter ꝓbandū aliquā veritatē. ergo in materia peccati nō est sufficiēs ꝓbatio cū dr̄: leges approbant hunc ꝯtractū. igit̄ ē licitꝰ. Preterea ꝯcessio legalis sepe non ē nisi ad impunitatē i suo foro: nō in foro ꝯscientie ⁊ dei. Et si dicas cōcessio legalis est autētica qm̄ non est improbata expsse ꝑ ius canonicū. Modo p̄dictus ꝯtractus nō ē expsse reprobatꝰ a iure canonico. Nego minorem: ⁊ dico ꝙ duplex est expssa improbatio ꝓut sufficiēter patuit q̄stione. lxix. Vñ cautꝰ scripsit quidam iurista aliꝰ sciꝫ Petrꝰ de anco. dubitās si ille ꝯtractus liceat relinquēs cogitandū desuꝑ ꝑ simile de ludo fortune. Nec valet responsio p̄dicti Alexādri dicentis ad illud nō esse simile: qꝛ ludus est ꝓhibitus ꝓpter blasphemias q̄ sepe fiunt in ludo. Naꝫ vt dixi etiā seclusa ꝓhibitione positiua ⁊ cessantibus peccatis inde natis emergere adhuc ē illicitū ludere spe lucri ibi sistendo: ⁊ sic se nutrire volendo ꝓut in materia đ ludo diffusius dicā deo ꝯcedente.

Ad rationē aūt Laurē. cum dic: q̄ eq̄tate dicceres hunc subire pericula sine lucro. Dicendum q̄ eq̄tate ductꝰ diceres militē in bello notorie iniusto locare operas suas sine lucro ⁊ tm̄ peccat locādo. ⁊ q̄ equitate diceres laborantē die festo in vinea tua locare tibi opas suas sine lucro: ⁊ tm̄ peccat locando.

Si iterū legista aliq̄s alleget. l. i naue saphelli. ff. locati. q̄ i ibi habeat ꝙ ille ꝯtractꝰ sit licitꝰ ꝓpter q̄dam illaꝫ. l. ⁊ alias mihi obiecit. Dico ꝙ quātū ad ꝓpositū nostrū sufficit nō habet ibi nisi ꝙ est quedā actio que dr̄ actio oneris aduersi vl' auersi: ⁊ q̄rebat̄ an illa actio cōpeteret ꝯ nautā illis q̄ frumentuꝫ suum ꝯfuderant ad aceruū. ⁊ sic tradiderant naute ad traducendū. de quo ideꝫ nauta dederat vni ex illis vnā ꝑtem quā ille exportauit de naui forte ad portū: et postea nauis cū residuo frumento fuit ꝑempta videbat̄ eni ꝙ ex quo nauta recepat frumentū cōfusum ꝙ suscepit in se periculū illiꝰ: qꝛ fuit factus debitor singulis in genere. ad debitorem aūt generꝫ spectat periculū casus fortuiti. ⁊ ibi habet̄ responsiue ꝙ p̄dictis non cōpetit actio oneris aduersi. qꝛ illa tm̄ cōpetit alicui cōtra illū qui suscepit in se periculū rei aliene non qui sustinet periculū rei ꝓprie. modo ex quo ꝯfuderūt simul: ⁊ sic ei tradiderūt transtulerūt in eū dominiū illius: qꝛ non fuit intētio alicuiꝰ eorū recipere ideꝫ corpus qđ ponebat qm̄ illud erat impossibile. ⁊ q̄uis quedam alia etiaꝫ ibi habeant̄ tm̄ ad ꝓpositum nostrū non habet̄ de seruientia nisi q̄ dixi. Modo ex illis nō habet̄ ꝙ liceat ꝑ mercede suscipe periculū rei aliene: sed bene habet̄ ꝙ si quis suscipit periculū rei aliene ⁊ perit illa res: ꝙ ꝯtra eūꝫ dat̄ actio oneris auersi: ⁊ illa pōt esse adiecta actio ad actionē locati; puta qꝛ pōt alicui competere cōtra illum qui vltra hoc ꝙ sibi illa res est locata vel ipe circa eaꝫ locauit operas suas (et sic solum tenet̄ de casu cōtingente ex dolo lata culpa vel leui ⁊ nō leuissima) etiam voluit suscipiēdo periculum teneri de casu contingente ex culpa leuissima: al's eni susceptio periculi esset frustra: quia al's ex contractu locationis tenetur de aliq̄s casibꝫ: ⁊ sic posset competere d cuius mercis periculū Petrus suscepit illa in primo casu nec actio locati ad illum casum posset attingere ad quē illa actio posset. vel subtilius posset dici ꝙ est omnino disperata actio ab actione locati potēs cōuenire alicui cōtra alium vbi nulla locatio interuenit vt in casu scđe conclusionis. Et tm̄ de p̄senti q̄stione. ⁊ per ꝯsequēs de tertio tractatu huius operis dicta sufficiant.

Sequit̄ quartꝰ tractatus.

Incipit tractatus quartus.

N tractatu q̄rto huius opis: in quo tractabit᷑ de redditibꝫ duo sūt facienda fm q̄ reddit⁹ ꝯsat᷑ īter duos sꝫ int᷑ ꝯstituētē eū alteri ⁊ int᷑ recipiētē euꝫ ab alio. Nā primo videnduꝫ ē quid liceat ipi cōstituenti. ⁊ hoc videbit᷑ p sex q̄stiōes Scd̄o quid liceat ipi recipienti vel acquirēti redditum. ⁊ hoc fiet p. ix. q̄stiones Circa primum duo sunt videnda fm q̄ circa quelibet actū humanū: si debeat de eo determinari an sit licit⁹ vel illicit⁹: videnduꝫ est de duplici bonitate act⁹. Unde etiam h̄ primo videndū est an ꝯstituere seu assignare alteri redditū sit actus ex genere licitus ⁊ sic primo d̄ generica bonitate illi⁹ actus videbit᷑ in prima q̄stione huius ptis. Uñ si ex genere suo esset illicit⁹ actus: nō posset postea p vllam circūstantiā supuenientem reddi bonus ⁊ licit⁹. Si autē sit ex genere licitus ⁊ bonus: videndū est scd̄o q̄ circūstantie requirant᷑ ad eū vt non reddat᷑ illicitus p illaꝝ obmissionē: sed potius vt fiat licite p oim earū diligentem et integraꝫ obseruationē. Et in h̄ scd̄o scꝫ de eius circūstātionali bonitate tractādo discurrēdū est p oēs septem circūstantias q̄ sunt: quis quid cui cur vbi quō q̄ñ. ⁊ de omnibꝫ illis in generali tractabit᷑ in prima q̄stione huius tractat⁹. Sed in speciali tractabitur d̄ cur ⁊ cui in scd̄a. ibi enī habebit᷑ i quem finem debeat illa cōstitutio fieri: ⁊ etiaꝫ q̄bꝫ psonis debeat illa ꝯstitutio redditus fieri vt nō deprauet᷑. De vbi ṽo ꝓ quātō dicit locum in quo fit et de q̄ñ ꝓut dicit tp̄s in q̄ fit satis dicet᷑ in p̄ma q̄stione huius tractat⁹. Sꝫ ꝓut vbi etiaꝫ pōt (lꝫ improprie) dicere illā rem in q̄ ꝯstituit᷑ reddit⁹: tunc d̄ vbi tractabit᷑ in tertia q̄stione hui⁹ ptis vt puta an tam ī re q̄ȝ etiā in psona posset q̄s cōstituere alteri redditū Et de quando ꝓut pōt lꝫ improprie dicere tēporalitatē vl̄ ꝑpetuitatem reddit⁹: tractabit in sexta q̄stione hui⁹ tractatus. De circūstātia aūt q̄d q̄ in ꝓposito incidit cum obiecto actus: q꞉ dicit ipm̄ redditū quē q̄s cōstituit: tractatur in p̄ma: ⁊ hoc ꝓut accipit᷑ in cōmuni. sꝫ ꝓut determinat᷑ q̄busdam cōditionibꝫ scꝫ q̄ est pecuniari⁹ vel fructuari⁹ tractatur in q̄rta q̄stione. De quō aūt tractabit᷑ i q̄nta q̄stione. In scd̄a ṽo pte huius tractat⁹ vbi tractabit᷑ q̄d liceat ipi acq̄renti vel volenti recipe ⁊ possidere redditū: etiā d̄ duobus est tractandū respicientibꝫ actuꝫ eius q̄ est velle habere redditū. Primo de bonitate generica illi⁹ actus. ⁊ de illa habebit᷑ i septima q̄stione hui⁹ tractat⁹. Scd̄o d̄ circūstātionali ei⁹ bonitate discurrēdo p oēs eius circūstātias sicut prius. ⁊ hoc generaliter fiet etiā in septima q̄stione. in speciali autē tractabit᷑ de quomodo p sequētes q̄stiones: in h̄ q̄ p illas tractabit᷑ de emptione redditū. Emptio enī est vna via ⁊ modus acq̄rendi redditū. sed q꞉ emptio etiaꝫ ē actus: ideo de emptiōe tractando an liceat vel non: optet videre etiam de singulis septē circūstantijs eius. De quis cui ⁊ cur satis habebit᷑ ex dicendis in septima q̄stione de eis. sed de quid dicet᷑ in octaua q̄stione. ⁊ hoc tam de quid seu redditu in cōmuni capto q̄ȝ etiā de eo ꝯtracto p ꝯditiones illas q̄ sunt eū esse pecuniariū vel fructuarium: nouiter cōstitutum vl̄ ab olim. De vbi etiam ꝓut diceret rem in q̄ ꝯstitut⁹ eēt reddit⁹ emēdus: etiā in eadē q̄ōe dicet᷑ De q̄ñ ṽo ꝓut dicit tēporalitatē vel ꝑpetuitatem reddit⁹ emēdi: dicet in. ix. x. ⁊. xj. q̄stionib⁹ De quomodo aūt scꝫ ꝓut supponit ꝓ pacto adiecto in emptione tractibit᷑ in. xij ⁊. xiij. q̄stionibꝫ. Prima igitur q̄stio in hoc q̄rto tractatu huius opis que ē. lxxij. in ordine totius opis est talis.

Questio. LXXII.

Utruꝫ alicui liceat

in re sua ꝯstituere alteri redditū fructuariū vtputa bladi vini vel alteri⁹ rei vtilis. De redditu aūt pecuniario i. lxxv. q̄ōe q̄ret᷑. Solutio stat in. ix. suppositionibꝫ et tribꝫ

Prima suppositio (ꝯclusionibꝫ. ex q̄ q̄d noīs ⁊ q̄d rei ē p̄ncipiū ois arti ⁊ scie: teste pho. vij. metaphisice. ⁊. j. posterioꝝ. Et Tulli⁹ dic p̄mo officioꝝ circa p̄ncipiū. Ois q̄ a rōne suscipit᷑ de aliqua re institutio: debet a diffinitione ꝓficisci vt intelligat᷑ q̄d sit id d̄ quo disputetur. Oportet enī de aliqua re locutuꝝ ꝓ priam vocē non ignorare nec prius determinare q̄ȝ terminos questionis itelligere. Ideo optet terminos q̄stionis intelligere

ꝛ primo scire q̄ res sit reddit⁹ ille de q̄ q̄rit
in q̄stione. Na͞ hec ē natura specialiter eo-
rū q̄ instituti sūt in ph͞ia: ꝛ p̄sertim ī meta-
phisica q̄les cōgruit esse theologos vt nō
videaꝛ eis se intelligere vllā materiam ve
re fundamētaliter: nisi ex radice sciant que
res vel entitas est illud de q̄ q̄riꝛ. Ido etiā
nō mireris lector si paulisper diffusius de
clareꝛ q̄d rei quarūdā rerū ad illā ꝛ sequē-
tes q̄stiones deseruientiū. Vn̄ dicendū ꝙ
reddit⁹ ille formaliter capt⁹ vt in titulo ca-
pitur nihil aliud est q̄ȝ ius ꝑcipiēdi bladū
vinū: vel aliā rem vtilē vel etiā pecuniā de
re illa in q̄ diciꝛ ꝯstitui ip̄e redditus. Ex
hac notificatiōe sequūꝛ quinq̧ correlaria.

Primū ꝙ reddit⁹ formaliter nihil aliud
ē nisi q̄dam relatio. q2 ius vt hic capitur ꝛ
sicut etiaȝ acceptū fuit in p̄ma q̄stione hu-
ius op͞is: nō ē formaliter nisi relatio sicut
ꝛ dominium cum q̄ identificaꝛ ius: vt ibi-
dem fuit declaratū. Scd̄o sequiꝛ ꝙ re-
latio illa nō ē realis s3 rōnis: sicut etiā do-
miniū solū est relatio rōnis ꝭm Scotū in
iiij. dis. xvj. q. ij. q2 qđ solo actu voluntatis
create aut alterius potentie collatiue pōt
oriri vel surgere vel innasci alicui: nō ē rea
lis res: sed tm̄ ens rationis. Vn̄ Sco. in. j
dis. viij. q. iiij. Intellectus ex hoc ꝙ est vir-
tus collatiua non pōt causare aliud q̄ȝ re-
lationē rationis. Et idem iudiciū est ð vo
luntate q̄ est potentia collatiua vt idem di
cit in. j. dis. xlv. Et dixi notāter voluntatis
create. Nam volūtas diuina solo actu pōt
ꝓducere: ꝛ de facto ꝓduxit oīa in p̄ncipio
q2 ip̄e dixit ꝛ facta sunt. sed hoc nō ꝯuenit
voluntati create. Nam si alicui cōpeteret
maxime volūtati intelligētie mouentis or
bem ita ꝙ solo actu volūtatis moueret or
bem ita ꝙ volendo ꝙ orbis moueretꝛ: seq̄-
retur motus ei⁹. modo hoc ē falsū. Vn̄ ar-
ticulus parisiensis. dicere ꝙ intelligētia so
la volūtate mouet orbē ē error. Unde p̄ter
volūtatem intelligentie etiam oportet po
nere aliquā potentiā executiuā q̄ median-
te mouet: alioquin posset mouere corpus
distantissimū. quia pōt illud etiam distan
tissimū velle moueri sic: nec aīa mouet cor
pus suū solo actu volūtatis: alioq̄n clau-
dus posset se statim mouere q̄n̄ vellet. ꝛ ita
patet maior assūpta. Modo solo actu vo
luntatis expsso aliquo sensibili significāte
eum pōt oriri ius tale q̄le ē redditus. Na-
ex h̄ ꝙ volo te habere ius ꝑcipiendi fruct⁹
p̄dctū mei: si tu in idip̄m ꝯsentis: habebis
ius illud. Nihil enī est ita naturale sicut ꝙ
voluntate domini res in aliū transferatur
Ratio etiam p̄cij ꝛ cōmutati atq̧ dati non
est nisi relatio rōnis ꝑut Sco. dicit in. iiij
dis. j. q. v. in fine. Tertio sequiꝛ ꝙ reddi-
tus est res incorpalis dicēda. Tū quia vt
iam patuit ē ens rationis. talia aūt sūt res
incorpales: q2 habēt tm̄ suū esse formale
in anima. hoc ē in re habēte eē cognitū vt
habet tale esse. Tū etiaȝ q2 res incorpalis
in ꝓposito ꝛ in materia cōtractuū dr̄ q̄ non
ē res corpaliter apprehēsibilꝛ: mō relatōes
sunt hmōi etiā si sunt reales. igiꝛ. Vn̄ etiā
ꝭm iuristas redditus cōputaꝛ inter res in-
corporales: cōputatur etiam inter bona i-
mobilia vt patȝ in cle. exiui ð paradiso. ex
tra de verboꝝ significatiōibus. in. §. Cūq̧
annui reddit⁹. Quarto sequiꝛ ꝙ reddit⁹
est subiectiue in aliquo ꝛ in aliquo ē termi
natiue sicut ꝛ q̄libet relatio Unde reddit⁹
est subiectiue in illo cui⁹ ē: q2 ius vt hic ca
pitur est subiectiue in illo cui⁹ est. sed termi
natiue ē in re de qua ꝑcipiunꝛ ip̄i fruct⁹. et
hoc tanq̧ in termino indirecto et remoto:
sed in ip̄is fructib⁹ sic ꝑcipiendis ē vt i ter-
mino ꝓpinquo ꝛ directo. hoc ē. illa relatio
subiectaꝛ i ip̄o hoīe qui diciꝛ habere red
ditum ꝛ terminaꝛ indirecte ad rem de qua
ꝑcipiuntur annui fructus. sed directe et de
ꝓpinquo terminaꝛ ad ip̄os fructus Naȝ si
habeo redditū ꝑcipiendi annuatim ð tuo
agro duos modios tritici. ille redditus. id
est illud ius ē in me vt in subiecto s3 termi-
natur ad agrum tuū ꝛ ad duos modios p̄
dicto modo: omnis enī q̄ habet ius habet
illud respectu alterius rei: sicut qui ē simi-
lis est alicui similis: ꝛ qui habet dominiū
habet alicuius rei dominiū. Quinto se-
quitur ꝙ quādo dico. ꝯstituo tibi redditū
in agro meo: nō est sensus ꝙ ille redditus
subiecteꝛ in agro meo. ager enī non habet
ius ꝑcipiendi fructus s3 ꝙ terminetur ad
agrum meū. Et h̄ mō debēt etiā itelligi d-
cta iuristaꝝ dicentiū ꝙ q̄daȝ seruitutes q̄s
habēt hoīes sūt reales q̄dā ꝑsonales. Et
nō est intelligendū ꝙ aliq̄ seruitus quam
habēt hoīes ꝑut seruitus ē quoddam ius
agēdi vel faciēdi aliq̄d: sit subiectiue i a-

psona τ aliq̄ i re nō in psona: imo h̄ modo etiā fuit⁹ ē i psona scʒ i hoīe. q̄ dr̄ hr̄e illaʒ fruitatē: sʒ qz aliqd̄ r̄e ius dictū fuit⁹ termi nat ad rē vt res distinguit̄ ꝯ psonā τ aliqd̄ ad psonā: vt si habeo ius trāseūdi p agruʒ tuū: habeo fuituteṁ realē: τ dr̄ rustica. τ si habeo fuitutē mittēdi tignū meuʒ i murū tuū: habeo fuitutē realē: τ dr̄ vrbana. Si aūt habeo ius i psonā tuā. sicut dn̄i habēt i suos empticios vel seruos alteri⁹ rōnis: ita q̄ tua psona ē mihi obligata ad aliq̄s opas impēdēdas: tunc habeo fuitutē psonalē. q̄re aūt dicā, put fuit⁹ ē quoddaʒ ius patebit in scd̄o argumēto. Dixi aūt notāter diffiniēdo redditū q̄ reddit⁹ formaliter capt⁹ est τc. qz reddit⁹ capit̄ dupliciter. Aliqñ formaliter. et sic ē ius vt dixi. Aliqñ materialit̄. τ sic ē ipi fruct⁹ pcipiendi: τ vt sic eēt res corpalis. τ h̄ scd̄o mō dicim⁹ qñ leuauimus fruct⁹ redditualeś: ego leuaui redditū meū. τ ille soluit mihi redditum meū. Sicut etiaʒ decima accipit̄ dupliciter. Aliqñ p iure pcipiēdi fructus illos. τ sic ē q̄d incorpale τ ipossessibile a laico. put est āneξū spūali: τ de iure positiuo iuendibile. Aliqñ p̄o p ipis fructib⁹ decimalib⁹ sic ē q̄d corpale τ possessibile a laico τ vēdibile sibi et p ipm. Rō illi⁹ duplicis acceptiōis ē qz reddit⁹ dr̄ ius. modo etiā ius capit̄ aliqñ formalit̄ aliqñ materialiter: q̄ scd̄o mō dicim⁹ puent⁹ vel fruct⁹ debitos parochie esse iura parochialia τ fruct⁹ debitos ep̄o iura ep̄alia. Hic aūt capim⁹ in q̄stione redditū formalit̄. al's sensus q̄stiōis eēt inept⁹ q̄ eēt talis. Utrū liceat alicui cōstituere alteri bladū bladi vl' vinū vini. τ sic d̄ aliis.

Contra illā suppositiōeʒ τ ei⁹ correlaria Arguit̄ p̄mo sic. Reddit⁹ ē res p̄cio estimabil: etiā magno. Relatio autē rōnis nō ē talis: igit̄. R̄ñdet̄ relatio p̄dicta rōne sui pcise: nō ē alicuius estimatiōis vl' saltē nō magne: tñ rōne sui termini ē alicui⁹ etiā magne estimatiōis. sic te hr̄e dominiū illi⁹ eq̄ nō ē te hr̄e formaliter rē magne estimatiōis nisi rōne termini

Scd̄o arguit̄. Si (illi⁹ relatiōis. reddit⁹ p formali ē q̄dam relatio subiectata i hoīe habēte redditū: igitur habet aliquā correlatiōeʒ sibi oppositā fūdataʒ i termio p̄dicte relatiōis. hec enī ē natura relatiōis vt ptʒ in aliis relationib⁹ tā realib⁹ q̄ȝ rōnis. ꝯsequēs aūt videt̄ falsū qz nō apparet q̄ sit talis. Dicēduʒ dupliciter Primo q̄ illa relatio q̄ dr̄ redditus hʒ sibi correlatiōeʒ oppositā: sʒ nō ē nomiata. Nā nō oīb⁹ correlatiōib⁹ relationū sunt noīa i posita a deo vt sepe op⁹ sit eis fingere nomina vt ptʒ p Aristotilē i p̄dicamēt̄ i ca. ad aliq̄d. Scd̄o dicenduʒ q̄ si equocet̄ h̄ nomē fuit⁹ sic aliqñ equocat̄: τ etiā extēso vocabulo accipiat̄ sic accipit̄ vt patebit: posset illa correlatio dici fuit⁹. pbat̄ quia ius illd̄ qd̄ ē gen⁹ ad redditū: pōt etiam dominiū dici: capiēdo generalit̄ dominiū vt pbaui i p̄ma q̄stione hui⁹ opis. Nō correlatio opposita dn̄io dr̄ fuit⁹: igit̄. Scd̄o ptʒ qz fuit⁹ equoce accipit̄. qz aliqñ accipitur p iure agēdi aliq̄d circa aliquā rē vl' exigēdi aliq̄d a psona aliq̄. et h̄ mō nō pōt eē correlatio correspōdēs ipi reddituī: qz reddit⁹ iobis q̄ ē ius ei⁹ nō ē respectu rei vl' psone: put illa res vl' psona hʒ ius in ipsum imo put illa res vel psona ē sibi obligata. Alio mō accipit̄ p obligatiōe q̄ mō dico aliquē eē meū fuū. i. obligatū mihi: h̄ mō diffinit̄ fuit⁹: est cōstitutio iuris gētiū q̄ q̄s dn̄io alieno ꝯ naturā subiicit̄. i. est obligatio ꝯstituta p ius gētiū q̄ q̄s vt subiect⁹ alteri obligat̄. Sil'r capiēdo fuitutē p obligatione dicimus agrū tuū fuire mihi. id ē obligatū mihi vt p ipm valeā transire: vel saltē te cui⁹ ē ager eē mihi obligatū vt patiaris me trāsire p agrū tuuʒ. Et h̄ mō pōt fuit⁹ eē correlatio reddit⁹ formaliter capti qz si habeo redditū duoꝝ modioꝝ d̄ p̄dio tuo: tuū p̄diū ē obligatū mihi i duob⁹ modiis: vel tu es obligat⁹ mihi rōne agri. sil'r illi modii sunt mihi obligati. i. debiti. τ sic illa correlatio fūdat̄ i termio p̄dicte relationis iuxta naturā aliaruʒ correlationum. Qui aūt negant relationes oēs: ponentes oīa entia eē absoluta: vel saltē q̄ negāt relationes rōnis: aliter dicerēt de entitate redditus: dicētes ipm nō esse aliq̄d vnū q̄d ad oīa importata p illū terminū reddit⁹ vt puta dicerēt q̄ reddit⁹ p g se significato ē ipe hō habens redditum: cognotando tñ illū hoīem licite exigere τ recipe illos fruct⁹ d̄ re illa. sicut etiā ipi dicerēt d̄ dominio τ de beneficio τ canonia q̄ etiā nō sūt q̄d aliud q̄ȝ quedam iura.

Scd̄a suppositio sicut dictuʒ est de

redditu q̄ ad eius entitatē: sic eodē modo dicendū ē de cēsu. Nam in p̄senti tractatu p̄ eodē accipit̄ reddit⁹ ⁊ census. Et sic redditus accipit̄ dupliciter scʒ formalit̄ ⁊ materialiter: sic etiā census accipit̄ dupliciter ⁊ habēs censū dicit̄ censualista. ⁊ idē dicēdū d̄ s̄uitute: ⁊ h̄ capiēdo eam p̄mo modo tacto in solutiōe argumēti. secus capiendo scđo modo. Vn̄ in ca. j. extra de censibꝫ cū dicit̄ q̄ p̄sbyteri debēt de superfluo debitum seruitiū impēdere senioribus. glo. dicat. seruitiū .i. censum. Ita etiaʒ qn̄ dicim⁹ Johēs vendidit petro actionē quaʒ iohēs habet aduersus me: ibi actio etiā nihil ē aliud nisi ius exigēdi a me eā rem quam iohēs habet a me exigere. q̄mō etiaʒ capit̄ qn̄ dicimus. ille habet actioneʒ aduersus aliū q̄uis nōdū quicq̄ȝ agat. ⁊ illius actiōis ipa obligatio nō est mater q: ē sua correlatio: nisi caperet̄ mater p̄ antecedēte inferēte cōsequens: q: sequit̄ bene. A est mihi obligatus: igit̄ habeo actionē aduersus eū: saltē si est obligatio ciuilis. sed h̄n obligatio est mater actionis capte p̄ actuali q̄rela: quia aliq̄n actio capit̄ p̄ ipa actuali placitatiōe quā actor exercet cōtra reum. sed vt sic nō capit̄ in p̄dicta locutione cum dicim⁹: Johānes vendidit petro actionē suā. Similiter quando iuriste dicunt: ille vēdidit isti nomina sua seu debitorū suorū. nomen ibi capit̄ p̄ iure qđ habet venditor in debitores suos.

Tertia suppositio ⁊ quarta ponūt sex diuisiones redditus. Nā redditus ē duplex. quidam ē certus: quidaʒ incertus: vt si habes ius p̄cipiendi de p̄dio meo duos modios frumenti: illud ius dicit̄ cert⁹ reddit⁹. sed si habes ius p̄cipiendi tertiā p̄tem frumenti ibi crescentis: illud dicit̄ reddit⁹ incertus. Item q̄dam siue certus siue incert⁹ constituit̄ in p̄sona ipius ↄstituentis: ⁊ potest dici p̄sonalis: vt si habes ius percipiendi d̄ meis laboribus ⁊ industrijs annuatim vnū solidū vl' duos: vel aliud ↄsimile: sic q̄ super nulla re ↄstituo tibi illū redditū: sed solum sup̄ p̄sona mea. Ali⁹ vero cōstituitur in re: ⁊ pōt dici p̄dialis: nomie tn̄ incōuertibili: vt sunt illi q̄ sup̄ p̄dijs ⁊ alijs rebus ↄstituunt̄: vt exemplificatū ē in p̄ma diuisione. Tertia diuisio. Redditus q̄dam est fructuari⁹ vt redditus p̄cipiēdi res vtiles alias a pecunia. Ali⁹ est pecuniari⁹ scʒ ius p̄cipiendi pecuniam.

Quarta suppositio. quarta diuisio ē. Reddit⁹ siue certus siue incert⁹ q̄daʒ est p̄petuus: q̄dam t̄palis: vt si habes p̄ te ⁊ oibꝫ tuis heredibꝫ ius p̄cipiendi d̄ p̄dio meo fruct⁹. illō ius est p̄petu⁹ reddit⁹. Si autē habes ius ad p̄cipiēdū fructus solū p̄ aliquot annos: est t̄poralis. Quīta diuisio. t̄palis est duplex: q: q̄dam est ad determinatos annos vt ad decē vel vltra: ⁊ tūc d̄r ad nō modicū t̄ps. vl' si ē ad t̄ps minus decē annis d̄r ad modicū t̄ps. q̄dam v̄o est ad indeterminatos ānos vt ad oēs annos vite illi⁹ cui cōstituit̄ q̄ tn̄ ignorant̄ q̄t sint ⁊ ille d̄r vitaliciū: scʒ a vita p̄ qua deseruit tibi illud p̄dium. vel d̄r vitaliciū a victu p̄ quo deseruit tibi. Et vterq̄ posset subdiuidi: puta quia q̄dam est annu⁹ scʒ ius p̄cipiendi omni anno aliquot fruct⁹: q̄dam mēstruus scʒ omni mēse. ⁊ sic de alijs p̄tibus anni. Sexta diuisio. redditus p̄petu⁹ ē duplex. q̄dam ē redimibilis: vt cuʒ ego q̄ tibi constitui redditū in p̄dio meo possum illū p̄ precio redimere: sic q̄ tu cogeris mihi illud ius reuēdere. ⁊ sic possum illud ius in te extinguere: ⁊ similiter meaʒ vel p̄dij mei obligationē delere. Quidā v̄o irredimibilis vt cum non possum illud ius redimere non q̄dē absolute. sed sic q̄ non possum te cogere vel cōpellere ad retradenduʒ mihi illud. Nam absolute loquēdo null⁹ redditus p̄petuus est qui nō sit redimibilis. volente enī emptore potest redimi.

Quinta suppositio. ex quo in titulo dicit̄ in re sua: notādū q̄ res capitur dupliciť. Vno modo generaliter vt non distinguit̄ cōtra p̄sonā. ⁊ sic non capitur in titulo. Alio modo specialiter vt distinguit̄ cōtra p̄sonam. et sic capit̄ in titulo. Naʒ ibi tm̄ querit̄ si liceat alicui in re sua q̄ est in re que nō est p̄sona: vt in agro. ⁊ sic de alijs ↄstituere. Nam de h̄ an liceat alicui in p̄sona sua scʒ p̄pria vl' sui. id est serui sui cōstituere redditum: querit̄ de hoc in q̄stione. lxxiij. Res autē scđo modo capta ē duplex. q̄dam est cuius vsus ē eius ↄsūptio vt frumentū ⁊ vinum q̄ ordinata sunt ad esum ⁊ potum q̄bus etiā illa cōsumunt̄ ⁊ corrumpunt̄: ⁊ similiter pecunia ordinata ad distractionē q̄ distractiōe

consumit. ⁊ si nō in substantia: tm̄ ꝗ ad dominū illiꝰ q̄ ꝑhabuit eā. Quedam ꝟo est cuiꝰ vsus nō ē eiꝰ cōsūptio vt ager: domꝰ: equꝰ: ꝗuis aliquaꝝ taliū rerum vsus disponat tandē ad ꝯsumptionē. ⁊ in ꝓposito loquimur solum de illa re cuiꝰ vsus non est ꝯsūptio. Nam in re cuiꝰ vsus est ꝯsūptio non pōt ꝯstitui redditus: ꝗuis enī possim tibi ꝯcedere ius vtēdi talib; reb; meis. tm̄ si vteris eis ad talem vsum: mox eas ꝯsumis. ⁊ sic ampliꝰ nullū fructū potes de eis ꝑcipe. Vn̄ substantia illaꝝ rerū post vsū nō manet salua. Si igit̄ in re aliqua pōt cōstitui redditus: oportet ꝙ sit res cuius vsus nō sit cōsumptio eius. ita ꝙ q̇s possit ꝑcipere fructꝰ illius rei: salua substantia illiꝰ rei. Et hec est duplex. quedam est imobilis vt ager domus: quedam mobilis. Nā vtraq; potest aliquē fructū vel cōmoditatem importare homini vt equꝰ eqtationē vel portatiōem vl' vecturā. Quāuis differēter: qꝛ ī rebꝰ mobilibus non potest ꝑpetuꝰ redditꝰ cōstitui qꝛ nec res ipa est ꝑpetua nisi caperet̄ ꝑpetuū large ꝓut se extēdit ad ꝑiodiacā perpetuitatē: q̄ mō cuiuslibet rei duratio dr̄ eiꝰ perpetuitas: ⁊ ī latino dr̄ seculum: ⁊ in hebreo holā. sicut dr̄ Deutero. xv. de fuo empticio. Accipies subulā ⁊ dabis eā in aure eiꝰ: ⁊ erit tibi seruꝰ in eternū. h̄ est oīb; diebus vite sue. Et silr̄ aliq̇s doctor dr̄ ꝑpetuo ꝯductus in vniuersitate. Sꝫ in rebus imobilib; vt in agro et domo pōt ꝑpetuꝰ redditus constitui. qꝛ ille res sūt ꝟm se vel aliq̇d sui nate ꝑpetuo durare. id est vsq; in finē mūdi. Nam ⁊ si domus ꝟm se nata sit perire tm̄ fundus eiꝰ natꝰ ē vt frequēter ꝑpetuo manere: ō q̄ etiā pōt fructꝰ aliq̇s ꝑcipi.

Sexta suppositio. Exp̄ ī titulo dr̄ rei vtilis vel pecunie. Nota ꝙ res vtilis accipit̄ dupliciter. Vno modo generaliter: ⁊ sic cōꝑhendit numisma seu pecuniā. ⁊ sic nō capit̄ ibi. Vn̄ minor difficultas est de redditu fructuario aut ꝯsimili q̄ꝫ de pecuniario: saltē qn̄ illa ꝯstitutio alteri facta sit nō gratuite: sꝫ ꝓ pecunia vt patebit in q̄stione. lxxv.

Septima suppositio. ꝯstituere redditū capit̄ dupliciter: seu ꝯstitutio redditꝰ est duplex. Quedā ē retētiua seu reseruatiua q̄ q̇s scꝫ in re sua de q̄ habet ius ꝑcipiēdi oēs fructꝰ reseruat sibi solū ꝑtiale ius scꝫ ꝑcipiendi aliq̄s fructꝰ: ⁊ reliquū ius totū tradit alteri vel saltē cedit illi reliq̄ iuri: ipm resignando: ⁊ de illa nō q̄rit̄ in titulo q̄stionis. q: notanter dr̄ cōstituere alteri. Vn̄ h̄ mō q̇ habet beneficiū ⁊ reſuat sibi auctoritate epī ius ꝑcipiēdi ꝑtē fructuū beneficij dr̄ sibi cōstituere ius ī re sua scꝫ ī bn̄ficio suo. vl' potiꝰ epūs dr̄ illō ius sibi cōstituere ī bn̄ficio suo ⁊ tm̄ nullū nouū ius acq̇rit ex illa ꝯstitutione. sꝫ solū qō ꝑhabuit reseruat ⁊ reliquū qō habet resignat. Alia ē assignatiua seu translatiua q̄ q̇s ius qō habet in re sua ꝑcipiēdi fructꝰ eius: ꝯstituit alteri .i. vult esse alteriꝰ ita ꝙ aliꝰ habeat ius ꝑcipiēdi aliq̄t fructꝰ illiꝰ rei. Vn̄ ꝯstitutio illa in ꝓposito nihil ē nisi volitio q̄ q̇s vult ius qō habet in ꝑcipiēdo fructꝰ rei sue esse alterius ī ꝑte fructuū. ⁊ potest illa ꝯstitutio dici ꝯcessio vel assignatio vel translatio.

Octaua suppositio. ꝯuenięter dr̄ in titulo constituere: nō aūt cōuenięter diceret̄ (vt q̇dā loquuntur) Vtꝝ liceat cōstitui redditꝰ ⁊c. quia in hominib; nihil ē licitū vel illicitū nisi actus humanꝰ. cōstitui aūt nō ē actꝰ humanus: imo nō ē actꝰ sꝫ passio correspōdēs actui. Cōstitutio aūt actiua ē actꝰ humanꝰ: qꝛ ē volitio. Cōstitui aūt nec ē licitum nec illicitū. nec ē in homie: sꝫ in re irrationali scꝫ ī redditu ꝯstituto: sicut me amare te vl' velle tibi bonū: ē licitū. sꝫ te amari non ē licitum nec illicitū: sicut nec te percuti est licitū vl' illicitū. sed te ꝑcutere est licitum vel illicitū pati enī iniustū nō est iniustū. sꝫ agere iniustum ē iniustū vt inquit Aristoteles.

Nona suppositio. duplex est licitum. Quoddā est licitū ex genere scꝫ actus cadens sup̱ debitū obiectum: non curando q̄les circūstantias habeat: vt diligere deū vel proximū: dare elemosynā indigenti. ⁊ si illud obiectū exprimatur: erit actꝰ sic determinatꝰ etiā positiue licitꝰ ex genere. si aūt non exprimat̄ sed actꝰ accipiat̄ abstracte sine obiecto: sup̱ qō tamē natꝰ est cadere: erit ꝑmissiue tm̄ licitꝰ ex genere. Quoddā est licitū ex circūstātia scꝫ actꝰ habens omnes debitas circūstantias vt dare elemosynā indigenti. ⁊ hoc ꝓpter debitū finem. ⁊ debito loco tp̄e ⁊ ō legitima substantia. ⁊ sic de aliis septem cir-

cũstantijs de q̃bus latius dictũ est supra q̃stione .l. Vñ stat q̃ aliq̃d sit licitũ primo modo qđ ẽ illicitũ scđo modo: nõ aũt ecõtra. qđ eni est illicitũ pmo modo nũq̃ ẽ licitũ scđo modo. q: qñ act⁹ ex genere ẽ malus: nunq̃ reddit bon⁹ p accessum cuiuscũq̃ circũstantie. de illis vide latius ibidem. Et ex ibi dictis patz quõ licitum ex circũstantia põt subdiuidi: q: quoddã ẽ sic licitum pmissiue tñ: quoddã ṽo positiue. vide ibidẽ. In ꝓposito aũt non q̃rit̃ de licito ex circũstantia saltez positiue. q: act⁹ de q̃ querit̃ non ẽ ibi expssus cũ singulis circũstantijs. sed tñ d̃ licito positiue ex genere vel etiaz de licito pmissiue ex circũstantia: q̃rit̃ eni si ꝯstitutio redditus expssa vt in titulo vbi obiectũ exprimit̃ sine circũstãtijs sit licita: sic q̃ nõ includat aliquã maliciaz vel iniq̃tatem. Nam si vt sic illa ꝯstitutio esset illicita: nõ posset postea q̃cunq̃ circũstantia accedente fieri licita. Act⁹ eni ex genere vel obiecto mal⁹ non poterit p circũstantiã reddi bon⁹. deficit eni sibi bonitas ex genere q̃ psupponit̃ vt materialis ad bonitatem ex circũstantia: bonũ aũt ẽ ex integra causa. Si aũt vt sic z p ꝯsequẽs ex genere ẽ licita: tunc etiam ẽ pmissiue ex circũstantia licita: hoc ẽ. ẽ nata vestiri circũstantijs cõgruis. Ideo ꝯsequẽter videndũ ẽ p sequẽtes q̃stiones quas circũstantias necesse ẽ accedere ad hoc vt ille actus cõpleta bonitate morali sit bon⁹: z p quas circũstantias ipe deprauet̃. puta an depraueť p circũstantiã illam scz si illa constitutio fiat p precio vel si fiat cum pacto redimendi z sic de alijs de quibus nũc non agetur. Et ex hoc patet q̃ ad soluendũ q̃stionem presentẽ non oportet curare de hoc an illa cõstitutio fiat gratis vel pro precio. Naz an illa que non est gratuita sed pro precio puta cum redditus pro precio constituit̃ tibi qui emis euz sit licita patebit in questione lxxix. Nam pro pcio constituere ptinet ad circũstantiã quo modo ꝯstituat̃.

Prima conclusio. Aliquẽ constituere ĩ re sua alteri redditum bladi vini zc̃. vt in titulo est act⁹ ex genere licitus etiam positiue. probat̃ duabꝫ rationibus. quia est actus super debitum obiectũ cadens qđ etiam positiue includitur vel exprimit̃ in actu eodẽ modo determinato quo in titulo ponit̃. igitur ꝯclusio vera. ꝯsequẽtia nota ex diffinitione actus boni ex genere. Añcedẽs pbatur. quia cõstituere est velle: z si velle referatur ad redditum: tunc redditus est eius obiectum eo modo quo circũstantia q̃d aliquãdo accipitur p obiecto. Si autem ipm velle referatur ad illum cui constituit̃: tunc ille alter cui constituit̃: etiam potest dici obiectuz illius actus: eo modo quo aliquando circũstãtia cui accipit̃ p obiecto actus. sicut datio elemosyne facta indigenti dicit̃ illũ cui datur habere pro obiecto: q̃uis etiaz res data possit dici obiectum que tñ etiam dicitur aliquãdo circũstantia q̃d. modo redditus non est res incongrua ipi volitiõi. et stat q̃ ipe alter cui quis vult illum redditum etiam sit congrua psona respectu illi⁹ volitiõis: igitur. Secũdo pbat̃ sic. Si non esset actus ex genere licitus. tunc ex q̃ positiue ibi exprimit̃ obiectum: esset positiue ex genere illicitus: ergo nulla circũstãtia accedente posset fieri licitus: sicut odiũ dei et amor peccati: ex quo ex genere ẽ act⁹ positiue illicitus. quia sup obiectum sibi incongruũ cadit. ideo ob quẽcunq̃ finem vł cum quacũq̃ circũstantia fiat: est illicitus. ꝯsequens autem est falsũ: cui⁹ falsitas ostẽditur septẽpliciter ducẽdo ad septem incõuenientia. Primo quia tunc non liceret cuiq̃ fũdare beneficiũ ecclesiasticũ d̃ quo beneficiat⁹ pciperet res vtiles vel pecuniam. quia illa fundatio nõ est aliud q̃ ei q̃ subit officiuz ecclesiasticũ assignare redditum seu ius pcipiendi aliquas res vtiles vel pecuniam de rebus suis. beneficiũ eni ecclesiasticũ nihil est aliud q̃ ius pcipiẽdi tẽporalia ꝓpter hoc q̃ recipiẽs exercet officium ecclesiasticũ. quo modo dicit̃ beneficium datur ꝓpter officium. falsitas autez sequele patz. quia vtroq̃ iure approbatur fundatio beneficiorũ adeo q̃ etiam fundatores honorant̃ ab ecc̃lia iurepatronatus. Scđo ptz falsitas ꝯsequẽtis pncipalis q: tũc non liceret mihi velle te gratis habere ius pcipiẽdi aliq̃t fructus de predio meo q̃ volitio est ꝯstitutio gratuita: qđ tñ ẽ falsum. q: ego possum tibi gratis dare z ita donare pdium meũ totaliter: trãsferẽdo in te cõpletũ ius z dominiũ directuz ac

...tatē nullū ius mihi reseruando.ḡ pos sum etiā tibi gratis dare ius pcipiēdi non oēs sed aliq̄t fructus ei⁹ mihi reseruato do minio illi⁹ p̄dij ⁊ iure alioꝝ fructuū pcipi endoꝝ.tenet ꝯsequentia.q2 p̄mū ē mal⁹ q̄ sc̄m.imo sc̄m includit in p2imo :mō po tens maius pōt etiā min⁹.falsitas sequele patz q2 q̄libet ē in re sua moderato2 ⁊ arbi ter:⁊ etiā q̄libet pōt rei sue on⁹ imponere ⁊ s̄uitutē atq3 obligationē nō damnatā iure Tertio ptz falsitas ꝯsequētis .q2 tūc nō liceret alicui reseruato sibi dominio directo p̄dij sui vel alteri⁹ rei in alium trāsferre do miniū vtile illi⁹ rei. ⁊ sic non posset q̄s q̄ rē suā alteri in feudū ꝯcedere: nec in emphi theosim .q2 ꝯcessio feudalis ⁊ emphiteoti ca fit p hoc q2 ꝯcedens reseruato sibi dire cto dominio:trāsfert in aliū dominiū vti le.sequela pbatur.quia in tali concessione emphiteota ⁊ feudatari⁹ seu vasall⁹ habet non minus ius pcipiendi fructus illi⁹ pre dij q̄ si esset sibi redditus constitutus in il lis bonis.falsitas autē sequele patet .quia vtrūq3 ius approbat cōcessionē feudalē ⁊ emphiteoticā :adeo q2 etiaz ecclesia ꝯcedit aliqua bona sua aliquib9 in feuduz.⁊ etiaz econtra recipit aliqua in feudum ab alijs.

Quarto patz falsitas p̄ncipalis ꝯsequē tis.q2 tūc nō liceret alicui in re sua ꝯstitue re alteri vsufructū nec vsum: nec cōmoda re rem suam :nec locare.probat̄.quia cōsti tuendo ei vsufructū:vl' vsū. etiam ꝯstituit ei ius percipiendi fructus illius rei. quia vtrunq3 est ius vtēdi rebus alienis salua rex substantia:q̄uis differēter s̄m q2 vsus ⁊ vsufructus differunt :vt patet ex q̄stione prī.Modo vtendo re illa percipit ei⁹ vti litatem ⁊ ita fructum.Similiter si quis cō modat vel locat rem suam alteri: ipse vult eum habere ius vtendi illa re.⁊ sic percipi endi eius vtilitatem q̄uis differēter:quia cōmodando vult gratis eum habere.s3 lo cando vult p2o mercede que locagiū dici tur eum habere.sequela tamen patet.quia etiam in illis concessionib9 conceditur ius percipiendi fructus illius rei.falsitas aūt sequele patet.quia vtrūq3 ius app2obat il las cōcessiones adeo q2 etiam ecclesia ali quibus concedit vsufructū vel vsū in reb9 suis ⁊ aliquib9 locat eas.aliquibus cōmo dat eas.Jus autē canonicū nō approbat actum illicitū cū3 sit quasi co2relariū theo logie. quia canonice sanctiones pcesserūt ex auctoritatib9 ve. ⁊ no. testamēti vt in.c. qualiter. de accusationib9. Quinto ptz falsitas ꝯsequentis.quia tunc ꝯstitutio de cimarum dandarū clericis fuisset illicita: quia illa nihil aliud ē q̄ constituere ius p cipiendi fructus in tali quotta d̄ p2edijs ⁊ labo2ibus laico2um.Unde decima capta p2o iure decimandi potest vocari redditus ecclesiasticus ⁊ multa alia iura que habet ecclesia hoc est que habēt officiales seu p2 late ⁊ psone ecclesiastice vt episcopi. pleba ni:fuissent illicite cōstituta vt procuratio nes que sunt episcopis constitute visitāti bus diocesim.Et similiter iura que habēt plebani in certis obuentionibus sibi debi tis.imo generaliter constitutio censuū eēt illicita cum tamen tam in iure ciuili q̄ ca nonico habeantur tituli de censibus tan q̄ de illis que licite possunt constitui ⁊ fu isse constituta. Sexto patet falsitas cō sequentis p̄ncipalis.quia tunc non exegis set ioseph ab egyptijs vt super suis p̄dijs constituerent pharaoni ius percipiēdi q̄n tam partem fructuū3:sicut tamen fecit. vt patet Geñ.xlvij. Nam l3 omnia p̄dia egy ptio2 essent trāslata pleno dominio in po testatem pharaonis titulo vēditionis vel pmutationis:tamen ioseph ex clemētia re stituit ea egyptijs ⁊ exegit ab eis p2edictā constitutionem. Illa autem constitutio fu isset egyptijs illicita.⁊ p cōsequēs exactio illius constitutionis fuisset ipi ioseph illi cita:et tamen non fuit illa cōstitutio iuris aliud q̄ constitutio redditus perpetui per cipiendi blada et alios fructus p2edio2u3 suo2um. Septimo patet falsitas conse quētis.quia infra pbabitur aucto2itatib9 tam docto2um q̄ summo2um pontificum q2 etiam constitutio ⁊ receptio redditūum etiam non gratuita (de qua minus vide retur) scilicet per contractum venditionis ⁊ emptionis cum pacto retrouendendi et etiam sine illo est licita.

Scd'a ꝯclusio.p2edictū constituere de quo in titulo.est act⁹ etiaz ex circūstantia licitus.⁊ hoc pmissiue. p2o bat̄ quia est actus ex genere positiue licit⁹ ⁊ pōt vestiri omnib9 circūstantijs debitis

⁊ sibi congruētib⁹ quas non includit actu
fm ꝙ in titulo ponit. igit̃ cōclusio vera. cō
sequentia tenet. quia hoc est actū esse per-
missiue licitū ex circūstantia: ex vltima sup
positione. Maior nota. minor probat̃ tri-
pliciter. Primo q2 nullus actus ē ex gene-
re positiue licit⁹ q̇n sint sibi addibiles con
grue circūstantie: sicut nulla materia ꝓma
est cui non possit accedere congrua forma
⁊ nullū genus est qd̄ nō possit determina-
ri differentijs sibi cōgruentibꝫ. Actus enī
ex genere bonus est respectu circūstantiaꝝ
aliquo modo vt materia respectu formaꝝ
⁊ vt genus respectu differentiaꝝ. ⁊ vt totū
in modo respectu ꝑtium modaliū. Se-
cūdo q2 tunc nūꝗ̄ simpliciter licite posset
fieri. ꝯsequens ē improbatū in precedenti
ꝯclusione. seq̄la ꝓbatur. quia nunꝗ̄ aliq̄s
actus fit simpliciter licite nisi vltra bonita
tem genericā etiā habeat circūstantionalē
bonitatem. Tertio q2 pōt esse ꝙ ibi sint
ille circūstantie scꝫ quis. quid. cur. cui. vbi.
quō. quando. ⁊ ꝙ ille congruant illi actui
patet inductiue. Naꝫ potest eē ꝙ ibi sit cō
grua circūstantia q̇s scꝫ ꝙ ꝯstituens sit cō
grua ꝑsona ad cōstituendū. puta quia ha-
bet plenuꝫ dominiū in bonis suis: potens
ipsa onerare seruitutibꝫ: imo etiam ea alie-
nare in toto vel in ꝑte. nec est sibi īterdictū
bonis. ⁊ similiter ꝙ illa ꝑsona cui cōstitui-
tur etiam sit ꝑsona ꝯgrua ad hoc. puta. q2
est digna ⁊ capax illius iuris. puta q2 non
abdicauit a se redditus ꝑ votum ⁊ consen
tit in receptionē. Et ibi etiam pōt esse con
gruū quid scꝫ ipe redditus. quia ē res con-
stituibilis et transferibilis in alterum. stat
etiam ꝙ illa constitutio fiat tēpore non in
congruo scꝫ in tēpore quo vtilitas vel ne-
cessitas expostulat: tam ex parte ꝯstituētis
q̄ꝫ eius cui cōstituit̃. stat etiam ꝙ ille reddi
tus ꝯstituat̃ cū debito vbi. ⁊ hoc duplici-
ter. scꝫ ꝙ ꝯstituat̃ in re cōgrua: ⁊ in loco cō
gruo. in re q̇dem vtputa in re q̄ pōt dedu-
ctis expēsis circa ꝯseruationē ⁊ culturā il-
lius rei importare tātos fruct⁹. et etiā si in
ꝑsona ꝯstituat̃ vt infra dicet̃: stat ꝙ illa ꝑ-
sona possit bene tātūdē acq̇rere annuatim
q̄ꝫtum debet soluere ex ꝑte reddit⁹: tātūdeꝫ
inq̄ꝫ vltra ea q̄ sibi sunt necessaria ꝓ sua cō
grua sustētatione ⁊ sine grauamīe enormi
ill⁹ ꝑsone sue. Etiam in loco congruo scꝫ

vbi non ē a superiori ꝑ humanā ꝯstitutio-
nem ꝓhibita talis cōstitutio. Item stat ꝙ
fiat debito modo: puta ꝑ debitū cōtractuꝫ
scꝫ ꝯ̄tuitū: puta donatiōis. vel nō gratuitū
scꝫ ꝑ ꝯtractū venditiōis ⁊ emptiōis: ita ꝙ
talis modus trāsferendi nō deprauat illā
ꝯstitutionē: vt ꝓbabit̃ in q̄stione. lxxix. vel
ꝑ aliū ꝯtractū nō gratuitū vt ꝑ ꝑmutatio-
nem vel hmōi. stat etiaꝫ ꝙ fiat cum debita
equitate ita ꝙ cōstituendo cum alteri ꝑrē-
ditionem nō exigat nimis magnū: sꝫ equū
⁊ iustum ꝓ̄cium: ⁊ etiam cuꝫ debita discre-
tione ⁊ cum licitis pactis ⁊ ꝯditionibꝫ na-
turalibus vel accidentalibꝫ. Similiter ibi
poterit eē debitus finis. scꝫ vt illi quibus
constituūt̃: habeāt debitā sustētationē ad
hoc vt possint intēdere tēporali vel spūali
saluti aliorū quibꝫ ꝓ̄sunt. puta quādo con
stituūt̃ redditus dominis tēporalibꝫ vl' spi
ritualibꝫ p̄latis vel ꝑsonis que ꝓ alijs va-
cāt diuinis. de quo fine et similibꝫ patebit
in sequenti q̄stione. Dixi notāter in con-
clusione permissiue ⁊c̄. quia constituere ex
pressum in titulo non determinat̃ cum cir-
cūstantijs saltem omnibꝫ q̇bꝫ est vestibile
et q̄ꝫuis alique ibi exprimant̃ scꝫ q̇d vt red
ditus de re sua ⁊ cui scꝫ alteri: tn̄ ille accipi
untur ibi pro obiecto vel saltem illa scꝫ al
teri nō dicit determinatā circūstantiā sꝫ in-
determinatā q̄ nō facit ad bonitatē vl' ma-
liciā actus: sicut etiā cum dico dare elemo
synam alteri: ly alteri non dicit determina
tam circūstantiā afferētē aliq̇d malicie vel
bonitatꝭ. q2 nō determinat̃ an ille alter sit
indigens ⁊ dignus elemosyna vl' indign⁹.

Tertia conclusio. predictaꝫ conclusionum tuere: de quo i titulo: ē act⁹
etiam positiue licit⁹ ex circūstantia qn̄ ve-
stit̃ oībꝫ ꝓ̄dictꝭ circūstātijs. ꝑꝫ ex rōne act⁹
boni ex circūstātia. Ex h̄ seq̇t̃ correlariū
duplex. Primū ꝙ q̇d ī inceruenient nec
ad ꝓ̄dictā q̄stionē qn̄ ponit talē ꝯclusionē
ꝙ illa ꝯstitutio ē licita dūmodo fiat inten̄ti
one recta ⁊ ex rationabili cā cū discretiōe
debita ⁊ eq̇tate. q2 aut intelligit d̄ licito ex
genere: ⁊ tūc nō oportet addere dūmodo ⁊c̄.
si d̄ licito ex circūstātia tūc aut loq̇t̃ d̄ tali
licito ꝑmissiuo: ⁊ tūc iteꝝ nō oportet addere
dummodo ⁊c̄. Aut de licito tali positiuo
⁊ tunc non sufficiūt ille quas expssit: quia
tm̄ expressit duas scilicet cur seu causam

finalē: ꝛ q̄modo .i. modū. modo etiaȝ alie requirunt. Scḋo seq̄t ꝙ ibidē etiā incō ueniēter ꝓbat eandē ꝯclusionē: q̄tū enī ad p̄dictā ꝯclusionē sufficit arguit sic. qꝛ con stituere cum debita discretiōe ꝛ eq̄tate red ditus in re: ea intētiōe: ꝛ ob hāc causā vt ḋ illi redditib' sustentētur illi q̄ alijs p̄sunt in spūalib'. ꝛ sic de alijs causis finalib' q̄ tan gent i sequēti q̄stione ē licitū .igit ꝯclusio vera. Añcedens ꝓbat inductiue de q̄libet p̄dictarū causaꝝ finaliū. Modo illa ꝓba tio deficit. Primo qꝛ aut intēdit ꝓbare cō stitutionē p̄dicto modo determinatā eē ex genere licitā: ꝛ tūc nō oportet assumere de terminationē ex pte cause finalis: qꝛ causa finalis nō req̄rit ad bonitatem genericaȝ act'. aut ḋ bonitate circūstātionali. ꝛ h̄ p̄ missiua. ꝛ tunc iterū nō optet p̄dictā deter minationē assumere. Aut de bonitate cir cūstantionali positiua. ꝛ tūc deficit dupli citer. Primo qꝛ non assumit oēs circūstan tias req̄sitas ad illam bonitatē ꝓbandam Scḋo qꝛ petit p̄ncipiū. nam si vellē ꝓba re ꝙ aliq̄s actus: quem tñ in ipa cōclusiōe añ oia suppono esse vestitū oib' circūstan tijs debitis sit bon' bonitate circūstantio nali: ꝛ assumerē ꝙ vltra h̄ ꝙ alijs circūstā tijs est vestitus: etiā eēt vestit' debita cir cūstantia finis: iam assumerē q̄ḋ supposui in ꝯclusione. ꝛ sic sicut nec suppositū cōclu sionis ꝓbat ꝯclusionē. qꝛ est ps ꝯclusiōis sic nec talis ꝓbatio ꝓbaret ꝯclusionē talē. Si aūt non supponerē eū esse vestitū oib' debitis circūstantijs: ꝛ inductiue ostende rem eū esse vestitū oib' talib': illa esset ꝯue niens ꝓbatio in q̄ ꝓbatione haberē osten dere ꝙ finis ꝓpter quē fieret cōueniret illi actui: ꝛ ꝙ psona agens eū ꝛ modus agēdi ꝛ sic ḋ alijs cōuenirēt illi actui ꝛ tūc iferret bñ: g est licit' etiaȝ positiue bonitate circū stātionali. Vñ poti' ꝓbatio p̄dicti docto ris deberet poni ꝑ exemplo: vbi scȝ illa cō stitutio fieret ex rationabili causa ꝛ recta i tentione. qꝛ exemplū de recta intētiōe ꝛ ra tionabili causa ꝓpter quā fieri pōt: est vt su stententur p̄dicte psone vt patebit.

Questio. LXXIIII.

Ex quo constitutio

reddit' (ꝓut est expressa in p̄cedēti q̄stiōe) ē tñ ex genere licita positiue: et tamē nata est vestiri debitis circūstantijs: ex q̄b' ipa vltra bonitatem genericā natæ reddi bo na bonitate circūstantionali etiā positiue. inter aūt circūstātias p̄ma ꝛ potissima est circūstantia finis: q̄rūt duo. Primo an su stentatio sequētiū q̄nq3 generū psonarum possit eē causa finalis ꝯgrua p̄dicte ꝯstitu tioni. sic ꝙ si ꝯstitutio fiat ꝓpter eā ipa nō solū nō deprauet: imo ꝯtrahat bonitatem circūstantionalē circūstantie finis scȝ: Pri mo sustentatio eoꝝ q̄ alijs p̄sūt i spūalib': sicut sūt p̄lati ecclīastici vt epī plebani ꝛc. Scḋo eoꝝ q̄ ꝓ alijs vacāt oratiōib' laudi bus diuinis: ac alijs diuinis obseq̄ijs: ꝑ q̄ ipi alios alijs deditos ꝛ i terrenis curis occupatos iuuāt ad ꝯsequēdū a deo tā ne cessaria q̄ȝ vtilia: tā aīe q̄ȝ corpori. sicut sūt psone ecclīastice seculares ꝛ religiose. Ter tio eoꝝ q̄ vacāt studio scientiarū speculati uarū ꝛ practicaꝝ vtiliū humano generi vt theologie: artiū liberaliū: p̄hie moralis: ꝛ h̄mōi. Quarto eoꝝ q̄ etiā si nullū p̄dictoꝝ faciāt: sūt tñ paupes ꝛ infirmi: q̄bus ꝓpria nō sufficit substantia nec corporis robur: q̄s xp̄s nobis cōmēdauit alendos. Quin to eoꝝ q̄ alijs p̄sūt in tpalib': q̄ten' scȝ eoꝝ metu humana coerceat audacia: tutaq3 sit iter improbos innocentia ꝛ in ipis impro bis formidine supplicij refrenet nocēdi fa cultas: vt sic eorū ꝓuida gubernatiōe res publica trāquillā agat vitam. in qua tran quillitate cōsistit felicitas politica ad quā ꝓcurandam eorum officium institutuȝ est cuiusmodi sūt reges p̄ncipes duces mili tes ꝛ alij rectores reipublice. Secunda pars q̄stionis ē si p̄dictaꝝ psonaꝝ sustēta tio sit ꝯgrua causa finalis p̄dicte ꝯstitutio nis: an ne sit etiā aliq̄ alia dabilis causa fi nalis ꝯgruēs eideȝ ꝯstitutiōi. Solutio stat i vna suppositiōe et q̄ttuor ꝯclusiōib' Suppositio est: ad h̄ ꝙ aliq̄ causa finalis sit nō solū nō deprauans actuȝ quē vestit: sȝ etiā ei ꝯgruat. ꝛ sic ꝯferat ad bonitatem circūstantionalē req̄rūt duo. Primo ꝙ il la sit in se quid licitum ꝛ bonum. Nā cui' finis est malus ipm quoq3 maluȝ. Scḋo ꝙ sit bonitatis maioris et non minoris q̄ȝ actus qui in eum ordinatur. Nam finis debet esse melior ordinato in ipsum. alio quin non erit ordinatio sed deordinatio: rem scilicet meliorem in minus bonam

finaliter ordinare. vnde et vel fruēdis ꝑuer
sū ē ſm Aug⁹. in lib. lxxxiij. q̄ſtionū q̄ſtiōe
xxx. q: optimū ordinat̄ in min⁹ bonū. Vñ
phs ꝑmo rethorice. Semꝑ illō grā cui⁹ ē
aliud: meli⁹ ē illo alio: quia ꝓpter vnūq̄dq̄
et illud magis ꝑmo posteriorū.

Prima cōclusio. sustentatio oīm
q̄nq̄ generꝝ p̄dictaꝝ ꝑso-
narū est causa finalis nata ꝯgruere predi-
cte ꝯstitutiōi. ꝓbat̄ q: ē res ī se licita. et ē nō
minoris bonitat̄, ſ; maioris q̄ſ sit ipa ꝯsti
tutio. Añcedēs ꝑ ꝑma ꝑte ꝓbat̄. Nā suste
tatio cuiuslibet generꝭ p̄dictaꝝ ꝑsonaꝝ no
bis p̄cipit̄ a deo. igit̄ ē licita. ꝯñā nota q:
nihil illicitū nob̄ a deo p̄cipit̄. Añcedēs ꝑ
bat̄ inductiue. Nā nob̄ p̄cipit̄ vtraq̄ lege
diuina et etiā naturali: vt p̄latos spūales
sustētem⁹ si indigēt. nā in veteri lege Nu-
me. xviij. p̄cipiebat̄ leuitꝭ q̄ darēt decimā
decimaꝝ sacerdotib⁹ inter q̄s erant pōtifi-
ces seu sūmi sacerdotes. et filijs isrl' p̄cipie
bat̄ q̄ darēt ꝑmitias tā terrenascētium q̄ſ
aīaliū eisdē sacerdotib⁹. et ꝑtē lanaꝝ et oui-
um tōsione. de⁹ etiā ordinauerat eisdem sa
cerdotib⁹ ꝑtē in sacrificijs votiuis et pacifi
cis. et oblationib⁹. vt ptꝫ Deutero. xviij. et
Nume. xviij. vbi etiaꝫ moyses subdit cau-
sā dicens. ipm eni scꝫ sacerdotē elegit dñs
vt stet et ministret nomini dñi. Et illa sustē
tatio p̄latis debita etiā designabat̄ ꝑ illō
p̄ceptū Deutero. xxv. Non alligab̄ os bo
uis terētis ī area fruges tuas: quā auctori
tatē allegat etiā apl's. j. Corꝭ. ix. ad illū sen
sū vt ꝑ bouem itelligat̄ p̄dicator v̄bi dei. et
generalit̄ q̄libet q̄ alijs p̄est ī spūalib⁹: fide
liter laborādo ī agro et area dñi. In no
ua etiā lege saluator dedit apl'is ius come
dēdi et bibēdi de bonis illoꝝ q̄b⁹ p̄dicarēt
dicens. In quācūq̄ domū itraueritꝭ: ī ea-
dem manete: edētes et bibētes q̄ apō illos
sūt. Luc. x. et subdit. Dign⁹ ē eni opari⁹ mer
cede sua. ẜ obligauit illos q̄b⁹ illi erāt p̄la-
ti ad sustētāduꝫ illos: q: ius nō est nisi sibi
correspōdeat obligatio. Itē apl's pau-
lus ad lōgū deducit. j. ad Corꝭ. ix. q̄ q: p̄-
lat⁹ erat eis ī spūalib⁹ scꝫ ī p̄dicatōe euāge
lij. sibi licuit sustentatiōeꝫ ab eis cape: imo
q̄ sibi illa debebat̄. inducens ad h̄ scriptu-
rā ve. et no. testamēti et etiā q̄tuor similia.
Vñ ait. Quis militat suis stipēdijs vnq̄:
q̄s plātat vineā et de fructu ei⁹ nō edit: q̄s
pascit gregem et de lacte gregis nō mādu-
cat. nescitis q̄m q̄ in sacrario operant̄: q̄ d̄
sacrario sunt edūt. Ideꝫ etiā ī ꝑma ep̄la
ad Timot. ca. v. ait. Qui bñ p̄sūt p̄sbyteri:
duplici honore digni habeāt̄: maxie q̄ la-
borāt ī v̄bo et doctrina dei. vbi glo. dicit. q̄
bñ p̄sunt p̄sbyteri vita et doctrina: digni ha
beant̄ a subditis duplici honore scꝫ vt spi-
ritualiter eis obediāt: et exteriora ministrēt.
Et ad Gal'. vj. Cōmunicet aūt se is qui ca
thecizat̄ v̄bo ei q̄ se cathecizat in oīb⁹ bo-
nis. De lege naturali etiam ꝓbat̄. q: lex
naturalis dictat q̄ nō solū parētes carna-
les debent sustētare filios: ſ; etiā econtra si
parētes indigēt et filij habēt: q̄ eos susten
tent: q̄ſuis eni vt d̄r. ij. Corꝭ. xij. parentes fi
lijs et nō econtra debeāt thesaurizare: tñ se
cus ē de sustētare quādo indigent vt patet
Mat. xv. vbi rep̄hendit xp̄s iudeos q̄ il-
li sustētatiōi p̄iudicabāt suis positiuis tra
ditionib⁹. Modo p̄lati nō min⁹ sūt patres
suoꝝ subditoꝝ q̄ſ qui eis sūt patres carna-
les. Vñ paul⁹ galathas filiolos suos vo-
cat. iiij. ca. dicēs. Filioli mei q̄s iteꝝ partu
rio. et. j. Corꝭ. iiij. Ego ꝑ euangeliū vos ge
nui. Vñ carnales ministrarūt tm̄ fedā ma
teriā et ꝯsequēter cibū corporis ꝓuita infe
riori scꝫ vegetatiua. Hi aūt ea ministrāt q̄
cibus sūt anime: et q̄ disponūt ad vitā ani-
me superiorē. anima aūt plus ē q̄ſ esca. Lu
ce. xij. Vñ cōgrue ait paul⁹. j. Corꝭ. ix. Si
nos vobis seminauim⁹ spūalia: magnū ē
si metam⁹ carnalia v̄ra. q. d. nō ē magnum
imo incōꝑabilit̄ min⁹ ē qō nobis datis il
lo qō nos vob̄ ministrauim⁹. De sustē-
tatione scōi generꝭ ꝑsonaꝝ q̄ sit debita: ꝓ-
bat̄ lege diuia et naturali. Diuia q̄dē ve. et
noua. Veteri q: dñs p̄cepit in veteri testa-
mēto Leuit. v lx. Nu. xviij. Deut. xij. et xiiij
et. xxvj. xij. tribub⁹ isrl': vt decime tertie tri-
bui scꝫ filioꝝ leui darent decimas oīm ter
renascētiū et aīaliū. Illi aūt erāt tūc tp̄is ꝑ
sone ecclīastice: itēdētes diuinis laudib⁹ et
obsequijs q̄ amplificat diuini vt habetur. j.
Paral. xxiij. Nā alij eoꝝ erāt cantores in
tabernaculo vel tēplo cātātes ꝓhetias in
instrumentis musicis citharis cimbalis et
psalterio. Alij ianitores et sacriste. Alij
erant deputati ad iuuandum sacerdotes i
detrahendo pelles ab aīalib⁹ sacrificādis
et lauando hostias. Alij erant doctores: et

iudices ipli' vt doceret populum et iudicarent in eis sup causis emergentibus: et illi vl'timi erant etiã vt prelati: et sic reducunt ad primũ membrũ. Primi aũt tres nõ erãt vt plati. et illis in noua lege succedũt simplices sacerdotes et alij clerici vel ecclesiastice psone. ita q' de' tũc in pcepto legali et etiam figurali innuit sustentationẽ esse debitam illis qui p alijs vacãt diuinis obsequijs. Vñ Deutero. xiiij. et xij. dr. Caue ne derelinquas leuitẽ in oi tpe q̃ versaris in terra qr nõ habet aliã ptẽ i possessione tua. Vñ dñs dicit Nume. xviij. Nihil aliud possidebũt: decimaꝝ oblatiõe ptenti qs i vsus coꝝ et necessaria sepaui p ministerio q̃ seruiunt mihi i tabernaculo. vbi aũt eadẽ rõ ibi eadẽ iuris dispositio: cũ igit hodierne psone ecclesiastice: etiã deo seruiant in tabernaculo ei'. igit eis est etiã debita sustentatio. Hoc etiam innuit psalmista dicẽs: Sumite psalteriũ et date timpanũ. id est accipite spũalia. supple ab illis q̃ vob presũt: et p vob deo seruiunt: et date tpalia eis

In noua aũt lege illud debitũ etiã tangit paul' dicẽs. j. Cor. ix. Si nos vob seminauim' spũalia et c. vbi p seminãtes spiritualia: etiã itelligi possũt illi q̃ p alijs vacant diuinis obsequijs: et non tm illi qui docẽt alios. De lege etiã naturali h ptz qr de iure gẽtiũ: qd ẽ etiã ius naturale fuit et hodie ẽ q' sacerdotes etiã gẽtiliũ recipiebãt ipẽdia ab illis p q̃b fulciebãt in diuinis. Vñ etiã i egypto tpe famis pbebant frumẽta d horreis publicis seu regalibus ipsis sacerdotib nec cogebãt vt ceteri sua pdia vẽdere vel onerare tributib vt patet Gen. xlvij. De tertij generis psonarũ sustẽtatione q' sit debita. pbat pmo sic: qr illoꝝ sustẽtatio ẽ de iure gẽtiũ: qd ptz: qr sacerdotib i egypto dabãt alimẽta d publicis horreis. et h non fuit pcise rõne illi': qr fulciebãt egyptijs i diuinis. sz etiaz p eo qd vacabãt studio phie et scientiaꝝ speculatiuaꝝ. Vñ Aristoteles ait. j. metaphisice q' sacerdotib in egypto phie vacare pmo pcessũ ẽ. Et iosephus in libro antiqtatũ dic q' abraã qñ descendit in egyptũ docuit sacerdotes egypti astronomiã et extũc i talibus sciẽtijs studere ceperũt. et ideo a rege habebant victũ. Vñ et ex pdicto ca. Gen. trahit q' illi q̃ sũt deputati diuino cultui et studio: debet ab illis q̃ habẽt curam regẽdi cõmunitatẽ pvideri. Scdo sic qr hoies indigẽt sciẽtijs speculatiuis et etiã practicis qr sine illis nõ põt declinari malũ: qr maluz siue i erronea cognitiõe siue i affectiõe cõsistens nõ vitat nisi cognitũ. igit illi q̃ negligũt qrere tpalẽ sustẽtatiõez suaz: vt suis laborib releuẽt spũalez indigentiã alioꝝ hoim: vice versa debẽt releuari ab alijs: in eo q̃ ipi indigẽt. mõ tales studẽtes indigẽt tpalib: qr ex q̃ occupati sunt laborib scholasticis nõ possent intẽdere rusticis. ꝯsequẽtia tenet: qr h videm' in mẽbris eiusdẽ corporis naturalis q' si vnuz vacat alicui negocio i salutẽ alioꝝ mẽbroꝝ: vt pedes ad h q' alia deferãt ad aliũ locũ: illo ecõtra a reliqs (vt a manib' q̃ acqrũt nutrimẽtũ et a capite qd influit i alia) recipit alimẽtũ et influxũ. igit sic etiã debet ee i mẽbris corporis mystici: cuiusmodi sunt scholastici viri respectu alioꝝ hoim: qr sunt cõmẽbra reipublice. Tertio qr tales deseruiũt reipublice ñ min' q̃ tpales dñi: illi' ãt debet sustẽtatio a cõmunitate vt patebit: igit et illi. Maior pbat. qr rectores reipublice intẽdũt ciues suos facere virtuosos vt ait Aristo. j. ethicoꝝ et decimo. Mõ h fieri nõ põt nisi sint q̃ cognoscãt et doceãt q̃d rectũ et q̃d obliquũ: q̃d verũ et q̃d falsũ. cuiusmodi sunt scholastici. imo politic' indiget illa sciẽtia p quã singulas artes ordinare possit: qr h ad eũ spectat: talis aũt est sciẽtia moralis: ciuilis dicta q̃ est architectonica respectu aliaꝝ vt dicit phs. j. ethicoꝝ. Maior etiã pbat p illo sapie. vj. Multitudo sapientũ sanitas ẽ orbis terraꝝ. vbi enĩ mlta ꝯsilia: ibi sal'. Prouer. xj. Qd etiã attẽdẽs ius canonicũ disposuit extra d mgris: q' ecclesia cathedral' et qlibet collegiata ecclia q̃ ad h sufficit: debet assignare cõpetens bñficiũ vel redditũ vni' pbẽde vni mgro i grãmatica q̃ clericos illi' ecclie et alios scholares paupes gr̃is doceat. Metropolitana vero ecclia vltra illũ magistrũ etiã dz hr̃e vnuz theologũ cui fruct' vni' pbende q̃diu docuerit ministret: qui tñ nõ erit canonic': et si ipa vtriq mgro puidere non sufficit: prouideat grãmatico in aliqua ecclesia sue ciuitatis vel diocesis. Et vt possit haberi copia doctoꝝ in theologia: prelati et capitula mittere debent personas dociles ad

studium q̄bus si p̄xi̇̄ reddit⁹ non sufficiūt eis in expensis per quinquēniū ministrabunt. doctores p̄o q̄diu docuerint recipient fructus p̄bendarū suarū: studentes p̄o in theologia recipient eos p quinquēniū: quā cōcessionem theologis factā: canoniste etiam extendūt ad docētes ꝛ studentes in iure canonico vt Panor. ꝛ Archidiaconus volūt. De quarti generis psonaꝝ sustentatione ꝙ sit debita: ptꝫ i locis inumeris tam ve. q̄ no. testamēti. Unde in vetestamento p̄cipiebaꝛ filijs israel vt paupibꝰ pupillis viduis ꝛ leuitis darēt non solum elemosynā cōmunē. sꝫ etiaꝫ specialiꝛ ꝙ eis darēt decimā specialē tertio anno vt patet Deutero. xiij. Et in noua dr. Estote misericordes: ꝛ date et dabiꝛ vobis. Luc. vj. Et date elemosynā ꝛ vobis omnia mūda sūt. Et etiā rōne naturali patet ex mutuo auxilio qđ sibi mēbra corporis naturalis p̄bēt quādo vnū indiget eo quo aliud supabūdat: qđ nobis est indiciū vt sic etiam nos agamus ad pauperes qui sūt nobiscū mēbra corporis mystici scꝫ reipublice atq̄ ecclesie fideliū. De quinti generis psonarū sustētatione ꝙ sit debita pbaꝛ lege diuina ve. ꝛ no. atq̄ naturali. Ueteri q̄a. j. Reg. viij. cum filij isrl' voluerūt habere regem: dicebat dominus samueli. Predic eis ius regis q̄ regnatur⁹ est sup eos: ꝛ ait samuel. hoc erit ius regis. ꝛ enumeraꝛ ibi multa: q̄si rex omniū illorum esset habitur⁹ ius: sicut etiā hoc verum ē in necessitate īminenti ipi regno eo ꝙ in tali casu oīa sūt principis ad exponendū ea p bono cōmuni regni. et q̄uis extra illam necessitatē non fuerit vere habitur⁹ ius omniū illoꝝ que ibi enumeranꝛ: q: aliqua que ibi ponunꝛ magis spectant ad potestatē tyrānicā q̄ regalem: que eis samuel p̄dixit futura tāq̄ penam peccati eoꝝ: tamen aliquoꝝ q̄ ibi enumeranꝛ fuit habiturus ius verū. q: si nullorum simpliciter: non dixisset: hoc erit ius regis ꝛc. Et de illoꝝ numero ē illud qđ ibi dicit ꝙ rex addecimabit segetes et reddit⁹ vinearū atq̄ greges eorū. et sic innuitur ꝙ regi debenꝛ redditus de predijs subditoꝝ. Lege etiā noua pbatur. Naꝫ iohēs baptista ait militibꝰ. Estote cōtenti stipēdijs vestris. igiꝛ innuit eis licere recipe stipendia. Christus etiā iussit dare tributū cesari dicēs. Date cesari q̄ cesaris sunt. Math. xxij. Et paulus ait. Cui vectigal vectigal: cui tributū tributum. ad Roma. xiij. Item vtraq̄ lege diuina patuit ꝙ ministris dei p suo ministerio debeꝛ stipendiū ad sustentationeꝫ. Modo tpales domini in gubernando virtuose rem publicā: sunt ministri dei. etiā si occidant maleficos: ꝛ sceleratos de terra perdāt nec viuere sinant impios: pter quos alijs pacifice viuere non licet. Unde apl's ad Roma. xiij. de tēporali p̄ncipe loquens ait. Dei minister ē tibi in bonum. si auteꝫ malū feceris time: non eni sine causa gladiū portat. dei eni minister est vindex in iram ei q̄ male agit. Et infra de p̄ncipibus loquens ait. Ministri eni dei sunt: in hoc ipm seruiētes. Et filijs leui occidentibus filios israel q̄ adorauerant vitulum in deserto: ait moyses. Cōsecrastis manus vr̄as hodie domino vnusquisq̄ i filio: ꝛ in fratre suo vt deꝛ vobis bn̄dictio. Et de phinees qui occiderat coeuntē cuꝫ madianitide dixit domin⁹ ꝙ auertisset irā suam ab israel et dedit ei pacem et pmisit sacerdotium sibi pro se ꝛ posteris suis pro illo opere. Unde ꝛ tales etiaꝫ in scriptura dicunꝛ dij pter pticipationeꝫ potestatis a deo sibi collate qua vice dei et vt ministri eius puniūt sceleratos. Lege etiā naturali patet: quia de iure gentiū qđ ē ius naturale ē ꝙ nemo militat stipēdijs suis. Cū igiꝛ tēporales domini p alijs militāt: sequitur ꝙ alij eis teneanꝛ ad stipēdia. Cōfirmatur quia si nulli essent tales rectores: oporteret ꝙ ipe popul⁹ vel cōmunitas met cōduceret aliquos q̄ eam tuerenꝛ ab hostibꝰ ꝛ deuastatoribus vt pacifice possent intēdere ciuilibus actionibꝰ. modo talibꝰ liceret eis dare stipendia: imo deberent. igitur cum rectores reipublice vt reges ꝛ principes talibus supintendant: eis debita sunt stipendia p sustentatiōe. Secūda autē pars antecedētis scꝫ ꝙ illaꝝ psonaꝝ sustentatio etiaꝫ sit maioris bonitatis q̄ sit ꝯstitutio reddituū. pbaꝛ: q: ꝯstitutio reddituuꝫ eis fiēda ē datio tpaliū. modo illa ē minoris bonitatis q̄ receptio spūaliū quā ipe cōstituēs reddituū expectat a p̄mo ꝛ scđo genere psonaꝝ ad quā receptiōeꝫ ordinaꝛ earundē sustētatio. Sllr bonū cōmune ē nobilius bono p̄uato. modo sustētatio psoꝝ

karū p̄mi scōl tertij ꝛ q̄nti geneꝝ ē bonum cōmune sicut et ille psone sunt vtilitas rei publice spūalis vel tpalis. Sustētare etiam pauges xpi ꝯfert ad bonū publicū. quia pietas ad oia vtilis ē. j. ad Timot. iiij. bona aūt illa sup q̄ p̄iuat⁹ ꝯstituit redditus: ꝛ etiā ipi reddit⁹ sūt bona p̄uata. igit illoꝝ ꝯstitutio ꝛ assignatio erit min⁹ bona q̄ p̄dicta sustentatio.

Scda ꝯclusio. fundatio eccliaꝝ: altariū: monasterioꝝ: hospitaliū ꝛ hmōi. aut nō ē causa finalis dicēda nata ꝯgruere p̄dicte ꝯstitutiōi. aut nō ē a p̄cedēti oīno extranea. sz ī ea inclusa vel eidē ānexa. pbat q: nihil ē causa finalis sui ip̄i⁹. Modo illa fundatio aut met ē ipa ꝯstitutio p̄dicta: fūdare enī ecclias: altaria: mōasteria ꝛ hmōi cū redditibꝫ: ē ꝯstituere reddit⁹ annexos illis officijs ecclīasticis vl' pijs opibꝫ ibidē exercēdis p sustētatiōe eadē exercētiū. Si etiā capit fundatio p sustētatiōe officioꝝ ecclīasticoꝝ. l. iuriū ꝛ obligationū exercendi act⁹ ecclīasticos vel pia opera. tūc nō ē alia causa finalis a p̄dicta oīno disperata: sz sibi cōcomitās vel ānexa: imo ē finalior ꝛ vltimior causa finalis ꝯstitutiōis redditūū. ꝛ ipa sustentatio ē ꝓpinquior ꝛ citerior causa finalis. q: qn̄ ꝯstituūt reddit⁹ vt exerceant officia ecclīastica: tūc ꝯstituunt vt exercētes illa officia habeāt sustētatiōez d̄ illis redditibꝫ vt sic exercere valeant illa. ꝛ sic redit illa causa ī idē cū p̄iori. Et patz q etiā talis p̄t eē ꝯgrua cā finalis ꝯstitutōis redditūū. q: ipa sustētatio ꝓpt quā ꝯstituūtur illi reddit⁹ est licita ꝛ maioris bonitatis q̄ ipa constitutio redditūū: igitur multo magis est licita et maioris bonitat' ipa exercitatio ipsorum officiorum ecclīasticorū ꝛ pioꝝ opeꝝ. tenet ꝯn̄a. q: ipa sustētatio nō ē eis debita nisi ꝓpt illā exercitatiōnē iūctā ꝛ licita erit ipa exercitatio ꝛ digna ꝯstitutiōe reddit⁹: q: ꝓpt qd̄ vnūqḋqꝫ ꝛc.

Tertia ꝯclusio. p̄ter p̄dictā q̄ntuplicē causam finalē pōt adhuc eē duplex cōgrua causa finalis. pbat: q ꝯstituēs p̄t etiā idō alteri ꝯstituere redditū: vt ip̄e ꝯstituēs habeat vnde possit se alere q̄ sine illa ꝯstitutiōe non posset h̄ cōmode vtputa aliquis nō pōt se ꝛ filios ac [illegible] alere nisi p negociatiōes: q: aliā ar[illegible] ignorat: ꝛ ad illas indiget ꝓmpta pecunia. habet aūt possessiōes q̄bꝫ tn̄ nō potest ita cōmodose intēdere. ꝛ hic ꝯstituit alteri redditū ī illis p̄dijs. et h̄ p p̄cio vēdēdo ei illū redditū: vt sic habita pecunia possit negociari vel alia exercere q̄z ipe hz peritiā. Silr etiā si ipe ꝯstituēs indigeat pecunia ex alia necessitate eum opprimēte q̄ ex necessitate negociatiōis mō dicto. ꝛ q: nō iuenit q̄ sibi mutuet: op⁹ ē sibi aut vendere p̄dia: aut ea onerare aliq̄ redditu sibi constituēdo. ꝛ q: nō expedit sibi vēdere vt possit ea rehabere. idō sic cogit ea onerare redditu. Illis igit exēplis positis: pbat ꝯclusio sic. q: talis licite posset illa sua p̄dia vēdere totalit alteri vt haberet pecuniaꝫ ad negociādū. ꝛ sic se nutriēdū. sz illō forte sibi nō ita expediret. igit eadē rōne pōt ea ex illa causa finali vēdere: sic q illi cōstitutiōi nō obstat illa causa finalis: imo ꝯgruit supposito q illa ꝯstitutio sit licita: nō tm̄ ex genere vt pbatū ē. sz etiā ex circūstātia modi scꝫ qn̄ nō ē gratuita sicut infra pbabit. Secūda causa etiā pōt eē vt ille ali⁹ cui constituit habeat sustētatiōnē etiā si nō sit d̄ aliq̄ p̄dictoꝝ geneꝝ: vtputa qn̄ cōstituēs timet q nisi ille cui ꝯstituit puideat cū redditibꝫ q ꝯtingat eū al's ad inopiā vergere et quia timet eū piclitari ad maiora mala aīe: tunc enī ad p̄cauēdum illa: poterit sibi puidere cōstituēdo illos reddit⁹ sibi: ita q ex pte illi⁹ cause finalis nō erit cōstitutio illa illicita sz licita: nōdū curādo an ipa receptio illius reddit⁹ ex pte illi⁹ cui constituit sit licita neqꝫ curādo an debeāt illa fieri gratis vel nō gratis. pbat. q: ꝯstituēs posset illi alteri donare vel vēdere illa p̄dia vt p ea p̄seruaret ab illis malis. igit etiam poterit sibi ꝯstituere reddit⁹ i ill'. tenet ꝯn̄a ab eq̄litate rōnis.

Quarta ꝯclusio. incōgrua cā finalis ꝯstitutionis p̄dicte est si fiat vt ille cui ꝯstituit ad pōpā seculi imēsas ꝯgreget diuitias. aut i explebilibꝫ faucib⁹ hiātis auaritie qḋ impossibile ē satisfacere possit: aut vt ille voluptatibꝫ lasciuiat: aut vt ocio vacet excusso d̄ collo suo iugo imposito filijs ade: de q̄ dr̄ Gen. iij. In sudore vult⁹ tui vesceris pane tuo. ꝛ Job. v. Homo nascit ad laborē sic auis ad volatū. ꝛ apl's exhortat v̄bo ꝛ exēplo ad laborē manuū: de q̄ latius vide sup. q. lxxj. ꝯclusiōe scda. ꝛ petr⁹ adma

trē Clemēt; increpādo dicebat cur nō manibꝫ suis oparet ꝛc. Et dixi notanter vt ille ꝛc. q: si cōstituēs nō illū finē cōstitue ret(ſ; sciret illū cui cōstituit sic eē eo abusurū)tunc i casu q̄ ꝯstituēs cōpelleret̄ ꝑpter inopiā suā: talē redditū taliꝯstituere ad releuādū suā q̄ opprimit̄ inopiā: nō peccaret sicut nec ille q̄ mutuū accipit ab vsurario cui cogit̄ vsuras soluere vt in q̄stiōe.xlvij Nā sic ꝯstituēs nō alteri dat occasionem peccādi.ſ; alius illam sua malicia accipit.

Dixi etiā notāter i casu q̄ ꝯstituēs compelleret̄ ꝑꝑ inopiā ꝛc. q: si non cōpelleretur ꝑꝑ inopiā ꝓ:iā.imo libere cōstitueret talē redditū ei quē sciret eo abusurū: ꝛ ad illū abusū eū recipe vl̄ emere: nō liceret ei eū cōstituere: ħ enī esset dare gladiū furioso put illud patere pōt in silī ex deductis i q̄stione.liij.ꝺ vēdēte ornamēta lasciuie eis q̄s illis abusuros nouit. Loq̄r aūt ħ de causa finali intēdēda ex pte ꝯstituent̄.q̄lis aūt debeat eē ex pte ei⁹ cui cōstituit̄: seu q̄ sibi tales pcurat ꝯstitui vt faciūt illi q̄ emūt eos ptz iā ptim ex dictis: ꝛ etiā infra dicet̄ in q̄stione.lxxvij. Nec tamē ad p̄dictas psonas ita volo restrinxisse decisionē q̄stionis quin si que siles vl̄ reducibiles ad eas occurrāt. q: nō de oībꝫ pōt in pmptu iudicari: silis habeat̄ decisio vbi silis repit̄ ratio. Vñ regulariter illis psonis licet ꝺ redditibꝫ viuere q̄ sic se hñt q: vtil⁹ ē reipublice q: omittāt corpales labores ꝛ intēdant vtilitatibꝫ spūalibꝫ vel tpalibꝫ reipublice: ita q: si nō haberēt reddi⁹ n̄ possent talibꝫ vtilitatibꝫ intēdere vel nō ita cōmodose et apte sicut habēdo Nec tñ debēt tales multiplicare redditus vltra q̄ꝫ eis ad intēdēdū p̄dictis vtilitatibꝫ necessariū existat.

Qd si fiat argumētū qd videt̄ q: etiā passim aliꝗs liceat: q: martin⁹ q̄nt⁹ in sua bulla (de q̄ infra in q̄stione.lxxxiij.) indistincte loq̄t̄ de q̄libuscunꝗ ciuibꝫ vel oppidanis. Dicēdū q: martin⁹ ibi loquit̄ de illis q̄ ꝯstituūt redditus ꝛ eos vendūt. et sic nō loquit̄ de illis q̄ habent eos vel viuūt de illis: verū cū vult loqui de ementibꝫ eos ꝛ q̄ viuūt ꝺ eis: non memorat aliq̄ genera psonaꝝ alia a p̄dictis generibꝫ. Possent etiā alia argumēta fieri vtputa q: alicui extra p̄dicta genera psonarū licet emere totū agrum ꝛ de illo viuere locādo eū aliꝗs. ꝛ sic virtualiter habet in agro illo redditū. sed q̄ aliꝗs extra p̄dicta genera nō solū ab iniq̄tate: ſ; p:sus a delicto ꝛ omī rep̄hēsibilitate assecurare voluerit: nō id mea sententia faciat. naz satis ē ꝑ nunc mihi in his q̄ dicta sunt generibꝫ psonaꝝ cōstitutiōes et emptiōes approbasse. Ceteras aūt psonas que sunt p:sus ꝛ omnimode extra p̄dicta genera et omnimode sua spōte emūt sibiipis redditus: non ꝑ tāto nolo oīno ab omī delicto assecurare q: cōtractus ille emptionis redditūū sit eis vsurari⁹ aut al's in se iniquus aut q: fruct⁹ taliū redditūū pceptos teneātur restituere q̄si vsuras. q: si ille ꝯtractus esset eis vsurari⁹ vel in se iniqu⁹ tūc nō solum eis: ſ; omī generi hoim eēt illicit⁹ qd est falsū. Sꝫ ꝑ tāto nolo illas omnimode a rep̄hēsibilitate ꝛ delicto assecurare. q: psonis que sūt p:o:sus ꝛ oīno extra p̄dicta genera: nec ad ea possunt reduci: congruit nō passim i ocio corpali ſ; laboribꝫ ꝛ occupatiōibꝫ corpalibꝫ viuere ad q̄s ꝛ nate sūt atꝗ vocate: ꝛ ꝑ q̄b⁹ etiā exercendis robur corpis ꝛ idustriā ac alia dona acceperūt a dño: vt sic nō modo sibi: sed ꝛ tpali reipublice ꝑ sua virili vtiliter viuerent. Vñ petrus ait. Unusquisꝗ sicut accepit grām in alterutrū illā administrātes vt boni dispēsatores multifo:mis grē dei: nemo enī sibi soli nat⁹ ē nec sibi soli ſ; mystico co:pi ꝑplēm vocationē suā q̄ vocat⁹ ē viuere debet. Huius simile pōt poni tripliciter. P:imo in mēb:is corpis naturalis. Nā quātūcūꝗ videre nō sit malum: tñ si pedes relicto vsu ad quē a natura sūt instituti se de actu vidēdi itromittere: nec in suo vsu corpi deseruire vellēt quādā deordinatiōeꝫ i corpe mystico itroducere ꝛ corpi inutiles: imo ꝛ p̄iudicialiter agere dicerēt. Scd̄o in sacerdote q̄ si mercantias exerceat ꝛ nēgocia agat: peccat. non q: mercari ꝛ negociari sit act⁹ de se mal⁹ et nūꝗ bñ agibilis. ſ; q: ad alia vocat⁹ ē vt i illis vtiliter viuat reipublice ecclie: q̄ vocatiōe nō cōtēt⁹ q̄ deo militare deberet: secularibꝫ implicat se negocijs. Tertiū ē in viro q̄ ad regendū ecclesiam ē vtilis: ꝛ ad hoc plurima dona ꝛ talēta accepit a dño: ꝛ cū posset ꝛ etiā ad ħ vocat̄: recusat se tamen in ocio contemplationis cū dāno vel p̄iudicio ecclesie ponit

hunc enim non usquequaque quis assecurabit z tñ cõtemplatiuã vitam assumere non est de se malũ: imo licitũ ex se et valde laudabile. Ita z respublica in tẽporalibus grauatur z leditur p hoc q passim multe psone q sunt oino extra pdicta genera: ꝺ redd itibus post habito labore vel occupatione corpali viuere in ocio volunt piudicãtes corpi: cuius tñ mẽbra esse volunt. Unde z boni politici deberent suis municipalibus statutis aut aliis legibus puidere: ne passim qlibet cum sorte aliquãtulã cõgregasset pecuniarum: vellet redditus emere z in ocio viuere: q potius ꝺ illa pecunia emere deberet possessiones z predia: z eorundẽ culture intẽdere: aut negociationi honeste insistere: aut artificiũ agere: ita enim tam victualia q vniuersa alia q ad humanã cõmoditatẽ conducunt abundarẽt: eo q mlto plures hoies talibus parandis intenderẽt q qñ passim pmitteretur hoibus ad illa artificia z culturas abilibus se a talibus abstrahere: qbus ita tandem dulcescit quies ocij q p phas z nephas qrunt pecunias qbus ampliores redditus emere atq ita tutiores in ocio suo viuere possint. Q si victualia z alia tpalia ad humanã cõmoditatẽ subseruiẽtia abũdarẽt: possent consequenter ex eo plura diuina officia institui z decor domus dñi z alia q dei honorẽ z oppressorũ subleuationẽ respiciũt pcurari: qbus piudicat p h q abiles ad corporalia exercitia existẽtes extra pdicta genera conantur de redditibus in ocio viuere. Talibus itaq psonis iterim q sic oino extra pdicta generã ante factũ non iudico cõsulendũ q emant redditus z de illis viuãt: imo dissuadendũ: post factũ autẽ nõ est eis imponẽdũ q fructus pceptos restituant quasi vsurarios: q falsũ est sed cõsulẽdum potius q cogitẽt de via q ab eis redimãtur z si redimant q spõte sua alios vltra emãt nisi cũ venerint ad aliquod pdictorum generum. Dixi notãter psone q sũt prorsus z oino extra pdicta genera: q ptingit bene q aliq psona ptim sit de aliquo pdictorum generũ z cum h ad labores pdictos in pte abilis. sz de illa nõ itelligo qd iã dictũ ẽ: quia talis psona ptim z i tãtũ pt viuere ꝺ redditibus inquãtũ accedit ad aliqd pdictorum generũ. ptim vero z q ad reliquũ de suo ad quẽ aptus est viuat labore. Dixi etiã notanter omnimode sua spõte: q sec9 ẽ de ea psona que in aliq casu mouetur ex pietate z bona itẽtiõe ad succurrendũ pximo indigẽti parata pecunia p q ille offert ei redditũ cõstituẽdũ vbi emens redditũ mallet pecuniã suam sibi retinere z inde possessiões excolẽdas emere vel excolere: aut artificiũ suum copiosius psequi: aut negociatiões abundãtius agere. video tñ pximũ suũ amplius indigere: dat eidẽ pecuniã p redditu sibi cõstituto z oblato nõ minus animo succurrẽdi eidẽ q sibiipsi puidẽdi de indẽnitate lucri cessantis: stat enim q z si pximus ille egeat: nõ sit tñ in ea indigẽtia cõstitutus q pdicta psona teneatur cũ eo cõtrahere cõtractu gratuito scz mutuãdo sibi tãtundem imo satis pie agit cõtrahendo cum eo cõtractu nõ gratuito scz emẽdo quippiam ab eo: i q tñ etiã eidẽ bñficiũ facit z sibiipsi de indẽnitate lucri (a quo pter eũ cessare nõ tenetur) puidet. Et hec de psenti qstione.

Questio. LXXIIII.

Utrum liceat alicui homini singulari z etiã cõmunitati hoim: in se vel sua psona cõstituere alteri redditũ alicuius rei vtilis. Solutio qstionis (suppositis suppositiõibus qstiõis. lxxij.) stat i tribus suppositiõibus: z i recitatiõe duorum modorum dicẽdi. Pria suppositio. hec qstio differt a. lxxij. q: pũs qrit de psona vt distinguitur cõ rẽ: pdicta aũt qrit de re capta vt distinguitur cõ psonã. Un postq vidimus q cõstitutio redditus facta i re sit licita: restat videre an idẽ sit iudiciũ habẽdũ qñ cõstituitur in psona. Scda suppositio. aliquã psonam ẽ alicuius põt itelligi dupliciter scz intrãsitiue seu idẽtice. i. q sit ipse met. Alio modo trãsitiue z possessiue. i. q illa psona sit possessa ab illo alio: q mõ fuit ẽ psona sui dñi.

Tertia suppositio. i qstione tñ qritur de redditu rei vtilis scz vt res vtilis distinguitur a pecunia: q ꝺ redditu pecunie cõstituẽdo in psona postea qretur. Primus igitur modus dicẽdi ẽ aliquorum dicẽtiũ: q non licet alicui pcise i psona sua cõstituere alteri redditũ alicuius rei vtilis. z dz pcise. i. si nõ referatur ille redditus ad aliquã rẽ certã vt res distinguitur a psona: de q alia re possint haberi illiusmodi res vtiles: z ita fm illũ modũ dicẽdi: ille q non haberet aliqua bona imobilia nec mobilia: nõ posset alicui cõstituere redditũ

q: illa ɔstitutio fieret sup nudā psonam.p
bat ille mod⁹ dicendi:q: psona libera non
pōt obligari:vt pz extra de pignoribꝰ.ca.
ij. Modo si qs liber existens in sua psona
ɔstitueret redditū:sua psona obligaret: q:
omi iuri correspondet obligatio.redditus
aūt quē qs sup ipā3 haberet eēt ius.igit il
la psona eēt illi obligata. Sz ille modus
dicendi ē falsus:ꝛ ei⁹ motiuū inualidū qz
vtrūqꝫ patebit p rōnes scdi modi dicēdi.

Scds igit modus dicēdi ɔsistit i q̄ttu-
or ɔclusionibꝰ. Prima:psona etiā libera
pōt obligari.pbat septēpliciter. Primo sic
Cōtra psonā liberā aliqs pōt hre actiōe3
Vñ aliq̄ actiōes sūt dicte psonales.omni
aūt actiōi correspōdet obligatio:cōtra eni
mihi nullatenꝰ obligatuz: nō cōpetit mihi
actio:imo fm iuristas:obligatio ē mr̄ acti
onis. Scdo psona libera pōt ɔtrahere
ɔtractu sacramētali scz ɔtrahendo matri-
moniū.imo etiā fuus hoc pōt sine ɔsensu
dñi ꝛ dño ɔtradicēte:qͣuis p h̄ nō liberet
a fuitute.i tali aūt ɔtractu psona ɔtrahēs
obligat ɔiugi ad multa:adeo q vincula⁹
ꝛ alligat⁹ esse dr vir vxori:ꝛ vxor alligata
lege maritali ꝛ neuter ptātē hz sui corpo-
ris.j.Cor.vij. Tertio psona libera pōt
ɔtrahere ɔtractu pphano scz vēditiōe em-
ptione ꝛ sic de aliis speciebꝰ. Modo ɔtract⁹
ē vltro citroqꝫ obligatio.cui⁹ diffinitiōis
sensus ē q ɔtract⁹ ē act⁹ ex q̄ nascit obliga
tio hincinde iter ɔtrahētes vt exposita est
diffinitio illa sup.xvj.qōe. Vñ etiā fm iu-
ristas:debitor dr q̄si fu⁹ creditoris. Vñ sa
lomō ait. Qui accipit mutuū:seru⁹ ē fene-
rātis. Prouer.xxij. Quarto liber pōt lo
care opas suas alteri ad tps.mō locando
obligat psonā suā ɔductori:ita q ɔductor
hz ius exigendi opas ab illi⁹ psona.igit p
sona ē obligata ei.q̄re autē dicam ad tps:
patebit i solutiōe argumēti cuiusdā īferi⁹.

Quinto.liber pōt pfiteri religiōem aut
aliis spūalibꝰ actibꝰ se obligare. Vñ pau-
lus.j.Cor.ix. Cū essem liber:oim me fuū
feci. Modo tūc obligat etiā hō.ꝛ illa obliga
tio strictior dr q̄ fuit humana:vt pz i ca.
mitos.liiij.dis.q: illa fit cū renūciatiōe p-
prie volūtatis.fu⁹ aūt nō sic. Itē obligatio
monachi fit etiā cū aliq̄li pīudicio pprie li-
bertatis. Nā libertas diffinit.ē naturalis
facultas eius qd cuiqꝫ facere libet:nisi qd
vi aut iure phibet. Modo pfitendo facit ꝛ
milita ad q̄ agēda habuisset naturalē facul-
tatē citra phibitiōe3 violētie ꝛ iuris facere
nō hz. Vñ sine ɔsensu abbatis:monachus
min⁹ pōt obligare se q̄ fu⁹ sine ɔsensu dñi
q: fuus pōt naturalit obligari: monach⁹
aūt non:eo q obligatiōi monachi resistit
ius:nō aūt obligatiōi fui:lz etiam nō assi-
stat. Sexto.q: qs pōt se deuouere vl' iu
rare ad aliqs labores corpales ꝛ quasda3
opas impēdēdas q̄tidie vel p mēses vl' an
nuatim alicui loco pio vt eccl'ie vl' hospita
li.mō talis obligabit illi pio loco. Se-
ptimo.seruit⁹ est q̄dā magna obligatio:ca
piēdo fuitutē p aliq̄ qd ē in ipa re vel pso
na q̄ dr fuire:qd dico pp̄t aliā acceptiōem
fuitutis scz p iure vt patuit qōe.lxxiij. Mō
psona libera pōt fieri seruilis:ꝛ h̄ dupliciter
scz inuita ꝛ etiā volēs.de pmo patz duabꝰ
rōnibꝰ ꝛ septē exemplis. Prima rō:q: p
sona libera pp̄t crimina pōt occidi.et sic sibi
pōt tolli vita naturalis.igit multo magis
poterit subiici fuituti:fuata sibi vita. Vñ
fm Aug.xix.de ciui.dei.ca.xv. Origo vo
cabuli seruorū i latina lingua inde credit
ducta:q hi q̄ iure belli possent occidi a vi
ctoribus:seruabāt ꝛ fui fiebāt a fuādo ap
pellati. Vñ nō a fuiēdo dicti sūt fui q̄uis
aliqñ sic capiat seru⁹ a seruiendo: vt qñ ta
bellio dr seru⁹ public⁹ a fuiendo tm̄ q: il-
le nō pōt eē seru⁹. Scda rō: q: staret q
libertas alicui⁹ eēt pniciosa reipublice:eo
q multipliciter eā turbaret. Mō talē pos-
set rector illi⁹ reipublice addicere fuituti:
si p illā respublica liberaret ab illi⁹ turbati
one.q: etia3 illū occidere posset:aut incar-
cerare. Scdo pz septē exēplis. Pri
mū. Nā liber capt⁹ i bello ab hostibꝰ.id ē
ab inimicis romani impii:efficit ipso facto
fm leges impiales seru⁹ capictiū:vt pz in
l.hostes.ff.de cap.ꝛ postli.reuer.qd etiam
adeo intelligunt legiste q ille capt⁹ efficie
bat fu⁹.etiā si ps capictiū foueret bellū in
iustū ꝛ capt⁹ eēt de pte fouēte bellū iustum.
Vñ h̄ statutū fuit in fauorē captiuorū:ꝛ in
fauorē publice vtilitatis vt scz capti nō oc
ciderent sz fuarent. Et dixi notanter exo
nēdo hostibꝰ.i.inimicis romani impii. Nā
vbi bellū nō ē iter romanū impiū et vnū
ꝛ ei⁹ inimicos ex alia.vtputa q: due ciuita
tes aut dñi nō recognoscētes imperatorē

aut si ambo recognoscunt imperatorē. sed tamen inter se tm̄ bellant non cōtra imperium nec bellū ab impio romano indictuȝ dū non efficerenť capti serui capientiū ṽ ir tute p̄dictarū legum imperialiuȝ. quia ille leges tm̄ disposuerūt sup seruitute in p̄dicto casu vbi scȝ est bellum cōtra inimicos romani imperij: qui soli vocanť hostes in p̄dicta lege. Unde hostes vt ibi dicit sunt illi q̄bus popul⁹ romanus publice belluȝ decreuit. ꝛ q̄ populo romano publice bellum decreuerūt. ceteri aūt latrunculi appellanť sup le quo ad hoc: q: eis non cōpetit ius postliminij: de quo ibidē. Dixi etiā notiter fm leges: quia de cōsuetudine hodie secus est. Nam etiā si qui impugnēt romanū imperiū ꝛ capiunť a romanis non efficiunť illi serui eorū saltem si capti sunt fideles: ꝛ huic cōsuetudini standū est que in h̄ abrogauit p̄dictaȝ legem. Attn̄ nihilominus suitus ꝯtrahebať olim et hodie etiaȝ in ptibus orientalib⁊ cōtrahiť iuregentiū morib⁊ approbato. sic ꝙ capti efficiunť serui capientiū: dūmodo capiētes foueant iustum bellum. Uñ cum turci nostros capiunt redigūt eos in seruitutē: q̄ tm̄ redactio non ꝟtute p̄dicte legis fit necꝫ etiā ē iusta.

Scōm exemplū. liber faciēs aliqd̄ sequētiū q̄ncꝫ: efficiť seru⁹ capientis eū: etiā iure canonico: ꝛ hoc ip̄o facto: scȝ mittens saracenis ferrū. arma lignamina. scōo vēdens eis galeas. tertio gubernās piraticā nauē. quarto impēdens auxiliū vel ꝯsiliuȝ in eisdē. quinto vendens alia mercimonia eis. vt patȝ extra de iudeis ꝛ saracenis per multa capl'a. put etiā sup tactū est plenius q̄stione. ij. Tertiū. pater pōt i casu necessitatis vēdere filiū suum liberū. de quo latius vide ibidē. ꝛ si vēdere. ergo etiā obligare nō obstante ꝙ lex tm̄ mentionē facit de vēdere. q: minus p̄iudiciū est obligare q̄ȝ vēdere. ꝛ sic vbi maio: rō: ibi pōt lex vl' statuti extendi. Quartū. q: Noe addixit filium filij sui suituti fratrum suorū dicens Geñ. ix. Maledict⁹ canaā: suus seruoruȝ erit fratrib⁊ suis. imo totam posteritatē ei⁹ in ip̄o subiecit seruituti. Quintuȝ. quia Exo. xxj. tacite vl' interp̄tatiue admittebatur patri vendere filiā suam: vbi diciť. Si q̄s vēdiderit filiam suam in famulam ꝛc̄.

Sexto ius ciuile subijcit suituti libertum ꝓpter ingratitudinē patrono suo (scȝ q̄ eum a seruitute absoluerat) exhibitam: ita videlicet ꝙ manus in patronū iniecit: vel atrocem iniuriā aut graue damnum vl' vite periculū ei inferre p̄sumpsit. naȝ in hoc casu potest patron⁹ eum reuocare in seruitutem: nō tamē videť ꝙ eo ip̄o efficiať su⁹.

Septimo. quia ius canonicū disponit ꝙ rapto: mulieris efficiať seruus raptē: vt patȝ. xxxvj. q. j. ca. de raptorib⁊. vel opo:tet ꝙ redimat se. ꝛ si ꝓpter paupertateȝ non pōt se redimere: erit seru⁹ eius ad tēpus fm arbitriū boni viri: que tm̄ pena non videť late sententie sed ferēde. ꝛ hoc in foro iudiciali si de hoc est conuict⁹: non aūt in foro penitētiali. Unde si existēs in sacris ꝯtrahit matrimoniū: vxo: eius si hoc nouit si libera ē redigēda ē in suitutē. dis. xxxij. ca. eos qui. et filij qui inde nati essent: debēt etiam fieri serui eccl'ie. xv. q. finali. ca. cuȝ multe.

De scōo ꝓo scȝ ꝙ liber possit etiam volens fieri seruus. p̄batur tripliciter. Primo q: nisi sic: deus hoc nō cōcessisset filijs israel sicut tamē videtur eis illud ꝯcessisse Nam Leuit. xxv. dicit: Si paup̄tate compulsus vēdiderit se tibi frater tu⁹: non euȝ opprimes suitute famulorū: sed quasi mercēnarius ꝛ colon⁹ erit tibi. ꝛ ibidē etiaȝ videť eis admittere ꝙ israelita attenuatus se vendat aduene vel peregrino inter eos ditato. Dico aūt notāter videť vel tacite vel interp̄tatiue admisit: quia non expresse illam vēditionē approbauit. Loquiť eni cōditionalit. Uñ ꝛ Sco. i. iiij. dis. xxxj. dicit ꝙ aliquis potest se vēdere in seruum: lȝ de hoc non inueniať specialis approbatio diuina in scriptura. Secūdo. quia aliqui sancti seip̄os vendiderūt sponte: vt patȝ de sancto petro theolonario q̄ cōmisit notario suo vt euȝ venderet: vide in historia sācti Johānis elemosynarij. Iteȝ paulinus de quo Greg⁹ in libro dialogoꝝ episcopo nolane eccl'ie vēdidit se in seruū vt liberaret filiū vnicū cuiusdam vidue: ꝛ beat⁹ dominic⁹ bis se voluit vendere. semel vt redimereť fili⁹ vidue detent⁹ a saracenis: altera vice. p sublcuāda inopia quorundā nobilium q̄ ꝓpter paupertatem filias suas dederant hereticis nutriēdas et erudiendas lȝ deus aliter disposuerit. Tertio quia lex ciuilis admittit ꝙ q̄s seip̄m possit vēdere

in seruum: quis eni disponat q liber homo qui patitur se venundari: fiat seruus. et hoc cocurrentibus sex conditionibus. scz q talis sit maior. xx. annis. secudo q intedat precium participare. tertio q in veritate participet. quarto q emptor credat ipm seruu esse. quinto q ille qui venditur: sciat conditionem suam. sexto q venditor sciat ipsum liberum esse. et si aliqua illarum defecerit: reuocabit ille venditus in ingenuitate: tamen ius sic disponendo non ob hoc videt sibi prohibuisse se pati venundari siue stantibus siue non stantibus illis conditionibus quasi disponendo eum fieri seruu si se patiatur venudari: hoc fecerit in penam eius sic se patientis venudari. sicut nec quando statuit q capti ab hostibus fiant serui: hoc statuit in penam captiuorum: cum sepe tales aliter agere non poterant q q se capi permitterent. et afflicto no e addeda afflictio.

Contra septimam probationem arguitur: nullus potest licite in seruitutem redigi ab alio vel seipm in seruitute redigere. qz illa redactio esset contra dispositionem iuris naturalis qd disponit debere esse vna libertate in omnibus: et nullum debere esse seruum alterius vt patet per beatum Isidoru. et habet dis. j. in decretis. c. ius naturale.

Secudo sic. j. Cor. vij. dic paulus. Precio empti estis: nolite fieri serui hoim. igit non licet alicui seipm redigere in seruu.

Tertio Nemo est dominus membrorum suoru vt dicitur in. l. liber homo. ff. ad le. aquilia. igit multo minus nec erit dominus persone sue. igit non poterit quisq suam psonam vendere qui enim vendit aliquid est dominus illius rei saltem si sic tradit q traditione debet sequi translatio dominij. quia nemo plus iuris in aliu transferre potest q ipe habere noscat. Confirmat. nullus homo est iuris sui. igit nec se alteri tradere pot. antecedes pbat. j. Cor. vj. No estis vestri: empti eni estis.

Quarto quia lege ciuili phibet liber homo vedi et stipulari. quia liber homo non est in comercio nostro. Vn in. l. si i emptiõe. §. liberu. ff. d contrahen. empti. dicitur. liberum homine scietes emere no possumus. ergo non potest in comercium adduci. l. liber homo. l. inter stipulante. §. sacra. de verboru obli. §. j.

Cofirmatur qz famuli nostri no possut se obligare ppetuo ad seruiendu fm glo. i l. post certi. C. de lib. causa. et ratio e: qz huiusmodi pmissio sapit natura seruitutis. l. ij. ff. de lib. ho. exhib. igitur multo minus poterit liber homo vere se facere simpliciter seruu alterius. Ad primu. dimisso modo soluendi iuristarum: quorum aliqui distinguunt ius naturale primeuu et non primeuum. Alij dicunt q libertas quo ad essentiam suam (que in bono et equo consistit) non potest tolli per ius gentium vel ciuile: nec etiam seruitus tollit eam vt sic: tamen bene potest tolli quo ad effectus eius extrinsecos et exercitium. Dicendu vt vult Alexander de ales in tertia pte innitendo dicto Augustini) q ius naturale no disposuit q omnes deberent habere vnam et comunem libertatem nisi p statu innocentie: in quo nullus fuisset dominus alterius principatu dispotico: nec aliquis fuisset seruus alterius seruitute dispotica: non autem pro statu nature lapse: imo pro illo expedit aliquos redigi in seruitutem et esse seruos aliorum. et sic no oportet distinguere duplex ius scz naturale: quorum vnum disposuerit libertatem. aliud constituerit seruitute. sicut nec oportet ponere duplice artem medicinalem, pter hoc q ars medicinalis cocedit vinum sano et prohibet illud egroto. Postq igitur homo et humana natura in eo contenta peccauit: meruit subijci seruituti. et sic quilibet homo ppagatus de communi lege ab adam: dispositus fuit vt aliquando posset in seruitutem redigi. et illa dispositio inest ratione originalis culpe et aliquado deducitur ad effectum quando scz sequitur actuale peccatu post originale: q modo illa dispositio fuit ad effectum deducta in chanaa filio noe: accedete peccato actuali patris sui et etiam pprio: quo imitabatur paternam iniquitatem. Unde Aug. xix. de ciuitate dei. ca. xv. Deus ita hominem condidit q ipm rationalem factu ad imaginem suam voluit nisi irrationalibus dominari: non homine homini sed hominem pecori. Conditio autem seruitu-

r.s merc intelligitur imposita peccatori: p inde nusq scripturarū legim⁹ seruum: ante q̄ hoc vocabulo noe vsus: peccatum filij vindicaret. nomē itaq istud culpa meruit non natura. ⁊ post quedam subdit Aug⁹. prima ergo seruitutis causa est peccatū vt homo homini cōditionis vinculo subderetur: qd non fit nisi deo iudicāte: apd quē non est iniquitas. ⁊ nouit diuersas penas distribuere meritis delinquentium. hec ille. Dixi autem notanter q in statu innocētie nullus fuisset domin⁹ alterius pncipatu vel dominio dispotico. quia loquendo de dominio naturali adhuc vnus homo fuisset dominus alterius vt adam filiorū suorū: vt patuit supra diffuse questione q̄rta huius operis. Ad secundū dicendū q apostol⁹ nō vult dicere q non liceat eis se subijcere seruituti hūane simpliciter. sed adhortatur eos vt ex quo sunt serui dei qui eos emit: non debent illam seruitutem dimittere pter seruitutē hominū: vt illi faciunt qui potius volunt diuina mandata violare ⁊ omittere debitū seruitiū dei: q̄ transgredi mandatū etiā iniquū sui tēporalis domini. oportet enim plus obedire deo creatori q̄ hominib⁹. q̄to magis deo creatori simul ⁊ redemptori pter scʒ gemi num beneficium ab eo nobis impensum.

Ad tertium dicit quidam iurista q talis venditio sustinetur virtute legis: q̄ lex ē domina membrorū humanorū. ⁊ sic vult dicere: q talis non posset se vēdere: nisi accedente auctoritate legis autorizantis. sicut in simili aliquis non potest per pactū se obligare ad carcerem: quia nō est dominus membrorum suorum: potest tamē obligari ex forma statuti. quia edictuʒ a republica que est domina membrorum humanorum. Sed aliter dicendum q nemo est dominus membrorum suorum ad abscindendum ea ⁊ amputandum aut destruendum sine causa legitima: non autem sic q nō possit se ⁊ membra sua obligare ad aliquas honestas operas: aut ad vsum vtilem ⁊ legitimum alicui impendendū. imo ex causa legitima etiaʒ potest ea abscindere. vt patet in casu quo nisi membrum abscinderetur: totuʒ corpus periret. Unde si homo non haberet ius super se vel suum corpus modo dicto: tunc inanis esset titulus in institutis de his qui sūt sui iuris: cuiusmodi sūt liberi. Unde ⁊ homini dat deus potestatem super se ⁊ personam suaʒ p ut dicitur Ecci. xv. Reliquit illum. scʒ hominem. in manu consilij sui. et Sco. in. iiij dis. xxvi. q. j. inualidando quandam rationem cuiusdam doctoris qua volebat probare q mutuam translationem corporum que fit in contractu matrimoniali: cgruū fuit a deo approbari: eo q corpa illa sunt dei: ⁊ sic non deberent ꝯtrahētes ea sic trāsferre sine approbatione domini dicit: q lʒ homo ex creatione teneatur deo in omnibus que potest: tamen deus nō tātū exigit ab homine. imo dimittit eum libertati sue solūmodo vt seruet precepta decalogi. Et ideʒ dicit dis. xv. q. j. q aliquis potest se in seruum vendere: lʒ de hoc non inueniatur specialis approbatio diuina. hec ille. Uñ non valet pma solutio quia supponit falsū scilicet q nisi auctoritas leg͂ accessisset approbantis illam venditionem: non liceret alicui seipm vendere per se vel per alium imo ante legem imperialem aut ciuilem licuisset. Nā si illd aň legē impialē auctorizantē non licuisset: q̄ aň eā aliq̄ alia lege p hibitū extitisset: puta diuia: naturali vl' canonica. ⁊ si sic: q̄ p legē impialē supueniētē nō potuisset fuisse factū licitū. Nā lex imperialis nō pt licitū reddere qd lege diuina: naturali vl' canonica ē illicitū. Nam leges nō dedignāť sacros canones imitari: nō q̄ eos anteire psumūt q̄to min⁹ legē diuinā vel naturalē. Ad q̄rtuʒ dicēdū q si alicui phibitū ē mercari liberū hoieʒ. h hʒ veritatē regulariť: nō aūt in casu vbi ꝯcurrūt pdicte sex ꝯditiōes. Nā i illo casu admittiť cōmertiū liberi hois. pter iustā ignorantiā emptoris: ⁊ pp̄ť tantā solennitatē req̄sitā in tali cōmertio. Sʒ vt pfundi⁹ expediať pūct⁹ illi⁹ argumēti Scdo dicendū p q̄ttuor dicta. Primū ē liberū hoieʒ non posse vēdi: pōt dupliciť itelligi. Prio sic. i. nō licet alicui eū vendere. imo peccat vendendo eum. Secūdo sic. id est si q̄s eū vēdat: nō tenet vēditio: sic q sicut venditi non datur actio sic emptori non dať actio ex empto. Si primo modo intelligatur (q̄ intellectus spectat ad theologum plus q̄ secundus. quia est de materia peccati) tūc vel venditor ignorat eum esse liberū: puta

credit eum esse seruũ alicuiꝰ: lꝫ eũ sciat esse alienum: tunc non est ei illicituꝫ eũ vendere si eo modo vendat quo dictum est venditionem rei aliene debere fieri vt sit licita supra in q̃stione .lxx. Si autem scit eũ esse liberum: tunc si simpliciter volentẽ vendit iterũ non peccat: q̃uis venditꝰ non fiat seruus nisi concurrentibꝫ sex cõditionibꝫ sup̃ tactis. ꝓbatur igiꝭ hoc p̃mo sic. q: si peccaret: maxime contra venditũ. sed hoc non. q: volẽti nõ fit iniuria. scd̃o q: si sic: maxime quia esset ꝓhibitum iure positiuo. sed hoc non: quia talia iura que hoc videntur ꝓhibere: solum videꝭ disponere sup inualiditate contractus: non autem super ꝓhibitione contractus vnde disponunt q̃ ex illo ꝯtractu non oriaꝭ obligatio ciuilis que pariat actionẽ. vnde emptor non est obligatus vẽditori ciuiliter nec etiam vẽditor emptori saltem scienti. sed nõ ꝓhibent vẽditori venditionem. Confirmaꝭ. q: non video quare res aliena etiã scita talis possit licite vendi ꝛ non homo alienus: nõ tm̃ seruꝰ sed etiam liber: cum vtrobiq̃ sit idem modus iustificandi vtranq̃ venditionẽ. ideo enĩ venditio rei aliene non reddiꝭ illicita. quia ille contractus venditionis non de se requirit q̃ vendens absolute velit illam rem app̃hendendo contrectare ꝛ dare vel etiam tradere alteri sed soluꝫ sub disiũctione scꝫ q̃ aut velit eam tradere aut esse obligatus emptori ad itēresse: vt patuit supra q̃stione .lxx. Modo ille idem animus potest esse in vendente liberũ hominẽ. igitur eadem via excusabitur a peccato. Iteꝫ etiam ius admittit q̃ saltem stantibus sex cõditionibus: aliq̃s patiaꝭ se venũdari. et sic ꝑmittit q̃ quis se per alium vẽdat. imo illum cõtractũ validat sic q̃ ibi oritur mutua obligatio etiam ciuilis ex qua hincinde oriatur actio. Et ex hoc etiam potest inferri q̃ ius admittat sic q̃ non ꝓhibeat q̃ quis seip̃m vendat. patet illa illatio: q: nõ videtur ratio diuersitatis: q̃uis aliqui iuriste dicant primum posse fieri non tamen scd̃m. sed non assignant rationem diuersitatis saltem rationabilem ꝛ sufficientẽ: qđ enĩ quis per alterũ facit: perinde est ac si ꝑ se fecisset. q̃uis verũ sit q̃ possit stare q̃ ex primo concederetur actio et obligatio ciuilis nõ ex scd̃o: q: h̃ ẽ mere positiui iuris.

Si autem hominem liberum inuitum vel saltem non consentientẽ puta nescium vendit: iterum non videtur peccare sic scꝫ q̃n possit illđ sine peccato facere. quia hoc potest fieri eodem animo quo quis alteri rem alienam etiam scienter ꝛ inuito vel nesciente domino illius rei vendere potest licite: neq̃ iniuriaꝭ illi libero etiaꝫ inuito vt ex ibidem dictis in simili patet: nec ius positiuum prohibet vt patuit. Secũdum dictum. si liberũ hominem non posse vendi: intelligatur scd̃o modo qui ꝑtinet proprie ad iuristas: tunc breuiter absoluendo illum modũ distinguendũ est. quia vel emptor scit hominem illum esse liberũ aut ignorat. Si primũ: verum est. imputet enim sibi quare emerit nec potest agere ad interesse. ꝛ hoc modo intelligẽde sũt leges que dicunt liberum hominẽ non posse vendi vel non esse in cõmercio nostro. Si scd̃m non est verũ. quia valet in p̄iudicium vẽdentis ꝛ emptori competit actio cõtra vẽditoreꝫ ad interesse. Unde in .l. ꝛ liberi. ff. de contrahen. empti. diciꝭ: liberi hominis emptio intelligitur si ab ignorãte ematur quia difficile potest liber homo a seruo dinosci. vnde siue venditor sciat siue ignoret eum esse liberum: non refert quin teneatur emptori ignorãti ad interesse et ad minus ad restitutionẽ precij: q̃uis verum sit q̃ ille liber emptus etiam ab ignorãte non efficiatur seruus nisi concurrẽtibꝫ sex p̃dictis conditionibus. Unde in .l. liberi. ff. de contrahen. empti. diciꝭ sic. liberi hominis emptionem cõtrahi posse pleriq̃ existimarũt si modo inter ignorantes fiat: qđ ideꝫ placet etiam si venditor sciat: emptor autẽ ignoret: q̃ si emptor sciens liberum esse emerit: nulla emptio cõtrahitur. hec ibi. ꝛ glo. dicit. multo magis non valet contractus quando ambo sciuerũt. hec ibi. Et ex hoc etiã patet differentia in vẽditione rei aliene ꝛ liberi hominis eo q̃ venditio rei aliene tenet etiam si vterq̃ sciuerit eam eẽ alienam: vt supra q̃stione .lxx. Tertium dictum. liberũ hoiem nõ posse stipulari põt etiã dupliciꝭ itelligi. Primo sic. s. nõ licet alicui eũ stipulari. Scd̃o sic. s. si q̃s eũ stipulatus fuerit nõ tenet stipulatio ita q̃ stipulãti ñ cõpetit actio ꝯ ꝑmittẽtẽ. Si p̃mo mõ tũc aut ꝑmittẽs ig̃rat eũ eẽ liberꝫ: dũmodo

tamē credat eum esse suum: tunc nō peccat
siue pmissio sit ad dandum siue ad traden
dam. quia ignorantia facti eum excusat: sic
est i alia re aliena quā quis pmitteret
alteri dare vel tradere et crederet esse suam
Si autē scit eū esse liberum et p ꝯsequēs
scit eū nō esse suū: et si ille liber nō ē volens
tūc peccat nō distinguendo an sit pmissio
ad dandū siue ad tradēdū. nec pōt sic excu
sari in stipulatiōe sicut in vēditiōe. q: vēdē
nō sufficit velle vel tradere vl' satisfacere em
ptori de interesse. sȝ non sic ē in stipulatione
q: pmittēs tenet p̄cise ad dandū si dare p
misit: vl' ad tradendū si tradere pmisit nec
relevaret p h̄ ꝙ de interesse satisfacere vellet
q: non succedit sibi obligatio ad interesse si
cut in vēditione. Si aūt ille liber esset vo
lens: tūc in nullo peccaret pmittēs. et hoc
pbat vt pri⁹. Quartū dictuȝ. si scđo mo
do intelligat: distinguendū est q: vl' stipu
lator scit eū esse liberū: et tūc non tenet: etiā
si fuerit stipulat⁹ eum sibi tradi non dari. et
hoc nō solū est verū: si liber ē inuit⁹: sȝ etiā
si fuisset volēs: q: q̄uis tunc si est volens:
teneret quo ad naturalē obligationē: non
tn̄ quo ad ciuilē q̄ parit actionē ipi stipulā
ti. Si autē stipulator nesciat euȝ esse libe
rum: tenet stipulatio: sic ꝙ dat ei actio ꝯtra
pmittentē quāti interest stipulantē esse de
ceptū. et hoc si sit stipulat⁹ sibi tradi: quia li
ber homo tradi pōt cum bona fide possit
possideri: nō tn̄ vt res tradita possit vsuca
pi sicut tn̄ res aliena alia a libero homine
quā quis stipulat sibi tradi: potest vsuca
pi si eam nesciat alienā Et dixi notanter si
est stipulatus eum sibi tradi. q: si esset euȝ
stipulatus sibi dari non teneret: etiam si sti
pulator ignoret euȝ esse liberū. Et idē dic
si simpliciter est eum stipulatus. q: intelli
gitur stipulat⁹ esse eum sibi dari. Ad cō
firmationē dicendū ꝙ non videt cur liber
homo non possit se obligare ad ppetuo fa
mulādū alicui vel locare ppetuo opas su
as alicui sicut pōt et ad tēpus: loquēdo de
posse primo modo. id est ꝙ liceat sibi sic se
obligare. si eni liber est facultatē habet fa
cere quicq̄d libet nisi vi aut iure pbibeat
vt pȝ ex diffinitiōe libertatis. modo illō
non pbibetur iure diuino vel naturali. vt
patet nec etiā humano. Nā humana iura
que videntur ad oppositū: non est necesse

intelligi nisi scđo modo. vl' si intelligāt etiā
p̄mo modo tūc intelligēda sūt ipo libero
existente inuito et inuoluntario simpliciter
absolute vl' ex cōditione: vt si creditor vel
let debitorē suum postq̄ non soluisset euȝ
i termio astringere ppria auctoritate ad si
bi seruiendū p debito cuȝ debitor sit inuo
luntari⁹ absolute vl' ex coditione: q̄ modo
videt loqui lex ob es alienū. C. de actioni
bus et obligationibus: vbi dicit sic. Ob es
alienū seruire liberos creditoribus iura cō
pelli non patiunt. Sec⁹ si intelligat p̄mo
mō de illo qui simpliciter volēs et sua spō
te se obligat ex aliqua rationabili causa vt
ex deuotiōe ad aliquē locū pium: aut etiaȝ
ex aliqua causa vtili reipublice: vel etiaȝ si
bi ipi et familie sue: non video cōtra quem
delinqueret. Et ad glo. dicēdū ꝙ in dispu
tationibus non sūt allegende glo. nec do
ctores vt vult etiam quedā glo. in. l. sȝ licȝ.
ff. de officio p̄sidis. multe eni glo. sūt repro
bate. Unde etiaȝ alia glo. cōtrarium tenet
in. l. iij. ff. de vsufruct. et in. l. cum antiq̄tas.
C. eodē. que videt verior saltē p̄mo modo
intelligēdo quicq̄d sit de scđo modo. q: il
le scđs modus non spectat ad theologos
et forum cōscientie et peccati. Nec est verū
ꝙ non possit quis se subijcere seruituti vel
speciei seruitutis ex pacto: capiendo posse
p̄mo modo. imo p̄mo mō loquendo: pōt
se totaliter seruū facere vt dixi. Uñ notan
dum ꝙ multa disponūt in legibus in qui
bus dicitur hoc vel hoc nō posse fieri: que
tamē non disponunt nisi sup inualiditate
illius facti sed non ppter hoc pbibent illō
factum. imo qđ plus est ecōtra nonnulla
pbibēt in iure humano que tamē facta te
nent lȝ fieri non debuerint. Unde etiā ius
disponit redemptū ab hostibus fuire suo
redēptori si nō habet p̄cium vt dicet infra
Et ꝯfirmat: quia si non liceret alicui ppe
tuo locare opas vel se obligare ad fuiēdū
ppetuo alicui vel famulandum: tūc pecca
rent doctores in nostra vniuersitate qui se
perpetuo conduci volunt: illi vniuersitati
obligantes se ad legendum: nec ad aliam
vniuersitatem transituros. et ecōtra vniuer
sitas se obligat eis ad perpetuo dandum
eis stipendium. et non solum videntur hoc
posse facere sed etiā ꝙ illa obligatio tenet
ex vtraq; pte ciuilit' sicut satis doceret res

eritus si vel cōduct⁹ abire vellet vel si sibi vniuersitas satisfacere nollet d̄ stipendio.

Scd̄a ꝯclusio.aliq̄s licite pōt i pso na sua intrāsitiue capta:cōsti tuere alteri redditū alicu⁹ rei vtilis.pbaẗ duobꝫ rōnibꝫ. Prima q: si nō:maxime q: nō posset obligare se:prout dicebat pma opinio.ꝯñs aūt ē iā improbatū. Scd̄a rō:q: pma opinio admittit ꝙ q̄s possit licite ꝯstituere redditū i re aliq̄:eo ꝙ tūc res ē obligata nō psona. Mō h̄ est falsū:q: q̄uis res sit ibi obligata nō tñ sic ꝙ nllo mō etiā sit psona obligata:q: ille cui cōstituit reddit⁹ i re:etiā pt impetere i iudicio ipm cōstituētē sup solutiōe illi⁹ reddit⁹:qd̄ non posset si i nullo eēt psona sua sibi obligata Vñ si libertas ⁊ inobligabilitas obstaret ꝯstitutiōi reddit⁹ i psona:etiā obstaret ꝯsti tutioni reddit⁹ in re. Tertia rō:q: aliq̄s pōt psonā suā alteri boi:ecclie vl' monaste rio obligare ad laborādū laboribꝫ natis i portare vtilitates et cōmoditates.vt sunt arare:semiare agros:fodere vineas:⁊ huiusmodi.sic ⁊ pōt voto se ad illuc pegrinā dū obligare. Mō h̄ posito talis cōstituit redditū rei vtilis i psona sua q: illa obliga tio non ē sine iure qd̄ hꝫ ille cui fit obliga tio.si eni sū tibi obligat⁹ ad illos labores: tu habes ius exigendi a me illos labores ⁊ pcipiēdi vtilitates natas puenire ex illis laboribꝫ.mō illd̄ ius ē reddit⁹.igiẗ. Quarta.q: licitū ē alicui se facere seruū alterius etiā fuitute dispotica i casibꝫ expssis in pri ma ꝯclusione. Mō h̄ faciēdo ꝯstituit i psona sua redditū alicu⁹ rei vtilis: illi cui se facit seruū:q: cōstituit ⁊ vult illū dñm hr̄e ius exigēdi ab eo labores fructiferos et ꝯ ꝯñs fructus seu res vtiles humano vsui.

Quinta .licitū fuit fidelibꝫ ꝯstituere clericis decimas psonales:al's ecclia nō imposuisset eis illas. Mō decime psonales sūt reddit⁹ ꝯstitut⁹ in psonas fideliū ita ꝙ vbi personales decime sunt in pcepto ⁊ d̄ ꝯsuetudine teneẗ ipi fideles eas soluere: lꝫ nō habeāt predia aut hmōi res:puta solo artificio vel negociatiōe acq̄rūt tpalia.sic etiā Neemie.x.fideles cōstituerūt redditū annuū tertie ptis sicli p necessitatibꝫ.⁊ h̄ sup seipos vt ibidē ptꝫ.

Tertia conclusio .aliq̄s licite pōt in psona sua trāsitiue capta:ꝯstituere alteri redditū alicu⁹ rei vtilis.pbaẗ.Naꝫ licitū ē alicui hr̄e seruū etiā fuitute dispotica. Mō illū habēdo hꝫ in eo redditū rei vtil' vt ptꝫ ex pcedēti ꝯclusione.⁊ ille fuus ē p sona sua trāsitiue loquēdo.et pōt illd̄ ius qd̄ ipe habet i eo trāsferre i alteꝝ grati vl' p pcio vel alio ꝯtractu nō gratuito.sic ⁊ illā psonā posset totaliẗ alteri vēdere vl' donare.igiẗ tūc ꝯstituet licite alteri redditū rei vtilis i illa psona sua. Scd̄o:pr̄ suū filiū familias q̄ etiaꝫ ē psona patris trāsitiue capta:pōt alteri obligare ad laborandum ei i vinea ⁊ alias opas vtiles exercere ad aliq̄ātū tp̄s.modo h̄ faciēdo ꝯstituit illi alteri ius pcipiēdi res vtiles illi⁹. Idē videm⁹ i dño habēte aliquē famulū quē pōt alteri locare vl' cōmodare ad tp̄s vt eius opas pcipiat.⁊ sic habebit ius percipiēdi res vtiles ab illo:sicut si sibi locasset vl' cōmodasset equū vl' hmōi. Ad motiuum pmi modi dicēduꝫ ꝙ illud capl'm loq̄ẗ de obligatiōe pigneraticia q̄ apd̄ iuristas solet appropriato vocabulo vocari obligatio.⁊ de recipiēte illā obligationē i psona. Vñ nō ē licitū alicui creditori in pign⁹ recipere liberū hoieꝫ p debito:ita ꝙ ius pigneris cōstituaẗ i illo hoie sic nec p debito debet q̄s regulariter loquēdo incarcerari: si hꝫ in bonis vnde possit soluere:sꝫ debet executio fieri i bonis pmo mobilibꝫ:deinde in imobilibꝫ. Vñ si q̄s de facto liberū hoieꝫ reciperet i pign⁹:pderet debitū ⁊ aliā tātā quātitatē teneẗ soluere ac etiā relegaẗ vt in au t.vt nulli iudi.in.§.q:.nō aūt loq̄ẗ de q̄cunqꝫ obligatiōe seu alia obligatiōe a pigneraticia. Et etiā non loquiẗ de ꝯstituente talē obligationē in psona.sꝫ de recipiente.⁊ ita q̄cq̄d sit de recipiēte cū in pignus.tñ nihil habeẗ de ꝯstituente talē pura se vl' aliū:eo volēte:in pign⁹ de q̄ nos loq̄mur. Et nō solū non loquiẗ de q̄cunqꝫ obligatiōe.imo etiā q̄uis loquaẗ d̄ obligatione pigneraticia tñ fallit aliq̄n:q: potest i casu liber homo obligari p pignere vel saltem quasi. Nā captus ab hostibꝫ si redimiẗ cogiẗ p q̄nquēniū fuire redēptori aut pciū soluere ⁊ iterim tanq̄ p pignere detinetur.⁊ interim relegari pōt. Scd̄o q: vt sup̄ patuit:pr̄ in casu pōt filiū vēdere igiẗ multo magis pigneri obligare. Itē q̄uis d̄ h̄ an liber hō possit ex pacto se obligare cre-

ditori ad carcerē: si nō soluerit eū i termio sint varia dicta hincinde p iuristas: tamē nō video qn loquendo de posse pmo mo. do.i. de licite posse: possit sic se aliquis obligare dūmodo carcer nō sit mortifer⁹ vel dānosus vite ei⁹ ita q nō indiscrete possit censeri agere vel irrationabilit̄ ꝯ congruā dispositionē sue vite: al's eni eēt ꝯ bonos mores: ꝛ dūmodo ad hanc obligatiōez inducatur aliq necessitate iusta: ita q al's ipe non posset obtinere a creditore mutuū vel aliā rē q̄ multū indigeret: ita q non posset ea carere sine maiori incōmodo q̄ esset eē in carcere. ꝛ dūmodo seruet ꝓportionabiliter illas cōditiones q̄s petens mutuū debet suare in obligādo se ad vsuras ne occasionē peccati det mutuatori d̄ qbꝫ supra q̄stione.xlvij. Illis igit̄ stantibꝫ nō video qre peccaret. Nōne pōt q̄s renunciare fauori p se itroducto sic ꝛ mutuatari⁹ cui deberet grat̄ mutuari potest obligare se ad vsuras: necessitate h̄ poscente. q̄uis ipsuz creditorem staret grauiter peccare recipiēdo ab eo illam obligationē: eo q nō lꝫ sibi aliquē auctoritate priuata cape ꝛ ad priuatū carcerē ponere quē iura multū detestantur: imo etiam p officiales eum cape non posset ꝟtute p̄dicti pacti: etiaꝫ ad publicū carcerē ponēdo. quia ptes non possunt facere q ordo iudiciari⁹ ꝛ solēnitas non seruetur in his que fieri debēt iudicialiter: vt est in publicū carcerē incarceratio vel detrusio. Modo de iure non potest ordo iudiciari⁹ seruari incipiendo ab executione sicut nō valet cōuentio debitoris q si i termino nō soluerit: possit excōmunicari nō pcedente citatione ꝛ cōtumacia. Et huius simile pōt dari scꝫ q obligans non peccet vbi tn̄ recipiēs peccat: qꝛ mutuū recipiētē sub vsuris: soluendo vsuras non peccare: vbi tamē mutuās sub vsuris peccat ꝛ stat inuasum a latronibꝫ pollicentē eis grauia sibi nō peccare: licꝫ latrones exigētes peccent: nō eni coopari cēsendus est alteri ad peccatū put patuit q̄stione.xlvij. An autē non possit q̄s p̄dictuz pactū facere loquēdo de posse scd̄o modo sic q ille q̄ pmisit obliget non tm̄ naturaliter. sed etiā ciuiliter ad seruandū illd̄ ꝛ qd̄ creditori cōpetat actio ꝯtra debitorē ex tali pacto: nō ad nostrum forū ptinet nisi forte p quanto infra dicemus constituentē redditū in persona etiam obligari ciuiliter ei cui eū constituit Unde nō latet apud iuristas inueniri nō modo loquendo de posse pmo modo. sed etiam scd̄o modo q si scriptor pmisit stare in certo loco ꝛ scribere librum: q valet pactum q possit in cōpedibus teneri. et q h̄ fiat iure pmittente. ꝛ sic illa pmissio nō solum potest fieri capiēdo posse pmo modo sed etiā scd̄o modo. Item licitū ē alicui se vel alium cōsentientē obsidē dare alteri imo etiā alteri licitū est illum recipe in obsidem: saltem quatenus seruetur pax intra quicq̄d sit an p debito pecuniario possit quis recipe obsidē. Uñ beat⁹ Greg⁹ mandauit quibusdā ducibꝫ vt recipent obsides a suanensibꝫ ad seruandū pmissa vt patet i ca. suppliciter.xxiij.q.viij. modo qui obses est alterius: est in psona obligat⁹ alteri. nec curo an in illo obside constituatur ꝓprie loquēdo ius pignoris. sufficit eni q ibi constituit̄ ius eum aliq̄liter detentandi ꝛ obligatio psonalis in illo ad manendū in obstagio donec fiat qd̄ cōuentū est: quomodo Joas rex isrl' recepit obsides filios nobiliū i iuda ne rebellare possent. iiij. Reg. xiiij. ꝛ.ij. Paralip. xxv. sic antiochus illustris fuerat obses rome p pr̄e suo.j. Machab.j. et dato q alique leges viderentur hoc non admittere tamē dici potest q nō volunt q non liceat alicui libero seu aliū liberū consentientē obsidē dare: sed q recipienti non liceat talem liberuꝫ sic recipere psertim tanq̄ pignus. vl' saltem q talis receptio si etiaꝫ licita sit: non est valida sic q ibi sit ciuilis obligatio ex qua oriat̄ actio: quicquid sit de obligatione naturali imo ius ciuile met disponit de obsidibꝫ dādis ipis romanis ab hostibꝫ suis ꝛ ecōtra etiā ꝓximissime captis quoꝝ datio mutat aliq̄liter eorum statū ꝛ tendit ad naturā suitut̄ adeo q testari nō possunt tpe quo sunt in obstagio nisi de licentia principis.

Tertia cōclusio communitati vel vniuersitati hoīm etiā licitū ē in se seu in psona sua intrāsitiue ꝛ trāsitiue capta constituere alteri redditū rei vtilis. Et etiā aliter h̄ pōt q̄ possit psona singulari. Prima ps pbat̄ tripliciter. Primo qꝛ psone singulari licitū ē. igit̄ etiaꝫ cōmunitati. tenet ꝯñā. qꝛ non videt maior ratio

derno ꝙ̄ de alio. Scđo sic nā cōmuni
tas nō ē nisi singule singulares persone vł
multe ex eis rep̄sentātes reliq̄s gerentesq̄
vices reliquarū singulariū p̄sonarū q̄ po-
testatē suā trāstulerūt in illas q̄ vocant̄ cō
munitas. Et intelligit̄ de cōmunitate siue
sit eccłiastica siue ꝓphana. ꝛ ð eccłiastica si
ue sit secularis vt collegiū canonicoꝝ secu
lariū vł doctoꝝ vł̄is studij siue mōasterialꝭ
vt monachoꝝ cōmunitas: ꝛ ꝓphana siue
sit cōmunitas regni siue ciuitatꝭ siue ville
ꝛ hmōi. Tertio sic rōes ꝓbātes h̄ licere
singulari: eq̄ ꝓbāt h̄ ð cōitate tā respectu p
sonaꝝ cōmunitatꝭ intransitiue ꝙ̄ trāsitiue
captaꝝ. sic eni hec singularis p̄sona scʒ A
pōt ex suis laboribꝫ p̄sonalibꝫ sine predijs
vltra oēs expēsas sibi et suis necessarias:
residuare tātā mēsurā rerū vtiliū ānuatim
ꝛ ius p̄cipiēdi illā mēsurā assignare ipi B:
ita oēs de illa cōmunitate ð q̄ ē A: possūt
silr̄ residuare ꝛ p ↄ̄ñs assignare illð ius p-
cipiēdi ipi B. Scđa ps ꝓbat̄ qꝛ in p̄so
na singulari nō pōt ↄstitui reddit⁹ ppetu⁹
vt h̄ loq̄mur ð ppetuitate q̄ scʒ deriuatur
ad posteros vsq̄ i finē mundi vel nata ē sic
deriuari: qꝛ nec ipa p̄sona singularꝭ ē sic p
petuo nata subsistere ꝛ fructificare seu vti-
litates iportare Sʒ i cōmunitate pōt ↄsti
tui reddit⁹ ppetu⁹ sicut ꝛ i p̄dijs: qꝛ sicut p̄
dia nata sūt durare ꝛ fruct⁹ importare ppe
tuo: sic etiā dabilis ē cōmunitas ꝛ vniuer-
sitas hoim q̄ sic nata est ppetuo durare: et
si ñ ſm p̄sonas easdē i numero ppetuo mā
suras i illa tñ ſm p̄sonas sibi ↄtinue succe
dentes i illa q̄ modo dicim⁹ neccarum du
rare in ppetuū lʒ nō ſm easdē ptes aque i
numero māsuras i eo tñ sibi succedētes i
codē alueo: imo nec p̄dia q̄ sꝫ imobilia ma
nent cōtinue eadē numero simplicit̄ sic ꝙ
ppetuo retineāt easdē partes i numero: qꝛ
ibi fit q̄siↄtinua corruptio ꝛ generatio i eo
rū ptibꝫ. Nec obstat ꝙ aliq̄ñ ↄtingit tales
cōmunitates destrui: puta qꝛ terra illa sub
uertit̄ cū habitatoribꝫ vt i pētapoli cōti-
git: aut oino depauperari ꝛ in ſuitutē redi
gi. quia h̄ idem aliq̄ñ ↄtingit p̄dijs q̄ p al-
luuionē aliq̄ñ pereūt in pte vel totalit̄: ita
ꝙ ex eis fit alue⁹ flumis: tūc eni sicut perit
in toto vel i pte reddit⁹ in p̄dijs illis cōsti-
tutus: ita etiā perit reddit⁹ olim cōstitut⁹ i
cōmunitate p̄dicta: nūc sic pereunte.

Questio. LXXV.

Utrum cōstitutio
reddit⁹ p̄cipiēdi de re vel p̄sona ↄstituentꝭ
deprauet̄ p h̄ ꝙ ille reddit⁹ ē pecuniari⁹ et
non reddit⁹ fructuari⁹ seu rei vtilis: vt res
vtilꝭ seu fruct⁹ distiguit̄ a pecunia. Cōclu
sio ē ꝙ nō deprauat̄ p h̄. ꝓbat̄ septēplicit̄.
Primo sic: qꝛ si p h̄ deprauaret̄: maxie qꝛ
illa res vel p̄sona in q̄ cōstituit̄: non ē nata
importare pecuniā p̄cipiēdā vt ager: vinea
ortus: pratū: ꝛ hmōi q̄ importāt tm̄ fruct⁹
nō aūt pecuniā. ꝛ silr̄ p̄sona non importat
nisi labores ꝛ opas: non aūt pecuniā. Na
tura eni vt ager nō ē p̄ncipiū rerū artificia
liū de q̄ꝝ numero ē pecunia sed ars. Sed
assumptū ē falsū. qꝛ tam res ꝙ̄ p̄sona hoīs
nata ē importare pecuniā: qꝛ nata ē impor
tare fructus seu res vtiles vt res vtilis vel
fruct⁹ distinguit̄ a pecunia. igit̄ etiā pecu
niā. tenet ↄ̄ña. qꝛ pecunia adeo equiualet
fructibꝫ: ꝙ cōmuniter ꝛ quasi semp: statim
vno habito: possit alterum haberi. ꝛ etiā
adeo ꝙ vnū sortit̄ nomen alteri⁹. Nā oīs
res vtilis pōt aliq̄ modo vocari pecunia ꝛ
ecōtra. ꝓmū ptʒ p Augꝭ. ꝛ habet̄. j. q. iij. in
ca. totū. vbi dic̄ Totū q̄cq̄d hoīes habent
i terra: quoꝝ dñi sūt: pecunia vocat̄. scđm
ꝓbat̄ qꝛ vēditio ꝛ emptio nō fiūt nisi p pe
cunia: ꝛ tñ ↄtract⁹ q̄ aliq̄d cōmutat̄ p fru-
ctu vel re vtili: dicit̄ aliq̄ñ emptio et vēdi
tio: vt cū q̄s spūale dat p fructu vel re vti-
li dr̄ vēdidisse spūale: ꝛ alius dr̄ emisse: qꝛ
vterq̄ cōmisit symoniam ꝛ symonia ē em-
ptio vel vēditio vel spūalis p tpali. Mo
do ð eq̄ualētibꝫ ē idē iudiciū. Scđo sic
Quia ſm aduersarios si reddit⁹ ē fructua-
rius: ei⁹ cōstitutio non deprauat̄ rōne illi⁹
reddit⁹. Pono igit̄ ꝙ cōstitutiōe illi⁹ facta
dicat A cōstituēs ad B cui cōstituit: para
tus sū semp fruct⁹ reddituales cōstitutos
colligere ꝛ distrahere pro p̄cio ꝛ tibi loco
coꝝ dare pecuniā tātā quātā valēt fructus
vł ecōtra. B ad A cōstituētē dicat: magis
vellē semp de cetero p illis reddituālibus
fructibꝫ habere pecuniā equiualentē: cur
non posset A q̄ prius i rebꝫ ipi B assigna
uerat ius p̄cipiendi fruct⁹: loco illi⁹ iuris
sibi assignare ius pecuniam percipiendi a
se ꝛ ipe A retraheret ad se ius p̄cipiendi il
los fruct⁹. ꝛ sic faceret cum B q̄si ꝛ iplicite
ↄtractū p̄mutatōis. q̄ etiā a p̄ncipio sibi li
cuit assignare ei reddituum pecuniarium.

cōtractū pmutationis. ergo etiam a pncipio sibi licuit assignare et redditū pecuniariū
Tertio sic. Res vt distinguitur contra psonā: etiā nō est nata fructificare nisi accedēte industria hoīs saltē vt in plurimū. vt patz in agris et vineis: adeo q multi fructus pdiales sm iuristas vocantur nō naturales: sed industriales. quasi natura eos nō pducat: sz industria. qd verū ē sic q ibi industria multū operatur. et sine ea natura valde parū pficeret: sicut sunt blada: que p culturā generātur. sz fructus arborū vt poma et hmōi dicuntur naturales fructus. et generaliter illa que ex granis decidentibus iterum renascuntur. vn̄ et tales res que sine cultura nascuntur vocat scriptura sacra vetus test. res que sponte nascuntur de humo. vt patz Leuit. xxv. et. iiij. reg. xix. et Esa. xxxvij. Igitur si licitū est alteri cōstituere redditū fructuariū: nō obstāte q illi fructus ex industria hoīs tanq ex causa partiali pcesserunt: cur nō etiā posset quis eidē cōstituere redditū pecunie quā hō etiā ex industria pcurauit vel pcurare pōt de fructibus? Quarto sic. Domus nō fructificat nisi mediāte industria hoīs vtentis domo. vt si habeo domū aptā ad exercendū in ea mercationes: eo q est bn̄ situata ad forū. et loco tibi eā annuatim p. x. floren. dicitur q illi decē florenī sunt fructus quos importat domus tibi cui loco: eo q ob eius cōgruum sitū potes multipliciter exercere negociationes et sic lucrari multa. et etiā illi dicūtur fructus quos domus mihi importat. et tn̄ cōstat q si in eternū staret ibi: nihil importaret si nō locarē eā alicui. neqz etiā tibi quicquid importaret: nisi ea vtereris. vn̄ se habet quasi pure passiue. et solū vt causa sine qua nō in sua fructificatione et industria videtur esse quasi tota causa actiua illius vtilitatis que puenit ex domo. Unde etiā domus nō est natura sz res artificialis que nō plus germinat q pecunia que etiā est res artificialis. Modo sm aduersarios licitū est in domo constituere redditū. quia ille redditus est fructuarius. cur ergo nō liceret in re vel psona cōstituere redditum pecuniariū vbi ille pecunie vel res redditu ales nō naturaliter sed industrialiter pducuntur vel acquiruntur. Nam sicut se hz homo ad domū accedēte vel cōcurrente industria. ita se habet homo ad mercē et pecuniā mercatiuā: vel ad seipm habentē illā: cōcurrente industria. Et per cōsequens sicut domus nō nisi accedēte industria hominis ea vtentis: pfert homini vtilitatē et cōmoditatē. et nihilominus sup ea vel in ea pōt cōstitui alteri ius vel redditus: vel ius percipiendi illas vtilitates. ita etiam psona hominis et merx et pecunia mercatoris simul accepta: licet nō pferant homini vtilitatē. scz lucrum nisi mediante industria. tn̄ nihilominus deberet ipse mercator posse in psona sua habente illa scz pdictam industriā et mercē ac pecuniā mercatiuā qua potest quid lucrari constituere alteri redditū: volendo illū alium habere ius in parte illius lucri pueniētis de operis et industria persone sue. Preterea q pecunia possit aliquo modo dici fructificatiua posset deduci ex illo fundamento quo ponitur modus saluandi cōtractū societatis in pecunia: vbi vnus tm̄ ponit pecuniam: alter tm̄ operam: vbi ponens pecuniā dicitur ꝯtualiter ipi ponēti operā p refusione operarū et in recōpensam earum ei cōmunicare interusoriū pecunie sue: qd nō est nisi ipa cōmoditas pecunie. in quo nō ptenditur q pecunia ē importatiua cuiusdam fructus. De hoc tactū fuit aliquid supra. q. xxxiij. in examine scde rōnis. et amplius dicetur infra tractatu sexto. Quinto sic. Si ppter hoc q ager nō fructificat vel germinat pecuniam: sed tm̄ bladū et hmōi Ideo sup ipo nō posset cōstitui redditus pecuniarius sed solum fructuarius: tunc super domo etiam nō posset pecuniarius redditus cōstitui. quia etiam domus non germinat pecuniā. cōsequens autē est falsum. quia tunc etiam nō posset inde recipi pecunia p locatione. Immo nec fructuarius redditus possit ibi cōstitui. quia etiā nō germinat fructum cum sit res artificialis. Et simili modo posset argui q nō posset quis redditum tritici constituere super agro ad vitam alterius vel perpetuo: si in illo agro nō esset quis per illud tēpus vel perpetuo seminaturus nisi siliginē vel legumina. vel saltem si nō esset omni anno ibi seminaturus triticum: sed aliquādo aliud genus. cōsequēs est incōueniens et manifeste opposiū diceretur a quolibet: eo q ager super quo cōstituitur redditus tritici nō omni anno seminatur tritico vel ipo:

tat triticum. quoniã aliquotto anno quiescit ab omni frumẽto. sicut etiam fm veterem legẽ semp septimo anno debebat qlibet ager vel vinea quiescere a cultura. Itẽ etiam nõ omni anno quo colitur et seminatur: seminatur vno genere sed diuersis.

Sexto sic. Decima psonalis ad quã negociator tenet in loco vbi decime psonales sunt in pcepto et cõsuetudine: est redditus pecuniarius: et tñ illius decime cõstitutio ẽ licita. igit. Maior probat. quia ecclesia habet ius percipiendi ab illo negociatore decimã partem lucri qd sibi ex negociatione puenit. modo illud lucrum est pecunia. igit ecclesia habet ius pcipiendi pecuniam ab illo: et p cõsequens redditus pecuniariũ. Minor pbatur. quia si illius cõstitutio nõ esset licita: tũc talis negociator nõ teneretur ad eam: nec ecclesia licite ei imposuisset. qd vtrũqз est falsum et contra dispositionẽ iuris canonici. vt patз de decimis. in. c. ad apl'ice. et. c. nõ est. et. c. ex transmissa. Et eodem modo posset argui de pcuratione. Et cõfirmat. Nam Neeemie. x. fideles ɔstituerũt etiam sup psonis suis redditũ annuum ad templi necessitates. scз tertiam partẽ sicli. et hoc licite fecerunt vt ibidẽ patet. et tñ ille redditus fuit pecuniari⁹. igit. Septimo sic. Pecunia fm aliquos nõ est nisi ipm metallũ monetatum. scз aurum vel argentũ: ita q figura monetalis impressa ipi metallo nõ est qd distinctũ a metallo figurato. fm alios ãt ẽ qd distinctũ ab eo. Si dect primũ: tunc arguitur sic. Si a. cõstituit ipi b. redditũ pcipiendi annuatim ab eo duas marcas argenti nõ monetati. puta. qz a. habet terraз et montana in quibus sunt argentifodine ꝛ hmõi. ex qbus ipe solet multa colligere: tunc ille redditus est licit⁹. quia est fructuarius: sicut et si cõstituisset ei redditũ percipiendi fenũ ex pratis suis. vel poma ex arboribus. fructuariũ aũt nõ cõdemnat aduersarius. igit etiã si cõstituat sibi redditus percipiendi annuatim tantundẽ in pecunia argentea: etiam erit licitus. Tenet cõsequentia. qz ille due marce argenti nihil noui acquirunt p hoc q monetant. ideo si ius eas percipiendi est licite cõstitutũ: tũc etiam ius eas pcipiendi monetatas erit licitum. Si autem illa monetatio aliqd superaddit vt alij dicũt (et veritas est) tñ illa figura quã superaddit nõ est tale quid qd possit ob hoc facere illicitã ɔstitutionẽ pdictam: immo potius magis licitã. q per hoc q monetant ille due marce tunc insigniunt testimonio principis attestantis q illud argentũ est verũ argentũ in substantia. et q est tantundẽ in quantitate. ꝛ sic de alijs.

Questio. LXXVI.

Vtrũ ad hoc q constitutio redditus siue fructuarij siue pecuniarij nõ deprauetur per circumstantiã: quo mõ. sic q cõstituens scз A. nõ peccet in modo cõstituẽdi eũ alteri scз B. requirant sequẽtes qttuor modi. Primus q nõ fiat illa cõstitutio p pcio seu pecunia: sic q illa cõstitutio sit vẽditio. et pserim quãdo redditus est pecuniarius. Immo oporteat q fiat cõtractu gratuito: sic q redditus saltẽ pecuniarius gratis trãsferat de A. in B. Et q si trãsferatur per venditionẽ: reddat ista ɔstitutio seu translatio ipi ɔstituenti illicita. Secundus q etiam si fiat licite p precio: q tñ nõ fiat cum pacto redimẽdi: qd pactuз ex parte vendẽtis vocat facultas redimẽdi. ita q reqrat q A. nõ reseruet sibi potestatem redimendi illũ redditũ. qd pactũ al's vocat ex parte B. ementis: pactũ vl' obligatio retrouendẽdi ꝛ etiã reuendẽdi ipi A ita q si fieret vẽditio cũ illo pacto cõstitutio esset illicita. Terti⁹ etiã si fiat sine pacto redimẽdi q A. ob hoc q nõ reseruat sibi illã facultatẽ redimẽdi nõ vendat cum charius ipi B. qz si sibi reseruasset illaз facultatẽ redimẽdi. ita q si charius vẽderet cõstitutio illa esset illicita. Quart⁹ q nõ fiat cũ pacto adiectiõis pene: sic q peccet si obliget se ipi B. ad penã si nõ soluerit sibi redditũ in termino pfixo. Respondẽdum est per quattuor cõclusiones.

Prima cõclusio. Prim⁹ mod⁹ nõ requirit: pbat dupliciter. Primo sic. Magis videret talis mod⁹ requiri ex pte B. i recipiẽdo illũ redditũ. scз q nõ recipet eũ p pcio scз emendo. et psertim qñ reddit⁹ est pecuniari⁹: qз q ille modus reqrat ex pte A. et tñ hoc nõ reqrit ex pte b. agi min⁹ reqrit ẽ i A. Maior pbat Quia si aliqs act⁹ nõ gratuit⁹ ex pte ipsius

A. vel B. esset illicit⁹, hoc esset q: esset ibi mutuatio vsuraria: eo q damnātes reddi tus pecuniarios emptos vel venditos: nō eos dānabāt. q: (vt dicebāt) ille q̄ emit dā do pecuniā p modū z noīe p̄cij p redditu: s pte rei ỹe mutuauit illā pecuniā ei q̄ sibi cōstituit redditū siue fructuariū siue pecu niariū. z ab eodē vult recipe annuatim cer tam pecuniā vel fructū. etiā tāto tpe q il la pecunia vel fruct⁹ annuatim recipiendi crescet vltra sortē, imo aliqn etiā recipiet sortē pter fruct⁹ medio tpe pceptos. vt qn fuit redimibilis reddit⁹. et sic ponebant ex pte recipiētis redditū eē mutuationē vsu rariā. et q ɔstituēs vel vendēs redditum sub noīe venditiōis recipiendo p̄ciū nihil faceret in re nisi q reciperet mutuū sub vsu ris z solueret vsuras: qđ tñ ñ ē indistincte malū. vt patuit q̄stiōe. lxvij. igit. Maior ē vera. Minor patebit in q̄stione. lxxix. Et iō cū ibidē habebim⁹ pbatū q B. emens talē redditū ab A. cōstituente cū sibi: non cōmittit mutuationē vsurariā. nec alio ge nere peccati peccat pter h̄ q emit vel pro pecunia recepit talē redditū. habebim⁹ etiā pbatū q ɔstituēs dādo eū p p̄cio vł ven dendo eū nō peccat Scđo sic. Ille red ditus si ē fructuari⁹ ē res tpalis seu pphā na estimabilis p̄cio: et stat q A. constituat in re sua cui⁹ rei sit dñs iure plenario: sic q nō est ei translatio interdicta ī bonis suis: etiā si simplr ea alienare vellet. Tūc argui tur sic. Ipe A. pōt illū redditum ɔstituere ipi B. q: sup pbatū est q̄stione. lxxij. q cō stitutio trāslatiua reddit⁹ est ex suo genere licita. Mō oīs cōstitutio trāslatiua aut ē gratuita aut nō gratuita. z cōstat q p̄t eū gratis trāsferre in aliū. igit poterit eum in aliū trāsferre p p̄cio z sic vēdere. tz ɔsequē tia. q: nihil videt sibi obstare. Nō eñ ob stat spūalitas illi⁹ redditus q̄si sit donabi lis nō autē vendibilis. sicut est in spūalib⁹ vł eis annexis. q: hic supposui q sit res pu re phana vel tpalis. Et ɔfirmat conse quētia. Quia si negetur illa ɔsequētia tūc ea dem rōne idē A. nō posset res suas in q̄b⁹ illū redditū ɔstituit trāsferre ī alterū quo ad plenum dominiū z totale p p̄cio. q: h̄ plus est q̄ transferre solum redditū in il lū cōstitutum. quia redditus ille cōtinet virtualiter in dominio: sicut vsufruct⁹ cō tinetur in ppietate vel dominio virtuali ter z causaliter. Et si in fructuario redditu sic est: ergo etiam in pecuniario. tenet cōse quentia. q: in alli pari passu ambulant: vt pbaui in pcedenti q̄stione. ita q vbi vnus cōstitui potest ibi z reliquus. q: vnus alte ri equalet: ita q potēs se obligare ad vnū dandū: potest in bonū suū vł alterius per implicitā ɔmutationē illū sibi reseruare z loco illi⁹ ei alium assignare. Tertio sic. Quia redditus durās tm̄ ad certum tem pus vel etiam ad incertū tempus. scz ad vi tam hoīs: est redditus. z tñ talis (etiam de quo minus videret) potest cōmutari pro pecunia vł vendi. igit multo magis alius redditus. puta ppetuus: vel alius de quo magis videt. Minor pbatur. q: talis red ditus etiā si est ecclesiasticus. id ē pertinēs ad ecclesiā pōt p pecunia cōmutari a pla to: etiā sine solēnitate canonica. vt patz in Cle. j. de re. eccle. nō alie. et tñ min⁹ de illo videt. Primo q: est ecclesiasticus. et sic est annexus spūalibus. Secūdo q: bona ec clesie nō debent alienari sine certa solenni tate. Et de hoc latius infra q̄stione. lxxxj.

Et si arguas. Nemo pōt aliq̄d trāsfer re in alium nisi ipe p̄habeat illud. sz con stituens alteri redditū non p̄habet eū: al's nō cōstitueret eum. igit. Dicendū q qui cūq habet dominiū directū z ppietatem alicui⁹ rei: ita q nondū abdicauit a se ius vtendi z fruendi illa: dando scz illud alte ri habet virtualiter redditum: eo q in tali dñio includit redditus. sicut vsus forma lis virtualiter cōtinetur in causali. Unde etiam habens causalem vsum rei nō habz formalem vsum eius nisi virtualiter. z tñ transfert formalē vsum in aliū. sic sol trās fert calorē in hec inferiora: nec habet eum nisi virtualiter. Et si iterū arguas. ergo vē ditor nō trāsfert idem in indiuiduo ī emen tem qđ ipe p̄habuit. al's cum redditus sit quoddā accidens: iam accidens migraret de subiecto in subiectum. Respondet nō oportet q venditor idē in indiuiduo trās ferat in ementē qđ ipe p̄habuit: maxime ī incorporalib⁹: cuiusmodi sunt iura. Unde sufficit q idem in specie: imo etiā in rebus corporalib⁹ hoc sufficit. Nā q̄uis res ipa corpalis eadē in indiuiduo q̄ fuit vendito ris efficiatur emptoris. tñ non illud idem

dominum in indiuiduo quod ꝓhabuit venditor in rem illam: transit in ementē. sed solum idem in specie. et hoc sufficit. sic ignis dicit̃ suū calorē transferre in aquam: nō nisi in identitate specuoca. Nec tñ pōt venditor reddit᷒ facere ꝙ illa relatio q̄ dicitur redditus. scʒ ius innascat̃ ipi emptori: nisi accedente cōsensu vtriusqꝫ. Nā etiā in rebꝫ corporalibꝫ hoc fit ꝙ ille nō transeunt in dominiū alterius nisi illo alio consentiente.

Secunda cōclusio. Secund᷒ modus etiā nō req̄ritur: ita ꝙ ꝯstitutio etiam si fiat cū pacto: nō ob hoc deprauat̃. ꝓbatur. q2 talis modus magis videretur requiri ex pte ementis cum: q̄ȝ ex parte vendentis: et tñ nō requirit̃ ex pte ementis. igit̃ nec ex pte vendentis. Maior ꝓbat̃. q2 illi q̄bus illō pactum videret̃ illicitū: hoc ideo dicerēt: q̄a crederēt ꝙ ipe B soluēdo p̄ciū ipi A. pro redditu noīe emptiōis: in re nō emat: ʒ ꝙ mutuet illud p̄ciū ipi A. expectādo ab eodem A. recipe annuā pensionē reddituale tanto tpe donec A. sibi soluat sortē. Nō si etiā esset ibi mutuū ex pte B. emētis redditū. illud pactū nō esset illicitū. vel saltem esset min᷒ illicitū ex pte A cōstituent̃ redditū seu mutuū recipiētis. q2 etiam accipiens mutuū ab vsurario sub vsur̃ pōt illud pactū adijcere ꝙ hēat facultatē se liberādi a pēsione vsuraria. et h̄ nō min᷒ ei licet q̄ȝ vsurario liceat: ⁊ illam facultatē ei concedere. vt patiut q̄stione. xlvij. Secundo sic. Quia rē ipam sup quā A. cōstituit redditum pecuniariū possʒ totaliter vendere ipi B. cū tali pacto redimēdi. igit̃ etiā illū redditū ibi ꝯstitutū. Tenet ꝯsequentia vt ꝑus in scḋa rōne p̄cedēt̃ ꝯclusionis. Añs cedēs. ꝓbat̃. q2 etiā si ille idē A. mutuo sub vsuris annuis accepisset pecuniā p̄dictaʒ a B. quā nūc noīe p̄cij accipit ab eodē: et p illo impignerasset p̄dia sua p̄dicta non peccasset. ⁊ tñ in tali casu ipe A. etiā haberet ius repetēdi pign᷒ facta solutiōe sort̃. q2 h̄ est de natura ꝯtractus pigneraticij. igit̃ etiā p̄dictus A. ꝯstituēs redditum annuum in p̄dictis p̄dijs: si reseruauit ius illum redditū ad se trahēdi: p hoc ꝙ restituit ei p̄ciū: nō peccabit ob h̄ pactū adiectuʒ. q2 in p̄dicto ꝯtractu magis videret̃ versari p̄ctm̄ qn̄ ibi interueniret mutuū q̄ȝ qn̄ nullū interuenit.

Tertia cōclusio. Terti᷒ mod᷒ etiā nō req̄rit̃. Probat̃. Licitū est ipi B. emere illū redditū minori precio ꝓpt̃ hoc ꝙ A. vult sibi reseruari facultateʒ redimēdi illū redditū. vt patebit in q̄stione. lxxviij. Hoc aūt nō est nisi q2 reddit᷒ illa facultate reseruata circa cū ē minor̃ valoris. igit̃ sublata illa facultate erit maior̃ valoris. igit̃ chari᷒ poterit vendi: ⁊ p cōsequens nō est illicit᷒ mod᷒. scʒ ꝙ A. ꝯstituens ipi B. redditum sine pacto redimēdi: ob hoc eum charius vendat.

Quarta ꝯclusio. Quart᷒ modus etiā nō req̄rit̃. Probat̃. magis videret̃ ille mod᷒ requiri ex pte B. q̄ȝ ex pte A. ⁊ tñ nō req̄rit̃ ex pte B. igitur nec ex pte A. Maior ꝓbat̃. q2 pena illa cedit i cōmodū ipi᷒ B. ⁊ i incōmodū ipius A. Jdeo si q̄ essʒ ibi iniusticia: magis videret̃ ille peccare q̄ iniuste imponeret penaʒ alteri: q̄ȝ q̄ eā iniuste ipositā subiret vl̄ sibi ipi iponere cogeret̃: eo ꝙ aliter non posset ab altero hr̄e auxiliū. Jniustū em̄ pati nō est iniustū: sed iniustū agere. sic q̄ res suas cogit̃ dare latronibꝫ eum inuadentibꝫ nō iniuste agit. q2 potius ōz iniustū pati q̄ȝ iniustum agere.

Questio. LXXVII.

Utrū ad hoc ꝙ saltem nō gratuita constitutio redditus: siue fructuarij: siue pecuniarij nō deprauet̃ ex pte circumstātie qn̄: req̄rant̃ sequētes due ꝯditiones. Prīa ꝙ ille reddit᷒ nō sit tpalis ʒ ꝑpetuus: ita ꝙ si A. ꝯstitueret p viā venditiōis ipi B. tēporalē redditum peccaret ex hoc p̄cise ꝙ reddit᷒ est tēporalis: ita ꝙ si esset ꝑpetuus staret ꝙ nō peccaret. Secūda ꝙ etiā dato ꝙ liceret sibi temporalē ꝯstituere etiam p pecunia: tamē oporteret ꝙ ille essʒ temporalis ad certum tempus. scʒ ad decennium vel hmōi: ⁊ nō ad indeterminatum. vt puta ad vitam hominis. Et dicitur notanter in titulo. nō gratuita constitutio ⁊c̄. quia de gratuita nō est dubiuʒ q̄n illa nō deprauetur p hoc ꝙ redditus est temporalis. quia cōstat ꝙ possum tibi donare rē aliquā ad tempus: ergo etiam redditū ꝑcipiendi fructus illius rei ad temp᷒ ʒ solū

et difficultas de nõ grauita q̃ est redditio.

Prima cõclusio. Prima cõditio non requirit. Probat sic. quia si talis redditus cõstitutio q̃ essz venditio esset ipi A. illicita. tũc eque vel magis esset illicita ipi B. ementi vel pcuranti sibi vendi eũ. ɔsequẽs est falsum. vt patebit in q̃stione. lxxx. vbi pbabit q licitum est alicui. vt puta ipi B. emere redditũ: etiam nõ perpetuũ sed tpalẽ. et h tam ad certum q̃ incertum tps. Sequela pbat. q̃a tenẽs talẽ ɔstitutionẽ tpalis reddit⁹ esse illicitã: h iõ diceret. q2 videt esse excogitata in fraudẽ vel palliũ vsurarie mutuatiõis puta q B. dando pcium ipi A. p redditu vocaret illã cõmutationẽ emptionẽ cũ sit mutuatio p lucro facta. et A. cõstituendo vel assignãdo redditũ ipi B. z ab eo recipiendo pcũ: diceret vẽdere: cum tñ reciperet illã pecuniã mutuo sub annua vsuraria pẽsione soluenda ad certũ tps: q̃ lapso restitueret ei sortẽ. Nõ etiã si esset sibi mutuatio vsuraria: magis essz illicitũ ipi B. pcurare sibi taliter talẽ redditũ q̃ ipi A. cõstituere talẽ redditũ. Vñ in illis redditibus ɔstituendis vl' recipiẽdis: cõiter magis nat⁹ est peccare recipiẽs q̃ cõstituẽs. q2 vt cõiter cõstituens si peccat: non peccat nisi ex eo q ipe coogat alteri ad pctm̃. sed recipiens ex eo q̃a iniuriã facit ipi cõstituenti dãnificãdo vel opprimẽdo. q2 cõiter cõstituens indiget pecunia: nõ sic recipiens indiget redditu.

Secũda cõclusio. Scda etiã nõ reqrit. pbat. q2 tunc eque illa reqreret ex parte B. sic q si nõ adesset ex parte B. etiã ipe B. peccaret vel magis. ɔsequẽs autẽ infra improbabit. Sequela pbat. q2 tenẽs talẽ ɔstitutionẽ tpal' redditus incerti. scz vitaliciũ esse illicitã: diceret h ex eo. q2 A. ɔstituẽs iõ cõstituit: quia intendit minus dare de suo q̃ accipere de alieno ab emptore: sperãs emptorem cito moriturũ. Vel si pter necessitatẽ habendi pecuniã ab initio ɔstituit z nõ pp' spem q̃ credat B. cito moriturũ. z sic se plus percepturũ de B. q̃ ei dederit: tamẽ postea si cõtingat B. citius mori: gaudebit de hoc. et si nõ citius moriat tũc dolet. immo aliqñ optat A. mortẽ ipius B. vt sic cito liberaretur a reddituali pẽsione. et sic lucraretur multũ in illa venatiõe. Nõ tot vel plura z maiora pñt ɔtingere ex pte ipius B. q2 cõtingit B. nõ emere: q2 sperat se diu victurum. z sic se tot tãtosq3 fructus recepturũ q ius illos recipiẽdi sit multo pingui⁹ q̃ dignũ fuerit pciũ. z etiã dato q ab initio h nõ ex illa radice faciat: tñ postea contingit q exoptet se tãdiu viuere q sit pcepturus tñ q ius illos pcipiẽdi sit pinguius q̃ pciũ p eo datũ. Et si cõtingit eũ citius mori cõtingit eũ dolere de morte ex illa radice auaricie: sed nõ pcise pp' h q nõ pcepit tñ q̃rũ bñ correspõdisse potuisset q̃ntitati pcij. sed pp' hoc q nõ plus pcepit q̃ q̃ntitas pcij ẽm iusticiam cõmutatiuã exegisse potuisset. q2 optabat se vltra illũ valorẽ leuasse. z etiã ɔtingit ipm B. redditũ sibi pcurare ex inordinata sollicitudine. pprij defectus z diffidẽtia diuie puisiõis.

Scdo. q2 si A peccaret: h esset pp' pdictam causaz. scz sperãdi z captandi mortẽ ipius B. aut desideriũ modicũ dandi emptori a q̃ multũ recepit. Nõ h nõ argueret illã ɔstitutionẽ reddit⁹ eẽ illicitã pp' tẽporalitatẽ reddit⁹: s3 pter cupiditatẽ auaricie ex q̃ oriret illa venatio. vel pp' dolorẽ de vita primi. vl' pter captatiõnẽ mortis q̃ est in A. q̃ nõ est ipa ɔstitutio redditus tpalis. nec tpalitas illi⁹ reddit⁹. Nõ cõclusio tñ loquit de illa ɔditiõe ipi⁹ redditus q̃ est tpalitas. z dato q illa disponeret aliq̃ mõ ad pdictã captationẽ p tãto. q2 nõ esset captatio nata sequi qñ nõ esset illa tpalitas i redditu: sed ppetuitas. tñ pter h illa tpalitas ñ erit illicita ɔditio redditus. q2 illa nõ est dans illã occasionẽ ipi A. sed A. accipit illã ex sua malitia z cupiditate. De hoc lati⁹ patebit. in q̃one. lxxxi.

Questio. LXXVIII.

Utruz alicui liceat velle sibi cõstitui ab alio in reb9 alteri⁹ redditum alicuius rei vtilis seu fructuarium

Solutio questionis stat in duabus suppositionibus: z tribus cõclusionib9. Attamen suppono hic omnia que supposita fuerunt in. lxxij. questione. z specialiter de duplici licito. scz ex genere z circũstãtia. et de permissiue licito: z positiue licito.

Prima suppositio est quod constitui accipitur hic pro concedi vel transferri vel assignari. nec illud est actus humanus sicut tamen constituere est actus humanus ut ibidem patuit. et ideo non querimus si constitui sit licitum vel non. sed velle constitui sibi est actus humanus. ideo questio querit an tale velle sit licitum.

Secunda suppositio. Questio etiam posset de aliis tribus actibus moveri. scilicet velle recipere et recipi et procurare vel acquirere. Unde recipere redditum ab alio est distinctum quid a constitui: quia constitui videtur esse prius quam recipere. non enim recipitur redditus quem tu constituis mihi nisi prius ille sit constitutus. Item quia constituere precedit recipere. igitur etiam constitui. tenet consequentia. quia correlativa et per consequens simul natura sunt constituere et constitui. Similiter procurare cum sibi constitui etiam distinguitur a constitui et a recipere. quia procurare est prius utroque tanquam dispositio ad utrumque. acquirere autem potest esse idem cum procurare. scilicet quando accipitur pro actione preambula ad habendum vel possidendum redditum. Potest etiam esse idem cum recipere: quando capitur pro ipsa inceptione habendi dominium rei.

Prima conclusio. Velle sibi constitui redditum etc. ut in titulo est actus ex genere licitus. Probatur sic. quando volitio cadens super significatum verbi activi est licita: etiam volitio significati verbi passivi eiusdem activi est licita: quamvis non econtra. ut si licitum est velle amare deum vel proximum. vel videre hoc obiectum: vel percutere te etiam est licitum velle deum amari vel videri illud obiectum vel percuti te. De hoc autem quod non econtra oportet ita esse patet instantia. quia licite quis potest velle occidi et tamen non potest quis velle occidere. Modo velle activam constitutionem illius redditus (de quo in titulo) est licitum ex genere. ut patuit questione. lxxij. igitur etiam velle passivam constitutionem. scilicet constitui illum redditum etiam erit licitum ex genere. et quod est licitum est alicui licitum. Et hec probatio procedit de illo velle in titulo posito prout habet pro obiecto ipsam passivam constitutionem redditus: sed prout illud velle haberet pro obiecto ipsum redditum constituendum vel constitutum procedit secunda ratio. Secundo igitur sic probatur. Quia si illud velle referatur ad ipsum redditum: tunc cadit super obiectum sibi congruum. quia ille redditus non est res indigna vel incongrua ad appetendum: sicut tamen peccatum est hoc modo incongruum ad terminandum actum volitionis. nam rem illius alterius in qua est ille redditus constitutus appetere etiam quo ad plenum dominium non est ex genere illicitum. igitur neque redditum in illa constitutum vel constitutibilem appetere est ex genere illicitum. Tenet consequentia. Quia appetendo primum appetitur magis quid quam appetendo secundum. immo appetendo primum: appetitur secundum. Antecedens probatur. quia tunc nunquam liceret in aliquo casu appetere illud. quod est falsum. quia tunc neque liceret alicui rem venalem alterius velle emere: vel etiam pauperi non liceret petere pro re alterius per modum mutui vel doni. Unde cum dicitur. Non concupiscas rem alienam: non prohibetur appetitus rei aliene ex genere. sed appetitus rei aliene cum animo habendi eam per vias illicitas: vel cum iniuria domini rei. ut per furtum et rapinam. Tertio. quia ille redditus est res constituibilis vel transferibilis in aliquem licite. alias nemo posset eum active constituere vel transferre in alium. Igitur etiam aliquis potest licite eum recipere. igitur potest licite eum velle sibi constitui. Quarto sic. Quia si illud velle sive referatur ad constitui sive ad redditum: esset ex genere illicitum tunc nunquam possit illud velle licite fieri. ut patet ex deductis questione. lxxij. Consequens est falsum. Cuius falsitas patet adducendo ad omnia illa inconvenientia ad que ibidem fuit deductus ille qui diceret quod activa constitutio predicti redditus esset ex genere illicita. Nam ubi velle significatum verbi passivi est illicitum. ibi consequenter etiam velle significatum verbi activi eiusdem passivi est illicitum. ut si illicitum est velle odiri deum: illicitum etiam erit velle odire deum. Correlarium. Quodlibet illorum sequentium est licitum ex genere. scilicet velle recipere redditum de quo in titulo. et recipere eum et procurare vel acquirere eum. Probatur. quia constitui mihi redditum infert me recipere eum. capiendo semper redditum pro iure percipiendi pensiones vel fructus redditua les. igitur si velle recipere etc. esset illicitum: etiam velle constitui esset illicitum. Antecedens probatur. quia non potest mihi constitui vel concedi vel in me transferri redditus nisi ego

recipiã redditũ vel saltẽ ꝯsentiam in recep-
tionẽ eius. sicut nõ põt mihi donari ali
qua res: nisi ego cõsentiam in eam recipiẽ
dam: loquendo saltem de cõcessione effe-
ctuali. Ratio secũdi, qꝛ si quẽ actum hu
manum volo licite: etiã eundẽ licite ago.
oppositũ eĩ cõsequentis infert oppositum
antecedẽtis. sed recipe est actus humanus
et velle recipe est licitũ. igiť etiã recipere.
Ratio tertij. qꝛ qꝺ licet recipe: licet etiaꝫ
pcurare vt recipiat illud nisi reddať illici-
tum ꝑpter viciũ ꝑsumptiõis: vt cõtingit in
officio ecclesiastico curato: qꝺ licitũ est ali
cui ad hoc vocato recipe i aliquo casu. pu
ta si est idoneus ꝛ cõpellitur. ꝛ tñ in tali ca
su stat ꝙ nõ liceret sibi illud pcurare. s. met
ꝑ illo laborando. eo ꝙ ꝑsumptionis viti-
um esset ꝑsumendo de se ꝙ esset idone⁹ vt
solet dici. ꝗuis nõ negandũ sit qn etiam
possit (ꝛ si rari⁹) dari casus vbi etiã pcura-
re posset citra viciũ ꝑsumptionis de q̃ la-
tius dixi in tractatu de symonia. Hic autẽ
licet recipe redditũ vt patuit. igiť licet etiã
ipm pcurare dummodo ibi nõ sit viciũ ꝑ-
sumptionis. mõ ibi illud nõ habet locuꝫ:
qꝛ aliquẽ habere redditũ nõ est res q̃ exce
dat vires illius. qꝛ nõ reqrit magna scien-
tia aut sapia: aut aliud singulare donũ spi
ritussctĩ ad h ꝙ qs aliquẽ redditũ sibi con
stitutum recipiat vel possideat.

Secũda cõclusio. Velle sibi cõ-
stitui redditũ de q̃ i titu
lo. est etiã licitũ ex circũstãtia: ꝛ h ꝑmissiue
Probať. qꝛ ẽ act⁹ ex genere licit⁹ etiã posi-
tiue vt patuit. ꝛ ẽ vestibiť oĩbꝫ circũstãtijs
debitꝭ sibi cõgruentibꝫ. igiť ꝯclo ꝟa. tꝫ ꝯse-
quẽtia ex diffinitiõe act⁹ liciti ex circũstan
tia ꝑmissiue. vt in q̃stione. lxxij. Minor ꝑ-
bať. qꝛ da oppositũ tũc nũꝗ possꝫ bñ fieri.
cui⁹ oppositũ patebit i multꝭ specialibꝫ cir-
cũstãtijs ꝛ casibꝫ. de qbꝫ i q̃stiõibꝫ seqntibꝫ
in qbꝫ patebit ꝙ nõ tm̃ velle sibi ꝯstitui: sꝫ
etiã recipe. pcurare eũ ẽ licitũ. Scdo eadẽ
minor patebit. qꝛ da oppositũ tũc etiã non
erit ex gñe licit⁹. qꝛ sic nullũ ẽ gen⁹ qꝺ ñ sit
ꝯbibile ꝑ debitas dñas. ꝛ nlla materia q̃
nõ sit informabilis debitꝭ formis. sic etiã si
qs act⁹ ẽ ex gñe bon⁹ ꝛ licit⁹ debꝫ etiã pos
se vestiri debitꝭ circũstãtijs. Correlariũ.
Velle recipe ꝛ recipe ꝛ pcurare redditũ (ꝺ
q̃ i titulo) et ẽ ꝑmissiue licitũ ex circũstãtia.
pbať eadẽ pbatõe q̃ pñs ꝯclo ẽ pbata. qꝛ
etiã illa tria sũt ex gñe licita vt pcedẽtis cõ
clusionis correlariũ dixit.

Tertia ꝯclo. Qñ pdictũ velle ꝺ q̃
i titulo vestiť oĩbꝫ circũstã
tijs debitꝭ qbꝫ natũ est vestiri: tũc erit licitũ
ex circũstãtia etiã positiue. et sic erit actus
simplr bon⁹ bonitate morali: adeo ꝙ si vo
lẽs sit in charitate ꝛ ex ea velit. illꝺ velle est
etiã bonũ bonitate meritoria. Pria pars
pbatur. qꝛ ad actũ positiue licitũ ex circũ-
stãtia: sufficit ꝙ sit licit⁹ ex gñe ꝛ nõ careat
aliq̃ debita circũstãtia. igiť. Scda ps pba
tur. qꝛ act⁹ moraliť bon⁹ si ex charitate fiat
est meritori⁹. Correlariũ. Idẽ dicendũ
de alijs tribꝫ actibꝫ. scꝫ velle recipe: ꝛ reci-
pere: ꝛ pcurare. pbať eodẽ mõ sic̃ ꝯclusio.
Et si dicas. qñ cẽseret pdictũ velle vesti
tũ oĩbꝫ debitꝭ circũstãtijs. Rñr qñ ibi ẽ de
bitũ qs: qd: cui: cur: vbi: quõ: ꝛ qñ. Tũc aũt
est ibi debitũ qs: qñ ille volẽs est taľ ꝙ di
gn⁹ ẽ vt hẽat reddit⁹. et sic viuat de reddi-
tibꝫ ꝛ etiã capax. ꝑpť pmũ nõ essꝫ illa voli-
tio licita qñ volẽs possꝫ laboribꝫ suis se et
suos nutrire. ꝛ cũ h illud expediret reipu-
blice. tũc eĩ ille est idign⁹ redditibꝫ. ꝑpť de
fectũ scdi illa volitio nõ essꝫ licita qñ vo-
lẽs essꝫ frater minor. qꝛ ille nõ ẽ capax red
dituũ. qꝛ abdicauit eos a se ꝑ votũ regule
scti francisci q̃ i se ꝯtinet nõ hĩe reddit⁹. vt
pꝫ i Cle. exiui. de ṽbo. sig. Tũc aũt ẽ ibi de
bitũ qd qñ ille reddit⁹ quẽ qs vult ẽ debi
tus. ꝛ de hoc patebit qñ diceť an acq̃sitio
ꝛ noĩatim illa q̃ est ꝑ emptionẽ redditus
deprauet ꝑ hoc ꝙ ille reddit⁹ ẽ fructuari⁹:
vľ ꝑ h ꝙ ẽ pecuniari⁹. Debitũ autẽ seu cõ-
gruum cui est ibi: qñ ẽ ibi cõgruũ qs co ꝙ
i casu illi⁹ q̃stiõis coincidũt circũstãtia qs
velit ꝛ cui velit: eo ꝙ h volẽs ꝯstitui reddi
tũ vult illũ sibi ꝯstitui. Cõgruũ aũt cur est
ibi: qñ ipe volẽs cõstitui sibi redditũ: vult
illũ ꝯstitui sibi ex aliq̃ illaꝝ causaꝝ finaliũ
q̃ sũt ꝯgruẽtes ipi actiue ꝯstitutõi. put pa
tuit q̃st. lxxiij. ꝯclone pma. ñ aũt ꝑpť cãꝫ ter-
tie ꝯcl. eiusꝺ qõis: eo ꝙ ꝗuis illa possit eẽ
ꝯgrua cã finalis ꝑpť quã qs ꝯstituit alteri
redditũ: vt ibidẽ patuit: tñ illi alteri nõ erit
licitũ velle illuꝫ redditũ sibi constitui ꝑeã
ꝑpter illam causam. qꝛ ꝗuis liceat mihi ti
bi qd impendere ad ꝑseruandũ te a maio-
ribꝫ malis: q̃ tñ ñ esses incursur⁹ nisi ppria
spõte: q̃ si nõ esses incursur⁹ ñ mihi liceret
illa tibi impendere: nõ ꝑpter hoc licitũ ẽ ti-

bi illa tibi velle impedi. qꝛ cã cur illa vel-
les tibi impendi esset ad te pꝛeseruandum
a maioꝛi malo: qḋ tñ in tua ptãte ẽ vitare.
et sic cessat rõ in te q̃ in illo alio subfuit. q̇a
alius tm̃ sub ꝯditõe quã in sua ptãte non
habet impendit: ꝛ ideo excusaṫ. tu aũt ha-
bes illã cõditionẽ in tua potestate facien-
do. scꝫ qḋ in te est: ꝛ debes eam facere exta
re. ideo nõ faciẽdo eam extare peccabis. ꝓ
sequendo absolute illud qḋ tibi alius tm̃
sub cõditione. scꝫ volendo a maioꝛi malo
te cohibere impẽdere potuit. Et qḋ dictũ
ẽ ꝙ fratribꝰ minoꝛibꝰ nõ liceat habere red-
ditus debet intelligi sub distinctione quã
ponit Cardinalis post Fridericũ in Cle.
exiui. ꝙ aut annuus redduꝰ relinquiṫ ad
certũ vsum diuini cultus. puta vinũ ꝓ sa-
crificio. frumentũ ꝓ hostijs. ꝛ tũc cõuen
tus est capax. Aut redduꝰ deputaṫ victui
ꝛ vestitui. vel indistincte relinq̇ṫ ꝛ ad mo-
dicum tps: ꝛ cõuentꝰ est capax. qꝛ videtur
vnũ legatũ cuius summa est diuisa quo
ad solutionẽ. nec ꝑ hoc tolliṫ mendicitas:
sed subleuaṫ. Aut relinquiṫ ad tps nõ mo
dicum. et nõ valet. qꝛ tũc cõputaṫ inter im
mobilia. ꝛ tps nõ modicũ dr̃ decenniũ vel
vltra. vt notaṫ in Cle. j. de re. eccle. nõ alie.

Questio. LXXIX.

Utrũ emptio red-

ditus sit licita: et hoc nõ tm̃ fructuarij sed
etiã pecuniarij. et hoc siue ille sit cõstitutꝰ
in rebꝰ siue in ꝑsona eiꝰ ꝛ siue ĩ persona vẽ-
ditoris siue in alia ꝑsona. et siue sit de no-
uo cõstitutus siue nõ de nouo cõstitutus.
et siue sit certus siue incertus? Solutio q̃-
stionis stat in duabus suppositionibus.
et decem cõclusionibus.

Prima suppositõ. Questio querit
tꝛ. Primũ an emptio red
ditꝰ sit licita. et illa pars nõ distiguit q̇s ꝛ
qualis sit ille redditus. Sed hoc distin-
guitur ꝑ secundã partẽ q̃stionis. Et habꝫ
se illa pars questionis ad precedentẽ que
stionẽ sicut q̃stio de circumstãtia modi: ser
uanda circa actum p̃cedentis questionis.
Nam ex quo in hoc ꝙ vult quis sibi con-
stitui redditũ requiritur cõgrua circũstan
tia modi. id ẽ quo mõ cõstitui velit sibi eũ
et inter modos cõstituendi est vnus mo-
dus cõstituendi per emptionẽ. Ideo que-
ritur an emptio redditus quẽ q̇s sibi vult
cõstitui licita sit. qꝛ si sic tunc velle sibi con
stitui ꝑ emptionẽ est actus iam licitꝰ ex pte
circumstantie quo mõ. In alijs partibus
querit q̃stio. an illa emptio redditus ma-
neat licita ꝛ nõ deprauet per hoc ꝙ obie-
cto illius emptionis scꝫ redditus: accedit
talis vel talis cõditio prout varie cõditio
nes ponuntur in titulo. et continuantur ille
ptes ad p̃cedentem hoc modo. Quia ꝙꝫ
emptio etiã est actus cuius obiectũ est red
ditus. et ideo habito ꝙ emptio redditꝰ sit
licita ex genere: nondum habetur quale
debeat esse illud obiectum vt actus mane
at licitus ex parte circumstantie quid: sci
licet an oporteat ꝙ ille redditus sit fru-
ctuarius. ita ꝙ si esset pecuniariꝰ: esset em-
ptio illicita. vel an nõ referat quis vł qua
lis sit ille redditus. Nam q̃uis ex p̃ceden
ti q̃stione habeatur ꝙ redditus etiam q̃lis
cũqꝫ: ẽ cõgruum obiectum volitionis: tñ
nondũ habetur an ille idẽ redditus qua-
liscunqꝫ: sit obiectum cõgruum illꝰ actus
scꝫ emptionis. eo ꝙ longe differũt illi duo
actus. scꝫ volitio ꝛ emptio. eo ꝙ licitũ est
mihi velle aliqua cõcedi que nõ est licitũ
mihi emere. vt patet in sacramẽtis ꝛ alijs.
Et secunda pars questionis duplicẽ tan-
git redditũ: eo ꝙ est maioꝛ difficultas de
vno q̃ꝫ de alio. Nam dato ꝙ nõ esset ha-
benda differentia inter eos quo ad actũ
cõstitutionem: quin sicut licet vnũ consti-
tuere: sic et reliquũ. prout patuit q̃stione
lxxv. Tñ quo ad actum emptionis vide-
ri posset esse longa differentia. adeo ꝙ lice
ret vnum illoꝝ emere. scꝫ fructuariũ ꝛ nõ
reliquum. id est pecuniariũ: eo ꝙ emptio
nõ fit nisi pro pꝛecio seu pecunia. Et sic vi
detur ꝙ emptio nõ possit fieri respectu pe
cunie vel redditus pecuniarij. qꝛ tam em-
ptum q̃ꝫ illud quo emitur videreṫ esse pe
cunia. Secus de fructuario. quia ibi de-
stinguũtur p̃ciũ et merx taliter ꝙ nõ vtrũ
qꝫ dr̃ vel est pecũia. Tertio querit an il
la emptio redditꝰ siue pecuniarij siue fru
ctuarij deprauetur ꝑ hoc ꝙ ille redditus
est cõstitutus in persona quasi solum tunc
sit emibilis licite quando est cõstitutus in
rebus. Et hec pars nõ fuit resoluta in p̃-
cedentibus questionibꝰ. quia q̃uis habe-
tum sit ꝙ liceat cõstituenti eum cõstituere

sive in rebus sive in persona: tamen constitutionem contingit fieri variis modis. scilicet per gratuitam viam vel contractum. scilicet per donationem: et etiam per viam non gratuitam. contingit etiam aliquem comparare seu acquirere sibi redditum per contractum permutationis: dando aliquod predium alteri pro redditu in alio predio fundato. Item per contractum innominatum. ut cum quis facit quod alteri: puta laborat sibi in vinea quatenus alius sibi constituat redditum annuum sibi ad vitam: vel sibi et suis heredibus de illa vel alia vinea vel alio predio. et ille est contractus innominatus. scilicet facio ut des. Tertio per concessionem emphiteoticam. puta. concedo tibi predium meum: ut illud meliores et mihi annuatim des aliquid ex eo. Quarto per concessionem feudalem. Quinto per contractum mutui. ut si mutuo tibi reuocabiliter ut mihi post certum tempus restituas sortem. et interim mihi assignes annuum redditum. Sexto per contractum venditionis et emptionis. Ille autem vie sunt adeo diverse quod vna potest esse licita sine alia. et aliqui doctores vnam viam approbauerunt et aliam non. ut patebit in Hen. gandensi. Inter illas vias tamen supposita prima tamquam nota: querendum est primo de via emptionis. Unde nondum patet an sicut licitum est constituere et velle constitui redditum illum vel illum in rebus. an etiam sic liceat illum velle hic per viam emptionis: non distinguendo an sit in rebus vel in persona constitutus. Ita consequenter de aliis prius questionis diceretur.

Secunda suppositio. Ex quo illa questio et sequentes erunt specialiter de determinata via et modo recipiendi et acquirendi redditum. scilicet per emptionem. ideo oportet aliqua premittere concernentia contractum emptionis et venditionis: suppositis tamen illis que tacta sunt questione. xvi. et. xvii. et. lxx dimissa multiplici allegatione iurium ad hoc. quoniam iurisperitis loca illa nota sunt. ceteris autem quibus ignota sunt parum prodest ignotorum allegatio. Supponitur igitur quod ea que concurrunt ad aliquem contractum sunt triplicia. Quedam sunt illi substantialia seu essentialia. quedam naturalia. quedam vero accidentalia. sicut ad hominem concurrunt essentialia. scilicet anima: corpus et vnio mutua eorum. Et etiam naturalia: cuiusmodi sunt ille qualitates seu dispositiones aut accidentia propria que nata sunt sequi essentiam hominis. ut ridere. flere. et alie naturales operationes hominis animales et rationales. et etiam accidentalia: ut eum sedere. stare. esse tunicatum. esse ibi vel ibi. sanum et egrum et huiusmodi. Sic substantialia contractus sunt sine quibus ille contractus esse non potest. Ut in proposito substantialia emptionis et venditionis sunt tria. Primum est res vendibilis et illud dicitur merx. quamuis merx proprie solum sit res vendibilis mobilis. ff. de verbo. signi. mercis appellatio. tamen hic accipitur generaliter. Nam si non sit assignare mercem non contingit etiam habere contractu emptionis et venditionis. attamen non oportet quod ipsa merx sit iam in rerum natura. sed sufficit quod sit vel speretur et possit sperari futura. Et hoc ideo dicitur. quia etiam fructus futuri qui nondum creuerunt. puta blada que adhuc consistunt in satis agrorum. et vina adhuc consistentia in vuis non maturatis possunt vendi et emi. Similiter futurus partus ancille vel pecudis. Item captura piscium vel auium futura ex iactu retis potest vendi et emi si sit inde futura vel speretur futura. Similiter hereditas nondum obtenta quam tamen quis sperat se obtenturum potest vendi antequam obuenerit. Unde talis res si vendatur et ematur: tenet emptio et venditio. etiam si nihil obueniat dummodo sperabatur futura. Unde apud iuristas dicitur emptio spei. quod intelligitur sic. id est iuris percipiendi rem speratam obuenire. Attamen si quis aliquam rem tamquam existentem vendat et alius eam ut talem emat: et tamen in re non extet non tenet emptio nec venditio. ita quod non tenebitur emptor dare quid venditori. et si quid precii dederit: tenetur venditor emptori restituere. nec venditor tenetur tradere rem emptori. Nec etiam ad interesse nisi recepisset precium: et nisi venditor sciuisset rem non extare et tamen eam ut extantem vendidisset et emptor ex illa deceptione passus esset interesse.

Secundum est precium conuentum: et illud consistit in numismate seu pecunia. et illud numisma debet esse certum. puta quia debet consistere in pecunia numerata. Unde species seu res utilis ut distinguitur a pecunia non potest dici precium in contractu emptionis. Et dico in pecunia numerata. quia si etiam emens haberet pecuniam in bursa actu: sed tamen non esset numerata. id est partes non conuenissent super ea sub certo numero. puta. quia emptor diceret illam pecuniam illius burse (sit quantacumque vel quantulacumque) do tibi pro illa re venali non esset ibi emptio. debet enim certe numerata. i. partes vel contrahentes debent con-

uenisse super ea sub certo numero: q̄uis nō oporteat ad rationē emptionis q̄ illa pecunia sup qua cōuentū est sit tradita ipsi venditori. Et ex hoc scd̄o p̄z q̄ nō oportz ī titulo q̄ōis addere (vt q̄dā) p pecūia. nec etiā ad vēditionē oportz addere p pecunia q: de se & de sub̄a vēditiōis & emptiōis est q̄ fiāt p pecunia. Vn̄ si cōmutarē tecū aliquā rē vt equū n̄ p pecunia sz p alio aīali vl're nō eēt vēditio sed pmutatio. vel alius ɔtract⁹ innoīat⁹. vt patuit q̄stiōe. xvij

Tertiū est ɔsensus mutu⁹ ɔtrahentiū: errori tn̄ ipmixt⁹. s. q̄ emēs velit p̄ciū ɔuētū vēditori dare: faciēdo eū dn̄m ei⁹. & ecōtra vēditor velit se eē ei obligatū ad tradēdum mercē emptori. vel ad satisfaciendū sibi sup interesse. In q̄ aūt differāt dare et tradere: patuit q̄stiōe. lxx. Et sic posit̄ aīa corpore & vnione: necessario ponit hō: sic posit̄ illis trib⁹. s. q̄ A. hēat mercē. & B p̄ciū mō dicto. & ipsi ɔsentiāt mō dicto exp̄mēdo illū cōsensum statim ē ibi (regulariter loquēdo) emptio & venditio. Et q̄uis tamē te aliq̄n addāt quartū scz q̄ sup h̄ fiat sc̄ptura: tn̄ illud nō req̄rit ad venditionez vt vēditio ē: seu ad vēditionē ī generali: vl' ad quācūq̄: sz tm̄ ad venditionē in sc̄ptis. Vn̄ duplex ē vēditio. Quedā dr̄ in sc̄ptis & est illa q̄ sic fit q̄ inter p̄tes exp̄sse agit et cōuenit q̄ fiat sup h̄ sc̄ptura. ita q̄ nisi fiat sc̄ptura: ɔtract⁹ nō valeat. et ad illā essentialit' req̄rit sc̄ptura. & est p̄p' specialē ɔuentionē emētis & vēdētis. Alia ē q̄ nō fit ī scriptis scz vbi nō fit p̄dicta ɔuētio int' p̄tes. vn̄ etiā si p̄tes ɔueniant q̄ dēat fieri instr̄m et cōmittāt h̄ notario. tn̄ si nō adiiciūt in cōuentiōe q̄ nisi fiat sc̄ptura: nō debeat valere ɔtract⁹. tūc p̄p' h̄ nō est ɔtract⁹ nullus: si nō fiat vel anteq̄ fiat sc̄ptura. Nā tunc sup scriptura ɔuenit̄ nō vt sup substātialiter requisito ad ɔctū. sz q̄ten⁹ sup ɔtractu habeat testimoniū & memoriā. Dixi notāter statī est ibi emptio regularit' loq̄ndo. q: fallit ī venditiōe & emptiōe q̄rundā rerū. scz ecclesie & ciuitatis & pupillor̄ ac minorū. q: vltra p̄dicta substātialia requirit' etiā aliq̄d aliud ad hoc q̄ emptio & venditio teneat. q: in emptione & venditiōe ecclesie quedā solennitas requirit' seu forma certa quam ius canonicū voluit seruari in taliū rerū venditione & emptione. ita q̄ nisi illa seruaretur: voluit cōtractū esse nullū. etiā si esset venditio facta in casu ɔcesso. scz q̄ est in vtilitatē ecclesie. de qua solennitate p̄z in decretis in. c. sine exceptiōe. xij. q. ij. & in c. j. de re. eccle. nō alie. li. vj. Que autē sunt ille forme & solēnitates seruande in venditione rerum ciuitatis & pupillorū: hoc spectat ad legistas. Dixi etiā notanter. cōsensus errori impermixtus. q: ex quo nihil tam ɔtrariuz est cōsensui sicut error. et q̄s errā nō cōsentit. ideo si interueniat errone⁹ cōsensus alicui illorum sex errorum qui sequuntur permixt⁹ nō erit emptio nec venditio. Primus est quādo partes errāt in p̄cio. vt ego puto vēdere p. x. tu putas emere p. v. secus ecōtra. Secūdus si errent in cōtractu. vt ego puto tibi vendere: tu putas tibi donari. Tertius si errent in corpore. vt ego credo tibi vendere bibliam vel agrū titianū. tu credis te emere decretales vel cornelianū. Itē si tibi vendo titium cocū cū sit calciator: & alter q̄ cocus est vocetur paul⁹. Dicendū q̄ si habui nota nomina seruorū: is deb' eē q̄ nominat⁹ est. sed si nō habui nota: is videt' venditus cuius artificium est adiectū. Quartus & quint⁹ si in substātiali qualitate vel materia erret' vt si es p auro: et plūbū p argento distrahatur. Vel si acetum p vino veneat quod ab initio fuit acetum: nō tenet emptio. secus si postea coacuit: q: eadē p̄pe vsia. i. substantia est. Et dicit' p̄pe. quia nō totaliter. Nam vinum est calidū & siccum. acetū frigidum & siccū. sed si in parte erretur in substantiali qualitate: tunc tenet in parte in q̄ nō erratur. Sextus si erret' in sexu. vt puto vendere puellam: tu putas emere puerum. secus si putes emere virginem: cum iam sit corrupta. sed venditor sciens corruptam: tenetur ad resoluendū cōtractū. Item si erret' in substantia seu essentia nulla est emptio. vt si tibi vendo domū que iam cōbusta est: & vterq̄ cōtrahentiū ignorat. Naturalia alicuius cōtractus sūt illa que cōsequuntur et comitant' ip̄m cōtractum: attn̄ sine eis cōtractus habet vel potest esse et subsistere: vt in cōtractu emptionis sunt illa tria naturalia. Primum q̄ a t̄pe quo ɔtractus emptionis & venditionis est initus & p̄fect⁹ tūc p̄iculū rei venditē spectat ad emptorē: etiā nondū tradi

ri merce.licet venditor adhuc possideret dñs rei vendite. Hoc tñ dictū patit multas fallentias pp̄ q̄s vitandas dat talis regula. Cū venditio fit pure sine scriptis speciei certe q̄ degustatōz nō exigit: tūc oē piculū rei vēdite spectat ad emptorē: excepto casu publicatiōis: nisi pactū: mora: calliditas: vel eā culpa interuenerit. Scdm. q sic ad emptorē spectat piculū mercis: sic ēt emolimentū. et iō qd̄ p alluuionē accedit: silr et fruct⁹ z part⁹ mercis vēdite spectāt ad emptorē. Tertiū. Naturale est q vēditor caueat de euictione. et in ɔtractu depositi naturale est q depositari⁹ tenet de culpa lata z nō de leui. Itē in ɔtractu societatis naturale ē q soci⁹ teneat de culpa leui nō aūt leuissima. Unñ talia insūt illis ɔtractibus ex natura: licȝ nihil de illis dictū sit vl' actū. Et q2 nō sūt de suba ɔtractus: iō partes pñt inter se pacisci vt nō velint illa venire z inesse eoz ɔtractui: ita q renūciēt illis: et tñ q nihilomin⁹ ɔct⁹ maneat ratus.

Accidentalia aūt alicui⁹ cōtractus seu extrinseca sūt illa q̄ nec sunt de suba nec de natura ɔtractus: sed tñ qñq3 apponunt iuxta cōtractū. sic sūt q̄cūq3 pacta de aliq̄ extrinseco iuxta ɔtractum apposita: q̄ nec ad cōtractū essentialit' req̄runt: nec naturalit' anata sunt inesse. De illis pone duo exempla in ɔtractu emptiōis. Primū est vt q arre dent est accidentale in ɔtractu emptionis z vēditionis. q2 sine arris pt venditio z emptio fieri. z sic nō sunt de substātia illius ɔtract⁹. nec etiā de natura insunt illi cōtractui: sic q tacite veniāt z insint ei. Secundū est vt pactū de hoc q emptor se obligat⁹ ad reuendendū qñcūq3 venditor vel heres e⁹ ei restituerit p̄ciū: vel qñ infra certū tps restituerit p̄ciū. Itē pactuȝ q primus agnat⁹ venditoris possit infra tps s' vēdit mercē p sūl p̄cio redimere z ad se trahere. hec z silia sūt accidētalia ipī cōtractui emptionis z vēditionis. Quid aūt requirat ad p̄ciū iustum z q̄mō cognoscat patuit supra q̄stione. lxj. Ex hoc sequit q doctores iuriste aliqñ ɔfundūt illos terminos: natura ɔct⁹. pactū ɔtra naturā ɔtract⁹. pactū p̄ter naturā ɔtract⁹: put poterit patere ex his q̄ dicā inferi⁹ q̄stione. lxxij.

Prima cōclusio. Emptio reddit⁹ est act⁹ de se. i. ex genere licitus: ita q ille act⁹ vt sic expressus nō includit aliquā deordinationē: pbat decem pbationib⁹. Primo sic. Reddit⁹ ē res emibilis seu cōgrua ad terminandū actū emptionis. igit ɔclusio v̄a. Tenet ɔsequentia ex diffinitiōe act⁹ ex genere liciti seu de se liciti. Añcedēs pbat. q2 reddit⁹ est res vere tpalis in se z intrinsece pphana z estimabilis p̄cio. nec est intrinsece res spūalis spiritualitate q̄ obstet emibilitati. z stat q nō est annex⁹ spūalib⁹ officijs: rōne cui⁹ annexionis sit res incōgrua emptioni pp̄ter phibitionē iuris positiui phibētis aliq̄s res v̄e tpales vēdi z emi. et h' q2 annexa sūt spūalib⁹. s. officijs ecclesiasticis. igit cōgrue poterit emi. Tenet ɔsequētia. q2 si nō obstante illa ɔsequētia: nihilomin⁹ teneat oppositū ɔsequētis. tūc etiā nō obstāte illa ɔsequētia: possit nihilomin⁹ etiā teneri q ager vl' equ⁹ esset res incōgrua emptioni. Sunt equidē aliq̄ res phibite emi vel vendi: z h' lege diuina vel hūana. vt patuit sup̄ q̄stione. lj. Et iō eaz emptio est illicita: nō sic est de redditu. Et dixi q reddit⁹ intrinsece nō est spūalis. q2 q̄uis aliq̄ reddit⁹ dicant extrinsece spūales. vt bñficia ecclesiastica. et p̄bende ecclesiastice: tñ illa nō sūt intrinsece res spūales. Unñ p̄bende z bñficia sunt annexa officijs spūalib⁹. scȝ ecclesiasticis. sed ipā bñficia vl' p̄bēde sūt res i se v̄e tpales z nō in se spūales. saltē spūalitate q̄ obstet emptioni. q2 sunt iura percipiendi res temporales: q̄uis pp̄ter officium spirituale cui annectunt sint pp̄ter ius positiuū inemibibilia. et p ɔsequēs beneficia z p̄bende sunt redditus dicendi. Ubi autē talia iura nō sunt annexa officijs ecclesiasticis pñt licite vēdi z emi. vt pȝ de p̄bendis laicalib⁹ q̄s plurimi emūt ab hospitalib⁹ vel i monasterijs. imo staret q eadē p̄bēda q̄ nūc ē laicalis z ita emibil' postea fieret ecclesiastica. z p ɔseqnēs ex iure positiuo inemibilis. puta qñ annecteret alicui officio ecclesiastico. Et dixi. saltē spūalitate q̄ obstet emptiōi. q2 bñ pt ɔcedi q redditus sit spūalis res spūalitate phisica. Nā est res incorporalis. q2 est relatio insensibilis. q2 est tñ relatio rōnis: s3 nō spiritualitate ecclesiastica que obstat venditioni z emptioni. Unñ potius debet dici res incorporalis q̄ spiritualis. Cōfirmat. q2 fructus

futuri possunt emi fm iura ciuilia. modo
illos emendo nihil immediate emitur nisi
ius illos percipiendi. Nam illi cum non-
dum sint nõ possunt habere ratonẽ mer-
cis immediate empte. Modo reddit⁹ eti-
am nihil aliud est q̃ʒ ius percipiendi obuẽ
tiones alicu⁹ rei vel persone q̃ de illa pue
niunt in forma vel in equiualentia valo-
ris. igitur qua ratione fm iura emi pñt fru
ctus futuri: etiam poterit redditus emi.
Secũdo sic. Quia si redditus non esset
res cõgrua emi: sed esset incõgruum obie-
ctũ ad illum actũ tunc nõ staret illa diui-
sio: que tñ ab vtroqʒ iure recipit. scʒ q res
que venduntur et emuntur sunt duplices
Quedam sunt corporales: quedaʒ incor-
porales. Quia per incorporales res intel
liguntur iura percipiendi res corporales. ta
lia aũt sunt redditus et actiões ꝛ nomina
debitorum. de quibus etiam infra patebit
Tertio sic. Emptio est cõtractus de iu-
re gentium. vt in. l. ex hoc iure. ff. de iusti.
ꝛ iur. q̃uis quo ad aliqua formalia vl' effe
ctus aliquos etiam posset dici a iure ciui-
li institutus. est etiam cõtractus a iure ci-
uili et canonico de se approbat⁹. qꝛ in vtro
qʒ iure habentur tituli de eo tanq̃ʒ de cõ-
tractu in se licito. igitur emptio est ꝯtract⁹
licitus ex suo genere. tenet ꝯsequẽtia. quia
approbatũ per illa tria iura nõ potest esse
improbũ ex genere cũ ius gẽtiũ ad ius na
ture reducatur. Unde Alexander de ales
in tertia parte. q. xxvij. arti. iiij. vocat ipm
ius naturale humanũ: ita q est eius speci-
es. Jus aũt naturale et canonicũ qđ a spi
ritu sancto est nõ approbat improbanduʒ.
Tũc vltra. Ubicũqʒ reperiunt substantia
lia emptionis ibi est emptio. sicut vbicũqʒ
reperiunt corpus: anĩa rõnalis ꝛ vnio eo
rum ibi reperit hõ. Modo qñ q̃s cõsentit
q ali⁹ habeat ius exigendi ab eo et perci-
piendi fructũ vel pecuniaʒ annuatim vel
fm aliã q̃ttã tpis ꝑpetuo vel nõ ꝑpetuo: ꝛ
hoc si ꝛ inquantum alius sibi det vel dare
obligatus sit preciũ cõuentũ in certo nu-
mero. et ecõtra ali⁹ cõsentit in illã dationẽ
pcij vel obligationẽ dationis pcij: et in re
ceptionem reddit⁹ assignati: ibi sunt tria
substãtialia emptiõis. igit ibi est emptio.
igit est ibi ꝯtractus de se et ex genere lici-
tus. Minor ptʒ. qꝛ ꝯsensus ꝛ preciũ sunt
ibi: et ibi etiã est merx. qꝛ vt oñsum est red-
ditus est res emibilis. Quarto sic. Em
ptio agri vel alteri⁹ predij aut boni immo
bilis est de se licita. g etiã emptio reddit⁹.
tenet ꝯsequẽtia. qꝛ reddit⁹ etiã cõputat in-
ter bona immobilia. vt ptʒ in Cle. exiui. in
§. cũqʒ annuus. de verbo. signi. Nec pote
rit dari rõ diuersitatʒ q̃re prima immobi
lia emere sit de se licitũ ꝛ nõ alia. Quin
to sic. Quia si nõ: maxĩe qꝛ tractu tpis p-
cipiet emens plus de pecunia: vel de esti-
mabili pecunia q̃ʒ ipe dedit ꝓ redditu. sed
hoc ñ obstat. qꝛ si sic: tũc etiã emptio agri
valentʒ tm̃. c. floreñ. facta ꝓ. c. floreñ. nõ va
leret. qꝛ emptor ꝛ successores ei⁹ tractu tẽ-
poris ꝑcipiẽt tot fruct⁹ estimabiles tanta
pecunia: q in duplo vel triplo plus perci-
piẽt q̃ʒ valorẽ. c. floreñ. Jtẽ ptʒ de illo qui
emit equũ ꝓ. v. floreñ. et locat q̃ndie eũ ad
vsum de q̃ habet oĩ die. xv. deñ. Hic eñ
infra tps breue leuabit longe plus q̃ʒ ipe
dederit ꝓ equo. ꝛ nihilomin⁹ equ⁹ adhuc ẽ
suus. Sexto sic. Jus ciuile ad vitandũ
peccata mãdat facere emptionẽ redditus.
igit approbat eũ vt licitũ. Añcedẽs ꝓbat.
qꝛ in auten. vt hi q̃ se hñt ꝓhibeãt. §. licebit
disponit. q tutores ꝛ curatores ne pereãt
pecunie minorũ: debeãt eis ꝯpare reddit⁹
Et dic ibi q velit tollere materiã peccãdi.
hec tñ ꝓbatio pateret euasionẽ ꝑ ea q̃ dic-
ta sunt. q. xxij. ꝯclusione. vij. vsqʒ ad. xij.
de iure ciuili cõcedẽte ꝯtractũ vsurarium.
et etiã. q. xlix. in septima rõne ꝓme ꝯclusio
nis. Septimo sic. Jus canonicũ i de.
j. de re. eccle. nõ alie. admittit ꝑlatis ven-
ditionẽ redditũ ecc'ie. ꝛ hoc ad tps modi
cum: ita q ad illã nõ reqrit solẽnitas debi
ta: siue ibidẽ siue alibi expssa. admittit eti
tacite ibidẽ vẽditionẽ eorundẽ ad tps cer-
tum nõ modicũ vel ad vitã emẽtis vl' vẽ-
dentis seruatis seruãdis ibi expssis. qꝛ in
hoc q ꝓhibet cõcessionẽ eorũ si nõ seruen
tur ibi expssa: innuit a ꝯrio sensu. q si serue
tur ibidẽ expssa: licitũ sit illos ꝯcedere pro
pecunia. sub q̃ ꝯcedere cõprehendit vẽde
re. Si igit venditio redditũ ad tps. c. h
modicũ. ꝛ etiã ad tps nõ modicũ seruatis
seruãdis est admissa a iure canonico. igit
illa venditio de se nõ est illicita. al's eñ q̃n
cũqʒ fieret esset illicita. Ergo eadẽ rõne
ibidẽ tacite est admissa emptio eorundẽ.

ere hoc patebit etiā q̄stione.lxxxj. cōclusione.v. pbatione.ij. Octauo si emptio reddit⁹ esset de se illicita tūc q̄litercūq; fieret esset de se illicita. ꝯsequēs est falsum. q: emptio reddit⁹ ꝑpetui redimibilis est licita. quia approbata a summis pōtificib⁹ et ꝯcilijs ꝛ alijs. vt patebit in q̄stione.lxxxiij. Nono sic. Jus ciuile in.l.fi.C.de re.p.ꝯ approbat ꝯtractū q̄ quis donat alicui mille reseruādo sibi aliqd̄ annuū vel menstruū soluendū. etiā si fieri possit q̄ illa mēstrua vel annua lōge excedēt mille donata. Nō ille cōtract⁹ nō est nisi emptio reddit⁹ vel eiequiualēs. Nā nō est vera donatio cū vult sibi reassignari ab ipo donatario ius exigēdi ānuatim aliquā summā pecunie vel alteri⁹ rei vtilis. qd̄ ius pt vocari reddit⁹. Vñ cum ibi sint substātialia emptiōis: scȝ merx: p̄ciū ꝛ ꝯsensus: erit emptio. Jdē em̄ in re agit ꝛ eadem obligatio hic hinc inde ꝯtrahit: q̄ cōtraheret si diceret: do vt p̄ciū illa mille tibi p tali iure annuatim qd̄ pcipiēdi. Jlla eī reseruatio nō est rei p̄habite retentio: sed noui iuris acquisitio. Decimo: alijs pōt acq̄rere reddit⁹ etiā p p̄scriptionē q̄ ꝯsueuit recipe annuā pensionē ab aliq̄ loco vel cōitate si tanto tpe recepit bona fide q̄ d̄ illi⁹ tpis initio nō est mēoria: etiā si nō possit allegare titulū rōne cui⁹ cepit annua pēsio solui. ꝛ de hoc pȝ p glo. et doc. in.c. puenit. de censib⁹. ergo etiā pōt acq̄rere redditū p titulū emptionis. tenet ꝯsequētia p locū a minori affirmatiue. Sȝ de illo añcedēte op⁹ esset facere longiorē resolutionē. Vide Panor. in d̄.c. Hec ꝯclusio patebit ex sequētib⁹ etiā ꝯclusionib⁹. q: sequētes inferūt hanc p̄mā p locū a pte ī mō ad suū totū. De bonitate aūt circūstātionali emptōis siue reddit⁹ in cōi siue q̄lificati eo mō q̄ ī titulo: dicet in hac qōne. sed ī q̄stione.lxxxj. et (lxxxv.

Secunda ꝯclō. Emptio redditus talis ꝛ determinati. puta fructuarij: etiā est licita ex gñe ꝛ de se. pbat triplicitr. Primo emptio reddit⁹ est licita vt dicit p̄ma ꝯclusio. Dis aūt reddit⁹ est aut fructuarius aut pecuniari⁹. ergo aliq̄s illoꝝ videt posse emi licite. magis aūt de fructuario hoc videt q̄ꝫ d̄ pecuniario. q: inter ꝯcedētes redditū posse emi inueniunt q̄ h̄ ꝯcedūt de fructuario nō de pecuniario. sed nō inueniunt econtra sentiētes. igit signū est q̄ magis videt fructuari⁹ posse emi. Scd̄o sic. assumēdo pbationē p̄mā p̄cedētis ꝯclusiōis ꝛ eā applicādo ad hūc redditū determinatū. s. fructuariū. Tertio sic. Reddit⁹ fructuarius cōiter ꝯstituit in reb⁹ vt res distinguunt a psona: tunc sic ille res vt p̄dia ꝛ hmōi pñt totaliter emi ab aliq̄ recipiēdo totale ꝛ plenariū dñium illarū rerū. igit multo magis poterit redditus fructuū ex illis p̄dijs pcipiendoꝝ emi. tenet ꝯña. q: ille reddit⁹ cōtinet virtualr̄ vel formalr̄ in dñio illoꝝ p̄dioꝝ sic ps formal'r vl' ꝟtualis ī suo toto.

Tertia ꝯclō. Emptio reddit⁹ pecuniarij etiā est ex genere ꝛ de se licita. pbat decē pbatōib⁹. Prīo sic: q: si nō: maxime ꝓpter motiuū doctoris solennis. scȝ Hein. gandent. ꝛ hoc tale scȝ q: tūc emeret pecunia q̄ tñ nō est emibilis. sȝ hoc motiuū dupl'r deficit. Primo q: emēdo redditū nō emit pecunia: saltē vt imediatū obiectū emptiōis vel mercis. q: redditus emit vt īmediatū obiectū. redditus aūt pecuniari⁹ nō est pecunia. qd̄ pbat q̄druplicit. Primo sic. q: ille reddit⁹ est ius pcipiēdi pecuniā. mō illud ius nō est pecunia cū illud ius sit q̄ddā incoꝛpale: et inheres ipi emēti cōpleta emptiōe. pecunia aūt est res coꝛpalis ꝛ nō inheret emēti cōpleta emptiōe. Scd̄o sic. q: stat q̄ ꝯpleta emptione nōdū sit pecunia aliq̄ apud vēditorem in rerū natura: et tñ tūc ius pcipiendi eā est ī rerū natura. q: cōpleta emptiōe ipe emptoꝛ hȝ ius illā exigendi. ergo sepantur in existētia. igit nō sūt idē realiter. Tertio sic pbat. q: redditus cōputat inter bona immobilia. vt pȝ in cle. exiui. de paradiso. d̄ ꝟbo. sig. pecunia aūt inter mobilia cōputat. igit non sunt idē. Quarto pbat p sile. q: si emo seruitutē vehēdi vel poztādi res meas: vel trāseundi p agrum tuū: nō emo ipam vecturā vel transitū. q: illū actū habeo ꝟtualiter in me añq̄ꝫ emā ꝛ eū etiā elicere possum de facto sine emptiōe. Nec etiā emo ipm agrū tuū: sed ius vehendi et trāseundi cui coꝛrespōdet obligatio ī ipo agro tuo ꝛ etiā in psona tua. q: tu es mihi obligat⁹ vt patiaris me trāsire p agrū tuū.

Et ex h̄ pȝ q̄ dato q̄ pecunia esset inemibilis: non ꝓpter h̄ seqret: ergo redditus est

inemibilis cũ illa longe distinguant᷑. Et si arguas. Pecunia ẽ illi iuri adeo ãnexa: ꝙ si dicat᷑ reddit⁹ vel ius posse emi. ꝯñs ẽ dicere ꝙ etiã pecunia emat᷑. Dicendũ. ꝯña ñ valet. ꝑꝫ instãtia in sili. Villa vel dñium ville est emibile: et illi ẽ annexũ iuspatronat⁹ bñficioꝝ eiusdẽ. taliter ꝙ empta villa: etiã iuspatronat⁹ trãsit i ementẽ villã. ⁊ tñ nõ seq̇t᷑. si iuspatronat⁹ ẽ inemibile. igit᷑ etiã villa cui est annexũ est inemibil᷑. Et si dicas. nõ est sile. qꝛ ꝙ pecunia est inemibilis est alia rõe q̃ȝ ꝙ iuspatronat⁹ sit inemibile. qꝛ rõ ꝑmi est: qꝛ dꝫ mediũ eẽ i emptione nõ extremũ vel merx. sed rõ scdi ẽ: qꝛ ẽ annexũ spũali. Cõtra dupl᷑r. Primo qꝛ dato ꝙ essꝫ diuersa rõ illi⁹ inemibilitatis i vtroq̃ꝫ. tñ inemibilitas ẽ in vtroq̃ꝫ vñcũq̃ꝫ sit illa. ⁊ h̄ sufficit ad dandũ instantiã ꝯ ꝑdictã ꝯsequẽtiã. scꝫ pecunia ẽ inemibilis. igit᷑ etiã illud cui ẽ annexa est inemibile. s. reddit⁹. Scdo qꝛ iuspatronat⁹ licꝫ sit terminatiue annexũ spũali. scꝫ qꝛ ordinat᷑ ad ꝑñtandũ aliquẽ ad spũale officiũ. tñ subiectiue nõ est annexũ spũali. qd̄ dupl᷑r ꝑꝫ. Primo qꝛ est annexũ dñio tꝑali ville i eodem subiecto. Scdo qꝛ est reꝑsibile i laico et sic carẽte officio vl᷑ ordine ecclesiastico. Tertio qꝛ iuspatronat⁹ nõ ẽ ꝑcise iemibile ex eo ꝙ ẽ annexũ spũalibꝫ: qꝛ tũc esset solũ de iure positiuo illicitũ emere iuspatronatus. qꝛ illa q̄ sunt illicita emi precise ꝓpter annexionẽ ad spũalia nõ nisi iure positiuo sũt illicita emi. ꝯñs aũt est falsum. qꝛ etiaꝫ iure diuino nõ est licitũ emere iuspatronatus saltẽ capiẽdo iuspatronat⁹ ꝓ iure ꝑsentandi nõ tm̄ ad bñficiũ ecclesiasticũ: sꝫ etiã ad officiũ. qꝛ sic officiũ iure diuino ꝓhibet᷑ emi: sic etiã ius aliquẽ ad h̄ ꝓmouendi vel ꝑñtandi etiã est iure diuio ꝓhibitũ emi. q̃ȝuis si capet᷑ ꝑcise ꝓ iure ꝑñtãdi ad bñficiũ abstrahẽdo ꝑ intellectũ vel ꝑ rẽ ipm̄ bñficium ab officio: nõ esset illicitũ iure diuino: sed positiuo tm̄ ipm̄ iuspatronat⁹ emere: sicũ ⁊ ipm̄ bñficiũ sic captũ nõ est illicitũ emere nisi iure positiuo. Et ex h̄ põt dari scda instãtia ꝯ ꝯsequẽtiã ꝑdictã. Nã officiũ ecclesiasticũ ẽ iure diuino inemibile: et tñ bñficiũ eidẽ annexũ est solo iure positiuo inemibile. et q̃ȝtũ esset de iure diuio essꝫ emibile cũ sit res vere tꝑalis ⁊ solũ extrinsece spũalis. sed de h̄ dicã in tractatu de symonia. Scdo ꝑncipalit᷑ deficit h̄ motiuũ. qꝛ nõ est verũ ꝙ pecunia nõ sit emibilis vllo mõ: qd̄ ꝓbat᷑ sextuplicit᷑. Primo. nã est emibilis mediate. ꝑ q̃nto eñi immediate emo debitũ tuũ q̄ iohẽs est tu⁹ debitor i. x. floreñ. tũc mediate ⁊ indirecte emo illos. x. floreñ. Scdo etiã est emibilis imediate. qd̄ ꝓbat᷑. qꝛ vel monetatio auri ⁊ argenti nullã nouã entitatẽ ipi auro ⁊ argẽto supaddit. puta: qꝛ figura non est distincta a re figurata. aut addit aliquã. Si primũ. igit᷑ sicũ ipm̄ argentũ ⁊ aurũ pt emi añq̃ȝ monetet᷑: sic etiã qñ est monetatũ seu factũ pecunia poterit emi cũ sit eadẽ res: nihil noui hñs qd̄ nõ ꝑhabuerit. Si aũt addit aliquã nouam entitatẽ (sicũ veritas est) tñ nõ talem addit cui repugnet emi. Illa eñi figura certificãs hoĩes de veritate illi⁹ argẽti ⁊ auri: ⁊ de q̄ntitate põderis: siue sit res absoluta siue relatio: est res estimabilis ꝑcio ⁊ emibilis. igit᷑ non faciet ipm̄ metallũ figuratũ ꝓpter figurã inemibile. Tertio sic ꝓbat᷑ idẽ. qꝛ aurifabri aliq̄ñ indigẽt auro vngarico vel italico: eo ꝙ illud ẽ operabilius auro reneñ. ⁊ iõ emũt floreñ. vngaricos ⁊ ducatos aut scuta parisiensia dicuntur corone parisiẽses. ⁊ nemo dubitat q̄n in h̄ nõ illicite agant. vel ꝙ incõgruum actũ faciãt ⁊ tñ emũt pecuniã vel numisma. igit᷑. Quarto ꝓbat᷑ idẽ. Si q̇s haberet pecuniã vltramarinã: ⁊ ꝑ ꝯñs hic i tubingen incognitã vel nõ currentẽ: posset eam vẽdere: nec quisq̃ȝ de h̄ dubitaret q̄n eam posset q̇s emere. igit᷑. Quinto: qꝛ aliq̇ mercatores sũt q̇ veteres florenos q̇ sunt lõge meliores nouis: ducũt franckfordiã et ibi vendũt. c. ꝓ aliis cõibꝫ floꝛ. c. et. v. vl᷑ citra. ⁊ tñ ibi etiã emit᷑ numisma ⁊ vẽdit᷑: nec tñ solida rõne pñt de h̄ cõdemnari. Sexto. qꝛ qñ q̇s tradit tibi floreñ. cãbiendũ. videtur tibi floreñ. vẽdere ꝓ argentea moneta q̃ȝ floreñ. sit merx ⁊ moneta tua argẽtea sit ꝑciũ ⁊ sic emis floreñ. ⁊ quicq̇d sit de h̄ an illa ꝯmutatio vl᷑ cõtract⁹ ꝓprie possit dici emptio. tñ ꝯstat ꝙ illa cõmutatio nõ ẽ incõgrua vel illicita q̄si cadat sup obiectum indebitũ: etiã si nõ sit emptiua cõmutatio. Igit᷑ nõ est verũ ꝙ pecunia nõ sit emibilis: sic intelligẽdo ꝙ sit illicita cõmutatio. qꝛ tũc etiã esset illicita cõmutatio si illa cõmutatio sit alia species cõtractus q̃ȝ con-

tractus emptionis. Et si arguas vt arguit Hen. gandensis quod pecunia sit adinuenta vt sit preciũ in cõmutationibus. igitur non est nata esse merx in cõmutationibus vt res cõmutanda. Dicendũ, negãda est cõña. quia aliquid pt esse adinuentũ ad aliquid et nihilominus nõ repugnabit sibi ad aliquid aliud ordinarie: et etiã ipum esse idoneũ ad aliquid aliud. vt pileus inuentus est ad tegendũ caput: et tñ etiã eo possumus vti ad portandũ aliquid in pileo et sic de aliis. Vñ ipse met in quodlib. primo q̃stione. xxxix. dic. Duplex ẽ visus rei. scz per se et per accidẽs. vt sotular est per se ad calceandũ: et per accidẽs ad hauriendum aquã. igitur sicut licite possumus vti sotulari ad id ad quod nõ est per se inuentus: sic etiam de pecunia pt esse. sic etiã ipse met ibidẽ concedit q̃ ad locationẽ eiusdem ad pompam vel diuitias ostentandas. Et dixi quicquid sit de hoc an proprie possit dici emptio. quia videtur quod proprie loquẽdo illa cõmutatio vel contractus nõ sit emptio. probatur dupliciter. Primo: quia ibi nõ est merx: quia merx proprie est spẽs seu res vtilis vt res vtilis distinguitur a pecunia. quia nisi sic: nõ videretur rõ quare in tali contractu magis vnus diceretur emere et alius vendere. q̃ enim tradit flor. pro minuta moneta: nõ plus videtur vẽdere floreñ. pro moneta q̃ emere monetã pro floreñ. Scdo probatur a sili. Cõmutatio duarũ rerũ vtiliũ distinctarũ a pecunia nõ põt esse emptio: sed cõmutatio q̃ ponitur inter contractus innominatos. et tñ q̃ rõne vbi vtrũq; cõmutabile est pecunia: posset dici ibi esse emptio. eadem rõne posset dici quod ibi esset emptio vbi vtrũq; extremũ ẽ res vtilis. tenet cõña. quia ita necessario requiritur ad contractũ emptiõis merx: sicut preciũ consistens in numismate et ecõtra. Ideo sic coincidente merce cũ precio vel pecunia. puta quod vtrũq; est pecunia: q̃s contenderet [illegible] quod ibi adhuc esset emptio. sic etiã si coincideret preciũ cũ merce: sic quod vtrunq; est res vtilis et merx: maxime eiusdẽ speciei. vt [illegible] pro asino: saluaret ibi esse emptio: q̃ oĩa sunt etiã contra vsum loquẽdi iuris ciuilis. vt patet in. l. i. ff. de contrahen. empt. et vendi.

Scdo sic probatur cõclusio. Decima personalis debita ecclesie in aliq̃ loco vbi illa est de [illegible]tudine est redditus pecuniarius. vt patet [illegible] q̃stione. et tñ illa decima nõ est inemibilis: sic quod sit lege diuina vel naturali prohibitũ eam emere. quia si sic: tunc etiã accedente consensu et auctoritate pape nõ posset aliq̃s illã emere. quia papa nõ habet per suum consensum facere quod liceat illũ actũ facere q̃ est lege diuina vel naturali prohibitus. consequẽs aũt est falsum. quia tã decimã predialem q̃ personalẽ pt platus ecclesie ad quem spectat vendere plato alterius ecclesie. et hoc cum dispensatione pape. De prediali patet ex quotidiana (vt ita dicã) practica. Et si de prediali sic est: eadem rõne etiam de personali. Vñ etiã aliq̃n inter prediales sunt etiã aliq̃ personales admixte vel equalentes personalibus q̃ ad hoc quod est eas esse pecuniarias: eo quod nonnũq̃ rustici loco decime fructuarie quam deberẽt de iure scripto dare de predio: dãt certã pecunie q̃ntitatẽ ex consuetudine loci. Et ex hac probatione etiã põt formari probatio ad secũdã cõclõem precedentẽ. scz quod redditus fructuarius ẽ emibilis: quia predialis decia ẽ fructuarius redditus et est emibilis q̃tũ est ex lege diuina et naturali. q̃uis enim lex positiua resultat q̃ prohibet: non tñ hoc est quia sibi repugnet emi. aut quod sit contra dispositionẽ legis diuine. sed quia ẽ annexa spũali officio sic et bñficia: q̃ tñ annexio nõ arguit decimã propter hoc lege diuina inemibilẽ. quia tunc etiã agri annexi alicui ecclesie: et alia dotalia predia essent inemibilia: quod est falsum cum possint alienari in casu et seruata solẽnitate canonica.

Tertio sic. Emptio actiõis et noĩm debitorũ est de se et ex gñe nõ illicita. igitur etiã emptio redditus pecũiarii. tz cõña. quia in hoc conueniunt quod sicut redditus pecuniarius est ius exigendi pecuniã ab eo q̃ eũ constituit vel a successoribus suis: sic actio q̃ emitur sepe non est nisi ius exigẽdi ab illo pecuniã contra quem habet venditor eius illã actionẽ. Similiter et noĩa debitorũ sepe nõ sunt aliqua alia nisi iura exigẽdi ab illis debitoribus eas pecunias quas venditor illorum noĩm posset exigere. Antecedẽs probatur. quia vtrũq; ius scz ciuile et canonicũ nõ reprobat: sed approbat illas emptiones. Unde in iure ciuili est prius titulus de actione et hereditate vendita: vbi etiã hereditas capitur tm̃ pro iure exigendi et percipiendi ea q̃ debebãt noĩe hereditario iure obuenire venditori quorum multa possunt esse pecunia.

Quarto sic. quia emptio fructuarii red-

ditus est licita: vt ꝓbatū est in secunda cō
clusione. et etiā vt cōcedit aduersari⁹. igit̄
etiā emptio redditus pecuniarij. tenet cō-
sequētia. q2 illi duo taliter equiualēt ꝙ vbi
q̇s pt̄ vnū ↄstituere: ibi etiā reliquū ꝓpter
eoꝝ equalētiā. vt patuit sup̄ q̄stione. lxxv
adeo ꝙ obligās sua p̄dia tibi ad fructua-
rium poterit etiā eadē tibi obligare ad pe
cuniariū vt ibidē fuit deductū. ↄstat autē
ꝙ nō tenet̄ tibi gratis ↄstituere. igit̄ ꝓ aliq̄
equalenti: ⁊ nō oportet ꝙ pro specie seu re
vtili et ita ꝑ viā ꝑmutatiōis: igit̄ ꝓ pecu-
nia. q2 etiā ille reddit⁹ nō min⁹ est res vti-
lis vt res vtilis distinguit̄ a pecunia q̄ȝ red
ditus fructuari⁹. Vn̄ sicut q̄n possum tibi
vendere equū ⁊ habeā asinū equalentem
equo: adeo ꝙ te ↄsentiēte possem tibi asi-
num loco equi dare. etiā tibi possum asi-
nū vendere. sic si ↄstituto redditu fructua-
rio in p̄dio placeat tibi: ⁊ mihi poti⁹ te ha
bere pecuniariū: cur nō etiā eundē tibi vē
dere possem ⁊ cur nō tu eundē etiā emere
posses? Quinto ꝓbat̄ ꝑ primā ꝓbatio-
nē q̄ ꝓbata est p̄ma ↄclusio applicando eā
ad pecuniariū redditū sicut pōt applicari.
et ideo sicut ↄcludit de redditu in cōmuni
sic etiam de redditu pecuniario. Sexto
Princeps habēs defendere stratā publi-
cam et eam purgare a latronib9 ⁊ in esse cō
seruare pontes ⁊ vias ⁊ silia pōt licite hr̄e
theloneū vel pedagiū ⁊ cōsimile q̇d. talia
aūt sunt reddit⁹ pecuniarij vt cōiter. q̄ro
igit̄ an ne ille posset illō ius alteri assigna
re. et pt3 ꝙ sic. ⁊ ↄstat ꝙ nō tenet̄ gratis as-
signare. nō est eñ illud ius aliqō bonū ec-
clesiasticū ⁊ hmōi. qō ꝓpter annexionē ad
spūalia sit ꝓhibitū vendi vel emi: s3 est q̇d
pure ꝓphanū. igit̄ etiā pōt nō g̃tis assigna-
re: ⁊ nō tenet̄ p̄cise ꝓ specie vel re vtili cō-
mutare: q̇n eadē rōne etiā possit cōmuta-
re ꝓ pecunia in certo numero cōsistente. et
sic poterit vēdi ⁊ ali⁹ poterit emere. Se
ptimo sic. ⁊ suppono tria. Primū si B. det
agrū suū ipi A. q̄ ad ꝓprietatē et plenū do-
miniū ꝓ certa q̄ta pecunie sibi annuatim
soluēda. ⁊ hoc siue ad tp̄s vite siue in ꝑpe-
tuū: licita ē illa cōmutatio ex p̄te B. siue il
la cōmutatio ipius B. sit emptio siue sit q̄
dam ali⁹ ↄtractus. puta ꝑmutatio vel ali⁹
cōtractus innoīatus. Scd̄o ꝙ B. habet
redditū pecuniariū in hoc ꝙ debet̄ sibi p̄-
dicta certa quotta pecunie annuatim sol-
uenda. q2 habet ius percipiēdi annuatim
certā pecuniā. Modo redditus pecunia-
rius est ius ꝑcipiēdi pecuniā. igit̄. Tertio
ꝙ licitū est ipi p̄dictū suū ius vendere ipsi
C. et licitū est ipi C. emere illud ius ipius
B. Hec tertia suppositio est ↄcessa ab ad-
uersarijs nominatim ab Hein. gandensi.
Illis suppositis arguit̄ sic. Ipi C. licuit
emere ius ipius B. et illud ius fuit reddi-
tus pecuniari⁹. igit̄ ↄclusio vera. Et si di-
cas. ipi C. licuit emere p̄dictum ius a B.
sed nō licuisset ei emere illud ius vel reddi
tum ab ipo B. si B. illū redditū nō ab a-
lio sc3 ab A. habuisset: sed ꝑ seipm̄ consti
tuisset eum ipi C. Cōtra. vterq3 reddit⁹
ipius B. est pecuniari⁹ ⁊ eiusdē speciei: et
nō differūt nisi penes aliq̄ extrinseca. s. ꝙ
p̄mus quē B. assignat ipi C. habet̄ ab A
virtute tm̄ agri sui dati ipi A. et secundus
nō habet̄ ab A. Mō illa differētia extrin
seca nō est talis ⁊ tanta ꝙ possit facere ꝙ
ipi C. licuerit emere primū ⁊ nō liceret eme
re secundū. sicut si mihi licet emere librum
que3 ab A. recepisti: tunc etiā liceret mihi
emere a te eū si non ab A. recepisses. puta
forte met eum cōposuisses. Immo in p̄di
cto casu vterq3 reddit⁹ ipius B. quē assi-
gnat ipi C. fuit habit⁹ aliq̄ mō ab ipo B.
q2 B. habēdo agrū habuit virtualit̄ ius
ꝑcipiendi fruct⁹ ei⁹: et ꝑ ↄn̄s etiā virtuali-
ter pecuniā cui equaluisse potuiss3 ille fru-
ctus. ⁊ sic siue retineat sibi agrū vt in scd̄o
casu: ⁊ in eo cōstituat ipi C. redditū pecu-
niariū: siue trāstulerit eū in A. ꝓ cōmuta-
tione reddit⁹ pecuniarij vt in p̄mo casu:
censet̄ illum redditu3 quē assignat B. a se
virtualiter ⁊ originalit̄ habuisse a toto tē
pore q̄ ager cepit esse su⁹. Dici aūt in pri
ma suppositione. siue illa cōmutatio sit em
ptio ⁊c. q2 q̄uis q̇dam dicat ꝙ sit vendi-
tio. quasi B. vendat illū agrum ꝓ illa an-
nua pensione pecuniaria. tn̄ nō est hoc ve
rum: q2 ibi deficit vnū substantiale vendi
tionis. sc3 p̄cium. q2 B. cōmutat agrū tm̄
ꝓ redditu pecuniario. Mō reddit⁹ pecu-
niarius nō est dicend⁹ preciū. immo est ibi
cōtractus ꝑmutationis vel innoīatus cō
tractus: do vt des. Et si dicas eadē rō-
ne etiā si q̇s. vt puta B. equū vēderet p. c.
flo: ei. ipi A. et daret ipsi A. terminos ad

soluendū illos centū nō esset ibi venditio. q tunc B. etiā nō cōmutat equū p pecuniā sed p iure pcipiendi p aliquot ptes tēporis. scʒ p q̄ttuor annos illā pecuniā. Dicendū q in illa venditiōe equi sunt implicite duo cōtractus. Primus est venditio p pecunia scʒ. c. florē. Secundus est mutuum p q̄nto illos. c. florē. sibi debitos vt p̄dixi nō mox exigit: sed dimittit apud emptorē in q̄ ei eos mutuat. Octauo sic: aliquis licite pōt alteri p seruitijs sibi impēsis vel impendēdis assignare q̄d annuum etiā in pecunia. Itē pōt alteri dono dare seu donare redditū pecuniariū sicut cōtingere pōt q q̄s se obliget ad dandū p totā vitā suam vel etiā p omne tps suū ꝛ successorum suoꝝ omni anno vnū solidū alicui loco pio aut fraternitati vel ecclie ꝛ hmōi. igit etiā talis potuisset illū vel cōsimilem redditū pecuniariū alteri p p̄cio cōmutasse. tenet ꝯña. Primo: q nulla rō diuersitatis appareret cū ille reddit⁹ sit idē cuicūq cōparet aut q̄cūq via transferat in aliū. Nā dato q in primo casu fieret annex⁹ spūalibus. et sic post translationē imemibilis: tñ ante illā translationē nondū fuit annexus talibus. igit tunc potuisset illū etiā p p̄cio trāstulisse. Scdo. q si nō obstāte illa ꝯsequētia dicat oppositū ꝯsequēs: eadē rōne posset teneri q nullū equū quē tibi potui donare possem tibi vendere. Nono sic. Si ego donassem tibi i redditū pecuniarium tu illū posses vendere ꝛ aliq̄s a te posset emere vt ꝯcedūt aduersarij. ergo eadeʒ rōne añq̄ tibi i cum donauerā potuissem tibi vel illi alteri vendidisse. tenet ꝯña tripliciter. Primo q nulla est rō diuersitatis inter me habere illū redditū anteq̄ cum tibi donaui ꝛ te habere qñ tibi donaui: nisi q post donationē tu habes eū formaliter et expresse: ego vero habebā eum virtualiter et causaliter. Ille aūt mod⁹ habēdi nō p̄t illā differentiā facere vt tibi liceat illū vendere ꝛ mihi illud nō licuisset. Secundo p batur a simili. si habes vsufructū formalē in p̄dijs meis quē ego tibi donaui ego habui virtualē vel causalē in eisdē anteq̄ euʒ tibi donaui. et ego eundē formalē quē in te transtuli dono: potuissem in te transtulisse venditiōe. igit etiā sic est hic de redditu formaliter habito p te ꝛ p me virtualiter habito. Tertio pbat. q si nō obstante illa ꝯña: nihilominus negeȼ ꝯñs. eadē fronte posset teneri q equū quē tibi donaui tu vendere posses ꝛ ego eū tibi vēdidisse nō potuissem. Decimo pōt hec ꝯclusio etiam pbari p septimā pbationē p̄me cōclusionis hui⁹ q̄stionis: eo q illoꝝ pontificū approbatio facta est specifice de emptione reddit⁹ pecuniarij. vt patebit i qōe. lxxxij.

Correlariū sequitur q nō p̄t subsistere sñia p̄dicti doc. solēnis Hein. gandensis: q̄ ꝛ doctor oīa sciēs aliq̄n dr (forte q tā de philosophicis q̄ theologicis: speculatiuis ꝛ practicis: scolasticis: ac moralibꝰ ꝛ cōsultorijs materijs tractare ꝛ scribere studuit vt i suis q̄dlib. pʒ) Hic inq̄ in q̄dlib. suis q̄dlib. viij. q. xxij. cum damnasset emptionē redditus siue ppetui siue ad vitā tāq̄ vsurarium mutuū: nec in vllo eas emptiōes differre censuit nisi (vt inq̄t) q maior est cupiditas amplius recipiēdi in emptiōe redditus ppetui q̄ in emptiōe vitalitij. tandem forte q vidit nō posse cōdemnare illū cōtractū oīno. s. tam in se q̄ in sibi similibꝰ. et tā immediate q̄ mediate factū. ideo quosdam ꝯtractus ei similes ꝛ intermedios ad eū admittit: ꝛ tñ ex illoꝝ admissione pōt cōcludi ꝓpositū nostrū. scʒ q etiam emptio redditus siue ppetui siue ad vitā etiā immediate facta sit admittenda. Ait inquā sic. Emptio redditus perpetui siue ad vitam non est emptio: licet sic soleat appellari. q extrema huius cōtractus per se sunt pecunia simul data ꝛ p q̄ttas recipienda: sed est purum mutuū. si eñ esset emptio ꝛ venditio ꝛ vere possʒ dici q pro pecunia emereȼ reddit⁹: oporteret interuenire aliū cōtractum. immo duos cōtractus circa rem aliam q̄ per se nata est esse extremū emptiōis et venditionis vt res illa (sicut fund⁹ vel mēsura terre: vel signata et determinata vel indeterminata in maiori mēsura terre contenta) primo p pecunia ematur: et deinde pro aliqua quotta pecunie annuatim vel ad vitā vel ad perpetuū reuendaȼ: vel hereditarie cōcedatur. vel quotta hmōi a tali ematur cui debeȼ iure venditiōis. puta ei qui fundum vel mensurā vendidit cōmunitati alicuius ciuitatis vel domui religiosorū annuatim in perpetuū reddēda.

aut dat ꝓprietatē reseruādo sibi ꝓ vsu illos redditus. Si igit̄ velit illos reddit⁹ vendere ⁊ oē ius qđ habet in eis: licitū est eos alteri emere. nec reputat̄ dare pecuniā pro redditib⁹: sꝫ ꝑ iure tꝑali qđ ille habuit i recipiendo. et reputant̄ eadē persona vt vēditionē quā fecit primus reputet̄ fecisse secundus. Unde istis duobus modis licet emere redditus siue ꝑpetuos siue ad vitā sine peccato. nec emunt̄ redditus nisi in recōpensationē alterius rei in quā ꝑ emptionem et venditionē res data ab emente eā potuit cōmutari vt nō ꝓprie emant̄ redditus vel pecunia ꝑ pecunia: sed pro re alia. Unde in similib⁹ factis ex solo mō cōtractus vnū licet fieri: aliud nō licet. vt si aliquis vendit fundum suū ꝑ aliqua quotta pecunie in perpetuū soluende. vel cōcedit ꝓprietatē: et retinet tm̄ ꝑ vsu et velit alteri cōcedere ꝑ certa pecunie summa omē ius qđ habet in recipiendo illā quottam: bene licet emere. si vero alius habens consimilem fundū velit ꝑ tanta summa pecunie obligare fundū suum ad soluendū eq̄lem quottā in ꝑpetuos redditus: nō licet. quia hic nulli⁹ rei est venditio: sed sola obligatio fundi in pignus. Sed si iste ꝑmo emeret fundū ita q̄ suus esset posset licite cōcedere vel reuendere eundē ꝑ predicta q̄tta annuatim recipiēda. Hec ille. Sꝫ ista sententia impugnari potest multipliciter: ⁊ hoc. vij. vijs. Primo: quoniā nō vtrūq; extremū est pecunia in cōtractu illo. vt patuit in prima ratione. Secundo: quia ille cōtractus nō est mutuū: eo q̄ irreuocabiliter datur pecunia. Tertio: quia dicit q̄ ad hoc q̄ illa cōmutatio esset emptio dicēda oporteret interuenire aliū cōtractum ⁊c̄. ergo innuit q̄ si interueniat ille alius vel alij cōtractus: poterit illa cōmutatio dici emptio. igitur aliqua emptio redditus ꝑpetui vel ad vitam est emptio in re. ⁊ sic aliqua talis erit ex genere iustus cōtractus. Quarto: q̄ cum fundamentum suum sit q̄ pecunia que videt̄ hic esse vtrobiq; extremū: nō possit emi ⁊ ita oporteat aliquid aliud prius interuenire quod emi possit. ergo saltē emptio redditus fructuarij q̄ nō est pecunia. sed est vel ius ꝑcipiendi fructus: vel vt ipe diceret est ipi fructus ꝑ q̄ttas recipiēdi: non esset illicita

Quinto q̄ cū dicit: si igit̄ velit illos redditus vēdere ⁊c̄. ꝯcedit q̄ ille q̄ acquisiuit redditū pecuniariū: nō ꝑ pecuniā quā pro eo dat: sed per fundū suuꝫ quē alteri ꝑ tali pecuniario reddititu: seu (qđ idē est apud illum) dat rem ꝑ tali quotta pecunie: pt eū alicui tertio vendere. ⁊ ille tertius potest eum emere. igit̄ ꝯcedit ꝓpositū. Nec valet duplex euasio quā mox ad respondenduꝫ huic tacite obiectioni subiungit dicēs. q̄ talis: puta ille tertius emens non dat pecuniā ꝑ illis reddit ib⁹ sed ꝑ iure temporali: quod ille habuit i recipiēdo. Nā si dat pecuniā ꝑ illo iure tꝑali qđ alius habuit. igit̄ dat ꝑ redditu. q̄ illud ius qđ ali⁹ habuit et qđ in illū tertiū transtulit: nihil aliud est ⁊ fuit nisi redditus pecuniari⁹: quia redditus pecuniari⁹ nihil est nisi ius percipiēdi ⁊ recipiēdi illā summā pecunie annuatim: qđ ius merito vocat tꝑale. q̄a est res tꝑalis: sic q̄ nō est spūalis in se. q̄uis si redditus sit ꝑpetuus: nō dicat̄ tꝑalis i. duraturus ad tempus breue vel ad vitā hominis: tm̄ est tꝑalis. i. res nō spūalis. Similiter nō valet alia respōsio ad illā obiectionē q̄n dicit q̄ in illo casu non emunt̄ redditus nisi in recōpensationē ⁊c̄. Nam hoc cōcedendo ꝯcedit ꝓpositū. ptꝫ in simili Si em̄ tu habeas fundū ⁊ eū des iohāni vt iohēs det tibi librū suū: si tūc ego dem tibi certū preciū ꝑ libro vere dicor emere librū. nō obstante q̄ dem illud tibi in recōpensam illi⁹ fundi quē ꝑ illo libro dedisti: vt sic recōpenset̄ tibi fundus tuus loco cuius librū receperas: et ita q̄ vere rōni ⁊ nomini vel appellationi emptionis relate ad tuū librū nō obstat si ex anio vellē illā meam pecuniā dedisse respectiue ad fūdū: vt mediante fundo recōpensato acquirerem ius qđ tu tibi ꝓcurasti mediante eodē fundo Sexto q̄ q̄ necessitas ad hoc q̄ ego acquirā ius vel redditū quem tu tibi per fundum ꝓcurasti: q̄ oporteat me etiam ꝑ eandem viam ꝓcedere q̄ tu tibi acquisiuisti. puta q̄ oporteat me pecuniā meā respectiue dare ꝑ eodē fundo q̄si fingam me velle habere fundū vt sic attingam illud ius qđ tu mediante eodē acq̄sisti. nā scio q̄ nūq̄ ille fundus erit meus. immo nec vellē habere fundū illuꝫ sed tm̄ q̄ro vsufructū: vel aliq̄d sile eidē qđ vel quē tu illo mediante

acquisiuisti ꝛ obtinuisti. Septimo: q͛a si fundū tuū alicui alteri assignasti ꝛ vendidisti ꝑ aliq̄tta pecunie annuatim tibi assignanda: nō est fund⁹ ampl⁹ tuus ꝛ stat q̄ nullaten⁹ sit venalis illi alteri. ergo tu recipiēdo a me p̄cium vt aliquottā pecunie tibi debitā mihi assignes: nō poteris illud preciū recipere respectiue ad fundū. alioquin reciperes q̄d ꝑ eo qd̄ amplius nō ē tuū et pro eo qd̄ nō potes in alium trāsferre. Octauo: q꞉ tibi licuit fundū tuū immediate dare ꝑ tali redditu seu aliquotta annua. ergo etiā liceret mihi meū fundū tibi ꝑ tali aliquotta seu redditu immediate dare sine priori respectu ad fundū tuum ꝑ quē originaliter acq̄sisti tuū redditū. et si sic igit͛ etiā valorē fundi mei potero immediate dare ꝑ illa tua aliquotta seu redditu. modo certū preciū ē valor mei fundi. igit͛.

Si dicens. ꝯcedo primū ꝯn̄s ꝛ ꝯsequentiam. sed nego secundā ꝯsequentiā ꝛ eius cōsequens. et ratio diuersitatis est. q꞉ tu⁹ fundus nō est pecunia: ideo potes eū dare ꝑ tali mea aliquotta pecunie: nō sic pōt pecunia valens tuū fundū dari ꝑ illa aliquotta: q꞉ sic pecunia datur ꝑ pecunia.

Cōtra dupliciter. q꞉ eadē rōne defensaretur vsura. q꞉ si mutuo tibi pecuniā vt eā mihi restituas ꝛ vltra hoc assignes nō eādem pecuniā aliquā sed rem aliam: nō poterit dici q̄ dederim pecuniā ad hoc vt germinet mihi pecuniā vel vt lucret͛ pecuniā sed tm̄ rem distinctā a pecunia: ꝛ tm̄ mox dicet͛ q̄ hoc nō obstante est vsura. q꞉ saltē illud lucrū est equalens pecunie. igit͛ etiā sic erit hic. q̄ si nō licet mihi pecuniam tibi immediate dare ꝑ tua aliquotta tūc etiam nō licebit id qd̄ equalet pecunie dare pro eadē aliquotta. Idem etiā ꝑꝫ in materia symonie vbi sicut nō licet dare pecuniā vt preciū ꝑ spirituali: sic nec licet aliud tēporale equiualēs p̄cio dare pro eodē. Scd̄o q̄ tunc si haberes floreū. nō possem illū a te acquirere ꝑ moneta parua nisi habendo oculū ad aliquā rem olim tuā quā dedisses ꝑ illo floreū. et sic sequeret͛ primo q̄ oporteret me prius inq̄rere si ꝛ ꝑ q̄ re dasti acquisiuisses illū floreū. vt sic ad illā rem haberē oculū cordis. Scd̄o q̄ si illū florenū acq̄sisses ꝑ aliq̄ re ꝑ te alteri data. vt puta q̄ esset tibi donat⁹ aut a te inuentus in loco vbi ꝑ derelicto esset habit⁹ nō possem illū a te acquirere ꝑ moneta. Nono q꞉ ꝑ re que sciēter nec est tua nec vnq̄ꝫ fiet tua: nō potes q̄d emere licite. emptor enī tenet͛ preciū facere de dn̄io vēditoris. mō fundus olim tuus ad quē dic͛ me debere h̄re oculū in dādo tibi preciū: vt sic ꝑ illo fundo acquirā tuū redditū vel aliquottam: non est nec vnq̄ꝫ fiet tuus vt possibile est. quō igit͛ poteris sana ꝯsciētia respectiue ꝑ illo recipe p̄ciū: et quō ego sana cōsciētia potero dicere q̄ illū tuū redditum acquisierim ꝑ hoc q̄ dederim p̄ciū ꝑ eodē fundo quē prius ꝑ illo redditu dederas

Decimo et ꝑ ꝯfirmatione q̄nte īpugnationis argui͛. q꞉ sequeret͛ q̄ nō diceret͛ q̄s emere officiū ecclesiasticū q̄n daret p̄ciū ꝑ bn̄ficio qd̄ est annexū illi officio. qd̄ tm̄ taliter est ei annexū q̄ acq̄sito bn̄ficio etiam habet͛ officiū etiā si finaliter intenderet ꝑ illam viā acquirere illud officium: ꝛ sic nō esset symoniacus symonia iure diuino sꝫ tm̄ iure humano prohibita. Probat͛. nam eodē mō diceret͛ q̄ suā pecuniā nō dat respectiue ad officiū sed ad bn̄ficiū: licet intenderet illo acq̄sito etiā acquirere officiū saltē de facto. sicut ꝛ de facto tm̄ acq̄rit vel tenet beneficiū. Et q̄nus forte euaderes dicendo q̄ emens villā cui est annexū iuspatronatus hic etiā si intēdat habere illō annexum: nō tm̄ dat preciū mai⁹ q̄ꝫ villa valeat: nō cōmittit symoniā. et tm̄ simul acq̄rit iuspatronatus: sic hic. et tm̄ si respectiue ad illud ius dedisset: etiā i vno denario plus vel partē illius p̄cij iam esset symonia. Et hoc videt͛ voluisse Hen. q̄n dicit. Vn̄ in similibꝫ factis ꝛc̄. Sed de hoc lati⁹ habet videri ī tractatu de symonia. Undecīo Nō minus licitū est vt a te recipiā preciū et tibi assignē rē q̄ mea est: ꝛ rem q̄ cōtinet͛ in re q̄ adhuc mea est q̄ꝫ q̄ tibi ꝑ illo p̄cio assignem rē q̄ mea nō est: et rē q̄ mea q̄dem est ꝛ ꝯtenta fuit in re q̄ mea fuit: sed amplius nō est mea. mō si meū fundū vendidi ciuitati ꝑ aliquotta pecunie seu redditu pecuniario: fundus nō est ampl⁹ meus: ꝛ licet illa aliquotta vel reddit⁹ sit mei: q̄ redditus aliq̄ mō cōtinebat͛ in illo fundo per equiualentiā valoris: eo q̄ et fundo potui acquirere illā aliquottā: tm̄ ille fund⁹ nunc nō est meus. ꝛ tm̄ s̄m tuā opinionē: si ego

tibi p p̄cio tuo qd̄ mihi das respectiue immediate p illo fundo: ⁊ ꝯsequēter pro aliquotta ex eo p me obtēta: licite tibi illā aliquottā assigno. Igit̄ non min⁹ sed magis potero p eodē p̄cio: si idcꝫ fundus adhuc manet me⁹ q̄ ad ꝓprietatē respectiue tibi assignare p̄dictā aliquottā q̄ virtualiter includit̄ in meo fundo: eo ꝙ in ꝓprietate illi⁹ fundi causaliter includit vsufruct⁹ equalens illi aliquotte. oppositū eni sentire est sentire q̄ñ nō possem tibi vsufructū arboris vēdere nisi prius a me alienassem arborē reseruato mihi illo vsufructu: qd̄ ē falsū

Duodecimo nō est verū ꝙ in tali casu nō sit vēditio alicu⁹ rei: q̄ñ scꝫ fundus remanet meus. nā ius ꝑcipiendi fruct⁹ fundi i se vl' in sibi equalenti: scꝫ pecunia. hoc inquā ius tibi vendo ⁊ illud non est nihil. al's etiā tu q̄ñ alienabas a te fundū tuum p tali iure dedisses eū p nihilo. Nec oportet dicere ꝙ ipignerē illū fundū alicui De hoc tñ an posset dici ꝙ essꝫ ibi impigneratio patuit in simili in q̄stione. xxxiiij.

Quarta cōclusio. Emptio redditus siue pecuniarij siue fructuarij p̄dial' seu ꝯstituti i reb⁹ vl' p̄dijs cōstituentis est licita de se seu ex gn̄e. Probatur. Emptio vtriusqꝫ est licita vt ꝓbatum est. ergo emptio vtriusqꝫ alicubi ꝯstituti est licita. Mō nō cōstituit̄ vllus redditus nisi in reb⁹ vel in ꝑsona. igit̄ emptio vtriusqꝫ erit licita. ⁊ hoc cōstituti in reb⁹ vl' ꝑsonis. mō magis videt̄ emptio illius q̄ ē cōstitutus in reb⁹ esse licita q̄ȝ illius qui est cōstitutus in ꝑsona. igit̄ cōclusio vera. Vltima ꝓpositio ꝓbat̄. q: quicūqꝫ ꝯcesserunt posse emi vtrūqꝫ redditū: cōcesserūt eū vt in rebus cōstitutū posse emi. sed nō oēs tales cōcesserūt ꝙ cōstitutus in ꝑsona possꝫ emi. quia plures negauerūt etiaꝫ posse cōstitui redditū in persona: sed nō ecōtra. nā qui cōcesserunt in personis cōstitutū redditum posse emi: etiā multo magis ꝯcesserūt ꝯstitutū in reb⁹ posse emi.

Quinta cōclusio. Emptio redditus fructuarij personalis seu constituti in persona etiam est de se seu ex genere licita. Probatur dupliciter. Primo sic. q: ꝑsona hominis est nata importare res vtiles quas voco fructus. scꝫ operas: labores ⁊ hmōi. et hec sunt estimabiles precio. quia etiā illas potest q̄s vendere: vt patet in locantib⁹ opas et inde p̄cium vel locagiū recipientib⁹. Tūc argui sic. Ius ꝑcipiendi illas opas et fruct⁹ personales cōstitutū in ꝑsona hoīs est res vere tpalis ⁊c̄. et deduc sicut deductum est de redditu in genere ꝯsiderato in prima ꝓbatione prime ꝯclusionis hui⁹ q̄stionis. Secundo: quia si nō posset licite emi: maxime q: nō pōt q̄s licite illud ius vel redditum talē ꝯstituere in ꝑsona sua: ⁊ maxime p p̄cio ⁊ per viā venditiōis eo ꝙ talis videt̄ personā suā subijcere seruituti etiā p p̄cio: eo ꝙ illa cōstitutio aliquo mō sapit naturam seruitutis. et sic etiā eadem rōne econtra nō licite posset quis velle sibi cōstitui tale ius: ⁊ maxime p p̄cio ⁊ per viam emptionis. Modo vt patuit q̄stione. lxxiiij. licite potest q̄s cōstituere talē redditum in ꝑsona sua. et si gratuite pōt eum alteri cōstituere: pōt etiā pro p̄cio cōstituere. q: ille redditus est res vere tpalis ⁊c̄. vt prius in prima ꝓbatione.

Sexta cōclusio. Emptio redditus pecuniarij cōstituti in ꝑsona etiā est de se seu ex genere licita. ꝓbatur dupliciter. Primo sic. q: emptio fructuarij redditus cōstituti in ꝑsona est de se licita: igit̄ etiā pecuniarij. tenet ꝯsequentia. q: illi duo adeo equiualēt ꝙ vbi vn⁹ pōt cōstitui ibi etiā alter. et sicut vnus est vere temporalis ⁊ ꝓphanus nec sp̄ualis intrinsece nec annexus sp̄ualib⁹: sic etiā alius. ideo sicut vnus est emibilis ita et alter. Secundo sic. q: si nō: maxime ꝓpter sequēs motiuum. scꝫ q: talis emptio esset palliū vsurae mutuationis. ergo p̄sumptiue essꝫ peccatum vsure: ḡ esset illicita. Añs illi⁹ motiui ꝓbaret̄ sic. q: q̄ mutuare vellet. c. floř. alicui ad vsuras diceret mutuatario: n̄ mutuo tibi illā pecuniā sꝫ emo sup te redditū pecuniariū. viij. vel. x. floř. quē mihi debebis dare tāto tpe. puta. x. annis. infra qd̄ tps p̄sūptū esset verisile ꝙ mutuator recipiet sortē suā: ⁊ lōge etiā vltra sortē. Pria ꝯña illi⁹ motiui p3 de se. Scd̄a ꝓbat̄. q: actus p̄sumptiue mal⁹ habet spēm mali. oīs aūt act⁹ hn̄s spēm mali est illicit⁹. q: ꝓhibit⁹: dicente apl'o. Ab oī specie mala abstinete vos. Mō h motiuū nō ꝓcedit ꝯtra sextā ꝯclusionē. p3 tripli'r. Primo q: q̄uis p̄dict

q emptio reddit⁹ pecuniarij in psona ɔsti tuti cū certis circūstātijs facta sit illicita: ñ aūt q in gñe sit illicita: sic q nō possit etiā alijs circūstātijs vestiri vt fiat licita. Nā p dicta emptio ñ pt psumi q sit vsuraria nisi certis circūstātijs accedētib⁹. nec vsurari⁹ volēs mutuationē vsurariā palliare: poterit eā palliare p emptionē pdictā nisi put certis circūstātijs est vestita. puta qñ emendo redditū ad determiatū tps emeret tantū redditū z ad tantū tps q verisilr essz cū sorte z lōge vltra sortē pcipe infra illō tps put de h lati⁹ i sequēti qōe patebit. sec⁹ āt qñ ad tale tps determinatū vl' indeterminatū emeret q nō adesset pdicta verisilitudo Scdo: qz si h motiuū pcederet: etiā cōcluderet ɔ qrtā z quintā ɔclusionē. qz etiā ibi vsurari⁹ diceret. nō mutuo tibi illā pecuniam sed p modū pcij ipam tibi dando emo redditū fructuariū in reb⁹ vl' in psona tua ɔstitutū ad certū tps pcipiendū. infra qō verisilr esset pcepturus sortē z lōge vltra. Tertio qz etiā ɔcluderet q ñ liceret alicui ɔducere psonā alteri⁹ ad laborandū sibi p certa pecunia: qz diceret q essz palliū mutuatiōis vsurarie: eo q cōductor sub noīe mercedis ɔducticie mutuat pecuniā ɔducto z exigit ab eo tot z tātas opas vl' tanto tpe q verisilr pcipiet valorē sortis mutuate z lōge vltra. Et hec due ɔclusiōes loquūt de redditu ɔstituto i psona ñ distiguēdo l' specialit descēdēdo ad psonā in q ɔstitut⁹ sit ille reddit⁹. scz an in psona ipi⁹ vēditoris an in aliq alia psona sit ɔstitut⁹. z qz aliq nō negāt h qñ ille reddit⁹ ē cōstitut⁹ i aliq psona alia ab ipo vēditore vt i suo vēditore aut in aliq alio: sz difficultatē faciūt si sit ille reddit⁹ cōstitut⁹ in ipo met vēditore saltē de nouo. puta occurrēte emptōe cui⁹ occasiōe iā pmū ɔstituit. Nā vt dicūt tūc emptio ex⁹ videt illicita. z illi⁹ opinionis videt fuisse Inno. Cōtra igit illos ex pdicta cā et etiā ex quadā alia causa q tangit in sequēti ɔclusione ponēda est

Septima ɔclusio. Due cōclusiones imediate pcedētes etiā vere sūt si ɔstitut⁹ sit ipe reddit⁹ psonalis i ipo met vēditore. pbat. qz pbatiōes pbantes duas pcedentes ɔclusiōes ꝗ pcedūt de vno casu sic de alio: ita q vtrāq pñt applicari. et iō sic de vno ɔcludūt sic de alio. Motiuū autē pdictoꝝ fuit idē qō tāgit in sexta ɔclusiōe. z sic illō ibidē ñ pcedit sic nec i pñti casu. nec Inno. fuisse videt illi⁹ opiniōis sine additiōe. nā ipe loquit qñ vēditor i psona sua ɔstitueret redditū vl' actiōz talē. scz q se obligat ad plus dandū vel in pecūia vel in re vtili q̄ recepерit. z sic videt tm̄ loq de casu scde ɔclusiōis sequētis qst. ō q ibidē. Scda cā q̄re illa ɔcl'o ponit ē. qz Panor. i suis disputatiōnib⁹ disputatōe. v. vbi iustificat ɔtractū q qs etiā i seipo ɔstituit etiā de nouo redditū z eū alteri assigt p pecūia dicit q talis ɔtract⁹ nō ē emptio: ita q ɔstituēs sic redditū nō dr vēdere qd alteri: nec ali⁹ emere eo q ibi nō est merx. qz si ipe ɔstituēs sup se redditū diceret eū vēdere: aut vēderet psonā suā: aut ius in psonā suā. z neutꝝ pt dici. qz nēo est dn̄s mēbroꝝ suoꝝ. z dic h mō intelligēdū dictū Inno. z ɔseqnt dic q pdict⁹ vēditor pt obligare se ad dandū qlibet āno certā qntitatē. z h p stipulatiōz siue ad certū siue ad incertū tps siue ad ppetuū. z nō solū ex cā donatiōis: sz etiā ex cā pecunie recepte vel recipiēde. Sz h dictū deficit tripliciter. Primo qz reddit⁹ ē res emibil': vt ostēdi in ɔcl'oe pma. z ipe cōstituit sup se redditū. igit ibi reperit merx. minor ptz. qz tu ɔcedis q pōt se obligare ad dandū annuatim vnā q̄titatē pecūie: mō obligatōi i illo obligato vl' obligāte se correspōdet ius i illo cui obligat l' cui se obligat. Si eñ obligo me tibi ad dandū qd annuum: tu hēs ius exigēdi illō a me sic dr cōiter obligatio est mr actōis. actio aūt ē ius exigēdi aliqd vl' impetēdi aliquē sup aliq. illud āt ius nō ē nisi reddit⁹. igit Scdo qz suppōit falsuz. s. q psona libera nō possit se vēdere: z q ñ possit ēt alicui ɔstituere ius ad psonā suā vendēdo illud ius alicui. h eñ est sufficient' aꝓbatū in qōe. lxxiiij. Nullā igit facio driam in h qn aliqs sup psonā suā ꝓpriā possit licite ɔstituere redditū z ɔcedere illū redditū alteri. i. ɔcedere sibi ius exigēdi ab eo aliqd annuū z q hoc nō tenet grats facere. imo q pt p pecunia ei illud ius ɔcedere. vñ dicēdū q illō ius est res emibil'. Tertio deficit. qz dic Innocen. intellexisse suū dictū ad illū sensum. s. q nō cōtraheret tūc ɔtractu emptionis et vendutiōis: sed hec nō fuit ei⁹ intentio. p

batur dupliciter. Primo qz tūc dicēdo q
oīno illicitū videt q ille idē q dicit vendi
toꝛ in se ɔstituat redditū vel actionē: non
fuisset opus addere dicēdo: qua se obligat
ad plus dandū in pecunia vel in specie seu
re vtili, q̄ꝫ recepit: sic tñ Innocenti⁹ addi-
dit. qz siue plus siue eq̄le siue minus datu-
rus esset nō posset esse venditio ɀ emptio.
Secūdo quia Innocē. nō dixisset: illici-
tum videt. sed q impossibile esset redditū
sic cōstitutū vēdere: qz ibi nulla esset merx
Vñ ad p̄dictū dictū dicendū nō fuit mo-
tus Innocenti⁹ ex hoc q ibi nō esset repe
ribilis merx. et q ideo nō posset ɔtrahi em
ptio ɀ venditio: sed mot⁹ fuit ex hoc q vē-
ditoꝛ erat datur⁹ pinguioꝛē mercē. scꝫ red
ditum: q̄ꝫ fuerit p̄ciū qđ deberet eē adeq̄
tū merci: q̄ꝫuis nō oporteat p̄ciū esse adeq̄
tum obuentionibꝫ successiue obuenturis
emptori ex merce.

Octaua ɔclusio. In q̄libꝫ illaꝝ
emptionū de qbꝫ p̄cedē
tes conclusiones sonuerūt: non refert an
reddit⁹ fuerit cōstitut⁹ ante ipam emptio-
nem: vel an iam p̄mū de nouo fuerit ɔsti
tutus occasione illius emptionis. Hec cō
clusio ponit ꝓpter aliq̄s q volebāt dicere:
q si q̄s olim cōstituisset redditū aliquē ali
cui: tunc q talē cōstitutū haberet ɀ hucus-
q̄ꝫ habuisset posset eū postea vendere. ɀ ali
quis posset eū emere. Si autē q̄s nondū
haberet vllū redditū sibi per se vel alium
ɔstitutū: sed de nouo occasione emptiōis
ad quā aliq̄s se offerret ɔstitueret illi red-
ditum: q nō liceret alicui illū emere. ɀ hu-
ic opinioni videt fauisse Innocē. qui licet
nō damnet simpliciter emptionē talis red
ditus de nouo ɔstituti: tñ dicit christianis
fore cōsulendū q ab hmōi cōtractu absti-
neant. Et idē dicit de actōne nouiter ɔsti-
tuta occasione emptiōis occurrentis. Jo.
etiā an. dicit illū esse illicitum. et vix videt
quō sine fraude talis ɔtractus fieri possit.

Cōtra illos igit ponit p̄dicta cōclusio ɀ
ꝓbat q̄druplicιter. Primo sic. qz rōnes iu
stificantes quālibet illarū emptionū de q-
bus p̄cedentes ɔclusiones sonuerūt eque
p̄cedūt de redditu iam nouiter cōstituto:
sicut de olim ɔstituto. vt pꝫ applicādo eas
ad vtrūq̄ꝫ indifferēter. igitur eque conclu
dunt de vno sicut de alio. Secūdo quia si

A. olim nō anīo vendēdi fecisset aliquod
opus artificiale: sꝫ anīo retinēdi sibi vl do
nandi: sicut etiā in effectu retinuisset illud
sibi vel donasset alicui alteri. puta B. ɀ ipi
C. liceret illud opus emere ab A. vl' a B.
q haberet illud opus: eadē rōne liceret ei-
dem emptori emere ab eodē A vl' B. simi
le opus qđ ille artifex fecisset de nouo ɀ so
lum occasione illi⁹ oblate emptionis. igit
etiā sic est de redditu olim ɔstituto et tam
nouiter cōstituto. Tertio: qz ratio cur p̄di
ctis fuit visum q emptio reddit⁹ de nouo
cōstituti esset illicita ɀ nō emptio redditus
prius cōstituti fuit ista. qz qñ de nouo cō-
stituitur redditus. scꝫ ꝓpt oblatā emptio-
nem: tūc emptio illius posset esse pallium
vsurarie mutuationis vt prius tactū est.
Videt enim ipe cōstituens de nouo reddi
tum illum assignare sub noīe mercis ven-
dere: q̄si dās pecuniā ꝓ illo ɔstituto emat
illū. cū tñ dās pecuniam in re euꝫ mutuet
et recipiēs eam cōstituēdo ei redditū noīe
mercis: obliget se ad restitutionē sortis et
incremēti. Modo hoc motiuū dupliciter
deficit. Primo qz nō procedit nisi quādo
emptio reddit⁹ nouiter cōstituti fit cū de-
terminata circumstātia: de qua patebit in
scđa ɔclusione q̄stionis sequētis. ɀ sic non
ꝓbabit nisi q aliqua emptio redditus no
uiter cōstituti sit pallium vsurarie mutua-
tionis. nō autem q emptio ipa in se vel q
quelibet emptio noui redditus sit tale pal
lium. Secundo deficit. quia si cōcluderet
tunc etiam cōcluderet q emptio redditus
olim cōstituti esset illicita. quia etiā illam
cōtingit esse pallium mutuationis vsura
rie. puta quādo ille emitur ad certū tem-
pus ɀ cum tali circumstātia de qua pate-
bit in secunda cōclusione sequentis q̄stio-
nis. Et ex hoc patet q p̄dictoꝝ doctoꝝ
dictū haberet veritatē in casu speciali seu
speciali circumstātia accedēte. vtpote qñ
preciū est nimis paruū respectu illius red
ditus nouiter cōstituti ɀ in illo cāu videt
fuisse locuti. Nam Innocen. recitata opi
nione que admittit emptionē redditus vel
actionis qui vel q nouiter cōstituitur ex-
emplificat de casu dicens. vt si dicat em-
ptoꝛ venditori. tu constitues tales reddi-
tus in tali possessione vel seruo: vel facies
q talis cōfitebitur se debere mille vsq̄ꝫ ad

ann̄u:et ego pro illis mille dabo tibi quin
gentas:⁊ postea subdit suū predictū cōsiliū
dicēs:et vere sanū est illud eius cōsilium ⁊ ne
cessario sequendū in casu p̄dicti exempli.
scʒ vbi dantur quingenta nomīe p̄cij pro
actione ad mille danda in termino vnius
anni.quia ibi ē grādis ⁊ intolerabilis dis-
proportio p̄cij ad mercem. Nā s̄m inferio-
res causas loquēdo verisimiliter emptor
leuabit in anno nō solū sortem et refusio-
nem cuiuslibet interesse sibi occurrentis ex
carentia pecunie:sed etiā longe vltra. Jo.
etiā an.idem exemplū ponit et in tali etiaʒ
casu haberet suū dictū veritatē.sec⁹ vbi il-
la disproportio nō reperit̄:ita q̄ q̄titas p̄cij
adequat̄ ipi redditui:attēta ei⁹ importātia
s̄m determinationē illi⁹ t̄pis p̄ q̄d durare
debet. Quarto p̄batur cōclusio. q̄r etiā
si iam primū cōstituitur redditus qn̄ em-
ptio occurrit:adhuc ipse ꝯstituit̄ ante em-
ptionem q̄tulis nō longo t̄pe ante.ergo nō
min⁹ erit emibilis q̄ʒ si lōge ante fuisset cō
stitutus.ꝯsequētia p̄batur.q̄r si illud q̄ ad
hoc posset variationē facere tūc etiā inter
redditus olim cōstitutos esset talis varie-
tas:q̄ q̄nto aliq̄s longe ante instans em-
ptionis esset cōstitutus:tāto magis licite
posset emi:quod est falsum. Sequela p̄-
batur.quia precessisse emptionē requirit̄
s̄m te ad hoc vt emptio sit licita:et iam pri
mum cōstitui viciat eū.igit̄ q̄to min⁹ iā p̄
mū ꝯstituit̄:tāto mag̃ recedit a viciabilita
te.igit̄ magis ad licitū accedit. Ant̄s proba
tur.q̄r obiectū precedit actum.igitur si em
ptio debet fieri oportet q̄ merx q̄ emi de-
bet p̄cedat emptionē. Nec obstat q̄d sup̄
dictū q̄ res future possunt emi.quia et si il-
le res nō p̄cedant emptionē tn̄ ius ad illas
futuras res p̄cedit eā:et illud ius est merx
immediata. Itē ille reddit⁹ virtualit̄ inclu
dit̄ in dn̄io ⁊ p̄prietate ipi⁹ possessiōis in q̄
de nouo cōstituit̄.ergo saltē virtualiter
etiā longo t̄pe p̄extitit ante emptionē.et il
la virtualis p̄existentia sufficit ad hoc vt
possit habere rationem mercis. quō etiaʒ
posset dici ad illud de futuris rebus que
dicunt̄ posse emi:quia p̄existunt virtuali-
ter. Item potius deberēt p̄dicti dixisse q̄
licitum est emere redditū qui nō occasio-
ne emptionis occurrentis cōstituitur:⁊ q̄
nō est licitum emere eum qui occasiōe em-
ptionis cōstituitur:nō curando an nouit-
ter esset constitutus vel olim. et an ante
vel in emptione constitueret̄. Sed etiam
nec illa diuersitas sufficiet.q̄r sic est in aliis
mercibus q̄ si quis p̄curat aliquā mercē
adducendo vel faciendo eam:nō intentio
ne vendendi eam cuiq̄. nec ob hoc q̄ sibi
offertur emptio eam cōstituit vel facit:sed
ad sibiipi retinendū aut donandū alicui
nihilominus pōt mutato animo eā ven-
dere:et cum hoc etiā cū a principio eā for-
mat aut adducit:pōt eā sola occasione ob
late emptionis cōstituere ⁊ adducere.

Nona conclusio. Cōclusiōes iusti
ficantes emptiones reddi-
tuum sunt vere: nō distinguendo an ipse
redditus sit certus an nō.et loquor de cer
titudine ⁊ incertitudine q̄ntitatis. puta si-
ue venditor sit obligat⁹ ad dandū annua-
tim duos modios fructuū illius p̄dij.vel
duos florenū.leuabiles de fructib⁹ illi⁹ agri
et sic redditus ē certus:siue venditor sit ob
ligatus ad dandū tertiam partē fructuuʒ
illius predij.vel ad dandum tertiam par-
tem pecunie quā leuare cōtin get de fructi
bus illius predij:et sic redditus est incer-
tus. Et eodem modo potest exemplificari
de redditu in persona cōstituto. puta:siue
venditor redditus p̄sonalis sit obligatus
ad ip̄endēdū emptori annuatī tot determi
natas operas diurnas.vl̄ tot denarios le
uabiles de illis operis.et sic erit redditus
personalis certus:siue sit obligat⁹ ad im-
pendendum emptori annuatim medieta-
tem operarū quas poterit facere.vel me-
dietatē pecunie leuabilis de illis operis.
Probat̄ igit̄ ꝯclusio.q̄r rōnes p̄dictaꝝ cō
clusionū eque p̄nt applicari ad certū reddi
tum:sicut ad incertū ⁊ ecōtra.igit̄ sicut cō-
cludūt de aliq̄ illoꝝ ita de vtroq̄.

Decima cōclusio. Q̄d dictū est
de redditu in q̄tuor vl
timis cōclusionib⁹.scʒ siue fructuario siue
pecuniario in p̄sona ꝯstituto.⁊ h̄ siue an̄
ꝯtractū siue i ꝯtractu.et hoc siue in p̄sona
venditoris siue in alia persona cōstituto.
Idem intelligendum est de actione:ita q̄
est etiam licitum alicui emere actionē quā
tu habes cōtra B.siue actio sit ad pecu-
niam siue ad fructus:siue illa cōpetierit ti
bi ante illam emptionē siue iam primam

occasiõe illi⁹ oblate emptiõis sit cõstituta. et h siue in psona ppria vendẽtis siue i alia persona. Probat. qr rões vtrobiq eodẽ mõ pcludũt. vt ptz intuenti. Sz qr actio equalet redditui tpali determiata tpalitate, iõ de emptiõe actiõis latius dicet in sequẽti qstione. vbi de emptiõe tpalis redditus agek: z noiatim de illa actione agek in iiij. cl⁹ pclusione.

Contra predictas pclusiões posset multiplr argui: sed illa argumẽta tangent sufficiẽter in sequẽtibus qstionib: vbi specialik tractabik de aliquoz redditũ emptiõib q etiã huc possunt applicari. Pro nũc tñ arguik ptra primã pclusionẽ sic. Cõtract⁹ vsurari⁹ est illicitus ex certis causis tact qstione. xxij. quarum vna est. qr ex ea sequik q hoies nõ intenderẽt agriculture: z psequẽter induceretur charistia z cruciarẽt paupes put diffuse fuit deductũ ibidẽ i scda pclusiõe. Nõ ille cause vl' rões eque hñt locũ i emptiõe redditũ: vt patz p eas discurrẽdo. igik eq erit illicita. tenet pña. qr vbi eadẽ rõ: ibi eadem iuris dispositio. Dicendũ q ad emptionẽ reddituũ si fiat cũ illis circũstãtijs cũ qb oz illa emptio vltra bonitatẽ genericã vestiri: nõ seqk q hoies illi q deberẽt z qs expediret intẽdere agriculture deserãt agriculturã: sz p h solũ illi ñ intendẽt ei qs decet z expediẽs est nõ intẽdere ei, sed potius alijs vtilitatib reipublice intendere: adeo q maior vtilitas est reipublice q tales nõ intendãt agriculture q q intendãt cuiusmodi sũt illi de aliq illoz qnq generum hoim. de qb sup qõne. lxxiij. dictũ ẽ. Vñ qus emptio reddituũ sit ex gñe licita ñ tñ ex circũstãtia qñ passim fit a qcũq Deb lati⁹ patebit in specialib emptiõib reddituũ. scz victalicioz z ppetuoz. scz qstione. lxxxj. pclusione scda z tertia. z silr qstione. lxxxiij. etiã scda z tertia pclusionib

Et si dicas: ita etiã defensarek contract⁹ vsurari⁹. scz qñ fieret p tales psonas qbus dicis cõgruere emptionẽ reddituũ. Rñdetur. nõ est silr. qr vsurarius ptractus ẽ phibitus lege diuia z naturali: nõ aũt emptio reddituũ. Nec sequik. vtile est z decens q ille psone sustentenk z licite pñt sustentari p illũ cõtractũ z alius cõtractus idẽ faceret. igik etiã per illũ alium pñt licite sustentari. patet in simili. Decẽs eñ est clericos sustẽtari tpalib eis in stipendiũ ad grãtias z possent etiã sustẽtari qñ illa tpalia essent p'ceuũ officioz assignarenk. vel qñ de rapinis sustentarenk. igik si licite pmo mõ pñt sustentari etiã secũdo mõ licitũ erit. nõ valet argumentũ. Vñ ad boni finis cõsecutionẽ nõ sunt eligẽda qcũq media: etiã qbus cõtingeret illũ finẽ de facto obtinere ita efficaciter sicut per alia.

Secundo arguik sic. Cõtract⁹ ille est illicit⁹ q admisso extinguik pietas z miscõia fidelium ad indigẽtes z paupes. emptio reddituũ ẽ hmõi. Nã si illa sit licita tunc q primũ venerit indigẽs mutuo: nemo erit q sibi mutuabit sed mox dicek ei. non mutuabo tibi gratis nec etiã sub vsuris: sed parat⁹ sum tibi subuenire p viã emptionis reddituũ sup bonis tuis vbi ad oĩe maximũ si nõ facit iniusticiaz z eum amplius grauat q pus fuerit grauat⁹: tñ nullã gratiã sibi ipẽdit z in nullo plus dat q recipiat sine villius pietatis ostensione. Vñ hoc fuit vnuz ex dãnis q ex ptractu vsurario puenĩret patuit qstione. xlviij. pclusione tertia. puta. qr extinguik charitas inter hoies ptrahentes. quia neuter ptrahentiũ alteri impendit quicq gratuito et sine equalis redhibitiõe. Dicendũ qdrupliciter. Primo retorquẽdo cõtra arguentẽ. Nã eque p ipm cõcluderek q emptio pdiorum z quarumcũq bonoz immobiliũ et etiã mobilium esset illicita. qr admissa illa extinguitur pietas zc. Nã q primũ venit indigẽs ad diuitẽ petẽs mutuũ dicet ei. nõ mutuabo tibi illã summã: sed pro ea emã predia tua vel alias res etiaz mobiles qbus ille pauper indiget. Sicut igit tũc soluenda haberes argumentũ sic etiam hic soluendum est. Secũdo igit dicendũ q differũt nõ impendere indigẽti cõtractũ gratuitũ seu pium z secum cõtrahere cõtractu q ex natura sua nõ est gratuitus: sed tñ iust⁹. Nã primũ potest esse peccatũ: et peccatũ est in casu quo est pceptũ impendere illi gratiã talẽ. Secũdũ aũt nõ est peccatũ. Exempli si idigẽs mutuo ẽ in necessitate illa qua tenet qs mutuare ẽ in pcepto: sic de h sũt qnq or vel qnq casus positi sup qõne. ... peccat mortaliter diues nolẽdo mutuare

scʒ nõ oportet q̄ peccet emendo aliquam
rem ab eo ꝑ iusto precio. sicut si mendicus
petat a pistore panẽ: pistor nolit gratis da
re peccabit pistor si est casus in q̄ elemosy
na ẽ p̄ceptũ: nec tñ peccabit ĩ vendẽdo. nã
nullã iniuriã facit ei dando equale ꝑ eq̄li.
Tertio dicendum ad formã q̄ maior esset
vera qñ de per se ꝑ illũ cõtractũ extingue⸗
ret pietas: nõ aũt si nõ ð ꝑ se sed sibi accidit
q̄ hoĩes extinguẽdo charitatẽ diuertũt ad
illũ cõtractuʒ. Quarto põt dici q̄ dato q̄
argumentũ procederet q̄ emptio illa esset
pctm̃: nõ tñ argueret nisi q̄ ex circũstãtia
est peccatuʒ. scʒ qñ q̇s emit eum ab eo cui
pecuniã gratis ꝯcedere deberet. Mõ nõ
negamꝰ quin emptio redditũ ex circum⸗
stantia possit multipliciter deprauari vt ĩ
sequentibꝫ q̄stionibus patebit.

Tertio sic. Emptio redditũ est actus periculo
sus anie. igr̃ illicitus. tenet ꝯña. q: expo⸗
nere se p̄iculo peccati mortalis est peccatũ
mortale. Juxta illð Sapiẽtis. Qui amat
p̄iculũ p̄ibit ĩ illo. et loquit̃ de p̄iculo mor
talis pcti. nemo aũt perit nisi peccet mor⸗
taliter: mõ volẽs ⁊ eligens actũ amat illũ.
igr̃. Antecedẽs ꝓbat̃. q: aliqui doctores
damnant eã vt mortalẽ ⁊ vsurariã: et plu⸗
res trepidãt eam approbare. Dicendũ: tri
plex est periculũ. scʒ ꝓbabile. eq̄libre. ⁊ im
probabile vel scrupulosum. De p̄iculo ꝓ⸗
babili et eq̄libri verũ est: q̇ amat periculũ:
peribit in illo. Si eñ ꝓbabiliter times te ĩ
aliq̄ actu peccare mortaliter. scʒ plus ip̄m
credẽs esse mortalẽ q̄ȝ nõ: vel si eque cre⸗
dis eũ esse mortalẽ sic̃ credis oppositũ: mor
taliter peccas eũ agẽdo. hoc eñ est ꝓpriam
salutẽ ꝯtemnere. sed non oportʒ de p̄iculo
improbabili ⁊ leui: vbi scʒ aliqualẽ formi⸗
dinẽ habes q̄ sit mortalis et tñ magis cre
dis q̄ sit licitus. Modo emptio redditũ
nõ est necessario p̄mo ⁊ scðo mõ periculo
sus apud oẽm ementẽ. q: plures cũ bona
fide ⁊ simpliciter credẽtes eũ eẽ licitũ emũt
non bonis rõnibꝫ vl̃ auctoritatibꝫ. Si tñ
q̇s habeat ꝓbabilẽ credulitatẽ vel equili⸗
briũ q̄ sit mortalis ille peccat mortaliter.
sed hoc accidit illi cõtractui: sic̃ leuatio fe⸗
stuce etiã põt sic fieri mortalis. Et ꝑ h̄ etiã
patet solutio ad seq̄uẽs argumentũ.

Quarto sic. In dubio est tu tior via eligẽda
ſm Augusti. Mõ dubiũ est si liceat eme⸗
re redditꝰ ⁊ nõ est dubiũ q̇n abstinere sit li
citum. igr̃ tenet̃ q̇s ad nõ emendũ: igr̃ em
ptio est illicita. Nã dicendũ est q̄ triplex ẽ
dubiũ. scʒ ꝓbabile. eq̄libre. et improbabi⸗
le. In p̄mo et scðo dubio est p̄ceptũ desere
re dubiũ ⁊ tutiorẽ viã eligere. sed ĩ tertio ẽ
cõsiliũ tñ. Inter eñ duas vias quaꝝ vtra
q̄ȝ est tuta: sic q̄ neutra est p̄iculosa p̄mo vl̃
secundo p̄iculo: vna est tutior alia. ita q̄
nullũ habet p̄iculũ etiã improbabile cõsi⸗
liũ est tutiorẽ eligere. mõ sic est in ꝓposito.

Hic potest reprobari solutio tutiorum dicen⸗
tiuʒ q̄ in foro pniali est tutior via eligẽda
licʒ durior videat̃ vt si dubitet̃ an aliq̇s ar
ticulus sit pctm̃ vl̃ nõ: tutior est q̄ illð q̇s
cõfiteat̃ ⁊ q̄ sibi imponat̃ pnia. q: ibi nul⸗
lum subest p̄iculum. nã bonaꝝ mentiũ est
ibi culpaʒ agnoscere vbi culpa nõ est. Et
idẽ ĩ foro q̄si pniali: vt qñ dubitat̃ si q̇s te⸗
neatur abstinere a ꝯtractu matrimonij: vl̃
ab altaris ministerio vel ab alio actu in q̄
dubitat̃ si subsit pctm̃ abstinendũ est: et il⸗
lud est tutius. Sed in foro ꝯtentioso de⸗
bemus semꝑ p̄sumere ⁊ interp̄tationẽ face
re ĩ meliorẽ ptẽ. s. absolutoriã Et ita simpli
citer tutiꝰ esset abstinere ab illis ꝯtractibꝫ:
tñ ex quo initi sunt illi ꝯtractus tenendũ ẽ
q̄ sint liciti. Sed hec solutio deficit dupli
citer. Primo q: ꝑ hoc nõ est defensata em⸗
ptio redditũ tãq̄ȝ licita. Nã nõ sequitur.
defensata est tãq̄ȝ licita vel nõ puniẽda vl̃
irritãda ĩ foro exteriori eo q̄ cũ sit dubiũ
eã esse illicitã potius debemus ad mitiorẽ
partem declinare: igr̃ est licita. q: arguit̃ a
ſm quid ad simpliciter. Preterea illa solu
tio tñ videt̃ illã regulã intelligere ĩ puniẽ
do actũ factum vt sit sensus si dubiũ est. si
q̇s actus sit puniendus: tunc in foro inte⸗
riori tutius est punire. et iõ puniendꝰ ẽ sed
in foro exteriori non est tutior via eligẽda
sed mitior: scʒ vt nõ puniat̃. Modo regu⸗
la etiaʒ intelligit̃ de actu nondũ facto sed
agendo vt potius abstineatur ab agendo
si est dubius q̄ȝ q̄ agatur. nõ igitur satisfa⸗
cit illa solutio regule. Secundo q: ex eo⸗
rum solutiõe sequitur q̄ illicitũ esset illos
cõtractus agere q̄ȝuis non essent punien⸗
di in foro exteriori. quia dicũt regulã intel
ligendam in foro cõscientie.

Questio. LXXX.

Utrũ emptio redditus existẽs de se seu ex genere licita cuiusmodi est q̃libet illarum de q̃bus sonuerunt ɔclusiones p̃cedẽtis q̃stionis, depravetur p hoc q̃ ille reddit⁹ est tp̃alis determinata tp̃alitate.i.soluend⁹ tm̃ ad certum numerũ annoꝝ vel tp̃m ꝛ nõ vltra: vt ad q̃nq3 vel decem annos. Et q̃ꝛ actio cõpetens alicui cõtra aliquem ad exigendũ aliquam summã pecunie vel alteri⁹ rei vtilis equalet redditui tp̃ali determinata tp̃alitate.ideo idẽ q̃rit̃ de emptõe actiõis an sit licita. Solutio q̃stionis stat in q̃nq3 cõclusionib⁹: ꝛ duoꝝ dubioꝝ solutiõib⁹: ꝛ in vno correlario. Primũ dubium tangetur ante tertiã ɔclusionẽ.scd̃m añ q̃ntã.

Prima cõclusio. Emptio de q̃ titulus sonat nõ depravat̃ p̃cise p hmõi determinatã temporalitatẽ redditus.pbat̃ dupl̃r. Primo sic.q̃ꝛ redditus sic determinat⁹ certa tp̃alitate adhuc retinet rationẽ mercis: et p ɔñs remanet adhuc obiectũ cõgruũ respectu illi⁹ actionis sc3 emptionis nõ min⁹ q̃3 si nõ esset sic determinat⁹.ita q̃ ip̃a tp̃alitas determinata nõ est ɔditio faciẽs ip̃m redditũ inemibilẽ: sicut faceret q̃ñ ille reddit⁹ esset annexus alicui sp̃uali officio: aut sic faceret aliq̃ alia silĩs ɔditio. Mõ si nõ sit sic determinatus est merx.seu res cõgrua ad terminãdum actũ emptiõis.ita q̃ actus emptiõis sup ip̃m cadẽs erit de se licitus.igit̃ etiã talis act⁹ emptionis cadẽs sup ip̃m sic determinatũ etiã erit de se vel ex genere licitus. et sic nõ depravabit̃ actus rõne illi⁹ q̃ obiectũ suũ (sc3 reddit⁹) est sic dterminatũ: sed si debeat depravari: h̃ fieri oportebit ex accessu circũstantie alteri⁹ ab illa determinata tp̃alitate reddit⁹, sicut emptio equi est licita: etiã si ille equus nõ sit victur⁹ p certo nisi ad decem annos. q̃uis possit illa emptio depravari ex pvitate p̃cij. Maior pbatur p̃ma rõne q̃ in p̃ma ɔclusione p̃cedentis q̃stionis pbatũ est redditũ abstrahentẽ ab illa determinatiõe esse rẽ emibilẽ et hr̃e rationẽ mercis.q̃ꝛ illa pbatio eque applicari põt ad redditũ sic determinatũ. Scd̃o pbat̃ hec ɔcl̃o applicãdo tertiã rõ3 eiusdẽ p̃me ɔclusiõis ad redditũ sic determinatũ: ꝛ eq̃ hr̃bit locũ ibi sicut ꝛ alibi. Tertio pbat̃ applicãdo septimã pbationẽ eiusdẽ ɔclusiõis vbi directe hr̃ q̃ꝛ vẽditio redditũ ecclie f̃cta ad tp̃s determinatũ modicũ ẽ admissa: ꝛ facta etiã ad tp̃s determinatũ nõ modicũ est admissa servat̃q3 ibidẽ expssis: q̃ admissio nõ fieret a iure canonico si tp̃alitas determinata reddit⁹ vendẽti: de p se depravaret vẽditionẽ, ꝛ si in venditiõe sic est. etiã eadẽ rõne ibidẽ emptio reddit⁹ est admissa: nõ obstãte illa determinata tp̃alitate redditus.

Secunda ɔcl̃o. Emptio de q̃ titul⁹ sonat deprauat̃ p h̃ q̃ illud tp̃s determinatũ p qd̃ soluend⁹ ẽ reddit⁹ est tm̃ vel redditus tã pinguis vl' p̃ciũ emptoris tã exiguũ q̃ verisile est s̃m cõem cursum q̃ emptor i illo tp̃e p̃cipiet nõ solũ pecuniã vl' aliã rẽ vtilẽ equalentẽ pecũie solute noĩe p̃cij: s3 etiã vltra illã summã tãtũ pcipiet q̃ etiã deducto interesse siue dãni emergẽtis siue lucri cessantis: si qd̃ tale ip̃e fuisset passus ex carentia pecunie sue noĩe p̃cij solute: ip̃e adhuc notabilit̃ vltra q̃ntitatẽ p̃cij verisil'r pcipiet i illo tp̃e. Tũc eñi emptio de q̃ in titulo ẽ depravata ex circũstãtia quõ emit. sc3 ex defectu ꝑportiõis debite p̃cij ad redditũ emptũ. Probat̃ ɔcl̃o. q̃ꝛ in tali emptiõe dat̃ p̃ciũ nimis pvũ etiã sciẽter vl' pbabilit̃. Mõ talis emptio ẽ illicita.igit̃. Maior pbat̃.q̃ꝛ tũc verisil'e est q̃ reddit⁹ ob sui pinguẽ importantiã: aut ob determiati tp̃is brevitatẽ: lõge maioris vtilitat̃ ẽ vel idoneitatis ad hũanũ vsum: nõ obstãte q̃ p ptes ꝛ intervalla tp̃is recipit̃ pventũ illi⁹ reddit⁹ q̃3 sit p̃ciũ.igit̃ ẽ maioris valoris q̃3 p̃ciũ.q̃ꝛ valor mercis attendit̃ ex ei⁹ idoneitate ad hũanũ cõmodũ ꝛ vtilitatẽ. Scd̃o aliq̃ forte pbarẽt illã ɔclusionẽ sic.q̃ꝛ ille ɔtractus ẽ palliũ mutuatiõis vsurarie. igit̃ est actus hñs sp̃em mali.igit̃ ẽ illicit⁹. vltima ɔña tenet.q̃ꝛ actus habẽs speciẽ mali ẽ phibitus.dicẽte ap̃l'o.j.ad Thim̃.v. Ab oĩ specie mala abstinete vos. Añcedẽs p̃me ɔñe pbat̃.q̃ꝛ sub illi⁹ ɔtract⁹ noĩe ꝛ intentione: q̃libet vsurari⁹ poss3 exercere excusabilit̃ mutuatõ3 vsurariã. diceret ei suo mutuatario. ne q̃n̄ tibi mutuo cẽtũ p. v. ãnos vt p illos. v. ãnos mihi des q̃lib3 coꝝ .xx. floꝛ. ꝛ p ɔñs in fine illoꝝ q̃nq3 ãnoꝝ ex toto recepisse debeã centũ ꝛ decẽ floꝛ. q̃ꝛ hoc mihi imputaret̃ vt p̃cm̃ vsure tã in foro exteriori q̃3 in foro conscientie: sed vt ego

tn vtroqꝫ foro sim tur⁹ vtaꝫ taꝫ aliȷ̃s noibꝫ ꝙ etiã alia intentiõe, aliter scꝫ loquendo ⁊ aliter referẽdo intentionẽ meã in dãdo pecuniã, puta: qꝛ ego noie ⁊ intentiõe precij do tibi illa centũ ꝑ redditu seu iure exigẽda a te q̃libet anno ex illis q̃nqꝫ annis, xxij florenũ, ita ꝙ oculũ meũ dirigã ad ipm redditũ emendũ, ⁊ lapsis illis q̃nqꝫ annis dꝫ expirasse reddit⁹ ⁊ tñ tantundeꝫ lucri hñet ꝑ vnã viã sic ꝑ aliã, ⁊ sic sp ꝯseq̃ret vsurarius suũ intentũ. Circa hãc rationẽ orit̃ vnũ dubiũ. An ꝑdicta emptio sit palliuꝫ mutuatiõis vsurarie, vt in añcedẽte assumit̃, ⁊ si sic an ꝓbatio illa sit sufficiẽs. Dicendũ ꝑ duo dicta.

Primũ dictũ. Si illud añs itelligat̃ intrãsitiue, sic scꝫ ꝙ casus ꝯclusiõis scđe sit iplicita ⁊ ẜm rem vera vsuraria mutuatio palliata noie emptiõis. Añs videt̃ falsum. Q̃uis eñ nõ sit dubiũ illũ ꝯtractũ eẽ iniquũ valde: tñ de subtilitate: imo de rigore loq̃ndo ẜm naturã ꝯtractuũ nõ est illa spẽ iniq̃tatis iniquus scꝫ vsurari⁹. Probat̃ ꝑmo sic, qꝛ i illo casu scđe ꝯclusiõis nõ est vera mutuatio, qꝛ in illo casu dãs pecuniã nõ dat eã obligãdo recipiẽtẽ ad restituẽdũ sibi post tps rẽ eiusdẽ gñis: sicͭ tñ req̃rit̃ substãtialit̃ ad verã rationẽ mutuatiõis: sꝫ ad dandũ ⁊ assignãdũ sibi mox ꝑ illa pecunia rẽ alterius gñis, scꝫ redditũ q̃ nõ est pecunia vt ꝓbatũ est, sic si dedisset illã pecuniã obligãdo eũ ad dandũ sibi mox ꝑ illa pecũia equũ multo valẽtiorẽ q̃ sit pecunia: nõ essꝫ mutuatio, qꝛ mutuatio fit cũ obligatione mutuatarij ad restituẽdũ ei idẽ in gñe: sed esset emptio licet iniqua. Et ꝯfirmat̃, quia dans pecuniã dat eã ꝑ ea re q̃ vere habet rationẽ mercis: q̃uis excessiue merc̃, ⁊ ibi sunt ꝑciũ ⁊ merx, et adest ꝯsensus vtriusqꝫ de mutua translatiõe ꝑcij ⁊ mercis, ⁊ sic sũt ibi oĩa substãtialia emptiõis. igit̃ ẽ ibi vera emptio. Assumptũ de ꝑcio ⁊ ꝯsensu pꝫ. Sed illud de merce ꝓbatur dupl̃r. qꝛ ille reddit⁹ est vere reddit⁹. Nõ supra ostendimus ꝙ reddit⁹ in cõmuni habꝫ rationẽ mercis. igit̃ q̃cũqꝫ reddit⁹ in q̃ est rõ redditus repibilis erit merx. Vñ ille etiam est eiusdẽ speciei cũ redditu tꝑali indeterminata tꝑalitate cuiusmodi ẽ vitalitiũ ⁊ etiã cũ redditu ꝑpetuo redimibili ⁊ irredimibili, sicut albedo duratura tñ ad determinatum tps est eiusdẽ speciei cũ ea q̃ est duratura tñ ad tps indeterminatũ vel ad perpetuũ. Modo nõ negat̃ illos reddit⁹ alios esse emibiles: licꝫ ꝯtingat dare ꝑcium nimis ꝑuũ. igit̃ etiã sic hic erit. Scđo idẽ ꝓbat̃. qꝛ si non haberet rationem mercis: maxime qꝛ esset nimis pinguis respectu illius pecunie: sed hoc nõ arguit eũ nõ esse mercẽ: sicut nec arguit equũ nõ esse mercẽ ꝑ q̃: cũ verisimiliter valeat centũ: do dño equi tñ. lx. q̃uis sit iniq̃ emptio. Vñ non video q̃n si dicat̃ ꝙ cõmutatio pecunie ꝑ redditu tꝑali determinata tꝑalitate vbi pecunia est nimis modica nõ sit nec maneat ꝓpter hͦ emptio siue iniq̃ siue equa: sed sit solum mutuatio: q̃n eadẽ via ꝯsequenter diceret̃ ꝙ cõmutatio pecunie ꝑ redditu ꝑpetuo vel ꝑ vitalitio vbi pecunia est nimis modica: etiã nõ esset emptio siue iniq̃ siue equa: sed esset vsuraria mutuatio. imo generaliter q̃ñcũqꝫ q̃s cõmutaret ꝑ quacũqꝫ merce pecuniã nimis modicã: nõ esset ibi cõtractus emptiõis: sed vsuraria mutuatio, ⁊ sic nũq̃ꝫ ꝯtingeret dare exemplum de emptiõe retinente rationẽ emptionis vbi ꝑciũ esset nimis paruũ.

Secundũ dictũ. Q̃uis antecedẽs ꝑdictũ sit verũ in alio sensu vno vel plꝰibꝫ, puta q̃ñ intelligit̃ trãsitiue, vt patebit enumerando tres sensus veros: tñ in nullo illoꝝ illa ꝓbatio cui⁹ est illud añs manebit efficax ad simpliciter ꝓbandũ ꝑdictã ꝯclusionẽ. Primus est ꝙ ille cõtractus ⁊ si sit ꝟa emptio et nõ vere mutuatio vsuraria: tñ est ẜm ꝑparationẽ animi ꝯtrahẽtis vsuraria mutuatio: vl̃ saltẽ pt esse talis, qꝛ stat ꝙ emẽs inter emendũ sit talis ꝑparate mẽtis, scꝫ ꝙ q̃uis ille cõtract⁹ sit vere emptio ⁊ nõ vsuraria mutuatio: tñ etiã si esset vsuraria mutuatio: adhuc vellet eam facere nisi timeret penas fori exterioris vl̃ infamiã, sicut illũ cõtractũ vult facere: nõ obstãte ꝙ est emptio iniq̃, ⁊ sic etiã in foro dei meret̃ dãnationẽ nõ min⁹ q̃ si esset vsuraria mutuatio. Sicut vulneratio homini mortuo illata ab ei⁹ inimico tali aĩo: ꝙ etiã si essꝫ viu⁹ ⁊ sic occisibilis: etiã vellet eũ sic vulnerare letaliter esset hõicidiũ ẜm ꝑparationẽ animi nõ vere et in re: nec ille esset irregular̃.

sed tūc ꝓbatio cuiꝰ est illud antecedēs nō
plus ꝓbaret illū ꝯtractū esse illicitū q̄ꝫ quē
cūqꝫ ꝯtractū q̄ꝫtūcūqꝫ licitū. qꝛ ꝯtrahentē
ꝯtingit in q̄cūqꝫ ꝯctu eē talis ꝑparatōis:
ꝙ etiā si esset vsurariꝰ ꝛ illicitꝰ: vellet eū fa
cere. Scd̄s sensus ē ꝙ ille ꝯtractꝰ etiā si
sit re ꝛ noīe emptio ī vno hoīe: tn̄ in alio ē
palliū vsurarie mutuatōis. ita ꝙ q̄ꝫuis Io
hannes faciēs illū ꝯctū nō faciat nec noīe
nec re nec vocabulo. nec intentiōe exercen
di vsurariā mutuationē: tn̄ petrꝰ q̄ inclina
tus est ꝛ desiderat mutuationē vsurariā fa
cere facit vsurariā mutuationē tā re q̄ꝫ in-
tentiōe. scꝫ qꝛ dat pecuniā alicui respectiue
ad aliā pecuniā cū incremēto sibi restituē
dam: ꝛ tn̄ sub vocabulo ꝛ noīe emptiōis
p̄dicte exercet illā mutuationē: et tūc ē em-
ptio tn̄ in ioh̄e sed nō ī petro nisi solo vo-
cabulo. Sed tūc ꝓbatio cuiꝰ est illd̄ an̄s
n̄ ꝓbaret nisi ꝙ p̄dicta emptio qn̄ solū hꝫ
vocabulū emptiōis ꝛ nō substantiā sit il-
licita: sꝫ nō ꝓbaret de emptiōe hn̄te nomē
ꝛ subam emptiōis (quō est in ioh̄e) ꝙ sit d̄
se illicita. sed bn̄ ꝓbaret alterū illoꝝ duoꝝ
vl̄ vtrūqꝫ scꝫ ꝙ eēꝫ ꝯtractꝰ ille ꝓhibendꝰ:
vel ꝙ esset ꝑ accidens malꝰ. s. rōne scādali.
Primū ptꝫ. qꝛ sub illiꝰ noīe possent latere
vsurarie mutuatiōes. igit̄ interdicendꝰ es-
set sic̄ ꝛ domꝰ ille q̄ nate sūt esse latibula la
tronū sunt dissipāde. licet de se nō esset ma
le: nec tn̄ seq̄ret ꝙ ḡ esset ꝓhibitꝰ: et ma. tie
tā q̄ꝫ vsurariꝰ. licꝫ esset ꝓhibitꝰ tā q̄ꝫ iniqua
emptio. ꝙ aūt nō seq̄ret̄ ꝙ esset actu ꝓhibi
tus ptꝫ. Nā actu de se bono cōtingit sepe
ꝑ maliuolos abuti: nec tn̄ ꝓpter h̄ ē simpl'r
ꝓhibitꝰ q̄ꝫuis abusus sit simpl'r ꝓhibitꝰ.
Scd̄m ptꝫ. qꝛ infirmꝰ aliq̄s posset scāda-
lisari ex illo ꝯctu. s. occasionari ad creden-
dum mutuationē illā etiā nō esse vsurariā
q̄ fit ꝓpter lucrū. et etiaꝫ posset occasionari
ad faciendū eā tā q̄ꝫ nō vsurariā: eo ꝙ em-
ptio p̄dicta non est vsuraria q̄ tn̄ videt̄ ei
oīno silis. Poterit etiā aliq̄s cogitare tali
ter ementē esse vsurariū: ꝛ sic emptoꝛ talis
agit ꝯ charitatem ad se: seipm̄ reddēdo su-
spectū de crimine vsure. Sꝫ tūc illa ꝓba-
tio nō ꝓbaret illū cōtractū esse de se malū
sicut tn̄ est: sed solū ꝑ accidēs. scꝫ rōne scan
dali inde emergētis. Et iō si nō esset emer-
surū tale scandalū cessaret in illo cōtractu
rō peccati: saltē q̄ꝫtum illa ꝓbatio nitit̄ in-
troducere. ita ꝙ nō sufficiēter ꝓbabit illuꝫ
cōtractū esse pctm̄ sicut in silī mutuantē re
cipere vltra sorte rōne interesse dāni emer
gentis nō est de se malū. q̄ꝫuis in casu quo
inde emergeret scandalū mō dicto iam im
mediate aut suspitio ꝯtra famā sic mutuā
tis: reddet̄ hoc ꝑ accidēs illicitum. Ter
tius sensus est ꝙ ille ꝯtractus in vno ꝛ eo
dem sit palliū mutuatōis vsurarie. puta
qꝛ ille idē q̄ mutuationē vsurariā facit pal
liat eā ꝑ vocabulū emptiōis. et tūc verum
quidē est: sed tūc nō est emptio ī re sꝫ solū
noīe: ꝛ palliū mutuatōis vsurarie intran-
sitiue. i. est met mutuatio vsuraria pallia-
ta. ꝛ ideo tūc ꝓbatio nō vadit ꝯtra cōclu-
sionē q̄ loquit̄ de vera emptiōe p̄dicti red-
ditus. et iō haberet illa ꝓbatio probare ꝙ
nō esset emptio vera qd̄ nō facit. Et hec d̄
illa ꝓbatione et eiꝰ valore. Sed cōtra
improbationē an̄cedentꝭ in p̄mo sensu ar
guit̄ dupl'r. Primo sic. Cōtractꝰ aliq̄s est
mutuatio vbi recipiēs pecuniā est p̄cise ob
ligatus ad restituendū rē alterius generꝭ.
ergo illa improbatio supponit falsuꝫ. Añ
cedēs ꝓbat̄. qꝛ aliq̄s ꝯtractꝰ est vsurarius
in q̄ recipiēs pecuniā ē p̄cise dicto mō ob
ligatus. igit̄ an̄s verū. tenet ꝯsequētia. q̄a
peccatū vsure nō residet p̄cise nisi in mu
tuatōe. An̄s secundū ꝓbat̄ exemplariter.
Si do tibi pecuniā obligādo te ad resti-
tuendū mihi frumentū loco pecunie in fu
turo tpe: q̄ tn̄ frumēta nūc verisimilr̄ esti-
mo tūc futura eē pluris p̄cij q̄ꝫ sit pecunia
nūc tibi data: cōmitto pctm̄ vsure: ꝛ tamē
frumēta sunt res alteriꝰ generis. Dicendū
ꝙ in tali datione nō est mutuatio exci di-
cta sed est emptio q̄ꝫuis iniqua. Sꝫ p q̄to
emptoꝛ illud frumentū qd̄ moꝝ deberet si
bi tradi implicite mutuat vēditori eo ꝙ ex
pectat vēditorē vsqꝫ ad terminū in q̄ et nō
ante sibi dare tenet̄: et tn̄ nō vult sic expe
ctare nisi ꝑ lucro. qꝛ vult nunc eo minus
sibi dare ꝑ tā valido frumēto: iō in hoc cō
mittit pctm̄ vsure. s. mutuādo sibi frumē
tū iā emptū: ꝛ vult illud sibi dari ꝛ ꝑ de il
la ꝯcessiōe aliq̄d q̄rit vltra. Et si dicas
ꝙ etiam in tali casu vult mutuās sibi ali
quid alterius generis a re mutuata dari.
scꝫ partem p̄cij quam vult sibi remitti cu
ius remissio est quedā datio: et tamen illa
pars p̄cij est res alteriꝰ generꝭ a frumēto.

Uel clarius sic replica. Si q̄s det tibi pecuniā obligans te vt in termino tantundē sibi restituas in pecunia equalenti: et vltra h̄ etiā des sibi modiū tritici est vsura: et tn̄ ibi obligat recipiēs ad rē alterius generis. R̄ndet q̄ ip̄m incrementū vsurariū potest esse res alteri⁹ generis a re mutuata: s3 ip̄m ad qd̄ obligatus debet eē mutuatari⁹ ex vi ɔtractus mutui: debet esse eiusdē generis: q̄uis possit ɔtingere q̄ illud qd̄ vltra sortē exigit sit alterius generis.

Secūdo sic. Si cōmutatio pecunie pro predicto tpali reddit pecuniario vel alio iōo nō est mutuatio: q2 sc3 redditus p̄ q̄ fit cōmutatio nō est res eiusdē generis cū pecunia data. Et sic si nō est mutuatio etiā non est vsuraria mutuatio: q̄uis sit alit̄ iniqu⁹ cōtract⁹. tūc eadē via posset om̄is mutuatio vsuraria dici nō esse mutuatio vsuraria sed bñ q̄ al's esset iniquus ɔtractus. Probat sequela. quia quicūq3 mutuaret ad vsuri. dicere posset etiā s̄c. Ego nō do tibi illam pecuniā obligando te ad dandū mihi re3 eiusdē generis. s. pecuniā: sed eā tibi do p̄ re alterius generis. s. p̄ iure exigendi a te tantundē in pecunia: et etiā vltra sorte3 per me tibi datā. Unde etia3 in qualibet vera mutuatiōe subest obligatio in ip̄o mutuatario: cui obligatōi correspōdet ius in ip̄o mutuāte ad exigendū illud. Et sic in omni mutuatiōe repit̄ res alterius generis. et sic ad faciendū q̄ nō sit mutuatio sufficeret solū q̄ mutuās haberet oculū ad ip̄m ius vl' obligationē: ita q̄ p̄ illa daret pecuniā suā et tūc cessaret eē mutuatio eo q̄ fieret respectiue ad rē alteri⁹ generis: et ita quātūcūq3 vltra valorē sortis reciperet: nō eēt ibi peccatū vsure: sed alius ɔtract⁹ iniqu⁹: puta emptio iniqua vel ɔtract⁹ innominatus. s. do si des vel si facias. Dicēdū q̄ sicut in datione et receptiōe sp̄ualiū et tpaliū pōt ɔtingere symonia p̄ solā intētionē aliter interueniētē q̄ debet: et ecōtra p̄ solius talis intētionis omissionē: symonia deerit Et similiter aliqn̄ erit symonia etiā ɔtra legē diuinā p̄pter intētionē certā: et tn̄ si illa nō eēt: nō esset nisi positiua symonia. Sic nimir3 in datiōe et receptiōe tm̄ tpaliū p̄ tpalib⁹ poterit p̄ solā intentionē et diuersu3 oculū que3 q̄s habz aliq̄s ɔtractus transire in aliā speciē que intētio vel oculus si nō haberet maneret in priori specie. Exemplū p̄mi. Do tibi tpale nō relatū ad sp̄uale qd̄ mihi daturus es: imo nūq3 cogitaui de illo sp̄uali: s3 mere liberaliter illud tibi do. Sil'r ecōtra. tu das mihi illud sp̄uale nō p̄pter tpale: s3 mere liberaliter: nulla erit symonia ex p̄te vtriusq3 nostrū: et tn̄ si illud tpale tibi darē relatū ad sp̄uale tāq3 p̄ciū illius sp̄ualis: intendēs p̄ illud te mouere ad dādū sp̄uale: erit illa mea datio symonia: et eodē mō tua datio sp̄ualis erit symonia: si fiat relatiue ad illud tpale tāq3 mercis ad p̄ciū. Aliud exēplū de hoc vbi aliq̄ datio est symonia positiua q̄ tn̄ p̄pter aliquā intētionē accedente3 erit etiā symonia lege diuina p̄hibita. Ut si do pecuniā vt p̄ciū pro iure p̄cipiēdi decimas vel p̄ beneficio eccl'iastico: solū habēdo oculū ad illud ius vel beneficiū qd̄ in se est res vere tpalis: puta q2 simpliciter nō optarē p̄ illā pecuniā aut q̄litercūq3 aliter acq̄rere officiū eccl'iasticū: imo simpl'r vellem esse supportat⁹ ab illo: erit hec datio symonia positiua: et tn̄ si illa datiōe intenderet vtrūq3 obtinere: sc3 etiā officiū eccl'iasticū: esset symonia etia3 lege diuina p̄hibita. q2 officiū eccl'iasticu3 cui illa sūt annexa est simpliciter et intrinsece sp̄uale et lege diuīa p̄hibitū emi et vendi. Sic ad p̄positū sta3 q̄ datio pecunie relate p̄cise ad obligationē dandi vl' ad ius exigendi tantundē que obligatio vel ius est res alterius generis: esset cōmutatio emptiōis: et tn̄ relata ad rē eiusdē generis sibi reddendū maneret mutuatio. Aliter eñ nō video etiā quō datio pecunie p̄ redditu p̄petuo pecuniario defendat̄ vt sit emptio et non mutuatio: de q̄ tn̄ infra au̇ctē ap̄lica p̄babit̄ q̄ sit emptio.

Attamen quicq̄d sit de hac subtilitate an sit emptio vel mutuatio qñ dat̄ pecunia p̄ redditu p̄dicto mō tpali: tn̄ cōstat q̄ ille est iniquus ɔtract⁹ et mortalis. Jō q̄tū ad salutē hoīs p̄tinet: sufficit scire eū esse iniquū Si eñ facis ɔtractū iniquū et mortalē rōne cuius etiā obligaris ad restitutionē sup accepti: non debebit tibi multu3 esse cure qua specie fuerit ille ɔtractus iniquus: cū siue in illa siue in alia specie fuerit nisi penitentiā egeris et voluntatē restituendi super acceptū habueris: et etia3 possibilitate tibi existēte in effectu restitueri: dānaberi. et de

militudine illa in symonia ꝛ vsuris etiã ali-
qͦd est tactũ in questiõe.lxvij.patebit etiã
simile de mutuo ꝛ societate pecuniaria in-
fra.q.xciiij.in casu q̃nto et in.xcvj.

Tertia conclusio.

Predicte due ꝯclusiões suntvere nõ distin
guẽdo an ille tp̃alis determinatus reddit⁹
sit ꝯstitutus ab antiquo:vel an d̃ nouo cõ
stituat̃:ꝛ etiã nõ distinguẽdo si sit ꝯstitut⁹
in aliqua p̃sona:an sit ꝯstitutus in ip̃o ven
ditore:an in aliqua alia p̃sona.ꝛ hoc siue il
la sit p̃sona venditoris:puta fili⁹ eius vl̃
hmõi:vel an sit in aliq̃ p̃sona alia que non
sit venditoris:licet illa alia p̃sona ꝯstituat
sup̃ se redditũ illũ q̃naten⁹ venditor possit
quid vendere. Prima ps ꝯclusionis po-
nit̃ ideo.q: Panor.dãnando emptionẽ de
qua secũda ꝯclusio loquit̃ dicit se p̃sumere
vsurariã prauitatẽ ꝯtra eã:addens q̧ illuz
tp̃alem redditũ de nouo ꝯstitui facit ad eo
maiorẽ p̃sumptionẽ:p̃sumẽdo q̧ ꝯtractus
ex p̃te ementis sit vsurarius. Sed hoc di-
ctum ip̃robari põt dupliciter. Primo q: il
la nouitas in cõstitutiõe nihil ad hoc facit
q̧ mag̃ p̃sumat̃ emptio illicita:q̃ si illa cõ
stitutio nõ esset noua sed antiqua. Probat̃
duplicit̃. Primo a simili de redditu in com
muni capto in quo ꝓbatũ est nõ referre an
sit nouiter vel ab olim ꝯstitut⁹:q̃n sicut ab
olim ꝯstitutus poterat emi:sic de nouo cõ
stitutus vt in p̃cedẽti q̃stione patuit.cõclu
sione octaua. Secundo.q: rõ ob quã illa
emptio est illicita:e.ĩ rõne p̃uitatis p̃cij re-
spectu tã pinguis redditus tãto tp̃e p̃cipiẽ
di. Nõ illa p̃uitas haberet eque locũ si ta
lis redditus olim fuiss; ꝯstitutus:sicut q̃n
nouiter ꝯstituit̃:ꝛ nõ plus habet illa noui
tas locũ in secũdo casu q̃ in p̃mo. Quero
etiã si actio de nouo ꝯstitueret̃:ꝛ tñ emeret̃
ꝓ adeq̃to p̃cio an p̃sumeret̃ ibi fraus vsura
ria. Et patet q̧ nõ:ꝛ tñ q̃n actio fuisset ab
olim ꝯstituta ꝛ venderet̃ ꝓ inadequato p̃-
cio ꝛ minori:p̃sumeret̃ ibi fraus vsuraria.
igit̃ signũ est q̧ illa p̃sumptio si q̃ ibi est: ꝓ
uenit ex q̃ntitate p̃cij ꝛ nõ nouitatis vel ve
tustatis actiõis ꝯstitute. Secũdo:q: illa
nouitas etiaz non facit ad hoc q̧ magis p̃
sumat̃ in illa cõmutatiõe esse vsuraria p̃a
uitas:q̃ si esset ꝯstitutio nõ noua.ꝛ hoc ve
re vel s̃m p̃parationẽ mentis. Primũ pat;

quia illa nouitas nihil facit ad h̃ q̧ de se
plus mutuatio implicita suspicetur:ꝛ per
ꝯsequẽs sedes nata fundare vsurariã praui
tatẽ:q̃ si nõ de nouo ꝯstitueret̃. Similiter si
mili.si talis constitutor redditus de nouo
formasset aliqͦd opus artis mechanice:q̃
emptori occasione talis pecunie:que pecu
nia esset longe minoris valoris q̃ si-
opus:non ob hoc plus p̃sumeret̃ emptor
illius op̃is dando p̃ciũ ꝯtraxisse mutuatio-
nẽ vsurariã:q̃ si aliqͦd opus olim equiua-
lens formatũ ab eo emisset ꝓ illa pecunia.
Secundũ patet.q: recipiẽs redditũ olim
ꝯstitutũ equalẽ illi nouiter ꝯstituto tan-
dẽ lucri habet q̃ntũ de nouiter ꝯstituto ha
beret.igit̃ sicut p̃sumit̃ p̃dicta p̃parãtio men
tis ad peccatũ vsure exercendũ:q̃n nouiter
ꝯstituit̃:sic ꝛ econtra hoc p̃sumeret̃ q̃n ille
reddit⁹ olim fuit ꝯstitut⁹:cũ vtraq; via pos
sit ꝯseq̃ eq̃le lucrũ ꝯcupitũ. Secũda ps ꝯclu
siõis id põit̃.q: Inno.v̄r voluisse,vt ibi i
ponit Panor.,q̧ indubitãter tũc est illici-
tus q̃n in p̃sona ꝓpria vẽditoris est ꝯstitu-
tus de nouo:nõ autẽ si in aliqua alia perso
na:etiã si redditus sit excedẽs p̃ciũ illo ex
cessu d̃ q̃ secũda ꝯclusio mẽtionẽ fecit. Ego
dico q̧ nõ refert in q̃cũq; p̃sona sit ꝯstitut⁹
dũmõ p̃dicto mõ excedat p̃ciuz q̃n illicita
sit eius emptio.quia ꝯtra iustitiã cõmuta-
tiuã. Nec est vez q̧ Inno.senserit cũ di-
citũ q̃n in aliena p̃sona cõstituit̃ de nouo.
quia etiã dissuadet talem ꝯtractũ saltẽ q̃n
p̃dicto modo excedit redditus p̃cium. Sed
dico q̧ dissuasio in tali excessu ẽ nõ tñ dis-
suasio:sed etiã vt p̃ceptũ obseruanda. Item
Panor.etiã addit q̧ maior p̃sumptio ar-
git ꝯtra illũ ꝯtractũ p̃ hoc q̧ emptor emit
a vẽditore ꝯstituẽte illã obligationẽ in p̃so
nã suam:eo q̧ tunc nõ põt dici vẽditio vel
emptio. Sed etiam illa additio non valet
quia illa obligatio nõ ideo minus est lici-
te emibilis ꝛ vendibilis.quia est in ip̃o ve
ditore:q̃ si esset in aliqua alia persona con
stituta:maxime si illa alia est talis que est
p̃rij iuris:puta non est seruus venditoris
de qua tamen alia persona nõ negat Pa
nor.ibidẽ q̃n si in tali cõstituat̃ obligatio:
ip̃a erit vẽdibilis licite. Et quia aliq̃s di
ceret. Si emptio tp̃alis redditus nõ est de
se illicita q̃uis fiat illicita ꝛ dep̃uat̃ in ca
su quo p̃cium est nimis p̃uũ modo dicto:

pono igitur q preciu no sit nimis paruu: an tunc sit licita ideo ponit quarta conclusio.

Quarta conclusio

Emptio de qua in titulo queritur est licita tam ex genere q ex circumstantia si no fiat modo tacto in secunda conclusione: sed fiat pro precio adequato redditui. probatur. quia tunc no solum cadit sup debitum obiectu seu rem emibilem vt prima conclusio probauit: sed etiam cu debita circumstantia requisita ad licitam emptione et quamuis illa propositio no sit ois circumstantia et ita propter eius presentiam no possit concludi illam emptione esse licita ex omi circumstantia. et hoc positiue. tamen etiam relique circumstantie requisite possunt illi no interuenire. et sic erit ex reliquis circumstantiis cu accesserint etia positiue licita. et nunc ex illis est licita permissiue. sicut si diceremus emptione equi pro precio adequato esse licitam ex genere et ex circumstantia. licet ibi preter obiectu exprimatur tamen modus.

Et quia aliquis statim diceret. Fatendum equide est q si ibi sit adequatum preciu q erit licitus contractus. quia etiam si teneretur opinio contraria. scilicet q ibi esset implicita mutuatio: no posset tunc condemnari hic contractus: cu mutuans solu equale reciperet: vt si dat preciu cui totalis suma recipienda ex particularibus obuentionibus redditus erit in numero equalis. vt dat centu et per x. annos recipit omni anno. x. tamen. Sed dubium est an seruetur adequatio precij ad mercem quado emptor dat centu flor. noie precij pro redditu. x. flor. sibi dandorum ad. xj. annos vbi emptor in. xj. annis certus est secundum coem cursum q rehabebit sortem et vltra sortem. x. flor. et sic no videtur esse adequatio precij et mercis et multo magis no videtur esse quado ad. xij. annos vel vltra esset ille redditus duraturus. vel si ad. xj. annos tamen. tamen cum pinguiori pensione. puta si in quolibet illorum annorum esset ei solutus. xv. flor. vel huiusmodi. vnde videri posset q tunc solum illa emptio esset licita ex parte circumstantie modi vel quantitatis precij quando in fine temporis redditus no plus in numero pecunie percepisset emptor q exposuisset in precio

Dicendum per sex dicta. Primum q illud vltimu scilicet q solum tunc illa emptio etc. non est indistincte verum. probatur: quia si hoc requireretur: tunc eadem ratione in emptione vitalicij et redditus perpetui requireretur q emens emendo talem redditu deberet esse talis propositi q postq de particularibus solutionibus redditualibus leuasset tanta summa totale quanta fuisset summa precij q postea cessare vellet. et tamen hoc no requiritur vt probabitur in sequentibus questionibus. sicut etiam no requiritur q dans mille modios valentes centu flor. pro agro valente centum flor. sit talis propositi q postq leuauerit mille modios de agro velit nihil plus percipere de agro sed dimittere fructus venditori

Secundu dictu de rigore scolastico loquendo stat q in casu illius dubij seruetur adequatio precij ad mercem. probatur. quia stat redditu importaturu. c. et x. vel. xx. flor. esse no maioris valoris q sint centum promptu flor. quamuis flor. redditualcs sint maioris numeri q flor. precij. et sint aliquid plus in quantitate mathematica: no tamen in quantitate ciuili vel morali. Vnde stat q coiter apud hoies no plus vnu illorum amaretur q alterum. puta passim reperiri possunt comuniter hoies qui darent centu flor. pro tali et econtra. reperirentur etiam passim et coiter qui talem redditu darent pro. c. flor. etiam no indigetes nec oppressi. Et ro huius est. quia stat illos. c. esse ita idoneos ad comoda humana sicut stat esse predictum redditu: et econtra: eo q ille redditus no importabit suos centu et. x. flor. nisi particulariter et per longa tempora. propter qua particularitate ille redditus et eius flor. sunt minus idonei ad humana comoditate. Valor aut vsualis mercis attendendus sumendo adequatione mercis et precij attenditur ex idoneitate mercis ad humana comoditate. sicut etiam econtra preciu illud quod emptor no mox totu soluit: sed per partes et terminos temporis: no est tanti valoris sicut quod totu mox soluitur. prout illa diffuse sunt habita questione. liv. Vnde etia Inno. in opinione eorum quos dicit forte melius sentire: dicit q hoc quod est emptorem per tempus percipere plus q dedit no arguit contractu eius illicitu cu etiam hoc fiat in emptione alicuius possessionis vbi certu est q secundum casus inferiores plus accipiat de fructibus eius q sit preciu. hec ille. et debet hoc intelligi de pluri in quantitate mathematica. sed de pluri in quantitate ciuili et morali.

Tertiu dictu quod sequitur ex secundo est q de rigore scolastico loquendo emens redditu temporale no

videret in foro ɔsciē ɔdēnandus tā̄q̄ vsu-
rarius nec tanq̄ iniquus emptor. ꝓpter h̄ ꝑ-
cise q̄ dedit centū ꝓmptos ꝓ redditu .x. flo
re. duraturo per .xj. ānos. Primū pbat. q̄a
stat q̄ ibi ṗcīū ꝛ merx equaleant in re ꝛ esti
matiōe ementis vt patuit. igit nō erit ibi ini
q̄tas in emptione. Scdm pbat. q̄ aut ibi
nō est vlla mutuatio implicita vt videt esse
pbatū. ꝛ ꝑ ɔn̄s nec vsura: aut si esset ibi vt
dicit ɔtraria opinio: tūc stat q̄ talis nec in
re nec in spē sit in lucro: ita q̄ nec ī re lucret
nec intendat lucrari. mō q̄ solū tantūdē va
loris recipit ꝛ recipe intendit q̄ntū ipse dat
nō est vsurarius: cū vsurarius semꝑ inten-
dat plus recipere nō ṗcīse in substantia vl'
q̄ntitate sed in valore. Maior pbat. quia
stat q̄ tam in re q̄̄ in estimatiōe ementis in
ṗdicta cōmutatione sint eq̄lis valoris cen
tū ꝓmpti ꝛ .c. ꝛ .x. recipiendi ꝑ .xj. annos. ꝛ
sic nō lucrabit nec intēdit lucrari: sicut nō
esset vsurarius q̄ centū antiquissimos flor.
mutuaret alicui obligans eū ad reddendū
sibi .c. ꝛ .v. nouos flor. qū centū antiq̄ssimi
equiualerent aliq̄s centū ꝛ .v. Unde sic cō-
fessor cauere debet vt nō iustificet ɔtractū
iniquū ɔfitentis. sic cauere debet vt ɔtractū
iustum nō ɔdēnet. Unde ve bis qui dicūt
malū bonū: ꝛ bonū malum. vt ait Esa. Et
Salomon ait. Qui iustificat impiū ꝛ q̄ ɔdē
nat iustū abominabilis ē vterq̄ apud deū
Et quia aliquis diceret: etsi stat q̄ equale-
ant: ꝛ etiā stat q̄ nō equaleant penes q̄d pt
cognosci illa equalētia. iō ponit q̄rtū dictū

Quartū dictū q̄ de rigore sco
lastico loq̄ndo ī duo
bus casib⁹ cogitari pōt esse eq̄lē valorē cō
mutabiliū ṗdictoꝝ. Primus qn̄ emptor ē
indifferens an venditor vendat sibi ꝓ tali
ṗcīo vel an nō vendat: ita q̄ eque appreciat
suū ṗcīū sibi retinere sic erogare illō ꝛ loco
ei⁹ ṗdictū redditū recipe. Quō ei tūc possz
in ēptore esse iniq̄ emptio et ṗte ṗcīi dimi-
nuti ꝛ mlto magis quō posset vsuraria ini
quitas esse in emente cū in eo nulla sit ibi
spes ꝛ intentio lucri obtinendi ex ɔtractu.
Scd̄s q̄ multo magis hoc habet locū qn̄
ēptor mallet esse supportatus a tali emptio
ne: ita q̄ nisi alr̄s cōplacere vellet venditori
nō emeret. Un̄ in illis duob⁹ casib⁹ qn̄ em
ptor eque ꝑ indifferētiā appreciat ṗcīū suū
sicut redditū: ꝛ etiā qn̄ mag⁹ illud appṗciat

videt de rigore scolastico loq̄ndo q̄ si etiā
esset ibi mutuatio implicita: nō esset tamē
vsura: q̄ nō est ibi incrementū vnius sup
alteꝝ. Sed nunc ꝑgamus ad tertiū casum
puta. si emptor potius vult hēre redditū ṗ-
dictū q̄̄ retinere ṗcīū: an ꝓpter hoc possit in
bona ɔn̄a inferri ibi nō esse adeq̄tionē ṗcīi
ꝛ mercis. ꝛ ita esse iniquā ēptiōz. ad h̄ ponit

Quintū dictū. Supposito q̄ il
la cōmutatio sit ēptio
nō videt de rigore scolastico loq̄ndo q̄ il-
la ɔn̄a sit necessaria. alioq̄n nō solum fere
oēs negociatores sz etiā emptores econo
micos dānabis de iniq̄tate ṗcīi. q̄ raro cō
tingit q̄n oēs tales malint hēre mercē q̄̄ ṗ-
ciū. alr̄s cū nō sint coacti emere omitterent
ɔtractū. Cōtingit eīm cōmutabilia esse eq̄-
lis valoris: ꝛ tn̄ vnū vni plus altero place-
re: ꝛ tn̄ si esset ibi mutuatio implicita vt ṗ-
tenderent aduersarij: iā illa cōmutatio eēt
danti pecuniā lucrosa etiā ex intentione. et
ꝑ ɔn̄s esset vsuraria.

Sextū dictū. Si q̄s emit redditū
tēpalem determinata q̄lita
tate ꝓ tali ṗcīo q̄ eque vl' plus voluisset re
tinuisse ṗcīū: sicut vel q̄̄ recepisse redditū
vel etiam q̄ aliquātulo magis voluit red-
ditū q̄̄ ṗcīū: tunc q̄̄uis si veniat ad ɔfesso-
rem ꝛ mō dicto exponat in veritate mentē
suā ꝛ seruauerit alias ɔditiones ꝓportiona
biliter tactas q̄stiōe .xxx. nō debeat ɔfessor
eū ṗsertim in primo ꝛ scd̄o vt casu iniquū
ēptorē ɔdēnare ꝛ mlto minus etiam nō dz
eū ɔdēnare tā̄q̄ vsurariū (nisi aliud nōdū
sup expssum accesserit) tn̄ duo sunt tali ɔfi
tenti ɔsulēda. Primū q̄ ad cautelā doleat
sub ɔditione de illo ɔtractu in oībus ṗdictis
casib⁹ ꝛ vltra h̄ etiā in tertio casu aliq̄ntulū
restituat ipsi venditori scz tantū q̄ntū iudi-
care pōt redditū ṗualuisse ṗcīo: quā ṗuale
tiā poterit explorare ꝛ inuenire penes h̄ q̄
magis voluit redditū hēre q̄̄ ṗcīū retinere.
Addat eīm de ṗcīo tantū ascendēdo donec
dicere possit q̄ si in tanto debuisset a prin-
cipio ascendisse: indifferens fuisset ad recipi
endū redditū: vel ad retinendū ṗcīū. h̄ eīm
faciendo: erit extra ꝑiculū tam iniquitatis
emptionis q̄̄ etiā vsurarie iniquitatis si que
ibi fuisset fm ɔtrariā opinionē. Aut si non
vult venditori illud in quo sic ascēderet de
bet applicare eo q̄ etiam econtra stat ꝛ non

esse obligatū ad vllū supplementū: tūc debet pauperibus tali aīo vt si in aliquo sit obligat⁹ cedat illud in bonū eius cui est obligatus. Si aūt nō: q̄ illud cedat sibi in bonū. Nā etiam venditor met deberet (si discret⁹ esse vellet) ꝯsentire in talem erogationē sic ꝯditionatā: q̄ nec ipse debꝫ velle sibi restitutionē absolutā fieri in casu tā dubio. In pmo aūt ꝛ scđo casu nō est rō cur ad cautelā q̄d restituere debeat. cū teste ꝯsciā nō receperit aliquid maioris valoris q̄ꝫ dederit. Scđo ꝯsulendū est oīmode tali emptori tā in cōfessione q̄ꝫ extra ante factū q̄ nullo mō faciat talem ꝯtractum etiā in pmo ꝛ scđo casu ꝛ maxime in tertio. ꝛ hoc ꝓpter duas causas. Prima. quia ex quo in eo dat pecūia ꝓ redditu pecuniario tpali. ꝛ certuꝫ est certitudine morali q̄ plus recipiet saltē in nūero q̄ꝫ fuerit sors. ꝛ q̄uis in ꝯsciētia sue estimationis nō plus in valore recipiet: vt in primo casu. ꝛ sic nō sit in lucro: tn̄ nō de facili credit in ꝯgregatione hoim q̄ fecerit illū ꝯtractū sine spe recipiendi. etiam plus in valore: ꝛ ꝑ ꝯñs lucrandi: ꝛ magis hoc habet locū in tertio casu. Ideo de facili possent aliq̄ eū suspectū hēre de vsuraria iniquitate: cui ille ꝯtractus videt simillimus apud illos qui nō possunt discernere mutuationē ab emptione in pdicta cōmutatione: maxime q̄n magis voluit habere redditum q̄ꝫ pciū sibi retinere. Modo eū agendo videt exponere se tali suspitioni. ꝛ sic ipse videt agere ꝯtra charitatē sui ipsius: sese exponendo male opinioni. secus in emptiōe redditu ū tpalium indeterminate tpalitatis: cum ibi nō sit certū si recipiet plus q̄ꝫ dat. ꝛ si recipiat: tn̄ dubiū subfuit ꝛ euenire potuit q̄ alius lucraret: ꝛ ipe minus q̄ꝫ dat recipet. q̄ dubietas compensat vnū cum altero. Nec etiam pōt habere locū in perpetuo redditu q̄r ibi de facili hoies recurrūt ad hoc q̄ cogitant q̄ ꝛ si emptor plus recipiet in nūero q̄ꝫ dat tamen cū tali animo ꝛ pticularitate q̄ nō plus in valore recipit. ꝛ ideo non sic suspicant eum de vsuraria prauitate psertim accedente maiori ꝯsuetudine. Nam ꝯsuetudo qua multi ꝛ psertim si honesti reputati sunt faciūt ꝯtractum aliquē: facit q̄ minus habet ꝯtractus suspectus: vbi tn̄ si nō esset ꝯsuetū sed insolitum ꝛ nouū: ꝛ pauci eū facerent. ꝛ nō nisi illi qui ardenter inhiant tpalibus: nō facile deesset qui criminabitur ꝯtractum. Et si illa pma causa nō sufficiat ad hoc vt debeat oīno a talibus abstinere: tn̄ scđa causa est: q̄r hō attendere debet vt id qđ fac nō solū licitū sit: sꝫ etiā expediens. Omia (inquit apl's) mihi licent: sꝫ nō omia expediūt. Unde homo abstinere debet etiam a licitis quatenus maliuolis nō det frons ꝛ via agendi iniquitatē. Sicut apl'us nō accepit sumptus ab his quibus pdicabat vt nō poneret offendiculum euāgelio. ꝛ vt pseudoapl'is nō esset locus ad peccanduꝫ. ꝛ quia valde vicinus est ille cōtractus psertim in tertio casu mutuationi vsurarie: ꝛ ei p cunctis alijs simillimus: tō hi qui verent mutuationē vsurariam exercere. accipent viam eam exercendi sub illi⁹ ꝯtractus noīe. Unđ in foro ꝯfessionali dico esse abstinendum simpliciter a tali contractu ante factū q̄ntūcūq̄ꝫ de rigore scolastico post factū posset modo sup dicto saluari. Uñ ex eadē causa etiam posset rector reipublice illum ꝓhibere ꝛ ꝯdemnare pena vsurarioꝝ ꝯtractuum ꝛ fieret vsurarius vsura positiua. sicut aliqui ꝯtractus sūt symonia soluꝫ ex iure positiuo. Et ideo ex eadeꝫ rōne qua pōt politicus ꝓhiberi. debet ꝯfessor ei dissuadere. ꝛ ipse ex eadem debet abstinere. imo etiam ꝓ preterito ꝯtractu tali etiaꝫ si in se sit licitus: posset ꝯfessor ꝛ deberet ad cautelam ei penitentiā iniungere ꝓpter accidētalē maliciam q̄ forte accessit vt in illis causis patuit nisi ita secrete fecissꝫ q̄ nulla illaꝝ causaꝝ haberet locum: nec esset secutus aliquis pdictoꝝ effectuū illaꝝ causaꝝ. Et ꝑ has q̄ttuor ꝯclusiones rñsum est sufficienter ad pmā ptem q̄stionis. Ad secūdam vero ptem q̄stionis rñdet ꝑ sequentē ꝯclusionē. Est ergo q̄nta ꝯclusio talis.

Quinta conclusio

Sicut dictū est de redditu ꝑ pdictas quattuor ꝯclusiones. sic dicendū de actiōe ꝓ ꝓportionabiliter ꝑ q̄ttuor ꝯclusiones. Quarū pma esset q̄ de se licita est emptio q̄ q̄s emit actionē quā alius habet ꝯtra tertium ad exigendū ab eo aliquā pecuniā vel rem pecunia estimabilē. nō obstāte q̄ illa actio etiam est sicut tempalis redditus determinato tpe duraturus: puta quia soluto illo ad qđ habet actio: nō amplius habꝫ emēs

ſuis impetendi illum tertium. Secūda ↄcluſio ꝙ illa emptio actionis depꝛauabiꝛ quādo illa pecunia eſt inadeq̄ti valoꝛis reſpectu valoꝛis illius actionis: ſic ꝙ veriſiliꝛ maioꝛē valoꝛē ꝑcepturus eſt nō loquēdo ſimpliciter ſeu in nūeroſitate tm̄: ſed ſic intelligendo ꝙ etiam deducto omi intereſſe ⁊ etiam dubietate litis quā inire habꝫ emptoꝛ cōtra illum tertium. ⁊ etiam deductis laboꝛibus ꝓſequendi illam actionem ⁊ indoneitate illius iuris ad humanū vſum ⁊ ↄſimilibꝫ: percepturus eſt notabiliter vltra quantitatē pecunie ſolute. Et dico non ſimpliciter ſeu ⁊c̄. quia ꝓpter hoc preciſe ꝙ emeret actionem ꝑcio minoꝛi in numeroſitate q̄ꝫ eſſet pecunia futura quam reſpicit actio: nō depꝛauareꝛ illa emptio. quia ſtaret ꝙ illud plus qđ actio impoꝛtatura eſſꝫ nō eſſet niſi p̄miū laboꝛis ꝓſequendi illam actionem. An autē ſemꝑ indiſtincte depꝛaueꝛ emptio illa ꝑ hoc ꝙ actio eſt litigioſa. Dicendum ꝙ nō indiſtincte vel ſemꝑ ꝑut patuit queſtione. lxvij. Tertia ↄcluſio. Non refert an illa actio competierit venditoꝛi ante illam emptionē vl' an de nouo eā ↄſtituat q̄n vtrobiq; ſit illicita ſi ſit ꝑdicta inequalitas valoꝛis ꝑcij ⁊ impoꝛtantie actionis. ſicut ecōtra vtrobiq; poteſt illa emptio eſſe licita ſi non ſit ꝑdicta inequalitas. Similiter nō eſt opus diſtinguere: nec refert an illa actio de nouo ↄſtituta: ſit ↄſtituta in ipſomet venditoꝛe vel in aliqua alia ꝑſona: quia vtrobiq; ↄſtituta licite emitur vl' emi poteſt: ſi nō aſſit ꝑdicta inequalitas ⁊ vtrobiq; ↄſtituta illicite emitur ſi ſit illa inequalitas ibi. Similiꝛ quarta ↄcluſio eſſet ꝙ ſi emptio actiōis fiat ꝑ nō nimis ꝑuo ꝑcio ſed adequato valoꝛi actionis erit emptio licita ex genere ⁊ ex circumſtantia. quādo autē ſit cenſenda adequatio precij: poteſt ex dicꝭ in ꝑcedenti ↄcluſione trahi. Et ſimiliter agendum eſt in confeſſione cū emptoꝛe talis actionis: ſicut cum emptoꝛe redditus tempalis agendū eſt vt ibidē habetur. ⁊ etiaꝫ de hoc tactum fuit ſupra queſtione. lxvij. ad quā remitto ⁊ etiam ad documentū traditum in fine queſtionis triceſime Ex q̄rta ⁊ q̄nta ↄcluſiōibꝫ ⁊ ex dictis circa dubium emergens poſitis ſequiꝛ

Coꝛrelarium contra panoꝛ.

ꝙ de rigoꝛe ſcolaſtico ipſe in duobus dictis ſuis videtur multipliciter defeciſſe in ꝑdicta ſua diſputatione q̄nta. Primo enīꝫ dicit ꝙ quando actio cōſtituitur de nouo in perſona venditoꝛis ꝙ Inno. tenuerit illum ↄtractum om̄ino eſſe illicitum: eo ꝙ venditoꝛ obligat ſe ad plus dandū q̄ꝫ ipſe recipiat. ⁊ dicit panoꝛ. ſe neſcire illum ↄtractuꝫ excuſare a prauitate vſuraria: eo ꝙ nō poteſt quis cōſtituere in ſe actioneꝫ anteq̄ꝫ alteri ſe obliget. cū nemo poſſit ſibi ipſi obligari. ſꝫ opoꝛtet ꝙ quis ſe alteri obliget: ⁊ ita nō valet ibi venditio cum temꝑe ↄtractus nō ſubſit res que vendaꝛ. Eſt eñ veritate inſpecta ↄtractus mutui ⁊ feneratitiꝰ cum recipiens ſe conſtituat debitoꝛē in maioꝛem quantitatē q̄ꝫ recipit. ⁊ ſic ↄcurrūt illa duo que ſunt de ratione vſure ſcꝫ mutuū quod eſt materiale ⁊ obligatio ad lucrum quod eſt foꝛmale. Hec ille. Sed hoc dictū deficit quadruplicitee. Primo. quia debuiſſet potius ſic dixiſſe ꝙ tunc ſit illicita emptio illius actionis quando actio excedit ꝑdicto modo ꝑciū: ita ꝙ ratione illius depꝛaueꝛ emptio nō ratione illius ꝙ eſt ↄſtituta in perſona ꝓꝑia: quia ratione dicti exceſſus redditur illicita: etiam ſi in aliena ꝑſona ſit olim vel nouiter ↄſtituta. Secundo. quia dicit Inno. hoc voluiſſe dicere. et verū q̄dē eſt ꝙ h̄ voluit: ſed nō niſi in caſu ꝑdicti exceſſus modo ꝑdicto: vt patuit in ꝑcedenti queſtione in ſeptima ↄcluſione. Tertio. quia vult ꝙ in illa cōmutatione ſit vitiū vſure. modo in ſimili ſcꝫ in redditu ſic tempali ⁊ exceſſiuo ↄſtituto in ꝑſona venditoꝛis oſtenſum eſt nō eſſe neceſſarium dicere ꝙ ſit vſura ſed pura emptio licet ſit iniqua. igitur etiaꝫ ibi nō erit illud neceſſario dicendum. Quarto. quia argumentū eius nō valet. Nam dicendū ꝙ talis ꝑmo cenſetur ſe emptoꝛi obligare ad dandum tm̄ ſpe ꝑcij recipiendi. ⁊ eo ipſo quo ſic ſe obligat incipit emptoꝛi actio competere ad eā exigendum. ⁊ ſic obligatio aliquo mō vt mat ꝑceſſit ipſam actionem ſaltēꝫ obligatio actiua. ⁊ hec ↄſtitutio fit ex pacto pecunie recipiendi. ⁊ ſic eſt ibi merx in rerum natura ↄſtituta ⁊ foꝛmata que etiam ſi tempoꝛe nō ꝑceſſiſſet ſaltem foꝛmaliter ipſam emptionem q̄uis virtualiter: tamen ꝑceſſiſſet ex natura. Et hoc ſcꝫ ꝙ ſubſit ibi merx. tamē

emptionis illius actionis de nouo ↄstitu te in venditore: non est minus intelligibile vel imaginabile q̄ꝫ sit id scꝫ qđ ipse cocedit de redditu nouiter ↄstituto in rebꝰ venditoris: de quo tñ non negat q̄n in illius emptione subsit merx. ꝛ ꝙ redditũ p̄cessit obligatio. Preterea dici potest ꝙ illud qđ venditor actionis ↄstituit in sua ꝑsona ipsi emptori: hoc preexistit virtualiter, licꝫ quo ad formale esse de nouo iam ↄstituat. ꝛ dic vt in p̄cedenti q̄stione in octaua ↄclusione. et ideo pōt ibi esse aliquid qđ habeat rōnem merc̄. Scđm dictũ eiꝰ est ꝙ q̄ñ ↄstituit de nouo actio in persona alterius q̄ꝫ venditoris: ꝛ vendit ꝓ minori quātitate: tunc ↄtractum ex p̄te ementis credit vsurarium dicēs. quia al's de facili daret locus fingēdi. quia volens vsurariā prauitatē palliare: nō haberet nisi dicere. inducas talem vt ↄstituat se debitorem tuū in mille vsq̄ ad annū: ꝛ ego ꝓ illis mille dabo tibi noīe vēditionis octingenta. quis eñ dubitat illuꝫ cōtractum vere vsurarium. Unde ratione obligationis nouiter constitute: fraudem p̄sumeret. ꝛ si ille nulla obligationis causa p̄cedente: sed solum vt amicus seruiat: ↄstituat se debitorem illius: vt nomen suū ficte valeat vendere: indubitanter ↄtractus talis est feneratitius: ꝛ fit fraus ꝯ persona ad personā. In dubio autē ratione nouitatis p̄sumerem fraudem. Si autē ↄstaret ꝙ nō in fraudem factum fuit: sed ex aliqua legitima causa: ille alius ↄstituit se debitorē illꝰ qui actionem ↄtra illum competentē alteri (licꝫ ꝓ minori p̄cio) vendat: nō iudicareꝫ talem ↄtractum illicitum: cum hic ↄcurrūt vere p̄ciuꝫ ꝛ merx. Hec ille. In hoc dicto tripliciter pōt argui ꝯ eū. Primo qꝛ dicit illum ↄtractum esse vsurarium quando sine causa legitima ille alius ↄstituit se debitorem illius vendentis. Modo eque arguit ꝙ ibi nō sit vsura. sicut quādo ex causa legitima se ↄstituit debitorem. quia eque dicaꝫ in p̄mo casu reperio mercē ꝛ p̄ciū ꝛ ↄsensuꝫ. ꝛ sic ibi esse emptionem sicut in secūdo casu. quia vtrobiq̄ est vera actio ꝛ obligatio scꝫ actio competens venditori. ꝛ obligatio in illo tertio licꝫ in p̄mo sit sine causa legitima ↄstituta: ꝛ sola occasiōe obtinēdi pecuniā: sed hoc nō variat vt ꝓpter hoc illa actio nō habeat rōnem mercis: ꝛ ꝑ ↄsequens ꝙ ille ↄtractus sit vsurarius vere. Q̄uis q̄ntuꝫ est de p̄paratione mentis ipsius ementis possit esse talis. Secūdo. quia apud eum nouitas ↄstitutionis auget p̄sumptioneꝫ vsurarie p̄uitatis ↄtra emptorem. Modo vt ostendi in tertia p̄ncipali ↄclusione illa nouitas nihil ad hoc facit. Tertio. quia quādo p̄cessit causa legitima ꝓpter quā ille tertius cōstituit se debitorē ipsius vendentis actionē dicit panor. ↄtractum licitū. ꝛ tñ h̄ nō est verꝫ nisi addat si ꝓ p̄cio equali in valore. ꝛ si nō in nūerositate actioni fiat ēptio al's eñ adhuc est illicita: ꝛ tñ in casu illius inequalitatis videt illud dixisse panor. qꝛ al's si in casu equalitatis p̄cij intellexisset: tunc etiaꝫ si nulla causa p̄cessisset obligationis: sed tñ ob hoc vt ille vendēs possit pecuniam emptoris leuare: nō esset ibi iniq̄tas. quia nec emens tunc esset in lucro in re nec in spe. ꝛ ꝑ ↄ̄ns nec esset ibi vsura: imo solum equale ꝓ equali expectaret. De emptiōe itaq̄ redditus t̄palis determinata tēporalitate: ꝛ de emptione actionis videtur de rigore scolastico posse sentiri modo q̄ dictū est. Videt etiā posse ac debere ↄfessorem sic agere cum tali emptore mō e cautelis ac circūspectione positis in hac q̄ōne sine p̄iudicio cuiuscūq̄ melius sentientis.

Questio. LXXXI.

Utrū emptio redditus existens de genere suo seu de se licita deprauet per hoc ꝙ ille redditus ē temporalis indeterminata temporalitate. i. soluēdus ad tempus indeterminatū: puta ad vitam ementis.

Solutio questionis stat in duabus suppositionibus ꝛ quinq̄ conclusionibus. Prima suppositio ꝙ redditus temp̄alis indeterminata temporalitate: puta ad vitam emētis vocatur cōmuniter vitcaliciuꝫ. vl' vitalitium sicut patuit questione. lxxij. ideo causa breuitatis etiam sic vocabit in p̄senti questione. Et q̄uis vitalitium sit duplex scꝫ irredimibile ꝛ redimibile. sicut ꝛ perpetuus redditus illo modo ē duplex. tamen in p̄senti questione tñ dicetur de vitalitio irredimibili ꝛ de redimibili tanget aliquid in questiōe. lxxxij. Et nō refert in ꝓposito an illud vitalitium sit fru=

ctuarium vel pecuniarium: et an sit ꝯstitutum in rebus vel in personis: et an de nouo sit constitutum: vel an nō. quia hee differentie redditus nō variant qn emptio reddit⁹ maneat ex genere licita. etiam si varieẜ redditus ꝑ illas differētias: adeo ꝙ si vnius illorum redditus ad vitam emptio sit licita: etiam alterius erit licita. quia pari passu ambulant vtreꝙ quo ad hoc vt patuit questione. xxx. Sed solum in ꝓposito videndum est quādo redditus ꝯtrahitur ꝑ illā differētiam. scʒ quia est tempalis an emptio sup ipm cadens efficiaẜ illicita: quasi nō sit talis redditus cōgruū obiectum emptionis vel ꝯgrua res emibilis. et sic sit actus ex genere illicitus. Et habito ꝙ sit ꝯgruū obiectum emptionis. Consequēter videndum est an nō possit vestiri talibꝫ circūstantijs ꝙ reddaẜ simplr etiam licita.

Secūda supposi/

tio. Questio notanter querit an emptio deprauet per hoc ꝙ redditus sit indeterminata tempalitate tpalis. quia nō est dubiū qn etiam si nō deprauet ꝑ illam ꝯditionē obiecti sui: scʒ redditus: possit deprauari per alias ꝯditiones: puta ꝑ circūstantias vt ratione paruitatis pcij vel male intentionis ementis. Non est em̄ aliquis ꝯtractus ita licitus: qn ex accessu alicuius circūstantie possit deꝑuari vt emptio panis vel vestimenti est licita. et tn̄ si fiat ꝓ pcio iniquo aut intentione corrupta: et hmōi deꝑuabilẜ. Unde etiam si aliquis ꝯtractus sit vestitus oībus circūstantijs debitis: potest adhuc accedere aliqua ꝑua circūstantia ad bonas. et illa deꝑuabit totū actum: quia saltem cum bono fine potest etiam ꝯstitui malus finis ita ꝙ ex duplici cā finali eū faciat. Questio igiẜ p̄sens nō querit nisi an ne adhuc emptio redditus maneat de se licita. nō obstāte ꝙ est respectu talis redditus sic specificati expssa. Unde tūc aliqua emptio est de se vel ꝑ se licita: quādo eo mō quo exꝑmiẜ nō includit aliquid ipsam deꝑuans: puta nec obiectum sibi incongruū nec circūstantiam sibi disconuenientē. Sed quia illa que sic est licita: potest reddi illicita ꝑ accessum circūstantie nōdum expsse. adeo specialius in solutione questionis etiam ad ipsas circūstantias possibiles accedere descendendo

Prima conclusio

Emptio illa de qua in titulo queriẜ nō deꝑuaẜ ꝑ illam tpalitatē que in titulo expmitur: imo nihilominus illa emptio manet et est de se licita. Vel sub aliꝗs ꝟbis et redit in idem. Emptio vitalitij est ex genere suo et de se licita. pbaẜ quadruplr. Pmo sic. Vitalitiū vere habet rationē redditus. igitur est res emibilis: igiẜ emptio ei⁹ est ex se vel ex genere licita. Prima ꝯña tenet. quia redditus in cōmuni captus, put abstrahit a temporalitate vel perpetuitate est res emibilis vt ostendit pma ratio pme ꝯclusionis questionis. lxxix. Secūda ꝯña tenet. quia emptio cadēs sup rem emibilē est ex genere licita. et nisi expmaẜ aliqua circūstātia disconueniens: erit de se licita. nulla aūt talis exꝑmiẜ quādo diciẜ emptio vitalitij. Añs aūt pme ꝯñe ptʒ: pmo ex rōne redditus. qui ē ius percipiendi aliquā rem vtilem vel pecuniā. Scdo. quia redditus in cōmuni diuiditur in tpalem et ꝑpetuū: et tempalis in vitalitium et in tempalem determinata temporalitate. mō diuisum vere ꝑdicaẜ de mēbris diuidentibꝫ. Scdo sic. Prima et tertia rōnes pme ꝯclusionis posite in q̄stione lxxix. eque ꝓcedūt eas applicando ad vitalitiū: sicut qñ nūc formant de reddiru in cōi igiẜ sicut de illo in cōi capto ꝯcludūt eius emptionē esse de se licitā: sic etiam qñ applicanẜ vitalitio ꝯcludent eius emptionē esse de se licitam. Tertio sic. si esset illicita: maxime qꝛ ibi esset implicita vsuraria mutuatio: vt dicūt aduersarij: puta qꝛ emens a parte rei mutuaret illam pecuniā venditori vitalitij quā se dicit noīe precij dare: et vellet venditorē sibi reassignare tantūdem in pecunia vel alia re vtili: et cū hoc aliqd vltra sed hoc nō habet locum ibi. Pmo. qꝛ vbi est implicita mutuatio vsuraria in aliq emptione: oportet ꝙ ipse dans pecuniā habeat ius repetendi pecuniā datā. alr̃s nō poterit dici mutuans. nam mutuū irreuocabile nō est mutuū: vt patuit questione. xxxū. Modo emēs vitalitium: et ꝑ ꝯñs dans pecuniā nō habʒ ius repetendi pecuniā datā venditori vitalitij: etiā adeo ꝙ si statim moreretẜ post traditiōem pecunie. et nihil omnino percepisset de fructibꝫ vitalitij: in nullo eis

ſibi venditoꝛ obligatus. Secūdo. quia
ſi illa emptio vitaliciꝫ dānari deberet: ideo
quia eſſet ibi p̄ſumendum vel ſuſpicandū
ꝙ interueniret implicita mutuatio: tunc dā
nari deberet emptio vſufructus bonoꝝ ali
cuius ſi eſſet vſufructus emptus ad vitaꝫ
ementis. quia vitalitium ſaltem quādo eſt
cōſtitutum in bonis īmobilibus alicuius
nihil aliud videt̃ q̃ꝫ vſufructus ad vitam
illius ementis eſſe. ꝯñs aūt eſt falſuꝫ. quia
tunc emptionē ſimpliciter dictam bonoꝝū
alicuius ſcꝫ vbi transfertur om̄imodū dñi
um: oportet damnare de p̄dicto crimine
⁊ dicere ibi eſſe mutuationē implicitā. Nā
emendo ſimpliciter bona alicuius ꝑ acqui
ſitionem om̄imodi dñij: acquirit etiam et
ſi nō formalem tamen cauſalē ſeu virtualē
vſufructū in bonis illis. ⁊ ſic virtual'r acq̇
rit vſufructū formalē licꝫ nō formal'r. Un
de eadem facilitate quis in om̄i emptione
diceret ementem dare pecuniā in re: vt mu
tuatam: ⁊ ꝓ illa recipiendo mercem plus ſi
bi placentem reciperet ſorteꝫ ⁊ vltra. Ter
tio. quia ſi eſſet ibi aliqua implicita mutua
tio: ⁊ ꝙ ꝯtingeret mutuantem (qui emens
dicit̃) vltra ſortem datam recipere. tamē ex
quo hoc ſcꝫ eum recipere vltra ſortem fuit
veriſimil'r dubium: debebit ꝓpter illud du
bium excuſari. Suppoſitū ꝓbat̃. quia q̃ꝫ
uis obliget eum ad dandū ſibi omni anno
vite ſue certā quantitatē: tamen veriſimilit̃
dubitat̃ ſi tot annis recipiet ꝙ partiales ſū
me ꝯgregate tranſcendent ſortem expoſitā
Aſſumptū autē ſcꝫ ꝙ tunc debebit excuſa
ri a peccato vſure ꝓbat̃. Nam ſi quis ven
dat mercem ad certū terminū ꝓ p̄cio qđ in
illo tempe curret: ⁊ in effectu illud p̄cium
erit maius q̃ꝫ ſit illud qđ currit nunc tem
poꝛe venditionis: talis excuſatur ſi erat ve
riſimile dubiuꝫ: p̄cium in termino illo eſſe
tranſcenſurum pꝛecium currens tempoꝛe
venditionis: vt patet in cap'lo. in ciuitate d̄
vſuris. Attñ nō videtur illud tertiū mēbꝝ
illius tertie pꝛobationis magnipendendū
licet cōmune ſit apud iuriſtas. quia ſi illa
datio pecunie eſſet mutuatio non excuſare
tur per hoc p̄ciſe ꝙ dans dubitaret an eſſet
recepturus vltra ſortem: vel non niſi etiam
adderet ꝙ etiam nō intenderit recipere vl
tra ſortem. cuiuſmodi tñ intentio nō deeſt
in contractu ſ vitalicij: quia dans pꝛecium
pꝛo eo intendit etiam penſionem recipere
poſtq̃ꝫ equiualens recepit pꝛecio. Nec alle
gatio de cap'lo. in ciuitate. eſt ad ꝓpoſitum
Ibi enim loquitur in contractu venditio
nis excuſando a ſuſpitione implicite vſure
vbi tempoꝛe venditionis taliter dubitaba
tur an pꝛecium illo tempoꝛe quo ſibi dan
dum eſt ſit futurum maius q̃ꝫ illo tempoꝛe
currat in quo vendit ꝙ non erat veriſimile
ꝙ eſſet futurum maius: ⁊ per conſequens
non eſt preſumptio ꝙ vendens ſic venden
do ad terminum intenderit maius q̃ꝫ nunc
currat pꝛecium leuare: ideo excuſandus eſt
in foꝛo exterioꝛi. ⁊ ſi in re etiam non inten
dit illud. etiaꝫ eſt in foꝛo interioꝛi excuſan
dus: al's non. ſaltem ſi res fuit etiam ſibi tē
poꝛe venditionis venalis: ꝓut latius pa
tuit queſtione. lxj. Aſſumptum autem ꝓ
batur. quia etiā poſito dubio ſi tamen mu
tuans intendat vltra ſortem recipere: erit
vſurarius. vt ſi mutuet quis tibi centū re
ſtituendos in termino cum decem vltra ſoꝛ
tem: ſi ſuperuiuat ⁊ adijciatur. ꝙ ſi moꝛiat̃
ante terminū nihil debeat ſibi dare: etiaꝫ de
ſoꝛte. ſi autem viuat debeat ei dare centum
⁊ decem. tunc mutuans eſſet vſurarius ſi
intendit recipere vltra ſortem ſi ſuperui
uat: ſaltem ſi ratione mutui velit illud in
crementum recipere: ⁊ tamen etiam eſt du
bius an viuat vel non. ⁊ ſic an in effectu re
cipiat incrementū vel non. Dico autem ra
tione mutui. quia ſi illos decem non ratio
ne mutui recipiat: ſed ratione qua ſubit pe
riculum ſortis mutuate in euentu moꝛtis
nō eſſꝫ ob hoc vſurarius q̃uis ibi erit alia
ratio peccati. nec obſtat cap'lm nauiganti:
vt patuit queſtione. xxxix. Eſſent enim tūc
ibi duo contractus ſcꝫ. Pꝛimo contractus
mutui q̄ dant̃ centū: vt centū reſtituantur.
Scđo ꝯtractus innoiatus quo ꝑ moduꝫ
ꝯcertationis cōtrahendo. A. obligat ſe ad
remittendum ipſi. B. centum ſi moꝛiat̃ an
te terminū. ⁊. B. obligat ſe ad dandum cen
tum ipſi. A. ſi. A. non moꝛiat̃ ante terminū
⁊ ille ſecundus contractus eſt illicitus ſi fi
at eo modo q̄ ꝯtractus concertationis vel
vadiationis eſt vt culpabilis impꝛobat᷒
ſupꝛa queſtione. lxxj. Quarto ſic ꝓbatur
cōcluſio. Emptio alicuius agri vt emens
ꝑcipiat eius fructus p̄ciſe ad tp̄s vite ſue ⁊
nō vltra: eſt de ſe licita. igit̃ etiā emptio red

ditus vitalitij fundati in illo agro: etiā ē de
se licita. tenet ꝯñā. quia in ṗma emptione
includit virtualiter secūda. ⁊ ideo si secūda
esset de se illicita: etiam ṗma esset de se illici
ta. sicut si in aliqua emptione includit vir-
tualiter mutuatio vsuraria ipsa emptio eti
am est illicita. Assumptū ꝓbationis ꝯñe ꝓ
bat. quia emendo agrū emit ꝓprietatē ⁊ to-
tale dñium agri. Modo in dñio ⁊ ꝓprieta-
te agri: etiā causal'r ⁊ virtualiter includitur
ius percipiendi partem fructuū: qđ ius est
redditus. ⁊ sic icludit in eo sicut ps in toto
Añs aūt q̄uis negeť ab aduersarijs: puta
a Hoff. ⁊ a Ray. in sūmis suis di. illū ꝯctū
esse vsurariū. tñ ꝓbat dupl'r. Primo sic. li-
citū est alicui ꝯctū p̄carlaꝝ facere eo mō q̄
fit: vt statim diceť. igiť etiā emptionē vitali
tij. tꝫ ꝯñā. q2 ꝯctus p̄carlaꝝ eo mō fact⁹ q̄
sequiť: licꝫ nō sit emptio vitalitij: ē tñ ꝯct⁹
nō ḡtuitus q̄ aliq̄s ꝓ aliq̄ qđ equalet p̄cio
acq̄rit vitalitiū. Et illa diuersitas inter em
ptionē vitalitij ⁊ p̄dictū ꝯctū p̄carlaꝝ non
poterit tantā vel talē variationeꝫ facere vt
vnus sit licitus ⁊ alter illicit⁹: cū vtrobiq̄
sit idē qđ acq̄riť. ⁊ mediū q̄ acq̄riť nō dif-
fert nisi q2 vnū est pecunia: ⁊ alterū nō ē pe
cunia. attñ equalet pecunie: ita q̄ de facili
possꝫ hic pecuniā ꝓ illo. ⁊ siliter ille cui dať
statim pōt et ea facere pecuniā. ⁊ stat q̄ nō
recipiat illud nisi eo ⁊ tali aīo vt statim lo-
co eius accipiat pecuniā. imo illud pōt ge-
nerali vocabulo dici pecūia: vt sup̄ ōndiť
q̄ōne. lxx. ꝭm Aug⁹. Contractus igiť p̄ca
riarū de q̄ añs loquiť fit in vno suoꝝ mōꝝ
vel sp̄eꝝ talit. B. hꝫ p̄diū ⁊ dat illud eccl'ie
moꝛ in ꝓprietatē: ita tñ q̄ eccl'ia sibi ad vitā
suā reassignet tria p̄dia ad vsufructuādū. i.
ꝑcipiendū vsufructum de illis: q̄ꝝ q̄dlibet
equalet suo p̄dio. Si tñ. B. vellet etiā suo
p̄dio vti ad vitā suā, tūc eccl'ia solū duplū
vel duo equalentia p̄dia sibi assignare te-
neť. vt ptꝫ in. c. p̄carie. x. q. ij. Illud autē qđ
acq̄rit. B. ꝑ p̄dictū ꝯctū: aut est vitalitium
aut virtual'r ꝯtinēs illud. Nā aut acq̄rit il-
la duo vel tria p̄dia ad vitā aut vsufructū i
illis ꝯstitutū sibi ad vitā. Si ṗmū tūc etiā
acq̄rit ius ꝑcipiendi fructus illoꝝ ad vitaꝫ
tale aūt ius est vitalitiū. q2 dñium vl' ꝓprie
tas rei includit etiaꝫ ius ꝑcipiendi fructus
eius. q2 illa ꝓprietas est virtualis vsufruct⁹
seu causal'. Si secūdū, igiť acq̄rit vitalitiū.
q2 q̄ñ vitalitiū ꝯstituitur in reb⁹ imobilib⁹
nō est nisi vsufructus saltē ꝑtialis ad vitaꝫ
hoīs vl' aliq̄d ei q̄ditatiue simillimū: q̄uis
ꝑ aliq̄ extrinseca possit distingui sicut i sīli
de dñio vtili ⁊ vsufructu videť dicendū: vt
patuit q̄ōne. xij. Et nō solū ius canonicū
approbat ꝯctū p̄carlaꝝ p̄dicto mō factū scꝫ
cū ei q̄ dat vnū p̄diū in ꝓprietatē eccl'ie: ec
clesia assignat ad vitā dantis tria vel duo
quoꝝ vtrūq̄ equalet illi vni. Sꝫ etiā ius
ciuile approbat eū q̄uis aliq̄l'r aliter factū:
sic scꝫ. B. ꝓmittit relinquere eccl'ie p̄diū
suū post mortē in ꝓprietatē. ⁊ eccl'ia nūc ad
vitā ipsius. B. assignat ei aliud p̄diū equa
lens. ⁊ interim etiā. B. fruiť fructib⁹ vtriu
sq̄ p̄dij: ⁊ post mortē ecclia recipit vtrūq̄ p̄
dium. ⁊ sic p̄diū. B. nō efficiť ipsius eccl'ie
nisi post mortē. p̄diū etiā eccl'ie nō est ipsi⁹
B. nisi q̄ ad vsufructū. ⁊ hoc ordinauit ius
ciuile: nō p̄cise in fauorē eccl'ie: sꝫ etiā in bo
nū illi⁹ cui ꝯcediť. ⁊ de hoc habeť in. l. iube
mus. §. sane. C. de sacrosan. ec. ⁊ etiam tan-
gitur. x. q. ij. in. c. capsellas. §. si economus.
Attñ q̄uis olim suffecerit ꝭm ius ciuile q̄
B. ꝓmitteret se relictuꝝ p̄diū suū post mor
tē ipsi eccl'ie. tñ hodie est meliorata cōditio
ipsius eccl'ie. q2 ipse. B. ꝭm illi⁹ iuris dispo
sitionē. scꝫ ꝭm ius autenticoꝝ teneť p̄dium
suū moꝛ relinquere q̄ ad dñium: remanēte
apud ipm. B. tm̄ vsufructu vtriusq̄. vt in
aut. de nō alie. §. si q̄s aūt. Non videť igiť
rō cur ipsi. B. q̄ñ p̄dium suū: puta valens
mille floꝛ. assignauit ipsi ecclesie volens da
re sibi tm̄ ad vitā suā duo vel tria p̄dia va-
lentia. ij. vel. iij. milia floꝛ. nō potuisset ꝓ eo
dē tp̄e mille floꝛ. q̄s leuasset de p̄dicto p̄dio
vendito. vel q̄s alia via licita habuisset de
disse ꝓ hoc: vt eccl'ia sibi assignaret ad vitā
suaꝫ p̄dicta. ij. vel. iij. p̄dia. Quid enī refert
si licꝫ mihi equū meū dare ꝓ tuis duob⁹ vl
trib⁹ eq̄s: ⁊ p̄ciuꝫ equiualens equo meo da
re tibi ꝓ tuis duob⁹ vel trib⁹ equis. Et di-
xi notanter ꝯtractus p̄carlaꝝ in vno suoꝝ
modoꝝ vel sp̄eꝝ fit sic ⁊c̄. Quia ille ꝯtract⁹
fit trib⁹ modis: sꝫ alij duo nō deseruiūt no-
bis ad ꝓpositum nostrū: ideo omitto. Quō
etiam differat ꝯtractus p̄cariaꝝ in femini-
no genere a ꝯtractu p̄carij in neutro gene-
re: habitum est sup̄ questione. xvij. Si di-
cas ad p̄dictam ꝯsequentiam: ꝓ tanto nō
est simile: q2 cōtractus p̄carlaꝝ est gra-

tis et pte vtriusq partis ꝯtrahentis: puta
q B. donationis titulo dat suum p̄dium
ecclesie: ⁊ eccl'ia ecōtra donationis titulo
dat ei vsufructū in suis p̄dijs. Sed emptō
vitaliū nō est ꝯtractus gratuitus nec ex p
te ementis nec vendentis. Illa aūt ratio di
uersitatis poterit facere q vnū licz facere ⁊
nō alterū. vt ptz nō solū in his q̄ emi ⁊ ven
di nō possunt: vt in spūalib⁹ ⁊ eoꝝ annexis
In quib⁹ ptz q gratis danti spūalia: etiaz
licitum est recipe tempalia sponte oblata ⁊
ecōtra: sed etiam in alijs: vt puta licitum est
mihi tibi donare domū mille flor. ⁊ a te re-
cipere duo milia flor. dono. ⁊ tū si venderē
tibi p illis duob⁹ milib⁹ nō liceret. Dicēdū
q ꝯtractū p̄cariaꝝ ius canonicum ⁊ ciuile
approbat. etiā si nō fiat aīo donandi ⁊ sine
spe restitutionis equiualentis vel melioꝝ:
sed etiam si fiat ex pacto vt ecclesia sibi assi
gnet alia tpalia. vt ptz expresse in predicto
caplo p̄carie. x. q. ij. Et forte hanc euasio-
nem iam reprobatā dedisset hein. gandensis
Nam ipse q̄dlibeto. ij. q. xv. vbi dānat ven
ditionē vitaliū ait sic. Si que iura scripta
discordare videāt ab his que hic videmur
insinuasse: credo q sane intellecta ⁊ ex equi
tate exposita in nullo discordabūt. quia vl
habent casus suos speciales alios ab h̄ ca-
su: vl loquūt de aliquibus donationibus
siue pitantionib⁹ liberalib⁹ vsufructus aliq-
rū possessionū factis aliquib⁹ psonis in re
cōpensationē eoꝝ qui liberal'r ꝯtulerūt ec-
clesijs vel pijs locis nō sub pactione alicu
ius ꝯtractus emptionis ⁊ venditiōis eoꝝ
qui acceperūt ⁊ ꝯtulerūt. ⁊ si forte ea q̄ ac-
ceperūt in vsum acceperūt sub forma alicu
ius pactiōis de restituēdo ecclesie aliqñ il-
lud qđ ab ea in vsū acceperūt: ne oīno ab
ea alienet. hec ille. Ubi ptz q vidit sibi ob
stare cōtractū p̄cariarū approbatū a iure. lō
euadere nisus est volēdo dicere q ille est ca
sus specialis: alius a nr̄o. vel q ille non est
tal' p viam gratuite donationis. sed ptz ex
iam dictis q ⁊ si sit alius: nō tū sic diuersus
q̄n si ipse liceat: eadē rōne noster casus lice-
bit vt patuit. ptz etiam q nō p̄carie est appro
batus qñ fit p viam donationis. Si ite-
rū dicas. p̄dictus ꝯtractus p̄cariaꝝ est lici
tus ⁊ validus: q2 a iure approbatus: ⁊ p̄dic-
ta emptio agri etiam q̄uīs est de se etiam
ēēt licita ⁊ valida: sed tū reddit illicita: q2
a iure improbata: quia in p̄dicta lege sube
mus: disponit q nisi fiat modo p̄dicto nō
valet ꝯtractus qui per eos agitur. Modo
quādo quis ab ecclesia emit agruz vsufru-
ctuandū ad vitam: tunc nō dat ecclesie ali-
qđ aliud p̄dium: sed p̄cium. igitur nō valet
p̄dicta ꝓbatio. Nam ius humanū potest
irritare cōtractum: etiam qui al's de se esse
posset validus: imo etiam eum illicitū red
dere p suam ꝓhibitiōem. Dicendum q da
to q illa lex inualidasset: nō ꝓpter hoc seq-
ret q eum ꝓhibuisset: ⁊ sic eum illicitū red
didisset: sed tm̄ q nō competeret ꝯtrahen-
ti actio in foro exteriori ꝯtra alium. ⁊ tamē
nihilominus posset ibi esse obligatio natu
ralis. Secūdo dicendū q etiam nō inua-
lidauit eum si nō fiat oīno modo p̄dicto
quasi oporteat ecclesie dare p̄dium p p̄dio
vsufructuando: sic q si det p̄cium equiua-
lens p̄dio: nō teneat ꝯtractus: imo quo ad
hoc nō refert quid ex equipollentibus fiat
Sed intelligit quādo ipse recipiens p̄diū
ab ecclesia: nō vellet eidem reassignare eq-
ualens p̄diū sed aliquod vilius ⁊ quid mo
dicū. secus vbi equalens siue illud sit p̄ciū
siue p̄diū. Secūdo ꝓbat idē aūs p̄nci-
pale. A. licite potest agrū suū locare ad vi-
tam ipsius. B. ⁊. B. licite potest eum ꝯdu-
cere. Locatio aūt ⁊ ꝯductio fit p pensione
ānua quā ꝯductor debz dare locanti: siue
illa pensio sit pecuniaria sicut debet esse in
locatione ꝓprie capta: siue fructuaria sicut
potest esse ī ea que general'r capit. Modo
in tali ꝯtractu locationis ⁊ ꝯductionis qñ
pensio est pecuniaria. quero quid aliud in
substantia ⁊ in re fit q̄3 q B. p pecunia ac-
quirit ius percipiendi p totam vitam suaz
fructus illius agri: quos al's ipse. A. potu
isset percepisse. Modo si quis emit agruz
⁊ eo fruitur p totam vitam suam: tunc etiā
p pecunia acquirit ius percipiēdi fructus
illius agri quos al's dñs agri pcipere po-
tuisset illo tempe. Et ideo non videtur qua
ratione diuersitatis interueniēte. Primus
casus scz ꝯductio agri ad vitam licite pos-
set fieri ⁊ non secūdus casus scilicz emptio
eiusdem. Nam q̄uis posset inter illos du-
os casus dari duplex differentia: nulla ta-
men illarum potest tantam variationem
facere vt plus liceat p̄mus q̄3 secūdus. Si
em̄ assignādo p̄mā differentiā dicas q in

p̄mo casu b conducit in secūdo emit. Un
de in primo casu si pereat ager: vt puta per
alluuionē nō perijt piculo ipsius ↄducen-
tis: puta b. sed piculo locantis: puta a. adeo
q̄ postq̄ periert: nō tenet̄ b dare annuā pē
sionē ipsi a. sicut nec potest b q̄d recipere d
fructib⁹ agri ob oīmodā eius destructionē
Sed in scd̄o casu ager perijt piculo ipsius
b. ita q̄ nihil de p̄cio exposito p illo agro
repetet. etiam si p̄ma die emptionis perijs-
set. Hec eīn differentia nō obstat: imo poti
us est p secūdo casu vt sit licitus si p̄mus ē
licitus. quia aduersarij ↄdemnando ipsuȝ
b in casu p̄dicte emptiōis agri vident̄ ip̄m
b ideo ↄdemnare: q: habent eū suspectū q̄
in fraudē vsurarū vel ad lucrū suū id faciat
faciendo pteȝ suā esse meliorē q̄ sit p̄s ipsi⁹
a. Modo qn̄ b emit agrū ad vitam magis
grauat̄ q̄ qn̄ ↄduceret eū ad vitā. igit̄ si lici
te potest ↄducere vbi minus grauat̄: ma-
gis poterit eū emere ex quo magis grauat̄.
ꝛ sic minus est suspectus de faciendo suam
ptem meliorē. Scd̄a differentia quā pos
ses assignare nō obstat. scȝ q: in p̄mo casu
nō transfert̄ dn̄ium agri in b. imo illud re-
manet apud a: ꝛ soluȝ vsufructus transit in
b. sed in secūdo transit dn̄ium. Hoc eīn nō
obstat: ꝛ hoc dupl'r ptȝ. Primo. q: etiā in p̄
mo casu stat q̄ aliq̄d dn̄ium: puta vtile trā
seat in b. q: stat q̄ in p̄mo casu illa ↄductio
fiat vltra decenniū. ergo s̄m iuristas est lon
gi tpis. ꝛ in tali ↄductiōe transit vtile dn̄iū
in ↄductorē. Secūdo q: dato q̄ nō transi-
ret in p̄mo casu aliq̄d dn̄ium in b. vel saltē
si transiret: tn̄ nō tale nec tā pfectum q̄le in
secūdo casu scȝ dn̄ium directum: tn̄ sicut b
aliquid plus recipit in scd̄o casu. sic etiā in
aliquo pluri grauat̄ p q̄nto scȝ si ager pe-
at: perit piculo sui. ꝛ sic sicut in vno releuat̄
vel melioȝat̄ eius ↄditio: sic in alio grauat̄
vel deterioȝat̄ eius ↄditio. ꝛ etiaȝ in hoc q̄
cogit̄ p̄cium totū simul soluere: nō sic in ca
su cōductionis: eo q̄ conductor ꝛ emptor
in hoc differūt q̄ vtrobiq̄ p̄cium ↄsistit in
certa q̄ntitate. tn̄ p̄cium ↄductionis soluit̄
solum annuatim: nō totum simul. secus in
emptione nisi venditor det ex grā dilatio-
nem emptori. Tertio sic. quia si nō liceret
casus illius antecedētis maxime ppter mo
tiuū Ray. ꝛ Goff. scȝ q: vt dicebā: b emēs
agrū p̄dicto mō: sperat se pcepturū de agro
fructus pluris p̄cij q̄ sit p̄cium datū pro se
ergo b cōmittit vsuras. quia vsura sola spe
ↄtrahitur. sed hoc motiuū deficit [illegible]
citer: ptȝ. Primo retorquendo ↄtra ipsos.
Nam ipsi concedunt q̄ licitum est si quis
vnam possessionē tradit ꝛ recipit aliam eq
ualentē: vt in ↄtractu p̄carie: vt patuit in
p̄ma pbatione añtis. Modo etiam in ta-
li casu ↄtingere potest q̄ b dans p̄dium p
p̄dio vsufructuando ad vitam suam. sperat
se pcepturum p vitam suam fructus illius
p̄dij pluris p̄cij q̄ sit p̄dium q̄d post mor-
tem dabit ecclesie. ꝛ multo magis illa spes
potest contingere quādo recipit duo p̄dia
equiualentia suo vnico. Secūdo deficit
quia ille actus sperandi nō est emptio vita
licij: sed p accidens ↄiungit̄ ipi emptiōi vl
est eius circūstātia. ideo nō sequit̄. ille act⁹
sperandi est illicitus. igitur emptio vitali
cij de se est illicita: sed tm̄ deberet inferri q̄
ergo p accidens vl' ex circūstantia reddit̄ i
llicita. scȝ si ex illo actu sperandi pcedit tā
ex circūstantia eius. Modo nō negam⁹ em
ptionē vitalicij posse p accidens vel ex cir
cūstantia reddi illicitam. Tertio. quia illa
ↄña nō valet. b. sperat se pcepturū de agro
fructus qui cōportati essent pluris p̄cij q̄
sit pecunia p agro exposita. igitur eius em
ptio est illicita. quia sic quelibet emptio p
petua alicuius p̄dij esset illicita: puta decē
flor. p agro non plus valente. ꝛ tamen spe
rat emptor se pcepturum p se ꝛ suos here-
des fructus qui simul cōportati essent va-
loris mille flor. Quarto. quia vsura nō cō
trahitur quacūq̄ spe. quia sic emptio agri
ad perpetuū etiam esset vsuraria sȝ sola spe
recipiendi aliquid vltra sortem mutuatā
hic autē nō censet̄ b mutuasse q̄d ipi a: sed
dedisse p̄cium ꝛ emisse agrum vel vsufru-
ctum eius. Si eīn mutuasset illam pecuni
am ipi a tunc si p̄mo anno vel die moreret̄
ꝛ nondum recepisset valorem sortis ab a.
posset heres ipius b. expetere ab a. tantun
deȝ q̄nta fuit pecunia exposita q̄d est falsū.
Quinto. q: nō est verū q̄ si q̄s recipiat ali
q̄ vltra p̄cium datum: q̄ vltra sortem recipi-
at. quia illud p̄cium equiualuit agro p̄ rata
eius importantia. ꝛ ideo quicquid im
portabit ager cōtinetur infra sortem. Qui
enim emit agrum non attendit preciū sub-
stantiā ꝛ quantitatem agri. Hec eīn [illegible]

pō essent sibi vtilia sed ꝯsiderat ꝯtinentiā3 virtualem fructuū possibilium puenire de agro. ꝛ ideo censet̄ etiā emisse oēs fructus puenibiles de agro.

Secūda conclusio

Emptio vitaliti multiplr̄ reddit̄ p accidēs illicita scʒ p aliquā circūstantiā supuenientē sed p h nō debet emptio vitalitij reprobari tanq̄ in se illicita emptio. Scd̄a pars pꝫ a simi. qꝛ etiā emptio panis vel equi pōt sic p accidens reddi illicita. ꝛ tñ nemo ꝓpt hoc dicit emptionē equi vel panis esse de se illicitā. Prima aūt ps pbat̄ enumerādo exēpla de singulis circūstantijs quaꝝ fere q̄libʒ pōt ipsaʒ depuare: eo q̄ sit incōgrua esse ipsi emptiōi. Prima est circūstantia q̄s. Nā illicita reddit̄ si emens est incapax vitalitij: puta qꝛ voto vel iuramēto a se abdicauit vt frater minor q̄ oēm redditū a se abdicauit ꝓfitendo regulā sancti francisci: saluo qd̄ dictū est in fine q̄stiōis. lxxviij. Aut si emens est indignus: vt qꝛ circa ipm̄ nō ē repetibilis aliqua illaꝝ causa finaliū: ꝓpter q̄s vel ꝓpter quaꝝ aliquā dʒ ipsa emptio vitalitij fieri. Nā ꝯgrua cā finalis est aliqua illaꝝ q̄nqꝫ que tacte sunt q̄stione. lxxiij. Si eñ ille psone circa quas nulla illaꝝ causarū finaliū habet locum: sunt incōgrue ad h vt eis ꝯstituat̄ redditus: eo q̄ illa ꝯstitutio nō haberet causam finalē: tunc eadēʒ rōne etiā ille psone circa quas nulla illaꝝ causarū finaliū habet locum erūt incōgrue ad h vt velint sibi ꝯstitui redditū: ꝛ p ꝯñs incōgrue ad emendū sibiipsis redditū. Sed vitalitiū est reddit9. Modo stat q̄ emens nō sit de numero illoꝝ circa quos ille cause habent locum. Quis eñ sane mentis diceret illi ꝯuenire emptionē vitalitij qui haberet vxorem ꝛ plem multiplicē ꝛ haberet bona mobilia ꝛ imobilia ex q̄bꝰ suis laboribꝰ cū sit validus corpore ꝛ aīo industriosus sciret ꝛ posset se ꝛ vxorē ꝛ plem nutrire: ꝛ hāc mortalē vitam sic honeste transigere taliter q̄ nō posset solū retinere illa bona sine hoc q̄ ea distraheret vel ꝯsumeret: sed etiā posset aliquid pter hec reseruare. ꝛ sic moderate thesaurizare suis filijs: put aplus docet ij. Cor. xij. dicēs. Parentes debent thesaurizare filijs. ꝛ tñ si illa bona sua venderet ꝛ ꝯ pecunia emeret vitalitiū sibi ꝛ vxori: ꝛ relictis filijs: vel etiā p se ꝛ filijs. vl' saltem illa bona ꝯmutaret p vitalitio. Hic eñ potēs ꝛ dign9 ad labores ociū sectaret̄ ꝛ occasio esset silr̄ filijs suis sectandi ociū qd̄ ē fomētum ꝛ sentina oīm vitioꝝ. Et dato q̄ nō solo vere emeret eis vitalitiū vt ociarent̄: tamē interptatiue censebit̄ ideo eis emisse vt ociarent̄: ꝛ vt colla sua a iugo seruitutis adē excutiant: reputantes se vt pullos onagri liberos natos esse: vt dꝛ Job. xj. Secūda est quid. sed illa hic nō habet locū vt depuans. quia illa hic coincidit cum obiecto. modo illud est ꝯgruū. Tertia est cui. ꝛ illa coincidit cum quis. saltem si emens emit sibiipsi. ꝛ ideo sicut ex indebito quis depuat̄: sic ex indebito cui. Si aūt emit alteri: tūc eodē mō ꝯtingit q̄ ille alter est incapax vel indignus sicut ipse emens. ꝛ ideo eodē modo exemplificat̄. Quarta ē cur. Ubi nota q̄ cur capit̄ dupliciter. Uno mō dicit causam inductiuā vel impulsiuā. Alio modo dicit causam finalem: ꝛ ille cause distinguunt̄ licet sese cōcomitent̄ vt si querat̄ cur emis panē. Rñdet̄ duplr̄. Primo ꝓpter famē supple tanq̄ causam inductiuā: nō autē vt ꝓpter cām finalē. nō eñ ideo emo vt assequar famē: imo vt depellā famē. Scd̄o rñdet̄: ꝓpter reficere naturā supple tanq̄ ꝓpter causam finalē assequendā. Potest igit̄ emptio vitalitij reddi illicita ex pte circūstātie cur. pmo mō capte: qñ causa euʒ inducens est peccatū. quia tunc emptio pcedit ex peccato: igit̄ est peccatū. tenet ꝯña duplr̄. Primo. quia ex radice mala fructus pcedens est malus. Arbor eñ mala facit malos fructus Math. vij. Secūdo. qꝛ causa inductiua habet ꝯcomitantē causam finalem sibi ꝓportionatā. ideo quādo causa inducēs ad emptionē est peccatuʒ: etiam ipsa causa finalis vel assecutio eius est talis. Cōtingit aūt q̄ntuplr̄ q̄ cā inducens est peccatū. Primo qñ emptio vitalitij fit ex diffidētia de diuina prīali puisiōe q̄ diffidit deū sibi puidere in casu in q̄ ꝯfidere dʒ hō de dina puisiōe. cuiusmodi est casus vbi hō fecē qd̄ in se est: ꝛ reliquū cōmittit diuino supplemento. talem eñ nō deserit deus in necessarijs ad salutē anime: q̄nto magis nō deserit eū in necessarijs ad salutē corporis cui salus ꝯsistit in his q̄ sunt cōia bonis ꝛ malis. igitur tal' diffidētia ē valde mala. Scd̄a cā ꝛ seq̄t̄

ex prima est timor inordinatus deficiendi in necessarijs eũ inducit. r eũ qui est inordinatus: ptingit dupli'r esse iordinatũ. s. mortaliter r venialiter. Et dico inordiatus: qr nõ omnis timor deficiendi in talibus est inordinatus: sed aliquis est ordinatus: put patebit in solutione scdi argumẽti pncipalis

Tertia qñ sollicitudo tpaliũ inordinata inducit eũ ad emendũ. Et dico etiã inordinata ex eadẽ causa: put patebit in solutiõe argumenti. Quarta. qñ prudẽtia carnis eũ inducit ad emendũ. Prudentia enĩ carnis est pctm. Est aũt prudẽtia carnis (put est pctm) actus intellectus practici a voluntate imperatus quo qs dictat sue volũtati õ modo r medijs ɔueniẽter assequẽdi illud qd est delectabile carni: circa qd ipsa voluntas afficit: vt circa vltimũ finez sue vite: ita q ad illud afficit sup deum. vel si ad ipsuz afficit sub deo r nõ vt ad vltimũ finez vite sue: tñ afficit ad eũ inordinate: nec referẽdo illud in debitũ finẽ. r pmo mõ est mortale pctm. q mõ de ea loquit aplus ad Ro. viij Prudentia carnis inimica est deo. Scdo mõ est veniale pctm. Et ex prudentia carnis capta p actu q mõ est pctm: generat habitus q etiã dr prudentia carnis: sed nõ est pctm illo mõ. qr nullus habitus est pctm. Si aũt qs dictaret pctice de mõ r medijs ɔuenientibus ad assequendũ illud quod est delectabile carni: nõ sub rõne delectabilis sed sub rõne ɔueniẽtis cõmodosi r vtil' ad sustentationẽ r sanitatẽ corpis. r voluntas ad illud etiã sub illa rõne afficeret sub deo nullum esset peccatũ in illo dictamine: nec habitus inde generatus eẽt viciosus. quõ dicit aplus ad Eph. v. Nemo vnq̃ carnẽ suam odio habuit. Quinta causa potest esse cupiditas: vt si ideo emit: quia attenta q̃titate pcij r diuturnitate vite quã ibi sperat affuturam: sperat se percepturũ tot tantosq̃ fructus q longe vel notabiliter pinguius censet illud ius percipiẽdi eos q̃ sit valor pcij: r sic se sperat lucraturũ plus iusto: cuius lucri affectio eum vt causa inductiua inducit r eius assecutio est causa finalis. Potest etiam illa emptio reddi illicita ex parte circũstãtie cur. capte secũdo mõ quia si emit pter talem causam finalẽ quã velle vel intendere est pctm: etiam ipsa emptio est peccatum. quia omnis ille actus est peccatũ cuius finis est peccatũ. Pmũ exemplũ: vt si emit ideo vt viuat in voluptatibus carnalibus. Secũdum exemplum: vt si emit iõ vt viuat in ocio corpali i casu vbi ipse emens ẽ talis q nõ est licitũ sibi in ocio corpali viuere: puta qr nõ est talis psona q alijs occupationibus intẽdere possit vl' velit vel idonea sit. tunc enĩ sibi corpale laborare est debitũ: quia homo quicũq sit nõ debet viuere sine aliquo labore. aut spirituali aut corpali. homo enĩ nascit ad laborem sicut auis ad volatum Job. v. r militia est vita hoĩs sup terram. r ideo si non est abilis vl' nõ vult se dare ad labores spirituales: debet se dare ad labores corporales: vt qui nõ est aptus nec volũtarius ad militiam dei spiritualem se det ad artificia vel negocia seculi honesta. Et q̃uis quando emptio fit quatenus sic viuat in ocio: depraueť emptio: nõ tamen pter hoc est dicendũ fieri in fraudem vsurarũ vt quidam dicũt: quia stat q emens nullatenus vellet vsuras exercere vt sic ocietur. q̃uis vellet ɔtractum alias ex genere licitum facere vt ocietur. Quinta circũstantia est vbi: vt si emeret in loco in quo p legem aliquã positiuã legislatoris et aliqua rõnabili causa phibitum est subditis emere vitalitia. Si etiam vbi dicit illud in quo illud vitalitiũ fundať r illud sit incõgruũ vt ibi fundet: vt si ipse ɔstituens ipm vitalitiũ ɔstituat ipm in aliquo pdio vel in aliqua persona in q vel qua nõ liceret sibi ɔstituere. tunc enĩ etiam ementi nõ liceret emere vitalitiũ sic ɔstitutũ. quõ dicerent illi qui negant redditũ posse constitui in psona libera quacũq vel saltem vt alij q nõ possit redditus constitui in persona propria venditoris: q̃uis vtrũq sit falsum: vt patuit. r p ɔsequẽs in cõueniens exemplũ. Sz ɔueniens exemplũ esset: si ex rationabili dispositione legislatoris esset phibitum in certis predijs vl personis ɔstituere redditum. An autez in bonis ecclesie possit constitui vitalitium licite. r sic constitutũ possit quis licite emere patebit in conclusione qnta. Sexta est quãdo. vt si eo tempe emeret quo esset phibitum illum ɔtractum facere: puta i die festo eo mõ quo alias rerum venditiones r emptiones illa die facte sũt illicite. vel etiã si legislator positiuus secular' q rõnabili

causa ꝓhibuit certo tpe fieri tales emptiones. Septima est quod. et de hac possunt poni q̄nq; exempla. Primū. si emit ꝑ pcio nimis puo respectu vitalicij: et hoc nimis puo in re scienter vel in spe. Exemplū pmi (et loquor de scientia probabilis coniecture sm causas inferiores) vt si daret iuuenis xxi annor. xx. florenos ꝑ vitalicio. v. flor. annuor sibi ad vitā dandor. Exemplū secundi. vt si quis satis daret innitēdo causis inferioribus: et tamē dans speraret se vltra victurū: et sic se percepturū tanto tempore ꝙ ius percipiendi esset pinguius ꝗ valor p̄cij fuisset. et sic cum spe iniqui lucri emeret. Secundū. si ab eo qui vendere nō habet: emit sciēter: vt a monacho nō habēte administrationē: aut a filiofamilias: aut alio qui nō habet potestatē transferendi in emētem ius percipiēdi aliquid de bonis illis in quibus cōstituit vitaliciū. et intelligo hoc de emptione cum effectu percipiendi illud Aliter enī sicut licitū est vendere rem alienam: sic etiam licitū est emere eam modo dicto in questione. lxx. Tertiū exemplū: vt si emas pro pecunia que nō est tua et quam tibi alienare nō licet. Quartū. si emēs emēdo fingit se debilē quasi nō diu victurū: vt vēditor eo pinguius vitaliciū assignet pro pecunia oblata: vel vt eo minorē pecuniam exigat pro vitalicio exhibendo. Quintū. si emit ab eo cui ꝑ tunc mutuare tenebat: et mutuare noluit et emere vitaliciū placuit. Sed de illo casu latius patebit in questione sequēti in ꝯclusione secūda et in questione lxxxiiij. in correlario septe ꝯclusiōis. q̄a in emptiōibus redditū ppetuor magis natus est ille casus accidere.

Et si queras. An ille qui emit vitaliciū in qua emptiōe deficit aliqua p̄dictarū septē circūstantiar teneat ꝓpter hoc ad aliquā restitutionē. Dicit q̄dā doctor ꝙ si q̄s emit vitaliciū et aliunde habet satis vnde viueret: nec fuit sua talis intētio sicut iā dictū est: sed ex radice mala emit: puta ex diffidētia aut auaricia aut intentiōe iniqua: suadēdum est illi ꝙ doleat d̄ sua diffidentia aut auaricia aut intētiōe iniqua: et peccata sua elemosynis frequētibus: ac pijs operibus redimat. Et addit dicens. Videt mihi ꝙ si capitale leuauit ꝙ expediat de cetero ipi a leuatione cessare: ex quo sufficienter habet aliunde vnde viuat iuxta statum suū. quia ex mala radice habuit contractū a principio initum. Hec ille. Sed aliter videt dicendū. quia ꝗuis verum sit ꝙ quādo deficit aliqua p̄dictar circūstantiar debitarū adesse peccauerit et ita debeat dolere d̄ peccato illo et satisfacere sicut et de quolibet peccato id agendū est: tamē nō est verū ꝙ quecūq; p̄dictar circūstantiar deficiat: incurrat ipe emptor obligationē alicui restitutionis vel etiā obligationē ad nō accipiēdū aliquid vltra summā expositā ꝑ vitalicio et specifice descendēdo ad circūstantiā cuius de qua p̄dictus doctor loquitur: non oportet propter illius circūstātie defectū aliquid restituere vel supersidere ab accipiendo vltra summā expositā. patet a simili. Si aliquis emit equū ꝑ p̄cio ꝯdigno: sed tamē ꝓpter malū finem intentū: puta vt in eo pugnet in bello iniusto: vel ex causa inductiua iniusta: ꝗuis grauiter peccauerit emendo: nō tn̄ tenet vēditori ad aliquā restitutionē: nec tenet ad nō vtēdū eo equo postꝗ illo ad aliquātū tēpus vsus fuerit. ergo etiam sic erit hic: si dat ꝯdignū p̄ciū ꝑ vitalicio: licet emerit ꝓpter malū finem vel ex aliqua illar malar causarū inducentiū de quibus dictū est: non ob hoc precise tenebitur ad restitutionē: vel ad nō accipiendū toto tēpore vite sue fructus illius vitalicij. Similiter si deficiat circūstantia loci vel tpis puta emit in loco vel tpe quo ꝓhibet emi vitaliciū: vbi tn̄ ꝓhibitio nō est tā ꝓhibitō ꝗ irritatio cōtractus: sed solū est ꝓhibitio. patet a sili. si q̄s emat ꝑ p̄cio cōdigno die festo equū et in ecclia quo tamē loco et tempore ꝓhibet emptio: nō ꝓpter hoc tenet postea ad aliquā restitutionē vel nō vsū illius equi. secus si lex illa ꝓhibens esset etiā irritatoria ꝯtractus: ita ꝙ ꝯtractus esset nullus ipso facto vel iure. Nam tunc non solū nō posset quid accipere a vēditore postꝗ accepisset summā expositā: sed etiā anteꝗ illam acceptisset: imo anteꝗ quicꝗ accepisset a venditore de fructibus vitalicij: deberet desistere a cuiusuis fructus exactione: licet posset suam pecuniam repetere. et si alius nollet nec eū ad hoc compellere posset: tanto tpe posset ab eo fructus vitalicij percipe noīe solutiōis et restitutionis p̄cij ꝑ eū expositi

donec sibi tã de p̃cio exposito q̃3 de interesse suo esset satisfactũ. Si autẽ deficeret circũstãtia q̃s vł cui: puta q2 ille q̃ emit vł cui emit nõ est capax vitaliciꝫ: vel si est capax: nõ est tñ dign⁹ mõ dicto sup: tũc in vtroq3 casu illi⁹ defectus eodẽ mõ agat sicut iã de vbi ꝛ qñ dictũ est. Sicut em̃ a p̃ncipio ꝑpter suã incapacitatẽ vel indignitatẽ nõ licuit sibi ꝓcurare illũ redditũ: ita manẽte eadẽ causa ñ licebit sibi illũ detinere ꝛ eo frui

Si autẽ deficit circũstãtia quõ: puta q2 emens decepit vendentẽ: ꝛ tũc vel emptor decipiẽdo adhibuit dolũ vel non. Si primũ: vel ꝗ dolus dedit causam cõtractui: et tũc ꝯtractus ẽ null⁹. Si aũt dolus nõ dedit causam: sed incidit ꝯtractui: inducendo aliũ ad vendẽdũ ꝓ minori q̃3 iustũ sit: tunc licet ꝯtractus nõ sit null⁹: tñ emptor tenet ad supplendũ defectũ p̃cij: etiã in vtroq3 foro. Si aũt dolus nec dedit causam nec incidit ꝯtractui: sed emptor al's decepit eum tũc si decepit eũ dãdo min⁹ dimidio iusti p̃cij: tenet ad rescindendũ ꝯtractũ vel supplẽdũ p̃ciũ. ꝛ hoc in vtroq3 foro. Si aũt citra tũc in foro aĩe tenet ad idẽ q̃d imediate dictũ est siue a ꝓposito: siue re ipa cũ decepit: quicq̃d sit de foro exteriori in quo forte iudicis officio cõpelli posset ad idẽ: sequẽdo opinionẽ quã Barbati⁹ de suo dño refert.

Et si secũdo queras. Posset ne dici q̃ emptio vitaliciꝫ sepi⁹ fit illicite q̃3 licite. Dicẽdũ q̃ sic ad istũ sensũ q2 ex q̃ nõ fit licite nisi oĩbꝫ circũstãtijs ꝯcurrẽtibꝫ: ꝛ tñ quecũq3 etiã se sola defecerit: reddit illicita: ꝛ facili⁹ ẽ multis vnã deficere q̃3 mltas recte obseruare. ꝛ q̃d ẽ facili⁹: h̃ magis natũ ẽ ꝯtingere. et hoĩes ad id citi⁹ applicãt. Jõ sepi⁹ fit illicite q̃3 licite. quẽadmodũ ph̃s dicit q̃ bñ agere ꝯtingit vno mõ: peccare aũt multifariã. ij. ethic. ꝛ hoĩes vt i plurimũ sũt praui. ij. tho pico. Hoc tñ etiã accidit in alijs emptiõibus aliarũ reꝝ. Et q̃uis sepius fiat illicite q̃3 licite: nõ tñ est hoc intelligendũ q̃ in oĩni casu q̃ ꝯtingit eã fieri illicite: assit obligatio restituẽdi ꝑceptũ vel supersedendi a ꝑceptione vt patuit.

Tertia conclusio.

Emptio vitaliciꝫ põt taliter vestiri circumstãtijs q̃ erit actus simpliciter licitus ꝛ bonus. Probat. quia est actus ex genere bonus ꝛ licit⁹: vt patuit in p̃ma ꝯclusiõe. [illegible] tur etiã põt vestiri oĩbꝫ debitis circũstantijs. Tenet ꝯsequẽtia. q2 ex opposito [illegible] tis infert oppositũ añcedẽtis. Nõ [illegible] stit⁹ oĩbꝫ debitis circũstãtijs est simp[illegible] cit⁹ ꝛ bon⁹. Vñ Inno. in lectura sua [illegible] c. In ciuitate. extra de vsu. dicit q̃ licit⁹ ẽ cõtract⁹ quo q̃s emit redditũ grani vel vini vel aliũ ꝯsimilẽ dandũ ad tẽpus vite alicu ius: dũmodo p̃ciũ sit iustum: siue reddit⁹ ille sit certus siue incert⁹: siue sit in pecunia siue i alijs rebꝫ. Et sic etiã vult q̃ põt ista emptio vestiri taliter q̃ sit simpliciter licita. Secũdo patet inductiue remouẽdo oẽs illas incõgruas circũstãtias q̃ tacte sũt in precedẽti ꝯclusiõe: ꝛ ponẽdo circũstãtias opposito modo se habẽtes: vt si emẽs est capax vitaliciꝫ ꝛ etiã dignus. Exemplũ p̃mi patet. Exemplũ secũdi ponit: vt puta q2 talis sua sponte ꝛ ꝓprio motu charitatis vult prodesse alijs in sp̃ualibꝫ eo modo quo plati in sp̃ualibꝫ eis ꝑsunt. ꝛ cũ nõ habeat sustentationẽ cõpetentẽ ad sic ꝓficiendũ eis eo q̃ de suis viuere deberet: oporteret eũ [illegible] plicatũ negocijs secularibꝫ ꝛ occupa[illegible] distrahẽtibꝫ eũ. Jõ ipe sua bona vẽdit ꝛ de pecunia leuata emit sibi vitaliciũ: vel sua bona ꝑmutat ꝓ vitalicio: vt sic ꝑ vitã suã possit sine impedimẽto ꝛ eo expeditius intẽdere p̃fectui alioꝝ. Q2 em̃ talis dignus sit patet. q2 alij hoĩes q̃bus ille sic vellet prodesse: licite possent sibi ꝯstituere vitaliciũ iuxta mltas autoritates allegatas. q[illegible] Vñ etiã redditũ ꝑpetuũ ꝓ eo ꝛ suis successoribꝫ q̃ sic essent sp̃ualiter fructificaturi eis possent ꝯstituere. Reddit⁹ autẽ ꝑpetu⁹ includit vitaliciũ ꝛ vltra. Similiter ille dignus esset q̃ iã esset platus alijs in sp̃ualibus: ꝛ etiã nõ haberet sufficientẽ vel cõpetentẽ sustentationẽ a subditis modo p̃dicto: ꝛ tñ ipe ꝑ sua bona posset sibi ꝓcurare vitaliciũ ad cõmodose ꝛ expedite intẽdendũ officio sue platiõis: quẽadmodũ etiam Paulus ex ꝓprijs seipm sustentauit in officio prelature quod apud Corinthios exercuit. Et eodẽ modo põt exemplificari ꝑ illas ꝑsonas que sunt d̃ secũdo tertio quarto ꝛ q̃nto generibꝫ tactis in quolibet [illegible]. Quis em̃ negaret illũ dignũ esse redditu ãnuo ꝓ sue vite sustẽtatiõe: ꝛ [illegible] sibi ꝑpi de suis bonis eũ ꝓcurare [illegible]

tatis visceribꝯ cuperet sine titulo eccl'iastici
bñficij de ꝓprijs bonis: sacerdotale officiũ
ad qđ vocatus esset vel quo iam ꝑditus
esset exercere ꝓ bono eccl'e aut cum gratiaꝫ
docendi h̃ret regere vellet in gñali studio
cathedrã theologie nõ tm̃ illiꝰ q̃ phoꝝ ⁊ lo
icoꝝ subtilitatibꝯ speculatiuis ẽ repleta sꝫ
potiꝰ q̃ sctõꝝ sententijs moralibꝯ ⁊ casualibꝯ
decisionibꝯ ad foꝝ ꝯscientie valentibꝯ est
referta quatenus tãq̃ architectus ceteros
doceret regere curã aĩaꝝ que est ars artiũ
atq̧ abilibꝯ ad ꝑdicandũ cõmendaret sciẽ-
tiã pietatis q̃ ꝑ illam alios docere possent
vt aplus Timotheo scripsit. ij. Timo. ij.
dicẽs. Hec cõmenda fidelibꝯ hoĩbꝯ q̃ ydo
nei erũt ⁊ alios docere. Nam nõ minoris
sed maioris est meriti ꝑmũ q̃ secũdum. eo
q̧ ꝑmũ scꝫ regere cathedraꝫ theologie mõ
dicto ẽ architecti. secũdum aũt est manua
lis artificis. architecto enĩ fm iusticiam di
stributiuã maior debet̃ merces q̃ manua-
liter operanti. ⁊ tm̃ nõ dubitaret̃ q̃n illis secũ
dis tanq̃ dignis possit ꝓuideri de vitali-
cio. imo de redditu ꝑpetuo. igit̃. Et eodeꝫ
modo posset deduci de ꝑsonis in q̃nto ge
nere sup̃ tactis q̃stione. lxxij. Et ratio oĩm
illoꝝ est: q: alij possent talibꝯ personis ꝓui
dere de vitalitio. igit̃ etiã ipse sibi ipsis ꝑñt
ꝓuidere. Añs ꝓbat̃. q: alij eis possunt ꝓ-
uidere đ redditu ꝑpetuo de seruituro tam
eis q̃ successoribꝯ eoꝝ. igit̃ etiã de vitalitio.
tenet ꝯña. q: vitaliciũ icludit̃ in redditu ꝑ
petuo. Et de facto etiaꝫ sic factũ est in hoc
q̧ beneficia ecclesiastica sunt instituta ꝓ ge
rentibꝯ officia eccl'iastica: quia illa bñficia
sicut sunt redditus ꝑpetui respectu perso-
naꝝ sibi succedentiũ. sic sunt vitalitia respe
ctu cuiuslibet ꝑsone seorsum gerentis offi
ciũ eccl'iasticũ. Sil'iter si quis h̃ret pecuni
am legitime quesitã q̃ tñ nõ sciret vel ꝑ de-
bilitate vel senio nõ posset vti in negocia-
tionibꝯ aut alijs lucrosis ꝯtractibꝯ nec suf-
ficeret sibi ad emendũ aliquas possessiões
ꝑpetuo de quibꝯ viueret. ⁊ si deberet in di-
es viuere de illa pecunia: ipse cito ꝯsume-
ret ⁊ postea cogeret̃ mẽdicare. cur nõ possꝫ
ille pecuniã suã dare alicui q̃ ex sua indu-
stria posset illa vel in negociatiõibꝯ vel in
emendis possessionibꝯ excolendis ⁊ velle
ab illo recipe aliquid annuũ fm ꝓportiõeꝫ
sibi dati. Hoc enĩ esset in vtilitatẽ vtriusq̧

Si enĩ ille de illa pecunia viueret ⁊ ad in-
opiã vergeret dignus esset vitalicio sibi a
ciuitate vel alia cõmunitate assignãdo cuꝫ
sit de q̃rto genere sup̃ tactaꝝ personaꝝ que
digne sunt vt redditus eis ꝯstituant̃. Cur
ergo si post incursuꝫ inopie dignus est vita
litio: nõ esset dignus vitalicio ante incursũ
ne incurreret: q̃n sine vitalitio nõ põt ꝑser
uari q̃n incurrat illam inopiã. ⁊ maxĩe cuꝫ
ipse sibi ipsi vult ꝓcurare de pecũia suis la
boribꝯ q̃sita. Secũda etiam circũstantia
ꝯgrua põt ibi esse. s. ꝯgruũ q̃d. q: illa circũ
stãtia coincidit cũ obiecto. mõ vitaliciũ est
ꝯgruũ obiectũ emptiõis: vt patuit. Ter
tia etiaꝫ circũstantia ꝯgrua põt ibi esse scꝫ
ꝯgruũ cui: quia si quis emit sibi ipsi vitali
ciũ. tunc cui coincidit cũ q̃s lõ sicut ꝯgruũ
q̃s ibi põt esse vt patuit: sic etiã ꝯgruũ cui
ibi erit. Si aũt alteri velit emere: stat q̧ ille
alius sil'iter sit ita capax ⁊ dignus vitalicio
sicut de quis dictũ est. Quarta etiã circũ
stantia ꝯgrua põt ibi esse scꝫ cur: puta quia
facit ex causa inductiua honesta ⁊ ordina-
ta: ⁊ etiã ex causa finali honesta. Exemplũ
ꝑmi si nõ ex diffidentia ad deũ: nec ex timo
re inordinato vel sollicitudine inordinata:
aut ex prudentia carnis sed ex timore ordi
nato: sollicitudine ordinata ⁊ prudẽtia spi-
ritus inducat̃ ad sic sibi ꝓuidendũ de vita
licio eo q̧ al's nõ expedite posset itendere
ꝑfectui reipublice sicut posset h̃ndo vitali
ciũ. Exemplũ scdi si facit nõ vt q̃etius pos
sit voluptatibꝯ ⁊ mũdo deseruire aut ocio
vacare sed vt ꝑdictis laboribꝯ spũalibus ⁊
diuinis operibꝯ intendere possit quietius.

Quinta etiã ⁊ sexta circũstãtie scꝫ vbi ⁊
q̃n ꝑñt ibi esse ꝯgrue: puta q: emptio vita
licij fit in loco ⁊ ꝓ tpe in quibꝯ nõ est ꝓhibi
ta emptio. ⁊ etiã vitaliciũ est ꝯstitutũ in bo
nis: vel ꝑsonis in quibꝯ nõ est ꝓhibitũ ꝯstitui
tui vitaliciũ. Septima etiam circũstan-
tia scꝫ q̃ mõ põt ibi esse ꝯgrua. vt si emens
sine fictione sue debilitatis dat ꝓ vitalicio
ꝑciũ tale qđ sit ipsius ementis. ⁊ sit equiua
lens ei. Cũ enĩ vitaliciũ sit res estimabilis
ꝑcio: possibile est reperire ꝑciũ sibi cõmensu
ratũ fm iusticiam cõmutatiuã. q: q̃uis nõ
sciat certitudinaliter certitudine demõstra
tiua: q̃to tpe oporteat venditorẽ sibi solue
re vitalitium: ⁊ ꝑ ꝯñs nõ sciat̃ demonstra-
tiue: q̃nti valoris sit vitaliciũ: tñ certitudie

morali q̄ innītit causis inferioribꝫ ꝛ de cō cursu potest scire quāto tpe oportea eū sibi soluere vitalitium. ꝛ pꝰñs q̄nti valoris sit illud. ꝛ sic poterit equale p̄ciū p illo assignare. ꝛ dato q̄ vltra illud tps ꝯtingat eū recipere: tñ ex quo etiā possibile fuit q̄ nō tanto tpe recipiet q̄nto estimabat recepturus. ideo cōpensando illud dubiū cuꝫ illo euentu qui etiam possibilis fuit ꝛ lucrosus venditori ꝛ dānosus emptori cum p̄dicto euētu q̄ de facto euenit: nō est ibi inequalitas violans iusticiā cōmutatiuā. Et ꝯfirmat: q: ꝯtingit dare p vitalitio nimis p̄uū p̄cium: vt si tm̄. xx. flor. quis daret cū iuuenis esset p vitalitio dādo sibi omī anno. x. flor. ꝯtingit etiam dare nimis magnū: vt si decrepitus daret mille p vitalitio recipiendo ānuatim tm̄ vnū flor. ergo ꝯtingit etiā inuenire equale p̄ciū. tenet ꝯña. q: in estimabilibus precio ꝛ similibus vbi est inuenire malus ꝛ minus: etiam est reperire equale q̄uis in q̄busdā mathematicalibꝫ fallat. d̄ q̄bꝫ in. x. Euclidis. Ex deductis circa circūstantiā quis in hac conclusione sequit̄

Correlariū Q̄ nō omnino bene dixit panor. q̄ in suis disputationibꝫ: disputatione q̄nta sic dicit. Clericis nō puto licere supple emptionē vitalitij nisi causa necessitatis. ꝛ pbat h̄ tripl'r. Primo q: causa lucri nō licꝫ clericis vel mōachis ꝯducere alienas possessiones: vt in. c. peruenit. lxvj. dis. Secūdo q: ante clericatū licꝫ negociari: postea non Tertio p̄sertim: q: debēt abstinere ab omī specie mali. Modo emptio vitalitij habꝫ spēm mali: q: est malū in opinione m'torꝫ dicentiū eā esse vsurariū ꝯtractum. hec ille

Contra hoc arguit̄ p̄mo. aut voluit emptionē vitalitij esse clerico illicitā rōne circūstantie quis: ꝛ hoc nō: q: tūc etiā ei esset illicita si causa necessitat' faceret. q: adhuc ip̄e maneret cleric'. Aut ex pte circūstantie cur. scꝫ finis: puta quia faceret causa lucri q̄ si in hoc differret clericus a laico: quia vni licꝫ ob lucrū facere illam emptionē: nō alteri. ꝛ tunc verꝫ q̄dem esset q̄ clerico ex causa lucri ementi essꝫ illicita talis emptio. Sed tunc deficit dupl'r. Primo. q: hoc nō pbat scđa pbatio nec tertia. nō secūda: q: etiaꝫ si cā lucri emeret: nō esset negociator dicend' nisi intēderet reuendere. ꝛ sic lucrari: vt ptꝫ ex rōne negociatōis sup̄ q̄one. l. Posset eū emere illud nō vt reuendat sed vt p se solo retineat: q̄uis hoc fecisset animo lucrandi scꝫ quia censeret vitalitiū minino p̄cio. Nec tertia: qđ dupl'r ptꝫ. Primo. q: tūc eadē rōne laicus deberet abstinere: q: etiā ap'lus omībꝫ loquēs ait. Ab omī spē mala abstinete vos. ꝛ q̄uis ius canonicū special'r hoc applicet clericis. extra de vi. ꝛ ho. cle. c. ab omi. tñ nō negat idē fuandū esse laicis licꝫ magis clericis. ꝛ sic solū pbaret̄ clericis esse magis illicitū. nō aūt q̄ eis esset illicitū ꝛ laicis licitū. Secūdo ptꝫ etiā q: eadē rōe nō liceret clerico nec laico emere redditū ꝑpetuū. q: ibi ē opinio aliquoꝝ dānantiū illaꝫ emptionē vt vsurariā. Vñ an oporteat abstinere a ꝯtractu: de q̄ sunt varie opiniōes. quaꝝ vna dānat eū talia nō: ita q̄ si nō abstineat peccet ꝯtrahēs. p̄a tebit q̄one. c. vbi habet̄ q̄ nō est idistincte hoc verꝫ. ideo nec ille sic indistincte debuisset intulisse p̄dictam ꝯñam. Secūdo deficit. q: si intellexit eā illicitā esse clerico q̄ ex p̄dicta causa finali fit: tunc a ꝯtrario intellexit eā licere laico: al's eīn nihil faceret illa ꝯiunctio aduersatiua scꝫ sed. cū ait laicis ꝑmittendū esse illam emptionē: sed non clericis ꝛc̄. Modo videt̄ q̄ etiā laicis nō liceat illam emptionē facere nisi casu necessitatis scꝫ ad sustentationē sui vel alioꝝ eo mō quo tactū est in q̄one. lxxiiij. Vñ si q̄s etiā laicus cōmode posset suā sustentationē hr̄e sine rōnabili timore deficiēdi sibi in necessarijs: ꝛ citra in cōmoditatē impediui vā a ꝓsecutione eaꝝ causaꝝ fertaliū p̄t̄ q̄s licitū est ꝯstituere redditū q̄ tacte sūt q̄one lxxiij. nō videt̄ sibi licitū emere vitalitium. De emptōe etiā reddituū q̄ ad clericos ꝑatebit infra q̄one. lxxxiij. ꝯclusione sexta.

Correlariū sequit̄ ex ꝑdi ct' ꝯcludens q̄ sicut emptio vitalitij est licita ex genere ꝛ pōt licite fieri ex oībꝫ circūstantijs q̄ sunt ad vitā emptoris. ita etiā pōt licite fieri q̄ sūt ad vitam venditoris: ita q̄ emptor tāto tpe ꝑcipiet q̄nto superuixerit venditor ꝛ nō vltra. ptꝫ ex identitate rōnis. Nam eiusmodi le redditus sic duratur': est q̄d tpale estimabile p̄cio: ꝛ ꝯtingit inuenīdo causas inferiorībꝫ estimare q̄nti valoris vt sit. sic ꝛ sic repperire p̄ciū ei equalens. ꝛ sic de aliqs. ꝛ ...

tingit ibi intervenire desideriū mortꝫ in venditore respectu emptoris. qꝛ etiā si emptor moreref: non esset ob hoc liberatus venditor: q̄n saltem heredes emptoris accipent pensiones donec venditor moreref.

Quarta cōclusio.

Emptio vitalitij p̄dicto mō vestita nō solam est simplr̄ licita: sed vltra hoc etiaꝫ est expediens reipublice. pbaf. quia illud dicif expediens reipublice qd̓ pmouet vtilitatē eius. Vñ in hoc differt expediens a licito qꝛ expediens addit aliquid vltra licitū scꝫ q̄ ex illo qd̓ est licitū nata sit puenire vtilitas. Sepe em̄ ex aliq̄ in se licito natum est puenire malū. Vñ aplus. Oīa mihi licent: sed nō oīa expediūt. j. Cor. x. ꝛ ibidē. Oīa mihi licent: sed nō oīa edificāt. Ubi vult dicere q̄ q̄ntū de se erat: erat sibi licitum comedere quecūꝗ cibaria in lege moysi phibita: ꝛ etiā idolotica. sed tñ in casu in quo inde natū erat puenire scandalū infirmoꝝ erat illa comestio nō expediēs .i. pmouens vtilitatē pximi: imo impediens ꝛ sic fiebat illicita per accidēs. Modo emptio vitalitij pmouet vtilitatē reipublice. etiā si q̄s nō sibi sed alij emat: dūmodo ille alius sit talis qualis debet esse sm̄ dicta ō circūstantia q̄s ꝛ cui. ꝛ dūmō alie circūstantie fuerīf. Nam si fiat p̄dicto mō: tunc psone pmi scd̓i tertij ꝛ q̄rti generꝫ sup̄ enūeratoꝝ: q̄ multū sunt vtiles reipublice longe pmptius pn̄t hrī q̄ possent eedē psone hre sine vitalitijs. Multe em̄ psone abiles ad p̄dicta officia nō se implicarēt p̄dictis officijs ꝛ statibus: si nō esset eis taliter puisuꝫ q̄ essent sine tali timore deficiendi quē rōnabiliter possent habere. Nā potius alijs intenderent quibꝫ possent sibi puidere ꝛ se eximere a tali timore. q̄nto aūt pmptius inueniunf psone p̄dicte: tanto maior est vtilitas reipublice. igif. Scd̓a etiā vtilitas ē q̄ dato q̄ eque inuenirenf pmpte tales psone tamen ille nō ita expedite pn̄t psequi sua officia ꝛ status: de alijs viuendo. puta de cultura terraꝝ suarū: sicē q̄n de vitalitijs viuerēt. Tertia vtilitas ē q̄ q̄n cōitas aliqua vt ciuitas vel vniuersitas emit vl̓ assignat aliq̄d vitalitiū alicui q̄ fideliter laborat vel laborauit p bono vniuersitatis docendo ꝛ legendo: vel q̄ strenue in armis militat vel militauit p bono ciuitatis ꝛ regni aut q̄ prudenf ꝛ sollicite rexit vl̓ regit rēpublicā: tūc tā illi q̄ etiā ceteri aianf ad silr̄ fideliter laborandū in vtilitatē reipublice. qꝛ nō dubitabūt corpa sua exponere magnis laboribꝫ timore deficiendi in necessarijs vite: qꝛ sperabūt sibi puideri p ipam ciuitatē vel vniuersitatē: sicut alijs viderūt fuisse puisum. Non dubitabūt etiā puatis cōmodis q̄si postpositꝫ hiare ad cōmoda reipublice. qꝛ sperabūt sibi melius puidendū de necessarijs: si sic egerint: q̄ si sibi ip̄is puidere vellent suis cōmodis inhiādo. Hec aūt inhiatio mltū distrahit mentē: vt his q̄ ad officiū sui expeditionem ptinent: minus intendere possint: qꝛ plibꝫ itentus minor est ad singl̓a sensus. ꝛ psertim cū q̄s ex officio hꝫ intendere spūalibꝫ. ob qd̓ ꝛ paulus ait. Nemo militans deo implicat se negocijs secularibꝫ. Et in ve. te. leuitis ꝛ sacerdotibꝫ nō fuit data possessio in terra pmissiōis: sꝫ redditus eis fuerūt ordinati. Si etiam ciuitas vl̓ alia cōitas puideat p vitalitia illis q̄ licꝫ nō sint de pmo scd̓o tertio vl̓ q̄nto genere. ꝛ ita nō fuerint vel fuiūt specialiter reipublice. tñ al̓s honeste se habuerūt ꝛ fecerūt qd̓ in eis fuit q̄ diuina ordinatione deuenerūt ad inopiā ꝛ corpis inualitudinē. Ex hoc multi q̄bꝫ siles casus inopie vl̓ inualitudinis pn̄t occurrere: aiabūf ad hoc vt etiā honeste se habeāt: q̄tenus ip̄is ad silia vergētibꝫ etiā puidere dignef ciuitas: q̄ al̓s nllatenus ad honestatē talē allici potuissent. sic aūt occasionare ꝛ aiare atꝗ allicere ciues ad honeste viuendū multū pdest reipublice. Et sicut est pbatū q̄n q̄s emit vel assignat alteri vitalitiū cū p̄dictis circūstantijs q̄ talis emptio est expediens reipublice: ita eadē rōne cū q̄s sibi ip̄i emit vitalitiū cum p̄dictis circūstantijs erit illa emptio expediēs reipublice. si em̄ nō expediret illū hoīem q̄ p̄dicto mō p̄fuisset reipublice. tandē de q̄stis sibi pecunijs emere vitalitiū: tunc etiā necꝫ expediret q̄ ciuitas vel cōitas sibi emeret vel assignaret vitalitiū. cuius oppositum est ostensum. igif.

Quinta conclusio

Emptio vitalitij nō depauaf p hoc q̄ illud vitalitiū est ꝯstitutū in bonis alicuiꝰ eccl̓ie a q̄ q̄s emit illud. Probaf q̄drupl̓r. Primo

sic.licitū est alicui emere agrū alicui⁹ eccl'ie
vt ad vitā suā pcipiat fruct⁹ ei⁹.igit' etiā lici
tū ē tali emere vitaliciū ɔstitutū in agro il-
lius ecclesie.tꝫ ɔñā.q: aut ꝑmū includit se-
cūdū virtualr:aut est idē cū eo. Nā si in ɔ-
ctu añtis emens acq̄rit dñiū ⁊ ꝓprietatē illi
us agri ad vitā suā.tunc etiaꝫ acq̄rit reddi-
tū virtualr in illo dñio ɔtentū.q: dñs agri
habet ius pcipiendi nō tm̄ aliquos sꝫ oēs
fructus. Si aūt nō acq̄rit dñiū ⁊ ꝓprietatē
agri sed tm̄ vsufructū ꝓ vita sua: tunc ille
vsufructus ē idē qd̄ vitaliciū vl' q̄ditatiue
ei simillim⁹:q: vitaliciū qd̄ ibi ɔstitueret' n̄
esset nisi ꝑiale ius vtendi fruendiq̃ subst̄ā
tia illius agri salua rei suba.hoc aūt ē vsu-
fruct⁹ vl' aliq̄d ei q̄ditatiue simillimū.añs
ꝓbat'.q: in q̄rta ꝓbatione ꝑme ɔclusionis
fuit illud añs ꝓbatū de agro nō specificā-
do an sit eccl'ie vel nō. Modo rō ibidē ad
ducta eq̄ue ꝓbat de agro eccl'ie sicē de agro
in cōi vel laicali.īmo ꝓbatōes illius añtis
ibidē posite directe recipiētē bona eccl'ie q̄
q̄s acquirit ad vitā suā. Scd̄o sic.q: in
cle.ꝑma de reb⁹ ec.nō alienandis habet' q̄
exigente necessitate vel vtilitate eccl'ie: pōt
ꝑlatus etiā religiosus (dūmō accedat ɔsen
sus sui ɔuētus.vel si ɔuentū nō habeat cō
sensus sui ꝑlati ꝓpri⁹) nō fuata alia solēnita
te debita de iure:redditus ⁊ possessiōes ec
clesie ad vitam eius seu ad aliud certū tp̄s
pecunia inde recepta concedere.⁊ subiicit'
postea in fine textus q̄ ꝑlatus seu rector
ecclesie pōt:alia solēnitate nō fuata: solus
locationes redditūū ⁊ venditiōes fructuū
ad tp̄s modicū facere. Ex hoc arguit' sic.li-
citū est alicui pecuniā suā cōmutare ꝓ red-
dit ⁊ possessionib⁹ eccl'ie ɔcedendis sibi
ad vitam suā seꝫ dantis pecuniā. Illa autē
cōmutatio est emptio vitalitij.igit' ɔclusio
vera. Minor nota de cōmutatione illi⁹ pe
cūie respectu redditūū eccl'ie.⁊ q̄ ad cōmu-
tationē respectu possessionū etiā pꝫ.q: cō-
mutādo pecuniā ꝓ possessionib⁹ eccl'ie sibi
ɔcedēdis ad vitā: nihil aliud facit q̄ꝫ q̄ cō
mutat pecuniā ꝓ vsufructu illaꝝ possessio
nū ad vitā suā. Modo vsufructus ad vitā
vsufructuarij est idē q̄ vitaliciū vel q̄ditati
ue sibi simillimū.igit' mīo: ē ꝓbata.sꝫ ma-
io: ꝓbat'.q: licitū est alicui pecuniā suā cō
mutare ꝓ redditib⁹ ⁊ possessiōib⁹ eccl'ie sibi
ɔcedendis ad vitā ꝑlati ɔcedentis:vt patꝫ

ex ꝑdicta clemētina:q̄ hoc tacite ɔcedit [illegible]
cōmutāti pecuniā:in h̄ q̄ ecōtra [illegible] cō-
cedit ꝑlato cōmutatiōē redditūū ꝓ [illegible] pe
cunia.igit' eadē rōne idem licebit q̄ntū ē ex
lege diuina vel naturali si fiat ad vitā reci-
pientis.tꝫ ɔñā.q: quo ad legē diuinā ⁊ na
turalē nulla apparet rō diuersitatis cur vna
illaꝝ cōmutationum deberet admitti ⁊ nō
alia. Et dico q̄ntū est ex lege diuina vl' na
turali:q: dato q̄ assignares aliquā rōnē di
uersitatis dicendo ad ꝓbationē maioris q̄
nō est sile:eo q̄ ius canonicū ɔcessit ꝑmaꝫ
cōmutationē:puta illā q̄ fit ad vitam ꝑlati
ɔcedentis redditus ⁊ possessiones eccl'ie
nō aūt ɔcedit si fiat ad vitā recipiētis illos
⁊ ideo stat ꝑmā licitā esse sine h̄ q̄ scd̄a sit li
cita. Nam dato q̄ verū esset illud qd̄ de in
illa assignatione rōnis diuersitatis qd̄ tn̄
nō est:adhuc illa rō diuersitatis nō impe-
dit ꝓpositū nr̄m. Naꝫ illa rō diuersitat' tn̄
assignat' ex pte iuris hūani nō diuini vl' na
turalis.⁊ sic staret q̄ illa scd̄a cōmutatio nō
esset illicita nisi ex iure hūano. Modo etiā
ius canonicū nō simpl'r resisteret illi cōmu
tatōi sed solū q̄ ad h̄ q̄ illa cōmutatio scd̄a
nō fiat sine solēnitate introducta a iure ca-
nonico.⁊ ideo si fuaret' solēnitas iuris ca-
nonici puta q̄ interueniat cōsensus eoꝝ q̄
dñt interuenire:nulla rō erit diuersitatis in
ter ꝑmā ⁊ secūdā:q: illa solēnitate interue
niente: etiā posset recto: vel ꝑlatus illos
redditus vel possessiōes illi alteri oīmode
vendere etiā in ꝑpetuū. Vñ etiā ius cano-
nicū ꝑmā ɔcedendo nō aliud efficit ꝑ istaꝫ
ɔcessionē nisi q̄ ɔcessit vt nō oporteat fua
re iuris solēnitatē in tali cōmutatione nō
aūt voluit sic illā ɔcedere q̄si sine ea nō eēt
cōmutatio talis licita ex lege diuina vel na
turali. Si igit' fuata solēnitate ꝑdicta em
ptio redditūū ⁊ possessionū eccl'ie ad vitā
ementis nō est ɔtra legē diuinā vel natura
lem nec canonicā.igit' nō obstante q̄ illud
vitaliciū:cui⁹ est illa emptio fundat' in bo
nis eccl'ie.sequit' q̄ ɔclusio est vera. Scd̄o
etiā dicendū q̄ falsuꝫ assumit' in ꝑdicta rō
ne diuersitatis qñ dr̄ q̄ nō ɔcessit ꝑdictam
cōmutationē q̄ fit ad vitā recipientis. Nā
de vita vtriusq̃ loq̄t' siue ɔcedentis siue
recipientis.vt pꝫ ꝑ glo.in verbo ei⁹. Preter
ea ille q̄ nō est religiosus [illegible] rector ec
clesie pōt nō solū sine solēnitate [illegible]

etiã sine cõsensis plati cõsensu ↄtrahere su- p bonis etiã imobilib' ecclesie: qñ tñ fit ad vitã rectoris: put notat panoz. in. c. veniẽs de transactiõib': q̃uis secus sit specialr̃ dispositũ in religioso in p̃dicta de. vbi requirit ↄsensus aliq̃s: puta q̃ dictus est licʒ nõ alia solẽnitas. Et si arguas: si redditus est eccl'ie. igit non põt cõmutari p pecunia seu qd idẽ est vendi. q: anneɤa spũalib' nõ possunt vendi. Dicendũ q̃ anneɤa spũalibus qñ secũ trahũt spũalia nõ possunt vẽdi citra symoniã positiuã: sed qñ nõ trahũt ea secũ: bene pñt vendi saltẽ ↄcedente iure positiuo. q: nõ est illicitũ illa tp̃alia anneɤa spũalib' vendere nisi pter phibitionẽ iuris positiui. Et si dicas ad illam secũdã pbationẽ q̃ cõmutatio illa de q̃ sonat maior illius rõnis: put trahi pt ex p̃dicta cle. nõ est venditio nec emptio vitalitij: q: vitalitiũ est reditus. modo ibi tñ vendunt & emunt fructus redditnales ad vitam pcipiendi: nõ aũt ipi redditus. Uñ p̃latus nec redditũ nec possessionẽ eccl'ie vendit ad tẽpus ipi cõmutanti pecuniã: sed tñ ↄcedit sibi ea ad vitã p pecunia. Hec autẽ ↄcessio nõ est venditio nec emptio reddituũ & possessionẽ eccl'ie. sed tñ est locatio illoꝝ redditũ & possessionũ. vel si est ibi aliqua emptio & venditio: tñ est ẽptio & venditio fructuũ obueniẽtiũ infra illud tp̃s de illis reddiũb' & possessionib' eccl'ie. Contra h̃ arguit tripliciter. Primo. si q̃s pbanus haberet aliqua p̃dia & veꝝ vitalitiũ mihi ↄstitueret in illis p certa pecunia: nihil aliud mihi ↄstitueret nisi ius pcipiendi fructus aliq̃s ex illis p̃dijs. & illud ius i me trãsferret p pecunia. & illud ius vere diceret vitalitiũ: nõ obstãte q̃ nõ trãstulisset in me illa p̃dia: nec dñium illoꝝ: imo illa mansissent apud ipm. Nec obstare posset si quispiaʒ dicere vellet. ille nõ vendidit tibi p̃dia: sed tñ tibi ea locauit aut si quid tibi vendidit: tñ tibi vẽdidit fructus illoꝝ p̃dioꝝ. Ergo etiaʒ in casu p̃dicte maioris & minoris erit vera ẽptio & venditio veri vitalitij. Etiaʒ si sic esset q̃ nõ diceret. ille prelatus vendere nec alius emere illos redditus vel possessiones: sʒ tñ diceret locare ea aut diceret vẽdere fructus coꝝ. tʒ ↄña. quia est oĩno sile. Añs aũt pbo. q: da oppositũ: nũq̃ poteris mihi dare casum in quo verum vitalitium ematur vel vendatur sive licite sive illicite. cuius oppositum patuit ex p̃cedentib' ↄclusiõib'. Sequela pbat. Nã nũq̃ emit nec vendit nisi ↄstituat in aliqua re vel p̃sona potente quid annuũ importare. & semp dici posset q̃ illa res vel p̃sona nõ vendit: sed fructus eius. Et sicut illud añs est veꝝ de vitalitio ↄstituto in p̃dijs: ita eodem mõ esset veꝝ si ille pbanus haberet redditus aliq̃s: puta theoloneũ vel pedagiũ. q: redditus cõputant inter imobilia. & sic equiparant p̃dijs.

Secũdo obijcit ↄtra p̃dictam cuasionẽ. Uitalitiũ nihil aliud est q̃ ius percipiendi fructus vel pecuniã sibi ↄcessum ad vitam. Dato igit q̃ p̃latus in p̃dicto casu maioris & minoris nõ venderet nec alius emeret illos redditus nec possessiones etiã ad vitã: sed tñ ea ↄcederet: tali ↄcessione q̃ esset alterius rõnis ab emptiõe & venditione. & tñ ei venderet fructus puenturos ꝺ̃ illis toto tp̃e vite sue: tñ ex quo illi fructus nõdũ sũt in reꝝ natura: tũc in reb' q̃ nõdũ sũt in reꝝ natura: qñ emunt sicut pñt emi oportʒ assignare aliq̃d qd tradendum veniat ipi emptori. & illud nõ est nisi ius. igit venderet ei ius illos pcipiendi. Tertio. q: vitalitiuʒ nõ videt aliud q̃ vsufructus ad vitam durans vsufructuarij. vl' est q̃ditatiue ei simillimũ. Modo q̃ p pecunia certa in bonis suis imobilib' ↄcedit alteri vsufructũ: dicit ei vendere vsufructũ: & alius ꝺ̃r emere: non obstante q̃ nõ ꝺ̃r vendere illa bona sua ei: sed tñ ea locare. Nec etiã tp̃alitas pcipiendi fructus p̃dioꝝ obstat rõni reddituũ: vt patuit sup. igit. Tertio sic pbat ↄclusio licitũ est alicui aliqua bona recipere in feudum cõmutando p illis pecuniã: nõ obstãte q̃ illa bona sunt ecclesie: dũmõ recipiat ea a p̃lato cũ solẽnitate debita. igit etiã alle posset vitalitiũ fundatũ in illis bonis recipere cõmutãdo certã pecuniã p illo. Añs pbat. q: p̃lato licitũ ẽ recepta pecũia alicui bõa eccl'ie ↄcedere i feudũ: vt ptʒ. c. penul. de re. ec. nõ alie. Dũmõ ↄsultus habeat romanus põtifex: eo q̃ p̃lati iurant nõ infeudare de nouo: romano pontifice incõsulto vt extra de feudis. c. vltimo. Igit etiã econtra licitũ erit ipi danti pecuniã sic recipere illa in feudũ. tʒ ↄña. q: ius approbando primũ: etiã tacite approbat secũdũ. Cõseq̃ntia aũt p̃ncipalis pbat. q: p pecunia recipien

do illa bona in feudū ipe recipiēs acquirit pinguius ius q̄ recipiendo p pecunia solum vitalitium fundatum in illis bonis: q2 in recipiendo ea in feudum: acquirit vtile dñium illoz bonoz etiā percipiendi oēs vtilitates eoz z sola pprietas manet apud ecclesiam: z etiā illa bona transeunt ad heredes recipientis ad masculū vl' ad feminā Sed recipiendo vitalitium in illis ↄstitutū: nō acquirit dñium vtile illoz bonoz: s3 tm̄ vsufructum eoz vel quid ei simillimū: z deniq3 nō totum sed tm̄ ptem: puta quia sepe z cōmuniter nō ↄstituitur alicui vitalitium in p̄dijs taliter q2 percipiat oēs fructus illoz p̄dioz: sed tm̄ ptem. z hoc certa3 puta centū modios vel hmōi vel incerta3 sc3 medietatem vel hmōi. z etiam nō transiret ad heredem accipientis. igitur. Circa tamen añs huius pbationis nota. q2 ↄcessio feudi p pecunia facta nō est feudalis: capiendo strictissime feudalem ↄcessionem. q2 ↄcessio feudalis debet esse gratuita. Unde feuda eccl'ie que p pecunia ea concedit nō sunt pprie dicta feuda. Quarto sic. Sepe licitu3 est alicui simpliciter emere bona eccl'ie: vt p̄dia z alia hmōi. sic simpl'r q2 ipe acquirit pfectū z directum dñiu3 z pprietatem eoz. igit p ppetuo. igit etiam sepe licitum est alicui emere vitalitium ↄstitutum in illis bonis. ↄ3 ↄña. quia ecclesia minus ledit in casu ↄsequentis q̄ in casu antecedētis. q2 in casu ↄsequētis eccl'ia tm̄ caret vsufructu illoz bonoz: eo q2 illud vitalitiū est vsufructus ptialis vel quasi talis ↄcessus ementi: z deniq3 nō semp eo caret: s3 tm̄ ad tp̄us vite vnius hoīs. z deniq3 vt cōmuniter nō caret toto illo vsufructu. quia vitalitiū cōmuniter nō ↄstituit alicui taliter in bonis q2 recipere debeat oēs fructus illoz bonoz. Añs aūt pbat. quia sepe licitu3 est ecclesie bona sua simpliciter vendere alteri transferendo in eum oīmodū dñium z pprietatē etiam p ppetuo sc3 in casu necessitatis emergentis vl' vtilitatis exposcentis q̄ casus sepe possunt occurrere. in quib9 casibus etia3 sacra va'a eccl'ie possunt z aliqñ debēt ↄflari z vendi. vt pt3. x. q. q. c. apostolicus. z ibide3 in. §. hoc ius. z. xij. q. q. c. aur.

Contra predicta3

decisionē questionis Arguit multipl'r. Et pmo q̄nq3 argumentis ↄtra pmā ↄclusionez. Dein de trib9 ↄtra tertiā: z postea vno ↄtra q̄rtā ↄclusionē. Contra primā pmo sic. Emptio vitalitij de se includit illicitum ppositū: at3 illicitā spem. igit ē illicita de se. ↄña nota. Añs pbat. q2 de se includit ppositū atq3 spem recipiendi obuentiones vitalitij toto tpe vite ementis. etia3 nō curando quot q̄ntasq3 obuentiōes vel q̄nto tpe perceperit. si em̄ esset eius ppositū nō velle plus recipere q̄ ipse exposuisset p vitalitio nō videt ratio cur emisset: imo potius illam suam pecuniā alicubi in tuto loco reposuisset z de ea sumptus necessarios recepisset. Hoc aūt ppositū est illicitum. similiter z spes illa ē illicita. Maior nota. minor pbat. q2 tale ppositum z spes est ppositum z spes recipiendi vltra sortem datam p vitalitio. igit illicita. Añs pbat. q2 ↄtingit ex tanto tēpe pcepisse obuentiones: q2 censet tantā sūmā pecunie pcepisse q̄ntā dedit p vitalitio. z sic recupauit sortem: z tm̄ adhuc vltra illā recupatā vult recipe obuentiōes. ↄña aūt pbat. q2 spes recipiendi vltra sortē est vsuraria. Et illud fuit vnū q2 motiuis Goffredi in sūma sua d̄ āñātis ↄtracti sil'em emptiōi vitalitij: puta cū q̄s dat pecuniā eccl'ie: vt ab ea recipiat certas possessiōes tenēdas toto tpe vite sue. z illā sniaz Goff. ac ei9 motiuū p se etiā inducit Hergarden. in q̄dlibetis q̄dlibeto. q. q. xv. ad dānandū emptionē vitalitij. Allegat etia3 q̄dlibeto. j. q. xxix. glosato: ē Ray. di. emptionē vitalitij esse illicitū ↄtractum. q̄uis (vt ait q̄dā legiste ↄtrariū dicāt. z h p se acceptat Hein. q̄uis aliud qd̄ d̄t glosato: s. q2 ille ↄtract9 nō sit ex forma vsurarius: nō acceptet. q2 hein. d̄t q2 ex forma est vsurarius. sed de illa forma patebit in tertio argumento pncipali. Dicendū q2 argumētū deficit dupl'r. Pmo. q2 maior pbationis añs est falsa. q̄uis em̄ raro fit ēptio sine illa spe tm̄ emptio pōt sine tali fieri z p ↄñs non de per se includitur. z per cōsequens non vitiat ↄ ↄclōnē pmā q̄ nō simpl'r z sine addito d̄t q2 sit licita sed q2 de se est licita. ↄtingere aūt pōt q2 de se licitū: raro fiat sine mala circūstantia adiecta quā d̄ p se nō includit. Assumptū aūt sc3 q2 p̄dicta emptio vitalitij possit fieri sine illa spe: pt3 q2 posset fieri q2 emens illud intenderet post [illegible]

annũ totũ donare venditori. Secũdo defi cit. q2 dato ꝙ maior esset vera: tñ minor est falsa. Ad ꝓbationẽ dicendũ dupl'r. Primo ne gãdo añs ꝙ illa spes sit spes recipiẽdi aliq̃d vltra sortẽ datã ꝑ vitalitio: supposito ꝙ de derit ꝯdignũ p̃ciũ ꝑ vitalitio a principio ꝯ tus. Si eñ dedit ꝯdignũ p̃ciu: sic ẽ possi bile: tũc etiã si recipiat successiue tot obuen tiões etiã pecuniarias ꝙ ille sil' aggregate sunt tanta sũma q̃nta fuit sũma pecuniaria noie p̃cij tradita ꝑ vitalitio: tñ adhuc ille ꝑ ticulares obuẽtiões tal'r sũt ꝑcepte ꝙ nõ eq̃ ualebãt p̃cio. q2 sũt ꝑticulatim recepte ꝛ sũ ma p̃cij fuit tota sil' data. plus aũt valẽt. c. flor. q̃ sil' hñt q̃ꝫ. c. q̃ solũ colligũt' ꝑ. x. ãnos q̃libꝫ scꝫ anno recipiẽdo tm̃. x. Scd̃o o dicẽ dũ ꝙ dato ꝙ añs esset verũ: puta q2 tot ob uentiões ꝑcepisset ꝙ nõ obstãte ꝙ essent ꝑ ticulatim accepte: essent eq̃lis valoris cum q̃ntitate p̃cij: eo ꝙ illa ꝑticl'aritas q̃ in rece ptione. c. flor. q̃ obuenerũt ꝑ. x. ãnos: dimi nuebat valorẽ eorũ. c. flor. ẽ ꝑ aliã viã resar ta: puta q2 vltra illos centũ adhuc recepit. xx. vel circiter. ꝓpt' q̃s illi centũ ꝛ. xx. (licꝫ ꝑ ticulariť accepti) sunt tãti valoris q̃nti sunt c. sil' expositi. tñ ꝯña nõ valet scꝫ. igiť illa re ceptio q̃ fit vltra sortẽ datã ꝑ vitalitio est il licita. ꝛ ꝑ ꝯñs etiã spes ꝛ ꝓpositũ illi⁹ rece ptõis. Nã dať istãtia illi⁹ ꝯñe dupl'r. Primo quia tũc eadẽ rõne peccaret ille q̃ postq̃ꝫ ꝑ agro valente tm̃. ccccc. maltra frumẽti ꝑmu tasset. ccccc. maltra sil' accepta: ꝛ ipse ꝑ se vl' suos heredes ꝑcepisset tãto tpe frumẽta õ eo ꝙ illa etiã sic ꝑticulariter accepta: essent tanti valoris q̃nti valoris sunt. ccccc. mal tra sil' accepta: nõ desisteret ab vlteriori ꝑce ptiõe frumtorũ. q2 iã ꝑcipet vltra sortẽꝫ per ciũ datã ꝑ agro. Scd̃a instãtia dareť de eo q̃ emit equũ ꝑ. v. flor. ꝛ postea q̃tidie locat eũ ꝑ mercede diurna ꝛc. vide s̃. q. lxxix. cõ clusiõe. j. Et si ꝓbať ꝯña. q2 spes recipiẽ di vltra sortẽ est vsuraria. igiť illicita. Dicẽ dũ duplex est sors scꝫ mutuata: ꝛ sors in rõ ne p̃cij data. De p̃ma est illa regl'a ṽa: nõ õ scd̃a. Vñ si q̃s dat ꝯdignũ p̃ciuꝫ ꝑ merce: hñ põt de merce empta ꝑcipe maiorẽ valo rẽ successu tpis: q̃ꝫ fuerit valor sort' p̃cij: vt pꝫ in exẽplis datis ꝛ clarius patere põt in casu q̃ emptione facta ipsa merx in duplo meliorať: melioratiõe extrinseca: puta q2 in sperate oẽs ꝯsiles merces ꝑierũt. Nã si tũc emẽs vendat illã mercẽ: leuabit etiã sil' du plũ sortis p̃cij. Et rõ hui⁹ diuersitat' in sor te mutuata: ꝛ in sorte in rõe p̃cij data est: q2 illud plus qd̃ recipit emens vltra sortẽꝫ in rõne p̃cij datã: licꝫ sit vltra sortẽ p̃cij: tñ nõ est vltra sortẽ merc'. q2 totũ ꝑtineť intra va lorẽ merc'. sicut fruct⁹ arboris ꝑtineť in ar bore. Vñ si emptor vitalitij oi ãno dimisis set pensionẽ pecuniariã sibi debitã apd̃ vẽ ditorẽ: ꝛ ei eandẽ mutuasset: ꝛ tanto tpe sic apud eũ oi anno dimisisset: q2 nũerus pen sionũ taliũ esset eq̃lis nũero p̃cij expositi ꝑ vitalitio: posset adhuc vltra a venditore re cipe: q2 nõ recipet rõne illius mutui oi an no sibi impensi. sed rõne mercis empte ab eo. Contra. Si obuẽtio mercis excedit sortẽ p̃cij. igiť p̃ciũ fuit nimis ꝑuũ respectu mercis. igiť emptio erit illicita ꝓpť inadeq̃ tionẽ p̃cij. ꝛ ꝑ ꝯñs ẽ repugnantia dicere: ꝙ emptio põt esse licita: etiã si obuẽtiões ꝑci piẽde ex merce excedant valorẽ sortis p̃cij: dũmõ p̃ciũ fuerit ꝯdignũ. Prĩa ꝯña ꝓbať q2 mercis valor attendiť penes obuẽtiões vtiles possibiles ex eo ꝓuenire. ita ꝙ q̃nto pl'es põt ex illo ꝓuenire tãto maioris valo ris: ꝛ ꝑ ꝯñs p̃cij estimať. ꝛ sic idẽ est ex mer ce ꝓuenire obuẽtiões maioris valoris q̃ꝫ sit p̃ciũ datũ: ꝛ mercẽ esse maioris valoris q̃ꝫ sit p̃ciũ datũ. Dicendũ ꝙ si ꝯcluderet argu mentũ: eque ꝯcluderet ꝙ illa nõ staret sil'. s. ꝙ aliq̃s vẽderet mercẽ ꝑ p̃cio ꝯdigno. ꝛ tñ ꝙ postea mediãte illo p̃cio lucrareť alia lu cra q̃ cũ p̃cio accepta transcenderent valo rẽ mercis: imo ꝙ si mediãte illo p̃cio lucra reť alia lucra: ꝙ vendidissꝫ mercẽ ꝑ nimis magno valore. q2 illud p̃ciũ equaluit mer ci: vt supponiť. ꝛ tñ cũ h̃ est natũ sibi esse in strumentũ adhuc magna lucra q̃rendi. q̃ si ne illo nõ possꝫ acq̃rere: ꝛ de facto fuit sibi sic instrumẽtũ. Modo valor p̃cij etiã atten diť s̃m eius idoneitatẽ ad hũanas cõmodi tates ꝛ lucra. Nec valet si dicať p̃ciũ rece ptũ nõ lucrať postea aliq̃d s̃ industria vtẽ tis. hoc eñ dictũ est euacuatũ sufficienť s̃. q. lxxv. Et ita si tu in estimatiõe mercis vis ꝓgredi in longinquũ: attendendo ei⁹ iportan tiã s̃m oẽs successiuas obuẽtiões possi biles euenire vl' euẽturas de merce. sic ecõ tra alius in estimatiõe p̃cij etiã ꝓcederet in lõginquũ: attẽdendo lucra possibilia ꝓue nire vel ꝓuentura ex vsu illi⁹ p̃cij. ideo sic ꝯtin

git obuẽtões adeo mltas pueníre ex merce φ viderek excellere valorẽ formalẽ pcij deputati. sic ptingit etiã pcium esse instrumẽtũ mltoꝝ lucroꝝ in ordine ad q̃ lucra puẽtura resartiek pdictus excessus obuẽtionũ ad pciũ. Unde dicendũ φ in vendẽdo nõ oportet absolute attendere vtilitatẽ possibilẽ emẽti pueníre p q̃ntacũqꝫ tpa sibi succedentia. Aut si id attendere velit vendens debet ecõtra etiaꝫ attendere vtilitatẽ possibilem sibi p q̃ntacũqꝫ tpa sibi succedentia pueníre ex pcio recepto ab emẽte. Ad auctoritatẽ aũt Goff. põt dici φ ipse fuit illꝰ opionis: sꝫ ñ cogit. sicñ nec aut. Heln. gãdẽ. Posset tñ dictũ Goff. hñe ṽitatẽ: φ ꝯctꝰ de q̃ loquik: sicut ꝛ emptio vitalitij est illicita: qñ dans pecuniã dat eã mutuo ꝛ reuocabiliter. vel si irreuocabilr ꝛ p modũ emptõis ꝛ pcij: tũc verꝫ est φ est illicitus ex circũstãtijs nõ fuatis mõ tacto in ꝯclõnibꝫ posit, q̃ tñ potuissent fuate fuisse. Nã timendũ ẽ φ sepe fiat cũ indebitis circũstãtijs ꝛ intentione nõ regulata recta rõne. Ideo etiã cõsulendũ est φ q̃ voluerit hũc ꝯtractũ facere: circũspectius agat. ꝛ si ꝑpria prudentia nõ sufficiat: contrahat cũ iudicio ꝛ directione alterius prudentis: ad hoc vt nihil eoꝝ que in ꝯtractu fuari debent desit. Nam in negocio ꝑprio quisqꝫ ebetior ẽ q̃ꝫ in alieno affectio enĩ ad se peruertit iudicium. Ad auctoritatẽ glosatoris Ray. φ in hoc φ dt ꝯtractũ illum nõ esse ex forma sua vsurariũ bene dicit. sed in hoc φ dicit φ alꝰs sit illicitus: non bene dicit: si intelligat loq̃ndo de se. Ad duo aũt eius motiua dicendũ. Ad pmũ cũ dicit: qꝛ venditor posset desiderare mortẽ emptoris. Dicendũ φ ħ accidit contractui. põt ḡ sine illo desiderio fieri: ꝛ cessabit illa mala circũstantia. ꝛ de hoc latꝰ infra argumẽto tertio pncipali ꝯtra tertiã cõclusionẽ. Ad secũdũ motiuũ eius q̃ dicit φ nullũ est piculũ emptoris: põt negari: qꝛ si moriak pmo die ꝯtractus: nihil habebit ꝛ multũ dedit. Item nõ minus est in periculo q̃ꝫ emptor alterius mercis.

Secũdo principaliter

arguik sic. Empio vitalitij semp ẽ peccatũ. igik nõ est de se licita nec vestibilis taliter φ licite fiat. hec ꝯña tꝫ. quia si de se eẽt licita tũc aliqñ fieret etiam sine pctõ. Añs pbak. qꝛ illa emptio semp pcedit ex radice infecta ꝛ vitiosa. qꝛ ex aliqua illarum q̃nqꝫ causaꝝ inducentiũ emẽtẽ ad emendũ sꝫ. aut ex diffidentia de diuina puisiõe. aut ex timore deficiendi in necessarijs. aut ex sollicitudine tpaliũ. aut ex prudẽtia carnis. aũt ex cupiditate lucri. Hec aũt radices sũt viciose. quia sunt actus phibiti. Nam actus oppositus pmo actui pcipik Ecci. ij. Confide in deo. ꝛ Heb. x. Nolite amittere cõfidentiam vestrã. Et si illa intelligank in necessarijs ad salutẽ spũs: etiã intelligunk in necessarijs ad salutẽ corpis. igik oppositus actus phibek scꝫ diffidentia. Unde ꝑ̃ꝫ cã venit ira dei in filios diffidentie. ad Eph. v. ꝛ ad Coll. iij. Secũdus phibek. quia timor nõ oritur nisi ex diffidentia: qua qs expectat sibi deficere necessaria. ideo sicut diffidentia phibek: sic timor inde oriens. Tertius phibet Math. vj. Nolite solliciti esse dicẽtes. Quid manducabimus ꝛc. Quartus dãnak ad Ro. viij. Prudentia carnis est inimica deo. Quintus dãnak j. ad Tim. vj. Radix oĩm maloꝝ est cupiditas. Assumptum aũt pbak. scꝫ φ emptio vitalitij semp ex aliqua illaꝝ radicum pcedat. qꝛ da oppositũ φ nulla illaꝝ sit in emẽte: tunc nõ emet. si eñ dicat se nõ ex cupiditate emere. qꝛ nõ intẽdat lucrari: sed solũ a tunde recipe q̃ntũ valet pecunia data. nec ꝑpter voluptuose ꝛ ociose viuere: tñ ad minus erit aliqua triũ pmaꝝ causarum in eo. Dicendũ φ argumentũ deficit dupliciter. Primo. qꝛ dato φ añs pmũ esꝫ verꝫ tamẽ ꝯña eiusdem non valet. Nã possibile est actũ aliquẽ q̃ de se esset licitus ex gñe suo agi ab hoĩbꝫ cũ aliq̃ defectu circũstantie: q̃ tñ posset etiã fuisse elicitus cũ debita circũstantia. ꝛ sic de facto erit semp malus: ꝛ tñ de se esset licitus: ꝛ potuisset etiã fuisse vestitus bonis circũstãtijs. ꝛ sic illõ argumẽtũ nõ militaret ꝯ pmã ꝯcl'ioꝝ: nec etiã ꝯ tertiã qꝛ nõ sequik de facto. sic sp eẽ. igik nõ ẽ possibile vl aptũ natũ eũ alr fieri. Scdo deficit. qꝛ etiã añs est falsum. Ad pbatõeꝫ eius dicẽdũ φ dato φ pcederet sp ex aliq̃ illarũ q̃nqꝫ radicũ. nõ ꝑpter ħ pcedit sp ex radice infecta. Nã timor ꝛ sollicitudo ex q̃ põt pcedere emptio: pñt esse actꝰ nõ viciosi sꝫ ordinati. Pot etiã prudentia carnis talr accipi

q3 etiã nõ erit viciosus act⁹. De prudentia patuit in scða qõne. Sz de timore ⁊ sollicitudie declarat in pposito. Et pmo de timore declarat dupl'r. Primo sic. Timor em̄ vt in pposito accipit: est actus quo appetit⁹ refugit obiectum sibi p potentiã cognitiuã oñsum vt occurribile vel occursuz. Illud aũt ɔtingit dupl'r sibi oñdi: vt occursuz vl' occurribile. ⁊ sm h etiã ɔtingit appetitũ dupli'r ipm refugere. Primo em̄ ɔtingit illd sibi oñdi vt occurribile vl' occursuz: etiã si faciat qð in se est: q̃si tũc nõ puideat sibi i necessarijs: ⁊ qñ adheret illi oñsioni. ⁊ sic credutũ refugit: tior ẽ illicit⁹: sic ⁊ adhesio illi⁹ oñsionis est illicita. qr ẽ diffidẽtia de paternali puisiõe dei. Si aut oñdit sibi occurribile vl' occursuz: nisi faciat qð in se ẽ p qð poterit vitare illud: ⁊ h ipse credat: ⁊ credẽdo refugiat illud. ⁊ ille timor nõ est malus: vtputa cogito q3 nullus cib⁹ nec potus mihi in tali loco existẽti pñtabit in octo dieb⁹ nisi petiero. ⁊ illud nõ pñtari fugiã. ⁊ sic timeã id malũ: nõ est mihi illicitũ sic timere: nec etiã qð inde sequit erit illicitũ: vt si illo timore correptus: incipiã ordinare q3 mihi mittat cibi ⁊ pot⁹: ita in pposito. si qs emeret vitalitiũ ex timore pmo mõ: peccaret qr timor ille essz inordinat⁹. Si aũt ex timore scðo mõ emeret ipm: ñ pp h peccaret: vtputa aliqs hz aliq̃ntã pecuniã q̃ nõ nouit nec pt vti in negociatõib⁹ ⁊c. vide casũ s. qõe iij. ante secũdã circũstantiã. ille nõ irrõnabiliter credet se defecturũ in necessarijs ⁊ cõmoditatib⁹ debitis vite sue: nisi puideat sibi alia via victũ q3 q̃ndie sumptus faciẽdo de pecunia illa. ⁊ ex illo timore emit vitalitiũ: nõ peccabit ppter illũ timorẽ. Scðo idez declarari põt sic. Timor est fuga mali: ⁊ nemo fugit malũ nisi qs amat bonũ cui illud malũ opponit. vt nõ timet qs mortẽ nisi qr amat vitã. Jõ sicut amare ɔtingit ipm bonũ ordinate ⁊ etiã inordinate. sic etiaz ɔtingit timere malũ ordinate ⁊ inordinate. Bonũ igit oppositũ defectui in necessarijs vite est hec necessaria vite. mõ necessaria vite hec ɔtingit amari dupl'r. Primo sup deuz sic q̃ ita ad ea afficit q3 patus esset contra pcepta dei aliquid agere: amaret inordiate illa necessaria. ⁊ ille amor esset mortal'. Secũdo sub deo: puta cũ nõ ita ad ea afficit q3 patus esset ɔ pcepta dei qd agere. ⁊ illud ɔtingit dupl'r. Qr aut nimis feruide afficit ad illa q̃uis citra deũ. aut moderate sm q3 recta rõ docet. pmo mõ est venial'. scðo mõ nullũ pctm̃ est. Sic et timere cõtingit oppositũ ei⁹ dupl'r. scz sup deũ ⁊ sub deo. Et sub deo dupl'r. s. nimis seu vltra q3 recta rõ docz: vl' moderate sz dictamẽ rõis Vñ emptio q̃ pcederet ex timore deficiẽdi in necessarijs q̃ timor esset sup deũ: eet gue pctm̃. q̃ aũt pcederet ex timore sub deo sed imoderato esset veniale: q̃ vo ex tiore sub deo ⁊ moderate: nõ ob h est pctm̃. Alioqn si qs nihil hñs: ⁊ p ɔñs timẽs fame mori: induceret ex illo timore ad laborandũ: ne sic seipm occideret: peccaret p q̃nto laboraret ex illo timore inductus. qð est falsum

De solicitudine declarat etiam dupliciter. Primo. Nam solicitudo vl' cura tria includit: vel saltẽ dicit vnũ illoz: puta tertiũ ⁊ alia duo psupponit. scz actũ intellectus q̃ qs aliqual'r opinat sibi defectura tẽpalia q̃ amat: vel saltem dubitat si sibi sint affutura. Scðm est timor illius obiecti mali opinati vl' dubitati. Tertiũ est actus intellect⁹ inq̃rentis media fugiẽdi illud malũ. q̃ act⁹ est discursiu⁹. ⁊ ille terti⁹ pprie dr cura. q̃uis igit posset distingui solicitudo sm varietatẽ pmi ⁊ scði act⁹: sic ⁊ in pma declaratõe d timore dictũ ẽ: ⁊ de credulitate intellect⁹ respectu mali occurribilis: quõ tã credulitas q3 timor est duplex. tñ illa distinctio patuit. iõ pter h distinguẽdũ est de tertio. Nã aut inq̃rit media q̃ sunt ɔ deum. ⁊ illa solicitudo ẽ mortal'. aut inq̃rit media q̃ nõ sunt ɔ deũ. ⁊ h ɔtigit dupl'r. qr aut imoderate se hz i illa iq̃sitiõe. s. nimis anxie ⁊ nimis feruẽter iq̃rẽdo ⁊ illa ẽ venial' ⁊ supflua: dũmõ ñ ita anxie q3 tũc retrahat ab aliis ad q̃ tenet. nã tũc eẽt et mortal'. Aut moderate. ⁊ vt recta rõ dictat: ⁊ illa est licita. ⁊ sic ẽptio ex pma ẽ graue pctm̃. ex secũda veniale. ex tertia nullũ erit ppter h pctm̃. Scðo pt etiã sic declarari. qr solicitudo q̃dã ẽ inq̃sitio necessariorũ hui⁹ vite. q̃dã supfluoz. ⁊ pma ẽ duplex q̃dã est in bonũ finẽ scz nõ vt in ill' ɔstituat finẽ seu irrelate ea amet: imo relate ea amat vt illis tanq3 instrumentis vtat ad gliaz dei ⁊ salutẽ aie sue ⁊ pximi: ⁊ illa est rõnabilis ⁊ discreta. vel saltem põt esse talis: vtputa si nõ est nimis anxia. ⁊ talem etiam habuerũt sancti pres. q̃daz vo in malũ finẽ scz vt

illis vtatur: imo abutatur ad voluptates et peccata: et illa est puersa. Et quod prima sit licita: et secunda illicita: tangit Aug. in sermone dñi in monte tractans illud Matth. vj. Nolite ergo solliciti esse etc. dicens. Dñs hoc nõ iprobat si quis hũano more ista necessaria pcuret: sed si quis, pter ipsa militet vt in opibus suis nõ regnum dei: sed illorum acquisitionem intueatur. Et ideo ne in suis dei qui videntur habere, pusillonẽ de necessarijs aliqui scandalizarentur: tpus met dignatus est habere loculos. hec Aug. Illa vero que est superfluorum quis etiam posset subdiuidi secundum quod fit constituendo in illis finẽ vel irrelate ea amando vel si relate ea amat: puta ad vtendum eis ad alia: tñ ea ordinat vt eis in finem bonũ vel malum vtatur: tñ siue sic siue sic: siue in quecũque finẽ fiat: ipsa est semper illicita. quia est ex genere illicita: quia cadit super obiectum indebitũ. nã quod est superfluũ: est incõueniens obiectũ inquisitionis. quõ illi habent sollicitudinẽ superfluorum: qui cũ sufficienter habeãt bona tpalia. attñ inquirũt amplius habere. Vñ si illud argumẽtũ de timore et sollicitudine concluderet: etiã condẽnaretur emptio agrorum et aliorum prediorum, pro se et liberis suis. quia et illa sepe fit ex huiusmodi cura et causa.

Tertio principaliter

arguitur sic. Emptio vitalitij licet vocetur emptio: tñ est vere contractus vsurarius. igitur est illicita de se. cõña nota. Añs pbatur. quia duo sequentes contractus in nullo differũt specifice quod possit facere vnũ scilicet primũ esse mutuationẽ vsurariã. et aliũ scilicet secundũ esse emptionẽ. et ideo si vnus scilicet primus est mutuatio vsuraria. etiam secundus erit talis. modo secundus est emptio vitalitij. igitur añs verum. Primus itaque cõtractus est talis scilicet. Johes dat petro. c. flor. sibi restituendos in. xj. annis: adiectis. x. flor. secundus: idem Johes dat paulo c. flor. vt sibi omni anno vite sue det. x. flor. et Johes viuet. xj. annis. et sic paulus etiam cogetur dare Johi. c. et. x. flor. et presertim ẽ idẽ qñ Johes sperabat se victurum ad. xj. annos Assumptũ aũt scilicet quod in nullo differant potente facere distinctionẽ specificã contractuũ patet. quia in nullo differunt nisi quod in primo casu petrus nõ cogitur restituere sortẽ Johi añ vndecimũ annũ: siue in toto siue in parte. In secũdo vero Paulus cogitur sortem omni anno in parte restituere. Illa aũt differentia nõ potest illos contractus distinguere specie qñ si vnus sit mutui: etiã alter. quia si duo vsurarij mutuent duobus petentibus mutuũ. c. flor. ad tres annos. et vnus cum suo mutuatario paciscitur vt sibi omni mense aliquid de sorte soluat et etiam partem vsure conuente: vel etiam nihil de vsura: puta de vsura expectare vult vsque in finem triennij: alter vero de tota sorte et vsura expectat ad finem triennij: nihilominus est vterque vsurarius: et contractus vtriusque sunt eiusdem speciei essentialis scilicet mutui. Hoc fuit in substantia vel effectu vnum ex motiuis Heinrici gandensis ad damnationẽ vitalitij: vt patet in quodlibetis suis quodlibeto primo. q. xxxix. et idem argumentũ post Hein. adducit quidam canonista Andreas noĩe: olim legẽs in studio wienensi in tractatulo suo quem edidit ad damnandũ emptiõem redditus perpetui et irredimibilis. Dicendũ: negando añs. Ad pbationem dicendum quod differũt specie: nec est verum quod solum differant penes hoc quod Petrus in primo nõ cogitur etc. sed etiam in quodã alio potente distinctionem specificam facere, scilicet quia in primo Johãnes potest repetere sortem a Petro saltẽ veniente vndecimo anno. et hoc vel per se si per tantũ tempus vixerit: vel per suos heredes. In secũdo autẽ Johes nõ potest repetere a Paulo sortẽ. Et si dicis: imo Johãnes repetit de facto eam omni anno in parte. Dicendũ quod petendo omni anno. x. flor. nõ repetit ptem sortis: sed querit fructum mercis sue empte: nec petit hoc in ratione sortis mutuate. quia tunc illa pars posset omni anno. etiam si Johes mortuus esset repeti per heredes eius quod nõ est verum. Primus igitur contractus est mutuatio. quia reuocabilis est pecunia data. sed secundus nõ est mutuatio: quia deficit substantiale mutuationis scilicet reuocabilitas pecunie date. Hec aũt reuocabilitas et irreuocabilitas distinguũt specifice contractus illos. sicut patet in alijs datiõibus pecuniarum. si enim des mihi pecuniã renũcians repetitiõi ad nihil aliud respectiue nõ est mutuatio sed donatio. vbi tñ si vis hre ius repetendi manebit mutuum.

Contra. Dato quod penes hoc distinguatur specie: nihilominus conueniũt in alio quod etiam sufficit arguere vtrũque illicitum. quia

in vtroq3 de re scz pecunia cuius vsus est eius cõsumptio accipit quid vltra subam illius rei. Hoc autẽ est illicitũ. qr plus recipit qui dedit q̄ dederit: qđ est ꝯtra iusticiã cõmutatiuã saltez in re cuius vsus est eius ꝯsumptio. Rñdet q̄ in pmo casu ꝯcedit assumptũ. sed in secũdo negat. quia accipit õ merce empta scz vitalitio cuius vsus nõ est eius ꝯsumptio: quia per hoc q̄ quis eo vtitur pcipiendo eius obuentionem: non sibi perit sicut pecunia ⁊ panis pereũt per hoc q̄ quis eis vtit: illum comedendo: illam distrahẽdo: vnde sola morte extinguit

Contra. Quia saltem in quodam alio ꝯueniũt: ratione cuius arguit: q̄ si primus est vsurarius vel illicitus: multo magis secũdus erit illicitus: ⁊ secundus est emptio vitalitij. igit. Assumptũ pbat. quia secũdꝰ ꝯtractus est magis grauis ⁊ durus contra paulum q̄ pmus ꝯtra Petrum. ⁊ minus habet pietatis. Nam in secũdo paulus cogitur omi anno soluere sortem saltem in pte. In pmo autẽ petrus ẽ liber p. x. annos vsq3 ad vndecimũ. ⁊ sic diutiꝰ expectat Johãnes Petro q̄ paulo. Dicendũ dupliciter Primo. nõ sequit ille cõtractus est magis grauis ⁊ damnosus q̄ alius existens vsurarius. igit pmus est etiaz vsurarius. quia stat ꝯtractum qui nullo mõ est vsurarius esse damnosiorẽ ⁊ magis ꝯtra charitatem primi q̄ sit vsurarius: vt si pure emo a te p. x. flor. mercem valentem centũ flor. plus te ledo q̄ si tibi mutuarem. x. vt mihi post mensem dares. xv. flor. ideo nõ valet pdicta pña. pmus q̄ est minus grauis pximo est vsurarius. igit secũdus qui est magis grauis erit vsurarius. Sed bene ibidem arguit quo ad aliud pdicatum generalius. s. esse illicitum: puta q̄ si pmus q̄ est minus grauis est illicitus: etiam secũdus q̄ est magis grauis erit illicitus. Sed tunc secũdo deficit. quia añs est falsum saltem supposito q̄ Johes dando. c. flor. p vitalitio: dederit iustum pcium. sicut ꝯtingere potest q̄ illa centum sint iustum pcium in tali patria. Nam tunc nõ grauat plus paulum q̄ Johãnes petrũ: imo nõ grauat eum. quia dat paulo pcium ꝯdignũ p merce ⁊ q̄ omi anno quid recipit: nõ recipit a paulo vt ptem sortis precij dati ei: sed recipit de sua merce empta a paulo cui condignã fecit solutionẽ p merce. Modo Johes recipiendo q̄d de re sua empta a paulo que amplius non est ipsius pauli ⁊ p qua ei dedit ꝯdignum pcium: nõ debet censeri grauare paulũ. In pmo aũt casu Johes accipit non de re sua quia si dicat se accipere de centum flor. mutuatis petro: iam accipit de illis centuz cũ nõ sint amplius sui sed sint iam facti ipsius petri p mutuũ. ⁊ q̄uis sint sibi debita: nõ tñ quid vltra eos est ei debitum: quia nec tale quid dedit ei Johes vltra centũ. Et si dicas. sic etiam diceret de Johe in pmo casu scz q̄ id qđ reciperet Johes a Petro: reciperet de iure suo ⁊ obligatione qua petrus est sibi obligatus ex pacto: nõ valet: quia nullum ius hz respectu petri nisi ad repetendum sortem: ⁊ licz pactus sit petrus dare ei. x. florenos vltra sortem: ex hoc non acquisiuit Johes ius. quia illud pactũ coram deo est inane ⁊ vacuũ: nõ inducẽs obligationẽ talem: q̄ Johes habeat ius petẽdi illos. x. quia peccat petendo. nemo autẽ habet ius peccandi. Et dico notanter nõ inducens obligationem talem q̄ ⁊c. quia bene inducit obligationẽ qua tenet petrus qđ pmisit soluere: etiam si pmissio sit simplex nõ firmata fide vel iuramento. ⁊ hoc in foro ꝯscientie nisi sit legitime absolutus ab illo iuramento vel pmissione. Et si dicas. vndecũq3 accipiat Johes: nõ apparet alius soluens Johanni in secũdo casu nisi paulus sicut petrus in pmo. ⁊ sic adhuc videt stare argumentũ: nõ obstante q̄ recurris in scđo casu ad ius q̄ddaz tanq̄ mercẽ de qua accipit Johes. Nam illud ius ẽ respectu pauli obligati. ⁊ sic paulus est grauatus illa obligatione. Dicendũ q̄ illa obligatio in existens paulo non est ei grauior q̄ sit obligatio in existens petro attentis circũstantijs ꝯtractus. vt sepe ptz in practica: q̄ aliquis debitor eque vult omi anno ptem soluere debiti q̄ in vltimo anno totũ simul soluere. Et si dicas saltem erit eque grauis. ⁊ sic adhuc stat argumentũ: q̄ si pmus sit illicitus: etiaz secũdus est illicitus.

Dicendum dupliciter. Primo. q̄ etiaz nõ est eque grauis. quia etiam vt experientia docet: aliqui sepe magis volunt ⁊ longe peligunt omi anno ptem soluere q̄ in termino annoꝝ totum: tamen ibi nõ sistendo vt faciẽdo vim dicendũ est finalr. Scđo q̄ ex

alia circūstantia secūdi cōtractus pensata: patere potest ꝙ secūdus nō est ita grauis sicut ꝑmus. q: in secūdo sepe ꝯtingere pōt ꝙ paulus vix medietatē soluet Johi cōpa tiue ad ꝑcium receptū a Johe: imo aliqñ solum .x. flor. vel nihil: puta q: morit ꝑmo vel secūdo anno. Hoc autē nō pōt accidere in ꝑmo ꝯtractu. quia saltem heredes Johānis repetent totum. Modo habere ius nihil soluendi in tali euentu: est res multū estimabilis: ꝛ tanti estimabilis ꝙ melioris ꝯditionis est paulus in sustinendo suā obligationē ꝙ̄ petrus in sustinendo suā: quia ꝓpter illud ius libertatis in tali euentu facilius sustinet suam obligationē. Si etiam ꝯtra solutionē ꝑncipalem huius tertij argumēti ꝑncipalis replicet sic. Dato ꝙ eēnt ꝯtractus distincti. tamen exquo id qd̄ vna via ꝓhibet: alia nō debet admitti. videt ꝙ sicut illicitū est Johi lucrari .x. ꝑ ꝑmā viaȝ ꝙ etiaȝ eidem sit illicitū lucrari .x. vel vltra ꝑ secūdam viam. ꝛ sic vterq̄ ꝯtractus est illicitus: huius replice solutio pōt patere ex dictis in q̄stione .lxvij. in q̄rto mō dicendi.

Contra. Ergo paulus ꝛ Johes in secūdo casu ꝯtrahēdo cōmittūt se ex vtraq̄ pte fortune. igit ex vtraq̄ pte eoꝝ ꝯtractus est illicitus. ꝯñaȝ. quia tunc sapit naturaȝ cōtractus lusorij qui est damnatus vtroq̄ iure: ꝛ loquor de ludo fortūe puro vel mixto. Añs ꝓbat. q: dic̄ ꝙ paulus facilius supportat suam obligationē ꝙ̄ petrus suam. eo ꝙ in euentu quo moreret Johes ꝑmo anno paulus nihil vel parū teneret soluere Johi qui euentus est magni estimabilis ꝛ lucrosus. ꝛ sic paulus subit obligatiōem dandi q̄d Johi cum pacto euentus incerti: ꝛ tamen lucrosi. sic ꝙ si eueniat: tūc paulus censebit multa recepisse a Johe. ꝛ Johāni nihil vel parum dedisse. Hoc aūt est oīno simile paulo ludente cum Conrado. quia tunc etiā paulus dicit ad conradū: si euenerint tibi tria puncta: dabo tibi ānuatim .x. si nō tria: sed tm̄ vnū: dabis centum mihi. me tamen tibi vel tuis in nullo obligato. Et eodem mō etiam pat3: ꝙ econtra Johes cōmittit se fortune ad modū conradi ꝑdicti. q: paciscit cum paulo ꝙ q̄ntūcū q̄ superuiuat etiam vltra tempus qd̄ vterq̄ ſm causas inferiores estimauerat: debeat paulus nihilominus esse sibi obligat⁹ ad dandum annuatim .x. flor. ꝛ sic poterit ille euentus sibi esse lucrosus valde. sicut ꝛ cōrado lucrosum esset si tria puncta sibi eueniren. Dicendum ꝙ argumentū dupliciter deficit. Et secūdus defectus patet in solutione replice. Primus aūt est. quia dato ꝙ eoꝝ ꝯtractus saperet naturam contractus lusorij solum illo modo iam expresso. nō sequit igit est illicitus. quia ꝯtractus lusorius nō habet suaȝ maliciā ex ꝑdicto modo: sed aliunde. Nam habet eam a lege positiua hūana eum ꝓhibente scȝ canonica ꝛ ciuili: put vita comite dicet in tractatu de ludo. Hec autē lex nō ꝓhibet emptionē vel talitū. igit. Contra h̄ sic replicat. quia seclusa omni lege humana ꝓhibente adhuc ꝯtractus lusorius est malus. ꝛ nō videt vnde tunc ꝯtrahat malitiam: nisi quia a lege diuina est ꝓhibitus: ꝛ illa nō videt eum ꝓhibere nisi rōne illius ꝙ ꝯtrahentes cōmittūt se fortune. igitur cum in emptiōe vitalitij etiam cōmittant ꝯtrahētes se fortune sequit ꝙ erit illicita sicut ꝯtractus lusorius.

Dicendū ꝙ seclusa ꝓhibitione legis positiue adhuc ꝯtractus lusorius est illicitus nō vniuersaliter: sed tm̄ in duobus casibus sequentibus. scȝ quādo fit ꝑncipaliter spe lucri. sic ꝑncipaliter ꝙ ludentes illa vii q̄rūt suam sustentationē totalem vel partialem. Naȝ homo nascit ad laborē quo se, si al's nō habet sustentationem sufficientem, debet sustentare, put illa ꝛ alia tacta fuerūt sup̄ q̄stione .lxxi. de ꝯtrahente ꝯtractu certationis: q̄ vulgariter dr̄ wetten. Secūdus quādo ille ꝯtractus natus est occasionare ludentem vel colludentem: vel alium ad peccatū sicut cōmuniter accidit ꝙ occasionant ad peccata: etiam aliquādo grauissima. tunc em̄ est scandalū a quo tenet abstinere. etiam si bono animo inceperit ludere. quia etiaȝ si dextera tua scandalizat te. opus nō ex genere suo malum sed bonum abscinde eam ꝛ ꝓijce eam abs te. Non aūt peccāt ꝑ se ex hoc ꝙ cōmittunt se fortune. Nam illa cōmissio fortune .i. expositio se euentui fortuito: posset licite fieri quando predicte circumstantie deessent: puta quando aliq̄ sola causa recreationis ꝛ in casu q̄ oīs lex positiua ꝓhibēs eēt plene aboliter luderēt tali ludo q̄ nō eēt, vt vterq̄ credebat ꝓbabilr, aliquē occasionatur⁹ ad peccatū.

Sicut tũc ludens posset dare denariũ alicui
musico vt sibi caneret: sic potest dare alicui
denarium qui secũ ludit si placerit tot pun
cta: contra alio ad similia obligato: quate
nus sic recreet qui forte in hoc euentu ha-
bet recreationem citius ꝙ̃ in musico ludo.
Modo contractus vitalitij nõ necessario
hʒ qualitates illorum casuum contractus
lusorij. quia potest fieri sine cupiditate vel
spe lucri: ⁊ etiam sine occasionatiõe sui vel
proximi ad pctm̃. igit nõ est sĩle. Dici notant
fortune. i. euentui fortuito: qꝛ sꝑ illicitũ est
se ↄmittere fortune capte ꝓ q̃dam dea quã
fingũt poete ⁊ coluerũt idolatre. de q̃bꝫ dꝛ
Esa. lxv. Qui ponitis fortune mẽsam ⁊c.
Contra. Sicut ↄctus lusorius q̃ntũ ẽ ex
lege diña est illicitus. tũc qñ ludẽtes illo iõ
ↄhũt vt sic suã sustentatõꝫ q̃rant sine labo
re. sic etiã ẽptio vitalitij erit ex sĩli cã illicita
Nõ ille ↄctus nõ alia rõe fit nisi vt emẽs
habeat suã sustẽtationẽ: q̃cq̃d sit de vendẽ-
te ipm̃. igit in tali casu peccabit emẽs eque
sicut ludens ludo fortune ad se sustentãdũ
⁊ tamẽ sup̃ fuit dictũ ꝙ illa intẽtio scʒ sustẽ
tationis est cã finalis ↄgrua emptiõi. Di-
cendũ ꝙ nõ est sĩle. qꝛ in ↄctu lusorio ↄhen
tes soli euentui fortuito se cõmittũt saltẽ in
ludo fortune: ex illo p̃ase volẽtes sustenta
tionẽ q̃rere: ita ꝙ ille euẽtus est p̃ncipalis
ↄditio sup q̃ paciscũt: ⁊ cuiꝰ spes p̃ncipalr̃
eos inducit ad ↄhendũ. ⁊ h̃ est illicitũ. s. sic
suam sustentationẽ q̃rere p̃ncipalr̃ ex euen
tu fortuito. sed in ↄctu vitalitij ↄhentes nõ
cõmittũt se soli euẽtui fortuito vel lucroso
mõ p̃dicto scʒ q̃ vel emẽs valde cito morit
vel lõge diutius ꝙ̃ cogitabat supuiuit. nec
spes illiꝰ euentus p̃ncipalr̃ eos inducit ad
ↄhendũ: qꝛ adhuc ↄheret emens si nõ h̃ret
spem diutius viuẽdi ꝙ̃ ſm cãs inferiores
estimet. ⁊ sĩlr̃ vendẽs ↄheret etiã si nõ h̃ret
spem ꝙ emẽs cito moriret. ⁊ loquor d̃ illo
q̃ licite emit vl̃ vendit vt in casu tertie ↄclu
siõis. Vñ cã eos inducẽs ẽ ex pte ementꝭ
amor annue pensiõis sibi necessarie ad su-
stentationẽ in statu suo vt in illo fuiat rei-
publice. ⁊ ex pte vendentꝭ est amor pecunie
sibi vtilis ad q̃rendũ etiã honestã cõmodi
tatẽ sibi necessariã. Nec vnꝰ se obligat alte
ri ad dandũ q̃d sub ↄditiõe pendente solũ
ex euẽtu fortuito: imo vnus se obligat alte
ri ex ↄditione effectus exñtis in ptãte alte

rius: puta vendens obligat se ad dandum
ãnuã pensionẽ alteri si alter dederit sibi. c.
dare aũt centũ nõ est effectus fortuitus sed
in ptãte alterius: imo nõ sortit illa obliga-
tio effectũ: ⁊ ecõtra: alter non obligat se ad
dãdũ alteri centũ nisi sub ↄditiõe reobliga
tionis soluendi annuã pensionẽ: q̃ solutio
etiã est in ptãte eiꝰ ⁊ ꝙ cũ illa ↄditiõe effe-
ctus exñtꝭ in ptãte ↄhẽtiũ etiã ↄcurrit ↄdi-
tio euẽtus fortuiti nõ arguit mixtiõꝫ illici-
tã. Nã etiã sepe mercatores iniustis ↄtra-
ctibꝫ cogũt se ↄmittere euẽtui fortuito. ⁊ tñ
eoꝝ ↄtractus sunt liciti ⁊ vtiles reipublice
sic etiã hic. Vñ ptʒ ꝙ si ↄtrahant ſm teno-
rẽ tertie ↄclusionis. neuter se p̃ase ponit ad
fortunã sed ad rõnẽ dirigentẽ ↄtrahẽtes.
ↄsiderabit eñ vterqꝫ q̃nto tp̃e ſm cãs infe
riores possibile sit emptorẽ supuiuere ⁊ ꝓ
ↄñs q̃nte importantie futurus sit ille red-
ditus quẽ ei vult vendere: vt sic ꝓ reddítu
tm̃ p̃cium exigat q̃ntũ sit adequatũ valori
redditus existentis tante iportãtie. ⁊ ꝙ̃uis
incertũ sit an sic eueniat sicut iudicat vterqꝫ
innitendo cursui causaꝝ inferiorum. qꝛ ille
est irregularis. tñ exquo nõ p̃ncipalr̃ ꝓpter
illuꝫ euentũ ↄtrahũt. ideo nõ censent ↄtra
here eodeꝫ mõ vt lusores. Alioq̃n q̃ eme-
ret equũ ⁊ cũ locaret pro diurna mercede:
censeret ↄtrahere lusorio modo. qꝛ dat pre
cium: nesciẽs an equus sibi traditus mox
moriat. ⁊ sic nõ leuet aliquã eius obuentio
nẽ. ⁊ ecõtra: recipiens p̃cium ꝓ equo vendi
to: nescit an mox sibi rapiat pecunia vel an
moriat vt nõ sciat pcurare cõmoditates ꝓ
pter quas voluit habere pecuniã. Cõtra
Hec diuersitas licꝫ locũ habeat in puro lu
do fortune nõ tñ in ludo mixto ex cõcursu
fortune ⁊ ingenij: vt in cartis. ⁊ tñ etiã talis
est illicitus in casu quo ideo p̃ncipaliter lu
dũt: vt sic suam sustentationẽ querant. igit
nõ est rõ diuersitatis: cur saltẽ ↄtractus illi
us ludi sit illicitus ⁊ nõ etiã emptio vitali-
tij cũ vtrobiqꝫ se cõmittant ↄtrahentes for
tune. ⁊ etiam vtant ingenio vt se sustentent
Dicendũ ꝙ imo ratio p̃dicta habet locuꝫ
etiam in ↄtractu ludi mixti. qꝛ ibi ludentes
etiaꝫ p̃ncipalr̃ se exponũt euentui fortuito
tanq̃ꝫ medio ⁊ vie acquirẽdi sustentationeꝫ
licꝫ non vt totali vie: sed tñ vt partiali vie:
ita ꝙ p̃ncipaliter exponũt se duabꝫ vijs p̃
tialibus querendi sustentationem ⁊ forte

via euentus fortuiti est inter illas duas pn cipalior. q: cui fortuna dederit bonas car tas: ceteris parib9 magis lucrari poterit. sed in ɔtractu vitaliciu nõ exponũt se pnci palr euẽtui pdicto siue vt totali vie siue vt ptiali: Immo pncipalr tñ ɔbũt fm viam alicuius datiois 7 acceptiois ex ꝯtis in po testate dantis 7 accipiẽtis que via licita est Neutra aũt pdictaꝝ viaꝝ est licita vt p eã querat sustentatio de euentu fortuito. patz q: cũ deus dederit hoi rõnem 7 ingenium poterit se per illam viam nutrire. non igit euentui fortuito se cõmittere debet. Se cũda etiam nõ valet. quia 7 si illa sit via in genij. tamẽ exercitiũ ingenij in tali actu nõ affert vtilitatẽ reipublice. Quero em̃ in q vel ad quid est vtile reipublice habere ho mines q sciant sic vl sic eijcere cartas ad h vt illa vincat illas: secus vbi ingeniũ sic ex ercet q ex hoc alijs cõmembris seu ɔciui bus puenit vtilitas. sic em̃ e. i in corpe na turali q actus 7 officiũ vnius ɔducit alijs 7 toti corpori. In ɔtractu aũt vitaliciũ pue nit vtilitas reipublice si ɔtrahentes ɔbũt cũ industria rimãte singula. q: tũc vẽditor poterit exigere pcium sufficiens cũ quo ne gociabit aut aliud exercebit officium vtile reipublice. Similiter vtile est reipublice illis qnq generib9 psonaꝝ emere vitalitia. igit.

Contra. Emens nũq emeret vitalitiũ si se sciret statim moritur: imo qñcũq emit semp fruit spe oppositi euentus qui tamen est incertus. 7 sic illius euentus spe fretus ɔtrahit. igitur ɔtrahendo nõ solum cõmit tit se pncipaliter euentui incerto 7 fortui to. sed cum hoc videt ɔtrahendo illicitam spem habere. Dicendũ q argumentum deficit tripliciter. Primo. quia dato q añs esset verũ: tamen ɔña nõ valet quo ad pri mã ptez ɔñtis. Nam nõ sequit Johes nõ celebraret si se sciret nullum habiturũ stipẽ diũ tpale. igitur celebrat pncipalr spe tpa lis stipendij. Nam causa sine qua nõ: non est pncipalis. 7 tamen sine ea nõ fieret effe ctus. sed de hoc in tractatu de symonia.

Secũdo etiam nõ valet ɔña quo ad se cũdam ptem ɔñtis. q: actus sperandi quẽ habet emens de opposito potest esse licitus vt patebit in tertio defectu. Tertio defi cit. quia añs p secũda parte est multiplex. Nam illud qd in pma pte ponit: pot hre duplex oppositũ. Nam ei qd est emẽtem cito mori: opponit nõ cito mori: 7 etiam vi uere donec longe vltra summã pcij imbur sauerit. Modo si emens emendo speret p mũ oppositũ ñ ppt h male agit: si etiã spe emat. Nam sibi licitum est sperare nõ cito mori: q̃uis illi spei debeat subesse etiam ti mor aliquis refrenans ne abutat vita sua. Vñ vigilia illa debet eidem adesse. de qua saluator ait. vigilate 7c. Est etiam sibi lici tum velle damna vitare: ergo si ex pdicta li cita spe emat: alr nõ empturus: scz si sciret se statim moriturũ ne damnũ 7 iacturã pa tiat: nõ est illicitũ. Vñ si in hoc casu per perã. i. nequiciose ageret: etiã ille male age ret q emit equũ: sperans cũ sibi cõmodosũ fore in tantũ q̃ntũ pecunia sibi esset. q tñ ei nõ emeret si sciret illũ sibi mox rapiendum

Si aũt emẽs speret scdm oppositũ. s. viue re donec longe vltra sũmã pcij iburset: nõ agit in h male dũmõ pciũ iustũ det p vita litio. sec9 si iniustũ pciũ det: vl si cupiat ñ iburfare q ipm vitalitiũ emptũ sit maioris valoris q̃ pciũ datũ. quõ aũt stent sil dare pciũ iustum: 7 tñ ementẽ successu tẽpis p̃ cipere longe vltra summã pcij per se exposi ti: patuit in solutione pmi argumẽti 7 eius replica.

Quarto principa

liter arguit sic. Emptio vitalitiũ semp ẽ pec catũ. igit nõ ẽ actus de se licitus. tenet ɔña vt in secũdo argumento. Añs pbat: quia semp fit ppter finem cuius intentio est illi cita. semp em̃ fit p ementem. ideo vt emens sit certus de sufficientia necessarioꝝ huius vite: ita q p illum ɔtractum nitit illam cer titudinem obtinere. Modo velle esse cer tum de sufficientia necessarioꝝ huius vite est illicitum: quia est velle certificari de illo de quo nõ potest haberi certitudo: 7 sic est irrationabile velle. quia est velle ipossibile Assumptũ pbatur. quia solum de illo po test quis certificari qd sic se habet q nõ po test aliter se habere. 7 sic de nullo ɔtingẽ ti potest quis certificari. Modo sufficien tia necessarioꝝ huius vite est ɔtingẽs. 7c.

Hic diceret q emens nõ intendit certifi cari de illa sufficientia certitudine moda li: sed de inesse tm̃. Hoc est: non intendit eẽ certus de illa ppositiõe que est modalis 7c

Non est possibile mihi deficere necessaria: et sic bene procedit argumentum: sed tamen de illa. Mihi non deficient necessaria. et de illa pot quis certificari: quia de futuris contingentibus est determinata veritas: determinatione de inesse licet non de possibili. Contra. Etiam non est licitum velle certificari de illa de inesse. mihi non deficient necessaria. probatur quadrupliciter. Primo sic. quia non est licitum velle certificari de illa cuius certificationem si quis peteret a deo: diceretur eius petitio irrationabilis. modo predicta propositio est huiusmodi. Nam taliter petenti rationabiliter denegaretur petitum dicendo. Non est tuum nosse tempora vel momenta que pater posuit in sua potestate. dei enim solius est certitudinem etiam de inesse habere de futuris contingentibus vel illorum quibus ipse reuelauerit. Secundo sic. quia non congruit nec licet homini ad hoc tendere vel conari vt certus sit de habendo vsque in finem vite sufficientiam necessariorum vite spiritualium. Et ita si deus vult nos incertos esse de finali sufficientia spiritualium necessariorum: multo magis vult nos incertos esse de sufficientia finali temporalium necessariorum. Velle autem scienter illud habere quod deus vult nos non habere videtur illicitum: quamuis secus sit quando ignoranter quis illud vult habere vel fieri sibi quod deus vult sibi non fieri vel non habere: nesciens deum sic velle: vt patet de filio volente vitam patri cui deus vult mortem. Tertio. quia illa certitudo excludit timorem oppositi scilicet defectus necessariorum. modo non est licitum velle esse sine timore defectus oppositi quia etiam non est licitum velle esse sine timore de finali defectu necessariorum spiritualium. immo quod plus est: non est licitum velle esse sine timore de finali defectu necessariorum spiritualium. quia dominus vult nos esse in timore quo iugiter timeamus ne forte deficiamus nunc et in futuro in spiritualibus Iuxta illud: seruite domino in timore: et exultate ei cum tremore. vbi innuitur quod permixta debet esse exultationis spes cum timore. Timor enim a presumptione et incuria animi preseruat. Dicendum quod non solum illicitum est si quis conaretur de sufficientia necessariorum huius vite habere certitudinem necessario infallibilem: eo quod illa est impossibilis haberi: sic quod sit certus de illa propositione. non est possibile mihi deficere vnquam necessaria saltem in sensu diuiso: sed etiam conari ad habendum de illa certitudinem de facto infallibilem scilicet quod esset certus quod hec propositio in sensu composito esset vera: impossibile est mihi deficere necessaria. seu hec propositio est impossibilis: mihi deficient necessaria: quomodo quis habet certitudinem de futuro contingenti nobis reuelato. scilicet iudicium vniuersale fiet. tamen non est illicitum velle habere certitudinem humanam fallibilem de illa sufficientia. hoc enim modo esse certum: nihil aliud est quam probabiliter opinari quod secundum cursum humanum et humanam prouisionem non est verisimile sibi talia necessaria deficere: cum qua tamen opinione nihilominus est rationabilis formido eo quod impedimenta non tamen humana possunt occurrere sed etiam diuina sub quorum manu degimus: quia siue viuimus siue morimur domini sumus. Et per hoc ad illas probationes patet solutio. quoniam prima procedit de certitudine prima et secunda: non de tertia. et preterea procedit indistincte de futuris contingentibus. modo multa sunt que ad nos non pertinent quorum velle habere certitudinem etiam tertio modo dictam esset illicitum. de rebus enim superuacuis ad te non spectantibus: certitudinem velle habere est curiositatis. Secunda etiam et tertia probatio procedunt tamen de prima et secunda certitudine: non de tertio modo dicta. immo possumus velle habere certitudinem de illa. quia debemus sperare nos perseueraturos finaliter in gratia. spes autem est expectatio certa: et expectatio certa in voluntate non est sine certitudine in intellectu.

Quinto sic. Emptio vitalitij fit ad resistendum ordinationi dei. igitur est damnabilis. tenet consequentia Ad Ro. xiij. Qui ordinationi dei resistunt: ipsi sibi damnationem acquirunt. Antecedens probatur. Ordinatio dei est vt homines viuant in laboribus quibus acquirant necessaria vite. Hoc enim est iugum totius generis humani collo impositum quando ade pro se et posteris suis dominus dixit. In sudore vultus tui vesceris pane tuo. Dicendum. dato quod antecedens esset verum: tamen consequens non sequitur: nisi de illa eadem emptione que fieret ad sic resistendum. modo emptio vitalitij non includit de se hoc scilicet quod sic fiat et potest aliter fieri. Et si dicis: semper fit sic: dato quod sic esset: nihil tamen sequeretur contra conclusionem: vt in simili patuit in secundo argumento principali. nec est verum quod semper sic fiat.

Nam aliq̄ emunt vitalicia sibi vel alijs: vt eo expeditius possint vacare laboribꝰ rei publice: vt sunt illi qui emunt sibi vl' alijs ꝯstitutis in p̄mo scdo tertio vel q̄nto genere p̄sonaꝝ: de quibꝰ in tertia ꝯclusione dictū est. tales autē sunt p̄sone laborantes: ꝛ si nō corpali labore tn̄ sp̄uali. nec om̄s tenent̄ ad labores corpales. Illi etiā q̄ emūt illis in q̄rto genere ꝯstitutis nō emunt eis vt ocient̄: q: nō dicit̄ ociari qui nō potens laborare nō laborat. mō illi ī quarto genere nō possunt laborare. Et nota q̄ sicut illa q̄nq̄ argumenta ꝛ etiam illud qđ sequit̄ ꝯtra tertiā ꝯclusionē sunt formata ꝯtra emptionē vitalitij: ita etiaꝫ p̄portionabilr possent formari ꝯtra emptionē redditus ppetuū: vt p̄ꝫ intuenti. Et ex hoc p̄ꝫ q̄ saltem apud illos q̄ ꝯcedūt emptionē redditus ppetui posse licite fieri: debent p̄dicta argumenta censeri inualida etiam ꝯtra emptionem vitalitij: al's eīn eque eēnt ꝯtra illos sicut p̄ eis de vitalicio.

Contra tertiā cō

clusionē p̄ q̄nto dicit emptionē vitalicij eē vetibilē om̄ibꝰ debitis circūstantijs q̄ruꝫ vna dicit̄ q̄ mō: arguit̄ q̄ nō: eo q̄ illa circūstantia requirit debitā adequationē int̄ p̄cium ꝛ mercem. Non pōt autē attingi in p̄posito adequatio p̄cij ꝛ vitalicij. ꝛ hoc p̄bat̄ tripl'r. Primo sic. q: si pōt attingi adeq̄tio: ponat̄ gratia exempli q̄ .c. flor. sint iustū p̄cium p̄ vitalicio quo monasteriū tenet̄ alicui sexagenario dare annuatim .x. floreñ. attenta duratione vite illius sexagenarij q̄ s̄m causas inferiores potest s̄m naturā adhuc viuere .x. annis vel circiter: tunc sic infert̄. igit̄ alius tm̄ .xx. annoꝝ etn̄s: qui s̄m causas inferiores: pōt viuere adhuc ad .l. annos vel circiter: nō censebit̄ dare iustum p̄cium p̄ iure ꝛcipiendi om̄i anno vite sue .x. flor. nisi det in quadruplo plus q̄ sexagenarius scꝫ .ccccc. ꝯn̄s est falsum. falsitas ꝯn̄s p̄bat̄. quia .ccccc. flor. sūt p̄ciū iustuꝫ ꝛ adequatū redditus ppetui annuatim importantis .xxv. flor. ita q̄ iusto p̄cio censet̄ emere talem redditū q̄ dat .ccccc. flor. ꝛ p̄dictus redditus perpetuus est multo melior merx q̄ vitalitium p̄dictum tā in duratiōe q̄ in obuentione annua importāda mō p̄cium adequatū merci multo meliori ꝛ valentiori: nō ē adequatū merci vilio. Sequela aūt p̄bat̄. q: qualis est p̄portio .x. annorum ad .l. annos talis est p̄portio redditus duraturi per .x. ad duraturū p̄ .l. ānos modo .l. anni hn̄t p̄portionē excedentis .x. in quadruplo. igit̄ etiam sic redditus duraturus p̄ .l. annos excedit redditū duraturū p̄ .x. annos in quadruplo. igit̄ etiam p̄ciuꝫ qđ debet esse adequatū redditui duraturo p̄ .l. annos: debet in quadruplo excedere p̄cium adequatū redditui duraturo p̄ .x. annos. Modo vitalicium ipsius sexagenarij est s̄m estimationē innitentē causis inferioribꝰ s̄m q̄s fit estimatio in venditione vitalitioꝝ est duraturuꝫ p̄ .x. annos vel circiter Vitalitiū autē vigenarij est s̄m eandē estimationē duraturuꝫ p̄ .l. annos. igit̄ si sexagenarius dando .c. flor. p̄ suo vitalicio censet̄ dare p̄cium adequatū merci. tunc vigenarius nō censebit̄ dare p̄cium adequatuꝫ nisi dederit q̄ngētos. Et ꝯfirmat̄ argumētū a sil'i: si quis ꝯducat equū alterius vt eo vtat̄ ad .x. menses verisiliter vel circiter: et p̄cium iustum ꝛ adequatū sit .x. libre: tunc si idem ꝯducere vellet eundem equū ad .l. menses nō censeret̄ dare iustum p̄cium nisi daret .l. libras. q: qualis p̄portio .x. ad .x. talis est p̄portio .l. ad .l. Confirmat̄ scđo quia si idē venditor vitalitij: p̄ter hoc qđ vendidit p̄dicto sexagenario vitalitium p̄ .c. venderet quattuor alijs sexagenarijs: cuilibet ꝯsil'e vitalicium: ipse leuaret ab illis q̄nq̄ .ccccc. flor. ꝛ tn̄ nō plus est daturus illis q̄nq̄ sexagenarijs: faciendo estimationem s̄m cās inferiores q̄ sit s̄m eandem estimationē daturus illi vni vigenario. Si dicas ad argumentū: negando sequelā: eo q̄ rō subest quare nō ꝯgruat vigenariū dare vltra .c. adhuc quadruplū. ꝛ sic .ccccc. quia licet vigenarius estimet̄ s̄m causas inferiores victurus ad .l. annos vel circiter. tamē illud dubium est ꝛ euenire potest: q̄ etiam nō nisi ad .x. annos viuat sicut sexagenariꝰ: rōne cuiꝰ dubij ipse vigenarius merito potest velle dare minus q̄ quadruplū vltra .c. Et ecōtra etiam venditor hoc rōnabilr̄ debet inspicere in taxando p̄cium ꝛ eo minus exigere: ne volendo illud quadruplum habere vltra centū: nō obstāte q̄ habet minus si eueniat mors repentina emptoris: faciat in illo ꝯtractu suā ꝯditionē longe meliorē

[illegible] pditio ipsius ementis qd esset ptra iu[stitiam] comutatiuā. Contra hoc arguit[ur] [tri]pl[icite]r. Primo. q: si illa dubietas debeat esse suffici[en]s rō defalcandi aliq̄d de p̄dicto ex[c]essu q̄druplo: tunc eadē rōne dubietas de beret eē sufficiens rō defalcandi pportiona biliter aliq̄d de centū respectu vitalitij ipsius sexagenarij. q: sicut euenire p̄t q vigenari[us] solū attingat medietatē tp̄is illi[us] p qd estiat[ur] victurus: puta tm̄ superuiuat ad. xxv. annos sic euenire pōt q etiā sexagenari[us] nō attin gat nisi medietatē sui tp̄is: puta tm̄ superui uat ad. v. annos. et ita si q̄d venit defalcan dū de p̄cio sexagenarij: tunc illud p̄ciuz nō fuit adequatū merci: qd est ptra casum po situm. et quācūq3 aliā summā assignaueris facta defalcatione ratione p̄dicte dubieta tis: semp posset argumentū p̄dictum eodē modo formari. dicendo q eadē ratione du bietas circa vitam sexagenarij deberet esse ratio sufficiens defalcandi. Et notāter ad iecī dicens pportionabiliter etc. et hoc pp̄t eua sionem qua diceres q nō est equū vt eadē vtrobiq3 fiat defalcatio: eo q si vigenari[us] attingat tm̄ medietatē sui estimati temporis: tūc valde m[ul]ti anni depereūt sibi scz. xxv. Si aūt sexagenarius attingat tm̄ medieta tem: solum sibi depereūt. v. anni. Nam nō dico q equalis debet fieri defalcatio sed p portionabilis: quia sicut in vigenario: cui depereūt. xxv. anni. defalcat[ur] aliq̄nta sūma in p̄cio: puta gr̄a exempli medietas p̄cij ita q sufficiat eū dare. ccl. cur nō in sexagena rio: cui medietas depit: etiā deberet in p̄cio defalcari medietas. et sic sufficeret dare. l. qd est falsum. Secūdo. q: p̄dicta euasio nō respondet pbationi sequele que innitit[ur] p portioni mercis et p̄cij. nec etiam rn̄det ad vim pfirmationis adducte. Tertio. quia etiam dato q veniret defalcandū aliq̄d de p̄cio vigenarij: ne quadruplū teneret[ur] dare vltra p̄cium sexagenarij: vt puta ponat[ur] q medietas defalcāda veniret. et sic q teneret[ur] dare. cc. et. l. flor. tunc nec illud p̄cium ē ade quatū redditui: quia illud p̄cium est adeq̄ tum redditui longe meliori: quia p illo p̄ cio posset iuste emere redditū ppetuū ipor tātē ānuatim. xij. et dimidiū flor. et hec tres improbationes illius cauillationis sunt etiā pfirmatiōes argumenti p̄ncipalis. Ad aūt argumento p̄dicto et pfirmationib[us] eius

assumit[ur]: et in solutionib[us] etiam sine ptradi ctione pterit[ur]. scz q p casum ponant[ur]. c. flor. esse p̄cium vitalitij p sexagenario: hoc non est accipiendū nisi p modū casus et exem pli: nō curando siue illud siue aliud: loco cuius illud p modū exempli ponit[ur] sit p̄ci um p̄dicti vitalitij. exempla em̄ nō poni mus q ita sint: sed vt addiscentes addiscāt. p̄cia em̄ rerū variant[ur] et psistūt in facto. Vn̄ quodcūq3 ponat[ur] esse p̄cium vitalitij p sexa genario: nihilominus argumētū eque po terit formari pportionabiliter multiplican do numer[um] p̄cij p vigenario. Dicendū p̄ mittendo p oīm illo[rum] solutiōe duas suppo sitiōes et vnum correlariū. Prima supposi tio. Si petr[us] in modica q̄ntitate emit mer ces: et p pn̄s p paruo p̄cio: et tm̄ iusto et adeq̄ to illis mercib[us]: et Iohes emit merces siles sed simul in magna q̄ntitate. et p pn̄s p ma gno p̄cio: nō valet pn̄a: p̄cium petri est iu stum respectu sue parue mercis. ergo si p̄ciuz Iohis debet esse iustū respectu sue magne mercis: oportet q q̄ntū merx p Iohem em pta excedit mercē emptā p petru: tm̄ debet precium qd Iohes dat: excedere precium qd petrus dat. Nam apud oēs id notuz est: q merx in magna q̄ntitate emenda: pōt remissius emi q̄3 q̄n per minutias tm̄ emit[ur]: vt patuit qōne. lx. et tm̄ pbatiōes et pfirma tio p̄dicti argumēti eque possent ptra illuz casum formari sicut ptra emptionē vitali tij ipius vigenarij: nō dant[ur] in quadruplo plus q̄3 sexagenarius dat. igitur signū est q p̄dictum argumentū et sue pbatiōes nō pcludunt. Secūda suppositio q illa ra tio pp̄ter quā argumentū in casu suppositio nis huius nō pcludit: etiam habet locum in casu argumēti facti. Nam q in casu hu ius suppositionis nō pcludit causa inter ce teras vna est talis: q: venditor magne mer cis ex quo magnū p̄ciuz simul leuat: potest cum illo p̄cio ratione sue magnitudinis in qua sibi simul datur: in tanto plus lucrari vltra pportionem illius lucri qd potest p sequi p paruū p̄cium: q resarciet[ur] ille exces sus quē in parua q̄ntitate vendens merce[m] leuaret in p̄cio: vt gratia exempli. si merce[m] centū flor. venderet p decē minutias p de cem partialib[us] p̄cijs que simul aggregata excederent in decem solidis p̄cium p quo vendit totam mercem simul: sed cum illis

minutis ꝛ ꝑtialibus ꝑcijs non potest plus
lucrari:nec alias suas cōmoditates lucrosi
us ꝓsequi q̄ꝫ possit cum ꝑcio in decem soli
dis minori sed toto simul sibi tradito. vel
saltem in tradendo totā mercem simul: tan
to cōmodosius est eam sibi totaꝫ tradere q̄ꝫ
ꝑ minutias:ꝙ illa maior cōmoditas in tra
dendo valet decē solidis quibꝰ minus ac-
cipit q̄ꝫ acciperet qn̄ ꝑ minutias traderet.

Correlariū sequit̄ ꝙ in estimatione ali-
quātiꝑcij respectu aliquante mercis nō est
recurrendū precise ad ꝓportionem quanti-
tatis mathematice alicuius precij respectu
alterius mercis: sed inspicienda est idonei
tas huius ꝑcij ad humanā cōmoditatē.in
qua estimatiōe ꝯtingit ꝙ ꝑcium nō existēs
duplum ad aliud in quātitate mathemati-
ca:est duplum ad ip̄m in idoneitate ad hu
manā cōmoditatē. ꝛ ita in quātitate ciuili
ipsius valoris. Ita hic poterit ille qui ven
dit vitalitium vigenario a quo recipit ma
gnuꝫ ꝑciū:licet longe minus q̄ꝫ.ccccc.flor̄.
hn̄ tanto plures cōmoditates sibi ꝓcurare
virtute illius ꝑcij:quanto videret̄ emptor
illius ꝓportionabilr̄ debere dare vltra pre-
cium qđ sexagenarius dat. Unde ille ven
ditor posset mediāte illo magno ꝑcio(licet
nō quadruplicuer excedente in quantitate
ꝑcium sexagenarij)sibi comparare possessio
nem excolendam de qua tanta cōmoda ha
bere possꝫ:ꝙ eoꝝ excessus compensabit ex
cessum quo s̄m mathematicā q̄ntitateꝫ de
beret excedere ꝑcium sexagenarij. Tunc
ad formā argumenti ꝑncipalis:concesso ꝑ
positum ipso antecedente: cōcedit̄ ꝙ ꝯn̄s
sit falsum:vt ibidem ostendit̄.sꝫ negat̄ ꝯn̄a
Ad ꝓbationē dicendum negando ꝙ opor
tet talem esse ꝓportionem inter ꝑcia in q̄n-
titate mathematica:qualis e.t ꝓportio q̄nti
tatis valoris inter merces.sed sufficit ꝓpor
tio in q̄ntitate valoris ꝛ ciuili. quia stat ꝙ
ꝑcium solū in medietate transcendēs aliud
q̄ ad q̄ntitatē vel nūerositatē:excedat aliud
in integro duplo quo ad valorē visualem.ꝛ
sic fiet adequatum illi merci que est s̄m ci-
uilem q̄ntitatem.i.validitatē dupla in or-
dine ad mercem ꝑcij excessi:vt patuit. Iteꝫ
si illud argumentū ꝯcluderet: etiaꝫ ꝓbaret
ꝙ q̄ emit domū quā ꝑus solebat ꝯducere
a venditore.p.x.flor̄.deberet cum domus
nō valeret.c.flor̄.dare plus q̄ꝫ.cc.flor̄.quia

in.xx.annis daret noīe locagiū.c.flor̄.ꝛ ad-
huc domus nō esset sua.ergo q̄ emeret eā
ꝛ domus mansura esset sua plus q̄ꝫ.xl. an-
nis:deberet dare.cc.flor̄.ꝛ vltra. Ad con
firmationē ꝑmā respondet̄ dupliciter. Pri
mo eīn potest negari assumptū.quia loca-
tor illius equi remissius deberet sibi loca-
re in aliquo casu.quia staret ꝙ si ꝑcise in ꝓ-
portione predicta vellet ei locare ꝙ plus ꝓ
locagio habere vellet q̄ꝫ equus.etiaꝫ si ven-
deret̄ simpliciter valeret. Secundo potest
dici ꝙ nō est simile.quia in ꝯtractu locatio
nis ꝯductor nō dat ꝑciuꝫ vel locagiū totū
simul.sed quolibet anno dat locagiuꝫ ꝓ il-
lo anno in fine.aut si ꝓ multis annis quasi
ꝓ vno tempe ꝯduxit:non dabit nisi in fine
illoꝝ annoꝝ.secus igit̄ hic vbi emēs dat to
tum ꝑcium simul nō ꝑ partes nec in futuri
te:sed a ꝑncipio. Ad secūdam ꝯfirmatio-
nē ptꝫ solutio a simili posito in suppositiōe
ꝑambula. Sed replicat̄.q: pono in casu i-
lius secūde ꝯfirmationis ꝙ omnes illi qn
q̄ꝫ sexagenarij simul emant sua vitalitia a
venditore:quilibet tamen ꝓ se ꝛ discrete ab
alio: tūc venditor leuabit simul.ccccc.flor̄.
Et tunc si velis: sicut ꝑus dicere ꝙ ꝑcium
vigenarij (qđ totū simul dat̄ in magna q̄n
titate: licet nō in quadruplo excedente s̄m
q̄ntitatē mathematicā ꝑcium sexagenarij)
potest esse ita idoneū ad humana cōmoda
ꝙ pōt recōpensare ꝯfectū mathematice q̄n
titatis ꝙ tantū valeat suum ꝑciū licꝫ nulla-
tenus in quadruplo s̄m q̄ntitateꝫ excedat
ꝑcium vnius sexagenarij:tunc sequit̄ ꝙ nō
poterit licite ab illis.v.simul ementibus re
cipe.ccccc.flor̄. quia tam longe plus q̄ꝫ q̄-
druplum etiaꝫ in valore visuali reciperet ꝓ
illis q̄nq̄ꝫ vitalitijs. Dicendū dupliciter.
Primo ꝙ illa replica si ꝯcluderet: eque cō
cluderet in sequenti casu.puta aliquis ven
dit suam mercem totaꝫ vna vice:sed nō s̄m
sui totalitatem sed ꝑ minutias vēdit pluri
bus.ꝛ accidit vnicuiq̄ꝫ eoꝝ ꝙ eo emēte suā
minutiaꝫ. etiam alius eodem tempe acce-
dit ad emendū similē minutiā. In illo tn̄
quā casu nō deberet a quolibet tantundeꝫ
ꝑcij exigere q̄ntum a quolibet eoꝝ si diuer
sis tꝑibus emerent.qđ tamen nō est neces-
sario dicendū q̄n licite possit a quolibet ta
liū seorsum tantū accipere ꝓ sua parte mer
cis:quantum ab eodem reciperet.

etiam eodem tempore ꝯcurreret in emptio ne: tamen si aliquis vnus illam mercem totam ꝑm sui totalitatem emeret illo tempore posset velle dare minus: q̄uis staret ꝙ offerente se tali casu: vbi tot partiales vellent tot partes accipere vno tempore ꝙ tota distraheret: posset etiam ei qui totum simul sine minutijs vellet emere nolle remissius dare nisi q̄ntum opere eius expeteret quas haberet facere in diuidendo totū p minutias. Secūdo dicendū ꝙ multū differunt q̄nq̄ vitalitia p̄dictoꝝ q̄nq̄ sexagenarioꝝ ab illo vno vitalitio ipsius vigenarij. tum quia si vigenarius moriat: totum simul extinguitur, ꝛ sic vna mors extinguit totum: sed in q̄nq̄ sexagenarijs non potest totum extingui nisi omnes moriant. citius autē natum est vnum mori q̄ q̄nq̄. igitur. Tum etiā quia venditor soluendo pensiones annuas q̄nq̄ sexagenarijs: cogit omni anno simul dare. l. floꝛ. sed soluendo ipsi vigenario pensionem annuā. solum cogitur dare decem. ꝛ q̄uis ꝯtingat ꝙ tandē censebit dedisse vigenario tot floꝛ. quot dat illis q̄nq̄ sexagenarijs: tamen longe facilius fuit dare illos ipsi vigenario q̄ alios ipsis sexagenarijs. quia facilius est in. l. annis soluere q̄ngentos florenos: q̄ in decem annis eosdem soluere. ꝛ ideo q̄nto minus natus ē grauari in soluendo vigenario: tanto minus p̄cium recipiat q̄ recipit a quinq̄ sexagenarijs. Si dicas. posset ne in casu huius primi argumenti principalis censeri ꝙ si centum sunt iustum p̄cium vitalitij ipsius sexagenarij ꝙ. cc. ꝛ. l. essent adequatū p̄ciū respectu vitalitij ipsius vigenarij: ꝛ per ꝯsequens ꝙ teneret dare tantū ꝙ sana ꝯsciencia nō posset minus dare: venditore nō absolute voluntario. Dicendū ꝙ de q̄ntitate p̄cij adequati illius vitalitij nō potest dari certa regla. Nam valor illoꝝ. cc. ꝛ. l. floꝛ. variat ꝑm ꝯditiones ementis ꝛ vendentis ꝛ patrie atq̄ tempis ꝛ alias circūstantias. sicut etiam ipm vitalitiū variat in valore etiā emptorum habentium equalem numerū annoꝝ sup se ꝑm ꝙ emptor est in tali vel tali officio ꝯstitutus qd̄ permittit vel nō permittit hominem diu viuere: vl' ꝑm ꝙ est in tali patria constitutus in qua sepe vel raro pericula vite ingruūt. Unde si vēditor industriosus existens ꝛ sagax libens nō prestet

sus necessitate exigit longe minus. cl. floꝛ. ꝛ emens dat illud exactum: ibi non p̄sumit esse inadequatus valor hinc inde. Presumit enī ꝙ venditor nouerit valorem illius p̄cij esse tantū: quantū sibi sit si annuatim sibi retineret pensionem illius vitalitij. Illius autem scʒ ꝙ in estimando qd̄ sit equum precium pro vitalitio alicuius: sit recurrendum ad q̄ntum tempus sit ille ꝑm causas inferioꝛes victurus seu potens viuere: simile habetur Leuitici. xxv. vbi disposuit deus taxandum esse p̄cium ꝑm ꝙ emptio distabat multum vel parū ab anno iubileo ita ꝙ si adhuc multi anni erant vsq̄ ad iubileum: debebat emptor eo maius p̄cium dare: eo ꝙ tunc erat diu ꝑcepturus fructus mercis: puta agri vel hmōi. Si autē pauci erant anni vel puum tempus vsq̄ ad iubileum debebat venditor eo minus p̄ciū exigere: eo ꝙ nō diu poterat emptor frui merce: quia veniente iubileo cessabat merx esse emptoris: ꝛ redibat ad venditorē. Ita emptor vitalitij nō fruit eo nisi vsq̄ ad temp⁹ vite sue. ideo si est magnum tempus victurus vel potēs viuere ꝑm causas inferiores debet eo maius p̄cium dare si paruū: debʒ venditor eo minus exigere. anno enī iubileo compatur hic annus mortis.

Secūdo sic princi paliter. Non potest seruari debita circūstātia quo in emptione illa vbi nō nisi casualiter attingitur adequatio p̄cij ad mercē: sed sic est de emptione vitalitij. igitur. Maior pbat. quia ad hoc ꝙ seruet debita circumstantia quo: oportet ꝙ fiat a ꝓposito. quia seruare circūstantias actus: debet esse act⁹ humanus ꝛ moralis. ꝛ p cōsequens debet p̄uia deliberatione ꝛ ratione fieri. Minor pbat. quia nemo p rationem ꝛ sine casualitate potest attingere adequationem p̄cij respectu merc, nisi qui ratione potest cognoscere valorem mercis. Modo nullus potest cognoscere q̄ntum valeat vitalitiū dandū alicui, qꝛ illius valor pensatur ex hoc ꝙ ille est victurus longe vel cito moritur⁹ Modo nemo hoc p rationem noscere potest de alio. quia nec de seipso ita illud salua toris. Nescitis diem neq̄ horam. Confirmatur. quia in tali emptione vterq̄ exponit se periculo violandi iusticiam cōmu

tatiuã. quia ex quo nescit valorem mercis: tunc emens nescit an nimis modicũ det. et tamen nihilominus dat solũm tãtũ. ⁊ ecõtra venditor nescit an nimis multũ exigat ⁊ tñ nihilominus exigit. igiť. Dicendum dupliciter. Primo ꝙ si ꝯcluderet: eque concluderet de emptiõe alterius mercis: vt domus. Nam ꝗuis sciat vterqꝫ ꝯtrahentiũ ꝙ domus valeat. c. florenos: nõ tamen nisi ſm cursum causaꝝ inferioꝝ ſm quẽ potest durare adhuc ad mltos annos ſm ꝯditionem lignoꝝ ex quibus est composita ⁊ loci in quo est fundata atqꝫ ciuitatis regni in q̃ stat que raro habꝫ incursus hostiles. vl' fortis est ad resistendũ. ⁊ tamen si sit statim casu fortuito vel insperato comburenda nullatenus tantũ valet. ⁊ vterqꝫ ꝯtrahens: nescit an sit statim futurũ eam cõburi. sic etiaꝫ nescit emptor valorem p̃cij, quia nescit an sit futurũ tp̃us quo eo possit vti: ⁊ quid lucrari cuꝫ eo: aut si ne sibi subtrahat. Ideo dicendũ secũdo ꝙ in ꝯtractu vitalitij vterqꝫ ꝯtrahens nouit valorem vitalitij innitẽdo cursui causarũ inferioꝝ ⁊ circũstantijs ipsius ementis scꝫ etati eius: ⁊ loco in quo degit ⁊ regimini vite ⁊ officio suo ⁊ statui. Et ꝗuis omnibꝰ illis pensatis estimetur victurus circiter. l. annos ⁊ possit cras mori. hoc tamen nõ impedit q̃n dicat̃ cognoscere valorem huius mercis scꝫ vitalitij. sicut nec ĩ emptione domus impedit. ⁊ similiť in emptione redditus ꝑpetui fundati in agro vl' cõmunitate ciuitatis. quia etiam incertum est si ne ager pereat diluuio: ⁊ cõmunitas clade vel hostili desolatione. Item etiam nõ est illicita emptio vbi quis emit a te capturam piscium ꝓuenturam ex iactu retis: quẽ iam vis facere. ⁊ tamen etiaꝫ nõ est certum omnino q̃nti valoris sit illa captura: qꝛ nescit̃ an sis capturus multos. ⁊ si p̃ter opinionẽ longe plures capiant̃ q̃ verisimiliť estimabat̃: adhuc ẽptio bona fide facta fuit licita: licꝫ p̃cium sit minus: sicut etiam ecõtra dicendũ est. si longe pauciores capiant̃ q̃ fuerit estimatum. ⁊ sic p̃ciũ excedat. Ita ergo iudicandũ est de vitalitio vbi emens longe superuixit vl' citius moriť: qm̃ quãdo emptio bona fide ẽ facta nihilominus erit licita.

Tertio principali

ter arguiť sic. Non potest seruari debita circũstantia quõ in illa emptione que nõ põt fieri nisi occasionãdo venditorem ad pc̃m vel saltem cõmunicando [illegible] in peccato. emptio vitalitij est hmõi. igitur. Maior nota. quia si p̃mũ fiat tunc talis emptio est scandalum. Si secũdum tunc inducit ꝯsensum in pc̃m p̃ximi. Minor ꝓbatur. quia vendens nõ nisi cum peccato potest vendere vitalitium: vt ꝓbabitur. Aut igitur emens inducit venditorem vt sibi vendat vitalitium. ⁊ tunc dat ei occasionẽ ad peccatum: aut si non inducit: sed venditor p̃us ꝯceperat ꝓpositũ vendendi si quis vellet emere. ⁊ tunc emptor cõmunicat venditori in peccato. Añs ꝓbat̃ q̃tuor rõnibus. Prima est. quia nõ ꝯtingit aliquẽ venditorem vendere alicui vitalitium nisi velit per modicũ tp̃s dare emptori obuẽtionẽ vitalitij: a quo tamen multũ p̃cium recepit. ⁊ hoc desiderium est ꝯtra iusticiam cõmutatiuã. assumptũ ꝓbat̃. quia vendendo vult parũ vel nihil dare emptori p̃mo anno moriati. igitur vult ꝑ modicũ tp̃us ⁊c. Secũda ratio est: quia nõ ꝯtingit aliquẽ alicui vendere vitalitium q̃n desideret repentinã mortẽ emptoris. qd̃ patꝫ. quia de quo nõ contingit nõ habere cõplacentiã si eueniat: nõ cõtingit nõ desiderare illud an̄qꝫ eueniat: saltem si illud sibi occurrat. sed nõ ꝯtingit vẽditorẽ nõ habere cõplacentiaꝫ si eueniat repentina mors emptoris. vel saltẽ si hoc neges: assumo de morte illius emptoris qui iam tot obuentiones ꝑceperat ꝙ longe vltra q̃ntitatẽ p̃cij censet recepisse: adeo ꝙ venditor se reputaret grauari notabiliter si q̃s vltra deberet sibi dare. Naꝫ in tali casu nõ ꝯtingit venditorem nõ habere cõplacentiam de illius morte. si eñ querať. velles ꝙ ille vltra viueret: rñdebit etiaꝫ si integer sit non inuiderẽ sibi ꝙ diutius viueret dũmõ nõ oporteret me sibi soluere pensionẽ. In hac aũt responsione innuit ꝙ nõ vellet eũ vltra viuere si oporteret eũ sibi vltra soluere: ⁊ sic potiꝰ vellet ꝙ moreret̃ q̃ ꝙ vltra viueret. ergo eo moriente complacet sibi illa mors p̃ximi. Confirmat̃. Nam ideo illicitum est ⁊ ꝓhibitum ꝓmittere alicui beneficiũ nõdum vacans. quia ꝑ hoc ꝯtingeret ipsum cui ꝓmittiť desiderare vl' procurare vl' captare mortem possidentis. hoc est aut

pare eam vel complacentiam habere in il-
la. Illa autem ratio etiam habet locum in
vendere alicui vitalitiū. igit̄ si p̄dctā p̄missio
est illicita: etiam venditio vitalitij erit illici
ta. Tertia ratio: q: nō ɔtingit aliquē vē-
dere vitalitium nisi speret emptorē nō lon-
ge victurū vltra tempus illud p̄ qd̄ estima
tur victurus. modo sperando hoc peccat:
q̄ vult malū p̄ximo scʒ eū nō diutius viue
re. Maior p̄bat̄. quia posita p̄babili cre-
dulitate ꝛ spe oppositi euētus: puta q̄ lon-
ge vltra viueret: nō venderet ei vitalitium
nisi egestate cōpelleret̄: in qua compulsiōe
nō ē volūtarius ɔsensus nisi mixtus. quia
illa venditio esset sibi multum dānosa. igi
tur si vendit sperat eum nō longe vltra vi-
cturum. tʒ ɔña dupl'r. Primo. ex opposito
ɔñtis ad oppositum añtis. Secūdo tʒ. q̄a
ex quo quādo speraret vel p̄babil'r crede-
ret eum longe vltra victurū nō venderet:
nō videt̄ ratio quare dubitans illud vellet
ei vendere. ꝛ p̄ ɔsequens si vendit signum
est q̄ in eo est credulitas. ꝛ p̄ ɔsequēs spes
de hoc q̄ nō sit longe vltra illud tēpus vi-
cturus. Quarta ratio. Non contingit ali-
quē vendere alicui victalitium nisi eum ci
to mori speret. hoc autē sperare est illicitū
Maior p̄bat̄. quia si speret eum longe vi-
cturū vltra tempus id p̄ qd̄ estimat̄ victu-
rus: nō vendet ei. igitur si vendit sperabit
oppositum. modo oppositum ad longe vi-
uere vltra illud tempus: est mori. Dicen-
dum q̄ argumentū p̄ncipale deficit dupl'r
Primo, quia dato q̄ venditio vitalitij sem
per esset peccatū: imo nunq̄ȝ posset esse sine
peccato: nō tamē sequit̄ q̄ ergo emptor nō
posset emere nisi vel occasionando eum ad
illud peccatū vel ad minus cōmunicando
secum in peccato: patʒ quia vsuraria mutua
tio nunq̄ȝ potest fieri sine peccato: ꝛ tamen
recipiens mutuū sub vsuris: potest sine pec
cato illud ab eo recipere: etiam si petat ab
eo mutuū. quō aūt hoc sit possibile in mu-
tuo: patuit sup̄ questiōe. xlvij. ꝛ p̄portiona-
biliter ex ibideʒ dictis simil'r posset dici de
emptione. Secundo deficit. quia añs est
falsum tam in sensu composito q̄ȝ diuiso.
Sed si añs esset vna de inesse: puta vēdēs
nūq̄ȝ vendit nisi cum peccato: nihil contra
nos faceret. quia dato q̄ esset verū hoc nō
esset: quia esʒ actus de se illicitus. sed quia
nō seruarent̄ debite circūstantie. Et ab illes:
ꝛ tunc si posset quid inferri q̄ ergo emptio
etiam esset illicita: nō plus posset inferri ni
si q̄ emptio de facto semp̄ esset illicita: non
tamen q̄ ergo de se esset illicita. ꝛ sic nō esʒ
ɔtra p̄mā ɔclusionem. Ad p̄mā aūt ra-
tionem p̄bantē illud añs dicendū q̄ ly con
tingit accipit̄ dupliciter. Uno mō vt equi
ualet ipsi possibile. ꝛ sic nō ɔtingit valet. i.
ipossibile ē. Alio mō valet. i. accidit vl' fit
vel euenit. ꝛ sic illud qd̄ de facto nō fit: licʒ
posset fieri: dicit̄ nō ɔtingere. Si igit̄ in il-
lis rationib⁹ accipit̄ secūdo mō. tunc etiam
si p̄bationes illarū rōnū p̄cederent: tamen
nō p̄barent nisi q̄ de facto non fierent ille
venditiones vitalitiorū nisi cum peccato: sʒ
tunc nō sequit̄ p̄dictum añs: scʒ vendēs nō
poterit vendere nisi cum peccato. Si autē
capiat̄ p̄mo mō: tunc ad maiorē p̄me ratio
nis dicēdū q̄ est falsa. quia possibile est q̄
quādo vendit ei vitalitium: nunq̄ȝ formal'r
cogitet de sua liberatiōe in casu mortis p̄-
mo anno. igit̄ nec habebit actū voluntatis
de illa liberatione nec de casu illius mortis:
quia volitio p̄exigit intellectionē. Et si cō
tendas. saltem virtual'r vel implicite cogi-
tat de illa liberatione: ꝛ etiā implicite vult
illam. h̄ eīn includit̄ in ɔctu vitalitij: ideo vo
lens vitalitiū vendere: vult etiam illud qd̄
includit̄ in illo ɔtractu. Dicendum q̄ nō
vult absoluta volūtate ei p̄ modicū tp̄s da
re obuentionē vitalitij: imo si vendit debi-
to mō: tunc absolute vult sibi toto tp̄e vite
sue (quā estimauit duraturā ad tot vel tot
annos) dare vitalitiū. q: inter emēdū vult
cōdignā mercem dare p̄cio. Unde tm̄ sub
ɔditione vult ei dare p̄ modicū tp̄us scʒ si
moriat̄ cito seu si nō diu supuiuat. Unde ē
fallacia a s̄m quid ad simplicit̄. scʒ vult sibi
dare modicū si moriat̄. igit̄ vult sibi modi-
cū dare: absolute vel sine addito loquendo
Et si dicis etiam hoc velle est illicitū: quia
ɔtra iusticiā cōmutatiuā. R̄ndet̄ q̄ est con
tra iusticiam cōmutatiuā velle solum dare
modicū ꝛ recipere multū: sed nō q̄ñ cū illo
velle etiā ē velle dare multū equalens: ꝛ p̄
sertim q̄ñ assunt illa duo. Primū q̄ vtrūq̄ȝ
ē de libero ɔsensu emētis: quia volenti nō
fit iniuria. Secūdū q̄ loco illius casus. s.
q̄ modicū vult dare emptori si cito moriat̄
ꝛ tm̄ vult multū recepisse, etiaʒ ecōtra velit

emptori multū dare: si lōge diutius q̄ esti-
mabat supuiuat: ⁊ tamen parū in compa-
tione ad illud recepit. Ad secūdam ratio-
nem dicendum q̄ assumptū est falsum: ca-
piendo ꝯtingere p̄mo mō. quia possibile ē
q̄ de illa repentina morte non cogitet. igi-
tur possibile est q̄ nec desiderabit eam. Ad
ꝓbationem maior est falsa: vt si quis sit ti-
bi inimicus te nesciente: ⁊ sit occidēdus in
triduo: nō desiderabis eius mortem. ⁊ ta-
men si in triduo comperires eum tibi fuisse
inimicū: audita eius morte stat q̄ compla-
centiam habebis: nec tamen p̄us desidera-
sti. Eadem maior est etiam falsa ꝑ p̄ma pte
quia voluntati possibile est q̄ neutro mō
se habeat circa illam mortem: ita q̄ suspen
dat omnē actum suū adeo q̄ nec velit eam
nec etiam nolit. Item quia emptorem cito
mori ⁊ venditorem liberari a solutione pē-
sionis: sunt duo obiecta distincta: adeo q̄
circa vnum contingit habere actum com-
placentie ⁊ volitionis: ⁊ circa alium habe-
re actum nolitionis: ita q̄ displiceat sibi il-
la mors: ⁊ tamen placeat sibi se esse libera-
tū. Minor etiam ꝓ secūda parte negatur.
quia etiam circa illum emptorē sunt duo
obiecta: ⁊ vnū poterit ei venditor velle vel
saltem nō nolle scʒ emptorē adhuc diuti⁹
viuere: ⁊ tamen aliud velle scʒ se liberatum
esse. nec est veruʒ q̄ si respondeat venditor
illo mō vt in argumento q̄ innuat se poti-
us velle eius mortem q̄ q̄ vellet eū vltra
viuere. Unde si hec ratio ⁊ sequens ꝯclu-
derent: etiam ꝯcluderent ꝯtra filios volen-
tes succedere in paternis bōis quādo mo-
reret̄ pater. ⁊ similit̄ ꝯtra habentes gratias
expectatiuas in beneficijs. Nam etiam iu-
re canonico dispositū est q̄ nō ꝯferatur be-
neficiū nō vacans ne captet̄ mors possidē-
tis. ⁊ tamen idē natū est ꝯtingere i gratijs
expectatiuis: licʒ determinatius natum sit
ꝯtingere in casu ꝯcessionis beneficij nō va-
cantis q̄ in gratia expectatiua: vbi indeter
minata mors desiderabit̄: tamen econtra q̄
ad plures personas potest hoc contingere
in gratijs. quia multoꝝ mortem desidera-
bit si habet gratiam. sed si beneficium va-
cans ꝓmittat̄ alicui: ille si vnus moriatur
captabit eius mortem: ideo sicut vnum sal
uari potest: sic alterū. Ad confirmatio-
nem dicendū. q̄ aliquis actus potest de se

licitus esse ⁊ licite fieri: ⁊ tamē talis ꝓhibet̄
ꝓ eo q̄ nōnulli ꝑ eum occasionant̄ ad ma-
lum. ⁊ tunc facta ꝓhibitione efficitur illici-
tus: nō tm̄ illis qui ꝑ eum occasionant̄ ad
malū. nam illis etiam ante positiuā ꝓhibi-
tionem fuit illicitus ꝑ illud xp̄i. Si dexte-
ra tua scandalizat te ⁊c̄. sed etiam alijs qui
ꝑ eum nō occasionarēt ad malū. eo q̄ talis
ꝓhibitio intelligit̄ indistincte scʒ etiam ex-
tra casum illius occasionis. ⁊ tamen ante il-
lam ꝓhibitiōem licitus fuisset eis. Ita etiā
si similis actus existens ō se licitus: quo ta-
men aliqui occasionāt̄: nō sit ꝓhibitus. ꝓ ō
peccabūt qui eo citra illam occasionē vtū
tur: ⁊ q̄uis esset eadem ratio illum ꝓhibē-
di: tamē de facto nō est ꝓhibitio facta. qm̄
tales positiue ꝓhibitiones cum sunt odio-
se ⁊ penales sunt in ꝓprijs termis intelligē-
de. Per hoc ptʒ q̄ nō sequit̄. ꝓmissio bene-
ficij nōdū vacantis est illicita. igit̄ etiā vē-
ditio vitalitij: q̄r nō ē ꝓhibitio facta ō vno
sicut de alio: etiam si ratio posset vtrobiq̄
eque habere locum. ⁊ hoc ptʒ q̄ nō sequit̄
quia tunc eadem ratione sequeret̄ q̄ esset ꝓ-
hibita ꝯcessio gratie expectatiue ⁊ ꝓhibita
ordinatio qua ꝯcedit̄ ius succedendi filijs
ꝑentibus. Unde in positiuis ꝓhibitionib⁹
nō tenet illa regula infallibiliter: vbi eadē
ratio: ibi eadem iuris dispositio. Ad ter-
tiam rationem dicendum q̄ illa ratio defi-
cit tripliciter. Primo. Nā maior in vno sen-
su est falsa. Unde distinguenda est maior.
quia emptorem nō longe viuere vltra tem-
pus estimatum includit affirmationem ⁊
negationem. quia dicit eum viuere vsq̄ ad
illud tp̄s: ⁊ hoc licitū est sibi sperare ⁊ velle
Dicit etiam eum vltra illud tp̄us nō viue-
re: saltem longe vltra. vel qō idem est mo-
ri statim vel paulo post illud tp̄us. ⁊ si illō
speret: peccat. nec tamen ex hoc infertur pō
q̄ venditio sit ō se illicita. quia illa spes ac-
cidit in illa venditione. Nam nō est necesse
q̄ illud speret. qō sic ptʒ: quia anteq̄ ven-
dat: potest intra se metiri vsq̄ ad qō tp̄s sit
s̄m cursum causaꝝ inferioꝝ victurus ille q̄
intendit emere: ⁊ nō vltra. ⁊ s̄m hoc anteq̄
concludat venditōnem: vel anteq̄ eam vo-
cat: ipse intra se taxabit p̄cium. ⁊ si inter ta-
xandum occurrit sibi q̄ forte vltra sit victu-
rus: tunc anteq̄ ꝯcludat p̄ciuʒ: poterit intra
se augere p̄cium donec tandem non credat

eum victurũ vltra. Unde anteq̃ cõcludat ↄtractum: nõ apparet ratio vrgens ad optã dum ne vltra tẽpus illud supuiuat. q2 maxime esset ratio ne damnificaret venditor in nimis diu soluendo. Modo exquo nõdum conclusit contractum liberum est sibi occasione illius timoris quo timet damnificari augere p̃cium. 7 sic pseruabit se ab illo damno. 7 tunc pbabilr manẽs in illo iudicio fm cursuꝫ causarum inferiorum taxabit finaliter p̃cium 7 ↄcludet ↄtractum. 7 sic interↄtrahendum vel postea nõ sperabit eũ vltra nõ victurum. quia exquo credit eum nõ vltra victurum: nõ habebit etiam spem respectu illius. quia spes non est sine noticia adhesiua breuis. Et si dicas saltẽ tunc vel postea sepe habebit formidinem. 7 sic aliquã noticiam adhesiuã q2 superuiuet vltra. 7 sic aliqualiter credet. Dicendũ q2 illõ credere nõ est illicitum: etiam si sit pbabile dũmodo nõ subsequat2 volũtatis complacentia. 7 si dicis. si credit aut igit2 volet aut nolet. Dico q2 neutrũ oportet: quia potest esse suspensus quo ad actum. Dicendũ etiam q2 poterit bene esse q2 displiceat sibi q2 ille vltra nõ sit victurus. 7 tamen sibi placeat q2 nõ vltra sit sibi soluturus pensionem. Scd̃o deficit in pbatõe maioris. possꝫ em̃ ↄtingere q2 vendens etiam si p̃sciuisset emptorem victurũ longe vltra tẽpus estimatũ: adhuc ei vẽdidisset 7 q2 nõ haberet postea displicentiam de hoc q2 emptor etiaꝫ viueret longe vltra tempus: p qd̃ estimabat2 victurus. Et cum dicis. nisi egestate compulsus fuisset venditor: nõ ei vendidisset si p̃sciuisset: eo q2 illa venditio 7 obuentionis solutio esset sibi damnosa. Dicendũ q2 stare q2 nõ esset sibi damnosa. Nam idem cõtingit in om̃i venditione agrorum 7 redditus perpetui vbi p̃scit venditor q2 longe plus cogetur successu temporis dare emptori q̃ recepit. Et si dicas: imo esset. quia si venditor mensus est tempus p qd̃ estimat2 victurus 7 exegit p̃cium ↄdignuꝫ fm illius temporis q̃titatem. necesse est si vltra illud tempus debeat soluere pensiõem vitalitij: quod vltalitium erit pinguius censendum q̃ fuerit p̃cium datuꝫ. ergo damnificabit2 venditor. Dicendum q2 in casu quo p̃cium esset vel videret2 remissius q̃ merum potest (supposita speciali industria venditoris qua ille no nisi pecunia) nõ erit venditor in damno: sed adhuc in lucro. 7 sic nõ sequitur q2 ergo in casu quo longe supuiueret emptor: nõ contingat venditori nõ displicere illam vlteriorem pductionem vite. Nec emptor etiam dando tale p̃cium peccabit. exquo vtereq2 nõ estimasset emptorẽ vltra illud tẽpus victurũ 7 cum bona voluntate tam sagacis vẽditoris dedit tale p̃cium: licꝫ remissius q̃ de rigore debuerit. Tertio deficit: q2 concesso assumpto pbationis maioris: negatur ↄseq̃ntia. quia virtualiter arguit sic. Si sperat eũ longe vltra victurum: nõ vẽdit igit2 si vendit sperat oppositũ eius qd̃ est eũ longe vltra viuere. 7 sic sperat eum nõ longe vltra viuere. modo illa ↄseq̃ntia nõ valet: nec arguit2 a destructione cõseq̃ntis ad destructionem antecedẽtis: sed deberet sic inferri. ergo si vendit: nõ sperat eũ longe vltra victurum. Illud aũt nõ sperare nihil ponit positiuũ: nec est illicitum: put etiam in solutione quarte rationis patebit. Ad secũdam pbationem ↄseq̃ntie dicendꝫ q2 illa ppositio scꝫ: exquo quãdo speraret vl' pbabil' crederet eum longe vltra victurum nõ venderet: nõ videtur ratio quare dubitans de illo vellet ei vendere: equiualet illi ↄsequentie scꝫ si sperat eum longe vltra victurum: nõ vendit. igitur etiam dubitans eum longe vltra victurum nõ vendit ei. tenet ↄseq̃ntia. quia nõ est ratio diuersitatis in p̃mo casu 7 secundo: quia ratio quare in primo casu nõ vendit est. quia timet dãnificari. Modo idẽ habebit timere si sit dubius an sit vltra victurus vl' nõ. quia quãdo est dubius: tunc cogitat idẽ damnũ posse ↄtingere qd̃ ↄtingeret si speraret eum vltra victurũ. igitur ideꝫ timebit. 7 sic nõ reddet. Illo p̃misso dicendũ concesso an̄te (sicut vt cõmuniter accidit) ↄceditur ↄsequẽtia 7 ↄsequens. sed cum vltra infers. igitur si vendit: signum est q2 est in eo non dubietas sed credulitas q2 non vltra viuat. 7 per ↄsequens spes eiusdem. Dicendum ↄcesso q2 si vendit q2 in eo est credulitas q2 non vltra viuat seu q2 illo termino moriatur: sed cum vltra infers. igitur etiam spes eiusdeꝫ nõ valet. Potest em̃ quis credere aliquid 7 ex hoc occasionari ad aliquid faciendꝫ

z tamen nõ sperabit illud: vt credo hostes meos affuturos. ideo vendo res: z tamen illud non spero. ita stat q venditor credat eum non vltra victurum: z tamen non speret illud: nec habet rationem vrgentem ad illud sperandum. quia si timeret damnum crederet aliquo modo illud. modo oppositum est positum. z etiam potest illud euitare. quia ex quo nõdum contraxit: potest augere pcium: vt non incurrat illud damnũ. Posset etiam dici q si per reuelationem sciret vel probabiliter crederet: z speraret eum longe vltra victurum: adhuc venderet pro eodem pcio: vt dixi in casu: vel saltem si nõ pro eodem: tamen pro maiori pcio. z tunc nihil contra cõclusionem admittentem venditionem. quia non admittit nisi eam in q seruant singule circumstantie quarũ vna est q detur adequatũ precium fm estimationem vite eius. Ad quartã rationem neganda est maior. Ad probationem concesso antecedente: dicendum est ad consequentiam q ei quod est emptorem lõge vltra tempus estimatum viuere: opponitur illa negatio scz nõ longe vltra illud tempus estimatũ viuere. modo illa negatio in duobus potest verificari. scz aut quia emptor viuit pcise ad tempus estimatum vel saltẽ non diu vltra. Aut quia cito morietur. Jõ sic arguere: vendens sperat oppositum eius quod est emptorez longe vltra tps estimatum viuere z cito mori est oppositũ. igit zc. non valet: quia arguitur a propositione habente plures causas veritatis ad alteram earum. vel quia arguitur in secũda figura ex affirmatiuis. Secũdo deficit etiam pdicta ɔsequentia pncipalis illius quarte rationis. quia nõ sequitur. si speraret eum longe victurum vltra tempus illud nõ vẽderet. igitur si vendit: sperat oppositum. sed deberet inferri sic. igitur si vendet: tunc nõ sperat eum longe vltra victurum. z hoc nõ est sibi illicitum. quia non sperare: nullum actum positiuũ ponit: sed negat. sic enim z nõ aliter arguitur a destructione ɔsequentis ad destructionem antecedentis. Nam sperare eum longe vltra victurum z sperare oppositum illius nõ cõtradicunt: sed nõ sperare eum longe vltra victurum contradicit ad sperare eum longe vltra victurum sicut non sequitur. si sortes est albus sortes est z disgregatiuus visus. igitur non est disgregatiuus visus sortes est niger: sed deberet inferri igitur si non est disgregatiuus visus non est albus.

Contra quartam

conclusionem arguitur. Ille contractus est inexpediens reipublice ex cuius permissione succrescunt multi ociosi z decrescat numerus laborantium corporaliter. emptio vitalitij est huiusmodi. igitur. Maior probatur. quia damnosum est reipublice habere multos ociosos z paucos laboratores. primũ patet. quia ocium est sentina omniũ viciorum. summũ autem malum reipublice est succrescere viciosos ciues. Secundum ptz. quia tunc pauca habentur victualia que sine humano labore adhibito nõ crescunt. z sic inducitur caristia que z ipsa est magnum maluz in re publica. Minor ptz. quia si permittatur: tunc si sint multi in aliqua regione habentes pdia que excolere possent: plurimi ex eis vendẽt ea: z pro pecunia ement sibi vitalitia. qui si nõ permitteretur eis emptio vitalitij: cogerentur oẽs laborare z ea excolere. Dicendum. Minor est vera de emptione nõ debito mõ vestita. mõ conclusio quarta loquit tñ de ea que est debito modo vestita omnibus circũstantijs z ex illius permissiõe nõ oriuntur pdicta. Nam per talem emptionem non prouidetur illis: nisi qui al's etiam si prohiberetur talis emptio: laborare non possent p infirmitate aut alia miseria vel paupertate z cum hoc ad maiorem miseriã vergerent: aut si possunt laborare corporaliter: tamẽ eos non laborare corporaliter sed alijs laboribus intendere (ratione quoꝝ eis conceditur emptio vitalitij vl' assignantur vitalitium) non solum non nocet: sed longe melius est q̃ si corporalibus laboribus vacarent. cuiusmodi sunt illi de primo secũdo tertio z q̃nto genere: imo si talibus nõ concederetur talis emptio vel si laboribus corporalibus intendere cogerentur: plus damni reipublice eueniret q̃ resarciri posset per profectum illius corporalis laboris. Et hec de emptione vitalitij irredimibilis de

ta sufficiant. quid autem quando est redimibile dicetur in questione. lxxxiij.

Questio. LXXXII

Utrū emptio red

ditus depravet per hoc q ille redditus est perpetuus et irredimibilis. Solutio questionis stat in duabus suppositionibus et quinque conclusionibus.

Prima suppositio

Redditus perpetuus dicitur ius qd quis habet ad exigendum per se et suos in perpetuum aliquam obventionem pecunie vel alterius rei utilis: et hoc annuā vel alia determiatiōe tēporis determinatā ab alio: sic q ille alius per se vel suos successores in eis bonis in quibus est illud ius terminatiue constitutū est obligatus ad pstandum tale quid ei et suis successoribus. Et capitur hic perpetuitas p duratione usq ad finem mundi. Et ille est duplex. quidā est irredimibilis et quidā redimibilis put patuit questione. lxxij. de redimibili patebit in sequenti questione.

Secūda suppositio

Non refert in pposito an ille redditus sit fructuarius vel pecuniarius. et secundo an sit in rebus vel personis constitutus. et tertio an sit de novo cstitutus vel ab olim. quia ille differentie nō variant in pposito: qn si perpetuus redditus sit licite emibilis et per ɔsequens id fieri oporteat in una illarū differentiarū. etiam id fieri poterit in reliqua. quia pari passu ambulant ille differentie quo ad licite posse emi: ut pbatū est questione. lxxix. Et q̄uis in una psona nō possit constitui redditus perpetuus. quia nec illa potest perpetuo vivere in hac mortali vita: tamen in personis sibi succedentibus et sic constituentibus cōmunitatē bonarū potest cōstitui. quia talis cōmunitas potest durare perpetuo perpetuitate predicta licz quādo q de facto nō duret sed pereat. Et ex hoc q perpetuitas capitur pdicto modo patz q falsum est q redditus perpetu⁹ in infinitum excedat vitalitiū vel pctum finitum. quia etiam redditus perpetuus est finitus sicut et duratio status hui⁹ mūdi inferioris. nullum autem finitum excedit aliud finitū in infinitum.

Prima conclusio

Emptio redditus nō depravatur per hoc q redditus est perpetuus et irredimibilis qn adhuc illa emptio maneat de se et ex genere licita. pbat undecim ratiōibus. Primo sic. Emptio redditus est de se et ex genere licita tanq cadens super obiectum congruum. Et per hoc q redditui additur perpetuitas et irredimibilitas nō fit reddit⁹ incongruum obiectum emptiōis. igitur emptio sup eum ut sic conditionatū cadens cadit sup obiectum congruū. et sic erit act⁹ ex genere licitus. Añs p pma parte patz ex conclusione pma questionis. lxxix. Pro secūda parte pbatur. quia p hoc q illa conditio additur nō minus habet rationem vere mercis q̄ haberet si nō adderetur: vel si temporalitas ei adderetur. pbat. quia ratio pbans redditum in cōmuni captū habere vere rationem mercis: eque habet locum circa redditum sic conditionatum. sicut circa nō sic ɔditionatum: ut patet applicando primā rationem prime conclusionis questionis. lxxix. Secundo sic. Emptio redditus non depravatur per hoc q redditus est temporalis et extinguibilis sive determinata temporalitate sive indeterminata temporalitate. ut patuit questione. lxxx. et precedenti. igitur nec per h q est perpetuus et irredimibilis ac inextinguibilis. tenet consequentia dupliciter. Primo. quia non est maior ratio cur potius per cōditiones secūdo additas depravaretur q̄ per primo additas. Secūdo tenet a maiori negative. quia magis videretur q conditiones primo addite depravarent eam q̄ secūdo addite et maxime in redditu temporali determinata tēpalitate. quia illius emptio magis videt suspecta de fraude usurar. Cōfirmat. Emptio redditus nō depuat p h q

est perpetuus ꝛ redimibilis per venditorē
vt patebit ex sequenti questione ex auctori
tate decisionis summoꝝ pontificū. igitur
nec per hoc ꝙ est perpetuus ꝛ irredimibi-
lis. tenet ꝯseq̄ntia. quia magis videret per
secūdum depꝛauari ꝙ̄ p pꝛimū, quia pactuꝫ
de reuendendo facit ꝯtractum suspectū. vel
ad illam suspitionem iuuat coopante alia
circumstantia scꝫ modicitate pcij: vt potest
trahi ex cap. lo ad nostram, de emptio. ꝛ vē
ditione. ſm panor. ibidem. Tertio pbat
Quia ex quo redditus vere habet rationeꝫ
mercis: nō minus ꝙ̄ ager: si perpetuitas et
irredimibilitas facerent eū esse incōgruum
obiectum emptionis, tunc eadem ratione
facerent agrum incōgruum obiectum em-
ptionis: ita ꝙ nō liceret alicui emere agruꝫ
taliter ꝙ deberet habere perpetuo ius vtē
di ꝛ fruendi agro ꝛ irredimibiliter sic ꝙ nō
teneret reuendere eum venditori reofferen
ti pcium. ꝯñs est falsum. ꝯseq̄ntia tenet. q̄a
perpetuitas ꝛ irredimibilitas agri empti ꝛ
possidēdi nō est alterius rationis a perpe-
tuitate ꝛ irredimibilitate redditus empti ꝛ
possidendi vel quasi possidendi. vbi aūt est
causa eiusdem rationis: ibi est idē effectus
ꝛ eadē debet esse iuris dispositio ꝛ merces
circa quas est illa ꝑpetuitas. sunt etiā eius-
dem rationis quo ad hoc ꝙ vtraqꝫ est vera
merx: ꝛ vtraqꝫ computat inter imobilia. et
solū differūt ꝙ vna eaꝝ ē res corpal' altera
incorpalis qd nō poterit variare ꝑpositū
supposito ꝙ vtraqꝫ in se sit emibil' abstrahē
do a ꝑpetuitate: sicut est hic: vt q̄ōne. lxxix.
patuit. igit. Quarto. quia quicūqꝫ emit
agrum aliquem vt perpetuo p se ꝛ suis eū
retineat irredimibiliter: eo ipo virtualiter ꝛ
implicite emit redditum perpetuū ꝛ irredi
mibilem. igitur si emptio redditus perpe-
tui ꝛ irredimibilis est de se illicita: tunc em
ptio includens illam virtualiter etiam esꝫ
illicita. quia actus includens virtualiter a-
lium actum illicitū: est etiā illicitus. Assū-
ptum pbat. quia emendo agrum modo p̄-
dicto acquirit dñium directum ꝛ ꝓprietatē
agri p emptionem. mō directum dñium ꝛ
ꝓprietas agri est virtualiter redditus perpe
tuus ꝛ irredimibilis pcipiendi fructus illi
us agri. q: est virtualis vsufructus seu cau
salis licꝫ nō formalis. Modo quid aliud
est redditus ꝑpetuus ꝛ irredimibilis ꝯsti-
tutus in agro vel p̄dio ꝙ̄ vsufructus illius
agri saltem ꝑtialis: vel aliquid quidditatiue
ei simillimū licꝫ p extrinseca ꝛ accidentalia
distinguat. igitur. Et ex hac pbatione ꝛ cō
firmatione secūde rationis: ꝛ ex sequentibus
patꝫ ꝙ autor cuiusdaꝫ tractatuli incipiētis
Titius ciuis pragen. ꝛc. q̄ inscribit cuidaꝫ
iuriste qui dicit fuisse dñs Andreas olim
legēs in vniuersitate wienēsi. in quo respō
det ꝛ inuehit ꝯtra alium tractatulum etiaꝫ
sic incipienteꝫ Titius ciuis pragensis: quē
quidaꝫ Michael blick canonista compo-
suit approbans emptionē redditus perpe-
tui irredimibilis insufficienter dānauit em
ptionem redditus perpetui irredimibilis.
Vñ ait. Qua temeritate ꝛ p̄sumptione au
dent aduersarij gloriari se non habere cen-
sus ad reemendū: hoc est redimibiles cum
ipsi adhuc multo crudeliores sint ꝛ magis
inhumani ꝙ̄ manifesti vsurarij. Unde nō
est hoc excusatio: ſꝫ magna aggrauatio: q̄a
nō poterit debitor reddit⁹ irredimibilis se
vnq̄ꝫ liberare a pensione annua. ꝛ tamē de-
bitor vsurarij poterit se liberare. ꝛ q̄s vnq̄ꝫ
ita miser esset ꝛ stultus q̄ obligaret se ꝛ sua
ad perpetuas vsuras. Hec ille. Sed ꝯtra
dupliciter. Primo. quia in alia pte eiusdeꝫ
tractatus (que pars eidem annectit) tenet
emptionē redditus redimibilis esse licitaꝫ.
igit p fundamentū ꝯfirmationis secūde ra
tionis etiam debuisset sensisse emptionem
redditus irredimibilis esse licitā. Secūdo
quia in eodeꝫ tractatu adducunt aliq̄ p
bationes ꝯtra emptionem redditus irredi
mibilis: puta q: ibi nō sit merx: ſꝫ de pecu-
nia accipiat pecunia ꝛ hmōi. ꝛ tñ ille eque
possunt applicari ꝯtra emptionem reddit⁹
redimibilis. Tertio. quia si sibi durū vide-
atur ꝙ venditor nūq̄ꝫ possit repetere reddi
tum venditū ꝛ sic se liberare a pensiōe. mi-
ꝝ est ꝙ nō est visum sibi durū ꝙ vēditor agri
irredimibilis nō possit vnq̄ꝫ redire sine ad
agrum vel ad aliquos fructus quibus omi-
bus cogit perpetuo carere: put in hac q̄ōne
ratione ꝛ sequētibus deducit. Quinto sic.
si esset aliqua iniquitas in emptione reddi
tus perpetui ꝛ irredimibilis: inquantum
ille redditus est sic conditionatus illa esset
iniquitas contra proximum: puta con-

tra venditorem eius: quia nõ esset peccatũ contra pmã tabulam: sed ꝯtra secũdam et ꝯtra primũ ꝛ nõ apparet ꝯtra quem nisi cõtra venditorem. igitur. Modo multo maior iniquitas reperiretur in emptione qua quis ab eodem venditore emeret ipsum agrum perpetuo ꝛ irredimibiliter. quia emẽdo agrum ab eo illo modo: venditor totaliter exuitur omni dominio iure ꝛ proprietate agri: ꝛ totum transfertur in emptorem. sed emendo redditum ꝯstitutũ in illo agro ab ipso dño agri: venditor nõ exuit totaliter omi dñio ꝛ iure: imo retinet sibi dñium directum ꝛ ꝓprietatem agri ꝛ solum quendam vsufructum formalem transfert in emptorẽ vel aliquid eidem quidditatiue simillimũ: ꝛ deniqꝫ nõ totum. quia etiam sibi retinet ius vtendi ꝛ fruendi illo agro ꝑ parte q̃ sufficit ꝑ laboribus ꝛ expensis requisitis ad culturam agri. Sexto sic. Decima ꝑdialis capta ꝑ iure ꝑcipiendi fructus decimales ẽ redditus ꝑpetuus ꝛ irredimibilꝭ quẽ ecclesia a laicis habet ꝛ ꝯstitutus in ꝑdijs eorꝫ. ꝛ ille est licite emibilis: q̃ntum est de se ꝛ ex lege diuina. quia si ex lege diuina esset inemibilis: nõ posset ꝑ dispensatiõem ꝛ indultum pape licite emi: sicut nec potest per dispensationem pape licite emi sacramentũ qḋ lege diuina est illicitum emi. ꝛ sic papa peccaret ꝯcedendo vni ecclesie ꝙ possꝫ emere decimã quaꝫ alia ecclesia habꝫ. quia peccatũ nõ tm̃ ꝑmittere sed ꝯcedere ꝛ auctoritatem id faciendi ꝑstare: est peccatũ. si igitur id licite facit. igitur est res emibilis licite. Et idem posset deduci de ꝑsonali decĩa vbi illa est de ꝯsuetudine. Et dixi q̃ntum est de se ꝛ ex lege diuina: quia ꝙ nõ est licitum eam emere: est ex lege positiua ꝓhibẽte eam emi ꝛ vendi tanqꝫ quid annexũ spũali officio eccl'iastico: sicut ꝛ beneficia ecclesiastica sunt sic ꝓhibita emi ꝛ vẽdi. ꝛ iõ papa qui est sup legem positiuã potest concedere ꝙ decima emaꝛ ꝛ vendatur. Septimo ꝛ Octauo ꝓbaꝛ ꝑ tertiam ꝛ q̃ntam rationes positas ad pmã ꝯclusiõem questionis. lxxix. que sicut ibi ad redditũ in cõmuni cõsideratum sunt applicate: etiam applicari possunt eodem mõ ad redditũ ꝑpetuũ ꝛ irredimibilẽ. Nec valet euasio supradicti Andree in tractatulo ꝑdicto dicentꝭ ꝙ vsura nõ in solo mutuo cõmittiꝛ sed etiã in emptione ſm Joh. cal. allegantẽ ad hoc iura Et ſm Guilbermũ altisiodorẽn. in tertio suo dicentẽ: directa vsura nõ est nisi in mutuo: tamen indirecta vsura põt esse sine mutuo: vt si qui intendant acquirere idem qḋ acquirerent ꝑ mutuũ: tamen in fraudem ꝑcepti mutant ꝯtractum. Hec inquã euasio nõ valet: quia implicat ꝯdictionẽ ꝙ vera vsura sit sine mutuo vero. quia est de diffinitione vere vsure: imo vsura vt est peccatum est formaliter mutuatio: vt pꝫ supra q̃stione. xxj. Quis illa mutuatio sepe sit implicita in emptiõe ꝛ alijs ꝯtractibus: q̃ mõ intelligiꝛ Joh. cal. ꝛ sepe non est implicita in vera emptiõe: imo solũ noiatur emptio: ꝛ tamen est vera mutuatio alio noĩe palliata. q̃ mõ intelligitur altisiodorẽsis. Fateor tamen ꝙ est quedam species vsure que dicitur vsura tm̃ ꝑsumpta. ꝛ illa potest esse sine vera mutuatione: non tamen sine ꝑsumpta. Et si tunc arguas. ergo saltem adhuc euasio ꝑdicta in ꝓposito valet. Dicendum ꝙ nõ. quia ꝑsumpta non habet locum nisi quando nimis modicuꝫ datur ꝑcium pꝫut sufficienter patebit in questione. lxxxiiij. cõclusione secũda tertia ꝛ sequentibus. Hic autem datur iustum ꝑcium. igitur etiaꝫ nõ erit presumpta. Nec obstat ꝙ emptor nõ vult suam pecuniam cõmutare ad mercantias: eo ꝙ non est ibi semꝑ ꝛ omĩno certus de lucro: imo aliquãdo perdit sortem: sꝫ tm̃ vult cõmutare ad habendũ pecunias ꝑ viam redditus vbi certus est de lucro ꝛ de sorte. vt arguit ꝑdictus Andreas. quia licitum est querere certitudinem ꝛ securitatem lucri: etiam magnam ꝛ maiorem alia: dummodo sit humana ꝛ non ꝑ vias ꝓhibitas. Hic autẽ nõ potest dicere esse vias ꝓhibitas. quia peteret ꝑncipiũ. imo ꝑsona emẽs possit esse talis: ꝙ illicitum esset ei eas commutare ad mercantias: vt si est eccl'iastica.

Preterea etiam emptor redditũ non est certus omĩno de sorte ꝛ lucro. quia ꝑeuntibus bonis in quibus est fundatus redditus: etiã sibi perit redditus ita: ac si nõ redditus: sed illa bona emisset. Item non negaret aduersarius ꝙ liceret potius pecunias cõmutare pro talibus bonis q̃ȝ ad mercantias applicare: ꝛ tñ etiaꝫ hoc faceret ꝓpter maiorem certitudinem. Nec valet qḋ dicit ꝙ illa pericula raro eueniũt. quia quanto

rarius eueniūt vel nāta sunt euenire vt puta͂r: tanto etiam carius emit͂ talis merx. et ideo in hoc nō agitur aliqua inequalitas. quanto enī merx pluribus periculis subijcitur: tanto remissiori precio potest emi.

Q etiam idem arguit ꝙ venditor nihil recipit nisi pecūiam ab emptore. ⁊ nihil etiam nisi pecuniam ei annuatim soluit. puta si est pecūiarius reddit⁹. igit͂ de nullo soluit illā annuā pecuniā nisi de pecunia recepta igit͂ est vsura. Non valet. q: illam annuam pensionē soluit de p̃dijs sup̲ quibꝰ ē redditus ille ꝯstitutus licꝫ ꝓpter pecuniā eā soluat. sed de hoc latius patuit q̃stione. lxx. ⁊. lxxix. ꝯclusione tertia. Nono ꝓbat͂ ꝑ tertiā rōnem p̄me ꝯclusionis p̄cedentis q̃stionis que sicut ibi ad vitaliciū applicata est: ita potest etiam applicari ad ꝑpetuum ⁊ irredimibilē redditū. Decimo sic. Licita ē cōmutatio qua p̃dium qđ emi a Johe: darem tibi in perpetuū ꝓ te ⁊ tuis heredibus cū illo onere vel obligatione: vt haberem ius exigendi a te annuatim aliquantā ꝑtē fructuū dandam mihi ⁊ meis heredibꝰ imperpetuū. ergo etiam licita est emptio qua darem tibi tantam pecuniā: q̃ntam valet p̃diū p̃dictum ꝓ equali onere vel obligatione dandi aliquantā ꝑtem fructuū mō p̃dicto de aliquo p̃dio. tꝫ ꝯña. quia nulla ē ibi ratio diuersitatis nisi ꝙ p̄ma cōmutatio est ꝯtractus ꝑmutationis: ⁊ scđa est emptiōis Hoc aūt hic nō variat sicut in simili patꝫ. Nam si licita est ꝑmutatio qua meū equū ꝓ tuo asino do. etiam licita est emptio qua pecuniā meā que tanta est q̃ntū valet equ⁹ meus do ꝓ asino tuo. Añs ꝓbat͂. quia licita esset cōmutatio qua illud p̃dium meum tibi traderem ꝓ alio p̃dio tuo equiualenti quod mihi ꝓ me ⁊ meis heredibꝰ deberet remanere imꝑpetuū. igitur eadem ratione possum illud tradere ꝓ alia re equiualenti illi predio cuiusmodi est onus tuū p̃dictuꝫ ⁊ ius mihi assignādum. igitur. Undecio sic. Ex cōdemnatione emptionis redditus perpetui ⁊ irredimibilis sequit͂ quid horribile ⁊ impiū. igitur ꝯdemnatio talis est impia ⁊ horribilis. Añs ꝓbat͂. quia ex ea seq̄tur ꝙ fere omnes p̄lati ac beneficiati ⁊ officiati ipsius ecclesie vel ꝓ magna ꝑte sustentarent͂ de illicite quesitis: ⁊ iam a maximis ꝑ tēporibus fuissent plurimi sic sustentati quoꝝ plurimi fama tā sanctitatis q̄ꝫ doctrina claruerūt. quia ꝓ magna ꝑte eoꝝ officia ⁊ [illegible] ture sunt fūdate sup̲ redditibꝰ perpetuis ⁊ irredimibilibꝰ qui sunt annexi eoꝝ officijs ⁊ p̄laturis. de quibꝰ tamen viuere non esset minus damnandū q̄ꝫ si de vsuris quas vsurarij acquisiuissent viuerent: in casu vbi forent hij a quibꝰ essent extorte vsure vel eoꝝ heredes. Sancti quoqꝫ pontifices romani atqꝫ ꝯcilia generalia que talia nō ꝯdemnauerūt ⁊ extirpauerūt: damnabiliter omisissent: nec dño placuissent. sicut nec illi reges dño placebant qui excelsa nō abstulerunt in iuda cum potuissent. Et ex hoc patet ꝙ nō bene loquitur Hein. gandens͂ doc. solēnis qui cum damnet emptionem redditus perpetui q̃dlibeto octauo questione. xxij. arguendo ꝓ tali emptiōe sic. quia religiosi ⁊ p̄lati tales redditus emūt ⁊ emere consulūt qđ nō facerēt si nō liceret. Dicit dicendum esse ad hoc argumentū sicut alibi dictum est. Alibi autē scꝫ quodlibeto secūdo q̃stione. xv. eiusdem vbi damnat venditionem vitalicij arguit ꝓ illa venditione vitalicij ex eo quia talis venditio approbat͂ facto a multis ⁊ verbo a nullo ꝯtradicitur quod nō videtur posse fieri nisi esset licitū. ⁊ soluendo dicit. ꝙ q̄ approbant faciēdo: ꝑniciosum exemplū dant. Q aūt verbo nullus ꝯtradicit. hoc est: quia in iudicium nō deducitur: ⁊ mala ꝑ patientiā tolerantur. Et idēꝫ quodlibeto p̄mo. q. xxxix. damnat emptionem vitalicij cum vult soluere argumentum factū ꝓ tali emptione: puta quia hoc ꝯsulunt religiosi viri qui non facerent nisi licitum esset: dicit sic. Q arguit͂ ꝙ sancti viri ⁊ religiosi ⁊ sapientes dant ꝯsilium dico ⁊ firmiter credo ꝙ si tale ꝯsilium dant in hoc sapientes nō sunt: sed ignorantia iuris naturalis in vsurario cōtractu decepti decipiūt animas. imo vt verius credo: licꝫ in hoc aliquādo deceperint: tamen longo tꝑe nō fecerūt nec facient: de cetero iā melius instructi: ⁊ lꝫ mulierculę ad suā excusatiōēꝫ dicant mentiunt͂. Hec ille. Hec sniā stare nō potest ꝓpter tria. Primo. quia q̄uis verum sit ꝙ multa mala tolerant͂: que si in iudicium deducerent͂ punirent͂: vel non tolerarent͂. tamen nihilominus si illa constent iudici aliunde q̄ꝫ ꝑ deductionē in iudiciuꝫ: puta quia notoria sunt aut clamorosa [illegible]

tractione sibi cōstant: nō excusaē si nō offi-
cio ꝯtra talia ꝓcedat ⁊ ea met in iudiciū de
ducat. ⁊ cum effectu ea puniat si possit sine
grandi scandalo. quare nō allegat ꝑdictus
doctor nec allegare potest in nostro casu.
qn sine dī potuissent pontifices romani ⁊
concilia tales ꝯtus extirpasse: ⁊ sic adhuc
stat argumentū ꝙ inexcusabiles a magna
culpa ꝑditiōis oīū essent. ex quo positi in
specula nō annūciassent gladium venien-
tem. Secūdo. quia nō respondet ad horri
bile illud qd allegatum est nisi incidendo
in illud quo dicit ementes taliter pernitio-
sum exemplum dare. ⁊ sic eos scandalizare
mortaliter alios. Tertio. quia dato ꝙ tēpe
suo nō essent tales ꝯtractus in iudiciuꝫ de
ducti: vt reprobarēt vel approbarenē. tamē
post eum sunt ꝑducti ⁊ approbati quo ad
redditus perpetuos: vt patebit in sequen-
ti questiōe Ex hoc sequiē. xij. ꝓbatio ⁊ ta
lis. Sūmi pontifices ⁊ plures episcopi au
toritate iudiciali ⁊ plurimi doctores auto-
ritate doctorali dixerūt illaꝫ emptionē red
ditus ꝑpetui esse licitam: que fit cum gra-
tia redemptionis concessa venditori: ita ꝙ
facultatem redemptionis vocāt gratiaꝫ: vt
patebit. Igiē etiā si illa emptio fiat sine cō
cessione illius gratie. ⁊ ita redditus ꝑpetu⁹
emaē irredimibiliter erit licita. ⁊ ꝯña. qꝛ si
quis aliquem ꝯtractum qui ex genere suo
est non gratuitus: sed onerosus. ⁊ nihilo-
minus ex genere suo licitus; potest face-
re cum aliqua gratia: nō ob hoc teneē eum
cum eadem gratia facere: qn si euꝫ sine illa
gratia faciat nō peccabit. alſ nullus ꝯtra-
ctus pure onerosus: scꝫ in quo nl'la fit gra
tia: ſꝫ pura iusticia esset licitus. Cōstat aūt
ꝙ emptio ex sui natura est ꝯtractus onero
sus ⁊ nō includit in sui ratione gratiā. ⁊ ta-
men vt sic est ꝯtractus de iure gentiū appro
batus. Igiē si ille respectu ꝑpetui redditus
fit licite quādo fit cum gratia. etiam potest
licite fieri sine illa gratia.

Secūda conclusio

Emptio redditus perpetui ⁊ irredimibilis
potest multipliciter depꝛauari ꝑ indebitas
circūstantias. ꝓbatur. enumerando septem
circūstantias ꝑ quas fere oēs ꝓportiona
biliter eam ꝯtingit depꝛauari. sicut emptiōeꝫ
vitaliū ꝯtingit ꝑ easdem depꝛauari. vt in se-
cūda ꝯclusione ꝑcedentis questiōis patuit
⁊ exemplifica de quis. cui. vbi. ⁊ qn̄. eodeꝫ
modo sicut ibidem est exemplificatum. de
quō etiam exemplifica ꝓportionabiliter ꝑ
ꝑmū secūdū ⁊ tertiuꝫ exempla ibidē posita
addendo etiam quartū: puta si emit ab eo
qui petijt pecuniā mutuo: ⁊ petens fuit in
ea indigentia ꝯstitutus. qua stante tenebaē
petitus ei mutuare sub peccato mortali (ꝑ
ut fuerūt positi sup̄ questione. xix. quattu-
or vel qnq̄ casus in quib⁹ est ꝑceptum mu
tuare primo) vel saltem in ea indigentia fu
it constitutus: ꝙ sub peccato veniali debe-
bat ei mutuare vt de facili ꝯtingere potest
Si itaq̄ paup ꝑma vel secūda indigentia
existente petiuit mutuū ⁊ diues noluit illi
mutuare. sed mox se ꝯuertit ad emptionem
redditiū sup bonis illius indigentis (sicut
ꝓh dolor sepe accidit) in tali inquā casu il
la emptio depaccidens depꝛauaē: vel saltē
si ipsa in se formaliter nō depꝛaueē. tamē cō
iungiē omissioni que est peccatū: put etiaꝫ
de hoc fuit tactum sup̄ questione. lxxix. ar-
gumento secūdo. ⁊ infra latius questione
sequenti in correlario sexte cōclusionis. De
circūstantia vero cur. put dicit causaꝫ fina-
lem. exemplifica etiam sicut ibidem est exē-
plificatū. put aūt dicit causam inductiuaꝫ
potest etiam exemplificari de omnib⁹ qnq̄
sicut ibidem est in emptione vitaliū exem
plificatū. Nam etiam emptioneꝫ perpetui
redditus ꝯtingit fieri ex illis qnq̄ causis: ⁊
si nō ad se tm̄ cui emit relatis sicut fit in em
ptione vitaliū. tamen relatis tam ad se ꝙꝫ
ad posteros suos successores quib⁹ emēs
vult ꝑuidere. ideo quia aut diffidit do: aut
inordinate timet: vel inordinate sollicit⁹ ē:
aut ex prudentia carnis id facit: aut ex cupi
ditate lucri. Has etiam radices ꝯtingit in
uenire in emptionib⁹ aliaꝝ reꝝ: vtputa ꝑ
dioꝝ: q̄uis quo ad intēdendū vt ipse ⁊ po
steri voluptuose ⁊ sine labore viuant: non
ita natum sit illud ꝯtingere in emptione ꝑ
dioꝝ que excolere oportet laborib⁹ sicut in
emptione redditiū in quoꝝ obuentionib⁹
ꝑcipiendis nō oportet ꝑcipientē laborare
Per circūstātiaꝫ aūt quid: ex quo coincidit
cū obiecto nō depꝛauaē. ex quo ipm̄ qd scꝫ
redditus emptus est obiectū ꝯgruū ēptio
nis. Pn̄t etiā hic moueri duo dubia: sic de
emptōe vitaliū sūt mota circa scd'aꝫ ꝯcloꝫ

ꝛ eodem modo vt ibidem sunt soluta pos- sunt solui.

Tertia conclusio.

Emptio redditus ꝑpetui ꝛ irredimibilis potest taliter oĩbus requisitis circumstan- tijs vestiri: ꝙ erit non tm̃ de se vel ex genere sed etiam simpliciter licita ꝛ bona perfecta bonitate morali. ꝓbat̃ discurrendo ꝑ oĩs circũstantias: ꝛ eodez mõ exemplificando sicut discursum ꝛ exẽplificatũ est de emptõ ne vitalitij in ꝯclusione .ij. ꝓcedent̃ qõis. Nec est differentia faciẽda nisi ꝙ in emptõ ne vitalitij respicit̃ ad tempalem ꝛ singula rem sustẽtationẽ illius solius cui emit̃ qui est in aliquo q̃nqȝ generũ ibidẽ dictoꝝ cui singulari persone: vel quibus singularibus ꝑ- sonis emit̃. Sed in emptione redditus ꝑ- petui ꝛ irredimibil' respicit̃ ad sustentatiõꝫ ꝑpetuã oĩm illoꝝ qui successuri sũt ꝑpetuo in aliquo illoꝝ generꝝ: vt qui emit reddituũ ꝑpetuũ ꝛ irredimibilẽ vt eum annectere fa ciat alicui officio ecclesiastico: puta p̃latu- re spũali: vel officio p̃dicature vel celebra- tionis missaꝝ vel lecture theologice aut offi cio ꝓphano: vtputa potestati seculari iudi- cantie vel aduocatie. Ille inquã intendit su- stentare nõ soluz ꝓmũ qui hoc officiũ sub- ibit sed oĩs eius successores in illo officio q̃tenus p̃sint vtil'r reipublice. Si etiam eũ emat vt grauatis infirmitate ꝛ valitudine assignet̃: intendit sustentationẽ nõ tm̃ ꝓmi qui euz percipit: sed oĩm qui in illa miseria sunt sibi successuri.

Hic possunt moueri duo dubia. Primũ, an ad debitam circũ stantiã illius emptiõis requirat̃ ꝙ annuus redditus cõmuni estimatione non excedat redditũ quẽ habere posset si terram de tan- ta pecunia emisset. Dicũt quidaz ꝙ sic. ꝛ h̃ nõ tm̃ in emptione redditus ꝑpetui: sed eti am tꝑalis siue determinata siue indetermi- nata tꝑalitate. Alij dicũt ꝙ qñ quis in per petuũ emit: nũqȝ potest esse illicitus cõtra- ctus q̃ntũcũqȝ sit magnus redditus respe- ctu p̃cij: quia licz in ꝯtractibus se decipere. Sed ꝓmũ dictũ dupliciter potest intelligi. Primo ꝙ requirat̃ ꝙ vltra oĩs expensas ꝛ operas quas haberet facere in colendo terram illam: posset tantũ reddituũ de terra habere: si quã ꝑ illa pecunia emisset. ꝛ sic ẽ verũ: quia da oppositum: puta ꝙ redditus emptus est pinguior: q̃ȝ sit ꝓuentus quẽ p̃- dicto mõ de terra habere potuisset si emis- set. tunc p̃cium esset minus reddito empto quia p̃cium esset adequatũ ꝓuentui illius terre deductis expensis ꝛ operis ꝑ quibus debet pars fructuũ ei cedere. igitur estz in- adequatũ redditui empto qui ẽ pinguior: quia adequatũ minori nõ est adequatũ ma iori. Si autẽ intelligat̃ ꝙ requirat̃ ꝙ cõ- putando simpliciter oĩs obuentiões agri nullis defalcatis: posset tantũ habere de ter ra q̃ntus est ille redditus emptus: ita ꝙ nõ posset licite habere plures obuentiones de illa terra: nõ est verũ. quia alique illaꝝ ob- uentionũ sunt censende vt p̃miũ vel merces laboꝝ q̃s habet ꝑ se vel alios facere in colẽ do illam terram. ꝛ sic dũtaxat relique debe bunt cõmensurari obuentionibus redditua- libus in quibus operandis nõ apponit laborẽ culture. Scđm aũt dictum alioꝝ est fal sum, ꝓpter duo. Primo, quia sequeret̃ ꝙ cen- tum flor. essent iustum p̃cium ꝑpetui reddi tus annuatim iportantis .xx. flor. vel .l. flor. qđ est falsum. Itẽ q̃ntuscũqȝ redditus põt esse in magno ꝛ notabili excedens p̃cium in valore. Ubi autẽ talis excessus est: vio lat̃ iusticia cõmutatiua. igitur. Secũdo quia crude allegat illud scꝫ: in ꝯtractibus licz se decipere: nec est ad ꝓpositum in illo sensu in quo est verũ. de quo sensu patuit sup̃. q. liij. in fine ꝓme ꝯclusionis. Secundum dubium: an ex ꝑte circũstantie quõ requirat̃ certa ꝛ fixa q̃ntitas p̃cij omni tempore danda ꝑ eodem reddituu. Tertium, an oporteat ementem acquirere ꝓprietatem in illo fun- do vbi sibi ꝯstituit̃ redditus: ꝛ an teneat̃ ni hil velle habere postq̃ȝ sine culpa vendito ris periret fundus total'r: sed de illis pate bit in questione .lxxxiij.

Quarta cõclusio.

Emptio redditus ꝑpetui ꝛ irredimibilis p̃dicto modo vestita est nõ solum licita sed etiam expediens reipublice. Probat̃. talis emptio includit eminẽter ꝛ ꝑfecte emptio- nem tot vitalitioꝝ quot sunt sibi inuicẽ suc cessuri in illo officio vel ꝯditione cui [illegible] cio vel generi ꝑsonaꝝ est ille redditus ꝑpe- tuus emptus. Modo emptio vitalitij p̃di cto modo vestita est expediens reipublice [illegible]

igit multo magis emptio redditus ppetui erit expediens. Maior pbat. quia perfecte reducens expediens: est expediens. Minor pbat. quia quicunq3 p totam vitam sua ac in tali officio vl' cditione (cui officio vl' cditioni est anexus ppetuus redditus, hz illum redditu p tota vita sua. igit habet illum vt vitalitiu respectu sui. 7 ita etiam est de eius successore. Unde beneficiu ecclesiasticum licz sit ppetuus 7 irredimibilis redditus. tamen respectu singulo2 bnficiato2 illo officio censet esse vitalitiu illo2.

Quinta conclusio

Emptio redditus ppetui 7 irredimibilis pdicto mo vestita no depuat per hoc q est cstitutus in bonis ecclesiasticis. pbat. q2 ille redditus non minus est ibi cstituibilis q vitalitiu nisi q maio2 solennitas requirit quado ibi cstituit redditus perpetuus q quado tm vitalitiu ibi cstituit. sicut etiam quado recto2 ecclesie ipsa pdia ecclesie vellet simplr vendere ppetuo requirit solennitas a iure canonico introducta. Un pdijs eqpant redditus ppetui: qm redditus inter imobilia computant saltem qn excedut longu tpus. 7 tamen qn vellet locare pdia eccle ad vitam suam vel alicui vitalitium inibi cstituere 7 vendere: non requirit illa solennitas: imo aut no requirit. aut si que requirit vt in religioso: tamen mino2 sufficit vt tactu est in qnta cclusione pcedentis qstionis. An aut in venditioe redditus cstituti in bonis ecclesiasticis sufficiat servare csuetudinem loci approbataz. 7 maxime quado redditus essz redimibilis: eo q tuc solum est ppetua q ad emente non quo ad vendente hoc spectat ad aliam qstionem.

An etia p csuetudine possit tolli vt no requirat solennitas a iure introducta. 7 si no: tuc no relevat h q redditus etiaz est redimibilis. si aute sic. (sicut videt pbabilius) tunc vtrobiq3 potest fieri: nisi extrauagas pauli que incipit Ambitiose. aliqua renouatioz fecisset iuris abrogati. Sed (vt audiui ex ore cuiusdam doctissimi viri q nunc nouissime cum hec scriberem fuit in curia romana) pdicta extrauagans non est publicata: put dns vulteranus tunc existens pmus referendarius pape: retulit pfato viro in pntia dni epi vrbinatensis. 7 sic sequit q pdicta constitutio no ligaret.

Contra

pma cclusione arguit octuplr. Primo oibus qnq3 argumentis pncipalibus factis ctra pma cclusione pcedentis qstionis: applicando illa ad redditu ppetuu 7 irredimibile: sicut ibidem sunt applicata ad vitalitiu. quia vtrobiq3 possunt eodem mo formari: ita q vbi ibide dicit positu 7 spes pcipiendi toto tempe vite sue: dicat hic positu 7 spes pcipiendi ppetuo p se 7 suos successores. 7 soluant etiam eodem modo sicut ibidem.

In tertio aute pncipali vbi ponunt duo casus: ponat secudus sic q Johes det centum flo2. vt recipies det p se 7 suos ppetuo omi anno. v. flo2. 7 Johes p se vel suos pcipit. c. 7. x. flo2 in. xxj. anis. 7 pnter pportionabiliter sicut ibidez. Siliter applicado qrtu 7 qntu pone q emes velit esse certus q ille cui emit 7 sui successores sint certi de sufficientia: 7 q sine labore co2pali possint viuere. 7 solue sicut ibidem.

Et preter

illa qnq3 etia pot argui specialr ctra eptione redditus perpetui pecuniarij. 7 h triplr. Primo. q2 ibi videt emi pecunia q est inemibilis. Secudo. q2 no solu ibi sz etiam in redditu fructuario: emes nihil videt transferre in se p emptione: sed illa sunt sufficienter soluta ex dictis in cclusione secuda qstionis. lxxix. Tertio. q2 emptio vitalitij excusat a peccato: eo q qmuis contingat q emens aliqn recipiat plus q dat: tn ex quo hoc fuit dubiu: q2 nesciebat q tanto tpe esset victurus: 7 q illud dubiu habeat eu excusare: pz a silr: quia venditoze recipiente in termino solutionis maius pciuz q merx valuerit tpe venditiois: excusat si nesciebat q res in termino solutiois esset tantu pcium valitura: vt pz in. c. in ciuitate. extra de vsuris. igit cuz illa no hic cesset: quia emens ppetuu redditum verisimilit credit se plus pcepturu p se 7 suos q dat: sequit q est illicitus. Dicendu q emes vitalitiu no indiget excusatione de illo q recipit plus in nuero vl' qntitate mathematica q fuerit pcium qd dat. q2 stat q illud plus in qntitate mathematica no sit plus sz minus vel solu equale ciuiliter loqndo: 7 fm qntitate valo2is ipi pcio put patuit qoe pcedeti: sz tm tuc idiget excusatioe qn tato tpe pcipiet

pe...iones q si a principio contractus constitissz de h: fuisset estimatū preciū esse minoris valoris q̄ tā diuturnū vitalitium. et quia fm causas inferiores nō sic estimabat, ideo ratione ignorantie qua non fuit scitus valor vitalitij eo q estimatores inicii fuerūt causis inferioribus, excusat emens: etiam maxime quando venditor libens consensit q si tale quid eueniat velut nihilominus ei dare pensionē, loco cuius etiam alium euentum sibi lucrosum habet si scz emptor cito moriat. Ita enim dato q sit certum q emptor perpetui redditꝰ recipiet p se et suos plꝰ in q̄ntitate mathematica q̄ dederit in p̄cio nō indigebit de h excusatione. si autē recipiet plus in q̄ntitate valoris q̄ fuerit p̄ciū tunc si hoc sit ratione particularū obuentionū nō indiget excusatiōe: etiam si hoc verisimilit credidit sicut nec emēs agrū de quo verisimiliter credit simile. Si autē ratione ipsius mercis imediate empte .i. iuris empti: ita q illud sit valdius q̄ p̄cium: tūc ratione dubij pōt excusari. Et cum dicis. nō est hic dubium sed certum vel verisimile: sicut et verisimile est obuentiōes p̄ualituras. patuit solutio in p̄cedenti questione in primo argumento p̄ncipali. Preterea cū nesciat finis mūdi ad quē tm̄ ptendit perpetuitas redditui, et etiā nescitur si fundus in quo constitutus est ille redditus pereat cito etc. nō potest esse certitudo talis que excludat dubium potens excusare sicut in vitalitio. Quarto arguit et p̄us nota q duobus sequētibꝰ argumētis arguit ex quibusdam p̄ncipijs et imaginationibꝰ Heinrici de hassia q̄ etiam supradictus andreas de quo in p̄ma conclusione est dictum contra aliū assumendo ad damnandū illas emptiōes magnipendit. Arguit igit sic. Si ibi esset vera emptio: et p cons̄ esset ibi vera merx. maxime quia emens emeret ius habendi tantam pecuniā vel tanta blada annuatim de bonis illis: vtputa de bonis monasterij a q̄ emit illū redditū: eo q nō potest dici q emat ptem illorū bonorū aut ptem fructuū illorū. Sed hoc nō. quia nemo potest acquirere: et p cons̄ nec emere ius percipiendi fructus alicuius p̄dij: nisi etiaz acquirat p̄prietatem illorū p̄diorū. igit nec ius predictum. Minor nota. quia monasteriū retinet illā p̄prietatem sibi. Maior pbat. quia ius percipiendi fructus alicuius p̄dij consequitur [illegible] tatē illius p̄dij: hoc est homo [illegible] p̄dium est suū: habet ius pcipiendi [illegible] eius qd ptz in aliis. Nam et hoc [illegible] emendo vineā facit eam suā: ipse [illegible] rit ius vtendi ea: ita q suitas vinee est [illegible] naturaliter iure percipiendi fructus eius.

Dicendū q sic multiplr contingit aliquid esse hominis: et p cons̄ multiplicatur [illegible] eam esse suam: sic etiam est mltiplex suitas. Primū ptz. quia aliqñ res est hoīs q̄ad p̄prietatē seu directū et pfectum dñium. Aliqñ tm̄ quo ad dñium vtile. Aliqñ tm̄ quo ad vsufructū. Aliqñ tm̄ quo ad vsuz. Nam conductor equi licet habeat solū vsuz equi: adhuc potest ipm vocare suum equū et inqlinus domus potest dicere vado ad domū meam. Secūdū ptz. q: tot [illegible] suitas: quotuplex ius habet quis in re [illegible] tur sicut p̄dicti quattuor modis contingit rē esse suā: sic erit p̄dicta quadruplex suitas. Cū igit dicit q si emens haberet ius percipiendi etc. tunc oporteret illa bona esse sua ccedo aliqua suitate scz illa que dicitur [illegible] fructus vl' vsus vel aliqua que est [illegible] fructui. sed nō oportet q illa q̄ dicit [illegible] tas. Nec est verū q ius pcipiendi fructus consequat solā illam suitatez que est [illegible] ita q oporteat q sint in eodē: imo ex diffinitiōe vsus vel vsufructus ptz: q nulli [illegible] cit vsus nec vsufructus in re p̄pria: sed [illegible] re aliena. quas diffinitiōes vide sup̄ [illegible]

Nec est etiā imaginandū (put p̄dictū argumētū p̄tendit) q ius pcipiendi fructus alterius rei qd habet petrus: sit q̄d [illegible] ctū a suitate qua illa res dicit sua quasi [illegible] tas sit quedā entitas p̄or quasi causa [illegible] iuris: imo sunt idem. sed bñ verū est q [illegible] plat suitas p̄cise p p̄prietate et pfecto [illegible] q illa possunt distingui etiam loco et [illegible] cto. quia stat q tlis suitas sit in Johe [illegible] percipiendi fructꝰ seu vsufructꝰ formal[illegible] in petro in quo nō sit illa suitas: nec [illegible] pcipiendi formale sit in Johe [illegible] Johāne sit causale ius percipiendi. [illegible] ptz solutio sequentis argumenti.

Quinto sic. Ius percipiendi fructus [illegible] quorū p̄diorū nō potest esse p̄mū obiectū emptionis: imo oportet q suitas [illegible] obiecti p̄oris p̄us terminet ipsam [illegible]

Ergo emptio redditus nō est possibilis ni si illa bona fiant ipius ementis tanq̄ sua. H autē nō fit in emptione redditū. igitur ta lis emptio nō est vera sed tm̄ ficta emptio. Maior pbat̄ a simili: vt sup̄ d̄ vinea. Di cendum q̄ maior est falsa si suitas capiat̄ p ꝓprietate: sed est vera si capiat̄ p vsu vel vsu fructu. Nec tunc est suitas alia res ꝑor ipo vsu vel vsufructu.

Sexto sic In tali emptione nihil occurrit emi bile. igit̄ ē ficta emptio. Añs pbat̄. q: in tl'i ēptione nihil fit nisi q̄ illi quoꝝ sunt bona in q̄bꝰ redditus d̄r ꝯstitui: obligant ea emē ti ad modiū sibi porrigēdū. ⁊ sic emere red ditū vnius modij in bonis: nihil est nisi ipi us bona per eos quoꝝ sunt obligare emē ti ad modium sibi porrigendum. Modo hoc agendo nō emitur modius bladi cum longe minus valeat q̄ pecunia data nec hoc complexū qd̄ est modiū omī anno im perpetuū reddi: q: in infinitū plus valet q̄ pecunia data. ⁊ sic est inappreciabile. Di cendū. añs est falsum. Ad ꝓbationē neget̄ assumptū ꝓ ꝑma pte: q: in illa emptione nō fit solū obligatio actiua illoꝝ bonoꝝ sꝫ etiam passiua obligatio ⁊ etiā acq̄sitio iuris pcipiendi fructus qd̄ ius correspondet illi ob ligationi passiue: qd̄ ius incipit in emente esse qui ꝑus nō infuit. Silr̄ ꝓ scd̄a pte ne get̄: imo emere est acq̄rere ius sup illis bo nis sibi obligatis: ius inquā nō ꝓprietatis sed vsufructꝰ vel rei ꝯsil'is vsufructui: vel ē ementē ꝯsentire vt acquirat̄ sibi illud ius. Cū vltra dicis q̄ ibi nō emit̄ modius: cō cedo. cū dicis q̄ nec illud cōplexū. Dicen dū q̄ dato q̄ poneret̄ emi illud complexū: nī rō tua h̄ nō improbaret: q: nō est verū q̄ in infinitū plus valeat. put h̄ sufficienter ē solutū in p̄cedenti q̄stione. Scd̄o dicen dū ad idem q̄ nullū complexū emit̄: sed in cōplexū scꝫ ius pcipiendi omī āno modiū ⁊ sic est insufficiēs inductio in argumento.

Septimo sic Si esset vera em ptio: maxime h̄ p illam viam imaginandū esset scꝫ q̄ emens redditū vnius flor. in do mo alicuius ꝯstitutū acq̄reret ꝓprietatē illi us domus: ⁊ mox eandē domū locaret vē ditori obligando eū ad habendū illam do mū p gte perpetuo ꝯductā ꝓ se ⁊ suis he redibus ad vsū domus. ⁊ hoc ꝓ certo cen su annuo imperpetuū soluendo. ⁊ q̄uis dē minus p̄ciū ꝓ vsu domus q̄ ille valeat absolute: tñ ex quo nō p̄cise dat illud p̄ciū sed etiam dat ius venditori perpetuo ꝓ se ⁊ suis heredibꝰ incolendi domū ꝓ quo censu puta vnius flor. ideo ibi nulla est iniq̄tas. Modo p̄dicta via nō est nisi fictio quedā igit̄. Minor pbat̄ q̄druplr̄. Primo. quia q̄n alicui locat̄ aliq̄ domus tūc ꝯductor in cipit inhabitare domū quā ꝑus nō inhabita uit. hic autē imediate eā inhabitauit. Quis insup ⁊ scd̄o a seculo audiuit q̄ aliquis vnꝰ ⁊ idē ꝯuenat seu ꝯducat suā ꝓpriā domū. ⁊ sic sit inq̄linus sui ipsius. hoc aūt h̄ fieret Aut tertio q̄s audiuit q̄ aliq̄s emat vsum aliene domus p̄ter eius subam ⁊ ꝓprietatē ⁊ ad locandum imppetuū ⁊ nō ad inhabi tandū. Quarto. q: s̄m aduersarios domus est obligata emptori. igit̄ est eius pignus: ⁊ ꝯ ꝯñs manet in dñio venditoris. ⁊ sic idē esset inquilinus respectu suiipsius in re ꝓ pria. Dicendū. negando maiorē. Nam q̄ uis aliqui approbantes emptionē redditꝰ irredimibilis talē videntur habuisse ima ginationem cuiusmodi videtur fuisse sup̄ dictus iurisperitus michael blick in tracta tulo suo q̄ incipit. Titius ciuis p̄gensis. cō tra quē sup̄dictus Andreas inuehit tangē do aliqua ex p̄dictis: tñ nō oportet sic dice re. Nam nulla est necessitas talem circuitū faciendi. q: si sic: tunc eadem rōne nō possꝫ quis emere ꝑpetuū vsufructū in bonis al terius nisi etiā acquireret ꝓprietatē in illis qd̄ tñ implicat ⁊ est ꝯtra diffinitionē vsu fructus. seq̄la ꝓbatur. q: redditus ꝑpetuus nihil videt̄ esse nisi ꝑtialis vsufructus ꝑpe tuus vl' saltem q̄d simillimū ei. Et p̄sertim nō habet apparentiā illud qd̄ iste ait dicēs q̄ recepto p̄cio ipse venditor redditus ꝯsti tuti sup domū: effi. it inquilinus illius do mus que sibi censet̄ locata ꝓ parte cum ꝑ us idem esset dñs totius. Illam eñ imagi nationem ⁊ diuerticulū querere est sup ua caneū. Preterea idem deficit dicendo q̄ vsus ad quē quis locat domū est perceptō pensionis vl' census ⁊ cōmutare lucrum ꝓ lucro. Nam vsus est ius vtendi qd̄ ꝯcedit̄ ꝓ pensione annua percipiendi quando lo cat̄. Vñ dicendū est q̄ imediate nihil emit̄ nisi ius pcipiendi fructus: ⁊ remanet ꝓprie

tas bonoꝝ illoꝝ apud ꝑorem dn̄m. nec an nuā pensionem soluendo: soluit eaȝ vt cen sum ꝯductionis vel locagii: sed vt canonē vel obuentionē vsufructus ꝑtialis vel iuris simillimi ei. Secūdo ꝙ quicq̄d sit de ma iori quā reputo falsam: ꝓbatio minoris ni hil faceret ꝯtra eam quo ad oēs quattuor eius ꝑtes. Ad ꝑmā em̄ diceret ꝙ aliq̄s po test ꝯducere domū quā sine intermissione inhītauit añ ꝛ pꝰ ꝯductiōȝ ꝛ ī ꝯductōe: pu ta si domus fuit sibi ꝑus cōmodata ꝛ non locata. vel quia domus fuit ꝑus sibi pro pria ꝛ manendo in domo vendidit eam al teri. ꝛ nihilominus mox eam ab eodē ꝯdu cit. sicut etiam aliquis potest alteri vende re fundum eo pacto ꝙ mox sibi locet: vt pa tebit in q̄one seq̄nti ꝯclusione ꝑma, ꝓbatio ne. xxi. Ad secūdam diceret ꝙ nemo pōt domū suā ꝓpriā ꝯducere tꝑe quo est sibi ꝓ pria: tn̄ eam que ante fuit ꝓpria ꝛ nunc est aliena potest cōducere. Nec oportet ꝙ fiat magnū interuallū ad hoc ꝙ cesset esse sua: ꝛ ꝙ cōducat eam. Nam in eodem instanti quo desinit esse sua incipit esse aliena: qr ē idē instās ꝑmū nō eē ꝓpetati ꝛ ꝑmū instās esse alterius. Modo ante illud instās po tuisset ꝯuenisse cum illo alio ꝙ q̄ꝑmū desi neret esse sibi ꝓpria: inciperet esse sibi ꝯducta Ad tertiā diceret ecōtra inuehendo ꝯtra eū. quia quis vnq̄ȝ audiuit iurisperitū vt il le fuit: q̄ hanc inuectionē deducit scȝ q̄ di cat vsum posse acquiri in re cuius etiaȝ ac quirit ꝓprietas. Unde hoc est implicans ꝯ dictionē: vt ꝑȝ ex diffinitiōe vsus sup̄ q̄oe xii. Secūdo. qr hoc si esset veꝝ: esset ꝓ eo ꝯ quē arguit. qr ille diceret ꝙ emens vsuȝ vl reddituū acq̄reret ꝓprietatem in bonis illis. Tertio. quia miraꝛ ꝙ sepissime ꝛ q̄tidie ac cidit. Multi em̄ emūt domos aīo nunq̄ȝ ꝑ se ibi habitandi: sed tm̄ locandi aliis. Ad quartū patebit solutio in seq̄nti argumēto.

Octauo. Dans. xx. floř. nō recipit annuū floř. nisi de illis. xx. Modo hoc est inīu stum. igiř. Maior ꝓbaꝛ. qr si aliūde eos re ciperet: maxime de domo illa quā sibi obli gauit venditor reddituus. sed hoc nō. qr tūc reciperet de re aliena. nam domus non est emptoris sed venditoris. quia habet rōnē pignoris: eo ꝙ diciꝛ esse obligata. Modo recipere fructus pignoris nisi computenꝛ in sortem est vsura. Hic autē emptor nō cō putat illos in sortem. igiř. Minor ꝓbaꝛ. quia illi. xx. floř. sunt iam translati in dn̄iuȝ venditoris. igiř de illis est illicitum aliq̄d recipere vltra sortem. ꝑȝ ꝯnā. quia ideo mu tuatio vsuraria est pctm̄: quia mutuans ac cipit q̄d de illo qd̄ amplius non est suū: vt patuit sup̄ q̄stione. xxii. Dicendū ꝙ maior est falsa. Nam recipit eos ꝯ merce sua que est redditus emptus ꝯstitutus in bonis al terius: ꝛ ille nō est res aliena. ꝛ licȝ illa bōa in quibꝫ est ꝯstitutus sint aliena ei ꝑ nega tionē ꝓprietatis: nō tamen ꝑ negationē oīs iuris: quia sunt emptoris quo ad vsufru ctū aliquē vel quo ad ius valde simile vsu fructui. Non est etiam veꝝ ꝙ illa bona ha beant rōnem pigneris: quia tunc emptor solum haberet ius illa detentādi ꝛ nō vsu fructum in eis vel quid ei simillimū: qd̄ est falsum. Nec capimus hic cū dicimus do mus est obligata emptori obligationem ꝑ pigneratitia obligatiōe. sed generalr̄ quo mō diciꝛ ꝙ omī iuri correspondet obliga tio. Nam si habeo ius alicuꝰ rei illa res ē mihi aliquo mō obligata vel debita. Ho no. Si esset vera emptio q̄n emiꝛ ꝛ vendiꝛ redditus vel census sup̄ bonis alicuius: il la emptio haberet similitudinē cū verꝰ em ptionibꝫ alioꝝ censuū. quia om̄e verū ve ro ꝯsonat. falsum autē cito dissonat a ve ro: vt ꝑȝ in falso auro respectu veri: qr nō est ei simile. Modo ꝑdicta emptio nō ha bet similitudinē cū aliis. igiř. Minor ꝓba tur exemplariter. Si quis habeat censum antiquū ꝛ ab olim sup̄ aliqua villa: posses sione: vel molendino ꝯstitutū: ꝛ eum vēdit alteri: ibi ꝑmo est realiter ꝛ vere res quedā que vendiꝛ ꝛ emiꝛ scȝ veꝝ reale ius ꝑcipiē di talem fructum: qd̄ ius etiam fuit in reꝝ natura ante illam venditionē ꝛ emptionē Secūdo illud ius transferꝛ in dn̄ium emē tis. Tertio fit illa translatio cū onere ꝛ peri culo eiusdem census: ita ꝙ venditione fa cta ꝛ euictione ꝑstita nō est venditor vltra obligatus emptori ad r̄ndendum [illegible] sup̄ aliqua obuētione annua. ita ꝙ [illegible] litor aut alius tenens talē possessionē [illegible] faciat ānuatim emptori de illa pen[illegible] ue nō. aut si tota possessio vel ꝑs eius ꝑ[illegible] nō habebit emptor in aliquo ip̄etere ve[illegible] torē. Quarto etiaȝ ibi interuenit iustum ꝑ ciū ſm ꝯditiones ꝛ circūstantias [illegible]

tas ꝛ certitudinē obuentiōis eius. Quin to est equalis ɔditio libertatis ꝛ obligatio nis in vtroqꝫ ɔtrahentium. Modo in em ptione redditus in casu nostro ista nō repe riunt. Unde venditor nullatenus habet il lam libertatē de qua dictum est. Dicendū Negando minorē: imo omnia ṗdicta sunt ibi. Nam eoipso ꝙ bona super quibꝫ vult venditor vendere redditum sunt de pleno dn̄io venditoris: tunc virtualiter ꝛ causalr in illo dn̄io ɔtinet reddit⁹. i. ius pcipiendi fructus eoꝝ. qꝺ ius habet ille venditor an te venditionē nō minus q̄ꝫ habeat ius ali quod ille qui vendit alicui censum quē ha bet in molendino q̄d quo ad ꝓprietatē nō est suum sed molitoris. Secūdo venditor transfert illud ius de se in emptorē nō mi nus q̄ꝫ ṗdictus habens ius percipiēdi cen sum ex molendino alieno. Tertio etiam fit illa translatio in euꝫ cū onere ꝛ piculo eius dem census: ita ꝙ si perit illa possessio. ꝛ p ɔñs redditus: tūc perit periculo illius em ptoris. Et cuꝫ dicis: sed nō sic q̄n venditor remaneat obligatus ꝛc. Dico ꝙ hoc non obstat: quia idem ꝓportionabilr inuenitur in nr̄o casu. Nam ille qui habet censum molendini etiam tenebat molitorem obli gatum sibi ad annuam pensionē qui mo litor vel eius ṗdecessor illi vendiderat sup molendinū talem censum. ꝙ autē habens talem censum molendini manet liber si euꝫ transferat in tertiū: idē fieret quādo emptor redditus in casu nostro: etiam in vnum ter tiū transferret. tunc em̄ solus ṗmus vendi tor cuius est illa possessio esset sic obligat⁹: sicut etiā alibi molitor maneret obligatus Similiter quartū est ibi scꝫ iustum p̄cium ꝛ q̄ntū etiam est ibi vt patuit in declaratio ne tertij. Mirū igitur est in iurisperito cu iusmodi fuit ille ex cuius inuectiuis forma ui hoc argumentū ꝙ nō ɔsiderauit hincin de omīa esse similia si vtriqꝫ ɔtractus redu cant vtrobiqꝫ ad originē. Nec obstat si di cat ꝙ ṗm⁹ a quo pcepit census molendini nō vendidit cū sup molendinū: sed eum cō stituit illi q̄ sibi ꝓprietatem molendini cum illo onere dedit ꝛ nō recepit ab illo p̄cium aliquod sed rem. Nam hoc non obstat: q̄a si illud est licitum: etiam aliud scꝫ per viam venditionis est licitum: vt ptꝫ p ea que di cta sunt questione. lxxix. Et per hoc etiāꝫ patꝫ ꝙ idem nō sufficienter respondet ad h ꝙ p emibilitate redditū cōsueuit adduci scilicꝫ ꝙ seruitus ꝛ actio ꝛ hereditas possūt vendi ꝛ emi. ꝛ tamen illa etiam nō sunt nisi quedam iura. Nam ait ꝙ illa sunt vera iu ra realia: ꝛ illa ɔsistunt in reruꝫ natura ante venditionē ꝛ emptionem: ꝛ ɔsistūt siue vē dant siue nō. Sꝫ in casu nostro inquit nō est ibi verū ius sed fictitiū. nec illud p̄iacet emptioni sed ex emptione ɔsurgit. Hec em̄ responsio est falsa. Nam habens dn̄ium p fectuꝫ in bonis aliquibus: habet in se ius percipiendi fructus eoꝝ ita virtualiter ꝛ causaliter. sicut sol habet virtualiter in se ca lorem: ꝛ eum potest cōmunicare alteri. igit illud ius p̄iacet emptioni ꝛ p̄supponit ei tā q̄ꝫ virtualiter ɔtentum in dn̄io venditoris.

Contra tertiā cō clusionem arguit ṗmo sic. Non potest ser uari debita circūstantia quō in emptione redditus perpetui ꝛ irredimibilis. igit ter tia ɔclusio falsa. Añs pbat. quia nō ɔtin git ibi attingi adequationeꝫ p̄cij ꝛ mercis. quia si sic ponat gratia exempli ꝙ centum flor. sint adequatū p̄cium redditus perpe tui irredimibilis ānuatim importantis. v. flor. tūc sic arguit. Si illi sunt ꝓportionatū p̄cium illius perpetui redditus. igit ꝓpor tionabiliter q̄nto vilior est aliq̄s alius red ditus respectu ṗdicti redditus: tanto etiāꝫ pauciores flor. essent adequatum p̄cium re spectu illius vilioris redditus. ꝛ cum vita litium etiam annuatim importans q̄nqꝫ flor. alicui vigenario sit in centuplo vilius q̄ꝫ ṗdictus redditus: sequit ꝙ. v. flor. essent adequatum p̄cium ṗdicti vitalitij qꝺ ē ma nifeste falsum. igitur nec ṗdicti centuꝫ erūt adequatū p̄ciuꝫ perpetui redditus annua tim importantis. v. flor. ꝛ quecūqꝫ alia sū ma diceret esse adequatū p̄cium perpetui redditus: posset illud argumentū eodē mō deduci. Huius argumenti solutio patet sufficienter ex dictis in solutione ṗmi argu menti facti ɔtra tertiam ɔclusionē p̄ceden tis questiōis: que dicta possunt ꝓportiona biliter applicari huc ad emptionē perpetui redditus ꝛ vitalitij. sicut ibidē sunt applica ta ad emptionem vitalitij p vigenario ꝛ vi

talitii p sexagenario ideo ibi require.
Secūdo potest etiā scdm argumentū ibidem factum applicari ad redditum perpetuū, p tanto: quia etiam nescit q̄nto tpe duraturus est perpetuus redditus: q2 eius duratio est vsq3 in finem mundi. finis autē mūdi nescit. igit nec valor illius redditus potest sciri: eo q eius valor pendet ex importantia annue obuētionis: 7 solue eodē modo sicut ibidem solutū est. Si etiam arguas vt arguit p̄dictus canonista Andreas in tractatulo suo ɔtra illam emptionē venditor nō recipit nisi. xx. igit nō tenetur reddere emptori nisi. xx. al's si cogitur plus reddere fuat inequalitas. Dicendū ɔcesso aūte negat ɔn̄a. sed debet sic inferri. igit nō debet emptor dare nisi mercem equalentē xx. 7 hmōi est redditus ρcipiendi annuatim vnum flo. Et si dicas illi. xx. percipiēdi annuatim cum sunt ρcepti equalent aliqs. xx. receptis p venditorem. igit cessare pōt ab vlteriori solutione. Dicendum q licet fm q̄ntitatem mathematicā equaleant sc3 in numero, tamen fm ciuilem nō equalent. 7 hoc ρpter eoꝝ solutionē factā tanti temporis interuallo. 7 de hoc patuit latius supra in questione. lix. 7. lx. Contra quartam ɔclusiōē etiam pōt duci argumentū factū ɔtra quartā ɔclusionē p̄cedentis questionis: quia et illius emptionis ρmissiōe nō minus: sed potius magis succrescūt ociosi 7 decrescit numerus corporaliter laborantiū q̄ ex permissione emptionis vitalitii. 7 soluit vt ibidem.

Questio. LXXXIII

Utrū emptio redditus perpetui deprauet p hoc q redditus est redimibilis seu qd idem est: an illa emptio deprauet p pactum adiectum quo vēditor obligat emptorem ad reuendendum redditū illum sibi sc3 venditori vel suis successoribus quando venditor vel sui successores restituerint equale p̄cium emptori vel eius successoribus. Solutio q̄stionis stat in tribus suppositionibus 7. iiii. ɔclusionibus. Prima suppositio. Pacta q̄ fiunt in cōtractibus sunt triplicia. quedā sunt ɔtra substantiam ɔtractus: quedā ɔtra naturā ɔtractus: quedā vo nec ɔtra naturā nec ɔtra substantiā: sed tm̄ p̄ter naturā 7 substantiam. Exemplū ɔmissi in cōtractu mutui dicat mutuo tibi. c. nolens habere ius repetendi sortem vel mutuo irreuocabilit. Hec em̄ adiectio distrahit a vera ratione mutui. 7 facit ɔtractum esse nō mutuū: sed donationem. sicut ecōtra. si dicat. dono tibi illa centū p agro tuo valente centū: nō ē donatio s3 emptio: vel ɔtractus innoiatus. Que aūt sint substantialia ɔtractus emptionis 7 venditōis 7 que naturalia 7 que accidentalia patuit questiōe. lxxix. suppositione secūda. 7 ex ibidem dictis pt3: quādo pactum adiectū est ɔtra naturam emptionis. vel quādo cōtra substantiam. vel quādo p̄ter vtrūq3. Secūda suppositio. Pactū de quo in titulo q̄rit dupliciter noiatur. aliquādo dicit pactum retrouendendi vel reuenditionis aliquando pactū redemptiōis. Ratio. quia ex quo illud fit inter ementē 7 vendentem. aliquādo sortit nomen ex pte vendēns. 7 sic noiat secūdo modo. q2 vēditor vult habere ius redimendi cū se offert restituere p̄cium. aliquādo ex pte ementis: 7 sic sortit nomen reuenditionis vel retrouendendi: quia emptor obligat se ad reuendendum venditori posteriori tempore cum p̄cium restituerit.
Tertia suppositio. Qr p h q redditus perpetuus emit cū pacto redemptiōis. potest ille ɔtractus rescindi. hoc autē dupl'r ɔtingit. Quia aut venditor redditus habet illā facultatē 7 nō emptor. aut ecōtra emptor 7 nō venditor: aut vterq3 habet. An autē omīa illa licite ɔtingāt pat3 in sequentibus.
Prima ɔclusio. Emptio redditus perpetui: sicut est ex genere suo licita: vt patuit q̄stione. lxxix. quo ad redditū 7 q̄stione p̄cedenti quo ad ρpetuitatem: sic nō deprauat p hoc q redditus ē redimibilis mō expsso in titulo questionis. pbat multis autoritatibus 7. xx. rationibus. Primo p iudicialem determinationem ac declarationē sūmi pontificis Martini q̄nti que habetur in bulla vel extrauaganti que incipit. ad futurā rei memoriā regimini vniuersal' ecclesie. in q̄ idem pontifex ad instantiā cleri nobilium incolarū 7 bītatoꝝ ciuitatis 7 diocesis vratislauiensis declarauit licitas 7 iuri cōmuni ɔformes esse illas emptiones redditū perpetuoꝝ in quibus fuit data facultas ...

gratia venditoribꝫ: ꝙ ipm̄ annuū censum in toto vel in pte ꝑ eadem sūma denarioꝝ quā ab ipsis emptoribꝫ receperūt quñcūqꝫ vellent libere absqꝫ alicuius requisitione ꝯtradictione vel assensu possent extinguere ⁊ redimere ac se ab ipsius census solutione extunc penitus liberare ⁊ ꝙ venditores huiusmodi censuum sint obligati ad illoꝝ censuū solutiones remoto ꝯtradictiōis obstaculo. Hanc quoqꝫ declarationē factam misit tribus epis scꝫ Trenesnensi Lubicinensi ⁊ Olmicensi mandans eisdem vt qñ ⁊ quotiens visum fuerit expedire eandē declarationem publicent solēniter: ⁊ p̄sidiū opportuni fauoris impendāt emptoribus cogendo etiam ꝑ censuram ecclesiasticā vēditores censuū ad plenam ⁊ debitam satisfactionē. Et fuit hec declaratio facta. Anno dñi. M.cccc.xxv. quia octauo āno sui pontificatus ad quē fuit in ꝯcilio constantiensi antea electus: emanauit hec bulla.

Secūdo ꝑ iudicialem determinationē ac declarationē sūmi pontificis Calixti tertij que habetur in bulla vel extrauaganti q̄ etiam incipit. ad futuram rei memoriā regiminis vniuersalis ecclesie ⁊c. in qua ad instantiā episcopi Herspurgensis idē qđ p̄dictum est declarauit in sñia. Hanc q̄qꝫ declarationē misit tribꝫ decanis scꝫ Madenburgensi. Nuwenburgēsi. ⁊ Halberstattēsi mandans eis idem qđ Martinus sup̄dictis epis mādauerat. Hec declaratio fuit p̄mo anno sui pontificatus facta. Harū autē bullaꝝ copias quere in fine hu⁹ questionis. Tertio auctoritate Guilhelmi tituli sancti Marci p̄sbyteri cardinalis. cui Martin⁹ qntus negociū de p̄dictis ꝯtractibus an liciti sint: examinādū cum peritorū ꝯsilio cōmisit. vt in p̄dicta bulla habet. ⁊ ille idem p̄dictas emptiones approbauit vt licitas. put pꝫ in tractatu suo q̄ incipit. Abbas sancti Jacobi. circa mediū: q̄uis quedam alia ibi ponat que possunt impugnari vt patebit. Quarto auctoritate aliquot epoꝝ Bratislauiensiū q̄ hmōi cōtractus p se ⁊ suos officiales ꝯfirmauerūt sepius ⁊ approbauerūt vt ꝑ fidedignos narratum fuit eidem Martino qnto vt ⁊ ibidem in bulla narrat. Quinto auctoritate Henrici de hoita celebris doctoris theologie q̄ in suo tractatu de ꝯtractibus ēas illas emptiones approbāt: vt pꝫ in suo dubio qnto. Sexto. autoritate Johānis de gerson cancellarij parisiensis in suo tractatu de ꝯtractibꝫ pte secūda ꝓpositiōibꝫ p̄ma scđa tertia quarta qnta. ⁊ pte p̄ma ꝯsideratione. vj. ⁊. vij. Septimo. autoritate Nicolai dinckelsbybel in tractatu de decē p̄ceptis precepto. vij. Octauo. autoritate q̄ttuor doctoꝝ theologoꝝ ⁊ octo doctoꝝ iuris q̄ in ꝯcilio ꝯstantiensi circa annū dñi M.cccc.xvj. sup p̄dicta emptione requisiti eandē approbarunt. ⁊ sic hec doctoralis approbatio fuit ante iudiciariā approbationē p̄dictoꝝ pontificū ꝑ octo ānos vl' nouē quoꝝ subscriptiones put inueni: sequūtur in hunc modū p̄misso tamē casu in termio q̄ talis est. q̄dam dom⁹ religiose quaꝝ fratres nō mendicāt emerūt pensiones annuas ꝑpetuas ipsis opportunas ꝓ sustētatione fratruꝫ suoꝝ de certis ciuitatibꝫ oppidis cōmunitatibꝫ ꝓ quibꝫ exposuerūt iustum p̄cium fm estimationē ⁊ cursū locoꝝ illoꝝ in quibꝫ emebant scꝫ ꝓsoluēdo aliqñ. xxiiij flo. ꝓ pensiōe vnius flo. i vno loco. i aliqs locis. xxiiij. vel ad minus. xx. flo. venditoribus p̄dictis dando gratiā vt ipsas pensiones ꝓ eodē p̄cio redimere possint. queritur an tales ꝯtractus sint liciti ⁊ ab vsura alieni. Primus sic subscripsit dicens. doctores vtriusqꝫ iuris cōiter dicūt ⁊ tenent ꝙ ꝯtractus emptionis ⁊ venditionis sub forma p̄scripta vel simili factus est licitus ⁊ a iure ꝑmissus qñ iustum p̄cium in ipso ꝯtractu interuenit. ⁊ nihil vltra sūmā receptā soluitur cū venditio rescindit. quibꝫ doctoribus ego Hein. de durē. aduocatus in curia coloniensi ꝯsentio in hac pte in cuius rei testimoniū signetū meū p̄sentibꝫ impressi. Secūdus. Predictis assentio ego Hein. stichger. d bonn. a decretoꝝ doctor dūmō ꝓpter appositionē dicti pacti de reuendendo ꝓ eodeꝫ p̄cio nō sit solutū minus iusto p̄cio fm cōmunē ⁊ solitā illius patrie vel loci ꝯsuetudinem absqꝫ dicti pacti appositione estimato. put ego ex certis informationibus p me receptis credo p̄scriptū pactū ꝯcessisse ac celebratū fore iustum. hec sub mei soliti signeti impssione attestor. Tertius. Et ego Johes vrbach decretoꝝ doctor ꝯsimiliter

vt pmittitur dico ⁊ sentio. In cuius testimonium me subscripsi ⁊ signetū meum apposui.

Quartus. Decisioni predictorum doctorum ego Johes de nouo lapide legum doctor adhereo. Dicta enī venditio ex substantialibus cōsistit requisitis. de quibus in. l. j. ff. de contrahen. emp. ⁊ ven. ⁊ instituta eodē titulo. formā recipiens ex cōuentione ptiū. l. j. §. si cōuenciat. ff. de po. que forma est licita ⁊ a iure expsse pmissa. l. ij. C. de pac. inter emp. ⁊ vē. Nec pdicta venditio subiacet aliquo mō suspitioni vsurarie prauitatis. Nam non pter cōsuetudinem contrahentium que est attendenda. l. qui semisses. §. fi. ff. de vsu. notat in. l. vel vniuersorum cum cōcor. ibidem allegatis. ff. de pigno. act. Nec etiam ratione exiguitatis pcij cōuenti cum ipm longe excedat pciū legale de quo in auten. de nō alie. aut pmutandis rebus eccle. §. quia vero lenonis. ffi. l. si vo alicuius. coll. ij. Et etiam notabiliter transcendit pcium cōmune soli tum dari, p tali pensione. ⁊ sic nedum ex pte emptoris est iustum: imo iustius iusto. l. si seruū. in prin. ff. ad. l. aquil. ⁊. l. pcia rerum. in princi. ff. ad. l. fal. iuncta. l. de in litem.

Preterea. Emptores pfati carius emisse videnē ratione pacti in fauorē venditoris dūtaxat appositi: qd auget pcium. ⁊ eius cē censet. l. fundi ptem. ff. de contrahen. empt. ⁊ ven. ⁊ in testimoniū pmissorum sigillum meū duxi apponendū. Quintus. Queadmodū dñi doctores sup sentiūt: ita ⁊ ego Joh. de ceruo legum doctor dicendū puto ⁊ assenno: vic3 q contractus sup scriptus sit licitus. quia est iure expresse pmissus: vt in dicta. l. ij. C. de pac. inter emp. ⁊ vendi. Nec obstat. c. ad nostram. extra. de emp. ⁊ ven. vbi talis redemptiōis cōtractus in fraudē vsurarum factus dicit. quia hoc est verum in casu illius capli: scz qñ cōtractus est imaginarius ⁊ simulatus per feneratorem iniustus: ⁊ iustum precium nō continens. Sic vero contractus emptionis est verus ⁊ liquidus: iustum pcium abunde cōtinens in quo nulla simulatio: nulla fraus interuenit. ideoqz est valde licitus ⁊ pmissus. In testimoniū huius rei sigillum meū psentibus appressi. Sextus. Et ego theodericus de monasterio: sacre theologie pfessor: colonie regens. assentio doctoribus supscriptis quia pcium datum est iustum: cōditio apposita cedit in fauorē vendentis. ⁊ facit in dicto contractu fauorem seu charitatem ad primū amplius relucere. ⁊ hoc meo sigillo appresso. Et nota q ille theodericus dicatur fuisse initiator studij coloniensis.

Septimus. Et ego Jacobus de susato ordinis predicatorum sacre pagine pfessor ac heretice prauitatis inquisitor assentio doctoribus supdictis: maxime cum dñs Innocentius in. c. in ciuitate. extra de vsuris. sup verbo ex forma. dicat: q quādo impprium emunē redditus: nūqz potest cōtractus esse illicitus: nec gratia data venditori pniudicat cōtractui: imo fortificat ⁊ facit eū plus iustum ⁊ hoc meo sigillo ⁊c. Octauus. Et ego Johes ban legum doctor, pposistus sancti Gregorij coloniensis estimo pmissa cōsona fore dispositioni iuris cōmunis. in cuius rei testimoniū me subscripsi ⁊ sigillum pprium impssi. Nonus. Ego petrus cardinalis Cameracensis credo q tales cōtractus sint liciti: dum tñ in ementibus nō sit intentio vsuraria: hoc est q ementes nō intendāt q vendentes redimant: vt sic pecunias suas rehabeant. ⁊ vltra sortē redditus medij tempis pcipiant. sed talis intētio vsuraria tollitur si ementes simpliciter mallent talem cōtractum facere sine cōditione qz cum tali cōditione redimendi. Decimus. Ego Johes de gersona doctor ⁊ pfessor sacre theologie ac cancellarius parisiensis idem teneo. Undecimus. Ego Nicolaus roñ. vtriusqz iuris doctor: predictum cōtractū affirmo ⁊ cōstanter dico fore licitum ⁊ honestum tam de iure canonico qz ciuili: pterea manu mea me subscripsi.

Duodecimus. Ego Federicus cardinalis florentinus sic sentio q si iste pensiones essent pus cōstitute: vt quia ciuitas cogit ciues ad mutuandū ciuitati. ⁊ quia ciuitas nō potest soluere capitale constituit mutuantibus certos redditus: puta qnqz pcentenario que annuatim soluit quousqz reddatur capitale. tunc nō est pprie mutuum ex quo mutuantibus nō competit actio cōtra ciuitatem ad reddendū capitale: quia non est cōsuetum: nec de facto redditur ius in talibus: vt fit Venetijs Florentie ⁊ Janue ⁊ hoc videt licitum. quia vt dixi no ...

mutuū:sed est contractus emptionis.quia hic qui dat pecuniā videtur emere censum annuū.et tales pensiones iam cōstitutas licite potest quis emere:vt etiam obseruatur in dictis locis. Si autem aliquis nō coactus dat alij certam pecunie quantitatem puta.xx.et ille constituit se censuariū de solutione vnius annuatim donec reddat.xx.tunc hoc videtur illicitum. vt dicit Inno. de vsuris in.c.in ciuitate.tamen nō est vsura ex quo nō est mutuū.quia ille scz qui dedit nō potest repetere capitale licet debitor possit se liberare reddendo capitale. et intelligo q̄ redditus illi communi estimatione nō excedant redditus quos haberet si predia emisset.argumentū de vsuris. cōsuluit. et talis contractus possz excusari in religiosis si esset consuetus in loco et ipsis religiosis nō erat facile eque benē pseruare vitam solitariam emendo pdia.sicut emēdo pēnsiones pdictas. Hec ibi. Ex pdictis subscriptionibus patz q̄ omnes illi approbāt emptionem redditus perpetui:nō obstante q̄ fiat cum pacto redimendi modo dicto.et q̄uis in illis subscriptionibus sint adiecte alique cōditiones. et noīatim quattuor: scz q̄ nil vltra summā receptam soluat:cum venditio rescindit:vt pmus dixit. Secūda. q̄ emens nō det minus precium pter hoc q̄ dans pcium cogitur ad voluntatem venditoris rescindere contractum:vt dixit secūdus. Tertia q̄ emens nō emat ductus spe illa q̄ vendēs cito redimat:vt dixit nonus et decimus. Quarta q̄ ille redditus nō sit de nouo nec in psona constitutus.tamen de illaz veritate vel necessitate an scz requirant ad iusticiam contractus videbitur postea. nec p hoc pindicatur pposito nostro:qn nihilonminus ex illis habeatur q̄ voluerūt illum ptractum de se et ex genere licituz esse ita q̄ nec ex genere nec ex illo pacto adiecto depranatur. Quāuis etiā Federicus iam memoratus tm̄ approbare videat emptionem redditus ab olim constituti et videat (saltem sequendo Innocentiū) dānare emptionē redditus de nouo et in persona constituti. tamē patuit sup̄ questione.lxxix. q̄ nō ob hoc depranat: imo ex pprijs verbis eius arguit.quia idem Federicus met dicit eum nō esse vsurarium.et tamen ibi non apparet alia species iniquitatis (si q̄ ibi esset) nisi vsura.ergo est licitus fm eum. Secūdo.quia etiaz cum admittit religiosis. modo si ex genere esset illicitus minus liceret eis q̄ alijs q̄uis ex genere existens licitus possit ex circūstantia persone cōtrahentis esse illicitus:que circūstantia incōgrua nō esset in religiosis: sed congrua: put patuit diffuse in questione.lxxiij.et alijs sequentibus. Qd etiam approbat impositā Venetor et loca Januensiū valet pro questione xlv.sup̄ habita.et q̄ dicit irreuocabile mutuū nō esse mutuū: valet p eadē questione et etiam p questione.xxxij.et.xxxiij. Etiam dicit et itelligo q̄ redditus illi cōmuni estimatione etc. verum est intelligendo modo exposito in questione pcedenti in cōclusione tertia in pmo dubio. Et autē de pdicto ptcu fuerit inqsitio bīta in cōcilio pstātiensi et pūct' ille p pitos tractatus. Tangit etiā pdictus Johes de gersona in tractatu suo pte tertia in fine vbi loquens de cōtractu in casu simili pdicto casui ait. Sup casu pticulari fuerūt inquisita plurima consilia peritor etiam theologor in varijs locis et collationibus:noīatim cōstātie in reformatorio et ad ptem et in cedulis subscriptus. et qui vidit testimoniū phibuit. q̄ cōtractus pdictus et similes sunt liciti. Hec ille. Licz pdictas subscriptiōes nō ponat. Nono pbatur autoritate cuiusdam Dni archiepiscopi Januensis.qui quendam tractatulū de casu consimili pdicto contractui compilauit cuius conclusionem finalem expmit in hec verba. Ego Dinus permissione diuina archiepiscopus Januensis concludo pdictos ptractus fm statuta ecclesie veros esse iustos licitos et honestos ac tenendos nec sape aliquā fraudē vsurar. et in testioniū veritatis nomen meum ppria mea manu huic tractatulo subscripsi. et sigillo meo signaui. Hec ille. Et eidem etiam assensit alius decretista dicens. Ego auillus al's Alwillus vel Anwillus rector ecclesie sancti Puranti al's Pirandi Uticensis dioces decretor doctor pscripte conclusioni tāq̄ vere assentio.et sigillum meū in testimoniū veritatis vnacum alijs venerabilibus viris decem doctoribus vtriusqz iuris:similiter vnacū pdicto dn̄o meo archiepiscopo

mi.cum in ista materia sentientibꝰ appendi.
Hec ille. Decimo. Autoritate Johis in
summa confessoꝝ libro secundo titulo. vij.
de vsuris. questione. xxv. vbi sic ait. Quid
si vendidi pdiũ tali conditione adiecta: vt
quandocũqꝫ soluatur pciũ a me vel ab
herede meo rehabeam pdium ego vel he-
res meus: vel ꝙ vsqꝫ ad tot vel tot annos
possim rehabere soluto pcio: nunquid est cõ
tractus vsurarius. Respondeo ſm Ray. §.
vj. Item quid si. Ad hoc dico. ꝙ nõ est mu
tuũ ⁊ emptor facit fructus suos sine pericu
lo vsure: licꝫ venditor iuxta venditiõis for-
mã postea recuperet pdiũ. ⁊ hoc intelligas
nisi in fraudem vsurarũ sit facta talis ven-
ditio vl' conditio. quod psumit ex his con
iecturis scꝫ ex eo ꝙ modicum est pciũ re-
spectu valoris rei. vt extra. de empti. ⁊ ven.
ad nostram. Item ex eo ꝙ aliquid persol-
uit vltra summã receptam: puta res fuit vẽ
dita p centum: ⁊ est in pacto ꝙ cum rescin-
detur venditio: reddant centum ⁊. xx. extra
de pigno. illo vos. Itẽ ex eo ꝙ emptor con
sueuit exercere vsuras: vt in pdicta decreta
li ad nostram. Idem Hostieñ. versi. nono
⁊ Bernhardus in glo. sup caplo conque-
stus. Hec ibi. Et quia ex hoc habetur ap-
probatio emptionis pdij redimibilis: ptꝫ
ꝙ pactum redimendi nõ deprauat emptio
nẽ al's in se licitã. cuiusmodi est emptio red
ditus: vt ex pcedentibus questionibus pa
tuit. Et quãuis Johes de gersona allegã-
do pdictam sententiam dicat autorem illiꝰ
summe fuisse Johẽm Andree dicens eum
fuisse magnũ theologũ ⁊ etiam magnum
inuestigatorem iuriũ positiuoꝝ: tamen ſm
dñm Anthoninũ i cronica sua titulo. xxiij
caplo. xj. §. ij. Johes theutonicus videtur
illam sũmã coposuisse. ⁊ hoc videtur pba-
bilius. Allegat eñ Johes Gerson illum
auctorem tanqꝫ pncipaliter theologum: vt
ptꝫ ex verbis eius precedentibus. quia di-
cit ꝙ pro hoc sunt doctores theologi. ⁊ sta
tim subdit predictum Johãnem auctorem
sũme confessoꝝ. Modo Johes Andree
nõ fuit theologus sed iurista. an tamen Jo
hãnes theutonicus putetur ille qui glosa-
uit decretum vl' alius p nunc nõ occurrit.
Undecimo. Autoritate wilhelmi com-
pilatoris optime sũme de vitijs ⁊ virtutibꝰ

tractatu de auaricia parte de vsura vbi nu
merans contractum censualem inter vsura
rios assignat hanc rationem. quia res lon-
ge p minori pcio recipitur ad annuam pen
sionem, pter pactum redimendi. Hec ille.
Ergo per argumentum a contrario sensu.
si non detur pciũ minus: non erit contra
ctus vsurarius saltem ex hac radice. Ille
wilhelmus fuit cognominatus peralt ordis
pdicatoꝝ: vt vult dñs Anthoninꝰ vbi su-
pra. Duodecimo pbatur Autoritate pa
noꝛ. qui in. c. ad nostram. de emptione ⁊ vẽ
ditione dicit sic. cum venditio fit iusto pre
cio: ⁊ solum apponitur pactum de retroven
dendo: dic contractum non psumi vsura-
riũ nec pignoraticiũ. ⁊ emptor lucrat fru-
ctus donec retrouẽdatur: nec computabit
in restitutione fructus in sortem. Hec ille.
In quibus verbis satis innuit eum esse li-
citum. quia non esset illicitus nisi quia esset
vere vl' presumptiue vsurarius. mõ neutro
mõ est talis ſm eum. ⁊ cum loquatur indi-
stincte: etiam voluit illud hẽre locũ in vendi
tione redditiũ: nõ tm̃ pdiorum. quia vtra-
qꝫ est eque vere emibile cuꝫ vtrũqꝫ sit de ge
nere bonoꝝ imobilium licet vnum sit cor-
porale aliud incorpale. Decimotertio. Au
toritate Bernhardi in. c. ꝯquestus. de vsu
ris: vbi tenet ꝙ in venditione fundi potest
adijci pactum ꝙ quãdocũqꝫ venditor sol-
uerit pciuꝫ ꝙ emptor ei dat p fundo ꝙ fun
dus ad eum reuertatur: dũmodo nõ sit pre
cium nimis modicum.

Predicte igitur au
toritates debebunt nobis sufficere: preser-
tim accedentibꝰ sequẽtibꝰ rationibꝰ ad cre
dendum pdictum ꝯtractũ esse licitũ. Etenĩ
in moralibus debet sufficere moralis cer-
titudo ⁊ thopica. Nam vt Aristo. inquit
pmo ethico. c. ij. disciplinati est intantum cer
titudineꝫ inquirere ſm vnũquodqꝫ genus in
qñtum rei natura recipit. proximũ enim. hoc l
simile pctm̃: videtur esse mathematicũ per
suadentem acceptare ⁊ rhetoricum demon
strationes. Hec ille. Unde cuꝫ ambulemꝰ
per fidem ⁊ in enigmate nec p speciem vi
deamus: opus est autoritatibꝰ ⁊ rationibꝰ
pbabilibꝰ in materia morali credere. Unde
recte Constãtinus magnus imperator ait

dam obdurato ꝛ irrationabiliter dicta pa-
trū ꝯtemnenti dixit: scalam pone ꝛ in celū
ascende vt securus fias. Et si dixeris p̄dic-
toꝝ superioꝝ doctrine stare non dubitarē
si doctrine iuncta esset vite sanctitas: erras
ꝛ desipis. Nam scriptū est Deut. xvij. Si
difficile ꝛ ambiguum apud te iudicium eē
ꝓspexeris inter lepram ꝛ nō lepram: ꝛ iudi
cium inter portas tuas videris verba vari-
ari: venias ad sacerdotes leuitici generis ꝛ
ad iudicem qui fuerit illo tempe: queres-
q̧ ab eis. ꝛ infra: sequerisq̧ sententiam eoꝝ
nec declinabis ad dexterā neq̧ ad sinistrā
Hec ibi. Magni igitur periculi res est si
post sūmoꝝ pontificum declaratiōes: post
tot doctissimoꝝ viroꝝ sententias hunc cō-
tractum apud tot religiosos ac viros timo
ratos tam inueteratū: in dubium reuocare
atq̧ eūdē damnare prorsus ꝓsumas: mo-
rem damnati Iohis hus imitando. q̄ cum
inueteratū vsum ecclesie cōmunicandi lai-
cos sub vna specie damnare voluit ipe dā
natus est. Decreta eīm summoꝝ pōtificum
sunt cū omi veneratione acceptāda ꝛ susci
pienda. vt in. c. sic omes. ꝛ. c. cum vero. ꝛ. c.
nulli phas. dis. xix. Qui eīm pertinaciter cō
trarium dicere temptaret locum deinceps
inter sacerdotes nō haberet. sed erit extor-
ris a sctō misterio: vt in dicto. c. nulli phas
quasi eīm pctm̄ ariolandi ē repugnare. ꝛ q̄-
si scelus idolatrie nolle acquiescere. j. Reg.
xv. Vn̄ vt ait ille catholicus pnceps ꝛ au-
gustus Martianus. quisquis preter veri
tatem repertam aliquid vlterius discutit:
mendacium querit.

Secūdo probatur

viginti rationib9. Prima. quia si illud pa-
ctum adiectū depꝛauaret illum ꝯtractū ma
xime: quia redderet eū vsurariū. Sed hoc
est falsum. igit. Maior pbat. quia nulla a-
lia ratione videret illicitus: nec alia specie
pctī pctm̄ q̄ȝ pctō vsure. Minor pbat. q̄a
illud pactum nō facit q̧ ibi sit mutuū sic q̧
emptor censeat mutuasse pecuniā aliquā
venditori. quia etiā illo pacto adiecto: em-
ptor nō potest repetere suam pecuniā da-
tam. Nā in eius potestate nō ꝯsistit rescin-
dere ꝯtractū: sed tm̄ in potestate vendito-
ris. nō de substātia mutui ē q̧ sors mutua-
ta possit repeti. ꝛ tunc ꝯsequēter si ibi non
est mutuū: non poterit ibi esse pctm̄ vsure.
quia illius peccati ꝓpria sedes ē mutuatio.

Secūda ratio. Quia si illud pactū dep-
uaret p̄dictū ꝯtractū. ergo esset pctm̄ cōtra
pmā vl' secūdā tabulā. nō ꝯtra pmā: vt ptȝ
q2 nō est directe ꝯtra deū. si ꝯ secūdā. h̄ esset
grauando ꝓximū iniuste: puta vēditorē. ꝯñs
est falsum: quia illius pacti adiectio est in
fauorē ꝓximi. s. venditoris. Vn̄ p illud pa-
ctū dat emēs venditori liberā viā redeūdi
ad rē suā quā vendidit attenuatus ꝛ ꝓssus
necessitate vel indigentia. q̄ si nō fuisset: nō
vendidisset. Vn̄ illi9 facultatȝ redimēdi cō
cessio ē q̄dā pietas ꝛ vocat grā q̄dā impēsa
vēditori: vt ptȝ in bulla Martini pallega
ta. Modo grām impetri ꝓxio in ꝯctu em-
ptiōis alicuius rei ab eo nō est eum iniuste
grauare vel onerare. Tertia rō. Si q̄s ꝯ hec
tiū grauaret p illō pactū iniuste: plus grauaret
ipe emptor q̄ȝ vēditor: q2 emptor subit ob-
ligationē ꝛ cogit mercē restituere ad libitū
venditoris reofferentȝ pciū. venditor autē
hȝ ius repetēdi. ꝛ sic poti9 argueret q̧ vēdi
tori esset venditio pctm̄: q̄ȝ q̧ emptori esset
emptio illicita. g̊ si venditio (q̄ magis vide
ret p illud pactū depꝛauari ꝛ fieri illicita) nō
sit iniusta: multo minus emptio p illud de
prauabit. Modo venditio p p̄dictum pa-
ctum: quo onerat emptor nō depꝛauat. quia
scienti ꝛ absolute ꝛ pure volenti nō fit iniu
ria ꝛ emens absolute ꝯsentit in illud onus
in se recipiendum ꝛ nō ex aliqua necessita-
te qua pressus sit: sic q̧ tm̄ voluntate mix-
ta subeat illud onus: quia emens est ille q̄
pecuniosus existens dat pecuniam p red-
ditu: nō raro vel nunq̄ȝ contingit q̧ habē
tes ꝓmptā pecuniam sint adeo onerati q̧
cogant emere redditus. quia bene possunt
ea ad alia vti per se vel per alios. Nam nū
mismati omnia obediunt. Unde si in con-
tractibus talibus aliquis iniuste premat:
magis natum est hoc accidere circa vendē
tes q̄ȝ circa ementes. Diuites enim habent
pecuniam: pauperes habent res onerabi-
les redditibus. Dico autem raro: quia
aliquādo cōtingit q̧ inuiti coguntur eme-
re vt fit in impsitis Venetoꝝ supra que-
stione. xlv. sed nec illius oneris impositio

in vi casu est illicita ipsi venditori si illa impositio fiat cum circumstantiis ibidem tactis quia illis seruatis licitum est regentie ciuitatis imponere ciuibus vt super se emant redditus a ciuitate: quod fit prestando ciuitati pecuniam irreuocabiliter. Quarta ratio Quia si illud pactum deprauaret contractum: maxime quia illud pactum esset contra naturam contractus. sed hoc allegare pro causa nihil valet. igitur. Maior probatur. quia illud est vnum ex motiuis aduersariorum: vt patebit in argumento. Minor probatur dupliciter. Primo. quia dato quod esset contra naturam contractus: puta capiendo naturam pro naturalibus: non tamen sequitur. ergo reddit eum illicitum. Nam sepe potest adiici pactum existens contra naturam emptionis. non tamen ob hoc deprauabitur: patet sufficienter per ea que posita sunt questione. lxxix. in secunda suppositione. Secundo. quia licite etiam contingit adiici pactum contra substantiam contractus: nec tamen per hoc deprauabitur: sed transibit in aliam speciem quam aliam speciem contingit etiam esse licitam patet in mutuo irreuocabili: vt in prima suppositione huius questionis. et de illis etiam patebit questione. lxxxix. correlario primo. An tamen illud pactum de facto sit contra naturam emptionis et venditionis. capiendo naturam pro naturalibus. videtur quod sic. ex eo: quia quando pactum illud non apponitur: non inest illi contractui quod emens sit obligatus ad reuendendum venditori: imo est liber nec compelli potest: nisi hoc sit cautum aliqua lege legislatoris vel consuetudine illius loci in quo contractus celebratur. tunc enim esset obligatus ad reuendendum venditori. quia contractus intelliguntur fieri secundum consuetudinem loci et etiam secundum legem presidentis loco: nisi aliud sit actum inter contrahentes. Modo ea que contractui de se nata sunt inesse (quibus tamen etiam contractus manente sua essentia carere potest per specialem conuentionem) censentur inter naturalia contractus. Et si arguas. Agere actum vel vti re contra naturam eius est illicitum. igitur contrahere contractu emptionis tali modo qui est contra naturam emptionis est illicitum. Dicendum quod cum dicitur aliquod pactum adiici contra naturam contractus: non intelligitur sic quod illud deberet non adiici. Unde qui hoc modo ageret aliquem contractum cum tali conditione que deberet illi non inesse peccaret. quemadmodum diceretur ille exercere mutuum contra naturam qui ipsum pro lucro exerceret: vel ille qui exerceret ipsum cum conditione que deberet ei non inesse. Sed intelligitur sic quod adiicitur ei pactum vel obligatio que contractui non adesset si contractus sibiipsi relinqueretur sicut si quis aquam calefaciat: agit contra naturam. i. caliditas non inesset aque si sibi relinqueretur: nec tamen peccat eam calefaciendo.

Quinto sic. Emptio et venditio alicuius mercis non deprauatur per hoc quod emens acquirit non omnimodum ius: seu ius secundum omnes species et modos sed tantum vnam speciem illius iuris quod venditor habet in illa re. nec per hoc quod venditor reseruat sibi vnam speciem illius iuris: transferendo solam aliam speciem in emptorem. igitur etiam non deprauatur emptio et venditio mercis per hoc quod emens tantum acquirit ius ipsius mercis pro eo tempore quo scilicet non reuocauerit venditor et venditor non renunciat iuri illius mercis pro omni tempore: sed reseruat sibi ius repetendi illam rem cum restituet precium. Modo facere id quod in consequenti dicitur est emere et vendere cum pacto redemptionis. Antecedens autem predicte consequentie patet Nam si venditor habet proprietatem in mercede: habet etiam non quidem formaliter: sed virtualiter et causaliter dominium vtile et vsum et vsufructum: que omnia sunt species et modi iuris quod habetur vel haberi contingit in illa re. et tamen licite potest venditor per venditionem vel per alium contractum non gratuitum vel gratuitum in emptorem vel alium transferre tantum vsum vel vsufructum vel tantum dominium vtile sine proprietate vel directo dominio: reseruando illud sibi: ita quod ad vitandum peccatum non tenetur cedere omni speciei iuris quod habet in illa re. Alias da oppositum: damnabis contractum locationis emphiteoticum feudalem et venditionem vsus vel vsufructus. Nam in illis transfertur non omnis species et modus iuris quod habet transferens in re transferenda. Unde sicut nihil est tam naturale quam quod voluntate domini res transeat in alium: sic nihil est ita naturale [illegible] res quo ad illam speciem vel modum [illegible] ris transeat in alium: secundum quem modum [illegible]

ris vult dñs eam transire. Consequentia autẽ p̄dicti añtis pbaẗ dupliciter. Primo. quia nõ est maior ratio quare casus añtis est licitus: ⁊ nõ casus ɔñtis. Nulla em̄ est differentia nisi q̄ in primo casu transfertur pars iuris: licz nõ p parte tempis ⁊ in secũdo transfertur integrũ ius mercis: sed non p toto tempe sed p parte scz donec reuocauerit vẽditor. mõ hoc nõ variat. quia sicut ius mercis intrinsece ⁊ fm ptes intrinsecas ꝙtaliter ɔtentas in eo est diuisibile: ita q̄ venditor sibi aliam ptem reseruat: ⁊ aliã alteri assignat: ita etiaz est diuisibile extrinsece fm ptes tempis ⁊ durationis illius iuris vt venditor habeat illud p solo eo tempe quo nõdum reuocauerit venditor. ⁊ venditor habeat ius eius p reliquo tempe quo reuocauerit ⁊ restituerit p̄ciũ. Secũdo p baẗ eadem ɔñia. quia etiam vendendo cuz pacto redemptionis: nihil fit nisi q̄ vna species iuris: qd̄ habet venditor in merce: reseruaẗ p venditorem. Nam quilibz in re sua habet ius cum sit apud alium reuocandi eam ad se. igiẗ quãdo vult eam alienare potest eam in alium transferre: reseruato sibi illo iure eam reuocandi ad se restituto p̄cio. Sexto sic. Si emptio ⁊ venditio d̄prauareẗ p p̄dictum pactũ quo sibi venditor reseruat ius redimendi rem maxime: quia reseruatio illius iuris repugnaret alienationi rei. sed hoc nõ: quia tunc etiam nõ liceret mutuare alicui pecuniã: quia in mutuo fit alienatio rei mutuate: ⁊ tamen aliẽnãs reseruat sibi ius repetẽdi rem. igitur signum est q̄ reseruatio iuris recuperãdi nõ est repugnãs alienationi rei. Septimo sic. Si quis emat mercem: nullo pacto redemptionis interueniẽte: ⁊ tradaẗ ei merx atq; efficiaẗ dñs eius: nõ est dubiũ q̄n vẽditor postea possit rogare emptorem p facultate redimendi. ⁊ emptor poterit ei dare facultatem redimendi illam mercem p eodem p̄cio. igitur etiam a p̄ncipio ɔtractus ⁊ inter ɔtrahendũ: poterit venditor velle illam facultatem habere: ⁊ emptor poterit in hoc ei consentire. igitur emptio potest fieri cũ pacto redemptionis. Octauo sic. Nullum opus nec pactum depuans emptionem: deus in lege sua disposuit adijciẽdum emptioni. Vnde Ps. Non deus volens iniquitatẽ tu es. Modo deus Leu. xxv. disposuit q̄ q̄n aliquis israelita venderet p̄diuz vel domũ: deberet nõ nisi sub cõditione redemptionis vendere: ita q̄ venditor vel etiam ꝑpinquus eius haberet facultatem redimẽdi illud p̄dium vel domũ ita q̄ pari passu ambulabant seu idẽ iudicium erat de p̄dior ɔ̄ domo leuiticis. quia indifferenter quocũq; tempe poterant redimi. ⁊ similiter idem est de domibꝫ nõ leuiticis: dũmodo sint intra villas nõ muratas. secus si domus leuitice eẽnt intra muratas villas. quia tunc non nisi infra p̄mũ annũ poterãt redimi. Et confirmaẗ illa ratio. quia illud pactum minus videreẗ potuisse adijci emptioni veteris legis: q̄ȝ nostre emptioni. quia cũ illa adiectio nulli sit grauis nisi emptori: quia per eam solus ipse obligatus est. tunc illa adiectio erat magis grauis emptori veterꝭ legis q̄ȝ emptori nostri tẽpis. quia venditor veteris legis tenebaẗ restituere rem nõ restituto sibi p̄cio totali: sed soluz pte: eo q̄ fructus medij tempis cõputabanẗ in sortem. ⁊ sic nihil leuabat de illa re longo tempe exculta: nisi q̄ntum exposuit p ea ⁊ p eius cultura. sed in casu nostro emptor nõ teneẗ restituere mercẽ nisi restituto sibi p̄cio equali ei qd̄ ip̄e dedit p ea. ⁊ nihilominus fructus medij tpis sunt sui. ⁊ p ɔñs sepe longe plus de ea leuat q̄ȝ dederit p ea. ⁊ q̄ȝ ascẽderint expense culture: imo in p̄mo casu ɔtingere poterat q̄ etiam non leuabat tantũdẽ q̄ sibi solureẗ expẽse ⁊ labores culture: puta si venditor redemisset post culturam predij ⁊ melioratione dom⁹ sed tamen ante pceptionẽ fructuũ eius.

Sed quãuis predictam octauã pbationez p̄ncipalẽ magistri nostri cõmuniter soleant adducere. tñ aduersari⁹ ptenuẽdo eã euaderet cũ aliquali colore euasionis. Diceret em̄ q̄ hec pbatio patiẗ q̄druplicem defectum. Primus. quia aliquos actus disposuit ⁊ cõcessit deus in lege sua veteri. qui licet tunc nõ essent praui: nec deprauantes. quia erant concessi a deo. tñ illi hodie sũt p̄ui: vt sũt rit⁹ ceremoniales sacrificior. ⁊ alij q̄ tũc erãt liciti: nũc mortiferi. Q: si q̄s volens p̄dictã pbationem esse validã replicaret dicẽs nullũ actũ

lege naturali damnatū cōcessit deus in veteri lege. licʒ aliquē actū q̄ ex lege naturali nō est damnatus: q̄ tū hodie ex positiua prohibitione dei vel ecclesie sit dānatus concesserit deus: vt est instantia de ritibus cerimonialibus. Nam ritus cerimoniales sicut nūc nō sunt mali nisi q: prohibiti positiue a deo vel ecclesia sic olim nō erāt boni: nisi quia instituti a deo. iuxta illud Ezech. Dedi eis precepta nō bona. Modo probatio intendit loqui de prauitate que esset ex lege naturali: puta q̄ predictum pactum nō de se et ex lege naturali sit illicitum aduc. et per consequens cū nō sit aliunde malū ex lege noua positiua: nec ex lege positiua ecclesie vel iuris ciuilis. sequitur propositum. Ad hoc diceret aduersarius q̄ illa replica dupliciter deficit. Primo. quia presupponit falsum scʒ q̄ aliquid sit dabile qd̄ sit malum ex lege naturali prius naturaliter q̄m sit ex lege diuina malū: ita q̄ deus ideo ipm̄ prohibuerit: quia prius in se malum: quod est falsum. Nam nullius actus malicia potest reduci in legem naturalem nisi originalius reducatur in legem diuinam Nihil enim est per se malum: nisi quia a diuina volūtate prohibitum. Secūdo. quia supponit q̄ nihil existens contra legem naturalē deus concesserit in veteri lege. Modo cōtra hoc instaretur. quia etiam in eo sensu in quo aliquid dicitur esse contra legem naturalem deus concessit in veteri lege aliqua q̄ illo mō contra eam fuerant. Nam habere simul plures vxores et repudiare vxorem ex alia causa q̄m causa fornicationis et ducere vxorē fratris premortui sine liberis. est contra legem naturalem et tamen illa nō solum permissa fuerunt: sed etiam concessa in lege veteri: ita q̄ licite illa faciebant. ergo nō sequeretur. deus hoc concessit vel disposuit agendū vel posse agi. igitur q̄ntum est ex lege naturali: est licitum nobis. Si dicis nō est simile: quia illi actus sunt hodie lege noua prohibiti expresse Matth. xix. sʒ nō sic adiectio pacti redemptionis. igitur nō est bona instantia.

Contra. Quis hoc verū sit de duobus primis: nō tamen de tertio. Nam nullibi est prohibitum in lege diuina noua in q̄ntū noua aliquid superaddit veteri in moralibus vel diuinis positiuis ducere vxorem fratris premortui: nec tamen est pape prohibitum iure canonico: quia tunc dispensari posset per papam super hoc. qd̄ nō videtur verum. igitur signum est q̄ ille gradus est lege naturali prohibitus. et pro tanto est hoc a lege noua prohibitum: que omnia lege naturali prohibita etiam prohibet. Secūdus. quia dispositio veteris legis fuit super predijs et aliis rebus immobilibus quarū ipsi venditores et emptores nō erant nec fiebant directi dñi vel proprietarij: sed tm̄ coloni. Unde ibidem dicit dñs. Terra nō vendetur in perpetuū: quia mea est et vos aduene et coloni mei estis. Nos autem loquimur de emptione et venditione redditus: cuius venditor est et emptor efficitur directus dñs et proprietarius. Modo illa varietas poterit facere q̄ liceat illam obligationem reuenditionis imponere emptori veteris legis. et tamen q̄ nō liceret eam imponere emptori nostri temporis. quia emptor veteris legis non acquirebat nisi ius colonie. Ideo nimirū q̄ nō ita stabiliter debebat habere illam rem: quin directus dñs rei vel alius loco eius repetere posset. sed emptor nostri temporis acquirit directum dñium mercis: ideo minus congruit q̄ reuellatur ab eo ad nutum venditoris.

Tertius. quia ille contractus de quo fiebat in veteri lege dispositio: non fuit vera venditio vel emptio: sed potius quedam impignoratio et implicita mutuatio: ita q̄ venditor attenuatus a parte rei impignorabat predium vel domū ipsi emptori dando [illegible] venditori in re: et vere mutuabat illud precium. et ideo nimirū q̄ vocatus venditor cum esset verus impignerator illius rei habebat potestatē reuocādi mercem ad se restituto precio seu mutuo sibi credito. fructibus tamen medij temporis in sortem computatis. Unde videtur deus illam legem ordinasse in fauorem indigentium et pauperū: et in necessitatem virtutis qua [illegible] diuites compellerentur ad mutuandū [illegible] virtualiter et implicare. quia iudei diuites cum essent auari: nō erant prompti [illegible] mutuandum gratis indigentibus. nec [illegible] voluit eis deus permittere mutuare [illegible] vsuris suis fratribus. ideo ne eis pauperibus preclusa via acquirendi pecuniam [illegible] talem emptionem et venditionem [illegible]cessit que esset eis fauorabilis [illegible]

nihil erat nisi impignoratō ex pte pauperū: mutuatio gratuita ex parte diuitum. Si cū sub nomine mutui debuissent pauperes quid accepisse a diuitibꝫ: oportuisset eos impignorasse eis aliquid fructiferū: ⁊ illius fructū diuites accepissent nō cōputando in sortem quod fuisset vsura. p illam autē viam adinuentā a dño: cogebant implicite mutuare ⁊ in pignus accipere ⁊ computare fructus in sortem. Modo nō sequit. vēditori qui nō est verus venditor: sed impignerator: licitum est velle habere facultatē recipiendi rem impigneratā. ⁊ creditor tenet eam ei restituere. igit idem licitū est vero venditori. Quartus. Quia illud pactum adiiciebat tali emptioni ⁊ venditioni qua facta: res vendita etiam si nō redimebatur: met redibat infra certū tempus ad venditorem: etiam nō restituentem pcium: quia res vendite redibant semper in anno iubileo ad venditorem sic libere: q non tenebatur venditor aliquid dare emptori p illo reditu. ⁊ sic nō est mirū q debeat restituere rem si sibi restituatur pcium. quia illud secundū est minus graue q̄ pmū. ergo nō est cēsendus grauatus emptor illo onere. Hic autē loquimur de alia emptione et venditione scꝫ vbi res nō necessario redibit ad venditorem: nisi pcio restituto ipsi emptori. Et sic patꝫ q illa varietas bene poterit facere q liceret illud pactum predictum adiicere emptori veteris legis: ⁊ tm̄ subesset rō dissīlitudinis vt nō liceret illud adiicere alteri: vel saltē q potius liceret ipm adiicere pme vel secūde. Nam fm statum veteris legis neuter ptrahentiū potuisset allegasse grauamen. quale em̄ grauamē potuisset allegasse emptor tempe veteris legis quādo cogebat ad libitū vēditoris restituere mercem: ⁊ hoc restituto sibi pcio saltem in parte: cum tandem etiam paulo post nullo sibi precio restituto remittere cogebatur. Aut qd grauamen potuisset allegasse venditor ex illo pacto. pmo. quia non cogebat eam redimere sed liberū sibi erat redimere vel omittere. secūdo: quia q̄uis quādo volebat redimere cogebat etiam pcium restituere tamen in hoc poterat allegare grauamen. quia restituendo pciū nō restituebat illud pcium nisi deductis fructibus medii temporis in sortem pcii: ita q nihil soluebat emptori nisi tantū q̄ntū emptor nōdum perceperat de fructibus. Modo etiam nō est grauamen si quis recepisset precium p re ⁊ vellet rem rehabere q etiam restituat precium. ⁊ gratia est si nō totum pcium cogat restituere sed solū partem. Sed in casu emptionis d qua nos loquimur poterit alter ptrahentium: puta venditor allegare grauamen: vl saltem nō ita supportabilis ē cōditio sua: sicut fuisset fm pditionem veteris legis. Nam venditor q nūc redimere vult cogitur totum pciū restituere: nec fructus medii temporis computant in sortem pcii.

Quicquid tamen sit de pdicta probatione ⁊ eius efficacia ⁊ defectus assignati non oms bene assignātur. In secūdo em̄ dupliciter errat. Primo quia quilibet homo comparatiue loquendo scꝫ respectu dei est tm̄ colonus illorū pdiorū que habet. Nam solius dñi est terra ⁊ plenitudo eius vero directo dñio independēti: ⁊ nostrum ius quod habemus in pdiis licet aliquando etiam vocet ⁊ sit pprietas ⁊ directum dñium: nō est tamen independēs sed dependens a voluntate domini a qua deriuatum est in nos ex sua pcessione. ideo assimilatur dñio vtili tm̄ qd habet emphiteota vel vasallus respectu sui dñi vel vsufructui quē habꝫ colonus respectu dñi sui. Unde pdia in terra pmissiōis ita pleno iure erant israelitarū. sicut nūc predia nostra sunt nostra. Habuerūt em̄ ita bene pprietatem ⁊ directum dñium sicut nos: sed quia dependēter a deo sicut ⁊ nos. ideo more colonorū possidebant. plus tamen id de eis exprimitur pmo: quia deus specialibus victoriis a celo concessis: expugnatis chananeis eā assignauerat eis. de quo patuit supra questione. x. conclusione secunda. Secundo quia eos sepe in assignatione illius terre: ⁊ postea cōtestatus fuerat: si non facerent fructum in illa: seruātes legitima eius ipse eos inde eiiceret. Unde more colonorum minus stabiles fuerunt ibi. id est permissibiles habitare ibi sine pensione danda domino q̄ habitatores aliarum terrarum. sicut ⁊ sepe inde eiecti fuerunt. Unde eorū ius super totam terram ⁊ si nō in cha-

rit h̃ fundabatur. sicut nec nostrum: tamẽ
quasi fundabatur sup hoc q͛ populus vni
uersus generaliter maneret in cultu dei: sic
q͛ non faceret generalem recessum a cultu
dei per idolatriã. Nam quando populus
cepit recedere generaliter a cultu dei ꝛ eius
legitimis: eiecit eos dominus tradens eos
in manus gentium: minus eis parcens q̃
alijs. q̃uis etiaꝫ alias gentes dominio ali
quando priuauerit. Iuxta illud. Regnum
transfertur de gente in gentem ꝑpter pecca-
ta populi. Potest etiam dici q͛ eos voca-
uerit colonos non volendo designare eos
nõ habere saltez dependens ius directum
ꝛ ꝓprietatẽ in p̃dijs illius terre: sed ideo: q:
de illa terra deꝰ expulerit chananeos ꝛ isra
elitas illuc surrogauerit. Nam colonia di
cit̃ regio: ciuitas vel villa in quã veteribꝫ
expulsis noui inhabitatores ponebantur.

Secũdo etiam deficit p̃dicti secũdi de-
fectus assignatio in hoc. quia si etiam p̃di-
cta varietas haberet ibi locum: nõ tamen
sufficeret ad dandum rõnem cur illud pa-
ctuꝫ licite adijceret̃ emptioni ve. legis: ꝛ nõ
etiam nostre. quia q̃uis ex illa pte qua em
ptor veter̃ leg̃ haberet ius minus stabile:
videret̃ minus sibi discõgruere obligatio
nem ad reuendẽdũ rem: q̃ꝫ videret eã discõ
gruere emptori nostri tp̃is: q̃ stabilius ius
habet: tamen ex alio respectu etiam minus
discongruet illud emptori predij nostri tẽ-
poris: eo q͛ minus poterit allegare se one-
ratum p̃dicta obligatione reuendendi. ex q̃
al's habet dñium directuꝫ. ꝛ sic perfectius
q̃ꝫ habeat colonus. ꝛ ideo minus graue est
sibi illud onus q̃ꝫ essꝫ colono: q̃ al's est gra
uatus p hoc q͛ licet emerit ꝛ dederit p̃cium
tamẽ nõ habet nisi dñium vtile vel vsufru
ctum. Preterea tertio ptꝫ esse falsum q͛
p̃dicta varietas: etiam si esset: sufficeret ad
p̃dictam diuersitatem rationis faciendam
vniuersaliter. quia saltem ex eadem ratio-
ne posset illud pactum adijci illi emptioni
nostri temporis qua quis p emptionẽ non
acquireret directũ dñium p̃dij sed tm̃ vsu-
fructũ ad alicuius p̃dij certa acquisitioneꝫ
dñij directi. Et ex q̃ ẽptor reddituũ lꝫ acq̃rat
directũ dñiũ respectu reddituũ: tm̃ respectũ p̃
dij in q̃ fundat̃ nõ acquirit nisi vsufructuꝫ
ꝛ deniq͛ nõ totalem sed ꝑtialem tm̃: vt al'i
quid ei simillimũ. sequit̃ q͛ saltem illi em-
ptioni nostri temporis poterit illud pactũ
adijci. ꝛ hoc sufficiat ad ꝓpositum nostrum.

Circa tertiũ defectum assignatũ dicend̃
q͛ verum est q͛ habet magnã similitudinẽ
cum implicita mutuatiõe ꝛ impignoratio-
ne. nõ est tamen omnimoda similitudo eo q͛
emens non poterat pecuniã quã p̃cij noĩe
dabat repetere ad nutũ suũ: sicut tamẽ mu-
tuans potest. ideo cessat ibi ratio mutui
cuius substãtia est facultas repetendi [illegible]

Circa quartũ diceret̃ q͛ ipsa obligatio
reuendẽdi nõ erat ipsi emptori ve. le. ob h̃
sustinibilior ꝛ minus onerosa scꝫ q͛ etiã [illegible]
infra tempus aliquod erat met rediturã ad
dñũ sine p̃cio. quia siue rediret siue nõ [illegible]
ꝯditio sua eque bona. Si em̃ erat reditu-
ra cito: tunc ex quo illud tp̃us sciebat̃ p̃us
dedit eo vilius p̃cium p illa: ꝛ adeo tenue
q͛ nihilominꝰ tãtũ habebat leuare d̃ illa re
q͛ nõ erat in damno. imo tantũ leuabat q̃n
tũ leuasset si ante illud tp̃us fuisset redem-
pta. quia etiaꝫ si fuisset redempta: nõ [illegible]
recepisset p̃cij in redemptione q̃ꝫ sup erã
tes fructus quos vsq͛ ad iubileum percep-
set verisimiliter percepisse. ꝛ ideo si illis fru
ctibꝫ carebit: loco eoꝝ habebit p̃cium equi
ualens. ꝛ ecõtra si non recipit p̃cium: puta
quia nõ redimit̃: tamen habet fructus eq
ualentes. alioq̃n nisi sic intelligat̃: videtur
fuisse aliqua iniquitas q͛ adueniente iubi
leo deberet perdere rem ꝛ p̃cium. Secũ
do circa eundem defectum Dicendum q͛
non maius grauamen poterit venditor no
stri temporis allegare: q̃ꝫ venditor veteris
legis. quia q̃uis integrum p̃cium cogatur
restituere: ꝛ nihilominus fructus nõ [illegible]
cantur in precio: sed remanent emptori [illegible]
nõ sic cogebatur venditor veteris legis. ta
men si pensatur quale precium dabat em-
ptor veteris legis. ꝛ per ꝯsequens quale p̃
cium restituebat ei venditor in redemptio
ne: ꝛ cõparet̃ illud ad p̃ciuꝫ quod emptor
nostri tẽporis dat venditori. ꝛ econtra ven
ditor cogitur restituere. tunc est [illegible]
bilis habitudo paritatis. Nam vendi[illegible]
debebat eo minori precio vendere quanto
cius erat affuturus annus iubileus. [illegible]
absq͛ omni restitutione p̃cij redibat [illegible]
ad ipsum. vnde taxabatur p̃ciũ [illegible]

tas vel paucas fruges poterat inde consequi emptor vsq ad iubileum. put patet Leuit. xxv. Unde videt nihil ibi fuisse venditu q vsufruct pdij. z h ad certu tps tm.

Nono sic. Omis otractus existens conformis iuribus est licitus. pdicta emptio etiam adiecto pacto pdicto est oformis iuribus. igit. Maior patz. q ex opposito pdicati infert oppositu subiecti. ois em otractus illicit est alicui iuri difformis. Minor pbat. q est oformis generali osuetudini hominu. igit etiam iuribz. tz ona. q consuetudo est optima iuru seu legu3 interpres: ita q si quis fuet aliquas ostitutiones eo mo quo osuetu est eas fuare: ille dr illis ostitutionibz se oformare. z eo mo quo sunt fuande vincere adeo q dato q legislator etia aliter intellexerit eas debere fuari q ille fuet: censet illis satisfecisse. Sed hec ro quis sit cois apd dnos iurist as z reputata: posset p aduersariu infringi. dicendo q illa regula: osuetudo e optia legu interps. intelligit de legibz pure positis. z sic no pbaret illa ro nisi q ille otractus eet oformis iuribz pure positiuis. Hec aut oformitas sola no sufficit sed etia3 requirit oformitas ad ius diuinu z naturale. aduersus autem legem diuina z naturale nihil valet osuetudo illa in pte abrogando vl in toto. de qua lege verum est q tanto grauiora sunt crimina: qnto diutius infelicem detinent aiam alligatam. Unde etiam si vniuersus mudus cosuetuisset exercere vsuras: no arguerer sufficienter: cosuetudo est optima legum interpres. igit totus mudus viuit oformiter legibus diuinis z naturali. Sic iudei osueuerut vsuras exercere: etiam reputantes id eis ex lege diuina licere. nec tamen id eis licitum est: vt ostensu3 est sup qstione. xxiiij. Sic olim vniuersus mudus osueuit idola colere: ita q etia3 phi plimi ob more aliis fuandum ea colerent: nec tame licuisset inferre. igit id iuribz est oforme z licitu. Sic errabundus arguebat maxentius cesar aduersus sancta katherina idolatria detestante dicens. si ita est vt tu dicis: totus mudus errat: z tu sola veru dicis. q. d. osuetudo totius mudi interptat sic leges. igitur oformiter legibz viuit lic3 idola colant. Unde cotra est illud. Ne sequar3 turba ad faciendu malu. Exodi. xxiij. Nec repbensione illam pphetica legerat. Ones declinauerut simul inutiles facti sunt: nec tamen quia omnes: ergo a delicto imunes. Sic olim ois caro corrupit viam suam. Gen. vj. Nec tamen corrupisse viam suam arguebatur pter consuetudinem fore licitum. Modo aduersarius pdicte oclusionis diceret: pdictum cotractu esse vsurariu. z sic esse o lege diuina z naturale. ideo ei no suffragabit solita osuetudo. z sic oporteret te pbare pus q no eet vsurarius. z sic redire ad alias rationes.

Si aute p ofirmatione pdicte pbatiois vt appareat valida primo sic replicares dicens. Jura positiua etiam pbibent vsura3 z omnes alios iniquos contractus: salte3 hoc facit ius canonicu. z per osequens dato q solum sequat est oformis osuetudini igitur iuribus positiuis. tamen vltra bene sequetur. ille contractus est conformis iuribus positiuis. igitur no est illicitus. Diceret q pbibitio vsure z cotractuu iniquorum existentium contra legem diuina z naturalem facta in iure: no est mere positiua: sed est diuina inserta inter ostitutiones positiuas lic3 acceptata a legislatore positiuo Modo solutio data loquitur de pure positiuis constitutionibus. Unde ptz q adhuc stat ille defectus argumetu: puta q no sequitur. est contractus conformis consuetudini. igitur iuribus: loquendo de omnibus iuribus. Si secudo replices. Comunis error facit ius. igitur si etiam hoies in illa osuetudine aberrarent a iure: tamen de iure facerent illum contractum. igitur licite. Dicendum dupliciter. Primo. q sensus illius dicti no est q si qui comuniter errent agendo contra legem q ex hoc surgat ius aliquod cotrauenie ndi illi legi: sed est sensus vt exposuit Johes gerson in positione facta massilie coram benedicto: z etiam in tractatu de floribus q prelati z pncipes sepe aliqua faciunt aut permittunt iustissime ob comunem errorem vel opinionem erronea3 que in subditis dnatur: que si ipsi plati facerent aut pmitterent vl dissimularet no extante illa opinione: tenerent huiusmodi prelati obnoxij graui delicto.

Secundo. q si etiam pdicto modo intelligitur: tamen tm haberet veritatem in errore q deuiat a iure mere positiuo. q huic p osuetudine pot derogari q alij bo a f. de

(li ii. errantes) seruant aliquā ɔstitutionem
a .. ter q̄ intelligat̄ vel oīno nō fuant. ꝑ h̄
cū oritur ius illam legē de cetero sic fuan
di vel omittendi. Si tertio replices dicē
do q̄ ɔsuetudo etiā h̄z excusare recedentez
a matrimonio legitime ɔtracto: ⁊ adherē
tem alteri nō obstāte ipedimēto ligaminis
⁊ tñ recedere illo mō videt̄ esse ɔtra legem
diuinā: ⁊ ñ tm̄ positiuā. Añs ꝑbat̄ ex casu
qui habet̄ in .c. finali de spon. duoꝝ. Dic q̄
añs assumptū est falsuz . ⁊ huius falsitas ⁊
responsio ad capl'm p̄dictum q̄ mō male in
troducat̄: patuit sup̄ q̄ stione. xxxiiij. circa fi
nem. Si quarto replices dicens ꝑbatio
nem ꝓcedere de ɔsuetudine rōnabili. In
stantie aūt ꝓcedūt de irrationabili: diceret̄
q̄ illud supponendo ꝑbatio petit ꝑncipiū.
si em̄ supponis eam esse rationabilem: igi
tur supponis q̄ nō sit ɔtra lege n diuinam
nec naturalē. Hoc aūt restat ꝑbandū si ve
lis rigore ɔsuetudinis alludentis inferre
eum esse licitum. Si q̄nto replices ɔsue
tudo facere potest delictū: vbi al's nō esset:
vt ptz comedēdo carnes die sabbati ⁊ ecō
tra excusare ea delicto: vbi al's esset delictū
vt opando seruilia in festis simpl'r abroga
tis ꝑ ɔsuetudinē. Dicendū hoc tm̄ habet
veritatem in his que sunt delicta ex ꝑhibi
tione iuris positiui: qualis non est vsura
rius ɔtractus: de cuius genere diceret ad
uersarius esse p̄dictum contractum. Si
sexto replices q̄ etiam si q̄s faceret aliquez
actum lege diuina ⁊ naturali damnatū cu
ius tñ damnatio esset ita obscura q̄ illa nō
appareret etiā doctioribꝫ: imo plimi doctis
simi eū approbarent. ⁊ sic cōmuniter hoīes
eū facerent bona fide illi excusarent̄. sic aūt
est de p̄dicto ɔtractu. ⁊ illo mō intelligēda
est p̄dicta ꝑbatio ꝓcedere. igit̄ valida. Di
cendū dupl'r. Primo. q̄ assumptū illius re
plice est verū q̄n ita lateret eius damnatio
q̄ hoīes agentes laborarent in ignorantia
inuincibili. talem aūt ignorātiā negaret ad
uersarius esse de p̄dicto ɔtractu. eo q̄ etiā
docti aliqui improbauerūt emptionē red
ditus etiam irredimibilis: nec multitudo
approbantiū argueret aliquid nisi ibi esset
ignorantia iuincibil' simpl'r. alioq̄n excusaret̄
simplices illi q̄ heresiarchas ⁊ scismaticos
sunt secuti credendo vel opando ea que le
ge diuina sunt dāñata licet obscure. Se

cundo dicendum q̄ adhuc illo casu p̄d[illegible]
assumpti stāte: tm̄ inferretur q̄ i[illegible]
rent̄ in quibꝫ esset p̄dicta obscuritas. ita q̄
illis nō esset ille actus imputandus: nō tā
sequeret̄ q̄ ergo in se esset licitus. sicut na
tura l'r stulto est homicidiū nō illicitus nec
iputandū: nec tñ infert̄. Preterea q̄ homi
dium est licitus actus de se. puta vbi est ex
cusatio: signū ē q̄ q̄ntū ē de lege o[illegible]
⁊ regulariter ibi nata est esse culpa. Nō e[illegible]
indiget actus nō existens ɔtra legem ex[illegible]
satione. Si septimo replices dicendo q̄
ɔsuetudo potest vnū ɔtractū approbare ⁊
alium improbare: ⁊ nouā speciez ɔtractu
iure cōmuni nō expssam introducere. Di
cenduz ꝑ tria dicta sm̄ q̄ añs tria assum[illegible]
Primū. ɔsuetudo ⁊ etiam lex positiua: n[illegible]
lum ɔtractum damnatū lege diuina ⁊ na
turali potest licite approbare. ⁊ p̄sertiz in fo
ro ɔscientie faciendo eum licitū. q̄uis fo[illegible]
ꝑmittere possit ⁊ impunitatē in suo foro p̄
stare ex causa. quō verum est illud q̄ nō est
vsurarius dicendus supple in foro ex[illegible]
ri tanq̄ puniēdus in illo foro: ille qui fec[illegible]
ɔtractum qui cōmuniter existimat̄ licitus
qui tamen in veritate est vsurarius. Se
cūdum dictum q̄ ɔtractum nō obuiantē
illis legibus. ⁊ per ɔsequens ꝑ eas adm[illegible]
sum: nec tamen eis incognitū potest intro
ducere ⁊ approbare. Tertium dictum e[illegible]
am talem licz de se nō illicitū potest repro
bare ex causa sicut ⁊ ius positiuum hoc po
test. puta si maligni aliqui eo frequēter [illegible]
utant̄. supponeret igitur ꝑbatio ꝑbanda
si hic supponeret illa tria dicta. ideo peti[illegible]
ꝑncipiū. ⁊ si aliter intelligeret̄ eius a[illegible]
ptum: quā iam est expositū assumere [illegible]
sum. Si octauo replices. Emptio [illegible]
litij ideo continuatur licita: quia est de [illegible]
nerali cōsuetudine. igit̄ simili modo [illegible]
lebit illud argumentū. Dicendum q̄ [illegible]
la est via sufficienter ꝑbandi emptione [illegible]
talitij esse licitam in foro cōscientie. [illegible]
vie sunt adducende que patuerūt q̄[illegible]
ne. lxxxj. Relinquitur igitur q̄ p̄dicta [illegible]
na ꝑbatio nō est ita efficax q̄n [illegible]
ter eius munimenta quibus co[illegible]
sint destructibilia. Pro intellectu [illegible]
sequentiū trium ꝑbationum que [illegible]
casibus a iure ciuili approbatis [illegible]
qua pmittere. ⁊ illa collecta a [illegible]

hincinde et lectura Pauli super. C. titulo de pactis inter emptorem & venditorem: quantum nobis huc deseruit ut eo melius intelligamus leges allegandas. Nota igitur quod pactum quod adijcitur in venditione conferens ad recuperandum rem venditam est duplex. quoddam est resolutiuum contractus venditionis: quoddam non: sed est de retrouendendo. Hec autem duo adeo differunt quod quando adijcitur pactum resolutiuum contractus tunc non interuenit nouus contractus in recuperatione rei: sed tantum destruitur prior contractus & redibit res ad venditorem perinde ac si res nunquam fuisset per alium empta etiam cum fructibus perceptis ante moram. sed quando adijcitur pactum de retrouendendo non recuperatur res per venditorem sine nouo contractu. quia oportet interuenire redemptionem. nec tunc proprie loquendo dicitur resolui prior venditio. sicut nec proprie dicitur resolui venditio si emptor illam rem vni alteri quam venditori reuenderet. Primum autem est duplex. quia quoddam pactum resolutiuum sonat in legem commissoriam: puta cum sic sonat: nisi fiat scilicet solutio precij in tali termino: vel si hoc fiat scilicet quod restituatur precium tunc res sit inempta vel venditio habeatur pro non facta. Et in tali casu venditor recuperat rem ipso iure: dummodo quando pactum factum est si restituatur precium: venditor restituat: vel saltem reofferat cum consignatione & depositione. Nec requiritur retraditio rei nec interuenit nouus contractus: sed tantum fit destructio prioris contractus. Aliud est quod non sonat in legem commissoriam vt cum non dicit venditor: si hoc non fiat: sit res inempta: vel venditio habeatur pro non facta sed solum dicitur quod res pertineat vel reuertatur ad venditorem. & tunc non resoluitur contractus ipso iure sed tunc demum quando res ad venditorem peruenit condemnato emptore ad restituendum. tamen etiam tunc fingitur non fuisse facta ideo etiam tunc restituet emptor rem cum fructibus ac si nunquam emisset eam. Nam resolutio trahitur retro vt habeatur perinde ac si non fuisset facta sed nouus contractus non trahitur retro. Et sic habemus hic casum in quo redit dominium in aliquem ex solo pacto sine traditione vera vel ficta. Illis premissis sequuntur tres alie probationes. conclusio igitur probatur sic Decimo. Licita est emptio & venditio qua quis vendit rem suam alteri tali pacto quod nisi emptor

soluat precium infra certum tempus: extunc pertineat dominium illius rei ad venditorem: & etiam quod emptor arras perdat: puta patet in lege prima & tertia. C. de pactis inter emptorem et venditorem. ergo etiam licita est emptio & venditio qua quis alteri vendit rem suam cum pacto quod venditor restituto precio recuperet illam rem. tenet consequentia quadrupliciter. Primo a simili: quia sicut in casu antecedentis res empta potest auferri emptori: ita quod desinit esse eius: sic etiam in secundo casu fieri potest. Secundo tenet consequentia. quia sicut in primo casu nihil restituit emptor venditori in recuperatione rei sue: eo quod nihil recepit ab eo pro illa. sic in secundo: si quid restituit nihil tamen restituit nisi quod ab eo recepit. Illa autem sunt paria scilicet nihil restituere ei a quo nihil recepit & restituere equalens ei quod quis ab eo recepit. Tertio tenet illa consequentia. quia sicut in primo casu non fit resolutio contractus ipso iure sed tunc demum quando res ad venditorem peruenit condemnato emptore ad restituendum. sic in casu consequentis non precise resoluitur prior venditio quando primum venditor petit reuendi sibi rem offerendo precium: immo etiam quando reuenditur non dicitur resolutus prior contractus. sicut nec resolui dicitur emptio quando emptor rem emptam reuendit alteri quam venditori. Unde quando fit resolutio contractus tunc etiam fructus rei empte redeunt ad venditorem. Quarto tenet consequentia a maiori. quia emptor in primo casu perdit arras & fructus medij temporis. & in secundo nihil perdat: immo lucratur fructus medij temporis non perdendo quid. & sic minus videtur grauari emptor in secundo quam in primo casu. Nam in primo casu emptor compellitur restituere rem cum fructibus perceptis ac si nunquam emisset. & ideo si emptor in aliquo grauaretur: hoc plus fieret in casu antecedentis quam consequentis

Undecimo sic. Ius ciuile approbat illam adiectionem. igitur est licita. tenet consequentia. quia quamuis ius ciuile aliquos illicitos contractus non tantum permiserit: sed etiam concesserit: puta aliquos contractus vsurarios: vt patuit in questione. xxij. in quibus tamen vel dispositionibus est ius ciuile notatum de errore. tamen in alijs in quibus non est notatum & reprobatum ius ciuile vt deuians a rectitudine: & vt nutriens peccatum eius approbatio est autentica & acceptanda eo quod leges ex ratione & equitate naturali processerunt tanquam subalternate principijs philosophie moralis: & etiam ligantes in foro conscientie subiectos eisdem. Nemo autem ligatur ad

ea que nõ sunt licita. Jus aũt ciuile nõ ẽ re probatũ in approbatõe p̄dicte adiectionis de redimendo. igit̃. Añs aũt pbat̃. quia in l. si fundũ. C. de pactis inter em. et vendit̃. disponit̃ q̄ si gentes alicuius vendiderint fundum eo pacto q̄ qñcũq3 vel infra certa tpa ipsi vel eoꝝ heredes offerrent pciũ emptori. et heres emptoris nollet obedire p̄dicto pacto: cũ tamẽ venditor vel eius heres paratus sit restituere pciũ: tũc dabit̃ venditori vel ei⁹ heredi duplex actio 9 eptorẽ vel ei⁹ heredẽ. sc3 actio ex p̄scriptis verbis. et actio ex vendito. et nihilominus tenebit̃ emptor ad restitutionẽ vl' refusionẽ eoꝝ que ex illo fundo puenerũt ad emptorem post oblatã pecuniã. Et sic in illa lege expsse habet̃ q̄ emptio cum pacto redemptionis est licita de iure ciuili. quia dando actionẽ p̄dictam taliter 9trahẽti vult q̄ ille 9tractus sit hinc inde licitus et validus: ita q̄ venditor habeat ius 9tra emptorẽ ad rescindendũ contractum: et q̄ emptor obligatus sit ad reuẽdendũ. Duodecimo sic pbat̃. quia in l. si a te. eodem titulo disponit̃: q̄ si A. emisset a B. aliquã rem eo pacto interueniente q̄ si B. infra certum tp̃s restituat pciũ: illa res sit inempta: tunc B. poterit venditionẽ resoluere p hoc q̄ offert p̄cium: dũmodo etiam ip̃m p̄cium 9signet et deponat: nõ obstante q̄ A se subtrahat quatenus eãdẽ rẽ retineat iure dñij. Ergo etiam licita erit emptio rei cum pacto redemptiõis. tenet 9sequẽtia dupliciter. Primo ex identitate rationis. et deduc p̄portionabiliter sicut in decima pbatione. Secũdo pbatur a maiori. quia in casu antecedentis pactum adiectũ est pactum legis cõmissorie. Quãdocũq3 em̃ in pacto cõuenit̃ q̄ res sit inempta vel venditio p nõ facta habeatur: tunc pactũ est legis commissorie: siue illud pactum sit factum taliter: puta quia dicit̃ q̄ nõ soluto p̄cio per emptorem: res sit inempta. siue sit sic actum q̄ restituto p̄cio: res sit inempta: vt in iam allegata lege. Modo quãdo pactum est legis cõmissorie: tunc venditor acquirit dñium vtile illius rei sine noua traditione et sine nouo 9tractu. quia ibi nõ est habendus cõtractus sed resolutio contractus. et sic solum fit ibi distractus: sed in casu 9sequentis: pactum adiectum est de retrouendendo: que pacta adeo differunt q̄ venditori vtilius est facere p̄m̃ q̃3 secũdũ. ita q̄ breuius recuperat dñium per primũ q̃3 p secũdum. et cuius auferunt res emptori. Nam si venditor facit secũdum non reuertit̃ dñium ad ipsum per oblationem 9signationem et depositionem p̄cii sed requirit̃ nouus cõtractus et noua traditio.

Decimotertio sic. Licitũ est alicui vendendo fundum suũ vel aliquem locum apponere pactum: q̄ emptor nõ debeat illum locum facere religiosum: in illo corpus ponendo monumentũ vel alio mõ cum sit in commercio iure humano. Igitur eadem ratione licitũ est alicui in vendendo fundũ suum apponere pactum q̄ emptor nõ debeat illam rem irreuocabiliter habere: q̄n competat venditori ius eam repetendi p 9simili p̄cio restituto. Añs pbat̃. quia in l. vltima. C. de pactis inter emp. et ven. di ponitur q̄ tale pactum est seruandum. et sic est validum. et p 9sequens licite appositum. Nã pacta que contra leges 9stitutiõesq3 vel 9tra bonos mores fiunt: nullam vim habere indubitati iuris est: vt dicitur in l. pacti. C. de pact.

Consequẽtia p3 dupl'r. Primo. quia nõ est maior ratio in vno casu q̃3 in alio. Secũdo. quia causa quare in casu antecedentis t3 pactum est: vt ibidem dicit̃: quia cum venditor vel alius alienator non alia lege suũ ius transferre passus est nisi tali firmã 9uentione: nõ est ferendum eum sc3 venditorem pati aliquã captiõem ex varia interp̄tatione. ergo etiam ex quo in casu 9sequẽtis venditor nõ aliter voluerit rem illã vẽdere emptori q̃3 refuato sibi illo iure reuocandi rem p restitutionẽ p̄cii. sequit̃ q̄ hoc pactum teneat. Et 9firmat̃. quia sicut ratio quare in casu antecedentis est sic seruandum. est q̄ interest venditoris vt pactum illud seruet̃. et hoc eo ipso q̄ sibi nõ placet q̄ fundus religiosus efficiat̃ mõ nõ minus 3 magis interest venditoris q̄ res sua nõ alienet̃ irreuocabiliter. Decimoq̃rto sic. Licitum est alicui rem suam vendere alicui taliter. sc3 vendo tibi tanti sc3 q̃nti alicui aliter vel alteri etiam licitum fuerit eam tantus. et illi alteri etiam licitum est alicui vendere sic emere. ergo etiam licitũ est alicui vendere rem suam alteri taliter q̄ eam sibi reuendat cum restituet p̄cium. Añs pbat̃. quia ita approbat vt valeat emptio et venditio approbat̃ vt validis emptio et venditio approbat quantitatẽ p̄cii ita q̄ si tantus diffinuerit quantitatẽ

debet venditio ad effectū puenire: vt ptz in l. ap̄ redo. C. de ɔtrahē. em. ꝛ ven. igit̄ etiā erit licita. tꝫ ɔña vt p̄us. Cōseqn̄tia aūt p̄n cipalis pbat̄. q: no videt̄ maior rō de adiectione p̄me circūstantie q̄ꝫ de adiectione secūde. Nam in p̄mo casu q̄ntitas p̄cij ɔfert̄ in voluntate vel arbitriū taxantis distincti ab vtroqꝫ ɔtrahentiū. ꝛ tn̄ de substātia emptionis ꝛ venditiōis est p̄ctū in certa q̄nti tate. hic aūt ɔtrahit̄ vt res maneat emptoris donec nō ɔsentiat venditor paratus restituere p̄cium. ꝛ ɔsensus est etiam de substātia venditionis ꝛ emptiōis. Decimoq̄nto sic. Licita est emptio ꝛ venditio qua vir vendit vxori sue fundos ꝛ paciscit̄ q̄ si ipa desinat ei esse nupta q̄ viro volente mulier debeat p eodem p̄cio restituere illos fundos viro. Et eadem emptio ꝛ venditio cū tali pacto facto scꝫ de redemptione: est etiā licita in alijs psonis a viro ꝛ vxore. ergo emptio cū pacto redemptiōis est licita. tꝫ ɔña quia casus añtis ꝛ ɔñtis sunt ijdem: vt ptz intuenti. Añs pbat̄. q: talis emptio ꝛ venditio est approbata tanq̄ꝫ valida in iure ciuili: vt ptz in. l. si vir ꝛc. ff. de p̄scriptis v̄bis.

Decimosexto sic. Licita est emptio ꝛ vēditio qua quis fundū suū vendit alteri cuꝫ aliquo illoꝝ triū pactoꝝ sequētiū. scꝫ p̄mo tali pacto q̄ emptor locet eū venditori: ita q̄ venditor habeat in illo fundo ius ɔductionis p certa mercede. Vel secūdo cū tali pacto q̄ emptor sit obligatus ad h̄ vt cuꝫ eū vendere velit: nulli alteri q̄ꝫ vēditori reuendat. vel tertio si cū aliquo alio pacto simili alicui illoꝝ duoꝝ pactoꝝ vendat. Ergo etiam licita est emptio ꝛ venditio cū pacto redemptionis. Añs ptꝫ. quia talis emptio ꝛ venditio tanq̄ꝫ valida approbat̄ in. l. q̄ fundum. ff. de ɔtrahē. em. ꝛ ven. Tenet ɔña dupl'r. P̄rio. q: nō est maior rō de casu añtis q̄ꝫ ɔñtis quo ad licituꝫ esse. Nam in p̄mo mēbro casus añtis venditor sibi reseruat ius aliqđ qđ p̄habuit causaliter scꝫ vsufructū vel saltem ius ad vsufructū. igit̄ eadē rōe si reseruat sibi ius reuocādi rē ad se restituto p̄cio erit illud sibi licitū. p̄terea in secūdo mēbro añtis etiaꝫ obligat emptorem ad reuendendū licꝫ solū sub ɔditione. scꝫ si velit vendere mō in casu ɔñtis etiam obligat eum sub ɔditione si velit venditor redimere. Secūdo tꝫ ɔña. quia tertiū mēbrū casus añtis: est directe casus nr̄. q̄a ē ɔtractus factus cū pacto simili pactis p̄cedētibꝫ. Decimoseptimo. Licita est emptio ꝛ venditio qua quis ptem fundi vendit alteri: eo pacto q̄ obligatus sit emptor ad habendū reliquā ptē illius fūdi noīe ɔductionis. p certa pecunia ad. 4. annos dūmodo venditor ideo eo vilius vendiderit p̄mā ptē quatenus emptor esset obligatus ad cōducendū reliquā ptem a venditore: eo q̄ illud onus emptoris ꝛ ius qđ habet venditor in emptorē ad cogendū eū: vt reliquaꝫ ptem habeat ɔductam: est q̄d estimabile p̄cio: ꝛ vt ps p̄cij ɔsiderat̄. Ergo etiā emptō cū pacto redemptionis est licita. Añs ptꝫ. in. l. fundi ptem. ff. de ɔtrahen. emp. ꝛ ven. Conseq̄ntia autē pbat̄ ex identitate rōnis. Nam in casu añtis venditor in vendendo p suū pactum obligat emptorē ad ɔtractū alium scꝫ ɔductionis incundū secum iam ꝛ de p̄senti. In casu aūt ɔñtis obligat eum ad incundū secū ɔtractū venditionis p futuro tp̄e quādo venditor hoc petet. ptꝫ aūt q̄ nulla est ratio diuersitatis hincinde: q̄n si vnus casus liceat: etiam alter licebit.

Decimooctauo. Licita est emptio ꝛ venditio qua q̄s vendit ancillam alteri eo pacto q̄ emptor sit obligatus ad nō ɔstituendū eam. ꝛ si ɔstituerit q̄ liceat venditori eā abducere. ergo etiam casus noster est licit⁹ tꝫ ɔña ex identitate rōnis. quia etiam in casu añtis reseruat sibi ius repetendi rem ex euentu ɔditionis deficit: ꝛ absqꝫ omi p̄cio restituto ꝛ efficit̄ dñs eius ex apprehensione. cur ergo nō possit sibi reseruare ius repetendi rem illam ex ɔditione restitutionis p̄cij. Añs ptꝫ in. l. si quis. ff. de ɔtrahenda emp. ꝛ ven. Decimonono. In. c. ad nostram. de emptione ꝛ venditiōe dānat̄ emptio facta cum pacto redemptionis si interuenit nimis modicū p̄cium. igitur a contrario sensu si iustum p̄cium interuenisset fuisset approbata: ꝛ ita pactum adiectuꝫ nō deprauabit eam. sed hec pbatio nō valet. q̄a eque pbaret̄ ecōtra scꝫ q̄ si interuenisset nimis modicū p̄cium dūmodo nō esset pactum redemptionis adiectū emptio fuisset approbata: eo q̄ eam ibi damnat papa ɔsideratis ambobꝫ ɔcurrentibꝫ. vnde de causa illius ɔdemnationis patebit latius in q̄stione seq̄nti. Uicesimo. In. c. illo vos

de pignoribus damnatur emptio facta cum pacto redemptionis si venditor debet reddimendo dare maius precium quam emptor dederit emendo. etiam si emptor se obligauerit in redemptione computare fructus medij temporis in sortem. Ergo a contrario sensu si emptio esset facta cum pacto redemptionis fiende pro eodem precio et quod non computarentur fructus medij temporis in sortem non esset damnata. Sed hec probatio non valet. quia ex eadem probaretur etiam per argumentum a contrario sensu quod esset licita si esset facta cum pacto redemptionis fiende pro maiori precio: sed tamen non computarentur fructus medij temporis in sortem quia papa in tribus se fundauit damnando. igitur si vnum defecerit et reliqua manserint: erit non improbata sicut tu arguis: quod si duo defecerint et tertium supermanserit manebit licita.

Allegant etiam quidam c. significante. extra de pignoribus. Sed non apparet quod ex illo posset formari argumentum ad propositum. aut si quod inde formaretur eque potest inualidari sicut duo precedentia. Preter hec adhuc arguunt etiam quidam. quia ille contractus subuenit multis fidelibus etiam vendentibus qui crescunt in diuitijs in quibus non crescerent si non possent redimere res venditas aut perpetuo de eis cogerentur soluere pensiones. ideo damnare cum est contra charitatem proximi et in grauamen eorum. Sed nec hec probatio valet. quia sicut multis quo ad aliquid subueniuntur per contractum illum. sic multi etiam per eosdem damnificantur vt dicerent aduersarij. Preterea idem argumentum haberet locum in mutuo vsurario. et ideo sicut in illo est solutum supra questione. xxiij. argumento. ij. ita hic solueretur. Iterum quidam probat sic. quia ex damnatione illius contractus sequeretur ecclesiarum subuersio que in illo sunt fundate: sed non valet. quia si ponatur quod ex vsurarijs contractibus essent beneficia fundata idem sequeretur: nec tamen posset inferri illos contractus vsurarios esse licitos. Iterum arguitur. Si non n. si de redditibus irredimibilibus fundarentur beneficia: oriretur persecutio clericorum per laicos: et quo nunquam possent recuperare redditus vel se ab eis liberare. hoc autem cessat in proposito. cum sunt redimibiles. sed hoc non valet. quia persecutio illa ex tali iens penitus laicis non esset eis data a clericis vel ex illo contractu. sed sua malicia accepta. Unde si probaret idem probaret quod contractus vsurarius esset licitus pro fundatione beneficiorum. quia a persione vsuraria se possent liberare laici soluentes ei. Dimissis igitur probationibus inualidis innitendum est alijs et validis supra positis.

Secunda conclusio

Emptio redditus perpetui facta cum pacto reuenditionis non deprauatur per hoc precise quod emens non dat precise tantum precium quantum olim fuit datum vel quantum in futuro dabitur. probatur tripliciter. Primo sic. Emptio aliorum bonorum imobilium facta cum pacto reuenditionis non depravatur per hoc etc. igitur conclusio vera. patet tamen. quia etiam ipsi redditus computantur inter bona imobilia: vt in cle. exiui. §. cumque annui. de verborum significationibus. Ans patet. Nam domus aliquando valent paruum precium: postea magnum: et econtra. similiter vinee et cetera.

Secundo. hodie censetur iustum precium dari si dentur. xx. flor. vel marce vel libre pro redditu redimibili vnius flor. vel marce vel libre et tamen aliquando pauciores flor. fuissent iustum precium. Prima pars assumpti patet dupliciter. Primo ex communi estimatione prudentum presentis temporis. Secundo. quia in autentica de non alienandis. §. si vero. coll. ij. glo. etiam reputat iustum precium quando in. xx. annis percipiuntur. xx. et sic quando dantur. xx. pro vno censetur iustum precium. Simile potest haberi ex glosa finali in autentica. perpetua. C. de sacrosan. ecclesijs. Secunda pars assumpti probatur primo. Nam aliquando fuerunt dati quattuordecim immo pauciores etiam vsque ad. x. descendendo: puta a fidedignis fuit propositum Martino quinto. et tamen illi vel ille fuerunt etiam iustum precium eo tempore quo tunc illud precium fuit consuetum: quia. puta tale: ipse Martinus talem emptionem approbauit vt licitam. vt patet in sua bulla. Secundo. quia aliquando fuerunt date octo libre pro redditu vnius libre scilicet circa tempora Heinrici de hoyta: et quorundam aliorum. et cum esset illud tunc consuetum po... tuit fuisse non iniustum precium. Nam si fuisset iniustum predicti doctores absoluto ... improbassent emptionem pro tali precio factam quod tamen non faciunt. Nam Hein. de hoyta ... ques de tali emptione in suo tractatu de ... ctibus in dubio sexto dicit. si octo libre ... stum precium et rationabiliter taxatum et ... ri in patria vbi fuit talis contractus pro redditu ...

sed censu perpetuo cũ adiectiõe cõditiõis re emendi: tunc talis contractus est de se licitus iccirco qñ octo libre sunt p̃cium notabiliter minus iusto p̃cio cõsueto dari pro tali reddi tu: et illo minus iusto dat emptor p̃cise propter adiectionẽ conditionis reemendi. et sili mõ lo quitur in dubio decimo et vndecimo. et sic ex modo loquẽdi suo patet q nõ dãnat absolu te tale p̃cium qd tacite innuit tpe suo fuisse datũ in treuena. Quis de redditu perpetuo ir redimibili loquẽs cõmẽoret emptores .xx. libras vel vltra dedisse pro redditu vnius: vt patet in suo dubio .xj. Tertio. Nã Johes de gersona in tractatu suo parte prima cõsidõ .xx. approbat statutũ quo disponeretur q nemo vendat censum annualẽ perpetuũ qn possit redimi totiens quotiẽs: quo denique dispo neretur certũ p̃cium vt pro vno q̃ndecim. Vñ dicit ibi q hoc totum licet. Et in parte secũda innuit de facto sic per quoddã monasterium fuisse emptum quẽdam redimibilẽ reddi tũ: dando tñ quartã partem vltra p̃dictum p̃ cium cõstitutũ a legislatore. et hoc tñ q illo sufficeret pro redditu irredimibili: puta .xx. pro vno. et sic innuit q dederint plus q̃ iustũ. et per cõsequẽs tunc tpis potuissent pauciores .xx. fuisse iustum p̃cium. quia vt patebit in se quenti q̃one redditus irredimibilis est ma ioris valoris q̃ redimibilis. Preterea cõ stat nõnullis ciuitatibus in hac nostra ale mania ex relatione seniorum: et etiam ex instru mentis q per centũ annos ante p̃sens tpus cõsuetũ fuit dare q̃ndecim flor. pro reddit vnius flor. redimibili: imo aliqñ contigit q aliqua ciuitas sup suis iuribus vendidit ta lem redditum pro tali p̃cio nõ prouidendo sibi de pacto redemptiõis. Preterea videtur q in bohemia aliqñ fuerit emptus redditus eti am irredimibilis .j. flor. p .x. et hoc patet intu enti quosdam tractatulos: quorum vterque in cipit Titius ciuis p̃gensis: quorum vnus dã nat talem contractũ alius saluat. nec tamẽ ille qui dãnat fundat se sup incõsueto p̃cio sed sup aliis. et tñ auctor tractatuli illud moti uũ nõ omisisset si fuisset insolitũ p̃ciũ tunc tpis. Ad idẽ facit aliquo mõ qd dicit Bal dus: vt patebit infra argumento .xiij. in re sponsione ad secũdam autoritatem Baldi Nam dubitauit si centum esset p̃cium pro por tionatũ redditui .x. flor. annuorum perpetuorum. Tertio p̃ncipaliter probatur cõclusio. quia in ta xando iustum p̃cium recurrendũ est ad cõ munẽ cursum quo solet res vẽdi et emi pas sim: et cõiter a contrahentibus: ita q tunc cense tur iustum p̃cium qñ id datur qd cõiter cõsue uerũt hoies dare et qd cõiter estimatur equiua lens valori mercis: ita q passim talis merx tã ab illis q nõ sũt p̃ssi necessitate vẽdi pe cuniã q̃ ab aliis q sunt p̃ssi: et ecõtra etiam passim cõiter ab vtrisque sic emitur. et de hoc patuit sup̃. q. lvj. Modo talis cursus et esti matio potest variari. igitur etiam q̃ntitas p̃ cij iusti: manente iusticia p̃cij potest variari et per cõñs nõ idem oportet dari omi tempe.

Correlariũ sequitur q si q̃s habeat reddi tũ vnius flor. emptũ per suos p̃decessores et inueniat q illi nõ emerũt eũ pro .xx. flor. sicut nunc solent emi sed pro p̃cio aliq̃ntulũ mior i vt pro .xviij. vel .xv. nõ est propter hoc p̃cise et si ne alia rõne accedente necessariũ ad salu tẽ aĩe illius q sine p̃cio restituto resignet il lum redditũ ipsi venditori vel heredi eius aut q de cetero percipiat annuatim minorem pensionẽ: puta solũ tres q̃rtas floreni. et q rõne p̃teritarum pensionũ perceptarũ restituat tot quartas quot annis percepit omi anno integrũ flor. aut q ad percipiendum de cetero integrũ flor. oporteat eũ venditori supad dere q̃nque flor. patet a simili si q̃s habet agrum de quo constaret q p̃decessores sui emissent eum pro .xv. flor. et nunc talis vel cõsimilis be ne valeret vel venderetur pro .xx. flor. et passim sic similes agri emerentur et venderentur: nõ pro pter hoc p̃cise esset indistincte dicendum q ille nõ esset tutus retinendo agrum: nisi ali qd p̃dictorum fecerit: quia stat q tũc tempis .xv. fuerint iustum p̃ciũ agri illius: ita in propo sito. Unde in tali casu videtur sic cõsulendum scilicet q talis successor inquirat si ne tpe em ptionis per p̃decessores fuerit cõsuetum ta le p̃cium dare. et tunc sit quietus in cõscien tia. Si aũt nõ possit inuenire an illud fue rit cõsuetũ p̃cium tunc tempis. nec apparent indicia debentia mouere ad p̃sumendum q illud tunc nõ fuerit iustum p̃cium nec con suetum sed nimis paruũ potest p̃sumere q fuerit tunc tempis equũ et iustũ. potest etiã in tali casu p̃sumere de antecessoribus q ha buerint etiam cõsciẽtiã et timorẽ dñi et reue riti fuerint deũ et hoies: interim q nõ appa rent indicia in contrariũ. et sic iterum erit tutus.

z a. hoc potest duci illud Augustini in de fide z operibus. z habet. xxxiiij. q. j. in. c. si vir go. In iure ꝑdictorum tādiu quisq bone fidei possessor rectissime dicit q̄diu se possidere ignorat alienū. Hec ille. Et si ꝯsciētiā de illa suspitione non possit deponere agat eo modo quo debet ille agere qui scienter emit redditum vel aliam mercem ꝓ minus iusto ꝑcio. Nam talis debet supplere tā illud in quo defecit ꝑcium q̄ etiam illud interesse quod venditor z heres eius verisimiliter passus est ex carentia illius diminutionis ꝑcij nō suppleti. z tunc emptor poterit retinere totalr pensiones annuas ꝑceptas Alr stante ꝑdicta ꝯsciētia si nō supplet defectum ꝑcij z interesse: tenet restituere tantā q̄ntitatē de pensionibus annuis q̄nta fuit superexcrescens vltra q̄ntitatē ꝓportionatā ꝑcio soluto: puta si emptor dedit. xx. flor. ꝓ redditu. ij. flor. eo tpe quo ꝯsuetū fuit dare. xl. z recepit omni anno. ij. flor. debet de quolibet anno quo ꝑcepit redditū (si nō suppleuit postea ꝑcium z interesse modo dicto) restituere dimidiū flor. z cū hoc interesse qd venditor ex nō suppletione illius precij passus est.

Tertia conclusio.

Emptio redditus ꝑpetui facta cū pacto redemptionis z ꝓ ꝑcio currenti nō depravatur ꝑ h̄ q illud redditus est ꝯstitutus in adeo copiosis aut magnis bonis: q bona longe ꝑstantiora sunt in importando quid annuū q̄ sit ipsa annua pensio reddituals: ita q vix vnq̄ aut nū q̄ poterit casus vel disfortuniū euenire q̄n semꝑ emptor sit tutus de habendo suā pensionē: puta ꝑciū nunc currens z ꝯsuetū est. xx. flor. ꝓ redditu vnius flor. Hec ꝯclusio ponit ꝯtra q̄ndam iurisperitum q̄ cum videret se cogi ad admittendū aliquo mō emptionē redditus ꝑpetui factam cū pacto redemptiōis. z hoc ꝓpter determinationem sūmorum pontificū admisit eā aliq mō: sed mox illā emptionē in casu huius ꝯclusionis factā dānauit. Probat igit hec ꝯclusio sic. qz si ꝑ h̄ depravaret aut hoc esset rōne illius q merx empta: puta redditus: esset ꝑstantior q̄ ꝑcium datū. aut rōne illius. qz emptor facit se nimis tutū de ꝑcipiendo annuā pensionē. Nō pmū. qd duplr ptz. Primo qz si dat ꝑciū currēs mō dicto: tunc dat iustū ꝑcium. q̄ merx est iusti cōmēsurata nō excedens. Scdo. qz si merx excederet illud ꝑciū: maxime qz ꝯsistit in bonis tā ꝑstantibus mō dicto: sz hoc nō arguit mercem illā scz redditū esse ꝑstantiorē qz ille redditus nō est illa bona: sed tm̄ ius ꝑcipiendi ptē vel pticulā fructuū illorum bonorum. ideo staret illa bona in decuplo esse ꝑstantiora ipso ꝑcio. z tā ius ꝑcipiendi pticulā fructuū eorum esse ꝑ par se illius ꝑcij. z etiā ꝯtingit inuenire ius cōmensuratū illi ꝑcio nō obstante ꝑstantia bonorum in q̄bus fundat Non pōt etiā secūdū dici. qz nō ē illicitum aliquē velle esse tutū de hn̄do illud qd sibi debet de iure. Modo emptori soluenti ꝑciū debet de iure merx empta si est cōmensurata ꝑcio. igit si velit nō dare ꝑciū nisi ꝓ merce de q̄ tutus sit q sibi tradat non vult nec agit q̄d illicitū. sic etiā mutuanti debet restitutio sortis. z de illo potest velle assecurari. Vn̄ z Thobias cirographū accepit a Gabelo cui mutuauit. x. talēta argenti Thobie. iiij. Licitū ē eīm hoī cauere sibi de dānis et culpa vel dolo ꝓximi sibi ꝓuenire possibilibus. Vn̄ etiā saluator discipulis dixit. estote prudentes sicut serpentes. Et Math. x. cauete ab hoībus. z euangelista de ipso dicit q nō credebat semetipm eis. ipse eīm sciebat q̄d esset in hoīe Johis. ij. Si diceret aduersarius. rō ꝯtra h̄ secūdū mēbrum adducta procedit q liceat sibi velle esse tutū de h̄ scz q sibi assignet merx: sed nō ꝓbat q liceat sibi ꝓ tali ꝑcio velle assignari mercē cū tali circūstantia q etiā conet emptor esse tutus de annuo fructu illius mercis: ita q vix vnq̄ vel nūq̄ poterit sibi deficere q̄n habeat fructū de merce: puta redditus emptus est merx z annua pensio est fructus illius mercis. z emptor vult eē certus q ipsa merx sibi assignet. z cū hoc q etiam ānua pensio sibi infallibilr de illa merce ꝓueniat. quēadmodū si q̄s emendo agrū ꝓ ꝑcio qd currit z ꝯsueuit dari ꝓ tali vl cū simili agro: vellet nō tm̄ esse certus de agri traditione. sed etiam q omni anno habeat fructus illius agri: adeo q vix vnq̄ aut nū q̄ posset emptori deficere fructus solitus de eo ꝓuenire. Nam illa assecuratio facit mercem esse notabilr vl longe meliorē q̄ sit ita ꝓ nō esset. z ꝑ ꝯn̄s nō erit emptio ipsa iusta ꝓ precio currenti licita. sic etiam ...

Et p hoc idem patet ad improbationē p mēbri. Nam diceret q deprauat ratio ne illius q maior sic qualificata z circūstan te illius q maior sic qualificata z circūstan nonata est longe vel notabiliter melior p cio currenti. quia illud nō currit p redditu sic circūstantionato. Et q̄uis p̄ciu p hoc q fundat in p̄stantiorib bonis nō efficiatur p̄stantior. tamen ɔsiderando q p hoc con sequēter efficitur emptor p̄dicto modo tu tus: ideo redditus reddit p̄stantior precio. Ad hoc dicendū q hic pendet nodus ma terie. Nam verū quidem est q si p̄ciu currens z ɔsuetum nō ɔsueuit currere pro tali redditu scz cuius annua importātia sit tan ta certitudine que dicta est certificata: sz so lum currat p redditu cuius annua impor tantia est minus certa: tūc si illa maioritas certitudinis est notabilis: facit etiam red ditū esse notabiliter meliorem: z etiam no tabiliter grauat venditor in hoc q cogitur tam p̄stantia bona oīa onerare z obliga tioni ea subijcere. ideo etiam p̄cium debet dari notabilius ita q s̄m q ē ibi maior vel minor certitudo vltra cōmunē z cōsuetam certitudinē: z maior vel mior obligatio vel subiectio quasi fuitutis illorum bonorum vltra q̄ ɔsuetum est: s̄m hoc etiam p̄cium debet crescere vltra ɔsuetum. Nec excusaret em ptor si in dando p̄cium deficeret scienter lz citra dimidiū iusti p̄cij deficeret, put patuit in similib sup̄ qōne. lvij. ɔclone. iiij. Pos set tamen esse adeo parua maioris vltra cō suetā certitudinē q etiam si det solum p̄ciū ɔsuetum nō censeret esse p̄cium nimis par uū: qn adhuc illud p̄cium maneret intra la titudinem iusti p̄cij licet esset in gradu infi mo illius latitudinis. z sic nō redderet em ptio iniusta. z de illa latitudine patuit dif fusius sup̄ eadem qōne: z etiam qōne. lvij.

Quarta conclusio

Emptio redditus ppetui facta cum pacto redemptionis z p p̄cio currenti nō depra uat p hoc q emptor cum tot cautelis z mu nimentis: puta cum cautiōibus iuratorijs fideiussorijs z pignoratitijs vallat mūit z vestit suū contractum q vix vnq̄ vllo dif ferentio aut nunq̄ poterit carere pensione annua sui redditus. Probat sic precedens ɔclusio. Unde z alia bona imobilia emen do z vendendo licitum est vallare ɔtractū cautelis sufficientibus: dūmodo det iu stum p̄cium. z si euaderet, pbatio vt ibidem tunc r̄ndendum est vt ibidem.

Correlariū

Si ille con tra quem ille due conclusiones sunt posite fuissz motus p̄cisse ex predicto motiuo tacto in euasione habuisset sua opinio apparentiā: sed quia ex alijs videtur motus fuisse z interseruisse que nō pcedūt. ideo nō valet. Prima ps correlarij patet ex dictis. Secunda pars pbat septem rationibus. Prima ratio. q cum in argumentis post oppositū seu ad p tem negatiuā arguisset quattuor argumen tis ɔtra emptionem redditus perpetui fa ctam cum pacto redemptionis. ipe postea in corpore ponendo p̄dictam opinionem suam dicit q emptio facta cum p̄dicta cer titudine non valet iurib z auctoritatibus allegatis ad ptem negatiuam qōnis. Mo do in illis argumentis adducit tales pba tiones p illa opinione sua que si conclude rent: eque improbarent p̄dictam emptiōez factam sine talibus cautelis ac certitudine z ita etiam improbarent illam quā Marti nus q̄ntus z Calixtus approbauerūt: quā tamen ipse admittere fuit coactus: z admi sit dicens. q vbi p centū florenis possz emi p̄dium vel alia res que annuatim verisimi liter valeret importare q̄nq flor. ibi ex hu iusmodi p̄dio vl re potest emi census q̄nq flor. taliter quidem q destructa huiusmo di re vl sterili effecta: nō posset quouis mo do peti census vel repeti p̄ncipale. Assum ptum autem nostrum patz. Nam arguit p̄ mo sic. Dare pecuniam vt plus sorte recipi atur est vsura. z sic fit hic. Secunda. quia emptio vsualiter excusatur ratione dubij. in hac autem emptione nō est dubium. Ter tia. pecunia hic emitur que nō est emibilis Quarta. quia ille contractus eque intro ducit damna illa: z mala que vsura intro ducit scz q nō intendunt homines agricul ture z p̄ caristia patiunt pauperes famem. z sic de alijs. Unde ex illo apparet q abso lute z indistincte libenter condemnasset il lam emptionem: sed quia nō audebat ɔtra dicere determinationi pontificum. ideo so lum eam in quodam casu admisit. Unde etiam cum fecisset argumenta p̄dicta post oppositum seu ad ptem negatiuam: statim

sub. .x dicens. Hanc ptem credo esse verã cum limitatione tamẽ quã inferius dabo. ꝛ sic simpliciter tenuit emptionem illam illicitam: sed in casu predicto esse licitam. scꝫ cum ꝓ centum posset emi p̄dcũ ꝛc. ꝛ sic fm eum regulariter esset illicitum. licet in vno casu falleret. Hoc autẽ nõ est nisi turpiter detruncare declarationem papalem. Quõ autẽ p̄dicta argumenta nec ꝯtra illam nec ꝯtra aliam emptionẽ ꝯcludant: patuit sup̄ vbi illa fuerũt formata licet ibidem fuerint formata solũ in simili. quia solutio p̄mi habet qõne. lxxxj. in solutione p̄mi argumenti. solutio secũdi habet qõne. lxxxij. in solutione octaui argumenti ꝯtra p̄mã ꝯclusionem facti. Solutio tertij habet qõne. lxxix. ꝯclusione tertia. Solutio quarti habet in fine questionis. lxxix. in solutiõe p̄mi argumenti. Secũdo p̄ncipaliter deficit. quia dicit q̄ nullum dubiũ potest esse q̄n ibi ex ꝓposito sit deceptio sine comparatione nedũ citra sed vltra dimidiũ iusti p̄cij scꝫ dando xx. ꝓ redditu vnius habente p̄dictam certitudinẽ. Nõ dato q̄ veruꝫ esset q̄. xx. ẽent p̄cium minus q̄ sit merx in casu posito in fine ꝯclusionis tertie. tamen nõ esset in tanto minus q̄ esset vltra dimidium iusti p̄cij vt satis omnibus patere potest. Nam pro illa certitudine nemo compos rationis daret vltra. xx. adhuc octo vel decem. imo forte nec tres vel quattuor. Tertio principaliter deficit. quia idem obijciendo contra se: ex eo q̄. xx. dicunt esse iustum p̄cium pro vno annuo per glo. in autentica supra allegata. Respondendũ q̄ glo. ꝛ iura in ea allegata loquunt in emphiteosi. ꝛ vbi res locatur ꝓ censu ꝓportionabili. sec⁹ vbi emitur census perpetuus cum certitudine infallibili. Modo in hoc deficit. q: glo. etiã loquitur in emptione que est ꝯtractus distinctus a contractu emphiteotico ꝛ a locatione. Secũdo. quia qua ratione emphiteoticus licitus est ꝓ tali precio si emphiteota poterit habere annuatim fructus in valore vnius florenĩ p̄dicto modo. eadem ratione etiam emptio ꝯsimilis redditus est licita ꝓ tali. tenet ꝯseq̄ntia ex deductis supra in p̄cedentibus questionib⁹. Quarto principaliter deficit. quia idem iterum obijciẽdo contra se: eo q̄. xx. flor. sunt vsitatum p̄cium. Respondet q̄ ille vsus emanauit ex necessitate pauperũ qui etiã ad magis grauia compelli possunt. Nam si admitteretur: palam reciperent ad vsuras etiam grauissimas. alioq̄n enĩ cessante scꝫ necessitate nullus prudens ꝓ. c. flor. perpetuo ꝛ infallibiliter se ꝛ suos atq̄ sua astringeret ad q̄nq̄ annuos flor. Modo sic dicendo deficit. Quia etiam illa emptio quã ipse admittit q̄ ad multas personas ꝛ casus ex necessitate pauperum emanauit. Secundo. quia q̄uis inde emanauerit partim: tamen etiã nõ pauperes faciunt talem contractum. et passim tam a pauperib⁹ q̄ a nõ pauperib⁹ constituit redditus vnius ꝓ. xx. super bonis. q̄uis me lateat quãdo ꝯstituit cum p̄dicta certificatione. an etiam nõ pauperes vendant ꝓ. xx. tm̃. hoc enĩ pendet ex facto. Et si nõ sit hoc in ꝯsuetudine: fateor in tali casu nõ sufficere. xx. tanq̄ p̄cium iustum.

Quinto deficit. quia arguit iterũ sex argumentis ꝯtra p̄dictam emptionem. Primo. quia illo mõ pecunia ꝯtra naturaꝫ parit pecuniã. Secũdo cause ꝓhibitiõis vsure eque habent locum in tali emptiõe. Tertio. quia ex auaricia oritur vel ecõtra ex ea oritur auaricia. Quarto. quia ꝑ illam extinguitur charitas ad ꝓximos. Quinto. q: emitur pecunia que nõ est emibilis. Sexto. q: emptor in re est verus mutuator ꝛ vẽditor mutuatarius ꝛ impignorator. Modo illa argumenta eque possunt applicari illi emptioni quã ipse ꝓpter determinationẽ pontificiã coactus fuit approbare. Et inualiditas illoꝝ argumentoꝝ ꝛ rationabilis solutio eoꝝ patꝫ ex dictis: puta solutio p̄mi patꝫ ex dictis. q. lxxv. solutio secũdi ꝛ q̄rti ex solutione p̄mi ꝛ secũdi argumenti ꝯtra ꝯclusionem p̄mã in qõe. lxxix. solutio tertij patꝫ quia ille ꝯtractus cũ de se sit licitus nec generat auariciam: nec orit ex ea. licꝫ auari aliquãdo eo abutant. solutio quinti ꝯclusione tertia. q. lxxix. solutio sexti ex tertia probatione ꝯclusionis p̄me questionis. lxxxi. ꝛ q̄ tandem ad hoc ꝓsilit q̄ dicit q̄ expediat habere feneratores patꝫ esse falsum ex dictis in questione. xliiij. Sexto principaliter deficit. quia supponit falsum scꝫ q̄ fiat emptio illa aliquãdo cuꝫ tali cautela q̄ nũq̄ eis contingere possit defectus annue p̄stationis. quia tunc fieret cum tali cautela q̄ etiã si pereant ipsa bona vel p̄dia in quib⁹

est constitutus redditus adbuc debeat emptori solui annua pensio. Hoc autē non fit quia percūtibus illis bonis nō est in quo fundet ille redditus nisi in personis alicuius cōitatis seu in ipsa cōmunitate fundaretur. Modo etiam illa cōmunitas perire potest et ea percūte nō est q̄ soluere teneat.

Septimo. quia eodem modo quo ipse defensat et iustificat suum ɔtractum ab argumentis factis ad ptem negatiuam et contra emptionem cum pacto redemptionis: etiam potest defensari ɔtractus quem ipse damnat dūmō. ex. sint pcium currens. Nā defensando ɔtractum quē ipse admisit dicit q in tali contractu nō cadit vsura ex forma nec ēt diffinitio vsure neqꝫ poterit illa iudicari ex intētione et hic censent empti futuri fructus. Modo hec oīa eque possunt de emptione quā ipse damnat dici: supposito q pcium ipsum sit ɔsuetuz p redditu sic qualificato: imo etiam si sit in aliquāto minus: adbuc possunt illa habere locuz in eo q̄uis esset iniusticia pcij. Preterea etiaz de facit idem in hoc q pter certitudinez lucri damnat illum ɔtractum. et tamen Baldus quē p se allegat tanq̄ etiam condēnantem hmoi emptionē ex illa causa expresse dicit se nō damnare eam pter certitudinez lucri sed pter excessum modi: puta si ēnimis magnum lucrū. De alijs defectibus etiā hui⁹ doctoris patebit in. xij. argumento infra in fine huius questionis ponendo.

Quinta conclusio

Emptio redditus perpetui facta cū pacto redemptionis nō deprauat p hoc q emēs est in spe q venditor statim redimat. Probat dupliciter. Primo. quia q emptor sperat redemptionem. et q emptor sperat q cito offerat se casus q reuēdat equiualent q̄ ad hoc q si vnum illor deprauet emptionem: etiam reliquum deprauabit eam. et si vnum nō: nec reliquū. Modo secūdū nō deprauat eam. igitur nec pmū. Maior nota. Minor pbatur. quia in alijs bonis immobilibus et etiam mobilibus nō deprauatur emptio p hoc q emens sperat cito se posse illam rem reuendere vel se reuenditurū fore. als oīs negociatio pprie dicta esset de per se damnata. quia de illius per se ratione est q res emat vt reuendat etiā ad lucrum. ergo etiam sic est hic. tenet ɔña. quia etiam redditus inter bona imobilia computatur. Secūdo. quia maxime ideo deprauaret. quia emendo intenderet fructus medij temporis lucrari: vt sic pecunia sua non maneat interea sine fructu et in ocio. Modo hoc non deprauat. quia illos fructus licite capit. quia capit eos nō de pecunia mutuata alteri: sed de merce sua empta ab illo alio. quod nō minus licet q̄ liceret sibi emere agrū: intendēdo fructus agri pmo anno percipere et postea eum reuendere et recupare pcium. nam etiā redditus inter imobilia computatur. Fatendū tamen est q si emens sit clericus et emat animo et spe reuendendi et ordinet illam reuenditionem ad lucrum: deprauabit emptio ex circūstantia q̄s. quia illa emptio tali intentione iam dicta facta est negociatio pprie dicta scꝫ lucratiua. quia fit animo reuendendi ad lucrum. sed hoc nō arguit emptionez pdictam de se vel pcise ratione intentionis pdicte esse vitiosam. sic nec alia negociatio de se vel ratione intentionis lucri est praua vt patuit questione. lij. ɔclusione. ij. circumstantia quarta. Q̄uis ratione circumstantie quis deprauet. Dicit pmo notanter. Si emens est clericus. quia si esset laicus videretur habere dubium: eo q laico nō est phibita negociatio etiam lucri causa facta: tamen ex alio fundamēto: puta q emptio redditū fieri debet imediate ad sustentationē q̄ncꝫ generū personarū sup̄ tactor vel eis cōsimiliū. ideo videtur q nō sit ea vtenduz ad lucrum q̄uis alijs ɔtractib⁹ quis possit vti ad lucrum vt de lucro emat redditus p talibus personis. Ideo p maiori securitate dixi si emens est clericus. Dixi etiam secūdo notāter. Si emēs clericus ordinet illam ad reuenditionem etc. Quia si emeret etiam animo reuendendi et nō ordinaret illam reuenditionem ad lucruz: sed tm̄ ne pecunia interim maneret sine fructu quē industria humana mediante ea posset facere vt ne ipse de illa interim viuere cogeret in diminutionem sortis vel beneficij: non video q peccaret: vt puta si aliqui redditus beneficij sunt redimibiles: et cum redimunt clericus habet pecuniā ibi iacentē. ideo p bono beneficij statim iterz p illa emit aliū redditum redimibilem et cū nō possit invenire

aliq̃ ed ditum redimibilẽ ita competentez sicut expediret beneficio: puta non nisi distantem a loco beneficij. iõ emendo optat q venditor aliq̃n redimat: vt sic interim occurrente oportunitate emat alibi redditũ magis competentẽ beneficio. Jam inquã emit optans q alius redimat ⁊ q ei reuendat: nõ tamen ordinat illam reuenditionez ad lucrũ scz q reuẽdendo velit plus pcij leuare q̃ exposuerit p eo.

Ex hac conclusione

sequuntur quinq3 correlaria. Primum q minus bene sensit dominus Petrus de Aleaco episcopus Cameracensis cardinalis cui hec conclusio contradicit. Nam ille videtur expresse sensisse oppositum: put patet in sua subscriptione: que patuit conclusione prima in octaua autoritate in nona subscriptione. Secũdum correlarium q motiuũ eius ibidem tactum nõ valet: qz licitum est emptori velle fructus medij tẽporis percipere de re sua empta: nõ obstante q intendat eam venditori vel alteri reuẽdere ⁊ rehabere pecuniã suã. Tertiũ q nõ habet apparentiã q dicit q intentio vsuraria tollat p hoc q emẽs simpliciter mallet emere sine cõditione redimendi ⁊c. vt ipse ibidem dicit. Nam dare facultatem redimendi venditori est ei impartiri gratiam: vt patuit ex bulla Martini ⁊ ex secũda rõne pme conclusionis huius questionis. igitur eius oppositum est nõ impartiri gratiã. Modo videtur q mens vsuraria potius locum habet in nolente impartiri gratiam q̃ in volente. Quartũ est q etiam Johes d gersona videt minus bene sensisse ⁊ forte sensit minus bene. quia idem in sua subscriptione post petrum pdictum dicat sic. Ego Johes ⁊c. idem teneo. Unde si ly idem referat totam sniam petri: ptz ppositum. secus si tñ referat approbationem ɔtractus in se: ⁊ nõ ɔditionem adiectam. ideo dixi. videt ⁊ forte. quia idem gerson in suo tractatu de ɔtractibus vbi iustificat emptionẽ factam cum pacto redimendi: nullibi facit mentionem de illa ɔditione tanq̃ requisita quam nõ videret omisisse si necessario requireret.

Quintũ q etiaz minus bene sensit quidã Guilhermus: nõ qui fuit glosator Raymũdi sed quidam alius cuius opinionem recitat Anthoninus pte secũda titulo pmo. c. viij. §. iiij. Unde ille Guilhermus volet q etiam quando tali de causa emeret: puta quia certum esset q redimeret: tunc saperet naturam vsure. Et idem sensit Petrus de aleaco: vt patuit. sed hoc nõ potest stare: qz vsura nõ nisi in mutuo reperit. emptor aũt ibi nõ potest esse mutuator: etiam implicite quia pecuniam datam nõ potest repetere licz oblatam possit recipere ⁊ sit etiaz p certo recepturus. Irreuocabilitas autem pecunie est contra substantiam mutui. nec pbabilis certitudo recuperationis pecunie obstat: qz idem potest ɔtingere in emptiõe negociator. Non solũ ergo predicta emptio vbi nõ sperat venditorem redempturũ redditum nõ est illicita vel necessario cauenda vel dubitandũ qn sit licita. ⁊ hoc cõtra anthoninũ ibidem qui etiam in illo casu trepidauit: vbi tamen pdictus Guilhermus nõ trepidauit asserens eam licitam. sz etiam in casu quo speraret q cito redimeretur nõ est dubitandũ qn ex hoc nõ deprauetur: sed maneat nihilominus licita de se q̃uis ex circũstantia depuari possz. vt etiã in hac conclusione tactum est in versiculo dicit notanter pmo.

Sexta conclusio.

Emptio redditus perpetui facta cum pacto redemptionis nõ deprauat per hoc q emens est persona ecclesiastica vel religiosa. Hec ponit contra duos doctores. Primo ɔtra iurisperitũ illuz ɔtra quẽ fuerunt posite tertia ⁊ quarta ɔclusiones. Ni dicit q dato q talis ɔtractus posset dici de iure validus: tamen nõ decent viros bonos psertim ecclesiasticos ⁊ religiosos.

Secũdo contra magistrum Jacobũ de fordensem ordinis carthusiensis sacre theologie pfessorem. Primus allegat ad hoc Paulum de castro qui pdictos cõtractus in certo casu defendẽs consuluit nihilominus vt religiosi (etiam si perpetuus sit redditus) ⁊ eis inuitis redimi nõ possit ad re-

tores cum contractus nō solum pmittere sed etiā instare debeant vt fiat redemptio: quia dicit etiaʒ si defendi possint tales ɔtractus tamen male sonant. ⁊ hoc habet in suo consilio. cic. Secūdo allegat p se Innocētiū qui consuluit christifidelibus: vt ab hmōi ɔtractibus psertim sup censibus de nouo cōstitutis desistant. Tertio pbat: quia illi contractus voluntarie initi displicuerunt Salicto in autentica ad hec. C. de vsuris ⁊ Ludouico romano. ⁊ paulo de castro in l. si ablff. de pactis. ⁊ Calderinus. in. c. nauiganti. de vsuris. ⁊ reprobant hmōi ɔtractus p iura ⁊ rationes. per doctores in locis pallegatis. Ex illa displicentia ⁊ reprobatione infert q illi contractus non decent bonos presertim ecclesiasticos qui positi sunt tanq̄ signum ad sagittam: ⁊ nō solum a malo: sed ab omi specie mali abstinere debent. Secūdus etiam doctor in sententia duo dicit. Primo q q̄uis predicti contractus modificati ⁊ qualificati debito mō non possint iure reprehendi: consultius tamen agerent si ab eis abstinerent: nisi graui necessitate ad hoc eos compellente. ⁊ idem dicit de vitalitijs. Secūdo dicit q consultius agerent si victum quererent de labore manuū suarum aut ppriorum agrorū cultura: aut de animaliū nutrimētis. ⁊ potest sententia eius reduci ad sex pbationes applicabiles ad pmū dictum. Prima est. quia eorū conuersio ⁊ vita excellentior debet esse ⁊ ceteris in exemplum. Modo exercendo pdictos contractus nō est vita eorū excellentior: sed par laicis: qui etiā eos exercent. ⁊ perfectius esset abstinere ab eis q̄ eos exercere. Secundo. quia ceteri occasionabuntur ad illos exercendos: etiam cū abusu eorū mō ab occasiōe mali abstinere debent. Tertio. quia dedecus est imitari abusores. Modo clerici illos contractus faciendo: imitantur alios exercentes eos cum abusu. Quarto. quia ab omni specie mali abstinere debent clerici ⁊c. vt p us. Quinto. quia oportet prelatos ecclesiasticos ⁊ religiosos honeste ambulare ad eos qui foris sunt: vt is qui ex aduerso est vereatur: nihil habens dicere de eis. j. ad Thessalonicen. iiij. ⁊ ad Titum. ij. Sexto. quia nō legimus in vitis patrum aut collationibus patrum: aut histōrijs patriarcharum ⁊ pphetarum viros famose sanctitatis ⁊ celebres in opinione talibus censibus inhesisse. Secūduʒ pbat sic. quia animalia ⁊ frumenta ⁊ huiusmodi sunt diuitie naturales: ⁊ ille sunt irrephensibiles. igitur de talibus viuere est irrephensibile. igitur consultius. Secundo. quia de talibus vixerunt pphete ⁊ patriarche. ⁊ apostoli de labore manuū vixerunt. Et si obijciatur q omittendo illos contractus contingeret eos penuriam pati. Respondet non esse eis diffidendum de sufficienti procuratione victualiū diuina sponsione eos assecurante cum ait. Primū querite regnū dei ⁊c. Si em̄ amore dei ab illicitis abstinerent: deus omnem inopiaʒ suppleret: sed minus de deo confidentes: extraordinarios modos viuendi querunt. ideo iusto iudicio quod ipsi ad locupletiorem vsum deputant: hoc eis nescientibus dispensatur ad defectuʒ sicut scriptū est. Qui plus colligit non abundauit. ⁊ qui minus: non minorauit. Sed illis non obstantibus pbatur predicta conclusio contra sententiaʒ vtriusq̄ pro quanto eorum sententia preiudicaret conclusioni iam posite: aut p quanto eorum sententia perculeret conscientias infirmorum: periclitando illos qui de facto habent tales redditus. Primo sic. q Martinus papa quintus approbauit emptionem predictam etiam ab ecclesiasticis ⁊ monasterijs factaʒ. igitur est licita. Secundo sic. quia idē fecit Calixtus papa tertius. Tertio. quia aliquibus personis licitum est de illis viuere: ⁊ magis videtur q clericis ⁊ ecclesiasticis illud liceat ⁊ expediat: vt probatum est supra questione. lxxij. Ideo si ille contractus aliquibus licet: vt emant redditus sibi: hoc non minus clericis conueniet q̄ laicis sed magis. Quarto. quia contractus est de se licitus: vt patuit: ⁊ non inuenitur aliqua lege phibitum q talis persona non eum agat. ⁊ ita ex circūstantia quis deprauetur: quia licet clericis sic negociatio ppᵉe dicta interdicta: vt sup questione. lij. non tamen emptio bonorum imobiliū in finem vt inde sustententur in ser

nia ꝯ diuino: ⁊ ꝑsertim eoꝝ bonoꝝ emptio quibus expeditius deo seruiant. puta vbi nō distrahūtur a diuinis per temporales solicitudines ⁊ curas rurales. Quinto. quia si contractus ille de se existens licitus fieret eis illicitus: hoc maxime esset per accidens scilicet ꝓpter varietatem opinionum de eo an liceat vel non. Modo hoc nō arguit. q: cū altera illaꝝ sit v̄a: ⁊ ꝑsertim nūc illa quā exꝓmit ꝯclio nostra sit determiata auctoritate aplica etiam quo ad ecclesiasticos: sequitur potius ⁊ magis ꝙ licite ⁊ decenter eum faciat: q̄ȝ ꝙ illicite ⁊ indecenter. Nā si ecclesiasticoꝝ est ꝑdicare doctrinam veritatis: ⁊ eos qui ꝯtradicunt arguere: puta q̄ ceteros vellent tanq̄ȝ vsurarios cōdemnare propter illum contractum: tunc licebit clericis cum actus non sit in se illicitus, nec etiam clericis illicitus: etiam opere id docere qm̄ plus docent facta q̄ȝ verba. Et valde tenentur ꝑlati ad hoc ꝙ nō percutiant ꝯscientias infirmoꝝ: nec dent occasionem scrupuli infirmis fratribus suo exēplo scȝ credendi aliquid illicitum qḋ tamen esset licitum. Unde si hodie oriretur dubiū si licitū esset comedere carnes suillas: ꝑlati nō modo hoc verbo docere deberent: imo etiam exemplo possent: vt extirparent hmōi errorē ⁊ scrupulū in infirmis. Et si dicas. q̄ȝuis eis liceat ⁊ id possint docere verbo ⁊ opere tamen ex quo ceteri quibꝫ nō licet: puta qui de laboribꝫ manuū suaꝝ viuere debent: sumant inde occasionē sic faciēdi. cessandū est etiā clericis ab illo ne scandalisent alios sicut abstinēdū est ab esu ydolaticoꝝ: si inde ceteri scandalizantur. vt patȝ. j. Coꝝ. viij. Rn̄detur si hij quibꝫ nō licȝ sunt informati ꝙ eis nō licet: ⁊ nihilominus faciūt: allegantes clericos facere: tales scandalisantur nō ex ope clericoꝝ. sȝ ex ꝓpria malicia quod scandalum ē pharizaicum. ⁊ nō est curandum sicut nec curaretur si laici vellēt celebrare missas exemplo clericoꝝ. si aūt nō sūt informati: fateor vbi illud scandalū ex ignorantia illoꝝ ⁊ exemplo clericoꝝ veniret: esset illud ꝑueniendū ꝑ ꝑuiam informationē. qua facta postea excusantur clerici. ante aūt nō excusarentur qm̄ etiā a scandalo infirmoꝝ ⁊ ignorantiū est cauēdū. Necꝙ aliter motiua opinionis opposite valent. Ad ꝑmū nāꝙ dicendum ꝙ auctoritas Pauli nō cogit nos nec sua sententia ꝓcedit: vt ptȝ ꝑ rōnes iam tactas: adeo ꝙ si sint redempti reddit⁹ dicendū est ꝙ eis expedit rursum emere. nec male sonant illi contractus debito mō vsitati. ⁊ si in errantiū cordibꝫ olim male sonuerint vel hodie male sonēt: potius est ille error extirpandus q̄ȝ fouend⁹: trepidando timore vbi nō est timor ⁊ laqueū iniiciendo aīabꝫ ⁊ duriorē faciendo viam q̄ȝ in re sit: ⁊ dānando innocentē. atꝙ dicendo id quod bonū est malū esse. vtrisꝙ eni͞ȝ imꝑcatur ꝑ͞ha ve dicēs. Ve his q̄ dicūt bonū malū: ⁊ malum bonū Esa. v. Utinam eni͞ȝ de illis que clare ꝯstat esse damnata: incuteremus proximis timorē ⁊ ea timeremus. Ad secūdum dicendum negando ꝙ Innocētius ꝯsuluerit ꝑdicto modo: vt ipse allegat. quia allegādo dicit ꝑsertim tenetur. modo ly ꝑsertim denotat ꝙ Innocentius ꝯsuluerit tā reddit⁹ de nouo q̄ȝ ab olim ꝯstitutos nō emere q̄ȝuis magis nouos. mō nō ꝯsuluit olim ꝯstitutos nō emere: sed tm̄ hoc dicit de nouis ꝓut de hoc diffusius patuit q̄stione. lxix. ⁊. lxx. Et deniꝙ si etiam de vtrisꝙ dixisset nō ꝓcedit sua autoritas. ꝑmo quia ꝯsiliū nō sequi nō est q̄d ꝑnitiosuȝ. secūdo ꝙ pl⁹ est curanda Martini ⁊ Calixti pontificuȝ iudicialis declaratio q̄ȝ ipsius Innocentij magistralis determinatio. qm̄ etiam ipse licet papa fuerit: noluit sua scripta sup decretalibꝫ habere auctoritatē nisi magistralem.

Ad tertiū dicendū si vere allegat ꝑdictos doctores ipse nouit. nec tamen coꝝ autoritas nos cogit. Unde nec glose nec doctores sunt allegādi in disputationibꝫ maxime ꝓblematicis: vt vult glo. in. l. sed nō lȝ. ff. de offi. ꝑsidis. Ad ꝯnam tertie ꝓbanonis. ⁊ ad ꝑmā ꝓbatōȝ ꝯne dicendu ꝙ ꝯña valeret quādo ꝯtractus in āūte esset indubiē malitiā vel dubiū de malicia: nō habita informatiōe ꝑuia infirmoꝝ inde scandalisabiliū. Preterea ad secūdam ꝓbanonem cōsequentie scȝ ab omni specie mali ⁊c. dicendum ꝙ illud etiam respicit laicos. quia licet iura illud applicent clericis: nō tamen excludunt laicos quos apostolus (cuius sunt illa verba. ꝑme ad Thessal. v.) etiam inclusos esse voluit. De hoc etiam aliquid est tactū suꝑ q̄one. lxxxj. ꝯclone. in ...

Ad dicta alterius doctoris dicendū ꝙ si ꝑ ꝯsulrius non velit insinuare ꝓbabile vel

equalibre piculuz peccati subesse in faciendo illos ptractus. sed tm̄ velit q̄ vtrobiq̄ sit se curitas sufficiens ad exclusionem peccati: quus maior sit in omissione q̄ in actiōe eo rū: nō est eius snia ptra pclusionem nostrā sic in quā psultius est seruare pcepta τ con silia q̄ tm̄ pcepta. Si aūt ptendat subesse piculum aliquod pbabile vl' equilibre pec cati. tunc ad pmaz pbationē pmi dicti Di cendum. q̄ nō est necessariū ad vitandum periculum peccati: q̄ in cūctis excellentio ribꝰ se exerceat is cuius vita debz esse excel lentior alijs. sz sufficit q̄ in multis. τ sic illa excellentia potest in alijs a quibꝰ abstinent ecclesiastici pseruari: vtputa abstinendo a matrimonio: a negocijs secularibꝰ. τ sic de alijs multis. Unde si pcluderet eque pba ret q̄ deberent a vino τ carnibꝰ abstinere. quia etiaz in hoc eoꝝ vita esset excellentior alijs: q̄ quo ad illa si nō abstineant eis pa rificabūr. Secūdo dicendū q̄ mlta sunt excellentia que agere est psilium tm̄ τ non pceptum. Modo nō agendo que consilij sunt: non est periculum peccati. Tertio q̄ stat aliquid esse licitū ecclesiastico: cuiꝰ op positū est nō modo licitum laico sed pcilij imo debitū. vt nō laborare corpaliter ad se nutriendū: vt quietius intendere possit me lioribꝰ. τ tamen laicus qui nō pt melioribꝰ intendere dz corpal'r laborare. ita in pposi to nō pgruit passim laicos viuere de red ditibꝰ. τ tamē licitum erit clericis: put patuit qōne. lxxij. Ad secūdum dicendum q̄ si abutunt aliqui ad hoc nō occasionant nisi occasione accepta τ nō data. ideo nihil im putari debet ipsis eccl'iasticis. Si aūt lici te vtunt: iteꝝ nihil debet eis iputari. Ad tertiū. q̄ nō imitant abusores sed licite cō trahentes quando contractus est modifi catus debitis circūstantijs. Unde si pba ret concluderet etiam q̄ nō deberēt vinuz bibere. quia multi eo abutunt. Ad quar tum patet solutio respondendo ad motiua pcedentis doctoris. Ad quintū q̄ cōtra hendo contractu licito: nō inhoneste am bulant. nec qui foris sunt possunt quid in honestum de eis dicere. Ad sextum dicen dum q̄ locus ab autoritate negatiue nō te net. Secūdo q̄ leuite veteris testamenti vixerūt de redditibꝰ. quia de decimis que fuit redditus pdiales q̄s eis (vt quietius diuinis vacare possent) etiam deus me assi gnauit: quare igitur nō posset laicus ali cui ecclesiastico etiā redditus compare aut clericus sibi: ad sil'iter diuinis vacandum quietius. Nec obstat q̄ irredimibiliter fue rūt eis assignati: quia redimibiliter assigna re est emptorem facere gratiam ipsi a quo emit. ergo nō deprauat p redemptionē cō cessam. Ad pmū p secūdo dicto dicendū q̄ nō sequit: ille modus viuendi est irrepre hensibilis. igitur alius est reprehensibilis. quia etiam alius potest esse irrepħensibil': sic est hic. τ dato q̄ esset minus irrepħensi bilis. nō sequit tamen. ergo est repħensibi lis. sicut nō sequit. ille homo est minus san ctus alio. igitur habet aliquid iniquitatis nō fit em̄ remissio p admixtionem ptrarij.

Ad secūdum dicendū q̄ pbat licitū esse viuere de talibꝰ. sed nō sequit: igit nō de il lis sed aliter viuere est illicitū. Preterea an tiqui vixerūt de redditibꝰ: vt patuit. τ stat q̄ psultius. id est magis conferens est ad qui etem ptemplationis nō vacare ruri τ cultu re que distrahūt q̄ oppositum. In solutiōe obiectionis fateor q̄ nō ideo est ptrahen dum illis ptractibus. quia timenduz sit q̄ deficerent eis necessaria. sed sepe nō ita qui ete τ perfecte possent intendere diuinis. si cut viuendo de redditibus. nec tamen ē ad ppositū cum dicit. si em̄ ab illicitis τc̄. quia ille contractus nō est illicitus. Ut vero di cit: q̄ ipsi ad locupletiorem vsum τc̄. con cedendū est. Nam non sunt emendi ad cō gregandū diuitias. Unde si etiā pdia eme rent ad huiusmodi finem mererent diminu tionem. sed ad expeditius τ vtilius p re pu blica intendendu spiritualibus: debent re spicere in emendo.

Septima cōclusio

Emptio redditus perpetui redimibilis nō depꝛauatur per hoc q̄ facultas redemptio nis ducatur in pactum inter contrahenduz τ non conceditur post contractum initū: vt quidam et modo loquēdi vident voluisse dicere. Probat tripliciter. Primo. quia eti am si inter cōtrahendum fiat: adhuc est illa emptio approbata in bulla Martini τ Ca lixti supra allegata. Secūdo. q̄ nō est rō diuersitatis cur liceat eā pcedere post ſcō τ nō inter ptrahendū. Nā q̄ pcessio illiꝰ

facultatis est concessio gratie: eque licebit illam ↄcedere in contractu sicut post. Tertio, quia si que esset ratio diuersitatis: maxime quia concedendo illam facultatem post ↄtractū: iam nō vult eo remissius sibi venditā esse mercē: eo q ↄtct⁹ nihilominus manet factus ꝑ eodem ꝑcio sicut ꝑus: sed qn inter ↄtrahendū ↄceditur illa facultas, emptor vult ꝑ tectu illius gratie redditū sibi vendi eo minori ꝑcio quanti potest estimari illius facultatis concessio. Hoc autem videtur illicitum q ratione illius ↄcessionis gratie velit eo minus dare. Sed hoc non obstat: patet dupliciter. Primo, quia stat q etiam eam in contrahendo concedens: nō minus velit dare de ꝑcio q̄ si eam nō concederet in contractu. Secūdo, quia etiam si velit eo minus dare: nō ꝓpter hoc peccabit. Nam redditus vel alia merx minus valet emptori: quādo est ab eo repetibilis: q̄ quādo nō est repetibilis. ideo etiam potest velle eo minus dare. et de hoc in sequēti q̄stione. Et si arguas. ergo non impendet gratiam si inter ↄtrahendū concedendo facultatem vult eo minus dare in ꝑcio. Dicendum ↄcedendo q tunc nō est gratia saltem si ꝑcise tantū vult defalcare in ꝑcio: qn ti minus valet merx rōne illius repetibilitatis vel q̄nti estimatur illa facultas. Nec tñ peccat nō impendendo gratiam (sicut non peccat q̄ nō gratis et sine mercede alicui cōcedit equū: sed ꝑ mercede: licet si gratis ↄcederet esset cōmodatio et gratuit⁹ ↄtractus) nisi illam gratiā teneretur ei impendere ꝓpter necessitatem vrgentē que etiam tanta posset esse in quattuor casibus vel q̄nq; q illud preciū nō ꝑ modū ꝑcij: sed ꝑ modū puri et gratuiti mutui deberet dare. de quibus casibus patet sup q̄one. xix. Et si arguas. ↄcedere grām ꝑ tēpali est illicitum. igitur si illa facultas est gratia: et vult eam ꝑ aliq̄ntulo sibi defalcādo in ꝑcio cōcedere. sequitur q peccabit ↄcedens eam illo mō. Respondetur gratia nō capitur hic ꝑ spūali q̄dam: sed ꝑ tpali. qd esset gratia si gratis daretur. sed cum nō gratis datur: nō est gratia. sicut panis q̄ gratis datur pauperi: dicitur gratia hoc mō. sed si ei vendatur nō ob hoc peccatur: nisi in eo esset tanta idigētia q̄ h̄ns panē teneretur ei cū dono dare. Et si arguas ꝑ regulā iuris in sexto. qd ob gratiam alicuius ↄceditur: nō est in eius dispendiū retorquendū. Nō facultas redimendi cōcedit venditori ob gratiam. igitur nō est in eius dispendiū retorquendū. igitur nō debet emptor velle q venditor eo minus recipiat in ꝑcio. Respōdetur. dispendiū sonat in malū et damnū. Modo si emptor nō plus ei defalcari vult in ꝑcio: q̄ valeat illa facultas: et in q̄nto sibi illa merx minus vtilis redditur: non damnificat venditorem. Preterea in tali casu nō est gratia vt patuit igitur.

Octaua cōclusio.

Emptio redditus ꝑpetui facta cū pacto redemptionis nō depꝛauatur per hoc preci se q emptor in illo pacto determinat tempus redemptionis dūmodo alias detur iustum ꝑcium. Anteq̄ autem ꝓbetur conclusio Nota. q illa determiatio temporis potest cōtingere tripliciter. Primo. q emptor dicit. do tibi facultatem redimendi redditū hoc tamen modo: q si infra annū vel duos vel huiusmodi nō redimas: postea sit redditus irredimibilis. Secūdo q emptor dicat. do tibi facultatem redimendi redditum: hoc tamen modo q nō redimas: donec lapsum sit tantum vel tantū tempus. q̄ lapso: liberum sit tibi postea redimere. et in illo secūdo modo ↄtradicitur sententie supradicti magistri sacre theologie Jacobi ertfordensis: ordinis carthusiensis. Tertio. q emptor dicat. do tibi facultatem redimendi semper de anno in annū: ita q emptor velit habere ius fruendi eo per annū: et recepta pensione illius anni si venditor velit redimere: hoc solum habeat locum ꝑ sequenti anno: et q prius debeat ei per certum tempus intimare se redempturum ꝑ illo sequēti anno vt sic emptor sit auisatus tēpore debito de resignando mercē et recipiendo suū ꝑcium: vt illud ad alia sua cōmoda applicare queat. Probatur igitur conclusio. ꝑmo de ꝑmo mō tripliciter. Primo sic. quia Leuitici. xxv. deus disposuit in pacto redemptionis adijciendam certis emptiōibus talem determinatōnem temporis: vt puta si quis vendebat domū existentem intra muros: poterat eam redimere ꝑmo anno. si autem eam nō redimebat in ꝑmo anno et ille erat euolutus. tunc non poterat illa domus redimi: ita q etiam in iubileo non redibat

ad venditorem. Modo si de pse deprauaret talis determinatio tpis ipsam emptionem. deus eam nõ disposuisset adijciendã.
Secũdo sic. quia illa determinatio tẽpis facit q ordino vel q̃litas illius redditus est mixta et redimibilitate et irredimibilitate. q ante secũdũ annũ est redimibilis: postea uero irredimibilis. Cum igitur nec irredimibilitas redditus depuet redditũ: vt patuit q̃stione. lxxxij. Nec etiã redimibilitas: vt in prima pclusione huius qõnis patuit. sequitur q p̃dictã determinationẽ p quã nihil aliud fit nisi q reddit⁹ efficitur redimibilis p vno tpe et p alio irredimibilis: etiã nõ depuabitur
Confirmatur. qz si ptingit attingi debitum p̃ciũ p simplr irredimibili. ptingit etiaz attingi iustũ p irredimibili post annũ. et si p redimibili omni tpe: tunc etiaz p redimibili primo anno. Et si dubitetur si redimatur primo anno. nihilominus ipsa facultas pcessa ad redimendũ est estimabilis q̃nti sit valoris. et si illius valor pendeat ex effectu redẽptionis. eo q dubiũ est an de facto redimetur: tñ nihilominus põt ibi s̃m hoc determinari certũ p̃ciuz: put in simili de vitalitio dictũ est in solutione secũdi argumenti facti ptra secũdam pclusionẽ in qõne. lxxxi. Secũdus modus etiã pbatur. qz licite põt in pactũ deduci illud qd obuiat fraudi et iniq̃tati possibili euenire: dũmõ alias detur iustum p̃cium in ptractu: sed sic est de p̃dicta determiatione tẽpis. Nã si in autũno emi redditũ pcipiendũ certã ptez fructuũ puenientiũ de agro tuo. data tibi facultate redimendi. et approxinquãte messe: tu velles redimere redditũ ad capere fructus vinee vel agri redẽpti q̃sque meũ ageres. hoc aũt p̃uenitur p hoc q volo q nõ redimas nisi lapso anno. Et ex hoc ptz error cuiusdã iurisperiti dantis cãz quare nõ depuatur qñ datur facultas redimendi quãdocũq placuerit vel vsq ad certũ tps: puta infra tres vel q̃ttuor annos. et dicit: quia in tali casu potest venditor: esse sine vllo dãno recuperando rem suã ante oẽm fructũ pceptũ ab emptore. Modo s̃m dicendo vult fugere caribdim: et incidit in scillam. Vult enim gaudere q nullo mõ grauetur venditor: et tñ iniuste grauabitur emptor: vt ptz ex dictis. Posset tamen etiã ptingere q quis illo pacto vteretur in fraudem vsure. et hoc accedẽte alia circũstãtia: puta modicitate p̃cij: p ut patebit in sequenti qõne pclusione secũda et tertia: in circũstantia tertia. sed hoc est p accidens. quia si detur iustum p̃cium: nõ depuabitur p illud pactum. Nec argumenta p̃dicti Jacobi sententiis ptrariũ valent. Arguit enim Primo sic. quia ibi venditor grauaretur. Secũdo. quia emens haberetur suspectus de iniquitate vsuraria. Per notata in caplo. ad nostrã. de emptiõne. Tertia. qz de diuina lege est in Leuit. et Deut. in pluribus locis q absq omni tpis limitatione gaudere debet venditor q possit recuperare et intrare possessionem suam. Nam ad primũ dicendũ est q si iustum p̃cium interuenit: nõ grauatur venditor. quia tunc illa irredimibilitas ante lapsum tpis p̃fixi: est inspecta in taxa p̃cij: et eo maius p̃cium est datum. vt supponitur in pclusione nostra. Igitur illud onus est sibi solutũ. q si iustum nõ interuenit: tunc nõ est contractus licitus. etiam si absq omni temporis limitatiõe põt venditor redimere. An autẽ ad iustum p̃cium sufficiat q emptor nõ plus det p merce quando vult eam ad decem annos esse irredimibilẽ: et postea redimibilẽ: q̃ si vellet eaz esse redimibilẽ q̃cũq anno. videtur q nõ. qz firmius et pingui⁹ ius hz in illa merce: et radicati⁹ in primo casu q̃ in scdo. igitur etiaz merx plus valet sic empta. Ad secũdum dicendum q si emẽs dat iustum p̃cium inspecto eo q vult mercem esse suam irredimibiliter ad tantũ tempus: tunc non habetur suspectus de iniquitate vsuraria: nec caplm. ad nostram etc. loquitur in casu vbi iustum p̃ciũ est datum. sed vbi iniustum datur: scz nimis modicum. tunc enim est ptractus illicitus. sicut et quilibet alius. et singulariter vltra illã iniusticiam etiaz est suspectus de vsuraria prauitate si simul concurrant modicitates p̃cij et facultates redimendi: nõ nisi post certum tempus concessa venditori: put patebit in sequenti questione cõclusione tertia.
Ad tertium dicendum quadrupliciter. Primo q assumptũ est falsum: vt patet ex allegatis in primo mõ huius conclusionis.
Secũdo. quia ex eadem pbatione pbaretur (si assumptũ esset verũ) q nõ liceret alicui hodie emere domũ irredimibiliter: sed solũ cũ pacto redimendi. q sic disponebatur in le. ve. q i emptiõe et vẽditiõe debebat id iterueñire. Tertio dicẽdũ q illa disposi[...]

fuit iudicialis. ⁊ ideo non obligamur in noua lege ad seruandum eam. q̄uis ex hoc ꝙ in veteri lege licite fuit seruata: arguatur fm̄ multos ꝙ liceat nobis eam etiaꝫ in noua seruare: q̄uis non oporteat eam seruari Sed de illi⁹ ꝓbatiōis validitate patuit cōclusione ꝓma huius questionis in octaua ꝓbatione. Quarto. quia nō est verisimile ꝙ etiā in veteri lege poterat venditor agri eum sic indistincte om̄i tp̄e redimere ꝙ contingeret inique grauari ⁊ fraudari emptorem: puta si voluisset venditor redimere agrum iam plenū frugib⁹: qui eum vendiderat p̄cedenti tp̄e quo erant collecte fruges ⁊ emptor coluisset ⁊ seminasset eum.

Tertius modus etiam ꝓbat̃. quia si hoc nō liceret: nō liceret emptori sibi ꝓuidere de indēnitate qua via fraudis ⁊ doli eum dānificari ꝯtingeret ꝑ venditorem. vt pꝫ per exemplū tactum in p̄cedēti modo. In illis tamen om̄ib⁹ modis oportet dari iustum p̄cium: sicut ⁊ dabile est. Nam q̄nto emptor maiorem dat facultatē redimēdi tanto redditus vel alia merx est minus valens ipsi emptori: ideo tāto minus potest dare. ⁊ q̄nto minorē facultatē ei dat: tanto merx plus valet emptori: ⁊ tanto pinguius ius habet in ea. ideo etiam maius p̄cium debet dari. Oportet etiam ꝙ nihil in fraudē excogitet̃ quo melior sit ꝯditio vnius q̄ alterius ex ipsa natura vl' ex ꝑ se circūstantia ꝯtractus ⁊ huiusmodi. Unde ideo notanter fuit dictum in ꝯclusione ꝙ nō p̄cise ꝓpter illam tēporis determinationē deprauat̃ scꝫ q̄n illa determinatio fieri possit: ⁊ ꝙ ꝯtractus maneat licitus.

Nona conclusio.

Emptio redditus ꝑpetui ⁊ redimibilis nō deprauat̃ ꝑ hoc ꝙ emptor nō acquirit ꝓprietatem vel dn̄ium in illis bonis vel rebus in quibus fundatus vel constitutus est ille redditus. Hec ꝯclusio ponit̃ ꝓpter aliq̄s qui vident̃ voluisse ꝙ oporteat emptorem acquirere ꝓprietatem illoꝝ bonoꝝ ⁊ dn̄iuꝫ Probat̃ igit̃ ꝯclusio dupliciter. Primo sic quia redditus in aliquib⁹ bonis fundatus solum est ius ꝑcipiendi aliquātā ꝑtem fructuū eoꝝ. Igitur cū emptor tm̄ emit redditum in illis fundatū: sufficit sibi acquirere tm̄ ꝓprietatem ⁊ dn̄ium illius iuris. sꝫ acquirere dn̄ium illius iuris nō est acquirere dominiū bonoꝝ in quib⁹ constituit̃ illud ius quia illud ius nō est p̄dicta bona. quia p̄dicta bona sunt res corꝑales: sed illud ius est redditus est bonū incorꝑale. Nec etiaꝫ est ius ꝑcipiendi oēs fructus illoꝝ bonoꝝ sed tm̄ ꝑcipiendi ꝑtem: quia nemo vendendo alicui redditū in aliquib⁹ bonis fundatū: vendit ei ius percipiendi om̄es fructus nec emptor emeret: q̄ vult ꝙ bona illa aliquid plus possint importare. Secundo. quia decima p̄dialis est redditus debitus ecclesie. ⁊ tamen ad hoc vt eccl'ia habeat illum redditū ⁊ acquirat: nō oportet ꝙ acquirat ꝓprietatem p̄dioꝝ: quia ꝓprietas manet apud laicos quoꝝ sunt illa p̄dia. Et confirmat̃ ratio: quedo simile qd̄ p̄dicti dant dicentes ꝙ acq̄sitio redditū sit sicut acquisitio qua quis ꝓpriaꝫ vineam tradit alteri ꝑ eo ⁊ eius heredib⁹: eo pacto ꝙ ille alius ⁊ heredes eius debeant sibi dare certam q̄ntitatē vini. Ita hic acq̄rens redditū fundatuꝫ in bonis alicuius acquiret ꝓprietatē illoꝝ bonoꝝ dimittendo alteri possessionē ea lege ꝙ annuatim sibi det certum q̄d. Hec illi. Nam hoc simile est ꝯtra eos. q̄ dans alteri vineam suā nō retinet illius vinee ꝓprietatem: imo transfert eam in illum aliu non minus q̄ si illam vineam illi alteri daret ꝑ alia vinea ꝑ modū ꝑmutationis: q̄uis in contractu emphiteotico illud haberet locum.

Decima conclusio

Non requiritur etiam ad emptionem p̄dictam: vt licita sit ꝙ emptor per corporalē apprehensionē apprehendat illam rem in q̄ est talis redditus cōstitutus. Probat̃ quadrupliciter. Primo. quia talis nō emit talem rem: vt patuit: sed tm̄ ius percipiendi aliquos fructus eius: quod ius est incorporale. nec potest corporaliter apprehendi imo nec ꝓprie possideri: sed soluꝫ quasi possideri. quia possessio est corporalis rei detentio corporis ⁊ animi iuris adminiculo interueniēte. vt supra questione .xliii. Undo emptor non tenet̃ apprehendere corporalem possessionē rei que nō est empta per eū nec rei empte: si non est possessibilis corporaliter. Secūdo sic. quia nō requiritur ꝙ etiā redditus ipse tradatur ipsi corporaliter

[illegible] redditus cum sit quoddã ius incorpa [illegible] in emptorẽ sine corpali traditione [illegible] venditorem. Quis in emptione rei corpa [illegible] requirat regulariter traditio eiusdem. [illegible] requirit q emens apprehẽdat zc. tʒ pña [illegible] q: magis videret q requireret tra [illegible] rei empte q corpalis apprehensio rei [illegible] empte. Añs p pma pte ptʒ in c. querē [illegible] de elec. z in c. cū ecclesia. de causa pos [illegible] z ppetatis. p secūda pte patʒ p. l. [illegible] traditionib. ff. de pactis z in l. seruū. C. [illegible] vendicatione. Tertio pbat: put in [illegible] pbatione sequentis conclusionis.

Quarto. quia aliqñ redditus talis pstit [illegible] in pedagijs z theoloneis z alijs iurib [illegible] redditibus alicuius dñi vel ciuitatis. Modo tunc tam redditus q̃ id in quo cō [illegible] est incorpale. quia pedagiū. z sic de alijs nō est nisi ius pcipiendi aliquã pecu [illegible] vel aliam rē vtilem a ptranseuntib zc. Nō illud ius est eque incorpale sicut red [illegible]. igitur vtrūq est inapprehēsibile cor [illegible].

Vndecima cōclusio.

Non requirit etiaʒ ad emptionē predi [illegible] vt licita sit: q emptor sub ppijs curis z periculis z expensis vtat illa possessione pbat quadrupliciter. Primo. quia tūc re [illegible] q emptor p emptionem redditus [illegible] fieret dñs illius possessionis. al's em̄ nō appareret quare oporteret eum sub ppijs [illegible]. Hoc em̄ spectat ad illum cui' vt dñi est illa possessio. Secūdo pbat. tam illa q̃ [illegible] pclusio. quia ecclesia aliqua pōt [illegible] p contractū emptionis: q̃ntum est ex lege diuina z naturali: licite acquirere ius [illegible] pdialium alterius ecclesie: z etiaʒ [illegible] est ex lege positiua cum licentia pa [illegible] boc q acquirens apprehendat pre [illegible] aut citra boc q sub ppijs curis [illegible] z expensis vtat illis pdijs. z ta [illegible] ius etiam est redditus qdaʒ. igi [illegible] emptionē redditus nō requi [illegible]. Tertio sic. quia venditorem babe [illegible] z picula subire atq expensas in co [illegible] possessiõem z hmōi est res estimabi [illegible] emptor potest dare vendito [illegible] pdignū p hoc. vt venditor ipse re [illegible] pdij babeat oẽm curam picula [illegible] z sibi respondeat p certa q̃ntita

te fructuū vl' valoris cor [illegible] anno [illegible] tunc nō grauabit venditor. quia recepit [illegible] qđ est equiualens tam fructib annuis q̃ oneri cure expensaʒ z periculoʒ. Quarto. quia ptractus emphiteoticus nō depr [illegible] p silia onera imposita emphiteote qui subit curas picula z expensas z dñs eius ē ab illis liber. z nihilominus cogitur ei an nuatim soluere canonē taliter q etiam nisi soluat cadit a iure suo z redit res ad dñuʒ suū. quia hincinde equitate fuata. tale qđ dedit dñs ipsi emphiteote z talem canonē recipit q non gratis subit emphiteota pre dicta onera. Ita etiam hic fieri potest: z cū hoc habet hic venditor libertatem se ab il lis oneribus exonerandi: quia potest redi mere redditum. Hee autē tres pclusiones pcedentes ponunt ppter sequentē sniam p fati magistri Jacobi. nam idem cū dixisset q emptio redditus in qua pceditur facul tas redemptionis venditori absq limita tione tpis: nō possit hūano iudicio passim iuridice impugnare subdit dicens. Securior tamen via est fm archidiaconū q vo lēns emere censum talem sub illa forma q p se apprehendat corpalem possessioneʒ in qua tales sunt census cōstituti z sub ppijs curis periculis z expensis quibuscūq vta tur ea possessione in lucro z damno. vnde ille facit fructus suos vsq ad resolutioneʒ contractus per venditorem p eodem pcio: etiam si addatur hoc pactuʒ siue cōditio q venditor infra decenniū possit hanc posses sionem retinere nisi fiat in fraudem vsura rū. Si vero emptor voluerit intrare pos sessionem in qua census sunt constituti: sed venditor in ea manet tanq̃ conductor: sol uens emptori certū censum: hic emptor cer tior est in bursa de solutione pecunie. sed si in conscientia ignoro. Primus vero qui in trauit possessionem sub suis laboribus et periculis securior est in conscientia sed non in bursa. Hec ille. Et subdit ibi causam il lius secūdi inter alia dicens. quia vendēs die noctuq est in laborib z sollicitudinib ipso emptore quiescēte zc. Sed hec snia si ptendat q emptor nolens intrare posses sionē: sed exonerans se a curis z expensis sit in pbabili vl' equsibri piculo pcti mortal' sic emendo: nō est vera: imo talis est secur' securitate opposita vtriusq periculoʒ: dūm [illegible]

de ꝑit iustum preciū: ⁊ alie circūstantie seruentur: puta ꝙ emens sit talis persona quā deceat viuere de redditibus ⁊ in q̄ete corpali: quaten⁹ laborib⁹ spūalib⁹ ⁊ alijs que reipublice vtilioꝛa sunt intendant mō tacto in q̄one .xxiij. Et hoc mō etiam iustū est vnū viuere de laborib⁹ alterius ⁊ de censibus ꝯstitutis in reb⁹ alterius ab illo alio laborioſe ꝯseruandis ⁊ exercendis. Quia sicut ille secūdus laborat corpaliter ꝓ primo ⁊ ei corpaliter subministrat. sic econtra p̄mus ꝓ scd̄o laborat spūalr̄ vel politice ei subministrat. Nec est verū ꝙ olim nunꝗ̄ sic vixerint hoīes de laborib⁹ alioꝝ ⁊c̄. Nā in veteri testamēto leuite de decimis ⁊ sacerdotes de p̄mitijs ⁊ oblatiōib⁹ alioꝝ vixerūt quas ipsi nō excoluerūt. Si aūt p̄tendat ꝙ vterq̄ sit securus: licȝ secūdus q̄ met subit curas sit securioꝛ: tunc q̄uis possȝ negari: eo ꝙ eccl'iastica ꝑsona vtiliter deseruiens ecclesie ⁊ viuens de redditib⁹: eque tuta potest esse in illo mō victitandi sicut rustica ꝑsona de laborib⁹ corpalib⁹ viuēs. tamen dato ꝙ esset verū: ꝓpter hoc nō esset p̄mus in periculo. sicut inter duos sanctos vnus est sanctioꝛ alio. nec tamen alter habet aliquid iniquitatis. Et addit ꝙ primus emptoꝛ est in q̄ete quādo venditoꝛ est in laboꝛe: nō arguit: quia si emptoꝛ sit persona cui congruit de redditib⁹ viuere: tunc congruit ⁊ vtile est eum esse in quiete corporali: qui tamen est in laboꝛe spirituali a quo venditoꝛ quiescit. Si enim illud argumentū aliquid ꝯcluderet: tunc oēs ecclesiastici essent in periculo quando viuerent de decimis ⁊ alijs laboꝛibus rusticoꝝ. Unde emere censum p̄mo mō posito a p̄dicto magistro scȝ intrādo possessionē sub ꝓprijs curis ⁊c̄. nō est emere formaliter censum: sed est emere ipsa bona ⁊ acq̄rere ꝓprietatem illoꝝ bonoꝝ. ⁊ sic solum virtualiter emit̄ census: ⁊ de illo nūꝗ̄ fuit dubiū q̄n liceret sic emere censum.

Duodecima cōclusio.

Emptio redditus ꝑpetui redimibilis nō depuat̄ ꝓ hoc p̄cise ꝙ emptoꝛ vult etiā eo anno habere pensionē censualem quo p̄dia vel alia bona in quib⁹ est ille redditus ꝯstitutus: nihil impoꝛtant. etiam si illa nō impoꝛtātia sine culpa venditoꝛis ꝓueniat. Dūmō illa nō impoꝛtantia nō sit nisi ꝑticularis ⁊ ꝑticularis ⁊ nō vniuersalis ⁊ ꝑpetua ⁊ dūmō al's det iustum p̄ciū: vt puta emit q̄s redditū vnius modij tritici de agro suo ꝓ ꝯdigno p̄cio: obligans se ad dandum sibi omi anno modiū. etiā si ex aliq̄ casu fortuito ꝑ grandinē aut aliā īclementiā aeris aut hostiles incursus: ille ager aliquo anno nihil impoꝛtaret. Probat quadrupl'r. Primo. quia nisi sic: maxime quia venditoꝛ nimis grauaret̄: eo ꝙ etiam illo anno quo met nihil habet de agro: cogit̄ q̄d dare. sed hoc nō habet locum. quia si est iustum preciū datum: tunc ꝯsideratio fuit habita in taxa p̄cij ad illum casum euenibilem in quo emptoꝛ voluit onerare venditoꝛem. ⁊ ideo si est taxatum iustum p̄ciū: est eo maius p̄ciū taxatum q̄tenus illius oneris sufferentia sit soluta p̄cio: eo ꝙ illa est estimabilis p̄cio. igit̄ nō poterit ꝯqueri de illo onere cum ꝓ illo receperit ꝯdignum p̄ciū. si aūt nō est ꝯdignum p̄ciū datū habita consideratione ad illum casum euenibilem: tūc licet depraueť emptio. nō tamen ꝓpter obligatōē venditoꝛis in tali casu: sed ꝓpter insufficientiam p̄cij dati. ⁊ idem posset ꝯtingere si nō eum obligasset in tali casu ad dandum ei pensionem annuā. Ideo notanter in cōclusione dictū est p̄cise. Unde tanto plus debet dare emptoꝛ in p̄cio: q̄nto plures tales accidentales casus sterilitatis aut deuastationis nati sunt euenire: habita ꝯsideratione ad ꝯditiones regionis: puta ad aeris inclementiā vel ad hostiles incursus: ⁊ huiusmodi. Secūdo sic. quia cōtingit ꝙ in emendo: emptoꝛ est ꝯtentus de tanto leuiori pensione quā vult sibi illis annis quibus nullum accidit infoꝛtuniū dare: quatenus ex alijs annis quibus acciderat infoꝛtuniū posset venditoꝛ sine dāno sibi etiam dare pensionem: ita ꝙ eam quantitatē in qua minus dat alijs annis: suppleat illo anno quo accidit infoꝛtunium. ⁊ sic venditoꝛ maioꝛem pensionem nō dabit ꝙ̄ si solū illis annis: quibus nullum infoꝛtunium accidit: soluere teneret̄. fieret enī compensatio hincinde. Tertio sic. quia cōmuniter tertio anno agri vacant in nostra terra cultura ⁊ fructificatione sicut ⁊ in veteri testamento terra septimo anno sabbatizabat. vt dr̄ Leuitici. xxv. sicut etiam sanctus vir

Iob.xxxj. designabat se nō nimis cōtinue coluisse agros suos dicens. Si aduersum me terra mea clamat: et cum ipsa sulci eius deflent. et ideo si precise p̄dicta circūstantia desiceret emptionem: tunc nunq̄ esset licita emptio redditus fundati in agro nisi ipse venditor esset liber quolibet tertio anno a pensione: qđ tamen est damnare innumeras vel oēs emptiones redditū̄ frumenti nostri temporis et regionis. Quarto sic, conductor alicuius agri nihilominus tenet soluere censum dño agri: etiā eo anno quo accidit sterilitas: dūmodo nō sit tanta sterilitas q̄ dici possit q̄ conductor magnū incōmodū patiat illo anno. Dicit autē magnū incōmodū quando conductor vix recolligit tertiam partem eius qđ solitus fuit vel debebat percipere. vel vt alij dicunt dū conductor possit censeri lesus vltra dimidiā iusti p̄cij de quo vide panor. in. c. ꝓpter. extra de locato et conducto. Ergo ad minus idem poterit habere locum in emptore redditus: imo lōge magis: adeo q̄ etiā si nihil ꝓ aliquo anno percipiat. teneatur nihilominus soluere pensionem. et hoc tanto magis q̄to hoc in contractu emptionis est specialius inspectū in taxando p̄cium: et in attenuando pēsionē annuā q̄ in contractu locationis vbi ex talis cōis dispositione ꝑmittitur illud pendere: nec eo magis tenuis pensio imposita est colono q̄tenus anno sterilitatis accidētalis possit soluere pensiōem. Quinto sic Quia emphiteota nō liberat a pensiōe annua soluenda dño suo ꝓpter aliquā sterilitatem accidentalē: etiam si omino nihil habeat illo anno adeo q̄ nisi res tota pereat: nō liberat etiam a parte pensionis. licz secus sit in colono cuius diuersitatis est vna ratio. quia emphiteota soluit lōge minus q̄ colonus: vt sic possit soluere omni anno. Modo hoc idem potest considerari in emptore qui ideo eo minorem pensiōem aliquis annis recipit si iustum p̄cium dedit: vt etiā anno sterilitatis habeat eam. Unde v̄sus. Si res perit tota. liberabitur emphiteota. Sed si ꝑ parte: nulla liberabit arte. Et si dicas. vt q̄ ꝓbarent ille rōnes qñ ip̄a nō fructificaret vel sterilitas accidētalis nō contingeret pluries q̄ de facto estimauerūt ēptor et venditor tempore contractus eam euenturaz: q̄ tūc nō possit rōnabilr conqueri se inique oneratū. q: recepisset ꝓ illo onere condignū p̄cium. secus aūt qñ pluries hoc accidit q̄ putabat. quia tunc venditor erit in damno q: nō tantū p̄ciū fuit sibi datū: nec tā leuis pensio sibi imposita fuit danda aliq̄s ānis q̄ equū sit eū subire hoc onus totiēs repetitū p̄ter opinionē. Dicendū q̄ ex quo non cōsiderabat de tam repetita sterilitate accidētali. ideo bona fide est factus contractus a p̄ncipio. et ꝑ ɔñs emptor est sine culpa: nec tenet ad subleuandū venditorē in illo onere. Assumptum patz ꝑ tria similia. Primū quia etiam econtra si nulla sterilitas p̄sumpta vnq̄ accideret: imo maxima et inopinata ac insolita fertilitas, proueniret: nō obligaret venditor ad dandum eo plus ꝑ illo rē pensionem aliq̄s annis: nec ad restituendū aliqd de p̄cio ꝑcepto. ideo fieri debet mutua compensatio. q̄uis in colono secus sit. q̄a ille sicut liberat a pensione in toto vel in parte eo āno quo magnū incōmodū modo dicto sibi accidit. sic cogit augere pensionem eo āno quo magna vbertas sibi accidit dūmō nō ex hoc contigerit q̄ fructus illo anno multū valent: nec ex diligentia culture sue nec ex bonitate rei sz solo casu fortuito: puta conduxit molendinum: de quo consueuit habere. l. annuatim. sed cum cetera molendina perierūt inundatione: recipit centum tunc enī debet augere pensionem. sicut ecōtra si magnū incōmodū accidisset: remitteret sibi pensio. de quo vide panor. in. c. p̄al legato. Secūduz. quia si venditor vendit bona fide alicui domū: que postq̄ est facta emptoris mox perit incendio celesti: nō tenet venditor ad aliquā p̄cij restitutionem. sicut si mox illa domus incepisset ascendere in p̄cio ꝓpter cōfluentiam hoīm volentiū habitare in illa ciuitate: etiā emptor nihil superadderet in p̄cio ipsi venditori. de hoc patuit supra questione. lxij. et. lxiiij. Tertiuz simile habetur supra de vitalicijs in quibus etiam contingit vel emente citius mori vel longius superuiuere q̄ putabatur fm cōmunem cursum. Dixi notanter dūmodo &c. Nam si illa non importantia esset perpetua et vniuersalis quo ad tempus: ita q̄ illa bona essent destructa: nec esset spes q̄ saltem sequentibus annis redirent ad pristinam fructuositatem: sicut aliquando ager aliq̄s perit diluuio simpliciter: ita q̄

efficit alueus ꝑpetui fluminis aut aliqua domus taꝫ in se ꝙ̄ quo ad fundū redditur omnino inhabitabilis ⁊ ad oēm vsum hūanū inabilis. Nā tunc nō debet emptor velle sibi dari pēsionē ꝙ̄diu talis sterilitas durat. qḋ dupl'r ꝓbat. Primo. quia tunc censetur illa res perijsse. mō cū ille redditꝰ non videat esse aliḋ ꝙ̄ vsufructus ꝯstitutus in illa re. ⁊ hoc ꝑtialis: vel aliquid ei quiditatiue ⁊ intrinsece simillimū. ideo pereunte re perit etiam ipse vsufructus. Secūdo. q̄a redditus in bonis illis ꝯstitutus est ius reale. mō ꝑeunte re perit ius reale. sicut transeunte re. transit onus eius cū ea. Et si dicas. ḡ sequit ꝙ periculū illoꝝ bonoꝝ spectaret tā ad venditorē ꝙ̄ ad emptorē. quia vtriq; pereunt illa bona: ⁊ vtriq; p̄iudicat ex eoꝝ destructione. cū tamen ꝑiculum rei empte spectet tm̄ ad emptorē. sicut ⁊ emolimentū. Dicendū ꝯcedendo ꝯñs. Ad iprobationē dicendū ꝙ quando p̄cise emit res corꝑalis: tūc si perit: perit periculo emptoris tm̄: saltē regul'r: sed q̄n in re corꝑali fundatur res incorꝑalis q̄ emit: tūc illa corꝑalis que tn̄ nō emit si perit: perit ꝑiculo vtriusq;. Si tn̄ aliq̄n illa res rediret ad fertilitatem credo ꝙ redibit etiam redditus ipsi emptori: saltem si etiā illa res redit ad dn̄iū p̄oris dn̄i scꝫ venditoris q̄ vendidit redditum in illis cōstitutum. Nisi forte dicat ꝙ ꝓpter deperditionem illius rei: extincta est obligatio illius rei respectu emptoris census ꝯstituti in illa. sicut si moriat vxor alicuiꝰ ⁊ postea reuiuiscat: nō est iteꝝ necessario vxor p̄oris mariti. Ad Ro. vij. ⁊ monachus mortuus si reuiuiscat non est necessario sub obedientia p̄oris abbatis: nec ecōtra si abbas moriat ⁊ reuiuiscat erit monachus sub eius obedientia. Sed ad h̄ dicere: ꝙ ex quo illa res redit ꝑ naturam: signū est ꝙ nō fuit vere destructa sed putabat esse tal'. sed de hac subtilitate trāseo relinquēs lectori vlterius de hoc si placet cogitandū.

Si dicas. Emptor potuisset tam pingue p̄cium dedisse ꝙ cōmensuratū fuisset obligationi venditoris se obligantis ad dandū illam pensionem: etiam si simpliciter perirent illa p̄dia in quibꝰ est redditus fundatus. igitur tūc nulla esset ibi iniquitas. Dicendum ꝙ dato ꝙ hoc posset esse: puta q2 venditor quedaꝫ alia bona haberet de quibus vellet esse obligatus ad illam pensionem: vel si nulla alia haberet: tamen ex quo ꝑsona sua esset industriosa ad lucra: vellet esse obligatus ad dandum illam pensionē de lucris industrialibꝰ: tamē in tali casu nō esset veruꝫ dicere ꝙ si p̄ora bona perijssent total'r: ꝙ ergo oīa bona in quibꝰ esset ꝯstitutus redditus perijssent totaliter. quia reliqua bona vel ꝑsona sua supmansisset. ideo nō est instantia ꝯtra p̄dictam clausulam cōclusionis. Preterea. Dato ꝙ persona sua esset industriosa ⁊ lucrosa. tamen ex quo nō perpetuo durat. ideo in ea nō posset perpetuus redditus fuisse ꝯstitutus. Nā si etiaꝫ in ꝑpetuū filios ⁊ posteros habeat. stat illos esse vel fieri inertes ad lucra ⁊ opas fructuosas. ideo nemo prudens emeret perpetuū redditū taliter fundatuꝫ sup bonis: ita ꝙ in casu destructionis bonoꝝ: ꝑsona singularis vel eiusdeꝫ singularis successor daret pensionem illam. Ideo nō est instantia de casu illo tāq̄ nato ꝯtigere. secus vbi obligatio ꝯstituit in cōmunitate ꝑsonaꝝ: que cōitas est ꝑpetua ꝑ successū personaꝝ: que etiam hn̄t certas obuentiones ꝑpetuas de qbꝰ pn̄t dare annuā pensionē emptori.

Tredecia cōclusio

Non depuat etiam ꝑ hoc ꝙ p̄dictus redditus ꝯstituit in bonis ⁊ iuribꝰ incertis. ⁊ solum in genere expssis: licꝫ ipse redditus exprimat in specie ⁊ debita q̄ntitate. ꝓbat. q2 ibi eque reperit merx ⁊ p̄cium ⁊ ꝯsensus: sicut si bona specificarent. igit substantialia ꝯtractus eque ibi reperiunt. igit ex genere manet licitus. Et in tali p̄us veniūt deducende expense ⁊ impense ⁊ alia onera q̄ incumbunt venditori. ⁊ tunc de reliquo soluat pensio reddituallis. Non est tn̄ intelligendum ꝙ hec ꝯclusio sit posita ex [illegible] la quasi nō possit q̄s emere redditū aliquē vel vendere nisi ille sit in aliquibus bonis certis vel incertis cōstitutus que sint obligata ipsi emptori: ita ꝙ si p̄cise ꝑsona venditoris esset obligata: ⁊ nō aliqua bona [illegible] de quibꝰ ille redditus possit ꝓuenire [illegible] cita esset emptio redditꝰ. quia sup [illegible] bituꝫ est ꝙ etiā in ꝑsona potest ꝯstitui [illegible] ditus ⁊ obligari etiā absq; relatione ad bona eius p̄dialia vel alia: ꝙ̄uis verū [illegible] ꝑsona nō ꝯtigit ꝑpetuū redditū ꝯstitui [illegible]

aliquis prudens emptor emeret perpetuū redditum ɔstitutum nō in bonis ꝑpetuis: vel saltem in perpetua cōmunitate ꝑsonaꝝ vt dictum est in fine ꝑcedentis ɔclusionis. Et in hoc cōtradicit̃ sniē illi que ponit̃ in tractatulo.xij.doctoꝝ in octauo dubio vbi cum approbasset emptiōem redditus certi ɔstituti in bonis incertis: subdit ꝙ oportet in tali ɔtractu ꝙ verba deseruiant intentionalis elicereturque ꝙ ꝑ ɔtractum hmōi insurgeret obligatio ꝑsonalis ⁊ nō realis ad bona: ⁊ sic ɔtractus fieret illicitus: ⁊ idē sensit incōueniens esse in.xiij.dubio: ⁊ in sequentibus locis. sed qđ ipse reputat incōueniens: nō est incōueniens: vt ibidem patuit. Nec autoritas Innocētij ɔsulentis abstinere a cōtractu: vbi est tn̄ personalis obligatio quem ꝑ se allegat: cōcludit ꝓpositum put ibidem patuit.

Decimaquarta cō

clusio. Nō depꝛauat̃ etiam emptio redditus redimibilis ꝑ hoc ꝙ dicit ꝙ emptor vult ꝙ si fundus ille in quo ɔstituit̃ redditus quasi totaliter vel plurimū deterioretur ꝑ incendiū ruinaꝫ vel alio modo: ꝙ tunc venditor census debeat esse liber a pensione annua: dūmodo illum fundū: vt est: resignet emptori ⁊ aliq̄d (licꝫ valde minutū) restituat de sorte ꝑcij recepti dūmodo al's det̃ iustū ꝑcium. ꝓbat̃. quia nemo in hoc videt̃ grauari nisi venditor: eo ꝙ licꝫ liberet̃ a pēsione nō tamen liberat̃ nisi resignato illo fundo licꝫ quasi destructo ⁊ aliqua licꝫ minutissima pte ꝑcij restituta. tn̄ illud grauamē potest emptor iuste sibi volenti libere imposuisse: puta ꝙ emptor ꝑ illo onere subeundo cum sit estimabile ꝑcio: dedit ei ꝑciū cōmensuratū fm ꝓbabilitatē vel improbabilitatē illius casus euenibilis. Unde ꝙuis in ꝑcedenti ɔclusione sit dictum ꝙ pereūte fundo sit venditor census simpliciter liber a pensione absqꝫ restitutione alicuius precij Hic autē cogit̃ aliquid ꝑ liberatione dare emptori. tamen hic est aliud: eo ꝙ ibi dictū est de omnimoda destructione: hic non de omnimoda quia adhuc posset stare ꝙ venditor aliquā particulam pensionis soluere posset. Item ibi dictū est de ꝑcio cōiter currente ꝑ redditu: hic aūt nō determinamus nos ad ꝑciū cōiter currens. ꝙ in speciali obligatione hincinde ɔtrahēda: opus est ꝙtiā specialem habere ɔsiderationē de ꝑcio dādo fm maius ⁊ minus onus imponendū venditori. Et si ꝑdictus modus etiam in statutū redigeret̃ ⁊ vigilāti oculo haberet̃ fm cōem cursum respectus ad ꝙntitatē grauaminis venditoris ⁊ ad ꝙntitatē precij: ita ꝙ nō esset verisimile ꝙ de cōmuni cursu: notabiliter melior esset ɔditio vnius ꝙ̄ alterius: non esset illicitū sic statuere: ⁊ sic obseruare. opus tn̄ erit ɔsiderare ꝙ̄ ꝑstans sit ille fundus. Nā pono ꝙ sit in decuplo ꝑstantioris annue importantie ꝙ̄ sit redditus in eo ɔstitut⁹. tunc si periret in tribꝫ ptibꝫ eius. ⁊ sic ꝑ maiori pte vel pluriū: ⁊ venditor deberet eū sicut est resignare emptori. ⁊ cū hoc aliq̄d in ꝑcio sibi restituere: nimis grauaret̃ venditor: qa ꝑ sui liberatione cogeret̃ longe plus restituere emptori ꝙ̄ si totam sortē ꝑcij restitueret: ⁊ sibi fundum sicut est reseruaret.

Contra primā cō

clusionē arguit̃. xxij. argumentis. Primo illis argumentis ꝙtuor que facta sunt in q̄stiōe. lxxix. que ꝑcesserūt in genere ɔtra emptionē redditus. quia illa etiā pn̄t huc applicari ad emptioꝫ redditus redimibilis ⁊ eodēmō vtrobiqꝫ solui pn̄t. Scdo. Omib⁹ illis qnqꝫ argumentis q̄ facta sunt ɔtra cōclusionē ꝑmā q̄onis. lxxxij. Nam sicut illa ibidē formata sūt ad ꝓbandū ēptionē vitalitij esse illicitam: ⁊ ꝑnter in arguēdo cōtra ꝑmā ɔclusionē q̄onis. lxxxij. dictuꝫ est. illa etiam posse applicari ad arguendū emptionē redditus ꝑpetui redimibilis esse illicitā sic eadem poterūt applicari etiā ɔtra ɔclusionē ꝑmā hui⁹ q̄onis ꝓbando emptionem redditus ꝑpetui redimibilis esse illicitam solū mutatis terminis reddituū hincinde: put de facili poterit lector facere. ⁊ sic ibidē sūt soluta. sic hic poterūt solui. Tertio ꝑt etiā. ix. argumētis factis ɔ ꝑmā ɔclusionē ꝑcedētis q̄ois argui in ꝓposito. ⁊ sic ibidē de irredimibili ꝑcesserūt sic hic applicari pn̄t etiā ad redimibilē ⁊ vtrobiqꝫ eodē mō solui pn̄t

Dehinc arguitur

xij. argumentis ɔ ꝑtis emptioi pn̄tis q̄ois Primo sic. Predictus ɔtractus dict⁹ emptiōis nō est nisi aut vera emptio aut simulata emptio ⁊ vera mutuatio: ita ꝙ emens

in veritate mutuat pecuniã q̃ dicit se emere
aliq̃d a venditore. sed non est vera emptio.
igit est vera mutuatio. ⁊ tunc ex quo dictus
emptor: est is verus mutuator: recipit vltra
sortẽ mutuatã. sequit q̆ dicendo se emere:
cõmittit vsuram. igit p̄dictus ꝯtractus est
illicitus. Maior: nota. q: ad nullũ aliũ cõ-
tractũ videt reducibilis q̃ ad alterũ illorũ
duorũ. Minor: pbat. q: ꝯtractus oĩno illi
silis est mutuatio. igit ⁊ ille. Assumptũ p̄-
bat p casum. si q̃s vsurarius: puta paulus
mutuet petro. xx. dicens. Petre mutuo tibi
illos. xx. ita tñ q̆ des mihi annuatim de p̄-
diis tuis vnũ flor. vel fructus in valore. j.
flor. ⁊ restitue mihi illos. xx. q̃ñcũq; volue-
ris: ita q̆ stet in tua potestate eorũ restitutiõ
⁊ liberatio ab annua pensione: ita tamen
q̆ interim quo nõ restituis soluas mihi an
nuatim p̄dictam pensionẽ. Illa datio. xx.
flor. ẽ mutuatio ⁊ vere vsuraria. nec p h̃ q̆
Paulus dat facultatem Petro ad liberan
dũ se ab ãnua pensiõe excusat a vitio vsu-
re. Modo si idem Paulus eidẽ Petro da
ret eosdem. xx. flor. dicẽdo p illos. xx. q̃s ti-
bi do emo a te sup p̄diis tuis ius p̄cipien-
di annuatim vnũ flor. vel fructus in valo
re. j. flor. ⁊ q̃ñcũq; volueris poteris te libe-
rare ab annua pensione: restituendo mihi
xx. flor. quorũ restitutio stet in tua potestate
Ille ꝯtractus esset sm te emptio redditus
perpetui redimibilis. ⁊ tñ esset oĩno silis
⁊ idem oĩno cũ p̄cedenti. Nam ibi p̄sone
ꝯtrahentes sunt eedem nũero: p̄ciũ est idẽ
nũero. annua pensio est eadem: imo potest
esse in nũero eadẽ: ⁊ obligatio vtriusq; con
trahentis est eadem saltẽ in spẽ ⁊ equalen-
tia. quia vtrobiq; ipse Paulus manet obli
gatus ad h̃ q̆ q̃ñ Petrus restituet sibi. xx.
flor. cedat p̄dicte exactioni annue pensiõis
dimittendo petrũ liberũ. ⁊ ecõtra petrus ẽ
obligatus toto tp̃e q̃ non restituit. xx. dare
annuã pensionem paulo. vtrobiq; etiã pe
trus est liber a restituendo. xx. flor. ita q̆ nõ
põt Paulus eos repetere. Solũ igit diffe
rũt in vocabulis ꝯtrahentiũ: puta q: in pri
mo paulus vtit vocabulo mutuo. in scđo
vocabulo emo. Constat autẽ q̆ si res hinc
inde eedem sint: nõ variabunt p h̃ q̆ aliter
noiant. alioq̃n si rem q̃ realiter h̃z oĩa req̃-
sita ad boiem: vocẽ azinũ: iam nõ esset bõ
sed azinus. Nõ est igit curãdũ de noie alio

si de rei identitate ꝯstet. Nam etiã in aliis
negotiis nõ credimus verbis nisi ꝯsidera
mus etiã rei naturã. Vñ si q̃s venditor eq̃
diceret: equus bon⁹ ẽ: nõ crederet emptor
p̄ise eius verbis: sed studiose experimento
ipm pbaret. Similiter illi quibꝰ ꝯit denarii
dubii: statim si aliter certificari nõ possunt
apponũt eos iuxta alios denarios nondũ
me dãnatos. ⁊ sic ex mutua cõparatione eos
cognoscunt: ita etiã cũ inueniamus hũc ꝯtra
ctũ esse ꝯformẽ dãnato ꝯtractui: debemus
eũ dãnare. Dicendũ q̆ q̃uis h̃ argumẽ-
tũ nõnullis faciat scrupulũ. Vñ inter cete
ra hoc vnũ olim magis me dubitare facie
bat: eo q̆ substantialia mutui non plenius
agnoui. tñ dicendũ q̆ p̄mus casus vbi sz
paulus vtit vocabulo mutui: non est vere
vsurarius: sed eque est emptio in re. sicut se
cũdus casus ⁊ eque licitus supposito q̆ de
derit tantũdẽ in pecunia in p̄mo casu sicut
in scđo. ⁊ vtrobiq; equalis pensio recipiat
⁊ equalis obligatio hinc inde sit inter ꝯtra
hentes ꝯtra sicut in argumẽto est casus for
matus. Nã p̄mus nõ est ꝯtractus mutui igit
nec vsurari⁹. ꝯña tz. q: ꝓpria sedes vsure nõ
est nisi mutuatio. Añs ptz. q: ad substãtiam
mutui requirit q̆ mutuans habeat ius re
petendi rẽ mutuatã. Illi autẽ iuri renũciat
paulus in p̄mo casu ⁊ nõ in secũdo. nec ob
stat vocabulũ q̃ vtit. put de h̃ latius dictũ
est q̃õne. xxxiii. ⁊. xxxiiii. Dico aũt notãter
q̆ p̄mus casus in re est ẽptio ⁊ nõ vere vsu
rarius. q: fateor q̆ ex opiniõe erronea aut
intentione p̄ua pauli posset esse vsurarius
puta si paulus credat se veram facere mu
tuationẽ. ⁊ cũ h̃ credat se recipe vltra sortẽ
mutuatã receptiõe illicita sz vsuraria. ⁊ ni
hilominus sic ꝯtrahat: erit ꝯtractus vsura
rius: nõ in re: sed in p̄paratiõe mentis pau
li. De hoc aũt patuit q̃stione. xxxiiii. argu
mẽto p̄mo ⁊ q̃rto. Quare aũt dixerim sup
posito q̆ tantũ dederit ⁊c. patebit cãusa ita
tim in sequẽtis argumenti solutione. Con
tra h̃ replicat p duo sequẽtia argumẽta.

Secũdo arguit sic. q: si pe trus casus p̄mi ex cuset p̄dicto mõ vt nõ sit vsurari⁹: eadẽ rõe
vsurariũ põt excusari. q: nullus vsurarius cõ
mutuat q̃n poti⁹ velit q̆ mutuatarius cõ-
tinue soluat pensionem vsurariã ⁊ retineat
sortẽ q̃ q̆ restituat sortẽ. ⁊ sic cedat a pensione

vsuraria. et libenter vult eā nūq̄ repetere: vt
sic habeat ptinue pensionē vsurariā. et hoc
potius vult q̄ q̄ rehabeat sortē et careat pē
sione. Dicendū q̄ nō est ptra rōnē vel sub
stantiā mutui nō repetere vel etiā nolle re-
petere: sed nō hr̄e ius repetēdi seu nolle hr̄e
ius repetendi. Dato igit̄ q̄ vsurarius nūq̄
repeteret: et nollet vnq̄ de facto repetere, si tñ
vult habere ius repetendi: ita q̄ vult aliū
esse obligatū ad restituendū sortem si repe-
teret: manebit rō et substantia mutui et nul-
lus est verus vsurarius nisi velit habere il
lud ius repetendi. Scdo dicendū q̄ stat
q̄ etiam aliquis vellet carere iure repeten
di. et vellet q̄ mutuatarius nūq̄ eā restitue
ret sed potius ptinuaret solutionē pensio-
nis: eo q̄ longe lucrosior est sibi cōtinuatio
illius pensionis sine restitutiōe sortis q̄ re
habitio sortis: puta quia sors est modica et
pēsio grandis: ita q̄ in breui posset nō mō
pecuniā equalentē sorti rehabere: sed etiā
longe vltra. et tunc est p̄sumpta vsura: put
patebit in sequēti qōne. Unde tunc licz in
re nō sit mutuatio: si nō habet ius repeten-
di vel ei renūciat: tñ est iniqua emptio. q: p
modica sorte pcij acquirit vel vult hr̄e ius
magnā pensionē annuā leuandi. et ideo ex
illa modicitate precij et facilitate redimendi
mutuatario pcessa vel venditore habet̄ et dā
nat̄ vt vsurarius: vt patebit in sequēti qōe
pxima. Tertio etiā dicendū q̄ assūptū
illius argumenti nō habet vl'r veritatem
et maxie in māifestis vsurarijs. Illi eñ no
lunt renūciare iuri recupandi sortē. Nā nō
mutuant ad vsuras: nisi dato eis pignore
p sorte et vsuris soluendis. qd̄ pignus etiā
oportet esse notabiliter meli9 sorte et quādo
vsure excreuerūt in tantum q̄ vsure et sors
attingunt eam quātitatē ad quam estimatū
fuit pignus illud (licz sit melius illa q̄ntita
te) tunc retinent sibi pignus illud p sorte et
vsuris. et sic volūt recupare sortē: nec vellet
q̄ ille vltra retineret sortem nō restituendo
eam in se vel in pignore: etiā si vellet vltra
hoc se ad vsuras obligare nisi aliud pignus
poneret quo iter securi essent de sorte et vsu
ris habendis.

Tertio sic arguit̄. Per hoc q̄ mu
tuās renūciat iuri re
petendi sortē nō cessat rō mutui. igit̄ illud
fundamētū nullū. Añs pbat̄. q: in. l. itē q:
§. idē iuliano. ff. de pactis. vbi in sñia hr̄
q̄ si aliqua dicūt̄ in p̄ambulis alicuius p-
ctus scz añq̄ pueniat̄ ad ptractū et illa post
ea tacent̄ in pfectione ptractus: nihilomi-
nus illa intelligunt̄ in pfectione cōtractus
ac si essent repetita. vt si vsurarius in p̄am-
bulis puenit cū aliquo vt p simplo pmit-
tat̄ duplū. postea tpe ptractus adhibet̄ no
tarij et testes q̄ de hoc nihil sciūt: tūc sufficit
pbare q̄ hoc in p̄fationibꝫ dictū fuit ad cō
uincendū fraudem vsurarū. et ibidē subdit̄
in textu idem iuliano placet ex facto etiam
psultus. i. interrogatus cū puenisset: vt do
nec vsure soluerent̄: sors nō peteret̄. hec ibi
vbi videt̄ dicere q̄ aliq̄s censet̄ vsuras ac-
cipere etiam si renūctiauit repetitioni sortis
mō vsura nō ē sine mutuo. igit̄ aliquis pōt
censeri mutuare q̄ renūciauit repetitioni.

Dicendū q̄ sensus illius. §. est q̄ si q̄s an
te ptractum dixit mutuatario. ego mutua
bo tibi centū ita q̄ volo repetere infra cer-
tū t'minū et dabis mihi q̄nq̄ et postea in cō
plemento renūciat repetitiōi q̄ nihilomin9
pter preambulariter dicta potest cōuinci
de vsura. sicut in p̄cedenti textu vult q̄ q̄s
puinci possit de vsura. duplici si de ea in p̄
ambul' fecit mentionē ex pacto: lz postea in
cōplemento nō meminerit. et sic nō habet̄
ex illa lege ppositū argumenti.

Quarto sic ptract9 sequēs est omino silis
emptioni reddituus ppetui redimibilis et tñ
est vsurarius. igit̄ etiam emptio illa est vsu
raria. pña nota. Maior pbat̄. q: casus est
ille. si legarē tibi. xx. flor. et mandarem here
di meo q̄ toto tpe q̄ tibi nō p̄staret̄ illa. xx.
deberet tibi p heredē meū dari aliqua q̄nti
tas annuatim: tunc pinde esset ac si tu illa
xx. imbursasses: et ecōtra ea dedisses heredi
meo p iure pcipiendi annuam pensionem
donec heres meus tibi restitueret illa. xx. et
sic tu dedisses ei illa. xx. irreuocabiliter et p
eis recepisses ius illius annue pensiōis p-
cipiende ab herede meo q̄ tamē haberet fa
cultatē se liberandi ab obligatione soluen
di eaz. Et sic ptz q̄ p omnia est ille ptractus
silis emptioni reddituus ppetui redimibilis
Minor pbat̄. quia illa ānua q̄ntitas dicit̄
vsura in iure ciuili: vt expresse patz in. l. iij.
in fine. ff. de annuis legatis. Dicendū cō-
cedēdo maiorē: negat̄ minor. et ad pbatōez

dicendū ꝙ sibi vsura nō capit̄ ꝓ incremēto sortis mutuate, ꝓpter qđ qs mutuauit: quō nomen vsure sonat in malum. sed ꝓ fructu quē quis recipit de merce empta quē retenturus est: sicut ⁊ licite retinere potest: etiā si aliquādo recuperet tantundē q̄ntū dedit ꝓ illa merce. qui fructus noīatur incremen tū comparando ad p̄cium quod aliquādo in equalentia recuperaturus est vel recuperare potest. ⁊ sic vltra p̄cium leuauit illū fructū interim. quō etiā dr̄ quis a deo vsuram reci pere q̄ donat vl' mutuat pauperi ꝓpter deū quia tantundē ⁊ vltra recipiet: s̄m illud. fe nerat̄ dn̄o q̄ miseret̄ paup̄is. Prouer. xix.

Quinto arguit̄. Ratione vere emptionis neuter cō trahentiū alteri obligat̄. Sȝ in emptione redditus redimibilis emptor obligat̄ ven ditori scȝ ad restituendū mercē si restituat̄ p̄ ciū. igit̄ nō est vera emptio. ⁊ p ꝯn̄s cū nul la alia ibi appareat species ꝯtractus q̄ȝ em ptio vel mutuatio. igit̄ est mutuatio. ⁊ p cō sequens vsura: put illud sufficienter dedu ctū ē in p̄mo argumento. Maior videtur nota. ⁊ Minor patȝ. Dicēdū ꝙ maior est falsa ⁊ ꝯ̄ diffinitionē ꝯtractus. Diffinitur em̄ ꝯtractus sic. Est vltro citroq̄ȝ obligatō vt patuit sup̄ qōne. xvi. cui⁹ sensus est (vt ibidē patuit) ꝙ est actus ex q̄ orit̄ in vtro q̄ȝ ꝯtrahentiū obligatio. ⁊ q̄uis verū sit ꝙ obligatio que orit̄ aliq̄ñ extinguit̄ quan do ꝯtractus est adimpletus p vtrūq̄ȝ: tamē aliqua obligatio pōt remanere. etiam si cō tractus sit hincinde adimpletus p traditio nē ⁊ dationē mercis ⁊ p̄cij: aut alterius cō mutabilis. ⁊ sic est hic.

Sexto sic In vera emptiōe eque obligat̄ ven ditor emptori: sicut emptor vēditori. Hoc aūt hic nō fuat̄. igit̄. Maior ꝓbatur. quia da oppositū: tunc nō fuaret̄ equitas in con tractu. q: vnus plus obligaret̄. ⁊ sic plus oneraret̄ vel grauaret̄ q̄ȝ alter. Hoc aūt est ꝯtra iusticiā cōmutatiuā. Minor ꝓbatur. quia emptor est obligatus ad rescindēdū ꝯtractum ad nutū vēditoris: vel vt verius loquamur ad restituendū p venditionē il lud cōmutabile qđ a venditore recepit. nō aūt econtra. Dicendū q̄ntupl'r. Primo. ꝙ maior posset negari ⁊ daret̄ extra ꝓpositum duplex instantia. Nam venditor nō tenet̄ mercē facere de dn̄io emptoris sed tenet̄ eā sibi tradere. vel si nō tradat: tenet̄ ad interesse: ⁊ nō tenet̄ eā ei dare: qđ dare ꝓuicidat ꝙ datū fiat de dn̄io ei⁹ cui dat̄. ⁊ tamen emptor tenet̄ facere p̄cium de dn̄io vendi toris: put patuit diffusius qōne. lxx. Secūda instātia est. quia in veteri lege emptor obligabat̄ venditori: ⁊ nō ecōtra. Sed hec solutio nō quietat. quia adhuc ꝓbatio ma ioris stat in oppositū. Jō secūdo dicendū ꝯcessa maiore negat̄ minor. ad ꝓbationem dicendū ꝙ q̄uis emptor sit grauatus aliq̄ obligatiōe qua nō est obligatus venditor nō tn̄ iniuste. quia ꝓ illa subeunda recepit quid equalens illi grauamini. Nam ven ditor aliq̄d remisit emptori de p̄cio: vt em ptor illam obligationē subiret. q: emptor aliq̄ntulo minus dat ꝓ merce in p̄cio: eo ꝙ nō irreuocabil'r debebat fieri sua. Jllō aūt minus dare est aliquid retinere. ⁊ sic est q̄ȝ aliquid recip̄e a venditore in recōpensā il lius obligationis. ⁊ illud scȝ dare aliq̄ntu lum minus q̄ȝ daret si fieret sua irrepetibili ter est licitū: vt patebit in sequenti q̄stione. Si etiam emptor nō det eo minus. tūc ex quo id facit sciens ⁊ volens: nec ꝑssus ne cessitate. q: cū emptor habeat pecuniā non vrget eū necessitas emendi sicut posset esse apud vendentē necessitas habēdi pecuniā Jō sibi nō fit iniusta grauatio. Tertio di cendū ꝙ illud argumentū nō est ꝯtra ꝯclu sionem p̄mā. etiā si ꝯcluderet. q: post⁹ ꝯclu deret ꝙ venditio esset illicita venditori q̄ȝ emptio emptori. cuius oppositū patȝ apud om̄s. q: dānantes illos ꝯtractus: damnāt tn̄ emptorē. nō venditorē. sequela patȝ. q: s̄m illud argumentū venditor grauaret em ptorē: ⁊ nō ecōtra. Quarto dicēdū ꝙ em ptor licȝ sit grauatus illa obligatione ⁊ nō venditor. tn̄ econtra venditor est grauatus alia obligatiōe qua liber est emptor. q: vē ditor tenet̄ annuatim dare emptori pensio nē. Emptor aūt post p̄ciū solutū non tenet̄ q̄d dare venditori. Quinto dicendū ꝙ si emptor dicit se grauatū in obligatione re stituendi mercē: ecōtra releuat̄: q: recepit p̄ciū ⁊ nihilominus retinet oēs fructus ex tpe intermedio ꝑceptos. Vn̄ sicut emptor est obligatus reuendere si venditor petit: ita venditor est obligatus restituere p̄cium si vult rehabere mercem.

Septimo sic Emptio successit permutationi: ita q ante adinuentionē numismatis si qs volebat habere agrū vl' aliam rem: dabat pro ea aliam rem. et illa cōmutatio dicebatur permutatio. et adinuento numismate dat pecuniam p ea. et sic fit emptio. Sed in pmutatiōe fiebat vnū cōmutabile vnius pmutātis ita pfecte. sicut alterū alterius. igit etiam in emptione sic debz fieri. Hoc aūt non fit in ptractu pdicte emptionis. q2 pcium fit venditoris irreuocabiliter. et tn merx fit emptoris reuocabilr. igitur nō fit talis emptio debito mō. Dicendū ad maiorē q dato q de facto pmutatio sic fuisset facta. et sic etiam hodie fieret tn nō necessario sic fuit facta nec necessario sic fit: qn etiam possūt fieri taliter q alter pmutantiū: puta B. hēet facultatē repetendi suū cōmutabile qd dat ipsi A. et A. tenetur sibi illud restituere recepto suo: nō aute contra. Contra hoc. q2 tunc eadē rōne qua indifferenter nō referret quis pmutantiū scz an A. vel. B. haberet facultatē repetendi suam rē. etiam nō referret an emens haberet facultatem repetendi pcium. vl' an venditor. qđ est falsum. quia si emens habeat eam: erit emptio illicita: vt in sequenti questione dicet. de illius argumēti difficultate patebit in sequenti qōne

Octauo sic Per emptiōz dz merx eque fieri emptoris sicut pcū fit venditoris. als nō fuaret equalitas. sed in pdicto cōtractu nō fit hoc. igit nō est emptio debito mō facta. Maior est pbata. Minor pbat. quia pcium fit venditoris irrepetibilr. et tn merx nō fit hoc mō emptoris. Dicēdū. Maior pōt negari. q2 sepe quis emit rem aliquā q ad dn̄ū vtile: et nō q ad pprietatem: imo q ad vsum tm̄. et tn̄ pcium efficit venditoris quo ad oīmodū dn̄ium et pprietatez. Ad pbatiōnē dicendū q nihilominus pōt fuari equalitas. quia illa inequalitas in irreuocabilitate pōt resartiri p aliam viā: put patuit in secūda solutione argumenti sexti.

Nono sic Per verā emptionē efficit emptor dn̄s rei empte. hoc nō fit in pdicta emptione. igit nō est va emptio. igit vt pus. Maior videt nota. q2 als emptor nō emeret rē: imo defraudaret: q2 exponeret pcū renunciādo eius dn̄io: qtenus assequat dn̄ium mercis: cui9 tn̄ dn̄ium nō assegret. Minor pbat. q2 de re in qua qs habet dn̄ium pōt p sua vtilitate d ea libere disponere alienādo: donando: cōmutando: locādo: aut ea p sua psona vtendo quocūqз tempe libuerit. hoc nō pōt ille q emit rem redimibilem quia exquo tenet eam reuendere venditori reofferenti pcium: tunc si interim alienaret eā aut alicui donaret vel cōmutaret aut locaret: nō posset fuare illd ad qd se obligasset scz reuenditionē. silr staret q eo tpe q tā necessario haberet vti illa re: vtputa equo quem cum pdicto pacto emisset: ipse cogeret eū reuendere venditori q tunc repeteret equū. Dicendū tripl'r. Pmo. q maior posset negari. q2 (nisi seqt traditio rei) nō oportet q emptor p emptionē efficiat eius dn̄s put patuit in qōne. lxx. Scdo dicendum q dato q maior esset vera: negatur minor: imo emptor redditus redimibilis efficitur dn̄s illius redditus etiā sine traditione: vt in decima pdiōne patuit. Ad pbationē dicendz q maior indefinite posita vt ponit est vera: nō aūt si vl'r ponat. q2 cū dn̄io rei stat q dn̄s renūciauerit tali libere dispositioni. ptz. si eni nunc sum dn̄s plenissimo iure hui9 domus quā etiā pma successiōe hēz: possez me cras tibi obligare q in nullum aliū velim illā domū transferre qз in te siue p ptractū donatiōis: pmutatiōis: vēditiōis: siue locationis. et etiā me obligare q qn̄cūqз volueris: velim illā in te transferre pdictis modis. in q casu interim q nō petis eā a me sum plenus dn̄s illi9 domus. et nō tu nec qcūqз ali9. Ita eodē mō ptz q in pposito stat q ēptor reddit9 sit ei9 ver9 dn̄s. et tn̄ sit obligatus ad nutū venditoris reuēdere eidem. Preterea seqret q nullus viator hēt verū dn̄ū rei cuiuscūqз. q2 nō ē certus qдiu manebit sua vt ea v[illegible] libere qn̄ sibi libet. q2 nescit si cras sibi aufert. tūc nec certus ē emptor si venditor cras repetet et minus est pmus cert9 qз scds. Itē nec tpe belli emēs et vendens hēt dn̄ium rei ēpte vl' pcij recepti. Tercio dicendū q emptor rei redimibilis pōt eā nihilominus in aliū trāsferre siue donatiōe siue pmutatiōe vel venditione. nec p hoc ipossibilitat seruare illud ad qd se obligauit. q2 ille in quē trās

fert tenebit reuendere venditori repetenti
rē:eo q res in eū est translata cū illo onere.
ꝛ sic pmus emptor p aliū implet qđ imple
re tenet. Et etiā in eadē maiore pbationis
assumit de vsu illius rei oīm tpe quo libue
rit:nō est verū:vt pz in eodē casu ꝛ gnalr in
re quā qs locat.q: nō pōt locans illa re vti
tpe p quo locauit ꝛ tn̄ retinet dn̄ium illius
rei. Et cū dicis q staret q tpe q necesse essz
eū vti illa re ꝛc.hoc nō est admittendū tāq̄
de facto ɔtingat.q: emendo rem redimibi
lem nō solet emptor dare talem facultatez
venditori:vt indistincte omī momēto ꝛ ad
oēm motū capitis ipsius venditoris cogat
ei reuendere sed solet determinari certū tps
quo possit repetere:ꝛ nō ante: ꝛ etiā certuz
tps pambulū ei pfigit in quo auisare debz
emptorem de reuendendo.ꝛ sic poterit em
ptor se pseruare a predicta incōmoditate.
Si aūt aliqn̄ ɔtingeret q aliquis emptor
ita emeret dando oīmodā talem libertatez
venditori:ꝛ se sic vlr obligando.ꝛ hoc face
ret sciens ꝛ volens:nō fieret tūc iniuria em
ptori.q: scienti ꝛ volenti nō fit dolus neq̄
fraus. Preterea si fieret dolus nō argueret
emptio illicita:sed venditio. ɔclusio aūt p
ma loquit de emptione ꝛ nō venditione.

Decimo sic In pdicta em
ptione sequit
pcessus in infinitū.ɔn̄s est incōueniēs.igi
tur etiā talis emptio est incōueniēs ꝛ nō ad
mittenda vt vera emptio. Añs pbat.quia
emens emit redditū:ꝛ ille est ius pcipiendi
annuā pensionē. Aut ergo emens acquirit
ius illius iuris aut nō.si sic.igit eadez rōne
illius iuris:itez aliud ius acqrit.ꝛ sic in in
finitū.si nō.cōtra. q: si qs emit equū tuū ꝛ
tradas ei eundē:emptor acqrit dn̄ium. ꝛ p
ɔn̄s ius illius equi.ergo eadē rōne in qcū
q̄ alia merce q̄ tradit:vel si est incorpalis.
ꝛ sic nō reqrit traditio: tunc sine traditione
acquirit emptor ius illius mercis. Dicen
dū duplr. Primo.negando añs. Ad pba
tionē dicendū q nō acqrit ius illius iuris
nec est silr de equo vel de aliis mercib corporalib.
q: respectu illaz pōt poni ius:eo q
ille nō sunt met ius vel iura.sed cū reddit
sit met ius:nō est opus respectu eius poni
aliud ius. Que eni esset necessitas ad hoc
q acqrerē redditū q acquirerez aliqđ ius
respectu redditus.q: eum acquirere nihil
est nisi ius acqrere.sed acqrere equū nō est
acqrere ius inqn̄tū tale.licz includat acq
rere ius respectu equi. equ aūt ꝛ ius equi
nō sunt realr idem. Huius silr pōt dari q
rat. Unde formalr paries est albꝰ: Rn̄det
albedine. qa albedo facit eum albū. Nen
est aūt qrendū vlterius vn̄ albedo sit alba:
quia non est alba:sed est met albedo ipsa:
nec est qrendū vn̄ habeat pletem reddere
albū.q: seipsa habet reddere pletē formalr
albū. Un̄ fm Scotū qn̄ aliquid est deno
minatiue tale:ꝛ aliud ē qditatiue tale:stan
dū est in eo qđ est qditatiue tale. Secūdo
dicendū q dato q admitteret q emēs red
ditū acqrat ius respectu redditus.ꝛ sic ius
respectu iuris.sicut patz q sup pedagis q
nō sunt nisi ius quoddā pōt cōstitui alicui
redditus.ꝛ sic ius sup ius ɔstituit. Et tunc
si ɔn̄ter admittat hoc in infinituz: nullum
esset incōueniens:eo q ille pcessus nō esset
in infinitū in entib realib. Nam ius illud
qđ dr redditus nō est ens reale:sed rōnis.
put illud declaratū est in qōne.lxxij. Mo
do nō est incōueniēs esse pcessum in infini
tū in entib rōnis. Et si arguas.q: etiā in
illis est incōueniens.quia nullū est infini
tū in actu in multitudine:sicut hoc esset.q:
eo ipo q qs emeret redditū ipsi i vno insti
ti acqreret infinita iura. Dicendū q nō ac
qreret illa infinita iura in actu: saltem for
maliter capiendo illa iura.p respectib rō
nis distinctis ab extremis.quia vt sic nō sur
gūt tales respectus nisi mediāte actu alicui
collatiue potētie.talis autē nō pōt natura
liter simul infinita extrema ad inuicē com
pare.igit. Unde illa infinitas non esset ibi
nisi in potētia fm q vis collatiua posset in
infinitum compare extrema aliqua ad in
uicem:hoc est:non tot qn plura. Nec illud
est incōueniens. Sic eni ɔcedimus q sup
aīal fundatur relatio rationis scz intentio
generis.ꝛ sup illam intentionē generis pōt
fundari intentio indiuidui. Et super illam
intentionē indiuidui alia intētio indiuidui.
ꝛ sic in infinitū.i.nō tot possunt p actū col
latiuū relinqui quarū vna sup aliā fundet
qn adhuc aliam ɔtingat per actum colla
tiuū relinqui fundatam in aliqua illarum.
Preterea si ne sit aliqua multitudo actu infi
nita:etiam entium realium:dixi in tractatu
de sanguine christi.

Undecimo sic. Si potest emi cum pacto redimendi redditus vel ius percipiendi annuatim vnũ flor. p. xx. flor. statim simul soluendis: tunc posset econuerso etiã emi ius percipiendi simul. xx. flor. p vno annuatim soluendo cũ pacto redimẽdi. cõñs est falsum. ergo añs. Maior pbatur. quia vtrobiq; est par ratio quo ad omĩa que ibi concurrũt. quo ad mercem p̃cium z pactũ ptz p̃mo de merce. quia qua ratione ius percipiendi annuatim vnũ flor. est cõgruũ obiectum emptionis siue merx que emi z vendi potest pari ratione etiam ius percipiendi statim z simul. xx. flor. poterit esse obiectuz emptionis z merx. Nam illa iura sunt eiusdem sp̃ci. quia sunt relationes hñtes idem fundamentũ in specie scz hoiem z eundem terminũ in specie. quia florẽni percipiendi etiam sunt eiusdem specie. vtrũq; eñi ius est ius percipiendi z nõ differũt nisi in mõ percipiendi scz simul vel p interualla tp̃m: qd non põt facere differentiã tantã vt vnũ illoꝝ iurũ possit esse merx z nõ aliud. quia tũc ius percipiendi annuatim. xx. donec decẽ milia paperent z percipiendi annuatim mille etiam donec decẽ milia percipent: et distinguerent taliter q vnũ esset dicibile merx z nõ aliud qd ptz esse falsum. Et cõfirmat. q si qs teneat mihi. xx. flor. ad aliqs terminos: puta quia ei vendidi aliquid. ego possum illud debitũ vendere. igit illud debitũ est merx z tamen etiam nõ est nisi quoddam p̃cium qd mihi fuit ad terminos soluendũ. Patet etiam q de p̃cio est eadem ratio. quia p̃ciũ in p̃mo casu maioris: z p̃ciũ in secũdo casu eidẽ equalent. vt ptz. quia vnũ illoꝝ põt inuicẽ p alio dari tanq̃ equale p equali: vt i p̃mo casu supponit. Nec refert q p̃cium in casu cõsequentis nõ cõsistit in florenis simul dandis. sed in dandis de anno in annum. quia ex quo vnus ille flor. dandus equiualet. xx. nõ ob hoc perdet ratiõẽ p̃cij q non simul dant illi flor. Alioqn nõ diceret interuenisse p̃cium quãdo quis emeret pannuz p. x. flor. dandis ad decem terminos scz eo pacto q daret annuatim vnum flor. donec decem soluisset. Est p̃terea ibi par ratio q ad pactũ. quia vtrobiq; emptor nõ habet facultatem repetendi p̃cium: sed venditor habet facultatem repetendi mercem restituto p̃cio. Falsitas autẽ cõsequentis pbat. quia tunc etiam liceret emere redditum annuũ vnius floreni p. xx. flor. simul percipiendis remanente facultate repetendi p̃cium apud emptorem qd est falsum: vt in qõne sequẽti patebit. Sequela pbat. quia in secũdo casu maioris. scz quando qs p. j. flor. annuatim imp̃petuũ soluendo: emit ius percipiendi sibi. xx. flor. statim soluendos sibi. ille q dicit venditor: est p omĩa idem z similis ei q p. xx. flor. simul soluendis emit vnũ annuũ flor. igit si ille venditor poterit sibi reseruare facultatem repetendi suos. xx. flor. tũc etiam emens p. xx. poterit illos suos. xx. repetere. Dicendũ negando maiorẽ. Ad pbationẽ dicendũ q disparitas rationis est ista. quia ad hoc q qs dicat emptor: oportet q ex sua pte interueniat p̃ciuz. Modo dans vnũ annuũ flor. soluẽdũ imp̃petuũ: nõ dat in hoc p̃cium aliqd. quia ille annuꝰ quẽ dat ex pte nõ est florenus: nec numisma sed est ius percipiendi annuũ numisma vl flor. Unde illud qd ei dat est quid incorpale z bonũ imobile. igit nõ est p̃cium. Secũdo. quia ille annuꝰ nõ cõsistit in certa q̃ntitate. quia nõ est certum quot tales annui flor. soluent p eum z heredes eius. modo p̃cium debz cõsistere in certa q̃ntitate. Et ex hoc sequit q p̃dicta maior haberet veritatem si loco ly emi in casu cõseq̃ntis poneret suũ genus scz cõmutari. sed tunc illa cõmutatio nõ essz emptio sed venditio scz annui flor. p. xx. simul percipiendis. Sicut in simili si emi potest equus cũ pacto redimendi p. xx. flor. simul soluendis: tunc posset econuerso equus cõmutari p. xx. flor. sed illa cõmutatio esset venditio: ideo tũc facultas rescindendi cõtractum staret nõ apud emptorem sed venditorem.

Duodecimo sic. Si qs vsurarius emeret domũ z mox eaz locaret venditori remanenti in possessione domus: cõstituta certa pensione locagij soluendi ipsi vsurario: ille cõtractus p̃sumeret vsurarius. ergo eque p̃sumit vsurarius cõtractus qñ vsurarius redditũ redimibilez sup domũ alicuius cõstitutũ emeret data facultate se liberandi ab illo redditu annuo: z illo alio manente in possessione illius domus. tz cõñs. q: da oppositũ cõñtis: tunc de

faciliꝰ poterūt vsurarij declinare casum añt, diuertendo ad casum 9ñs: ⁊ tantundem habebūt lucri ꝑ secūdū sicut ꝑ ꝓmū: vt ptz 9siderāti. Añs aūt ꝓbat. q: si nō ꝓsumeret vsurarius: tunc sub illius 9ctus spē poterūt vsurarij veras vsuras exercere. Nā dicet vsurariꝰ petenti mutuū: nō mutuabo ſ3 emā a te domū tuā: ⁊ eā mox tibi locabo ꝓ certa pensione annua danda. ⁊ sic habebit tantū q̄ntū habuisset: si illā pecuniā mutuasset ei. Dicendū tripliciter. Primo. dato q argumentū haberet ꝓcessum vt iacet: nō tñ 9tra 9clōnē nrām in q̄ solū dictum est emptiōe3 redditus redimibilis esse de se licitā: cū qua 9clone bene stat (vt in seq̄nti q̄ōe dicet) q poterit ex circūstantia ꝑsone cōtrahentis deꝓuari vsuraria ꝑuitate. ⁊ h vere vel ꝓsumptiue. Vñ aliq̄s 9tractus d se licitus reddit aliq̄n suspectꝰ ex ꝑsona habente que 9sueuit malos cōtractus facere ⁊ eos palliare. Secūdo dicendū q añs est falsum q̄n dat iustū ꝓcium ꝑ vsurariu3 ꝓ domo: ⁊ etiam 9gruū locagium recipit a 9ductore. ⁊ ratio. q: tunc seruat eq̄litas int datum ⁊ acceptum. Modo in 9tractu vsurario nō fuat eq̄litas. Nec ex illa circūstantia sc3 q 9trahens hucusq3 9sueuit exercere vsuras pōt inferri q h etiā pñs eius 9ctꝰ sit vsurariꝰ: quia si det iustū ꝓciū: potest ita iustos 9tractus facere sicut alius: sic etiam aliq̄ādo licitos ineūt 9tractus. Si eñ illum q hucusq3 semꝑ fecit iustos 9tractus: 9tingit nūc vsurariū 9tractū facere: cur nō etia3 illum qui hucusq3 iniustos fecit: 9tingeret nunc iustum facere. Si aūt dedit iniquū ꝓcium: 9cedit añs. Et ideo eode3 mō cōcedit etiam 9ñs. quia si quis vsurarius emat ꝓ iniusto ꝓcio redditū redimibile3 sup domo ꝓsumeret cōtractus vsurarius: imo etiā si emens nō sit vsurarius: idem ꝓsumetur ꝓpter modicitatē ꝓcij. Añs aūt est bene ve3 quādo dat nimis ꝑuū ꝓciu3 ꝓ domo vl' si dat iustū. attamen nimis grande locagiū cogit dare emptori. quia ꝓpter modicitatem ꝓcij 9currente pacto liberationis a pēsione ꝓsumit vsurarius 9tractus. ⁊ maxīe accedēte illo q 9trahens al's vsurarius est Et ideo etiam vt sic 9cedit 9ñs vt in sequēti q̄ōne patebit. Tertio dicendū. q si in casu añs ꝑiculum domus spectaret ad emptorem ⁊ nō ad venditorem: nō posset emptor censeri mutuasse pecuniam venditori ⁊ sic recepisse domū in pignus. quia [illegible] mus esset pignus: ꝑiculū domus ad [illegible] entem pecuniā spectaret. ideo ex illa circūstantia potest etiā argui q nō esset vere vsurarius 9tractus: etiam si dictus emptor nimis modicū ꝓ ea dedisset: q̄uis ꝓpter nimiā excessum lucri qd habet dictus emptor a dicto venditore: etia3 cōputato ꝑiculo qd emptor suscepit in se: ꝓsumi possit de ꝓparata mente emptoris ad cōmittendū vsurariā iniquitatem sibi occurrentē: si eā paliare posset ⁊ etiam ꝓsumi q forte in re nō recepit periculū illius domus in se. lic3 dicatur hoc in instrumento. Quarto dicendū q non sequit. vsurarius tantū habet per illam viā: sicut ꝑ via3 vsure. igit sicut peccat ꝓcedendo ꝑ viam vsure: sic peccat ꝓcedendo ꝑ aliam viam. Nam si mutuet centū alicui recipiendo annuatim q̄nq3 peccat: ⁊ tñ si ꝓ illis centū emeret ꝓdia que sibi annuati3 etiam importarent q̄nq3 vel plus nō peccaret. de hoc patuit diffusius sup̄ questione. lxvij. in q̄rto mō dicendi.

Tredecimo et vl-

timo arguit ꝑ auctoritates: eo q iurisperitus ille de quo in tertia ⁊ quarta 9clusionibus allegat ꝓ se quosdam doctores tanq̄ etia3 ipsi 9demnēt emptionē ꝓdictam. Primo Baldū. ⁊ h dupliciter. Primo in. l. emptione. C. plus valere qd agit ⁊c. Secūdo in c. j. in vltima col. de iureiurā. vbi omēs q faciūt illum 9tractum cupidine lucri: dicit esse vsurarios. Secundo Hostiensem in sūma de vsuris. §. qualiter. scdo. vsu. ⁊ breuiter. Tertio Fridericū de senis in suo cōsilio vltimo vbi dicit q pertinaciter persistens in illa sententia q ille 9tractus sit licitus est vt hereticus puniendus. Ad hoc dicendū ꝓmo dato q illi essent 9tra 9clusionem nostram: nihil tamen ꝑ hoc deperit veritati 9clusionis. quia maior est auctoritas papalis iudicialis que approbauit illā emptiōem: vt patuit: q̄ doctoralis ꝓdictorū trium doctorum. Preterea nō sunt allegande glose ⁊ opiniones doctorum in materia problematica: quia in materia problematica de facili q aliq̄ doctores contrarium tenent. ⁊ ꝑ hoc allegari potest gloa in l. sed lic3. ff. de. offi. ꝓsidis. Scdo dico ad

illos p ordinē. Primo ad Baldū in pmo
loco q nō damnat ibi emptionē pdictam:
nisi accedente circūstātia illa: scz q emptor
nūq̄ emit requisitus fuit vt mutuaret: et ta
men diuertit ad emptionē illam. et sic nihil
otra oclusionem nostrā que loquit de em-
ptione in se. licz multipliciter ex circūstan-
tia possit deputari. Secūdo ad idem dico
q etiam si pcessisset requisitio mutui. intel-
ligendū est eius dictū: si dedit longe min9
iusto: aliter nō habet veritatem: vt ostendā
in sequenti qōne oclusione tertia. Tertio
Eundē doctorē retorqueo otra arguentez:
quia Baldus ibidem dicit q si in tali em-
ptione nō ostaret d originali mutuo: puta
quia emptor nō fuit a pncipio vl' origina-
liter rogatus vt mutuet. tunc ex tali pacto
scz reuenditionis nō videret instrumentū
vsurariū: etiam cū vsurario factū. quia vsu
rarij sepe ineūt veros otractus. Ecce q nō
damnat instrumentū: et p ons nec emptio-
nem illā etiā ab vsurario factā cū pacto re
demptiōis si nō precessit requisitio mutui.
Ad Baldū aūt in secūdo loco dico q nō
est verū q dicat ibi illos esse vsurarios qui
cum faciunt cupidine lucri: vt ptz intuenti
eum ibi. īmo ibi potius est p nobis. qz ibi
querit: an otractus quo pstat pecunia irre
petibilis: puta centū: et dat annuus reddi-
tus. puta. x. sit vsurarius otractus. et argu-
it p et otra. et dicit qstionem esse piculosam
quo ad oscientiam. tandē dicit: dici potest
q si ille contractus habeat in se equitatis
recompensationem et pportionem: licitus ē
quia cum non sit formaliter cōtractus vsu
rarius: ad equitatem naturalem recurren-
duz est. dum tamen ex illo otractu quis ex
cessiue nō lucretur. quia excessus modi fa-
cit psumi fraudem. et dicit: quidam dānant
istum otractum ex certitudine lucri perpe-
tui: ego ex excessu modi. quia nullo iure ca
uetur q certitudo lucri sit de genere prohi-
bitor. postea recitat opiniones alior. dicit
etiam cum legebam florentie iam sunt fere
anni quadraginta. ista questio fuit multū
ventilata inter magistros in theologia.
Item questiones iste sunt etiam ventilate
per dnm fratrem Raymundū in sūma sua.
per dnm fratrem Johānem in laudabili sū
ma in materia vsurarum. tamē ego aliqua
et legibus probo et corroboro. Hec ille.

Ex quibus patet q expresse vult: q pre-
dictus contractus si interuenit iustum pre
cium est licitus. et q si emptor aliquantū lu
cret: dūmodo nō sit excessiuū lucrum non
sit dānandus. Quantū tamen ad exemplū
positum scz vbi dantur centū p decem an-
nuis. Dico q precium illō esset nimis par
uū tempore nostro quicquid fuerit tempo
re suo. Et ex hoc etiam patz q imprestita
fm eum sunt licita. de quibus supra dictū
est questione. xxxiij. et. xxxiiij. Ad secūdū
doctorem dicendum q eius sententia intel
ligitur quando interuenit pcium longe mi-
nus iusto. put patebit in sequenti questio
ne: conclusione tertia. vbi ponentur eius
verba et exponentur. nec aliter cogit eius
autoritas. Ad tertium doctorem dicen-
dū. pmo q formaliter nō loquitur de con-
tractu nostro: quia loquitur ibidem de ca-
su quādo Johes coactus prestitit ciuitati
certam summā vt centum. et annuatim ab
ea recepit quinqz. et Petrus sponte emit iu
ra Johānis. et sic vult habere ius annua-
tim percipiendi quinqz. An ne emptio Pe
tri sit licita: et vult q non. Modo ille con-
tractus nō est idem cum nostro per omnia
quia pleriqz tenuerunt q pstatio Johānis
esset vera mutuatio: et quia coactus esset.
ideo p suo interesse posset illos quinqz an-
nuos recipere. qō si esset verū: hēet aliquē
colorē q Petrus nō posset se ponere spōte
loco Johis. ad hndū illud ius: qz cessaret
cā in eo que excusauit Johez. Modo nos
loquimur in casu quo quis ab illo qui ha
bet tale ius emit illud ius nō ratione inter
esse: sed ex alia causa que etiam in emptore
locum habere potest. Attamen quia etiā
illud suppositum est falsum. quia prestatio
Johānis cum irreuocabilis sit: nō est mu-
tuatio: sed etiam vera emptio redditus re-
dimibilis: vt patuit etiam supra in que-
stionibus pallegat. Ideo dicendū q pdi-
ctus Petrus licite potest etiam sponte eme
re ius Johis. īmo magis hoc potest vter-
qz scilicet Johānes et Petrus modo ser-
uato in ciuitatibus illis in quibus fiunt illa
imprestita, q̄ vbi absolute emitur de cō-
muni cursu redditus redimibilis. quia ibi
neuter recipit annuatim a ciuitate tantam
pensionem quanta eis deberetur de rigo-
re. et sic dant plus iusto quantū est de rigo

re emptionis. quia ex quo Johes vel Petrus dat centum: deberet ei ciuitas dare. v. annuatim. et cum hoc esset obligata ad hoc vtquando ciuitas vellet redimere illud ius q restitueret eis integrū p̄cium scz centum et tn̄ de facto in talib' p̄stantijs: ciuitas qñ vult redimere: nō vult esse obligata ad restituendū nisi. xxviij. vel. xxx. q̄uis etiā ex causa ciuitas excusari possit. et etiam cuius ille contentus esse debeat: put declaratū fuit qōne. xliiij. et. xlv. Tertio dicendū q si ceterta (sicut tn̄ nō est) q p̄statio Johis essz mutuatio vera: puta quādo fieret reuocabilr: et pñter petrus se poneret loco Johis spe lucri: cum non habeat interesse rōne cuius accipiat illa q̄ncq: ɔtractus petri videretur vsurarius. Sed q infert q ergo dicens cōtractū petri esse licitū: esset vt hereticus puniendus: nimis indiscrete loquit. Nam q̄uis hec ꝑpositio sit heretica. ɔtractus vsurarius est licitus: et eam ptinaciter tenens sit vt hereticus puniendus: tn̄ tenens aliquē ɔtractum de quo nōdum esset declaratio habita q essz vsurarius: et tot doctores eēnt ɔtrarij. sicut in illa materia fuerūt: et teneri videret q nllo mō esset vsurarius: imo nec illicitus: patus tn̄ damnare eū si esset vsurarius: nō est vt hereticus puniendus ante declarationē eccl'ie de h q sit vsurari'. Nā oms catholici doctores tenent credere ꝑpositiones sacre scripture canonice esse veras et similiter eas que ex eis possunt deduci: et tamen alique ꝑpōnes fuerunt olim tente a catholicis ante eoꝝ declarationem: quas nunc tenere: cum sint declarate vt heretice esset hereticum. Itē si quis teneret credere illā. Omis mula ē sterilis: et tn̄ nō crederet hoc aial qd ante oculos eius est esse sterile qd tn̄ esset mula. nō ob hoc nō crederet credenda: interim q nō crederet hoc aial esse mulā: vtputa q: nō appareret sibi q sit mula ɔtingit eñ aliqd credi vl' sciri in vl'i et ignorari vel discredi in pticulari: vt ptz p phm ij. poꝝ. et j. posterioꝝ. Preterea ɔtra predictum fridericuz posset illud eius inconueniens retorqueri. quia hodie papali determinatione talis ɔtus est determiat' vt licit' quia ɔtractus petri nihil ē nisi emptio reddit' redimibilis. Igit si ipse fridericus ptinaciter ɔsideret in sua sñia ipse ptinaciter ɔtradiceret determinationi sūmoꝝ pontificū. et sic ipse incurreret notā heresis. Ex p̄dictis ptz q p̄dictoꝝ doctoꝝ sñia nō militat ɔtra nos: imo ꝑtum p nobis: et q indebite allegant in ɔtrariū. Item eadez faciliter dixisset Hein. ganden. et sui sequaces q ex quo emptio redditus etiā irredimibilis fm eos est vsuraria q oms tenētes ɔtrariū essent heretici si firmiter hoc tenerēt. Et ita generalr in quocūq ɔtractu de quo est ꝑpleuma an sit vsurarius vel nō: esset altera pars si ɔstanter teneret suam opinionē vt heretica ɔdemnanda qd est falsum.

Sequitur copia

bulle Martini pape q̄nti cui' sñia fuit sup allegata in ꝑma ɔclione huius qōnis.

Martinus episco

pus seruus seruoꝝ dei: venerabilib' fratrib' Treueznensi et Lubicinensi: ac Olmicensi epis salutē et aplicam bñdictionem. hodie siquidē litteras nostras ɔcessimus: tenoꝛe qui sequit ɔtinentes. Martinus eps seruus seruoꝝ dei ad futurā rei memoriā Regimini vniuersalis eccl'ie (quā q̄s imeriti) disponēte dño p̄sidentes: curis angimur assiduis. vt iuxta credite nobis dispensatōis officium: subditoꝝ quoꝛlibet paci et quieti: q̄nto nobis ex alto ɔcedit: intendamus: et dubia que inter eos oriunt p tempe ne litiū anfractus seu scandaloꝝ pariant fomentū) nostro moderamie declaret. Sane petitio dilectoꝝ filioꝝ vniuersoꝝ decanobilium: incolaꝝ: et habitatoꝝ ciuitatis et diocesis Bratislauieñ. nobis exhibita ɔtinebat: q licet a centū annis citra et sup: et tanto tpe et p tantū tps cuius ɔtrarij memoria hoim nō existit. in eisdē ciuitate et diocesi ac partib' alijs vicinis quedam cōsuetudo rōnabili: obseruata: p̄scripta ac modo vtentiū approbata: ad comunē hoim vtilitatem introducta fuisset: q quilibet princeps baro: miles: ciuis siue oppidanus [illegible] tū earūdem cū hoc expedire videbat [illegible] us. prunc nō valens sibi consulere persone ecclastice aut seculari collegio: aut vniuersitati: oppido vel ciuitati super bonis suis dñijs: oppidis: terris: agris: p̄dijs: domib' et hereditatib' vendere ɔsueuit et vendere

annuos census vnius vel pluriũ marcarũ
argẽti grossoꝝ Pragensium numi polonici ꝛ
pagamenti cõsueti ad rõnem. ꝛ p qualibet
marca annui census decẽ vndecim tredecim
quatuordecim marce aut plus vl' minus fm
tpis q̃litatẽ (put ipi ꝯtrahentes tunc inter
se conuenerint) ipsi venditori tunc integralr
in pecunia numerata solui ꝯsueuerũt: bõis
in ipso ꝯtractu tunc expressis, p ipsius cen
sus annui exolutione in ppetuũ obligatis
Et semp in ipsis ꝯtractibus expsse ipis vẽ
ditoribus data fuit facultas atq3 gratia: q
ipm annuũ censum in toto vel in pte: p ea
dem sũma denarioꝝ quã ab ipsis emptori
bus receperũt: qñcũq3 vellent libere absq3
alicuius req̃sitiõe ꝯtradictione vel assensu
possent extinguere ꝛ redimere. ac se ab ipi9
census solutione extunc penitus liberare:
sed ad hoc hmõi census venditores inuiti
nequaq̃3 p emptores artari vel astringi va
lerent: etiam ipsis possessiõib9 ꝛ bonis ob
ligatis penitus interemptis seu destructis
Fuitq3 ꝛ est tal' ꝯtractus emptiõis ꝛ venditio
nis p epos Bratislauienses. p tpe existẽtes ꝛ
eoꝝ officiales. necnõ p diuersos dños tpa
les locoꝝ ꝛ terraꝝ: in q̃b9 census hmõi ꝯsti
tui consueuerunt: tanq̃3 licitus ꝛ cõmuni vtilita
ti deseruiens: sepius ꝯfirmatus pariter ꝛ ap
probatus. Quiq3 etiam super hmõi census
plura beneficia ecclesiastica: collegia: cano
nicatus ꝛ pbende: dignitates: psonatus ꝛ
officia: vicarie: altaria: nũero plus q̃3 duo
milia de expsso consensu ꝛ volũtate dñoꝝ
tpalium: sub quoꝝ territoriis dicta bõa ob
ligata consistunt erecta dotata ꝛ fundata.
Quiq3 etiam venditores eorũdem censuum
se nonnũq̃3 ad ipsoꝝ censuũ solutionem pe
nis ꝛ censuris ecclesiasticis ordinarioꝝ lo
coꝝ spõte ꝛ libere submiserũt. sicuti etiã ali
qui eoꝝ tractu tpis cõpulsi fuerũt ꝛ cõpel
li ꝯsueuerũt. Tamen nõnulli ex vendito
ribus ipsis: in arcũ prauũ conuersi: cupientes
cũ alterius iactura locupletari: hmõi cen
sus hucusq3 p eos libere ꝛ absq3 vlla ꝯtra
dictione solutos eisdem emptorib9 tã eccle
siasticis q̃3 secularib9 soluere ꝯtradicũt ꝛ re
cusant: cõfingentes hmõi emptiõis ꝛ ven
ditionis ꝯtractus fore ꝛ esse vsurarios ꝛ il
licitos. ipsos emptores ecclesiasticos ꝛ se
culares: necnõ collegia ꝛ canonicatus ꝛ p
bendas. dignitates psonatus ꝛ officia: vi
carias ꝛ altaria ac beneficia hmõi: ipsorũ
annuoꝝ censuũ spoliant pceptione: ꝛ deti
nent spoliatos. in aiaꝝ suaꝝ piculũ eorũde
q3 emptoꝝ pĩudicium: dãnũ ꝛ grauamen.
Et ppterea an ꝯtractus emptionis ꝛ vendi
tionis hmõi liciti existant a nõnullis hesi
tat'. Quare p pte eorũdem cleri nobilium
incolarũ ꝛ habitatoꝝ ciuitatis ꝛ diocesis
Bratislauieñ. nobis fuit humiliter suppli
catũ: vt an cõtractus hmõi liciti vel illiciti
censeri debeant: declarare ꝛ alias eisdē in
pmissis opportune puidere de benignitate
aplica dignaremur. Nos igit' hmõi sup
plicationib9 inclinati. quia etiã ex relatiõe
dilecti filii nri Guillermi tituli sancti Mar
ci psbyteri cardinalis: cui negociũ hmõi cũ
pitoꝝ ꝯsilio cõmisimus examinandũ: cõpe
rimus ꝯtractus hmõi iuridicos. ꝛ iuxta de
terminationẽ doctoꝝ licitos fore. ad hmõi
ergo ambiguitatis tollendũ dubium in p
missis pfatos ꝯtractus licitos: ꝛ iuri cõmu
ni ꝯformes ac ipsoꝝ censuũ venditores ad
illoꝝ solutiones remoto ꝯtradictionis ob
staculo: obligari autoritate aplica tenore p
sentiũ ex certa scientia declaramus. nõ ob
stantib9 pmissis ceterisq3 ꝯtrariis q̃buscũ
q3. Nulli ergo oĩno hoim liceat hanc pagi
nã nostre declarationis infringere: vel ei au
su temerario ꝯtraire. Si quis autẽ hoc at
tẽptare psumpserit: indignationẽ oipoten
tis dei ac beatoꝝ Petri ꝛ Pauli aploꝝ ei9
se nouerit incursurũ. Datum Rome apud
sanctos apostolos. vj. nonas Julii. ponti
ficatus nostri anno. viii. Volentes itaq3
q3 pdicte littere nostre debitum sortiantur
effectum: fraternitati vestre per apostolica
scripta Mandamus quatenus vos vel
duo aut vnus vestrum p vos vel aliũ seu
alios: prefatis emptorib9 in premissis oppor
tuni fauoris psidium efficaciter impenden
tes: dictasq3 litteras: vbi: quando: ꝛ quo
tiens expedire videritis. auctoritate nostra
solenniter publicantes: faciatis eadem au
ctoritate eisdem emptoribus vel ipsorum
pcuratoribus eorum nominibus: per ven
ditores seu debitores censuum hmõi de p
fatis censibus iuxta ꝯtractuũ ꝛ conuentio
nũ inter ipsos habitarum formam ꝛ teno
rem plenam ꝛ debitam satisfactionem im
pendi: ꝯtradictores p censuram ecclesiasti
cam appellatione postposita cõpescendo.

Non obstātē si aliquibꝫ cōiter vel diuisim a sede aplica sit indultū q̄ interdici suspendi vel excōmunicari nō possīt p lrās aplicas: nō facientes plenā z expressam de verbo ad verbum de indulto hmōi mentionē. Datū Rome apud sanctos aplos. xj. nonas Julij. Pontificatus nr̄i anno. viij.

Sequitur copia

bulle Calixti pape tertij cuius sententia fuit supra allegata in pˀma cōclusione huius questionis.

Calixtus episco-

pus suus seruoꝝ dei dilectis filijs Magdeburgeñ. z Nuwenburgeñ. z Halberstateñ. ecclesiaꝝ decanis: salutem z aplicā benedictionē. Hodie litteras ꝯcessimus tenorem q̄ sequit̄ ꝯtinentes. Calixtus eps̄ suus suoꝝ dei ad ppetuam rei memoriam Regimini vniuersalis eccl'ie (q̄q̄ꝫ imeriti) disponente dn̄o p̄sidentes: curis angimur assiduis: vt iuxta nobis crediti dispēsationem officij: subditoꝝ quoꝝlibet paci z q̄eti: q̄ntū nobis ex alto cōcedit̄: intendamus z dubia que inter eos oriunt̄ p tēpe: ne litium anfractus exinde seu scandala pueniant: put iusticia p̄suaserit: declarationis nr̄e ministerio sopiant̄. Sane p pte venerabilis fratris nostri Johis epi Merspurgeñ. nobis nup exhibita petitio ꝯtinebat. q̄ lꝫ a tanto tpe: cuius ꝯtrarij mēoria nō existit in diuersis alemanie ptibꝫ: p cōmuni hoīꝫ vtilitate inter habitatores z incolas ptiuꝫ earūdem talis inoleuerit hactenusq̄ obseruata fuerit legitime p̄scripta: ac moribꝫ vtentium z etiaꝫ ordinarioꝝ pmissiōe z plerūq̄ expssa ratificatione approbata ꝯsuetudo q̄ ipsi habitatores z incole: siue illi ex eis q̄bꝫ id p suis statu z indēnitatibus expedire visum fuerit sup eoꝝ bonis: domibꝫ: agris: possessionibꝫ z hereditatibꝫ: annuos marcarū florenoꝝ seu grossoꝝ monete in ptibꝫ illis currentis redditus seu census vendentes: p singulis ex marcis florenis siue grossis hmōi ab eis qui illas vel illos siue redditus siue census ipsos emerint: certū cōpetens p̄cium in nūerata pecunia s̄m tempis qualitatem (put ipsi vendentes z emētes in contractibus super his inter se firmauerunt) recipere soliti fuere: illa ex domibus agris: pdijs: possessionibus z hereditatibus p̄dictis que in huiusmodi contractibus expressa fuerunt dictoꝝ solutione redditū z censuum efficaciter obligantes: in illoꝝ vendentiū fauorē hoc adiecto: q̄ ipsi p rata qua huiusmodi p eos recepta dict. emētibus restituerunt in toto vel in parte pecunia: a solutione redditū seu censuū huiusmodi restitutam pecuniam ꝯtingentiū liberi forent penitus z imunes: sed q̄dem emētes etiā si bona domꝰ terre agri possessiones z hereditates huiusmodi pcessu tēporis ad oīmode destructionis siue desolationis reducerent̄ obprobrium: pecuniam ipsam agendo repetere nō valerent.

Apud aliquos tamen hesitationis versatur scrupulus: an huiusmodi cōtractus liciti sint censendi. Unde nōnulli illos vsurarios fore p̄tendentes occasionem querūt redditus z census huiusmodi ab eis debitos nō soluendi. Quare p parte epi z cleri p̄dictoꝝ (asserentiū q̄ in talibus sic emptis censibus z redditibus: fructus redditus z puentus plurium ecclesiaꝝ: monasterioꝝ: hospitalium z ecclesiasticoꝝ beneficioꝝ ciuitatis z diocesis ac partiū p̄dictaꝝ necnon fere oīes quotidiane distributiones: que in plerisq̄ ecclesijs ipsis diuinis interessentibus ministrari solent: consistere noscunt̄) nobis fuit hūiliter supplicatū: vt super his apostolice declarationis oraculum impartiri z adijcere paterna dilectione curaremus. Nos igitur huiusmodi in hac parte supplicationibꝫ inclinati: z factas ex cōmissione felicis recordationis Martini pape q̄nti p̄decessoris nostri de super examinationes: z eiusdem p̄decessoris nostri declarationem attentius p̄stringentes suisq̄ vestigijs inherētes: ad oē sup his ambiguitatis tollendū dubium: p̄fatos contractus licitos iurisq̄ conformes z vendentes eosdem ad ipsoꝝ solutionem censuum z redditūum: iuxta dictoꝝ contractuū tenores: remoto ꝯtradictiōis obstaculo efficaciter teneri autoritate apostolica p̄sentium serie declaramus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostre declarationis infringere vel ei ausu temerario contraire. Si q̄s aūt hoc attēptare p̄sumpserit indignatiōꝫ oipotentꝭ dei z btōꝝ petri z pauli

apostolorum eius: se noverit incursurum. Datum Rome apud sanctū Petrum ꝑdie nonas Maij pontificatus nři anno pmo. Volentes itaq̈ q ꝑdicte lr̄e debitum sortiant effectum: fraternitati vestre p apostolica scripta Mādamus quatenus vos vl duo: aut vnus vestrum p vos vel aliuz seu alios: quibusuis epo et clero ꝑdictis oppor tuno defensiōis ꝑsidio assistētes: dictas litteras vbi quādo et quotiens expedire videritis: auctoritate nostra solenniter publicari faciatis. et eadem auctoritate p venditores seu debitores redditū et censuū hmōi: dictis emptoribꝰ seu illis quibꝰ ipsoꝝ redditū seu censuū solutio ꝑstanda fuerit: de eisdem censibus iuxta ꝯtractuū et ꝯuentionū sup his habitoꝝ formā et tenorē: plenaz et debitam satisfactionem impendi. Cōtradictores vero p censuram eccl'iasticam: appellatione postposita: compescendo. Nō obstante si aliquibꝰ cōiter vel diuisim a sede aplica indultū existat q interdici suspēdi vel excōmunicari nō possint p lr̄as apostolicas: nō faciētes plenā et exꝑssam ac de verbo ad verbuz de indulto hmōi mentionem. Datum Rome apud sanctū petrum ꝑdie nonas Maij pontificatus nostri anno primo.

Questio. LXXXIIII

Utrū emptio redditꝰ redimibil' depraueť p h q emens dat minus p tali redditu: q̄ȝ daret si esset irredimibilis. et si nō: an ne p aliqua alia depraueť?

Nam in p̄cedenti questione sunt mlta posita p que (vt pbatum est) nō deprauať. Jō hic videnduz est de illis p que deprauať. et quia quantitas p̄cij potest esse illud p qd deprauať ideo pmo de illo videndum est: quādo: et quando nō deprauet p eaz. Solutio igitur questionis stabit in octo cōclusionibus.

Prima conclusio

Per hoc p:ecise q emens dat minus p tali reddituu: q̄ȝ daret si esset irredimibilis nō deprauať predicta emptio. Hec conclusio ponit contra plures qui oppositū senserūt cuiꝰ modi fuit Hein. de hoyta in suo tractatu in dubio q̄nto et in sexto. Ad idē tenēt alique subscriptiōes doctoꝝ quas vide in precedenti questione in conclusione prima quasi circa principiū. Sed oppositū sensit Johes de gersona cuius sentētia videtur mihi vera. et idem etiam voluit panor. in. c. ad nr̄am. de emptione et venditione. Probatur igitur ꝯclusio quintupliciter. Primo sic. Redditus redimibilis est emptori minus valens q̄ȝ irredimibilis. igitur licite potest emptor velle aliquantulū minus dare p redimibili q̄ȝ daret p irredimibili. et sic nō deprauabiť p illō dare minus. Aňs pbatur. quia minus valet res alicui quando habet in ea dñium imperfectius seu minus plenuz aut minus libeꝝ ius. Modo in re redimibili nō habet emptor ita perfectum et plenum vel liberum dominiū: sicut si esset irredimibilis. quia quando est redimibilis: cogiť eam reuendere: etiam si multum displiceat et graue sit emptori. Secūdo. quia quāto res est magis onerata vl maiori oneri ꝯiuncta: tanto est minoris valoris. Modo res redimibilis ꝯiūcta ē maiori oneri q̄ȝ irredimibilis: quia eā habens eo ipso q eam habet: est oneratus ad reuēdendum eam venditori repetēti: quali onere nō esset obligatus si haberet rē irredimibilem. Tertio. q̄nto venditor plus se exuit dñio et iure sue mercis: tāto carius potest eā vendere: et tanto etiā cariꝰ dz emptor eaz emere. ꝫ ecōtra q̄nto minꝰ se exuit dñio et iure eiꝰ: tanto remissius debet dare et emptor etiam remissius potest emere. Modo quādo redditus est redimibilis: tunc venditor reseruat sibi ius aliquod circa illum redditum scȝ eum retrahendi ad se vt prius erat. quando aūt irredimibiliter vendit: nulluz ius retinet circa eum. igitur. Maior posset exemplo declarari in illo qui renūciat tam dñio directo q̄ȝ vtili et vsui et vsufructui. Nam ille carius potest alienare q̄ȝ ille qui sibi retinet dñium directum et transfert in alium solum vsum vel vsufructum vel dominiū vtile. ita etiam ius retrahendi rem ad se est q̄ddā ius qd sibi retinet venditor.

Quarto. q: Leui. xxv. disponiť q emptor tāto minus dabat p re q̄nto breuiꝰ erat tēpus vsq ad iubileū: eo q tūc res redibat ad priorē dñm. ergo etiā tāto minori p̄cio poteſt res emi: q̄nto minus amplū dñium habȝ in ea

Quinto. quia nō posse rem meā a me repete. ↄ res e. timabilis p̄cio. signeꝛ igitur p̄cium illius nō posse: ⁊ vocetur. H. ⁊ accipiatur alia res p̄ oīa similis bonitatis cū illa: hoc solo dēpto ꝙ illa alia possit repeti: iam illa secūda debebit valere tantū q̄ntum p̄ma: dempto tamen p̄cio. H. igiꝛ non est tanti valoris res redimibilis sicut irredimibil'. Et in ↄclōne notanꝛ dī: min⁹ ⁊ nō dī: multo min⁹ vel paulo minus: q: illa minoritas nō potest regulariter determinari. Nam posset esse tanta ꝙ redderet emptio iniusta: posset etiam esse tanta ꝙ adhuc minus posset dari. Vñ ad hoc ꝙ sit talis minoritas que nō deprauet emptionem req̄ritur ꝙ emptor ↄsideret q̄ntū vellet dare f3 rectam rōnem quatenus illa res que est redimibilis ⁊ empta p̄. xx. flo. esset irredimibilis. Nam tunc tantū debet superaddere vltra. xx. flo. (saltem si illud idē etiam ceteri paribus essent facturi) quēadmodū etiam hodie videmus ꝙ cari⁹ oportet emere redditus irredimibiles q̄3 redimibiles.

Contra predictam ↄclusiōem Arguiꝛ sextupl'r. Primo per quattuor motiua Hein. de hoyta. Primo sic. Adiectō ↄditiōis de redimēdo nullum p̄iudicium facit emptori. igiꝛ non potest licite velle p̄pter illam ↄditionē dare in aliq̄ minus: q̄3 deberet dare. quando illa ↄditio nō esset adiecta. ↄña nota. quia tūc res redimibilis est equalis valoris ementi sicut irredimibil'. igiꝛ digna equali p̄cio. Añs pbaꝛ. quia vl' venditor nūq̄3 de facto repetet eam rem: puta quia nūq̄3 ad tā pinguē fortunā pueniet ꝙ possit redimere vel et alia causa omittit: lic3 haberet ius repetendi. aut aliquando repetet. Si p̄mum: tūc emptor ita bene eam perpetuo retinet. sicut si fuisset irredimibilis. Si secūdū tūc licet cogaꝛ ea3 restituere: tamen hoc nō erit sibi p̄iudiciale: quia p̄ ea recipiet tantūde3 p̄cij q̄ntum p̄ ea exposuerat. ⁊ ideo si tantū p̄cium p̄ ea dedisset q̄ntum p̄ irredimibili dedisset. tunc illud etiā iam rehaberet. igiꝛ.

Dicendū ꝙ argumentū deficit q̄druplr. Primo. quia si deꝛ p̄mū: nihilominus nō ita bene eam p̄petuo retinet. sicut si fuisset irredimibil': si l3 ita bene denotet amplitudinē ⁊ libertatē dn̄ij q̄uis vero sit si denotet ipsa diuturnitatē. Nam q̄ntū cū3 non repetet de facto. tñ nihilomin⁹ emptor nō ita plenū ius habet in illa re: sicut si esset irrepetibilis: p3 in simili. si accōmodes mihi libꝝ ⁊ nunq̄3 sis cu3 repetenturus: ⁊ tñ vclis habere ius repetendi: ego non ita bene seu ita plenū dn̄ium habeo in eo: sicut si eum mihi dedisses irrepetibiliter seu donasses.

Secūdo. q: si ↄcluderet: tunc si quis venderet alicui ius transeundi p̄ agrum suum ad. x. annos ⁊ emptor nūq̄3 esset vsurus illo iure: nō posset venditor aliquid ab emptore p̄ illo recipere. ⁊ si recepisset ⁊ in fine x. annoꝝ cōperiret eū nūq̄3 fuisse vsum: deberet sibi p̄ceptum p̄cium restituere. q: nullum grauamen nec onus ab eo sustinuisset.

Tertio. quia dato ꝙ nunq̄3 repetet de facto: tñ hoc latet emptorē. ⁊ sic animus eius semꝑ stat in suspenso: expectās si ne ille aliquando redimet: ⁊ cogitat cui rei vellet pecuniā illā que in redemptione sibi restitueretur applicare: ne eam absumeret q̄tidianis eius vsus. Hec autē suspensio est talis res ꝙ eius oppositū ē estimabile p̄cio. ⁊ p̄ ↄñs ipa est p̄iudicialis seu onerosa. Preterea si res est redimibilis: pono ꝙ sit ager vel huiusmodi: tunc nō facit impensas in ea ex q̄bus posset cōmoditates maiores assequi. ⁊ hoc omittit p̄pter eius redimibilitatē. ⁊ sic redimibilitas est sibi causa cessandi maiora lucra. ⁊ p̄ ↄñs facit illam rē sibi minus lucrosam ⁊ vtilē ⁊ minus valentē. Quarto. q: si deꝛ secundum: tūc q̄uis rehaberet p̄cium equalens illi rei. tñ p̄ hoc nihilominus hucusq̄3 fuit onerat⁹ obligatiōe reuendendi p̄dicta suspensione qd onus superportauit. nec p̄ rehabere p̄cū est sibi satisfactū p̄ illi⁹ supportatiōe p̄terita: s3 nñ p̄ p̄na resignatione rei. Quinto. q: qd dicit ꝙ si dedisset tantū p̄cium q̄ntū p̄ re irredimibili. tunc etiam iam rehaberet tantundē: nō ↄcludit. q: si sic: tunc eodē mō p̄baret ꝙ nō esset tibi p̄iudiciale si rē solū valentē. x. flo. emeres p̄ mille redimibilr. q: cū alius eam redimeret etiam rehaberes tantū q̄ntū dedisses. Vñ dicendū ꝙ q̄uis tantūdē rehaberet: tñ nō haberet in illa rehabitione recompensationem illoꝝ lucroꝝ ⁊ vtilitatū quas potuisset ↄsecutus fuisse. interea p̄ illam pecuniam nimis multā: quā dat p̄ illa re. quia si emisset pro illa magna pecunia multos posse. Loco sic potuisset. lucra. Et longo

tate vtilitatē q̄ de p̄dicta re leuare potuit. **Secūdo sic** arguit. Obligatio reuendendi rem venditori p eodem p̄cio: nō est onerosa emptori taliter q ratione illius liceat sibi velle minus dare p illa re q̄ si esset irredimibilis. igit fundamentū p̄me ɔclusionis nō valet. Aūs pbat. q2 talis obligatio reuendendi etiam si fiat ad reuendendū p minori p̄cio q̄ fuerit illud p̄cium qd emptor p eo dat: nō est p̄dicto mō onerosa emptori. igit multo minus erit onerosa quādo fit p eodē p̄cio. p̄ña nota. Aūs pbat. quia si fuisset p̄dicto modo onerosa: deus nō disposuisset in lege sua veteri: q ēptor deberet eē sic obligatus. quia deus grauasset emptorem vltra id quod equū esset. & tamen de9 id disposuit. Nam statuit q emptor teneretur agrum emptum reuendere venditori repetenti eū: & q venditor nō teneret sibi dare tantū p̄cium q̄ntum ab eo recepisset nisi computando fructus medij temporis in sortem. & sic si emisset agrum p .x. flor. & tot fructus recepisset: q singulis defalcatis equiualerent .ix. flor. nō oporteret venditorē restituere nisi vnū flo. Modo in casu nostro emptor nō tenet reuendere nisi integralit sibi restituatur p̄cium expositū: nec tenetur fructus medij temporis computare in sortē. Dicendū q argumentum deficit dupl'r. Primo. quia si ɔcluderet: tunc etiam pbaret q emptor teneret tantādē dare p redditu redimibili: etiam cuius fructus medij temporis deberet tempe redemptionis cōputare in sortē: sicut p redimibili cuius fruct9 medij tpis nō deberet cōputare tpe redemptionis in sortem. qd tn̄ est falsum: vt patz de se. sequela pbat eodem mō. q2 talis obligatio nō est onerosa taliter q rōne illius liceat sibi velle minus dare p illa re q̄ si nō deberet cōputare fructus in sortē: q2 si fuisset onerosa: deus nō disposuisset in lege sua veteri eaz imponendo emptori. sicut tamē fecit. Secūdo deficit. q2 licz deus in veteri lege disposuerit obligationē onerosam imponendā emptori: tn̄ nō sine ɔdigna refusione illius oneris sibi p venditorez fienda in recipiendo fru. h. eo vilius p̄ciū ab ēptore q̄nto onerosior fuit p̄dicta obligatio reuendēdi: tāto vilius p̄ciū dedit p merce. Sed etiā tāto vilius p̄ciū q dispositiōe legis dabat: q̄nto ppinq̄or erat iubile9 tpi illius emptiōis. nō est em̄ credendū q q̄n q̄s in ve. le. emebat agrū redimibilē: q̄ fm cursum nr̄i tpis valeret .xx. flor. etiā ad redemptionē: q tunc dederit p eo .xx. flo. sicut nūc daret. etiā si esset in se & q̄ ad fructuū estimationē eiusdē valoris: tunc & nūc: & vtrobiqz emeret redimibil'r. Alioqn si tūc etiā oportuisset eū dedisse .xx. flo. & tenuissz eū p vnū annū & leuasset fructus .j. flor. tn̄: & venditor lapso anno solū sibi restitueret .xix. flor. (q2 fructus illi9 anni q̄ eēnt vni9 flor. essent cōputandi in sortē) sequeret q ipse frustra laborasset illo anno: adeo q longe ɔsulti9 fuisset sibi retinuisse sibi suos .xx. flor. & ocio vacasse. q2 āno finito adhuc hēret suos .xx. sine laboribus illius anni vbi alia via nō nō si .xx. leuasset cū magnis laboribus. Vn̄ rōnabile est q longe minus p illo dedisset q̄ nūc p eodē dare debebit. & hoc intantū q q̄n venditor esset eū redempturus. & ipe cogeret venditori computare fructus medij tpis in sortem. nihilominus sibi fieret sufficiens refusio laborū & expensarū & aliorū q̄ gessisset circa illum agrum. Et ita sicut fm maiorē onerositatē obligationis imposite emptori: dabat etiaz eo minus p̄cium in ve. le. Sic etiam hodie poterit fieri: q cuz emptori imponit onus reuendendi rē venditori repetenti: poterit emptor velle min9 p ea dare q̄ si illud onus ei nō imponeret.

Tertio arguitur ɔtra p̄dictam ɔclusionem. quia eius rōnes & fundamēta nō valent. Vn̄ p̄dict9 doctor nitit ea euacuare. & p̄mo dat vnam responsionem quā met reputat insufficientem & est. q p̄dicta obligatio reuēdendi rē nō facit rē esse minoris valoris q̄ si nō eēt talis obligatio. q2 p̄dicta obligatiō solū cadit in psonā & nō in illā rē. Nā solū ipe emptor est obligatus venditori ad aliqd scz ad reuendēdū. sec9 q̄n obligatio aliqua imponeret ipsi rei. & sic esset onus reale. sicut quādo ager emptus esset obligat9 pncipi vel ecclesie p annua quota: ille minus valeret q̄ si non esset sic oneratus. Sed hec rn̄sio iprobat p eū sic. q2 dato q obligatio psonalis (cuiusmodi est p̄dicta) nō faciat rē ipsam in se esse minoris valoris. tamē facit eā minus valere tali ēptori scz sic obligato h ostendit dupl'r. Primo. q2 excludit ab eo

gradū plenitudis ꝛ libertatis dñij sup illā rē. ꝗ̄ gradū h̄ret si nō esset obligatus re uendere eā. Scd̄o. q: q̄ ī res tradit̄ alicui emptori cū obligatione etiā nō reali: sed so lum personali: tūc posset illud ꝑsonale on⁹ esse tantū: q̄ melius esset emptori oīmode carere illa re: q̄ꝫ eam cū personali tali onere habere. vt puta si venditor nō daret ei illā rem nisi obligando ꝑsonā emptoris q̄ em ptor deberet esse obligat⁹ venditori ad ma nendū in carcere toto t̄ꝑe quo illa res esset de eius dñio. Ita etiam pōt ꝯtingere q̄ aliq̄ ꝑsonalis obligatio imposita emptori faci at rem emptā sibi in magna ꝛ notabili q̄n titate minus valere q̄ꝫ si e. set liber a tali ob ligatōe. Et p̄ter hanc eius iprobationē ꝑ ꝓpriā. pōt etiā scd̄o sic iprobari: q: nō est ve rū q̄ in ꝓposito: p̄dicta obligatio reuenden di sit tm̄ ꝑsonalis. imo etiā est ꝑtim realis: vel ad minus habet admixtā vel de ꝑ se cō comitantē realē. Nam venditor reseruauit sibi ius retrahēdi rē ad se. omi aūt iuri cor rñdet obligatio. Igit̄ sicut reseruauit sibi ius reale respectu illius rei: sic in illa re oportet ponere obligationē aliquā realem. Igit̄ em ptor h̄ns illam rē cū obligatione reuēden di: etiā habet illam rē cū reali obligatione q̄ nō esset si eā irredimibil'r emisset. Tertio pt̄ iprobari: q: rē in se nō valentē nisi. x. flo. possum vendere ꝑ pluri p̄cio si est mihi ne cessaria a deo q̄ nō nisi cum meo notabili incōmodo possum ea carere. ꝛ tñ tu instas me inducendo fortiter q̄ tibi vendam: ꝑut patuit sup̄ q̄one. lxj. ergo ecōtra rem in se valentem. x. flor. possum velle emere ꝑ mi nori p̄cio: eo q̄ nō nisi cū q̄dam onere mihi tradit̄. etiam si illud onus solū esset ꝑsona le. ꝑ̄ña est nota ex identitate rōnis. quia eti am in casu añtis illud rōe cuius augeri po test p̄cium se tenet tm̄ ex ꝑte ꝑsone vendito ris. Scd̄o igit̄ dat aliam rñsionē ad eua cuandū p̄dictam rōnem dicens q̄ verū est q̄ p̄dicta obligatio reuendendi facit rē mi nus valere emptori. ꝛ hoc f̄m estimationē eoꝝ qui corruptū habent iudiciū: ꝛ suā se quunt̄ inordinatam cupiditatē: nō tamen minus valet sibi f̄m veram equitatē iusti cie cōmutatiue quā recta ratio dictat: ꝛ lex charitatis iubet. Nam hō datus est hoi in adiutoriū ꝛ releuamentū: ita q̄ alter alterius onera portet ꝛ indigentiā eius releuet ꝑ lo

co t̄ꝑe ꝛ negocijs hoc expostulan[tibus ꝛ oc]currentibus. Hoc enim dictat naturalis r[ō]: hoc requirit hoīm societas politica: eo q̄ hō est aīal politicū ꝛ ciuile. vt pt̄z. j. politi[corum]. Et etiā iubet lex charitatis dicēs. Diliges p[roxi]mū tuū sicut teipm̄. Math. [xxij]. q̄ [quidem] di lectio nō soluꝫ fuanda est in corde aut p[ro]fe renda ore: sed etiā exhibenda oꝑe. Juxta il lud. j. Joh. iij. Non diligamus verbo ne[que] lingua: sed oꝑe ꝛ veritate. Sed manifeste ꝯtra hoc rōnis dictamen ꝛ ꝯtra legem cha ritatis facit q̄ in p̄dicto ꝯtractu ꝑter obli gationis adiectionē ad reuendendū nota biliter aliquid diminuit de iusto p̄cio q̄n [ī] ne tali ꝯditione res ipsa venalis valeret: ita q̄ dato iusto p̄cio emptor nō haberet dam nū sed lucrū: ꝛ ꝑ diminutionē iusti p̄cij gra uat ꝛ damnificat ꝓximū suū ꝯtra equitatē iusticie naturalis rationis ꝛ legis charita tis. Hec ille. Sꝫ hec rñsio deficit in [duo] bus. Primo. quia negat q̄ res vere ꝛ a par te rei seu f̄m eq̄tatē iusticie cōmutatiue mi nus valeat cū illa obligatione q̄ꝫ sine. tm̄ nō rñdet ad ꝓbatiōes ad hoc adductas q̄ nō solum ꝓbāt q̄ apud habētes corruptū iudiciū: res illa minus valeat: sꝫ etiā apud serenū h̄ntes iudiciū: vt pt̄z cuilibet intuē ti vim illaꝝ rōnū. Secūdo. quia assumē do oppositum p̄dicti assumpti ꝑ eum nega ti: scꝫ dicendo q̄ illa res etiaꝫ redimibiliter empta eq̄ valet emptori f̄m equitatē iu sticie cōmutatiue: sicut si esset irredimibi li: nitit̄ illud ostēdere ꝑ h̄ q̄ hō datus est hoi in adiutoriū: ꝑut ꝯñt̄ deducit̄: ꝛ tñ illa ꝓba tio nō attingit illō assūptū nec̄ vt iacet no q̄ꝫ etiā si ad formā aliquā r̄ducat̄: puta ī [qua] reducatur: ꝑut ī effectu vult arguere. res empta cū obseruantia legis diuine ꝛ natura lis: tantundē valet hoi: sicut si eam emeret sine illa obseruantia. Modo si emptor ni hilominus det tantū ꝑ illa re q̄ntū ꝑ ea da ret irredimibili emptione: tunc in illa em ptione seruat precepta legis diuine ꝛ natu ralis. ꝛ si nō tantūdē det nō fuat ea. [Igitur] Maior nota. Minor ē ꝑ scd̄a ꝑte ꝓbata sic: q: vtraq̄ lex mādat hoi q̄ gra[tis] [succur]rat ꝓximo suo indigenti: impendēdo ei b[ene] ficiū. sicut ꝛ vellet illud sibi fieri in [simili ca]su ab eodem. Modo se obligare ad re[uenden]dū rē repetenti eā est q̄ddā h̄n[ficium] [ven]dicere venditori. ergo ꝑter illam obliga[tionem]

rem debet sibi nō velle minus dare p re. quia iam nō gratis ei se sic obligaret. Modo illa pbatio nō valet. quod ptz. quia cōcessa maiore: negatur minor p secūda parte si saltem intelligat eam vniuersal'r. Nā frequenter potest cōtingere q vendit or rei nō est in tali necessitate ↄstitutus: q emptor teneat ei gratis illud beneficiū impendere scz obligare se ad reuendendū ei illam rem. ꝛ ↄn̄s tunc poterit p illa obligatione sibi velle ꝓportionabiliter aliquid in p̄cio remitti. Lex em̄ naturalis ꝛ diuina mandās īpendere bn̄ficium ꝓximo scz dando vel īpendendo sibi gratis aliquid estimabile p̄cio: nō est p̄ceptiue intelligenda in omi casu sed solū in quibusdā casibus necessitatis. Predicta aūt obligatio est res estimabilis p̄cio. q̄ autē sint illi casus tā in donatōe rei q̄ in mutuatione: patuit sup̄ qōne. xix. Si aūt intelligat secūdam ptē minoris pticulariter vel indefinite: cōcedit minor p secūda pte. ꝛ ↄseq̄nter etiam in talibꝫ pticularibus casibꝫ cōcedit ↄcl'io: scz q deberet emptor tantūdem ei dare p illa re redimibili. seu q deberet emptor obligatōe reuēdēdi subire g̃tis ꝛ absq3 vlla remissi ōꝫ ptis p̄cij. Nec h̄ ē ↄ ↄcl'ioꝫ nr̄aꝫ. q2 in q̄tuor vel q̄nq3 pticularibꝫ casibꝫ necessitatis: debet p̄dictus emptor: nō solum gratis se obligare ad reuendendū: sꝫ etiam teneī ad h̄ q absq3 emptiōe det illaꝫ pecuniam p contractū mutui ipsi venditori. Et tunc eque valebit sibi gratis mutuare illā pecuniaꝫ ꝓximo sicut si p illā emeret rē redimibilē a venditore. imo plus valebit. quia tūc obseruat legem īpendendo opus pietatis in casu debito ꝛ sic cōsequit ꝓmissionē vite q̄ nūc est ꝛ future. j. ad Thi. iiij. quā tamen legem si trāsgrederet: nihil hoꝝ consequeret: imo (quod pl'est) in casu q̄ est nūc cō'liq: g̃tis ipendere benefitiū ꝓximo ꝛ dimissa ēptione q̄ sibi tūc nō esset illicita impendat mutuū potius q̄z q p eam quid emat ab ipso: illud plus valet sibi q̄z si emeret etiam dando abundans p̄cium: q2 tunc facit opus pietatis ꝛ miscōie in casu ↄsilij. ergo centuplū accipiet hic ꝛ in futuro vitā eternā. Tertio deficit qn̄ dicit: dato iusto p̄cio. scz tāto q̄tū res valeret sine ↄditōe reēptionis: emptor nō h̄ēt dānū sed lucrū. Nam negat suppositū scz q si det minus p re redimibili q̄z daret p eadem irredimibili det iniustū p̄ciū. Aut q si det tantū q̄ntum p irredimibili q ipse emptor nō h̄ēt dānū imo dico q tūc h̄ēt dānū. q2 res nō tantū valeret q̄ntū daret p̄ciū. Nec valet si dicis verū est q tunc pateret damnū tpale: puto subeundo onus reuēditionis qd sibi nō refunderet tpal'r. tn̄ habet lucrū spūale: eo q p illo onere qd subit p ꝓximo deus dabit sibi bōa spiritualia hic ꝛ in futuro. Nā dicēdū q nō tenetur ad subeūdum sic tpale dānū vel onus: sic q si nō subeat illud sic scz gratis: q peccet nisi in cert' casibꝫ necessitat': nō aūt regulariter vel vl'r. ꝛ qd de spirituali lucro loquer'. dico q adhuc amplius lucrū h̄ēt si extra p̄dictos casus necessitatis seu regulariter loquēdo nō emeret aliquid ab illo sed gratis illā pecuniā mutuaret eidem. Nec tn̄ audebis eundeꝫ dānare. si nō mutuare sed emere velit: licꝫ tunc negligat illud spūale lucrū. Et si dicas nō solū pdet lucrū spūale sed etiam spūale dānū incurret si nō subierit illam obligationē reuenditionis gratis. negatur loquendo vl'r sed bene in certis casibꝫ in quibꝫ etiā staret q incurreret spūale damnū si nō mutuaret extra tn̄ quos nō dānabis eū si nō mutuet sed emat. Pōt etiā q̄rto adduci vna ꝓlixa ꝓbatio eiusdē Hein. quā ponit in dubio sexto eo q p eandē etiā nitit improbare illaꝫ emptionē ptim supponendo q p̄cium sit iniustum: ꝛ ptim etiam alia via. ideo ne videatur aliquid ↄcludere ponā eius verba in forma. Nam sic arguit. Emptio facta ꝓpter hoc pro minori p̄cio q adiiciat ↄditio redēptionis ↄcessa venditori est ↄtra legem naturalē ꝛ diuinā. igitur illicita. Añs p p̄ma pte sic deducit. quia Hugo de sancto victore libro p̄mo de sacramentis pte. xij. c. iiij. dicit. sub lege naturali duo p̄cepta fuerunt scꝫ: qd tibi nō vis fieri alteri ne feceris. ꝛ q̄cūq3 vultis vt faciant vobis homines: ea ꝛ vos facite illis. sed ↄtra vtrūq3 illoꝝ facit p̄dictus emptor miorando p̄cium dicto mō in ↄtractu p̄dicto. quod pbatur. quia quādo talis minoratio p̄cij fit p̄cise ꝓpter adiectionem ↄditionis reemendi: tūc venditor ex indigentia ꝛ necessitate qua vrgetur: minus iusto p̄cio recipit p sua re ꝛ patit se dānificari ꝓpter hoc vt vrgentem necessitateꝫ suā ꝛ indigentiā aliqualiter releuet. constat autē q emptor nō vellet hoc sibi fieri q in

tali casu sic dānificaret: sed potius vellet q̄
iustum p̄cium sine diminutione p re sua si-
bi daret: et cum hoc potestas redimendi rem
suam quādo posset, sibi ex fraterna clemē
tia pcederet. igitur dum ipse emptor in hoc
casu dat venditori minus iusto precio p re
sua pp̄ter adiectionem ɔditionis. facit alte-
ri quod sibi non vellet fieri. quare sequit̄ q̄
fac̄ ɔ vtrūq; p̄ceptū leg' nature. Pro scd̄a
ꝓo pte pbat̄ añs dupl'r. Primo sic. q: fm
Hugonē libro et pte q̄bꝫ sup. c. j. Hec duo
p̄cepta naturalis legis p legez scriptam la-
tius explicata sunt et distincta p alia septez
p̄cepta que secūda tabula ɔtinebat in qui-
bus ostendit̄ qualē debeat se homo exhibe
re erga pximū: queadmodū in tribꝫ p̄cedē
tibꝫ p̄monstrat̄: qualē debeat se exhibere
homo erga deū. Unde ptz. q̄ emptor in ca
su p̄dicto faciens ɔtra illa duo p̄cepta na-
turalis legis: facit ɔtra septē p̄cepta secūde
tabule legis diuine de quibꝫ habet̄ Exod.
xx. per que p̄dicta duo p̄cepta naturalis
legis distinctius sunt explicata. que rursuz
quasi in vnum redigens dñs saluator no-
ster Matt. vij. dicebat. Om̄ia q̄cūq; vult̄
vt faciant vobis hoies: et ea vos facite eis.
hoc est em̄ lex et pphete. Uñ ptz q̄ in tali cō
tractu emptor facit ɔtra p̄cepta moralia sp
stabilia et obligantia legis diuine vtriusq;
testamenti veteris et noui: in his que perti-
nent ad dilectionē pximi. Secūdo pbat̄
eadem scd̄a pars añtis sic. q: talis facit cō-
tra p̄ceptum dilectionis dei quē nō vt de-
bet diligit: dū sez dicto mō ɔtra dilectionez
pximi facit: vt dr̄. j. Joh. iiij. Qui non dili-
git fratrem suū quē videt: deum quē nō vi-
det quō diligere potest. Et hoc mandatuz
habemus a deo: vt qui diligit deū diligat
et fratrem suū. Et ob hoc etiam aplus pau
lus. j. ad Thessal. iiij. ad materiā illam sin
gulariter descendens dicebat. Ne quis su-
pgrediat̄ neq; circūueniat in negocio frēm
suū: qm̄ vindex est dñs. Itē. j. Joh. iij. Qui
habuerit substantiam huius mūdi et vide-
rit fratrē suū necessitatē habentē: et clauserit
viscera sua ab eo: quō charitas dei manet i
eo. Modo in hoc casu emptor habet sub-
stantiā et videt fratrem suū necessitatem ha
bere: ita vt compellat̄ supra se et hereditatez
suam censum annuū vendere a quo inhūa
ne clausit viscera sua cum nō soluz nō sit ei
paratus subuenire: vel dando vel mutuan
do: sed tanq̄ crudelis exactor: ipsum vrge-
at ad accipiendū sup se graue onus annui
census: absq; hoc q̄ recipiat equalens in p̄
cio: et ita absq; pietate: imo cū impietate fra
trē suū supgredit̄ in negocio. In tali itaq;
ɔctu refrigescit charitas et abūdat iniquitas
hoim eoꝝ de q̄bꝫ scribit̄. Oclos suos statu
erūt declinare in terrā. hoc est fm Aug. sup
eūdē locum: intentionem cordis sui statue
rūt declinare in ista terrena q̄ꝝ vtiq; finis i
teritus est: put dicit aplus ad Phil. iij. qui
bus etiam Esaias cōminat̄ di. Ue qui cō
iungitis domū ad domū: et agrum agro co
pulatis vsq; ad terminū loci Esa. v. et etiā
etiam Jacobus aplus ait. Agite nunc di-
uites: plorate vlulantes in miserijs vestris
que aduenient vobis. Thesaurisastis em̄
vobis iram in nouissimis diebus: Jacobi
v. Hec ille. Ad hoc dicendum dupl'r. Pri
mo. q̄ p̄dictus doctor facit hoc argumen-
tū: supponendo q̄ eo ipso q̄ dat̄ minus pro
re redimibili pp̄ter redimibilitatē: q̄ꝫ dar̄
p ea si esset irredimibilis: p̄cium sit minus
iusto: put ptz ex eius verbis p̄cedentibꝫ in
eodem dubio. et etiam ex verbis iam recita
tis. et si hoc suppositū esset verum: argumen
tū pcederet bene. imo tunc non solum pce
deret in casu quo venditor p̄ssus necessita-
te sic vendit: sed et in alio vēditore nō sic p̄s
so: nō liberaliter remittente illaz partem in
qua minus iusto sibi datur. sed illud suppo
situm nō est veruz: vt patuit. ideo nihil cō-
cludit. Sed quia argumentum illud in-
ter arguendum etiam videtur tacite illud
suppositum pbare: et etiam alia via pretēdi
dit incedere ad habendum intentum adeo.
Secūdo respondendū est ad formā a'.
Et negetur añs p vtraq; parte. Ad pbatio
nem p̄me ptis dicendum ɔcedendo maio-
rem: negatur minor. Ad pbationem negal
q̄ minus iusto recipiat venditor: quādo a-
liquātū minus recipit p re sua in qua vel
sibi reseruare ius aliquod: imo recipit equi
ualens. Et cū arguis. si emptor esset in il
necessitate vellet sibi dari iustum p̄cium. er
go idem debet velle facere venditori. Di-
cendum si p̄tendis q̄ emptor si esset in illa
necessitate vellet sibi dari iustum p̄cium in
telligendo per iustum p̄cium tantundem
quantū res valeret quādo irredimibilis

venderet. Dico q tunc emptor vellet sibi plus iusto dari et nō iustum: nec eius velle esset rōnabile. Ideo etiā nunc venditor haberet irrationabile velle si q̄d ɔsimile vellet. Si aūt dicis q ex quo venditor est necessitate ɔpssus: tūc emptor deberet sibi nil velle de p̄cio ꝓpter gratiam redemptionis eciam diminuere. quia illa necessitas est sufficiens ratio q emptor gratis debet illā gratiam ei impendere. et sic nil ob eā diminuere in p̄cio: quia emptor vellet illud sibi fieri in simili casu. Dicendum q necessitas potest esse talis in quattuor vł q̄nq3 casibꝫ q emptor deberet nil diminuere de p̄cio ꝓpter illam gratiam vel redimibilitatē. et in eodem casu etiā emptor posset velle sibi fieri in simili casu cōstituto: sed extra illos casus et regulariter loquēdo emptor nō deb3 (debito necessitatis sed ɔsilij tm̄) illam gratiam ei impendere sine refusione. Et cu3 dicis. emptor in sili casu sc3 gue vel leuis necessitatis vellet sibi id fieri. ɔcedo. sed nō sequitur. igitur etiam debet debito necessitatis idē velle vēditori. quia illa regula: qd̄ tibi vis fieri alteri facias: intelligitur. qd̄ tibi vis fieri discreta volūtate et rōnabili et vt debitū: illud alteri facias: p̄ceptiue capiendo faciendo. si autē velis tibi ꝗ̄d fieri indiscreta volūtate vel discreta: sed nō nisi vt rem que sit supererogationis tm̄: tunc etiam erit supererogationis te id alteri facere. Pro secunda parte dicendum q añs est iam negatum. ideo ɔsequētia nō valet. Preterea etiam si añs esset verum: tamen ɔña nō valet vt iacet. quia nimis multum dicit in ɔsequente quia nō sequitur: sortes facit ɔtra illa duo p̄cepta legis naturalis disponētia hoīem ad ꝓximū. igitur facit ɔtra omnia septem p̄cepta secūde tabule. quia stat q quis tm̄ faciat ɔtra aliqua p̄cepta secūde tabule: et tunc facit cōtra duo p̄cepta legis naturalis et tamen nō facit ɔtra omnia septem p̄cepta secūde tabule. Unde q̄ occidit innocentem et dehonestat parentes: facit ɔtra ambo p̄dicta p̄cepta legis naturalis. et tamen nō facit ɔtra p̄ceptum furti vel adulterij. et sic de aliis. Ad secūdam ꝓbationem et tertiam illius secūde ptis dicendū q dupliciter deficiunt. Primo. quia supponūt q emptor dādo minus ꝓ redimibili re q̄ꝫ ꝓ irredimibili det minū p̄cium: et hoc est negatū. Secūdo. quia q̄uis dando minus ꝓ redimibili. et sic nō impendendo gratis ꝓximo beneficium redemptionis: videatur nō seruare verba p̄dictarū auctoritatū sonantiū de impendendo beneficiū ꝓximo patienti necessitatem: tamen ille auctoritates nō sunt intelligende p̄ceptiue vł: sed tm̄ in quattuor vł quinq3 casibꝫ necessitatis: et extra illos nō est p̄cepti sed cōsilij impendere illud beneficiu3. quēadmodū sepe ɔtingit q venditor nō est in tali necessitate constitutus. et illi casus sunt positi supra questione. xix.

Finaliter igitur in hac vł consimili materia ita via media et regia ꝓcedendum est vt nō doceamus casus salubris consilij: casus obligantis esse p̄cepti: artiorem facientes viam dn̄i q̄ꝫ ipse eā facere voluerit. Ne dicatur nobis. aliis alligant onera grauia Matth. xxiij. et iterū. Ut quid temptatis imponere iugū ceruicibus discipulorum. quod neq3 et c. Actuū. xv. Similiter econtra nō doceamus casus obligantis p̄cepti esse solum consilij: ne dicatur nobis illud. Ue q̄ ɔsuunt puluillos sub omī cubito manus et faciūt ceruicalia sub capite vniuerse etatis Ezech. xiij. Neq3 enī facere debemus mereri aut gemere cor iusti mēdaciter quē nō cōtristat dn̄s: ei grauia imponēdo. Neq3 etiā cōfortare manus impiorum: puta de dānatis actibꝫ eos assecurando seu eis ɔscientiam nō faciendo. Sicut nec interficere debemꝰ animas que nō moriūtur neq3 viuificare animas que nō viuūt: hoc est: dicere hominibꝫ mortalem culpam esse vbi non est neq3 licitum esse ibi vbi mortale est Ezech. xiij. Aliquando piculosior est plus iusto stricta cōscientia: vt ait cancellariꝰ parisieñ. quia nō nūq3 tales peccant ꝓpter conscientiam vbi alias nō peccarent. ob qd̄ et apl's ad Roma. xiiij. ait. Beatus qui nō iudicat semetipm in eo q ꝓbat. quia si iudicat se peccare: et tamen nihilominus facit: damnatus est. hoc est. ꝓ illa vice peccat mortaliter.

Quinto arguitur

argumēto qd̄ videtur tetigisse alius aduersarius ɔclusionis p̄dicte sc3 Johes de franckfordia in suo tractatulo. Nam cum dixisset q talis ɔtractus: puta vbi minus dat ꝓ redimibili q̄ꝫ ꝓ irredimibili sapit spēm viure iniquitatis: subdit simile dicēs. Recte si=

cun̄ vendere; tibi vnū maldrum siliginis p vno flo. quod nō valet nisi mediu; flo. ⁊ pter hoc carius tibi vēdo. quia debeo tibi expectare ad annū vel dimidium. certu; est em̄ q hoc est illicitum. pro quo em̄ das mihi mediū flo. nisi p expectatiōe. ⁊ idem facit iude⁹ q̄ pcedit tibi vnū flo. vt des sibi in septimana p hmōi pcessione vl' expectatiōe vnū vel duos denarios. hec ille. Et sic in re vult sic arguere. Accipe aliquid p gratia quā quis impendit, ptimo est illicitum Modo quando redditus est redimibilis: tunc emptor fecit gratiam venditori. igitur nō debet aliquid p illius gratie impensione velle sibi dari. ergo nec remitti ⁊ p consequens tantundē pcij debet dare p redimibili sicut p irredimibili. Maior ptz exēplariter in pdicto mutuo implicito. cuius modi est expectatio pcij: vbi si quid recipit p illa expectatione: peccat. Nam ex quo ad eā tenet: tunc gratis debet facere ⁊ nō aliquid p illo exigere: maxime grauando ipm: sicut facit quādo minus iusto dat. Unde carior debet sibi eē anima sua q̄ꝫ illa terrena. Dicendū q aliqua eade; res potest alicui gratis dari. ⁊ tunc dicit gratia: pōt etiam licite ei p aliquo tempali dari. ⁊ tunc nō dicitur gratia: vt pat; de pane quē pistor dat mendico: si gratis det est gratia: si p denario nō est gratia: q̄ꝫuis in casu quo tenet ei gratis dare: peccet si non gratis det. Ita facultas redimendi quādo gratis dat est gratia. qn̄ autē emptor vult sibi in pcio pportionabiliter aliquid remitti nō est gratia. ⁊ quando non est necessitas talis q teneat venditori illam gratia; impendere: nō peccat. Et ad probationem maioris Dicendū q dato q esset simile: tamen nō pcluderet nisi q non liceret p illius gratie concessione quid recipere vel sibi de parte pcij velle remitti: non tamen pcluderet qn̄ p suo interesse posset quid recipere vel sibi velle remitti. quia q̄ꝫuis mutuans nō ratione mutuationis posset exigere quid a mutuatario. tamen p suo interesse potest quid exigere: nisi sit necessitas talis in mutuatario q teneat mutuās iteresse illud pati p mutuatario. Ita in pposito ex quo redditus non tantū valet quando est redimibilis: q̄ntum quando est irredimibilis. ideo si daret tantundē p eo q̄ntū p irredimibili: iam pateret damnū qd potest velle sibi resarciri vt remittatur aliquid in pcio. Secūdo dicendū q etiam [illegible] simile. quia mutuatio est quedam gratia quā specialiter phibitum est: vt nil p [illegible] recipiatur. non sic de facultate red[imendi] Attamen si in re pside[ra]ret equitas in vtroque casu: pma solutio pbationis maioris est melior.

Sexto arguitur per motiuū qd videt pdictos doctores in suis subscriptionibus mouisse. de quibus dictum est in questione pcedenti: pclusione prima pbatione octaua. inter pbationes p auctoritates ⁊ noiatim scdm tertiū ⁊ quartū ibi scribentes: ⁊ fuit tale. Propter hoc q dat modicum pcium p re redimibili psumitur ptractus vsurarius: vt ptz in c. ad nostram de emptione ⁊ venditione. ⁊ tamen nō psumeret vsurarius qn̄ eis; irredimibilis. igitur dare minus p redimibili q̄ꝫ p irredimibili depra[u]at emptionem. Dicendū q aūs intelligitur quādo illud modicū est sic modicū q est minus iusto. secus quādo est modicum ⁊ tamen iustum: licet sit minus q̄ꝫ p irredimibili daretur. ⁊ de hoc patebit in sequenti pclusione sufficienter.

Secūda cōclusio.

Emptio pdicta depuat p hoc q datur minus iusto pcio p redditu redimibili. ita tamen q si illud pciu; sit longe minus iusto: tūc in duplo plus depraua illa emptio q̄ꝫ alia emptio: puta q̄ꝫ emptio rei irredimibilis: etiam si alia etiam fiat p equo longe minus iusto. Prima pars pat;. Quia ibi violatur iusticia cōmutatiua. ⁊ de hoc patuit in generali sufficienter in questione [illegible] Nec hec pma pars ptradicit pdicte [conclu]sioni. quia stat q detur minus p redimibili q̄ꝫ p irredimibili: ⁊ tamen det iustum ⁊ p[ro]portionatum pcium. ⁊ de illo loquit p[rece]dens conclusio. secus vbi dat minus [iusto] q̄ꝫ iustum sit: vt psens loquit [illegible] pter illud onus annexū nimis multū [vult] sibi remitti in pcio. Secūda pars p[robatur] Quia quādo quis emit rem aliquā irre[di]mibiliter ⁊ dat minus iusto pcio: [illegible] catum emp[to]ris [illegible] contra illud. [illegible] quis suggre[illegible] nec circūuenit in [illegible] fratrem suū: nec est ibi species [illegible]

peccati. Sed qñ emptio rei redimibilis fit p minus iusto. ꝛ hoc p longe minus iusto: tunc preter pdictam rõnẽ peccati est etiam ibi species vsure. Nam duplex est vsura scꝫ vera ꝛ psumptiua. Nõ q̄uis nõ oporteat in tali emptione esse vsuram veram. tamen ibi est vsura psumptiua. Prima ps assumpta pbat: quia vera vsura nõ est nisi vbi est vera mutuatio. Modo in tali emptiõe nõ est vera mutuatio, quia emptor nõ põt repetere pecuniã q̄ntũcũq͡ʒ sit gua: lꝫ satis certũ sit vel creditũ q̄ restituet sibi: eo q̄ merx e lõge melior q̄ pciũ. ideo nõ dimittet venditor q̄n eam retrahet ad se ꝛ restituet pciũ.

Secũdum ptꝫ. quia psumit q̄ emptoris intentio ꝛ pparata mens fuerit q̄ voluerit q̄ntũ potuerit illam pecuniã mutuare venditori lucrando q̄d vltra illaꝫ pecuniã mutatã. sed q: nõ audebat p expssum vti vocabulo mutui: ideo vsus est vocabulo emptionis. ꝛ licꝫ in re nõ sit mutuatio sed emptio iniqua ꝛ iniusta. tamẽ ita habebit suũ iniquũ ꝛ iniustũ lucrum intentũ p illã viã: sicut p viam mutui: ꝛ cum hoc nõ solum pbabiliter rehabebit pcium: quasi haberet ius repetendi: vt in mutuo fit: sed etiam venditor potest se liberare ab obligatione pensionis annue sicut etiam in mutuo ptingit. Ideo oĩbꝫ illis pensatis psumit illa emptio esse vsuraria mutuatio. non sic in emptiõe rei irredimibilis illud psumi poterit: etiam si p eque longe minus iusto pcio fieret. quia ibi nõ potest se venditor sic liberare more mutuatarij: licet tunc talis emptio sit in hoc dãnabilior: quia damnosior venditori.

Contra hoc argui

tur. Non est psumendũ illud qd ptat esse falsum. Modo si emptor nõ potest repetere pecuniam datã vt pstat (q̄uis sit verisile q̄ restituet sibi) tũc nõ est ibi mutuatio. ꝛ p pñs cum mutuatio sit sedes vsure adeo q̄ impossibile est cõmitti peccatum vsure sine mutuatione. sequit q̄ q̄ntũcũq͡ʒ illa pecũia sit pcium longe minus iusto. nõ poterit psumi de vsura in illo ptractu a quopiam intelligente. Dicendũ dupliciter. Primo cõcedendo maiorẽ. neget suppositũ minoris. Nam cũ ille iniquus ptractus fiat in dancto ꝛ nõ palam: tunc nõ pstat an reseruauerit sibi emptor facultatem repetendi pecuniã: ꝛ q̄uis desup fiant instrumentã in q̄bus ponit verbũ emptionis ꝛ etiam in quibus renunciat emptor facultati repetendi tamen ex quo malicia tante iniquitatis dependit ex instrumento: puta q: dat tã vile pciũ. ideo pcurrentibꝫ alijs duobꝫ q̄ reperiunt etiam in mutuo scꝫ q̄ venditor q̄ recepit pecuniã eam restituere põt ꝛ se liberare a pensione: psumit ptra eũ q̄ a parte rei fuerit ptractus aliter factus q̄ sonent instrumenta: puta quia in re mutuauerit sibi ad vsuraꝫ. ꝛ illa bona alius sibi impignorauerit: licꝫ palliet ptractum p nomen emptiõis Et sic argumentũ pdictũ pcederet qñ constaret q̄ non posset repetere pecuniã. secus quãdo est suspitio q̄ possit. Secũdo dicẽdũ q̄ sicut eccl'ia vel papa potest aliquẽ cõtractũ damnare vt symoniacũ: q̄ in re nõ e symoniacus: puta statuit q̄ faciẽs illum actũ puniat pena symoniacoꝝ. ꝛ tũc ille act9 dr esse symonia nõ vera seu lege naturali ꝛ diuina damnata: sed positiua. ꝛ h pt facere maxime quãdo maligni vtunt p illuꝫ palliare veras symonias. sicut ptingeret de illo q̄ emeret beneficiũ eccl'iasticũ dicens se nõ emere officium ecclesiasticũ cuius emptio est vera symonia. ꝛ tamen emptio beneficij precise vt beneficiũ est vt distinguit ab officio nõ esset symonia. sic potest aliquem iniquũ ptractum phibere sub pena debita ptractui vsurario: ꝛ eũ factuꝫ taliter ꝛ actorem eius punire. ꝛ hoc quia maligni vtunt illo ad palliandũ veras vsuras: ꝛ tunc ille diceretur psumptiue vsurarius: nõ quia sciret q̄ esset in re vsura: sed quia papa pp̄t abusus maliuoloꝝ psumit tales ptractus aliquando esse pallia verarũ vsurarum. ꝛ cõtra eos vult pcedi vt ptra vsurarios: puta compellendo eos ad restitutionẽ fructuuꝫ perceptoꝝ vel ad computandũ eos in sortem: ꝛ possunt etiam puniri canonicis penis vsurarioꝝ veroꝝ. Dictum est autem notanter in secũda parte si sit longe minus ꝛc. Quia dato q̄ esset minus iusto: puta q̄ iret etiam notabiliter latitudinẽ iusti pcij: si tamen non esset longe minus: tunc q̄uis esset ibi pma ratio vl' species peccati: quia iniqua emptio: nõ tamen esset ibi secunda species vel ratio peccati scꝫ psumpta vsura. Unde nõ quecũq͡ʒ modicitas pcij facit

p̄sumi in emptionem rei redimibilis esse vsurariā sed oportet q̄ sit magna. Cuius ratio est. quia iura permittūt deceptionem venditoris citra medietatē iusti p̄cij. et hoc ad sensum datum questione. liiij. conclusione p̄ma in fine. et q. lvij. in secūdo argumento ɔtra tertiā conclusionem. et ideo nō procedit minister illorum iurium: puta iudex cōtra emptorem p̄dictum: cum vt p̄sumptū vsurarium ɔdemnando ꝓpter modicitatem etiam egredientē notabiliter iustum p̄cium.

Attamen nō requirit etiam deceptio vltra dimidium iusti p̄cij: ad hoc q̄ ipse vt p̄sumptus vsurarius cōdēnet: sicut tñ requireret in emptione rei irredimibilis facta p longe minus iusto: ad hoc vt rescinderetur contractus in foro exteriori et damnaretur emptor vt iniquus emptor: licet nō vt vsurarius, imo citerior deceptio sufficeret in emptione rei redimibilis ad damnandū eam vt iniquā simul et vt p̄sumptam vsuram. q̄ ꝓpter facultatem redemptionis ɔcurrentē cum tanta modicitate quorum vnū iuuat alterum ad p̄sumptionis augmentum: poterit contra eum vt p̄sumptum vsurarium p̄cedi. et hoc satis innuit papa in. c. ad nostram de emptione et venditione. vbi damnando talem ɔtractum et cōmemorādo modicitatem dicit q̄ emptor vix dimidium iusti precij dedit. ergo innuit q̄ dedit dimidiū. Nō em̄ vix fit vtique fit. et sic nō dedit minus dimidio iusti p̄cij: et tamen adhuc damnatur ibidem ɔtractus ille. igit sufficit citerior minoritas. Quāto etiam p̄ter hec plura alia accedunt augentia p̄sumptionē: tanto etiā magis poterit p̄sumi contra eum: etiam si nō ita longe minus iusto datum sit. que autē sint illa: patebit in sequenti ɔclusione.

Ex hac conclusio/

ne sequit Correlariū q̄ p̄dicta emptio pro minus iusto facta nō excusat per h̄ q̄ emēs emit illum redditum p vtilitate ecclesie aut alterius pij loci. quia ex quo est in se iniquus ɔtractus nō sufficit p eius excusatione pius finis quē zelo deuotionis intendunt p illa eccl'ia. est em̄ zelus indiscretus et nō s̄m scientiam: quia intentio finis boni nō iustificat factū in se damnatū. Non em̄ faciēda sunt mala vt eueniāt bona. neque placet deo sacrificiū de rapina substātie paup'is. Et h̄ est contra quosdam laicos qui cum sunt procuratores fabrice eccl'ie aut alicuius pij loci et habent pecuniam pertinentē tali loco dant eam (licet modicā) aliquibus vt annatim dent aliquā pensionem illi pio loco: remanente facultate redemptionis apud illos qui dant illam pensionem: vt puta magistri fabrice dant. c. flor. p percipiendo annuatim. x. flor. cum tamen redditus redimibilis vnius floreni emat p. xx. flor. imo tenet ipsi et locus ille ad restitutionem cuiuslibet supacceptiita q̄ ex quo annuatim nō debebant recipere nisi. v. flor. ideo alios. v. cuiuslibet anni restituere debent. nisi hij q̄ ipsi sic suggressi sunt: liberaliter remiserint vel a p̄ncipio liberaliter dederint plus iusto in annua pensione: puta moti amore diuini cultus vel ecclesie dūmodo illa liberalis et pura voluntas ɔstet sufficienter ipsis magistris fabrice. secus vbi solum fuit mixta voluntas vel vbi nō sufficienter cōstat de illa mera liberalitate. Et si p̄dicti magistri fabrice de pecuniis et pensionibus annuatim sic illicite quesitis fundassent altaria aliqua: debent ipsi: et qui p̄sunt laborare ad hoc q̄ de redditibus illorum aliorum satis fiat p̄dictis suggressis vel eorum heredibus si supersunt p omni superaccepto: et p omni interesse de p se ex illa supacceptione ꝓcesso. etiam si per illam satisfactionem deberēt altaria illa hoc est officia exequenda in altaribus ill' destitui seu extingui. vel ipi p̄curatores p̄dicti de suis ꝓpriis satisfaciat p̄dictis sic suggressis. Nec a p̄ncipio debuisset episcopus confirmasse talem fundatiōem: nec altaria sic dotata consecrasse. nec sacerdotes h̄ntes officia in talibus altaribus possunt de redditibus sic fundatis viuere. quia nō licet eis viuere de redditibus pertinentibus aliis qui adhuc supersunt et quibus potest restitutio fieri.

Tertia conclusio.

Ad hoc q̄ emptio reddit' redimibilis aut alterius rei redimibilis vltra ratione peccati q̄ est iniqua emptio etiam deprauet specie vsure p̄sumptiue: nō sufficit vnum illa cie vsure p̄sumptiue: nō sufficit vnum sed p̄ter hec quedam alia pertia requirunt. et p̄ter hec quedam alia possunt concurrere augentia p̄sumptionē

iniquitas. Prima ps ptz. quia nõ sufficit modicitas pcij tm̃: hoc est sine redimibili tate. etiam si esset longe minus iusto: imo si esset vltra dimidium iusti pcij: quia q̃uis tunc esset iniustus cõtractus emptionis: nõdum tamen esset psumptiue vsurarius. quia requirit vltra hoc etiam q̄ res empta sit redimibilis. Similiter ecõtra Si nõ sit ibi redimibilitas rei: z tamẽ nõ sit modicitas precij: puta quia iustum pcium datum est: nõ erit ibi psumptio vsure imo tunc nulla est iniquitas ibi. Si etiam esset ibi parua modicitas cum redimibilitate: etiam illa nõ sufficerent ad psumendum vsuram ibi: q̃uis illa parua modicitas si esset egrediens latitudinem iusti precij sufficeret ad arguendum ibi eẽ aliam speciem peccati scz emptionis inique. z hoc mortalẽ: si sit notabilis z a pposito facta. vel venialem: si nõ sit notabilis licet a pposito facta fuerit fm dicta in questione. lviij. Et hec patent a signo: q: papa in caplo. ad nostram. vbi damnat talem contractum: ponderat omnia tria. scz modicitatem precij. z hoc magnam z redimibilitatem mercis. igitur a contrario sensu vbi tm̃ alterum esset vel duo non eum vt talem: puta vsurarium damnasſz.

Secũda pars probat. Quia si preter pdicta tria concurrant etiam due vel tres vel quattuor alie circũstantie iam ponende tunc augebitur psumptio. Inter illas autem due pme sunt scz q̄ emptor al's cõsueuit exercere vsuras. Secũda si a principio contractus venditor petiuit tantaz pecuniam mutuo: z emptor recusauit gratis mutuare z tãdez conuertit se ad nomẽ z contractum emptionis. dando tamen tã modicum pcium. Hec em̃ circũstantie augent psumptionem. De prima probat. Quia etiam illam pensat papa in caplo. illo vos. extra de pignoribus. vbi in simili psumit quẽdam contractum esse vsurarium. ad cuius psumptionis augmentum addebat q̄ contrahens consueuerat exercere vsuras. De secũda pbatur. Quia nulla sola sine pma imediate dicta (dũmodo tamen assit modicitas precij) etiaz licet irredimibili facit contractum emptionis psumi vsurarium. igitur multo magis quando concurrit cum modicitate z cum redimibilitate. Antecedens patet in exemplo. venit pauper ad me petens mutuo. x. flor. offerens agrum suum mihi p ypothecca: ego dico: nolo mutuare sed paratus sum emere z emo agrum tuum pro decem. cum tamen longe plus valeat: presumit emptio vsuraria: etiam si irredimibiliter emerim. Nam q̃uis ille contract⁹ ex forma sua nõ sit contractus mutui: nec pignoraticius. tamen ex modicitate precij concurrente psumpta voluntate (que colligitur ex prima requisitione mutui z ex obligatione ypotece) psumitur esse cõtractus mutuationis z pignoris: q̃uis tunc nõdum ita clara psumptio sit: sicut si etiaz adesset redimibilitas illius agri. licz si nõ assit: sit maior impietas contra pximum: quia tunc damnũ est minus reparabile. Et ad hoc valet sententia Baldi facta in precedenti questione in argumento. xiij.

Dixi notanter dũmodo assit modicitas. quia si illa nõ assit: tunc secũda circũstantia etiam si adesset redimibilitas: nõ sufficeret ad psumptionem vsure. quia sepe quis posset rogari p mutuo qui mutuare nollet: z tamẽ emere p iusto pcio vellet: nõ tamen ob hoc psumitur vsurarius z mlto minus quãdo irredimibiliter emeret. Et in hoc patet q̄ nimis crude locutus est Baldus in. l. emptiõe. C. plus valere qd agitur zc. vbi post Odofredũ dicit q̄ si tu volebas q̄ ego mutuarem tibi centũ, z ego dixi. paratus sum: sed volo q̄ reuera tu vendas mihi p istis centum pdium tuum. z ego tibi reuendam post decenniũ p eodez pcio. z constet q̄ causa originalis fuit causa mutui z nõ emptio: illud instrumentũ iudicat feneratitiũ z vsurarium. Hec ille. Nam illud nõ est verũ nisi sit ibi precium longe minus iusto datum. Unde circũspectius locutus videt Hostiensis in summa in titulo de vsuris. §. qualiter. secundo versi. Et breuiter. vbi dicit. Si veniaz ad creditorẽ petens mutuũ: z ipse dicit q̄ nõ mutuabit. quia bene scit q̄ nõ posset ibi facere vtilitatem suam sed emet a me aliquam possessionem meam vel aliam rem z faciet mihi hunc amorem q̄ restituet mihi rem eodem preci

cto vsq ad certum tempus: ego quia a-
liud nō possum faciam illud: tunc si indi
ci de hoc constet p testes: p̄sumet hoc fa-
ctum in fraudem vsurarum. maxime si lō
ge citra iustum p̄cium emat. Hec ille. Sz
illud dictum eius habet veritatem quan-
do emptor dat longe minus iusto. secus
si iustum det p̄cium. et sic ly maxime debz
ꝑ proprie capi scz p dūmodo. Si aūt con-
tendis proprie accipiendum: nō habz il-
la eius sententia veritatem nisi emptor sit
in re mutuator: puta quia habeat faculta
tem repetendi pecuniam. Tertia circū-
stantia augens est quādo cuz enormi mo
dicitate et redimibilitate ꝯcurrit pactum
quo emptor vult q̄ venditor nō possit re-
dimere nisi post certos ānos lapsos et nō
ante. Unde etiam papa in p̄dicto capl'o.
ad nostram. de emp. et ven. ponderauit eti
am hoc q̄ venditori nō licebat qñcūq3 re
dimere: sed solum post certum tempus la
psum. Attamen illa circūstātia sola: puta
sine modicitate p̄cij nō sufficeret ad p̄su-
mendum ꝯtractum vsurariū: put patuit
questione p̄cedenti ꝯclusione. vij. Ratio
autē quare ꝯcurrente illa modicitate au-
getur p̄sumptio illa: est quia tunc p̄sumit
q̄ emptor ideo tanto tempe velit retinere
rem vt sic interim multos fructus lucret
de re illa quasi de merce empta. qz exquo
ex duobus p̄mis p̄sumitur vsuraria mēs
in emptore: vt patuit. tūc exquo tanto tē-
pore vult retinere anteq̄ venditor recupe
ret rē: relucet maior auiditas et cupiditas
lucri in emptore. et sic magis apparet eius
vsuraria mens. Sicut eñ quando lucrū
est paruū: nō de facili p̄sumit anhelantez
ad illud habere mentē p̄paratam ad vsu-
ram: eo q̄ nō p̄sumit p paruo cōmodo ex
ponere se dānationi et infamie. Sicut eti
am in materia symonie videmus q̄ nō p̄
sumit de symonia si collator spiritualium
aliquid modicum recipiat sibi oblatū. se-
cus vbi qd grande: vt ptz in. c. et si qōnes.
de symonia. sic econtra si quis al's habet
suspectus de p̄paratione mentis ad vsu-
ram. tunc si lucrum ad qd anhelat est ma
gnum: habebit eo magis suspectus de il-
la p̄paratione mentis ad vsuram. Quar
ta etiam circūstantia que suppositis alijs

augere potest: esset appositio iuramenti et
aliaꝝ cautelaꝝ. quia p̄sumit q̄ empto[r]
metuat q̄ venditor excipiat ꝯtra cum t[...]
ꝯtra exigentem vsuras. ideo vt non [...]
venditorez illa exceptio: facit appo[...]
mentum vt sic cogat soluere ob vim iura
menti cū al's iudex nō compelleret vend[i]
torē ad soluendū si allegat pensionez e[sse]
vsurariam et hoc ostendat.

Quarta cōclusio

Emptio redditus redimibilis etiā facta
p iusto p̄cio deprauat vna specie prauita
tis p hoc q̄ in pacto redemptiōis appo[ni]
tur q̄ quādo venditor velit redimere de-
beat dare maius p̄ciū emptori q̄ꝫ emptor
dederit venditori. Et si cum hoc adiece-
rit emptor: q̄ quādo p tali maiori p̄cio re
dimet: ipse velit computare fructus in sor-
tem: tunc alia specie prauitatis deprauab-
bitur. Prima pars pbat. Quia tunc illa
emptio est iniqua. quia longe melior est
conditio ementis q̄ꝫ vendentis. Nam da-
to q̄ emens dederit iustum p̄ciuz: cōpa[ran]
do p̄cium ad rem illam in se: et etiā habe[n]
do respectū ad obligationem q̄ emptor se
obligat ad reuendendū rem venditori[...]
men p quāto p illo p̄cio a venditore ex[...]
git: nō solum illam rem sibi dari: sed e[tiam]
ab eo exigit obligationē q̄ tpe redemptio
nis det sibi maius p̄cium q̄ꝫ fuerit iust[um]
iam plus iusto grauat venditorē: nā q̄ꝫ[...]
nō teneatur venditor redimere. et sic poss[...]
euadere ne illud maius p̄cium det q̄ꝫ rec[e]
perit. tamen exquo habet facultatem red[i]
mendi. et illa facitas est res estimabilis p̄[...]
tio adeo q̄ ꝓpter eam sibi reseruatā co m[...]
nori p̄cio vendiderat eā emptori: tunc n[on]
posse vti illa facultate nisi cum dāno [...]
est dānosum et iniuste onerosum. imo [...]
scz compando p̄cium emptoris ad re[m]
id est ad mercem et ad illam obligatione[m]
venditoris est iniustuz. et sic p̄ma pars [con]
clusionis implicat: q̄uis nō implicet [...]
pando p̄cium tm̄ ad mercem. Et hāc [...]
dum deprauationis tetigit primus ex [...]
doctoribus qui se subscripserunt. vide [...]
conclusione p̄ma p̄cedentis questionis.
Secūda pars pbatur. Quia illo a[...]
cto incipit ille ꝯtract⁹ dici p̄sumpta v[...]

ta vbi prius tm̄ dicebatur iniqua emptio. Exemplum. venit pauper ꝛ petit mutuo a me .xx. flor. offerendo mihi pignus vl' ypothecam scȝ agrum suum. dico nolo tibi mutuare: sed paratus sum emere: ꝛ emo agruȝ illum: dando tibi iustum p̄cium ꝛ concedēdo tibi facultatē redimendi: sed tamen volo q̄ cū redimes: des mihi sex vl' octo flor. vltra p̄cium p me tibi datū: ꝛ ego computare volo fructus medij tempis in sortem: illa emptio est p̄sumpta vsura. pbat igitur ↄclusio p. c. Illo vos. extra de pignoribus vbi talis ↄtractus vel silis damnat vt vsurarius. Dico aūt notanter. talis vel consimilis. quia casus in. c. illo vos. fuit vbi emptor habebat facultatem repetendi p̄cium a venditore. nec fit ibi mentio de venditore si habuerit facultatem etiam redimēdi mercem sine libero cōsensu emptoris. Hic aūt est econtra. quia in casu huius ↄclusionis venditor ponit hīc facultateȝ redimendi: ꝛ ēptor nō. q̄uis in duobȝ alijs sit sile. Primo quia vtrobiq̄ȝ emptor ponit exigere mai9 p̄cium in redemptione q̄ȝ exposuerit ipse a pncipio. Secūdo. quia vtrobiq̄ȝ vult etiā cōputare fructus in sortem p̄mi p̄cij. ꝛ q̄a papa in p̄dicto caplo solum illa duo attendit in dānando casum eiusdeȝ capli. igitur adhuc illud capl'm facit ad dānandū casuȝ p̄sentis ↄclusionis. Ratio aūt ponendi secūdam ptē huius ↄclōnis seu dānandi casum p̄dicti capli est s̄m aliquos: q2 pactuȝ appositum de hoc q̄ debeā computare fructus in sortem. videt magis ↄgruere ↄtractui pignoris q̄ȝ ↄtractui emptōis. ꝛ p ↄn̄s potius ego p̄sumor non accepisse agrū: nisi vt pignus. ꝛ sic p̄sumor mutuasse pecuniam pauperi. ꝛ tn̄ cum paup vult rehabere agrum: cogit mihi dare aliquid vltra q̄ȝ a me receperit. ꝛ sic illud p̄sumit p me extortū vt vsura. Attamen ille modus assignandi rōnem nō valeret: si p̄tenderet dicere q̄ esset ↄtra naturā emptōnis: q̄ emptor teneatur restituere fructus pceptos. Nam hoc est falsum. maxime intelligendo p naturaȝ substantiā emptionis. Nā ↄtra nulli9 emptionis substantiā est. ꝛ q̄uis sit ↄtra naturalia. i. ↄtra ↄcomitantia substantiā alicui9 emptiōis. tn̄ est aliqua emptio ↄtra cui9 etiam naturalia nō est. scȝ illa in q̄ emptor sibi reseruat facultatē repetendi p̄ciū: si emptio sibi displicebit.

Nā ↄtra illius emptionis naturalia nō est vt fructus pcepti p emptorē cōputent in sortē. imo h' est s̄m naturalia illius emptionis. q̄lis fuit emptio facta in caplo. illo vos. que ex forma sua fuit absoluta emptio ꝛ venditio: licȝ sub ↄditione esset resoluēda: vt ibidē dicit papa. Vn̄ si emptor ibidē nō exegisset a venditore: vt tpe redēptionis vl' repetitionis deberet vēditor maius p̄cium dare q̄ȝ acceperat: non dānasset eū pp̄ vt vsurariū p̄sumptū. Pro cuius intellectu notanda est sequēs distinctio tracta ex panor. in dicto. c. illo vos. qn̄ aliqua res emit ꝛ vendit: ꝛ adijcit pactum de resolutiōe ↄtractus fienda sub certa cōditione: hoc ↄtingit fieri dupl'r. Primo. qn̄ resolutio ↄtractus ↄfert in potestatē venditoris. Scdo qn̄ ↄfert in potestatē emptoris. Si p̄mū. hoc est dupl'r. Quia aliqn̄ illa resolutio ducit in pactū taliter: si ali9 emptor attulerit meliorē ↄditionē. ꝛ tūc extn̄te ↄditione: tenet emptor restituere fruct9 medio tpe pceptos. Si aūt ducit in pactū sic scȝ. si venditio displicebit venditori. tunc emptor non tenet restituere fructus medio tpe pceptos. Rō diuersitatis est. q2 in p̄mo casu nō erat in optione venditoris resoluere ↄtractū. q2 nō poterat eum resoluere nisi adueniret alius emptor afferens melioreȝ ↄditionē. Ille aūt aduētus nō ē in sua potestate. igit. Sed in secūdo casu est in ptāte venditoris q̄ extet cōditio scȝ q̄ displiceat sibi venditio. ꝛ ideo īputet sibi q̄ nō rehabebit fructus: q2 nō citi9 sibi displicuit venditio. Secūdo ↄtingit resolutionē ↄtractus ↄferri in potestatē emptoris. ꝛ tūc emptor tenet restituere fructus: tpe resolutionis cōtractus: seu eos ↄputare in sortem. Rō est (vt p̄us) q2 emptio potuisset sibi citius displicuisse. Imputet ergo sibi q̄ cogit restituere fructus. Et h' fundat in. l. q̄ si nolit. in fine. ff. de edi. edic. Et sic patȝ q̄ aliqua est emptio ↄtra cuius naturam seu naturalia est restitutio fructuū ꝛc. scȝ illa emptio que facta est p̄dicto modo cum pacto resolutionis stantis in potestate venditoris: si alius emptor attulerit meliorē cōditionē. ꝛ silr si fiat cū pacto resolutiōis stātis in ptāte emptoris si displiceat emptori. sicut est casus p̄dicti. c. illo vos. Si autē p̄dictus mod9 assignandi rōnē: p̄tenderet dicere q̄ q̄uis

pacti de restituẽdo fructus vel cõputãdo
eos in sortẽ: ꝯuenit at emptiõi facte eo mõ q̃
fuit facta in .c. illo vos: ita q illi ẽptiõi ẽ na-
turale ꝛ natiũ ꝺ se inee. sic ꝛ pigñratiõ ꝯtcui
tñ nõ ẽ naturale vel natiũ inee emptiõi facte
talr q̃lr sonat casus hui⁹ q̃rte ꝯclonis. vbi
s. ẽptor nõ refuat facltatẽ repetẽdi: sꝫ bñ est
naturale pigñratiõ ꝯctui: tũc rõ bñ valeret
ꝓ tãto. q2 q̃uis nõ oporteat ꝯctũ vitiari p̃-
cise ex boc q ei adijcit aliq̃d extrĩs ꝯ ei⁹ na-
turalia, put patebit etiã in tractatu q̃nto. q.
i. lxxxix. tñ illa adiectio põt facere q ꝯcurrẽ
te aliq̃ alia iniq̃tate in ꝯctu illo, ille ꝯctus
bẽat suspect⁹ ꝺ p̃uitate vsuraria. ꝛ ita dãnet
ꝛ sic est in ꝓposito. Põt igit sic dici q rõ dã
nandi ꝯctũ hui⁹ q̃rte ꝯclonis ẽ ex eo q et
q̃ emptor ꝯcedens venditori facultatẽ redi
mẽdi debebat esse ꝯtẽtus q tp̃e redẽptiõis
venditor daret sibi solũ tãtũdem p̃cij q̃ntũ
emptor ei p̃us dederat. ꝛ sic iniq̃ egit obli-
gando eũ ad solutiõꝫ maiorꝫ p̃cij (q2 si p̃r⁹
dedit iustũ p̃ciũ. ĝ etiã illud tp̃e redẽptiõis
erat sufficiẽs. ꝛ sic vltra q̃ʒ iustũ ẽ nũc exigit
ab eo. aut si p̃us nõ dedit sufficiẽs p̃ciũ: ite
rũ est ibi iniq̃tas in ẽptore) Cũ igit inique
egerit emptor in hac pte: tũc etiã cũ h adiect
cit tale pactũ q̃le ꝛ si nõ sit ꝯ subaꝫ huiusce
modi emptiõis: est tñ ꝯ naturalia ei⁹ ꝛ ẽ fm
naturalia pignoris: ꝛ al's rõe iniq̃tatꝫ possꝫ
dãnari vt iniqu⁹ ꝯctus ẽptiõis. iõ iã accedẽ
te allusiõe ꝛ siĩitudine pigñris: põt in odiuꝫ
vsuraꝝ dãnari vt vsura positiua ꝛ p̃sũpta:
ita q dato q esꝫ emptio essentialr (lꝫ iniq̃)
ꝛ sic nõ esset essentialr vsura ꝛ de lege dina
tñ eccl'ia ip̃m dãnare põt ꝛ dãnauit pena
vsurarioꝝ. ꝛ sic erit positiua vsura: sicut de po
sitiua symonia dici solet. Et fm hunc mo
dũ dicẽdi põt etiã assigñri rõ cur dãnatus sit
cas⁹ .c. illo vos. sic. s. q rõ cur p̃sumit vsura
rius ẽ nõ p̃cise ex eo q ibi emptor debebat
restituere fructus seu ꝯputare in sortẽ q̃si h
repugnet nature emptiõis. q2 nec sube nec
naturalitati illi⁹ ẽptiõis q̃ ibi fuit facta re-
pugnat: sed q2 vna cũ illo pacto obligabat
venditor tp̃e resolutiõis ꝯctus plus dare i
p̃cio q̃ʒ recepit. Hoc em̃ scd̃m cũ p̃mo (qd
p̃mũ est eque naturale. i. natiũ inesse ꝯctui
pignoris sicut ꝯtractui p̃dicte emptiõis) fe
cit ꝯtractũ suspectũ de intentione vsuraria.
ꝛ qd auxit illam p̃sumptionem: fuit q em-
ptor ꝯsueuerat exercere vsuras: ita q illud
vltimũ nõ necessario req̃rebat ad p̃sũptiõꝫ
sed tñ ꝯferebat ad augmentũ p̃sumptiõis.
Attñ si solũ h affuissꝫ scꝫ q emptor obliga
uerat venditorẽ q tp̃e redẽptiõis dẽ⁹ ma
ius p̃ciũ restituere: adhuc ꝯct⁹ fuissꝫ iniqu⁹
ex pte emptoris ita q pp̃ habuisset cãm dã
nandi ꝯctũ vt iniquã emptiõeꝫ. sed nõ ha-
buisset occasionẽ suspicãdi ibi intentionẽ ꝛ
p̃uitatẽ vsurariã: etiã q̃ ibi nõ affuisset pacti
cõputatiõis fructuũ in sortẽ vel restitutiõis
(qd pactũ ingerebat speꝫ pigñris nõ minus
q̃ʒ emptiõis, vñ papa nõ indiguisset ꝯside
ratiõe duoꝝ q̃ ibi cõmẽorat ad dãnandũ ꝯ
ctũ vt iniquũ: sed tñ indiguit vtroq3 ad dã
nandũ eũ vt hac spẽ iniqua scꝫ vsurarum.

Et si dicas circa p̃mã ptẽ. an ne licitũ esset
emptori obligare venditorẽ: vt q̃n vellet re
dimere daret sibi p̃ciũ currẽs tp̃e redẽptio-
nis: ꝛ nũc etiã esset iustũ p̃ciũ datuꝫ. Dicit
q̃dã indistincte q sic. sed nõ sic indistincte ẽ
dicendũ. sꝫ aliter: puta q si nõ est apud em
ptorẽ verisile nec cogitatũ q tp̃e aliq̃ futu-
ro q̃ ꝯtingeret redditũ redimi: p̃ciũ cursurũ
foret maius illo qd ip̃se dedisset, ꝓ eo: tunc
in se est licita emptio talis. Attñ ne habeat
spẽm mali. ꝛ sic ꝑ accidẽs reddat mala: ꝛ ne
ip̃e ꝯ charitatẽ sui se suspectũ reddat ꝑpterꝫ
q etiã apud alios nõ esset verisile q p̃ciũ
augeret in futuro. si aũt esset verisile apud
emptorẽ ꝛ cogitasset desup. ꝛ iõ illd pactuꝫ
adiecisset: tũc est illicita emptio: imo etiã si
ip̃e de h nõ cogitasset: nec illud cũ mouisset
attñ al's de cõi cursu illd verisile fuisset. tũc
etiam illicita fuisset. q2 hñs spẽm mali: ꝛ ꝓ
p̃xiũ actorẽ suspectũ reddens ꝛ notatũ ꝛ no
tabilẽ. Hec patent ex sibi h tactis sup̃. q. lx.

Et ex h pꝫ etiã error cuiusdã dicẽtis q in
ter alias ꝯdiciões req̃sitas ad licitã emptio
nẽ redditus redimibilis req̃rit q ẽptor fac
at fructus suos ꝛ eos nõ cõputet in sortem
Nã h nõ est veꝝ. q2 emptor possꝫ illos do
nare venditori. Vñ illa ꝯditio nõ req̃rit in
si ad h vt nõ p̃sumat vsurarius ꝛ h suppoi
to q pactũ sit factũ de reuenditiõe sub ma
iori p̃cio. Sed ꝯ scd̃aꝫ ptẽ ꝯclonis ar-
guit. pbãdo q ille casus nõ debeat ꝯdem
nari. s. c. q2 q̃n quis ĝuat aliquẽ in aliq̃ ꝯtra
ex vna pte ꝛ eũ releuat ex alia pte sufficient
ꝛ pl⁹ q̃ʒ sufficiẽt: talis ꝯctus nõ dꝫ ꝯdẽnari
vt iniquus: neq3 vt vsurarius. Hoc aũt pꝫ
in casu scd̃e ptis q̃rte ꝯclonis Nam q̃uis
emptor ĝuet venditorẽ in h q obligat eũ
ad dandũ tp̃e redẽptiõis mai⁹ p̃ciũ ꝯ p̃cio

dederit venditori a principio. tamen ex alia parte redeat cum ab illo gravamine. Nam emptor obligatur se ad restituendum fructus mercis interea perceptos per hoc quod vult eos computare in sortem precii restituendi tempore redemptionis: quos tamen fructus (quantum esset de naturalibus illius emptionis. scilicet ubi emptor non habet facultatem repetendi) posset sibi retinere ultra hoc quod recuperaret precium quod ipse primum dederat venditori. Illa autem restitutio fructuum vel computatio eorum in sortem est tanta quanta est illa maioritas precii quam supaccipit a venditore. et aliquando longe maior. Dicendum dupliciter. Primo quod saepe potest contingere quod illa restitutio fructuum non est tanta quanta est supacceptio. et sic adhuc subest ratio damnandi illum contractum ut iniquum. et multo magis subesset illa ratio ad damnandum illum casum capituli. illo vos. quia ibi emptor habebat in facultate sua repetere precium. et sic de facili potuit taliter et tam in brevi tempore repetere quod etiam si restitueret fructus perceptos: tamen adhuc maioritas precii supaccepta excederet valorem fructuum restitutorum. et sic faciliter potuit efficere emptor quod sua conditio esset melior quam conditio venditoris. Secundo dicendum quod posito quod etiam illa restitutio fructuum esset tanta vel maior quam predicta supacceptio in precio: tamen adhuc est ratio damnandi contractum ut usurarium. quia ex quo pactum restitutionis vel computationis fructuum in sortem magis alludit contractui pignoris quam emptionis facte taliter qualiter sonat casus secunde partis huius quarte conclusionis: et cum hoc ille contractus sit ex parte supacceptionis in precio alias iniquus: tunc non solum habet speciem mali ex parte supacceptionis: sed etiam habet speciem pignoris in quo is cui est aliquid impignoratum ex intentione lucratur. et sic aperitur ianua usurariis et preparantur eis latibula iniquitatis exercende. ideo merito ab illo actu debet quilibet abstinere et illum fructum quem vellet emptor consequi per viam supacceptionis in precio reddendo tempore redemptionis: omittat atque deserat per talem viam consequi et cum si velit accipiat per aliam viam scilicet per reservationem fructuum equalem tamen quos prius dicebat in refusionem illius maioritatis supaccipiende velle restituere venditori. et hec secunda via licebit sibi. quia tunc nihil facit emptor nisi quod emit redditum redimibilem more solito scilicet ubi venditor potest pro equali precio redimere et emptor retinere potest fructus perceptos. Nec habebit tunc speciem pignoris sicut alias haberet quando fieret in forma casus secunde partis quarte conclusionis. Et eodem modo dicendum est de casu capituli. Illo vos. quia etiam si maioritas precii ibidem recompensaretur per restitutionem fructuum ad quam se obligavit emptor: tamen quod accedit conditio communis et eque naturalis pignoris: sicut emptionis facte taliter qualiter ibi fuit facta. ideo incipit habere speciem pignoris in quo lucrari vult is cui est aliquid impignoratum. Sed hic arguere tur. Nam videtur quod etiam venditor in casu capituli illo vos. deberet damnari ut iniquus. quia ibidem emptor restituere debebat fructus ipsi venditori: puta per computationem eorum in sortem. ergo econtra etiam venditor deberet restituere commoditates et utilitates quas interea percepit de precio imbursato: puta quia interea mediante illo precio comparavit possessiones de quibus percepit annuos fructus: vel cum illa pecunia est negociatus et lucra consecutus est. et cum venditor hoc non fecerit in illo casu capituli. Illo vos. nec papa hoc ei imposuerit: videtur quod venditoris conditio longe melior fuerit quam emptoris. et sic videtur quod papa irrationabiliter omiserit eius condemnationem: vel irrationabiliter omiserit quin minus ei imponeret restitutionem talium fructuum vel utilitatum. Dicendum dato quod conditio venditoris ex hac parte melior esset etiam notabiliter conditione emptoris modo dicto: tamen ob hoc non debet damnari ut iniquus. quia ex quo emptor presumitur ut mutuator: et per consequens venditor presumitur ut mutuatarius: tunc conditio putati venditoris potest esse equaliter melior conditione putati emptoris Nam saepe id accidit quod mutuatarius cum illa pecunia quam mutuo accepit: facit multos fructus et commoditates quas suas facit: nec tenetur restituere mutuatori: quamvis spiritualis conditio mutuatoris sit melior. quia et si careat fructu quem interim cum illa pecunia potuisset fecisse. tamen mercedem in celestibus multipharium adipiscitur.

Quinta conclusio.

Emptio redditus redimibilis depravatur per hoc quod facultas repetendi precium seu revendendi mercem est apud emptorem et facultas redimendi non est apud venditorem. Probatur ab aliquibus sic. quia tunc non est vera emptio sed vera mutuatio: quia potest repetere pecuniam et cum ipse ultra precium repetitum (quod est vere sors mutuata) etiam contendat retinere fructus medii temporis perceptos de merce que in re est vere pignus vel ypothecareo quod pecunia fuit vere mutuata. sequitur quod vult de sorte mutuata habere aliquid ultra eandem. quia vult habere fructus pignoris non computando eos in sortem. Sed et dicis in precedenti conclusione et signanter circa declarationem secunde partis eiusdem conclusionis argueretur quod hec probatio non sit valida. quia supponit falsum. Supponit

eñ q̄ de rōne ⁊ natura cōtractus emptionis sit q̄ nō possit emptor repetere pecuniam: q̄ si emptio trāseat in mutuationē q̄ñ apud ēptorē est facultas repetēdi p̄ciū. Modo h̄ videt̄ falsuȝ. q: pōt esse v̄a emptio vbi etiā emptor ex pacto sibi retinet facultatē resoluendi ꝯtctū si sibi displicuerit. ⁊ ꝑ ꝯsequēs repetendi p̄ciū quod ptȝ ꝑ panor. in p̄dicto. c. illo vos. ⁊ ꝑ. l. q̄ si nolit. §. si q̄d ita. ff. de edi. edic. ⁊ in. l. si ita res. C. de ꝯtrahen. emp. Et si nihil de tp̄e cōuentū fuerit: nō tenet̄ vēditor ꝯtractū resoluere nisi infra. lx. dies. pōt tñ ꝯueniri vt quādocūq̄ emptor velit: resoluat̄ etiam in perpetuū dicto. §. si quid ita. Nec est talis ꝯtractus censendus ꝯditionalis: imo purus licȝ sub ꝯditione resoluendus: vt est clarus textus in. l. ij. §. si in diem. ff. pro emp. ⁊ notat̄ in. l. ij. ff. de in diem adiec. ⁊ nota ꝑ doc. de dicto. c. illo vos. Vñ in illo ꝯtractu si sit secuta traditio rei vēdite ⁊ sit satisfactū de p̄cio vel de ipso sit fides facta. tunc transfert̄ vere dñium illius rei vendite in emptorē (si saltem venditor fuit dñs rei vendite). l. ex empto. ff. de act. emp. ⁊. l. q̄d vendidi. ⁊. l. vt res. ff. de ꝯtrahen. emp. Nam etiā sic fit in ꝯtractu venditionis facte cum pacto adiectiōis in diē vel legis cōmissorie: put exēplificatū est sup̄ in p̄cedenti q̄ōe in ꝯ. l. one p̄ximā añ decimā ꝓbationē. Nā transfert̄ dñiuȝ rei vendite si est traditio secuta dūmodo venditor fuit dñs. l. cōmissorie. C. de pact. inter emp. ⁊ vendi. Nec est maior ratio de vno cōtractu q̄ȝ de alio. igitur. Sed dicendum ad illam impugnationē q̄ dato q̄ de rigore scolastico loq̄ndo nō sit ꝯtra rōnem emptionis q̄n possit emptor resoluere ꝯtractū ad placitū suū. ⁊ sic habere ius repetendi pecuniā. tamen q̄n emptor vult habere illam facultateȝ repetendi. oportet etiā q̄n repetit p̄cium q̄ cōputet p̄cium q̄ cōputet fructus medij tp̄is in sortē: ita q̄ restituat tā rē emptā q̄ȝ fructus de ea ꝑceptos cū oībꝫ accessionibꝫ ⁊ emolumentis put voluit panor. in. c. illo vos. ita q̄ omnia sunt in integrū restituēda ꝑinde ac si neq̄ emptio neq̄ venditio interuenisset: ita q̄ nec emptor neq̄ venditor amplius ꝯsequat̄ q̄ȝ haberet si vēditio ⁊ emptio nūq̄ȝ fuisset facta. Modo in ꝓposito loq̄mur de emptiōe in qua emptor vult nō cōputare fructus medij tp̄is in sorteȝ igit̄ si cum hoc vellet apud se esse facultatē resoluendi ꝯtractū longe melior esset ꝯditio eiꝰ q̄ȝ venditoris. ⁊ sic esset iniqua emptio nō curando an esset mutuatio vsuraria vel nō. Vñ ad vitandū illam iniquitatē oporteret emptorē etiā tanto maius p̄ciū dedisse vel dare. q̄d q: nō facit id est simplr̄ iniquus. Et si arguas. nō oportet emptorē ob illā facultatē dare maius p̄ciū. q: al's q̄libet emptor redditus redimibilis habet eā. q: pōt eū vendere. ⁊ sic recupabit p̄cium. ⁊ si nō a venditore tñ ab vno alio. Dicendū q̄ ⁊ si possit recupare p̄cium: vt puta vendendo vni tertio: nō tñ pōt illum vel alium quēcūq̄ cogere vt ab eo emat. sed si haberet facultatē repetendi p̄cium posset etiā cogere venditoreȝ q̄d ius cogendi est magne estimatiōis. sepe eñ q̄s indigens pecunie libenter venderet suū redditū vt haberet pecuniā sed nō inuenit emptorē nec cogere potest aliquos vt emant. Circa tñ hoc fundamētū oritur difficultas ponēda in fine huiꝰ q̄ne cōclusiōis. Posset igit̄ ꝓ secūda rōe vel ꝓbatiōe ꝯclusionis posite melius sic argui. xx. flor. sunt (vt supponit̄) iustum precium ꝓ redditu viiꝰ flor. redimibili: vbi venditor habet ius redimendi redditum: ⁊ emptor nō habet ius repetendi precium ⁊ vterq̄ retinet fructus medio tempore perceptos. igitur si emptor vellet q̄ venditor careret iure repetendi: ita q̄ esset irredimibilis per venditorem. ⁊ tamen vellet emptor se habere ius repetendi p̄cium ⁊ ius ad nō cogi ꝑ venditorem ad mercē reuendendū ei: tunc oporteret notabilr̄ vel longe maiꝰ p̄cium dare q̄ȝ. xx. ⁊ hoc ꝓpter duo. Primo. quia in tali casu vult venditorē carere iure redimendi q̄d ius est estimabile p̄cio: adeo q̄ emptor vellet eo remissius p̄ciū dare ꝓ merce si deberet venditor velle sibi saluū esse illud ius. igit̄ emptor ꝓpter illud ne habeat̄ a venditore debet eo maius dare precium. Secūdo. quia emptor vult hr̄e ius repetendi p̄ciū ⁊ se incogibilē esse a vēditore ad reuēdendū. Hec autē iura ⁊ ꝓuilegia sunt estimabilia p̄cio notabili. igit̄ longe vel notabilr̄ maiꝰ p̄ciū deberet dare q̄ȝ. xx. ⁊ ꝑ ꝯñs si tñ ꝯtendat dare. xx. erit notabiliter iniqua emptio. Unde simpliciter ꝯdemno talem contractuȝ tanq̄ȝ simpliciter iniquū ⁊ contra iusticiam cōmutatiuā: eo q̄ nō datur iustum precium: ⁊ etiam ex eo quia est simillimus vsurario contractui. ⁊ per consequēs est latibulum aptum ꝓ latronibus volentibus exercere vsuras palliatas. Unde est

tam si quis diceret se velle ascēdere in p̄cio quatenus salua sit sibi facultas repetendi precium: ꝛ etiaȝ intantū vellet ascendere ꝙ censeret illa facultas sufficienti precio esse empta: adhuc nō admitterem sibi illum cō tractum in foro conscientie. ꝛ hoc ꝓpter predictam causam ꝛ speciem mali. etiam si de predictoꝛ iurium subtilitate posset defensari ꝙ esset emptio ꝛ ꝙ ꝓpter p̄dictum ascensum etiam non esset iniqua. ꝛ potius credo silendū coram filijs seculi de predicta subtilitate q̄ȝ extra scolas coram eis de talib⁹ disserendum. quia hoc esset clausam portam maliuolis reserare. Et sicut predicta ratio sufficienter condemnat emptionem redditus vnius floꝛ. pro. xx. quando emptoꝛ habet facultatem repetendi precium: ꝛ venditoꝛ non habet facultatem redimendi: ita etiam ex eadem patȝ ratio reprobandi emptionē redditus vnius floꝛ. p. xx. quā do vterq; habet facultatem: ille repetendi p̄cium ꝛ alter redimendi redditum. qui tamen contractus nōnunq̄ȝ inter nobiles et militares nostre patrie reperitur. Patȝ em̄ ꝙ aut ē mutuatio vsuraria: aut si manet emptio ꝙ est iniqua. quia nimis diminutum precium dat emptoꝛ: q̄ȝuis adhuc diminutus daretur qn̄ venditoꝛ nō haberet facultatē redimēdi. Et si dicas. iura allegata ad ꝓbandum ꝙ emptio possit esse vera. etiaȝ si emptoꝛ habeat facultatem resoluendi ꝯ= tractum ad placitum suum: non loquunť nisi in casu quo emptoꝛ vult resoluere contractum ꝓpter morbū vel vitium rei vendite. in quo casu ei competit vera redhibitoꝛia: nō autem loquunť in casu quo ex alia causa vult resoluere ꝯtractū. Dicendū ꝙ hoc est verū: tamen ꝓ quanto illa loquunť de partu fructibus ꝛ accessionibus ꝛ emolimentis similibus: sunt expresse extensa etiam ad casum resolutionis ꝯtractus ad placitum emptoris facte in vim pacti de resoluendo contractum ad placitum emptoris adiecti eidem contractui: vt patȝ in dicta lege ꝙ si nollet. §. penť. Esset tamen hic difficultas. quia videri posset alicui ꝙ in casu quo resolutio ꝯtractus fuit posita ad placitū emptoꝛis: nō teneretur emptoꝛ cōputare fructus in sortē. qꝛ nec de facto seruať ꝯ= tra venditoꝛe sc; ꝙ venditoꝛ ad cuius placitū fuisset posita resolutio: sit obligat⁹ fructus de p̄cio ꝑceptos cōputare in sortē cui⁹ opinionis videť fuisse Joh. de ymola. Alleť. cū aūt. §. Julianus. cū simil. hꝭ: volens ꝙ oīa sint in integrū restituenda facta redibitione: loquiť nō solū in emptoꝛe: sȝ etiā in venditoꝛe. Sed clarū est de iure ꝛ de cō suetudine q̄ est optima legum interpꝛes. ꝙ venditoꝛ habens facultatē redimendi si redimat: facit nihilominus fructus quos interim per pecuniam acquisiuit suos. igitur etiam emptoꝛ faciet fructus suos. ꝛ ꝑ consequens videť ꝙ predicta iura de edi. edic. in lege. cum autem. cum similibus tm̄ loquunť in materia ꝓpria eoꝝ sc; quādo fit redibitio: ꝛ resoluiť contractus ꝓpter vitiū vł morbum rei empte in rebus mobilibus vł etiam in imobilibus vt in fundo pestilentico lege. etiam. ff. de edi. edic. lege si prediū C. de edi. edic. Sed illam disputationē relinquo credens p̄dictaȝ ꝯclusionem simpliciter veram stando in fundamento secūde rationis quicquid sit de hac controuersia vel predicta intelligentia iurium. Forte em̄ alia ratio est habenda in pacto retrouē dendi vel redimendi: ꝛ in pacto resolutiuo contractus. sicut ꝛ illa pacta sunt distincta: ꝓut patuit supra in p̄cedenti questione cō clusione prima. Preterea an ne etiam posset concedi ꝙ resolutione contractus stante in placito emptoꝛis: possȝ etiam emptoꝛ tm̄ ꝛ tale pretium dedisse ꝙ etiaȝ posset fructus medio tempoꝛe perceptos sibi retinere non computando eos in soꝛtem patebit disputatiue loquēdo in difficultate statim mouenda. Tertio probatur conclusio. quia in tali contractu longe plus grauaretur venditoꝛ q̄ȝ emptoꝛ. Nam venditoꝛ cogeretur redimere mercem cum nō haberet amplius precium: puta quia consumpsissȝ. Secus autem quando solus venditoꝛ habet facultatem. quia quando ille cogit emptoꝛem ad reuendendum sibi rem non est difficile emptoꝛi recipere preciū ꝛ reassigēre mercē cū merx seu redditus nō potuerit esse consumptus eo ꝙ inter imobilia computatur. Et dato ꝙ perijsset: quia bona in quibus fuit constitutus perierūt a foꝛtuna: nō potest tunc venditoꝛ repetere. quia etiam sibi perijt. Nec potest emptoꝛ querula q

ri debz oc q cogit renunciare merci empte. et hoc propter tria. Primo. quia recipiet pro ea equiualens. Secundo. quia pro subeundo obligationem reuendendi eam recipit refusionem pro quanto eo remissius precium dat pro merce sic redimibili. Tertio. quia obligationem illam sponte non pressus necessitate subijt. quia ementes non sunt sic pressi necessitate cogente eos ad emendum sicut venditores premuntur. quia habentibus pecuniam omnia obediunt, et sic liberius subeunt onera sese contingentia. secus est in vendentibus. quia sepe tales pressi necessitate habendi pecuniam subeunt onera vendendo redditus super suis bonis et predijs. quia licet habeant talia bona: carent tamen pecunia. Quarto probatur sic. quia eius licitum est apponere pactum in traditione rei cuius est res. igitur cum redditus sit vendentis antequam venditur: sequitur quod vendentis est apponere pactum. Quinto. quia hoc casu emptor agit de lucro captando et non venditor. ergo non est licitum emptori hoc pactum apponere ne fiat in fraudem vsurarum que ratio cessat in venditore. Sed contra quartam probationem arguitur. quia sicut merx est venditoris ante venditionem. sic precium est emptoris ante emptionem vel solutionem. igitur sicut venditor potest pactum reseruationis iuris retrahendi rem apponere: sic etiam emptor posset apponere pactum repetitionis precij. qua ratione enim vnus potest rei sue apponere onus in traditione etiam alter videtur posse. Preterea non potest illud onus repetibilitatis imponere merci nisi accedente consensu emptoris. pactum enim pendet ex vtroque contrahente. igitur illud pactum censetur vterque apponere: quamuis facultas repetendi tamen residere debeat apud venditorem. et ideo hoc etiam argueretur improprius modus loquendi illarum rationum. Contra quintam probationem etiam arguitur. quia stat quod vterque faciat ad lucrum captandum non minus hic quam in alio contractu vbi quis emit aliam rem: et alius vendit. Ita enim sepe quis vendit rem vt lucretur: sicut quis emit vt lucretur. Quicquid igitur sit de illis probationibus tamen secunda probatio videtur melior: et etiam illa que tacta est in solutione improbationis prime probationis salua sequenti disputatione et difficultate scolastica.

Circa enim solutionem

impugnationis prime probationis conclusionis quinte occurrit difficultas propter ea que ibidem sunt tacta. et etiam propter illa que tacta sunt in secunda parte conclusionis quarte huius questionis. Nam videtur posse per vtrobique dicta probari quod possit fieri emptio redditus redimibilis: etiam emptore reseruante sibi facultatem repetendi precium: etiam non computatis fructibus in sortem et hoc fortius pro nunc sic videtur posse probari: preter ea que ibidem sunt tacta. Nam vterque permutantium potest predicto modo sibi reseruare facultatem repetendi rem: etiam non refutatis fructibus: immo vtroque retinente sibi fructus rei illius pro qua suam rem permutauit. modo vtrique permutantium potest succedere emptor ita quod emptio non plus successit permutationi vnius permutantis quam alterius. igitur. Confirmatur. Primo. quia non videtur ratio diuersitatis cur non possit emptor retinere fructus mercis sicut venditor retinet fructus precij. Si enim in emendo consideratio fuit habita in hoc quod venditor erat retenturus fructus precij: et etiam facultatem redimendi mercem et taxatum fuit iustum precium secundum quod ille circumstantie et merx sunt estimabiles: precium equiualuit merci sic circumstantionate: vt supponitur: et venditor retinet fructus precij quando redimit mercem. cur non etiam posset emptor si similis consideratio fuisset habita ad circumstantias illas: puta quod emptor haberet facultatem repetendi precium et retinendi fructus interim perceptos: et precium fuisset taxatum secundum estimabilitatem illius mercis ac circumstantiarum predictarum. et sic equaluisset precium merci sic circumstantionate. cur inquam non posset emptor etiam retinere fructus mercis quando repetit precium. Nec valet si dicas quod ideo non est simile. quia merx est res fructifera: vt puta ager: sed precium cum sit pecunia non est res fructifera. quia non germinat. Nam contra hoc arguitur multipliciter. Primo. quia stat quod merx non sit fructifera res plus quam pecunia: puta si est domus. Illa enim non fructificat cum sit res artificialis sicut et pecunia est res artificialis quamuis accedente industria vtentis ea vel locantis eam fructificet. Illo autem modo etiam pecunia fructificat. quia est instrumentum industrie ad negociandum et sic lucrandum. Secundo. quia si illa ratio valeret. tunc in casu quo in placito emptoris staret solutio contractus et teneretur restituere fructus merci: frustra diceretur quod etiam venditor deberet restituere fructus: quia nullos percepisset de pecunia. quia pecunia non esset res fructifera

τ tñ diceref q̄ qñ resoluit ꝯtus ad placitū
emptoꝛis om̄ia sunt in integrū restituenda
Tertio. q: stat q̄ vēditoꝛ mediāte illo p̄cio
emerit possessionē aliquā fructificantē. τ sic
sꝫ vēditoꝛ nō tenef illos fruct⁹ possessiōis
acq̄site ꝑ pecuniā: restituere tꝑe redēptiōis
mercis: cur nō etiā posset emptoꝛ tꝑe repe-
titiōis p̄cij reseruare fructus τ nec illos vel-
le restituere. Ad hec nihil hic asserēdo sed
scolastice disputando: vt def occasio cogi-
tandi desuꝑ: possꝫ dici q̄ argumentū ꝓbat
intentū suū: sed tunc oporteret ēptoꝛē reddi
tus dare maius p̄cium q̄ꝫ sit p̄ciū solitum
dari ꝓ redditu vbi emptoꝛ nō hꝫ illā facul
tatē sed venditoꝛ. τ rō est. q: illa facultas re
petitiōis p̄cij est res estimabilis p̄cio: sicut
τ facultas repetendi mercē ꝯcessa vendito-
ri est estimabilis p̄cio: adeo q̄ remissius dꝫ
venditoꝛ vendere mercē quā vult posse re-
dimere: q̄ꝫ si eā irredimibiliter vellet vende
re. Si ergo de facto (vt supponif). xx. floꝛ.
sunt iustum p̄cium ꝓ redditu vnius floꝛ. in
casu q̄ emptoꝛ nō habet facultatē sed sol⁹
venditoꝛ: ita q̄ est irredimibilis ꝑ vendito-
rē sed p̄cium est repetibile ꝑ vēditorē: opoꝛ
teret q̄ emptoꝛ daret tanto maius p̄cium
q̄nti estimari p̄nt due facultates quas em-
ptoꝛ vult habere. τ onus q̄ vult venditorē
obligari. Due aūt facultates ille sunt. facul
tas repetēdi p̄ciū quā sibi reseruat emptoꝛ.
τ facultas repetendi mercē cui renūciat vē-
ditoꝛ: hoc est irredimibilitas mercꝭ. Onus
autē quo vellet venditorē esse obligatum:
est onus quo obligatus deberet esse em-
ptoꝛi restituere p̄ciū qñcūq̄ repeteret ip̄m.
hoc eñ ꝑ augmentū p̄cij esset etiā refundē-
dū venditoꝛi. sicut τ qñ emptoꝛ debet esse
obligatus venditoꝛi ad reuendendū mercē
vult emptoꝛ illud onus sibi refūdi: q: vult
eo minus p̄ciū dare. τ idē ptꝫ in facultatibꝫ
p̄dictis. q: qñ ecōtra venditoꝛ vult habere
eas. emptoꝛ vult eo remissius dare p̄cium.
Igif notabilr mai⁹ p̄ciū ꝓ redditu vni⁹ floꝛ.
cogeref dare emptoꝛ q̄ꝫ. xx. floꝛ. τ si daret tā
tundē τ ita magnū p̄ciū q̄ ꝓ oibꝫ dictis fa-
cultatibꝫ τ oneribꝫ satisfieret venditoꝛi: tūc
videf ō rigoꝛe scolastico loq̄ndo nō iniqu⁹
ꝯtractus in se. q: neuter de altero ꝯq̄ri pos-
set. De emptoꝛe eñ ptꝫ de se: sed de vēdito-
re q̄ videref grauari. etiā ptꝫ q̄ nō. q: illud
grauamē esset sibi refusum ꝑ augmētū p̄cij

ꝑ casuꝫ. Sicut i simi: ecōtra dictū ē de onere
q̄ grauaf emptoꝛ ex q̄ns obligat⁹ ad reuendē
dū venditoꝛi ad nutū vēditoꝛis. Nā adeo
grande p̄ciū posset dari vltra. xx. floꝛ. ꝓ red
ditu. j. floꝛ. q̄ venditoꝛ etiā nō p̄ssus poti⁹
vellet illud p̄ciū hr̄e τ annuā p̄sionē. j. flo.
soluere nō obstante q̄ esset obligatus em-
ptoꝛi qñcūq̄ vellet ad restituendū idem p̄-
ciū ad nutū emptoꝛis repetentis. Et ꝯfir-
maf illa r̄nsio dupl'r. Primo sic. Nā q̄ rōe
in ꝯtu illo in q̄ venditoꝛ hꝫ facultatē redi-
mendi: τ emptoꝛ nō hꝫ facultatē repetendi
p̄ciū: pōt ſuari eq̄litas cōmutatiua: nō ob-
stāte q̄ venditoꝛ est liberioꝛ emptoꝛe τ ma-
ioris facultatꝭ. τ hoc ideo. q: libertas τ ma
ioꝛ facultas venditoꝛis est ꝑ venditorē re-
fusa ꝑ h̄ q̄ eo vilius p̄ciū accepit: q̄tenus il
lam facultatē hr̄et. eadem rōne in illo ꝯtu
in q̄ emptoꝛ hr̄et facultatē repetendi p̄ciuꝫ:
τ venditoꝛ nō hr̄et facultatē redimēdi: pos-
set seruari equalitas cōmutatiua: vtroq̄ re
tinente fructus τ cōmoditates ꝑceptas ille
mercis: τ alter p̄cij. posset inquā per h̄ q̄ fa
cultas emptoꝛis esset ꝑ eundē sufficiēti au-
gmento p̄cij compata. Et sicut hec dedu-
ctio ꝓcessit vbi solū emptoꝛ hr̄et facultatē
repetendi p̄cium. τ venditoꝛ nō hr̄et facul-
tatem redimendi mercē. sic posset etiam de
duci vbi vterq̄ hr̄et facultatē ille repetendi
p̄ciū: alter redimendi mercē. q: venditoꝛ tā
to vilius p̄ciū acciꝑet ꝓ sua facultate hn̄da
τ emptoꝛ tāto maius daret p̄ciū ꝓ faclt'ate
repetēdi p̄ciū. τ sic vtriusq̄ ꝯditio esset redu
cta ad eq̄litatē. Sed diceres. Cur emptoꝛ
deberet dare eo maius p̄ciū rōne facultatꝭ
repetendi p̄ciū a venditoꝛe: cū venditoꝛ de
beret esse merito ꝯtēt⁹. q: ecōtra ei emptoꝛ
ꝯcesserat facultatē redimēdi: q̄ facl'tates sūt
paris ꝯditiōis. τ sic fieret vna cōpensatio?
Dicendū q̄ verū esset h̄: si illō a p̄ncipio eēt
inspectū in tāta p̄cij. secus vbi a principio
venditoꝛ volēs hr̄e facl'tatē redimēdi: coge
baf eo min⁹ p̄ciū recipe q̄ten⁹ illā facultatē
hr̄et. τ sic q̄si emit illā facultatē: nec g̃tis eā
accepit ab emptoꝛe. Cur ergo venditoꝛ qui
nō gratis eā accepisset ab emptoꝛe deberet
ecōtra eādē g̃tis indulgere facl'tatē repetēdi.

Et ex hoc sequunf duo corre-
laria. Primū q̄ q̄n
tū esset de rigoꝛe scolastico τ habēdo respe
ctum ad equalitatē cōmutatiuā: quatenus

illa seruet. tunc si seruet equalitas cõmuta
tiua sicut põt (vt videt) fieri: quãdo hinc
inde facultates tam emptoris ꝙ venditorꝫ
põderarent equa lance posset emptio ꝛ vẽ
ditio tanꝙ equa: de rigore scolastico ꝛ sub
tilitate defensari. id est nõ iniqua quolibet
sequentiũ ꝗnꝙ modoꝝ scꝫ Primo ꝙ neuter
haberet facultatẽ scꝫ nec emptor repetendi
ꝑcium nec venditor facultatem redimendi
sicut cõiter fit in emptionibꝫ ꝛ venditioni-
bus negociatoꝝ. Scdo ꝙ vterꝙ haberet
facultatem etiam duplicẽ. scꝫ emptor repe-
tendi ꝑcium ꝛ retinendi fructus ꝑceptos. ꝛ
venditor facultatem redimendi ꝛ etiam re-
tinendi cõmoditates ꝑcuratas mediãte pe
cũia. Tertio. ꝙ venditor haberet facultatẽ
redimendi: ꝛ emptor nõ haberet facultatẽ
repetẽdi ꝑcium: ꝙuis vterꝙ haberet facul
tatem retinendi ꝑceptos fructus ꝛ cõmo-
ditates de merce ꝛ ꝑcio. sicut cõmũiter fiũt
emptiones redditũũ redimibiliũ. Quarto
ꝙ ecõtra emptor haberet facultatem repe-
tendi ꝑcium ꝛ retinendi fructus: ꝛ vendi-
tor non haberet facultatem redimendi: licꝫ
etiam haberet facultatẽ retinendi fructus
Quinto. ꝙ vterꝙ hẽret facultatẽ: ille repetẽ
di: ꝛ alt redimẽdi: sed tñ neuter hꝫ facultatẽ
retinẽdi fruct9 vl cõmoditates ꝗn tenerent
facta resolutione ꝯtractus hincinde: singu
la singulis restituere: ꝑut etiam supꝰ dictuꝫ
est. Hoc inquã correlariũ satis patꝫ. Quia
ꝗntũcũꝙ vnius ꝯditio videret melior cõ-
ditione alterius. tamen illa melior cõditio
potest ꝑ augmentũ ꝑcij recõpensari vt fiat
equalitas cõmutatiua.

Secũdũ correlariũ

Habendo respectũ ad huiuscemodi equa-
litatẽ: possunt tales casus melius defendi
ꝙ recurrendo ad leges ciuiles loquẽtes de
emptione ꝛ venditõe ꝛ pactis in eisdem. qꝛ
ille leges varie loquunt atꝙ obscure: ꝛ ſm
varios casus. ꝛ qualitercũꝙ loquant: op9
est eas intelligi sempꝫ ita vt fuet equalitas
cõmutatiua. agit si in lumine naturalis rõ-
nis dimissis mẽbranis ꝛ auersis oclis a co
dice ad ipaꝫ equalitatẽ cõmutatiuã mens
eleuet: citius intelligeret quãdo ꝯtractus ali
quis foueat equitatẽ: ꝛ quãdo nõ. Ali etiã
leges ipe ꝯtractuũ ꝑmũ ex ꝯsideratione cõ
mutatiue equalitatis ꝑcesserũt ꝛ nõ ex legi
bus deriuata est equalitas talis: ꝑut in ꝑlo
go huius opis tactum est. Secũdo prin
cipalr ꝯfirmat ꝑdicta missio sic. Qꝛ ante ad
inuentionẽ numismatis si Johes ꝑmutas-
set agrum suũ ꝑ agro Petri: ꝛ Johes reser
uasset sibi facultatem repetendi suũ agrum
cũ fructibꝫ ꝑceptis de agro quẽ a petro ac-
ceperat ꝛ petrus nõ habuisset facultatẽ re
petendi suũ agrum licꝫ fructus ꝗs de agro
quẽ Johes sibi assignauerat leuauit: etiaꝫ
sibi reseruaret qñ ager su9 restitueret sibi ꝑ
Johẽꝫ. tũc nõ oportuissꝫ agrũ petri fuisse tã
ti valoris ꝗnti ẽ ager Johis. qꝛ Johes tra
do agrum suũ petro reseruauit sibi aliquã
facultatem estimabilẽ ꝑcio quã facultatem
nõ habebat Petrus: imo Petrus habuit
onus respectu Johis hñtis facultatem co
gendi petrũ ad resignationem agri. Pono
igit ꝙ ꝑ hoc ꝙ Johes vellet habere illam
facultatẽ oporteret agrũ Johis esse in mlto
vel ꝗnꝙ vel. x. flor. meliorẽ agro petri: ad h
ꝙ esset equa ꝯditio ꝑmutantis: ꝛ ager petri
valeret tm. xx. oporteret agrum Johis va
lere. xxiij. vel. xxv. vl. xxx. Ergo si idẽ Joh.
indueret ꝑsonã ẽptoris: ita ꝙ Johes eme-
ret agrum petri eadẽ lege scilicꝫ ꝙ Johes
ꝛ nõ petrus haberet ꝑdictam facultatẽ re-
petẽdi ꝑciũ: oporteret Johem dare ꝑ agro
petri. xxiij. vel. xxv. vel. xxx. Et si sic faceret:
tunc ita equus esset contractus emptõis:
sicut equus ꝯctus fuit qñ habebat Johes
ꝑsonã ꝑmutatoris. Hec aũt hic tñ scola-
stice disputasse volui: vt det occasio lectori
bus ad cogitandũ supꝰ hoc diligentius. qꝛ
ad vlteriora festino. op9 tñ erit vt in talibꝫ ꝯ
ctibꝫ nihil noui admittat quo maligni pos
sint vti in fraudẽ ꝛ pallium suaꝝ vsuraꝝ ꝙ
obiẽ supꝰ post ꝑncipiũ huius ꝯclionis circa
ꝙ etiã si fuaret eqlitas cõmutatiua: nõ ad-
mitterẽ illũ ꝯctũ vbi facultas repetendi ꝑ-
cium remanet apud emptorẽ. Unde opus
est aliquos ꝯtractus: licꝫ in se equos repro
bare ꝑpter abusum eoꝝ ꝛ latibulũ latronũ
de medio tollẽdũ. qñ etiã templũ diuu lꝫ
toto orbe famosissimũ. ij. Mach. ij. Cum
maligni ipm fecissent vt speluncam latronũ
dñs tñ ꝑ Nabuzardã ꝙ ꝑ Titũ dirui fecit
vt ptꝫ ꝑ Josephũ. ꝛ. iiij. Reg. vlti. Postꝙ
aũt hactenꝰ posita sunt spẽales casus in ꝗbꝫ
dꝯpuat ꝑdicta emptio ꝯiter generaliter lo-
quẽdo comꝑhendendi sunt in genere ois

modi quibus deprauatur emptio predicta Et pro hoc ponitur

Sexta conclusio.

Generaliter loquendo sex modis deprauatur emptio redditus redimibilis secundum sex circumstantias ad eius bonitatem requisitas. Nam quamuis septem requirantur circumstantie ad moralem bonitatem actus: tamen aliquando vna illarum septem coincidit cum obiecto seu genere illius actus: et tunc solum remanent sex circumstantie distincte. et sic est in proposito. Quia circumstantia quid. scilicet quod ematur et obiectum emptionis coincidunt quia redditus redimibilis est quid et obiectum. Sex ergo reliquie circumstantie sunt. quis. cui. cur. vbi. quomodo. quando. Si igitur ipse emens qui dicitur quis. similiter ille cui emit sit incapax vel indignus redditu. si etiam ob indebitam causam finalem vel inductiuam ematur. aut si ematur in loco vel in re in qua prohibitum esset constituere redditum. aut si in tempore quo prohibitum est. aut si cum indebito modo: puta dando precium minus iusto: tunc deprauatur emptio talis. et possunt circa singulas circumstantias poni exempla et declarari proporcionabiliter. sicut sunt declarata super questione. lxxxi. et. lxxxii. Circa tamen circumstantiam quomodo est ponendum exemplum quod in predictis questionibus est huc remissum. et est quod tunc etiam emptor peccat quando venditor vellet libenter illam pecuniam mutuo habere pro qua emptor vult emere. et venditor est in aliquo illorum quattuor vel quinque casuum constitutus in quibus tenetur emptor mutuare de quibus patuit questione. xix. et tamen emptor non vult ei mutuare: sed tamen vult emere ab eo: tunc enim etiam si det iustum precium: et omnia alia requisita sunt ibi: deprauabitur emptio mortaliter vel saltem emptor peccabit mortaliter nolendo mutuare sed emere.

Ex hoc sequitur

correlarium. Quod si quis diues vel pecuniosus velit emere redditum perpetuum siue redimibilem siue irredimibilem: et cum debitis circumstantijs vt non per accidens deprauatur emptio. vel saltem vt inter emendum non peccet: valde ac summe necessarium est quod videat ad necessitatem vendentis: quia in quattuor vel quinque casibus positis questione. xix. potest esse talis et tanta quod emptor idem mutuare deberet tantam pecuniam: quanta indiget et ob cuius pecunie necessitatem venditor constituit et vendit redditum super bonis suis: maxime si ab emptore prius talis petiuit mutuum et obtinere non potuit. et ob hoc ad venditionem redditus compulsus extitit Aut si non petiuit mutuum: tamen hoc simpliciter (vt bene presumitur) optabat: sed obtinere desperabat. Nam si diuiti constet de tali necessitate: non excusatur in omissione mutui. etiam si non proprio motu illi mutuet. prout ibidem patuit. multo magis quando petit mutuum: vel quando tacens de mutuo petit vt emat ab eo redditum constituendum in bonis suis et diues bene scit de eo talem necessitatem. Nec tamen illud opus est diuitibus solum in emptione redditus: immo etiam in emptione prediorum et aliorum bonorum immobilium et mobilium que habent pauperes et indigentes et pressi necessitatibus. quia etiam in emendo illa bona ab eis: videndum est ad predictam necessitatem. et maxime quando eis constat quod ob necessitatem qua premuntur coguntur illa distrahere. Hec est vna ex circumstantijs ob quam timendum est quod sepe deprauentur emptiones redditus. et maxime est illud natum contingere temporibus famis et caristie. sicut fuit iam temporibus nostris quibus grandis illa miseria et penuria: innumeros pauperes. vel ad constituendum in bonis suis redditus vel ad bonorum suorum distractionem compulit: multis (vt timendum est) diuitibus non aliorsum flectentibus oculos suos: nisi ad emendum predia vel possessiones ipsorum pauperum. vel redditus super bonis illorum pauperum constitutos. iuxta illud psalmi. Oculos suos statuerunt declinare in terram. et o vtinam pro precio saltem iusto emissent. Neque tamen etiam si iustum precium dederunt: propter hoc precise immunes sunt a peccato. neque sibiipsis blandiantur dicentes se seruasse illud diuine legis: quo seruato (vt aiunt) iusta et licita est redditum et aliarum rerum emptio. scilicet ne quis supergrediatur vel circumueniat fratrem suum in negocio. prime Thessalonicensium. iiij. Nam si quis etiam totam

legem seruauerit: offendit autem in vno
hic factus est omnium reus Jacobi.ij.
Nonne lex per apostolū pmulgata que
dicit ne quis supergrediatur fratrem suum
in negocio: etiam dicit. mutuū date. quod
nō tm̄ vel vniuersaliter loquendo consiliū
est (vt falso quidam sibi blandiunt) sed p̄
cepti in casibus q̄nq3 vel quattuor supra
positis qui sepe vt verendum est diuitibus
occurrerūt. Et vtinam attendissent illud
quod in veteri lege scriptum fuit: et nō mi
nus tamē quo ad hoc quod morale in eo
est ad nos vsq3 (qui ꝓpterea sub lege pieta
tis viuere debemus) extendit. Dicitur in
quā Deut.xv. Si vnus d̄ fratribus tuis:
qui moratur intra portas ciuitatis tue ad
paupertatem venerit: nō obdurabis cor
tuū: nec contrahes manū sed aperies pau
peri et dabis mutuū quo eum indigere ꝓ
speperis. caue ne forte surrepat tibi impia
cogitatio: et dicas in corde tuo: appropin
quat septimus annus remissionis: et auer
tas oculos tuos a paupere fratre tuo: no
lens ei quod postulat mutuū cōmodare.
ne clamet contra te ad dn̄m: et fiat tibi in
peccatum: sed dabis ei. nec quicq3 callide
ages in eius necessitatibus subleuandis:
vt benedicat tibi dn̄s deus in omni tem
pore ad que manū miseris. hec ibi. Pon
derate verba: signate mysteria: et aromatū
more ea conterite. Primo igitur pondere
mus illa duo verba dn̄i cū ait. caue et im
pia. vbi em̄ āmonet nos dn̄s vt caueamus
ibi peccatū subesse iudicandum est. et vbi
impietas memoratur: mortale peccatum
introducitur. Nam ꝓpter solum peccatum
mortale: homo inimicus dei constituitur: et
ad penam sensus damnatur. Modo ꝓpter
impietatem cōstituitur homo inimicus dei
q: Sapie.xiiij. dicitur. Similiter sunt deo
odio impius et impietas eius. vult ergo
dn̄s q peccatū et impietas sit nolle pau
peri indigenti mutuare: etiam si plus q̄3 ad
annū debeat expectare mutuans restitu
tionem sortis. Nam quādo veniebat an
nus remissionis: debita relaxabantur: sic q
nō dabatur actio creditori contra debito
rem: donec finitus esset annus septimus
Secūdo ponderemus illud verbum:
ne clamet ad dn̄m et fiat tibi in peccatum.
quid em̄ aliud ex illo elicitur: q̄3 q etiam
vsq3 eo aggrauatur peccatum nō mutuan
di grauiter indigentibus: q etiam in celū
clamitans esse dicatur. Tertio pondere
mus cum ait. callide etc. Nunquid nō cal
lide egerunt diuites illi: ad quos cū vene
rūt aliqui q̄ ab ineunte etate duris et fide
libus laboribus se nutrierūt: sed ob tem
poris illius durissimā conditionem effe
cti sunt in victualibus pauperes: inedia
squalidi: fame marcidi: liberos hn̄tes fame
extenuatos. rogātes pijssimo noie dn̄i in
uocato: quatenus eis mutuarent aliquā
tam summā pecuniarū qua suis calamita
tibus subuenirent. At illi. Si forte signū
aliquod sed mendax ostenderūt compas
sionis gestu corporis: tamen plus impij
fuerunt q̄3 qui tempore Johis fuerūt qui
saltem lingua et verbo dilexerūt ꝓximos:
benigna saltem dantes (licz sine opere) ver
ba. Hij autē lingua et verbo simul et ope
re ac veritate immites fuerūt in eos dicētes
pecuniā nō habeo: vel si quā hēo mutua
re nō possū tibi nec volo: q2 met indigeo
ea. Nō aiaduertētes illō Johis baptiste.
Qui hz duas tunicas det nō hn̄ti. Nec cō
derātes q mag ipi (licz diuites) charitate
indigebant q̄3 illi pecunia. Nam qui ha
buerit substantiā3 huius mūdi: et viderit
fratrem suum necessitatem habere et clau
serit viscera sua ab eo: quō charitas dei
manet in eo? prime Johis.iij. Cūq3 incon
cussis visceribus pietatis eos vacuos ab
ire fecerūt: desperauerūt paupes: cogitan
tes mutuū gratuitum nullatenus se pos
se obtinere: nec etiam ab eisdem posse mu
tuū sub vsuris accipere: eo q conijcerent
ipsos diuites. et si nō ꝓpter deum quē non
verentur: tamen ꝓpter mūdum et penas tē
porales nō mutuaturos sub vsuris. Si
cum pauperes viderunt oculos aut agel
los aut casulas sibi aliquas supellectilē
tauerunt constituere annuū redditum in
eisdem et redeuntes obtulerunt se eis red
ditū illum vendituros. Et ecce mox ver
bo venditionis emisso subito mira cele
ritate in esse ꝓdijt pecunia emptionis que
prius noie mutuationis audito nullibi ap
parebat. Emerūt itaq3 et vt qui impij fue
rūt mutuū denegando: aliquo modo

similitem palliarent animũ gratiam redemptionis venditoribus concesserunt. Et o vtinam gratiam illam nõ mox alia iniquitate corrupissent: dãdo scꝫ ob illam gratiam cõcessam minus iusto precio. Accepto itaqꝫ precio pauper ille sue succurrit calamitati et cum caribdim euasisset incidit in scillam. Eum enĩ per oẽm diem sol et luna vigilijs et laboribus vret per noctem. in sudoribus cum summa anxietate acquirit ea quibꝰ annuã pẽsionẽ soluat emptori: qm̃ si defecerit en tot cautelis emptor muniuit suum contractum qꝫ paruo tempore quĩ pauperẽ illum fructũ illarum quasi partiali vsufructu spoliauit: etiam earundem proprietatem vsurpabit. Et quãuis gratia redemptionis pauperi illi fuerit concessa: tamen vt vnqꝫ redimat: opportunitas nunqꝫ occurret. Adeo enĩ extenuatus fuit qꝫ etiaꝫ vix ipse et familia sua famem ipsam vtcũqꝫ temperare (taceo extinguere) possit. O pietas o christianorum mitisitas cordium: obscuratum est proh dolor aurũ nostrum: mutatus est color optimus: in scoriam versum est nostrum argentũ: abierũt pij: succreuerũt impij: et qm̃ superabundauit iniquitas: refriguit charitas multorũ: institerũt tempora periculosa predicta et prophetata ab apostolo. apparuerũt homines amantes semetipsos: querentes q̃ sua sunt: non que iesu christi. et cum transitoria querunt perdunt eterna. qui si eterna quesiissent: nõne simul et omniũ terrenorum abundantiaꝫ assecuti fuissent? aut mendacem facimus promissionem dñi in loco preallegato. Ait enĩ dabis ei etc. vt benedicat tibi dñs deus in omni tempore et cunctis ad que mittis manũ. ecce cũ charitate simul etiã fides de verbis dñi perijt. Multa hec per exhortationem et declamationẽ dici possent: sed hoc in loco transeo. Nec excusabitur predictus emptor per hoc qꝫ diceret se in hoc beneficium prestare venditori. quia si non emeret et etiam nõ mutuaret: ipse cogeretur illa sua bõa irredimibiliter vendere aut ea grauissimis vsuris obligare alicui iudeo vsurario. Nam si hoc sufficeret: tunc etiam excusaretur qui sub leui vsura mutuaret ne ille pauper cogeretur sua irredimibiliter vendere vel recipere mutuũ sub grauibus vsuris. Preterea nõ excusatur qui preceptũ dei transgreditur: etiaꝫ si faciat ne primus damnificetur ab aliquo alijs iniuste. Nam non sunt facienda mala anime vt eueniãt bona. et multo minus vt nõ eueniãt mala temporalia cuiusmodi est tẽporalis damni perpessio.

Septima cõclusio

Emptio redditus redimibilis potest esse non solum ex genere licita: sed etiaꝫ ex oĩbus circũstantijs. probatur. quia qꝫ sit ex genere licita patuit in prima conclusione precedentis questionis. modo actui ex genere licito possunt accedere omnes debite circũstantie. hec cõclusio in simili patuit supra questione. lxxxj. et lxxxij.

Octaua conclusio

Emptio redditꝰ redimibilis potest fieri pro fundatione ecclesiarum et altariũ. Hec cõclusio ponitur propter quosdã qui senserũt illã emptionem esse illicitã. cuiusmodi fuit Johẽs francfordensis magister in theologia in tractatu suo conclusione secũda. Probatur multipliciter cõtra eum sic. Primo. quia emptio redditus redimibilis est de se licita: vt patuit: et etiam ipsemet concedit: nec ille finis scꝫ vt de illo redditu viuant ecclesiastice persone est illicitus in se: immo ecclesiastice persone sunt de nũero illarum personarum quibus pre alijs congruit viuere de redditibus: nec etiam est incõuenientẽs finis. respectu talis actꝰ quia est melior illo actu emptionis. igitur ille actus est ordinabilis in ipsum. Secũdo sic. quia si talis emptio esset illicita maxime propter motiuũ predicti magistri: quod fuit tale. scꝫ quia ex quo talis redditus potest redimi: tunc staret qꝫ quãdo redditus redimeretur: ecclesia vel qui preest illi ecclesie vel beneficio nõ posset pro illa pecunia restituta aliquẽ alium redditum emere vel saltem nõ ita bonũ. et sic ex hoc diuinus cultus q̃ deberet esse perpetuus: in toto cessaret: quia dei ministri non haberent vnde viuerent cum spiritualia sine temporalia nunc possint subsistere. Modo hoc motiuũ deficit dupliciter. Primo quia illud non plus concludit nisi qꝫ illa emptio est emptio redditus non ita idonea pro fundatione ecclesiarum sicut si esset irredimibilis vel redditus nõ est ita

idoneꝰ q̄n aliqua incōmoditas sit in eo ꝓ
cultu diuino. Modo nō sequit̄. ille dat vt̄
emit aliqua bona ꝓ fundatiōe ecclesiaꝝ. ⁊
illa bona sunt nō om̄ino cōmodosa. igitur
peccat. q꜡ tunc qui emeret p̄dia nō om̄ino
fertilia vel aliquantū distantia aut aliam si
nulem incōmoditatē habentia: aut nō da/
ret pingues redditus peccaret. Secūdo
Quia redemptione facta si ecclesia nō pos/
set redditū emere: posset tamen aliquā pos
sessionē emere de cuius fructibꝫ interim vi/
ueret donec occurreret redditus ꝯueniens
⁊ si nullus occurreret nec possessio: tunc ꝙ̄
uis tandem ille cultus desineret: non ꝓpter
hoc totus cultus desineret. quia etiā si nul/
la beneficia ꝑpetua essent fundata: adhuc
haberet̄ cultus dei: vt patuit in ꝓmitiua ec
clesia. Tertio. quia plura bñficia ⁊ officia
habent tales redditus redimibiles. nec tn̄
dānant̄ illi q̄ ea sic fundarūt. nec illi qui ea
sic fūdata ꝯfirmauerūt. nec ecclesiastice ꝑso
ne que de sic ēptis viuūt. hec aūt nō essent
si opinio p̄dicti magistri esset ṽa.

Questio. LXXXV.

Utrū emptio red

ditus depꝰuet̄ ꝑ hoc ꝙ emptor obligat ven
ditorē ad aliquā penā sibi soluendā: si non
soluerit sibi pensionem in termino prefixo
Solutio stat in vna conclusione ⁊ in vno
correlario.

Conclusio respon

siua est. ꝙ nō depꝛauat̄ ꝑ p̄dictam obliga/
tionem: dūmodo assint quattuor ꝯditiōes
Prima pars ꝓbat̄ quadruplicit̄. Primo
sic. Non est maior ratio de emptione ꝙ̄ de
mutuatione: sed mutuatio nō depꝛauatur
per hoc ꝙ mutuator obligat mutuatariuꝫ
ad penam aliquam sibi soluendam: si non
soluerit sortem mutuataꝫ in termino p̄fixo:
vt patuit sup̄ questione. xxxj. igitur nec em/
ptio per hoc depꝛauat̄. Maior ꝓbatur du
pliciter. Primo. quia vtrobiqꝫ ipse obliga
tus ad penam: est eque debitor obligān eū
igitur qua ratione vnus coꝝ potest obliga
ri ꝑ suū creditorem ad penā: eadem ⁊ alter.
Secūdo sic. quia eo ipso ꝙ venditor red
ditus nō soluit pensionem annuā emptori
in termino p̄fixo: emptor expectando pen/
sionē censet̄ eam mutuare venditori implı
cite: licꝫ inuitus. quia expectare est implici
tū mutuare saltem si res expectata est de ge
nere reꝝ mutuabiliū: cuiusmodi est pecūia
⁊ frumenta. Igitur sicut quādo mutuatari
us i termio nō soluit. ⁊ sic censet̄ ꝙ̄tū i eo ē
de nouo mutuū recip̄e a mutuatore lꝫ inui
to. poterit ꝓ illa dilatōe q̄ ē mutui receptio
obligari ad penā. sic etiam venditor reddi/
tus nō soluēs in termino. ⁊ ꝑ ꝯsequens im
plicite mutuū recipiens obligari potest ad
penam. Secūdo ꝓbat̄ ꝓma pars ꝯclusio
nis. quia huic pti coclusionis videt̄ fauere
Jo. de gersona in tractatu d̄ floribꝫ vbi ait
sic. Sicut in redditibꝫ censualibꝫ recipien/
dis ꝑ dños certis terminis: qñqꝫ pena pe
cuniaria imponit̄ nō soluentibꝫ die assigna
ta: ita potest aliquis recta intentione ⁊ secu
ritate solutionis taliter statuere in ꝑticula/
lari ꝯtractu vel ꝯcessione ad terminū. Hec
ille. Et sic approbat appositionē pene in red
ditibꝫ censualibꝫ debitꝫ alicui dño. puta ꝓ
stipendio sibi debito ratione p̄sidentie sue
suꝑ rēpublicam. Nō est aūt maior ratio de
illo redditu ꝙ̄ de eo q̄ debet̄ ex cōtractu ali
cui ꝓuato. Idem etiam in tractatu de cō/
tractibꝫ ꝓpositione sexta ait. Si quis p̄stet
pecuniam ꝑ mutuū vsqꝫ ad certum termi/
nū cum adiectione pene: ꝙ nisi soluat in il/
lo termino: obligabit̄ soluere pecuniam vl
tra sortem: illud in casu poterit bona inten/
tione ⁊ charitatiue fieri ⁊ pena recipi: patꝫ
in censibꝫ pluribꝫ tali pacto soluendis. hec
ille. Et sic approbat idem tam in mutuo ꝙ̄
in censibꝫ. Tertio sic. quia in ꝯtractu em/
phiteotico dñs habet de iure cōmuni suū
emphiteotam obligatū ad penā: si nō solue
rit canonē seu pensionem adeo ꝙ si in bien
nio nō soluit pensionē cadit a iure suo. Si
igit̄ obligatio ad penam nō depꝛauat ꝯtra
ctū emphiteoticū: al's ius cōmune nō an/
nexuisset ei illam obligationeꝫ pene: sequit̄
ꝙ nec depꝛauabit cōtractum censualem. Lꝫ
ꝯña. q꜡ nō est maior rō in vno ꝙ̄ in alio: cū
emphiteoticꝰ sit sil'is censuali. vtrobiqꝫ em̄
alter ꝯtrahentiū soluit alteri ānuā pensiō
ꝓ eo qđ recepit ab altero aliqđ equalis illi
obligatiōi pēsiōis: ꝙ̄uis in h̄ sit dr̄a ꝙ i em
phiteotico nō recepit emphiteota num̄
ma: sed rē a dño. In censuali autem sic ⁊ ia

de q̃buſdã alijs differētijs. ſed nec illa nec
alie differentie poterunt illaȝ variationē fa
cere: quia de equalentibꝰ: vt ſunt res ⁊ nu-
miſma idem eſt iudicium. Quarto ſic. qꝛ
ſi in ciuitate aliqua ſit ſtatutū vel ꝯſuetudo
q̄ debitore nō ſoluēte in termino prefixo ſi
creditor coram iudice petat ſolutionē a de
bitore. iudex mittat creditorē in poſſeſſiōeȝ
debitoris ad leuandū fructꝰ illiꝰ poſſeſſio-
nis taliter: ſcȝ q̄ de centum flor. ſibi debitis
recipiat fructus in valore q̃nq̧: licite pote-
rit creditor ſic miſſus in poſſeſſionem leua
re illos q̃nq̧ de centum: donec fiat ſibi ſo-
lutio debiti. put etiam patuit ſup̄ queſtiōe
xxi. cum ſuo moderamine. ⁊ idem tȝ Bal.
Nō illi q̃nq̧ ſūt pena legal. qꝛ p̄dictū ſta
tutū emanauit vl ꝯſuetudo introducta fu
it ex illa cauſa: vt illiꝰ pene metu debitores
ſollicitarent ad ſoluendū. Quādo aūt fit cō
tractus in aliquo loco. tunc intelligit fieri
ſm ꝯſuetudinem ⁊ ſtatuta illius loci: niſi p
expſſum ſecus agatur p cōtrahentes. Igit
ſi quis emeret redditū in tali loco: tunc eti-
am nihil exp̄mendo: de ſe ineſſet q̄ emptor
haberet venditorem obligatum ad illā pe
nam legalē. ⁊ nihilominus emptio eſſȝ lici
ta ſi fuet moderamen p̄uādū. igit ſi ſup illa
pena ꝯuenirent expſſe: ſic q̄ emptor eū ad
eam obligaret. etiam nō ob hoc depuaret
emptio ſaluo eodem moderamine. tȝ ꝯña.
quia nō videt ratio diuerſitatis quare em-
ptio depuaret ex appoſitiōe pene ꝯuentio-
nal. et tūc tn̄ ſi p legē vel ꝯſuetudinē appo
neret nō depuaret. Si enī lex vl ꝯſuetudo
potuit apponere: ⁊ ꝯn̄ter ꝯhentes poterāt
ſub illa lege ꝯtrahere: ſignū eſt q̄ eius appo
ſitio nō eſt de ſe inhoneſta. igit etiam ex cō-
ſenſu ptium poterit apponi. Attamē qḋ di-
ctum eſt de p̄dicta miſſiōe creditoris in poſ
ſeſſionē debitoris: debet intelligi tunc fore
licitum quādo ſeruant ꝯditiones requiſite
ad appoſitiōem pene legalis. de quibus di
ctum eſt queſtione. xxxi. ꝯcluſione decima.
Et eo moderationem illius ibidem require

Secūda pars pbat. quia ad hoc requi-
runt quattuor ꝯditiones habite ſupra que
ſtione. xxxi. quas per om̄ia huc applica cō-
mutādo nomen mutuatoris in nomen em
ptoris. ⁊ nomen mutuatarij in nomē vendi
toris q̃uis nō ſit neceſſe: eo q̄ etiaȝ ipſe em
ptor eſt vere implicitus mutuator: licȝ inui
tus quādo vltra terminū cogit expectare. ⁊
venditor eſt mutuatarius eius quādo ꝯ-
fert ſolutionem facere. ⁊ quecūq̧ harū ꝯdi-
tionū defecerit emptio depuabit p tale pa-
ctum adiectum. ⁊ rōnes patent ex ibidem
dictis: ⁊ illarū ꝯditionū etiaȝ vnam tangit
Gerſon vbi ſup.

Correlarium ſequitur. q̄ reſpon
ſio Hein. de hoyta in tractatu ſuo de con-
tractibꝰ dubio ſeptimo. ſi indiſtincte intel-
ligat: nō eſſet ſufficiens. Unde ſane eſt intel
ligenda: quādo quaſi indiſtincte ꝯdemnat
illam emptionē redditus: in qua emptor ꝯ
venditoreȝ (qui anguſtatus ⁊ neceſſitatus
vendidit ſup ſe vel bonis ſuis redditū) ap
poſuit talem penaȝ: q̄ q̃ncūq̧ venditor nō
ſoluit emptori in termīo aſſignato: q̄ extūc
emptor agit ſup bona illa quattuor vicibꝰ:
⁊ in quarto termino iuridice ſententiet ſibi
q̄ ꝯtractus cenſus iā amplius ſemp vltra
xiiij. dies debeat duplicari tamdiu donec
illa bona nō plus valeant q̄ꝫ cenſus nō ſo
lutus ſic multiplicatus. ⁊ tūc ipſa bona ad
iudicent emptori obtinenda libere ⁊ quie-
te p cenſu ſuo nō ſoluto. Un̄ ait q̄ illa appo
ſitio pene eſt iniuſta penitus ⁊ iniqua. Et
huius aſſignat in effectu tres rōes. Prima
quia illa appoſitio pene eſt repugnans iuri
naturali ⁊ dīno. igitur eſt iniqua. Añs p-
bat. quia iure naturali ⁊ diuino q̃libȝ ho-
mo obligat ad releuandū pximū ſuū angu
ſtatū ⁊ neceſſitatū quādo cōuenienter hoc
facere poteſt ⁊ ſua intereſt. talis aūt appoſi-
tio pene eſt reſiſtens illi iuri. Minor nota.
Sed maior pbat p auctoritates veteris ⁊
noui teſtamenti in quibꝰ p̄cipitur q̄ releue
mus pximū neceſſitatū. Nam Exod. xxij.
preceptiue dr. Si pecuniā mutuo dederis
populo meo pauperi qui habitat tecum:
nō vrgebis eum quaſi exactor. Secūda
ratio. Illa appoſitio pene non ſolum eſt re-
ſiſtens intentioni predictorum iurium: ſed
etiam contrarium inducens. Quia eſt ad
magis anguſtandum anguſtatum: ſcilicet
ad exheredandum ⁊ dep̄mendū ⁊ extreme
anguſtandū pximū quādocūq̧ reddit im-
potens ad ſoluendū talem cenſum in ter-
mino p̄fixo. Tertia ratio. tl'is emptor nō
ſolum nō eſt iuſtus: imo impius ⁊ crudel.
igitur. Añs pbat p p̄ma parte dupliciter.

ꝑ:ꝭo sic. quia iustus seruat ius diuinū ⁊ naturale. ꝑdictus autē vtriq; repugnat: vt patuit. Secūdo. quia iust⁹ homo tota die miseret ⁊ cōmodat. ⁊ ibidē miserebit ⁊ retribuet ps. xxxvi. Predictus aūt nō miseret: nec cōmodat: quia de pensione sibi debita nō vult expectare: imo punit eum desup. expectare autē esset misereri ⁊ cōmodare: hoc est mutuare. Pro secūda pte patz ex secūda ratione. Hec omīa ille in effectu. Illa aūt eius responsio si indistincte intelligeret deficeret in quattuor. Primo. quia q̄uis vex sit q ꝑdicte pene appositio sit illicita saltem vt frequēter: hoc tñ nō est ex eo q appositio pene sit illicita: sed ex eo: quia ꝑdicta pena est saltem vt frequent nimis magna ⁊ imoderata ɔtra quartā ɔditionē requisitam ad hoc q appositio pene sit licita. Modo illā imoderantiā nō allegat ꝓ cā depuatōis sed aliā cām. que si pcederet eq̄ pcederet in pena longe minori vel minima: q̄ allegat q ꝓximo necessitato tenemur succurrere mutuatione vel expectatiōe ⁊ hmōi. ⁊ sic tenemur eum nō punire sup nō solutione mutuati vel debiti: etiam pena q̄ntūcūq; pua.

Scdo. q̄ q̄uis illa pena sit nimis mag respectu alicuius venditoris: vtputa eius qui in termino est necessitatus ⁊ angustatus: nō tñ respectu cuiuscūq;: quia nō respectu illius q̄ licz a ꝑncipio vendiderit redditum ex necessitate qua fuit ꝑssus: tñ nūc in termino bñ posset soluere ⁊ nō vult ex mera ꝓteruia: vt ipsemet ɔcedit. Immo dico si nō ex mera ꝓteruia: sed ex mera incuria ⁊ negligentia: vtputa si nō habet ⁊ tñ posset habere si vellet diligentiam adhibere. Nā ɔtra talem potest quis pcedere ad penā: q̄ est in culpa: ⁊ iniusticiā facit emptori: quia sine iusta causa detinet rem alteri debitam: ⁊ hoc ɔtra illius voluntatem ⁊ nō solū ad penam pcedere potest is qui sic iniusticiaz patit: sed etiaz ad tantā q̄nta requirit ad cogendum eum ad solutionem. ⁊ ideo etiam ꝑdicta pena posset exigi: si minor nō sufficeret: etiam si nō sit venditor in mera ꝓteruia vera: sed ꝑsumptiua vel interꝑtatiua.

Tertio. quia q̄uis verū sit q quādo debitor pensionis est ɔstitutus in tanta necessitate ⁊ angustia q emptor ei tenet mutuare tantundē qd̄ in q̄ttuor vel q̄nq; casibꝰ tactis q̄ōe. xix. ɔtingere pōt. tūc nullā penaz potest ab eo exigere: ⁊ si exigeret peccaret ⁊ peccasset etiam a ꝑncipio ɔtractus [illegible] do illam exigere. quia necessitas [illegible] talis etiam ab initio ɔtractus q etiam peccasset emendo ab eo etiam sine illa obligatione penali: eo q debuisset non emisse sed gratis mutuasse. tamen quādo nullus illorū casuū adest: puta quia in nulla necessitate est ɔstitutus: vel est ɔstitutus in tam leui q nō ob hoc tenet aliquis ei mutuare. vel si quis ei tenet: nō tamen tenet ipse emptor ei mutuare q̄ nō est in tali abūdantia: vt sit ei sic obligatus: nō habebūt ꝑdicte rōnes locū: quia auctoritates allegate nō sunt intelligende ꝑceptiue in omī casu: sed in certis casibꝰ tm̄: vt etiam ex verbis earum patet.

Quarto deficit: quia idem dicturū se dic q forte etiam in casu q̄ ex ꝓteruia nollet debitor pensionis eam soluere in termino ꝑfixo. ⁊ emptor ad penā illam pcessisset: ⁊ illa sibi esset adiudicata: nō posset creditor illā totam sibi retinere: sed habito toto illo qd̄ suū est: residuū dandum est paupibꝰ: vel in aliquē alium piū vsum ɔuertendū. Modo dicendū videt q imo totū illud potest retinere sibi: dūmodo assint ꝑdicte quattuor ɔditiones: quaꝝ si aliqua deesset vel defuisset etiam nō licuisset sibi pcedere ad exactionē illius totius etiam animo applicandi ptem pauperibꝰ. hec aūt patere possunt sufficienter ex dictis questione. xxvi. Breuiter igitur ei⁹ sententia ꝓ tanto hz veritatem q in casu quo necessitas debitoris fuerit talis q venditor deberet ei ex ꝑcepto tantundē mutuare: nō pōt illam penā exigere ab eo: etiaz minorē q̄ sit ꝑdicta ⁊ multo [illegible] nus potest ꝑdictam exigere. Nec a ꝑncipio ɔtractus potuit licite paciscī sup exactione illius vel minoris pene: habēdo respectū ad casum talis necessitatis tpe solutionis pensiōis. Secus aūt quando debitor in nulla necessitate est vel nō in tāta: vt emptor sibi teneat mutuare tantūdem [illegible] pensio: ⁊ pena ē moderata: ⁊ nō nimis magna: puta nō vltra eam q̄ntitatē q̄ta [illegible] ciūt ad compulsionē debitoris ad solutionem [illegible]

Et si potest emptor talē penam [illegible] licz sibi ipsi applicandam ad bursam [illegible] nō minus: imo magis potest in [illegible] su aliam penam q̄ nō esset sibi lucrosa [illegible] nere dūmodo esset moderata ⁊ [illegible]

liter: et ea apponeret quatenus metu eius in-
duceret venditor ad solutionem pensionis
v puta si debitor nõ soluerit in termino q
nõ bibat vinũ donec sibi soluerit: supposito
q sine detrimẽto corporis carere possit vino
Nam pacta que nõ sunt cõtra bonos mo
res: nec turpia vl' turpis rei gratia inita nec
a iure reprobata: nec captiosa sunt seruanda
ex quo sunt inita per ɔtrahentes sine dolo
vt etiam dicũt dñi iuriste.

Questio. LXXXVI

Utrũ emptio red
ditus deprauet' p hoc q emptor exigit a vẽ
ditore q venditor sibi obliget illa bona in
quibus est redditus cõstitutus vel aliqua
alia bona in pignus vel ypothecam distra
hendũ vel distrahenda ſm loci consuetudi
nem: si venditor in termino pfixo nõ solue-
rit pensionem debitam. Et differt illa que-
stio a pcedenti p tanto: qr in pcedenti obli-
gatur debitor ad hoc: vt si in termino non
soluat pensionem quam soluere debet: sol-
uat pecuniam etiaz si nõ sit creditor passus
interesse. Hic aũt et si obligetur debitor ad
hoc vt si nõ soluat pensionẽ in termino: pa
tiatur distrahi pignus suũ, nõ tamen coget'
per hoc in illa distractione aliquid soluere
vltra pensionem neglectam (nisi forte credi
tor sit aliquod interesse passus ex mora de
bitoris) Unde casus huius questionis vi
det' mitior casu pcedentis questionis. So
lutio stat in duabus suppositionibus et tri-
bus conclusionibus.

Prima suppositio
ſm dños iuristas. Pignus ẽ obligatio ali
cuius rei licite p debito inita. fit autẽ obli-
gatio pignoris ad maiorem securitatez cre
ditoris. quia tutius est pignori incumbere
q in personã agere. sicut etiaz tutius est nõ
soluere q solutum repetere. Et dicit' pign'
a pugno: ideo ꝓprie pignus dicitur res mo
bilis tradita de pugno in pugnum. et sic pi
gnus trãsit: ypotheca aũt ɔsistit in re imobi
li que non transit.

Secũda supposi
tio. quadruplex est pignus scʒ legale: iudi-
ciale: ptorium et conuentionale: quemadmo
dũ etiaz sup questione. xxxj. posita fuit mul
tiplex pena scʒ legalis: iudicialis: et conuen
tionalis. De tribus primis pignoribus nõ
est ad ꝓpositum huius questionis: sed pnci
paliter de quarto tñ: qd est illud qd sola
hoĩs ɔuentione ɔstituit'.

Prima conclusio
Emptio reddditus nõ deprauat' de per se
et pcise p hoc q etc. vt ponit' in titulo. pbat'
quintupliciter. Primo sic. quia tale pactuʒ
de quo in titulo: est a iure ciuili receptum et
approbatuʒ. igit' licitum. tenet cõsequentia
p ea que tacta sunt sup questione. lxxiij. cõ
clusione pma: pbatione. ij. Añs pbat'. qa
in. l. pactum. ff. de pigno. act. habetur q va
let pactum: q si venditor infra certum ter-
minũ: debitum nõ soluerit: q tunc pdia pi
gneri vel ypothece data liceat creditori vẽ
dere. et illo modo etiam intelligit eundẽ te
xtum glo. pma ibidem. et p hoc inducit. l. j.
C. de pactis pigno. et dictã. l. si fũdus. §. fi.
ff. de pigno. Secũdo pbatur auctorita
te quorũdam legistarũ. Nam Bar. in. l. si
necessitas in. §. si ãnua. ff. de pigno. act. vbi
declarando textum dicit ibi esse casum: q si
quis ex certo fundo teneat' pensionem seu
redditum soluere ad certũ terminũ et infra il
lũ nõ psoluerit q extunc possit creditor pi-
gnus vendere p pensione non soluta. Et h
idem voluit ibi glo. Alex. de Imo. et ceteri
scribentes qui omnes transeũt cum Bar.
Facit etiam qd dicit ideʒ Bar. postea in. §.
fi. vbi dicit notabiliter p illum textum: q h
casu potest vendi pignus: nõ solum ꝓpter
debitum nõ solutum: sed etiam ꝓpter acces-
siones. p hoc est bonus textus in. l. que spe
cialiter. C. de distrac. pig. que dicit: q specia
liter a nobis obseruata sunt debitoribꝰ ces-
santibus in solutione: debetis bona fide et
solenniter vendere. Tertio pbat' a simili
vel minori: quia nõ deprauaret' per hoc q
emptor vellet habere potestatem: q si ven-
ditor nõ solueret pensionem in termino p
fixo: emptor rem pigneratam possideret iu
re emptionis: iusto tamen eam precio exti-
mando: vt patet in. l. si fundus. §. vlti. ff. de
pig. Ergo eadem ratione vl' a minori affir
matiue: etiã valebit si vult habere potesta
tẽ illa alteri iusto pcio vendẽdi vl' distrahẽ

di.q: nõ apparet ratio diuersitatis: imo mi
nus videref pmũ q̃ secũdũ.q: tũc creditor
sibiipsi cẽseret vendere.secus in secũdo quã
do alteri vendit. neq3 tñ sibiipsi vendẽdo ẽ
piculũ iniquitatis.quia notanter adiectũ
est iusto pcio extimando supple nõ p credi-
torẽ q simul est venditor:sed p alios quo3
interest. Quarto pbaf rõe theologica.sic
emptor põt licite obligare venditorẽ ad pe
nam si nõ soluerit in termino pfixo: vt in p
cedenti qõne patuit.igif etia3 licite poterit
eum obligare ad hoc vt pmittat eũ distra-
here bona impignorata.t3 pña a fili vel mi
nori. Nam in pmo casu emptor conaf hic
pensionem ⁊ eam tandẽ habebit. ⁊ vltra h
etiam penã imbursabit si defecerit in termi
no. In secũdo aũt casu conaf habere pen-
sionẽ ⁊ eam tande3 habebit: sed nihil vltra
h habebit nisi passus sit aliquod interesse
sed pter hoc nihil: put patebit in sequẽtibꝫ
ꝯclõibꝫ. Quinto sic.q: si p hoc depuaref
maxime quia illa exactio emptoris ꝯtra vẽ
ditorem tendens ad distractionem bono3
eius:si in termino defecerit:videref esse cõ
tra lege3 diuinã ⁊ naturalẽ mandantẽ q p
ximo patienti necessitatem: ⁊ sic nõ soluen-
ti in termino debemus misericorditer suc-
currere. ⁊ p ꝯñs ei expectare de pensiõe de-
bita. ⁊ multo magis tenebimur ad nõ oppri-
mendũ eum per distractiõem bono3 eius.
Modo illa incõuenientia oĩa possũt vi-
tari etiam si fiat illa distractio.quia pdicta
exactio ⁊ distractio potest fieri stantibꝫ ꝯdi
tionibꝫ ponendis in sequenti ꝯclusione.il-
lis autẽ stantibꝫ nõ habebũt illa incõueniẽ
tia locum. igitur emptio redditus p hmõi
pactum ⁊ distractionẽ nõ depuaf q̃ntũ est
de p se.sic em̃ intelligif hec ꝯclusio prima.
ideo notanf addif in ꝯclusiõe de per se ⁊ p-
cise. Si em̃ de p se p eam depuaref. tunc
etiam quibuscũq3 ꝯditionibꝫ stantibus de
prauaref p eam:sed bene veru3 est q in cer
tis casibꝫ p ea deprauatur: vt in sequẽti cõ-
clusione dicetur.

Secũda conclusio

Licet emptio nõ depuef p hoc q ⁊c. vt in
titulo.tamen ad hoc requirunf nouẽ cõdi-
tiones ne deprauef in pdicto casu. Prima
q emptor mallet pensionẽ sibi debitam re
cipere in termino q̃ q eam nõ recipiendo
pcedere habet ad distractionem pignoris.
Ratio est. quia si ecõtra mallet ad distracti
onẽ pcedere. signũ esset q lucrosius esset si
bi pensionẽ expectare. ⁊ sic ad illã distractio
nẽ pcedere: q̃ pensionẽ recipere in termino.
⁊ sic eam nõ expectare. modo hoc includit
implicitã mutuationẽ vsurariam. Nam il-
la expectatio pensiõis est implicita mutua-
tio. ⁊ tñ eam mallet facere ⁊ distrahere pi-
gnus: ⁊ hoc pter lucrum tpale q̃ nõ mutu
are. ⁊ sic nõ ꝯsequi illud lucrũ. Mutuatio
autẽ spe lucri tpalis facta est vsuraria.igit.
Unde debet potius velle ecõtra vel adminus
eque velle vnũ sicut alterũ: vt sic nõ sit
animus eius in affectione vllius lucri sibi
puenibilis ex dilatione solutionis pensio-
nis. Secũda ꝯditio.q nõ emergat vel na
tum sit emergere scandalum etiam pusillo-
rũ ex illa obligatione ⁊ ꝯsimiliter ex distractio-
ne.quia si emergeret: actus redderef malus
p accidens. Natum autẽ est emergere q̃
pcedens ꝯditio ⁊ seqñtes nõ oẽs fuarentur.
quia ex defectu pcedentis haberef suspe
ctus de cupiditate vsuraria ⁊ ex defectu se-
quentiũ de crudelitate ⁊ impietate vel alia
iniquitate.quãdo autẽ pcedens ⁊ sequen-
tes ꝯcurrunt omnes ⁊ cum hoc est ꝯsuetu-
do loci:nõ est natum emergere scandalum
saltem puulo3: ⁊ de facili.pharisco3 autem
nõ est curandũ. Tertia ꝯditio q p tempo
re quo ꝯtingit venditorem deficere in solu
tione pensionis:non sit venditor in tali in-
digentia vel paupertate constitutus q em
ptor teneref ex pcepto dei eidem mutuare
tantundem: quãta est pensio: quia si esset in
tali indigentia ꝯstitutus: nõ posset emptor
licite pcedere ad illã distractiõem. quia nõ
posset licite exigere ab eo solutionem pen-
sionis illo tempore. ergo nec ad distractio
nem pcedere.quia illa distractio fieret ad
habendum solutionem pensionis. Item
quia pcedendo ad distractionem: nollet ei
dẽ expectare quod est implicite nolle mu-
tuare.sicut tamen teneretur. Et eadem ra-
tione etiam a principio contractus peccasset:
si intendisset pcedere ad distractionem
pignoris occurrente tali indigentia vendi-
toris: nõ obstante q ab initio contractus
nondum vllatenus fuisset in tali necessi-
tate constitutus. licet sibi non fuisset licitum
a principio illud pignus recipere tali

gnio q si deficeret in termino extra casum pdicte necessitatis vellet pcedere ad ei distractioem, et etiã q saltẽ expirãte illa necessitate q i termio pfixo occurrit: postea securitatẽ hẽat sue pẽsionis. Quarta. Emptor seu creditor volẽdo distrahere pign9 prius denũciet vẽditori seu debitori se distracturũ suũ pign9. Rõ theologica ẽ, q: staret q si nõ denũciaret: ipe debitor grauaret plus q̃s op9 essz creditori p sua solutiõe q: forte debitor auisatus alia pignora qbus leui9 carere posset: traderet sibi distrahenda: de qbus tñ etiã sufficienter possz creditor solutionẽ hẽre. Et itelligit hec oditio necessaria nisi a pncipio cõuenerint emptor et vẽditor q emptor possit vẽdere pign9 si vẽditor nõ soluerit pẽsionẽ infra terminũ pfixum: tũc eñ nõ eẽt denũciatio necessaria. sec9 si nihil ẽ actũ. Et si nihil est actũ: sufficit vna denũciatio si vt i titulo ouentũ ẽ: q emptor ad distractioẽ poterit pcedere. Nã si essz ouentũ inter eos q emptor deberet hẽre pign9 et nõ pcedere ad ei9 distractionẽ vł vẽditionẽ: tũc q̃uis nihilomin9 possit emptor ipm vẽdere, q: illud pactuz nõ valet: tñ tũc reqrit triplex denũciatio, et infra quãlibet illarũ dz eẽ triduũ. vt dicit glo. s. i. l. si ouenieter. ff. d pig. act. Quĩta q illa distractio seu vt iuriste loquunt subbastatio: fiat fm solẽnitatẽ et formã de osuetudine illi9 loci suatã. vt puta. publica voce pconis vł edicto iudicis. Uel aliter fm osuetudinẽ loci. vt qcũqs velit emere hmõi rẽ: veniat infra certũ tps. puta. xiii. vel. xx. dier. vł aliõ tps fm arbitriũ iudicis statuẽdũ, ita q infra illõ tps res exposita sit venał publice. nec infra illud alicui tradat: sed finis expectet. et tũc plus offerẽti tradat. vt in. l. si tpa. C. de fi. instru. et iure hast. fi fiscali. li. x. Nec est in iure taxatũ pdictũ tps pfigendũ nisi in ecclĩa in q̃ statuti sunt. xx. dies. vt ptz. x. q. ii. hoc ius. Ideo in illi9 tpis q̃ntitate ad osuetudinẽ loci recurrat. Rõ aũt theologica hui9 ẽ, q: sic lex positiua sepa ligat etiã in foro oscie: ita et osuetudo rõnalis. Et etiã q: in acqsitione rerũ multũ opant hũana iura et osuetudines: ideo illa oditio reqrit. Et sub hac cõprehendunt qcũqs forme q̃s osuetudo hẽt i distractiõe in tali loco: dummõ fuerit eq̃ et honesta. Sexta q emptor seu creditor distrahẽdo pign9 ipm distrahat p iusto pcio q̃ntũ põt. ita q nõ decipiat debitor vltra dimidiũ iusti pcii. alś eñ debitori opeteret remediũ rescindẽdi vẽditionẽ. q: tale remediũ hz locũ q̃ñcũqs emptor vł venditor decipit vltra dimidiũ iusti pcii. etiaz si res vendat cũ subbastatione. q: in. c. cum dilecti. de empt. et vendi. vendita fuit res ecclie (q̃ tñ nõ vendit nisi pcedẽte subbastatione. x. q. ii. hoc ius) et tñ dic ibi text9 q habuit locũ remediũ pdictũ. Itẽ nullo tpe licitũ est pximo decipe pximũ. et sõ etiã nõ licet tpe subbastatiõis. Itẽ grau9 videt eẽ pctm deceptionis illo tpe factũ q̃s alio. q: afflicto addit afflictio: et oppressus ampli9 opprimit. Et addendũ est in foro oscie: q etiã creditor nõ vendat p minori iusto pcio: et si illa minoritas essz citra dimidiũ iusti pcii: et tñ notabilis. et ipe potuisset p iusto pcio vendidisse. q: h est otra legẽ naturalẽ. Qõ tibi fieri nõ vis alteri nõ facias. et circa psonã cui9 bona sic distrabunt grau9 est ex causa pdicta. Septĩa q creditor dz bona fide gerere rẽ debitoris. q̃a si in pignere distrahẽdo o charitatẽ pximi et otra legis diuine phibitionẽ cõmisisset aliquã fraudẽ: nõ solũ peccaret et teneret i foro oscie ad fraudis refusionẽ. sed etiam fm doños iuristas in foro exteriori si poterit fraus pbari: dabitur actio debitori cõtra creditorẽ sic versatũ in fraude. Uñ nõ videt ille creditor i foro oscie fraterne et bona fide agere cũ rebus debitoris q̃ cũ habeat plẽs res debitoris sibi impigneratas vẽdit res meliores dimissis vilioribus. cum tñ si solũ viliores vẽdidisset indistractis melioribus: potuisset sufficiẽter habuisse solutioẽ sui debiti. Et similiter si plura habuit pignera quorũ vnũ venditũ sufficeret sibi p sua solutione: et tñ vendidit etiaz alia.

Octaua q distractiõe facta creditor nõ sibi retineat d pcio nisi in quãto fuit ei debitor obligatus, ita tñ q etiam debet debitor velle sibi satisfacere de interesse si qõ passus est ex mora solutionis. et hoc etiaz potest creditor licite exigere a debitore. si etiaz pcium rei distracte nõ sufficiat ad solutionẽ debiti: poterit creditor exigere alia pignera: et eavt pfertur distrahere donec sibi satisfiat. Nona si creditor procedere volens ad distractionẽ: non inueniat em

pto:ē tūc ꝓpter hoc nō debet illa bona sibi ꝑ debito retinere ꝓpria autoritate etiā si eq̄ ualerēt ipi debito:sed dʒ ꝯsequenter agere ſm ꝯsuetudinē loci.dummō illa consuetudo nil iniquitatis habeat aut charitat' fraterne ꝑiudiciale.et si nō appareat aliq̄ consuetudo:dʒ denunciatione facta debitori adire iudicē q̄ dʒ certū tp̄s ꝑfigere debitori.infra qd̄ luat pign⁹ q̄ trāsacto poterit iudex taxare q̄tū valeat illa res:ꝛ iuste taxatam assignare creditori vt ipam tāq̄ ver⁹ dñs possideat in solutū. Et ex benignitate ꝛ humanitate (q̄tum eſſʒ de iure scripto) etiā postq̄ creditor adeptus esset dñium illius rei:deberet debitor hr̄e bienniū infra qd̄ posset luere pign⁹.refectis damno et interesse creditori.tñ vbi hec ꝯsuetudo nō obseruat̄ nō est necesse. Attñ iudex sic assignabit pign⁹ ipi creditori ꝑ debito: q̄ si pign⁹ plus valeat q̄ sit debitū: debʒ creditor illud plus restituere debitori:sic etiā creditor vellet ꝑ debitorē sibi alia pignera dari:si pign⁹ ꝑcedens minus valeat q̄ fuerit debitū donec satiſfactū esset sibi. Et q2 nemo est bon⁹ iudex in causa ꝓpria: iō pignus tradendū creditori cū nō inuenit̄ qui ipm emere velit:iudex taxabit. Attñ vt equitas etiā seruet̄ si creditor nō libēter sʒ inuitus ꝛ incōmodose habet illud pign⁹ ꝑ solutiōe pensionis et tñ cogit̄:quia alia via nō pōt habere solutionē debiti:tūc licite poterit creditor velle sibi a iudice pignus tanto remissiori ꝑcio taxari et dari: q̄nto magis inuite et incōmodose ipm recipit vt illud eius grauamen (qd̄ nō tenet̄ subire ꝓpter debitorē morosum vel negligentem:nec ꝯstitutum in ea indigentia in qua ex vllo ꝑcepto teneatur creditor sibi mutuare) resartiat̄ sibi ꝑ illā taxā.q2 q̄ grauatur in vno debet releuari in alio. Et iudex etiam potest:immo de equitate debet in taxando pignus hoc inspicere: q̄tum sibi cōstare potest de grauamine creditoris: si tñ taxaret vili⁹ q̄ a parte rei expostulet grauamē creditoris:nō poterit ob h̄ creditor ꝯscius illi⁹ vilioris ꝛ erronee taxe sic taxatum recipe:licet bona fide iudex sic taxauerit.sed intra se debʒ metiri taliter q̄ mallet habere sibi debitā pensionē q̄ pignus sic taxatum.vel saltem ad min⁹ q̄ nō plus vellet pignus sic taxatū habere q̄ pensionem. Ex illis patet q̄ dñi iuriste insufficienter assignant ꝯditiones requisitas ad hoc vt predictū pactum pigneris tribuendi vel subbastandi valeat. Nam de primis tribus tacent:q̄ tamen omnino requiruntur nō minus q̄ alie.et hoc de lege diuina ꝛ naturali quā ceteris anteferre debemus.et similiter quedā sunt supra apposite circa quartā ꝛ sextā et vltimā:sed forte ipi de foro exteriori tm̄ loquunt̄.forum ꝯscientie theologis relinquētes.

Tertia conclusio.

Emptio redditus deprauat̄ ꝑ quodlibet quinq̄ sequentiū pactorū. Primū si venditor nō soluerit pensionē in termino ꝑfixo res pignerata sit ipi emptori vendita ꝑ pensione.et hoc dicit̄ pactū legis cōmissorie:qd̄ in pigneribꝫ est regulariter reprobatum.vt in.c.significante.de pigneribus.

Huius autē reprobationis est duplex ratio. Prima:quia obligatio pigneris cōmuniter solet fieri ꝑ longe minori q̄ntitate q̄ pign⁹ valeat. Ideo si valeret tale pactum in pignere multū deciperet̄ debitor: qui auiditate habendi pecuniā vel mutuum:de facili iniret quodlibet pactū.ideo lex voluit ꝓspicere cōmuni ac publice vtilitati tēporali subditorū:cassando tale pactum eorundē. Secūda.q2 si valeret tale pactū in obligatione pigneris:vix aut tñ q̄ aliquis mutuaret vel crederet alicui pecuniā sine tali pacto.qd̄ tñ pactū ex quo esset ad lucrum captandū induceret vsuram.q2 mutuans speraret loco sortis mutuate cōsequi rem pigneratā que est longe melior q̄ sors.et sic lucrū intenderet contra salutem anime. Et ideo ex quo ille rationes sunt in vtilitatem rei publice temporalem ꝛ spiritualē.ideo etiaʒ debitor nō posset renunciare reprobationi illius pacti quin deniq̄ pactū esset inualidum.

Dictum est autē notanter q̄ ꝑdictū pactum in pigneribꝫ sit regulariter prohibitum ꝛc̄.quia eius ꝓhibitio habet aliquas fallentias etiam in pigneribꝫ. Prima si debitor nō soluit debitū at pactum:sic q̄ si debitor nō soluit in termino ꝑfixo:pignus vendatur vel q̄ tunc venditū creditori iusto precio.vel q̄ tunc pignus sit datum creditori in solutū iusto precio. Ratio.q2 tūc in nullo grauatur

vel decipiet̃ debitor sicut in forma p̄cedētis pacti. Scd'a si fiat pactū sic. si debitor nō soluat in termino: res pignerata sit creditori vendita vel in solutū data: et tñ illud pactū nō fiat ab initio ꝯtractus obligatiōis pigneris. nec incōtinēti. sȝ postea sit appositū ex interuallo. nā tunc valet fm dños iuristas saltē q̄ ad retentionē pigneris. puta si creditor ip̄m possidet: nō aūt q̄ ad actionem: et tñ si incōtinenti esset appositū nō valeret. Rō diuersitatis est. q: debitor ab initio ꝓmitteret quicq̄d creditor vellet vt haberet pecuniā. et sic p̄sumit̃ q̄si necessitatꝰ tale pactū inire seu facere. que p̄sumptio cessat q̄n ꝓmittit postq̄ȝ iam habet pecuniā optatā. Attñ q̄ ad forū ꝯscie nō valeret: etiā si ex post facto illud pactū apponeret̃ nisi ex mera liberalitate ⁊ deliberatione discreta apponeret̃. aliter eñi creditor nō posset sana ꝯsciā velle pignus (cuȝ sit longe meliꝰ debito) h̄re loco debiti. etiā dato q̄ in foro exteriori illud nō obstaret ei. Nā q̄ dñi iuriste inquiūt illud pactum valere q̄ ad retentionē pigneris: solū est ꝓ tanto q̄ nō dat̃ actio debitori repetēdi pignus. nec iudex eū sup̱ hoc audit. Modo nō sequit̃. mihi nō dat̃ actio sup̱ re quā repetere vellem a te. igit̃ tu potes eum in foro ꝯsciētie retinere. vt p̱ȝ in casu q̄ q̄s deceptus est re ip̄a citra dimidiū iusti p̄cij in aliquo notabili. vt patuit q̄stione. lvij.

Tertia si fiat sic. si debitor nō soluat in termino p̄fixo: res pignerata sit creditori empta vel sit ei in solutū data: dummō nō fuerit adiectū ꝓ debito. q: tūc debȝ pactū intelligi fm ius cōmune: et ꝑ ꝯsequens q̄ debeat pignus h̄re emptū vel datum iusto p̄cio. Secūdo dictū est notanter q̄ pactū legis cōmissorie sit i pigneribꝫ reprobatū q: in ꝯtractu emptōis ⁊ vēditiōis nō est sic reprobatū q̄n valeat. si fiat sic: vēdo tibi domū meā ꝓ. c. floreñ. hoc pacto adiecto. vt si infra mensem illa centū nō soluero domꝰ sit inempta: ac ꝑmaneat mea. de hoc patuit i q̄stione. lxxiij. ꝯclusione prima. añ ꝓbatiōeȝ. x. Dicit̃ aūt pactū p̄dictū ideo pactū legis cōmissorie. q: si debitum nō soluatur: facit rem cōmittere seu in cōmissum cadere. Secundū pactuȝ ꝑ qd' deprauaret̃ est tale. si nō soluerit ⁊c. sit res pignerata creditori data in solutū ꝓ debito ipso. Tertiū est tale. si nō soluerit ⁊c. sit res pignerata in feudū vel i emphiteosim ꝯcessa creditori. vel sit sibi i dotē data.

Quartum est tale. si nō soluerit ⁊c. q̄ nō liceat debitori pignus redimere: siue in ꝑpetuum siue ante diem p̄fixum. Eadē aūt est ratio reprobationis ⁊ inualiditatis illorum pactorū sicut primi. vt p̱ȝ intuenti.

Quintum est tale. q̄ res illa impigneretur creditori. ita tñ q̄ nō liceat creditori illud vendere. illud enim nō valet: sed est reprobatum. quia nec creditor posset renunciare illius reprobationi quin nihilominꝰ esset inualidum. et ei posset ꝯuenire. quia est introductū in fauorem publicum. quia si nō posset illud vendere: tunc cū ip̄m habere nullam sibi afferat securitatē assequēdi solutionem debiti: de cetero creditores nō mutuarent indigentibꝫ. Et hec de presenti q̄stione et per cōsequens de toto tractatu quarto huius operis. De cuius fine laudetur christus in secula seculorum rex benedictus Amen.

Finit quartus tractatus huius operis.

Incipit tractatus quintus.

Absoluto tractatu de emptionibus diversorum reddituum: consequenter auxilio domini tractandum est de contractu locationis: tam in genere quam in specie diversorum animalium: cuius tractatus prima questio est .lxxxvii. in ordine questionum huius operis et talis.

Questio. LXXXVII.

Utrum contractus locationis et conductionis: sive rei sive persone sit licitus. Solutio questionis stat in novem suppositionibus, quattuor conclusionibus et tribus correlariis.

Prima suppositio. Locatio est contractus quo quis usum alicuius rei vel persone in alium transfert pro mercede: sine hoc quod in eundem transferat proprietatem vel dominium eiusdem. Exemplum. habeo ius utendi equo meo et domo mea: et percipiendi fructus de agro vel orto meo. si ergo reservata mihi proprietate et dominio equi et orti: tibi pro mercede concedam ius utendi equo meo. vel percipiendi fructus de orto meo: tunc dicor tibi locare equum vel ortum: et tu diceris conducere equum vel ortum. Et capio hic usum non ut distinguitur contra usufructum: sed ut comprehendit utrumque. quid autem utrumque sit et quo differant patuit questione .xii. et .xiii. Unde aliquando locans tantum transfert usum rei sue in alterum: aliquando usufructum. Exemplum primi. Si loco tibi ortum meum ut quantum pro tua persona uti poteris: fructibus eius utaris, non autem ut aliquos fructus eius aliis vendas vel dones. Exemplum secundi. ut si sic tibi loco eum: quod etiam fructus eius poteris distrahere sicut libet.

Secunda suppositio. conductio est contractus quo quis pro mercede recipit ab alio usum alicuius rei vel persone: sine hoc quod recipiat eiusdem rei vel persone proprietatem vel dominium. Exemplum patet ex prima suppositione. Unde nec locatio nec conductio potest fieri in re cuius usus est eius consumptio saltem ad illum usum. ideo pecunia non potest dici locari vel conduci ad distractionem: nec esculenta vel poculenta ad esum et potum: quamvis ad alium usum contingat illa locari qui non est eorum consumptio, ut si floreni locantur ad contrectationem pro sanitate infirmi et huiusmodi.

Tertia suppositio. Locatio est duplex. quedam est rei, capiendo rem ut distinguitur contra personam hominis: sive illa res sit animal sive alia res: et de illa locatione exemplificatum est in prima. Alia est persone sue: et illa est duplex. quedam est persone sue intransitive. quedam transitive. Exemplum primi. si ego loco me ad laborandum tibi in vinea per diem pro iii. solidis. tunc loco personam meam propriam et in conductis meam personam. i. me. Exemplum secundi. si ego servum meum tibi locem ad laborandum in vinea tua et c. tunc loco tibi personam mei. i. que est mei. Et secundum aliquos locatio persone ad operas. scilicet ad faciendum aliquid et c. non est proprie locatio sed contractus innominatus. s. facio ut des: tamen non refert hic multum in proposito quoad forum theologicum. Preterea si rite inspiciatur, ita invenitur usus et usufructus transferibilis in locatione persone sicut in locatione rei, ideo ita potest dici locatio, et si quid obstet erit sola voluntas utentium vocabulo. Et nota quod locatio persone alio nomine dicitur locatio operarum: non sic intelligendo quod opere ipse locentur: sed persona locatur ad operas impendendas. Ratio primi quia opera est idem quod labor vel opus hominis: natum bonum utile delectabile vel honestum afferre alteri. modo talis non potest locari. quod duo pluribus patet. Primo: quia res potens locari debet sic se habere quod in ea possit constitui alteri usus aliquis. et quod possint segregari proprietas et usus eius. et quod usus eius non sit eius consumptio, immo quod eius substantia maneat [illegible]: transeunte eius usu actuali. sic patet de clarum in predictis exemplis de orto et equo. Modo labores seu opere hominis non sunt huiusmodi: sed [illegible] persona. Item opere sunt fructus ipsius persone percipienda per conductorem de persona sicut fructus orti sunt percipiendi de orto locato. igitur sicut fructus orti non dicuntur locari: sed ortus dicitur locari ad fructus [illegible] homo dicitur personam suam ad operas locare et non ipsas operas. Unde quod frequenter dicimus quod homines locant operas suas: hoc fit causa brevitatis. quia [illegible] est: quod locat corpus suum seu personam suam ad operas. ita quod usum vel fructum natum provenire [illegible] sua persona transfert in alterius utilitatem. Et [illegible] eodem fundamento dico quod [illegible] centum se locasse fructus prediorum vel fructus [illegible] dividuales vel fructus decimarum: per quam [illegible] proprietatem videtur intelligendus [illegible] cato. Nam in locatione est tantum res in qua [illegible] proprietas ab usu: ita quod res locata [illegible] bet esse importantia alicuius fructus [illegible] commoditatis, et sic locatur ad fructum [illegible]

Unde sicut fructus agri nō locantur: sed ager ad fructus pcipiendos locaꝛ: sic fructus reddituales aut decimales nō locaꝛ: sed ius percipiēdi illos fructus locaꝛ: sed ipi fructus potius possent dici vendi: sic ꝛ locatio equalenter nō est nisi venditio fructuū. vel vsus rei ꝛ ꝯductio est emptio eorundē. Nec locans ius decimarū ꝯmittere videꝛ symoniā: sicut ptendit glo. in. c. ij. de locato ꝛc. qꝛ nō trāsfert ipm ius in cōductorē. sed illud ius manet apud rectorē ecclie: ꝛ vsus transferꝛ in cōductorē. et ille est trāsferibilis p ipm sicut et ipi fructus. Alioqn da oppositū: tūc eadē rōne nō posset rector locare reddit⁹ ecclie. qꝛ etiam illi sūt annexi spūalibꝫ. scꝫ officio ecclesiastico. ꝯsequēs est ꝯ c. vltimū. ne plati vices. et ꝯ Cle. j. de rebꝫ eccle. nō alie. Quis vꝫ sit qꝛ nō dꝫ illa locatio fieri nisi ad modicū tps. scꝫ infra. x. annos. ꝛ tūc etiā sine licētia superioris. vt in. c. ij. de locato. pꝑter ꝟbū libere. et in Cle. j. de re. eccle. nō alie. Preterea licꝫ symonia sit vendere ius decimaꝝ: nō tñ sequiꝛ. ergo locare illud ē etiā symonia. ꝙuis vtrꝫ cōtract⁹ sit nō gratuitus. Quia qꝛ vēdere ipm est symonia: estꝫ solū qꝛ iure positiuo ē sic cautū. al's ei nō plus esset symonia ꝙ̄ vēdere agros dotales ecclesie. Mō non sic est illud cautū de locatione il⁹ iuris: saltē q̄ fit ad modicū tps: q̄ etiā nō hꝫ rationē alienatōis. Et eodem mō etiā pt cōductio subdiuidi. scꝫ q̄dam est cōductio rei. q̄dā psone. Et illa est duplex. Quedā est psone q̄ est alterius intrāsitiue. quedā est alteri⁹ transitiue.

Quarta suppositio. Locatio etiā rei est duplex. Quedam est rei immobilis. vt domus: agri vel orti. q̄dā rei mobil'. siue illa seipam moueat: vt est aial. siue nō moueat seipam: vt securis vel ꝯsile q̄d. Prima est duplex. Quedā ē rei incorpalis vt locatio reddit⁹. Nā redditus inter imobilia ꝛ incorporalia cōputantur. Quedā est rei corpalis. Et illa ē duplex. quedā ē rei vrbane: vt locatio dom⁹. et tūc ille cui talis res locaꝛ dꝛ pꝑie inquilinꝰ. q̄dā est rei rustice: vt locatio agri ꝛc. et ill⁹ cōductor dꝛ pꝑie colon⁹. Secūda etiā est duplex. Quedam est locatio rei ad vsum q̄ deterioraꝛ res. vt si equū tibi cōcedam ad annū. q̄dā vero est rei ad vsum q̄ nō deterioraꝛ res: vt si ciphū aureū tibi cōcedam ad vsum vnius diei vel hebdomade. nam ex illo nō deterioraꝛ.

Quinta Locatio fit dupliciꝛ. Aliquādo fit cū estimatiōe rei locate. ita qꝛ locator tradēs rē locatam estimat eā certo pcio. Et aliqñ fit sine estimatione. ꝛ q̄d illa estimatio opeꝛ vel nō: patebit i vltia ꝯclusiōe ex pmo naturali.

Sexta Locatio capiꝛ dupl'r. vno mō stricte. et sic oportet qꝛ merces p q̄ fit ꝯsistat in numismate. ꝛ hoc determinate q̄ntitatꝭ: ꝛ nō in specie nec in numismate indeterminate q̄ntitatꝭ. Et sic si ꝯcedā tibi vsum equi mei p modio frumenti nō est locatio: sed est ꝯtractus innominat⁹: do vt des. Siir. si cōcedā tibi eū p pecunia existēte in sacco: nō determinādo ei⁹ quātitatē. Uñ oportet qꝛ fiat p pecunia numerata. i. certe q̄ntitatꝭ. Alio mō capiꝛ large. et sic aliqñ dicim⁹ esse locationem vbi merces ꝯsistit in specie. ꝛ etiam si cōsistat in pecunia nō determinate q̄ntitatis q̄ dꝛ nō numerata. ꝛ illa dꝛ q̄si locatio. hoc mō vtar illo vocabulo in q̄stiōe seq̄nti. i. lxxxix. Quia ꝙuis q̄ ad forū cōtentiosum. puta q̄ ad actionē instituēdā: vl' alia forte referat an sic vel sic sit factus cōtract⁹ tñ q̄ ad forū ꝯscie nō refert. put hic loquimur. Nā sicut licite fit cōcessio p pecunia tāte quantitatis: si est cōmensurata valori vsus. sic si cōcedam eam tibi p specie equalente tāte pecunie: erit licita si sit illa spēs cōmēsurata tali vsui. Immo etiā apud iuristas talis nōnunꝙ̄ absolute vocaꝛ locatio. vt ptꝫ in glo. j. in. c. pꝑter. de locato. qñ dicit. vel certas corbes. Et in hoc qꝛ dꝛ qꝛ debet fieri p mercede distinguiꝛ a cōmodatiōe. qꝛ cōmodatio fit gtis. ꝙuis al's valde ꝯueniat cū locatione. put patuit q̄stiōe xvij. Sic ecōtra pt distingui de ꝯductiōe

Septima suppositio. Locatio etiam generaliter capta: scꝫ put fit p mercede etiā cōsistente in specie est duplex. Quedā fit p specie. alia ab ea q̄ puenit de re locata. Ut loco tibi agrū p plaustro feni vel vini vel ligni: cū tñ nec fenū nec vinum de illo agro puenit. Quedā vero fit p eadē specie etiā i numero q̄ puenit de re locata. vt agrū importantem mācū loco tibi p aliquot modijs

tritici mihi dandis de tritico illi⁹ agri. Et
illa adhuc est duplex. Quedam fit pro ta-
li specie in quātitate determinata. vt si fit
pro modus in numero determiato. Alio
modo in q̄ntitate indeterminata q̄ ad nu-
merū. vt si fit p medietate illius tritici aut
p tertia parte assignāda ipi locatori. Hec
enī q̄ntitas non est determinata. qz si mul
tum crescit: cedet eo maior medietas vl' ter
tia locatori. et talis locator pprie dicitur
partiarius. Et de illa vltima nō est ad p-
positum. qz nec improprie nec pprie est lo
catio a pte rei sed societas. Et de illa pate-
bit in q̄stione. lxxx. Unde iura loquentia
de societate dissoluēda: habēt locū in illo
cōtractu. vtputa q̄ p morte alterius dis-
soluat hec societas nec transeat in heredē.

Octaua Locatio fit dupl'r. Ali
quādo pure. aliquādo
impure. Si pure. hoc est dupliciter. quia
vel pure tam a substātia alterius ɔtract⁹:
q̄z a pactis que sunt ɔ naturalia illi⁹ cōtra
ctus. licet possint esse naturalia alteri con-
tractui. Sed impure fit quādo alius cō-
tractus cōmiscetur ei. vel si nō ali⁹: tñ pa-
ctum aliqd interuenit qd est cōtra vel sal-
tem pter naturalia locatiōis. licet stet ipm
esse naturale alicui alteri ɔtractui. Exem-
plum secundi. Si tibi loco equū meū per
mensem p debita q̄ntitate pecunie 7 ady-
cio pactū q̄ debeas mihi esse obligat⁹ de
damno cōtingente equo ex tua culpa etiā
leuissima. hoc est pactum qd est ɔtra natu
ralia illius cōtractus. qz de natura loca-
tionis est q̄ nō tenetur cōductor de dam-
no pueniente ex culpa sua leuissima: ita q̄
relinquēdo locationē 7 ɔductionē in suis
naturalibꝫ nō inesset illa obligatio cōdu-
ctori. nūc autē sibi inerit per pactū. Potest
etiā dici q̄ illud pactū cōtinet quendā cō-
tractum aliū in substātia a locatione et q̄
est innominatus Nam p̄dicti pter locatio
nem 7 cōductionē cōtrahūt etiā cōtractu
susceptionis periculi. quia cōductor susci-
pit in se periculum damni possibilis acci-
dere ex leuissima culpa: qd al's suscipe non
tenetur. et sic est cōtractus do vt facias. et
hoc ex parte locatoris. id est cōcedo equū
vt facias piculū eius tuū i casu leuissime
culpe: sed ex parte cōductoris est contra-
ctus: facio vt des. scz piculū illud facio me
um: vt des. id est cōcedas mihi vsum equi
tui p mercede remissiori. Possent etiā alia
exempla poni de pactis ɔtra alia natura-
lia locationis 7 cōductionis. sed illa pote
runt satis patere ex dicendis in ɔclusione
vltima. vbi tangentur naturalia hui⁹ con
tractus. que aūt in generali dicant substā
tialia: q̄ naturalia: et q̄ accidentalia alicu-
ius cōtractus patuit q̄stione. lxxix. in sup-
positione secūda. Et quia hic 7 infra fit
et mētio de dolo 7 d culpa lata leui 7 leuis
sima: et de casu fortuito. et illa necessaria
sunt ad sciendū: etiā in foro cōscientie equa
tem vl' iniquitatē ɔtractus locatiōis 7 etiā
aliorū: ideo de illis dicenda sunt aliq̄ q̄tū
theologo sufficit p intelligētia cōtractuū
ad forum cōscientie. Et possunt illa trahi
ex lectura dñi Panor. in diuersis locis. et
specialit' sup. c. vnico. de cōmodato. E igit

Nona suppositio q̄ dolus est insi-
diosa machinatio q̄ qs ali-
quid agit vel omittit ex intentione et a p-
posito in malū et damnū alicui⁹. Ut loca
ui tibi equū et tu a pposito potas eū in ca
loribꝫ maximis vt moriat. vel ei non das
pabulum longo tempore vt moriat. tu es
in dolo. Et potest diuidi in dolum verum
7 p̄sumptum. qui tñ differūt in hoc q̄ do
lus dicit verus quādo manifesta signa ei⁹
apparent. Sed dicit p̄sumptus qñ aliqua
les cōiecture ei⁹ apparent. Sed culpa qn-
tum ad p̄ntem materiā ɔtractuum attinet
puta quādo dicit q̄ alter cōtrahentiū te-
netur vel nō tenetur de tali vel tali culpa.
Sic potest grosso modo notificari. est ac
tus vel omissio quo vel qua quis ex inat
tus vel omissio quo vel qua quis ex inat-
tentione ... ab eo qd bonū cir-
cumspectione deuiat ab eo qd bonuz cir
et incidit malū vel damnum qd tñ p ho-
minis diligentiā p̄uideri poterat. Et dicit
notanter q̄tum ad p̄sentē materiā 7 c. q̄
in materia morali fiunt notificatiōes gros
so 7 figurali mō fm phm. j. ethic. Nā iur-
isti aliter de entitate culpe disputare. scz qd
sit p formali scz carentia rectitudinis de
bite inesse actui: et quid p materiali: et ab
terius negocij. Et dicit notanter in dif-
finitione per hominū diligentiā 7 c. ppter
casum fortuitū: qui vt p̄caueatur p̄uideri
nō potest. In quem incidere nō est culpa
cōtrahere. Unde qui equo sibi locato vti
tur loco et tempore cōgruis: et a casu ...

neno cogitasset irruunt in eum illo loco et tpe latrones et auferunt eum. vel ignis de celo descendẽs eum cõsumit in illo loco et tempore: nõ est cõductor in culpa. licz si illo loco et tpe nõ fuisset eo vsus nõ pdidisset eum. quia licet deuiet a bono pro quãto ibi equo vtendo: equum nõ saluat: sed pdit. tñ hoc nõ poterat per hoĩm diligentiã puideri vt caueretur. Secus si eo vtitur in tali loco et tempore: vbi bene debuisset cogitasse q in euz possent irruere hostes aut cõsimile periculũ: tunc enim esset in culpa. Dicitur aũt notanter. ex incircumspectione etc. ad differentiã doli: vt patebit. Culpa autem vt distinguitur a dolo habet tres species. Quedam dicit lata. quedã leuis. quedã leuissima. Culpa lata est culpa qua quis ex incircumspectiõe deuiãdo ab ea diligentia quam cõmuniter habent homines illius professionis: incidit in tale malum: quale tamen cõmuniter illius professionis sciuissent euitare. Unde ignorare quod cõmuniter sciunt homines illius pfessionis: vel ignorare qd cõmuniter sciunt: est culpa lata. Et dicit qua ex incircũspectione etc. ad excludendũ doluz. Nam dolus licz sit culpa cõmunissime capiẽdo culpã. quia est peccatũ: igit culpa. tñ non est culpa put capitur culpa in materia cõtractuum: quando dicit in illo contractu commissus est dolus vel culpa etc. Sic enim distinguit dolus a culpa. Nam dolus est insidiosa machinatio qua quis vtitur in malũ vel damnũ alterius. Sed culpa vt distinguitur a dolo nõ est insidiosa machinatio: sed dũtaxat est actus vel omissio qua quis nõ ex proposito et intentione: sz ex incõsideratione et ex incircũspectiõe deuiat ab eo quod bonũ est. Et sic licet lata culpa equiparet dolo: nõ tñ identificatur Exemplũ. Locaui tibi equum et ex incõsideratione tota die et nocte nõ dedisti ei pabulum: et sic mortuus est. vel equitasti per pontem habentẽ solum vnã trabem. et sic cecidit fractis cruribus: tu es in lata culpa Nam cõmuniter homines tue pfessionis et cõducentes equos sciunt talia non esse agenda. Leuis autez culpa est culpa qua quis ex incircumspectiõe deuiando ab ea diligẽtia quã cõmuniter homines habẽt diligentes: incidit in malum vel damnũ: qd tamẽ homines diligẽtes sciuissent vitasse. Ut si equo tibi locato dedisti pabulum et potum: et tñ ex incuria tua dimisisti eum bibere quãdo nimis fuit calefactus: et ex illo mortuus est. Leuissima culpa est culpa qua ex incircumspectiõe aliquis deuiando ab ea diligentia quã diligentissimi habẽt. incidit illud damnũ vel maluz qd diligentissimus pcauisset. Ut locaui tibi equũ et eum in domo hospitis posuisti ad stabulũ cõsuetum: vbi etiaz ceteri equi solent poni: et clausisti stabulũ solito more et furto subtractus est: et tñ si seram apponi fecisses sicut aliqñ diligentissimi faciũt: nõ fuisset subtractus: tu es in culpa leuissima. Dictum est aũt notanter. q culpa vt distinguit a dolo: habet tres spẽs. q2 si caperetur vt nõ distinguit cõtra dolũ: habz quinqz species. ita q dolus fm duas suas species cõtinetur sub culpa. et tunc diuiditur sic. Culparũ quedaz est latissima: et illa ẽ verus dolus. quedã est latior: et est dolus psumptus. quedã est lata. quedam leuis. quedam leuissima vt dictũ est. Sed si capiatur culpa vt distinguit ptra dolũ: tunc tñ habet tres species vt dictum est. Casus autẽ fortuitus est inopinate rei euentus qui puideri nõ potest. exemplũ patuit circa vltimã clausulã diffinitionis culpe. Unde ad hoc q casus sit fortuitus: oportet q etiã diligentissimus nõ potuisset eum puidisse ad precauendũ eum. Et ideo si furtum rei tibi locate cõmittitur. et hoc a tali psona a qua etiam diligentissimus nõ cauisset vt ab amico familiarissimo et honestissimo reputato. illud est casus fortuitus. Secus si a tali psona a qua diligentissimus cõductor cauisset. tũc enim nõ est fortuitus. Et idem est si per vim tibi auferet sine culpa tua. puta quia nõ fuisti illa re vsus loco et tpe quibus fuisset timendũ de latronibus.

Prima conclusio.

Cõtractus locatiõis potest esse licitus ex genere et etiam ex circumstantiis. Prima pars pbatur tripliciter. Primo sic. q2 locatio potest cadere sup obiectũ pgruũ. id est qd cõgrue põt locari. igit prima ps vera. psequẽtia tenet. q2 actus potest cadere sup obiectũ cõgruũ: põt esse ex genere licitus: eo q actus ex genere licitus est q cadit sup

obiectū cōgruum. Antecedēs ꝓbat. quia d'uilis est res temporalis cuius ꝓprietas est seꝑabilis ab vsu eiusdem. et ille vsus est estimabilis p̄cio: et nō est infiniti valoris: sed finiti. igitur cōtingit inuenire aliqđ precium et equiualens. et licitum est etiā hominibus illa re vti tali vsu. vt equo equitatione et sic de aliis. Modo res cuius ꝓprietas est seꝑabilis ab vsu: et vsus pōt alteri licite cōcedi ꝑ equiualenti: est cōgruū obiectum locationis. vt patet ex diffinitione locationis. igit. Secūdo ꝓbatur sic. quia da oppositum p̄me partis: tūc omnis locatio esset illicita simpliciter. nec aliqua posset simpliciter licite fieri. tenet ꝯsequentia. quia actui cui nō potest cōpetere bonitas generica: nō poterit ꝯuenire etiā bonitas circumstantionalis. quia generica est essentialiter prior. quia est vt materialis respectu alterius. Cōsequens aūt est contra vtrunqꝫ ius. scꝫ canonicū et ciuile. quia illa multas locationes vt licitas simpliciter admittūt. Tertio. Quia venditio potest esse ex gñe licita. igitur etiaꝫ locatio. tenet ꝯsequētia. quia licet locatio formaliter distinguatur a venditione. tñ equiualēter locatio nō est nisi venditio vsus relata q̄ locans tacite vendit et transfert vsum rei sue in alterū ꝑ determinata pecunia. Unū locatio habet ad venditionē tantā ꝓpinquitatē q̄ in quibusdā casibꝫ verisimiliter dubitatur an sit locatio vel venditio. Similiter cōductio ad emptionē habet similem vicinitatē. Secūda pars ꝯclusionis ꝓbatur. q: locatio potest vestiri omnibꝫ debitis et cōgruis circumstātiis q̄ sunt. q̄s. quid. cur. cui. quomodo. et q̄ñ. igit secūda pars vera. ꝯsequētia nota. Antecedēs ꝓbatur inductiue. Nam stat q̄ locans sit talis q̄ nō sit ꝓhibitus quo minus possit alteri cōcedere vsum rei sue tēporalis nō gratis sed ꝑ mercede. et sic est ibi cōgruū q̄s. stat etiā q̄ sit ibi cōgruum q̄d. q: circumstantia quid et obiectū locationis coincidunt. quia qđ locatur est obiectū locationis. mō ostensū est locationē posse habere cōgruū obiectū. stat etiā q̄ ille cui fit locatio nō sit ꝓhibitus quin sibi possit cōcedi vsus rei aliene ꝑ mercede. stat etiam q̄ locatio fiat ob debitū finem. scꝫ ꝑ humana vtilitate et cōmoditate: tam locantis q̄ cōducentis: quatenꝰ vterqꝫ suis necessitatibꝫ succurrēdo huiꝰ vite: valeat vīuere ad gloriā dei hic et in futuro. stat etiā q̄ [illegible] ad vsum qui licite potest haberi in [illegible] et sic ibi est cōgruum cur. stat etiā q̄ fiat in loco et tēpore in q̄bus et ꝑ quibus non est prohibitū locationē fieri: etiā pro illis loco et temporibꝫ vtendo re locata. et sic est ibi cōgruū vbi et ꝯgruū quādo. Stat etiā q̄ debitꝰ modꝰ seruet in locādo. ita q̄ locās nō exigit mercedē nimis magnā a conductore. et si grauat eū in aliquo: illud onus ei releuat in alio: ipo ꝯsentiente: et nō interueniūt mendacia nec simulatiōes aut alii modi deprauantes actū. igit.

Secūda conclusio.

Contractus cōductionis pōt esse licitꝰ ex genere et etiā ex circumstātiis. Prima ps ꝓbatur tripliciter sicut prima pars precedentis ꝯclusionis. Primo q: ꝯductio potest cadere sup̄ obiectum cōgruū. vtputa: sup̄ rem cuiꝰ ꝓprietas est seꝑabilis ab vsu: et cuius vsus est licitus homini. et vt supra. Secūdo: quia da oppositū p̄me partis tunc omnis ꝯductio esset illicita: qđ est cōtra vtrūqꝫ ius. et deduc vt sup̄. Tertio quia emptio potest esse ex genere licita. igitur etiam ꝯductio. tenet ꝯsequētia. q: licet ꝯductio et emptio distinguant formaliter. tñ equiualenter ꝯductio rei nō est nisi emptio vsus eius. quia ꝯducens rem nihil videt facere nisi emere vsum illius rei ꝑ tempore illo ꝑ quo cōducit eam. Secūda pars ꝯclusionis pōt deduci eodē mō sicut secūda pars p̄me ꝯclusionis. Et maius patebit ex opposito in sequenti ꝯclusione. Et sic hec due ꝯclusiones q̄ sunt posite de locatiōe et ꝯductiōe in generali [illegible] siue sint rei siue ꝑsone: declarate sunt [illegible] exempla in rebꝫ locatis et ꝯductis. sic eodem mō pñt declarari i ꝑsonis ꝯductis ad operas. Nā dabilis ē hō q̄ sine hoc q̄ [illegible] in aliū trāsferat: trāsferre pōt labores [illegible] operas suas in alterū: ita q̄ cedat alteri [illegible] ꝑ mercede: et alius pōt ꝑ mercede [illegible] capere et neuter est ꝓhibitꝰ ab hmōi [illegible] tiōe et receptiōe. et pñt illa fieri ob debitū [illegible] finē et ad debitū vsū: et debito loco [illegible] mō cōgruo. puta ꝑ ꝯgrua mercede [illegible] la trāslatio erit licita ex oībꝫ circūstātiis.

Tertia conclusio.

Cōtractus [illegible] nonis simpliciter [illegible]

natur. q2 ad eius bonitatē reqruntur septē circumstātie: et ptingit quālibet carū ei deficere. Maior nota. minor pbatur inductiue. Nā si locans est phibitus a locatiōe: deficit cōgruū qs. Scdo si res quā locat est phibita locari: deficit ɔgruū qd. Et de illo defectu pñt p nunc poni quattuor exempla. Primū. si quis locet alteri officiū ecclesiasticum. q2 illud nō potest licite locari. q2 officium ecclesiasticū est res pure spūalis: et similiter eius vsus. ergo eius vsus nō pōt licite ɔcedi alteri p pcio: sicut tñ fit i locatiōe. q2 spūale gratis debet cōcedi. Et q̄uis p spūalibus operis possit accipi stipendiū: nō tñ pcium. Nec illud habet locū hic. q2 tūc potius ecōtra ipe ɔcedēs alteri vsum officij ecclesiastici deberet illi alteri dare stipendiū z nō ecōtra. q2 ille alius exercet operas loco eius. Ex hoc seqtur q rector ecclie cōmittēs alicui alteri officiū rectorie vl plebanie. vtputa ius amministrādi sacramēta z pdicādi i ecclia sua: nō pt p ɔcessione illius iuris aliqd p modū mercedis et precij ab eo exigere p huiuscemodi. hoc em esset vēdere vsum illius officij ecclesiastici. q2 locans rē vendit vsum eiusdē. et sic esset symonia. immo nihil p modū stipēdij pt ab eodē exigere. sed potius ecōtra ille cōmissarius ab eo pt velle hre stipendiū: q2 p eo militat. Et si qs dicat. igitur esset symonia qñ rector vel curatus substituit aliquē in locū suū et in absentia recipit ab eo certaz pensionē. Dicendū q qñ illud fit licite nō ē imaginādū q curatus illā pēsionē a substituto recipiat: s3 illā sibiipi reseruat i cōmissione vl substitutiōe. z reliquū puentū bñficij relinqt substituto p opis suis i stipendium. Et si qs replicet: sepe ipe substitutus cogitur et obligatur ei dare illā pensionez: ita q etiā in pactū deducitur q ipe debeat rectori rñdere de illa pēsiōe. Dicendū q tūc imaginādi sūt inter eos duo ɔtractus. Primus est gratuitus q sibi cōmittit officiuz in ecclesia. et h gratis sine mercede ab eo expectāda. imo ecōtra ipe assignat ei stipendiū. scz certā qtā puētuū bñficij reseruata sibi reliq pēsiōe. Cōsequenter z scdo intelligitur eundē ɔducere ad colligēdū sibi illā pēsionē z p hmōi laboribus dat sibi mercedē: p q̄to eo pinguiorē ptē puentuū ei assignat q si rector met deberet colligere daret sibi minorē ptē puentuū q̄ qñ d3 substitutus sibi illa colligere. Et sic dictū est de curato respectu officij rectorie vl plebanatus: cuius vsum ipe alteri ɔcedit. ita etiā intelligendū ē d q̄cūq officiato ecclesiastico ɔcedente alteri vsum sui officij. q̄tūcūq illud officiū sit simplex. puta capellania: pmissaria vel hmōi. q2 qdlibz officiū ecclesiasticū etiā simplex est spūale: z sic nō est locabile. Et multo magis vel nō minus idē est i plātura. Vñ z platus nō pōt p mercede vel censu annuo cuiq ɔmittere suū officium: etiā si illud sit qdā ɔtentiosa iurisdictio. vt puta. si eps vellet alicui cōmittere vicariatum suū in spūalibus. vel officialatū respicientē cōtentiosum forum. ita q ille cui cōmitteret deberet sibi aliqd tpale dare pro huiuscemodi ɔcessione. hec receptio em et datio esset nō tm illicita s3 symoniaca. Et de hac est specialis titulus i decreta. i qnto. scz. Ne prelati vices suas vl ecclesias sub annuo cēsu ɔcedāt. Vñ q̄uis nōnūq soleat dici q psbyteri ɔducti locāt operas suas. tñ h est sanius intelligendū q̄ sermo sonet. q2 nō ē intelligēdū capiēdo locationē ppie. put ē cōtractus nō gratuitus sed p pcio factus. Quia tunc psbyteri cōducti sic locando se ad operas vel suas operas: essent veri symoniaci. s3 capitur locatio impropie. put ē ɔtractus factus p aliq nō vt p pcio immo fit gñs vt grat; excludit pciū. s3 pro aliq vt p stipēdio. s3 d h latius i tractatu d symonia dicetur. Et si arguatur. Licitū ē q qs ɔcedat alteri eccliaz suā sub ānuo cēsu. mō p ecclesiā itelligitur offm ecclie. z illa ɔcessio nō ē nisi locatio. igitur. maior ptz p. c. vlti. ne plati vices suas. vbi qdā q ɔcesserat alteri eccliaz ad septēniū ad ānnū cēsū ɔpellitur ad pmittēdū eccliaz alteri ad tps ɔuctū. ad h āt n ɔpelleretur: nisi licite potuiss3 eā sic alteri ɔcessisse z alter sic eā recepisse. igitur. Rñr. eccia capitur ibidē p redditu eccliastico. nā possessio aliq eccie vl ius pcipiēdi obuētiōes vl fructus eccie pt alicui alteri locari. q2 illd ē intrīsece qd tpale. sic z ager dotal eccie pt alteri locari ad mercedē. o3 tñ q locatio redditus ecclesiastici nō fiat vltra vitā ipius locātis: nec etiā q sit locatio ad magnū tps. s. ad. x. annos vel vltra. sed infra huiuscemodi tps. et illa dicitur aliqñ ɔcessio ad firmā z dicitur esse vulgare anglicorum. de qua in. c. iu. de locato. Unde in Cle. j. de rebus eccle. nō alie. sub pena suspensionis phibetur platis

monasteriorum: ne possessiones vel redditus monasteriorum concedant. etiam pro pecunia sine consensu conuentus vel prelati, propter quod si conuentum non habent. et oportet quod necessitas vel vtilitas monasterii exposcat. Et tamen ab illa prohibitione excludit ibidem locationes reddituum factas ad modicum tempus. Et quia locatio redditus vel alterius rei immobilis virtualiter est venditio fructuum. Ideo ibidem dicitur: redditum aut fructuum venditiones ad tempus modicum etc. non volumus esse prohibitas. Et sic posset dari secundum exemplum de defectu circumstantie quid. scilicet quando quis locat redditum ecclesiasticum ad tempus non concessum. vel potius illud exemplum respicit circumstantiam quando. quia fit ad tempus non concessum. Tertium exemplum. Si quis scienter locat rem viciosam alicui ignoranti vicium. quod vicium si conductor sciret: nullatenus conduceret eam. vtputa equum defectuosum. Nam talis grauat conductorem: etiam si tanto minus precium accipiat: quantum requirit illa viciositas. Nollet enim etiam discreta voluntate tale quid sibi fieri. Talis etiam exponit primum periculis temporalibus. puta si est equus immobilis et locat eum ad bellum hostile: et conductor credens effugere capitur vel occidit aut alia damna incurrit. Unde etiam locans talis est obligatus illi ad refusionem illius damni. Multo magis autem peccat quando scienter talem rem locando: non diminuit precium quasi esset res sine defectu. Dicitur notanter ignoranti. quia si scienti illud locaret: non ob hoc peccaret locans. Dicitur secundo quod vicium si sciret etc. quia si conductor ignoraret et tamen habitu est talis voluntatis: quod nihilominus conduceret pro tali precio et locans hoc de eo scit vel probabiliter coniicit et credit: tunc non peccat. Si tamen locans erraret et postea comperiret: quod si conductor sciuisset non conduxisset: tunc debet ei refundere grauamen quo eum grauauit. Dicitur tertio notanter. Si quis scienter locat etc. quia si locans probabiliter ignoraret vicium et bona fide locaret: tunc non peccat. nisi illa ignorantia esset culpabilis. ita quod debebat hoc scire. Et si ignorauit probabiliter ignorantia inculpabili: tunc si postea comperit defectum: an teneatur de precio diminuere proportionabiliter secundum quantitatem defectus. vide hec dubia diffusius a simili per dicta in questione .lxvi. et questione .lxvi. Unde si locator ignorauit vicium rei: vt locauit vas viciosum ob quod vinum vel oleum effusum est: tunc tenetur ad interesse ipsi conductori. sicut et si vendidisti vas viciosum: teneris ad interesse. non solum respectu precii sed etiam respectu damni inde secuti. Et quod iuriste hoc limitant de vicio occulto: procedit in suo foro scilicet contentioso: sed in foro conscientie non refert. etiam si sit patulum. prout in simili patet in questione preallegata. Et sicut exemplificatum est de locante rem viciosam: ita etiam posset exemplificari de locante personam defectuosam vel ineptam aut insufficientem ad operas ad quas eam locat. Ut si imperitus in arte nautica locat operas suas ad traducendum res per aquas: talis enim peccat. Unde ibi est vicium presumptionis. quia vltra vires suas attemptat: et tenetur de damnis contingentibus propter suam imperitiam. quia illa proueniunt ex sua lata culpa.

Quartum exemplum. Si quis locat rem furtiuam vel raptam. Nam sic locando contrectat rem alienam inuito domino. et per consequens committit furtum. Et si dicatur. Fur vel predo commodans rem alienam habet actionem commodati. vt habetur .ff. commodati. l. commodare. igitur aliquis potest commodare res furtiuas. Respondetur. fur non potest commodare nec locare rem furtiuam: sic quod sibi liceat eam locare vel commodare. sed predicta lex intelligitur sic. quod si commodauerit: habebit actionem commodati.

Tertio deficit aliquando circumstantia cui. puta. si quis locat aliquid ei cui est prohibitum quidpiam locari vel conducere. Ut si quis locat equum vel operas suas alicui excommunicato. quia cum illo non est communicandum: et per consequens nec contrahendum. nisi in certis casibus exceptis contentis in illo versiculo. Utile. lex. humile. res ignorata. necesse. Potest etiam exemplificari de locante domum bononie alicui scholari vel magistro in casu quo ille magister vel scholaris est prohibitus conducere. et de hoc patebit in quinta et septa circumstantiis.

Quarto deficit aliquando circumstantia cur. et hoc contingit dupliciter. Uno modo quando quis locat rem vel personam suam ad illicitum vsum. vt si quis equum suum

vel operas suas alteri locat ad bellum iniustum vel homicidiū psequendū. Et hoc cōtingit dupliciter. Uno modo in sensu cōposito. ita q locans etiam vere intendit q vtatur eo tali illicito vsu: quomodo meretrix locat corpus suum ad coituz. Alio modo in sensu diuiso: ita q locans intendit q vtatur eo licite. et licet sciat q vtetur eo illicito vsu: et hoc sibi displiceat: attamen antequā velit carere mercede locationis: locat eam rem ei. vt qui locat domuz mulieribus multū suspectis quas vellet sibi abstinere a peccatis: attamē probabiliter conijcit oppositum: et nihilominus eis locat. talis enim interpretatiue cōsentit i illicituz vsum domus. Secundo principaliter deficit circumstātia cur: quādo locat ad licitū vsum sed ob finē indebitum. vt si qs etiā ad licitū vsum locat alicui equum suum. scz vt in eo equitet. sed ideo vt equitans inde cadat et moriatur. Quinto et sexto deficit aliquādo circumstantia vbi. et circumstantia quādo. vt si locat vel cōducit rez vel personā in tempore vel loco in quibus phibitum est tales ptractus facere. multo magis quādo huiusmodi contractum psequitur opere et effectu. vt si locat psonam suam ad operas culture terre pro die dominica et eas exequitur illo die

Et pter defectum circumstantie quando: fit illa locatio illicita qua quis in ciuitate Bononiensi domum prius alicui magistro vel scholari locatam locat ante finē pcedentis locationis: sine cōsensu pcedentis cōductoris. Nam talis secundus conductor peccat cōducendo ante finem pcedentis locationis sine cōsensu inquilini. Immo incurrit excōicationē ipso facto. vt patet i. c. j. extra de locato et pduc. igit etiā locator eidez locando in tali casu peccabit. tenet cōsequentia. quia cōmunicat secundo cōductori in crimine. Non autem dico locatorē icurrere excōmunicationē: sicut tm̄ cōductor incurrit. quia pdictum capitulū nihil disponit de locatore quo ad excōmunicationē ptrahendam: sed tm̄ de cōductore. modo cōstitutio penalis nō est extendenda: sed restringenda Et si quis dicat. ergo eadem ratione etiā locator nō cōtraheret culpam. ex quo illi nō fit phibitio sibi ne locet. Dicendū q locator non cōtrahit culpā suam ex phibitione ibidez facta: sed ex phibitione generali qua phibetur lege diuina et naturali vt nō cooperetur homo pximo suo ad peccatū mortale. quia illud est cōtra preceptū dilectiōis pximi. Si iterum et secundo arguat. Ergo etiā recipiēs mutuū sub vsuris peccaret mortaliter sicut dans sub vsuris: patuit solutio supra qstione. xlvij. Si tertio arguat. Ergo locans etiam incurreret nō tm̄ culpā: sed etiā excōmunicatioz a simili. Respondet. nō est simile: quia culpa cōtrahitur virtute legis diuine vt dictum est: excōmunicatio aūt virtute legis positiue. Hec aūt illam nō infligit locatori: sed tm̄ cōductori: quis excōmunicationē minorem vterqz contrahat que cōcomitatur omnē mortalē culpam. Et si dicat. vbi eadē rō ibi eadē iuris dispositio: et sic eadē pena. Dicendū q ex identitate rōnis extenditur cōstitutio quo ad phibitionē vel pceptionē. sed non oportet q pena annexa extendat: et sic cōtrafaciēs incurrit culpaz vbi est eadē ratio: sed nō oportet q incurrat penam. Et dato q etiam ex identitate rationis extenderet pstitutio quo ad penam cōtrahendam. tm̄ in pposito nō est eadem ratio. Nam ratio phibitiōis locationis facte scholaribus etc. est. qz ex quo scholares certāt de lucro captādo: fuit ratio vt phiberent sic cum piudicio mutuo cōducere. psertim cum humani se debeāt ad inuicem gerere. sed locator certat de damno vitando. ideo nō ita directe fuit sibi phibendum. immo nec indirecte loquēdo est sibi phibitum si locet alicui alteri a scolaribus vel magistris. Si querat. An necidem sit iudiciū de scholaribus et magistris aliaz vniuersitatū: Dicendū q de hoc sūt opiniones. Host. tenet q sic. sed Inno. et Jo. an. tenēt q nō. quia licet materia huius pstitutiōis sit fauorabilis vt euitent scandala et seruetur pax inter studentes: tamē inquantū imponit penam est odiosa: et sic restringēda. sed illa rō nō defenderet scholares et magistros aliarū vniuersitatū: nisi ab incursu pene annexe. nō aūt a culpa cōtrahēda qn ipi tanqz phibiti p illā cōstitutionē ptraherēt culpā. Uñ cū sint opiniones: tutius est abstinere: et nisi pontifices ponus talibus innumeris dubijs ex solo suo

iure positiuo puenientibꝰ:q̃ salutẽ tñ aīe pⁿtendunt extirpandis studere deberent:q̃ sine numero reperiunt in iure canonico ꝛ ciuili.maxime cum facillimũ illud eis esset solo scꝫ nutu voluntatis eorum accedente ꝙ quibusdam aliis negociis supuacuis vel ꝑbanis. Septimo deficit aliquando circumstantia quomodo.et hoc cõtingit multipliciter. Primo quãdo locãs exigit mercedeꝫ nimis magnã.oportet em̃ q̃ vsualis valor ipsius mercedis ꝛ valor ipiꝰ vsus rei locate adequentur:sic q̃ verisimiliter vnum non sit alio melius.al's violatur equalitas ꝛ fit iniquitas. Utrum aũt illa equalitas debeat cõsistere i indiuisibili:ꝛ quomodo cognoscatur illa equalitas et valor vsus rei:potest sciri a simili per ea que dicta sunt de venditione ꝛ emptione. in questione.lvj.eo q̃ (vt dictũ est) locatio equiualet venditioni vsus vel fructꝰ rei: et cõductio emptioni eiusdẽ. Secũdo deficit quãdo locans etiã equã mercedẽ exigit:sed tñ grauat cõductorem a latere per aliqua onerosa pacta innaturalia cõtractui locationis vel accidẽtalia eideꝫ seu pter naturalia:obligãdo eũ ad aliqua ad q̃ virtute locationis sibi facte non teneret̃:q̃ tñ onera eidem alia via nõ refundit: quatenus qui grauatur i vno:releuet̃ in alio. vtputa nõ eo remissiorẽ mercedẽ ab eo accipit.nec locator ecõtra in releuamen conductoris suscipit i se aliquod onus ad qđ ratione locationis nõ teneretur. Ut autem sciatur quomõ multipliciter cõtingit fieri cõtra naturã seu naturalia locationis pacta inter locatorẽ et cõductorem.quorũ aliqua sunt cõtra naturã seu naturalia.et aliqua pter naturã eius. videndũ est que sint naturalia illius cõtractus:q̃t us habitis satis patebit quãdo pactũ aliqđ est cõtra naturã illius cõtractus:vl' preter eius naturã vel accidẽtale ei.ꝛ illa patebũt i cõclusione sequẽti.Quomõ autẽ differãt illa q̃ dicunt̃ substãtialia alicuius cõtractꝰ ab illis que dicunt̃ ei naturalia:et ab illis que dicũt ei accidẽtalia patuit sup q̃stiõe lxxix. Notant̃ etiã dico ꝯ naturã seu naturalia ad designandũ q̃ hic volo p eodẽ accipere aliquid esse ꝯtra naturã ꝯtractus et esse cõtra naturalia eius. Nam hic accipio naturã put nõ est idem qđ essentia vl' substantia:sed p eo qđ cõcomitatur ꝛ natum est cõsequi essentiam cõtractus quõ id qđ est naturale alicui dicit̃ eius natura sicut nonnũq̃ dicimus. hoc est natura illius animalis vl' illius gemme. Unde hic natura capit̃ causaliter seu effectualiter.ad est illud est cõditio causata a natura illius animalis vel eam cõcomitans. Et ex hoc patet q̃ aliquãdo equiuocat̃ natura cum dicit̃ aliqđ esse cõtra naturã vel de natura cõtractus.aliqñ em̃ capitur p essentia.ꝛ illo modo capit natura qñ dicit̃ pactũ contra naturam cõtractus facit ipm transire in aliam speciẽ si est possibile. aliquando p eo qđ naturaliter natum est inesse contractui.ꝛ sic capit̃ p naturali.

Quarta cõclusio. Multa sũt naturalia ipi locationi. id est q̃ ei ex natura illiꝰ ꝯtractus de iure gentium vel dispositione iuris humani sũt natura inesse ꝛ de facto sibi insunt:si non excludantur p pactũ factuꝫ inter partes:aut per ꝯtrariam ꝯsuetudinẽ illius loci cõtrariam illi naturalitati cõtractus.sicut dicimus frigiditatẽ esse naturalẽ aque:quia ei relicte in sua natura inest frigiditas:ꝙuis p extrinsecũ adueniẽs sepe ei desit frigiditas ꝛ insit caliditas. Patet ꝯclusio enumerãdo p nunc nouẽ naturalia eiꝰ. Primũ est q̃ in locatione rei vt res distinguit̃ contra psonã:res locata substat pꝛiculo locatoris.ita q̃ si ipa peat sine lata ꝛ leui culpa cõductoris.puta a natura per casum fortuitum vel diuinũ iudicium:vel etiã p culpã leuissimã ꝯductoris:ipa debet perisse ipi locatori.ita q̃ cõductor nõ tenet̃ locatori refusionẽ facere p eadeꝫ re. Si autẽ pereat per cõductoris vel eorum quorũ opera cõductor vtitur:culpam latam vel leuem: et multo magis si eius dolo pereat:tenet̃ cõductor ad refusionẽ illius damni. hoc primũ naturale patet.quia regula est q̃ in ꝯtractibus qui fiunt gratia vtriusq̃ ꝯtrahentis:recipiẽs tenetur de dolo ꝛ lata culpa atq̃ leui:nõ autẽ de leuissima. Nec de casu fortuito vel naturali aut diuini iudicii. De qua regula et aliis patet in.l. cõtractus.ff.de reg.iur. Modo locatio ꝛ cõductio sunt hmõi.quia locans locat rem suã gratia mercedis ꝑcipiende:ꝛ cõductor cõducit p cõmoditate vsus ꝑcipiendi de re

ria. Et in hoc differt locatio & cōductio a cōmodatione actiua & passiua: & etiā a mutuo: ab emptione & venditione. quia in cōmodatione recipiens rem cōmodato: tenetur etiam de leuissima culpa: licet nō teneatur de casu fortuito. et intelligit hoc de cōmodatiōe facta gratia cōmodatarij tm̄. Unde regula est ꝙ in cōtractu facto gratia recipiētis tm̄: recipiēs tenet etiā de leuissima. q̄ regula tm̄ fallit in precario in q̄ recipiēs nō tenetur nisi de dolo & lata culpa. Cuius ratio diuersitatis patuit supra q̄stione. xvj. Item res mutuata stat in periculo ipsius recipientis: et hoc in omni casu etiam fortuito. Itē in emptione res empta stat in periculo ipsius emptoris postq̄ emptio est peracta: etiam si nōdum sit tradiō subsecuta: q̄uis hoc habeat fallentias: prout etiā tactum est supra. lxxix. q̄stione. Et p̄dictum naturale fundatur in l. Item queritur. in. l. si iudices. §. qui columnam. in. l. sed de damno. ff. eodem.

Ex illo naturali primo sequitur correlariū. ꝙ si cōductor rei mobilis remisit locatori rem sibi locatam. & hoc per nunciū diligentem & idoneum et res in via perit casu fortuito: nō tenetur cōductor ad restitutionem. quia ille casus imputatur dn̄o rei. Si autem per nunciū inidoneū & indiligentem & illius indiligentia perijsset: teneretur. Dixi notanter. et illius indiligentia &c. quia si etiam per indiligentē remisisset: sed cōstaret ꝙ nō illi⁹ indiligentia p̄ijsset. ita ꝙ etiā si diligēs fuisset adhuc perijsset tali casu: nō videtur mihi teneri. Et in hoc correlario patet ꝯuenientia locationis cum cōmodatione & deposito. q: depositarius et cōmodatarius etiam nō tenentur quando remittūt rem depositam vel cōmodatam per nuncium idoneum & res perit casu. secus si per indiligentē &c. Et in hoc differūt illi cōtractus a mutuo. quia mutuatari⁹ etiā si per diligentē & idoneum nuncium remittat et res pereat casu fortuito: tenebitur nihilominus mutuatori satisfacere. Ratio est. quia res locata vel cōmodata vel deposita manet in dominio et p̄prietate locātis: cōmodantis vl' deponētis. ita ꝙ nuncius idoneus talem rem deportādo deportat rem ipsius locantis vel cōmodantis vel deponētis. Ideo si sine indiligentia nūcij perit: debet dn̄o suo perijsse. sed res mutuata non manet in dominio mutuātis: nec regreditur in eius dominiū per hoc solū ꝙ est iam in via remissionis. Immo oportet ꝙ cum effectu ei tradatur. et sic ante traditionē manet in dominio mutuatarij. ideo si perit fortuito casu: debebit mutuatario perijsse. Dictū est etiam notanter ꝙ conductor non tenetur de leuissima culpa: nec de casu fortuito ex natura cōtractus. Quia ex alijs causis contingit ꝙ tenetur etiam de leuissima et de casu fortuito. Et hoc in tribus casibus. Primo si locaui tibi rem ad certum vsum: et tu sine voluntate mea vsus fuisti ea in alium vsum. vt si equum tibi locaui vt equitares ad pacem: et tu equitasti ad bellum. si equus pereat in bello aliquo casu: etiam ex leuissima culpa vel casu fortuito: teneberis mihi de equo. culpa enim tua etiam lata p̄cessit casum. quia furtum cōmittit cōductor qui re locata sibi vtitur ad alium vsum q̄ ad illum ad quem est sibi locata: nisi id faceret de ꝯsensu locatoris. Secundo si pactum interuenit quo obligat se cōductor ad recipiendum in se periculum casus prouenientis etiam ex leuissima culpa & ex causa fortuita. Ubi notandum ꝙ quando in pacto exprimit specifice aliquis casus fortuitus: tunc de illo tenetur & nō de alijs: nisi sit adiecta clausula generalis de casibus fortuitis. Et si illa sit adiecta: tunc adhuc tm̄ tenebitur de casibus fortuitis cōsimilib⁹ ei qui fuit specificatus: nō autem de illis qui sunt maiores eodem. quia in odiosis clausula generalis nō comprehendit maiora expressis. vt in Cle. non potest. de procurato. secus in nō odiosis. vt in institutiōe procuratoris in qua expressis aliquibus requirentibus speciale mandatum et subiecta clausula generali veniunt casus maiores expressis. Et iō si vult locator ꝯductorē h̄re obligatū ad casus fortuitos: etiā maiores illos specificato: op⁹ erit expīsse illos adijcere: vel saltē alijs de maiorib⁹ specificare & adijcere clausulā generalē d alijs fortuitis. Terti⁹ ē si mora p̄cessit casum. puta locaui tibi equum mihi reddendū certa die

tu vltra illū diem detinuisti. si quid ei tūc acciderit: teneberis etiam si culpa leuissima vel a fortuna illud sibi accideret. immo etiam si equus fuisset eodē mō apud me periturus. Nam vltra detinendo: etiaz cōmittis furtum: et per cōsequens culpā: tibi ergo imputandū est. Nec mirū q in illis tribus casibus teneatur cōductor de casu etiam fortuito. quia depositarius qui ex natura cōtractus minus tenetur q̄ cōductor tenetur in illis trib9 casibus de casu etiam fortuito. scz si pcessit mora in restituendo depositū: vel si pactū interuenit: vel si culpa precessit casum. Et tamē extra illos casus depositarius nō tenetur nisi de dolo z lata culpa: et nō de leui. Intelligendo hec de deposito facto gratia deponētis tm̄. secus si gratia depositarij. Ut quia se obtulit deposito: et tunc de leui etiam tenebit. Uel si depositarius aliquid recepit p custodia: z tunc etiam de leui. quia tunc contractus gratia vtriusqz fit. Et si quis dicat. q̄uis cōductor ex natura cōtractus locationis z cōductionis absolute facti: non teneatur ad periculū rei locate pueniens ex culpa leuissima. nunqd autem quando locator locando estimat rem locatam z sic estimatā tradit: tenebitur cōductor etiam de casu leuissime culpe? Dicendū put trahitur ex Panor. in. c. vnico. de cōmodato. q hic sūt due opiniones. Prima est q sic. et illa est glose scz Accursij. z Bart. in. l. si vt certo. §. nunc videndū. Est etiam Hostien. in. c. vnico. de commodato. vt recitat Asten. in sum. li. iij. tit. xvj. quam z ipe sequitur. Unde fm illam opinionem estimatio facit adijci gradum in illis cōtractibus de quorū natura nō est vt transferat dominium. sicut est locatio. cōductio. cōmodatio. et depositū. Unde sic facit adijci gradum. q si alter cōtrahentium: puta ille qui recepit rē nō tenebatur nisi de culpa lata. tunc si estimata tradita est sibi res: iam tenebitur etiam de leui culpa. et si tenebatur de leui: iam tenebitur etiam de leuissima. et si de leuissima: tunc per estimationem adiectā tenebitur etiā de casu fortuito. Modo in locatione tenetur cōductor ex natura cōtractus de leui. igit̄ si res est sibi cum estimatione locata: tenebit̄ etiam de leuissima. Alia est opinio Jo. An. in dicto. c. vnico. q ppter estimationē adiectam in p̄dictis cōtractibus: de quorum natura nō est vt transferatur dominium: seu in q̄bus de natura eorum estimatio nō facit venditionē: recipiens nō plus tenetur q̄ exposcat natura cōtractus. sed estimatio solū operatur hoc: vt sciatur verum precium rei in casu quo res pereat aut deterioraret. vt sic dominus releuetur ab onere pbandi verum p̄cium rei. Et hec opinio placet Panor. Et presertim q precedens opinio dicit. q si recipiēs tenebatur de leuissima: tunc estimatio facit eū teneri de casu fortuito. pōt improbari sic. Quia estimatio adiecta in tali contractu nō plus facit q̄ faceret pactum generale. modo si solum interueniat pactum generale inter tradentē z recipientē rem in talibus cōtractibus: tunc virtute illius pacti nō tenebit̄ recipiens de casu fortuito. immo oportet q casus fortuitus exprimat̄. nec valet generalis obligatio ne quis sub inuolutione verborum renunciaret ei iuri cui nō essz in specie renunciatur9: vt madult Accursi9 in. l. sed z si quis. §. quesitū. ff. si quis cau. In cōtractibus vero illis in quibus de natura eorum transit dominium. seu vt estimatio operetur venditionem: estimatio facit q recipiēs subsitat periculo casus etiā fortuiti. Et ad dictū §. nūc videndū. q̄d videtur esse p prima opinione Respondet q intelligitur quando recipiens expresse pmisit se p̄staturum estimationē: secus quādo estimatio fuit simpliciter facta. Et idem dicendū quando recipiens pmisit alternatiue rem vel estimationem per. l. paulus. ff. de iure dot.

Et quicquid sit de illis opinionib9 quo ad forum cōtentiosum: tamē in foro conscientie nō refert an prima vel secūda sit vera dummodo seruetur equitas. puta locans rem vult q estimatio debet adijcere gradum. et sic vult grauare cōductorē: debet nere quo al's nō esset grauatus: tunc debet eundem in alio releuare. Si autē nō vult q debeat adijcere gradum: tunc non tenetur ad releuandū euz singulariter in aliquo. Sic pportionabilit̄ ecōtra dicendū est de cōductore. Et eodē mō pportionabiliter

ri l in aliis cōtractibꝫ in quibꝫ nō trāsfert dominiū si res tradat estimata. Et eodem modo debet eqtas seruari qñ ɔductor dꝫ esse obligatꝰ ad casum leuissime culpe vel fortune ex pacto prout in secundo casu supra memorato. Nō autem oportet illam seruare per locatorē circa cōductorē in primo ⁊ tertio casu. quia cōductor debebit sibiipsi imputare ꝙ nō restituit rem quando debebat: aut ꝙ ea aliorsum vtatur ꝙ̄ sibi sit locata. Unde non oportet locatorē ab eo tanto remissiorē mercedē recipere aut aliter cū releuare sicut in scḋo casu aut i casu estimationis adiecte. An autē quādo locator alicuius rei imponit omne periculū ipi cōductori cōtra naturalia locationis. ita ꝙ qualitercūqꝫ pereat vel deterioret: vult re habere valorē in quo tradidit: transeat cōtractus in mutuū. et per ɔsequens si locator aliquid recipiat a ɔductore sit damnādus vt vsurarius. vel vtrum nō transeat in mutuum ſm veritatē sed tm̄ ſm apparentiam. et ideo sit damnandus vt in fraudē vsurarū q̄d attemptans: vel saltē vt agēs cōtractum habentē speciem mali. etiam si proportionabiliter tanto minorē pensionē recipiat q̄nto onerat cōductorē patebit. q. ꝓx. arg. q̄. et suis ɔfirmationibꝫ. correlario secūdo. Secundū naturale est. ꝙ sicut in locatione et cōductione rei nō tenet conductor de damno accidente rei locate modo predicto: sic eodem modo etiā in locatione et cōductione ꝑsone ad oꝑas non tenetur cōductor de damno accidēte ꝑsone locate: sed potius ecōtra. Secundū patebit in tertio naturali. Primū patet. Si cōduxi te ad laborandū in vinea mea: vel ad colendū agrum meum. ad edificandūꝫ mihi domū in solo meo. ad traducendum et transferendū res meas in naui ꝑ aquā: vel per terrā in curru. et tu qui locas operas tuas inter operandū incidis in damnum. puta: frangis tibiam aut ɔsimile q̄d et si incidis sine dolo meo et sine mea culpa lata ⁊ leui. puta casu fortuito vel diuino iudicio. vel al's naturaliter fuit damnū illud natum tibi accidere: etiam extra illuꝫ laborē. vt si incidis paralisim et natura: vel quodcūq; aliud malū incidis tm̄ et culpa mea leuissima: nō teneor tibi illud damnū resarcire. Et sic sicut alibi locata res stat ꝑiculo locatoris modo ꝑdicto. sic hic persona locatoris stat periculo locatoris. Quomō aūt econtra teneat locator ꝑsone ipsi cōductori patebit in tertio naturali.

Est ergo Tertium naturale. ꝙ in locatione ꝑsone alicuius ad operas ad faciendum scꝫ aliq̄d in rebꝫ alterius: vel ad agēdum aliq̄d circa eas ipe locator tenet conductori de damno qḋ ex dolo vel ex lata vel etiam ex leui culpa locatoris contingit in rebus illis. nō autē de illo qḋ cōtingit in re per casum fortuitū. vel vi naturali vl' vicio rei. Exemplū primi. cōduco te vt in cypho meo aliquid facias ⁊ cyphus frangitur tuo dolo vel lata culpa vel leui: teneris mihi ꝓ refusione damni. Similiter si cōduco te vt in domo mea mihi edifices aliquid: et ecce domus illa perit dolo tuo vel culpa tua etiā leui: tu teneris mihi. secus si perit a fortuna. vt incendio celesti vl' terremotu vel vicio soli. Item si a me aliquod vestimentū accipis sartiendū vl' poliendum ⁊ mures corroserint: teneris etiā de leui culpa. vt in. l. item querit. §. si fullo Item si gemmā sculpendā vel includendam accepisti et illa frangit tua culpa etiā leui. scꝫ ꝓpter indiligentiā tuam vel viciuꝫ tui operis: teneris mihi. secus si vicio suo frangat. nam tunc nō teneris mihi: nisi super hoc speciali pacto te obligasses. Exemplum secundi. Cōduxi te ad transferendum vinum vel alias res meas: ⁊ tua culpa etiam leui effunditur vinum aut perduntur vel destruunt res ille: teneris mihi. Item si cōduxi te ad custodiendū pecora mea ⁊ tua culpa etiam leui lupus ea rapit: teneris mihi. An autēꝫ locans operas suas ad agendum aliquid in rebus alterius vt ad transferendū eas ⁊c. vt dictū est: etiam teneatur de leuissima culpa. Dicendum ꝙ si res ille transferende indigēt diligentissima cura. puta: quia nisi diligētissima cura adhibeat: destruuntur vel periclitantur: ⁊ tunc locator tenetur etiā de leuissima culpa. quia tūc tacite inest illa obligatio illi cōtractui ex circumstātiis rerūꝫ circa quas opere ille cōducuntur. Ut si locator operarum eas columnas quas cōtingit frangi habet transferre aut vitra ꝑciosa aut ɔsimilia. et h̄ nō intelligit textus in. l. si merces. §. q̄ colūnā. ff. ḋ locato.

vbi dicit. culpa aūt abest si oīa facta sunt
que diligentissim⁹ quisqꝫ obseruatur⁹ fuis
set. Sed si res transferende nō sunt tales
que indigeāt diligentissima cura. nec sint
talis importantie: nō tenetur locans ope-
ras de leuissima: sed solū vt dictū est. Et
si quis ponat ꝙ pastor qui locauit operas
ad custodiendū gregem dicat. damnū qđ
accidit accidisse sine sua culpa leui vel ma-
iori. cōductor aūt eius oppositū dicat. q̄s
debebit ꝓbare? Rn̄r ꝙ pastor ſm Hosti.
Nam cum rōne officij debeat pastor ha-
bere custodiā si dicit amissam ouem. pro-
bet defuisse culpam ⁊ dolū. Quartum
naturale est ꝙ locator rei immobilis vt do
mus nō potest ꝯductorem eius seu inqui
linum inuitū expellere ante tempus cōdu
ctionis finite. nisi in quattuor casib⁹ quos
tradunt doctores in. c. ꝓpter. extra de loca-
to et ꝯduc. Primus si domus locata sit fa
cta necessaria sue habitationi. puta: si do-
mus quā inhabitabat casu destructa est:
et ipse dn̄s sue necessitati aliter ꝓuidere nō
potest. Nam nō dicit dn̄s necessitatus si
aliter cōmode sibi posset ꝓuidere. Et hoc
intelligit ſm directoriū iuris quādo loca-
tor aliam domū que sua erat habebat tē-
pore locationis sed casu perijt. Nā si tunc
nullam habuisset nisi illā quā locauit etiā
ad suam habitationē illam recuperare nō
potest. quia hoc a principio ꝓspicere de-
buit: aut si postea duxit vxorem vel alia si
milis necessitas superuenit. Intellige ſm
Hosti. et Panor. qñ tempore locationis
ista necessitas nō imminebat. Secun-
dus casus est. si domus habet necessitatē
reparationis. et intellige de necessitate or-
ta post locationē: et cum tempore locatio-
nis refectio illa necessaria nō erat. vel ꝓui-
debit dn̄s inquilino de alia domo. ff. eo-
dem. cū in plures. et eque idonea ſm dire
ctorium. Et in his duob⁹ casibus remittē
da est pensio pro rata temporis. Ter-
tius si cōductor puta inquilinus peruerse
versetur in domo: vt si tenet porcos in so-
lario: vel nō habitat in ea ſm pactum cō-
ductionis. vel si deteriorē facit. vel femīas
malas ibi tenet. aut etiam ꝑuersos homi-
nes vt lenones ⁊ hmōi. ar. in auten. de le-
no. §. sancimus. An aūt hoc casu remit
tenda sit pensio dixerūt aliq̄ vt no. glo. in

dicto. c. ꝓpter. ſm quosdā nō esse remittē-
dam partē pensionis ꝓ rata tpis quasi cō
pensando. Sed glo. ibi dicit nō esse verū
quia dn̄s tenet remittere. pōt aūt agere cō
tra inquilinū ꝓ dāno dato actione legis
aquilie vel ex locato. Sed Panor. dicit h̄
ꝓcedere ſm Jo. an. quādo ꝑuerse versatur
in domo dando damnū. vt si tenet porcos
in solario. vel aliqñ damnificat domū vt
spargendo aquam sup lignis. nam tūc do
minus potest expellere satisfaciēdo ꝓ ra-
ta pensionis. quia tunc agit ad damnum:
sed remissio fit ꝓ residuo tpis. Sed si per
uerse se haberet in domo sine damno. pu-
ta. tenendo ꝓstibulū: vel ludū: vel exercē-
do ad vsurā potest expelli nō remissa sibi
pensione ꝓ rata tpis. qr dn̄s nō debet su-
stinere hoc damnū ex culpa inquilini. et in-
telligit hoc quādo dn̄s ignorabat condi-
tionem inquilini: al's damnū est suum. qr
nō poterit expelli ante tempus. Sed h̄
vltimū dictū Panor. nō placet mihi. Nā
si etiam locator sciuit eius cōditionē. imo
si ipse met ei locauit ex intentione ⁊ in sen-
su cōposito ad illum inhonestū vsum: po
terit eum expellere: quis credam eū nō te
neri nisi ꝓ rata tpis. Primū ptꝫ. quia tene
tur eum expellere. igit pōt. ꝯsequētia nota
Antecedens ꝓbatur. quia tenet ad hoc vt
nō sit patronus turpitudinis. et ad hoc vt
nō cōmunicet alieno crimini sicut quilibꝫ
tenetur ad hoc vt furib⁹ ⁊ latronibus ad se
recursitantib⁹ nō p̄beat hospitia ad furta
vel homicidia cōmittenda. Modo si non
expellit eos: manet hospes turpitudinis ⁊
cōmunicat crimini. Item sicut iuramentū
nō est vinculū iniquitatis. ita nec obliga-
tio cōtracta ex locatione. sed si quis iura-
set velle iuuamen p̄stare ad cōmittendum
fornicatiōes ⁊ alia peccata mortalia nō te
netur illud seruare. immo tenet ad oppositū
tum. igit etiā talis locator non tenet stare
illi cōtractui. et si nō tenetur: igitur potest
recedere ⁊ sic eos expellere. Et si dicas
ꝙ potest. id est licitum est sibi expellere sic
ꝙ faciat qđ in se est vt inde egrediat. s; nō
potest cum effectu via iuris. ita ꝙ cōgnos-
cendo iudici ipse ob illam causam obtine-
at intentum a iudice. Nec iudex potest ei
hi precipere vt exeat. Cōtra hoc impugnat
Si eñ locator licite pt recedere a pacto

igitur habet ius recedendi: igitur eo volente si conductor se opponat: nunc iniuste se opponit. nec habet ius: et si non habet ius, igitur potest per iudicem compelli ad desistendum ab illa oppositione et debebit locatorem iuvare ad illud ad quod habet ius. Secundo quia quicquid sit de fornicatione simplici tamen iudex tenetur ad prohibendum usuras: ut patuit supra q. xv et sequentibus. ergo si quis exercet in domo mea usuras potest inde expelli per iudicem nisi velit desistere ab usuris. tenet opinio. quia non minus potest iudex illud prohibere ut in tali loco non exerceat usuram sub pena expulsionis de domo: quam sibi omnino prohibere usuras. Secundum autem probatur. quia locator imputet sibi quod scienter tali persone locavit ob cuius conditionem nunc eandem habet expellere. Et sicut ille tertius casus positus est de inquilino qui est conductor rei urbane: ita potest poni de colono qui est conductor rei rustice. ut si propter inimicicias ortas ex culpa coloni: det damnum agro puta inimicus coloni excidit arbores agri: quia tunc potest expelli. et hoc exemplum etiam ponit Hostiensis. Quartus casus est quando inquilinus per biennium non solvit pensionem: quia potest expelli. sed quia aliqua iura videntur velle quod ex hoc solo quod non solvit pensionem potest expelli. etiam si non destitit per biennium a solutione. Ideo circa hoc Panormitanus concludendo sic distinguit: quod aut locatio fuit facta ad longum tempus, et dicitur longum tempus arbitrio iudicis secundum conditionem regionis, vel tempus decem annorum et non minus dicitur longum, pro ut in cle. j. de rebus ecclesie non alienandis in glo. aut ad modicum. primo casu aut fuit constituta una pensio pro toto tempore: et tunc potest expelli si non solvit tempore convento. quia non servanti fidem: fides frangatur eidem. Et illo modo intelligitur l. edem. C. locati. ubi a contrario colligitur quod si non solvit pensionem: potest expelli. Aut pensio est constituta singulis annis: et tunc si per biennium non solvit: potest expelli put in dicto ca. propter. et procedit hoc etiam si fuit actum inter contrahentes ut non possit expelli durante tempore. nam debet intelligi eo solvente pensionem: ut est textus in l. quero. §. inter locatorem. ff. eodem. et sic in hoc casu non est differentia inter ius canonicum et civile. Nam secundum utrumque ius requiritur biennium: secus in contractu emphiteotico. Secundo casu principali quando est ad modicum tempus: tunc non est necesse expectare biennium. sed si non solvit pensionem tempore debito: potest expelli etiam propria auctoritate. et est ratio diversitatis inter hunc casum et precedentem. quia hoc casu non habet inquilinus ius in re. unde si expellitur: non competit sibi aliquod interdictum contra dominum. ar. in. l. colonus. ff. de vi et vi ar. sed in precedenti casu colonus possidet naturaliter et habet pinguius ius. ad hoc. l. ij. si ager. et ideo non potest sic repente expelli: sed expectatur biennium: potest tamen dominus agere actione locati ad recipiendum pensionem tempore debito. Quintum naturale est quod in locatione rei: conductor non tenetur locatori dare mercedem nisi in fine conductionis: puta in fine anni: si ad annum conduxit, put hoc colligit Panormitanus in c. propter. de locato: in eo quod textus dicit: de remissione fienda propter sterilitatem. Nam sterilitas patet in fine anni. et textus loquitur de remissione et non de restitutione. Unde si pensio fuisset in principio soluta: dixisset textus quod est fienda restitutio pro rata. ad idem est argumentum in. l. in stipulationibus. ff. de re. iuris. Hoc tamen naturale contingit excludi tripliciter. scilicet per pactum: puta si conventum est quod ante finem anni debeat fieri solutio. et per statutum municipale: atque per loci consuetudinem: quibus omnibus cessantibus est ex dispositione iuris solvenda in fine temporis.

Dictum est autem notanter in locatione rei non persone. quia aliter est dicendum quando quis locavit personam ad operas: puta ad faciendum alteri aliquid pro mercede. Nam distinguendum est, put Panormitanus distinguit ibidem dicens quod inspicienda est causa quare datur merces. Nam si datur merces pro sumptibus: tunc debet fieri solutio in principio. quia videtur hoc tacite actum. si autem datur pro labore: debet considerari qualitas persone. Nam si obligavit se pro mille edificare palacium vel campanile vel quid simile: tunc verisimile est quod senserit ut successive habeat certam partem pecunie. quia non posset aliter commode sustentare se. ubi autem cessaret hec consideratio vel similis est fienda solutio in fine argumento predicte legis. semper in stipulationibus. hec ille. Et nota secundum eundem in c. potuerunt. de arbi. quod differentia est inter solvere annuatim: seu quid annuum: et solvere quolibet anno. Nam si promisi tibi solvere annuatim aliquam quantitatem: tunc teneor in principio anni solvere. si autem promisi solvere quolibet anno: tunc in fine anni fiet solutio. Unde summa.

Anno si debes in fine teneberis anni. Anteq̄ si debes tūc caput respicias anni. hec ille. Sextū naturale est q̄ cōductori est remissio pensionis faciēda p rata si ɔtigit grauis vel magna sterilitas vel insolita incōmoditas magna sine culpa conductoris: nisi sterilitas possit cū vbertate p̄cedētis tēporis vel sequentis cōpensari. Et vt plene habeat̄ qñ est illa remissio facienda: ⁊ quando nō: distinguendū est de locatione ⁊ cōductione. q2 quedam est rei: quedam psone. et rei est duplex. quedā ē agri vel cōsimilis rei rustice: cuius ɔductor dr colonus: q̄dā vero est alteri⁹ rei q̄ȝ agri. ⁊ illa distinctio patuit satis in q̄rta supposi tione. Primo igit̄ videndū est de locatiōe ⁊ cōductione agri. ⁊ de illa sūt recitāde q̄tuor opiniones q̄s tangit Panor. in. c. propter. de locato. Prima q̄ oportet q̄ acciderit tanta sterilitas vt etiam non potuerint colligi fructus seminis. ⁊ illa opinio ē nimis rigida. ⁊ cōmuniter non tenet̄: ⁊ ɔfunditur p p̄dictum textū: nam hoc casu non fieret remissio pensionis pro rata sed in totum: exquo nihil recollegit. nam verbum pro rata denotat pticulare damnuȝ: ⁊ non cōsumptionem in totuȝ. Scd̄a opinio est vt stetur opinioni vulgari quādo dicatur magna sterilitas. ⁊ satȝ potest hec opinio sustentari exquo lex non determinat. Tertia opinio est q̄ si vltrā dimidiā iusti precij est ɔductor lesus: fit remissio pro rata. hanc opinioneȝ tenuit Cy. in. l. licet. C. eodem. ⁊ expressius ibi Bart. nam cuȝ sit contract⁹ bone fidei: bona fides nō patitur conductorē debere sine culpa sustinere tantū damnū. Quarta est Bart. in. l. si merces. in. §. vis maior. q̄ tūc est censenda magna sterilitas ob quā est faciēda remissio quādo deductis sumptibꝫ nihil pcipit colonus: eo q̄ conductor tacite videt̄ emere fructus futuros sub q̄dam cōditione si nascent̄. sed emptor fructuū futurorū non tenet̄ ad p̄cium si fruct⁹ non nascūtur l. si debitor. ff. de ɔtrahen. empti. ergo nec ille conductor. Nec dr fruct⁹ nisi qd supest deductis expēsis. l. fruct⁹. ff. so. ma. Sȝ hec opinio nō placet Panor. Primo ex ratione tacta ɔtra primā opinionem p q̄nto text⁹ in. c. ppter. dicit pro rata dāni ē fienda remissio. lȝ si p̄ter fructus nihil recolligat: non pōt haberi cōsideratio ad rataȝ dāni. Secūdo q2 si eq̄paret̄ vēditioni videret̄ facta locatio sub certa cōditiōe: nihil deberet solui si nihil recolligit: i. d. l. si debitor. cuius cōtrariū ille text⁹ innuit dum dicit p rata. Inter illas igitur opiniones scd̄a ⁊ tertia sunt pbabiliores. ⁊ tertiā videt̄ Jo. an. fouere: dum ponit exemplū in eo q̄ pro tribus sextarijs terre erat solitus recolligere xv. ⁊ soluebat dño tres aureos: sed si anno sequēti recolligit. xxx. fit cōpensatio. et illa opinio placet etiam Panor. vt scȝ dicatur magnū incōmodum seu magna sterilitas: qñ vix recolligit tertiā ptē soliti. Et notanter dictū est in principio hui⁹ sexti naturalis sine culpa coductoris. quia si p suā culpam cōtigisset nō fieret ei remissio etiā p rata: vt si segetes sunt corrupte ⁊ suffocate sunt herbis supercrescentibꝫ aut ex simili incuria ⁊ indiligentia: vñ sibi debet imputari sterilitas. Scd̄o est notanter dictū vel magna insolita incōmoditas: puta si pprie non ē sterilitas. sed cuȝ multi fructus creuerint: destruunt̄ p grādines vel aliam aeris tēpestatem vel intemperiē vel p terremotū: vel p incursus hostium improuisos: fructus sūt ablati: vel magnū damnū p eos datuȝ est. Tertio dr nisi sterilitas ⁊c. q2 si posset cōpēsari secus: vt in exēplo paulo ante dato: ⁊ pōt hoc intelligi etiam si illa vbertas non imediate sequat̄ vel p̄cesserit sterilitatē. dūmodo ɔtingat durante cōductione. q2 eadem est ratio vtrobiq̄.

Et si q̄s querat: an econtra debeat augmentari pensio ppter vbertatem sicut fit remissio ⁊ diminutio ppter sterilitatē. Dicendum q̄ non indistincte est augēda pēsio propter vbertatē. q2 tunc ppter vbertatem nō fieret cōpensatio ad sterilitatē qd̄ est cōtra c. ppter. de locato. Vñ sequēdo Panor. ibidem potest dici q̄ in tribus casibus nō debet augeri sed bene in q̄rto. Prim⁹ quādo vbertas contingit ex eo q̄ fructus maiores valēt vltra solitum: ⁊ tunc non debet augeri pensio: sicut nec diminutio ppter vilitatem precij. quia contractus recepit substantiam suam. ⁊ cōditio tacita ē purificata ... fructibꝫ. Secūdus quādo vbertas ... tingit ppter industriam coloni. ... tunc sua diligentia esset sibi dānosa ... tem non esset vtilis ei. Tertius quādo

contingit ꝓpter bonitatē rei. Ratio: quia dominus locauit bonitatē rei meliori mo do quo potuit. Quartus quādo contin git casu fortuito: puta locaui molendinū ex quo cōductor solebat ꝑcipe. l. nūc autē quia alia molendina corruerūt: recipit cen tum. ⁊ sic debet augeri ꝓ rata. Nā sicut ꝓ pter casum fortuitū cōtingētē fit remissio vt patuit, ita debet fieri augmētatio ꝓpter vbertatē ꝯtingentem casu fortuito. quia ꝯtrariorum est eadē disciplina. Et debent hec intelligi de vero colono vel ꝯductore ad excludendū illum qui dicit ꝑtiarius. q2 ille nō est vere cōductor vt in septima sup positione patuit. Vñ nec illi est pensio au genda aliter q̄ ex ipo ꝑ fructuū augmenta tione mei augef: puta si habet medietatē vel tertiā ꝑtem: tūc solum cedet sibi medie tas vel tertia pars: quātacūq3 vbertas ac cedat: q̄uis pinguior medietas vl' tertia ce dat. Circa tamē tertium casum videt q̄ in foro cōscientie debet augeri pēsio quan do illa bonitas tempore locationis inerat rei: ⁊ locator ex ignorātia tāte bonitat' lo cauit ꝓ minori q̄ iustū sit. imo videtur q̄ posset esse tant' excessus illius bonitat' re spectu mercedis: q̄ etiā in foro exteriori cō pelli posset cōductor ad augēdū pēsionē. ꝓbatur vtrūq3 tali ratione. quia in venditi tione ⁊ emptione sic est q̄ si quis rem mag ne bonitatis ei inexistentis tēpore venditi onis: vendidit ꝓ nimis modico ex ignorā tia bonitatis eius: tunc sibi inexistētis: em ptor tenetur in foro cōscientie: siue tūc sciat siue postea cōperiat supplere defectū pre cij. ⁊ si ille defectus fuisset tant' q̄ vēditor fuisset deceptus: siue a ꝓposito siue re ipsa: vltra dimidiā iusti precij: posset etiam i fo ro exteriori compelli emptor ad rescinden dum emptionē vel ad supplendū defectū precij vt patuit supra. q. liiij. i ꝯclusiōe. j. ⁊ q̄ōe. lvij. ⁊. lviij. agit etiā sic est i locatiōe ⁊ cōductione. tenet ꝯña dupliciter. Primo q2 locatio equiualenter non est nisi venditio vsus rei: ⁊ ꝯductio est emptio eiusdē. Se cundo quia eadē ratio est vtrobiq3 sc3 ne violet iusticia cōmutatiua. illa enim eque violaretur hic i locatiōe ⁊ cōductiōe: sicut alibi in venditiōe ⁊ emptione. Dixi no tanter si illa bonitas inerat ei tēpore loca tionis. quia si tunc nō ei infuisset: sed post ea ei infieret: forte alicui nō videref necessa rium vt augeret pensionem. quia emit vsu fructum illius rei ꝓ toto tempore locatio nis. igitur si ille vsufructus ex superueniēti bonitate crescit sibi debebit accrescere nō locatori: sicut si quis emit rem et emptiōe facta crescit bonitas rei: illa cedit emptori. Sed illa ratio eque ꝓbaret q̄ ergo in q̄r to casu non esset augenda pensio: q2 etiam si rei empte post emptionem accrescat bo nitas illa cedet emptori sine hoc q̄ aliq̄d teneatur in precio addere venditori: etiam si illa accrescentia ꝓueniat ex casu fortuito puta alie res vel merces cōsimiles ei perie runt. ideo videf dicendū q̄ de rigore non esset augenda pensio in tali accrescētia bo nitatis: ⁊ nec in q̄rto casu eēt augēda abso lute: puta si locator esset liber vt non tene ref remissionē mercedis facere: si magna i cōmoditas accidat cōductori. S3 si cōdu ctor velit eū habere obligatū tacite ad re missionem faciēdā in casu sterilitat': equū ē q̄ si ecōtra vbertas accidat ex simili cau sa: q̄ velit ei augere pensionem. Secun do videndum est in locatione ⁊ cōductiōe alteri' rei ab agro siue sit īmobilis vt do mus siue mobilis vt liber: equus vl' aliud quid simile. Et sic distinguendū est. quia si stat per locatorem quo minus cōductor vtatur re locata: tunc si stat ꝑ eum ex pura voluntate: locator tenetur cōductori d' in teresse: vt locauit sibi equū ⁊ nunc non tra dit sibi vt equitet nec habet causam impe ditiuam cur non tradat: nisi quia non vult ⁊ hoc ex causa aliqua vl' ex sola malicia vl' huiusmodi. Si autem stat per locatorem non ex pura voluntate. sed quia impedi tur propter casum qui accidit locatori vel rei locate ꝓpter culpam ipsius locatoris vl' qui a fortuna sibi accidit. ⁊ tunc pensio re mittitur ꝓ rata: vt si propter locatoris deli ctum domus est fisco applicata aut fulmi ne vel terremotu periit. ⁊ idem dicendū si ex necessitate aduenientē locatori oportuit conductorem expellere. Si autē stat per puram voluntatem conductoris: vel etiā si non per puram voluntatem eius. sed ta men per culpam conductoris quo minus vtatur re conducta: vel etiam si per casum fortuitum qui accidit cōductori: cōductor impeditur ne vtatur: nihil remittit ei de

mercede quo min⁹ totaz pensionem solue-
re teneatur. Tercio videndum est in lo-
catione ꝛ cõductione ꝑsone ad operas. vt
si quis locat ꝑsonam suam alteri ad scribē
dum ei aliquid in libro eius: vl' ad edificā
dum sibi in area sua domū. ꝛ eodē modo
distinguendū est de locatione ꝛ cõductio-
ne rei alteri⁹ ab agro. quia si stat per loca-
torem operarū ex pura voluntate quo mi
nus ꝯductor vtatur eius opera: tunc loca
tor tenetur cõductori quo ad interesse. Si
autem stat per locatorem non ex pura vo-
luntate. sed quia impedit̃ ꝑpter casum q̇
accidit locatori ex culpa locatoris vl' a for
tuna. ꝛ tunc conductor solum tenet̃ ad pē-
sionem pro rata. Si autem stat per condu
ctorem: puta quia non vult ei dare librum
in quo deberet scribere aut aperire arcam
in qua edificaret. ꝛ hoc ex pura voluntate
aut quia impeditur: puta q: liber ille ꝑpter
eius culpam est applicat⁹ fisco. aut quia ei
subtract⁹ est vel mures corroserunt. ꝛ tunc
nihilomin⁹ tenet̃ cõductor ad totam mer-
cedem. Et ex iam dictis possūt cõcordari
iura que vident̃ contraria i titulo de loca-
to. l. si vno. §. item cum q̇dam. ꝛ. l. ꝫ addēs
§. cum q̇dam. ꝛ. l. qui operas. ꝛ. l. colonus
§. nauem. ꝛ de illis vide glo. in dicto. §. itē
cum q̇dam. Et in hoc sexto naturali dif
fert locatio ab emphiteosi. Nam domin⁹
rei concesse in emphiteosim non tenetur re
mittere aliquid de pensione: etiā ꝑpter ma-
ximam sterilitatem contingentē rei. imo si
res illa in parte pereat in substantia: nō te-
netur. Ratio diuersitat' ē duplex. Prima
quia conductor puta colonus videtur cõ
duxisse sub quadam tacita conditione fru
ctuum futurorū vt dictum est. ꝛ ideo defi
cientibus fructib⁹: fit remissio ꝑ rata. quia
merces datur ꝑ illis fructib⁹ ꝛ eoruz intui-
tu. sed emphiteota soluit in recognitionez
dominij directi remanentis apud euz qui
cõcessit eam rem ei. Modo dominiū dire
ctū rei emphiteocarie manet nihilomin⁹
apud illum qui eam cõcessit in emphiteo-
sim: etiam si maxima sterilitas accidat i re
imo si perierit in parte: dūmodo non tota
res perierit. Sec⁹ vbi tota res perijsset. q:
tūc etiā perijsset ei⁹ dominiū directuz. ꝛ sic
emphiteota non posset ampli⁹ recognosce
re illud esse apud eum qui eaz rem sibi cõ
cesserat in emphiteosim. Secūda ratio
diuersitatis est. quia colonus soluit notab-
bilem pensionē scꝫ tantā q' ipa adequetur
valori vsus vel fructus eiusdem rei de fal-
catis expensis ꝛ huiusmodi. sed emphiteo
ta paruū quid dat annuatim. quia et quo
illud qḋ soluit dat in recognitionē domi-
nij. ꝛ paruū quid: eque põt eē signuz illius
recognitionis sicut magnuz. ideo nimirū
q' non est opus eum releuare a pensione il
la. etiam ꝑpter sterilitatem accedentē. etiā
si maxima sit. Nam p̄teritis tēporib⁹ adeo
multa leuauit: ꝛ i futurum leuabit: q' semꝑ
sine damno poterit esse de cõmuni cursu.
Et de hoc sunt vsus sequētes. Si res pe-
rit tota: liberabit̃ emphiteota. Sed si pro
parte: nulla liberabit̃ arte. In hoc etiaz se-
xto naturali differt locatio a venditione.
quia venditione perfecta non tenetur ven
ditor aliquid remittere de p̄cio ꝑpter hoc
q' accidit sterilitas in re vendita. imo nec
teneretur quid remittere: etiam si nunq̃ fu
isset merx tradita: dūmodo non stetisset ꝑ
venditorem quo minus ei traderet̃. An
autem conductor operaruz etiam debeat
augere pensionē quādo locator operaruz
in fine cõperit se mercedē minus iusto ac-
cipere: puta carpentari⁹ locat tibi operas
suas: obligans se ad edificandū tibi in so-
lo tuo certū edificiū ꝑ determinata quātita-
te pecunie sibi dāda pro omnib⁹ opis pu-
ta ꝑ centū florenis. ꝛ ꝯsūmato edificio cõ
perit q' si ꝑ mercede diurna tali tibi labo
rasset: ipe consecut⁹ fuisset iusto p̄cio centū
ꝛ quinq̄ginta vel circiter. Hic est vn⁹ mo-
dus dicendi q' conductor non tenetur tali
locatori operarū in aliquo: ꝛ q' etiā archi-
tectus vel carpentarius tenetur diligenter
operari etiam si paruū salariū inde recipe-
at. q: debebat ipe in principio hoc aduer-
tere. Attamē secūdo dicit̃ q' quādo cõdu-
ctor taliuz percipit q' iste nimis parum lu-
cratur ex tali pacto: eo nō obstante debet
supplere ad cõpetentem mercedem. ꝛ pari
ptre quādo in tali opere superuenit casus q̇
bene non potuit ꝑuideri: vt puta fortuitus
vel qui vi naturali accidit vt per terremo-
tum vel qui vitio rei accidit. ꝛ tale pericu-
lum est domini. secus si vitio operis. quia
tunc pertinet periculum architectori. Et ta-
le modus dicēdi q̇ ad aliqua ē ambiguus

in sūma sua pte.iij.ti.vij.ca.liij.in .§.ō ar bitrer. z ptm est bapt.in sūma.in ṽbo locato. Contra hunc modum dicendi arguitur sic. dignus est operari⁹ mercede sua modo illa merces dicitur operarij que est cōmensurata operis z laboribus. Igitur si in fine reperit q nullatenus est eis cōmensurata: sed multū deficiens: oportet q suppleatur defectus donec fiat cōmensurata aliter lex illa diuina nō seruabitur. Secūdo. quia primū dictum illius modi dicendi videt contradicere scdo vt patet intuenti. Contra scdm dictum etiam arguitur sic si locator in fine cōperiret se multuz fuisse lucratum: nō vellet aliquid de mercede restituere cōductori suo: vtputa credidit se p annum oportere laborare donec cōsūmaretur. z fm hoc exegit mercedem: z tamen in tribus quartalibus anni quiete cōsūmauit. z sic multum lucratur. Ergo eadez ratione hic si multuz pdidit: nihil debebit sibi suppleri. tenet ꝯsequētia. quia da oppositum: tunc longe melior esset cōditio locatoris q̄ conductoris. haberet eni pro se lucrum. z tamen si accideret damnū non haberet illud contra se: nec haberet ipsum expectare. z per ꝯsequens esset iniq̄tas inter cōtrahentes. Secundo quia aut capit ly precise pprie in illo secūdo dicto: aut non. si primū: tūc denotatur q etiam si talis casus non accidisset: teneretur conductor locatori ad supplenduz: q̄uis multo magis hoc teneretur: si ex casu tali accidisset. z sic est falsum vt patuit. Si autez intelligatur improprie .put valet idez qd saltem: quasi tunc saltem teneretur ad supplendū: quando ex casu tali supueniēte illō accidisset: z tunc lz videatur habere apparentiā: tamen adhuc videt stare argumentum predictuz. quia si accidisset aliquis casus qui fuisset pro locatore ratione cuius multum accelerari potuit edificium. z sic multum fuisset lucratus non vellet locator aliquid remittere ipi conductori in mercede. igit nec debet econtra velle sibi suppleri si occurrat ipedimētū ex casu fortuito: alioquin vellet suam conditionem esse meliorem conditione conductoris. Videtur igitur aliter dicendum per tria dicta. Primū si carpentarius vel architect⁹ in fine cōperit se multum perdere z nō est hoc ratione alicuius casus supuenientis a fortuna vel a vi naturali vel ex vitio soli. sed est ex eo q edificiū in se tantū exigebat laborem q non citius potuisset fuisse consūmatum: qd tamen latuit locatorem. z sic ex ignorantia cōuenit super minori mercede: tenetur conductor sibi supplere defectuz: non solum si conductor a principio sciuit. sed etiam si ignorauit z postea comperit. Probat. quia tūc pinde est ac si conductor scienter vel ignorāter emisset operas locatoris dando scienter vel ignoranter preciū minus iusto. modo emptor tenetur supplere defectum precij siue a pncipio sciuerit siue ignorauerit z postea cōpererit se min⁹ iusto dedisse vt patuit q̄stione. liiij. z. lvij. z. lviij. Scdz dictum. sic econtra dicendū est: si carpentarius vel architectus in fine comperit se nimis multum fuisse lucratum z non est hoc ratione alicuius casus zc. vt supra. sed est ex eo q edificiū non exigebat tantū laborē quin notabiliter citius potuit consummari: quod tamen latuit conductorem: tenet sibi illud in quo merces est excedens restituere conductori. probatur. quia locator censetur suas operas vendidisse. modo vēdens rem pluris q̄ valeat i re tempore vēditionis. z id comperiat postea: tenetur restituere precium quo ad partem in qua est excedens. Tertium dictum. si hoc q locator operarum in fine comperit se multū perdere prouenit ex casu fortuito vel a vi naturali accidente sibi z non rei ipsius conductoris: non tenetur cōductor sibi supplere. Exemplum: inter edificandū accidit q pre tempestate vel alia mala qualitate nō potest locator operaruz in decem diebus laborare quātum de communi cursu alis laboratur in duobus vel tribus diebus. z sic impeditur in acceleratione negocij et retardatur. et hoc clarius posset patere in auriga vel nauta. Item cōducis aurigam vel nautam vt transuehat merces tuas: et considerata temporis qualitate tunc z futura quātum estimari potest: das sibi decē florenos vt traducat. quia creditur q in viginti diebus traducat. et ponamus q vi sic sit in ta merces: et ecce ex insperato ingruit tanta tempestas q vix in qnquagin

ta diebus poterit adducere: adeo q multū perderet: non tenetur conductor ei aliqd addere. quia etiā si ex insperato accidisset fortuna per quā in duob9 vel quinqz diebus adduxisset vt in mari cōtingere posset: etiā nihil vellet locator remittere de mercede. Attamē hoc tertiū dictum intelligendum est nisi tacite vellet conductor q si ex euentu fortuito accelerare traductio: q fieret remissio mercedis. tunc enī equitas requirit q etiam augeat pensionem si cōtrariuz accidat vt dictū est supra. Ex his sequūtur tria corelaria Primuz locatio siue rerum siue operarum efficitur impura ex pactis sibi innaturalibꝫ sextupliciter. Primo si locator vult cōductorem esse obligatuz ad culpam etiam leuissimaz vel ad casum fortuitum. Secūdo si vult habere potestatem expellendi ɔductorem etiam extra casus in quibus al's pōt eum expellere. Tertio si vult conductorem esse obligatuz ad dandū pensionem i principio anni: vbi d natura solum teneretur in fine dare. Quarto si vult locator agri se non esse obligatū ad faciendūz remissionem etiam pro rata ipi cōductori scz colono: etiaz si grādis sterilitas contingat. vl' si est locator alterius rei vel persone: ꝛ non vult esse obligat9 cōductori ad faciendūz conductori remissionem modo tacto in sexto naturali Quinto si vult q inquilinus ex nulla causa etiā necessitatis: possit dimittere domū se inuito Sexto si vult q non possit cōductor rem locatam alteri locare. Sic etiaz ecōtra cōductio efficitur quadrupliciter impura. Primo si cōductor vult locatorem rei esse obligatum ad aliqua ad que ex natura cōtractus nō esset obligatus: vtputa q locator etiam suscipiat in se periculum culpe leuis vel late. Secūdo si vult q locator nō possit eum expellere etiam in casibꝫ in quibus de iure posset euz expellere. Tertio si vult dare pensionem non in fine anni cuz deberet, sed per longum tempus post: vel si est ɔductor operarū in casu vbi deberet in principio vel in medio dare, put dictuz est: vult solum dare in fine anni. Quarto si vult q locator rei sibi faciat remissionez p rata etiā si fiat modica sterilitas: vel si ē cōductor operaꝝ q locator non remittat sibi quid in pēsione etiā si stet p ɔductorē quo min9 opere. Secūdm corelariū nō oportet ɔfessorē statim aliquā locationē vel cōductionē cōdēnare vt illicitā qñ reperit q sibi sūt pacta facta ɔtra naturalia ɔductionis ꝛ locationis. Hui9 corelarij pbatio patebit sufficiēter i corelario pmo questionis lxxxix. Tertiū corelariū. compertis pactis ɔtra naturalia locatiōis factis: statim considerandū est, si onerositas illorum pactorum non sit refusa per aliam viam. et si non: tūc contractus est in foro conscientie cōdemnandus impletatꝫ ex parte illius q alium onerauit per tale pactuz. quia tunc factus est cōtra equalitatem iusticie cōmutatiue: ꝛ contra regulā legis naturalis: qd tibi fieri non vis ꝛc. et exempla horū duorum corelarioꝝ patebūt in qstiōe. lxxxix. in locationibus animaliū. Septimuz naturale est q conductor qui dicit inquilinus potest ex causa dimittere domū inuito domino fm Vinc. et Jo. an. ꝛ glo. in. l. si in lege. ff. lo. Et ratio est. q ppter necessitatem supuenientez ipi locatori: poterit locator expellere inquilinū vt patuit i quarto naturali. ergo eadez ratione debebit inquilinus ex necessitate superueniente sibi posse dimittere domum vt si sine periculo vite in ea habitare non possit. vñ Panor. expresse extendit hoc ad casum pestilentie supuenientis q̄uis fm euz vix posset hoc in practica obtineri. Et intelligit illud naturale sic q inquilin9 dimittendo nō teneatur dare nisi fm rataz temporis al's enim nihil sibi pdesset vel parum illa facultas.

Octauū est q cōductor potest rem sibi locatam alteri locare. vt. C. eodē. l. nemo. ꝛ tūc res posterioris cōductoris sūt obligate pncipali dño vsqz ad illā q̄ntitatē q̄ ille ɔductor scd's tenet priori. ff. ea. l. si in lege. §. si colon9. Vñ si duo ɔtraxissent societatē vt scholaris cū scholare: ꝛ vn9 vult recedere: tūc ille poterit aliquē loco sui ponere vt tenet Panor. in. c. inter dilectos. de fide instru. ꝛ Bald. in dicta. l. nemo. nisi socius vellet locare ptē suam psone inhoneste. q tūc nō posset. ꝛ tenet Bald9 q etiaz inuito socio possit id facere. ꝛ idem tenet Cyn9 in l. vlt. C. locati. glo. tñ Insti. lo. §. fi. dicit q lz possit alteri locare iure ɔductionis ratio tñ societatis phibet q̄ preualet iuri locationis. Nonū. si ɔductor aliqd expendit

q̄ necessario fuit expendendū vel' ꝯ tsliter auit vel edificauit vel instaurauit: debebit locato: sibi expensas illas resarcire. ff. eo. l. dominus.

Questio. LXXXVIII.

Utrum cōtractus fm̄ quē tradūt aīalia rusticis ꝑ certo emolumento inde ꝑcipiendo: sit ꝯtractus locationis vel alterius speciei. Solutio q̄stionis stat in octo ꝯclusionibꝰ.

Prima ꝯclusio. contractꝰ de q̄ in titulo: ē aliq̄n̄ locatio rei ex pte tradētis aīalia: ⁊ cōductio rei ex pte rustici recipientis ea. et hoc vel stricte vel large capiēdo locationē ⁊ ꝯductiōez. Prima ps ꝯclusionis ꝓbat. q: aliq̄n̄ ṗdictꝰ cōtractꝰ fit taliter q̄ tradēs aīalia retinet sibi ꝓprietatē eorundem ⁊ rustico vel alteri cui ea tradit ꝯcedit vsū vel vsufructū eorūdez ⁊ hoc ꝑ certa mercede: quā recipiēs aīalia tenet sibi dare. ergo ille ꝯtractꝰ erit locatio ex parte tradentis: ⁊ ꝯductio ex pte recipientis. tenet ꝯña ex diffinitiōe locationis ⁊ ꝯductiōis posita in ṗcedēti q̄stiōe in suppositiōe ṗma ⁊ scđa. Scđa ps ꝓbat. q: aliq̄n̄ tradēs aīalia tradit ea ꝑ mercede cōsistēte in pecunia determiate q̄ntitatis seu numeri. Aliq̄n̄ ꝑ specie determiate q̄ntitatis. ⁊ h̄ dupliciter. Aliq̄n̄ enī ꝑ specie ꝓuenīēte de aīalibꝰ illis. Aliq̄n̄ ꝑ specie nō ꝓueniēte de illis aīalibꝰ sʒ aliūde. Exēplū de hac scđa pte ꝯclusionis. Cōcedo tibi ꝑ x. denarijs equū meū ad eq̄tandū ꝑ vnū diē in eo: vel ad vehēdū aliq̄ ꝑ eū tibi: vel alijs. ibi enī est locatio stricte dicta. et idez si ꝑ q̄ttuor solidis cōcedo tibi boues meos vt ares tibi vel alijs. Exemplū scđi. cōcedo tibi vaccā meā ad ꝑcipiēdū de ea lac ⁊ vitulū ꝑ aliq̄t libris butiri vl' aliquot caseis ꝓuēturis de eadē. et idem si oues tibi ꝯcedam vt inde ꝑcipias lac agnos lanam ⁊ fimum. ⁊ hoc ꝑ aliq̄t caseis ⁊ libris lane mihi applicādis. ē enī locatio large dicta seu q̄si locatio. q: fit ꝑ specie determinate q̄ntitatis ⁊ fit ꝑ ea specie q̄ ꝓuenit de illis aīalibꝰ locatis. Exemplū tertij. ꝯcedo tibi ꝑ determinato numero modioꝝ frumēti boues meos vt cū meis coles tibi vl' alijs terram. illa fit inq̄ꝫ iam ꝑ specie determinate q̄ntitatꝭ nō tñ ꝓueniēte de aīalibꝰ. Et dixi semꝑ notanter ꝑ specie determiate q̄ntitatis ꝓuētura ð aīalibꝰ. q: si fieret ꝑ specie ꝓuentura de aīalibꝰ. ⁊ h̄ in q̄ntitate indeterminata vt pro medietate butiri vel lane ⁊ hmōi: nō esset locatio vt dictū est in septima suppositione ṗcedentis q̄stionis.

Scđa ꝯclusio. contractꝰ ð q̄ in titulo ē aliq̄n̄ ecōtra locatio ꝑsone ex pte rustici recipiētꝭ aīalia et ꝯductio ꝑsone ex pte tradētꝭ ea. ⁊ tūc etiā fit dupliciter. Pria ps ꝓbat. q: aliq̄n̄ ṗdictꝰ ꝯctus fit taliter: q̄ tradēs aīalia ꝯducit rusticū in rōne pastoris ad h̄ vt ꝑ detmiata mercede ea minet ad pascua ⁊ pascat atq̄ custodiat & rusticꝰ locat ꝑsonā suaʒ ad opas ipī tradēti aīalia ⁊ tradēs ea ꝯducit eū ad easdez opas. Scđa ps ꝓbat q: aliq̄n̄ tradēs animalia assignat recipiēti ea: certā mercedez ꝯsistētē i pecunia detmiate q̄ntitatis. ⁊ sic erit ꝯductio ⁊ locatio stricte loquēdo. Aliq̄n̄ ꝑ mercede ꝯsistēte i specie detmiate q̄ntitatis. ⁊ tūc ē large loquēdo ꝯductio ⁊ locatio. ⁊ h̄ duplr. Aliq̄n̄ ꝑ tali mercede q̄ ē species ꝓueniēs ð ipis aīalibꝰ: vtputa tradēs aīalia dic rustico q̄ ꝑ salario suo recipere debeat aliq̄t libras butiri vel lane de eis Aliq̄n̄ ꝑ alia specie. vtputa dic rustico q̄ velit sibi dare aliquot mēsuras frumenti vel panni ⁊c.

Tertia conclusio. contractus factus in casu secūde conclusionis differt a cōtractu facto in casu ṗme conclusionis. ⁊ etiam conuenit cū eo. Prima pars probat. Nam primo differt in h̄ q̄ in primo casu prime conclusionis est locatio rei ⁊ conductio rei. in secūdo est locatio persone ⁊ conductio ꝑsone. Secundo quia in casu prime cōclusionis est locatio ex parte tradentis animalia ⁊ cōductio ex pte recipientis ea: in scđo est econtra. Tertio quia in primo tradēs ea: retinet tm̄ dominiū animaliū et vsum eorum transfert i recipientem ea. in secūdo vero retinet tam dominiū q̄ꝫ vsum eorum saltem virtualez seu causalem. ⁊ dico saltem virtualez: quia non potest quis habere vsum formalez in re propria. scʒ in qua idē idez habet dominium seu ꝓprietatem: vt patet ex diffinitio nevsus formalis. de q̄ supra. q. xv. Et si dicas hec differētia fallit q̄n̄ tradēs ea cōducēdo pastorem assignat ei pro mercede

vsum vel fructum animaliũ saltem in parte, quia tunc tradens nõ retinet sibi vsum eorum saltem totaliter. Dicendũ ꝙ adhuc est differẽtia. primo quia in primo casu retinet totum vsum, in secũdo non totũ. Secundo, quia potest dici ꝙ in secũdo etiam retinet totum vsum animalium: quãtũ est ex parte contractus conductionis quo cõducit pastorem: ꝗuis secũdario de vsufructu totaliter reseruato sibi assignet certam partem nomine mercedis. Quarto quia i primo tradens non dat mercedem recipienti. imo ecõtra. sed in secũdo fit oppositũ.

Secũda pars probat᷑, quia in hoc conueniunt primo ꝙ in vtroq; casu animalia manent in dominio et ꝓprietate tradentis ea: ꝛ non fiunt de dominio recipientis ea. Secundo q: in vtroq; casu recipiens animalia non tenetur tradenti nisi de dolo et lata culpa atq; leui. non autẽ de leuissima nec de casu fortuito. ꝛ hoc ꝗtum est ex natura contractus, ꝑut patuit q̃stiõe p̃cedẽti.

Quarta conclusio. contractus d quo in titulo aliquãdo nec est locatio nec ꝯductio. sed est vera mutuatio. probat᷑: quia aliquãdo fit taliter ꝙ tradens animalia obligat recipientẽ ad restituendũ ea post lapsum alicuius temporis: vtputa post vnũ annũ vel plures tot animalia ꝛ eiusdẽ valoris: etiã si perijssent apud recipiẽtem: siue dolo: siue culpa: siue casu fortuito apud eum perierint. ꝛ in tempore intermedio ꝑ quo fit traditio: potest recipiens animalia ea distrahere ꝛ comedere: aut aliter eis vti sicut placuerit. ꝛ aliquãdo tradendo ea estimat ea vt sciat᷑ valor eorum. Modo quando sic fit est vera mutuatio, quia si sic ea tradidero tibi: facio de meo tuũ: transferẽdo scz in te dominium et ꝓprietatem ꝑ quãto potes eis vti ad vsum qui est eorum cõsumptio: ꝛ obligo te ad restituendũ non illa ẜm numeralem identitatẽ. sed ẜm identitatẽ specificã seu (vt iuriste loquunt᷑) eadem in genere et eiusdem valoris: ꝛ totum periculũ eorum est tuum. Modo illa sunt substantialia et naturalia mutuationis. igit᷑ ibi erit mutuatio. Unde non põt dici locatio eorum: quia tradens ea non retinet dominiũ eoꝝ ꝛ recipiens non tm̃ habet ea ad vsum qui non sit eorum cõsumptio. nec est venditio quia non interuenit preciũ. sed obligatio restituendi idem in specie seu (vt iuriste loquunt᷑) idem in genere. Nec est ꝑmutatio, quia non datur species ꝑ specie ĩmediate. sed interuenit necessario lapsus tꝑis qd nõ est in permutatione saltẽ tali in qua non sit mutuatio ꝑmixta. Nec ẽ donatio, quia obligat recipientem ad restituendũ equiualens. ꝛ sic de alijs. igit᷑ oportet ꝙ sit mutuatio. Secũdo sic. quia perinde est ac si tradens animalia daret ipi recipiẽti animalia: tantã pecuniam quãtã valent animalia. Modo si tãtã pecuniã ꝑdicto modo sibi daret: esset vera mutuatio. igit᷑ etiã nunc. Tertio: quia si non: maxime quia animalia nõ sũt res mutuabiles eo ꝙ res mutuabilis debet habere vsũ qui est eiꝰ cõsũptio. modo animalia non sunt huiusmodi. igitur. Modo hoc nõ obstat. quia animalia etiam habent vsum qui est eoꝝ consumptio. scz quãdo quis eis vtit᷑ ad distractionem: tunc enĩ sic pecunia distractione ꝯsumit᷑: sic animalia. Itẽ si quis eis vtat᷑ ad comedendũ ea: ille vsus est eorum consumptio. Modo ad talem vsũ tradunt᷑ in casu huius q̃rte conclusionis. quia ad omnem vsum licitum ꝛ q̃libet recipienti tradũtur ei in predicto casu. Dixi aũt notãter in prima ꝓbatione: ꝙ recipiens ea põt in tempore ĩtermedio ea distrahere ꝛc. q: si ea non posset distrahere nec comedere: aut eis vti vsu qui est eorum consumptio: non esset a parte rei ꝛ in veritate mutuatio animaliũ: vtputa si tm̃ posset eis vti laborando cum eis: vel fructus de eis percipiendo. imo tunc esset cõmodatio eoꝝ: puta si fieret sine mercede ꝛ gratis: ꝗuis esset cõmodatio facta cum pacto existente contra naturalia cõmodatiõis: ꝑ quãto scz recipiens teneret᷑ de casu fortuito. Si autẽ ꝑ mercede fieret esset locatio ꝗuis esset facta cum pacto contra naturalia locatiõis ꝑ quãto recipiens obligaretur de culpa leuissima ꝛ de casu fortuito ꝛ d deterioratione aialiũ: puta quia deberet restituere animalia eiusdẽ valoris. An aũt ista traditio aialiũ sic facta. ꝛ si nõ sit mutuatio aialiũ ad miscẽda tñ habeat ẜtualis mutuatiõẽ pecunie equalẽ aialibꝰ. patebit. q. sex. v. ⁊c.

patebit an dato q nec esset a parte rei mutato: nec baberet talem admixtam: posset ipe tradens aliquid accipere noie mercedis a recipiente ea.

Quinta conclusio. cõtractus de quo in titulo: aliquãdo nec est locatio nec cõductio nec mutuatio sed est vera permutatio: lz quidam dicant q sit quasi rẽditio modificata. Prima ps pbatur sic. quia aliquando fit taliter: puta aliquis tradit centũ oues monasterio sub hoc pacto q d qualibet oue recipiat p toto tempore vite sue annuatim tm duos solidos: cum tamen fructus earum longe valeat plus scz qttuor vel qnq solidos. z addit q si omnes oues moriãt: ipe nihilominus vult predictos duos solidos habere toto tẽpore vite sue d qlibet oue ac si viuerent: z post mortem suam debeant omnes oues: etiã si essent valde multiplicate: esse mõasterij libere z omnimodo iure. Modo quãdo sic fit ẽ vera pmutatio. quia tradit speciem pro specie imediate: ac si daret oues pro agro aliquo vsufructuando tempore vite sue. Modo secund9 ẽ vera pmutatio: igitur etiam psens cõtractus erit vera pmutatio. maior pbatur. quia dat oues pro vitalicio pecuniario. Modo vitaliciũ est redditus. redditus autem inter species computatur. quia est res emibilis z vendibilis: vt patuit qstione. lxxix. z qstiõe. lxxx z si est perpetuus: vel saltem longi temporis: computatur inter imobilia. si autez est temporalis et parui tẽporis: computatur inter mobilia vt ibidem patuit. igitur perinde ẽ ac si daret monasterio oues illas p agro vsufructuando tempore vite sue aut pro animalib9 vsufructuandis. Secunda pars cõclusionis pbatur: quia videtur oues illas tradere p pcio dertmiate quãtitatis z eas sic transferre in dominiũ monasterij cum periculo earũdez puta qualibet ouem p tot duobus solidis quot annis ẽ supuicturus. Tertia pars probaf. quia non interuenit preciũ. naz nõ dat aliquã ouem pro precio. quia preciuz consistit in numismate. modo nõ dat aliquã p numismate. sz pro redditu pecuniario. redditus autem pecuniarius distinguitur realiter a pecunia vt ostensum est q. stione. lxxx. Secundo. quia etiam si esset ibi preciũ: non tm ẽ determinate quãtitatis: vt qualibet ouẽ dat p duobus solidis. sed nõ p duob9 absolute. sed p duob9 solidis annuatim toto tẽpore vite pcipiendis. modo duo ãnui solidi p vitam hominis recipiẽdi non sunt determinate quãtitatis. qz nescit numer9 annorum illoruz quibus illos duos solidos percipiet.

Sexta conclusio. contractus de q in titulo: aliquãdo nec est locatio nec conductio: nec mutuatio nec pmutatio. sed est societas. z tunc fit mltipliciter. Prima ps cõclusionis pbatur. quia aliquando fit taliter q aliqs p aliquo alio temporali animalia sua tradit alteri: trãfferendo eorum dominium vel saltem vsum eorum p viaz non abdicationis dominij vel vsus saltez causalis a se: sed cõmunicationis eiusdem ipi alteri. z hoc p aliq alio tẽporali qd recipiens retrãsfert in tradentem animalia: cõmunicãdo illud etiam sibi citra abdicationem eiusdem: ita q tradens vult z facit recipientem ea condominũ eorum. vl saltem si nõ condominũ: tamen cousuariuz vel cousufructuarium eoruz formalem secum qui habet eorundẽ vsum z vsufructũ z si non formalem tamen virtualẽ vel causalem. z ecõtra: recipiens ea retrãsfert simili modo aliqd temporale in tradentem ea sibi: faciendo tradentẽ animalia cõparticipem in eodem tẽporali qd sibi recõmunicat: etiaz non abdicãdo a se illud tẽporale. Exemplũ vt si meas cẽtũ oues tibi cõmunico taliter: q oues sint in cõmuni dominio vtriusq nostrũ: vl saltẽ q sicut ego babeo earum vsufructũ causalem z virtualẽ sic te facio babere in eisdẽ mecũ vsufructũ formalẽ ita q sis mecum pticeps fructuũ illarum ouiũ. z hoc facio p eo q etiam tu econtra simili modo tuas centum oues vl capras recõmunices mibi. iam ambo sum9 socij in babendo illas. cc. oues. Mõ quã do ɔtractus de quo i titulo: fit pdicto modo non est locatio rei. qz locans rem abdicat a se vsufructũ rei locate z totaliter euz trãsfert in conductorẽ. Hic autem tradẽs animalia retinet vsufructum eorundez saltem virtualem. z hoc cum effectu: ita q in effectu percipiet fructus animaliũ: qd ideo dico. quia ais aliqs diceret q locãs etiaz retinet vsufructum virtualem seu causalez

quod verum est sed non effectualiter: recipiēdo fructus. imo illos assignat totaliter ipsi conductori. nec etiā est conductio rei. quia recipiēs ea qui deberet esse cōductor (si esset ibi conductio) retineret solus vsufructum eorum: quod est falsum. quia tradens est cōparticeps illius. nec etiam est locatio persone. quia illa eēt ex parte recipientis ea. sed hoc non. quia locans opas etiam transfert eas in ꝓprietatem cōductoris cum sui abdicatione. hoc autem nō fit hic. imo in exemplo predicto nullas operas transfert in tradentē. sed retransfert cō similes centū oues in tradentez sibi ꝓmo suas centuz oues. ꝛ si recipiens animalia transferret aliquas operas in tradentē ea vt in exemplis scd̄e partis cōclusionis patebit: tunc non transferret in eum abdicando eas a se. sed solum cōmunicādo eas ei. nec etiam est conductio operarū. quia illa esset ex parte tradētis animalia. ꝛ hoc nō. quia tradens animalia aut nullas operas recipit a recipiēte animalia: vt in exemplo ꝓdicto. aut si quas recipit: vt ī exemplis scd̄e partis cōclusionis patebit: tñ non recipit eas nisi per cōmunicationez ꝛ non ꝑ ꝑetuam applicationē sibi factam. Et etiam non sit mutuatio ꝓbat. quia mutuator nō retinet dominiū rei mutuate. tradens autē animalia retinet dominiū eorū. igit. Nec est ꝑmutatio. quia in ꝑmutatione res que ꝑmutatur efficitur de iure alterius cū abdicatione iuris qd̄ ꝑmutās ꝑhabuit in illa re. hic autez hoc non fit: igitur. Et ꝙ sit societas probat. quia societas non est nisi contractus in quo aliquis res suas cōmunicat alteri faciendo euz cōparticipem dominij vel vsufructus earundē pro aliquo alio tēporali sibi simili modo cōmunicando. Et dixi notanter circa principiū huius cōclusionis ꝙ tradens animalia facit recipientē cōdominū vel saltem cousufructuariū. quia de hoc scz an tradens rem in societatem: faciat recipientez eam secū esse dominū illius rei vel solum faciat eū esse vsufructuariū secum. dicetur postea in q̄stione. xcij. ꝛ. xciij. Secunda pars conclusionis probat. quia aliquādo tradens ea tradit ea taliter ꝙ recipiēs debet ecōtra sibi simili modo recōmunicare alia animalia ꝛ ꝙ neuter ponit opas circa ea. vt puta conducunt vnum tertium ad operas circa ea impendēdas. Secūdo cōtingit taliter tradi ꝙ recipiens non debet ecōtra sibi recōmunicare alia animalia. sed solū impendere operas circa illa animalia: cōmunicādo sibi huiuscemodi operas: ita ꝙ vtilitas ꝓueniens de illis operis sit cōmunis vtriꝙ. vt trado tibi centum oues in societatem: et tu debes eas pascere ꝛ custodire. et fructus ꝓuenientes ex eis ꝛ etiam ꝙ tuis opis circa eas impensis debent inter nos diuidi fm cōuentionē nostram. Tertio cōtingit ꝙ vterꝙ cōmunicat tā animalia sua q̄ꝫ operas suas circa illa. Et si primo modo fit: hoc est dupliciter. quia aliquādo recipiens ea debet tradenti ea recōmunicare tot animalia quot posuit alius ad societatem. Aliquādo non tot sed medietatez vel tertiā partem: ꝛ tunc lz inequalem numez animaliū ponāt ad societatē. tamen fm illam inequalitatē etiam inequaliter cōmunicant in fructu ꝛ ꝓuentu illorū animaliū. Secūdus modus etiaz potest subdiuidi quia vel opere alterius equiualēt ei qd̄ ille de animalibꝫ posuit. aut non equalēt. et hoc: quia vel sunt maioris valoris aut minoris valoris. Tertius etiam modus pōt subdiuidi: ꝛ hoc dupliciter. quia cōplectit primū ꝛ scd̄m modum. ideo fm illoꝝ diuisionem potest dupliciter diuidi: ꝛ patet intuenti. Et nota ꝙ quādo alter sociorū dicitur operas ponere tm̄ in societatez: debet hoc sic itelligi ꝙ sicut vnus cōmunicat alteri animalia vt ꝑticipet cōmoditates eorum. sic ecōtra: alter cōmunicat illi ꝑsonaz suam industriosam vel operatiuā quatenꝰ ꝑticipet opas suas cōmodosas: sicut enim animalia fructificant ꝛ eorum fructus sūt lac ꝛ fetꝰ ꝛc̄. sic ꝑsona hominis operatiua ꝛ industriosa fructificat faciēdo opas circa animalia: ex quibus vna cuz animalibꝫ generat vtilitas humana. Et ideo sicut dictum ē in q̄stione. lxxxvij. ꝙ improprie dicitur quis locare operas. lz ꝓprie deberet dici locare ꝑsonam suaz ad operas: q̄uis primū fiat causa breuitatis: sic improprie dicitur quis operas tāq̄ꝫ sociale capitale ponere in societatez. sed potius deberet dici personam suam inq̄tum operatiua est ponere ad societatem seu suam personam alteri socialiter ꝯmunicare quo ad operas

et eodē mō etiā intelligēdū ē qn̄ talib⁹ locu tionib⁹ vtimur i societatib⁹ pecunie dicen do q alter sociorū pro suo capitali posuit centū et illo modo sūt accipiendi modi lo quendi quibus vtemur in q̄ōe.xcij.et.xciij. Quomodo āt sit saluabile q̄ psona dicat capitale in societate et tñ nō sit diuidenda in fine illi⁹ societatis in qua in fine capita lis pecunia diuidit: patebit q̄stiōe.xciij.

Septima cōclusio. q̄cūq̄ p̄dic tarū speciez fiat p̄ dictus cōtract⁹: ɔtingit eū fieri dupliciter. sc; in sua naturali puritate. id ē sine pactis existentib⁹ ɔ naturalia illi⁹ ɔtract⁹. Aliqn̄ vero fit impure. i. cum talib⁹ pactis: puta si ē locationis vel ɔductionis rei vel persone tūc aliqn̄ fit sine pactis existētib⁹ ɔ natura lia locationis et ɔductiōis: et aliqn̄ cū tali b⁹. et q̄ sint illa naturalia patuit q̄ōe p̄cedē ti. Silr̄ si fit i specie mutuatiōis: fit aliqn̄ in sua naturali puritate puta gratis et sine spe lucri: et citra h̄ q̄ periculū sit apud mu tuatorē. et sic de aliis. Aliqn̄ vero fit impu re: puta cū talib⁹ pactis vt si fit spe lucri ex parte mutuātis: aut fit obligādo mutuā torē ad periculū rei mutuate. et sic de aliis. Silr̄ si fit in specie ꝑmutatiōis: tūc aliqn̄ fit pure: aliqn̄ impure. Exemplū scdi: si ꝑ mutata res ē in piculo dantis eam et non recipiētis. h̄ enī est ɔ naturalia ꝑmutatio nis. Si etiā fiat in specie societatis: fit ali qn̄ pure: aliqn̄ impure: puta si alter sociō rum vult esse p̄ticeps lucri ꝓuenientis de re sociali: et non vult esse p̄ticeps dāni: hoc enī est ɔtra naturalia societatis. de natura enī societatis ē vt lucra et damna cōmuni centur. et de hoc latius infra patebit.

Octaua cōclusio. predictus con tractus factus impure i aliqua p̄dictaruz speciez: non mutat ꝓpter h̄ in specie essentiali ɔtract⁹ l; aliqn̄ in spe cie moris: ita q̄ deprauat q̄ als licitus ma neret. Primum pz dupliciter. primo: q: l; frigiditas sit vnū et naturalib⁹ aque: tamē si aqua fiat absq̄ frigiditate: imo afficia tur caliditate: non ꝓpter h̄ mutatur i specie essentiali aque. ergo etiā q̄uis aliquid sit naturale locationi vel cōductioni vel mu tuo vel ꝑmutationi: vel societati: tñ si illō non ei insit: imo oppositū rōne pacti adie cti: adhuc manebit ɔtractus illius speciei cuius esset si illō naturale sibi inesset. Se cunda ps ꝓbatur exemplariter. quia natu rale mutuatiōi est q̄ fiat gratis: et tñ si fiat ꝓ lucro manebit i essentia mutuatio: l; de prauet. et sic fiat mala mutuatio que tñ eēt bona si eēt gratis facta. Sic locatio ɔdu ctio et societas aīaliū deprauat aliqn̄ ꝑ pa cta adiecta existētia ɔ naturā illoz contra ctuū: puta q: alter ɔtrahentiū inique gra uat ꝑ talia. Attñ non opꝫ q̄ semꝑ depra uet ꝑ talia pacta: q: stat q̄ l; ꝑ talia pacta alter grauetur in illo: tamē releuetur i alio vt non sit iniquitas ibi.

Questio. LXXXIX

Vtrum cōtractus fm quē in specie locationis et ɔductionis tradunt et recipiūt animalia sit licit⁹. So lutio q̄stionis stat in vna suppositiōe et q̄t tuor ɔclusionib⁹ ac duob⁹ correlariis in q̄ rū scdo ponent. xij. casus. Suppositio ē. Sicut ɔtingit q̄ homo in p̄diis suis retē ta ꝓprietate eorū concedit ꝓ mercede alte ri vsufructum seu ius vtendi et fruēdi illis seu pcipiēdi cōmoditates et fructus eoruz salua eorundē substantia. et sic locare dicit ea alteri: sic illud est possibile fieri i anima libus. q: etiā de illis salua eoz substātia nate sunt ꝓuenire plurime cōmoditates et fruct⁹ vtiles humane necessitati q̄s quis ꝓ mercede cōcedit alteri retenta sibi aīaliū ꝓprietate: q̄uis ille cōmoditates et fructus in diuersis animalib⁹ diuersificent. Nam duplicia sunt animalia. quedā minuta vt oues capre. quedam grossa seu maiora: vt equi azini boues vtriusq̄ sex⁹ castrati et nō castrati. imo et canes et aues rapaces et al tilia. Oues itaq̄ important lac et lanam et agnos. imo earundem f.mus: fructus dici potest. est enī res valde comodosa ꝓ agris impinguādis. Capre ipoꝛtāt lac et hedos. Equi vtiles sunt ad equitationez et vectu ram ac culturā. Similiter ad eadez vtiles sunt azini cameli et boues castrati. Vacce important lac et vitulos. Canes valent ad venationes et custodiam pecoꝛū et domo rum. Aues rapaces et quedam alie valent ad aucupium. Altilia ad ouorum procre ationem. Item animalia masculini gene ris ad impregnationez aīaliū feminini generis q̄ueadmodū frequēter aliq̄ tenēt [illegible]

τ capros atq̧ verres q̄bꝫ ceteri boīes vtū- tur p impregnatiōe vaccaꝝ capraꝝ τ porcarū: τ nonnulli equos suos ceteris concedūt p mercede ad impgnationē eq̄ꝝ. Sēsus igit q̄stionis ē: vtꝝ ɔtract⁹ ille sit licit⁹ fm quē aliq̄s ɔcedit alteri p mercede vsu fructū animaliū suoꝝ retenta sibi ꝓprietate eorūdē. τ silr ille fm quē ali⁹ recipit p mercede illa aīalia ad ɔcipiendū de eis vsufructum eoꝝ.

Prima ɔclusio. cō tractus de quo in titulo ē licit⁹ ex genere. pbaṫ dupliciṫ. Primo q: ostēsū ē in. q. lxxxvij. q ɔtract⁹ locatiōis et ɔductiōis rei ē licit⁹ ex genere. ergo si per aliquē cōtractū tradūṫ τ recipiūṫ aīalia in specie locatiōis τ ɔductiōis erit ille ex genere licit⁹. ɔña tenet. q: etiā ille ē locatiōis τ ɔductiōis rei. Scōo q: da oppositum: tūc nulla circūstātia accedēte posset licite fieri. q: ɔtract⁹ ex genere dānat⁹ nūq̄ pōt licite fieri. ɔñs ē falsū. nam licite q̄s equū suū locat alteri p certa mercede sicut τ domū τ pdia sua: τ ali⁹ licite illa recipit.

Scda ɔclusio. cōtract⁹ de q̄ in titulo pōt talibꝫ circūstantijs vestiri q erit etiā simplr licit⁹ et pfecte bon⁹. pbaṫ. q: fieri pōt taliter q ibi sint oēs congrue circūstātie scꝫ cōgruū q̄s q̄d cur vbi q̄n et quō: vtputa q: ille q̄ locat aīalia: nō ē pbibit⁹ locare ea: puta q: pleno iure sūt sua: nec alius est pbibit⁹ ea ad vsufructum recipe Scōo etiā aīalia non sūt incōgrua locari vel conduci: puta q: sunt aīalia non vitiosa vel defectuosa vel inepta ad eū vsū ad quem locat ea. imo integra τ apta. vl' si sūt vitiosa: tñ ɔducēs ea scit defectū τ nihilomin⁹ sciens τ volēs recipit ea. Tertio etiā ille cui locat est non pbibit⁹ recipe seu cōducere ea τ vti eis. Quarto etiā ɔtingit q ille ea locet ad licitū vsū τ alius ad cōsimilem vsū ea recipiat: τ ob finem honestū Quinto τ sexto ɔtingit eum fieri tpe τ loco non interdictis. Septimo etiā debito modo: puta p mercede cōmēsurata valori vsus vel vsufruct⁹ animaliū et sine pactis talibꝫ q̄ tendant in aliquā aggrauationē ipi⁹ conducētis vel locatis ea. vel si aliqua talia onerosa alteri adijciunṫ: ipe adijciēs pportionabiliṫ releuat ex alia parte ipsum sic oneratum.

Tertia cōclusio. contractū de quo in titulo ɔtingit septēpliciter depravari. pbaṫ. q: ex defectu cuiuslibet circūstātie requisite deprauaṫ. septem aūt sūt circūstātie ad eius bonitatē req̄site: quarū quālibet ɔtingit deficere vt patet inductiue. Si eni locans aīalia non habet ius ea locādi. puta q: tenet ea furtiue vel vt predo: committit nouū furtū ea locādo. q: cōtrectat rē alienam inuito dño. vel si etiam sint sua: tamē aliq̄ ratione pbibitus est p superiorē ne ea locet. Scōo cōtingere pōt q aīalia illa non sūt ɔgrua locari: vt si sunt defectuosa taliter q sunt inepta ad illum vsū ad quem locanṫ: τ recipiēs si sciret nullaten⁹ ea reciperet pro tali mercede siue p minori. Itē si est sterile animal puta locaṫ vacca: ac si sit nata dare lac vel vitulū pducere i anno τ tamē est sterilis vacca. τ sic d' alijs. Silr locat equū ac si sit aptus ad vecturā τ tñ nihil valet ad currū vel bigā. Item aīalia si sint apta tñ periculosa sūt: vt puta equ⁹ mordens τ imobilis vel feriens. Aliud exemplū. si q̄s locat alteri aīalia ficta puta venit B paup petens mutuū ab A diuite Respōdet diues. nō mutuabo: verum aliquā vaccā emā a te. τ sic habebis pecuniā τ illā vaccā tibi mox locabo: ita q dimittā eam apud te tanq̄ meā: τ tibi p me locatā p certa annua mercede: cum tñ diues sciat ipm pauperē nō habere vaccā. ita ergo A accipit annuā pensionē de vacca quā ipi B simulate locauit. illa tn̄ locatio est vera mutuatio vsuraria. Rō est. q: cum A sciat ipm B non habere vaccā: tunc nō potest vaccā ab eo emere: τ p ɔñs neq̄ cēseri ipi B locasse aliquā vaccam rōne cui⁹ reciperet annuā pensionē. cum igiṫ nihil dederit A ipi B nisi pecuniā. sequiṫ q A censetur de pecunia tradita ipi B recipe annuā pensionem: τ cum nihilomin⁹ velit ipam vaccam saluā esse τ sibi restitui cū repetierit: cum nullā vaccam ei cōcesserit: sed tñ pecuniā sequiṫ q vult ipam pecuniā ei traditam sibi restitui cū repetierit. igitur illa pecunia erit mutuata. igiṫ de pecunia mutuata recipit pensionē annuā. igiṫ ē vsurari⁹. Eodem modo posset exēplificari de alijs animalibꝫ que quis ficte emit τ ficte locat. Silr in illis q̄ ficte emūt predia ab eo qui non habent τ ea dicunt se eisdē locare pro annua pēsione. ideo eni talē contractum

amplectuntur obstinatissimi illi simul et verissimi usurarii: quia cum non audiant publice et expresse pecuniam mutuare volendo inde habere lucrum annuum: convertunt se ad contractum de quo possint habere pensionem, sed contractus ille tamen est fictus. Dictum est notanter ficta animalia, et hoc scienter. Nam si A crederet in veritate ipsum B habere vaccam: utputa pridie vidisset eum habere vaccam: licet nunc non haberet, et ita illam putatam vaccam bona fide emeret a B, et emptione facta B rogaret ipsum A ut ipsam sibi dimitteret gratia locationis, et A bona fide sic ei eam dimitteret et reciperet annuam pensionem: non esset ipse A usurarius nec peccaret durante illa bona fide, sed mox cum comperiret debe ret cessare a perceptione pensionis: et se non recognoscere nisi ut mutuatorem pecunie tradite ipsi B. Et cum dicitur quod durante predicta bona fide non peccaret A addunt quidam dicentes verum hoc esse si capitale stat ad periculum eius, quia tunc vera locatio est. Hec tamen additio non valet, quia in veritate nullum est ibi capitale nisi pecunia tradita ipsi B. et illam non oportet stare ad periculum ipsius A quia est in veritate mutuata, igitur stabit periculo ipsius B qui recepit eam. Et si dicas: illa additio loquitur de capitali putativo scilicet de vacca. Contra: quia tunc illa additio male dicit quod ibi sit vera locatio, quia non est vera locatio: nisi ubi subest vera res locata, hoc autem non est talis res: igitur. Et quamvis verum sit quod saltem putativum capitale debeat stare ad periculum ipsius A: tamen hoc non est verum simpliciter: ita quod non contingat etiam licitam esse locationem ubi res locata stat in periculo ipsius conductoris, quia onus illius periculi potest esse ipsi conductori alia via refusum ut dictum est supra et etiam in sequentibus patebit. Tertio contingit quod ille cui locat prohibitus est conducere ut si quis conduceret equum et tamen voto vel professione prohibitus esset equitare.

Quarto contingit quod locans locat vel conducens conducit ad usum illicitum vel ob finem inhonestum: ut qui locat vel conducit equum ad utendum eo in bello iniusto. Quinto et sexto contingit quod locatio et conductio fit in tempore et loco in quibus prohibitum est animalia conduci vel locare, vel si quis locat et conducit ea ad utendum eis pro tempore in quo est prohibitum eis uti: ut qui locat ea ut quis utatur eis in cultura agrorum die festo vel huiusmodi.

Septimo contingit quod non servatur debitus modus in locando et conducendo, et hoc contingere potest ex parte locantis tripliciter. Primo si animal locatum habet maliciam vel defectum ex quo iminere potest conducenti notabile periculum, et non pausat eum, tunc enim exponit proximum notabili damno: et contra charitatem proximi agit: et peccat mortaliter: et si quod damnum ei ex hoc eveniat tenetur locator ei de eo satisfacere. Secundo si locator exigit mercedem nimis magnam. Tertio si apponit pacta que sunt contra naturalia locationis vel saltem preter eius naturam: et per illa gravat conductorem sine hoc quod eum in alio proportionabiliter releuet. Et illi duo ultimi modi etiam habent suo modo locum econtra in conductore.

Quarta conclusio. ad cognoscendum in foro conscientie: an in predicto contractu de quo in titulo servetur circumstantia quomodo tamen ex parte mercedis quam exigit locans et quam dare vult conductor: quam ex parte pactorum appositorum: poterunt multum prodesse quinque regule sequentes. Prima quod videatur an sit equa conditio utriusque: sic quod non appareat verisimiliter quod unus eorum sit notabiliter plus in parte lucri quam alius. Nam si sic: non erit ibi iniquitas, et sic servabitur debitus modus. Secunda regula videndum est etiam: si talem contractum cum talibus circumstantiis ineunt non solum pauperes pressi necessitatibus et indigentiis, sed etiam non pauperes qui non sunt pressi: imo alias commode possunt transire. Nam si passim tam pauperes quam non pauperes talem ineunt: signum est quod conditio est equa inter eos. Alioquin ille cui esset contractus non equus sed onerosus non subiret eum ex quo non esset pressus necessitatibus: quo minus posset commode sine eo transire. Si autem comperitur quod nulli bene habentes vel non pressi ineant eum sic qualificatum: sed soli inopes et valde pressi necessitatibus: signum est vel saltem aliquale indicium quod non est equus contractus, sed quod notabiliter melior est conditio unius quam alterius scilicet illius de cuius parte non reperiuntur qui bene habendo ineant contractum.

Tertia regula videndum est etiam: si merces que exigitur est consueta in tali patria. Nam etiam quando cognoscere volumus in contractu venditionis quando precium sit equum recurrimus ad consuetudinem ut patuit in questione lvi. et ratio

est regule.q2 si ē ꝯsuetū:tūc passim omnes dant ⁊ recipiūt talē mercedē. et sic tā ꝓcessi q̄ nō ꝓcessi dant ⁊ recipiūt eā.⁊ si i vēditione recurrit ad ꝯsuetudinē.igit eadē rōne i locatōe.tenet ꝯña.q2 locatio equalēter nō ē nisi venditio vsus vel fructuū rei locate.

Quarta regula ē q2 videat an de aīalib9 ip̄is locatis possit ꝯductor tot ⁊ tātas cōmoditates ⁊ fruct9 tāti valoris ꝑcipe q2 sibi sufficiēter refundant oīa q̄ttuor sequentia scʒ expēse q̄s habet facere in pascēdo illa Scd̄o cura ⁊ labor quib9 habet eis ꝓuidere ne dānificent a bestijs vel hm̄oi.puta q2 habet disponere pastorē q̄ ea i cāpo custodiat ⁊ reducat. Tertio onerositas periculoꝝ illoꝝ q̄ ip̄e habet subire ex natura cōtract9 vel ex pactis appositis ꝯ naturam ꝯtract9. Nā ꝑiculū subire rei aliene est res estimabilis ꝓcio .si igit locās vult ꝯductorem subire aliq̄ pericula debebit sibi illud onus refūdere alia via:eo remissiorē mercedē exigēdo Quarto merces.si enī conductor debet locatori dare mercedē ꝓ vsufructu dignū ē q2 ille vsufruct9 sit tant9 q2 inde valeat cōq̄rere q̄ soluat mercedē locatori. Ratio hui9 regule ē:q2 si sic:tūc eq̄ est cōditio vtriusq3.q2 locans trāsfert vsufructum sui aīalis i ꝯductorē ꝓ mercede q̄ singulis cōputatis ē tāti valoris quāti ē vsufruct9. igit ibi ē eq̄tas. Si aūt non.tūc equiualēter est iniq̄ venditio.q2 locans equalenter vendit vsufructū eoꝝ ꝓ nimis magno p̄cio cōputatis singulis oneribus cōductoris.

Quinta regula ē q2 postq̄ ꝯfessor vidit quid sit ꝯsuetum dari passim a ꝓcessis et nō ꝓcessis cōductorib9 ꝓ mercede ip̄i locatori q̄n locatio fuit facta sine vllis pactis existētibus ꝯtra vel ꝓter naturā locatiōis ⁊ conductiōis:videat ꝯsequēter si locator similem mercedē exigēdo a suo ꝯductore apposuerit pactū existens ꝓter vl' cōtra naturalia locatiōis et ꝯductionis qd̄ sit onerosū ip̄i cōductori. ⁊ si sic tūc erit iniqu9: q2 al's sine illo pacto fuit equ9.igit adiecto pacto oneroso erit iniquus. Eodē modo dicēdū si ecōtra conductor tale pactum adiecisset onerosū locatori ⁊c̄. Et intelligit hec regula nisi illud onus aliūde refundat sicē supponit in regula eo q2 supponit q2 al's ꝯsueta ⁊ eq̄ merces dat. Ex illis regulis ⁊ conclusionib9 sequūt duo correlaria.

Correlariū p̄mum q2 in foro ꝯscientie:posito aliq̄ ꝯtractu locatiōis ⁊ ꝯductiōis aīaliū nō est ille mox ꝯdēnādus vt illicit9 ꝓpter h̄ solū q2 locator eoꝝ apposuit aliqua pacta existentia ꝓter vl' etiā cōtra naturalia locationis ⁊ ꝯductiōis.vtputa locator imposuit cōductori ex pacto aliq̄ onera ad que al's ex natura ꝯtractus nō teneret: vel etiā q̄ sūt ꝯ naturalia locatiōis. vel ecōtra conductor imposuit locatori talia onera. Ratio.q2 si ob id esset cōdēnandus:vel h̄ esset q2 per talia pacta desineret esse locatio vel ꝯductio:vel si nō desineret esse talis:attamen ꝑ ea redderet iniqu9. non rōne primi qd̄ dupliciter ptʒ.q2 ꝯtract9 non transit in aliā speciē ꝓpter appositionē pacti existentis ꝓter naturā. vel etiaʒ ꝯ naturalia ꝯtractus:q̄uis secus sit q̄n pactū est ꝯ substantiam vel substātialia ꝯtractus. Sicut nec aq̄ trāsit in speciē alteri9 elemēti ꝓpter h̄ q2 apponit sibi aliq̄ q̄litas existens ꝓter eius naturā vel etiā q̄litas existēs ꝯ naturā ei9 vel cōtra naturalia vt caliditas. Scd̄o sic.q2 etiā si talia pacta facerēt eū trāsire in aliā speciē:non ob h̄ posset mox inferri .ergo esset illicit9:q2 staret q2 ille ali9 in cuius speciē transiret eēt etiā licit9 ꝯtract9 tam ex genere q̄ ex circūstantijs. Exemplū.si dicam sic:dono tibi hāc rem ita tñ q2 des mihi ꝓ ea decē florenos ⁊ res h̄ valet decē florenos:pactum appositū est ꝯ naturaʒ. imo ꝯ substantiā donatiōis.q2 de substantia ei9 ē q2 fiat gratis ⁊ sine ꝓcio et trāsit in venditionē:⁊ tñ venditio talis est iusta ⁊ licita.igit. Non etiā rōne scd̄i.q2 q̄uis talia pacta sint alteri ꝯtrahentiū onerosa:tñ stat q2 onerās refundat illā onerositatē ei ex alia pte.vtputa q2 eo viliorē mercedem ab eo recipit vt ꝯductor illō onus subeat: vel ecōtra si cōductor onerat ꝑ talia pacta ip̄m locatorē:ip̄e ei illud on9 refundit.pro quāto eo pinguiorē mercedē ei assignat ꝓ locatiōe. Et ita ꝯsequēter debet aliq̄s videre si ne alia via illa onerositas refundat ⁊ si sic tūc non pōt ꝯdēnare eū ꝓcise ex illa appositione pactoꝝ. Si aūt non appareat refusio talis:tūc debet ꝯdēnari. Hui9 simile pōt patere in vēditiōe. Nam naturale ē in vēditiōe q2 ꝑiculū rei vēdite spectat ad emptorem q̄ñ emptio est pacta. ⁊ tamen si

emptor ex pacto imponit illi. d piculũ ven
ditori in ipo ↄtractu: nõ ob id desinit esse
ↄtract⁹ emptiõis: sʒ manet emptio. nec ob
id reddit illicita si emptor ipi venditori sa
tisfaciat de illo onere. Et h̄ correlariũ ē
ↄtra nõnullos iuristas q̄ nõnũq̄ presupunt
in ↄdẽnatiõe alicu⁹ ↄtract⁹ ex h̄ q̄ cõside
rãt q̄ alter ↄtrahẽtium puta locator appo
suit pactũ onerosũ ↄductori ꝛ ꝯ naturalia
locatiõis q̄si illud sufficiat ꝛ nõ etiã opor
teat respicere si ne illa onerositas alia via
refundat. Vñ loquẽdo d aı̄aliũ locatione
dicũt nõnulli: q̄ licitũ est apponere pactũ
de dãno vel lucro rei locate q̄ vtrũq̄ sit
cõmune: ꝛ tñ mox subdũt q̄ nõ licet pone
re pactũ: qḋ damnũ sit solũ cõductoris ni
si damnũ qḋ esset ex culpa sua etiã levi nõ
aũt levissima: cũ cõtract⁹ cõcernat vtilitatẽ
vtriusq̄. Sʒ ꝯ. q: ex ipa natura locatiõis
ē q̄ casus culpe levis ꝛ late spectat ad con
ductorẽ. nõ igit̄ ē op⁹ sup h̄ pacisci. Scd̄o
q: nõ ob h̄ reddit̄ locatio illicita: q: dãnũ le
vissime culpe iponit̄ ↄductori. q: illḋ on⁹
põt alia via refundi cõductori. Itē q: illi
met cõcedũt q̄ dãnũ rei locate ꝛ etiã peri
culũ eiusdẽ põt ex pacto imponi cõducto
ri etiã licite: puta si illud on⁹ ei alia via re
fundit̄. igit̄ etiã casus levissime culpe põt
ei imponi ex pacto si ei refũdit̄ alia via: q̄
uis si nõ refundat̄ sit illicit⁹. Sepe etiã
volendo aliquẽ cõtractũ iustificare addũt
dũmodo piculũ rei locate sit apud locato
rẽ: q̄si illud naturale locatiõi sit de rõne
hāc locatiõis: ꝛ q̄ si ipm non adesset: ipa
locatio eēt illicita: qḋ tñ et si sit verũ de to
tali piculo: tñ est falsũ p pte: q: posset loca
tor ita vilẽ mercedẽ recipe a cõductore: q̄
onerositas medietatis illi⁹ piculi suscipien
di esset sufficiẽter refusa cõductori etiã de
eius libero cõsensu. Quãuis si locator po
nẽdo piculum rei sup cõductorẽ etiã solũ
p medietate ꝛ nihilomin⁹ exigendo mer
cedẽ ↄsuetã dari in locatiõe dimissa in sua
naturalitate in q̄ piculũ spectat ad locato
rẽ: peccet graviter ꝛ iniq̄ agat ꝯ cõductorẽ
An aũt q̄n totũ piculũ ei imponit: etiã p
portionabiliter remittẽdo ei ptẽ mercedis
sm exigentiã illi⁹ oneris sit locatio illa illi
cita vt vsuraria: patebit in q̄stione. xcj.

Scdm correlariũ. multi cõtract⁹
locationis ꝛ cõductionis
animaliũ iustificant: ꝛ multi etiã cõdẽnant
q̄ tñ non iustificant ꝛ cõdẽnant nisi ex tacita
suppositiõe cuiusdã ↄditiõis: q̄ si esset vel
non esset: meli⁹ novit vir rustic⁹ rustice rei
gnar⁹ ꝛ expt⁹ q̄ doctor scholastic⁹ rustica
rũ rerũ inexpt⁹: q̄uis nonnũq̄ ita apta in
eq̄litas est inter locantẽ ꝛ cõducẽtẽ aı̄alia q̄
etiã in reb⁹ rusticis inexptus põt ppẽdere
q̄ ē iniqu⁹ ↄtract⁹. Prima ps correlarij p
bat̄ enumerãdo. xij. casus locatiõis aı̄aliũ
q̄z aliq̄ iustificant ꝛ aliq̄ condemnant.

Primus casus. A tradidit. xx.
oues ipi B vsq̄ ad du
os annos tali ↄditiõe q̄ dict⁹ B teneatur
eas ꝛ eaz fetus ꝛ fruct⁹ cũ diligẽtia pasce
re ꝛ svare expẽsis suis. fetuũ vo ꝛ fructuũ
eaz medietatẽ ipi A fideliter assignare: ꝛ ī
fine annoz ipas easdẽ oues vel alias con
siles ipi A reassignare. Si tñ ipe oues vel
aliq̄ illaz aut ipaz fruct⁹ vel fet⁹ p culpam
aut dolũ ipius B vel ei⁹ ministri perierint
vel devastate fuerint q̄ illud ad dãnũ ipi⁹
B spectet. Si vo divino iudicio vel casu
fortuito h̄ evenerit. illud ad ipm A ptine
re debebit. dummodo ipe B pdicto A de
hmõi faciat plenã fidẽ. Talis itaq̄ ↄtract⁹
iustificat̄ vt licitus. q: satis videt̄ eq̄ ꝛ bo
na ↄditio vtriusq̄. Circa quẽ casum po
no tria dicta. Primũ q̄uis ille cõtract⁹ vi
deat̄ eē locatio tñ nõ ē locatio stricte. imo
nec est locatio large: sed solũ impropriissi
me capiẽdo locationẽ. Prima ps pba
tur ex multis indicijs ei⁹. Primo q: A vi
det̄ retẽta ppetate oviũ suaz trãsferre vsu
fructũ oviũ in B p mercede scʒ q̄ B det
ei medietatẽ fructuũ earũdẽ. Scd̄o etiam
pacta adiecta alludũt naturalitati locatio
nis p q̄nto A vult sibi restitui oues q: res
locata manet in dominio locatoris. Tertio
q: vult damnũ pveniens circa rem locatã
vel fructus earũ ex dolo vel culpa B: pti
nere ad ipm B. ꝛ hoc ē naturale locationi
ꝛ ↄductioni. ꝛ hoc si intelligat̄ de culpa le
vi ꝛ maiori. non aũt si d levissima. imo tũc
illud pactũ esset ↄtra naturalia locationis
Quarto q: etiam A vult periculũ fortuiti
casus ꝛ divini iudicij circa oues ꝛ fructus
earũ ad se ptinere. ꝛ hoc est etiã naturale lo
catori. Quinto q: etiam A vult q̄ B debe
at facere fidem de illo casu fortuito. ꝛ hoc
est non innaturale illi contractui. Scd̄a

pars pbatur. quia merces non consistit in pecunia sed in specie. igit. Tertia ps pbatur. quia merces non cōsistit in qntitate determinata. qr q̄uis medietas fetuū ⁊ fructuum sit merces danda ipi A: tñ illa medietas non est certe qntitatis. qr si multi fetus ⁊ fructus inde puenīunt ac cōmoditates: tūc medietas erit eo maior. si pauci tūc erit eo minor. vnde potius est cōtract⁹ partiarius ⁊ accedit ad societatem. Scdm dictum q̄ siue sit talis siue talis locatio: tñ si sit equa cōditio vtriusqʒ in pdicto cōtractu cōtractus non est iniqu⁹ ⁊ p ↄsequens non illicitus et circūstātia quomodo. sed si sit eq̄ vel nō h nō nouit aliq̄s nisi sciat q̄ medietas fructuū que debet nomine mercedis cedere ipi A sit nō nimis magna. ita q̄ si B debeat eaʒ dare ipi A q̄ ipi B nō satisfiat p expensis curis ⁊ opis ac oneribus quas ⁊ q̄ habet portare ex illo cōtractu: tunc enī esset cōtractus locatori illicitus. Et etiam oportet q̄ illa medietas non sit nimis parua: ita q̄ ipi B recipiēti aliaʒ medietatem fructuū non soluʒ satisfiat de omnib⁊ expensis curis operis ⁊ oneribus pdictis. imo p illam medietatem adhuc lōge vltra illa omnia maneat sibi magna et notabilis cōmoditas: qua etiam si careret non posset cōqueri quin omnia sibi sufficienter essent refusa: tunc enī esset illicit⁹ cōtractus conductori. Tertium dictuʒ q̄ etiam si pactum adiectū de culpa intelligatur etiam de leuissima culpa. et sic sit cōtra naturalia locatiōis: staret q̄ illa medietas q̄ nomine mercedis debet assignari ipi A sit ita tenuis ad valorē vsufructus ouium q̄ B nō possit cōqueri q̄ sit nimis oneratus in hoc q̄ debeat esse obligatus etiā de leuissima culpa: viso q̄ ratiōe illius oneris est releuat⁹ a dando maiorē pensionē quā al's deberet dare.

Secūdus casus. A locat ipsi B duos boues volens quolibet mense habere duas minas frumenti: ⁊ A retineat sibi periculū illorū boum. ille inqʒ contractus dicit esse locationis: ⁊ etiam iustificat. Sed cōtra illaʒ responsionē arguit q̄ non sit certa nec magistralis. Primo qr non est scitum si sit contractus iust⁹ vel non: nisi supposito q̄ pdicta merces sit condigna et adequata ipi valori vsus boum: sic seʒ q̄ vltra expensas ⁊ opas quas habebit B necessario facere cum bobus: ipē B natus sit recipere tantū vtilitatis de bobus. quāta est illa merces danda ipi A. nam si nihil vtilitatis est natum puenire de bobus: tunc nil dare deberet. quia merces dat respectiue ad vsuʒ rei locate: ⁊ vt p̄cium eiusdē vsus. ideo si nulla vtilitas est nata puenire de re: iniuste recipitur illa merces. Et si nata ē prouenire aliquāta sed non tanta: tunc non potest locator exigere tantā mercedeʒ. Aliter enim vellet metere vbi non seminasset. Vñ doctorem scholasticū vel virum ecclesiasticū vt cōfessorem: pdictum contractū sic absoluto ꝯmone iustificare ⁊ alios sibi similes est simile ac si quis diceret. cōtractus ille ē licitus quo A vendit ipi B equū p decēʒ florenis: ⁊ periculū equi est apud B. nam hoc non nouit confessor nisi sciat q̄ decēʒ floreni sint eq̄pati valori vsuali equi. Ita in pposito nisi sciat q̄ due mine frumenti sint merces cōmensurata vsui duorū boū p mensem: non poterit diffinire q̄ sit equ⁹ cōtractus. hoc autē poterit melius scire rusticus ⁊ ab illo habet addiscere. Unde debit confitentē inquirere si illa merces sit equa: ⁊ si dicat q̄ sic: tunc poterit ei credere nisi notorie constaret: vl' probabilr q̄ non esset equa sed nimis magna. nam cōfitenti creditur p se ⁊ contra se. quia si mentit neminē nisi se decipit. Vñ ⁊ sic oportet agere in contractu venditionis equi ⁊ huiusmodi. Secūdo arguit quia mine sunt i vna patria maiores q̄ in alia. ⁊ sic nō pōt indistincte diffiniri pdictus contractus factus esse p equa mercede. Unde mina fm Bedā in Omelia: centū dragmis appendi tur. ⁊ est fm eum idem qd mna de qua Luce. xix. mna autem fm ianuēsem appendit duas libras ⁊ semis: modo libre non sunt equales in omni patria. Tertio quia boues sunt inequalis vsus: aliqui enim lōge meliores sunt vsus. alij lōge viliores vsus staret igit q̄ due mine essent sufficiēs merces ⁊ equa pro vsu duorum boum ⁊ essent nimis magna merces respectu aliorū duorum. ideo non apparet pdicta responsio et iustificatio magistralis sed debet aliter respondere: puta sicut dictum est.

Tertius casus. A locat ipsi B boues ad laborandu3 hoc ad quarta3 partem lucri et damni: il-le in q̄ contractus censet locationis et iusti ficat dūmodo locans boues laboranti p-mittat competenter se satisfacturū pro la-bore quē sustinet siue fiat satisfactio de ex-pensis factis ex parte dantis: siue de sorte boum si ibi non fuerit lucrū. al's contract⁹ est illicitus. Sed contra illam iustifica tionē arguit q̄druplicit̄er. Et primo vt in-telligat qua suppositione sit licit⁹ et q̄ non Arguit sic. Nam si est cōtractus locatiōs et conductionis vt supponit: tunc ipi A de-betur merces ab ipo B. quia A locat et B cōducit. vt ergo sit licitus: opus est q̄ mer ces sit pportionata vsui rei locate. mō nul-la ibi apparet merces q̄ debeat cedere ipi A: nisi qrta pars lucri qd̄ B acqrit labo-rando cum bobus. igit si debet esse iustus cōtractus: oportet q̄ quarta pars lucri sit adequata vsui cōcesso ipi B. Et si sic: tunc arguit q̄ p̄dictus cōtractus erit illicit⁹ ipi B. quia B non vult ipi A dare q̄rta3 par tem lucri nisi cu3 pacto sc3 q̄ si nihil lucre-tur: et ita perdat labores suos q̄ A debeat ei p quarta parte illius damni: et perdita3 operarū facere refusionē. Hoc autē pactū adiectum multū vilificat valorem merce-dis predicte sc3 quarte partis lucri. et p cō-sequēs si quarta pars lucri est absolute lo-quendo equa merces: tūc ipa accepta cu3 p̄dicto pacto erit nimis vilis merces. igit B peccab. t volēdo eā dare ipi A. Se cūdo sic iprobat p̄dicta respōsio. q: omni-no puersum est q̄ locator det mercede3 cō ductori. quia puersū est q̄ ille cui debetur merces: teneat debitori illius mercedis da re mercede3. Tertio sic. si A tenetur ipsi B ad satisfaciendū de laboribus: tunc du pliciter deberet ipi B satisfieri. Nā B la-borando cum bobus habebit ab illis qui bus laborat mercedem. et si pter hoc etia3 A deberet ei de laboribus satisfacere: tūc eadem dupliciter satisfieri deberet de labo ribus. Et si dixeris A non tenet ipsi B satisfacere de laborib' impēsis alijs homi nibus sed solum de impensis ipi A. et illo modo intellig. t casus. Contra. illo dato fieret q̄ B volendo p mercede locationis dare ipi A tātūmodo quartā parte3 lucri et deniq3 etiam illam pte3 non volendo da re absolute. sed sub obligatiōe ipius A ad releuandū ipm B in quarta parte damni si eueniat: daret ipi A mercedē nimis dimi nutā. et in tanto diminutā q̄ p illius dimi nutiōis refusione: merito deberet B labo-rare cum bobus ipi A ad certum tempus et tunc iterū sequeret vt prius: q̄ si A debe ret ipi B satisfacere p laboribus vt respō-sio sonat: q̄ ipi B deberet duplex refusio fieri p laboribus: qd̄ est iniquū. Quarto sic. quia qualitercūq3 fiat cōtractus si ē lo-catio: oportet q̄ interueniat merces dāda ipi A. et sic non potest aliquis eum iustifi-care nisi sciens q̄ merces debēs cedere ipi A sit adequata valori vsuali ipi⁹ vsus bo um. et ita sciat q̄ quarta pars lucri pueni-tis cu3 expectatione solutiōis quarte par-tis damni (si damnū eueniat) sit adequata p̄dicte concessioni boum. aliter erit illicit⁹ cōtractus cōductori. et si est nimis magna erit illicitus locatori. hoc autem nouit me lius vir rusticus q̄3 scholasticus. Aliter igitur videtur respondendū. et hoc p vna3 distinctionē et quattuor dicta. Distinctio ē talis. Predictus ɔtractus potest intelligi dupliciter. Uno mō q̄ sit pura locatio rei ex parte A et pura conductio rei ex pte B ita q̄ A vltra h̄ q̄ locat boues ipi B non cōducit ipm B ad opandū sibi cū bobus. Scd̄o pōt intelligi q̄ non sit pura. imo q̄ A vltra h̄ q̄ locat boues ipi B etiam con ducit ipm B ad laborādū sibi cū illis bo-bus. et ille esset scd̄s cōtractus ita q̄ essent ibi duo cōtractus et c̄. Primu3 dictum. si p̄dict⁹ contract⁹ est locatio pura p̄mo mo do p̄dicto: tunc si quarta pars lucri (si pue niat lucru3) debens cedere ipi A absolute capta: sit merces adequata vsui cōcesso ipi B: tunc contractus est illicitus ipi B quā do adijcit pactum p̄dictum sc3 q̄ si non p-ueniat lucrum: sed damnū ipi B q̄ A iu-ueniat quartam partem damni. q: illa ad-iectio onerans ipm A vilificat nimis va-lorem predicte mercedis et facit ea3 nimis diminutam. igitur B inique agit contra A. et hoc modo processit primū argumen-tum. Si autem quarta pars lucri absolu-te capta id est sine disiunctione ad quartā te capta id est sine disiunctione ad quartā partem damni sustinendā sit nimis magna merces: et in tanto excedēs q̄ ille excessus

non rescinditur nisi p obligationem ipsius A ad sustinendam quartā partem damni ꝓueniat: tūc non erit illicitus ipsi B neqꝫ ipsi A sed equus. Et tūc nō oportet addere ꝙ A satisfaciat ipsi B d laboribus. imo esset iniquū vt pbat tertium argumentuꝫ.

Scōm dictum. si predictus cōtractus est locatio non pura modo predicto: tunc oportet distinguere primū a scdo. ⁊ in primo oportet dicere ꝙ prim⁹ contract⁹ est licitus ipsi A si quarta pars lucri pueniētis de laboribꝫ B: accepta cum obligatiōe ad quartā partem damni: si damnuꝫ pueniat sit adequata valori vsus cōcessi. Si autē sit superexcedens etiā non obstante illa onerosa obligatione qua A est obligat⁹ ad sustinendum quartā parteꝫ damni si proueniat damnū: tūc erit illicitus ipsi A. si autē ꝓpter illam adiectionē sit nimis diminuta illa merces: tunc cōtractus erit illicit⁹ ipsi B. In scdo vero cōtractu ad hoc vt licit⁹ sit opus erit ꝙ A assignet cōpetenteꝫ mercedem ipsi B p laboribus q̄bus sibi laborabit. Tertium dictum ꝙ i hoc scdo cōtractu staret casus quo etiam ipse A vltra p̄dictam conuentioneꝫ nihil dando ipsi B p laboribꝫ sibi impendendis: etiā secūdus contractus eēt licitus: puta si quarta pars lucri debēs cedere ipsi A sit ꝓpter predictā adiectionē de quarta parte damni sustinēda adeo vilificata ꝙ nisi B aliquid rependat: puta p labores ipsi A: non censeret B dare condignā mercedem ipsi A p locatione boum: tūc enī A censeret ipsi B p laboribus dare mercedē eo ipso ꝙ tantūdem remittit ipsi B in mercede locationis boum q̄tuꝫ sufficit ipsi B p laboribꝫ. Quartū dictum ꝙ etiā in p̄mo ꝯtractu staret ꝙ B nō peccaret dādo in p̄mo cōtractu nimis paruā mercedeꝫ: puta si quarta pars lucri cum onere de quarta pte damni sustinēda sit nimis modica merces. quia B illam diminutionē refunderet ipsi A p labores q̄s vult impēdere ipsi A cum bobꝫ.

Quartus casus. A duos boues estimatos locat ipsi B cum hac conditione ꝙ B laboret sibi cum dictis bobus i anno .xij. bubulcas terre: ⁊ in fine anni boues vēdi debeant: atqꝫ A suum totum capitale primo rehabere: ⁊ B habere debeat medietateꝫ lucri dictoꝝ boum. Ille inq̄ casus reputatur locatio rei scꝫ boum ⁊ etiam iustificat obseruatis duabꝫ ꝯditionibꝫ. Prima ꝙ A retineat periculū dictoꝝ boum. Secūda ꝙ ꝓmittat ipsi B se satisfacturū d labore quē sustinebit in laborando terras suas ⁊ hoc ad arbitriū boni viri. q̄ satisfactio cōputatur in hoc ꝙ dat sibi medietatē boum: sꝫ si nullum lucrum fieret de bobus: tunc A tenetur recompensare p expensis factis a B de ipa sorte boum. Et si vnum predictoꝝ defecerit contract⁹ erit illicitus. Sꝫ ad istum casum videt aliter respōdendū: ⁊ sūt duo facienda. Primo vidēdū est: an sit cōtractus locationis vel non. Secūdo an sit licitus. De p̄mo articulo pono tria dicta.

Primū. non apparet ꝙ ibi sit locatio rei scꝫ boum ita ꝙ A locet boues et ꝙ B conducat eos sed potius videt ibi econtra eē locatio psone: ita ꝙ B locat psonam suaꝫ ad operas A ad laborānduꝫ sibi cum bobus: non inq̄ cuꝫ bobus qui sint ipsius B etiam quo ad vsum. quia etiam vsus boū non est ipsius B. Probat illud dictum triplicı̄ter. Primo quia B vsum eoꝝ totaliter applicat A sicut et operas suas eideꝫ assignat eis renūciando. non igit sunt boues censendi locati B: quia tūc oporteret ꝙ vsus eoꝝ esset ipsius B. Scdo: qꝛ si A locaret boues B oporteret ꝙ A expectaret mercedem a B. modo nullam mercedem expectat vt patet intuēti. Nec valet si dicat ꝙ A locat B boues p hoc vt sibi colat .xij. bubulcas terre. quia dato ꝙ cultura nata esset habere rōnem mercedis: tamen exquo merces locatiōis debet esse distincta ab vsu ad quē concedit. hic aūt idē sint cultura cum bobus fienda: et vsus ad quem conceduntur: sequit ꝙ cultura nō pōt hic habere rationeꝫ mercedis. Tertio a signo: qꝛ ex pte illi⁹ ꝯuincit esse locatio cui assignat merces a reliquo. Modo ipsi B assignat merces ab A. qꝛ B assignat ius pcipiēdi medietatē lucri boum quādo vēduntur. igit B censet locasse aliquid A et non rem: vt patet. igit censebit psonā suaꝫ locasse. Scōm dictū. argumēta illa ꝯcludunt ꝑpositū qū casus sic itelligit ꝙ A non ꝯcedit boues B nisi dūtaxat ad h...

cis vtatur ad colendum sibi scz ipsi A predictas pu. bubulcas i anno. vt ptz intuenti rones qui ille esset verus intellect⁹ casus. Sz quando A concedit ei eos ad vtendum eis p totum annū ad quecūqz vsum aialiū: hoc tamen saluo q etiā ei colat predictas bubulcas: tunc potest dici alterū illoz duorū scz aut q ibi sit solūmodo locatio rei scz ex pte A et cōductio rei ex pte B ita q nō erit admixta ei locatio et conductio psone. aut q ibi sit admixta etiam locatio et cōductio psone. Primū pbatur. quia tunc imaginādum est q A locet boues B ad oēz vsum quo potest eis vti excepto z saluo tpe q A indigebit eis ad colēdā terrā suā z merces pq sibi locat eos ē vt sic sibi illo tpe colat terraz quo ipa indigebit cultura predicta. Scdm pbatur scz q etiaz possit esse ptractus mixtus ex locatione rei z psone scz locationis rei ex parte ipi⁹ A z psone ex parte B. Nā q ibi possit poni locatio rei patuit iam. De locatiōe vo persone ptz. quia exquo A vult q B noie mercedis sibi colat terram: z tamē nihilomin⁹ A dat aliqd B scz medietatem lucri leuandi de bobus vltra estimationez: tunc apparet quasi cultura per B impēdēda A sit nimis magna merces. ideo ne iniqtas ibi fiat: vult A in recompensam operarū excedentiuz quas B sibi impendet: assignare B medietatez lucri puentiri de venditione boū. Tertium dictum q etiaz si tātūmodo ponatur ibi esse locatio rei z q nō sit admixta locatio persone. imo sit pura p abnegatiōez locationis psone: tamē nō erit locatio rei pura per abnegationē pacti appositi cōtra naturalia locationis vel nō erit pura p abnegationē cuiuscūqz alterius contract⁹ A locatiōe psone. Primū pbatur quia A locando B boues adijcit pactum q si deteriorētur boues: non velit sufferre illam deteriorationē. imo q illa debeat ptinere ad B Modo hoc est cōtra naturalia locatiōis locans eni rem debet ex natura locatiōis sufferre deteriorationez rei locate (nisi illa deterioratio fieret p dolum vel culpam latam vel leuem conductoris, hic autem A non vult hoc sustinere. vnde A tradendo boues B partim ex illa causa pri⁹ estimat eos vt in fine sciatur quātam partem precij quo vendent possit A petere a B ante omnia: q̄uis illius estimationis etiaz alia causa subsit. scilicet vt sciatur in fine quātā partez precij A teneatur B assignare. Secundū autem pbatur. quia potest dici q in pdicta locatione boum est admixtus contract⁹ innominat⁹ scilicet. A dat B medietatem lucri puenturi de venditione boum quatenus B se obliget A restituturū in fine anni valorem boum a principio estimatorū siue boues sint deteriorati siue pierint aliquo alio casu. Cōsequēter z secundo vidēdū ē: siue sit talis siue talis locatio: an sit cōtractus licitus. z de hoc pono tria dicta. Primum dictum. si intelligatur casus pmo modo puta q solum B locet psonam suam A: z q non sit ibi aliqua locatio rei ex parte A respectu B: tunc vt contractus sit licitus necesse est q A assignet B mercedem equam laboribus: et q̄uis vir rustic⁹ melius id nouerit q̄z scholasticus: tamē satis apparet q A hic nimis diminutam mercedem ei assignet. Nā nihil ei assignaret fm illū itellectū nisi medietatem lucri puenturi d venditione boum in fine. z hoc sub conditione si proueniat lucrum. illa autem medietas etiam si absolute capta z indubitanter euentura esset sufficiens merces illius culture (quod tn etiaz vt apparet) tamen exquo ei eam assignat absolute sed solum sub conditione scilicet si qd lucrum de eis eueniat. z sic si nullum eueniret nihil habebit B z illum euentuz expectare valde vilificat medietatem lucri in ratione mercedis etiā si absolute loquēdo esset digna merces. ideo est illicitus Et multo magis est tūc illicit⁹ si subintelligeretur in illo casu q etiam B suis expensis deberet illo tēpore nutrire boues. Secundum dictum. si casus intelligatur scdo modo. z pmo modo illius secundi modi tunc pro tanto est licitus pro quāto seruatur equalitas inter A et B. Nam si A exigendi a B nomine mercedis culturam predictam non exigat nimis magnaz mercedem sed cōmensuratam vsui boum: tūc erit contractus licitus vtriqz q̄tum est ex ipa locatione z conductione. secus si esset nimis magna. quia tunc peccaret A vel si nimis pua. qz tūc peccaret B. Et dico q̄t nimis pua. qz tūc peccaret B. Et dico cōtractus ē ex ipa locatōe z pductōe. qz nondū respōsū ē ex parte pacti qd adiecit

A an ne ibi fiat iniq̃tas ideo ex parte illi⁹ pacti oportet distinguere. Quia pmo põt contingere q̃ A intelligit pactuz sic q̃ si boues casu fortuito vl' leuissima culpa ipsius B incurrerent mortẽ vel saltem deteriorationem: q̃ nihilominus B debeat A satisfacere de primo valore boum: in quo fuerũt estimati traditi: p quo tamẽ onere imposito ipi B nõ assignat A ipi B nisi medietatem lucri si qd pueniat de eis venditis: tũc pactum est cõtra naturalia locationis: r vt illud non depraueat contractũ videret forte alicui sufficere q̃ A inq̃tuz onerat ipm B in illo: in tãtũ ecõtra releuet euz in alio. Utrũ aũt de facto fiat illa equalitas releuaminis ita q̃ p̃dictuz releuamen adequetur onerationi predicte: nouit meli⁹ vir rusticus q̃ scholastic⁹: videt tamen q̃ nimis oneretur B r non releuet fm equitatem. r sic A peccet. Sed veri⁹ dicendũ ẽ q̃ etiaz si in tantũ eum releuaret quãtum eum onerat: adhuc A peccabit ex causa tangenda q̃stione. xcj. Secũdo potest contingere q̃ A intelligit pactum illud sic: q̃ solũ tũc teneatur B ipi A respõdere de pmo valore boum quando perierunt vel deteriorati sunt culpa ipsius B leui vel maiori: nõ autem si casu fortuito vel leuissima culpa. puta si sint deteriorati p vsum eorũ r tamẽ B non est eis vsus nisi cõgruo r decenti modo vt solet nonnũq̃ fieri. r tunc pactuz nõ est contra naturalia locatõis. q: hoc inest naturalit locatiõi q̃ tali mõ restituat conductor rem locatori: attamẽ est p̃ter naturam quo ad hoc q̃ A obligat se ad dandũ medietatem lucri puenturi de eis venditis. imo etiam est cõtra vel p̃ter naturalia in h q̃ A obligat ipm B ad restituẽdũ sibi valorem boum r non ipsos boues. q: de naturalibus locationis est q̃ sufficit conductori q̃ restituat cõductori rem r non oportet q̃ valorem. Et an tũc sit illicitũ: dicẽdũ q̃ non est illicituz ipi A: q: nõ grauat ipm B. nam lz obliget eũ ad restituendũ valorem ad sensũ p̃dictum tñ hoc nõ est graue ipi B in aliq̃. q: non refert an boues vl' an valorẽ ad sensũ datũ restituat: r si illõ esset sibi in aliquãtulo graue: puta q̃ oporteret eũ habere laborẽ distrahẽdi boues: tñ illõ onus satis r supra q̃ satis videret refundi ipi B p h q̃ A vult ipm B participare medietatem lucri puenturi. Sed ecõtra ex parte ipsius B in eodem casu potest esse licitus r etiam illicitus. Nam si in nullo ẽ graue ipi B illud onus scz dandi valorem ipi A vel si est graue ei et tamẽ nimis magna sit refusio illius oneris p̃pter participiuz medietatis lucri: tunc nimis multum recipit B ab A. r ideo nisi A liberaliter ei tale quid assignet: peccabit B contra A. sec⁹ si A liberaliter donet ei illud participiuz medietatis lucri. Tertiũ dictuz. si intelligat casus scdo modo principali r in scdo modo illius scdi modi tunc prim⁹ contract⁹ illi⁹ casus p tanto est licit⁹ vtriq̃ si in pmo contractu A exigendo ab ipo B nomie mercedis culturam. xij. pubulcaꝝ terre: exigat mercedẽ nõ nimis magnã nec B illam impendẽdo ptendat dare ipi A mercedeꝫ nimis paruam: al's prim⁹ est illicitus: nisi A excessum mercedis refundat ipsi B p hoc q̃ vult eũ habere medietatẽ lucri. r sic etiã patet q̃ in scdo cõtractu vt sit licitus oportet q̃ A refundat sufficienter ipsi B excessum culture terre p assignationẽ medietatis lucri. qd si sit: meli⁹ nouit rusticus q̃ scholasticus. Et dato q̃ appareret q̃ est equa refusio qñ obligatio ipsius B de restituendo valorẽ bouũ ipi A intelligeret scdo mõ tacto in scdo dicto imediate p̃cedẽti: tñ satis diminuta refusio r iniqua oneratio ipi B imposita apparet qñ B debet esse obligatus ad restituendũ valorẽ eorũ ad pmũ intellectum ibidẽ positũ. Et ex huiuscemodi mõ distinguẽdi r respondẽdi põt lector artẽ accipe alios ĩnumeros ꝯtract⁹ resoluẽdi r eoꝝ eq̃tatẽ metiendi: q̃uis an de facto sit equalitas mercedis r vsus ꝯcessi oporteat nõnũq̃ a rustico inquirere. quia hoc non est iuris sz facti. quẽadmodũ cõfessor nõ põt scire si iustum precium sit q̃ p decem florenis equus vendit. q: h pendet in facto lz si sciat q̃ preciũ est equũ põt informare animũ suũ quid iuris in ꝯsciẽtia de ꝯtract⁹ honestate. r sic ẽ ĩ pposito.

Quintus casus. A duos boues estimatos certa dedit ipi B vt eis ad annum vtatur in laboribus quib⁹ opus habuerit: tali pacto q̃ B teneatur eos nutrire fideliter suis expensis r in fine predicti ãni predictos boues vel estimationem p̃dictam restituat: r

etiam dare ipsi A quartam partem lucri si inde lucratus fuerit vel tanto min⁹ in estimatione restituenda q̃tum importat q̃rta pars damni si inde suguenerit damnū. Illemq̄ casus non iustificat nisi adderetur i pacto q̄ si damnuz aliqd sine culpa ipsius B aut eorum quorū opera B vtitur interuenerit: q̄ illud ad ipm A itegre pertineat dūmodo B faciat ipsi A sufficientem fidē de hoc q̄ illud damnū sic sine culpa sua et suorum contigerit. al's autem est illicitus. Et additur q̄ tamen p̄dicta debent intelligi fm debitum equitatis. Nā qd deductis estimationib⁹ operaꝝ ꝛ laborum ipsius debitoris ꝛ expensis factis de bonis eiusdez in bobus et in opatione eorum: facta diligentia examinatiōe supesse reperit: illd estimandum est lucrum ꝛ diuidendū. Sed contra illam responsionem arguitur q̄ nō sit magistralis. et hoc dupliciter. Primo q̄r aut intelligit respōsio illa de culpa quacūq̄: puta etiam leuissima: ita q̄ solum tūc ptineat damnū ad ipm A quādo B penit⁹ in nulla culpa fuit adeo q̄ si B in aliq̄ fuisset etiam leuissima q̄ B teneret de illo ipsi A. ꝛ tunc q̄uis onus illius pacti impositum ipsi B esset cōtra naturalia locatiōis tn̄ ob hoc non potest damnari vt iniquus nisi supponat q̄ p̄dicta merces sit adequata vsui: dimittendo locatiōnē in sua naturalitate Nam si secus: tūc staret q̄ merces sc3 quarta pars lucri esset ita parua respectu vsus ꝯcessi (maxime attento q̄ si nullū lucrum ꝑueniat: A nihil habebit ꝑ mercede sed damnū: si damnū ꝑueniat) q̄ vt fiat equipatio mercedis ꝛ vsus: nō esset indignum q̄ B supportaret illud onus ꝑ eo in quo merces est diminuta. An aūt etiā stet q̄ illa merces eēt ita parua q̄ ipsi B imponi posset supportatio etiā alicui⁹ casus nō ex aliqua culpa B. sed a fortuna ꝑuenientis patebit q̄stione. xcj. Si autem merces sc3 q̄rta pars lucri sit adequata vsui sibi cōcesso: tuc inique imponit illud onus ipsi B scilicet vt teneat de leuissima culpa.

Si aūt intelligat respōsio tn̄ de culpa leui ꝛ maiori ita q̄ tunc solum teneat B d damno quādo illud ꝑuenit ex culpa sua leui vel maiori: tunc iterū non pōt absolute diffiniri q̄ sit licit⁹. quia tunc adhuc est distinguendū. q̄r vel q̄rta pars lucri est merces adequata vsui boum: ꝛ tunc responsio valet. sed hec respōsio nō expressit nec etiā constat ex ipa responsione an sit adequata vel non. Si aūt non est adeq̄ta sed nimis magna: erit illicitus ipsi A. Si autē sit nimis parua: maxie attēto q̄ expectatio q̄rte partis lucri multum vilificat per hoc q̄ non est nisi cōditionalis sc3 si qd lucrū ꝑueniat ꝛ adhuc magis: attēto q̄ A non solum nihil habebit si nihil ꝑueniat. sed etiā si damnum ꝑueniat sustinere debet illud tūc contractus erit illicit⁹ ipsi B q̄r nimis paruā mercedem dat ipsi A: nisi A volens ꝛ ex liberalitate esset cōtentus de tam parua mercede. Scdo arguit cōtra p̄dictā responsionē in hoc q̄ addit dicens q̄ p̄dicta debent intelligi fm debituz equitatis. Nam qd deductis ꝛc. et h̄ sic. q̄r si defalcata est estimatio operarū ꝛ laborū quos habuit B ꝛ siliter defalcate sūt expense ꝛ operatiōes quas B habuit cū bob⁹ et illd qd supmanet sit censendū lucrum: ita q̄ illud sit diuidendum: tunc videt q̄ ipsi B nimis multū cedat. q̄r nihil restat q̄ sit ipsi B refundēdū si omnia p̄dicta sūt defalcata: ita q̄ sibi sup omnib⁹ p̄dictis est ei satisfactuz igit si quid vltra accipit: accipit sine causa potius igit totum qd post p̄dictam defalcationem supmanet est applicandū ipsi A vt sic eidez satisfiat ꝑ cōcessione vsus boum qui vsus nōdū fuit cōputat⁹. Ideo aliter respōdendū est. q̄ si quarta pars lucri (que cōditionaliter solum expectat nomine mercedis sc3 si ꝑueniat lucrum. imo cui est annexū illud onus: si damnū ꝑueniat q̄ non solū nihil habebit. sed etiam luet quartam partem dāni) sit in suo valore adequata vsui boum: ꝯsiderato illo vsu non solum in se. sed etiam vna cuz onere ānexo ipsi B. sc3 q̄ B debet esse obligatus ad expensas de casu culpe talis vel talis: fm q̄ ꝯsuetum est inter eos: tunc cōtractus est licitus. si autem non: tunc est illicit⁹ ꝛ hoc ei cōtrahentium cuius coditio est melior: puta ipsi A: si merces est nimis magna: vl ipsi B si merces est nimis parua. hoc autē sc3 an sit adequatio eorum. hinc inde singulis oneribus cōputatis: meli⁹ nouit rusticus q̄ vir scholasticus vel ecclesiasticus.

Sextus casus. A vnam vaccaz estimatam q̄nq̄ libras

tradit ipsi B cum tali pacto q B teneatur eam z omnē fructum z fetum eius cum diligentia seruare z custodire sumptibus suis fructūq eius et fetū nō alienare sine licentia ipsius A atq de fetibus z fructibus eius portiones tātūdē ipsi A assignare donec sit ipsi A de predicta estimatiōe vacce scz quinq libras satisfactū integralit. deinde sibi assignare i futuro semp medietatez ipsoz fructuū z fetuum vacce: si tn vacca vel eius fetus vel fructus culpa ipius B aut eorū quoz opa B vti tur quocūq modo perierint: ipse B teneat illud damnū integre resarcire. Si autē diuino iudicio aut fortuito casu fuguenerit damnū in aliquo pdictorum: non teneatur B illud resarcire ipsi A. sed totaliter ad A ptineat. Ille inqz contractus damnat vt illicitus. Nam euidenter apparet q potior est cōditio locatoris q̄ cōductoris. qz poterit euenire q postq vacca tāto tēpore superuixisset q B dedisset ipsi A quinq libras estimationis vacce: q̄ tocius periret cum omni fructu z fetu etiam absq omi culpa B sed fortuito casu vel diuino iudicio: iam B nihil habebit p suis expensis z operis habitis circa vaccā. qd videtur iniq̄tas cōtra ipm B. Unū si vacca mansisset apud A ita q A nemini locasset vaccam sed sibi retinuisset z vacca superuixisset vsq in finez anni z periisset casu fortuito cum omi fructu z fetu sicut nūc apud B perijt: nihil de ea habuisset. nunc autē habet totū valorē vacce z B nihil habet. Circa hoc pono tria dicta. Primū q hec respōsio nō apparet magistralis. qz pcedit ex suppositiōe conditionis de q̄ nondū bene constat an extet vel nō. scz q vtilitas illa puta medietas fructuū z fetuū vacce debens in futuro z de cetero post solutionem quinq libras vacca superuiuente z fetu eius cedere ipsi B sit pcise z solum adeq̄ta ipis expensis operis curis z periculis quas z q̄ habet facere B z supportare ex parte vacce p illo tēpore sequente solutionē estimationis. Nā si dūtaxat illis expēsis z opis. z sic de alijs que sequent solutionē estimationis vacce erit illa medietas adequata tanq refusiua earundez ex equo: queso vbi satisfieret ipsi B p expensis operis curis z periculis habitis circa vaccam tēpore pcedenti solutionem estimationis: certe nō apparet vnde ei fiat solutio illarū etiam si supuixerit vacca post solutionē estimationis. hoc autem est omnino iniquū. Sed quid si illa medietas fructuū quā B debebit post solutionem estimationis vacce pcipe quolibet anno quo superuixerit vacca: sit tāte estimationis q p eam non tn poterit ex equo satisfieri ipsi B pro operis z expēsis z alijs circa vaccam z fetum ac fructus eius post tempus solutionis estimationis habēdis sed etiam longe vltra illas satisfieret ei et adeo longe vltra q si vaccaz et fetus post solutionem estimatiōis cōtingeret (vt possibile esset) longo tēpore superuiuere apud B q B esset pceptur tot z tātas medietates illoruz fructuū q merito debuit in recompensam illius superexcessus expectasse periculum illud et grauē illum euentum scz q vacca statim post solutionez estimationis moriente: nihil sibi deberet cedere p expēsis z opis primo circa eam habitis. Nam tunc sicut B multū grauaretur in expectādo euentum illius mortis vacce affuture statim post solutionē estimationis. sic cōtra multum releuaret expectando lucrosū euentum longioris vite vacce et fetus. Et ita fieret mutua cōpensatio euentus damnosi cum lucroso. Ad hanc igit distinctionem debuisset pdicta responsio respexisse vel conditionem quā supposuit expressisse cum illa videatur esse facti z ex obscuro facto pendere. Secūdū dictum. predictus cōtractus lz videri possit esse contractus locationis vacce: tamē non est talis: nisi improprissime capiendo locationem. Prima pars pbat quia vt videt transfert vsum vacce in B p mercede que consistit in pcipiendo medietatem fructuū z fetuū puenientium de ea post solutionez estimationis. q autem A vult estimationē rehabere est pter naturā locationis: quia de natura locationis esset q rehaberet ipaz vaccam nec tamē de se illicitum. quia vel nullius oneris est vel modici: z q A vult ipm B de culpa teneri: si itelligat de leui z maiori z nō de leuissima: illud ē naturale ciam loci z nō de leuissima: tunc est cōtra naturalem etiam de leuissima: tunc est cōtra naturalia locationis nec tamen illicitū de se. q stat q illo onus refundat alia via ipsi B. Et q A vult q B nullā vtilitatē oz de vacca pro A vult q B nullā vtilitatē pcipe nisi post solutionē estimatiōis eius

naturalia locatiōis. nā mox cum locat̄ res trāsfert̄ vsus in cōductorē ad min⁹ p tpe q̄ tradit̄ res. hic aūt sec⁹ fit. Illud tñ ꝯtrarium naturalibꝫ non ē de se illicitū sed solū p tāto p quāto illud onus nō refundit̄ ipi B quia secus esset si A refunderet ipi B illō onus puta tāto minorē mercedē post solutionē estimatiōis recipiēdā ei imponendo onerat⁹ enim p euentū dānosū expectabilē: pōt relevari p euētū lucrosū expectabilē. Scd̄a ps pbat̄. q: merces sup q̄ ē cōuētū nō ꝯsistit i pecunia nec etiā i specie determiate q̄ntitat̄. q: medietas p̄dicta nō ē determiate q̄ntitat̄. igit̄ Tertiū dictū. p̄dictus ꝯtract⁹ pōt poni eē ꝯ̄ctus societat̄ ita q̄ A cōmunicet ipi B vsufructū ipius vacce. q: vtriq꜡ cedere debet medietas vsufruct⁹ z B in recōpēsam illi⁹ vsufruct⁹ sibi p A cōlcati recōmunicat sibi opas z expēsas q̄s impēdere hꝫ circa vaccā z ei⁹ fetus z sic A ponit vsufructū vacce in socialē cōmunitatē. z B ponit opas z expēsas circa vaccā z fetum ac fruct⁹ ei⁹ impēdēdas. z q̄ A vult sibi estimationeꝫ vacce restitui nisi peat casu fortuito: non est ꝯ̄ naturalia societatis. sꝫ p quāto vult illā restitutionē sibi fieri añq꜡ B aliq̄s fruct⁹ pcipiet de ea: h̄ ē ꝯ̄ naturalia societat̄. z an sit iniquum patebit i q̄stione. xcij. z etiā patuit satis ex p̄mo dicto iam posito. Si eni B mox cōmunicat opas ipi A: cur non ecōtra mox A cōmunicaret fruct⁹ vacce ipi B. Itē capitale societat̄ solū i fine societatis ē restituendū. si igit̄ ante vult sibi restitui saltē p estimationē grauat ꝯsocium: z ideo nisi refundat aliūde ei illud onus: aget iniq̄. cuꝫ socio. Sꝫ ꝯ̄ p̄mū dictū arguit̄ dupliciē Primo volēdo pbare q̄ ꝯtract⁹ p̄dict⁹ etiā indistincte sit licit⁹. q: si esset illicitus: maxime ex eo q̄ A pri⁹ recipit totā sortem sꝫ i h̄ A nō agit q̄d illicitū vel iniquū ꝯtra ipm B: etiā si illā recipiat i casu q̄n vacca ē statim peritura post talē solutiōeꝫ estimationis vacce. q: A suscepit i se pi̅culum casus fortuiti z diuini iudicij vacce: nec imposuit ipi B aliq̄d nisi ad qd̄ B alias met est obligat⁹. q: ei imposuit q̄ si vacca peat ex eius vel suoꝝ culpa q̄ teneat̄ ei satisfacere. Hoc eni nō est indignū. q: si etiā A non traderet vaccā ipi B. z ex culpa B periret B teneret de illa culpa. Scd̄o q: ponito casu q̄ post solutionē estimatiōis vacce vacca cū oīi fetu peat. z p ꝯñs q̄ B nihil habebit p expensis z laboribꝫ q̄s hucusq꜡ habuit circa vaccā: nō videt̄ h̄ iniquū ipi A ꝯ̄ B: si culpa ipi⁹ B vacca perit post solutionē p̄dictā. q: tūc merito B debebit sibiipsi imputare q̄ decetero de vacca z fetu nihil habebit q̄ sibi valeāt refundi expēse z labores p̄teriti. Modo A nō obligauit ipm B nisi ad periculū vacce z fetuū puenīens ex culpa B vl' suoꝝ. igit̄. Dicēdū ad p̄mū q̄ ꝯtract⁹ p̄dict⁹ nō ē illicit⁹ ipi A p̄cise ex eo q̄ A pri⁹ recipit totā sortē. q: staret q̄ A pri⁹ recipet totā sortē z nō peccaret puta si ꝯueniēdo cū B d̄ recipiēdo prius totā sortē: se obligaret q̄ si post receptionē illi⁹ totalis sortis vacca z fetus perirēt fortuito casu vel diuino iudicio: q̄ vellet ei de p̄teritis expēsis z laboribꝫ cōpetentē refusionem facere. vl' si de facto a p̄ncipio ipa medietas fructuuꝫ pcipienda de vacca et fetu post solutionē estimatiōis: oblata per A ipi B expectabat̄ verisimiliter adeo excessiue pinguis z supexcedēs zc̄. put in secūda pte p̄mi dicti fuit casus posit⁹. Ergo p̄dictus ꝯtract⁹ censet̄ illicit⁹ ipi A ē ex eo q̄ A recipiēdo prius totā sortē: nō vult (q̄tum ē ex forma ꝯtract⁹ vel ex pacto adiecto) satisfacere ipi B de p̄mis expēsis et laboribꝫ. nec excusat̄ A p h̄ q̄ recipit in se periculū casus fortuiti et diuini iudicij. q: illud idem cogeret̄ A i se recipe si maneret vacca apd̄ eū z ipe met deberet eā expensare z curā ei⁹ gerere z labores habere a quibus tñ ipe iam supportat̄ q̄n eā p̄dicto modo tradit ipi B. ergo iniquū eēt q̄ A ipsi B releuāti eū ab hmōi: nō vellet facere refusionem vllō modo. Nec est veruꝫ qd̄ postea supaddit̄ in argumēto: q̄ A nō imposuerit ipi B aliq̄d nisi ad qd̄ zc̄. Naꝫ ex circūstātia ꝯtractus ei imposuit q̄ debeat gratis facere z fecisse expēsas: si peat vacca post solutionē estimatiōis zc̄. Iteꝫ q̄ dicit q̄ si A non tradidisset ipi B vaccam zc̄. p tanto non est verum. q: si A ei eam nō tradidisset: multa pericula euenītia vacce nō possent ipi B imputari vt culpabili. quia nō tenebat̄ talia p̄cauere etq̄ sibi cōmissa nō erat nec tradita. z sic A locando eam ei multa imposuit ipi B d̄ q̄bꝫ B nō teneret̄ respōdere ipi A si nō contraxisset cum eo.

Ad scđm dicendū q̄ lz inter illa pericu-
la: q̄ sūt possibilia euenire vacce. A nō ob
ligauerit B ad respōdēdū sibi: nisi de illo
pīculo qđ ex culpa ipi⁹ B pueniret: tñ pꝛe
ter onus taliū pīculorum scz vacce: etiā ad
alia onera ipm obligauit q̄ sibi nō refudit
q: cū obligauit ad h̄ q̄ si post solutionem
estimatōis vacce: vacca pereat cū fetu q̄ B
debet nihil hr̄e p pteritis expēsis ⁊ labori
bus. ⁊ i h̄ inique agit. Preterea ⁊ scđo illđ
onus possibile accidere ipi B scz q̄ nihil
habebit de pteritis expēsis est onus possi
bile accidere ipi B sine ei⁹ culpa. ergo ad ali-
qđ onus possibile ꝯtingere sine culpa ipi
us B obligauit A ipm B. Preterea ⁊ ter
tio postq̄ soluta ē estimatio vacce: non po
terit A allegare dicēdo: ego non iniq̄ ago
ꝯtra B. q: B nō est obligatus nisi đ casu
culpe ⁊ non đ diuino iudicio aut fortuito
casu vacce sicut ego. Nā ex quo iā A effe-
ctualiter euasit diuinū iudiciū ⁊ fortuitū
casum q̄ possibilis fuit accidere vacce. fru
stra allegat seipm subijsse illud periculum
⁊ aliū deonerasse cū B. adhuc maneat ob
ligat⁹ ad sequelā sequētis fortuiti casus scz
si pereat vacca post solutionē estimatiōis
⁊ ad illū fuit B obligat⁹ a pncipio contra
ctus siue A euadat pīculū vacce ⁊ estima-
tionis ei⁹ siue non euadat: dūmodo vacca
primū post solutiōez estimatiōis moriat.

Septimus casus. A duos boues estimatos
xx. florenis locat ipi B cum pacto q̄ vbi
ꝯsuetū est dare p duobꝫ bobꝫ. xij. sextaria
frumēti det sibi B solum octo: ita tñ q̄ B
stet ad pīculū tertie ptis boum. ille contra
ct⁹ licit⁹ reputat ipi A. dūmodo A satisfa
ciat ipi B de labore suo puta de expensis
laboriose ⁊ cum cura habitis interea cum
bobꝫ q: eos nutriuit. vnde illo fuato pote
rit A obligare Johēz sic ad tertiā ptē peri
culi boū. Si aūt h̄ non obseruat nō erit li
cit⁹ ipi A. Cōtra hāc respōsionē arguit
q: non reqrit q̄ A satisfaciat B de labore
suo. q: vł p laborē itelligit expēsas cū labo
re impēsas ipis bobꝫ nutriēdo eos: ⁊ certe
illos nō tenet A refundere ipi B. q: qn̄ di
citur q̄. xij. sextaria sint ꝯsuetū pciū locati
onis duoꝝ boum itelligit h̄ (⁊ de se inest)
q̄ cōductor debet eos suis expēsis nutrire
et nihilomin⁹ dare locatori. xij. sextaria. et
ideo si A deberet pter q̄ttuor q̄ remittit de
xij. adhuc satisfacere de expēsis boū qn̄ ni-
hil remaneret sibi p mercede. Si aūt intel
ligis labores qbꝫ B laborauit alijs bobꝫ
q̄z A. et tūc indignū eēt q̄ A deberet B sa
tisfacere đ illꝫ ipi B. vñ si sic: tunc A ipi B
ꝯcessisset boues: ⁊ cū h̄ deberet eidez dare
pciū laboꝝ impēsoꝝ alienis boibꝫ. Si in-
telligas de labore quem B impēdit ipi A
vtputa q: B laborat ipi A cū bobꝫ ⁊ tunc
hoc nō ponit in casu. ⁊ sic nihil ad ppositū
vñ tūc erit ibi ali⁹ accidentalis ꝯtract⁹ scz
ꝯductiōis opaꝝ. Si itelligas đ labore i
onere q̄ B suscipit i se pīculum tertie ptis:
qđ alr̄s ex natura ꝯtcus nō teneret suscipe
tūc lz vt sic rñsio sit vera: q: h̄ reqrit. sz tūc
rñsio pōt argui. q: non opteret addere illā
ꝯditōez. q: illa in ppositiōe casus ē adequa
q: A ideo remittit tertiaz ptē mercedis scz
q̄ttuor sextaria q̄ alr̄s essent sibi de iure de-
bita: vt sic B suscipiat tertiā ptē pīculi quā
alr̄s subire nō teneret: nisi dicat q̄ ideo ad-
dit. q: nō sufficeret ipi A q̄ remitteret ter-
tiā ptē mercedis vt B subiret tertiā ptē pe
riculi: nisi p illaz remissionem faciat ipi B
sufficiētē refusionē. sz tūc clari⁹ dixisset sic
dūmodo remissio q̄ttuor sextarioꝝ suffici
enter refūdat ipi B on⁹ suscipiēdi tertiam
ptē pīculi boū. ⁊ vt apparet satis videt esse
sufficiēs refusio. ⁊ suppono q̄ qn̄ illđ onus
tertie ptis pīculoꝝ non imponeret ipi B
tūc. xij. sextaria essent eq̄ merces vsus boū

Aliter respōdeo p duo dicta. Primū
q̄ ꝯtract⁹ ille ē locatiōis vt ptz ⁊ pactū ad
iectū ē ꝯ naturalia locatiōis. q: de natura
locatōis nō teneret B ad suscipiēdū peri
culū boū i se loquēdo de pīculis fortuitis
⁊ culpe leuissime. Scđm dictū q̄ si. xij.
sextaria frumenti sint merces adeqta vsus
boū qn̄ boues locarent sine pdicto pacto
susceptiōis pīculi ⁊ cū h̄ onus suscipiendi
tertiā ptē pīculi sufficiēter refundit ipi p re
missionē tertie ptis mercedis: ꝯtcus ē lici
tus: ⁊ q̄. xij. sextaria sint merces adequata
stāte forma casus apparet p tertiā regulam
puta q: ponit q̄ sit ꝯsuetū pciū qđ passim
ab oibꝫ dat. Si autez illa. xij. essent nimis
magna merces: aut si nō nimis magna
remissio q̄ttuor sextarioꝝ nō eēt suffi
refusio oneris suscipiēdi tertiam ptē pi-
culoꝝ: tūc erit illicit⁹ ipi A. Si autem

q̃ sūt nimis parua merces: aut si sunt adequata merces sed remissio q̃ttuor sextariorum est nimis magna refusio oneris tercie partis periculorū: tunc erit illicitus ipsi B nisi A liberaliter sic sibi tantā faciat re(fusionē.) casus. A

Octauus emit duas vaccas et eas tradit ipsi B sub hoc pacto q̄ eas pascat et cum eisdē terrā colat: ita tm̄ q̄ ipse A de p̄mis illoꝝ fructib⁹ recipiat medietatem p̄cij earū: quo recepto medietas ipaꝝ fiat ipsius B et medietas alia sit ipsi⁹ A et equaliter diuidant fruct⁹: hoc addito q̄ B annuatim det vnum sextariū frumenti A p eo q̄ terram colit cum vaccis: et si moriantur vacce eq̄liter cōmunicent damnum Ille inq̄ casus reputat̄ locatiōis pot⁹ q̄ societatis. q: locat vnā vaccā q̄ est sua pro vno sextario frumēti annuatim et p pastu vacce et fetus ē ipse fetus. sed de alia vacca nihil recipit. q: non ē sua sꝫ agricole. Cōtra illā responsionē arguitur q̄ntupliciter.

Primo sic. ille ɔtract⁹ eq̄ debebit ꝺm te dici societatis sic locatiōis. q: A tradidit duas vaccas B et vnam ꝺm te locauit ei scꝫ illā p cui⁹ vsu accipit sextariū et aliaꝫ sibi socialiter cōicauit vt pbabo. igit̄ eque ē societatis sicut locatōis. ɔña nota. et p̄ma ps minoris ptꝫ ex cōcessis. scd̃a pbatur. q: A tradidit scd̃am ipsi B. aut igit̄ ei eaꝫ tradidit locando aut vēdendo. aut socialiter cōmunicādo. nō p̄mū: q: illa respōsio vult q̄ tm̄ vnā illaꝝ ei locauerit. Itē dicit q̄ secūda non ē ipsi⁹ A. igit̄ nō locauit eā. Nō scd̃m. q: si A censeret̄ eā ei vendidisse: maxime p quāto medietatē p̄cij vtriusq̄ vacce recipit de p̄mis fructib⁹ eaꝝ. et sic itegrū p̄ciū vni⁹ vacce recipit. sed h̄ non arguit q̄ ergo A scd̃aꝫ vēdiderit. q: tūc etiaꝫ cēseret̄ p̄mā vēdidisse. q: A recipit medietatē p̄cij: nō vni⁹ sꝫ vtriusq̄ vacce: igit̄ vtrāq̄ vēdidisset saltē p medietate p̄cij et loco alterius medietatis p̄cij accipit medietateꝫ fructuum et fetuū ꝓuenientiū de vtraq̄: ita q̄ trāslatio vaccaꝝ in B eēt mixta ex vēditione q̄ fit p medietate p̄cij. et alio ɔtractu q̄ fieret p medietate fructuū ex eis ꝓuenientiū. Scd̃o arguit̄. nō plus locauit vnā q̄ aliam. igit̄ neutrā locauit aut ambas locauit. nō scd̃ꝫ p te. igit̄ p̄mū. añcedēs pbatur. q: non accipit sextariū de hac vel illa. imo de vtraq̄. q: A ideo accipit sextariuꝫ B. quia B vtit̄ vaccis. non inq̄ illa vel illa. sed vtraq̄ vtit̄ ad culturā. Tertio. q: dicit q̄ locat vnā q̄ est sua. mō nō pl⁹ vna ē sua q̄ alia. q: vtriusq̄ p̄ciū recipit p medietate et vtriusq̄ periculū eque spectat ad B. et sil'r vtriusq̄ fructū eq̄ recipit. igitur vtraq̄ est eque sua. tenet ɔña. q: si esset talis suitas circa vnam q̄ non eēt circa aliaꝫ illa suitas appareret circa vnā plus q̄ circa aliā ex aliq̄ p̄dictorū indicioꝝ. Quarto q: dicit q̄ de alia vacca nihil recipit. q: non ē sua sed agricole. Cōtra: q: recipit medietatē fructuū ꝓuenientiū de ea. igit̄ non nihil recipit d̄ ea et prius ostensū est q̄ nō minus est sua q̄ alia sit sua: igit̄. Quinto q: nondū habet̄ p illā respōsionē an licit⁹ sit contractus vel nō. igitur est insufficiēs.

Aliter igit̄ videt̄ respōdendū. et h̄ p tria dicta. Primū. in p̄mo casu est ɔtract⁹ societatis et etiā ɔtract⁹ locatiōis. pbatur: q: imaginandū ē q̄ vacce ante ɔtractuꝫ sunt sol⁹ A. et A tradendo illas B cōmunicat eas sibi socialiter. ita q̄ A nō abdicat dominiū earundē a se: nec vsufructū virtualit̄ earundē. sed dominiū et vsufructū virtualē earū cōmunicat B: et ad illaꝫ cōmunicationem dominij etiā ɔsequēter cōmunicātur lucra et dāna earundeꝫ vaccarū. Et q: in cōtractu sociali oportet q̄ vterq̄ socioꝝ aliquid afferat in medium qđ recōmunicet socialiter socio vel ei det aliqđ equiualens rei recōmunicāde. ideo oportet q̄ B etiā aliquid recōmunicet A vtputa etiaꝫ tot vaccas vel p̄ciū eaꝝ ponēdo illud preciū etiā in cōmuni vtriusq̄: et si poneret integrū p̄ciū earū in cōmuni: tūc perinde eēt ac si B traderet medietateꝫ p̄cij in ꝓprietatem ipsi A. ideo vt faciat aliquid equalēs ei qđ soci⁹ facere debet: dat ipsi A medietatē p̄cij de p̄mis fructib⁹ earundē. Hoc igit̄ facto A et B sunt socij in illis vaccis. et p ɔñs dignū est et iustum q̄ vterq̄ eque fruantur eis. Uerꝫ quia A forte nō habet necessitatē vel opportunitatē eis vtendi sicut B ideo A v̄tute iuris qđ habet in eis concedit B vsum earunde vt scꝫ eis vtatur in cultura terre. et sic ei eas locat q̄ ad vsum in cultura. et in ad quem ipse posset eis vti in cultura. et in illo cōtractu obligat eum ad dandū noīe mercedis vnum sextariū. et hoc ideo. quia

ex quo ꝯtualiter sola medietas iuris vtēdi is est sua. ideo si ꝑ eis qñ essent solꝫ sue: posset duo sextaria recip̄e etiā recipit vnū et ꝙ obligat eū ad pascēdū eas nō ē absonū qꝛ ꝯductor aīaliū etiā pascit eadē. Secundū dictū. ꝑdictū casū iustificādo vl' cōdēnādo oportet videre ad vtrūqꝫ ꝯtractū in eo inclusū. Prim⁹ inqꝫ ē licit⁹ si eq̄ ē conditio vtriusqꝫ. ⁊ illa eq̄litas satis apparet. ⁊ p ꝯñs erit vtriqꝫ licitus. qꝛ A ponit duas vaccas q̄s cōmunicat ipsi B. et sic B cēseť ꝯtualiť hr̄e medietatē illaꝝ vaccaꝝ: indiuisim tñ acceptaꝝ. ⁊ tātūdē B applicat ipsi A scꝫ medietatē p̄cij eaꝝ illā appropriādo A Sīl'iter pactū adiectū ē naturale et equū: qꝛ cōmunicāt dānū ⁊ lucrū earūdeꝫ. Et si dicas: melior videť cōditio B q̄ A: qꝛ A non recipit medietatē p̄cij eaꝝ mox qñ tradit vaccas B sꝫ solū post tp̄s. B aūt mox recipit vaccas. Respōdeť. in h̄ nō ē melior ꝯditio B q̄ A. qꝛ ⁊ si B citi⁹ recipiat vaccas nō tñ pōt inde ꝯseq̄ vtilitatē vl' cōmodū citi⁹ q̄ A possit sentire cōmodū de medietate p̄cij earūdē. sꝫ solū tūc p̄mū qñ A habet medietatē p̄cij eaꝝ: ādo simul tp̄e cēseť posse sentire cōmodum rei socialis cōmunicate. ⁊ ei⁹ qd̄ loco rei socialis tradiť. Silr scd̄s ē licit⁹ si vnū sextariū frumenti sit ꝯdigna merces p vsu vni⁹ vacce. nam si sic tūc ex q̄ A locando ambas ipsi B nō locat nisi ꝑ suo iure: tūc equalēter ei nō locat nisi vnā. igiť mercedem cōgruam accipit.

Tertiū dictū ad formatiōeꝫ casus p̄dicti non est de p se op⁹ in p̄ncipio p̄mittere ꝙ A emerit vaccas. qꝛ idem est si etiā aliūde puta dono vel successiōe eas habuisset. ꝙ aūt ibi p̄mittiť ē ideo. qꝛ postea fuit ponēduꝫ ꝙ B deberet medietatē p̄cij eaꝝ dare A. ideo si prius sunt empte citi⁹ ꝯstabit q̄nta sit medietas danda A. Attñ si A eas habuisset dono vel successione: idē posset sciri ex h̄ ꝙ A eas tradendo estimaret eas prius i p̄cio. Argumēta etiā facta ꝯ aliaꝫ respōsionē nō habēt locū ꝯ illaꝫ scd̄am qꝛ ꝑcedūt ex cōcessis a p̄ma rñsione ⁊ etiam ex alijs ptꝫ coꝝ solutio.

Nonus casus. A dat duos boues B cū pacto ꝙ B dare debeat sibi pro eis. xx. sextaria vel cumulos grani in anno ille inq̄ casus reputať locatiōis ⁊ reputať licit⁹ si locando opas boū: recipit locator piculū deterioratiōis boū si boues deterioreť. Sꝫ si vult locator boues rehabere eo p̄cio q̄ fuerant estimati. puta qꝛ A estimauit eos qñ eos tradidit nec vult piculū deterioratiōis subire q̄uis piculū mortis naturalis velit subire: tūc ꝯtract⁹ erit illicitus fm Jo. de lig. q ad hoc allegat. c. pler q. xiiij. q. iij. Sꝫ ꝯ illā rñsionē arguiť qꝛ p̄mū dictum nō ē veꝝ nisi supposito ꝙ. xx. sextaria seu cumuli grāi sint merces cōmēsurata vsui boū p annū. h̄ aūt nōdū ꝯstat ex respōsiōe. igiť. Scd̄o qꝛ nō optet scd̄m dictū eē veꝝ. Nā stat ꝙ A remittat B aliquid de mercede locationis: q̄ten⁹ B subeat piculū deterioratiōis coꝝ. vtputa si A iuste posset recip̄e pl⁹ q̄. xx. sextaria. ⁊ illud pl⁹ remitteret ⁊ tñ accipet. xx. ⁊ illud plus eēt cōmēsuratū illi oneri suscipiēdi piculū deterioratiōis: tūc ꝯtract⁹ eēt licitus. Nec oppositū pōt haberi ex p̄allegato. c. vt ptꝫ intuēti. Nā illo posito nō pōt dici ꝙ A cēseať mutuasse eos B cū substātiale piculū boū sit A ⁊ nō ipsi⁹ B. Et q̄uis pactū qd̄ A adiecit d̄ piculo deterioratiōis boū sit ꝯ naturalia locationis adiectū eo ꝙ de natura locationis ē ꝙ si res locata deteriorať a fortuna vl' ex vsu ei⁹ dūmodo ꝯgrue facto: illā deterioratiōeꝫ teneť locator sustinere sine h̄ ꝙ ꝯductor eā sibi refūdat: tñ illa adiectio inaturalis nō arguit ꝯtractum illicitū A si B refūdať illud on⁹ ꝑ ꝓportionalē remissionē mercedis in tanta pte q̄ sit ꝓporcionata tāto oneri ꝑ eq̄litatē. Et si dicať. dato ꝙ hec essent vera tñ adhuc restat ꝙ etiā A deberet sustinere piculū fortuiti casus vite boū. ⁊ illud nō vult suscip̄e q̄tum ex forma ꝯtract⁹ apparet. qꝛ tñ exp̄miť casus mortis naturalis. Diceret ꝙ etiā h̄ nō ē ex p̄ssū in ꝯtractu tūc inest a de natura ꝙ A teneať etiaꝫ illud piculū sustinere. qꝛ naturalia insūt ꝯtractui nisi ex p̄sse de opposito coꝝ ꝯueniať. Sꝫ qd̄ si eēt de mēte A ꝙ B etiā deberet piculuꝫ mortis fortuite boū sustinere: tūc eni videri posset alicui ꝯtract⁹ ille trāsire i mutuatiōem. et p ꝯñs A cōmitteret vsurā si q̄d recipit a B. Sed ꝯ h̄ dupliciť argueret. Primo ꝙ dato ꝙ trāsiret i mutuatiōeꝫ: ñ opteret ꝙ h̄ A cōmittere vsurā recipiēdo q̄d a B. qꝛ diceret ꝙ illud quod A recipit a B nō recipit ꝑ mutuatiōe boū. h̄ eni eēt vsura. sꝫ p

susceptiõe piculi mortis naturalis eorũdez cuiusmodi piculuz mutuator nõ tenet al's recipe. hoc aũt licitũ ẽ A: put i sili i habitũ ẽ sup. q. cxxix. de mutuãte pecuniã z recipiente q̃d A mutuatario p piculo pecunie i se suscepte. Scdo q2 diceret q nõ opteret pcedere q g trãsijsset i mutuationẽ. q2 illa pacta lz sint 9 naturalia locatiõis. nõ tñ 9 substantiã locationis. igit põt manere substãnaliter ptract9 locatiõis: non obstãtibz illis i naturalibz pactis. Et pñter diceret q etiã maneret licit9 si z inqstum A tanto diminutiorẽ mercedẽ recipet vt B susciperet piculũ mortis fortuite boũ: q̃ diminutio eẽt cõmẽsurata tali oneri suscipiendo. Secus vbi illud qd suscipet A: eẽt nimis multũ: attẽto q A se absoluit a piculo fortuite mortis. z illud imposuit B: tunc enĩ ẽ iniq locatio. aut si esset mutuatio: tũc statim psumeret vsurari9 ptract9 z i fraudem vsure excogitat9 etiã si a pte rei A non reciperet illud rõne mutui sz rõne periculi scz naturalis mortis suscepti. q2 nimis multũ recipet p illo piculo. modo q̃z pmũ mutuator recipiẽdo q̃d p piculo sortis i se suscepto: recipit nimis multũ: statim psumit vsurari9. igit. Et ideo finaliter totũ pẽdet ex h q si nõ seruatur equa pditio vtriusqz: ita q onus vni impositũ: sufficiẽter eidem resũdat i altero: z ecõtra ptract9 ẽ illicitus imo apparet vsurari9 etiaz si nõ sit talis in re. Si aũt fuerit illa eqlitas: tũc in se non ẽ illicit9 q̃uis possit habere speciẽ mali: qñ B debet sustinere piculũ tã fortuite mortis boũ q̃z etiã deteriorationis eorũdẽ. z A nihil vult sustinere nisi periculum naturalis mortis: z vult recipe mercedez a B. q2 ex q̃ apparet ibi eẽ mutuatio q̃dã: tũc cũ recipit aliq̃d a B videt p mutuo recipere aliquid etiaz si a pte rei non recipiat p mutuo. aut non sit mutuũ. aut si sit tñ p periculo naturalis mortis suscepte recipit eã z non pro mutuo. ideo abstinendũ ẽ a tali specie mali: etiã si illa merces esset cõmensurata tali periculo suscepto. z de hoc diceret etiam aliquid q̃stione. cxi.

Decimus casus. A locat B duos boues: paciscẽs secũ q det sibi quoliber mense vnũ sextariũ frumẽti: nulla mẽtione facta de piculo. Ad illũ casũ respondet p q̃tuor dicta. Primũ: si A intẽdit capitale esse firmũ: tũc ẽ illicit9 ipsi A z vsurarius. Scdm si A intẽdit z declarat in se suscipere fortuitũ piculũ z diuinũ iudicium tũc licitũ ẽ sicut etiã licitũ est tradere equũ ad vecturã: z tũc solũ si morerent boues p incuriam ipsius B: B teneret satisfacere d eis A. Tertiũ dictũ. si A faciat instrumentũ sup pdicto ptractu cũ B. z i illo instrumẽto exprimat q nõ solũ piculuz culpe: sed etiã piculum diuini iudicij z fortuiti casus boũ debeat eẽ ipius B: z tñ in animo habeat q soluz piculũ culpe velit imponere B: ita q si piculũ fortuitũ vel diuini iudicij eueniat bobz: illud A vult sustinere lz exprimat illud tãq̃z ipm impositur9 B ideo vt B eo maiorẽ diligẽtiã adhibeat i vtẽdo bobz. adhuc ptract9 ẽ illicit9. z hoc ex tribz causis. Prima: q2 ẽ scãdalizatiu9 pximorũ cuz ex forma sit vsurari9. Scdo q2 A põt intẽtionẽ mutare. Tertio q2 A pot subito mori: z tũc heredes vigore instrumẽti expetere possent ab ipo B damna casus fortuiti. Quartũ dictũ. si fiat pactũ inter A et B q i omni casu siue culpe siue fortune z diuini iudicij: vterqz sustineat medietatez illi9 dãni. forte tolerari posset. q2 cũ casus incurie seu culpe debeat imputari cõductori z casus fortuit9 locatori: sit q̃dã cõpensatio vni9 cũ altero ad vitãdũ litigia. Circa hanc rñsionem dico q̃tuor. Primo q pmũ dictũ hz veritatẽ nõ curãdo an vnuz sextariũ al's eẽt i ptractu locatiõis adeq̃ta merces siue nõ. q2 si etiã eẽt nimis diminuta i ptractu locatiõis: nõ excusaret A recipiẽdo eã. q2 vel A nõ eẽt locator h. sz mutuator: vel saltẽ appareret eẽ mutuator. nã ipe imponit oẽ piculũ B. z p pñs videtur totũ dominiũ in eũ trãstulisse repetibiliter: igit. Modo mutuatori etiã nõ ẽ licitũ q̃d diminutũ recipe ex pacto z rõne rei mutuate. Et posset hic subtilitas q̃dam in mediũ adduci q̃ quis diceret h esse verum qñ A ipi B pcessisset boues ad oẽm vsuz puta etiã ad eũ q̃ est eoz psũptio: tunc eẽt mutuatio: sec9 qñ tñ ad vsum laborũ. naz tũc nõ põt esse mutuatio: etiã si oẽ piculum debeat eẽ ipi9 B. z tũc videt q A posset mercedẽ aliquã saltẽ modicã recipere a B eo q nõ tenet illũ vsũ ei grãs pcedere Sz diceret q nõ gratis eũ pcedit ei. quia B loco illi9 suscipit piculum boum qd A

al's met teneret expectare. et illud eet satis notabilis refusio vsus boū. Vñ etiā q cōmodat boues q̄d ē gratuitus ɔtractus retinet pic'lm fortuitū eoꝝ sibi. ſ3 ō h lau⁹ dicet. q. xcij. Scd̄o dico q vt scd̄3 dictū sit veꝝ reqrit q sextarium frumēti sit merces adeq̄ta vsui boū p mēsem. al's eni non eet verū: q̄tūcūq3 A susciperet in se pic'lm eoꝝ: si eni ē nimis magna: peccabit A. si nimis pua: peccabit B. Tertio dico q lʒ tertiū dictū sit veꝝ tñ scd̄a ei⁹ causa nō habet locū: q2 nō pōt A mutare intentionē nisi cū peccato. h aūt nō arguit ɔtractū eē illicitū ipi A al's eni etiā mutuatio non licite τ liberaliter facta argueret illicita eo q mutuans posset post mutuatiōē3 mutare bonā intentionē in malā. Tertia etiā rō ptim nō ɔcludit p tāto. q2 etiā heredes nō possunt exigere nisi cū peccato: τ idē possent agere si instrumētū nō sic caneret. Et si dicat verū: ſ3 illa exactio nō hr̄et effectū in iudicio extā nō ɔstaret q eet in pactū deducta. Cōtra q2 etiā nō h3 effectū in iudicio si sit ducta i pactū τ instrumētū etiā desup cantet: q2 ext̄ ē vsurariū pactū nō audiet exactor in iudicio. Atm̄ p tāto ɔcludit. q2 si instrumentū desup canit citi⁹ τ leui⁹ pot (saltē de facto) heres ipm B molestare: q3 si hoc nō eet deductū in pactū nec haberet desup instrumētū. Preterea si interuenisset iuramentū: sortiret effectū etiam sic q iudices possent sic iudicare Itē saltē extra iudiciū sortiet effectū. q2 B ext̄ iuxt pactū tenet illō suare ita q nō suando peccaret: lʒ postea posset repetere vsuram. Quarto dico q q̄rtū dictū h3 p tāto veritatē: p quāto on⁹ q̄d imponit B de sustinēdo medietatē periculi fortuiti recōpēsat eq̄liter τ sufficienter p h q A vult etiā sustinere medietate3 illi⁹ periculi q̄d ex culpa B pueniret. si eni nō sufficiēter recōpēsat peccat A. si autem plus q3 sufficiēter ita q nimis multū releuat B. τ p ɔn̄s onerat A: tūc peccabit B.

Vndecimus casus. A locat duos boues p aliq̄t annos B hoc pacto q A vult cū B pticipare lucrū τ dānū: τ nihilominus vult decē sextaria vel cumulos grani quolibet āno. Ad illū casū ponit q̄da3 respōsio: qua3 (vt magis clareat) reduco ad tres distinctiones τ q̄ttuor dicta: aliq̄bꝰ p maiori intellectu additis eisdē. Prima distinctio ē q ille ɔtract⁹ pōt dupliciter intelligi celebrari. Primo sic q A locet duos boues B. ad h q B possit cū illis bobus arare terrā suā vel aliq̄d cum eis vehere sibi pt vel aliis. τ q emolumentū ex tali vsu pueniens sit τ debeat eē tm̄ ipi⁹ B. τ si boues i fine anni essent facti deterioris ɔditionis. τ sic minoris valoris id ipi B cederet p medietate i dānū: τ p alia medietate cederet ipi A i dānū. si aūt facti essent melioris ɔditiōis. τ sic maioris p̄cij etiā illō cederet p medietate i lucrū B. τ p alia medietate i lucrū A. τ sic fm istū intellectū A τ B nō cōmunicāt i lucro τ dāno ei⁹ vtilitatis q ō opis tā boū q3 B puenire nata ē ſ3 tm̄ in lucro τ dāno capitalis sc3 ipsoꝝ boū q vel meliorant illo tpe vel deteriorātur. Alio mō pōt itelligi ɔct⁹ sic celebrari q A τ B cōmunicēt ad inuicē non tm̄ lucrū τ dānū ipi⁹ capitalis sc3 boū q meliorant vel deteriorāt: ſ3 etiā lucrū τ damnu3 opaꝝ tā ipoꝝ boū q3 ipi⁹ B. Et tunc illud scd̄m ē subdistinguendū. Est g̃ scd̄a distinctio tal'. q2 aut A ponit tm̄ boues. τ B tm̄ psonā opātē. aut ambo ponūt psonā operantē. τ cū h A ponit boues Si pmū tūc iteꝝ ē subdistinguendū. Est g̃ tertia distinctio tal': si A tm̄ ponit boues τ B tm̄ operas vel opa psone B pponderat vsui seu cōmoditati boum: aut ecōuerso: aut sūt eq̄les. Primū dictū in primo pncipali mēbro pme distinctiōis ɔtract⁹ ē licit⁹ nō obstante q A vult hr̄e a B decē sextaria grani: dūmodo tñ B deductis expēsis remaneat vt cōiter i aliq̄ lucro. de q lucro valeat illa .x. sextaria soluere. Ex aūt vt sic sit licit⁹ pbat sic. q2 si non. maxime q2 nō eet ipi A licit⁹. ſ3 h nō. q2 aut ille ɔtract⁹ est locationis ex pte A τ conductiōis ex pte B ita q A locat boues suos B ad opandu3 cū eis. Aut ē ɔtract⁹ societatis. Si pmu3 tūc erit ipi A licit⁹ ratione deteriorātōis quā saltē p medietate subit locādo eos B ab opa ex qb⁹ ɔtingere pōt eos deteriorari. Nec obstāt ea ꝑter q videret aliqui illicit⁹ ɔtract⁹ eē ipi A illicit⁹. Nā si pmo arguatur sic. B eq̄ sicut A subit illā deteriorationē sc3 p alia medietate. g̃ B nō deberet ad dare p vsu boū. Nam dicēdū dupliciter. Pmo q̄uis illud subire B eē [illegible]

B nō deberet dare A itegrā mercedē quā ꝗs deberet dare si nō subiret sic medietatē deteriorationis: tn̄ nō ē rō q̄ B omnino nihil debeat dare A p mercede. Nō si B etiā nō p medietate seu nullā ptē deterioratiōis subiret: opteret B dare A p mercede .x. sextaria vt supponit. q: supponit q̄ .x. sextaria sint ꝯsueta merces dāda p con cessione duoꝝ boū pure facta scȝ vbi ꝯducētor nō tenet subire deteriorationē p aliq parte. igit si B medietatem deteriorationis subit satis erit: si B deobligabit a medietate mercedis. ⁊ ita debebit reliquā medietatē dare scȝ .x. sextaria. Scdo etiā nō pōt ex h̄ subire ipi⁹ B argui q̄ A exigēdo .x. sextaria a B: iniq̄ agat ꝯ B. Nā i recōpēsaȝ illi⁹ deteriorationis quā subit B: etiā vult A dimittere B pticipiū meliorationis boū

Si scdo arguat q̄ videt q̄ B debendo soluere decē nimis ḡuet. Nō obstat illud: q: nō nimis ḡuat i h̄. Nā totū emolimētū pueniēs ex viu bouȝ cedet B. ⁊ sic poterit tātūdē lucrari q̄ bñ poterit soluere illa .x. sextaria: ⁊ cū h̄ vltra illa hr̄e lucrum. Et additur illi dicto q̄ ille ꝯct⁹ videt p vna pte sape ꝯctū societatis. ⁊ p alia pte ꝯctū locationis opaꝝ: sicut i illi solet dici in. c. ad q̄stiones: de rerū pmutatiōe. Si aūt ponat q̄ ille ꝯct⁹ in pmo pncipali mēbro huius distinctiōis pme sit mere societatis: tūc itēꝝ ē licit⁹. q: capitale scȝ boues stat ad lucruȝ ⁊ ad dānū vtriusq̄ fm q̄ meliorāt vel deteriorāt Et si dicat q̄ ē ipi A illicit⁹ p quāto vltra pticipiū lucri ⁊ damni in capitali vult hr̄e a B decē sextaria. q: i recōpēsam decē sextarioꝝ dimittit B oīe emolimentū pueniēs ex vsu boū. Scdo q: nō est indignū q̄ A pl⁹ pcipiat in illo ꝯctu etiā vt ē societa s̄ q̄ B. q: A pl⁹ ponit. Nā ponit boues ad cōmune pticipiū meliorationis eoꝝ. ⁊ lȝ B ponat opas: tn̄ nō cōmunicat fructū opaꝝ ipi A. q: oīe eoꝝ emolimentū sibi retinet. igit indignū nō debet videri aliqu q̄ B in recōpēsā opaꝝ q̄s deberet cōmunicare A: det ei decē sextaria. Secūdū dictū in scdo mēbro pncipali prime distinctiōis ꝯct⁹ nō ē illicit⁹. imo pōt esse licit⁹: dūmodo fiat i pmo membro scde distinctiōis. ⁊ cū h̄ i scdo mēbro tertie distinctionis puta q̄ A tn̄ ponat boues. et B tn̄ opas ⁊ boū vsus ⁊ cōmoditas ppōderent opis B. Quia si esset illicit⁹ maxie ipi A p quāto ꝯditio A videt eē melior q̄ B q: i oibȝ lucris seu dānis participant: ⁊ vltra h̄ A hȝ decē sextaria a B. Nō h̄ non obstat. q: nō ē iniquū: si alter socioꝝ plus leuat si pl⁹ posuit. nō casus supponit q̄ vsus ⁊ cōmoditas boū quā posuit ppōderent opis B. igit nimirū si A pl⁹ recipit: et ita q̄ recipiat .x. sextaria a B vltra commune pticipiū alioꝝ lucroꝝ. Tertiū dictuȝ in scdo mēbro pncipali pme distinctiōis. cōtract⁹ ē illicit⁹ si fiat i pmo mēbro scde distinctiōis. ⁊ in pmo vl' tertio mēbro tertie distictiōis. puta q̄ A tn̄ ponat boues ⁊ B tn̄ opas et ope B ppōderēt vsui boū vel saltē adequent. Rō ponit duplex. Pria q: talis ꝯct⁹ equalēter est vsurari⁹. Nā A tradēdo boues B pinde agit cum B ac si medietatē valoris boū mutuasset B. ⁊ B illā medietatē posuisset i societatē cū A: et tn̄ B recipiēdo illā medietatē ab A: assignaret A decē sextaria p tali ꝯcessione. ⁊ sic .x. sextaria essent merces medietatis valoris boū sibi mutuate. Scda q: talis ꝯctus psumit i fraudē vsuraꝝ excogitat⁹ p A. igitur hȝ spēcie mali. igit ē illicit⁹. añcedens aūt pbat. Nā si A libēter mutuaret pecuniā ad vsurā. ⁊ tn̄ nō auderet ipe suū intentū eque poterit obtinere p illā viā: scȝ si tātūdē valoris boū quāta esset pecunia quā libēter mutuaret B ad vsurā ꝯcedat ipi B vt illā ponat in societatē. ⁊ sibi assignet .x. sextaria ānuatim. Et dictuȝ ē notāter q̄ ille ꝯct⁹ ē equalēter ⁊ psūptiue vsurarius. q: formalit nō ē vsurari⁹. Naȝ A formalit nihil ꝯcessit B nisi boues: eoꝝ aūt ꝯcessio non ē formalit mutuatio. q: non ꝯcessit ei eos ad vsū q̄ ē eoꝝ ꝯsūptio q̄uis medietatē valoris eoꝝ sic ꝯcesserit ei. q: illa stat piculo ipi⁹ B. Quartū dictū in scdo mēbro pncipali pme distinctiōis. ꝯct⁹ nō ē illicit⁹ ipi A. imo pōt eē licit⁹ dūmodo fiat i scdo pncipali mēbro scde distinctiōis: puta q̄n A vltra boues etiā ponit psonā opantem. Rō pȝ ex rōne posita ad scdm dictū. ⁊ h̄ a fortiori. Nā in tali casu A ponit duplū scȝ boues ⁊ opas vbi B tn̄ ponit simplū scȝ opas. igit nō ē indignū q̄ A vltra ea lucra in q̄bȝ cōmunicāt A ⁊ B recipiat .x. sextaria a B. ⁊ itelligit illud dictū: dūmodo tn̄ B maneat in aliq̄ lucro de q̄ possit decem

sextaria soluere A q̄ additio etiā ē ītelligēda i scdo dicto. Si eni i casu hui⁹ q̄rti dicti vl' etiā scdi nullū lucrū resultasset ex hac societate. et A nihilominus vellet hr̄e .x. sextaria: iā A non posset dici illa pcipe ex lucro. q: nullū accessit. lz si accessisset: posset merito pl⁹ habuisse q̄ B: cū pl⁹ posuisset Cū aūt de natura 9ct⁹ societatis sit q̄ ptes sint eq̄les: hito respcū ad q̄ttā in societate positā cū sit q̄ddā iusfrnitas: q̄ eq̄litas erit aut q̄ fraternitas vt B nihil lucrādo debeat q̄d dare A. et sic A debeat lucrari cū nullū lucrū puenerit. Vn̄ i tali 9ctu poti⁹ resultaret mutuū q̄ fraternitas i effectu si recte 9sideret. Esset eni ille 9ct⁹ i effectu tal' q̄si A mutuasset B medietatē valoris et B illā medietatē vna cū opis suis posuisset in socialē cōmunitatē. et A vellet hr̄e decē a B nō alia rōne q̄ q: mutuasset B medietatē valoris boū. Circa hūc modum respōdēdi dico q̄ i multis deficit q̄r aliq̄ non sūt v̄a: aliq̄ aūt sūt diminute posita q̄ si suppleāt: et q̄ nō sūt vera emēdēt. erit v̄ dict⁹ modus rn̄dēdi bon⁹. Et vt illa pateāt enumerabo .ix. pūcta defectus illi⁹ modi rn̄dēdi. Prio q: i pmo dicto p cā iustificatiōis receptōis q̄ A recipit .x. sextaria a B allegat dicēs. q: A subit deterioratiōez. nō hec allegatio nō valet. Primo q: etiā si A non subiret deterioratiōez: puta si certus eēt q̄ boues nō essent deteriorādi: adhuc posset recipe mercedē 9dignā a B p vsu boū sibi 9cesso. Nā locator pt recipe mercedē p locatiōe etiā ei⁹ rei que nō deteriorat ex vsu. Scdo q: si deterioratio subeūda eēt ratio cur licite recipe posset .x. sextaria a B. oporteret q̄ .x. sextaria et on⁹ deteriorationis eēnt adinuicē adeq̄ta: ita q̄ quātū oneris eēt A expectare deteriorationē boū ex vsu eoruz tāte releuatiōis eēt ei recipe .x. sextaria a B 9n̄s aūt ē falsū: q: vsus boū ē lōge maioris appciabilitatis et estimatiōis q̄ deterioratio sit oneris. g̃ si pura et naturali locatiōe locaret A duos boues B. et p 9n̄s deterioratio eēt totalit' A: tūc A posset lōge pl⁹ q̄ .xxx. sextaria exigere a B. 9n̄s ē 9tra suppositū illius dicti. q: supponit q̄ .xx. sunt adeq̄ta merces pure locatois boū. seq̄la pbat. q: A posset .x. exigere p h̄ q̄ subit medietatē deteriorationis boū et iterū .x. p alia medietate deterioratiōis quā subiret: et tūc lōge pl⁹ q̄ .x. posset exigere p vsu boū 9cesso

Scdo q: defendēdo cū licitū esse 9ct⁹ defēdit eū vt licitū A q̄tū si sit defensus vt licit⁹ A: etiā sit defensus licit⁹ B. eo q̄ maīe videret illicit⁹ A si eēt alicui illicit⁹: et q̄si nō indigeat defendi vt etiā sit licit⁹ B. Nō staret q̄ esset A licit⁹ et B illicit⁹. imo de facto mag' videt illicitus B q̄ A vt statim patebit. Tertio q: defendēdo A et rn̄dēdo q̄ argumētū qd fiebat 9 A: videt incidere i 9dēnatiōz B: ita q̄ ex sua defensiōe 9ct⁹ cessat appere illicit⁹ A sz icipit apparere B illicit⁹. q: ex defensiōe A appet q̄ B faciat suā 9ditionē nimis bonā et meliorē q̄ sit 9dēnatio A. q: si i puro 9ctu locationis scz i q̄ deterioratio totaliter dz ptinere ad locatorē .xx. sextaria sint adeq̄ta merces vt supponit: tūc indignū videt q̄ B soluz velit medietatē mercedis scz .x. sextaria soluere: et velit q̄ alia .x. remittāt rōne illi⁹ q̄ medietatē deteriorationis boū subit. q: medietas deterioratiōis nō ē estimāda tanti oneris vt satis videt appere cuilibet. Scdo q: i scda solutōe eiusdē pmi argumēti insinuat q̄ A dupliciť refūdat B on⁹ deteriorationis qd subit B scz pmo p h̄ q̄ ei remittit .x. sextaria: vt i pma solutiōe tengit. et secūdo p h̄ q̄ dimittit B pticipiū medietatis lucri meliorationis boū. igit B iniq̄ agit 9 A: volēdo sibi illd on⁹ sic duplicat refūdi refusiōe duplici. q̄z nō solū vtraq̄ esset sufficiēs. imo pma se sola eēt pl⁹ q̄ sufficiens. imo supfluēs. Quarto q: non declarat illd qd dicit q̄ ille 9ct⁹ ex vna pte sapiat 9ctū societatis. et p alia pte 9ctū locationis opaz. Nec specificat illā additionez scz dūmodo B remaneat i aliq̄ lucro q̄ tn̄ fuit specificāda vt patebit i nono defectu.

Ad supplēdū g̃ illa q̄ circa pmū sūt omissa: sic rn̄dendū ē ad casuz pmi dicti: q: ad h̄ q̄ 9ct⁹ sit A licit⁹: oportet q̄ A i casu pmi dicti. recipiēdo a B .x. sextaria: nō accipiat nimis magnaz mercedē sz adeq̄tā. et q̄ on⁹ suscipiendi medietatē deterioratiōis ipsi tū B sufficiēter refūdat B p h̄ q̄ dimittit pticipare medietatē melioratiōis eoz. An aūt de facto illa fuerit ex pte A: patebit. Ad h̄ etiā q̄ sit licit⁹ B: oportet q̄ B d[illegible] .x. sextaria nō det nimis p̄uā mercedē: et q̄ ne[illegible]

velit sibi on⁹ suscipiẽdi medietatẽ deterio rationis nimis magna refusiõe refũdi. Et illis fuat; licit⁹ ẽ: nõ illa rõne quã pcedẽs rñsio allegauit: sȝ rõne illi⁹. qꝛ locatoꝛ non plus recipit nec cõductoꝛ min⁹ dat ꝙ iustum sit ꝛ on⁹ deterioratiõis qð A iponit B re fundit sufficiẽt p pticipiũ melioratiõis eo rũdẽ. Scðo circa idẽ pmũ dictũ dico ꝙ si supponat ꝙ .xx. sextaria sunt merces adeq̃ta qñ boues locarẽt pure: puta sine illo i naturali pacto iponẽdi medietatẽ deterio ratiõis boũ B: ꝛ dimittendi ei pticipiũ lucri melioratiõis boũ: tũc poti⁹ videt ꝯct⁹ hre difficultatẽ si ne illicit⁹ sit B: ꝙ an sit illicit⁹ A. imo de facto videt illicit⁹ B. qꝛ B volẽdo sibi remitti .x. sextaria occasiõe illi⁹ oneris videt velle nimis multũ sibi remitti. Tertio declarãdũ ẽ quõ in illo casu hui⁹ dicti sit ptim ꝯct⁹ locatiõis et ptim societatis. Nã p quãto A trãsfert vsũ boũ i B p mercede: locat eos ei. p quãto ão cõmuniter pticipãt dãnũ ꝛ lucꝝ deterioratiõnis ꝛ meliorationis boũ: sunt socij. Hoc igit mõ posito ꝛ suppleto pmo dicto: ipm ẽ veꝝ ꝛ etiã ea q̃ i eo sũt posita demptis q̃ correcta sũt ꝛ etiaȝ eo qð iã statim corriget iq̃nto defectu. Quinto deficit pdicta respõsio. qꝛ iustificãdo eũdẽ casuȝ pmi dicti p q̃nto eẽt ꝯct⁹ mere societatis supponit ꝙ possit ibi poni ꝯct⁹ mere societatis. Mõ h nõ videt possibile. qꝛ si sic maĩe ꝙ A poneret boues ꝛ vsũ eorum ad societatẽ ꝛ B opas suas. Sȝ h nõ. qꝛ si sic: tũc etiam cõmoditates vtrarũꝙ rerum scȝ boũ ꝛ opaꝝ essent cõmunes vtrisꝙ. ꝯñs ẽ falsũ. qꝛ lucrũ pueniẽs ex opis B cedit totalit B: ꝙ si dicat veꝝ. sed loco eius ptis q̃ de illo lucro deberet cedere A; dat B ei .x. sextaria. Cõtra. g̃ nõ fuit ꝯct⁹ pure societatis. qꝛ erit sibi admixt⁹ ꝯct⁹ pmutationis vni⁹ rei scȝ socialis lucri p alia scȝ p .x. sextarijs. Preterea nihil videt qð B ponat. qꝛ non rem vt patet nec psonam vt patet. quia operas suas B impendet: vult sibi soli fructificare. Sexto. quia in scðo dicto necessario opꝫ addere ꝙ ppõderatio vsus boum sup operas B: sit tante estimatiõis ꝙ non refundat ipi A nisi B det ei decem sextaria: vel saltem valorẽ decem sextariorum. Nam si hoc nõ sit: casus est illicitus. qꝛ non sequit A ponit in societatẽ rem ppõderantẽ. igit in refusionẽ illi⁹ ppõderationis põt quãtũcũꝙ magnũ q̃d recipere sed solum licebit sibi tãtũ, pporcionabiliter recipere quãte estimatiõis est illa ppõderatio. si etiam esset tante estimationis ꝙ non sufficerẽt decẽ sextaria ad hmõi refusionem: cõtract⁹ fieret illicit⁹ B. Et ex hoc etiam patet ꝙ non oportet soluȝ videre vt ꝯtractus nõ fiat illicitus A sed etiã oportet videre ad B. Septimo. qꝛ eodẽ modo oportet illud addere in q̃rto dicto: alis enĩ si non addat ꝛ nõ subsit illud additum ꝯtractus erit illicitus aut A aut B. Nam quãtũcũꝙ verum sit ꝙ tũc A ponit duplũ ꝛ B simplum. non sequit ergo A licebit p suo excessu ꝙtũcunꝙ multũ accipere. hoc igitur modo intelligendo quartũ et scðm dicta. ꝛ sic ea supplẽdo: ipa sunt vera ꝛ nõ aliter. Octauo. quia in tertio dicto dicit ꝙ ꝯtractus sit equaliter ꝛ psumptiue vsurarius. Modo ad h dicẽdũ nõ habet sufficiẽs ratio. qꝛ si ille rationes adducte pcederent: omnis iniq̃ emptio posset dici equalenter ꝛ psumptiue vsurari⁹ ꝯtract⁹. qꝛ si q̃s rem valentẽ .xx. emat p decem: tũc dãdo illos decem posset dici eos eidem mutuare quaten⁹ haberet valoꝛ aliorum decem rõne illi⁹ mutui. Et ecõtra si q̃s vẽdat p .xx. florenis rem q̃ tm̃ valet decẽ censeret emptori valorẽ decẽ florenorũ mutuare: ꝛ p lucro recipe alios decẽ. Vñ aliter dicendũ scȝ ꝙ casus tertij dicti est illicitus. quia iniquus ꝛ ꝯtra iusticiam cõmutatiuaȝ: qꝛ longe melior est ꝯditio vnius ꝙ alterius. nõ tñ ẽ vsurarius dicendus pl⁹ ꝙ emptio vel venditio iniq̃ dicẽda ẽ vsurari⁹ ꝯct⁹. et in h sensu tertiũ dictũ ẽ ꝯcedẽdũ. Nono qꝛ additio posita circa pmũ scðȝ ꝛ q̃rtũ dicta lȝ sit vera: fuit tamẽ specificãda vt intelligat de lucro verisilr sperato nõ aũt d effectuali lucro. Nã si ẽ ꝯtract⁹ locatiõis vt i pmo dicto: ꝛ verisilr speret ꝙ B possit notabilia emolimẽta acq̃rere p boues d q̃bꝫ B possit pdicta .x. sextaria soluere ꝛ tñ i effectu nõ obueniat: puta ex iniuria B vł etiã a fortuna vel diuino iudicio et sine culpa A: non erit illicitum A recipere decem sextaria precise ob hoc ꝙ in effectu non euenerit lucrum vnde soluat. Naȝ si i effectu euenit plũ lucrũ eius quod verisimiliter sperabatur eueniret in simili casu B: non ob hoc

vellet B A triplicare. x. sextaria. Igit nec debebit velle sibi. x. sextaria remitti i toto vel i pte: ꝑ h ꝗ nō euenit sibi lucꝝ dūmodo tn̄ verisilr a pncipio ɔct⁹ sperabat venturū lucrū tale ⁊ tātū ꝗ B potuisset cōmode. x. sextaria soluisse A. de h etiā ē aliqd dictū i q. lxxxvij. ɔclusione. iiij. in sexto naturali. Si aūt sit ɔct⁹ societatꝭ: vt i casu scdo dicti ⁊ qrti. tūc fuit distinguēdū. Quia cꝫuis in dubio ce sit vez qn̄ illa adductio itelligit ō lucro verisilr sperato: ⁊ etiā sit vez ō lucro effectuali. tn̄ ō effectuali lucro nō ē vez indistincte Nā si de facto nō obueniat lucꝝ vn̄ soluere possit. x. sextaria. ⁊ illa nō obuētio sit ex icuria B. puta ꝗ nō ē vsus bob: nō debebit ob h ipe A carere sua pte. secus si fortuna vl' diuino iudicio īpedit⁹ fuit. ꝗ min⁹ lucraret effectualit. ⁊ hec ō pn̄ti casu.

Duodecimus casus. A tradit duos boues B p certꝭ sextarijs bladi eo pacto ꝗ si deteriorent etiā sine culpa B. immo etiā si moriāt fortuito casu aut diuino iudicio: B subeat medietatem illi⁹ dāni. si aūt meliorent habeat B medietatē illi⁹ cōmodi. Ad illū casū dimissa mīsione aliorū pt clare rn̄deri ad casū p qnqꝫ dicta. Primū. si sextaria que exigit A: sūt moderata merces ⁊ adeqta vsui boū: licit⁹ ē ɔct⁹ cꝫtū ē ex pte pacti ō recipiēdo sextaria. Scdꝫ dictū. pactū cōmunicādi dānū tā mortꝭ cꝫ deterioratōis. ⁊ etiaꝫ pcipiēdi cōmodum melioratōis boū: p tāto ē licitū A si cꝫtuꝫ B onerat expectādo pdictū dānū euenibile: p tāto etiā releuet p expectatōeꝫ cōmoditatꝭ melioratōis pcipiēde. An aūt ō facto hoc fiat in pdicto pacto vt iacet pono.

Tertiū dictuꝫ ꝗ si A exigat tot sextaria qt passim ⁊ regularit' ɔsueuerūt exigi i locatōe duoꝝ ɔsiliuꝫ boū facta pure. i. facta sine pdicto vl' ɔsili pacto ꝗ B īponit on⁹ sustinēdi dānū mortꝭ ⁊ deterioratōis boū: ⁊ tn̄ nihilomin⁹ ei imponat illō on⁹: tūc A nō sufficienter releuat B quē sic onerauit. ꝗ lōge onerosi⁹ ē expectare illō dānū cꝫ sit lucrosū expectare ɔmoditatē melioratōis nisi dato ꝗ eq̄ nati sint boues meliorari sicut deteriorari. ⁊ h si supponāt: tn̄ exq̄ etiā possūt mori: illō piculū mortꝭ expectāduꝫ p B: nō refūdit ei p A. ⁊ ideo tūc ɔct⁹ ē illicit⁹. Quartū dictū. si a tāto minorē mercedē puta tāto pauciora sextaria recipiat a B: qten⁹ sufficiēter ei refūdat on⁹ qō ei īmposuit. ita ꝗ illō qō ei nō sufficiēt refūdat p pticipiū melioratōis boū: et eq̄ ei refūndat p hmōi remissiōeꝫ mercedis nō ē illicitus A. Quītū dictū. si etiā nō remittit ei qd ō ɔsueta mercede ⁊ nihilomin⁹ īponit ei pdictū on⁹. sꝫ tn̄ i aīo hꝫ ꝗ solū velit B īposuisse piculū deterioratōis ⁊ nō mortꝭ boū. īmo piculū mortꝭ velit ee suū plus: sꝫ vtrūqꝫ expssit vt B eo diligētior sit circa boū: ⁊ nō eis sup quā cōgruit vtat. ⁊ sic videat B on⁹ deterioratōis refūdisse per pticipiū melioratōis sufficienter: puta ꝗ eq̄ ē nata ɔtingere boū melioratio sic deterioratio ⁊ etiā tāta: tūc sꝫ nō sit illicit⁹ rōne iniqtatꝭ: tn̄ ē illicit⁹ rōne scādali put in sīli tactū ē in decimo casu Possent qdā alii casus traditōis aīaliū poni. sꝫ ꝗ illi sunt societatꝭ: ⁊ alij sūt locatōis psone: ⁊ nō rel'do i sequētib⁹ q̄stionib⁹ tāgent i suo loco. Et hec de pn̄ti q̄stiōe sufficiāt. ꝗ ex mō resoluēdi casus iam formatos poterit lector accipe artē plures alios etiā innumeros casus ⁊ alteri⁹ forme resoluendi.

Questio. XC.

Utruꝫ contractus fm quem aīalia tradūt i specie alteri⁹ ɔct⁹ cꝫ i specie locatōis vel sit licit⁹ ⁊ nomiatim qn̄ tradūt i spē ɔductiōis psone ad opas. ⁊ i specie pmutatōis. put illi modi sūt tacti i. q. lxxxviij. Solo qōnis stat i vna suppositiōe ⁊ qnqꝫ ɔclusiōib⁹. Suppositio ē. aīalia i mltiplici specie ɔctuū tradūt put illa mltiplicitas patuit. q. lxxxviij. ⁊ vna illaꝫ specieꝝ est expedita ī pcedenti qōne scꝫ qn̄ tradūt sic ꝗ aīalia locant. in hac aūt qōne tractādū ē ō alqs trib⁹ speciēb⁹ fm qs tradūt. put etiā ille tāgūt i titulo. Prio videndū ē qd reqrit ad h ꝗ licite tradant qn̄ tradūt sic ꝗ tradēs nō locat ea. ⁊ ille cōducit locat psonā suā ad opas scꝫ vt ea custodiat ⁊ pascat: ⁊ alia necessaria circa ea faciat ⁊ cꝫtū distinguat ille ɔct⁹ ab alio ō ꝗ i pcedēti qōne ē habitū: patuit. q. lxxxviij. ɔclusione tertia.

Prima ɔclusio. tal' ɔct⁹ ē licit⁹ ex genere.

Scda tal' pt vestiri oīb⁹ debitis circūstātijs. ⁊ sic fieri licit⁹ simpliciter.

Tertia talis pt sepēplicit deturpari ex defectu circūstāt...

ſe. eſt circũſtãtiaꝝ. Iſte ↄcluſiões pñt ſatꝫ patere ꝑ ↄmonabiliter ex dictis i trib⁹ ↄcluſionib⁹ p̄cedẽtiꝫ q̄ſtiõis. Uñ vt ſit licit⁹ tradentio ꝑter ꝙ nõ ſit ꝓhibit⁹ tradere ea alicui ↄducẽdo aliquẽ ad ea: ꝛ ꝙ nõ tradat ea nisi ei q̄ põt licite opas circa ea impẽdere ꝛ ꝙ ob debitũ finẽ ꝛ ad honeſtas opas impẽdẽdas: ꝛ loco ꝛ tp̄e cõgruis euꝫ ↄducat ꝛ etiã ꝓ loco ꝛ tp̄e congruis ꝛ ſingulariter oportet ſuare circũſtãtiam quomodo ita ꝙ tradẽs det recipiẽti mercedem ↄgruã. Ad cognoſcẽdũ aũt ſi ↄgrua deꝛ poniꝛ

Quarta ↄcluſio ad cognoſcendũ ſi fueꝛ circũſtãtia q̄ modo poterũt multũ ꝓdeſſe q̄ncꝫ regl'e ſequẽtes q̄s h̄ breuiꝛ pono, q: ea ꝫ latior deductio põt haberi ex ſilib⁹ regl'is poſitꝫ i q̄rta cõcluſiõe p̄cedẽtꝫ q̄ſtionis. Prima ꝙ videaꝛ an ſit eq̄ ↄditio vtriuſcꝫ ꝛ ex p̄te cuiuſcũcꝫ ↄtrahẽtiũ ẽ notabiliter melior. ꝛ ꝑ ↄñs iniq̄ alli ↄct⁹ ẽ illicit⁹. Scd̃a ſi talẽ ↄcũ ꝓ tali mercede paſſim ineãt p̄ſſi et nõ p̄ſſi ꝛc̃. Tertia ſi talis merces ſit ↄſueta dare a ſic tradẽtib⁹ aĩalia ꝛ ↄſueta recipi a ſic locantibus operas ſuas circa ea.

Quarta ꝙ videaꝛ ſi locãti operas ſuas circa aĩalia poſſit ꝑ mercedẽ ſibi ꝓmiſſam ſatiſfieri de ſingulis q̄ hꝫ ex ↄctu agere et ſuſtinere: cuiuſmodi ſũt expẽſe: labores: cure: ꝛ etiã picula q̄ ipe ex natura ↄct⁹ locationis opaꝝ hꝫ ſubire vel q̄ hꝫ ſubire ex pacto ↄ naturalia vel p̄ter naturalia ↄductionis opaꝝ adiecto i ↄctu. q: ſi nõ põt veriſiliter ei d̃ ill' ſatiſfieri: peccat tradẽs aĩalia ꝛ ſi põt ſibi ſatiſfieri ſꝫ tñ etiã nimis ſupeꝛfluẽter ſibi ſatiſfit: tũc peccat recipiẽs aĩalia exigendo tantã mercedẽ. Quinta. vĩſo q̄d ſit ↄſueta merces ſolita dari locanti opas ſuas locatiõe pure ꝛ naturaliꝛ facta id ẽ ſine pactis oneroſis ↄ vel p̄ter naturã impoſitis alteri ↄtrahẽtiũ: ↄñter videaꝛ ſi alter ↄtrahẽtiũ dãdo vl' recipiẽdo talẽ mercedẽ nõ maneat i ipa puritate naturali cõtract⁹. ſꝫ adijciat alteri aliq̄ pacta ↄ vl' p̄ter naturalia ↄct⁹: tẽdẽtia i notabile on⁹ alterius ↄtrahẽtiũ. nec tñ ipe viceuerſa eundeꝫ oneratuꝫ releuat ſubeũdo loco eius aliud on⁹ equalẽs. Nã tũc ſtatim appet ↄtract⁹ iniquus. q: ſupponiꝛ ꝙ nihil remiſerit de ↄſueta mercede vt ponit caſus nec ex alia via eũ releuauit. igiꝛ ḡuat eũ ↄ iuſticiã.

Ex illis ſeq̄ꝛ correlariuꝫ ꝙ rñſio q̄ ad ſequẽtes tres caſus ab aliq̄b⁹ daꝛ nõ videꝛ ſufficiẽs ꝛ magiſtralis Prim⁹ ẽ. A tradidit B vaccã ꝛ vitulũ nutriẽdos vſcꝫ ad ãnũ: hac ſcꝫ ↄuẽtiõe ꝙ i fine ãni vẽdãꝛ: ꝛ A añ oĩa extrahat ſuũ capitale: deinde diuidaꝛ lucrũ. Ad illuꝫ rñdeꝛ ꝙ duo ſũt neceſſaria ad h̄ vt ſit licit⁹. Primũ ꝙ A retineat i ſe p̄iculũ fortuitũ capitalis. Scd̃o ꝙ ſi aĩalia minoris p̄cij vẽderenꝛ q̄ȝ fuerint empta: h̄ ẽ q̄ȝ fuerunt eſtimata emẽda qñ tradebãt B: nõ tñ teneaꝛ ob h̄ B ſupplere defectũ i rl'i p̄cio eſtimatõis capitalis. q: tũc eẽt capitale ſaluũ q̄d nõ licet. Cõtra illã rñſionẽ arguo ꝛ ſuppono ꝙ p̄dict⁹ ↄct⁹ ſit ↄductiõis opaꝝ ex p̄te A ꝛ locatiõis opaꝝ ex p̄te B. q: A ↄducit vt apparet B ad impẽdẽdũ opas ſuas: imo ꝛ expẽſas circa illa aĩalia: tũc ſic arguiꝛ. Cõtract⁹ p̄dict⁹ non põt iuſtificari etiã ſi ↄcurrant p̄dicta duo vt tamẽ vult p̄dicta rñſio: niſi medietas lucri ꝓuenibilis de eis venditis ſit tãte eſtimatiõis ꝙ ſatiſfieri poſſit B de ſuis curis laborib⁹ ꝛ expẽſis ꝛ piculis naturalib⁹ ↄctui locatiõis opaꝝ vt i q̄rta regl'a q̄rte ↄcluſiõis: imo ex quo q̄ȝtũ ex forma caſus ꝛ rñſiõis appet: A nihil vult dare B ꝓ expẽſis ꝛ curꝫ ſi nullũ lucꝝ obueniat i fine ãni: oporteret ꝙ medietas expectãda eẽt veriſilr ita ſupabũdãs reſpectu illarũ opaꝝ ꝛ expẽſaꝝ affutura ꝙ etiã ſibi ſufficiẽter refũdereꝛ p̄iculũ quo B nihil fiet ꝓ ſuis opis ꝛ expẽſis ſi in fine anni nulluꝫ remaneat lucrũ i vẽditiõe eoꝝ. Nã niſi expectatio medietatꝫ lucri a p̄ncipio ↄctus fuiſſet veriſilr ita lucroſa ꝙ merito q̄s ei⁹ ſpe fretus ſubiret on⁹ nihil habẽdi ſi nihil obueniret: valde iniq̄ ageret A ↄ B ↄducẽdo B ad p̄dicta ſub tali mercede. Secũdo q: ſi medietas lucri expectãda eẽt veriſimiliter ita lucroſa ꝙ B de oĩb⁹ p̄dictis ſatiſfieret ꝛ adhuc notabiliter eẽt B in lucro: tunc eſſet illicitus B. q: exigeret ꝛ reciperet ab A mercedẽ nimis magnã. Tertio q: ecõtra poſſet medietas lucri a p̄ncipio ↄct⁹ ita vilis veriſilr reputari ꝙ A teneret B non ſolũ h̄re deobligatu a p̄iculo fortuito capitalis ꝛ a ſuppletiõe valorꝫ ſi i fine minor' vẽderẽꝛ: ſꝫ etiã teneret B aliq̄d ſupaddere vltra illã medietatẽ ne ꝓ diminuta mercede ip̄ẽderet opas et expẽſas

⁊ ne aliq̃n oı̄no eas perdidisse oporteret. Aliter igit̃ respōdendū ē q̃ tūc ē licit⁹ qñ medietas lucri expectāda ē a p̄ncipio ɔct⁹ verisilr̃ tāta affutura q̃ B satisfit p operis expēsis curis: ⁊ p̄iculis q̃ subit ex ɔtractu. ⁊ etiā p illo p̄iculo q̃ cōtingere pōt q̃ si nihil obueniat: oportebit eū p̄didisse expēsas ⁊ op̄as impēsas circa aīalia. ⁊ si non ē talis: ɔtract⁹ est illicit⁹ A. si aūt ē notabilit̃ lucrosior: est illicit⁹ B. Scd̄o dico q̃ p̄dict⁹ ɔtract⁹ lz appareat ee ɔductōis op̄arū ⁊ etiā possit talis dici: tñ h̄ nō ē nisi improprijssime capiēdo ɔductionē ⁊ locatōez q: merces p̄cipiēda p locatorē op̄ap̄ nō cōsistit i pecunia. igit̃ nō ē stricte locatio op̄arū. Nec etiā ɔsistit i specie nisi indet̃miate q̄ntitatis. q: medietas lucri nō ē determinate q̄ntitat̄. igit̃ nō ē locatio large dicta sz erit improprijssime locatio op̄ap̄ ⁊ ɔtractus p̄tian⁹ ⁊ accedit ad ɔtractū societatis

Scd̄s casus. A tradit cētū oues B paciscēs secū q̃ velit sibi satisfacere de labore ⁊ expēsis q̄s faciet p p̄dictis ouib⁹ custodiēdis: h̄ addito q̃ B stet ad tertiā p̄tē lucri ⁊ dāni p̄uenient̄ d̄ p̄dict̄ ouib⁹. Ille casus reputat̃ licit⁹ si A vt promisit satisfaciat B p op̄is ⁊ expēsis illis. et lz obliget B ad tertiā p̄tē damnorū ecōtra etiā cōmunicat ei p̄ticipiū tertie p̄tis lucri.

Cōtra illā r̄nsionē. q: oportet addere q̃ tertia ps lucri expectāda p B sit tāti valoris quāti oneris ē tertia ps dāni sustinēda Nā si ē verisilr̃ minor notabilit̃: peccabit A. si notabilit̃ maior: peccabit B. Et etiā notādū q̃ ille ɔct⁹ nō ē dicēd⁹ societatis. q: B nec rē nec op̄as cōmunicat socialiter A. sz op̄as suas applicat A p mercede. q̃ aūt ad inuicem cōicāt lucru ⁊ dānū ouiū: ē ex ɔtractu innominato scz facio vt facias. scz facio tertiā p̄tē lucri tuā: vt tu facias tertiā p̄tē dāni etiam tuam.

Tertius casus. A tradidit cētū oues B h̄ pacto q̃ B habeat medietatē de p̄dictis ouib⁹. ⁊ h̄ tā i p̄ncipio ⁊ i medio q̄̃ i fine. ⁊ talis ɔtract⁹ reputat̃ licit⁹: dūmodo A retineat i se p̄riculū fortuitū capitalis. Cōtra illā respōsionē arguit̃. Aut itellig̃ q̃ B debeat hr̄e medietatē de p̄dict̄ ouib⁹ nō solū q̄ ad cōmoditates ⁊ fruct⁹ p̄uenientes de ouib⁹. sz etiā quo ad substāntiā ouiū ita q̃ medietas ouiū fiat sua. aut dūtaxat itellig̃ q̄ ad fructū ⁊ cōmoditates p̄uenientes d̄ ouib⁹ Si p̄mū (vt videt̃) erit illicit⁹ B. q: B volendo hr̄e talē medietatē: vult hr̄e nimis magnā mercedē p eo q̄d hz ipēdere ouib⁹. q: hz eas custodire ⁊ pascere ⁊ hmōi. p q̄b⁹ i etiā solū hr̄et cōmoditates ouiū: sat̄ hr̄et eo q̃ vt in r̄nsione d̄r. p̄iculū capitalis p̄tinet ad A. Si secūdum: p tāto appareat licitus A vl' B. p quāto medietas illarū cōmoditatū p̄uenientiū de ouib⁹ sit eq̄ refusio op̄ap̄ ⁊ cure ⁊ expensap̄ atq̄ p̄iculoꝝ q̄s ⁊ q̄ subire hz B circa oues. ⁊ si ē eq: ē licitus si superexcedens erit illicit⁹ B: si diminuta erit illicit⁹ A.

Quinta ɔclusio p quā r̄ndet̃ ad scd̄aꝫ p̄tē q̄stionis ē ista. Traditio aīaliū facta in specie p̄mutatōis: eo modo q̄ casus ē posit⁹ i. q. lxxxviij. ɔclusiōe q̄nta. ē licita dūmodo eq̄ sit ɔditio tradētis ⁊ recipiēt̄. An aūt de facto sit eq̄ ɔditio vtriusq̄ in casu p̄dicto: nō pt̄ p̄cipitāter respōderi neq̄ supponi indistincte q̃ sic vt q̄dā r̄ndēt illō p̄supponētes: sz oportet hr̄e respectū ad tradētē q̄nte etat̄ sit et viuacitatis put talia sūt declarata i. q. lxxi. Vñ seq̄t̃ q̃ illicit⁹ esset ɔct⁹ si oues cū tradūt̃ sint infecte vl' morbide ⁊ disposite ad mortē. Naz tūc conditio monasterij ē peior. Et si A sciret peccaret mortalit̃. q: notabilit̃ ⁊ i magno grauaret monasteriū. Si aūt nō sint morbide sz sane: ⁊ tñ paulopost traditōez reddūt̃ morbide adeo q̃ oēs moriūt̃: poterit nihilominus A recipe ānuā pensionē vite sue: ⁊ q̄̃uis ɔsilr̄ esset q̃ A sentiret p̄tē dāni: tñ nō ē necessitat̄. ptz a sili Si trado meū azinā sanū p tuo boue p me retinēdo p dies vite mee. ⁊ sint vt sic eq̄lis valoris ⁊ mor tradito tibi azino meo: azin⁹ moriat̃ nō ex infirmitate habita t̄pe q̄ fuit me⁹: nihilominus potero bouē illū retinere f̄m ɔdicta. sit̄ si tradā cētuz florenos tibi p vitalicio ⁊ illi cētū traditi apd̄ te p̄eāt fortuna vl' alit̃: nihilomin⁹ possuz leuare pēsiōez vitalicij modo A tradidit suas oues pro vitalicio q̄d ē res q̄dā puta reddit⁹ ⁊ pot iter imobilia cōputari si sit ad decē ānos duratur⁹ vl' vltra. Si aūt essent morbide t̄pe traditionis. ⁊ h̄ A nesciret. sz bona fide tradidisset. ⁊ postea morerent̃ ex illa infectōe. tūc A postq̄̃ illō cōgiret teneret̃ B refundere

facere proportionabilit illi damni remittendo de predicto vitalitio quorum vilitas scz tantundem de predicto vitalitio ... illitas ouium tradita atteta eaz infectione requirit adeo qr si nihil valuerunt vel pene nihil: tunc nihil vel pene nihil debebit recipe a monasterio. si enim non valuissent nisi centum solidos obolorum: non posset a monasterio pensionem annuam in vita sua accipe nisi talem et tantulam quantulam a monasterio potuisset pro centum solidis obolorum emisse pro vita sua. Et hec sufficiant de illo speciali contractu permutationis aialium. quia de contractu permutationis vniuersaliter in generali latius dicetur in. q. xciiij.

Questio. XCI.

Utrum traditio animalium facta in specie mutuationis prout exemplificatum est in. q. lxxxviij. sit licita. Solo questionis stabit in duabus conclusionibus et duobus correlarijs, et sex argumentorum solutionibus.

Prima conclusio. ad hoc qr fiat traditio aialium licite: quando fit in specie mutui, prout exemplificatum est in questione lxxxviij. conclusione quarta. requiritur qr tradens non tradat ea propter spem illius lucri vel mercedis: omnibus illis modis intelligendo spem lucri vel mercedis: quibus intelligitur quando dicitur qr tradens alteri pecuniam mutuo non debet eam tradere propter spem lucri. de quibus sufficienter habitum est per totum tractatum secundum huius operis: aliter enim tradens aialia eque committeret vsuram: sicut si traderet alteri pecuniam mutuo propter spem lucri.

Secunda conclusio. si tradens aialia predicto modo: estimat ea quando tradit: tunc quamuis A possit dici aialia vendere et B ea emere: tamen non potest dici qr ibi sit pura venditio et emptio quin etiam interueniat mutuatio. Prima pars probatur. quia estimatio rei in contractibus de quorum natura est qr transferatur dominium: facit contractum transire in venditionem et emptionem. Nam tradendo ea predicto modo censetur ea mutuare. et per consequens transferre dominium eorum in B. quod etiam ex eo apparet. quia omne periculum imponit B. igitur etiam quando ea precio estimata tradit sequitur qr perinde habebitur ac si ei vendidisset pro illo precio. Secunda pars probatur. quia etiam quando A non potest repetere capita nec valorem eorum nisi post lapsum temporis conuenti. igitur dato qr A vendiderit capita B pro precio: tamen etiam quando nec capita nec precium potest petere nisi post lapsum temporis: sequitur qr saltem illo precium censebitur mutuasse B, et sic adhuc necesse est ad vitandum vsuram in tali traditione ne aialium: qr non ob spem alicuius lucri illa ea tradat saltem loquendo de lucro ratione dilationis repetibilitatis capitum vel precij capitum. quamuis si sit venditio possit vendendo sperare lucrum de eis eo modo quo sibi liceret lucrum sperare quando venderet pro precio mox sibi dando sine lapsu temporis. Ex illis conclusionibus sequuntur duo correlaria.

Primum correlarium qr sequens traditio licet sit mutuatio: tamen non est illicita tanquam vsuraria scz A tradit B. xx. capita hoc modo qr illa sint firmata: ita qr vult illa in illo valore rehabere vel precium eorum si pereant vel deteriorentur: etiam quomodocunque pereant vel deteriorentur et dimittit B omne lucrum et emolumentum inde proueniens: sicut vult etiam omne damnum et periculum esse B: nec aliquam mercedem: nec aliquod aliud lucrum sperat a B occasione talis traditionis. talis namque perinde agit ac si tantam pecuniam quantam valent illa capita daret B ad tempus: post quod vellet posse repetere pecuniam etiam si periisset pecunia apud B: dummodo absque omni spe lucri eam traderet. modo illa traditio esset mutuatio et gratuita et non vsuraria. igitur predicta traditio capitum etiam est mutuatio (non vsuraria.

Secundum correlarium qr sequens traditio aialium est vsuraria scz A tradit duo aialia B per annum volens habere ab eo aliquot sextaria frumenti vel aliquam aliam vtilitatem in pecunia vel in rebus consistentem, et omne periculum illorum aialium imponit B ita qr B debeat solus sustinere periculum tam deteriorationis quam mortis aialium: non tamen eius deteriorationis et mortis que ex culpa lata vel leui B prouenerint. scz etiam eius que ex eius leuissima culpa. imo etiam que sine omni culpa B. sed a natura vel a fortuna vel diuino iudicio euenerint aialibus. probatur dupliciter. Primo quia A censetur predicta aialia mutuasse B: etiam quando A vult esse immunis ab omni periculo aialium non minus quam si tantundem pecunie mutuasset B et omne periculum imposuit B quale mutuatarius tante pecunie haberet subire. si enim A nihil vellet facere nisi ea mutuare: non posset aliud facere quam qr ea ei traderet volendo B habere omne emolumentum et omne periculum et post tempus ea vel equalia eis rehabere. ideo est mutuatio. et quia A exigit certam mercedem a B occasione illorum animalium sibi traditorum: sequitur qr pro mutuo accipit mercedem. igitur est vsurarius.

Scdo sic.qz da oppositũ q̄ pdicta tradictio nõ sit vsuraria sz licita: vtputa qz tanto viliorẽ mercedem accipit a B eo q̄ sic sibi imposuit omẽ periculũ vt sibi faciat refusionẽ vbi al's B nõ teneret tot picula sustinere: tũc aperta erit ianua oib vsurarijs cõmittẽdi vsuras. Nam cũ viderint sibi nõ licere mutuare suas pecunias sub certa mercede oẽm suã pecuniã exponẽt p animalib emendis: vel p domibus z dicẽt se hmõi locare alijs p certa mercede attñ imponerẽt illis omẽ periculũ eodez modo sicut si tãtã pecuniã quãtã exposuerunt pro aialib vel domib eis mutuassent: z tamẽ aliquãto minorẽ mercedẽ exigẽt ab eis viso q̄ sic eos onerãt tali pacto vtputa vbi i locatiõe aialiũ vel domoꝝ pura .l. sine tali pacto impositiõis ois periculi super B darẽt de aialib vel domib locatis decem florenis: A accipit quinq3 florenos. modo nõ ẽ ɔtractus aliq̃s admittẽdus vl' approbãdus q̃ põt esse ianua vsurarijs predicto modo. qz latibula latronũ nõ sũt sustinenda sed extirpanda.

Contra illud scõm correlariũ argui posset multiplicit. Primo sic. Nulla traditio ẽ vsuraria nisi q̃ ẽ mutuatio. pdicta autẽ vẽditio aialiũ nõ est mutuatio. qz mutuatio est traditio pecunie vel rei ad vsũ q̃ ẽ ei' ɔsumptio ex dictis qõe .xvij. A aũt nõ tradidit pdicta aialia ad talẽ vsum q̃ sit eoꝝ ɔsũptio: vtputa ad comestionem vel distractionẽ. sz ad h̃ vt B eis vteretur laborãdo cũ eis. puta si sunt eq̃ vl boues vel si sint vacce vel oues z hmõi ad pcipiendũ de eis lac z vitulos z agnos. tal' aũt vsus eoꝝ non ẽ cõsũptio eoꝝ. sz est talis p quo q̃s licite põt accipe mercedem.

Scdo sic. z suppono q̃ñ A locaret pdicta aialia B sine pdicto pacto impositiõis ois piculi sup B: tunc A posset licite certã mercedẽ accipe p eorũdẽ locatiõe: puta eam q̃ ɔsueta ẽ passim ab oib dari in tali loco. ponam' igit q̄ illa merces sit .xij. sextaria frumẽti de duob' bob p annũ. in tali ergo casu A licite reciperet .xij. sextaria z B esset imunis a periculo tã deterioratiõis q̃ mortis boum loquẽdo de tali piculo qđ sine culpa sua eueniret: vl' etiã si ex culpa sua: tñ ex leuissima tñ veniret. sz nihilomin' esset obligat' ad pericula ex sua culpa lata vel leui euenientia bob. reliq̃ v̄o picula eĩa ipectãt ad A.

Scdo suppono q̄ oĩa reliq̃ picula spectantia ad A sũt aliquãti oneris. z h̃ fir .... igit si imponerẽt alicui q̃ ea nõ teneret sustinere: essent sibi refusibilia certo valore ita q̄ quãtũ p illa onerarẽt: tantũ p illum aliũ valorẽ releuarẽt. z sibi d̄ illo onere satisfieret. Vñ vn' terti' ab ipo A z B puta D posset p certo valore illa onera super se accipe loco A ita q̄ A eẽt imunis ab oib illis. Tunc sic arguit. igit etiã A posset pdicta picula q̃ sibiipsi incũberẽt imponere B p certo valore scz q̄ A remitteret B certã ptẽ pdicte mercedis vtputa medietatẽ: ita q̄ vbi A recipet alias .xij. iã tñ vult recipe sex. et tũc sequit q̄ A poterit recipe sex sextaria. z tñ omẽ periculũ iam erit B.

Cõfirmat pmo. qz pactum existẽs tñ ɔ̄ naturalia ɔtract' locationis nõ deprauat ipm si ei cui on' illi' pacti imponit refũdatur alia via vt sepe dictũ est i suppõib. igitur q̃tũcũq3 h̃ eẽt ɔ̄ naturalia locatiõis q̄ B deberet sustinere omẽ piculum: adhuc poterit illa locatio manere licita. Scdo ɔfirmat. qz illđ pactũ nõ ẽ ɔ̄ substantiã locationis. igit adhuc põt manere locatio. z si sic: igit põt etiã taliter vestiri q̄ fiat licita igit etiã exigẽdo mercedez poterit manere licita. qz sine ɔuentiõe d̄ mercede non põt

Tertio arguit. qz (dici locatio. locator aialiũ põt conductori imponere medietatẽ ois deteriorationis aialiũ dũmodo locator in recõpẽsaz illi' dimittat ɔductori pticipiũ melioratiõis aialium si saltẽ expectat ita verisimiliter tãta melioratio quãta timeri habet contra deterioratio. g̃ eadem rõne poterit locator aialiũ cõductori imponere medietatẽ ois piculi scz tã deterioratiõis q̃ mortis cuiuscũq3: dũmodo locator ei i recõpẽsã illius dimittat ei tãtũ de mercede vt fiat refusio ipi ɔductori de onere. Et si medietatẽ ois piculi põt A B imponere remittẽdo sibi certã ptẽ mercedis pportionataz oneri: eadem rõne poterit totalit omẽ piculũ ei imponere si adhuc tãtã ptem mercedis ei remittat. z sic qđ reliquũ ẽ poterit A sibi nomine mercedis retinere.

Quarto arguit. qz si A nõ posset aliq̃d reliquũ merce-

d'is recipe: maxie h eet p tāto q: A teneret tātas 7 tot ptes remittere q nihil remaneret de p̄dicta mercede. Nam si .xij. sextaria sint merces iusta fm casum scd'i argumēti: tūc si voluerit A imponere medietatē tam ois deterio:atiōis q̄z cuiuscūq3 mortis boū oportet q remittat medietatē mercedis. 7 sic solū licebit sibi recipe sex sextaria. si igit re liquā medietatē etiā sibi velit ipōnere 7 ita totū piculū etiā reliq̄ sex sextaria tenebit ei remittere. 7 sic nihil remanebit de merce de. q: ambas medietates habuit ei remittere. Assūptū aūt hui⁹ euasiōis: scz q si A vult medietatē ois piculi imponere B q debeat ei medietatē mercedis remittere: psuadet ex eo: q: A debet tertiā ptē mercedis remittere B: qn̄ vellet B ipōnere tertiā ptē ois piculi eo:. put patuit in septio casu q̄ōnis .lxxxix. igit si medietatē vult ei ipōnere: debet etiā medietatē mercedis remittere. tenet ɔn̄a p locum a ꝓportiōe. Sz hec euasio nō valet: q: nō ē veꝝ q si A ve lit B imponere medietatē ois piculi q ꝑ opteat eū ei remittere medietatē mercedis p̄dicte. q: sic medietas piculi quā al's B ex natura locatiōis nō teneret subire: nō ē tāti oneris q p sui refusiōe 7 recōpēsatiōe indigeat valo:e sex sextario:ū. Sic etiam si A velit totū piculū ipōnere B nō optebit totā mercedē remittere: q: on⁹ toti⁹ peri culi nō ē tātū vt subeunti illō eēt remitten dus valor .xij. sextarioꝝ al's debito:ū. Nā si A vni tertio puta C ipōnere vellet on⁹ ois illi⁹ piculi qd̄ A haberet suppo:tare lō ge min⁹ daret ei 7 C etiā eēt ɔtēt⁹ ꝺ mīo:i valo:e q̄z sit valor .xij. sextarioꝝ. Ad illud aūt qd̄ p̄dicta euasio adduxit de septio casu diceret q nō ɔcludit q: nō ē ibidē septimus casus iustificat⁹ q̄ ad pactū ꝺ sustinē do tertiā ptē piculi p remissiōe tertie ptis mercedis nisi supponeret q tertia ps peri culi sit tāti oneris q nō refūdit ei cui ipōnitur nisi valor tertie ptis mercedis ei adequet. mō ibidē nō ē dictū q ꝺ facto sit ta lis adeq̄tio īter ea nec hodie appet esse talis adeq̄tio

Quinto sic. onus piculoꝝ q̄ ex natura locationis A haberet sustinere: nō ē tāti pō deris vt A imponēdo illō B: ob id debeat totā mercedē remittere B. ꝑ pōt nihilomin⁹ aliq̄z mercedē recipe. Anecedēs pbat q: nisi sic: seq̄ret q eq̄ eēt ɔditio ipi⁹ B ha bentis vsū 7 vsufructū aialiū cū onere tñ ois piculi: 7 ɔditio A habentis tm̄ domi niū suoꝝ aialiū sine vsu 7 vsufructu eo:un dem cū deobligatiōe tm̄ suscipi⁹ ab oi picu lo eoꝝ. ɔn̄a nota ē. q: da oppositū illi⁹ ɔse quētis: vtputa q eēt melio: ɔditio B. ꝑ A posset a B aliq̄d exigere noie mercedis vt fieret adeq̄tio ɔditionū vtriusq3. Aut da q melio: sit conditio A. igit si etiā A totam mercedē ei remitteret nōdū tm̄ satis refudisset on⁹ piculoꝝ impositū B qn adhuc am pli⁹ aliq̄d dare deberet ei qd̄ tñ nemo dicet. Nā mutuato: nō tenet mutuatario a q̄ nihil oīno exigit aliq̄d dare vltra h qd̄ ei mutuauit. falsitas tm̄ ɔn̄tis pbat dupliciter. Primo q: experientia ē ad oppositum Nā q̄libet pon⁹ vellet hr̄e oēm vsū 7 vsufructū aialiū lz cū onere ois piculi q̄z dum taxat habere ꝓprietatē 7 nullū vsū nec vsufructū eoꝝ. Scdo pbat q: si eēt eq̄ ɔditio vtriusq3: tūc A nō censeret beneficiū impē dere 7 gratis mutuare aialia ipi B q̄ntūcūq3 A nihil accipet a B noie mercedis. ɔn̄s ē falsū. q: mutuare alicui sine vlla spe lucri ē bn̄ficiū impēdere 7 ē gratis mutuare. ɔn̄a tñ pbat: q: ille nō impēdit alicui bn̄ficiū q̄ ei aliq̄d ɔcedit sine mercede eo q ille ali us onus cōmēsuratū tali mercede loco ei⁹ suscipit. Ille eni eēt ɔct⁹ rigo:is et iusticie nō beneficij 7 misc'die.

Sexto q: si A retineret p̄dicta sua aialia sibiip̄i: haberet oēs cōmoditates de eis q̄s ɔducto: haberet. 7 ille commodita tes cessant A qn̄ ɔcedit B sua aialia. igit A poterit aliq̄d p illis cōmoditatib⁹ tā q̄z p lucro cessāte exigere a B: etiā si a pte rei traditio aialiū p̄dicto mō facta trāsijsset i mutuatiōnē vel saltē induisset speciē mutuationis. tenet ɔn̄a. q: mutuato: pt aliq̄d exigere a mutuatario rōne lucri cessantis. Vn̄ nō poterit hic dici q illi⁹ lucri cessantis sufficiēs refusio sit ipm̄ B sustinere on⁹ piculoꝝ ipoꝝ aialiū vt pbatū ē. Ad il la argumēta dicēdū: q q̄uis aliq̄ satis stimgere videāt non ē tñ ꝓpterea p̄duct⁹ ɔct⁹ app:obandus. 7 h maxime ꝓpt scd'am rōnē positā ad co:relariū. Nā eni ɔct⁹ si i se nō sit vsurarius. quia tñ facile ibi ɔducere possūt vsurarij cauēdus ē nec cuiq̄z ɔsulēdus vel app:obandus. Nā etiam ab actu

bus in se licitis abstinēdū ē ꝓpter speciem
mali.iuxta illō.Si dextera tua scādalizat
te abscinde eā ⁊ ꝓijce eam abs te. Prete
rea etiā dato ꝙ p̄dicta argumēta aliq̇d cō
cluderent:nō tm̄ pl⁹ ꝯcluderēt nisi ꝙ A li-
ceat aliquā mercedez accipe a B in casu q̇
ex hmōi traditiōe sibi cessaret lucrū: ita ꝙ
illud qđ accipet tm̄ eēt refusio lucri cessan
tis quomodo etiā mutuatori licitū eēt q̇d
recipe vltra sortē a mutuatario seruatis sex
vel septē circūstātijs positis.q.xxx. Ad
p̄mū igit̄ dicēdū ꝙ q̄uis A vocaliter non
tradat ea ei ad vsū q̇ sit eoꝝ cōsūptio :tm̄ re
ipa sic ei ea tradit.Nā p q̄nto om̄e piculū
imponit B:videt̄ ea ei ꝯcedere vt eis vtat̄
etiā eo vsu q̇ pereāt ⁊ ꝯsumant̄. Preterea
dato ꝙ A vellet exp̄sse ꝙ ea nō cōsumeret
sz tātūmodo eis vteret̄ i laboribꝫ ⁊ nihilo-
min⁹ sic ei om̄e piculū imposuisset:nō ꝓpt̄
h̄ posset A excusari ab iniq̄ ꝯtractu.q2 ⁊ si
nō posset dānari vsurarie prauitatis.vtpu-
ta q2 nō posset satis apparēter ꝯuinci de mu
tuo aīaliū:tm̄ iniq̄ ageret cū B. Nam si ea
ad oēz vsuz ꝯcessisset.⁊ sic mutuasset ⁊ ali-
q̇d accipet noīe mercedis ab eo diceretur
iniq̄ agere ꝯ B.ḡ multo magis ꝯdēnādus
ē A iniq̇tatis qñ ei nō ad oēm vsum sz ad
restrictiorē vsū ꝯcedit ⁊ nihilominus vult
hr̄e mercedē ab eo. Tertio diceret̄ ꝙ et
si A non posset ꝯuinci mutuasse aīalia tm̄
ꝯuinceret̄ v̄tualiter pecuniā eq̇ualētē ani-
malibꝫ mutuasse.Nā dici posset ꝙ A cēse
ret̄ aīalia ei vēdidisse saltem si ea estimata
tradidit ⁊ p̄ciū vēditiōis mutuasse B.put
i ꝯclusiōe scđa dictū ē. Ad scđz dicēdū
cōcedēdo duas suppositiones p̄ambulas.
Sz cū assumit̄ i argumēto.igit̄ ⁊c̄.cōcedit̄
totū vsq3 ibi.vtputa ꝙ A remitteret medie
tatē mercedis.vbi dicenduz duplicit̄.Pri-
mo negādo ꝙ si medietas mercedis remit
tat̄:satisfiat B de onere imposito:h̄ eni nō
dū ꝯstat.Scđo dato ꝙ p remissionez me-
dietatis mercedis vel saltē triū ptiū merce
dis satisfieret B de onere imposito :nō tm̄
sequit̄ ꝙ ꝓpt̄ h̄ licebit A reliquā ptē exige-
re a B.q2 tradēdo aīalia p̄dicto mō censet̄
ea vel saltē valorē eoꝝ mutuare B.mutua
tori aūt nō licet q̇d exigere noīe mercedis.

Ad p̄mā ꝯfirmatiōez dicēduz ꝙ añce-
dens ⁊ ꝯn̄s supponūt si on⁹ alia via refun-
dit̄.mō diceret̄ ꝙ aut nō refundit̄ B onus
nisi remittatur ei tota merces.⁊ sic cessabit
esse locatio. Aut si pōt refundi ei citra re-
missionē toti⁹ mercedis tm̄ illō reliquū exi-
gere nō pōt ex causa dicta. Ad scđaz cō-
firmationē dicēdū ꝙ dato ꝙ posset mane-
re substātialiter locatio vtputa q2 aliquid
mercedis remaneret qđ ad refusionē one-
ris nō req̇rit̄:tm̄ illā ptē nō liceret A exige-
re a B:nō q2 locatio eēt in se iniq̄ ⁊ illicita
sz q2 tūc induit speciē mutuatōis:⁊ incipit
fieri abile latibulum vsurarioꝝ.ideo absti
nere debet A a tali exactione. Ad tertiū
dicendū ē ꝯcedendo totū argumentū vsq3
ibi.si medietatē oīs piculi A pōt impone
re B remittēdo sibi certā ptē mercedis ⁊c̄.
vbi dicendū dupliciter Primo ꝙ argumē
tū ibi supponit falsū.q2 supponit scz ꝙ ali
qua ps p̄dicte mercedis remaneat qñ A i
poneret B totū piculū.⁊ illud imponēdo
remitteret ei de mercede totū piculū ꝓpor-
cionabilit̄ ad illud totuz piculū sicut remi
sit de mercede ad medietatē.imo nihil re-
manebit.q2 p medietate piculi imponēdo
debebit medietatē mercedis remittere.igi
tur p toto piculo totā mercedē put etiaz in
argumēto q̄rto tāgit̄ i euasiōe.Scđo dice
ret̄ ꝙ etiā dato ꝙ aliq̇d remaneret:nō pos-
set tm̄ illō exigere ex cā dicta i p̄cedētis argu
mēti solutiōe. Et si dicas.cur ḡ pōt medie
tatē mercedis exigere qñ medietatē piculi
imposuit:diceret̄ ꝙ ratio diuersitatis ē.q2
qñ dūtaxat medietatē piculi imposuit:so-
lū medietatē aīaliū vel valoris aīaliū cēse
tur mutuasse.⁊ ita etiā medietatem merce-
dis remittit:reliquā v̄o censet̄ locasse.igit̄
ꝺ illa poterit q̇d exigere.sec⁹ aūt vbi totuz
piculū imposuit.q2 tunc totū censet̄ mutu
asse.igit̄ nihil poterit exigere. Ad q̄rtuz
dicendū ꝙ dato ꝙ on⁹ piculoꝝ sufficiēter
posset B refundi citra h̄ ꝙ tota merces ei
remitteret̄:tm̄ illud reliquū mercedis non
posset A exigere eo ꝙ traditio trāsijsset in
mutuationē.⁊ h̄ vl' vere vel apparēter.et h̄
adeo apparēter ꝙ A exigēdo faceret actum
habētē speciē mutuatiōis vsurarie. Ad
q̇ntū dicēdū ꝙ A nō posse exigere aliquā
ptez p̄dicte mercedis nō ē necessario ex eo
ꝙ onus piculoꝝ sit tāti ponderis ⁊c̄.vt ar-
guit̄ in argumēto.vñ ⁊ añcedens illi⁹ argu
mēti pōt ꝯcedi sicut ⁊ pbatiōes ei⁹ videt̄
cōuincere ei⁹ v̄itatem.sz ē ex eo ꝙ A imp̄o-

nendo totũ piculum B: reputat̃ vt mutua
tor animaliũ. ꝛ p ɔ̃ns nõ poterit vllã ptẽ
mercedis exigere. Ad sextũ dicendũ ꝙ
q̃uis A cesset lucrũ ex traditiõe boũ ꝛ ita
possit exigere refusionẽ illi⁹: tñ ex q̃ mutua
tori nõ licet etiã p lucro cessante q̃d exige-
re nisi assint cõditiones posite sup. q. xxx.
Ideo nõ pbat argumẽtũ ꝙ A licebit p̃di-
ctum ɔtractũ facere nisi ɔcurrẽtib⁹ oĩb⁹ cõ
ditionib⁹ ibidẽ tactis. et tũc opꝫ ꝙ A nõ
ꝑprio motu sollicitet nec met excogitet talẽ
ɔtractũ. imo ꝙ poti⁹ vellet esse supportat⁹
de eo ꝛ cessare opꝫ scandalũ. ꝛ sic de aliĳs
ibidẽ dictis q̃b⁹ fuat̃ eũ ɔdẽnare nequeo
sec⁹ aũt si aliq̃ illarũ defecerit. Et in h̃ finit̃
tractat⁹ q̃ntus. sequit̃ tractatus sext⁹.

Expedito quin-
to tractatu de cõtractib⁹ lo
catõis accedẽdũ ẽ ad sextũ
ĩ q̃ tractabit̃ d̃ ɔtracti b⁹ so
cietatis tã in aĩalib⁹ q̃ĩ pe-
cunĳs. cui⁹ p̃ma q̃stio est. xcĳ. ꝛc.

Questio. XCII.

Utrũ traditio ani-
maliũ facta ĩ specie societat̃ sit licita. So-
lutio q̃stionis stat ĩ vna suppositione ꝛ sex
ɔclusionib⁹: ꝛ vno correlario.

Suppositio est. preter tres
modos q̃bus
diuersimode ɔtrahit̃ societas in aĩalib⁹ q̃
fuerũt positi sup. q. lxxxvii. ɔclusiõe sexta
cũ suis subdiuisionib⁹: adhuc sũt ponendi
duo distincti modi q̃b⁹ ɔtrahit̃. Nã aliqñ
A tradẽs aĩalia B ĩ specie societat̃ cõmu
nicat sibi ea non solũ q̃ ad cõmoditates et
vtilitates pueturas de illis retẽto sibi do
minio eoꝝ. sꝫ etiã quo ad dominiũ: ita ꝙ
B efficit̃ ɔdomin⁹ eorũdẽ. vtputa A tra
dit B ad cõmunẽ societatẽ decẽ boues et
ecõtra B etiã tradit totidẽ A: ita ꝙ B effi
cit̃ dñs illoꝝ. xx. boũ. ꝛ sir A erit eoꝝ oĩm
dñs. q: sũt vtriusq̃ ĩ cõmuni. Uñ etiã nõ
solũ id qđ de fructib⁹ eoꝝ perit. sꝫ etiã q̃cq̃d
q̃d de substãtia eoꝝ perit: perit vtriq̃. Si
militer ĩ fine societat̃ nõ tñ diuidũt̃ com-
moditates ꝛ fet⁹ q̃ ex eis puenerũt. sꝫ etiã
capitale scꝫ boues etiã indiuise ita ꝙ nõ
opꝫ ꝙ B p̃cise suos q̃s posuit recipiat
aut ꝙ A suos recipiat. Aliquãdo vero fit ta

liter ꝙ A tradens animalia non cõmuni-
cat ea B quo ad dominiũ. sꝫ dũtaxat quo
ad cõmoditates et vtilitates atq̃ fructus
inde puenibiles. et id qđ B recõmunicat
A siue illud sit etiã animalia siue sint ope
re etiam dũtaxat ei cõmunicat quo ad fru
ctus ꝛ vtilitates. Unde si aliqđ animaliũ
ip̃ius A perit: illud tñ A perit: sꝫ si fruct⁹
vel fetus perierit cẽsebit̃ vtriq̃ periĳsse. sic
econtra de animalib⁹ B. ꝛ in fine etiã so-
cietatis vterq̃ recipiet sua ꝛ nõ ea q̃ alius
posuit. Adĳcit̃ etiam aliquãdo pactũ ali-
qđ societati existens p̃ter naturalia ei⁹: vt
puta cõueniunt ꝙ si que animalia que sũt
de capitali societatis moriant̃: debeant re-
parari p fetus eorũdẽ: ita ꝙ illi succedẽt
loco capital' diminuti. Aut ꝙ de vellerib⁹
ꝛ pellibus mortuoꝝ emant̃ alia in locum
mortuorũ: vt sic capitale reintegret̃.

Prima cõclusio. traditio anima-
lium facta in specie socie
tatis ẽ ex genere suo licita. quia illa ex suo
genere non est nisi traditio qua q̃s anima-
lia que sunt sua ꝛ non alterius cõmunicat
illi alteri quo ad dominiũ ꝛ vtilitates illi⁹
vel saltem quo ad vtilitates: nihilominus
manẽte dominio vtilitatis pcipiende etiã
apud tradentẽ. ꝛ hoc facta p eo vt ali⁹ ecõ
tra simili modo aliquid sibi recõmunicet.
Modo talis est licita ex genere. q: sicut il-
le cuius sũt animalia posset illa in eũ trãs-
ferre gratis seu donatione vel p p̃cio equi
ualenti. ꝛ sic p venditionẽ aut p aliĳs ani-
malib⁹ vel rebus abdicãdo a se eorũ ꝓprie
tatem. ita potest ea in aliũ trãsferre vt secũ
cõmunicet in eorũ dominio ꝛ vtilitatibus
vel saltem in vtilitatib⁹ tñ. ꝛ hoc non gra-
tis sed p equiualẽti. Scđo pbatur. quia
societas in genere ẽ licitus cõtractus cum
ius ciuile de illo cõtractu loquatur tanq̃
possibili fieri licite. Modo societas ĩ ani-
malib⁹ est species societat̃ ĩ cõmuni. igit̃.

Secũda conclusio. traditio ani-
maliũ facta in specie so
cietatis potest vestiri omnib⁹ debitĳs circũ
stantĳs: adeo ꝙ erit etiam simpliciter ꝛ ꝑ
fecte licita. pbatur. q: contingere potest ꝙ
tradens non sit phibitus sic sua animalia
cõmunicare alteri: nec alter sit prohibitus
sic ea recipe ꝛ recõmunicare sibi alias res
simili modo. ꝛ stat ꝙ ip̃a aĩalia ꝛ res hinc-

inde cōmunicāde sint nō ꝓhibite cōmuni cari: ꝛ ꝙ illa cōmunicatio fiat ob finē ho nestum ꝛ ad vsum licitū ac in ꝛ ꝓ loco ꝛ tē pore cōgruis. ꝛ ꝙ fiat debito modo scȝ ser uata equalitate cōditionis vtriusqȝ vl' sim pliciter: vel fm ꝓportionem eius qḋ cōmu nicatum est hincinde socialiter.

Tertia conclusio. traditio anima lium facta in specie socie tatis depravatur septēpliciter. quia cōtin gere pōt quālibet septem circūstantiaꝝ re quisitaruȝ deficere. si eni A ꝓhibitus ē cō municare sua aut B ꝓhibitus ē ea recipe re vl' recōmunicare sua. aut aīalia sint talia ꝙ nō sint cōmunicabilia: iam deficit quis aut cui: aut quid. ꝛ sic ḋ aliis circūstantiis que latius possunt declarari ex dictis in si mili de locatione aīalium in. q. lxxxvij. Et specialiter depravat ex defectu circūstātie quomodo eo ꝙ ñ fuat debit⁹ modus: pu ta qꝛ alter alteꝝ ḡuat: non tā pingue ius ꝛ fruct⁹ recōmunicando alteri sicut deberet Ut aūt facili⁹ agnoscat qñ fuet vl' nō fue tur circūstātia quomodo ponit

Quarta ꝯclusio ad cognoscēdū si servetur deb. tus mo dus: multū ꝓderūt sequētes qnqȝ regule.

Prima ꝙ ꝯfessor ꝯsideret an vtriusqȝ so ciorū sit eq̄lis ꝯditio. ꝛ h tā in reb capita libus: hincinde cōmunicatiꝫ q̄ꝫ i fructibus inde pcipiēdis ꝛ oneribꝫ piculoꝝ sustinen dis. ꝛ si nō sit eq̄litas in fructibus pcipien dis: videat ꝯñter an ꝑcesserit etiam ineq̄li tas in reb cōmunicatiꝫ. qꝛ si non ꝑcessit in eq̄litas imo eq̄litas: ꝯtract⁹ erit illicit⁹ ei cui⁹ ꝯditio ē melior. Si aūt ineq̄litas pre cessit in reb capitalib cōmunicatis: vide at ꝯñter an ineq̄litas i fructib ꝛ oneribus correspondeat ꝓportionabiliter ineq̄litati reꝝ capitaliū cōmunicataꝝ: qꝛ si non: iteꝝ erit illicit⁹ ꝯct⁹ ei cui⁹ ꝯditio ē melior. sec⁹ si correspōdet ei ꝓportionabilit. Scḋa regula. si viderit eq̄litatē i fructib pcipien dis: ꝛ oneribꝫ sustinēdis: videat si res capi tales hincinde cōmunicate sint ineq̄les. qꝛ si sic: ꝯct⁹ erit illicit⁹ ex pte illi⁹ q̄ viliorem rem capitaleꝫ posuit: nisi de libero cōsensu alterius eēt factū. Tertia regula. videat etiā ꝯfessor an ꝯtractū talē cū talib circū stātiis ꝛ pactis q̄lis sibi ꝓponit passim ini cant ꝑiti ꝛ nō ꝑiti ꝛc. et deduc vt i. q. lxxxix

ꝯclusione q̄rta. regula scḋa dictū ē. Nā nō nūq̄ꝫ rustici habētes fenū ꝛ surgū ac stra mina paleas ꝛ ꝯsilia atqȝ prata nō possūt ea cōmode distrahere aut eis cōmode vti nisi habeāt aīalia q̄bꝫ illa depascāt. ꝑterea eoꝝ mulieres deberēt intēdere reb rusticis colligēdo lac: formādo caseos: ꝯgregādo butyrū ꝛ silia. sȝ nō habēt aīalia vnde hec ꝯsequi possūt. ineūt igit nōnūq̄ꝫ tali neces sitate p̄essi ꝯtractū societatis aīalium eis onerosū ꝛ nō equa lance distributū: quate nus maiora incōmoda declinare possint.

Quarta regula. videat si ē ꝯsueta talis modi societas i patria in q̄ degūt ꝯtrhētes et deduc vt sup. Quinta. si alter alteri socio rū imposuit aliq̄ onera ex pacto ꝯ vl' pre ter naturalia societatis adiecto: videat cō fessor an ne illa onera alia via sufficiēter re fuderit alteri vel nō. qꝛ si nō: erit illicit⁹ illi q̄ aliū sic oneravit. Si autē refudit suffici enter: nō erit illicit⁹ saltē i se. lȝ contingere posset ꝙ pactū posset esse tale ꝙ accederet saltē speciem ei⁹ ad mutuū lucrosū: ꝛ tūc effi cit illicit⁹ ꝑ speciē mali: queadmodū i sup tactū ē i q̄stione ꝑcedēti. Videat etiaȝ si so cietati nō sit admixta mutuatio ne forte ra tione mutuatiōis admixte alter eoꝝ ab alte tero lucrū expectet.

Quinta ꝯclusio. qñ societas ani maliū ē ꝯcta sine pactis expssis: puta nō fe cerūt ꝯventionē q̄ꝫtū vtilitatis vterqȝ pape q̄ꝫtūqȝ periculi sustinere. aut q̄nto tpe du rare debeat: tūc standū ē ꝯsuetudini illi⁹ lo ci: dūmodo illa ꝯsuetudo sit eq̄ nō nutriēs ineq̄litatē. Nā ex q̄ nō exp̄sserūt volūtates suas: interp̄tādū ē eos actu vel habitu vo luisse illo mō eā ꝯtrahere sic ꝯsuevit ꝯtra hi in illo loco. Si aūt nō appet ꝯsuetudo in loco vbi leges impiales sūt in obſvātia vel nō sūt abrogate saltē ille q̄ disponunt quō sit fuāda societas: recurrat ad illa iu ra ꝛ fm eoꝝ tenorē fuet cōtract⁹. De talib aūt sūt q̄dā iura extravagātia q̄ angel' di cit se repperisse iter extraordinaria. c. feudoꝝ ꝛ refert etiaȝ ea baptista in sūma sua vsura terno. §. xlviij. ibi q̄re. Corelariū ex ꝑdi ctis ptȝ quid sit dicēdū ad sequētes sex ca

Primus casus. A tradi dit B. xx. aīalia ꝛ ma ꝛ ius. didit ea estimata: vt puta. xx. lib: ꝛ: B de bet habere medietatē medietatis fructuū ꝛ

seruū puenientiū: ita tñ q B teneat A red dere medietatē illoꝝ animaliū saltē in va lore etiā qlitercūqꝫ peant. Ad illū casuz re spōdēdū ē p duo dicta. Primū q in eo sūt duo ɔtcᵘ scꝫ societatꝫ ꝛ mutui. Nā A cēse tur decē aīalia ō pdicto numero mutuasse B: p q̄nto vult a B posse repetere decem aīalia. vel saltē valorē etiaz si casu fortuito vl' qliter cūqꝫ plerint: tūc enim pinde ē ac si tantūdē pecunie tradidisset B repetibilit cū piculo eiusdē imposito B. p q̄nto vero reliq decē aīalia tradidit B: nō obligādo ipm ad piculū fortuitū ꝛ dimittēdo ei me dietatē medietatꝫ fructuū aīaliuz q medie tas medietatꝫ ē medietas fructuū decē ani maliū. ꝛ econtra B cōmunicat A opas su as q̄s circa aīalia impēdit: nō cēsef illa ei locasse p mercede, qꝛ medietas debens ce dere A nō ɔsistit in q̄ntitate determinata. igit nō erit locatio sꝫ societas. Scdꝫ di ctū. ad h vt pmᵘ sit licitᵘ reqrit q A nihil exigat a B ptextu decē aīalium. Ad scdm fo vt sit licitᵘ reqrit q exq eqliter cōmuni care volūt puētᵘ reliqꝝ decē aīaliaz: etiam eq̄lia capitalia posuerint ad socialē cōmu nicationē: ita q decez aīalia A q ad id fm qō A ea cōmunicauit B: equaleāt opis ꝛ laborib quos B recōmunicat A: alioqn scds ɔtcᵘ erit illi cōtrahētiū illicitᵘ q minᵘ posuit: ꝛ tñ eqle cōmodū vult sentire: req rit etiā si eq̄lia capitalia posuerunt q eqli ter subeant picula eorūdē: alioqn q pau ciora vellet subire ꝛ tñ eqle cōmodū senti re: cū nō pinguiᵘ capitale posuisset: ageret inique ɔ alteꝝ. Dico aūt q ad id fm qō ꝛc. qꝛ si A cōmunicasset B decē aīalia tam q ad dominiū q̄ q ad cōmoda eorūdē: A vi deref lōge meliᵘ capitale posuisse q̄ B. qꝛ i fine societatꝫ recipet nō tm̄ medietatē cō moditatū q obuenerūt de eis. sed etiā acci peret q̄nqꝫ aīalia. ꝛ p ɔñs ɔditio B erit lō ge meliorꝫ: igit nisi A in id liberaliter ɔsen tiat: B inique aget. nisi B i refusionē illiᵘ melioris ɔditiōis subiret aliqō piculū qō A haberet supportare qō eēt adequatū illi excessui. dūmodo tñ illud nō sit totū peri culū capitalis societatꝫ. etiā si illud piculū adequaref pdicto excessui: alioqn ɔ. xᵘ inci peret appere mutuatio lucrosa etiaz ex pte illoꝝ reliqꝝ decē aīaliū. ꝛ p ɔñs nihil pos set de eis pcipe ex fundamēto tacto in pce dēti q̄stione. Si aūt A tm̄ vellit B cōmu nicasse cōmoditates aīaliuz: tūc an sit eq̄li tas iter eas ꝛ opas q̄s B recōmunicat A. vl' nō: meliᵘ nouit vir rusticᵘ q̄ scholasticᵘ vl' ecclīasticᵘ. ꝛ i h credi pōt ɔficēti nisi suf ficiēter appeat ɔtrariū. Vñ si ope B pua leret cōmoditatib aīaliū ꝛ tñ A nihilomi nus vellet hr̄e medietatez medietatis oīm .xx. aīaliuz: A psumeref vsurariᵘ. qꝛ cū sibi rōne decē aīaliū socialit cōmunicatoꝝ nō deberef medietas vtilitatꝫ illoꝝ. sꝫ notabi liter minᵘ, pꝑ pualētiā notabilē opaꝝ B: il lud qō vltra sibi debitā portionez exigeret psumeref rōne alioꝝ decē (q tñ mutuaue rat. ꝛ sic rōne mutui) exigere. ꝛ dato q i cō sciētia sua nō rōne eoꝝ vt mutuatoꝝ sꝫ so cialiter cōmunicatoꝝ exigeret. ꝛ ita nō eēt vsurariᵘ verᵘ: tñ eēt iniquᵘ sociᵘ. ꝛ cū h i fo ro exteriori vbi illa supacceptio ɔstaret: cō dēnaref vt psūptᵘ vsurariᵘ.

Scds casus. A tradidit B .xx. oues ꝛ B ecōtra tradit A .x. oues ꝛ eas tenēt cō munib expensis ꝛ opis: ita tñ q .x. sint sibi salue: puta si peāt ex illᵘ .x. nihilominᵘ vult A añ oīa rehabere .x. oues vl' valorē earū ꝛ ita si remāserūt adhuc i toto .xx. oues: de illᵘ vult hr̄e medietatē puētuū ꝛ aliā medie tatē relinq̄re B. Ad illū dicēdū eodez mō sicut ad pcedētē. qꝛ ibi ē duplex ɔtcᵘ scꝫ mu tui ꝛ societatꝫ: ꝛ q̄d ad vtrunqꝫ eoꝝ reqraf vt licitᵘ sit ptꝫ ex pcedētib dictis.

Tertius casus. A tradit B decē aīalia: ꝛ B ponit opas suas ea pascēdo ꝛ de eis curādo: ꝛ debebit vterqꝫ accipe medietatē puētuū eorūdem: ita tñ q B medietatē nō debebit accipere donec A añ oīa tāto tpe accepit oēs puētᵘ eoꝝ q sibi sit satisfactū de eo valore aīaliū i q fuerūt estimata qñ primū fuerūt tradi ta B. Ad illum casū rñdet q ē illicitᵘ. pba tur. qꝛ est silis casus ei q A tradēdo ea B pacisceref q B deberet ō fetib restaurare oīa illa aīalia q de eis ɔtingeret mori qō ē illicitū. qꝛ A vellet semp sibi suuz capitale eē saluū ad modū mutuātis ad vsurā. Vñ h agere e ꝛ velle tradere aīalia imortalia.

Sꝫ clariᵘ pōt rñderi p duas distinctio nes et tria dicta. Prima distinctio ē. casus pōt dupliciter itelligi: scꝫ aut q A velit q si aīalia etiā sine culpa B moriant añq̄ de eis aliqd puentat: adhuc B sibi satisfaci

at de valore aīaliū: aut solū vult q̄ tanto
tp̄e quāto vixerint aīalia: velit recipe etiā
puent⁹ donec d' valore eoꝝ sit ei satisfactū
ita q̄ si moriant̄ anteq̄ᵐ illi de eis puenīat:
nihil vult hr̄e neq̄ sibi dari a B. et h̄ scd̄o
mō nō traderet aīalia imortalia nec ea tra
deret p modū mutuāti sub vsuris. quia si
morerēt̄: nō reqreret aliq̄d vltra p eis aut
de eis. Primū dictū. si casus intelligat̄
p̄mo modo: ē illicit⁹ A. qr tūc aīalia stant
totaliter i pīculo B. ⁊ ita pinde ē ac si mu-
tuasset ea B: ⁊ vellet illa sibi aliquāto tp̄e
lapso restitui saltē in valore ⁊ nihilomin⁹
recupato valore eoꝝ hr̄e ius ⁊ dominiū i
medietate rei spectātis ad B: ⁊ equalētis
valori restituto. hoc aūt ius ⁊ dominiū eēt
incremētū sortis mutuate. ⁊ p ꝯñs vsura.
Uñ pinde est ac si A mutuasset B centū
florenos sibi restituendos pticulatim per
tres vel q̄ttuor ānos. ita tñ q̄ illa restituti-
one facta A: adhuc haberet medietatē in
alijs florenis equalētib⁹ spectantib⁹ ad B.
Et si A dicat: tm̄ pīculū mortis natura-
lis animaliū volo imponere B ⁊ mihi re-
seruare fortuitū vel ecōtra. ⁊ sic cessabit eē
⁊ apparere mutuū. Dicendū dupliciter. Pri
mo dato q̄ tūc nō esset mutuū: tñ tūc eēt i
scd̄o mēbro p̄dicte distinctōis: ⁊ eēt casus
distinguēd⁹ vt ibidē dicet̄. Scd̄o dicēdū
q̄ nō cessaret eē mutuū. imo eēt mutuū: sꝫ
cū pacto inaturali q̄ A susciperet aliqd̄ peri
culū rei mutuate scꝫ illā determiatā mortē.
Et dato q̄ p illo pīculo suscepto liceret si-
bi q̄d recipe: tñ i p̄dicto casu nimis multū
reciperet. Uñ in fraudē vsure eēt excogitat⁹
ꝯtctus. Si aūt itelligat̄ casus scd̄o modo:
ponēda est scd̄a distinctio q̄ ē ei⁹ subdistin
ctio. Nā ꝯtingere pōt q̄ postq̄ᵐ A ē satisfa
ctum de valore aīaliū p puent⁹ eorūdem:
aīalia mox moriant̄. ⁊ sic B nihil haberet
vtilitatis ab A vel de aīalib⁹ q̄ fuerūt A.
⁊ tñ A habuisset vtilitates a B. qr operas
eius sensisset ⁊ pticipasset. Aut igit̄ vult si-
bi in tali casu nihil dare equalens opis il
li⁹: aut vult ei aliq̄d equalens eisdē dare.
Est ḡ scd̄m dictū. si det̄ scd̄m mēbrū illi
us scd̄i mēbri: tūc A nō grauat B inique:
scꝫ eq̄ apparet cōditio vtriusq̄. pinde eni ē
ac si A retinuisset aīalia apd̄ se: ⁊ ꝯduxisset
B tāto tp̄e donec valorē eoꝝ ab eis perce
pisset: ⁊ p illis opis se offerret ei satisfactu-
rum: ⁊ dehinc eidē cōmunicaturū vtilita-
tes aīaliū vt ip̄e sibi dehinc recōmunicet
opas suas. B etiā nō peccaret i tali casu si
p opis impēsis vsq̄ ad solutionē valoris
aīaliū fiendā A: acciperet ab eo mercedē ad
equatā eisdē dūmodo etiā B post illud tē
pus: opas cōmunicādo A: tātūdē ei recō-
municaret q̄ᵗᵘᵐ A sibi cōmunicaret: ali⁹
B inique ageret ꝯ A: nisi A liberaliter sic
superogāter cōmunicaret sua B. Et satis
videt̄ q̄ B tātūmodo opas suas cōmuni-
cādo A: nō tātūdē recōmunicaret A q̄ᵗū
A sibi cōmunicauerat. si A ei cōmunicas-
set tam dominiū q̄ᵐ cōmoditatē aīaliū Si
aūt A tm̄ cōmoditates aīaliū ei cōmuni-
casset: tūc an adequēt̄ illa hincinde cōmu-
nicata: nouit vir rustic⁹ meli⁹ q̄ᵐ scholasti-
cus. Tertiū dictū. si A nihil vult sibi da
re i casu p̄dicto: ꝯtctus ē illicit⁹ A. qr A no
tabiliter grauat B: ⁊ lōge melior ē ꝯditio
A q̄ᵐ B vt patꝫ intuēti. nisi q̄s fingat vl' sup
ponat alterū illoꝝ duoꝝ scꝫ aut qd̄ ea me-
dietas quā A obtulit B pticipandā post
solutionē valoris aīaliū: sperarēt̄ a pnci
pio ꝯtc⁹ verisiliter tāti valoris affutura: q̄
B merito se exponeret pīculo nihil habē-
di i p̄dicto casu: q̄ten⁹ si non sic eueniat: pti
ciperet de cetero tam supexcrescētē medietatē
vt puta vel puentū aīaliū vel etiā medie-
tatē tam animaliū q̄ᵐ puentuū eorūdē. aut
q̄ id qd̄ B esset positur⁹ ad socialē cōmu-
nitatē: esset adeo diminutū respectu illius
qd̄ ponit A: q̄ nisi tanto tp̄e aīalia teneat
A donec A sit de sorte satisfactū: nō cēsere-
tur B dign⁹ hr̄e eq̄le pticipiū de capitali
societatis cū A: vt puta B optasset hr̄e socie
tatem i aīalib⁹ A. ⁊ h̄ tam q̄ ad dominium
q̄ᵐ q̄ ad vtilitates eoꝝ ⁊ offerret ei ecōtra se
recōmunicaturū socialiter opas suas ipen
dēdas circa aīalia. A v'o ꝯsideret q̄ nulla-
tenus cōmensurarēt̄ ope B ei capitali qd̄
A esset positur⁹. imo q̄ longe min⁹ esset ca
pitale B q̄ᵐ capitale A. ideo diceret A: uo
lo societatē tecum: verū qr nō equale po
nis: ⁊ tñ equaliter pticipare vis. ideo vt re
fundas mihi id i quo tuū capitale deficit
volo q̄ tanto tēpore impēdas opas tuas
circa animalia: donec tāti fruct⁹ inde puē
nerint mihi soli applicādi: q̄ receperim va
lorem eorū. ⁊ opere sic impēdēde essent ad
eq̄te ei defectui in quo id qd̄ tu vis ponere

in socialem cõmunitatẽ deficit ab eq̃litate ad id qđ ego posuero. Et cũ tali distinctio ne respõdere ẽ veri⁹ q̃ absolute casum dãnare vt faciunt Vlric⁹ et Joh. de lig. aut q̃ absolute iustificare vt Laurẽ. d' Ridol. Et ad illũ modũ descindẽdi faciũt aliq̃ dicta in sexto casu in. q. lxxxix. ꝯclusiõe q̃rta. correlario scđo.

Quartus casus. si A tradit B aliq̃t aĩalia in societatẽ: ⁊ ecõtra B ponit opas suas ⁊ vterq; ṗticipat medietatẽ de eis. ita tñ q̃ A obligat B ad h vt si q̃ animalia tradita morerent̃ etiam q̃litercunq; B deberet illa restaurare de fetib⁹. ille casus distinguẽdus est. q: dupliciť põt intelligi. Aut eñi sic intelligit̃ q̃ B de illis fetib⁹ tñ q̃ cedũt sibi: debeat restaurare mortua. Aut q̃ de fetib⁹ cõmunib⁹ vtriusq;. Si scđo tunc ꝯtractus non reddit̃ illicit⁹ ꝑpter illõ pactum. q: i hoc neuter grauat alter plus iusto: cum fm illud pactũ non vnus tñ: sz vterq; ad illam restaurationẽ ꝯtribuet. Et dico ꝑpter illud pactũ. q: posset ex alia causa esse illicitus: vtputa si capitalia vtriusq; scz animalia A ⁊ ope B non adequarent̃: ⁊ tñ A et B vellẽt equaliter ṗticipare in eis ⁊ de eis. put patere põt ex dictis i scđo dicto primi casus. Si aũt intelligat̃ ṗmo modo hoc ẽ dupliciter: ⁊ vtroq; modo erit illicitus. Aut eñi intelligit̃ sic q̃ B teneat̃ de fetib⁹ suis sic ea restaurare q̃ si non habeat fet⁹ vnde restauret: aliunde vndecũq; de suo teneat̃ ad illaz restaurationẽ. aut q̃ cessantib⁹ fetibus non teneat̃ ad ea restauranda. Et differunt illa mẽbra eo q̃ in p⁹ı mo vult illa capitalia animalia esse sibi salua simpliciter ⁊ oĩno. ⁊ sic omne periculũ imponere B. ⁊ per ꝯñs dicendũ q̃ talis traditio erit mutuatio vere vel apparenter. ⁊ per ꝯñs non licebit A aliquid velle ṗticipare de ꝓuentu animaliũ vel de operis B ex fundamẽto tacto in ṗcedenti questione. Et ideo ꝯtractus sic intellectus ẽ A vsurarius. et in illo casu A tradidisset illa tanq̃ imortalia. Si autem intelligatur scđo modo: traditio eoruz q̃uis ꝓprie non esset mutuatio eo q̃ si esset ꝓprie mutuatio oporteret B esse obligatũ restituere A animalia vel valorẽ vndecũq; acciperet illaz restitutionẽ. Atñ nullaten⁹ est iustificãdus Primo q: multũ accedit ad mutuationẽ vsurariã. Scđo q: ⁊ si nõ sufficiẽter appareret esse mutuatio vsuraria: tñ ꝯtractus ẽ al's iniqu⁹. q: lõge melior ẽ ꝯditio A q̃ B vt ptz cuilibet intuẽti. Nisi q̃s fingat q̃ q̃uis melior sit ꝯditio A q̃ B: qñ A tradidisset aĩalia in societatẽ tãtũmodo q̃ ad vtilitates eo⁊: ⁊ non simul q̃ ad eo⁊ dominiũ: tũc eñi ex q̃ apparere põt q̃ ope B sint eq̃ualentes cõmoditatib⁹ aĩaliũ: tũc sicut eq̃lia posuissent ita deberẽt eq̃lia de eis ṗticipare cum eq̃li onere ṗiculo⁊ũ q̃ eq̃litas oneris nõ eẽt hic: tñ si intelligat̃ A cõmunicasse sua aĩalia B: tam q̃ ad dominiũ q̃ q̃ ad vtilitates de eis ꝓuẽturas: tũc exquo longe plus posuisset A q̃ B: ⁊ tñ B vellet tãtundẽ vtilitatis leuare q̃tum A: cum sibi lõge min⁹ deberet̃ q̃ A: non videret̃ eẽ iniquũ. q̃ in refusionẽ illius pluris qđ B ṗcipet: A exoneraret̃ (restricto tñ modo) a ṗiculo animaliũ: ⁊ q̃ illud imponeret̃ (restricto q̃dem modo) B. ita tñ q̃ q̃ti oneris esset sustinere tale ṗiculũ. tãti releuaminis eẽt tam supe⁹fluẽs ṗticipiũ B cũ A i capitali ⁊ in ei⁹ fructib⁹. Sz hec fictio vix habet locũ. ⁊ si etiaz haberet locũ: adhuc ꝯct⁹ nõ ẽ approbãdus ex causa dicta.

Quintus casus. A dedit cẽtũ oues B ad societatẽ ad q̃nquẽniũ ⁊ de ꝯsuetudine est q̃ in fine q̃nquẽnij debẽt diuidi oues ⁊ fruct⁹ ea⁊. ⁊ interim oẽs oues ṗierũt. vtrum tunc B refundere debeat A eam ṗtẽ q̃ sibi debuisset cessisse si remãsissent oues. Ad illuz casum r̃ndet̃ fm Bal. in. l. j. C. p socio. q̃ si perierũt ex natura: illud dãnũ ṗtinet ad tradẽtẽ scz ad A. si aũt a fortuna: ṗtinet ad vtrũq;. si ex culpa: ṗtinet ad recipiẽtem scz ad B.

Sz aliter respõdẽdũ ẽ. Primo q̃ dubium illi⁹ casus (vt hic ponit̃) spectat potius ad materiã restitutionũ q̃ ad ṗsentẽ. hic eñi vidẽdũ ẽ q̃s ꝯtractus sit licit⁹ vel non. ṗdicta aũt respõsio non dicit an sit licit⁹ vl' nõ. sed tñ dicit qñ ṗijssent oues an alter alteri teneret̃ ad aliquaz restitutionẽ. Preterea exquo ponit̃ esse societas: debuisset in formatione casus etiã fuisse expressũ: quid econtra B posuisset in societatẽ. ⁊ tñ h est obmissum. Vñ oportet supponere q̃ saltẽ B econtra recõmunicauit A sociališ suas opas. ⁊ h supposito dicẽdũ ẽ Secũdo q̃ ille ꝯctus societatis ṗ tãto ẽ licit⁹.

pro q̄nto seruat equa cōditio A et B in participando fructus ouiū: et etiam ipsas oues et in sustinēdo damna earūdem vt si oues eo modo quo A eas cōmunicauit socialit B, et ope B equiualent: tūc A et B in fine debebunt equaliter pticipare tam oues q̄ fructus et fetus earū, et ecōtra si eq̄liter volunt pticipare: necessariū est vt sit eq̄litas ita q̄ ope quas B cōmunicat A sint tāte estimationis q̄ equaleant ouibus non tm̄ si bi cōmunicatis quo ad vtilitates earū, sed etiam quo ad earūdem dominiū alioq̄n si oues vt sic essent meliores opis: B peccaret, et si ecōtra ope essent meliores ouibus suo modo cōmunicatis: A peccaret. Tertio dicēdū disputatiue vt pateat irrationabilitas p̄cedentis opinionis desup: q̄ nō refert an oues perierint a fortuna vel a natura: q̄n q̄tum est ex natura cōtract⁹: vtrū q̄ damnuz ouiū scz fortuite vel naturalis mortis earum debeat pertinere ad vtrūq̄ vel neutrū ad B, sed solum ad A: vel qua ratione vnum damnū scz naturalis mortis debet ptinere totaliter ad A: eadē ratione potest ɔtingere q̄ etiam damnuz fortuite mortis ptineat totaliter ad B, et h̄ assumptum trimēbre patz. Primo quo ad duas primas partes sic, quia si id qd̄ A posuit: et id quod B posuit adequantur (sicut possibile est vtputa quia B ponit non nudas opas sed etiam expensas magnas ī pascēdis ouibus et alijs huiusmodi) tūc sicut sortiunt equalē pticipationē de vtrisq̄ capitalibus socialibus: sic dignū est q̄ eq̄liter sustineant pericula sine culpa p̄uenientia, et ideo si A vult q̄ iuuet euz p medietate ferre picula fortune: etiā B debebit ferre pro medietate pericula nature, et si hoc A velit habere a B: etiā equitas postulat q̄ A iuuet ferre B p medietate damnum fortuite vel naturalis pditionis operarum si opere sint pdite in toto vel ī parte, quia ille eq̄ualebāt ouibus A, et A eque pticipat operas B, sicut B oues A. Et si A non velit releuare B in damno operarū: etiam non debebit B releuare A in damno ouium, et sic patet q̄ aut vtrūq̄ damnuz ouium ptinet ad vtrunq̄ aut neutrum ad B, sed B suum vtrūq̄ feret in operis: sicut A suum vtrūq̄ in ouibus: al's da oppositū: erit iniquitas ex pte illius qui vellet esse liber et a periculo q̄ alter, et tamen non plus posuisset de capitali et equale haberet participium, de tertia autem parte assūpti patet postea. Et dico q̄tū est ex natura cōtractus, quia contingere posset q̄ fecissent inter se expressam conuentionē contra vel preter naturalia societatis scz q̄ A deberet sustinere damnū ouium naturale totaliter et B fortuitū totaliter vel in parte, et tunc p tanto est licitum illō pactum p quāto vnū eoruz non est verisimiliter maius alio nec verisimili⁹ euenibile ita q̄ vnuz esset eque onerosum sicut aliud, et cum hoc oporteret si equalia capitalia posuerūt et lucra equaliter participāt et capitalia: q̄ etiā diuidāt simili pacto damna opaz B al's etiā esset iniquum. Preterea si ex tali pacto damnum naturale ptineat ad A et fortuitū ad B, et illa pericula non sint verisimiliter inequalia: eadem ratiōe posset ɔtingere ecōtra ex pacto q̄ fortuitū ptineret ad A: et naturale ad B. Si autē id qd̄ A posuit p̄ualet ei qd̄ B posuit: et tamē A et B equaliter pticipēt tam fetus et fructus q̄ oues capitales: tūc q̄uis illa preualentia posset esse tanta q̄ B (cuius capitale forte fuit vilissimū) debeat (vt fiat recōpensatio illius pluris participij sibi indebiti) merito sustinere periculū tam naturalis q̄ fortuite mortis ouium, imo etiam vtriusq̄ perditiōis operaruz, tamen si A hoc exigat: tunc ex traditio animaliū cum tali subsequenti exactiōe habebit speciem mutui vsurarij, q̄ vellet capitale habere saluū, et cū h̄ habere participium lucri eiusdē: ideo A peccabit ex fundamento tacto q̄stione, xci. Si autē A dūtaxat vellet habere damnum naturalis mortis, et B imposuisse damnū solius fortuite mortis, et hoc in parte vel in toto: non sic apparet esse mutuatio, ideo si fit adequatio inter sustinentiaz illius damni im positi B et p̄ualentiam eius qd̄ A posuit poterit A exigere a B refusionem damni fortuiti in toto vel in parte fm̄ q̄ A sibi imposuit, sed tūc eque posset ɔtingere q̄ ecōtra ageretur q̄ B solus sustineret damnum naturalis mortis totaliter, et A damnū fortuite mortis ī parte vel etiam in toto, quia eque potest contingere q̄ damnuz naturalis mortis adequetur illi p̄ualentie capitalis A: sicut q̄ damnum fortuite mortis et

sequetur. ideo patz tertia pars scz ꝙ qua ratione vnum damnuz scz mortis naturalis ouium debet totaliter ꝑtinere ad A: eadem ratione potest cõtingere ꝙ etiã damnũ mortis fortuite totaliter ꝑtineat ad euz ⁊ naturalis mortis ad B. Si arguatur contra hoc dupliciter. Primo ꝓbando ꝙ damnũ naturale solum pertineat ad A. et hoc sic. Si damnũ euenit naturaliter: tũc eque perijssent oues apud A sicut apud B perierunt. Modo si apud A perijssent solus A sustinuisset damnũ. igitur nunc solus A sustinebit. Dicendum negãdo cõsequentiã. quia si mansissent apud A: solus A fuisset earuz dominꝰ. ⁊ per ꝯsequẽs merito eius periculo perijssent. nunc aũt sunt etiaz facte de dominio B: ita ꝙ B ẽ cõdominus earum sicut in fine etiam medietati dominabitur etiam ꝓprietario iure. igitur merito etiam B sustinebit. Et confirmatur illa solutio Primo quia si illa cõsequẽtia valeret: seq̃ret ꝙ si A mutuasset animalia B: ⁊ ipa naturaliter ꝑijssent: solꝰ A deberet naturale damnum sustinere. Item si A vẽdidisset animalia ipi B tũc simili ratione solus A deberet sustinere illõ dãnuz que sũt falsa. Preterea casus fortuitꝰ eque potest esse talis sicut naturalis scz ꝙ eque perijssent illa animalia: si mansissent apud A: sicut cum nunc fuerunt apud B. igitur saltem talis fortuitus casus etiam esset imputandus soli A sicut naturalis si ꝑdicta ratio valeret. Secundo arguitur ꝙ fortuitum damnum pertineat ad vtrunqꝫ ita ꝙ B debeat A facere refusionem medietatis ouium a fortuna pereuntiuz. quia si B nil restitueret A: totum damnũ esset A hoc autem est cõtra. §. damna. ff. pro socio l. cum duobus. vbi dicitur: ꝙ damnuz debet esse cõmune. Dicendum ꝙ sicut A posuit aĩalia: sic B posuit personam ad operas. si igitur B debet releuare A in medietate ouium: eadez ratione A debebit ipm releuare in operis. aut si A nihil restituet B pro operis que deperduntur quando oues pereunt: tunc etiam sequeretur ꝙ totum damnum esset B: qõ esset etiaz cõtra predictum. §. Unde si B nihil restituit A non ob hoc A totum damnuz sustinet. q: sicut A omnes oues perdit: sic B omnes operas. ⁊ ita patet ꝙ saluatur predictus textus. quia dãnuz remanet cõmune. Quid autem absolute sit dicendum ad casum in quo sine culpa B: puta per fortunam vel solam leuissimam culpã B oues perireãt ,
De hoc est multipliciter distinguendum. quia aut omnes sunt mortue ante operas B ꝑstitas puta statim. Aut post eas prestitas. ⁊ si post. aut post eas plene prestitas aut solum semiplene prestitas. Item siue sic siue sic sint ꝑstite: aut ex eis obuenit lucrum vel non. Quia fm illam diuersitatez etiam diuersimode est respondendũ. quia in aliquibus horum membrorum B tenebitur ad faciendum A aliquã refusionem partialem. Aliquando vero ad nullam refusionem ei tenebitur: tamen siue sit casus in quo teneatur siue in quo non teneatur: non oportet distinguere de genere mortis an sit naturalis vel fortuita. quia nõ refert vt probaui: dũmodo sine culpa lata vel leui B acciderit eis. Et responsio super omnibus illis varietatibus potest sufficiẽter haberi per ea que dicam q̃stione. xciij. conclusione scda. correlario tertio. vbi similes casus tractabo in societatibus pecuniarũ.

Quarto dicendum. si pereant culpa B leui vel lata: damnum pertinet tñ ad B. ⁊ ideo si omnes oues perierũt ĩ fine quinquennij quando iam fuissent diuidende: B teneretur A refundere medietatez ouium vel circiter ⁊ quasi medietatez ouium. quia solum tantũdem sibi debebatur saltem de capitali ouium: et illud solum sibi ablatum est per culpam B. igitur solum tantundem ei tenebitur dare vel circiter. Dixi primo notanter saltẽ de capitali ouium. quia preter hoc ꝙ B tenetur A refundere medietatem ouium vel circiter: tenetur etiam eidem refundere si qõ aliud interesse ex huiusmodi culpa perpessus est A: quod sibi per restitutionem medietatis vel circiter non refunditur: vtputa stat ꝙ si B non neglexisset oues: A habuisset multos agnos sibi cedentes pro sua parte. et si B restituat alias oues pro medietate: forte illo tempore oues restitute ⁊ si alias equiualerent ouibus que iam mortue sunt nõ sunt tñ disposite vt pro tempore quo priores perijssent pariant. ⁊ sic ꝓuabit A etiaz tali fructu. ⁊ ꝓ illo etiã deꝫ B satisfacere A q̃tũ verisimiliter cessisset A: defalcata dubietate

euent⁹ q̄ etiā poterat nihil euenisse: etiaȝ si
supuixissent: multū eni differūt aliq̄d hr̄e
⁊ ꝓpe esse. Dixi etiā ideo notāter vl' circiter
ex causa postea tāgenda. Et q̄ sequit̄ ꝙ
nō videt̄ veȝ qđ Baldus vbi sup̄ dicit ꝙ
B tenet̄ ad emēdaȝ tot⁹ quātitatis.i.oim
ouiū: si ante tēpus diuidēde societatis ꝯti
git illud damnū. quia tunc oēs oues erant
A. Si vō postq̄ oues equaliter debebāt
ptiri: damnū interuenisset culpa B. non te
net̄ ipi A: nisi ad dimidiaȝ ptem p̄cij. quia
plus non dānificauit eū. Nam dico ꝯtra
rium p̄mi dicti. quia ante tp̄s diuidende
societatis oues nō erant plus A q̄ B. nā
tradidit eas B etiā cōmunicādo eas ei q̄
ad earū dominiū, put id apparet ex fine so
cietatis in quo non tm̄ vtilitates ouiū. sed
etiā substātie ouiū sūt diuidende. ergo si erāt
in cōmuni dominio vtriusq̄: A ꝯtualiter
non plus habuit in ꝓprio de ouibus q̄ me
dietatem. ⁊ per ꝯn̄s non potuit B dānifi
care A: nisi in medietate. ⁊ per ꝯn̄s non te
net̄ A vltra refusionē medietatis. Et forte
alicui videri posset: ꝙ imo B nō teneretur
A tunc ad refusionem medietatis ouiū. sȝ
ad citerioris ptis refusionē loquēdo de re
fusione damni capitalis. pbatur: quia ex q̄
nondū aderat tēpus vt A accipet effectua
liter medietatē ouiū in ꝓprietateȝ: lȝ prope
esset ⁊ interim poterāt multi casus fortui
ti ⁊ naturales euenire ⁊ euenisse, ꝓpt̄ quos
pdidisset ⁊ nunq̄ assecut⁹ fuisset medieta
tem sibi cessurā: sequit̄ ꝙ non tantūdeȝ de
bebit B sibi refundere quāta ē medietas.
Vn̄ forte si A debuisset ius suū alicui ter
tio vēdidisse nō potuisset habuisse tātūdē
p̄cij quātū oporteret exponere p medieta
te ouiū sepata ⁊ libera. Hui⁹ simile ptȝ
in alijs. Nam lōge differunt aliquē aliq̄d
actu habere vel sibi deberi ⁊ ꝓpe esse vt ha
beat: adeo vt dānificans aliquem impedi
endo eū assequi aliq̄d ad qđ ꝓpe erat ⁊ ius
ad ipm habebat: nō tenet̄ sibi tātūdē resti
tuere q̄tū illđ fuisset si i effectu iā ipm ha
buisset. sȝ sufficit aliquāto min⁹ dare scȝ tā
to min⁹ q̄ntū meret̄ talis dubietas ⁊ possi
bilitas fallentie defalcari, put vult Scot⁹
in.iiij.di.xv. Sed forte ad h̄ diceret̄ ꝙ
nō ē sile, qꝛ in ꝓposito A. nō habet tm̄ ius
ad oues p medietate earū nec solum est ꝓ
pe vt earum medietateȝ habeat, imo actu
habet ius in re: lȝ non actualitate separatio
nis: nisi obijciat̄ ꝙ illa nō separatio vilificat
valorem iuris: tamē quicq̄d sit de hoc ptȝ
satis ꝙ B nō tenet̄ ad refusionem totius.
Et metiendo id qđ iusticie ⁊ equitatis ē
eo modo qui iam positus ē: melius pote
runt ille ⁊ sibi ꝯsimileȝ casus resolui q̄ se
pe recurrendo ad varia iura positiua: cum
illa in diuersis casibus loquant̄: et etiā nō
nisi id qđ prius q̄ ipa cōstituerent̄: re ipsa
iustum fuit: disponere voluerūt. Vn̄ in ta
libus casibus ⁊ similibꝫ non ideo aliquid
iustum est, quia sic iura disponunt. sed po
tius ecōtra ideo scȝ iura id sic disposuerunt
quia sic iusticia vel eq̄tas expetebat dispo
nendum exprimendū ⁊ declarandū. ⁊ ideo
sepe magis fundamētaliter resoluūtur hu
iusmodi casus quādo ex naturali equitate
inspecta pōderant̄ q̄ quādo ad obscuras
decisiones legum recurrit̄. Dico tertio
notāter in p̄dicto q̄rto dicto: culpa leui vl'
lata, quia non videt̄ ꝙ si damnū euenisset
culpa leuissima B: ꝙ B teneret̄ ad illi⁹ re
fusionem A, quia societas est cōtract⁹ qui
fit gratia vtriusq̄. igit̄ recipiens non tenet̄
de leuissima culpa. sed soluȝ de lata ⁊ leui.

Et si arguas, ergo eadeȝ rōne etiā non
teneret̄ B de fortuito casu ⁊ naturali: quia
in cōtractu qui fit gratia vtriusq̄ casus for
tuitus spectat ad tradentē ⁊ similiter natu
ralis. Dicendū ꝙ id verum est in cōtractu
in quo non transfert̄ dominiū vt in locati
one cōmodatione deposito ⁊ huiusmodi.
secus in societate: ⁊ si non qualibet tamē i
tali in qua transfertur non tm̄ vsufructus
animaliū. sed etiam eorū dominiū. ⁊ si nō
cum abdicatione tamē per cōmunicationē.
Nam ex quo in tali societate: vterq̄ est do
min⁹ animaliuȝ: vterq̄ sustinere debet for
tuitum ⁊ naturaleȝ casum eorū. Nec est
verum ꝙ societas sit cōtractus in quo nō
transfert dominiū vt ipē ibidē supponit p
q̄nto dicit ꝙ in contractibꝫ non ordinatis
ad dominiū trāsferēdū: estimatio nō facit
emptionē: applicādo hoc ad p̄dictū casū.
ob qđ etiam dicit ꝙ etiam si fuissent oues
tradite estimate ⁊ perijssent naturalit̄ non
tenetur B A restituere aliquid. Naȝ dico
ꝙ societas aliquando taliter fit ꝙ etiā trās
fert̄ dominiū: aliquando tm̄ vsufruct⁹: ⁊ h
nō trāslatiōe abdicatiua, sȝ cōmunicatiua

terum in societate. Si autē vis latius videre de casu perditionis ouiū ex culpa B vide simile in sequēti q̄stione in ꝯclusione scḋa. correlario tertio. i scḋo articulo eiusdem correlarij. Hic eni solū tractat̄ de huiusmodi ꝑditōe supponendo q̄ oues eq̄liter fuissent diuidēde. q̄d aūt si inequaliter vel si oino non fuissent diuidende. sed soli fetus ꝛ fructus. ꝛ de hoc vide ibidem in simili societate pecuniaꝝ.

Sextus casus. A tradidit aliq̄t oues B tali pacto q̄ oē periculum earū sit vtriusq̄ ita q̄ qualitercunq̄ pereāt: A debeat sustinere vnam medietatem ꝛ B aliam. si autem non pereant debeat A prius trahere suum capitale: et postea oues sint cōmunes vtriq̄ eq̄liter. ille cōtractus reputat̄ illicit⁹ ex eo q̄ B nimis grauat̄. Nā vbi male fortunent̄ oues B ꝑdit duo: hoc est duas res estimabiles ꝑcio scꝫ medietatem precij pecoruꝫ quam oportebit B dare A ſm tenorem ꝑdicti casus in primo pacto eius. ꝛ scḋo laborē sue custodie. A autē tm̄ amittit vnum. scꝫ medietatem precij pecorū. exquo igit̄ B substat pluri periculo: debet enī plus participare de lucro. Contra illam responsionem arguitur dupliciter Primo q̄ exquo cōtractus debet esse societatis: oporteret i responsione supponere q̄d eēt illud qḋ B poneret in societatē. vtputa an operas poneret vel aliquid aliud. ꝛ si operas: an ille essent adequate cōmunicationi ouium vl̄ non. quia ex hoc pendet respōsio. quia ſm q̄ alter sociorū plus posuerit in societateꝫ ſm hoc poterit habere maius ꝑticipiuꝫ q̄̄ alius. aut si alius q̄ minus posuit vult habere equale ꝑticipiū: poterit alter illi q̄ minus posuit plura onera in periculis sustinendis imponere vt fiat refusio hincinde.

Preterea qua rōne est dānabilis ratiōe casus quo male fortunent̄: eadem rōne est dānabilis ratione casus si bene fortunent̄ quia in casu bone fortune nō equaliter ꝑticipabunt ꝛ tamē potest stare q̄ eq̄lia posuerint capitalia. ꝛ tamen ꝑdicta responsio videtur residere tm̄ in hoc q̄ iniq̄tas sit rōne diffortuniꝫ tm̄. Et sicut quis euaderet illud scḋm fundamentū damnandi: dicēdo q̄ supponit̄ opas non eq̄parari cōmunicationi ouium. ideo nimirū si non equaliter participent in casu bone fortune: ita ꝑ idē euaderet fundamentū ꝑdicte respōsionis de diffortunio. q̄ diceret̄ q̄ non indignuꝫ est q̄ tanto periculo substet B: exquo lōge minus posuit in capitali ꝛ tamen vult eq̄le participiū tādē habere. Preterea nō sequeret̄. B substat pluri periculo. igit̄ pl⁹ debet habere in lucro sicut tamē arguit ꝑdicta responsio: quia stare potest q̄ B substat pluri periculo. ideo vt refundat A defectum in quo dedit vilius capitale q̄̄ A ꝛ tamen equale vult habere ꝑticipium: ita q̄ illud substare est B alia via prius refusum ex alio pacto in cōtractu. Ideo aliter videtur esse dicendū sub distinctione et per tria dicta. q̄ exquo casus supponit q̄ ꝯtr⁹ sit societas: oportet q̄ B aliq̄d ponat ad illam societatē. Vn̄ supponat̄ q̄ ponat operas. Aut igit̄ ille ope equiparant̄ communicationi ouium A: aut non. si sic tunc

Primū dictū est q̄ contract⁹ est illicit⁹ A dupliciter. scꝫ ratiōe vtriusq̄ pacti. Primo q̄ exq̄ B tantū capitale posuit quātū A: iustum est q̄ solum tantūdē periculi sustineat scꝫ vt solum medietatem tot⁹ capitalis aggregati ex vtrisq̄ capitalibus sustineat. et sic sufficiet B sustinere ꝑditionem operaꝝ suarum. ꝛ per cōsequens non erit equum q̄ etiam soluat medietatem precij ouiū A. Secūdo ratiōe alterius pacti. q̄ exquo B tantūdeꝫ ponit q̄̄tum A. igitur iustum est q̄ tantūdem vtilitatis ꝑcipiat sicut A. ꝛ ꝑ ꝯsequens non licebit A añ oia velle trahere suum capitale: etiam si soluꝫ velit trahere illḋ i casu q̄ supuixerint oues tanto tēpore donec ex fructibus eorum illud trahat. Nisi quis fingat vel supponat q̄ q̄̄uis id equū eēt absolute loquēdo tamen attento q̄ A vult subire medietatē periculi qḋ merito totum deberet ꝑtinere ad B scꝫ periculum ex culpa lata ꝛ leui ipsius ꝓueniens. ideo nimirum si A in refusionem susceptiōis illius periculi sibi inde biti: potest velle prius capitale suum extrahere si non pereant oues. Sed tunc dato q̄ hoc haberet apparentiā saltem si A itel leret vniuersalitatem periculorū adeo extēse vt etiā cōpꝛehenderet ꝑicula culpe late et leuis (qḋ tn̄ vix natum est contingere scꝫ q̄ tradēs velit etiā pericula ois culpe recipiens subire) tñ adhuc ꝯtereret ad h̄ q̄ ꝯtr⁹

esset licit⁹ A: q̄ eēt adeq̃tio iter h q̄d e⁹ A suscipe tale piculū p medietate. ⁊ iter h q̄d ē A trahere suū capitale añ oīa si nō pdāt oues. et h vir appet q̄ sit h talis adeq̃tio. Scđm dictū: si ope B. nō eq̄pant com municatiōi ouium A: vtputa sunt viliores cōmunicatiōe ouiū: tūc q̄uis non sit equū q̄ B tātūdē pticipet de eis sic A. imo mi nus sibi debebit q̄ A: ita q̄ A poterit pl⁹ velle de eis pticipare si suguliterint q̄ B: nō tñ seq̄t vel inferri pōt q̄ ppt h liceat A exigere tātū quātū casus ponit scz q̄ ante oīa velit trahere suū capitale: q̄r nōdū cō stat in quāto deficiūt ope B ob h vt cēnt adeq̃te cōmunicatiōi ouiū. Vñ non pote rit A pl⁹ velle pticipare de ouib⁹ q̄ q̄tum pporcionabilit ope B deficiūt ab adeq̃tio ne earū. Et vltra h opteret etiā q̄ A sub staret pluri piculo q̄ B: et q̄ pl⁹ vult ptici pare iuxta h q̄ etiā pl⁹ posuit. Vñ seq̄t q̄ si ope B nō eq̄pent cōmunicatiōi ouiū A sz deficiāt ab ea: tūc duplicit̄ ɔtingere pōt ɔctū fieri illicitū A. Primo volēdo plus pticipare iuxta pl⁹ q̄d posuit nō fuādo p portionē pluris pticipij ad plus i capitali suo. Scđo si imponit B eq̄le piculum. q̄r min⁹ piculū deberet ei imponere sic ⁊ min⁹ habet pticipiū. Preterea A exponit B piculo nihil habēdi p opis suis scz qñ p⁹ extractionē capital' oues morerēt. ideo A peccabit nisi medietas participādi oues ⁊ fruc⁹ post illā extractionē cessura B ex pa cto a pncipio ɔct⁹ fuerit verisimiliter tāta q̄ merito B subierit illō piculū pꝑter tā sup effluētē cōmoditatē pticipādi. Si aūt ope B p̄ualerēt ouib⁹ A: tunc A iterū du pliciter peccaret scz q̄r pl⁹ pticipare vellet ⁊ min⁹ posuisset. nisi dicat̄ q̄ pl⁹ pticipij si bi indebiti recōpēsat̄ p h q̄ A eq̄le piculū vult subire vbi min⁹ tñ teneret̄ subire: sed tunc oporteret q̄ fieret adequatio inter pe riculum q̄d subit A: ad illud pl⁹ pticipij si bi indebitum. Preter hos casus possent adhuc alij casus societatis animaliū poni quoꝝ aliqui tacti sūt in. q. lxxix. quia ap parebāt eē locationis cū tñ aliqui eorum accedunt ad societatē. sed q̄ dicti sunt suffi ciunt. qm̄ ex eorū resolutione pōt lector ac cipe artē alios nōdū formatos resoluēdi.

Questio. XCIII.

Utrum traditiones

pecunie i spēcie societat' ɔtingat fieri illis modis q̄b⁹ ɔtingit fieri traditiōē ꝯ aialium i spēcie societat'. Solō q̄stiōis stat i trib⁹ suppo. nō. b⁹ ⁊ duab⁹ ɔclusiōib⁹ ⁊ scz corre larijs scz duob⁹ circa pmā ɔclusionē. ⁊ q̄ tuor: circa scđaz. ⁊ septē argumētoꝝ scz du bioꝝ circa scđaz ɔclusionē emergētiū sola

Prima suppositio. q̄d [illegible] dondo. sit pecuniā tradere alteri in spēcie societat': satis pōt patere a sūi q̄ dictis de traditiōe aialiū facta i spēcie so cietatis i. q. lxxxiij. ɔclusiōe. vj. Vñ pōt sic describi. ē pecuniam suā cōmunicando trāsferre i alteꝝ q̄ ad iterusoriū citra tñ ab dicationē dominij ⁊ iuris pcipiēdi cōmo ditatē eiusdē: ppt h q̄ ille ali⁹ sibi mō reco municet sibi aliquā aliā pecuniā vl' rē esti mabilē pecunia: ob illū finē vt pticipēt cō muniter lucrū pueniens ex pecunia ⁊ reb⁹ sic cōmunicat' si q̄d puenit: ⁊ aliqñ etiā vt pticipēt cōmunit̄ capitalē pecuniā in fine societat' iter se diuidēdā. Quare aūt dicat̄ sub disiūctiōe q̄ ad interusoriū tm̄. ⁊ q̄d sit iterusoriū patebit i ɔclusiōe pma. Decla ratio etiā illi⁹ descriptiōis pt patere ex sūi p dicta i. q. lxxxiij. Ex hac nosficatiōe se quit̄ correlariū q̄ ɔsocij pecunie p mutua cōmunicatiōe sociali nō habent expectare fu̱tū lucrū vl' emolimētū. Vñ si etiā sunt eq̄ les i societate: ita q̄ tāta ps lucri debeatur vni q̄nta alteri: tñ stat q̄ nullū lucrū pue niat. ⁊ sic vterq̄ nihil habebit. ⁊ sic non est fictū ⁊ si obueniat aliq̄d: illud ē nūc paruum nūc magnū. Et ex h seq̄t ɔn̄ter q̄ in se quenti casu non est societas: puta A tradi dit centū florenos ipi B vt exerceat eos in negociationib⁹ ⁊ B recipiēdo eos cōuenit cum A de certa ⁊ fixa mercede sibi danda siue obueniat lucrum siue nō ⁊ siue paruū siue magnū lucrum nec vult damnū sufti nere i illa sua mercede. nec etiam i capitali pecunia nisi sua culpa contingeret. [illegible] ɔctus ɔductiōis ⁊ locationis opaꝝ. q̄ A cēset B ɔduxisse ad opas impēdendas circa illos cētum florenos. ⁊ B non habe bit partem lucri sed totum erit ipius A. ⁊ non tenebitur B de damno capitalis [illegible] q̄d sua culpa lata vel leui prouenit [illegible] ut in questione d locatiōe opaꝝ habet̄.

Et erit etiã ɔtract⁹ licit⁹ si B accipit mercedem ꝓportionatam laboribꝫ et expensis si B debeat etiam ferre expẽsas: vel ꝓportionatam solis laboribꝫ si solum velit ferre labores. imo etiam B posset paclsci ꝙ haberet partem de lucro vltra mercedem dũmodo merces fuisset nimis remissa: ita ꝙ in supplemẽtũ defectus expectaret partem lucri si obueniret dũmodo esset ꝓportionata defectui supplendo: ⁊ tũc admisceretur ibi quedã societas rõne illius pacti vł cõtractus innominatus ꝓut etiaȝ patuit in q̃stione de locatione et cõductione. ⁊ ex ibi dictꝫ patet ꝙ etiam posset pacisci ꝙ nõ teneretur de culpa leui: sed solum ꝺ lata et de dolo: puta si tãto remissiorem mercedẽ acciperet quatenus eẽt liber de casu culpe

Scđa suppositio. societas in pecunia ẽ duplex. quedam est pura. et hoc tam in substãtia ꝙ̃ in naturalibꝫ societatis ita ꝙ ei non est admixtus alius cõtractus: puta mutuatio vł cõsimilis. Nec etiam ẽ ei adiectum pactum aliquod existẽs cõtra naturalia societatis Alia vero nõ est pura. Et hec ẽ duplex. q̃dam non est pura in substãtia: cui scꝫ ẽ admixtus alius ɔtractus puta mutuatio: cuiusmodi est illa de qua patebit in principali casu sequẽtꝫ q̃stionis. quedam ⁊ si sit pura in substantia: tamen habet sibi adiectuȝ pactuȝ existẽs contra naturalia societatis vt si alter sociorũ alteri imponit plures ptes damni sufferẽdas ꝙ̃ lucri ꝑcipiendas ꝓut patebit in casu q̃rto correlarij finalis.

Tertia suppositio. societas in pecunia cõtrahitur triplicit. Primo sic ꝙ A tm̃ ponit pecuniaȝ ⁊ B etiam tm̃ pecuniã. vt puta ꝙ nec A nec B impẽdunt opas suas circa illas pecunias sed vnũ tertiũ conducunt ad negociãdum cuȝ illa. Scđo modo sic ꝙ A ponit tm̃ pecuniã ⁊ B ponit tm̃ operas. ⁊ quomodo intelligendũ sit quãdo dicit̃ ꝙ alter sociorum ponit opas quasi opere sint vł ansint suum capitale qđ ipe ponit: patuit q̃stione. lxxviij. cõclusione sexta. Tertio sic ꝙ vterq; ponit pecuniã ⁊ opas. si ꝑmo mõ hoc ẽ dupliciter. quia aut B ponit tãtũdem pecunie q̃ntum A aut nõ tãtũdem Si scđm hoc est dupliciter. quia vel plus pecunie ponit vel min⁹ pecunie ponit. Similiter si fiat scđo modo ꝑncipali: hoc ẽ dupliciter. qr vel ope quas B cõmunicat A. equiualẽt cõmunicatiõi pecunie sibi ꝑ A cõmunicate. Aut non equiualẽt ei: et hoc est dupliciť. qr vel ille ope sũt viliores aut valentiores. Quãdo autẽ ope sint dicẽde equiualere pecunie vel cõmunicationi pecunie. ⁊ q̃n nõ patebit q̃stione. xcv. Similiter si fiat tertio modo: hoc ẽ dupliciter. qr aut pecunie ⁊ ope B equiualẽt pecunie et operis A: aut nõ. ⁊ si non: aut sũt viliores aut valentiores. Itẽ staret ꝙ pecunie eorũ equiualerẽt sꝫ opere vnius ꝑualerẽt opis alteri⁹

Prima ɔcl'o. q̃uis videatur posse dici ꝙ societas in pecunia etiam possit cõtrahi illis duobus modis: q̃bus in suppositiõe vnica ꝓcedẽtis q̃stionis dictũ est societatẽ in animalibꝫ ɔtrahi: tamẽ tuti⁹ ẽ vt dicatur eam in pecunia non posse cõtrahi vtroq; illorũ modorũ. Prima ps huius ɔclusionis ꝓbat̃. quia videt̃ posse dici ꝙ A tradendo pecuniã suã ipi B possit ei aliq̃n cõmunicare taliter ꝙ B vna secũ habeat tam dominiũ pecunie ꝙ̃ etiaȝ ius ꝑcipiẽdi cõmoditates natas ꝓuenire mediante ea Aliq̃n ꝟo possit retẽto dominio ⁊ ꝓprietate pecunie sibi soli in B trãsferre ius ꝑcipiẽdi secum cõmoditates natas ꝓuenire mediãte ea: qđ ius q̃dam vocant interusoriũ: qđ nihil aliud est ꝙ̃ ius ꝑcipiẽdi fructum vł vtilitatem natam ꝓuenire ꝺ pecunia nõ inq̃̃s se sola capta. quia sic nihil fructificat: sed ꝓut subiacet industrie et exercetur in negociationibus. Nam vt videtur pecunia ⁊ si non sit nata fructificare se sola: tamen accepta cum industria vtẽtis videt̃ nata fructificare. quoniã sic etiã ager vel domus vel equ⁹ non fructificat nisi ager colat̃ et aliquis domo vtat̃. Ita igit̃ sicut q̃s agrũ vł animalia potest alteri cõmunicare quo ad vsum vel vsufructum: retẽto sibi dominio vel ꝓprietatẽ eorũdem: ita videri posset alicui posse dici ꝙ quis possit retinendo dominiũ pecunie sue alteri eam cõmunicare q̃ ad interusoriũ qđ ẽ sicut vsus vł vsufructus in agro vel animali. lꝫ illud interusorium pecunie non sit vsus nec vsufructus dicendus. quia vsus vł vsufruct⁹ non põt consistui nisi in rebꝫ habentibꝫ vsum q̃ nõ est eaȝ ɔsumptio qualis non est pecunia.

Secunda pars ꝓbatur. quia sic dicēdo aperta esset ianua vsuras tam exercendi ꝙ̄ etiam defendendi. Ratio primi. quia vsurarius diceret nō mutuaui ipi B pecuniā sed mihi retinendo ꝓprietatem pecunie cōcesse ei interusorium ꝓ certa mercede. Et si ei obiiceretur. si tibi retinuisti ꝓprietatem pecunie: tūc etiam periculum erit tui soli⁹ qđ est falsum. Diceret: imposui ipi B periculum pecunie dando sibi aliquid in refusionem illi⁹ periculi impositi sibi: puta q2 eo viliorem mercedē accepi ꝓ concessione interusorii: quatenus B sufferret periculū loco mei cum alˀs maiorem mercedem accepissem. Ratio secūdi. quia vsurari⁹ etiā cōcedens se accepisse vsuras diceret illud sibi non min⁹ licuisse ꝙ̄ sibi liceret domū vel animal alteri concedere pro mercede: quia vtrobiꝗ̄ ē sepabilis ꝓprietas ab vsu ita ꝙ retēta ꝓprietate potest quis alteri cōcedere eius vsum. Nō nego tamē quin ꝓter substantiā pecunie sit ī ea quedā aptitudo ⁊ idoneitas ad importandū vna cū industria hominis lucrum: ita ꝙ illa idoneitas est q̄dam cōcausa lucri: ⁊ ob illam pōt aliquo modo pecūia dici fructifera. ⁊ illā idoneitatē vł aptitudinē seu fructificatiuitatem seu quasi fertilitatē vocant quidam interusorium: vocabo tamē eā cōmoditatem eius. ⁊ tamen q̄ illā vult habere: oportet ꝙ etiā habeat ꝓprietatem seu dominiū saltē pecunie: vt iam patebit. Secūdo etiam ꝓbatur. quia predictus modus dicendi supponit falsum. quia in reb⁹ quaꝝ vsus est earum ꝯsumptio non potest separi ꝓprietas ab vsu: ita ꝙ A habeat ꝓprietatem ⁊ B tm̄ vsum eiusdem. Modo pecunia est res cuius vsus scʒ distractio ē ei⁹ cōsumptio. igit̄ non poterit eius ꝓprietas separari ab vsu. ⁊ ꝑ ꝯñs non poterit dici ꝙ A retinēdo ꝓprietatem: cōmunicet ipi B vsū citra hoc ꝙ cōmunicet ipi B ꝓprietatē seu dominiū. ⁊ ꝑ ꝯñs nō potest A tradere ipi B pecuniā in specie societatis scđo modo tacto. maior huius ꝓbationis ē Joh. xxii in ꝯstitutione ad cōditorem ⁊ in ꝯstitutiōe q2 quorundā. quas edidit aduersus fratricellorꝝ errores. imo oportet illum q̄ vtitur pecunia vel alia re cuius vsus est ei⁹ consumptio ⁊ vtitur ea ad talem vsum habere ius sic vtendi: alˀs illicite vteretur: ⁊ si oportet eum habere ius sic vtendi cōsumendo eam: oportet etiā eum habere tale ius qđ sit directum dominiū. ⁊ per ꝯñs qđ sit ꝓprietas ei⁹. quomodo eni licite posses pane vti ad comestionem: nisi haberes directum dominium ⁊ ꝓprietatē eius: eo ꝙ talis vsus scʒ comestio consumit rem ipsam scʒ panem totaliter. ⁊ per consequens etiā cōsumit ꝓprietatē ita ꝙ nemo amplius habet proprietatem vel dominium directū eiusdem. quia non entis vł corrupte vł cōsumpte rei nemo est domin⁹. Ex hac ꝯclusione prima sequūt̄ duo correlaria.

Primum correlarium. non valet distinctio quorūdam: vtputa alexandri de alexandria ⁊ baptiste in summa sua qui cum volunt declarare quomodo liceat tradenti alteri pecuniam inde velle habere fructum: dicūt sic. Cōmissio pecunie fit duob⁹ modis. Uno modo: quia fit trāslatio pecunie siue rei cōmisse in toto vel in parte in dominiū illi⁹ cui cōmittit̄. ⁊ pro pecunia sic cōmissa non licet aliquid sperare pro re alteri⁹. Secundo modo fit cōmissio pecunie vel alterius rei: ita ꝙ non trāsfertur dominiū sed remanet tota res cōmissa in dominio cōmittēt̄ ⁊ h̄ modo cōmittens pōt sperare lucrū sicut d̄ re sua. ⁊ per ꝯsequēs qđ accrescit sorti sicut rei proprie: iusto titulo possidetur.

Nec ē simile de cōmodato ⁊ de mutuo quia in mutuo pecunia stat in periculo illius qui accepit: non sic in pecunia cōmodata que stat in periculo cōmodantis. ⁊ ideo licite potest sperare lucrum ex pecunia.

Oportet autē ꝙ pecunia tota sit cōmodata. q2 si partim esset cōmodata ⁊ partim mutuata: posset ibi esse vitium vsure. si eni aliquis cōmittit alicui centum: ita ꝙ medietatem ei mutuet ⁊ aliam medietatē suo dominio retineat: ita ꝙ ille cui cōmittitur debeat de illis negociari ad lucrum: illud lucrum habet vitium vsure: quia sperat̄ non solum ex re cōmissa sed etiam ex mutuata. ⁊ ideo ex mutui adiectōe generat̄ vitiū ī toto ꝯtu. hec ille. Hec aūt distinctio deficit in octo. Primo q̄ñ dicit ꝙ ꝓ cōmissiōe pecunie translate ī dominiū alteri⁹ nō licet q̄d sperare. Nā emēs transfert pecuniā in dominiū alterius. ⁊ tamē illō nō facit nisi q2 sperat a vēditore h̄re mercedē equiualē

imo paciscitur sup hoc. Nec valet si dicas non est simile. qꝛ pecunia est ementis: non sic in ꝓposito. Nā pecunia postꝗ̄ translata est in venditorē: non est ementis: lꝫ añ ħ sit eius: sic etiam hic: ante cōmissionē trāslationē pecunie pecunia est cōmittentis et postea non. Secūdo qꝛ innuit ꝙ eo ipso ꝙ ꝗs transfert pecuniā suā vel aliam rem in alium quo ad dominiū: illa res desinat esse trāsferentis. hoc autē est falsum. qꝛ nō omis translatio est abdicatiua sed quedā est tm̄ cōmunicatiua ꝗ̄ quis manens dñs rei facit aliū ꝯdominū eiusdē. Tertio qꝛ innuit ꝙ nō licet aliq̄d sperare ꝑ re alteri⁹ qḋ tamen fallit qñ illa res est alterius nō sic qn etiam sit ipius sperātis. qꝛ tunc sperat quid de re sua. Et si dicas. si est alterius quo ad dominiū. igit̄ etiā quo ad ꝓprietatem. qꝛ dominiū saltem directum ꝛ ꝓprietas idem sūt. ꝛ tūc vltra: igit̄ est sol⁹ illi⁹ alterius. Dicendū ꝙ ipa est illius alteri⁹ per ꝓprietatem: sed non ꝑ appropriationē vl' in ꝓprio: qñ eni duo habent aliquā rem ꝗ̄ ad dominiū directū ei⁹. lꝫ tñ in cōmuni: tunc habēt ꝓprietatē ei⁹ sed neuter habet eam in ꝓprio ita ꝙ habeat eius dominiū sol⁹. Vñ put hic capit̄ ꝓprietas est idē qḋ dominiū directū. ꝛ sic non capit̄ put est idem qḋ ꝓprium dominiū seu alicui appropriatū dominiū: quomodo accipit̄ qñ dicit̄ monachus non est capax ꝓprietatis. id est nō est capax directi dominij sibi soli appropriati ita ꝙ ꝑ libito habeat ꝺ ea dare q̄n alius ꝯfrater etiam habeat illud. sed bñ ē capax dominij directi cōmunis sibi et alijs. al's non liceret panem sibi per abbatē datum comedere ꝛ ꝯsumere nisi ꝯsumendo haberet eius dominiū directū. Quarto quia supponit ꝙ i societate pecunie tradēs eā socio non trāsferat dominiū ei⁹ i aliū qḋ nō est verū. qꝛ ex quo trāsfert in eum ius ꝯcipiendi id qḋ pecunie ꝑ modū fructus accrescit: oportet ꝙ etiā habeat dominiū eiusdem: eo ꝙ in pecunia non pōt separi dominiū ab vsu seu a iure ꝯcipiēdi vtilitates et fruct⁹ rei. Vñ ꝯsoci⁹ habet ius alienādi et distrahēdi pecuniā etiā ꝑtim nomie suo ꝛ ꝑtim in suā vtilitatē. qꝛ ꝑticipabit lucrum inde ꝓueniens. distractio aūt pecunie cēsetur ei⁹ ꝯsumptio. igit̄ habet ius eā ꝯsumēdi. ꝛ ꝑ ꝯñs habet dominiū ei⁹. Preterea

fm illum modū imaginandi non aliter traderet A pecuniam suam ipi B ꝗ̄tum ē ex ꝑte dominij: ꝗ̄ si A conduceret ipm B ad opas suas ꝑ mercede determinata impendendas circa pecuniā: nomie ipius A eā distrahendo ꝛ cum ea negociādo. qꝛ vtrobiꝗ̄ A solus haberet dominiū pecunie et nō ipe B. ꝯñs ē falsū. qꝛ pinguius ius habet B in pecunia qñ est soci⁹ A in pecunia ꝗ̄ qñ B tm̄ est locator operaꝝ circa pecuniam. Dico aūt notāter ꝗ̄tum est ex ꝑte dominij. qꝛ bene esset differentia ꝗ̄ ad alia vtputa quādo B ē socius tunc ꝑs lucri sibi debēs cedere non est determinata. imo nec fixa. qꝛ si nullū supmaneat lucrū: nihil habebit. secus si est locator operaꝝ. qꝛ tūc sibi debet̄ determinata ꝛ fixa merces: etiā si nullū supmaneat lucrū. imo etiam si pecunia ꝑeat: dūmodo sine sua culpa. Preterea quādo B est soci⁹: tunc nōnūꝗ̄ tenet̄ etiā de ꝑiculo fortuito pecunie vt patebit ꝺ quo tñ nō tenet̄ qñ est tm̄ locator operarū. Hoc autē scꝫ sufferre periculū fortuitū etiam ipo A sibi illud licite imponente: ꝓstat indiciū ꝙ B existēdo soci⁹ habet pinguius ius ꝗ̄ quādo ē locator operarū. Et si dicas. verū est ꝙ habet pinguius ius. qꝛ habet ius interusorij qḋ nō habet quādo est locator operarum. Contra. illud interusoriū non est nisi ius tale quale ē vsus ꝛ vsufructus in rebus que non ꝯsumūtur vsu. ꝛ sic interusorium est quasi vsus pecunie capiendo vsum ꝑ iure. Modo vsus in pecunia non potest separi a ꝓprietate. igit̄. Et si arguat̄. si consocius esset ꝯdominus pecunie. igit̄ in fine societatis esset diuidēdum non tm̄ lucrum: sed etiā capitalis pecunia: qḋ est falsum: saltem in multis etiā licitis societatibꝫ. patebit solutio in ꝯclusione scḋa. Quinto qꝛ supponit pecuniā posse cōmodari etiā quādo tradit̄ ad vsū negociatiōis put fit i societate. Modo pecunia ad talē vsum non potest cōmodari qꝛ nulla res est cōmodabilis nisi in ꝗ̄ possunt separari ꝓprietas ꝛ vsus. ꝛ vsus non sit ei⁹ ꝯsūptio: in pecunia aūt non possunt separi ei⁹ ꝓprietas ꝛ vsus distractōis. igit̄.

Sexto qꝛ eā traditiōē ꝗ̄ ꝗs tradit pecuniā i societatē: vocat ꝯmodatiōē qḋ ē valde iproprie loq̄ qꝛ ꝯmodatio ē ꝯcessio rei ad vsū ꝗ̄ nō ē ei⁹ ꝯsūptio cuiusmodi nō fit

qñ pecunia tradit i societatẽ. q: tũc tradit ad distractionẽ q̃ ẽ illi⁹ ꝯsumptio. Unde si ei⁹ traditionẽ voluit aliq̃ noie alio a sociali cõmunicatione nominare: debuisset potius eam nominasse cõmissionem. quia tali vocabulo τ nõ cõmodatiõe vtit papa i c. p vestras. de do. inter virũ τ vxorem.

Septimo. q: dicit de re cõmodata scdo mõ lz sperare lucrũ. Naz ꝑ ꝓ se h̃ implicat. q: cõmodatio ẽ ꝯct⁹ gratuit⁹. igit fieri bz sine spe lucri. Uñ i h̃ differt a locatione. q: cõcedit vsus rei ꝑ mercede. igit cõmodatio nõ gratuita: ẽ locatio. Octauo. q: casus posit⁹ lz sit ꝯdẽnãdus: tñ id agendũ ẽ cum distinctiõe tali scz si ip̃e tradẽs ꝑtẽdat hr̃e lucrũ de vtraq; pecunia: sec⁹ si tm̃ de pecunia tradita socialiter vputat si vellet habere nõ medietatẽ toti⁹ lucri. q: tũc p̃sumeretur q: vellet hr̃e aliq̃d de pecunia etiã mutuata: sz vellet hr̃e medietatẽ medietatis. q: tũc censeret velle diuidere lucrũ cedens d̃ pecunia sociali: qd̃ lucrũ est medietas totius lucri τ socio medietatẽ dimittere τ sibi aliam medietatẽ retinere. τ hoc posset esse licitũ: si saltẽ ope ꝫ equaliter cõmunicatõi pecunie ipi⁹ ꝫ put lati⁹ in sequentib⁹ pa

Scdm correlariũ q: p̃di- (tebit. cta distinctio: q̃tenus clare fieret quomodo liceat tradenti pecuniã alteri: inde velle habere fructũ: meli⁹ poneretur aliter scz clarioꝝ terminis τ etiaz verioꝝ sententijs. τ h̃ sic Ex traditionẽ pecunie cõtingit fieri duob⁹ modis. Uno modo sic q: trãdẽs ip̃e trãsferat eã in aliũ cum ei⁹ abdicatiõe ita q: tradens exuat se dominio ei⁹ τ desinat eẽ ei⁹ dñs τ solus alius sit dñs ei⁹: quomodo tradit qñ mutuat. τ illo mõ non licet aliq̃d sperare de ea supple postq̃ est facta alteri⁹. q: tunc sic ẽ facta alterius: q: est aliena ipi q̃ eam tradidit Uñ sic speraret aliq̃d de re aliena. de q̃ tñ non licet aliq̃d sperare. et hoc vltra id qd̃ ei eq̃ualet. Nam mutuatori pecunie licet de ea sperare vt mutuatari⁹ sibi restituat equalẽ sz p̃ter h̃ non licet sibi aliq̃d de ea cũ iam ẽ facta alteri⁹ ꝓuenĩes sperare. Alio modo ꝯtingit eã fieri taliter q: tradẽs ip̃e non exuit se dominio eius. nec desinit esse dñs eius: attamẽ cõmunicat alteri dominiũ ei⁹ sine eiusdẽ abdicatiõe. Et de pecunia sic alteri tradita licet aliq̃d sperare. q: pecunia illa ẽ sua. ideo lucrũ ex ea ꝓueniens ꝓuenit ex ea vt ex re sua. τ lz illa pecunia etiam sit alterius nõ tñ soli⁹ alteri⁹: sz cõmunis vtriusq;. Nec ẽ simile de pecunia mutuata. τ tradita socialiter vt scz opteat de ea tradita socialiter nihil sperare: sicut d̃ ea tradita mutuo nihil lz sperare. Nã vna diuersitas iã patuit. q: mutuo tradita non manet tradentis. ideo si aliq̃s fruct⁹ ei post traditionem accrescat: nõ accrescit nisi ei cui⁹ ꝑ tunc est scz mutuatario: lz etiã sit recipiẽtis ad eo fructus ei accrescẽs poterit applicari tradẽti q̃uis etiã recipiẽti eam. Scdã diuersitas q: tradita mutuo stat periculo solius mutuatarij. socialit aũt tradita stat p̃iculo vtriusq;. imo aliq̃n stat p̃iculo tradẽtis tñ fm q: diuersimode ꝯtrahit societas vt i sequẽti ꝯclusione patebit. ideo nimirũ si socialiter tradenti potius liceat q̃d sperare de ea q̃ tradenti eã mutuo. Posset etiã q̃dã alia distinctio poni quã Rich. ponit i. iiij. di. xv. ꝑ quã etiã pateret quomodo de pecunia alteri tradita liceret: τ etiam nõ liceret sperare lucrũ. τ h̃ sic: q: aliquẽ alteri tradere pecuniã cum pacto habẽdi q̃d vltra pecuniã capitalẽ traditã ꝯtingit q̃druplicit. Primo qñ capitale τ lucrũ ponit sub certitudine. Scdo qñ capitale ponit sub certitudine τ lucrũ in fortuna: vt cum q̃s mutuat alicui centũ tali pacto q: habebit aliquã portionez lucri si fuerit lucrũ capitali suo semp saluo sibi q̃cq̃d accidat. Tertio modo qñ lucrũ ponit sub certitudine τ capitale sub fortuna. vt cũ aliq̃s eũti ad nũdinas vel in angliã mutuat centũ ꝑ certa sũma pecunie recipiens in se p̃iculuz capitalis nisi pereat ꝑ culpã vel negligentiam mutuũ accipiẽtis. Quarto mõ qñ vtrũq; ponit sub dubio qd̃ ñ videt notabiliter nisi in fauorẽ dãtis q̃ accipiẽtis. Primis tribus modis aliq̃s accipiẽs vltra sortẽ tenet ad restitutiõez. q: ꝯtract⁹ sunt vsurarij siue fiãt directe siue idirecte siue explicite siue implicite. Sz de tertio de quo nõ est ita clarũ. ꝓbat ꝑ. c. nauigãti. de vsur. Naz nisi fuerit culpa vl negligẽtia illi⁹ q̃ accipit raro accidit q: pecunia quam mutuo accipit pereat. Uñ ille q̃ in isto casu dat pecuniã mutuo: habet in fauorem suũ illud qd̃ accidit raro Sz q̃rto mõ accipiẽs vltra sortẽ restituere nõ tenet q: rõe vtriusq; [illegible]

ille cōtractus excusat. c. nauigāti. §. ille q3 tā. Sed hec distinctio nō deseruiret ad ppositū nisi ad aliquē illoꝝ modoꝝ reduceretur traditio socialˀ pecunie: ꝛ pōt reduci ad quartū modū. Nā tradens socialiter pecuniā ipi B. ponēti opas: ponit pecuniam sub fortuna: qꝛ tradēs retinet eiꝰ periculum ꝛ etiam ponit lucrū sub fortuna. qꝛ si nihil obueniat: nihil vult hře lucri. Attn̄ nō oīs societas pecuniaria ad illū posset reduci. qꝛ n̄ illa in qua tradens pecuniam imponit partē periculi capitalis ipi B. qꝛ ibi tradēs n̄ pōit pecuniā sub fortuna nisi pro parte. De tertio etiā casu vide latius questione. xxxix.

Secunda cōclusio.

Quis nō ptingat pecuniā suā q̄ ad cōmoditatem inde puenibilē cōmunicare socialiter ipi B. citra hoc q̧ cōmunicet eidē etiam pprietatē eiusdē. immo si ei eam cōmunicat q̄ ad cōmoditatē: oportet q̧ etiā A. eā cōmunicet q̄ ad pprietatē: tn̄ nihilominus illa cōmunicatio facta simul tā quo ad dn̄ium q̄3 quo ad cōmoditatē pecunie pōt ptingere dupliciter. Prima ps huius cōclusionis ptz ex scđa pte p̄cedentis conclusionis. Et secūda pars intelligit̄ p nūc de posse in genere vt sit sensus. non repugnat substātie societatis pecunie q̄n vtroq3 modo fieri possit: nō obstante q̧ i vtroq3 modo pecunia cōmunicet̄ etiā q̄ ad pprietatē. An aūt v tercq3 modus fieri possit lucite postea tanget̄. Primus igit̄ modꝰ est q̧ A. intendat q̧ nō obstante q̧ B. tpe societatis habeat ius nō tm̄ q̄ ad cōmoditatem pecunie: sed etiā quo ad dn̄iu3 eiusdē. tn̄ in fine societatis non debeat B. habere nisi participiū in lucro ꝛ nō in ipa capitali pecunia. Immo capitalis pecunia debeat in fine tota cedere soli ipi A. ꝛ hoc adeo q̧ in casu quo nullū lucrū obueniret: debet B nihil noīe lucri velle habere. sicut ꝛ A. nihil lucri tunc habebit: et vterq3 carebit lucro. sed tn̄ A. recuperabit suum capitale. sc3 pecuniā. saltē si supmāsit: ita q̧ nō est perdita. B. aūt nō pōt recuperare suas opas: qꝛ transiuerūt sicut nec eas potuisset recuperasse si lucru3 puenisset. Et circa illum primū modū societatꝭ occurrūt tria argumenta vel dubia.

Primū igitur argumentū vel dubium est. qꝛ alicui videretur irrōnabile q̧ B. d3 sic pdidisse totaliter opas q̄ fuisse videnť suū capitale sociale et tn̄ A. nō debeat pdidisse suū capitale sed velle totū rehabere ꝛ in nullo subleuare ipm B. in pditione sui capitalis. sc3 suarū oparū. Diceret̄ q̧ capitale ipiꝰ B pprie loq̄ndo nō est eiꝰ ope sed psona sua quā socialiter cōmunicat ipi A. ad opas: vt dictum fuit q̄stione. lxxxviij. pclusione sexta. et sic in hoc pari passu ambulāt A. et B. q̧ B. retrahet psonā suā quā cōmunicauit ipi A. ad opas ꝛ pdidit fructū persone sue sc3 opas. sic A. retrahet substantiam et pprietatē seu directu3 dn̄ium pecunie quā cōicauerat ipi B. ita q̧ solus incipit habere eius dn̄ium ꝛ pdidit fructū vel cōmoditates q̄ debuissent puenisse de ea.

Secundo arguit̄ sic. Quia nō apparet quō potest de facto vel de iure saluari q̧ A. cōmunicauerit ipi B. pecuniā tam q̄ ad dn̄ium q̄3 q̄ ad fructū: et tn̄ nō velit ipm B. pticipium habere in pecunia etiā quo ad substantiā pecunie ꝛ eiꝰ directū dn̄ium. Dicendu3 q̧ p diuersis tpibꝰ illa bn̄ stāt simul. puta p tpe quo durat societas habet B. ius i pecunia tam q̄ ad dn̄ium q̄3 quo ad fructum eius. sed finita societate redit ad eū dn̄ium sine fructibꝰ vel lucris interea pceptis. Nā videmꝰ etiā i mutuo hoc fieri. q̧ si A. mutuet ipsi B. c. floreñ. nō habet B. fructū illius pecūie nisi etiā habeat pprietatē ꝛ dominiū: et tn̄ finito tempore mutui cogitur cedere pprietati pecunie ꝛ ea3 resignare ipi A. nec poterit habere partē in ea. Attn̄ p̄dicta socialis cōmunicatio pecunie ipius A. non est mutuatio. qꝛ pecunia manet in periculo ipius A. socialiter eā cōmunicantis. ꝛ hoc totaliter ita q̧ nulla ps periculi spectat ad ipm B. saltē in hoc primo mō sicut ꝛ ipe A. solus vult rehabere ipa3 totam capitalē pecuniā in fine societatꝭ si saltem remansit. sed q̄n esset mutuata ipi B. tota esset in piculo B. Attn̄ exemplum de mutuo p tanto est adductū. qꝛ ad hoc valet ad ppositū vt videat̄ nō esse impossibile de facto vel infactibile q̧ aliq̄s cū aliquo habeat pro aliquo tpe dn̄ium et cōmoditatem pecunie. et finito illo tpore debeat

R

dominiũ redire ad priorem dominũ citra hoc ꝙ ad eum redeat fructus qui ꝑuene rat per illaꝫ. quõ aũt sit possibile de iure ħ e. t licite factibile patebit paulo post.

Tertio arguitur. Si ꝑ tempore societatis B habet partici pium tam dominij pecunie ꝙ̃ cõmodita tis eiuſdẽ. igr̃ si in primo modo perderet pecunia capitalis: etiã sine culpa B tem pore societatis: B deberet etiam sustinere partẽ illius damni. quia ꝑiculum cõcomi tatur dominiũ: ita ꝙ cuius est dñium: ei⁹ est periculũ: vt ptꝫ in mutuatario: cui⁹ q: pecunia est totaliter. ideo periculum eius erit totaliter Igitur in hoc primo modo si dominiũ capitalis pecunie est etiam par tim B. etiam periculũ pecunie erit partim eiuſdẽ. Cõsequens autẽ est falsum saltẽ in hoc primo modo. Dicendũ ꝙ nõ opor tet ꝓdictam sequelã scꝫ. Primo: q: si tpe societatis perditur. scꝫ ante finẽ temporis cõuenti a principio: iam finitũ est tempus societatis ꝓpter perditionẽ capitalis sine q̃ nõ potest durare societas. nec A. tenet ali ud capitale ponere. quia A nõ tenetur cõ traxisse societatẽ cũ B nisi ponendo semel pecuniã: et si finita est societas: nõ oportet ad A redire plus de capitali ꝙ̃ supman sit: sicut ꝛ idem fuisset obseruatũ si durasset societas vsqꝫ ad tps ꝯuentũ. Et ideo etsi nihil supmansit: nihil rehabebit A de ca pitali. et per ꝯsequẽs nõ tenet B sustinere partẽ ꝑiculi capitalis sic ꝙ teneat subleua re A in parte. Scd̃o q: ꝛ si tpe durante so cietatis B habeat ꝑticipiũ dominij capi talis pecunie tñ non habet illud de per se et immediate sed cõcomitanter scꝫ ꝑ q̃to nõ põt habere interusoriũ ꝛ ꝑticipium cõ moditat⁹ sine eius dñio: eo ꝙ ꝓprietas pe cunie ꝛ cõmoditas seu interusoriũ ei⁹ nõ sunt sepabilia. Vñ sufficit B in hoc ꝓmo mõ sustinere partẽ periculi eius qd̃ ꝓnci pali ꝛ immediata intentione in eũ fuit trãs latum cuiusmodi est interusoriũ seu ꝯmo ditas pecunie. huius eñ ꝑtẽ in ꝑiculo suf fert: q: ita priuat B lucro qd̃ et pecunia il la ꝑuenisset si ꝑdita nõ fuisset: sicut A pri uatur eodẽ. Pro ratio aũt argumẽti ꝓce dit de illo in q̃ ꝗs habet dñium ex intẽtio ne immediata quã habet vel habere debꝫ tradẽs. non eñ plus transfert in aliquẽ ꝙ̃ tradẽs intẽdat in eũ trãsferre nec amplio ri mõ ꝙ̃ intendit: saltẽ si est possibile. et ꝙ nõ est possibile ꝙ A cõicet B interusoriũ pecunie seu cõmoditatẽ eius sine ꝓprieta te. ideo vtrũqꝫ ei cõmunicat: q: in hoc pri mo mõ societatis nõ intendit vtrũqꝫ etsi in ipm̃ transferre: sed ꝓncipaliter interuso rium ꝛ cõcomitanter dñium ꝛ nõ aliter ꝙ̃ vt dñium toti⁹ debeat ad se solũ redire fi nita societate si supmansit tota pecunia ca pitalis. sicẽ ꝛ stat ꝙ licite põt hoc velle ita ꝙ al's A nimis peioraret suam cõditionẽ si deberet scꝫ B etiã habere ꝑtẽ in diuisio ne capitalis pecunie in fine. adeo nimirum ꝙ B debebit ei dimittere totũ capitale in fine si supmãserit ꝛ etiã A nõ debebit si ca pitale sine culpa B periret) aliq̃d ꝓ eo exige re a B: etsi solũ voluit vt ad eũ rediret sub cõditione. scꝫ si supmãserit. Si aũt voluis set ꝙ etiã si periisset: deberet B ꝑtẽ ꝑditio nis secũ sustinere. tũc ꝑ q̃nto hoc licite po tuisset voluisse: ꝑ tanto B deberet sustine re partẽ ꝑditionis. et quidẽ licite potuisset hoc voluisse dummõ etiã voluisset ꝙ in fi ne societatis capitale diuidendũ fuisset si supmansisset ꝑut iam dicet in scd̃o mõ cõ trahendi societatem.

Secundus igitur mod⁹ est ꝙ A intẽdat ꝙ B in fine societatis etiã debeat hr̃e partici piũ in pecunia: ita ꝙ nõ tm̃ lucrũ sit inter eos diuidẽdũ sed etiã pecunia capitalis. ꝛ ꝑ ꝯñs si nullũ lucrũ obuenisset ꝙ adhuc B debeat aliq̃d reportare. scꝫ partẽ capita lis pecunie. et sic B nõ sustinebit solus ꝑi ditionẽ operarũ. q: in releuamen earũ ꝑdi tarum ꝑticipabit aliq̃d de capitali pecunia et sic A iuuat B ad portandũ suũ damnũ

Et ꝙ neuter modus repugnet societati de facto: immo nec de iure diuino vel na turali quin vtriqꝫ sociorũ liceat vtroqꝫ mõ cõtrahere ptꝫ. q: vtroqꝫ mõ ꝯtingit cõtra here societatẽ ai̅aliũ etiã licite. et de primo mõ satis ptꝫ. De secũdo probat. Nam cõ tingit ꝙ A cõicet sua ai̅alia socialiter B ponenti tm̃ opas. et hoc taliter ꝙ finita so cietate nõ tm̃ fructus ꝛ fet⁹: sed etiã ai̅alia debẽt inter eos diuidi. etiam si nullũ lucrũ de ai̅alib⁹ et operis ꝑuenisset. ergo idẽ est ꝙ nõ repugnat societati. q: nihil repu gnat generi quod conuenit alicui spẽi

eius, et si nõ repugnat societati in genere et cõuenit societati in animalibus nõ apparet ratio: cur repugnaret societati in pecunia. Immo ratio propter quã contingit illo modo cõtrahere in animalibus: etiã habet locũ in pecunia. Nam ratio quare vtroqz modo cõtingit in animalibus contrahere est. quia aliquãdo opere B equiparantur tñ vsufructui animaliũ: et tũc cõtrahitur primo mõ. aliqñ equiparantur tam vsufructui animalium qz ipsis animalibus: et tunc cõtrahitur secũdo mõ. Modo sic etiam cõtingit qz opere B equiparantur tñ interusorio pecunie. et sic cõtrahitur primo modo. aliqñ equiparantur tam interusorio qz dñio pecunie: et sic contrahitur scdo mõ. Circa istum secundũ modũ societatis emergunt quattuor dubia seu argumẽta difficultatẽ facientia.

Primũ argumentũ vel dubium est. quia aliqs obiiciẽdo diceret. qz quis vterqz mod⁹ sit de facto possibilis: tñ nõ apparet qz vterqz sit de iure diuino vel naturalis equitatis possibilis: sic qz vterqz possit licite fieri: quin pot⁹ si vn⁹ fiat licite oportebit aliũ fieri illicite et econtra. quia si secund⁹ sit licitus ipi A: tũc est equus cõtractus ex parte A. ita qz A non grauat B inique. nec aliqd ei denegat qd sibi debet. et si sic igitur primus mod⁹ erit illicitus ipi A. qz in primo denegat aliqd ipsi B qd in secũdo sibi cõcesserat. scz participiũ capitalis pecunie in fine societatis diuidende. Unde longe peior est cõditio B in primo mõ qz in secũdo. ideo si A in secũdo nihil fecit B: nisi qz debuit ei facere: tunc in primo faciet sibi longe min⁹ qz debeat. Similiter si ecõtra cõtractus sit licitus ipi B in primo mõ: ita qz B in primo nihil facit A nisi qd debet: tunc erit eidẽ illicitus in scdo. qz in secũdo mõ B facit suam cõditionẽ longe meliorẽ qz in primo.

Dicendũ qz verũ est qz si vnus modus fiat licite oporteret aliũ fieri illicite qñ cetera essent vtrobiqz paria (et loquor hic qñ ille qui fieret licite: fieret licite de rigore iusticie vel equalitatis cõmutatiue) secus aũt qñ cetera nõ sunt paria vtrobiqz. et hoc pt declarari duplici via. Prima. nam staret qz A ageret iuste et nõ inique cũ B volendo ipi B solum dimittere participium lucri et nõ participiũ pecunie capitalis: eo qz opera et industriositas psone B nõ põt equiparari tam dñio qz cõmoditati pecunie. ita qz tam dominiũ qz fruct⁹ seu lucrũ essent in fine diuidenda: sed tñ põt equiparari cõmoditati pecunie. Nam qz uis capitale qd B ponit sit psona B: tñ qz B nõ vult personã suã et ius eius in fine esse diuidenda. qz tũc nimis pualeret cõditio A Ideo qd in psona nõ vult fieri: opus erit supplere in opis et industria. et qz stat qz etiam opera et industriositas B nõ sit tanta qz equiualeat tam dominio qz cõmoditati pecunie si vtrũqz esset diuidendũ. ideo poterit nolle dñium pecunie esse diuidendũ in fine: sed tñ cõmoditatẽ q̃ ex eis puenit. et tñ si industriositas et operatiuitas B esset tanta qz posset equiparari tam dñio qz cõmoditati pecũie A diuidẽdis in fine (qd maxime natum esset cõtingere qñ pecunia ipius A esset modica et industriositas B magna) tunc A ageret inique nõ volendo B etiam assignare participiũ capitalis pecunie. et sic sm qntitatem industriositatis eius qui ponit operas vel etiam quantitatem pecunie: contingit qz sm primũ modũ cõtrahendi aliqs aliquã potest velle licite solum dimittere participiũ lucri: et tamẽ si qntitas pecunie vel industriositatis esset alia: teneretur etiam ei dimittere participium capitalis pecunie prout fit in secundo modo cõtrahendi. Secũda via. Nam staret qz B ponẽs operas: poneret eas suis expensis. Hoc eñ nõ est contra substantiam societatis: quẽadmodũ cõtingit i societate animaliũ qz B ponẽs operas et nõ animalia: ponit operas vnacum expẽsis. et ideo in talibus societatibus contingit sepe: etiam licite: qz in fine societatis B habet participium nõ tñ in fructibus et fetibus capitalium animaliũ q̃ posuit A: sed etiam in animalibus capitalibus. Ergo etiam hic possent opere B accepte vnacũ expensis intãtũ ascẽdere qz nõ minus censeretur posuisse B qz A. etiam capiẽdo pecuniã A tam quo ad dominiũ qz quo ad cõmoditatem eius diuidẽdã i fine. et per consequẽs intãtũ possent ascendere opere B sic accepte cum expensis: qz nõ immerito in fine societatis deberet etiam B habere participiũ capi-

talis pecunie: quatenus attento q A vult participare lucrum qd fuit obtentum non tm per operas sed etiam per expensas B: et (vt casus huius secude vie supponit r est possibilis) A vult q B solus debeat totas expensas ferre: merito refundet A ei illud per hoc q in fine societatis diuidat secum capitalem pecuniam. Et dixi notanter in solutioe huius dubitationis vel obiectionis q hic loquar quado ille modus q fieret licite: fieret licite de rigore iusticie. Quia secus loquedo nullam haberet ratione difficultatis vel dubitatiois: quomo posset vterq fieri licite. Naz si primus fieret licite non fm rigore iusticie sed pter interuenientem liberalitatem B cedentis liberaliter participio capitalis pecunie: no est difficultas quo nihilominus secundus posset licite fieri si illa liberalitas no esset in B: sed solu cotrahere vellet fm equalitatem iusticie comutatiue. Sicut i simili stat q A licite agat conducendo B p mercede decem floren. r q tame etiaz licite ageret si eum conduceret p. xx. floren. etiam ad cosimiles operas, vtputa q: B in prima coductione remisit liberaliter decem: no sic in secuda. vel quia ipi B in prima no debebant nisi dece: sz in secunda A liberaliter supaddit alia decem.

Secundu argumentum

vel dubiu esset quo quis diceret. Si in aliqua specie societatis potest B q ponit operas et no pecuniam: licite velle in fine societatis etiam participare dominiu capitalis pecunie tanq diuidende inter se et A: tunc eadem ratione etiaz debebit B velle q in fine eiusde societatis sua psona diuideret quo ad ius, ita q finita societae persona B esset ptim A tanq seruus domini: sicut eadem societate finita: capitalis pecunia A efficit partim de dnio etia appropriato B. Sequela pbat. quia sicut pecunia A fuit capitale qd A socialit communicauit B: ita capitale B fuit no opere B sed persona B operatiua, vt patz ex dictis in primo modo huius secude conclusionis. Igit qua equitate B participabit capitale A: etiam ecotra A participabit capitale B, vl oportebit dicere q opere sunt capitale ipius B et no persona sua

Dicendu q etiam in illa secunda specie vel modo societatis: non ope sunt capitale B sed psona eius: r tame psona eius no eo modo capta est capitale B quo pecunia est capitale A. quia in illo mo pecunia A est capitale: capiedo pecunia tam quo ad eius dnium q etiam quo ad eius commoditatem etiam et equo vel eque principaliter. ita q A intendit pecunia suam comunicare B quo ad ambo: etiaz eque principalit. sed B p capitali suo in societatem illam no ponit personam suam: capiendo eam tam quo ad substantia suam q etia q ad operatiuitate ei9, et hoc ex duplici causa. Prima: quia persona sua sic cosiderata esset longe melior q pecunia capitalis A: adeo q sufficienter poterit sua psona equiparari pecunie A, etiam si psona cosideretur solum vt operatiua. seu si accipiat solum eius idustriosa operatiuitas pro illo tempore societatis. ita q vsufructus cositutibilis p illud tempus in psona sua equiualeret pecunie A vtroq modo accepte. et per consequens exquo A solum debet esse socius B ex equalib9 partibus lucri r capitalis pecunie: tunc merito capitale B no erit in fine diuidendu in substatia nec in iure substatie vel persone sue: sz tm quo ad eius operatiuitate. et denique non simpliciter sed solum pro tempore societatis Al's etia cessante societate haberet A ius in operatiuitate persone B: qd esse no debet exquo eius operatiuitas industriosa etiam capta solum p tempore durationis societatis: potest equiparari pecunie A

Et si illa causa non obstaret. vtputa q: A vellet B assignare tanto maiore parte tam lucri q sue pecunie capitalis in fine diuidende. qnto capitale B fuisset melius suo Tn poterit alia et secuda causa obstare. vtputa: quia no placet B suam persona propter perpetuo seruilem ipi A: etiam p merce de ... sicut tn faceret qn A finita societate deberet habere ius in persona B: sicut B habebit ius recipiendi partem pecunie capitalis A. An autem licite posset B suam personaz facere seruile in toto vel in parte: ita q quicqd perpetuo lucraretur per operas q hoc esset ipius A in toto vel in

parte de hoc aliquid est tactum questione secunda. Et ex predicta solutione patet etiam solutio duorum sequentium argumentorum.

Tertium argumentum esset quo argueretur quod semper esset iniqua societas ex parte B. si in fine deberet B ex equo participare tam lucrum quam capitalem pecuniam A: eo quod semper esset melior conditio B quam A. Nam A non participaret capitale B. scilicet personam eius: sed bene econtra. patet ei solutio cum id non oporteret nec erit ob hoc melior conditio B quam A.

Quartum argumentum esset quod argueretur sic Si in ea societate qua B esset in fine participaturus tam lucrum quam capitalem pecuniam A: contingeret quod B licite posset suum capitale: scilicet personam non tradere diuidendam sed libere eam ad se retrahere: tunc in tali societate non liceret B velle quod A deberet secum supportare aliquod damnum personale vel euenibile tempore societatis sue persone. Consequens est falsum. Sequela probatur. quia si A in aliqua societate vellet suam capitalem pecuniam in fine societatis non esse diuidendam: sed eam totam supermanentem ad se solum redire: non liceret A velle quod B in illa societate sufferret secum periculum pecunie capitalis. quia periculum capitalis pecunie spectat ad illum cui applicari debet finita societate. Ergo eadem ratione si B vult personam suam que fuit suum capitale totaliter redire in pristinam proprietatem: merito etiam B sustinebit solus periculum eius pro tempore societatis. Falsitas consequentis probatur. quia si B caperetur ab hostibus tempore societatis: A deberet partem precij redemptionis dare et B non teneretur ad dandum totum precium. Et eodem modo posset argui de alijs periculis personalibus B. vtputa. si B frangit tibiam aut vulneratur: vel alias incidit in infirmitatem tempore quo socialiter operatur.

Dicendum: negando assumptum probationis sequele absolute loquendo. quia quamuis illud sit verum quod ad naturalia societatis: tamen quo ad pacta que contingit apponi contra naturalia eius: etiam licite potest id fieri. vnde bene potest stare quod A non velit B habere participium in capitali pecunia in fine societatis: et tamen licite velit quod B supportet secum periculum capitalis pecunie in parte. vtputa si A voluit quod tanto maior pars lucri socialis deberet cedere B quatenus periculum capitalis pecunie quod alias B subire non teneretur, subeat. ita quod quantum A onerat B per periculum et indebitum: tanto etiam maiorem partem lucri indebitam B: assignet eidem. sic etiam in proposito stat quod B non velit personam suam esse diuidendam in fine societatis et tamen licite velit quod A supportet secum periculum persone sue: saltem aliquod scilicet captiuitatis vel consilie. vtputa si B tanto lucrosiores et diligentiores operas impendit: aut tanto maiorem partem communium expensarum subit. aut A tanto viliorem pecuniam capitalem ponit in societatem respectu capitalis B. scilicet respectu persone sue vsufructuande. Nec est in foro conscientie semper vel indistincte: dicendum quod A teneatur supportare periculum captiuitatis persone B vel consilie. Quando autem et quando non: hoc pendet in foro conscientie ex circumstantia facti scilicet capitalium hinc inde comicatorum et lucri participandi et onerum hincinde sibi mutuo impositorum. Preterea periculum personale B vt captiuitatis vel infirmitatis eius potest reduci quodammodo ad expensas que fiunt tempore societatis per B. Ideo sicut dicetur in sequenti questione quod an et qualiter expense debeant supportari communiter ab vtroque: hoc pendet in foro conscientie ex circumstantia facti: sic in proposito est dicendum Preterea illa captiuitas potest multipliciter accidere B. scilicet aut per culpam latam vel leuem B. quia scilicet ambulauit in loco periculoso vbi nullus diligens ambulasset: et sic captus est. et ad illius supportationem non teneretur A: quantum esset ex natura contractus societatis. secus de ea que contingit a fortuna et sine culpa B: nisi forte leuissima. Ita etiam de vulneratione vel infirmitate B contracta tempore societatis potest distingui. quia vel venit ex culpa B. puta malo regimine vel ex eius contentiositate. aut sine culpa eius et cetera. Preterea etiam illa captiuitas que sine culpa B contingeret: est duplex. Quedam enim prouenit ex eo quia fuit socius A et captiuatores oderunt A. aut fuit captus intuitu proprie persone que exosa fuit eisdem: etiam sine culpa B. Aut neutrius odio sed amore solius pecunie quam gestabat. Item aut fuit captus inter operandum opas societatis: aut inter operandum alias opas aut ociando. Et sic etiam est quod quidam dicunt quod non oportet comicare illa lucra que non obuenerunt contemplatione societatis cum A. Vt si quis princeps qui B accedit ad se tempore societatis donet equum: non quia socius A sed

cõtemplatione ꝓprie psone B q̃ placꝫ ꝓn-
cipi: q̃uis societas B cum A cõtracta fue
rit occasio assequendi illud donum. puta
q: ratione societatꝫ habuit aliqua expedi-
re corã principe: ⁊ sic princeps in noticiaꝫ
eius venit ⁊ donauit sibi: tunc nõ videtur
bene saluabile quin etiaꝫ damna q̃ obue-
nissent persone B nõ ꝯtemplatione socie
tatis: sed intuitu ꝓprie persone: etiam si sine
culpa B accidissent ei: nõ essent etiam cõ-
municanda: ⁊ eadẽ ratione etiam illa que
extra operas societatis sibi acciderũt: non
essent cõmunicanda. Eodẽ modo de alijs
personalibꝫ damnis videretur arguendũ
Et q̃uis de illis posset fieri laborintus
in foro cõtentioso: tñ in foro cõsciẽtie si-
bi quis metiatur singulas alias cõditiões
equales vl' inequales inter A ⁊ B: potest
facilius expedire casum.

Ex illa cõclusione sequunt̃ q̃ttuor corrolaria. Primũ q tã mo
dus dicendi sancti Bernardini q̃ȝ etiam
glo. xiiij. q. iij. in. c. plerique. est saluabilis: et
vnus cum alio ꝯcordabilis. Nam sanct⁹
Bernardinus cõsueuit sentire q quando
A ponit aliquã quantitatẽ pecunie ad so
cietatem: et B operas: ⁊ q debẽt partici-
pare lucrum obueniẽs: q ad hoc vt cõtra
ctus liceat ipi A. oportet q A retineat in
se piculum totius capitalis pecunie: ita q
si perdatur A fortuna vel hmõi: nõ opor-
teat B ipi A facere aliquã refusionẽ etiã
in parte. Glosa vero in p̃dicto. c. sentit q
licite potest A pacisci q periculum capita
lis pecunie sit cõmune. Et hoc etiaꝫ sentit
Panor. in. c. per vestras. de dona. inter vi. ⁊
vxo. Et certe vtraque sententia ẽ vera in suo
casu. Nam si A vult q in fine societatꝫ pe
cunia capitalis supmanẽs debeat sibi soli
tota cedere: ⁊ q non debeat cedere aliqua
pars ei⁹ B ꝓportionabiliter sicut pars lu-
cri cedere debet eidẽ, adeo q si nullũ lucrũ
obuenisset: B oĩno nihil reportaret in fi-
ne societatis: tunc merito etiã solus A de-
bet sustinere piculũ pecunie capitalis. tũc
eñ soli ꝯtraxerũt societatẽ immediate et
p̃ncipaliter in cõmoditatibꝫ pecunie et lu
cris eiusdẽ. Et illo mõ videt̃ s̃tũs bernar
dinus intelligẽd⁹ in suis decisionibꝫ ⁊ bñ.
Nisi forte A imponendo B ptẽ piculi ca
pitalis (de q̃ tñ capitali nõ vult ei diminuere
re partẽ in fine societatis) refunderet B il
lud onus alia via sufficiẽter. vt puta q hoc
q cum A posset equalẽ partẽ lucri accipe-
re cum B: tñ A tanto minorẽ partẽ lucri ac
ciperet donec satisficeret B de onere partis
periculi. Et dico partis. q: secus si A im-
poneret B totum periculũ capitalis: etiã
si illud onus ei refunderet alia via sufficiẽ
ter. et hoc quia esset ibi spes certenus vsura
Et de hoc tactum est fundamentũ in que
stione. xcj. Si autem B vellet in fine soci
etatis etiam habere partẽ capitalis: nõ im-
merito etiam A imponeret B ꝓportiona-
biliter periculum capitalis eiusdem. Et il
lo modo opinio glose est vera.

Secundũ correla-
rium. Ex dictis patet quid dicendũ sit ad
sequentem casum scꝫ. A posuit pecuniam
et B operas, ⁊ post multa tempora ⁊ mul
tos sudores habitos nõ inuenitur nisi so-
lum capitale. an totum capitale debeat ce
dere A vel an sit diuidendum inter A ⁊ B
Nam dimissis primo varijs modis dicẽ
di dominorũ iuristarũ: potest responderi
ex p̃dictis ꝓ foro cõscientie et theologico
per quattuor dicta. Primuꝫ. si expresse
cõuenerunt A et B in principio cõtract⁹
q in fine sit diuidendũ: tunc tali cõuentio-
ni standum est et diuidendũ est. Si autẽ
cõuenerunt q nõ est diuidendũ: iterũ stan
dum est cõuentioni. dummodo tñ cõuen-
tio sit equa: alioquin ei nõ est standum q̃n
ille cuius cõditio est cõtra equitatem me
lior debeat ab ea recedere ⁊ accedere ad e-
quitatẽ vt adequet̃ sua ꝯditio ꝯditiõi alte
rius. Secundum. si nõ expresse ꝯuene
runt super illa diuisione capitalis fienda in
fine societatis vel nõ fienda: tunc non est
p̃cipitanter nec absoluto sermone dicen-
dum q sit diuidendũ capitale. nec etiaꝫ q
nõ sit diuidendũ: sed cõsiderande sunt ope
B ⁊ q̃ntitas pecunie A. scꝫ an ope B eq̃-
ualeant pecunie nõ solũ ꝯsiderate quo ad
eius interusoriũ: sed etiã q̃ ad ei⁹ ꝓprietatẽ
diuidendã in fine. et tũc etiã pinde est acsi
tantundẽ pecũie posuisset: necesse est q in fi
ne pecunia diuidat̃ ex equo inter eos. Et
si essent valentiores q̃ȝ pecunia etiaꝫ hoc
mõ ꝯsiderata: tũc nõ solũ equalis ps pe
cunie capitalis deberet cedere ipsi B. sed

etiam tanto maior q̄nto preualerent eius
opere pecunie. Et in vtroq̧ illorū casuū
pecunia capitalis tempore societatis: etiā
dz stetisse in periculo vtriusq̧: sicut ⁊ vtri-
q̧ erat in fine cessura. Immo in scd'o casu
huius dicti B debuit subistitisse tāto ma-
ior pn̄ piculi q̄to maior pars pecunie ei
cessura fuit. Si autē ope nō equiualerent
pecunie considerate q̄ ad eius ꝓprietatē in
fine diuidendā: sed solū quo ad interuso-
riam eius: tūc ī fine tota pecunia cedet A
et in tali casu B nō tenebatur substare pi-
culo pecunie capitalis. Tertiū dictum.
Si perpendiť q̧ opere B satis notabiles
et valide fuerūt: sed tn̄ nō pōt discerni an
equiualuerint vel nō: pecunie considerate
q̄ ad eius ꝓprietatē diuidendā in fine: tūc
cōsideretur si A voluerit B habere equa-
liter secum subiectū piculo capitalis pecu
nie: ⁊ tūc equalis pars capitalis pecunie
debet cedere B. Illa em̄ subiectio est ali-
quale indiciū q̧ forte opere equiualuerint
pecūie: ⁊ q̧ sic eq̄liť eū piculo pecūie subij-
cere voluit: sic etiā eam equaliter secū diui
dendā esse ꝯsensit. Dico aūt aliquale indi
tium, qꝛ nō est oīno sufficiēs vt patebit in
reprobatiōe tertie r̄nsionis. Quartū. q̄n
aūt nō pōt discerni equalentia p̄dicta ⁊ in
uenitur q̧ B etiā non fuit subiect⁹ piculo
capitalis pecunie: tunc pecunia debebit ce
dere soli A. qꝛ tūc videť A censuisse opas
B tm̄ equaluisse interusorio pecunie et pe
cuniā non voluisse esse diuidendā. Ex
hac decisione sequiť q̧ tres sequētes deci-
siones q̄ danť ad casum p̄dictum nō valēt
et p̄sertim due prime. Prima est glo. in. l.
j. C. p socio, dicentis, q̧ in fine debet pecu
nia capitalis eq̄liter diuidi. et hoc de iure.
de cōsuetudine aūt debet esse salua. Nā
aut primū est verū ⁊ tunc scd'm est falsum.
aut ecōtra. qꝛ si primū est verū: tūc de iusti
cia cōmutatiua debeť ipi B medietas ca
pitalis. igiť cōsuetudo q̄ nō dat B illā me
dietatē priuat eū pte sibi de iusticia debita
igiť est iniqua ꝯsuetudo. mō de iniqua cō-
suetudine nulli est aliquid saluū. Si ꝟo nō
pōt argui. si secundū sit verū: qꝛ tūc primū
erit falsum. Scd'a r̄nsio est Jacobi de
aretio dicētis: q̧ tam de cōsuetudine q̄ de
iure capital' debebit cedere in fine soli A.
Et idem tenet Bartho. in predicta. l. j.

Cōtra. quia nihil debet A cedere quod
debet cedere B. quia tunc iniusticia fie-
ret B. Modo stat q̧ medietas capitalis
pecunie debet cedere B. vt si opere B eq̄
ualuerunt pecunie A vtroq̧ modo con-
siderando pecuniam sicut possibile est vt
deduxi circa secundū modū. ⁊ etiā tangeť
hoc q̄stione. xcv. Vn̄ illi duo modi respō
dendi sunt siles illi modo r̄ndendi q̄ q̄n q̄
reref. si A vēdidit B equū. p. x. flor. an de
beat in foro ꝯscie B dare A. x. flor. vł ptē
sibi reseruare. respon derefq̧ debet. Nam
quis dicet sic respondēti an equus valeat
decem vt sic debeat B ei dare decem vel
an tm̄ valeat quattuor: et sic nō debeat ei
dare decē. sed sibi reseruare. vj. floreñ. hoc
em̄ pendet ex facto. sic hic pendet ex facto
et circūstantia valoris opaꝝ B ⁊ q̄tita-
tis pecunie A: an B debeat in fine socie-
tatis participare pecuniam capitalē. Nec
valent tres probationes Jacobi. Primo
enim querit dicens. Quare socius meus
debet habere pecuniam meam. et si dicis
qꝛ ponit operā. respondeo q̧ preciū opere
intelligiť esse correspondēs interusorio pe
cunie: nō autem sorti. Unde sicut vn⁹ po-
nit cōmoditatem ope sic alter ponit cōmo
ditatē pecunie: nō aūt ꝓprietatē. Hec ille.

Dicendū q̧ dupl'r deficit. Primo: quia
supponit falsū. suppōit eī q̄si in societate pe
cuniaria pecūa sit soli⁹ ponētis eā: qd̄ ē fal
sum. Immo etiā est ipi⁹ B tpe societatis.
etiā si nō esset in fine diuidēda. nec B sub-
stitisset eius piculo etiam in pte: vt ꝓbaui
in p̄mo correlario p̄me ꝯclusionis huius
q̄stionis. Scd'o: qꝛ vult q̧ ope B equalēt
solū interusorio pecūie. Nō cōtingere pt
q̧ oppositū est verū: scꝫ q̧ ope equiualēt pe
cunie capte tā q̄ ad interusoriū q̄ quo ad
ꝓprietatē etiā in fine diuidendā. sicut fit alī
q̄n in societate animaliū q̧ ope B equalēt
non tm̄ vsufructui animaliū A: sed etiā co
rundem proprietati in fine diuidende.

Secunda ꝓbatio eius est. qꝛ si vn⁹ po
neret. x. milia et alius operā tm̄. hic nulla
pt esse ꝓportio: nisi de cōmodo ope ad cō-
modū pecūie: nō āt ad ipam sortē. Sꝫ de-
ficit: qꝛ et si in tanta pecunia ipi⁹ A posita
nō sit verisimile: nec facile contingibile q̧
opere B equiualeant pecunie A vtroq̧
modo capte sed solum eius interusorio. m̄

si pecunia sit longe minor vt centū florenī. vel qnquaginta: et industria B sit plurima & notabilis valde: adeo q si B conduceretur p operis annuis: oporteret sibi p annum p solis operis dare centū florenī. vel qnquaginta put tangetur in qstione xcv. Jam esset pportio eqlitatis inter operas B & pecuniā A: etiā quo ad eius dominiū directū cōsideratā. Unde notāter dixi in secūdo dicto q psiderāde sunt nō tm opere B sed etiā qntitas pecunie A.

Et si dicas q etiam si opere B equiualeant pecunie A omni modo: tamē adhuc nō est dignū q in fine diuidatur pecunia. quia opere B transiuerūt in pteritum. et sic A nō potest partem earum habere. pecunia autem A permanet. et sic qua rōne A non accipit partem operarū B: nec B debebit accipere partem pecunie A. Dicendum q si B nō operas sed pecuniam equiualentē pecunie A posuisset & fuisset perdita: adhuc debuisset B participasse pecuniam A. sicut etiam si econtra accidisset. Nam tunc aggregatū ex vtraqz pecunia (que eque est vnius sicut alterius) censetur cōmunis pecunia. Unde q A non participat operas B quādo lucrū nullū puenit est sic̄ sic si B posuisset pecuniā et nō operas: et ex pecunia B nullū lucrum puenisset: immo perdita fuisset. Jam A nō participaret pecuniam B: et tm nihilominus B participare posset pecuniā A.

Tertia pbatio. quia in societate animalium si A ponit pecus & B operam pastoralem expressum est q obuentiōes prouenientes sunt cōmunes non autem pecus. vt. l. cum duobus. ff. p socio. Unde in societate ouium diuiduntur lana: & fetus et huiusmodi: nō autē oues Jgit etiā sic erit in societate pecunie. vt sic in dubio potius sit dicendū vsum rei positum in societatē q ipam rem. Dicendū q etiam in societate animaliū potest contingere q in fine nō tm fructus: sed etiam animalia ipa capitalia licite & merito diuiduntur: vbi etiā alter posuit operas tm. puta: si opere eius sint tante q equiualent nō tm vsufructui animaliū: sed pprietati eorundem: adeo q nō fieret ipi ponenti tales operas sufficiens refusio per solum vsufructus participationem nisi etiā haberet participium in capitali: sicut potest contingere quādo B nō nudas operas sed etiam magnas expēsas facit circa aialia & subiacet partim pculo animaliū. Et sm hoc ad. l. cum duobus. diceret q intelligenda est in casu vbi opere B nō equiualent nisi vsufructui seu cōmoditati animaliū: & vbi pculum animalium est apud ponentē ea. alioquin esset lex iniqua si opere equiualerēt animalibus vtroqz modo cōsideratis. Tertia responsio que tm est minus reprehensibilis ceteris est Angeli de pusio dicentis. q si periculū capitalis erat cōmune: siue ex pacto siue ex cōsuetudine: tunc cōmuniter debet pecunia diuidi inter eos. Si autem periculū nō erat cōmune inter eos. vt puta. quia nec fecerūt pactum de periculo cōmunicādo: nec cōsuetudo habet q piculum sit cōmunicandū tunc totum capitale erit illius qui totum posuit. Nam tūc ille qui ponit pecuniā cōmunicat cōmoditatem pecūie sue alteri: et alter recōmunicat sibi fructum psone sue tm. et ideo capitale nō est diuidendū. Hec ille. Sed cōtra. Quia qūuis illud sit bene dictū in casu q nō pt discerni an ope equiualuerint vel nō pecunie quo ad pprietatē. quia tūc non supest alius modus & via cognoscendi de iusticia hui9 casus. Tm si potest valor operarū agnosci an scz equiualeant vel non pecunie: nō sufficit psiderare an piculū sit cōmune vel nō: quia pter hoc oportet cōsiderare operas an equiualeāt vel nō. Nā staret q periculū esset cōmune & tm opere scirētur esse minoris valoris q pecunia: et tunc possent ita viles esse q nulla pars capitalis esset ei assignanda: nō obstante q piculo eius subiacuisset: quatenus supplere defectū operaz vt dignus esset equalē partē lucri habere cum A. et dato q esset capitale diuidendū nō oporteret tm q diuideret et equo (vt ille modus dicendi supponit, etiam supposito q eque supportent piculū: q: merito sibi minor ps capitalis debetur: ex quo min9 capitale posuit: licz equaliter sustineat periculum.

Tertiū correlariū.

Ex pdictis etiā patet qd sit dicendū ad sequentem casum. qui qūuis potius spectaret ad materiam restitutionū q contractū

uniti tñ quia occurrit tractantibꝫ materiaꝫ societatuꝫ: ideo declarandus est: et est talis. A posuit pecuniam ꝛ B operam tm̃. et in fine siue lucrū obuenerit siue non: tñ capitalis pecunia est ꝑdita in toto: vel saltem est perdita in parte. ꝛ sic est diminuta. An B teneatur sustinere partem damni illius perditionis vel diminutiōis. vt si pecunia fuit centū floreñ. et est totaliter ꝑdita. an B debeat ipsi A in releuamen dare quinquaginta floreñ. Aut si est diminuta quia q̄nquaginta sunt perditi an B debeat A dare. xxv. floreñ. Et quia perditio illa potuit fieri aut sine culpa B: vt si ꝑ fortunam vel huiusmodi est perdita. Aut ꝑ culpaꝫ B: ideo difficultas illius casus habebit duos articulos. Primo igitur vidēdum est quid sit dicendum quādo est perdita sine culpa B. Et vt decisio nō fiat obscura ponamus solū alterum membrorū. scꝫ ꝙ pecunia A sit totaliter perdita. quia illo deciso poterit habere ꝓportionabiliter responsio etiam de casu in quo pecunia esset in parte perdita tm̃ seu diminuta. Dicendum igitur per duo principalia dicta. Primum. si A et B expresse cōuenerunt ꝙ B sustineret partem damni perditionis totalis vel partialis seu diminutiōis: aut ꝙ B deberet esse liber a talibus: tunc tali cōuentioni standuꝫ est dummodo sit equa. et deduc vt in primo dicto ꝑcedentis casus. ꝛ quādo conuentio sit equa vel non patebit etiam ex sequentibꝫ. Secundū dictū ꝑncipale ꝛ ꝑtinēs sub se octo dicta ē. Si autē nō conuenerūt super hoc nō est ꝑcipitanter nec absoluto sermōe dicendum ꝙ B nō teneatur vel ꝙ teneatur sustinere partē illius damni vt quidā faciunt. sed sollerter cōsiderandū est an opere B simpliciter seu vniuersaliter equiualuerunt pecunie A: adeo ꝙ nō solum lucrum sed etiā pecunia A fuisset in fine eq̄liter diuidenda. Aut ꝑualuerunt et etiam vt in fine diuidende. aut nec ꝑualuerūt et nec equiualuerunt. immo solum equiualuerunt interusorio pecunie. Si primum: hoc est dupliciter. Quia aut pecunia ē ꝑdita statim postq̄ socialiter est tradita B. scꝫ anteq̄ B prebuit aliquas operas saltem alicuius ponderis vel notabilitatis. aut est perdita post opās. Illa distinctione premissa ponenda sunt octo dicta: quorum prima quinqꝫ erunt solum de casu in quo opē B equiualuerūt vel equiualuissent simpliciter pecunie. Et pro maiori intellectu pono ꝙ pecunia A fuerit centum floreñ. et opere ponēde per B etiā valeāt centū floreñ. vel valuissent. Primum. si pecunia A fuit statim post socialem traditionem vel cōmunicationē perdita: ita ꝙ B nondum posuit aliquas operas: saltē alicuius notabilitatis: tunc B debebit sustinere medietatē illius perditionis. et sic dare A q̄nquaginta floreñ. et B tunc erit immunis ab obligatiōe ponendi aliquas operas vel valorē earundem. Aut (qd̓ in idem redit) si nō velit ipsi A dare quinquaginta floreñ. debet valorē operarū quas debuisset posuisse ponere ꝛ illum valoreꝫ cōdiuidere equaliter cum A. et ita cū valor operarū quas B debuisset posuisse sit etiam centū floreñ. tunc ipsi A (sicut prius) cedent q̄nquaginta floreñ. et reliqui quinquaginta manebunt apud B. Probatio huius dicti est. Quia societas contracta inter A ꝛ B est perinde iudicanda: sicut iudicaretur societas qua B sine operis posuisset nō in re sed in ꝓposito ꝛ obligatiōe tantundem pecunie q̄ntum A. Utputa. si vnus tertius fuisset per eos cōductus ad exercendū pecuniam vtriusqꝫ: ꝛ sic fingeretur esse vna cōmunis pecunia indistincta aggregata ex pecunia vtriusqꝫ. scilꝫ ex ea quā A effectualiter posuisset: et ex ea quā fingeremus B posuisse pro quanto se obligasset etiam tantundē positurum. Modo quādo de illa totali pecūia communi (que est cc. floreñ) fuisset perdita vna medietas. puta illa que in effectu fuit posita: tunc fuisset perdita medietas que cōmunis vtriqꝫ fuisset: et si B vellet suam pecuniam etiam ponere in effectum sicut se obligasset: tunc A nō posset aliquid a B exigere pro releuamine prioris medietatis ꝑdite quam A posuisset. quia illa fuit vtriusqꝫ: ꝛ ideo vterqꝫ re ipsa sustinet illud dānum pro sua parte. ꝛ cum B poneret etiā suam pecuniam tunc illam diuiderent inter se equaliter. Et sic tantundē posuisset vnus q̄ntū alter ꝛ tantundē leuaret quis.

suā reliquā medietatē.sc3.l.florēn.et tunc vterq3 tantundē q̄tum alꝰ in capitali po suisset et vterq3 etiā tantundem q̄tum alter leuasset et sustinuisset in damno.quia A.censeretur perdidisse tres quartas sue pecūie:eo ꝙ quarta pars sibi solueretur ꝑ B.et B.censeretur perdidisse etiā tres q̄rtas sue pecunie.sc3 quia eius medietatem perdidisset et reliquę medietatis vnā ꝑtē dedisset ipsi A.et reliquā medietatē illius medietatꝭ sibi reseruasset. Ergo etiā sic est hic:quādo B.ponit operas equiualētes pecunie ipsius A.ꝛc̄. Et hec omnia dicta supponūt ꝙ sicut B.virtute illius societatis cōtracte cum A.habuit ius:si nihil pecunie capitalis A.fuisset perditū ꝙ ip̄e in fine habuisset eiꝰ medietatē eo ꝙ sue opere simpliciter equiualuerūt pecunie A Nam si B.in aīo suo renunctasset illi iuri puta noluisset hr̄e medietatē pecunie ipsiꝰ A.in fine supermanētis:et hoc ideo sc3 q̄tenus etiā esset liber a periculo perditionis eiusdē ꝛ cōtentus voluisset esse participio equalis partis lucri:tunc B.non teneretur ad sufferentiā perditiōis pecunie A.siue illa pecunia esset perdita statim et ante vel post operas suas plene vel non plene prestitas.Quia si B.posuisset operas equiualentes soli interusorio pecunie A.et ita nō nisi equalis pars lucri deberetur ipi B.nō teneretur ad aliquā sufferentiam ꝑditionis pecunie A.immo periculū perditionis pecunie esset totū solius A.sicut ꝛ in fine soli ipi A.debuisset tota illa pecunia cessisse si supmansisset.ergo a fortiori si opere B.equiualuerūt simpliciter pecunie ipsius A.ꝛ B.nō vult eam ī fine participare:nō tenebitur B.ad aliquā sufferētiam perditōis pecunie A.Et q̄uis nō sit verisimile ꝙ B.in casu talis equiualentie vellet renunciare parti pecunie capitalis pro tali libertate a periculo ꝑditionis pecunie:q2 longe eligibilioꝛ est pars illꝰ pecunie habende q̄ sit fugibile periculū sufferendi partē ꝑditionis eiusde3: q2 minus verisimile est ꝭm esse affuturū q̄ pꝛimum. Tñ si quis in ꝯfessione diceret se talē habuisse animū credendū esset ei.quia in foro cōsciētie cuilibet credit̄ ꝑ se et ꝯtra se.

Sextū dictū.si autē opere B.fuissent ꝑualentiores q̄ pecunia ipius A.etiā cōsiderando eā vt in fine diuidendā: tunc resciso eo in quo ope eius ꝑualuissent pecunie ipsius A.de reliq̄s opis B.equalētibꝫ pecunie A.agendū est eo mō sicut sonuerūt ꝑcedentia q̄nq3 dicta De parte aūt ꝑualente dicendum ꝙ inquantū B ꝑtextu illius ꝑualentie: etiam voluisset habuisse tanto maiorem partem lucri. et etiā tanto maiorē partē pecunie A.diuidende in fine:tunc etiā illius pecunie debebit sustinere tanto maiorē ꝑtem damni perditiōis et hoc in casu quo B.tenetur sufferre ꝑditionem pecunie A.secus in casu quo nō tenetur sufferre perditionē pecunie A. q̄ autem sint illi casus:quādo sc3 teneat̄ ꝛ q̄ñ nō patuit ex ꝑcedentibꝫ q̄nq3 dictis. Septimum dictum.si inueniat̄ ꝙ ope B.non equiualuerūt simpliciter pecunie A.s3 solum interusorio:tunc siue pecunia A.sit ꝑdita statim ꝛ ante operas B.siue post eas plene vel nō plene ꝑstitas B.nō tenebit̄ ad sufferendum illā perditionē dando sc3 ipi A.aliquid in releuamen illꝰ perditionis.q2 in casu talis equiualētie si etiā tota pecunia supmansisset A: nō voluisset ipsi B.assignasse partē aliquā illius pecunie. īmo solꝰ voluisset eam recepisse:igit̄ etiam in tali casu solus sufferat damnū ꝑditionis eiusdē.Nec ipi B.licuisset voluisse habere medietatē eiusdē supmanentis pecunie:etiā si ī recōpensam voluisset sustinuisse partē ꝑditiōis eiusdē.q2 ad ꝑncipandū partē pecunie remanētis nō esset sufficiēs recōpensatio ꝑ hoc ꝙ quis vellet sustinere partē perditiōis eiusdē.Et dixi notāter in hoc dicto.si inueniatur ꝙ opere B.nō equiualuerūt simpliciter pecunie A.nō inueniūt̄ equalere interusorio eiusdē:q2 si inueniret̄ ꝙ ope B.nō solū nō simpliciter equalerēt pecunie A.immo etiā nō interusorio eiusdē:tunc si B.voluisset nihilominꝰ participasse equalē partē lucri cū A. tunc potuissent eius ope ita viles fuisse ꝛ intm̄ defecisse ab earū equiualētia ad interusorium pecunie.ꝙ ꝑtextu illꝰ ꝙ B. cōtendit ꝛ vult habere equalē partē lucri cū A.ū longe vilioꝛ pars sibi deberet̄ de iustitia: potuisset B.fuisse merito onerandꝰ ad sustinendā aliquā partē ꝑditionis pecunie: q̄tenus q̄nto maiorē partē sibi indebitam de lucro vellet habere:tanto etiam maiorē

onere qd als esset sibi indebitu grauaret.

Octauu, si no potest discerni nec inueniri an ope equaluerint simpliciter pecunie vel no, quis inueniat q equiualuerut interusorio pecunie: tuc ex q in re dubia non pot fieri certa snia: no debet diffiniri q B teneat sufferre parte damni pditionis pecunie: sz iudicadu est ex eo qd e certu, et qr copertum est q pecunia equaleat interusorio, ideo dicendu q sufficiat B si sit par A in lucro et damno eide opposito: no aut in damno capitalis. Ex hac decisione sequitur q tres seque tes respo siones ad causaz huius correlarij no valet. Prima est glo. in l. si no fuerint. ff. p socio. dicetis duo. Primum q B no teneat sustinere damnu pdictum, et huius tangit implicite tres pbationes. Prima: qr B nuq videt se obligasse ad damnu sortis. Scda qr ipi B sufficit damnu perditaru operaru. Tertia qr correlatiuor est eadem natura. Modo B nihil lucratur de capitali, igit etia nihil debet in eo damnificari. Scdm dictu3, si B lucraret de sorte deberet etia damnificari: qr de otrarijs dant eedem regule. Contra illam respo sione arguit quo ad primu dictu eius dupl'r. Primo: qr si primu dictu verum esset ita indistincte sicut ponitur tunc etia si pecunia esset statim pdita et an psttas opas ipius B: tunc no teneret B sufferre parte illius pditionis, oseques est inconueniens, qr longe melior esset codicio B q A, qr B nihil pdidisset, puta nec operas nec lucru puenibile de opis: sz censeretur adhuc oes suas opas illesas habere: p quto eas adhuc virtualiter cotinet et eas potest impendere d cetero sibi soli: A aut pdidisset totu capitale suum, et per co sequens ta pprietate q interusoriu. Unde B in tali societate otracta videretur velle habere lucru sine damno. Scdo arguitur, quia stat q B habet ius pcicipandi in fine pecuniam capitale et vult etia eam participare, vtputa, si eius ope equiualent simpliciter pecunie A. Igitur etia tenetur sustinere parte damni, tenet oña p pprtam sniam finale eiusde glose. Et si dicatur, q primu dictum glose intelligit in casu q B no est participatur ipam capitale pecunia, et in hoc casu etia n est inconueniens: q si perdat an opas B, q B non sufferat partem aliqua damni, sed qn B esset pticipaturus eam: tunc fm glo. teneret sufferre parte damni, vt ptz ex scdo ei dicto. Contra, quia, tunc secundu erit falsum, qr fallit in casu pditionis operaru plene psttaru, vt ptz in scdo dicto supra posito, et etia ex ipa secuda pbatione glo. illius. Secudo improbat, qr non distinguit de operis B an simpliciter equiualuerut pecunie A vel an tm interusorio eius: et tm ex illo pendet respo sio ad casum. Nec pbationes ei valent. Ad prima em diceret q si B voluit participare pecunia3 in fine, vtputa pter omnimoda equiualentia suaru operaru ad pecuniam A, tunc eo ipo se obligauit et obligare debuit ad damnu pecue. Ad secunda dicendu q pcedit in casu q pecunia fuit pdita p9 opas plene psttas: aut post opas n plene psttas. Ad tertia q minor e falsa si intelligat vniuersaliter vt p3 ex dictis.

Secunda responsio est Jacobi de aretio, q indistincte damnu est comune, vt. ff. eo. l. cum duobus. §. quida sagaria. Contra dupliciter. Primo: qr B no teneat duplex damnu ferre vbi A simplex tm fert. Modo stat q pdita pecunia A etia3 sint ope B psttte pdite q simpliciter equiualebant pecunie A, et sic tantunde pdidit sic A, et cu hoc deberet medietate damni pditionis pecunie A ferre. Scdo arguitur ad homine. Na3 fm eunde tam de iure q de cosuetudine: si in fine societatis nihil lucri fuisset, relictu: sed solum capitale: nulla pars capitalis debuisset cessisse ipi B sed totum ipi A, vt ptz ex sua respo sione ad casum pcedentis correlarij. Igit pori9 deberet Jacobus indistincte hic dicere q etiam nulla pars damni capitalis deberet p B sustineri: sed A deberet totu ferre, tenet co sequetia, qr iniquu esset q illius damnu3 aliquis sustinere deberet cuius nullu senit emolumentu. Un si quis non deberet participare interusoriu pecunie: etia merito no deberet sustinere damnu eiusde interusorij. Ita etiam debet esse de pprietate vel directo dnio pecunie in fine diuidende. Unde illa rno minus cogruit Jacobo q alijs supposita rnsione sua ad casum pcedentis correlarij. Nec hec respo sio pt fundari in l. allegata, qr illa lex aut intelligitur de dano lucri et non capitalis: aut si

de damno capitalis intelligit: tunc intelligitur in casu quo capitale esset diuidendū cōiter in fine. et B nō pstitisset operas nec eas vel valorē earū pstare vellet. secꝰ vbi pstitit eas plene ꝛ pdite sunt aut etiā non sunt pdite. vel si nō sunt pstite tñ vult valorem earū ponere ꝛ eundē diuidere eqliter cum A. Preterea etiā pōt dici damnum capitalis pecunie eē vtriqꝫ cōmune: etiam in casu quo pstitit opas plene. puta qꝛ vtriqꝫ cessisset medietas capitalis pecunie si suppmansisset. nūc autē vterqꝫ carebit sua pte. igit pditio est vtriqꝫ damnosa. nō aūt sic qꝫ alter alteri debeat aliqd in subsidium damni dare. Tertia est quorundam dicentiū qꝫ B debet ferre damnū pditionis pecunie A si pecunia est perdita ante opas pstitas: nō autem si post. Sed hec est nimis indistincta. Nā primū fallit si B nō participasset pecuniam A in fine vel etiā si participasset sed vellet valorem operarū nō pstitarū ponere. Secundum etiā nō est indistincte verū. vt ptz ex scdo ꝛ sequētibꝫ dictis. Quo ad secundū articulum huius casus. scꝫ qñ pecunia A essꝫ pdita p culpā B ponenda est vna distinctio cū qnqꝫ subdistinctōibꝫ ꝛ sex dictꝫ. Distinctio est talis. Si pecunia est perdita p culpā B. aut hoc est per culpā leuissimā. aut p latā vel leuem. Si secundū vel tertium hoc est dupliciter. Aut illa pecunia nō fuisset diuidēda in fine: aut fuisset diuidenda in fine. Si secundū: hoc est dupliciter. Quia aut fuit pdita ante opas B pstitas: aut post. Si secundū: hoc est dupliciter. qꝛ aut ope B fuerūt plene pstite. aut nō plene: et siue sic siue sic fuerūt pstite: pt hoc esse dupliciter. qꝛ vl ex eis obuenerat lucrū aut nō obuenerat. Primū dictū. Si pecunia fuit pdita p culpaꝫ leuissimā B: tunc B eodē modo tenet ꝛ nō tenetur ad refusionē aliquā A: quō tenet vel non tenet qñ pecunia esset pdita a fortuna. De qua pditione ptꝫ per primū articulū huiꝰ correlarij. Ratio. quia cōtractus societatis fit gratia vtriusqꝫ. igitur alter nō tenet alteri de culpa leuissima plus qꝫ de casu fortuito. qꝛ in talibꝫ pari passu ambulant leuissima culpa ꝛ fortuitꝰ casus. Secundum. Si est perdita per culpā latā vel leuem B ꝛ pecunia nō fuisset diuidenda. vt puta: qꝛ opere nō simpliciter equiualebāt pecunie sed solū eius interusorio: B tenetur A ad refusionē totius pecunie perdite vbi tñ si sine tali culpa vl a fortuna fuisset pdita: B ad nulliꝰ partis pecunie refusionem fuissꝫ ei obligatꝰ. Ratio secūdi patet in septimo dicto pcedētis articuli. Ratio primi. qꝛ tota pecunia debebat in fine societatꝫ A cedere. et sic B damnificauit eū in toto: et qꝛuis pecunia erat tpe societatꝫ etiā in dñio B sicut in dñio A: tñ finita societate debet tota redire ad A si nō perdidisset a fortuna vel leuissima culpa B. Mō qñ est perdita est finita societas. igitur qñ est perdita ꝛ nō a fortuna nec p leuissimā culpaꝫ B: debet tota redire ad A. ergo B tenet ad totius refusionē. Tertiuꝫ: si est perdita per culpā latam vel leuē B: et pecunia fuisset diuidenda in fine equaliter. vt puta: qꝛ ope B equiualebāt simpliciter pecunie A et est pdita añ operas B pstitas: tunc si B nō vult ponere valorē operarū ponendarū ꝛ diuidere eum cū A: tenetur B ad totius pecunie perdite refusionem: ita qꝫ debet restituere A centū florēn. vbi tñ si fuisset pdita sine culpa B solū fuisset obligatꝰ ad restitutionē. l. florēn. vl ad ponendū valorē operarū ponendaꝝ ꝛ ad diuidendū eundē cum A ꝛ rediret in idem. Ratio secūdi patet ex pmo dicto pcedentis articuli. Ratio pmi. quia de iure debebat A cedere in fine medietas pecunie capitalis ꝛ medietas valoris operarū B. et sic. c. florēn. debebāt ei cedere. Modo B per culpā suā priuauit A pmis. l. florēn. ꝛ ex quo nō ponet operas: cum pecunia sit perdita circa quā deberet posuisse: debebit ipsi A assignare medietatē valoris operarum suarum: qꝫ si velit totum valorem operarū ponere: ille est diuidendus equaliter: ꝛ sic iterum cedent A. l. florēn. de manu B. igitur A habebit centum florēn. de manu B. Quartū. si est perdita p culpam latam vel leuem B ꝛ pecunia fuisset diuidenda in fine equaliter: et est perdita post operas B plene prestitas: tūc siue ex eis obuenerit lucrum siue nō: B tenet ad refusionē medietatis pecunie A. et sic ad restituere. l. flor. vbi alꝫ si sine culpa sua fuisset perdita nō fuisset obligatus ad refusionem vllius partis perditionis pecunie

Ratio secundi ptz ex scdo ꝛ tertio dictis p̄
cedentis articuli. Ratio ṗmi. q: A debu-
isset de pecunia cessisse tm̄ medietas ei⁹ si
culpa B nō fuisset ꝑdita. igitur cū B sua
culpa dederit occasionē damni in medie-
tate: debebit refundere damnum medieta
tis. Quintū: si est ꝑdita per culpam latā
vel leuem B: et pecunia fuisset diuidēda ī
fine eq̄liter. ꝛ est ꝑdita post opas B semi-
plene p̄stitas: tūc siue ex eis obuenerit lu-
crum siue nō B tenet̄ ad refusionē medie-
tatis pecunie A: et nihilomin⁹ ponere va
lorem relique medietatis operaꝝ. vbi al's
si sine culpa B fuisset ꝑdita non fuisset B
obligatus nisi ad refundendū medietatē
medietatis ꝑditionis. vel ad ponendū va
lorem medietatis operarū ponendarū: et
ad diuidendū eū equaliter cū A. Ratio se
cundi ptz ex q̄rto ꝛ quinto dictis. Rō ṗmi
est eadē sicut in q̄rto p̄cedēti dicto. Se-
xtū. si est ꝑdita per culpā latā vel leuem ꝛ
pecunia fuisset inequaliter diuidēda in fi-
ne: tunc aut maior pars debuisset cessisse
A vel B. Si primū: tūc ꝓportionabiliter
ad illā maioritatē: etiam B debebit A de
pecunia perdita facere maiorē refusionē si
refusio solū debebat fieri in parte pecunie
perdite. vtputa vbi debebat ei refundere
medietatē in casu duoꝝ vltimorū dictorū
iam positorū. hic debebit ei tanto plus vl
tra medietatē refundere q̄sto pl⁹ vltra me-
dietatem debuisset cessisse A. Et dico no-
tāter. si refusio solū debebat fieri in pte. q:
si refusio debebat fieri ī tota pecūia ꝑdita
vt in casu secundi ꝛ tertij dicti nō tenet̄ B
ob hoc A ad maiorem refusionē q̄s ad to-
tius pecunie refusionē: loquendo de refu-
sione pecunie capitalis perdite. quia nec
A perdidit maius capitale per culpā B
q̄s totam pecuniā. Et dico. loquendo de
refusione capitalis. quia stat q̄ etiam lu-
crum cessauerit A per culpam B. et ad il-
lius refusionē etiam teneretur p̄ter refusio
nem capitalis pecunie perdite. Si autem
ecōtra B debuisset cessisse maior pars pe
cunie capitalis in fine: B poterit propor-
tionabiliter ad illam maioritatem que si-
bi debuisset cessisse facere A tanto mino-
rem refusionez pecunie perdite: q̄āto mi
nor pars debuisset cessisse ipsi A de capi-
tali in fine.

Quartum correla-
rium. Ex nō valet responsio Angeli dicen-
tis q̄ in casu quo nihil est cōuentum inter
socios: debet illud qđ est societatis sic di-
uidi in fine. scz si totū societatis: hoc est ca-
pitale ꝛ lucrum est. ccc. et A posuit. c. ꝛ B
operas. debet A primo extrahere. c. et po-
stea residua. cc. debent diuidi inter A ꝛ B
Ita tū q̄ q̄ plus societati cōtulerit ī pecu-
nia vel operis vel industria plus habeat:
et hoc arbitrio boni viri. Nec est verū fm
eum qđ quidā dicunt. q̄ similit̄ B q̄ po-
suit operā: debet ṗmo extrahere tātū: q̄nti
estimanda est sua opa: sicut A qui posuit
c. Nam hoc nullo iure cauetur: q: opera
hominis nihil aliud est q̄s officium diur-
num. vt. l. j. ff. de ope. li. Immo opa homi
nis dicit̄ fructus hoīs esse. vt. l. ij. ff. de
ope. pub. Ille ergo q̄ ī societate ponit tm̄
operā: nō dicit̄ aliquid cōsistens in sorte vl'
capitali ponere: sed solum fructū sue ꝑso-
ne qui fructus aut vsufructus ꝑsone cor-
respondet fructui aut cōmoditati illorum
c. p hoc facit qđ dicit̄ in. l. cum duob⁹. §. si
in coeunda. ff. p socio. Et hanc opinionē
sequit̄ Bal. in. l. j. C. pro socio. Et sic debet
intelligi q̄ sepe opera alicuius. p pecunia
valet. vt insti. p socio. l. p cōmoditate ꝛ v-
sufructu dicte pecunie. Sz ꝯ hanc opi
nionem arguitur q̄ntupliciter. Primo. q:
stat q̄ ope B equiualeāt nō solum interu
sorio. c. floreñ. positoꝝ p A: sed etiā ipis c.
floreñ. vt ptz ex dictis: et patebit in q̄stio-
ne. xcv. Modo illo casu posito aut A so-
lum debebit primo extrahere. l. et B etiaz
l. Aut eque debet B extrahere. c. sicut A.
quia in tali casu si A posuit centū: et solū
capitalis pecunia suꝑmansisset: tūc illa de
buisset fuisse diuisa inter A et B. et sic de-
buissent. l. cessisse ipi B. igitur etiam nunc
solum debebit A primo extrahere. l. et B
similiter. l. Aut si A vult illos. l. qui debu
issent cessisse B: etiam habere cum suis. l.
sibi debentib⁹ cedere: tunc etiam B pote-
rit extrahere centum. ꝛ sic nō supermane-
bunt nisi centū que nomine lucri essent di
uidenda. Secūdo. quia si fm exigentiā
operarū ꝛ industrie debet lucrū diuidi vt
ipe fatetur. igitur etiam opere B possent
esse tante q̄ earum valor exigeret q̄ etiam

capitalis pecunia esset diuidēda et equo: et similiter lucrū. et sic vtriqꝫ deberēt cede re centū q̄nquaginta flo:ēn. Tertio: q: qd addit scz. nec est verū qd quidā dicunt rc.bn̄ dicit in casu quo ope B equiualent tm̄ interusorio pecunie A. secus autē vbi equiualēt simpliciter pecunie eius. Nec ē verū ꝙ nullo iure caueat. q: ius diuinū et naturale est ius ⁊ illud disponit vt qui po nit equale capitale etiā sortiat in fine eq̄lē partē in diuisione capitalis Quarto: q: imaginat ꝙ B non censeat aliqd capitale ponere. qd est falsum. nam vterqꝫ ponit ca pitale. Nec illud est opa B: sed psona e9 operatiua. Et q̄ rōne fm illā diuisionē ꝯtin git pecuniā esse capitale q̄ ad suū interuso rium p̄ncipaliter. ita ꝙ pecunia nō est tūc diuidēda in fine. Ita cōtingit ꝙ psona B sit suū capitale: et hoc quo ad vsufructum psone sue. Quinto. q: nō est sufficiēs in tellectus quem dat de illo ꝙ sepe opa ho minis p pecūia valz. q: q̄uis ille quē dat sit verus ꝑticulariter: nō tm̄ vniuersaliť. q: aliqn̄ etiā opa equalet pecunie quā alius posuit. Un̄ aliter dicendū est ad casum scz ꝙ pēsand9 est valor operarū B ⁊ si sim pliciter equiualēt pecunie A: tunc vterqꝫ p̄mo debet equalē partē pecunie tanq̄ ca pitale extrahere: dehinc lucrū equaliter di uidere. Si autē tm̄ equiualet interusorio pecunie: tūc solum lucrum debet diuidi e qualiter: et solus A retrahet suam capita lem pecuniā. Si autem opere B nō equi ualent pecunie: sed tm̄ excedunt interusori um pecunie: debet ipi B tāto maior ps lu cri cedere q̄nto eius opere ꝑualent interu sorio pecunie: q̄uis capitalis pecunia de beat soli A cedere. Si autē opere B etiā interusorio pecunie sint viliores: debebit ipi B cedere pars de solo lucro. ⁊ tanto vi lior pars q̄to eius opere sunt viliores in terusorio pecunie. Et hec de p̄senti casu et per cōsequens de tota q̄stione. xciij.

Questio. XCIIII.

Utruz traditio pe

cunie facta in specie societatis sit licita. et q̄ liter cognoscetur an sit licita. Solutio hu ius q̄stionis stabit in quattuor ꝯclusioni bus: et vno correlario.

Prima conclusio. Traditio pecu nie facta in specie societa tis est ex genere suo licita. Al's nūq̄ posꝫ licite fieri. qd est contra ius ciuile. ff. p so cio p totum. et insti. p socio. Item etiā ius canonicū sentit ipam posse licite fieri in. c. p vr̄as. de dona. inter vi. et vxo. vbi est ca sus singulariś q̄ nō ē alibi de iure canonico

Secunda cōclusio. Talis etiā pōt taliter vestiri cir cumstantijs ꝙ erit simpliciter licita.

Tertia Talis potest etiā sepēs plicitер deprauari. Et spe cialiter obseruandū est circa circumstanti am cui. ꝙ A tradēdo pecuniam socialiter B ad exercendū eam: tradat sibi eā ad ex ercendum eam in licitis negociationibꝫ ⁊ mercantijs. alioquin peccaret tradēs cō trahendo si cōsentiret in illicitū vsum. nec posset licite habere partē illicitı lucri Iste tres cōclusiones possunt satis patere cū suis declarationibꝫ ex dictis in tribus pri mis cōclusionibꝫ q̄stionis. lxxix.

Quarta cōclusio. Ad cognoscē dum specialiter an serue tur circumstātia quō. i. debitus modus cō trahendi societatē valent seq̄ntes septem regule. Prima ꝙ cōfessor videat an rc et pone eam ꝓportionabiliter in pecunia sicut in animalibꝫ posita est prima regula in q̄rta cōclusione q̄stionis. lxxix. adden do tm̄ h̄ aliq̄d. scz ꝙ inter onera q̄ socij sub eunt veniūt. vel saltem cōtingat ꝙ veniūt nō tm̄ pericula capitalis ⁊ lucri: sed etiam expense. saltem rōnabiles ⁊ discrete. Nam B qui tm̄ ponit operas: habet necessario in vtendo pecunia sociali in negociationi bus facere expensas: et ille debent cōmu niter supportari: vel saltē cōtingit eas sup portari ab vtroqꝫ. Et ad sciendū quan do ⁊ qualiter debēt ille expense supportari ab vtroqꝫ vel ab altero: possunt poni duo dicta. Primū si A et B equaliter contule runt ad societatē. et postea equaliter diui sur i sunt lucrum inter se: tūc expense B de bent equaliter supportari ab vtroqꝫ q̄tum est ex natura cōtractus. quia nō censeť ali quid esse lucrum vel pars lucri: nisi prius sint deducte expense: ita ꝙ illud qd defal catis expensis remanet: dicitur lucrū. Et ita si B deberet solus supportasse omnes

expensas: tunc ipi B nõ cederet tāta pars lucri q̄ta cederet A: sed longe minor. Nisi ante q̄ deducunt̄ expense lucrum cōtingit esse centū. et sic A reciperet q̄nquaginta. et ut possibile est expense B fuerunt. xl. et sic B tm̄ reciperet. x. Hec tm̄ probatio nō concludit ita necessario quin saluari possit rō lucri: etiam nō deducendo expensas. Nisi in illa societate animaliū in qua A tm̄ posuit animalia et B tm̄ operas: et debet participare lucrum et emolimentū prouueniens de animalibꝫ et opis: non est necesse deducere expensas. immo cōmuniter ille q̄ posuit operas simul etiam apponit sub sui capitalis nomine expensas: q̄uis etiam ibi posset cōtingere q̄ cōmuniter supportarēt expensas. sed tunc B tanto vilius capitale recōmunicaret ipi A. et sic tāto minorē partē lucri sentire deberet. sic in societate pecunie si A vellet nō supportare expēsas B: ita q̄ B deberet solus omēs expēsas supportare: saltem illas quas nō fecisset si domi mansisset: tunc tanto maius capitale poneret B: adeo q̄ si sole ope industriales equiualerēt cōmunicationi pecunie A tunc B longe maius capitale poneret q̄ A. ideo etiā maius lucrum deberet participare. Et ideo notanter dixi. si equaliter cōtribuerunt etc. Hoc itaq̄ supposito debebunt expēse cōmuniter supportari ab vtroq̄ equaliter. Secundū dictū. si aūt inequaliter posuerūt ad societatē et sic etiā inequaliter participabūt lucrū: tunc etiam inequaliter supportabunt expensas. ita q̄ qui maius capitale posuit: et sic vult maius lucrum participare: etiam debet q̄tū est ex naturalibꝫ cōtractus societatis maiorem partem expensarū supportare. ita tm̄ q̄ seruetur pportio maioritatis expensarū ad maioritatē lucri: qđ p̄tendit p̄textu maioritatis capitalis sui pticipare. Dico aūt q̄tum ē ex naturalibꝫ illius cōtractus. q: ex pacto cōtra naturalia adiecto posset eē q̄ A participaret equaliter lucrum cū B: et tm̄ supportaret minorē partē expensarū q̄ B. vel omnino nullas: et B omnes supportaret dummō sufficienter A illud onꝰ refunderet ipi B alia via. vtputa: per hoc q̄ A loco oneris expensarū subiret onus periculorū releuando B ab onere periculorum: sicut B releuauit A ab onere expēsarū. dummō tm̄ sit adequatio inter onus expensarum qđ A debuisset supportasse et onus periculorū qđ B debuisset supportasse. al's erit iniquitas ex parte illius qui minus oneratus esse p̄tendit. Dixi etiā: rationabiles expensas. quia si B vltra q̄ necessariū et vtile fuisset: et ita pdigas expensas fecisset ad illas supportandas: nō teneretur A: sed essent imputande soli B. quia A nō tenetur ad damnū qđ contigit ex culpa leui vel lata. Tales aūt expensas fecisse pueniit ex culpa leui vl' lata B. igit̄. Unde etiam si quod damnū eueniret ex culpa lata vel leui B. et hoc in capitali vl' in lucro: illud solꝰ B debebit sustinere: vt si indiscrete se habuit negociādo vel insolita negocia fuit aggressus. vel al's indiligentia sua euenit damnū qđ diligens pcauisset ipe luet solus. Nam hoc tacite videtur actum in principio contractus cum sit naturale cōtractui societatis. Modo si expressisset: tunc B solus teneretur. igit̄ etiā si tacite inest: tenebitur. Et q: B emendo merces et emptas distrahendo: habet cōducere fonticos et apothecas. hoc est loca in quibus eas ponat et venales habeat Ideo etiam A habebit supportare mercedem dandā locatori talium f̄m pportionē p̄dictam ad illud quod posuit in capitali: et quod participaturꝰ est in lucro. An autē quādo tm̄ alter sociorū: puta B vsus est pecunia ponēdo operas et alter domi quieuit: debeat A quiescens supportare ptem omniū expensarū B tunc habitarū: vel tm̄ earum q̄ remanēt: deductis prius tantis expensis quātas B fecisset si domi mansisset. Et videt̄ primo scđm versus. q: si B vellet q̄ A deberet etiam supportare expensas p ea parte quā B fecisset si domi mansisset: tunc eadē ratione ecōtra B deberet supportare expensas quas A fecit domi manēs et quiescēs. al's enim non equo humero supportarēt onera societat̄. Sed quia totum pendet ex circumstātia facti. Ideo aliter respondendū est per tria dicta. Primū. Si opere B seclusis omnibus expensis equiparent̄ cōmunicationi pecunie A. et f̄m hoc etiam vtriq̄ volunt equaliter participare lucrū: nō apparet ratio cur deberet A supportare illā partem expensarū quas B etiam domi ma

nens fecisset. Nam da oppositū: tunc melli
or esset cōditio B q̄ A. esset enī B ipsi A
per omnia equalis. scʒ tam in capitali q̄ in
lucro. et vltra hoc etiam interim toto tpe
societatis: B esset supportat⁹ ab expensis
domesticis a q̄bus nō ē A supportat⁹. nec
haberet B allegare se posuisse operas illo
tempore expensarū. quia sic etiaʒ A posu
it equiualēs capitale tpe expensarū dome
sticarum. Secundū dictum. Si autē
ope B exclusis omnib⁹ expensis excedūt
cōmunicationē pecunie A: et sic B ponit
mai⁹ capitale ⁊ tn̄ pticipiū lucri debeat eē
equale vtriqʒ: non mirum si B ptendat q̄
A debeat sibi supportare etiā expensas q̄s
B fecisset domi manēs: et B nō velit ecō
tra supportare expensas quas A domi ma
nens fecit. et hoc ideo: vt A refundat B id
in quo B plus posuit in capitali: cum nō
plus lucri sit participatur⁹: oportet tamē
tunc seruare pportionē inter maioritatē va
loris operarū B ⁊ inter expensas releuan
das per A quas B domi manens fecisset
ita q̄ tante estimationis sit releuatio q̄nte
estimatōis sit maioritas valoris operarū
B. Tertium dictū. Si autē ope B se
clusis omnib⁹ expensis deficiūt ab equiua
lentia ad cōmunicationē pecunie A: et tn̄
A et B sint equaliter participaturi lucrū:
nō mirū nec iniquū si nō solum A nō velit
supportare eam partē expensarū q̄s B do
mi manēs fecisset: sed etiā nec reliquā par
tem expensarū in toto vel ī parte ḃm ppor
tionem defectus operarū. et id quaten⁹ A
refundat illud in quo plus capitalis po
suit: cum nō plus sit participaturus lucri.
dummō tn̄ seruetur pportio vnius pluris
ad reliquū plus. scʒ pluris in capitali po
sito per A. ad plus expensarū supportan
darum p B. Dictum est autē notanter
in illis trib⁹ dictis. si A ⁊ B sint participa
turi equaliter lucrum. quia si non: cessaret
veritas illoꝝ dictoꝝ. Nam in pmo di
cto si A vellet plus lucri participare: non
iniquū esset q̄ A deberet B pportionabili
ter ad illud plus lucri supportare in expen
sis quas B etiam domi manēs fecisset: et
B nō teneret ecōtra supportare expensas
quas A domi manens fecit quatenus A
refunderet B id in quo A plus lucri vult
accipere q̄ B. cum equaliter enim eo de
buisset participasse. dummodo tn̄ seruetur
pportio pluris lucri ad supportationem
expensarū domesticarū. Sic simili modo
secundū ⁊ tertium dicta fallerent. Se
cunda regula principalis. Si viderit con
fessor equalitatē ⁊c. et pone eaʒ pportiona
biliter hic in pecunia sociali et lucro sicut
in. lxxix. q̄stione posita est cōclusioe q̄rta
in animalib⁹ et fructib⁹. Tertia regula.
et illam etiaʒ eodē modo pone pportiona
biliter addendo rationē talem. Nam nō
nunq̄ potest cōtingere q̄ vir aliq̄s est in
dustriosus: cuius industria posset sibi esse
multum vtilis si haberet pecuniā quā ex
ercere posset industria sua quare ne omni
no nullū habeat fructum de industria sua
cōtrahit cum aliquo pecunioso societatē:
sustinens ab eo conditionē iniquā. quia
et si illa conditio nō sit sibi ita lucrosa sicut
esse deberet: tn̄ illa est sibi nō ita damnosa
seu adeo lucri suspēsiua vel cessationis lu
cri factiua sicut omnino nō exercere indu
striam: et sic ocio torpere. Quartam et
quintaʒ regulas pone pportionabiliter vt
ibidem. Sextaʒ pone pportionabiliter
sicut posita est ibidem cōclusione quinta.
addēdo q̄ quādo societas est sic crude cō
tracta inter mercatores: tunc est interptan
da ḃm cōsuetudinē mercatorum. oportet
tn̄ semper q̄ nō violetur equalitas. que si
violetur nō est innitendū cuicūqʒ cōsuetu
dini cōtrarianti tali equalitati. Unde di
ctum illorum qui dicūt q̄ si A ponit pecu
niam ⁊ B operam: et nō expresserūt q̄nta
pars cuiqʒ cedere debeat: tunc debent in
telligi cōtraxisse ex partib⁹ equalib⁹: eo q̄
societas est quedā fraternitas. Ideo sicut
inter fratres: sic inter socios debet seruari
eq̄litas. nō est indistincte verū: nam si appa
rent ope B notabiliter viliores cōicatio
ne pecunie A: non debet aliq̄s interptari
eos ɔtraxisse p eq̄lib⁹ ptib⁹. q: esset iniqua
interptatio: nec in his in q̄bus frēs sunt in
eq̄les debet seruari eq̄litas. Septima
regula. Ad cognoscendū si eq̄litas seruet
inter eos pportionabiliter ad capitalia cō
municata valet si ɔfitēs vel ɔfessor resol
uat societatē in locationē et conductionem
operarū. et ꝑsertim q̄n societas est sic con
tracta q̄ A tm̄ pecuniā posuit ⁊ B tm̄ o
peras. Nā videndū est q̄d debuisset A de

equitate dedisse B si cōduxisset B ad exer
cendū sibi tantā pecuniā. scꝫ mille in nego
ciatione: remanēte apud A toto ꝑiculo tā
pecunie q̃ etiā lucri (sicut etiā totum illud
erit applicandū A) et etiā remanēte apud
A onere expensandi B z dandi sibi merce
dem cōgruam. ita q B ad nihil teneretur
nisi ad operandū cum pecunia z ad nullū
ꝑiculū sustinendū nisi qd ex sua culpa la
ta vel leui ꝓueniret. Nā h cōperto pona
mus q illa merces deberet ee. x. floreñ. tūc
ꝯsequēter ꝯfessor debet metiri q̃nti oneris
sit q B debet in cōtractu societatis suffer
re partē expensarū z ꝑiculoꝝ capitalis et
etiā lucri: et estimet q̃tum esset alicui ter
tio dandū quatenꝰ susciperet illa onera que
B debet in societate sustinere. z ponamus
q illud dandū etiā esset. x. floreñ. Igitur si
A ponēdo mille z B tm̃ opas: debeat ser
uare equitatē cū B: opꝰ erit q A assignet
B participandā tantā z tam verisimilem
partē lucri. q si B vellet vēdere alicui ius
sue partis ꝑticipande hīi posset habere. xx
floreñ. ab emptore. Jam seruabit A equa
litatem cum B: et etiam ecōtra. Et si pars
assignata nō esset tanta in expectatiōe ve
risimili q posset tanti vendi: A iniq̄ age
ret ꝯtra B. si aūt esset notabiliter maioris
valoris verisimiliter: tunc B inique age
ret cōtra A. Attñ ꝑdictū exemplū nō po
no q ita sit. scꝫ q de mille exercendis debe
ant dari. x. cōducto ꝓ mercede: aut q ꝓ ꝑ
dictis oneribꝰ sustinendis debeant dari. x.
aut q si B cōtraheret societatē cū A i mil
le debēt verisimiliter cedere. xx. floreñ. pro
pter lucri societatis. Quia q̃tum ꝓ illo vel
illo vel de illo debeat dari vel cuiq̃ cede
re: pendet ex circumstātia facti. Nec de h
certa regula pōt dari. exempla eñ nō po
nimus q ita sint: sed vt addiscentes addi
scant ex suppositione casus. Ex illis cō
clusiōibꝰ z regulis pñt haberi pncipia ma
gistraliter directiua ad resoluendū a prio
ri z ꝓpter quid plures casus societatis. ideo
vt ipe regule z pncipia atq ꝯclusiões cir
ca eas practicent̃ statui aliquos casus po
nere hic z in sequentibꝰ q̃stionibꝰ. qbus re
solutis pōt haberi ars resoluēdi multos
alios casus formabiles.

Primus casus. A vtputa vi
dua aliq que nō
nouit nec valet suas pecunias exercere in
negociationibꝰ: tradit pecuniā suā in socie
tatem B mercatori q nouit eā vtilitā tñ q
vult habere aliquotā partē lucri ꝓuēturi
ex illa negociatione cū illa pecunia. Di
cendū ꝑ tria dicta. Primū. si A intendit q
periculū pecunie sit tm̃ ipius B: tūc A cē
setur illā pecuniā mutuasse B: z sic nō po
terit velle aliquā partē lucri ꝓpter tu pecu
nie sic tradite habere q̃n illa ps esset vsura
Scdm dictū. si A intēdit q ꝑiculū pe
cunie sit suspius in toto vel in pte. et sicut
intendit sic declarat z exprimit suā inten
tionem ipi B. tūc A nō peccat q̃tum ē de
se. q̃uis ad hoc vt liceat oporteat q A ꝑ
tendat hīc nō nimis magnā partē lucri. scꝫ
eam q sit ꝓportionata ei qd ipsa ponit ad
societatē: habito respectu ad id qd ecōtra
B ponit et ad partē ꝑiculi quā iponit B.
Si eñ B plus poneret q̃ A. vtputa ope
ras simul z pecuniā: vel etiā si opas tm̃. scꝫ
ope eius ꝑ magnitudine industrie B ꝑua
lerent cōmunicationi pecunie A: nō lice
ret A tantā partē lucri velle habere q̃ntā
B. Oportet igit̃ habere cōsiderationē ad
hoc an A imponat partē ꝑiculi capitalis
pecunie ipi B vl' totū sibi retineat. et an ve
lit ipm B in fine societatis ꝑticipare tā lu
crum q̃ capitalē pecuniā. ꝓut in scda con
clusione tactū est. Tertiū dictū. si A in
tentionē ꝑdictam nō declaret sed de oppo
sito paciscat̃: obligādo ipm B ad omē ꝑi
culum capitalis et tñ corde ꝓponat q non
velit B sic esse obligatū. immo si cōtinge
ret pecuniā ꝑdi sine culpa B: ipa vellet su
stinere illud periculū in toto vel in parte:
tūc A peccat. nō q cōtractus in re sit vsu
rarius ipi A. q: in re nō est illa pecūia mu
tuata: sed in veritate socialiter tradita. nec
etiā peccat ex eo q sit societas iniq̄. q: stat
q equa ꝯditione sit ꝯtracta. sed q peccat ē
ex aliis tribus causis. Prima. q: traditio
est facta in specie seu apparētia mutui vsu
rarii. q: est facta cum pacto q pecunia de
beat esse ipi A salua: et nihilominꝰ debeat
sibi ps lucri. Scda: q: A ꝑcui famā deni
grat se faciēdo reputari vsurariū. z hoc est
cōtra charitatē quā homo nō minus ad se
q̃ ad aliū hīe debet. Tertia: q: scādalizat
ꝓximū q: ex hoc poterit ꝓximus occasio
nari ad sīlr paciscendū: vbi tñ nō haberet

simile intentionē. q̄r nec intentio A cōstabit illi tertio. Alias causas vide ī sūi supra q̄stione. lxxix. circa decimū casum: ⁊ aliq̄lem caū impugnationē ibidē vide in simili. Qd̄ aūt quidā dicūt q̄ A nō tenet̄ restituere tale lucrū licet peccauerit sic paciscendo: hoc pt̄ impugnari ex eisdē causis ex q̄bꝫ pbat̄ q̄ peccauerit paciscendo. Nā si sic paciscēdo peccat ob hoc q̄ facit actū habentē speciē mali ⁊ suā famā denigrat ⁊ pximū scandalizat: ergo etiā illud lucrum postea nō restituendo sed detinēdo peccabit. q̄r detinēdo retinet lucrū habēs speciē vsure ⁊ facit q̄ reputat̄ detentrix vsure ⁊ facit q̄ aliq̄s alius lucrū retinebit qd̄ simili pacto licet dissimili intentiōe obtinuit. Jō dicendū q̄ ita tenet̄ restituere sic tenet̄ non accipe ⁊ nō pacisci. scꝫ q̄ndiu durāt p̄dicte cause. q̄ si cessarēt nō teneret̄ restituere. Et si q̄ras. an ne etiam cessaret ipa pactio esse pctm̄ qn̄ cessarēt p̄dicte tres cause vel cōsimiles. Dicendū q̄ nō. q̄r illa pactio fieret cū mēdacio, p q̄sto diceret se velle B eē obligatū ad omne pīculū. ⁊ tn̄ sec⁹ gereret in corde. ⁊ sic adhuc maneret ibi rō peccati.

Cōtra primū dictū arguit̄. Licitū ē dotalem pecuniā deponere apud mercatorē cū pacto q̄ mercator debeat ptē lucri assignare marito vt inde sustentet onera matrimonij. vt habet̄ p. c. p vr̄as. de do. inter vir. ⁊ vxo. Et in tali casu etiā pōt s̄m Jo. an. obligari mercator vt p̄stet cautionem de restituēdo pecuniā integralit̄: non obstante q̄ etiā debeat ptē lucri ei assignare si saltē obuenit lucrū. Nō qd̄ licitū est in fauorē matrimonij: etiā videt̄ licere viduis cū sint miserabiles psone. igit̄ Dicendum. cōcedendo maiorē: minor distinguit̄ q̄r si intelligit̄ q̄ mercator debeat esse obligatus ad restituendū eā: etiā si perijt sine culpa sua: sic est falsa. et si Jo. an. sic intellexit negāda est eius snīa, put patebit ī qōe xcvij. Nec in p̄dicto. c. dicit̄ q̄ pecunia debeat stare in pīculo mercatoris. Si autē intelligit̄ q̄ debeat eā restituere si pecunia supmansit post mercationē: sic ꝯcedit̄ minor ⁊ etiā ꝯclusio. Nec illo mō est ꝯclusio illius argumēti ꝯtra primū dictū. q̄r in primo dicto A intendebat B obligare ad restituendum pecuniā: etiā si sine culpa sua perijsset. Nec est maior intelligēda capiēdo deponere, put depositū dicit cōtractū, quo q̄s pecuniā vel aliā rem suā alteri custodiendā tradit ⁊ nō ad vtendū. in q̄ cōtractu ipe depositarius nō tenet̄ nisi de lata culpa. saltē si depositio fit gr̄a deponentis tm̄. ⁊ in tali ꝯtractu deponens retinet dn̄ium rei deposite. nec cōicat illud depositario. nec in illo licet deponēti aliq̄d exigere a depositario. Jmmo pot⁹ depositarius meret̄ p suā gratuitā custodiā vt sibi aliq̄d det̄ a deponēte: q̄uis ad nihil teneatur ei deponēs obligatiōe ciuili. Sꝫ capit̄ p sociali ⁊ cōmunicatiua traditiōe pecūie ad vtendū ea p acq̄rendo lucrū in q̄ recipiens tenet̄ de culpa etiā leui. Vn̄ nec papa in. ca. predicto vtit̄ illo termino deponere: sed dicit q̄ pecunia pt̄ cōmitti alicui mercatori. i. socialit̄ alicui cōicari ⁊c. Et ex hoc etiā ptꝫ q̄ erroneū est dicere q̄ dispositio pape in eodē. c. de illa depositiōe pecunie sit facta in fauorē m̄rimonij: q̄si h̄ sit speciale in pecunia dotali. ⁊ q̄ illud nō liceret in alia pecunia: q̄si papa dispēsauerit in pecūia dotali. Nā eo mō quo licitū est pecuniā dotalē cōmittere mercatori. i. socialit̄ ad lucrū pticipandū: etiā licitū est pecuniā nō dotalē cōmittere ei: ⁊ eodē mō q̄ scdm nō est licitū. etiā nec primū. Si eni esset vsura pecuniā nō dotalē ꝯmittere ad lucrū mercatori pticipandū: tūc papa nō posset dispēsare nec ꝯcedere: etiā ī fauorē matrimonij. q̄ pecūia dotalis cōmitteret̄ mercatori ad lucrū: q̄r vsura est, phibita lege diuina: ꝯ quā papa nō pōt dispēsare. ⁊ hmōi error silis est ei q̄ tact⁹ est ī qōe. xxxv de casu c. salubrit̄. de vsuris. Vn̄ etiā ī fauorem miserabiliū psonarū et pauperum non licet exercere vsuraꝫ. nec super hoc dispensari potest. vt patet in ca. super eo. de vsuris.

Secundus casus. A tradidit ipi B. c. flor. vt eis vtat̄ fidelit̄ ad exercitiū sue artis mechanice: tali pacto q̄ ī fine anni A recipiat totā sortē cū tribꝫ ptibꝫ lucri: si qd̄ lucrū fuerit factū: deductis tn̄ p̄us expēsis ⁊ estimatiōibꝫ laborꝫ B. Et ecōtra si dānū euenit ī exercitio artis: A vult etiā sentire detrimentū triū ptiū ⁊ B sentiet tm̄ damnū q̄rte ptis. ⁊ post illec casus eodē mō formari qn̄ A tradidisset. c. flor. B ad fidelit̄ exercendū eos in negociatiōibꝫ ⁊ mercancijs.

Ad istū casum rn̄r p duo dicta. Prima:

ꝙ ille ꝑut ponit̄ est illicit⁹ ipi A. qꝫ notabiliter melioꝛ ē ꝯditio A ꝙ̃ B. Nā si ꝯtingat pecuniā ipaꝫ vel merces factas vl̄ emptas ex ea ꝑdi vel destrui fortuito casu vel diuino iudicio: tūc B sentiret damnū q̄rte ꝑtꝭ qꝫ quicq̇d ꝯtinget: q̄rta ps sortis ē A reddenda. ꝓpterea quicq̇d ipe A ꝯsequit̄ lucri de illa q̄rta pte q̄ nō subiacet ei⁹ ꝑiculo est vsurariū. qd̄ aūt A recipit de trib⁹ ꝑtib⁹ q̄ ptinēt ad ei⁹ ꝑiculū licitū est. Scd̄m dictū p̄dict⁹ ꝯtract⁹ erit licit⁹ ipi A si addat̄ in pacto. ꝙ si aliqd̄ dānū sine culpa B euenerit ꝙ ad A integralit̄ ꝑtinebit: dūmō tn̄ B sufficient̄ ostēderit illd̄ sine sua culpa euenisse.

Cōtra illū modū rn̄dēdi arguo dupliciter via. Et ꝑ p̄ma suppono ꝙ qn̄ in forma casus dr̄ ꝙ A velit i fine anni rehabere totā sortē: ꝙ h̄ nō intelligit̄ sic ꝙ q̄litcunqꝫ ꝑeat velit eā totā rehr̄e. qꝫ postea subdit̄ i eadē forma casus ꝙ A velit tres ptes dāni sustinere si eueniat. ⁊ sic solū vult sibi q̄rtā ptem sortꝭ ee saluā ꝯ q̄dcūqꝫ ꝑiculū. p̄dicta igit̄ clausula intelligit̄ si in fine āni nō ē ꝑdita sors. H̄ igit̄ supposito arguo ꝑ p̄mā viā ꝯ p̄mū dictū q̄druplr̄. Prio sic. qꝫ videt̄ ꝙ casus vt iacet sit licit⁹ ipi A. qꝫ A censet̄ cōduxisse B ad vtiliter agendū ⁊ exercendū pecuniā suā quo ad tres ptes ei⁹. ⁊ ꝑ hoc dat A cōgruā mercedē. qꝫ in forma casus dr̄ ꝙ anq̄ꝫ A recipiat tres ptes lucri: debeant p̄us deduci expēse ⁊ estimatiōes laborū B. ⁊ h̄ nihil aliud est q̄ꝫ ꝙ ipi B debeat satisfieri ꝑ expēsis ⁊ opis q̄s fecit B exercēdo pecuniā A. et sic B ñ pt̄ cōqueri ꝯ A de h̄ ꝙ cogat̄ ipi A dimittere tres ptes lucri ⁊ cogat̄ ñ ꝑticipare i ill̄. qꝫ ꝑ suis opis ⁊ laborib⁹ q̄b⁹ ille ptes sūt ꝯq̇site ē satisfactū et etiā ñ tenet̄ subitare ꝑiculo triū ꝑtiū pecunie capital̄. Cōduct⁹ eñ ad colēdū agꝝ nō pt̄ ꝯq̄ri si nihil fruct⁹ agri ꝑcipiat: dūmō al̄s sibi satisfiat ꝑ laborib⁹ suis. Qd̄ āt A obligat B ad ꝑiculū q̄rte ptꝭ nō est iniquū. qꝫ illā q̄rtā ptē censet ei mutuasse nec d̄ illa pte vt mutuata recipit aliq̇d a B. qꝫ sic illa q̄rta ps tota ē i ꝑiculo B. sic ēt totū lucrū corn̄dēs illi ē in ei⁹ ꝑiculo Scd̄o arguit̄. qꝫ ꝓbādo p̄mū dictū p̄tēdit duas ꝓbatōes: q̄ꝝ scd̄aꝫ tāgit ibi. ꝓptea. tūc ꝯ p̄mā arguit̄. qꝫ p̄tēdit ex eo dānare ꝯtctū. qꝫ peioꝛ sit ꝯditio B q̄ꝫ A. Mō nō est indignū ꝙ B sentiat sol⁹ tāte vl̄ tote ptis capitalis dānū q̄rte ⁊ q̄rte ꝑtis ipe solus vult participare lucrū. Modo B vult ꝑticipare totū lucruꝫ q̄rte ꝑtis. igit̄. Itē ꝑ eius ꝓbatiōꝫ pot⁹ ꝓbaret ꝙ peioꝛ eēꝫ ꝯditio A q̄ꝫ B. qꝫ in p̄dicto casu A cogeret̄ sufferre tres ptes dāni ⁊ B tm̄ vni⁹ ꝑtis. et sic videret ꝙ A nō indigne ferret tres ptes dāni qꝫ voluisset hr̄e tres ptes lucri si lucrū obueniat. sic etiā videret ꝙ B nō idigne ferret q̄rtā ptē dāni: qꝫ vult hr̄e q̄rtā ptē lucri si obueniret lucrū Tertio arguit̄ ꝯ scd̄am ꝓbatiōnē sic. qꝫ aut supponit ꝙ A aliq̇d accipiat rōe q̄rte ptꝭ capital̄ aut nō supponit h̄. Si p̄mū: tūc supponit falsum. qꝫ A tm̄ accipit tres ptes lucri. ⁊ sic solū accipit lucrū ꝓpter triū ꝑtiū capital̄. si scd̄m. tūc nō iponit ipi A aliquā iniq̇tatē. ⁊ sic nihil ꝯ eū ꝓbat Quarto arguit̄ ꝯ scd̄m ei⁹ dictū sic. qꝫ dato ꝙ addito illo pacto ꝯtctus eēꝫ licit⁹ ipi A: tn̄ redderet̄ illicit⁹ B. ꝓbat̄. qꝫ sine illa additiōe fuit binarde equ⁹ vt ostēdūt ꝓbatōes p̄cedētiū argumētoꝝ. igit̄ si adderet p̄dicta additio q̄ tēdit i fauoꝛe notabilē B ⁊ in grauamē A: seq̇t̄ ꝙ erit iniqu⁹ ita ꝙ erit melioꝛ ꝯditio B q̄ꝫ A. Cōfirmat̄ qꝫ vltra h̄ ꝙ B fieret sufficiēs refusio oīm expēsaꝝ ⁊ opaꝝ ꝑut supponit forma casus (vt dixi i suppositiōe p̄missa) ipe B expectaret lucrū q̄rte ꝑtis capital̄: cū tn̄ nll̄a ps capitalis staret ei⁹ ꝑiculo. imo d̄ re aliena expectaret lucrū. qꝫ nll̄a ps capital̄ ē sua: nec q̄ ad dn̄iuꝫ nec q̄ ad vsufructū ꝑcipiendū inde. qꝫ ipe tm̄ ꝯduct⁹ ē ad pecuniā illā exercendā Scd̄a p̄ncipali via arguo ꝯ p̄dictū modū rn̄dēdi ꝓbādo ꝙ rn̄sio ñ valeat: etiā dato ꝙ i p̄dicta forma in q̄ casus ē ꝓposit⁹ ñ poneret̄ illa clausula ꝙ deduci deberēt estimatiōes laboꝝ B: sꝫ tm̄ expense B. ⁊ sic B nō censeret̄ ꝯduct⁹ ꝑ A ad exercendū pecuniā suā i opib⁹ sue artꝭ. imo B cēseret̄ soci⁹ ipi⁹ A. ita ꝙ A poneret pecuniā ⁊ B opas. Nā i illo dato nō videret̄ ꝯtctus absoluto s̄mōe dānand⁹ vt illicit⁹ A etiā non adiecto illo qd̄ p̄dicta rn̄sio dicit adijciēdū. s. ꝙ A retineat ꝑiculū toti⁹ pecunie. imo ꝙ possꝫ licit⁹ eē ēt si A nō retineret ꝑiculū triū ꝑtiū ⁊ ꝑiculū q̄rte ptꝭ staret apud B. Et h̄ sic ꝓbat̄. qꝫ ex q̇ tūc A et B sūt socij pecūie ⁊ opaꝝ: ergo equalit̄ debēt tā participare lucrū ꝓueniēs ex opis ⁊ pecunia q̄ꝫ etiam sentire damnū ꝓueniēs in easdem. et hoc si equalia capitalia posuerūt ad societatem. Si aūt inequalia: tunc

portionabiliter ad illã inequalitatẽ parti
cipare debeãt lucrum et sentire damnũ.
Aut igitur cõmunicatio pecunie A equa-
let cõmunicationi operarũ B: aut p̃ualet
ei: aut est inferior. & q̃uis si primũ aut ter-
tium detur: cõtract⁹ erit illicitus ipi A. nõ
tñ si detł secundũ. De p̃mo & tertio pbatur
q: A mai⁹ lucrũ vult hic q̃ B: cũ tñ ñ ma
ius capitale posuerit nisi q̃s fingat q̃ ille
excessus melior: cõditiõis refundatł p hoc
q̃ in q̃nto plus lucri vult participare: in tã-
to plus oneratł in periculo. sed nõ videtł p il
lud onus sufficiẽter refundi. q: appetibili⁹
est illud lucrũ superexcedẽs q̃ sit fugibile
ipm amplius periculũ. De scdo vero p-
batur. q: et si A maius capitale posuit me
rito plures participabit ptes lucri: & sustinebit
plures ptes dãni. Vñ si capitale A fuerit in
triplo melius q̃ capitale B: iuste poterit
velle participare tres ptes lucri: et B debe-
bit solũ vnã ptẽ participare. Vñ si in tali ca
su B vellet q̃ A deberet sufferre periculum
totius pecunie: cõtract⁹ redderetł illicitus
B. Itẽ siue equiualeãt cõmunicatiões ca
pitalium hincinde: siue vna preualeat alteri
tũc q̃ rõne B semp dz sustinere aliquã p-
tem capitalis A. etiã ecõtra dz A sustine-
re aliquã ptẽ capitalis B. & sic sic q̃ñ pecu
nie vel merces empte ex eis totaliter pde-
rentł: B deberet ipi A refusionẽ facere ali-
quote ptis pecunie. eadẽ rõne econtra A
deberet B refusionẽ facere aliquote ptis
operarũ. Aliter igitł respondendũ est p
duo dicta. Primũ. si vt in forma casus dr:
debẽt etiã deduci estimatiões laborũ B: cõ
tractus nõ est illicit⁹ A. pz p p̃mũ argumẽ
tum p̃me vie. Scdm. si nõ debent deduci
estimatiões laborũ B: q̃uis expẽse debe-
ant deduci. et p cõñs videatł esse cõtractus
societatis: tũc p tãto est licitus p q̃nto ser-
uatł eq̃litas cõditionũ A & B. & hoc f̃m por
tionẽ habitã ad capitalia q̃ cõicauerũt. nã
si cõicatio opaꝝ B equalet vel ẽ validior
cõicatione pecuie A: tũc erit illicit⁹ ipi A.
Si aũt cõicatio pecũie A p̃ualet cõicatio
ni opaꝝ B: tũc vt sit licit⁹: oportet q̃ i tri-
plo p̃ualeat q̃ten⁹ iuxta excessum sui capi-
talis i triplo: etiã mereatł hic tres ptes lu-
cri. sec⁹ si p̃ualeret & nõ in triplo: sed tñ in
duplo vel citra. & illa patẽt ex deductione
secunde vie p̃dicte.

Tertius casus. A tradit B pecuniam in
societatẽ: ita q̃ B dz eã exercere in merca
ciis: et ipi A assignare certã seu magis p-
prie loquẽdo aliquotã ptẽ lucri pueniẽ
tis. & A nihil exp̃mit de dãno p se sustinẽ-
do. Et notantł dictũ est. seu aliquotã. q: p
prie in cõtractu societatis nõ expectatł p soci
os certa ps lucri. q: et si q̃ntitas lucri non
est certa: quia nunc magna: nunc parua:
tũc nõ pñt cõuenire p̃us de determinata q̃n
titate ptis debẽtis cedere alteri. & aliq̃ñ ẽ
nullũ lucrũ. et tunc nihil cedet lucri vtriq̃
coꝝ. Immo si alter puta B q̃ ponit opas
vellet ab A hic determinatũ emolumẽtũ
vel mercedẽ fixã: nõ esset societas: sz cõdu
ctio & locatio opaꝝ. vt patuit in p̃ma sup-
positiõe hui⁹ qonis. Aut si A vellet hic fi-
xum lucrũ vel mercedẽ: tunc staret q̃ esset
mutuatio vsuraria vere vł p̃sumptiue. ve
re si scz poneret etiã ipam pecuniã sub cer-
titudine: volẽs ei⁹ valorẽ rehabere quõcũ
q̃ peat. p̃sumptiue aũt q̃ñ vellet suscipere
periculũ capitalis in se: & sic eã vellet suppo
nere fortune: sed lucrũ sub certitudine. Nã
tunc esset casus capituli nauiganti. de vsu
ris. quia censeretur mutuasse pecuniã ipi
B sub certa spe lucri: & vellet illud pallia
re per hoc q̃ se diceret illud lucrum accipe
re pretextu susceptionis periculi pecunie
capitalis. de cuius tamẽ capituli casu an
indistincte sit vere vsurarius vel non: pa-
tuit q̃stione. xxxix. Dicitur ergo notanter.
in forma huius casus seu aliquotã par-
tem. q: in cõtractu societatis (sicut debet ẽ
ille qui hic cõponitł) nõ expectatł p socios ali
quota ps. scz media ps vel tertia ps f̃m
q̃ cõuenerint. hoc autẽ nõ est determinate
q̃ntitatis: q: si totum est magnũ: medietas
etiã est magna. Et dr notãter. puenientis
lucri. q: si nullum puenit tunc nulla pars
lucri cedet cuiq̃ eorum. Dicendũ ergo
ad casum per tria dicta. Primũ. si A nõ
intendit aliquod damnum sustinere sicut
etiam nullum exp̃mit: tunc est illicit⁹ cõ-
tractus ipi A: q: est vsura. Nã tũc A cen-
setur B mutuasse illaz pecuniã. q: cũ q̃ no
non intendit ferre damnum pecunie: tamẽ
vult eã sibi esse saluã & omne periculũ esse
B: & nihilomin⁹ expectare aliquotã ptẽ
lucri si saltẽ obueniat lucrum. ponit igitł

capitale suũ sub certitudine ꝛ lucrũ sub incertitudine. scꝫ sub ꝯditione si obueniat lucrum ꝙ debeatur ei aliquotta ps. ergo est vsura p. c. cõsuluit. de vsuris. Secunduꝫ. Si A intendit sustinere damnũ pecunie capitalis licet nõ exprimat: tũc aut solũ ptem damni: aut totũ damnũ. Si totũ: tũc nõ est illicitus ipi A neqꝫ B. dummõ cõuentio ptis lucri sit equa ꝛ ꝓportionata ꝑm capitalia vtriusqꝫ ad inuicẽ cõmunicata. Et in tali casu in fine societatis pecũia capitalis tota venit applicãda A: et solũ lucrum erit diuidendũ nisi A ita supex. essiuam partẽ de lucro accepisset ꝛ tam paruam partẽ assignasset B: ꝙ nõ censeretur equitatẽ seruasse ĩ diuisione lucri nisi ĩ recõpensam illius defect⁹ ei assignaret partẽ capitalis. Si aũt A solũ partẽ damni capitalis velit sustinere ꝛ aliã partẽ imponere B: tũc adhuc põt esse licitus vtriqꝫ: dummodo tñ A imponẽdo partẽ pıculi capitalis ipi B: etiã in fine societatis diuidat capitale cũ eo ꝓportionabiliter ad partem periculi qd̓ sibi ipõsuit: vel saltẽ A tãto remissiorẽ partẽ lucri recipiẽdo: assignet B de pte lucri q̃ sibi deberet tantundẽ ꝙ sufficienter refundat ipi B periculũ capitalis ei impositũ. ꝛ si illa pars nõ sufficiat ad refusionẽ refundat sibi aliũde. al's A aget inique cõtra B. Tertiũ dictum. siue A intendat siue nõ intẽdat sustinere damnũ capitalis. tñ nihilomin⁹ ĩ foro exteriori intelligit etiaꝫ velle sustinere damnũ: acsi expressisset: qꝛ al's esset vsurarius cõtractus et inualidus: ideo vt valeat sic interpretabitur. qꝛ si fieri põt potius interpretand⁹ est cõtractus vt valeat q̃ꝫ ꝙ nõ valeat: q̃tenus q̃libet eo modo vtatur contractu q̃ sibi licet vti. Et eodẽ modo si A expressisset se velle sustinere damnũ ꝛ nihil de lucro expressisset: intelligeret etiã velle habere partẽ lucri. alioquin censeret donare interusorium pecunie sue: ꝛ longe plus bñficiũ B fecisse q̃ꝫ si eandẽ pecuniam mutuasset ei gratis. quia si eam ei gratis mutuasset: periculũ fuisset B: nũc autem esset ipi⁹ A ꝛ lucrum solius B. et sic censeretur A iactare rem suaꝫ qd̓ nõ presumitur. Quid autem sit dicendum si A intendisset sustinere damnũ totum vel in parte: sed nõ solum illam intentionẽ non expressisset. imo de opposito fecisset pactum obligando B ad omne periculũ: licet secus gereret ĩ corde. patuit in casu primo.

Quartus casus. A tradidit pecuniã B: et B recõmunicat A operas vel pecuniã. et A paciscitur de habendo duas partes lucri ꝛ de sustinendo tñ vnam damni. B vero econtra debeat sustinere duas partes damni ꝛ vnam partẽ lucri. Ad istum casum respõdetur ꝙ est illicitus ipi A. quia vnus sociorum nõ debet plus de lucro participare q̃ꝫ de damno. Sed cõtra ꝙ ratio fundamentalis illius cõdemnationis non sit indistincte vera. Nam illud qd̓ in ratione fundamentali illius cõdemnationis assumitur posset fieri licite. puta si A poneret xxx. floreñ. et B. x. et ambo equales ponerent operas: tunc de iure debebunt cedere tres partes lucri A: ꝛ vna B. ꝛ simılıt tres partes damni ipi A ꝛ vna ipi B. igitur si A dicat ad B. dabo tibi vnam mearũ partium lucri mihi debitarũ vt subeas duas meas partes damni. et tam parua sit verisimilitudo illarum duarũ partiuꝫ damni euenibiliũ: ꝙ A sufficiẽter refundit B on⁹ periculi illarum partiũ damni: per hoc ꝙ sibi assignat vnam suarum partium lucri: adeo ꝙ aliquis extraneus vel tertius libẽter subiret illam susceptionẽ periculi ꝓ tali expectatiõe lucri: iam A habebit licite duas partes lucri ꝛ tñ vnam partẽ damni. B vero habebit duas ptes lucri ꝛ tres partes damni. ergo nõ oportet indistincte ꝙ vnus sociorũ nõ plus debeat de lucro participare q̃ꝫ de damno. ꝛ tũc vltra: qua ratione contingere potest ꝙ B sustineat tres partes dãni ꝛ duas expectet lucri. A vero duas ptes lucri ꝛ vnã damni. vt patet in casu instantie. eadẽ rõne etiam possꝫ cõtingere ꝙ B haberet duas partes dãni et vnam lucri: vt casus ꝓpositus sonat.

Aliter igitur dicendũ ꝙ pro tãto casus ꝓpositus est illicitus ipi A: ꝓ q̃nto sine sufficienti refusione grauat B: onere damni contra vnuꝫ ex naturalibus societatis: qd̓ est ꝙ pro quãta parte quisqꝫ de lucro vel capitali sentit: ꝓ tanto etiam sentiat damnum. qd̓ tñ naturale põt ꝑ pactũ oppositũ excludi licite si sufficiẽti refusiõe refundat alia via. si igit A et B equalia capitalia

cōmunicassent socialiter: clarū est q debe-rēt equalia lucra τ damna sentire. Si au-tem inequalis: tūc posset esse talis inequa-litas q A expectare posset plures partes lucri. et sm hoc etiā sustinere deberet plu-res partes damni: B vero pauciores par-tes damni. et sm hoc etiam pauciores par-tes lucri expectaret. Attamen A posset ex pacto supadditο infringere illud natura-le τ imponere B plures partes damni q̄ B deberet de natura societatis sustinere. dummodo illud onus sufficienter sibi re-funderet modo pdicto. τ huius simile ha-bitum est sepe in materia locatiōis anima-lium τ aliarum rerum.

Quintus casus. B est nauigaturus per mare τ em-pturus ibidē merces: et A tradidit ei cen-tum florē. tali pacto: q B debeat A da-re aliquottā partē lucri si lucrum pueniat ex hmōi negociatiōe: tali tñ pacto q peri-culum illius pecunie debeat esse totaliter ipius A. p tēpore quo pecunia erit in ma-ri vel in via. Sed pro tempore quo B cū illa pecunia mercabit: debet periculū esse B totaliter. ita q si mercando amiserit eā: debeat equiualentē reddere ipi A. Ad illum casum respondet ab aliquibꝫ q est vsurarius. pbatur tripliciter. Primo g.c. fi. de vsuris. Secundo: quia A vult lucrū participare qd soli B debetur. ergo vult si bi indebitum: et sic peccat. Antecedēs p-batur. Quia lucrū pueniēs ex pecunia de-betur soli ei cuius solius est pecunia p illo tempore quo ex ea puenit lucruz. Modo pecunia pro eo tempore quo ex ea puenit lucrum est solius B. igitur antecedēs ve-rum. Maior nota. quia cuius solius ē ar-bor: eius solius ē fructus eiusdē. Minor pbatur. qꝛ lucrū puenit ex pecunia quādo actu subiacet mercationi τ cōmutationi: τ nō quādo est in itinere. Nō qñ actu sub-iacet mercationi: tūc est solius B. qꝛ p tūc periculū pecunie est solius B. igit etiā do-miniū pecunie erit soliꝰ B p tūc. Tertio qꝛ in eo est inequalitas τ iniusticia. qꝛ A eli-git sibi meliorē partē τ vult ipi B deteri-orem. Naz sepius amittit pecūia in actu mercatiōis q̄ in itinere vel in mari. Sz cōtra illū modū dicēdi arguo sextupliciter. Primo. qꝛ casus. c. finalis est multum differēs a pñti. ergo nō oportet q si casus eiusdē. c. sit vsurariꝰ q etiā pñs sit illicitus. Añs pbatur. qꝛ in casu. c. finalis. ille q tra-diderat pecuniā: recepit in se omne picu-lum pecunie τ volebat hēe partē lucri. hic aūt tradēs recepit tñ partē piculi Sed ad hoc diceret q illa diuersitas nō obstat immo fortificat pbationē: qꝛ si tradēs pec-cauit vbi totū piculum recepit p ɔsequē-da pte lucri: multo magis peccat qñ p cō-sequēda pte lucri nō nisi partē piculi sup se recipit: τ maxime si solū minorē partem piculi recipet sicut hic fit. Ideo aliter assi-gnaret diuersitas. scz qꝛ in casu pdicti ca-pituli traditio fuit mutuatio pecūie. ideo nō licebat tradēti velle habere partē lucri. Hic aūt est vel saltē eē pōt socialis cōmu-nicatio pecunie: p q̄nto vterqꝫ pticipat lu-crum τ vterqꝫ etiā subiacet piculo capitali: et vnus ponit pecuniā alter opas. Sed diceret q hoc nō obstat: qꝛ q̄ rōne hic pōt esse socialis cōmunicatio: ita etiam in casu predicti capituli pōt esse socialis cōmuni-catio. si solū nomen mutuationis omittat τ in re ɔtrahat eodē mō sicut ibidē ponit casus. Ideo si posset saluari pñs casus p-pter hoc q pōt esse socialis cōmunicatio: eadē rōne pōt saluari casus. c. pdicti. Et si nō habeat p incōuenienti q casus. c. pdicti posset licite fieri qñ eēt social cōicatio: tūc erit vsurarijs apta ianua exercendi casum eiusdē. c. etiā put est vsurariꝰ. qꝛ solo noīe mutuatiōis omisso: τ loco eius posito no-mine socialis cōicationis: obtinebūt idē intentū. Cōtra hoc dupli: Primo. qꝛ ca-sus. c. pdicti etiā sub noīe τ re mutuatiōis factꝰ est saluabilis vt nō sit vsurariꝰ. vt pa-tuit in qōe. xxix. igit eadē rōne pñs est sal-uabilis. Scdo. qꝛ nisi pñs casus τ etiā ca-sus. c. nauigāti eēt saluabil: etiā nūq̄ esset societas pecūiaria saluabil'i q̄ piculū capi-talis pecūie spectaret aut tota ad solū tra-dentē: aut ps ad tradētē τ ps ad recipiētē qd ē falsū. vt patuit. nec licite societas ob-stat si minor ps piculi specter ad tradētē τ maior ad recipientē q̄n illō licite fieri pos-sit si tradens velit sm hoc ppor nonabiliter tanto minori parte lucri esse contentus.

Tertio principaliter sic. qꝛ scda pbatio eius nō valet. Nā imaginat q lucrū pue-niēs d pecūia ñ pueniat d ea nisi qñ actu

subiacet mercationi:nõ aũt qñ est in via. Modo hoc est falsum.q2 accessoriũ reducitur ad principale.deportatio aũt pecũie p viam est accessoriũ ad mercationẽ cũ eadem in termino.igit̃ illa deportatio reducitur ad mercationẽ.igit̃ si mercatio cũ pecunia facta est causa lucri:et lucrũ puenit ex pecunia vt subiacet mercationi:tũc etiã deportatio eius erit causa lucri:ꝛ lucrũ etiã pueniet ex pecunia vt deportat̃ per viã.q2 existens causa cause:est causa causati. nec enĩ pecũia hic existẽs posset subiacere mercationi fiende ĩ alexãdria nisi illuc deportaret. Quarto:q2 illa ꝯña nõ valet.piculum pecũie ĩ tpe mercãtiõis est solius B.igit̃ etiã dñium pecunie est solius B illo tpe.nã dat̃ instantia in siĩi. Nã in societatibꝫ sepe piculũ pecunie est solius tradentis eã:et tñ dñium pecunie necessario est tpe societatis etiã ipius recipiẽtis eã ꝛ opaꝫ ponẽtis:vt ostẽdi in qõe pcedenti. Quinto:q2 ĩ tertia pbatione nõ sequit̃. A eligit minorem partẽ piculi ꝛc̃.q2 stat ꝙ ſm hoc etiã tanto minori pte lucri velit esse cõtentus. Nõ in forma huius qñti casus nõ exprimit̃ ꝙ A velit equalẽ pteꝫ lucri habere cũ B:sed aliq̃tã ptẽ. Sexto:q2 dato ꝙ scõa et tertia pbatiões pbarẽt cũ illicitũ:nõ tñ seq̃t̃. igit̃ est vsurarius:sicut tñ dicit rñsio. Aliter igit̃ dicendũ p q̃ttuor dicta. Primũ:casus pdictus põt esse mutuatio ꝛ etiã societas.pbat̃. Quia si A intenderet dñium pecunie transferre in B:nõ cõicando sibi dominiũ.imo abdicãdo ipm dñium a se ꝛ faciendo B solũ dñm eius:tũc esset mutuatio q̃uis esset cũ pacto existẽte ꝯtra naturalia mutuatiõis p q̃nto scꝫ A vellet hĩe ptẽ piculi pecũie ꝛ etiã ptẽ lucri. Si ãt A intenderet interusoriũ pecunie:ꝛ ꝯsequenter dñium pecunie trãsferre in B solũ cõicatiue:ita ꝙ B deberet esse cõdominus pecunie ꝛ vellẽt sic cõicare in dñio pecunie ꝛ etiã in lucro ex ea pueniẽti:tũc esset socialis cõicatio. Nec põt inueniri differentia alia in hoc casu:nisi ex solo aĩo tradẽtis et recipiẽtis.q2 pactũ adiectũ nõ est ꝯpriũ alicui eorũ qñ sit repĩbile tã in mutuo q̃ in societate:licet differẽter.scꝫ in mutuo contra vel pter naturalia mutui. In societate aũt ſm eius naturalia vel saltẽ pter naturalia sed nõ cõtra naturalia. De hac aũt distinctione ex solo aĩo aliq̃n possibili haberi patebit in q̃stione.xcvj. Scdm dictuꝫ. Si sit mutuatio: tũc cõtingit A tam pua ptẽ lucri velle hĩe ꝙ ꝯtractus nõ erit vsurarius de lege diuina vel naturali. Probatur.q2 si est mutuatio tunc de natura mutui deberet totũ piculũ scꝫ tã p tpe itineris q̃ mercationis esse ipius B. si igit̃ A ex pacto adiecto velit B releuare in pte piculi. scꝫ qđ cõtingere posset tempore itineris et velit illud sup se accipe ꝛ p illo onere velit accipe ptẽ lucri tãq̃ mercedẽ. ꝛ illa merces sit ꝓportionata oneri illius piculi:nulla erit ibi iniquitas vsure de lege diuina vel naturali.q2 tũc A nõ recipiet illã partẽ lucri p mutuo impẽso.sed p onere piculi partialis suscepti loco B sicut ꝛ nõ esset vsura si vnus tertius acciperet talẽ ptẽ lucri p supportãdo illo onere. Et dico de lege diuina vel naturali.q2 posset ille ꝯtractus eẽ pbibitus vel pbiberi iure positiuo vt vsurarius. ꝛ hoc ppter eos q̃ in fraudẽ vsurarum eo vterent̃:dicẽtes se etiã nõ p mutuo sed p susceptiõe piculi recipe ptẽ lucri:cũ tñ reciperẽt partẽ nimis magnã.et p hoc etiam ptꝫ solutio ad argumentũ tactũ in euasiõe scõe improbatiõis de ianua ꝛc̃.q2 si aliq̃s nõ plus acciperet q̃ ꝓportionatũ esset illi oneri nõ haberet illũ interũ qđ vsurarius intẽdit:q2 vsurarius intẽdit nõ pcise p onere piculi aliq̃d hĩe sed vltra etiã p mutuo. An aũt sit ibi alia rõ peccati sicut est. vide in simili in qõe.xxix.et in qõe.lxxj. Ideo notãter dicit̃ hic ꝙ nulla erit ibi iniquitas.

Tertium:si sit mutuatio tunc cõtingit A tantã partem lucri velle habere ꝙ contractus erit vsurarius de lege diuina vel naturali:etiam si solum ptextu oneris periculi in se suscepti dicat se eam accipere:tñ tunc solũ erit vsurarius psumptiue. Quia si A p illo onere periculi velit accipere partem lucri que tñ sit nimis magna respectu tam parui oneris periculi. iam et si A non sit vsurarius in re:quia nõ accipit partem lucri p mutuo:sed p susceptiõe periculi:tñ exquo non est ꝓportio ad illud onus:tunc illud in quo pars lucri est nimis magna presumitur accipere ptextu mutui. igitur.

Quartum.si sit societas tunc p tanto et nõ aliter est licitus: p q̃nto A accipit tãto viliorẽ partẽ lucri. q̃nto minorẽ ptẽ piculi

subit: et tanto maiorē partē lucri dimittit ipsi B: quāto magis onerat ipm: Utputa. si est talis societas q in fine nō est diuidenda pecunia capitalis: tunc nulla pars periculi siue magna siue parua spectaret de iure ad B. ideo si A tūc imponit sibi non solū ptē periculi. immo maiorē partē: et tale periculum qd est magis natū contingere: necesse est q maximā partē lucri debebit ipsi B dimittere et sibi vilissimā solū retinere. Si aūt est talis societas q in fine est diuidēda pecunia capitalis: et hoc equaliter. tunc de iure spectat ad B periculū capitalis pecunie p medietate. ideo pro impositione medietatis periculi nō est necesse q A tanto viliorem partē lucri reciperet. sed tñ qz A non est cōtentus q B supportet solum medietatem periculi: sed vult q maiora pericula supportet. ideo opus erit q A tanto viliorem partē lucri recipiat et B tanto pinguiorē partem lucri assignet vt refundatur ipsi B onus impositum.

Sextus casus. A tradidit vl' mutuauit. c. flor. B tali pacto q B hic vel alibi det sibi. c. xx. florēn. si tñ illi. c. perdant sine culpa B in mari vel in terra, vel merces ex eis empte perdant: debeat B dare A solum. l. florēn. et sic A stat in periculo medietatis pecunie tradite. Ad illū casum qñ specialiter formatur sub noīe mutui respōdetur ab aliquibus q cōtractus est vsurari⁹, pbat sic. Quia aut B expendit illā pecuniā in mercibus aut nō Si nō. ergo mutuās vult lucrū qd B nō fecit: qd oīno iniustū est. Si expendit: tūc certuz est q pecunia illa vel merces ex ea empte sunt ipsius B in cuius dñium etiā pecunia transierat: et sic seqret q mutuās vellet lucrū factū ex re nō sua: qd oīno illicitū est. Cōtra illā rñsionē arguitur tripl'r. Primo. qz si fiat etiā sub noīe mutuatōis tñ exquo A recipit periculū pecunie sup se p medietate: pōt sine pctō vsure velle aliquid saltē cōmēsuratū oneri habere vltra sortē citra viciū vsure: licet nō p mutuo liceret illud velle hic. Scdo qz nō refert an B expēderit illā pecuniā vel nō: qn eque licet vel nō licet si nō expēdit sicut si expendit. igitur distinctio est supflua. Añs pbat. Quia si nō expendit et B dicat ad A. non dabo tibi aliqd vltra sortē: licet subsisteris periculo pecunie p me, qz non sum vsus ea: nec lucrū cōsecutus sum: nō euaderet B p hoc. qz A diceret: hoc imputatur tibi cur nō expēdisti. sicut si A locat equū ipsi B pro mercede: et B nō vtitur equo et hoc stat per eū q minus: tūc nihilominus B debebit dare mercedem ipsi A. ita A hic subsistit periculo qātum in se fuit: etiā si B nō sit vsus pecunia in locis vel tpibus vel actibus periculosis. Tertio: qz si expendit et pecunia est ipsius B et similiter lucrū: tūc A volēdo hic. xx. nō acciperet eos rōne pecunie mutuate vel lucri puenientis de pecunia nec de re aliena: sed p periculo suscepto p B. qz B debuisset sustinuisse totaliter illud periculū ex natura mutui sibi facti. Aliter igitur dicendū. et qz casus formatur generaliter. scz sub nomine traditiōis. traditio enī est repibilis taz in mutuo qz in aliis cōtractibus. ideo tribus mēbris distinguendū est. Quia aut illa traditio est facta in specie et sub noīe mutuationis. aut in specie et noīe socialis cōicationis. aut tacito noīe vtriusqz. Quō aūt sciatur qñ sit a pte rei mutuatio vel social' cōicatio: si nō est expssum nomē ɔtract⁹: patet in pcedēti casu: et si anim⁹ nō cōstat. tñ si vsus ē specifice noīe mutui: habēda ē traditio p mutuatiōe. silr si ē vsus noīe socialis cōicatiōis: in dubio dz psumi q cōtractus sit talis qlis noiatur. qñ ex forma et pactis nō pōt dephendi specifice cui⁹ speciei sit. et reputa sit i forma et pact' q etiā in ɔctu alteri⁹ speciei repiri pñt naturalit' vel pter naturalia Primū dictū. Si fit sub noīe mutuatiōis et A vult. xx. hic vltra sortem rōne mutui impēsi B: cōtract⁹ est vsurari⁹ Si aūt vult eos hic nō p mutuo: sed pro susceptiōe periculi et. xx. florēn. sint merces proportionata tali periculo: tūc qūuis ɔtractus nō sit vere vsurari⁹ de lege diuina vel naturali. tñ an illo mō fact⁹ sit de iure positiuo vsurari⁹ aut saltē alia specie peccati illicitus: pt hz i ex qōe. xxxix. et. lxxi. vñ ad minus dupl'r ē illicit⁹. scz qz i eo ē illa rō pcti de q in qōe. lxxi. est dictū. Scdo qz hz speciem mali. qz audiētibus talē ɔctū fieri ñ cōstat animus ipsius A. scz si pro mutuo vel p periculo recipiat incrementū. nec facile cōstat si hmōi merces sit proportionata oneri periculi suscepti: et ita an in fraudē vsure fiat. Si aūt est nimis magna: tunc licet

sit iniquus cōtractus tñ nō est vsurarius nisi p̄sumptiue. hoc dictum per oīa patet ex decisione p̄cedentis casus. Secundum. Si traditio fit sub nomine socialis cōmunicationis: tunc est societas dupliciter impura. Primo ex pacto existente cōtra naturalia. Nam ex quo pecunia capitalis non est in fine diuidenda: tunc totum periculū pecunie deberet esse apud A. nūc autē est ptīm apud vtrūq;. Scdo est impura in substantia: hoc est, ei est admixtus alius cōtractus specie distinctus: scz venditionis. Nā ex quo ipi A rōne societatis debet aliquotta pars lucri socialis et non certa: ideo A censet ius qd habet ad illam incertā partē illius lucri socialis vēdidisse B p certa q̄titate pecunie, scz p. xx. floreñ. put in simili tanget qōe. xcvj. Tertium si traditio est facta sub noīe socialis cōmunicationis: tūc est illicit⁹ ipi A. nisi A duo obseruet. Primū q imponendo ipi B medietatē periculi pecūie capitalis (ad qd B de natura societatis nō tenet) refundat ei illud onus sufficiēter aliqua via: z vna via est q A assignet B tanto maiorē partē lucri socialis, vtputa si ipi B debebat soluz medietas lucri q A nūc dimittat ei longe maiorē: cui⁹ maioritas sit adequate refusiua oneris p̄iculi impositi. z si nō sit sufficiens q aliunde sibi addat donec adequet. Secundū q A vendēdo B ius sue ptis lucri socialis p. xx. floreñ. nō vendat ipm p nimis magno p̄cio, sed q illud ius bene valeat. xx. floreñ. vtputa vnus terti⁹ z prudens daret. xx. floreñ. q haberet ius expectantie ad partē lucri socialis qd ius habz A. Et quodcūq; hoꝝ duoꝝ defecerit contractus est illicit⁹ ipi A. Patet. q: in defectu p̄me cōditionis grauat B onere indebito: nec refundit sibi illud grauamen. In defectu etiā scde cōditionis suggredit fratrem suum. Quartū si traditio fit tacito noīe tā mutuatiōis q̄z societatis: tunc licet in foro ɔscientie possit dep̄hendi in q̄ specie sit factus, scz ex animo A. vt patuit in p̄cedenti casu et s̄m hoc agat: tñ forte i foro cōtentioso esset cōdemnand⁹: etiā si nō dep̄henderet deesse sibi aliq̄ p̄dictarū conditionū requisitarū ad eā vt sit licitus in specie societatis vel mutui, z hoc in odiū vsurarie mutuationis q̄ posset sub illa latere. Et ex eadē ratione z pp̄ter vitandam speciē mali cōsulendū est q predictā traditionē etiā animo societatis fiendā z cum p̄dictis cōditionibus vestiendā nullus faciat tacito noīe societatis sed exprimat nomen societatis. Et si quis dicat q etiā si animo z noīe societat' fiat cum p̄dictis ɔditionibꝰ erit illicitus cōtract⁹ saltē ipi B: et hoc ex eadē rōne q̄ tacta est qōe. lxxj. Dicendū q nō. q: in p̄nti casu B suscipiēdo periculū pecunie apponit opas p vitatione periculi. Nam cū B ex cōtractu tali nō teneatur ad summā diligentiā circa pecuniā: quia tunc teneret de leuissima culpa. sufficiat enī sibi q diligentiā adhibeat. ideo si suscipit periculū pecunie p mercede tenebit etiam de leuissima culpa: z p h'mōi diligētia licite potest recipe mercedē: q̄uis nō p susceptione p̄iculi fortune: q: illud p diligentiā nō vitat, nō sic est qn mutuator suscipit p̄iculum pecunie: et nō ponit operā p vitatione p̄iculi: est enī tūc ɔtractus silis ludo fortune et reipublice i nullo vtilis ideo vanus, ergo peccatum.

Septimus casus. A tradidit B pecuniam vt eā sibi vltra mare vehat z ibi sibi eā reddat: eo pacto q A ɔstituit B certū p̄cium dandū. Dicendū p q̄ttuor dicta z duo correlaria. Primū. Illa traditio nō ē socialis cōicatio, pp̄t duo. Primo: q: qn̄ pecūia tradit ad cōicationē socialē alteri ponēti operas: tūc tradit sibi vt ille ali⁹ cū ea negocietur. ita q ope q̄s ali⁹ dz impēdere circa pecuniā: sunt mercatiōes fiende ex ea ad cōia lucra q̄renda. z nō sūt nuda delatio pecunie ad aliū locū. Hic āt tradit ipi B ad deportandū eā ad locū aliū nō ad negociandū. Scdo: q: in societate nō debet ei q̄ ponit opas certū p̄ciū: sic nec ponēti pecuniā sed solū ei debet aliq̄tta ps lucri socialis si puenit. Hec aūt est indeterminata z etiam fallibil'. In p̄dicto aūt ɔctu debet merces certe q̄ntitat' z fixa. agit. Scōm dictū. Hic ē ɔductio opaꝝ ex pte A z locatio earundē ex parte B. z hoc vel pura vel impura. Nam perinde est acsi A conduceret B ad laborandū sibi in vinea vel agro Et si B nō tenet de periculo pecunie nisi quod ex sua culpa lata vel leui proueniret: tunc est pura naturaliter. Si aūt B tenet

de periculo etiam fortune: tunc est impu- ra naturaliter, q: illud pactũ est cõtra na- turalia cõductionis et locationis operarũ. Et vtroq; modo vt sit licitus contractus oportet q preciũ qd debet B sit cõmensu- ratum laboribus et oneribus periculorum q- bus subiicitur B. et si hoc seruetur adhuc est ibi illa rõ peccati de qua dictũ est. scz q B p mercede suscipit in se periculũ fortu- ne ad qd tñ vitandũ nullas põt apponere operas. Tertium dictũ cõtingere pt q eidem cõtractui locationis sit admixt9 cõ- tractus mutui. Nam contingere põt q A mutuauerit B illam pecuniã vt ea sibi vti- tatur: et post tempus pfixum eam sibi red- dat: nõ in quã ibi vbi al's sufficeret ei resti- tuere: sed in alio loco ad quẽ B al's defer- re pecuniã nõ teneret: sed ad deferendũ eã ad illum locũ A obligat B: dato sibi pre- cio p delatione. Quartũ dictum, stante forma casus nõ potest ibi esse periculum vsure: etiam si contractui sit admixta mu- tuatio: dummõ pciũ dandũ B sit cõpe- tens. Probat. q: stante forma casus si sit ei admixta mutuatio: illa erit solã ex parte A respectu B. modo A nihil recipit a B: sed gratis ei mutuat. sed B ab A recipit duo. scz mutuũ et pcium translatõis pe- cunie. Et q̃uis A velit q B cui mutua- uit pecuniã transferat sibi pecuniã ad aliũ locum. q translatio est res estimabilis pre- cio: tñ A p illa trãslatõe dat ei cõpetẽs p- cium vt supponit. et sic A nõ vult q B ser- uiat sibi p mutuo ei impenso: sed solum p pcio cõpetenti. Et dicit notanter. si pcium sit cõpetens. quia si preciũ nõ sit cõpetens sed diminutũ: posset ibi esse periculũ vsu- re vere vel psumptiue. Non quidẽ q si A reciperet aliquã pecuniã vel pciũ in pecu- nia cõsistens p mutuo. sed q: reciperet ali- quid estimabile pecunia p mutuo, puta: q: A vellet q B partim seruiret sibi i trãs- latione pecunie p mutuo.

Ex his sequuntur duo correlaria. Primũ q superfluũ est vel- le illum casum defendere vt. c. nauiganti. nõ videatur esse cõtra ipm sicut quidã la- borãt dicẽtes predictũ caplm nõ obstare ei. eo q in pñti casu ille qui recipit lucrum seu preciũ: nõ pter mutuũ sed pter securi- tatẽ factã accipit lucrũ: neq; est hic aliqd mutuũ: sed alibi receptum vltra sortẽ dire- cte respiciebat mutuũ. Sed cõtra hoc du- pliciter. Primo: quia pñs casus nullã ha- bet apparentiã ad hoc vt pdictũ. c. videat esse cõtra ipm. Assumptũ pbatur implici- ter. Primo: q: hic est operarũ cõductio ex parte A dantis pecuniã: alibi aũt ex eius parte erat mutuum. Secũdo: quia si etiã esset ei admixta mutuatio hic nõ tñ esset ex parte illi9 q recipit pciũ vel lucrũ. scz ex parte B: sed ex pte A q nihil recipit. ideo nõ habet apparentiã. Vñ in. c. nauiganti. A existens mutuans recipiebat a B ali- quid. hic aũt nihil saltẽ gratis recipit A a B: sed potius ecõtra B duo recipit ab A: vt patuit. Et q̃uis A recipiat a B trãsla- tionem pecunie: tñ A dat B mercedem p hoc. Item in casu pdicti. c. A recipiebat in se periculum: hic aũt stat q B habeat pi- culũ. et q̃uis etiam stet q sol9 A hẽat pi- culum: tñ nihil p hoc recipit a B. Immo pter hoc q B tũc est immunis a piculo A dat ei pciũ operarũ trãslationis. Scdo pncipaliter impugnat illorum sniã. q: dicen- do q hic ille qui accipit lucrum nõ p mu- tuo accipit sed p securitate facta. in hoc co- natur excusare B ab vsura: et tñ nulla est necessitas. quia cõstat q B nõ potest esse mutuator: etiam si esset illi cõtractui mu- tuatio admixta. quia solus A esset mutua- tor. ille autem nõ accipit lucrũ a B. Se- cundum correlarium q nõ valet dictum Innocen. dicens q vbi ille qui recipit pe- cuniam scz B: non acciperet pcium tñ vt portet sed negociator mutuo daret eã vt cum ea negociaret tũc esset vsura. q: pecu- nie nullus est fructus si teneat in arca nec deterioratur in vsu. Hec ille. In quibus ver- bis vult q quãdo A dedisset illã pecuniã tam transferendã per B q̃ etiam vt B ne- gociaret cũ ea: tunc esset ibi vsura. Con- tra. q: q̃uis tũc esset mutuatio ex parte A tñ nulla vsura esset ibi. q: B nihil daret A sed potius ecõtra. nisi dicat q A dedit eã mutuo B vt negociaret cum ea: illa tamẽ lege q B daret sibi partem lucri: sz q̃uis tunc esset mutuatio vsuraria tñ nec in ca- su nec in pdicta snia Inno. fit mẽtio de il- lo pacto. scz q B debeat A dare pte lucri puenientis ex pecunia mutuata. Et hec de psenti questione.

Questio.XCV

Utrum sequēs cō tractus societatis sit licitus ipi A.scꝫ A cō municat B socialiter.xxx.florēn. et B re cōmunicat A opas suas negociādo cum illis.xxx.florēn.ita tñ ꝙ A vult habere ter tiam partē lucri puenientis ex negociatōe et etiam sustinere solū tertiā partē dāni p uenientis in ea.et p ɔsequēs vult.xx. ex pdi ctis florēn.sibi esse saluos:ita ꝙ qualiter cūqꝫ illi pereant vult B esse obligatū ad restituendū eos sibi. Huic casui q̄uis de facili transeat:tñ ꝓpter argumēta que p eo apparēter fieri possent diutius imorabor: et hoc p q̄ttuor dicta seu ɔclusiones, et p quattuor argumentoꝝ solutiones.

Prima cōclusio seu dictū. In p̄dicto casu A a pte rei mutuauit B.xx.florēn.ptꝫ.quia trāstulit eos in dñium B cum omni piculo eorundem et obligauit B ad restituendū eos vel eq̄ ualentes.igitur.

Secūda conclusio. A reliquos x.non mutuauit B: sed ipm B cōduxit ad negociandū sibi cum il lis. Probat̄.q: illi.x.reliqui nō stant piculo B:sꝫ tm̄ piculo A eo ꝙ A vult sustine re tertiā partē damni omniū.xxx. flore.et sic decē florēn.stant in periculo solius A. igit̄ A nō mutuauit eos B.

Tertia ɔclusio. A censendꝰ est B ɔduxisse ad opas suas im pēdēdas circa illos.x.florēn. negociando cum eis. Nam ex quo vult habere tertiā partē lucri puenientis de omnibꝫ.xxx.flo rēn:tūc vult hic omne lucrū pueniens de ipis.x.florēn.per opas B. Ideo perinde est sicut si cōduxisset B ad excolendum agros suos et A vellet hic omnē fructū p ueniente ex opis ⁊ agris.

Quarta conclusio. Predictus contractus est illicitꝰ ipsi A.pbat̄ dupliciter. Primo sic.q: aut A pretendit se nihil velle dare B p opis suis q̄s circa.x. sibi traditos ipēdit:sic ca sus supponit.q: nihil apparet ex forma ca sus qđ A velit dare B:⁊ tunc est iniquus cōtractus.q: dignus est operariꝰ mercede sua:nisi B vellet A donare operas suas seu gratis impendisse. ⁊ tunc A non con duxisset B ad operas:sꝫ A commodato accepisset B seu personā eius. Si autem aliq̄d dare ptendit B in h̄ scꝫ ꝙ dicē se ei dimittere duas ptes lucri puenientis ex il lis.xxx.florēn.tunc A dupliciter peccat. Primo q: nō dat B aliquid qđ nō sit B al's debitū: etiā si B nullas operas impē deret A.et sic nullā mercedē censetur dare B p operis. Assumptū pbat̄. Nā ex quo due ptes lucri correspondēt.xx.florēn. q̄s A censet̄ mutuasse B:tunc sicut illi.xx.sūt solius B ex mutuo:sic etiā ɔsequēter soliꝰ B sūt ⁊ eē dñt ille due ptes lucri sic ⁊ due partes damni sunt eiusdē solius. Scđo quia ex quo ille due ptes lucri sunt inclu se in.xx.florēn.captis vl' ɔsideratis vt sub iacent industrie B sicut fructus in arbore Ideo si nihil aliud vult ipi B dare p mer cede q̄ duas partes lucri: tūc vult B ni hil p mercede dare nisi mutuū.⁊ sic A cē sebitur mutuasse B.xx.florēn.quatenꝰ B impēdat operas suas circa.x.florēn. A. et sic mutuauit p re estimabili p̄cio cuiusmo di sunt opere.igit̄ A est vsurariꝰ. Scđo pbatur quarta ɔclusio sic.q: dato ꝙ tradi tio.xxx.florēn. esset socialis cōmunicatio: tñ nō seruaret̄ equalitas ɔditionis ex pte vtriusqꝫ socij. Nā lōge melior esset condi tio A q̄ B. Nam si B emeret pro.xxx. florēn.merces ⁊ pderet eas:tunc B perde ret.xx. et opas impēsas: A autē tm̄ pderet x.⁊ sic inequaliter supportant A ⁊ B onera illius societatis.

Sed contra arguit̄ q̄drupliciter. Primo sic. Si esset ibi socialis cōmunicatio nō pos set ex hoc argui illicita ipi A.q: scꝫ A mi nus onus sufferret q̄ B.q: B etiā habet maius lucꝝ.scꝫ duas ptes lucri. ergo etiā nō est indignuꝫ ꝙ sustineat duas partes damni. A vero tm̄ vnā partē lucri pcipi a bit.igit̄ nō iniustum est si A etiam ꝓportio nabiliter solum velit sufferre vnam par tem damni.

Secundo. quia staret ꝙ cō moditas ⁊ ꝓprietas pecunie A ꝓponderaret opis B: quo po sito dignū esset ꝙ A plus lucri leuaret q̄ B.igit̄ si vult illi plura cedere ⁊ illud B as signare:poterit merito etiā ipm B in tāto grauare cū periculo tanti damni.

T

Tertio: q꞉ dato ꝙ eq̄pararent̄ cōmoditas ⁊ ꝓprietas pecunie A ⁊ ope B: adhuc nō apparet iniquum si A tm̄ velit sufferre tertiā ꝑtē dānı: et ꝗ vult eē cōtentus tertia ꝑte lucri vbi posset hr̄e medietatē. q̄nte ꝗ ꝑti lucri sibi debēt̄ cedere cedit: tantā ꝑtē ꝑiculi ꝑt iponere B cui ꝑ illa ꝑte lucri cedit. Quarto: q꞉ dato ꝙ eq̄pararent̄: ⁊ sic A debeat ꝗꝫtū est de natura societat̄ sufferre medietatē ꝑiculoꝝ vel dānoꝝ: tm̄ A posset medietatē illiꝰ medietatis aut aliā ꝑtē eiusdē alicui tertio iponere dando sibi ꝓ illiꝰ susceptiōe sufficientē mercedē ⁊ refusionē. ꝗ etiā A poterit illā ꝑtē ꝑiculoꝝ vel dānoꝝ iponere B faciendo sibi refusionē sufficientē. mō equalēs refusio videt̄ esse q̄ñ A vult B dimittere ꝓportionabilē ꝑtē lucri. et ꝗ facit ꝓ q̄nto dimittit ei duas ꝑtes lucri sic̄ et ei iponit duas ꝑtes ꝑiculorū vel dāni. Dicendū ꝙ argumenta illa ꝓbāt ꝙ si eēt ibi socialis cōicatio ⁊ A vellet cōtentari de tertia ꝑte lucri ꝙ etiā possꝫ velle sufferre tm̄ tertiā ꝑtē dāni: sed oporteret ꝙ ꝓportionabiliter ⁊ vniformiter intelligeret̄ illa tertia ꝑs lucri ⁊ tertia ꝑs dāni. Nō ꝗ nō fit in ꝑdicto casu: vt ꝑtꝫ ex rōne adducta ad hoc. argumēta eīm̄ facta solū attendūt ad capitale qḋ A ponit ⁊ nō attendūt etiam ad capitale qḋ B ponit. Si inquā A vellet sustinere tertiā ꝑtē damni sufficiēter ⁊ ꝓportionabiliter sicut vult hr̄e tertiā ꝑtē lucri oporteret ꝙ sustineret tertiā ꝑtē dāni nō soliꝰ ꝑditionis pecūie sed etiā ꝑditionis oꝑarū B. q꞉ illud lucrū cuiꝰ tertiam ꝑtē vult hr̄e ꝓuenit nō tm̄ de capitali A: sed etiā de capitali B scꝫ ꝑ opas eiꝰ. Et ex illo sequitur ꝙ si capitale B scꝫ oꝑe equalet cōmūicatiōi pecūie A: tūc si B ꝑderet pecuniā vel merces emptas oporteret ꝙ A totū damnū pecūie ꝑdite sustineret: sic̄ B totū damnū ꝑditōis oꝑaꝝ suaꝝ sustinet. aut si vult A ꝙ B sufferat secum damnū ꝑditiōis pecūie: tūc ecōtra etiā debebit A sufferre cū B dānū ꝑditōis oꝑarū. Si āt oꝑe B deficiūt: i tāto minoꝛ ꝑs lucri debebit̄ B vt si solū equalēt tertie ꝑti cōicationis pecunie: tūc ipi B nō debebit̄ de iusticia nisi tertia ꝑs lucri: et eadē rōne etiā B solū deberet sufferre tertiā ꝑtē dāni. Sed q꞉ forte cōtingeret aliquē euadere illā respōsionē: ideo pōt etiā aliter respondeii. Euasio autē talis esset ꝙ diceretur ꝙ nō oporteret A sustinere aliquā ꝑtē dāni tertie ꝑtis oꝑarū B. q꞉ imaginandū est ꝙ capitale B non est eiꝰ oꝑe: sed ꝑsona sua ⁊ capitale A ē substātia pecunie. ita ꝙ B cōicat ꝑsonā suā rōne operatiuitatis. ⁊ ꝗ ad abilitatē suā acq̄rendi lucrū: ⁊ ecōtra A recōmunicat B pecuniā suā ꝗ ad idoneitatē q̄ ꝑ modū instrumēti est idonea ad lucrū q̄rendū. et sic sic̄ B retrahet suā ꝑsonā: ita debet A etiā recipe substantiā pecunie sue: ⁊ merito dꝫ B substare periculo totiꝰ ꝑtis tertie oꝑaꝝ. quia sic etiā A substat ꝑiculo tertie ꝑtis sui capitalis. Aut si cōtendis ꝙ A debeat ꝑtim sustinere ꝑiculum tertie ꝑtis operarū B: tūc etiā ecōtra eadē rōe B debebit sustinere tertiā partē ꝑiculi tertie ꝑtis capitalis pecūie A. Hec tm̄ euasio possꝫ destrui sic: q꞉ A retrahēdo in fine tertiā ꝑtē sui capitalis sensit fructū illius tertie ꝑtis sui capitalis: q꞉ totum fructum illiꝰ tertie ꝑtis recepit vna cū ea. Sꝫ B retrahēdo ꝑsonā suā (quā ꝗ q̄si ad vsufructū posuerat ꝑ capitali) nullā ꝑtē fructus suarū oꝑarū retrahet cū capitali suo cum tm̄ lucrū tertie partis capitalis pecunie prouenit eque ex tertia ꝑte operarum B sic̄ ex tertia ꝑte pecūie A. licꝫ eīm̄ oꝑe dicant̄ fructꝰ ꝑsone: nō tm̄ sūt fructꝰ vltimate intentꝰ: sed ꝑs lucri est ille fructꝰ. Nec obstat ꝙ A solꝰ subsistit ꝑiculo totiꝰ tertie ꝑtis capitalis pecunie. q꞉ hoc ē de natura illius societat̄ in q̄ i fine nō diuidit̄ capital pecunia. ⁊ ita de se inest. ⁊ vltra ꝗ debebat hr̄e solū ius i ꝑte lucri tertie ꝑtis pecunie ⁊ B in alia ꝑte eiusdem lucri. Preterea aliter etiā pōt dici ad ꝑdicta argumenta. Ad ꝑmū ꝙ nō cōcludit: ⁊ hoc ex duabus causis. Prima. q꞉ etiā dato ꝙ possꝫ saluari: ꝙ esset socialis cōicatio totiꝰ pecunie capitalis seu oīm triū partiū capitalis pecunie (ꝗꝫuis cū pacto existēte ꝑter vel ꝯ naturalia societat̄) tm̄ exq̄ A imposuit omne periculū duarū partiū pecūie ipi B: tunc apparet ꝙ A mutuauerit ei illas duas ꝑtes ⁊ ꝑ ꝯñs A tenet̄ cauere ne traditio duarum partiū pecunie appareat fore facta spe alicuius rei estimabilis ꝑcio. hāc autē spē etiam mali nō cauet A ꝓ q̄nto vult totū lucrum tertie partis solꝰ accipere. q꞉ in hoc apparet A velle ꝙ B ꝓpter beneficiū ma-

mi sibi impēsi debeat impēdere opas exer
cēdo tertiā ptē pecūie capital' ad lucrū de
bēs totalit' cedere soli A. ⁊ fundamētū hu
ius cause est in illi habitū qōe.xcj. Se
cunda causa: q: etiā si nō haberet speciem
mutui vsurarij ⁊ posset saluari q ibi esset
vera socialis traditio tot⁹ seu oīm partiū
capitalis pecunie: adhuc maneret ibi ini
quitas: qd̄ sic ptz. Nā A dimittēdo B du
as ptes lucri q̄tenus suscipiat duas ptes
dāni capital' pecūie: nō dimitteret eas B
quasi ille due fuissent al's totalit' cessure
ipi A. ⁊ sic q̄si A sufficiēter refunderet B
onus pіculi īpositū B. q: A iudicand⁹ est
de suo ipi B solū assignasse ptē duaꝝ ptiū
lucri. q: A solū habuisset ptē illarū duarū
ptiū qn̄ A met supportasset piculū capita
lis. puta lucrū fuisset diuisum in q̄tuor p
tes: et A habuisset duas partes lucri ⁊ B
etiā duas ptes lucri. et supponit' q eq̄lit' cō
tribuissent ad illā societatē. Nūc vero cū
diuidit' in tres ptes: et due cedāt B q̄ten⁹
suscipiat piculū duaꝝ ptiū capitalis: tunc
A nō assignat B duas ptes vt de suo nisi
p modica pte: et ita nō facit sufficientē refu
sionem B p susceptiōe piculi duarū ptiū
capitalis: sicut tn̄ forte haberet apparen
tiam sufficiētis refusiōis qn̄ duas ptes ita
magnas tanq̄ de suo sibi assignaret: Et si
etiā q̄spiā cōtendat q A assignādo B so
lum eā partē q̄ sibi debuisset de illis dua
bus ptib⁹ cessisse: adhuc sufficientē merce
dem det B p susceptōe piculi p̄dicti: tn̄ sal
tē n̄ poterit dici q supefluentē mercedē ei
det p illa susceptōe: ⁊ tūc vltra. igit' p̄textu
assignationis duarū ptiū lucri vel potius
ptis earū ptiū: non poterit velle hr̄e aliq̄d
aliud a B. Nō eo ipo q A vult sol⁹ hr̄e
totā tertiā ptē lucri. qd̄ tn̄ lucrū puenit p
tim p opas ipsius B: tūc vult q B debeat
opas impēsas in exercēdo tertiā ptē capi
talis gratis ei impēdisse. q: nullā partē de
tertia parte lucri vult assignare B: p cui⁹
tn̄ operas ita bn̄ tertia pars lucri est obtē
ta: sicut per tertiā partē capitalis pecunie
A. Vn̄ A p̄tendere videt' q p illis operis
assignauit B sufficientē refusionē vel mer
cedem: in hoc q assignauit ei duas partes
lucri: quod tn̄ est falsum. quia duarū par
tium lucri assignatio vix sufficit esse mer
ces ⁊ refusio susceptionis duarū partium

periculi capitalis vt patuit. Et si dicis
Cur deberet A ipi B assignare partē ali
quam tertie partis lucri: ex quo B nullā
partē periculi tertie partis capitalis vult
subire: sed solus A totū periculū illius ter
tie partis capitalis sustinere habet: Dicē
dum q periculū tertie partis capitalis me
rito ⁊ de iure spectat ad solū A. q: in fine
societatis A vult tertiā partē capitalis to
tam etiā sol⁹ retrahere ad se si saltē supest.
sicut etiā B in fine vult retrahere suā pso
nam extra socialem cōmunicationē et eam
quo ad opas suas amplius nō cōmunica
re A. Unde si A ⁊ B cōtraherēt societatē
purā absq̄ omni pacto existente cōtra vel
p̄ter naturalia societatis: ita q A poneret
xxx. floreñ. ⁊ B operas: tūc nō obstante q
B vellet participare lucrū pueniens ad
huc periculū totius capitalis pecunie spe
ctaret ad A. q: etiā A vellet in fine socie
tatis si nullū lucrum obuenisset solus re
habere totū capitale remanēs. ita etiā ni
mirum debebit totū periculū tertie ptis ca
pitalis in p̄dicto casu spectare ad B. et tn̄
nihilomin⁹ deberet A ipi B assignare p
tem tertie partis lucri. scʒ puenientis de ter
tia parte capitalis pecunie: qd̄ q: nō facit
patʒ iniq̄tas cōtractus ex parte sua. Et
ex prima causa tacta in hac secūda solutio
ne huius p̄mi argumēti ptʒ etiā respōsio
ad illā rationē qua q̄s argueret. si A etiā
oēs partes pecunie cōmisisset socialiter B
tūc dimittēdo ei duas partes lucri totali
ter cum periculo earundē: nimis multū di
mittit B ⁊ plus q̄ȝ debet. quia q̄libet etiā
cum multa gratiarumactione reciperet sic
xx. florēn. exercendos in negociis q lucrū
eorundē esset suum ⁊ etiā periculū. si igitur
nimis multū facit ei ⁊ plus q̄ȝ debet: meri
to poterit A velle q in recōpensam illius
pluris ⁊ indebiti exerceat sibi tertiā partē
pecunie dimittēdo sibi totū lucrū. Nā di
cendum q A dimittēdo B duas partes
lucri cum periculo duarū partiū capitalis
etiam si ei socialiter cōmunicasset eas: tra
dit eas sibi tanq̄ȝ mutuatas saltē specietè
nus. ideo non poterit illius bn̄ficij p̄textu
aliquid exigere a B. Ad secundū dicē
dum. cōcedendo totū si fiant illa q̄ ibi di
cuntur. Modo illa nō fiunt in forma p̄di
cti casus. quia si ei esset ibi socialis cōmuni

catio totius pecunie: A nō refunderet ipi B sufficiēter periculū duarū ptiū capitalis p hoc q ei assignat duas ptes lucri: q2 nō nisi modicuz qd illarū partiū lucri als debuisset cessisse A etiā in casu q A solus debuisset piculū toti⁹ capitalis supportasse. Aut dato q sufficeret: tñ aliud grauamen iponit ipi B. qd nō refundit ei scz q2 imponit ei q impēdat opas circa tertiā ptē capitalis: r tñ nullā ptē lucri puenientis d illa tertia pte vult eū pticipare. Aut etiā dato q illud refunderet: tñ obstabit pma causa scde solutiōis pmi argumēti. Ad tertium dicendū q si eqpararent cōmunicationes capitaliu3 A r B: adhuc A iniq aget volēdo solū tertiā ptē dāni capitalis sufferre. q2 inqtū dico solū: tunc insinuat q alias duas ptes dāni capitalis iponit ipi B: r tñ nō facit refusionē sufficientē p illa impositiōe. aut si sufficientē faceret: tñ nō refunderet sibi aliud grauamen vt dixi in pcedēti solutiōe. Nec excusat p B vt dicis. q2 vult ptent⁹ eē tertia pte lucri. q2 i B nimis multū accipit q2 illa tertia ps lucri deberet p pte ipi B sic r ita bn puēit p tertiā partē operarū B sicut p tertiā ptē capitalis pecūie A. Nec obstat q tertia ps capitalis totā spectat ad piculū A: vt ptz ex causa assignata in solutiōe pmi argumēti. Et qd in fine illi⁹ argumēti dr. qnte g pti lucri rc. negādū est vt patuit. q2 plus oneris imponit B qz ei assignet de lucro. aut si etiā omne onus refunderet: tñ obstabit pma causa scde solutiōis pmi argumēti.

Ad quartū dicendū q deficit dupliciter. Primo q2 supponit falsuz in B q dic. si eqpararent cōmunicatiōes capitaliū: tūc A deberet sufferre medietatē piculi capitalis pecunie. Nā si supponat vt argumētū supponit q sit societas: dico q A deberet et debet sufferre totū piculū capitalis pecunie sicut r in fine societatis vult rehabere totū capitale remanēs. Scdo. q2 supponit q A imponēdo B piculū duarū ptiū capitalis: faciat ei sufficientē refusionē p hoc q assignat ei duas ptes lucri. qd est falsū: vt patuit. aut si est verū tñ aliud grauamē nō refundit sibi nisi dimitteret etiā ei partē tertie ptis lucri. Aut si etiā oīe on⁹ refunderet: tñ obstabit pma causa secūde solutionis pmi argumenti.

Sed quia sepe dictū est in hac et in aliis qstionib⁹ de equiualētia operarū B ad capitalē pecuniaz ipius A dubitat qñ censende sunt ope B equalere pecūie A. r loquor de pecunia A nō solū qñ e sic cōmunicata q i fine societatis nō est diuidēda inter A r B immo solū lucrū est diuidendū. Nā facilius ē videre illud sic r facilius est pungere illud. Sz etiā loquor de pecunia q essz sic cōicata q etiā ipsa est in fine diuidēda inter A r B: sicut ptingit sepe in societate q A cōicat aīalia B ponēti opas: talit q etiā in fine aīalia diuidunt r nō tm fruct⁹. Hoc eñi scdm scz q ope B equiualeāt pecunie hoc scdo mō cōicate ē difficili⁹ contingibile r difficili⁹ etiā videri pōt. Forte diceret q tūc ope B equiualēt pecūie A qñ ope B sunt ita lucrose opatiue sic pecunia A est lucrosa instrumētaliter. i. p modum instrumēti cooperatiua ad lucrū acqrendū. Sz hoc nō videret bn dictuz: nec sufficiēt. Primū pbat. q2 tūc si. c. flor. essent instrumentū q regularit sufficeret ad lucrandū qnqz vel sex floreñ. in anno: dummō exercerent p industriā alicui⁹ negociatoris: puta B: tūc ope illi⁹ negociatoris q eos posset exercere ad tantū lucrum obtinibile eqpararent illis. c. floreñ. et tūc B tatundē poneret ad societatē sic A: r p pñs in fine societatis deberēt diuidi tā lucrū qz capitale. qd tñ esset nimis graue ipi A. Rō aūt errandi i hac m̄sione est q nō attēdit q pecunia pter hoc q instrumētaliter p cōuentū tps societatis pcurrit vt cōcausa ad lucrū obtinendū: ipa nihilominus nata est supmanere r etiā adhuc multis annis possideri r pcurrere ad alia similia lucra sed ope q p illo tpe cōcurrūt ad lucrū obtinendū: nō supmanēt finito tpe societatis: sed transeūt nec vnqz ampli⁹ pnt pcurrere ad alterius lucri acquisitionē: qz uis bn psona operatiua (q videt esse verū capitale cōmunicatū ex pte B socialiter ipi A supmanere possit r cōcurrere ad multa lucra obtinēda futuro tpe. et illa posset de facili nō solū eqparari pecūie A: sed etiā lōge pualere. Et iō de facili posset qs velle q ille q equiualēs capitale posuisset haberet ptē in capitali pecunia A in fine societatis si B vellet etiā q ecōtra A finita societate

haberet partē iuris in ꝑsona B donec vi-
veret:sed q2 B vult ꝙ finita societate ꝑso-
na sua redeat in deobligationē.vt scz non
teneat ꝑsona sua operari ipi A in bonū. Jō
nimirū si tunc etiā nō poterit B ꝓtendere
velle etiā ꝑticipare capitale A:eo ꝙ ñ po-
suisset aliq̄d qd̄ equaleret pecunie A talr̄
scz tam q̄ ad cōmoditatē ꝗ̄ q̄ ad substan-
tiam ꝑticipande. Secundū ꝙ etiā non
sit sufficiēter dictū ꝓbat.q2 dato ꝙ habe-
ret apparentiā loquēdo de cōmunicatione
pecunie in fine nō diuidende:nō tn̄ de cōi
catione pecunie in fine diuidēde. Unde
aliter videt declarandū qn̄ id qd̄ B pone
ret eq̄ualeret pecunie A:etiā si illa esset in
fine diuidenda. Et gr̄a exempli. Si B sit
adeo industriosus ꝙ si velit facere posse su
um:ipe in ɔtractu locationis operaꝝ sua-
rū.scz locando oꝑas suas ad negociatio-
nes exercēdas posset bn̄ mereri.c.flor.an-
nuatim:etiam vltra oēs expēsas:adeo ꝙ si
A deberet ɔducere B ad exercendum sibi
ꝑ vnū ānū pecuniā suā ꝑm suū posse.opor-
teret d̄ iusticia sibi ꝓ mercede dare.c.flor.
et cū in oībꝫ expēsare ꝛ ꝑicula capital' pe-
cunie solꝰ supportare ꝛ B de nullo teneret
nisi de dolo ꝛ lata ꝛ leui culpa. Si itaqꝫ A
vellet cōtrahere societatē cū B ꝛ solū vel-
let ponere.c.florēn.tūc oꝑe B equiualerēt
pecunie A adeo ꝙ etiā in fine esset pecūia
diuidēda eq̄liter:ꝛ deberēt A et B etiā pa
res esse in lucro ꝛ in oneribꝫ expensaꝝ ꝛ in
ꝑiculis. Si aūt A poneret mille ꝛ B ope
ras ꝑm suū posse:tūc nō equaleret capita-
le B toti pecunie A tāq̄ꝫ diuidēde in fine
societatis:nisi q̄ ad summā.c.florēn.nō au
tem totꝰ summe. Ideo in fine si B vellet
hr̄e solū medietatē decīe ꝑtis lucri totalis
tūc deberet A secū diuidere eq̄liter pecu-
niam capitalē solū q̄ ad decimā eiꝰ partē.
id est q̄ ad.c.florēn.ꝛ tūc etiā solū sustinuis
set B ꝑiculū decime ꝑtis capitalis:ꝛ hoc
ꝓ medietate tm̄. Si autē B ꝓtendat tātū
dē hr̄e de toto lucro q̄ꝫtū A:nō eēt dignū
ꝙ A in fine societatis dimitteret ipi B ali
qd̄ ꝑticipiū capitalis qn̄ A posset velle re
habere totā suā capitalē pecuniā(si saltem
suꝑmansisset)vna cū equali parte lucri si
obuenisset lucrū.ꝛ B solū aliam partē to-
talis lucri reciperet sine vlla parte capita-
lis pecunie.ꝛ tunc etiaꝫ B nullius partis

capitalis periculū sustinuisset. Et si A
in primo casu scz quādo A solū posuit.c.
florēn.dicat.dignū esset ꝙ dimitterē B ꝑti
cipare capitalē pecuniā si oꝑas quas po
test B impenderet circa illos.c.de facto:sz
de facto nō pōt impēdere:quia tanta ē eiꝰ
industria ꝙ sufficeret ad exercendū annua
tim mille.et ideo etiā q̄ de facto nō impēdit
tātas:qn̄ oꝑe sūt sibi possibiles.ideo nō
debeo secum diuidere illos.c.in fine socie
tatis. Et est simile si B posset in vno anno
colere.x.iugera ꝛ tn̄ traderē sibi dumtaxat
vnū iuger:nō esset dignū vt tantundē da-
rem sibi sicut si operatꝰ fuisset ꝑm suā pos-
sibilitatē. Dicendum ꝙ si B paratus esset
oēs oꝑas sibi possibiles impēdere si habe
ret materiā ꝛ instrumēta copiosa.i.copio-
sam pecuniā ꝓportionatā sue industriosi-
tati:tunc nō stat ꝑ eum q̄ minus impēdat
oēs possibiles.ergo aut A imputet sibi ipi
ꝙ B tā paruas oꝑas impēdit(vn̄ tūc B
poterit ꝑticipare equaliter cū A lucrū ꝛ ca
pitale:dūmō tn̄ B inuitꝰ exerceat tā paꝝ
capitalē pecuniā malens mille exercere ꝛ
dummō interim nō impēdat oꝑas i aliqs
negocijs:nec possit alibi inuenire ad ope-
randū.secus si aliqd̄ horū saltē duoꝝ pri-
morum defuerit)Aut si A nolit sic agere:
tradat sibi tantā pecuniā capitalē q̄nta suf
ficiat ei pro sua operatiuitate.vt puta mil-
le.ꝛ tūc faciat eū ꝑticipē nō in toto capita-
li:sed tm̄ in.c.florēn.ꝛ in ꝑte lucri nō tota-
lis sed correspondētis tm̄.c.florēn. Aut si
vult B ꝑticipare totū lucrū ꝛ ex equo:tūc
B nullam partē habeat capitalis pecunie
in ꝑdicto casu.ꝛ hoc potest in simili patere
de ꝑdicto casu de decē iugeribꝫ agroꝝ. Et
ex hoc etiā patet ꝙ si vnꝰ socioꝝ vt A po-
nit pecuniā:alter scz B operas.et casu for-
tuito pecunia capitalis multū diminuit:
adeo ꝙ illa nō sufficiat ipi B ꝓ sua operati
uitate quin indigeret longe maiori capita
li pecunia vt haberet ad satis operandū et
ad vitandū ociū:nō tenetur B ꝑmane-
re i societate nisi A velit reparare capitalē
pecuniaꝫ.qd̄ si nolit(sicut etiā nō tenetur)
tunc etiam B nō tenetur cōtinuare socie-
tatem.quia esset sibi valde perniciosa:q̄a
cogeretur ociari pro magna parte.nec fuit
eius mens a principio cōtractus cōtrahe-
re in tam parua pecunia circa illā cōmu-

cando suas opas.posset tñ otinuare socie tatē illā si vellet A et dimittere ptē illiꝰ reli qui pui capitalis diuidēdo illud secū qḋ al's nō diuisisset si nō perijsset:sed sibnpl i fine totū applicuisset. Aut si B posset aliā societatē cum tertio otrahere.ita ꝙ suffice ret ad impendendū vtriqꝫ societati opas sufficiētes:tūc enī A nō posset ei otractuz illiꝰ scḋe societatꝫ ꝓhibere.qꝛ sine sue socie tatis ꝑiudicio id ageret,mō qḋ mihi ꝓdest et tibi nō obest ꝓhiberi nō debet.l.j.§.idē aiunt.ff.de aq plu.arcen. Et silr mō posset dici qñ B posuisset nō opas:sed rē cum re vel pecunia A:z otraxissent solū super lu cris diuidēdis inter se z res alterius esset etiā sic diminuta. Et hec de pñti qōe.

Questio.XCVI.

Utrū sequens con tractus societatꝫ sit licitꝰ. scꝫ A tradidit.c. floreñ.B q̄tenus eos exerceret in negocia tionibꝫ z B tm̄ ponit opas z totū piculū c.floreñ.remanet in piculo A.ita ꝙ q̄liter cūqꝫ perdant' sine culpa ipiꝰ B.nihil tene tur B restituere A ꝓ ill'. A āt vult ꝙ B rn̄ deat sibi de lucro fixo ꝓ illis.c.floreñ. De hoc casu pñt poni due opiniones. Prima est ꝙ sit illicitꝰ. Scḋa ꝙ sit licitꝰ. Sed di stinctius loquēdo et clariꝰ resoluendo ca sum pōt rn̄deri ꝑ q̄nqꝫ dicta seu oclusiōes et ꝑ trium argumētoꝝ solutiones.

Prima cōclusio. Predictꝰ cōtra ctus est virtualit' duo cō tractus se se osequētes. h' est includit du os octꝰ q̄ quodā ordie cēsent' celebrati in ter eos. Nā imaginādū ē ꝙ A ꝑmo otra xerit otractu societatis cum B. vtputa ꝙ A posuerit pecuniā z B opas tm̄.z ꝙ ali quota ps lucri deberet cedere A z alia B Utputa si cōmunicatio opaꝝ B eq̄parat' cōmunicationi pecunie A:tūc eq̄lis ali quota lucri debebit cedere vtriqꝫ eoꝝ:q̄ tm̄ aliq̄ta vel medietas non est certa eo ꝙ nondū ē certū q̄ntū lucrū pueniet. qꝛ forte paruū vel magnuz vel omnino nullū.z si capitale non perdat' in toto nec in pte:A rehabebit suū capitale totū:iō etiā A susti net piculū totꝰ capitalis. Hoc igit' facto osequēter A vidēs se hr̄e ius ad medieta tem lucri ꝓbabiliter puenturi:posset illud ius vendere alicui tertio scꝫ D ꝓ determi nato pcio. Nā res futuras cōtingit vendi et emi:ita ꝙ ius qḋ q̄s habet ad tales res futuras assignet alteri.vt ptꝫ ex dictꝫ tra ctatu q̄rto. Si igit' A alicui tertio pt illud ius vendere:poterit eadē rōne A vendere illud suo cōsocio ꝓ determiato pcio. q̄ fa cto cōsociꝰ scꝫ B habebit totū lucrū pue niens ex societate:qꝛ medietatē lucri debē tis sibi ex otractu societatis cedere et etiaz medietatē lucri q̄ debuisset cessisse A quā sibi A vēdidit z A habebit determinatū p ciū iuris sui venditi. Hoc aūt pciū tō in forma casus noiat' lucrū:qꝛ dat' A loco lu cri qḋ debuisset cessisse A. Et dr' fixū.qꝛ lu crum qḋ debuisset cessisse A nec erat de termiate q̄ntitatꝫ:nec etiā inimpedibile q̄ ad euentū.qꝛ poterat nullū lucrū oīno ob uenire z sic A nihil habuisset vltra capita le. Hoc aūt pciū habebit A vltra capita lem pecuniā socialiter cōmunicatā:siue B obueniat lucrū siue nō.

Secunda oclusio. Predictꝰ o ctꝰ q̄ntū ē ex gñe suo et de se est licitꝰ.qꝛ non includit nisi duos cōtractus pdictos. Nō vterqꝫ eoꝝ ē lici tus ex genere et de se vt ptꝫ de societate ex qōe.xciiij:et de venditiōe futuri lucri ex di ctis in tractatu quarto.

Tertia oclusio.si ꝑ otractū licitū intelligeremꝰ solū otractū q̄ nō cōtinet iniq̄tatē otra iusticiā cōmuta tiuā.pdictus casus etiā pōt eē ex circūstā tia licitꝰ.qꝛ pōt talis esse ꝙ tā in pmo q̄ scḋo otractu eiꝰ seruet' eq̄litas inter A z B Utputa:si in pmo vterqꝫ nō cōtendit hr̄e nisi tantā ptē lucri q̄ta ꝓportionabilit' sibi debet':habito respectu ad capitale positū. vt si eq̄lia capitalia posuerūt equalē ptē lu cri volūt hr̄e. Silr' si in scḋo octu A ven dat B ius ptis lucri sibi debētis cedere ꝓ pcio nō nimis magno sed ꝓportionato.vt puta.si A sperat ꝓbabiliter ꝑ pte societatꝫ sibi ꝓ sua pte cessuros.x.flor. A tm̄ nō tā vēdit ius illoꝝ ipi B eo ꝙ dubietas euētꝰ illiꝰ lucri vilificat valorē iuris illiꝰ ptis lu cri.iō tāto minorꝫ sibi vēdit q̄ntū meret' illa dubietas defalcari ḋ eodē.vtputa:forte ꝑ vij.vel.viij.vl' aliť ēm oditiōēs ꝓbabil' spe quā hꝫ A ad.x.flor. Et ꝑ pmū dictū sol uitur argumētū q̄ argueret' o scḋm z tertiū

dicta sic. qꝛ si esset licit⁹ A: maxime qꝛ esset societatis. sed h nō. qꝛ si est societas tūc nō debet ꝯditio A eē melioꝛ ꝙ̄ B. Modo ē melioꝛ: qꝛ A hꝫ certū ꝛ fixū lucrū: etiam si nullū obueniret lucrū ex negociatione B. Nā dicendū ꝙ nō est melioꝛ cōditio A ꝙ̄ B. qꝛ illud certū lucrū qđ hꝫ A nō ē lucrū sociale: sed est ꝓciū ꝓ q̄ vendidit ius sui socialis lucri. In lucro aūt sociali nō dꝫ esse cōditio vni⁹ melioꝛ ꝙ̄ alteri⁹. Si dicis. si A vendidit ius sui socialis lucri qđ non est fixū nec certū ꝓ fixo: ꝛ fixū est meli⁹ icerto ꝓcio ꝛ lucro. igit̄ iniq̄ vēdidit: ꝛ sic vēdi tio erit illicita quicq̄d sit đ societate. Dicēdū ꝙ ꝙ̄uis fixū ꝓciū vel lucrū sit meli⁹ lucro nō fixo. ꝛ h si cetera sint paria: non tñ si cetera nō sint paria. Nā stat lucrū fixū eē vij. et lucrū nō fixū esse. x. et ꝯtingit illa eq̄ ualere. ita ꝙ passim repiunt̄ q̄ daret vnū ꝓ altero. ꝛ illo mō supponit̄ esse inter A et B

Preterea etiā dato ꝙ nō esset ibi nisi cōtractus societat̄ inter A et B. tñ posset cōditio vni⁹ eē melioꝛ ꝯditiōe alteri⁹ in vno: dūmō alia via refunderet̄ ꝑ pactū etiā existens ꝯ naturalia societatis. ꝛ sic diceret̄ eē hic. qꝛ ꝙ̄uis de natura societat̄ ipi A non debeat̄ fixū lucrū. tñ si dimittit B eo maioꝛē ptē lucri versillis: q̄ten⁹ sibi đ et fixum lucrū ꝛ sit ꝓportio inter illā maioꝛitatem lucri social' assignatā B: ꝛ estimationē certitudinis lucri dandi A: tūc erit equa cōditio vtriusq̄.

Quarta cōclusio. Quāuis q̄daꝫ volētes casum vt ꝓponitur ꝓbare esse licitū dicāt: h multiplici rōe posse ꝓbari. tñ nō oēs rōnes eoꝝ h efficaciter ꝓbāt. Primo eñ dicūt ꝙ rōne ꝑiculi est licit⁹. Nā in tota mercatiōe fienda ex h capitali: currit capitale ad ꝑiculū tradentis. Sed hec rō nō ꝯcludit. Nō eñ seq̄t̄: i illo ꝯtractu ꝑiculū est illi⁹ igit̄ ꝯtractus ē illi ꝯbenn licit⁹. Nā arguit̄ ab insufficiēti cōditione req̄sita ad bonitatē ꝯtract⁹. bonū eī est ex integra causa: malū aūt ex defectu cuiuscūq̄ causarū. vt ait Dionisi⁹. hoc est: ad bonū actū nō sufficit exclusio vnius male circūstātie aut inclusio vni⁹ bone circumstantie: sed req̄rit̄ inclusio oīm bonarum circūstantiarū: ꝛ exclusio oīm malaꝝ vt Aresto. ij. ethi̇cꝭ. dicit. bñ agere cōtingit vno mō: peccare aūt multipharià. Preterea multe ꝯtrahunt̄ societates vbi ꝑiculū est totaliter apud tradentē pecuniā. nec tñ ob hoc sunt licite. qꝛ ex aliis iniq̄tatib⁹ reddunt̄ iniq̄: vt ptꝫ ex supradictis. Aut ergo hic censet̄ esse societas tūc nō pōt inferri ꝙ sit licita ex h ꝙ ꝑiculū est apud A. Si aūt A censet̄ vēdidisse: tūc illud qđ vēdidit B scꝫ ius ptis lucri socialis nō est i ꝑiculo A imo ipius B. qꝛ si nō obuenit lucrū: hoc erit damnosum solū B: nō ipi A. sicut et regulariter merx vēdita ē in ꝑiculo emptoꝛꝭ. ꝙ aūt A retinet ꝑiculū alteri⁹ rei ꝙ̄ ei⁹ q̄ni vēdidit: scꝫ socialis capitalis: nihil facit ad ꝯtractū venditiōis iustificandū. qꝛ venditio nō respiciat ipm capitale sociale. qꝛ illud nec vendit̄ ꝑ A nec emit̄ ꝑ B. Scđo ꝓbant eū licitū rōne lucri. qꝛ totū lucrū qđ ꝓbabiliter ꝓuenturū estimat̄ hꝫ aliquem valoꝛē q̄ pt aliq̄ iusto ꝓcio estimari: ꝛ ꝑ cōsequēs etiā iuste vēdi: ꝛ sic fit in ꝓdicto cōtractu. Sed ꝯ hoc arguit̄ dupl'r. Primo qꝛ insinuat ꝙ̄si A vēdat B totū lucrū ꝓuēturū ex mercatiōe ꝓdicta in h ꝙ dicit. totū lucrū qđ ꝓbabilit̄ ꝛc. hoc aūt est falsuꝫ. qꝛ nō nisi ps illi⁹ lucri sibi debebat cedere: alꝭ iniq̄ ꝯtraxisset A cū B in ꝓmo ꝯctu scꝫ societatis: qđ est ꝯ sic arguētes. et sic etiā peccaret vendēdo totū B cū nō totū sibi debuisset cessisse. et sic plus vēdidisset ꝙ̄ ius ꝑcipiēdi habuisset: ꝛ etiā vendidisset ipi B ius qđ ad B ꝑtinuisset. Scđo: qꝛ nondū cōstat ex forma casus ꝙ illud lucruꝫ fixū: hoc est ꝓciū ꝓ q̄ A vēdidit B suū ius lucri sit ꝓportionatū illi iuri. Nō igit̄ ē casus vt iacet licit⁹ simpl'r nisi addat̄ sua q̄ntitas et ꝓportio ad ius lucri. Tertio ꝓbāt idē rōne dāni vitādi. qꝛ A q̄ dat suū ꝓpriū capitale: iuste pt inde exigere interesse. Cōtra. qꝛ poti⁹ deberet dicere ꝙ A rōne lucri sibi cessantis pōt q̄d exigere a B. ꝛ nō rōe dāni scꝫ rōne ptis lucri q̄ sibi debuisset cessisse đ societate ꝛ quā recipiet B. Differūt eñ interesse dāni ꝛ interesse lucri cessant̄. Preterea. ꝙ̄uis ꝓ lucro cessante possit aliq̄s exigere aliq̄d: tñ nō est illa exactio licita dicēda: nisi supposito ꝙ sit ꝓportio eq̄litatis inter valoꝛē lucri cessantis ꝛ illud qđ ꝓ eo exigit̄. Preterea. rō aliq̄d accipiēdi ꝓ lucro cessanti poti⁹ hꝫ locū in mutuo. hic āt nō est mutuū. multe etiā requirunt̄ ꝯditiones ad hoc vt ꝓ lucro cessante liceat aliq̄d

accipere. vt patz in q̄stione. xxx. Preterea etiā si hec rōnes ꝯcluderent aliq̄d: tūc nō cōcluderēt nisi q̄ ꝯtract⁹ nō esset vel possz nō eē illicit⁹ rōe alicui⁹ iniq̄tatis ꝯtra iusticiā cōmutatiuā. ꝑ h̄ tn̄ nōdū haberef q̄ esset simplr̄ licit⁹. q: in eo poterit esse et esse alia rō pcti: vt patebit ī q̄nto dicto.

Quarto ꝓbāt a sili. ponē em̄ q̄ aliquis tradat alicui equū suū ad septimanā sub p̄cio cōpetenti vt ꝯducat eū in ꝑlēs ⁊ alias necc. iarīs suis. tādē ille cui equ⁹ tradit⁹ ē emit totū futurū lucrū annue ꝯductionis equi: hoc licite poterit fieri. igit̄ etiā hic B poterit licite emere totū futurū lucrū. hoc sil'e valet, ꝑ q̄nto intelligit̄ q̄ B emat h̄ totū futurū lucrū nō simplr̄: sz totū q̄d ipī A debuisset cessisse. ⁊ casus ꝑ sili adduct⁹ includit etiā duos ꝯtract⁹. scz locatiōis eq̄ et venditiōis mercedis locatiōis eiusdē: sic q̄ tradēs equū locat ꝑ debita mercede eū alteri q̄ ꝯducit eū ad operas: ita q̄ ipē met pt̄ eo vti ⁊ etiā eū aliīs locare: et tandē recipiēs equū emit a tradēte futurū lucrū. Sed tn̄ casus ꝑ sili adduct⁹ posset clari⁹ et similior mō sic poni q̄ A traderet equū suū B vt B cū eo laboraret aliīs hominib⁹: ita q̄ A poneret equū ⁊ B opas ⁊ ꝑiculū eq̄ esset ipi⁹ A: ⁊ lucrū laboꝝ B ⁊ eq̄ A esset diuidendū inter eos. Attn̄ statim ꝯtcu inito: B offerret se ad dandū A determinatū p̄ciū: q̄ten⁹ sibi dimittat totū q̄d ꝑ labores eq̄ ⁊ ꝑ suas opas acq̄ret. In h̄ ei essent duo ꝯtctus q̄ oīno siles essent duob⁹ iclusis in casu ꝑncipali. scz societatꝭ ⁊ venditionis ptis lucri socialis. ¶ Aūt p̄dicti etiā addūt dicētes q̄ rōe ꝯtctus p̄dicti nulla in eo sit vsura: nisi h̄ fieret in fraudē vsuraꝝ. ita q̄ illud capitale nō esset v̄e s̄m rē traditum ꝑ capitali: sz poti⁹ ꝑ mutuo ⁊ ad vsurariū lucrū: nō est bn̄ dictū. q: cū dicunt. si capitale nō esset v̄e traditū s̄m rē ꝑ capitali: intelligūt sic. i. si nō esset cōicatū socialit̄ B: sz esset eidē mutuatū. Et in h̄ q̄ dicunt ita q̄ illud ⁊c̄. insinuāt q̄si viā ꝑ quā posset deprehēdi an sit ille ꝯtract⁹ celebratus in fraudē vsurarū: sit illa scz q̄ ꝯsiderēt an A tradiderit illā pecuniā ꝑ modū socialis capitalis vel an ꝑ moduz mutui. Nō hoc cōsiderare est eque difficile sicut inuenire an in fraudē vsure sit cōtract⁹ factus. ⁊ sic illi remittūt lectorē ad viā q̄ est eis eq̄ incognita sicut est terminus ad quē. Assumptum ꝓbat̄. q: aut traditio de q̄ sonat forma casus pōt deprehendi ex eo q̄ traditio de q̄ sonat forma casus nō h̄z locū in mutuo. aut si habet: tn̄ nō est ꝓpria mutuo sed cōmunis societati ⁊ mutuo. Ex eo aūt q̄d est cōmune duob⁹ ꝯtractib⁹ nō pt̄ inferri determinate alter illoꝝ ꝯtractuū. Maior ꝓbat̄ ꝑ p̄ma pte. Nā in forma casus ponitur q̄ ꝑiculū pecunie sit ipsius A. hoc aūt nō cōuenit mutuo: q: in mutuo ꝑiculū pecunie est apud recipientē nō apud dantē. ⁊ sic ex hmōi traditiōe nō posset dep̄hendi q̄ esset ibi mutuū sed poti⁹ q̄ nō esset mutuum. Scdm ꝓbat̄. q: q̄uis ꝯ naturalia mutui paciscēdo posset ꝯtrahi mutuū vbi apud mutuantē esset periculū, put in. c. nauiganti. tn̄ hoc idē ꝯuenit societati etiam naturaliter: vel saltē nō est sibi innaturale et sic nō poterit ex hoc dep̄hendi q̄ poti⁹ esset mutuū q̄z societas. Nec etiā ex intentione ipa pōt hoc dep̄hendi nisi in ꝯfessione. Nō si etiā dicat se eā ex intentiōe per modum mutui tradidisse ⁊ voluisse h̄re fixum lucrū. nō quidē rōne mutui sz rōe ꝑiculi suscepti: nō oportet mox ꝯdēnare eū tāq̄z illud fecerit in fraudē vsure. q: etiā illud posset licite fieri, put ptz ex dictis q̄ōe xxxix. Aliter igit̄ dicendū est illud posse dep̄hendi. scz si A dicēdo se ius sui lucri socialis vendidisse B ꝑ tali lucro fixo dep̄hendatur pro nimis magno precio vendidisse: tunc enim nō solum iudicatur essere iniqua venditio: sed etiā p̄sumet̄ in fraudem vsure fecisse. alioq̄n vsurarius nunq̄z mutuaret sub vsuris: sed ꝑ illā viā ipleretretur sub noīe societatis in q̄ ꝯsequēter vēderet ius lucri socialis sibi debiti. est ḡ cōdemnand⁹ vt p̄sumpt⁹ vsurari⁹. sicut etiaz si mutuo dedisset eā ⁊ recepisset ei⁹ ꝑiculū in se ⁊ diceret se ꝑ ꝑiculi susceptione recipe lucrū fixum: cū tn̄ illud lucrū esset improportionatū illi susceptioni: d̄ quo casu habitum est q̄stione. xxxix. Sed contra secundū ⁊ tertiū dicta posset argui ꝑ prima opinione dupliciter. Primo sic. Quia ille cōtractus est similis contractui. c. nauiganti. de vsuris. adeo q̄ si q̄s vellet extrare casum. c. nauiganti: ⁊ tn̄ nō auderet: nūc ipē solis verbis mutatis cōtraheret p̄ntem cōtractum: et idē lucrum q̄d obtinere intendebat per casum ca. nauiganti: obtineret eodem mō ꝑ p̄ntem cōtractū. Nā in. c. naui.

gantl. A tradiderat pecuniā suā B mutuo
et recipiebat in se piculū pecunie τ exige-
bat determinatū lucrū a B. et hoc idē fa-
cit A: vt patz intuenti. Scd̄o q2 qñ q̄s
ponit capitalē pecuniā sub fortuna τ lucrū
sub certitudine est vsurari⁹. vt ptz ex dict̄
in qōe. τaη. añ scd̄az ɔclusionē. mō A facit
hoc in ꝓposito: igit̄. Dicendū ad p̄mū q̄
p̄ns cōtract⁹ nō est sīlis ɔ̄ctui. c. nauigāti.
q2 in p̄nti sūt illi duo ɔtract⁹. scz societas τ
vēditio. in. c. ꝟo nauigāti. fuerūt duo alij.
sz mutuatio τ ɔ̄ctus innoiat⁹. scz facio vt
des. q2 ē ɔtract⁹ mutui cū pacto susceptio
nis piculi p mercede determiata. Scd̄o
dato q̄ essent sīles saltē q̄ ad finē obtinen-
dū. scz adeo q̄ si q̄s τc. vt argutū est. tamē
nō ob hoc esset p̄ns ɔ̄ctus simplr̄ dicend⁹
vsurari⁹. q2 nec casus. c. nauigāti. ē simplr̄
vsurari⁹. q2 si A accipet mercedē determi-
natā a B nō p mutuo sz p susceptiōe picu
li τ merces essz cōmensurata tali susceptio
ni piculi: ɔtract⁹ nō esset in re vsurari⁹ q̄uis
h̄ret speciē mali: q̄ tñ cessat tūc τ apud
illos qñ τ apud q̄s illa merces ē τ apparet
ꝓportionata. sec⁹ vbi ē nimis magna. q2 tūc
efficit̄ ꝓsumptiua vsura. sic hic si A ptem
lucri socialis sibi debitam vendendo B:
vēdat p nimis magno precio peccabit. et
etiā habebit spēm ꝓsumpte vsure. sec⁹ qñ
vēdit p cōpetēti pcio vt exp̄mit̄ in scd̄o di
cto. Ad scd̄m q̄ maior ē vera qñ capita
le est mutuatum. si aūt est socialit̄ cōicatū
non optet nisi qñ tradēs pecuniā exigēdo
fixū lucrū loco indetermiati lucri social̄ si
bi debēs cedere exigit nimis magnā q̄ti
tatē. h̄ aūt nō fit si agit̄ f̄m tenorē secūdi di
cti. Uel veri⁹ dic ad vtrūq3 illoꝝ dictorū
q̄ ɔcludūt q̄ τ si ɔtract⁹ nō sit illicit⁹ rōne
iniq̄tatis: tñ alia rōne pōt esse τ est illicit⁹
put in sequēti dicto patebit.

Quinta ɔ̄cl̄o. Predict⁹ casus eti
am si seruet in eo oimo-
da eq̄litas iusticie cōmutatiue īter A et B
in vtroq3 ɔ̄ctu incluso: et ita sit oīno equ⁹:
tñ adhuc ē illicit⁹ ex alijs rōnib⁹. pbat̄ sic.
q2 aut A tradēdo. c. ipi B specificat tradi-
tionē. scz dicēs se eos tradere socialit̄ vl̄ di
cendo se eos mutuare: aut non specificat.
vtputa solū in generali dicat. trado tibi. c.
vt cū eis negocieris τc. traditio ei est cōis
sociali cōicationi τ etiaz traditioni mutui.

Si scd̄m: A facit ɔ̄ctū q̄ eque vicin⁹ ē vt
sit in re vsurari⁹ sicē vt sit in re nō vsurari⁹.
igit̄ ē illicit⁹. tenet ɔ̄ña. q2 eq̄ vicin⁹ existēs
dānato ɔ̄ctui: sicē nō dānato h3 eque spēm
mali sicē boni: τ p ɔ̄ñs ab eo abstinendū ē.
Sz añs pbat̄. q2 ex q̄ traditio est cōis tra-
ditioni sociali τ mutui. iō cū A q̄rit lucrū:
eq̄ apparet tradere mutuū sub pacto lucri
sicē tradere socialit̄ cū pacto lucri. Et si di-
cis. nō eq̄ apparet illa traditio eē mutuū sicē
q̄ sit societas: q2 pactū adiectū ē ɔ̄ natura
lia mutui. scz p q̄nto A vult sufferre picu-
lum. c. flo2. Dicendū q̄ q̄uis nō eq̄ appare
at esse mutuū purū sicut societas: tñ suffi-
cit q̄ eq̄ apparet eē mutuū saltē impurum
sicē apparet societas ipura. Nā etiaz si sit a
pte rei societas. vtputa q2 A ex aīo tradē-
do illā pecuniā ipi B: nō eā a se abdicauit
sed ei cōicauit. tñ pactū adiectū de fixo lu-
cro est ɔ̄ naturalia societat̄ τ sic erit ipura
societas. Nō etiā in mutuo ipuro cōmit
titur vsura: iō adhuc stat q̄ ille ɔ̄ctus ē eq̄
vicin⁹ ipuro mutuo vsurario sicē impure
societati licite. Et si dicas. Si A h3 ani
mū illos. c. nō abdicādi sz tñ cōmunicādi
ipi B tūc nō p̄t eē mutuū sz societas. igit̄ ñ
est eq̄ vicin⁹ mutuo sicē societati. Dicenduz
q̄ q̄uis assumptū sit verū: tñ ex q̄ animus
ille nō ɔstat cū i voce ñ specificet̄ traditio.
iō apd̄ audiētes illū ɔ̄ctū ñ pl⁹ appebit so
cietas q̄ mutuū et si i re ꝓpt̄ aīm ipi⁹ A sit
societas. si āt dect̄ p̄mū tūc aut exp̄mit no-
men mutui aut nomē societat̄. si p̄mū erit
vsurari⁹: τ h̄ ꝑ̄e vl̄ ꝓsumptiue. Uere qñ p
mutuo exigit lucrū etiaz si nō exigeret fixū
lucrū. ꝓsūptiue aūt τ nō ꝑ̄e qñ p piculo su
scepto accipet τ tūc esset casus. c. nauigāti.
Si exp̄mit nomē societat̄ tūc aut i aīo h3
q̄ a pte rei velit mutuare. vtputa: q2 abdi-
cat a se pecuniā: suscipiēdo tñ piculū ei⁹ in
se. τ tunc coram deo nō releuat eum voca-
lis expressio societatis. Aut in animo ha-
bet q̄ velit socialiter eam cōmunicare B:
τ tunc q̄uis possit esse q̄ nulla sit ibi ini-
quitas cōtra iusticiam cōmutatiuā. tamē
quia sic cōtrahere est aperire ianuam ma-
liuolis qui sub eodem colore exercebunt
vsuras. ideo contractus nulli cōsulendus
est sed dissuadendus. Nam vsurari⁹ talē
cōtractū audiēs iustificari: mox dicet intra
se. si nō licet mihi expsso noie mutui aliqui

mutuare.c.recipiẽdo in me piculũ flor.c. et expectãdo lucrũ fixũ. imo nec lucrũ nõ fixũ.et h ꝑpter.c.nauigãn.tunc omittã nomen mutui ⁊ vtar noïe societat'.⁊ sic habebo lucrũ fixũ eq̃ sic si expssissem nomẽ mutui. Finaliter ḡ pꝫ ꝙ pdictus casus ad minus est illicit⁹:aut ex eo qꝛ hꝫ eque spẽ mali sic boni.aut ex eo qꝛ ꝯtrahere illo cõtractu ẽ apire ianuã vsuras exercendi.igit omittend⁹:nec vlli añ factũ ẽ ꝯsulendus ⁊ approband⁹.si tñ esset fact⁹ ⁊ A i ꝯscia sua diceret se i aïo habuisse nõ ꝯhere mutuũ sꝫ societatẽ cũ B mõ tacto in pmo dicto:⁊ eq̃litas esset fuata vt i tertio dicto tũc lucrũ obtẽtũ nõ opteret d p se restituere. Et in h differret A ab illo q̃ etiã si esset vsus noïe societatꝭ tñ in aïo habuisset nõ socialiter cõicare sꝫ mutuare. nã ille scd's teneretur de p se restituere.qꝛ lucrũ ẽe essꝫ vsurariũ.igit.sed in pmo lucrũ ect pciũ iurꝭ venditi qd tãti valorꝭ fuit.⁊ sic de p se restituere nõ teneret.⁊ dico de p se.qꝛ de p accidẽs etiã A tenet restituere scꝫ cũ adest rõ scandali vl ꝑpter infamatiõis tãq̃ ipe sit detẽtor lucri vsurarij put in sili dixi i q̃ōe.xciij. Et forte ꝙ etiã si A venderet ius sue partis lucri vni tertio p certo pcio nõ essꝫ licittus.qꝛ etiã talis ꝯtus posset biñ suspect⁹ ꝙ in fraudẽ vsure esset excogitat⁹:⁊ etiam vsurarij possent ꝯtũ vsurariũ facere sub sili spẽ. Debet ḡ A vt sit tut⁹ i ꝯscia si velit esse soci⁹ nõ conari vt p incerto lucro habeat fixũ:etiã si lõge min⁹ ⁊ p viã venditionis p iusto pcio posset illud hẽre sed dꝫ cõtentus eẽ lucro sociali in certo ne spẽm mali pferat alijs. Nec q̃rta pbatio tacta i q̃rto dicto posset pbare illũ ꝯtractũ eẽ licitũ simplr q̃uis pbet cũ ex gñe ⁊ ex circũstantia eq̃litatꝭ cõmutatiue posse eẽ licitũ. Nã ñ tollit ab eo rões pcti iã dictas. Nec sile adductũ valet.qꝛ rões pcti iã dicte nõ sũt sic nate hẽre locũ in illo simili sicut i pñti casu.qꝛ casus silis non accedit ad mutuũ sic pñs traditio pecunie accedit. Et hec de psenti questione.

Questio.XCVII.

Utrũ ille ꝯtractus tãq̃ societatꝭ sit licit⁹.scꝫ A tradidit B.c.flor.vt eos exerceat i negociatiõibꝫ:itaq̃ B teneat A reddere.c.flor.q̃lecũq̃ peat.⁊ si q̃d lucrũ inde obuenerit deat B A dare aliq̃tã pte quã A.ptũc specificat.s.medietatẽ vl' hmõi.aut dimittit q̃ntitatẽ ei⁹ pẽdere i placito B. Si ãt nullũ lucrũ obuenerit: nihil teneat B A dare nisi capitalẽ pecuniã. Solutio stat i recitatiõe duoꝝ modorũ dicẽdi ⁊ eoꝝ iprobatiõibꝫ.⁊ postea ponet(vt videt)fundamẽtalioꝛ mod⁹ dicẽdi.

Primus igit mod⁹ est Host.⁊ Jo.an. et cõtinet tria dicta. Primũ ꝙ pactũ illud valet q̃ ponẽs pecuniã non sentiat dãnũ in capitali. pbat sic.qꝛ h pactũ nõ est ꝯ sed pter naturã ꝯtus.pactũ ãt interpositũ pter naturã valet.vt.ff.depo.l.j.et in.c.vnico.d ꝯmo. Scd'o p illo dicto allegat.l.si nõ fuerit.ff.p socio. Scdm si capitale esset pditũ casu fortuito:tũc q̃ posuit deberet i foro aïe remittere.⁊ illa duo dicta sũt Host.i sum.

Tertiũ.pecũia pt poni apud mercatorẽ h mõ vt capitale sit saluum ⁊ ꝙ de lucro soluat certa ps.⁊ illud ẽ Jo.an.vt recitat Panor.in.c.p vias.de do.inter vi.⁊ vxo. Et sic ex illis dictis pꝫ ꝙ senserũt ꝯtũ de q̃ qd q̃rit eẽ licitũ vel licite fieri posse saltem fm Hosti.q̃uis si ponderent vba Jo.an. in ea forma in q̃ ea recitat Panor.nõ videt posse hẽri sufficiẽter ꝙ fuerit eiusdẽ opinionis cũ Hosti.qꝛ dũ q̃rit q̃liter fiat ista depositio pecũie apud mercatorẽ de q̃ illud c.loquit. Rñr fm Jo.an.ꝙ mercatoꝛ pstabit cautionẽ de pecũia integralit' restituenda ⁊ de pte lucri reddẽda ⁊c. Ubi nõ dicit ꝙ mercatoꝛ debeat pecuniã restituere etiã si pierit sine culpa sua:sed pt intelligi Jo.an.ꝙ debeat restituere supple si supermanserit post finẽ mercationis.

Secũdus mod⁹ dicẽdi ẽ Azo. et Accur.in.l.si nõ fuerit.ff.p socio.et Hoff.et Jo.cal.⁊ Bal. in.l.j.ff.p socio.et Panor.in dicto.c.⁊ cõtinet tria dicta. Primũ.pdictus cõtract⁹ nõ ẽ societas.pbat.qꝛ pactũ adiectũ ẽ nõ pter sed ꝯ naturã societatis.igit nõ ẽ societas. Añs pbat.qꝛ de natura societatꝭ ẽ ꝙ socioꝝ ptes sint eq̃les nisi aliud sit dictũ.ñ enim negatur quin agi possit in cõtractu qd ad vnuꝫ pertineãt due partes lucri ad alium tertia:si is qui plus debet hẽre plus cõtulit societati vel pecunie vel ope vel cuiuscũq̃ artis:al's sec⁹. Rõ aũt hui⁹ assum-

pti est, q2 societas est q̄dda ius fraternitatis, z hec est rō specialitatis q̄re ex vi pacti talis societas nō valet, q̄uis in alijs contractib9 pactū appositū teneat. et h̄ dictū et e9 pbatio sunt Azo. z Accur. Hoc dictum etiā sequunt Jo. cal. in repetitiōe. c. nauiganti. de vsuris. et Hoff. dicētes. Uis vt sit vera societas: fac vt dāna z lucra sint cōmunia. Scdm. pdict9 ꝯctus sapit vsurariā prauitatē, pbat. q2 si nō est societas: tūc ē mutuū. mō nō est societas: igit ē mutuū. z si sic: ḡ cū fiat cū pacto lucri seqt q ē vsurariū. Minor pma pbat. q2 si esset societas: vel h̄ esset q̄tū esset ex ei9 forma. s3 hoc nō, q2 ei9 forma ē forma mutui: vel h̄ esset ex natura ei9. sed hoc nō, q2 est ꝯ naturā societatis q vn9 habeat caput saluū alius fractū. ff. co. l. mutuis. Et hoc dictū et ei9 pbatio est Bal. in. l. j. C. p socio Tertium. pdictus ꝯctus nō est honesta z licita societas. pbat dupl'r. Pmo: qm̄ cōtingere posset q ponēs operā sentiret dānū in opis amissis z in capitali pecūie: qd est ꝯtra naturā societatis: cū societas sit q̄da3 fraternitas. l. vex. ff. p socio. Scdo pbat p glo. in. c. plerics. xiiij. q. iij. q̄ dicit q ad h̄ q societas sit licita z honesta inter ponentem pecuniā z ponentē operā, oportet q ponēs pecuniā sentiat de lucro z dāno. et illud dictū z pbatiōes sunt Panoz. in. c. p vestras. de dona. inter vi. z vxo.

Sed cōtra vtrūq3 modū dicendi pōt argui: et pmo ꝯ primū modū dicēdi arguit tripl'r. Primo sic. q2 pmū dictū ꝯtradicit scdo nā i pmo vult q tale pactū valet: z sic vult q licet A sic paciscī: z tn̄ dicēdo in scdo dicto q si capitale esset pditū zc. vult q nō liceret sibi fm pactū agere. s. exigēdo a B restitutionē capital'. Mō nō licet alicui paciscī de habēdo aliqd ab alio obligando eū ad sibi dandū illud qd nō lic3 sibi exigere ab eo, q2 obligādo eū facit ei iniuriā, q2 nō h3 ius id faciēdi: alioqn haberet ius id exigēdi. Scdo: q2 tale pacīsci discordaret ab intētiōe cordis. nā corde pponeret: imo pponere teneret q nō vellet a B exigere restitutionē ei9. z sic esset mēdaciū simulationis ibi. Itē esset ibi peccatū scandali z ifamatiōis suspitiois put tactū fuit i silī i qōe xciiij. casu pmo, q2 etiā hic ex pte A est appares mutuū: etiā si nō sit necessario verū mutuū vt postea patebit. Si aūt pactum cōcordaret cū intentiōe cordis: A pponeret restitutionē ab ipo B exigere. z sic ppo neret peccare: igit peccaret Scdo arguitur ꝯtra pmū z scdm dicta sic. q2 si licet A sic pacisci: tūc erit oib9 ianua apta exercendi vsuras. Nā A nō audēs B volēti exercere negociatiōes mutuare pecuniā ex spe et pacto pticipandi lucrū: dicet. nō mutuabo tibi eā: s3 tradā tibi eā socialiter. ita tn̄ q piculū totius illi9 pecunie sit tuum z dabis mihi ptē lucri si pueniat. z sic idē intētum obtinebit B: sicut si pdicto mō mutuasset cū pacto lucri. Tertio arguit cōtra pbationē pmi dicti, q2 si accepit naturā p substātia z ita verū sit q pactū q̄ ponēs pecuniā vult eē liber a piculo ei9 non sit ꝯ naturā. i. substantiā societatis s3 pteritū nō sequit. igit valet: capiēdo valere p licere. q2 multa pacta cōtingit adijci alicui ꝯctui q̄ nō tollūt substantiā cōtract9. imo ꝯct9 manet substātialit' s3 tn̄ deprauāt eū. q̄uis bn̄ seqt. igit valet. i. manet substātialiter ꝯtract9 talis speciei. imo ꝯtingit q etiam pacta q̄ sunt ꝯ naturā illo pmo mō: n̄ arguūt eū nō valere: capiēdo valere p licere. qn sc3 adhuc maneat licit9: licet trāsmerit in aliā spēm: vt patuit qōe. lxxxix. contrario pmo. Si aūt accipet natura p cōcomitāte subam ꝯctus: quō natura idē ē qd naturale sic dicim9. caliditas ē ꝯ naturā aq q2 ē ꝯ frigiditatē q̄ ē ei natural': sic falsum ē q nō sit ꝯ naturā societatis q ponēs pecuniā i societatē sit liber a piculo. imo naturale societati ē q ponēs sustineat ei9 piculū in toto vl' ad min9 i pte: q̄uis possibile sit saltē de facto ipm excludere p pactū: an ātliate patebit in tertio mō dicēdi. Cōtra scdm modū dicēdi arguit septēplr'. Primo, q2 pbatio pmi dicti nō v3. q2 aut accipit naturā pmo mō aut scdo mō. si pmo mō tūc aūs ē falsu3, q2 nō est ꝯ essentiā societatis q ponēs pecuniā sit liber a piculo eiusdē. nā ponētē pecuniā subire piculo ei9 nō pl9 ē d̄ eēntia societatis q̄ sit de essentia mutui q mutuās sit liber a piclo pecunie mutuate: q mutuatari9 subiret illi aut q̄ q emptor subiret piculo rei empte. mō nō est d̄ essentia mutui q mutuās sit liber a piculo: aut q mutuatari9 subiret piculo

q: illud cōtingit excludi p pactū manente
substātia mutui. q: in casu. c. nauiganti. est
vsura. g mutuatio. q: sedes vsure non est
nisi mutuatio. z si mutuatio: igit manet ibi
substātialiter mutuatio. nō obstāte q mu-
tuatarius nō substet pi̅culo sed mutuator.
Silr nō ē de essentia emptiōis q emptor
substet pi̅culo rei empte. q: p pactū ɔtingit
illud excludi manēte substātia ṽe emptio-
nis. Itē in animalib' pt ɔtrahi vera socie-
tas: z tn̄ ibi cōtingit ɔtrahi talē societatē q
A cui' sunt aialia, ea cōmunicat ipi B so-
cialiter tm̄ q ad vsufructū: remanēte ꝓprie-
tate apud solū A. sic q A sol' remanet do
minus ipoꝝ: et p ɔn̄s etiā aialia solū sunt
in periculo A. in q casu q̄ro. An ne A ali-
cui tertio possit p certa mercede impone-
re totū pi̅culū animaliū manēte vera socie
tate inter A z B. Et pz q sic: loquēdo de
posse citra incursum vllius iniq̄tatꝭ cōmu
tatiue z manēte essentia societatis. g etiam
posset p certa mercede imponere pi̅culum
totū B: manente vera essentia societatꝭ in
ter A z B. Si aūt accipit natura secūdo
mō: tunc q̄uis an̄s esset verū: tn̄ ɔn̄a non
valet. sicut nō valz. caliditas existēs i hac
aq̄ est ɔtra naturā aque. igit illa aqua nō
est aq̄. Vn̄ naturalia ɔtractuū ɔtingit eis
auferri manēte essentia z vera substātia cō
tract'. Immo etiā sepe ɔtigit q illa aufe-
rūt eis licite. vt patuit q̄ōe. lxxix. correla
rio pmo z scdo. z in sequētib' q̄stionibus

Scdo: q: pbatio an̄cedētis eiusdē pba
tionis nō valet q̄ arguit sic. ptes socioꝝ
debēt esse eq̄les. igit nō pt alter socioꝝ eē
liber a toto pi̅culo pecunie: z alter toti pi̅-
culo ei' esse subiectus. q enī hec pbatio n̄
valeat pz dupl'r. Primo: q: an̄s intelligit
de ptib' lucri pueniētis d pecunia: nō aūt
de ptib' capitalis. de q tn̄ loquit ɔn̄s. As-
sumptū pbat. q: si intelligeret etiā de pti-
bus capitalis. tūc oporteret in oī societate
q in fine diuideret nō tm̄ lucrū sociale: sed
etiā capitale: qd̄ est falsum. etiā fm arguen
tes: q: in illa societate in q in fine nō diui-
ditur capitalis pecunia societatꝭ: sz tota ce
dit ponēti eā (sicut cōiter ɔtrahit) alter so-
cioꝝ scz B fuit liber a toto pi̅culo eius. et
alter scz A substinit toti pi̅culo eiusdē: z tn̄
stat q ptes eoꝝ sint eq̄les. scz loquēdo de
ptib' lucri. si igit ibi est substātialiter ṽa so
cietas. immo stat q etiā sit licita societas:
tūc ē inter eos q̄si fraternitas z tn̄ alter ē to
taliter liber: alter totaliter subiect' pi̅culo
capitalis. igit signū est q pdicta ɔn̄a nō va
luit. Tertio: q: dicendo q hec sit rō spe
cialitatꝭ q̄re ex vi pacti zc. innuit q in cete
ris cōtractib' pactū appositū ɔ naturā eo-
rum nō ipedit q̄n valeāt. z hoc nō est ve-
nire natura capiat scdo mō. In h aūt q di
cit in ɔtractu societatis impedit: z h ex rōe
fraternitatis: innuit falsum. q: innuit q̄si n̄
posset manere rō fraternitatꝭ inter A z B
si alter esset liber a pi̅culo pecunie capital
Nō hoc est falsum. q: ad fraternitatē illā
q reqrit in societate sufficere pt q sint frēs
in ptib' lucri socialis: nō aūt in capitali pe
cunia. q: tūc sp esset etiā capitalis pecunia
diuidēda in fine societatis. Itē tūc q̄ rōne
oporteret A eē subiectū pi̅culo pecūie: eti
am oporteret B eē subiectū pi̅culo: qd̄ ē fal-
sum. vt pz ex dictis. Quarto: q: dicēdo
fac vt sit vera societas zc. innuit q̄si nō pos
sit esse vera societas nisi zc. qd̄ est falsum.
intelligēdo de dānis capitalis pecūie. siue
loquat de societate ṽa: veritate essentie si-
ue ṽitate licētie z iusticie. q: stat q sit vtro
qz mō vera societas vbi alter scz B nulli
dāno capitalis pecunie subiacet: sicut nec p-
ticipatur' est in fine societatis (nisi loqua-
mur d dāno ex culpa pueniēte) g eadē rōe
ex pacto aliq posset manēte ṽa essentia so-
cietatis ɔtingere q A nulli dāno capital
pecūie subiaceret z totū esset B. z etiā sine
h q A iniuste ḡuaret B vel melioraret in-
iuste suā ꝓpriā ɔditionē dūmō A refunde
ret B alia via hmōi pi̅culū ei ipositū. q̄re
aūt notant dicā: sine h q A iniuste ḡuaret
zc. z nō dico illicite: patebit i tertio mō di
cendi. Quīto arguit ɔ scdm dictū sic. q:
dato q maior pbatiōis ei' esset ṽa: licz nō
necessario habeat spēm veritatꝭ: tn̄ minor
negaret. imo eq̄ cōtingit manere societatē
substātial'r sic ɔtingit mutuū manere mu
tuū vbi mutuatari' non substat pi̅culo sz
mutuator. vt pz in. c. nauiganti. quia non
plus est illud essentiale mutuo q̄ alteꝝ sit
essentiale societati z eō. Ad pbatiōz dice-
ret q n̄ ex forma nn̄ nec ex natura. sz ex for-
ma vna cū intentione A ɔtingit illum cō-
tractū habere q sit societas z nō mutuum
qd̄ pz. q: forma tradendi posita in titulo

est cōmunis traditioni sociali ⁊ traditioni
mutui. vterqȝ ei tradit pecuniā alteri: ⁊ q̄uis
pactū adiectū ꝑ se ferat vel ꝓferat spe-
ciē mutui tñ nō arguit ꝙ ergo ibi sit vere
mutuum. quia sepe naturale vni⁹ contra-
ctus apponit̄ alteri cui nō est naturale. nec
tñ arguit illū aliū esse essentialiter talē cui
illud est naturale. Ex autem ex intentōne
⁊ forma simul possit habere ꝙ sit societas
ptȝ. q: si A intēdit trāsferre interusoriū et
ɔsequēter dñium pecunie in B translatōe
abdicatiua est mutuū. si aūt tm̄ translatōe
cōicatiua faciēdo B cōdominū ei⁹: īpossi-
bile est eē mutuū sed erit societas. ⁊ de illis
patuit qōe. lxxij. ɔclusione ꝑma ⁊ secūda.

Sexto: q: ꝓbādo ꝙ ex natura nō sit so-
cietas deficit. quia si accipit naturā ꝑmo
mō: tūc est falsum ꝙ ꝑdictū pactū adiectū
sit ɔtra naturā societatis vt ondi. Si autē
accipit scdo mō tunc q̄uis sit ɔ naturā ꝙ
A habeat caput saluū: nō tñ sequit̄. igitur
nō est substāĩalter societas. nec etiā seq̄t̄
ꝙ ergo ñ sit eq̄ societas q̄n illō naturale ex-
cludi potuit sic ꝙ nō iniq̄ fuerit actū cū B
dummō A imponēdo ꝑiculū ei⁹ B: illō re-
fundat alia via. Preterea. q̄uis sit ɔ natu-
ram ꝙ determinate ille socius scȝ A q̄ po-
suit pecuniā habeat caput saluū: tñ nō est
cōtra naturā indeterminate loquēdo ꝙ al-
ter habeat caput saluū alter fructū. q: stat
etiā licite ꝙ B habeat caput saluū: sic ꝙ ca-
pitalis pecunia ꝑeundo nō pereat sibi sed
soli A. igit̄ falsum assumit sic generalit̄ lo-
quēdo ꝙ sit cōtra naturā societatis ꝙ vn⁹
habeat caput saluū alter fructū. Septi-
mo arguit̄ ɔtra ꝓbationē tertij dicti. q: nō
est ɔtra naturā societatis: etiā capiendo na-
turam scdo mō ꝙ B sentiat damnū tā in
oꝑis q̄ etiā in pecunia capitali: saltē loq̄n-
do de sentiēdo ꝑtē dāni pecunie capitalis
vt ptȝ in illa societate in q̄ in fine etiā ē di-
uidenda capitalis pecunia. imo etiā in ali-
qua in q̄ nō est diuidēda capitalis pecūia
in fine. put ptȝ ī correlario scde ɔclusionis
q̄stionis. lxxij. Quare ergo nō posset A si-
ne iniq̄tate vel ineq̄litate īponere B totū
ꝑiculū pecūie capitalis etiā nō diuidende
in fine: dummō refunderet ei sufficiēter il-
lud onus: dimittēdo B ius ad eo maiorē
ꝑtē lucri: cū al's satis ꝑua ei deberet̄: suppo-
sito ꝙ viles essent oꝑe ei⁹. Nec allegato le-
gis verū ⁊c. valet. q: quō sit intelligendū
ꝙ societas sit quedā fraternitas patuit.

Improbatis igit̄ ꝑdictis duob⁹ modis
dicendi poni potest

Tertius modus dicēdi q̄ cōti-
nere ꝑt tria dicta. Pri-
mū est: stat ꝙ in casu q̄stionis sit substātia-
liter ⁊ essentialit̄ ꝟa societas inter A ⁊ B.
q: si nō: maxīe q: esset mutuū. sed h̄ nō est
necessariū. q: si A habeat talē intentionē q̄-
lis est exposita in q̄nto argumēto ɔ scōm
modū dicēdi: īpossibile est eē mutuū ⁊ erit
vera essentia societatis. mō stat ꝙ A trāf-
ferēdo habeat illā intentionē. igit̄. Scdo
q: illa q̄ ex ꝑdictis modis dicendi vident̄
obstare ne sit substātialiter vera societas
sūt cassata. vt ptȝ ex ꝑmo argumēto ɔ secū-
dum modū dicēdi. Scōm dictū. stat ꝙ
in casu q̄stionis etiā sit societas q̄ d' se ⁊ in-
trinsece nō sit iniq̄ ɔ iusticiā cōmutatiuā. s.
cōmendo aliquā ineq̄litatē inter A et B.
ꝓbat̄: q: pono ꝙ oꝑe B sint eq̄les cōmu-
nicationi pecunie A: ɔsiderādo pecuniā
q̄ ad interusoriū ei⁹. ⁊ ita debeat̄ B solum
medietas lucri ⁊ alia debeat̄ A. ⁊ periculū
toti⁹ pecunie capitalis stet ad A: sicut etiā
pecunia capitalis debebit in fine redire to-
ta ad solū A: si non pereat a fortuna. Hoc
posito q̄ro. an ne sufferre ꝑiculū toti⁹ pe-
cunie capitalis sit refusibile aliq̄ pecūia vl'
re estimabili pecunia. ⁊ ptȝ ꝙ sic. Nā vnus
terti⁹ susciperet aliquantā pecuniā vel rē esti-
mabilē pecunia et susciperet ꝑiculū toti⁹ pe-
cunie loco A. ergo A sine incursu iniq̄tatis
ɔ iusticiā cōmutatiuā poterit illud ꝑiculū
īponere B: dūmō ei satisfaciat ꝓ īpositōe
oneris eidē indebiti: maxīe si illud faceret
vt eo magis sollicit⁹ sit ad custodiēdū pe-
cuniā. Si igit̄ A tāto minorē ꝑtē lucri re-
cipiat q̄nti oneris ē sustinētia ꝑiculi. vtputa
si recipiat cētesimā cū possit lōge maiorem
ꝑtē lucri recipe. scȝ medietatē totius lucri ⁊
dimittat B oēs reliq̄s ꝑtes lucri. iā suffi-
ciēter refudisset ei on⁹. igit̄ nō iniq̄ grauaret
B. q̄ posset ei illud īposuisse sic potuisset il-
lud imposuisse vni tertio. et h̄ q̄ ad hoc ꝙ
A neutrobiqȝ peccaret ꝑctō iniusti grauami-
nis. qd̄ dico ꝑtē dicēda ī tertio dicto. Nō
in casu q̄stionis non exprimit̄ an A exigat
a B tantam vel tantā partem lucri. igitur
stat ꝙ forma casus manente A exigat ita

vilem partē vt argutū est q nō erit grauamen iniquū ibi immo etiā in titulo ponit q A inuenit determinationē ptis pendere in bñplacito B dūmmō et aliq̄d det de lucro. Tertiū dictū. Casus q̄stionis ē illicitus A etiā si minimā ptē lucri velit hīc. pbat. q: z si ñer q sit subitāna aliter societas imo societas nō cōtinens iniq̄tatē ꝯ B: tñ hꝫ spēm mutui vsurarij. q: traditio illa q̄ntum ē ex forma sua: g oīa est forma in q̄ fit mutuatio: q̄uis nō sit ꝑ̄ra soli mutuatio ni. et licet intentio posset facere q nō esset mutuatio: tñ illa nō cōstat hominibꝫ. ideo ille cōtractus natus est infamare A de crimine vsure. et sic A cōtrahendo agit ꝯtra charitatē sup̄ꝑplus. et etiā ille cōtractus natus est scandalizare ꝓximū. q: ex h̄ accipiet ꝓximus occasionē: etiā ꝯtractū q̄ ex intentione est mutuū vsurariū exercere. Item si admitteret ille cōtractus: apta esset ianua oībꝫ vsurarijs ꝓut argutū est: et fundamētū huiꝰ modi dicēdi pꝫ satis ex dictis q̄ōne pcē. Ex nūc dictis ptꝫ etiā quō ille terciꝰ modꝰ dicēdi differt a p̄mo mō dicēdi. q: ñ dic ēū licitū: differt etiā a scdo. q: ñ dic eū illicitū illo mō q̄ scds modus: sed alio mō et ex alio fundamēto. Ad pbatiōes primi modi dicēdi ptꝫ solutio. Uñ ad. §. de illa. instit. p socio. vbi dr q valet pactū vt alter nō sentiat de damno sꝫ de lucro Dicendum q intelligit q licitū est ponēti operā paciscī vt nō sentiat damnū pecunie capitalis: nō aūt intelligit q liceat A paciscī q nō sentiat damnū pecūie capitalis: z dato q etiā diceret. tñ illud esset sic intelligendum q stat q ibi nō sit pctm̄ iniq̄tatis nō tñ ꝑpter h̄ erit imunitas ab oī alia rōe pctī vterq etiā ꝯtrahentiū sentit aliud damnū Nā A p̄ter damnū qd̄ expectat in pecūia capitali in toto vel in pte si pdat: habet expectare etiā damnū in interusorio eiusdez pecūie: etiā si pecunia nō perdat. sic ecōtra B sentit damnū pditōis opaꝝ si ꝯtingat. vterq etiā sentit lucrū ꝓueniēs d̄ pecunia et operis alterius. Et hec solutio est valida: nō autē illa quā dat Jo. cal. dicens q §. ille intelligit nō de capitali sed de dānis et lucris cōtingentibus saluo capitali. nā ꝯtra hoc argueretur sic. quia si equitati societatis nō obstat q in lucris cōtingentibus ex interusorio pecunie z operarū sint ita inequales q vnus vtputa etiā ille qui dat pecuniam: sentiat lucrum sine damno opposito tali lucro. z hoc nō potest alteri si alter scꝫ A alteri scꝫ B refundat onꝰ alia via: ergo eadē rōe etiā fieri poterit sine incursu iniquitatis: q alter scꝫ A sentiat lucrum sine vllo damno capitalis pecunie: dūmmō A refundat B onus periculi capitalis ei impositū. ergo illa solutio non sic cōtra p̄dictum. §. defensat cōdemnationem cōtractus quē cōdemnat quin eadē rōne posset eū saluare sicut illū saluandū censet de q̄ ille. §. loquit. Et si arguatur etiā ꝯtra p̄cedentē solutionē. q: eque non debet esse melior ꝯditio ponētis operā q̄ ponētis pecuniā: sic nō dꝫ esse melior ecōtra. ergo si nō reddit illicita societas p ꝯ q ponēs operā nō vult sentire de dāno capital' q̄ mō intelligit ille. §. fm illā solutionē tūc eadē rōe etiā nō reddit illicita p h̄ q ponēs pecuniā nō vult sentire dānū eiusdem capitalis pecunie. Alioqn vnꝰ posset hēe ꝯditionē meliorē alio. Et ꝯfirmat. q: si. §. ille voluit declarare q licitū sit pactū q̄ ponēs operā nō sentiat aliq̄d de dāno capital: tūc frustra de h̄ cōditū fuisset ius: q: tūc illud esset necessariū. scꝫ q ponens operā nō sentiret dānū capital'. q: suū oppositū scꝫ q ponens operā sentiret totum damnū nūq posset licite fieri. Dicendū q nō est par rō: quia qñ ponēs pecuniam vellet esse liber a ꝑiculo tūc haberet spēm mali: etiā si nulla esset iniq̄tas inter eos qn omne onus impositū ponēti operā esset ei refusuz p ponentē pecuniā. Nō sic qñ ponens operā vult eē liber a ꝑiculo eiꝰ. z qd̄ de ineq̄litate ꝯditionū arguit. pꝫ q nō obstante q A debet substare ꝑiculo z B dꝫ esse immunis: adhuc equa manere pōt cōditio vtriusq vt patuit sepiꝰ. vtputa. quia opē B solū equalēt interusorio pecunie z nō pecūie diuidēde in fine societat': q̄uis argumentū pbet q sit vel possit eē par rō vtrobiq q̄ ad hoc qd̄ est equitatē fuam hinc inde. Ad ꝯfirmationē dicēdū q ei qd̄ ē ponentem operam nō sentire damnum capitalis: opponuntur duo. scꝫ ip̄m ponentem operam sentire totum damnuz capitalis z ip̄m ponentē operaz solum partē dāni capitalis sentire. Modo z si p̄mū oppositū nūq possit licite fieri. q̄uis sine iniq

tate ꝯtingat fieri)tñ scḋm oppositũ cõtingit licite fieri:iõ non frustra emanauit ille §. Item si allegetur.c. per vr̃as. de do. inter vi. et vro. dicendũ ꝙ ibi nõ habet nisi ꝙ licitum est pecuniã cõmittere mercatori ad partẽ lucri:nõ aũt dicit ibi ꝙ possit illa pecunia cõmitti manẽte periculo apud mercatorem. de hoc etiã patuit q̃stione.xcvij.in argumẽto ꝯtra primũ dictũ p̄mi casus.⁊ hec de pñti q̃stione. Et in hoc finit septus tractatus hui⁹ opis.

Tractatus septim⁹ et vltimus.

Expedito tractatu sexto qui fuit de contractibꝫ societatis tã in animalibus q̃ȝ in pecunia.cõsequenter ⁊ vltimo accedendũ est ad septimum ⁊ vltimũ tractatũ.in quo determinandũ est de ꝯtractu ꝑmutationis ⁊ cambij:cuius tractatus prima q̃stio est.xcviij. in ordine questionũ toti⁹ opis ⁊ talis.

Questio. XCVIII.

Utrũ permutatio sit cõtractus licitus. Solutio qõis stat in quattuor suppositionibꝫ:⁊ quattuor ꝯclusionibus.

Prima suppositio. Permutatio capitur tripliciter. Primo generaliter put accipitur tãq̃ȝ sinonimũ cum cõmutatione.⁊ sic oĩs cõtractus nõ gratuitus. scȝ vbi aliq̄d datur ꝑ alio dicit permutatio. et sic emptio: venditio:locatio:societas ⁊ sic de alijs:dicuntur ꝑmutationes. et sic nõ capit hic. cõtractus aũt gratuiti non dicerent hoc mõ ꝑmutationes. q: in talibꝫ vn⁹ ꝯtrahentiũ id qḋ dat nõ cõmutat ꝑ alio:q: sine pacto et intentiõe redditiõis alteri⁹ vt cõtingit in donatiõe ⁊ cõmodatione. Scḋo mõ capitur specialit put est ꝯtract⁹ q̃ dat aliq̄d ꝑ aliq̄ siue vtrũq̄ȝ hincinde datũ sit res distinguendo rẽ cõtra numisma siue vtrũq̄ȝ sit numisma. dummõ nõ det ex vna parte numisma ⁊ ex alia pte res. ⁊ illo mõ capitur in ꝓposito q̄ritur q̃ ad eã specie in q̃ dat numisma ꝑ numismate an sit licit⁹ cõtractus specialiter dicet in sequẽti qõe. sed in pñti q̃stione dicet de vtraq̄ȝ specie in generali. Tertio mõ capit specialit⁹ put est contractus q̃ dat res ꝑ re distinguẽdo rem cõtra numisma. vt vinũ ꝑ blado:coriũ ꝑ pãno:equũ ꝑ asino ⁊ sic de alijs. Et illo modo cambiũ pecuniariũ nõ esset species ꝑmutationis.

Secunda suppositio. Permutatio put in ꝓposito capit scȝ scḋo mõ est duplex. Quedã est rerum distinguẽdo numisma ꝯ rẽ. Alia est numismatũ:et illa appropriato vocabulo dr̃ cambiũ. Et dico. appropriato. q: h̄ nomen nõ est oĩno ꝓpriũ nomẽ ꝑmutationis numismatũ. Nã etiã ꝯmutatio rei ꝑ re vl' rerũ adinuicem posset dici cambium de rigore vocabuli: licet nõ de appropriatione Prima autem species retinet sibi cõmune nomẽ ꝑmutatiõis ꝑ regulã thopicã aresto. j. thopicã. qñ plibꝫ est vnũ nomẽ cõe ⁊c.

Tertia suppositio. Permutatio. s. rerũ est duplex. Quedam est pura ab oĩ alio ꝯtractu. vt cũ A statim dat suũ vinũ ꝑ blado B:qḋ etiã A statim recipit a B. nec alter alteri aliq̄d supaddit de numismate. Quedã ꝟo ẽ impura. puta q: ei admiscet alt⁹ ꝯtract⁹. puta aliqñ mutuatio:aliqñ vẽditio vel emptio. aliqñ alius ꝯtract⁹. Exemplũ p̄mi. Si A stati dat suũ vinũ ꝑ blado B: et tñ B nõ dat mox suũ bladũ A. imo solũ post tps. tã ei A implicite censet B mutuare bladum. q: pinde est acsi B dedisset bladũ A:sic ⁊ debuisset. et ecõtra A mox ei illud reddidisset restituendũ sibi post tps. Exẽplũ scḋi. Ut si meũ vinũ valẽs.c. flor. do pro tuo blado valẽte.xc. flor. ita tñ ꝙ tu debes i supplementũ supaddere.x. flor. iã ego cẽseor ꝑti ꝑmutasse tecũ ⁊ ꝑtim ẽt meũ vinũ vendidisse. ⁊ tu ꝑtim censeris ꝑmutasse mecum ⁊ ꝑtim emisse a me vinũ:poti⁹ tñ censetur ꝑmutatio q̃ȝ vẽditio ex pte mea. q: pecunia ꝑ te mihi dãda nõ venit in illa ꝑmutatione nisi accessorie ⁊ in supplementũ defectus valoris rei. et ꝑ h̄ facit.c.ad qões. de re. ꝑmu. vbi tex. ꝑmutatiõẽ appellat si vna eccl'ia piguior: ꝑmutat iure ꝓprietatis ꝑ alia mag' tenui ⁊ in supplemẽtũ tenuitatis ꝑ aliũ redditũ addit pecũia ex alia pte. sec⁹ aũt vbi plus de pecũia mihi ꝑ vino redderes q̃ȝ de blado:ita ꝙ i defectũ pecunie

dares mihi bladum. tūc em̄ licet esset etiā cōtractus mixtus ex pmutatione et vendi tione: tñ potius et pncipalius esset vendi tio q̄ pmutatio ex mea pte: et similiter ex tua parte poti⁹ esset emptio q̄ pmutatio. Si aūt tantundē das pecunie q̄tū bladi p vino meo: tunc eque est pmutatio sicut venditio ex mea pte: ita etiam tua ex parte erit eque pmutatio sicut venditio: nisi for te ex animo permutantiū secus sit: puta si principaliter intendebāt pmutare et poti⁹ q̄ vendere: licet p̄cium accesserit in supple mentū: tunc em̄ esset pmutatio. si aūt econ tra: tunc erit emptio et venditio. Et de his vide Panor. in p̄dicto. c. Exemplū ter tij. vt si meū vinū valens centū floreñ. do tibi p blado tuo valente tm̄. xc. floreñ. do nando seu liberaliter remittēdo reliquam partē bladi supaddendā: tunc em̄ ei est p mixta donatio. In p̄nti aūt tractatu lo quar tm̄ de pmutatione illa q̄ est pura ab emptione et venditione. Nam si qs nouit q̄d requirat ad pmutationē purā ab em ptione et venditione: etiā sciet q̄d requirat ad illam cui est emptio et venditio pmixta et hoc ex dictis in tractatu de empt. et ven di. et ex hic dicēdis de pmutatione. De p mutatione aūt cui est admixtū mutuū idē potest patere: sed tñ aliq̄d hic de illa dicet et etiam in sequēti q̄stione de cambio mi xto cum mutuo.

Quarta suppositio

Permutatio rerū est duplex. Quedam est iconomica. quedā vero lucratiua. Exem plum primi. Permuto meum vinum pro tuo blado quaten⁹ illo blado vtar in do mo mea p cibo. nō autē vt ipm ad lucr̄ re uendā vel aliter distrahā. Exemplū secū di. qñ illa pmutatio fit vt res p qua fit p mutatio distrahat ad lucrū et nō vt pmu tans ea vtatur domi.

Prima cōclusio. Permutatio vt in p̄posito capit est cōtra ctus specialis ab alijs distinctus. pbatur Quia in p̄posito capit scdo mō: et illo mō distinguit ab alijs. igit. Minor pbat de cōmunioribꝰ cōtractibꝰ cum q̄bus plus vi detur coincidere. Et si ostensum fuerit q a talibꝰ distinguit etiā satis erit verisimi le q ab alijs distinguat. Illi autē quibus magis videt identificari sūt mutuatio: em ptio: venditio: locatio: societas: donatio: et cōmodatio. Permutatio aūt distingua tur a mutuatione. Primo: quia mutuatio solū habet fieri in illis rebꝰ quarū vsus est eaꝝ cōsumptio et ad talē vsum. sed pmuta tio pōt fieri in illis quarū vsus nō est eaꝝ cōsumptio et etiā ad talem vsum. Secun do in hoc. q: nō est pmutatio nisi res quā permutās dat suo cōpmutāti: distinguat ad minus nūeraliter a re sui cōpermutā tis. Sed ad mutuationē non requirit illa alietas: q: q̄uis possit mutuatari⁹ dare mutuatori aliā rem numero: tñ etiā potest eandē numero eidem restituere. Tertio: q: si debꝫ esse pura pmutatio: oportet q mox sit retradita alia res: ita q recipiēs bladuꝫ nō habeat facultatē retradendi illam aliā rem vel aliud bladū post tempus. ecōtra aūt de substātia mutuationis est q mutua tarius nō teneat mox retradere rē mutua tam. immo requirit lapsus tpis ei cōcessi.

Ex illis sequit correlariū trimēbre tale. Q si A det facultatē ipi B ad retraden dum sibi post lapsum notabilis tpis idem bladum in numero vel aliud in numero: idē tñ in specie nō potest esse pmutatio sꝫ erit solū mutuatio. Et si A velit q tradat sibi alia res in specie distincta a blado vel solum alia res in numero distincta a bla do suo et mox: tunc est pura pmutatio. Si aūt velit q res distincta specie l' numero a suo blado ei tradatur post lapsum tpis: tunc nō potest esse mutuatio pura simpli citer: nec pmutatio pura: sed erit permuta tio cui est admixta mutuatio p̄pter lapsum temporis cōcessum. Aut erit mutuatio cū pacto existente p̄ter naturalia mutuatiōis quia nō est naturale mutuo q oporteat a liam rem numero restitui saltem in mutuo pecuniario. Secūdo q distinguat a vē ditione. pbatur. quia pmutatio rei fit nō p numismate sed p alia re. sed venditio ne cessario fit p numismate. igit. Tertio di stinguitur ab emptiōe. q: pmutatio rei fit nō p numismate: sed mediante alia re. em ptio aūt fit mediante numismate. Quar to distinguit a locatiōe: q: locans retinet dñium rei locate: et solū transfert vsum in illum cui locat. sed pmutans transfert etiā dñium rei pmutate in cōpermutantem.

Scdo q: dato q ptingeret etiã pmutari vsum rei cum alio. Utputa p cõsimili vsu alterius rei vel etiam p re alia: tñ adhuc talis pmutatio differret a locatione. q: locatio saltem pprie capta vt est cõtractus nominatus z specie ab aliis distinctus nõ fit nisi p numismate. Predicta aũt pmutatio fieret sine numismate. igit. Locatio ãt improprie dicta q̃ vsus vnius rei pcederet alteri p vsu alteri' rei vel p alia re nõ esset distincta a pmutatiõe vñ esset cõtractus innominatus. do vt des: cuiusmodi etiã est pmutatio. et eodẽ modo etiã pt3 quõ distinguat a pductione. Quinto distinguit a societate: q: pmutãs transferẽdo dñiu3 vl vsum rei sue in alium abdicat a se id qd in alium trãsfert: sed in societate ponẽs rẽ vl vsum rei transfert eã in aliũ sine abdicatione eius Sexto distinguit a donatione. q: donãs rẽ transfert rem in aliũ sine obligatione reddẽdi sibi aliã: sed pmutãs rem trãsfert eã cum obligatiõe reddẽdi sibi aliam. Septimo distinguit a cõmodatione. q: cõmodans trãsfert solũ vsum rei in aliũ z hoc gratis. pmutãs autẽ rem transfert nõ tñ vsum sed etiã rẽ ipam in alium.

Et dato q etiã trãsferret aliqñ solum vsum rei in alium retẽta sibi pprietate rei vt fit in pmutata cõmodatiõe: tñ talis pmutata cõmodatio aut nõ est cõmodatio: q: nõ fit gratis sed p equalẽti. aut si est cõmodatio aliq̃ mõ sic mutuatio lucratiua seu vsuraria etiã est mutuatio q̃dã. tñ talis distinguit a pmutatiõe rei p re de q̃ hic loqmur. Et generalit pmutatio distinguit a supradictis speciebus: q: pmutatio est cõtractus innoĩatus: z põt dici q sit ptract' q̃ dicit do vt des. sed supradicti cõtractus et alii sunt noĩati. quõ autẽ intelligat q pmutatio sit innoĩatus cõtract' cũ tñ habeat nomẽ: et si nõ pprium tñ appropriatũ patuit q̃stione. xvii.

Secunda cõclusio. Permutatio rerũ est cõtract' ex genere suo licitus.

Tertia. Permutatio rerũ põt taliter vestiri circũstantiis q erit licitus: etiã simpliciter licitus.

Quarta. Permutatio rerũ pt septempliciter deprauari sm q deficere ptingit quãlibet septẽ circũstantiarũ ad eius pfectã bonitatẽ moralẽ requisitarũ. Iste aũt tres pclusiones pñt sufficiẽter pbari et similibus q̃ dicta sũt qõe sixta x ii. Et declarãdo quartã pclusionẽ pt exemplificari de singulis circũstantiis.

Primo de circũstantia q̃s. vt si is q̃ pmutat est p superiorẽ phibit' cõtrahere contractu pmutatiõis. z h vel cuiuscunq3 vel alicui' determiate pmutatiõis. Uñ cleric' et si nõ sit ab oĩ pmutatione phibit' est tñ phibita ei pmutatio negociatiua seu lucratiua. Itẽ pmutatio bñficii si pp̃ria autoritate fieret. puta sine autoritate epi transferentis psonas. Scdo de circũstantia q̃d q̃ tñ coincidit cũ obiecto pmutatiõis. Ut si q̃s pmutat rem phibitã pmutari. De hoc pone q̃ttuor exempla. Primũ: rem spiritualẽ vel annexã spũali phibitũ est pmutare saltẽ capiẽdo pmutationẽ vt est ptractus nõ gratuit' q̃ sc3 fit p re tpali tãq̃ appreciatiua. Nã hoc mõ phibitum est spũales res vt officia ecclesiastica vel ei annexa: vt bñficia pmutare. q: pceptũ est vt illa gratis pferant. igit vt nõ p re appreciatiua pferant. Immo nõ obstãte q bñficia ecclesiastica sunt res vere z intrinsece tpales: z ita ex sui natura appciabiles. adhuc quia ecclesia statuit vt non p precio vel re estimabili precio pferãt: iõ illicitũ ẽ ea tali animo pmutare. Et qd plus est: etiã si q̃s nõ animo appciandi sed aliq̃ alio aĩo vellet pmutare bñficiũ p bñficio nõ illud sibi liceret sua autoritate: sed ad epm talia ptinent q̃ trãsferre põt psonã de bñficio i bñficiũ z ecõtra nõ aũt ptibus. Et nec epo lic3 pmutare talia bñficia aĩo appreciatiuo cu3 bñficia sint annexa spũalibus z ea cõcomitẽtur. z hoc est pter dispositionẽ iuris positiui phibentis ea ingratuito aĩo vel appreciatiuo aĩo pferri. Scdm exemplũ. vt si re3 alienã q̃s inuito dño pmutet cũ effectu: qm̃ sic pmutãdo ptrectat rẽ alienã inuito dño. quõ aũt sit possibile q q̃s rẽ alienam licite possit vendere inuito dño patuit qõe. lxx. Tertiũ exemplũ. vt si rẽ defectuosam pmutat nõ detegẽdo ei' defectũ alteri cõpermutanti. et intelligit hoc siue illa sit defectuosa in substãtia q̃ntitate siue q̃litate. Uñ talis pmutatio regulariter loquẽdo est illicita illi cuius ẽ talis res. An autẽ ne in aliquibus casibus pmutans talem

ex causa, vt si proportionabiliter diminuit de precio aut si scit aut credit probabiliter cōpermutantē scire defectum. dic de illis proportionabiliter sicut diffuse dictū est in simili de vendēte rē defectuosā z de emēte precio defectuoso sup qōe.lviij et.lx. Quartū exemplū. vt si quis aliquā illarū rerū pmutat de qbus phibitū est q nō vēdant dūmō lex phibēs earundē venditionē si sit positiua vtat etiā vocabulo distractōis: qm sub distractiōe etiā cōprehendit pmutatio. Aut si tali vocabulo nō vtat tñ ex intentiōe velit etiā pmutationē aut psimilē distractionē earundē phibitā ee. Aut si lex phibēs aliquarū rerū vēditionē nō sit positiua s3 naturalis z ratio phibitiōis de venditiōe eque habeat locū in pmutatiōe sicut in venditione. Exemplū pmi z scdi. Nā multe res sūt de qbus est phibitū q nullus eas vēdat saracenis: put diffuse patuit qōe.lj. Et in tali phibitiōe ipm ius positiuū aut vtit vocabulo distractiōis. aut si nō vtit: tñ clare pt elici q mens legislatoris fuit q nullo ptractu deberēt talia eis tradi. vñ etiā adductio taliū ad saracenos est interdicta Et eodē mō de qbusdā alijs rebus ē dicendū de qbus ius ciuile disposuit vt nō vēderent: de qbus etiā ibidē patuit. Exemplū tertij. vt q ille res d qbus patuit i qōe.liij. sint phibite: hoc est ex lege naturali z diuina mutue charitatis q tenemur proximis non dare materiā aut auxiliū vel occasionem peccādi. et illa rō eq h3 locū in pmutatiōe. iō etiā earundē rerū pmutatio erit illicita.

Tertio de tertia circūstātia. Ut si quis pmutat ei cui est interdictū alicui vel tali cōpermutare. vt si A pmutet rē ipi B excōmunicato notorie: vel p tali denunciato. Iā em cōicat ei cū tñ illicitū sit tali cōicare. Scdm exemplū. si quis pmutat alteri cū illi alteri pmutatio sit interdicta. Uñ etiā si phibitio esset solū illi alteri facta. puta filio a pre. vel monacho ab abbate. et ego id sciēs pmutem aliqd cū tali: peccabo. qz et si phibitio sibi facta nō me cōtingat: tñ phibitio legis diuine me ptingit: q vult q nō debeo alteri in pctō cōicare aut ei auxilio ee in psummatiōe talis pcti. z huius sile habitū est qōe.lxxxvij. Tertiū exemplū. vt si quis saracenis vel wikleffistis aut hussitis p ptractū pmutatiōis tradat talia de qbus dictū est in qōe.lj. Quartū exemplū. si quis iudeo p ptractū pmutationis tradat aliqd in casu de quo habitū est qōne.lj. in pclusione scda de circūstantia cui. Quarto de qrta circūstantia scz cur Ut si quis pmutationē rei faciat ob inhonestum finē aut illicitū. z de h dic sicut in silī dictū est qōe.lj. quō venditio z emptio ex defectu debiti finis depravat: et specialit pmutatio lucratiua. Quinto z sexto de circūstantijs vbi z qñ. si scz in loco vel tpe quo pmutatio est phibita facit pmutationē. Uñ si ē lucratiua pmutatio ipa depravat rōne indebiti loci z tpis eo mō sicut dictū est emptionē z venditionē lucratiuam depravari illo mō. Septimo z vltimo de circū stantia quō. vt si nō seruat quis debitū modū in pmutādo. Et de h pñt poni septē exēpla. Primū qñ pmutās nō fuat eqlitatē valoris rerū. Utputa rē minoris valoris dat p re maioris valoris. et de h dic sicut in sili dictū est qōe.lvij. de vendente rē p pcio maiori q valeat. aut emente rē p pcio minori q valeat. scz distinguēdo an quis illud scienter faciat vl ignorāter. et an referat si ille excessus in q decipit alter sit vltra dimidiū iusti pcij vel citra. et si citra an in notabili vel in nō notabili. z sic de multis alijs varietatibus ibi dictis q oia simili mō applica huc. An aūt eqlitas rerū adinuicē pmutandarū psistat in indiuisibili vl diuisibili: et qbus documētis agnoscat valor. dic put in sili dictū est qōe.lvj. de valore mercis z pcij ei. Scdm si A pmutat rē suā p re B: quā tñ B solū tenebatur dare post aliquantū tps sibi p A indultū z res B tūc dāda erit verisilr melior q res data sibi p A: et A h facit vt sic rōe dilationis tpis lucret: cū tñ A tpe pmutatiōis erat alis parat suā rē distrahere z pmutare et nō erat seruatur eā vsq ad illud tps q verisilr potuisset valuisse tale qd plus. sed vbi A volebat eā reseruasse vsq tūc z ad instantiā B pmutat ei: et de h dic cū lu mutatiōibus positis in qōe.lvij. et.lxi. Tertium. Si A pmutat rem suā p re B: q̄ si fm cursum illi tpis putat hīncinde equa lere: tñ A scit vel pbabilit credit q affutura est tāta affluētia rerū q sue res sunt similes: q sua res hodie tradita B: mox puta eras notabilit min valebit aut scit vel p

babiliter credit q res psilles rei B sunt q̃ totius piture: adeo q res B mox notabiliter plus valebit q̃ putet nūc valere. Nam in vtroq3 illoꝝ casuum an A licite pmutet vel nō: dic, put in sili dictū est in qōe.lxij.

Quartū qñ A oīno immutatā rem permutat chari⁹ q̃ ipe eā emerit vel alio mō acq̄siuerit. et de hoc dic cū distinctiōe sicut dictū est in qōe.lxiij. Quintū.qñ rē aliquā p permutationē vel aliter acq̄rit vno tpe eo fine vt eā alio tpe chari⁹ pmutet: et distingue sic dictū ē qōe.lxv. Sextū qñ rē suā pmutat alicui vsurario p re i eo casu in q̄ nō est licitū etiā eidē aliq̄d vēdere: de q̄ z quō patuit qōe.lxix. Septimū: qñ rem suā pmutat alteri p alia re etiā meliori. z h ob id qd cōspicit rem suā alteri ee valde cōmodosā z. de q̄ in sili patuit i qōe lxj. An aūt liceat ipi A eā pmutare alteri p re meliori ob id q A multū indiget illa re: z pter nimiā instantiā ipius B ei pmutat p tāto meliori q̄nto ipe multū indiget ea. dic put in simili patuit qōe.lxj.

Questio. XCIX.

Vtrū cambiū sit

spēs pmutationis et licite fieri possit. Solutio q̄stionis stat in sex suppositionib⁹. et xij. ꝯclusionib⁹. et. xj. corrclariis.

Prima suppositio. Quāuis etiaz rerū pmutatio posset dici cambiū: tñ appropriato vocabulo solū pmutatio numismatū dr cambiū. put patuit in qōe pcedēti. z illo mō capit in titulo.

Secunda suppositio. Quāuis vterq3 ꝯtrahentiū in cābio possit dici cābire: tñ ſm vsum loquēdi z appropriationē nō vterq3 dr cābire. Prima ps pbat a sili. Nā vterq3 ꝯtrahentiū in pmutatiōe rerū pt dici pmutare. sic ei A tradēdo vinū suū p blado B: dicit ipm pmutare cū B. sic ecōtra B tradēdo suū bladū A dici pōt pmutare cū A. Vñ tā pmutare q̃ cambire dicunt relatiue relatione equiparātie. Secus est de vendere z emere. Nō eñ si A vēdidit suū vinū B p pecunia. dr B ecōtra vēdere suā pecuniā p vino A: sed B dicit emere vinum A. Secūda pars pbat. q: ꝓprie solū illum dicim⁹ cambire q̄ ab alio impetit. Ut cū indigeo numismate aureo z peto a te illud et tibi do argenteū: tu diceres magis ꝓprie cambire q̃ ego. posses ḡ tu dici campsor et ego campsuari⁹. sic donās donator: et ille cui donat donatari⁹. sed ad vitandū plixitatē in dicendis volo q petu⁹ ad cambiendū vocet A: et petens eū vocetur B. Et q: in pñti materia sepe oportet vti illis terminis: idē numero: specie vel genere: accipiā illos vt phi accipiūt z nō vt dñi iuriste: q̄ ea que nos vocam⁹ eadē spē vocant eadē genere. et qd nos dicim⁹ ee idē i numero seu indiuidualiter ipi dicūt eandē specie. Vñ solēt dicere q mutuatari⁹ tenetur restituere nō eandē speciē. id ē nō rem eandē indiuidualit: sed rē eandē in genere: id est in specie. Et cum aliqd numisma dicam idem numero intelligam idem indiuidualiter. nec illud qd est eiusdē numeri seu q̄titatis discrete. puta est ternarij numeri sicut aliud: est ei idē numero capiēdo idē numero p eodē indiuidualiter.

Tertia suppositio. permutatio capitur tripliciter. put in prima suppositiōe pcedētis q̄stionis.

Quarta. Cambium est triplex. Quoddā fit iter numismata silia in materia z forma. vt cū vtrūq3 est aureū et eiusdē inscriptiōis atq3 imaginis z signature. Nō eñ obstat substantie cābij q numismata ad inuicē cōmutanda sint oīno eiusdē speciei in materia z forma sicut etiā est vera pmutatio rerū eiusdē speciei. vt qñ vnus equ⁹ dat p alio eiusdē speciei. sufficit enim indiuidualis distinctio. Sed de illo cambio est nobis minus ad ꝓpositū q̃ de aliis. q: in illo min⁹ cōtingit subesse rationē lucri: non eñ apparet si det vnus floreñ. p alio sibi oīno simili: q̄ rō lucri possit subesse nisi alter alteri faciat solutionē in loco distanti. et sic alter alteri seruiat p q̄nto virtualiter affert floreñ. alteri⁹ in loco distanti. Quoddā fit inter numismata diuersa in materia z forma. vt cū argēteū vni⁹ inscriptiōis dat p aureo alteri⁹ inscriptiōis. Quoddā fit inter numismata diuersa in materia non in forma vel econtra. vt cū argenteū vni⁹ inscriptiōis dat p aureo eiusdē inscriptiōis. aut argenteum vnius inscriptionis dat p argenteo alterius inscriptionis. Vñ in omnibus illis

potest saluari ratio cambij. q2 cũ illa identitate seu similitudine stat ad minus indiuidualis distinctio numismatũ q̃ requirit ad substantiã cambij. nõ enim põt A dici cambire numisma B si det ipi B idem in nũero numisma qd A recepit a B vl' ecõtra. Et hec est vna differẽtia cambij a mutuo pecuniario. q2 nõ repugnat mutuo pecuniario q idem in numero numisma reddat per mutuatariũ qd ei dederat mutuator: q̃uis hoc nõ requirat. Et ex hoc sequitur q qñ in cambio interuenit lapsus tpis ⁊ p B restituit A numisma solũ indiuidualiter distinctũ nõ põt sufficienter distingui an sit purũ mutuũ vel cambiũ mixtum mutuo. Nã põt defensari sufficiẽter q sit verũ purũ mutuũ. Nã A de suo facit q efficit B pleno dñio: ⁊ vult q B sit obligatus ad restituendũ sibi post lapsuz tpis idẽ in specie ⁊ oĩe piculũ est ipi' B: igit est mutuũ purum ⁊ verũ. tenet pña. q2 nihil omittit qd requireret ad hoc q A ex intentione ei vere ⁊ pure mutuaret illud. vñ q vult rehabere idẽ in specie nõ repugnat substãtie mutui. q2 substantia mutui abstrahit ab hoc qd est sibi idẽ in numero restitui vel idẽ in specie: ideo pmittit se cum vtroq3. Nec mirũ q tunc nõ põt distingui et discerni si sit purũ mutuum vel cambiũ mixtũ mutuo: sicut in certis casib' nõ põt discerni an in aliq̃ casu sit societas vel mutuũ nisi ex sola pfessione intentionis alterius ptrahentiũ: vt patuit qõe. xxiij. in q̃rto ⁊ sexto casib'. Et si dicas: igit etiam nõ sciretur qñ liceret A recipe lucrũ vel non. q2 si sit cambiũ licet mixtũ: licitũ est A recipere lucrũ. si aũt sit purũ mutuũ nõ licebit ei recipe lucz. Dicendũ q nihilomin' põt hoc sciri. q2 etiã si sit purum mutuũ ⁊ non cambiũ: A mutuans põt vltra sortẽ recipere lucrũ nõ rõne mutuationis seu dilationis solutiõis. sed rõne illius q A debet solutionẽ a B in alio loco ⁊ distãti recipere qd A nõ põt facere nisi p labores ⁊ opas exhibẽdas vel exhibitas p B. et sic nõ rõne tpis interuenientis sed rõne loci distantis recipe poterit A lucrum. teneretur enim B restituere sortẽ in eodez loco in q̃ degit A ⁊ ei mutuat et nõ i extraneo loco.

Quinta. Cambium est duplex. Quoddam est purum ab omni alio cõtractu. vt cum A dat mox vnũ florenũ B pro moneta. et B eiã cõtra mox tradit monetã. Quoddã vero est impurũ cui scz est admixtus ali' cõtractus puta mutuũ. Ut cum vnus eorũ nõ mox tradit suũ numisma quãdo recipit alterius ab altero. et illud est duplex. Quia aut huiusmodi mutuũ tenet se ex parte A: vt cuz A mox tradit suum numisma sed nõ mox recipit a B aliud: sed expectat illud recipiendum post tempus: tunc enim licet A nõ mutuet B suũ numisma qd a pncipio tradidit B: tamẽ numisma qd B deberet ei mox dedisse dĩ A ipi B mutuare. Aut illud se tenet ex pte B: vt cum B mox tradit suum numisma A: sed non mox recipit ab A aliud sed expectat illud recipiendũ post tempus.

Sexta. Ille qui appropriato vocabulo dicit cambire ẽ duplex. Quidã est deditus talib' opis. et ille pprie vocat campsor. noĩa eñi verbalia in or importãt habitũ ⁊ studiosam applicationem qua q̃s deditus est alicui rei. ⁊ tales sunt illi qui tenẽt tabulas ad hoc paratas et bancos. Alius est qui non est deditus talib': cuiusmodi sunt pmuniter homines saltem pecuniosi q̃ passim dant hominib' numismata q̃bus indigẽt p alijs.

Prima conclusio. Cambium est spẽs pmutationis pmo⁊ scdo mõ capte nõ aũt tertio mõ. Hec pclo patet quo ad omnes partes p ea que dicta sunt in prima suppositione precedentis questionis.

Secunda cõclusio. Cambiuz est cõtractus distinctus ab alijs. pbatur enumerãdo aliquos q̃bus magis videt identificari: cuiusmodi est mutuatio: venditio: emptio. A mutuatione eñi patz distinctio eius triplex. Primo p illã differentiã q̃ tacta est in q̃rta suppositiõe. Nec valẽt duc pbatiões q̃bus Alexander de alexãdria vult pbare q cambiũ nõ sit mutuũ. Primo ei indq̃re q cambiũ nõ sit mutuũ. q2 nõ speratur lucrũ pter dilationẽ tpis. Scdo: q2 campsori nõ reddit eadẽ res in specie vel in numero. q2 dat monetã vni' generis. ⁊ recipit monetã alteri'. Sed prima pbatio nõ valet. q2 sic arguẽdo in illo cõtractu nõ sperat lucrũ rõne tpis dilati.

igitur sibi nõ est mutuũ. supponit illa ꝑositio subintellecta. scꝫ in omni mutuo opoꝛtet ꝙ speret lucrũ rõne dilatõis tpis. alr̃ eñ illud enthimema nullã habet apparẽtiam nisi illa ꝑositio subintelligat. Nõ illa ꝑositio est falsa. qꝛ tũc omne mutuũ necessario esset vsurariũ. et sic sua ꝓbatio ꝓcedit ex falso. Si aũt dicas ꝙ ipe intendit ꝓbare ꝙ nõ est mutuũ vsurariũ tũc ꝗ̃uis ꝓbatio valeat: tñ ꝑ hoc nondũ habet ꝙ cambiũ nõ sit mutuũ vel ꝙ distinguat a mutuo. qꝛ non valet ꝯña ab inferioꝛi ad superi⁹ negatiue. vel a ꝑte in mõ ad suũ totum negatiue. Scõa etiã ꝓbatio nõ valet qꝛ etiã cõtingit in mutuo ꝙ ipe mutuatarius reddit mutuatoꝛi numisma alteri⁹ speciei. Ut mutuaui tibi aureum tu mihi reddis argenteũ. etiã alteri⁹ figure ꝛ inscriptionis: dummõ in illa patria currat. Aut si cõtendis ꝙ hoc sit ꝑter naturalia mutui: tñ saltẽ põt reddi aliud in indiuiduo. qd tñ ẽ idẽ in genere ꝛ in specie. mõ etiã in cambio hoc fieri põt: vt ptꝫ ex tertia suppositiõe ꝑmissa. Scõo etiã ptꝫ distinctio cambij a mutuo ꝑ hoc ꝙ in cambio vt tali nõ reqritur lapsus tpis intermedij. imo ad puꝝ cambiũ reqrit ꝙ A tradente numisma ipi B: etiã moꝝ B retradat ei suum numisma ꝗ̃tũ est de naturalibꝫ cãbij: ꝗ̃uis hoc nõ sit de substãtialibꝫ cambij. Tertio: quia mutuatio etiã habet locũ i alijs rebꝫ a numismate. sed cambium ꝓꝑie nõ nisi in numismate. Et etiã differat a venditione ꝛ emptiõe patꝫ. qꝛ in emptione ꝛ venditiõe opoꝛtet alterũ cõmutabile esse rẽ vt res. distinguit ꝯtra numisma: scꝫ mercẽ. sꝫ in cãbio vtrũqꝫ cõmutabile est numisma. patꝫ etiã ex dictis in ꝓma ꝯclusione ꝑcedentis q̃stionis. quõ ab alijs distinguit sic ꝛ ꝑmutatio put est suũ gen⁹ vel ꝑmutatio rerum q̃ est spẽs ei cõdiuincta. Et ex hac distinctione sequit ꝙ impossibile est pecuniã vẽdi et emi. qꝛ nihil emitur vel vendit nisi sit res distinguẽdo rem a numismate. et illud ꝑ q̃ emitur vel vendit sit numisma. Nõ qñ pecunia emeret vel vẽderet tam id qd emeret vl' venderet ꝗ̃ illud ꝑ q̃ emeret et vẽderet esset numisma. igit. Uñ sequit ꝙ pecunia est inemibilis vel inuendibilis. Hoc tñ põt intelligi dupliciter. Pªmo cõsiderando pecuniã gr̃a materie scꝫ metalli in quo est inscriptio ꝛ autoꝛitatiua appꝛobatio. et hoc mõ nõ ẽ verũ. sic eñ cõtingit ipam emi ꝛ vendi: qꝛ vt sic nõ est numisma. Nam materia rei artificialis nõ est res artificialis (nec res natural' cuiusmodi ẽ) metallũ est figura artificialis: nec est ipm cõpositũ ex re naturali ꝛ artificiali put ptꝫ ꝑ ꝓhm. ij. phisic. et. vij. et in alijs locis infinitis. Uñ hoc mõ nr̃i aurifabri emunt aliquãdo floꝛenos vngaricos. puta habẽdo tñ intentionẽ ad materiã eoꝝ. qꝛ eñ illud aurũ est valde idoneũ ad operandũ in eo. iõ ipm aurũ emunt vt ex eo opus aliqd faciant et nõ vt distrahãt in negociatiõe. ita tñ eñ dissoluũt eos i massam. Alio mõ cõsiderando pecuniã gratia forme vl' gr̃a vtriusqꝫ cõpositi ex materia ꝛ forma. Et illo mõ eã esse inuendibilẽ vel inemibilẽ põt intelligi tripliciter. Aut ꝙ d̃ facto nõ possit emi nec vendi: ꝛ sic est verũ ꝑ rationẽ ꝑtactã: qꝛ est cõtra rationẽ emptiõis ꝛ venditiõis. Alio mõ ꝙ nõ posset licite emi nec vendi: et illo mõ etiã est verũ. qꝛ licite emi vel vendi ꝓsupponit ꝙ emat vel vendat. Attñ nõ est illud intelligendũ ex illa radice ꝗ̃si nõ sit res appꝛeciabilis ꝑ aliq̃d equiualẽs: sed qꝛ nõ est natũ esse obiectũ talis act⁹. Uñ si d̃ facto posset emi: tũc etiã licite emi nõ repugnaret sibi. sic̃ si soꝛ⁹ posset de facto videri: tũc etiã licite videri nõ repugnaret sibi. Tertio mõ põt intelligi ꝙ pecunia nõ sit adinuẽta vt emat vel vendatur: sed vt sit mediũ emptionis ꝛ venditionis: et sic etiã est verũ. sꝫ ob hãc rationẽ nõ opoꝛteret ꝙ illicitũ esset eã emere l' vẽdere. Nã sepe q̃s vtit licite re ad aliũ vsuꝫ ꝗ̃ ad illũ ad quẽ ẽ adinuenta: de q̃ etiã patuit qõe. lxxix. ꝯclusione tertia.

Tertia cõclusio. Cambiũ ꝗ̃tũ est ex genere suo est cõtractus vtilis reipublice: et h̃ siue sit purũ siue mixtũ ex mutuo. Prima ps ꝓbat dupliciter. Pro ꝓma ꝑmittẽde sunt tres suppositiões. Prima: vtile est hoibꝫ vni⁹ patrie alias regiones ꝛ ꝓuincias pagrare. ptꝫ. qꝛ q̃dlibet q̃ttuoꝛ sequentiũ est tã hoibꝫ ꝗ̃ reipublice vnius patrie vtile. Pªmũ scꝫ de alijs regiõibꝫ ꝛ ꝓuincijs adducere merces q̃ ibidem abundãt ꝛ in patria sua deficiũt. Secundũ est visitare limina scõꝝ in alia patria quiescentiũ. Tertiũ audire doctrinas

et disciplinas vtiles tā anīab⁹ q̄ corporib⁹ atq̄ regimini reipublice ab illis q̄ ad docendū tales sunt idonei efficaces ⁊ ad hoc copiose ordinari. Quartū legationis officium p pace tractāda inter regna ⁊ puincias exercere. Ista aūt q̄ttuor nō pnt homines facere ⁊ assequi nisi intrando alias regiones ⁊ puincias pagrando: igit̄ pma suppositio v̄a. Scđa suppositio. Si q̄s vtputa B alia regna pagrado afferret secum numisma sue patrie vt de illo emeret sibi ea q̄ ad pdicta sūt sibi necessaria: optere ret eū sepe multa pati dispēdia ⁊ incōmoda: et noīatim q̄nq̄. pbat̄ sic. Nam aut illud numisma alibi nō acciperet̄ oīno pro aliq̄ re venali, vtputa qr oīno est incognitū ibi, aut si acciperet̄: nō tñ nisi cū difficultate, aut in valore nimis vili, aut si in omni eo valore accipet̄ in q̄ est in ppria patria tñ illud illuc in tanta q̄ntitate q̄nta ipse ibi indigebit afferēdo exponit se ⁊ numisma in via piculis latronū q̄ tñ euaderet si numisma illud q̄ alibi indigebit nō secū portaret: s; alibi aliquē inueniret q̄ tantundē sibi daret. ⁊ B secū solū accipet q̄ntū p expēsis vie req̄reret̄. Aut quinto si etiā cessarēt picula illa tñ numisma illud qđ habet est p̄ sui magnitudine ⁊ multitudine inabile ⁊ graue ad portandū p tāta loca: cuiusmodi est minuta moneta argētea vel erea: et hñ inueniri posset aliud numisma pue q̄ntitatis ⁊ equalentis valoris cuiusmodi est aurea moneta. Tertia suppositio. A tribus pmis dispēdijs ⁊ incōmodis p̄seruarentur hoīes q̄n intrādo alias regiōes inuenirēt in sua patria aliquē, puta A q̄ pmpto animo recipet ab eis numisma sue patrie dādo sibi numisma illi⁹ alteri⁹ patrie. ⁊ dato q̄ A aliq̄d exigeret ab ipsis p hmōi pmutatiōe. vl̄ accipet sue patrie numisma in aliquātulo minori valore q̄ etiā in patria sua curreret: tñ adhuc in longe minori valore oporteret pdictos hoīes ipm alibi exposuisse. A q̄rto vero p̄seruarent̄ p h̄ q̄ inuenirent aliquē in sua patria q̄ ab eis recipiendo numisma eiusdē patrie, puideret eis q̄ in alio regno q̄ tendūt inuenirēt sile vel aliud numisma qđ ⁊ si esset min⁹ in valore respectu eius qđ ipsi ei dederūt: tñ lōge eligibili⁹ est eis illo minori et puo carere q̄ substitisse in via tantis periculis in

centuplo plura pdendi. A quinto vero p̄seruarent̄ p hoc q̄ A daret sibi gratius numisma. Et dato q̄ i his oīb⁹ oporteret hoīes recipe ab A aliquātulo min⁹ q̄ valeret suum numisma: tñ longe eligibilius est eis carere illo minori q̄ subire illa dispendia que eis al's imminerēt. Ex illis trib⁹ suppositionib⁹ arguit̄ sic, p pclusione tertia. Ille cōtract⁹ est vtilis reipublice q̄ cōfert ad hoc q̄ hoīes possint ea facere et psequi q̄ sunt vtilia eis ⁊ reipublice. ⁊ maxime q̄n sic pfert eis ad talia: q̄ valet ad declinandū multa incōmoda ⁊ dispendia q̄ eis in psecutiōe talium occurrere possent. mō cambiū est hmōi: igit̄. Minor pbat̄. q̄r valet ad illa q̄ttuor cōmoda q̄ tacta sūt in pma suppositiōe: et facit vitare illa q̄nq̄ incōmoda de q̄b⁹ dictū est in scđa suppositiōe: vt pt; ex tertia suppositiōe. igit̄. Pro scđa pbatiōe pmitto duas suppositiones. Prima. vtile imo necessariū est hoīb⁹ etiā in sua patria pmanere valētib⁹ emere multas puas ⁊ minutas merces sibi vtiles et necessarias p domo ⁊ familia: tā q̄ ad cibū ⁊ potū q̄ q̄ ad vestitū ⁊ alia. Scđa ad emendū tales nō solū vtile imo necessariū est hoī hēe pua numismata ptinentia multas petias. ita q̄ si hoīes haberēt solū numisma magni valoris in vna massa: ipi nō possent tales merces emere. q̄r venditores nō vellēt hēe petias in q̄s scinderet̄ numisma magni valoris: nec etiā expediret hoc ipsis emptorib⁹. nec vēditores vellēt illud vnū magnū numisma hēe in cōmuni inter se p suis mercib⁹: et tñ stat sepe q̄ emptores no hñt nisi magnū numisma. ideo nisi haberēt aliquē q̄ eis minutū numisma multarum petiarū daret p suo numismate vni⁹ masse: ipi cogerent̄ talib⁹ mercib⁹ necessarijs carere. aut mltos hēe labores donec possent emere merces emendas. ⁊ dato q̄ inuenirēt dantē sibi tale: tñ si nō statim cū inueniāt: ipi interim patient̄ dispendiū tā pditionis tpis q̄ laboris ⁊ discursus hinc inde. ⁊ forte q̄ interim oēs merces q̄s emere intendebāt distracte sunt vl̄ in pcio auxerūt Ex illis suppositiōib⁹ arguitur sic. Utile est hoīb⁹ illud qđ dicit pma suppositio: et illud nō pñt simplr vl̄ nō nisi cum magno incōmodo assequi nisi p cambiu; vt pt; ex scđa suppositiōe: igit̄. Et dato q̄ i

tali cambio oporteret hoĩes recipere ab A aliquãtulo min⁹ ꝙ valeret suũ numisma:tñ lõge eligibili⁹ est eis carere illo minori ꝙ subire illa dispendia q̃ ei al's immineret. Scđa ps ꝯclusionis ꝓbaĩ sic.q: mutuũ ẽ cõtractus ex genere suo vtilis rei publice.ꝛ similiter cãbiũ vt ptꝫ ex ꝑma pte ꝯclusiõis. igĩ cambiũ mixtũ ex mutuo et cambio erit etiã vtilis contractus.q: illud nihil est nisi cambiũ ꝛ mutuũ.Et dicĩ notanter in prima pte ꝯclusionis ꝙtum ẽ ex genere suo.q: ex circumstãtia cõtingit ipm taliter fieri ꝙ est inutilis reipublice. vt si campsor accipit plus ꝙ iustum est:aut si ẽ in eo mutuum ꝛ rõne mutui superaccipit: Attñ ex iam dictis nondũ habeĩ ꝙ cambium sit licitus cõtractus:q: etiam cõtract⁹ illicitus põt esse vtilis temporaliter hominibus ꝛ reipublice saltẽ ꝓm quid.puta vsurarius:et h̃ ex eisdẽ vel similibꝰ motiuis iã tactis de cambio:put etiã patuit ĩ q̃stione .lxviij.ꝙuis ecõtra sit spũaliter eis pniciosus:et ex ꝯseq̃nti etiã simpliciter loquẽdo temporaliter damnosus. Ideo preter hoc restat ꝓbandũ ꝙ sit etiã licitus vt dicetur in q̃nta ꝯclusione

Quarta cõclusio.Duas ꝑncipales cõtingit subesse causas ꝓpter quas A scꝫ ordinarius campsor dans vnum numisma B ꝛ recipiẽs ab eo aliud põt rõnabiliter velle habere lucrũ ꝛ plus velle a B recipe ꝙ ei ĩ numismate dedit.seu ĩ numismate ei minus dare ꝙ a B receperit.ꝓbaĩ enumerãdo eas. Prima ẽ. q: A obsequiĩ ꝛ seruit B impendẽdo operas ei.Scđa est interesse.Primã sic deduco.Si q̃s alteri seruit ꝛ ꝓ eo opas facit et ꝙ labores subit:licite poterit ab illo recipere aliq̃d ꝓ mercede opaꝝ suarũ.Sꝫ õ multipliciter cõtingit ꝙ A cambiẽdo B seruit ei ꝛ ꝓ eo et in eius vtilitatẽ impẽdit opas. Igiĩ si A velit aliq̃d plus h̃re a B in numismate ꝙ A ei dederit:et illud plus velit habere ꝓ talibꝰ opis:licite poterit illõ velle h̃re.Et idẽ si A velit aliquãtulo minus dare de suo numismate B:q̃tenus retentio illius minoris sit sibi merces ꝓ operis in q̃bꝰ seruit B.Maior nota.q: dign⁹ est operari⁹ mercede sua. Minor ꝓbaĩ enumerãdo sex modos q̃bꝰ ꝯtingit A seruire B:ꝛ hoc ĩ diuersis cãbijs.Primi tres contingunt in cambio puro.scꝫ cui nõ est admixta mutuatio.scꝫ qñ A dando suũ numisma B:mox ꝛ in eodẽ loco ꝛ sine lapsu tpis notabilis recipit aliud ab ipo B.Nã in tali ꝯtingit ꝙ A dat B numisma qđ ꝓpter gracilitatẽ suã est abile ad portandũ ꝛ ducendũ:ac etiã ad cito numerãdũ ipm qñ futuro tpe deꝫ B venditoribꝰ satisfacere ꝓ mercibꝰ:cuiusmodi est numisma aureum.ꝛ recipit a B aliud qđ est inabile ꝛ laboriosum ad portandũ ꝓ sui magnitudĩe et multitudine:ꝛ etiã reqriĩ multũ tps ad numerandũ ipm.qñ q̃s de ipo vellet pro mercibꝰ magni valoris emptis satisfacere venditoribꝰ.In hoc aũt ꝙ A collegit numisma talis gracilitatis q̃ten⁹ B vel alius indigẽs eo nõ solũ inueniat sed etiã vt in ꝓmpto inueniat ipm:A vtiliter fuuit B q: tũc B erit releuatus a triplici labore.s. a labore portãdi numisma inabile ad portandũ.Scđo a ꝓlixo discursu donec pro numismate inabili ad portandũ acq̃rat tale numisma abile.Tercio a labore diu numerãdi qñ B emet ab aliq̃ merces magni ꝓcij.Hũc enĩ laborẽ subit A ꝓ B:ꝓ q̃nto a ꝑncipio A breuissimo tpe suũ tradẽs numisma B cũ tam fastidioso numero recipit numisma B.Nõ q̃ sua industria ꝛ opera ꝓcurat ꝛ efficit talia ꝓ q̃ ipm alium a multiplici labore releuat:fuit illi alteri vtiliter ꝛ mereĩ mercedẽ.q: ille ali⁹ libẽter daret preciũ vł aliq̃d estimabile ꝓcio vt esset ab illis releuat⁹. Secund⁹ modus seruiendi ꝯtingit etiã in cãbio puro.Nam in tali cõtingit ecõtra ꝙ A dat B paruũ numisma in q̃titate sed multũ in numero.puta cõtinens multas pecias vt est argentea minuta q̃ est abilis ad emendũ multas et diuersas ꝑuas merces q̃rũ q̃libet ẽ ꝑui ꝓcij et recipit a B aureũ numisma qđ ẽ ĩabile ad emendũ tales merces.In hoc aũt ꝙ A collegit studiose multa talia ꝑua numismata q̃ten⁹ B vel alius indigens talibꝰ ꝛ nõ habẽs nisi magnũ numisma ꝓciosum: nõ solũ inueniat talia ꝑua:sed etiã in ꝓmpto inueniat:A vtiliter seruiuit B: q: releuauit ipm a quadruplici incõmodo. Primo ne B ipediaĩ emere tales merceĩ. Aut scđo ne cogereĩ scindere suũ magnũ in pecias.Aut tertio ne cogereĩ diu ꝛ ad mltos hinc inde discurrere donec aliq̃ẽ vł aliq̃s

inueniret q̄ sibi daret tale numisma paruū et in magno nūero ꝓ suo magno. Aut q̄rto ne interim tales merces distraherent aut ascenderēt i pcio. ꝛ sic oporteret eū aut oīno carere aut chari⁹ recipe. A talibꝫ aūt incōmodis releuare B est ei vtilit᷑ seruire et mercedē mereri. Vñ ꝛ B libēter daret aliq̄d ꝙ esset a talibꝫ incōmodis releuatus.

Et si arguat᷑. Ex q̄ in scd̄o mō seruiendi B seruit A: eo mō q̄ in p̄mo A seruiuit B igit᷑ eadē rōne in scd̄o mō poterit B velle habere aliq̄d ab A: vel saltem B poterit recōpensationē facere vni⁹ seruitij ad aliō et sic A in scd̄o mō nihil lucri poterit h̄re. Dicēdū ꝙ ex q̄ cāpsor recipiēdo numisma magnū a B i scd̄o casu: no recipit ipm vt hincinde portet: imo domi vult ipm retinere, iō B nō censet᷑ ei seruire. secus i p̄mo casu. Terti⁹ mod⁹ cōtingit etiā in cābio puro: ꝛ hoc ꝑ hūc modū. Nā in tali cōtingit ꝙ B nō h̄ꝫ numisma alteri⁹ regni ꝑ qd̄ intēdit trāsire: sꝫ h̄ꝫ solū numisma huius patrie. et si deberet illud deferre in aliud regnū multa incōmoda pateret᷑: ꝑut tactū ē in p̄ma ꝓbatiōe p̄cedētis ɔclusionis. q̄ ſ ipi B adduceret numisma alteri⁹ regni: et illud sibi daret ꝓ numismate hui⁹ patrie: ꝛ sic releuaret B a p̄dictis incōmodis ille vtiliter seruiret B ꝛ digni⁹ esset mercede sibi danda ꝑ B. Hō h̄ facit ꝛ fecit cāpsor q̄ applicādo ingeniū suū ꝛ industriā atqꝫ laborē collegit ꝛ adduxit numisma aliene p̄rie ꝛ regni: vt B vel ali⁹ indigēs eo nō solū inueniat sed etiā in ꝓmptu inueniat vt sic sit releuat⁹ a sup̄dictis incōmodis: igit᷑ digni⁹ est mercede. ꝛ sic noīe mercedis poterit sibi aliq̄ntulū retinere: ita ꝙ nō tantundē dꝫ ipi B q̄ntū recipit ab eodē. Quart⁹ modus seruiēdi ɔtingit i cābio impuro: cui scꝫ est admixta mutuatio ex pte A vel ex pte B. ꝛ p̄mo i illo i q̄ A dādo suū numisma nō mor̄ nec in eodē loco recipit a B aliud sed p⁹ lapsuꝫ notabil᷑ tpis ꝛ i alio loco notabiliter distāti. Nā in tali casu ɔtingit A dupliciter seruire B. Primo in tpe: q: expectat B de solutiōe: sꝫ ꝓ illo seruitio nihil licitū ē A exigere a B. q: illa expectatio ē mutuatio. Secundo aūt seruit ei in loco ꝓ q̄nto cōtingit ꝙ B non habet pecuniam suam hic vt hic det eam A sicut deberet: sed i loco distanti. et si deberet eam huc adducere ad dandum eam hic: oporteret eum facere expensas adductionis: et etiam expectare ꝑicula perditiōis eius in via. In hoc ergo ꝙ A vult numisma B i alio loco recipere: ꝛ sic releuare B ab expēsis ꝛ ꝑiculis: A ꝑ suā industriā ꝛ opas seruit B vtiliter. q: A ꝑ suā industriā ordinauit ꝙ alibi h̄ꝫ ministros vel socios q̄ ei⁹ noīe recipiēt solutiōē a B. igit᷑ ꝓ illo poterit aliq̄d recipere. ꝛ sic B ꝑ ꝑuū qd̄ dat A releuabit᷑ ꝑ A a magno. Quis em̄ dubitat si A cambiēdo daret B florenū. ꝛ B diceret: numisma qd̄ tibi dabo ꝓ florenū, oportebit te afferre in tali villa distāti ad quā mecū debes ire. A licite posset dicere: ego accipiā mercedē itineris ꝛ ibidē recipiā aliter nō faciā. Nā ex natura cābij nō tenet᷑ A recipere in alio loco numisma B ꝓ suo. iō p̄ter naturalia fuit B. Signū aūt ꝑ qd̄ pt dep̄hendi an A q̄rat lucrū a B ꝓ p̄mo seruitio. scꝫ expectādo solutionē alteri⁹ numismatꝫ B vel nō: est illud. Naꝫ si A s̄m q̄ntitatē tpis ꝑ qd̄ dat dilationē q̄rit lucrū tūc rōne mutui q̄rit lucrū. Utputa. si ꝑ duos mēses expectādo vult plus h̄re q̄ si solū ꝑ mensem expectaret nō obstāte ꝙ nō est ali⁹ loc⁹ in q̄ B dat suū numisma siue det i vno siue i duobꝫ mēsibꝫ. Nā ex q̄ illa alia ciuitas eq̄ distat ab A: nō poterit A h̄re rationē pl⁹ accipiēdi i casu duoꝝ mensiū q̄ i casu vnius mēsis. Signū est ſ ꝙ ꝓpter maiorē dilationē q̄rit mai⁹ lucrū. nisi allegare posset interesse qd̄ sibi imineret in casu duoꝝ mēsiū: qd̄ nō imineret sibi i vno mēse. Sꝫ de interesse dicet᷑ infra. Si aūt s̄m distantiaꝫ maiorē loci in q̄ A dꝫ recipe: vult h̄re maius lucrū: sic ꝛ A maiores facit expēsas tenēdo i tā distāti loco bancū vel tabulā: ob hoc nō dānat᷑ ɔtract⁹. Quint⁹ modus seruiēdi ɔtingit etiā i cābio ipuro in q̄ est mutuatio: ꝛ h̄ eē ex pte B. puta B h̄ꝫ nūc dādo suū numisma A nō mor̄ nec in eodē loco recipit ab A aliud sed solum post lapsum notabilis tpis ꝛ in alio loco notabiliter distanti. Nā in tali casu ɔtingit A seruire B nō dupliciter vt prius. A em̄ tunc nō expectat B. et ꝑ ɔsequēs nō mutuat ei: sed poti⁹ ecōtra B expectat ipi A: ꝛ ꝑ ɔsequēs impliciter B mutuat A. ꝓ q̄nto expectat numisma: qd̄ A mor̄ ō natura cābij det vel sꝫ tradidit B. Vñ tūc nō pōt esse ꝑiculum

peccati vsure ex pte A sed poti⁹ ex pte B. puta si B tanto minus vellet dare A eo ꝙ expectat eidē: tūc ei B essꝫ vsurari⁹. Sꝫ ecōtra A seruit B in h ꝙ ꝯtingit ꝙ B indiget multo: et multi valoris numismate in alio regno ad qđ tendit: ⁊ si deberet per viā portare numisma tāti valoris se ⁊ pecuniā exponeret piculo vite corporis ⁊ rerū nec indiget eo ꝑ via. quapropter libenter daret alicui aliqd notabile vt ꝓcuraret sibi ꝙ ꝑueniēs ī aliud regnū inueniret ibi aliquē q̄ de tāto sibi rñderet. sīr daret aliqd notabile vni q̄ suū numisma qđ hic habꝫ et qđ etiā alibi curru trāsportaret sibi ī aliud regnū ita ꝙ eū assecuraret de piculo ꝑditionis in via. Mō in hoc ꝙ A ordinauit ⁊ ꝯstituit ministros ⁊ socios in illo alio regno q̄ venientibꝫ cū suis lr̄is ⁊ petentibꝫ certā q̄ntitatē numismatis dent suo nomie summā quā requirēt perinde fecit acsi A subijsset laborē trāsportādi B pecuniā suam in aliud regnū cū assecuratiōe de pditione eius in via. Pro hmōi igr̄ vtili seruitio poterit A aliquid accipere a B. Nā ex naturalibꝫ cābij nō teneret A dare suū numisma B in alio loco q̄z ī eo in q̄ A accipit numisma B. iō alibi sibi dādo seruit B ꝑter naturalia cābij. Vñ etiā si A deberet B in eodē loco tradere numisma suum min⁹ accipet a B q̄z tradēdo sibi in alio loco: qꝛ min⁹ seruiret ipi B hic dādo q̄z dando sibi alibi. Sextus mod⁹ est si B habet monetā alteri⁹ regni quā si deberet hic exponere ipa tāq̄z incognita vel incōsueta nō acciperet: vel nō in eo valore in quo B oportet eā expendere. quapropter B intēdit eam ꝑ se vel aliū ad hoc ꝯductum trāsferre in aliud regnū vt ibi ꝓ ea accipiat bonum valorē. et h in mercibus vel numismate qđ etiam hic sibi curret. Sed q̄a B illuc transportando faciet magnas expensas vie ⁊ habet pericula expectare. ideo si A hic daret sibi aliud numisma. puta hui⁹ patrie ī minori valore q̄z sit ille in quo B alr̄ posset suuꝫ incognitū numisma distrahere hic. et hoc ideo: quia scꝫ relevaret ipsum in expensis et periculis vie: tunc A vtiliter seruiret B ⁊ posset merito velle aliquantum minus dare B q̄z B alibi posset leuare pro illo numismate. puta B posset ipm alibi distrahere pro decem florenis.

sed cogeretur vnum fl[...]num expendere pro expensis et pericul[is] illius translationis. Ideo si A daret ei aliquantū min⁹ decem florenis. haberet iustam causaꝫ illud faciendi. Et si arguatur. Ergo eadē ratione posset A tantudem accipere lucri a B a quātis periculis ⁊ expensis relevat ipm quas B haberet subire si ipsum met illuc transferret. et eodē modo argueretur circa quartū ⁊ quintum modos seruiendi. Solutio patebit ex tertia regula vndecime cōclusionis. Si etiā arguat̄ ꝙ hec cōclusio quarta sit cōtra equalitatē iusticie cōmutatiue seruandā in cōtractibus patebit solutio in duodecima cōclusione. Secunda causa ꝑncipalis potest esse interesse dāni emergentis vel lucri cessantis ipi A. Exemplum. A habet numisma qđ licet nunc sit parui valoris tamē verisimiliter expectatur valiturū plus. vel A multum indiget illo genere: ita ꝙ timet dānificari si illud distrahat. B autem indigens tali genere numismatis: plurimū instat apud eū vt sibi illud numisma det pro aliquo alio At A mallet supportatus esse a cambio et vellet potius retinere suū numisma sibi q̄z recipere nō solum aliud qđ suo numismati equivaleret ꝫm cursum p̄ntis tpis. imo etiā potius q̄z recipe numisma maioris valoris q̄z sit p̄ntalis valor sui numismatis. Attn̄ ad satisfaciendū petitioni B ⁊ ad ꝑseruandū se a dāno vel a cessatiōe lucri verisimilis: ipe sibi cābit ꝓ alio qđ est aliq̄ntulum meli⁹ suo: nō tn̄ vltra q̄ntitatē dāni vel lucri cessantis qđ A timet sibi affuturum: nec vltra q̄z verisimiliter speret suū valiturū. imo A ꝑpter formidinē ⁊ fallibilitatem euent⁹ excrescētie valoris sui numismatis accipit a B numisma existēs aliq̄ntū minoris valoris q̄z speret suo numismati valor affutur⁹. nec est natū inde euenire scandalum: iam A licite poterit accipere valid⁹ numisma q̄z dederit B: et hoc ꝓ refusione sui interesse. Et hoc potest pbari dupliciter. Primo: quia in ꝑmutatione rerum sic est ꝙ si A in animo suo conclusit rem suam vt equum nunc nō permutare nec alienare: qꝛ valde indiget eo. aut quia intēdit eū seruare donec estimat̄ ex lapsu tpis maioris pcij vt sic lucret̄ ⁊ B instat vt sibi eū ꝓ suo boue nūc ꝑmutet: poterit A velle

hẽre bonū tāto melioꝛē suo eq̄ q̄ntū ē iteresse lucri cessant⁹ sibi vel dāni sibi emergēt⁹ ex illa alienatiōe: facta tñ defalcatiōe aliquāta fm dubietatē euent⁹. g̃ etiā sic est ī pmutatiōe numismat⁹. tȝ ꝯña ex idētitate rōnis. Añs pbaꝛ. qꝛ sic est ī vēditione rei quā q̄s ꝓcepat nōdū vēdere: eo q ea indiget: aut eā disposuit fuare donec cresceret in pcio put patuit in q̄ōe. lvj. g̃ eadē rōne sic erit ī pmutatiōe. Scđo pbaꝛ. qꝛ etiā mutuatoꝛ de q̄ min⁹ videꝛ pt vltra sortē recipere rōne interesse dāni emergētis vel lucri cessantis saltē seruat⁹ certis ꝯditionib⁹ put patuit q̄ōe. xxx. g̃ multo magis pt cāpsoꝛ idē in suī casu. tȝ ꝯña. qꝛ min⁹ videꝛ in mutuo h fieri posse cū sit gratuit⁹ ꝯct⁹ ⁊ regulariꝛ in eo nihil vltra sortē liceat accipe.

Quinta ꝯclo. Quāuis ille q̄ nō est q̄si oꝛdinari⁹ campsoꝛ seu dedit⁹ campsiōib⁹ nec colligit nec dat extraneū numisma sȝ solū currēs ī patria: sicut cōiter vn⁹ hic cambit alteri floreñ. p moneta vel ecōtra: nō habeat tot causas ⁊ rōnes accipiēdi lucrū vł aliud q̄dpiā a cāpsuario: nec etiā hȝ cām accipiēdi tantūdē lucri sic ille q̄ est talib⁹ q̄si ex officio dedit⁹ cuȝ talis pt nōnū q̄ hȝe etiā aliq̄tulā cām et rationē accipiēdi puū q̄d a cāpsuario siue illud sit lucrū dicendū siue nō. Prima ps ptȝ. qꝛ talis nō hȝ allegare tot modos seruiēdi q̄t ali⁹: vt ptȝ ex p̄dict⁹. Scđa ps ptȝ pmo. qꝛ stat q possit allegare interesse tale de q̄li in p̄cedēti ꝯclusiōe dictum⁹. ⁊ vltra h etiā aliud interesse. s. qꝛ q̄ recipit monetā puā. p aurea vix pt euitare q̄n multos denarios recipiat ptim pegrinos ptim defectuosos q̄s licet etiā posset distrahere in valoꝛe sufficienti ⁊ integro q̄n in magno numero eos expēdit: nō tñ q̄n in puo nūero eos deberet expēdere: vt pȝ ex dictis in q̄ōe. lv. Scđo qꝛ stat q q̄ cābit hȝ ab alio recipe argenteā monetā puā ī magna q̄ntitate: ⁊ sic hȝ subire magnos laboꝛes ī nūerando ⁊ etiā minuta moneta in tāta multitudine nō est cōmode poꝛtabilis ad alia loca. Tertio qꝛ stat q floꝛ. quē A dat B ē nō solū equalēs sȝ lōge melioꝛ cōib⁹ floꝛ. q̄re A vult hẽe a B nō solū monetā argenteā solitā dari. p cōi floꝛ. sȝ vnū denariū vltra. Itē etiā oꝛdinari⁹ campsoꝛ vel q̄si talis nō hȝ tot cās accipiēdi ⁊ etiā tātundē lucri q̄n dat solū numisma illi⁹ patrie. p alio eiusdē sic q̄n dat extraneū. p intraneo aut ecōtra si plēs hȝ laboꝛes in scđo casu q̄ in pmo. scȝ colligēdi extraneū numisma.

Sexta ꝯclo. Duob⁹ modis cōtingit A lucrari ī cābio. Prio ex solo diuerso cursu valoꝛis monete: ita q nihil accipit vltra id q̄d dat sȝ q numisma vtriusq̄ currit ibi vbi fit cābiū. vt si A daret numisma hui⁹ patrie p numismate alterius q̄d tñ etiā hic currit: q̄uis alibi sit maioꝛis valoꝛis ⁊ A recipiēdo hic: dat B tantundē de numismate hui⁹ patrie: q̄tuȝ numisma B hic valet. si g̃ A alias etiā si nūc nō cābiuisset vel añq̄ sciret se campsurū disposuerat se in aliā regionē iturū: tūc deferēdo illō numisma secū lucrabiꝛ. imo ꝯtingere pt q numisma ī aliena patria pl⁹ valeat q̄ in ꝓpria vt de facili posset exēplificari ī obolis spirensib⁹ q̄ nō equalēt nostris obolis ⁊ tñ añq̄ habebam⁹ copiā nostroꝝ oboloꝝ ⁊ spirēses ad nostrā patriā deferebantur pari valoꝛe cum nr̃is currebāt. contingit A lucrari nō ex diuerso valoꝛe monete vel saltē nō ex solo tali. imo p hoc q A aliter q̄ p diuersuȝ valoꝛē vł saltem preter illud lucrū etiā q̄rit aliud. Exēplum. vt si A dat B vnū numisma p alio: nec vnū illoꝝ ē meli⁹ hic vel alibi q̄ aliō: imo eq̄le: sȝ tñ ex q̄ A obseq̄ꝛ B aliq̄ illoꝝ obsequioꝝ. scȝ pmo scđo q̄rto vł q̄nto. de q̄b⁹ patuit ī p̄cedēti ꝯclusiōe. iō accipit aliq̄d vltra id q̄d accipit vel accipiet oīno eq̄le numisma ab ipo B. Et hec ꝯclo differt a materia q̄rte ꝯclusionis. qꝛ in q̄rta ꝯclusione ponunꝛ cause vel rōnes ꝓpter q̄s licet ipi A lucrari: sed in hac sexta ponuntur modi fm quos lucraꝛ.

Septima cōclusio. Cambium est contract⁹ ex genere suo licit⁹. ⁊ h siue sit purū siue sit impurum per admixtionem mutui. Prima pars pbaꝛ dupliciter. Primo sic. qꝛ pmutatio rerū distinguēdo rē ꝯ numisma ē ꝯct⁹ ex gn̄e suo licit⁹. igiꝛ etiā pmutatio numismatū q̄ dꝛ cābiū. tȝ ꝯña. qꝛ nō videꝛ maioꝛ rō d pma q̄ d scđa. Nā q pma ē licita ex gn̄e eit qꝛ ē reptre rē cui⁹ valoꝛ ē ꝯmēsurabilꝛ valoꝛi alteri⁹ rei: et neutra ē ꝓhibita alienari d vno dño in aliū: iō etiā pmutatio ē ex genere licita. mō illa rō etiam

habet locū in numismatib9. Naȝ aliquod est numisma cuius valor nō est infinit9 sed finitus ⁊ cōmensurabilis valori alterius numismatis: et neutrum ipsorum est ꝓhibitum alienari de vno dn̄o in aliū. igit̄ eorū permutatio erit ex genere licita. Scd̄o q2 si nō: maxime q2 in cambio venderet̄ et emeretur numisma qd̄ nō est emibile nec vendibile saltē licite: cum sit adinuentum ad hoc vt sit mediū emptionis ⁊ venditionis ⁊ nō extremum. Sed hoc nō obstat ꝑmo: q2 in cābio nō emit̄ nec vendit̄ pecunia: etiā de facto: immo impossibile est ꝙ emat̄ vel vendat̄ de facto. et sic nec licite nec illicite emitur vl' vendit̄. vt ptȝ ex scd̄a ꝯclōe. Scd̄o etiā q2 nō sequit̄: h̄ nō ē adinuentū ad talē vsum: igit̄ illicitū est eo vti ad eū: put patuit qōe. lxxix. ꝯclusione tertia. Scd̄a ps ꝓbat̄. q2 rōnes iā adducte ꝓcedūt de cābio fm̄ ꝙ cambiū ⁊ sic de puro cābio. Nō si cābio admisceat̄ mutuū admiscet̄ ei ꝯtract9 q̄ etiā est ex genere licitus: modo contractus mixtus ex duobus licitis ex genere etiam est licitus ex genere.

Octaua cōclusio. Cambiū tā purum q̄ȝ mixtū pt̄ taliter vestiri omnibus debitis circumstantijs ꝙ erit cōtractus simpliciter licitus. De puro probatur. quia stat ꝙ ibi sit ⁊ seruetur congruum quis quid cui cur vbi quando ⁊ quō. De impuro patȝ eodē modo: q2 mutuū qd̄ ei admiscetur: etiam cōtingit vestiri omnib9 congruis circūstantijs.

Nona ꝯclusio. Cambiū tā purum q̄ȝ mixtū mutuo pt̄ septēpliciter deꝑuari. q2 ꝯtingit quālibȝ septē circūstātiarū reqsitaȝ tā ad cambiū purū q̄ȝ ad mutuū inclusū ī cābio deficere. Utputa si cambiēs est ꝓhibitus cambire: vel ille cui cābit est ꝓhibit9 recipe cambiū vl' ipm numisma illi9 generꝭ est ꝓhibitū. vel cambiū fit ꝓpter illicitū finē vel in loco vel in tempore prohibito vel nō seruat̄ debitus modus. ⁊ eodem mō posset de mutuo incluso induci.

Decima ꝯclusio. Cambium depraua t̄ multipl'r ex pte circūstantie q̄mō. ptȝ enumerādo nouē exempla. Et ꝑma sex pone ꝓportionabiliter pecunia sic posita sūt sex vltima exēpla de circūstantia quō circa ꝑmutationē rerū in fine ꝓcedētis q̄stionis. ꝑrimū aūt exēplū an etiā h̄ habeat locū in numismate ⁊ quō habeat locū patebit ex dicēdis in. xj. cōclusione. Septimū exemplū est qn̄ dans monetā ꝑuā intermiscet malos denarios paruos. puta qui sunt scissi rupti aut peregrini: et de hoc dic sub distinctione habita in simili in questione. lv. Octauū exemplum est quando ratione mutui in cambio interuenientis accipit alter ab altero aliquid. Nonum quādo ratione seruitij vel interesse A accipit aliquid a B vltra valorem sui numismatis: qd̄ tn̄ superacceptum si cōparetur ad tale seruitiū vel interesse est nimis magnum. et sic accipit nimis magnā mercedem seruitij aut nimis magnā refusionē sui interesse.

Undecima conclusio. Ad sciendū si in cābio seruetur circumstātia quomō seu debitus modus valent sex sequentes regule. ꝑrima ꝙ cōfessor inquirat si tale cābium quale sibi ꝓponitur passim ineant pressi necessitate ⁊ nō pressi. Secunda ꝙ inquirat si est cōsuetū in tali regno tale cambiū. Nam si soli pressi inirent nec esset cōsuetū ibidem: tunc esset suspectum de iniquitate ex parte alterius. Tertia regula ꝙ videat̄ si A accipiens aliquid ratione prime cause. scȝ seruitij in quo per operas suas seruit B: accipiat mercedem nimis magnaȝ respectiue ad tale seruitium. puta quia A singulis attentis leuibus expensis: opera et industria potest disponere ꝙ releuet B in illis incōmoditatib9 et dispendijs de q̄bus est habitum in tertia ⁊ quarta cōclusionib9. Si enim tunc vellet accipere magnam mercedem illud esset ei illicitū. Un̄ A debet attendere ꝙ non accipiat ab vno solo campsuario tantū q̄ȝtum meretur tota industria ⁊ opera sua per quam procurat ea q̄ cedūt ī cōmoditatē ⁊ releuamē B q2 talia n̄ cedūt solūmō ī bonū ⁊ releuamē B. īmo plurimorū aliorȝ qui etiam recipient ab A cambium. et sic etiam illis seruiuit. et ideo a singulis q̄bus seruit debet ita accipere ꝙ nō vnus vel duo totam mercedē debitā oꝑis ei9 soluāt. Sicut in

simili mercator rōne operarū habitarū vēdendo mercē pluris q̄ emit: nō debet ab vno emptor suor q̄ emit aliquid mercis sue tātundem lucri velle recipe vt scʒ oēs sue industriose ope expense et labores sibi soluant per illū: sed debʒ ꝓportionabiliter a singulis accipere aliquantulū. Et ex hoc sequit q̄ nō licebit A in casu septimo di suiēdi tantundē velle habere lucri a B q̄tum B cogeret in expensis et periculis suscipiendis subire: si met suum numisma transferret in alium locū. Quia et si A censeatur virtualiter sibi numisma illuc transferre: tn̄ in illa translatione nō transfert solam pecuniā B: sed cum hoc etiā multas alias res ob quar translationē meret etiā ab aliis recipe mercedē q̄ a B. Et eodem mō ꝓportionabiliter dicendū est in aliis p̄cedentibus q̄nq modis seruiēdi. Quarta regula. sicut varia sunt documēta tradita ad cognoscendū valorē mercis: et p cōsequens ad cognoscendū q̄nti liceat venditori eam vendere et emptori emere q̄ patuerunt qōe. lvj. Sic ex eisdē p̄nt plurima documēta trahi ad cognoscendū valorē numismatis A et etiā B. vt sic sciatur q̄tū debeat alter ab altero exigere: et q̄tum B debeat A offerre. Rō hui⁹ regule ē. q: sic i adductiōe et ꝯseruatōe rer venaliū mercator expensas apponit curas opas et labores et subit p̄icula: sic in adductiōe et cōseruatiōe numismatū campsor apponit labores curas et operas et subit p̄icula. et sicut merx crescit aliq̄n in bonitate extrinseca: sic etiā numisma: et eodē modo etiā vtrūq decrescit. ideo recurre ad q̄stionē. lvj. vbi diffuse poteris talia documēta etiam pro cambio extrahere. Quinta regula. Si cambio sit admixta mutuatio caueat q̄ ille ex cuius pte est mutuatio: nihil accipiat ab alio p̄textu mutui: al's fieret cambium vsurariū. et hoc patuit circa quartū et q̄ntum modos seruiendi. Sexta regula. Si A accipiat aliq̄d a B rōe interesse vltra valorē sui numismatis: oportet q̄ illud sup acceptū nō sit maius q̄ ipsum interesse requirat. et q̄ seruent conditiones tacte questione. xxx.

Duodecima ꝯclusio. Cābium nō deprauat p hoc p̄cise q̄ A accipit plus a B q̄ ei dederit: seu p hoc q̄ lucrat seu q̄ dat vilius numisma et recipit melius. imo licite pōt hoc fieri. pbat dupliciter. Primo sic Quia q̄uis in cōtractibꝰ inter cōmutabilia debeat esse equitas: alioq̄n violabit iusticia cōmutatiua: tn̄ si p̄ter hoc q̄ aliquis cū alio cōmutat aliq̄d p alio: etiā seruiat alteri vel patiatur interesse ꝓpter eū: poterit plus ab eo recipe q̄ ei dederit. Sic est in cābio: q: q̄ A accipit plus q̄ dederit nō est rōne cōmutabilis qd A dat B: sʒ rōe illi⁹. q: A p̄ter hoc q̄ dat B cōmutabile: etiā seruit B in seruitio qd tanti estimatur in q̄to A plus accipit q̄ dederit vl' accipit rōne interesse qd A patit ꝓpter B: qd p sui refusione req̄rit tantundē q̄tū A plus accipit q̄ dederit B. illo igit pluri rescisso in reliq̄s adequantur cōmutabilia: et cū hoc refundit A seruitiū vel interesse sicut et iusticia req̄rit vtrūq illor fieri. Et ex hoc p3 solutio argumēti qd posʒ fieri ꝯtra q̄rtā ꝯclusionē dicēdo q̄ sit ꝯ iusticiā cōmutatiuā q̄ alter plus accipiat q̄ dat. p3 eñ solutio ex iā dictis. Pōt etiā aliter dici q̄ etiā si A accipiat meli⁹ numisma q̄ sit illud quod dat B. tamen non accipit plus q̄ simpliciter loquendo dat B. licet plus accipiat q̄ dederit in numismate B. Nam A dedit B tam numisma q̄ etiam seruitiū operarū vel p eo passus est interesse et in ordine ad vtrunq illorum quod A impendit et dat B: nō accipit plus q̄ dat sed equiualens. Secundo pbatur cōclusio sic. Quia si rector reipublice conduceret aliquem: puta A ad hoc q̄ expensis et periculis reipublice tanq̄ famulus eiusdem adduceret numismata ex alienis regnis ad que sui homines sepe haberent ire. et custodiret etiam illa expensis et periculis eiusdem: colligeret deniq varia numismata ꝓprie patrie. scʒ minuta et magna et mediocria: q̄tenus hoīes in ꝓmpto inuenirent omnia genera q̄bꝰ cōmode se possent necessaria et vtilia humano victui disponere. Insuper toto die sederet in domo vel tabula numerando hominibus petentibus cambium et expectando eosdem petentes nunc illa nunc alia numismata permutare. Nec tamen illa numismata

essent A: nec lucrū si qd̄ inde ꝓueniret sed reipublice seu presidentis eidem: talis A inquam mereretur mercedem a republicā seu a rectore eius. Ergo eadem ratione si A proprijs expensis et periculis talia adducit: aggregat: numerat atq; prestolatur homines: ipse poterit vltra hoc q; numisma oino eq̄le dat ꝑ eq̄le: velle aliq̄d supaccipere ab hoibꝫ q̄bꝫ sic seruit: vt sibi labores: expēse ⁊ ꝑicula refundant̄: q̄s et quas etiā hoies i ꝑmo casu tenerent̄ soluere reipublice: ꝑ q̄nto de fisco vel camera reipublice daret̄ A merces ꝓ oibꝫ talibꝫ ad quē fiscū vel ꝑ cōmunibꝫ oneribꝫ reipublice cōtribuere haberēt hoies illi⁹ patrie. Tenet aūt p̄dicta ɔ̄ña. Primo ex identitate rōis: vt patuit. Scd̄o a simili: q2 ꝑ talē viam solet in simili ꝓbari: q; negociatio seu mercatio est licitus actus. quā viam q̄ ad negociationē tāgit Sco. in. iiij. dis. xv. ⁊ patuit in q̄ōe. l. Ergo etiā silis via hic valebit ad ꝓbandū cambiū esse licitū. maxime cū cābium subseruiat necessario negociatiōi: tā lucratiue q̄3 iconomice. q2 neutra fieri pōt sine numismate: et sepe oporteat negociatorē habere numismata alia q̄3 actu habeat. puta: oportet eū habere parua cū habeat magna: vel ecōtra. vel oportet hr̄e alterius patrie cū solū habeat sue patrie.

Ex predictis sequuntur. vj. correlaria q̄bꝫ impugnant̄ modi dicēdi alioꝝ de cambio. Primū est q; nō valet diuisio q̄rundā distinguentiū cambiū in tres spēs. immo in q̄ttuor vel quinq; dicentes: q; quoddā est qd̄ dicit̄ minutū. secundo q̄ddā qd̄ dicit̄ ꝑ lr̄as. tertio quoddā dr̄ siccū. quarto q̄ddā qd̄ sapit naturā secūdi ⁊ tertij. quoddā vo et q̄nto qd̄ a cāpsoribꝫ romanis exercet̄ ꝑut illas spēs refert dn̄s Antonin⁹ in scd̄a parte summe sue. Exemplū p̄mi. Ut si A existēs campsor recipit vnū denarium in cambio vni⁹ floreni. Exemplū scd̄i. vt campsor dat hic. c. floreñ. B volens hr̄e ab eo c. vj. floreñ. in alio loco. vel recipit h̄. c. vj floreñ. volens B solū dare. c. in alio loco. Exemplū tertij. B indigēs florentie. x. libris grossoꝝ (q̄ sunt vel intelligunt̄ esse. c. ducati) petit ab A florentie sibi dari. c. vj. floreñ. vel plus vel minus fm̄ q; tūc florētie currit cābiū florenoꝝ ad. x. libras grossorum seu ad. c. ducatos: eo q; c. ducati (seu qd̄ equalet. x. libris grossoꝝ) valēt florentie. c. vj. floreñ. vel aliquantuluʒ plus vel minus: ea tn̄ lege tradit A p̄dictā summā florenoꝝ B: vt B sibi intra vnū mensem restituere teneat̄ tantū q̄tū intra. x. dies cōputandos a die celebrati cōtractus valēt x. lib. grossoꝝ in ciuitate venetiarū q̄ aliq̄n valēt plus aliq̄n minus. ⁊ sic aliq̄n A lucratur aliq̄n perdit licet vt in pluribꝫ lucretur. Exemplū q̄rti. B indigēs florentie pecunia petit ab A. c. floreñ. statim tunc sibi dandos. ⁊ B vult. c. floreñ. in alia ciuitate scʒ venetijs restituere A vel ministro vel socio eius ibi degēti. debebit tn̄ B illā restitutionē facere in moneta currēte in venetijs. et vt hoc fiat mittit lr̄a cambij ad venetias vt ibi fiat talis restitutio p̄dicta. q̄ missa ⁊ recepta fit restitutio in moneta ibi currēte. et sic A lucrat̄: q2 cōmuniter plus ibi recipit q̄3 dederit florentie. et hoc rōne variatiōis valoris monete. Et illud cambium etiā dr̄ cambiū ꝑ lr̄as: eo q; interuenit lr̄a. sed tn̄ est dissimile a scd̄a specie vt ptʒ. q2 p̄ter naturā secūde speciei quā q̄ ad hoc ꝑticipat q; B in tp̄e atq; loco distantibus debet facere solutionē A. etiam ꝑticipat naturā tertie speciei q̄ ad hoc q; A q̄rit lucrum ex incremēto valoris monete in q̄ debet B facere solutionē. qd̄ incrementū est verisimiliter affuturū: q̄3uis etiā possit nō ꝯtingere. Exemplū q̄nti. Clericus romę impetrauit beneficiū vel gratiā expectatiuā: et cū habeat soluere annatā seu p̄mos fruct⁹ bn̄ficij ꝓ medietate camere apostolice infra breue tp̄s fm̄ taxā q̄ ibi habetur: accipit ab A cāpsore nomie cambij certā summā pecūie vt habeat soluere soluenda camere aplice. et A obligat euʒ ad restituendū sibi illā summā i illo loco vbi est beneficiū qd̄ B impetrauit: vel vbi residebit B post recessum de romana curia. et hoc de moneta ibi currēte. Et vltra lucrum quod A cōsequitur ex varietate monete ibi restituende vult sibi dari aliquantam pensionē. vt puta de centenario quinq; vel sex vel septem fm̄ diuturnitatē temporis maiorē vel minorē ꝑ quod habet expectare de restitutiōe pecunie. ⁊ facit A fieri instrumentum obligationis: non solum pecunie tradite B: sed etiā illi⁹ supaddēde

pensionis: et hoc in tali forma q̄si nō solū illam summā quam A tradidit B rome ei tunc tradiderit: sed q̄si sibi tradiderit etiā illā summā ad quā ascendūt pensiones q̄s A vult habere a B. vt si A tradidit B rome centū floreñ. et obligauit ipm ad restituendū sibi alibi. c. vj. in alia moneta: tunc instrumentū canit q̄ A sibi tradiderit. c. vj floreñ. restituēdos sibi tali tpe in tali loco.

Q aūt hec diuisio nō valeat patet septē pliciter. Primo sic. q: pmū cambiū nō distinguit ab alijs specie. q: ille modus dicēdi ptendit q̄ primū dicat minutū ex eo: q: A q̄d modicū accipit vltra valorem eius qd dat B: in alijs aūt nō modicū. Modo cambia nō distinguunt specie p hoc q̄ cāpsor magnū vel paruū q̄d accipit: sic nec magnum z paruū variāt speciē. Si enim in scdo et alijs speciebȝ modicū q̄d acciperetur z in pmo multū: adhuc possent sufficienter alia via distingui. scȝ q: in pma nō interueniret dilatio vel expectatio ex pte alterius eorū. Nā ex q̄ in alijs q̄ttuor interuenit dilatio: in pmo autē nō. sufficienter p hoc distinguerēt: q: primū esset cambiū nō mixtū mutuo. Alia autem essent mixta mutuo. sic autē mutuū distinguit specie a cambio puro: ita ptract⁹ existēs simul mutuū z cambiū distinguit specie a puro cābio. Scdo: q: ille mod⁹ dicēdi ptendit q̄si scdm distinguat a pmo p hoc. q: in secundo interuenit lr̄a: nō sic in pmo. Sed hoc nō variat spēm. q: etiā si nulla lr̄a interueniret in scdo: dummō dilatio interueniret ex pte A vel B: et in pmo nō interueniret dilatio: ipa sufficienter distinguerēt. quia primū esset puȝ cambiū: scdm aūt esset ptractus mixt⁹ ex cābio z mutuo. igit distinguerēt specie a pmo ex p̄dicta rōne. Et eodem mō dicendū est de alijs trib⁹ sequētibus. q: etiā in illis est mutuū admixtū vt patebit. Tertio: q: q̄tū est ex forma secundi cambij ipm eq̄ non est cambiū sic q̄ est cambiū. Nā in eo nō specificat an tales floreni q̄ ad min⁹ in indiuiduo sint distincti a priorib⁹ sint dandi ipi A: vel an nō referat si ijdem in indiuiduo dent vl nō. q: q̄tum est ex forma secūdi cābij nō ei repugnat q̄n p B soluant A ijdē floreñ. i indiuiduo. et si hoc fit nō poterit esse cambiū: vt ptȝ ex tertia suppositiōe p̄ncipali. igitur secundū poterit eque esse nō cambiū sicut cambiū. Quarto: q: tertiū cambiū eque nō est cambiū sicut est cambiū. Nam si A idē numisma in indiuiduo recipit a B qd ei dederat, sicut ē possibile eo q̄ nec est cōtra formā casus tertij cambij, impossibile est esse cambiū in veritate sed erit purum mutuū. Nam de substātia cambij est q̄ A aliud numisma ad minus in indiuiduo recipiat q̄ dederit. Vñ in ptrahendo tertio cambio (q̄tum est ex eius forma posita in eius exēplo) non curat an B idē numisma det A qd ab eo recipit vel an aliud. Et sic A eque parat⁹ est recipe idē in indiuiduo sicut aliud. ḡ eque non est cambiū sicut est cambiū. et de facto cōtingere pōt q̄ idē in indiuiduo recipit qd dat. ḡ d̄ facto erit nō cābiū sed purū mutuū. Quinto: q: tertium nō necessario distinguit a secūdo. q: in vtroq̄ A dat numisma et expectat sibi reddi numisma nō curato vel specificato an sit idē numisma vel aliud. et tertiū solū differt a scdo p hoc q̄ in scdo A quantificat etiā q̄titate discreta numisma soluendum z nō valorē: sed determinat locū extraneum in q̄ est soluendū: sed in tertio q̄tum est ex forma exempli ei⁹ sup positi nō determinat locum. an scȝ in eodē loco vel alio debeat sibi facere solutionē: nec etiam numisma soluendū quantificat q̄titate discreta: sed tm̄ valorē eius futurū in loco determinato. hoc autem nō variat speciē sicut permutatio nō diuersificat p hoc specie q̄ frumentū dandum pro meo frumento est alibi vel hic: et in maiori valore vel equali reddendū. Sexto: quia quartuȝ cambium nō distinguitur a tertio nisi per hoc q̄ in tertio nō obligat B p̄cise ad dādum A numisma qd sit aliud siue in indiuiduo siue in specie. Immo etiam si idem in indiuiduo restituat satisfit forme cōtractus. et ideo pōt esse nō cambiū. sed in q̄rto astringit B ad restituēdū numisma qd sit aliud nō solū in indiuiduo: imo etiā in specie: z h̄ siue rōne materie siue rōe forme Jō necesse ē in q̄rto includi cābiū. z q: etiā interuenit lapsus tpis et expectatio. tō sit sīt ibi cābiū z mutuatio. Et si di. quō ḡ q̄rtū distiguet a scdo. dicēdū q̄ solū ex pte lucri qd q̄rit A. Nā in scdo lucrū illō ē fixum et determinatū: sȝ in quarto nō ē fixū

Nam si moneta in qua B debet facere solutionē non creuerit in valore: A nihil lucrabitur, imo si decreuerit perdet. et dato q creuerit: tamen quia crescentia est varia: ideo nō habet determinatū lucrū saltē in diuersis cambijs vbi etiā equale capitale traditur in cambio. Septimo. quia quintū etiā nō differt specie ab alijs. scz a scdo. quia si A in secundo illud plus qd est sibi lucrū acciperet nō rōne obsequij translatiōis pecunie sed rōne dilationis q est expectatio et mutuatio: etiā faceret id qd in quinto cambio fit: et sic esset cambiū secundū et quintū Ex illis igitur sequitur q nō oportet tot spēs ponere. sz cū ois diuisio pmaria debeat esse bimēbris. debet primo distingui cambiū in duas species. scz in purū et impurū. Et purū erit illud qd alij dicūt minutū: ex eo q i tali nō tantundē supaccipit campsor sicut in alijs: non tamen ex hoc distinguitur ab alijs vt patuit. sed per hoc q in illo B mox retradit A aliud numisma. et sic cū A in puro obsequatur B iō etiā puū qd accipit p mercede. Impurū vero cōprehēdit sub se scdm qrtū et qntū sed nō cōprehēdit tertiū: imo nec scdm: nisi i tertio et scdo obligetur B ad restituendū aliud numisma existēs ad minus aliud in indiuiduo.

Secundū correlarium est. Q nō valet dictū Jo. de lignano in. c. fi. de vsuris. dicētis q qñ campsor cambiēdo recipit vnū denariū p cambiēdo flor. q nō videtur campsor bñ excusabilis nec bñ tutus in pscia: nisi attento interesse vel cursu monete. Nā tūc videtur qri fructus de pecūia q nō parit. Itē quia pecunia est inuēdibilis. Sed pz q nō solū rōne interesse pt campsor aliqd accipe vltra valorē eius qd dedit: vel rōne varij valoris monete: sed etiā rōe obsequij impēsi: vel qd impēdit B. vt patuit in qrta pclusione. vel etiā qñ est in magna qntitate recipiēda pua moneta. vel qñ nō est illa ita cōmode portabilis. et sic de alijs vt in qnta pclusione fuit dictū. Nec obstat qd pmo obijcitur. quia illd qd campsor supaccipit ñ ratione pecūie accipit sed rōe obsequij et opa rum ipius A qbus seruiuit ipi B. Ad scdm pz rñsio in secunda cōclusione.

Tertiū correlariū est q ex pdictis pz qd sit dicendū an secūdum cambiū sit licitū. Nā pz q etsi A in scdo cambio seruit B et etiā mutuat eidē. iō si rōe dilatiōis tpis seu mutui aliqd acciperet a B vltra valorē dati: A esset vsurarius. Si aūt rōe alterius obsequij scz distātie loci. vtputa quia oporteret de natura cābij q B in eodē loco vbi recipit daret A aliud numisma: nūc aūt A ptentus ē ipm in alio loco recipe: et sic virtualiter fuit B pinde acsi suo nūcio illā pecuniā d alio loco ad se trāsferret: tūc de se est licitū cābiū: sed tñ oportet q nō nimis multū accipiat p hmōi obseqo. Et quia sub illo scdo cābio ptinetur etiā cābiū in q econtra B mox dat suū numisma A: et A traditurus ē B aliud in alio loco post lapsum tpis: et sic B mutuat A: et A obseqtur B in virtuali trāslatiōe pecunie sue in aliū locū in bonū B. iō vt sit licitus ipi B oportet q B ñ ptēdat lucrū aut obsequiū ex suo mutuo. Et ex illis etiā pz q errāt q iustificādo scdz cābiū bñt p fundamēto. quia ibi nō sit mutuū. Nā ibi ē mutuū cū cābio. siue fiat i forma pmi mēbri siue in forma scdi mēbri. Scdo quia nō ē indistincte iustificandū: quia cū ibi sit mutuum oportet q rōne mutui nihil accipiatur.

Quartū correlariū q qauis qdā snia Hosti. post Goff. cōtineat veritatē: tñ oportet ei aliqd addere Dicit eīm q si qs mutuat pecuniā recepturus ad certū terminū mōetā alterius generis i auro vel argēto: et facit h iō vt in estimatiōe lucretur vsurarius ē. secus si nō facit ad finē lucri: sed ad obsequiū recipiētis: tūc eīm licite pt recipe rē sm estimatiōnē tpis et loci: qñ et vbi faciēda ē solutio: sic tñ q ei9 intentiōe fuerit q si talis pecūia vel alia res fuisset facta vilior illā sic viliorē reciperet. secus si ñ habuisset talē intentionē: quia tūc nō esset licitū. Hec ille. Nā qauis verū sit qñ est mutuū aut nō cambiū. aut etiā si sit cambiū et ei sit admixtū mutuū: et rōe dilatiōis tpis qrat illud lucrū. secus tñ qñ est cābiū licz mixtū mutuo et ipe qrit lucruz rōne cambij. puta ex diuersitate valoris monete: aut ex obseqo rōe distātie loci. quia tūc nō optet q sit illicitū. Nō qñ ille q tradit alteri pecuniā. puta A tradēs pecuniā ipi B obligat eū ad restituēdū aliud numisma: tūc eq pt esse cambiū sicut mutuū. qauis exquo aliquis alter non nisi post lapsum temporis

tenef eum soluere: ibi interueniat mutuũ numismatis soluendi p B: sed nõ oportet q pecunia quã primo tradidit B censeat ei mutuasse, immo potest censeri ei cambij noie dedisse. Nec videtur obstare rationi mutui alteritas generis alterius monete. q: licet moneta restituenda dicaf alterius generis in materia vel figura monete: nõ est tñ alteritas tanta quin vtraqz moneta dicaf pecunia vel numisma. Unde si dem tibi vnũ florenũ in moneta restituendũ mihi post annum: si in auro vel grossis restituis nõ desinit esse mutuũ. vel si cõtendas q illa alteritas obstat mutuo: eo q distinguuntur specie, sicut si triticũ restitueref p auena concessa, sequif q oportet dicere q ibi sit cambiũ: quia numisma p numismate datur. et tñ nihilominus esset mutuatio admixta: eo q A expectando B de numismate alterius generis censef ei mutuasse illud numisma alterius generis: licet nõ cẽseretur ei mutuasse suũ numisma qđ nunc ei tradidit. Preterea in hoc q dicit q ad hoc q A recipiẽdo numisma alterius generis maioris valoris vitet vsurã oportet q fuerit illius ppositi q etiã si illud aliud fuisset tunc vilius factũ: etiam ipm recepisse voluisset: nõ videf hoc esse verum etiã si esset ibi purũ mutuum, quia tũc mutuans teneref subire damnũ: qđ nõ est verum regulariter. Immo põt cõcurrentibꝫ cõditionibꝫ quibusdã velle habere vltra sortem rõne damni sibi emergẽtis. de quo vide q̃ dicta sunt in q̃stione. xxxviij. cõclusione scda et etiã q̃stione. xxx.

Quintum correlariũ. Ex pdictis ptꝫ qđ dicendum ad tertiũ cambiũ an sit licitũ vel nõ. Nam si debet de rigore scolastico responderi et fm q forma illius tertij cambij est illimitate superius posita in primo correlario: tunc dimissis alijs modis dicendi Dicendum p duas distinctiões et duo dicta. Prima distinctio est q aut A et B specifice intendũt. q A. det h genus numismatis et B soluat aliud genus intra mensem. Utputa cõmoditas B inducit B vt illud genus accipiat ab A et aliud genus restituat. Aut nõ intendũt hoc: imo apud eos nõ refert an idem detur vel aliud. nec B ppter alietatẽ sui numismatis qđ hic vel alibi habet vel habebit petit pecuniã ab A de illo genere. In pmo casu nõ est oino purũ mutuum cũ B sit astrictus ad id qđ est contra vel ad minus pter naturalia mutui scꝫ ad alteritatẽ numismatis. Unõ põt dici esse cambiũ. immo si intendunt illam speciem cõtractus etiam est cambiũ. q̃uis cambio illi sit admixtũ mutuũ. Nã est cambium ex pte numismatis qđ A dat B: et est mutuũ ex parte expectatiõis illius numismatis qđ B dabit A. In secundo vero est purum mutuũ. Secũda distinctio. Aut B debet solutionem facere in loco A vel in alio loco distanti. Nã exemplum positũ nõ specificat an ibi vel alibi restituat B suũ numisma et tñ ex illo pendet respõsio: eo q si in alio loco est soluendum: A seruit B pter mutuũ. si aũt non in alio loco: nõ seruit ei pter mutuũ. Primum dictũ habet duo mẽbra. et est q in pmo casu cõtractus est illicit⁹ A si rõne expectatiõis seu mutui admixti quo B ad tẽpus expectat de numismate restituẽdo q̃rit illud lucrũ qđ obuenire expectaf ex variatione valoris numismatis. Si aũt ratione obsequij quo seruit B in recipiẽdo aliud genus numismatis i alio loco cum hic deberet sibi dari q̃tum esset de natura cambij: nõ est de se illicitus plus q̃ secunda species. Attñ in tertio cambio quo ad casum huius primi dicti et signanter q̃ ad scđm eius membrũ iam iustificatũ est singulariter cauendũ ne mentiaf iniq̃tas sibi Utputa si A in veritate nõ est animatus specifice ad cambiũ. nec de p se habet oculum ad alietatẽ numismatis sibi reddendi licet alietas sit in pactũ deducta p forma. Nec B curat an tũc hoc numisma recipiat et postea aliud soluat vel an idem. solũ eñi q̃rit habere numisma p sua necessitate subleuanda. tunc eñi A nõ est campsor sꝫ verus mutuator: ideo nisi possit allegare obsequium aliqđ quo A pter mutuũ seruiat B: A est vsurarius. et hoc cõtingit qñ in eodem loco A recipiet solutionẽ et non in alio. quia tunc nõ apparet obsequium aliud a mutuo rõne cui⁹ possit sperare lucrum. Secundũ dictũ in scđo casu licet sit purũ mutuum: tñ si A seruit B non tñ vt mutui: sed etiam alterius obsequii: scꝫ qꝫ vult recipere solutionẽ in loco distan

et sic seruit ei nō tm̄ rōne temporis q: dat dilationē:sed etiam rōne loci.quia in alio loco vult cōtentus esse recipere numisma idem vel aliud nō indistincte est damnandus vel approbandus.sed dicendum q si rōne dilationis temporis q̄rit illud lucrū est vsurarius:si rōne obsequij scz recipiendo in alio loco:cum ad illud obsequiū ipe A faciat vel fecerit operas vel expēsas nō est illicitus:dummō illud lucrū sit vt moderata merces correspondēs obseqo. Secus autē si in eodem loco recipiet solutionem. Quantū igitur est de rigore scolastico nō indistincte cōdemno vt quidā:nec etiā indistincte iustifico. Credo tamē illos qui indistincte damnauerūt ipm intellexisse in casu vbi nō respiciat A nec B ad alietatem numismatis:nec etiam est A solutio facienda alibi sed in eodē loco.z sic nullum obsequium ibi interuenit pter mutuū et sic est damnandus cōtractus. Et q̄uis in casu quo iustificaui sit de rigore scolastico iustificand⁹:tn̄ nō facile corā ipertis z maliuol' ē approband⁹:qm̄ apud illos facile mentit iniquitas sibi et forte vsuras suas sub pallio tali exercerēt.

Sextum correlariū. Stādo in forma tertij cābij non valet decisio Lauren. de ridolfis de eodē an liceat vel nō nisi intellexerit casuz mō iam tacto. Arguit enim pro et cōtra:z tandem sic cōcludit q q: sub specie lucri z intentione plus accipiendi q̄ sit qd̄ tūc mutuatur.et quia vt plurimū sic ptingit z al's mutuans nō mutuaret consulo vt omnes abstineant:et remittit p maiori declaratione ad quasdā alias q̄stiones sui tractatus Ex quibus satis clare haberi potest q cōtractus est fm eum vsurarius. Hec inquā respōsio deficit dupliciter. Primo:quia p inde loquit acsi in illo ptractu sic esset mutuatio q non haberet etiā cambiū locum in eo. Nam ipm qui tradit pecuniam non nominat campsorē sed mutuatorē:et tamē cōtingit q ipe sit campsor etiam in hoc cōtractu:licet etiam tunc simul sit mutuator respectu tamē diuersi numismatis. est enī tunc campsor p quāto tradit suum numisma alteri volēs habere aliud p illo.sed est mutuator pro quāto illud qd̄ alius debet sibi dare expectat dando sibi dilationē temporis. Secundo q: indistincte cōsulit vt abstineatur:z tn̄ ex quo contra eius formā nō est q solutio per B fiat in alio loco:tūc taliter cōtingit ipm fieri vt sit per omnia similis secūdo cambio.scz si solutio debeat fieri in alio loco:nisi q lucruz in tertio nō est ita certum z fixum sicut in secūdo.ergo si nō cōsulit indistincte abstinendū a secūdo:eadem ratione nec a tertio. Nam dissimilitudo pdicta si quid ad condemnationem operaret:potius hoc operaretur circa secundū q̄ circa tertium:cum lucrū in secundo sit certū z fixū nō sic in tertio.

Septimum correlariū. Argumenta eiusdem que facit pro et cōtra tale cambiū nō valent cōtra decisionē positā in q̄nto correlario. Nam principale argumentū eius pro illo cambio est tale.quia aut ibi ē mutuum aut cambiū. Si mutuum: tunc ex q̄ redditur idem qd̄ mutuatur:et eadem q̄ntitas scz decem libre grossorū hinc ad mēsem et tot fuerūt modo mutuate:igit nullum est ibi incrementum sortis:et sic nulla vsura. Si autem est hic cambium tūc fortius videtur q nō sit vsura:quia vsura nō est nisi in mutuo. Et p maiori cōfirmatione illius argumēti tollit euasionē dabilem ad primū membrū. Nam contingeret aliquem dicere q q̄uis A nō recipiat nisi decē libras grossoz z etiā decē ei mutuauerit:tn̄ decē lib.quas recipit A plus valent q̄ decem libre quas A dat B et sic lucratur. Sed cōtra hoc diceretur(vt ipe arguendo dicit)q q̄uis plus valeāt ille decem libre nūc q̄ alie tunc valebāt:tn̄ pter hoc nō sequitur q vltra decē libras recipiat:immo decē tm̄. Et q: aliq̄s posset iterū euadere dicēdo q licz A nō recipiat plus i numero vl' mathematica q̄titate:tn̄ recipit plus in q̄titate ciuili.scz in valore.z hoc sufficit vt sit vsurari⁹. Huic secunde tacite euasioni quā ipe nō exprimit vult occurrere p hoc q arguēdo adducit duo exempla in q̄bo cōtingit q mutuās nō est vsurari⁹:etiā si sors quā recipit a mutuatario plus valeat illo tpe quo recipit q̄ valuerit sua q̄n ei eā mutuauit. Primū exemplū. Si vides q valor floreni alterat de tpe ad tēpus ex causis diuersis. Pone ergo q hodie mutuem tibi vnū florenū.p q̄ tibi trado

monetā ꝑut nūc floreñ. valet ꝛ facio te debitorē in vno floreñ. et post mēsem debes mihi restituere floreñ. in auro vel ī moneta: ꝛ cū restituis valet plus ī vno solido q̄ prius cū tibi mutuaui: nō pecco recipiendo in vno solido plus. qꝛ qđ plus valet est ex cursu tpis. Vñ si eum interea retinuissem: etiā fuissem ꝯsecut⁹ tantundē. nō ergo debet mihi nocere ꝙ tibi mutuaui: et tñ noceret mihi si nō possem illū solidū a te recipere. Scđm exēplū. Si mutuaui tibi ex charitate modiū frumēti añ tpa tūc valentē sex ꝛ hodie valētē septē: licite possem hodie modiū recipe: ita ꝙ nō ob h̄ poteris mihi velle tāto min⁹ de frumēto restituere q̄nto nunc plus valet modi⁹ q̄ prius: qꝛ sic reciperē damnū. qꝛ si reseruassem frumētū mihi vsq̄ ad illud tpus sic intendebā: ego tāti potuissem vēdidisse nūc tpis. Ad h̄ ḡ argumentū cū suis ꝯfirmatiōib⁹ dicendum ꝙ nō cōcludit q̄n tertiū cambiū sup̄ dictū sit illicitū fm tenorē distinctionū et dictoꝝ positoꝝ in q̄nto correlario. ꝛ dico ꝙ deficit tripl'r. Primo qꝛ arguēdo supponit q̄si aut sit mutuū tm̄ aut cābiū tm̄. mō dico ꝙ nūq̄ est sic cābiū q̄n etiā sit mutuū q̄uis ꝯtingat ecōtra ꝙ sit mutuū ꝛ non sit cambiū. Scđo qꝛ posito ꝙ esset purū mutuum vt i casu scđi dicti: tūc fm distinctionem ibi positā est illicitū: et ad argumētū dicendū ꝙ sufficit ꝙ A ex intentiōe recipiat plus in q̄titate ciuili scʒ in valore. licet nō recipiat plus in q̄titate mathematica ꝛ nūero. Et cū adducit duo exēpla in ꝯtriū Dicēdū ad vtrūq̄ ꝙ in vtroq̄ exēplo mutuās ē vsurari⁹ q̄ñ ex intentiōe illi⁹ pluris ꝯsequēdi mutuat. sec⁹ q̄ñ illō plus p̄ter intentionē et solū re ipa ꝛ euētu rei cōsequit̄ et nō ex intentiōe: vel si erat met seruatur⁹ vsq̄ ad illud tps q̄ sibi esset sic plus valiturum iuxta ea q̄ in simili dicta sūt i qōe. lvi et in qōe xxxviij. Tertio deficit cū dicit. si est cambiū: igit̄ non erit ibi vsura: q̄ ꝯña hic nō valet. Nā si sit cambiū nō tñ est sic cambiū q̄n sit ei admixta mutuatio. igitur ibi pōt esse sedes vsure. Scđo arguit ꝯ illud tertiū cambiū ōñdendo ip̄m eē illicitum sic: qꝛ aut est mutuū aut cambiū. Si mutuū: igit̄ est ibi vsura p. c. nauigān. Si scđm ꝛ ꝯtus cābij q̄dammō eq̄pollet vēditioni: tūc cū pecunia sit inuēdibilis ꝛ similiter ei⁹ vsus q̄ nō ē aliud q̄ pecunie cōsumptio: ꝛ est inseꝑabilis. iō vnū sine alio vēdi nō pōt. nec etiā vtrūq̄ simul tāq̄ alterū crescat ꝑ alterꝝ in valore: iuxta notata ꝑ Jo. an. sup ꝛegula pctm̄. de reg. iur. seq̄t ꝙ ꝯtractus nō est licit⁹. Hec ille. Sed illud argumentū nō cōcludit q̄n tertiū cābium sup̄ dictū sit de rigore scolastico licitum fm tenorē distinctiōis p̄dicte: et dico ꝙ argumentū illud deficit tripliciť. Prio illo defectu q̄ etiā defecit argumentū p̄cedens. Scđo: qꝛ posito ꝙ esset purū mutuū adhuc posset saluari licitū fm distinctionē positā in scđo dicto q̄nti correlarij. Et ad capitulū nauigāti. qđ allegat dicendum ꝙ illud loq̄t̄ in casu q̄ rōne mutui vł dilatiōis tpis vł expectatiōis expectat̄ verisilr̄ lucrū qđ mouit aliquē ad mutuandum: nō aūt in casu q̄ mutuās nihil expectat rōe dilatiōis tpis: sed solū expectat aliq̄d tāq̄ mercedē ꝓ opis ꝛ obseq̄o q̄d p̄ter dilationē tpis seruit mutuatario in hoc ꝙ vult sortē restituendā recipe in loco distāti ab eo in q̄ teneretur mutuatari⁹ sibi facere solutionē. et sic vult mutuatario supplere laborē trāsferēdi restitutioꝫ sortis de distāti loco ad locū in q̄ deberet fieri restitutio. Tertio: qꝛ si dic̄ ꝙ sit cābiū non ꝯcludit ꝓbatio in ꝯtrariū: qꝛ in tali cābio nō vendit̄ pecunia nec vsus ei⁹: sed transfert̄ tam dñium q̄ vsus pecūie in ip̄m B ꝯtu ꝑmutatōis: nec trāsfert̄ ꝓprietas sine vsu nec ecōtra: nec trāsferēs ꝓ eo ꝙ trāsferēdo dominiū pecūie etiā simul transfert vsum ei⁹ vel ecōtra: exigit aliq̄d mai⁹ q̄ si trāsferret alterū tm̄: cū ꝯstet nō posse vnū sine alio trāsferri. Nō pecūia licʒ sit inuēdibilis tñ nihilomin⁹ ē trāsferibil' i aliū ꝑ ꝑmutatōꝫ.

Octauū correlariū. Respōsio s. Bernardini non ē sufficiēs de eodē tertio cābio nisi intelligat̄ vt ī fine q̄nti correl. dixi. Nā idistincte dic ꝙ talis ꝯtus est oīno illicit⁹ ponēs tres rōnes. Prima qꝛ ibi ē contract⁹ mutui cū intentiōe recipiēdi vltra sortē hinc ad mēsem qđ est ꝓhibitū. Scđo qꝛ sperat̄ lucrū numi qđ nō licet. lxxxviij. di. c. eiciēs. Tertio est illicit⁹: qꝛ fit cū dāno primi scʒ recipientis pecuniā ad cambiū. Nā experientia teste q̄ magistra est oīm, talia cābia sūt hodiernis tpib⁹ subuersio et destructio oīm

ciuitatū. Hec ille. Sed hec r̄nſio deficit ꝑmo ſub certa diſtinctiōe illud cambiū eſt licitū vt patuit in q̄nto correlario. Scḋo: q: motiua eiꝰ nō ↄcludunt ꝯ deciſionē ibidem poſitā. Ad ꝑmū eni dicendū ꝙ ibi pt eē cambiū veꝝ: et q̄uis tūc etiā ſit ei admixtū mutuū: tñ nō opoꝛꝫ ꝙ expectet vel q̄rat lucrū rōe mutui ſeu dilationis tp̄is. imo ſtat ꝙ A ſolū q̄rat lucrū rōe diſtantie loci i q̄ B facit ſibi ſolutionē ſui numiſmatis. ⁊ h̄ pōt A cū in illo iuuat B ꝑter mutuū. Ad ſcḋm dicēdū ꝙ ſi ↄcluderet: eq̄ ↄcluderet ꝙ nec ꝑmū cābiū nec ſecundū eſſent licita. q: etiā ibi ſperat lucrū num. q: in illis A intēdit acq̄rere lucrū mediāte numiſmate qḋ aliunde attulit ⁊ collegit. Vn̄ ad canonē dicēdū ꝙ intelligit qñ q̄s de numo q̄rit lucrū ꝓ h̄ ꝙ cū alteri ꝑ mutuū ↄcedit ad vſum q̄ eſt eiꝰ ↄſumptio. ſecus qñ colligit ⁊ adducit numos vt vtilit cū illis iuuat reipublice ⁊ ꝓ ſuis opis mercedē cōgruā recipiat ꝓ ſua ſuſtentatione.

Ad tertiū dicendū ꝙ qñ A rōne illiꝰ ꝙ in alio loco recipit numiſma B accipit lucrū ꝓpoꝛtionatū obſeq̄o q̄ obſeq̄t B: n̄ dānificat eū ſic̄ nec ille q̄ accipit mercedē ab eo cui de aliq̄ extraneo loco affert ad hūc locū pecuniā: nec h̄ eſt deſtructio ciuitatū. Vn̄ ſi ↄcluderet eq̄ ↄcluderet ꝙ etiā ſcḋm cābiū eſſꝫ illicitū. q: etiā ibi A accipit a B aliq̄d vltra illō qḋ recipit ab eo numiſma equalēs: ſed illud ſupaccipe nō eſt dānificare cū fiat cū vtilitate equiualēti quā A impēdit B. Et ꝙ allegat expientiā: dicendum ꝙ illa expientia hꝫ locū in illo cābio i q̄ vel rōne mutui ſeu dilatiōis tp̄is accipit illud lucrū vel cū ſolutio B fit in eodē loco. ⁊ ſic A ei nō obſeq̄t ex pte loci: vel ſi rōne obſequij ⁊ diſtātie loci accipit: tñ nimis multū lucrū exigit. Sed in hoc cū ſ. Bernardino cōuenio ꝙ cauendus eſt mō tacto in ꝑmo dicto q̄nti correlarij.

Nonū correlariū. Ex eiſdē patꝫ ꝙ r̄nſio q̄rundā alioꝝ de eodem tertio cābio nō eſt ſufficiēs q̄ dicunt indiſtincte ꝙ tale cambiū eſt licitum: ⁊ ꝙ ibi nō eſt ↄtractꝰ mutui ſed cābij. quā opinionem ſequit F. de triuiſio vtriuſq; iuris doctoꝝ aduocatꝰ ↄſiſtoꝛialis in q̄dā ↄſilio ſuo ſup dictis cābijs edito. Sꝫ illa r̄nſio deficit dupl'r. Primo: q: illud cābium eſt ſm diſtinctionē poſitā illicitū: ideo nō eſt indiſtincte iuſtificandū. Scḋo q: nūq̄ eſt ſic cābium q̄n etiā ſit mutuū vt patuit: igit ibi eſt piculū vſurarie iniq̄tatꝭ. Et nō ſolū eſt inſufficiēs. imo ſi intelligat etiā in caſu q̄ A nec hꝫ reſpectū ad alietatē numiſmatꝭ nec ad alietatē loci diſtātis: vt ſi in eodem numiſmate ⁊ in eodē loco B facit ſolutionē A: eſt ſimpl'r pnicioſa ⁊ dānabilꝭ r̄nſio.

Decimū correlariū. Ex ꝓdictis etiā pꝫ q̄d ſit dicendū de q̄rto cābio an ſit licitū vel nō. Nā cū q̄rtū ſapit naturā tertij ⁊ ſcḋi: nō facile ē diſtinguere quō ſit licitū ⁊ quō illicitū vt pꝫ intuenti. Vn̄ nec illud indiſtincte dāno ſic̄ quidā: nec indiſtincte iuſtifico. Nec ex illiſ motiuis ipm iuſtifico ex q̄bꝰ tripl'r conantur q̄dā ipum iuſtificare arguentes p̄mo ſic. cābiū eſt ꝯctus licitꝰ ⁊ q̄rtū eſt cambiū: igit. Scḋo: q: illud cābiū eſt vtile ⁊ neceſſariū reipublice. Tertio: q: eccl'ia romana ipm tolerat. Nā ad ꝑmū dicendū ꝙ cābiū eſt de ſe licitꝰ ꝯctus ſed nō oē cābiū: ſi inquā argumētū valeret etiā oīs vēditio et emptio eſſet licita. Ad ſcḋm. nō ſeq̄t: cōtractꝰ ille ē vtilis: igit eſt licitꝰ. Nā etiaꝫ mutuatio vſuraria ſepe eſt tpaliter: et ſm quid vtilis tā mutuāti q̄ mutuatario ⁊ tñ eſt illicita. Preterea illud q̄rtū cambiū in caſu q̄ dicit ipm eē illicitū nō ē vtile niſi negatiue. i. minꝰ damnoſum: h̄ eſt. Juuat ſepe ipm B ad vitandū maioꝛa dāna. ſꝫ tñ etiā in illo dānificat ſicut etiā de vſura dixi q̄ōe. xvij. Ad tertiū pōt negari aſſumptū. q: eccl'ia eoipo ꝙ p̄dicat in gn̄e ꝯ oēm ↄtractū iniquū ⁊ vſurariū ⁊ facientibꝰ eos imponit pniam i foro ↄſcie ꝑ cōſtitutionē canonū cōditoꝝ ꝯ faciētes iniq̄s ↄtractuſ et vſurarios: nūc punit ⁊ ſic nō tolerat: q̄uis nō ꝓcedat ↄtra tales ꝑ penas foꝛi exterioꝛꝭ: eo ꝙ ꝑ q̄relā ad aures iudicꝭ nō deferunt: ad q̄s ſi deferrent punirent detectꝭ malleus palliatis. Q vero q̄dā nitūt ipm indiſtincte iuſtificare ꝑ q̄ddā ſile: nō ↄcludit cū dicit. Si q̄s pcuraret ſibi magnā q̄ntitatē bononenoꝝ i floꝛētia vbi vnꝰ valet. xxiij. denarios ⁊ deferret eos bononiā vbi vnꝰ valet. xxvj. denarios: illō eſſet licitū. vt pꝫ ex ſexta ↄcluſiōe. ⁊ poſſꝫ i terra nr̄a ſile poni de nr̄is monetis vt i eadē ↄcluſiōe patuit. Ergo etiā q̄rtū cābiū erit

licitũ. Nã nõ est silr: qz in pdicto exemplo nullũ interuenit mutuũ sz pura pmutatio equalētis p equalenti. et qꝫ A lucraꝰ illud lucrũ est merces laboris deportationis in aliũ locũ ⁊ exercitij sue industrie. Sed ī casu q̃ q̃rtũ cãbiũ est illicitũ est in eo mutuũ grã cuiꝰ lucraꝰ. imo stat qꝫ nullũ sit ibi cãbiũ sz purũ mutuũ. Nã B indigẽs pecũia florẽtie: vt sibi puideat accipit ab A centũ a pte rei vt sortẽ mutuatã nõ vt numisma vniꝰ generꝭ pmutandũ cũ numismate suo existẽte alteriꝰ generis. qz hic B nõ hz numisma de illo vel de alio gñe: imo nullũ oino hz hic vel alibi vt possibilis est casus sed sperat se tpe intermedio acq̃siturũ numisma qd restituat A non curato an illud qd se sperat acq̃siturũ sit illiꝰ vel alteriꝰ generis: dũmõ p ipm satisfaciat A q̃ nũc sibi indigẽti pecunia succurrit mutuando.

Undecimũ correlariũ. Ex pdictis etiã pz q̃d dicendũ de q̃nto cãbio an licitũ sit vel nõ. Nã dicendũ p vnã distinctionẽ ⁊ q̃ttuor dicta. Distinctio est qꝫ in eo sunt duo cõtractꝰ: imo tres. scz cambij p q̃sto tradit vnũ genꝰ numismatꝭ ⁊ vult hr̃e aliud ⁊ nõ idẽ. Scdo est ibi mutuũ p q̃sto numisma sibi retradendũ vult expectare vt illud sibi tradaꝰ alio tpe. Tertio est ibi 9ctus facio vt des: qz pter mutuũ ẽ etiã ibi obsequiũ rõe loci distãtis in q̃ A est 9tentꝰ solutiõz a B recipe: cũ B deberet sibi ĩ h loco, ꝑm quo dare q̃stũ esset ex natura tã cambij q̃s mutui. ita vt si B in alio loco vellet dare oporteret qꝫ B suis expẽsis illd faceret afferri A. nũc aũt ꝓprijs expẽsis vl' industria pcurabit vel pcurauit sibi afferri vel q̃si afferri. g̃ si p h petit sibi mercedẽ 9bit 9tractu facio vt tu B des mihi aliq̃d. Primũ dictũ. Si A recipit lucrũ rõne cãbij a B: nõ ẽ 9ctus illicitꝰ A. qz ĩ h fuit B rõe diuersitatis generꝭ numismatis q̃uis si nimis multũ lucri accipiat p illo obseq̃o fiat illicitꝰ Scdm: si A recipiat lucrũ aliqd a B rõe dilatiõis tpis: et sic rõe mutui est vsurariꝰ. Si aũt rõe obsequij qd ei impẽdit ex pte loci distãtis nõ est illicitꝰ: dũmõ merces ꝓportioneꝰ obseq̃o. Tertiũ stando pcise ĩ forma casus exẽpli positi de q̃nto cambio 9ctus ẽ illicitꝰ: qz ibi notãter dr qꝫ A vult sibi dari p B aliqd incrementũ ſm diuturnitatẽ tpis maiorẽ vel minorẽ p qd hz expectare B. Dõ in hoc satis insinuaꝰ qꝫ A q̃rit incrementũ rõe dilationis tpis. secꝰ si diceretꝰ qꝫ ſm distantiã loci maiorẽ vel minorẽ ⁊c̃. vt patuit in q̃rta cõclusione circa q̃rtũ modũ obseq̃ẽdi Et dato qꝫ pmũ nõ poneretꝰ in forma casus: adhuc videtꝰ qꝫ aliã rõe ex forma casus sit illicitꝰ. qz adhuc ibi notãter dr: qꝫ A exigat aliq̃d p cẽtenario: ⁊ sic videtꝰ qꝫ exigat p sorte mutuata. Si aũt dicaꝰ qꝫ intelligitꝰ sic p centenario. i. p obsequio qd circa receptionẽ cẽtenarij in alio loco fiendã ei impẽdit: ponitur Quartũ dictũ qꝫ q̃uis sic intelligendo h qd est p centenario ⁊c̃. ille 9ctus saltẽ q̃stũ est de se ⁊ de rigore forme sit licitus in vno intellectu: tñ in alio erit illicitꝰ Prima ps pbaꝰ. qz q̃uis in illa forma ponatur qꝫ pter lucrũ qd exurgit ex diuersitate valoris monete q̃rit aliud lucrũ: ⁊ sic videri posset qꝫ illud aliud non posset accipe rõne alicuiꝰ obsequij q̃ in cãbio sibi seruiret cũ iã ponaꝰ qꝫ illd recepit p diuersitatez valorꝭ monete ex q̃ ẽ lucratꝰ: tñ nõ est verũ q̃n vltra lucrũ sibi obueniẽs rõne diuersi valorꝭ monete: etiã possit adhuc aliud lucrũ accipe rõne alteriꝰ obsequij. scz q̃ recipit solutiõnẽ in loco tã distãti: ita qꝫ lucrũ qd A 9sequiꝰ ex diuersitate valoris monete respicit cãbiũ in se. ⁊ lucrũ qd vltra hoc cõsequiꝰ respicit obsequiũ impẽsum B ex pte alteritatis loci. Nã q̃ nõ solũ dat vnũ genꝰ numismatꝭ alicui p alio gñe: sed pter h etiã numisma alteriꝰ generis recepturꝰ ẽ in alio loco distãti. ⁊ sic q̃si allaturꝰ ẽ de tã distãti loco: ille duplr seruit alteri: vbi si in eodẽ loco reciperet solũ ei seruiret simplr. Si enĩ A cãbiret B numisma vniꝰ generis p alio in h loco. ⁊ in hoc loco etiã solutionẽ reciperet seruiret ei p q̃nto cõportasset numisma alteriꝰ generis deseruiẽs B: ⁊ sic dignꝰ esset lucro. ⁊ si aliq̃d sibi obueniat ex diuersitate valoris monete illud poterit licite recipere: dummõ ꝓportioneꝰ eiꝰ seruitio. g̃ si A pter h qꝫ cõportauit numisma deseruiens B: etiã vult numisma B alteriꝰ generis recipe in alio loco: et sic virtualiꝰ ipm aliūbi afferre ⁊ supportare B a labore afferẽdi sibi huc: iterũ erit dignꝰ mercede: et sic erit dupliri lucro dignꝰ. Scdm scz qꝫ ĩ alio intellectu nõ sit laudabilis. pbaꝰ. qz s3 illũ

noīe lucri cambij qn̄ in forma casus dicit̄ vltra lucrū cambij exurgens ex varietate valoris monete. cōprehendat̄ etiā lucrū debitū A ex eo q̄ in alio loco z distāti recipit solutionē: z sic ꝑtualit̄ affert ad locū in quo dat cambiū est illicit⁹. q: tunc non apparet rōne cuius accipiat reliquū lucrū nisi rōne mutui z dilatiōis tp̄is: et sic esset vsurari⁹. nisi forsan allegaret īteresse dāni emergētis vel honesti lucri cessantis sibi ex hoc q̄ tāto tp̄e dz carere sorte sua. i. illo alio numismate qd̄ sibi mox fuisset tradēdum ꝑ suo quo interim alibi vel hic potuisset dāna vitasse vel honesta lucra que fuisse q̄ damna vitare non potuit nec illa honesta lucra cōquirere: et hoc ꝑpt̄ carētiā illi⁹ sui vel sibi debiti numismatis. sz tūc reqrerent̄ multe cōditiones ad hoc vt ratione illius interesse posset q̄d accipere ꝑ ut patuit qōe. xxx. Ex qua q̄stione etiam ptz q̄re hic dicā honesta lucra. q: nō haberet A allegare q̄ si interim illud numisma habuisset vni alteri ꝑ lucro mutuasset qd̄ sibi nūc cessat. q: hoc eum nō excusaret sed oporteret q̄ honestū lucrum sibi cessasset: vtputa: q: ꝑ illo numismate emisset possessiōes vl' honestā mercationē verisimilit̄ lucrosam fecisset: aut honesto cābio ip̄m alicui cambiuisset et sic lucratus fuisset Ex illis igit̄ ptz q̄ p̄dictum cambium quintū nō indistincte cōdemno nec indistincte iustifico: sed cū distinctiōe ꝑtacta: nec etiā in eo sensu in q̄ iustifico moueor ex illis motiuis ex q̄bus mouent̄ q̄ indistincte ip̄m triplicit̄ nitunt̄ iustificare dicētes ꝑmo q̄ ex quo B ē in mora soluendi: igit̄ pōt peti ab eo aliquid vltra sortem. Secūdo rōne interesse: q: scz si A habuisset mox aliud numisma cū eo aliq̄d lucratus fuisset q̄ nūc priuat̄. Tertio rōne periculi: q: beneficiatus pōt mori ī via. z sic posset campsor totum amittere vel cum magnis laborib⁹ et expensis rehabere hec illi. Sed illa nō cōcludunt q̄ sit indistincte licitū. Ad ꝑmū eñ dicendū q̄ A libere cōsensit q̄ B post lapsū tp̄is sibi daret numisma: igit̄ illo tēpore nondū elapso nō censet̄ B esse ī mora rōne cuius possit A aliq̄d exigere a B. secus qn̄ B tp̄e elapso nō solueret numisma: q: tunc esset in mora. et adhuc tūc non posset A aliq̄d exigere nisi posset allegare interesse damni emergentis vel lucri cessantis cum cōditionib⁹ positis. xxx. qōe. Ad secundū ptz solutio ex dictis. Ad tertium: si cōcluderet eadē rōne q̄bus mutuator possz q̄d accipere vltra sortē. tutior eñ esset ad vtendū pecunia sua qn̄ eam apud se retineret q̄ȝ mutuādo alteri. Preterea nō tradit nisi cum multis cautelis q̄bus se ꝑseruat a periculo nō habēdi solutionē a B. Et dato q̄ esset ibi periculū aliqd̄: tamē nimis multū accipit ꝑ illo periculo. imo nec ꝑ periculo recipit sed in veritate ꝑ dilatione solutionis: et sic ꝑ mutuo. ideo est vsurari⁹. Et hec de cambijs dicta sufficiant q̄ntum est de rigore scolastico. Et q: multiꝑharia fraus et corruptio pōt latere in q̄busdam modis cambioz supra memoratis. ideo circa illos modos de quib⁹ est ꝑblema z varietas opinionū apud doctores an sint liciti vel illiciti: et signāter circa illos q̄ sunt habiles ad hoc vt sub illis latere valeāt vsurarij z hoīes mente corrupti et circa illos qui habent speciem mali: debet confessor seruare documentū illud qd̄ sepe cōmemoratū est superius circa alios ꝯtractus difficiles z ancipites atq̄ ꝑiculosos put patuit qōe. xxx. z. lxvj. z. lxvij. z. lxxx. z. lxxxiiij. s. vt q̄ntūcūq̄ tales casus possēt de rigore scolastico defensari tāq̄ nō vsurarij. aut al's cōtra iusticiam cōmutatiuā: tñ ante factū sūt omnino dissuadēdi. imo aliqñ etiam post factū est imponēda penitentia actorib⁹ put patuit qōe. lxxx. Et etiam post actum sunt actores inducendi ad oīno abstinendū de cetero a talib⁹ et causis memorans qōe. lxxx. z etiā alijs locis.

Questio. C. et vltima.

Utruz quando de

aliquo cōtractu doctores tenēt cōtrarias opiniones: aliq̄b⁹ cum damnantib⁹ vt peccatum mortale. alijs aūt cum iustificantibus tāq̄ licitū: et aliq̄s cōtrahit tali ꝯtractu cōtrahens peccet mortaliter. Et generalius pōt hec q̄stio moueri de q̄libet actu sic scz. vtrū qn̄ de aliq̄ actu doctores tenēt zē. Solutio q̄stionis stat in q̄ttuor suppositionib⁹. tribus cōclusionib⁹. et. ꝑj. argumētorum solutionibus.

Prima suppositio.

Dupliciter cõtingit aliquẽ agere illũ actũ de q̃ doctores tenẽt p̃dicto mõ ꝯrias opiniões. Quia aut a pte rei ⁊ fm veritatẽ ille actus ẽ dãnat⁹ ⁊ mortale pctm̃, ⁊ sic opinio eũ damnãs est vera. aut ille act⁹ nõ est a pte rei nec fm veritatẽ damnat⁹ ⁊ pctm̃ mortale. imo est licit⁹ vel saltẽ nõ est mortale pctm̃, et sic opinio eũ iustificãs vel saltem nõ damnãs vt mortalẽ: est vera.

Secũda suppositio. Aliquẽ peccare agẽdo actũ d' q̃ est dubiũ: mõ tacto in titulo ꝯtingit dupliciť fieri vel intelligi. Primo rõne act⁹ acti. vtputa: q2 actus est a pte rei damnat⁹. Alio mõ rõne temeritatis vel ꝯsciẽ. vtputa: q̃a licet actus a pte rei nõ sit illicit⁹: tñ agens hʒ ꝯsciaʒ ꝓbabilẽ ꝙ sit illicit⁹. Et illi duo mõi adeo distinguunť ꝙ pñt separi ⁊ separatim inueniri. q2 stat ꝙ q̃s peccet primo mõ sine secũdo. Utputa: si sine notabili remorsu ꝯsciẽ agit actũ q̃ in re est damnat⁹. Stat etiam ꝙ scdo modo peccet sine primo: vt si actũ in se licitũ agit cũ notabili ⁊ ꝓbabili remorsu ac reclamatiõe ꝯsciẽ.

Tercia suppositio. agẽs actũ de q̃ doctores tenẽt ꝯrias sententias mõ tacto ĩ titulo est triplex. Quia q̃dã ẽ scietific⁹ litat⁹ doct⁹ atq3 ꝑitus ad cõsiderandũ de illis opinionib⁹ ⁊ rõnib⁹ ac auctoritatib⁹ earundẽ. Quidã vero nõ est talis. vtputa est illitterat⁹ ⁊ idiota in talibus. Unñ inter illos tãta differẽtia pt esse ꝙ illõ qõ vni est ignorãtia vincibilis: alteri est inuincibilis. et qõ vni imputať in peccatũ: alteri nõ imputať. Sicut ⁊ vnicuiq3 illoꝝ licet aliquã veritatẽ catholicam: puta aliquã ꝓpositionẽ verã ꝯtentã in scptura canonica biblie ignorare tã ignorãtia pure negatiõis q̃3 ꝑue dispositiõis: ita intelligẽdo ꝙ si credat ꝯdictoriã ei⁹ verã credẽdo nõ peccet: dũmõ nll'a sit in eo ꝑtinacia: nõ sic alteri. adeo ꝙ si alt⁹ ignoraret eandem etiã ignorãtia pure negatiõis ipe esset ob hoc culpabilis. puta q2 vel ex officio vel gradu vel ex singulari q̃ ꝓditus est grã ingenij: aut vehemẽtis applicatiõis animi ad scripturas sacras debebat scire. Immo si ignoraret eã ignorãtia praue dispositiõis. scʒ ꝯtradictoriã ei⁹ credẽdo verã: vel dubitãdo de ipa veritate q̃ est catholica. talis ignorãtia ei ĩputareť in foro exteriori: nota atq3 ꝓsumptio heresis: et si adderet ꝯtra adhesio ⁊ ꝑtinacia esset sibi vera heresis etiã i foro ꝯsciẽ. Et si arguať. dubi⁹ i fide infidelis ẽ. vt dr in. c. dubi⁹. extra de heret. igiť dubitãs de aliq̃ veritate catholica erit infidelis. ergo multo min⁹ nõ licebit eã illã ignorare: ignorãtia etiã praue dispositionis. scʒ credẽdo oppositũ eius verũ. Dicẽdum. añs intelligiť vbi q̃s dubitat d' illis q̃ fm suũ statũ gradũ ⁊ grãm teneť explicita fide credere. Si iterũ arguať. q2 Sco. in. iij. dist. xxv. q. j. ar. ij. dicit: ꝙ q̃libet etiaʒ simplex teneť cauere errorẽ etiaʒ omnẽ scʒ nõ solũ ꝯtrariũ articulis cõmunib⁹: sʒ etiã oẽm q̃ est cõtrari⁹ veritati scpture canonis biblie. al's eñi error in fide staret cũ fide infusa: qõ est falsum. q2 sic simul staret fides et heresis. Dicendũ ꝙ argumentũ ꝓbat verum de errore cui accedit ꝑtinacia. ille eñi error est ꝓpa heresis ⁊ infidelitas. et illõ idẽ videť velle Sco. in fine eiusdẽ ar. vbi dicit ꝓbãdo suũ dictũ: q2 nõ posset aliq̃s ꝑtinaciter adherere ꝯtrario alicui⁹ veritatis in biblia q̃n iudicareť heretic⁹.

Quarta suppositio. Uaria pñt poni exempla de hoc ꝙ doctores de aliq̃ materia tenẽt ꝯrias sententias. ⁊ in materia q̃dẽ ꝯtractuũ patent plurima exẽpla q̃ reqre in cõpluribꝰ q̃stionibus scdi tertij ⁊ q̃rti tractatuũ. Sʒ extra materiã ꝯtractuũ exẽplificando: primũ et scdm patebũt i scda ꝑncipali ꝓbatiõe scde ꝯclusionis principalis. Tertiũ exemplũ. Sctũs Tho. tenet ꝙ ficte ꝯfessum nõ oportet recõfiteri: sed ꝯfessio fictione cessante erit valida. Alij aũt doctores cõmuniť tenẽt ꝯtrariũ: saltẽ de eo q̃ est ficte ꝯfessus fictiõe positiua. scʒ q̃ ꝓposuit nõ abstinere: et nec illud ꝓpositũ cũ sibi occurreret vt cõfitendũ voluit ꝯfiteri: vel q̃ a ꝓposito obticuit aliqõ mortale ex causa illegitima. Q̃uis q̃dã nitanť opinionẽ sctĩ Tho. exponere vt coincidat cũ opinione alioꝝ: sed h nõ apparet de ei⁹ mẽte fuisse. Quartuʒ exẽplũ. sctũs Tho. et Richar. tenẽt: ꝙ exigere actũ matrimonialẽ tpe mẽstrui saltẽ naturalis: est illicitũ. imo quidã dicunt ipm esse mortale. et hꝑter ꝑceptũ legis Leuitici. xviij. et etiã ꝑpter ꝑiculũ infectiõis ꝑlis si tũc ꝯciperet. Immo etiã Richar. tenet ꝙ reddere illo tpe sit illicitũ. et Baptis.

dicit in sūma q̄ libēter reddēs illo tpe peccat mortaliter. Sco. etiā tenet q̄ accedere ad talē sit mortale. imo inspecta rōne eius etiā cōuincit tenuisse q̄ reddere tali mulieri sit mortale. q: illa redditio fit cum transgressione maioris p̄cepti. vide eū in q̄rto dist. xxxij. Petr⁹ aūt de palu. tenet q̄ nō solū reddere n̄ est illicitū: etiā si scienter fiat: sz etiā exigere nō est mortale etiā si scienter fiat: et etiā si credat inde generari ,plem defectuosam. Quintū exemplū. Richar. i q̄rto dicit indistincte q̄ exigere debitū tpe sacro nō est mortale nisi hoc faceret i cōtēptum festi vel eccl'ie. q: tūc mortale esset: sz reddēs in nullo peccat sed tenet ad h̄. Sz Alex. de ales ponit casum in q̄ exactio debiti tpe sacro est mortale pctm̄: etiam cum nō fiat in cōtemptum. Ait em̄ in scda pte sum. q. c. lxvj. mēbro scdo. q̄ nulla necessitate ductus causa libidinis tan̄: tpe debito orationi petit instanter vel cōstanter carnalem copulam nō causa procreationis peccat mortaliter et h̄ tpe orōnis solenniter statuto ab ecclesia. Et auctor pisanelle etiā videt tenere q̄ sit mortale exigere illo tpe si sine magna difficultate p̄t abstinere eo q̄ ibi videt interuenire cōtempt⁹ eccl'ie. et idē dic̄ de libēter reddēte. Sextū exemplū. Sctūs Tho. tenet z bn̄ q̄ excusantur illi q̄ non soluūt q̄tam decime ex eo q̄ apud eos ɔsuetudo inueterata inualuit nō soluēdi eā put lat⁹ dixi i tractatulo defensiuo illi⁹ opinionis ɔ̄ canonistas. et tn̄ cōmuniter canoniste dicūt q̄ nō excusantur. imo q̄ opio theologoꝝ i hac pte sit q̄si heretica Septimū exemplū. Aliq̄ tenēt q̄ satisfactio penitētialis iposita alicui si expleat i mortali i qō penitēs recidiuauit liberat ɔfitentē: ita q̄ nō tenet reiterare eandem i foro ecclesie militātis. imo s̄m Sco. talis etiā p eā satisfacit in foro dei: sic scz q̄ illa satisfactio licet nō sit ɔdigna est tn̄ exoluēs. Et eiusdē opinionis est Jo. de gersona in regulis mādatoꝝ. Aliq̄ vero dicūt q̄ talis satisfactio nō liberat q̄n teneat eā reiterare si saltē sit talis satisfactio q̄ nō reliquit effectum in satisfaciēte postq̄ actus trāsiqt sicut fit in orōne. Et illi⁹ opinionis est Tho. et Alber. q̄uis q̄dā intelligant h̄ sic q̄ tenet eam reiterare hic vel alibi luere ita q̄ hic expleta in mortali nō diminuit aliquid de pena in foro dei sibi debita.

Octauū exemplū. In plurimis casib⁹ dubitat si q̄s ɔtrahat excōmunicationem maiorē vel nō. vn̄ ,pter obscuritatē vel nō sufficientē expressionē ɔstitutionū positiuarū: sunt de illis cōtrarie sn̄ie doctoꝝ: q̄ tn̄ ɔ̄rietas de facili posset tolli de medio: si p̄lati ecclesie essent solliciti ad intendendū illl' q̄ pacē z salutē aiāꝝ respiciūt. q: sola volūtate ɔditoꝝ canonū volēt talēs casus cōtineri vl' n̄ ɔtineri sub tl'ib⁹ ɔstitutōib⁹ cessarēt ille ɔ̄rie opiniōes. z talia innumera pure positiua sūt q̄ ,pdicūt ɔsciās hoim non solū i ɔstitutiōib⁹ penalib⁹ cēsurarū ecclesiasticarū q̄ vltra modū sūt multiplicate i magnū g̃uamē fideliū: in q̄b⁹ ē ɔ̄rietas doctoꝝ. sz etiā in aliq̄s n̄ penalib⁹ sz p̄ceptiuis ɔstitutiōib⁹ z dispositiuis mere positiuis: q̄ etiā vltra modū sūt multiplicate: put cōquerit b. Aug⁹. ad inq̄sitiōes Januarij. et h̄r in. c. oia. di. xij. q̄ si hodie esset lōge amplius q̄rularet. Silr cū cognatio sp̄ualis sit ex solo iure positiuo itroducta: possent de facili tolli ,pblemata q̄ sūt circa eā. vt puta: vtrū tenēs puerū p aliū tanq̄ p procuratorē ɔ̄hat cognationē sp̄ualē vt q̄dā tenēt. vl' nō ɔ̄hat vt aliq̄ tenēt q̄rū sn̄ia verior videt. sic̄ nec pleban⁹ ɔ̄hit eā si adiutor eius ipm baptiset ex ei⁹ ɔmissione. z tn̄ ibi subest p̄iculū aiāꝝ ex ɔ̄tu q̄ postea p̄t oriri inter tales psonas. Itē an cognatio spiritualis cōpaternitatis transeat de viro in mulierē quācūq̄ carnalit' cognitā: etiam si nō sit vxor. puta fornicarie cognitā vt tenet Tho. in q̄rto. vl' an nō trāseat in cognitā fornicario coitu vt tenet Richar. i q̄rto. dis. xlij. et idē tenet Pe. de palu. in q̄rto. et etiā iuriste q̄dā idē senserūt: vt Anto. de butri. et glo. Raymū. Inno. aūt vtrāq̄ refert nec alterā alteri prefert.

Prima cōclusio. in septem casib⁹ cōtingit q̄ agens tale actum de quo mō tactū in titulo doctores tenēt ɔ̄rias sn̄ias peccat mortalit'. Primus q̄n opio eū iustificās ē expsse ɔ̄ scripturā sacrā. Scds q̄n eadē ē expsse ɔ̄ determinatiōz eccl'ie. Rō illoꝝ duoꝝ casuū ē. q: si agēs excusaret i illis casib⁹ tūc eadē rōe illi q̄ sequūt l' secuti sūt heresiarchas: excusarent a pctō heresis vel infidelitatis. qō est falsum z ɔtra illud xp̄i. Si cecus cecū

ducit ambo in foueā cadunt. Math. xv. Sequela tū pbat. q: doctrina taliū ē aut expsse ꝯtra scripturā sacrā. aut si non satis expsse: tū est ꝯtra determinationē eccl'ie q̄ id qd implicitū fuit explicauit. et sic dato q̄ ante illā explicationē tali doctrine adherere nō fuisset heresis: tū post illā explicationē illicitū erit ei adherere. Et de illis duobus casib' pōt exēplificari de ꝯtractu vsurario. Nā ille expsse damnat in scriptura sacra vt mortalis. vt pꝫ Ezech. xviij. et in alijs locis: vt patuit q̄ōe. xxij. ꝯclusiōe. xiij. Est etiā ꝯtra determinationē ecclesie. Nā q̄uis in Cle. graui. de vsuris. vbi dr̄ q̄ asserēs q̄ vsura nō sit peccatū est vt hereticus puniēd' nō expsse fiat mentio de mortali pctō: tū ex alijs passib' iuris canonici et decretis cōciliorꝫ satis pꝫ q̄ sit mortale peccatū: put etiā patuit q̄ōe. xxij. ꝯclusione. xiij. Nam tā graues penas q̄s infligit ecclesia vsurarijs: imo eorꝫ fautorib' ꝛ cooperatorib': nō infligeret ecclesia eis si vsura esset tm̄ veniale pctm̄. p veniali em̄ non phibet q̄s a cōmunicatione altaris: nec phibetur suarū oblationū receptio ad altare: aut eius sepultura ecclesiastica ꝛ sic de alijs. quib' tū penis punitur vsurarius. vt patꝫ in. c. q: in omnib'. extra de vsur. et de penis fautorū suorum: puta locantiū eis domos: aut stauentiū p eis patuit q̄stione. xlviij. Terti' casus qn̄ sequi opinionem iustificantē eum: scandalisat mortaliter primum: quia scandalisare mortaliter proximū est mortale peccatū. iuxta illud. Ve mundo a scandalis. et iterum. Si q̄s scandalisauerit vnum ꝛc. Matth. xviij. secus de scandalo veniali. Quartus qn̄ agens eundē actum habet pbabilem conscientiam q̄ sit mortalis. et dicit pbabilis vbi plus declinat ad credendū q̄ sit mortalis q̄ q̄ nō sit talis. Quintus: quādo agens habet equilibrem cōscientiam q̄ sit mortalis: hoc est. eque credit q̄ sit mortalis sicut q̄ nō sit talis. Ratio illorum duorum casuum est. quia in quarto agit contra ꝯscientiā: ergo edificat ad gehennam. omē eī qd nō ē ex fide peccatū est. ad Ro. xiiij. hoc est sm̄ Ambro. ꝯtra ꝯscientiā. et in q̄nto agit ꝯtra charitatē ꝓprie salutis cuius ip̄e eit neglector ꝛ ꝯtemptor: an̄ nō amator. q̄ em̄ eque credit sibi ꝓ̄pl i aliq̄ actu pniciosissime nocere sic̄ non nocere. et agit cū nihilomin' n̄ pl' se amare ꝯuicit q̄ odire vl' nō amare. Sext': qn̄ nullū p̄ducorū q̄nqꝫ adest: atm̄ act' p̄dict' est i veritate (licet iplicite ꝯ̄ phibitoꝫ scp̄ture sacre. aut determinationē ꝛ phibitioꝫ eccl'ie iplicitā q̄uis hoc lateat agentē eū: cui' tū ignorātia nō est inuincibilis ꝫ vincibilis: ita q̄ si diligentiā debitā fecisset: illud sibi fuisꝫ factum explicatū et cōstituisset: nō obstante q̄ cū pbabili ꝯscia ꝛ sine remorsu eum agat. Rō hui' est. q: q̄uis nō possit dici illū peccare rōe temeritatis vt pꝫ. atm̄ q̄ actus ē ex pte rei damnat': tūc nisi ignorātia eū excuset ip̄e peccabit rōe rei acte vel actus acti. Nō ignorātia iuris diuini si ē vincibilis neminē excusat. q: si est vincibilis igit potuisset eā studio supasse si debitā diligētiā fecisset. igit si debitā nō fecit tūc culpabilit omisit facere diligentiā. igit ignorātia ex illa omissione ꝓueniēs erit culpabilis. igit nec sufficiet excusare culpā act' unde ꝓcedētis. Culpa em̄ culpā excusare nō sufficit. p reꝑ̄hendentē eī nēo ꝯstituit irreꝑ̄hendibilis. nec p reatū q̄s deobligat. ab imūdo eī quis mundabit. Et p isto casu videt esse Hein. gandeū. vt patebit in p̄ma ꝓbatōe scōe ꝯclusiōis. Septim'. qn̄ act' ille nō est a pte rei illicit' ꝛ agēs eū est lrat' ꝛ sciētificus q̄ nouit pōderare causas adherēdi poti' vni opioni q̄ alteri: ꝛ tales cause adherēte sūt notabilit' magis ꝑ̄gnātes circa opinionē dānantē eundē actū q̄ sint cāe adherēdi opinioni iustificāti eundē: et nihilomin' (nō obstāte illa ꝑ̄ualētia) ip̄e adhesit opinioni iustificāti eū ꝛ egit eundem Rō hui' ē. q: talis nō caret temeritate i sua actōe ꝛ agit ꝯ̄ pbabiliorē ꝯsciaꝫ. Nā si cause adherēdi opiniōi damnāti actū sūt magis ꝑ̄gnātes: tūc sūt nate iducere eū ad magis credēdū q̄ sit illicit' q̄ q̄ sit licit'. Nō intellect' est potētia naturalis nō potens nō credere id qd sibi oñdit vt magis credibile. igit talis magis credit q̄ sit dānat' act' q̄ q̄ sit licit' ꝛ nihilomin' illa credulitate nō obstāte. agit eundē actū: nō obstāte reclamatōe ꝯsciē: quā aut nō audit nec aduertit: aut eandē per imperiū volūtatis cōpescit suspendēdo intellectū a ꝯsideratione taliū p auersionē ei'. Posset etiā poni octau' casus. scꝫ qn̄ etiā cessantib' p̄dicti

ctis esset ita affect⁹ ad actu3:vꝫ etiā si sciret cū eē illicitū nō vellet dimittere eū. Cause aūt adherēdi pot⁹ vni opinioni ꝙ̄ alteri sunt septē. Prime q̄ncꝫ se tenēt ex pte doctorū vni⁹ opiniōis. alie due ex pte fundamentoꝝ illi⁹ opiniōis. Pria igit̄ cā est. Si doctores vni⁹ opinionis sunt ꝛ fuerūt regulariter ī aliis opinionib⁹ moralia respicientib⁹ veriores:ita vꝫ in talib⁹ veri⁹ scpserūt ꝛ min⁹ errauerūt.tūc eñ ceteris parib⁹ etiā in ꝓposita materia subest cā magis adherēdi opinionib⁹ eorundē. Ex silib⁹ eñ ꝓsumit de silib⁹. Scḋa si doctores vni⁹ opinionis sunt ꝛ fuerūt regulariť meliores et integriores vite. Nā tūc ceteris parib⁹ magis adherēdū est opinioni illoꝝ ꝙ̄ alioꝝ. Rō. q: vite scitas atꝫ integritas magnā apud deū meret illuminationē:ꝛ signāter castitas. vt Johes euāgelista inter catholicos. et plato inter ethnicos alii⁹ de diuinis scripserūt. Ut sic tales min⁹ errāt ī vita atꝫ in suis ꝑsonalib⁹ opib⁹:sic etiā nati sunt min⁹ errare in doctrina atꝫ in opib⁹ alioꝝ dirigēdis. Initiū eñ sapientie timor dñi. Et huic alludit quod sapiēs ait Eccl xxxvij. Aīa viri scti enūciat aliq̄n vera pl⁹ ꝙ̄ septē circumspectores sedētes ī excelso ad speculandū. Uñ ceteris parib⁹ nō ē agēdū ꝑm ꝯsilia eoꝝ q̄ sine debito timore dñi viuūt:relictis viris rōnabiliť timoratis. vñ ibidē ironice ait sapiēs. Cū viro irreligioso tracta de sanctitate:et cū iniusto de iusticia. et cū muliere de his q̄ emulat̄. cū timido de bello. cū negociatore de traiectiōe. cū emptore de vēditione. cū viro liuido ď gratiis agēdis. cū impiis de pietate. cum inhonesto ď honestate. cū opario agrario de oī ope. cū opario annuali de cōsummatione āni. cū seruo pigro de operatiōe multa. Nō attēdas his in oī ꝯsilio:s3 cū viro sctō assidu⁹ esto quēcūꝫ cognoueris obseruantē timorē dei. Hec ibi. Tertia si doctores vni⁹ opiniōis plus insudauerūt studio taliū materiarū ꝙ̄ doctores alteri⁹ opinionis. Nā ceteris parib⁹ pl⁹ adherendum ē opinioni illoꝝ q̄ plus talib⁹ materiis insudauerūt ꝙ̄ reliq̄ etiā si illi reliq̄ ī aliis sint lōge periores. hoc mō in his que cōcernūt legē diuinā plus adherendū est theologis ꝙ̄ iuristis. Ecōtra vero in his q̄ cōcernūt legē pure positiuā ꝛ cōtentiosum forū plus iuristis ꝙ̄ theologis. Silr inter theologos ī materiis moralib⁹ ac agibilib⁹ ꝛ casualib⁹ spectantib⁹ ad conscientiam ꝛ ad ꝯsilia ꝑticularia ꝛ agibiliū plus standum est illis qui in moralib⁹ diligentius suū cōtriuerunt ingeniū ꝙ̄ illis q̄ illis vel spretis vel neglectis:scolasticas quibusdam apicib⁹ philosophicā subtilitatē resonantib⁹ intenderūt. Hoc eñ q̄sꝫ ē bon⁹ iudex:q̄ nouit:vt ait Aristo. j. ethic. et vnicuiꝫ in sua arte experto credendū ē. Quarta. Si doctores vni⁹ opiniōis sunt min⁹ ꝓsumēdi affectionati ad illā opinionē ꝙ̄ alii ad suā. Nā ceteris parib⁹ plus adherendum est opinioni illoꝝ q̄ min⁹ ꝓsumunt: vel oino nō ꝓsumunt affectionati ꝙ̄ affectionatis vl' magis affectionatis. Hoc mō si materia sup q̄ est dubietas tāgit lucrositatē tpalē aut tpales obuentiōes alterius ptis doctoꝝ min⁹ credendū ē illis q̄s illa tpalitas respiciat ꝙ̄ illis q̄s n̄ respicit. Hinc ceteris parib⁹:magis credendū est iurisperitis ibi vbi nō sunt alligati alteri ptiū. puta vbi scribunt per modū lecture ꝙ̄ iurisperitis aliis vl' etiā eisdē ibi vbi alteri ptiū tāꝙ̄ aduocati vel aliter ei alligati scribunt ꝯsilia. Silr mō si sup aliq̄ materia fiat dubietas ꝛ ꝑ viros vni⁹ religiōis aut ꝓfessionis ꝛ cōitatis aut vie teneat̄ vna ps: et ꝑ alios alteri⁹ cōitatis teneat̄ alia ps. si aliq̄ ex posteriorib⁹ doctorib⁹ sup eadē discordēt:tūc ceteris parib⁹ min⁹ credendū ē illis vtriusꝫ ptis ꝙ̄ aliq̄b⁹ tertiis q̄ neutri cōitati vel ꝓfessioni sūt sic affecti. amor eñ et odiū puertūt iudiciū. Quinta si sunt plēs de vna opiniōe ꝙ̄ ď alia. Nā ceteris parib⁹ magis adherendū ē pluribus. Uñ Isido. in epl'a ad lectorē suū:canones q̄ dicūt̄ aplorum ꝑfert ceteris ꝯsiliis ex illa causa. q: licꝫ a quibusdā dicāt̄ apocriphi:tñ plēs eos receperūt. et hr. xvj. di. c. isidor⁹. Et he. Aug. in libro scḋo de vnico baptismo. qḋ ꝑ vniuerse ecclie statuta firmatū est vel vni⁹ epi autoritate:vel vni⁹ ꝓuincie ꝯcilio ꝓferendum. ij. q. vij. c. puto. Similiter Aug⁹. in li. ij. de doc. xpiana. docet ī illis scripturis q̄ nō ab oibus recipiunt̄ ꝓponendas esse eas q̄s plēs grauioresꝫ accipiūt:eis q̄s pauciores minoresꝫ autoritatis ecclie tenent. di. xix. c. in canonicis. Et dico. ceteris parib⁹. nā al's nō opteret. Uñ vt ait papa Pi⁹ scḋs

in ep'la missa Ludouico fracoꝝ regi. Scri ptura q̄ aut vbi multa ꝯsilia ibi sal' ꝯsilioꝝ multitudinē nō req̄rit ſꝫ maturitatē ꝛ dige stionē. q̄ res in pauc' q̄ꝫ i multis facili' re periunt. neq; ei honestas aut iusticia mul titudie facile suadet q̄ varijs affectib' agi tata ad peiora freq̄nter incliat. Nec bñ se res bꝫ vbi suffragia numerant: nō ponde rant. sepe eñ fit vt maior ps meliorē vin cat. Hec ille. Itē in. l. j. C. de ve. iur. enucl. dicit text' q̄ sepe vni' et forsan deterioris snīa p̄t mltos ꝛ maiores in aliq̄ pte supa re. Uñ tūc nō est ꝯsiderāda multitudo se quentiū vnā opinionē vt dic̄ ibidē text'. Preterea. si vnā opinionē pl'es teneant q̄ꝫ aliā: aliā ꝓo grauiores: videt q̄ si alia sint paria: etiā opiniones ille sint eq̄lis autori tatis habēde. Uñ Aug'. l. ij. de doc. xp̄ia na ait. q̄ si ꝯtingat inueniri scpturas aliq̄s a plib' teneri ꝛ alias a grauiorib' haberi. quā q̄ꝫ h̄ inueniri nō possit: eq̄lis tñ autori tatis eas habēdas puto. Sexta: si rōes vni' opinionis sunt meliores ꝛ mag' strin gentes q̄ꝫ rōes alteri'. ei eñ q̄ meliori rōni innitit standū est: vt in. c. capellan'. de fer. Quo eñ q̄sq; magis rōe nitit: eo maioris autoritat' v̄ba ei' eē vident ait Gratianus di. xx. i pn. Uñ ſm eū ibidē aliq̄ dicta Au gusti. ꝛ Hiero. circa expositionē sctāꝝ scri pturaꝝ p̄ferēda vident dict' aliquoꝝ pon tificū eo q̄ meliori rōni adhesisse videt isti q̄ꝫ illi. Septia. si autoritates sonātes p̄ vna sūt expssiores l' maiores autoritatib' ꝯsonātib' p̄ alia. Uñ Gratian'. xxxvj. q. xl. c. vlti. dic̄ q̄ autoritas ꝯcilij Aq̄sgrani di centis q̄ raptor ꝛ rapta nō pñt matrimo nialiter copulari: etiā de ꝯsensu parentū et post pniam: nō p̄iudicat autoritati Hiero nyꝰ. maxīe cū Hieronym' testimonio di uine legis innitat. et ita sentit q̄ raptor ꝛ ra pta pñt copulari post pniam pactā de cō sensu parētū. Attñ h̄ exēplū nō ē ꝯueniēs vt videt. q̄ ꝯciliū p̄dictū h̄ dicēs: nō h̄ di xit determinatiue et q̄si h̄ sit de lege diuina vel q̄ absolute id fieri nō posset. Sed vt videt h̄ dixit dispositiue ꝛ q̄ꝫtū est ex hūa na lege ecclesie volēdo statuere ꝛ p̄hibere ne copularent. Nō multa nō pñt fieri ob p̄hibitionē legis positiue q̄ tñ q̄ꝫtū esset ex lege diuina possent fieri: adeo q̄ autoritas alicui' allegātis legē diuinā h̄ admittentē

seu nō p̄hibentem nō est l̄õ p̄ferēda au toritati legis positiue illud p̄hibētis.

Secūda ꝯclo. In duob' casib' ñ peccat ille q̄ agit actū de q̄ doc. tenēt ꝛc. vt i titulo. Prim' q̄ñ ta lis actus nō est a pte rei illicit' nec in se nec de p̄ acadēs. et agēs illū actū (ñ est l̄ratus) sequēdo illā opinionē q̄ iustificat eundē: bꝫ causas adherētie mag' ꝓgnātes nō ta cto i. vi. casu p̄cedētis ꝯclusiōis. Si autē nō est l̄ratus aut nesciat ibi eē varietatē opi nionū: sed credit nō eē dubiū apud aliq̄s: q̄n ille actus sit licit': ꝛ sic bona fide eū fa cit. Aut si audit ibi eē varietatē opinionū: tñ p̄babili bona ac q̄eta ꝯscia adheret illi opinioni q̄ iustificat eū. et h̄ vel q̄ v̄ncno eū docet de h̄. aut ob autoritatē sui p̄lati as securātis eū de illo actu ꝛ parat' essꝫ omit tere actū si sciret eū esse illicitū. Rō aūt hu ius casus ē: q̄ nec rōe rei acte nec rōne te meritatis peccat vt satis ptꝫ. ḡ nō apparet vñ peccet. Scd's casus. q̄ñ act' est a pte rei illicit' ꝛ agēs credit eū licere: et ſm grāz sibi datā a dño facit qd̄ in se est vt sibi in notescat. puta q̄ cū sit p̄ se l̄rat' examinat causas adherētie illi' opinionis q̄ eū iusti ficat: ꝛ si q̄ alia sūt q̄ req̄runt ad facere qd̄ in se ē fac̄. et cū videant sibi mag' ꝓgnātes ip̄e bona fide ꝛ p̄babili ꝯscia agit eū vt li citū. ꝛ sic ignorātia q̄ ignorat eū illicitū eē est sibi inuincibil'. fecit eñ q̄ꝫtū potuit ꝛ de buit p̄ sciēdo si essꝫ licit' vel nō nec sibi in notuit. Silr' si nō ē l̄rat' ſꝫ q̄siuit l̄ratos q̄ eū iustificauerūt q̄b' ip̄e fidē dat ꝛ silr' si q̄ alia sunt q̄ req̄runt ad h̄ vt sibi illud inno tesceret nō omisit etiā illa facere. ꝛ sic bona ꝯscia egit eū adeo q̄ cēset eē i ignorātia in uincibili: dūmō tñ agat eū actū ex tali igno rantia: ꝛ etiā q̄ parat' essꝫ omittere eū si cō staret sibi q̄ esset illicit'. Dicit aūt inuinci bilis ignorātia q̄ñ alicui nō īnotescit aliq̄ veritas: etiaꝫ postq̄ꝫ fecit illō qd̄ debuit vt innotesceret. Uñ dicunt quidā. est q̄ stu dio superari nō potest: sed tunc nomie stu dij nō intelligit sola diligentia intellectus inuestigantis: sed etiā affectus vt patebit. Et ecōtra vincibilis dicit quādo alique la tet veritas aliqua que tñ sibi innotesceret si faceret qd̄ in se est et qd̄ debuit. Et ille scd's casus hui' ꝯclusionis p̄t tripliciter p̄bari. Primo q̄ talis nō p̄t dici peccare

rõne temeritatis:vt p3 de se. nec etiã rõe
rei acte vel act⁹ acti.q2 ⁊ si ille sit i se illicit⁹
tñ nõ d3 sibi iputari:sic si naturalit fatuus
occidat innocentẽ:licet ille actus in se ⁊ q̄tū
tum esset de se esset illicitus:tñ tali agenti
nõ est illicitus:nec ei imputat̃ ꝓpter ignorã
tiam inuincibilẽ:licet illa sit etiã iuris diui
ni.ergo eadẽ rõne sic erit in hoc casu. Nã
sicut illa que expresse sunt ɔtra legẽ diui-
nam ⁊ naturalẽ cõtingit ignorari ignorã-
tia inuincibili:⁊ hoc apud naturalit stul-
tos ⁊ nõ habẽtes vsum rõnis q̄bꝫ illa (q̄tū-
tumcūq3 nata sunt cognosci) nõ constant:
ita ꝓportionabiliter cõtingit q̄ aliq̄ sint ita
latẽter ⁊ remote atq3 tã longinq̄ ɔ legẽ di-
uinã:q̄ sic naturalit stult⁹ nõ p̄t assurgere
ad cognoscendū ea q̄ expsse sūt ɔ legẽ dei:
ita ꝓportionabilit naturale lumẽ aliquorū
hoim vtentiū rõe nõ p̄t assurgere ad cog-
scẽdū illa obscura eẽ ɔ legẽ diuinã:ita q̄ ꝓ-
portionabilit illa sunt sup̄ lumen vtentis
rõe sic alia sup̄ capacitatẽ nõ vtẽtis rõne.
Nã q̄uis ex speciali illuminatiõe dei pos-
sent illa eis innotescere:tñ q2 illa illumina-
tio nõ est in eoꝝ ptãte.idõ si fecerūt qδ de-
buerūt vt innotescat eis ⁊ tñ nõ obtinent
erit illa eis impossibilis:⁊ ꝑ ɔñs excusabit
eos Et ꝓ hoc casu scdo hui⁹ ɔclusionis
et etiã ꝓ septimo p̄cedẽtis ɔclusionis vide
tur eẽ Hein.ganden̄.in q̄dlib. q̄dlibe.iiij.
q.xxiiij.vbi loquẽs de eo q̄ audit diuersi-
tatẽ opinionū sup aliq̄ agibili dicit sic. Si
auditor est simplex nõ potẽs discernere do-
ctorū determinatiões neq3 ɔditiões circa
doctorẽ q̄ stat ɔ ptẽ piculosam:s3 nouit il-
los ꝓbos eẽ q̄ sentiūt ɔtrariū aut p̄sumit
eos magis fidedignos: iste exponendo se
illi piculo nõ peccat mortalit.q2 nõ repu-
tat illud piculum ⁊ si sit in rei veritate:⁊ li-
cet non peccet exponendo se illi piculo:tñ
peccat mortalit faciẽdo qδ regula fidei ꝓ-
hibet.licet occultū sit ei q̄ ipa illud ꝓhibet
q2 hmõi ignorãtia nõ est facti s3 iuris q̄ ne-
minẽ excusat.nisi forte distinguẽdū sit in-
ter ea q̄ ptinẽt ad p̄ncipia leg̃ naturalis:
vt sunt illa q̄ sunt expssa in p̄cept̃ decalo-
gi:q̄ neminẽ habentẽ vsu3 liberi arbitrij li-
cet ignorare:et inter ea q̄ sūt post illa p̄nci
pia ⁊ ex illis ductu rõnis elicienda q̄ licet
aliq̄s simplices ignorare ⁊ maxime igno-
rantiã inuincibilẽ habẽtes ex debilitate in-
genij ad illa cognoscẽda. Hec ille. Dici
aūt notant̃ q̄tuor in scdo casu. Primo ei
dit:si q̄ alia q̄ꝫ ꝓpriū examẽ in lr̃ato aut in-
q̄sitio in nõ lr̃ato requirunt̃ ad h̄ vt innote-
scat agẽti q̄d sit licitū vel nõ. Nã videt̃ q̄
lr̃ato nõ sufficiat q̄ p̄ se naturali idustrie
intellect⁹ innitẽdo laboret vt illδ sibi ino-
tescat:nisi etiã affectū eleuando in deū pe-
tat sup tali de q̄ audit eẽ dubiū ⁊ piculū
salutis diuinã illustrationẽ ⁊ directionẽ.
Et si est illr̃at⁹ q̄ petat a dño q̄ dirigat eū
vt a tali viro vel tale rn̄sum obtineat q̄ qδ
iustū est ⁊ rectū sit sibi iudicet. Rō hui⁹ est
Nã q̄ in talibꝫ debeam⁹ talit agere p3 q̄-
druplicater. Primo q2 Jacobꝫ ait in cano-
nica sua.capi.j. Si q̄s vestrū indiget sapi-
entia:postulet a deo q̄ dat oĩbꝫ affluẽter ⁊
nõ improperat ⁊ dabit̃ ei postulet aūt i fide
nihil hesitãs. Nõ in tali dubio agẽs in-
diget sapiẽtia:h̄ est noticia diuie volūtat̃.
igit̃ si nõ fidelit petit illustrari a deo nõ cẽ-
sebit̃ fecisse qδ debuit ⁊ potuit. igit̃ nõ erit
ei⁹ ignorãtia inuincibilis. Scdo exem-
plo sapiẽtis q̄ ait. Inuocaui ⁊ venit in me
spūs sapie.et ille spūs ẽ vnctio q̄ docet ho-
minẽ i casu q̄ deficit hūana informatio q̄
nõ sufficit assecurare hoiem.⁊ de illa loq̄t̃
Johes.j.Joh.ij.cū ait. Unctionẽ quã ac-
cepistis ab eo maneat i vobis ⁊ nõ necesse
habetis vt aliq̄s doceat vos:s3 sicẽ vnctio
docet vos de oĩbꝫ.⁊ verū est ⁊ nõ est men-
daciū.id ẽ. Si mãseritis in grã spūsscti:tūc
q̄uis nõ debeat̃ ɔtẽnere doctrias hoim
in necessarijs ad salutẽ:tñ si ille deficerent
vob:ꝓpt h̄ nõ deficiet̃ i necessarijs:q2 grã
spūsscti diriget infallibilit vos i via salut̃
ita q̄ illustrabit vos.aut si illδ nõ fieret vo-
bis:saltẽ nõ iputaret̃ vob si erraret̃.et sic
iterū nõ deficeret̃ nec essetis extra viã sa-
lutis. Tertio exẽplo salomonis q̄ cū co-
gnosceret suã insufficientiã regẽdi ppl̃m is-
rael:petiuit illustrari in necessarijs ad de-
bitū regimẽ eiusdẽ:⁊ sic petiuit ita obtinuit
iij.Reg.iij. Quarto q2 Josaphat rex di-
cebat ad dñm. Cū ignoram⁹ q̄d agere de-
beam⁹ hoc solū residui habem⁹ vt oculos
nr̄os ad te dirigam⁹.ij.Paral.xx. Ut g̃ cẽ-
seatur homo esse in ignorãtia inuincibili:
debet laborare tam affectu q̄ꝫ intellectu.
Affectu sc3 orando ⁊ inuocando deum vt
eum illustret vel dirigat per se vel per aliū

doctum qui interrogat⁹ sibi salubriter respondeat. Unde debet dicere ut Psal. Illumina oculos meos ne unquam obdormiam in morte. scilicet ignoranter faciendo quod sit contra tuam voluntatem mortaliter: et iterum. Doce me facere voluntatem tuam et bonitatem et disciplinam et sciam doce me. Intellectu autem laborare debet. utputa si non est litterat⁹ per se quod diligenter inquirat a litteratis timentibus deum sicut faceret iminente sibi periculo corporalis vite aut rerum. tunc enim diligenter quereret peritum medicum. Si autem per se est litterat⁹: investiget causas adherentie: et signanter quod diligenter inquirat scripturam sacram in qua continetur voluntas dei que dicitur signum. Unde Salomon loquens de sapientia que est divine voluntatis agnitio ait. Si quesieris eam quasi pecuniam: et sicut thesauros effoderis illam. tunc intelliges timorem domini et scientiam dei invenies. quia dominus dat sapientiam et ex ore eius prudentia et scientia. Prouerb. ij. Negligens autem illam petitionem et investigationem facere ad dominum: reprehenditur cum illis quibus dixit dominus Esa. xxx. Ve filij desertores ut faceretis consilium et non ex me. et infra. Et os meum non interrogastis. Nam per os domini intelligitur tam divina illustratio que interrogatur quando petitur: quam etiam vir a deo preditus scientia et sapientia legis divine: quales presertim debent esse sacerdotes prelati. iuxta illud. Labia sacerdotis custodiunt scientiam: et legem requirunt ex ore eius: quia angelus domini exercituum est. Malach. ij. Unde etiam Alex. de ales in secunda parte summe. q. xxix. membro. viij. §. j. loquens de facere quod in se est: ut innotescat alicui ea que sunt fidei dicit. Facere quod in se est: est uti ratione per quam potest comprehendere deum et invocare ad iutorium dei. Hec ille. Quanta autem debeat esse diligentia investigando tam per intellectum quam per affectum ut censeatur fecisse quod in se est et quod eius ignorantia censeatur invincibilis si non innotescit sibi quod quesivit: non potest diffiniri certa regula: sed unctio docebit. Hoc tamen videtur quod non oporteat eum tantam facere quod maiorem fecisse non potuisset. alias enim si Jacob cognouisset Lyam prima nocte illa ignorantia facti qua ignorauit eam non esse suam: sed rachelem: non esset invincibilis dicenda, nec eum excusasset. quia non tantam diligentiam fecisset quantam potuisset ut sciret si esset alia quam sua. Nam potuisset fecisse sibi apportari lumen ut conspiceret eam. Sufficit enim quod fecerit tantam quanta in talibus solet adhiberi. Ita in invincibili ignorantia iuris sufficit quod tantam faciat quantam faceret in re ardua que sibi multum esset cordi. prout solet dici in discussione conscientie tempore confessionis faciende ut dicit Scotus in quarto. Dixi secundo notanter secundum gratiam sibi datam a domino. Nam stat quod illud quod uni est ignorantia invincibilis alteri est vincibilis: et per consequens imputabilis. et sic non excusans. Cui equidem multum datur: ab eo multum exigitur. Cum enim crescunt dona: crescunt et rationes donorum: ait Gregori⁹. Dixi tertio notanter. dummodo agat illum actum ex illa ignorantia. Nam si non ex ea ageret non excusaretur. Dicitur autem eum ex ea agere quando sic agit eum quod illa ignorantia est causa illius actionis. puta: quia alias non egisset si scivisset eum esse illicitum. Differunt enim agere aliquod opus ex ignorantia: et agere cum ignorantia vel ignoranter. In primo enim ignorantia est causa et antecedens ad actionem. In secundo est concomitans actionem et non causa nec antecedens eam. Dixi quarto. Dummodo paratus esset omittere eum etc. quia si non: tunc peccaret mortaliter agendo. quia ex affectione existente supra deum ad illum actum ageret eundem. Secundo principaliter probatur predicta secunda conclusio quo ad secundum eius casum sic. Quia nisi sic sequeretur quod aliquis ex sanctis doctoribus ecclesie decessisset in peccato mortali. consequens est inconveniens. Sequela probatur. Quia sanctus Tho. tenet in quarto quod post lapsum in mortale non oportet aliquem statim confiteri habita copia confessoris: nisi in quibusdam casibus qui ibi ponuntur dis. xvij. et cum eo tenet Richar. eadem dis. xvij. Et Alex. de ales in quarta parte sum. q. lxxvij. membro. iiij. ar. primo. Sed s. Bonaue. qui tempore nostris temporibus scilicet sub Sixto quarto est canonizat⁹ est contrarie opinionis. et eiusdem etiam opinionis est Hein. gandensis in quodlib. quodlibe. iiij. q. xxxiiij. et hoc quo ad illum qui cum habeat sacerdotem paratum non expectat tempus magis congruum sibi et

oportunū fm diuersas circumstantias q̄ ad cōfitendum requiruntur. Cum ergo alteram illarum opinionū oporteat esse falsam: ponamus q opinio Tho. fuerit falsa: tunc ipe eam docendo alios (qui etiā hodie cōmuniter sequunt eam in opere z obseruantia) et nō reuocando: peccasset mortaliter. quia seduxisset homines ad mortalem obmissionē per suam doctrinā: nec excusarent nisi p̄dicta cōclusio esset vera. q̄ eñ soluerit vnum de mandatis istis minimis et sic docuerit homines minimus vocabitur in regno celorum. id est nullus erit ibi. Matth. v. minus eñ dicit et intelligit maius. Si aūt ponatur ecōtra q opinio sancti Bonauenture sit falsa. tūc similiter ipe decedendo in illa opinione z doctrina et nō reuocādo eam decessisset in mortali. qz allegasset onus graue in humeris hominum et clausisset regnū dei ante homines faciendo viam dñi artiorē q̄ sit: et iugum dñi suaue z onus eius leue: graue reddidisset sua doctrina falsa. nec ob hoc p ignorantiam excusaretur si nō esset predicta cōclusio vera. Aliud exemplū Sanctus Tho. tenet in quarto q participare cū excōmunicatis in loquela vel salutatione vl' cibo z hmōi nō sit mortale. Et idem tenet Jo. an. et Archid. et Richar. in q̄rto dist. xviij. arti. vj. q. iij. Sed Raymun. summista et decretista (qui z ipe scūs fertur esse) tenet cōtrarium. scz q etiam in tali casu sit peccatū mortale. Quedā alia exempla posita sunt in quarta suppositione. Tertio principaliter pbatur cōclusio sic. quia sicut necessariū est homini ad salutem recte operari: sic necessariū est ei ad salutem recte credere. Modo in credendis sic est q si est aliqua positio theologica sonās de aliquo credibili: de qua est dubium apud doctores an sit vera vel falsa: nec habeat ad hoc scriptura canonica sufficiēs p sua veritate vel falsitate ostendēda: nec sit supra aliqua determinatio ecclesie: licitum est alicui eam credere z ei adherere fm illam opinionem que videtur sibi pbabilior: ita q etiam si in re esset falsa nō peccaret eam credendo: si fm gratiam sibi datam a dño faciat qd in se est: vt sibi innotescat veritas eius vel falsitas. dummō parat' sit q si oppositum determinaret nollet adherere illi opinioni sed alteri. et stat q etiam si fecerit qd in se est fm gratiam sibi datā: nō innotescat sibi eius falsitas: et tñ si vniuersalis ecclesia vel cōcilium examinaret eam: cōperiretur eius falsitas. quia plus vident oculi q̄ ocul': z specialius assistit deus generali cōcilio q̄ vni tñ psone. Ergo eadē rōne in agendis erit simili mō.

Tertia cōclusio. Alicui cōfessori licite est absoluere illū q̄ fm tenorē secunde cōclusionis egit actum de quo p̄dicto modo doctores tenent cōtrarias sententias: et tñ alteri nō est licitū illum absoluere. Probat. Nam si cōfessor est ordinarius eius cōfessor ita q tenetur eum audire: cuiusmodi est curatus ei' seu parochialis p̄sbyter: licitū est ei illum absoluere. etiā si talis cōfessor pbabiliter esset de opinione illa que damnat illū actū. Nam da oppositū: puta q nollet eum absoluere: pter hoc ne absolueret indignum absolutione. puta qui fecisset talem actum quē ipe credit esse mortalē z cōfitēs nō vult eum recognoscere vt mortalē: tunc vellet vitare caribdim z incideret in scillā. Nā ex quo nō est simpliciter certum si ille act' sit mortalis: et per cōsequens stat q non sit mortalis: sicut etiam cōfitens credit: tunc stat q cōfessor denegando ei absolutionē deneget debitū ei cui debetur: et sic exponit se periculo violandi iusticiā. Secūdo probat a simili. Nam si vxor alicuius incipit habere pbabilē credulitatē q ipa attineat suo viro in gradu phibito cōtracto ante matrimoniū: nec tamē sit de hoc omnimode certa z vir petat debitum: ipa tenetur ei reddere: q̄uis nō liceat ei exigere a viro suo stāte illa credulitate pbabili. pz ut pz in. c. inquisitioni. extra de senten. excō. Simile etiā habet in. c. dñs. de secundis nupt. vbi disponit q si aliq̄s vel aliq̄ ad secūdas nuptias migrauerit: cui tñ nōdū cōstet de morte prioris cōiugis: et de ei' morte extimat sibi dubitandū: talis debz reddere debitum secūdo cōiugi: sed nō licet sibi exigere. et loquitur de pbabili vel equilibri dubio. Hui' autē decisionis nō videtur alia ratio esse nisi quia si mulier in casu illius vel alterius capituli nollet reddere debitum ob cōscientiam pbabilem: tunc ex alia parte exponeret se piculo de-

negandi debitum iusticie. secus est de exigere: quia hoc est libertatis. Igitur etiam sic erit hic de ordinario confessore: qui nõ minus debet impendere absolutionẽ cõfitentibus sibi subiectis quam mulier viro debitum reddere debeat vel ecõtra. Et notanter dico nec tamẽ sit omnimode certa. quia si esset omnimode certa etiam nõ liceret ei reddere debitũ quo mõ videt intelligendũ. c. litteras. de restitu. spolia. Et pro hoc etiã facit qd dicit Pe. de palude in quarto. dist. xvij. dicẽs. Si cõfessor dubitaret vtrum illud de quo cõfitens nõ penitet: nec confitetur esset mortale: et ipse confitens dicit se peritorũ cõsilio illud fecisse de quibus ex vita et scientia probabile est quod nõ consulerent nisi bene: cõfessor potest se illi iudicio conformare. secus autẽ si esset certus de opposito. Idem videt sentire Goffre. de fontibus in his scz opinionibus cõtrarijs que tolerantur ab ecclesia vt dictum est. et quod debet proponere cõfitenti quod bñ studeat de hoc seipm per prudentes informare eo quod alij teneant cõtrariam opinionẽ. Horũ tamẽ duorum doctorũ sententie debent intelligi in cõfessore ordinario et nõ in extraordinario seu libero. saltem si talis sit cõtrarie opinionis. Nam tali non licet: quia causa quare licet ordinario nõ habet locũ in nõ ordinario. Ordinarius enim ideo potuit et debuit absoluere: quia aliter exposuisset se periculo denegãdi debitũ iusticie: illa autem causa locum nõ habet hic. Item ordinarius debet sequi iudiciũ ecclesie: modo ecclesia nondũ dãnauit illũ actũ. igit nec ipse debet ita dãnare vt deneget absolutionẽ. Sed non ordinarius extra ex mera libertate audit et absoluit. ideo contra proprium iudiciũ nõ licz ei agere. Quis si nõ esset contrarie opinionis sz eiusdẽ opinionis cum cõfitente vel saltẽ neutralis posset eũ absoluere: ita tñ quod si sit neutralis dicat cõfitenti quod videat vt assint cõditiones pretacte. Et hoc est de mente Goffre. in quodlibet quodlib. ix. Attamẽ siue cõfessor sit ordinarius siue nõ: debet cõsultiue loquẽdo dicere tali et eum exhortari vt de cetero a tali actu abstineat propter hoc: quia quamuis probabile sit quod sit actus licitus tñ nõ est simpliciter certum. Modo abstinere ab eo est simpliciter certum esse licitũ: nõ tñ ob hoc debet dicere quod necessariũ sit ei abstinere ab illo: prout patebit in argumento octauo. Et nota etiam quod qñ aliquis doctor refert cõtrarias opiniones doctorum prout cõsueuit fieri: nec tñ verbo alterã alteri preferat: tunc videtur re ipsa vltimã preferre priori et in ea residere si nõ aliter firmat priorem.

Cõtra predictas cõ

clusiones arguitur multipliciter. Et primo cõtra sextum et septimũ casus prime cõclusionis. arguit sic per autoritates aliquorũ doctorũ sm quorum dicta et sententias videtur quod sextus et septimus casus non essent damnandi. Nam Ulricus in summa sua dicit quod si quis de aliquo agendo dubio magis peritos cõsulat de quo nullam habet expressam autoritatẽ: vtrum ita sit vel nõ: dummõ formet sibi bonã conscientiam: etiã si res aliter habeat se quam id qd sentit quod sibi cõsultũ fuerit excusat. quia fecit qd potuit et deus plus nõ requirit. Item ex responsis que videt data ab Alberto magno habetur quod frater simplex vel quilibet homo cum salute potest sequi in cõsilijs quãcũque opinionẽ voluerit: dummõ alicuius doctoris magni opinionẽ sequat. Hostiensis etiam dicit extra de cogna. spiri. sup. c. si vir. vbi sunt diuerse opiniones et diuersa iudicia semper est preferenda humanior et equior. et ad idem facit. c. finale. de transactionibus. et. ff. de legibus. l. benignus. Itẽ ad hoc facit qd ait Augusti. ad casulanũ dis. ix. c. sana wilhel. etiã glosator Ray. dicit quod in apicibus iuris vbi dubitant etiã sapiẽtes excusabilis est ignorantia. Unde si aliquis bona fide partẽ illã vel illam elegerit: non debet super hoc habere conscientiam nimis scrupulosaz. Item Monal. dicit quod in dubijs nõ generatur aliquod preiudicium veritati: tñ inter diuersas opiniones a magistris approbatas illam quis amplectatur que sibi magis videtur consona rationi. Itẽ Antoninus in summa sua parte prima. titu. iij. c. x. §. x. vbi etiam predictos doctores recitat. dicit quod cum bona conscientia põt quis tenere vnam partẽ alicuius opinionis et sm eam operari: excluso saltem scandalo que scz pars habeat pro se notabiles doctores: dummodo talis opinio cõtra expressam autoritatẽ sacre scripture: aut contra determinationẽ

ecclesie catholice. ⁊ ꝙ etiā ex ꝯtrarietate taliū opinionū nō inducat̄ ad dubitandū: sꝫ bonā sibi ꝯsciam ⁊ credulitatē formet d̄ eo qd̄ credit tanq̄ de ꝓbabiliori pte: ⁊ p̄cipue qn̄ q̇s adhibet diligentiā inq̇rēdo an liceat: nec inuenit aliq̇d qd̄ eū sufficiēter moueat ad hoc credendū ꝙ sit illicitū. hec ille

Ex his oīb9 satis p3 ꝙ p̄dicti doctores nō dānarēt sextū ⁊ septimū casus. q2 iustificāt casuꝫ i q̄ nullū illoꝝ q̇nq3 adest q̄ i q̇nq3 p̄mis casib9 exprimunt̄. Vn̄ ṡm eos videt̄ sufficere ꝙ opio iustificās actū n̄ sit exp̄sse ꝯ̄ scripturā sacrā aut determinationē eccl̄ie: ⁊ ꝙ nō oriat̄ scandalū sequēdo eā. ⁊ ꝙ sit opio hn̄s ꝓbabiles rōes: ⁊ q̄ tales videant̄ ipi agēti: nec faciūt mētionē de aliq̄ alia vlteriori ꝯditiōe req̇sita. imo nec p̄mi ex p̄dictis doctorib9 ponūt tot ꝯditiōes sicut pōit Antonin9. Et ꝯfirmat Matth. xxiij. Sup cathedrā moysi sederūt scribe ⁊ pharisei: oīa q̄ dicūt vobis seruate. ḡ suanda sunt q̄ tradunt̄ a doctorib9 sacre scp̄ture. ḡ eo ip̄o ꝙ q̇s h3 tales doctores aliq̇s ꝓ se excusabit̄. Dicendū ꝙ Vlric9 intelligit suū dictū si fecē qd̄ in se fuit: vt p3 ex rōe sui dicti. ⁊ ꝑ ꝯn̄s tūc fuit i ignorātia inuincibili ⁊ sic suū dictū nō est ꝯ̄ sextū casum. ꝙ etiā nō exp̄mit ꝯditionē tactā in tertio casu est q2 de se inest. generalit̄ eñ in ope hūano si scandalū oriat̄ ex ei9 obseruātia: act9 erit illicit9. ꝙ aūt nō facit mentionē d̄ erroribz cōscientia ē. q2 cōprehēdit h̄ qn̄ dicit: dummō formet sibi bonā ꝯsciam. q2 bona ꝯscia de illo actu nō stat cū erroribz ꝯscia dictāte de eo ꝙ sit mortale. Ad Alber. dicendū ꝙ ei9 dictū d3 suppleri mō p̄dicto: al's n̄ oportet eā h̄re veritatē. Ad Hostiē. dicendū ꝙ illud ei9 dictū h3 veritatē in foro exteriori ⁊ q̄ ad ꝑsonā iudicis debētis iudicare. q2 in illo d3 iudex poti9 declinare ad humaniorē ⁊ eq̇orē. q2 meli9 ē reddere rationē d̄ nimia misc̄dia q̄ de nimia seueritate. Eq̇tas aūt est iusticia q̄dā dulcore misc̄die tēperata. s3 nō h3 illud dictū ei9 veritatē i foro ꝯsciē: saltē q̄ ad ip̄m ꝯfitentē ⁊ penitentem. Nā apud talē nō ea q̄ hūanior est: est p̄ferēda. q2 illa q̄ est humanior est latior ⁊ min9 secura. Mō q̄uis nō sit sp̄ ⁊ indistincte necessariū seq̇ tutiorē: put patebit i solutiōe. viij. argumēti. tn̄ sp̄ est ꝯsulendū et suadendū vt obseruet̄ tutior ⁊ illa cōiter ē durior. Et eodē mō intelligendū ē dictū sc̄ti Augustini in c. sana. dis. ix. p̄ q̄nto videt̄ approbare ꝙ in dubijs aliquis sequat̄ eā opinionē que habet rationē ꝓ se sanā: dimittendo illā que habet ꝓ se tn̄ exempla: Et si vtraq3 habet rationē et exempla: tūc illa que habet exempla excellentiora pietate est magis imitāda: sicut ⁊ talia exempla sunt magis digna imitatione. In dubijs vero moralib9 alioꝝ bonoꝝ vita debet nobis esse viuendi regula: et tanto magis q̄nto meliores sunt illi. Et eodē modo intelligendi sunt Guil. et Anto. et Monal.

Ad ꝯfirmatōꝫ dicēdū ꝙ si ꝯcluderet eq̄ ꝯcluderet ꝙ nō solū licitū esset sequi quācunq3 opinionē doctorū. immo ꝙ esset necessarium: quia saluator loquit̄ preceptiue dicens. seruate ⁊ facite. Secundo dicendum ꝙ dictum potest intelligi quādo cōcorditer omnes quid dicūt: secus vbi est cōtrarietas. Tertio ꝙ intelligit̄ dummodo ꝯformiter ad scripturā legis diuine dixerint ⁊ nō ꝯtra eam expresse vel implicite: saltem taliter ꝙ faciēdo qd̄ in se est contrariū illius dicti haberi posset ex ea. Vn̄ signanter p̄misit. super cathedrā moysi ⁊c. Qui eñ super eam sedet debet illum imitari super cui9 cathedrā sedet et ita ad mentem eius interpretari.

Secundo arguitur contra secundam cōclusionem quo ad secundū eius casum. Nam si in tali quis excusaret̄: eadē rōne excusarentur simplices sequētes heresiarchā. q2 in talibus est ignorantia inuincibilis. Dicendum ꝙ non est simile. q2 heresis aut est expresse cōtra scripturā sacram. aut si implicite tn̄: tunc est explicite cōtra determinationem ecclesie explicātis hoc esse ꝯtra scripturam sacrā. Modo in secundo casu secunde cōclusionis ꝓ excusatione eius requireretur ꝙ opinio iustificans illū actum nō sit ꝯtra determinationē ecclesie. nec cōtra scripturā sacram expresse et ꝙ paratus esset agens omittere: quādo ecclesia oppositū determinaret. Nec ē verū ꝙ in p̄dictis simplicibus sequentib9 heresiarchā sit ignorantia inuincibilis. quia scire possunt hoc esse ꝯtra determinationē ecclesie: et per cōsequens potest eis innotescere ꝙ sit erroneum: ideo si facerent quod in se est vince

rent suam ignorantiam.

Tertio sic. Si cecus ceco ducatum pstet: ambo in foueam cadunt. Matth. xv. Igitur in secundo casu agens nõ excusat quin incidat in mortale. Dicendũ q antecedẽs intelligitur de ceco habente vincibilẽ cecitatem vel ignorantiã: secus de habẽte inuincibilẽ: de quo intelligit secund⁹ casus.

Quarto arguitur. Secũdus casus supponit falsum. qa supponit q cõtingere possit q in facientem qd in se est possit cadere inuincibilis ignorantia iuris diuini. sed cõsequẽs falsum est: quia sicut natura nõ deficit in necessarijs nature: sic nec deus in necessarijs ad salutem anime. Modo noticia eorum q̃ sunt iure diuino vitanda vel agenda est necessaria ad salutem. igitur deus nõ deserit illum qui facit quod in se est ad sciendu3 q̃ sint vitanda et que agenda quin eum in illis illustret. Et ad hoc videt esse dominus Johannes de gersona tractatu de vita spirituali. lec. iiij. dicẽs. Quicquid sit de ignorantia facti aut iuris humani positiui. cõcors tñ est sentẽtia nulla3 in his que legis diuine sunt cadere ignorantiã inuincibilem quin facienti quod in se est deus semper assistit: paratus illustrare mentem q̃tum oportebit ad salutẽ et erroris vitationem. Preterea doctores dicunt cõmuniter: et nominatim Alex. de ales in secunda pte summe. q. cxxix. mẽbro. viij. §. j. q si quis puer ab infantia includeret in carcere saracenoꝝ: talis perueniẽs ad adultã etatem habet potentiã credendi omnia. ⁊ si facit qd in se est: dñs illuminabit eu3 per occultam inspirationẽ: aut per angelũ aut per hominẽ. Hec ille. Et si in credẽdis sic est: eadem ratione sic erit in agẽdis. Dicendũ q si cõcluderet eadẽ rõne oporteret seq̃ q si q̃s a natura ẽ semistultus: ita q tñ habet semiplenũ vsum rõnis ⁊ deu3 iuxta modicitatẽ sue rationis fideliter inuocaret vt eum illustraret sicut alium habentẽ omnino plenũ vsum rõnis: atq3 exercitaret se q̃tum posset q non dimitteret eum deus quin eu3 ita illuminaret in omnibus casibus moralibꝫ suorum mandatorum etiam valde difficilibꝫ ⁊ latentibus ⁊ similiter in credẽdis: sicut illustrauit aliũ qui habet plenum vsum rõnis et qui magna gratia ingenij est pditus. consequens tñ est falsum: igit. Et eodem modo posset argui de puero habente iam semiplenũ rationis vsum cõparando eu3 ad adultũ doctissimũ. Secũdo dicendũ q in faciente qd in se est nõ cadit culpabilis ignorantia inuincibilis iuris diuini: sed bene cadere cõtingit in eum ignorantiã que tñ non est culpabilis. immo que excusabit eum si qd ex illa faciat existens in se illicitũ. Et p hoc ad Johẽm de gersona dicendũ q intelligẽd⁹ est de culpabili ignorãtia inuincibili iuris diuini: et hoc trahi potest ex eo quod in suis regulis moralibꝫ nõ nisi cum tali addito loquens in principio regularum sic ait. Culpabilis ignorantia iuris diuini nõ cadit in facientẽ quod in se ẽ. Hec ille. Et eodẽ modo dicendũ est de credendis: de quibꝫ loquitur Alexander. Unde dicit Alex. vbi supra post predicta verba q per hoc qd dicit Aug⁹. in q̃st. no. testa. q si nõ fuit a quo disceret nec ad eum aliquo modo rumor doctrine puenerit: videtur q tunc pdictus puer nõ suo vicio ignoraret et immunis est a cõdemnatione: sed intelligendu3 est tũc de disciplina fm q fit per doctrinã interiorem vel exteriorem. oportet aũt q faciat qd in se est. Hec ille. Ergo tam Augustin⁹ q̃3 Alexãder insinuant q posset cõtingere q in aliquẽ facientem quod in se est caderet ignorantia inuincibilis credibiliũ iure diuino: et eadẽ ratione agibiliũ: q̃uis et illa ignorãtia nõ imputaretur. Unde notandũ q fuerũt quidam qui dixerunt q apud facientẽ qd in se est nulla est ignorantia inuincibilis siue iuris siue facti in lege diuina: cui⁹ opinionis fuit wilhel. parisieñ. S3 ↄtra hoc saltem quo ad ignorantia3 facti arguitur Primo: quia Jacob cognoscendo Lyam (si saltem cognouit eam prima nocte) fecisset factum lege diuina damnatũ et ignorãtia eum excusasset. ergo fuisset inuincibilis ignorantia illius facti. s3 illam esse nõ suã vel nõ rachelem qd fuit facti. Et contra illos etiã est rõ iam adducta in pma solutione. Alij dixerunt q inuincibilis ignorantia psertim facti aut iuris humani potest cadere in facientẽ quod in se est: et illa careret peccato et similiter actiones inde pa

cedentes. Et illa opinio est vera nõ tñ solum quo ad factum et ius humanũ prout specialiter vult illa opinio intelligi: immo quo ad ius diuinũ: maxime quo ad illa q̃ sunt valde obscure et a longinquo contra legem diuinaȝ. Et hoc dupliciter patet. Primo ex pbatione tacta in pma solutione huius argumenti. Secũdo etiam videtur pbabiliter loquẽdo ꝙ possit sic pbari. Nam legales obseruantias de cibis quibusdã vitandis nõ esse obligatorias: saltem a tempore passionis christi. immo ante, iuxta illud. Date elemosynã ꝛ omnia vobis munda sunt. fuit articulꝰ fidei necessario credendus ad salutem. et nõ dubiuȝ quin petrus et multi alij fratres et fideles post tempus passionis christi: et maxime a die penthecostes fecerint: qd ĩ se fuit ad sciendũ tam credenda q̃ȝ operãda cõcernẽtia legem diuinã: et tamẽ illo nõ obstante videtur hoc aliquanto tempore post penthecosten latuisse petrum. adeo ꝙ horruit cõtingere ꝛ manducare quedã animalia q̃ ſm legem reputabant immũda. Vñ Act. x. cum talia sibi oblata fuissent in visione: et dictum esset sibi, occide ꝛ manduca: ait. Absit dñe: quia nũq̃ȝ mãducaui omne cõmune ꝛ immundũ. Item ceteri fratres de hoc disceptabãt aduersus eũ: vt pȝ Act. xj. Preterea etiam gẽtiles cõuersos nõ esse obligatos ad obseruantiam legis mosaice ꝛ circumcisionis fuit articulus fidei et tñ notabili tempore post penthecosten latuit hoc plurimos fideles de q̃bꝫ est verisimile ꝙ fecerint qd in se est. Unde etiaȝ apostoli super hoc Actuũ. xv. ceperũt tractatum habere ꝛ cõcilium. ergo ante illud cõcilium latuit hoc nõ paucos. Itẽ plures latuit ꝙ etiam gentiles essent vocandi ad fidem vt essent participes gratie christi. Unde cum gratia spiritussancti ad doctrinam petri: etiã in nationes esset effusa: obstupuerũt fideles ex circumcisione q̃ venerãt cũ petro Actuũ. x. ꝛ ceteri hoc audiẽtes dicebãt: ergo ꝛ penitentiã dat deus ad vitã: quasi hoc prius nõ crediderint. Vñ ꝛ cõtra petrum de hoc disceptabãt quidã dicentes. Quare introisti ad viros ꝑputium habẽtes ꝛ manducasti cum illis. Similiter qui per tribulationẽ que sub Stephano facta fuerat dispsi erant: nemini loquebant verbum christi nisi solis iudeis: quasi ceteri nõ essent participaturi gratiaȝ christi. vt pȝ Actuũ. xj. Et hodie multa similia in credendis possunt ꝯtingere q̃ latent aliquos etiam facientes qd in se est: donec talia per cõcilia determinent. Et sicut est in credibilibus: ita eadem rõe cõtingere potest in moralibꝫ ꝛ agibilibꝫ: saltẽ in illis que obscure sunt cõtra legem diuinã.

Ad probationẽ autem dicendũ ꝙ si facit homo quod in se fuit et sic ignorãtia ẽ sibi inuincibilis: tunc agendo ex tali ignorantia deus non deficit sibi in necessarijs ad salutem. quia tunc tali homini non est necessarium ad salutẽ hoc scire et salꝰ eius nõ plus piclitatur q̃ȝ periclitetur salus illius qui naturaliter stultꝰ existẽs facit ea que expresse sunt lege diuina dãnata.

Quinto sic arguit. san. Tho. in quodlibet. q̃dlibe. iij. arti. x. dicit. In his que pertinent ad fidem ꝛ bonos mores: nullus excusat si sequatur erroneam opinionẽ alicuiꝰ magistri. In talibus enim ignorãtia nõ excusat: alioquin immunes fuissent a peccato qui secuti sunt opiniones Arrij: Nestorij et aliorũ heresiarcharũ. Nec põt excusationem habere ꝑpter simplicitatẽ auditorꝫ si in talibus opinionẽ erroneã quis sequatur. In rebꝫ em̃ dubijs nõ est de facili ꝑstandus cõsensus: quinimmo vt Augꝰ. dicit in libro. iij. de doc. xpiana. ꝯsulere debꝫ quis regulã fidei quã de scripturarũ planioribꝫ locis ꝛ ecclesie auctoritate ꝑcepit. Hec ille. Et cõfirmat. Nam in q̃dlibet. viij. q. xiij. dicit in sentẽtia ꝙ duobꝫ modis aliquis incurrit peccatũ. Primo faciendo cõtra legẽ. Secũdo faciẽdo ꝯtra cõscientiam certã vel opinatiuã. et ꝙ quãdo sunt due opiniões ꝯtrarie d̃ eodẽ: ex quo oportet alterã esse verã alterã falsam. tunc si q̃s facit ꝯtra veraȝ opinionẽ q̃ damnat actũ: et sic cõtra legem dei: talis nõ excusatur a peccato q̃uis nõ faciat cõtra ꝯscientiam. Si aũt illa opinio cõtra quã facit non est vera: et sic actus est licitus tñ agẽs habet cõscientiam de cõtrario: tunc iterũ peccat. Si aũt nõ habet cõscientiam de cõtrario immo certitudinẽ: sed tñ in quandã dubitationẽ inducat ex ꝯtrarietate opinionũ. ꝛ tunc manẽte tali dubitatiõe si agit peccat.

quia discrimini se cōmittit aut ex cōtrariis opinionibus in nullā dubitationē inducit et sic nō peccat. Hec ille. Dicendū q̄ intelligend⁹ est in casu quo opinio erronea quā sequit in fide vel in morib⁹ ē expsse cōtra scripturā sacrā aut determinationē ecclesie. vel si nō est talis: tñ opinio damnās habet causas adherētie magis ꝑgnantes etiā apud agentē. Aut agens nō est ī ignorantia inuincibili sed vincibili. Aliter em̄ dictū eius non haberet veritatē. Et q̄ illa fuerit mens ei⁹ pz. qꝛ mox p⁹ ꝑdicta verba Augusti. allegata subdit dicēs. Qui ergo assentit opinioni alicui⁹ magistri ꝯtra manifestum scripture testimoniū: siue cōtra illud qđ publice tenet ſm ecclesie autoritatē nō potest ab erroris vicio excusari. Hec ille. Et eodē modo pz rñsio ad Aug⁹. quē allegat. qꝛ Aug⁹. dicit q̄ debet q̄s cōsulere scripturā sacram et determinationē ecclesie rē. q̄ si hoc fecit: nec tñ innotuit: et sic erit eius ignorātia inuincibilis ip̄e excusabitur: al's nō Ad cōfirmationē dicendū q̄ eius dictum intelligit vbi opinio damnans actum est longe ꝓbabilior: et maiores causas adherentie habet q̄ͣ iustificās: cuiusmodi est opinio damnās pluralitatem beneficioꝝ. De q̄ casu etiaꝫ ibi loquit sctūs Tho. cōtra quā pluralitatē facta fuit illa solēnis disputatio Paris⁹ anno dñi M. cc. xxxviij. In qua determinatū est ꝑ sanctos doctores q̄ nemo sine ꝑiculo peccati mortalis tenere potest duo beneficia quoꝝ alterū sufficeret ad sustentationem suam. et quosdā qui aliter opinātes ꝯtrarium fecerūt flagellum diuine iusticie horribiliter damnauit ꝛ puniuit. et sic illa disputatio fuit facta anteq̄ꝫ Tho. scriberet q̄dlibeta: immo anteq̄ꝫ esset. xv. annoꝝ. qꝛ natus fuit anno M. cc. xxv. Et aūt Tho. dicit. Si q̄s habet ꝯscientiam de ꝯtrario rē. debꝫ intelligi de cōscientia ꝓbabili vel equilibri. Similiter qđ de dubitatiōe dicit debꝫ intelligi de probabili vel equilibri dubitatiōe. al's nō oportet eius dictū habere veritatē.

Sexto arguit. Aug⁹. ait. tene certū ꝛ dimitte incertū. de peni. dist. vij. c. si q̄s. Ergo cum certum sit q̄ nō est peccatū sequi illā opinionē q̄ damnat actum de quo est cōtrarietas doctorū scꝫ omittēdo eū: et nō sit certū q̄ nō sit peccatum sequi opinionē iustificantē eum: sequitur q̄ nō sequēs damnantē sed iustificantē: nō obseruat doctrinā sancti Augustini q̄ videt ab eo dicta ex parte dei ꝑcepriue ꝛ vt necessario obseruāda. Dicendum dupliciter. Primo q̄ Aug⁹. ibi nō loquitur in materia iuris diuini vel humani. scꝫ vbi doctores teneāt cōtrarias sententias quid iuris seu q̄d sit licitū vel illicitū. Unde loquit ibi de eo qui differt penitētiam vsq̄ ad extremū vite: de cui⁹ penitentia est dubium facti. scꝫ an de facto sit salubris vel nō. Non qꝛ sit dubiū q̄n si sit vera sit salubris. Neq̄ an possit tūc esse vera qꝛ de hoc nulli dubitāt: quin possit esse et quin sit vera: sit salubris. est tñ dubiuꝫ an de facto q̄s tunc habeat verā penitentiaꝫ vel nō. et sic est dubiū facti ꝛ nō iuris. imo nec de ip̄o facto est ꝯtrarietas inter doctores. qꝛ h̄ nemo nouit nisi deus vel cui de⁹ reuelauit. et sic ꝑdicta autoritas nō applicatur debite ad ꝓpositum ſm mentem Augusti. Uñ duplex est dubiū. scꝫ iuris et facti. Et primū est triplex. scꝫ diuini. naturalis. et humani. puta q̄n dubitat an aliq̄d sit cōtra ius illud vel illud. Sed dubium facti est vbi dubitat si illa res sit vel facta sit vel hmōi. vt si dubitat an illa res sit illius vel alterius. Secundo dicendū q̄ etiaꝫ si Aug⁹. illud intellexisset in materia vbi est dubiū iuris: tūc illud dictū eius intelligendū est sic q̄ si sint due opiniones ꝛ vna sit incerta per negationē etiā dialectice ꝛ moralis certitudinis: sic q̄ ꝓbabile vl' equilibre periculū peccati sit in sequendo illā opinionē. puta q̄ agēs ſm illā opinionem ꝓbabiliter se credat peccare mortaliter: vel eque credat q̄ agere ſm eam sit peccatum mortale sicut q̄ nō sit peccatū: tūc em̄ necessario tenēda est ꝯtraria opinio que ē certa ꝑ exclusionē vtriusq̄ talis ꝑiculi: ita q̄ tenet sequi illā reliquā. et sic dictū Augustini intelligit ꝑceptiue. Si aūt vtraq̄ est certa sic q̄ ꝓbabile est nullū periculum peccati subesse agēdo ſm vnā earū: q̄uis alia sit longe certior: ita q̄ nō solum ꝓbabile: imo omnino ꝛ simpliciter certum est: q̄ eam sequi nullū omnino cōtineat ꝑiculum. tunc eius dictū nō est intelligendū vt ꝑceptiue dictū: vel vt necessario sequendū sed ꝯsultiue. Uñ inter opiniones quarū vna ꝛ durior existēs damnat aliquē actū:

simpliciter tutius ē q̄ illā sequamur vitando illum actū: q2 certū est q̄ nō peccamus omittēdo eum. et tñ si quis nolit eū vitare sed sequi opinionē cōtrariam q̄ cum iustificat: nō est ob hoc damnand⁹ stantib3 cōditionib3 supra tactis. Vñ in hoc scdo mēbro illa opinio vel snīa q̄ dicit incerta non dr incerta p negationē cuiuscūq3 certitudinis: sed solū p negationē certitudinis demonstratiue seu euidēte: nō aūt p negationem certitudinis moralis dialectice et probabilis: q2 est pbabiliter certa. Modo in agibilib3 nō requirit certitudo demonstratiua aut euidētalis sed moralis z dialectica q̄ innitit non ppositionib3 euidentib3 et terminis aut deductis ex talib3 sed ex cōiecturis grossis z figuralib3 magis ad vnā partē se habentib3 q̄3 ad aliā. Vñ q̄ in agibilibus nō vellet esse cōtentus de tali certitudine sed demōstratiue vellet exquirere esset indisciplinatus. Vñ Aristo. j. ethic. ca. scdo. Disciplinati est intantū certitudinem reqrere fm vnūquodq3 gen⁹: inquantum rei natura recipit. ptimū eñ peccatū seu eque viciosum est et mathematicū3 psuadentē acceptare et rethoricū demōstrationes suple exqrere.

Septimo arguitur. Eccl. iij. Qui amat periculū peribit in illo. igit peccat quis damnabiliter q̄ sequit opinionē illam q̄ iustificat aliquem actū quē alia opinio damnat: q2 talis exponit se piculo. Dicendum: autoritas pdicta intelligit de piculo pbabili vel equilibri: nō aūt de piculo improbabili z leui z scrupuloso. Nō stat q̄ sequēs opinionem iustificantē actū nō exponat se pbabili nec equilibri piculo. puta q2 nec pbabilit credit se peccare nec eque credit se peccare sicut credit se nō peccare. imo pbabiliter credit se in nullo peccare: licet habeat aliquē leuem motū formidinis de opposito: q̄ tñ nō adeo pt sibi obstare vt lesa cōsciētia dicat eū actū facere: z sic nō peccabit ex pte temeritat: nec peccabit ex pte actus acti: etiā si sit al's z in se illicit⁹: q2 p inuincibilē ignorantiā excusat si se h3 vt scdo

Octauo. In dubijs casus dicit. tutior via ē eligēda vt dr i. c. iuuenis. de sponsa. igit illa est eligēda q̄ dānat actū talē z nō illa q̄ iustificat. Dicendū q̄ pdicta autoritas si loquit cōsultiue nihil facit ꝯ nos: q2 ꝯsilia nō obligāt. Si aūt loq̄t pceptiue z vt necessario fuāda: intelligit in his q̄ sic sūt dubia q̄ illa opio q̄ est min⁹ tuta: sic ē min⁹ tuta q̄ sibi subest pbabile vel eq̄libre piculū pcti. sec⁹ aūt vbi illa q̄ ē min⁹ tuta nullū h3 pbabile vl' eq̄libre piculū. sic stat q̄ inter duo albarū sit albi⁹ alio. z tñ illud qd ē min⁹ albū sit pure albū sic q̄ nihil h3 nigredīs admixtū. sic int duos scōs vn⁹ ē sanctior alio z tñ neuter h3 aliqd pctm̄ vl' maculā in se.

Nono arguit. Aug⁹. ait z hr in decret'. di. v. c. ad c⁹. Bonarū mentiū est ibi culpā agnoscere vbi culpa nō ē. Et nō pt h̄ itelligi de eo actu d̄ q̄ oīno nullū est dubiū q̄n sit licit⁹: s3 intelligit de eo de q̄ est aliq̄le dubiū. igit ad bonū hoīem reqrit q̄ agnoscat culpā eē in illo actu quē vna ps doctoꝝ dānat: lz alq eū iustificet. ita q̄ nō manebit bon⁹ hō si nō agnoscat ibi culpā. S3 qñ q̄s agnoscit culpā in aliq̄ actu tūc credit ibi eē culpā. g̃ nō licebit ei eū agere: q2 ageret ꝯ ꝯsciam. igit nūq̄3 erit q̄s excusabil faciēdo actū quē vna ps doctoꝝ dānat. Dicendū p tres distinctiōes. Prima distinctio. Agnoscere capit dupli'r. Uno mō p actu intellect⁹ adhesiuo vl' iudicatiuo. Alio mō improprie p actu vl' motu potētie affectiue. pt quē interptamur aliquē hīe actū adhesiuū. quō dicim⁹ aliquē agnoscere vl' credere aliq̄d q̄ pinde se h3 acsi crederet illud. Ut si q̄s fugiat ab aliquo loco: perinde facit acsi iudicet ibi sibi imminere malū. Secūda. duplex est actus adhesiuus. sc3 oīno firmus vel absolute pbabilis. Alius est cōditionalis tm̄ et leuis z cautele tm̄. Sil'r mō etiā agnoscere scdo mō captū est duplex. q2 aut q̄s tale q̄d facit tā q̄3 oīno p certo fugiendū: aut vt pbabilit absolute fugiēdū: aut solū ad cautelā maiorē. Tertia. bonitas q̄dā est necessitatis: q̄dā supererogatiōis. Ad ppositum igit dicendū q̄ Aug⁹. nō vult dicere q̄ aliq̄s debeat oīno firmit aut absolute pbabilit agnoscere primo modo. i. credere ibi esse pctm̄ vbi nō est. hoc eñ nō esset verum etiam in materia vbi est ꝯtrarietas doctoꝝ: tūc eñ oporteret q̄ q̄s adhereret illi opinioni cuius cōtradictoria videt sibi pbabiliter vera z alia falsa. Nec etiā vult q̄ aliquis de

beat omnino tale fugere vt ꝑ certo malū, aut si fecit: ꝙ absolute ꝓbabiliter debeat sup illo sibi facere ꝯscientiam. Ad hoc enī nō tenetur nec illud requirit ad bonitatē necessariā homini, sed intelligend⁹ est Augusti. de agnoscere scđo mō: ⁊ de bonitate supererogante ad hunc sensum. ꝙ si aliqs fecit tale qd vbi non ē oīmoda certitudo ꝙ nullū sit peccatū: tunc laudabile est et valde cōmendabile ꝙ sup illo ad cautelā doleat et nō absolute sed sub cōditione. Ut si sit peccatū ꝙ dn̄s ei dimittat, et hoc cōditionale dolere nō requirit actum adhesiuum firmū nec ꝓbabilem de hoc ꝙ ibi sit peccatū. s₃ potest esse vbi tm̄ est modicus motus alicuius parue ⁊ leuis formidinis

Decimo arguitur. Hieronym⁹ ad Paulinū. xxi. q. i. c. si cupis. dicit. Non multū interest in vicio posse decipere vel decipi christianū: s₃ decipere aliquē in vicio est semꝑ peccatū: igitur etiā semꝑ erit peccatum decipi in vicio, et sic si quis agat actū damnatū quem tm̄ credit esse licitū: adhuc nō excusabitur sic deceptus, igitur. Dicendū ꝙ ꝑ decipi in vicio intelligit Hiero. quando decept⁹ est in ignorātia vincibili: nō aūt si est in inuincibili. Unde signāter ait. nō multū interest ⁊c. q₂ est aliqua differētia eo ꝙ decipere saltem a ꝓposito ⁊ non tm̄ re ipā: est semper peccatum.

Undecimo arguitur cōtra tertiā cōclusionem. Non est licitū etiam ordinario ꝯfessori talem absoluere: saltē si cōfessor est opinionis ꝯtrarie. s₃ damnātis illū actum. quia talis ꝯfessor agit cōtra ꝓbabilē conscientiā: igit edificat ad gehennā. Añs ꝓbatur. q₂ talis ꝓbabiliter credit illum peccasse mortaliter: agendo actū quē ꝓbabilis opinio ꝯfessoris damnat vt mortalem Et etiā credit ꝓbabilr̄ ꝯfitentē ꝑseuerare in mortali. puta: q₂ nō vult sibi facere desup ꝯscientiā. igit absoluendo eū soluit eū quē ꝓbabiliter credit indignū absolutione. igitur absoluendo talē etia₃ ipe peccat mortaliter. Dicendum dupliciter. Primo. si cōcluderet eque cōcluderet ꝙ mulier ꝓbabiliter credēs ex noua informatiōe maritū suum sibi attinere in gradu ꝓhibito: peccaret mortaliter reddendo eidē debitum. qđ est ꝯtra. c. inquisitioni. de sentē. excō. sup allegatū. dūmō nō sit omnino de certa de illa attinētia. Nam si ꝓbabiliter credit eum sibi attinere in gradu ꝓhibito, vt puta. quia vidit eum in loco ⁊ hora suspectis et aliis suspectis circumstantiis cū ipius cōsanguinea: s₃ mulieris: aut ex alia cōsimili causa: tūc ꝯsequēter credit ꝓbabiliter maritū peccare mortaliter exigēdo. q₂ ille sibi cōscius est certissime de illa attinētia, ergo ipa cōmunicādo sibi in illo ope etiā peccaret mortaliter. Et eodē mō argueret de casu capituli dn̄s. de secūdis nuptiis sup allegato. Scđo igit dicendum ꝙ illa duo multū differūt. s₃ ꝯfessorem ordinariū hr̄e ꝓbabilē ꝯsciam de hoc ꝙ ꝯfitēs sit indign⁹ absolutiōe nō absolute ⁊ simpliciter s₃ ex suppositiōe tm̄. s₃ supposita vel stante opiniōe aliq̄ priuata. puta cōfessoris aut alteri⁹ vel aliquor. et habere ꝓbabilē ꝯsciam de hoc ꝙ sibi s₃ confessori nō liceat eum absoluere. Si inquā haberet ꝓbabilē ꝯsciam de scđo satis cōstat ꝙ peccaret mortalr̄. Si aūt tm̄ h₃ ꝓbabilē ꝯsciam de ꝑmo: nō oportet ꝙ agat cōtra ꝯsciam: q₂ cū illa ꝓbabili ꝯsciā de ꝑmo stat ꝙ q̄ ad scđm iudicet (sicut ⁊ d₃ iudicare) ꝙ nihilomin⁹ ipe nō debeat sequi priuatā opinionē suā ī ꝑiudiciū opiniōis opposite cui nondū ꝑiudicauit eccl̄ia. et ꝙ cū sit ei⁹ ordinari⁹ cōfessor: nō debeat eidē ꝑiudiciū facere: sed poti⁹ eum relinq̄re sue ꝯscīe ꝓbabili ī q̄ nō sine ꝓbabili fundamēto residet: d₃ etiā ꝯfessor seipm̄ nō exponere ꝑiculo violādi iustitiā q̄ est et obligat⁹.

Et hec de pn̄ti qōe quā ꝑ hui⁹ opis termino ꝯstituo. in q̄ si q̄d dixi qđ nō sit ꝯfirmatū auctoritate solida vel rōne necessaria: id volo accipi vt dictū sine ꝑtinaci assertiōe ⁊ sine ꝑiudicio snīe melior: offerēs me ⁊ vniuersa hic vel vbicūq₃ dicta vel dicenda: correctioni oīm eorū q̄₃ interest errātes corrigere. Denique obsecro lectores vt in illis ꝯtractib₃ q̄ specialr̄ sunt ꝑiculosi ⁊ dubii ac intricati: seruet discretio illa q̄ sepe et signant in qōib₃ eorundē ꝯtractuū est quodā salubri documēto apposita ⁊ tradita: s₃ vt distinguat inter rigore scolasticū et ipius cōfessoris ⁊ ꝑ foro ꝯscīe ꝯsulētis prudentialē modestiā: ⁊ inter cōtractū talem factū: et talē nondū factū s₃ vt fiendū

confessori vel cõsultori in foro anime ꝓpositum: et cum hoc q̃stumcũq; cõtractus in se sit equus: habeat oculus ad necessitatẽ vel indigentiam cõtrahentis ſm tenorem cuiusdam correlarij positi in q̄õe. lxxxiij. Dominus enim de dispensatore illo terere volens sermonem quem super familiam suam cõstituerat: vt daret illis in tempore tritici mensuram: nõ tñ fidem eius: quasi illa sufficiat cõmemorat: sed ꝛ prudẽtiam veluti correquisitam adiungit dicẽs Quis putas est fidelis dispensator et prudens. solum etiam illum dispensatorẽ beatum fore predicat: qui non modo fideliter sed et prudenter dispensat. Unde notanter subiungit dicens. Beatus ille seruus quẽ cum venerit dominꝰ inuenerit ita facientem. De eo enim qui in agibilibus rebus conscientie existimat se aliquid scire: ꝛ tamen in dirigendo alios: et ad consulta eorum per suam scientiam respondendo: nõ ponit modum prudentie sue vt parcius et circumcisioribꝰ respondeat labijs et regulis illis que partim in prologo operis: partimq; in locis ꝓprijs decisionis cõtractuum sunt posite: nõ sese cõformauerit: dici potest ꝙ nondum nouit quẽadmodum oporteat illum scire. Verba enĩ prudentum statera ponderabũtur: et prudẽtissimus est qui moderatur labia sua: ne offendiculum ponat et cõscientiam proximi sui percutiat: sed potius edificet ad laudẽ et gloriam domini nostri Jesu christi qui est benedictꝰ in secula seculorũ fiat fiat.

Explicit septipartitũ opus de cõtractibus pro foro cõscientie et theologico per magistrum Conradũ Summenhart de Calw sacre theologie professorẽ in alma vniuersitate Tubingensi ordinarie legentem cõpilatum: ac per centũ questiones digestum. ibidem quoq; per eundẽ quo ad multarum pregnantiũ questionũ articulos vberiores solenniter disputatũ. Impressumq; in imperiali oppido Hagenaw per industrium Heinricũ Gran: impẽsis et sumptibꝰ prouidi Johãnis Rynman: Anno salutis nostre Millesimo quingẽtesimo. xiij. die mensis Octobris.

tentiam tuam parcẽdo maxime & miſerãdo manifeſtas: multiplica ſuper nos miſericordiam tuam: vt ad tua promiſſa currentes, cæleſtium bonorum facias eſſe conſortes. Per Dominum noſtrum.

IN SECVNDO NOCTVRNO.

De Epiſtola B. Pauli Apoſtoli ad Hebræos.

Cap. 10. IRritam quis faciens legem Moyſi, ſine vlla miſeratione duobus vel tribus teſtibus moritur: quanto magis putatis deteriora mereri ſupplicia, qui Filiũ Dei conculcauerit, & ſanguinem teſtamenti pollutũ duxerit, in quo ſanctificatus eſt, & Spiritui gratiæ contumeliam fecerit? Scimus enim qui dixit: Mihi vindicta, & ego retribuam. Et iterum: Quia iudicabit Dominus populum ſuum. Horrendũ eſt incidere in manus Dei viuẽtis.

Lectio v.

REmemoramini autẽ priſtinos dies, in quibus illuminati, magnum certamen ſuſtinuiſtis paſsionum: & in altero quidem opprobrijs, & tribulationibus ſpectaculum facti: in altero autem ſocij taliter conuerſantium effecti. Nam & vinctis compaſsi eſtis, & rapinam bonorum veſtrorum cum gaudio ſuſcepiſtis, cognoſcentes vos habere meliorem & manentem ſubſtantiam.

B P.

IN TERTIO NO
Lectio ſancti Euange
Lucam.

IN illo tempore: Dix
dam, qui in ſe confide
iuſti, & aſpernabantur c
lam iſtam: Duo homin
in templum vt orarent, v
& alter publicanus. Et
Homilia S. Auguſtin

GRatias tibi Deus, q
cut ceteri homines
Sicut multi homines. Qu
mines, niſi omnes præter
inquit, iuſtus ſum, ceteri p
iuno bis in ſabbato, decim
quæ poſsideo. Quid rog
quære in verbis eius, & i
Aſcendit orare: noluit D
ſed ſe laudare. Parum eſt
rogare, ſed ſe laudare,
ganti inſultare. L

PVblicanus autem de l
bat, & tamen Deo ip
quabat: cordis co
uebat, pietas appli
tem de longinquo
eum de propinquo
enim Dominus, &
celſos autem, qu
à longe cognoſci
litatem publican
ad cælum leuab
F

endit iustificatus publi-
nplo, magis quàm ille
eris quare? Audi quare.
se exaltat humiliabitur:
at exaltabitur.
ictus, Antiphona.
ascēderunt in templum,
Pharisæus, & alter pu-
dit hic iustificatus in do-
illo, alleluia.
ificat, Antiphona.
publicanus, nolebat ocu-
euare, sed percutiebat pe-
ns: Deus, propitius esto
i.

INICA IX.
Octa. Trinitatis.
Oratio.

OMNIPOTENS sempiterne Deus, qui abū dantia pietatis tuæ & merita supplicū excedis & vota: effunde super nos misericor- [...]tas quæ conscien- [...] quod oratio non [...]inum.

NOCTVRNO.
[...]li Apostoli ad
Lectio iiij.
Abraham, obedi-
quem accepturus

præter tempus ætatis: quoniam fidelem credidit esse eum, qui repromiserat. Propter quod & ab vno orti sunt (& hoc emortuo) tamquam sidera cæli in multitudinem, & sicut arena, quæ est ad oram maris innumerabilis. Iuxta fidem defuncti sunt omnes isti, non acceptis repromissionibus, sed à longe eas aspicientes, & salutantes, & confitētes quia peregrini, & hospites sunt super terram.

Lectio vj.

QVi enim hæc dicunt, significant se patriam inquirere. Et si quidem ipsius meminissent de qua exierūt, habebant vtique tēpus reuertendi: nunc autem meliorem appetunt, idest, cęlestē. Ideo non cōfunditur Deus vocari Deus eorum: parauit enim illis ciuitatem. Fide obtulit Abraham Isaac, cum tentaretur, & vnigenitum offerebat, qui susceperat repromissiones, ad quē dictum est: Quia in Isaac vocabitur tibi semen.

IN TERTIO NOCTVRNO.

Lectio sancti Euangelij secundum Marcum. Lectio vij.

IN illo tempore: Exiens Iesus de finibus Tyri, venit per Sidonem ad mare Galilææ, inter medios fines Decapoleos. Et reliqua. Cap. 7.

Homilia S. Gregorij Papæ.

QVid est, quòd creator omniū Deus, cum surdum & mutum sanare voluisset, in aures illius suos digitos misit, & Ho. 10. in Ezec. ante med.

dicit, ... tit, vtique, & minora præstabit. Quòd si volatilia absque cura & ærumnis, Dei aluntur prouidentia, quorum anima mortalis est: quanto magis homines quibus æternitas promittitur, Dei reguntur arbitrio?

Ad Benedictus, Antiphona.

Nolite solliciti esse, dicentes: Quid manducabimus, aut quid bibemus? Scit enim Pater vester cælestis, quid vobis necesse sit, alleluia.

Ad Magnificat, Antiphona.

Quærite primum regnum Dei, & iustitiam eius, & hæc omnia adijcientur vobis, alleluia.

DOMINICA XIII.

Post Octa. Trinitatis.

Oratio.

CCLESIAM tuam, Domine, miseratio continuata mundet & muniat: & quia sine te non potest salua cõsistere, tuo semper munere gubernetur. Per Dominũ.

IN SECVNDO NOCTVRNO.

Incipit Epistola prima B. Pauli Apostoli ad Thessalonicenses. Lectio iiij.

I. The. I. PAulus, & Siluanus, & Timotheus, Ecclesiæ Thessalonicẽsium in Deo Patre, & Domino Iesu Christo. Gratia

virtute, & in Spiritu sancto, & in plenitudine multa, sicut scitis quales fuerimus in vobis propter vos.

Lectio v.

ET vos imitatores nostri facti estis, & Domini, excipientes verbum in tribulatione multa cum gaudio Spiritus sancti: ita vt facti sitis forma omnibus credentibus in Macedonia, & in Achaia. A vobis enim diffamatus est sermo Domini, non solum in Macedonia, & in Achaia, sed & in omni loco fides vestra, quæ est ad Deum, profecta est, ita vt non sit nobis necesse q...

Lectio vj.

IPsi enim de nobis annuntiant qualem introitũ habuerimus ad vos: & quomodo conuersi estis ad Deum a simulachris, seruire Deo viuo & vero, & expectare Filium eius de cælis, quem suscitauit ex mortuis, Iesum, qui eripuit nos ab ira ventura. Nam ipsi scitis fratres introitum nostrum ad vos, quia non inanis fuit: sed ante passi, & contumeliis affecti (sicut scitis) in Philippis, fiduciam habuimus in Deo nostro loqui ad vos Euangelium Dei in multa ...

IN TERTIO NOCTVRNO.

Lectio sancti Euangelii secundum Lucam.

IN illo tẽpore: Ibat Iesus in ciuitatem, quæ vocatur Naim: & ibant cum eo discipuli eius, & turba copiosa.

onradi Summa